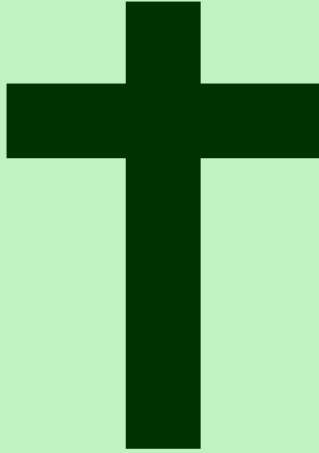

Ụ'dụkọ Múké Múngú
vé rị

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files dated 29 Jan 2022
14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20

Contents

Í'dóngará	1
Wŭngará	53
Rùtā	74
Yónā	78
Mātáyo	81
Mārākō	122
Lúkā	149
Yūwánī	190
Èzì	221
Rómā	260
1 Kōrínítō	277
2 Kōrínítō	292
Gālātíyā	302
Ēfésō	308
Pīlīpóyī	314
Kōlōsáyī	318
1 Tēsālōnikē	322
2 Tēsālōnikē	326
1 Tīmōtáyō	328
2 Tīmōtáyō	333
Tītō	337
Fīlīmónā	339
Ēbérē	340
Yōkóbū	353
1 Pētēró	357
2 Pētēró	362
1 Yūwánī	365
2 Yūwánī	369
3 Yūwánī	370
Yúdā	371
I'dangará	373

Búkū
Í'dóngará
vé rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará

Búkū 'dīri lū ngá rī pi vé í'dóngará ā tā. Lū tā Múngú ní 'bū pi gbizú vū be rī, āzini ĩri ní ngá 'a ni gé rī pi gbizú rī, agaápi rá rī, lū tā ĩri ní 'bá gbizú, ĩri ní 'bá rī 'bázú adrizú ngá rī pi dríge 'bá ámbúgú rú rī. Búkū 'dīri lū kpá ũnjikányá vé í'dóngará, izangá nyangará, āzini drāngará vé í'dóngará ā tā. Lū tī ándiándí rī pi vé tā, āzini súrú rī pi vé í'dóngará ā tā, lū kpá tā Múngú ní Ábūrámá ri ĩpēzú ívé úyú Yāhūđī rī pi be, kōpi ā adrikí rī 'bá ívé ni rī vé tā, 'i 'da rī 'i ngúlúpi kōpi ní, kōpi ē 'daki rī ívé ũkpō, āzini tā áda rī 'bá urukō ní.

Cápītā 12-50 ũlū 'bá Ábūrámá vé 'bētī ásamvú gé rī pi vé tā, mvōpī Ísáká vé tā, Ísáká mvōpī Yōkōbū vé tā, āzini ũlū Yōkōbū vé anji mūdri drī ni ĩrī rī pi vé tā, agaápi rá rī, ũlū tā Yōsēpá vé rī. Kōpi ā adrikí dō ngúlúmú mādānjá drāáasiyá, āzini 'bá Múngú túngú túngú rī pi ĩnjī 'bá rī pi ā trakí dō kōpi ā gārā kūrū drāáasiyá, Múngú mba ívé 'bá 'dī' bée ā tā rá. Ūlū kpá kīnī, Múngú lē 'bá ívé rī pi ā 'dukí ívé tā ngaa, kōpi ā 'okí tā piri, ē ĩnjiki rī 'i āni.

Búkū Í'dóngará vé rī, Wūngará vé rī, Lēvītíká vé rī, Kālāfe vé rī, āzini Dētōrōnómē vé rī, Yāhūđī rī pi zíkí búkū 'dī' bée Búkū Tāimbí vé ni, dōku Búkū Mósē vé Tāimbí vé rī.

'Bū pi vé gbingará vū be rī

¹ Í'dóngará gá 'dāá, Múngú gbi 'bū pi vū be. ² Vū rī adri kú kána, ngá āzi 'a ni gé 'dāáyo, yīi dabaya rī ē drī bī nī kuú cīci, Índri Múngú vé rī ri éci yīi rī dríge sí.

³ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ũtúnjā ā adri anigé." Ūtúnjā ní dīzú āngū ĩngbērēzú. ⁴ Múngú ndre ũtúnjā rī índré 'i mī gé 'dāá múké, ĩri ní ũtúnjā pi ásamvú acozú āngū bīipi nīipi cīci rī be. ⁵ Múngú ní ũtúnjā rī zizú "Ūtū āngbáráká" ĩri ní āngū bīipi nīipi cīci rī zizú "ĭnīnjā." Ūndrēnjā ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú álu rī.

⁶ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē āngū mgbō ā adri uru 'dāá yīi rī pi ásamvú gé, ā aco rī yīi 'bū gé rī pi ásamvú yīi vū dríge rī be." ⁷ Múngú ní āngū mgbō uru rī gbizú, ā aco rī yīi 'bū gé rī pi ásamvú yīi vū dríge rī be. ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīnj. ⁸ Múngú ní āngū mgbō uru rī zizú "'bū."

Ūndrēnjā ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú ĩrī rī.

⁹ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē yīi 'bū ndúgé rī ā úmú 'i vūrā álu gé, āngū ā 'wí ē índré." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīnj. ¹⁰ Múngú ní āngū ā 'wí rī zizú "nyōókú", ĩri ní yīi 'i úmú 'bá vūrā álu gé rī zizú "yīi tafu". Múngú ndre 'i mī gé 'dāá índré múké.

¹¹ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá rī pi ē ĩfúkí dujé nyōókú dríge, ngá úri be ni pi, āzini petī ũ'a be ni pi, ívé ósūká vú sí ándiándí." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīnj. ¹² Ngá rī pi ní ĩfúzú 'duzú nyōókú dríge, ngá úri be ni pi, āzini petī ũ'a be ni pi ĩfúkí dujé ívé ósūká vú sí ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mī gé 'dāá índré múké. ¹³ Ūndrēnjā ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú na rī.

¹⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá dī' bée āngū ĩngbērē' bée ni pi ē índrékí 'bū gé 'dāá, ā aco rī ũtúnjā pi ásamvú ĩnīnjā be, kōpi ē 'daki rī lókí rī pi ā vúgú, ũ'dú rī pi ā vúgú, āzini ĩlī rī pi ā vúgú, ¹⁵ kōpi ā dīkí rī āngū ĩngbērēé 'bū gé 'dāási ĩmú vū dríge nōó." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīnj. ¹⁶ Múngú ní ngá ambugu dī' bée āngū ĩngbērē' bée ni pi gbizú ĩrī. Ámbúgú agaápi rá rī, ā dī rī āngū ĩngbērēé ũtúnjā sí, mādānjá rī, ā dī rī āngū ĩngbērēé ĩnīnjā sí. ĩri ní kpá línjā rī pi gbizú. ¹⁷ Múngú 'bá kōpi 'bū gé 'dāá, kōpi ā dīkí rī āngū ĩngbērēé vū dríge nōgó, ¹⁸ ũtū rī ā dī rī āngū ĩngbērēé ũtúnjā sí, mbāá rī ā dī rī āngū ĩngbērēé ĩnīnjā sí, ā aco rī ũtúnjā pi ásamvú ĩnīnjā be. Múngú ndre kōpi 'i mī gé 'dāá índrékí múké. ¹⁹ Ūndrēnjā ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú sū rī.

²⁰ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá idri be ni pi ā adrikí yīi agá 'dāá, āzini lē árinjā rī pi ā ungakí āngū mgbō 'bū pi ásamvú vū be rī gé sí." ²¹ Kúru Múngú ní ngá ambugu ambugu yīi tafu agá idri be rī pi gbizú ngá cére idri be éci 'bá éciéci rī pi be, árinjā rī pi be ívé ósūká vú sí ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mī gé 'dāá índrékí múké. ²² Múngú sē kōpi ní tākiri, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi tīkí, ĩmivé kālāfe ā ga tré yīi tafu rī agá 'dāá, árinjā rī pi vé kālāfe ā ga tré vū dríge nōgó." ²³ Ūndrēnjā ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú tōwú rī.

²⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ānyāpá rī pi, ngá nyírīnjā idri be éci 'bá vū dríge sí rī pi, āzini ā 'á rī pi ā adrikí vū dríge nōgó anigé ívé ósūká vú sí ándiándí." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīnj. ²⁵ Múngú gbi ā 'á rī pi ānyāpá rī pi be ívé ósūká vú sí ándiándí, āzini gbi ngá idri be éci 'bá nyōókú dríge sí rī pi ívé ósūká vú sí ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mī gé 'dāá índrékí múké.

²⁶ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē 'bā gbíkí 'bá sùú 'bá tīnī, kòpí ā adríkí rī àmbúgú 'bá yī táfú agá rī pí drīgē, āriṅá rī pí drīgē, ànyāpá rī pí drīgē, á'á rī pí drīgē, āzini ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí drīgē."

²⁷ Kúru Múngú ní 'bá gbizú sù 'í tīnī, Múngú gbi ịri sù 'í tīnī, gbi kòpí agó pí ùkú be.

²⁸ Múngú ní tākírí 'bāzú kòpí drīgē, ịri ní 'yozú kīnī, "Ìmi tīkí, Ìmi ízúkí ízúzú, Ìmivé kālāfē ā ga tré vū drīgē nōgó, Ìmi adríkí àmbúgú nyòòkú rī drīgē. Lē Ìmi adríkí àmbúgú 'bá yī táfú agá rī pí drīgē, āriṅá rī pí drīgē, ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí drīgē."

²⁹ Kúru Múngú ní 'yozú 'bá rī ní kīnī, "Ngá úri be vū drīgē rī pí, peṭi 'a'bee 'a'a úri be agá rī pí àrèvú céré, á sē kòpí mí ní. Kòpí adri ànyāngá mívé ní. ³⁰ Á sē ngá ìfù 'bá d' 'bá nyòòkú drīgē rī pí àrèvú céré á'á rī pí ní, āriṅá rī pí ní, ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí ní ànyāngá rú."

³¹ Múngú ndre ngá 'í ní gbii rī pí àrèvú céré ìndrèkí 'í mī gé 'dāá múké múké. Ùndrèṅá ní ícázú, àngú rī ní ówúzá, 'dīri ù'dú áziyá rī.

2

¹ Kúru 'bù pí vé gbíngará vū be, ngá céré 'a ní gé rī pí be rī ní 'í dezu.

² Kúru ká mụy caá ù'dú ẹ̀zìrī gé, ịsụ Múngú de ívé ẹ̀zì rī ā ngangará gí, kúru ù'dú ẹ̀zìrī gé, ịri ní uvuzú. ³ Múngú ní tākírí 'bāzú ù'dú ẹ̀zìrī rī drīgē, 'bá ù'dú 'dīri adrii uletere,* ā'diātāsīyá ù'dú 'dīri ịri ní uvuzú rī, ịsụ de ívé ẹ̀zì ngá rī pí gbizú rī gí.

Múngú gbi Adámá pí Évā be

⁴ 'Bù pí vé gbíngará vū be rī ịri 'dini.

Úpí' Múngú ká 'bù pí gbii vū be gí, ⁵ ásé, peṭi, doku ngá āzi ìfù d'vū vū rī drīgē kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē drī yīgó 'dij vū rī drīgē kuyé, 'bá ómvú 'áápi ní 'dāáyo, ⁶ ẹ̀ndrīlīgó rī 'aá nyòòkú rī ē drī ùndrīí ní.

⁷ Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtízú, ịri ní gbizú ufuzú 'bá agó rú, ịri ní ẹ̀vīvī idri vé rī vuzú ùmvu ní gé, agó rī gō ícá idri rú.

⁸ Úpí Múngú ní ngá sazú ómvú Èdénē vé rī agá, wòòkò ùtù ní ìfúzú rī gé, ịri ní agó 'í ní gbii rī jizú 'bāzú ómvú rī agá. ⁹ Úpí Múngú sa peṭi ùnyī be ù'a be 'í ní nyaá ìní 'bá ìníní ní pí ómvú rī agá 'dāá ívé ọ̀súkà vú sī àndiándí. Ómvú rī ā agáṅá gá 'dāá,

* 2:3 2:3 Ú'dú uletere: Ú'dú uletere 'dīri vé ífífí, Múngú 'bá ù'dú 'dīri adrii tóngú uvuzú ní. † 2:4 2:4 Úpí: Èbèrè tì sī, Múngú zì 'í rú Yáwé, ífífí ní, Múngú adriipi mụzú 'dání'dání rī 'í. Kẹ̀lìkò tì sī, 'bá Yáwé rì zì Úpí. Í ịsụ lá Búkú f'dóngará vé rī agá, Wūngará vé rī agá, Rùtá vé rī agá, āzini Yóná vé rī agá. ‡ 2:23 2:23 Ùkú: Ùkú vé ífífí Èbèrè tì sī, ìnjékí ịri agó rú 'bá gá.

sa peṭi idri sēepi rī, āzini peṭi tā múké pí nīzú tā ùnjí be rī.

¹⁰ Yī āzi ídì ìfúú ómvú Èdénē vé rī agá 'dāá, rī ómvú rī ùsúú ní, yī rī aco 'í caá sù. ¹¹ Yī àlú rī ā rú Písóná, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Hávílá vé dábù be rī agásí. ¹² Dábù àngú 'dāri vé rī múké, peṭi sù be ngū'pí ndrīndrī rī 'dālè anigé, āzini ịrā ùnyī be 'í ní zī ònikí rī pí 'dālè anigé. ¹³ Yī ịrī rī ā rú Gíyóná, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Kùsì vé rī agásí. ¹⁴ Yī na rī ā rú Tīgírīsì, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Ásírīyā vé rī agásí, ùtù ní ìfūngará gálesíla. Yī sù rī ā rú Yūfèrétá.

¹⁵ Úpí Múngú ní agó rī jizú 'bāzú ómvú Èdénē vé rī agá, ā 'à rī ómvú rī, āzini ā ùtè rī ómvú rī. ¹⁶ Úpí Múngú ní 'yozú agó rī ní kīnī, "Mí ícò peṭi ómvú agá rī pí vé ù'a nya rá, ¹⁷ 'bo lē mí nya peṭi 'í ní tā múké nīzú tā ùnjí be rī ku, 'í nya dō gí, ádarú mí drā rá."

¹⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Agó rī adri dō 'dúkùlè, adri múké ku. Ma 'bá ịri ē izā kóopi ní gbi ịri ní rá."

¹⁹ Kúru Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtízú, ịri ní gbizú ufuzú ànyāpá rú, á'á rī pí rú, āzini āriṅá rī pí rú. Ịri ní kòpí jizú agó rī vùgá 'dāá, ā ndre rī kòpí, ā 'da rī kòpí ā rú, agó rī ní kòpí ā rú 'dazú ívé ọ̀súkà vú sī àndiándí. ²⁰ Kúru agó rī ní ànyāpá rī pí vé rú 'dazú, āriṅá rī pí be, á'á rī pí be céré. 'Bo 'bá Adámá ē izā kóopi ní 'dāáyo.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní agó rī sèzú ù'dú kozú kpílikpílí. Agó rī ká rii ù'dú rī kóó, Úpí Múngú ní ịrivé gārāfá àlú ìnjézá, ịri ní vūrā ní ọ̀zúzú gōzú ùzi. ²² Kúru Úpí Múngú ní gārāfá agó rī vé 'í ní ìnjé rī gbizú ufuzú ùkú rú, ịri ní jizú agó rī vùgá 'dāá.

²³ Agó rī ní 'yozú kīnī, "Bá nōri vé fā sù mávé rī tīnī, ịrivé zāá sù mávé rī tīnī, ị rú ní zì 'ùkú',‡

ā'diātāsīyā íbíkí ịri ìnjé mā rú 'bá gá." ²⁴ Tā 'dīri sī, 'bá agó rī ívé ẹ̀tèpi ku, ịri ívé ẹ̀ndrèpí ku, kòpí 'í umú ùkú ní be, kòpí adri rú 'bá àlú.

²⁵ Agó rī pí ùkú ní be ịrītrò píllí rú, 'bo kòpí adríkí kú drīnjá àkò.

3

Ūnjīkānyā agó rī pí ní 'oó ùkú ní be rī

¹ Á'á Úpí Múngú ní gbii rī pí àsámvú gé, ịnī rī á'á riipi mī ù 'báápi agaápi rá ní. Ú'dú àlú, ịri ní ùkú rī zizú kīnī, "Èndèpí Múngú 'yo nyo kīnī ìmi nyakí peṭi ù'a ómvú agá 'dī'bee ku 'dini rá?"

² Úkú rī ní újázú ìnī rī ní kīnī, “Múngú kīnī, 'bà ícò peṭi ọm̀vú agá 'dī'béé vé ù'a nya rá, ³ 'bo Múngú kīnī, 'Peṭi ọm̀vú ágáná gá 'dāri vé ù'a, lē ìmi nyakí ku, dōku ìmi ulóki ku, ìmi nyakí dō gí, ìmi ícò ụdrā rá.'”

⁴ Ìnī rī ní újázú ùkú rī ní kīnī, “Ìmi ícókí ụdrāá ku. ⁵ Múngú nī rá 'yozú kīnī, ìmi nyakí dō peṭi rī vé ù'a gí, ìmi mī rī 'i zī tā nīzú ámázú rá, ìmi adri sū Múngú ẗnī, ìmi tā múké pi nī tā ùnjí be rá.”

⁶ Úkú rī ká ndreé peṭi rī vé ù'a índré 'i mī gé 'dāá múké, i ícò nya rá, ázini i tā múké pi nī ànī tā ùnjí be rá, ìri ní peṭi rī vé ù'a ìtízú nyazú, ìri ní urukò ní sēzú ágó ni adriipi 'i gārā gá rī ní, ágó ni ní é'yízú nyazú. ⁷ Koro kòpi é mī ní 'i zízú, kòpi nīkí amá 'i nóni pílílí rú. Kúru kòpi ní ìbìbì ñzózú údézú 'i rú'ba ọzǔzú ànī.

⁸ Ụndréná 'dāri sī, ágó rī pi ùkú rī be yíkí Úpí Múngú vé kùbì, ìri ri écì ọm̀vú rī agásí, kòpi ápákí Úpí Múngú sī mụyí z ẗzú peṭi rī pi àsám̀vú gé 'dāá. ⁹ Úpí Múngú ní kòpi zízú kīnī, “Ìmi íngölé?”

¹⁰ Ágó rī ní újázú kīnī, “Á yì mī kùbì ọm̀vú agá 'dāá, sē má ní ẗrī, à'diātāsīyā ma pílílí rú, má ní ma zízú ànī.”

¹¹ Múngú ní ìri zízú kīnī, “À'di lū mí ní kīnī mí pílílí rú ní? Mí nya peṭi rī vé ù'a má ní 'yoó mī nya ku rī gí?”

¹² Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Úkú mí ní sēé má ní rī, sē má ní peṭi rī à ù'a, á nya gí.”

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ùkú rī ní kīnī, “Mí 'o 'dīni àsí?”

Úkú rī ní 'yozú kīnī, “Ìnī ù'bā mā mī nī, má ní peṭi ù'a rī nyazú ànī.”

Múngú ì tã kòpi drìgè

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ìnī rī ní kīnī, “Tã mí ní 'oó 'dīri sī, “Ànyāpá rī pi àsám̀vú gé à'a rī pi be, á trī mī gí!

Mí ìmụ mī use bēdrī sī,
mí ìmụ fùrúndí mvú cìngbá cazú ụ'dụ
cére mí ní adrizú rī gé.

¹⁵ Ma sē ìmivé àsám̀vú ùkú rī be rī adri ùnjí,
anjíná mivé rī pi ìrivé rī be, kòpi
àsám̀vú rī adri ùnjí.

Ìrivé mvá ágó rī ìmụ mī gbā drìgè,
mí ìmụ mvá ágó rī ga pá gá.”

¹⁶ Múngú ní 'yozú ùkú rī ní kīnī,
“Sá mí ní mvá tīzú rī gé, ma sē mī ìzāngā
nya ambamba.

Mí kädō mvá tīí, ázó ni ri ásó am-
bamba.

Mí áwí éşí 'bā ku mí ágó ni drìgè,
'bo ìri adri àmbúgú mí drìlè gá nī.”

¹⁷ Múngú ní 'yozú Ádámā ní kīnī, “Mí ní mivé ùkú é tì yī, ázini mí ní peṭi ù'a má ní 'yoó, 'Mí nya ku' rī nyaá rī sī,

“Á tri nyòòkú rī gí, mī tā sī.

Sá mí ní adrizú idri rú rī gé,
mí ọm̀vú 'à ùkpò sī, úrúndé be, mí íbì
ngá nya ndò.

¹⁸ Ụcékúcé ri ìfū dū nyòòkú rī agá,
mí ngá ìfū'ba dū'ba nyòòkú drìgè rī pi
nya.

¹⁹ Mí ọm̀vú 'à ùkpò sī, úrúndé be,
mí íbì ngá nya ndò,

cìngbá mí ní fizú gòzú nyòòkú agá rī gé,
ìtíkí nyòòkú 'i mí mī gbizú ànī,
mí gō fi nyòòkú agá ùzi.”

²⁰ Ádámā 'da 'i ùkú ni ã rú Évā* 'i,
à'diātāsīyā ìri adri èndrèpì 'bá idri rú rī
pi vé ní cére.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní lā'bu údézú, ìri ní
Ádámā pi à rú'ba ọzǔzú ànī ùkú ni Évā be.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Nóni
'bá 'dī'béé ícákí sū 'bá ẗnī, kòpi nīkí tā
múké pi tā ùnjí be gí. Ícókí kòpi à'yī peṭi
idri sēepi rī nyaá ku, à'diātāsīyā kòpi à
adrikí rí mụzú nyonyo ku.” ²³ Kúru Úpí
Múngú ní kòpi drozú ọm̀vú Èdénē vé rī
agásí, kòpi à mụkí ọm̀vú 'áá nyòòkú 'i ní
ìtīí kòpi gbizú rī agá. ²⁴ Múngú ká kòpi
droó fūú ọm̀vú Èdénē vé rī agásí gí, ìri ní
mālāyíkā rī pi' 'bázú ọm̀vú rī vé wòkòkò ẗtú
ní ìfūngará gálé rú rī gé, ázini ìri ní ìlì áco
sú be ñpìpì lówù lówù áci rú ní 'bázú, ìri
écì ọm̀vú rī agásí kùrū, à ùtè rī létì mụyìpi
peṭi idri sēepi rī gé rī.

4

Káyīnā pi édrìpì Èbélè be

¹ Ádámā pi ní lazú ùkú ni Évā be, Évā ní
'a ìşzú, ìri ní Káyīnā* rī tìzú. Ìri ní 'yozú
kīnī, “Úpí Múngú ko má ìzā, á tì mvá ágó
gí.” ² Vùdrī nī gé, ìri ní Èbélè rī tìzú.

Èbélè rī 'bá kábìlò úcépi ni, Káyīnā rī 'bá
ọm̀vú 'áapi ni. ³ Ụ'dụ álu, Káyīnā ìkúnā ívé
ànyāngā, í'dù urukò ni ìjì sēé Úpí Múngú
ní. ⁴ Èbélè ìjì ívé rī kábìlò mvá káyú rī
vé zāá usò be ni sēé Úpí Múngú ní. Úpí
Múngú à'yī Èbélè rī rá, à'yī kpá ngá ìri ní
sēé rī rá. ⁵ 'Bo Úpí Múngú à'yī Káyīnā rī
kuyé, à'yī kpá ngá ìri ní sēé rī kuyé. Sē
Káyīnā à 'a ve ambamba, èndrèṭi ni adri
kú ìtrì.

⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Káyīnā ní
kīnī, “Ngá mī 'a ní vezú rī à'di? Mí èndrèṭi
adri kú ìtrì 'dīni àsí? ⁷ Mí 'o dō tā pìrì, ícókí
té mī à'yī ku? 'Bo mí à'yī dō tā pìrì 'oó ku,

* 3:20 3:20 Évā: Évā vé ìffíí ìdri. † 3:24 3:24 Mālāyíkā rī pi: Mālāyíkā rī pi Èbérè tì sī, i kòpi zì Kèrùbìmù. Kòpi
'bù gé 'dāá idri rú Úpí be trù. * 4:1 4:1 Káyīnā: Káyīnā vé ìffíí, má ìşú mvá gí.

¹⁸ Yáredè ká adrii caá ílí be mūdūrūlū álu pūkú áziyá drī ni írī (162), írī ní Ēnóká ri tīzú. ¹⁹ Ká Ēnóká ri tī, vūdrī ni gé, Yáredè gō adrii caá ílí be mūdūrūlū ārō (800), tī anjī āgō urukō 'bée anjī ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá. ²⁰ Yáredè adri caá ílí be mūdūrūlū úrōmī pūkú áziyá drī ni írī (962), írī ní kúru drázú.

²¹ Ēnóká ká adrii caá ílí be pūkú áziyá drī ni tōwú (65), írī ní Mētūsélá ri tīzú. ²² Ká Mētūsélá ri tī, vūdrī ni gé, Ēnóká gō adrii caá ílí be mūdūrūlū na (300), tī anjī āgō urukō 'bée anjī ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá. Ēnóká ri tā 'oó pīrī Múngú ɛndrɛtī gé, ²³ Ēnóká adri caá ílí be mūdūrūlū na pūkú áziyá drī ni tōwú (365). ²⁴ Ēnóká ni tā 'oó pīrī Múngú ɛndrɛtī gé rī sī, gō índré dīi kuyé, ā'diātāsīyā Múngú 'du írī mužú idri rú.

²⁵ Mētūsélá ká adrii caá ílí be mūdūrūlū álu pūkú ārō drī ni ɛzīrī (187), írī ní Léméké ri tīzú. ²⁶ Ká Léméké ri tī, vūdrī ni gé, Mētūsélá gō adrii caá ílí be mūdūrūlū ɛzīrī pūkú ārō drī ni írī (782), tī anjī āgō urukō 'bée anjī ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá. ²⁷ Mētūsélá adri caá ílí be mūdūrūlū úrōmī pūkú áziyá drī ni úrōmī (969), írī ní kúru drázú.

²⁸ Léméké ká adrii caá ílí be mūdūrūlū álu pūkú ārō drī ni írī (182), írī ní mvá ágó tīzú. ²⁹ Írī ní rú ni 'dazú Núwā* 'i, írī ní 'yozú kīnī, "Mvā nōri ímú 'bá ízā ko ízāngā 'bá ní rii nyaá ɛzī 'bá ní rii ngāá drī sī nyōókú Úpí Múngú ní trii gí nōri agá nī." ³⁰ Léméké ká Núwā ri tī, vūdrī ni gé, Léméké gō adri caá ílí be mūdūrūlū tōwú pūkú úrōmī drī ni tōwú (595), tī anjī āgō urukō 'bée anjī ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá. ³¹ Léméké adrii caá ílí be mūdūrūlū ɛzīrī pūkú ɛzīrī drī ni ɛzīrī (777), írī ní kúru drázú.

³² Núwā ká adrii caá ílí be mūdūrūlū tōwú (500), vūdrī ni gé, írī ní Sémé pi tīzú Ámā be, Yāpété sī.

6

Yīi tī āngū ímūlūú

¹ 'Bá rī pi ká í'dó ízú vū drīgé nōgō, kōpi tīkí anjī ūkú rá. ² Anjī Múngú vé rī pi ká ndree anjī ūkú 'bá rī pi ní tī rī pi ūnyī be ambamba, kōpi jekí urukō 'bée í ní lée rī pi í ní ūkú rú. ³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ícō 'bá rī pi ā'yī adrii idri rú mužú nyonyo ku, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ūdrā 'bée ūdrādrā ni pi, kōpi 'yéná adri ílí mūdūrūlū álu pūkú írī."

⁴ Anjī Múngú vé rī pi ká anjī ūkú 'bá rī pi vé rī jeé, kōpi tīkí anjī ūkú rī pi be

rá. Anjī kōpivé 'dī'bée zīkí kōpi Nēfilímū, sá 'dāri gé, kōpi rikí adrii vū drīgé nōgō. Vūdrī ni gé, kōpi gōkí kpá adrii rá. Kōpi ɛ'dī 'dingará gá ūkpō be, kōpi ā rú kuku.

⁵ Úpí Múngú ká ndree ūnjīkányā 'bá rī pi vé rī ga vū drīgé nōgō ambamba, tā kōpi ní rii ūsūgí sá 'dāri gé rī pi vé ɛndrē, ⁶ tā 'dīri sē Úpí Múngú ní ízāngā ambamba 'í ní 'bá gbii vū drīgé nōgō rī sī. ⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Vū drīgé nōgō, á lē 'bá má ní gbii rī pi vé úri 'beé ávīi 'dīisí rá, í'dózú 'bá rī pi, á'á rī pi, ányápá rī pi, ngá idri be ɛcī 'bá nyōókú drīgé sī rī pi, áriṅá rī pi, ma kōpivé úri 'be ávī 'dīisí rá, ā'diātāsīyā ma ízāngā sī má ní kōpi gbii rī sī." ⁸ 'Bo Úpí Múngú 'bá ɛsī múké Núwā ní.

⁹ Ú'dógú'dógú Núwā vé rī, írī 'dīni. Núwā ri 'bá tā 'oópi pīrī ni, 'bá lókí 'dāri gé rī pi ásamvú gé, ísúkú tā ūnjī rú 'bá ní gé kuyé, Núwā 'du tá Múngú ní 'yoo 'í ní rī ngāá rá. ¹⁰ Núwā tī anjī āgō na, Sémé 'i, Ámā 'i, Yāpété sī.

¹¹ Tā 'bá rī pi ní 'oó vū drīgé nōgō rī ūnjīkányākányā Múngú ɛndrɛtī gé, kōpi ri tā 'du nga ɛsī ūká ūká sī. ¹² Múngú ndre ūnjīkányā 'bá rī pi ní 'oó vū drīgé nōgō rī rá, ā'diātāsīyā kōpi ri nóni ūnjīkányā 'o. ¹³ Kúru Múngú ní 'yozú Núwā ní kīnī, "Á lē 'bá rī pi ú'dī ūdráá céré 'dīisí rá, ā'diātāsīyā ūnjīkányā ga vū drīgé nōgō ambamba. Ádarú á lē 'bá rī pi ú'dī ūdráá rá, ázini á lē vū rī izaá rá.

¹⁴ "Í pa parāngi, mí údé mí ní kúlúmgbá mōŋgú ání, mí aco 'a ní ándiándi, mí ūmbī 'a ni pi úgóró ni be gámū sī. ¹⁵ Mí údé kúlúmgbá mōŋgú rī 'dīni. Áco ni ā adri pá ágélé mūdūrūlū sū pūkú tōwú (450), ɛpi ní ā adri pá ágélé pūkú ɛzīrī drī ni tōwú (75), ngangará ní urulé rī ā adri pá ágélé pūkú sū drī ni tōwú (45). ¹⁶ Mí údé áci 'bāá drīgé ní gé, ásamvú ní adri mgbō, ā 'beki caá drī ā 'a na. Mí údé kɛtī kúlúmgbá mōŋgú rī vé wōŋkō ázi rī gé, mí aco kúlúmgbá mōŋgú rī ā 'a caa na, í'dózá wúgá, ágágá, ázi rī ā adri urugégélésíla.

¹⁷ "Ma ímú yīi sē tī nyōókú rī ɛ drī ímūlū céré ngá idri be rī pi ú'dī ūdrā 'dīisí rá, ngá vū drīgé idri be rī pi céré ímú ūdrā rá. ¹⁸ 'Bo ma ímú ūndí rú mí be, mí ímú fī kúlúmgbá mōŋgú rī agá, ūkú mívé rī be, anjī āgō mívé rī pi be, ūkú ívé rī pi be. ¹⁹ Mí ngá idri be rī pi jī kúlúmgbá rī agá 'dāá, ágó ní pi ūkú ní be, kōpi ā adrikí rī idri rú. ²⁰ Lē mí jī áriṅá rī pi írī írī ívé ɔsúká vú sī ándiándi, ányápá rī pi be, á'á rī pi be ívé ɔsúká vú sī ándiándi, ngá nyírīṅá idri be ɛcī 'bá nyōókú drīgé sī rī pi be ívé ɔsúká vú sī ándiándi, kōpi ā mukí rí adrii

* 5:29 5:29 Núwā: Núwā vé ífífi, 'bá rii pi ízā koopi ízāngā agásí ni.

idri be rī pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, sǔ Úpí Múngú ní eziǐ Núwá ní rī tǐnǐ. Múngú ní kúru kǐéti rī ũpǐzú.

²² Núwá 'du tā rī pi ārǐvú ngaá céré, sǔ Múngú ní lúú 'í ní rī tǐnǐ.

7

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Núwá ní kǐnǐ, "Í fi kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá mívé 'bá 'bǐtǐ āsámvú gé rī pi be céré, á' diātāsīyá á ndre mi 'bá tā 'oópi pǐrǐ ní 'bá nóni adri' bá vú drǐgé rī pi āsámvú gé. ² 'Í 'du ānyāpá, āzini á'á ule ule rī pi* ĩrǐ ĩrǐ caá éziǐrǐ, ágó ni pi ùkú ni be. 'Í 'du ānyāpá, āzini á'á āzāvú rú rī pi* ĩrǐ ĩrǐ, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí. ³ 'Í 'du kpá ārǐnǎ rī pi ĩrǐ ĩrǐ caá éziǐrǐ, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, kǒpi á adriki rí idri rú vú drǐgé nǒgó. ⁴ I'dózu āndrú sǐ, kǎdǒ muǔ caá 'dú éziǐrǐ ni gé, ma ímú yǐǐgǒ sǐ 'dǐ nyǒǒkú drǐgé nǒgó ũtǔnǎ pǔkú sǔ, ĩnǐnǎ pǔkú sǔ, ma ngá má ní gbii idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rī pi 'dú ũdrá céré 'dǐsǐ rá."

⁵ Núwá 'du tā Úpí Múngú ní eziǐ 'í ní 'dǐ' bée ārǐvú ngaá céré rá.

⁶ Sá yǐi rī ní tǐzú vú drǐgé rǐ gé, ĩsú Núwá vé ílǐ ca mǔdǔrǐlǔ áziyá gǐ. ⁷ Núwá pi ní fizú kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎlé ùkú ni be, ívé anji āgǒ rǐ pi be, anji āgǒ rǐ pi vé ùkú pi be, sǔ Múngú ní lúú ĩrǐ ní rǐ tǐnǐ, yǐi tǐpi rǐ ē ĩmǔlú rǐ í ku. ⁸ Kǒpi fikí ānyāpá, āzini á'á ule ule rǐ pi be, ānyāpá, āzini á'á āzāvú rú ĩrǐ ĩrǐ rǐ pi be, ārǐnǎ ĩrǐ ĩrǐ rǐ pi be, ngá idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ ĩrǐ ĩrǐ rǐ pi be. ⁹ Kǒpi fikí muǔ Núwá vú sǐ kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá, ágó ni pi ùkú ni be, sǔ Múngú ní eziǐ Núwá ní rī tǐnǐ. ¹⁰ 'Í 'dú éziǐrǐ á vǔdrǐ gé, yǐi ní 'dózu tǐzú nyǒǒkú rǐ ē drǐ ĩmǔlúzu.

¹¹ Núwá vé ílǐ ká caá mǔdǔrǐlǔ áziyá, mbāá 'dú mudrǐ drǐ ni éziǐrǐ, mbāá ĩrǐ ni gé, yǐi nyǒǒkú agá rǐ 'dó rǐi íkpú ímúzu āmvé nǒo ũkpǒ be, āzini yǐǐgǒ 'dó rǐi 'dǐi ũkpǒ be. ¹² Yǐǐgǒ rǐ 'dǐ ũtǔnǎ pǔkú sǔ, ĩnǐnǎ pǔkú sǔ.

¹³ 'Í 'dú 'dǎri gé, ĩsú Núwá pi ùkú ni be, ívé anji āgǒ Sémē be, Ámā be, Yāpētē be, ívé anji āgǒ rǐ pi vé ùkú pi be, fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá gǐ. ¹⁴ Kǒpi fikí á'á rǐ pi be, ānyāpá rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, ngá idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, ārǐnǎ rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí. ¹⁵ Ngá idri be rǐ pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá Núwá vú sǐ muǔú ĩrǐ ĩrǐ. ¹⁶ Ngá

idri be rī pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dāá, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, sǔ Úpí Múngú ní eziǐ Núwá ní rī tǐnǐ. Múngú ní kúru kǐéti rī ũpǐzú.

¹⁷ Yǐǐgǒ rǐ 'dǐ caá 'dú pǔkú sǔ, yǐi rǐ tǐ nyǒǒkú rǐ ē drǐ ĩmǔlúú céré. Kúlúmgbá mǒǒngú rǐ nga kú yǐi rǐ drǐgé. ¹⁸ Yǐi rǐ tǐ nyǒǒkú rǐ ē drǐ ĩmǔlúú ambamba, sē kúlúmgbá mǒǒngú rǐ nga kú yǐi rǐ drǐgé. ¹⁹ Yǐi rǐ tǐ muǔú ambamba, ǒzú irá zǒ' bá ācoco rǐ pi ē drǐ céré. ²⁰ Yǐi rǐ tǐ irá zǒ' bá ācoco rǐ pi ē drǐ ǒzǔú céré, kungará ni 'dózu irá drǐgé 'dǎgá, tǔzú muǔú uru 'dāá, ĩrǐ pá ágélé pǔkú ĩrǐ. ²¹ Ngá éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi ārǐvú céré ũdrǎki rá. Ārǐnǎ rǐ pi, ānyāpá rǐ pi, á'á rǐ pi, ngá nyírǐnǎ idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi, 'bá rǐ pi be ũdrǎki céré. ²² Ngá idri be nyǒǒkú drǐgé rǐ pi ārǐvú ũdrǎki céré. ²³ Múngú ní ngá idri be vú drǐgé rǐ pi 'dú ũdrázú céré 'dǐsǐ rá. Ányāpá rǐ pi, á'á rǐ pi, ngá nyírǐnǎ éci' bá vǔgá sǐ rǐ pi, ārǐnǎ rǐ pi be, yǐi tǐpi rǐ 'dú kǒpi ũdrǎá céré. Núwá pi idriki ngá fi' bá kúlúmgbá mǒǒngú rī agá rǐ pi be 'yéngá nǐ.

²⁴ 'Dú mǔdǔrǐlǔ álu pǔkú tǒwú ā vǔdrǐ gé, yǐi rǐ ní 'dózu njuzú.

8

Yǐi tǐpi rǐ vé njungará

¹ Núwá pi á'á rǐ pi be, ānyāpá rǐ pi be kúlúmgbá mǒǒngú agá 'dāá, Múngú rǐ kǒpi ā tā ígá. Múngú ní ũlǐ sǐzú vizú vú drǐgé nǒgó, yǐi rǐ ní kúru njuzú. ² Múngú uga yǐi riipi íkpúpi nyǒǒkú agá vǔgá 'dāásǐ rǐ, āzini uga yǐǐgǒ riipi 'dǐipi rǐ, yǐǐgǒ rǐ ní átǐzú. ³ Yǐi rǐ ní njuzú muǔú vǔgá 'dāá mǎdā, 'dú caá 'dú mǔdǔrǐlǔ álu pǔkú tǒwú. ⁴ Kúru mbāá 'dú mudrǐ drǐ ni éziǐrǐ, mbāá éziǐrǐ rǐ gé, kúlúmgbá mǒǒngú rǐ ní ímúzu pá tuzú irá Ārǎrátá drǐgé. ⁵ Yǐi rǐ rǐ njuzú muǔú mǎdā. Mbāá mudrǐ vé 'dú álu rǐ gé, irá rǐ pi ē drǐ ní 'bázú índrézú.

⁶ 'Í 'dú pǔkú sǔ ā vǔdrǐ gé, Núwá ní sǔbá kúlúmgbá mǒǒngú rǐ vé rǐ zǐzú. ⁷ ĩrǐ ní pǔpú rǐ pǐzú mǐvé 'dāá, pǔpú rǐ áwǐ rǐi ungaá urugégé sǐ, cǐngbá sá yǐi rǐ ní njuzú rǐ gé. Újá 'i gǒo Núwá vǔgá 'dāá kuyé. ⁸ Vǔdrǐ ni gé, ĩrǐ ní kpá āmámú pǐzú, ā mu rǐ ndree dó yǐi rǐ nju nyǒǒkú rǐ drǐgé sǐ gǐ. ⁹ Āmámú rǐ ndá vǔrǎ 'dezu ni tǐ, á' diātāsīyá yǐi rǐ ní nju deǐ kuyé rǐ sǐ. ĩrǐ ní 'i újázú gǒzú Núwá vú kúlúmgbá agá 'dāá ũzi. Núwá ní 'i drǐ suzu, ĩrǐ ní āmámú rǐ ruǔú 'bázú gǒzú kúlúmgbá mǒǒngú rǐ agá 'dāá vǔlé.

* 7:2 7:2 Á'á ule ule ni pi: Múngú lú Núwá ní kǐnǐ, Núwá ē ĩjǐ ngá idri be ule ule ni pi ĩrǐ ĩrǐ caá éziǐrǐ, á' diātāsīyá ngá 'dǐ' bée múké 'í có nya rá, āzini 'í có zǎ rǒbǒnǒ rú rá. † 7:2 7:2 Á'á āzāvú rú ni pi: Āzini lē Núwá ē ĩjǐ ngá idri be āzāvú rú ni pi 'yéngá ĩrǐ ĩrǐ, á' diātāsīyá ngá idri be āzāvú rú rǐ pi ícóki nyaá ku, āzini ícóki zǎá rǒbǒnǒ rú ku.

10 Ú'dú ézírí ã vùdrí gé, íri ní kpá gōzú ãmámū rī pēzú dīj. 11 Ámámū rī mvi caá Núwá vù 'dāá ùndrē sī, ce íbìbì ỳbùrù òlìvè* vé ni mužú 'í tì gé ìndì! Kúru Núwá ní nìzú ãmázú 'yozú kīnī, yī rī nju nyòòkú rī drìgē sī céré gí. 12 Núwá tē caá ú'dú ézírí, íri ní kpá ãmámū rī pēzú dīj, 'bo sá 'dirí gé, ãmámū rī mvi gōó Núwá vùgá 'dálé dīj kuyé.

13 Núwá vé ílì ká mujì caá mūdūrūlū áziyá drī ní ãlu, ú'dú ãlu mbāá ãlu vé rī gé, ísú ãkūdē yī rī nju nyòòkú rī drìgē sī céré gí. Núwá ní kúlúmgbá mōòngú rī ē drī unjezú, ká mujì ãngū ndreé vūgá 'dāá, ísú yī rī nju nyòòkú rī drìgē sī gí. 14 Mbāá ú'dú pūkú írī drī ní ézírí, mbāá írī ní gé, ísú nyòòkú rī 'wì dejé gí.

15 Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kīnī, 16 "Ími ífúkì kúlúmgbá mōòngú rī agásì ãmvé, ími ífúkì mí ùkú ní be, mí enjipìjì be, kòpivé ùkú pí be. 17 Ngá idri be rī pí ē ífúkì ímúzú mí vùgá sī ãmvé nōó ìndì, ívé òsùkà vù sī ãndíándì, áriṅá rī pí, ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rī pí be céré. Lē kòpì ã tìkì ízú, kòpivé káláfe ã ga nyòòkú drìgē nōgó tré."

18 Kúru Núwá pí ní ífuzú ùkú ní be, enjipìjì be, enjipìjì vé ùkú pí be, 19 ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē rī pí be céré, áriṅá rī pí be, kòpì ífúkì kúlúmgbá mōòngú rī agásì ívé òsùkà vù sī céré.

20 Núwá ní kúru vūrā rōbōṅō zázú ní sìzú Úpí Múngú rì ñjìzú ãní, Núwá í'dú ãnyápá urukọ ule ule rī pí, áriṅá urukọ ule ule rī pí be, zā Úpí Múngú ní rōbōṅō rú.

21 Rōbōṅō Núwá ní zāá rī vé èjì vj caá Úpí Múngú vùgá 'dāá múké, sē íri ní ãyìkō. Íri ní 'yozú kīnī, "Má ícò gōó nyòòkú rī trī dīj ku 'bá rī pí vé tã sī. 'Bá nyòòkú drìgē rī pí á 'okí dō ùnjikányá drāásiyā, á gō kòpì ú'djì sù má ní kòpì ú'djì drīdrī rī tìjì ku.

22 "Ílì céré vù drìgē nōgó, ngá sangará rì adri anigé, ngá íkūnāngará rì adri anigé, ãngū vé ígbengará rì adri anigé, ãngū vé kongará rì adri anigé, ílì rì adri anigé, èjēzū rì kpá adri anigé, útúná dẹ ku, ñjìná dẹ ku."

9

Múngú rụ ùndì Núwá be

1 Múngú sē tākiri Núwá pí ní enjipìjì be kīnī, "Ími tìkì anjì, ìmivé káláfe ã ga tré vù drìgē nōgó. 2 ãnyápá rī pí, á'a rī pí, áriṅá rī pí, í'bì rī pí, ngá nyiriṅá idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rī pí be céré 'o mí sī

úrì sī. Kòpì adri mí pálé gá. 3 Ngá idri be 'dì'bée ãrēvú céré, á sē kòpì mí ní, 'í nya kòpì nyanya, sū ãndúrú má ní ngá ómvú agá rī pí sēé mí ní rī tìjì.

4 "Bo lē mí nya zāá ári be agá rī ku, á'diátásiyā ári rì idri sē ní. 5 'Bá ázi 'dì dō 'bá drāá, í kpá íri 'dì drā rá. Á'a 'dì dō 'bá drāá, í kpá íri 'dì drā rá.

6 "Bá ázi 'dì dō 'bá drāá,

í kpá íri 'dì drā rá, á'diátásiyā Múngú gbi 'bá rì sū 'í tìjì.

7 Mì mívé anjìná rī pí be, lē ími tìkì anjì, ìmivé káláfe á ga tré vù drìgē nōgó, ími írékì rì ími adriú vù drìgē sī céré."

8 Múngú ní 'yozú Núwá pí ní enjipìjì be kīnī, 9 "Á lē nóni ùndì rujì mí be, ázini mívé úyú rī pí be, 10 ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, áriṅá rī pí be, ngá idri be ífū'bá mí be kúlúmgbá mōòngú rī agásì rī pí be céré. 11 Ùndì má ní rujì mí be rī sī, á gō yījì sēé tìjì ngá céré idri be rī pí ú'djì ùdrāá dīj ku, á gō yījì sēé tìjì vù rī izaá dīj ku."

12 Múngú ní 'yozú kīnī, "Ùndì má ní lēé rujì mí be, ngá adri'bá idri be rī pí be, ázini úyú mívé rī pí be rī, ngá tã ní 'daápi rī, íri adri 'dini. 13 Á 'hā gérjì kuú írìbìtì agá 'dì, ìri ùndì má ní rujì mí be rī vé tã 'í'da, ázini vù rī vé rì 'í'da. 14 Má kädō írìbìtì ípéé vù drìgē nōó, gérjì rī kädō ìndrē írìbìtì agá 'dāá, 15 ma kúru ùndì má ní rujì mí be, ázini ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rī pí be rī vé tã ígá ãní. Yījì gō tìjì ngá idri be rī pí ú'djì ùdrāá dīj ku. 16 Á ndre dō gérjì írìbìtì agá 'dāá, má ùndì má ní rujì ngá idri be rī pí be vù drìgē nōgó adriipi mužú nyonyo rī vé tã ígá."

17 Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kīnī, "Gérjì 'dirí, íri ùndì má ní rujì ngá idri be vù drìgē nōgó rī pí be rī vé tã 'í'da."

Núwá pí ívé anjì āgō rī pí be

18 Núwá vé anjì āgō rī pí Sémé 'í, Ámā 'í, Yápété sī, kòpì ífúkì céré idri rú kúlúmgbá mōòngú rī agá 'dāásì. (Ámā gō mvá ágó tìjì, 'da rù ní Kánáná 'í.) 19 Anjì Núwá vé na 'dì'bée gōkì anjì tìjì ízú ayilí vù drìgē sī céré.

20 Yījì tìjì rī ã vùdrí gé, Núwá gō ómvú 'áá, sa peṭì vjnyō vé rī pí ómvú rī agá. 21 Ú'dú ãlu, Núwá mvu vjnyō ìmērēzú ání ambamba, la kú ívé gākú agá 'dāá píllí rú.

22 Kánáná étépi Ámā ndre 'í étépi Núwá la kú píllí rú, íri ní fúzú ãmvé 'dāá, lüzú 'í édrípìjì ní. 23 Sémé pí édrípìjì Yápété be, kòpì ní bōngó 'í'dúzú ingazú 'í kídì drìgē uru, kòpì ní fízú mužú gākú agá 'dāá úgóró sī, kòpì ní 'í étépi ã ru'ba ózúzú cí, kòpì jakí 'í endrēṭì gārā gá, á'diátásiyā 'í ndrekí rì 'í étépi vé ru'ba píllí rú rī ku.

* 8:11 8:11 Ólívè: Peṭì ólívè vé rì, íri 'a ù'a be, 'í ícò nya rá, 'í írivé ù'a zo ùdu rú, 'bá rì pí rì tìjì á'dì ùdu rì sī, ázini kòpì rì tō lāmbá agá, áci 'yüzú ãní.

²⁴ Vinyõ rĩ kã átiĩ Núwã mĩ gé sĩ, ĩri ní tã 'ĩ mvõpĩ Amã ní 'oo 'ĩ ní 'dĩri nĩzũ ámázũ,
²⁵ ĩri ní 'yozũ Amã ní kĩnĩ,

"Á tri Kánánã ri gĩ!

Ĩri adri tũgẽrĩ ã ùdũ
èdrĩpĩ vé ni."

²⁶ ĩri ní kpá gõzũ 'yozũ kĩnĩ,

"Úpĩ Múngũ ã sē Sémē ní tákĩri!

Kánánã ã adri tũgẽrĩ Sémē vé ni.

²⁷ Múngũ ã sē Yápétē vé ãngũ adrizũ rĩ ã
adri ãmbúgũ.

Lē Yápétē pi ã adrikĩ Sémē be trũ vũrã
ãlu gé,

lē Kánánã ã adri tũgẽrĩ Yápétē vé ni."

²⁸ Yĩ tĩpi rĩ ã vùdrĩ gé, Núwã gõ adriĩ
caã ilĩ mũdũrũlũ na pũkũ tõwũ (350).

²⁹ Núwã adri caã ilĩ be mũdũrũlũ úrõmĩ
pũkũ tõwũ (950), ĩri ní kũru drázũ.

10

Úyũ Núwã enjĩpĩ vé rĩ

¹ Yĩ tĩpi rĩ ã vùdrĩ gé, Núwã vé anjĩ
Sémē pi Amã be, Yápétē sĩ, kõpi gõkĩ anjĩ
tĩ izũ kárakarã.

Úyũ Yápétē vé rĩ

² Yápétē vé anjĩ rĩ pi Gõméri 'i, Mågógĩ 'i,
Mádáyĩ 'i, Yávánã 'i, Túbálã 'i, Mèsékã
'i, Tĩrásã sĩ.

³ Anjĩ Gõméri vé rĩ pi,

Ásikénázĩ pi Rifátã be, Tõgãrĩmã sĩ.

⁴ Anjĩ Yávánã vé rĩ pi,

Élĩsã 'i, Tãrásĩsã 'i, 'bã Kĩtĩmũ vé rĩ pi,
ázini 'bã Rõdãnimũ vé rĩ pi. ⁵ ('Bã
'dĩ'bee vé úyũ rĩ 'bã éçĩ' 'bã kũlũmgba
sĩ rĩ pi, kõpi ayikĩ mũzũ ãngũ rĩ pi
agásĩ cérē, ívé sũrũ rĩ pi vũ sĩ, sũrũ
ãlu ãlu rikĩ átã ívé tĩ sĩ.)

Úyũ Amã vé rĩ

⁶ Anjĩ Amã vé rĩ pi, Kũsĩ 'i, Èjèpétõ* 'i,
Pũtũ 'i, Kánánã sĩ.

⁷ Anjĩ Kũsĩ vé rĩ pi,

Sébã 'i, Hãvilã 'i, Sãbútã 'i, Rããmã 'i,
Sãbĩtěkã sĩ.

Anjĩ Rããmã vé rĩ pi,

Sébã pi Dédánã be.

⁸ Kũsĩ vé mvã ázi rĩ ã rũ Nĩmĩrõdã 'i.
Nĩmĩrõdã ri ùkpõ be è'dĩ' diĩpi ni vũ drĩgé
nõgõ. ⁹ ĩri 'bã zãã mbããpi ni Úpĩ Múngũ
èndrètĩ gé, sèzũ 'bã rĩ pi ní rizũ 'yozũ,
"Mĩ sũ Nĩmĩrõdã ùkpõ be riipi zãã mbããpi
Múngũ èndrètĩ gé rĩ tĩnĩ" ãnĩ. ¹⁰ Kũrũ
drĩdrĩ Nĩmĩrõdã ní í'dózũ ívé málũngã
rũzũ rĩ, Bãbèlõnã, Èrèkè, Ákádã, ázini
Kálánã, kũrũ 'dĩ'bee cérē ãngũ Sínãrĩ[†] vé
rĩ agã. ¹¹ Nĩmĩrõdã gõ ngaã ãngũ 'dãri
agásĩ muũ Ásirĩyã gã, ĩri ní í'dózũ kũrũ

Nĩnèwè vé rĩ s̄izũ, Rèhõbótĩ Írĩ vé rĩ s̄izũ,
Káláhã vé rĩ s̄izũ, ¹² ázini ĩri ní kũrũ Rèsénĩ
vé rĩ s̄izũ. Kũrũ Rèsénĩ vé rĩ, ĩri ásamvũ
Nĩnèwè pi vé Káláhã be rĩ gé, kũrũ 'dĩri ĩri
ãmbúgũ.

¹³ Èjèpétõ ri è'biĩpi

Lũdĩmũ rĩ pi vé ni, Ánãmĩmũ
rĩ pi vé ni, Lèhãbĩmũ rĩ pi
vé ni, Nãfãtũhĩmũ rĩ pi vé ni,
Kãsũlũhĩmũ rĩ pi vé ni, ázini
Kãpètõrĩmũ rĩ pi vé ni, Fèlèsètē rĩ
pi íbikĩ ifũũ úyũ 'dĩ'bee agã.

¹⁵ Kánánã ri è'biĩpi Sídõnã vé ni, Sídõnã
ri irivé mvã kãyũ.

Kánánã ri kpá è'biĩpi Hĩtĩ rĩ pi vé ni,

¹⁶ Jèbúsĩ rĩ pi vé ni, Ámórã rĩ pi vé
ni, Gĩrĩgásĩ rĩ pi vé ni, ¹⁷ Hívĩ rĩ pi vé
ni, Árikã rĩ pi vé ni, Sínã rĩ pi vé ni,

¹⁸ Árivádã rĩ pi vé ni, Zémãrã rĩ pi vé
ni, Hãmátã rĩ pi vé ni.

Vùdrĩ ni gé, úyũ Kánánã vé rĩ pi ayikĩ
mũzũ ¹⁹ ãngũ Kánánã gãrã gã rĩ pi agásĩ
cérē, í'dó Sídõnã gã, cazũ Gèrãrĩ gé, Gázã
gã, Sõdómõ gã, Gõmórã gã, Ádimã gã,
Zèbõyĩmũ gé, ázini Lásã gã.

²⁰ Anjĩ 'dĩ'bee Amã vé rĩ pi, kõpi sũrũ ívé
rĩ pi vũ sĩ, tĩ ívé rĩ pi vũ sĩ, kõpi ri adri vũrã
ívè rĩ pi gé sĩ, ázini kõpi ri adri ãngũ ívé rĩ
pi agásĩ.

Úyũ Sémē vé rĩ

²¹ Sémē mvã kãyũ Yápétē èdrĩpĩ tĩ anjĩ
ãgõ rá, Sémē ri è'biĩpi Èbèrē rĩ pi vé ni.

²² Sémē vé anjĩ ãgõ rĩ pi Èlãmã 'i, Ásũrã
'i, Áripãkãsádã 'i, Lúdĩ 'i, Árãmã sĩ.

²³ Árãmã vé anjĩ ãgõ rĩ pi,

Úzĩ 'i, Úlũ 'i, Gètérĩ 'i, Mèsékã sĩ.

²⁴ Áripãkãsádã ri Sèlã vé ètèpi,

Sèlã ri Èbèrē vé ètèpi.

²⁵ Èbèrē vé anjĩ ãgõ rĩ pi ĩrĩ, kãyũ rĩ 'dakĩ
rũ ní Pèlégē 'i, [‡] ã'diãtãsiyã lókĩ Èbèrē
vé rĩ gé, 'bã rĩ pi acokĩ ĩ ãndiãndĩ ívé
tĩ vũ sĩ, 'dakĩ Pèlégē vé èdrĩpĩ ã rũ
Yõkítãnã 'i.

²⁶ Yõkítãnã vé anjĩ rĩ pi,

Álĩmõdõdã 'i, Sèlèfã 'i, Ázãrĩmãvátã 'i,
Jérã 'i, ²⁷ Ádõrãmũ 'i, Úzálã 'i, Dikílã
'i, ²⁸ Óbálã 'i, Ábèmãélè 'i, Sèbã 'i,
²⁹ Ófirĩ 'i, Hãvilã 'i, Jõbábũ 'i. Anjĩ
ãgõ 'dĩ'bee cérē Yõkítãnã vé ni.

³⁰ Vũrã kõpi ní adrizũ rĩ í'dó Mèsã gã, cazũ
Sèfãrĩ gé, ãngũ ãnga rũ wõqõkõ ùtũ ní ifũzũ
rĩ gé.

³¹ Anjĩ 'dĩ'bee Sémē vé rĩ pi, ĩ kõpi nĩ amã
sũrũ ívé rĩ sĩ, tĩ ívé rĩ sĩ, vũrã ívé rĩ sĩ, ázini
ãngũ ívé rĩ sĩ.

* 10:6 10:6 Èjèpétõ: Èjèpétõ vé rũ ázi rĩ Mizĩrãyimũ. †

10:25 Pèlégē: Pèlégē vé ifĩfi acongárã.

† 10:10 10:10 Sínãrĩ: Sínãrĩ vé rũ ázi rĩ Bãbèlõnã. ‡ 10:25

³² Súrú 'dī'bée ifū' bá anji Núwā vé rī pi ā rú' bá gá rī pi, yī tīpi rī ā vūdrī gé, kōpivé sūrú gō ayī mužú āngū rī pi agāsī, vū drīgē sī céré.

11

Síkí lágáraka Bābēlā gá

¹ Sā 'dāri gé, 'bá rī pi céré ri átá tī ālu ni sī. ² 'Bá rī pi ní 'dezú mužú wōókō ūtū ní ifūzú rī gé, kōpi cakí āngū kpākpā ní íšú āngū Sinári vé rī agá, kōpi áwíki adrii āngū rī agá.

³ Kōpi ní átázú í āsámvú gé sī kīnī, "Lē 'bá gbāki bīrīkī, 'bá zākí ācī sī, ā adri rí ūkpó ūkpó." Kōpi riki lágáraka rī sīj bīrīkī sī, kōpi síkí írā sī kuyé. Kōpi síkí lágáraka rī ūrūtē sī. ⁴ Kúru kōpi ní 'yozú kīnī, "Ími ímúki 'bá síkí 'bá ní kūrū lágáraka be āco caá cīmgbá 'bū gé 'dāá, 'bá rú ā ku rī āni kuku, 'bá írēkí rī 'bá mužú vū drīgē sī céré ku."

⁵ 'Bo Úpí Múngú ní ímúzá vūgá nōlé kūrū kōpi ní rīi sīj rī ndrezú lágáraka rī be. ⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "'Bá nō'bée sūrú ālu, kōpi ri átá tī ālu ni sī, kōpi í'dókí tā rī ngaá 'dīri tīnī, 'légé 'dīgē kōpi ūtīkí dō tā āzi, kōpi lēkí dō 'dujé ngaá, ícō kōpi ndéé ku. ⁷ Ími ímúki, 'bá mužú vūgá 'dālē kōpivé tī usaá, 'bá ālu ālu ā yī rí ógūpi vé tī ku."

⁸ Kúru Úpí Múngú ní kōpi írēzú kpélékpélé vū drīgē sī céré. Kūrū rī vé sīngará tu pá rá. ⁹ Tā 'dīri sē í ní āngū rī ā rú 'dazú Bābēlā* āni, ā'diātāsīyā Úpí Múngú usa tī rī vūrā 'dāri gé, āzini írē 'bá rī pi mužú vū drīgē sī vūrā 'dāri gé.

Úyú Sémē vé rī

¹⁰ Úyú 'dī'bée Sémē vé rī.

Yī tīpi rī ā vūdrī ká caá íli írī, íšú ākūdē Sémē vé íli ca mūdūrūlū ālu (100), íri ní kúru Ārīpākāsádā rī tīzú. ¹¹ Sémē ká Ārīpākāsádā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū tōwú (500), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

¹² Ārīpākāsádā ká adrii caá íli be pūkú na drī ní tōwú (35), íri ní Sélā rī tīzú. ¹³ Ārīpākāsádā ká Sélā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū sū drī ní na (403), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

¹⁴ Sélā ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Ēbéré rī tīzú. ¹⁵ Sélā ká Ēbéré rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū sū drī ní na (403), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

¹⁶ Ēbéré ká adrii caá íli be pūkú na drī ní sū (34), íri ní Pélégē rī tīzú. ¹⁷ Ēbéré ká Pélégē rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū sū

pūkú na (430), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

¹⁸ Pélégē ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Réwú rī tīzú. ¹⁹ Pélégē ká Réwú rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū írī drī ní úrómī (209), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

²⁰ Réwú ká adrii caá íli be pūkú na drī ní írī (32), íri ní Sērúgā rī tīzú. ²¹ Réwú ká Sērúgā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū írī drī ní ézírī (207), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

²² Sērúgā ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Nāhórā rī tīzú. ²³ Sērúgā ká Nāhórā rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū írī (200), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

²⁴ Nāhórā ká adrii caá íli be pūkú írī drī ní úrómī (29), íri ní Tērā rī tīzú. ²⁵ Nāhórā ká Tērā rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū ālu mūdūrī drī ní úrómī (119), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be íli 'dī'bée agá rá.

²⁶ Tērā ká adrii caá íli be pūkú ézírī (70), íri ní Ábrāmū pi tīzú Nāhórā be, Hārānā sī.

²⁷ Ú'dógú'dógú Tērā vé rī 'dīni.

Tērā tī Ábrāmū pi Nāhórā be, Hārānā sī. Hārānā tī Lótó rī. ²⁸ Hārānā drā kūrū Ūrū vé rī agá, āngū Kālédéyā vé rī agá, vūrā í ní íri tīzú rī gé, íšú ākūdē étēpi Tērā rī drī ídri rú. ²⁹ Ábrāmū pi Nāhórā be írītrō jekí ūkú rá. Ábrāmú vé ūkú ā rú Sārāyī 'i. Nāhórā vé rī ā rú Mílékā 'i. Mílékā pi Ísíkā be, kōpi anji Hārānā vé ní. ³⁰ Sārāyī adrii caá undó rú íli be kárakarā, tī mvá kuyé.

³¹ Tērā ní 'i mvōpi Ábrāmū pi 'duzú 'i édrīpi Hārānā vé mvá Lótó be, 'i mvōpi Ábrāmú vé ūkú Sārāyī sī. Kōpi ngakí fūu kūrū Ūrū vé rī agāsí, Ūrū rī āngū Kālédéyā vé rī agá, kōpi lēkí kōdō mujé Kānānā gá. 'Bo kōpi ká mujé caá Hārānā gá, kōpi áwíki adrii 'dāgá.

³² Tērā adrii caá íli be mūdūrūlū írī drī ní tōwú (205), íri ní kúru drázú Hārānā gá 'dāgá.

12

Úpí Múngú zi Ábrāmū rī

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "'Í ku āngū ímivé rī, 'í ku māríté mívé rī pi, 'í ku 'bá mí étēpi vé jó āsámvú gé rī pi, 'í mu adrii āngū má ní úmvúlésí léé lūu mí ní rī gé.

² "Ma ímú sē mívé sūrú rī adrii āmbúgú.

Ma sē mí ímú tākiri íšú rá, ma ímú sē mí rú rī kuku, mí tā sī, ma ímú tākiri sē 'bá urukō'bée ní rá.

* 11:9 11:9 Bābēlā: Bābēlā vé ífífi, tī vé acongará. Bābēlā vé rú āzi rī Bābēlōnā.

³ Ma ímụ tākiri sē 'bá tākiri sē 'bá mí ní rí pi ní,

'bá mí wā 'bá rí pi, ma ímụ kòpi wā rá, 'bá céré vū drí gé nōgò rí pi, ma ímụ kòpi ní tākiri sē mí tã sī."

⁴ Kúru Ábrāmū ní 'dezu múzú sū Úpí Múngú ní lūú ìrì ní rí tñjì. Lótò pi 'dekí mujù ìrì be trù. Ábrāmū ní ngazú fūzú Hāránā agásí rí gé, ísù àkūdē ìrì ílì be pùkú èzírì drì ní tòwù. ⁵ Ábrāmū jì ívé ùkú Sàráyì rì, 'í èdrìpì vé mvá Lótò rì, à 'bú kòpi ní ísù rí pi, tùgèrì kòpi ní ísù Hāránā gá 'dálé rí pi be múzú ìndí. Kòpi ní ngazú múzú, kòpi ní cazú àngù Kánánā vé rí gé 'dálé.

⁶ Kòpi ká mujù caá Kánánā gá 'dálé, Ábrāmū ní ècìzú àngù rí agásí, ìrì ní múzú cazú pètì àmbúgú vūrā Mórè vé rí agá rí gé, kùrù Sèkémé vé rí agá. Lókí 'dàri gé, 'bá Kánánā vé rí pi àngù rí agá anigé.

⁷ Úpí Múngú ní 'i 'dazú Ábrāmū ní, ìrì ní 'yozú kīnī, "Ma úmvulésí àngù nòri sē mvá mívé úyú agá ní ní." Kúru Ábrāmū ní vūrā ròbòhò zázú ní sízú Úpí 'i 'daapí 'í ní rí ní.

⁸ Kúru ìrì ní 'dezu múzú vūrā ànga rú rí gé, Bètélè vé wòkòkò ùtù ní ífuzú rí gé, ìrì ní ívé gākú sízú Bètélè pi vé àsámvú Áyí be rí gé, Bètélè rì ùtù ní 'dengará gálé rú, Áyí rì ùtù ní ífúngará gálé rú. Ìrì ní kpá vūrā ròbòhò zázú ní sízú vūrā 'dàri gé, Úpí Múngú rì ìnjìzú àní. ⁹ Kúru Ábrāmū ní gòzú 'dezu múzú àndrélé rú Nègévè gá.

Ábrāmū mu adrii Èjèpétò gá

¹⁰ Lókí 'dàri gé, èbìrì 'de àngù rí agá ùnjí ùnjí, sē Ábrāmū mu adrii tée àngù Èjèpétò vé rí agá 'dálé ùkòlò. ¹¹ Ábrāmū ká caá ìnyinā Èjèpétò gá 'dàá, ìrì ní 'yozú 'í ùkú ní Sàráyì ní kīnī, "Á nì rá mi ùnyí be ambamba. ¹² 'Bá Èjèpétò vé rí pi kádò mi ndree, kòpi 'yo kīnī, mi ùkú mávé ni. Kòpi ma 'dì rá, kòpi mi ku adri idri rí. ¹³ 'Í 'yo kòpi ní, mi má ómvúpì. Mí tã sī, kòpi 'okí ma ùnjí ku, kòpi ma ku adri idri rí."

¹⁴ Ábrāmū pi ká caá 'í ùkú ní Sàráyì be Èjèpétò gá 'dálé, 'bá Èjèpétò vé rí pi ndrekí Sàráyì rì ùnyí be ambamba. ¹⁵ 'Bágú Èjèpétò vé rí vé ùgalaku rí pi ká ìrì ndree, kòpi mujù ùlúú 'bágú rí ní kīnī, mvá ùkú àzi 'dàá 'dā ùnyí be ambamba. Kúru kòpi ní ìrì jìzú 'bágú rí vé kání agá 'dàá. ¹⁶ Sàráyì à tã sī, 'bágú rí 'o Ábrāmū rì múké, sē Ábrāmū ní, kábìlò, tì, dōngí àgò, dōngí ùkú, àtí 'bá àgò rú ní pi, àtí 'bá ùkú rú ní pi be, kámìlò pi be.

¹⁷ 'Bo Ábrāmū ùkú ní Sàráyì à tã sī, Úpí Múngú pè drā ùnjí 'bágú Èjèpétò vé rí drí gé, Ìrìvé 'bá jó àsámvú gé rí pi be. ¹⁸ 'Bágú Èjèpétò vé rí ní 'bá pèzú múzú

Ábrāmū rì bízú, ìrì ní 'yozú kīnī, "Mí 'o ma 'dínì àsì? Mí lù má ní 'yozú kīnī, Sàráyì rì ùkú mívé ní kuyé àsì? ¹⁹ Mí kīnī, 'Ìrì mívé ómvúpì àsì?" Mí 'yo tã rí 'dínì, má 'dù rí ìrì má ní ùkú rú àní? Mívé ùkú rí 'dì. 'Í 'dù ìrì, ìmì 'dekí mujù!" ²⁰ Kúru 'bágú Èjèpétò vé rí ní 'yozú ívé àngáráwá rí pi ní, lè kòpi à pèkí Ábrāmū pi ùkú ní Sàráyì be mujù 'dìisí rá. Àngáráwá rí pi ní kòpi pèzú múzú ùkú ní be, ngá Ìrìvé rí pi be céré.

13

Ábrāmū pi acokí ì Lótò be

¹ Kúru Ábrāmū pi ní ngazú fūzú àngù Èjèpétò vé rí agásí ùkú ní be, ngá ívé rí pi be, kòpi ní múzú Nègévè gá, Lótò pi mujù ìrì be trù. ² Ábrāmū rì à 'bú be kárakarà, ìrì tì be, kábìlò be, ndrìjì be, aya ógù 'bá ógù ógù ní pi be, dàbù be.

³ Ìrì ní ngazú Nègévè gá 'dàásí, ìrì ní ècìzú múzú àngù rí pi agásí, ìrì ní cazú Bètélè gá, vūrā ìrì ní àndúrú ívé gākú sízú Bètélè pi àsámvú Áyí be rí gé. ⁴ Vūrā 'dàri àndúrú Ábrāmū ní vūrā ròbòhò zázú rí sízú rí. Ábrāmū ní Úpí Múngú rì ìnjìzú vūrā 'dàri gé.

⁵ Lótò mujù Ábrāmū be rí, ìrì kpá kábìlò be, ndrìjì be, tì be, 'bá ívé 'bètì àsámvú gé rí pi be, tùgèrì rí pi be. ⁶ 'Bo vūrā rí ca kòpi ní adrizú trù ku, à 'diatāsīyā kòpi ànyāpá be ambamba, ícò kòpi ní adrizú trù ku. ⁷ 'Bá Ábrāmū vé ànyāpá úcé 'bá rí pi 'í dókí ríí àwáá ì àsámvú gé sī Lótò vé 'bá ànyāpá úcé 'bá rí pi be. Sà 'dàri gé, 'bá Kánánā vé rí pi Pèrìzì vé rí pi be rì adri àngù 'dàri agá.

⁸ Kúru Ábrāmū ní 'yozú Lótò ní kīnī, "Lè 'bá ríkí àwáá mí be ku, dòku mívé 'bá ànyāpá úcé 'bá rí pi à ríkí àwáá mávé 'bá ànyāpá úcé 'bá rí pi be ku, à 'diatāsīyā 'bá mí be māríté. ⁹ Àngù rí àmbúgú, adri 'dínì kuyé? Lè 'bá acokí 'bá adrii àndiándí. 'Í mu dō drì ìjì gélé rú, ma mu drì èndèpì gélé rú, 'í mu dō drì èndèpì gélé rú, ma mu drì ìjì gélé rú."

¹⁰ Lótò ní 'í drì ingazú àngù rí ndrezú, ndre ì'bùnjá Yáridení vé rí múké, yjì be ambamba, sù ómvú Úpí Múngú vé rí tñjì, sù àngù Èjèpétò vé mujùpi Zóará gálé rú rí tñjì. (Tà 'dìri 'o 'í ísù àkūdē Úpí Múngú zà drì Sòdómò pi Gómórà be kuyé.)

¹¹ Kúru Lótò ní ívé rì ì'bùnjá Yáridení vé rí à vùgú ipèzú céré, ìrì ní 'dezu múzú ùtù ní ífúngará gálé rú. Lótò pi ní ì acozú Ábrāmū be. ¹² Ábrāmū áwí ívé rí adrii àngù Kánánā vé rí agá, Lótò mu adrii ì'bùnjá rí gé kùrù rí pi àsámvú gé, sù gākú ívé rí pi ìnyinānjá Sòdómò gārā

gá. ¹³ 'Bá Södómō vé rī pi ri tā ūnjí 'o, kōpi ri ūnjikānyá 'o Úpí Múngú ɛndrɛtj gé ambamba.

Ábrāmū mu adrii Hēbērónā gá

¹⁴ Lótō kā muɣí gí, Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í ndre āngū úrúlé rú, ándrélé rú, ūtū ní ífungará gálé rú, āzini ūtū ní 'dengará gálé rú. ¹⁵ Āngū mí ní ndree 'dāri ā vūgú ma sē cére mí ní, āzini mvá mívé úyú agá ní ní muzú nyonyo. ¹⁶ Ma ímú sē mívé úyú ri ízú tré, sū cínyáfā vūgá 'dīri tīnī, ícókí láá bā ku. ¹⁷ 'Í mu, mí ɛçj āngū rī agāsī, ā'diātāsīyā ma āngū rī sē mí ní."

¹⁸ Kúru Ábrāmū ní ívé gākū 'duzú muzú sīzú İnyinjā peɣi āmbúgú Māmúrē vé rī ā jélé gá, vūrā Hēbērónā vé rī gé, İri ní vūrā rōbōŋɔ zázú ní sīzú Úpí Múngú rī İnjīzú āni.

14

Ábrāmū ípā Lótō ri

¹ Sā 'dāri gé, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé rī, 'bāgú Ārīyókī Ēlēsārā vé rī, 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlāmā vé rī, āzini 'bāgú Tidālā Gōyīmū vé rī pi ² úmúkí í ɛ'dj 'dij 'bāgú Bérā Södómō vé rī be, 'bāgú Bīrīsā Gōmórā vé rī be, 'bāgú Sīnābā Ādīmā vé rī be, 'bāgú Sēmēbérī Zēbōyīmū vé rī be, āzini 'bāgú Bělā vé rī be. (Bělā ri í kpá zj Zōārā.) ³ 'Bāgú vúlé tōwū 'dī'bée úmúkí ívé āngárāwā rī pi muɣí adrii 'būnjā Sīdīmū vé rī agá (í'būnjā 'dīri í nōni zj yīj tafu ɛ'yj rú ní).* ⁴ 'Bāgú tōwū 'dī'bée adriki Kēdōrōlāómā ā pále gá ílí muɣrj drj ní İrj. 'Bo ílí muɣrj drj ní na ní gé, kōpi ní wazú İri ní arī'ba rú.

⁵ Ílí muɣrj drj ní sū ni gé, Kēdōrōlāómā pi 'bāgú na rī pi be, kōpi úmúkí í muɣí ɛ'dj 'dij Rēfāyīmū adri'ba Āsītērótā-Kārīnāyīmū agá rī pi be, Zūzīmū adri'ba kūrj Āmā vé rī agá rī pi be, Ēmīmū adri'ba Sāvē Kīrītāyīmū agá rī pi be, ⁶ āzini Hórī adri'ba āngū āngā rú Sēyīrī agá rī pi be, kōpi 'dīkí ɛ'dj rī cīngbā cazú āngū Ēlī-Pārānā gá, İnyinjānā āngū ā'wí cínyáfā rú rī gé. ⁷ Kúru kōpi ní í újázú gōzú vúlé, kōpi ní cazú Ēnī-Mīsīpātā gá. (Āngū 'dīri í zj Kādēsā.) Kōpi ručí āngū Āmālékē vé rī ā vūgú cére, kōpi ndékí kpá 'bā Āmórā vé adri'ba āngū Hāzāzōnā Tāmārā agá rī pi rá, kōpi ručí āngū rī ā vūgú cére.

⁸ Kúru 'bāgú Södómō vé rī, 'bāgú Gōmórā vé rī, 'bāgú Ādīmā vé rī, 'bāgú Zēbōyīmū vé rī, āzini 'bāgú Bělā vé (í

ní zj Zōārā) rī sī, kōpi ní 'dezu muzú ɛ'dj 'dīngará gá, kōpi mučí í tīj 'būnjā Sīdīmū vé rī agá. ⁹ Kōpi lēkí ɛ'dj 'dij 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlāmā vé rī be, 'bāgú Tidālā Gōyīmū vé rī be, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé rī be, 'bāgú Ārīyókī Ēlēsārā vé rī be. 'Bāgú tōwū rī pi 'dīkí ɛ'dj 'bāgú sū rī pi be. ¹⁰ 'Būnjā Sīdīmū vé rī gé 'dāā, 'bū ūrúte gazú rī pi kárakarā. 'Bāgú Södómō vé rī pi Gōmórā vé rī be, kōpi ká lēé ápā, kōpivé 'bā ūrūko u'dekí 'bū rī pi agá, ūrūko'bée ápákí muzú āngū āngā rú rī pi drjgé. ¹¹ 'Bāgú sū rī pi u'dukí ngá Södómō agá rī pi, āzini ngá Gōmórā agá rī pi ārēvú cére, kōpi u'dukí ānyāngā rī pi muzú İndī, kōpi ní kúru 'dezu muzú. ¹² Kōpi İşúkí Ábrāmū ɛdrjpi vé mvá Lótō ri Södómō agá 'dālē, kōpi ručí İri jīj muzú İndī, āzini kōpi u'dukí İrívē ngá muzú İndī.

¹³ Ágō āzi ápápi ɛ'dj gé 'dāāsī rī ní ímúzú tā rī ūlúzú Ábrāmū Ēbērégū' rī ní. Ábrāmū ri adrii peɣi āmbúgú Māmúrē Āmórāgú rī vé rī pi ā gārā gá. Māmúrē pi ɛdrjpi Ēsīkólā be, Ānérī sī, kōpi ūndī Ábrāmū vé ní.

¹⁴ Ábrāmū kā yīj kīnī ručí 'í ɛdrjpi vé mvá Lótō rī gí, İri ní āgō mūdūrūlū na muɣrj drj ní ārō (318) í ní tīj İrívē āngā, í ní ímbā múké múké ɛ'dj vé tá sī gí rī pi úmúzú cére vūrā ālu gé. Kōpi ní Kēdōrōlāómā vé āngárāwā rī pi drozú cīngbā cazú kūrj Dānā vé rī gé. ¹⁵ Kā muɣí adrii İnjīnā rī sī, Ábrāmū ní ívé āgō 'dī'bée acozú, kōpi ní í'dózú ɛ'dj 'dizú arī'ba rī pi be. Kōpi drokí arī'ba rī pi cīngbā cazú Hóbā gá, Dāmāsékē vé wōókō ūrúlé rú rī gé. ¹⁶ Ábrāmū İjī ngá í ní alii rī pi ārēvú cére İgōó vúlé. İjī ɛdrjpi vé mvá Lótō ri ímúzú İndī, İjī kpá ngá İrívē rī pi, ūkú rī pi be, 'bā ūrūko'bée be ímúzú İndī.

¹⁷ Ábrāmū pi ká Kēdōrōlāómā pi ndēé İrívē 'bāgú rī pi be, İri ní ímvízú İgōzú. Kúru 'bāgú Södómō vé rī ní muzú Ábrāmū vūgá 'būnjā Sāvēyī vé rī agá 'dāā. (İ'būnjā 'dīri, İri 'bāgú rī vé ní.)

¹⁸ Kúru Mēlēkīzēdekē 'bāgú Sālēmū vé rī ní pángā İjīzú vīnyō be sēzú Ábrāmū ní. Mēlēkīzēdekē ri átālāgú Múngú āmbúgú 'bā drjgé cére rī vé ní. ¹⁹ İri ní tākīri sēzú Ábrāmū ní, İri ní 'yozú kīnī,

"Múngú adriipi āmbúgú 'bā drjgé cére 'bū pi gbiipi vū be rī ā sē mí ní tākīri.

²⁰ Ē İngúkí Múngú adriipi āmbúgú 'bā drjgé cére rī,

İri ní sēé mí ní arī'ba rī pi ndēé rī sī."

* **14:3** 14:3 Yīj bālālā ɛ'yj rú rī: Yīj bālālā ɛ'yj rú rī vé rú āzi, yīj bālālā drāapi gí ní, ā'diātāsīyā ngá İdri be ní ícō adrii 'a ní gé ku. † **14:13** 14:13 Ēbērégū: Ābūrāmā ri Ēbērégū. İrívē mvá vé mvá Yōkōbū ri gōkí zj İserélē, sá āzi sī İrívē úyú rī pi İ rī zj Ēbēré, sá āzi sī í kpá zj anjī İserélē vé rī pi. Sā Yēşū vé rī gé, İ rī kōpi zj Yāhūdī.

Ngá Ábrāmū ní ìṣù rī pi agá, ngá mudrī agá, í'dù ìlu ní sée Mèlèkizédéké ní.

²¹ 'Bāgú Sōdómō vé rī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í sē má ní 'bá mávè ì ní uruṣú rī pi ìgōó vùlè, 'í 'dù ngá rī pi àrèvú céré mí ní."

²² 'Bo Ábrāmū ní ùjázú 'bāgú Sōdómō vé rī ní kīnī, "Á sō ùyō Úpí Múngú àmbúgú 'bá drīgé céré 'bù pi gbiipi vù be rī èndrètí gé, ²³ má ícò ngá mívé rī 'dùṣú àlunjáni ku, kètí, dōku ngá pá gá à bāákú, á 'dù àlunjáni ku, mí 'yo rí kīnī, 'Á sē Ábrāmū rí adrií à'bú be nī 'díní ku.' ²⁴ Má à'yī ngá àzi àlunjáni ku. Ngá má ní à'yī rī, ìri 'yèná ànyāngá 'bá mávè rī pi ní nyaá rī. 'Bo Ànèrī pi Èsikólá be, Māmùrè sī, kōpi mukí má vùgá sī ìndī, ngá 'bá ní ìjī gōó vùlè 'dī'bée, 'í sē kōpivè rī à vùgú kōpi ní."

15

Múngú rù ùndī Ábrāmū be

¹ Tā 'dīri à vùdrī gé, Úpí Múngú ní átázú Ábrāmū ní urobí agá, ìri ní 'yozú kīnī, "Ábrāmū, 'í 'o ùrī sī ku.

Ma mi ùtè rá,
ma mí ní àndèma sē àmbúgú."

² 'Bo Ábrāmū ní ùjázú ìri ní kīnī, "Úpí Múngú Ùkpō 'Dipa, sù má ní adrií mvá àkó nōri tñj, ngá mí ní lèè sée má ní rī à'dí? 'Bá ùmvúlèsí mávè à'bú ruṣúpi rī, ìri adri Èlìzèrè Dāmāsékègú rī 'i. ³ 'Í sē má ní anjijá kuyé, mávè àtí'bá nōri ùmvúlèsí mávè à'bú ru nī."

⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Mívè àtí'bá 'dīri rù ùmvúlèsí mívè à'bú nī ku. Mi ùmvúlèsí ìmù mvá ágó tì rá, ìri ùmvúlèsí mívè à'bú rù nī." ⁵ Úpí Múngú ní Ábrāmū rí jizú füzú àmvé, ìri ní 'yozú kīnī, "Í ndre àngù uru 'daá, 'í là línýá rī pi, mi dō ícò kōpi là bā rá. Mívè úyú rí ìmù ízú kárákará sù 'dīri tñj."

⁶ Ábrāmū è'yī Úpí Múngú rí rá, Múngú à'yī ìri adrií 'bá pìrì 'í èndrètí gé.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, má ìjī mi ìfúú Ùrù agá 'daásí, ìngázú àngù Kàlédéyá vé rí agá, ma àngù nōri sè mí ní, ìri adri mívè ní."

⁸ 'Bo Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, ma ícò nì ngóni 'yozú kīnī, àngù rī adri mávè ní?"

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí ìjī má ní tì ùkú, ndrījì ùkú, àzini kàbìlò ágó céré ìlì be na na ní pi, àmámù àzini ù'bòlògú adriipi cōrò ní."

¹⁰ Ábrāmū ní ànyāpá rī pi ìjizú Múngú ní, ìri ní kōpi à 'a àsízú céré ìrì ìrì, ìri ní kōpi ù'bázú vùgá 'dìgè ìlèbe ìlèbe, àsì àrìnjá rī pi à 'a kuyé. ¹¹ Lógúnù rī pi ní

u'dezú zāá rī pi drīgé, 'bo Ábrāmū údrò kōpi rá.

¹² Útù rī ká rīí 'deé, Ábrāmū ní ú'dù kozú kpílìkpílì, àngù rī bí nìjì kuú cìçì Ábrāmū à gārā gá sī, sē ìri ní ùrì ambamba. ¹³ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Lè mí nì múkè 'yozú kīnī, úyú mívé rī pi ùmvúlèsí mụ adri jākā rú àngù àzi gé, kōpi adri tùgèrì rú, 'í kōpi òçú ca ìlì mūdūrùlù sù. ¹⁴ 'Bo ma ìmù 'bá àngù rī agá kōpi 'bā'bée èjì nga'bá tùgèrì rú rī pi ìrìnjā rá. Vùdrì ní gé, kōpi ùmvúlèsí ìfù àngù rī agásì ngá be ambamba. ¹⁵ 'Bo mi ùmvúlèsí ìmù adri ìlì be àcò, mi ìmù drā tā be kírì, ìṣù àkùdè mí àrākā rú, 'í kúru mí sī. ¹⁶ Ìri adri ca úyú sù, vùdrì ní gé, úyú mívé rī pi ùmvúlèsí ìgò ìmù àngù nōri rù nī, à'diātāsìyá sà 'dàri gé, ìṣù 'bá Àmórà vé rī pi vé ùnjìkányá ga ambamba, ma kōpi ìrìnjā úyú mívé rī pi à tā sī, ma kōpivè àngù sè úyú mívé rī pi ní."

¹⁷ Útù rī ká 'deé gí, àngù rī ká nìjì, àcìgā ní ngazú vùrā ì ní àcì ùdèzú rì gé sī, àzini àcì ní dīzú àngù ìmgbèrèzú, èlìzú mụzú zāá ì ní ù'bāá ìlèbe ìlèbe 'dī'bée àsámuvú gé sī. ¹⁸ Ú'dù 'dàri gé, Úpí Múngú ní ùndī ruzú Ábrāmū be, ìri ní 'yozú kīnī, "Á sē àngù nōri úyú mívé rī pi ní, 'í'dózú yījì Èjèpètò vé rì gé, cazú yījì àmbúgú dīpi dīdì Yüfèrètá vé rì gé, ¹⁹ àngù Kénì rī pi vé rì, àngù Kénìzì rī pi vé rì, àngù Kādìmónì rī pi vé rì, ²⁰ àngù Hìtì rī pi vé rì, àngù Pèrìzì rī pi vé rì, àngù Rēfāyímù rī pi vé rì, ²¹ àngù Àmórà rī pi vé rì, àngù Kánánà rī pi vé rì, àngù Gírìgásì rī pi vé rì, àngù Jèbúsì rī pi vé rì, á sē kōpi céré úyú mívé rī pi ní."

16

Ìsīmàèlè vé tìngará

¹ Ábrāmù ùkú ní Sāráyì tì ìri ní anjì kuyé. 'Bo Sāráyì rí àtí'bá be Èjèpètòzì, rù ní Àgàrá 'i. ² Kúru Sāráyì ní 'yozú Ábrāmù ní kīnī, "Úpí Múngú uga má ní mvá tìngará sī. 'Í mụ laá àtí'bázì mávè rī be, sà àzi sī, ìri ícò mvá tì rá, mvá rī adri mávè ní."

Ábrāmù à'yī tā Sāráyì ní 'yoó rī rá. ³ Ábrāmù ká adrií Kánánà gá 'daá caá ìlì mudrì, ùkú ní Sāráyì ní ívé àtí'bá Àgàrá rí sèzú ìri ní ùkú rú. ⁴ Ábrāmù pi ní lazú Àgàrá be, Àgàrá ní 'a ìṣúzá.

Àgàrá ká nìjì àmá 'i 'a be gí, ìri ní 'í'dózú Sāráyì rí idezú. ⁵ Kúru Sāráyì ní 'yozú Ábrāmù ní kīnī, "Tā má ní rizú ìzàngá nyazú nōri, tā ni à adri mí drīgé. Á sē mávè àtí'bá mí ní ùkú rú, 'bo nōni ká nìjì àmá 'i 'a be gí, ìri nōni rí ma idede. Lè Úpí Múngú à aco 'bávè tā àsámuvú mí be ní, à'di rí dō ùnjì ní."

⁶ Ábrāmū ní 'yozú kīnī, “Ágārā ri mívé átí' bá, 'í 'o tā mí ní lēé 'oó ìri ní rī.” Kúru Sāráyī ní í'dózá Ágārā ri 'ozú ùnjí. Ágārā ní ngazú ápázú mužú 'diísí rá.

⁷ Mālāyíkā Úpí Múngú vé rī* ìşú Ágārā ri ìnyīnā kídí adriipi āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá rī ā gārā gá. Kídí rī létí mužúpi Súrú gé rī ā jélé gá. ⁸ Mālāyíkā rī ní 'yozú kīnī, “Ágārā, Sāráyī vé átí' bá, mí ímú íngóósíla, mí ri mužú ngólé?”

Ágārā ní újázú ìri ní kīnī, “Má íbí ápá ímú mávé āmbúgú Sāráyī vúgálesi.”

⁹ Kúru mālāyíkā Úpí Múngú vé rī ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í gō mívé āmbúgú rī vúgá 'dálé vúlé, 'í mužú mí 'bāā vúgá ìri ā pálé gá.” ¹⁰ Mālāyíkā rī ní gózú 'yozú ìri ní kīnī, “Ma sē mívé úyú ízú kárakarā, ícókí láā bā ku.”

¹¹ Mālāyíkā Úpí Múngú vé rī ní kpá 'yozú ìri ní kīnī,

“Mí nóni 'a be,

mí ímú mvá ágó tì rá,

mí rú ní 'da Ísimāélé 'í,[†]

ā'diātāsīyā Úpí Múngú yì mívé ngongará ízāngā ízāngā rú rī gí.

¹² Mívé mvá 'dīri, ìri adri sū dōngí ásé agá ọjógó ọjógó rī tñi,

ìri 'bá rī pi fufu,

'bá rī pi kpá ìri fufu,

ìrivé ẹşí rī adri ūkā ūká

ívé māríté rī pi ní.”

¹³ Ágārā kīnī “Á ndre nóni Úpí Múngú riipi má tā mbaápi rí gí.” Ìri ní Múngú átápi 'í ní rī vé rú 'dazú, “Múngú riipi ma ndreépi rī 'í.” ¹⁴ 'Bá rī pi ní kídí rī ā rú 'dazú Bērē Lāyí Róyí[‡] āni, kídí 'dīri anigé Kádésá pi vé ásámvú Bērédí be rí gé.

¹⁵ Kúru Ágārā ní Ábrāmū ní mvá ágó tìzú, Ábrāmū ní mváná rī ā rú 'dazú Ísimāélé. ¹⁶ Ágārā ní Ábrāmū ní mvá ágó Ísimāélé ri tìzú rī gé, ìşú ākūdē Ábrāmū vé ílí ca pùkú ārō drī ní áziyá.

17

Ùndī ì ní ruşú ágélé ē tì lizú rī

¹ Ábrāmū vé ílí ká caá pùkú úrōmí drī ní úrōmí, Úpí Múngú ní 'í i'dazú ìri ní, ìri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú Ūkpó 'Dīpa 'í. Lē mí 'dú mávé tā ngáá, mí 'o tā pìrì. ² Ma ùndí rú mí be, mí anjì tì ízú kárakarā.”

³ Ábrāmū ní kūmūcí ūtìzú, 'í drī sīzú vúgá, Múngú rī ìnjìzú. Múngú ní 'yozú ìri ní kīnī, ⁴ “Ùndí má ní lēé ruşú mí be rī, ìri 'dīni, ma sē mí adri étépí súrú kárakarā pi vé ní. ⁵ Mívé rú gókí zìjì Ábrāmū ku, 'í gō zì

Ábūrámā,* ā'diātāsīyā á 'bā mí adri étépí súrú kárakarā pi vé ní. ⁶ Ma sē mí anjì tì ízú kárakarā, mí adri súrú be kárakarā, 'bāgú rī pi kpá ímú ifū mí rú' bá gá.

⁷ “Ma sē ùndí má ní ruşú mí be rī adri mužú nyonyo, cazú úyú mí vùdrī gé rī pi vúgá, cìmgbá cazú úyú kòpivé rī pi vúgá. Ma adri Múngú mívé ní, āzini Múngú úyú mí vùdrī gé rī pi vé ní. ⁸ Nyóókú Kānānā vé mí ní nóni adrizú 'a ní gé jākā rú nōri, ma ímú sē céré ìmi ní mívé úyú mí vùdrī gé rī pi be mužú nyonyo, ma adri Múngú kòpivé ní.”

⁹ Kúru Múngú ní 'yozú Ábūrámā ní kīnī, “Mí mívé úyú mí vùdrī gé rī pi be, lē ìmi 'dúkí ùndí má ní ruşú mí be 'dīri vé tā ngáanga. ¹⁰ Ùndí má ní ruşú mí be, āzini mívé úyú mí vùdrī gé rī pi be, má ní 'yóó ìmi 'dúkí tā ní ngáanga rī, ìri 'dīni, āgō ìmi ásámvú gé rī pi ārēvú céré, lē ā ùlíkí kòpi ā ágélé ē tì rá. ¹¹ Lē ā ùlíkí ìmi ágélé ē tì rá, ìri ùndí má ní ruşú mí be rí vé tā 'í da. ¹² Anjì āgō úmvúlésí 'í ní ímú tìjì úyú vúlé 'dílè rī gé rī pi, mváná rī ca dō 'ú'dú be ārō gí, lē ā líkí ágélé ní ē tì rá. Lē ā ùlíkí kpá ānjì āgō 'í ní tìjì mívé 'bētí ásámvú gé rī pi ā ágélé ē tì rá, āzini ā ùlíkí āgō 'í ní jéé mífēngá sī jākā rī pi drígé rī pi ā ágélé ē tì rá. ¹³ Dō tìkí anjì āgō ìmivé 'bētí ásámvú gé yā, dōku jekí mífēngá sī yā, lē ā ùlíkí kòpi ā ágélé ē tì rá. Ùndí má ní ruşú ágélé ē tì lizú 'dīri, ìri lū 'yozú kīnī, ùndí 'dīri adri mužú nyonyo. ¹⁴ 'Bá ágó 'í ní ágélé ní ē tì lizú kuyé rī, 'í ìri gū āmvé mávé 'bá rī pi ásámvú gé sī, ā'diātāsīyā nō ùndí má ní ruşú rí vé tā gí.”

¹⁵ Múngú ní kpá 'yozú Ábūrámā ní kīnī, “Mívé ūkú Sāráyī rī, lē mí zì ìrivé rú Sāráyī ku, mí zì ìrivé rú Sárá. ¹⁶ Ma ìri ní tákiri sē, ìri mí ní mvá ágó tì rá. Ma ìri ní tákiri sē, ìri ímú adri ẹndrēpi súrú kárakarā rī pi vé ní. 'Bāgú rī pi kpá ímú ifū ìrivé úyú agá.”

¹⁷ Ábūrámā ní kūmūcí ūtìzú, 'í drī sīzú vúgá Múngú rī ìnjìzú. Ìri ní guşú, ūşú 'í ẹşí agá 'dálé kīnī, “'Bá ágó ílí be caápi mūdūrūlū ālu ní nyo ícò mvá tì rá? Sárá vé ílí ca pùkú úrōmí, ìri nyo ícò mvá tì rá?”

¹⁸ Ábūrámā ní 'yozú Múngú ní kīnī, “Mí sē dō tákiri rī 'yégá Ísimāélé ní, ìri adri múké.”

¹⁹ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, “Adri 'dīni kuyé, mívé ūkú Sárá rī ímú mí ní mvá ágó tì rá, mí rú ní 'da Ísákā 'í. Ùndí má ní ruşú rī adri Ísákā be mužú nyonyo, ìri ca úyú Ísákā ā vùdrī gé rī pi vúgá. ²⁰ Á yì tā mí ní zìjì Ísimāélé ā tā sī rí gí, ma ìri ní tákiri

* 16:7 16:7 Mālāyíkā Úpí Múngú vé rī: Ìri Úpí Múngú 'í. † 'Í lá Í'dóngará 16:13. ‡ 16:11 16:11 Ísimāélé: Ísimāélé vé ifífi, Múngú yì ma gí. † 16:14 16:14 Bērē Lāyí Róyí: Bērē Lāyí Róyí vé ifífi, kídí Múngú idri rú riipi ma ndreépi rí vé rí. * 17:5 17:5 Ábūrámā: Ábūrámā vé ifífi, étépí súrú kárakarā pi vé ní.

sê rá. Ma sê Ìri anji tị ízú kárákará. Ìri adri étepi anji mụdrị drị ni Ìrị ǎngũ ru' bá rị pi vé ni, ma sê Ìri adri sùrụ be kárákará. ²¹ Ùndí má ní ru'ú mí be rí, ma kpá ru' Ísáká Sárá ní úmvúlésí ímụ tị mí ní rí be. Ìri ímụ tị sá ǎndrú nòri tịni rí gé, ílì drụ rí agá." ²² Múngú ká átángá rí átá deę Ābūrámá ní gí, Ìri ní Ābūrámá rí kuzú, Ìri ní 'dezú mụzú.

²³ Ụ'dú 'dāri gé, Ābūrámá ní ívé mvá ágó Ísímǎélè rí 'duzú, ǎgò í ní tịj ívé 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, ǎzini 'bá 'í ní jeé mǔfēngá sī rí pi be, Ìri ní kòpivé ágélé è tị ǔlǔzú rá, sụ Múngú ní 'yoó 'í ní rí tịni. ²⁴ Í ní Ābūrámá á ágélé è tị lǔzú rí gé, ísụ ǎkùdè Ìrivé ílì ca pǔkú úrómí drị ní úrómí, ²⁵ mvòpí Ísímǎélè vé ílì ca mụdrị drị ní na. ²⁶ Ābūrámá pi mvòpí Ísímǎélè be, ǔlǔkí kòpi á ágélé è tị ụ'dú ǎlu 'dāri gé. ²⁷ ǎgò Ābūrámá vé 'bèti ǎsámvú gé rí pi, ǎgò í ní tịj Ìrivé 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, dòku í ní jeé mǔfēngá sī jāká rí pi dríge rí pi be, kòpi ǎrèvú céré, ǔlǔkí kòpi á ágélé è tị Ābūrámá pi be trụ.

18

Ābūrámá é'yì ìmụ na ívé ǎngá

¹ Ụpí Múngú i'da 'í Ābūrámá ní peți ǎmbúgú Mámúrè vé rí ǎ jèlè gá, ísụ ǎkùdè Ābūrámá úri kuú ívé gǎkú rí vé kèètilè gá ǔtị mgbímgbi gé 'digé. ² Ābūrámá ká 'í drị ingá ǎngú ndrezú, ndre ǎgò na tukí pá kuú 'í ęndrètị gé. Ká kòpi ndreé, koro Ìri ní njuzú mụzú kòpi vúgá 'dǎá, Ìri ní kúmúci ǔtǔzú, 'í drị sǔzú vúgá kòpi ęndrètị gé.

³ Ìri ní 'yozú kīnī, "ǎmbúgú mǎvé rí, 'í ndre dō tá má ní 'oó rí sè mí ní ǎyikò rá, ma ǎtí' bá mívè ní, lè mí aga má gǎrǎ gá sī ku. ⁴ Lè Ìmi uvukí peți nòri ǎ ndúge nógó, è ǔlǔkí Ìmi ní yǔjì, Ìmi ǔlǔkí rí Ìmi pá ǎnì. ⁵ Má á'dí Ìmi ní ínyá, Ìmi nyakí rí, ǎ sè rí Ìmi ní ǔkpò, Ìmi tukí rí ęçí rí mụzú ǎnì, ǎ'diǎtǎsǎyǎ Ìmi ícákí ǎtí' bá Ìmívè rí vúgá gí."

Kòpi ní 'yozú kīnī, "Múké, 'bá ǎ'yíkí rá, mí 'o sụ mí ní 'yoó rí tịni."

⁶ Ābūrámá ní njuzú fizú gǎkú agá Sárá vúgá 'dǎlé. Ìri ní 'yozú Sárá ní kīnī, "Mí 'dú jürü, mí iyì fúndru mīnīmīni ní 'a ní gé mbèlè, mí ǔnjó fúndru rí, 'í 'bǎ á'dí pángá rú."

⁷ Kúru Ābūrámá ní njuzú mụzú tị rí pi ǎsámvú gé 'dǎá, Ìri ní tị kǎjóná rú' bá be múké ní ípèzú, Ìri ní sèzú ívé ǎtí' bá rí dríge, ǎtí' bá rí ní lǔzú, Ìri ní 'bǎzú á'dízú mbèlèñá. ⁸ Ká ínyá rí á'dí deę gí, Ābūrámá ní lè kúupi gí ní í'dúzu lè í ní zoó ú'dí rú ní be, ǎzini Ìri ní tị zǎá á'dípi gí rí í'dúzu, Ìri

ní jízú 'bǎzú ǔmụ rí pi ęndrètị gé. Kòpi ká rí ínyá rí nyaá, Ābūrámá áwí pá tuú kuú kòpi á jèlè gá peți ǎ ndúge 'dǎá.

⁹ Ụmụ rí pi ní Ābūrámá rí zízú kīnī, "Mí ǔkú ní Sárá rí íngǎá?"

Ābūrámá ní ǔjǎzú kīnī, "Ìri gǎkú agá 'dǎá'dǎ."

¹⁰ Kúru Ụpí ní 'yozú kīnī, "Ílì drụ rí agá, ma ígò mí vúgá nòlè sá má ní ícǎzú mí vúgá ǎndrú nòri tịni rí gé, mí ǔkú ní Sárá rí ímụ mvá ágó tị rá."

Sárá rí átángá rí yǔjì gǎkú Ābūrámá ǔgóró gá rí vé kèètilè gá. ¹¹ Ābūrámá pi Sárá be Ìrítro ǎrǎkǎ rú, kòpivé ílì ǎmbúgú, Sárá vé ílì mvá tǔzú rí aga gí. ¹² Sárá ní guzú, ǔsụ 'í ęsì agá 'dǎá kīnī, "Á dè gí, má ágó ní dè kpá gí, ma nyo gò mvá tị ǎyikò ísúzu rá?"

¹³ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú Ābūrámá ní kīnī, "Sárá guęu ǎsì? Sárá kīnī, 'í dè gí, 'í nyo ícò mvá tị rá yá, 'yo 'dini ǎsì? ¹⁴ Ngá ǎzi ǔkpò ǔkpò Ụpí Múngú rí ndèepi ní nyo ǎnigé? Ma ímụ ígò sá nòri tịni rí gé, ílì drụ rí agá, Sárá rí ímụ mvá ágó tị rá."

¹⁵ Sárá 'o ǔrì sī, ǔlǔ ǔnjò kīnī, "Á gu kuyé."

Ụpí Múngú kīnī, "Ádarú, 'í gu rá."

Ābūrámá mǎ Múngú rí Sódómò vé tǎ sī

¹⁶ ǎgò na rí pi ká lèé 'deé mụzú, kòpi rikí ǎngú ndreé mụzú Sódómò gálé rú. Ābūrámá mụ kòpi be trụ, jì kòpi kuú lèti gé. ¹⁷ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ícò tá má ní lèé 'oó rí ǔci Ābūrámá ní ku. ¹⁸ Ābūrámá vé úyú rí ímụ ízú tré, kòpi adri ǔkpò be ǎngú rí agá, sùrú ǎngú rí pi agásí rí pi ǎrèvú céré tǎkiri ísụ Ìri ǎ tá sī. ¹⁹ Á'diǎtǎsǎyǎ má ípè rí, è ímbá rí ívé anji rí pi ívé 'bá 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, kòpi á 'duki rí tá Ụpí Múngú vé rí ngáá, kòpi á 'okí rí tá piri, ǎzini kòpi á 'okí rí tá múké. Kúru ma sè Ābūrámá vé úyú rí ízú tré, sụ má ní ęzì rí tịni."

²⁰ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú Ābūrámá ní kīnī, "ǔnjikǎnyá 'bá Sódómò vé rí pi ní 'oó, ǎzini Gómórǎ vé rí pi ní 'oó rí vé tá íkú ícá má vúgá nòlè gí, kòpi vé ǔnjikǎnyá 'oó rí aga rá. ²¹ Á lè sị mụvú vúgá 'dǎá, á lè mụvú ndreé, dō ǔnjikǎnyá kòpi ní 'oó rí, Ìri adri sụ íkúpi ícápi má vúgá nòlè rí tịni. Dò adri 'dini kuyé, á lè nǔjì."

²² Kúru ǎgò Ìrì rí pi ní 'dezú mụzú Sódómò gá 'dǎá, 'bo Ābūrámá pi áwíkí pá tuú kuú Ụpí Múngú be. ²³ Ābūrámá ní 'í útrúzú Ụpí Múngú vúgá 'dǎá, Ìri ní Ụpí Múngú rí zízú kīnī, "Ụpí, mí dō 'bá ǔnjikǎnyá 'o' bá rí pi ú'dí, mí nyo 'bá tá 'o' bá piri rí pi ú'dí Ìndí rá? ²⁴ Dò 'bá tá

'o'ba piri ni pi pükü tówú kúrú rí agá 'dálé, mi nyo kúrú rí iza céré? Mí ícò kúrú rí kuú 'bá pükü tówú tā 'o'ba piri 'dì'bée ā tā sī ku? ²⁵ Ádarú lē mí ú'dí 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'bá ùnjikányā 'o'ba rí pi be trú ku. Ngá mí ní lészú 'bá tā 'o'ba piri rí pi ú'dízú 'bá ùnjikányā 'o'ba rí pi be trú rí á'dí? Lē mí 'o' díní ku! Mí rí 'bá vū drígé nógó rí pi vé tā lì nī, mí rí tā lì piri."

²⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü tówú kúrú Sódómō vé rí agá 'dálé rá, má iza kúrú rí ku kōpi ā tā sī."

²⁷ Ābūrámā ní gōzú átázú dījī kīnī, "Úpí Múngú, má adri dō 'bá áda draápi drádrā ní draáasiyā, lē mí á'yī ma, má átá átángá rí mužú. ²⁸ 'Bo dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü sū drī ni tówú, cakí pükü tówú kuyé, mí nyo kúrú rí iza 'bá tówú 'daayo rí pi ā tā sī rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō má ísú 'bá rí pi 'dálé pükü sū drī ni tówú, má iza kúrú rí ku."

²⁹ Ābūrámā ní gōzú átázú dījī kīnī, "Dō mí ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'yéñá pükü sū, mí nyo iza rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü sū, má iza kúrú rí ku."

³⁰ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí 'a ā vé má ní ku fō, lē mí á'yī ma, má átá átángá rí. 'Bo dō mí ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'dálé 'yéñá pükü na, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō má ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü na, má iza kúrú rí ku."

³¹ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, lē mí á'yī ma, má átá átángá rí mužú, mí ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'dálé 'yéñá pükü irī, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Bá pükü irī tā 'o'ba piri rí pi ā tā sī, má iza kúrú rí ku."

³² Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí 'a ā vé má ní ku, má gō átá vú sī ālu. Mí ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'yéñá 'dálé mužrī, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Bá mužrī tā 'o'ba piri rí pi ā tā sī, má iza kúrú rí ku."

³³ Úpí Múngú ká átángá rí átá deę Ābūrámā be gí, iri ní 'dezu mužú, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú 'bětī.

19

Zákí kúrú Sódómō vé rí, āzini Gómórā vé rí

¹ Málāyikā irī rí pi* cakí Sódómō gá 'dálé ùndréná sī, ísú áküdē Lótó úrí kuú kúrú Sódómō vé rí ā kēētīlē gá. Lótó ká kōpi ndréé, iri ní ngazú uru, iri ní mužú kōpi

vúgá 'dāá. Irī ní kūmūci útīzú, 'í drī sīzú vúgá kōpi endrētī gē. ² Irī ní 'yozú kīnī, "Ambugu mávé rí pi, ími ímúkí mávé āngá nōó. Ími újīkí rí ímí pá, ími lakí rí mávé jó agá, ími fúkí rí mužú ú'bútīnjá sī ečī ími ní lēé mužú rí gē 'dāá."

Kōpi ní újázú kīnī, "Kuyé, 'bá lakí mívé jó agá ku, 'bá muž kúrú rí agá 'dāá, 'bá la āmvé."

³ 'Bo Lótó ní kōpi sīzú úkpō sī, kōpi ní mužú Lótó pi be trú, kōpi ní fīzú irivé jó agá 'dāá. Lótó ní ngá nyanya á'dízú kōpi ní, á'dí pánga rí ákúfī ákó, kōpi ní nyazú.

⁴ Ūmú rí pi ní drī lazú vúgá kuyé rí gē, āgō kúrú Sódómō vé rí agá rí pi ārevú céré ímúkí jó rí ā gārā ceé kúrú, 'bá 'dì'bée kērīanjī rí pi 'bá ambugu rí pi be. ⁵ Kōpi ní Lótó rí zīzú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Āgō ímú 'bá mí vúgá nógó ínjā sī rí pi íngāá? Mí íjī kōpi ífūú 'bá vúgá āmvé nōó, 'bá lēkí laá kōpi sī."

⁶ Lótó ní fūzú mužú kōpi vúgá āmvé 'dāá, iri ní kēētī rí újīzú cí. ⁷ Irī ní 'yozú kīnī, "Má édrīpījī, á má ími drī irī sī, lē ími 'okí ùnjikányā 'dīrī tīnjī ku! ⁸ Ími ndrekí drī ká, má anjī ūkú be irī anigé, kōpi drī kácáná ru. Lē má íjī kōpi ífūú āmvé mí vúgá nōlé, ími ícò tā ími ní lēé 'oó kōpi be rí 'o' rá. Lē ími 'okí tā ùnjī āgō 'dì'bée be ku, kōpi ūmú mávé ní, má rí kōpi útē ní."

⁹ 'Bo kōpi ní 'yozú iri ní kīnī, "Í dē mí 'dīisī rá, mí 'bá ímūpi ímūmū ní, 'í lē tā 'bá ní lēé 'oó rí lūú 'bá ní nī! 'Bá ícò mí 'o' ùnjī kōpivé rí ndē." Kōpi ní Lótó rí zezú, kōpi ní mužú kēētī rí njōzú.

¹⁰ 'Bo āgō irī jó agá rí pi ní ífūzú āmvé nōlé, kōpi ní Lótó rí ruzú sezú jó agá 'dāá, kēētī rí újīzú cí. ¹¹ Kōpi ní kērīanjī, āzini 'bá ambugu adri 'bá kēētīlē gá rí pi ē mí sazú ōzūzú rá, kōpi á nīkí rí kēētī rí á má ku.

¹² Āgō irī 'dì'bée ní 'yozú Lótó ní kīnī, "Mí dō anjī āgō be, dōku anjī ūkú be, dōku āgō mívé anjī ūkú je 'bá ní pi be kúrú rí agá nógó anigé, 'í jī kōpi fūú nōósī rá, ¹³ á'diātāsīyā 'bá kúrú nōri iza 'dīisī rá. Úpí Múngú yī tā 'í ní rīí átá kárakará ùnjikányā 'bá Sódómō vé rí pi ní rīí 'oó rí ā tā sī rí gí, ípē 'bá ímú kúrú rí izangará gá."

¹⁴ Kúru Lótó ní mužú āgō lē 'bá ívé anjī ūkú je 'bá rí pi vúgá 'dāá. Irī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími fúkí kúrú nōri agásí mbēlē, á'diātāsīyā Úpí Múngú lē kúrú rí izaá 'dīisī rá!" 'Bo āgō lē 'bá irivé anjī ūkú je 'bá rí pi ūsúkí kīnī, tā Lótó ní átá 'dīrī tā áví vé ní.

¹⁵ Ká mužú adri drū ū'būtī kúnjīkúnjī, málāyikā rí pi ní 'yozú Lótó ní kīnī, "Í 'dū mívé ūkú, mívé anjī ūkú irī 'dì'bée be

* 19:1 19:1 Málāyikā irī rí pi: Āgō irī Ābūrámā rí ku 'bá muž 'bá Sódómō gá rí pi málāyikā.

mbelē! Ími fūkí kūrú nōri agāsī āmvé, kádō kūrú nōri izaá, á ù'díkí rí ími dráá ku."

¹⁶ 'Bo Lótō mu mbelēnya kuyé. Āgō 'dī'bée ní Lótō ē drī ruzú, ūkú ní ē drī ruzú, āzini írivé anjī ūkú írī rī pi ē drī ruzú, kōpi ní 'bá 'dī'bée jīzú fūzú kūrú rī agāsī āmvé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú 'bā éšj ídrikídri kōpi ní. ¹⁷ Āgō 'dī'bée ká 'bá 'dī'bée jījī fūú āmvé 'dāá, ālu ní ní 'yozú kīnī, "Ími ápákí muzú nōósí rá, ími adrikí rí ídri rú! Á ndrekí āngú vúlé ku, á tukí pá í'búná agá 'dāá ku! Ími ápákí muzú írá drīge 'dāá, ími adrikí rí ídri rú."

¹⁸ Lótō ní kōpi mázú drī írī sī kīnī, "Kuyé fō, Úpí mávé rí! ¹⁹ Ma ātí'bá ímivé ní, ími 'bákí éšj múké ma ídrízú, ími 'bákí éšj ídrikídri má ní rá. 'Bo má ícō ápá caá írá gá 'dāá bā ku, āngú rī 'i iza íšy ākūdē ma drī lētí gé, 'bá ūdrā ānī rá. ²⁰ 'Í ndre, kūrú āzi mādāṅāṅá ínyīná 'dā. Íri vūrā mādāṅāṅá ní, mí ā'yī dō ma muṣú 'a ní gé 'dālē rá, ma 'bá mávé 'bētí āsámvú gé rī pi be, 'bá ídri rá."

²¹ Málāyikā rí ní 'yozú Lótō ní kīnī, "Íri múké, tā mí ní zīj 'dīri, má ā'yī rá. Kūrú mí ní rīi tā ní 'yoó 'dīri, má iza ku. ²² 'Í nju muzú kūrú rī agá 'dāá mbelē, má ícō drī tā āzi 'oó ku, 'í ca dō 'dālē gí ká." (Lótō ní 'yoó kūrú rī mādāṅāṅá rī sī, í ní kūrú rī á rú zizú Zóará ānī.)

²³ Lótō ca Zóará gá 'dālē, íšy ākūdē ūtú rī ífū gí. ²⁴ Úpí Múngú ní ācíkúlúlu ípézú 'bū gé 'dāási lūzú kūrú Sódómō vé rí agá, āzini Gómórā vé rí agá. ²⁵ Íri ní kūrú rī pi zázú, āngú í'búná rú rī, 'bá adri' 'bá kūrú rī pi agá 'dālē rī pi, ngá dū 'bá nyōókú drīge rī pi be, ngá 'dī'bée ārēvú céré vekí rá. ²⁶ 'Bo Lótō ūkú ní ndre āngú gōzú vúlé, gō 'i újā ufuú troó sū ē'yí ní troó rí tīnj.

²⁷ Kā muṣú adrií drū ū'būtí, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú vūrā ándúrú 'í ní pá tuzú Úpí Múngú ɛndrɛtí gé rí gé 'dāá. ²⁸ Íri ní āngú ndrezú muzú Sódómō gá, Gómórā gá, āzini āngú í'búná rú rī gé 'dāá. Ndre ácigā ɔzú āngú rī ē drī céré, ácigā rī nī kú cíci.

²⁹ 'Bo Múngú ká kūrú rī pi zāá í'búná rí be gí, ígá tā ándúrú Ābūrámā ní zīj 'dāri, ípá Lótō rí áci kūrú rí zāápi ú'búpi rí agāsí rá.

Lótō pi ívé anjī ūkú rī pi be

³⁰ Lótō pi ívé anjī ūkú írī rī pi be, kōpi fūkí āngú Zóará vé rí agásí, mukí adrií írá rī pi āsámvú gé, ā'diātāsīyā 'o ūrī sī adringará Zóará gá 'dālē rī sī. Lótō pi ívé anjī ūkú írī 'dī'bée be, kōpi fikí muṣú adrií

ŭjī agá. ³¹ Ú'dú ālu, mvá ūkú káyú rí ní 'yozú ɔmvúpi ní kīnī, "'Bá ɛtɛpi rí nóni ārākā rú, vūrā nōri agá, āgō 'bá je' 'bá ní pi 'dāáyo. ³² Mí ímú, 'bá sēkí 'bá ɛtɛpi ní vīnyō mvuṣú ímērēzú ānī, 'bá lakí rí íri be, ā tī rí 'bá ní anjī bēsīnī."

³³ Ínyīná 'dāri sī, kōpi ní vīnyō sēzú mvuzú í ɛtɛpi ní, mvá ūkú káyú rí ní muzú lazú ɛtɛpi be trū. ɛtɛpi nī áamá 'yozú kīnī, mvá ūkú rí la 'í gārā gá yā, dōku nga muṣú gí yā 'dīni kuyé.

³⁴ Kā muṣú adrií drū 'dīni, mvá ūkú káyú rí ní ūlúzú 'í ɔmvúpi ūdú rí ní kīnī, "Ínyīná ájé rí sī, 'bá lakí má ɛtɛpi be trū. Lē 'bá sēkí íri ní vīnyō mvuṣú dījī ínyīná nōri sī, 'í la rí íri be, mí ɛtɛpi ā tī rí mí ní mvá bēsīnī." ³⁵ Kúru ínyīná 'dāri sī, kōpi ní íri ní vīnyō sēzú mvuzú. Mvā ūdú rí ní muzú lazú ɛtɛpi be trū, ɛtɛpi nī áamá 'yozú kīnī, mvá ūkú rí la 'í gārā gá yā, dōku nga muṣú gí yā 'dīni kuyé.

³⁶ Lótō ní laá ívé anjī ūkú írī 'dī'bée sī rí sī, kōpi íšyíkí 'a rá. ³⁷ Mvā ūkú káyú rí ní mvá ágóná tizú, íri ní rú ní 'dazú Mōábā† 'i. Íri é' 'bipi 'bá Mōábā é rī pi vé ní cimgbá ícázú ándrú sī. ³⁸ Mvā ūdú rí ní kpá mvá ágóná tizú, íri ní rú ní 'dazú Bēnámí‡ 'i. Íri é' 'bipi 'bá Ámónā vé rí pi vé ní cimgbá ícázú ándrú sī.

20

Ābūrámā pi Ābūmēlékē be

¹ Ābūrámā ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, íri ní 'dezú muzú adrizú āngú Nēgēvé vé rí gé, kūrú Kādēsā vé rí pi āsámvú gé kūrú Súrū vé rí be. Íri ní gōzú muzú adrizú Gērārí gé. Kā rí adrií 'dālē, ² ūlú 'bá rí pi ní kīnī, 'í ūkú ní Sārā rí 'í ɔmvúpi. Kúru 'bāgú Ābūmēlékē Gērārí vé rí ní 'bá pēzú muzú Sārā rí íjizú 'í ní ūkú rú.

³ Kā muṣú adrií ínyīná rí sī, Múngú ní ímúzú átázú Ābūmēlékē ní urobí agá kīnī, "Mí ímú drā rá, ā'diātāsīyā ūkú mí ní 'dūj 'dīri, íri ágó be."

⁴ 'Bo Ābūmēlékē pi lakí ūkú rí be kuyé. Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí nyo 'bá ūnjīkānyā ákó rī pi ú'dí ūdrā rá? ⁵ Ābūrámā 'yo nyo má ní kīnī, Sārā rí 'í ɔmvúpi 'dīni kuyé? Sārā 'yo kpá Ābūrámā rí 'í édrīpi 'dīni kuyé? Á lē kōdó tā ūnjī 'oó ku, má ūšy déna tā má ní 'oó rí pīri."

⁶ Kúru Múngú ní 'yozú íri ní urobí agá kīnī, "Ē, á nī rá 'í 'o tā ūnjī kuyé, má uga mí, sē 'í 'o ūnjīkānyā má ɛndrɛtí gé kuyé. Sē má ní mí ugazú, mí ní lazú ūkú rí be kuyé ānī. ⁷ Lē mí újā ágó rí vé ūkú gōó vú ní gé 'dāá vúlé, ā'diātāsīyā íri nēbī, ā zī rí

† 19:37 19:37 Mōábā: Mōábā vé ífífi, ífū ɛtɛpi ā rú' 'bá gá. ‡ 19:38 19:38 Bēnámí: Bēnámí vé ífífi, mvá ágó má é'dípáa vé ní.

ma mí ní, mí drā rí ku. 'Bo mí újā dō ūkú ní gōó kuyé, mí 'bá mívé rí pi be, ímí céré ímú ūdrā rá."

⁸ Kā mujū adrii drū ū'búti, Ābūmēlékē ní ívé ūgalaku rí pi zizú ímúzá céré, íri ní tā 'i 'oópi 'diri ūlúzá kōpi ní. Sē ūrī fū kōpi āní ambamba. ⁹ Kúru Ābūmēlékē ní Ābūrāmā rí zizú ímúzá, íri ní 'yozú kīnī, "Í 'o 'bā 'dīni āsī? Tā ūnjī má ní 'oó mí ní rī ā'di sēzú mí ní tā ūnjī íjizú má drīgé, āzini mávé 'bá má ní rujū rí pi drīgé? Tā mí ní 'oó má ní 'dīri, í ní kōdō ícō 'oó ku ní." ¹⁰ Ābūmēlékē ní Ābūrāmā rí zizú kīnī, "Ngá sēepi mí ní tā 'dīri 'ozú 'dīni rī ā'di?"

¹¹ Ābūrāmā ní újázú kīnī, "Má ūsū, 'Vūrā nōri gé, 'bá rí pi ruki Múngú rí ku, kōpi ma 'dī ūkú mávé rí ā tā sī rá.' ¹² Ádarú íri mávé ómúpí, 'bā íri be étépi ālu, 'bávé éndrēpi rí pi āndiāndi. Á je íri má ní ūkú rú. ¹³ Múngú kā ándúrú 'yoó má ku má étépi vé 'bēti, má 'de muzú āngū āzi gé, á 'yo Sárā ní, má kīnī, "Í lē dō ma rá, vūrā 'bá ní éćizú rí pi agāsī, 'í lū 'yozú kīnī, ma mí édrīpi." "

¹⁴ Kúru Ābūmēlékē ní Sárā rí újázú gōzú Ābūrāmā ní vúlé. Íri ní kābilō í'dúzá, tí pi be, túgērī agō rú ní pi be, túgērī ūkú rú ní pi be sēzú Ābūrāmā ní. ¹⁵ Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Nyōókú mávé rí, íri mí éndrēti gé 'dā. 'Í mu adrii vūrā mí ní ípēé rí gé."

¹⁶ Íri ní 'yozú Sárā ní kīnī, "Ma mí édrīpi ní mūfēngā fifi* sē élifū ālu (1,000), ē 'i'da rí 'bá rí pi éndrēti gé nōgō lūzú kīnī, á 'o ūnjīkányā mí ní, 'bo mí 'o ūnjīkányā kuyé."

¹⁷ Kúru Ābūrāmā ní Múngú rí zizú Ābūmēlékē ní, Múngú ní íri ídrizú, Múngú ní kpá ūkú ní rí ídrizú anjī ūkú túgērī rú rí pi be, kōpi á gōkí rí anjī tíjī dījī, ¹⁸ ā'diātāsīyā Úpí Múngú ōzú ūkú adri 'bá Ābūmēlékē vé 'bēti āsámvú gé rí pi vé mvá vūrā rá, Ābūrāmā vé ūkú Sárā ā tā sī.

21

Ísákā vé tīngará

¹ Úpí Múngú ní drī tízú Sárā rí 'bá gá, sū íri ní ándúrú 'yoó rí tīnī. ² Sárā ní 'a ísúzá, íri ní Ābūrāmā ní mvá ágó tīzú, ísú ákūdē Ābūrāmā rí ārākā rú. Tīkí mváná rí sá Múngú ní 'yoó í mváná rí tī rí gé. ³ Ābūrāmā ní mváná rí ā rú 'dazú Ísákā 'i. ⁴ Ísákā kā adrii caá ū'dú be ārō, Ābūrāmā ní ágélé ní ē tī līzú, sū Múngú ní ezií rí tīnī. ⁵ Tīkí Ísákā rí ákūdē Ābūrāmā rí íli be mūdūrūlū ālu.

⁶ Sárā ní 'yozú kīnī, "Múngú sē á gu āyīkō be éšī agá, 'bá tā 'dīri yí 'bá rí pi céré

ímú gu, sū má ní gujū rí tīnī." ⁷ Sárā ní gōzú 'yozú kīnī, "Á'di rí ícō 'yo kīnī, 'bá mvá tī Ābūrāmā be rá ní? 'Bo á tī íri ní mvá ágóná, ísú ákūdē íri ārākā rú."

Drokí Āgārā pi Ísīmāēlē be

⁸ Mváná rí kā mbaá, kā bā ndrungará kuú gí, Ābūrāmā ní ūmū 'bāzú āmbúgú ū'dú Ísákā ní bā ndrungará kuzú 'dīri ínjīzú āní. ⁹ Sárā kā ndree Āgārā Ējēpētōzī rí vé mvá íri ní tījī Ābūrāmā ní rí rí gu Ísákā sī, ¹⁰ Sárā ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Í dro ūkú túgērī rú 'dīri ívé mváná rí be rá, írivé mváná rí á rú rí 'ábú mí ní ímú kuú mávé mvá Ísákā ní rí ē tī ku."

¹¹ Tā 'dīri sē Ābūrāmā ní ízāngā ambamba, ā'diātāsīyā Ísīmāēlē rí mvá Ābūrāmā vé ní. ¹² 'Bo Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Mvá rí vé tá, āzini mívé túgērī rí vé tá, ā sē mí ní ízāngā 'dīni ku. Lē mí yī tá Sárā ní 'yoó mí ní rí, ā'diātāsīyā úyú mívé rí pi ímú ífū Ísákā rú 'bá gá. ¹³ Ma kpá sē mívé túgērīzī rí vé mvá rí ímú tī ízú kárakarā, írivé úyú rí ímú adri sūrú āmbúgú, ā'diātāsīyā íri mvá mívé ní."

¹⁴ Kā mujū adrii drū ū'búti, Ābūrāmā í'dú ínyá, āzini tō yījī kúlúkú agá tré, íri ní 'dúzú 'bāzú Āgārā ā kīdī gé. Íri ní kuru kōpi pēzú muzú mvōpí Ísīmāēlē be. Āgārā ní 'dezu muzú, íri ní rizú éćizú āngū ā'wí cínayāfá rú Bērísēbā vé rí agāsī.

¹⁵ Yījī kúlúkú agá rí kā deé, íri ní mváná rí jīzú 'bāzú peṭi amuúpi rí vé índrī gé. ¹⁶ Íri ní ngazú mváná rí ā gārā gá sī, muzú úrizú mváná rí be āsámvú sī, ā'diātāsīyā rí ūsū kīnī, "Á lē mváná rí vé drāngará ndree ku." Kā ríi úrí 'dálé, íri ní í'dózá ngozú.

¹⁷ Múngú kā yījī mváná rí rí ngongo, mālāyīkā Múngú vé rí ní Āgārā rí zizú 'bū gé 'dāásī kīnī, "Āgārā, ngá ūnjī rí ā'di? Lē mí 'o ūrī sī ku. Mváná rí la kú 'dā, Múngú yī írivé ngongará gí. ¹⁸ 'Í mu mváná rí í'dú rujū drīgé, ma sē mváná rí ímú tī ízú kárakarā, írivé úyú rí ímú adri sūrú āmbúgú."

¹⁹ Kúru Múngú ní Āgārā ē mī zīzú, íri ní kídí ndrezú. Íri ní kúru muzú yījī tōzú kúlúkú rí agá tré, íri ní sēzú mvuzú mváná rí ní.

²⁰ Mváná rí kā ríi mbaá, Múngú rí íri útēé ní. Mváná rí rí adrii āngū ā'wí cínayāfá rú rí agá 'dāá, nī zāá 'bungará ūsū sī rí ambamba. ²¹ Mvá ágó rí kā ríi adrii āngū ā'wí cínayāfá rú Pārānā vé rí agá 'dāá, éndrēpi ísú íri ní ūkú íngázú āngū Ējēpētō vé rí agá.

* 20:16 20:16 Mūfēngā fifi: Mūfēngā fifi 'dīri lóki 'dāri gé énjījēnī.

Ābūrāmā pi sōkī ūyō ī āsámvú gé sī Ābūmēlēkē be

²² Sā 'dāri gé, Ābūmēlēkē pi 'dekí muḡú ívé ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólá be Ābūrāmā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Tā céré mí ní 'oó rī agá, Múngú ri mí ízā ko rá. ²³ Lē mí sō ūyō Múngú endreṭi gé nōgó 'yozú kīnī, mí ícō má mī ū'bāá ku, dōku mávé anjīnā rī pi ē mī ū'bāá ku, dōku mávé úyú rī pi ē mī ū'bāá ku. Á 'bā éšj múké mí ní, lē mí 'bā kpá éšj múké má ní, āzini mí 'bā éšj múké āngū mí ní adrizú jāká rú nōri drīgé."

²⁴ Ābūrāmā ní 'yozú kīnī, "Á sō ūyō rī Múngú endreṭi gé gí, sḡ mí ní 'yoó rī tīnī."

²⁵ Kúru Ābūrāmā ní unuzú Ābūmēlēkē endreṭi gé Ābūmēlēkē vé kidi átí'bá rī pi ní éřj rī vé tā sī. ²⁶ Ābūmēlēkē ní 'yozú kīnī, "Á nī kuyé dō 'ā'di 'o tā 'dīri nī. 'Í lū má ní tā 'dīri kuyé, á yī tā 'dīri āndrū sī."

²⁷ Kúru Ābūrāmā ní kābīlō ūřuko i'dúžú, āzini tī ūřuko i'dúžú sēzú Ābūmēlēkē ní. Kúru 'bá řj 'dī'bée ní ūndī řuzú ī āsámvú gé sī. ²⁸ Ābūrāmā ní kābīlō mba'bá fōlō ūkú rú ní pi ūpēzú éžjřj, 'bāzú túngú. ²⁹ Ābūmēlēkē ní Ābūrāmā rī zázú kīnī, "Mí ūpē kābīlō ūkú rú mba'bá fōlō éžjřj 'dī'bée 'bāá kuú túngú āsī?"

³⁰ Ābūrāmā ní újázú ři ní kīnī, "Mí é'yī kābīlō mba'bá fōlō éžjřj 'dī'bée, ā lū rī 'yozú kīnī, á ga kidi rī nī."

³¹ Kúru ī ní vūrā 'dāri ā řú zizú Bērīsébā*, ā'diātāsīyā 'bá řj pi sōkī ūyō vūrā 'dāri gé.

³² Kōpi ní ūndī rī řuzú ī āsámvú gé sī Bērīsébā gá 'dālē rī ā vūdrj gé, Ābūmēlēkē pi ní ī újázú gōzú ívé ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólá be āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē. ³³ Ābūrāmā ní řj sazú Bērīsébā gá 'dālē, ři ní Úpi Múngú adriipi mužú 'dāni'dāni rī řnjžú vūrā 'dāri gé.

³⁴ Ābūrāmā adri āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē lóki be ācō.

22

Múngú ū'bī Ābūrāmā ri

¹ Kā muḡú adrii sá āzi ā vūdrj gé, Múngú ní Ābūrāmā ri ū'bīžú. Ři ní Ābūrāmā ri zizú kīnī, "Ābūrāmā!"

Ābūrāmā ní ā'yīžú kīnī, "Ma nō!"

² Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Í 'dū mívē mvánā ālukúta Ísákā mí ní lēē ambamba rī, 'í mu āngū Mōriyā vé rī gé. Ma mí ní írā āzi lū írā rī pi āsámvú gé 'dāá, 'í zā má ní mvánā rī řōbōņō rú írā rī drīgé 'dāá."

³ Kā muḡú adrii drj 'dīni, Ābūrāmā ní fūžú ū'būtj, ři ní íjā ūlžú, ři ní íjā rī

ūdrōžú ngá ūřuko'bée be dōngi rī ā úgóró gá, kōpi ní 'dežú mužú 'í mvōpi Ísákā be, ívé átí'bá ūřuko řj rī pi be vūrā Múngú ní lūú ři ní rī gé 'dāá. ⁴ Kā adrii ū'dú na ní gé, Ābūrāmā ní 'í drj ingazú āngū ndrezú, ndre āngū rī rará rú. ⁵ Ři ní 'yozú ívé átí'bá rī pi ní kīnī, "Ími tēki 'bā dōngi rī be nōgó, 'bā mu mvánā rī be 'dālē Múngú ri zj. 'Bá kúru ígō imi vúgá nōlē ndō."

⁶ Ābūrāmā ní íjā řōbōņō zázú rī 'dúžú 'bāžú 'í mvōpi Ísákā drīgé, Ābūrāmā 'dū ívé rī áci, āzini řj. 'Bá řj 'dī'bée ká ři 'deé mužú řj ūlu, ⁷ Ísákā ní 'í éřepi Ābūrāmā ri zizú kīnī, "Má éřepi."

Ābūrāmā ní ā'yīžú kīnī, "Ē, má mvā rī."

Ísákā ní éřepi ri zizú kīnī, "Áci rī pi íjā rī be nō, 'bo kābīlō mvā ī ní muḡú zāā řōbōņō rú rī íngāá?"

⁸ Ābūrāmā ní újázú ři ní kīnī, "Mā mvā rī, Múngú ri kābīlō mvā ī ní muḡú zāā řōbōņō rú rī sē rá." Ābūrāmā pi ní 'dežú mužú mvōpi Ísákā be řj.

⁹ Kōpi ká muḡú caá vūrā Múngú ní āndúru lūú ři ní rī gé 'dāá, Ābūrāmā ní vūrā řōbōņō zázú ní sīžú, ři ní íjā rī pi u'dúžú ū'bāžú drj ní gé. Ři ní ívé mvā Ísákā ri ūdrōžú, ři ní 'dúžú 'bāžú vūrā řōbōņō zázú rī drīgé íjā rī drīgé 'dāá. ¹⁰ Ři ní řj i'dúžú lēžú ívé mvánā rī līžú āni. ¹¹ 'Bo mālāyíkā Úpi Múngú vé rī ní ři zizú 'bū gé 'dāāsī, "Ābūrāmā! Ābūrāmā!"

Ābūrāmā ní ā'yīžú kīnī, "Ma nō."

¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú kīnī, "Lē mí řj mvánā rī ku, á 'okí tá āzi ūnjj řj'bá ní gé ku. Á nī rá 'yozú kīnī mí řnj Múngú ri rá, ā'diātāsīyā mí ā'yī mívē mvánā ālukúta 'dīri sēē ři ní rá."

¹³ Ābūrāmā ní 'í drj ingazú āngū ndrezú, ři ní kābīlō ágó ndrezú, ú'yú ní ā'yī kú řeti dūpi kūmvj rī āsámvú gé. Ři ní mužú kābīlō rī řuzú, ři ní zázú řōbōņō rú 'í mvōpi ā vūrā gá. ¹⁴ Kúru Ābūrāmā ní vūrā rī ā řj zizú, "Úpi Múngú ri sē rá." Čingbá ū'dú āndrū rī gé, 'bá rī pi ri 'yo, "Úpi Múngú vé írā drīgé, Úpi ri sē rá."

¹⁵ Mālāyíkā Úpi Múngú vé rī ní Ābūrāmā ri zizú 'bū gé 'dāāsī řj, ¹⁶ ři ní 'yozú kīnī, "Úpi Múngú kīnī, mí ní mávé tā 'dūj ngāá rá, āzini mí ní mívē mvā ālukúta rī ā'yī sēē Úpi ní rá rī sī, á sō ūyō 'yozú kīnī, ¹⁷ ádarú má ní ní tākiri sē rá, má sē mívē úyú ri ūmvúlēsī ížú sḡ línā 'bū gé rī pi řj, āzini činyáfā řj tafu gārā gá rī řj. Mívē úyú rī pi ūmvúlēsī kūrj ari'bā rī pi vé rī éřj kōpi drīgé sē rá. ¹⁸ 'Bā āngū rī pi agāsī rī pi āřēvū céré ūmvúlēsī tākiri řj

* 21:31 21:31 Bērīsébā: Bērīsébā vé íffí, kidi ī ní ūyō sōžú āni ři.

úyú mívé rí pi vúgá, ā'diātāsīyā 'í 'du tā mávè rí ngaá rá."

¹⁹ Kúru Ābūrámā pi ní ĩ újázú gōzú ívé ātí'ba rí pi vúgá 'dálè, kōpi ní 'dezú mužú trū Bērīsébā gá 'dāá. Ābūrámā ní rizú adrizú Bērīsébā gá 'dálè.

Anji Nāhórā vé rí pi

²⁰ Kā mužú adrii vúdri ni gé, ūlúkí Ābūrámā ní kīnī, Ābūrámā édrīpi Nāhórā vé ūkú Mīlékā tī anji āgō ārō Nāhórā ní. ²¹ Mvā kāyú rí Ūzī 'i, 'deépi vú ni gé sī rí Búzī 'i, 'deépi 'diri vú sī rí Kēmūélè 'i, (Kēmūélè rí Ārámā vé étépi), ²² ĩri ní 'dezu Kēsédè 'i, Āzō 'i, Pīlīdāsā 'i, Jīdīláfā 'i, Bētūwélè sī. ²³ Bētūwélè rí Rēbékā vé étépi. Mīlékā tī anji āgō ārō 'dī'bee Ābūrámā vé édrīpi Nāhórā ní. ²⁴ Nāhórā vé ūkú rí āzi ā rú Rēumā 'i, tī kpá anji āgō rá, anji rí pi, Téba 'i, Gāhāmā 'i, Tāhāsā 'i, Mākā sī.

23

Sārā vé drāngará

¹ Sārā adri caá ílī mūdūrūlū ālu pūkú ĩrī dri ní ézīrī (127). ² Sārā drā Kīryátā-Ārābā (nóni ĩ ní zījī Hēberónā) rí gé, āngū Kānānā vé rí agá. Ābūrámā ní fizú Sārā rí ngozú gākú agá 'dāá.

³ Ābūrámā ní ngazú āvū rí ā jélé gá sī, ĩri ní átázú 'bá Hītī vé rí pi be, ĩri ní 'yozú kīnī, ⁴ "Ma jákā ĩmi āsámvú gé nōgó, ĩmi sēkí má ní vūrā jeé, mā sī rí má ūkú ní vé āvū vūrā rí agá."

⁵ 'Bá Hītī vé rí pi ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ⁶ "Āmbúgú 'bávè rí, mí yī dri 'bá ká. Mí 'bá āmbúgú ĩ ní ĩnjī ĩnjī ní 'bá āsámvú gé nōgó. Mí ĩpè vūrā mí ní ndree múké ní, 'í sī āvū rí 'a ní gé. 'Bá āsámvú gé nōgó, 'bá āzi ícò ívé vūrā āvū sīzú rí ugaá mí ní ku."

⁷ Kúru Ābūrámā ní íngázú óvūzú 'í dri sīzú vūgá 'bá Hītī vé rí pi endreṭi gé. ⁸ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ā'yīkí dō rá, mā sī mávè ūkú āngū Hītī vé rí agá nōgó, ĩmi zīkí má ní Ēfōronā Zōhárā mvōpi rí, ⁹ ā sē rí má ní ívé ūjī Mākāpélā gá, ívé nyōókú rí vé ūdū gé rí jeé. ĩmi zīkí ĩri, ā sē rí jeé má ní ājē ĩmi ní lēé rí sī, ā adri rí vūrā mávè ní āvū sīzú ní."

¹⁰ Ísú ākūdè Ēfōronā Hītīgú rí úri kuú ívé 'bá rí pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní újázú Ābūrámā ní, ĩrivé 'bá Hītī vé ímú'ba kūrú rí vé kání tī gé rí pi ārevú céré yīkí tā ĩri ní újā rí rá, ¹¹ ĩri ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú mávè rí, adri 'dīni kuyé, mí yī dri ma ká, ma vūrā rí sē mí ní ūjī 'a ní gé rí be má é'dípáa endreṭi gé sī, mí sī rí mí ūkú ní drāapi rí vé āvū ānī."

¹² Ābūrámā ní gōzú óvūzú 'í dri sīzú vūgá vūrā rí vé é'dípáa endreṭi gé dījī. ¹³ ĩri ní 'yozú Ēfōronā ní, vūrā é'dípáa yīkí rá kīnī, "Mí yī dri ma ká, dō ícò rá, mí ā'yī má ní. Ma vūrā rí vé ājē mí ní líjī rí ūfè mí ní rá, mā sī rí mávè ūkú drāapi rí vūrā rí agá."

¹⁴ Ēfōronā ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ¹⁵ "Āmbúgú mávè rí, mí yī dri ma ká, mūfēngā 'dīri vé tā adri āmbúgú ku, vūrā rí vé ājē mūfēngā fīfī mūdūrūlū sū (400). 'Í sī mívé āvū rí ĩyī."

¹⁶ Ābūrámā ā'yī tā Ēfōronā vé rí rá. ĩri ní mūfēngā fīfī rí lāzú sēzú Ēfōronā ní, sū ĩri ní 'yoó rí tīnī, Hītī rí pi yīkí rá. 'Ídú mūfēngā fīfī rí, lā caá mūdūrūlū sū.

¹⁷ Ābūrámā ní nyōókú Ēfōronā vé adriipi Mākāpélā gá ĩnyīnā Māmūrè be rí jezú. Je nyōókú rí ūjī 'a ní gé rí be, āzini peṭi 'a ní gé rí pi be céré. ¹⁸ Sēkí nyōókú rí jeé Ābūrámā ní, ā adri rí ĩrivé ní mužú nyonyo, sēkí ĩri ní nyōókú rí 'bá ambugu Hītī vé ĩ umú'ba kūrú rí vé kání tī gé rí pi andregá sī. ¹⁹ Vúdri ni gé, Ābūrámā ní ūkú ní Sārā vé āvū sīzú ūjī Mākāpélā vé rí agá, ĩnyīnāgá Māmūrè be, (Māmūrè rí Hēberónā gé) ĩri āngū Kānānā vé rí agá. ²⁰ Āngū ándúrú adriipi Hītī rí pi vé ūjī be rí, sēkí ĩri Ābūrámā ní rizú āvū sīzú.

24

Ísákā vé ūkú ā jengará

¹ Ābūrámā adri caá ílī be ācò, dē ícá ārāká rú, Úpí Múngú sē ĩri ní tákiri lēṭi be āndiāndi. ² Ú'dú ālu, Ābūrámā ní 'yozú ívé ātí'ba āmbúgú riipi ívé ngá 'bētī āsámvú gé rí ūtēepi rí ní kīnī, "'í sō ūyō má endreṭi gé nōgó. ³ Á lē mí sō ūyō Úpí Múngú 'bū pi gbīipi vū be rí ā rú sī, lūzú kīnī, mí ícò mvá ūkú Kānānā vé ní ĩpéé jeé má mvōpi Ísákā ní ūkú rú 'bá má ní adrii kōpi āsámvú gé rí pi āsámvú gé nōgó ku. ⁴ 'Í mụ ūkú rí jeé má mvōpi Ísákā ní āngū 'bávè rí agá, mávè māríté rí pi āsámvú gé."

⁵ Ātí'ba rí ní ĩri zizú kīnī, "'Bo ūkú rí gā dō ímúgá má be sī āngū nōri gé, má 'o íngóni? Má jī rí mí mvōpi Ísákā rí mužú āngū mívé mí ní ífuzú rí gé 'dāá?"

⁶ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, "Lē mí jī má mvōpi rí 'dálé ku! ⁷ Úpí Múngú adriipi 'bū gé, ma zīpi ífūipi má étépi vé 'bētī āsámvú gé sī, āngū má é'dípáa vé rí agāsī, átápi má ní, tā rí eziipi má ní 'yoopi, 'Ma úmvúlésī āngū nōri sē mvá mívé úyú agá ní ní rí,' ĩri ívé máláiyikā pè 'de mí endreṭi gé sī drīdrī, mí mụ rí ūkú ísú má mvōpi ní 'dálè. ⁸ Mvā ūkú rí gā dō ímúgá mí be sī, mí oyu mí ūyō mí ní sōó má endreṭi gé rí agāsī gí. Lē mí jī má mvōpi rí 'dálè

ku.” 9 Kúru áti'ba rí ní ùyò sòzú Ābūrámā endrẹti gé, sù Ābūrámā ní 'yoó ìrì ní rí tñjì.

10 Kúru áti'ba rí ní ívé àmbúgú rí vé kámilò rí pi í'dúzú mụdrì, ngá múké múké ní pi be, ìrì ní 'dezú mụzú. “De mụqú àngú ì ní zìjì Ārámā Nāhārāyīmū* rí gé, ìrì ní gòzú cazú kūrú Nāhórā vé rí gé. 11 Áti'ba rí ká mụqú caá 'dálé, ìrì ní kámilò rí pi sèzú ulazú vùgá kídí rí à jèlè gá, kídí rí kūrú rí gé àmvélesi. Sà 'dàri ùndréná, ùkú rí pi ní mụzú yìjì ìbèzú ní.

12 Ìrì ní kúru Múngú rí zízú kìnì, “Á Úpí, Múngú mávè àmbúgú Ābūrámā vé rí, lè mí sè má ní drìlè múké àndrú sī, 'í 'bā èsì múké mávè àmbúgú Ābūrámā ní. 13 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rí à jèlè gá nò, anjì ùkú kūrú agá rí pi rí ìmú yìjì ìbèngará gá, 14 á zì dō àlu ní, á 'yo dō, ‘Mí ó'dú mívè ùdrì vùgá, 'í sè má ní yìjì mvuú,’ sè dō má ní yìjì rí mvuú rá, àzini à'yí dō yìjì sèé mvuú mávè kámilò rí pi ní rá, mvá ùkú mí ní ìpèé Ísákā ní rí Ìrì adriipi 'dì. Tà rí nga dō 'í 'dini, ma nì àmá 'yozú kìnì 'í 'bā èsì múké mávè àmbúgú rí ní gí.”

15 Áti'ba rí ká drì Múngú rí zìjì deqé kuyé, koro Rēbēkā ní ícázú ùdrì yìjì ìbèzú ní be 'í kídí gé. Rēbēkā rí Bētūwélè vé mvá ùkú, Bētūwélè rí Mílèkā vé mvá, Mílèkā rí Ābūrámā èdrìpì Nāhórā vé ùkú. 16 Mvā ùkú rí ùnyì be ambamba, ìrì drì kácáná rú, 'bā àzi la drì Ìrì be kuyé. Mvā ùkú rí ní ùlúzú mụzú kídí rí gé 'dāá, ìrì ní yìjì ìbèzú ívé ùdrì rí agá tré, ìrì ní Ìgòzú ìmúzú áti'ba rí vùgá nò.

17 Áti'ba rí ní njuzú mụzú mvá ùkú rí vù 'dāá, ìrì ní 'yozú kìnì, “Mí ìbè má ní yìjì mívè ùdrì agá 'dìri sèé mvuú.”

18 Mvā ùkú rí ní 'yozú kìnì, “Úpí mávè rí, mí é'yì yìjì rí mvuú.” Koro mvá ùkú rí ní ùdrì rí ó'dúzú 'í kídí gé sī 'bázú vùgá, ìrì ní yìjì rí ìbèzú sèzú mvuú áti'ba rí ní.

19 Mvā ùkú rí ká yìjì rí sèé mvuú áti'ba rí ní, ìrì ní 'yozú kìnì, “Ma kpá mvá yìjì ìbè sè mvu mívè kámilò rí pi ní céré.” 20 Kúru ìrì ní yìjì ùdrì agá rí dázú 'bù ànyápá rí pi ní rizú yìjì mvuú rí agá, ìrì ní njuzú mụzú vùlè kídí rí gé 'dāá yìjì àzi ìbèzú dījì, ècì yìjì rí ùbè, kámilò rí pi àrèvú céré mvukì yìjì rí caá rá. 21 Áti'ba rí újì kuú kírì, tē ríi tã Rēbēkā ní ríi 'oó 'dìri ndreé, lè nñì àmá dō mvá ùkú Úpí Múngú ní ìpèé rí adriipi 'dì.

22 Kámilò rí pi ká yìjì rí mvuú deqé gí, áti'ba rí ní mǎpí dábú rú àjè be àmbúgú ní í'dúzú suzú mvá ùkú rí à ùmvyé gé, ìrì ní ìmvè dábú rú àjè be àmbúgú ní pi í'dúzú ìrìjì, ù'yìzú mvá ùkú rí drìgè. 23 Áti'ba rí ní mvá ùkú rí zízú kìnì, “'Í lù má ní, mí à'di à mvá? Mí ètẹpi vé jó agá 'dāá, vūrā 'bá ní

mụzú lazú ìnjà nòri sī mávè àgò nò'bèe be ní anigé?”

24 Mvā ùkú rí ní újázú kìnì, “Ma Bētūwélè à mvá, Bētūwélè vé èndrẹpi Mílèkā 'í, ìrivé ètẹpi Nāhórā 'í.” 25 Ìrì ní kpá gòzú 'yozú kìnì, “Vūrā ìmì ní lazú mívè 'bá rí pi be ìnjà rí sī ní anigé, àsé, àzini ànyàngá à fífí kámilò rí pi úcèzú ní anigé.”

26 Kúru áti'ba rí ní kùmúci ùtìzú 'í drì s̄ìzú vùgá, ìrì ní Úpí Múngú rí ìnjìzú, 27 Ìrì ní 'yozú kìnì, “È ìngúkí Úpí Múngú mávè àmbúgú Ābūrámā vé rí ìngúngú, Úpí Múngú 'bá lèngará, àzini 'dù tá 'í ní lèé 'oó mávè àmbúgú ní rí ngaá gí, à'diātāsīyā ìjì ma ícá mávè àmbúgú rí vé mǎrité rí pi vé jó àsámvú gé gí.”

28 Rēbēkā ní njuzú mụzú tá 'dìri ùlúzú 'bá rí'ba adri'ba èndrẹpi vé 'bètì àsámvú gé rí pi ní. 29 Rēbēkā vé èdrìpì à rú Lābānā 'í, Lābānā ní njuzú mụzú áti'ba rí vùgá kídí gé 'dāá. 30 Lābānā ká mǎpí ómvpìjì à ùmvyé gé rí ndreé, àzini ìmvè ìrì drìgè rí ndreé, ká tá áti'ba rí ní átá, Rēbēkā ní ùlúzú 'í ní rí yìjì, ìrì ní 'dezú mụzú ágó rí vùgá 'dāá, ìsù tu pá kuú ívé kámilò rí pi be kídí rí à gārā gá. 31 Lābānā ní 'yozú kìnì, “Mí ìmú, Úpí Múngú sè mí ní tákiri gí, ngá mí ní pá tuzú kuú àmvè nògó rí à'di? Má údé mí ní vūrā jó agá 'dāá gí, àzini má údé kpá vūrā mívè kámilò rí pi ní gí.”

32 Kúru áti'ba rí ní 'dezú mụzú Lābānā vé àngá 'dāá, Lābānā vé áti'ba rí pi ní ogú kámilò rí pi à úgóró gá rí pi oyuzú. Kòpi ní àsé, àzini ànyàngá à fífí ìjìzú sèzú kámilò rí pi ní, àzini kòpi ní yìjì ìjìzú sèzú áti'ba rí ní, àzini ìrivé 'bá rí pi ní, kòpi à ùjìkì rí ì pá àní. 33 Kúru ì ní ìnyá ìjìzú 'bázú kòpi endrẹti gé, 'bo áti'ba rí ní 'yozú kìnì, “Má ùlú dō tá má ní ìmúzú rí kuyé, má ícò drì à'yìjì ìnyá nyaá ku.”

Lābānā ní 'yozú kìnì, “Mí ùlú 'bá ní tá rí.”

34 Ágò rí ní 'yozú kìnì, “Ma áti'ba Ābūrámā vé ní. 35 Úpí Múngú sè tákiri mávè àmbúgú rí ní ambamba, ìrì 'bá à'bú be ní. Úpí Múngú sè ìrì ní kábìlò, ndrìjì, tì, kámilò, dōngì, dábú, aya ógù'ba ógù'ogù ní pi, áti'ba àgò rú ní pi, áti'ba ùkú rú ní pi be. 36 Mávè àmbúgú rí vé ùkú Sārā tì Ìrì ní mvá ágó, ìsù àkùdè ìrì àrāká rú, àmbúgú mávè rí sè ívé nga àrèvú céré ívé mvá ágóná rí ní. 37 Àmbúgú mávè rí sè ma ùyò sòó 'í endrẹti gé kìnì, ‘Lè mí je má mvòpì ní ùkú àngú Kānānā vé má ní adrizú nòri agá ku. 38 'Í mvá ùkú rí jeé má mvòpì ní mǎrité mávè rí pi àsámvú gé, má ètẹpi vé 'bètì àsámvú gé.’

* 24:10 24:10 Ārámā Nāhārāyīmū: Ārámā Nāhārāyīmū rí Mēsòpótāmīyā vé àngú agá.

³⁹ “Má ní mávè àmbúgú rí zìzú, má kīnī, ‘Mv́à ùkú rī gá dō ìmùgá má be sī, má ‘o rí ìngóni?’

⁴⁰ “Àbūrāmá ní újázú má ní kīnī, ‘Úpí Múngú má ní ríi ìrívè tã ‘dujé ngaa rí, ìrì ívè máláiyíká ìpè ìmú mī ìzã ko rá, mī mu rí ùkú jèé má mv́òpì ní mávè mārítè rí pì àsámvú gé, má ètèpì vé ‘bètì àsámvú gé.

⁴¹ ‘Í mu dō mávè mārítè rí pì àsámvú gé ‘dálè rá, kòpì gákì dō ùkú sègá má mv́òpì ní sī, ma mī oyú ùyò mī ní sòò má èndrètì gé rí agásí rá.’

⁴² “Ànrū má kã té ícá kídí rí tì gé ‘dãá, á zì Múngú rí, má kīnī, ‘Á Úpí Múngú mávè àmbúgú Àbūrāmá vé rí, dō ícò rá, lè mī sè mávè èçì nòrì á adri drílè múkè rú. ⁴³ ‘Í ndre, á tu pá kuú kídí rí á gārã gá nò. Mv́à ùkú àzì ìmú dō yīì ìbèé, ma ‘yo ìrì ní, ‘Mí ìbè má ní yīì mívè ùdrí agá ‘dìrì sèé mv́ù,’ ⁴⁴ mv́à ùkú rí ‘yo dō má ní, ‘Mí è‘yì yīì rí mv́ù, ma kpá yīì ùbè sè mívè kámílò rí pì ní rá,’ Úpí Múngú, mv́à ùkú ‘dìrì á adri ùkú mī ní ipéé mávè àmbúgú rí vé mv́à ní rí.’

⁴⁵ “Má kã drí Múngú rí zìjé èsìsílè sī kuyé, koro Rēbéká ní ícázú ùdrí be ‘í kídí gé. Ìrì ní ùlúzú mv́zú kídí rí gé ‘dãá, ìrì ní yīì ìbèzú. Má ní ‘yozú ìrì ní, ‘Í sè má ní yīì mv́ù.’

⁴⁶ “Koro mv́à ùkú rí ní ívè ùdrí ó‘dúzá ‘í kídí gé sī vùgá, ìrì ní ‘yozú kīnī, ‘Mí è‘yì yīì rí mv́ù, ma kpá yīì sè mv́u mívè kámílò rí pì ní ìndí.’ Má ní kúru yīì rí è‘yìzú mv́zú, ìrì ní kpá yīì sèzú mv́zú kámílò rí pì ní.

⁴⁷ “Má ní mv́à ùkú rí zìzú, ‘Mí à‘dì á mv́à?’

“Ìrì ní ‘yozú kīnī, ‘Ma Bètùwélè á mv́à, Bètùwélè rí Nàhórã á mv́à, ìrívè èndrètì Míléká ‘i.’

“Má ní kúru mǎpí ‘dúzá súzú ùmvú ní gé, àzini má ní ìmvè ‘dúzá ìrì ù‘yìzú drì ní gé. ⁴⁸ Kúru má ní kùmúci ùtìzú má drì sìzú vùgá, Úpí Múngú rí ìnjìzú. Má ní Úpí Múngú mávè àmbúgú Àbūrāmá vé rí ìngúzú, à‘diatásiyá ìjì ma pìrì ícá ùkú ìsú mávè àmbúgú rí vé mv́à ní, mv́à ùkú rí ìrì mávè àmbúgú Àbūrāmá èdrìpì Nàhórã mv́òpì vé mv́à. ⁴⁹ Mí dō èsì múkè ‘bã mávè àmbúgú rí ní rá, àzini mī dō tã mī ní lèé ‘oó mávè àmbúgú ní rí ‘dù nga rá, ‘í lù má ní, dō ‘dìni kuyé, ‘í lù má ní, má ndã rí lètì àzì tã má ní lèé rí ‘ozú.”

⁵⁰ Lābānã pì Bètùwélè be, kòpì ní újázú kīnī, “Tã ‘dìrì íngá Úpí Múngú vùgá, tã àzì ‘bã ní ‘yoó túngú ní ‘dãáyo. ⁵¹ Rēbéká rí ‘dì, ‘í jì ìrì mv́zú mívè àmbúgú rí vé mv́à ní ùkú rú, sù Úpí Múngú ní ‘yoó rí tìni.”

⁵² Àbūrāmá vé àtí‘bá rí kã tã kòpì ní ‘yoó ‘dìrì yīì, ìrì ní kùmúci ùtìzú, òvùzú ‘í drì sìzú vùgá, Úpí Múngú rí ìnjìzú. ⁵³ Ìrì ní

kúru ngá ì ní ríi ù‘yì rù‘bá gá ì ní údé dábù sī, àzini ì ní údé aya ógú‘bá ógú‘ògú ní sī rí pì ‘í‘dúzá, àzini bǒngó ùnyí be ní pì ‘í‘dúzá sèzú Rēbéká ní. Ìrì ní kpá ngá àjè be àmbúgú ní pì ‘í‘dúzá sèzú Rēbéká èdrìpì ní, àzini èndrètì ní fèfè rí. ⁵⁴ Kúru àtí‘bá rí, àgò adri‘bá ìrì be trù rí pì be, kòpì ní ìnyá nyazú, àzini ngá mv́zú, kòpì áwíkí adrii ‘dálè ìnjì be rá.

Kã mv́ù adrii drù ù‘bútì, Àbūrāmá vé àtí‘bá rí ní ‘yozú kīnī, “Ìmì oyúkí ma, lè má gò mávè àmbúgú rí vùgá ‘dãá.”

⁵⁵ ‘Bo Rēbéká èdrìpì pì èndrètì be, kòpì ní újázú kīnī, “Lè mv́à ùkú rí á adri caá ‘bá be nǒgò yí‘dù be mūdri, ìrì ìbì mī ndò.”

⁵⁶ ‘Bo àtí‘bá rí ní ‘yozú kòpì ní kīnī, “Lè ìmì ugakí ma ku. Èçì mávè nòrì agá, Úpí Múngú sè má ní drílè múkè gí. Ìmì oyúkí ma, á lè goó vùlè mávè àmbúgú rí vùgá ‘dãá.”

⁵⁷ Kòpì ní ‘yozú kīnī, “Lè ‘bá zìkí Rēbéká rí, ìrì dō ‘yo ‘bá ní ìngóni.” ⁵⁸ Kòpì ní Rēbéká rí zìzú ìmùzú, kòpì ní ìrì zìzú kīnī, “Mí à‘yì mv́ù ágò ‘dìrì be sǎnã nòrì sī rá?” Rēbéká ní ‘yozú kīnī, “Ma mu rá.”

⁵⁹ Kúru kòpì ní ‘í òmvùpì Rēbéká pì oyuzú ívè àtí‘bá ùkú rú ní be, àtí‘bá Àbūrāmá vé rí be, àgò adri‘bá ìrì be trù rí pì be. ⁶⁰ Kòpì ní Rēbéká ní tákìrì sèzú, kòpì ní ‘yozú kīnī,

“‘Bá òmvùpì, lè mī tì ìzú kárakarã,

lè anjì mívè rí pì á ndèkí ìvè ari‘ba rí pì vé ùkpò rá.”

⁶¹ Kúru Rēbéká pì ívè àtí‘bá ùkú rú rí pì be, kòpì ní útùzú ívè kámílò rí pì drìgè, kòpì ní ‘dezú mv́zú àtí‘bá rí vùgá sī. Àbūrāmá vé àtí‘bá rí jì Rēbéká rí mv́zú ìndí.

⁶² Sã ‘dàrì gé, Ísáká ìbì ìmú kídí ì ní zìjé Bèrè Láyì Róyì gélésìla, à‘diatásiyá rí adrii Nègèvé gá. ⁶³ Ùndrèṅá àzì sī, Ísáká ‘de mv́ù ásé agá ‘dãá Múngú rí zìjé, kã mv́ù ‘í drì ìngá ìngú ndreé, ndre kámílò urukò‘bée rí ìmú ‘í vùgá nòó. ⁶⁴ Rēbéká ní kpá ‘í drì ìngazú uru, ìrì ní Ísáká rí ndrezú. Ìrì ní ìsìzú ívè kámílò drìgè sī vùgá. ⁶⁵ Ìrì ní ívè àtí‘bá rí zìzú kīnī, “Ágò ásé agá òpì ìmùpì ‘bá vùgá nòó ‘dàrì à‘dì ‘ì?”

Àtí‘bá rí ní újázú kīnī, “Ágò ‘dàrì, ìrì mávè àmbúgú.” Rēbéká ní kúru ívè bǒngó ‘í‘dúzá ‘í èndrètì òvùzú àní.

⁶⁶ Àtí‘bá rí ní tã ‘í ní ‘oó rí ùlúzú Ísáká ní cére. ⁶⁷ Ísáká ní Rēbéká rí jìzú fìzú gákú èndrètì Sárã ní àndúrú adrizú rí agá ‘dãá ‘í ní ùkú rú. Ísáká lè Rēbéká rí ambamba. Ísáká èndrètì Sárã á drã dō gí drãáasiyá, Rēbéká á tã sī, sè ìzàngá Ísáká è èsì agá rí dè rá.

25

Ābūrāmā vé drāngárá

1 Ābūrāmā gō ūkú āzi jeé rá, ūkú rī ā rŭ Kētūrā 'i. 2 Ūkú rī tī ĩri ní Zimírānī rī, Jōkísānā rī, Médānā rī, Mīdīyānā rī, Īsībákā rī, Súwā sī. 3 Jōkísānā tī Sēbā pi Dēdānā be. Úyú Dēdānā vé rī pi Āsūrímū rī pi, Lētūsímū rī pi, āzini Lēūmímū rī pi. 4 Anji āgō Mīdīyānā vé rī pi ā rŭ, Éfā 'i, Ēfērē 'i, Ēnókā 'i, Ābīdā 'i, Ēlédā sī. Úyú 'dī'bée céré Kētūrā vé rī.

5 Ābūrāmā ezi ngá ívé rī pi ārēvū céré Īsákā ní. 6 Ābūrāmā ní drī adrizú idri rú rī gé, í'dú ngá sēé fēfē rú ívé anji āgō ūkú vulé rī pi ní tīj rī pi ní, pē ívé anji āgō 'dī'bée Īsákā ā gārā gá sī mŭyú adrii wōŏkō ũtī ní ífūzú rī gé.

7 Ābūrāmā adri caá ílí be mūdūrŭlŭ ālu pŭkŭ ézīrī drī ní tōwŭ (175). 8 Ābūrāmā drā, ĩsŭ ākūdē dē ícá ārākā rú gí, adri caá ílí be āco. Īrívé idri ká fūú, índrī Īrívé rī mŭ adrii Īrívé 'bá ūdrā'bá gí rī pi be trŭ. 9 Īrívé anji āgō Īsákā pi Īsīmāélē be, kōpi ní Īrívé āvū jízú sízú ũjī agá Mākāpélā gá, ĩnyīnā Māmūrē be, nyōŏkŭ Ēfōrōnā Zōhārā mvōpi vé rī agá, Zōhārā rī Hīfīgú. 10 Ābūrāmā je ándúrú nyōŏkŭ rī 'bá Hīfīj vé rī pi drīgé. Sīkí Ābūrāmā pi ūkú ní Sārā be nyōŏkŭ rī agá. 11 Ābūrāmā kā drāá, Múngú sē mvōpi Īsákā ní tākiri rá. Īsákā rī adrii ĩnyīnā Bērē Lāyī Róyī be.

Úyú Īsīmāélē vé rī

12 Īsīmāélē rī mvá Ābūrāmā vé ní, Sārā be átī'bá Āgārā Ējēpétōzī rī tī ĩri ní.

13 Anji Īsīmāélē ní tīj rī pi ā rŭ 'dī, sīkí kōpi ā rŭ tīngárá ívé rī vú sī. Mvā kāyú rī Nēbāyótī 'i, 'de'bá vŭdrīj ní gé rī pi, Kēdārā 'i, Ādībélā 'i, Mībísāmā 'i, 14 Mísimā 'i, Dúmā 'i, Māsā 'i, 15 Hādādī 'i, Témā 'i, Jētūrā 'i, Nāpísā 'i, Kédēmā sī. 16 Anji Īsīmāélē vé mŭdrīj drī ní ĩrī 'dī'bée, kōpi rŭkí sŭrŭ mŭdrīj drī ní ĩrī rī pi ní. 'Dakí vŭrā kōpi ní adrizú rī pi kōpi ā rŭ sī. 17 Īsīmāélē adri caá ílí be mūdūrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ní ézīrī (137), ĩri ní kúru drázú, ĩri ní mŭzú adrizú 'bá ívé ūdrā'bá gí rī pi ásámvú gé. 18 Úyú Īsīmāélē vé rī pi írékí ĩ mŭzú āngŭ rī pi agásī āndīándī, í'dózú Hāvīlā gá, cazú Sŭrŭ gé, cazú ĩnyīnāĵá Ējēpétō ā wōŏkō ũtī ní ífūzú rī gé, wōŏkō Āsírīyā vé rī gé. Kōpi ríkí adrii ĩ édrīpīj be ĩnyīnā ĩnyīnā.

Yōkóbū pi vé tīngárá Īsōwŭ be rī

19 Ú'dógú'dógú Īsákā vé rī ĩri 'dīni, Īsákā rī mvá Ābūrāmā vé ní. 20 Īsákā ní Rēbékā rī jezú rī gé, ĩsŭ ākūdē Īsákā rī ílí be pŭkŭ sŭ. Rēbékā rī Bētŭwélē Ārāmāgú rī vé mvá, āngŭ Pādānā Ārāmā vé rī agá, ĩri Lābānā Ārāmāgú rī vé ōmvŭpi.

21 Rēbékā ní drī mvá tīj kuyé rī sī, Īsákā zī Úpi Múngú rī, Úpi Múngú ā'yī Īrívé zīngárá rá, Īrívé ūkú Rēbékā ĩsŭ 'a rá. 22 Anjīnā rī pi ríkí ĩ ūgbú Rēbékā agá 'dāá. Rēbékā ní Úpi Múngú rī zizú kīnī, "Tā nōri 'i 'o má be nōní āsī?"

23 Úpi Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Anji mí 'a gá rī pi ĩrī, anji ĩrī 'dī'bée ímŭ ĩ aco adri sŭrŭ be ĩrī, sŭrŭ āzi rī vé ũkpō rī ímŭ āzi rī vé rī ndē rá, mvá kāyú rī ímŭ ézī nga mvá ũdŭ rī ní."

24 Rēbékā vé sá tīngárá vé rī ká ícō, tī anji rī pi éŭtī rŭ. 25 Mvā ífŭúpi drīdrī rī ika, rŭ'bá ní céré 'bí rŭ, kúru kōpi ní ĩri ā rŭ 'dazú Īsōwŭ 'i.* 26 Kúru édrīpi ní ífŭzú, rŭ édrīpi Īsōwŭ ā pá ēdēkēdē cí, kúru ĩ ní ĩri ā rŭ 'dazú Yōkóbŭ† 'i. Rēbékā ní anji 'dī'bée tizú rī gé, ĩsŭ ākūdē Īsákā rī ílí be pŭkŭ áziyá.

Īsōwŭ ũzi ívé kāyú édrīpi Yōkóbū ní

27 Anji rī pi ká mbaá ícá āmbúgú gí, Īsōwŭ ícá 'bá riipi zāá mbaāpi ní, lē éŭtī áse vé rī ā tā ambamba. Yōkóbŭ rī ívé rī 'bá adriipi tā be kīri ní, ĩri rī adri 'bētī, rī ānyāpá úcé. 28 Īsákā lē Īsōwŭ rī, ā'diātāsiyā ĩri ní rīi zāá ú'dī ĩjī nyaá 'i ní rī ā tā sī, 'bo Rēbékā lē ívé rī Yōkóbŭ rī.

29 Ú'dŭtī ālu, Yōkóbŭ rī tībŭ á'dí, tībŭ rī ā sŭ ika. Īsōwŭ ímŭ áse agá 'dāási, ébīrī fŭ ĩri káyī, āndē ambamba. 30 ĩri ní 'yozú Yōkóbŭ ní kīnī, "Ébīrī fŭ ma drāá káyī gí! 'Í sē má ní tībŭ mí ní á'dí sŭ be ika 'dīri nyaá!" (Tā 'dīri sī, gōkí Īsōwŭ ā rŭ 'dāá Ēdómā.)‡

31 Yōkóbŭ ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí mvá kāyú, mí ũzi mívé kāyú má ní."

32 Īsōwŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, ébīrī fŭ ma káyī gí, á lē drāá ānī drādrā! Á tīkí dō ma kāyú drāāsiyā, tā mŭké má ní ĩsŭ 'a ní gé 'dīgé rī ā'dí?"

33 Yōkóbŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Drīdrī ní, 'í sō ũyō má endrētī gé." Kúru Īsōwŭ ní ũyō sōzú Yōkóbŭ endrētī gé, ĩri ní ívé kāyú ũzizú Yōkóbŭ ní.

34 Kúru Yōkóbŭ ní pánga í'dúzú tībŭ 'i ní á'dí rī be, ĩri ní sēzú Īsōwŭ ní, Īsōwŭ ní nyazú, ĩri ní kpá ngá mvŭzú, ĩri ní kúru

* 25:25 25:25 Īsōwŭ: Īsōwŭ vé ífífi, rŭ'bá ní dŭ céré 'bí rŭ. † 25:26 25:26 Yōkóbŭ: Yōkóbŭ vé ífífi, rŭ pá ēdēkēdē cí, ĩri 'bá mŭ ũ'bāapi ní. ‡ 25:30 25:30 Ēdómā: Ēdómā vé ífífi, ĩri ngá ika ní.

ngazú mužú. Íşõwũ 'du ívé kǎyú ā tā 'bāā mādānjá, ũşş drĩ ní gé kuyé.

26

Ísáká pi Ābūmēlékē be

¹ Ēbĩrĩ ní 'dezu āngũ rĩ agá ũnjĩ ũnjĩ, sũ ĩri ní ótũ 'deé lóki Ābūrámā vé rĩ gé rĩ tĩnjĩ. Ísákā ní 'dezu mužú Ābūmēlékē vúgá, Ābūmēlékē rĩ 'bāgũ Fēlēsētē rĩ pi vé ni, āngũ Gērārĩ vé rĩ agá.

² Úpí Múngú ní 'i i'dazú Ísákā ɛndrētĩ gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Lē mĩ mu Ējēpétó gá 'dāá ku, mĩ adri vūrā má ní lēé lūú mĩ ní rĩ gé. ³ Mĩ adri vūrā 'dĩri agá ũkōlō. Ma adri mĩ be trũ, ma mĩ ní tākĩri sē rá. Ma āngũ 'dĩri sē céré mĩ ní, āzini úyú mívé rĩ pi ní, sũ má ní ótũ ũyō ni sōó mĩ ɛtēpĩ Ābūrámā ní rĩ tĩnjĩ. ⁴ Ma sē mívé úyú rĩ ízú kárakarā, kōpi adri sũ lĩnyā 'bũ gé rĩ pi tĩnjĩ. Ma āngũ 'dĩri sē céré kōpi ní. 'Bá vũ drĩgé rĩ pi céré tākĩri íşş úyú mívé rĩ pi ā tā sī, ⁵ ā'diātāsīyā Ābūrámā ĩnjĩ ma ĩnjĩnjĩ, 'du tā má ní lūú 'i ní rĩ ngāá rá, 'du tá má ní ɛzĩjĩ rĩ ngāá rá." ⁶ Kúru Ísákā ní adrizú āngũ Gērārĩ vé rĩ agá 'dāá.

⁷ Āgō āngũ 'dāri agá rĩ pi ká ĩri zĩjĩ ĩrívé ũkú ā tā sī, 'yo kōpi ní kīnĩ, ũkú rĩ 'i ómvúpĩ, gá lúgá sī 'yozú kīnĩ ũkú rĩ ívé ni, ā'diātāsīyā 'o ũrĩ sī. Ūşş kīnĩ āgō 'dĩ'bee 'i 'dĩ rá Rēbékā ā tā sī, ā'diātāsīyā Rēbékā rĩ ũnyĩ be ambamba.

⁸ Ísákā ká adrii caá 'dāá sá be āco, Ābūmēlékē 'bāgũ Fēlēsētē rĩ pi vé rĩ rĩ āngũ ndree sūbá gá sī, ndre Ísákā 'u de ũkú ni Rēbékā rĩ ɛzĩjĩ bēdrĩ sī, rĩ tĩ njĩ ndruú.

⁹ Ābūmēlékē ní Ísákā rĩ zizú imúzú, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Mĩ kīnĩ, Rēbékā rĩ mĩ ómvúpĩ ā'diātāsĩ? Íşşúzú ākūdē ĩri mívé ũkú!"

Ísákā ní újázú ĩri ní kīnĩ, "Má ũşş déna 'bá āzi rĩ ícō ma 'dĩ Rēbékā ā tā sī rá."

¹⁰ Ābūmēlékē ní 'yozú kīnĩ, "Ngá mĩ ní 'oó 'bá ní 'dĩni rĩ ā'dĩ? 'Bá āzi rĩ té ícō la mívé ũkú sī, ĩri té tā ũnjĩ ĩjĩ 'bá drĩgé."

¹¹ Kúru Ābūmēlékē ní tǎĩmbjĩ sēzú 'bá rĩ pi ní céré kīnĩ, "'Bá āzi 'o dō Ísákā rĩ ũnjĩ, dōku uló dō Rēbékā ā rũ'bá, ĩ ĩri 'dĩ drā 'dĩsĩ rá."

¹² Ílĩ 'dāri agá, Ísákā 'ā ómvú, sa úri 'a ni gé, ānyāngá rĩ ka ambamba, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē ĩri ní tākĩri gĩ. ¹³ Ísákā gō ícá 'bá ā'bú be ni, ĩrívé ā'bú ízú ambamba. ¹⁴ ĩri kábĩlō be, ndrĩjĩ be, tĩ be, ātĩ'bá be kárakarā. 'Bá Fēlēsētē vé rĩ pi 'bákĩ ĩri ní ɛşş ũnjĩ ānyāpá 'dĩ'bee ā tā sī. ¹⁵ Kídĩ ātĩ'bá Ābūrámā vé rĩ pi ní gáá sá 'dāri gé rĩ pi,

'bá Fēlēsētē vé rĩ pi gákĩ nyōókũ úmvú dāá kídĩ rĩ ótũzú ānĩ 'dĩsĩ rá.

¹⁶ Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú Ísákā ní kīnĩ, "Mívé ũkpó nóni ambamba, 'i nga 'bá gārā gá sī, 'i mu adrii vūrā āzi gé."

¹⁷ Kúru Ísákā ní ngazú mužú adrizú ĩ'bũnjá Gērārĩ vé rĩ gé. ¹⁸ Kídĩ ótũ ĩ ní gáá lóki Ísákā ɛtēpĩ Ābūrámā vé rĩ gé, Fēlēsētē rĩ pi ní nyōókũ gáá ótũzú lóki Ābūrámā ní drāzú gĩ rĩ ā vũdrĩ gé 'dā'bee, Ísákā gō nyōókũ rĩ úvá kōpi agāsĩ āmvé. Ísákā gō rú ālu ālu ótũ Ābūrámā ní 'daá kídĩ rĩ pi ní 'dā'bee 'daá kídĩ rĩ pi ní.

¹⁹ Ísákā vé ātĩ'bá rĩ pi gákĩ kídĩ ĩ'bũnjá rĩ agá 'dāá, kídĩ rĩ vé yĩjĩ uletere. ²⁰ 'Bá kábĩlō úcé'bá Gērārĩ vé rĩ pi ríkĩ āgátá gāá Ísákā vé 'bá kábĩlō úcé'bá rĩ pi be, kōpi kīnĩ, yĩjĩ rĩ ívé ni. Kúru Ísákā ní yĩjĩ rĩ ā rú 'dazú Ēsékē. (Ēsékē vé íffĩ āgátá.) ²¹ Ísákā vé ātĩ'bá rĩ pi ní kpá kídĩ āzi gazú, kōpi gōkĩ kpá āgátá gāá 'bá Gērārĩ vé rĩ pi be. Kúru Ísákā ní kídĩ rĩ ā rú 'dazú Sītĩnā. ²² Ísákā gō ngāá 'dāási mujĩ vūrā āzi gé, kōpi gōkĩ kpá kídĩ āzi gáá, 'bá āzi gō āgátá gāá yĩjĩ rĩ ā tā sī kuyé. Ísákā ní kídĩ rĩ ā rú 'dazú Rēbótō. (Rēbótō vé íffĩ, vūrā adriipi wālā ni.) ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Úpí Múngú sē 'bá ní vūrā wālā ní gĩ, 'bá ícō drĩlé múké íşş vūrā nōri agá rá."

²³ Ísákā ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, ĩri ní 'dezu mužú Bērīsēbā gá. ²⁴ Ká mujĩ caá ĩnjĩnjá rĩ sī, Úpí Múngú i'da 'i ĩri ɛndrētĩ gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Ma Múngú mĩ ɛtēpĩ Ābūrámā vé rĩ 'i. Mĩ adri ũrĩjĩ sī ku, ā'diātāsīyā ma mĩ be trũ. Ma tākĩri sē mĩ ní rá, ma sē mívé úyú rĩ ízú kárakarā mávé ātĩ'bá Ābūrámā ā tā sī."

²⁵ Ísákā ní vūrā rōbōjō zázú ni sızú Úpí Múngú rĩ ĩnjĩnjá ānĩ. ĩri ní ívé gākũ sızú 'dāgá, ĩrívé ātĩ'bá rĩ pi ní kídĩ āzi gazú vūrā 'dāri gé.

²⁶ Ú'dũ ālu, 'bāgũ Ābūmēlékē pi Āhúzā riipi ĩri ē Īzā koopi tā pirĩ sĩ rĩ be, ũgalaku āmbúgũ āngáráwá rĩ pi vé Píkólā be, imúkĩ Gērārĩ gé 'dāási Ísákā rĩ ndree.

²⁷ Ísákā ní kōpi zizú kīnĩ, "Imi imúkĩ nōgó ā'di 'oó? Ándúrú ĩmi ndrekĩ ma ũnjĩ, ĩmi drokĩ ma ĩmi gārā gá sī āmvé."

²⁸ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnĩ, "'Bá nĩkĩ amá uletere 'yozú kīnĩ, Úpí Múngú rĩ mĩ be trũ, kúru 'bá ní átázú 'bá āsámvú gé sī, 'bá kīnĩ, 'bá lēkĩ ũyō sōó 'bá āsámvú gé sī mĩ be. Kúru lē 'bá rúkĩ ũndĩ mĩ be. ²⁹ Lē mĩ sō ũyō 'yozú kīnĩ, mĩ 'o 'bá ũnjĩ ku, sũ 'bá ní mĩ 'oó ũnjĩ kuyé rĩ tĩnjĩ. 'Bá 'okĩ ándúrú mĩ múké, 'bá pēkĩ mĩ mužú 'bá gārā gá sī

* 26:21 26:21 Sītĩnā: Sītĩnā vé íffĩ, ɛşş ũnjĩ.

ámvé tá be kírí. Nóni Úpí Múngú sê mí ní tákírí gí."

³⁰ Ísákā ní ùm̀yú údézú k̀pí ní, k̀pí nyakí ngá, āzini mv̀kú ngá rá. ³¹ Kā mv̀yú adrii dr̄y ỳ'bùt̄j, Ísákā pí ní ùyò sòzú ỳ ásámwò gé s̄ ỳgò Gērārī vé r̄ pí be. Ísákā ní āgò 'd̄i' bée ỳyuzú mv̀yú tá be kírí.

³² Ỗ'dù 'd̄ari gé, Ísákā vé át̄i' bā r̄ pí ní ím̀yú kídí ỳ ní gaá r̄ ā tá ùl̀zú Ísákā ní k̄nī, "Bá gaki ỳȳ íf̄ú gí." ³³ Kúru Ísákā ní kídí r̄ ā r̄ 'dazú Sibā. (R̄y Sibā 'd̄iri vé íffí ùyò.) C̄mgbá ícázú āndr̄ s̄i, k̄r̄y r̄ ā r̄ ỳ z̄ Bēr̄isébā. (Íffí ní kídí ùyò vé ni.)

³⁴ Ís̄ow̄w̄ k̄ caá íl̄i be p̄k̄y s̄y, ỳri ní Ȳd̄it̄a r̄i jezú 'í ní ùkú r̄ú, Ȳd̄it̄a vé ỳt̄ep̄i ā r̄y Bēr̄i 'i, ỳri H̄if̄iḡú. Ỗri ní kp̄a gòzú ùkú āzi jezú, r̄y ní Bāsēmát̄a 'i, ỳt̄ep̄i ní Èlónī 'i, ỳri H̄if̄iḡú. ³⁵ 'Bo ùkú Ís̄ow̄w̄ vé 'd̄i' bée s̄ékí Ísákā pí ní ỳzānḡa ambamba ùkú ní Rēbēk̄a be.

27

Ísákā s̄e Ỳk̀ob̄ū ní tákírí

¹ Ísákā k̄a d̄eé ícá ārākā r̄ú gí, m̄i ní ỳs̄i, ndre ānḡu ku, ỳri ní ívé mv̄á k̄yú Ís̄ow̄w̄ r̄i z̄iz̄ú ím̀yú, ỳri ní 'yozú k̄nī, "Mā mv̄á r̄i." Ís̄ow̄w̄ ní ā'ȳiz̄ú k̄nī, "Ma n̄o."

² Ísákā ní 'yozú k̄nī, "Í ndre dr̄i ká, á d̄e n̄oní gí, ỳ'dù má ní dr̄azú r̄i, á n̄i kuyé. ³ Mí 'd̄i m̄iv̄é ỳs̄y, m̄iv̄é b̄óló be, 'i m̄y má ní z̄āa mb̄āā 'buu ásé agá 'd̄āa. ⁴ Mí 'á'dí z̄āa ỳj̄i ỳj̄i ỳj̄i s̄eé má ní, á l̄e nyaá, má s̄eé r̄i m̄i ní tákírí, ỳs̄y āk̄ud̄é á dr̄a dr̄i kuyé."

⁵ Ísákā k̄a r̄ií át̄a 'i mv̀p̄i Ís̄ow̄w̄ be, Rēbēk̄a t̄e nyo r̄i tá 'd̄iri ỳȳ. Ís̄ow̄w̄ k̄a ngaa mv̀yú ásé agá 'd̄āa z̄āa r̄i ā mbāngará gá gí, ⁶ Rēbēk̄a ní 'yozú 'i mv̀p̄i Ỳk̀ob̄ū ní k̄nī, "Í ndre dr̄i ká, á ỳi mí ỳt̄ep̄i r̄i át̄a mí ỳdr̄ip̄i Ís̄ow̄w̄ be k̄nī, ⁷ 'Mí 'á'dí má ní z̄āa ỳj̄i ỳj̄i ní, mí ỳj̄i má nya, má s̄e r̄i mí ní tákírí Úpí Múngú ỳndr̄et̄j̄ gé, ỳs̄y āk̄ud̄é á dr̄a dr̄i kuyé."

⁸ Mā mv̄á r̄i, 'i ỳi ma, 'i 'd̄u tá má ní r̄ií l̄ūú mí ní n̄ōri ngaa. ⁹ 'Í m̄y ndr̄ij̄ r̄i pí ásámwò gé 'd̄āa, mí ỳj̄i má ní ndr̄ij̄ ỳr̄i mba'ba f̄óló ni pí, má 'á'dí r̄i z̄āa ỳj̄i ỳj̄i ní s̄eé mí ỳt̄ep̄i ní, s̄y mí ỳt̄ep̄i ní l̄eé r̄i t̄inj̄i, ¹⁰ mí j̄i r̄i s̄eé ỳri ní, ā nya r̄i, ā s̄e r̄i mí ní tákírí, ỳs̄y āk̄ud̄é dr̄a dr̄i kuyé."

¹¹ Ỳk̀ob̄ū ní 'yozú ỳndr̄ep̄i Rēbēk̄a ní k̄nī, "Í n̄i rá má ỳdr̄ip̄i Ís̄ow̄w̄ ā r̄y' bā d̄y c̄eré kuú 'b̄i r̄ú, 'bo má r̄y' bā 'b̄i āk̄ó. ¹² Mā ỳt̄ep̄i ỳm̀v̄yú d̄ō má r̄y' bā, íc̄ó n̄j̄i á má 'yoó k̄nī ma r̄i 'i m̄y ỳ'bā 'd̄iní ku? Íc̄ó má ní tákírí s̄eé ku, ỳri ma tri rá."

¹³ Ỗndr̄ep̄i ní 'yozú ỳri ní k̄nī, "Mā mv̄á r̄i, mí ỳt̄ep̄i tri d̄ō mí, tá ni ā s̄y má r̄y' bā gá. 'Í 'd̄u tá má ní 'yoó mí ní 'd̄iri ngaa, 'i m̄y ndr̄ij̄ r̄i pí ỳj̄i má ní n̄ōo."

¹⁴ Ỳk̀ob̄ū ní kúru mv̀yú ndr̄ij̄ r̄i pí ỳj̄iz̄ú s̄ezú ỳndr̄ep̄i ní, ỳndr̄ep̄i ní z̄āa r̄i 'á'dízú ỳj̄i ỳj̄i s̄y ỳt̄ep̄i Ísákā ní l̄eé r̄i t̄inj̄i. ¹⁵ Rēbēk̄a ní ívé mv̄á k̄yú Ís̄ow̄w̄ vé b̄ongó m̄úké m̄úké j̄ó agá 'd̄āa r̄i pí 'í'dúzú úsuzú ívé mv̄á ỳd̄y Ỳk̀ob̄ū r̄y' bā gá. ¹⁶ 'Í'dù ndr̄ij̄ l̄'bú úmbé Ỳk̀ob̄ū dr̄iḡe, āzini umbe ní adrii'p̄i 'b̄i āk̄ó r̄i gé. ¹⁷ Ỗri ní z̄āa 'i ní 'á'dí ỳj̄i ỳj̄i r̄i 'í'dúzú p̄ānḡa be, s̄ezú Ỳk̀ob̄ū dr̄iḡe.

¹⁸ Ỳk̀ob̄ū ní mv̀yú ỳt̄ep̄i v̄úgá 'd̄āa, ỳri ní ỳri z̄iz̄ú k̄nī, "Mā ỳt̄ep̄i."

Ísákā ní ā'ȳiz̄ú k̄nī, "Mā mv̄á r̄i, ma n̄o." Ísákā ní ỳri z̄iz̄ú k̄nī, "Bā 'd̄iri ā'di 'i?"

¹⁹ Ỳk̀ob̄ū ní 'yozú ỳt̄ep̄i ní k̄nī, "Bā r̄i ma 'i Ís̄ow̄w̄ 'i, m̄iv̄é mv̄á k̄yú r̄i. Á 'd̄u tá r̄i ngaa s̄y mí ní l̄ūú má ní r̄i t̄inj̄i gí. Mí ínḡa ỳri ur̄y s̄i, 'i nya z̄āa má ní ỳj̄i mí ní n̄ōri, 'i s̄e r̄i má ní tákírí."

²⁰ Ísákā ní mv̀p̄i r̄i z̄iz̄ú k̄nī, "Mā mv̄á r̄i, mí ỳs̄y z̄āa r̄i mb̄el̄ēj̄á 'd̄iní ngóni?"

Ỳk̀ob̄ū ní új̄azú k̄nī, "Úpí Múngú m̄iv̄é r̄i s̄e má ní dr̄il̄é m̄úké n̄i, má ní z̄āa r̄i ỳs̄yú ānī."

²¹ Kúru Ísákā ní 'yozú Ỳk̀ob̄ū ní k̄nī, "Mā mv̄á r̄i, mí ítr̄u mí ỳnyinj̄a má gār̄ā gá n̄ōo, má ỳm̀v̄yú r̄i mí r̄y' bā, má n̄i r̄i á má ádarú d̄ō mí Ís̄ow̄w̄ 'i, d̄ō mí adri Ís̄ow̄w̄ 'i ku."

²² Ỳk̀ob̄ū ní 'i útr̄uzú ỳnyinj̄a 'i ỳt̄ep̄i Ísákā v̄úgá 'd̄āa, Ísákā ní ỳri ā r̄y' bā ỳm̀v̄yú, ỳri ní 'yozú k̄nī, "Ỗ'dúk̄ó m̄iv̄é r̄i 'y s̄y Ỳk̀ob̄ū vé r̄i t̄inj̄i, 'bo mí dr̄i 'b̄i be s̄y Ís̄ow̄w̄ vé r̄i t̄inj̄i." ²³ Ísákā ní ỳri á má kuyé, ā'diāt̄asiyā dr̄i ní c̄eré 'b̄i r̄ú s̄y Ís̄ow̄w̄ vé r̄i t̄inj̄i. Ỗri ní kúru tákírí s̄ezú Ỳk̀ob̄ū ní. ²⁴ Ỗri ní z̄iz̄ú k̄nī, "Ádarú 'bā r̄i nyo mí 'i má mv̀p̄i Ís̄ow̄w̄ 'i?"

Ỳk̀ob̄ū ní új̄azú k̄nī, "Bā r̄i ma 'i Ís̄ow̄w̄ 'i."

²⁵ Ísákā ní 'yozú k̄nī, "Mí ỳj̄i má ní z̄āa r̄i s̄eé nyaá, má s̄e r̄i mí ní tákírí."

Ỳk̀ob̄ū ní z̄āa r̄i j̄iz̄ú s̄ezú ỳt̄ep̄i ní, ỳt̄ep̄i ní nyazú, ỳri ní kp̄a v̄inȳò s̄ezú ỳt̄ep̄i ní, ỳt̄ep̄i ní mv̄yú. ²⁶ Kúru ỳt̄ep̄i Ísákā ní 'yozú ỳri ní k̄nī, "Mā mv̄á r̄i, mí ítr̄u mí má gār̄ā gá n̄ōo, mí ím̀yú m̄i t̄i ndr̄uzú."

²⁷ Ỳk̀ob̄ū ní mv̀yú ỳt̄ep̄i Ísákā v̄úgá 'd̄āa, ỳri ní t̄j̄i ní ndr̄uzú. Ísákā k̄a ỳriv̄é b̄ongó ē ỳj̄i nḡūȳ, ỳri ní 'yozú k̄nī,

"Á, má mv̀p̄i ē ỳj̄i nḡū

s̄y ỳm̀v̄yú Úpí Múngú ní tákírí 'b̄āa dr̄i ní gé gí r̄i t̄inj̄i.

²⁸ Múngú ā s̄e mí ní ỳndr̄il̄iḡó 'b̄ȳ ḡel̄ésī, ā 'a m̄iv̄é ānyānḡa dr̄iḡé v̄ū dr̄iḡe n̄ógó,

m̄iv̄é ānyānḡa ā ka r̄i ānī, āzini m̄iv̄é v̄inȳò ā 'a r̄i ānī.

²⁹ S̄ȳr̄ȳ āndiāndi r̄i pí ā ngakí r̄i ỳz̄j̄ mí ní, k̀p̄i ā út̄ik̄i k̄ūm̄ūc̄i mí ỳndr̄et̄j̄ gé, k̀p̄i adrik̄i át̄i' bā m̄iv̄é ní.

Mi adri ámbúgú rú mí édrípíj dríge,
 lè kòpí à ùtíkí kùmúci mí éndrètí gé,
 kòpí à adríkí mí pálé gá.
 'Bá rí tri dō mí, í Ìri tri rá,
 'Bá rí sē dō mí ní tākíri, í Ìri ní tākíri
 sē rá."

³⁰ Ísákā ká tākíri sēé Yókóbū ní gí,
 Yókóbū ká ngaá muḡ étépi á gārā gá sí,
 koro édrípí Ísōwū ní ícázú zāá mbāngará
 gálésí. ³¹ Ísōwū ní kpá ínyá á'dízú zāá sí
 èjì èjì, Ìri ní jízú sēzú étépi ní, Ìri ní 'yozú
 kīnī, "Má étépi, mí íngá úrí uru sí, 'í nya
 zāá má ní á'dí ùjì mí ní nōri, 'í sē rí má
 ní tākíri." ³² Ísákā ní zízú kīnī, "Bá rí
 á'dí 'i?" Ísōwū ní újázú kīnī, "Bá rí ma
 'í Ísōwū 'i, mívé mvá káyú rí." ³³ Ísákā á
 rù'ba yā kpíríkpirí, Ìri ní zízú kīnī, "Bá té
 zāá á'dípi íjpi má ní nōgō rí á'dí 'i? Á nya
 zāá rí ú'díkíríná nōgō, ísú àkùdē mí ícá drí
 kuyé, á sē tākíri Ìri ní gí. Tākíri má ní sēé
 gí rí, ícókí újá gōó vúlé ku."

³⁴ Ísōwū ká tā étépi ní 'yoó 'dìri yìj, Ìri
 ní rizú ngozú ú'dúkò be uru 'daá izāngá
 izāngá rú, Ìri ní 'yozú kīnī, "Má étépi, lè mí
 sē má ní tākíri rí Ìndí!" ³⁵ Ísákā ní 'yozú
 Ísōwū ní kīnī, "Mí édrípí ímú nōgō, ù'bā
 má mì, pa tākíri má ní lēé sēé mí ní rí gí."
³⁶ Ísōwū ní 'yozú kīnī, "Rù í ní 'daá Ìri ní
 Yókóbū* 'dìri 'dakí Ìri pírì, á'diātāsīyā ù'bā
 má mì caá vú be Ìrì. Pa mávé káyú má
 dríge sí, nóni pa kpá tākíri mí ní lēé sēé
 má ní rí má dríge sí gí!" Kúru Ísōwū ní
 étépi rí zízú kīnī, "Tākíri ázi mí vúgá 'dū
 mí ní ícò sēé má ní ní 'daayo?" ³⁷ Ísákā ní
 'yozú Ísōwū ní kīnī, "Á 'bā Yókóbū rí mí
 dríge ámbúgú rú gí, á 'yo, má kīnī, Ìrivé
 édrípíj céré adri átí'ba Ìrivé ní. Á sē Ìri ní
 ànyāngá fifi, ázini á sē Ìri ní vinyò gí. Má
 mvá rí, má 'o rí mí ní á'dí?" ³⁸ Ísōwū ní
 'yozú étépi ní kīnī, "Má étépi, tākíri rí mí
 vúgá 'dilé 'yéná álu!" Má étépi, 'í sē má ní
 tākíri Ìndí fò!" Kúru Ísōwū ní 'dózú ngozú
 ú'dúkò be uru 'daá.

³⁹ Étépi Ísákā ní 'yozú Ìri ní kīnī,
 "Bētí mí ní adrizú rí,
 Ìri vù rará rú nyòókú múké rí á rù'ba
 gá sí,
 éndrìlígò 'a drí ní gé ku.

⁴⁰ Mí è'dí 'dì Ìlì áco ní sí, mí íbì ngá ísú
 ndò.
 Mí ímú adri túgèrì mí édrípí vé ní.
 'Bo mí kādò lēé ímú mí oyuyú adringará
 túgèrì rú rí agásí,
 mí gó adrií túgèrì rú Ìri á pálé gá ku."[†]

Yókóbū ápa Ísōwū sí

⁴¹ Ísōwū 'bā èsì ùnjí Yókóbū ní, étépi
 Ísákā ní tākíri sēé Yókóbū ní rí sí. Ísōwū ní

'yozú kīnī, "Ú'dú má étépi ní drázú rí 'bā
 ícá Ìnyíná gí, ma ímú má édrípí Yókóbū rí
 'dì drá rá."

⁴² Ká tā Ísōwū ní 'yoó 'dìri ùlúú Rēbēkā
 ní, Rēbēkā ní 'bā ázi pēzú muḡú tá 'dìri
 ùlúú Yókóbū ní kīnī, "Mí édrípí Ísōwū rí
 lètí ndá lēzú mí 'dízú drázú, 'í èsì á ndrì rí
 àní. ⁴³ Má mvá rí, á 'yo mí ní, lè mí ápa
 muḡú má édrípí Lābānā vú Hārānā gá. ⁴⁴ 'Í
 mu adrií vú ní gé 'daá ùkòlò, cìngbá mí
 édrípí Ísōwū vé èsì veépi 'dìri ndrì dō gí
 ká. ⁴⁵ Mí édrípí vé èsì veépi 'dìri ndrì dō
 gí, ázini tá rí ávì dō èsì ní agásí gí, ma 'bā
 ázi pē mu mí bí, mí ímví rí ígōó 'bētí. Á lē
 anjì mávé rí pi á ùdrákí Ìrìtrò ú'dú álu agá
 ku."

⁴⁶ Rēbēkā ní 'yozú Ísákā ní kīnī, "Ísōwū
 vé ùkú jeé Hítí gé 'dì'bée rí má ní izāngá
 sē ambamba. Yókóbū je dō kpá mvá ùkú
 Hítí vé ní, múké ní, lè má drá 'dúisí rá."

28

¹ Kúru Ísákā ní Yókóbū rí zízú ímúzú, Ìri
 ní tākíri sēzú Ìri ní. Ìri ní 'yozú Yókóbū ní
 kīnī, "Lè mí je mvá ùkú Kānānā vé ní mí
 ní ùkú rú ku. ² 'Í nga muḡú ùkú jeé Pādānā
 Áramá gá, mí éndrèpi vé étépi Bētúwélé
 vé 'bētí ásámvú gé. Mí éndrèpi vé édrípí
 Lābānā vé anjì ùkú ásámvú gé, 'í je álu
 ní mí ní ùkú rú. ³ Múngú Úkpò 'Dípa á
 sē mí ní tākíri, lè mí tì anjì, kòpí ē ízúkí
 kárakará, úyú mívé rí pi ē ízúkí, kòpí á
 adríkí rí étépi sùrú kárakará rí pi vé ní.
⁴ Lē Múngú á sē mí ní tākíri úyú mívé rí pi
 be, sù Ìri ní sēé Ábūrāmā ní rí tìnjì, àngū
 'bá ní adrizú 'a ní gé jákà rú nōri, á adri rí
 Ìmivé ní, á'diātāsīyā Múngú sē àngū nōri
 Ábūrāmā ní."

⁵ Kúru Ísákā ní Yókóbū rí pēzú muḡú
 Pādānā Áramá gá Lābānā vúgá. Lābānā
 rí Bētúwélé Áramāgú rí vé mvá, Rēbēkā rí
 Yókóbū pi vé éndrèpi Ísōwū be, Ìri Lābānā
 vé ómvúpí.

Ísōwū gō ùkú ázi jeé

⁶ Ísōwū nì amá 'yozú kīnī, Ísákā sē tākíri
 Yókóbū ní gí, pē Ìri muḡú ùkú jeé Pādānā
 Áramá gá. Ká tākíri sēé Yókóbū ní gí, èjì
 Yókóbū ní kīnī, á je mvá ùkú Kānānā vé
 ní ku. ⁷ Yókóbū 'dú tá étépi pi vé éndrèpi
 be rí ngaá rá, mu Pādānā Áramá gá 'daá
 rá. ⁸ Kúru Ísōwū ká nìjì amá 'yozú kīnī,
 'í étépi Ísákā lē á jekí mvá ùkú Kānānā
 vé ní ku, ⁹ Ìri ní gōzú ùkú ázi jezú. Je
 Ísimāelē vé mvá ùkú Māhālātá rí 'í ní
 ùkú rú. Māhālātá rí Nēbāyótí vé ómvúpí,

* **27:36** 27:36 Yókóbū: Yókóbū vé fifi, rù pá èdekèdè, 'dìri lù kīnī Ìri édrípí vé káyú èrì ùkpò sí. † **27:40** 27:40
 Oyú adringará túgèrì rú rí agásí rá: Úyú Ísōwū vé rí pi ndékí úyú Yókóbū vé rí pi è'dí 'dìngará sí rá. 'í lā 2 'Bāgú
 8:20-22.

Něbáyóti ri Ísīmāélē ā mvá, Ísīmāélē ri Ābūrāmā ā mvá.

Urobí ūbī Yōkóbū ri Bētélē gá

¹⁰ Yōkóbū ní ngazú Bērīsebā gá 'daásí, ĩri ní 'dezú mužú Hāránā gá. ¹¹ Kā mužú caá vūrā āzi gé, ĩri ní áwízú lazú 'dāgá, ā'diātāsīyā ūtú rī ní 'deé gí rī sī. ĩri ní írá 'í'dúzú 'bázú 'í drī ěřízú āní, ĩri ní kúru lazú 'ú'dú kozú. ¹² Urobí ūbī ĩri kīnī, 'í ndre ngá ĩ ní rizú tuzú uru ní 'í'dózú vūgá nōgó cīmgbá cazú 'bū gé 'daá. Múngú vé mālāyikā rī pi ri ísī ímúzu āní vūgá nōó, kōpi kpá gó tu mužú āní 'bū gé 'daá. ¹³ Úpi Múngú tu pá kuú ngá ĩ ní rīi tujú āní uru rī drīgē urugégé 'daá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma Úpi Múngú 'i, Ābūrāmā pi ní rīi ĩnjī Ísākā be rī. Āngū mí ní lazú 'dīri, ĩri adri mívé ní, úyú mívé rī pi be. ¹⁴ Úyú mívé rī pi ímú ízú kárakarā sū cínýfāfā vū drīgē rī tīnī. Kōpi ĩ íré mužú wōókō ūtú ní 'dezú rī gé, wōókō ūtú ní ífūzú rī gé, wōókō ūrúlé rú rī gé, āzini wōókō ándrelé rú rī gé. 'Í tākiri sē 'bá vū drīgē nōgó rī pi ní tā tā sī, āzini úyú mívé rī pi ā tā sī. ¹⁵ Ma adri mí be trū, vūrā mí ní ěcízú rī pi agási, ma mí ūtē rá. Ma mí ĩjī ĩgō vúlé āngū nōri agá nōgó. Má ícō mí kuú ku, ma ūyō má ní sōó rī vé tā 'du nga rá."

¹⁶ Yōkóbū kā aruú 'ú'dú géle sī, ūšū kīnī, "Ádarú Úpi Múngú rī vūrā nōri agá anigé, 'bo á nī ámá kuyé." ¹⁷ Tā 'dīri sē Yōkóbū ní ūřī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nōri má ní ūřī sē! Vūrā nōri ícō adri jó Múngú vé ní, ĩri kēřtī fizú āní 'bū gé rī."

¹⁸ Kā mužú adrii drū 'dīni ū'bútīnā rī sī, Yōkóbū ní írá 'í ní 'í drī ěřízú 'dīri 'í'dúzú 'í'dízú, ĩri ní ūdu dāzú drī ní gé. ¹⁹ ĩri ní vūrā 'dāri ā rú 'dazú Bētélē. (Íffī ní, jó Múngú vé ní.) Drīdrī ní, žíkí kūrú 'dāri ā rú Lúžī.

²⁰ Kúru Yōkóbū ní ūyō sōzú Múngú ěndrēřtī gé kīnī, "Múngú ūtē dō ma ěcī má ní tuú nōri gé rá, sē dō má ní ānyāngā bōngó be rá, ²¹ āzini má ūjā dō ma gōó múké má ětēpi vé āngá 'daá rá, Úpi Múngú rī adri Múngú mávé ní. ²² Írá má ní 'í'dī nōri, ĩri adri vūrā Múngú rī ĩnjīzú ní. Ngá Múngú ní sēé má ní rī pi āřevú céré, ngá mužřī agá, ma ālu ní 'í'dú sē Múngú ní."

29

Yōkóbū ca Pādānā Ārāmā gá

¹ Kúru Yōkóbū ní ngazú mužú ěcī gé, ĩri ní cazú 'bá adri 'bá wōókō ūtú ní ífūzú rī gé rī pi vé āngū gé. ² ĩri ní kídí ndrezú ásé agá 'daá, kábīlō rī pi úmúki ĩ laá kuú kídí rī ā gārā gá vūrā sī na, ā'diātāsīyā kábīlō rī pi ri yījī mvu kídí 'dāri gé. Őžíkí kídí rī

ě tī írá āmbúgú ní sī. ³ Kádō kábīlō rī pi úmú céré kídí rī ā gārā gá 'daá, 'bá kábīlō úcé 'bá rī pi írá rī gū kídí rī tī gé sī āmvé, kōpi kábīlō rī pi ní yījī sē mvu, kōpi kúru írá rī gū 'bá gō vúlé kídí rī tī gé 'daá.

⁴ Yōkóbū ní 'bá kábīlō úcé 'bá rī pi zizú kīnī, "Má ědrīpijī, ĩmi íbíkí íngá ngúgá?"

Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá íbíkí íngá Hāránā gá."

⁵ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ĵmi nīkí Nāhōrā mvōpi vé mvá Lābānā rī rá?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Ĵ, 'bá nīkí ĩri rá."

⁶ Kúru Yōkóbū ní kōpi zizú kīnī, "Lābānā rī múké?"

Kōpi kīnī, "Ĵ! ĩri múké. 'Í ndre drī ká ĩrivé mvá ūkú Rāélē rī ímú kábīlō rī pi be 'dā."

⁷ Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Ĵmi ndrekí drī ká, ūtú rī drī anigé, sá nōri adri kábīlō rī pi úmúzu vūrā ālu gé ní kuyé. Ĵmi sēki kábīlō rī pi ní yījī mvu, ĩmi žíkí kōpi vúlé mužú ĩřībī nyaa."

⁸ Kōpi ní újázú kīnī, "'Bá ícókí drī kábīlō rī pi ní yījī sēé mvu ku, úmúki dō kábīlō rī pi céré gí, āzini gūki dō írá rī kídí rī tī gé sī āmvé gí, 'bá íbī kábīlō rī pi ní yījī sē mvu ndō."

⁹ Yōkóbū kā rīi átá kōpi be, koro Rāélē ní ícázú ětēpi vé kábīlō rī pi be, ā'diātāsīyā Rāélē rī kábīlō rī pi úcé ní. ¹⁰ Yōkóbū kā 'í ádrōpi Lābānā vé mvá ūkú Rāélē rī ndree Lābānā vé kábīlō rī pi be, ĩri ní mužú írá rī gūzú kídí rī tī gé sī, ĩri ní yījī sēzú mvuzú kábīlō rī pi ní. ¹¹ Kúru Yōkóbū ní Rāélē rī u'dezú ruzú bēdrī sī, ĩri ě tī ndruzú, ĩri ní 'í'dózú ngozú 'ú'dúkō be uru 'daá. ¹² ĩri ní lūzú Rāélē ní kīnī, 'í Rāélē ětēpi vé ádrōmvá, Rēbékā ā mvá. Rāélē ní njuzú mužú tā 'dīri ūlūzú ětēpi ní.

¹³ Lābānā kā ívé ádrōmvá Yōkóbū vé tā yījī, ĩri ní njuzú mužú vú ní gé 'daá. ĩri ní Yōkóbū rī u'dezú ruzú bēdrī sī, tī ní ndruzú, ĩri ní Yōkóbū rī žizú mužú ívé āngá. Yōkóbū ní tā 'i ngaapi rī ūlūzú ĩri ní céré. ¹⁴ Kúru Lābānā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí íbī ífūú má rú 'bá gá, mí āri mávé ní."

Yōkóbū je Léyā pi Rāélē be 'í ní ūkú rú

Yōkóbū kā adrii Lābānā vūgá 'dālē caá mbāá ālu gí, ¹⁵ Lābānā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí adri dō mávé māríté drāāsīyā, mí ícō má ní ěžī ngaá kána ku. 'Í lū má ní, má ūřē mí ngōpi?"

¹⁶ Lābānā rī anji ūkú be ĩřī, mvá káyú rī ā rú Léyā 'i, mvá ūdú rī ā rú Rāélē 'i. ¹⁷ Léyā rī ūnyī ákō, Rāélē rī ūnyī be, ěndrēřtī ní kōnjúkōnjú. ¹⁸ Yōkóbū lē Rāélē rī ambamba, ĩri ní 'yozú Lābānā ní kīnī, "'Í sē dō mívé mvá ūdú Rāélē rī jee má ní ūkú rú rá, ma mí ní ěžī nga ca ĩlī ěžīřī."

¹⁹ Lābānā ní 'yozú kīnī, “Á sē ĩri jeé 'bá āzi ní ku, ma ĩri sē je mí ní. Lē mí adri má vúgá nōgó, 'í nga ězi má ní.” ²⁰ Kúru Yōkóbū ní ězi ngazú cazú ílí ěziří, 'í je rí Rāélē rí 'í ní ũkú rú, 'bo ílí 'dī'bée indré mī ní gé 'dālē mādāñā, ā'diātāsīyā lē Rāélē rí ambamba.

²¹ Kúru Yōkóbū ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Á nga ězi rí deęé gí, 'í sē mávé ũkú, 'bá lēki laá ĩri be.”

²² Kúru Lābānā ní 'bá rī pi zizú ímúzu ũmū ũkú rī jezú rī ā nyangará gá. ²³ Āngū rī ká niŋ, Lābānā ní ívé mvá ũkú Léýā rí jizú sēzú Yōkóbū ní, Yōkóbū pi ní lazú ĩri be trú. ²⁴ Lābānā ní ívé átí'bá Jēléfā rí sēzú Léýā ní, ā nga rí ĩri ní ězi átí'bá rú.

²⁵ Kā adrii drū 'dini ũ'būtīñā rī sī, Yōkóbū ndre 'bá rī Léýā 'í! ĩri ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Í 'o ma 'dini āsī? Á nga mí ní ězi rī Rāélē ā tā sī, adri 'dini kuyé? Mí ũ'bā má mī 'dini āsī?”

²⁶ Kúru Lābānā ní 'yozú kīnī, “Bávē mēre nōgó rī, ĩ mvá ũkú kāyú rī je drīdrī, ĩ íbī mvá ũkú ũdú rī je ndó. ²⁷ ĩmi adriki drī mvá ũkú kāyú rī be caá ũ'dú ěziří ká, ũ'dú ěziří ājē vé rī de dō gí, 'bá íbī mí ní mvá ũdú rī sē ndó. Mí gó má ní ězi āzi nga ca ílí ěziří.”

²⁸ Yōkóbū ā'yī rá. Adri caá Léýā be ũ'dú ěziří. Kúru Lābānā ní ívé mvá ũkú Rāélē rí sēzú ĩri ní ũkú rú. ²⁹ Lābānā sē ívé átí'bázi Bīlá rí ívé mvá ũkú Rāélē ní átí'bá rú. ³⁰ Yōkóbū pi ní lazú Rāélē be, Yōkóbū lē Rāélē rí Léýā rí ndéé. Yōkóbū gō ězi āzi ngaá Lābānā ní caá ílí ěziří.

Anji Yōkóbū pi ní tīj Léýā be rī

³¹ Úpí Múngú kā ndreé Yōkóbū lē Léýā rí ku, ĩri ní drī tizú Léýā rú'bá gá, zī Léýā vé lēti mvá tizú rī rá. 'Bo Rāélē adri kú ũndó rú. ³² Léýā ní 'a ísúzu, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Rūbēnā 'i.* ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ndre mávé izāngā gí. Nóni má ágó ní rí ma lē rá.”

³³ ĩri ní gōzú 'a ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú yī rá, má ágó ní lē ma ku, gō má ní mvá ágó āzi sēé gí.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Sīmīyónā 'i.†

³⁴ ĩri ní kpá gōzú 'a āzi ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni má ágó ní rí ímú adri má be trú, ā'diātāsīyā á tī nóni ĩri ní anji āgō caá na.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Léýā 'i.‡

³⁵ ĩri ní kpá gōzú 'a āzi ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni ma Úpí Múngú rí íngú rá.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Yúdā 'i.§ 'Dīri ā vūdrī gé, gō anji tīj kuyé.

30

¹ Rāélē kā ndreé Léýā tī anji Yōkóbū ní gí, ĩri ní í'dózu ā'yā 'bāzu ómvūpī Léýā be, ĩri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Í sē dō má ní anji ku, má drā 'dīisí rá!”

² Yōkóbū ā 'a ve Rāélē ní ũnjī ũnjī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'i, má uga mí mvá tīngará sī ní?”

³ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Mávé átí'bá Bīlá rī 'dī. ĩmi lakí ĩri be, ā tī rí má ní anji, anji ĩri ní tīj rī, ā adri rí anji mávé ní.”

⁴ Kúru Rāélē ní ívé átí'bá Bīlá rí sēzú Yōkóbū ní ũkú rú, Yōkóbū pi ní lazú ĩri be. ⁵ ĩri ní 'a ísúzu, ĩri ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní. ⁶ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Múngú nī rá, ma rí tā 'o pīrī, yī mávé zīngará gí, sē má ní mvá ágóná.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Dánā 'i.*

⁷ Rāélē vé átí'bá Bīlá gō 'a ísú dīj, ĩri ní Yōkóbū ní mvá ágóná ĩrī ní tizú. ⁸ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Á fū ũmbā ũkpō sī má ómvūpī be, 'bo má aga gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Náfátālī 'i.†

⁹ Léýā kā ndreé 'í tī ku, ĩri ní ívé átí'bá Jēléfā rí sēzú Yōkóbū ní ũkú rú. ¹⁰ Léýā vé átí'bá Jēléfā ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní. ¹¹ Léýā ní 'yozú kīnī, “Má ísú drīlē múké gí!” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Gádí 'i.‡

¹² Léýā vé átí'bá Jēléfā ní Yōkóbū ní mvá ágóná ĩrī ní tizú. ¹³ Léýā ní 'yozú kīnī, “Ma āyīkō sī! Nóni ũkú rī pi 'yo, má ísú āyīkō gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Ásérā 'i.§

¹⁴ Lóki ĩ ní rizú ānyāngā ikūnāzú rī gé, Rūbēnā 'de muŵí ómvū gé 'dāá, ísú peŵi ĩ ní zīj mādārākā* rī, ĩjī peŵi rī sēé 'í ěndrēpī Léýā ní. Rāélē ní 'yozú ómvūpī Léýā ní kīnī, “Í sē mí mvōpī vé mādārākā rī ā ũrūko má ní.”

¹⁵ Léýā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mávé ágó mí ní 'duŵí 'dīri ca drī mí ní kuyé? Nóni 'í lē kpá má mvōpī vé mādārākā 'duŵí drī ní gé kpáá?”

Rāélē ní 'yozú kīnī, “Í sē dō má ní mādārākā rī rá, ma sē Yōkóbū rí fī mu la mí be ĩñīñā nōrī sī rá.”

* **29:32** 29:32 Rūbēnā: Rū Rūbēnā 'dīri vé ífífi, Múngú ndre mávé izāngā gí. † **29:33** 29:33 Sīmīyónā: Rū Sīmīyónā 'dīri vé ífífi, Úpí rí 'bá yī rá. ‡ **29:34** 29:34 Léýā: Rū Léýā 'dīri vé ífífi, ũmúngará. § **29:35** 29:35 Yúdā: Rū Yúdā 'dīri vé ífífi, íngúngará. * **30:6** 30:6 Dánā: Rū Dánā 'dīri vé ífífi, Múngú rí tā lē pīrī. † **30:8** 30:8 Náfátālī: Rū Náfátālī 'dīri vé ífífi, á fū ũmbā ũkpō sī. ‡ **30:11** 30:11 Gádí: Rū Gádí 'dīri vé ífífi, drīlē múké. § **30:13** 30:13 Ásérā: Rū Ásérā 'dīri vé ífífi, āyīkō. * **30:14** 30:14 Mādārākā: Peŵi ĩ ní zīj mādārākā 'dīri, ĩri kuyībī, ĩri kpá sē ĩ anji tī ānī índi.

¹⁶ Ūndrénjá 'dāri sī, Yōkōbū kā ímví Īgōó ómvú gélésī, Léyā ní fūzú mužú ĩri vúgá 'dāā, ĩri ní 'yozú kīnī, “Āndrū 'bā la mí be ĩnĭjā nōri sī. Á je mí má mvópī vé māndārākā sī gí.” Kúru Yōkōbū pi ní lazú Léyā vé ĩnĭjā 'dāri sī.

¹⁷ Múngú yī Léyā vé zingárá rá. ĩri ní 'a ĩsúzá, ĩri ní mvá ágó āzi tizú Yōkōbū ní.

¹⁸ Léyā ní 'yozú kīnī, “Má ní mávé ātí' bā sēē Yōkōbū ní ūkú rú rī sī, Múngú ūfē ma gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Īsākárā 'i.[†]

¹⁹ Léyā ní gōzú 'a āzi ĩsúzá dīī, ĩri ní mvá ágó āzi tizú Yōkōbū ní, anjī āgō ĩri ní tīj rī pi cakī áziyá.

²⁰ Léyā ní 'yozú kīnī, “Múngú sē má ní fēfē múké ní. Nóni má ágó ní ri ma ĩnĭjā rá, ā'diātāsīyā á tī ĩri ní anjī caā áziyá.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Jēbūlūnā 'i.[‡]

²¹ Vúdrījī ní gé, Léyā ní gōzú mvá ūkú tizú, ĩri ní rú ní 'dazú Dīnā 'i.

²² Kúru Múngú ní Rāélē ā tā ūsúzá, yī Rāélē vé zingárá rá, ĩri ní drī tizú Rāélē rú' bā gá, zī Rāélē vé létī mvá tizú rī rá.

²³ ĩri ní 'a ĩsúzá, ĩri ní mvá ágóná tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Múngú 'du drīnjā má drīgē sī gí.” ²⁴ ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Yōsépā 'i,[§] ĩri ní 'yozú kīnī, “Lē Úpí Múngú ā sē má ní mvá ágóná āzi.”

Yōkōbū vé ānyāpā ízú rá

²⁵ Rāélē kā Yōsépā ri tīj, Yōkōbū ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Mí oyu ma, á lē mvūi gōó 'bētī 'bávē āngū gé. ²⁶ 'Í sē mávé ūkú rī pi anjīnjā rī pi be, ā'diātāsīyā á nga ēzī rī mí ní kōpi ā tā sī, mí oyu ma, má 'de mvūi. 'Í nĭjā á nga mí ní ēzī rī ambamba.”

²⁷ Lābānā ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í yī drī ma ká, mí adri nōgó. Á nĭjā á má rá, ma nóni ā' bú be, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē má ní tākiri mí tā sī.” ²⁸ Lābānā ní gōzú 'yozú kīnī, “'Í lĭ ngá mí ní lēē má ūfē mí ānī rī, ma ūfē mí ní rá.”

²⁹ Yōkōbū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í nĭjā rá, á nga mí ní ēzī ūkpō sī, má ūtē mívē ānyāpā rī pi múké. ³⁰ Má ní drī āndúrú ícázu kuyé rī gé, mívē ānyāpā ízú kuyé, nóni má ní adrii nōgó rī sī, Úpí Múngú sē mí ní tākiri, mívē ānyāpā ízú kárakarā. 'Bo má 'í' dō rī mávé 'bā rī pi ē ízā koó ngá sī ngōtíj?”

³¹ Lābānā ní Yōkōbū rī zizú kīnī, “Ngá mí ní lēē má sē mí ní rī ā'di?”

Yōkōbū ní újázú ĩri ní kīnī, “Á sēkí má ní ngá āzi ku. Mí ā'yī dō tā má ní lēē 'yoó rī rá, ma ícō mívē ānyāpā úcé rá.

³² Āndrū lē mí oyu ma mvūi mívē ānyāpā rī pi āsámvú gé 'dāā, má ūpē rī kābīlō

rú' bā be mī'yīmī'yī, dōku bō' dūbō' dū rī pi, āzini kābīlō anjī rú' bā be ĩnĭjā rī pi, ndrījī rú' bā be bō' dūbō' dū, dōku mī'yīmī'yī rī pi má ní. Ngá mí ní ma ūfēzú rī pi adri' bēē 'dī. ³³ Ūmvúlēsī mí kādō ānyāpā mí ní ma ūfēzú rī pi ndreē, mí nĭjā í á má 'yozú kīnī, ma tā 'o piījī. Mávé ānyāpā rī pi āsámvú gé 'dāā, mí ĩsú dō ndrījī rú' bā be mī'yīmī'yī ku ní, dōku bō' dūbō' dū ku ní, dōku mí ĩsú dō kābīlō anjī rú' bā be ĩnĭjā ku ní, mí nĭjā á má 'yozú kīnī má ūgū mívē ānyāpā.”

³⁴ Lābānā ní 'yozú kīnī, “Má ā'yī rá. Á adri sū mí ní 'yoó rī tījī.” ³⁵ Ū' dū' 'dāri sī, Lābānā ní ndrījī āgō rú' bā be girígirí, dōku bō' dūbō' dū rī pi ūpēzú ndrījī ūkú rú' bā be mī'yīmī'yī, dōku rú' bā be bō' dūbō' dū rī pi be, kābīlō anjī rú' bā be ĩnĭjā rī pi be, sē kōpi ívé anjīnjā rī pi rikí úcé nĭ. ³⁶ Lābānā pi ní 'dezu mužú ívé anjīnjā rī pi be rárá rú, kōpi tukí ēčī caā ū' dū na, Yōkōbū áwí rīi Lābānā vé ānyāpā rī pi ā uruko úcé.

³⁷ Yōkōbū ní peṭī í ní zījī pópūlā, ālīmónī, āzini pūlánī rī pi vé drījī ugazú, ĩri ní kókó' bō ni pi ūwúzá kōpi ā rú' bā gá sī, ĩri ní peṭī rī pi vé drījī 'í ní rú' bā ní ūwú rī pi ĩgīrīzú kú girígirí. ³⁸ ĩri ní peṭī rī pi vé drījī 'í ní rú' bā ní pi ūwú rī pi úsúzá 'bū ānyāpā rī pi ní rizú yījī mvuzú rī agá, ā'diātāsīyā ānyāpā rī pi ri ímū í ilūwā vūrā 'dāri gé. ³⁹ Ānyāpā rī pi kādō í ilūwāá peṭī í ní ĩgīrījī girígirí rī pi endreṭjī gé, kōpi anjī tī rú' bā be girígirí, dōku mī'yīmī'yī, dōku bō' dūbō' dū. ⁴⁰ Yōkōbū ūpē ānyāpā anjīnjā 'dī' bēē ū' bāá túngú. Ānyāpā mba' bēē gí rī pi kādō í ilūwāá, Yōkōbū rī kōpi 'bā āngū ndre mužú Lābānā vé ānyāpā rú' bā be girígirí, āzini ĩnĭjā rī pi vúgálé rú. Yōkōbū gū ānyāpā rī pi ā uruko 'bāá túngú 'í ní, úmú kōpi ānyāpā Lābānā vé rī pi be trĭj kuyé.

⁴¹ Kádō ānyāpā rú' bā be mgbúmgbú rī pi ilūwāá, Yōkōbū rī peṭī 'í ní rú' bā ní ūwú rī pi úsú 'bū ānyāpā rī pi ní yījī mvuzú rī agá ānyāpā rī pi endreṭjī gé, kōpi ē ilūwākí rī í peṭī rī ā gārā gá. ⁴² 'Bo úsú peṭī rī pi ānyāpā ūkpō ákō rī pi endreṭjī gé ku. Kúru ānyāpā ūkpō ákō rī pi adri Lābānā vé ní, rú' bā be mgbúmgbú rī pi adri Yōkōbū vé ní. ⁴³ Tā 'dīri sē Yōkōbū vé ānyāpā ízú kárakarā, gō adrii kābīlō be, āzini ndrījī be kárakarā. Gō kpá adrii ātí' bā ūkú rú ní pi be, ātí' bā āgō rú ní pi be, kāmīlō pi be, dōngí pi be.

31

Yōkōbū nga ápā Lābānā vé āngá sī rá

¹ Yōkōbū yī kīnī, Lābānā vé anjī rī pi rī 'yo kīnī, “Yōkōbū 'du 'bā éṭépi vé ā' bú

† 30:18 30:18 Īsākárā: Rú Īsākárā 'dīri vé íffíí, ūfēngárá. ‡ 30:20 30:20 Jēbūlūnā: Rú Jēbūlūnā 'dīri vé íffíí, ĩnĭngárá. § 30:24 30:24 Yōsépā: Rú Yōsépā 'dīri vé íffíí, Múngú ā sē ma ní mvá āzi.

ärëvú céré gí. Ísú à'bu 'dìri 'bá ètèpi vùgá." ² Yòkóbù ndre kpá nóni Lābānā adri 'í be àyíkò sī sù àndúrú rī tīnī ku.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Yòkóbù ní kīnī, "Í mvi gōó vúlé mí è'bípi pi vé àngū gé, mívé māríté rī pi àsámvú gé, ma adri mí be trū."

⁴ Kúru Yòkóbù ní ú'dúkò pèzú Rāélè pi ní Léýā be, kòpi è imúkí 'í isú vūrā ívé ànyāpá rī pi ní ànyázú rī gé. ⁵ Yòkóbù ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á ndre ìmi ètèpi vé adringará má be rī adri sù drīdrī rī tīnī kuyé, 'bo Múngú má ètèpi vé rī má be trū. ⁶ Ìmi nīkí rá, á nga èzī ìmi ètèpi ní ùkpò sī. ⁷ 'Bo ìmi ètèpi ù'bā má mì, újā ngá 'í ní lēé ma ùfèzú rī caá vù be mūdri. 'Bo Múngú ütē ma rá, Múngú sē 'o ma ùnjí kuyé. ⁸ Ìmi ètèpi kādō 'yoó, ndrījī mī'yīmī'yī rī pi, 'í ma ùfē ànī, ndrījī rī pi céré anjī tī rú'bá be mī'yīmī'yī. Kādō 'yoó ndrījī girigirí rī pi, 'í ma ùfē ànī, ndrījī rī pi céré anjī tī rú'bá be girigirí. ⁹ Múngú 'dù ìmi ètèpi vé ànyāpá drī ní gé sī rá, sē kòpi má ní.

¹⁰ "Lókí ndrījī rī pi ní rizú í ìlūwázú rī gé, urobí* ùbī pi, á ndre lábíjō rī pi ríkí ndrījī ùkú rī pi ìlūwāá, lā'bíjō rī pi á rú'bá girigirí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dùbò'dù. ¹¹ Mālāyíkā Múngú vé rī ní ma zizú urobí agá kīnī, 'Yòkóbù!' Má ní à'yīzú, 'Ma nō.' ¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre, ndrījī agō rī'bá ndrījī ùkú rī pi ìlūwā'bá rī pi á rú'bá céré girigirí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dùbò'dù, á 'o tá rī 'dīnī, mí ìzā kozú, à'diātāsīyā á ndre tá Lābānā ní 'oó mí ní rī pi céré gí. ¹³ Ma Múngú àndúrú 'í 'd'aaipi mí ní Bétélè gá, vūrā mí ní írā 'd'izú rī gé, mí ní ùyō sóó èndrètī ní gé rī 'í. 'Í nga fiú ùngū nōri agāsī, 'í mē adrii àngū 'í ní mi tizú rī agá."

¹⁴ Rāélè pi Léýā be, kòpi ní újázú Yòkóbù ní kīnī, "Ngá àzi 'bá ètèpi ní imú kuú 'bá ní àlunāni 'dāáyo. ¹⁵ 'Bá ètèpi ndre 'bá kú sù jākā tīnī. Sē 'bá jeé kána mūfēngā àkó, 'bá ísúkí ngá àzi àjē 'dìri agá kuyé. ¹⁶ À'bu' Múngú ní 'dùjū 'bá ètèpi drígé sī rī pi àrèvú céré 'bávè ní, 'bávè anjīnā rī pi be. 'Í 'o tá Múngú ní lūú mí ní rī."

¹⁷ Kúru Yòkóbù pi ívé ùkú rī pi be, ívé anjīnā rī pi be, kòpi ní útúúzú kámīlō rī pi drígé. ¹⁸ Yòkóbù dro ívé ànyāpá rī pi muzú 'í èndrètī gé sī, jī kpá à'bu 'í ní ísú Pādānā Áramá gá 'dālè rī pi muzú ìndī. 'De muzú 'í ètèpi Ísákā vùgá àngū Kānānā vé rī gé.

¹⁹ Sā kòpi ní muzú rī gé, ísú Lābānā rī rārā rú, ìri rī ívé kábīlō rī pi á 'bí rē. Rāélè ní ètèpi vé ngá 'í ní údé múngú rú jō

ütèepi rī pi ùgūzú. ²⁰ Yòkóbù nje 'í muzú kīri, lū Lābānā Áramāgú rī ní 'yozú kīnī 'í lē mujūmu 'dīni kuyé. ²¹ Yòkóbù ápá muzú ngá 'í ní ísú rī pi be céré, ìri ní yījī àmbúgú dīpi dīdī Yūfērētā rī zozú, ìri ní 'dezu muzú àngū ánga rú Gīlédā vé rī gé.

Lābānā dro Yòkóbù á vùdrī muzú

²² Ú'dú na á vùdrī gé, lūkí Lābānā ní kīnī, Yòkóbù ápá gí. ²³ Lābānā ní ívé māríté rī pi trazú, kòpi drokí Yòkóbù á vùdrī caá ú'dú be èzīrī, kòpi cakí Yòkóbù pi ísú àngū ánga rú Gīlédā vé rī gé. ²⁴ Kúru Múngú ní 'í 'd'azú Lābānā Áramāgú rī ní urobí agá ìnjīnā 'dāri sī, ìri ní 'yozú kīnī, "Í ndre múké, lē mí 'yo tá àzi ùnjí Yòkóbù ní ku."

²⁵ Lābānā ca mujū ísú Yòkóbù sī ívé gākū àngū ánga rú Gīlédā vé rī gé, Lābānā pi ívé māríté rī pi be, kòpi mukí kpá adrii àngū 'dāri gé. ²⁶ Kúru Lābānā ní muzú 'yozú Yòkóbù ní kīnī, "Ngá mí ní 'oó 'dīni rī à'di? Mí ù'bā má mì 'dīni à'diātāsī? 'Í 'dù mávé anjī ùkú rī pi ápázú muzú kīri, sù 'bá 'í ní uruú è'dí gé rī pi tīnī à'diātāsī? ²⁷ Mí nje mí ápá kīri má mì ù'bázú 'dīni àsī? 'Í lū má ní kuyé àsī? Ma té mí pē muzú àyíkò sī, 'í té úngò ngo, 'í té èrī co, àzini 'í té kù'dí co. ²⁸ 'Í sē á ndru mávé anjī ùkú rī pi è tī kuyé àsī, àzini 'í sē á ndru kòpivé anjīnā rī pi è tī kuyé àsī? Tá mí ní 'oó 'dīri tá azakaza vé ní. ²⁹ Ma Lābānā 'í, ma ùkpò be, ma té ícò mí 'o ùnjí rá, 'bo té ìnjīnā rī sī, Múngú mí ètèpi vé rī 'yo má ní kīnī, má ndre múké, lē má 'yo tá àzi ùnjí mí ní ku. ³⁰ Á nī rá, 'í lē mí újā gōó mí ètèpi vùgá, 'bo mí ùgū mávé ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī pi rá à'diātāsī?"

³¹ Yòkóbù ní újázú kīnī, "Á 'o ùrī sī, à'diātāsīyā má ùsū mí mívé anjī ùkú rī pi upa má drígé sī rá. ³² Mí ísú dō mívé ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī 'bá àzi vùgá nōgò rá, á 'díkí 'bá 'dīri drāá rá. 'Í ndā mívé ngá rī 'bávè māríté rī pi èndrètī gé nōgò. Mí ísú dō rá, 'í 'dù muzú." Yòkóbù nī 'yozú kīnī, Rāélè ùgū ètèpi Lābānā vé ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī ní 'dīni kuyé.

³³ Kúru Lābānā ní fizú ngá rī ndázú Yòkóbù vé gākū agá, àtí'bá ìrī ùkú rú rī pi vé rī agá, àzini Léýā vé rī agá, 'bo ísú ngá rī kuyé. Kā ifiú Léýā vé gākū agá 'dāásī, gō fī Rāélè vé gākū agá. ³⁴ Ísú àkùdè Rāélè 'dù ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī pi zùjū lā'bu 'í ní 'bāá kámīlō úgóró gá rī agá, úri drī ní gé. Lābānā ndā ngá gākū agá 'dālè rī pi á 'a céré, ísú ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú 'dīri kuyé.

* 31:10 31:10 Urobí: Urobí 'dīri lū Yòkóbù ní ànyāpá ìri ní ícò zījī Lābānā vùgá rī vé tá. † 31:16 31:16 À'bu: À'bu 'dīri ànyāpá 'í ní tījī girigirí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dùbò'dù Yòkóbù ní rī pi.

³⁵ Ráelē ní 'yozú étépi ní kīnī, “Má étépi, mí 'a ā ve má ní ku, má ícò ngaá pá tuú mí ɛndrɛtj gé uru sī ku, ā 'diātāsīyā ā ndre nōó mbāā ú'dú gí.” Lābānā ndā ngá ī ní údē ríí ññjī múnɡú rī pi tí, ísú kuyé.

³⁶ Yókóbū ā 'a ve rá, ĩrī ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Ngá má ní 'oó ùnjī rī ā'di? Tā ùnjī má ní 'oó mí ní ñnjúú má vú sī rī ā'di? ³⁷ Nóni 'í ndā ngá mávé rī pi ā 'a céré gí, ngá mívé mí ní ísú 'dígé rá rī ā'di? Mí í'dú kòpi 'bāá mávé māríté rī pi ɛndrɛtj gé, āzini mívé rī pi ɛndrɛtj gé, kòpi ā acokí rī 'bávé tā āsámvú mí be.

³⁸ “Má adri nóni caá mí be ílí pūkú ĩrī. Mívé kábīlō rī pi ndrīj rī pi be í'békí anjī kuyé. Á nya mívé kábīlō ágó aluñani kuyé. ³⁹ Ūbūgō ci dō mívé kábīlō, dōku ndrīj, á jī ávú ní sée mí ní ku, ma rī ārígó ní úfē ma 'i. Ūgúkí dō mívé kábīlō, dōku ndrīj útú sī, dōku ññjī sī, mí rī 'yo má úfē mí ní ārígó ní, ma rī ārígó ní úfē mí ní ānyāpá mávé rī pi sī. ⁴⁰ Á rī mí ní ɛzī ngaá útú koopi gbíríí rī agá, āzini āngú ígbéepi ígbegbe rī agá, ññjā sī, á ko ú'dú ku. ⁴¹ Má adri mívé 'bétj āsámvú gé caá ílí pūkú ĩrī. Á nga mí ní ɛzī caá ílí mūdri drj ní sū, mí sē rí má ní mívé anjī úkú ĩrī 'dī'bée, āzini ā nga mí ní ɛzī caá ílí áziyá, mí sē rí má ní kábīlō, ngá mí ní kōdō lēzú ma úfēzú rī, mí újā caá vú be mūdri. ⁴² Múnɡú má étépi Ábūrāmā vé rī, āzini Múnɡú Ísákā ní ruuru rī ā adri té dō má be trj ku, ádarú mí té ma pē muzú drj be ule. 'Bo Múnɡú ndre ízāngá má ní nyaá rī rá, Múnɡú nī ɛzī má ní ngaá úkpō sī rī rá, ko má ízā rá. Ññjā rī sī, átá mí drīgé úkpō úkpō tā ùnjī mí ní 'oó rī sī.”

⁴³ Lābānā ní újázú Yókóbū ní kīnī, “Anjī úkú 'dī'bée mávé ní, ānjī kòpi ní tji 'dī'bée mávé ní, ānyāpá rī pi kpá mávé ní. Ngá mí ní ndree 'dī'bée ārēvú céré mávé ní. Ma ā'di 'o mávé anjī úkú 'dī'bée ní, āzini ma ā'di 'o anjī kòpi ní tji rī pi ní? ⁴⁴ Mí ímú, 'bá rúkí undī 'bā āsámvú gé sī mí be, lē 'bā drōkí írā use use ní pi rizú undī 'bā ní ruj mí be 'dīrī vé tā ígázú ānī.”

⁴⁵ Kúru Yókóbū ní írā āmbúgú ní í'dúzú ì'djuzú. ⁴⁶ ĩrī ní 'yozú ívé māríté rī pi ní kīnī, “Ími íkūnākí írā ĩjī drōó vūrā alu gé.” Kòpi ní kúru írā íkūnāzú ĩjzú drōzú vūrā alu gé, Lābānā pi Yókóbū be, kòpi áwíkí ínyá nyaá írā ī ní drōó rī ā gārā gá. ⁴⁷ Lābānā ní vūrā rī ā rj 'dazú Jégárā Sāhādútā, † Yókóbū 'da ívé rī Gálédā.

⁴⁸ Lābānā ní 'yozú Yókóbū ní kīnī, “Írā ī ní drōó 'dīrī, ĩrī undī 'bā ní ruj mí be rī vé tā ígázú ānī.” Tā 'dīrī sē ī ní āngū rī ā rj 'dazú Gálédā ānī. ⁴⁹ Lābānā

ní kpá 'yozú kīnī, “Írā ī ní drōó 'dīrī lū kīnī, 'bá kādō ayií, Úpí Múnɡú ā 'bā mī rizú 'bā ndrezú.” Kúru ī ní vūrā rī ā rj 'dazú Mísipā. ⁵⁰ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú kīnī, “Í 'o dō mávé anjī úkú rī pi ùnjī, dōku 'í gō dō úkú urukō'bée jeé, 'bá āzi dō 'bā āsámvú gé tā rī ndree ní 'dāyo drāāāsīyā, Múnɡú ndre tā 'bávé mí be rī gí.”

⁵¹ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú Yókóbū ní kīnī, “Í ndre írā ī ní drōó 'dīrī, 'í ndre írā ī ní ì'djī 'bā āsámvú gé mí be 'dīrī. ⁵² Írā ī ní drōó 'dīrī, āzini írā ī ní ì'djī 'dīrī, kòpi sē 'bā undī 'bā ní ruj mí be 'dīrī ā tā ígá ānī. Má ícò agaá írā ī ní drōó 'dīrī drīgé sī muj mí 'oó ùnjī ku, mí ícò kpá agaá írā ī ní drōó 'dīrī drīgé sī, āzini írā ī ní ì'djī 'dīrī drīgé sī ímú ma 'oó ùnjī ku. ⁵³ Múnɡú Ábūrāmā vé rī, Múnɡú Nāhórā vé rī, Múnɡú kòpi étépi vé rī, á lī tā 'bávé mí be rī ní.”

Kúru Yókóbū ní ùyō sōzú 'í étépi Ísákā vé Múnɡú ññjī ññjī rī ā rj sī. ⁵⁴ Yókóbū ní rōbōñjō zázú āngú ānga ru rī gé 'dālē, zj ívé māríté rī pi ímú ínyá nyangárā gá. Kòpi ká ínyá rī nyaá gí, kòpi áwíkí laá ññjā 'dāri sī 'dālē.

⁵⁵ Kā muj adri drj ũ'bútjā rī sī, Lābānā ní ívé anjī úkú rī pi ɛzizú, ĩrī ní kpá kòpívé anjīñā rī pi ɛzizú, ĩrī ní tākírī sēzú kòpi ní. ĩrī ní kúru mvizú gōzú 'bétj.

32

Yókóbū lē ívé āsámvú ā adri Íṣōwū be múké

¹ Yókóbū ní kpá ngazú ɛcī drīgé, mālāyíkā Múnɡú vé rī pi ní ímúzú ĩrī ísúzú. ² Yókóbū ká kòpi ndree, ĩrī ní 'yozú kīnī, “Vūrā nōri Múnɡú vé ní.” ĩrī ní vūrā rī ā rj 'dazú Māhānāyimū.*

³ Yókóbū ní 'bá urukō pēzú muzú drjdrj 'í ɛdrīpi Íṣōwū vúgá Sēyírī gé, āngú Ēdómā vé rī gé. ⁴ ĩrī ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ími lūkí mávé āmbúgú Íṣōwū ní 'dīnī, 'Ma mívé átí'bā, má adri Lābānā vúgá 'dālē cingbá ícázú āndru sī. ⁵ Ma tj be, dōngi be, kábīlō be, ndrīj be, átí'bā āgō rú ní pi be, átí'bā úkú rú ní pi be. Ámbúgú mávé rī, á pē 'bā 'dī'bée muze mí vúgá, lē mí 'bā ɛsī múké má ní.”

⁶ 'Bá Yókóbū ní pēé rī pi ká ī újā Ígōó Yókóbū vúgá nōlē, kòpi ní 'yozú ĩrī ní kīnī, “Bá cakí mí ɛdrīpi Íṣōwū vúgá 'dālē rá, nóni ĩrī rī ímú mí vúgá nōlē, kòpi rī ímú āgō mūdūrūlū sū pi be.”

⁷ Yókóbū ká tā 'dīrī yjī, ũrj fū ĩrī ambamba. ĩrī ní 'bá ívé rī pi awazú vūrā sī

† 31:47 31:47 Jégárā Sāhādútā: Rj Jégárā Sāhādútā āzini rj Gálédā 'dī'bée vé íffí írā ī ní drōó tá ígázú ní. * 32:2 32:2 Māhānāyimū: Rj Māhānāyimū 'dīrī vé íffí, ngúlúmú ĩrī. Yókóbú vé 'bā rī pi sīkí ívé gākú vūrā Yókóbú ní mālāyíkā rī pi ísúzú rī gé.

írĭ, awa kpá kábílò rĭ pi, ndrĭĭ rĭ pi, tĭ rĭ pi, kámílò rĭ pi be vŭrā sĭ írĭ írĭ. ⁸ Yòkóbù ũsù kĭnĭ, "Ísòwŭ ímŭ dō ẽ'dĭ 'dĭĭ ngúlúmŭ àlu rĭ be, ngúlúmŭ àzi rĭ à ápá rĭ rá."

⁹ Kúru Yòkóbù ní Múngú rĭ zĭzú kĭnĭ, "Á, Múngú má ẽtẹpi Ábŭrámá vé rĭ, Múngú má ẽtẹpi Ísáká vé rĭ, Úpí Múngú 'yoópi má ní, "Í mvi gōó vŭlé ìmivé àngŭ gé, mívé máríté rĭ pi vŭgá, ma ímŭ sē mi adri ngá be ambamba rĭ." ¹⁰ Ma àtĭ'ba mívé nĭ, ẽsĭ mŭké mí ní 'báa má ní, àzini tã mí ní 'oó má ní 'dĭrĭ, má ícò àní bá ku. Má ní Yáridénĭ rĭ zongará gá, ngá má drĭgé rĭ 'yéná tŭré, "Bo nóni ma 'bá be ngúlúmŭ írĭ. ¹¹ Á Úpí, 'í pa ma má ẽdrĭpi Ísòwŭ drĭgé sĭ, ma rĭ 'o írĭ sĭ írĭ sĭ, à'diàtāsĭyā írĭ rĭ ímŭ ẽ'dĭ 'dĭ má be, mávé ũkú rĭ pi be, àzini mávé anjĭná rĭ pi be. ¹² "Bo mí kĭnĭ, ádarú mí ímŭ sē ma adri ngá be ambamba, àzini mí ímŭ sē mávé úyú rĭ izú kárakarà sŭ cínyáfá vŭgá 'dĭrĭ tĭnĭ, ícókí láá bá ku."

¹³ Ínjĭná 'dāri sĭ, Yòkóbù áwí laá 'dālè, í'dú ngá ívé rĭ pi à uruko sēé ẽdrĭpi Ísòwŭ ní fěfě rŭ. ¹⁴ Ngá írĭ ní í'dú sēé rĭ pi, ndrĭĭ ũkú rĭ pi mŭdŭrŭlŭ írĭ (200), ndrĭĭ àgō rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), kábílò ũkú rĭ pi mŭdŭrŭlŭ írĭ (200), kábílò àgō rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), ¹⁵ kámílò ũkú rĭ pi pŭkŭ rĭ pi enjĭpĭ be, tĭ ũkú rĭ pi pŭkŭ sŭ (40), tĭ àgō rĭ pi mŭdrĭ (10), dōngí ũkú rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), dōngí àgō rĭ pi mŭdrĭ (10). ¹⁶ Yòkóbù awa ívé ànyāpá rĭ pi sēé ívé àtĭ'ba rĭ pi drĭgé, kōpi rikí úcé nĭ. Írĭ ní 'yozú àtĭ'ba rĭ pi ní kĭnĭ, "Ími 'dekí mŭŭ má endrĕtĕ gé sĭ drĭdrĭ, ími awakí ànyāpá rĭ pi, kōpi à adrikí àsámvŭ sĭ."

¹⁷ Írĭ ní 'yozú 'bá ànyāpá jĭ'ba drĭdrĭ rĭ pi ní kĭnĭ, "Má ẽdrĭpi Ísòwŭ ísŭ dō ími, zĭ dō ími, 'ími 'bá à'dí vé ní pi, 'àzini 'yo dō 'ími rĭ mŭ ngólé, ànyāpá ími ní rĭ jĭ mŭzú ími endrĕtĕ gé 'dĭ'béé à'dí vé ní?" ¹⁸ Ími 'yokí írĭ ní, 'Ányāpá rĭ pi mívé àtĭ'ba Yòkóbù vé ní. Ísē ànyāpá nō'béé ímŭzú ívé àmbúgú Ísòwŭ ní fěfě rŭ, írĭ rĭ ímŭ 'bá vŭdrĭ gé vŭlé 'dĭí'dĭ."

¹⁹ Írĭ ní kpá 'yozú 'bá ànyāpá jĭ'ba 'de'ba drĭdrĭ rĭ pi à vŭdrĭ gé rĭ pi ní, àzini 'de'ba 'dĭ'béé à vŭdrĭ gé rĭ pi ní uruko'béé be kĭnĭ, "Ími ísŭkí dō Ísòwŭ rĭ, ími 'yokí írĭ ní tã àlu àlu má 'yozú tĕ 'yoó ími ní rĭ. ²⁰ Ími lŭkí Ísòwŭ ní 'yozú kĭnĭ, ádarú írĭvé àtĭ'ba Yòkóbù rĭ ímŭ ími vŭdrĭ gé vŭlé 'dĭí'dĭ." Yòkóbù ũsŭ 'í ẽsĭ agá 'dāá kĭnĭ, ngá 'í ní sēé 'í ẽdrĭpi Ísòwŭ ní fěfě rŭ 'dĭ'béé, írĭ sē ẽsĭ ní rĭ adri àní 'í ní mŭké. 'Í kãdō caá vŭ ní gé 'dāá, sã àzi sĭ, írĭ ícò 'í ẽ'yĭ rá. ²¹ Kúru Yòkóbù pĕ ngá 'í ní lĕé sēé fěfě rŭ ẽdrĭpi ní

rĭ pi mŭzú drĭdrĭ, 'Bo ínjĭná 'dāri sĭ, áwí laá vŭrā 'dāri gé.

Yòkóbù pi fŭkí ũmbā Múngú be kúpé sĭ

²² Ínjĭná 'dāri sĭ, Yòkóbù ní ívé ũkú írĭ 'dĭ'béé 'duzú, ívé àtĭ'ba ũkú rŭ írĭ rĭ pi be, ívé anjĭ àgō mŭdrĭ drĭ ní àlu rĭ pi be, írĭ ní yĭĭ Jābókí rĭ zozú kōpi be. ²³ Kōpi kã yĭĭ rĭ zoó alé 'dāá, vŭdrĭ ní gé, Yòkóbù ní 'í újázú gōzú vŭlé. Írĭ ní ívé ngá rĭ pi àrĕvŭ pĕzú mŭzú céré yĭĭ rĭ gé álésĭ. ²⁴ Kúkí írĭ kú vŭlé 'dālè ó'dŭkŭlĕ. Àgō àzi ímŭ ũmbā fuŭ írĭ be kúpé sĭ, kōpi fŭkí 'í jĭnĭ be rã cĭmgbá cazú ũ'bŭtĭná gá. ²⁵ Àgō rĭ kã ndrĕé 'í ndĕ Yòkóbù à ũkpō kuyĕ, írĭ ní Yòkóbù à ũlŭgbé sĭzú àtrŭzú. ²⁶ Àgō rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Í ku má mŭ, à'diàtāsĭyā àngŭ rĭ ówŭ gĭ." Yòkóbù ní újázú írĭ ní kĭnĭ, "Í sē dō má ní tākĭrĭ kuyĕ, á ku mi mŭŭ ku." ²⁷ Àgō rĭ ní írĭ zĭzú kĭnĭ, "Mí rŭ à'dí 'i?" Írĭ ní újázú kĭnĭ, "Má rŭ Yòkóbù 'i." ²⁸ Àgō rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Zíkí nóni mí rŭ Yòkóbù 'i ku, 'í mí rŭ zĭ Ísĕrĕlĕ,† à'diàtāsĭyā 'í fu ũmbā kúpé sĭ Múngú be, àzini àgō rĭ pi be, 'í ndĕ kōpi à ũkpō rá." ²⁹ Yòkóbù ní 'yozú írĭ ní kĭnĭ, "Í lŭ mí rŭ má ní." Írĭ ní újázú kĭnĭ, "Ngá mí ní lĕzú má rŭ nĭzú rĭ à'di?" Írĭ ní kúru tākĭrĭ sĕzú Yòkóbù ní.

³⁰ Yòkóbù ní vŭrā rĭ à rŭ 'dazú Pĕnĭyĕlĕ,‡ írĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Á ndre Múngú à rŭ'ba gĭ, á drã kuyĕ, ma idri rŭ." ³¹ Útŭ rĭ kã rĭú ífŭú, Yòkóbù fŭ Pĕnĭyĕlĕ agásĭ, rĭ mŭŭ ũdŭ àlu drĭgé, à'diàtāsĭyā ũlŭgbé ní àtrŭ 'í gĭ. ³² Tã 'dĭrĭ sē cĭmgbá ícázú àndrŭ sĭ, 'bá Ísĕrĕlĕ vé rĭ pi nyakí ísŭbáá ũlŭgbé rŭ'ba gá rĭ ku, à'diàtāsĭyā 'í ní Yòkóbù à ũlŭgbé sĭjĭ àtrŭú rĭ sĭ.

33

Yòkóbù pi ísŭkí 'í Ísòwŭ be

¹ Yòkóbù kã mŭŭ 'í drĭ ingáá urŭ, ndre Ísòwŭ rĭ ímŭ ívé àgō mŭdŭrŭlŭ sŭ rĭ pi be, írĭ ní anjĭná rĭ pi acozú sĕzú Léyā vŭgá, Rãlĕlĕ vŭgá, àzini ívé àtĭ'ba ũkú rŭ rĭ pi vŭgá. ² Àtĭ'ba ũkú rŭ rĭ pi ívé anjĭná rĭ pi be, kōpi 'dekí drĭdrĭ, Léyā pi ívé anjĭná rĭ pi be, 'dekí kōpi vŭgá sĭ, Rãlĕlĕ pi Yòsĕpá be, 'dekí vŭlé. ³ Yòkóbù ní agazú mŭzú drĭdrĭ, kã caá ẽdrĭpi vŭgá 'dāá, írĭ ní kŭmŭcĭ ũtĭzú, óvŭ 'í drĭ sĭjĭ nyòókŭ gé 'dāá vŭ be ẽzĭrĭ.

⁴ Ísòwŭ ní njuzú mŭzú Yòkóbù vŭgá 'dāá, írĭ ní írĭ u'dezú ẽzĭzú bĕdrĭ sĭ, írĭ ní írĭ à umbe ndrãzú drĭ sĭ, írĭ ẽ tĭ ndrruzú. Kōpi ní 'í dōzú ngozú. ⁵ Ísòwŭ kã 'í drĭ ingáá urŭ, írĭ ní ũkú rĭ pi ndrĕzú anjĭná rĭ pi be,

32:21 32:21 Í'dóngará 32:2 † 32:28 32:28 Ísĕrĕlĕ: Múngú gō Yòkóbù à rŭ újā zĭjĭ Ísĕrĕlĕ. Rŭ Ísĕrĕlĕ 'dĭrĭ Èbĕrĕ tĭ sĭ, írĭvé ífĭfĭ, 'bá ũmbā fuŭpĭ kúpé sĭ Múngú be ní. ‡ 32:30 32:30 Pĕnĭyĕlĕ: Vŭrā 'í ní rŭ ní 'dāá Pĕnĭyĕlĕ 'dĭrĭ vé ífĭfĭ, Múngú à rŭ'ba.

Íri ní Yòkóbù rí zìzú kīnī, “Bá mí be 'dī'bée á'di pi?”

Yòkóbù ní újázú kīnī, “Anjíná nō'bée Múngú ní sēé ívé ẹ̀sì múké rí sī mívé átí'bá ní rī.”

⁶ Kúru átí'bá ùkú rú rí pi ívé anjíná rí pi be, kòpi ní cazú Íṣòwù vùgá 'dāá, kòpi ní kùmúci ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkú gé 'dāá. ⁷ Kòpi á vùdrī gé, Léyá pi ívé anjíná rí pi be, kòpi ní kùmúci ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkú gé 'dāá. Yòsèpá pi ní kpá cazú Ràélé be, kòpi ní kpá kùmúci ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkú gé 'dāá.

⁸ Íṣòwù ní Yòkóbù rí zìzú kīnī, “Tá mí ní ànyàpá má ní íṣù 'dī'bée ípèzú ímùzú rí á'di?”

Yòkóbù ní 'yozú íri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rī, má ípè kòpi, mí 'bá rí ẹ̀sì múké má ní.”

⁹ 'Bo Íṣòwù ní 'yozú kīnī, “Má ẹ̀drìpi, ma ngá be ambamba, ngá mívé 'dī'bée, 'í rù kòpi á adríkí mívé ní.”

¹⁰ Yòkóbù ní 'yozú kīnī, “Kuyé! 'Í 'bá dō ẹ̀sì múké má ní rá, má ẹ̀'yí fẹ̀fẹ̀ má ní sēé mí ní nō'bée. Mí ní ma ẹ̀'yí ẹ̀sì be céré rí sī, á ndre mí ẹ̀ndrẹ̀tí ındrẹ̀ sù má ní Múngú ẹ̀ ẹ̀ndrẹ̀tí ndreé rí tìni. ¹¹ Lè mí ẹ̀'yí ngá má ní íjì sēé mí ní nōri, á'diátàsìyá Múngú 'bá ẹ̀sì múké má ní, sè má ní ngá má ní lèé rí pi àrèvú céré gí.” Yòkóbù sí Íṣòwù rí ùkpò sí, ùdù ní, Íṣòwù á'yí ngá rí pi rá.

¹² Kúru Íṣòwù ní 'yozú kīnī, “Bá 'deki mujú mí be trù, ma 'de drīdrī.”

¹³ 'Bo Yòkóbù ní 'yozú íri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rī, 'í ndre, anjíná mávé rí pi drī nyíríná, mávé ndrīrī rí pi, tì rí pi be, kòpívè anjíná kpá drī nyíríná. Droki dō kòpi muzú ùkpò sí ù'dù álu agá, kòpi ùdrá céré. ¹⁴ Àmbúgú mávé rí, lè mí 'de muzú drīdrī, ma átí'bá mívé ní, ma mu anjíná rí pi be, àzini ànyàpá rí pi be mādà mí vùdrī gé sí, ma mu mí íṣù Sèyírí gé 'dālè.”

¹⁵ Íṣòwù ní 'yozú kīnī, “Lè má ku mávé àgò urukò'bée kú mí vùgá nògò.”

Yòkóbù ní 'yozú kīnī, “Adrí 'dini ku, àmbúgú mávé rí, lè mí 'bá drī ẹ̀sì múké má ní ká.”

¹⁶ Kúru ù'dù 'dàri gé, Íṣòwù ní 'í újázú gòzú vùlé Sèyírí gé 'dālè. ¹⁷ 'Bo Yòkóbù 'de ívé rí mujú Sùkótó gá, àngù Pádānā Àrāmá vé rí gé, íri ní jó sìzú 'í ní, àzini íri ní ápálá 'bezu ívé ànyàpá rí pi ní. Sè í ní vùrā rí á rú 'dazú Sùkótó àní.*

¹⁸ Kúru Yòkóbù ní ngazú fùzú àngù Pádānā Àrāmá vé rí agásì, íri ní cazú kùrù Sèkémè vé rí gé, àngù Kánáná vé rí agá, ca 'dālè múké. Íri ní ívé gākù sìzú vùrā 'dàri gé, sù gākù rí kùrù rí gé àmvélésìla.

¹⁹ Yòkóbù je nyòòkú 'í ní gākù rí sìzú rí anjì Hámórà vé rí pi vùgá, Hámórà rí Sèkémè vé ẹ̀tẹ̀pi, ùfè mífèngá fífí ẹ̀njìpì ẹ̀njìnẹ̀jì ní mūdùrùlù álu. ²⁰ Íri ní vùrā ròbòṅò zázú ní sìzú, íri ní rù ní 'dazú Èlì Èlójyì Ísèrèlé.†

34

Rukí Dīnā rí lazú íri sí ùkpò sí

¹ Ù'dù álu, Dīnā mvá ùkú Léyá ní tìjì Yòkóbù ní rí mu anjì ùkú adrí'bá àngù 'dàri agá rí pi vùgá. ² Sèkémè ká mujú Dīnā rí ndreé, íri ní Dīnā rí ruzú lazú íri sí ùkpò sí. Sèkémè rí Hámórà Hiví adríipi drìkoma rú vùrā 'dàri gé rí vé mvá. ³ Sèkémè 'bá ẹ̀sì kú Yòkóbù vé mvá ùkú Dīnā drìgé, lè mvá ùkú rí ambamba, rí mvá ùkú rí ní tá múké ní átá. ⁴ Sèkémè ní 'yozú ẹ̀tẹ̀pi Hámórà ní kīnī, “'Í je mvá ùkú 'dìri má ní ùkú rú.”

⁵ Yòkóbù ká yìjì kīnī Sèkémè rù ívé mvá ùkú Dīnā rí lazú ùkpò sí, ívé anjì àgò rí pi drī rí ànyàpá rí pi úcé ásé agá 'dāá'dā, Yòkóbù újì kírì, 'yo tá àzi kuyé, cìmgbá kòpi ní ímvízu ìgòzú 'bẹ̀tì rí gé.

⁶ Kúru Sèkémè ẹ̀tẹ̀pi Hámórà ní muzú átázú Yòkóbù be àjè mvá ùkú rí vé rí á tá sí. ⁷ Anjì Yòkóbù vé rí pi ká tá 'í ngaápi 'dìri yìjì, kòpi ní ímùzú ásé agá 'dāásì 'bẹ̀tì. Tá 'dìri sè kòpi ní ìzàngá, kòpi á 'a ve àní ùnjí ùnjí, á'diátàsìyá Sèkémè 'o tá drìnjá sèépi ní 'bá Ísèrèlé vé rí pi àsámvú gé, la mvá ùkú Yòkóbù vé rí sí, 'o tá í ní kòdò ícò 'oó ku ní.

⁸ Hámórà ká ímù Yòkóbù rí ndreé, íri ní 'yozú Yòkóbù ní, àzini Yòkóbù ẹ̀njìpìjì ní kīnī, “Mávé mvá Sèkémè 'bá ẹ̀sì mívé mvá ùkú Dīnā drìgé. Mí sè íri jeé Sèkémè ní ùkú rú. ⁹ Lè 'bá jekí 'bá 'bá àsámvú gé sí jeje. Ími sèkì ìmivè anjì ùkú jeé 'bá ní, 'bá kpá 'bávè anjì ùkú sè je ími ní. ¹⁰ Ími adrí 'bá àsámvú gé nògò, ími ícò adrí vùrā ími ní lèé rí gé rá. Ími adrí àngù rí agá, ími ngá ọ̀zì, ími nyòòkú íṣù je àngù rí agá rá.”

¹¹ Kúru Sèkémè ní 'yozú Dīnā ẹ̀tẹ̀pi ní, àzini Dīnā ẹ̀drìpìjì ní kīnī, “Lè ími 'bákì ẹ̀sì múké má ní, ngá ími ní zìjì má vùgá rí, ma sè ími ní rá. ¹² Ími lùkí má ní àjé rí á vùgú, àzini ngá ími ní lèé rí, ma ícò ùfè ími ní rá. Lè ími sèkì mvá ùkú rí má ní ùkú rú.”

¹³ Sèkémè ní Dīnā rí rujú lazú ùkpò sí rí sí, sè anjì àgò Yòkóbù vé rí pi ù'bákì Sèkémè pi ẹ̀ mị ẹ̀tẹ̀pi Hámórà be. ¹⁴ Kòpi 'yokì Sèkémè pi ní ẹ̀tẹ̀pi be kīnī, “Bá ícókì 'bávè ọ̀mvùpì sèé jeé agó í ní ágélé ní ẹ̀ tì lẹ̀ kuyé rí ní ku, á'diátàsìyá íri adrí 'bá ní drìnjá rú. ¹⁵ 'Bá lèkì 'yoó ími ní 'dìni, lè á ùlẹ̀kì àgò ìmivè rí pi á ágélé ẹ̀ tì rá, ími adríkì rí sù 'bá tìni. ¹⁶ Kúru 'bá 'bávè anjì ùkú sè je ími ní rá, 'bá kpá ícò anjì ùkú

* 33:17 33:17 Sùkótó: Sòkótó vé ífífí ápálá. † 33:20 33:20 Èlì Èlójyì Ísèrèlé: Èlì Èlójyì Ísèrèlé vé ífífí, Múngú Ísèrèlé rí pi vé rí.

Ímivé rī pi je rá. 'Bá adri ími ásamvú gé, 'bá adri ími be ngá álu. ¹⁷ 'Bo ími á'yíkí dō ímí ágélé ē tī sēé úlī kuyé, 'bá 'bá ómvúpi Dīnā ri 'dú, 'bá 'de mužú rá."

¹⁸ Hāmórā pi mvópi Sēkémē be, á'yíkí tā kōpi ní 'yoó 'dīri rá. ¹⁹ Kēřimvā Sēkémē ri, ĩnjíkí ři agaa rá éřepi vé 'bēřtī ásamvú gé 'dāá, iza sá kuyé, 'dú tā ĩ ní 'yoó 'dīri ngaá rá, á'diātāsīyā lē Yōkóbū vé mvā ūkú Dīnā ri éři be céré. ²⁰ Kúru Hāmórā pi mvópi Sēkémē be, kōpi ní 'dezú mužú ívé kūrū rī vé kēřtīlē gá 'dāá, kōpi muží átá ĩ ōgūpī kūrū agá 'dāá rī pi ní. ²¹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āgō nō'bée ūndī 'bávē ni. Lē kōpi ā adrikí āngū 'bávē rī agá nōgō, kōpi ā ūzikí ngá āngū rī agá nōgō. Āngū rī kōpi ní āmbúgú. 'Bá ícō kōpivé anji ūkú je rá, kōpi ícō 'bávē rī pi je rá. ²² 'Bo 'bávē āgō rī pi á'yíkí dō ĩ ágélé ē tī sēé úlī rá sū kōpivé rī tīnī, kúru 'bá 'dī'bée ícō adri 'bá ásamvú gé nōgō rá, 'bá adri kōpi be ngá álu. ²³ 'Bo 'bá 'okí dō 'dīni, ānyāpā kōpivé rī, āzini ngá kōpivé rī pi āřevú céré adri 'bávē ni. Lē 'bá á'yíkí tā kōpi ní 'yoó rī, kōpi ā adrikí rī 'bá ásamvú gé nōgō."

²⁴ Āgō muž'ba kūrū rī vé kēřtīlē gá 'dalé rī pi āřevú céré á'yíkí tā Hāmórā pi ní 'yoó mvópi Sēkémē be rī rá, āzini āgō kūrū agá rī pi āřevú céré sēkí ĩ ágélé ē tī ūlī rá.

Dīnā éđrīpī muží ě'đī 'dīj 'bá Sēkémē vé rī pi be

²⁵ Kōpi ká ūlīngará rī vé āzó taá caá ū'đú na, vūđrī ni gé, Yōkóbū vé anji āgō řiř Simīyonā pi Léřī be, Dīnā vé éđrīpī, kōpi ní ĩlī ācō ācō ni pi u'đuzú, kōpi ní mužú āgō kūrū agá rī pi ū'dízú ūđrāzú céré.

²⁶ Kōpi ūsōkí Hāmórā pi mvópi Sēkémē be ĩlī ācō ācō 'dī'bée sī ūđrāá rá. Kōpi ísékí Dīnā ri Sēkémē vé jó agá 'dāāsī, kōpi ĩkí ři mužú ĩndī. ²⁷ Yōkóbū vé anji āgō ūřuko'bée ní cazú āvū rī pi ā gārā gá 'dāá, kōpi ní ngá kūrū agá rī pi alizú, á'diātāsīyā řukí kōpivé ómvúpi lazú kūrū 'dāri agá. ²⁸ Kōpi alikí kábīlō rī pi, ndrīř rī pi, tī rī pi, dōngí rī pi, ngá kūrū agá rī pi āřevú céré, āzini kōpi alikí ngá kūrū rī gé āmvélēsīla ásé agá rī pi āřevú céré. ²⁹ Kōpi ū'đukí ā'bú kūrū agá rī pi āřevú céré, kōpi urukí ūkú rī pi anjīřā rī pi be ĩjī mužú ĩndī.

³⁰ Kúru Yōkóbū ní 'yozú Simīyonā pi ní Léřī be kīnī, "Nóni ĩmi ĩjīkí tā ūnjī má đrīgē gí, ĩmi sēkí 'bá Kānānā vé rī pi, āzini 'bá Pērízí vé āngū nōri agá rī pi ndrēkí ma ūnjī. 'Bávē kālāfe mādāņāņā, kōpi ūmúkí dō ĩ ě'đī 'dīj 'bá be, kōpi 'bá ū'đī ūđrā 'bá mávē 'bēřtī ásamvú gé rī pi be céré."

³¹ Kōpi ní ūjázú řiř ní kīnī, "Í lē ā 'dú 'bá ómvúpi ri 'bāá sū ūkú adriipi ōwū rú ni tīnī?"

35

Yōkóbū ūjā 'i gōō Bētélē gá

¹ Kúru Múngú ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "Í nga, 'i muž adrii Bētélē gá. 'Í sī vūrā řōbōņō zāzú ni Múngú ní vūrā 'dāri gé. Múngú 'dīri ándúrú 'i 'i' daāpi mí ní sá mí ní ápázú mí éđrīpi ĩřōwū sī rī gé rī 'i."

² Kúru Yōkóbū ní 'yozú ívé 'bá 'bēřtī ásamvú gé rī pi ní, āzini 'bá muž'ba řiř be trū rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi ū'bēkí ngá ĩ ní údé řiř ĩnjīlī múngú rú 'dī'bée āmvé, ĩmi ūjīkí ĩmi ícā uleterē, ĩmi ūsúkí bōngó ule ni pi áyu. ³ ĩmi ĩmúkí, 'bá 'dekí mužú Bētélē gá, vūrā ūmvúlēsī má ní mužú vūrā řōbōņō zāzú ni sīzú Múngú ní rī gé, Múngú 'dīri ándúrú mávē žingará yījpi sá má ní ĩzāngā nyazú rī gé rī 'i. Ri adrii má be trū vūrā má ní éćizú rī pi agásī." ⁴ Kúru kōpi ní ngá ĩ ní údé řiř ĩnjīlī múngú rú rī pi 'i' đúzú céré sēzú Yōkóbū ní, kōpi ní kpá kālākála ívé řiř ū'yīlī bī gé rī pi ūtrūzú sēzú řiř ni. Yōkóbū ní 'bú gazú ngá 'dī'bée sīzú āni peřtī āmbúgú ĩnyīņā Sēkémē gá rī ā ndúgē. ⁵ Yōkóbū pi ká řiř muží ívé 'bá 'bēřtī ásamvú gé rī pi be, Múngú sē ūřī řiř 'bá kūrū agá rī pi éři agá ambamba, sē kōpi drokí Yōkóbū pi ā vūđrī kuyé.

⁶ Yōkóbū pi ní cazú ívé 'bá 'bēřtī ásamvú gé rī pi be kūrū Lūřzí vé rī gé. Kūrū 'dīri ĩ nōnī ži Bētélē, řiř āngū Kānānā vé rī agá. ⁷ řiř ní vūrā řōbōņō zāzú ni sīzú 'dalé, řiř ní vūrā řiř ā řú 'dazú Ēlī Bētélē* á'diātāsīyā Múngú 'i' da 'i' ándúrú Yōkóbū ní 'dagá sá řiř ní ápázú éđrīpi ĩřōwū sī rī gé.

⁸ Đēbūrā ōřtū řiřpi Řebēká vé anji ūřēepi řiř đrā vūrā 'dāri gé, sīkí řiř peřtī Bētélē gá rī ā ndúgē. Kúru ĩ ní peřtī 'dāri ā řú 'dazú Ālōņī Bākútī.†

⁹ Yōkóbū ká ĩmvi ĩgōō Pādānā Ārāmā gá 'dāāsī, Múngú 'i' da 'i' řiř ní đjī, sē řiř ní tākíri. ¹⁰ Múngú ní 'yozú řiř ní kīnī, "Mí řú Yōkóbū, 'bo nōnī gōkí mí řú žī Yōkóbū ku, ĩ mí řú žī ĩřērélē."

¹¹ Múngú ní gōzú 'yozú řiř ní kīnī, "Ma Múngú Ūkpō 'Dīpa 'i, lē mí tī izú tré, anji mívé rī pi vé kālāfe ā ga tré. Sūrū kárakarā pi ĩmú ĩřū mí řú'ba gá, 'bāgū rī pi kpá ĩmú ĩřū mí řú'ba gá. ¹² Āngū má ní sēé Ābūrāmā pi ní ĩsākā be rī, ma ĩmú sē mí ní. Ma ĩmú āngū nōři sē ūyú mívé rī pi ní." ¹³ Múngú ní 'dezú mužú, řiř ní Yōkóbū ri kuzú kú vūrā 'i ní átázú řiř be rī gé.

* 35:7 35:7 Ēlī Bētélē: Ēlī Bētélē vé ĩřfī, Múngú Bētélē vé rī. † 35:8 35:8 Ālōņī Bākútī: Ālōņī Bākútī vé ĩřfī, peřtī ĩ ní řizú āā ngozú ndūř ní gé ni.

14 Yökóbū ní irā í'dúzú ì'dizú vūrā Múngú ní átázú 'í be rī gé, Ìrī ní vīnyò í'dúzú dāzú irā 'í ní ì'dijī rī drīgē, Ìrī ní kpá ūdu í'dúzú dāzú drī ní gé, Múngú rī Ìnjjízú àní. 15 Yökóbū ní vūrā Múngú ní átázú 'í be rī ā rú 'dazú Bētélē.

Rāelē vé Drāngará

16 Kōpi ní ngazú Bētélē gá 'dāāsī, 'dezu mužú Ēfārātā gá. Kōpi ní drī cazú Ēfārātā gá 'dāá kuyé rī gé, Rāelē ā 'a ní í'dózú ásózú, Ìrívé tīngará ūkpó ūkpó. 17 Ìrívé tīngará kā ícá ūkpó ūkpó, ūkú rīipi ūkú anjī tī'ábá rī pi ē Izā koopi rī ní 'yozú Rāelē ní kīnī, "Mí adri ūrī sī ku, mvá āzi mí ní rīi tīi 'dirī, Ìrī mvá ágóná." 18 Rāelē vé idri kā í'dó fūú, Ìrī ní mváná rī ā rú 'dazú Bēnóni 'i.†

19 Rāelē ní kúru drāzú, šiki Ìrī létī mužipi kūrū Ēfārātā vé rī gé. (Kūrū Ēfārātā vé rī í kpá zī Bētélémē.) 20 Yökóbū ní irā í'dúzú ì'dizú Rāelē vé 'būrēdrī gé. Cimgbá ícázú ū'dú āndrū nōri gé, Ìrī ā ní ì'dijī 'dāri, Ìrī Rāelē vé 'būrēdrī 'í da.

21 Īsērélē ní 'í útrúzú mužú drīdrī, Ìrī ní ívé gākú sījzú Mīgīdālā Ēdéré gá, lágáraka ā wōkō ándrélésila rī gé. 22 Īsērélē kā rīi adrii āngū 'dāri agá, Rūbēnā ní lazú étēpi Yökóbū vé ūkú Bilā sī, Yökóbū yī tā ní rá.

Yökóbū rī anjī āgō be mužrī drī ní Ìrī.

23 Anjī Léyā vé rī pi Rūbēnā 'i, Ìrī mvá káyú Yökóbū vé rī, Ìrī ā vūdrī gé rī pi Sīmīyónā 'i, Léví 'i, Yūdā 'i, Īsākārā 'i, Jēbulúnā sī.

24 Anjī Rāelē vé rī pi Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

25 Rāelē vé átī'ábá Bilā vé anjī āgō rī pi Dánā pi Náfātālī be.

26 Léyā vé átī'ábá Jelēfā vé anjī āgō rī pi Gādī pi Āsērā be.

Anjī āgō 'dī'bée ūkú rī pi tīkī Yökóbū ní Pādānā Ārāmā gá 'dāá.

27 Yökóbū ní cazú étēpi Īsākā vúgá Māmūrē gá 'dālē, Ìnyi Kīrīyátā-Ārābā (nóni Ī ní zījī Hēbērōnā) rī gé, vūrā ótū Ābūrāmā pi ní adrizú Īsākā be rī gé.

28 Īsākā adri caá ílī mūdūrīlū ālu pūkū ārō (180). 29 Īrī ní kúru drāzú, drā ísú ākūdē dē ícá ārākā rú gí, Ìrívé idri fū mužú adrii ívé 'bá ūdrā'ábá gí rī pi ásámvú gé. Ìrívé anjī āgō Īšōwū pi ní Īrī sījzú Yökóbū be.

36

Úyú Īšōwū vé rī

1 Úyú Īšōwū vé rī pi 'dī. (Īšōwū vé rú āzi rī Ēdómā 'i.)

2 Īšōwū 'de ívé ūkú rī pi íngázú anjī ūkú Kānānā vé rī pi ásámvú gé. Ūkú káyú rī Adá 'i, Ìrī Ēlōnī Hījīgú rī vé mvá ūkú, 'deépi vú ní gé sī rī Ōhōlibāmā 'i, Ìrī Ānā vé mvá ūkú, Ìrívé é'bípi Zībēyónā Hīvīgú rī 'i. 3 Ūkú ūdú rī Bāsēmātā 'i, étēpi ní Īsīmāelē 'i, Ìrívé ómvūpi Nēbāyōtī 'i.

4 Adá tī Ēlifájā rī Īšōwū ní, Bāsēmātā tī Rēülē rī, 5 Ōhōlibāmā tī Jēusī pi Jalāmā be, Kórā sī. Anjī āgō 'dī'bée Īšōwū vé ní, tīkī kōpi Kānānā gá.

6 Īšōwū 'du ívé ūkú rī pi, anjī āgō rī pi, anjī ūkú rī pi, ívé 'bá 'bētī ásámvú gé rī pi, ívé ānyāpā rī pi, ngá ārēvú céré Ìrī ní ísú Kānānā gá 'dāá rī pi be, muž adrii édrīpi Yökóbū gārā gá sī rárá rú.

7 Kōpivé ā'bú ízú ambamba, sē kōpi ícókí adrii édrīpi be trú ku, ānyāpā rī pi ní adrii tré rī sī, vūrā kōpi ní adrizú rī ca kōpi ní ku. 8 (Īšōwū vé rú āzi Ēdómā 'i.) Īšōwū ní kúru 'dezu mužú adrizú āngū ánga rú Sēyírī vé rī gé.

9 Īšōwū rī sūrú Ēdómā vé rī pi vé é'bípi, úyú Ìrívé rī pi rīkī adrii āngū ánga rú Sēyírī vé rī gé.

10 Anjī āgō Īšōwū vé rī pi vé rú, Ēlifájā 'i, Ìrívé éndrēpi Adá 'i, mvá ágó rī āzi Rēülē 'i, Ìrívé éndrēpi Bāsēmātā 'i.

11 Anjī āgō Ēlifájā vé rī pi, Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Gātāmā 'i, Kēnázī sī.

12 Īšōwū vé mvá Ēlifájā rī ūkú āzi be, ūkú rī ā rú Tīmīnā 'i, tī Āmālékē rī ní. Anjī 'dī'bée vé é'bípi Īšōwū 'i, kōpivé ìdrēpi Adá 'i.

13 Anjī āgō Rēülē vé rī pi, Nāhátā 'i, Zērā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anjī 'dī'bée vé é'bípi Īšōwū 'i, kōpivé ìdrēpi Bāsēmātā 'i.

14 Īšōwū vé ūkú Ōhōlibāmā vé éndrēpi Ānā 'i, Ōhōlibāmā rī Zībēyónā mvōpi ā mvá. Anjī Īšōwū pi ní tījī Ōhōlibāmā be rī, Jēusī 'i, Jalāmā 'i, Kórā sī.

15 Īšōwū vé mvá káyú Ēlifájā vé anjī āgō rī pi gōkī adrii drīkoma rú. Anjī rī pi vé rú, Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Kēnázī 'i, 16 Kórā 'i, Gātāmā 'i, Āmālékē sī. Anjī Ēlifájā vé drīkoma rú 'dī'bée, kōpi rī adri āngū Ēdómā vé rī agá, kōpivé ìdrēpi Adá 'i.

17 Īšōwū vé mvá Rēülē vé anjī āgō gōkī ícá drīkoma rú, kōpivé rú, Nāhátā 'i, Zērā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anjī drīkoma rú 'dī'bée Rēülē vé ní, kōpi

† 35:18 35:18 Bēnóni: Bēnóni vé ífífi, mvá ágó nōri sē á nya Izāngā ambamba. § 35:18 35:18 Bēnyēmīnē: Bēnyēmīnē vé ífífi, mvá ūkpó be ímūpi mā Izā koopi rī.

ri adri āngū Ēdómā vé rī agá, anji 'dī'bée zíkí Íşōwū vé ūkú Bāsēmátā rī ĩdrépi.
 18 Anji Íşōwū pi ní tīj ūkú ni Ōhōlibámā be rī pi gókí ícá drīkoma rú, anji rī pi vé rú,
 Jēúsí 'i, Jálámā 'i, Kórā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée úyú Íşōwū vé ni, kōpivé ěndrépi Ōhōlibámā 'i, Ōhōlibámā ri mvá Ānā vé ni.
 19 Úyú Íşōwū vé 'dī'bée, kōpi drīkoma rú āngū Ēdómā vé rī agá.

20 Sēyírī Hórīgú rī ri ótú adrii āngū ānga rú Sēyírī* vé rī gé. Īrivé anji rī pi ā rú,

Lótánā 'i, Sōbálā 'i, Zībēyónā 'i, Ānā 'i,

21 Dīsónī 'i, Ēzērē 'i, Dīsánī sī. Anji

Sēyírī vé adri'ba āngū Ēdómā vé rī agá 'dī'bée, kōpi drīkoma sūrú Hórī vé rī pi vé ni.

22 Anji āgō Lótánā vé rī pi Hórī pi Hēmánā be. Lótánā vé ómvúpi Tímīnā 'i.

23 Anji āgō Sōbálā vé rī pi Ālívánā 'i, Mānāhátā 'i, Ēbálā 'i, Séfó 'i, Ōnámā sī.

24 Anji āgō Zībēyónā vé rī pi Áyá pi Ānā be. Ānā Íşú yīj íkpúpi nyōókú agalésí āngū ā wí cínýáfā rú rī agá kōopi koko rī nī. Íşú yīj rī sá ĩri ní rizú étépi Zībēyónā vé dōngí úcézú rī gé.

25 Anji Ānā vé rī pi 'dī, Mvā ágó rú rī Dīsónī 'i, ūkú rú rī Ōhōlibámā 'i.

26 Anji āgō Dīsónī vé rī pi Hēmídánī 'i, Ēsibánā 'i, Ītáránā 'i, Kēránā sī.

27 Anji āgō Ēzērē vé rī pi Bīlīhánā pi Závánā be, Ākánā sī.

28 Anji āgō Dīsánī vé rī pi Ūzī pi Áránā be.

29 Hórī vé anji drīkoma rú rī pi, Lótánā 'i, Sōbálā 'i, Zībēyónā 'i, Ānā 'i,
 30 Dīsónī 'i, Ēzērē 'i, Dīsánī sī. Anji Hórī vé adri'ba drīkoma rú rī pi 'dī, kōpi acokí ĩ sūrú ívé rī pi vúgá sī, āngū Sēyírī vé rī agá.

'Bāgú Ēdómā vé rī

31 'Bāgú āngū Ēdómā vé rī rú'ba Íşúzú 'bāgú āzi rú drī 'ba Ísērélē vé rī pi kuyé rī pi vé rú 'dī,

32 Bēórā vé mvá Belā rú āngū Ēdómā vé rī nī. Kūrú ĩri ní adrizú 'a ni gé rī ā rú Dīnihábā.

33 Belā kā drāá, Zērā íngápi Bōzírā gá rī vé mvá Jōbábā gō adrii 'bāgú rú Belā ā vūrā gá.

34 Jōbábā kā drāá, Hūsámā íngápi āngū Tēmánā vé rī agá rī gō adrii 'bāgú rú Jōbábā ā vūrā gá.

35 Hūsámā kā drāá, Bēdádí vé mvá Hādádí ē'dí 'dīpi 'bá Mīdiyánā vé rī pi be āngū Mōábā vé rī agá, kōpi ndéepi rá rī, gō āngū rī rúyí nī Hūsámā ā vūrā gá. Kūrú ĩri ní adrizú 'a ni gé rī ā rú Ávítí.

36 Hādádí kā drāá, Sāmílā íngápi āngū Māsērēkā vé rī gé rī, gō āngū rī rúyí nī Hādádí ā vūrā gá.

37 Sāmílā kā drāá, Sávulā íngápi kūrú Rēhōbótí vé rī gé yīj' gārā gá rī gō āngū rī rúyí nī Sāmílā ā vūrā gá.

38 Sávulā kā drāá, Ākībórí vé mvá Bālā Hānání gō āngū rī rúyí nī Sávulā ā vūrā gá.

39 Ākībórí vé mvá Bālā Hānání kā drāá, Hādádí gō úri 'bāgú rú nī. Kūrú ĩri ní adrizú rī Páwú 'i. Ūkú ĩrivé rī ā rú Mēhētābélē 'i, Mēhētābélē ri mvá ūkú Mātērédí vé ni, Mātērédí ri mvá ūkú Mēzāhábā vé ni.

40 Úyú Íşōwū vé adri'ba 'bāgú rú rī pi 'dakí kōpi ā rú ívé sūrú ā rú sī, āzini ívé āngū ā rú sī, kōpivé rú pi 'dī,

Tímīnā 'i, Ālívā 'i, Jētétí 'i,

41 Ōhōlibámā 'i, Ēlá 'i, Pínóní 'i,

42 Kénází 'i, Tēmánā 'i, Mībīzā 'i,

43 Māgādīyélē 'i, Īrámā sī. 'Bāgú

'dī'bée Ēdómā vé rī pi, sīkí kōpivé rú āngū kōpi ní adrizú rī pi vúgá sī.

Kōpi céré úyú Íşōwū vé ni, Íşōwū ri ē'bípi 'ba Ēdómā vé rī pi vé ni.

37

Tā Yōsépā pi āsámvú gé ědrīpījī be rī

¹ Yōkóbú ri adrii āngū étépi ní adrizú rī agá, āngū Kánánā vé rī agá.

² Ú'dógú'dógú Yōkóbú vé rī, āzini anjinā ĩrivé rī pi vé rī, ĩri 'dīni.

Yōsépā kā adrii ĩli be mūdri drī ni ězírī, ri étépi vé ānyāpā úcé, kōpi rikí úcé ědrīpījī be. Īrivé ědrīpījī 'dī'bée vé ěndrépi Bīlá pi Jéléfā be. 'Bo Yōsépā ri tā ūnjī ědrīpījī ní ríi 'oó rī ĩjī ūlūú étépi ní.

³ Ísērélē* lē Yōsépā ri ívé anji rī pi āsámvú gé sī agaa rá, ā'diātāsīyā tīkí Yōsépā ri Íşú ākūdē Yōkóbú ri ārākā rú. Ísērélē ícī bōngó akoóko rŭkŭ ājē be āmbúgú ni sēē Yōsépā ní. ⁴ Yōsépā ědrīpījī kā ndree ĩ étépi lē Yōsépā ri ĩ agaa rá, kōpi

* **36:20** 36:20 Sēyírī: Sēyírī ri āngū ānga rú ni, 'dakí ágó āmbúgú Sēyírī ā rú sī. Vŭdrī ni gé, úyú Íşōwū vé rī pi gókí āngū rī a rú 'daa Ēdómā. † **36:37** 36:37 Yīj: Yīj rī Yŭfērétā 'i. * **37:3** 37:3 Ísērélē: Rŭ Ísērélē 'dīri, Múngú ní 'daa Yōkóbú ní rī. 'Í lá Í'dóngará 35:10.

'bāki ɛsɪ ũnji Yōsépā ní. Kòpi átákí ìri ní tā ʋ'djúkò múkè sī ku.

⁵ Ìnɪ́nǎ ázi sɪ, Yōsépā ũbɪ urobí, ká urobí rɪ ũlúú ɛdrɪpɪjɪ ní, kòpi gòkí ɛsɪ ũnji 'bāá ìri ní agaa rá. ⁶ Yōsépā ní 'yozú kòpi ní kɪnɪ, "Ìmi yìkí drɪ urobí ma ũbɪpɪ rɪ vé tá ká. ⁷ Urobí rɪ kɪnɪ, 'bá mʋkɪ ìmi be ɔmʋyí gé, 'bá ríkí ũndú úlɪlɪ ũdróó ìmi be, mbɛlɛnǎ mávé ũndú nga 'i ìdrée ʋrʋ sɪ, ũndú ìmivé rɪ pi trakí ʋ ũndú mávé rɪ ā gārā gá sɪ kɪrʋ, sɪkɪ drɪ vʋgá ɛndrɛtɪ ní gé."

⁸ Yōsépā ɛdrɪpɪjɪ ní 'yozú ìri ní kɪnɪ, "Mí ʋsɪ mí àmbúgú 'bá drɪgé nɪ? Ádarú 'i lɛ nyo adri 'bá drɪgé àmbúgú rú?" Kòpi gòkí ìri ní ɛsɪ ũnji 'bāá agaa rá urobí ìri ní ũbɪ rɪ sɪ, ázini tā ìri ní 'yoo rɪ sɪ.

⁹ Yōsépā ní gòzú urobí ázi ũbɪzú, ìri ní 'yozú ɛdrɪpɪjɪ ní kɪnɪ, "Ìmi yìkí drɪ ká, á gò urobí ázi ũbɪ. Urobí rɪ kɪnɪ, ʋtɪ, mbāá, ázini lɪnyá sɪkɪ drɪ vʋgá má ɛndrɛtɪ gé."

¹⁰ Ká urobí rɪ ũlúú 'i ɛtɛpɪ ní, ázini 'i ɛdrɪpɪjɪ ní, ɛtɛpɪ ní trezú drɪ ní gé kɪnɪ, "Urobí mí ní ũbɪ 'dɪrɪ tá ni ngóni? Mí ʋsɪ mí kɪnɪ, 'bá mí ɛndrɛpɪ be, mí ɛdrɪpɪjɪ be úmvúlɛsɪ ìmú kúmúci ũtɪ, drɪ sɪ vʋgá mí ɛndrɛtɪ gé?" ¹¹ Yōsépā ā tā 'de ɛdrɪpɪjɪ ɛsɪ agá ũnji, 'bo Yòkóbú rɪ tā 'dɪrɪ ʋsɪ kɪnɪ, urobí 'dɪrɪ vé ififi á'di.

Yōsépā ɛdrɪpɪjɪ sɛkɪ Yōsépā rɪ jeé

¹² ʋ'dú álu Yōsépā ɛdrɪpɪjɪ 'dekɪ mʋyɪ ɪ ɛtɛpɪ vé kábɪlò úcé Sɛkémé gá. ¹³ Ìsɛrɛlɛ ní 'yozú Yōsépā ní kɪnɪ, "Mí ɛdrɪpɪjɪ rɪ kábɪlò úcé Sɛkémé gá 'dāá'dā, á lɛ mí pɛé mʋzú kòpi vʋgá 'dāá."

Yōsépā ní újázú kɪnɪ, "Múké, ma mʋ rá."

¹⁴ ɛtɛpɪ ní 'yozú ìri ní kɪnɪ, "Í mʋ mí ɛdrɪpɪjɪ ndrɛé, kòpi dō múkè kábɪlò rɪ pi be. 'Í mʋ dō gí, mí újá mí ìgòó ìmú tá ni ũlúú má ní." Kúru ɛtɛpɪ ní Yōsépā rɪ pɛzú mʋzú, Yōsépā ní ngazú 'i' búnǎ Hɛbɛrónā vé rɪ gé 'dāásɪ, ìri ní 'dezú mʋzú Sɛkémé gá 'dāá.

Yōsépā ká caá Sɛkémé gá 'dāá, ¹⁵ ágó ázi ʃsɪ ìri rɪ ɛcɪ ángʋ rɪ agásɪ, ágó rɪ ní ìri zizú kɪnɪ, "Ngá mí ní rɪ ndāá rɪ á'di?"

¹⁶ Yōsépā ní újázú kɪnɪ, "Ma rɪ má ɛdrɪpɪjɪ ndā. Mí ícò má ní vʋrā kòpi ní rizú kábɪlò úcézú rɪ lū rá?"

¹⁷ Ágó rɪ ní újázú kɪnɪ, "Kòpi ngakí mʋyɪ nòosɪ gɪ. Á yɪ kòpi kɪnɪ, ɪ lɛkɪ 'deé mʋzú Dótánā gá."

Kúru Yōsépā ní 'dezú mʋzú ɛdrɪpɪjɪ vʋgá sɪ, ìri ní cazú mʋzú kòpi ʃsɪzú Dótánā gá 'dālɛ. ¹⁸ Yōsépā ɛdrɪpɪjɪ ká ndrɛé Yōsépā rɪ ìmú, kòpi nɪkɪ ìri áamá bá, ʃsɪ ákúde ícá drɪ ʋ vʋgá nòo kuyé, kòpi í'dókɪ rɪ lɛtɪ ndāá ìri 'dɪzú.

¹⁹ Kòpi ríkí átá ɪ āsámʋyɪ gé sɪ kɪnɪ, "Í ndrɛkɪ drɪ ká, urobí 'dɪpa rɪ ìmú 'dā! ²⁰ Lɛ 'bá 'dɪkɪ ìri drāá, 'bá 'bekɪ ìri 'bú yɪjɪ ní nɪjʋ

'a ní gé sɪ gɪ rɪ agá, 'bá mʋ 'yo 'bá ɛtɛpɪ ní ũbúgò nya ìri gɪ. 'Bá ndrɛkɪ rɪ ìrivé urobí 'dɪrɪ dō ɛzɪ nga rá."

²¹ Rübénā ká tā 'dɪrɪ yɪjɪ, 'bá ɛsɪ lɛzú Yōsépā rɪ ípázú ɛdrɪpɪjɪ drɪgé sɪ rá, ìri ní 'yozú kɪnɪ, "Lɛ 'bá 'dɪkɪ ìri ku. ²² Lɛ ìmi dākɪ ári ku, ìmi 'dʋkɪ ìri 'beé 'bú yɪjɪ ní nɪjʋ 'a ní gé sɪ gɪ rɪ agá 'dāá ángʋ á'wɪ cɪnyáfā rú rɪ agá nògó, lɛ ìmi 'bākɪ drɪ rɪ 'bá ní gé ku." Rübénā 'yo tā 'dɪrɪ 'dɪni, lɛ ɛdrɪpɪ rɪ ípá kòpi drɪgé sɪ, jɪjɪ gòó ɛtɛpɪ vʋgá 'dāá vúlɛ.

²³ Kúru Yōsépā ká caá ɛdrɪpɪjɪ vʋgá 'dālɛ, kòpi ũtrúkɪ ìrivé bɔngó akoóko rʋkʋ ájɛ be àmbúgú rɪ ìri ní suú rɪ ìri á rʋ'ba gá sɪ rá.

²⁴ Kòpi jɪkɪ ìri 'beé 'bú agá. 'Bú rɪ ā 'a ule, yɪjɪ 'a ní gé 'dāáyo.

²⁵ Kòpi ká úrɪ vʋgá rɪ ìnyá nyaá, kòpi ká ɪ drɪ ingaa ángʋ ndrɛé ʋrʋ, kòpi ndrɛkɪ ngúlúmú sɪrʋ ʃsɪmāélɛ vé ngá ʋzɪ'ba rɪ pi rɪ ìmú ɪ vʋgá nòó Gɪlédā gálɛsɪ. Kòpi ũdrókɪ ngá tɪbɪ á'dízú ɛjɪ be ngʋ'ba ndrɪndrɪ ní pi, ũdu ngʋpɪ ndrɪndrɪ ní, ázini mɪrɛ pi be kámɪlò rɪ pi úgóró gá, kòpi rɪ ngá 'dɪ'beé jɪ mʋ ʋzɪ ɛjɛpɛtò gá.

²⁶ Yúdā ní 'yozú ɛdrɪpɪjɪ ní kɪnɪ, "'Bá 'dɪkɪ dō 'bá ɛdrɪpɪ rɪ drāá, 'bá úcɪkɪ dō tá ni úcɪcɪ, ngá múkè 'bá ní ʃsɪ 'a ní gé 'dígé rɪ á'di? ²⁷ Múké ní, lɛ 'bá sɛkɪ ìri jeé 'bá ʃsɪmāélɛ vé rɪ pi ní, 'bá úlókɪ ìri á rʋ'ba ku, ìri 'bá ɛdrɪpɪ, 'bá ári álu." Yúdā vé ɛdrɪpɪjɪ á'yɪkɪ tá ìri ní 'yoo 'dɪrɪ rá.

²⁸ Ngúlúmú ʃsɪmāélɛ vé adri'ba ángʋ Mɪdɪyánā vé rɪ agá rɪ'ba ngá ʋzɪ'ba rɪ pi ká ícá, Yōsépā ɛdrɪpɪjɪ ní Yōsépā rɪ ísɛzú 'bú rɪ agá 'dāásɪ ámné nòó, kòpi ní ìri sɛzú jezú 'bá ʃsɪmāélɛ vé rɪ pi ní mʋfɛngá fɪfɪ pʋkʋ ʃrɪ ɛnɪjɪ'ba ɛnɪjɪnɪ ní sɪ, 'bá Yōsépā rɪ je'ba rɪ pi ní Yōsépā rɪ jizú mʋzú ɛjɛpɛtò gá.

²⁹ Rübénā ká ɪ újá gòó 'bú rɪ gé 'dālɛ, ʃsɪ Yōsépā rɪ 'dāáyo. ʃzāngá fɪ ɛsɪ ní gé ambamba, ũsɪ ívé bɔngó 'i rʋ'ba gá sɪ rá.

³⁰ Ìri ní gòzú ɛdrɪpɪjɪ vʋgá 'dālɛ, ìri ní 'yozú kɪnɪ, "Mvā rɪ 'dālɛ 'dāáyo! Mā 'o rɪ á'di?"

³¹ Kúru kòpi ní Yōsépā vé bɔngó áco akoóko ájɛ be àmbúgú rɪ í'dúzú, kòpi ní ndrɪjɪ lizú, bɔngó rɪ suzú ári rɪ agá. ³² Kòpi ní bɔngó akoóko rʋkʋ ári be rʋ'ba gá 'dɪrɪ jizú mʋzú ʋ ɛtɛpɪ vʋgá 'dāá. Kòpi ní 'yozú kɪnɪ, "'Bá ʃsɪkɪ bɔngó akoóko rʋkʋ ní nò, 'i 'bɪ drɪ ndrɛé ká, bɔngó nòri adri mí mvòpɪ vé rɪ kuyé?"

³³ Yòkóbú áamá bɔngó rɪ kɪnɪ, "Bɔngó akoóko rʋkʋ rɪ má mvòpɪ vé rɪ! Á, ũbúgò nya mvā rɪ gɪ. Ádarú ũndíkɪ Yōsépā rɪ kpɛlékpɛlé gɪ."

³⁴ Kúru Yòkóbú ní ívé bɔngó ũsɪzú 'i rʋ'ba gá sɪ rá, ìri ní sūwárɪ í'dúzú ásúzú 'i rʋ'ba gá áyu. Ngo 'i mvòpɪ rɪ caá ʋ'dú

be kárakará. ³⁵ Írivé anji ágō rī pi, anji ūkú rī pi be céré imúkí iri ē ēšj ūmī, 'bo gā sī, lē 'bá āzi ā ūmī 'i ēšj ku. Íri ní 'yozú kīnī, "Á lē ā sīkī ma 'bū agá, á lē muḡú má mvópi ri ngoó." Íri dī átá be, iri dī ngo be.

³⁶ Íšj ūkūdē 'bá Mīdīyáná vé rī pi sēki Yōsépá ri jeé Pótifá ní Ējēpētō gá 'dálé gí, Pótifá ri ūgalaku riipi 'bāgū Ējēpētō vé rī vé 'bētj ūtēpi rī.

38

Yúdā pi vé tā Tāmārā be rī

¹ Sā 'dāri gé, Yúdā ní ngazú fūzú édrīpi ģásámvú gé sī, mu adrii kūrj Ādūlāmū vé rī gé, ágō āzi vé āngá, ágō rī ā rj Hírā 'i. ² Yúdā ní mvá ūkú íšjzú, mvá ūkú rī vé étēpi Kánánāgū, rj ní Súwā 'i. Yúdā ní mvá ūkú rī jezú 'i ní ūkú rú, kōpi ní lazú mvá ūkú rī be. ³ Mvā ūkú rī ní 'a íšjzú, iri ní mvá ágō tǐzú, Yúdā ní mvá rī ā rj 'dazú Ērē 'i. ⁴ Ūkú rī ní kpá gōzú 'a āzi íšjzú, iri ní mvá ágō tǐzú, iri ní rj ní 'dazú Ōnānī 'i. ⁵ Íri ní kpá gōzú mvá rī āzi tǐzú ágō, iri ní rj ní 'dazú Sélā 'i. Tj mvá 'dīri Kēzībū gé.

⁶ Yúdā ní ūkú jezú ívé mvá kāyū Ērē ní, mvá ūkú rī ā rj Tāmārā 'i. ⁷ 'Bo Yúdā vé mvá kāyū Ērē ri ūnjikānyā 'oó Úpi Mungú endreḡj gé, sē Úpi 'dī iri drāá rá.

⁸ Kúru Yúdā ní 'yozú Ōnānī ní kīnī, "Í fi mí édrīpi vé ōwǔzj sū 'bávē mērē ní lēé rī tǐnī, imi tǐkī rī mvá iri be mí édrīpi drāápi rī ní." ⁹ 'Bo Ōnānī ní rá 'yozú kīnī, mvá 'dīri ūmvólésī adri ívé ní ku, kādō laá édrīpi vé ōwǔzj rī sī, iri ívé yj ágō vé rī sē ra vūgá, 'i tǐ rī mvá édrīpi drāápi gí rī ní ku. ¹⁰ Tā iri ní 'oó 'dīri, Úpi Mungú mí gé 'dálé iri ūnjikānyā, sē Úpi Mungú 'dī kpá iri drāá rá.

¹¹ Yúdā ní 'yozú Tāmārā ní kīnī, "Í mu adrii mí étēpi vé āngá 'dāá, 'i tē mívē ōwǔzj rī ā vjdrj cimgbá má mvópi Sélā mba dō āmbúgú gí ká." Yúdā átá 'dīni, ā'diātāsīyā ūšj déna ívé mvá Sélā ri kpá drā sū édrīpi ní ūdrāá rī tǐnī. Kúru Tāmārā ní muḡú adrizú étēpi vé āngá 'dāá.

¹² 'Dū lóki vǔj āco, Yúdā vé ūkú Súwā mvópi ní drázú. Ízāngā nō Yúdā ē ēšj rá, ká iri ē ēšj ūmī gí, iri ní 'dezú muḡú Tīmīnā gá, ágō rī'bá írivé kābīlō 'bí rē'bá rī pi vūgá, kōpi 'dekí muḡú ívé ūndī Hírā adriipi Ādūlāmū gé rī be.

¹³ Ká lūw Tāmārā ní kīnī, ényēpi ri mu Tīmīnā gá ívé kābīlō 'bí rēngará gá, ¹⁴ nje ívé bōngó ōwǔzj vé rī 'i rj'bá gá sī rá, 'be bōngó pērépére ni 'i endreḡj ōzǔzú ānī cí,* mu ūrī kuú létj ā kérétt muḡipi Ēnāyimū

gé rī gé, āzini Tīmīnā gá rī gé. Ā'diātāsīyā ndre Sélā mba āmbúgú gí, 'bo sēki 'i iri ní ūkú rú kuyé.

¹⁵ Yúdā ká iri ndreé, ūšj déna iri ūkú ōwǔ rú ní, ā'diātāsīyā 'be bōngó pērépére ni 'i endreḡj ōzǔzú ānī cí. ¹⁶ Yúdā nī áamá 'yozú kīnī, 'bá rī 'i mvópi drāápi gí rī vé ūkú Tāmārā 'i 'dīni kuyé. Íri ní muḡú ūkú rī vūgá létj mīlē gá 'dāá, iri ní 'yozú kīnī, "Mí imú, 'bá lakí mí be."

Ūkú rī ní Yúdā ri zizú kīnī, "'Bá lakí dō mí be gí, mí má ní ā'di sē?"

¹⁷ Yúdā ní 'yozú kīnī, "Ma ndrj mbaápi fōlō ni 'd'ú mávé ndrj rī pi āsámvú gé 'dāá, ma ipē mí ní."

Ūkú rī ní iri zizú kīnī, "Ngá mí ní ícō sēé má ní, ā lū rī 'yozú kīnī mí íbī ndrj mbaápi fōlō rī jǐ ndō rī ā'di?"

¹⁸ Yúdā ní újázú kīnī, "Ngá mí ní lēé má sē mí ní rī ā'di?"

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Lē mí sē má ní mívē kátrī i ní mí rj sī rj'bá ní gé 'dīri, bāákú i ní rizú kátrī rī 'yǐzú rī be, āzini túré mí drǐgé 'dīri." Yúdā ní ngá 'dī'bée í'dǔzú sēzú ūkú rī ní. Kōpi ní lazú ūkú rī be, ūkú rī ní 'a íšjzú. ¹⁹ Ūkú rī ká mvii gōó 'bētj 'dálé, iri ní ívé bōngó pērépére 'i endreḡj ōzǔzú rī ōwǔzú rá, iri ní gōzú ívé bōngó ōwǔzj vé rī suzú 'i rj'bá gá ūzi.

²⁰ Kúru Yúdā ní ívé ūndī Hírā adriipi Ādūlāmū gé rī pēzú ndrj mbaápi fōlō rī jǐzú, ē jǐ rī ívé ngá 'i ní kuú ūkú rī vūgá 'dálé rī igōó vulé, 'bo Hírā íšj ūkú rī kuyé.

²¹ Hírā ní 'bá adri'bá Ēnāyimū gé 'dálé rī pi zǐzú kīnī, "Ūkú ōwǔ rú riipi úrīpi létj muḡipi Ēnāyimū gé rī mīlē gá nōgō rī ingáa?"

'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Ūkú āzi ōwǔ rú ní nōgō 'dāáyo."

²² Hírā ní kúru 'i újázú gōzú Yúdā vūgá 'dálé, iri ní 'yozú kīnī, "Má íšj ūkú rī kuyé. 'Bá adri'bá vūrā 'dāri gé rī pi kīnī, ūkú ōwǔ rú ní 'dálé 'dāáyo."

²³ Kúru Yúdā ní 'yozú kīnī, "Lē ūkú rī ā ūtē ngá má ní sēé 'i ní 'dā'bée múké, 'bá rī pi ā gukí rī 'bá ku. Á pē ndrj mbaápi fōlō rī muḡú iri ní rá, 'bo mí íšj iri kuyé."

²⁴ Mbāá na ā vjdrj gé, 'i ní lūzú Yúdā ní kīnī, "Mí mvópi drāápi gí rī vé ūkú Tāmārā ri ōwǔ rú, 'o tā ūnjj, iri nóni 'a be."

Yúdā ní 'yozú kīnī, "Ími jǐkī iri fūw kūrj rī agásī āmvé, imi zákī iri veé áci sī!"

²⁵ 'Bo ká ri Tāmārā ri jǐ muḡú āmvé 'dāá, iri ní tǐzú muḡú ényēpi ní, iri ní 'yozú kīnī, "Ma nóni 'a be, ngá nō'bée vé 'dīpa sē má ní 'a rī ní." Íri ní gōzú 'yozú kīnī, "Mí áamá drī kátrī i ní rj sī rj'bá ní gé 'dīri, āzini bāákú i ní rizú kátrī rī 'yǐzú

* 38:14 38:14 Tāmārā: Tāmārā ōzǔ 'i endreḡj bōngó pērépére ni sī, 'i índré rī sū ūkú ōwǔ rú ní tǐnī. Sā 'dāri gé, ūkú ōwǔ rú rī pi rī 'i endreḡj ōzǔ bōngó pērépére ni sī cí.

'dĩri ká, ázini mí amá drī túré 'dĩri ká, dō ngá nō'bee ā'di vé ni."

²⁶ Yúdā nī ngá rī pi amá, ngá rī pi ívé ni, ĩri ní 'yozú kīnī, "Támárā rī tā 'o pīrj ndē ma rá, † ā'diātāsīyā á sē ĩri mávé mvá Sélā ní kú rú kuyé." Yúdā pi gōkí laá Támárā be dīj kuyé.

²⁷ Sā ĩrivé tīngará vé rī kā ícá, anjī rī pi ĩri 'a gá 'dāá ētj rú. ²⁸ Kā rīi tīi, mváná rī ázi ní 'í drj ísúzu ámvé nōó, ũkú rīipi ũkú anjī t'í'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní bōngó bāā ika ni 'yīzu mváná rī ē drj umbelē gá. ĩri ní 'yozú kīnī, "Mvá nōri ífū drīdrī." ²⁹ 'Bo mvá rī gō 'í drj seé vúlē, édrīpi ní ífuzú drīdrī. Ŭkú rīipi ũkú anjī t'í'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní 'yozú kīnī, "Mí ali mí ífūzú ũkpō sī ámvé nōó drīdrī íngóni?" ĩ ní mvá rī ā rú 'dazú Pērēzī. ‡ ³⁰ Kúru édrīpi ĩ ní bōngó bāā ika 'yī drj umbelē ní gē rī ní ífuzú, ĩ ní rú ni 'dazú Zérā 'í. §

39

Yōsépā pi vé tā Pótīfā ũkú ni be rī

¹ 'Bā ĩsīmāélē vé rī'ba ngá uzī'ba rī pi ní Yōsépā rī jīzú Ējēpétō gá, kōpi sēkí ĩri uzij Pótīfā ní, Pótīfā rī Ējēpétōgú, ĩri 'bāgú Ējēpétō vé rī vé ũgalaku, ĩri ámbúgú 'bā rī'ba 'bētj 'bāgú rī vé rī ütē'ba rī pi drīgē.

² Úpí Múngú rī adrii Yōsépā be trj, sē ĩrivé tā adri muzu céré múké, Yōsépā rī adrii ívé ámbúgú Ējēpétōgú Pótīfā vé ángá. ³ Yōsépā vé ámbúgú Pótīfā kā ndreé Úpí Múngú rī Yōsépā be trj, Úpí Múngú sē tā Yōsépā ní rīi 'oó rī pi céré rī adrii muzu múké. ⁴ Pótīfā 'bā éšj múké Yōsépā ní, 'bā ĩri 'í jélé gá rīi 'í ĩzā koó. 'Bā ĩri adrii ámbúgú ívé 'bā 'bētj ásamvú gē rī pi drīgē, ázini rīi ngá ívé rī pi ütēé. ⁵ Sā Pótīfā ní Yōsépā rī 'bāzú ámbúgú rú ívé 'bā 'bētj ásamvú gē rī pi drīgē, ázini ngá ívé rī pi ütēé rī gé, Úpí Múngú 'bā tākiri 'bā Ējēpétō vé rī pi drīgē Yōsépā ā tā sī. Úpí Múngú 'bā tākiri ngá Pótīfā vé rī pi drīgē céré, 'bā tākiri ĩrivé ngá jó agá rī pi drīgē, ĩrivé ngá ómvú agá rī pi drīgē, ázini ányāpā rī pi drīgē. ⁶ Pótīfā sē ngá ívé rī pi ārēvú céré kuú Yōsépā drīgē, Yōsépā rī ütēé nī. Yōsépā ní adrii anigē rī sī, Pótīfā ē éšj tī ngá ívé rī pi ā tā sī kuyé, ĩri 'yēnā rī ínyá 'í ní lēé nyaá rī ā tā ũšj áyu.

Yōsépā mba rú'ba be múké, ũnyī be. ⁷ Kā adrii vūj mādā, ámbúgú Yōsépā vé rī vé ũkú 'bā mj Yōsépā drīgē, ĩri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mí ímú, 'bā lakí mí be!"

⁸ 'Bo Yōsépā gá sī. Yōsépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ī ní ma 'bāā ámbúgú rú ngá rī pi drīgē céré rī sī, ámbúgú mávé rī ē éšj tī ívé ngá 'bētj ásamvú gē rī pi ā tā sī kuyé, á'diātāsīyā 'bā ma ámbúgú rú rī ívé ngá 'bētj ásamvú gē rī pi ütēé. ⁹ 'Bā ázi jó nōri agá ma ndeépi ámbúgú sī ní 'dāáyo. Ámbúgú mávé rī sē ngá ívé rī pi ārēvú céré kuú má drīgē, ma rī ütē nī, 'bo sē mí má ní kuyé, á'diātāsīyā mí ĩrivé ũkú. Má ícō ũnjikányā 'oó sū 'dĩri tīnj Múngú endrejtj gē ku." ¹⁰ Ú'dú álu álu, ũkú rī rī sīi Yōsépā vúgá sī, 'bo Yōsépā gá lagá ĩri be sī, Yōsépā lē 'í ítrú adrii ĩri ā gārā gá ĩnyinjā ku.

¹¹ Ú'dú álu, Yōsépā í muzu jó agá 'dāá ívé éžj ngangará gá, áti'ba éžj nga'ba jó agá 'dālē rī pi álujanj jó agá 'dālē 'dāáyo. ¹² Ŭkú rī ní Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rī ruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, 'bā lakí mí be." 'Bo Yōsépā ní 'í pazú drj ní gē sī ũkpō sī, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú ũkú rī drīgē 'digē, nga ápá fūú jó rī agásí ámvé.

¹³ Ŭkú rī kā ndreé Yōsépā ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú 'í drīgē 'digē, Yōsépā ápá fūú jó rī agásí ámvé gí, ¹⁴ ũkú rī zj áti'ba éžj nga'ba ívé jó agá rī pi, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, má ágó ní íjī Ēbérégú nōri ímú 'bā u'daa! Ífj jó agá nōó, lē laá má sī, 'bo á tre gbíríli. ¹⁵ Kā ndreé á tre gbíríli, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú má gārā gá nōgó, ápá fūú jó rī agásí ámvé."

¹⁶ Ŭkú rī 'bā Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rī kú 'í gārā gá cimgbá ágó ní ní ícángará gá 'bētj. ¹⁷ ĩri ní kúru tā 'dĩri ũlúzu ágó ní ní kīnī, "Ēbérégú túgērj rú mí ní íjī 'dĩri, lē ma ruj lazú áni ũkpō sī. ¹⁸ 'Bo má kā treé gbíríli, 'bā rī pi zj ímú má ĩzā koó, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú má drīgē nōgó, nga ápá fūú jó rī agásí ámvé."

¹⁹ Yōsépā vé ámbúgú Pótīfā kā tā ũkú ní ní ũlúú 'í ní 'dĩri yj, 'a ní ve Yōsépā ní ũnjj ũnjj. ²⁰ Pótīfā jī Yōsépā rī muj 'beé jó ángú ũ'yízu rī agá, vūrā 'bāgú rī ní rizú 'bā rī'ba tā ũnjj 'o'ba rī pi ũ'yízu rī agá.

'Bo Yōsépā kā rīi adrii jó ángú ũ'yízu rī agá 'dāá, ²¹ Úpí Múngú rī adrii ĩri be trj, 'bā éšj múké ĩri ní, sē ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ũ'yīi jó ángú ũ'yízu rī agá rī pi ütēepi rī lē Yōsépā rī lēlē. ²² Kúru ágó ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ũ'yīi rī pi ütēepi rī 'bā Yōsépā rī ámbúgú rú 'bā ĩ ní ũ'yīi rī pi drīgē, tā ĩ ní rīi ngáá jó ángú ũ'yízu rī agá 'dāá rī, ku éžj ní céré kuú Yōsépā drīgē. ²³ Ágó ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ũ'yīi rī pi ütēepi rī ē éšj tī tā ázi sī álujanj kuyé, á'diātāsīyā

† 38:26 38:26 Tāmárā rī tā 'o pīrj ndē ma rá: Yúdā 'yo tā rī 'dĩni, á'diātāsīyā Tāmárā lē kōdō mvá tŭj Ērē drāapi rī ní, 'bo Yúdā gá Sélā rī sēgá ĩri ní ágó rú sī. Tāmárā lē tā mērē vé rī 'dŭj ngaá, 'bo Yúdā gá sī. ‡ 38:29 38:29 Pērēzī: Rŭj Pērēzī rī vé íffíi, mváná rī ali 'í ífūzú ũkpō sī. § 38:30 38:30 Zérā: Rŭj Zérā rī vé íffíi, íka.

Úpí Múngú ri Yösépā be trų, sē tā Yösépā ní rií 'oó ri pi céré ri adrií mužú múké.

40

Yösépā ūlū 'bā ī ní ū'yī rī pi vé urobí ē ifífi

¹ Vųđrī ni kā vųū mādā, 'bāgú Ējēpétó vé rī vé 'bā riipi ĩri ní iwá sēepi rī pi ĩrivé 'bā riipi pānga á'dīpi rī be 'okí tā ūnjī, sē 'bāgú rī ā 'a ve ānī rá. ² 'Bāgú Ējēpétó vé rī ā 'a ve ivé ūgalaku riipi iwá sēepi rī nī, āzini ūgalaku riipi pānga á'dīpi rī ní ambamba, ³ ú'bé kōpi jó āngū ū'yīzú āmbúgú āngū ūtēepi rī ní rií ūtēé rī agá, vūrā ī ní Yösépā rī 'yīzú rī agá. ⁴ Āmbúgú riipi āngū ūtēepi rī eži kōpi kú Yösépā drīgé, Yösépā ri kōpi ūtēé nī.

Kōpi kā adrií jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāā caā ú'dú be āco, ⁵ 'bāgú Ējēpétó vé rī vé ágó riipi iwá sēepi ĩri ní rī pi ágó riipi pānga á'dīpi ĩri ní ī ní ū'yī kuú jó āngū ū'yīzú rī agá rī be, urobí nī kōpi ūbīzú ĩrītró, 'bo urobí rī pi vé ifífi āndiāndí.

⁶ Ū'būtīnā rī sī, Yösépā kā mužú kōpi vúgá 'dālé, ndre kōpi adriki kuú izákīzā rú. ⁷ Yösépā ní kúru 'bāgú rī vé ūgalaku rī pi zīzú kīnī, "Āndrū ĩmi adriki kuú izákīzā rú 'dīni āsī?"

⁸ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Urobí ūbī 'bā ĩrītró, 'bo 'bā āzi 'bā ní tā ni ē ifífi ūlūupi ni 'dāāyo."

Kúru Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú ri ícó urobí rī vé ifífi ūlū nī. ĩmi ūlūki drī má ní urobí ĩmi ūbīpi rī ká."

⁹ Kúru 'bāgú rī vé 'bā riipi ĩri ní iwá sēepi rī ní urobí 'i ūbīpi rī ūlūzú Yösépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma, ā ndre peṭi vīnyō vé ni má endreṭi gé. ¹⁰ Peṭi vīnyō vé rī drīṭi be na. Peṭi rī ká í'dó rīū, koro ĩri ní í'dózú fū zozú, ĩri ní 'azú. ¹¹ Á ru 'bāgú rī vé kópō kú má drīgé, má ní vīnyō rī vé ū'a u'duzú, má ní zozú 'bāgú Ējēpétó vé rī vé kópō agá, má ní kópō rī sēzú 'bāgú rī drīgé."

¹² Yösépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rī vé ifífi 'dīni, drīṭi na 'dī'bée, ĩri ú'dú na. ¹³ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī ímú mī trų rá, ĩri mī 'bā gō mívé eži gé ūzi, mī ímú ĩri ní iwá rī sē nī, sū mī ní rií āndúrú sēé ĩri ní rī tīnī. ¹⁴ 'Bo mívé tā eči dō mužú múké, mī ūšū má tā be, 'i 'bā eši múké má ní, mī ūlū mávé tā 'bāgú Ējēpétó vé rī ní, ā trų rī ma jó āngū ū'yīzú rī agá nōósi rá. ¹⁵ Á'diātāsīyā ruki ma ūkpō sī ĩjī 'bā Ēbéré vé rī pi vé āngú agá 'dāāsī. Ējēpétó agá nōgó, á 'o tā āzi ūnjī ī ní ícózú ma 'yīzú ānī ālunāni kuyé."

¹⁶ Āmbúgú riipi pānga á'dīpi rī kā ndreé Yösépā ūlū urobí rī vé ifífi múké, ĩri ní 'yozú Yösépā ní kīnī, "Urobí ūbī kpá ma

rá. Urobí rī kīnī, á ri ūvú na pānga be agá ni pi 'dų mužú drī sī. ¹⁷ 'Bāgú Ējēpétó vé rī vé ngá ī ní á'dí gī rī pi ārevú céré ūvú urugégelésī rī agá, 'bo āriṇá rī pi rikí ngá rī pi teé ūvú rī agá má drīgé 'dígé."

¹⁸ Yösépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rī vé ifífi 'dīni, ūvú na 'dī'bée, ĩri ú'dú na. ¹⁹ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī mī drī lī, ĩri mívé āvū 'yī peṭi sígé. Āriṇá rī pi mívé āvū te rá."

²⁰ Kā mužú caā ú'dú na ni gé, ú'dú 'dāri, ú'dú ī ní 'bāgú rī vé tīngará ā tā ígázú rī. 'Bāgú rī 'bā ūmū, zī ivé ūgalaku rī pi ārevú céré ímú ūmū rī ā nyangará gá. Zī kpá ivé āmbúgú riipi 'i ní iwá sēepi rī pi, āmbúgú pānga á'dīpi rī be ímúzú ūmū rī gé indī.

²¹ 'Bāgú Ējēpétó vé rī ní āmbúgú riipi 'i ní iwá sēepi rī 'bāzú gōzú ivé eži gé ūzi, ā sē rī 'i ní iwá rī sū ĩri ní āndúrú rī sēé rī tīnī. ²² 'Bo 'yī āmbúgú riipi pānga á'dīpi rī peṭi sígé, sū nyo Yösépā ní ĩrivé urobí ūlū rī tīnī.

²³ 'Bo 'bāgú rī vé āmbúgú riipi ĩri ní iwá sēepi rī ūšū Yösépā ā tā kuyé, āvī ĩrivé tā sī rá.

41

'Bāgú rī ūbī urobí

¹ Ílī ĩrī ā vųđrī gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī ūbī urobí kīnī, 'i tu pá kuú yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī tī gé. ² Tī éžīrī usese, rú'bá be mūlímúli ní pi ífúki yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī agá 'dāāsī āmvé nōó, kōpi rikí ízíríkō rī pi nyaá. ³ Tī 'dī'bée ā vųđrī gé, tī uruko éžīrī rú'bá be jiri, ūyī'bá kú gorocce ni pi ífúki kpá yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī agá 'dāāsī āmvé nōó, tukí pá kuú tī usese pá tu'bá kuú yīī gārā gá rī pi ā gārā gá. ⁴ Tī rú'bá be jiri, ūyī'bá kú gorocce 'dī'bée nyaki tī éžīrī usese rú'bá be mūlímúli 'dī'bée rá. Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rī ní aruzú.

⁵ 'Bāgú rī gō kpá ú'dú koó dījī, urobí āzi gō kpá ĩri ūbī dījī, urobí rī agá 'dāā, ndre ūndú ayi drī be éžīrī ūndú peṭi ālu sígé, 'a gbálígbálí, mī be múké múké. ⁶ Vųđrī ni gé, ūndú ífú drī be éžīrī ūndú peṭi ālu 'dīri ā rú'bá gá, kōpi ayikí céré kuú mūnīmūni rú, ūlī íbī ívī ūṭi ní ífūngará gálésī, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī ūnyú ānī rá. ⁷ Ūndú mūnīmūni rú 'dī'bée uteki ūndú 'aapi mī be múké múké 'dī'bée rá. 'Bāgú Ējēpétó vé rī ní kpá aruzú, nī amá rá 'yozú kīnī, ngá rī urobí ūbī 'i nī.

⁸ Kā mužú adrií ū'būtīnā rī sī, 'bāgú rī ē drī ábá céré céré. ĩri ní újógú rī pi zīzú, āzini 'bā tā nī'bā ambamba āngū Ējēpétó vé rī agá rī pi zīzú ímúzú 'i vúgá nōlé. ĩri ní urobí rī ūlūzú kōpi ní, 'bo 'bā āzi urobí rī vé ifífi ūlūupi ĩri ní ālunāni 'dāāyo.

⁹ Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rī vé āmbúgú riipi Iri ní iwá sēepi rī ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "U'dú āndrú rī gé, má ígá tā má ní āndúrú āvizú āni rī gí. ¹⁰ Mī 'a ve āndúrú 'bá ní mívé āmbúgú riipi pāngá á'dípi rī be, 'í be 'bá jó āngū ū'yízú āmbúgú āngū ūtēepi rī ní rīi ūtēe rī agá. ¹¹ Injīnā āzi sī, urobí ūbī 'bá ĩrĭtró āmbúgú riipi pāngá á'dípi rī be, urobí rī pi vé ífífi āndiāndí. ¹² Sā 'dāri gé, Ēbérégú āzi ri adrii 'bá be trū jó āngū ū'yízú rī agá 'dāá, ĩri āt'í'bá āmbúgú āngū ūtēepi rī vé ni. 'Bá ūlúkí urobí 'bá ūbīipi rī ĩri ní, ūlú 'bá ālu ālu vé urobí ē ífífi rá. ¹³ Tā rī pi ngakí nyo ĩ sūú ĩri ní ūlúú 'bá ní rī tñj. 'Bākí ma góó mávé ězī gé ūzi, 'yīkí ágó riipi pāngá á'dípi rī peṭi sígé."

¹⁴ Kúru 'bāgú rī ní 'bá pēzú mužú Yōsépā rī zjzú, koro ĩ ní Yōsépā rī ĩjzú jó āngū ū'yízú rī agá 'dāásí āmvé. Yōsépā ní 'í drĭ'bí fazú, ĩri ní ívé bōngó újázú, ĩri mužú pá tuzú 'bāgú rī endreṭi gé.

¹⁵ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí ūbī ma, 'bo 'bá āzi urobí rī vé ífífi ūlúúpi má ní ní ālunāni 'dāáyo. Á yī kīnī, urobí ūbī dō 'bá rī, 'bá rī ūlú dō mí ní, mí urobí rī vé ífífi ūlú rá."

¹⁶ Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Má ícú urobí rī vé ífífi ūlúú mávé ūkpó sī bā ku, Múngú rī ícú urobí rī vé ífífi ūlú mí ní ní."

¹⁷ Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma kīnī, á tu pá kuú yīi āmbúgú dĭipi dĭdĭ Náyīlī tĭ gé. ¹⁸ Tĭ ězĭrĭ usese rŭ'ba be mŭlĭmŭlĭ ní pi ĩfŭkĭ yīi āmbúgú dĭipi dĭdĭ rĭ agá 'dāásĭ, kŏpi rĭkĭ ĩzĭrĭkŏ rĭ pi nyaá. ¹⁹ Tĭ 'dĭ'bēe ā vŭdrĭ gé, tĭ urukŏ ězĭrĭ rŭ'ba be ĭrĭ, ūyĭ'ba kŭ gorocē ni pi ĩfŭkĭ kpá yīi rĭ agá 'dāásĭ āmvé nŏŏ. Ūkŭ ni, á ndre drĭ tĭ sŭ 'dĭ'bēe tñj rŭ'ba be ĭrĭ, ūyĭ'ba gorocē ni pi āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá nŏgŏ kuyé. ²⁰ Tĭ rŭ'ba be ĭrĭ, ūyĭ'ba gorocē 'dĭ'bēe nyakĭ tĭ usese, rŭ'ba be mŭlĭmŭlĭ ĩfŭ'ba drĭdrĭ rĭ pi rá. ²¹ Kŏpi ká tĭ usese 'dĭ'bēe nyaá gĭ, 'bá āzi ícŏpi nĭĭpi āmápi 'yozú kĭnĭ kŏpi nyakĭ tĭ usese 'dĭ'bēe gĭ 'dĭnĭ ní 'dāáyo, ā'diātāsĭyā kŏpi āwĭkĭ adrii kuú gorocē sŭ ĩ ní adrii ūkŭ rĭ tñj. Kúru má ní aruzú.

²² "Á gŏ kpá urobí āzi ūbī dĭi, urobí rĭ agá 'dāá, á ndre ūndú ayi drĭ be ězĭrĭ ūndú peṭi ālu sígé, 'a gbálĭgbálĭ, mĭ be mŭké mŭké. ²³ Vŭdrĭ ní gé, ūndú gŏ ĩfŭú drĭ be ězĭrĭ ūndú peṭi ālu 'dĭri á rŭ'ba gá, kŏpi ayĭkĭ céré mŭnĭmŭnĭ rŭ, ūlĭ ĩbĭ ĩvĭ ūtŭ ní ĩfŭngará gálésĭ, ūlĭ rĭ koko, sē ūndú rĭ vé bĭ ūnyŭ ānĭ rá. ²⁴ Ūndú mŭnĭmŭnĭ rŭ 'dĭ'bēe utekĭ ūndú drĭ be ězĭrĭ 'a'bēe mĭ be gbálĭgbálĭ 'dĭ'bēe rá. Má ūlú urobí 'dĭri ūjŏgŭ rĭ pi ní, 'bo 'bá āzi ífĭfi ní ūlúúpi má ní 'dāáyo."

²⁵ Kúru Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rĭ ní kĭnĭ, "Āmbúgú mávé rĭ, mívé urobí 'dĭ'bēe ĩrĭtrŏ lŭ céré tā ālu rĭ. Múngú i'da tā 'í ní lēe ngaá rĭ. ²⁶ Tĭ usese ězĭrĭ rŭ'ba be mŭlĭmŭlĭ 'dĭ'bēe, kŏpi ĩlĭ ězĭrĭ rĭ pi vé tā i'da. Ūndú drĭ be ězĭrĭ 'aápi mĭ be gbálĭgbálĭ 'dĭ'bēe, kŏpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ ālu ālu rĭ pi vé tā i'da. Ílĭ ězĭrĭ 'dĭ'bēe agá, ānyāngá rĭ imŭ ka ambamba. Urobí 'dĭ'bēe ālu rĭ. ²⁷ Tĭ ězĭrĭ rŭ'ba be ĭrĭ, ūyĭ'ba gorocē ĩfŭ'ba vŭlé rŭ rĭ pi, kŏpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ rĭ pi vé tā i'da. Ūndú drĭ be ězĭrĭ ayĭipi mŭnĭmŭnĭ rŭ, ūlĭ ĩvĭpi ūtŭ ní ĩfŭngará gálésĭ, kŏopi koko, ūndú rĭ vé bĭ sēepi ūnyŭpi rá 'dĭ'bēe, kŏpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ ālu ālu rĭ pi vé tā i'da. Kŏpi ĩlĭ ězĭrĭ ěbĭrĭ ní imŭzú 'dezú rĭ vé tā i'da.

²⁸ "Tā 'dĭri imŭ 'i nga sŭ má ní ūlúú mí ní rĭ tñj, Múngú i'da mí ní tā 'í ní lēe imŭ ngaá rĭ. ²⁹ Ílĭ ězĭrĭ, ānyāngá rĭ imŭ ka ambamba āngŭ Ējēpétó vé rĭ agásĭ céré. ³⁰ 'Bo vŭdrĭ ní gé, ĩlĭ ězĭrĭ, ěbĭrĭ rĭ imŭ 'de ambamba, 'bá rĭ pi imŭ āvĭ ānyāngá kaápi ambamba āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá rĭ ā tā sĭ rá. Ēbĭrĭ rĭ imŭ 'bá rĭ pi fŭ ūnjĭ ūnjĭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá. ³¹ Ēbĭrĭ rĭ imŭ 'de ūnjĭ ūnjĭ, ānyāngá ǒtŭ kaápi āngŭ rĭ agá ambamba 'dāri vé tā rĭ āvĭ kŏpi drĭgē sĭ rá. ³² Múngú sē urobí rĭ ūbĭ mí vŭ be ĩrĭ, ā'diātāsĭyā Múngú lē tā rĭ 'dŭú ngaá sŭ 'dĭri tñj, ĩri imŭ tā rĭ 'dŭ nga mbelēnjā.

³³ "Bāgú Ējēpétó vé rĭ, lē mí ndā 'bá ūmĭ be tā nĭĭpi mŭkē mŭkē ni, mí 'bā ĩri adrii āmbúgú rŭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ ā tā mbaá. ³⁴ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ, lē mí ūpē 'bá ūgalaku rŭ ni pi āngŭ Ējēpétó vé rĭ agásĭ, kŏpi ā rĭkĭ ānyāngá kaápi ambamba ĩlĭ ězĭrĭ agá 'bá rĭ pi ní rĭ ĩkŭnāā rĭ pi ūmŭ, tŏwŭ ni pi agá, kŏpi ā 'dŭkĭ ālu. ³⁵ Ílĭ ānyāngá ní imŭzú kazú mŭkē 'dĭ'bēe agá, āmbúgú mávé rĭ, lē mí sē tājmbĭ, lē ūgalaku rĭ pi á ūmŭkĭ ānyāngá fĭfĭ rĭ, kŏpi ā ĭkĭ 'bāā kŭrŭ ívé rĭ pi agá jó ānyāngá 'bāzú rĭ pi agá. Lē kŏpi ā 'bākĭ āngaráwá rĭi ānyāngá rĭ ūtēe, ānyāngá ā adri rĭ kŭrŭ rĭ pi agá anigé. ³⁶ Ānyāngá 'dĭri i 'bā ku 'bá āngŭ rĭ agá rĭ pi ní, kŏpi ē imŭkĭ rĭ nyaá sá ěbĭrĭ ní imŭzú 'dezú ūnjĭ ūnjĭ ĩlĭ ězĭrĭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá rĭ gé, ā'diātāsĭyā ěbĭrĭ ā fŭ rĭ 'bá āngŭ nŏri agá rĭ pi ku."

'Bākí Yōsépā rĭ gāvānā rŭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá

³⁷ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ pi ívé ūgalaku rĭ pi be, kŏpi ā'yĭkĭ tā Yōsépā ní 'yoó 'dĭri rá. ³⁸ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ ní 'yozú kīnī, "'Bā nyo ícú 'bá ĩndrĭ Uleterē Múngú vé rĭ ní ású sŭ ágó nŏri tñj ní ĩsŭ rá?"

³⁹ Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rĭ ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Múngú i'da mí ní urobí

rĩ pi vé íffíí céré gí, 'bá ázi úmí be tã nĩĩpi sũ mí tĩnĩ ãlunãni 'dãayo. ⁴⁰Ma mí 'bã adri ãmbúgú rú mávé ùgalaku rĩ pi drĩgé, 'bá mávé rĩ pi céré tã mí ní 'yoó rĩ 'du nga. Má ní adrii 'bãgú rĩ sĩ, ma adri ãmbúgú mí drĩlé gá."

⁴¹Kúru 'bãgú rĩ ní 'yozú Yösépã ní kĩnĩ, "Á 'bã mí nóni adrii ãmbúgú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré." ⁴²'Bãgú rĩ ní ívé kátrĩ* ĩ ní 'ĩ rù sĩi rù 'bã ní gé rĩ injézú suzú Yösépã ã drĩ mvãná gá. ĩri ní Yösépã rĩ úsúzú bõngõ ùnyĩ be ní sĩ, ĩri ní ngã dábú rú ní 'dúúzú 'yízú umbe ní gé. ⁴³'Bãgú rĩ sē ívé 'bã 'deēpi 'í úgóró gá rĩ vé ãrãbiyã húsãni ní rii seé rĩ, Yösépã rĩ únjú ãni nĩ. 'Bã Yösépã ẽndrētĩ gē rĩ pi rikĩ ọ'ú 'dũkọ be uru 'dãã kĩnĩ, "Ĩmi kukĩ lētĩ Yösépã ní!" Tã 'dirĩ lū 'yozú kĩnĩ, 'bãgú rĩ 'bã Yösépã rĩ gávãná rú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá gí.

⁴⁴'Bãgú rĩ ní 'yozú Yösépã ní kĩnĩ, "Má adri dō 'bãgú drããsiyã, 'bã ázi ícõ tã ázi 'oó ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá nõgó mí tĩ ãkõ ku." ⁴⁵'Bãgú rĩ ní Yösépã ã rù 'dazú Zãfẽnãtã Pãneyã. ĩri ní Æsẽnětã rĩ sēzú Yösépã ní ùkú rú. Æsẽnětã rĩ mvã ùkú átálágú Põtífērã kũrũ Ónõ† vé rĩ agá rĩ vé ní. Yösépã ní ẽcízú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré.

⁴⁶Yösépã ní 'dóúú ẽjĩ ngazú gávãná rú 'bãgú Ējēpētō vé rĩ ã pálé gá rĩ gé, ísũ ãkũdē ĩri ílĩ be pũkũ na. Yösépã ku 'bãgú rĩ kú 'dĩgē, rĩ ẽcĩ mụzú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ ãngũ rĩ undrē ní. ⁴⁷Ílĩ ẽjĩrĩ ĩ ní 'yoó ãnyãngã rĩ ka ãni ambamba 'dĩ'bee agá, ãnyãngã ka ãngũ rĩ agá ambamba. ⁴⁸Yösépã ní ãnyãngã kaapi ílĩ ẽjĩrĩ agá ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá rĩ umúzú, ĩri ní 'bãzú jó ãnyãngã 'bãzú rĩ pi agá kũrũ rĩ pi agásĩ. 'Bã ãnyãngã ĩ ní 'aa kũrũ ãlu ãlu ã gãrã gá rĩ kũrũ ĩ ní ãnyãngã rĩ 'ázú 'dãri agá. ⁴⁹Yösépã umú ãnyãngã rĩ ãmbúgú ãmbúgú jó ãnyãngã 'bãzú rĩ pi agá 'dãã, sũ cinyáfã troopi kú ngũ yĩ gãrã gá rĩ tĩnĩ, gõ ãnyãngã rĩ ã ù'bingãrã, ãzini sĩngãrã ní kuú rã, ã'diãtãsiyã ãnyãngã rĩ ambamba, ícókũ ù'bĩ bã ku.

⁵⁰Ēbĩrĩ rĩ ní drĩ 'deúzú kuyē rĩ gé, átálágú Põtífērã kũrũ Ónõ vé rĩ agá rĩ vé mvã ùkú Æsẽnětã tĩ Yösépã ní anji ãgõ ĩrĩ. ⁵¹Yösépã 'da ívé mvã kãyú rĩ ã rù Mãnãsē 'i,‡ kĩnĩ, "Múngú sē mávé İzãngã ã tã ãvĩ mã ẽsĩ agásĩ gĩ, ãzini İzãngã mã ẽsĩ agá 'bã mã ẽtēpĩ vé 'bētĩ ãsãmvú gé rĩ pi ã tã sĩ rĩ, ãvĩ mã ẽsĩ agásĩ gĩ." ⁵²Yösépã 'da ívé mvã 'deēpi kãyú rĩ vú sĩ rĩ ã rù

Ēfērēmã,§ ã'diãtãsiyã kĩnĩ, "Ãngũ mã ní İzãngã nyazú nõri agá, Múngú sē ã gõ mvã ázi tĩĩ gĩ."

⁵³Ílĩ ẽjĩrĩ ãnyãngã ní kazú ambamba ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá rĩ ní deúzú. ⁵⁴Kúru ílĩ ẽjĩrĩ ẽbĩrĩ vé rĩ ní 'dóúú sē Yösépã ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Ẽbĩrĩ rĩ 'de ãngũ Ējēpētō ã gãrã gá sĩ rĩ pi agásĩ céré, 'bo ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré ãnyãngã anigē. ⁵⁵'Bã Ējēpētō vé rĩ pi vé ãnyãngã kã deę, ẽbĩrĩ rĩ 'dó kọpi fuú ùnjĩ ùnjĩ, kọpi 'dóki rii ngoó 'bãgú rĩ bĩlē gá kĩnĩ, ĩ lēki 'bãgú rĩ ã sē ĩ ní ãnyãngã. Kúru 'bãgú rĩ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Ĩmi mụkĩ Yösépã vúgã, tã ĩri ní lūú ĩmi ní rĩ, lē ĩmi 'dũkĩ ngãanga."

⁵⁶Ẽbĩrĩ rĩ kã 'deē ãngũ rĩ agásĩ céré, Yösépã ní jó ãnyãngã 'bãzú rĩ ẽ tĩ zízú, ĩri ní ãnyãngã fĩfĩ rĩ uzízú 'bã Ējēpētō vé rĩ pi ní, ã'diãtãsiyã ẽbĩrĩ rĩ 'de ùnjĩ ùnjĩ ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré. ⁵⁷'Bã ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ãrēvú céré 'dekĩ mụyũ ãnyãngã fĩfĩ jeé Yösépã vúgã ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dãã, ã'diãtãsiyã ẽbĩrĩ rĩ 'de ãngũ vú drĩgē rĩ pi agásĩ céré.

42

Yösépã ẽdrĩpĩ mụkĩ ãnyãngã jeé Ējēpētō gá

¹Yökóbú kã yĩ kĩnĩ, ãnyãngã Ējēpētō gá 'dãlé anigē, ĩri ní 'yozú 'ĩ ẽnjĩpĩ ní kĩnĩ, "Ngã ĩmi ní pá tuzú kú 'dĩgē rizú ĩmi undrēzú ĩmi ãsãmvú gé sĩ 'dĩni rĩ ã'di? ²Á yĩ kĩnĩ, ãnyãngã Ējēpētō gá 'dãlé anigē, ĩmi mụkĩ 'bã ní ãnyãngã rĩ jeé, 'bã adrikĩ rĩ ídri rú, 'bã ùdrãkĩ rĩ ku."

³Kúru Yösépã vé ẽdrĩpĩ mụdrĩ rĩ pi ní 'deúzú mụzú ãnyãngã rĩ jengárã gá Ējēpētō gá 'dãlé. ⁴'Bo Yökóbú pē Yösépã ẽdrĩpĩ Bēnyēmĩnē rĩ mụzú ẽdrĩpĩ vúgã sĩ ĩndĩ kuyē, ã'diãtãsiyã 'o urĩ sĩ, úsũ dēna tã ùnjĩ rĩ mụ ĩri ísũ rá. ⁵İsērélē vé anji rĩ pi mụkĩ 'bã mụ'bã ãnyãngã jengárã gá Ējēpētō gá 'dãlé rĩ pi be trũ, ã'diãtãsiyã ẽbĩrĩ rĩ 'de kpã ãngũ Kãnãnã vé rĩ agá 'dãlé ĩndĩ.

⁶Sã 'dãri gē, Yösépã rĩ gávãná ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dãlé nĩ, rĩ ãnyãngã rĩ sēé jeé 'bã rĩ pi ní nĩ. Yösépã ẽdrĩpĩ kã caã 'dãlé, kọpi ní kũmúci tĩtũzú, ĩ drĩ sĩzú vúgã Yösépã ẽndrētĩ gē. ⁷Yösépã kã 'ĩ ẽdrĩpĩ ndrē, nĩ kọpi ãmã bá, 'bã 'ĩ kú sũ 'ĩ 'bã tũngú ní tĩnĩ, átã kọpi ní ọjgõgõ sĩ, ĩri ní kọpi zízú kĩnĩ, "Ĩmi íbikĩ ímũ İngõósiła?"

Kọpi ní újázú kĩnĩ, "Bã íbikĩ ímũ Kãnãnã gálēsĩ, 'bã ímũkĩ ãnyãngã jeé."

* **41:42** 41:42 Kátrĩ: Kátrĩ 'bãgú rĩ ní sēé Yösépã ní rĩ vé íffíí ĩri 'dĩni, 'bãgú rĩ sē Yösépã ní ùkpõ tãjmbĩ sēzú 'bã rĩ pi ní rù ívé rĩ sĩ. † **41:45** 41:45 Ónõ: Átálágú Ónõ vé rĩ rĩ ùtũ ĩnĩ múngú rú, 'da ùtũ ĩri ní rii ĩnĩ múngú rú 'dirĩ ã rù Rē. Rù Ónõ 'dirĩ Ẽberē tĩ sĩ. Ğĩrĩkĩ tĩ sĩ ĩ zĩ Hellyõpõlĩsĩ. ‡ **41:51** 41:51 Mãnãsē: Rù Mãnãsē 'dirĩ vé íffíí, İzãngã rĩ ã tã ãvĩ ẽsĩ agásĩ gĩ. § **41:52** 41:52 Ēfērēmã: Rù Ēfērēmã 'dirĩ vé íffíí, Múngú sē ã gõ mvã ázi tĩĩ gĩ.

⁸ Yösépā ā nī dō édrīpījī rá drāāāsīyā, édrīpījī nīkī ĩri amá kuyé. ⁹ Yösépā ní urobí ótú 'i ubīipi kōpi ā tā sī 'dāri ígázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'bá āngū úmí' bá ni pi! Īmi imúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní útēe ku rī íngōri?"

¹⁰ Kōpi ní újázú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, adri 'dīni kuyé. 'Bā ātī' bá mívé ni, 'bá imúkí ānyāngā jeé. ¹¹ 'Bá céré anji 'bá ālu vé ni. 'Bá 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi, 'bá adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku."

¹² Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Adri 'dīni kuyé! Īmi imúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní útēe ku rī íngōri?"

¹³ Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'bá mūdri drī ní ĩrī, 'bá céré édrīpī, 'bá anji ágó riipi adriipi āngū Kānānā vé rī agá rī vé ni. 'Bávé édrīpī údú rī ĩri vúlé 'bá étēpi vúgá 'dāá'dā. 'Bávé édrīpī ālu rī drā gí."

¹⁴ Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Sū té má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi 'bá āngū úmí' bá ni pi! ¹⁵ Á lē nījī dō ĩmi rī tā áda 'yo. Á sō úyō 'bāgú rī á rụ sī, ĩmívé édrīpī údú rī ícá dō nōgó kuyé, ĩmi ícókí fūū āngū Ējēpētō vé rī agá nōósí ku. ¹⁶ Lē ĩmi pēkí 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā mụ ĩmi édrīpī rī bīi, ĩmi ace'bee rī pi, ma ĩmi 'be jó āngū ú'yīzú rī agá, mā nī rī amá dō tā ĩmi ní 'yoó rī tā áda. Dō tā ĩmi ní 'yoó rī adri tā áda kuyé, 'bāgú rī á rụ sī, ĩmi 'bá āngū úmí' bá ni pi!" ¹⁷ Yösépā ní kōpi súzú céré jó āngū ú'yīzú rī agá caá ú'dú be na.

¹⁸ Kā mụy adrii ú'dú na ni gé, Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á ru Mungú rī rá, ĩmi 'okí dō sū má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi ídri rá. ¹⁹ ĩmi dō 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi, lē 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā adri jó āngū ú'yīzú rī agá nōgó, ĩmi ace'bee rī pi, lē ĩmi jīkí ānyāngā rī mụzú vúlé 'bá ĩmívé 'bētī āsámuvú gé ēbīrī ní rii fuú 'dā'bee ní. ²⁰ 'Bo ĩmi mụkí ĩmívé édrīpī údú rī ĩjī imụ má vúgá nōlé, ā lū rī 'yozú kīnī, ĩmi rī tā áda 'yo, ā ú'díkí rī ĩmi drāá ku." Yösépā édrīpījī ā'yīkí tā 'dīri rá.

²¹ Kōpi ní átázú ĩ āsámuvú gé sī kīnī, "Ádarú ĩ rī 'bá ĩrīnā tā 'bá ní 'o' 'bá édrīpījī Yösépā ní rī sī. 'Bá ndrekí izāngā ándurú ĩri ní 'i ĩmāmālázú ívé ídri ā tā sī rī rá, 'bo 'bá yīkí ĩrívé tā kuyé, sē 'bá ní rizú izāngā nōri nyazú ānī."

²² Rübēnā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á 'yo ándurú ĩmi ní kuyé? Má kīnī, ĩmi 'díkí mvá rī ku fō! ĩmi gākí yīgá sī. Sē nóni 'bá rī izāngā nya, 'bá ní ĩri 'dijī drāá rī sī." ²³ Kōpi nīkí amá 'yozú kīnī, Yösépā yī tā ĩ ní átá rī gí 'dīni kuyé, ā 'diātāsīyā 'bá āzi rī átāngá kōpi ní átá rī újā nī.

²⁴ Yösépā ní ngazú mụzú kōpi ā gārā gá sī 'dīísí rá, ĩri ní í'dózú ngozú. ĩri ní

'i újázú gōzú kōpi vúgá 'dāá, ĩri ní gōzú átázú kōpi ní dījī. ĩri ní Sīmíyónā rī ĩpézú kōpi āsámuvú gé 'dīgé, ĩri ní 'yozú ā úmbékí ĩri kōpi endreṭi gé 'dīgé.

Yösépā édrīpījī újákí ĩ gōó Kānānā gá

²⁵ Yösépā ní tājmbj sēzú kīnī, ā tókí ānyāngā fífí kōpívé jūrú rī pi agásí, ā 'bākí 'bá ālu ālu vé mūfēngā fífí gōó ĩrívé jūrú agá 'dālē úzi. Ā sēkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí rī kōpi ní mungará gá létí gé 'dīgé. Kā kōpi ní ngá nyanya rī sēé gí, ²⁶ kōpi ní ívé ānyāngā fífí rī pi údrōzú ívé dōngí rī pi á úgōró gá, kōpi ní 'dezú mụzú.

²⁷ Āngū rī kā nījī, kōpi ní pá tuzú. 'Bá ālu kōpi āsámuvú gé 'dīgé, ĩri ní ívé jūrú ē tī zīzú, 'i í'dú rī ānyāngā sēé ívé dōngí rī ní, ísú ívé mūfēngā fífí rī kú jūrú rī agá 'dāá. ²⁸ ĩri ní 'yozú édrīpījī ní kīnī, "Īmi ndrekí drī ká! Újákí mávé mūfēngā fífí gōó vúlé, mūfēngā fífí rī kú mávé jūrú agá nō!"

Kōpi ē eší tī rụcụ, kōpi ā rụ' bá yā kpīrīkpīrī, ógúpí ndre ógúpí rī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Mungú 'o' 'bá 'dīni āsī?"

²⁹ Kōpi ká caá ĩ étēpi Yōkóbū vúgá Kānānā gá 'dāá, kōpi úlúkí tā 'i ngaapi ĩ rụ' bá gá rī pi ārēvū céré ĩri ní, kōpi kīnī, ³⁰ "Gávānā āngū Ējēpētō vé rī agá rī átá 'bá ní ójōgó sī, kīnī 'bá rī āngū Ējēpētō vé rī úmí. ³¹ 'Bá ní 'yozú ĩri ní, "Bá adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku, 'bá 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. ³² 'Bá édrīpījī rú mūdri drī ní ĩrī, 'bá anji 'bá ālu vé ní āngū Kānānā vé rī agá. Mvá údú rī 'bá étēpi vúgá vúlé 'dāá'dā, 'bávé édrīpījī ālu rī drā gí."

³³ "Gávānā Ējēpētō vé rī ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Á lē nījī dō ádarú ĩmi 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. ĩmi kúkí ĩmívé édrīpījī ālu ni kú má be nōgó. ĩmi jīkí ānyāngā rī mụzú ĩmívé 'bá 'bētī āsámuvú gé ēbīrī ní rii fuú 'dā'bee ní. ³⁴ ĩmi mụkí ĩmívé édrīpījī údú rī bīi ĩjī má vúgá nōó, mā nī rī 'yozú kīnī, ĩmi adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku, ĩmi 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. Ma ĩmi édrīpījī rī sē gō ĩmi ní rá, ĩmi ícó écī ānyāngā je āngū nōri agá, 'bá āzi uga ĩmi ku."

³⁵ Kōpi ká rii ívé ānyāngā fífí rī údāá jūrú rī pi agásí āmvé, 'bá ālu ālu ísú ívé mūfēngā fífí rī jūrú rī agá 'dāá! Kōpi ká mūfēngā fífí rī pi ndree, āzini kōpívé étēpi Yōkóbū ká mūfēngā fífí rī pi ndree, kōpi ā rụ' bá yā kpīrīkpīrī. ³⁶ Kōpívé étēpi Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bekí mávé anjīnā rī pi āvī! Yösépā rī nóni 'dāáyo, Sīmíyónā rī kpá 'dāáyo, ĩmi lēkí kpá Bēnyēmīnē rī jījī mụzú! Tā ĩmi ní 'o' 'dīri izāngā sē má ní!"

³⁷ Kúru Rübēnā ní 'yozú étēpi ní kīnī, "Má ĩjī dō Bēnyēmīnē rī ĩgōó kuyé, má ā'yī rá, mí ícó mávé anjī ĩrī 'dī'bee ú'dí rá. 'Í

ku Běnyěmīnē rī má drígé, má ícó Iri jǐjǐ Īgō rá."

³⁸ 'Bo Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Mávė mǎvǎ mǔ 'dǎlé ǎlunǎnī ku, ǎ'diǎtǎsīyǎ ǎdrǐpǐ drǎ gǐ, kukǐ ĩrǐ kú ó'dúkǔlẹ. Tǎ ũnjǐ ĩşǔ dō ĩrǐ ǎđǐ ĩmǐ nǐ tuú rǐ gė lẹtǐ gė 'dǐgė, ĩzǎngǎ rǐ sǐ, ĩmǐ sē ma drǎ rá."

43

Yōsépǎ ǎdrǐpǐ jǐkǐ Běnyěmīnē rī mǔzú Ījǐpétō gǎ 'dǎǎ ĩndǐ

¹ Ebǐrǐ rǐ ǎwǐ 'deé kuú ũnjǐ ũnjǐ ǎngǔ Kǎnǎnǎ vé rǐ agǎ. ² Kōpǐ kǎ ǎnyǎngǎ ĩ nǐ jėé Ījǐpétō gǎ rǐ nǎyǎ dẹđ gǐ, kōpǐvé ǎtẹpǐ Yōkóbū ní 'yozú kōpǐ nǐ kīnǐ, "Īmǐ gōkǐ mǔđ 'bǎ nǐ ǎnyǎngǎ ǎzi jėé."

³ Yǔdǎ ní 'yozú ĩrǐ nǐ kīnǐ, "Ágó ǎmbúgú rǐ ǎtǎ 'bǎ nǐ ũkpó ũkpó kīnǐ, 'Īmǐ ĩjǐkǐ dō ĩmǐvé ǎdrǐpǐ ũđǔ rǐ ĩmǔzú ĩndǐ kuyé, ĩmǐ gōkǐ ícǎ má ǎndrẹtǐ gė đǐjǐ ku." ⁴ Mǐ ǎ'yǐ dō 'bǎ jǐkǐ 'bǎ ǎdrǐpǐ ũđǔ rǐ mǔzú ĩndǐ rá, 'bǎ mǔ ǎnyǎngǎ rǐ je ĩjǐ mǐ ní rá. ⁵ Mǐ kīnǐ dō 'bǎ jǐkǐ ĩrǐ ku, 'bǎ mǔkǐ ku, ǎ'diǎtǎsīyǎ ágó ǎmbúgú rǐ 'yo 'bǎ nǐ kīnǐ, 'Īmǐ ĩjǐkǐ dō ĩmǐvé ǎdrǐpǐ ũđǔ rǐ ĩmǔzú ĩndǐ kuyé, ĩmǐ gōkǐ ícǎ má ǎndrẹtǐ gė đǐjǐ ku."

⁶ Īsērélė ní 'yozú kīnǐ, "Ngǎ ĩmǐ ní ĩzǎngǎ sėzú má ní 'dǐnǐ rǐ ǎ'dǐ? Ngǎ ĩmǐ ní ĩzú ágó ǎmbúgú rǐ ní ĩmǐvé ǎdrǐpǐ ǎzi ǎnigé rǐ ǎ'dǐ?"

⁷ Kōpǐ ní ũjǎzú ĩrǐ ní kīnǐ, "Ágó ǎmbúgú rǐ uzǐ 'bǎ 'bǎvé 'bǎ 'bẹtǐ ǎsǎmvú gė rǐ pǐ ǎ tǎ sǐ kīnǐ, 'Īmǐ ǎtẹpǐ rǐ drǐ ĩdrǐ rǐ? Īmǐ ǎdrǐpǐ ǎzi ǎnigé?" 'Bǎ ũjǎkǐ ǎtǎngǎ ĩrǐ ní 'bǎ uzǐzú rǐ pǐ rá. 'Bǎ ícǎ nǐ ngónǐ 'yozú kīnǐ ĩrǐ 'yo, 'Īmǐ ĩjǐkǐ ĩmǐ ǎdrǐpǐ rǐ ĩmǔzú ĩndǐ?"

⁸ Kúru Yǔdǎ ní 'yozú 'í ǎtẹpǐ Īsērélė ní kīnǐ, "Mǐ ǎ'yǐ 'bǎ 'deki mǔđ Běnyěmīnē be trǔ, 'bǎ ícǎ mǔ ĩrǐ be rá, 'bǎ ǎnji mǐvé rǐ pǐ, mǐ ũlǔngu be, 'bǎvé ǎnǐjǎ rǐ pǐ be, 'bǎ ǎdrǐkǐ rǐ ĩdrǐ rǐ, 'bǎ ũdrǎkǐ rǐ ku. ⁹ Ma ĩrǐ ǎ tǎ mba rá, ma ĩrǐ ĩjǐ Īgō mǐ vǔgǎ nǒlė rá, má ĩjǐ dō ĩrǐ Īgō mǐ vǔgǎ nǒlė kuyé, tǎ nǐ ǎ adri má drígė, má nǐ drǐ ǎdrǐzú ĩdrǐ rǐ rǐ gė. ¹⁰ 'Bǎ ǎzǎkǐ tė dō sǎ kuyé, 'bǎ mǔkǐ tė 'dǎlė gǐ, 'bǎ ǎndǐkǐ tė 'bǎ caǎ vǔ be ĩrǐ gǐ."

¹¹ Kōpǐvé ǎtẹpǐ Īsērélė ní 'yozú kōpǐ ní kīnǐ, "Dō Běnyěmīnē rǐ mǔ ĩmǐ vǔgǎ sǐ ĩndǐ, ĩmǐ tǒkǐ ngǎ mǔkė mǔkė ǎngǔ nǒrǐ agǎ rǐ pǐ ĩmǐvé jǔrǔ rǐ pǐ agǎsǐ, ĩmǐ jǐkǐ sėé ágó ǎmbúgú rǐ ní fėfė rǐ. Īmǐ tǒkǐ ũdu ngǔpǐ ndrǐndrǐ nǐ, ũnyú, ngǎ tǐbǐ ǎ'dǐzú ǎjǐ be ngǔ 'bǎ ndrǐndrǐ nǐ pǐ, mǐrė, kǔmǔrǒ, ǎzǐnǐ ǎlǐmǒndǎ. ¹² Īmǐ 'đukǐ mǔfėngǎ fǐfǐ ĩmǐ nǐ ĩşǔ ĩmǐvé jǔrǔ agǎ rǐ pǐ mǔzú ĩndǐ, ĩmǐ 'đukǐ mǔfėngǎ rǐ ǎzi gbǎ ĩmǐ nǐ ĩşǔ 'đǐrǐ pǐ mǔzú ĩndǐ, ĩmǐ ũjǎkǐ ĩmǐ nǐ ĩşǔ jǔrǔ rǐ pǐ agǎ rǐ pǐ gǒzú vǔlė, sǎ ǎzi nǐ sǐ 'bǎ ǎzi ku mǔfėngǎ fǐfǐ 'đǐrǐ tǎlǎvǐ sǐ. ¹³ Īmǐ jǐkǐ

ĩmǐ ǎdrǐpǐ Běnyěmīnē rǐ mǔzú ĩndǐ, koro ĩmǐ 'deki mǔđ ágó ǎmbúgú rǐ vǔgǎ 'dǎlė. ¹⁴ Mǔngǔ ũkpō 'Dǐpǎ ǎ sė ágó rǐ ǎ ǎşǐ ǎ adri ĩdrǐkǐdrǐ ĩmǐ ní, ǎ ǎyǔ rǐ Sǐmǐyónǎ pǐ Běnyěmīnē be ĩgōó vǔlė. Dō mǎvé ǎnǐjǎ rǐ pǐ ǎvǐ dẹ má drígė sǐ cėrė, kōpǐ ǎvǐkǐ ĩngǎ ĩyǐ."

¹⁵ Yōkóbū vé ǎnji rǐ pǐ ní fėfė Yōkóbū ní lėé ǎ jǐkǐ sėé ágó ǎmbúgú rǐ nǐ rǐ pǐ 'đuzú, kōpǐ 'đukǐ mǔfėngǎ fǐfǐ ĩ nǐ ĩşǔ jǔrǔ agǎ rǐ pǐ, kōpǐ 'đukǐ kpǎ ǎzǐnǐ gbǎ ĩ nǐ ĩşǔ jǔrǔ agǎ 'đǐrǐ pǐ, kōpǐ jǐkǐ Běnyěmīnē rǐ mǔzú ĩndǐ. Kōpǐ nǐ mǔzú cazú Ījǐpétō gǎ 'dǎlė, kōpǐ ní 'í 'dazú Yōsépǎ ǎndrẹtǐ gė. ¹⁶ Yōsépǎ kǎ Běnyěmīnē pǐ ndrėé 'í ǎdrǐpǐ be, ĩrǐ ní 'yozú ívé 'bǎ rǐpǐ ívé ngǎ jó agǎ rǐ pǐ ũtėepǐ rǐ ní kīnǐ, "'Í jǐ 'bǎ 'dǐ'bėe mǔzú mǎvé jó agǎ 'dǎǎ, 'í ĩ ndrǐjǐ, mǐ ǎ'dǐ, 'bǎ nyakǐ rǐ kōpǐ be ũtǐ mgbǐmgbǐ gė 'dǐgė."

¹⁷ Ágó rǐ ní ndrǐjǐ rǐ ĩzú ǎ'dǐzú, sǔ Yōsépǎ ní 'yoó 'í nǐ rǐ tǐnǐ, ĩrǐ ní kōpǐ jǐzú mǔzú Yōsépǎ vé jó agǎ 'dǎlė. ¹⁸ Kǎ kōpǐ jǐjǐ mǔzú Yōsépǎ vé jó agǎ 'dǎǎ, kōpǐ 'okǐ ũrǐ sǐ. Kōpǐ 'í dǒkǐ rǐ ĩşǔyǐ kīnǐ, "Ījǐkǐ 'bǎ nǒgǒ mǔfėngǎ fǐfǐ ĩ nǐ ǎndǔrǔ ũ'bǎǎ gōó 'bǎvé jǔrǔ agǎ rǐ pǐ vé tǎ sǐ. Ágó ǎmbúgú rǐ lė 'bǎ urǔyǐ 'bǎǎ adri tǔđǎrǐ ívé nǐ rǐ, lė dǒngǐ 'bǎvé rǐ pǐ u'dđǔ 'bǎ drígė sǐ rá."

¹⁹ Kúru kōpǐ ní 'dezu mǔzú ǎtǎzú Yōsépǎ vé ágó rǐpǐ ĩrǐvé ngǎ jó agǎ rǐ ũtėepǐ rǐ ní kėtǐlė gǎ 'dǎǎ. ²⁰ Kōpǐ kīnǐ, "ǎmbúgú 'bǎvé rǐ, ǎndǔrǔ 'bǎ ĩmǔkǐ drǐdrǐ nǐ ǎnyǎngǎ jėé nǒgǒ rá. ²¹ 'Bo vǔrǎ 'bǎ nǐ mǔzú lazú rǐ gė, 'bǎ kǎ 'bǎvé jǔrǔ rǐ pǐ ǎ tǐ ǎyǔyǔ, 'bǎ ǎlu ǎlu gō ívé mǔfėngǎ fǐfǐ ǎnyǎngǎ jezú rǐ ĩşǔ vǔgǔ rǐ vǐ sǐ. 'Bǎ ĩjǐkǐ mǔfėngǎ fǐfǐ rǐ pǐ ĩgōó vǔlė nǒ. ²² 'Bǎ nǐkǐ kuyé ǎ'dǐ ũ'bǎ 'bǎvé mǔfėngǎ fǐfǐ rǐ pǐ gōó 'bǎvé jǔrǔ rǐ pǐ agǎ nǐ. 'Bǎ ĩjǐkǐ kpǎ mǔfėngǎ ǎzi ĩmǔzú ĩndǐ ǎnyǎngǎ ǎzi jezú ǎnǐ."

²³ Ágó rǐpǐ ngǎ jó agǎ rǐ ũtėepǐ rǐ ní 'yozú kīnǐ, "Īmǐ 'okǐ ũrǐ sǐ ku, má ǎ'yǐ ĩmǐvé mǔfėngǎ fǐfǐ rǐ pǐ gǐ. Mǔngǔ ĩmǐ ní rǐ ĩjǐjǐ ĩmǐ ǎtẹpǐ rǐ pǐ be rǐ, ũ'bǎ mǔfėngǎ fǐfǐ rǐ pǐ gōó ĩmǐvé jǔrǔ rǐ pǐ agǎsǐ nǐ." Kúru ĩrǐ ní Sǐmǐyónǎ rǐ ĩjǐzú ĩfǔzú jó ǎngǔ ũ'yǐzú rǐ agǎ 'dǎǎsǐ ǎmvė kōpǐ vǔgǎ nǒó.

²⁴ Ágó rǐpǐ ngǎ jó agǎ rǐ ũtėepǐ rǐ ní ǎgō 'dǐ'bėe jǐzú mǔzú Yōsépǎ vé jó agǎ 'dǎǎ. ĩrǐ ní kōpǐ nǐ yǐjǐ sėzú, kōpǐ ǎ ũjǐkǐ rǐ ĩ pá ǎnǐ. ĩrǐ nǐ kpǎ ǎnyǎngǎ sėzú kōpǐvé dǒngǐ rǐ pǐ ní. ²⁵ Kōpǐ ũdėkǐ fėfė ĩ nǐ lėé sėé Yōsépǎ ní rǐ kǔ ĩnǒgǒsǐ rǐzú Yōsépǎ rǐ ũtėzú, kǎdō ícǎ ũtǐ mgbǐmgbǐ gė 'dǐgė, ĩ sėkǐ rǐ ĩrǐ ní, ǎ'diǎtǎsīyǎ kōpǐ yǐkǐ kīnǐ, ĩ ĩmǔ ĩnyǎ nǎyǎ Yōsépǎ pǐ be trǔ.

²⁶ Yōsépǎ kǎ ícǎ 'bẹtǐ nǒlė, kōpǐ ní fėfė ĩ nǐ ĩjǐ rǐ pǐ 'í 'đuzú sėzú ĩrǐ ní. Kōpǐ nǐ kǔmǔcǐ ũtǐzú, ĩ drǐ sǐzú vǔgǎ ĩrǐ ǎndrẹtǐ

gé. ²⁷ Yösépā kā kōpi ezií, Íri ní zizú kīnī, “Ímivé étēpi adriipi ārākā rú Ími ní tā ni lūú má ní rī Íri íngóni? Íri drī Idrī rú?”

²⁸ Kōpi ní újázú Íri ní kīnī, “Mívé ātí'ba 'bá étēpi rī drī Idrī rú, Íri múké.” Kōpi ní kumūci útīzú vūgá Íri Ínjīzú.

²⁹ Yösépā kā 'í édrīpi Bēnyēmīnē ī ní adrii Íri be éndrēpi ālu rī ndree, Íri ní zizú kīnī, “Ímivé édrīpi údú rú Ími ní tā ni lūú má ní rī Íri adriipi 'dī?” Íri ní gōzú 'yozú kīnī, “Má mvá rī, Múngú ā 'bá éšī múké mí ní.” ³⁰ Koro Yösépā ní fūzú jó rī agāsī, Íri ní mužú fizú ívé jó lazú rī agá, Íri ní í'dózú ngozú, ā'diātāsīyā lē édrīpi Bēnyēmīnē rī ambamba.

³¹ Kā 'í mīlētī újījí gī, Íri ní éšī úmbézú, Íri ní ífūzú āmvé. Íri ní 'yozú ātí'ba rī pi ní kīnī, “Ími íjīkí ínyá rī awaá.”

³² Sēkí Yösépā ní ínyá rī ó'dúkūlē, Írivé édrīpi ní sēkí túngú, 'bá Éjēpētó vé rī pi ní sēkí túngú, ā'diātāsīyā 'bá Éjēpētó vé rī pi nyakí ínyá 'bá Ébérē vé rī pi be trū ku, kōpi gākí 'bá Ébérē vé rī pi sī. ³³ 'Bākí Yösépā édrīpi úrí Yösépā éndrēti gé ílí ī ní kōpi tízú rī vú sī, í'dózú mvá kāyú rī vūgá cazú mvá údú rī vūgá, kōpi ríkí ī úndré ī āsámvú gé sī, sē kōpi āyákí ānī āyāyā. ³⁴ Awakí ínyá Yösépā vé misá drīge rī, jīkí sēé kōpi ní, sēkí Bēnyēmīnē vé rī caá vú sī tōwú ndē édrīpi vé rī rá. Yösépā édrīpi ríkí ngá nyaá, āzini ngá mvūú Yösépā pi be trū, 'bá āzi uga kōpi kuyé.

44

Yösépā vé kópó ógúpi ógúogū rī

¹ Yösépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī útēepi rī ní kīnī, “Mí ütō ānyāngā āgō 'dī'bée vé jūru rī pi agāsī tré tré, kōpi ní ícō 'duqí bā rá ní. Mí ú'bā 'bá ālu ālu vé mūfēngā gōō Írivé jūru agá 'dāá vulé.

² 'Í 'bā mávé kópó ógúpi ógúogū rī mvá údú rī vé jūru agá, 'í 'bā kpá Írivé mūfēngā ānyāngā jezú rī gōō jūru rī agá 'dāá vulé.” Ágó rī 'du tā rī ngaá sū Yösépā ní 'yoó rī tīnī.

³ Ángū rī kā ówú, ī ní āgō 'dī'bée pēzú mužú ívé dōngí rī pi be. ⁴ Kōpi kā drī mvū vūú kūrū rī agāsī rárá rú kuyé, Yösépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī pi útēepi rī ní kīnī, “'Í mvā āgō 'dī'bée ā vūdrī gé sī, mí íšú dō kōpi gī, 'í zī kōpi 'dīni, 'Á 'o Ími ní tā múké, ngá Ími ní tā ūnjī 'ozú 'dīni rī ā'di? ⁵ Kópó 'dīri mávé āmbúgú rī ní rizú ngá mvuzú ānī rī, Íri kpá rī éndrī ndrī ānī. Tā Ími ní 'oó 'dīri ūnjī.”

⁶ Ágó rī kā mvūú kōpi íšú, Íri ní 'yozú kōpi ní sū Yösépā ní 'yoó 'í ní rī tīnī. ⁷ Kōpi ní

újázú Íri ní kīnī, “Tā mí ní rī átá 'dīni rī ā'di? 'Bā ātí'ba mívé ní, 'bá ícókí tā 'oó 'dīni ku. ⁸ Mūfēngā fīfī 'bá ní íšú 'bávé jūru agá rī pi, 'bá íjīkí Kānánā gá 'dāásī sēé gōó mí ní rá. 'Bá ícō mívé āmbúgú rī vé ngá ógúpi ógúogū, dōku dábú ūgū Írivé jó agá 'dāásī ímúzú índī íngóni ngóni? ⁹ Dō mí íšú āmbúgú rī vé kópó 'bá ālu vūgá 'bá āsámvú gé nōgó rá, ā 'dīkí 'bá 'dīri drāá rá, 'bā ímbītā ī ní kuú nō'bée gō adri túgērī mívé ní.”

¹⁰ Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, “Múké, ā adri sū Ími ní 'yoó rī tīnī. 'Bá ī ní kópó rī íšú Íri vūgá rī, Íri adri túgērī rú ní. Ími ímbītā ī ní kuú 'dī'bée, Ími adri tā ākó, ī Ími oyú rá.”

¹¹ Koro 'bá ālu ālu ní ívé jūru í'dúzú 'bázú vūgá, kōpi ní tī ni oyuzú. ¹² Kuru ágó riipi Yösépā vé ngá jó agá rī pi útēepi rī ní í'dózú kōpívé jūru ā 'a ndāzú, í'dó ndāá mvá kāyú rī vé rī agá, cimgbá cazú mvá údú rī vé rī agá. Íšú kópó rī Bēnyēmīnē vé jūru agá. ¹³ Bēnyēmīnē édrīpi ká tā 'dīri ndree, kōpi ūsíkí ívé bōngó ī rú'ba gá sī kpélékpélé.* Kōpi ní ívé ānyāngā rī pi ūdrōzú ívé dōngí rī pi ā úgórú gá, kōpi ní í'újázú gōzú vulé kūrú rī agá 'dālē ūzi.

¹⁴ Yūdā pi édrīpi be, kōpi ká caá 'dālē, kōpi íšúkí Yösépā rī drī jó agá, kōpi ú'békí ī vūgá sī Yösépā éndrēti gé. ¹⁵ Yösépā ní 'yozú kīnī, “Ngá Ími ní 'oó 'dīni rī ā'di? Ími nīkí 'yozú kīnī, 'bá má tīnī nōri, ma ícō éndrī ndrī tā rī nīzú ámázú ānī rá 'dīni kuyé?”

¹⁶ Yūdā ní újázú kīnī, “Āmbúgú mávé rī, 'bá 'yokí rí mí ní íngóni? Tā lūúpi kīnī 'bá tā ākó rī ā'di? Múngú í'da tā 'bá ní 'oó ūnjī rī āmvé gī. Āmbúgú mávé rī, 'bá 'bá édrīpi ī ní kópó rī íšú Írivé jūru agá rī pi be, 'bá nóni túgērī mívé ní.”

¹⁷ 'Bo Yösépā ní 'yozú kīnī, “Má ícō tā 'oó sū 'dīri tīnī ku! 'Yēná ágó ī ní kópó rī íšú vú ní gé rī, Íri adri mávé túgērī rú ní. Ími ímbītā ī ní kuú 'dī'bée, Ími tā ākó, Ími ícō gō Ími étēpi vūgá 'dāá rá tā be kīri.”

Yūdā mā ágó āmbúgú rī Bēnyēmīnē vé tā sī

¹⁸ Kuru Yūdā ní 'dezú mužú Yösépā vūgá 'dāá, Íri ní Yösépā rī mázú kīnī, “Āmbúgú mávé rī, ma ātí'ba mívé ní, mí ā'yī, má 'yo tā má tī gé sī mí éndrēti gé nōgó. Mívé ūkpó ā adri dō sū 'bāgu rī vé rī tīnī drāāsiyā, lē mí 'a ā vé má ní ku. ¹⁹ Āmbúgú mávé rī, āndurú 'í zī 'bá ātí'ba mívé rī pi, mí kīnī, ‘Ímivé étēpi anigé? Dōku ímivé édrīpi anigé?’ ²⁰ 'Bá újákí mí ní, 'bá kīnī, “Bávé étēpi rī anigé, Íri ārākā

* 44:13 44:13 Kōpi ūsíkí ívé bōngó ī rú'ba gá sī kpélékpélé: Kōpi ūsíkí ívé bōngó, ā'diātāsīyā ī ní kópó rī íšú Bēnyēmīnē vé jūru agá rī sī, sē kōpi ní Izāngā.

rú, tị mva ágóná āzi ịsụ ākūdē ịri ārākā rú. Mv́á ágóná rí vé ẹdrípị drá gí, kòpívé ẹndrẹpị agá, mv́á 'yéná í ní kuú rí ịri 'i, ẹtẹpị lẹ ịri ambamba.'

²¹ "Í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Ími ịjịkí ịri má vúgá nọó, má ndre ịri má mị sị.' ²² 'Bá 'yokí mí ní, 'bá kīnī, 'Mvá ágó rí ícọ 'í ẹtẹpị rí kuú ku, ku dọ ẹtẹpị rí gí, ẹtẹpị rí drá rá.' ²³ 'Bo 'í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Ími ịjịkí dọ ịmi ẹdrípị ụdụ rí ịmụ má vúgá nọó ku, ụm̀vólésí ịmi ndrekí má ẹndrẹtị dījị ku.' ²⁴ 'Bá ká gōó vúlé mívé átí' 'bá 'bá ẹtẹpị vúgá 'dálé, 'bá ụlúkí ịri ní tá mí ní 'yoó rí rá.

²⁵ "'Bá ẹtẹpị gō 'yoó kīnī, 'Ími gōkí mụyú 'bá ní ányāngá āzi jeé.' ²⁶ 'Bo 'bá ụjákí ịri ní, 'bá kīnī, 'Mí á'yí dọ 'bá ẹdrípị ụdụ rí mụyú 'bá be ku, 'bá ícókí mụyú ku. 'Bá ẹdrípị ụdụ rí mụ dọ 'bá be kuyé, 'bá ícókí ágó ả́m̀búgú rí ẹ m̀lẹtị ndreé ku.'

²⁷ "'Bá ẹtẹpị ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Ími n̄kí rá 'yozú kīnī, ụkú máv́é rí tị má ní anjị ágó ịrị. ²⁸ Mvá ágó rí āzi fū mụzú ả́m̀v́é má rụ' 'bá gá sị gí, má kīnī, 'Ụndíkí ịri kpélékpélé gí." 'Í dọzú ịngógọs' 'dāá, á gō ịri ndreé kuyé. ²⁹ 'Ími ịjịkí dọ mv́á ịmbítá ả́lu 'dírí mụzú ịndí, tá ụn̄jị ịsụ dọ ịri gí, ịmi sẹ máv́é ả́rākā nōrí fí 'bụ́ agá ịzāngá agá.'

³⁰ "Ả́m̀búgú máv́é rí, má ícọ mv́í gōó má ẹtẹpị vúgá 'dāá mv́á rí ả́kọ́ ku, 'bá ẹtẹpị rí adri idri rú mv́á rí ní adri idri rú rí sị, ³¹ 'bá ẹtẹpị ndre dọ mv́á ágó rí 'bá ả́sámvú gí 'dāáyo, 'bá ẹtẹpị rí drá rá. 'Bá mív́é átí' 'bá nō' 'bée, 'bá sẹ 'bá ẹtẹpị dēepi gí 'dári drá rá. ³² Ả́m̀búgú máv́é rí, á 'yo má ẹtẹpị ní, má kīnī, 'Ma ícọ mv́á ágó rí á tá mba rá. Má ịjị dọ mv́á ágó rí Ịgōó vúlé nọó kuyé, tá ní ả́ adri má dríge mụzú nyonyo.'

³³ "Ả́m̀búgú máv́é rí, lẹ má áwí adri nōgọ tųgẹrị rú mv́á ágó rí ả́ vūrā gá, mí á'yí mv́á ágó rí, kọpí á mvíkí gōó 'í ẹdrípị be 'bẹtị' 'dāá. ³⁴ Mvá ágó rí mụ dọ má vúgá sị ịndí kuyé, ma ícọ mv́í gō má ẹtẹpị vúgá 'dálé ịngóni? Á lẹ ịzāngá má ẹtẹpị vé rí ndreé ku."

45

Yósépá 'i da 'i n̄jị ẹdrípị ní

¹ Yósépá ká ndreé 'í ícọ 'í ẹsị ụmbé ívé átí' 'bá rí pi ẹndrẹtị gé bá ku, ịri ní 'yozú ívé átí' 'bá rí pi ní kīnī, "Lẹ ịmi fúkí má gārā gá nōósí céré ả́m̀v́é!" Sá Yósépá ní 'í 'dazú ẹdrípị ní rí gé, 'bá āzi tųngú ní 'dāáyo, kọpí 'yéná ẹdrípị be. ² Ịri ní 'í dọzú ngozú ụ' 'dúkọ́ be uru 'dāá, 'bá Ẹjẹpétó vé rí pi yikí rá, ụlúkí tá Yósépá ní ngozú 'dírí 'bá 'bágú rí vé jó ả́sámvú gé rí pi ní rá.

³ Yósépá ní 'yozú ẹdrípị ní kīnī, "'Bá rí ma 'i, Yósépá 'i! Má ẹtẹpị rí drí nyo idri rú?" 'Bo Yósépá ẹdrípị ícókí ịri ní

tá 'dírí ụjá bá ku, ả́'diātāsīyā ụrị́ fụ kọpí ambamba, kọpí ní Yósépá ả́ rụ' 'bá ndreé rí sị.

⁴ Kúru Yósépá ní 'yozú ẹdrípị ní kīnī, "Ími ịtrúkí ịmi ịnyiná má vúgá nọó." Kọpí ká í útrú rí vúgá 'dāá, ịri ní 'yozú kīnī, "Ma ịmivé ẹdrípị Yósépá ịmi ní ọtụ sée jeé, í ní ịjị ả́ngú Ẹjẹpétó vé rí agá rí 'i! ⁵ 'Bo lẹ ịmi adrikí ịzāngá sị ku, āzini lẹ ịmi ẹsị ả́ rí veé ịmi ả́sámvú gé sị tá ịmi ní má sée jeé rí ả́ tá sị ku. Múngú ịpẹ má ịmúzú ịmi ní nọó drídrí, má ịmụ rí ịmi idrí bēnī. ⁶ Ẹbírị́ 'de ả́ngú rí agá ụn̄jị ụn̄jị, 'dụ nóni caá ịlị ịrị, ẹbírị́ rí āzi rí gō 'de ca ịlị tọwụ, 'bá āzi gō ỏ́m̀v́ú 'áa ku, gōkí kpá ả́nyāngá ịkūnāá ku. ⁷ 'Bo Múngú ịpẹ má ịmúzú ịmi ní drídrí, má ịmụ rí ịmi tá mbaá ịmivé 'bá 'bẹtị ả́sámvú gé rí pi be, ịmi adrikí rí idri rú.

⁸ "Adri 'yozú kīnī, ịmi ịpēkí ma nōgọ n̄ 'díní kuyé, Múngú ịpẹ ma n̄. Múngú 'bá ma adrii ụgalaku 'bágú rí vé ní, āzini 'bá ma adrii ả́m̀búgú rú 'bá ả́ngú Ẹjẹpétó vé rí agá rí pi dríge. ⁹ 'Ími ụjákí ịmi gōó vúlé má ẹtẹpị vúgá 'dálé mbēlẹ, ịmi 'yokí ịri ní, 'Mí mv́ọpị́ Yósépá 'yo 'díní kīnī, "Múngú 'bá ma ả́m̀búgú rú ả́ngú Ẹjẹpétó vé rí dríge. Lẹ ẹ ịmụ má vúgá nọó mbēlẹ, ẹ iza sa ku."

¹⁰ Ịri ịmụ adri ả́ngú Góséní vé rí agá, ịnyiná má gārā gá. Ịri adri anjina ívé rí pi be, anjina ẹnjipị ní tị rí pi be, ívé kábíló rí pi be, ndrị́ rí pi be, tị rí pi be, ngá ả́rėvú ívé rí pi be céré. ¹¹ Ma ịri ní ả́nyāngá sẹ rá, ả́'diātāsīyā ẹbírị́ rí āzi rí gō ịmụ 'de ịlị tọwụ ụn̄jị ụn̄jị. Ịmụ dọ ívé 'bá 'bẹtị ả́sámvú gé rí pi be, āzini ívé ả́nyápá rí pi be ku, kọpí ịmụ ụdrá rá ẹbírị́ rí sị."

¹² Yósépá ní gōzú 'yozú kọpí ní kīnī, "Ími ndrekí nóni ma ịmi mị sị gí, má ẹdrípị Bēnyēmínẹ ndre kpá ma 'í mị sị gí, ádarú 'bá átāngá átāpí rí ma 'i, Yósépá 'i. ¹³ 'Ími mụkí tá 'bá rí pi ní ma ịnjizú ả́ngú Ẹjẹpétó vé rí agá nōgọ, āzini tá ả́rėvú céré ịmi ní ndreé rí pi ụlúú má ẹtẹpị ní. Ịmi ịjịkí má ẹtẹpị rí ịmụ má vúgá nólé mbēlẹ."

¹⁴ Yósépá pi ní í 'u'dezú ẹzizú bēdrị́ sị ẹdrípị Bēnyēmínẹ be, ả́yikó sị, kọpí ní 'í dọzú ngozú. ¹⁵ Yósépá ní rizú 'í ẹdrípị u'dezú ẹzizú mụzú ả́lu ả́lu bēdrị́ sị, ả́yikó sị, ịri ní 'í dọzú ngozú. Vúdrị́ ní gé, ẹdrípị ní 'í dọzú átázú ịri be.

'Bágú rí zị Yókóbú rí ịmúzú Ẹjẹpétó gá

¹⁶ Ụ' 'dúkọ́ rí ká caá 'bágú rí vé kání agá 'dāá kīnī, Yósépá ẹdrípị ícókí gí, 'bágú rí ívé ụgalaku rí pi be, adrikí céré ả́yikó sị.

¹⁷ 'Bágú rí ní 'yozú Yósépá ní kīnī, "'Í lú mí ẹdrípị ní, kọpí ả́ ụ' 'bákí ívé ả́nyāngá rí pi céré ívé dōngi rí pi á ụgóró gá, kọpí ả́ ụjákí í gōó vúlé Kānānā gá 'dāá ụzi. ¹⁸ Kọpí ả́ mụkí í ẹtẹpị rí ịjị ịmúzú ịrívé 'bá 'bẹtị

ásámvú gé rī pi be nólé, ma kōpi ní vūrā múké ní sē āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó rá, kōpi ānyāngā ʔsū nya 'a ní gé, ʔri kōpi ní āyīkō sē.

19 “Í lū kōpi ní, kōpi ā jīkī ārābīyā ī ní rīi seése rī pi muzú Ējēpētō agá nōósī indī, kōpi ē ʔjīkī rī ʔvé anjīnā rī pi imúzú ānī ūkú rī pi be, āzini kōpi ē ʔjīkī rī ʔétēpi rī imúzú ānī. 20 Kōpi ā kuki ngá ʔvé rī pi kú vúlé 'dāá, ā'diātāsīyā kōpi imú ngá múké múké ní pi ʔsū āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó rá.”

21 ʔsērélē vé anjī āgō rī pi ā'ýkī tā 'bāgú rī ní 'yoó rī 'duʔ ngáá rá. Yōsépā sē kōpi ní ārābīyā ī ní rīi seése rī pi, ānyāngā be, kōpi ā mviiki rī gōó ānī 'bētī, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tīnī. 22 Yōsépā awa kōpi ní bōngó ū'dī rú ní pi, 'bo sē Bēnyēmīnē ní mífēngā fífī ʔnǎǎpi ʔnǎǎnjǎ ní mūdūrūlū na (300), sē kpá ʔri ní bōngó ū'dī rú ní pi tōwū. 23 Ngá Yōsépā ní pēe muzú 'í ʔtēpi ní rī pi dōngī āgō muđrǎ, ū'bākī ngá múké múké Ējēpētō vé rī pi kōpi ā úgóró gá, dōngī ūkú rú ní pi muđrǎ, ū'bākī ānyāngā fífī, pánga, āzini ngá ūrūko nyaanya ní pi, ā tu rī ʔcǎ rī imúzú ānī. 24 ʔri ní kōpi pēzú muzú. ʔri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ʔmi āwākī ʔmi āsámvú gé sī létī gé 'dīgē ku!”

25 Kōpi ní ngazú fūzú āngū Ējēpētō vé rī agásī, kōpi ní mvizú gōzú ī ʔtēpi Yōkóbū vūgá āngū Kānānā vé rī gé 'dāá. 26 Kōpi ní ūlūzú Yōkóbū ní kīnī, “Yōsépā rī drǎ ʔdri rú! 'Bākī ʔri gāvānā rú āngū Ējēpētō vé rī agá.” ‘Bo tā 'dīri sē Yōkóbū ní āyāngará, ʔ'ýjǎ tā kōpi ní ūlūú 'í ní 'dīri kuyé. 27 Kōpi ká tā Yōsépā ní 'yoó ī ní rī ūlūú Yōkóbū ní, Yōkóbū ká ārābīyā ī ní rīi seése Yōsépā ní ʔpēe imú 'í bīī 'dī'bēe ndree, ʔrivé yīkǎ gō ícá múké. 28 ʔsērélē ní kúru 'yozú kīnī, “ʔri ícá adri tā ʔgbǎ! Mávē mvá Yōsépā rī drǎ ʔdri rú! Á lē muʔ ʔri ndree ūgbále, ma ʔbǎ drā ndō.”

46

Yōkóbū nga muʔ Ējēpētō gá

1 Kúru ʔsērélē ní 'dezú muzú āngū Ējēpētō vé rī gé 'dāá, 'du ʔvé ngá rī pi ārēvú céré muzú indī. Ká muʔ caá kūrú Bērīsēbā vé rī gé, ʔri ní rōbōñō zázú Múngú 'í ʔtēpi ʔsáká vé rī ní.

2 Múngú ní átázú ʔsērélē be urobí agá ʔnjǎ rī sī kīnī, “Yōkóbū, Yōkóbū.”

Yōkóbū ní újázú kīnī, “Ma nō.”

3 Múngú ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'í, Múngú mí ʔtēpi vé rī. 'Í 'o ʔrǎ sī ku, 'í mu ʔngū Ējēpētō vé rī gé, ma ūmvúlēsī sūrú mívé rī sē izú tré, kōpi ícá sūrú āmbúgu.

4 'Bá mu mí be trǎ Ējēpētō gá 'dālē. Ádarú ma ūmvúlēsī mí ʔjǎ ʔgō vúlé nólé đǎjǎ rá. Mí

úmvúlēsī drǎ Yōsépā gārā gá, ʔri mí mǎ ʔjǎ nī.”

5 Kúru Yōkóbū ní fūzú kūrú Bērīsēbā vé rī agásī, ʔrivé anjī āgō rī pi ní ʔvé ʔtēpi Yōkóbū rī jízú tuzú ʔvé anjīnā rī pi be, ʔvé ūkú pi be, ārābīyā ī ní seése 'bāgú rī ní ʔpēe rī agá. 6 Kōpi jīkī ʔvé ānyāpā rī pi, āzini ā'bú ī ní ʔsū āngū Kānānā vé rī gé 'dālē rī pi muzú indī. Yōkóbū pi ʔvé anjīnā rī pi be céré 'dekí muʔ āngū Ējēpētō vé rī gé 'dāá. 7 Yōkóbū jǎ ʔvé anjī āgō rī pi, ʔvé anjīnā rī pi vé anjī āgō rī pi, āzini jǎ ʔvé anjī ūkú rī pi, ʔvé anjīnā rī pi vé anjī ūkú rī pi be muzú Ējēpētō gá 'dāá indī, jǎ úyú ʔvé rī pi muzú céré.

8 Anjī ʔsērélē vé mu'ba Ējēpētō gá rī pi ā rǎ 'dī. Drǎdrǎ ní, ʔsērélē vé rǎ Yōkóbū.

Mvá káyú Yōkóbū vé rī Rübēnā 'í.

9 Anjī āgō Rübēnā vé rī pi ā rǎ,

Ēnóká 'í, Pálú 'í, Ēzírónā 'í, Kārimī sī.

10 Anjī āgō Simíyonā vé rī pi ā rǎ,

Yēmūyélē 'í, Yāmíní 'í, Ōhádí 'í, Yākíní 'í, Zōhárá 'í, Sáwulá sī, Sáwulá vé ʔndrēpi Kānānāzǎ.

11 Anjī āgō Léví vé rī pi ā rǎ,

Gērēsónā 'í, Kōhátá 'í, Mērárá sī.

12 Anjī āgō Yúdá vé rī pi ā rǎ,

Ērē 'í, Ōnání 'í, Sélá 'í, Pērízǎ 'í, Zerá sī. ('Bo ʔtǎ Ērē pi Ōnání be ūdrákí āngū Kānānā vé rī agá 'dālē.)

Anjī āgō Pērēzǎ vé rī pi,

Ēzírónā pi Amúlá be.

13 Anjī āgō ʔsákárá vé rī pi ā rǎ,

Tólá 'í, Púvā 'í, Yāsúbā 'í, Simírónā sī.

14 Anjī āgō Jēbūlúná vé rī pi ā rǎ,

Sērédē 'í, Ēlóní 'í, Jāhālélē sī.

15 Anjī āgō 'dī'bēe Léýá ní tǎj Yōkóbū ní Pādānā Árámá gá rī pi, anjī āgō 'dī'bēe āsámvú gé, tǎj mvá ūkú rá, mvá ūkú rī ā rǎ Dǎnā 'í. ʔrivé anjī āgō rī pi, mvá ūkú rī be, kōpívé kālāfe céré pǎkǎ na drǎ ní na.

16 Anjī āgō Gádí vé rī pi ā rǎ,

Zéfónā 'í, Hágǎ 'í, Súní 'í, Ēzībóní 'í, Ērǎ 'í, Áródí 'í, Árelǎ sī.

17 Anjī āgō Ásērā vé rī pi ā rǎ,

ʔmíná 'í, ʔsívá 'í, ʔsíví 'í, Bērīyā sī.

Kōpívé ʔmvǎpi Sérá 'í.

Anjī āgō Bērīyā vé rī pi,

Ēbērē pi Mālēkélē be.

18 Anjī āgō muđrǎ drǎ ní ázīyá 'dī'bēe Jéléfá ní tǎj Yōkóbū ní rǎ pi, Jéléfá rǎ Lābānā ní sēe ʔvé mvá ūkú Léýá ní átǎ'ba rǎ rǎ.

19 Anjī āgō Yōkóbū pi ní tǎj 'í ūkú ní Rāelē be rǎ,

Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

20 Anjī āgō Yōsépā pi ní tǎj Ásēnētá be Ējēpētō gá 'dālē rǎ, Mānásē pi Ēfērēmā be. Ásēnētá rǎ átálágú Pōtífērā Ōnō vé rǎ vé mvá ūkú.

21 Anji ãgò Bènyēmīnĕ vé rī pi ã rú,
Bélā 'i, Békērī 'i, Āsībelē 'i, Gērā 'i,
Nāmānā 'i, Ēhī 'i, Rōsī 'i, Mūpīmū 'i,
Ūpīmū 'i, Ārīdī sī.

22 Úyú mụdrī drī ni sụ 'dī'béé, íbíkí ífūú
Yōkóbū pi ã rú' bá gá Rāēlē be.

23 Dānā vé mvá Hūsīmū 'i.

24 Anji ãgò Nāfātālī vé rī pi ã rú,
Yāzīyēlē 'i, Gúnī 'i, Jēzērē 'i, Sīlēmū sī.

25 Úyú ězīrī 'dī'béé íbíkí ífūú Yōkóbū pi
ã rú' bá gá Bīlā be. Bīlā ri Lābānā nī sēé ívé
mvá úkú Rāēlē nī átī' bá rú ri.

26 Yōkóbū vé úyú mụ' bá ĩri be Ējēpētō
gá 'dālē rī pi pūkū áziyá drī ni áziyá, lāki
írívé anji ãgò rī pi vé úkú rī pi kuyé. 27 Anji
ãgò ĩ ni tīj Yōsēpā nī Ējēpētō gá 'dālē rī pi
írī. Yōkóbū vé 'bá 'bētī' ásámvú gé mụ' bá
Ējēpētō gá 'dālē rī pi céré pūkū ězīrī.

28 Yōkóbū ní Yūdā ri pēzú mụzú drīdrī
Yōsēpā vúgá 'dālē, Yōsēpā á lū ri ĩ ní létī
mụzú Gōsēnī gé rī. Kōpi ká caá Gōsēnī gé
'dāá, 29 Yōsēpā ní 'yozú ē ĩjīkí ívé ārābīyā
hūsānī ní rīi sēé rī 'í vú nōó, ĩri ní tuzú
'a ni gé, 'dezú mụzú ětēpi Ísērēlē vúgá
'dāá. Yōsēpā ká caá ětēpi vúgá 'dāá, ĩri
ní ětēpi ri u' dezú ězizú bēdrī sī, āyīkō sī,
ĩri ní í' dōzú ngozú sá be áco.

30 Ísērēlē ní 'yozú Yōsēpā ní kīnī, "Nóni
ma ícò drā rá, ā' diātāsīyā á ndre mi má mi
sī gí, mi ídri rú."

31 Kúru Yōsēpā ní 'yozú 'í ědrīpījī ní, āzini
'bá ětēpi vé jó ásámvú gé rī pi ní kīnī "Á
lē mụú átá 'bāgú rī be, á lē 'yoó ĩri ní, 'Má
ědrīpījī, āzini 'bá má ětēpi vé jó ásámvú gé
ándurú adri' bá āngū Kānānā vé rī agá rī
pi ícákí má vúgá nōó gí. 32 'Bá 'dī'béé 'bá
ānyāpá úcé' bá ni pi, kōpi ĩjīkí kābīlō rī pi,
ndrījī rī pi, tī rī pi, ngá kōpi ní íšú 'dālē rī
pi be céré ímúzú índī.' 33 'Bāgú rī zī dō
ĩmi mụú 'í vúgá 'dāá, zī dō ĩmi, 'Ímivé ězī
ā'di?' 34 ĩmi újákí ĩri ní 'dīnī, "Bá mívé
átī' bá, 'bávé ězī rizú ānyāpá úcézú ní, 'bá
í' dókí ānyāpá úcé ānjīnā sī, sū 'bá ě' bīpī ní
rīi úcé rī tīnjī.' ĩmi lūkí dō ĩri ní sū 'dīri tīnjī,
ĩri ĩmi ā'yī adri āngū Gōsēnī vé rī agá nōó
rá, ā' diātāsīyā 'bá Ējēpētō vé rī pi lēkí 'bá
ānyāpá úcé' bá rī pi á tā ku."

47

*Yōsēpā jī ívé ědrīpījī uruḱo ívé ětēpi be
mụzú 'bāgú rī vúgá*

1 Yōsēpā ní ngazú mụzú lūzú 'bāgú
Ējēpētō vé rī ní kīnī, "Má ětēpi pi má
ědrīpījī be, ívé kābīlō rī pi be, ndrījī rī pi be,
tī rī pi be, ngá ívé rī pi be céré, kōpi ímúkí
āngū Kānānā vé rī gé 'dāásí, kōpi nóni
Gōsēnī gé." 2 Yōsēpā ní 'í ědrīpījī ūpēzú
tōwú jizú i' dazú 'bāgú rī ěndrētī gé.

3 'Bāgú rī ní Yōsēpā ědrīpījī zizú kīnī,
"Ēzī ímivé rīi ngaá rī ā'di?"

Kōpi ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ēzī 'bávé
rī, 'bá ri ānyāpá úcé, sū 'bá ě' bīpījī ní ótū
rīi úcé rī tīnjī." 4 Kōpi ní kpá gōzú 'yozú
ĩri ní kīnī, "Bá ímúkí adrii nōgó ūkōlō,
ā' diātāsīyā ěbīrī 'de āngū Kānānā vé rī agá
'dāá ūnjī ūnjī, ĩrībī 'bá ní 'bávé ānyāpá rī
pi úcézú ní 'dāāyo. Ícò dō rá, mí ā'yī 'bá
adriki āngū Gōsēnī vé rī agá nōgó."

5 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsēpā ní kīnī, "Mí
ětēpi pi mí ědrīpījī be, kōpi ímúkí mí vúgá.

6 Lē mí ndre vūrā āngū Ējēpētō vé rī agá
nōgó, 'í jī mí ětēpi pi, mí ědrīpījī be mụú
adrii vūrā múké rī gé. Lē kōpi adriki
Gōsēnī gé. 'Í nī dō 'bá ānyāpá úcé' bá múké
ni pi kōpi ásámvú gé 'dīgé rá, 'í 'bá kōpi
mávé ānyāpá úcé."

7 Kúru Yōsēpā ní ětēpi Yōkóbū ri jizú
'bāgú rī vúgá jó agá 'dāá, ĩri ní ětēpi ri
i' dazú 'bāgú rī ěndrētī gé. Vūdrī ní gé,
Yōkóbū ní 'bāgú rī ězizú, ĩri ní tákiri sēzú
'bāgú rī ní. 8 'Bāgú rī ní Yōkóbū ri zizú
kīnī, "Mívé ílī ca ngōpí?"

9 Yōkóbū ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma
ílī be mūdūrūlū ālu pūkū na (130). Ílī
'dīri mādānā, 'bo á nya ízāngā 'a ni gé
ambamba, má ěcī mụzú vūrā rī pi agāsī
céré. Má ětēpi pi má ě' bīpījī be ěcīkí mụzú
vūrā rī pi agāsī céré. 'Bo kōpi adriki caá ílī
be áco, kōpi nyakí ízāngā sū má ní nyaá rī
tīnjī kuyé." 10 Kúru Yōkóbū ní tákiri sēzú
'bāgú rī ní, ĩri ní 'bāgú rī ězizú. ĩri ní
ngazú 'bāgú rī á gārā gá sī, ĩri ní fúzú
mụzú āmvé.

11 Yōsēpā ní ětēpi pi 'bāzú adrizú ědrīpījī
be āngū Ējēpētō vé rī agá, sē kōpi ní vūrā
múké ní, vūrā rī ĩnyīnā kūrū Rāmāsēsē*
vé rī á gārā gá, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tīnjī.
12 Yōsēpā ní ānyāngā sēzú 'í ětēpi ní, 'í
ědrīpījī ní, āzini 'bá 'í ětēpi vé jó ásámvú
gé rī pi ní, sē kōpi ní ānyāngā rī kōpívé
anjīnā rī pi vé kālāfe vú sī.

Ēbīrī 'de āngū Ējēpētō vé rī agá

13 Ēbīrī 'de ūnjī ūnjī āngū Ējēpētō vé rī
agāsī céré, āzini āngū Kānānā vé rī agāsī
céré, ā' diātāsīyā 'bá rī pi nyakí ānyāngā
ívé rī pi đeđé céré gí. 14 Kúru Yōsēpā ní
ānyāngā ĩ ní 'bāá jó ānyāngā 'bāzú rī pi
agá rī úzizú 'bá rī pi ní, ĩri ní mūfēngā 'bá
Ējēpētō vé rī pi ní ānyāngā jezú, āzini 'bá
Kānānā vé rī pi ní ānyāngā rī jezú rī jizú
céré 'bāzú 'bāgú rī vé jó mūfēngā 'bāzú
rī agá. 15 'Bá Ējēpētō vé rī pi, 'bá Kānānā
vé rī pi be, kōpívé mūfēngā ká đeđé kōpi
drīgé sī gí, kōpi ní mụzú céré Yōsēpā vúgá,
kōpi ní 'yozú kīnī, "Mūfēngā đe 'bá drīgé

* 47:11 47:11 Rāmāsēsē: Kūrū Rāmāsēsē vé rī āngū Gōsēnī vé rī agá.

sí gí! Mi 'bá ku ũdrā rá āsī? Mí sē 'bá ní ānyāngā."

¹⁶ Yōsépā ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími íjiki ímivé ānyāpā rī pi sēé má ní, ma ími ní ānyāngā rī sē ufu ānyāpā rī pi sī rá, ā'diātāsīyā ímivé mūfēngā ñe pi drīgé sī gí." ¹⁷ Kōpi ní kúru ívé ānyāpā rī pi jizú muzú Yōsépā vúgá 'dāá. Íri ní kōpi ní ānyāngā sēzú, kōpi ní ívé hūsānī rī pi, kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, dōngí rī pi jizú sēzú ānyāngā rī ufuzú ānī. Ílī 'dāri agá, Yōsépā rī kōpi ní ānyāngā sēé ānyāpā kōpívé rī pi ufuzú ānī.

¹⁸ Ílī 'dāri kā deé, kā mujī adrií ílī āzi rī gé, kōpi ní muzú Yōsépā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'bá ícókí úcí mí ní ku, 'bávé mūfēngā ñe 'bá drīgé sī gí, 'bávé ānyāpā rī pi mívé ní. Āmbúgú 'bávé rī, ngá āzi acepí 'bá drīgé 'bá ní sēé mí ní ní 'dāáyo, ngá acepí rī 'yéngá 'bá úlungu, āzini vūrā 'bá ní adrizú rī. ¹⁹ Mí 'bá ku ũdrā rá āsī? Mí sē 'bávé vūrā rī adri ándrú rú āsī? Lē mí je 'bá vūrā 'bávé rī be ānyāngā sī. 'Bá adri tūgērī 'bāgú rī vé ní, 'bávé vūrā rī adri írivé ní. 'Í sē 'bá ní úri, 'bá adrikí rí ídri rú, 'bá ũdrākí rí ku, vūrā rī ē ícá rí ándrú rú ku."

²⁰ Kúru Yōsépā ní nyōókú 'bá Ējēpétō vé rī pi vé rī jezú céré 'bāgú rī ní. 'Bá Ējēpétō vé rī pi ārevú céré uzíkí nyōókú ívé rī rá, ā'diātāsīyā ēbirī rī 'de ũnjí ũnjí. Nyōókú rī gō adrií céré 'bāgú rī vé ní. ²¹ Yōsépā 'bá 'bá Ējēpétō vé rī pi ārevú céré adrií tūgērī 'bāgú rī vé ní. ²² Nyōókú 'yéngá Íri ní jee kuyé rī atala rī pi vé rī, ā'diātāsīyā 'bāgú rī rī kōpi ní ānyāngā sēé ní, kōpi ní ívé nyōókú sēzú jezú kuyé ānī.

²³ Yōsépā ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Nóni á je ími gí, āzini á je nyōókú ímivé rī sēé 'bāgú rī ní gí, ími ní úri 'dī, ími sakí nyōókú rī agá. ²⁴ Sā í ní ānyāngā íkūnāzú rī gé, ngá tōwú agá, ālu ní ími í'dúkí sēé 'bāgú rī ní. Ímbítā ní, ími 'bākí ími ní úri rú, āzini ānyāngā rú, ími nyakí rí ímivé 'bá 'bētī āsāmvú gé rī pi be, āzini ímivé ānjētā rī pi be."

²⁵ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'í pa 'bá drā agásí gí, lē mí 'bá ēsī múké 'bá ní, 'bá ícá adri tūgērī 'bāgú rī vé ní rá."

²⁶ Kúru Yōsépā ní tājmbí sēzú 'bá āngú Ējēpétō vé rī agá rī pi ní kīnī, kōpi íkūnākí dō ānyāngā rī gí, ngá tōwú agá, ālu ní kōpi ā sēkí 'bāgú rī ní. Tājmbí 'dīri 'bá Ējēpétō vé rī pi rí 'dú nganga cimgbá ú'dú ándrú rī gé. 'Yéngá nyōókú atala rī pi vé rī, sēkí 'bāgú rī ní kuyé.

Tā ũdū Yōkóbū ní ezījī rī

²⁷ Kúru 'bá Ísērélē vé rī pi ní adrizú Gōsēnī gé, āngú Ējēpétō vé rī agá. Kōpi

ísúkí ngá 'dālē ambamba, kōpi tīkí ānji ízú tré, kōpívé kālāfe gō ícá kárakarā.

²⁸ Yōkóbū adri āngú Ējēpétō vé rī agá 'dālē ílī mūdri drī ní ezījī, írivé ílī adrizú vū drīgé rī mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ní ezījī. (147) ²⁹ Ísērélē vé sá drázú rī kā 'bāá ícá ñyinjā, Íri ní mvōpī Yōsépā rī zizú ímúzá 'í vúgá nōó, Íri ní 'yozú kīnī, "Í lē dō ma rá, lē mí sō úyō má endretj gé 'yozú kīnī, mí ēsī múké 'bá má ní rá, āzini mí tā má ní 'yoó rī 'dú nga rá. Á sīkí ma āngú Ējēpétō vé rī agá nōgō ku. ³⁰ Má kādō drāá, 'í 'dú ma āngú Ējēpétō vé rī agá nōósí, 'í jī mujī sījī ũjī í ní má 'é'bpjī sīzú rī agá."

Yōsépā ní 'yozú kīnī, "Ma 'o rá sū mí ní 'yoó rī tñjī."

³¹ Ísērélē ní gōzú 'yozú Yōsépā ní dījī kīnī, "Í sō úyō má endretj gé nōgō lüzú kīnī, mí tā 'dīri 'o rá." Kúru Yōsépā ní úyō sōzú Ísērélē endretj gé, Yōkóbū ní óvüzú 'í drī sīzú ívé gbóló drīgé 'dāá, Íri ní Múngú rī zizú.

48

Yōkóbū sē tākiri Mānásē pi ní Ēfērēmā be

¹ Vúdrī ní kā vūjū mādā, 'bá āzi ní muzú lüzú Yōsépā ní kīnī, "Mí étēpī Yōkóbū rī āzó rú." Yōsépā ní 'dezú muzú Íri ndrezú, jī ívé anjī āgō írī Mānásē pi Ēfērēmā be muzú índí. ² Yōsépā kā caá 'dālē, 'bá āzi ní lüzú Yōkóbū ní kīnī, "Mívé mvá Yōsépā ícá gí." Yōkóbū ní ũkpō 'bāzú, Íri ní íngázú úrízú urū sī ívé gbóló drīgé.

³ Yōkóbū ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Múngú Ūkpō 'Dípa í'da 'í má ní ándurú Lúzī gé āngú Kānānā vé rī agá 'dālē, sē má ní tākiri, ⁴ 'yo má ní kīnī, 'Ma sē mí ímú anjī tī tré, mívé úyú rī pi ízú kárakarā. Ma sē mí ímú adri sūrú be kárakarā, ma āngú nōri sē úyú mívé rī pi ní muzú nyonyo."

⁵ Yōkóbū ní gōzú 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mívé anjī āgō írī Ēfērēmā pi Mānásē be í ní tījī āngú Ējēpétō vé rī agá nōgō 'dī'bée, kōpi adri anjī mávé ní, sū Rübēnā pi ní adrií Simiyónā be anjī mávé ní rī tñjī. ⁶ 'Bo anjī í ní ímú tījī mí ní anjī 'dī'bée ā vúdrī gé rī pi, kōpi adri mívé ní, nyōókú kōpi édrīpī Ēfērēmā vé rī, āzini Mānásē vé rī ā vúgú, Íri ímú adri kōpívé ní. ⁷ Otú má ní rizú ímvízú Pādānā Áramá gálésí rī gé, Rāélē drā létj gé, āngú Kānānā vé rī agá, ísú 'bá cakí drī kūrú Ēfārātā vé rī gé 'dālē kuyé, má ēsī ísú ízāngā ānī rá. Á sī Íri létj mujūpī kūrú Ēfārātā vé rī gé rī ā gārā gé." (Kūrú Ēfārātā 'dīri í kpá zī Bētélēmē.)

8 Ísèrelē kā anji āgō Yōsépā vé rī pi ndreé, Íri ní zízú kīnī, “Anji 'dī'bée ā'di pi?”

9 Yōsépā ní újázú étèpī ní kīnī, “Anji 'dī'bée Múngú ní sée má ní āngū Ējèpétó vé rī agá nōgō rī pi.”

Yōkóbū ní 'yozú kīnī, “Mí íjī kōpī má vúgá nōó, má sē rī kōpī ní tākírī.”

10 Ísèrelē ē mī èşjī gī, Íri ní deé gī rī sī, ndre āngū ku. Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi jízú vū ní gé 'daá, Yōkóbū ní kōpī ē tī ndruzú, Íri ní kōpī u'dezú eżízú bēdrī sī.

11 Ísèrelē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Má ūşú má ícō gōó má ndreé dījī ku, 'bo Múngú ā'yī rá sē ā ndre kpá mívé anjīnā rī pi gī.”

12 Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi u'duzú 'í étèpī ā ū'dú drīgē sī rá, Íri ní kūmūcī ūtīzú, 'í drī şīzú vúgá. 13 Yōsépā u'du kōpī ĩrītró, 'bā Ēfèrēmā rī Ísèrelē vé drī ĩjī gélesī, 'bā Mānásē rī rívé drī èndèpī gélesī, útrú kōpī ĩnyīnā Yōkóbū vúgá 'daá. 14 Ēfèrēmā ā adri dō mvá ūdú drāáşīyā, Ísèrelē újā 'í drī èndèpī rī 'bāā Ēfèrēmā drīgē, Mānásē ā adri dō mvá kāyú drāáşīyā, Yōkóbū újā 'í drī ĩjī rī 'bāā Mānásē drīgē.

15 Íri ní tākírī sēzú Yōsépā ní, Íri ní 'yozú kīnī,

“Múngú má é'bīpī

Ābūrāmā, āzini má étèpī Ísákā pi ní ríí írívé tā 'dujū ngāá rī,

Múngú má úcépi í'dózú

ānjīnā gá 'daá cimgbā āndrū sī rī,

16 Mālāyíkā má ípápi tā ūnjī léépi má íşúpi rī agāsī rī,

ā 'bā tākírī anjī āgō 'dī'bée drīgē.

Kōpī ā tā sī, má rú ā adri rī ūgōgō,

má é'bīpī Ābūrāmā ā rú ā adri rī ūgōgō,

āzini má étèpī Ísákā ā rú ā adri rī ūgōgō.

Lē kōpī ā tīkī ízú tré vū drīgē nōgō.”

17 Yōsépā kā ndreé étèpī 'bā 'í drī èndèpī rī Ēfèrēmā drīgē, adri ānī āyīkō sī kuyé, Íri ní étèpī ē drī ruzú 'duzú Ēfèrēmā drīgē sī rá, Íri ní 'bázú Mānásē drīgē. 18 Yōsépā ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Adri 'dīni ku, má étèpī, mvá kāyú rī 'dī, 'í 'bā mí drī èndèpī rī drī ní gé.”

19 'Bo Yōkóbū gā sī, kīnī, “Mā mvá rī, á nī tā má ní 'oó rī rá. Mānásē rī kpá úmvúlēsī ímú adri sūrú be āmbúgú, ĩ kpá ĩri ĩnjīnjī. Írívé édrīpī ūdú Ēfèrēmā rī ĩri ndē āmbúgú sī rá. Úyú Írívé rī pi ímú adri sūrú be kárakarā.” 20 Kúru Yōkóbū ní tākírī sēzú anjī āgō 'dī'bée ní ū'dú 'dāri gé, Íri ní 'yozú kīnī,

“Bā Ísèrelē vé rī pi kádō úmvúlēsī léé tākírī sée, kōpī ímí rú zī tākírī rī sēzú ānī, kōpī 'yo,

'Múngú ā sē ími ní tākírī sū ĩri ní séeé Ēfèrēmā pi ní Mānásē be rī tīnjī.”

Ísèrelē zī Ēfèrēmā ā rú drīdrī, 'í 'bā rī Ēfèrēmā rī āmbúgú Mānásē rī ndéé.

21 Ísèrelē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Èşjī mādā, má ímú drādrā, 'bo Múngú rī adri ími be trū, ĩri ími jī gō vúlé āngū ími é'bīpī vé rī gé Kānánā gá 'dālē rá. 22 Āngū má ní ruzú é'dī sī 'bā Āmórā vé rī pi drīgē rī, má lī sē mí ní āmbúgú, ĩri mí édrīpī vé rī ndē.”

49

Yōkóbū vé átángá ā ūdū ĩri ní átá enjīpī ní rī

1 Kúru Yōkóbū ní ívé anjī āgō rī pi zízú ímúzú, Íri ní 'yozú kōpī ní kīnī, “Ími ímúkī má gārā gá nōó, má ūlū rī ími ní tā ímúpi 'í ngāápi ími rú' bā gá drīdrī 'dīlē rī pi.

2 “Má anjī rī, má ímívé étèpī Yōkóbū 'í, ími ímúkī má vúgá nōó tā yīí má tī gé.

Ma ímívé étèpī Ísèrelē 'í, ími yīkī tā má tī gé.

3 Rübénā, mí mávé mvá kāyú, á tī mí íşú ākūdē ma ūkpō be, á tī mí íşú ākūdē ma kēřīnā rú ūkpō be lüzú kīnī, má anjī tī rá.

Mí 'bā í ní ĩnjī ĩnjī ní, mí 'bā ūkpō be ní.

4 Mí ímú éć sū ĩgānā ní ríí éć yīí drīgē sī ngālángalā rī tīnjī, mí gō adrií kāyú ku,

ā'diātāsīyā 'í lá mávé ūkú sī mávé gbóló drīgē,

'í 'o tá drīnjā séeepi ní mávé gbóló drīgē.

5 Sīmīyónā ími Léví* be, ími édrīpī, ími ríkí ímívé ngá é'dí vé rī pi áyú tā ūnjī 'ozú ānī.

6 Á lē fíí tá ími ní ríí ūşşú 'dīri agá ku, á lē fíí tá ími ní ími úmú ríí átá 'dīri agá ku,

ā'diātāsīyā ímívé èşjī ūká ūká rī sī, ími ú'díkí 'bā rī pi ūdrāá rá,

āzini ími ūlúkí tū āgō rī pi vé íşúbāá pá gá rī pi tā ā pá ākō.

7 Jíkó ímívé rī ā tā sī, á trī ími gī, ā'diātāsīyā ími èşjī ūká ūká, 'a vengárā ímívé rī ā tā sī, á trī ími gī, ā'diātāsīyā ími ūmbá rú!

Ma ímú ími íré mū adri úyú Yōkóbū vé rī pi āsámvú gé,

āzini má ímú ími íré mū adri sūrú Ísèrelē vé rī pi āsámvú gé.

8 Yūdā, mí édrīpī ímú mí íngú rá, mí ímú mívé arī'ba rī pi ā ūlélé rú ĩnjī rá,

mí édrīpī ímú kūmūcī ūtī mí èndrētī gé.

9 Á Yúdā mā mvá rī, mí adri sū kēmīrō mvá ímvípi zāá nyangará gálésīla rī tñi.
 Mí adri sū kēmīrō ǒvũúpi laápi vūgá rī tñi.
 Mí adri sū kēmīrō ūkú tñi, ā'di ri ícò mí aru ú'dú gélésī nī?
 10 Ími 'bá Yúdā vé rī pi, 'bá āzi ícò túré āmbūgū vé rī 'duú ími drígé sī ku, 'bá āzi ícò kpá túré āmbūgū vé rī 'duú úyú mívé rī pi drígé sī ku, cīngbá cazú sá 'bá ímūpi túré rī ruúpi rī vé rī gé, 'bá āngū rī pi agásī rī pi cére íri ññi.
 11 Yúdā, mí ímú mívé dōngí 'yī peṭi vinyō vé rī ā rụ'ba gá, mí ímú mívé dōngí mbaápi ú'dí rú rī 'yī peṭi vinyō vé múké rī ā rụ'ba gá, mí mívé bōngó ũjī vinyō rī vé sụ sī, mí mívé bōngó ũjī vinyō kaápi ári rú rī sī.†
 12 Mí mị rī ímú ka ku ikamgbiri vinyō rī ā sụ sī, Mí sị rī ímú mve ku imvesíríli, lé sụ rī sī.
 13 Jēbūlūnā, mí adri yīi tafu ā gārā gá, āngū mívé rī ímú adri vūrā múké‡ kúlúmga ambugu rī pi ní pá tuzú nī, mívé āngū rī vé lōkókōrī rī ímú 'i útrú ca āngū Sídōnā vé rī gé.
 14 Ísākárā, mí adri sū dōngí ũkpō be laápi āndē vuúpi jūrú ñrī rī pi§ ásámvú gé rī tñi.
 15 Mí kādō ndree mí ri uvu vūrā múké nī gé, vūrā rī mí ní āyīkō sē, mí ẹzị nga ũkpō sī, 'bá rī pi mí 'bá ẹzị nga tųgērī rú.
 16 Dánā, mí ímú adri súrú Ísērélē rī pi vé rī āzi, mí ímú 'bá mívé rī pi vé tā lị piri.
 17 Dánā, mí adri ọjógó ọjógó sụ ññi riípi adriípi létị gārā gá rī tñi, mí adri sụ 'bóro riípi adriípi létị gārā gá, riípi hūsánī ā pá ugaápi, 'bá únjū'ba hūsánī sī rī pi ā u'dekí rī áni vūgá rī tñi.
 18 Á Úpí Múngú, á 'bá ẹsị mí drígé, mí pa rī ma!
 19 Gádí, 'bá rī pi ímú ẹ'dí 'dị mí be, 'bo mí ímú ẹ'dí 'dị 'bá ímú'ba ẹ'dí 'dị'ba mí be rī pi be.
 20 Ásérā, mí ímú ínyá múké nī nya, mí ímú ínyá ẹjị be múké 'bágú ní rii nyaá rī nya.

21 Náfātálí, mí ímú adri sū nyámáta ẹcipi ásé agásí, anji tñpi ũnyí be rī tñi.
 22 Yōsépā, mí ímú anji tị ízú sū peṭi vinyō vé rī ní 'aá rī tñi, mí anji tị ízú sū peṭi vinyō vé yīi gārā gá rī ní 'aá rī tñi, vinyō drịtị be Ígārāapi, tuúpi ābi drígé rī tñi.
 23 Yōsépā, ari'ba rī pi 'dịkí ẹ'dí mí be ũnjí ũnjí, kọpi ú' búkí í'yé ívé rī pi muzú mí vúgá 'dāá, kọpi 'okí mí ũnjí.
 24 'Bo 'í njō mívé úsú kú ñnógósí, mí drị ũrō kuyé
 Múngú Yókóbū vé rī vé ũkpō sī, Múngú riípi āngū úcépi rī vé ũkpō sī, 'bá Ísērélē vé rī pi vé Múngú adriípi írā rú rī vé ũkpō sī.
 25 Múngú mí ẹtẹpi vé rī ko mí ízā nī, Múngú ũkpō 'Dịpa sē mí ní yīgọ tākiri rú íngázú 'bụ gélésī nī, sē mí ní yīi tākiri rú vū drígé nōgó nī, sē mí ní tākiri anji tizú nī.
 26 Mā mvá rī, tākiri má ní sée mí ní 'dīri, ndē tākiri í ní ísụ írā adriípi muzú 'dání'dání rī* agá rī rá, āzini ánga adriípi muzú 'dání'dání rī agá rī rá.
 Yōsépā, lē tākiri 'dīri ā adri mí drígé, mí adri āmbúgú mí ẹdrípíi ásámvú gé.
 27 Bēnyēmīnē, mí adri sū ārākílaná ẹsị be ũká ũká, ụ'bụtñjā sī ānyāpá rī pi úcipi nyaápi, ũndrēnā sī zāá ní acoópi sēepi 'i ọgụpíi ní rī tñi."
 28 Anji mụdrị drị nī ñrī 'dī'bée ímú adri ẹ'bípíi súrú mụdrị drị nī ñrī 'bá Ísērélē vé rī pi vé nī. Yókóbū ní rizú kọpi ní tākiri sēzú rī gé, rī átángá rī átá muzú 'dini, sē tākiri 'bá álu álu ní tā 'bá rī ní 'oó rī vú sī.

Yókóbū vé drāngará

29 Kúru Yókóbū ní tā ẹzizú 'i ẹnjípíi ní kīnī, "Ẹsị mādā, ma drādrā. Á drā dō gí, ími jíkí mávé āvū mụy sịi má ẹ'bípíi ā gārā gá, ụjị í ní rizú āvū sızú rī agá, ụjị rī Ẹfōrōnā Híṭṭúgú rī vé nyọkú agá, 30 ụjị rī Mākāpélá gá, ñnyinā Māmúrē be, āngū Kānánā vé rī agá. Ábūrāmā je vūrā rī rizú āvū sızú āni, je Ẹfōrōnā Híṭṭúgú rī drígé.
 31 Sịkí Ábūrāmā pi ũkú ní Sārā be vūrā 'dāri gé, sịkí kpá Ísāká pi ũkú ní Rebēkā be vūrā 'dāri gé, á sị Láyā rī vūrā 'dāri gé.

† 49:11 49:11 Mí mívé bōngó ũjī vinyō kaápi ári rú rī sī: Yókóbū rī tā Yúdā ní ímú adri sū rí vūgá be rī vé tā lị 'da. Vinyō rī ímú 'a ambamba, íri ímú ívé bōngó ũjī vinyō rī vé sụ sī. ‡ 49:13 49:13 Vūrā múké rī íri ũlị vjipi ũkpō be rī uga. § 49:14 49:14 Jūrú ñrī rī pi: Ángū Ísākárā vé rī ímú adri súrú Ísērélē vé ñrī rī pi vé āngū ásámvú gé.

* 49:26 49:26 Írā adriípi muzú 'dání'dání rī vé íffíi, íri ẹ'bípíi rí'ba tākiri sē'ba 'bá rī pi ní rī.

32 Má é'bípi Ábūrámā je nyōókú rī ūjī rī be 'bá Hífi vé rī pi drígé."

33 Yōkóbū kā tā rī eziji deę enjipijī ní gí, iri ní lazú ívé gbóló drígé, iri ní kúru drázú.

50

1 Yōsépā ní ōvūzú étépi ri u'dezú bēdrī sī, iri ní í'dózú ngozú izāngā izāngā rú, iri ní étépi ā gbángirí ndrúzú. 2 Yōsépā ní 'yozú ívé 'bá rī' 'bá ézī dāwā vé rī nga' 'bá rī pi ní, lē kōpi ā njókí 'í étépi Ísērélé vé āvū dāwā āvū ní ŋmazú ku rī sī. Kúru 'bá dāwā njō' 'bá rī pi ní āvū rī ā rų' 'bá njōzú dāwā rī sī. 3 Dāwā rī vé njōngará 'dú ú'dú pūkú su, ā'diātāsīyā āreni dāwā rī vé njōngará iri ú'dú 'dú 'diri tīni. 'Bá Ējēpétó vé rī pi ngokí Yōkóbū ri caá ú'dú pūkú ezīrī.

4 Ú'dú āvū ngozú rī kā deę, Yōsépā ní 'yozú ūgalaku 'bāgú rī vé rī pi ní kīnī, "Lē imi 'bāki éšī múké má ní, lē imi 'yokí 'bāgú rī ní 'dini, 5 má étépi sē ma ūyō sōó 'í endreṭi gé, 'yo má ní kīnī, 'Ma rī drādrā, á drā dō gí, 'í jī ma muų sījī 'bú má ní gaa má ulungu ní āngū Kānānā vé rī agá 'dāá.' Lē 'bāgú rī oyu ma, má jī má étépi ri muų sījī. Á sī dō iri gá, ma ma újā ĩgō rá."

6 'Bāgú rī ā'yi tā Yōsépā ní zījī rī rá, iri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mí étépi ri muų sījī ĩyi, sū iri ní mí sēé ūyō sōó 'í endreṭi gé rī tīni."

7 Kúru Yōsépā ní 'dezú muųú étépi ri sīzú. 'Bāgú rī vé ūgalaku rī pi, 'bá ambugu 'bāgú rī vé kání agá rī pi, āzini 'bá ambugu āngū Ējēpétó vé rī agá rī pi, kōpi 'dekí muų Yōsépā vúgá sī indī. 8 Yōsépā jī 'bá ívé 'bēṭi āsámvú gé rī pi, 'í édrīpijī be, 'bá adri' 'bá étépi vé jō āsámvú gé rī pi be muųú indī. Ku anjijā rī pi, kábīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi be kú vúlé Gōsenī gé 'dāá. 9 Āngaráwá rī pi útúkí ārābīyā hūsānī ní rīi sēé rī pi agá, uruko' 'bēé útúkí hūsānī drígé, kōpi 'dekí muų Yōsépā vúgá sī indī. 'Bá muų' 'bá rī pi kárakarā.

10 Kōpi kā muų caá Ātādī gé, vūrā ĩ ní rizú ānyāngā fīfī cozú ĩnyinjā yījī Yáridénī ā garā gá rī gé, kōpi 'dókí rīi āā ngoó izāngā izāngā rú, kōpi éšī ŋō ambamba, Yōsépā 'bá étépi vé āā ngoó ú'dú ezīrī. 11 'Bá Kānānā vé rī pi kā ndree kōpi ri āā ngo vūrā ānyāngā fīfī cozú rī gé Ātādī gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá Ējēpétó vé rī pi ri āā rī ngo izāngā izāngā rú nī." Sē ĩ ní vūrā Yáridénī ā jēlé gá 'dāri ā rų zīzú Ēbélé Mīzirāyimū ānī.*

12 Yōkóbū vé anjī āgō rī pi 'duki tā rī ngaá sū ĩ étépi ní ezījī ĩ ní rī tīni. 13 Kōpi 'duki ĩrivé āvū jījī muųú Kānānā gá,

kōpi sīkí iri ūjī adriipi nyōókú Mākāpélā vé rī agá, ĩnyinjā Māmúrē be, nyōókú rī Ábūrámā je Ēfōronā Hífiǵú rī drígé rizú āvū sīzú ānī. 14 Yōsépā kā étépi ri sījī gí, iri ní 'í újázú gōzú vúlé Ējēpétó gá 'dāá, kōpi újākí ĩ gōó édrīpijī be, 'bá muų' 'bá vú ní gé sī étépi rī sīngará gá rī pi be.

Yōsépā ūmī 'í édrīpijī ē éšī

15 Yōkóbū ní drāá gí rī sī, Yōsépā édrīpijī gōkí adrii ūrī sī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Yōsépā 'bā dō tā 'bá ní ótú 'í 'ozú ūnjī 'dāri 'í éšī agá, ūfē dō tā rī ārigó, 'o dō 'bá ūnjī, 'bá 'okí rī ĩngóni?"

16 Kúru kōpi ní ú'dú'kó pēzú muųú Yōsépā ní, kōpi kīnī, "Mí étépi ní drī drázú kuyé rī gé, ezī 'dini kīnī, 17 ĩmi lūkí Yōsépā ní 'dini, lē mí trū mí édrīpijī ūnjīkānyā kōpi ní mí 'ozú ūnjī 'diri agāsī rá.' 'Bá āti' 'bá Múngú mí étépi vé rī vé ní, lē mí trū 'bá ūnjīkānyā 'bá ní 'oó mí ní rī agāsī rá." Ú'dú'kó rī kā caá Yōsépā vúgá 'dāá, Yōsépā ní í'dózú ngozú.

18 Kúru Yōsépā édrīpijī ní imúzú kūmūci ūtīzú ĩ drī sīzú vúgá Yōsépā endreṭi gé. Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá tūgērī mivé ní."

19 Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ĩmi adriki ūrī sī ku. ĩmi ūsūkí ma Múngú 'í icópi ĩmi ĩrīnjāapi? 20 ĩmi lēkí kōdó ma 'oó ūnjī, 'bo Múngú újā tā ūnjī ĩmi ní lēé 'oó má rų' 'bá gá rī ícá tā múké rú, tā 'í ngaapi nōri, á nga rī 'í fūú tī ní gé bēnī, má pa rī 'bá kárakarā pi vé idri. 21 Lē imi 'okí ūrī sī ku, ma ngá ĩmi ní lēé rī pi sē ĩmi ní rá, āzini ma ngá ĩmivé anjijā rī pi ní lēé rī sē kōpi ní rá." Yōsépā ūmī édrīpijī ē éšī, átā átāngá rī éšī be mādā, sē kōpi ē éšī adri ānī āyīkō sī.

Yōsépā vé drāngará

22 Yōsépā pi rikí adrii āngū Ējēpétó vé rī agá 'dāá 'í étépi vé 'bá 'bēṭi āsámvú gé rī pi be trų. Yōsépā adri caá ĩlī be mūdūrūlū ālu mūdri (110). 23 Yōsépā adri ĩlī be āco, ndre Ēfērēmā vé anjī ĩ ní tījī úyú na gá rī pi rá. Ndre kpá anjī Mákīrī vé rī pi rá. Mákīrī ri mvá Mānásé vé ni, Yōsépā 'du anjī Mákīrī vé rī pi adrii anjī ívé ní rú.

24 Yōsépā ní 'yozú édrīpijī ní kīnī, "Ma rī drādrā. 'Bo Múngú ri imú ĩmi tā mba rá, iri ĩmi jī fū āngū Ējēpétó vé nōri agāsī, iri ĩmi drī ko muųú āngū iri ní ezījī Ábūrámā ní, Ísáká ní, āzini Yōkóbū ní rī agá 'dālē rá."

25 Kúru Yōsépā ní Ísērélé enjipijī sēzú ūyō sōzú 'í endreṭi gé, iri ní 'yozú kīnī, "Múngú kādō imú ĩmi ízā koó, ĩmi drī koó muųú vúlé 'dāá, ĩmi jīkí mávé fá muųú ĩndī."

* 50:11 50:11 Ēbélé Mīsirāyimū: Ēbélé Mīsirāyimū vé ífífi, 'bá Ējēpétó vé rī pi ri āā ngo.

²⁶ Yōsépā ní kúru drāzú Ējēpētō gá 'dālé,
ɪsɪ ákūdē ɪri ílí be mūdɔ̃rɔ̃lɪ ̃álu mɔ̃drɪ.
Kòpí ní ɪrivé ̃ávũ n̄jòzú dáwā ̃ávũ ní n̄mazú
ku rí sī, kòpí ní ̃ávũ rí 'bāzú s̄ondɔ̃kɪ agá.

**Búkū
Wüŋgará
vé rī
Tã búkū rī vé rī ã
ülüŋgará**

Búkū Wüŋgará vé rī agá, í'dózú cápítã 1-20 gé, ülü ú'dógú'dógú Yáhúđĩ rī pi vé rī. Yáhúđĩ rī pi Múngú ĩpē kōpi adrii 'bá ívé ni. Yáhúđĩ rī pi vé tã í'dó 'i lóki búkū í'dóngará vé rī ní 'i dezú rī gé. Búkū Wüŋgará vé rī vé í'dóngará gá, Yáhúđĩ rī pi rikí adrii tũgērĩ rú Ējēpétō agá, 'bo Múngú yī kōpivé zĩngará rá. Kúru Múngú ĩpē Mósē rī adrii Yáhúđĩ rī pi ní drĩkoma rú, jī Yáhúđĩ rī pi fūú Ējēpétō agásī ãmvé nī. 'Bo Yáhúđĩ rī pi ē ĩşúki dō drĩwālã gĩ drããsiyã, kōpi kã rīi muųü ängü ä'wĩ cinyáfã rú rī agásī ängü Múngú ní ezĩi kōpi ní Kãnánã vé rī gé 'dãã, kōpi nyaki İzãngã lētĩ gé 'digé ambamba. Kōpi gãki tã Múngú vé rī 'dugã ngagã sī, 'bo kōpi kã muųü caã ĩrã Sınáyĩ vé rī drĩgē 'dãã, Múngú ní tãĩmbĩ sēzú Mósē ní kĩnĩ, lē 'bã rī pi ã 'dukĩ tãĩmbĩ rī ngãã sũ 'ĩ eşĩ ní lēē rī tĩnĩ. Búkū 'đĩri í'dóki sũ cápítã 1-20, ĩmbĩtã ni cápítã 21-40.

Í'dózú 21-40 gé, Múngú lü kĩnĩ kōpi ē ĩnjĩkĩ 'i, kōpi ã údekĩ vürã, atala rī pi ē ĩjĩkĩ rī 'i ní ngã sēē äni, äzini kōpi ē ĩjĩkĩ rī 'i ní rōbñõ zãã.

İzãngã İserélē rī pi ní nyaã Ējēpétō gã rī

¹ Yökóbũ ĩ ní zĩi İserélē* rī vé anjĩ ägõ mu'ba ĩri be Ējēpétō gã 'dälē rī pi, 'bã älu älu mu ívé 'bã 'bētĩ äsãmvú gé rī pi be, kōpivé rų pi 'dĩ: ² Rübénã 'i, Sımĩyónã 'i, Lévy 'i, Yúdã 'i, ³ İsakãrã 'i, Jēbulúnã 'i, Bēnyēmĩnē 'i, ⁴ Dãnã 'i, Nãfãtãlĩ 'i, Gãdĩ 'i, Āserã sī. ⁵ Yökóbũ vé úyú mu'ba rī pi vé kãlãfe céré pũkũ ézĩrĩ. Kōpi cakĩ Yösēpã rī ĩşü äküdē ĩri rī adri Ējēpétō gã 'dãã'dã.

⁶ Yösēpã pi ũdrãkĩ édrĩpĩjĩ be céré, úyú lóki 'dãri gé rī pi be céré. ⁷ 'Bo 'bã İserélē vé rī pi ízúki kãrãkarã ängü 'dãri gé, kōpi ícakĩ ũkpõ be ambamba, kōpi gõki gaã trē ängü Ējēpétō vé rī agã.

⁸ Kúru 'bãgú ú'dĩ Yösēpã vé tã nĩpi kuyē ni ní gõzú mãlungã Ējēpétō vé rī ruzú nĩ.

⁹ ĩri ní 'yozú ívé 'bã rī pi ní kĩnĩ, "İmi ndrekĩ drĩ kã, 'bã İserélē vé rī pi ízúki nóni ambamba, kōpi ndēki 'bã ũkpõ sĩ rá. ¹⁰ İmi

ímúki, 'bã ndãkĩ lētĩ kōpi ugazú, kōpi ē ízúki rĩ kãrãkarã ku, ä'diãtãsiyã ē'đĩ 'de dõ nĩ, kōpi ímú ĩ úmú 'bãvé ari'ba rĩ pi be, kōpi ímú ē'đĩ 'dĩ 'bã be, kōpi ímú ápã fũ ängü nõri agásĩ rá."

¹¹ Kúru 'bã ambugu Ējēpétō vé rī pi 'dukĩ 'bã İserélē vé rī pi 'bãã kuú tũgērĩ rú, kōpi ũ'bãki 'bã Ējēpétō vé rī pi 'bã İserélē vé rī pi drĩgē 'bã ambugu rú, mĩki kōpi rīi ézĩ ũkpõ ũkpõ ní pi ngãã. Tũgērĩ rī pi sikĩ jó ambugu ambugu ĩrã rú ni pi kũrũ Pitõmĩ vé rī agã, äzini Rãmãsēsē vé rī agã 'bãgú Ējēpétō vé rī ní. ¹² 'Bo ä rikĩ dõ 'bã İserélē vé rī pi õcũi muųü 'dĩni drããsiyã, kōpi rikĩ ízú muųü drĩgélē, kōpi írekĩ ĩ adrii ängü Ējēpétō vé rī agásĩ céré. 'Bã Ējēpétō vé rī pi gõki 'oó kōpi sĩ ũrĩ sĩ. ¹³ Mĩki kōpi rīi ézĩ ũkpõ ũkpõ ní pi ngãã. ¹⁴ Mĩki kōpi rīi ũtrētrē usaã gbãã bĩrĩkũ rú, äzini rīi ézĩ ngãã lētĩ be ändiãndĩ õmvũ rī pi agásĩ, sē 'bã İserélē vé rī pi adrikĩ céré kuú äni İzãngã İzãngã rú.

¹⁵ 'Bãgú Ējēpétō vé rī ní Sípürã pi zĩzú Púwã be, ũkú 'dĩ'bée rĩ ũkú Ēberē* vé tĩ'bã tĩtĩ rĩ pi ē İzã ko tĩngará rĩ gé nĩ, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, ¹⁶ "İmi dõ rĩ ũkú Ēberē vé rĩ pi ē İzã ko anjĩ tĩngará gã, sã kōpi ní rizú anjĩ tĩzú rĩ gé, İmi ndrekĩ dõ mvãnjã rĩ ägõnjã, İmi 'dĩki ĩri drãã 'dĩisĩ rá, dõ mvãnjã rĩ ũkũnjã, İmi kukĩ ä adri idri rú." ¹⁷ 'Bo ũkú rĩ'bã ũkú anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē İzã ko'bã tĩngará sĩ 'dĩ'bée ní Múngú rĩ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ sĩ, kōpi 'dukĩ tã 'bãgú Ējēpétō vé rĩ ní 'yoó ĩ ní 'đĩri ézĩ ngazú kuyē, kōpi ú'dĩki anjĩ ägõ rĩ pi ũdrãã kuyē. ¹⁸ Kúru 'bãgú Ējēpétō vé rĩ ní ũkú 'dĩ'bée zizú ímúzü 'i vúgã nõõ, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "İmi 'okĩ 'dĩni äsĩ? İmi kukĩ anjĩ ägõnjã rĩ pi idri rú, İmi ú'dĩki kōpi kuyē äsĩ?"

¹⁹ ũkú rĩ'bã ũkú anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē İzã ko'bã tĩngará sĩ 'dĩ'bée ní újãzú 'bãgú rĩ ní kĩnĩ, "ũkú Ēberē vé rĩ pi adrikĩ sũü ũkú Ējēpétō vé rĩ pi tĩnũ ku. Kōpi ívé anjĩnjã pi tĩ ĩfũ mbëlēnjã. 'Bã kãdõ caã, 'bã ĩşü äküdē kōpi tĩki gĩ."

²⁰ Múngú 'bã eşĩ múké ũkú rĩ'bã ũkú anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē İzã ko'bã tĩngará sĩ rĩ pi ní, sē İserélē rĩ pi gõki ízú muųü drĩgélē. ²¹ ũkú rĩ'bã ũkú anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē İzã ko'bã rĩ pi ní Múngú rĩ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ sĩ, Múngú sē kōpi tĩki anjĩnjã rá.

²² 'Bãgú rĩ ní gõzú tãĩmbĩ sēzú ívé 'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "İmi ú'bėkĩ anjĩ ägõnjã Ēberē ũkú rĩ pi ní tĩjĩ rĩ pi céré yĩ ämbúgú đĩpĩ đĩđĩ Náyĩlĩ agã, 'bo İmi kukĩ anjĩ ũkũnjã rĩ pi idri rú."

* 1:1 1:1 İserélē: Múngú gõ Yökóbũ ä rú újã zĩi İserélē. Rų İserélē 'đĩri Ēberē tĩ sĩ, İrivé ĩffĩ, 'bã ũmbã fũpĩ kúpē sĩ Múngú be ni. 'Í lã í'dóngará 32:28. † 1:15 Ēberē: Āburãmã rĩ Ēberēgũ. İrivé mvã vé mvã Yökóbũ rĩ gõki zĩi İserélē, sã äzi sĩ İrivé úyú rĩ pi ĩ rĩ zĩ Ēberē, sã äzi sĩ ĩ kpã zĩ anjĩ İserélē vé rĩ pi. Sã Yēsũ vé rĩ gé, ĩ rĩ kōpi zĩ Yáhúđĩ.

2

Mósê vé tɛŋgará

¹ Lóki 'dāri gé, ágó āzi súrú Léví vé rí agá, be ūkú súrú ívé rí agá ūgōgō. ² Ūkú rí ní 'a ísúú, ĩri ní mváná rí tizú ágōná. Kā ndree mváná rí ūnyí be ambamba, ūzú mváná rí caá mbāá be na. ³ 'Bo kā amá tí, 'í ícō mváná rí ūzúú bá ku, ĩri ní wūrūgū 'í'dúú, ĩri ní rú'ba ní ūmbīzú ngá ūdrī rú ní sī. ĩri ní mváná rí 'bāzú wūrūgū rí agá, ĩri ní jizú zúú yīi ámbúgú díjpi díjdi Náyīlī jélé gá, lómí agá 'dālē. ⁴ Mváná rí vé ómvúpi mụ 'í zūú rárá rú, tē rí ndree, dō tā ngóni rí ímụ 'í nga mváná rí rú'ba gá ní.

⁵ Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rí vé mvá ūkú rí ní 'dezu múzú 'í jingará gá yīi ámbúgú díjpi díjdi Náyīlī agá 'dālē, mvá ūkú rí ká caá yīi gé 'dāá, ĩrívé tūgērī ūkú rú rí pi rí éci yīi rí ā gārā gá sī. 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní wūrūgū rí ndrezú, ĩri ní ívé tūgērīzī ālu pēzú múzú wūrūgū rí 'í'dúú. ⁶ 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní wūrūgū rí ē tī zizú, ĩri ní mvá ágóná rí ndrezú wūrūgū rí agá 'dāá, ĩri ní ngongo. Sē mvá ūkú rí ní izāngā, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mváná nōri Ēbērē rí pi vé ní."

⁷ Kúru mváná rí vé ómvúpi ní ĩri zizú kīnī, "Mí ā'yī rá má mụ mí ní ūkú Ēbērē vé ní bīi, ā jī rí mí ní mváná rí úcé?"

⁸ 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní 'yozú kīnī "Í mụ bīi." Kúru mváná rí vé ómvúpi ní múzú mváná rí vé éndrēpi ĩri tīpi rí bīzú ímúú. ⁹ Mváná rí vé éndrēpi ká ícá 'bāgú rí vé mvá ūkú rí vúgá nōlé, mvá ūkú rí ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í jī má ní mváná nōri úcé, mváná rí ku dō bá gí, mí ijī ĩri Igōō má vú nōlé, ma ímụ mí úfē rá." Mváná rí vé éndrēpi ní kúru mváná rí jizú úcéú. ¹⁰ Mváná rí ká mbaá ícá ámbúgú gí, éndrēpi ní ĩri jizú gōzú 'bāgú rí vé mvá ūkú rí vúgá 'dālē. Mvá ūkú rí ní mváná rí 'dúú 'í ní mvá ágóná rú. ĩri ní rú ní 'dazú Mósē 'í, kīnī, "Má ísē ĩri yīi agalésí."

Mósē apá mụ Midīyānā gá

¹¹ Mósē ká mbaá ícá ámbúgú gí, 'í'dúú ālu, 'de mụú ívé 'bá Ēbērē vé rí pi úndrē, ca ísụ 'bá rí pi rí ézī ūkpó ūkpó ní pi nga. ĩri ní Ējēpētōgú ndrezú, ĩri rí ívé 'bá Ēbērē vé ní ūgbā. ¹² Mósē ní āngū úndrēzú 'í gārā gá sī kūrū, ndre 'bá āzi 'í gārā gá 'dāāyo, ĩri ní Ējēpētōgú rí 'dizú drázú, ĩri ní cínýáfá kūrú drī ní gé. ¹³ Ká mụú caá drū 'dīni, Mósē gō mụú ívé 'bá rí pi ndree. Ká caá 'dālē, ísụ kpá 'bá ĩrī Ēbērē vé ní pi rí ūmbā fū 'í drīkā sī. Mósē ní 'yozú ágó tā

ā ndú 'í'dópi rí ní kīnī, "Mí rí mí ógūpi rí fū āsī?"

¹⁴ Ágó tā rí ā ndú 'í'dópi rí ní 'yozú kīnī, "Á'di 'bá mí ámbúgú rú ríi 'bávē tā līj ní? 'Í lē ma 'díj sū mí ní Ējēpētōgú rí 'díj drāá rí tīnī?" Tā 'dīri sē Mósē ní ūrī ambamba. ĩri ní ūsúú ésjīlē sī kīnī, "Tā má ní 'oó rí 'bá rí pi nīkí gí."

¹⁵ 'Bāgú Ējēpētō vé rí ká tā 'dīri yīi, lē kōdō lētī ndāá Mósē rí 'dizú drázú rá. 'Bo ísụ Mósē nga apá mụú adrii rárá rú Midīyānā gá gí, Mósē ká caá Midīyānā gá 'dālē, mụ úri kuú kídí tī gé. ¹⁶ Átálágú āzi Midīyānā vé ní, rú ní Yētērō 'í, ĩri anjī ūkú be ézīrī. Anjī ūkú 'dī'bée jíkí ĩrívé ndrīi rí pi kábīlō rí pi be mụú yīi mvuú. ¹⁷ 'Bá ūrūko ndrīi úcé'ba ní pi ícákí ímụ kōpi údró yīi rí tī gé sī 'dīisī rá. 'Bo Mósē ní ngazú ūrū, ĩri ní anjī ūkú 'dī'bée ézīzú, ĩri ní yīi sēzú mvuzú kōpívé ndrīi rí pi ní.

¹⁸ Anjī ūkú rí pi ká mvii caá 'í étépi Rēúlé vúgá 'dālē, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Ími ímvíkí ándrū íngōsī 'dīni āsī?"

¹⁹ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá ísúki Ējēpētōgú āzi kídí rí tī gé 'dālē, pa 'bá 'bá ndrīi úcé'ba rí pi drīgē sī, íbē yīi sēé mvuú 'bávē ndrīi rí pi ní, āzini kábīlō rí pi ní."

²⁰ Yētērō ní kōpi zizú kīnī, "Íri íngāá? Ími kukí rí 'dālē āsī? Ími gōkí mụú ĩri bīi, ē ímụ rí ngá nyaá."

²¹ Mósē ā'yī adrii Yētērō vé āngá 'dāá rá, Yētērō ní ívé mvá ūkú Sīpūrā rí sēzú jezú Mósē ní ūkú rú. ²² Sīpūrā ní Mósē ní mvá ágó tizú. Mósē ní 'yozú kīnī, "Ma jákā āngū nōri gé, ma ĩri ā rú 'da Gērēsómā 'í. Íffíi ní jákā.

²³ Vūdrī ní ká vūú ílī be āco, 'bāgú Ējēpētō vé rí ní drázú. 'Bo ríkí nyo 'bá Ísērélē vé rí pi ócūú múzú drīgélē. 'Bá Ísērélē vé rí pi ríkí ngoó Múngú éndrēti gé, Múngú ā ko rí 'í zā bēnī. Kōpívé ngongará ca Múngú vúgá 'dālē rá. ²⁴ Múngú yī kōpívé ngongará rá, ĩri ní ívé ūndī 'í ní rụú Ābūrāmā be Ísákā be, Yōkóbū be rí ā tā ígázú. ²⁵ Múngú ndre 'bá Ísērélē vé rí pi vé ízāngā ríi nya rí, tā ní fī ésjī ní gé ambamba.

3

Múngú átá Mósē be

¹ 'Í'dúú ālu, Mósē rí ényēpi Yētērō* átálágú Midīyānā vé rí vé kábīlō pi úcé ndrīi rí pi be, jī ānyāpá rí pi āngū ā'wí cínýáfá rú rí gé, írā Múngú vé rí gé Sínáyī gé 'dāá. ² Mālāyikā Úpí' Múngú vé rí ní 'í 'dazú Mósē ní āci díjpi pētī amuúpi

* 3:1 3:1 Yētērō: Yētērō vé rí āzi Rūwelē 'í. 'Í lā Wüŋgará 2:18. † 3:2 3:2 Úpi: Ēbērē tī sī, Múngú zī 'í rú Yāwē, íffíi ní, Múngú adriipi mụzú 'dāni'dāni rí 'í. Kēlīkō tī sī, 'bá Yāwē rí zī Úpí. 'Í ísụ lā Būkū 'í'dóngará vé rí agá, Wüŋgará vé rí agá, Rūtā vé rí agá, āzini Yónā vé rí agá.

kũmvũ ni agá 'dǎá. Mósê ndre áci rĩ ri ðĩ peṭi amuũpĩ kũmvũ rĩ agá 'dǎá, 'bo peṭi rĩ ve kuyé. ³ Mósê ní ũsũzũ kĩnĩ, "Tǎ 'i 'oópi 'dĩri ũku ni á ndre kuyé, á lē ma útrũ ñyĩnyá muṭi ndree má mĩ sĩ, ngá sēepi peṭi amuũpĩ kũmvũ rĩ ni vezũ ku rĩ á 'di."

⁴ Úpĩ Múngú kǎ ndree Mósê útrũ 'i ñyĩnyá áci riĩpi ðĩpi 'dĩri ndree, Múngú ní Mósê ri zizũ peṭi áci ní riĩ ðĩ 'a ni gé rĩ agá 'dǎá kĩnĩ, "Mósê! Mósê!"

Mósê ní á'yizũ kĩnĩ, "Ma nõ."

⁵ Múngú ní 'yozũ Mósê ní kĩnĩ, "Mĩ ítrũ mĩ ñyĩnyá nõõ ku, 'i nje mívé mōrōkũ mĩ pá gá si rá, á'ðiátásiyá vūrũ mĩ ní pá tuzũ 'dĩri vūrũ uletere ni." ⁶ Úpĩ Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Ma Múngú mĩ é'biṭĩjĩ vé rĩ, Múngú Ābūrāmá vé rĩ, Múngú Īsáká vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ." Mósê ní kúru drĩ 'bázũ 'i mĩ ọ̀zũzũ ǎni cí, á'ðiátásiyá 'o ũrĩ sĩ Múngú ẽ ẽndreṭĩ ndrengará sĩ.

⁷ Úpĩ Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Á ndre ñzǎngá mávé 'bá rĩ pi ní nyaá Ējēpētō agá rĩ gĩ. Á yĩ kōpivé ngongará ĩ ní rizũ kōpi ọ̀cũzũ tũgērĩ rĩ vé tá gĩ, ñzǎngá kōpi ní nyaá rĩ á tá fi má ẹ̀şĩ agá ambamba. ⁸ Kúru má isĩ ímũ kōpi paá 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé sĩ, kōpi íjĩzũ ífũzũ ǎmvé ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ, ma kōpi jĩ mu ǎngũ múké wǎlá ni gé, ǎngũ 'dǎri agá, lé ǎnigé, ǎzini ọ̀nyũ ǎnigé, ǎngũ 'dǎri 'bá Kǎnǎnǎ vé rĩ pi vé ni, 'bá Hĩṭĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Āmórǎ vé rĩ pi vé ni, 'bá Pērízĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Hívĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Jēbúsĩ vé rĩ pi vé ni. ⁹ Á yĩ ngongará 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé rĩ gĩ, á ndre ọ̀cũngará 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ní kōpi ọ̀cũzũ rĩ gĩ. ¹⁰ Kúru nõni á lē mi pēé, 'i mu 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎlé, mĩ íjĩ mávé 'bá Īsērélē vé rĩ pi ífũũ Ējēpētō agásĩ ǎmvé."

¹¹ "Bo Mósê ní 'yozũ Múngú ní kĩnĩ, "Ma á'di 'i ícōpi muṭi 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎá, 'bá Īsērélē vé rĩ pi íjĩpi ífũũpi Ējēpētō agásĩ ǎmvé?"

¹² Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Ma adri mĩ be trũ. Ngá ícōpi i'daapi kĩnĩ á pē mĩ ní rĩ, mĩ íjĩ dō 'bá rĩ pi ífũũ Ējēpētō agásĩ rá, ĩmi ímũ ma ñnjĩ írǎ nõri drĩgé nõgō."

¹³ Mósê ní 'yozũ Múngú ní kĩnĩ, "Á mu dō 'yoó 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, 'Múngú ĩmi é'biṭĩjĩ vé rĩ ĩpē ma ímũzũ ĩmi vúgá nõõ nĩ, 'kōpi zĩkĩ dō rũ ni á'di 'i, má lũ kōpi ní ngóni?"

¹⁴ Múngú ní 'yozũ Mósê ní kĩnĩ, "BÁ RĨ MA 'I. 'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'dĩni. "BÁ RĨ MA 'I, ĩpē ma ímũzũ ĩmi vúgá nõõ nĩ."

¹⁵ Múngú gō 'yoó Mósê ní ðĩjĩ kĩnĩ, "'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, 'Úpĩ, Múngú ĩmi é'biṭĩjĩ vé rĩ, Múngú Ābūrāmá vé rĩ,

Múngú Īsáká vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ ĩpē ma ímũzũ ĩmi vúgá nõõ nĩ.' Rũ 'dĩri mávé adriĩpi muṭi 'dǎni'dǎni rĩ, úyũ ĩmi vũdrĩ gé rĩ pi céré, kōpi á rikĩ má rũ zĩjĩ 'dĩni.

¹⁶ "'Í mu ambugu Īsērélē vé rĩ pi traá trũ vūrũ ǎlu gé, 'i 'yo kōpi ní, 'Úpĩ Múngú ĩmi é'biṭĩjĩ vé rĩ, Múngú Ābūrāmá vé rĩ, Múngú Īsáká vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ i'da 'i má ní, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Á 'bá mĩ rizũ ĩmi ndrezũ, á ndre tá 'i ní 'oó ĩmi ní ũnjĩ Ējēpētō gá 'dĩlé rĩ rá. ¹⁷ Āndũrũ má ẹ̀zi, má kĩnĩ, ma ĩmi íjĩ ífũ ĩzǎngá ĩmi ní nyaá ũnjĩ ũnjĩ ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dǎá rĩ agásĩ ǎmvé, ma ĩmi jĩ mu adri ǎngũ 'bá Kǎnǎnǎ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Hĩṭĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Āmórǎ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Pērízĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Hívĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, ǎzini 'bá Jēbúsĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé. ǎngũ 'dǎri agá, lé ǎnigé, ǎzini ọ̀nyũ ǎnigé."

¹⁸ "Ambugu Īsērélē vé rĩ pi mĩ yĩ rá. Kúru ĩmi 'dekĩ muṭi ambugu Īsērélē vé rĩ pi be 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎá, ĩmi 'yokĩ ĩri ní, 'Úpĩ Múngú Ēbérē rĩ pi vé rĩ i'da 'i 'bá ní rá. Mĩ ọ̀yũ 'bá ẹ̀cĩ tuũ muṭi ỳ'dũ na ǎngũ á'wĩ cínyǎfá rũ rĩ gé 'dǎá, 'bá mukĩ rĩ rōbōṅṅó zǎá Úpĩ Múngú 'bávé rĩ ní.' ¹⁹ 'Bo á nĩ rá, 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ ícō ĩmi á'yĩ muṭi ku, 'bǎkĩ dō tá ũkpō ũkpō drĩ ni gé ká. ²⁰ Kúru ma má drĩ inga 'bá Ējēpētō vé rĩ pi gbázũ ǎni, ma tá ǎyázũ ǎyǎyá ni 'o ǎndĩǎndĩ kōpi ǎsǎmvũ gé. Vũdrĩ ni gé, ĩri ĩmi ọ̀yũ muṭi rá.

²¹ "Ma sē 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ẽ ẹ̀şĩ ri adri ĩmi ní múké, ĩmi kádō fũũ muṭi, ĩmi fũkĩ muṭi drĩ be kōlōmgbó rũ ku. ²² Ūkũ ǎlu ǎlu Īsērélē vé rĩ á mu ngá ĩ ní údé aya ọ̀gũ 'bá ọ̀gũ ọ̀gũ ni pi sĩ, dábũ sĩ, ǎzini bōngō ũnyĩ be ni pi zĩjĩ 'bá ívé jó á gǎrǎ gá rĩ pi vúgá, ǎzini á zĩ 'bá ívé 'bēṭĩ ǎsǎmvũ gé rĩ pi vúgá, ĩmi úsũkĩ rĩ ĩmívé ǎnjĩ ǎgō rĩ pi, ǎnjĩ ũkũ rĩ pi be ǎni. ĩmi kádō fũũ ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ, ĩmi wũkĩ ngá 'dĩ'bée ǎrēvũ céré muṭi ĩndĩ."

4

Múngú sē Mósê ní ũkpō tá ǎyázũ ǎyǎyá ni 'ozũ

¹ Kúru Mósê ní újázũ Úpĩ Múngú ní kĩnĩ, "'Bo 'bá Īsērélē vé rĩ pi á'yĩkĩ dō ma ku, kōpi yĩkĩ dō mávé tá ku, 'yokĩ dō kĩnĩ mĩ ĩndré má ẽndreṭĩ gé kuyé, má 'o rĩ ngóni?"

² Úpĩ Múngú ní ĩri zizũ kĩnĩ, "Ngá mĩ ní rũyĩ mĩ drĩgé 'dĩri á'di?"

Ĩri ní újázũ kĩnĩ, "Ngá rĩ túré."

³ Úpĩ Múngú ní 'yozũ ĩri ní kĩnĩ, "'Í 'be ĩri vúgá 'dǎá." Mósê ní túré rĩ 'bezũ vúgá 'dǎá, túré rĩ ní ufuzũ ĩnjĩ rũ, Mósê ngá ǎpá

rá. ⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, "Í su mí drī, 'í ru ɲŋ rī ā só." Kúru Mósê ní ɲŋ rī vé só ružú, ɲŋ rī ní gōžú ufuzú túré rú ūzi. ⁵ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Í 'o tā 'dirī, 'bá Ísērélé vé rī pi ē 'yīkī rī 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú kōpi 'é' bīpī vé rī, Múngú Ābūrāmá vé rī, Múngú Ísáká vé rī, Múngú Yókóbú vé rī 'da 'i mí ní rá."

⁶ Kúru Úpí Múngú ní gōžú 'yozú Mósê ní kīnī, "Í su mí drī mívé bōngó akoóko rī agá 'dāá." Mósê ní 'i drī sužú ívé bōngó akoó rŋkŋ rī agá 'dálé, ká 'i drī ɲŋjé ámvé nōó, ūfú fu drī ní mveé kú gbū.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, "Í su mí drī gōó bōngó akoóko rī agá 'dāá dī." Mósê ní 'i drī sužú bōngó akoó rŋkŋ rī agá 'dāá, ká 'i drī ɲŋjé ámvé nōó, drī ní gō ícá ule, sŋ ŋkŋ rī tŋjī.

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Kōpi ā'yīkī dō mí kuyé, dōku kōpi ūsŋkī dō tá mí ní 'oó áyāžú áyāyā drīdrī 'dāri kuyé, kōpi ícá tá áyāžú áyāyā mí ní 'oó vúlé nōri ā'yī rá. ⁹ 'Bo kōpi ā'yīkī dō tá áyāžú áyāyā ɲŋ 'dī' bée kuyé, dōku kōpi yīkī dō tá mí ní 'yoó rī kuyé, mí íbē yī ámbúgú dīpī dīdī Náyīlī vé rī dāá nyōkŋ drīgé 'dāá. Yī mí ní íbēé yī Náyīlī vé rī agá dāá nyōkŋ drīgé 'dīri gō 'i újā ári rú."

¹⁰ 'Bo Mósê ní gōžú újāžú Úpí Múngú ní kīnī, "Á Úpí Múngú, 'í dōžú ɲŋgōsī, á nī átángá átá be múké ku, má ádra ɲŋjŋjŋ, ma rī a'bu a'bu."

¹¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, "Á' di rī sē 'bá rī ícá átángá átá nī, dōku átá ku nī? Á' di rī sē bī ní rī tá yī nī, dōku bī ní yī tá ku nī? Á' di rī sē mī ní rī ángŋ ndre nī, dōku mī ní ndre ángŋ ku nī? 'Bá rī adri ma Úpí Múngú 'i kuyé? ¹² 'Í mu, ma mí ízā ko, mí ícá átángá rī átá rá, ma tá rī ímbá mí ní, mí ícá átángá rī átá rá."

¹³ Mósê ní 'yozú ɲŋ ní kīnī, "Á Úpí Múngú, 'i pē 'bá āzi mužú áyu."

¹⁴ Kúru jīkó ní 'dezú Úpí Múngú agá, ɲŋ ní 'yozú Mósê ní kīnī, "Mí édrīpī Ārónā Léyīgŋ rī 'dāáyo? Á nī rā ɲŋ ícá átá múké rá. ɲŋ nóni rī ímŋ mí vŋgá nōlé. Kādō mí ndreé, éšŋ ní rī adri áyīkō sī. ¹⁵ Mí ícá tá mí ní léé átá rī ūlŋ ɲŋ ní rá, ma ɲŋ ízā ko ɲŋtrō átángá rī sī rá, ázini ma ɲŋ ímbá tá ɲŋ ní léé 'oó rī sī rá. ¹⁶ Ārónā rī átángá rī átá 'bá rī pi ní mí vŋrā gá nī, sŋ mí ní kōdó átá nī rī tŋjī, mí adri ɲŋ ní sŋ Múngú tŋjī, mí átángá ɲŋ ní léé átá rī ūlŋ ɲŋ ní ní.

¹⁷ 'Í 'du túré 'dīri mužú mí drīgé sī ɲŋdī, 'í 'o tā áyāžú áyāyā ní áni."

Mósê mvi gōó Ējēpētō gá

¹⁸ Kúru Mósê ní 'i újāžú gōžú ényēpī Yétērō vŋgá 'dálé, ɲŋ ní 'yozú Yétērō ní kīnī, "Mí oyu ma, á lé gōó mužú Ējēpētō gá má 'é' dīpāa pi ndreé, kōpi dō idri rú."

Yétērō ní 'yozú kīnī, "Í mu, tākiri ā adri mí be."

¹⁹ Mósê ní drī adrii Mīdīyānā gá 'dálé rī gé, Úpí Múngú ní átāžú ɲŋ ní kīnī, "Í gō vúlé Ējēpētō gá 'dálé ūzi, 'bá lé' bá mí 'dī' bá rī pi ūdrākī gī." ²⁰ Kúru Mósê ní ívé ūkú 'dužú anjīnā rī pi be 'bāžú dōngí úgóró gá, kōpi ní mužú Ējēpētō gá 'dálé. 'Du túré Múngú ní 'yoó ā jī rī mužú ɲŋdī.

²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, "Í gō dō Ējēpētō gá 'dálé gī, mí nī múké 'yozú kīnī, ūkpō má ní sēé mí ní 'dīri, léé mí 'o tá áyāžú áyāyā ni pi 'bāgú rī ē endrēyī gé. 'Bo ma sē ɲŋrívé éšŋ rī te te, ícá 'bá rī pi oyužú mužú ku. ²² Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Tā Úpí ní 'yoó rī ɲŋ 'dīni, Ísērélē rī mávé mvá ágó káyú rī." ²³ Āndúrú á 'yo mí ní, má kīnī, "Mí oyu mávé mvá ágó, ā mu rī ma ɲŋjīlī," 'bo mí gá ɲŋ oyužú sī, kúru ma mívé mvá ágó káyú rī 'dī drā rá."

²⁴ Vŋrā Mósê pi ní lazú rī gé, Úpí Múngú ícá ímŋ Mósê rī íšŋ, léé kōdó Mósê rī 'dīj drāá 'dīisī rá. ²⁵ Sīpŋrā ní ɲŋ 'í' dŋžú ívé mvá ágó rī vé ágélé ē tī lŋžú áni.† ɲŋ ní lā' bú rī ɲŋkpāžú Mósê pá gá 'dāá, ɲŋ ní 'yozú kīnī, "Ári ífŋŋpi 'dīri úmŋ nóni 'bávé ájē mí be rī ícá ngá álu gī." ²⁶ Kúru Úpí Múngú gō Mósê rī 'dīj kuyé. Sīpŋrā ní 'yozú kīnī, "Ágélé ē tī má ní lŋjī 'dīri pa mí drā sígē sī gī."

²⁷ Úpí Múngú ní 'yozú Ārónā ní kīnī, "Í mu ángŋ ā'wī cínýfā rú rī gé 'dāá, ɲŋ múkī rī ɲŋ íšŋ Mósê be." Kúru Ārónā ní mužú Mósê rī íšŋžú ɲŋ Múngú vé rī drīgé 'dálé, kōpi ní 'i u' dezú ežīžú bēdrī sī.

²⁸ Kúru Mósê ní tá Úpí Múngú ní 'i pēžú mužú Ējēpētō gá rī ūlŋžú Ārónā ní cééré, ázini ūkpō Múngú ní sēé 'í ní tá áyāžú áyāyā ní 'ozú rī ūlŋžú ɲŋ ní.

²⁹ Kúru Mósê pi ní 'dezú mužú Ārónā be Ējēpētō gá 'dálé. Kōpi ní ambugu Ísērélé vé rī pi úmúžú cééré vŋrā álu gé. ³⁰ Ārónā ní tá Úpí Múngú ní 'yoó Mósê ní rī ūlŋžú kōpi ní cééré. Kúru Mósê ní tá áyāžú áyāyā ní 'ozú 'bá rī pi ɲŋdrēyī gé. ³¹ 'Bá rī pi 'é' yīkī tá Ārónā ní átá rī rá. Kōpi ká ɲŋjī amá 'yozú

* 4:22 4:22 Ísērélē rī mávé mvá ágó káyú rī: Múngú kīnī 'bá Ísērélē vé rī pi árevŋ cééré ívé mvá ágó káyú rī. † 4:25 4:25 Ágélé ē tī lŋgárá: Múngú lŋ Ābūrāmá ní kīnī, anjī ágō Ābūrāmá vé rī pi adriki dō cāá 'dŋ' áro gī, léé ā ūlŋkī kōpi ā ágélé ē tī rá, lŋžú kīnī, kōpi anjī Múngú vé ní. 'Bá rī á'yī dō 'i ágélé ē tī sēé lŋjī gī, ɲŋ tájmbī Mósê vé rī 'du nga. † lā 'í' dōngárá 17:9-14; Éžŋ 15:1-5.

kíní Úpí Múngú ūšú İvé tā gí, āzini ndre İvé İzāngā gí, kōpi ní kūmūci ūtjizú, İ drī sīzú vūgá Úpí Múngú rī İnjizú.

5

Mósē pi Āronā be mukí átá 'bāgú Ĕjēpétō vé rī ní

¹ Mósē pi Āronā be, kōpi ní 'dezu mužú 'bāgú Ĕjēpétō vé rī vūgá 'dālē. Kōpi ní 'yozú İri ní kīnī, "Úpí Múngú İserélē rī pi vé rī kīnī, 'Lē mī oyu 'bá mávé rī pi fūu nōōsī rá, kōpi ā mukí rī ūmū ūdé ma İnjizú āngū ā'wí cinyáfá rú rī gé 'dāá." "

² 'Bāgú rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Úpí Múngú İmi ní 'yoó má 'dū İrivé tā ngaá, má oyu 'bá İserélē vé rī pi fūu nōōsī rá 'dīri ā'di 'i? Á nī Úpí Múngú 'dīri kuyé, má oyu 'bá İserélē vé rī pi fūu nōōsī āluṇáni ku."

³ Mósē pi Āronā be, kōpi ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Múngú Ĕbéré rī pi vé rī, i'da 'i 'bá ęndreṭjé gé rá. Mí oyu 'bá fūu nōōsī rá, 'bá tukí rī ęci ū'dú na āngū ā'wí cinyáfá rú rī agāsī, 'bá mukí rī rōbōṇō zāá Úpí Múngú 'bávé rī ní, 'bá mukí dō ku, İri drā ūnjí İpē 'bá drīgé, dōku İri ari'ba İpē İmū 'bá ú'dj ūdrā rá."

⁴ 'Bo 'bāgú Ĕjēpétō vé rī ní 'yozú kīnī, "Mósē, İmi Āronā be, 'bá rī pi rī ęzi ngá piri, ngá İmi ní lēzú kōpi jizú mužú rá rī ā'di? İmi gōkí vúlē ęzi gé 'dāá." ⁵ Kúru 'bāgú rī ní 'yozú kīnī, "İmi ndrekí drī ká, 'bá İserélē vé rī pi İzúkí nōnī ambamba, İmi lēkí kōpi ā ngakí ęzi ku!"

⁶ Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, 'bāgú rī ní tāİmbj sézú 'bá ęzi ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi ní, āzini İserélē İ ní ūpēē ū'bāá 'bá ambugu rú İserélē rī pi drīgé rī pi ní kīnī, ⁷ "Nōnī ā sékí áse İ ní rizú bīrīkī vé ūtrētrē tuzú rī 'bá İserélē vé rī pi ní dīj ku. Kōpi ā mukí İngá ndāá nī. ⁸ 'Bo İmi 'bākí kōpi ā gbākí bīrīkī rī vé kālāfe caá gbā ándúru kōpi ní gbāá drīdrī rī pí, lē kōpi ā gbākí kālāfe nī mādānjá ku. Kōpi kpūnūkū rú, kōpi ní rizú útrézú ānī kīnī, 'Mí oyu 'bá fūu nōōsī rá, 'bá lēkí mužú rōbōṇō zāá 'bávé Múngú ní.' ⁹ İmi 'bākí kōpi ā ngakí ęzi ūkpó ūkpó ní pi, kōpi ā rikí pá tuú tēē rī tā ūnjé vé 'dīri yīj ku." ¹⁰ Kúru 'bá ęzi ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi, İserélē 'i ní ūpēē ū'bāá 'bá ambugu rú İserélē rī pi drīgé rī pi be, kōpi ní fūzú mužú átāngá 'bāgú rī ní 'yoó rī ūlūzú 'bá İserélē vé rī pi ní kīnī, "Bāgú rī 'yo 'dīnī kīnī, 'Á gō İmi ní áse bīrīkī vé ūtrētrē tuzú ni sēē dīj ku. ¹¹ İmi mukí ndāá İmi ngúlúpí sī, vūrā İmi ní icózú İşüzú rá rī gé. 'Bo lē İmi gbākí bīrīkī rī vé kālāfe caá gbā ándúru İmi ní gbāá drīdrī rī pí." "

¹² Kúru 'bá rī pi ní ayizú mužú áse bīrīkī vé ūtrētrē tuzú rī ndā be āngū Ĕjēpétō vé rī agāsī. ¹³ 'Bá ęzi ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi rikí tūgērī rī pi mī rī ęzi rī ngaá ūkpō sī. Kōpi rī 'yo tūgērī rī pi ní, "Lē ū'dú ālu ālu, İmi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru İmi ní rī gbāá 'bá ni rī İmi ní áse bīrīkī tuzú rī sēē nī rī pí." ¹⁴ 'Bāgú rī vé 'bá ęzi ūlū'bá rī pi rikí 'bá İserélē vé İ ní ū'bāá ambugu rú rī pi ūgbāá, kōpi rikí 'yoó kīnī, "İ'dózú ájēe icázú āndrū, İmivé 'bá rī pi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru rī pí kuyé āsī?"

¹⁵ İserélē İ ní ūpēē ū'bāá 'bá ambugu rú İserélē rī pi drīgé rī pi ní 'dezu mužú 'bāgú rī vūgá 'dālē, kōpi ní İri mázú drī İrī sī kīnī, "Bá ātī'bá mivé nī, mī rī 'bá 'o 'dīnī āsī? ¹⁶ 'Bá ęzi ūlū'bá rī pi gākí 'bá ni áse ūtrētrē tuzú rī sēgá sī, kōpi rī 'yo 'bá gbākí bīrīkī, kōpi dī rī 'bá ūgbá be, tā ūnjí 'dīri, 'bá mivé rī pi rī İjī 'bá drīgé nī."

¹⁷ 'Bāgú rī ní ūjázú kōpi ní kīnī, "İmi kpūnūkū rú, İmi gākí ęzi ngagá sī, sē İmi ní rizú 'yozú kīnī, 'Mí oyu 'bá fūu nōōsī, mužú rōbōṇō zāá Úpí Múngú ní ānī.' ¹⁸ İmi ngakí mužú ęzi rī ngangará gá, sékí İmi ní áse bīrīkī tuzú rī āluṇáni ku. 'Bo lē İmi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru İmi ní rīi gbāá rī pí."

¹⁹ İserélē İ ní ūpēē ū'bāá 'bá ambugu rú İserélē rī pi drīgé rī pi ká yīj kīnī, ū'dú ālu agá, lē İ gbākí kālāfe bīrīkī vé rī mādānjá ku, sē kōpi nīkí amá 'yozú kīnī İ nōnī İzāngā agá. ²⁰ Kōpi ká 'bāgú rī kuú, kōpi İşúkí Mósē pi rī İ tē Āronā be lēṭjé gé 'dāá'dā. ²¹ Kōpi ní 'yozú Mósē pi ní Āronā be kīnī, "Úpí Múngú ā ndre tā İmivé 'dīri, ā lī tā İmi drīgé, ā'diātāsīyā İmi sékí nōnī 'bāgú rī İvé ūgalaku rī pi be, kōpi ngūkí 'bá ūnjí, tā İmi ní 'oó 'dīri İndré sū İmi sékí İjī āco 'bá Ĕjēpétō vé rī pi drīgé 'bá ú'dizú ūdrázú ānī rī tīnjé."

Mósē zj Múngú rī

²² Mósē ní kōpi kuzú, İri ní mužú Múngú rī zizú kīnī, "Á! Úpí Múngú, mī rī İzāngā sē mivé 'bá rī pi ní 'dīnī āsī? Mí İpē ma İmizú nōgō ālé? ²³ İ'dózú sá má nī mužú 'bāgú rī vūgá tā mivé rī ūlūzú rī gé, 'bāgú rī sē İzāngā 'bá mivé rī pi ní ūnjí ūnjí, 'bo 'i pa 'bá mivé rī pi kuyé."

6

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí İmū tā má ní lēē 'oó 'bāgú rī ní rī ndre rá. Mávé ūkpō sī, İri 'bá mávé rī pi oyu mužú rá, mávé ūkpō sī, İri 'bá rī pi dro fū İvé āngū agāsī rá."

² Múngú gō 'yoó Mósē ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i. ³ Ūṭj má i'da ma Ābūrāmā

endretj gé, Ísákã endretj gé, äzini Yökóbü endretj gé rá, Ma Múngú Úkpó 'Dípa 'i, 'bo á sê mávé rú Úpí Múngú 'dĩri nĩ kòpi ní kuyé. ⁴ Á rú kpá ùndĩ kòpi be, ma àngũ Kánánã vé kòpi ní àndúrú adrii 'a ní gé 'dãá jākã rú rĩ sê kòpi ní. ⁵ Á yĩ Ìzàngã 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rizú 'bã Ísèrélè vé rĩ pi òçüzú tũgèrĩ rú rĩ gĩ, sê má ígá ùndĩ má ní ruú kòpi be rĩ vé tã gĩ.

⁶ "Kúru 'í 'yo 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ní kìnĩ, 'Ma Úpí Múngú 'i, ma ìmi ìjĩ ifũ èzĩ ùkpó ùkpó 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rĩ ìmi òçüzú rĩ agásĩ rá. Ma ìmi oyu adringará tũgèrĩ rú rĩ agásĩ rá, ùkpó mávé rĩ sĩ, ma ìmi pa, ma kòpi Ìrĩñã ùnjĩ ùnjĩ. ⁷ Ìmi adri 'bã mávé ní pi, ma adri Múngú ìmivé ní. Ìmi kúru ìmũ nĩ ámá 'yozú kìnĩ, ma Úpí Múngú ìmivé rĩ, ìmi ìjĩpi ifũúpi èzĩ ùkpó ùkpó 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rizú ìmi òçüzú rĩ agásĩ rĩ 'i. ⁸ Ma ìmi ìjĩ adri àngũ má ní ùyò ní sòó sèé Àbùramã ní, Ísákã ní, äzini Yökóbü ní rĩ agá. Ma àngũ rĩ sê ìmi ní, Ìri adri ngá ìmivé ní. Ma Úpí Múngú 'i.' "

⁹ Mósè ní tã Múngú ní 'yoó 'dĩri ùlüzú 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ní, 'bo kòpi gãkĩ Mósè rĩ yigá sĩ, 'ã'diãtãsiyã kòpi è èsĩ ìsũ Ìzàngã Ì ní Ì òçüzú tũgèrĩ rú rĩ sĩ.

¹⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kìnĩ, ¹¹ "Í mu 'yoó 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ní 'dĩni, lè ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi fiú ìvé àngũ agásĩ àmvé."

¹² 'Bo Mósè ní újázú Úpí Múngú ní kìnĩ, "Dò 'bã Ísèrélè vé rĩ pi yĩkĩ ma ku píri, 'bãgú rĩ ícò ma yĩ íngóni, ìsúzú ma rĩ a'bu a'bu?"

¹³ Úpí Múngú ní tãimbĩ sèzú Mósè pi ní Àronã be kìnĩ, "Ìmi újákĩ ìmi gòó 'bãgú Èjèpétó vé rĩ vùgá 'dãá, ìmi ìjĩkĩ 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ifũú Èjèpétó agásĩ àmvé."

E' bĩpi Mósè vé rĩ pi, äzini Àronã vé rĩ pi

¹⁴ Úyú Ísèrélè vé rĩ pi 'dĩ:

Ísèrélè vé mvã kãyú Rübèná vé anji àgò rĩ pi ã rú 'dĩ, Ènókã 'i, Pálũ 'i, Èzirónã 'i, Kãrimĩ sĩ. Úyú 'dĩ'bée Rübèná vé rĩ.

¹⁵ Anji àgò Símìyónã vé rĩ pi 'dĩ, Yèmüyelè 'i, Yãmínĩ 'i, Òhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zòhárã 'i, Kánánãzĩ rĩ vé mvã Sãwulã sĩ. Úyú 'dĩ'bée Símìyónã vé rĩ.

¹⁶ Anji àgò Lèví vé Ì ní sĩ rĩ pi ã rú 'dĩ: Gèrèsónã 'i, Kòhátã 'i, Mèrãrã sĩ. Lèví adri caá Ìli be müdũrũlũ àlu pũkũ na drĩ ni èzĩrĩ (137).

¹⁷ Anji àgò Gèrèsónã vé rĩ pi, Lìbĩnĩ pi Símèyĩ be.

¹⁸ Anji àgò Kòhátã vé rĩ pi ã rú 'dĩ, Àmürãmü 'i, Ìzihãrĩ 'i, Hèbèrónã

'i, Úzìyelè sĩ. Kòhátã adri caá Ìli be müdũrũlũ àlu pũkũ na drĩ ni na (133).

¹⁹ Anji àgò Mèrãrã vé rĩ pi, Mähülĩ pi Músĩ be. Úyú Ì ní sĩ 'dĩ'bée Ìbikĩ ifũú sũrũ Lèví vé rĩ agá.

²⁰ Àmürãmü je 'í ètèpi vé òmvũpi Yökòbédè rĩ, tĩ Ìri ní Àronã pi Mósè be. Àmürãmü adri caá Ìli be müdũrũlũ àlu pũkũ na drĩ ni èzĩrĩ. (137)

²¹ Anji àgò Ìzihãrĩ vé rĩ pi 'dĩ, Kórã 'i, Nèfègè 'i, Zìkĩrĩ sĩ.

²² Anji àgò Úzìyelè vé rĩ pi 'dĩ, Mìsàyelè 'i, Èlèzãfãná 'i, Sítĩrĩ sĩ.

²³ Àronã je Èlìsèbã rĩ, Èlìsèbã rĩ Àmìnãdãbã vé mvã ùkú, Ìri Nãsónã òmvũpi, tĩ Nãdãbũ rĩ, Àbùhũ rĩ, Èlèzãrã rĩ, Ìtãmãrã sĩ.

²⁴ Anji àgò Kórã vé rĩ pi 'dĩ, Àsirĩ 'i, Èlèkãná 'i, Àbìyãsãfã sĩ. Úyú 'dĩ'bée Kórã vé rĩ.

²⁵ Àronã vé mvã Èlèzãrã je Pütìyelè vé mvã ùkú, mvã ùkú rĩ tĩ Ìri ní Finãsã rĩ.

Úyú 'dĩ'bée Ìbikĩ ifũú sũrũ Lèví vé rĩ agá.

²⁶ Àronã pi Mósè be, 'bã 'dĩ'bée Úpí Múngú ní 'yoó kòpi ní, "Ìmi ìjĩkĩ sũrũ Ísèrélè vé rĩ pi ifũú àngũ Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé ìvé sũrũ rĩ pi vùgã sĩ." ²⁷ 'Bã 'dĩ'bée 'yo'bã 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ifũú àngũ Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé rĩ.

²⁸ Úpí Múngú átã àndúrú Mósè ní Èjèpétó gá 'dãlè, ²⁹ kìnĩ, "Ma Úpí Múngú 'i. Lè mí ùlũ 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ní tã má ní 'yoó mí ní rĩ pi àrèvũ cérè."

³⁰ 'Bo Mósè újã Úpí Múngú ní kìnĩ, "Mí nĩ rá ma rĩ a'bu a'bu, 'bãgú rĩ ícò ma yĩ íngóni?"

7

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kìnĩ, "Í ndre drĩ kã, á 'bã mí adrii sũ Múngú tĩnj 'bãgú rĩ endretj gé, mí èdrĩpi Àronã rĩ adri nèbĩ rú, rĩ mivé ù'dũkò rĩ ùlũ 'bãgú rĩ ní ní. ² Mí ùlũ tã má ní 'yoó mí ní rĩ pi cérè mí èdrĩpi Àronã ní, Àronã ã mu 'yoó 'bãgú rĩ ní kìnĩ, lè ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi fiú ìvé àngũ agásĩ àmvé. ³ 'Bo ma sè 'bãgú rĩ vé èsĩ rĩ tete, átã má 'o dõ tã àyãzú àyãyã ní àngũ Èjèpétó vé rĩ agá kãrãkãrã drãããsiyã, ⁴ 'bãgú rĩ ícò ìmi yĩ ku. Kúru mávé ùkpò sĩ, ma 'bã Èjèpétó vé rĩ pi Ìrĩñã tã ùnjĩ ùnjĩ ní pi sĩ, ma sũrũ àndiãndĩ Ísèrélè vé rĩ pi ìjĩ ifũú àngũ Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé. ⁵ Má kãdõ mávé ùkpò lúú 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní, äzini ma kãdõ 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ìjĩ ifũú Èjèpétó agásĩ àmvé,

'bá Ējēpētō vé rī pi kúru ímú nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

⁶ Mósē pi Ārónā be 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. ⁷ Lóki kòpì ní átázú 'bāgú rī be rī gé, ísú Mósē rī ílì be pùkú ārō, Ārónā rī ílì be pùkú ārō drī ni na.

Ārónā vé túré újá 'i ufuú ìnjì rú

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, ⁹ "“Bāgú rī 'yo dō ìmì ní, 'Ímì 'okí tā àyázú àyàyà ní,' 'í 'yo Ārónā ní, 'Mí 'í'dú mívé túré, 'í 'be 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé vūgá 'dāá,' ìrì gō 'í újá ufu ìnjì rú."

¹⁰ Kúru Mósē pi ní muzú Ārónā be 'bāgú rī vūgá 'dāá, kòpì 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. Ārónā ní ivé túré 'bezú vūgá 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé, āzini ìrìvè ùgalaku rī pi ẹ̀ndrẹ̀tì gé, túré rī újá 'i ufuú ìnjì rú. ¹¹ Kúru 'bāgú rī ní ivé 'bá tā nì' 'bá ambamba rī pi zìzú 'bá újógú rú rī pi be, āzini 'bá ùjógú vé ẹ̀jì nga' 'bá àngú Ējēpētō vé rī agá rī pi be, kòpì 'okí kpá tā rī nyo sū 'dìrì tìnjì. ¹² 'Bá àlu àlu 'be ivé túré vūgá 'dāá, túré rī pi újákí 'i ufuú céré ìnjì rú. 'Bo Ārónā vé túré ufuúpi ìnjì rú rī, ute kòpìvè túré ufu' 'bá ìnjì rú rī pi rá. ¹³ 'Bāgú rī vé ẹ̀sì gō teete sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tìnjì, gā Mósē pi yìgá Ārónā be sī.

Yìjì Ējēpētō agá rī újá 'i ufuú àrì rú

¹⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Bāgú rī vé ẹ̀sì tete, gā 'bá Ìsērèlè vé rī pi oyugá muḡá sī. ¹⁵ Kúru drī sī ù' 'bùtì kùnjìkùnjì, 'í mu 'bāgú rī tée yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì vé rī gé 'dāá, ísú mu drī yìjì gé 'dālè kuyé. Kādō muḡ yìjì gé 'dāá, Ìmì ísúkí rī Ìmì ìrì be, 'í 'dù mívé túré 'i újápì ufuúpi ìnjì rú rī muḡ mí drìgé sī ìndì. ¹⁶ Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú Ēbérè rī pi vé rī ìpè ma ímú 'yo mí ní kīnī, "Lè mí oyú 'bá mávè rī pi muḡ rá, kòpì à muḡí rì ma ìnjìjì àngú à' wí cínýáfá rú rī gé 'dāá." 'Bo cìmgá àndrú sī, mí gā tā 'dìrì yìgá sī. ¹⁷ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, 'í tā àzi 'o lüzú kīnī ádarú 'i Úpí 'i, 'i yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì* vé rī gbā túré 'i drìgé 'dìrì sī, yìjì rī gō 'i újá ka ku àrì rú. ¹⁸ 'Í' 'bì yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì agá rī pi ímú ùdrá rá, yìjì rī gō ngú ùnjìkányākányā. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuḡú ku.' "

¹⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í 'yo Ārónā ní, "Í 'dù mívé túré, mí inga suú yìjì Ējēpētō vé rī pi drìgé 'dāá, yìjì dī' 'bá dīdì rī pi drìgé 'dāá, yìjì í ní gaaga rī pi drìgé 'dāá, átápára rī pi drìgé 'dāá, yìjì rī pi gō 'i újá céré ku àrì rú. Àngú Ējēpētō vé rī agá

'dāá, yìjì ùdrí agá rī pi, yìjì kùlúkú agá rī pi céré 'i újá adri ku àrì rú.' "

²⁰ Kúru Mósē pi Ārónā be 'dúkì tā rī ngáa sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. Ārónā ní ivé túré 'í'dúzú, ìrì ní yìjì Náyìlì è mī gbázú 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé 'dìgé, āzini ìrìvè ùgalaku rī pi ẹ̀ndrẹ̀tì gé 'dìgé, yìjì rī újá 'i céré ku àrì rú. ²¹ 'Í' 'bì yìjì Náyìlì agá rī pi ùdrákì rá, yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì rī gō ngújì ùnjìkányākányā, 'bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuḡú ku. Yìjì àngú Ējēpētō vé rī agá rī gō céré adri àrì rú.

²² 'Bo újógú Ējēpētō agá rī pi ù' 'bìkì kpá ivé ùkpò ùjógú vé rī ayú, yìjì rī újá 'i ufuú àrì rú. Sè 'bāgú rī vé ẹ̀sì gō teé muḡú drìgé, gā Mósē pi vé tā Ārónā be rī yìgá sī, sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tìnjì. ²³ Tā 'dìrì fì ẹ̀sì ní agá 'dāá àlunjáni kuyé, ìrì ní 'i újázú gòzú ivé jó agá 'dāá. ²⁴ 'Bá Ējēpētō vé rī pi gákì yìjì Náyìlì à gārā céré ku kídì rú, 'i ísúkì rī yìjì mvuḡú ànì, à' dīatásìyā kòpì ícókí yìjì Náyìlì rì mvuḡú ku.

²⁵ Úpí Múngú ká yìjì Náyìlì rī è mī gbāá, vùdrìjì ní gō adrii caá ù' 'dù ẹ̀zìjì.

8

Ìwònyòkí ùdrúkúdrú ífúú

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í mu 'yoó 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyú ivé 'bá rī pi fúú nòosì rá, kòpì à muḡí rī 'i ìnjìjì bēsìní. ² 'Í gā dō kòpì oyugá sī, 'i sè mívè àngú rī ga céré ku ùdrúkúdrú rú, ³ Yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì à 'a rì ga céré ku ùdrúkúdrú rú. Kòpì ífú yìjì rī agásì, kòpì fì mívè jó agá, kòpì útú mívè gbóló drìgé sī, kòpì úfì ùgalaku rī pi vé jó agá, kòpì úfì mívè àtì sīlè gá sī, dōku kòpì útú úfì mívè sángú rī pi agá. ⁴ Kòpì útú mí rù' 'bá gá sī, mívè 'bá rī pi à rù' 'bá gá sī, āzini mívè ùgalaku rī pi à rù' 'bá gá sī.' "

⁵ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í 'yo Ārónā è inga ivé túré úsú yìjì dī' 'bá dīdì Ējēpētō vé rī pi drìgé sī, yìjì í ní gaaga rī pi drìgé sī, átápára rī pi drìgé sī, ùdrúkúdrú rī pi è ífúkì rí ayíi àngú Ējēpētō vé rī agásì céré."

⁶ Kúru Ārónā ní ivé túré ingazú úsúzá yìjì Ējēpētō vé rī pi drìgé sī, ùdrúkúdrú rī pi ífúkì gaá àngú Ējēpētō vé rī agásì céré. ⁷ 'Bo újógú rī pi 'okí kpá ivé ùkpò ùjógú vé rī sū 'dìrì tìnjì, sè ùdrúkúdrú rī pi ífúkì kpá àngú Ējēpētō vé rī agá rá.

⁸ 'Bāgú rī ní Mósē pi zìzú ímúzá Ārónā be, ìrì ní 'yozú kòpì ní kīnī, 'Ímì zìkì Úpí Múngú rì, à dro rì ùdrúkúdrú rī pi má rù' 'bá gá sī, āzini mávè 'bá rī pi à rù' 'bá gá

* 7:17 7:17 Náyìlì: 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé múngú rí ìnjìjì rí pi káràkárà, Náyìlì rì múngú àzi kòpì ní rí ìnjìjì rì.

sĩ rá. Ma 'bá ìmivé rĩ pi oyú mu rōbōñō zā Úpí Múngú ní rá.”

⁹ Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Mí Ìpè sà ni, ma ícò Múngú ri zì mí ní, mívè ùgalaku rĩ pi ní, àzini mívè 'bá rĩ pi ní rá, údrúkúdrú rĩ pi ícò àngù rĩ ku rá, 'yéṅá yī àmbúgú ñpí ñpí ñpí Náyilí agá rĩ pi áwí adri ní.”

¹⁰ 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ìmí ìmúkí zìj má ní drū sī.” Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Ma ícò mu zì mí ní rá, sù mí ní 'yoó rĩ tñj, mí ñj rí ámá 'yozú kīnī, múngú àzì adriipi sù Úpí Múngú 'bávè rĩ tñj ní 'dāáyo. ¹¹ Údrúkúdrú rĩ pi ìmi ku 'bá, àzini kōpi mívè ùgalaku rĩ pi ku mívè 'bá rĩ pi be rá, 'yéṅá yī àmbúgú ñpí ñpí ñpí agá rĩ pi áwí adri ní.”

¹² Mósè pi Àronā be, kōpi ká 'bāgú rĩ kuú gí, Mósè ní Úpí Múngú ri zìzú, ā dro ri údrúkúdrú Ìri ní Ìpèè 'bāgú rĩ drìgè rĩ 'dīisí rá. ¹³ Úpí Múngú yì Mósè vé zingará rá, údrúkúdrú rĩ pi ùdrákí jò rĩ pi agásí, boró rĩ pi agásí, àngù rĩ pi agásí cérè. ¹⁴ 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi ìkūnākí údrúkúdrú ùdrā'bée rĩ pi kuú amuku rú, amuku rú, àngù rĩ ngù kú àní ùnjikānyākānyā. ¹⁵ 'Bo 'bāgú rĩ ká ndree údrúkúdrú rĩ pi ùdrákí cérè gí, èsì ní gō teète, gā Mósè pi ve tā Àronā be rĩ yìgá sī, sù Úpí Múngú ní àndúru 'yoó rĩ tñj.

Ìwōnyōkí mōnyūṅá ifūú

¹⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í 'yo Àronā ní, ē inga ívé túré, ā gbā fúrúndí nyōókú agá 'dīri àní, fúrúndí Èjèpétò agá rĩ gō 'i újā ufu cérè mōnyūṅá rú.” ¹⁷ Kúru Mósè pi ní 'ozú Àronā be sù Úpí Múngú ní 'yoó ì ní rĩ tñj. Àronā ká fúrúndí rĩ gbāá, fúrúndí rĩ gō 'i újā ufuú kuú cérè mōnyūṅá rú, mōnyūṅá rĩ pi gūkí 'bá rĩ pi drìgè, àzini ànyāpá rĩ pi drìgè. Fúrúndí àngù Èjèpétò vé rĩ agá rĩ, gō 'i újā ufuú kuú cérè mōnyūṅá rú. ¹⁸ 'Bo újógú rĩ pi ká kōdò ù'bjì ívé ùkpò ùjōgù vé rĩ áyú mōnyūṅá rĩ pi ē ifúkí rĩ àní àmívè, kōpi ù'bjìkí tì. Mōnyūṅá rĩ pi áwíkí gūu kuú 'bá rĩ pi drìgè, àzini ànyāpá rĩ pi drìgè.

¹⁹ Újógú rĩ pi ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā 'dīri Múngú 'o ní.” 'Bo 'bāgú rĩ vé èsì áwí teète, gā tā 'dīri yìgá sī, sù Úpí Múngú ní àndúru 'yoó rĩ tñj.

Ìwōnyōkí ùnyūnyū ifūú

²⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Drū ù'bjìtì kūnikūñj, 'i kpu muú 'bāgú rĩ vúgá 'dāá, kādò lée muú yī gè 'dāá, 'i 'yo Ìri ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyú mávè 'bá rĩ pi fūú nōósi rá, kōpi á múkí

ri ma Ìnjìjì bēnī. ²¹ Mí gā dō kōpi oyúgá sī, ma ùnyūnyū bītríká Ìpè ìmú mí drìgè, mívè ùgalaku rĩ pi drìgè, àzini mívè 'bá rĩ pi drìgè, kōpi úfí ìmivé jò agásí cérè. 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi vé jò ā 'a ri ga cérè ku ùnyūnyū rú, àngù kōpivè rĩ ga cérè ku ùnyūnyū rú.

²² “ 'Bo ù'dú 'dāri sī, ùnyūnyū bītríká rĩ pi cakí mávè 'bá adri' 'bá àngù Gōséní vé rĩ agá rĩ pi vúgá 'dāá ku. Ma tā 'dīri 'o 'dīni, mí ñj rí ámá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma ùkpò be àngù nōri agá. ²³ Ma mávè 'bá rĩ pi àsámvú aco mívè 'bá rĩ pi be rá. Tā àyāzú àyāyā 'dīri, Ìri 'i 'o drū sī.”

²⁴ Úpí Múngú ní tā rĩ 'ozú sù 'i ní 'yoó rĩ tñj. Ùnyūnyū bītríká pi ní ì tōzú 'bāgú rĩ vé jò agá, ùgalaku rĩ pi vé jò agásí, àngù Èjèpétò vé rĩ ā 'a ga cérè kuú ùnyūnyū rú, iza àngù Èjèpétò vé rĩ cérè.

²⁵ Kúru 'bāgú rĩ ní Mósè pi zìzú ìmúzú Àronā be 'i vúgá nōó, Ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ìmí mukí rōbōñō zāá Múngú ìmivé rĩ ní, 'bo ìmi zākí àngù Èjèpétò vé rĩ agá nōgò ùgōgō.”

²⁶ 'Bo Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó 'dīri adri múké ku. Rōbōñō* 'bá ní lée zāá Úpí Múngú 'bávè rĩ ní rĩ pi, 'bá Èjèpétò vé rĩ pi 'bá ngù àní ùnjí. Dō 'bá zākí rōbōñō 'bá Èjèpétò vé rĩ pi ní lée ku ní nōgò, kōpi ícókí nyo 'bá úvì ùdrāá Ìrā sī ku? ²⁷ Lè 'bá tukí èçì caá ù'dú na, muzú àngù ā'wí cinyáfá rú rĩ gé 'dāá, 'bá zākí rí rōbōñō Úpí Múngú 'bávè rĩ ní, sù Ìri ní èzìjì 'bá ní rĩ tñj.”

²⁸ 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ma ìmi oyú muzú rōbōñō zā Úpí Múngú ìmivé rĩ ní àngù ā'wí cinyáfá rú rĩ gé 'dālè rá, 'bo lè ìmi mukí rárá rú ku. Nóni ìmi zíkí má ní Múngú rí.”

²⁹ Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Má kādò mí kuú, ma koro mu Úpí Múngú ri zì, drū sī, ùnyūnyū bītríká rĩ pi nga mu rá. Kōpi ìmi ku mívè ùgalaku rĩ pi be, mívè 'bá rĩ pi be rá. 'Bo lè mí ù'bā 'bá mì ku, àzini mí uga 'bá ku, ádarú lè mí oyú 'bá muú rōbōñō zāá Úpí Múngú ní rá.”

³⁰ Mósè ní kúru 'bāgú rĩ kuzú 'dágá, Ìri ní muzú Úpí Múngú ri zìzú, ³¹ Úpí Múngú 'o tā rĩ sù Mósè ní zìj rĩ tñj. Ùnyūnyū rĩ pi ní ngazú fūzú 'bāgú rĩ vé jò agásí, Ìrivé ùgalaku rĩ pi vé jò agásí, Ìrivé 'bá rĩ pi vé jò agásí. Ùnyūnyū ace 'dālè àluṅáni kuyé. ³² 'Bo 'bāgú rĩ vé èsì gō áwí teète, gā 'bá rĩ pi oyúgá sī.

9

Ìwōnyōkí ànyāpá rĩ pi ùdrāá

* 8:26 8:26 Rōbōñō: 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi rí ànyāpá 'bá Ísèrèlè vé rĩ pi ní rí zāá rōbōñō rú rĩ pi Ìnjì múngú rú.

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í mu 'bāgú Ējēpētō vé rī vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩrī ní, 'Úpí Múngú Ēbērē rī pi vé rī kīnī, "Mí oyu mávé 'bá rī pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí ma ĩnjī." ² Mí gā dō kōpi oyugá sī, ³ Úpí Múngú rī drā ũnjí ĩpē mívé ānyāpá rī pi ú'dí ũdrā rá. Í'dózú mívé hūsānī, dōngí, kāmīlō, tī, kābīlō, ndrījī rī pi be, ĩrī ú'dí ũdrā rá. ⁴ 'Bo Úpí Múngú rī 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá gū tūngú, ĩrī 'bá Ējēpētō vé rī pi vé rī gū tūngú, Īsērēlē rī pi vé ānyāpá ā ũdrākí rī ĩndí ku." "

⁵ Úpí Múngú útú sà tā 'dīrī 'ozú rī gí, Úpí Múngú kīnī, 'i tā 'dīrī 'o drū sī. ⁶ Kā caá drū 'dīnī, Úpí Múngú ní tā rī 'ozú sū 'í ní 'yoó rī tñjī. 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé ānyāpá ũdrākí céré. 'Bo 'bá Īsērēlē vé rī pi vé rī ũdrā kuyé. ⁷ 'Bāgú rī ní āgō urukō pēzú mužú 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá rī pi ndrezú, kōpi cakí ĩsú 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá drā ālujaní kuyé. 'Bo kōpi ká ĩmú ũlūú 'bāgú rī ní, 'bāgú rī vé ēsī áwí nyo teete, gā 'bá Īsērēlē vé rī pi oyugá sī.

Īwōnyōkí ũpīpīnjá 'bá rī pi ā rú' bá ũ'bāá

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè pi ní Ārónā be kīnī, "Īmi úmvúkí úfúrágú áci vūrā gá rī drī sī tré tré, Mósè ā yī úfúrágú rī uru 'dāá, 'bāgú rī ā tē rī ndree. ⁹ Úfúrágú rī 'í újā ufu fúrúndí rú, ĩrī ayi āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré, 'bá ufu ũpīpīnjá rú, ĩrī 'bá Ējēpētō vé rī pi ā rú' bá ũ'bā, ívé ānyāpá rī pi be, ũpīpīnjá rī pi ũfí ku ázō rú."

¹⁰ Kúru kōpi ní úfúrágú áci vūrā gá rī úmvúzá, kōpi ní 'dezu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá. Mósè ní úfúrágú rī yizú uru 'dāá, sé ũpīpīnjá ũ'bā 'bá Ējēpētō vé rī pi ā rú' bá, ānyāpá rī pi be, ũpīpīnjá rī pi ũfíkí kú ázō rú. ¹¹ Újógú rī pi ícókí pá tuú Mósè endreṭjī gé bā ku, ā'diātāsīyā ũpīpīnjá rī ní kōpi ā rú' bá ũ'bāá kúú ázō rú, 'bá Ējēpētō vé rī pi be rī sī. ¹² 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé ēsī áwí teete, gā Mósè pi vé tā Ārónā be rī yigá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó Mósè ní rī tñjī.

Īwōnyōkí fī 'deé

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Drū sī ũ'butī kūñkūnī, 'í kpu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩrī ní, Úpí Múngú 'bá Ēbērē vé rī pi ní rī ĩnjī rī kīnī, 'Mí oyu mávé 'bá rī pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí rī ma ĩnjī. ¹⁴ Mí gā dō kōpi oyugá sī, ma wōnyōkí ũnjí ĩpē mí drīgē, mívé ũgalaku rī pi drīgē, āzini 'bá mívé āngū agá rī pi drīgē, mī nī rī 'yozú kīnī, 'bá āzi sūpī má tñjī vū drīgē nōgō 'dāáyo. ¹⁵ Mā ēsī ā lē té dō nī, ma mávé ũkpō lū, ma té drā ĩwōnyō mī ní, āzini mívé 'bá rī pi ní, ĩmī té ũdrā

mívé 'bá rī pi be vū drīgē sī céré. ¹⁶ 'Bo tā má ní mī kuzú adrizú ĩdri rú rī, mī nī rī mávé ũkpō ámá ānī, mā rú ā ku rī ayíi mužú vū drīgē sī céré. ¹⁷ 'Bo mī drī rī pá tu tñjī 'bá mávé rī pi drīgē, mī gā kōpi oyugá sī. ¹⁸ Drū sī sá nōri tñjī rī gé, ma fī ũku ní 'deepi Ējēpētō agá nōgō kuyé ni sē 'de ũnjí ũnjí. ¹⁹ 'Í sē tājmbj mívé ũgalaku rī pi ní, kōpi ā mukí ívé ānyāpá rī pi ĩjī 'bá rī pi be ápālā ā ndugé nōo mbēlē, ā'diātāsīyā ĩjīkí dō 'bá rī pi ānyāpá rī pi be kuyé, fī rī ĩmú 'de, ĩrī kōpi gbā ũdrā rá!" "

²⁰ 'Bāgú rī vé ũgalaku rī pi ā urukō ā'yīkí átangá Úpí Múngú ní 'yoó Mósè tī gé rī rá, koro kōpi njukí mužú ívé túgērī rī pi ĩjī ānyāpá rī pi be ápālā ā ndugé nōo. ²¹ 'Bo 'bá gā' bá tā Úpí Múngú ní 'yoó rī yigá sī rī pi, kukí ívé túgērī rī pi, ānyāpá rī pi be kú āmve 'dāá.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Mí inga mívé túré suu uru 'dāá, fī ā 'de rī āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré, fī rī ā gbā rī 'bá Ējēpētō vé rī pi, ívé ānyāpá rī pi be, ngá ómvú agá rī pi be céré." ²³ Mósè ká ívé túré rī inga suu uru 'dāá, Úpí Múngú ní fī ĩpēzú ũvi be, āngú rī ga lókú uru 'dāá cīngbā ícázú vūgá nōo. Úpí Múngú ĩpē fī 'deé āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré. ²⁴ Fī rī 'de, āngū rī ga lókú'lókú. Ūlí wīpi ũkpō be 'dāri, ĩnogósí ní vī drī āngū Ējēpētō vé rī agá kuyé. ²⁵ Fī 'deepi 'dāri gbā 'bá Ējēpētō vé rī pi ānyāpá rī pi be ũnjí ũnjí, gbā kōpívé ngá ómvú agá rī pi rúwí rúwí, gbā peṭjī rī pi ũnōo vūgá. ²⁶ Vūrā fī rī ní 'dezu kuyé rī 'yenjā Gōsēnī vé rī. Gōsēnī rī vūrā 'bá Īsērēlē vé rī pi ní adrizú rī.

²⁷ 'Bāgú rī ní tī pēzú Mósè pi vú sī Ārónā be. ĩrī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ēndēpī á 'o ũnjí, tā Úpí Múngú vé rī ĩrī pīrī, ma 'bá mávé rī pi be, tā 'bá ní 'oó rī adri pīrī kuyé. ²⁸ ĩmī zīkí Úpí Múngú rī, fī 'deepi ũvi be 'dīrī á tu pá rá. Ma ĩmī oyu fū mužú rá, ĩmī gókí adrii nōgō dīj ku." ²⁹ Mósè ní újázú ĩrī ní kīnī, "Mā kādō fūú kūrú rī agá nōósí, ma koro mī Múngú rī má drī ĩrī sī, ma ĩrī zī, ũvi rī pá tu rá, fī rī vé 'dengará, ĩrī kpá pá tu rá. Mī kúru nī ámá 'yozú kīnī, vū nōri ĩndēpī Úpí Múngú vé ní. ³⁰ 'Bo á nī rá, mī mívé ũgalaku rī pi be, ĩmī rukí Úpí Múngú rī kuyé."

³¹ Fī rī gbā ngá ĩ ní saása rī pi rúwí rúwí, ĩsúzá urukō'béé ũ'a be, urukō'béé zokí fū gí. ³² 'Bo fī rī gbā ũndú rī pi kuyé, ā'diātāsīyā ũndú rī pi kakí vúlú rú.

³³ Mósè ní kúru 'bāgú rī kuzú, ĩrī ní 'dezu fūzá kūrú rī agāsí āmve, ĩrī ní Úpí Múngú rī mázú drī ĩrī sī, ĩrī ní Múngú rī zizú, ũvi rī vé gangará, āzini fī rī vé 'dengará ní pá tuzú, yījgō rī ní átizú.

34 'Bägú rí kã ndree yĩgò rí vé 'dĩngára, fí rí vé 'dengára, ázini ùvi rí vé gangára tu pá gí, 'bägú rí pi ívé ùgalaku rí pi be, kòpi gòkí 'deé ríi ùnjikányá 'oó dīi, kòpi ē ēšì gò teete. 35 'Bägú rí gã 'bá Ísèrélè vé rí pi oyugá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó Mósè ní rí tĩnì.

10

Ƴwõnyõkí úmbí 'deé

1 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í gò muḡ 'bägú rí vù 'dāá, á 'o 'bägú rí vé ēšì teete, ívé ùgalaku rí pi be gí, mà 'o rí tã äyāzú äyāyā ni pi áni kòpi ásamvú gé, 2 tã má ní 'oó äyāzú äyāyā 'bá Èjèpétò vé rí pi ásamvú gé kòpi irĩñāzú 'dĩri, ìmi ùlúki rí ú'dógú'dógú ni ìmivé anjĩnà rí pi ní, ázini kòpivé anjĩnà rí pi ní, ìmi nĩkí rí 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

3 Kúru Mósè pi ní 'dezú muḡú Áronā be 'bägú rí vūgá 'dāá, kòpi ní 'yozú 'bägú rí ní kīnī, "Úpí Múngú Èbérè rí pi ní ríi ññjĩ rí kīnī, 'Ngá sēepi mí drĩ ní adrizú ùkpò ùkpò, mí ní ma ññjĩzú ku rí á'di? Mí oyú 'bá mávè rí pi muḡ, kòpi á muḡi rí ma ññjĩ bēnī. 4 'Í gã dō kòpi oyugá sī, 'í ndre múké! Drũ sī, ma úmbí ìpè mívé àngú agá. 5 Kòpi nyõgókú rí ē drĩ ìmülú céré. Kòpi mívé ngá ē ìmbitã fí ní izaá kuyé rí nya ngá òmvú agá rí pi be céré. 6 Kòpi ì tō ìmivé jó agásí, ùgalaku rí pi vé jó agásí, 'bá Èjèpétò vé rí pi vé jó agásí céré, úmbí ìmuḡi 'deepi 'dĩri, ùku ni 'de drĩ àngú Èjèpétò vé rí agá 'dĩni kuyé, 'í dōzú lóki ìmi 'é'bjĩpi ní rizú adrizú àngú rí agá rí gé.' " Kúru Mósè ní 'í újázú, ìri ní 'dezú muḡú 'bägú rí èndrètĩ gé 'dĩisi rá.

7 'Bägú rí vé ùgalaku rí pi ní 'yozú 'bägú rí ní kīnī, "Mí lè 'bá nyakí ìzàngá rí ágó 'dĩri drĩgé caá gbũ ngòtĩ? Mí oyú 'bá Ísèrélè vé rí pi muḡ 'dĩisi rá, kòpi á muḡi rí ívé Úpí Múngú rí ññjĩ. Mí nĩ kuyé 'yozú kīnī, Èjèpétò ábá gí?"

8 Kúru ùgalaku rí pi ní Mósè pi zìzú Áronā be ìgòzú 'bägú rí vūgá nòlè, 'bägú rí ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Múké, ìmi ícò mu ìmivé Úpí Múngú rí ññjĩ rá. 'Bo 'í lù má ní, á'di pi mu ní?"

9 Mósè ní újázú 'bägú rí ní kīnī, "Bá mu 'bávè anjĩnà rí pi be, 'bá áká rú rí pi be, anjĩ agò rí pi be, anjĩ ùkú rí pi be, kãbilò rí pi be, ndrĩjĩ rí pi be, tĩ rí pi be, á'diãtãsiyã 'bá mu ùmḡ údé Úpí Múngú rí ññjĩzú."

10 'Bägú rí ní 'yozú kīnī, "Má oyú dō ìmi muḡi ìmivé ùkú rí pi be, anjĩnà rí pi be gí, Úpí Múngú á adri ìmi be! Tã ìmi ní ríi ùšùḡ

rí adri múké ku. 11 Á lè ku ìmi ní muḡú céré! Á lè 'yéná agò rí pi á muḡi ní, kòpi á muḡi rí Úpí Múngú rí ññjĩ sū mí ní zìjĩ rí tĩnì." Kúru 'bägú rí ní Mósè pi drozú füzú Áronā be 'í andregá sī àmvé.

12 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Mí inga mívé túré suú àngú Èjèpétò vé rí drĩgé 'dāá, úmbí ē ìmülú rí àngú rí, kòpi á nyakí rí ngá òmvú agá rí pi, ázini ngá ìmbitã fí ní gbãá kuyé rí pi céré 'dĩisi rá."

13 Kúru Mósè ní ívé túré ingazú suzú àngú Èjèpétò vé rí drĩgé 'dāá, Úpí Múngú ní ùlú ìpèzú àngú rí agá ùtú ní ìfungará gálésila, ùlú rí vù ùtú ññjĩ, ññjĩnà be rá. Kã muḡ caá ù'bùtĩñá gá, isú ùlú rí ívú úmbí rí pi ùjĩ gí. 14 Úmbí rí 'de, ìmülú àngú Èjèpétò vé rí ē drĩ céré. Úmbí 'deepi 'dãri, ùku ni 'de drĩ 'dãni kuyé, gò kpá 'deé dīi ku.

15 Úmbí rí pi ìmülúki àngú rí ññjĩ kuú gí. Kòpi nyakí ngá ē ìmbitã fí rí ní gbãá kuyé òmvú agásí rí pi, peḡi 'ù'a rí pi be céré, ngá òmvú agá rí pi, peḡi rí pi be, kòpi ē bĩ gò adrii 'dãáyo àngú Èjèpétò vé rí agá.

16 Koro 'bägú rí ní Mósè pi zìzú ìmüzú Áronā be. Ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á 'o ùnjí Úpí Múngú ìmivé rí èndrètĩ gé, ázini ìmi èndrètĩ gé. 17 Ìmi trũkí ma mávè ùnjikányá agásí dīi, ìmi zìkí má ní Úpí Múngú ìmivé rí, á 'dũ rí wõnyõkí ùnjí nõri mà rù'bá gá sī rá."

18 Kúru Mósè ní 'bägú rí kuzú, ìri ní muḡú Úpí Múngú rí zìzú. 19 Úpí Múngú ní ùlú rí újázú, ùlú rí gò 'í dō vjĩ ùkpò be ùtú ní 'dengará gálésila, gò úmbí rí pi vjĩ muḡú Yjĩ Tafu Ika* rí gé 'dāá. Úmbí ace áluñani àngú Èjèpétò vé rí agá 'dāá kuyé. 20 'Bo Úpí Múngú sē 'bägú rí vé ēšì gò teete, gã 'bá Ísèrélè vé rí pi oyugá sī.

Ƴwõnyõkí àngú rí bú ññjĩ kuú cĩcĩ

21 Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í su mí drĩ 'bũ gé 'dāá, àngú Èjèpétò vé rí á bĩ rí ññjĩ kuú cĩcĩ,' 'bá ázi á ndre rí àngú áni ku." 22 Kúru Mósè ní 'í drĩ suzú 'bũ gé 'dāá, àngú rí ní bízú ñjízú cĩcĩ, 'dũ caá ù'dũ na, àngú Èjèpétò vé rí agá sī céré. 23 'Bá ázi ndre ógúpí á rù'bá ku, 'bá ázi tu èçĩ ku. 'Bo vürá 'bá Ísèrélè vé rí pi ní adrizú rí gé, àngú rí ùtũñá rú.

24 Kúru 'bägú rí ní Mósè rí zìzú ìmüzú 'í vúgá nòó, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi muḡi Úpí Múngú rí ññjĩ ìyí. Ìmi ícò mu ìmivé ùkú rí pi be, anjĩnà rí pi be rá, 'bo ìmi kuki ìmivé kãbilò rí pi, ndrĩjĩ rí pi, tĩ rí pi be adrii nõgò."

* 10:19 10:19 Yjĩ Tafu Ika: Yjĩ Tafu Ika 'dĩri, ì kpá zì Yjĩ Tafu Lómí be ní. † 10:21 10:21 Àngú Èjèpétò vé rí á ññjĩ rí kú cĩcĩ: Múngú sē ùtú rí bú ññjĩ kuú cĩcĩ, á'diãtãsiyã 'bá Èjèpétò vé rí pi ní ùtú rí ññjĩ ívé múngú ázi rú rí sī.

²⁵ 'Bo Mósē ní 'yozú kīnī, "Mí oyú 'bá ní ãnyápá rī pi, 'bá jīkí rí zāá 'bávē Úpí Múngú ní rōbōṅō rú. ²⁶ 'Bá 'bávē ãnyápá rī pi jī céré mužú ìndī, 'bá ícókí āzi ní kuú vúlé ku. 'Bá urukō'béé zā 'bávē Úpí Múngú rí ññjīrī ānī, 'bo 'bá ñkí drī kuyé, 'bá ãnyápá ngōrī zā Múngú ní rōbōṅō rú, cīmgbá 'bá ní cazú 'dālē rī gé."

²⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé ɛ́sɛ́ gō teéte, 'bāgú rī gā kōpi oyugá sī. ²⁸ 'Bāgú rī ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í dē mi má ɛ́ndrɛ́tjé gé 'dīisí rá! Mí ñi múké, lē mi gō ìndré má ɛ́ndrɛ́tjé gé dījī ku! 'Í gō dō ìmụ má vúgá nōó dījī, mi drā rá!"

²⁹ Mósē ní újázú Ìrì ní kīnī, "Ìrì múké, sù mí ní 'yoó rī tīnī, má ícó ìndré mí ɛ́ndrɛ́tjé gé dījī ku!"

11

Ìwōnyókí anjì kàyú rī pi ùdrāá

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Á lē wōnyókí āzi ùñjī ní ìpéé àlú 'bāgú rī drīgé, ívé 'bá Èjèpétō agá rī pi be. Tā 'dīrī ā vúdřjé gé, 'bāgú rī ìmi oyú mužú rá. Ìrì ìmi dro fū āngū rī agásí rá. ² 'Í mụ lūú āgō Ìsērélé vé rī pi ní, āzini ūkú rī pi ní kīnī, kōpi ā mukí ngá í ní údé aya ógú' 'bá ógúógú ní pi sī, āzini dábú sī ní pi zījī 'bá adri' 'bá ìvé jó gārā gá rī pi vúgá." ³ Úpí Múngú sē 'bá Èjèpétō vé rī pi ññjīkí 'bá Ìsērélé vé rī pi ññjīñjī. Mósē rí Èjèpétō gá 'dāá 'bá āmbúgú, 'bāgú rī vé ūgalaku rī pi 'bá Èjèpétō vé rī pi be, ññjīkí Ìrì ññjīñjī.

⁴ Kúru Mósē ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Úpí Múngú kīnī, 'Kādō mụy caá ññjīnā ágágá, ma ɛ́lì mužú āngū Èjèpétō vé rī agásí. ⁵ Anjì āgō 'bá Èjèpétō vé rī pi ní tījī kàyú rī pi céré ìmụ ùdrā rá, 'bāgú rī vé mvá kàyú ìmụpi úrīpi lúpá mālūngá vé rī drīgé rī í'dó drā nī, anjì kàyú rī pi ùdrā cīmgbá cazú tūgēřjī riipi ngá 'yījīpi rī vé mvá ágō kàyú rī vúgá, āzini 'bá Èjèpétō vé rī pi vé ãnyápá rī pi vé anjì āgō kàyú rī pi kpá céré ìmụ ùdrā rá. ⁶ Āngū Èjèpétō vé rī agásí céré, 'bá rī pi ìmụ lūlūlú ga, lūlūlú í ní ìmụ gaá 'dīrī, ūkú ní gákí drī āngū Èjèpétō vé rī agá kuyé, 'bo lūlūlú sū 'dīrī tīnī ícókí gōó gaá dījī ku. ⁷ 'Bo 'bá Ìsērélé vé rī pi āsámúvé gé 'dāá, āngū rī újī ku kīrī, ūcógú ágbó 'bá āzi sī ku, dōku ágbó ãnyápá sī ku.' Kúru ìmi ícó ñi áamá 'yozú kīnī, Úpí Múngú rí ɛ́sɛ́ múké 'bá 'bá Ìsērélé vé rī pi ní, ìmi 'bá Èjèpétō vé rī pi, Ìrì ìmi Ìrīñā rá. ⁸ Ūgalaku Èjèpétō vé rī pi ārèvú céré ìmụ kūmūci ūtjī má ɛ́ndrɛ́tjé gé, kōpi ma má drī Ìrī sī, kōpi 'yo, má jī mávé 'bá rī pi mužú. Tā 'dīrī ā vúdřjé gé, ma kúru 'de mụ." Jíkó

ní 'deé Mósē agá rī sī, Ìrì ní 'bāgú rī kuzú, Ìrì ní fūzú mužú āmvé.

⁹ Úpí Múngú 'yo ándúrú Mósē ní kīnī, "Bāgú rī ícó ìmi yījī ku. Kúru Ìrì sē ma tā āyāzú āyāyā ní pi 'o tré āngū Èjèpétō vé rī agá." ¹⁰ Mósē pi Ārónā be 'okí tā āyāzú āyāyā 'dī' 'béé céré 'bāgú rī ɛ́ndrɛ́tjé gé rá, 'bo Úpí Múngú sē 'bāgú rí ɛ́sɛ́ gō teéte, lē 'bá Ìsērélé vé rī pi oyuyú fuyú ívé āngū Èjèpétō vé rī agásí ku.

12

Múngú ɛ́lì 'bá Ìsērélé vé rī pi vé jó tị gé sī

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be Èjèpétō gá 'dālē kīnī, ² "Mbāá nōrì Ìrì adri ìmi ní mbāá ìmi ní í'dózú ìmivé ìlì lāzú rī. ³ Mí áyú 'bá Ìsērélé vé rī pi ní céré kīnī, 'ú'dú mụdrjī mbāá nōrì vé rī gé, 'bētjī àlú àlú ē í'dú kābīlō mvá dōku ndrjī mbaápi fōlō ní. ⁴ Dō 'bá rī pi vé kālāfē 'bētjī 'dīgé rī mādāñā, ícókí kābīlō rī nyaá dējé céré ku, kōpi ā úmúkí í 'bētjī āzi Ìnyīñjānā ní be, kōpi ē Ìpēkí kābīlō í ní ícó nyaá céré rá ní. ⁵ Ānyápá Ìmi ní Ìpéé rī ā adri kābīlō ágō, dōku ndrjī ágō adriipi ìlì be àlú, rjū' 'bá be múké ní. ⁶ Ìmi ūtēkí kōpi múké cīmgbá cazú 'ú'dú mụdrjī drjī ní sụ mbāá 'dīrī vé rī agá, kúru 'bētjī àlú àlú Ìsērélé vé rī pi ā ūlīkí kābīlō rī pi ndrjī rī pi be, 'tjū rī ní 'dengará gá nya rī gé 'dīgé. ⁷ Kōpi ē í'dúkí kābīlō rī vé ári, dōku ndrjī rī vé ári ūbēé jó kōpi ní ngá nyazú rī vé kēétjī ē ɛ́řřife Ìrī 'dī' 'béé á rjū' 'bá gá sī, āzini uru rī ā rjū' 'bá gá. ⁸ Ìñjīnā àlú àlú 'dāri sī, kōpi ā úzókí kābīlō rī vé zāá, dōku ndrjī rī vé zāá úzozó, ā nyakí pángá í ní á'dí ákūřjī ákó ní sī, tījī nī draápi dradra ní sī. ⁹ Á nyakí zāá rī ē Ìmbītā ace dō rá, ā zākí véé 'dīisí rá. ¹⁰ Ìmi kādō rīí ìnyá rī nyaá, ìmi trakí ìmivé bōngó akoó rjūkū rī pi úsú ìmivé gō rjū' 'bá gá, ìmi úsúkí mōřřókú Ìmi pá gá, ìmi í'dúkí ìmivé túré rjū kúú ìmi drīgé. Ìmi nyakí ìnyá rī mbēlē mbēlē, 'ú'dú 'dīrī Úpí Múngú ní Èlīzú Jó rī pi tị gé sī rī.

¹² "Ìñjīnā àlú àlú 'dāri sī, ma ìmụ ɛ́lì trāá āngū Èjèpétō vé rī agásí, ma 'bá Èjèpétō vé rī pi vé anjì āgō tīlē kàyú rī pi 'ú'dí ãnyápá āgō kàyú rī pi be céré, ma múngú Èjèpétō vé rī pi Ìrīñā rá, á'diātāsīyā ma Úpí Múngú 'i. ¹³ Ári ìmi ní ūbēé kēétjī ɛ́řřife gá sī rī pi, Ìrì lū 'yozú kīnī, jó ìmi ní rizú adrizú rī pi 'dī. Má kādō ári ìmi ní ūbēé rī ndreé, ma ɛ́lì ìmi drīgé sī. Má kādō 'bá Èjèpétō vé rī

pi vé anji ägō kāyú rī pi ú'dí, má ícō ìmivé vé ní ägō ú'dí ku.

¹⁴ "Ú'dú 'dīri lē ìmi 'bāki tā ni kú ìmi drīgē, líl' ālu ālu, lē úyú ìmivé rī pi ā rīkí ūmū 'dīri nyaá Úpí Múngú rī ññjū. ¹⁵ Ú'dú ézīrī, lē ìmi nyakí pānga ī ní á'dilé ākúfī äkō ni áyu. Ú'dú ézīrī 'dī'bée vé í'dóngará gá, lē ìmi u'dukí ākúfī ìmivé jó agá rī pi céré ämvé, 'bá pānga ākúfī be ni nyaápi ākà ú'dú ézīrī 'dīri agá rī, ī ìri gū 'bá Ìsērélē vé rī pi äsámvú gé sī ämvé. ¹⁶ Ú'dú ālu rī gé, lē ìmi úmúki ìmi trū Múngú rī ññjī, āzini ú'dú ézīrī rī gé, lē ìmi úmúki ìmi trū Úpí Múngú rī ññjī. Ú'dú ñrī 'dī'bée agá, lē 'bá āzi ā nga ézī ku. Ngá ìmi ní ícō 'oó rá rī, 'yéngá ìmi ínyá á'dí áyu.

¹⁷ "Ìmi údéki ūmū, ìmi á'díkí pānga ākúfī äkō ni ìmi nyakí, ìmi ígáki rī ú'dú má ní ìmi íjūzú ìfūzú ängū Ējēpétō vé rī agásī 'dāri āni. Ūmū 'dīri ìmi nyakí ìri mužú líl' ālu ālu vú sī céré. ¹⁸ Mbāā líl' rī ní í'dózú rī vé ú'dú kādō caá mužrī drī ni sū rī vé ūndrēngá gá, ìmi nyakí pānga á'dilé ākúfī äkō ni cīngbá cazú ú'dú pūkū ñrī drī ni ālu vé ūndrēngá gá. ¹⁹ Ú'dú ézīrī 'dīri agá, lē ē ñsúkí ākúfī jó ìmivé rī pi agásī ku. 'Bá pānga ākúfī be ni nyaápi ú'dú ézīrī 'dīri agá ākà rī, dō ìri Ìsērélégú yā dōku jākā yā, ī ìri gū 'bá Ìsērélē vé rī pi äsámvú gé sī ämvé. ²⁰ Vūrā céré ìmi ní adrízú rī pi gé sī, ú'dú ézīrī 'dīri agá, 'bá āzi ā nya ngá ākúfī be ni ku, ā nyakí pānga á'dilé ākúfī äkō ni áyu."

Mósē ūlū tā Múngú ní ímbá 'í ní rī 'bá Ìsērélē vé rī pi ní

²¹ Kúru Mósē ní 'bá ambugu Ìsērélē vé rī pi zizú ímúzú 'í vúgá nōō, ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē 'bētī ālu ālu ē ipē ānyāpā ī ní lēé ūl' Ú'dú Múngú ní Ēlīzú Jō rī pi tī gé sī rī. ²² Ìmi 'bāki kábīlō rī pi vé āri, dōku ndrījī rī pi vé āri raá ígāngá agá, ìmi í'dukí ñbībī, ìmi sukí āri rī agá 'dāā, ìmi ūbēki āri rī kēētī ē ērīfe ñrī 'dī'bée ā rū'bá gá sī, āzini urū rī ā rū'bá gá. 'Bá āzi ē ìfū ívé jó agásī ämvé ku cīngbá ū'būtīngá gá. ²³ Úpí Múngú kādō elījī mužū ängū Ējēpétō vé rī agásī, rīl' 'bá Ējēpétō vé rī pi ú'dí, ìri āri ìmi ní ūbēé kēētī ērīfe urū rī ā rū'bá gá, āzini ērīfe ñrī 'dī'bée ā rū'bá gá rī ndre. Málāyīkā Múngú ní ímú ípēé ängū ú'dīpi rī ícō fī ìmivé jó agá ìmivé anji ägō kāyú rī pi ú'dí ku.

²⁴ "Tā má ní ūlūū ìmi ní 'dīri, lē ìmi 'dukí tā ni ngáā mužú nyonyo, í'dózú ìmi vúgá, cazú ìmivé úyú rī pi vúgá. ²⁵ Ìmi kádō caá ängū Úpí Múngú ní eziñ, ìri ní lēé séé ìmi ní rī gé 'dāā, lē ìmi rīkí ūmū rī vé tā 'oó mužú dījī dījī. ²⁶ Anji ìmivé rī pi zīkí dō ìmi kīnī, 'Ūmū 'bá ní rīl' 'oó nōri vé ífīfī ā'di?" ²⁷ Ìmi ūlūkí kōpi ní 'dīni, 'Bá rī

ūmū Ú'dú Múngú ní Ēlīzú Jō rī pi tī gé sī rī vé rī nya Úpí rī ññjū, Úpí Múngú ká rīl' 'bá Ējēpétō vé rī pi ú'dí, elī 'bá Ìsērélē vé adri'bá Ējēpétō agá rī pi vé jó drīgē sī, ūlō 'bá āzi ā rū'bá ālunāni kuyé.' " 'Bá rī pi ká tā Mósē ní ūlūū rī yījī, kōpi ní drī sīzú Múngú rī ññjū. ²⁸ 'Bá Ìsērélē vé rī pi 'dukí tā rī ngáā sū Úpí Múngú ní eziñ Mósē pi ní Āronā be rī tñjī.

Anji kāyú rī pi vé ūdrāngará

²⁹ Kā adrii ññjā āgágá, Úpí Múngú ní 'bá Ējēpétō vé rī pi vé anji ägō kāyú rī pi ú'díjū, í'dó 'bāgū mālūngā ruypí rī vé mvá āgō kāyú rī 'dījī drāā, ú'dí anji ägō kāyú rī pi cīngbá cazú 'bá ī ní 'yīl' kuú 'bū agá rī vé mvá āgō kāyú rī vúgá, āzini ú'dí ānyāpā rī pi vé anji tīlē kāyú rī pi ūdrāā céré. ³⁰ Ìññā 'dāri sī, 'bāgū rī ívé ūgalaku rī pi be, 'bá Ējēpétō vé rī pi be arukí ú'dú gélésī, kōpi ní í'dózú lūlūlū gazú ängū Ējēpétō vé rī agá 'dāā, á'diātāsīyā 'bētī āzi āvū ní drāā 'a ní gé kuyé ní 'dāāyo.

'Bá Ìsērélē vé rī pi vé fūngará Ējēpétō agásī rī

³¹ Ìññā 'dāri sī, 'bāgū rī ní Mósē pi zizú Āronā be ímúzú 'í vúgá nōō, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi ìmivé 'bá Ìsērélē vé rī pi be, ìmi ngakí fūū mávē 'bá rī pi äsámvú gé sī 'dīisī rá, ìmi mužú ìmivé Úpí Múngú ìmi ní tā ni zījī má tī gé rī ññjī. ³² Ìmi 'dukí ìmivé kábīlō, ndrījī, tī rī pi be céré mužú índi. 'Bo ìmi kukí má ní tākīri ūgbále."

³³ 'Bá Ējēpétō vé rī pi ní 'yozú 'bá Ìsērélē vé rī pi ní kīnī, "Ìmi fūkí 'bávē ängū agásī mbēlē mbēlē, ìmi fūkí dō kuyé, 'bá céré ūdrā rá." ³⁴ Kúru 'bá Ìsērélē vé rī pi ní fūndru ī ní usáā yījī sī, ī ní drī ākúfī yīl' 'a ní gé kuyé ní í'dúzú ūdázú lāālā rī pi agásī, kōpi ní lāālā rī pi ūmbézú bōngó sī, kōpi ní u'duzú 'bāzú í kīdī gé, kōpi ní 'dezu mužú. ³⁵ 'Bá Ìsērélē vé rī pi 'dukí tā rī ngáā sū Mósē ní ūlūū ī ní rī tñjī, kōpi zīkí ngá ī ní údé dābū sī ni pi, aya ógú'bá ógú'ogú sī ni pi, bōngó ūnyī be ni pi be 'bá Ējēpétō vé rī pi vúgá. ³⁶ Úpí Múngú sē 'bá Ējēpétō vé rī pi 'bāki éšī múké 'bá Ìsērélē vé rī pi ní, kōpi séki ngá 'bá Ìsērélē vé rī pi ní zījī rī rá, sá kōpi ní fūzú Ējēpétō agásī rī gé, kōpi 'dukí ā'bū Ējēpétō vé rī pi mužú índi.

³⁷ Ìññā 'dāri sī, 'bá Ìsērélē vé rī pi í'dókí ēčī tuú kūrū Rāmāsésé vé rī gé, cīngbá cazú kūrū Sōkótó vé rī gé. 'Bá mužā rī pi ìl'fū muždūrūlū āzīyā (600,000), 'dī'bée céré ägō, 'bo lākí ūkú rī pi anjīngá rī pi be kuyé. ³⁸ 'Bá urūko kārākarā 'dekí mužū 'bá Ìsērélē vé rī pi vúgá sī índi. Tī, ndrījī, āzini kábīlō kārākarā 'dekí mužú índi. ³⁹ Kōpi

ní fúndru ī ní usaā yīī sī ākúfī ākó ī ní ijī Ējēpétó galésī rī 'bāzú á'dízú pánga rú. Á'diātāsīyā idrókī kōpi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agá 'dāāsī, kōpi īsúkī sá inyá á'dízú ní kuyé.

⁴⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi adriki Ējēpétó agá 'dálé caá ílī mūdūrūlū sū pūkū na (430). ⁴¹ Ílī mūdūrūlū sū pūkū na (430) 'diri vé ūdū gé, Úpí Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi ní fūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī úyú ívé rī vú sī. ⁴² Injíná 'dāri sī, Úpí Múngú 'bā mī kōpi ndrezú, ijī kōpi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī rá. Ílī ālu ālu, lē 'bá Īsērélē vé rī pi é ígákí injíná 'dāri vé tā, kōpi ā rikí Úpí Múngú rī injī úyú ívé rī pi be.

Ū'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī vé tā

⁴³ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Tāmbj Ū'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī pi 'dī:

"Lē jākāgū ā nya ūmū rī ku. ⁴⁴ Tūgērī mī ní jéé, mī ní ágélé ní ē tī lījī gī rī, īri ícō ūmū 'diri nya rá. ⁴⁵ Ūmū ímūpi adriipi mívé āngá, āzini 'bá riipi ézī njaapi mī ní, mī ní rī ūfēfē rī, ā nya ūmū rī ku.

⁴⁶ "Bá Īsērélē vé rī pi ā nyakí zāā ūmū vé rī jó agá 'dāā ūgōgō. Á jkī zāā rī fūū āmvé ku. Á nōkí zāā rī vé fá ālujāni ku. ⁴⁷ Lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārevū céré ā nyakí ūmū ū'dú 'dāri injjzú ānī.

⁴⁸ "Jākāgū riipi adriipi Īmi āsāmvú gé, lēēpi ūmū Ū'dú Úpí Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī nyaapi rī, lē ā ūlī anjī āgō adri'ba ívé āngá rī pi vé ágélé ē tī rá. Kúru kōpi ícō ūmū rī nya rá, sū 'bá Īsērélē vé ní tīnjī. 'Bá ágó ī ní ágélé ní ē tī lījī kuyé rī, ā nya ku. ⁴⁹ Tāmbj ālu ālu ī ní rizú ágélé ē tī lizú 'diri, īri 'i nga 'bá Īsērélē vé rī pi ní āzini jākā adri'ba Īmi āsāmvú gé rī pi be céré."

⁵⁰ Īsērélē rī pi ārevū céré 'dukī tā Úpí Múngú ní eziī Mósē pi ní Ārónā be rī ngaá rá. ⁵¹ Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Úpí Múngú ijī 'bá Īsērélē vé rī pi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī āmvé úyú ívé rī vú sī.

13

Múngú gū anjī āgō kāyū rī pi 'i ní

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ² "Í gū 'bá Īsērélē vé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi adrii tūngū. Anjī Īsērélē vé ī ní tījī kāyū rī pi, ānyāpā ī ní tījī kāyū rī pi be, kōpi mávé ní."

³ Kúru Mósē ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, "Lē Īmi ígákí ū'dú Īmi ní ifūzú Ējēpétó agásī, Īmi ní izāngā nyazú tūgērī

rú 'dāri, ā'diātāsīyā Úpí Múngú ijī Īmi ifūū ūkpō ívé rī sī ní. 'Bá āzi ā nya pánga ī ní á'dí ākúfī sī ní ku. ⁴ Lē Īmi ígákí ū'dú Īmi ní ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāā Ābjū* agá rī vé tā. ⁵ Úpí Múngú eziī Īmi é'bjūjī ní āngū 'bá Kānānā vé rī pi vé rī, Hītī rī pi vé rī, Āmórā rī pi vé rī, Hivī rī pi vé rī, āzini Jēbūsī rī pi vé rī, sē Īmi ní, āngū 'dāri múké, lé be, āzini ōnyū be. Īmi cakí dō āngū 'dāri agá gī, íli ālu ālu, mbāā Ābjū vé rī gé, lē Īmi údékí ūmū, Īmi nyakí ū'dú Īmi ní ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī 'dāri ígázú ānī. ⁶ Lē Īmi nyakí pánga ī ní á'dí ākúfī ākó ní caā ū'dú ézīrī, ca dō ū'dú ézīrī gī, lē Īmi údékí ūmū Úpí Múngú rī injjzú. ⁷ Ū'dú ézīrī 'diri agá, lē Īmi nyakí pánga ī ní á'dí ākúfī ākó ní, lē ākúfī ā adri Īmivé jó agá ku, āngū Īmi ní adrizú rī agásī céré, ākúfī ā adri ku. ⁸ Ū'dú ézīrī 'diri agá, lē 'bētī ālu ālu ā ūlū anjī ívé rī pi ní 'dīni, 'Ma rī tā 'diri 'o 'dīni, ā'diātāsīyā tā Úpí Múngú ní 'oó má ní, īri ní ma ijī ifūū Ējēpétó agásī āmvé rī sī. ⁹ Ūmū nōri adri sū ngá ī ní 'yīi drígé rī tīnjī, dōku ngá ī ní 'bāā endreṭjī gé rī tīnjī, Īmi ígákí rī tā Múngú ní eziī Īmi ní rī ānī, Īmi ūlūkí rī Īmivé anjinā rī pi ní. Īmi ndrekí drī ká, Úpí Múngú ijī Īmi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī ūkpō ívé rī sī ní. ¹⁰ Ílī ālu ālu, Īmi údékí ūmū rī nyaá ū'dú 'diri gé.

¹¹ "Úpí Múngú rī ímū āngū 'bá Kānānā vé rī pi ní adrizú rī sē Īmi ní, sū īri ní eziī Īmi ní, āzini Īmi é'bjūjī ní rī tīnjī. Īmi kádō caā āngū rī agá 'dāā, ¹² Īmi gūkī anjī āgō kāyū rī pi, ānyāpā āgō kāyū rī pi be céré sēé Úpí Múngú ní. ¹³ 'Bá ālu ālu ā újā ívé dōngí ágó kāyū rī ívé kābīlō mvá ágó rú ní sī, dōngí rī é drī jezú ānī. 'Bo újā dō dōngí rī kuyé, ā pi umbe ní nōō rá. Lē 'bá ālu ālu ā je ívé mvá ágó kāyū rī é drī jeje.

¹⁴ "Ūmvúlēsī anjī Īmivé rī pi zīkī dō Īmi, "Tā ī ní rizú anjī āgō kāyū rī pi é drī jezú rī vé ífífi ā'di?" Īmi 'yokí kōpi ní kīnī, 'Úpí Múngú ijī 'bá ifūū āngū Ējēpétó vé 'bá ní adrizú ānī tūgērī rī rī agásī ūkpō ívé rī sī. ¹⁵ Ōtū 'bāgū Ējēpétó vé rī ká gāā 'bā oyuḡá sī, Úpí Múngú ū'dú 'bá Ējēpétó vé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi, ānyāpā āgō kāyū rī pi be ūdrāā rá. Sē 'bá ní rizú ānyāpā āgō kāyū rī pi sēzū zāzú Úpí Múngú ní rōbōṅō rú 'bāvé anjī āgō kāyū rī pi é drī jezú kābīlō mvá sī ānī. ¹⁶ Tā ī ní rizú anjī āgō kāyū rī pi é drī jezú rī adri sū ngá ī ní 'yīi drígé rī tīnjī, dōku ngá ī ní 'yīi endreṭjī gé rī tīnjī, Īmi ígákí rī tā Úpí Múngú ní 'bá íjzú ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī ívé

* 13:4 13:4 Mbāā Ābjū: Mbāā Ābjū 'dó 'i Gbara vé útútú gé, cazú Irībīlī vé útútú gé. Mbāā 'diri ílī rī vé 'dóngará, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi ífúkí āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāā 'diri agá.

ũkpõ sī rī ānī.”

Īsērélē rī pi zokī yīi tafu rī agāsī

¹⁷ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ká 'bá Īsērélē vé rī pi oyuú müzú, Múngú ko kōpi ē drī müzú létī müpi angū Fēlésētē vé rī gé sī kuyé, létī rī ē ẹlī dō ẹlī ẹlī draāāsīyā. Múngú kīnī, “Kōpi fīkī dō ẹ'dī agá, kōpi ívé úmí újā gōzú ānī vúlē Ējēpētō gá ūzi.” ¹⁸ 'Bo Múngú ko kōpi ē drī müzú létī 'ī ānāpi trāā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gélésīlā, Yīi Tafu Ika rī gélé rú. 'Bá Īsērélē vé rī pi fūkī āngū Ējēpētō vé rī agāsī sū 'bá mü' 'bá ẹ'dī 'dī' 'bá rī pi tīnī.

¹⁹ Mósē kā ifūú Ējēpētō agāsī, 'du fá Yōsépā vé rī müzú īndī, ā'diātāsīyā Yōsépā ẹzi ótú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, “Á nī rá Múngú rī úm'vúlésī ímú 'īmī izā ko rá, kúru 'īmī kádō fūú müzú, 'īmī jīkī mávē fá müzú īndī.”

²⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká kūrū Sōkótō vé rī kuú, kōpi mükī mōrōgō 'beé kūrū Ētāmā vé rī gé, 'inyīnā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé. ²¹ Kādō adrii ūtúnā sī, Úpí Múngú rī 'irībītī sē āsō kōpi ẹndrētī gé rī kōpi ē drī ko müzú. Kādō kpá adrii 'inīnā sī, 'iri sē ācī rī dī kōpi ẹndrētī gé, kōpi ā ndrekī rī āngū ānī 'inīnā rī sī, kōpi ā tukī rī ẹcī ūtúnā sī, dōku 'inīnā sī. ²² 'Irībītī rī rī 'bá Īsērélē vé rī pi ē drī koó müzú ūtúnā rī sī, āzini ācī āsōopi rī, rī kōpi ē drī koó müzú 'inīnā rī sī.

14

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ² “Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní, kōpi ā újākī í gō mü mü mōrōgō rī 'beé kūrū Pī Hāhīrótā vé rī gé, Mīgōdólā pi vé āsám'vú yīi tafu ika rī be rī gé. Kōpi ā 'bekī mōrōgō rī yīi tafu ika rī ā gārā gá, 'inyīnā kūrū Bālā Zēfōnā vé rī ā gārā gá. ³ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ímú ūsū, 'iri 'yo, “Bá Īsērélē vé rī pi ndākī létī tī, kōpi rī ájā āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dīi'dī.” ⁴ Ma sē 'bāgú rī vé ẹsī rī tete, 'iri gō 'īmī vūdrī dro, 'bo ma 'bāgú rī ndē ívé āngáráwá rī pi be rá. Tā má ní 'ímúzá kōpi ndézú rī, 'iri sē 'bá rī pi céré ímú ma íngú ānī rá. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ímú nī 'yozú kīnī, ádarú ma Úpí Múngú 'i.” Kúru 'bá Īsērélē vé rī pi ní mōrōgō 'bezú vūrá Úpí Múngú ní lūú 'ī ní rī gé.

⁵ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ká yīi kīnī 'bá Īsērélē vé rī pi ápákí müzú gí, 'bāgú rī ívé ūgalaku rī pi be, kōpi ní ívé yīkī újázú 'yozú kīnī, “Í ndrekī drī tā 'bá ní 'oó 'dīrī ká, 'bá kukī 'bá 'dī'bée ápá rá āsī? Kōpi gōkī 'bá ní ẹzī ngáá dīi ku!” ⁶ Kúru 'bāgú

rī útú ívé ārābīyā 'ī ní rīí useé hūsānī* sī rī kú 'ínógósī, 'du ívé āngáráwá rī pi müzú īndī. ⁷ 'Du ārābīyā múké múké 'ī ní rīí useé hūsānī sī rī pi müdūrūlū áziyā, 'du kpá ārābīyā 'ī ní rīí useé hūsānī sī Ējēpētō agá 'dāá rī pi, ū'bá ūgalaku rī pi adrii drīkoma rī ārābīyā 'ī ní rīí useé hūsānī sī rī pi drīgé sī ālu ālu céré. ⁸ Úpí Múngú sē 'bāgū Ējēpētō vé rī ē ẹsī teéte, ā dro rī 'bá Īsērélē vé rī' 'bá ápá' 'bá mü' 'bá ūrī ákó 'dī'bée ā vūdrī müzú. ⁹ 'Bá Ējēpētō vé rī pi, āngáráwá 'bāgú rī vé rī pi, 'bá únjú' 'bá hūsānī sī rī pi, āzini únjú' 'bá ārābīyā 'ī ní useé hūsānī sī rī pi be rīkī 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī droó müzú, kōpi cakī müpí Īsērélē rī pi 'jsū vūrá kōpi ní müzú adrizú rī gé yīi tafu ika rī ā gārā gá 'inyīnā Pī Hāhīrótā gá, 'inyīnā kūrū Bālā Zēfōnā vé rī ā gārā gá.

¹⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká ndree 'bāgú rī rī ímú ívé 'bá Ējēpētō vé rī pi be 'ī vúgalé rú, ūrī 'imvú kōpi ambamba, kōpi ní útrézú Úpí Múngú ẹndrētī gé, Múngú ā ko 'ī izā. ¹¹ Kōpi ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Mí 'ijī 'bá ūdrāā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé nōgō ā'di ā tā sī? Ējēpētō agá 'dāá, nyōŋkū āvú sīzú ní 'dāayo? 'Í 'o mí ngóni ngóni 'bá 'ijizú ifūzú Ējēpētō agāsī ām'vé? ¹² 'Bá 'yokī mí ní ándúrú Ējēpētō gá 'dalé rá, 'bá kīnī, 'Mí ku 'bá adrikī 'bá Ējēpētō vé rī pi ní tūgērī rú, rīí ẹzī ngáá kōpi ní.' 'Bávē adringará tūgērī rú Ējēpētō gá 'dalé rī múké, ndē 'bá ní 'ímúzá ūdrázú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá nōgō rī.”

¹³ Mósē ní újázú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, “'Ímī 'okī ūrī sī ku! 'Ímī úmbékī ẹsī, 'īmī āndrū tā Úpí Múngú ní 'īmī pazú rī ndre rá, 'bá Ējēpētō vé 'īmī ní ndree ímú' 'bá 'dī'bée, 'īmī gōkī kōpi ndree dīi ku. ¹⁴ Úpí Múngú rī 'īmī ní 'umbā rī fū nī, lē 'īmī adrikī mādā.”

¹⁵ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Ngá mí ní rīzú mí 'īmāmālázú má ko mí izā rī ā'di? 'Í lū 'bá Īsērélē vé rī pi ní, kōpi ā útrúkī 'ī müzú drīdrī. ¹⁶ Mí inga mívé túré suú yīi tafu ika rī drīgé 'dalé, yīi rī ē ẹdī rī 'i, 'bá Īsērélē vé rī pi ē ẹlīkī rī müzú āngū ā'wí rú rī agāsī. ¹⁷ Ma sē āngáráwá Ējēpētō vé rī pi ē ẹsī rī tete, kōpi Īsērélē rī pi ā vūdrī dro müzú yīi tafu ika rī agāsī, ma 'bāgú rī ndē ívé āngáráwá rī pi be, ārābīyā 'ī ní useé hūsānī sī rī pi be, 'ī kúru ma 'inījī ānī rá. ¹⁸ Má kádō 'bāgú rī ndēé ívé āngáráwá rī pi be gí, 'bá Ējēpētō vé rī pi ímú nī 'ámá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i.”

* 14:6 14:6 Hūsānī: Hūsānī rī ānyápá óngú njuúpi ambamba ní, 'ī rī ārābīyā ẹ'dī 'dīzú rī use ānī.

¹⁹ Kúru Múngú vé mālāyikā riipi āngáráwá Īsērélē vé rī pi ē drī koopi rī gō 'i újā adrii kōpi ā úgóró gá. Īribīti āsōōpi kōpi endreṭi gé rī gō 'i újā adrii kōpi ā úgóró gá. ²⁰ Īribīti rī mu adrii āngáráwá Ējēpétó vé rī pi āsámvú gé 'bá Īsērélē vé rī pi be. Āngū rī kā niṭ cīcī, Īribīti rī gō 'i újā dīi 'bá Īsērélē vé rī pi ní ācī rú ĩni be rá. 'Bo Īribīti rī sē āngū rī ni kú cīcī āngáráwá Ējēpétó vé rī pi ní, sē āngáráwá Ējēpétó vé rī pi útrúki ĩ caá 'bá Īsērélē vé rī pi ā gārā gá 'dāá kuyé.

²¹ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, ĩniṭā 'dāri sī, Úpí Múngú ní ūlī ĩpēzú ūtū ní ĩfūngará gálésīla ūkpō be, vizú ĩni be rá, yīi tafu rī ní 'i éđizú, sē āngū rī gō adrii ā'wí rú.

²² Kúru 'bá Īsērélē vé rī pi ní eḷizú mužú āngū ā'wí rú, yīi 'i éđipi ngaapi kú ngénji rī āsámvú gé sī.

²³ 'Bá Ējēpétó vé rī pi, āngáráwá 'bāgú rī vé rī pi be, kōpi ní 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī drozú mužú, kōpi njuki mužú ívé hūsāni rī pi sī, āzini ārābīyā ĩ ní useé hūsāni sī rī pi sī mužú yīi tafu ika 'i éđipi kú ngénji rī āsámvú gé sī. ²⁴ 'Bo kā mužú adrii ū'būti kūñkūñi, Úpí Múngú ndre āngū ímúzu 'bá Ējēpétó vé rī pi drīgé vūgá nōō ĩribīti dīpi ācī rú rī agāsī, sē ūrī ĩmvú kōpi ambamba. ²⁵ Múngú sē 'bá Ējēpétó vé rī pi vé ārābīyā rī pi ā pá ate útrētrē agá, ícókí njuú ku. 'Bá Ējēpétó vé rī pi ní 'dezu útrézu kīni, "Lē 'bá 'deki fūu mužú nōōsī rá! Úpí Múngú 'de 'bá Īsērélē vé rī pi vūgálésī, ĩri ri ūmbā rī fu 'bá be nī."

²⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīni, "Mí inga mívé túré suú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, yīi rī ē ícī rí 'i 'bá Ējēpétó vé rī pi ĩmūlūú ívé ārābīyā useé hūsāni sī rī pi be, āzini 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi be." ²⁷ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, kā mužú adrii ū'būtiṭā sī, yīi rī ní 'i ícizú kpūkú. 'Bá Ējēpétó vé rī pi 'bīki kōdō ápā fūu yīi rī agāsī, 'bo Úpí Múngú ú'bé kōpi gōō yīi tafu ika rī agá 'dāá ūzi. ²⁸ Yīi rī ĩmūlūú ārābīyā ĩ ní useé hūsāni sī rī pi, 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi be, 'bāgú rī vé āngáráwá 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī dro' 'bá rī pi be céré, 'bá āzi pa 'i ālunāni kuyé.

²⁹ 'Bo 'bá Īsērélē vé rī pi ní eḷizú mužú āngū ā'wí rú rī gé sī, yīi 'i éđipi ngaapi kú ngénji rī āsámvú gé sī. ³⁰ Ū'dú 'dāri gé, Úpí Múngú pa 'bá Īsērélē vé rī pi 'bá Ējēpétó vé rī pi drīgé sī rá, 'bá Īsērélē vé rī pi ndrekī 'bá Ējēpétó vé rī pi vé āvū ūdrā 'bá kú yīi ā gārā gá sī rī pi rá. ³¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká Úpí Múngú vé ūkpō 'bá Ējēpétó

vé rī pi ndēzú rī ndreé, sē kōpi ĩñjiki Úpí Múngú rī āni rá, kōpi 'bāki ešī Úpí Múngú drīgé, āzini ĩrivé āti' 'bá Mósē drīgé.

15

Úngó Mósē ní ngoó rī

¹ Kúru Mósē pi ní ungó 'diri ngozú 'bá Īsērélē vé rī pi be Úpí Múngú ní,

"Ma ungó ngo Úpí Múngú ní, ā'diātāsīyā ĩri ní ari' 'ba rī pi ā ūkpō ndéé rá rī sī.

Ū'bé 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi ívé hūsāni rī pi be céré yīi tafu agá.

² Úpí Múngú rī má ní ūkpō sē ní, āzini ĩri sē ma ungó ngo ní,

pa ma ari' 'ba rī pi drīgé sī ní, ĩri mávé Múngú, ma ĩri ingú,

ĩri Múngú má étēpi vé ní, ma ĩri ingungú.

³ Úpí Múngú rī 'bá ē'dī 'dīpi ndēepi rá ní, ĩrivé rú Úpí 'i.

⁴ 'Bāgú rī vé āngáráwá rī pi ívé ārābīyā ĩ ní useése rī pi be,

Múngú ú'bé kōpi Yīi Tafu Ika rī agá. 'Bāgú rī vé ūgalaku ē'dī ā tā nī' 'bá múké múké rī pi

u'deki ūdrāá Yīi Tafu Ika rī agá.

⁵ Yīi kúupi kuku rī ĩmūlūú kōpi, kōpi u'deki áwí yīi ā ndúgé 'dāá, sū ĩrā ní 'deé áwí yīi ā ndúgé rī tīni.

⁶ Úpí Múngú, mívé ūkpō aga rá,

mívé ūkpō ú'dī ari' 'ba rī pi ūdrāá céré.

⁷ Mívé ūkpō agaapi rá rī sī, 'i ndē 'bá mí oḡwú' 'bá rī pi rá,

jīkó mívé rī sī, 'i zā 'bá 'dī' 'bée veé kuú úfúrágú rú, sū ásé ní veé rī tīni.

⁸ Ēvīvī mívé rī sī, yīi rī aco 'i ngaá kuú ngénji, yīi riipi dīpi rī gō 'i újā troó kuú ngū, Mī ni kúupi kuku rī gō dīi ku.

⁹ Ari' 'ba rī pi rīkí ĩ ingú kīni, 'Ma kōpi ā vūdrī dro, ma kōpi uru rá,

ma kōpivé ā'bú u'du kōpi drīgé sī, ma kōpi ú'dī ūdrā céré,

ma mávé ĩlī āco rī ĩné, ma kōpi ú'dī ūdrā rá.'

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú, 'i vu mívé ēvīvī, sē yīi tafu rī ĩmūlūú kōpi,

kōpi u'deki tīi yīi ā ndúgé sū ĩrā ní 'deé tīi yīi ā ndúgé rī tīni.

¹¹ Úpí Múngú, mungú āzi sūupi mí tīni 'dāayo,

Ā'di adri sū mí tīni, uleteretere ūkpō be ní?

'Bá ĩ ní ruú, āzini ĩ ní ingú sū mí tīni rī ā'di 'i?

12 Á'di ri ícò tā āyāzú āyāyā ni 'o sū
 mí t̄ñj ní?
 12 Mí í'da mívé ũkpō,
 nyōókú rī zī 'i, ute kōpi céré.
 13 Lēngárá mívé agaápi rá rī sī,
 mí 'bá mí ní kōpi ípá rī pi ē dr̄i ko
 mužú rá.
 Ūkpō mívé rī ícò kōpi ütē
 ca mívé vūrā uletere rī gé rá.
 14 Súrū rī pi kádō tā 'diri yīj, ĩri sē kōpi ā
 rú'bá ri yāyā.
 Ūrī ri 'bá Fēlēsētē vé rī pi ĩmvú am-
 bamba.
 15 Ūrī ri ĩmú dr̄ikoma Ēdómā vé rī pi ĩmvú
 ũnjí ũnjí.
 Ambugu Mōábā vé rī pi ĩmú yā am-
 bamba,
 'bá Kánánā vé rī pi ĩmú adri ũrī rú,
 16 ũrī ri ĩmú kōpi ĩmvú ũnjí ũnjí.
 Úpí Múngú, ũkpō mívé rī sī,
 kōpi áwí pá tu sū ĩrá ní pá tuú
 vūrāvūrā rī t̄ñj.
 Cīmgbá 'bá mívé mí ní ípá rī pi ní agazú
 mužú.
 17 Mí kōpi jī mụ adri
 ĩrá mí ní adrizú rī dr̄igé,
 Á Úpí Múngú, vūrā 'dāri mí ní rizú adrizú
 rī,
 Á Úpí, mí údé vūrā rī ní uletere.
 18 Úpí Múngú, mí āngū rụ
 mužú nyonyo."
 19 'Bá ĩsērélē vé rī pi zokí fūú yīj Múngú
 ní édí kúu ngénjī rī ásamvú gé sī múké.
 'Bo 'bāgū Ējēpētō vé rī pi ívé āngaráwá rī
 pi be, kōpi ká lēé zoó mužú, Úpí Múngú sē
 yīj rī ĩmúlū kōpi kpūkú ívé hūsání rī pi be,
 ívé ārābīyā ĩ ní rīi useése hūsání sī rī pi
 be.
Úngó Mīrīyámā ní ngoó rī
 20 Mīrīyámā Ārónā ómvúpí ri nēbī. Kúru
 ĩri ní kōyō í'dúzu rizú cozú, ũkú rī pi ní
 'dezú vūdr̄j ní gé sī, pí ívé kōyō pi be, kōpi
 ní rizú úngó tuzú mužú. 21 Kúru Mīrīyámā
 ní í'dózú úngó rī ngozú kōpi ní,
 "Īmi ngokí úngó Úpí Múngú ri íngúzú,
 ĩri ní ě'dj rī ndēé gi rī sī!
 Ú'bé 'bá ũnjú'bá hūsání sī rī pi
 ívé hūsání rī pi be céré yīj tafu rī agá."
Yīj draápi dradra Mārā gá rī
 22 Kúru Mósē ní 'bá ĩsērélē vé rī pi ē
 dr̄j kozú Yīj Tafu Ika rī gé 'dāásí mužú
 āngū á'wí cínýáfā rú ĩ ní zīj Súrū rī gé
 'dāá. Kōpi ěčíkí caá ú'dú na, ĩsúkí yīj mvuú
 kuyé. 23 Kúru kōpi ká caá Mārā gá 'dāá,
 kōpi ĩsúkí yīj rá, 'bo yīj rī ní draádra rī sī,
 kōpi mvúkí yīj rī kuyé. (Zíkí āngū 'dāri ā
 rú Mārā, yīj rī ní draádra rī sī.) 24 'Bá rī pi
 rikí unuú Mósē bílē gá kīnī, "Mósē, yīj rī
 dradra, 'bá mvúkí rī ā'di?"

25 Mósē ní Úpí Múngú rī zizú ěsī be céré.
 Úpí Múngú ní peťi ělīnā ní í'dazú ĩri ní.
 Mósē ní peťi ělīnā 'diri 'bezu yīj agá 'dāá,
 yīj rī gō ícá múké, ĩ ícò mvú rá.

Mārā gá 'dāá, Úpí sē tāĭmbj kōpi ní, āzini
 ũ'bī kōpi. 26 Kīnī, "Ma Úpí Múngú ĩmivé rī,
 ĩmi yīkí dō ú'dúkó mávé rī rá, ĩmi 'okí dō
 tā pīrī má ěndretj gé, āzini ĩmi 'dúkó dō tā
 má ní ězjī rī ngáá rá, má ícò drā ũnjí má ní
 ótj pēé 'bá Ējēpētō vé rī pi dr̄igé rī pēé ĩmi
 dr̄igé ku. Ma Úpí Múngú rīipi ĩmi ĩdrīpi rī
 "i."

27 'Bá ĩsērélē vé rī pi ní gōzú ĩ útrúzú
 cazú Ēlīmū gé, vūrā 'dāri gé, yīj rī 'bá ídī'bá
 ĩfū'bá nyōókú agálēsī mādā mādā ní pi
 anigé mūd̄rj dr̄j ní ĩr̄j, āzini mbírā peťi
 vūrā 'dāri gé anigé pūkú ězjī. Kōpi ní
 kúru áwízú adrizú vūrā yīj be 'dāri ā gārā
 gá.

16

*Múngú sē mánā āzini āl'bo íngázú 'bū
 gélēsila*

1 'Bá ĩsērélē vé rī pi ní ngazú āngū Ēlīmū
 vé rī agāsī, kōpi ní mužú āngū á'wí cínýáfā
 rú Sīnī vé rī gé, āngū 'dāri ĩri ásamvú
 Ēlīmū pi vé ĩrá Sínáyī be rī gé. Mbāá ú'dú
 mūd̄rj dr̄j ní t̄ōwū, mbāá ĩr̄j gé, kōpi ní
 fūzú āngū Ējēpētō vé rī agāsī, kōpi ní cazú
 Sínáyī gé. 2 Āngū á'wí cínýáfā rú rī gé 'dāá,
 'bá ĩsērélē vé rī pi rikí unuú Mósē pi bílē
 gá Ārónā be. 3 'Bá ĩsērélē vé rī pi ní 'yozú
 Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Úpí Múngú ā
 ú'dj té dō 'bá ũdrāá Ējēpētō gá 'dālē múké!
 'Dālē zāá anigé, ānyāngā anigé, 'bá rikí
 nyaá, 'bo ĩmi ĩjīkí 'bá ĩmú ũdrāá ěbīrī sī
 āngū á'wí cínýáfā rú nōri agá ālē?"

4 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Ma
 ĩmi ní ānyāngā sē íngázú 'bū gé 'dāásí sū
 yījgō ní 'dij rī t̄ñj. Ú'dú ālu ālu, lē 'bá rī
 pi ā mvúkí ānyāngā ĩkūnāā ĩ ní nyaá 'yēnā
 ú'dú ālu vé ni. Á lē kōpi ũ'bīj, má ndre
 rī dō kōpi ícò tā má ní 'yoó 'diri 'dū nga
 rá. 5 Kādō adrii ú'dú ázīyā sī, lē kōpi ē
 ĩkūnākí ānyāngā ĩ ní nyaá caá ú'dú ĩr̄j vé
 ni, sū āndúrú kōpi ní rīi ĩkūnāā rī t̄ñj."

6 Kúru Mósē pi Ārónā be, kōpi ní 'yozú
 'bá ĩsērélē vé rī pi ní kīnī, "Ūndrēnā āndrū
 nōri sī, ĩmi ícò nē ámá 'yozú kīnī, Úpí
 Múngú ĩjī ĩmi ĩfūú āmvé āngū Ējēpētō vé
 rī agāsī ní. 7 Dr̄j ũ'būtjñá rī sī, ĩmi Úpí
 Múngú vé đjngárā ũkpō be rī ndre rá,
 ā'diātāsīyā yj ĩmivé unungárā ĩmi ní rīi
 unuú 'í rú'bá gá rī gi. ĩmi ri unu 'bá rú'bá
 gá, 'bá 'okí ā'di?" 8 Mósē gō kpá 'yoó
 kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí dō sēkí ĩmi ní
 zāá ũndrēnā sī, āzini sēkí dō ĩmi ní pánga
 ũ'būtj sī, ĩmi ĩmú nē ámá 'yozú kīnī, Úpí

Múngú sê İmi ní ngá 'dī'béé nī, ā'diātāsīyā yī İmivé unungará İmi ní rī unuu 'ı rü'ba gá rī gı. 'Bá 'okı ā'dı İmi ní rizú unuzú 'bā rü'ba gá? İmi ri unu 'bā rü'ba gá kuyé, İmi ri unu Úpı Múngú rü'ba gá."

⁹ Kúru Mósē ní 'yozú Ārónā ní kīnī, "ı lū 'bā İserélē vé rī pi ní, lē kōpi ē İmükı Úpı Múngú vúgá nõõ, ā'diātāsīyā Úpı Múngú yī kōpivé unungará gı."

¹⁰ Ārónā ká rı átá 'bā İserélē vé rī pi be, kōpi ndrekı āngü gōō āngü ā'wı cınyáfá rú rı gélé rı, kōpi ndrekı đŋgará Úpı Múngú vé rı řıbıřı rı agá 'dāā.

¹¹ Úpı Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ¹² "Á yī 'bā İserélē vé rī pi vé unungará gı. 'ı lū kōpi ní, 'Ündréǵá ālu ālu, kōpi zāā İşü nya rá, ũ'bütıǵá ālu ālu, kōpi pánga İşü ambamba. İmi kuru nı amá 'yozú kīnı, ma Úpı Múngú 'ı, ma Múngú İmivé rı. "

¹³ Ündréǵá 'dāri sı, ālı'bo İmükı kárakará, õzũkı vürá 'bā İserélē vé rı pi ní adrizú rı céré. Kā muı caá drü ũ'bütıǵá sı, āngü rı 'a céré kúı endrılıǵó rú. ¹⁴ Endrılıǵó rı ká ũngü deę, ngá uruko nyırıřı ná ni pi õzũkı āngü ā'wı cınyáfá rú 'dāri ē drı céré, sũ fı yıǵıgó vé 'deepı nyırıřı ná rı tıñı. ¹⁵ 'Bā İserélē vé rı pi ká ngá 'dī'béé ndreé, kōpi rikı átá ı āsámvü gé sı kīnı, "Ngá 'dī'béé ā'dı?" Á'diātāsīyā kōpi nıřı ngá rı kuyé.

Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnı, "Ngá rı pánga, Úpı Múngú sê İmi ní ānyāngá rú. ¹⁶ Tā Úpı Múngú ní eǵı İmi ní rı 'dı, "Bā ālu ālu ē İkūnā caá İvé 'bā 'bētı āsámvü gé rı pi ní céré, 'bā ālu ē İşü rı õmerı* ā 'a ālu."

¹⁷ 'Bā İserélē vé rı pi İkūnākı ānyāngá rı sũ ı ní lūü ı ní rı tıñı. 'Bā uruko İkūnākı ānyāngá rı āmbúgú, 'bā uruko İkūnākı mādāǵá. ¹⁸ Kōpi ká ānyāngá ı ní İkūnāá rı ũ'bıřı õmerı sı, 'bā ānyāngá İkūnāápi āmbúgú rı vé ānyāngá ē İmbıtá ku 'ı kuyé, 'bā İkūnāápi mādāǵá rı vé ānyāngá ca İri ní rá. 'Bā ālu ālu İkūnā ānyāngá rı caá İvé 'bā 'bētı āsámvü gé rı pi ní céré.

¹⁹ Kúru Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnı, "Bā āzi ā ku ānyāngá rı laá İñı be rá caá ũ'bütıǵá gá ku."

²⁰ 'Bo 'bā uruko yıkı Mósē vé tā kuyé, kōpi kukı ānyāngá rı ā uruko laá rá, ānyāngá rı gō cıı ũ'bıřı rú, gō ngüŵı ũñı. Sê Mósē ē İşı vé kōpi ní ũñı ũñı.

²¹ ũ'bütıǵá ālu ālu, 'bā ālu ālu rı ānyāngá rı İkūnā ca İvé 'bā 'bētı āsámvü

gé rı pi ní céré. ũtı rı kādõ kõ gbirılı, ānyāngá rı áká 'dıısı rá. ²² Kādõ caá ũ'dú áziyá sı, kōpi ānyāngá rı İkūnā ca kūrā ā 'a sũ vü řıřı, āndürü rı agá, 'bā drıřkoma 'bá rı pi ũtē'ba rı pi 'de mu tā 'diri ũlū Mósē ní. ²³ Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnı, "Úpı Múngú eǵı tā rı 'dini, 'Ŭ'dü drü rı, İri ũ'dü uvuzú ni, İri Sábátá† uletere Úpı Múngú vé ni. İmi ā'dıki ānyāngá rı āmbúgú, dõku İmi ũşıkı ũşıřı. İmi 'bākı uruko'béé ũ'dü drü vé rı ā tā mbazú ānı. "

²⁴ Kōpi ní ānyāngá rı pi 'bāzú lazú cıngbá cazú ũ'bütıǵá gá, sũ Mósē ní eǵı İ ní rı tıñı, 'bo ngü ũñı kuyé, cı kpá ũ'bıřı rı kuyé. ²⁵ Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnı, "Ānyāngá 'diri, İmi nyakı ũ'dü āndrü nõri gé, ā'diātāsīyā ũ'dü āndrü nõri İri Sábátá Úpı Múngú vé ni. İmi İcõkı āndrü ānyāngá İşü vügá nyõõkũ drıęé ku. ²⁶ İmi İcõ ānyāngá rı İkūnā ca ũ'dü be áziyá, 'bo ũ'dü eǵıřı ı ní zıřı Sábátá 'diri gé, ānyāngá rı adri 'dāyo."

²⁷ 'Bā uruko'béé muı kõdõ ānyāngá rı İkūnāá ũ'dü eǵıřı gé, 'bo kōpi İşükı ānyāngá kuyé. ²⁸ Kúru Úpı Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnı, "Tā má ni eǵı İmi ni, āzini má ní İmbá İmi ní rı, İmi gá ca gbü ngõtı? ²⁹ Lē İmi nıřı múké 'yozú kīnı, ma Úpı Múngú 'ı, má İpē İmi ní ũ'dü Sábátá vé rı, má ni İmi ni ũ'dü áziyá rı İpēzı, İmi İkūnākı rı ānyāngá caapi ũ'dü řı vé ni ānı. ũ'dü Sábátá vé rı sı, lē 'bā ālu ālu ā adri vürá İvé 'ı ní rizú adrizú rı gé, ā fũ āmvé ku." ³⁰ Kúru 'bá rı pi ní uvuzú ũ'dü Sábátá vé 'dāri gé.

³¹ 'Bā İserélē vé rı pi zıkı ānyāngá 'dāri ā rü mánā.‡ Ngá rı adri kú İmve sũ mgbáyá ā fı tıñı, eǵı ni İni sũ ānyāngá ı ní usaá õnyü sı rı tıñı. ³² Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnı, "Tā Úpı Múngú ni eǵı İmi ní rı İri 'dini kīnı, 'Lē İmi 'bākı mánā rı õmerı ālu, anı İmvülésı ı ní İmü tıřı vülé 'dıı rı pi ā nıřı rı amá 'yozú kīnı ānyāngá āndürü má ni sēe İmi ní rı nyaá āngü ā'wı cınyáfá rú rı gé, lóki má ni İmi İjızı İfızú Eǵepëtõ agası rı adriipi 'dı. "

³³ Mósē ní kuru 'yozú Ārónā ní kīnı, "Mı 'dú ũdri, 'ı dā mánā rı õmerı ā 'a ālu ũdri rı agá 'dāā, 'ı 'bā vürá múké ı ní rizú Úpı Múngú rı İñızı rı gé, anı İmvülésı ı ní İmü tıřı vülé 'dıı rı pi ē İmükı rı ndreé bēnı."

³⁴ Ārónā 'du tā rı ngaa sũ Úpı Múngú ní eǵıřı Mósē ní rı tıñı. Ārónā 'du mánā rı 'bāā

* **16:16** 16:16 Őmerı: Őmerı rı İcõ adri İtá řıřı. 'ı lā Wüŋgará 16:18; 16:32; 16:33; 16:36. † **16:23** 16:23 Ŭ'dü Sábátá vé rı: Ŭ'dü 'diri Yāhüdı rı pi ní rizú uvuzú rı, āzini kōpi ní rizú Múngú rı zıřı rı. Yāhüdı rı pi rı ũ'dü 'diri vé tā İgá kīnı, Múngú gbi 'bıřı pi vü be nı, āzini Múngú pa ı adringará tıęęřı rı rı agası nı. Ŭ'dü Sábátá vé rı Yāhüdı rı pi rı zıřı ũ'dü eǵıřı, 'bo Kēřıkõ rı pi rı zıřı ũ'dü áziyá. 'ı lā Wüŋgará 20:8-11; Dětõrõnõmē 5:12-16. ‡ **16:31** 16:31 Mánā: Mánā vé İfıřı Eberē tı sı, "Ngá 'diri ā'dı?"

sõndúkú Úpí Múngú ní ùndĩ ruzú rí[§] agá.
³⁵ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi nyakí máná rí caá ílí púkú sù, cìngbá kòpi ní cazú vùrà í ní mužú adrizú rí gé. Kòpi rikí máná rí nyaá cìngbá kòpi ní cazú àngú Kánáná vé rí gé.
³⁶ (Èpá ri acokí dō caá mụdrí, àlu ní ri adri òméri àlu.)

17

Úpí Múngú sè yíí idí ifiú irá agási

¹ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ní ngazú füzú àngú á'wí cínayá fá rú Síní vé rí agási, kòpi ní ngazú vùrà 'diri agási, kòpi ní mužú cazú vùrà ázi gé, sù Úpí Múngú ní ezií rí tñi. Kòpi ní mužú adrizú àngú Rēfidímū vé rí agá, 'bo 'dálé yíí 'bá rí pi ní mvuúmvu ní 'dāáyo. ² Kòpi ní rizú àwázú Mósè ní kīnī, "Í sè 'bá ní yíí mvuú."

Mósè ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ngá ìmi ní rizú àwázú má ní 'díní rí à'di? Ìmi ri Úpí Múngú ri ù'bí 'díní à'diàtāsī?"

³ 'Bo yíí úvá ní 'bá rí pi ní ndéé káyí káyí rí sī, kòpi rikí unuú Mósè rí 'bá gá. Kòpi kīnī, "Ngá mí ní 'bá ijízú ifüzú Èjèpétó agási imúzá údrázú 'bávè anjīnā pi be, ànyāpá rí pi be yíí úvá sī rí à'di?"

⁴ Mósè ní kúru ngozú Úpí Múngú endrētí gé kīnī, "Má 'o rí 'bá nō'bée ní à'di? Èsī mādā, kòpi lēkí ma úvī irá sī."

⁵ Úpí Múngú ní újázú Mósè ní kīnī, "Í 'de mužú 'bá rí pi endrētí gé sī drīdrī. 'Í 'dú ambugu urukò Ìsèrélè vé rí pi mužú mí vú sī ìndí, 'í 'dú kpá túré mí ní yíí àmbúgú díjpi díjí Náyíí ē mj gbázú rí mužú mí drígé sī ìndí. ⁶ Mí kādō caá irá Sínáyí vé rí gé 'dāá, ma adri mí be trú. 'Í gbā ijígó irá rí ā pálé gá rí, yíí rí ifú ijígó rí agási rá, 'bá Ìsèrélè vé rí pi ā mvukí rí." Mósè ní kúru tā rí 'dúzú ngazú sù Múngú ní lūú 'í ní rí tñi, drīkoma Ìsèrélè vé rí pi tēkí nyo rií ndréé. ⁷ Mósè ní àngú rí ā rú 'dazú Másā, āzini Mēribā, à'diàtāsīyā 'bá Ìsèrélè vé rí pi rikí unuú, āzini rikí 'yoó kīnī, "Úpí Múngú rí nyo 'bá àsámú gé nōgó anigé, dōku iri 'dāáyo?"

'Bá Ìsèrélè vé rí pi 'dikí è'dí 'bá Àmālèké vé rí pi be

⁸ 'Bá Àmālèké vé rí pi imúkí è'dí 'dij 'bá Ìsèrélè vé rí pi be àngú Rēfidímū vé rí gé. ⁹ Mósè ní 'yozú Yósūwā ní kīnī, "Mí ùpè 'bávè àgò urukò'bée mužú è'dí 'dij 'bá Àmālèké vé rí pi be. Drū sī, ma pá tu ánga

drígé 'dāá, ma túré Múngú vé ùkpò be rí rú má drígé."

¹⁰ Yósūwā ní àgò rí pi ē drī kozú mužú è'dí rí 'dizú 'bá Àmālèké vé rí pi be sù Mósè ní ezií rí tñi. Mósè pi Àronā be, Húrī sī, túkí mužú adrií ánga drígé 'dāá. ¹¹ Mósè kādō túré rí suú uru 'dāá, 'bá Ìsèrélè vé rí pi è'dí rí ndè ní, kādō túré rí isí vùgá nōó, 'bá Àmālèké vé rí pi è'dí rí ndè ní. ¹² Mósè ē drī ká ùròó túré rí ā rúngará sī gí, Àronā pi Húrī be í'dúkí irá 'bāá, Mósè úrí drī ní gé. Kòpi túkí pá Mósè ā gārā gá, kòpi ètíkí Mósè ē drī ílèbe ílèbe ingáá urugégé cìngbá cazú útú ní 'dengará gá. ¹³ Yósūwā 'dì è'dí 'bá Àmālèké vé rí pi be, ndè kòpi rá.

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í sī tā Yósūwā ní è'dí ndèzú 'diri búkú agá, 'í lā tā ní Yósūwā ní, ā yí, á lè 'bá Àmālèké vé rí pi vé úri 'beé àvī vū drígé sī rá."

¹⁵ Mósè ní vùrà ròbòñò zázú ní sízú, ìri ní rú ní 'dazú, "Úpí Múngú sè á ndè è'dí rí gí." ¹⁶ Ìri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú sè má ní ùkpò è'dí rí 'dizú ní, à'diàtāsīyā má inga má drī uru ùkpò zizú vú ní gé. Úpí Múngú rí imú è'dí 'dì mužú úyú Àmālèké vé rí pi be."

18

Yétèrò mụ Mósè ri ndree

¹ Yétèrò ri átalágú Mídiyanā vé ní, ìri Mósè ényépi. yí tá Múngú ní 'oó Mósè ní, āzini 'bá Ìsèrélè vé rí pi ní rí rá, yí kpá tā Úpí Múngú ní 'bá Ìsèrélè vé rí pi ijízú ifüzú àngú Èjèpétó vé rí agási rí rá.

² Mósè ká 'í ùkú ní Sípúrá ri pēe mužú ívé anjī àgò ìrī rí pi be ényépi Yétèrò vùgá 'dāá, Mósè ényépi 'é'yí kòpi rá. ³ Mvā káyú rí ā rú Gērēsómā* 'i, Mósè 'yo mvā káyú rí vé tā kīnī, tíkí mvā 'diri ísú àkūdē ma jākā rú àngú ázi gé. ⁴ Mvā ázi rí ā rú Èlizeré† 'i, Mósè ní 'yozú kīnī, "Múngú má è'bjipi vé rí ko má ízā ní, pa ma drā agási 'bāgú Èjèpétó vé rí drígé sī ní."

⁵ Mósè ényépi Yétèrò pi, Mósè vé anjī àgò rí pi be, Mósè ùkú ní sī, kòpi ní 'dezú mužú Mósè ri ndrezú àngú á'wí cínayá fá rú rí gé, vùrà Mósè ní adrizú Ìnyīnā irá Sínáyí vé rí gé 'dāá. ⁶ Yétèrò ní ù'dúkò pèzú Mósè ní kīnī, "Ma mí ényépi Yétèrò 'i, 'bá lēkí mužú mí ùkú ní be, mívè anjī àgò ìrī rí pi be mí vùgá 'dīí."

§ 16:34 16:34 Sõndúkú ùndí vé rí: Í rí máná rí 'bá sõndúkú ùndí vé rí agá, āzini í rí Àronā vé túré rú 'bá be rúupi kú ìbjíbi rú rí 'bá sõndúkú rí agá, āzini í rí irá í ní tām̄b̄i mụdrí Múngú vé rí sīi rú 'bá ní gé rí 'bá 'a ní gé, Ìsèrélè rí pi vé anjī pi vé anjī ē imúkí rí ngá 'dī'bée ndréé. † Í lā Wüŋgará 25:10-12; Èbèré 9:3-5. * 18:3 18:3 Gērēsómā: Rú Gērēsómā 'diri 'dakí Èbèré t̄ s̄, ifífi ní jākā. † 18:4 18:4 Èlizeré: Rú Èlizeré 'diri vé ifífi, Múngú ko má ízā ní.

⁷ Kòpi kà caá 'dālè, Mósè ní fùzú mužú ényépi ri é'yizú, ìri ní kùmúci ùtízú ényépi èndrèti gé, ìri u'dezú ežizú bēdrī sī, kòpi ní fizú gākū rī agá 'dāá. ⁸ Mósè ní tā Úpí Múngú ní 'oó 'bāgú Ējèpétò vé rī ní, àzini ìri ní 'oó 'bā Ējèpétò vé rī pi ní 'bá Ìsèrélè vé rī pi á tā sī rī ùlúzu ényépi ní, ìri ní kpá tā ùkpó ùkpó í ñsú'ba í ní imúngará gá lèti gé 'dígé Múngú ní í pazú rī ùlúzu ìri ní.

⁹ Yétèrò ká tā múké Úpí Múngú ní 'bá Ìsèrélè vé rī pi pazú 'bá Ējèpétò vé rī pi drìgé sī 'dìri vé tá yì, sè ìri ní àyìkò ambamba. ¹⁰ Ìri ní 'yozú kīnī, “È íngúkí Úpí Múngú ìmi paápi 'bá Ējèpétò vé rī pi drìgé sī, àzini 'bāgú Ējèpétò vé rī drìgé sī 'dìri. ¹¹ Nóni á nī rá Úpí Múngú rī àmbúgu ùkpó be múngú adri'ba túngú rī pi drìgé sī céré, à'diātāsiyá pa 'bá Ìsèrélè vé rī pi ari'ba èsì be ùká ùká rī pi drìgé sī.” ¹² Mósè ényépi Yétèrò ní ànyāpá íjizú ngá urukò'bée be zázú Múngú ní rōbōñò rú, Àroná pi ní imúzú ambugu Ìsèrélè vé rī pi be Yétèrò vúgá nōó ínyá rī á nyangará gá vūrā í ní rizú Múngú rī ñjizú rī gé.

¹³ Ká mužú adrii drū 'dini, Mósè ní úrizú 'bá rī pi vé tá līngará gá sū àndúru rī tīnī, 'bá rī pi imúkí pá tuú kuú Mósè á gārā gá sī kúrū cīmgba cazú ùndrēñá gá. ¹⁴ Mósè ényépi ká tá Mósè ní rii 'oó 'bá rī pi ní 'dìri ndreé, ìri ní Mósè rī zizú kīnī, “Ngá mí ní rizú tá lizú ó'dúkúlegúsi sēzú 'bá rī pi ní í'dózu pá tuzú ù'būtí cīmgba ùndrēñá gá 'dini rī á'di?”

¹⁵ Mósè ní újázú ényépi ní kīnī, “Bá rī pi rī imú má vúgá nōó, à'diātāsiyá kòpi lēkí tá Múngú ní lēé á 'okí rī nī. ¹⁶ Kòpi dō tá be í àsámvú gé sī anigé, kòpi íjī má vúgá, ma kúru kòpive tá àsámvú aco, ma tá Múngú ní lēé á 'okí rī ùlú kòpi ní, àzini ma taimbī Múngú vé rī ímbá kòpi ní.”

¹⁷ Mósè ényépi ní újázú Mósè ní kīnī, “Tá mí ní rii 'oó 'dìri adri múké ku. ¹⁸ Mí, 'bá imú'ba mí vúgá 'dī'bée be, ìmi imú àndē rá. Èzì rī mí ñōñō, mí ícò ngaa ó'dúkúlegúsi ku. ¹⁹ Í yì drī ma ká, á lē mí ìzā koó tá 'dìri sī, Múngú á adri mí be. Í tu pá 'bá rī pi vé tá tì gé, 'í jì kòpivé tá ùlú Múngú ní. ²⁰ Mí ímbá kòpi ní tá Múngú ní lēé á 'okí rī, àzini mí ímbá taimbī Múngú vé rī, mí í'da kòpi ní lèti adrizú àní múké rī, àzini lèti èzì ngazú rī. ²¹ Lē mí ùpē 'bá èzì nga'bée múké Múngú rī ñjì'ba ñjñjì, tá 'o'ba piri, èsì 'bā'bée ngá drìgé ku ní pi 'bá 'dī'bée àsámvú gé. Mí ù'bā kòpi drīkoma rú ngúlúmú 'bá be élifú àlu rī pi drìgé, ngúlúmú 'bá be mūdūrūlū àlu rī pi drìgé, ngúlúmú 'bá be pūkú tōwú rī pi drìgé, ngúlúmú 'bá be mūdūrī rī pi drìgé, kòpi á ríkí 'bá 'dī'bée vé tá àsámvú aco. ²² Lē 'bá 'dī'bée á ríkí 'bá rī pi vé tá lī sá

be céré, lē kòpi é íjiki tá ùkpó ùkpó rī pi mí èndrèti gé, tá adri'ba mūnyámunya rī pi, lē kòpi á líkí tá ní. 'Í 'o dō sū 'dìri tīnī, ìri sè èzì riipi mí ñōópi rī ìri ícá kōwúkōwú, à'diātāsiyá ìmi rī tá rī àlè kòpi be trū. ²³ Í 'dù dō tá má ní ežìí mí ní 'dìri ngaa rá, àzini Múngú lū dō mí ní kīnī, mí 'o 'dini, mí èsì rī adri ùkpó ùkpó, sè mí àndē ku, 'bá 'dī'bée kúru céré nga mu 'bētí 'dāá, ñsú kòpi èpiki tá rī sī gí.”

²⁴ Mósè yì tá ényépi ní ímbá 'í ní rī rá, 'dù tá ényépi ní 'yoó rī pi àrēvú ngaa céré rá. ²⁵ Ìri ní 'bá èzì nga'bée múké ní pi ùpēzú 'bá Ìsèrélè vé rī pi àsámvú gé, ù'bā kòpi drīkoma rú, ngúlúmú 'bá be élifú àlu (1,000) rī pi drìgé, ngúlúmú 'bá be mūdūrūlū àlu (100) rī pi drìgé, ngúlúmú 'bá be pūkú tōwú (50) rī pi drìgé, àzini ngúlúmú 'bá be mūdūrī rī pi drìgé. ²⁶ Kòpi ríkí 'bá rī pi vé tá lī sá be céré. Tá ùkpó ùkpó rī pi kòpi ríkí íjī Mósè èndrèti gé, tá adri'ba mūnyámunya rī pi kòpi ríkí lī ní.

²⁷ Mósè ní kúru ényépi Yétèrò rī jizú kuzú lèti gé, ìri ní 'yozú, mí ècì múké. Yétèrò ní 'í újázú gōzú vúlé àngū 'í ní adrizú rī gé 'dāá.

19

'Bá Ìsèrélè vé rī pi adriki irā Sínáyí vé rī gé

¹ 'Bá Ìsèrélè vé rī pi ká ífúu àngū Ējèpétò vé rī agási, kòpi tukí ècì caa mbāá ìrī, kòpi cakí àngū á'wí cínayāfá rú rī gé Sínáyí gé 'dāá ù'dú àlu mbāá na vé rī gé. ² 'Bá Ìsèrélè vé rī pi ká fūu àngū Rēfidimū vé rī agási, kòpi cakí mužú adrii àngū á'wí cínayāfá rú Sínáyí vé rī gé, kòpi ní áwizú adrizú irā rī á pále gá 'dāá.

³ Mósè ní kúru tuzú mužú Múngú vúgá irā drìgé 'dāá, Úpí Múngú ní ìri zizú irā drìgé 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, “Tá má ní lēé mí 'yo Yökóbú vé úyú Ìsèrélè rī pi ní rī ìri 'dī, ⁴ 'Ìmi ndrekí tá má ní 'oó 'bá Ējèpétò vé rī pi ní rī rá, má í'dú ìmi íjī má vúgá nōó sū bībī ní ívé anjīnā u'duqú rī tīnī. ⁵ 'Ìmi 'dukí dō tá mávè rī ngaa èsì be céré, àzini ìmi 'dukí dō ùndī má ní ruqú ìmi be 'dìri vé tá ngaa rá, ìmi adri 'bá mávè ní 'bá vū drìgé rī pi àsámvú gé sī céré. 'Bá vū drìgé rī pi céré adri mávè ní, ⁶ 'bo ìmi imú adri surú uletere, rī èzì nga má ní atala rú.' ù'dúkò má ní lēé mí átá 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní rī ìri adriipi 'dī.”

⁷ Mósè ní kúru ígōzú irā drìgé 'dāásí, ìri ní 'bá í ní ù'bāá drīkoma rú rī pi zizú imúzú vūrā àlu gé, ìri ní tá Úpí Múngú ní ežìí 'í ní rī ùlúzu kòpi ní céré. ⁸ 'Bá rī pi ngakí céré tá 'dìri è'yī kīnī, “Tá àrēvú céré Úpí Múngú ní ežìí rī 'bá 'dù nga rá.” Mósè

ní kúru tā kòpi ní ẹ̀'ỳí rī jízú mužú ùlùzú Úpí Múngú ní.

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Ma mu mí vùgá 'dīí írībítì àsòópí nīpí cìcì ní agásì, má kàdò rīí átá mí be, 'bá rī pi à yìkí rī mávè ỳ'dùkò, kòpí à 'bàkí rī ẹ̀sì cérè kuu mí drìgè.” Mósè ní kúru tā 'bá rī pi ní 'yoó rī ùlùzú Úpí Múngú ní.

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í mu lùú 'bá rī pi ní, í'dózu àndrú cazú drù sī, lè kòpí à gùkí í adrii uletere. Kòpí à ỳjìkí ívè bōngó ỳjìjì. ¹¹ Ụ'dù na ni gé, lè 'bá rī pi à útúkí í kú ùrè, à'diātāsīyā Úpí Múngú rī isì ímù adri irā Sínáyí vé rī drìgè, 'bá rī pi cérè nga ma ndre rá. ¹² Í sī légéré irā rī à gārā gá sī kùrù, 'í lù 'bá rī pi ní, 'Lè ku ìmi ní ọ̀vuzú légéré rī drìgè sī, ímùzú ìnyinā irā rī à rù' 'bá gá nòó, àzini lè ìmi ùlókí irā rī à rù' 'bá ku. 'Bá rī ùlò dō irā rī à rù' 'bá gí, í ìri 'dì drā 'dīisí rá. ¹³ Í ìri ùvì irā sī, dōku í ìri gbi 'í yé sī, 'dìkí dō ìri drāá 'dīni, lè 'bá àzi à ùlò àvù ni à rù' 'bá ku. Ngá rī dō 'bá, dōku ànyápá, ícókí ìri kuu adrii ídri rú ku. 'Bá rī pi yìkí dō jèlègú à ỳ'dùkò gí, kòpí è íbikí rī tuù irā drìgè 'dāá nòó.”

¹⁴ Mósè ká isì irā drìgè 'dāásí 'bá rī pi vùgá nòó, ìri ní 'yozú kòpí à gùkí í adrii uletere, kòpí ní ívè bōngó ỳjìzú. ¹⁵ Ìri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Lè ìmi útúkí ìmi kú ìnógòsì rizú ỳ'dù na 'dāri ùtèzú, 'bá àzi à lā ùkú be ku.”

¹⁶ Ká muù caá ỳ'dù na ni gé, ỳ'bùtìnjā rī sī, ùvi ní lizú, àngù rī ní gazú lókùlókù, írībítì ní àsòzú ìnikurukuru irā drìgè 'dāá, gùké ní kúru 'uzú kùbì be uru 'dāá. 'Bá adri' 'bá vùrā 'dāri gé rī pi à rù' 'bá ngakí cérè yááyá. ¹⁷ Mósè ní kúru 'bá rī pi è drì kozú fùzú vùrā kòpí ní adrizú rī agásì Múngú vùgá 'dāá, 'bá rī pi áwíkí pá tuú kuu irā rī à pálé gá. ¹⁸ Ácígá ọ̀zù irā Sínáyí vé rī è drì cérè, à'diātāsīyā Úpí Múngú isì ímù irā drìgè nòó àcì dīpi dīdì ní agásì. Ácígá rī tu ọ̀rùgégé 'dāá, sù àcígá tuùpi àcì í ní udèè kuu àmbúgú àmbúgú rī agásì rī tìnjì, irā rī aya 'í ùkpò be dīngidīngí. ¹⁹ Jèlègù rī vé ỳ'dùkò rī ọ̀'ù mužú mgbuwa, mgbuwa. Mósè ní átázú, Múngú ní újázú ìri ní ỳ'dùkò be sù ùvi ní líí rī tìnjì.

²⁰ Úpí Múngú ní isìzú ímùzú irā Sínáyí vé rī drìgè 'dāá, ìri ní Mósè rī zizú mužú 'í vùgá irā drìgè 'dāá. Mósè ní kúru tuzú mužú irā drìgè 'dāá. ²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í sì muù 'bá rī pi vùgá 'dāá, 'í mu 'yoó kòpí ní, lè kòpí à ọ̀vùkí légéré mí ní sīí 'dīri drìgè sī ímù ma ndreé ku, kòpí ọ̀vùkí dō légéré rī gí, kòpí ùdrā rá. ²² Atala lè 'bá ímù' 'bá Úpí Múngú vùgá nòó rī pi, lè kòpí à gùkí í adrii uletere. Kòpí gùkí dō í adrii uletere ku, Úpí Múngú rī kòpí ỳ'dù ùdrā rá.”

²³ Mósè ní 'yozú Úpí Múngú ní kīnī, “'Bá rī pi ícókí ítù irā Sínáyí vé rī drìgè nòó ku, à'diātāsīyā mí 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'bá ítrúkí 'bá irā rī à pálé gá ìnyinā nòó ku, à'diātāsīyā vùrā 'dīri ìri uletere.”

²⁴ Úpí Múngú ní újázú Mósè ní kīnī, “Í sì muù vùgá 'dāá, mí íjì Àronā rī ímù irā drìgè nòó. 'Bo atala rī pi 'bá rī pi be, lè kòpí à siki í ímù má vùgá nòó ùkpò sī ku, kòpí siki dō í ímù ùkpò sī, ma kòpí ỳ'dù ùdrā rá.”

²⁵ Mósè ní kúru isìzú ímùzú 'bá rī pi vùgá nòó, ìri ní tā Úpí Múngú ní 'yoó rī ùlùzú kòpí ní.

20

Tāimbì muđrì Múngú ní ezìí rì

¹ Tā Múngú ní ezìí 'bá rī pi ní rī ìri 'dīni kīnī,

² “Ma Úpí Múngú ìmivè rī, má íjì ìmi ífúú Ìzàngá ìmi ní nyaá tùgèrì rú Èjèpétò agá 'dāá rī agásì ní.

³ “Lè ìmi ìnjìkí mungú àzi túngú ni ku, ìmi ìnjìkí 'yènjá ma áyu.

⁴ “Lè ìmi údékí ngá àzi ìndré mungú rú sù ngá 'bù gé ni tìnjì ku, dōku ngá vù drìgè ni tìnjì ku, dōku ngá yìí agá ni tìnjì ku. ⁵ Lè ìmi ọ̀vùkí drì sù vùgá ngá í ní udé mungú rú 'dì' bée ìnjìzú ku, à'diātāsīyā ma Úpí Múngú ìmivè rī, á lè 'bá àzi è ìnjì mungú àzi ku. 'Bá ma gá' 'bá sī rī pi, ma kòpivè anjìnjā Ìrìnjā ùnjìkányā kòpivè ètèpi ní 'oó rī sī, ma í'dó Ìrìnjā úyú na rī gé cìmgbá cazú úyú sù rī gé. ⁶ 'Bo 'bá rī lè dō ma rá, àzini 'dù dō tā má ní ezìí rī ngaá rá, ma ẹ̀sì múké 'bá Ìrivè úyú rī pi drìgè cìmgbá cazú úyú èlífù káràkárá rī pi drìgè.

⁷ “Lè ìmi rikí Úpí Múngú ìmivè rī à rù zìí tā ùnjì 'ozú ku, ìmi zìkí dō Múngú à rù tā ùnjì 'ozú, Úpí Múngú rī ìmi ìrìnjā rá.

⁸ “Lè ìmi ígákí ỳ'dù Sábátá vé rī, ìmi 'bàkí ìri adrii uletere. ⁹ Lè ìmi ngakí ìmivè èjì àrèvù cérè de ỳ'dù áziyá gá, ¹⁰ 'bo Sábátá rī ỳ'dù uvuzú ní, ìri ỳ'dù Úpí Múngú ìmivè rī vé ní. Ụ'dù 'dīri gé, lè ìmi ngakí èjì ku, mí ùlúngu, dōku mívè mva ágò, dōku mívè mva ùkú, dōku mívè átí' 'bá ágò rú rī, dōku mívè átí' 'bá ùkú rú rī, dōku mívè ànyápá rī pi, dōku 'bá jākā rú ímùpi adriipi mívè 'bèjì àsámuvú gé rī, à nga èjì ỳ'dù Sábátá vé rī gé ku.

¹¹ À'diātāsīyā Úpí Múngú gbi 'bù pi vù be, yìí tafu rī be, ngá 'a ní agá rī pi be cérè 'dù caá ỳ'dù áziyá, 'bo ká muù caá ỳ'dù èjìrì ní gé, ìri ní uvuzú. Úpí Múngú ní kúru tákíri 'bázú ỳ'dù Sábátá vé 'dīri drìgè, à adri uletere.

12 “Lē mí ñnjī mí étépi pi mí éndrépi be ñnjīñjī, mí adri rí caá ílí be aco àngũ Úpí Múngú mívé rí ní sēé mí ní rí agá.

13 “Lē mí 'dì 'bá ku.

14 “Lē mí 'bā ọwũ ku.

15 “Lē mí ũgũ ngá ku.

16 “Lē mí uli ùnjō 'bá mí gārā gá rī drīgē ku.

17 “Lē mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé jó drīgē ku. Lē mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé ũkú drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé átí 'bá ágó rú rī drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé átí 'bá ũkú rú rī drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé tí drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé dōngí drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé ngá drīgē ku.”

18 “Bá rī pi ká ũvi rī vé līngára, āzini jēlégú rī vé 'ungára yi, āzini kōpi ká ũvi rī vé gangára lókúlókú rī ndree ácígá írā ē drī ọzũúpi rī be, sē ũrī ìmvú kōpi ambamba, kōpi yāki ání kpīrīkpīrī, kōpi áwíkí pá tuú rárá rú. 19 Kōpi ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Lē mí átá 'bá ní átángá rī nī, 'bá ícọ yi rá. 'Bo lē mí ku Múngú átá átángá rī 'bá ní nī ku, ìri sē 'bā ũdrā rá.”

20 Mósē ní újázú kōpi ní kīnī, “Ìmi 'okí ũrī sī ku, Múngú ìmú ìmi ũ'bī, ũrī à rú rí ìmi, ìmi 'okí rí ùñjīkányā ku.” 21 “Bá rī pi áwíkí pá tuú kuú rárá rú. Mósē fi àngũ ñjipi cịcị Múngú ní adrizú rī agá 'dāá nī.

Ngá ì ní údé drī sī múngú rú rī vé tã, āzini vūrā rōbōṅṅō zázú rī vé tã

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í lū 'bá Ísèrélē vé rī pi ní 'dīnī, 'Ìmi ndrekí ìmí mì sī rá, á rí átá ìngázú 'bù gélésīla. 23 Lē ìmi údéki aya ógú 'bá ógúógú ní pi rí ñnjī múngú rú ku, dōku lē ìmi údéki dábù rí ñnjī múngú rú ku.

24 “ Lē ìmi usakí nyọ́ókú, ìmi sīkí má ní vūrā rōbōṅṅō zázú nī, ìmi zākí rí má ní kábīlō, ndrījī, āzini tí rōbōṅṅō rú ání. Ma sị mužú vūgá 'dī, ma muž ìmi ní tākíri sē vūrā ì ní rizú ma ñnjízú rī gé. 25 Ìmi sīkí dō má ní vūrā rōbōṅṅō zázú rī írā sī, lē ìmi sīkí írā ì ní rú 'bá ní upaá kuyé ní sī, à upakí rú 'bá ní ayaná sī ku, à 'diātāsīyā ìri sē vūrā rōbōṅṅō zázú rī adri ání uletere ku. 26 Lē ìmi tükí mužú vūrā rōbōṅṅō zázú rī gé 'dāá vūrā pá ũ'bázú rī gé sī ku, 'bā āzi à ndre rí ìmí rú 'bá ule rí ku. ”

**Búkũ
Rútã
vé rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará**

Búkũ 'dĩri ũlũ ú'dógú'dógú Rútã vé rĩ, Rútã ri Mōábãzĩ. 'Bá Mōábã vé rĩ pi ẽ'yĩkĩ Múngũ Īsērélé vé rĩ kuyé. Īsērélégũ ázi ívé 'bá 'bĕtĩ ásamvũ gé rĩ pi be, kōpi íbikĩ íngá Bĕtĕlémé gá, kōpi 'dekĩ muų adrii Mōábã gá, á'diātāsīyā ẽbĩrĩ 'de kōpivé āngũ agá nĩ. Īsērélégũ rĩ vé ũkũ Nōómé ri anji āgō be ĩrĩ, ĩrivé mvá āzi rĩ je Rútã ri nĩ. 'Bo ĩrivé āgō drā rá, āzini ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée ũdrākĩ rá, 'yéná kukĩ Nōómé ri áyu. Nōómé kã léé 'i újã gōō Bĕtĕlémé gá 'dāá, Rútã kīnĩ, 'i lĕ muų vũ ní gé sī ĩndĩ, Rútã ẽ'yĩ Múngũ áda rĩ rá. Kōpi ā cakĩ dō Bĕtĕlémé gá 'dāá lĩkĩcō rú drāāāsīyā, Múngũ sĕ Rútã ní āgō múké, ā'bũ be ni, rų ni Bōójã 'i. Bōójã ni Rútã ri jezũ 'i ní ũkũ rú, Bōójã ri kpá Nōómé ā tã mbaá ĩndĩ. Bōójã rĩ vé úyũ Rútã be rĩ agá, āgō āzi anigé, rų ni Dāwũđĩ 'i, āgō rĩ 'bāgũ.

Ú'dógú'dógú Rútã vé 'dĩri lũ 'bá ní kīnĩ, 'bá rĩ pi ārevũ céré ẽ'yĩkĩ dō Múngũ ri rá, Múngũ rĩ kōpi ní tākĩri sĕ rá.

Ēlĩmĕlĕkē pi ívé 'bá 'bĕtĩ ásamvũ gé rĩ pi be muųkĩ Mōábã gá

¹ Lókĩ 'bá tã lĩ'bá* rĩ pi ní āngũ rųzũ āngũ Īsērélé vé rĩ agá rĩ gé, ẽbĩrĩ 'de āngũ rĩ agá ũnjĩ ũnjĩ. Ágō āzi kũrų Bĕtĕlémé vé rĩ agá, āngũ Yúdã vé rĩ agá, 'du ívé ũkũ ívé anji āgō ĩrĩ rĩ pi be, 'de muų adrii āngũ Mōábã vé rĩ agá 'dálé ũkōlō. ² Ágō rĩ ā rų Ēlĩmĕlĕkē 'i, ũkũ ní ā rų Nōómé 'i, ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée, āzi rĩ ā rų Málónã 'i, āzi rĩ Kĩlĩyónã 'i. Kōpivé sũrų Ēfárátã, kōpi kũrų Bĕtĕlémé vé rĩ agá, āngũ Yúdã vé rĩ agá. Kōpi 'dekĩ muų adrii āngũ Mōábã vé rĩ agá.

³ Nōómé āgō ni Ēlĩmĕlĕkē ní drázũ, ku Nōómé pi kũ ĩrivé anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée be. ⁴ Anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée ní anji ũkũ Mōábã vé ní pi jezũ 'i ní ũkũ rú, ũkũ āzi rĩ ā rų Úrũpã 'i, āzi rĩ Rútã 'i. Kōpi kã adrii caá 'dálé ílĩ muđrĩ, ⁵ Málónã pi ní ũdrázũ Kĩlĩyónã be ĩrĩtrō, kukĩ Nōómé ri kũ anji ākō, āgō ākō.

Nōómé lĕ ívé anji āgō rĩ pi vé ũkũ ĩrĩ 'dĩ'bée pĕé gōō muų ívé āngá

* **1:1** 1:1 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi: 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi Múngũ ũpĕ kōpi nĩ, kōpi ā pakĩ rĩ 'bá Īsērélé vé rĩ pi ívé arĩ'ba rĩ pi drígé sī. Kōpi rikĩ 'bá Īsērélé vé rĩ pi vé tã lĩj nĩ. Kōpi rikĩ kpá 'bá Īsērélé vé rĩ pi rųlókĩ 'dãri gé nĩ. † **1:6** 1:6 Úpi: Ēbĕré tĩ sī, Múngũ zĩ 'i rų Yáwĕ, íffĩ nĩ, Múngũ adriipi muų 'dãni'dãni rĩ 'i. Kĕlĩkĩ tĩ sī, 'bá Yáwĕ rĩ zĩ Úpi. † ĩsų lã Búkũ 'dóngará vé rĩ agá, Wũngará vé rĩ agá, Rútã vé rĩ agá, āzini Yónã vé rĩ agá.

⁶ Nōómé kã yĩj āngũ Mōábã vé rĩ gé 'dálé kīnĩ, Úpĩ* sĕ ānyāngá ka 'bá rĩ pi ní āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dāá, Nōómé pi ní 'i útúzũ ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi be āngũ Mōábã vé rĩ gé 'dálé, lĕzũ 'i újãzũ gōzũ vúlé āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dálé ũzi. ⁷ Kōpi ní vũrã 'i ní rizũ adrizũ 'dãri kuzũ, Nōómé pi ní muųzũ ívé anji ũdrã'bá ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi be, kōpi 'dukĩ lĕtĩ muųpi Yúdã gá rĩ, kōpi újãkĩ 'i gōzũ vúlé āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dálé ũzi.

⁸ Kũru Nōómé ní 'yozũ ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi ní kīnĩ, "Ĩmi mvikĩ gōō ĩmivé āngá ĩmi ẽndrĕpĩ vúgá. Úpi ā 'bá ẽsĩ múké ĩmi ní, sų ĩmi ní ẽsĩ múké 'bāā ĩmivé āgō ũdrã'bée gĩ rĩ pi ní, āzini ĩmi ní 'bāā má ní rĩ tĩjĩ. ⁹ Úpi ā sĕ ĩmi ní āgō ĩmi tã mba'bée múké ní pi." Kũru ĩri ní kōpi u'dezũ ẽzizũ bĕdrĩ sī, Rútã pi Úrũpã be, kōpi ní 'i'dózũ ngozũ. ¹⁰ Kōpi ní 'yozũ Nōómé ní kīnĩ, "Bá lĕkĩ 'bá újã gōō muų mí be trų mivé 'bá rĩ pi vúgá 'dāá."

¹¹ Nōómé ní 'yozũ kīnĩ, "Má anji rĩ, ĩmi újãkĩ ĩmi gōō ĩmivé āngá 'dálé ũzi. Ngá ĩmi ní lĕzũ muųzũ má vúgá sī ĩndĩ rĩ ā'di? Má gō anji āgō tĩ đĩj, kōpi ā adrikĩ rĩ ĩmi ní āgō rų? ¹² Má anji rĩ, ĩmi újãkĩ ĩmi gōō ĩmivé āngá 'dálé ũzi, á dĕ gĩ, má ícō gōō āgō jeé đĩj ku. Má 'bá dō ẽsĩ āgō jezũ, āzini má adri dō āgō be ĩnjã āndrũ nōri gé, má tĩ dō anji āgō, ¹³ ĩmi nyo ícō tĕ cĩngbã cazũ lókĩ kōpi ní mbazũ rĩ gé rá? ĩmi nyo ícō adri āgō ākō kōpi útĕzũ rá? Má anji rĩ, ĩmi ícókĩ útĕé bã ku. Tã ĩmivé 'dĩri sĕ má ní ĩzāngã, ndĕ ĩzāngã ĩmivé rĩ rá, á'diātāsīyā Úpi sĕ nóni ma ri ĩzāngã nya."

¹⁴ Kōpi gókĩ ngoo đĩj ũ'dũkō be urų 'dāá. Kũru Úrũpã ní ĩdrĕpĩ rĩ u'dezũ ẽzizũ bĕdrĩ sī, ĩri ní 'dezũ muųzũ, 'bo Rútã áwĩ ívé rĩ adrii kuu ĩdrĕpĩ Nōómé be.

Nōómé pi Rútã be mvikĩ gōō āngũ Īsērélé vé rĩ gé

¹⁵ Nōómé ní 'yozũ Rútã ní kīnĩ, "Í ndre drĩ ká, mí ẽ'yĕpĩ rĩ 'de muųzũ ívé 'bá rĩ pi vúgá, āzini ívé múngũ rĩ pi vúgá, ĩmi 'dekĩ muų ĩri be trų."

¹⁶ Rútã ní 'yozũ kīnĩ, "Mĩ 'yo má ku mi, dōku má gō vúlé 'dĩni ku. Vũrã mí ní muųzũ rĩ gé, ma muų ĩndĩ. Vũrã mí ní muųzũ adrizũ rĩ gé, ma kpá muų adri mí be trų. 'Bá mivé rĩ pi, kōpi adri 'bá mávé ni, Múngũ mivé rĩ, ĩri adri Múngũ mávé ni. ¹⁷ Vũrã mí ní drázũ rĩ gé, ma kpá drã, 'i ma sų vũrã 'dãri gé. Á 'du dō tã rĩ ngaa sų má ní 'yoó rĩ tĩjĩ kuyé, lĕ Úpi ĕ ĩrĩnã ma ũnjĩ ũnjĩ, drã rĩ 'bá

ãsamvú aco mí be nĩ.”¹⁸ Nõómé kã ndreé Rûtã lè mujú 'í vúgá sī Ìndī, gō tā àzi 'yoó ðīī kuyé.

¹⁹ Kúru ùkú Ìrī 'dī'bée ní 'dezú muzú, kòpi ní cazú Bètèlémé gá 'dálé. Kòpi kã caá Bètèlémé gá 'dãá, 'bá kùjé agá 'dálé rī pi céré àyākí àyāyā kòpivé ícángará sī. Ùkú rī pi ní 'yozú kīnī, “Bá 'dīri nyo Nõómé 'i?”

²⁰ Nõómé ní újázú kòpi ní kīnī, “Á zíkí ma Nõómé[‡] 'i ku. Ìmi zíkí ma Máraš, ã'diātāsīyā Múngú Ùkpó 'Dípa sē á cī drī ambamba. ²¹ Òtú má ní fúzú muzú rī gé, ma ágó be, ma anjīná be, 'bo Úpí sē má újā ma Ìgōó Ìkīcō rú. Ngá Ìmi ní ma zizú Nõómé rī à'di? Úpí sē á nya Ìzāngā, àzini Múngú Ùkpó 'Dípa sē má Ìsú drīlè ùnjī.”

²² Nõómé Ìmvi Ìgōó àngú Mōábā vé rī gé 'dãásī, kòpi Ìmvíkí Rûtã Mōábāzī rī be trū. Kòpi cakí Bètèlémé gá 'dãá lóki í ní rizú ùndú lizú rī gé.

2

Rûtã pi Ìsúkí Ì Bōójā be

¹ Ágó àzi rú ní Bōójā 'i, ágó rī Nõómé ágó ní Èlīmèlèkè vé máríté, Ìri ā'bú be, Ìri 'bá Ì ní Ìnjī Ìnjī ní.

² Ú'dú àlu, Rûtã Mōábāzī rī ní 'yozú Nõómé ní kīnī, “Á lè mujú ùndú u'de'bá vūgá sī rī pi u'dujú 'bá èšì be múké ícòpi má Ìzā koòpi ní vé òmvú agá.” Nõómé ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Má mvá rī, 'í 'de mujú Ìyī.”³ Kúru Rûtã ní 'dezú muzú, Ìri ní fízú òmvú agá 'dãá, Ìri ní 'í'dózú ùndú rī u'duzú 'bá ùndú lī'bá rī pi ã vùdrī gé sī. Gō áamá Ìsú àkùdè 'i rī èzī rī nga Bōójā adriúpi sùrú Èlīmèlèkè vé rī agá rī vé òmvú agá.

⁴ Bōójā ní ícázú Bètèlémé gá 'dãásī, Ìri ní 'bá ùndú lī'bá rī pi ezizú kīnī, “Úpí ã adri Ìmi be!” Kòpi ní újázú kīnī, “Úpí ã sē mí ní tákiri!”

⁵ Bōójā ní 'bá ùndú lī'bá rī pi vé àmbúgú zizú kīnī, “Ùkú adriúpi ízóná rú 'dãri à'di 'i?”

⁶ 'Bá ùndú lī'bá rī pi vé àmbúgú rī ní 'yozú kīnī, “Ùkú rī Mōábāzī, kòpi Ìbíkí Ìmú àngú Mōábā vé rī gélésī Nõómé be trū. ⁷ Ùkú rī zī té ma Ì'bútīnjā rī sī kīnī, 'í lè ùndú u'de'bá vūgá sī rī pi u'dujú 'bá ùndú lī'bá rī pi ã vùdrī gé sī. Ùkú rī 'í'dó té èzī ngáá Ì'bútī, cìmgbá ícázú sá nòri gé, mu uvú sáná be mādā àpálá à ndúgé.”

⁸ Kúru Bōójā ní 'yozú Rûtã ní kīnī, “Má mvá rī, 'í yī drī ma ká, ã mukí ùndú u'de'bá vūgá sī rī u'dujú òmvú àzi agá ku, lè mí fú òmvú nòri agásī ku. Ìmi adrikí mávè àtī'bá ùkú rú nò'bée be nògó. ⁹ Lè mí ndre ágō rī pi dō rī ùndú rī lī òmvú

agá 'dãá wòkòkò ngōri gé, 'í 'de ùkú adri'bá àtī'bá rú rī pi ã vùdrī gé sī. Á 'yo ágō rī pi ní gí, kòpi ã 'okí mí ùnjī ku. Yījé úvā ndè dō mí gí, 'í mu yījé ágō rī pi ní dãá ùdrí agá 'dãri Ìbée mvú.”

¹⁰ Rûtã ní kùmúké ùtīzú vūgá, Ìri ní 'í drī sīzú nyòkú gé 'dãá, Ìri ní Bōójā rī zizú kīnī, “Ma jākāzī, ngá mí ní èšì múké 'bázú má ní, àzini mí ní má tá 'duzú 'bázú àmbúgú rī à'di?”

¹¹ Bōójā ní újázú Ìri ní kīnī, “Mí ágó ní ní drázú rī ã vùdrī gé, tá mí ní 'oó mí Ìdrépi ní rī, ùlúkí má ní céré. Tá mí ní mí ètépī rī kuzú, mí èndrépi rī kuzú, mívé àngú kuzú Ìmúzá adrizú 'bá mí ní ùkú ní ñjī kuyé nò'bée be nòri, ùlúkí má ní gí. ¹² Lè Úpí ã sē mí ní àndèma àmbúgú tá mí ní 'oó rī sī, Múngú Ìsèrèlè rī pi vé mí ní ífí Ìrivé ùpìlè'bí à ndúgé rī ã ùtè mi.”

¹³ Rûtã ní 'yozú kīnī, “Àmbúgú mávè rī, lè mí 'bá èšì múké má ní muzú nyonyo, má ã adri dō àtī'bá mívé ní kuyé dráásiyā, tá mí ní átá múké má èšì ùmízú 'dīri, sē má ní àyíkò.”

¹⁴ Kã caá sá Ìnyá nyazú rī gé, Bōójā ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Mí Ìmú nògó, 'í 'du pánga rī dūú tìjé agá 'dãá.” Kúru Rûtã ní úrizú 'bá ùndú lī'bá rī pi ã gārā gá, Bōójā ní ùndú Ì ní usijī rī sèzú Ìri ní, Rûtã ní ùndú rī cizú épizú, Ìri ní Ìmbjā ní kuzú. ¹⁵ Rûtã kã gōo ngáá ùndú rī u'dungará gá 'dãá, Bōójā ní átázú Ìvé àtī'bá ágō rú rī pi ní kīnī, “Rûtã lè dō ùndú rī u'dujú ùlílí Ì ní úmbé rī pi àsamvú gé sī, ã 'yokí Ìri ní tá ùnjī ku. ¹⁶ Ìmi unjekí ùndú rī pi ùlílí rī pi agásí ú'bé vūgá, ã u'du rī 'í ní, ã 'yokí Ìri ní tá ùnjī ku.”

¹⁷ Rûtã ní ùndú rī u'duzú cìmgbá ùndréngá gá, co ùndú rī ùvú sī tré mìlímìlì, ù'bì ùndú rī caá kíló mújū drī ní Ìrī. ¹⁸ Ìri ní ùndú rī 'duzú muzú kùjé agá 'dãá, Ìri ní 'idazú 'í Ìdrépi ní. Ìri ní ùndú Ì ní usijī, 'í ní cii tí rī vé Ìmbjā jizú sèzú 'í Ìdrépi ní.

¹⁹ Ìdrépi ní Ìri zizú kīnī, “Àndrū 'í mu ùndú rī u'dujú Ìngúgá? 'Í nga èzī rī Ìngúgá? Tákiri ã adri 'bá mí Ìzā koòpi rī be.” Kúru Rûtã ní 'bá 'í ní èzī ngazú vú ní gé rī lüzú 'í Ìdrépi ní kīnī, “Ágó má ní èzī ngáá Ìri vúgá àndrū rī, rú ní Bōójā 'i.”

²⁰ Nõómé ní 'yozú 'í ùkú ní ní kīnī, “Úpí riipi èšì múké 'bãapi 'bá Ìdri rú rī pi ní, àzini 'bá ùdrā'bá gí rī pi ní rī, ã 'bã tákiri ágó 'dãri drīgé. Ágó 'dãri 'bávè máríté pìrī ní, Ìri 'bávè nyòkú je gō vulé ní.”

²¹ Rûtã Mōábāzī rī ní 'yozú kīnī, “Ágó rī 'yo má ní kīnī, má áwí adriú 'bá ùndú lī'bá rī pi be trū cìmgbá sá kòpi ní Ìvé ànyāngā Ìkūnázú dezú céré rī gé.”

‡ 1:20 1:20 Nõómé: Rù Nõómé rī vé Ìfífi àyíkò.

²² Nõómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Má mvá rī, ĩri múké, 'í mu ùndú rī u'duú ĩrivé átí'ba ùkú rú rí'ba ànyāngā ĩkūnā'ba rī pi ā vùdrī gé sī, ā' diātāsīyā 'ba āzi vé òmvú agá, ā' oki rī mi ùnjī ku."

²³ Kúru Rútã ní rizú ùndú rī ā vùdrī u'duzú átí'ba ùkú rú rí'ba ězī nga'bée Bõójã ní rī pi ā vùdrī gé sī, cīngbã kòpi ní ànyāngā rī ĩkūnāzú ðezú rī gé. Rútã pi rikí adrii ìdrèpi be trū.

3

Nõómé ẹzì tã Rútã ní

¹ Ụ'dú àlu, Rútã ìdrèpi Nõómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Má mvá rī, lè mà ndã mí ní 'bèti mí ruṣipi múké ní. ² Bõójã mí ní ùndú rī u'duú ĩrivé átí'ba ùkú rú ězī nga'bée rī pi ā vùdrī gé sī rī, ĩri 'bavé mǎrité. Āndrū ĩnījã sī, Bõójã rī mu ùndú ndrī vūrã ĩ ní rizú ùndú cozú rī gé. ³ Mí ũjī mí, 'í trī mí ùdu ngūipi ndrīndrī ní sī, 'í su bõngó múké ní. 'Í 'de muṣi vūrã ĩ ní ùndú cozú rī gé 'dãá, 'bo mí sè ā ñí amá 'yozú kīnī mí 'dãá'dã 'dīni ku, 'í tē, ā nya ívé ìnyá, āzini ā mvú ívé ngá ðeḡ. ⁴ Bõójã la dō vūgá gí, 'í ndre vūrã ĩri ní lazú rī, 'í mu bēlengífi rī ówú pá ní gé sī, 'í la vūgá. ĩri tã 'í ní lée mí 'du ngaá rī lū mí ní rá."

⁵ Rútã ní újázú ĩri ní kīnī, "Tã mí ní 'yoó 'dīri, ma 'du nga rá."

Rútã à'yi tã Nõómé ní ẹzì 'í ní rī ngaá rá

⁶ Rútã ní 'dezú muṣú vūrã ĩ ní rizú ùndú cozú rī gé 'dãá, sù ìdrèpi ní lūú 'í ní rī tīnī.

⁷ Bõójã kã ìnyá rī nyaá, āzini kã ívé ngá mvú ðeḡ, gō adrii àyikó sī, ĩri ní muṣú lazú vūgá, la ùndú ĩ ní drōó rī ā gārã gá. Rútã ní 'í njezú muṣú, ĩri ní bēlengífi pá ní gé rī ówúzá, ĩri ní lazú pápálésila. ⁸ Kã caá ĩnī ágagá, Bõójã ní aruzú àyāngará be, kã 'í újã, ìsú ùkú la kú 'í pápálé gélésila.

⁹ Bõójã ní zizú kīnī, "Mí 'ā'di 'i?" Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Bá rī ma 'i mívé átí'ba Rútã 'i. Mí ísè mívé bēlengífi è tī mà drī òzúú àní,* ā' diātāsīyā mí mávé mǎrité, mí 'bavé mǎrité piri ní, mí 'bavé nyòókú je gō vúlé ní."

¹⁰ Bõójã ní újázú kīnī, "Má mvá rī, Ụpí ā 'bã tákiri mí drīgē. Ẹṣi múké mí ní 'bãá má ní 'dīri, ndē mí ní 'bãá mí ìdrèpi ní rī rá. 'Í 'bã mí anjī āgō adri'ba ā'bú be, dōku ā'bú àkó rī pi drīgē kuyé. ¹¹ Má mvá rī, 'í o' ũrī sī ku. Ngá mí ní ziji má tì gé rī, má sè mí ní rá. 'Bá kūrú agá rī pi ārēvú céré nīkí amá rá 'yozú kīnī, mí ùkú adriipi tã be múké ní. ¹² Ádarú ma kōdō ícò nyòókú rī je gō vúlé ní, 'bo mǎrité āzi piri piri nyòókú rī

jeepi ní anigé. ¹³ Lē mí adri nõgō ĩnījã nõri sī, āngú rī kãdō ówú, mǎrité rī ā'yi dō nyòókú rī jeé gōó vúlé rá, ĩri múké, ā je gōó ĩyí. 'Bo gã dō jegá sī, ádarú Ụpí endrèti gé, ma tã rī 'du nga rá. 'Í la nõgō cīngbã cazú ũ'bùtīnjã gá."

¹⁴ Kúru Rútã ní áwízú lazú ágó rī ā pápálé gá 'dīgē, cīngbã ũ'bùtīnjã gá, 'bo ĩngá ĩnógósi, sã 'dãri 'ba āzi ícò ógúpi rī nīi amá ku. Kúru Bõójã ní 'yozú kīnī, "Lē 'bã āzi ā ñí amá 'yozú kīnī, mí vūrã ùndú cozú rī gé nõgónó 'dīni ku."

¹⁵ Bõójã ní kpá 'yozú kīnī, "Mí ĩji mívé bõngó mí ní 'beé mí rù'ba gá 'dīri, mí aja vūgá 'dīgē." Bõójã ní ùndú rī yizú ngá ā 'a áziyá, ũ'bī caá kiló pūkú na, ĩri ní dázú bõngó rī agá 'dãá, ĩri ní 'duzú 'bãzú Rútã drīgē. Kúru Bõójã ní 'í újázú gōzú vúlé kūrú agá 'dãá.

¹⁶ Rútã kã caá 'í ìdrèpi Nõómé vūgá 'dãá, ìdrèpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Má mvá rī, tã rī 'o 'í ĩngóni?" Kúru Rútã ní tã Bõójã ní 'oó 'í ní rī ùlúzá céré 'í ìdrèpi ní. ¹⁷ ĩri ní gōzú 'yozú kīnī, "Sè má ní ùndú ngá ā 'a áziyá, ā' diātāsīyá kīnī, má ícò ĩgōó mà ìdrèpi vūgá nõlé drī be ule ku."

¹⁸ Kúru Nõómé ní 'yozú kīnī, "Má mvá rī, lè mí ùtè tã ìmúpi 'í ngaapi rī ẹṣi be mǎdã. Tã 'dīri sè ágó rī ā ùmí tu pá āndrū ku, cīngbã ĩri ní tã 'dīri útúngará gá."

4

Bõójã je Rútã rī 'í ní ùkú rú

¹ Bõójã mu úri kuú kūrú rī vé kēṣitilé* gá 'dãá. Mǎrité Bõójã ní tã ní 'yoó ĩri nyòókú rī je ní rī kã ícá, Bõójã ní ĩri zizú kīnī, "Ūndígó, mí ìmú má vūgá nõó, mí ìmú úri vūgá." Kúru mǎrité rī ní muṣú úrizú vūgá. ² Bõójã ní 'bã ambugu rī pi ùpèzú muṣurī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Lē ìmi úríkí 'dīgē." Kúru kòpi ní úrizú vūgá.

³ Kúru ĩri ní 'yozú mǎrité rī ní kīnī, "Nõómé ìmúpi āngú Mõábã vé rī gélési rī, lē 'bã édrīpi Èlímèlèkè vé nyòókú urukò uziji rá. ⁴ Má ùsù, á lè tã ní ĩji ùlúú mí ní, mí je rí nyòókú rī, 'bã úri'ba nõ'bée ā nīkí rí ìndī, āzini mávé 'bã ambugu rī pi ā nīkí rí tã ní ìndī. Mí dō je rá, 'í je. 'Bo 'í je dō ku, 'í lū má ní, mà ñí rí 'yozú kīnī, 'í je ku. Ā' diātāsīyá nyòókú rí ícókí sée jeé 'bã tūngú ní ní ku, mí je ní, āzini má je nī." Mǎrité rī ní 'yozú kīnī, "Ma je rá."

⁵ Kúru Bõójã ní 'yozú kīnī, "Ụ'dú mí ní nyòókú rí jezú Nõómé vūgá rí gé, mí kpá Rútã ówúzigó ágó ní drãapi gí 'dīri é'yí mí ní ùkú rú, nyòókú 'dīri ā adri rí àvú rí vé ní, āzini ĩrivé úyú rí pi vé ní."

* 3:9 3:9 Mí ísè mívé bēlengífi è tī mà drī òzúú àní: Mèrè Èbèrè pi vé rí gé, tã 'dīri vé ífifi lū kīnī, Mí é'yí má mí ní ùkú rú. * 4:1 4:1 Kūrú rí vé kēṣitilé: Kūrú rí vé kēṣitilé 'dīri, ĩri vūrã 'bã Íserelè vé rí pi ní rizú tã útúzá ní.

⁶ Kúru mǎríté rī ní 'yozú kīnī, “Má ícò nyòòkú rī jeé ku, á'diātāsīyā nyòòkú má ní jeé 'dīri, í ímú 'dú má drígé sī rá. Lē mí je nyòòkú rī nī, á je ku.”

⁷ Ọtú mērē Īsērélē rī pi vé rī gé, kòpi kádò ngá ufuú, 'bá àzi ri ívé mòròkú nje sē 'í ógúpì ní. 'Dīri lū 'yozú kīnī, tā rī útúkí gí.

⁸ Kúru mǎríté rī ní 'yozú Bōójā ní kīnī, “Í je nyòòkú rī ìyí.” Īri ní ívé mòròkú njezú 'í pá gá sī.

⁹ Kúru Bōójā ní 'yozú 'bá ambugu rī pi ní, āzini 'bá rī pi ní cére kīnī, “Āndrū sī, ìmi ndrekí tā rī ìmì mị sī gí, á je ngá Ēlímèlékè vé rī, Kīlīyōnā vé rī, āzini Mālónā vé rī Nōómé vúgá gí. ¹⁰ Má é'yj kpa Mālónā vé ọwúzj Rútà Mōábāzj rī má ní ùkú rú gí, āvū rī vé rú ā adri rī ùgògò, āzini mǎ mba rí ngá ìrìvé rī ā tā. Īrìvé rú ā āvī rī 'bá ìrìvé rī pi āsámvú gé sī ku, āzini Īrìvé kūrú agásí ku, āndrū sī, ìmi ndrekí tā rī ìmì mị sī gí.”

¹¹ Kúru 'bá ambugu rī pi 'bá adri 'bá kẹ̀tìlè gá rī pi be, kòpi ní 'yozú kīnī, “Bá ndrekí tā 'dīri 'bá mị sī gí. Úpí ā sē ùkú rīipi ímúpì mǐ vúgá 'dīri ní anjīnǎ sū Īri ní sēé Rǎélè pi ní Léyā† be rī tīnì, ùkú 'dī'bée tìkí úyú Īsērélē vé rī pi nī. Lē mí adri ā 'bú be kūrú Ēfǎrátá vé rī agá 'dīgé, mǐ rú ā kùkù Bètèlémè gá 'dīgé. ¹² Lē Úpí ā sē ìmi ní anjīnǎ ùkú mvǎnǎ rú 'dīri be, 'bètj mívé rī āsámvú gé, lē ìmi tìkí anjīnǎ sū Pèrèzī vé rī tīnì, Yúdǎ pi Tǎmǎrǎ be, kòpi tìkí Pèrèzī‡ rī nī.”

¹³ Kúru Bōójā ní Rútà ri é'yjzú 'í ní ùkú rú. Bōójā pi ní adrizú Rútà be, Úpí sē Rútà ìsù 'a, Īri ní mvǎ ágónǎ tǐzú. ¹⁴ Ùkú rī pi ní 'yozú Nōómé ní kīnī, “Ē íngúkí Úpí ri, āndrū sī, Úpí sē mí ní mvǎ ágónǎ ímúpì mívé ngá ē tì ruúpì ni gí, Īrìvé rú ā kù āngú Īsērélē vé rī agá mǔzú nyonyo. ¹⁵ Īri sē mǐ adri āyīkō sī, mǐ kádò ícá ārǎkǎ rú, Īri mǐ tā mba nī. Á'diātāsīyá mǐ ùkú ni mǐ lēépi lèlè rī, tì Īri nī. Īrìvé tā 'oó múké rī, ndè anjì ézjřj pi vé rī rá.”

¹⁶ Nōómé ní mvǎnǎ rī 'dúzú ruzú 'í drígé, Īri ní mvǎnǎ rī ā tā mbazú. ¹⁷ Ùkú adri 'bá 'dǎgá rī pi kīnī, “Nōómé ri mvǎ be.” Kòpi ní mvǎnǎ rī ā rú 'dazú Òbédè 'i. Òbédè ní Yésè rī tǐzú, Yésè ní Dǎwúđj§ ri tǐzú.

È'bjpì Dǎwúđj vé rī pi

¹⁸ Úyú Pèrèzī vé rī pi 'dī: Pèrèzī tǐ Ēzīrónǎ ri, ¹⁹ Ēzīrónǎ tǐ Rámǎ ri, Rámǎ tǐ Āmīnǎdábǎ ri, ²⁰ Āmīnǎdábǎ tǐ Nāsónǎ ri,

Nāsónǎ tǐ Sālīmónī ri, ²¹ Sālīmónī tǐ Bōójā ri, Bōójā tǐ Òbédè ri, ²² Òbédè tǐ Yésè ri, Yésè ní Dǎwúđj ri tǐzú.

† **4:11** 4:11 Rǎélè pi vé tā Léyǎ be rī: Rǎélè pi vé tā Léyǎ be rī, 'í lǎ Í'dóngárǎ 29-33. ‡ **4:12** 4:12 Pèrèzī: Pèrèzī, Yúdǎ, āzini Tǎmǎrǎ vé tā, 'í lǎ Í'dóngárǎ 38:6-30. § **4:17** 4:17 Dǎwúđj: Múngú Ipè Dǎwúđj ri adrii 'bǎgú Īsērélē rī pi vé nī, ezj kīnī, 'bǎgú ú'dí ri ímú ifū Īrìvé úyú agá, Īri mǎlǔngǎ rī rú mǔzú 'dǎnǐ'dǎnǐ, 'bǎgú rī Yésū Kúrīsítō 'i. 'í lǎ Sǎwúmǎ 132:11-12; Ezj 2:30. Tìkí Dǎwúđj ri ìsù ákùdè ílǐ rī ca éllífú ǎlu (1,000) gí, ílǐ 'dǎri gé, ìsù tìkí drī Yésū Kúrīsítō ri kuyé. 'í lǎ 1 Sǎmùélè 16-30; 2 Sǎmùélè 1-24; 1 'Bǎgú 1-2.

**Búkū
Yónā
vé rī
Tã búkū rī vé rī ã
ũlũngará**

Búkū 'dīri ĩri 'bá ní ú'dógú'dógú nēbī Yónā vé rī ã tā ũlū. Múngú lū Yónā ní kīnī, ã mụ ú'dúkò ívé rī ũlūú 'bá adri'bá kūrú Ninéwē vé rī agá rī pi ní, 'bá Ninéwē vé rī pi Yáhúđī rī pi be, kòpi ari'ba rú í ãsámví gé sī. Yónā lē Múngú ã ú'dj 'bá Ninéwē vé rī pi ũdráá céré 'dīisī rá. Yónā nga ápá Múngú ęndręti gé 'dīisī rá, tų kŭlŭmgbá ãmbúgú ni agá, lē zoó mųzú yīi tafu rī agási. 'Bo 'dúkí ĩri 'beé yīi agá, Múngú sē Yónā adri 'bī ãmbúgú rī agá 'dāá ĩdri rú. Vŭđrī ni gé, Yónā gō 'deé mųzú tī Múngú vé rī ũlūú kūrú Ninéwē vé rī agá 'dāá rá, 'bá Ninéwē vé rī pi céré újákí ęsí ívé ũnjikányā agási rá. Kúru Múngú ú'dj 'bá rī pi kuyé, iza kpá kūrú rī kuyé, sē Yónā ã 'a gō veé ãni ambamba. Búkū rī vé ũđú gé, Múngú 'l' da Yónā ní lŭzú kīnī, 'i lęngará vé ni, 'i ęsí ĩdrikídri, 'bá rī újá dō ęsí rá, ázini ĩnjī dō 'i rá, 'i ĩri pa rá.

Yónā nga ápá Úpí ęndręti gé sī rá

¹ Ú'dj álu, Úpí* Múngú átá Yónā Āmītáyī mŵpí be kīnī, ² "Í nga mųi kūrú ãmbúgú Ninéwē vé rī gé 'dāá, 'i 'yo 'bá rī pi ní, á ndre tá ũnjī kòpi ní 'oó rī gí."

³ 'Bo Yónā gā tā Úpí Múngú ní ęzīj 'i ní rī sī, nga ápá mųzú Tārāsísá gá. 'De mųzú kījī Yópā vé rī gé 'dāá, ĩri ní kŭlŭmgbá lępi mųpí Tārāsísá gá ni ĩsúzú, ĩri ní ęci rī vé mŭfęngā ũfęzú, ĩri ní fizú úrízú kŭlŭmgbá rī agá, ĩri ní mųzú Tārāsísá gá 'dāá, nga ápá Úpí Múngú ęndręti gé 'dīisī rá.

⁴ Kúru Úpí Múngú ní ũlī ĩpézú vjzú ũkpō be yīi tafu rī agá 'dāá, ũlī rī lē kōdō kŭlŭmgbá rī vjī ũņō kpelékpélé. ⁵ 'Bá rī 'bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi céré 'okí ũřī sī, 'bá álu álu 'de rīi ngoó ívé Múngú ęndręti gé. Kòpi ní ngá ęnjī 'bá ęnjī ęnjī kŭlŭmgbá agá 'dāá rī pi u'duzú ú'beézú yīi agá 'dāá, kŭlŭmgbá rī ę njī rī ãni ku.

'Bo Yónā fi laá ú'dj koó kpílkpílī kŭlŭmgbá rī vé 'a í ní ęlīj vŭgálęsila rī agá 'dāá. ⁶ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi vé ãmbúgú ní 'dezú mųzú ĩri vŭgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí rī ú'dj ko áyu ási? Mí ingá

urų, 'i zj mívé Múngú! Sā ázi sī ĩri ícō 'bá ĩzā ko rá, 'bá ícókí ũdráá ku."

⁷ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi ní átázú í ãsámví gé sī kīnī, "Īmi ĩmŭkí 'bá 'bekí jéké, 'bá nŭkí rī 'bá tā nōri ĩjpi 'bá drĳé rī ámá ãni." Kòpi ní jéké rī 'bezú, jéké rī 'de Yónā ã rŭtí sī.

⁸ Kúru kòpi ní Yónā rī zjzú kīnī, "Í lŭ 'bá ní, 'bá tā ũnjī nōri ĩjpi 'bá drĳé rī ã'di 'i? 'Í 'o ã'di? Mí íbī ĩmŭ íngōōsila? Āngŭ mívé rī ã rŭ ã'di? 'Bá mívé rī ã'di pi?"

⁹ Yónā ní újázú kīnī, "Ma Ēberęgú,† ma rī Úpí Múngú adripi 'bŭ gé, nyōókŭ rī gbīpi yīi tafu rī be rī ĩnjī."

¹⁰ Tã Yónā ní 'yoó 'dīri sē kòpi ní ũřī, kòpi ní ĩri zjzú kīnī, "Í 'o ã'di?" (Kòpi nŭkí ámá rá 'yozú kīnī, Yónā ápá Úpí Múngú ęndręti gé sī ápápá, ã'diātāsīyā Yónā lŭ kòpi ní drĳđrĳ rá.)

¹¹ Ũlī rī ká yīi rī vjī, yīi rī úvá ngŭyá ngŭyá. Kòpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Bá 'okí mī íngóni ũlī vjīpi ũkpō be ambamba 'dīri ã tu rī pá ãni?"

¹² Yónā ní újázú kòpi ní kīnī, "Īmi 'dúkí ma 'beé yīi tafu rī agá 'dāá, ũlī vjīpi ũkpō be 'dīri, ĩri ícō pá tu rá. Á nŭ rá á 'o ũnjikányā rī ma 'i, ũlī rī ní vjzú ũkpō be 'dini ãni."

¹³ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi ũ'bīkí kōdō ũkpō sī kŭlŭmgbá rī sōo gōo vŭlę ģngŭ nyōókŭ rú rī gé 'dāá, 'bo kòpi ícókí ku, ã'diātāsīyā ũlī rī gō vjī drĳđrĳ 'dāri ndéé rá.

¹⁴ Kúru kòpi ní ngozú Úpí Múngú ęndręti gé, "Á Úpí Múngú, 'bá ní lęé ágó nōri vé ĩdri 'beé ávŭi rī sī, mŭ ku 'bá ũdráá ku. 'Bá ní lęé ágó tá ákó nōri 'dijī dráá rī sī, lē mŭ lŭ tá ãni 'bá drĳé ũnjī ku. Á Úpí Múngú, tá rī nga 'i sŭ mŭ ní lęé á nga 'i rī tŭjī gí." ¹⁵ Kúru kòpi ní Yónā rī 'dŭzú 'bezú yīi tafu rī agá 'dāá, koro yīi rŭipi úvápi ngŭyá ngŭyá rī ní pá tuzú. ¹⁶ Tã 'dīri sē 'bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi rŭkí Úpí Múngú rī ãni rá, kòpi í'dúkí rōbōņō zāá Úpí Múngú ní, ázini kòpi sōkí ũyō ęjī ngazú ĩri ní.

¹⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bī ãmbúgú te Yónā rī, Yónā adri caá 'bī rī agá 'dāá ũřŭjā na ĩnjī ná.

2

Yónā zj Úpí Múngú rī ř'bī agá 'dāá

¹ Yónā rī ívé Úpí Múngú rī zjī ř'bī agá 'dālę. ² ĩri ní 'yozú kīnī,

"Īzāngā má ní ĩsŭ rī agá, Úpí Múngú, á zj mŭ,

* **1:1** 1:1 Úpí: Ēberę tŭ sī, Múngú zj 'i rŭi Yáwę, íffī ní, Múngú adripi mųzú 'dāni'dāni rī 'i. Kęlĳkŭ tŭ sī, 'bá Yáwę rī zj Úpí. Í řsŭ lá Búkū Í'dóngará vé rī agá, Wŭņgárá vé rī agá, Rŭtā vé rī agá, ázini Yónā vé rī agá. † **1:9** 1:9 Ēberęgú: Ābŭrāmā rī Ēberęgú. ĩrívę mŭvá vé mŭvá Yōkōbŭ rī gōkí řj ĩsēręlę, sā ázi sī ĩrívę úyŭ rī pi í rī zj Ēberę, sā ázi sī í kpá zj anjī ĩsēręlę vé rī pi. Sā Yęsŭ vé rī gé, í rī kòpi zj Yáhúđī.

'í yí ma rá.
 'Bú āngū sǐzú rī agá 'dāá, á zī mī mā ǐzā
 koó,
 'í yí ma rá.
 3 'Í 'be ma tíi yīi tafu rī ā ndúgé 'dāá,
 á tí yīi tafu kuḡpi kuḡu rī ā ndúgé 'dāá,
 yīi rī ǐmūlū ma rá.
 Ūlí mī ní sēē vīi ũkpō be 'diri,
 sē yīi rī ǐmūlū ma céré.
 4 Má ũsū déna,
 mī adi ma gí,
 má ícō gōó
 mívé jó āmbúgú uletere rī ndree ḡḡi
 ku.
 5 Á tí yīi kuḡpi kuḡu rī ā ndúgé 'dāá,
 yīi rī ǐmūlū ma céré,
 ásé duḡpi yīi agá 'dāá rī ǐmūlū mā drī
 céré.
 6 Á 'de tíi ǐrā ā ndúgé 'dāá,
 nyōókú rī ōzū mā drī céré,
 'bo mávé Úpí Múngú,
 mī ídrí ma 'bú agá 'dāási rá.
 7 Úpí Múngú, má kā áamá mávé ídrí lē
 fūúfū,
 á zī mī,
 mávé zǐngará ca
 mívé jó āmbúgú uletere rī agá 'dāá, 'í
 yí ma rá.
 8 'Bá rī 'bá ngá ǐ ní údé drī sī rī ǐnjǐ 'bá
 múngú rú rī pi,
 kōpi gāki ేశí múké Múngú vé rī sī.
 9 'Bo ma mī ní ũngō ōwō 'dífō sēzú ní ngo,
 ma mī ní rōbōḡō zā.
 Ūyō má ní sōó rī, ma tā ní 'du nga rá.
 Úpí Múngú rī 'bá pa tā ũnjǐ agási ní."
 10 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, ǐ'bǐ rī ē
 íwé Yónā rī āmvé, ǐ'bǐ rī ní Yónā rī íwézú
 nyōókú ā'wí rú rī drīgé 'dāá.

3

Yónā mu Nínéwē gá 'dāá rá

1 Kúru Úpí Múngú ní gōzú átázú Yónā
 ní ḡḡi kīnī, 2 "Í 'de muḡ kūrú āmbúgú
 Nínéwē vé rī agá 'dāá, mī ũlū ú'dúqó má
 ní ũlūú mī ní rī 'bá rī pi ní."
 3 Yónā mu Nínéwē gá 'dāá rá, sū Úpí
 Múngú ní eḡǐ ǐrī ní rī tǐnjī. Nínéwē rī kūrú
 āmbúgú, 'bá rī ícō ేశí 'a ní gé sī ca ú'dú
 na. 4 Ú'dú Yónā ní fizú cazú kūrú rī agá
 'dāá rī gé, ǐrī ní áyúú 'bá rī pi ní kīnī, "Eší
 ú'dú pūḡú sū, ǐ imū Nínéwē rī iza 'dīisí rá."
 5 'Bá Nínéwē vé rī pi ē'yīkí Múngú rī āní
 rá. Kúru kōpi ní áyúú kīnī, lē 'bá rī pi
 ārēvú céré ā 'bikí ǐ 'a'bia'bi, ā nyakí ngá
 ku, ǐ'dóúú 'bá ambugu rī pi vúgá, cazú anjī
 nyírǐná rī pi vúgá, lē kōpi ā úsúkí bōngó
 ǐrǐkó rú ní áyu.

6 Ú'dúqó 'dīrī kā caá 'bāgú Nínéwē vé
 rī vúgá 'dāá, ǐngá ívé lúpá mǎlūngá vé rī
 drīgé sī uru, unje ívé bōngó āmbūgú vé
 rī 'í rú 'bá gá sī rá, ǐ'dú bōngó ǐrǐkó rú ní
 suú 'í rú 'bá gá áyu, ǐrī ní gōzú úrízú vūgá
 fūrǐndǐ agá.

7 'Bāgú rī ívé ũgalaku rī pi be, kōpi ní
 áyúú 'bá Nínéwē vé rī pi ní kīnī,

"Lē 'bá rī pi, dōku tǐ rī pi, dōku kābīlō
 rī pi ā nyakí ngá ku, dōku ā mvukí yīi
 ku. 8 'Bá rī pi ānyāpá rī pi be céré, lē
 kōpi ā sukí bōngó ǐrǐkó rú ní áyu. Lē 'bá
 ālu ālu ā zǐ Úpí Múngú rī, ā ku ívé tā 'í
 ní ríi 'oó ũnjǐ rī rá, āzini ā ku adringará
 gbórókó rú rī rá. 9 Sā āzi sī, Múngú rī
 ívé yīkǐ újá rá, ేశí ní gō veé ku, 'bá ícókí
 ũdrāá ku."

10 Múngú kā tā kōpi ní 'oó rī ndree, āzini
 kā ndree kōpi kúkí tā ũnjǐ 'ongará gí, gō ívé
 yīkǐ újá rá, ǐrǐná kōpi kuyé, sū ǐrī ní 'yoó
 rī tǐnjī.

4

*Eší múké Úpí Múngú ní 'bāá rī sī sē
 Yónā ē ేశí ve rá*

1 'Bo tā 'dīrī sē Yónā adri āyīkō sī kuyé,
 ేశí ní ve rá.* 2 Kúru ǐrī ní Úpí Múngú rī
 zizú kīnī, "Á Úpí, á nǐ áamá rá 'yozú kīnī,
 mī ícō 'bá Nínéwē vé rī pi ú'dú ũdrāá ku, sē
 má ní mávé āngū kuzú, má ní ápázú muḡú
 Tārāsísá gá ānī. Á nǐ rá, mī ేశí múké, āzini
 mī ేశí ǐdríkídrī, mī ేశí ve tā sī mbēlēná ku,
 mívé lēngará aga rá, mī Múngú rīpi 'bá
 trūúpi ũnjǐkānyā agási ní, āzini mī rī mī
 yīkǐ újá, mī lē 'bá 'dǐj ku. 3 Úpí Múngú, lē
 mā drā 'dīisí rá, ā'diātāsīyā ǐrī múké má
 ní drāzú 'dīisí rá, ndē má ní adrizú ǐdrī rú
 rī."

4 'Bo Úpí Múngú ní újázú ǐrī ní kīnī, "Ngá
 mī ేశí ní vezú rī ā'di?"

5 Yónā ní fūzú muḡú kūrú rī vé wōókō
 ũtǐ ní ǐfungará gálé rú rī gé 'dāá. ǐrī ní
 ápālā 'bezú vūrā 'dāri gé, ǐrī ní úrízú ápālā
 rī ā ndúgé, tē rīi ndree dō tā ǐngóni rī 'í
 nga kūrú Nínéwē vé rī agá ní. 6 Kúru Úpí
 Múngú ní peḡi sēzú 'duzú Yónā ní ǐndrī rú,
 Yónā ā adri rī ānī múké. Peḡi rī ní ǐfūú
 duḡ rī sī, sē Yónā ní āyīkō. 7 Kā muḡ adrii
 drú 'dīnī, ú'bútǐ kúnǐkúnǐ, Múngú ní ũ'bū
 ǐpēzú ǐmuḡú peḡi rī nyazú, peḡi rī gō 'wii
 rá. 8 Útǐ rī kā ǐfūú, Múngú ní ũlī áci áci
 ní ǐpēzú ũtǐ ní ǐfungará gálésīla, ũtǐ rī zā
 Yónā ē drī, ũkpō ní de ānī rá, lē kōdō drāá
 ānī drādrā. ǐrī ní 'yozú kīnī, "Má ní adrizú
 ǐdrī rú, ícō ku, lē mā drā 'dīisí rá."

9 'Bo Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, "Ngá
 sēepi mī ేశí ní vezú peḡi rī vé tā sī rī ā'di?"

* 4:1 4:1 Yónā ē ేశí ve rá: Yónā ē ేశí ve Úpí Múngú ní, ǐrī ní 'bá Nínéwē vé rī pi ú'dú drāá kuyé rī sī.

Yónā ní 'yozú kīnī, “Tā mā ẹ̀ṣì ní vezú rī, ìrì tā áda, lē mā drā 'dīísì rá.”

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, “Í sa peṭi rī nī kuyé, mí údé ndūyú ní nī kuyé, á ndre peṭi rī vé tā fi mí ẹ̀ṣì agá ambamba. Peṭi rī du ìnṣà rī sī, gō drāá ìnṣà rī sī. ¹¹ Kùrú Nīnéwé vé rī agá 'dāá, 'bá rī pi vé kālāfe aga élifū mūdūrūlū ālu pūkú ìrī (120,000) rī rá, 'bá rī pi acokí tā múké pi āsámwú tā ūnjí be ku, ānyāpá rī pi 'dālé kárákará. 'Í lē mā 'bā ẹ̀ṣì múké 'bá 'dā'bée ní ku?”

**Ū'dúkó múké
Mātáyo
ní sũ rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlúngará**

Mātáyo ri Yēsũ vé 'bá áyúáyũ mudrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé ógũpĩ. Tã ã pá ãmbúgũ ĩri ni búkũ 'dirĩ sızũ rĩ, lē lūũ Yāhūdĩ rĩ pi ni kīnĩ, Yēsũ ri 'bá 'bá paapi ni, (iri Māsıyā) Múngũ sō ũyō ni nĩ, ipē Yēsũ ri imũ kōpi ní. Sē búkũ rĩ vé 'dóngará gá, Mātáyo ní rĩ Yēsũ é'bípiĩ vé rĩ sızũ áni, búkũ rĩ agási céré, 'i'da kīnĩ, tã nēbĩ rĩ pi ní ũlūũ búkũ Múngũ vé Ũndi Ūkũ rĩ ruzũ rĩ agá rĩ, tã ni nga 'i fũũ tĩ ni gé gĩ Yēsũ á rĩ 'bá gá.

Mātáyo ũlũ kpá 'bá ní tã Yēsũ ní ĩmbá kīnĩ, mālúngá Múngũ vé rĩ ĩri adri 'bá tã Múngũ ní lēé rĩ 'dũ' 'bá nga' 'bá rĩ pi vé ni ángũ rĩ pi agási céré 'dirĩ rá. Cápĩtã 5-7 agá, Yēsũ rĩ mālúngá Múngũ vé rĩ vé ifĩfi ũlūũ. Cápĩtã 10 agá, ĩmbá tã mālúngá rĩ ní imúzũ 'i ĩrézũ muzũ vũ drĩgé sĩ rĩ vé tã. Cápĩtã 13 agá, ĩmbá mālúngá rĩ vé tã nāpĩ sĩ. Cápĩtã 18 agá, ĩmbá létĩ 'bá ní adrizũ mālúngá Múngũ vé rĩ agá rĩ. Cápĩtã 24-25 agá, 'i'da létĩ mālúngá Múngũ vé rĩ ni imúzũ vũ drĩgé nōgó rĩ.

Búkũ 'dirĩ ũlũ ú'dógũ'dógũ Yēsũ vé adrizũ rĩ. Búkũ rĩ vé 'dóngará gá, ũlũ Yēsũ vé tĩngará, ĩrivé bātízimũ ã rúngará, ázini tã ádróko ní ĩri ũ'bızũ rĩ. Ũlũ kpá tĩ ĩri ní sēé rĩ ã tã, tã ĩri ní ĩmbá rĩ ã tã, ázini tã ĩri ní 'bá idrizũ Gālíláyá gá rĩ vé tã. Búkũ rĩ agá, siki éçĩ Yēsũ ní ngazũ Gālíláyá gá, ĩri ní cazũ Yērũsālémá gá rĩ vé tã, ázini siki tã 'i ngaapi rĩ 'bá ní gé sēbĩfĩ ũdũ vé rĩ agá vũ drĩgé nōgó rĩ vé tã. Búkũ rĩ vé ũdũ gé, siki Yēsũ vé gbāngará peĩtĩ alambaku sigé rĩ vé tã, ázini ĩrivé ĩngāngará gōo idri rĩ drāngará gálésĩ rĩ vé tã.

*E'bípiĩ Yēsũ vé rĩ pi ã rĩ
(Lúkã 3:23-38)*

¹ E'bípiĩ Yēsũ Kúrısítō vé rĩ pi ã rĩ 'dĩ, Yēsũ Kúrısítō ri úyũ Dāwũdĩ vé ni, Dāwũdĩ ri úyũ Ābūrámá vé ni.

² Ābūrámá tĩ Ísáká rĩ,
Ísáká tĩ Yókóbũ rĩ,
Yókóbũ tĩ Yúdã pi édrĩpiĩ be,

³ Yúdã tĩ Pērészĩ pi Zérã be, kōpivé éndrēpi
Támárã 'i,
Pērészĩ tĩ Ēzırónã rĩ,
Ēzırónã tĩ Rámã rĩ,

* **1:18** 1:18 Yēsũ Kúrısítō: Rũ Yēsũ 'dirĩ vé ifĩfi, Múngũ ri 'bá paapi rĩ. Kúrısítō ri 'bá i ní ũdu dáá drĩ ni gé, lüzũ kīnĩ Múngũ ipē ĩri adrii 'bágũ rĩ. Eberé tĩ sĩ Kúrısítō ri i zĩ Māsıyã. 'Í lã Yũwání 1:41. † **1:18** 1:18 ĩndri Uletererĩ: ĩndri Uletererĩ ĩndri Múngũ vé ni. Búkũ Múngũ vé rĩ kīnĩ, Étēpi rĩ Múngũ 'i, ĩrivé mvá Yēsũ rĩ Múngũ 'i, ázini ĩndri Uletererĩ Múngũ 'i. Étēpi rĩ, Mvōpi rĩ, ázini ĩndri Uletererĩ, kōpi Múngũ álu. 'Í lã Yũwání 1:1-18; Yũwání 8:41-42; Ézĩ 5:3-4.

⁴ Rámã tĩ Āmĩnādábã rĩ,
Āmĩnādábã tĩ Nāsónã rĩ,
Nāsónã tĩ Sālīmónĩ rĩ,
⁵ Sālīmónĩ tĩ Bōójã rĩ,
Bōójã vé éndrēpi Rábã 'i,
Bōójã tĩ Ōbédē rĩ,
Ōbédē vé éndrēpi Rũtã 'i,
Ōbédē tĩ Yēsē rĩ,

⁶ Yēsē tĩ 'bágũ Dāwũdĩ rĩ, Dāwũdĩ tĩ
Sōlōmónã rĩ, Sōlōmónã vé éndrēpi ĩri ótũ
ũkũ Ūrĩyã vé ni,

⁷ Sōlōmónã tĩ Rōbámã rĩ,
Rōbámã tĩ Ābĩjã rĩ,
Ābĩjã tĩ Ásã rĩ,

⁸ Ásã tĩ Yōsĩpátã rĩ,
Yōsĩpátã tĩ Yōrámã rĩ,
Yōrámã tĩ Ūzĩyã rĩ,
⁹ Ūzĩyã tĩ Yōtómã rĩ,

Yōtómã tĩ Ākázã rĩ,
Ākázã tĩ Ījĩkĩyã rĩ,
¹⁰ Ījĩkĩyã tĩ Mánásē rĩ,

Mánásē tĩ Āmónã rĩ,
Āmónã tĩ Yōsıyã rĩ,

¹¹ Yōsıyã tĩ Yekónıyã pi édrĩpiĩ be lókĩ kōpi
ní ápazũ muzũ Bábēlónã gá rĩ gé.

¹² Kōpi ní ápazũ muzũ Bábēlónã gá 'dálē
rĩ ã vũdrĩ gé,

Yekónıyã tĩ Sālıtıyélē rĩ,
Sālıtıyélē tĩ Zērũbábélã rĩ,

¹³ Zērũbábélã tĩ Ābıyũdã rĩ,
Ābıyũdã tĩ Ēlıyákımã rĩ,

Ēlıyákımã tĩ Āzórã rĩ,
¹⁴ Āzórã tĩ Zádókã rĩ,

Zádókã tĩ Ākımũ rĩ,
Ākımũ tĩ Ēlıyũdã rĩ,

¹⁵ Ēlıyũdã tĩ Ēlězárã rĩ,
Ēlězárã tĩ Mátánã rĩ,

Mátánã tĩ Yókóbũ rĩ,
¹⁶ Yókóbũ tĩ Yōsépã Mārıyã ágó ni rĩ,

Mārıyã ní Yēsũ 'i ní zıĩ Kúrısítō rĩ
tızũ.

¹⁷ 'Ídózũ Ābūrámã vúgã cazũ Dāwũdĩ
vúgã, ca úyũ mudrĩ drĩ ni sũ. 'Ídózũ
Dāwũdĩ vúgã cazũ 'i ní 'bá rĩ pi uruzũ
muzũ Bábēlónã gá rĩ gé, ca úyũ mudrĩ drĩ
ni sũ. 'Ídózũ 'i ní 'bá rĩ pi uruzũ muzũ
Bábēlónã gá rĩ gé cazũ Kúrısítō vúgã, ca
úyũ mudrĩ drĩ ni sũ.

*Yēsũ Kúrısítō vé tĩngará
(Lúkã 2:1-7)*

¹⁸ Yēsũ Kúrısítō* vé tĩngará ĩri 'dını,
Yōsépã á'ıyĩ Mārıyã Yēsũ éndrēpi rĩ jeé 'i ní
ũkũ rĩ. 'Bo kōpi ní drĩ 'i umázũ trũ kuyé
rĩ gé, ĩşũ Mārıyã rĩ á be, 'ã 'dirĩ Mārıyã

Ísú Índrí Uletere rī+ vé ũkpō sī. ¹⁹ Yōsépā ní adrii 'bá tã be piṛi rī sī, lē tã 'diri áyú gúnýá agá drīnjá sēzú Māriyā ní ku, ũsū 'í ęší agá 'dálē, 'í lē Māriyā ri gāá, 'bá ázi ā nī ku. ²⁰ Yōsépā kã tã 'diri ũsū 'dini, Úpi vé mālāyikā[‡] ní 'i'dazú ĩri ní urobí agá, 'yozú ĩri ní kīnī, "Yōsépā Dāwūđi[§] ā mvá rī, lē mī ru ku, 'í je Māriyā ri mí ní ũkú rú, 'a ĩri ní Ísú 'diri, Ísú Índrí Uletere rī vé ũkpō sī. ²¹ ĩri imú mvá rī tī ágó, mí rú ní 'da Yésú 'i, ā'diātāsiyā ĩri imú 'bá rī pi pa ívé ũnjikányā agāsí."

²² Tã 'diri 'o 'i 'dini, átángá Úpi ní átá nēbī* tī gé 'dāri ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēnī. ²³ Átángá rī kīnī, "Ūkú kácáná rú ní imú 'a Ísú, ĩri mvá ágó tī, kōpi imú rú ní 'da Ēmánúēlē 'i." Íffí ní Múngú rī 'bá be trų. ²⁴ Yōsépā kã aruú ũ'dú gélési, 'du tã rī ngaá sū Úpi vé mālāyikā ní ezi 'i ní rī tīnī, jī Māriyā ri muzú 'bētī 'i ní ũkú rú, ²⁵ 'bo kōpi úmúki ĩ trų kuyé cīmgbá Māriyā ní mváná rī tīngará gá. Māriyā kã mváná rī tīi, Yōsépā ní mváná rī ā rú 'dazú Yésú 'i.

2

'Bá umī be rī pi

¹ Tiki Yésú ri Bētēlēmē gá, āngū Yūđáyā vé rī agá, Ísú ākūdē Ēródē rī 'bāgú* rú ní. Sā 'dāri gé, 'bá umī be ni pi íngákí ũtū ní ífūngará galésila, kōpi ícákí Yērúsálēmā gá, āngū Yūđáyā vé rī agá. ² Kōpi ní zizú kīnī, "Bá ĩ ní tī Yāhūđi rī pi vé 'bāgú rú rī íngágá? 'Bá ndreki ĩrivé linyā đīpi rī ũtū ní ífūngará gá 'dálē, 'bá ímúki ĩri ĩnjīngará gá."

³ 'Bāgú Ēródē kã tã 'diri yiī, sē ĩri ní tã ũsūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērúsálēmā gá rī pi ní tã ũsūngará ambamba. ⁴ 'Bāgú rī ní atala atala rī pi drígé rī pi zizú ímúzu 'bá tājmbi ímbá' bá rī pi be 'i vúgá nōlē, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Í imú Kúrisítō rī tī íngúgá?" ⁵ Kōpi ní újázú kīnī, "Í imú ĩri tī Bētēlēmē gá, āngū Yūđáyā vé rī agá, ā'diātāsiyā tã nēbī rī pi ní sū rī ĩri 'dini,

⁶ " 'Mi kūrjū Bētēlēmē āngū Yūđáyā vé rī agá rī, mī kūrjū tã be āmbúgú ní,

ā'diātāsiyā ĩ imú 'bá āngū ruṛpi ní tī mí agá, ĩri imú mávē 'bá ĩsērélē vé rī pi ívé nī.' "

⁷ Kúru Ēródē ní 'bá umī be 'di'bée zizú gārā gá, lē nī kōpi vúgá linyā rī ífū dō piṛi ní sá ngōri gé. ⁸ ĩri ní kúru kōpi pēzú muzú Bētēlēmē gá 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ĩmi mukí mváná rī ndāá múké múké, ĩmi ísúki dō ĩri gí, koro ĩmi íjiki tã ní lūú má ní, má mų rī kpá ĩri ĩnjī bēsīnī.

⁹ Kōpi kã tã 'bāgú rī ní 'yoó 'diri yiī, kōpi ní 'dezu muzú, linyā kōpi ní ndreé ũtū ní ífūngará gá 'dāri rī đīi muzú kōpi endreṛi gé sī drīđrī, linyā rī mų pá tuú vūrā mváná rī ní adriđú rī gé. ¹⁰ Kōpi kã linyā rī ndreé, āyikō fu kōpi agaá rá. ¹¹ Kōpi kã fii jó agá 'dálē, kōpi ndreki mváná rī pi endreṛi Māriyā be, kōpi ní kúmúci ũtūzú vūgá, ĩri ĩnjīzú. Kōpi ní kúru ívé sōndúkū ā'bú vé rī pi ē tī ũzizú, kōpi í'dúki dábū, ngá ĩ ní zāá ngūṛpi ndrīndrī ní, āzini mīrē sēé mváná rī ní fēfē rú. ¹² Múngú ní átázú kōpi ní urobí agá kīnī, kōpi ā újákí ĩ gōó vúlē Ēródē vúgá 'dálē ku, kōpi ní gōzú 'dezu muzú ívé āngū gé 'dálē létī āzi túngú ní gé sī.

Ápákí mų Yésú be Ējēpétō gá

¹³ 'Bá umī be 'di'bée kã 'deé mų gí, Úpi vé mālāyikā ní ímúzu átázú Yōsépā ní urobí agá kīnī, "Í nga, 'i 'du mváná rī pi endreṛi be, mí ápá muzú Ējēpétō gá. Mí adri 'dálē, cīmgbá á lū dō mí ní ũ'dú mí ní ígōzú rī gí ká, ā'diātāsiyā Ēródē lē létī ndāá mváná rī 'dizú drázú 'dīsí rá." ¹⁴ Yōsépā ní ęčí 'dózu, ĩri ní mváná rī pi jizú endreṛi be ĩnjīná sī muzú Ējēpétō gá 'dāá. ¹⁵ Yōsépā adri 'dálē cīmgbá Ēródē drā ĩri Ísú 'dāá. Kúru tã ótū Úpi ní ezi nēbī rī tī gé rī nga 'i fūú tī ni gé gí kīnī, "Á zī mávē mávē ífūú Ējēpétō agāsí āmvē."

¹⁶ Ēródē kã nīi amá 'yozú kīnī 'bá umī be rī pi ũ'bákí 'i mī gí, ęší ni ve ũnjí ũnjí, ĩri ní tājmbi sēzú āngáráwá rī pi ní, kōpi ā mukí anjī āgō íli be ĩrī, dōku íli be ca 'bá ĩrī kuyé Bētēlēmē agá rī pi ũ'dí, āzini anjī Bētēlēmē gārā gá sī rī pi ũ'dí ũdrāá céré 'dīsí rá, ā'diātāsiyā 'bá umī be rī pi ũlúki

‡ 1:20 1:20 Mālāyikā: Mālāyikā rī pi índri, kōpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dálē, kōpi rú' bá ákō. Múngú ri sá āzi sī kōpi ipē imú vū drígé nōó ũ'dúkō múké ívé rī ũlū 'bá rī pi ní. § 1:20 1:20 Dāwūđi: Múngú ipē Dāwūđi rī adrii 'bāgú ĩsērélē rī pi vé ni, ezi kīnī, 'bāgú ũ'dí rī imú ífū írivé úyú agá, ĩri mālūngā rī rų muzú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yésú Kúrisítō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12; ęzi 2:30. Tiki Dāwūđi rī Ísú ākūdē íli rī ca élíũ álu (1,000) gí, íli 'dāri gé, Ísú tiki drī Yésú Kúrisítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmúélē 16-30; 2 Sāmúélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * 1:22 1:22 Nēbī: Múngú ri ívé tã

átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru írivé ũ'dúkō rī ũlū 'bá rī pi ní. 1:23 1:23 Ísáyá 7:14 * 2:1 2:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú 'diri vé rú 'i zī Ēródē Āmbúgú rī. Sā ĩ ní Yésú rī tizú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'diri rų āngū rī ní. 'Í lā Mátáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Ēródē Āmbúgú rī ká drāá, ĩrivé mvá Ēródē Ānítípá gō mālūngā rī ruṛ ní sá Yūwání ní bātízimú sēzú Yésú ní rī gé. 'Í lā Mátáyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkā 3:1; ęzi 4:27. Vúđrī ní gé, 'bāgú āzi rú ní Ēródē Āgírípá, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā ęzi 12:1-23. 2:6 2:6 Míkā 5:2 2:15 2:15 Ósēyá 11:1

Íri ní kínlí, í ndrekí línyā rī, vùdrī ní 'dụ nóni caá ílí írī. ¹⁷ Tā Múngú ní ezií nẹbị Yērēmíyā tị gé rī nga 'i fūú tị ní gé gí kínlí, ¹⁸ "Ụ'dụkọ áá vé ní íbì íkú Rámá gá 'dāásí, 'bá rī pi ríkí ngoó ízāngā ízāngā rú, ríkí lùúúú gaá ụ'dụkọ be uru 'dāá, Rāléle rí ngoó ívé anjīnā rī pi sī, lè 'bá ázi ā ūmī 'í ẹsị ku, ā'diātāsīyā í ní anjīnā rī pi ụ'dị ụdrāá gí rī sī."

Yōsépā pi Mārīyā be újákí í gōó vúlé Nāzērétā gá

¹⁹ Ērōdē ká drāá, Úpí vé mālāyíkā ní ímúzá átázú Yōsépā ní urobí agá Ējépētō gá 'dālé, ²⁰ kínlí, "Í nga, 'í 'dụ mváná rī pi ẹndrēpí be, 'í 'de muụ ǎngū Īsērélé vé rī gé, ā'diātāsīyā 'bá lè 'bá mváná rī 'dị 'bá rī pi ụdrákí gí."

²¹ Kúru Yōsépā ní mváná rī pi 'dúzú ẹndrēpí be, kọpí ní í újázú gōzú ǎngū Īsērélé vé rī gé 'dāá. ²² Yōsépā ká yī kínlí Ārākālāwū ru ǎngū Yūdáyá vé rī nī ẹtẹpí Ērōdē á vūrā gá, gō 'oó ụrī sī mungárá 'dālé rī sī. Kúru í ní lüzú Yōsépā ní urobí agá kínlí, ā 'de muụ ǎngū Gālíláyá vé rī gé. ²³ Kọpí ní 'dezú muzú adrizú kūrú Nāzērétá vé rī agá, tā ọtụ nẹbị rī pi ní átá 'bá 'bá paapí rī ā tā sī rī nga 'i fūú tị ní gé gí kínlí, "Í ímụ íri zị Nāzērétágú."

3

Yūwání Bātízímū sēepi rī ímụ lẹtí útu (Mārākō 1:1-8; Lúká 3:1-18; Yūwání 1:19-28)

¹ Ílí 'dā'bée ā vùdrī gé, Yūwání Bātízímū sēepi rī ímụ rii tị sēé ǎngū ā'wí cínýáfá rú rí agá ǎngū Yūdáyá vé rí agá 'dāá. ² Kínlí, "Ímí újákí ẹsị, ā'diātāsīyā mālūngā 'bụ vé rí ícá ìnyīnā gí." ³ 'Bá nẹbị Īsáyá ní tā ní átá rī, íri adriipi 'dī.

"Ụ'dụkọ 'bá ázi vé ní rí ọ'ú ǎngū ā'wí cínýáfá rú rí agá 'dāá kínlí,

'Ímí údékí lẹtí Úpí ní, ímí útúkí lẹtí írivé rí ā adri píří.' "

⁴ Bōngó Yūwání ní suu rí údékí kámíló ā 'bí, gō íri ní 'yīí 'í ụpílẹ gá rí údékí lā'bu. Írivé ǎnyāngā íri ní ríi nyaa rí, ụmbí,

ǎzini ọnyú ásé agá 'dāá rí. ⁵ 'Bá kūrú Yērúsalémá vé rí agá rí pi, ǎngū Yūdáyá vé rí agá rí pi, ǎngū Yáridéní vé rí agá rí pi be céré 'dekí muụ Yūwání vúgá 'dāá, ⁶ kọpí ụlúkí ívé ụnjíkányā, Yūwání ní kọpí ní bātízímū* sēzú, rí bātízímū rí sēé yīí ǎmbūgú dīpi dīdī Yáridéní agá.

⁷ Yūwání ká ndree Fārúš† rī pi Sádókē‡ rī pi be rí ímụ kárákará 'í vúgá vūrā 'í ní rizú bātízímū sēzú rí gé nōó, íri ní 'yozú kọpí ní kínlí, "Ímí adri'bée sū ìnī tīnī 'dī'bée, ā'di íngbē ímí mī ápázú Múngú vé jíkó ụmvlésí ímụpí drīdrī 'dílé rí gé sī nī? ⁸ Lè ímí 'okí tā lúúpi 'yozú kínlí, ímí újákí ẹsị ụnjíkányā agásí gí ní áyú. ⁹ Lè ímí ríkí ụsşú ímí ẹsị agá 'dālé 'yozú kínlí, 'Ābūrámá§ rí ímivé ẹtẹpí 'díní' ku. Á 'yo ímí ní, Múngú rí ícọ írā nōri újā ízú úyú Ābūrámá vé ní pi rú rá.* ¹⁰ Múngú í'dú ụbóúú peří ā ulá ugazú rí 'í drígé gí, peří 'a'bée ū'a be múké ku rī pi ǎrevú céré í uga vúgá, í kọpí 'dú ú'bé áci agá.

¹¹ "Ma rí ímí ní bātízímū sē yīí sī lüzú kínlí, ímí újákí ẹsị ụnjíkányā agásí gí. 'Bo 'bá ázi rí ímụ má vùdrī gé 'dī'di, írivé ǎmbūgú ndē mávé rí rá, má ícọ írivé ngá pá gá 'dụú bá ku. Íri ímụ bātízímū rí sē Índrī Uleteré rí sī, ǎzini áci sī. ¹² Īri kọpí ngá ụ'bízú ní be drígé, Íri ímụ ívé ǎnyá ụ'bí ǎní. ǎnyá rí vé fi,† íri dā írā agá, 'bí ní, íri zā vé áci sī, áci 'dīri ícọ drāá ku."

Sēkí Yēsū ní bātízímū

(Mārākō 1:9-11; Lúká 3:21-22)

¹³ Yēsū ní íngázú ímúzá ǎngū Gālíláyá vé rí gé 'dāásí, íri ní ímúzá Yūwání vúgá Yáridéní gé nólé, lè Yūwání ā sē 'í ní bātízímū. ¹⁴ 'Bo Yūwání lè kōdō gāá íri ní bātízímū sēgá sī. Yūwání kínlí, "Mí té ícọ má ní bātízímū sē nī, ngá mí ní ímúzá má vúgá 'yozú kínlí má sē mí ní bātízímū rí ā'di?"

¹⁵ Yēsū ní újázú íri ní kínlí, "Lè tā rī ā 'dú 'í ngaa sū má ní 'yoó 'dīri tīnī, ā'diātāsīyā Múngú lè 'bá 'dúkí tā rī pi ǎrevú céré ngaa píří sū 'í ní lée rī tīnī." Kúru Yūwání ní íri ní bātízímū rí sēzú.

¹⁶ Yūwání ká Yēsū ní bātízímū rí sēé, Yēsū ní ífüzú yīí rí agásí ǎmvé. Koro sá

2:18 2:18 Yērēmíyā 31:15 **3:3** 3:3 Īsáyá 40:3 * **3:6** 3:6 Bātízímū: Í rí 'bá rí pi ní bātízímū sē lüzú kínlí, kọpí újákí ẹsị ívé ụnjíkányā agásí gí, kọpí ẹ'yíkí Múngú rí gí. † **3:7** 3:7 Fārúšj: Fārúšj rí pi ngúlúmú Yáhúđđ rí pi vé tǎjmbj Mósé vé rí ru' 'bá títj rí pi. Kọpí 'dúkí índrī rí pi vé tā, ǎzini mālāyíkā rí pi vé tā 'bāá tā ǎmbūgú rú, kọpí ẹ'yíkí rá 'yozú kínlí, 'bá ụdrā' 'bá gí rí pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lā Ẹzj 23:8. ‡ **3:7** 3:7 Sádókē: Sádókē rí pi ngúlúmú Yáhúđđ rí pi vé tǎjmbj Mósé vé rí ru' 'bá títj rí pi, 'bo kọpí ẹ'yíkí índrī rí pi vé tā kuye, ẹ'yíkí mālāyíkā rí pi vé tā kuye, ǎzini kọpí ẹ'yíkí kpá 'yozú kínlí, 'bá ụdrā' 'bá gí rí pi gō íngá ídri rú rá 'díní kuyé. 'Í lā Ẹzj 23:8. § **3:9** 3:9 Ābūrámá: Múngú zị Ābūrámá rí kínlí, ā ku ívé 'bá 'bẹtí ǎsámvú gé rí pi, ā ku ívé ǎngú, 'á 'de muụ ǎngū ázi ú'dí ní gé. Ābūrámá rí ẹ'bpj Yáhúđđ rí pi vé rí, tǎkí íri íli ẹlífú ǎlu mụđúr-řúř ǎrō (1,800) gé, íşş tǎkí drī Yēsū rí kuyé. 'Í lā 'Í dōngará 12-25. * **3:9** 3:9 Úyú Ābūrámá vé ní pi: Múngú rí 'bá rí ā'yī adri píří tā íri ní 'oó píří rí sī, adri 'yozú kínlí íri ní adriř úyú Ābūrámá vé rí sī ku. † **3:12** 3:12 ǎnyá rí vé fi, ǎzini 'bí ní: ǎnyá rí vé fi, íri 'bá Yēsū Kúrísítō rí ẹ'yj' 'bá gí rí pi, 'bí ní, íri 'bá Yēsū Kúrísítō rí ẹ'yj' 'bá kuyé rí pi.

'dāri gé, 'bū rī zī 'i kú mgbo, Índrí Múngú vé rī ní ísǐzú ímúzá sǐ ǎmámū tǐnī, úrízú ĩri drǐgé. ¹⁷ Kúru ǔ'đúkó ní íkúzá 'bū gé 'dāásī 'yozú kǐnī, "Mvá 'điri mávé ní, á lē ĩri lēlē, ma ĩri sǐ ǎyǐkō sǐ."

4

Ādróko ǔ'bī Yēsū rī

(Mārākō 1:12-13; Lúkā 4:1-13)

¹ Kúru Índrí Uleterē rī ní Yēsū rī jǐzú mužú ásé agá āngū ā'wí cínýfá rú rī gé 'dāá, ādróko* ní ĩri ǔ'bǐzú. ² Yēsū a'bi' 'i caá ǔtǐnǎ pǔkú sū ĩnǐnǎ pǔkú sū, nya ngá āzi kuyé, ǔbǐrǐ fū ĩri káyí. ³ Ādróko ní ímúzá ĩri ǔ'bǐzú, 'yozú ĩri ní kǐnī, "Mí dō Mvá Múngú vé ní, 'i 'yo ĩrá anjǐ 'dǐ'bée ní, kōpi ā újǎkǐ ĩ ufuú pánga rú."

⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kǐnī, "Síkí Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, "Bá ícō adrii ídri rú 'yegná pánga sǐ ǔ'đúkúlé ku, 'bá rī adrii ídri rú ǔ'đúkó múké Múngú ní átá ífúú 'i tǐ gé sǐ rī sǐ. "

⁵ Kúru Ādróko ní Yēsū rī jǐzú mužú kǔrú uleterē Yērúsǎlémá vé rī gé 'dāá, ĩri ní Yēsū rī jǐzú tǔzú Jó Múngú vé rī² drǐgé uru 'dāá, ⁶ ĩri ní 'yozú kǐnī, "Mí dō Mvá Múngú vé ní, 'i wa vǔgá 'dāá, ā'diātāsīyā síkí Búkū Múngú vé rī agá kǐnī,

" 'Múngú rī ívé mǎlǎyíkā rī pi ipē ímú mǐ ízā ko rá,

kōpi mǐ ko ĩ drǐgé uru 'dǐgé, mǐ sǐ rǐ mǐ pá ĩrá rǔ'ba gá ku. "

⁷ Yēsū ní újázú ĩri ní kǐnī, "Síkí kpá Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, 'Lē mǐ ǔ'bī Úpí Múngú mívé rī ku. "

⁸ Ādróko rī gō kpá ĩri jǐj tǔj írá āco ní drǐgé urugégé 'dāá, ĩri ní āngū 'bāgú rī pi ní rǔj vū drǐgé nōgō rī pi í'dazú Yēsū ní céré, āzini kōpívé ngá ũnyí be vū drǐgé nōgō rī pi í'dazú ĩri ní. ⁹ ĩri ní 'yozú Yēsū ní kǐnī, "Mí ũtǐ dō kǔmúci má ǔndrǔtǐ gé ma ĩnjǐzú rá, ma ngá vū drǐgé rī pi ārǔvú sē céré mí ní."

¹⁰ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kǐnī, "Sātáná, \$ 'i dǔ mǐ má gārā gá 'dǐísí rá! Á'diātāsīyā síkí Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, 'Lē mǐ ĩnjǐ 'yegná Úpí Múngú mívé rī áyu, mǐ nga ĩri ní ǔjǐ. "

¹¹ Kúru Ādróko rī ní ĩri kuzú, mǎlǎyíkā rī pi ní ímúzá ĩri ĩ zā kozú.

Yēsū í'dó ǔ'đúkó múké rī ũlúú

(Mārākō 1:14-15; Lúkā 4:14-15)

¹² Yēsū kā yǐi kǐnī 'bekí Yūwání rī jó āngū ũ'yǐzú rī agá gí, ĩri ní 'i újázú gōzú āngū Gǎllílayā vé rī gé 'dāá ũzi. ¹³ ĩri ní fǔzú Nāzērétá agásí, 'dezu mužú adrizú Kápārānāmá gá, ĩnyǐnǎ yǐi bǎlǎlá rī ā gārā gá, āngū Jēbúlúná pi vé Náfátálí be rī gé, ¹⁴ tā nǔbǐ Ísáyá ní ǔtǔ 'yoó rī ā nga rī 'i fúú tǐ ní gé bēnī kǐnī,

¹⁵ "Āngū Jēbúlúná vé rī, āngū Náfátálí vé rī,

létǐ mužú ānǐ yǐi bǎlǎlá rī gé rī, āngū yǐi āmbúgú đǐpi đǐđí Yáridéní vé rī ā gārā gá rī,

'bá adri'ba Yáhúđǐ rú ku āngū Gǎllílayā vé rī agá rī pi,

¹⁶ āzini 'bá adri'ba ĩnǐnǎ agá rī pi ndrekí ǔtǔnǎ āngū ĩngbērēepi uleterē rī gǐ,

'bá drā ru'ba ruru rī pi ndrekí ǔtǔnǎ āngū ĩngbērēepi uleterē rī gǐ."

¹⁷ 'Í'dózú sǎ 'dāri gé mužú drǐdrǐ, Yēsū í'dó rǐi tǐ sēé mužú kǐnī, "Lē ĩmǐ újǎkǐ ǔjǐ, ā'diātāsīyā mǎlǔngá 'bū vé rī ícá ĩnyǐnǎ gǐ."

'Bá Yēsū ní í'dó zǐi drǐdrǐ ímú 'i pámvú ũbū rǐ pi

(Mārākō 1:16-20; Lúkā 5:1-11)

¹⁸ Yēsū kā rǐi ǔcǐ yǐi bǎlǎlá Gǎllílayā vé rī ā gārā gá sǐ, ndre 'bá ĩrǐ, 'bá 'dǐ'bée ĩrǐtrǔ ǔdrǐpi. 'Bá rī Sǐmóná ĩ ní zǐi Péteró pi ǔdrǐpi Āndērēyā be, kōpi rī ímbá 'be yǐi bǎlǎlá rī agá, ā'diātāsīyā kōpi 'bá rǐ'ba ĩ'bǐ 'be'ba ímbá sǐ ní pi. ¹⁹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kǐnī, "Ímǐ ímúkǐ má pámvú ũbǐi, ma sē ĩmǐ ímú 'bá ísé ĩjǐ má ní sǔ ĩmǐ ní ĩ'bǐ 'beé rǐ tǐnǐ." ²⁰ Koro kōpi ní ímbá rǐ pi kuzú, kōpi ní 'dezu mužú Yēsū vǔgá sǐ.

²¹ Yēsū kā 'i útrú mužú drǐdrǐ, ndre 'bá urukó ĩrǐ, kōpi ĩrǐtrǔ ǔdrǐpi, 'bá rǐ Yōkóbū pi Yūwání be, kōpi anjǐ Zēbédáyō vé ní. Kōpi úríkǐ kúú kǐlǔmgba agá 'dāá ĩ ǔtǔpǐ Zēbédáyō be trǔ, kōpi rī ívé ímbá a'dǐ. Yēsū ní kōpi zǐzú kǐnī, "Ímǐ ímúkǐ má vǔgá nōó." ²² Koro kōpi ní kǐlǔmgba rǐ kuzú, ĩ ǔtǔpǐ rǐ kuzú, kōpi ní 'dezu mužú Yēsū vǔgá sǐ.

Yēsū ídri 'bá drā be rǐ pi

(Lúkā 6:17-19)

* **4:1** 4:1 Ādróko: Ādróko vé rǔ Sātáná 'i, ĩri āmbúgú índri ũnjǐ rǐ pi drǐgé, gá tā Múngú vé rǐ 'dugá ngagá sǐ 'bū gé 'dǎlé. Múngú ídró ādróko rǐ índri ũnjǐ rǐ pi be 'bū gé 'dāásí nǐ. † **4:2** 4:2 A'bi: Sǎ āzi sǐ Yáhúđǐ rǐ pi rǐ ĩ a'bi, nyakǐ ínyá ku, kōpi rǐ ǔjǐ 'bá rǐzú Múngú rǐ zǐzú. **4:4** 4:4 Dětōrōnómē 8:3 ‡ **4:5** 4:5 Jó Múngú vé rǐ: Jó Múngú vé rǐ 'yegná ǎlúkúta Yērúsǎlémá gá 'dāá. Atala rǐ pi 'yegná rǐ rǔbǔnǔ zǎ Jó rǐ agá 'dāá nǐ, sǔ tǎimbǐ Mósé vé rǐ ní 'yoó rǐ tǐnǐ. Múngú rǐ đǐ Vūrā Uleteretere rǐ gé, Jó Múngú vé rǐ agá 'dāá. **4:6** 4:6 Sǎwúmá 91:11-12 **4:7** 4:7 Dětōrōnómē 6:16 § **4:10** 4:10 Sātáná: Sātáná rǐ ādróko, ĩri āmbúgú índri ũnjǐ rǐ pi drǐgé, gá tā Múngú vé rǐ 'dugá ngagá sǐ, Múngú ídró ĩri 'bū gé 'dāásí. † lǎ l'dangárá 12:7-9. **4:10** 4:10 Dětōrōnómē 6:13 **4:16** 4:16 Ísáyá 9:1-2

23 Yēsū ri eçj mužú āngū Gāliláyā vé ri agásī, ri 'bá ri pi ímbá kòpívé Jó Múngú ri Zizú ri pi* agásī, ri ú'djúkò múké mālūngā vé ri ūlūu mužú, āzini ri 'bá drā be āndiāndi rī pi ídri mužú 'bá ri pi āsámvú gé sī. 24 Yēsū vé tā ā kúbj ku mužú āngū Sírvyá vé ri agási céré. 'Bá ri pi ní 'bá drā be ūnjí ūnjí ri pi íjizú ímúzú ĩri vúgá nólé, 'bá ri' 'bá drj çj' 'bá drā ūkpó ūkpó ní sī ri pi, 'bá índri ūnjí † ní fii kòpi drjgé ri pi, 'bá drā ní nyii kuú 'bélé' 'béle ri pi be, Yēsū ídri kòpi rá. 25 'Bá kárakarā íngá' 'bá āngū Gāliláyā vé ri agá ri pi, kŭrú Dēkápólisi vé ri agá ri pi, Yērūsálémā agá ri pi, āngū Yūdáyā vé ri agá ri pi, āzini āngū Yáridēni vé álési rī agá ri pi ārēvú céré 'dekí mužú Yēsū vúgá sī.

5

Yēsū ímbá 'bá ri pi irā drjgé (Lúkā 6:20-23)

- 1 Yēsū kā 'bá bŭtríkā rī pi ndree, ĩri ní 'dezú mužú irā drjgé 'dālé, ĩri ní úrizú vūgá. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá ri pi ní ímúzú ĩri vúgá nólé. 2 ĩri ní 'dózu kòpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kíni,
- 3 "'Bá ešj 'bā' 'bée Múngú drjgé rī pi, Múngú ri kòpi ní tākiri sē rá, ā'diātāsīyā kòpi fi mālūngā 'bū vé ri agá rá.
- 4 'Bá ri' 'bá ngo' 'bá ĩzāngā ĩzāngā rú ri pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā ĩ ímú kòpi ē ešj ūmī rá.
- 5 'Bá adri' 'bée tā be mādā rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā kòpi ímú ngá Múngú ní ežj rī ĩšú vū drjgé nōgó rá.
- 6 'Bá ešjri be, āzini úvā 'bā' 'bá tā pŕj 'ozú rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā tā pŕj kòpi ní léé rī, kòpi ĩšú rá.
- 7 'Bá ešj be múké rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú ešj múké 'bā kòpi ní rá.
- 8 'Bá ešj be ule rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā kòpi ímú Múngú ri ndre rá.
- 9 'Bá tākiri íjī' 'bá 'bá rī pi āsámvú gé rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú kòpi zj anji ívé ní.
- 10 'Bá ĩ ní oçčūj ĩzāngā nyaá tā pŕj ā tā sī rī pi, kòpi tākiri ĩšú rá,

ā'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rī adri kòpívé ní.

11 "Īmī 'bá ĩ ní rií u'daá, ĩ ní rií oçčūj ĩzāngā nyaá, āzini ĩ ní rií ūnjō ūlj ĩmi drjgé mā tā sī rī pi, ĩmi tākiri ĩšú rá. 12 Īmi ūnjíki, ĩmi adriki āyikō sī, ā'diātāsīyā āndéma āmbúgú ĩmi ūfēzú rī, ĩri ĩmi tē 'bū gé 'dāá' 'dā. Nēbj ōtū ĩmi sī drjdrī rī pi, oçčūki nyo kòpi ĩzāngā nyaá sū ĩmi ní nyaá 'điri tŕj.

'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi adriki sū ešj' yj tŕj āzini ūtŕjā tŕj (Mārākō 9:50; Lúkā 14:34-35)

13 "Īmi adriki sū ešj' yj tŕj vū drjgé nōgó. 'Bo ešj' rī vé sŕ asuūpi asuasú rī ícá dō ālákála gō, ĩ ícō gō ĩri údé, ā asu rī asuasú íngóni? Gō adrii múké ngá á'dízú āni ku, ĩ 'du dā vūgá, 'bá rī pi utu pá sī."

14 "Īmi adriki sūj ūtŕjā riipi āngū ĩngbērēpi vū drjgé nōgó rī tŕj. Kŭrú ĩ ní sŕj āngá drjgé rī, ĩri índre ku āngū ule gá. 15 'Bá āzi ícō lāmbā 'yūu ūdri ūpŕj drj ní gé çj ku, ĩri lāmbā rī 'bā misá drjgé, ĩri āngū ĩngbērē ku uletere 'bá rī pi ní jó agá 'dāā. 16 Lē kpā ĩmive āci ā đj đj 'bá rī pi eñdrēj gé, kòpi ā ndreki rī tā múké ĩmi ní 'oó rī, kòpi ē íngúkí rī ĩmi eŕtēpi 'bū gé rī āni.

Tāimbj Mósē vé rī

17 "Lē ĩmi rikí ūšūj 'yozú kíni má ímú tāimbj Mósē vé rī fuuj drāā 'dini ku, dōku má ímú tā nēbj rī pi ní sŕi rī fuuj drāā 'dini ku, má ímú ĩmi ní tā rī vé íffii ūlūu. 18 Adarú á 'yo ĩmi ní 'dini, tā ā ĩ tāimbj rī vé ĩ ní sŕi rī ícō āvŕi ālunāni ku, çimgbā cazú 'bū pi ní āfzú vū be rī gé, tā ĩ ní sŕi tāimbj rī agá rī pi ārēvú céré ímú ĩ nga rá. 19 'Bá tāimbj ĩ ní ndree kuú mādānjā rī nōópi, gōópi 'bá rī pi ímbāpi tā ālu ālu 'điri 'duŕpi ngaāpi rī, ĩ ímú ĩri ndre ku mādānjānjā mālūngā 'bū vé rī gé 'dāā, 'bo 'bá tā ĩ ní ežj rī 'duŕpi ngaāpi rá rī, ĩ ímú ĩri 'du 'bā āmbúgú mālūngā 'bū vé rī gé 'dāā. 20 Lē ĩmi 'duki tāimbj Múngú vé rī ngaā pŕj, ā ndē Fārŭšj rī pi ní rií 'duŕ ngaā rī rá, āzini ā ndē 'bā tāimbj ímbā' 'bá rī pi ní rií 'duŕ ngaā rī rá. Īmi 'okí dō 'dini ku, á sō ūyō, ĩmi ícókí fií mālūngā 'bū vé rī agá 'dāā ku.

Yēsū ímbá 'a vengará vé tā

21 "Īmi yjki rá, 'yokí 'bá íngóšj 'dā' 'bée ní kíni, 'Lē má 'dī 'bá ku, 'bá rī 'dī dō 'bá, ĩ ĩri ĩrŕnjā rá.' 22 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá

* 4:23 4:23 Jó Múngú ri Zizú rī: Yāhŭđj rī pi vé Jó Múngú ri Zizú rī pi kárakarā kŭrú rī pi agási āndiāndi, kòpi ri ĩ ímú Búkú Múngú vé rī lā, āzini kòpi ri Múngú ri ĩnjj Ū'dj Sábátá vé rī gé. † 4:24 4:24 Īndri ūnjj: ĩri āndúru mālāyíkā Múngú vé rī pi vé āzi 'bū gé 'dāā, nō tāimbj Múngú vé rī, Sātānā rī kòpívé āmbúgú. Múngú ídro kòpi 'bū gé 'dāási vūgá nōó, kòpi gókí ufuú ĩndri ūnjj, kòpi ri 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vū drjgé nōgó. † lā 'dangará 12:7-9.

5:21 5:21 Wŭngará 20:13; Dētōrōnómē 5:17 * 5:22 5:22 'Bá tā lŕj' 'bá rī pi: Átalāgú āmbúgú rī, atala atala rī pi drjgé rī pi, drjgoma rī pi, kòpi ri ĩ ímú tā Yāhŭđj rī pi vé rī lŕj.

rī ē eší ve dō édrípí ní, í 'bá 'díri írīñā rá. 'Bá rī 'da dō édrípí rī, átá dō átángá ũnjí írī ní, í 'bá 'díri jí 'bá tā lī 'bá rī pí* éndreṭí gé. 'Bo 'bá rī 'yo dō, 'Mi azakaza rú! í 'bá 'díri 'dú 'be áci vezú áni ũdũ ákó rī* agá.

²³ "Kúru mi dō rī fēfē jí sē Múngú ní vūrā rōbōñō zázú rī* gé 'dāá, 'í mu dō ígá mí eší agá 'dāá, mí 'o mí édrípí rī ũnjí, ²⁴ 'í ku fēfē mí ní lēé jí sē Múngú ní rī kú vūrā rōbōñō zázú rī gé 'dāá, drīdrī ní, ími údéki ími ásamvú mí édrípí mí rī ũgbále, kúru 'í gō rī muṭí fēfē mí ní lēé sēé Múngú ní rī sēé ndō.

²⁵ "Bá ázi lē dō mí tōó, lē dō mí jíí jō 'í ní tā lízú rī agá, ími kádō rī muṭí írī be lēṭí gé 'dígé, ími údéki ímivé tá ími ásamvú gé írī be rī mbēlēñá, 'í 'o dō 'díni kuyé, 'bá mí tōópi rī, írī mí jí pá tu 'bá tā lípi rī éndreṭí gé, 'bá tā lípi rī mí sē ũgalaku drīgé, ũgalaku rī mí jí 'be jó āngũ ũ'yízú rī agá. ²⁶ Ádarú á 'yo ími ní 'díni, 'dúkí dō mí 'beé jó āngũ ũ'yízú rī agá 'dāá gí, mí ífũ ámvé ku, mí ngá 'í ní líí mí drīgé rī ũfē ũgbále ká, mí íbī ífũ ámvé ndō.

Yēsú ímbá ōwũ vé tā

²⁷ "Ími yíkí rá táimbí rī kíni, 'Lē mí 'bā ōwũ ku.' ²⁸ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, 'bá rī ndre dō ũkú muṭú gbūgbū, 'bá 'díri eší agá 'dāá 'bā ōwũ gí. ²⁹ Mívé mí drī éndépi gé rī sē dō mí fíí ũnjikányā 'oó ní, lē mí ínjé írī 'beé 'díisi ámvé. 'Í nje dō ígélé ázi mí rú 'bá gá rī 'beé vūgá, írī múké, ndē mí ní fizú mí rú 'bá be ngí áci vezú áni ũdũ ákó rī agá 'dāá rī. ³⁰ Mívé drī éndépi sē dō mí fíí ũnjikányā 'oó ní, lē mí líí írī 'beé 'díisi rá. 'Í lí dō ígélé ázi mí rú 'bá gá rī 'beé vūgá, írī múké, ũnjí ní mí ní fizú mí rú 'bá be ngí áci vezú áni ũdũ ákó rī agá 'dāá rī.

Ayingará ágó pi vé ũkú be rī

(Mátáyo 19:9; Mārákó 10:11-12; Lúká 16:18)

³¹ "Ími yíkí rá táimbí Mósé vé rī kíni, "Bá rī dro dō ívé ũkú, lē á sí kōkōbī sēé ũkú rī drīgé írī drozú áni.' ³² 'Bo á lē 'yoó ími ní 'díni, 'bá rī dro dō ívé ũkú gí, 'díri lū ũkú rī ní lēṭí ōwũ 'bázú ní. ũkú rī adri dō ágó ázi be ká, 'bá rī íbī ũkú rī dro ndō, 'bá ũkú 'díri jeepi rī, 'bá 'díri 'bā ōwũ 'bá ázi vé ũkú sí.

† 5:22 5:22 Áci vezú áni ũdũ ákó rī: Múngú rī úmvúlésí 'bá 'í e'yí 'bá ku rī pí 'dú ũ'bé áci 'díri agá. 'Í lā 'dangará 20:7-15. † 5:23 5:23 Vūrā rōbōñō zázú rī: Vūrā rōbōñō zázú ní anigé Jó Múngú vé rī á bóró gá 'dāá, átálágú rī rī rōbōñō zā áni Múngú ní 'bá rī pí trúzú ívé ũnjikányā agásí. Vūrā éjīngūrú zázú ní anigé Vūrā Uleteré rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī rī éjīngūrú zā áni Múngú ní ũ'būtīñá sí, ázini ũndréngá sí sá Múngú rī zizú rī gé.

5:27 5:27 Wūngará 20:14; Dětōrōnómé 5:18 5:31 5:31 Dětōrōnómé 24:1 § 5:36 5:36 Lē mí rī mí drī éḍí ũyō sōzú áni ku: 'Bá ũrūko 'bée vé mēre agá, kōpi 'dúkí drī vé tá 'bāá ámbúgú ũyō sōzú áni. 5:38 5:38 Wūngará 21:24; Lēvītíká 24:20; Dětōrōnómé 19:21 * 5:41 5:41 Máylí: 'Bá rī ícō éḗ tu ca máylíni na sá álu agá. 5:43 5:43 Lēvītíká 19:18 † 5:46 5:46 'Bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá rī pi: 'Bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá rī pi, kōpi Yáhúdí rī 'bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá 'bāgú ámbúgú Rómá vé rī ní rī. Kōpi rī mūfēngá rī u'du ámbúgú 'bāgú rī ní 'yoó kōpi á 'dúkí rī ndé.

Yēsú ímbá ũyō vé tá

³³ "Ími yíkí kpá rá 'yokí 'bá íngósí rī pi ní kíni, 'Mí sō dō ũyō, lē mí nō ũyō mí ní sōó rī ku, ũyō mí ní sōó Úpí éndreṭí gé rī, lē mí 'dú tá ní ngaánga. ³⁴ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, lē ími sōki ũyō ku. Lē ími ríkí 'bū á rú éḍí ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā 'bū rī lúpá Múngú vé ni, ³⁵ dōku ími ríkí vū á rú éḍí ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā vū rī Múngú vé ni, írī pá 'bā áni, dōku ími ríkí Yērúsálémá á rú éḍí ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā írī kūrú 'Bāgú ámbúgú rī vé ni. ³⁶ Lē mí rī mí drī éḍí ũyō sōzú áni ku, § á 'diātāsīyā mí ícō mí drī 'bí újā ícá imve dōku jni ku. ³⁷ Tá mí ní újā rī, írī dō ē, á adri ē, dō kuyé, á adri kuyé. Tá rī dō ũ'dú be túngú, tá 'díri íbī íngá ádróko vúgálésí.

'Bá rī 'o dō mí ũnjí, á 'okí írī ũnjí ku (Lúká 6:29-30)

³⁸ "Ími yíkí rá ótú 'yokí kíni, "Bá ázi sō dō mí mī ofuú, 'bá ázi rī kpá írī ē mī sō ofu rá, 'bá ázi kpu dō mí sí, 'bá ázi rī kpá írī ē sí kpu rá.' ³⁹ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, 'bá rī 'o dō mí ũnjí, á 'okí írī ũnjí sí írī ní mí 'oó rī tīni ku. 'Bá rī sa dō mí gbángírí drī éndépi gé rī, lē mí újā kpá mí gbángírí drī íjī gé rī á sa. ⁴⁰ 'Bá ázi lē dō mí jíí muṭí 'bá tá lí 'bá rī pí éndreṭí gé, 'í 'dú rī mívé bōngó ágá vé rī, lē mí sē kpá írī ní mívé bōngó akoó rúkú rī índí. ⁴¹ 'Bá ázi sí dō mí ũkpō sí, kíni mí jí 'í máylí álu, lē mí jí írī caá máylí* írī. ⁴² 'Bá ázi zī dō ngá mí tī gé, lē mí sē írī ní ngá írī ní zīí rī, 'bá ázi lē dō ngá é'yí mí vūgá, lē mí uga írī ní ngá rī ku.

Lē mí lē ari'ba mívé rī pi lēlē (Lúká 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Ími yíkí ándúrú rá kíni, 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī lēlē, ázini lē mí ndre mívé ari'ba rī pi ũnjí.' ⁴⁴ 'Bo á lē 'yoó ími ní 'díni, lē ími lēki ari'ba ímivé rī pi lēlē, 'bá ími 'o'bá ũnjí rī pi, lē ími zíkí kōpi ní Múngú rī. ⁴⁵ Ími 'okí dō tá rī 'díni, írī lū 'yozú kíni ádarú ími aní 'bá Éṭépi Múngú 'bū gé rī vé ní. Múngú rī ũṭú sē ka 'bá múké rī pi ní, ázini 'bá ũnjí rī pi ní índí, ázini írī yíjígó sē 'dī 'bá tá 'o'bá píri rī pi ní, ázini 'bá tá 'o'bá ũnjí rī pi ní índí. ⁴⁶ 'Í rī dō 'yéñá 'bá mí lē 'bá rī pí lēé áyu, mí nyo ícō tá múké ísú áni rá? 'Bá mūfēngá umbe

jezú rī u'du'ba rī pi' lēki kpá 'bá i lē'ba rī pi lēlē indī. ⁴⁷ Mi dō 'yēná ri módó sē mí édrípíjī ní, tā múké mí ní ísú 'a ní gé 'dīgé rī à'di? Pāgánó rī pi 'okí nyo tā sùpú 'dīri tīnī ku? ⁴⁸ Sā céré sī, lē ími 'okí tā píri, sū sá céré sī ími Ètépí 'bū gé rī ní tā 'oó píri rī tīnī."

6

Yēsū kīnī ā sēki ngá 'bá ngá ákó rī pi ní
¹ "Lē ími ndrekí múké, ími dō rī tā múké 'o, tā ími ní 'oó rī, lē ími rikí 'oó 'bá rī pi èndrētī gé andrekelemgbe kōpi ā ndrekí rī 'yozú kīnī, ími rī tā múké 'o 'dīni ku. Ími 'okí dō 'dīni, ími ícókí ngá ími Ètépí ní úmúlésí lēé sēé ími ní 'bū gé 'dāá rī ísú ku.

² "Mí dō rī ngá sē 'bá ngá ákó rī pi ní, lē mí rī tā ní áyú muzú 'bá rī pi ní sū 'bá i 'bá'béé kú tā be píri rī 'bá ngá i ní sēé 'bá ngá ákó rī pi ní rī ā tā áyú'ba Jó Múngú rī Zízú rī pi agásí, ázini létī drīgé sī, 'bá rī pi ē íngúkí rī i'áni rī pi tīnī ku. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, ngá 'yéná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ³ 'Bo mí dō rī ngá sē 'bá ngá ákó rī pi ní, lē 'bá ázi ā nī ngá mí ní sēé rī vé tā ku. ⁴ Lē mí sē ngá rī kīri, 'bá ázi ā nī tā ní ku. Kúru mí Ètépí rīipi tā i ní 'oó kīri rī ndreépi rī, íri mí úfē rá.

Múngú rī zīngará

⁵ "Ími kádō rīi Múngú rī zījī, lē ími adrikí sū 'bá i 'bá'béé kú tā be píri rī pi tīnī ku, kōpi lēki rīi pá tuú uru sī Múngú rī zījī Jó Múngú rī Zízú rī pi agásí, ázini létī drīgé sī, 'bá rī pi ē íngúkí rī i'áni bēnī. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, Ngá 'yéná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ⁶ Mí dō rī Múngú rī zījī, lē mí fī jó agá, mí ūpī kēétī rī cí, 'í zī mí Ètépí i ní rú'ba ní ndreé ku rī, kúru mí Ètépí rīipi tā i ní 'oó kīri rī vé tā nīipi céré rī, íri mí úfē rá. ⁷ Ími kádō rīi Múngú rī zījī, lē ími rikí átángá ífífí ákó ní pi èndījī zījī muzú dījī dījī sū 'bá Múngú rī nī'ba kuyé rī pi tīnī ku, kōpi ūsūki Múngú rī ícó ívé átángá i ní átá kárakará 'dī'béé yí rá. ⁸ Lē ími adrikí sū kōpi tīnī ku, ā'diātāsīyā tā ími lēé zījī rī, ími Ètépí nī ínogósí gī.

⁹ "Ími lēki dō Múngú rī zījī, ími zīkí 'dīni, " "Bávé Ètépí 'bū gé rī, rú mívé rī ē ínjīkí ínjīnjī.

¹⁰ Lē mālūngá mívé rī ē ímú íyí, lē ā ngakí tā mí éší ní lēé rī vū drīgé nōgó sū 'bū gé 'dīlé rī tīnī.

¹¹ 'Í sē 'bá ní ányāngá 'ú'dú ándrū rī gé.

¹² 'Í rú 'bá ūnjīkányā 'bá ní 'oó rī agásí rá,

sū 'bá ní 'bá 'bá 'o'ba ūnjī rī pi trūú rī tīnī.

¹³ Lē mí sē tā ūnjī ā 'ū'bjī 'bá ku, lē mí pa 'bá ádróko drīgé sī rá.*

¹⁴ Á'diātāsīyā ími trūkí dō 'bá ími 'o'ba ūnjī rī pi rá, ími Ètépí 'bū gé rī kpá ími trū rá. ¹⁵ 'Bo ími trūkí dō 'bá ími 'o'ba ūnjī rī pi ku, ími Ètépí 'bū gé rī trū kpá ími ku.

Yēsū ímbá 'bá rī pi ínyá a'bingará vé tā sī

¹⁶ "Ími dō rī ími a'bi ngá nyanya sī, lē ími rikí adrii ízāngá sī sū 'bá i 'bá'béé kú tā be píri rī pi tīnī ku, kōpi rī adri ku ízāngá ízāngá rú, 'bá rī pi ā ndrekí rī 'yozú kīnī i rī ányāngá a'bi. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, ngá 'yéná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ¹⁷ 'Bo mí dō rī mí a'bi ngá nyangará sī, lē mí ínga mí drī'bjī ínganga, mí ūjī mí èndrētī yījī sī, ¹⁸ 'bá rī pi ā nīkí rī 'yozú kīnī mí rī mí a'bi ngá nyangará sī 'dīni ku. 'Bo 'yéná mí Ètépí rīipi tā i ní ūzūzū rī vé tā nīipi céré rī, íri mí úfē rá.

Á'bú 'bū gé 'dāá rī vé tā

(Lúkā 12:33-34)

¹⁹ "Lē ími rikí á'bú 'bāá kuú ími ní vū drīgé nōgó ku, vū drīgé nōgó, íjīrikó rī ngá mbembe, ngá rī údrīdrī, ūgú'ba rī ngá ūgúgú. ²⁰ Lē ími 'bāki ími ní ngá múké rī pi kú 'bū gé 'dāá, vūrā íjīrikó ní ngá ízazú ku, ngá ní údrīzú ku, ūgú'ba ní ngá ūgúzú ku rī gé 'dāá. ²¹ Á'diātāsīyā mí mí éší 'bá ku vūrā mí ní mívé á'bú 'bāzú rī drīgé.

(Lúkā 11:34-36)

²² "Mí rī lámhá rú'ba nōri vé ní. Mí mī dō múké, íri sē tā mí rú'ba gá rī pi céré adri múké. ²³ Mí mī dō ūnjī, íri sē mí rú'ba rī céré adri ínjīná agá. Mí újā dō mí rīi tā ínjīná vé ní 'oó, tā mívé rī gō adri ūnjīkányākányā.

(Lúkā 16:13)

²⁴ "Bá álu ícó éjī ngaá 'bá írī pi ní ku. Sā ázi sī, íri ázi rī gá sī, íri ázi rī lēlē, dōku íri éjī nga ázi rī ní, íri ázi rī idede. Mí dō rī éjī nga Múngú ní, lē mí 'bá éší ámbúgú mūfēngá drīgé ku.

Lē ími rikí ími ūsūú drāá tā sī ku

(Lúkā 12:22-31)

²⁵ "Kúru á lē 'yoó ími ní 'dīni, lē ími rikí ími ūsūú drāá rú'ba nōri vé tā sī ku. Ányāngá vé tā, ngá mvūúmvyu rī vé tā, ázini bōngó sūusu rī vé tā, ími rikí ími ūsūú drāá áni ku. Ími kádō ūsūú, ídri vé tā ndē nyo ányāngá 'bá ní rīi nyaá rī kuyé? Rú'ba 'bávé rī ndē nyo bōngó 'bá ní rīi suú 'bá rú'ba gá rī kuyé? ²⁶ Ími ndrekí drī áriṅá unga'ba uru 'dī'béé ká, kōpi 'ákí

* 6:13 6:13 Búkú Mátáyo vé i ní sīi Gírīkī tī sī rī pi uruko agá, sīkí kpá, "mālūngá rī, ūkpó rī, ázini íngúngará rī íri mívé ní, ā adri muzú 'dāni'dāni rī rá. Amīnā."

ómvu ku, dōku kōpi ikūnāki ānyāngā ku, dōku kōpi 'bāki ānyāngā irā agā ku. Īmi Ētēpi 'bū gé rī ri kōpi ní ānyāngā sē nī. Múngú mlēlé gá 'dāá, ĩmivé tā ndē ārīnā rī pi vé rī rā, ĩri ngā ĩmi ní lēé rī sē ĩmi ní rā. ²⁷ Īmi dō ri ĩmi ūšū drā tā sī sū 'dīri tñi, ĩmi nyo ícō adri ca lóki be áco rá?

²⁸ "Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ūšūzú drāzú bōngó ā tā sī rī ā'di? Īmi ndrekí drī peṭi ā fū ásé agā 'dī'bée ká. Kōpi ngakí ēzī ku, dōku kōpi údéki bōngó ku. ²⁹ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bāgú Sōlōmónā rī óṭu bōngó ūnyī be ni suu, bōngó ĩri ní suu rī vé ūnyī ndē fū rī pi vé rī kuyé. ³⁰ Múngú ri dō peṭi ā fū zoopi āndrū, drū ĩri ūnyū rá rī pi ā tā mba rá píri, Múngú ícō nyo ĩmi ní bōngó sēé suú ku? E'yīngará ĩmivé rī mādānā. ³¹ Kúru lē ĩmi rikí ĩmi ūšūpī drāá 'yozú kīnī, 'Bā ā'di nya?' dōku "Bā ā'di mvu?" dōku "Bā ā'di su yā 'dīni ku?" ³² Pāgānō rī pi ri tā 'dī'bée 'o nī. Īmi Ētēpi 'bū gé rī nī ngā ĩmi ní lēé rī pi ārevú céré gí. ³³ Drīdrī nī, lē ĩmi 'bāki ēsī céré rizú mālūngā Múngú vé rī vé ēzī ngazú, lē ĩmi 'okí tā píri, ngā ĩmi ní lēé rī pi, Múngú ri ícō sē ĩmi ní rā. ³⁴ Lē ĩmi rikí ĩmi ūšūpī drāá tā drū vé rī sī ku, tā drū vé rī, ĩri 'i nga drū. Ū'dú ālu ālu ri ívé īzāngā be.

7

*Ā líki 'bā āzi vé tā ūnjí ku
(Lúkā 6:37-38, 41-42)*

¹ "Ā líki 'bā āzi vé tā 'yozú kīnī ĩri ūnjí ku, Múngú ā lī ri mivé tā ūnjí ku. ² Ā'diātāsīyā ĩmi líki dō 'bā urukō'bée vé tā 'yozú kīnī kōpi ūnjí, Múngú ri kpā ĩmivé tā lī ūnjí, sū ĩmi ní kōpivé tā līj 'yoó kīnī kōpi ūnjí rī tñi. Tā ĩmi ní 'oó 'bā urukō'bée ní rī, Múngú ri kpā 'o ĩmi ní sū ĩmi ní 'oó kōpi ní rī tñi.

³ "Mi ngā mādānā 'deēpi mí ógúpī mī gé rī ndre rá píri, 'bo ngā 'deēpi mí mī gé usegúgú 'dīri, 'í ndre ku āsī? ⁴ Mi ícō 'yo 'í lē ngā mādānā 'deēpi mí ógúpī mī gé 'dīri ĩpēé rá, 'bo mí ícō ngā usegúgú 'deēpi mí mī gé 'dīri ĩpēé ku āsī? ⁵ Mi 'bā mí 'bāāpi kú tā be píri 'dīri, lē mī ĩpēé ngā usegúgú 'deēpi mí mī gé 'dīri ūgbáale, mī ndre ri āngú uletere, mí íbí ri ngā mādānā 'deēpi mí ógúpī mī gé 'dīri ĩpēé ndō.

⁶ "Ngá múké í ní lēé sēé Múngú ní rī, ā sēki 'bā adri'bée sū ūcógú tñi rī pi ní ku. Māyākā ógú'bā ógúgú ājē be āmbúgú í ní zīj pālī rī pi,* ā sēki 'bā adri'bée sū ĩgā tñi rī pi ní ku, ĩmi sēki dō 'bā sū 'dī'bée tñi rī pi ní, kōpi utu ĩnī pá sī, kōpi gō ĩmi nya drī ni gé kpāá.

* 7:6 7:6 Māyākā ógú'bā ógúgú ājē be āmbúgú í ní zīj pālī rī pi: Pālī indré sū irā ógúpī ógúgú ūnyī be ājē be āmbúgú rī tñi. Títirikó ri kōpi údé ní ívé kókó'bō agā.

*'Í zī, 'í ndā, 'í ga kēētī rī
(Lúkā 11:9-13)*

⁷ "Īmi zīkí, ĩ sē ĩmi ní rá, ĩmi ndāki, ĩmi ĩsú rá, ĩmi gaki kēētī rī, ĩ zī ĩmi ní rá. ⁸ 'Bā rī zī dō ngā, ĩ sē ĩri ní rá. 'Bā rī ndā dō ngā, ĩri ĩsú rá. 'Bā rī ga dō kēētī rī, ĩ zī ĩri ní rá.

⁹ "Īmi āsámvú gé 'dīgé, mivé mvānā zī dō pánga mí tē gé, mí nyo ícō ĩri ní irā sē áyu rá? ¹⁰ Dōku zī dō 'bī, mí ícō ĩri ní ĩnī sē áyu rá? ¹¹ Īmi 'bā adri'bée ūnjikānyā be 'dī'bée, ĩmi dō ícō ngā múké sē ĩmivé anjīnā rī pi ní fēfē rú rá píri, kúru ĩmi Ētēpi 'bū gé rī ícō nyo ngā múké sēé fēfē rú 'bā ngā zī'bā 'í vúgá rī pi ní ku? ¹² Lē ĩmi 'okí 'bā rī pi múké, sū ĩmi ní lēé 'bā rī pi ā 'okí ĩmi múké rī tñi. Tājimbī Mósé vé rī, āzini tā nēbī rī pi ní sū rī vé íffī adriipi 'dī.

*Kēētī mādānā rī
(Lúkā 13:24)*

¹³ "Lē ĩmi fiki kēētī mādānā rī agāsī. Ā'diātāsīyā kēētī ēpi rī, āzini létī ēpi rī, ĩri 'bā rī jī fi drāngará agā, 'bā kárakarā pi fi mužú 'a ní gé sī nī. ¹⁴ 'Bo kēētī mādānā rī, āzini létī ure rī, 'bā rī mū ānī idringará ĩsú, 'bā kīnikiniñā ní pi 'yēnā fi idri rī ĩsú nī.

*Ī peṭi rī nī ámá ĩrivé ū'a sī
(Lúkā 6:43-45)*

¹⁵ "Lē ĩmi adriki mī be kowu nēbī ūnjó rú 'dī'bée sī. Kōpi rī í 'bā adri sū kābīlō idrikidri rī tñi, 'bo ēsī gélési, kōpi indrekí sū ārākīla āngú ūndīpi kpélékpélé rī tñi. ¹⁶ Mi kōpi ní ámá tā kōpi ní 'oó rī sī, sū mí ní peṭi rī pi nī ámá ívé ū'a sī rī tñi. 'Bā rī pi nyo ícō ū'a vīnyō vé rī, dōku figī vé rī ūti peṭi ūécúkécé be rī sígé rá? ¹⁷ Peṭi múké rī, ū'a ní ri adri múké, 'bo peṭi ūnjí rī, ū'a ní ri adri ūnjí. ¹⁸ Peṭi múké rī ícō 'aá ū'a be ūnjí ku, āzini peṭi ūnjí rī ícō 'aá ū'a be múké ku. ¹⁹ Peṭi 'aāpi múké ku rī, ĩ ĩri ga í'dé vūgá, í 'du 'be áci agā. ²⁰ Ī peṭi rī nī ámá ū'a ĩrivé rī sī, kúru í 'bā ūnjó rú rī pi ní ámá tā kōpi ní 'oó rī sī.

*Yēsū gā 'bā ívé tā 'du'bā nga'bá ku rī pi
sī*

(Lúkā 13:26-27)

²¹ "Bā ri'bā ma zī'bā tī sī 'Úpi, Úpi,' 'dī'bée āsámvú gé, urukō'bée ícókí fī mālūngā 'bū vé rī agā ku, 'yēnā 'bā ri'bā tā má Ētēpi 'bū gé rī ní lēé ā 'dukí ngāá rī 'du'bā nga'bā rá rī pi ícō fi 'bū gé 'dāá nī. ²² Ū'dú í ní ímúzú tā lízú 'dāri sī, 'bā kárakarā pi ma zī, 'Úpi, Úpi, 'bā ūlúkí nyo ū'dúkó múké rī mí rú sī kuyé? Āzini 'bā údrókí nyo indri ūnjí rī pi mí rú sī kuyé? Āzini 'bā 'okí nyo tā āyāzú āyāyā ní ūkpō

mívé rī sī kuyé?' 23 Kúru ma ímú 'yo kôpi ní, 'Á nī ími kuyé. Ími 'bá tā 'o'bá ünjí 'dī'bée, ími děkí ími 'diísí rá!'

'Bá írī jó sī'bá rī pi (Lúkã 6:47-49)

24 "'Bá tā mávé rī yīpi rá, āzini tā ni 'duúpi ngaápi rá rī, adri sū 'bá úmí be, jó sīpi ndúú ní 'ā'bāapi úkpó úkpó írá sī rī tīnī. 25 Yīgō 'dī āmbúgú, yī tī jō rī ímülúú, úlí vī jō rī, 'bo jō rī ári kuyé, 'ā'diātāsīyā sī jō rī úkpó úkpó. 26 'Bá tā má ní ímbá rī yīpi ku, āzini tā ni 'duúpi ngaápi ku rī, adri sū 'bá azakaza rú, jó sīpi cinyáfā agá rī tīnī. 27 Yīgō 'dī āmbúgú, yī tī jō rī ímülúú, úlí vī jō rī, jō rī ári rüyü vügá."

28 Yēsū kā átángá rī átá deḡ gi, 'bá bītrīká rī pi āyáki āyāyā tā íri ní ímbá 'dīri sī, 29 'ā'diātāsīyā Yēsū ímbá tā rī úkpō be, ímbá tā rī sū 'bá Mósē vé tājmbī ímbá'ba rī pi ní ímbá rī tīnī kuyé.

8

Yēsū idrí ágó úfú ní nyaá rī (Mārākō 1:40-45; Lúkã 5:12-16)

1 Yēsū kā isī írá drīgé 'daási vügá nõó, 'bá bītrīká 'dekí mužú vūdrī ni gé sī. 2 Ágó āzi úfú* ní nyaá ní ímú kūmūci útīī Yēsū endreṭṭi gé, íri ní 'yozú kīnī, "Úpí, mí 'ā'yī dō rá, mí ídrí ma."

3 Yēsū ní 'i drī suzú ágó rī ā rú'ba úlózú, íri ní 'yozú kīnī, "Má 'ā'yī rá, lē mī rú'ba ā adri ule." Koro úfú rī ní dežú ágó rī ā rú'ba gá sī. 4 Kúru Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Lē mī lū tā 'dīri 'bá āzi ní ku. 'Í mu mí 'i'daá átálágú rī endreṭṭi gé, 'i 'yo íri ní mí rú'ba ícá múké gi. Kúru 'i jī fēfē sēé átálágú† rī ní, sū tājmbī Mósē‡ ní sēé rī tīnī, 'bá rī pi ā nīkí rí 'yozú kīnī mí rú'ba ícá múké gi."

Yēsū idrí ūgalaku rī vé átí'ba (Lúkã 7:1-10; Yūwání 4:43-54)

5 Yēsū kā fīi Kāpārānāúmā gá 'daá, ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī§ ní ímúžú Yēsū vügá nõó, íri ní Yēsū rī mázú drī írī sī. 6 Íri ní 'yozú kīnī, "Úpí, mávé átí'ba la kú gbóló drīgé, ícō éć tuú 'bá ku, íri rī ížāngá nya ambamba."

7 Yēsū ní 'yozú íri ní kīnī, "Ma mu íri idrí rá."

8 Ūgalaku rī ní 'yozú kīnī, "Úpí, má ícō mí 'ā'yī mužú mávé āngá 'daá ku. Mí átá átángá rī nõgó, mávé átí'ba rī ícō ídrí rá. 9 Ūgalaku ambugu ní pi anigé má drīlē gá, ma āmbúgú āngáráwá rī pi drīgé, kôpi tā yī má tī gé. Ma ícō 'yo ālu ní ní, "Í mu," íri ícō mu rē. Ma ícō 'yo āzini ní, "Mí ímú," íri ímú rá, Ma ícō 'yo mávé átí'ba ní, "Í 'du tā 'dīri ngaá," íri tā rī 'du nga rá."

10 Yēsū kā tā 'dīri yīī, sē íri ní āyāngára, íri ní 'yozú 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ní kīnī, "Ádarú á lē lūú ími ní 'dīni, Ísērélē rī pi āsámvú gé, 'bá āzi má ní íšú é'yīngará be ágó nõri vé rī tīnī 'daāyo. 11 Á 'yo mí ní 'dīni, 'bá kárakará pi íbī íngá ūtī ní ífūngará gálēsī, āzini ūtī ní 'dengára gálēsī, kôpi ímú 'i úmú ūmū nya Ābūrāmā pi be, Ísáká pi be Yókóbū pi be, mālūngā 'bū vé rī agá. 12 'Bo Yāhūdī Múngú rī é'yī'ba kuyé rī pi, 'i ímú kôpi dro fū mālūngā Múngú vé rī agásí āmvé, kôpi mu adri vūrā bīpi nīpi cīcī rī agá, kôpi ímú ngo, āzini sīkányá ci áci rī vé fingará 'i rú'ba gá rī sī."

13 Kúru Yēsū ní 'yozú ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī ní kīnī, "'Í mvi gōó 'bētī, sū mí ní é'yīī 'yozú kīnī, átí'ba mívé rī ídrí rá rī tīnī, átí'ba rī ídrí gí." Āngáráwá rī pi vé āmbúgú rī ca mužú íšú ívé átí'ba rī ídrí gí, ídrí sá Yēsū ní 'yoó 'dāri gé.

Yēsū idrí 'bá kárakará (Mārākō 1:29-34; Lúkã 4:38-41)

14 Yēsū kā fīi Pétēro vé jó agá 'daá, íšú Pétēro ídrēpī la kú gbóló drīgé, rú'ba ní ko gbírílí. 15 Yēsū ní ūkú rī é drī ružú, drā rī ní dežú ūkú rī rú'ba gá sī. Kúru íri ní íngázú uru, íri ní ínyá á'dízú sēžú Yēsū ní.

16 Ūndrēḡá 'dāri sī, íjīkí 'bá kárakará índri ūnī be ní pi ímú Yēsū vügá nõó, Yēsū kā átá, índri ūnī rī pi fūkí 'bá 'dī'bée drīgé sī rá. Yēsū idrí 'bá drā be rī pi ārēvú céré.

17 Tā ótū Múngú ní eziī, nēbī Ísáyā ní 'yoó rī nga 'i fūú tī ní gé gi kīnī, "Sē 'bavé drā de 'bá rú'ba gá sī gi, āzini 'du drā de'ba ku rī pi 'bá rú'ba gá sī gi."

Yēsū ā pámvú ūbīngará tā ni mbamba (Lúkã 9:57-62)

18 Yēsū kā ndrēé 'bá kárakará trakí 'i gārā kūrū, íri ní 'yozú kīnī, lē 'bá zokí yīī

* 8:2 8:2 Úfú: Tājmbī Mósē vé rī kīnī, 'bá úfú ní nyaá rī, íri āzāvú rú, 'ā'yīkí íri adrii 'bá Ísērélē vé rī pi āsámvú gé ku. Drā úfú vé rī de dō rú'ba ní gé sī gi, lē ā mu 'i 'daá átálágú rī endreṭṭi gé, átálágú rī íri ndre, íri 'yo drā rī de rú'ba ní gé sī gi. † 8:4 8:4 Átálágú: 'Bá Ísērélē vé rī pi āsámvú gé, 'yēḡá átálágú rī rōbōḡō zā Jó Múngú vé rī agá 'daá ní. Atala rī pi rī ífū úyú Léví vé rī agá. ‡ 8:4 8:4 Mósē: Yōsēpá kā drāá gi, 'bāgú Ējēpétó vé rī 'bá anjī Ísērélē vé rī pi éžī ngaá tūḡērī rú caá ílí mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē rī ípēžú ímúžú anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringárá tūḡērī rú rī agásí. Múngú sē tājmbī rī Mósē ní, á lū anjī Ísērélē vé rī pi ní, sēžú 'i ní tājmbī rī zīžú tājmbī Mósē vé ní ānī. † 8:4 Mósē rī íšú ākūdē ílí rī ca élifū ālu mūdūrūlū sū (1,400), íšú ākūdē tīkí drī Yēsū rī kuyé. † 8:4 8:4 Wūngára 2-24. § 8:5 8:5 Ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī: Íri āngáráwá mūdūrūlū ālu rī pi é drī koópi ní. 8:17 8:17 Ísáyá 53:4

bälälä rī mužú álé 'dää. ¹⁹ Kúru 'bá riipi táimbj Mósē vé rī imbápi rī ní imúzu Yēsū vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kīnī, “Imbápi, ma 'de mužú mí vúgá sī ĩndī vūrā mí ní lēzu mužú rī gé 'dää.”

²⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Úfá pi 'bú be rizú lazú áni, árinjá unga 'bá uru sī rī pi ívé jó be, 'bo ma 'Bá Mvā 'i,* vūrā má ní mǎ drī suzú adrizú ní 'dāayo.”

²¹ 'Bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpi, mǎ mu drī má étépi rī sīj ūgbále kǎ.”

²² 'Bo Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí imú má pámvú ūbī, 'í ku 'bá ūdrǎ' 'bá gí rī pi ā sīkí ívé 'bá ūdrǎ' 'bá gí rī pi.”†

*Yēsū uga ūlī vīpi ūkpō be rī
(Mārākō 4:35-41; Lúkā 8:22-25)*

²³ Kúru Yēsū pi ní tuzú kúlúmgbá agá ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi be. ²⁴ Koro ūlī ní ingázú vjzú ūkpō be, sē yīj rī úvá ngüyá ngüyá, lē tīj kúlúmgbá rī agá. 'Bo ĩşū áküdē Yēsū rī ú'dú ko. ²⁵ ĩrivé 'bá ĩri āpámvú ūbī' 'bá rī pi ní ĩri aruzú ú'dú gélesī, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpi, 'bá rī tī yīj ā ndúgē, 'í pa 'bá fō!”

²⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní adrizú ūrī sī rī ā'di? ĩmivé ē'yīngará mǎdǎnjá.” Kúru ĩri ní ngazú uru sī, ĩri ní átázú ūkpō be kīnī, ūlī vīpi ūkpō be 'dirī, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá 'dirī ā tu pá, ūlī vīpi rī, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá rī gō pá tuú rá!

²⁷ Ágō kúlúmgbá agá rī pi āyākí tā 'dirī sī āyāyā, kōpi ní zizú kīnī, “Ágō ūlī vīpi ūkpō be 'dirī ugaápi, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá 'dirī ugaápi pá tuupi 'dirī 'bá ingóni ní?”

*Yēsū idrī 'bá ĩrī ĩndrī ūnjī be ni pi
(Mārākō 5:1-20; Lúkā 8:26-39)*

²⁸ Yēsū kǎ yīj bälälä rī zoó caá āngū Gērásā vé rī gé 'dää, āgō ĩrī ĩndrī ūnjī be ni pi ri adri 'būrēdrī rī pi āsámvú gé 'dää, kōpi ní imúzu Yēsū vúgá nõó. Kōpi ōjógó ōjógó, 'bá āzi ícō elīj lētī 'dāri gé sī ku. ²⁹ Ágō 'dī' 'bée ní trezú ú'dúkō be uru 'dāá kīnī, “Yēsū Mvā Múngú vé rī, ngá mí ní lēé 'bá vúgá rī ā'di? Mí imú 'bá ní ĩzāngá sēé ĩşúzu sǎ ni ícō drī kuyé?”

³⁰ Vūrā 'dāri ĩ ri ĩgá úcé áni, āsámvú ní vū kōpi be kuyé. ³¹ ĩndrī ūnjī rī pi ní Yēsū rī mǎzú kīnī, “'Í lē dō 'bá droó fūū āmvé, 'í pē 'bá mužú úfī ĩgá rī pi agá.”

³² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ĩmi mužú!” ĩndrī ūnjī rī pi ní fízú āgō 'dī' 'bée rŭ' 'bá gá sī, mužú úfízú ĩgá rī pi agá, ĩgá rī pi ní

njuzú mužú ōngú sī āngū ūlupi ūlúlu rī gé 'dää, kōpi ní u'dezu ūdrǎzu yīj bälälä rī agá 'dää. ³³ 'Bá rī' 'bá ĩgá rī pi úcé' 'bá rī pi ní njuzú mužú kŭrŭ agá 'dää, kōpi ní mužú tā 'i ngaápi 'dirī ūluzú, āzini kōpi ní tā 'i ngaápi āgō ĩrī ĩndrī ūnjī be 'dī' 'bée rŭ' 'bá gá rī pi ūluzú. ³⁴ 'Bá kŭrŭ agá rī pi cére ngakí ĩfūū imú Yēsū vúgá nõó. Kōpi kǎ Yēsū rī ndree, kōpi mǎkí Yēsū rī kīnī, Yēsū ā fū ūvé āngū agásī 'dīisī rá.

9

*Yēsū idrī ágó pá be 'bēlé' 'bēle ni
(Mārākō 2:1-12; Lúkā 5:17-26)*

¹ Yēsū ní tuzú kúlúmgbá agá, gō yīj bälälä rī zoó mužú álé kŭrŭ ĩri ní rizú adrizú rī agá 'dää. ² Ágō urukō' 'bée ní ágó pá be 'bēlé' 'bēle ni 'í'duzú pōrōşī sī ĩjizú Yēsū vúgá nõó. Yēsū kǎ kōpivé ē'yīngará nŭj ámá, ĩri ní 'yozú ágó pá be 'bēlé' 'bēle rī ní kīnī, “Mǎ mvā rī, mí adri ĩzāngá sī ku! Trŭkí mi mívé ūnjikǎnyā agásī gí.”

³ 'Bá Mósē vé táimbj imbá' 'bá rī pi ā urukō ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágō 'dirī ĩnjī Múngú rī ku! Ágō rī ūşŭ 'i Múngú 'i?”

⁴ Yēsū nŭj tā kōpi ní rīi ūşŭ rī rá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú tá ūnjī ūşŭzú ĩmī ēşj agá 'dīni rī ā'di? ⁵ Mǎ 'yo rī tā rī ingóni? Mǎ 'yo rī, 'Trŭkí mi mívé ūnjikǎnyā agásī gí 'dīni,' dōku mǎ 'yo, “'Í nga uru ēçç tuú? ⁶ 'Bo á lē lūū ĩmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvā 'i, má ūkpō be ūnjikǎnyā trŭzú vū drīgē nõgō” ĩri ní kúru 'yozú ágó pá be 'bēlé' 'bēle rī ní kīnī, “'Í nga uru, 'í 'du mívé pōrōşī, 'í mvi 'bētī.” ⁷ Ágō rī ní kúru ngazú uru, ĩri ní 'dezu mužú 'bētī. ⁸ 'Bá bŭtríkǎ rī pi kǎ tā 'dirī ndree, sēé kōpi ní ūrī, kōpi ngakí rīi Múngú ūkpō sēepi 'bá rī pi ní 'dirī ingú.

*Yēsū zī Mátayo ri
(Mārākō 2:13-17; Lúkā 5:27-32)*

⁹ Yēsū kǎ rīi 'deé mužú lētī gé sī, ĩri ní Mátayo rī ndreezú, úri kuú jó ĩ ní rizú mŭfēngá umbe jezú rī u'duzú 'bágú āmbúgú Rómā vé rī ní rī agá. Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí imú adrii 'bá má pámvú ūbīpi ní,” Mátayo ní koro ngazú uru, ĩri ní 'dezu mužú Yēsū vúgá sī.

¹⁰ Yēsū pi kǎ rīi ínáy ūndrēná vé rī nyaá Mátayo vé āngá 'dää, 'bá mŭfēngá umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi, 'bá rī' 'bá ūnjikǎnyā 'o' 'bá rī pi be, imúkí úri ínáy nyaá Yēsū pi be trŭj, āzini ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi be trŭj. ¹¹ Fārŭşī rī pi kǎ tā 'dirī ndree 'dīni, kōpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī

* 8:20 8:20 'Bá Mvā: Yēsū zī 'i 'Bá Mvā lüzú kīnī, 'i Kŭrísítō 'i, 'i mǎlŭngǎ rī ru mužú nyonyo. 'Í lē Dányelē 7:13-14.

† 8:22 8:22 'Í ku 'bá ūdrǎ' 'bá gí rī pi ā mužú ívé 'bá ūdrǎ' 'bá gí rī pi şingará gá: Yēsū 'yo tā 'dirī 'dīni ā'diātāsīyā ĩri muké 'bá rī ní Yēsū ā pámvú ūbüzú āndrŭ ndē ĩri ní tēzú cīngbá étépi ní drǎzu ūgbále.

pi zizú kīnī, “Ímivé 'bá riipi āngū ímbápi rī rī ínyá nya 'bá múfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi be, āzini 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi be trū ā'diātāsī?”

¹² Yēsū kā ta kōpivé 'dīri yījī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Bá drā ākó rī ndā 'bá ūjō sēēpi ní ku, 'bá drā be rī, ĩri 'bá ūjō sēēpi ní ndā nī ¹³ 'Bo ĩmi mukī tā ĩ ní sī 'dīri ā fifi ūnījī, 'Á lē ĩmī ēšī ā adri ĩdrikidri, adri 'yozú kīnī á lē ĩmi zākī má ní rōbōjō yā 'dīni kuyé.' Má ĩmū 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi zījī kuyé, má ĩmū 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi zījī.”

'Bá rī pi zīkī Yēsū ri ngá nyanya a'bingará ā tā sī

(Mārākō 2:18-22; Lúkā 5:33-39)

¹⁴ Ū'dú ālu, 'bá Yūwānī ā pámvū ūbī' 'bá rī pi ní ĩmúzá Yēsū rī zizú kīnī, “Bá Fārūšī rī pi be rī 'bá a'bi ngá nyanya sī rá pīrī, mívé 'bá mī pámvū ūbī' 'bá rī pi a'bikī ĩ ngá nyangará sī ku āsī?”

¹⁵ Yēsū ní ūjázú kōpi ní kīnī, “Kērégú ōmūrūgō rī vé rī dō drī ūmū ĩmū' 'bá ōmūrūgō rī jengará gá rī pi āsámvú gé anigé, ūmū rī pi nyo ícō adri ĩzāngā sī rá? Sā āzi rī ĩmū 'dī' 'dī, kádō ĩmū ōmūrūgō rī vé kērégú 'dujū kōpi āsámvú gé sī, kúru kōpi ĩmū ĩ a'bi ngá nyangará sī.

¹⁶ “Bōngó dēēpi gī rī, ícókī bōngó ú'dī ĩsīi vūrā āsīpi gī rī ícī ānī ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaāpi kú ĩrīkō rú gī rī, ícīkī dō ūlē ní ōzūjū bōngó ú'dī ní sī, ĩrī gō āsī muzú drīgélé, ūlē ní gō adri āmbúgú. ¹⁷ 'Bá āzi ícō vīnyō ĩ ní zoó ú'dī rú rī tōó lā'bu* ĩ ní ícī jūru rú ūkū ní agá ku. 'Bá rī tō dō vīnyō rī lā'bu ĩ ní ícī jūru rú ūkū ní agá, jūru rī āfī rá, ĩrī sē vīnyō rī dá vūgá. Lē ā tōkī vīnyō rī jūru ú'dī ní agá, ĩrī sē lā'bu rī ícō āfī ku, vīnyō rī ícō dáá vūgá ku.”

Yēsū ri ūkpō be 'bá ídrízú

(Mārākō 5:21-43; Lúkā 8:40-56)

¹⁸ Yēsū kā rīí átá, drīkoma āzi ní ĩmúzá kūmūcī ūfīzú Yēsū endretjī gé kīnī, “Mávé mvá ūkūnjā drā sá 'dīri sī gī. Mí ĩmū drī 'bāá drī ní gé, ē ídrī rī gōó ūzi.” ¹⁹ Yēsū pi ní 'dezu muzú vūdrījī ní gé sī ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi be.

²⁰ Sā 'dāri gé, ūkū āzi āri rī ēcī rī' 'bá ní gé sī caá ílī mudrījī drī ní ĩrī, ūkū rī ĩmū Yēsū ā ūgórō gálēsī, ĩrī ní Yēsū vé bōngó akoó rīkū rī ē tī ūlózú. ²¹ Ūšū 'í ēšjī agá 'dālē kīnī, “Má ūlō dō Yēsū vé bōngó akoóko rī ē tī, ma ícō ídrī rá.”

²² Yēsū ní 'i ūjázú ĩrī ndrezú, Yēsū ní 'yozú kīnī, “Mvá ūkūnjā 'dīri, mí adri ĩzāngā sī ku, mívé ē'yīngará sē mí ídrī gī.”

Sānjā 'dāri gé, āri rī vé ēcīngará gō pá tuú rá.

²³ Yēsū kā fīi drīkoma rī vé jó agá 'dáá, kā yījī 'bá bītrīkā rī pi rī ērī co āvū rī ngozú, ²⁴ ĩrī ní 'yozú kīnī, “Ímī fūkī āmvé, mvá ūkūnjā rī drā kuyé, ĩrī rī ū'dú ko.” 'Bo kōpi rīkī guugū tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sī. ²⁵ Yēsū kā 'bá kárákará rī pi pēē fūu muzú āmvé 'dáá gī, ĩrī ní fīzú muzú jó agá 'dáá, ĩrī ní mvá ūkūnjā rī ē drī ruzú, mvá ūkūnjā rī ní ingázú uru. ²⁶ Tā 'dīri ayi muzú kūrjū 'dāri agāsī céré.

Yēsū ídrī 'bá ĩrī mī be ēšī' 'bá gī ní pi

²⁷ Yēsū kā ngaá muzú, 'bá ĩrī mī be ēšī' 'bá gī ní pi 'deki mujū Yēsū vúgá sī, kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, “Dāwūđī ā Mvá rī, † 'i ndre ĩzāngā 'bávé rī fō!”

²⁸ Yēsū kā fīi muzú jó agá 'dáá, 'bá mī be ēšī' 'bá gī rī pi ní fīzú muzú Yēsū vúgá 'dáá, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Ímī ē'yīkī 'yozú kīnī ma ícō ĩmī mī zī rá 'dīni rá?”

Kōpi ní ūjázú kīnī, “Úpī, 'bá ē'yīkī rá, mī 'bá mī zī rá.”

²⁹ Kúru Yēsū ní kōpi ē mī ūlózú ālu ālu céré, ĩrī ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ímī ní ē'yījī gī rī sī, ma ĩmi ídrī rá.” ³⁰ Koro kōpi ē mī ní 'i zizú āngū ndrezú. Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmī ūlúkī tā 'dīri 'bá āzi ní ku.” ³¹ Kōpi ní 'dezu muzú, 'bo kōpi gókī tā rī ūlúu muzú kūrjū rī agāsī céré.

Yēsū ídrī ágó átapi ku ní

³² Yēsū pi kā rīí 'deé muzú ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi be, 'bá urukō ní ágó āzi índrī ūnjī be átapi ku ní ĩjīzú Yēsū vúgá nōó. ³³ Yēsū ní índrī ūnjī rī drozú fūzú ágó rī drīgé sī, ágó ándúrū átapi ku rī ní 'i' dózú átázú. 'Bá bītrīkā rī pi āyākī tā 'dīri sī āyāyā, kōpi ní 'yozú kīnī, “Tā āzi nga drī 'i āngū ĩsērélé vé rī agá sū 'dīri tīnjī kuyé!”

³⁴ 'Bo Fārūšī rī pi ní 'yozú kīnī, “Ágó 'dīri rī índrī ūnjī rī pi ūdrō ūkpō āmbúgú índrī ūnjī rī pi vé rī sī.”

Yēsū 'bá ēšjī múké 'bá rī pi ní

³⁵ Yēsū ní ēcīzú kūrjū rī agāsī, āzini gúrjū rī pi agāsī, 'bá rī pi ímbá Jó Múngú rī Zizú rī pi agāsī, rī ū'dúkō múké mālungā vé rī ā tā ūlúu, rī 'bá drā be āndīandī rī pi ídrī muzú. ³⁶ Yēsū kā 'bá bītrīkā rī pi ndree, sē ĩrī ní ĩzāngā, ā'diātāsīyā ĩzāngā kōpivé rī aga rá, 'bá āzi kōpi ē ĩzā kōopi ní 'dāáyo, kōpi índrēkī sū kábīlō 'bá úcépi ní ní adrii 'dāáyo rī tīnjī. ³⁷ ĩrī ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, “Ānyāngā rī ka ambamba, 'bo 'bá ānyāngā rī ĩkūnā' 'bá

9:13 9:13 Ōsēyā 6:6 * **9:17** 9:17 Lā'bu: Yāhūđī rī pi vé mērē gá, kōpi rī lā'bu ícī jūru rú vīnyō tōzú. Tā Yēsū ní ímbá 'dīri ĩrī vīnyō ú'dī rī vé tā 'i'da, āzini jūru ūkū rī, ĩrī tājmbī Mósé vé rī 'i'da. † **9:27** 9:27 Dāwūđī ā Mvá rī: Múngú ēzī kīnī, Kúrīstō rī ūmvúlēsī ĩmū ĩfū úyú 'bāgū Dāwūđī vé rī agá. † lā 1 Sāmúélē 16:1-13; Sāwúmā 132:11-12. ‡ **9:37** 9:37 'Bá ānyāngā rī ĩkūnā' 'bá rī pi gārū: Tā 'dīri vé ífífi 'dīni, 'bá lē 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá rī pi kárákará, 'bo 'bá ū'dúkō múké rī ūlū' 'bá rī pi gārū.

rī pi gārú.”[‡] 38 Lē ĩmi zíkí Úpí ómuvú 'dĭpa rī, ā pē rī 'bá rī pi muų ívé ómuvú agá 'dāá ānyāngā rī ĩkūnāá.

10

Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū muđrĭ đrĭ ni ĩrĭ rī pi

(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)

1 Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbĭ' 'bá muđrĭ đrĭ ni ĩrĭ rī pi zĭzú, sē kōpi ní ūkpō ĩndrĭ ūnjĭ rī pi údrózú, āzini 'bá drā be āndĭāndĭ rī pi ídrízú.

2 Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi* vé rú pi 'dĭ, 'bá đrĭđrĭ rī, Sĭmōnā 'i, ĩrĭvé rú āzi Pétērō 'i, āzi rī Pétērō éđrĭpĭ Āndērēyā 'i, Yōkóbū Zēbēdáyō mvōpĭ 'i, Yōkóbū éđrĭpĭ Yūwānĭ 'i, 3 Pilípū 'i, Bātĭlĭmáyō 'i, Tómā 'i, Mātáyo rī, Mātáyo rī 'bá mŭfēngā umbe jezú rī u'đupĭ ni, Yōkóbū Āláfáyō mvōpĭ 'i, Tādáyō 'i, 4 Sĭmōnā éšĭ 'bāāpĭ 'bá ívé rī pi ē ĩsúkĭ rī đrĭwālā rī 'i, āzini Yŭdā ĩsĭkārĭyótā gōōpi Yēsū ā ūlĭ 'beēpi rī 'i.

Yēsū ĩmbá ívé 'bá áyúāyū muđrĭ đrĭ ni ĩrĭ rī pi

(Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)

5 Yēsū ní 'bá muđrĭ đrĭ ni ĩrĭ 'dĭ' bée pēzú muųú, ĩrĭ ní ēzĭzú kōpi ní kĭnĭ, “Lē ĩmi muųkĭ 'bá adri' 'bá Yāhŭđĭ rú ku rī pi āsámuvú gé 'dāá ku, dōku lē ĩmi fĭkĭ kŭrŭ 'bá Sāmārĭyā vé rī pi ní adrizú rī agá 'dāá ku. 6 ĩmi muųkĭ ĩsērélē adri' 'bá sŭ kābĭlō āvĭ' 'bá gĭ rī pi tĭnjĭ rī pi vŭgá. 7 ĩmi cakĭ dō gĭ, ĩmi ūlŭkĭ kōpi ní kĭnĭ, 'Mālŭngā 'bŭ vé rī ícá ĩnyĭnā gĭ. 8 ĩmi ídrĭkĭ 'bá drā be rī pi, ĩmi ĩngakĭ 'bá ūđrā' 'bá gĭ rī pi gōó ídrĭ rú, ĩmi ídrĭkĭ 'bá ūfŭ ní nŭyāá rī pi, ĩmi údrókĭ ĩndrĭ ūnjĭ rī pi. Á sē ĩmi ní ūkpō 'đĭrĭ kána, 'bo lē ĩmi kokĭ kpá 'bá rī pi ē ĩzā kána. 9 Ā 'đukĭ mŭfēngā ĭĭjĭ muųú ĩndĭ ku. 10 ĩmi kádō muų ēĉĭ rĭ gé 'dāá, ā 'đukĭ ĭŭrú muųú ĩndĭ ku, dōku ā 'đukĭ bōngó āzi āndō rú muųú ĩndĭ ku, dōku ā 'đukĭ ngá pá gá ni pi muųú ĩndĭ ku, dōku ā 'đukĭ túré muųú ĩndĭ ku, ā'điātāsĭyā 'bá ēzĭ ngā' 'bá rī pi, lē ā sēkĭ kōpi ní ngá nyanya.

11 “Kŭrŭ ĩmi ní caá 'a ni gé rĭ, āzini gŭrŭ ĩmi ní caá 'a ni gé rĭ, lē ĩmi ndākĭ 'bá múké ni ĩsŭ vŭrā 'dāri agá, ĩmi adriki ĩrĭvé āngá 'dāá, cĭngbá ĩmi ní ngazú muųú rĭ gé. 12 ĩmi fĭkĭ dō caá 'bĕtĭ 'dāri agá, ĩmi sēkĭ módó 'bá 'bĕtĭ 'dāri āsámuvú gé rĭ pi ní. 13 'Bá 'bĕtĭ 'dāri āsámuvú gé rĭ pi é'yĭkĭ

dō ĩmi rá, ĩmi sēkĭ kōpi ní tākĭrĭ, dō 'bá 'bĕtĭ 'dāri āsámuvú gé rĭ pi gākĭ ĩmi é'yĭgá sĭ, ā sēkĭ kōpi ní tākĭrĭ ku. 14 'Bá rĭ é'yĭ dō ĩmi kuyé, dōku gā dō ĩmivé tā yĭgá sĭ, ĩmi kádō ĩfŭú 'bĕtĭ 'dāri agásĭ, dōku kŭrŭ 'dāri agásĭ, lē ĩmi wekĭ nyōókŭ ĩmi pá ágélé gá rĭ kú 'đĭgē.[†] 15 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĭni, ũ'đŭ ĩ ní ĩmŭzú tā ĭzŭ rĭ gé, kŭrŭ Sódómō vé rĭ, āzini Gōmórā vé rĭ,[‡] ĩ tā ĭ kōpi đrĭgé mādā, 'bo ĩ ĩmŭ tā ĭ kŭrŭ 'dāri đrĭgé aga rá.

Īzāngā rĭ ĩmŭ 'dĭ' đĭ

(Mārākō 13:9-13; Lúkā 21:12-17)

16 “Ma ĩmi pē muųú sŭ ĩ ní kābĭlō pēé ārākĭlā rĭ pi āsámuvú gé rĭ tĭnjĭ, kŭrŭ lē ĩmi adriki ūmĭ be sŭ ĩnjĭ vé rĭ tĭnjĭ, āzini ĩmi adriki tā be pĭrĭ sŭ āmāmŭ tĭnjĭ. 17 'Bo ĩmi ndrekĭ múké! 'Bá rĭ pi ĩmŭ ĩmi urŭ ĭjĭ tō 'bá tā ĭ' 'bá rĭ pi endrĕtĭ gé rá, kōpi ĩmi ũgbā ívé Jó Mŭngú rĭ Zĭzŭ rĭ pi agá 'dāá rá. 18 ĩmi ní rĭi má pámvú ūbĭ rĭ sĭ, ĩ ĩmŭ ĩmi ĭjĭ tō gávānā endrĕtĭ gé, āzini 'bāgŭ rĭ pi endrĕtĭ gé, ĩrĭ sē ĩmi ũ'đŭkō múké rĭ ūlŭ ānĭ kōpi ní, āzini 'bá adri' 'bá Yāhŭđĭ rú ku rĭ pi ní. 19 'Bo kōpi ruĭkĭ dō ĩmi gĭ, lē ĩmi rikĭ ũsŭŭ 'yozú kĭnĭ ĩmi átā ĩngónĭ yā 'dĭni ku, ā'điātāsĭyā tā ĩmi ní lēé átā sá 'dāri gé rĭ, ĩndrĭ Uleterē rĭ ūlŭ ĩmi ní nĭ. 20 ĩmi átākĭ tā rĭ ní ku, tā ĩmi ní lēé átā rĭ, ĩndrĭ ĩmi Ētēpĭ Mŭngú vé rĭ átā ĩmi ní nĭ.

21 “Ēđrĭpĭ rĭ ĩmŭ éđrĭpĭ ā ūlĭ 'be, ĩrĭ éđrĭpĭ rĭ sē 'đĭ drā rá. Ētēpĭ rĭ ĩmŭ ívé anĭjnā rĭ pi ā ūlĭ 'be, ĩrĭ kōpi sē ũ'đĭ ūđrā rá, anĭjnā rĭ pi ĩmŭ ufu ku ari' 'ba rú, kōpi 'bá ĩ tĭ' 'bá rĭ pi sē ũ'đĭ ūđrā rá. 22 'Bá rĭ pi céré ĩmŭ ĩmi gā sĭ mā tā sĭ, 'bo 'bá pá tuúpi tĭtĭ ívé é'yĭngará agá cĭngbá ũđŭ gé rĭ, Mŭngú rĭ ĩmŭ ĩrĭ pa rá. 23 'Bá rĭ pi 'okĭ dō ĩmi ūnjĭ kŭrŭ āzi agá, ĩmi āpākĭ muųú kŭrŭ āzi agá. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, ma 'Bá Mvā 'i, má ní đrĭ ícázú kuyé rĭ gé, ĩmi ícókĭ ēĉĭ kŭrŭ ĩsērélē vé rĭ pi agásĭ céré ku.

24 “Bá ĩ ní rĭi ĩmbá rĭ ícō 'bá 'i ĩmbāpi rĭ ndēé tā sĭ ku, átĭ' 'bá ícō céri 'bá 'i ní rĭi ēzĭ ngāá vŭ ní gé rĭ đrĭgé āmbúgŭ rú ku. 25 Lē 'bá ĩ ní rĭi ĩmbá rĭ ā adri sŭ 'bá rĭipi 'i ĩmbāpi rĭ tĭnjĭ, lē átĭ' 'bá rĭ ā adri sŭ ívé āmbúgŭ tĭnjĭ. Ma adriipi jó 'dĭpa nōrĭ, 'bá rĭ pi dō rĭ ma zĭ Bēlēzēbŭlā,[§] ĩmi 'bá adri' bée mávé jó āsámuvú gé nō' bée, kōpi ĩmŭ rŭ ūnjĭ 'da ĩmi rŭ' 'bá gá rá!

Lē ĩmi adriki ũrĭ sĭ ku (Lúkā 12:2-7)

* 10:2 10:2 'Bá áyúāyŭ rĭ pi: 'Bá áyúāyŭ rĭ pi, Yēsŭ sē kōpi ní ūkpō, rĭ kōpi pēé muųú 'bá rĭ pi ĩmbá, ĩndrĭ ūnjĭ rĭ pi údrō, āzini tā āyāzŭ āyāyā ni pi 'oó. † 10:14 10:14 Lē ĩmi wekĭ nyōókŭ ĩmi pá ágélé gá rĭ kú 'đĭgē: Yāhŭđĭ rĭ pi rĭ nyōókŭ we ĩ pá gá sĭ 'bá ĩ é'yĭ' 'bá kuyé rĭ pi ní, ĭzŭzŭ kĭnĭ kōpi ā ve 'bá ĩ é'yĭ' 'bá kuyé 'dĭ' bée ní gĭ, ĩrĭ kpá ĭŭ 'yozú kĭnĭ Mŭngú rĭ tā ĭ' 'bá ĩ é'yĭ' 'bá kuyé rĭ pi đrĭgé. ‡ 10:15 10:15 Sódómō āzini Gōmórā: Mŭngú iza kŭrŭ 'dĭ' bée ūnjĭkānyā 'bá kŭrŭ 'dĭ' bée agá rĭ pi ní 'oó rĭ sĭ lókĭ Ābŭrāmā vé rĭ gé. † ĩ lē 'i lē ĩ' dōngará 18:20-19:28. § 10:25 10:25 Bēlēzēbŭlā: Bēlēzēbŭlā vé rŭ āzi rĭ Sātánā 'i, ĩrĭ ādrōko, ĩrĭ āmbúgŭ ĩndrĭ ūnjĭ rĭ pi đrĭgé.

26 “Bo lē ĩmi adriki ‘bá ‘dī’bée sī ũrī sī ku. Ngá āzi ícópí ‘i zǔŭpí, ‘i i’daápi ámvé ku ní ‘dǎáyo, dōku ngá āzi ‘i zǔŭpí i ní ícó nǐj ku ní ‘dǎáyo. 27 Tǎ má ní ũlúú ĩmi ní kírí nōri, lē ĩmi jǐkí muŷú ũlúú ‘bá rǐ pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ũyōkōyō sī nōri, ĩmi muŷí áyú ‘bá rǐ pi ní ũ’đúkó be uru ‘dǎá. 28 Lē ĩmi rukí ‘bá rǐ ‘bá ángŭ ú’đí’bá rǐ pi ku, kōpi ícókí índrǐ rǐ ‘đij drǎá ku. Lē ĩmi rukí ‘yéná Múngú índrǐ rǐ sēepi fiipi áci agá, ázini ru’bá rǐ sēepi fiipi áci vezú áni ũđú ákó rǐ agá rǐ áyu. 29 Áriṅá mǎdǎ mǎdǎ ĩrǐ ĩ ‘yéná uzǐ muféngá á fi álu. ‘Bo álu ní ícó drǎá ku, ĩmi Étépí á’yí dō tǎ ní ní kǎ, ĩri íbǐ drǎ ndó. 30 Múngú lá drǐ ‘bǐ ĩmi drǐgé rǐ pi cére gí. 31 Lē ĩmi adriki ũrǐ sǐ ku, ĩmivé tǎ ndé áriṅá kárakarǎ rǐ pi vé rǐ rá.

‘Bá Kúrísító rǐ á’yǐpi dōku gǎapi ‘bá rǐ pi endreṭi gé rǐ (Lúkǎ 12:8-9)

32 “Bá rǐ á’yí dō ma rá ‘bá rǐ pi endreṭi gé, ‘yo dō ‘í á’yí ma gí, ma kpá ĩri á’yí má Étépí ‘bǔ gé ‘dǎlé rǐ endreṭi gé rá. 33 ‘Bá rǐ gǎ dō ma sǐ vǔ drǐgé nōgó, ma kpá ĩri gǎ sǐ má Étépí endreṭi gé ‘bǔ gé ‘dǎlé.

Yēsú vé tǎ ĩjǐ acongárá (Lúkǎ 12:51-53; 14:26-27)

34 “ĩmi rikí ũsǔŭ ‘yozú kiní, má ĩjǐ tǎkírí vǔ drǐgé nōgó ‘dǐni ku. Má ĩjǐ tǎkírí kuyé, mávé ĩmǔngárá nōri, ‘bá rǐ pi é ĩmúki rǐ ĩ ngǔŭ áni ũnjǐ má tǎ sǐ bēnǐ. 35 Mávé ĩmǔngárá nōri ĩri sé,

“ ‘mva ágó pi ĩmú ‘i aco étépí be, mva ũkú pi ĩmú ‘i aco éndrēpi be, ũkú ágó tǐ gé rǐ, kōpi ĩmú ‘i aco ĩdrēpi be.

36 Ári’bá mívé rǐ pi íbǐ ĩfǔ mívé ‘b’etǐ áśámvú gé ‘đigé.’

37 “Bá rǐ lē dō ‘í étépí rǐ dōku ‘í éndrēpi rǐ ma ndéé, ‘bá ‘điri ícó adrii ‘bá má pámvú ũbǐpi ní ku. 38 ‘Bá rǐ gǎ dō ívé peṭi alambaku* ‘đuǵá sǐ, ázini gǎ dō má pámvú ũbǐgá sǐ, ‘bá ‘điri ícó adrii ‘bá má pámvú ũbǐpi ní ku. 39 ‘Bá riupi ívé ídri á tǎ mbaapi nyōókú drǐgé nōgó rǐ, ícó ídri ‘dání’dání rǐ ĩsú ku. ‘Bá rǐ adi dō ívé ídri sée drǎá má tǎ sǐ, ĩri ídri ‘dání’dání rǐ ĩsú rá.

Ĭ ícó á’di rǐ ũfē? (Mǎrǎkó 9:41)

40 “Bá rǐ é’yí dō ĩmi, é’yí ‘điri ma, ‘bá rǐ é’yí dō ma, é’yí ‘điri má Étépí ma ĩpēepi rǐ. 41 ‘Bá rǐ é’yí dō nēbǐ riupi tǎ Múngú vé rǐ ũlúupi rǐ ívé ángá, ĩ mǔ ĩri ũfē sǐ ĩ ní nēbǐ rǐ ũfē rǐ tǐnj. Ázini ‘bá rǐ é’yí dō ‘bá tǎ be pǐrǐ Múngú vé ní ívé ángá, ĩri ní tǎ ‘oó pǐrǐ rǐ sǐ, ĩ mǔ ĩri ũfē sǐ ĩ ní ‘bá tǎ be pǐrǐ ‘điri

ũfēé rǐ tǐnj. 42 ‘Bá rǐ sē dō yǐj ídrikiđri ní mvuŷú ‘bá má pámvú ũbǐ’bá tǎ be mǎdǎ rǐ pi vé álu ní ní rá, ádarú ĩ ĩmú ĩri ũfē rá.”

11

Yūwání pē ívé ‘bá ‘í pámvú ũbǐ’bá rǐ pi muŷú Yēsú vǔgá (Lúkǎ 7:18-35)

1 Yēsú kǎ tǎ rǐ ezǐj deé ívé ‘bá ‘í pámvú ũbǐ’bá muđrǐ drǐ ní ĩrǐ rǐ pi ní gí, ĩri ní ‘dezu mužú ‘bá rǐ pi ímbázú, ázini tǐ sézú mužú kǔrǐ Gǎlǐláyá vé rǐ pi agásǐ.

2 Yūwání Bǎtízímú sēepi ĩ ní ‘yǐi kuú jó ángŭ ũ’yǐzú rǐ agá rǐ kǎ tǎ Kúrísító ní rií ‘oó rǐ yǐj, ĩri ní ívé ‘bá ‘í pámvú ũbǐ’bá rǐ pi pēzú mužú 3 Yēsú rǐ zǐzú kiní, “Bá ĩ ní ‘yoó kiní ĩri ĩmú ‘đi’đi rǐ, ĩri mí ‘i, dōku ‘bá ĩ ní ‘yoó ĩri ĩmú rǐ túngú?”

4 Yēsú ní újázú kōpi ní kiní, “ĩmi újǎkí ĩmi gōó vúlé Yūwání vǔgá ‘dǎá, ĩmi ũlúki ĩri ní tǎ ĩmi ní yǐj, ázini ĩmi ní ndree rǐ.

5 ‘Bá mǐ be éšǐ’bá gí rǐ pi, kōpi nóni ángŭ ndre rá. ‘Bá pá be ábǎ’bá gí rǐ pi, kōpi nóni éčǐ tu rá. ‘Bá úfú ní nyaá rǐ pi, kōpi á ru’bá ícá nóni ule gí. ‘Bá bǐ be éšǐ’bá gí rǐ pi, kōpi nóni tǎ yǐ rá. ‘Bá ũdrǎ’bá gí rǐ pi gōki íngá ídri rú gí. Ázini ũ’đúkó múké rǐ, ĩ ri ũlú ‘bá ngá ákó rǐ pi ní rá. 6 ‘Bá ma gǎ’bá kuyé rǐ pi, Múngú rǐ kōpi ní tǎkírí sé rá.”

7 Yūwání vé ‘bá ĩri á pámvú ũbǐ’bá rǐ pi kǎ ‘deé muŷú gí, Yēsú ní ‘í’dózú átázú Yūwání vé tǎ sǐ ‘bá bǐtrǐká rǐ pi ní kiní, “Bá ĩmi ní muŷú ndree ángŭ á’wǐ cinyáfá rú rǐ gé ‘dǎá rǐ á’đi ‘i? ĩmi ĩsǔkǐ ‘bá rǐ ndree adri sǐ ásé mbaapi áco ũlǐ ní bǐj vǔgá rǐ tǐnj?

8 Dō adri ‘dǐni kuyé, ngá ĩmi ní ndree rǐ a’đi? ĩmi ĩsǔkǐ ágó ázi su bōngó ũnyǐ be ní rá? Adri ‘dǐni kuyé, ‘bá adri’bée ‘bǎgú vé ángá rǐ pi bōngó ũnyǐ be ní pi su ní.

9 Kúru ngá ĩmi ní muŷú ndree rǐ á’đi? ĩmi muŷí nēbǐ rǐ ndree? Ádarú á lē ‘yoó ĩmi ní ‘dǐni, ‘bá ĩmi ní muŷú ndree rǐ ndé nēbǐ rǐ rá. 10 ‘Bá ‘điri Yūwání ‘i, ĩ ní tǎ ní sǐi Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ kiní:

“ ‘Ma mávé ‘bá áyúáyú ní pē mužú mí ní drǐdrǐ,

ĩri mu mí ní létǐ údé.’

11 Ádarú á lē lúú ĩmi ní ‘dǐni, ‘bá ĩ ní tǐj vǔ drǐgé nōgó rǐ pi áśámvú gé, ‘bá ázi Yūwání Bǎtízímú sēepi rǐ ndēepi ámbǔgǔ sǐ ní ‘dǎáyo. ‘Bo ‘bá ĩ ní ĩrivé tǎ ‘đuǵ ‘bǎá mǎdǎṅá mǎlǔngá ‘bǔ vé rǐ gé ‘dǎlé rǐ, ndé Yūwání rǐ ámbǔgǔ sǐ rá. 12 ‘í’dózú lókí Yūwání Bǎtízímú sēepi rǐ vé rǐ gé ‘dǎá, cǐngbǎ ándrǔ sǐ, ‘bá rǐ pi rikí é’đí ‘đij mǎlǔngá ‘bǔ vé rǐ á tǎ sǐ, ‘bá ũnjǐ rǐ pi lēkǐ mǎlǔngá ‘bǔ vé rǐ éřǐ ĩ ní ũkpó sǐ. 13 Búkú

10:36 10:36 Miká 7:6 * 10:38 10:38 Peṭi alambaku: ‘Bá Rómá vé rǐ pi rǐ ‘bá tǎ ‘o’bá ũnjǐ rǐ pi gbǎ mǔsǔmǎrǐ sǐ peṭi alambaku sigé, ĩri sǎ ‘đu áco kōpi íbǐ drǎ ndó, kōpi Izǎngá nya ambamba drǎngárá rǐ gé. 11:10 11:10 Mǎlákǐ 3:1

nébj̄ rī pi vé rī, āzini tāĩmbj̄ Mósē vé rī, ūlū tā ĩmúj̄pi 'i ngaápi rī cĩngbá cazú lóki Yūwánĩ vé rī gé. ¹⁴ ĩmi ā'yĩkĩ dō tā má ní átá 'dĩri rá, Ēlĩyá* 'i ní 'yoó kínĩ ĩri ĩmúj̄ 'dĩrĩ rī, ĩri Yūwánĩ 'i. ¹⁵ 'Bá bj̄ be rī, ā yj̄ 'i ní tā 'dĩri.

¹⁶ "Má ũ'bĩ rī 'bá lóki āndrũ nōri vé rī pi ngá ĩngóni ní sī? Kōpi adriki sũ anjĩná úrĩ'bá j̄kōnj̄ agá, rĩ'bá ĩ ōgũpĩ zĩ'bá rī pi tĩnj̄, kōpi rī 'yo.

¹⁷ " "Bá rikĩ ĩmi ní ěrj̄ coó,
'bo ĩmi gáki ũngó tugá sĩ,

'bá ngokĩ ĩmi ní ũngó Izāngá vé ní,
'bo ĩmi gáki āā ngogá sĩ.'

¹⁸ Yūwánĩ riipi bātĩzimũ séepi rī ri 'i a'biĩ, nya ngá kuyé, āzini mvũ ngá kuyé, 'bo kōpi kínĩ, 'Índri ũnjĩ fi drj̄ ni gé gĩ.'

¹⁹ 'Bo ma 'Bá Mv̄ 'i, ma rĩ ngá nya rá, āzini ma rĩ ngá mvũ rá, kōpi kínĩ, ma rĩ ngá nya ambamba, āzini ma rĩ ĩmērē ambamba, ma ũndĩ 'bá mũfēngá umbe jezũ rĩ 'u'dũ'bá rī pi vé ní, āzini ma ũndĩ 'bá rĩ'bá ũnjĩkányá 'o'bá rī pi vé ní. 'Bá tā 'o'opi piĩ rī, ĩ nĩ amá 'yozú kínĩ, ádarũ ĩri ũmĩ be."

*Ī tā lĩ 'bá ěsj̄ új̄á'bá kuyé rī pi drj̄gé
(Lūk̄ 10:13-15)*

²⁰ Kúru Yēsũ ní kũrũ 'i ní tā āyázũ āyāyā 'ozú 'a ní agá kárakará rī pi vé tá átázũ ũkpó ũkpó, ā'diātāsiyā 'bá kũrũ rī pi agá rī pi gáki ěsj̄ új̄ágá sĩ ĩvé ũnjĩkányā agásĩ.

²¹ "Īmi 'bá adri'bá kũrũ Kōrāzĩni vé rĩ agá 'dĩ'bée, āzini kũrũ Bētēsāyidā* vé rĩ agá 'dĩ'bée, ĩmi ĩmúj̄ Izāngá nya rá! Tā āyázũ āyāyā má ní 'o'ó ĩmi ní 'dĩ'bée, má 'o té dō kũrũ Táyá vé rĩ agá, āzini kũrũ Sídónā vé rĩ agá, 'bá kũrũ rī pi agá rī pi új̄ákĩ té ěsj̄ ĩngósj̄ Múngũ rĩ ě'yj̄zũ gĩ. Kōpi té bōngó ĩrj̄kó rú ní pi úsũ ĩ rj̄'bá gá, kōpi úfúrágú ũmvũ dā ĩ drj̄gé. ²² 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ũ'dũ ĩ ní ĩmúj̄ú tá lizũ rĩ gé, ĩmúj̄ ĩmi ĩrĩnj̄á 'bá kũrũ Táyá vé rĩ agá, āzini kũrũ Sídónā vé rĩ agá rī pi vé rĩ ndē rá. ²³ ĩmi 'bá adri'bá Kāpārānāumá agá 'dĩ'bée, ĩmi ũsj̄kĩ ĩmi nyo ícó fi 'bũ gé rá? ĩmi ícókĩ fiĩ ku, ĩmi fi mũ adri 'bũ ávũ rĩ pi vé rĩ agá. Tā āyázũ āyāyā má ní 'o'ó ĩmi ní 'dĩ'bée, má 'o té dō kũrũ Sódómō vé rĩ agá, 'bá Sódómō vé rĩ pi té ěsj̄ új̄á rá, kōpivé kũrũ rĩ té adri ũgōgō. ²⁴ Á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ũ'dũ ĩ ní

* **11:14** 11:14 Ēlĩyā: Ēlĩyā rĩ nébj̄, Múngũ 'dũ ĩri mvũzũ 'bũ gé idri rú, dr̄á kuyé. Tj̄kĩ ĩri ākūdē ĩlĩ rĩ ca mūdĩrũlũ úrōmĩ (900), ĩsj̄ ākūdē tj̄kĩ dr̄i Yēsũ rĩ kuyé. † ĩlā 1 'Bāgũ 17-21; 2 'Bāgũ 1-3. † **11:21** 11:21 Kōrāzĩni āzini Bētēsāyidā: Yāhũdj̄ rĩ pi rikĩ adri kũrũ 'dĩ'bée agá, 'bo 'bá adri'bá Yāhũdj̄ rĩ ku rĩ pi rikĩ adri kũrũ Táyá vé rĩ agá, āzini Sídónā vé rĩ agá. * **12:1** 12:1 ũ'dũ Sábátā vé rĩ: ũ'dũ 'dĩri Yāhũdj̄ rĩ pi ní rĩzũ uvuzũ rĩ, āzini kōpi ní rĩzũ Múngũ rĩ zizũ rĩ. Yāhũdj̄ rĩ pi rĩ ũ'dũ 'dĩri vé tá ígá kínĩ, Múngũ gbi 'bũ pi vũ be nĩ, āzini Múngũ pa ĩ adringará tũgērĩ rú rĩ agásĩ nĩ. ũ'dũ Sábátā vé rĩ Yāhũdj̄ rĩ pi rĩ zĩ ũ'dũ ězĩrĩ, 'bo Kēlj̄kó rĩ pi rĩ zĩ ũ'dũ áziyá. † ĩlā Wũngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16. † **12:6** 12:6 'Bá J̄o Múngũ vé rĩ ndēepi rá rĩ nōgó anigé: 'Bá Yēsũ ní 'yoó ndē J̄o Múngũ vé rĩ rá, ĩri nōgó anigé rĩ, 'bá rĩ Yēsũ rĩ 'i 'yo. **12:7** 12:7 Osēyā 6:6

ĩmúj̄ú tá lizũ rĩ gé, ĩmúj̄ ĩmi ĩrĩnj̄á Sódómō vé rĩ ndē rá."

*Īmi ĩmúj̄kĩ má vúgá uvungará gá
(Lūk̄ 10:21-22)*

²⁵ Sā 'dāri gé, Yēsũ ní Múngũ rĩ zizũ kínĩ, "Má ětēpi, ũpĩ mālũngá 'bũ vé rĩ ruj̄pi vũ drj̄gé rĩ be rĩ, ōwō'difō mí ní tá áda rĩ ũzũj̄ 'bá ũmĩ be rĩ pi ní, āzini 'bá tá nĩ'bá ambamba rĩ pi ní rĩ sĩ, āzini mí ní tá rĩ ĩ'daá 'bá tá be mādā sũ anjĩná nyĩrĩnj̄á tá ākó rĩ pi tĩnj̄ rĩ pi ní rĩ sĩ. ²⁶ Ē, má ětēpi, 'i lē tá rĩ ā nga 'i sũ 'dĩri tĩnj̄, ĩri mí ní āyĩkō sē.

²⁷ "Má ětēpi sē ngá rĩ pi ārēvũ céré kú má drj̄gé, ma Mv̄á rú, 'bá āzi nĩ ma kuyé, 'yēnj̄á má ětēpi nĩ ma nĩ, 'bá āzi nĩ má ětēpi rĩ kuyé, 'yēnj̄á ma Mv̄á rú, á nĩ má ětēpi rĩ nĩ, āzini 'bá má ní ũpēé rĩ pi nĩkĩ ĩri nĩ."

²⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú kínĩ, "Īmi āndē'bá ogũ 'dũngará sĩ gĩ 'dĩ'bée, ĩmi ĩmúj̄kĩ má vúgá nōo, ma sē ĩmi ĩmúj̄ uvu rá." ²⁹ ĩmi 'dũkĩ ogũ má ní 'dũj̄ nōri áyu, ĩmi ũnj̄kĩ tá má ní 'o'ó rĩ, ā'diātāsiyā ma ěsj̄ be mādā, āzini tá be mādā, ĩmĩ ěsj̄ rĩ ícó uvungará ĩsj̄ rá. ³⁰ Ogũ mávé nōri vé 'dũngará ěnj̄ĩ ku, 'dũngará ní kōwũkōwũ.

12

*Ū'dũ Sábátā vé rĩ vé tá
(Mārākō 2:23-28; Lūk̄ 6:1-5)*

¹ Sā 'dāri gé, Yēsũ pi ívé 'bá 'i pámvũ ũbĩ'bá rĩ pi be rikĩ ělj̄j̄ mvũzũ ómvũ ānyá vé ní agásĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé,* ěbj̄rj̄ fũ ĩrĩvé 'bá ĩri ā pámvũ ũbĩ'bá rĩ pi káyĩ, kōpi ní ānyá rĩ pi ě drj̄ ucezũ aniyizũ cizũ. ² Fārũsj̄ rĩ pi ká tá 'dĩri ndree, kōpi ní 'yozú Yēsũ ní kínĩ, "Mívé 'bá mí pámvũ ũbĩ'bá rĩ pi ícókĩ té ānyá rĩ pi ě drj̄ uceé ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé ku, ā'diātāsiyā tāĩmbj̄ Mósē vé rĩ ā'yĩ ku ĩ ní ězĩ ngazú ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé."

³ Yēsũ ní új̄ázũ kōpi ní kínĩ, "Īmi lākĩ tá Dāwũdj̄ pi ní 'o'ó ívé 'bá rĩ pi be sá ěbj̄rj̄ ní kōpi fuzũ rĩ gé 'dāri kuyé? ⁴ Dāwũdj̄ fi J̄o Múngũ vé rĩ agá 'dāá, kōpi nyakĩ pánga ĩ ní 'bāá kuú Múngũ vé j̄o agá rĩ ívé 'bá rĩ pi be, pánga 'dāri 'bākĩ 'yēnj̄á kuú atala rĩ pi ní, kōpi ícókĩ kōdō nyaá ku. ⁵ ĩmi lākĩ tāĩmbj̄ Mósē vé rĩ agá 'yozú kínĩ, atala rĩ pi rĩ ězĩ nga J̄o Múngũ vé rĩ aga ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé ĩndĩ, kōpi tá ākó 'dĩni kuyé? ⁶ Á lē lūũ ĩmi ní 'dĩni, 'bá J̄o Múngũ vé rĩ ndēepi

rá rĩ nõgõ anigé.[†] 7 Īmi nĩkĩ té dõ tã ĩ ní sũ Búkũ Múngũ vé rĩ agá ĩ ní 'yoó kĭnĩ, 'Á lē ĩmi ēšĩ ā adri idrikidri, adri 'yozũ kĭnĩ ā lē ĩmi zākĩ má ní rōbōñjõ yā 'dĭni kuyé,' 'dĭri vé ififi rá, ĩmi ícókĩ té tã lĩ 'bá tã ákõ rĩ pi drĩgē ũnjĩ ku. 8 Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ[‡] drĩgē āmbúgũ nĩ."

Yēsũ idrĩ ágõ āzi ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé (Mārākõ 3:1-6; Lúkã 6:6-11)

9 Kúru Yēsũ ní ngazũ fũzũ vūrã 'dãri agásĩ, ĩri ní muzũ fizũ Jó Múngũ ri Zizũ rĩ agá, 10 ĩšũ ágõ āzi 'dãā, drĩ ni ábã kuú 'bélē'béle. Fārũšĩ rĩ pi ní Yēsũ ri zizũ kĭnĩ, "Tãĩmbĩ ā'yĩ nyo ĩ ícõ 'bá idrĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé rá?" Kõpi zikĩ ĩri 'dĭni, ĩ ĩšũkĩ rĩ tã ũnjĩ vũ ni gé, ĩ tókĩ rĩ ĩri ānĩ.

11 Yēsũ ní 'yozũ kōpi ni kĭnĩ, "Īmi āsámvũ gé 'dĩgē, 'bá rĩ vé kãbilõ 'de dõ 'bũ agá ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé, ícõ kãbilõ rĩ ísē 'bũ agá 'dãāsĩ āmvé ku?" 12 'Bo 'bá ndē kãbilõ ri tã sĩ rá! Tãĩmbĩ ā'yĩ rá, ĩ ícõ tã múkē 'o ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé rá.

13 Kúru Yēsũ ní 'yozũ ágõ rĩ ni kĭnĩ, "Mĩ ũjũ mĩ drĩ." Ágõ rĩ ní 'ĩ drĩ ũjũzũ, drĩ ni gõ ícã múkē sũ ĩrivé drĩ āzi rĩ tĩjĩ. 14 'Bo Fārũšĩ rĩ pi ní fũzũ muzũ āmvé 'dãā, kōpi rikĩ lētĩ ĩ ní lēzũ Yēsũ rĩ 'dizũ drãzũ rĩ ndãā.

Yēsũ ri āt'ĩbã, Múngũ ĩpē ĩri nĩ

15 'Bo Yēsũ nĩ tã kōpi ní lēē 'oó rĩ rá, ĩri ní fũzũ vūrã 'dãri agásĩ rĩ. 'Bá karãkarã 'dekĩ muũ vudrĩ ni gé sĩ, idrĩ 'bã drã be rĩ pi cérē, 16 'bo ĩmbã kōpi kĭnĩ, lē kōpi ā lũkĩ ívé tã 'bã āzi ní ku. 17 Tã ũtũ Múngũ ní ēzĩjĩ, nēbĩ Īsãyã ní 'yoó rĩ nga 'i fũũ tĩ ni gé gi kĭnĩ,

18 "Īri āt'ĩbã mávē ni, má ĩpē ĩri nĩ, á lē ĩri lēlē, ma ĩri sĩ āyĩkõ sĩ, ma sē Īndrĩ Uleterē rĩ, ĩri ní ũkpõ sē, ĩri ĩmũ 'yo 'bã āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ā 'okĩ tã pĩrĩ.

19 Ícõ āwãā 'bã āzi ní ku, dõku ícõ útrē 'bã āzi drĩgē ku, ícõ átã ũ'dũkõ āsĩrã rú ni sĩ 'bã rĩ pi āsámvũ gé ku.

20 Ícõ 'bã ēšĩ be nõ'bã gĩ rĩ pi 'oó ũnjĩ ku, dõku ĩri ēšĩ múkē 'bã 'bã adri' bã ũkpõ ákõ rĩ pi ní, 'bo ĩri ĩmũ 'bã rĩ pi vé tã lĩ pĩrĩ.

21 Súrũ āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi cérē ĩmũ ēšĩ 'bã drĩ ni gé."

Yēsũ pi Bēlēzēbúlã be (Mārākõ 3:20-30; Lúkã 11:14-23; 12:10)

22 Kúru 'bã rĩ pi ní ágõ āzi mĩ be ēšĩjĩ pi, átãpi ku ni ĩjĩzũ Yēsũ vúgã nõõ, ágõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ be, Yēsũ idrĩ ágõ rĩ rá, ágõ

rĩ ē mĩ gõ āngũ ndreé rá, gõ kpã átã rá. 23 'Bã rĩ pi ārēvũ cérē ngakĩ āyãā tã 'dĩri sĩ āyãyã, kōpi ní 'yozũ kĭnĩ, "Ágõ 'dĩri adri nyo Dãwũdĩ Mvõpi 'i kuyé?"

24 Fārũšĩ rĩ pi kã tã 'dĩri yĩjĩ, kōpi kĭnĩ, "Ágõ 'dĩri rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi údrõ ũkpõ Bēlēzēbúlã vé rĩ sĩ, Bēlēzēbúlã ri āmbúgũ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi vé rĩ."

25 Yēsũ nĩ tã kōpi ní rĩi ũšũũ rĩ rá, ĩri ní 'yozũ kōpi ní kĭnĩ, "'Bã mālũngã rũ'bã rĩ pi rikĩ dõ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sē kōpivē mālũngã ri ábã rá. 'Bã kũrũ agá rĩ pi, dõku 'bã 'bētĩ āsámvũ gé rĩ pi rikĩ dõ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sē kũrũ 'dĩri, dõku 'bētĩ 'dĩri ábã rá. 26 Sãtãnã dro dõ 'ĩ ũgũpĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi, kōpi rĩ ĩ fũ ĩ drĩkã sĩ, ĩrivē mālũngã ri ícõ pá tu íngõni? 27 Ma dõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro ũkpõ Bēlēzēbúlã vé rĩ sĩ pĩrĩ, kúru 'bã ĩmivē rĩ pi rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro ā'dĩ vé ũkpõ sĩ? 'Bã ĩmivē rĩ pi ĩmũ ĩmivē tã lĩ, kōpi 'yo tã ĩmi ní 'yoó rĩ adri pĩrĩ ku. 28 'Bo ma dõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro Múngũ vé Īndrĩ Uleterē rĩ vé ũkpõ sĩ, ĩri lũ 'yozũ kĭnĩ mālũngã Múngũ vé rĩ ícã ĩmi āsámvũ gé gi.

29 "Dõku 'bã ri ícõ fi 'bã ũkpõ be ni vé jó agã mu ĩrivé ngã ali íngõni íngõni? Drĩdrĩ nĩ, ĩri drĩ 'bã ũkpõ be 'dĩri rũ ũmbé, ĩri kúru ĩbĩ mu ngã ĩrivé jó agá rĩ pi ali ndõ.

30 "'Bã rĩ adri dõ má be trũ ku, 'bã 'dĩri mávē ār'ĩbã, 'bã rĩ umũ dõ kãbilõ rĩ pi adrii má be trũ ku, 'bã 'dĩri kãbilõ rĩ pi írērē. 31 Á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bã rĩ 'o dõ ũnjĩkãnyã, āzini ide dõ 'bã āzi, ĩ ícõ ĩri trũ rá, 'bo 'bã rĩ ide dõ Īndrĩ Uleterē rĩ vé tã, ícókĩ ĩri trũũ ālujãni ku. 32 Ma 'Bã Mvã 'i, 'bã rĩ átã dõ mávē tã ũnjĩ, ĩ ícõ ĩri trũ rá, 'bo 'bã rĩ átã dõ Īndrĩ Uleterē rĩ vé tã ũnjĩ, ícókĩ ĩri trũũ ku, í'dózũ āndrũ, dõku lókĩ ĩmũpi drĩdrĩ 'dĩĩ rĩ gé.

Ī pētĩ rĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ (Lúkã 6:43-45)

33 "Pētĩ rĩ dõ múkē, ĩrivé ũ'a ri adri múkē, pētĩ rĩ dõ ũnjĩ, ĩrivé ũ'a ri adri ũnjĩ, ā'diãtãsiyã ĩ pētĩ rĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ.

34 Īmi adri'bée sũ ĩñĩ tĩjĩ rĩ 'bã ũnjĩkãnyã 'o'bã 'dĩ'bée, ĩmi ícõ tã múkē átã íngõni? Tã ĩmi ní rĩi átã rĩ, ĩri ĩbĩ íngã ĩmĩ ēšĩ agã.

35 'Bã adriipi múkē rĩ, tã ĩri ní rĩi átã ĩfũũ 'ĩ ēšĩ agásĩ rĩ pi cérē múkē, 'bã adriipi ũnjĩ rĩ, tã ĩri ní rĩi átã ĩfũũ 'ĩ ēšĩ agásĩ rĩ pi cérē ũnjĩ. 36 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bã riipi átángã átãpi, tã ni ũšũũpi drĩdrĩ ku rĩ, ũ'dũ ĩ ní tã lĩzũ rĩ gé, ĩri ĩmũ tã 'ĩ ní átã rĩ ũlũ 'ĩ tĩ sĩ. 37 Átángã ĩfũũpi mĩ tĩ gé sĩ múkē rĩ, ĩri sē ĩ mi trũ ānĩ rá, 'bo átángã

† 12:8 12:8 Úpĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ ígã kĭnĩ, Múngũ gbi ngã 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgē rĩ pi be cérē 'dũ caã ũ'dũ áziyã, kúru ĩri ní uvuzũ ũ'dũ Sábátā vé rĩ gé. Múngũ ri 'yēgã Úpĩ Sábátā vé ni, kúru Yēsũ kĭnĩ 'ĩ Úpĩ Sábátā vé ni, kĭnĩ 'ĩ Múngũ 'i. ĩ lã Wũngárã 20:8-11. 12:21 12:21 Īsãyã 42:1-4

ifūúpi mí tị gé sī ũnjí rī, ĩri sē ĩ tā lì ānī mí drĭgē.”

Bĭlēmĭ Yónā vé rī

(Mārākō 8:11-12; Lúkā 11:29-32)

³⁸ Kúru Fārúsĭ Ƴurukō'béé, āzini 'bá tǎimbi Mósē vé rī ĩmbá'bán rī pi ā Ƴurukō'béé be, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Īmbápi, 'bá lēkí mí 'o 'bá ní tā āyāzú āyāyā nī.”

³⁹ 'Bo Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Úyú ũnjikānyā be rī'bán ōwū 'bá'béé rī pi kīnī mā 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā nī! 'Bo tā āyāzú āyāyā má ní lēé 'oó kōpi ní rī, ĩri tā nēbĭ YónāS vé rī. ⁴⁰ Sŭ Yónā ní laá caá ĩ'bi āmbúgú rī agá ũtúná na ĩnĭná na rī tĭnĭ, kúru ma 'Bá Mvá 'ĭ, ma ĩmú la ca 'bŭ agá ũtúná na ĩnĭná na. ⁴¹ Kúru 'bá Nĭnéwē vé rī pi ní ĩ ĩšĭ újā gĭ rī sĭ, kōpi ĩmú úyú āndrū nōri tō nī, āzini kōpi tā lì úyú āndrū nōri drĭgē nī, ā'diātāsĭyā kōpi újākĭ ĩšĭ tĭ Yónā ní sēé rī sĭ gĭ, 'bo 'bá Yónā rī ndēēpi āmbúgú sĭ rī, ĩri nōgónō. ⁴² 'Bāgú ũkú rú āngū āndrelé rú rī gé rī ũmvúlēsĭ ĩmú pá tu tā lì úyú āndrū nōri drĭgē nī, ā'diātāsĭyā ĩbĭ ĩmú āngū rárá rú ní gélésĭ, ĩmú Sōlōmónā vé ũmĭ tā 'ozú rī yĭĭ, 'bo 'bá āzi nōgónō ndē Sōlōmónā rī āmbúgú sĭ rá.

Īndrĭ ũnjĭ vé ĩgōngará fĭzú 'bá rĭ ĩšĭ agá rĭ

(Lúkā 11:24-26)

⁴³ “Īndrĭ ũnjĭ ĩfū dō 'bá āzi agásĭ gĭ, ĩri 'de mŭ āngū ā'wĭ cĭnyáfá rú rī gé 'dāá, ĩri mŭ vŭrā uvuzú ní ndā, 'bo ĩšŭ vŭrā uvuzú ní ku. ⁴⁴ ĩri kúru 'yo, 'Á lē ma újā gōō mŭŭ adriĭ jō má ní ĩfŭzú rĭ agá.' Ca dō mŭŭ jō rĭ ā 'a ĩšŭ kálámgbá rú, 'bá āzi 'a ní agá 'dāáyo, wekĭ 'a ní kú uletere, ⁴⁵ ĩri mŭ 'ĭ ōgŭpĭĭ ĩndrĭ ũnjĭ be agá'béé rá ĩzĭrĭ ní pi bĭ, kōpi fi mŭ adri jō rĭ agá 'dāá. 'Bá 'dĭri vé adringará ũnjikānyā ní gō drĭdrĭ 'dāri agá rá. Tā 'dĭri ĩmú 'ĭ ngá úyú ũnjikānyā be nō'béé rŭ'bán gá.”

Yēsū ĩndrēpi pi Yēsū ĩdrĭpĭi be

(Mārākō 3:31-35; Lúkā 8:19-21)

⁴⁶ Yēsū ká rĭí átá 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní, ĩndrēpi pi ĩdrĭpĭi be tukĭ pá kuú āmvé 'dāá, kōpi lēkĭ átá ĩri be. ⁴⁷ 'Bá āzi ní lŭzú Yēsū ní kīnī, “Mĭ ĩndrēpi pi mí ĩdrĭpĭi be tukĭ pá kuú āmvé 'dāá'dā, kōpi lēkĭ átá mí be.”

⁴⁸ Yēsū ní ágó rĭ zĭzú kīnī, “Má ĩndrēpi rĭ ā'dĭ 'ĭ? Má ĩdrĭpĭi ā'dĭ pi?” ⁴⁹ Yēsū ní drĭ suzú mŭzú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbĭ'bán rĭ pi vŭ 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mávē ĩndrēpi, āzini mávé ĩdrĭpĭi kōpi adri'bán nō. ⁵⁰ 'Bá

rĭ 'du dō tā má ĩtēpi 'bŭ gé rĭ ní lēé rĭ ngáá rá, 'bá 'dĭri ĩri adri má ĩdrĭpĭ, ĩri adri má ōmvŭpi, ĩri adri má ĩndrēpi.”

13

Nāpi ágó ũri rĭipi rĭ vé rĭ

(Mārākō 4:1-9; Lúkā 8:4-8)

¹ Ũ'dú ālu ĩri 'dāri sĭ, Yēsū nga fŭú jō rĭ agásĭ, mŭ adriĭ yĭĭ bālālā rĭ ā gārā gá. ² 'Bá bĭtrĭká trakĭ ĩ Yēsū ā gārā gá sĭ kŭrŭ, Yēsū ní ngazú tŭzú kŭlŭmgbá agá, ĩri ní ũrĭzú vŭgá, 'bá rĭ pi āwĭkĭ pá tuú kuú yĭĭ rĭ ā gārā gá. ³ Yēsū ũlŭ 'bá rĭ pi ní tā kárákará nāpi sĭ kīnī, “Ágó āzi ōmvŭ be ní mŭ ũri rĭí ívé ōmvŭ agá. ⁴ Ágó rĭ ká ũri rĭ rĭí, ũri rĭ pi Ƴurukō u'dekĭ lētĭ drĭgē, ārĭná rĭ pi ĩmŭkĭ ũri u'de'bán lētĭ drĭgē rĭ pi teé cére. ⁵ Ũri rĭ pi ā Ƴurukō u'dekĭ nyōōkŭ ĩrá drĭgē ní agá. Ũri rĭ pi ĩfŭkĭ mbēlēná, nyōōkŭ rĭ ní adriĭ nyetele rĭ sĭ. ⁶ 'Bo ũtŭ rĭ ká kōó gbĭrĭlĭ, ũri ĩfŭ'bán rĭ pi 'wikĭ ũdrāá cére, ā'diātāsĭyā ũlá ní pi ní fĭí vŭgá 'dāá kuyé rĭ sĭ. ⁷ Ũri rĭ pi ā Ƴurukō u'dekĭ ũcékúcé āsámvú gé, ũcékúcé rĭ du amúú, ōzŭ ũri ĩfŭ'bán du'bán rĭ pi rá. ⁸ Ũri rĭ pi ā Ƴurukō u'dekĭ nyōōkŭ mŭké ní agá, kōpi dukĭ 'aá mĭ be gbálĭgbálĭ. Drĭ ní ālu rĭ gé, Ƴurukō ní ā fĭ mŭdŭrŭlŭ ālu, Ƴurukō ní pŭkŭ áziyá, Ƴurukō ní pŭkŭ ná. ⁹ 'Bá bĭ be rĭ, ā yĭ 'ĭ ní tā 'dĭri.”

Yēsū rĭ átángá rĭ átá nāpi sĭ āsĭ

(Mārākō 4:10-12; Lúkā 8:9-10)

¹⁰ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĭ'bán rĭ pi ní ĩmŭzú ĩri zĭzú kīnī, “Mĭ rĭ átá 'bá rĭ pi ní nāpi sĭ āsĭ?”

¹¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Sēkĭ ĩmĭ ní ũmĭ mālŭngā 'bŭ vé ĩ ní ũzŭŭ kuú mŭdŭmŭdŭ rú rĭ vé tā nĭzú ámázú rĭ rá, 'bo sēkĭ ũmĭ 'dĭri 'bá Ƴurukō ní kuyé. ¹² 'Bá tā má ní ĩmbá rĭ yĭipi rá rĭ, ĩ ĩri ní tā nĭngará sē āmbúgú, 'bo 'bá tā mávé rĭ yĭipi ku rĭ, ĩ ĩrĭvé tā nĭngará 'du ũmĭ ní gé sĭ rá.

¹³ Ma kōpi ní tā rĭ átá nāpi sĭ ā'diātāsĭyā, “ 'Kōpi mĭ 'bá tā má ní 'oó rĭ ndrezú rá, 'bo kōpi ndrekĭ ku,

kōpi bĭ 'bá tā rĭ yĭzú rá, 'bo kōpi yĭkĭ ku, dōku tā rĭ fi kōpi drĭgē ku.”

¹⁴ Tā 'dĭri nga 'ĭ fŭú tĭ ní gé gĭ, sŭ nēbĭ ĩsáyā ní átá rĭ tĭnĭ kīnī,

'Īmĭ mávé ũ'dŭkō yĭ rá, 'bo ĩmĭ ícókĭ ífĭfĭ ní nĭĭ áamá ku,

ĭmĭ tá má ní 'oó rĭ ndre rá, 'bo ĩmĭ ícókĭ tá ní nĭĭ áamá ku.

¹⁵ 'Bá 'dĭ'béé ē ĩšĭ tete, kōpi ē bĭ yĭ tá ku,

§ 12:39 12:39 Yónā: Yónā rĭ nēbĭ, Mŭngú pē ĩri mŭŭ ũ'dŭkō mŭké ívé rĭ ũlŭú 'bá Nĭnéwē vé adri'bán Yāhŭdĭ rŭ ku rĭ pi ní. Drĭdrĭ ní Yónā ní drĭ mŭzú Nĭnéwē gá kuyé rĭ gé, ĩ'bi āmbúgú te ĩri, la ĩ'bi rĭ agá 'dālē ũ'dŭ ná, Mŭngú pa ĩri rá. Tĭkĭ ĩri ĩlĭ mŭdŭrŭlŭ ĩzĭrĭ pŭkŭ tōwŭ (750) gé, ĩšŭ ákŭdē tĭkĭ drĭ Yēsū rĭ kuyé. 'ĭ lá Yónā 1:17; Mátayo 12:39-40; Mátayo 16:1-4; Lúkā 11:29-32.

kôpi bíkí ĩ mị cí,
 kôpi ā bíkí té dō ĩ mị cí ku,
 kôpi ē mị rí té āngŭ ndre rá,
 kôpi ē bĭ rí té tā yĭ rá,
 kôpi ē ẹ̀sĭ rí té tā nĭ amá rá,
 kôpi ā újákí dō ẹ̀sĭ rá, ma té kôpi idrí rá.’
 16 ‘Bo nóni Múngú sē ĩmi ní tákiri gí,
 ā’diātāsĭyā ĩmĭ mị rí āngŭ ndre rá, āzini
 ĩmĭ bĭ rí tā yĭ rá. 17 Ádarú á lē ‘yoó ĩmi
 ní ‘dĭni, nẹ̀bĭ kárakará, āzini ‘bá tā ‘o’bá
 pĭrĭ kárakará ándúru rĭ pi ‘bákĭ úvá lészú tā
 ĩmi ní ndreé ‘dĭri ndrezú, ‘bo kôpi ndrekĭ
 kuyé, āzini kôpi lēkĭ tā ĩmi ní yĭĭ ‘dĭri yĭĭ,
 ‘bo kôpi yĭkĭ tā rĭ kuyé.

Yēsŭ ũlŭ nāpĭ úri vé rĭ vé ifĭfi
 (Mārākō 4:13-20; Lúkā 8:11-15)

18 “Kúru ĩmi yĭkĭ ífĭfĭ nāpĭ ágó úri riipi
 rĭ vé rĭ. 19 Úri u’de’bá lėtų drĭgé rĭ vé ífĭfĭ,
 ĩri ‘bá ú’dúkó múké mālŭngā vé rĭ ā tā
 yĭ’bá rá, tā ni ní fĭfĭ kôpi drĭgé kuyé rĭ pi.
 Ádróko ĩmŭ úri rĭ pi u’duŭ kôpi ē ẹ̀sĭ agásĭ
 rá. 20 Úri u’de’bá nyòókŭ írá drĭgé rĭ agá
 rĭ pi, ĩri ‘bá ú’dúkó múké rĭ yĭ’bá rá, āzini
 ā’yĭ’bá āyĭkō sĭ rĭ pi. 21 Kôpi ā úlá ní fĭfĭ
 vŭgá ‘dāá kuyé rĭ sĭ, kôpi ícókĭ adrii lókĭ
 be áco ku. Tā ũkpó ũkpó kádō kôpi isŭ,
 dōku kádō kôpi ọ̀cŭŭ ú’dúkó múké rĭ vé
 tā sĭ, kôpi gō ẹ̀yĭngárá rĭ adi ĩ drĭgé sĭ rá.
 22 Úri u’de’bá ũcékúcé āsámŭvé gé rĭ pi, ĩri
 ‘bá ú’dúkó múké rĭ yĭ’bá rá rĭ pi. ‘Bo kôpi
 ní rĭi tá rŭ’bá nōri vé rĭ ũsŭŭ áyu rĭ sĭ, āzini
 kôpi ní rĭi ā’bú vé tā ‘duŭ’ ‘bāá āmbúgú rĭ
 sĭ, sē úri múké rĭ adri kôpi ē ẹ̀sĭ agá ku.
 23 ‘Bo úri u’de’bá nyòókŭ múké rĭ agá rĭ
 pi, ĩri ‘bá ú’dúkó múké rĭ yĭ’bá rá, tā ni ní
 fĭfĭ kôpi drĭgé múké múké rĭ pi, ‘bá ‘dĭ’bée
 vé ānyāngá rĭ ka, drĭ ní ālu rĭ gé, fĭ ni rĭ
 adri múdŭrŭlŭ ālu, uruḱo ni pŭkŭ áziyá,
 uruḱo ni pŭkŭ na, ĩ ní úri rĭ saá rĭ vŭ sĭ.”

Nāpĭ jōótā duŭpi ānyá agá rĭ vé rĭ

24 Yēsŭ gō kôpi ní nāpĭ āzi ũlŭ dĭĭ kĭnĭ,
 “Mālŭngā ‘bŭ vé rĭ adri sŭ ‘bá úri múké
 ni riipi ómŭvŭ agá rĭ tĭnĭ. 25 ‘Bá rĭ pi ká
 céré ‘deé ú’dŭ kōngárá gá, ĩrivé ári’bá ĩmŭ
 jōótā fĭ rĭi ĩrivé ānyá agá, gō ‘deé muŭ
 ‘dĭisĭ rá, jōótā rĭ vé fĭ ifŭ duŭ ānyá rĭ agá.
 26 ‘Anyá rĭ ká ifŭŭ, jōótā rĭ ní kpá ifŭzú.
 27 “Átĭ’bá rĭ pi ní ĩmŭzú ómŭvŭ ‘dĭpa rĭ
 zĭzŭ kĭnĭ, ‘Āmbúgú mávé rĭ, úri ní ní
 rĭi mĭvé ómŭvŭ agá rĭ adri úri múké ni pi
 kuyé? Jōótā ifŭŭpi rĭ íbĭ íngá ngŭgá?”
 28 “Īri ní újázú kôpi ní kĭnĭ, ‘Árĭ’bá ‘o tā
 ‘dĭri nĭ.’
 “Átĭ’bá rĭ pi ní ĩri zĭzŭ kĭnĭ, ‘Mĭ ā’yĭ’ yozú
 kĭnĭ, ‘bá muḱĭ jōótā rĭ unjeé ānyá rĭ agásĭ
 āmvé ‘dĭni rá?”
 29 “Ómŭvŭ ‘dĭpa rĭ ní újázú kĭnĭ, ‘Adri
 ‘dĭni kuyé, ĩmi unjekĭ dō jōótā rĭ pi ānyá rĭ

agásĭ āmvé, ĩmi kpá ānyá rĭ pi unje ĩndĭ.
 30 Īmi kúkĭ jōótā rĭ ā du muŭzú ānyá rĭ be
 trŭ cimgbá cazú sá ĩ ní ĩmŭzú ānyá rĭ lĭzú
 rĭ gé. Kádō ĩmŭ ānyá rĭ lĭĭ, ma lŭ ‘bá ẹ̀zĭ
 nga’bá rĭ pi ní, “Drĭdrĭ ní, ĩmi unjekĭ jōótā
 rĭ ānyá rĭ agásĭ, ĩmi ũmbékĭ, ĩmi zākĭ veé
 áci sĭ. Kúru ĩmi ikŭnākĭ ānyá rĭ ĩĭ ĩmŭ
 ‘bāá mávé írá agá.” ’ ’ ’

Nāpĭ marígó fĭ be mādāñāñá rĭ vé rĭ
 (Mārākō 4:30-32; Lúkā 13:18-21)

31 Yēsŭ átá kpá kôpi ní nāpĭ āzi kĭnĭ,
 “Mālŭngā ‘bŭ vé rĭ vé tā adri sŭ marígó
 ā fĭ mādāñāñá ĩ ní saá ómŭvŭ agá rĭ tĭnĭ.
 32 Marígó rĭ ā fĭ ā adri dō kĭnĭkĭniñá
 drāáāsĭyā, kádō duŭ, ĩri du ómŭvŭ agá ‘dāá
 ícá āmbúgú. Áriñá rĭ pi mu ívé jó sĭ drĭtĭ
 ni pi gé sĭ.”

Nāpĭ ākŭfĭ vé rĭ

33 Yēsŭ ũlŭ nāpĭ āzi dĭĭ kĭnĭ, “Mālŭngā
 ‘bŭ vé rĭ adri sŭ ākŭfĭ ũkŭ rĭ ní í’dŭ dāá
 íwá ĩ ní uruŭ gĭ rĭ agá rĭ tĭnĭ, ākŭfĭ rĭ sē
 íwá rĭ dra kŭfŭtŭ be.”

Tā ā pá Yēsŭ ní tā rĭ ũlŭzú nāpĭ sĭ rĭ
 (Mārākō 4:33-34)

34 Yēsŭ rĭ tā ‘dĭ’bée ũlŭŭ ‘bá bĭtrĭká rĭ pi
 ní céré nāpĭ sĭ. Tā āzi ĩri ní átá ‘bá bĭtrĭká
 rĭ pi ní nāpĭ sĭ kuyé ní ‘dāāyo. 35 Tā Múngú
 ní átá nẹ̀bĭ rĭ pi ní rĭ fŭ tĭ ní gé gĭ kĭnĭ:
 “Ma ĩmi ní tā rĭ ũlŭ nāpĭ sĭ,
 Tā ĩ ní ũzŭŭzŭ í’dózu ĩ ní vŭ rĭ
 gbingárá gá ‘dāá rĭ, ma ífĭfĭ ní ũlŭ
 ĩmi ní rá.”

Yēsŭ ũlŭ jōótā ifŭŭpi ānyá agá rĭ vé ifĭfi

36 Kúru Yēsŭ ní fŭzŭ ‘bá bĭtrĭká rĭ pi
 āsámŭvé gé sĭ, ĩri ní fĭzŭ muŭzú adriřzú jó
 agá. Īrivé ‘bá ĩri ā pámvŭ ũbĭ’bá rĭ pi ní
 ĩmŭzú ĩri vŭgá, kôpi ní ‘yozú ĩri ní kĭnĭ,
 “Mĭ ũlŭ ‘bá ní nāpĭ jōótā duŭpi ānyá agá
 rĭ vé ífĭfĭ.”
 37 Yēsŭ ní újázú kôpi ní kĭnĭ, “Ma ‘Bá
 Mvá ‘i, ágó úri múké rĭ riipi rĭ, ĩri ma ‘i.
 38 Ómŭvŭ rĭ, ĩri ‘bá vŭ drĭgé rĭ pi, úri múké
 rĭ, ĩri ‘bá fĭ’bá mālŭngā ‘bŭ vé rĭ agá rĭ pi.
 Jōótā duŭpi ānyá agá rĭ, ĩri ‘bá ádróko vé
 rĭ pi. 39 Árĭ’bágú jōótā riipi ānyá agá rĭ, ĩri
 ádróko ‘i. Anyá rĭ vé ikŭnāngárá, ĩri ú’dŭ
 ũdŭ vé rĭ, ‘bá ānyá ikŭnā’bá rĭ pi, mālāyĭkā
 rĭ pi.
 40 “Ikŭnākĭ jōótā ānyá agá rĭ zāá áci sĭ,
 tā ‘dĭri ĩmŭ ‘i nga ú’dŭ ũdŭ vé rĭ gé. 41 Ma
 ‘Bá Mvá ‘i, ma mávé mālāyĭkā rĭ pi ĩpĕ ĩmŭ
 ngá sēepĭ ‘bá rĭ pi ní tā ‘ozú pĭrĭ ku, āzini
 ‘bá rĭ pi sēepĭ fiŭpi ũnjĭkānyá agá rĭ pi unje
 mávé mālŭngā agásĭ rá. 42 Mālāyĭkā rĭ pi
 ĩmŭ kôpi ‘du ú’bé áci cípi kú nyālŭ rĭ agá,
 ‘dālĕ kôpi ĩmŭ útrĕ áci rĭ vé fĭngárá kôpi
 rŭ’bá gá rĭ sĭ, āzini kôpi ĩmŭ sĭkányá cí rá.

43 'Bo 'bá tá 'o' 'bá pířĩ rĩ pi, kôpi ímụ dī ĩ Ĕtẹpi vé mǎlungǎ agá 'dǎá sũ ũtũ ní dīĩ rĩ tĩnĩ. 'Bá bĩ be rĩ, ǎ yĩ 'ĩ ní tǎ 'dĩri.

Nāpĩ ngá ǎjē be ǎmbúgú rĩ vé rĩ

44 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri sũ ngá ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ kuú nyòòkũ agá rĩ tĩnĩ. Ágó rĩ kǎ ngá ǎjē be ǎmbúgú 'dĩri ísũ, gō muų zĩjũ dīĩ. ǎyĩkō fĩpi ẹsĩ ní agá rĩ sĩ, sē ngá rĩ jee, mu nyòòkũ 'dǎri jee ǎnĩ.

45 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá riĩpi mǎyákǎ ógũ' 'bá ógũògũ ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ pǎlĩ* rĩ pi ndǎá rĩ tĩnĩ. 46 Kǎ muų mǎyákǎ múké ógũpi ógũògũ ǎjē be ǎmbúgú 'dĩri ísũ, uzĩ ívé ngá ǎrèvũ céré, gō muų irǎ ógũpi ógũògũ 'dǎri jee ǎnĩ.

Nāpĩ ímbá vé rĩ

47 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri kpá sũ ímbá ĩ ní 'beé yĩĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'ĩ' 'bĩ ősũkǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi uruzũ rĩ tĩnĩ. 48 'ĩ' 'bĩ rĩ pi kǎ ĩ tōó gaá ímbá rĩ agá 'dǎá tré, ǎgō 'ĩ' 'bĩ 'be' 'bá rĩ pi ísékĩ ímbá rĩ yĩĩ rĩ agásĩ ǎmvé nōó. Kôpi ní kũru úrízũ vũgá, kôpi ní 'ĩ' 'bĩ múké múké rĩ pi ùpèzũ ù' 'bázũ ùvũ rĩ pi agá, 'bo kôpi ú' 'békĩ 'ĩ' 'bĩ ùnjĩ rĩ pi ásé agá. 49 Lókĩ údũ vé rĩ gé, tǎ rĩ ímụ 'ĩ' nga sũ 'dĩri tĩnĩ. Múngũ rĩ ímụ mǎlǎyíkǎ rĩ pi Ìpè ímụ 'bá rĩ' 'bá ùnjĩkǎnyǎ 'o' 'bá rĩ pi ǎsámvũ aco 'bá tá 'o' 'bá pířĩ rĩ pi be. 50 Kôpi ímụ 'bá tá 'o' 'bá ùnjĩ rĩ pi ú' 'bé ǎcĩ cĩpi kú nyǎlũ rĩ agá, kôpi ímụ ngo ǎzini sĩkǎnyǎ cĩ ǎcĩ rĩ vé fĩngǎrǎ ĩ rǎ' 'bá gá rĩ sĩ."

51 Yèsũ ní kôpi zĩzũ kĩnĩ, "Tǎ má ní átá 'dĩ' 'bée fĩ nyo ìmi drĩgé rǎ?"

Kôpi ní újázũ kĩnĩ, "È, tǎ rĩ fĩ 'bá drĩgé rǎ."

52 Yèsũ ní 'yozũ kôpi ní kĩnĩ, "Bá ǎlu ǎlu riĩpi tǎĩmbĩ ímbápi rĩ, ímbákĩ ĩri mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tǎ sĩ gĩ, 'bá 'dĩri adri sũ jó 'dĩpa ívé ngá ú' 'dĩ rĩ 'dĩpũ ngá ùkũ rĩ be' ívé jó agásĩ ǎmvé rĩ tĩnĩ."

'Bá Nǎzèrètá vé rĩ pi gǎkĩ Yèsũ rĩ sĩ (Mǎrǎkō 6:1-6; Lúkǎ 4:16-30)

53 Yèsũ kǎ nāpĩ rĩ ùlũvũ deę, ĩri ní fĩzũ ǎngũ 'dǎri agásĩ ǎmvé. 54 Gō 'deé muų Nǎzèrètá gá kũřũ ĩri ní mbazũ rĩ gé, ĩri ní 'dózá 'bá rĩ pi ímbázũ Jó Múngũ rĩ Zĩzũ rĩ agá 'dǎá, sē 'bá rĩ pi ní ǎyǎngǎrǎ, kôpi ní 'yozũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri ísũ ùmĩ rizũ tá ǎyázũ ǎyǎyǎ 'dĩri 'ozũ rĩ íngũgá?" 55 Kôpi ní kpá gōzũ zĩzũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri adri 'bá

riĩpi pǎrǎngĩ faapi rĩ vé mvá kuyé? Ágó 'dĩri vé ẹndrẹpi adri Mǎriyǎ 'ĩ kuyé? ĩrivé ẹdrĩpĩ adri Yòkòbũ 'ĩ, Yòsèpǎ 'ĩ, Sĩmòná 'ĩ, ǎzini Yúdǎ 'ĩ kuyé? 56 ĩrivé ómvũpĩjĩ 'dĩ' 'bée rikĩ nyo adrii 'bá be trũ kuyé? Ágó 'dĩri ísũ tá 'dĩ' 'bée íngázũ íngũgá?" 57 'Bá rĩ pi ǎ 'a vekĩ ùnjĩ ùnjĩ tá ĩri ní 'oó 'dĩ' 'bée sĩ.

Yèsũ ní 'yozũ kôpi ní kĩnĩ, "Nějĩ rĩ dō vũrǎ ǎzi gé, 'bá rĩ pi ĩri ĩnjĩ rá, 'bo ĩri dō 'bá ívé rĩ pi ǎsámvũ gé, ĩnjĩkĩ ĩri ku."

58 Yèsũ 'o tá ǎyázũ ǎyǎyǎ ní ǎngũ 'dǎri agá kǎrǎkǎ kuyé, ǎ'diǎtǎsĩyǎ 'bá ǎngũ 'dǎri agá rĩ pi ẹ'yĩngǎrǎ ǎkō.

14

Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ vé drǎngǎrǎ (Mǎrǎkō 6:14-29; Lúkǎ 9:7-9)

1 Sǎ 'dǎri gé, 'bǎgũ Ēròdē* ǎngũ Gǎllilǎyǎ vé rĩ ruųpi rĩ kǎ Yèsũ vé tá yĩĩ, 2 ĩri ní 'yozũ ívé ǎtĩ' 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, "Bá 'dĩri Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ íngá gōó idri rú ní! Sèzũ ĩri ní rizũ tá ǎyázũ ǎyǎyǎ 'dĩ' 'bée 'ozũ 'dĩni ǎnĩ."

3 ǎ'diǎtǎsĩyǎ ótũ Ēròdē ru Yũwǎnĩ rĩ, úmbé ĩri, jĩ ĩri muų 'beé jó ǎngũ ù'yízũ rĩ agá, 'ĩ ẹdrĩpĩ Pílípũ† vé ùkũ Ēròdiyǎ ǎ tá sĩ. 4 Yũwǎnĩ 'yo ǎndúru Ēròdē ní kĩnĩ, "Tǎĩmbĩ Múngũ vé rĩ ǎ'yĩ ku mí ní mívé ẹdrĩpĩ vé ùkũ jezũ mí ní ùkũ rũ." 5 Ēròdē lē Yũwǎnĩ rĩ 'dīĩ, 'bo rĩ 'oó ùřĩ sĩ 'bá rĩ pi sĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kôpi ǎ'yĩkĩ rá 'yozũ kĩnĩ, Yũwǎnĩ rĩ nejĩ.

6 U'dũ ĩ ní Ēròdē rĩ tĩzũ rĩ kǎ ícǎ, údékĩ ũmũ, u'dũ 'dǎri gé, mvá ùkũná Ēròdiyǎ vé rĩ tu ǎngó Ēròdē ẹndrẹtĩ gé, sē Ēròdē ní ǎyĩkō. 7 Ēròdē sō ùyò kĩnĩ, ngá mvá ùkũná rĩ ní lée rĩ, 'ĩ sē ĩri ní rá. 8 Ēròdiyǎ ní 'yozũ ívé mvá ùkũná rĩ ní kĩnĩ, "Í 'yo Ēròdē ní, ǎ sē mí ní Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ ẹ drĩ sǎkǎnĩ agá." 9 Tá 'dĩri sē 'bǎgũ Ēròdē ní Ízǎngǎ, 'bo ĩri ní ùyò sòó ívé ũmũ rĩ pi ẹndrẹtĩ gé gĩ rĩ sĩ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, ngá mvá ùkũná rĩ ní lée rĩ, ǎ sèkĩ ĩri ní. 10 ĩri ní ǎngǎrǎwǎ rĩ pi pèzũ muų Yũwǎnĩ ẹ drĩ lizũ jó ĩ ní ǎngũ ù'yízũ rĩ agá 'dǎá. 11 ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ní Yũwǎnĩ ẹ drĩ 'dĩzũ ĩjĩzũ sǎkǎnĩ agá, ímụ sēé mvá ùkũ rĩ drĩgé, mvá ùkũ rĩ ní jizũ sèzũ ẹndrẹpi ní. 12 Yũwǎnĩ vé 'bá ĩri ǎ pámvũ ùbĩ' 'bá rĩ pi ní ímũzũ Yũwǎnĩ vé ǎvũ 'dũzũ jizũ

* 13:45 13:45 Mǎyákǎ ógũ' 'bá ógũògũ ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ pǎlĩ rĩ pi: Pǎlĩ índrè sũ irǎ ógũpi ógũògũ ùnyĩ be ǎjē be ǎmbúgú rĩ tĩnĩ. Titĩrikó rĩ kôpi údé ní ívé kókó' 'bò agá. † 13:52 13:52 Jó 'dĩpa ívé ngá ú' 'dĩ rĩ 'dĩpũ ngá ùkũ rĩ be rĩ: Ngá ú' 'dĩ rĩ, ĩri mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tá, ngá ùkũ rĩ, ĩri tǎĩmbĩ rĩ vé tá. ĩri múké ĩ ní tǎĩmbĩ rĩ ímbázũ, ǎzini ĩ ní mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tá ímbázũ. * 14:1 14:1 'Bǎgũ Ēròdē: Ēròdē 'dĩri Ēròdē ǎnitĩpǎ 'ĩ, ĩri Ēròdē ǎmbúgú rĩ vé mvá, gō mǎlungǎ rĩ ruų ní sǎ Yũwǎnĩ ní bǎtízimũ sèzũ Yèsũ ní rĩ gé. 'Í lǎ Mǎrǎkō 6:14; Lúkǎ 3:1; Ẹjĩ 4:27. Sǎ ĩ ní Yèsũ rĩ tĩzũ rĩ gé, Ēròdē ǎmbúgú 'dĩri ruų ǎngũ rĩ ní. 'Í lǎ Mátayo 2:1-8; Lúkǎ 1:5. Vũdrĩ ní gé, 'bǎgũ ǎzi ǎnigé ruų ní Ēròdē ǎgĩřipǎ, ĩri Ēròdē ǎmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lǎ Ẹjĩ 12:1-13:1. † 14:3 14:3 Pílípũ: Pílípũ rĩ 'bǎgũ Ēròdē ǎnitĩpǎ ẹdrĩpi, sǎ ẹdrĩpi Ēròdē ní ĩrivé ùkũ Ēròdiyǎ rĩ 'dũzũ 'ĩ ní ùkũ rú rĩ gé, ísũ ǎkũdē Pílípũ rĩ idri rú.

muzú s̄jzú. Vúdr̄i ní gé, k̄opi ní muzú tā ní ùlúzú Yēsũ s̄i.

Yēsũ sē anyāngā nyaá 'bá élf̄iŭ t̄owú pi ní

(Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)

¹³ Yēsũ k̄ā tā Yūwánī vé r̄i ȳj̄, ĩri ní 'dezu muzú k̄úlúmgbā s̄i, mu adrii v̄ūrā āzi gé ó'dúk̄ulégús̄i. 'Bá b̄it̄rik̄ā r̄i pi k̄ā tā 'diri ȳj̄, k̄opi ngak̄i f̄uú k̄ur̄ú r̄i pi agās̄i, k̄opi 'dek̄i muŷ Yēsũ v̄úgá s̄i pá s̄i. ¹⁴ Yēsũ k̄ā ĩs̄i k̄úlúmgbā r̄i agās̄i v̄úgá n̄ō, k̄ā 'bá b̄it̄rik̄ā r̄i pi ndree, sē ĩs̄i ní ĩs̄ú ĩzāngā ambamba, ĩri ní kuru 'dezu rizú 'bá dr̄ā be r̄i pi idrizú.

¹⁵ Kā muŷ adrii ūndrēn̄ā r̄i s̄i, 'bá Yēsũ ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní imuzú Yēsũ v̄úgá n̄ō. K̄opi ní 'yozú ĩri ní k̄inī, "Ūt̄ú r̄i 'de n̄ōni ḡi, āngū n̄ōri ásé agá, lē m̄i pē 'bá b̄it̄rik̄ā 'd̄i'bēe muŷ anyāngā jēe k̄ur̄ú mādā mādā r̄i pi agās̄i."

¹⁶ Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "Lē 'bá 'd̄i'bēe ā muk̄i v̄ūrā āzi gé ku. ĩmi sēk̄i k̄opi ní ngá nyanya, k̄opi ā nyak̄i."

¹⁷ K̄opi ní 'yozú Yēsũ ní k̄inī, "Ngá 'bá v̄úgá n̄ōgō anigé r̄i 'yēn̄ā pánga t̄owú ĩ' b̄i be ĩr̄i."

¹⁸ Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "ĩmi ĩj̄k̄i má v̄úgá n̄ō." ¹⁹ ĩri ní 'yozú 'bá b̄it̄rik̄ā r̄i pi ní, k̄opi ā úrik̄i v̄úgá ásé dr̄igé 'digé. ĩri ní pánga t̄owú 'd̄i'bēe ĩ'dúzú ĩ' b̄i ĩr̄i r̄i be, ĩri ní āngū ndrezú 'b̄u gé 'dāá, ĩri ní ōwō'dif̄ō s̄ezú, ĩri ní pánga r̄i āndizú, ĩri ní s̄ezú ĩ' b̄i r̄i be ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi dr̄igé, 'bá ĩri ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní awazú 'bá r̄i pi ní. ²⁰ 'Bá r̄i pi ār̄ev̄ú céré nyak̄i anyāngā r̄i ép̄izú āni rá, 'bá ĩri ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ĩk̄unāk̄i anyāngā ĩ ní nyaá r̄i ē ĩmb̄it̄ā caa ūv̄ú ā 'a mudr̄i dr̄i ní ĩr̄i. ²¹ Agō anyāngā nya'bēe r̄i pi vé k̄ālāfe ri ícō ca élf̄iŭ t̄owú (5,000) rá, k̄ālāfe 'diri agá 'digé, lāk̄i ūk̄u r̄i pi anj̄n̄ā r̄i pi be kuyé.

Yēsũ mu ȳj̄ dr̄igé s̄i pá s̄i

(Mārākō 6:45-52; Yūwánī 6:15-21)

²² Tā 'diri ā v̄udr̄j̄ gé, koro Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní k̄inī, k̄opi ā t̄uk̄i ḡōō k̄úlúmgbā agá 'dāá ūzi, k̄opi ā zok̄i ȳj̄ b̄ālālā r̄i muzú álé 'dāá. Vulé 'dāá, ĩri ní 'bá r̄i pi ayizú muzú ívé āngá s̄i. ²³ Kā 'bá r̄i pi ayii muzú ḡi, ĩri ní tuzú muzú ĩr̄ā dr̄igé 'dāá ó'dúk̄ulégús̄i, ĩri ní Múngú r̄i z̄izú. Ūt̄ú r̄i k̄ā 'deé, ĩs̄ú ĩri 'dālé ó'dúk̄ulégús̄i. ²⁴ Sā 'dāri gé, k̄úlúmgbā r̄i v̄ū rárá rú nyōók̄u r̄i be. Ūl̄i ní v̄izú ūkp̄ō be, sē ȳj̄ r̄i úvá āni ngūyá ngūyá, sē k̄úlúmgbā r̄i ícō muŷ āni bá ku.

²⁵ Āngū r̄i k̄ā lēe ówú, Yēsũ ní rizú imuzú ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní v̄úgá n̄ōlé ȳj̄ b̄ālālā r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i. ²⁶ 'Bá Yēsũ ā pámvú

ūb̄i'bá r̄i pi k̄ā Yēsũ ri ndree ĩri ri imú ȳj̄ b̄ālālā r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i, ūr̄i fi k̄opi ē ĩs̄i agá ambamba. K̄opi ní 'yozú k̄inī, "Ngá r̄i ĩndri." Ūr̄i f̄iipi k̄opi ē ĩs̄i agá r̄i s̄i, k̄opi ní ngazú útr̄ezú.

²⁷ 'Bo koro Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "Lē ĩm̄i ĩs̄i ā wa ku! 'Bá r̄i ma 'i. ĩmi 'ok̄i ūr̄i s̄i ku."

²⁸ Pét̄ērō ní újázú Yēsũ ní k̄inī, "Ūp̄i, ádarú 'bá r̄i dō mi 'i, lē m̄i 'yo, má mu mí v̄úgá 'd̄i' ȳj̄ r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i."

²⁹ Yēsũ ní 'yozú Pét̄ērō ní k̄inī, "Mí imú."

Kuru Pét̄ērō ní ĩs̄izú k̄úlúmgbā r̄i agās̄i, ĩri ní 'dezu muzú Yēsũ v̄úgá 'dāá ȳj̄ r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i. ³⁰ Pét̄ērō k̄ā n̄iŷ amá 'yozú k̄inī, ūl̄i r̄i v̄i ūkp̄ō be, gō r̄i 'oó ūr̄i s̄i, ĩ'dó r̄i t̄i muzú ȳj̄ ā ndúgé 'dāá, ĩri ní trezú ū'dúk̄ō be ur̄u 'dāá k̄inī, "Ūp̄i, 'i pa ma!"

³¹ Koro Yēsũ ní ĩ dr̄i suzú Pét̄ērō ri isezú 'i v̄úgá n̄ō, ĩri ní 'yozú Pét̄ērō ní k̄inī, "Mív̄e ē'yīngará mādān̄ā, ngá mí ní 'ozú ūr̄i s̄i mávé tá ā'yizú ku r̄i ā'di?"

³² Yēsũ pi k̄ā tuŷ Pét̄ērō be k̄úlúmgbā r̄i agá 'dāá, ūl̄i r̄i ní pá tuzú. ³³ 'Bá Yēsũ ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní 'dezu ĩri ĩnj̄izú, k̄opi k̄inī, "Ádarú mi Mv̄á Múngú vé ni."

Yēsũ idri 'bá dr̄ā be ni pi Gēnēsārēt̄ā gá (Mārākō 6:53-56)

³⁴ K̄opi k̄ā zoó álé 'dāá, k̄opi ní ĩf̄uzú k̄úlúmgbā r̄i agās̄i āmvé, k̄opi ní 'dezu muzú k̄ur̄ú Gēnēsārēt̄ā vé r̄i gé. ³⁵ 'Bá k̄ur̄ú 'dāri agá r̄i pi k̄ā n̄iŷ amá 'yozú k̄inī, 'bá r̄i Yēsũ 'i, k̄opi ní ū'dúk̄ō p̄ezú muzú 'bá adrii'bá k̄ur̄ú 'dāri ā gār̄ā gá s̄i r̄i pi ní. 'Bá r̄i pi ní ívé 'bá dr̄ā be r̄i pi ĩj̄izú imuzú Yēsũ v̄úgá n̄ō. ³⁶ 'Bá dr̄ā be r̄i pi ní Yēsũ ri m̄āzú k̄inī, lē Yēsũ ā ā'yī ĩ ní, ĩ' ulók̄i ri ĩrivé b̄ōngō akooók̄o r̄i ē t̄i. 'Bá céré ĩrivé b̄ōngō uló' bā r̄i pi vé dr̄ā d̄ē k̄opi ā r̄i' bā gá s̄i rá.

15

Mērē Yāhūd̄i r̄i pi vé r̄i (Mārākō 7:1-13)

¹ Vúdr̄i ní gé, Fār̄úšj̄ ur̄uķo pi 'bá t̄áimb̄j̄ ĩmbá' bā r̄i pi be íbik̄i imú Yēr̄us̄ālēmā gálés̄i, k̄opi ní Yēsũ r̄i z̄izú k̄inī, ² "Ngá mív̄e 'bá mí pámvú ūb̄i' bā r̄i pi ní mērē 'bá ambugu r̄i pi vé r̄i n̄ōzú rá r̄i ā'di? Ā'diātās̄iyā k̄opi kádō r̄i ngá nyaá, k̄opi ūj̄ik̄i ĩ dr̄i s̄ū 'báv̄e mērē ní lēe r̄i t̄inj̄i ku!"

³ Yēsũ ní újázú k̄opi ní k̄inī, "Ngá ĩmi ní t̄áimb̄j̄ Múngú ní 'yoó r̄i n̄ōzú ĩmivé mērē ā tā s̄i r̄i ā'di? ⁴ Múngú ezi k̄inī, 'Lē m̄i ĩnj̄i mí ét̄epi pi mí ĩndr̄epi be ĩnj̄inj̄i." "Bá átāngá átāpi ét̄epi ní, dōku ĩndr̄epi ní ūnj̄i r̄i, ā 'd̄ik̄i ĩri dr̄ā 'd̄iis̄i rá." ⁵ 'Bo ĩmi k̄inī 'bá r̄i 'yo dō ét̄epi ní, dōku ĩndr̄epi ní k̄inī, 'Fēfē

má ní kōdō lēē sēē ĩmi ní rī, á sē Múngú ní gí, ⁶ 'dĩri lù 'yozú kīnī, 'bá 'dĩri ĩnjī étēpi pi ɛndrēpi be kuyé. ĩmi gākí ú'dúqó Múngú vé rī sī, ĩmivé mērē ā tā sī. ⁷ ĩmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pirī 'dĩ'bée, tā Múngú ní lūú nēbī ĩsáyā ní átá ĩmi tā sī 'dĩri ĩri tā áda kīnī,

⁸ " 'Bá 'dĩ'bée ri ma íngú tị sī kána, 'bo kōpi 'bākí ɛsī má drǐgɛ kuyé.

⁹ Kōpi ma ĩnjī ku kána, tǎimbí kōpi ní rii ímbá rī pi, 'bá áda útị nī."

Átángá ũnjī rī rī ũnjikányā ĩjī 'bá drǐgɛ (Mārākō 7:14-23)

¹⁰ Yēsū ní 'bá bītríká rī pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ĩmi 'bākí bī tā má ní 'yoó rī yizú, tā rī ā fi rī ĩmi drǐgɛ 'dāá múkɛ múkɛ. ¹¹ Ngá nyanya 'bá rī ní nyaá rī ĩjī ũnjikányā ku, átángá ũnjī ifuúpi 'bá rī tị gé sī rī, ĩri ũnjikányā ĩjī nī."

¹² 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ímúzá Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Í nī kuyé 'yozú kīnī, átángá mí ní átá 'dĩri sī, Fārúšī rī pi ā 'a ve rá?"

¹³ Yēsū ní újázú kōpi kīnī, "Ngá ārėvú céré má Étēpi 'bū gé rī ní saá nī kuyé rī pi, ĩ ímú kōpi unje céré vúgá. ¹⁴ Lē ĩmi ũsũkí Fārúšī 'dĩ'bée vé tā ku, kōpi drǐkoma mī ákó nī pi. 'Bá rī dō mī ákó, ícó ɔgúpí ɛ drǐ ruý sēé ku, ĩri sē kōpi ĩrǐtró mụ u'de 'bú agá."

¹⁵ Pētērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ũlú 'bá ní nǎpi mí ní 'yoó kīnī ngá uruqō ĩri 'bá ní ũnjikányā ĩjī 'dĩri vé íffíi."

¹⁶ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "ĩmi ásamvú gé 'dǐgɛ, 'bá ázi nyo tá má ní átá nōri nǐjpi kuyé ní anigé? ¹⁷ ĩmi nǐkí amá 'yozú kīnī, ngá 'bá ní nyaá fi 'bá agá rī, ĩri fū 'bá agásí amvé 'dĩni kuyé? ¹⁸ 'Bo átángá ifuúpi 'bá tị gé sī rī, ĩri íbī íngá 'bá ɛsī agá, ĩri sē 'bá rī tá 'ázāvú rú' ní 'o. ¹⁹ Á'diātāsīyā yǐkí ũnjī rī, ĩri íbī ifū ɛsī agalésí, ĩri sē 'bá rī ángū 'dǐ, ĩri la 'bá ázi vé ũkú sī, dōku ũkú rī la 'bá ázi vé ágó be, ĩri ɔwū 'bá, ĩri ngá ũgū, ĩri ũnjō ũlǐ, ázini ĩri ángū 'yo'yo. ²⁰ Tā ĩ ní ũlǎá 'dĩ'bée, ĩri sē 'bá rī adri 'ázāvú rú' Múngú ɛndrētị gé. 'Bá rī nya dō ngá ísú ũjī 'í drǐ kuyé, sē 'bá rī 'o tá 'ázāvú rú' ní ku."

Ūkú Kánánāzī ɛ'yíngará be rī (Mārākō 7:24-30)

²¹ Yēsū nga fūú vūrā 'dāri agásí, 'de muý ángū ámbúgú Táyá vé rī agá, ázini Sídónā vé rī agá. ²² Ūkú ázi Kánánāzī, ĩri ní ímúzá Yēsū rī mǎzú, rizú ngozú ɛndrētị ní gé

kīnī, "Ūpí, Dāwúđđī ā Mvā rī, 'í ndre ĩzāngā mávé nōri fō, mávé mvá ũkúná 'dāá'dā índri ũnjí fi drǐ ní gé, índri ũnjí rī rī ĩri ní ĩzāngá sē ambamba."

²³ Yēsū zǐ 'í tị átángá 'yozú kuyé. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ĩri mǎzú, kōpi kīnī, "Í pē ũkú 'dĩri muý 'dĩsī rá, ĩri rī ngo ímúzá 'bá vúdrǐ gé sī ambamba."

²⁴ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ípēkí ma ímú 'bá ĩsērélē vé rī pi ásamvú gé, kōpi índrekí sū kǎbīlō ávī'bá gí rī pi tǐnjī."

²⁵ Ūkú rī ní ímúzá kúmúci ũfǐzú Yēsū ɛndrētị gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ūpí, 'í ko má ĩzā!"

²⁶ Yēsū ní újázú ũkú rī ní kīnī, "Adri múkɛ ku ĩ ní ínáyá anjíná úcézú rī pi í'dúzá* sēzú ũcógú rī pi ní."

²⁷ Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Ūpí, tá mí ní átá rī, ĩri tá áda, 'bo ũcógú rī pi ícó ínáyá u'de'bá ĩ ɛ'dípáa vé mísá drǐgɛ sī vúgá rī nya rá."

²⁸ Yēsū ní újázú kīnī, "Ūkú 'dĩri, ɛ'yíngará mívé rī ámbúgú! Tá mí ní zǐj má tị gé gí rī, ĩ ícó sē mí ní rá." Sā 'dāri gé, ũkú rī vé mvá ũkúná rī gō ícá múkɛ.

Yēsū idri 'bá kárakará

²⁹ Yēsū ní ngazú fūzú vūrā 'dāri agásí, ĩri ní 'dezu múzú yǐjī bǎlǎlā Gǎlǎláyá vé rī gé 'dāá, ĩri ní muzá yǐjī bǎlǎlā rī ā gārā gá sī. ĩri ní tuzá muzá írā drǐgɛ, ĩri ní úrizú vúgá. ³⁰ 'Bá bītríká rī pi ní ímúzá ĩri vúgá nōó, kōpi ĩjǐkí 'bá pá be ábá'bá gí rī pi, 'bá mī ákó rī pi, 'bá ɔgǔrǔvú rú rī pi, 'bá átá'bée ku rī pi, 'bá uruqō'bée be ímú 'bāá Yēsū ɛndrētị gé, Yēsū idri kōpi céré rá. ³¹ 'Bá rī pi ní ká ndreé 'bá ándúrú átá'bá ku rī pi nóni rī átátá, 'bá pá be ábá'bá gí rī pi ā pá ícá nóni múkɛ gí, 'bá adri'bá ɔgǔrǔvú rú rī pi nóni rī ɛçt tu rá, 'bá mī be ɛsī'bá gí rī pi nóni ángū ndre rá. Tá 'dĩri sē kōpi ní áyāngará, sē kōpi íngúkí Múngú ĩsērélē vé rī áni rá.

Yēsū sē ányāngá nyaá 'bá ɛlǐfū sụ pi ní (Mārākō 8:1-10)

³² Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ĩzāngá sī 'bá nō'bée sī, kōpi adrikí má be nōgó caá ú'dú be na, ngá ázi kōpi ní nyaánya ní 'dāáyo. Á lē kōpi pēé muzá nōósi ɛbǐrǐ sī ku. ĩri sē kōpi ícó ídrāká ɛbǐrǐ sī létị gé rá."

³³ Yēsú vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ángū nōri rará rú ásé agá, 'bá nō'bée kárakará, 'bá ísúkí rī ányāngá caápi kōpi ní rī íngūgá?"

15:9 15:9 ĩsáyā 29:13 * 15:26 15:26 Anjíná rī pi be: Yāhúđđī rī pi rikí 'bá adri'bá Yāhúđđī rú ku rī pi ní ide kīnī kōpi adrikí sū ũcógú tǐnjī. Ú'dógu'đógu 'dĩri agá, Yēsū átá kīnī, 'bá ĩri zǐj anjíná rī pi, ĩri Yāhúđđī rī pi, 'bá ĩri zǐj ũcógú rī pi, ĩri 'bá adri'bá Yāhúđđī rú ku rī pi.

³⁴ Yésũ ní kòpì zìzú kìnī, “Pánga ìmì vùgá ‘díì ngòpí?”

Kòpì ní újázú Yésũ ní kìnī, “Pánga ‘bá vùgá nǒò ézìrì anigé, àzini ì‘bì ‘bá vùgá nǒò nyíríná ni pi anigé, ‘bo adri káràkará kuyé.”

³⁵ Yésũ ní ‘yozú kìnī, ‘bá bítìrìkà rì pi à úríkí vùgá. ³⁶ Kúru Yésũ ní pánga ézìrì ‘dì‘bée ì‘dúzú ì‘bì rì pi be, ìri ní òwò‘dífò sèzú, ìri ní ùndìzú, ìri ní ì‘dúzú sèzú ‘bá ‘ì pámvú ùbì‘bá rì pi drìgé, kòpì ní awazú ‘bá rì pi ní. ³⁷ ‘Bá rì pi céré nyakí ànyàngà rì épìzú à ní rá. Vùdrì ní gé, ‘bá Yésũ à pámvú ùbì‘bá rì pi ikùnákí pánga ì ní ùndìí ì ní nyaá rì è ìmbìtá caá ùvú à ‘a ézìrì. ³⁸ ‘Bá ànyàngà rì nya‘bée rì pi vé káláfe ca élífú sù, lākí ùkú rì pi anjìná rì pi be kuyé. ³⁹ Yésũ ká ‘bá bítìrìkà rì pi ayiú mụzú ‘dìísí gí, ìri ní tųzú kùlúmgbà agá, ìri ní mụzú vùrà ìnyíná kùrù Māgādáná vé rì gé.

16

*‘Bá rì pi lēkí tā àyázú àyāyā ni ndree
(Mārākō 8:11-13; Lūkā 12:54-56)*

¹ Fārúšì rì pi Sádókè rì pi be ìmúkí Yésũ rì ù‘bìjì, kòpì zìkí ìri kìnī, à ‘o ì ní tá àyázú àyāyā ni, à lù rì ì ní ‘yozú kìnī, ùkpò ìri ní tá àyázú àyāyā ‘dìri ‘ozú rì ìbí íngá ‘bù gélésìla.

² Yésũ ní ‘yozú kòpì ní kìnī, “Ìmì rì ‘yo, ‘Ùndrèjā rì sī, àngù rì ka dō kú mgbā, àngù rì adri ule, yìjgò ‘dì ku.” ³ Õ‘bùtìjā rì sī, ìmì rì ‘yo, ‘Àndrù sī yìjgò rì ‘dì rá, à‘diātāsìyā àngù rì è mīlètì ìndrè ika, kú ìrìbìtì rú.’ Ìmì nìkí àngù rì vé mīlètì à tá ùlùngará rá, ‘bo tá ‘ì ngaápi mà rù‘bá gá àndrù nòri, ìmì nìkí ìffì ní àmá kuyé. ⁴ Úyú ùnjìkányā ‘o‘bá, è‘yì‘bá kuyé rì pi, kòpì lēkí à ‘okí ì ní tá àyázú àyāyā ni, ‘bo á ‘o kòpì ní tá àyázú àyāyā ni ku, ma ‘yéná tá àyázú àyāyā Yónā* vé rì ì‘da kòpì ní áyu.” Kúru Yésũ ní ‘dezú mụzú, ìri ní kòpì kuzú kú ‘dìgé.

*Àkúfì Fārúšì rì pi vé Sádókè rì pi be rì
(Mārākō 8:14-21)*

⁵ Yésũ pi ká zoó yìjì bālálá rì agásì alé ‘dāá, ‘bá Yésũ à pámvú ùbì‘bá rì pi à tá àvì, jìkí pánga mụzú ìndì kuyé. ⁶ Yésũ ní ‘yozú kòpì ní kìnī, “Lè ìmì adrikí mị be kowu àkúfì Fārúšì rì pi vé Sádókè rì pi be rì à tá sī.”

⁷ ‘Bá Yésũ à pámvú ùbì‘bá rì pi ní átázú ì àsámvú gé sī kìnī, “Yésũ átá ‘bá ní tá rì ‘dìni, à‘diātāsìyā ‘bá ní pánga ìjì ìndì kuyé rì sī.”

⁸ Yésũ nì tá kòpì ní átá ì àsámvú gé sī rì rá, ìri ní kòpì zìzú kìnī, “Ìmì adri‘bée

è‘yìngará be mādā ‘dì‘bée, ngá ìmì ní rizú átázú ‘yozú kìnī pánga ‘dāáyo rì à‘dì? ⁹ Tá ‘dìri fi drì ìmì drìgé kuyé? Ìmì ndrekí pánga tǒwú àndúrú ‘bá élífú tǒwú pi ní nyaá tí ‘dàri kuyé? Ìmì ikùnákí àndúrú ìmbìtá ní caá ùvú à ‘a ngòpí? ¹⁰ Pánga ézìrì ‘bá élífú sù pi ní nyaá rì, ìmì ikùnákí àndúrú ìmbìtá ní caá ùvú à ‘a ngòpí? ¹¹ Má átá tá pánga vé ni ku. Tá má ní átá rì vé tá fi ìmì drìgé ku àsì? ‘Bo lè ìmì adrikí mị be kowu àkúfì Fārúšì rì pi vé Sádókè rì pi be rì à tá sī.” ¹² Kúru kòpì ní nìzú àmázú ‘yozú kìnī, tá Yésũ ní ùlùú ì ní ‘dìri adri ‘yozú kìnī, àkúfì ì ní pánga á‘dìzú rì kuyé, ìri tá Fārúšì rì pi ní rìi ìmbá ùnjì Sádókè rì pi be rì vé tá ùlù.

*Pétèrò kìnī Yésũ rì Kúrísitò ‘ì
(Mārākō 8:27-30; Lūkā 9:18-21)*

¹³ Yésũ pi ká caá ívé ‘bá ‘ì pámvú ùbì‘bá rì pi be kùrú Sízériyā Pìlìpòyì vé rì agá ‘dāá, ìri ní ívé ‘bá ‘ì pámvú ùbì‘bá rì pi zìzú kìnī, “‘Bá ‘bá rì pi ní ‘yoó kìnī ìri ‘Bá Mvā ‘ì ‘dìri à‘dì ‘ì?”

¹⁴ Kòpì ní újázú kìnī, “‘Bá uruko‘bée kìnī, ‘bá rì Yúwānì Bātízìmú sèepi rì ‘ì. Ùruko‘bée kìnī, ‘bá rì Èlìyā ‘ì. Ùruko‘bée kìnī, ‘bá rì Yèrèmiyā ‘ì, dōku ‘bá rì nèbì rì pi vé àzi.”

¹⁵ Yésũ ní kòpì zìzú kìnī, “‘Bo ìmì ‘yo ma à‘dì ‘ì?”

¹⁶ Sìmónā Pétèrò ní újázú kìnī, “Mì Kúrísitò ‘ì, Múngú adriúpi ìdri rú rì vé Mvā.”

¹⁷ Yésũ ní újázú ìri ní kìnī, “Sìmónā Yónā à mvá rì, tākìrì à adri mí be, tá ‘dìri ‘bá áda lù mí ní ní kuyé, má Ètèpì ‘bù gé rì lù mí ní tá ‘dìri nì. ¹⁸ Àndrù á ‘yo mí ní ‘dìni, mí rù rì adri Pétèrò ‘ì, ìffì ní ìrā. Ma ìmú mávè kánisā† sù ìrā ‘dìri drìgé, drā ícò kánisā rì ndée ùkpò sù ku. ¹⁹ Málùngá ‘bù vé rì vé máfutá, ma sè mí drìgé, tá mí ní ùmbé vù drìgé nógó gí rì, Múngú rì ùmbé ‘bù gé ‘dālè rá. ‘Bo tá mí ní oyuyú vù drìgé nógó gí rì, Múngú rì kpá oyú ‘bù gé ‘dālè rá.” ²⁰ Yésũ átá ùkpò ùkpò ívé ‘bá ‘ì pámvú ùbì‘bá rì pi ní kìnī, ‘bá àzi à lù ‘yozú kìnī, ‘ì Kúrísitò ‘ì ‘dìni ku.

*Yésũ átá ívé drāngará à tá
(Mārākō 8:31-9:1; Lūkā 9:22-27)*

²¹ Ì‘dózu lókí ‘dàri gé, Yésũ rì ùlùú ívé ‘bá ‘ì pámvú ùbì‘bá rì pi ní kìnī, ‘ì lè mụy Yèrúsalémá gá. ‘Dālè ‘ì mụ ìzāngā nya lètì be àndiāndí ‘bá ambugu rì pi drìgé, atala atala rì pi drìgé rì pi drìgé, àzini ‘bá tǎimbì ìmbá‘bá rì pi drìgé, ìmú ‘ì ‘dì drā rá. Õ‘dù na ni gé, ‘ì gò íngá ìdri rú ùzi.

* 16:4 16:4 Tá àyázú àyāyā Yónā vé rì: Ì‘bì te nèbì Yónā rì, Yónā adri caá ù‘dù na Ì‘bì rì agá ‘dāá. † 16:18 16:18 Kánisā: Kánisā rì ‘bá Yésũ Kúrísitò rì è‘yì‘bá gí rì pi.

²² Pétēró ní Yēsū ri sezu gārā gá, ƙiri ní 'yozú ƙiri ní kīnī, "Úpí, lē mí átá 'dini ku, tā 'diri ícò 'i ngaa mí rù' bá gá sùù 'diri tɪnɪ ku!"

²³ Yēsū ní 'i újázú àngū ndrezú Pétēró vùgá 'dāá, ƙiri ní 'yozú kīnī, "Mi Sātānā! Mí rí má létí uga, yīkí mívé rí, ƙiri 'bá áda vé ni, yīkí 'diri íbì íngá Múngú vùgálésí kuyé."

²⁴ Kúru Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi ní kīnī, "Bá rí lē dō má pámvú ùbì, ā adì 'i rù' bá, ā 'du ívé peɽi alambaku, ā ùbì má pámvú. ²⁵ 'Bá rí ri dō ívé idri rù' bá nōri vé rí ā tā ũsūú áyu, ƙiri ímú ívé idri 'be ávì 'dīsì rá, 'bo 'bá rí adì dō 'i drāá má tā sī, ƙiri ímú idri 'dání'dání rí ísú rá. ²⁶ 'Bá rí ísú dō ngá múké nyóókú drígé nōgò rí pi àrèvú céré, 'bo 'be dō ívé idri ávì rá, ngá múké ƙiri ní ísú 'a ní gé 'dígé rí ā'di? Dōku ngá 'bá rí ní ícò sée ívé idri ē drí jezú rí ā'di? ²⁷ Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú mávé mālāyíkā rí pi be, ma dī pōwùpōwù sù má Ètèpi ní dījì pōwùpōwù rí tɪnɪ, má ímú 'bá álu álu ùfē tā ƙiri ní 'oó rí sī. ²⁸ Ádarú á lē 'yoó ƙiri ní 'dini, 'bá urukò pá tu' bá nō' bée ícókí drí ùdrāá ku, kòpi 'Bá Mvā vé ímèngará ívé málūngá ruzú rí ndre ùgbále."

17

Yēsū ā rù' bá újā 'i dījì imvesirílílí (Mārākō 9:2-13; Lúkā 9:28-36)

¹ Vùdrì ní ká caá ú'dú áziyá, Yēsū ní Pétēró pi jízú Yókòbù be, Yūwānī Yókòbù èdrìpi be 'i vùgá sī. Kòpi ní tuzú muzú írā drígé uru 'dāá, ƙiri múkí rí adrii túngú ƙiri rí kīnī sī. ² 'Dālè Yēsū újā 'i índrè ù'dù be túngú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi èndrètí gé. Èndrètí ní dī ógú imvesirílílí sù ũtù ní dījì rí tɪnɪ, ƙiri vé bōngò újā 'i dījì imvesirílílí, sù ũtù ní dījì rí tɪnɪ. ³ 'Dālè Mósè pi ní ífuzú Èlìyā be kòpi èndrètí gé, Mósè pi Èlìyā be rikí átá Yēsū be.

⁴ Pétēró ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, múké ni, lē 'bá adriki nōgò. Mí á'yī dō rá, á lē mōrógó 'béé na, álu ní mí ní, álu ní Mósè ní, álu ní Èlìyā ní."

⁵ Pétēró ká rii átá, koro ƙirìbìtì imvesirílílí ìmùlù kòpi, ú'dúkò ní íkúzá ƙirìbìtì agá 'dāásì kīnī, "Mvā 'diri mávé ní má ní lēlé rí, ma ƙiri sī áyìkò sī. Lē ƙiri yìkí tɪ ni yiyì!"

⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbì' bá rí pi ká ú'dúkò 'diri yījì, ũrì sī, kòpi u'dekí ƙiri èndrètí úsú vùgá. ⁷ 'Bo Yēsū ní ímúzá kòpi ulózú, ƙiri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ƙiri íngákí uru, ƙiri 'okí ũrì sī ku." ⁸ Kòpi ká ƙiri íngaa àngū ndrèe uru 'dāá, 'bá ázi álujaní 'dāáyo, 'bá rí 'yènjá Yēsū 'i.

⁹ Kòpi ká rii ísú ímúzá írā drígé 'dāásì vùgá nōó, Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Tā ƙiri ní ndrèe 'diri, ā lúki 'bá ázi ní ku, cìngbá cazú ƙiri ní 'Bá Mvā ri ingazú drāngará gálésila rí gé."

¹⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbì' bá rí pi ní Yēsū ri zìzú kīnī, "Bá táimbjì Mósè vé rí ímbá' bá rí pi ri 'yo kīnī, Èlìyā ri ímú Kúrisitò sī drìdrì ási?"

¹¹ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Ádarú Èlìyā ri ímú drìdrì, ƙiri ímú tā rí pi àrèvú útú ku céré ùrè. ¹² 'Bo á lē 'yoó ƙiri ní 'dini, Èlìyā ímú ƙirìgòsì gí, 'bo 'bá rí pi ámákí ƙiri kuyé, 'bá rí pi 'okí ƙiri ùnjí, sù ƙiri ní lèe rí tɪnɪ. Ma 'Bá Mvā 'i, ma kpá ímú ízàngá nya kòpi drígé sù 'diri tɪnɪ." ¹³ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbì' bá rí pi ní ƙiri áamá rá 'yozú kīnī, 'bá Yēsū ní rii tá ní átá 'diri Yūwānī Bātízímú sèepi rí 'i.

Yēsū idri mvā ágò índri ùnjí be ní (Mārākō 9:14-29; Lúkā 9:37-43a)

¹⁴ Yēsū pi ká ƙiri újā ígòó ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi be 'bá bítiríká rí pi vùgá nōó, ágò ázi ní ímúzá Yēsū vùgá nōó, ƙiri ní kùmúci ùtjuzú Yēsū èndrètí gé. ¹⁵ Ƙiri ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'i ndrèe mávé mvā ágò rí vé ízàngá fò, ájì'bilíkí ri ƙiri ú'bé, ƙiri ri ízàngá nya ambamba, ájì'bilíkí ri njjì ƙiri ú'bé áci agá, dōku yījì agá. ¹⁶ Má íjì mvā rí mívé 'bá mí pámvú ùbì' bá rí pi vùgá, 'bo kòpi idríkí ƙiri kuyé."

¹⁷ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ƙiri 'bá lókí àndrù nōri vé è'yìngará ákò 'dì' bée, má adri ri ƙiri be vùtù caá lókí be gbā ngòpi? Má nya rí ízàngá ƙiri tá sī caá lókí be gbā ngòpi? Ƙiri íjìkí mvā ágò rí má vùgá nōó." ¹⁸ Yēsū ní átázú índri ùnjí rí ní ú'dúkò ùkpò ùkpò ní sī, índri ùnjí rí ní fuzú mvā ágò rí rù' bá gá sī. Sànjá 'dàri agá, drà rí gò deɽé mvā ágò rí ā rù' bá gá sī rá.

¹⁹ Vùdrì ní gé, 'bá Yēsū ā pámvú ùbì' bá rí pi ní ƙiri ínjézu ímúzá Yēsū vùgá nōó kírì, kòpi ní Yēsū ri zìzú kīnī, "Bá ícókí ƙiri índri ùnjí rí droó fúú ámvé ku ási?"

²⁰ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "È'yìngará ìmívé rí mādānjā. Ádarú á lē lúu ƙiri ní 'dini, ƙiri dō è'yìngará be mādānjā anigé sù marigò á fí ní adrii mādānjā rí tɪnɪ, ƙiri ícò 'yo írā àmbúgú 'diri á njjì 'i vùrā nōri gé sī muɽú vùrā ázi gé, írā rí 'i njjì muɽú rá. Tā ázi mbaápi mbamba ƙiri ní 'dāáyo." ²¹ Índri ùnjí 'dini 'diri, á' biki dō ngá nyanya áni ku, ázini zìkí dō Múngú ri ku, ícò fúu ku.*

Yēsū átá ívé drāngará ā tà dījì (Mārākō 9:30-32; Lúkā 9:43b-45)

^{17:5} 17:5 Mārākō 9:7; Lúkā 9:35; ² Pétēró 1:17 * ^{17:21} 17:21 Átàngá verèɽì 21 agá 'diri, búkú Mátáyo vé ƙiri ní sī ƙirìkí tɪ sī drìdrì rí agá 'dāáyo, 'bo gòkí sī búkú Mátáyo vé vùlè rí agá rá.

22 Yēsū pi ká ĩ úmú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' bā rī pi be āngú Gāliláya vé rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú má ūli 'be, ĩ ma sē arī' bā rī pi drīgé. 23 Kōpi ímú ma 'dī drā rá, 'ú' dū na ní gé, ma gō íngá idri rú ūzi." Tā 'dīri sē 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bā rī pi ní ĩzāngā ambamba.

Mūfēngā ĩ ní rii u'duú Jó Múngú vé rī agá rī

24 Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī' bā rī pi be, kōpi ká caá Kāpārānāúmá gá 'dāá, 'bá rī' bā Jó Múngú vé rī vé mūfēngā u'du' bā rī pi ní ímúzú Pétēró rī zizú kīnī, "Ímivé ágó riipi āngú ímbápi rī, ĩri nyo rī Jó Múngú vé rī vé mūfēngā sē rá?"

25 Pétēró ní újázú kōpi ní kīnī "Īri ícó sē rá."

Pétēró ká fií jó agá 'dāá, ĩri ní drī átázú kuyé rī gé, Yēsū zi ĩri drīdrī kīnī, "Simónā, mí ūsū ngóni? "Bāgú vū drīgé nō' bée rī mūfēngā umbe jezú rī u'du' á' dī pi drīgé sī? Kōpi rī u'du' ívé anjīnā rī pi drīgé sī, dōku kōpi rī u'du' 'bá ūrukọ túngú ni pi drīgé sī?"

26 Pétēró ní újázú kīnī "Kōpi rī mūfēngā rī u'du' 'bá ūrukọ túngú ni pi drīgé sī."

Yēsū ní 'yozú kīnī, "Bāgú rī vé anjī āgō rī pi ūfēkí mūfēngā rī ku." 27 'Bo Yēsū ní 'yozú Pétēró ní kīnī, "Lē 'bá sēkí 'bá mūfēngā u'du' bā 'dī' bée ē ēšī á ve 'bá ní ku, 'í mụ yīi bālālā rī agá 'dāá, 'í 'be mívé jábádá yīi bālālā rī agá 'dāá, 'í' bē mí ní 'í' bē drīdrī rī, 'í zī tī ni, mí mūfēngā ā fi' ēnjīipi ēnjīēnjī nī' 'í' sū tī ní gé 'dāá. 'Í 'dū mūfēngā ēnjīipi ēnjīēnjī 'dīri, mí ūfē Jó Múngú vé rī vé mūfēngā ānī, mí ūfē mávé rī, āzini mí ūfē mívé rī ānī."

18

Ā' dī rī adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá nī?

(Mārākō 9:33-37; Lúkā 9:46-48)

1 Lókí 'dāri gé, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bā rī pi ní ímúzú Yēsū rī zizú kīnī, "Mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá, ā' dī rī mụ adri āmbúgú nī?"

2 Yēsū ní mváná mādānā ní zizú ímúzú pá tuzú ĩ' āsāmvú gé. 3 Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī újā dō ēšī adrizú sū mváná mādānā nōri vé rī tīnī ku, ícó fií mālūngā 'bū vé rī agá ku. 4 Kúru 'bá rī 'bā dō 'í kú tá be mādā sū mváná mādānā nōri tīnī, ĩri mụ adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá. 5 'Bá rī é' y' í dō mváná mādānā sū má andregá nōri tīnī ní má rú sī, 'bá 'dīri é' y' í ma.

'Bá āzi ā sē mváná fií ūnjikānyā 'oó ku (Mārākō 9:42-48; Lúkā 17:1-2)

6 "Bo mváná mādānā ma ē' y' ípi gí nōri, 'bá rī sē dō ĩri fií ūnjikānyā 'oó, múké ní kōdō lē ā ūmbéki írá āmbúgú umbe ní gé, ā 'beki ĩri yīi tafu agá. 7 'Bá vū drīgé rī pi ímú ĩzāngā ísú ambamba, ā' diātāsīyā tā vū drīgé nógó rī sē 'bá rī pi rī fi ūnjikānyā 'o nī! Tā 'dī' bée ímú ĩ nga rá, 'bo 'bá ógúpi rī sēepi 'deepi ūnjikānyā agá rī, ĩri ímú ĩzāngā ísú ambamba. 8 Mívé drī ēndēpi sē dō mí fií ūnjikānyā 'oó nī, lē mí ĩ ĩri 'beé 'dīisī āmvé. Mí rú' bā ĩgélé āzi ábá dō nī, ĩri múké, ndē mí ní fizú mí rú' bā be ngi ācí vezú ānī ūdū ākó rī agá 'dāá rī. 9 Mívé mī drī ēndēpi gé rī sē dō mí fií ūnjikānyā 'oó nī, lē mí nje ĩri 'beé 'dīisī āmvé. Īgélé āzi mí rú' bā gá 'dīgē ábá dō nī, ĩri múké, ndē mí ní fizú mí rú' bā be ngi ācí vezú ānī ūdū ākó rī agá 'dāá rī."

10 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími ndrekí múké, lē ĩmi ūsūki 'yozú kīnī anjīnā nyírīnā rī pi ĩndrekí ĩmi mīlē gá ēzi ākó 'dīni ku. 'Bo á lē lūú ĩmi ní 'dīni, kōpivé mālāyikā 'bū gé 'dāá anigé, kōpi rī nījī átá má Ētēpi 'bū gé rī be anjīnā rī pi vé tā sī. 11 Ma 'Bá Mvá 'i, má ímú 'bá ūnjikānyā 'o' bā rī pi paá ívé ūnjikānyā agásī.*

Nāpi kābīlō āvīipi rī vé rī (Lúkā 15:3-7)

12 "Bá rī dō kābīlō be mūdūrūlū ālu, ālu ní āvī dō gí, ĩri 'o íngóni? Ícó pūkú ūrōmī drī ní ūrōmī (99) 'dī' bée kuú āngá drīgé 'dīgē, 'de mụy ālu āvīipi gí 'dāri ndāa ku? 13 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ísú dō ívé kābīlō ālu āvīipi rī gí, āyīkō rī ĩri fū agá rá, ndē āyīkō ĩri fūyipi kābīlō pūkú ūrōmī drī ní ūrōmī (99) āvī' bā kuyé rī pi ā tā sī rī rá. 14 Īri kpá adri sū 'dīri tīnī, má Ētēpi 'bū gé rī lē anjī nyírīnā rī pi ā āvīkí sū kābīlō ní āvīi rī tīnī ku.

Mí ēdrīpi, dōku mí ómvúpi mí 'oópi ūnjī rī

(Lúkā 17:3)

15 "Mí ēdrīpi, dōku mí ómvúpi 'o dō mí ūnjī, 'í nga mụy vú ní gé 'dāá, 'í lū ĩri ní tā ĩri ní 'oó mí ní ūnjī rī. Lē mí lū tā rī gúnýá agá ku. Yī dō mí rá, 'yo dō 'í tī sī kīnī, 'í 'o mí ūnjī, 'bá 'dīri gō 'í újā ícá mí ní ēdrīpi, dōku mí ómvúpi. 16 'Bo yī dō mí kuyé, 'í jī 'bá ālu, dōku 'bá ĩrī ūrukọ' bée mụzú mí vúgá sī ĩndī, ā' diātāsīyā "Tā ārēvú céré lēkí dō útu ícá pīrī, lē 'bá ĩrī, dōku 'bá na tā rī ndre' bā ĩ mī sī rá ní pi ā adrikí ĩndī. 17 Gā dō 'bá mí ní jīi 'dī' bée ē tī yīgá sī, 'í jī tā ní mụy ūlūú 'bá kānīsá vé rī pi ní. Gā dō

† 17:27 17:27 Mūfēngā ā fi ēnjīipi ēnjīēnjī rī: 'Bá rī nga dō ēzī caá 'ú' dū sụ, 'í 'bá rī ūfē mūfēngā ā fi ēnjīipi ēnjīēnjī 'dīri sī. * 18:11 18:11 Átángá vérēšī 11 agá 'dīri, búkú Mátáyo vé ĩ ní sī Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkú Mátáyo vé vūlē rī agá rá. 18:16 18:16 Dētōrōnómē 19:15

'bá kánísá vé rī pi ē tī yīgá sī, 'í ku ā adri kú págánō rú, dōku ā adri kú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u' duǵipi ni tñjī.

18 "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, tā ìmi ní úmbé vū drǵégé nōgó gí rī, Múngú ri kpá úmbé 'bū gé 'dálé rá, tā ìmi ní oyuyú vū drǵégé nōgó gí rī, Múngú ri kpá oyuyú 'bū gé 'dálé rá.

19 "Á lē 'yoó ìmi ní dǵī, 'bá ìrī úmúki dō ī tī tā āzi zizú vū drǵégé nōgó, má Ètépí 'bū gé rī kōpivé tā rī ā'yī rá. 20 Kúru 'bá ìrī, dōku 'bá na, úmúki dō ī má rú sī, ma adri kōpi āsámvú gé."

Nāpi 'bá ógúpí ri trūúpi ku rī vé rī

21 Kúru Pétērō ní ìmúzu Yēsū ri zizú kīnī, "Úpí, má édrǵipi 'o dō ma ùnjí, má trū ìri caá vú be ngōpí? Má trū ìri caá vú be ézǵirǵi?"

22 Yēsū ní újázú Pétērō ní kīnī, "Adri 'yégá vú be ézǵirǵi ku, 'bo ā adri vú be púku ézǵirǵi drǵi ní ézǵirǵi.

23 "Kúru ũ'bǵíkí mālūngā 'bū vé rī 'bāgú lēepi mūfēngā 'í ní sēé ívé átí'bá rī pi ní mēřǵi rú rī ā tā nǵipi rī sī. 24 'Bāgú rī ká 'í dō ívé mūfēngā rī úmú gōó, ī ní ágó mūfēngā é'yipi jǵrú āmbúgú sī élifū mǵdrǵi rī' iǵjǵzú ìmúzu pá tuzú 'bāgú rī endrēřǵi gé. 25 'Bo átí'bāgú rī ní mēřǵi rī úfēé kuyé rī sī, 'bāgú rī kīnī, ā uzǵíkí ìrivé ngá ārēvú céré, ā uzǵíkí kpá ìrivé ũku anjíná rī pi be ìndī, ā úfē rī mēřǵi rī ánī.

26 "Kúru átí'bāgú rī ní kūmūcí ũtǵzú 'bāgú rī endrēřǵi gé, ìri ní 'bāgú rī mǵzú kīnī, "Í ku má ní sá, ma ìmú mívé mūfēngā ārēvú úfē gō céré rá!" 27 'Bāgú rī ndre ìrivé izāngā, gō mēřǵi rī vé tā kuú rá, oyuyú átí'bá rī mǵzú rá.

28 "'Bo átí'bāgú rī ká 'deé mǵyú gí, kōpi mǵkí 'í řsú ógúpí átí'bāgú ívé mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi rī' é'yipi mǵdǵrǵlǵú ālu rī be. Ìri ní átí'bāgú rī ruzú, ũlélé ní ìnjǵzú. Ìri ní 'yozú kīnī, 'Mí úfē mávé mūfēngā ú'díkírǵná nōgó!"

29 "Átí'bāgú rī ní kūmūcí ũtǵzú ìri endrēřǵi gé, ìri mǵzú drǵi řǵi sī kīnī, "Í ku má ní sá, ma ìmú mívé mūfēngā úfē gō vulé rá."

30 "'Bo ágó rī gā ìrivé tā ā'yīgá sī, gō ìri 'beé jó ī ní rizú āngū ũ'yizú rī agá, ā mǵ adrii 'dálé cǵmgbá úfē dō ívé mūfēngā ũgbále gí ká. 31 Átí'bá urǵokó ká tā 'i ngaápi 'dǵri ndreé, kōpi gōkí adrii izāngā sī. Kōpi ní mǵzú tā 'i ngaápi 'dǵri ũlǵzú 'bāgú rī ní.

32 "Kúru 'bāgú rī ní átí'bāgú drǵdrǵi 'dǵri zizú ìmúzu 'í vúgá nōó, ìri ní 'yozú ìri ní

kīnī, 'Mí átí'bá ũnjí, á ku ándúrú mēřǵi mí ní 'duǵi rī rá, ā'diātāsīyā mí ìmú ándúrú ngoó má endrēřǵi gé rá. 33 Mí té mí ógúpí átí'bāgú rī vé izāngā ndre sǵi má ní mívé izāngā ndreé rī tñjī." 34 'Bāgú rī ē éřǵi ve ũnjí ũnjí, jǵi átí'bāgú rī mǵyú suú jó ī ní rizú āngū ũ'yizú rī agá, ā mǵ adrii 'dálé cǵmgbá úfē dō ívé mūfēngā ũgbále gí ká.

35 "Ìmi trūki dō ìmi ógúpǵi Yēsū ri é'yī' bā gí rī pi ku, má Ètépí 'bū gé rī trū kpá ìmi ku."

19

Ayingará ágó pi vé ũkú be rī (Mārākō 10:1-12)

1 Yēsū ká tā 'dǵi' bée átá deǵ, ìri ní fǵzú āngū Gǵliláyá vé rī agásí, ìri ní mǵzú āngū Yūdáyá vé rī gé yǵi āmbúgú dǵipi dǵidǵi Yáridēni vé rī ā wōǵokó gá álesí. 2 'Bá bǵirǵká 'dekí mǵzú Yēsū ā vǵdrǵi gé sī, Yēsū idri 'bá drá be rī pi rá.

3 Fārúsǵi urǵokó' bée ìmúki vú ní gé, kōpi lēki ìri ũ'bǵi. Kōpi ní ìri zizú kīnī, "Tǵimbǵi ā'yī nyo 'yozú kīnī, 'bá ágó rī ícō ívé ũkú dro tá ā pá āzi sī 'dini rá?"

4 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ìmi lǵkí búkú Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, 'í dǵngará gá 'dāá, 'Múngú gbi ágó pi ũkú be' 'dini kuyé? 5 Múngú 'yo kīnī, 'Tá 'dǵri sī, 'bá ágó rī ívé éřǵipi ku, ìri ívé endrēřǵi ku, kōpi ī úmú ũkú ní be, 'bá řǵi 'dǵi' bée ī úmú adri rǵi' bā ālu.' 6 'Bo kōpi acokí ī ku, kōpi adri rǵi' bā ālu. Kúru 'bá Múngú ní úmú gí 'dǵi' bée, lē 'bá āzi ā aco kōpi āsámvú ku."

7 Fārúsǵi rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mósē sē tǵimbǵi kīnī, 'Ágó rī kǵkǵbǵi sē ũkú ní ní, ìri drozú āni rá' āsǵi?"

8 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósē ā'yī ìmi ní, ìmi ícō ìmi ayi ìmi ũkúpiǵi be rá, ā'diātāsīyā ìmi éřǵi tete. 'Bo 'í dǵngará gá 'dāá, tā rī adri 'dini kuyé. 9 Á lē lǵú ìmi ní 'dini, 'bá ívé ũkú droopi rá, gōopi ũkú āzi túngú ní jeépi rī, 'o 'dǵri tá ũǵpi ówǵi vé ní, tá ágó ní ícózú ívé ũkú drozú āni rá rī, ũkú rī fǵ dō mǵyú laá ágó āzi túngú ní be ká."

10 'Bá Yēsū ā pámvú ũbǵi' bā rī pi ní 'yozú kīnī, "Tá ágó pi vé ũkú be rī, ìri dō 'dǵri tñjī, mǵké ní, lē 'bá rī ní adrizú ũkú ākó."

11 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá céré ngakí tā ìmi ní 'yoó 'dǵri ā'yīi ku, Múngú 'bá dō tá 'dǵri 'bá rī éřǵi agá ní ká, ícō ũkú jeé ku. 12 Ágō urǵokó' bée tǵkí kōpi kú 'bāǵá rú. Ūrǵokó' bée ícákí 'bāǵá rú ā'diātāsīyā 'í dǵkí kōpi ágélé gí, urǵokó' bée lēki íngá adrii 'dini ũkú ākó, mālūngā 'bū vé rī ā tā

† 18:24 18:24 Mūfēngā jǵrú āmbúgú élifū mǵdrǵi rī agá rī: 'Bá rī nga dō ézǵi ìli mǵdrǵi drǵi ní tǵwǵy, ī 'bá rī úfē mūfēngā jǵrú āmbúgú ālu ní sī. ‡ 18:28 18:28 Mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi rī: 'Bá rī nga dō ézǵi 'í dǵ' álu, ī 'bá rī úfē mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi ālu ní sī. 19:4 19:4 'í dǵngará 1:27 19:5 19:5 'í dǵngará 2:24 19:7 19:7 Dētōrōnómé 2:41

sī. 'Bá rī lē dō tā ī ní 'yoó 'dīri 'dujé ngáá, á 'du ngáá īyí."

Yēsū 'bā tākiri anjiná nyíríná rī pi drǐgé (Márákō 10:13-16; Lúkā 18:15-17)

¹³ Kúru 'bá ɔrɔkɔ ní ívé anjiná nyíríná rī pi íjǐzú Yēsū vúgá nōó, Yēsū á tǐ rī drǐ kǔpi drǐgé, ázini á zǐ rī kǔpi ní Múngú rī. 'Bo Yēsū vé 'bá īri á pámvú ūbǐ' 'bá rī pi kǐnǐ, lē 'bá rī pi ē íjǐkǐ anjiná rī pi Yēsū vú nōó ku.

¹⁴ Yēsū ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Á ugakǐ anjiná nyíríná rī pi ní lǐtǐ ku, ĩmi kukǐ kǔpi ē ĩmǔkǐ má vúgá nōó! Á' diātāsīyā mǎlǔngā 'bǔ vé rī, īri adri 'bá adri' bée sǔ anjiná nyíríná nǔ' bée tǐnj rī pi vé nǐ."

¹⁵ Yēsū ní drǐ tǐzú anjiná nyíríná rī pi drǐgé, vǔdrǐ ní gé, īri ní gǔzú 'dezu mǔzú 'dǐsǐ rá.

Ágó ā' bú be rī vé tā

(Márákō 10:17-31; Lúkā 18:18-30)

¹⁶ Ágó ázi ní ĩmǔzú Yēsū vúgá nōó, īri ní 'yozú Yēsū ní kǐnǐ, "Īmbápi, ngá mǔké má ní ícǔ 'oó, má ĩsǔ rǐ idri 'dǎni' dǎni rī áni rǐ ā' di?"

¹⁷ Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kǐnǐ, "Ngá mí ní ma zǐzú tā mǔké á tā sǐ rǐ ā' di? 'Bá mǔké rǐ 'yǐnǎ Múngú 'i. 'Í lē dō idri 'dǎni' dǎni rǐ ĩsǔ, ngá mǔké rǐ, lē mí 'du tǎjmbǐ rǐ vé tā ngáá."

¹⁸ Ágó rǐ ní Yēsū rǐ zǐzú kǐnǐ, "Tǎjmbǐ ngǔrǐ?"

Yēsū ní 'yozú īri ní kǐnǐ, "Lē mí 'dǐ 'bá ku, lē mí 'bā ɔwǔ ku, lē mí ũgǔ 'bá ázi á ngá ku, lē mí ũlǐ ũnjǔ 'bá ázi drǐgé ku, ¹⁹ lē mí ĩnjǐ mí étǐpi pi mí éndrǐpi be ĩnjǐnjǐ." Lē mí lē 'bá mí gǎrá gá rǐ sǔ mí ní mí rǔ' 'bá lēé rǐ tǐnjǐ. "

²⁰ Ágó rǐ ní újázú Yēsū ní kǐnǐ, "Á 'du tǎjmbǐ 'dǐ' bée vé tā ngáá céré rá. Ngá ázi nyo má ní gǔó 'oó dǐjǐ ni anigé?"

²¹ Yēsū ní 'yozú ágó rǐ ní kǐnǐ, "'Í lē dō mí adri mǔké ězǐ Múngú vé rǐ á ngangará gá, mí uzǐ ngá mǐvé rǐ pi árevú céré, mí awa mǔfǐngā ní 'bá ngá ákó rǐ pi ní, mí ĩmǔ má pámvú ūbǐ, mí kúru á' bú 'bǔ gé 'dǎá rǐ ĩsǔ rá."

²² Ágó rǐ kǎ tá 'dǐri yǐjǐ, ɛsǐ ní ĩsǔ ĩzǎngā, gǔ 'deé mǔjǐ 'dǐsǐ rá, á' diātāsīyā īri á' bú be ambamba.

²³ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi ní kǐnǐ, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dǐni, 'bá á' bú be rǐ vé fǐngará mǎlǔngā 'bǔ vé rǐ agá rǐ, tá ní ũkpó ũkpó. ²⁴ Á lē 'yoó ĩmi ní dǐjǐ kǐnǐ, kǎmǐlǔ vé fǐngará sǐndǎnǐ á ũlǐ gá sǐ rǐ mbamba, 'bo 'bá á' bú be rǐ vé fǐngará mǎlǔngā Múngú vé rǐ agá rǐ mba ndéé rá."

²⁵ 'Bá Yēsū á pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi kǎ tá 'dǐri yǐjǐ, sē kǔpi ē drǐ ábá áni rá, * kǔpi ní

zǐzú kǐnǐ, "'Bá ī ní ícǔ paá rá rǐ, īri adri á' di 'i?"

²⁶ Yēsū ní ángǔ ndrezú kǔpi vúgá 'dǎlé, īri ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Tá 'dǐri mbamba 'bá áda ní, 'bo tá árevú céré Múngú rǐ ícǔ 'o rá."

²⁷ Pétērǔ ní 'yozú īri ní kǐnǐ, "'Í ndre drǐ kǎ! 'Bá kukǐ 'bávé ngá árevú céré, 'bá rǐ mí pámvú ūbǐ! Ngá ũmvúlésǐ 'bá ní ĩsǔ rǐ á' di?"

²⁸ Yēsū ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Ádarú á lē lǔú ĩmi ní 'dǐni, ma 'Bá Mvá 'i, sǎ má ní ĩmǔzú vǔ rǐ údézú ícǎzú ú' dǐ, ázini má ní ĩmǔzú úrízú mávé lúpá mǎlǔngā vé ī ní ĩngúngǔ rǐ drǐgé rǐ kǎdǔ ícǔ, ĩmi rǐ' 'bá má pámvú ūbǐ' 'bá 'dǐ' bée, ĩmi kpá ĩmǔ úri lúpá mǔdrǐ drǐ ní ĩrǐ rǐ pi drǐgé, ĩmi tá lǐ sǔrǔ mǔdrǐ drǐ ní ĩrǐ Īsērélé vé rǐ pi drǐgé nǐ. ²⁹ 'Bá céré ívé jǔ ku' 'bá, édrǐpǐjǐ ku' 'bá, ómvǔpǐjǐ ku' 'bá, étǐpǐjǐ ku' 'bá, éndrǐpǐjǐ ku' 'bá, anjiná ku' 'bá, ázini ívé ómvǔ ku' 'bá má tá sǐ rǐ pi, í ĩmǔ kǔpi ní 'bá kǔpi ní kǔú, ázini ngá kǔpi ní kǔú rǐ pi ũfǐ vé be mǔdǔrǔlǔ álu, ázini kǔpi ĩmǔ idri 'dǎni' dǎni rǐ ĩsǔ rá. ³⁰ 'Bá kárákará 'yo' 'bá kǐnǐ, 'í drǐdrǐ rǐ pi, kǔpi ĩmǔ adri ũdǔmbǐtǎ. 'Bá kárákará adri' 'bá ũdǔmbǐtǎ rǐ pi, kǔpi ĩmǔ adri drǐdrǐ."

20

'Bá ězǐ nga' 'bá ómvǔ agá rǐ pi vé tā

¹ Yēsū ní 'yozú kǐnǐ, "Mǎlǔngā 'bǔ vé rǐ vé tá adri sǔ ágó ómvǔ 'áápi, mǔpǐpi ũ' bǔtǐ 'bá ězǐ vé ní ndǎápi 'i ũfǐ rǐ kǔpi ũfǐfǐ rǐ tǐnjǐ. ² Ágó rǐ á' yǐ 'bá ězǐ vé rǐ pi ũfǐfǐ mǔfǐngā fǐfǐ ěnjǐpǐ ěnjǐěnjǐ álu í ní rizú ángǔ ũfǐzú áni ú' dǔ álu vé rǐ sǐ, īri ní kúru kǔpi pǐzú mǔzú ómvǔ agá 'dǎá.

³ "Kǎ mǔjǐ adrii sǎ ũrǔmǐ ũ' bǔtǐnjǎ vé rǐ gé, īri ní 'dezu mǔzú jǔkǔnjǐ gé, kǎ mǔjǐ caá jǔkǔnjǐ gé 'dǎá, ĩsǔ 'bá ɔrɔkɔ tukǐ pá kǔú jǔkǔnjǐ agá 'dǎá, ězǐ kǔpi ní ngaánga ní 'dǎáyo. ⁴ Īri ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, 'Īmi mǔkǐ ězǐ ngáá mávé ómvǔ agá, ma ícǔ ĩmi ũfǐ mǔké rá.' ⁵ Kúru kǔpi ní 'dezu mǔzú.

"Gǔ kpá 'deé mǔzú jǔkǔnjǐ gé 'dǎá dǐjǐ, ũtǔ mgbǐmgbǐ gé 'dǐgé, gǔ kpá 'i éndǐjǐ mǔjǐ dǐjǐ sǎ na ũndrǐnjǎ vé rǐ gé, áta kpá tá rǐ sǔ 'i ní áta drǐdrǐ rǐ tǐnjǐ. ⁶ Sǎ tǔwǔ ũndrǐnjǎ vé rǐ gé, gǔ kpá mǔjǐ jǔkǔnjǐ gé 'dǎá dǐjǐ. ĩsǔ kpá 'bá ɔrɔkɔ tukǐ pá kǔú jǔkǔnjǐ agá 'dǎá, ězǐ kǔpi ní ngaánga ní 'dǎáyo. Īri ní kǔpi zǐzú kǐnǐ, 'Ngá ĩmi ní pá tǔzú kǔú jǔkǔnjǐ agá nǔgǔ ũtǔ njǐjǐ ězǐ ákó rǐ á' di?"

⁷ "Kǔpi ní újázú īri ní kǐnǐ, "Bá ázi zǐ 'bá ězǐ gé kǔyé.'

“Ágó rī ní újázú kôpi ní kīnī, ‘Ími mukí ězi ngáá mávé ómvú agá.’

⁸ “Útú rī ká muų ‘deé, ómvú ‘dipa ní ágó i ní ‘báá drīkoma rú rī zizú ímúú ‘i vúgá nōó, ĩri ní ‘yozú ágó rī ní kīnī, ‘Í zī ‘bá ězi ngá ‘bá rī pi, mí ũfē kópivē mūfēngā, mí ‘dó ‘bá ímú ‘bá vúlé rú rī pi ũfēé drīdrī, mí ũfē ‘bá rī pi muųú cimgbá cazú ímú ‘bá drīdrī rī pi vúgá.’

⁹ “Bá ězi nga ‘bá rī pi ká ězi rī ngáá caá sá tōwú ũndrējā vé rī gé gl, i ní ‘bá álu álu ní mūfēngā fífí ěnjīpi ěnjījēnjī álu ní sēzú ú ‘dú álu vé nī. ¹⁰ ‘Bá i ní ‘báá ězi rī ngáá drīdrī rī pi ká ícá, kôpi ísúkí déna i mūfēngā rī sē i ní aga rá. ‘Bo kôpi ísúkí céré trōtrō. ¹¹ Kôpi ká mūfēngā rī ísú, kôpi ‘dekí rīi unuu ómvú ‘dipa ěndrēti gé. ¹² Kôpi ní ‘yozú kīnī, ‘Bá i ní íjī ězi ngáá vúlé rú nō ‘bée ngakí ězi rī ‘yégā sá álu, mí ũfē ‘bá kôpi be céré trōtrō, ísúú ‘bá ngakí ězi rī útú njī, útú rī ‘bá zāá ómvú rī aga ‘dāá.

¹³ “Bo ómvú ‘dipa ní újázú álu ní ní kīnī, ‘Má ũndī, á ‘o mí ũnjí kuyé. ‘Bá yíkí ‘bá mí be, mí ě ‘yī rá ‘yozú kīnī, ‘ú ‘dú álu, má ũfē mí mūfēngā fífí ěnjīpi ěnjījēnjī álu ní sī ‘díní kuyé? ¹⁴ Mí ‘é ‘yī mívé mūfēngā, ‘i ‘de muų ‘bēti. Á lē mūfēngā rī sēé ágó ězi ngáápi vúlé rú nōri ní gbá má ní sēé mí ní rī pi. ¹⁵ Mūfēngā mávé rī sī, ma ícó tá má ní lēé ‘oó rī ‘o ání rá. Ngá mí ní ěsī ũnjí ‘bázú tá má ní ‘oó múké ‘bá rī pi ní rī sī rī ‘á ‘di?’

¹⁶ “Bá adri ‘bá ũdūmbītā rī pi, kôpi ímú adri drīdrī, ‘bá adri ‘bá drīdrī rī pi, kôpi ímú adri ũdūmbītā.”

Yēsū átá ívé drāngará ā tā đīj (Mārākō 10:32-34; Lúkā 18:31-34)

¹⁷ Yēsū ká rīi ‘deé muų Yērūsālēmā gá ‘dāá, ĩri ní ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī ‘bá mudrī drī ĩrī rī pi zizú gārā gá, ĩri ní ‘yozú kôpi ní kīnī, ¹⁸ “Bá kādō caá Yērūsālēmā gá ‘dāá, atala atala rī pi drīgé rī pi ‘bá táimbī ímbá ‘bá rī pi be, kôpi ímú ‘Bá Mvā ā ũlī ‘be rá. Kôpi ímú ‘yo, ā ‘dīkí ĩri drāá ‘dīisī rá. ¹⁹ Kôpi ímú ĩri sē ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé, ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi ímú gu ĩri sī gugu, kôpi ĩri ũgbā, kôpi ĩri gbā pētī alambaku sígé. ‘Bo ú ‘dú na ní gé, ĩri gō íngá ídri rú drāngará galésí rá!”

‘Bá rī lē dō adrii āmbúgú, ā ‘bā ‘i adrii ātī ‘bá rú.

(Mārākō 10:35-45)

²⁰ Kúru Zēbēdayō ũkú ní ní ímúú Yēsū vúgá ívé anjī āgō ĩrī* rī pi be, ĩri ní kūmūcí ũtīzú vúgá, ĩri ní Yēsū rī zizú Yēsū ā ‘o ‘i ní tū múké.

²¹ Yēsū ní ĩri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé má ‘o mí ní rī ‘á ‘di?”

Ūkú rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mí kādō mívé mālūngā ruų, lē mí ‘bá mávé anjī āgō ĩrī ‘dī ‘bée, álu rī ā úrí mívé drī ěndēpi gé, ázi rī ā úrí mívé drī ĩjī gé.”

²² Yēsū ní ‘yozú kīnī, “Ími nīkí tā zibe kuyé, ĩmi nyo ícó ‘á ‘yī ĩzāngā nya sū má ní nyaá rī tīnī rá?”

Kôpi ní újázú kīnī, “Bá ícó rá.”

²³ Yēsū ní ‘yozú kôpi ní kīnī, “Ími ímú ĩzāngā nya sū má ní nyaá rī tīnī, ‘bo má ícó ĩmi ní vūrā sēé muųú úrízú má drī ěndēpi gé, dōku má drī ĩjī gé ‘díní ku, má ětēpi údé vūrā rī pi ‘bá ‘i ní ũpēé kuú ĩnógósí gí rī pi ní, kôpi ā mukí rī adrii vūrā rī pi agá.”

²⁴ ‘Bá Yēsū ā pámvú ũbī ‘bá mudrī rī pi ká tá ‘dīri yīi, kôpi ē ěsī ve ‘bá ĩrī adri ‘bée ědrīpī rú ‘dī ‘bée ní ũnjí ũnjí. ²⁵ ‘Bo Yēsū ní ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī ‘bá rī pi zizú ímúú ‘i vúgá nōlé, ĩri ní ‘yozú kôpi ní kīnī, “Ími nīkí rá, ‘bāgú ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi vé rī pi rī ívé ũkpō ‘i ‘da rizú tá ěnjījēnjī ‘bāzú ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé, kópivē ũgalaku rī pi kpá rī tá ěnjī ‘bá ěnjījēnjī ní pi ũ ‘bá ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé. ²⁶ Ími āsámvú gé ‘dīgé, lē tá rī ā adri sū ‘dīri tīnī ku. Ími āsámvú gé ‘dīgé, ‘bá rī lē dō adrii ‘bá āmbúgú rú, lē ā ‘bá ‘i adrii ātī ‘bá ĩmivé ní. ²⁷ ‘Bá rī lē dō adrii āmbúgú ‘bá rī pi drīgé sī céré, lē ā ‘bá ‘i adrii tūgērī ĩmivé ní. ²⁸ Ma ‘Bá Mvā ‘i, má ímú adrii ‘yozú kīnī, ‘bá rī pi ē ímúkí rī má ní ězi ngáá yā ‘díní ku, má ímú ězi ngáá ‘bá rī pi ē ĩzā kozú, má adi mávé ídri ‘bá kárakarā pi ē drī jezú ání.”

Yēsū zī ‘bá ĩrī mī be ěsī ‘bá gí ní pi ē mī āngū ndréé (Mārākō 10:46-52; Lúkā 18:35-43)

²⁹ Yēsū pi ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī ‘bá rī pi be, kôpi ká rīi fūú muųú Yērīkō agásí, ‘bá bītrīkā ‘dekí muų kôpi ā vīdrī gé sī. ³⁰ ‘Bá ĩrī mī be ěsī ‘bá gí ní pi úríkí kuú létī ā gārā gá. Kôpi ká yīi Yēsū rī aga muųú ĩ gārā gá sī, kôpi ní trezú ú ‘dúké be uru ‘dāá kīnī, “Úpí, Dāwūdī ā Mvā rī, ‘i ndre ĩzāngā ‘bávé rī fō!”

³¹ ‘Bá bītrīkā rī pi trekí kôpi drīgé kīnī, “Ími újíkí kīrī.” ‘Bo kôpi gōkí treé ú ‘dúké be uru ‘dāá kīnī, “Úpí, Dāwūdī ā Mvā rī, ‘i ndre ĩzāngā ‘bávé rī fō!”

³² Yēsū ní pá tuzú, ĩri ní kôpi zizú kīnī, “‘Í lēkí má ‘o ĩmi ní ‘á ‘di?”

³³ Kôpi ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Úpí, ‘bá lēkí mí zī ‘bá mī, ‘bá ndrekí rī āngū fō.”

³⁴ Yēsū ē ěsī ísú ĩzāngā kôpi sī, ĩri ní kôpi ē mī ũlózú. Koro kôpi ē mī ní ‘i zizú āngū ndrezú, kôpi ní ‘dezú muųú Yēsū vúgá sī.

* 20:20 20:20 Anjī āgō ĩrī: Anjī āgō ĩrī ‘dī ‘bée ā ruų, Yōkóbú pi Yūwání be.

21

Yēsū vé fíngará Yērūsālēmā agá rī
(*Mārākō 11:1-11; Lúkā 19:28-38;*
Yūwánī 12:12-19)

¹ Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be, kōpi ká ríi muḡ Yērūsālēmā gá 'dāá, drīdrī ni, kōpi cakí kūrū mādāṅá Bētēfágé vé rī gé, Írā Ōlívē* vé rī drīgé, kūrū rī ĩnyīṅá Yērūsālēmā ā jélé gá. Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi pēzú ĩrī, ² ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi muḡ kūrū mādāṅá ĩmi drīlē gá 'dāri agá, ĩmi ca mu dōngí ĩsú 'yíkí kuú 'dālē mvópī be trū, ĩmi ĩtrúki kōpi ĩjī má vúgá nōó. ³ 'Bá āzi zī dō ĩmi, ngá ĩmi ní ríi 'oó 'dīni rī ā'di, ĩmi 'yokí ĩri ní kīnī, "Úpí lē kōpi ní, 'bá 'dāri ícō dōngí rī pi ĩpē ĩmúzu rá."

⁴ Tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā nēbī ní 'yoó rī ā nga rī 'i fūú tīṅí gé bēnī,

⁵ "Í lū 'bá Siónā† vé rī pi ní kīnī,

Īmi ndrekí drī ká, ĩmívē 'bāgú rī ĩmú ĩmi vúgá 'dī'dī,

Īri 'bá tā be mādā ni,

Īri rī ĩnú ĩmúzu dōngí sī. "

⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi 'dukí tā rī ngaá sū Yēsū ní lūú ĩ ní rī tīṅí. ⁷ Kōpi ĩjīkí dōngí rī pi mvópī be ĩrītrō, kōpi ūtrúki ívé bōngó akoó rūkū rī pi ū'bāá dōngí rī pi ā úgóró gá, Yēsū úri bōngó rī drīgé. ⁸ 'Bá kárakarā ūtrúki ívé bōngó akoó rūkū rī pi ū'bāá lētí drīgé, urukō' bēe muḡ ĩbībī vāá ū'bāá muzú lētí rī drīgé sī. ⁹ 'Bá bītríká 'de' bá Yēsū ē endreṭi gé drīdrī rī pi, 'de' bá ĩri ā vūdrī gé rī pi be, kōpi ní rizú ó'úzu muzú kīnī,

"Hōsānā Mvā Dāwūdī vé rī!"

"Tākíri ā adri 'bá ĩmúpi Úpí ā rú sī rī† drīgé!"

"Ē ĩngúkí Múngú urugégé 'bū gé rī!"

¹⁰ Yēsū ka fíi caá Yērūsālēmā gá 'dāá, sē 'bá kūrū agá rī pi ní céré āyāngará. Kōpi ní zizú kīnī, "Bá 'dīri ā'di 'i?"

¹¹ 'Bá bītríká rī pi ní újázú kīnī, "Ágó 'dīri Yēsū 'i, ĩri nēbī, ĩbī íngá Nāzērétā gálésī, āngū Gállílāyā vé rī agá."

Yēsū fī Jó Múngú vé rī agá

(*Mārākō 11:15-19; Lúkā 19:45-48;*
Yūwánī 2:13-22)

¹² Yēsū ní fízú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, údró 'bá rī' bá ngá je' bá, āzini 'bá rī' bá ngá uzī' bá rī pi céré. Uze misá 'bá rī' bá mūfēngā ufu' bá, āzini āmámū uzī' bá rī pi vé rī céré u'deé ūlī rú vūgá. ¹³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú 'yo ívé búkú agá kīnī, 'Jó mávé rī ĩ zī jó rizú ma zizú ní,'

'bo ĩmi újákí jó rī ícá vūrā ūgú' bá rī pi ní rizú adrizú ní."

¹⁴ 'Bá mī be ēsī' bá gí rī pi, 'bá pá be ábá' bá gí rī pi be, kōpi ní ĩmúzu Yēsū vúgá Jó Múngú vé rī ā bóró gá nōó, ĩri ní kōpi ídrízú. ¹⁵ 'Bo atala atala rī pi drīgé rī pi 'bá tāĩmbī ĩmbá' bá rī pi be, kōpi ká tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'oó 'dīri ndreé, āzini kōpi ká yīi anjīnā rī pi rī útré Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, "Hōsānā Mvā Dāwūdī vé rī," tā Yēsū ní 'oó 'dīri sī, sē kōpi ā 'a ve ūnjī ūnjī.

¹⁶ Kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Í yī nyo tā anjīnā rī pi ní ríi átá 'dīri rá?"

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ē, ĩmi lāki Búkú Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, "Anjīnā ambugu rī pi nyīrīṅá rī pi be ĩmú úngó āyīkō vé ní ngo 'dīni' kuyé?"

¹⁷ Kúru Yēsū ní kōpi kuzú, ĩri ní ngazú muzú kūrū Bētēniyā vé rī gé, adri 'dālē ĩnī be rá.

Yēsū tri peṭi ĩ ní zīi fīgī rī

(*Mārākō 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ká muḡ adrii ū'būtī, Yēsū ní 'i újázú gōzú kūrū Yērūsālēmā vé rī agá 'dāá, ēbīrī fū ĩri káyī. ¹⁹ Yēsū ká ríi 'deé muzú lētí gé sī, ĩri ní peṭi ĩ ní zīi fīgī rī ndrezú, ĩri ní 'i útrúzu ĩnyīṅáṅá peṭi rī ā gārā gá 'dāá, ĩsú peṭi rī 'a āluṅáni kuyé, 'yēṅá bī ni amu kú nī. ĩri ní 'yozú peṭi rī ní kīnī, "Mí gō 'aá dīi āluṅáni kul" Koro peṭi rī ní 'wizú.

²⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ká peṭi rī ndreé, sē kōpi ní āyāngará. Kōpi ní zizú kīnī, "Peṭi nōri 'wi mbēlēṅá ngóni ngóni?"

²¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi dō ē'yīngará be, āzini ĩmívē yīkí awa dō 'i ĩrī kuyé, ĩmi ícō tā má ní 'oó peṭi 'dīri ā rú' bá gá rī 'o rá, ĩmi ícō tā urukō' bēe 'o rá. ĩmi dō ē'yīngará be, ĩmi ícō 'yo írā 'dīri ní, "Í nījī mī ngaá muḡ 'deé yīi tafu rī agá 'dāá,' ĩri ícō 'i nga rá. ²² ĩmi dō ē'yīngará be, ngá ĩmi ní zīi Múngú vúgá rī, ĩmi ícō ĩsú rá."

Yāhūdī rī pi zíkí ūkpō Yēsū ní ēzī ngazú rī vé tā

(*Mārākō 11:27-33; Lúkā 20:1-8)*

²³ Yēsū ká fīi muzú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ká í'dó 'bá rī pi ĩmbá, atala atala rī pi drīgé rī pi, drīkoma rī pi be, kōpi ní ĩmúzu Yēsū vúgá nōó, kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Mí ĩsú ūkpō mí ní rizú tā 'dī' bēe 'ozú rī ā'di vúgá? Á'di sē mí ní ūkpō rizú tā 'dī' bēe 'ozú rī ní?"

²⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Á lē ĩmi zīi tā ālu sī, ĩmi újákí dō má ní gí, ma ícō

* **21:1** 21:1 Ōlívē: Peṭi olívē vé rī ĩri 'a ū'a be, ĩ ícō nya rá, ĩ ĩrívē ū'a zo ūdu rú, Yāhūdī rī pi rī tībī á'di ūdu rī sī, āzini kōpi rī tō lāmbá agá, ācī 'yuzú ānī. † **21:5** 21:5 Siónā: Siónā rī ĩ kpá zī Yērūsālēmā. **21:5** 21:5 Zākārīyā 9:9 ‡ **21:9** 21:9 'Bá ĩmúpi Úpí ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. **21:9** 21:9 Sāwūmā 118:26 **21:13** 21:13 Ísáyā 56:7 **21:13** 21:13 Yērēmīyā 7:11 **21:16** 21:16 Sāwūmā 8:2

imi ní ùkpō má ní rizú tǎ 'dǐ'béé 'ozú rǐ lú rá. ²⁵ Òkpō Yūwání ní bǎtizímú sēzú rǐ íbǐ íngá 'bǔ gélésí, dōku íbǐ íngá 'bá áda vúgá?"

Kòpi ní rizú tǎ 'dǐri átázú ì ásamvú gé sǐ kǐnǐ, "'Bá 'yokí dō, 'Òkpō 'dǐri íngá 'bǔ gélésí,' ǐri 'bá zǐ, 'Ími è'yǐkí dǐ ǐri kuyé ā sǐ?" ²⁶ 'Bo 'bá 'yokí dō, 'Òkpō 'dǐri íngá 'bá áda vúgálésí,' 'bá rǐ pi íngá 'bá drǐgé ùnjǐ ùnjǐ, ā'diātāsīyā 'bá 'dǐ'béé ùsǔkí kǐnǐ, Yūwání rǐ nǐbǐ."

²⁷ Kúru kòpi ní újázú Yēsū ní kǐnǐ, "'Bá nǐkí kuyé."

Kúru Yēsū ní újázú kòpi ní kǐnǐ, "Má ícò ùkpō má ní tǎ 'ozú rǐ lúú ìmi ní ku."

Nāpí anjǐ āgō ǐrǐ rǐ pi vé rǐ

²⁸ Yēsū ní 'yozú kǐnǐ, "Á lē ìmi ní ú'dógú'dógú ānjǐ āgō ǐrǐ pi vé ní ùlúú, ìmi kúru tǎ ìmi ní ùsǔjǐ rǐ lú má ní. Ágò āzi anjǐ āgō be ǐrǐ, ágò rǐ 'de mujǐ ívé mvá kǎyú rǐ vúgá 'dǎá, ǐri ní 'yozú kǐnǐ, 'Má mvá rǐ, āndrú sǐ lē mǐ mujǐ èzǐ ngáá òmvú ágá.'

²⁹ "Mvá rǐ ní újázú ètépǐ ní kǐnǐ, 'Á mu ku.' 'Bo gō 'í umí újǎ, 'deé mujǐ rá.

³⁰ "Ètépǐ gō 'deé mujǐ ívé mvá āzi rǐ vúgá, 'yo kpá ǐri ní tǎ rǐ sǔ ǐri ní 'yoo mvá kǎyú rǐ ní rǐ tǔnjǐ. Mvá rǐ újǎ ètépǐ ní kǐnǐ, 'Bábá, ma mujǐ rá,' 'bo mujǐ kuyé."

³¹ Yēsū ní kòpi zǐzú kǐnǐ, "Anjǐ ǐrǐ 'dǐ'béé ásamvú gé, mvá ètépǐ vé tǎ 'dùpǐi ngáapi rá rǐ, ǐri mvá ngòri?"

Kòpi ní újázú kǐnǐ, "Mvá kǎyú rǐ."

Yēsū ní 'yozú kòpi ní kǐnǐ, "Ádarú á lē 'yoo ìmi ní 'dǐni, 'bá mǔfēngá umbe jezú rǐ u'dù'bá rǐ pi urukò, ùkú urukò òwú rú rǐ'bá ì rú'bá uzǐ'bá rǐ pi be, kòpi fi mǎlǔngá Múngú vé rǐ ágá 'dǎá ìmi sǐ drǐdrǐ. ³² Yūwání ìmú ìmi ní létǐ pǐrǐ Múngú vé rǐ ùlúú, 'bo ìmi è'yǐkí ǐri kuyé, 'bá mǔfēngá umbe jezú rǐ u'dù'bá rǐ pi, āzini ùkú òwú rú rǐ'bá ì rú'bá uzǐ'bá rǐ pi è'yǐkí ǐri rá. Ìmi ndreki drǐ ká, 'bá mǔfēngá u'dù'bá rǐ pi, āzini ùkú òwú rú ì rú'bá uzǐ'bá rǐ pi újǎkí èsǐ ù'dúkò ǐri ní ùlúú rǐ sǐ rá, 'bo ìmi újǎkí èsǐ ǐri è'yǐzú kuyé."

Nāpí āgō òmvú 'ā'bá rǐ pi vé rǐ

(Márákò 12:1-12; Lúkà 20:9-19)

³³ Yēsū ní 'yozú atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi ní, āzini Fǎrúšǐ rǐ pi ní kǐnǐ, "Nāpí āzi 'dǐ, ìmi yǐkí drǐ ká, ágò āzi 'ā òmvú, sa petǐ vǐnyò vé rǐ piš òmvú rǐ ágá, sǐ ābi òmvú rǐ á gǎrá gá sǐ kúrǐ, ga 'bǔ rizú ù'a

rǐ zozú vǐnyò rú. Sǐ lágáraka uru 'dǎá rizú òmvú rǐ ùtézú āni. Kúru ǐri ní 'bá 'bázú rizú èzǐ ngazú ívé òmvú rǐ ágá, ǐri ní 'dezú muzú āngú āzi gé. ³⁴ Lókí ì ní vǐnyò ā ù'a ìkúnázú rǐ kǎ ícò, ǐri ní ívé átǐ'bá rǐ pi pèzú muzú ívé vǐnyò ā vúgú ì ní ìkúnáá rǐ ùjǐzú.

³⁵ "'Bá èzǐ nga'bá rǐ pi ní ìrívé átǐ'bá ālu ní ruzú fuzú, kòpi 'dǐkí ālu ní drǎá rá, kòpi ùvǐkí āzi rǐ ìrá sǐ. ³⁶ Kúru òmvú 'dǐpa ní ívé átǐ'bá urukò'bée pèzú muzú kárakarà kòpi vúgá 'dǎá, kǎlǎfe ní aga ǐri ní pée drǐdrǐ 'dǎ'béé rá. 'Bo 'bá èzǐ nga'bá rǐ pi 'okí átǐ'bá rǐ pi ùnjǐ, sǔ ì ní drǐdrǐ 'dǎ'béé 'oó ùnjǐ rǐ tǔnjǐ. ³⁷ Údǔ ní gé, pè ívé mvá muzú kòpi vúgá 'dǎá, ùsǔ 'í èsǐ ágá 'dǎle kǐnǐ, 'Kòpi ícò mávé mvá ǐnjǐ rá.'

³⁸ "'Bo 'bá èzǐ nga'bá rǐ pi kǎ ágó rǐ vé mvá ágó rǐ ndreé, kòpi ní átázú ì ásamvú gé sǐ kǐnǐ, 'Mvá 'dǐri ìmú úrǐ ètépǐ vé ā'bú tǐ gé ní. Lē 'bá 'dǐkí ǐri rá, 'bá úrǐkí rǐ ā'bú rǐ tǐ gé ní.' ³⁹ Kòpi ní mvá rǐ ruzú, kòpi sekí ǐri muzú òmvú rǐ ágásǐ āmvé, kòpi 'dǐkí ǐri drǎá rá."

⁴⁰ Yēsū ní kòpi zǐzú kǐnǐ, "Kúru òmvú 'dǐpa kǎdò ícá, ǐri tǎ ngóni ní 'o 'bá èzǐ nga'bá rǐ pi ní?"

⁴¹ Atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi, Fǎrúšǐ rǐ pi be, kòpi ní 'yozú kǐnǐ, "Ágò rǐ ícò 'bá èsǐ be ùnjǐ 'dǐ'béé ù'dǐ ùdrá céré 'dǐisǐ rá. Kúru ǐri ìmú 'bá urukò'bée 'bá èzǐ nga ívé òmvú vǐnyò vé rǐ ágá, ìkúnáki dō vǐnyò rǐ gǐ, kòpi ā sekí rǐ ívé rǐ ā vúgú."

⁴² Yēsū ní kòpi zǐzú kǐnǐ, "Ìmi lǎkí tǎ ì ní sǐi Búkú Múngú vé rǐ ágá rǐ kuyé? Kǐnǐ, "'Írá āndúrú 'bá jó sǐ'bá rǐ pi ní gǎá sǐ rǐ, újǎ nóni 'í ícá ǐrá sēepi jó rǐ ní pá tuzú āni ùkpò ùkpò ní.

Úpi 'o tǎ 'dǐri ní, sē 'bá ní āyāngará.'

⁴³ "Kúru á 'yoo ìmi ní 'dǐni, mǎlǔngá Múngú vé rǐ ì ìmú 'dù ìmi drǐgé sǐ rá, ì ìmú sē 'bá ìrívé tǎ 'dù'bá nga'bá rǐ pi ní. ⁴⁴ 'Bá āzi 'í'dé dō ìrá 'dǐri drǐgé, ǐri njò rá. Írá rǐ 'í'dé dō 'bá rǐ drǐgé, ǐri 'bá rǐ ìnjǐ drǎ vúgá 'dǎá."

⁴⁵ Atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi, Fǎrúšǐ rǐ pi be, kòpi kǎ nāpí Yēsū ní ùlúú 'dǐri yǐ, kòpi nǐkí á má rá 'yozú kǐnǐ, Yēsū rǐ átá ívé tǎ sǐ.

⁴⁶ Kòpi lēkí kòdò Yēsū rǐ rujǐ, 'bo kòpi 'okí ùrǐ sǐ, ā'diātāsīyā kòpi nǐkí á má rá 'yozú kǐnǐ, 'bá bǐtríká rǐ pi kǐnǐ, Yēsū rǐ nǐbǐ.

22

Umú òmúrúgò jezú rǐ (Lúkà 14:15-24)

§ 21:33 21:33 Petǐ vǐnyò vé rǐ: Yāhūdǐ rǐ pi 'dúkǐ petǐ vǐnyò vé rǐ ā tǎ 'bǎá tǎ āmbúgú rǐ, kòpi rǐ ù'a ní zo vǐnyò sǔ rú. Múngú ǐpé 'bá Ísèrélé vé rǐ pi adriá 'bá ívé ní, kòpi á adrikí rǐ sǔ petǐ vǐnyò vé Múngú ní saá 'aapi ù'a be rǐ tǔnjǐ. Nāpí petǐ vǐnyò vé 'dǐri, sē 'bá tǎjǐmbǐ ímbá'bá rǐ pi atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi be nǐkí á má rá 'yozú kǐnǐ Yēsū rǐ ívé tǎ átá. 'Í lǎ Sǎwúmǎ 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Yerémíyá 2:21; Mátayo 21:33-46; Márákò 12:1-12; Lúkà 20:9-19. 21:42 21:42 Sǎwúmǎ 118:22-23

¹ Yēsū ní gōzú átázú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, āzini Fārūšī rī pi ní nāpí sī dījī kīnī, ² “Mālūngā 'bū vé rī adri sū 'bāgū ūmū 'bāāpi 'i mvōpī ní ūkú jezú rī tīnī. ³ 'Bāgū rī pē ívé ātī'ba rī pi muų 'bā 'i ní zījī ímū ūmū gé nōó rī pi zījī, 'bo 'bā rī pi ímūkī ūmū rī gé nōó kuyé.

⁴ “Kúru īri ní ívé ātī'ba uruko pēzú muų, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ‘Īmi muų kī lūú 'bā 'i ní zījī gī rī pi ní kīnī, má ūlī tī rú'ba be mūnyāmūnyā ní pi, má ā'di inyā rī kú ĩnōgōsī gī, ngā ārēvū céré anigé. Lē 'bā 'i ní zījī gī rī pi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó!’

⁵ “'Bo 'bā 'i ní muų zījī rī pi gākī ímūgā ūmū rī gé sī, 'bā rī pi uruko muųkī ēzī ngāā ívé ómvū agā, uruko ní pi muųkī ívé ngā ūzīngará gā. ⁶ 'Bā rī pi uruko urukī 'bāgū rī vé ātī'ba rī pi, ūgbākī kōpi, ū'dīkī kōpi ūdrāā rá. ⁷ 'Bāgū rī ā 'a vé ūnjī ūnjī. Īri ní ívé āngáráwā rī pi pēzú muų 'bā ívé ātī'ba rī pi ū'dī'ba rī pi ū'dīzú drāzú 'dīīsī rá, āngáráwā rī pi zākī kōpívé kūrū véē ācī sī.

⁸ “Kúru 'bāgū rī ní 'yozú ívé ātī'ba rī pi ní kīnī, ‘Ūmū ūkú jezú rī má útú tā ni deē gī, 'bo 'bā má ní zījī rī pi ūnjī, ícókī kōpi zījī ímū ūmū rī gé kú. ⁹ Īmi muųkī létī kūrū agāsī rī pi gé sī, ĩmi zīkī 'bā ĩmi ní ĩsū rī pi ārēvū céré, kōpi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó. ¹⁰ Kúru ātī'ba rī pi ní 'deuz muų létī kūrū agā rī pi agāsī, kōpi zīkī 'bā tā 'o'ba pīrī rī pi, 'bā tā 'o'ba ūnjī rī pi be ímū ūmū rī gé nōó, jō 'i ní ūmū 'bāzú rī agā dāā, ūmū rī pi gākī tē.

¹¹ “'Bāgū rī kā ímū ūmū rī pi ndreē, ĩsū ágó āzi ūmū rī pi āsámvū gé 'dāā su bōngó ūmū vé rī kuyé. ¹² 'Bāgū rī ní ágó rī zīzú kīnī, ‘Ūndīgó, 'i su bōngó ūmū vé rī kuyé, mí ímū nōgó ngóni ngóni? Ágó rī ūjī kīri.

¹³ “'Bāgū rī ní 'yozú ívé ātī'ba rī pi ní kīnī, ‘Īmi úmbékī ágó rī ē drī pi pá ni be, 'i 'bekī īri āmvé āngū nīpī cījī rī agā 'dāā, ā mu rī ngoó, āzini sīkányā cū 'dālē.’

¹⁴ “'Ā'diātāsīyā zīkī 'bā rī pi kárakarā, 'bo 'i ní ūpēē rī pi kīnīkīnjā.”

Mūfēngā umbe jezū rī vé ūfēngará 'bāgū āmbúgú rī ní rī
(Mārākō 12:13-17; Lúkā 20:20-26)

¹⁵ Kúru Fārūšī rī pi ní fūzú muųzú āmvé, kōpi lēkī létī ndāā Yēsū rī ū'bīzú, ā 'yo rī tā ūnjī bēnī. ¹⁶ Fārūšī rī pi ní ívé 'bā 'i pámvū ūbī'ba rī pi pēzú muųzú Ēródé vé 'bā īri ētī'ba rī pi be Yēsū vūgā 'dāā. 'Bā 'i ní pēē 'dī'bēē ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Īmbāpi, 'bā nīkī rá 'yozú kīnī, mí 'bā tā 'oópi pīrī ní, mí

rī tā áda Múngú vé rī ímbā. Mī rī 'bā rī pi ó'dú céré trōtrō ĩnjīngará be, ā'diātāsīyā mí ūpē 'bā ku. ¹⁷ 'I lū 'bā ní, mívé yīkī ĩngóni? Īri múkē 'bā ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī ní,* dōku 'bā ūfēkī ku?”

¹⁸ 'Bo Yēsū nī tā ūnjī kōpi ē ēsī agā 'dālē rī rá, Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bā 'i 'bā'bēē kú tā be pīrī 'dī'bēē, ngā ĩmi ní lēzú ma ū'bīzú rī ā'di? ¹⁹ Īmi 'i'dakī má ní mūfēngā fīfī ēnjījīpi ēnjījēnjī 'i ní ūfēē 'bāgū rī ní umbe jezú ānī rī.” Kōpi ní mūfēngā fīfī ēnjījīpi ēnjījēnjī rī 'i'dúzú sēzú Yēsū drīgē, ²⁰ Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, “Īndrīlīkī 'i ní udé, āzini rú 'i ní sī mūfēngā fīfī rī ā rú'ba gā 'dīri ā'di vé ní?”

²¹ Kōpi ní ūjázú Yēsū ní kīnī, “Īndrīlīkī rī, āzini rú rī, 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī vé ní.”

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ngā rī dō 'bāgú Rómā vé rī vé ní, ĩmi sēkī 'bāgú Rómā vé rī ní, ngā rī dō Múngú vé ní, ĩmi sēkī Múngú ní.”

²² 'Bā 'dī'bēē ká tā 'dīri yījī, sē kōpi ní āyāngará. Kúru kōpi ní ngazú muųzú, kōpi kúkī Yēsū rī kuú ó'dūkūlēgūsī.

'Bā ūdrā'ba gī rī pi gō íngá ídri rú rá
(Mārākō 12:18-27; Lúkā 20:27-40)

²³ Ū'dú 'dāri gé, Sádókē 'yo'ba kīnī 'bā rī drā dō gī, ícō íngá gōó ídri rú ku rī pi ní ímūzú Yēsū vūgā nōó, kōpi ní Yēsū rī zīzú kīnī, ²⁴ “Īmbāpi, tāimbī Mósē vé rī kīnī, 'bā ágó drā dō mvā ākō, ēdrīpī rī ícō ówūzū rī é'yī rá, kōpi tīkī dō anjī, anjīnā 'dī'bēē adri ēdrīpī drāāpi gī rī vé ní. ²⁵ Anjī āgō ézīrī, kōpi céré ēdrīpījī rú, Mvā ágó kāyú rī ní ūkú jezú, drā ūyē, kōpi tīkī mvā ūkú rī be kuyé, ēdrīpī 'deēpi vū ní gé sī rī ní ūkú rī é'yīzú. ²⁶ Ēdrīpī 'dīri drā kpá rá, kōpi tīkī mvā ūkú rī be kuyé. Ēdrīpī 'deēpi 'dīri vūgā sī rī gō kpá ūkú rī é'yī, anjī ēdrīpījī rú ézīrī 'dī'bēē céré rīkī ūkú ālu 'dīri jēē, kōpi ūdrākī céré, tīkī mvā ūkú 'dīri be kuyé. ²⁷ Ūdū ní gé, ūkú rī ní kpá drāzú. ²⁸ Anjī āgō ézīrī 'dī'bēē céré rīkī ūkú ālu 'dīri jēē pīrī, kādō caā ū'dú 'bā ūdrā'ba gī rī pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú 'dīri pīrī ní ūmvúlēsī adri ā'di vé ní?”

²⁹ Yēsū ní ūjázú kōpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní zījī 'dīri adri pīrī ku, tá Núkū Múngú vé rī agā rī fi ĩmi drīgē kuyé, dōku ĩmi nīkī ūkpō Múngú vé rī kuyé. ³⁰ 'Bā ūdrā'ba gī rī pi kádō gōó íngá ídri rú, āgō rī pi jēkī ūkú ku, ūkú rī pi jēkī āgō ku. Kōpi mu adri 'bū gé 'dāā sū mālāyīkā rī pi tīnī. ³¹ 'Bo ĩmi lākī tā Múngú ní 'yoó kīnī, 'bā ūdrā'ba gī rī pi gō íngá ídri rú rá rī kuyé? ³² Múngú kīnī,

* 22:17 22:17 'Bāgū āmbúgú Rómā vé rī. Īri 'bāgū āmbúgú 'bāgū āngū āndīāndī rī pi agā rī pi drīgē, āngū Yūdāyā vé rī drīgē, āngū Gāllīlāyā vé rī drīgē, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgē. 'Bā Rómā vé rī pi ívé 'bāgū āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyīsārā. 22:32 22:32 Wūngará 3:6

'Ma Múngu Ābūrámá vé rī, Múngu Īsákā vé rī, āzini Múngu Yōkóbū vé rī,' Múngu adri 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé ni ku, ĩri Múngu 'bá adri' 'bá ĩdri rú rī pi vé ni.'[†]

³³ 'Bá bītríká rī pi ká tā Yēsū ní ímbá 'dīri yīj, sē kōpi ní āyāngará.

Tāimbj tā be agaapi rá rī
(Márákō 12:28-34; Lúkā 10:25-28)

³⁴ Fārúšj rī pi ká yīj kīnī, tā Yēsū ní újā rī sē Sádókē rī pi újki kīri, Fārúšj rī pi gōkī ĩ úmú trj vūrā ālu gé. ³⁵ Ágō āzi ālu kōpi ásámvú gé rīpi tāimbj ímbápi rī ní Yēsū rī ũ'bīzú, ĩri zizú kīnī, ³⁶ "Ímbápi, tāimbj Mósē vé rī agá, tāimbj agaapi rá rī, ĩri íngōri?"

³⁷ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, " 'Lē mī lē Úpí Múngu mívé rī ešj be céré, ĩndrī mívé rī be céré, yīkj mívé rī be céré.' ³⁸ Tāimbj agaapi rá rī ĩri 'dī, ĩri tāimbj drīdrī rī. ³⁹ Tāimbj ĩrī rī kpá tá be āmbúgú, 'Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī sū mī ní mī rú' 'bá lēē rī tīnj.' ⁴⁰ Tāimbj ambugu ĩrī 'dī'bée, 'bá rī 'dú dō tā ní ngáá rá, ĩnjī tāimbj Mósē vé rī rá, āzini ĩnjī tā nēbj rī pi ní ímbá rī rá."

Kúrísitō rī ā'di ā Mvā?
(Márákō 12:35-37; Lúkā 20:41-44)

⁴¹ Fārúšj rī pi ká ĩ úmú trj ālu, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, ⁴² "Ími ní ũsúzú rī gé, Kúrísitō rī ā'di 'i? ĩri ā'di ā mvā?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Īri Dāwúđj ā mvā."

⁴³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īndrī Uleterē rī kīnī Dāwúđj ā zj Kúrísitō rī Úpí āsī? Dāwúđj kīnī,

⁴⁴ " 'Úpí 'yo mávé Úpí ní' kīnī,

"Mí úri má drj ěndépi gé,^S
cīmgbá má ní mívé arī' 'bá rī pi 'bázú
mī pálé gá rī gé."

⁴⁵ Dāwúđj zj dō ĩri 'Úpí 'i pírī, 'Īri ícō adri Dāwúđj ā mvā íngóni?" ⁴⁶ 'Bá āzi ícōpi tā ĩri ní zīj 'dīri újāpi ní 'dāáyo. 'Ídózú lóki 'dāri gé, 'bá āzi gō ĩri zīj đjī kuyé.

23

Yēsū kīnī lē 'bá rī pi ā adríkī mī be kowu
Fārúšj rī pi vé tā sī āzini 'bá tāimbj Mósē vé
rī ímbá' 'bá rī pi vé tā sī

(Márákō 12:38-40; Lúkā 11:37-52;
20:45-47)

¹ Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní, āzini 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, ² " 'Bá

tāimbj ímbá' 'bá rī pi Fārúšj rī pi be, kōpi ũkpō be tāimbj Mósē vé rī ímbázú. ³ Kúru tā kōpi ní lūū ĩmi ní rī, ĩmi 'dúkī ngaánga. 'Bo lē ĩmi 'okī tā sū kōpi ní 'oó rī tīnj ku, ā'diātāsīyā tā kōpi ní ímbá rī, kōpi 'dúkī ngáá ku. ⁴ Kōpi rī 'bá rī pi mī tāimbj ũkpō ũkpō ní pi 'dú nga, sū ĩ ní ogū 'bāā kōpi drīgē rī tīnj, 'bo kōpi lēkī 'bá rī pi ē izā koó ogū 'dīri ó'dúzú kōpi drīgē sī vūgá ku.

⁵ "Tā ārēvū céré kōpi ní rīi 'oó rī, kōpi rī 'o, 'bá rī pi ā ndrekī rī 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. Kōpi údékī sōndúkū* ambugu ambugu ní pi, kōpi sīkī vérēšj Búkū Múngu vé rī agá rī pi 'bāā sōndúkū rī pi agá, kōpi ũ'yīkī ĩ ěndrēti gé sī, āzini kōpi ũ'yīkī ĩ drīgē sī, 'bá rī pi ā ndrekī rī, āzini kōpi úsúkī bōngó, ũ'yīkī bōngó bāā[†] ācoco ní pi bōngó rī pi tī gé sī, 'bá rī pi ā ndrekī ĩ 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. ⁶ Kōpi kádō rīi úri ũmū nyangará gá, āzini Jó Múngu rī Zizú rī pi agá, kōpi lēkī úri lúpá ĩ ní āngū ĩnjīzú ĩnjīnjī rī pi drīgē. ⁷ Kōpi kádō rīi adrii jōkōnjī agá, 'bá rī pi kádō kōpi ezi, kōpi lēkī 'bá rī pi ē ĩnjīkī ĩ ĩnjīnjī, lē 'bá rī pi ā zīkī ĩ 'ímbápi.'

⁸ " 'Bo lē ĩmi ā'yīkī 'bá āzi ā zj mī ímbápi 'dīni ku, 'bá rīpi ĩmi ímbápi rī 'yēnjā ālu, ĩmi céré ědrīpij, āzini ómvúpīj. ⁹ Vū drīgē nōgō, lē ĩmi zīkī 'bá āzi 'yozú kīnī, ĩri ĩmi ětēpi 'dīni ku. Ā'diātāsīyā ĩmívé ětēpi ĩri 'yēnjā ālu 'bū gé 'dāá'dā. ¹⁰ Lē ĩmi íngúkī ĩmi 'yozú kīnī ĩmi 'bá āngū ímbá' 'bá ní pi 'dīni ku, 'bá āngū ímbápi rī 'yēnjā Kúrísitō 'i. ¹¹ 'Bá rī lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrii átī' 'bá rú. ¹² 'Bá rīpi 'i íngúpī kīnī 'i 'bá āmbúgú rī, ĩrivé āmbúgū rī ísī ícá ku máđāngá, 'bá 'i 'bāapi kú tá be máđā rī, ĩ ĩri íngúngū.

¹³ "Ími 'bá rī' 'bá tāimbj ímbá' 'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúšj 'dī'bée, ĩmi 'bākī ĩmi kú 'bá tā 'o'bá pīrī ní pi rú, ũmvulésī ĩzāngā rī ímú adri ĩmívé ní! ĩmi ōzúkī 'bá rī pi ní létj fizú ānī mālūngā 'bū vé rī gé rī gī, 'bo ĩmi ícókī fīi 'dāá ku. ¹⁴ ĩmi 'bá rī' 'bá tāimbj ímbá' 'bá 'dī'bée, ĩmi Fārúšj 'dī'bée, āzini ĩmi 'bá ĩmi 'bā'bée kú 'bá tā 'o'bá pīrī ní pi rú 'dī'bée, ĩzāngā rī adri ĩmívé ní. ĩmi rī ōwuzj rī pi ē mī ũ'bā rizú kōpívé ngá jó ásámvú gé rī pi u'duzú kōpi drīgē sī. ĩmi rī Múngu rī zj sá be ācō, 'bá rī pi ā ndrekī rī ĩmi, 'bo Múngu rī ímú ĩmi ĩrīnjā ũnjī ũnjī.†

† 22:32 22:32 Ma Múngu Ābūrámá vé rī, Īsákā vé rī, āzini Yōkóbū vé rī: Ābūrámá pi Īsákā be, Yōkóbū sī, kōpi ā ũdráki dō gī drāāsiyā, Múngu mī gé 'dálé kōpi ĩdri rú, ā'diātāsīyā ũmvulésī kōpi gō íngá ĩdri rú ũzi. 22:37 22:37 Dětōrōnómē 6:5 22:39 22:39 Lēvījīkā 19:18 † 22:44 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé íffī, Úpí Múngu zj Yēsū Kúrísitō rī Úpí. S 22:44 22:44 Drj ěndépi gé: 'Bá úrīpi drj ěndépi gé rī, ĩri ũkpō be, ĩ ĩri ĩnjīnjī. 22:44

22:44 22:44 Sāwúmā 110:1 * 23:5 23:5 Sōndúkū: Yāhūdī rī pi rī tāimbj rī pi ā ũrukō sī, kōpi 'bá sōndúkū agá, kōpi rī ũ'yī ĩ ěndrēti gé, āzini ĩ drīgē tāimbj Múngu vé rī ígázú ānī. 'Í lā Dětōrōnómē 6:6-8. † 23:5 23:5 Bōngó bāā: Yāhūdī rī pi rī bōngó bāā ũ'yī ívé bōngó tī gé sī. 'Í lā Kālāfe 15:37-41. † 23:14 23:14 Átāngá vérēšj 14 agá 'dīri, bókū Mátáyo vé ĩ ní sīi Ĝīrīkj tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gókī sīi bókū Mátáyo vé vūlé rī agá rá.

15 “Ími 'bá rì' 'bá tǎĩmbǐ ímbá' 'bá 'dǐ' 'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dǐ' 'bée, ími 'bǎkí ími kú 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi rú, úmvúlésí ízǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ní! Ími rǐ éçǐ vù drǐgé sǐ, ázini ími rǐ yǐĩ bǎlǎlǎ rǐ pi zo, ími lǐkí kǒdǒ 'bá ázi á újǎ éšǐ, 'bá ázi újǎ té dǒ éšǐ rá, ími sǐ íri ímú fǐ áçǐ vezú áni úđú ákó rǐ agá, ízǎngǎ íri ní nyaá rǐ íri ímú ímivé rǐ ndǐ rá.

16 “Ími drǐkoma adri' 'bá mǐ ákó 'dǐ' 'bée, ízǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ní. Ími kǐnǐ, ‘Bá rǐ sǒ dǒ úyǒ Jǒ Múngú vé rǐ ā rǐ sǐ, úyǒ íri ní sǒó 'dǐri éžǐ ákó, 'bo 'bá rǐ sǒ dǒ úyǒ dábū ĩ ní 'bǎá Jǒ Múngú vé rǐ agá rǐ ā rǐ sǐ, ā 'dú úyǒ rǐ vé tá ngaá.’ 17 Ími drǐkoma mǐ ákó adri' 'bá azakala rú 'dǐ' 'bée, ngá 'dǐgé tá be ndǐépi rá rǐ ā 'dǐ, íri dábū rǐ, dǒku íri Jǒ Múngú vé ĩ ní dábū rǐ 'bǎá 'a ní gé kú Múngú ní rǐ? 18 Ími 'yokǐ kpá kǐnǐ, ‘Bá rǐ sǒ dǒ úyǒ vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ ā rǐ sǐ, úyǒ íri ní sǒó 'dǐri éžǐ ákó, 'bo 'bá rǐ sǒ dǒ úyǒ fǐfǐ ĩ ní sǐé 'bǎá vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ drǐgé rǐ ā rǐ sǐ, ā 'dú úyǒ rǐ vé tá ngaá.’ 19 Ími drǐkoma adri' 'bá mǐ ákó 'dǐ' 'bée, ngá 'dǐgé tá be ndǐépi rá rǐ ā 'dǐ? Íri fǐfǐ ĩ ní sǐé rǐ pi, dǒku vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú ĩ ní fǐfǐ 'bǎá drǐ ní gé Múngú ní rǐ? 20 ‘Bá rǐ sǒ dǒ úyǒ vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ ā rǐ sǐ, sǒ úyǒ rǐ vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ ā rǐ sǐ, ázini sǒ úyǒ rǐ ngá ĩ ní 'bǎá vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ drǐgé 'dǐ' 'bée ā rǐ sǐ cǐré. 21 ‘Bá rǐ sǒ dǒ úyǒ Jǒ Múngú vé rǐ ā rǐ sǐ, sǒ 'dǐri úyǒ Múngú adripi Jǒ rǐ agá rǐ ā rǐ sǐ. 22 ‘Bá rǐ sǒ dǒ úyǒ 'bǐ ā rǐ sǐ, sǒ úyǒ 'dǐri Múngú vé lúpá ā rǐ sǐ, ázini Múngú riipi úripi lúpá rǐ drǐgé rǐ ā rǐ sǐ.

23 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá' 'bá 'dǐ' 'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dǐ' 'bée, ími 'bǎkí ími kú 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi rú, ízǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ní. Ngá ími ní saá ímivé ómvú agá sǐ nǎná tǐnǐ, ĩngúrǐnǎ tǐnǐ 'dǐ' 'bée, ngá mǔdrǐ agá, ími rǐ álu ní⁸ 'dǐ' sǐ Múngú ní rá. 'Bo tǎĩmbǐ rǐ vé tá ámbúgú ĩ ní 'yoó, ā lǐkǐ tá pǐrǐ, ā adriki éšǐ be múké, ā 'dúkǐ Múngú vé tá ngaá éšǐ be álu 'dǐri, ími 'dúkǐ ngaá kuyé. Lǐé ími 'dúkǐ tá 'dǐ' 'bée ngaá, 'bo lǐé ími kukǐ ngá sǐngará Múngú ní rǐ ā vúgú ku. 24 Ími drǐkoma adri' 'bá mǐ ákó 'dǐ' 'bée, únyúnúyú kádǒ 'deé ímivé yǐĩ mvúúmúvú rǐ agá, ími rǐ urá yǐĩ rǐ agásǐ* ámvé, 'bo ími tekǐ kámǐlǒ kú ími agá.

25 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá' 'bá 'dǐ' 'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dǐ' 'bée, ími 'bǎkí ími kú 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi rú, ími rǐ ímivé kǒpǒ, ázini sákǎnǐ ā rǐ' 'bá ámvé rǐ újǐ áyú, 'bo ími rǐ

'a ní ku ázǎvú rú, ími adriki sǐ 'dǐri tǐnǐ, ímivé éšǐ agá 'dǎá, ími kpá éšǐ be ámbúgú ngá drǐgé, ázini ími índrá rú. 26 Ími Fǎrúšǐ mǐ ákó 'dǐ' 'bée! Drǐdrǐ ní, lǐé ími újǐkǐ ímivé kǒpǒ, ázini sákǎnǐ ā 'a újǐjǐ, ugóro ní ā adri rǐ kpá ulu.

27 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá' 'bá 'dǐ' 'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dǐ' 'bée, ími 'bǎkí ími kú 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi rú, ími índrékǐ sǐ 'búrǐdrǐ ĩ ní njǒó kuú ímvesírǐlǐlǐ únyǐ be ambamba rǐ tǐnǐ, 'bo 'a ní gé 'dǎlé, 'bá údrǎ' 'bá gǐ rǐ pi ĩmakǐ, kǒpívé fǎ adri kú ázǎvú rú. 28 Ími índrékǐ 'bá rǐ' 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi tǐnǐ, 'bo tǎ pǐrǐ ími éšǐ agá 'dǎáyo, ími rǐ únjǐkǎnyǎ 'o.

29 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá' 'bá 'dǐ' 'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dǐ' 'bée, ími 'bǎkí ími kú 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ ní pi rú, ími gbǐkǐ nǐbǐ rǐ pi vé 'búrǐdrǐ, ázini ími njǒkǐ 'búrǐdrǐ 'bá tǎ 'o' 'bá pǐrǐ rǐ pi vé rǐ kú únyǐ be ambamba. 30 Ími rǐ 'yo, 'Lókǐ 'bá é' 'bǐpǐjǐ vé rǐ gé, 'bá adriki dǒ anigé, 'bá ícókǐ 'bá umú 'bá éte'pǐjǐ be nǐbǐ rǐ pi ú' 'dǐ ku.' 31 Tá ími ní átá ími tǐ sǐ 'dǐri, lú 'yozú kǐnǐ ími 'bá nǐbǐ rǐ pi ú' 'dǐ' 'bá rǐ pi vé anjǐ. 32 Ími lǐkǐ únjǐkǎnyǎ 'oó sǐ ími é' 'bǐpǐjǐ ní 'oó rǐ tǐnǐ, ími 'okǐ!

33 “Ími índrékǐ sǐ ĩnǐ tǐnǐ, ími anjǐ ĩnǐ vé ní pi! Ími nyo ícǒ ápá tá ĩ ní lǐjǐ ími drǐgé, ími jǐjǐ fǐpǐ áçǐ vezú áni úđú ákó rǐ ngá rǐ sílǐ gá sǐ bǎ rá? 34 Kúru á lǐé 'yoó ími ní 'dǐnǐ, ma ímú ími ní nǐbǐ rǐ pi pé 'bá umǐ be rǐ pi be, ázini 'bá ángú ímbá 'bá rǐ pi be, ími ímú urukǒ' 'bée ú' 'dǐ rá, ími urukǒ' 'bée gbǎ pe' tǐ alambaku sígé, ími urukǒ' 'bée úgbǎ kǐlǐnǎ sǐ ímivé Jǒ Múngú rǐ Zízú rǐ pi agásǐ, ími ímú kǒpi údrǒ fǐ mǔzú kǐrǐ rǐ pi agásǐ ámvé. 35 'Bá Múngú vé tá be pǐrǐ ĩ ní ú' 'dǐ rǐ pi vé ári rǐ ímú ngo ími drǐgé, ú' 'dǐngárá rǐ 'í' 'dǒ Ébélé tá be pǐrǐ rǐ rǐ' 'bá gá, cǐmgbǎ cazú Zákǎriyǎ Bǎrǎkǐyǎ mvǒpǐ rǐ' 'bá gá, 'dǐkǐ Zákǎriyǎ rǐ Jǒ Múngú vé rǐ pi vé ásámúvú vǔrǎ rǒbǒñǒ zǎzú rǐ be rǐ gé, kǒpívé ári rǐ ímú ngo ími drǐgé. 36 Adarú á lǐé 'yoó ími ní 'dǐnǐ, ĩ ímú úyú ándrú nǒ' 'bée ĩrǐnǎ tá 'i' 'nga' 'bée 'dǐ' 'bée ā tá sǐ.

Yēsú ē éšǐ ísú ízǎngǎ Yērúsálémǎ ā tā sǐ (Lúkǎ 13:34-35)

37 “Á, ími 'bá Yērúsálémǎ vé rǐ pi! Ími ú' 'dǐkǐ nǐbǐ ĩ ní péé mvú ími vúgá 'dǐrǐ rǐ pi údrǎá rá, ázini ími újǐkǐ kpá 'bá Múngú ní péé mvú ími vúgá rǐ pi údrǎá írǎ sǐ. Vú be kǎrǎkárá, á lǐé kǒdǒ ímivé 'bá rǐ pi íkúnǎá ímú adrii vǔrǎ álu gé, sǐ ā' 'u ní ívé anjǐnǎ íkúnǎá adrii 'i' 'úpe' 'lǐ' 'bǐ ā ndúgé rǐ tǐnǐ, 'bo ími á' 'yǐkǐ álu' 'nǐ kuyé. 38 Ími ndreki drǐ

§ 23:23 23:23 Ngá mǔdrǐ agá, ími rǐ álu ní 'dǐ' sǐ: Tǎĩmbǐ Mósé vé rǐ 'yo kǐnǐ, lǐé 'bá Ísérélé vé rǐ pi ē 'dǐkǐ ngá mǔdrǐ agá, álu ní sǐé Múngú ní. 'I lǎ Lǐvǐtǐkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24; Dǐtǒrǒnǒmǐ 12:5-19; 14:22-29. * 23:24 23:24 Únyúnúyú ázini kámǐlǒ pi vé tá: Tá Yēsú ní átá rǐ vé ífǐfǐ, Yáhúđǐ rǐ pi rǐ tǎĩmbǐ mǎdǎnǎ rǐ pi 'dú nga, kǒpi 'dúkǐ tǎĩmbǐ ámbúgú rǐ ngaá ku. 23:35 23:35 'í' 'dǒngárá 4:8 23:35 23:35 2 Kǒrǐnǐkǒl 14:20-21

ká, ìmivé jó 'dìri ìmú adri ku àndrú rú. 39 Á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, í'dózá àndrú sī, ìmi ícókí ma ndreé ñjī ku, cìngbá ìmi ní ìmúzú 'yozú, 'Tākiri ā adri 'bá ìmúpi Úpi ā rú sī rī' be.' "

24

Í ìmú Jó Múngú vé rī ùṅṅó rá
(Mārākō 13:1-2; Lúkā 21:5-6)

1 Yēsū kā rīi fūú mužú Jó Múngú vé rī agásí àmvé, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùbī'ba rī pi ní ìmúzú ìri vúgá, kōpi ní 'yozú ìri ní kīnī, "Í ndre drī Jó Múngú vé rī, āzini 'i ndre drī jó ī ní sīj gārā ní gé sī 'dī'bée ká." 2 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, jó ìmi ní ndreé 'dī'bée, ī ìmú kōpi ùṅṅó céré vūgá, ícókí ìrā āzi kuú ógúpí drīgé àlunjáni ku."

Ízāngā rī ìmú 'dī'đī
(Mārākō 13:3-13; Lúkā 21:7-19)

3 Yēsū kā úri kuú Írā Ólívé vé rī drīgé 'dāá, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùbī'ba rī pi ní ī nježú mužú ìri vúgá 'dāá, kōpi ní ìri zizú kīnī, "Tā 'dīri ìmú 'i nga ngótú? Ngá ícōpi mívé ìmúngará ā tā 'i'daapi rī ā'di? Ázini ngá ícōpi ù'dú ùđđí vé rī ā tā 'i'daapi rī ā'di?"

4 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími adriki mī be kōwú, lè 'bá āzi ā ù'bā ìmi mī ku. 5 'Bá kárakarā pi ìmú mā rú sī, kōpi 'yo, 'Ma Kúrisító 'i.' Kōpi ìmú 'bá kárakarā pi ē mī ù'bā rá. 6 Ími ìmú ē'dí ì ní rīi 'đí rī vé tā yī, āzini ìmi ìmú tā 'bá rī pi ní lèžú ē'dí 'đizú rī vé tā yī'ba, 'bo tā 'dīri ā sē ìmi ní ùrī ku. Tā 'dī'bée ìmú 'i nga rá, 'bo ù'dú ùđđí vé rī ícō drī ícá mbēlējá ku. 7 'Bá àngú āzi agá rī pi ìmú ē'dí 'dī 'bá àngú āzi agá rī pi be, 'bāgú àngú āzi agá rī pi ìmú ē'dí 'dī 'bāgú àngú āzi agá rī pi be. Èbírī rī ìmú 'de ugá vūgá sī, āzini nyòpókú rī ìmú 'i aya ñingidíngí àngú rī pi agásí céré. 8 Tā 'dī'bée izāngā rī vé í'dóngará, sū úkú ní í'dó izāngá nyaá mvá tīngará gá rī tīnī.

9 "Í ìmú ìmi uru sē 'bá àngú óçú'ba rī pi drīgé, kōpi ìmi ú'dí, 'bá àngú rī pi agásí rī pi céré ìmú ìmi ndre ùnjí mā tā sī. 10 Sá 'dāri gé, 'bá kárakarā pi ìmú ìvé ē'yīngará ku rá, kōpi ìmú ī ógúpí ā ùlī 'be, āzini kōpi ìmú ī ógúpí ndre ùnjí. 11 Nébī kárakarā ùnjó rú ní pi ìmú ífū, kōpi ìmú 'bá kárakarā pi ē mī ù'bā. 12 Ùnjikányā ní rīi tī mužú drīgélé rī sī, ìrī sē 'bá urukó lēkí ī ógúpí ku. 13 'Bo 'bá pá tuúpi ùkpó ùkpó cìngbá cazú ù'dú ùđđí vé rī gé rī, Múngú

rī ìmú ìri pa rá. 14 Ú'dúkó múké mālūngā vé rī, ī ìmú ùlú mužú àngú rī pi agásí céré. 'Bá rī pi yíkí dō céré gí, ù'dú ùđđí vé rī kúru ícá.

Ngá Ùnjí rī ìmú adri Jó Múngú vé rī agá
(Mārākō 13:14-23; Lúkā 21:20-24)

15 "Ími kádō 'Ngá Ùnjí àngú izaapi rá, 'nēbī Dānyélé* ní ótú tā ni 'yoó tu pá kuú vūrā uletele rī agá rī ndre, 'bá tā ni láapi rī, ā nī tā ni vé íffí múké. 16 Kúru sá 'dāri gé, ìmi dō rī adri àngú Yūdáyá vé rī agá, lè ìmi njukí tuú mužú ìrā drīgé. 17 'Bá tu'ba ìvé jó drīgé rī pi, lè kōpi ē isíkí vūgá muú ngá āzi í'dú ìvé jó agá 'dāá ku. 18 'Bá adri'ba ìvé ómvú agá rī pi, lè kōpi ā gōkí muú ìvé bōngó akoó rúkú rī í'dú ku. 19 Sá 'dāri gé, izāngā rī adri àmbúgú úkú 'a be rī pi ní, āzini úkú rī'ba anjī undru'ba undrundru rī pi ní. 20 Lè ìmi zíkí Múngú rī, lókí ìmi ní ápázú rī ā adri lókí kilóngóro vé rī' gé ku, dōku ā adri ù'dú Sábátá vé rī gé ku. 21 Lókí 'dīri, ìri lókí ùnjí izāngā nyazú ní. Í'dózá ī ní 'bū pi gbizú vū be rī gé, cìngbá ícázú àndrú sī, tā 'dīri àvú ní nga drī 'i 'dìni kuyé. Tā 'dīri gō 'i ngaá 'dīri tīnī đđí ku. 22 Múngú ē ítrú té dō ù'dú 'dī'bée ícá èlīnā ku, 'bá āzi ícō té adrií ídri rú ku, Múngú ítrú ù'dú 'dī'bée èlīnā, ā'diātāsīyā ìrivé 'bá ìri ní ùpéé gí rī pi ā tā sī. 23 Sá 'dāri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, "Í ndre drī ká, Kúrisító rī nō!" dōku 'Íri 'dā!' lè mī ē'yī ku. 24 'Bá ùnjó rú 'yo'ba kīnī ī Kúrisító rī pi nēbī ùnjó rú rī pi be, kōpi ìmú tā ambugu ambugu ní pi 'o, āzini tā àyázú àyáyá ní pi 'o 'bá rī pi ē mī ù'bázú, kōpi kpá ù'bī 'bá Múngú ní ùpéé ìvé ní rī pi ē mī ù'bā ìndī. 25 Ími ndrekí drī ká, ā lū ìmi ní tā 'dīri drīdrī íşú àkudé lókí 'dāri ícá drī kuyé.

26 "Bá āzi lū dō ìmi ní kīnī, 'Ími ndrekí drī ká, Kúrisító rī àngú ā'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá'dā,' ìmi izakí sá mužú ìri ndázú ku, dōku 'yo dō ìmi ní kīnī, 'Kúrisító rī jó agalésī rī agá 'dāá'dā,' lè ìmi ē'yíkí ku. 27 'Bá Mvā vé ìmúngará ìri ìmú adri sū ùvi gaapi àngú ìmgbērēepi í'dózá ùtū ní ífungará gá, cìngbá cazú ùtū ní 'dengará gá rī tīnī, 'bá rī pi ndre àngú rī pi agásí céré. 28 Vūrā àvú rī pi ní ulazú rī, lógúnú rī pi unga mu 'de vūrā 'dāri gé.

'Bá Mvā vé ígōngará
(Mārākō 13:24-31; Lúkā 21:25-33)

29 "Koro ù'dú izāngā nyazú 'dā'bée ā vúdri gé,
" 'Útú rī ē mī rī ìmú bī nī ku ñnīnā rú,

† 23:39 23:39 'Bá ìmúpi Úpi ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 9:27; 11:31; 12:11 * 24:15 24:15 Dānyélé: Dānyélé rī nēbī Múngú vé ní, rúkí ìri jīj àngú Bābelónā vé rī gé, sá 'bāgú Nebākánézā ní Yērūsālémnā rī izazú ílī mūdūrūlū tōwú pūkú èzírī (570) gé rī gé, íşu tīkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā 2 'Bāgú 24-25; Dānyélé 1:1-7. † 24:20 24:20 Lókí kilóngóro vé rī: Àngú Ísèrelé vé rī gé 'dāá, lókí kilóngóro vé rī gé, èçí tungará ùkpó ùkpó, ā'diātāsīyā yījígó rī 'dī ambamba, sē àngú rī ígbe ígbe.

23:39 23:39 Sāwumá 118:26 24:15 24:15 Dānyélé

mbāá rī gō kaá ku,
Línyá rī pi imú lū 'bū gé 'dāásí vūgá,
āngū 'bū gé 'dāá rī imú 'i aya
dīngídīngí.'

³⁰ "Sá 'dāri gé, ma 'Bá Mvá 'i, tā āyāzú āyāyā ní imú 'i nga 'bū gé 'dāá mávé imúngará ā tā 'idazú, 'bá vū drīgé rī pi céré nga rī ngo izāngā izāngá rú. Ma 'Bá Mvá 'i, kōpi imú mávé imúngará írībīti agásí ūkpō be rī ndre, āzini mávé dīngará pōwūpōwū rī ndre ī mī sī. ³¹ Íri imú ívé mālāyikā rī pi ipē gūké vu ú'dúkō be uru 'dāá 'bá rī pi zizú, kōpi imú 'bá íri ní ūpēé gí rī pi ikūnā vū drīgé sī céré.

³² "Lē ĩmi nīkí tā 'i ngaapi petī ī ní zīj fīgí rī ā rú' 'bá gá rī. Petī rī vé drīti 'idó dō rūú bī be gí, ĩmi nī ámá 'yozú kīnī, āngū rī ícá ējēzū rú gí. ³³ Íri kpá adri sū 'dīri tīnī, ĩmi ndrekí dō tā 'dī' 'bée rī ī nga, ĩmi nī ámá 'yozú kīnī, ēsī mādā, ma ílókō ímúmū, ma nóni kējētilé gá. ³⁴ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá úyú nōri vé rī pi ā urukō ūdrākí drī ku, cīngbá tā 'dī' 'bée ní ī ngangará gá. ³⁵ 'Bū pi vū be, kōpi dē rá, 'bo ú'dúkō má ní átá rī dē ku.

'Bá āzi nī ú'dú ní kuyé dōku sá ní kuyé (Mārākō 13:32-37; Lúkā 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Bá āzi nī ú'dú, dōku sá má ní imúzú rī kuyé, mālāyikā 'bū gé rī pi nīkí kuyé, ma Mvá rú, á nī kpá kuyé, 'bo má Ētēpī nī 'yéṅá nī. ³⁷ Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ígōngará, íri imú adri sū lóki Núwā³ vé rī gé rī tīnī. ³⁸ Lóki yījígó rī ní drī 'dizú tīzú kuyé rī gé, 'bá rī pi ríkí ngá nyaá, kōpi ríkí ngá mvūú, kōpi ríkí ūkú jeé, āzini kōpi ríkí ívé anjī ūkú rī pi sēé jeé āgō rī pi ní, cīngbá cazú lóki Núwā ní fizú ívé kúlúmgbá mōjōngú rī agá rī gé. ³⁹ Kōpi nīkí 'yozú kīnī, tā āzi rī imú 'i nga 'dīni kuyé, cīngbá cazú lóki yījígó rī ní tīzú kōpi ímūlūzú ú'dizú drāzú rī gé. Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ígōngará rī imú adri sū 'dīri tīnī. ⁴⁰ Tā 'dīri imú 'bá írī pi ísú ómvú agá, ī ālu ní 'dū, ī ālu ní ku. ⁴¹ Íri imú ūkú írī pi ísú ngá 'yīngará gá, ī ālu ní 'dū, ī ālu ní ku.

⁴² "Kúru lē ĩmi adrikí mī be kowu, ā'diātāsīyā ú'dú Úpí ní imúzú ígōzú rī, ĩmi nīkí kuyé. ⁴³ 'Bo lē ĩmi nīkí tā 'dīri múké, jó 'dīpa rī ā nī té dō sá ūgú' 'bá ní imúzú 'i vúgá ĩnī sī rī rá, íri té adri mī be kowu, ícá té ūgú' 'bá rī kuú mvūú ngá ūgūú ívé jó agá 'dāá ku. ⁴⁴ Lē ĩmi adrikí kpá ūrē, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvá 'i, sá má ní imúzú rī, ĩmi ícókí tā ní 'bāá ĩmi drīgé 'yozú kīnī, ma rī imú 'dī' 'dī' 'dīni ku.

Átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé ēzī drīgé, āzini átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé ēzī drīgé ku rī (Lúkā 12:35-48)

⁴⁵ "Átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé āmbúgú rī vé tā 'dūpīi ngaápi rá, adripi ūmī be, āmbúgú rī ní 'báá átí' 'bá rī pi drīgé āmbúgú rú ícókí ānyāngá sēepi átí' 'bá urukō' 'bée ní sá múké gá rī 'ā'di 'i? ⁴⁶ 'Bá āmbúgú rī kādō ígōó, ísú dō ívé átí' 'bá rī nga ēzī rī múké, átí' 'bá rī tākíri ísú rá. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bá āmbúgú rī ícókí átí' 'bá 'dīri 'bá ívé ngá jó āsámvú gé rī pi ārēvú ūtē céré ní. ⁴⁸ 'Bo átí' 'bá rī dō 'bá tā 'oópi ūnjī ní, 'yo dō, 'Mávé āmbúgú rī mvū adrii āmvé sá be áco, ⁴⁹ 'idó dō rīi 'i ōgūpīi átí' 'bá rī pi fūú, āzini fi dō rīi íwá mvūú 'bá rī' 'bá íwá mvū' 'bá ímērēzú rī pi be trū, ⁵⁰ āmbúgú átí' 'bá 'dīri vé rī imú ícá lóki átí' 'bá rī ní nījī kuyé ní gé. ⁵¹ Íri imú átí' 'bá 'dīri uga kpélékpélé, íri 'dū 'be 'bá 'i 'bā' 'bée kú tā be píri rī pi āsámvú gé, 'dálé kōpi ā mvūki rī āá ngoó āzini síkányá cií.

25

Nāpí anjī ūkú mvūdrī kácáná rú rī pi vé rī

¹ "Mālūngā 'bū vé rī adri sū anjī ūkú mvūdrī kácáná rú ívé lāmbā 'dū' 'bá mvūzú ĩndī kējégú rī ē drī ūtēzú rī tīnī. ² Anjī ūkú tōwú rī pi azakaza rú, tōwú rī pi ūmī be. ³ Anjī ūkú azakaza rú rī pi 'dúkí ívé lāmbā mvūzú ĩndī, 'bo kōpi jíkí ūdu āndō rú ní kuyé. ⁴ Anjī ūkú tōwú ūmī be rī pi tókí ūdu mālāngī agá, kōpi 'dúkí mvūzú ĩndī. ⁵ Kējégú rī 'dū sá áco, imú ícá ndō, ísú ākūdē anjī ūkú rī pi kókí ú'dú gí.

⁶ "Kā mvū adrii ĩnī ágágá, 'bá āzi ní trezú ú'dúkō be uru 'dāá kīnī, 'Kējégú rī rī imú 'dā! ĩmi ífúkí āmvé íri vú nōó.'

⁷ "Kúru anjī ūkú rī pi ní aruzú ú'dú gélesī, kōpi ní ívé lāmbā rī pi vé bāákú ve' 'bá rī pi ē tī ūlízú 'dīisī rá. ⁸ Anjī ūkú azakaza rú rī pi ní 'yozú anjī ūkú ūmī be rī pi ní kīnī, 'ĩmi sēkí 'bá ní ūdu, 'bávé lāmbā rī pi vé ācí rī ūdrādrā.'

⁹ "Anjī ūkú ūmī be rī pi ní ūjázú kōpi ní kīnī, "Bá ícókí ĩmi ní ūdu sēé ku, ūdu rī ícá caá 'bá ní ĩmi be ku, ĩmi mvūki ūdu jeé 'bá rī' 'bá ūdu uzī' 'bá rī pi vúgá.'

¹⁰ "Kōpi ká 'deé mvū ūdu jengará gá 'dāá, kējégú rī ní ícázú. Anjī ūkú ī útú' 'bá kú ūrē rī pi ní 'dezu mvūzú vūrā ūkú jezú rī gé 'dāá. Átí' 'bá rī pi ní kējētī rī ūpīzú cí.

¹¹ "Vulé válé rú anjī ūkú azakaza rú rī pi ní kpá ícázú, kōpi kīnī, 'Āmbúgú 'bávé rī, 'i zī 'bá ní kējētī rī!'

24:29 24:29 Ísáyá 13:10; 34:4 **24:37** 24:37 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ūnjīkányā 'ozú ūnjī 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kúlúmgbá, yīi rī kādō imú tīi, ā pa rī írivé 'bá rī pi írivé ānyāpá rī pi ā urukō pi be. 'Í lā í'dóngará 5-9.

¹² “Bo İri ní újázú kôpi ní kînî, ‘Ádarú á lē ‘yoó İmi ní ‘dîni, á nî İmi kuyé.’

¹³ “Kúru İmi ‘bá má pámvú ũbî’bá ‘dî’bée, lē İmi útúkí İmi kú ũrē, á ‘diātāsīyā İmi nîkî ù’dú, dōku sâ má ní İmúzú İgōzú rî kuyé.

Nāpi ātí’bá na rî pi vé rî
(Lūkā 19:11-27)

¹⁴ “Á lē ‘yoó İmi ní dīi ‘yozú kînî, mālūngā ‘bū vé rî adri sū ágó mupî āngū vūrá gá rî vé rî tîni. Ágó rî kâ lēe ngaá muzú, zî ívé ātí’bá na rî pi, awa kôpi ní mūfēngā, kôpi ā ngakí rî ězî āni. ¹⁵ Sē āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú* tōwú, āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú ĩrî, āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú ālu. İri ní kúru ‘dezú muzú ívé ězî gé ‘dāá. ¹⁶ Ágó ĩ ní mūfēngā sēe İri ní jūru āmbúgú tōwú rî, ‘dū mūfēngā rî muzú ězî ngazú āni, gō āzini İşu drî ni gé caá jūru āmbúgú tōwú. ¹⁷ ‘Bo ágó ĩ ní mūfēngā sēe İri ní jūru āmbúgú ĩrî rî, ‘dū mūfēngā rî muzú ězî ngazú āni, gō āzini İşu drî ni gé caá jūru āmbúgú ĩrî. ¹⁸ ‘Bo ágó ĩ ní mūfēngā sēe İri ní jūru āmbúgú ālu rî, jî mūfēngā ívé āmbúgú rî vé rî sîi ‘bū agá.

¹⁹ “Vūdrî ni kâ vūi caá sâ āco, ágó āmbúgú rî ní İmvízú. İri ní ívé ātí’bá rî pi zízú, lē nîi áamá dō kôpi ngakí ězî mūfēngā rî sî İngóni. ²⁰ Ágó ĩ ní mūfēngā sēe İri ní élifú tōwú rî, gō élifú āzi İşu caá tōwú. İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Í sē āndúru má ní mūfēngā élifú tōwú, nóni á gō āzi ni İşu caá drî ni gé élifú tōwú.’

²¹ “İrivé āmbúgú rî ní újázú İri ní kînî, ‘Í nga ězî rî múkē, mi ātí’bá múkē, ‘Í ‘bā mívē ěşî cérē rizú ězî rî ngazú. ‘Í ‘bā ěşî rizú ngā mādāñā ‘dîri ā tā mbazú, ma nóni mi ‘bā ngā āmbúgú ni ā tā mba. Mí İmú, ‘bā İmúkî āyīkō ‘bāá mí be trú.’

²² “Ágó ĩ ní mūfēngā sēe İri ní élifú ĩrî rî ní İmúzú, İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Mūfēngā mí ní sēe má ní élifú ĩrî rî, á gō āzini İşu caá drî ni gé élifú ĩrî.’

²³ “İrivé āmbúgú rî ní újázú kînî, ‘Í nga ězî rî múkē, mi ātí’bá múkē, ‘Í ‘bā mívē ěşî cérē rizú ězî rî ngazú. ‘Í ‘bā ěşî rizú ngā mādāñā ‘dîri ā tā mbazú, ma nóni mi ‘bā ngā āmbúgú ni ā tā mba. Mí İmú, ‘bā İmúkî āyīkō ‘bāá mí be trú.’

²⁴ “Ātí’bā ĩ ní mūfēngā sēe İri ní jūru āmbúgú ālu rî ní İmúzú, İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Āmbúgú, á nî rá má tē sî mbamba, ānyāngā mí ní rií İkūnāá rî, ‘Í á ōmvú ni mí ‘i kuyé, ānyāngā mí ní rií İkūnāá rî, ‘Í rî ũri ni nî kuyé. ²⁵ Á ‘o ũrî sî,

á jî mívē mūfēngā jūru āmbúgú ālu rî sîi ‘bū agá, mívē mūfēngā rî má ní İjî nō.’

²⁶ “İrivé āmbúgú rî ní újázú İri ní kînî, ‘Mi ātí’bā ũnî, mi ũvú rú! ‘Í nî rá ‘yozú kînî, ānyāngā má ní İkūnāá rî, á sa nî kuyé, āzini ānyāngā má ní İkūnāá rî, á rî ũri ni nî kuyé. ²⁷ Múkē ni, mi tē mávé mūfēngā jî ‘bā jó ĩ ní rizú mūfēngā ‘bāzú rî agá, má kādō İgōó, ma tē İşu ākūdē mávé mūfēngā rî tî gî.’

²⁸ “Kúru āmbúgú rî ní ‘yozú kînî, ‘İmi ‘dúkî mūfēngā jūru āmbúgú ālu ‘dîri drî ni gé sî rá, İmi sēkî mūfēngā rî ātí’bā adriipi mūfēngā jūru āmbúgú be mudrî rî nî! ²⁹ ‘Bā ívé mūfēngā áyúpi lēti be múkē rî, ĩ İmú İri ní āzi ni sē drîdrî ‘dāri aga rá, İri İmú adri mūfēngā be ambamba. ‘Bo ‘bā ívé mūfēngā áyúpi lēti be múkē kuyé rî, ĩ İmú İrivé rî ‘dū drî ni gé sî ‘dīisî rá. ³⁰ Ātí’bā ‘dîri ězî ākō, İmi ‘dúkî İri ‘beé āmvé İniñā agá ‘dāá, á mū rî āa ngoó, āzini sîkányá cíi ‘dāá.’

İ İmú ‘bā vū drîgē rî pi vé tā lí rá

³¹ “Ma ‘Bā Mvā ‘i, má kādō İgōó mālāyīkā rî pi be sū ‘bāgú tîni, ma İmú ũri lúpā mālūngā vé ‘bū gé ĩ ní İngúngū rî drîgē. ³² İ İmú ‘bā rî pi ũmú āngū rî pi agāsî cérē, ĩ kôpi İjî má ěndreṭi gé, ma İmú kôpi āsámvú aco sū ĩ ní kābīlō pi acoó ndrîi be rî tîni. ³³ Ma İmú kābīlō rî pi ‘bā mávé drî ěndēpi gé, ma ndrîi rî pi ‘bā mávé drî İjî gé.

³⁴ “Ma ‘bāgú rú, ma İmú ‘yo kābīlō mávé drî ěndēpi gé rî pi ní, ‘İmi İmúkî, má Ētēpi ‘bā tākîri İmi drîgē gî. İmi İmúkî fii mālūngā ĩ ní ũdé kuú İmi ni İnogōşî ĩ ní drî ‘bū pi gbizú vū be kuyé rî agá.

³⁵ ‘Ādiātāsīyā ěbîrî kâ ma fuú, İmi sēkî má ní ngā nyanya, á nya rá. Yîi úvá kâ ma ndēe, İmi sēkî má ní yîi, á mvu rá. Ma jākāgú, İmi ‘yīkî mi İfi İmívē ‘bēti āsámvú gé rá. ³⁶ Má kâ adrii bōngó ākō, İmi sēkî má ní bōngó suú rá. Drā kâ ma ruyú, İmi koki má İzā rá. Kâ ma ‘beé jó āngū ũ’yízú rî agá, İmi múkî ma ndreé rá.’

³⁷ “Kúru ‘bā tā ‘o’bā pirî rî pi İmú újā má ní, kôpi ‘yo, ‘Úpi, ‘bā nîkî ngōtú ‘yozú kînî, ěbîrî fu mi gî, ‘bā sēkî mí ní ngā nyanya nyaá ngōtú, dōku ‘bā nîkî ngōtú ‘yozú kînî yîi úvá ndē mi gî, ‘bā sēkî mí ní yîi mvuú ngōtú? ³⁸ ‘Bā nîkî ngōtú ‘yozú kînî, mi jākāgú, ‘bā ‘yīkî mi İfi ‘bávē ‘bēti āsámvú gé ngōtú, dōku ‘bā nîkî ngōtú ‘yozú kînî, mi bōngó ākō, ‘bā sēkî mí ni bōngó suú ngōtú? ³⁹ ‘Bā nîkî ngōtú ‘yozú kînî, mi drā rú, dōku ‘bekî mi jó ĩ ní rizú āngū ũ’yízú rî agá, ‘bā múkî mi ndreé ngōtú?’

* 25:15 25:15 Mūfēngā jūru āmbúgú agá rî: ‘Bā rî nga dō ězî İli mudrî drî ni tōwú, ‘Í bā rî ũfē mūfēngā jūru āmbúgú ālu ni sî.

40 “Ma 'bāgū rú, ma ímú 'yo kôpi ní, 'Ádarú á 'yo ími ní 'díní, tã ími ní 'oó 'bá índré' bá kú èzì ákó rí pi ní 'dìri, ími 'okí tã 'dìri má ní.’

41 “Ma ímú 'yo 'bá mávé drì jì gé rí pi ní, 'Ími ngakí muḡí má gārã gá 'dúisí rá! Múngú trí ími gí, ími fíkí áci vezú áni údù ákó, í ní údé ádróko pi ní ívé índrí ùnjí rí pi be rí agá 'dãá. 42 Á' diatásiyã èbìrì fù ándúrú ma rá, ími sēki má ní ngá nyanya nyaá kuyé. Yíí úvá ndé ándúrú ma rá, ími sēki má ní yíí mvuḡú kuyé. 43 Ma ándúrú jákã, ími é'yíkí ma fíí ímivé 'bèṭí ásamvú gé kuyé. Ma ándúrú bōngó ákó, ími gāki má ní bōngó sēgá sí. Ma ándúrú drã rú, ázini 'bekí má jó í ní rizú ángú ù'yízú rí agá, ími gāki má ízã kogá sí.’

44 “Kôpi ímú zì kìní, 'Úpí, 'bá nìkí ngòṭú 'yozú kìní ándúrú èbìrì fù mí gí, dōku yíí úvá ndé mí gí, dōku mí jákárú, dōku mí bōngó ákó, dōku mí drã rú, dōku 'bekí mí jó í ní rizú ángú ù'yízú rí agá, 'bá kokí mí ízã kuyé ngóní?’

45 “Ma ímú újã kôpi ní, 'Ádarú á 'yo ími ní 'díní, tã ími ní 'oó 'bá índré' bá kú èzì ákó rí pi ní kuyé rí, ími 'okí kpá má ní kuyé.’

46 “‘Bá tã 'o'ba pìrì ku rí pi, í ímú kôpi írìñã údù ákó, 'bo 'bá tã 'o'ba pìrì rí pi, kôpi ímú ídri 'dání'dání rí ísú rá.”

26

Atala ambugu rí pi rikí lèṭí ndãá Yèsù rí 'dìzú

(Màrákò 14:1-2; Lúkã 22:1-2; Yüwání 11:45-53)

1 Yèsù kã átángá rí átã deḡé gí, Ìri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì' bá rí pi ní kìní, 2 “Ími nìkí rá, 'Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí* ace nóni ú'dú Ìrì, ma 'Bá Mvã 'i, í ímú ma ru sē ari'ba rí pi drìgé ú'dú 'dãri gé, kôpi ímú ma gbã peṭi alambaka sìgé.”

3 Sã 'dãri gé, atala atala rí pi drìgé rí pi, drìkoma rí pi be, úmúkí í átálágú ámbúgú' í ní zìjì Kãyáfã rí vé jó agá. 4 Kôpi rikí lèṭí ndãá kírí kírí Yèsù rí ruzú, í 'dìkí rí Ìri drãá 'dúisí rá. 5 Kôpi ní 'yozú kìní, “Lè 'bá ruḡí Ìri ú'dú ùmḡú nyazú rí gé ku, á' diatásiyã 'bá rí pi ímú íngá mgbãrãsí 'bá drìgé gí.”

* 26:2 26:2 Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí: Yãhúđí rí pi rí ú'dú Múngú ní óṭú èlìzú Ìsèrélè rí pi vé jó rí pi tì gé sī Èjèpétò gá 'dãá rí vé tá ígá. Óṭú kôpi é' bípìjì ùbèkí kãbilò á ãri ívé kèṭé è èrìfe gá sí, sè Múngú ú'dú kôpi kuyé. Múngú ú'dú 'bá Èjèpétò vé kãbilò ãri ùbè' bá ívé kèṭé è èrìfe gá sí kuyé rí pi vé anjì agò kãyú rí pi ú' ùdrãá 'bá ãlu ãlu vé 'bèṭí ásamvú gé sī rá. ' Í lá Wúngárã 12:17-28; Mátáyo 26:2; Màrákò 14:1; Lúkã 2:41; Yüwání 2:13; Èzì 12:4; 1 Kòrinító 5:7; Èbèrè 11:28. † 26:3 26:3 Átálágú ámbúgú rí: Átálágú ámbúgú rí ndé atala rí pi cèré, á' diatásiyã Ìri 'yèná fí Jó Múngú vé rí agá Vürã Uleteretere rí agá 'dãá nì, Ìri fí wú ãlu ìlì ãlu agá. Ìri ãri ròḡòḡó vé rí jì ùnjìkãnyã újìzú. ' Í lá Lèyítìkã 16; Èbèrè 9. ‡ 26:17 26:17 Úmḡú í ní Pángã ní 'Bãá Údrã ku rí nyazú rí: Yãhúđí rí pi rí ùmḡú 'dìri nya ca ú'dú èzìrì, kôpi rí ú'dú Múngú ní í pazú adringárã túgèrì rú 'bá Èjèpétò vé rí pi drìgé sī rí vé tá ígá ãní. Úmḡú 'dìri í 'dó nya Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí gé. ' Í lá Wúngárã 12:17-20.

Úkú ázi ùdã ùdu Yèsù drìgé (Màrákò 14:3-9; Yüwání 12:1-8)

6 Yèsù kã ríí adrii Bètēniyã gá Símōnã úfú ní ándúrú nyaá rí vé ángá 'dãá, 7 úkú ázi ní ímúzá ùdu èjì be ngú'pí ndrìndrì ní be malàngí agá, ùdu rí àjè be ámbúgú, úkú rí 'í'dú ùdu rí ùdãá Yèsù drìgé, ísú ákúndè Yèsù rí ínyá nya.

8 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì' bá rí pi kã tã 'dìri ndree, sè kôpi è èsì ve rá. Kôpi ní zizú kìní, “Ngá úkú rí ní ùdu rí izazú 'díní rí á'di? 9 Í té ùdu 'dìri sè je àjè be ámbúgú, í té ícò múfèngã ní awa 'bá ngá ákó rí pi ní.”

10 Yèsù kã tã kôpi ní 'yoó 'dìri yíí, Ìri ní 'yozú kìní, “Ngá ími ní rizú unuzú úkú 'dìri vé tá sī rí á'di? Ngá Ìri ní 'oó má ní 'dìri, Ìri tá múké. 11 Ími nìjì rí adri 'bá ngá ákó rí pi be, 'bo má ícò adrii Ìmi be caá sã be áco ku. 12 Údu úkú rí ní dãá má drìgé 'dìri, Ìri rí má rú' bá údé, úmvúlésí í ímú ma sī ãní 'bú agá. 13 Ádarú á lè 'yoó ími ní 'díní, 'bá rí pi rikí dō 'ú'dúkú múké rí ùlúú muḡú vù drìgé sí, kôpi kpá ímú tá úkú 'dìri ní 'oó má ní rí ùlú rá, 'bá rí pi è ígákí rí Ìrivé tá ãní.”

Yúdã 'be Yèsù á ùlì (Màrákò 14:10-11; Lúkã 22:3-6)

14 Kúru Yèsù vé 'bá muḡrì drì ní Ìrì rí pi vé ãlu, í ní zìjì Yúdã Ìsikãriyótã ní 'dezu muḡú atala atala rí pi drìgé rí pi vúgá 'dãá,

15 Ìri ní zizú kìní, “Á sè dō Yèsù rí ruḡú ími ní gí, ími má ní á'di sè?” Kúru kôpi ní múfèngã fífí ènjìjìpi ènjìjènjì ní pi lázú púkú na, sèzú Ìri ní. 16 Í'dózá sã 'dãri gé, Yúdã 'í'dó rí lèṭí ndãá, á ruḡí rí Yèsù rí ãní.

Yèsù pi nyakí ínyá ùmḡú vé rí ívé 'bá 'í pámvú ùbì' bá rí pi be

(Màrákò 14:12-21; Lúkã 22:7-13; Yüwání 13:21-30)

17 Ú'dú í ní 'í'dózá Úmḡú í ní Pángã ní 'Bãá Údrã ku rí nyazú rí* gé, 'bá Yèsù ã pámvú ùbì' bá rí pi ní ímúzá Yèsù vúgá nóó, kôpi ní Ìri zizú kìní, “Mí lè 'bá muḡí ínyá mí ní lèé nyaá Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí vé rí á'dí íngúgá?”

18 Yèsù ní újázú kôpi ní kìní, “Ími muḡí kúrú agá 'dãá, ími agò ázi ísú, ími 'yokí Ìri ní kìní, 'Ímbápi kìní, mávé sã ícò gí, á lè muḡú ùmḡú Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí vé rí nyaá 'bá má pámvú ùbì' bá

rī pi be mívé āngá.' " 19 Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ní mužú tá rī 'ozú sū Yēsū ní lūū ī ní rī tñj, kōpi ní mužú ínyá Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tị gé sī rī vé rī á'dízú 'dálé.

20 Ūtú rī ká 'deé, Yēsū pi ní úrizú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá mužđrī đrī ní ĩrī rī pi be ínyá nyangará gá. 21 Kōpi ká rīi ínyá rī nyaá, Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá álu ĩmi ásamvú gé 'dígé, ĩri ímú má ūli 'be ní."

22 Tā 'điri sē 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ní ízāngā, 'bá álu álu í'dó rīi 'yoó Yēsū ní, "Úpi, 'bá déna ímúpi mī ūli 'beépi rī ĩri ma 'i?"

23 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Bá 'bá ní rīi ngá nyaá ĩri be sákānī álu agá rī ímú má ūli 'be ní. 24 Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú đrā rá, sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñj. 'Bo ízāngā rī úmvúlési ímú adri agó má ūli 'beépi rī vé ni, ĩ ímú ĩri sē 'dị đrā rá. 'Bá tā 'oópi 'dini 'điri, tiki té dō ĩri kuyé múké."

25 Yúdā lēépi Yēsū ā ūli 'beépi rī ní ĩri zizú kīnī, "Ímbápi, 'bá mí ní tá ní átá 'điri, mí ūšú 'bá rī ma 'i?"

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī "Ē, 'bá rī mi 'i."

*Ínyá Úpi vé uletere rī vé nyangará
(Mārākō 14:22-26; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínitō 11:23-25)*

26 Kōpi ká í'dó ínyá rī nyaá, Yēsū ní pánga rī í'dúzú, ĩri ní ōwō'difō sēzú, ĩri ní 'a ní āndízú, ĩri ní sēzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ími 'đukí, ĩmi nyakí, 'điri rú' bá mávé rī."

27 ĩri ní kōpō rī í'dúzú, ĩri ní ōwō'difō sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kōpi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ími ārēvú céré, ĩmi mvukí.

28 'Điri mávé āri má ní ūndī ruzú 'bá kárakará pi be rī. 29 Ári mávé đáapi vūgá 'điri ĩri sē Múngú rī 'bá rī pi trū ívé ūnjikānyā agāsī rá. 29 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, má ícō gōó vinyō mvuđ đjī ku, cingbá cazú ú'dú má ní mužú vinyō ú'di mvuzú ĩmi be trū má Ētēpi vé mālūngā agá 'đari gé."

30 Kōpi ká úngó ngoó, vúđrī ni gé, kōpi ní 'dezú mužú Írā Ólivē vé rī đrīgē 'dāá.

*Yēsū kīnī Pētēro rī ímú 'i gā rá
(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)*

31 Kúru Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Íninja nōri sī, ĩmi céré ímú nga ápá rá tá ímúpi 'i ngaápi má rú' bá gá rī sī, ĩmi ma ku

ó'dúkúle, ā'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma ímú 'bá kābilō úcépi rī 'dị đrā rá, kābilō rī pi ímú ayi kpélékpélé.'

32 'Bo má kādō gōó íngá idri rú, ma 'de mužú ĩmi endrēti gé sī đrīđrī, 'bá mužú 'bá ísú ĩmi be āngū Gālilāyā vé rī gé 'dāá."

33 Pētēro ní 'yozú kīnī, "Bá rī pi dō ápá tā ímúpi 'i ngaápi mī rú' bá gá rī sī rá đrāāsiyā, má ícō mi kuú álujani ku."

34 Yēsū ní újázú Pētēro ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó mí ní 'dini, íninja āndrū nōri sī, lōgúlōgú ní đrī cērē 'bezú kuyé rī gé, mi ímú ma gā ca vú sī na, mi 'yo, 'i nī ma kuyé."

35 Pētēro ní gōzú újázú kīnī, "Má ícō 'yoó kīnī á nī mi kuyé 'dini ku, 'bá ūđrā mí be trū." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ā urukō céré átaki nyo sū Pētēro ní átá rī tñj.

*Yēsū zị Múngú rī Gētēsēmānī gé.
(Mārākō 14:32-42; Lúkā 22:39-46)*

36 Kúru Yēsū ní 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be vūrā ī ní zīi Gētēsēmānī rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími úrikí 'dígé, ma đrī mužú Múngú rī zị." 37 Jị Pētēro rī, āzini Zēbēdayō enjijjī Yōkōbū pi Yūwánī be mužú 'i vúgá sī ĩndi. Ízāngā í'dó fīi éšj ni agá ambamba. 38 ĩri ní 'yozú kīnī, "Ízāngā nō má éšj đrāđrā ē tị ísú. ĩmi adrikí 'dígé, lē ĩmi adrikí mị be mgbō."

39 Yēsū ká mužú vūgá mādā, ĩri ní kūmūcí ūtízú, 'i đrī sízú vūgá, ĩri ní Múngú rī zizú kīnī, "Má Ētēpi, ícō dō rá, mí ku ma rīi ízāngā nyaá nōni ku. 'Bo lē tá rī ā nga 'i sū mí éšj ní lēé rī tñj, ā adri sū má ní lēé rī tñj ku."

40 Yēsū ká 'i újā gōó vulé ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá na rī pi vúgá 'dāá, ísú kōpi rī ú'dú ko. ĩri ní 'yozú Pētēro ní kīnī, "Ími ícókí nyo adrii caá sá álu mí be mgbō ku? 41 Lē ĩmi adrikí mí be mgbō, ĩmi zikí Múngú rī, tá ūnjī ā ū'bī rī ĩmi ku. ĩmi éšj lē kōdō Múngú rī zị rá, 'bo rú' bá gá, ĩmi mūnyámunya."

42 Yēsū ní gōzú mužú Múngú rī zizú đjī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Má Ētēpi, 'i 'dụ dō ízāngā nōri má rú' bá gá sī kuyé, múké ni, lē má nya ízāngā rī mužú íyī, tá mí éšj ní lēé rī ā nga 'i íyī."

43 Yēsū ká gōó ímú, ísú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi kókí ú'dú kpilíkplí, ā'diātāsīyā ú'dú rī nō kōpi ē mị ambamba. 44 Vú na ni

§ 26:28 26:28 'Điri mávé āri má ní ūndī ruzú 'bá kárakará pi be rī: Ári 'điri 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjī, ĩri sē kōpivé ūndi Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísērélé vé rī pi rikí tị, āzini ndrījī zāá Múngú ní rōbōņō rú, ā ūjī rī ívé ūnjikānyā, ĩ adrikí rī ule. Rōbōņō ĩ ní zāá 'điri í'da Yēsū vé đrāngará peđi alambaku sigé sū Kābilō Mvā Múngú vé rī tñj rī. Ári Yēsū vé đáapi rōbōņō rú 'điri, ĩri 'bá céré ĩri 'é'yj' bá gí rī pi trū ívé ūnjikānyā agāsī. 'I lá Wūngará 24:8; Lēvītīkā 16:11-19; Mārākō 14:24; Eberē 9:15-22. 26:31 26:31 Zākāriyā 13:7

gé, gō kpá kōpi kuú 'dīgē, 'de muų Múngú ri zīj ĩri ní té zīj drīdrī rī tñj.

⁴⁵ ĩri ní 'i újázú ĩgōzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi drī rī ú'dú rī koko, āzini ĩmi ri āndé vu? Īmi ndreki, sá rī icá ĩnyinjá gī, ĩ ímú 'Bá Mvā ri ru sē 'bá ũnjikānyā 'o'bá rī pi drīgē. ⁴⁶ Īmi íngákí uru, 'bá mukí! 'Bá léepi má ũli 'beepi rī icá ĩnyinjá gi!"

Yēsū vé rungará

(*Mārākō 14:43-50; Lúkā 22:47-53; Yūwānī 18:3-12*)

⁴⁷ Yēsū ká rīi átá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá mudrī drī ní ĩrī rī pi vé ālu Yúdā ní icázú, 'bá bītríká ímúkú vú ní gé sī, kōpi céré ĩlī āco āco ní pi be ĩ drīgē sī, āzini túré pi be ĩ drīgē sī. Atala atala rī pi drīgē rī pi, āzini 'bá drīkoma rú rī pi be ĩpēkí 'bá 'dī' 'bée ímúzú ní. ⁴⁸ Yúdā lū kōpi ní tá rī drīdrī kīnī, "Má u'de dō 'bá rī eziĭ bēdrī sī, ágō rī adriipi 'dī, ĩmi rukí ĩri." ⁴⁹ Kúru Yúdā ní muųú Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú, "Īmbápi, mōdó mí ní!" ĩri ní kúru Yēsū ri u'dezú eziĭzú bēdrī sī.

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ūndīgó, mí ímú gī, 'i 'o tá mí ní lēé 'oó rī."

Āgō uruko' 'bée ní kúru ímúzú Yēsū ri u'dezú ruųú. ⁵¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi vé ālu ní ívé ĩlī āco rī ĩnjézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé ātī' 'bá ē bī gazú mvōrú 'dezú vúgá 'dāá.

⁵² Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í su mívé ĩlī āco rī gōó ívé vūrā gé 'dāá ũzi. 'Bá céré āngú ú'dī 'bá drā' 'bée ĩlī āco sī rī pi, ĩ kpá ímú kōpi ú'dī ũdrā ĩlī āco sī. ⁵³ Mí ũsū má ícō má Ātēpi rī zīj, ícō má ní mālāyiká ē'dī 'dī' 'bée ngúlúmú mudrī drī ní ĩrī ĩpēé ímú má ízā koó ú'dikiriŋá nōgó ku. ⁵⁴ 'Bo ā 'o dō tá rī 'dīni, tá Búkū Múngú vé rī ní átá 'dīri ā nga rī 'i fūú tī ní gé ngóni?"

⁵⁵ Sā 'dāri gé, Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "Īmi ri ímú ĩlī āco āco ní pi be, túré be, ĩmi lēkí ímú ma ruųú, ĩmi ũsúkí ma 'bá ũnjí riipi ē'dī 'dīipi 'bá āngú ruųúpi ní pi be ní? Ú'dú céré, ā ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gé 'dāá, 'bo ĩmi rukí ma kuyé. ⁵⁶ 'Bo tá 'dīri nga 'i 'dīni, tá nēbī rī pi ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūú tī ní gé bēni." Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ngazú āpázú 'dīisī rá, kukí Yēsū ri kú ó'dúkūlēgūsī.

Yēsū tu pá Yāhūdī tā lī' 'bá rī pi endreĭtī gé

(*Mārākō 14:53-65; Lúkā 22:54-55, 63-71; Yūwānī 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ 'Bá Yēsū ri ru' 'bá rī pi ní Yēsū ri jīzú muųú Kāyáfā vé āngá 'dāá, Kāyáfā ri átálágú āmbúgú. 'Bá tājmbj ímbá' 'bá rī pi, ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi be, kōpi ri ĩ ímú ĩrivé āngá 'dāá. ⁵⁸ 'Bo Pétērō 'de

muųú Yēsū vúgá sī, kōpi rikí muųú āsāmvú sī, cimgbá ĩri ní cazú átálágú āmbúgú rī vé bóró gé 'dāá. ĩri ní fizú bóró agá 'dāá, ĩri ní urízú 'bá āngú ũtē' 'bá rī pi be trū, lē téé ndreé dō tá Yēsū vé rī ā ũđū ĩri adrii ngóni.

⁵⁹ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá tā lī' 'bá rī pi be, kōpi lēkí tá ũnjō vé ní ndāá ĩsú Yēsū ru' 'bá gá, ĩ 'dīkí ri ĩri drāá rá. ⁶⁰ 'Bá kárakará ā átákí dō tá rī ũnjō sī Yēsū ru' 'bá gá drāāsiyā, kōpi ĩsúkí tá āzi ĩ ní ícózú Yēsū ri 'dizú ní kuyé.

Ūđū ní gé, 'bá ĩrī pi ímúkí pá tuú, ⁶¹ kōpi kīnī, "Ágō 'dīri 'yo āndúrú kīnī, "Ma Jó Múngú vé rī ũsū vúgá, ma gō sī ú'dú na agá." "

⁶² Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuzú uru sī, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Tā āgō 'dī' 'bée ní rīi ũmbīi mí drīgē kárakará 'dī' 'bée, 'i 'yo átángá mí tī gé sī ku āsī?" ⁶³ 'Bo Yēsū újī 'i kīri.

Átálágú āmbúgú rī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í sō ũyō Múngú adriipi ídri rú rī endreĭtī gé, 'i lū 'bá ní, mí Kúrisitō Múngú Mvōpī 'i?"

⁶⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Tā mí ní átá 'dīri piĭrī. Ādarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma 'Bá Mvā 'i, ũmvúlésī ĩmi ímú ma ndre, ma úri Múngú Ūkpō 'Dīpa vé drī ēndēpī gé, ma ĩgō ímú 'bū gé 'dāási vúgá nōó ĩrībīti agāsī."

⁶⁵ Átálágú āmbúgú rī ā 'a ve ũnjī ũnjī, ru ívé bōngó āsīi, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ágō nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá āzi lēzú ē ímú āgō 'dīri vé tá ũlūri rī ā'di? Īmi yīkí tá āgō rī ní Múngú rī idezú rī gi. ⁶⁶ Īmi lēkí á līkí tá drī ní gé íngóni?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Ágō 'dīri, lē ā 'dīkí ĩri drāá rá."

⁶⁷ Kōpi ní tūsú ũwézú endreĭtī ní gé, kōpi ní 'dezú ĩri ũgbázú. Ūruko' 'bée ní ĩri usazú. ⁶⁸ Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Kúrisitō, mí ámá, ā'di gbá mí ní?"

Pétērō gā Yēsū ri sī

(*Mārākō 14:66-72; Lúkā 22:56-62; Yūwānī 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Sā 'dāri gé, Pétērō úri kuú āmvé jó rizú tá līzú rī ā bóró gé 'dāá, mvá ũkú āzi ātī' 'bá rú ní ní ímúzú, ĩri ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Īmi rikí āndúrú adrii Yēsū adriipi Gālīlāyāgú rī be trū."

⁷⁰ Pétērō ní gázú 'bá rī pi endreĭtī gé 'dīgē kīnī, "Á nī kuyé mí dō ri tá ngōri átá!"

⁷¹ Kúru Pétērō ní 'dezú muųú kání rī vé kēētīlē gá 'dāá, mvá ũkú āzi ní ĩri ndrezú, mvá ũkú rī ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ágō nōri, kōpi rikí āndúrú adrii Yēsū Nāzēretāgú rī be trū."

⁷² Pétērō gō kpá gāá dīj, ĩri ní ũyō sōzú kīnī, “Á nī má ágó ‘dĩri kuyé!”

⁷³ Kā adrii mādā, vudrj ni gé, ‘bá urukọ/bée pá tu/bá ‘dālē rī pi ní ímúzá Pétērō vúgá nōó, kōpi ní ‘yozú kīnī, “‘Bá nĭkí rá, mi ‘bá ‘dĩ/bée vé ógúpì. Ù’dúkọ mí ní rizú átázú rī lū ‘bá ní kīnī, mi Gālíláyágú.”

⁷⁴ Pétērō ní ‘i trizú ũgōgōlē rú kīnī, “Múngú á sē má ĩsú drīlē ũnjī, á nī má ágó ‘dĩri kuyé.”

Koro lōgúlōgú ní cērē ‘bezú. ⁷⁵ Pétērō ní tā Yēsū ní ándúrú ‘yoó ‘í ní, “Lōgúlōgú ní drī cērē ‘bézú kuyé rī gé, mi ma gā ca vú na” ‘dāri á tā ígázú. Kúru Pétērō ní fúzú mužú ámvé ‘dāá, ĩri ní ‘í’dózá ngozú mádrā mádrā rú.

27

Jíkí Yēsū rí Pílatō ẹndrẹtj gé

(Mārākō 15:1; Lúkā 23:1-2; Yūwānī 18:28-32)

¹ Ūbútj kūnjikūnjī, atala atala rī pi drīgē rī pi, ‘bá ambugu rī pi be cērē, úmúkí tj trú, kōpi lēkí á ‘dĭkí Yēsū rí drāá rá. ² Kōpi ũdrōkí ĩri, jíkí ĩri mužú Pílatō ẹndrẹtj gé,* Pílatō rí gávānā.

Yūdā vé drāngárá (Ẹzj 1:18-19)

³ Yūdā Yēsū á ũlī ‘beépi rī ká ndree lĭkí Yēsū vé tā, lēkí ĩri ‘dĭj’dj, tā rī sē ĩri ní ízāngá ámbúgú, ĩri ní mŭfēngā fĭfĭ pŭkú na rī újázú gōzú atala atala rī pi drīgē rī pi ní ‘bá ambugu rī pi be. ⁴ ĩri ní ‘yozú kīnī, “Á ‘o ũnjĭkānyā ‘bá tā ũnjĭ ‘oópi kuyé ní á ũlī ‘bezú.”

Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Tā ‘dĩri adri tā ‘bávē ní ku, tā ‘dĩri mí pá tu tĭ ní gé nī.”

⁵ Yūdā ní mŭfēngā rī ‘bezú ‘í drīgē sĭ Jó Múngú vé rī agá ‘dāá, ĩri ní ‘dezú mužú ‘í ‘yĭzú báákú sĭ.

⁶ Atala atala rī pi drīgē rī pi ní mŭfēngā fĭfĭ rī pi u’dúzú, kōpi ní ‘yozú kīnī, “Tāímbj á’yĭ ku ĩ ní mŭfēngā ‘dĩri ‘bázú jó ĩ ní rizú mŭfēngā ‘bázú rĭ agá, á’diātāsĭyā mŭfēngā ‘dĩri dākí áni ári gĭ.” ⁷ Kōpi ũsŭkí kīnī, mŭfēngā ‘dĩri sĭ, lē á jekí vŭrā áni, ‘bá ímŭ ‘bá jākā rú rī pi kádó ũdrāá, á sĭkí rĭ kōpĭvé ávŭ áni. ⁸ Cĭmgbá ándrŭ sĭ, zĭkí vŭrā rĭ á rŭ, Vŭrā Ári vé ní. ⁹ Tā ótŭj nĕbjĭ Yērēmĭyā ní ‘yoó rĭ, nga ‘i fŭú tĭ ní gé gĭ kīnī, “Kōpi ‘dŭkí mŭfēngā fĭfĭ pŭkú na, ‘bá Ísērélē vé rī pi kīnī ‘bá rĭ rŭ dō ĩri gĭ, ĩ mŭfēngā ‘dĩri sē ĩri ní. ¹⁰ Mŭfēngā rĭ sĭ, kōpi jekí vŭrā ‘bá rĭipi ũrŭtĕ ũdrĭ gbĭzú ní vé ní áni, sŭ Ūpí ní ẹzĭj má ní rĭ tĭnj.”

Pílatō rí Yēsū rí uzĭj

(Mārākō 15:2-5; Lúkā 23:3-5; Yūwānī 18:33-38)

¹¹ Yēsū ká pá tuú gávānā Pílatō ẹndrẹtj gé ‘dāá, Pílatō ní ĩri zĭzú kīnī, “Mí nyo ‘bágú Yāhŭdĭj rĭ pi vé rĭ?”

Yēsŭ ní újázú ĩri ní kīnī, “Tā rĭ mí ní ‘yoó gĭ ‘dĭ.”

¹² Atala atala rĭ pi drīgē rĭ pi, ‘bá ambugu rĭ pi be, kōpi ká ĩri tōó, Yēsŭ zĭ ‘í tĭ átángá ‘yozú kuyé. ¹³ Pílatō ní ĩri zĭzú kīnī, “‘Í yĭ tā ‘bá rĭ pi ní rĭi ‘yoó mí rŭ ‘bá gá ũnjĭ ‘dĩri kuyé?” ¹⁴ ‘Bo Yēsŭ újā ĩri ní átángá álujānĭ kuyé, sē gávānā ní áyāngárá.

Lĭkí Yēsū vé drāngárá á tā

(Mārākō 15:6-15; Lúkā 23:13-26; Yūwānī 18:39-19:16)

¹⁵ Mērē gávānā vé rĭ gé, kádó rĭi Ūmŭ Múngú ní Ełĭzú Jó tĭ gé sĭ rĭ nyaá, ‘bá bĭtrĭká rĭ pi ‘bá ĩ ní ũ’yĭ kuú jó ángŭ ũ’yĭzú rĭ agá rĭ pi vé álu ipĕ, ĩ rĭ oyu ífŭ ámvé. ¹⁶ Sā ‘dāri gé, ágó ázi rŭ be kuŭpĭ tā ũnjĭ sĭ ní ‘yĭkí ĩri kú jó ángŭ ũ’yĭzú rĭ agá ‘dāá, ágó rĭ á rŭ Bārābā ‘i. ¹⁷ ‘Bá bĭtrĭká rĭ pi ká ĩ úmú Pílatō vé ángá ‘dāá, Pílatō ní kōpi zĭzú kīnī, “‘Ími lēkí má oyu ĩmi ní á’di rĭ sēé? Má oyu Bārābā rĭ sēé, dōku má oyu Yēsŭ ĩ ní zĭj Kúrĭsĭtō rĭ sēé?” ¹⁸ Pílatō nĭ rá ‘yozú kīnī, Yāhŭdĭj ambugu rĭ pi íjĭkí Yēsŭ rĭ ‘í ẹndrẹtj gé nōó, á’diātāsĭyā kōpi ‘bākí ẹsj ũnjĭ Yēsŭ drīgē.

¹⁹ Pílatō ká ũrĭ ívé lúpá tā lĭzú rĭ drīgē, ũkú ní ní ũ’dúkọ pĕzú vŭ ní gé ‘dāá kīnī, “Ágó tā ũnjĭ ‘oópi kuyé ‘dāri, á ‘okí ĩri ũnjĭ ku, ĩnĭjā ándrŭ rĭ sĭ, urobĭ ũbĭ ma ĩrĭvé tā sĭ, má ẹsj ĩsŭ áni ízāngá ambamba.”

²⁰ ‘Bo atala atala rĭ pi drīgē rĭ pi, ‘bá ambugu rĭ pi be, rĭkí ‘bá bĭtrĭká rĭ pi ẹ drĭ úcĭ kīnī, kōpi á ‘yokí, á oyuĭkí Bārābā rĭ áyu, á ‘dĭkí Yēsŭ rĭ drāá rá.

²¹ Kúru gávānā Pílatō ní ‘bá bĭtrĭká rĭ pi zĭzú kīnī, “‘Bá ĩrĭ ‘dĩ/bée ásámvú gé, ĩmi lēkí má oyu ĩmi ní á’di rĭ sēé?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Mí oyu Bārābā rĭ áyu.”

²² Pílatō ní kōpi zĭzú kīnī, “Kúru Yēsŭ ĩ ní zĭj Kúrĭsĭtō ‘dĩri, má ‘o ĩri á’di rŭ?”

Kōpi ní cērē újázú kīnī, “Á gbākí ĩri pĕtĭ alambaku sígĕ!”

²³ Pílatō ní kōpi zĭzú kīnī, “Ásĭ? Tā ũnjĭ ĩri ní ‘oó rĭ á’di?”

Kōpi gōkí ó’ŭ ũ’dúkọ be urŭ ‘dāá kīnī, “Á gbākí ĩri pĕtĭ alambaku sígĕ.”

²⁴ Pílatō ká ndree tá ázi ‘í ní ícó ‘oó ní ‘dāáyo, ‘bá rĭ pi lēkí íngá mgbārāsĭ, ĩri ní yĭj ‘í’dúzú ‘í drĭ ũjĭzú ‘bá bĭtrĭká rĭ pi ẹndrẹtj gé ‘dĭgē. ĩri ní ‘yozú kīnī, “Ágó

* 27:2 27:2 Jíkí ĩri mužú Pílatō ẹndrẹtj gé: Kōpi jíkí ĩri mužú Pílatō ẹndrẹtj gé, á’diātāsĭyā kōpi ũkpō ákó ‘bá ‘dĭzú, ‘yĕná gávānā Rómá vé rĭ ũkpō be ‘bá ‘dĭzú ní. 27:10 27:10 Zākārĭyā 11:12-13; Yērēmĭyā 19:1-13; 32:6-9

nōri vé āri, tā ni adri má drǐgé ku, tā ni ri adri ĩri drǐgé!”

25 ‘Bá rǐ pi ní céré újázú kǐnǐ, “Írivé āri, tā ni ā adri ‘bá drǐgé, āzini ‘bávé anjǐná rǐ pi drǐgé!”

26 Kúru Pilátō ní Bārābā ri oꝑuzú. ĩri ní táĩmbǐ sēzú ívé āngáráwá rǐ pi ní, kōpi ā ũgbákǐ Yēsũ ri, kōpi ā gbákǐ ĩri peṭi alambaku sígé.

Āngáráwá rǐ pi injákǐ Yēsũ ē drǐ (Mārākō 15:16-20; Yūwānǐ 19:2-3)

27 Kúru gávānā Pilátō vé āngáráwá rǐ pi ní Yēsũ ri jǐzú mužú vūrā ívé rǐ gé ‘dāá, kōpi ní āngáráwá rǐ pi úmúzú céré, kōpi trakǐ ĩ Yēsũ ā gārā gá sǐ kúrū. 28 Kōpi njeki ĩrivé bōngó akoóko rǔkǔ rǐ rǔ‘bá ni gé sǐ, kōpi sukǐ bōngó ika āco ni† rǔ‘bá ni gé, 29 kōpi údéki ũcékúcé suú drǐ ni gé kǔlā rǔ. Kōpi ‘bákǐ túré ĩrivé drǐ ěndépi gé, kōpi ũtǐkǐ kǔmúci ĩri ěndreṭǐ gé, kōpi ní ĩri ē drǐ injázú ‘yozú kǐnǐ, “‘Bāgú Yāhúdǐ rǐ pi vé rǐ, ‘bá ĩnjǐkǐ mi rá!” 30 Kōpi úwékǐ tǔsú rǔ‘bá ni gé, kōpi í‘dúkǐ túré ĩri drǐgé rǐ, rikǐ ĩri ē drǐ ũgbāá ānǐ.

31 Kōpi ká ĩri ē drǐ injá, kōpi ní bōngó akoóko rǔkǔ rǐ njezú rǔ‘bá ni gé sǐ, kōpi gōkǐ ĩrivé bōngó suú ĩri rǔ‘bá gá ‘dāá ũzi. Kúru kōpi ní ĩri jǐzú mužú, ā mukǐ rǐ ĩri gbāá peṭi alambaku sígé.

Gbákǐ Yēsũ ri peṭi alambaku sígé (Mārākō 15:21-32; Lúkā 23:26-43; Yūwānǐ 19:17-27)

32 Kōpi ká rií ‘deé mužú, kōpi cakǐ ágó āzi ĩsú, ágó rǐ íbǐ ímú Kūrénē gelésila, ágó rǐ ā rǔ Sǐmónā ‘i. Kōpi mikǐ ágó rǐ peṭi alambaku Yēsũ vé rǐ ‘duú mužú. 33 Kōpi ní cazú vūrā ĩ ní zǐjǐ Gōlōgótá rǐ gé ‘dāá, (Gōlōgótá vé íffǐ, vūrā drǐ kǒlǒmgbó vé ni). 34 Kōpi ní vǐnyō usazú ngá dráapi ũkengeljǐ ní sǐ, sēzú Yēsũ ní, ā mvu, Yēsũ ká ngá rǐ ‘bǐjǐ, gá mvugá sǐ. 35 Kōpi ká ĩri gbāá peṭi alambaku sígé ‘dāá gǐ, kōpi ‘bekǐ ĩrivé bōngó jèké sǐ, awakǐ ĩ ní. 36 Kúru kōpi ní úrízú vūgá, kōpi tǐkǐ rií ĩri ndreé.

37 Kōpi sikǐ tā ĩ ní ĩri tǔzú rǐ gbāá ĩri drǐlé gá uru ‘dāá, kōpi sikǐ tā rǐ ‘dǐni, ‘DĪRI YĒSŪ, ‘BĀGŪ YĀHŪDĪ Rǐ PI VÉ Rǐ. 38 Gbákǐ ũgǔ‘bá ĩrǐ peṭi alambaku sígé Yēsũ be trǔ, gbákǐ āzi rǐ ĩrivé drǐ ěndépi gelésila, āzi rǐ ĩrivé drǐ ĩjǐ gelésila. 39 ‘Bá ri‘bá elǐ‘bá elǐ elǐ rǐ pi rikǐ ĩri ú‘dāá, kōpi rikǐ ĩ drǐ yaá ĩri idezú ānǐ, 40 kōpi rikǐ ‘yoó kǐnǐ, “Mǐ ándúrú ‘yoópi, mi Jó Múngú vé rǐ ĩjānyā, mi gō sǐ ũ‘dǔ ni agá rǐ, mi dō Mvǎ Múngú

vé ni, ‘í pa mi! Mǐ ísǐ peṭi alambaku rǐ sígé sǐ vūgá nōó.”

41 Atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi, ‘bá táĩmbǐ Mósé vé rǐ ĩmbá‘bá rǐ pi, āzini ‘bá ambugu rǐ pi, rikǐ kpá Yēsũ ē drǐ injá. 42 Kōpi kǐnǐ, “Ídrǐ ‘bá urukǒ‘bée rá píri, ‘bo ídrǐ ‘i ngǔlúpi ku āsǐ? ĩri dō ‘bāgú ĩsērélē rǐ pi vé ni, ē ísǐ peṭi alambaku rǐ sígé sǐ vūgá nōó, kúru ‘bá ĩri ě‘yǐ rá. 43 ‘Bá ívé ěsǐ céré Múngú drǐgé. Lē Múngú ē ídrǐ ĩri, dō Múngú lē ĩri rá, ā‘diātāsiyā ‘yo ‘dǐni kǐnǐ, ‘Ma Mvǎ Múngú vé ni.” 44 Ūgǔ‘bá ĩ ní gbāá ĩri be trǔ rǐ pi rikǐ kpá ĩri ē drǐ injá ĩndǐ.

Yēsũ vé drāngará (Mārākō 15:33-41; Lúkā 23:44-49; Yūwānǐ 19:28-30)

45 Í‘dózu ũtǔ mgbǐmgbǐ gé ‘dǐgé, cazú sá na ũndreṅá vé rǐ gé, āngú rǐ bǐ nǐj kúu cǐcǐ. 46 Ká muꝑ caá sá na gá, Yēsũ ní trezú ũ‘dúkó be uru ‘dāá kǐnǐ, “‘Elóyǐ, ‘Elóyǐ, lámā sǎbákātánǐ?” Íffǐ ní kǐnǐ, “Múngú mávé rǐ, Múngú mávé rǐ, ngá mí ní ma adizú rǐ ā‘dǐ?”

47 ‘Bá pá tu‘bá ‘dǎlé rǐ pi ká tā ĩri ní ‘yoó rǐ yǐjǐ, kōpi kǐnǐ, “ĩri ri ‘Ēliyá rǐ zǐ.”

48 Koro kōpi āsámvú gé ‘dǐgé, ‘bá ālu ní njuzú lífá í‘dúzu, ĩri ní suzú vǐnyō údrápi gǐ ní agá, ĩri ní suzú peṭi sígé, ĩri ní suzú mužú Yēsũ vūgá uru ‘dāá, Yēsũ ā mvu. 49 ‘Bá rǐ pi urukǒ‘bée kǐnǐ, “Í kukǐ ĩri ó‘dúkúle, ‘Ēliyá rǐ dō ímú ĩri ídrǐ rá.”

50 Yēsũ gō tree dǐjǐ ũ‘dúkó be uru ‘dāá, ĩrivé ĩndri ní kúru fúzú.

51 Sǎ ‘dǎri gé, bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rǐ ā ‘a elǐzú rǐ† āsǐ ‘í ĩrǐ, í‘dózu uru ‘dāá, cǐmgbá vūgá nōó. Nyōókú rǐ aya ‘í dǐngǐdǐngǐ, ĩrá rǐ pi undakǐ ĩ kpélékpélé. 52 ‘Bǐ ávǔ sǐzú rǐ pi zǐkǐ ĩ tǐ kú mgbó, ‘bá kárákará Múngú ri ě‘yǐ‘bá, ũdrǎ‘bá gǐ rǐ pi, ingakǐ kōpi gōó idri rú ũzi. 53 Kōpi ífúkǐ ‘bǐ rǐ pi agásǐ ámvé. Yēsũ ká íngá gōó idri rú gǐ, kōpi ‘dekǐ mužú kǔrǔ uletere Yērúsálémá vé rǐ gé ‘dāá, kōpi í‘dakǐ ĩ ‘bá kárákará pi ěndreṭǐ gé rá.

54 Ūgalaku rǐ pi ívé āngáráwá Yēsũ ri ũtē‘bá rǐ pi be, kōpi ká āngú ‘i ayaápi dǐngǐdǐngǐ ‘dǐri ndreé, sē kōpi ní ũrǐ ambamba, kōpi kǐnǐ, “Ádarú ágó nōri Mvǎ Múngú vé ni!”

55 Ūkú kárákará tukǐ pá kúu rárá rú, kōpi tǐkǐ nyo rií ndreé. Ūkú ‘dǐ‘bée íbíkǐ ímú Yēsũ be trǔ āngú Gǎlǐláyá vé rǐ gálésila, kōpi lékǐ Yēsũ ē izá koó. 56 Kōpi āsámvú gé ‘dāá, ‘bá rǐ Mǎriyā Mǎgǎdélēnā

† 27:28 27:28 Bōngó ika: ‘Bāgú rǐ pi ri bōngó ika su. 27:46 27:46 Sāwǔmá 22:1 ‡ 27:51 27:51 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rǐ ā ‘a elǐzú rǐ: Bōngó ‘dǐri elǐkǐ Vūrā Uletere rǐ pi āsámvú Vūrā Uleteretere rǐ be rǐ ānǐ. Átalágú āmbúgú rǐ ‘yēná aga fi bōngó rǐ agásǐ Vūrā Uleteretere rǐ agá ‘dāá ní, ā‘diātāsiyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere dǐpi pǔwǔpǔwǔ rǐ agá ‘dāá. ‘Í lǎ Lǎvǐtǐkǎ 16; Mārākō 15:38; Lúkā 23:45; Ēbéré 6:19-20; Ēbéré 9:1-7.

'i, Māriyā Yōkōbū pi vé éndrēpi Yōsépā be rī 'i, āzini Zēbēdayō enjipīi vé éndrēpi sī.

Yēsū vé sīngará

(Mārākō 15:42-47; Lūkā 23:50-56; Yūwānī 19:38-42)

⁵⁷ Ūndrēnā 'dāri sī, Ārīmātáyōgū āzi ā'bú be ni, rú ni Yōsépā 'i, Īri ándúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ni. ⁵⁸ Īri ní 'dezú mužú Pílatō vúgá 'dāá, Īri ní Yēsū vé ávū ā tā zízú Pílatō tǝ gé, Pílatō ní tǝimbǝ sēzú kīnī, ā oyuǝkǝ ávū rǝ sēé Īri ní. ⁵⁹ Yōsépā ní ávū rǝ 'duzú, Īri ní ĩmúlúzu bōngó muké ule ni sī. ⁶⁰ Īri ní ávū rǝ jǝzú sǝzú ívé 'bú 'i ní gaá lúú ĩrá agá rǝ agá. Īri ní ĩrá ámbúgú ní gǝzú 'bázú 'bú rǝ tǝ gé, ĩri ní kúru 'dezú mužú. ⁶¹ Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rǝ be úrikǝ kuú 'būrēdrǝ rǝ ā gārā gá, kōpi tēkǝ rǝ ndreé.

'Bá āngū ūtē' bá rǝ pi rikǝ 'būrēdrǝ rǝ ūtēé

⁶² Kā mužǝ adrii drǝ 'dǝni, ū'dú Sābātā vé rǝ gé, atala atala rǝ pi drǝgé rǝ pi, Fārūsǝ rǝ pi be, kōpi ní 'dezú mužú Pílatō vúgá 'dāá. ⁶³ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávė rǝ, 'bá ígákǝ tā ágó ūnjó rú rǝ ní ándúru 'yoo lókǝ ĩri ní drǝ adrizú idri rú rǝ gé 'dāri gǝ kīnī, 'Ū'dú na ā vǝdrǝ gé, ma gó íngá idri rú ūzi.' ⁶⁴ Kúru lē mí sē tǝimbǝ, ā ūtēkǝ 'būrēdrǝ rǝ caá ū'dú na. 'Í 'o dō 'dǝni ku, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rǝ pi ĩmú ĩrivé ávū ūgǝ rá, kōpi ĩmú 'yo 'bá rǝ pi ní, íngá gōo idri rú gǝ. Ūnjō vúlé 'dǝri, ĩri ĩmú drǝdrǝ 'dāriŠ aga rá."

⁶⁵ Pílatō ní 'yozú kīnī, "Īmi pēkǝ āngárává rǝ pi mužǝ 'būrēdrǝ rǝ ūtēé sǝ ĩmi ní nǝǝ gǝ rǝ tǝnjǝ." ⁶⁶ Kúru kōpi ní 'dezú mužú 'būrēdrǝ rǝ ūtēzú, kōpi ní ĩrá rǝ gǝzú 'bázú 'bú rǝ tǝ gé, kōpi ní mbízú ūdrǝ sǝ, kōpi ní āngárává rǝ pi 'bázú rizú 'būrēdrǝ rǝ ūtēzú.

28

Yēsū vé íngángará gōo idri rú drāngará gálésila rǝ

(Mārākō 16:1-8; Lūkā 24:1-12; Yūwānī 20:1-10)

¹ Ū'dú Sābātā vé rǝ ā vǝdrǝ gé, kā adrii Yīngā sǝ ū'bútǝ kǝnǝkǝnǝ, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rǝ be, 'dekǝ mužǝ 'būrēdrǝ rǝ ndreé.

² Koro āngū rǝ ní 'i ayazú đingidǝngǝ, ā'diātāsīyā mālāyíkā Ūpi vé rǝ ĩmú 'bǝ gé 'dāásǝ, 'de mužǝ 'būrēdrǝ gé 'dāá, gū ĩrá rǝ 'bú rǝ tǝ gé sǝ, úri drǝ ní gé. ³ Mālāyíkā rǝ vé éndrēti ógú sǝ āngū ní gaá ógú lókǝlókǝ rǝ tǝnjǝ, ĩrivé bōngó ĩmvesirǝllǝ sǝ ūtǝ ní ógú rǝ tǝnjǝ. ⁴ 'Bá 'būrēdrǝ ūtē' bá rǝ pi kā ĩri ndreé, ūrǝ ĩmvú kōpi ambamba, kōpi ā

rǝ 'bá yā kpǝrǝkpǝrǝ, kōpi u'dekǝ vúgá sǝ 'bá ūdrā 'bá gǝ ní pi tǝnjǝ.

⁵ Mālāyíkā rǝ ní 'yozú ūkú 'dǝ' bée ní kīnī, "Īmi 'okǝ ūrǝ sǝ ku, á nǝ rá ĩmi rǝ Yēsū ĩ ní gbāá petǝ alambaku sǝgé rǝ ndā. ⁶ Yēsū rǝ nōgō 'dāayo, Múngú inga ĩri drāngará gálésǝ gōo idri rú gǝ, sǝ ándúru ĩri ní 'yoo rǝ tǝnjǝ. Īmi ĩmúkǝ vūrā ĩ ní ĩri 'bázú lazú rǝ ndreé. ⁷ Īmi mužǝ mbēlē lúú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rǝ pi ní kīnī, 'Íngá drāngará gálésila gōo idri rú gǝ, ĩri rǝ mužǝ āngū Gālǝlāyā vé rǝ gé ĩmi éndrēti gé drǝdrǝ 'dǝ' dǝ, ĩmi ca mužǝ ĩri ĩsǝ ndre 'dāá.' Tā má ní ĩmú lúú ĩmi ní rǝ adriipi 'dǝ."

⁸ Ūkú rǝ pi ní ngazú mužú rǝ 'bá sǝ 'būrēdrǝ gé 'dǝisǝ rá. Ūrǝ ĩmvú kōpi rá, 'bo āyíkō fu kōpi ambamba, kōpi ní njuzú mužú tā rǝ ūlúzu Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rǝ pi ní. ⁹ Koro Yēsū pi ní drǝ ĩsǝzú kōpi be, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Mōdó ĩmi ní." Kōpi ní ĩmúzu ĩri vúgá nōo, kōpi ní kǝmúci ūtǝzú ĩri éndrēti gé, kōpi ní ĩri ĩnjǝzú. ¹⁰ Kúru Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'okǝ ūrǝ sǝ ku. Īmi mužǝ lúú má édrǝpǝ* ní, kōpi ā mužǝ āngū Gālǝlāyā vé rǝ gé, kōpi mužǝ ma ĩsǝ ndre 'dālė."

Tā 'bá 'būrēdrǝ ūtē' bá rǝ pi ní ūlúu rǝ

¹¹ Ūkú rǝ pi kǝ rǝ 'deé mužú kǝrǝ agá 'dāá, 'bá 'būrēdrǝ ūtē' bá rǝ pi ā urukǝ ní 'dezú mužú tā 'i ngaápi rǝ ūlúzu atala atala rǝ pi drǝgé rǝ pi ní cére. ¹² Atala atala rǝ pi drǝgé rǝ pi kǝ ĩ umú 'bá ambuga rǝ pi be, kōpi ūsǝkǝ kīnī, lē ĩ sēkǝ mǝfēngā āmbúgú āngárává rǝ pi vé rǝ ní. ¹³ Kōpi ní 'yozú āngárává rǝ pi ní kīnī, "Īmi 'yokǝ, 'Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rǝ pi ĩmúkǝ ĩnǝnǝ sǝ, kōpi ūgǝkǝ ĩrivé ávū mužú gǝ, ĩsǝ ákúde 'bá ū'dú gé.' ¹⁴ Gávānā kǝdō tā 'dǝri yǝ, 'bá mužǝ ĩsǝ ní 'yo, tā āzi ícǝ ĩmú ĩsǝ ku." ¹⁵ Kúru āngárává rǝ pi ní mǝfēngā rǝ 'duzú, kōpi 'duǝkǝ tā rǝ ngaá sǝ ĩ ní lúú ĩ ní rǝ tǝnjǝ. Tā 'dǝri ayi Yāhǝđǝ rǝ pi āsǝmvú gé sǝ cére, ū'dógú'dógú 'dǝri ĩ drǝ rǝ ūlúlu Yāhǝđǝ rǝ pi āsǝmvú gé cǝmgbá āndrǝ sǝ.

Yēsū eǝ tǝ ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá mužǝ drǝ ní ālu rǝ pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lūkā 24:36-49; Yūwānī 20:19-23; Ēǝ 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá mužǝ drǝ ní ālu rǝ pi ní 'dezú mužú āngū Gālǝlāyā vé rǝ gé ĩrá Yēsū ní ándúru 'yoo kōpi ā mužǝ drǝ ní gé 'dǝri gé 'dāá. ¹⁷ Kōpi kǝ ĩri ndreé, kōpi ní ĩri ĩnjǝzú, 'bo tā 'dǝri fi urukǝ' bée drǝgé ālunǝni kuyé. ¹⁸ Kúru Yēsū ní ĩmúzu ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rǝ pi vúgá nōo, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ūkpō 'bǝ gé 'dālė rǝ, āzini vǝ drǝgé nōgǝ rǝ, sēkǝ cére kú má

Š 27:64 27:64 Ūnjō drǝdrǝ 'dāri: Drǝkoma Yāhǝđǝ rǝ pi vé rǝ ūsǝkǝ kīnī, ūnjō drǝdrǝ rǝ, Yēsū kīnī 'i Kúrǝsitō 'i.

28:10 Má édrǝpǝ: Má édrǝpǝ vé íffǝ, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rǝ pi.

drígé. ¹⁹ Kúru ĩmi mụkí ùlúú āngū rī pi agásí céré, 'bá rī pi ē imụkí mà pámvú ùbǐ, ĩmi sēkí kọpi ní bātízímū Ẹtẹpi ā rụ sī, Mvọpi ā rụ sī, āzini Índrí Uleteré rī ā rụ sī. ²⁰ ĩmi ímbákí tā má ní ẹzị ĩmi ní 'dírí kọpi ní, kọpi ā 'dụkí tā ni ngaánga. Ádarú ỳ'dụ céré ma adri ĩmi be trụ, cimgbá cazú ỳ'dụ ỳdụ vé rī gé."

**Ū'dúkó múké
Mārākó
ní sū rī
Tā búkú rī vé rī ā
ūlūngará**

Búkū 'dīri Yūwánī Mārākó* sī nī. Yēsū kā adrii Yērúsalēmā gá 'dāá, ísú ākūdē Mārākó rī drī kērimvā rú. Mārākó újā 'i ícá 'bá Yēsū ā pámvú ūbíipi nī. Vúdrī ní gé, kōpi gōkí rīí ějī ngaa Páulū be trū. Vúdrī ní gé, kōpi gōkí rīí ějī ngaa Pétērō be. Yēsū vé tā ĩri ní sū 'dīri agá, ūlū tā Yāhūdī rī pi ní rīí átá rī, āzini ūlū mērē Yāhūdī rī pi vé rī, kúru índrē sū sī búkú 'dīri 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū rī ě'yī' 'bá gí rī pi ě izā kozú.

Búkū 'dīri agá, Mārākó ūlū tā Yēsū ní 'oó rī pi, ndē tā Yēsū ní átá tī sī rī pi rá. Búkū 'dīri agá, 'bá ísúkí láá, Yēsū 'o tā āyāzú āyāyā ní rī kárakarā, ídri 'bá kárakarā, údró índri ūnjí rī pi ūfūú 'bá rī pi drīgé sī, āzini trū 'bá rī pi ívé ūnjikānyā agásí rá. Tā ĩri ní 'oó 'dī' bée agá, lū 'yozú kīnī, Yēsū rī ūkpō be, íbī íngá Múngú vugá, sē 'i 'dījī drāá 'bá rī pi trūzú ívé ūnjikānyā agásí.

Mārākó ūlū tā Yēsū vé rī, āzini ūlū tā Yūwánī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī. Ūlū tā rī pi mužú uletere cíngbá cazú ūdđ gé, ísú ākūdē gbāki drī Yēsū rī peṭjī alambaku sígē kuyé, búkú rī vé ūdđ gé, ūlū tā Yēsū ní íngázú gōzú ídri rú drāngará gálēsīla rī, āzini ūlū írivé ngangará mužú 'bū gé rī vé tá.

*Yūwánī sē tī Múngú vé rī
(Mātáyo 3:1-12; Lúkā 3:1-18; Yūwánī
1:19-28)*

1 Ū'dúkó múké Yēsū Kúrisitō Múngú Mvōpī vé tā sū rī í'dó 'i 'dīnī.†

2 Nēbī‡ Ísáyā sī ívé búkú agá 'dīnī,
"Ma mávē 'bá áyúāyū ní pē mužú mí ní
drīdrī,
ĩri mužú mí ní lētī údé."

* : Yūwánī Mārākó: Yūwánī Mārākó pi mužú Páulū be, Bārúnábā sī Sáyipūrāsí gé, 'bo Mārākó ku ějī rī ā ngangará Pámífíliyā gá. Vúdrī ní gé, Páulū ā'yī Mārākó rī jījī mužú ĩ vugá sī índī kuyé. 'Bo Páulū kā adrii jó āngū ū'yizú rī agá 'dāá, ĩri ní Timōtéyō rī zizú, ě jījī Mārākó rī ímú 'i vugá, 'i izā koó. 'Í lā ějī 12:25; ějī 15:37-39; 2 Timōtéyō 4:11.
† 1:1 1:1 Yēsū Kúrisitō: Rū Yēsū 'dīri vé ífífi, Múngú rī 'bá paapi rī. Kúrisitō rī 'bá ĩ ní ūdu dāá drī ní gé, lūzú kīnī Múngú ípē ĩri adrii 'bāgú rú. ěberē tī sī Kúrisitō rī ĩ zī Māsīyā. 'Í lā Yūwánī 1:41. ‡ 1:2 1:2 Nēbī: Múngú rī ívé tá átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru írivé ū'dúkó rī ūlū 'bá rī pi ní. 1:2 1:2 Máláki 3:1 1:3 1:3 Ísáyā 40:3 § 1:4 1:4 Bātízimū: ĩ rī 'bá rī pi ní bātízimū sē lūzú kīnī, kōpi újāki ějī ívé ūnjikānyā agásí gí, kōpi ě'yīkí Múngú rī gí.

* 1:8 1:8 Índri Uletere rī: Índri Uletere rī Índri Múngú vé ní. Búkú Múngú vé rī kīnī, ěṭepī rī Múngú 'i, írivé mvá Yēsū rī Múngú 'i, āzini Índri Uletere rī Múngú 'i. ěṭepī rī, Mvōpī rī, āzini Índri Uletere rī, kōpi Múngú ālu. 'Í lā Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; ějī 5:3-4. † 1:13 1:13 Sātānā: Sātānā rī ádróko, ĩri āmbúgú índri ūnjí rī pi drīgé, gá tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídrō ĩri 'bū gé 'dāási. 'Í lā 'dangará 12:7-9. ‡ 1:13 1:13 Málāyikā rī pi: Málāyikā rī pi índri, kōpi rī adri Múngú be 'bū gé 'dālē, kōpi rī' 'bá áko. Múngú rī sá āzi sī kōpi ípē ímú vū drīgé nōó ū'dúkó múké ívé rī ūlū 'bá rī pi ní.

3 "Ū'dúkó 'bá āzi vé ní rī ó'ú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá kīnī,

'Īmi údéki lētī Úpí ní,
'Īmi útúki lētī ĩrivé rī ā adri pīrī.' "

4 Yūwánī ní kúru ífúzú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá, ĩri ní rizú tī sēzú 'bá rī pi ní kīnī, "Īmi újāki ějī, ĩmi kuki ūnjikānyā ānī, Múngú ā trū rī ĩmivé ūnjikānyā agásí rá. ĩri ní 'dezú rizú 'bá rī pi ní bātízimū§ sēzú." 5 'Bá rī pi ní ímúzú āngū Yūdáyā vé rī agásí, āzini kūrjū Yērúsalēmā vé rī agásí céré Yūwánī vugá nōó. Kōpi ní ívé ūnjikānyā ūlūzú, Yūwánī ní kōpi ní bātízimū sēzú yījī āmbúgú dīpi dīdī Yáridénī agá 'dāá. 6 Bōngó Yūwánī ní suú rī, údéki kámilō ā 'bí. 'Yī gō lā' 'bú rú ní 'i úpīlē gá, ĩrivé ānyāngā rīi nyaá rī, úmbí, āzini ōnyú ásé agá rī. 7 Yūwánī ní áyúzú 'bá rī pi ní kīnī, "Bá āzi rī ímú má vúdrī gé 'dī' dī, ĩri ūkpō be ambamba, ndē ma ūkpō sī rá, má ícó ōvūjū írivé ngá pá gá ā bāá oyuú bá ku. 8 Á sē ĩmi ní bātízimū yījī sī, 'bo ĩri ímú ĩmi ní bātízimū sē ūkpō Índri Uletere rī* vé rī sī."

*Yūwánī sē Yēsū ní bātízimū
(Mātáyo 3:13-17; Lúkā 3:21-22)*

9 Lóki 'dāri gé, Yēsū ímú Nāzērētā gálēsīla, Nāzērētā rī āngū Gálíliyā vé rī agá. Yūwánī ní bātízimū sēzú ĩri ní yījī Yáridénī agá 'dāá. 10 Yēsū kā rīí ífūú yījī rī agásí, ndre 'bū zī 'i kú mgbo. Índri Uletere rī ní ísízú ímúzú sū āmámū tñjī, úrízú drīgé ní gé. 11 Kúru ū'dúkó ní íkúzú 'bū gé 'dāási kīnī, "Mí Mvā mávē ní, á lē mí ambamba, ma āyīkō sī mí sī."

*Sātānā ū'bī Yēsū rī
(Mātáyo 4:1-11; Lúkā 4:1-13)*

12 Índri Uletere rī ní Yēsū ě tī pēzú mužú mbēlēnā āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá.

13 Yēsū mužú adrii āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá ū'dú pūkú sū, Sātānā' rī ĩri ū'bījī ásé agá 'dāá. Fī mužú adrii 'á á sé agá rī pi āsámvú gé, 'bo málāyikā rī pi‡ ríkí ĩri ūtēé ní.

Yēsũ vé ẽzi í dónjárá
(Mátáyo 4:12-17; Lúkã 4:14-15)

¹⁴ Kã Yũwãní ri 'beé jó ängũ ü'yizú rĩ agã 'dáã gí, Yēsũ ní 'dezu mužú ängũ Gãliláyã vé rĩ gé, ĩri ní ú'dũkó múké Múngú vé rĩ ũlüzú mužú. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mãlungã Múngú vé rĩ icã ĩnyĩnã gĩ, ĩmi újãkĩ ẽsĩ, ĩmi ẽ'yĩkĩ ú'dũkó múké má ní ũlũú nõri."

'Bã Yēsũ ní í dó zĩj drĩdrĩ ĩmũ í pãmvũ ũbũ rĩ pi
(Mátáyo 4:18-22; Lúkã 5:1-11)

¹⁶ Yēsũ kã rĩĩ ẽcĩ yĩĩ bãlãlã Gãliláyã gãrã gã sĩ, ĩri ní 'bã ĩrĩ ĩ'bĩ 'be'bã ní pi ndrezú, 'bã rĩ Šĩmõnã pi ẽdrĩpi Ändëréyã be, kõi pi rĩ ĩ'bĩ 'be ĩmbã sĩ. ¹⁷ Yēsũ ní 'yozú kõi ní kĩnĩ, "Ĩmi ĩmũkĩ mã pãmvũ ũbũ, mã sã ĩmi ĩmũ 'bã ĩsã ĩjĩ mã ní sũ ĩmi ní ĩ'bĩ 'beé rĩ tĩnĩ." ¹⁸ Koro kõi ní ĩvã ĩmbã kuzú, kõi ní 'dezu mužú Yēsũ vugã sĩ.

¹⁹ Yēsũ kã 'i útrú mužú drĩdrĩ, ĩri ní Zëbëdáyõ enjĩpĩ Yökõbũ pi ndrezú ẽdrĩpi Yũwãní be, kõi ri ĩvã ĩmbã a'dĩ kũlũmgbã agã 'dãã ĩ'bĩ 'bezu äni. ²⁰ Yēsũ ní koro kõi zizú, kõi ní í ẽtëpi Zëbëdáyõ rĩ kuzú ĩvã 'bã ẽzi vé rĩ pi be kũlũmgbã rĩ agã 'dãã, kõi ní mužú Yēsũ vugã sĩ.

Yēsũ dro ĩndrĩ ũnjĩ ágó äzi drĩgë sĩ
(Lúkã 4:31-37)

²¹ Yēsũ pi ní 'dezu mužú ĩvã 'bã 'i pãmvũ ũbĩ'bã rĩ pi be Kãpãrãnãũmã gã. 'Bo ú'dũ Sãbãtã vé rĩŠ kã icã, Yēsũ ní mužú Jó Múngú rĩ Zizú rĩ[†] agã 'dãã, ĩri ní 'dezu rizú 'bã rĩ pi ĩmbãzú. ²² 'Bã rĩ pi äyãkĩ tã ĩri ní ĩmbã rĩ sĩ rã, ä'diãtãsiyã tã ĩri ní ĩmbã rĩ ũkpõ be ambamba, ndë 'bã tãĩmbĩ Mõsë vé rĩ ĩmbã'bã rĩ pi vé rĩ rá. ²³ Ägó äzi ĩndrĩ ũnjĩ ní fĩ drĩ ní gé ní ri adrii ĩvã Jó Múngú rĩ Zizú rĩ agã 'dãã, ágó rĩ ní trezú ú'dũkó be uru 'dãã kĩnĩ, ²⁴ "Yēsũ Nãzëretãgú rĩ, ngã mi ní rizú 'bã drĩ izazú rĩ ä'di? Mĩ ĩmũ 'bã ú'djũ ùdrãã? Ä nĩ mi rá, mi 'Bã Uleterë Múngú vé ni."

²⁵ Yēsũ ní trezú ĩndrĩ ũnjĩ rĩ drĩgë kĩnĩ, "Mĩ újĩ kĩri, 'i fũ ágó rĩ drĩgë sĩ rã." ²⁶ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ ní ágó rĩ ayazú ũkpõ sĩ, ĩri ní ngazú fĩzú ágó rĩ drĩgë sĩ útrëngãrã be ú'dũkó be uru 'dãã.

²⁷ 'Bã rĩ pi kã tã 'dĩri ndreé, sã kõi ní cërë äyãngãrã. Kõi rĩkĩ átã ĩ äsãmvũ gé sĩ kĩnĩ, "Ĩmbãngãrã ú'dĩ ĩ ní ĩmbã ũkpõ be ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní tã ní 'dujũ ẽzi ngazú rá 'dĩri, ĩmbãngãrã ĩngõni ni?" ²⁸ Tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri ĩrë 'i mužú mbëlënjã ängũ Gãliláyã vé rĩ agãsi cërë.

Yēsũ idri 'bã kãrãkarã
(Mátáyo 8:14-17; Lúkã 4:38-41)

²⁹ Yēsũ pi Yökõbũ be Yũwãní sĩ, ngãkĩ fũũ Jó Múngú rĩ Zizú rĩ agãsi, kõi 'dekĩ mužú Šĩmõnã pi vé ängã Ändëréyã be. ³⁰ Kõi kã mužú caã 'dãlé, lũkĩ Yēsũ ní kĩnĩ, Šĩmõnã ĩdrëpi rĩ äzó rú, rũ'bã ní ko gbĩrĩlĩlĩ, la kũ gbõlõ drĩgë. ³¹ Yēsũ ní mužú ũkũ rĩ vugã 'dãã, drĩ ní ružú, ĩri ingazú urugëgë. Drã rĩ ní dežú ũkũ rĩ rũ'bã gã sĩ, ĩri ní ĩnyã ä'dizú sëžú kõi ní.

³² Ündrënjã Sãbãtã vé rĩ kã dežë, ũtũ rĩ kã 'deé gĩ, 'bã rĩ pi ũlĩkĩ ĩvã 'bã drã be rĩ pi, 'bã ĩndrĩ ũnjĩ ní fĩ kõi drĩgë rĩ pi be ĩmũ Yēsũ vugã nõõ. ³³ 'Bã kũrũ Kãpãrãnãũmã agã rĩ pi ũmũkĩ ĩ cërë ĩmũ adrii kuũ jó rĩ vé këjëtĩlë gã. ³⁴ Kũru Yēsũ idri 'bã drã be rĩ pi kãrãkarã, drã 'bã 'dĩ'bëe ru'bã gã rĩ pi drã ändiãndĩ ni pi, äzini Yēsũ ũdrõ ĩndrĩ ũnjĩ[†] kãrãkarã ũfũũ 'bã rĩ pi drĩgë sĩ. 'Bo ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní Yēsũ rĩ nĩjĩ rá rĩ sĩ, Yēsũ ä'yĩ kõi átãngã átã kuyë.

Yēsũ sã tĩ mužú ängũ Gãliláyã vé rĩ agãsi

³⁵ Kã mužú caã drũ ũ'bũtĩ kũnĩkũnĩ, Yēsũ ní ingazú uru, ĩri ní mužú adrižú ú'dũkũlëgũsĩ, 'dãlé rĩ Múngú rĩ zĩj. ³⁶ Vũdrĩ ní gé, Šĩmõnã pi 'i õgũpĩjĩ be, kõi ní 'dezu mužú Yēsũ rĩ ndazú. ³⁷ Kõi kã ĩri ĩsũ, kõi kĩnĩ, "'Bã rĩ pi ri mi ndã."

³⁸ Yēsũ ní újãžú kõi ní kĩnĩ, "Lë 'bã mužĩ vũrã äzi túngú ní gé, mã ũlũ rĩ kpã tĩ Múngú vé rĩ mužú kũrũ uruko'bëe agãsi ĩndĩ, ä'diãtãsiyã 'dĩri ẽzi Múngú ní mã ĩpëžú rĩ." ³⁹ Yēsũ ní kũru ẽcizú Múngú vé tĩ ũlüzú Jó Múngú rĩ Zizú rĩ pi agãsi, ängũ Gãliláyã vé rĩ agãsi cërë, ri ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ũdrõ ũfũũ 'bã rĩ pi drĩgë sĩ.

Yēsũ idri ágó ũfũ ní nyaã ni
(Mátáyo 8:1-4; Lúkã 5:12-16)

⁴⁰ Ägó äzi ũfũ[‡] ní nyaã ní ĩmũ kũmũci ũtĩjĩ Yēsũ ẽndrëti gé, ĩri ní Yēsũ rĩ mãžú drĩ

Š 1:21 1:21 Ú'dũ Sãbãtã vé rĩ: Ú'dũ 'dĩri Yãhũdĩ rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, äzini kõi ní rizú Múngú rĩ zizú rĩ. Yãhũdĩ rĩ pi rĩ ú'dũ 'dĩri vé tã igã kĩnĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, äzini Múngú pa ĩ adringãrã tũgëřĩ rú rĩ agãsi nĩ. Ú'dũ Sãbãtã vé rĩ Yãhũdĩ rĩ pi rĩ zĩ ú'dũ ẽziřĩ, 'bo Këřĩkõ rĩ pi rĩ zĩ ú'dũ äziyã. † 1:21 1:21 1:21 Jó Múngú rĩ Zizú rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi vé Jó Múngú rĩ Zizú rĩ pi kãrãkarã kũřĩ rĩ pi agãsi ändiãndĩ, kõi rĩ ĩ úmũ Bũkũ Múngú vé rĩ lã, äzini kõi rĩ Múngú rĩ ĩnjĩ Ú'dũ Sãbãtã vé rĩ gé. † 1:34 1:34 ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi: ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ändũrũ mãlãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãã, kõi nõkĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã rĩ kõpivë ämbũgũ. Múngú idrõ kõi 'bũ gé 'dããsi vugã nõõ, kõi gõkĩ ufũũ ĩndrĩ ũnjĩ, kõi rĩ 'bã rĩ pi ní izãngã sã vũ drĩgë nõgõ. † 1:4 1:4 1:4 1:4 1:4 Úfũ: Tãĩmbĩ Mõsë vé rĩ kĩnĩ, 'bã ũfũ ní nyaã rĩ, ĩri äžãvũ rú, ä'yĩkĩ ĩri adrii 'bã ĩserëlë vé rĩ pi äsãmvũ gé ku. Drã ũfũ vé rĩ de dõ rũ'bã ní gé sĩ gĩ, lë ä muž 'i 'dãã ätãlãgũ rĩ ẽndrëti gé, ätãlãgũ rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drã rĩ de rũ'bã ní gé sĩ gĩ. † 1:4 1:4 1:4 1:4 1:4 Lëvĩtĩkã 14:1-32.

Īrĭ sĭ kĭnĭ, "Mĭ ā'yĭ dō rá, mĭ sē mā rŭ'bán ě ícá ule fō."

41 Tā 'dĭri sē Yēsŭ ě ěsĭ ĩsŭ ĩzāngā ambamba, ĩri ní drĭ suzú ágó rĭ ũlózú, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, "Á lē rá, mĭ rŭ'bán ě ícá ule."

42 Koro ũfŭ rĭ ní dezú ágó rĭ ā rŭ'bán gá sĭ, rŭ'bán ní ní ícázú ule.

43 Yēsŭ ní ágó rĭ pēzŭ mužú, ězĭzŭ ĩri ní trĭtrĭ, 44 ĩri ní 'yozú ágó rĭ ní kĭnĭ, "Lē mĭ lŭ tā 'dĭri 'bán āzi ní ku. 'Í mŭ mĭ i'dáa 'bán átálágú^S rŭ ní endretĭ gé, 'í ĵĭ ngá āzi mužú rŭbŏŋŏ rŭ mĭ drĭgé sĭ ĩndĭ, sŭ tājmbĭ Mósē* vé rĭ ní 'yoó rĭ tĭnj, 'bán céré ā nĭkĭ rĭ 'yozú kĭnĭ, mĭ rŭ'bán ícá ule gĭ." 45 'Bo ágó rĭ ká 'deé mužú, i'dó rĭi tā rĭ ũlŭú mužú 'bán rĭ pi ní. Ānĭ sē Yēsŭ gŏ fĭi mužú ěĭ kŭrŭ rĭ ágá 'dáa 'bán rĭ pi ásámvŭ gé sĭ andrekelembge kuyé. Yēsŭ ā ugo dŏ 'i fingará kŭrŭ rĭ ágá 'dáa rĭ sĭ ugo go drāāsiyā, 'bán rĭ pi rĭkĭ nyo ěĭ ĩri vŭgá nŏŏ íngázú vŭrā rĭ pi gé sĭ céré.

2

Yēsŭ ĩdri ágó pá be 'bĕlĕ'béle ní (Mátáyo 9:1-8; Lúká 5:17-26)

1 U'dŭ mádā ā vŭ drĭge, Yēsŭ ní kpá gŏzú fĭzŭ Kāpārānāŭmā gá 'dáa đĭĭ. 'Bán rĭ pi yĭkĭ kĭnĭ, Yēsŭ ícá ĩgŏŏ 'bĕtĭ gĭ. 2 'Bán rĭ pi ní ĩ ũmúzu kárakarā, sē vŭrā rĭ ca ku. 'Bán rĭ pi gá kĭ jŏ rĭ ágá 'dáa tré, cĭmbá cazú kĕtĭlĕ gá āmvé 'dáa, Yēsŭ rĭ ũ'dŭkŭ múké rĭ ũlŭú kŏpi ní. 3 Āgŏ urukŏ'béé sŭ i'dŭkĭ ágó āzi ōgŏrŏvŭ rŭ ní ĩĵĭ Yēsŭ vŭ nŏŏ. 4 'Bán rĭ pi ní adriĭ bĭtrĭká rĭ sĭ, kŏpi ndá kĭ ũ'dŭ ní, kŏpi ní tŭzŭ jŏ drĭge 'dáa,* kŏpi ní jŏ rĭ ě drĭ ĩnānyāzŭ, kŏpi ní ágó pá be 'bĕlĕ'béle rĭ ĩsúzu ĩmŭzŭ ĩrivé pŏrŏšĭ ĩri ní laá drĭ ní gé rĭ be vŭgá Yēsŭ endretĭ gé nŏŏ. 5 Yēsŭ ká nĭĭ ámá 'yoó kĭnĭ, āgŏ 'dĭ'bĕé ě'yĭkĭ 'í gĭ, ĩri ní 'yozú ágó ōgŏrŏvŭ rŭ rĭ ní kĭnĭ, "Mvā ágó 'dĭri, ā trŭ mĭ mĭvé ũnjĭkānyā agásĭ gĭ."

6 'Bán rĭ'bán tājmbĭ Mósē vé rĭ ĩmbá'bán rĭ pi ũrĭkĭ kuú 'dáa, kŏpi rĭkĭ ũsŭŭ ěsĭsĭlĕ sĭ kĭnĭ, 7 "Ngá ágó 'dĭri ní rizú átázú 'dĭni rĭ ā'di? Ágŏ 'dĭri ĩnjĭ Múngú rĭ ku! 'Bán

āzi ālunāni āngŭ trŭŭpi ũnjĭkānyā agásĭ ní 'dáayo, 'yĕngá Múngú 'i ō'dŭkŭlĕgŭsĭ."

8 Koro Yēsŭ nĭ tā kŏpi ní rĭi ũsŭŭ ĩ ěsĭ ágá 'dálĕ rĭ ámá bán. Kŭru ĩri ní 'yozú kŏpi ní kĭnĭ, "Ngá ĩmi ní rizú tā ũsŭzú 'dĭni rĭ ā'di? 9 Mā 'yo rĭ tā rĭ íngŏni? Mā 'yo rĭ ágó pá be 'bĕlĕ'béle nŏri ní, "Trŭkĭ mĭ mĭvé ũnjĭkānyā agásĭ gĭ 'dĭni,' dŏku mā 'yo, "Í nga urŭ, 'í 'dŭ mĭvé pŏrŏšĭ, 'í 'de mužú' 'dĭni? 10 'Bo á lē lŭú ĩmi ní 'yozú kĭnĭ, ma 'Bán Mvā 'i,† ma ũkpŏ be ũnjĭkānyā trŭzŭ vŭ drĭge nŏgŏ" Yēsŭ ní 'yozú ágó pá be 'bĕlĕ'béle rĭ ní kĭnĭ, 11 "Á 'yo mĭ ní, 'í nga urŭ, 'í 'dŭ mĭvé pŏrŏšĭ, 'í mvi 'bĕtĭ." 12 Ágŏ rĭ ní ngazú urŭ, ĩri ní ívé pŏrŏšĭ 'dŭzŭ, ĩri ní 'dezŭ mužú, 'bán rĭ pi rĭkĭ ĩri ndree mužú. Tā 'dĭri sē 'bán rĭ pi ní āyāngará, āzĭni sē kŏpi rĭkĭ Múngú rĭ íngŭ kĭnĭ, "Bán ndreki tā āzi ũkŭ ní 'dĭri tĭnj kuyé."

Yēsŭ zĭ Lévĭ rĭ (Mátáyo 9:9-13; Lúká 5:27-32)

13 Yēsŭ gŏ 'i endĭĭ mužú yĭĭ bālālā Gālĭláyā tĭ gé 'dáa đĭĭ. 'Bán rĭ pi ní ĩ ũmúzu kárakarā Yēsŭ ā gārā gá, ĩri ní i'dózú kŏpi ĩmbázú. 14 Yēsŭ ká rĭi ěĭ yĭĭ bālālā rĭ ā gārā gá sĭ, ĩri ní Lévĭ Āláfáyŏ mvŏpĭ rĭipi mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭpĭ rĭ ndrezŭ, ākŭdĕ ũrĭ kube ívé jŏ rizú mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭzŭ rĭ ágá 'dáa. Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "Mĭ ĩmŭ mā pámvŭ ũbĭ." Koro Lévĭ ní ngazú 'dezú mužú rĭi vŭgá sĭ.

15 Lévĭ zĭ Yēsŭ pi ĩrivé 'bán ĩri ā pámvŭ ũbĭ'bán rĭ pi be mužú ĩnyā nyaá ívé āngá. 'Bán kárakarā mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi,‡ 'bán rĭ'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be, kŏpi ĩnyā rĭ ā nyāngará gá 'dáa ĩndĭ. 16 'Bán tājmbĭ ĩmbá'bán adri'bán Fārŭsĭ^S rĭ pi ká ndree Yēsŭ pi rĭ ĩnyā nya 'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be, āzĭni 'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi be trŭ, kŏpi ní 'bán Yēsŭ ā pámvŭ ũbĭ'bán rĭ pi zĭzŭ kĭnĭ, "Ngá ĩmi ní rizú ĩnyā nyazú 'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi be, āzĭni 'bán rĭ'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be trŭ rĭ ā'di?"

17 Yēsŭ ká tā 'dĭri yĭĭ, ĩri ní 'yozú kŏpi ní kĭnĭ, "Bán drā ākŏ rĭ ndā 'bán ũjŏ sĕĕpi ní ku, 'bán drā be rĭ, ĩri 'bán ũjŏ sĕĕpi ní ndā

§ 1:44 1:44 Átálágú: 'Bán ĩsĕrĕlé vé rĭ pi ásámvŭ gé, 'yĕngá átálágú rĭ rŏbŏŋŏ zā Jŏ Múngú vé rĭ ágá 'dáa nĭ. Atala rĭ pi rĭ ĩfŭ úyŭ Lévĭ vé rĭ ágá. * 1:44 1:44 Mósē: Yŏsĕpā ká drāá gĭ, 'bāgŭ ějĕpĕtŏ vé rĭ 'bán anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi ěĭzĭ ngáá tŭgĕrĭ rŭ caá ĩlĭ mŭđdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rĭ ĩpĕzŭ ĩmŭzŭ anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi pazú adringará tŭgĕrĭ rŭ rĭ agásĭ. Múngŭ sē tājmbĭ rĭ Mósē ní, ā ĩlŭ anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi ní, sĕzŭ ĩ ní tājmbĭ rĭ zĭzŭ tājmbĭ Mósē vé ní ānĭ. Tĭkĭ Mósē rĭ ĩsŭ ākŭdĕ ĩlĭ rĭ ca ělĭfŭ ālŭ mŭđdŭrŭlŭ sŭ (1,400), ĩsŭ ākŭdĕ tĭkĭ drĭ Yēsŭ rĭ kuyé. † 1 ĩlĭ Wŭngará 2-24.

* 2:4 2:4 Tŭzŭ jŏ drĭge 'dáa: Yāhŭđĭ rĭ pi jŏ sĭ drĭ be kpākpā, 'bán rĭ ícŏ tŭ mužú ũrĭ drĭ ní gé rá. † 2:10 2:10 'Bán Mvā: Yēsŭ zĭ 'i 'Bán Mvā lŭzŭ kĭnĭ, 'i Kŭrĭsĭtŏ 'i, 'i mālŭngá rĭ rŭ mužú nyonyo. † 1 ĩlĭ Dānyéle 7:13-14. ‡ 2:15 2:15 'Bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi: 'Bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi, kŏpi Yāhŭđĭ rĭ'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán 'bāgŭ āmbúgŭ Rŏmā vé rĭ ní rĭ. Kŏpi rĭ mŭfĕngā rĭ u'dŭ āmbúgŭ 'bāgŭ rĭ ní 'yoó kŏpi ā u'dŭkĭ rĭ ndĕ. § 2:16 2:16 Fārŭsĭ: Fārŭsĭ rĭ pi ngŭlŭmŭ Yāhŭđĭ rĭ pi vé tājmbĭ Mósē vé rĭ rŭ'bán tĭtĭ rĭ pi. Kŏpi 'dŭkĭ ĩndrĭ rĭ pi vé tĭ, āzĭni mālāyĭkā rĭ pi vé tĭ 'bāá tā āmbúgŭ rŭ, kŏpi ě'yĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, 'bán ũdrā'bán gĭ rĭ pi gŏ íngá ĩdri rŭ rá. † 1 ĩlĭ ěĭzĭ 23:8.

nī. Má imū 'bá tā be piri rī pi zii kuyé, má imū 'bá ũnjikānyā 'o'bá rī pi zii éšj újá."

'Bá rī pi ziki Yēsū rī ānyāngā a'bingará vé tā sī

(Mātáyo 9:14-17; Lúkā 5:33-39)

18 'Bá Yūwání ā pámvú ũbī'bá rī pi Fārúšj rī pi be, kōpi ri i a'bi* ānyāngā ā nyangará sī a'bia'bi. 'Bá uruko imūki Yēsū rī zii kīnī, "Bá Yūwání ā pámvú ũbī'bá rī pi Fārúšj rī pi be, kōpi ri i a'bi ānyāngā nyangará sī a'bia'bi, 'bo mívé 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi a'biki i ku āsī?"

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Bá rī pi mukī dō ũkú jengará gá, ōmúrúgō rī vé kēregú dō ājē rī gé 'dálé anigé, irivé ũndī mụ'bá vú ni gé sī rī pi ícōkí i a'bi' ngá nyangará sī ku." 20 'Bo sá āzi rī imū 'dī' dī, kádó imū ōmúrúgō rī vé kēregú 'duj kōpi āsámvú gé sī, kúru ú'dú 'dāri gé, kōpi imū i a'bi ngá nyangará sī.

21 "Bá āzi ícō bōngó ú'dí ísī bōngó dēepi ku írikó rú ni vé ũlé ícī ōzūjū ānī ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaapi kú írikó rú gí rī, ícīkí dō ũlé ni ōzūjū bōngó ú'dí' sī, íri gō āsī muzú drīgélé. 22 'Bá āzi ícō vīnyō i ní zoó ú'dí rú rī tōó lā'bu i ní ícī jūru rú ũkū ni agá ku. 'Bá rī tō dō vīnyō rī lā'bu i ní ícī jūru rú ũkū ni agá, vīnyō rī íngá kōfútó be, íri sē jūru rī āfī rá, vīnyō rī dā vūgá. Lē ā tōkí vīnyō rī jūru ú'dí' ni agá."

Fārúšj rī pi ziki Yēsū rī Sábátā vé tā sī (Mātáyo 12:1-8; Lúkā 6:1-5)

23 Ú'dú ālu Yēsū pi rikí elij muzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be ōmvú ānyá vé ni agásí ú'dú Sábátā vé rī gé. Írivé 'bá íri ā pámvú ũbī'bá rī pi ā uruko'béé ni rizú ānyá rī pi ē drj ucezu anyizú cizú. 24 Fārúšj rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Bávé taimbj kīnī, ā ngakí ēzj ú'dú Sábátā vé rī gé ku píri, ngá 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi ní taimbj rī nōzú, ānyá ē drj ucezu ú'dú Sábátā vé rī gé rī ā'di?"

25 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími lāki tā 'bāgú Dāwúđj ní 'oó ívé 'bá rī pi be lóki ēbirj ní kōpi fuzú rī gé rī kuyé?"

* 2:18 2:18 A'bi: Sā āzi sī Yāhúđj rī pi rī i a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi rī éšj 'bá rizú Múngú rī zizú. † 2:21 2:21 Bōngó ú'dí: Újikí dō bōngó ũkū i ní bōngó ú'dí ícī rú'bá ni gé 'dīri gí, bōngó ú'dí i ní ícī rú'bá ni gé 'dīri gō ícā mādānjā, íri āsī bōngó ũkū rī ā rú'bá gá sī rá. ‡ 2:22 2:22 Jūru ú'dí: Yēsū vé ímbāngará 'dīri adri sū vīnyō i ní dāá jūru ú'dí agá rī tñj. § 2:25 2:25 Dāwúđj: Múngú ípē Dāwúđj rī adrii 'bāgú Ísērélē rī pi vé ní, ezi kīnī, 'bāgú ú'dí rī imū ifū írivé úyú agá, íri mālūngā rī rú muzú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yēsū Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12; Ézj 2:30. Tjikí Dāwúđj rī ísū ákudē íli rī ca éllífū ālu (1,000) gí, íli 'dāri gé, ísū tiki drī Yēsū Kúrisitō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmúelē 16-30; 2 Sāmúelē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * 2:26 2:26 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā íri 'yéná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, íri fi vū ālu íli ālu agá. Íri āri rōbōñō vé rī jī ũnjikānyā ũjizú. 'Í lā Lēvītīkā 16; Ébéré 9. † 2:26 2:26 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ālukúta Yērūsālemā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná rī rōbōñō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū taimbj Mósé vé rī ní 'yoó rī tñj. Múngú rī dī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. ‡ 2:28 2:28 Úpi ú'dú Sábátā vé rī: Yāhúđj rī pi rī ú'dú Sábátā vé rī ígá kīnī, Múngú gbi ngá 'bū gé rī pi vū drīgē rī pi be céré 'du caá ú'dú áziyá, kúru íri ní uvuzú ú'dú Sábátā vé rī gé. Múngú rī 'yéná Úpi Sábátā vé ní, kúru Yēsū kīnī, 'i Úpi Sábátā vé ní, kīnī 'i Múngú 'i. 'Í lā Wūngará 20:8-11.

26 Lóki átálágú āmbúgú* Ābīyātārī vé rī gé, Dāwúđj nga fíi Jó Múngú vé rī' agá 'dāá, 'du pánga i ní 'bāá Múngú ēndretj gé, i ní nyaá bādārú ku, 'yéná atala rī pi ní rī nyaá nī rī nyaá, sē kpá uruko ni nyaá ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní."

27 Yēsū ní 'yozú Fārúšj rī pi ní kīnī, "Múngú údé ú'dú Sábátā vé rī 'bá rī pi ā uvukí rī ānī, 'bā ú'dú Sábátā vé rī tā ēnjjēnjī rú 'bá rī pi drīgē kuyé. 28 Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpi ú'dú Sábátā vé rī' drīgē āmbúgú nī."

3

Yēsū idri ágó drj be 'bélé'béle ni ú'dú Sábátā vé rī gé

(Mātáyo 12:9-14; Lúkā 6:6-11)

1 Ú'dú āzi gé, Yēsū gō mụj fíi Jó Múngú rī Zizú rī agá 'dāá dīj, ísū ágó āzi drā ní drj ní nyiú kuú 'bélé'béle ní adri kuú 'bá rī pi āsámvú gé 'dāá. 2 Fārúšj rī pi ā uruko rikí létj ndāá, í tōkí rí Yēsū rī ānī bēnī, kōpi tēkí nyo rīi Yēsū rī ndreé, dō tñā íri ágó 'dīri idri ú'dú Sábátā vé rī gé rá. 3 Yēsū ní 'yozú ágó drā ní drj ní nyiú kuú 'bélé'béle rī ní kīnī, "Mí íngá urū, mí imū pá tuú 'bá rī pi ēndretj gé nōgō."

4 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ímivé taimbj ní lēé ā 'okí ú'dú Sábátā vé rī gé ku rī ā'di? Íri tā muké 'ongará, dōku tā ũnjí 'ongará? Íri 'bá drā be 'dīni 'dīri kuzú drāzú, dōku ē idrikí íri?" Kōpi ziki i tñ átángá 'yozú kuyé.

5 Yēsū ká āngú ndreé kōpi vúgá 'dāá, éšj ní ve kōpi ní ambamba. Tā ní fíi kōpi ē éšj agá ku rī sī, sē Yēsū ní ízāngā ambamba. Íri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mí ũjū mí drj." Ágó rī ní 'i drj ũjūzú. Ágó rī ē drj ní ícázú muké. 6 Koro Fārúšj rī pi ní fūzú muzú 'bá Ēródē rī ētj'bá rī pi be Yēsū ā tā lizú, lēzú íri 'dizú drāzú 'dīisí rá.

'Bá bītrīkā 'deki mụj Yēsū ā vudrj gé sī

7 Yēsū pi ní 'dezú muzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be yīj bālālā Gālíláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbiki íngá āngú Gālíláyā

vé rī gé, āzini āngū Yūḏáyā vé rī gé, kōpi 'deki mužú Yēsū ā vūdrī gé sī. ⁸ Kōpi kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yī, 'bá kárakarā ímūki Yēsū vūgá nōó, kōpi íbiki íngá Yūḏáyā gá, Yērūsalemā gá, āngū Ídūmíyā vé rī gé, gūru Yáridení vé rī gé, kūrú Táyā vé rī gé, āzini kūrú Sidónā vé rī gé. ⁹ Yēsū kā mužú ndree 'bá rī pi gaki ambamba, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi ní kīnī, kōpi ē 'í' dūki kúlumgba māḏānā ní 'bāā tēētē, 'bá bītrīkā rī pi ē ímūki rī í ímúlú ku. ¹⁰ Yēsū ídrī 'bá kárakarā, ānī sē 'bá drā be rī pi rīkí í ímīi ímūžú Yēsū vūgá nōó ūkpō sī, í ulóki rī ĩri ā rú' bá bēnī. ¹¹ 'Bá índrī ūnjí ní fīi kōpi drīgē rī pi kádó Yēsū ri ndree, índrī ūnjí rī pi kōpi 'du a' be vūgá Yēsū ēndreṭi gé 'dīgē, kōpi útré 'i' dūkó be uru 'dāā, "Mí Mvā Múngú vé ní." ¹² 'Bo Yēsū átá índrī ūnjí rī pi ní ūkpō sī kīnī, kōpi ā lūki 'i tā 'bá āzi ní ku.

Yēsū ūpē 'bá áyúāyū ní pi mudrī drī ní ĩrī

(Mātáyo 10:1-4; Lúkā 6:12-16)

¹³ Vūdrī ní gé, Yēsū tū mužú írā drīgē 'dāā, ĩri ní 'bá 'i éšj ní lēē rī pi zizú mužú 'í vú sī, kōpi ní mužú Yēsū vú sī. ¹⁴ ĩri ní 'bá ūpēžú mudrī drī ní ĩrī, kōpi ā adríkí rī ívé 'bá áyúāyū* ní pi rú, ĩri ní kōpi pēžú mužú, kōpi ā ūlūki rī tī Múngú vé rī mužú. ¹⁵ Yēsū sē kōpi ní ūkpō, kōpi ā údróki rī índrī ūnjí rī pi fūū 'bá rī pi drīgē sī ānī. ¹⁶ 'Bá ĩri ní ūpēē mudrī drī ní ĩrī rī pi vé rú pi 'dī, Sīmōnā 'i, Yēsū gō ĩri ní rú āzi 'dāā Pētērō 'i, ¹⁷ Yōkóbū Zēbedáyō mvōpi pi édrīpi Yūwánī be, Yēsū gō kōpi ní rú āzi 'dāā Bōnāgēsī 'i, rú 'dīri vé íffī, anjī ūvi vé ní pi. ¹⁸ 'Bá rī āzi Āndērēyā 'i, Pílīpū 'i, Bātīlímáyō 'i, Mātáyo 'i, Tómā 'i, Yōkóbū Āláfáyō mvōpi 'i, Tādáyō 'i, Sīmōnā úvá 'bāāpi 'bá ívé rī pi ē íšūki rī drīwālā rī 'i, ¹⁹ āzini Yūḏā Ísīkārīyótā gōopi Yēsū ā ūli 'beēpi rī 'i.

Yēsū pi vé tā Bēlēzēbūlā be rī

(Mātáyo 12:22-32; Lúkā 11:14-23;

12:10)

²⁰ Kúru Yēsū kā 'i újā gōó 'bētī 'dāā, ĩri ní fízú jó agá, 'bá bītrīkā bīkí mužú vú ní gé sī, sē Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be íšūki sá ānyāngā nyazú ní kuyē. ²¹ Yēsū é'dípāā kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yī, kōpi ūšūki kīnī, Yēsū ē drī ábā gí, í lēki ĩri jīi mužú 'bētī.

²² 'Bá rī' bá tāimbī Mósē vé rī ímbá' bá, ímú' bá Yērūsalemā gálésīlā rī pi kīnī, "Ágō 'dīri Bēlēzēbūlā† í drī ní gé gí, ĩri ri índrī ūnjí rī pi údró ūkpō ádróko vé rī sī."

* **3:14** 3:14 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rī kōpi pēē mužú 'bá rī pi ímbá, índrī ūnjí rī pi údró, āzini tā áyāzú áyāyā ní pi 'oó. † **3:22** 3:22 Bēlēzēbūlā: Bēlēzēbūlā vé rú āzi rī Sātānā 'i, ĩri ádróko, ĩri āmbúgú índrī ūnjí rī pi drīgē.

²³ Yēsū ní kōpi zizú, ĩri ní átázú kōpi ní nāpi sī kīnī, "Sātānā rī ícō 'i ógūpi Sātānā rī dro fū íngóni ngóni? ²⁴ 'Bá āngū ālu agá ní pi acokí dō 'i rīi é'dī 'dīj í ógūpi be, mālūngā kōpi ní ruṭ 'dīri ícō pá tuú ku. ²⁵ 'Bá jó ālu tī gē rī pi acokí dō 'i gí, 'bētī 'dīri ícō pá tuú ku. ²⁶ Sātānā vé mālūngā aco dō 'i āsámvú ĩrī rīi é'dī 'dīj, mālūngā 'dīri ícō pá tuú ku, ĩrīvé ūḏḏeṭeji 'dī. ²⁷ 'Bá adrípi ójógó ójógó rī, 'bá āzi ícō ĩrīvé ngá alíi ku, ūmbéki dō ĩri vūgá ká, í íbī ĩrīvé ngá alíi ndō. ²⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī 'o dō ūnjīkānyā, āzini ide dō āngū, í ícō ĩri trū rá. ²⁹ 'Bo 'bá rī ide dō índrī Uletere rī, ícokí ĩri trūú āluānī ku, ūnjīkānyā ĩrīvé rī áwí adri mužú 'dāni' dāni."

³⁰ Yēsū 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'bá rī pi rīkí átá kīnī, "Yēsū rī índrī ūnjí be."

Yēsū ēndrepi pi édrīpi be

(Mātáyo 12:46-50; Lúkā 8:19-21)

³¹ Yēsū ēndrepi ní ícázú Yēsū édrīpi be, kōpi áwíki pá tuú kuú āmvé 'dāā. Kōpi ní 'bá āzi pēžú mužú Yēsū rī zizú. ³² 'Bá kárakarā úríki kuú Yēsū ā gārā gá sī kūrū. Kōpi ní lūžú Yēsū ní kīnī, "Mí ēndrepi pi mí édrīpi be tukí pá kuú āmvé 'dāā' dā, kōpi lēki mí ndree."

³³ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá ĩmi ní 'yoó ĩri má ēndrepi, āzini má édrīpi 'dī' bēē ā'di pi?"

³⁴ ĩri ní 'bá úrī' bá 'i gārā gá sī 'dī' bēē úndrēžú kūrū, ĩri ní 'yoó kōpi ní kīnī, "Mávē ēndrepi āzini mávé édrīpi, kōpi 'bá úrī' bá má gārā gá sī nō' bēē. ³⁵ 'Bá Múngú vé tā 'duṭpi ngaāpi rī, ĩri má édrīpi, ĩri má ómvúpi, āzini ĩri má ēndrepi."

4

Nāpi ágó úri rīpi rī vé rī

(Mātáyo 13:1-9; Lúkā 8:4-8)

¹ Yēsū gō 'i' dō 'bá rī pi ímbá yīi bālālā Gālíláyā tī gé 'dāā dīj. 'Bá kárakarā úmūki í Yēsū ā gārā gá, sē Yēsū tū mužú úri kúlumgba agá yīi agá 'dāā. 'Bá rī pi tukí pá kuú yīi rī tī gé. ² Yēsū ímbá 'bá rī pi ní tā kárakarā nāpi sī. Tā ĩri ní ímbá rī pi 'dīni kīnī, ³ "Īmi yīkí drī ká! Ágō āzi mu úri rīi ívé ómvú agá. ⁴ Ká rīi úri rī rīi, úri rī pi ā uruḷo u'dekí lēṭi drīgē, ārīnā rī pi tekí kōpi rá. ⁵ Úri rī pi ā uruḷo u'dekí nyōóki írā drīgē ní agá, úri rī pi ífūki mbēlēnā, ā'diātāsīyā nyōóki rī ní adríi nyetele rī sī. ⁶ 'Bo ūṭi rī ká koó gbírílí, úri ífī' bá rī pi 'wíki ūdrāā céré, ā'diātāsīyā ulá ní pi ní fīi vūgá 'dāā kuyē rī sī. ⁷ Úri rī pi ā uruḷo u'dekí ūcékúcé āsámvú gé, ūcékúcé rī du

amuú, ɔzū úri ifū'ba dɔ'ba rī pi rá, sē úri ifū'ba rī pi 'akí kuyé. 8 Úri rī pi ā uruko u'deki nyòkú múké múké ní agá, dukí 'aa mī be gbálígbálí. Urukò ni pi 'akí caá mī be pùkú na, uruko ni pi pùkú áziyá, uruko ni pi mūdūrūlū ʼalu."

9 Yēsū ní kúru 'yozú 'ba rī pi ní kīnī, "'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā 'dīri."

Tā ā pá Yēsū ní tā rī ūlūzú nāpī sī rī (Mátayo 13:10-17; Lúkā 8:9-10)

10 Kā Yēsū ri kuú ɔ'dúkùlegùsī, ìrivé 'bá áyúáyú mudrī drī ní ìrī rī pi, 'bá uruko i tra'ba ìri ā gārā gá rī pi be, kòpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Nāpī mí ní ūlūú 'dīri vé ifífi ā'di?" 11 Ìri ní újázú kòpi ní kīnī, "Má i'da ìmi ní mālūngā Múngú vé i ní tā ni ūzūzū rī āmvé gí. 'Bo ma 'bá uruko ní tā rī átá nāpī sī, 12 tā ì ní sīí Búkú Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēsīnī kīnī,

" 'Kòpi tā má ní 'oó rī ndre rá, 'bo kòpi nīkí ifífi ní ku,

kòpi tā má ní 'yoó rī yī rá, 'bo fi kòpi drǐgé ku.

Kòpi ā nīkí té dō tā rī vé ifífi rá,

kòpi té ɛsí újá, Múngú rī té kòpi trū rá. "

Yēsū ūlū nāpī rī vé ifífi (Mátayo 13:18-23; Lúkā 8:11-15)

13 Yēsū ní kúru kòpi zizú kīnī, "Nāpī má ní ūlūú 'dīri, ìmi nīkí nyo ifífi ní kuyé? Má átá dō ìmi ní nāpī rī ázi, ìri ícò fi ìmi drǐgé íngóni? 14 'Bá úri riipi rī, ìri 'bá Múngú vé tī ūlūúpi rī. 15 Úri u'de'ba létì drǐgé rī pi vé ifífi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba rá rī pi, vúdǐrī ní gé, koro Sātánā rī ìmi Múngú vé tī kòpi ní yī 'dīri iza kòpi ē ɛsí agásī rá.

16 Úri u'de'ba nyòkú írá drǐgé rī agá rī vé ifífi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba áyikò sī rī pi. 17 'Bo kòpi kádò tī Múngú vé rī yī, tī Múngú vé rī ní vūrā ísú úrízú kòpi ē ɛsí agá 'dálé kuyé rī sī, tā ázi ūkpó ūkpó kádò kòpi ayaá, tī Múngú vé rī gò ávi kòpi ē ɛsí agásī rá. 18 Úri u'de'ba ūcékúcé ásamvú gé sī rī pi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba, ɛ'yī'ba rá rī pi. 19 'Bo kòpi ní ríí tā rù'ba nōri vé rī ūsūú áyu rī sī, ázini kòpi ní ríí ā'bu vé tā 'duú' bāá ámbúgú rī sī, ázini kòpi ní ríí ɛsí 'bāá ngá uruko' bée drǐgé rī sī, sē kòpi 'bākí ɛsí tī Múngú vé rī yizú ku, ìri sē kòpi adri sū peṭi 'aapi ku rī tñj.

20 Úri u'de'ba nyòkú múké agá rī pi, kòpi 'bá Múngú vé tī yī'ba rá, 'bā'bee í ɛsí agá títì rī pi. Kòpivé tā 'oó múké rī ìndre sū ányá 'aapi mī be gbálígbálí rī tñj, drī ní ʼalu rī gé, 'a caá pùkú na, pùkú áziyá, doku mūdūrūlū ʼalu."

Nāpī lāmbā vé rī (Lúkā 8:16-18)

21 Yēsū ní gōzú kòpi ní nāpī ázi ūlūzú kīnī, "'Bá ázi ri nyo ícò lāmbā 'yú su gbóló ā ndúgé, doku ūdrī i'dú lāmbā dǐpī āngū ìmgbērēepi rī ē drī ako áni cí rá? Ícò 'oó 'dīni ku, ìri lāmbā rī 'yú 'bā mísá drǐgé, vūrā ìri ní ícózú āngū ìmgbērēzú jó agásī céré rī gé. 22 'U'dú ázi rī ìmi 'dīi'dī, tā 'bá rī pi ní ūzūzū rī, ì ímú i'da ámvé, tā ì ní ūzūzū rī pi ārēvú céré, ì ímú i'da ámvé. 23 'Bá rī dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dīri."

24 Yēsū gò kpá 'yoó kòpi ní kīnī, "Ìmi 'bākí bī rizú tā má ní ūlūú ìmi ní 'dī'bée yizú múké múké. Múngú rī ìmi ní úmí sē ìmi ní ɛbīrī 'bāá lēzú ìrivé tā nǐzú rī sī. Adarú Múngú rī ìmi ní tā nǐngará sē ambamba. 25 'Bá ɛsí 'bāapi tā má ní ímbá rī drǐgé rī, ma ìri ní tā nǐngará sē ámbúgú, 'bo 'bá mávé tá yīpī ku rī, ma ìrivé tá nǐngará 'du úmí ní gé sī rá."

Nāpī úri duúpi rī vé rī

26 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Mālūngā Múngú vé rī adri sū ágó úri riipi ívé ɔmvú agá rī tñj. 27 Kádò adrii ñj sī, doku útú sī, ágó rī dō 'dú'ku yā, dō ko 'dú'ku yā, úri rī ifū, ìri dū muzú dudu, ágó rī nǐ kuyé dō úri ifūúpi rī ri dū ngóni ngóni. 28 Nyòkú rī sē úri rī ifū dū múké, drǐdrī ni, bī ni ri i'dó ifū, ányá rī ē drī rī kúru i'dó ayi, ūdū ni gé, ìri kúru 'a mī be gbálígbálí. 29 Ányāngā rī ka dō gí, ɔmvú 'dīpa ri mēngēlēsī i'dú ányāngā rī lizú áni, ā 'diātāsīyā sá ányāngā íkūnāzú rī ícá gí."

Nāpī marigó fi be mādānāṅá rī vé rī (Mátayo 13:31-32; Lúkā 13:18)

30 Yēsū ní gōzú 'yozú dǐj kīnī, "Mālūngā Múngú vé rī adri sū ā'di tñj? Doku Má áyú rī nāpī ngóni ní mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú áni? 31 Mālūngā Múngú vé rī ìndre sū marigó fi be mādānāṅá rī tñj. 32 Kádò ìri saá, ìri ifū dū mba ámbúgú, ìri peṭi ɔmvú agá rī pi ndē céré, drītì ní pi ígārā ácoco, áriṅá rī pi ímú jó sī sī ní gé."

Yēsú rī 'bá rī pi ímbá nāpī sī (Mátayo 13:34-35)

33 Yēsú ímbá 'bá rī pi nāpī ándiándi ní pi sī, ázini létì ándiándi ní pi sī, kòpi ā amákí rī tā rī áni. 34 Yēsú kádò ríí tī Múngú vé rī ūlūú 'bá rī pi ní, ìri ūlūú muzú nāpī sī. 'Bo ìri dō ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ɔ'dúkùlegùsī, ìri tā rī vé ifífi ūlū kòpi ní céré.

Yēsú uga ūlī yīpī ūkpō be rī (Mátayo 8:23-27; Lúkā 8:22-25)

35 'U'dú ʼalu ʼalu 'dāri sī ūndrésí, Yēsú ní 'yozú ívé 'bá áyúáyú rī pi ní kīnī, "Lē 'bá zokí muṅ yī bālālā rī agásí álé 'dāá." 36 Kòpi ní 'bá bītríká rī pi kuzú, Yēsú vé 'bá áyúáyú rī pi ní tuzú kúlūmgbá Yēsú ní

tuzú rī agá, kōpi ní 'dezu zozú muzú yīi rī agásī. Kúlúmgbā ā uruko anigé 'dekí muḡ kōpi ā vūdrī gé sī. ³⁷ Kúru ūlī vīpi ūkpō be ní ní íngázú vīzú yīi bālālā rī drīgé sī. Yīi rī ní 'bāzú úvázú kúlúmgbā rī úvīzú ngēlé ngēlé. Yīi ní 'dózu tīzú kúlúmgbā rī agá 'dāá, sē kúlúmgbā rī lē tī āni yīi ā ndúgé. ³⁸ Íszú Yēsū la ú'dú koó kúlúmgbā rī agá vulé 'dāá, ēḡ 'i drī mākádā sī. Yēsū vé 'bā áyúáyū rī pi ní Yēsū rī zīzú ú'dúko be uru 'dāá kīnī, "Ímbápi, 'bā rī tī yīi ā ndúgé, mí ásī 'bā sī ku ásī?"

³⁹ Yēsū ní aruzú ú'dú gélesī, ĩri ní trezú ūlī vīpi ūkpō be rī drīgé kīnī, "'Í tu pá, 'dīri ícō gī." Koro ūlī vīpi ūkpō be rī ní pá tuzú, āngū rī ní újízú kīri.

⁴⁰ Yēsū ní ívé 'bā 'i pámvú ūbī'bā rī pi zīzú kīnī, "Ngá ĩmi ní adrizú ūḡ sī rī ā'di? ĩmi ē'yīngará ākó?"

⁴¹ 'Bā Yēsū ā pámvú ūbī'bā rī pi, ūḡ fi kōpi ē ési agá ambamba, kōpi ní 'dezu ĩ uzīzú ĩ ásámvú gé sī kīnī, "'Bā 'dīri 'bā íngóni ní, átángá átápi ūlī vīpi ūkpō be rī ní tī ni yīi ĩndī 'dīri?"

5

Yēsū dro ĩndrī ūnjī fīu ágó ābābā rú ní drīgé sī

(Mātáyo 8:28-34; Lúkā 8:26-39)

¹ Yēsū pi ní kúru zozú muzú ívé 'bā 'i pámvú ūbī'bā rī pi be yīi bālālā rī agásī, kōpi ní cazú āngū Gērāsā vé rī gé. ² Yēsū kā ĩfūu kúlúmgbā rī agásī, koro ágó ĩndrī ūnjī ní fīi drī ní gé ní ní ĩfūzú vūrā ĩ ní rizú āvú sīzú rī gé 'dāásī, ĩmúzu Yēsū vúgá nōō. ³ Ágó rī ri adri 'būrēdrī rī pi ásámvú gé 'dāá, 'bā āzi ícō ĩri úmbé ĩmvé sī bā ku. ⁴ Ándúru ĩ nḡīi rī ágó rī ē drī pi úmbé pá ni pi be ĩmvé sī, 'bo ĩri ĩmvé ĩ ní 'i drī pi úmbézú 'i pá be 'dī'bée ūḡ kpélékpélé 'dīsi rá, 'bā āzi ícōpi ágó 'dīri ā ūkpō ndēēpi ní 'dāáyo. ⁵ Ūḡḡnā sī āzini ĩnīḡnā sī, ágó rī ri éci 'būrēdrī rī pi ásámvú gé sī, āngū āngá rú rī pi ásámvú gé sī, pí útréngará be, ĩri ri ĩrā anjiná ú'dú 'i rú'bā ūsī āni.

⁶ Ágó rī kā Yēsū rī ndree rará rú 'dāá, ĩri ní njuzú kūmūci ūtīzú Yēsū endreḡi gé. ⁷ ĩri ní trezú ú'dúko be uru 'dāá kīnī, "Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rī, ngá mí ní lēé má vúgá rī ā'di? 'Í sō ūyō Múngú endreḡi gé 'yozú kīnī, mí ícō ma 'oó ūnjī kul!" ⁸ Ágó rī átá 'dīni, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'yoó ĩndrī ūnjī rī pi ní, kōpi ā fūki ágó rī drīgé sī rá rī sī.

⁹ Yēsū ní kúru ágó rī zīzú kīnī, "Mí rú ā'di 'i?"

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mā rú Bītrīkā 'i, ā'diātāsīyā 'bā kárakará."

¹⁰ Kúru ĩndrī ūnjī rī pi ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā dro ĩ fūu āngū rī agásī āmvé ku.

¹¹ Ángá 'dāri ā pálé gá 'dāá, ĩ ri ígá úcé, ígá rī pi kárakará. ¹² ĩndrī ūnjī rī pi ní rizú Yēsū rī mázú kīnī, "'Í pé 'bā muḡ adrii ígá 'dā'bée ásámvú gé fō, mí ā'yī 'bā ní, 'bā muḡi úfi ígá rī pi agá." ¹³ Yēsū ní ā'yīzú kōpi ní. ĩndrī ūnjī rī pi ní ūkpúzu ágó rī drīgé sī, muzú úfīzú ígá rī pi agá. Ígá rī pi élifū ĩrī. Ígá rī pi ní njuzú muzú óngú sī āngū ūlúpi ūlúlu rī gé 'dāá, kōpi ní u'dezú yīi bālālā rī agá 'dāá.

¹⁴ 'Bā rī'bā ígá úcé'bā rī pi ká tā 'dīri ndree, kōpi ngakí ūnjú muzú tā 'dīri ūlúu 'bā kūrū agá 'dālē rī pi ní, āzini 'bā adrii 'bā gūrú kūrú rī ā gārā gá sī rī agá rī pi ní. 'Bā rī pi ní muzú tā 'i 'oópi 'dīri ndrezú. ¹⁵ Kōpi ká caá Yēsū vúgá 'dālē, kōpi ísúki ágó ĩndrī ūnjī ní fīi drī ní gé kárakará rī ícá múké gī, úri kuú Yēsū endreḡi gé, su bōngó 'i rú'bā gá, ūmi ní ícá múké gī. Tā 'dīri sē kōpi ní ūḡ. ¹⁶ 'Bā tā 'i ngaápi ágó rī ā rú'bā gá rī ndre'bā, āzini ígá rī pi ā rú'bā gá rī ndre'bā ĩ mí sī rī pi ní muzú tā rī ūlúzu 'bā rī pi ní. ¹⁷ Kúru 'bā āngū 'dāri agá rī pi ní 'yozú kīnī, Yēsū ā nga muḡ ívé āngū agásī 'dīsi rá.

¹⁸ Yēsū kā rīi tuḡ kúlúmgbā rī agá 'dāá, ágó Yēsū ní ĩndrī ūnjī droó fūu drī ní gé sī rī ní Yēsū rī mázú drī ĩrī sī kīnī, 'i lē muḡ Yēsū vúgá sī ĩndī. ¹⁹ 'Bo Yēsū ā'yī ĩri muḡ 'i vúgá sī kuyé, pé ĩri ē tī kīnī, "'Í mvi 'bēḡi, 'i muḡ tā āyāzu āyāyā Ūpi ní 'oó mí rú'bā gá, āzini ési ĩdrīkīdri ĩri ní 'bāá mí ní 'dīri vé tā ūlúu mívé 'bā 'bēḡi ásámvú gé rī pi ní." ²⁰ Ágó rī ní kúru 'dezu éciḡú tā Yēsū ní 'oó 'i ní rī ūlúzu muzú kūrú mudrī 'i ní zīj Dēkapōlīsī vé rī agásī. Tā ágó rī ní ūlúu rī sē 'bā rī pi ní āyāngará.

Yēsū ĩdri mvá ūkú Yáyīrō vé rī, āzini ūkú drā be rī

(Mātáyo 9:18-26; Lúkā 8:40-56)

²¹ Yēsū kā 'i újā gōō zoó muzú álē 'dāá kúlúmgbā sī, 'bā bītrīkā ĩmúki ĩ úmú adrii Yēsū ā gārā gá sī kūrū yīi tī gé 'dāá. ²² Ágó āzi rú ní Yáyīrō 'i, ĩri drīkoma Jó Múngú rī Zīzú rī vé ní, ĩri ní ĩmúzu kūmūci ūtīzú Yēsū endreḡi gé, ²³ ĩri ní Yēsū rī mázú drī ĩrī sī kīnī, "Mávē mvá ūkúná rī 'dālē drā be ūnjīkānyākānyā, lē drāádrā, 'i muḡ drī tī drī ní gé, ē ĩdri rī bēni fō." ²⁴ Kúru Yēsū pi ní 'dezu muzú ĩri be ĩrivé āngá 'dāá.

'Bā bītrīkā 'dekí muḡ ĩri vúgá sī ĩndī, kōpi rīkī ĩri ūmīi muzú ūmīmī, ā'diātāsīyā 'bā rī pi ní adrii tré rī sī. ²⁵ Ū'dú 'dāri sī, ūkú āzi 'bā bītrīkā rī pi ásámvú gé 'dāá, mbāá ú'dú rī éci rú'bā ní gé sī, gā deḡá sī, 'du caá ĩlī mudrī drī ní ĩrī. ²⁶ Ūkú rī éci 'bā kárakará ūjō sē'bā ní pi vúgá sī ĩlī be aco, iza ívé mūfēngā ambamba ūjō

ärēgá sī drā 'dīri vé tā sī, 'bo 'bá āzi ícópī ĩri ní ũjō sēēpi ĩrivé drā 'dīri ní dežú ní 'dāáyo. ²⁷ Ūkú rī kā Yēsū vé tā yīj, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyīnā Yēsū ā ũgóró gá 'bá bītrīká rī pi āsámvu gé 'dāá, ĩri ní Yēsū vé bōngó akoóko rī ulózu. ²⁸ Ūkú rī ũšū kīnī, "Má uló dō Yēsū vé bōngó, ma ídri rá." ²⁹ Ūkú rī kā Yēsū vé bōngó ē tī uló, mbēlēnā āri ēčīpi rŭ'ba ní gé sī rī ní pá tuzú, koro ũkú rī gō áamá 'i rŭ'ba ícá múké gī.

³⁰ Sanjā 'dāri gé, Yēsū nī áamá rá 'yozú kīnī, ívé ũkpō fŭ 'i rŭ'ba gá sī gī. Yēsū ní 'i ũjázú āngŭ ndrezú 'bá bītrīká rī pi vŭgá 'dāá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Á'di uló mávé bōngó nī?"

³¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Mí nī rá 'bá rī pi kárákará rī ĩ mī ímŭzú mī rŭ'ba gá nōó, ngá mí ní 'bá zizú 'yozú kīnī, á'di uló mívé bōngó nī rī á'di?"

³² 'Bo Yēsū rī 'bá ívé bōngó ulópi rī ũndré 'bá rī pi āsámvu gé sī. ³³ Ūkú rī kā tā 'i ngaāpi 'i rŭ'ba gá 'dīri nīj áamá, kŭmī sī, rŭ'ba ní 'i dó rii yāyā. ĩri ní ímŭzú kŭmŭcí ũtīzú Yēsū ēndrečī gé, ĩri ní tā 'i ní bōngó rī ulózu rī ũlŭzú Yēsū ní céré. ³⁴ Yēsū ní kúru 'yozú ũkú rī ní kīnī, "Mvá ũkú 'dīri, ē'yīngará mívé rī sē mí ídri gī. 'Í mu ĩyī, tākiri Mungú vé rī ā adri mí be, mī rŭ'ba ā adri ule."

³⁵ Yēsū kā rii átá ũkú rī be, koro āgō ũrukō'bee ní ícázú, kōpi íbiki ímŭ Yáyīrō vé āngá 'dāási, kōpi ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Mívé mvá ũkúná rī drā gī, lē mí rī sá izaá átázú 'bá riipi āngŭ ímbāpi rī be ku."

³⁶ Yēsū kā tā 'dīri yīj, ĩri ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Lē mí ēšj ā ũtī ku, mí ē'yj mávé tā."

³⁷ Yēsū lē 'bá āzi ā mu 'i vŭgá sī ku, ā'yī 'yéná Pétērō pi, Yökóbū be, Yūwánī Yökóbū ēdrīpi sī. ³⁸ Kōpi kā muŭ caá Yáyīrō vé āngá 'dāá, Yēsū ndre 'bá rī pi rī lŭlŭlú gá. ³⁹ Yēsū ní fizú jō agá 'dāá, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú lŭlŭlú gazú 'dīni rī á'di? Mvá ũkúná rī drā kuyé, ĩri ũ'dŭ ku." ⁴⁰ 'Bo 'bá rī pi rikí guŭ ĩri sī gugu.

Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā fŭkí céré āmvé, ā'yī 'yéná āvŭ rī vé étēpi pi ēndrečī be, āzini ívé 'bá áyúáyŭ na 'dī'bee be, kōpi fiki mužú jō āvŭ rī 'bāzú rī agá 'dāá ní. ⁴¹ ĩri ní mvá ũkúná rī ē drj ruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Tālitá kŭmī!" Íffī ní kīnī, "Mvá ũkúná mādānā 'dīri, á 'yo mí ní, 'i nga ũru." ⁴² Mvá ũkúná rī ní koro íngázú ũru, ĩri ní 'dezu ēčizú ũru sī. Mvá ũkúná rī ĩlī be mudrj drj ní ĩrj. Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. ⁴³ 'Bo Yēsū ní átázú kōpi ní ũkpō ũkpō kīnī, lē kōpi ā ũlŭkí tā 'dīri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā sēkí mvá ũkúná rī ní ngá nyaa.

6

*'Bá Nāzērētā vé rī pi gāki Yēsū rī sī
(Mātayo 13:53-58; Lúkā 4:16-30)*

¹ Yēsū ní ngazú 'dāási, ĩri ní 'dezu mužú Nāzērētā gá, kŭrŭ ĩri ní mbazú rī gé. Kōpi muŭkí ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rī pi be trŭ. ² ũ'dŭ Sābātā vé rī kā ícá, Yēsū 'i dó rii 'bá rī pi ímbá Jō Mungú rī Zizú rī agá 'dāá. 'Bá kárákará ĩrivé tā yj'ba rī pi āyākí tā ĩri ní átá 'dīri sī āyāyā.

Kōpi rikí ĩ uzij ĩ āsámvu gé sī kīnī, "Ágō 'dīri ĩšŭ tā nīngará, āzini ũkpō tā āyázú āyāyā 'ozú 'dīri íngŭgá? ³ Ágō 'dīri adri nyo Māriyā mvōpī āndŭrŭ riipi párángi faāpi 'dīgé rī 'i kuyé? Yökóbū pi Yósē be, Yŭdā be, Šimōnā sī, adriki ĩri ēdrīpi kuyé? ĩrivé ómvŭpīj rī'ba adri'bee 'bá be kŭrŭ 'bávé rī agá nō'bee kuyé?" Tā āndŭrŭ Yēsū ní 'oó 'dī'bee sī, 'bá rī pi gāki ĩri sī.

⁴ Yēsū ní ũjázú kōpi ní kīnī, "Í nēhī rī pi ĩnjī vŭrā ũrukō agási ĩnjīnjī, 'bo kŭrŭ ĩrivé rī agá, ĩnjiki ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bētj āsámvu gé rī pi, ĩrivé māríté rī pi be, kōpi ĩnjiki ĩri ku." ⁵ Yēsū gō tā āyázú āyāyā ní 'oó āngŭ 'dāri gé dīj kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rī, Yēsū tī drj 'bá drā be nī pi drjgé, kōpi ídriki rá, 'bá ĩri ní drj tīj kōpi drjgé rī pi vé kálāfe mādānā. ⁶ Tā 'dīri sē Yēsū ní āyāngará, 'bá rī pi ní gāá 'i ē'yīgá sī rī sī.

*Yēsū pē ívé 'bá áyúáyŭ mudrj drj ní ĩrj
rī pi muŭ ēzj ngaá*

(Mātayo 10:5-15; Lúkā 9:1-6)

Yēsū ní kúru 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú mužú gŭrŭ álu álu agási. ⁷ Yēsū ní ívé 'bá áyúáyŭ mudrj drj ní ĩrj rī pi zizú ímŭzú vŭrā álu gé, pē kōpi mužú ĩrj ĩrj, sē kōpi ní ũkpō índri ũnjī rī pi ũdrózu.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi 'duki ngá āzi mužú ĩmi drjgé sī ĩndī ku, 'yéná ĩmi 'duki túré ēčj tuzú ní áyu. ĩmi kádō rii muŭ, lē ĩmi 'duki kŭmvŭ mužú ĩndī ku, ĩmi 'duki ānyāngā dōku mŭfēngá mužú ĩndī ku. ⁹ ĩmi úsúki ngá pá gá ní pi mužú, 'bo ā 'duki bōngó āzi āndō rŭ mužú ĩndī ku. ¹⁰ Kŭrŭ álu álu ĩmi ní cazú rī agá, 'bētj ĩ ní ĩmi 'é'yjázú drjdrj rī, ĩmi áwkí adriŭ 'dāgá, cīmgbá ĩmi ní fŭzú kŭrŭ rī agási rī gé. ¹¹ Vŭrā álu álu ĩmi ní fizú cazú rī agá, 'bá rī pi gāki dō ĩmi 'é'yīgá sī, āzini gāki dō ũ'dŭkō múké ĩmi ní ũlŭrŭ rī yīgá sī, ĩmi kádō ngaá muŭ, ĩmi wekí nyōŭkŭ ĩmī pá ágélé gá rī kú 'dīgé. ĩri lŭ 'yozú kīnī, ĩmi gāki 'bá gŭrŭ 'dāri agá rī pi sī."

¹² Yēsū vé 'bá áyúáyŭ rī pi ní kúru 'dezu mužú ũ'dŭkō múké rī ũlŭngará gá kīnī, lē 'bá rī pi ā ũjāki ēšj, kōpi ā kuki ũnjīkānyā ānī. ¹³ Kōpi ũdróki índri ũnjī kárákará ũfŭú 'bá rī pi drjgé sī, ũbēkí ũdu 'bá drā be rī pi rŭ'ba gá sī, kōpive drā de ānī rá.

*Yūwání vé 'dīngárá ā tā
(Mātáyo 14:1-12; Lúkã 9:7-9)*

¹⁴ 'Bägú Ēródē* yì 'bá rī pi ārēvú céré rikí átá Yēsū vé tā sī. 'Bá rī pi urukọ rikí átá kīnī, "Yūwání Bätízímú sēepi rī ingakí rī gōó idri rú drāngárá gálésí gí, rī rī ní rizú tā āyázú āyāyā 'dī'béé 'ozú ūkpō be 'dīnī ānī."

¹⁵ 'Bá urukọ'béé rikí 'yoó kīnī, "'Bá rī Ēlīyā† 'i."

Urukọ'béé kīnī, "'Bá rī índré sū nēbī ọtú ūkọ rī pi vé āzi tñjī."

¹⁶ Ēródē ká tā 'dīri yīj, rī ní 'yozú kīnī, "Índrészú 'bá 'dīri Yūwání má ní ọtú drī ní līj 'dāri íngá gōó idri rú drāngárá gálésí nī!"

¹⁷ Ọtú Ēródē sē tājmbj kīnī, ā rukí Yūwání rī, ā 'beki rī jó āngú ū'yīzú rī agá. Ēródē 'o tā 'dīri 'dīnī, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpí Pílípú‡ vé ūkú Ēródīyā rī jeé 'í ní ūkú rú rī sī. ¹⁸ Ā'diātāsīyā Yūwání rī 'yoó Ēródē ní kīnī, "Tājmbj ā'yī kuyé 'yozú kīnī, ní ní mí édrīpí vé ūkú jezú." ¹⁹ Ānī sē Ēródīyā 'bā éšj ūnjj Yūwání ní, lē rī 'dīj drāá 'dīisí rá. 'Bo Ēródē ní ā'yī kuyé rī sī, Yūwání vé 'dīngárá ā tā mba Ēródīyā ní mbamba. ²⁰ Ēródē ru Yūwání rī ruru, nī amá rá 'yozú kīnī, Yūwání rī 'bá tā be pīrī ní, āzini 'bá uletere ní, sē Ēródē rī Yūwání ā tā mbaá múké. Ēródē ká tā Yūwání ní átá rī yīj, sē drī ní ábá ānī céré céré, 'bo 'bā úvá rizú Yūwání vé tā yīzú.

²¹ Kúru Ēródē ní ūmū údézú ívé 'ú'dū 'í ní 'í tīzú rī ñnjīzú ānī. Rī ní ūgalaku ambugu rī pi zizú ūgalaku ambugu āngáráwá rī pi vé rī piš be, āzini drīkoma āngú Gālīláyā vé rī agá rī pi be ímúzú ūmū rī gé. Ūmū 'dīri zj nóni létj Ēródīyā ní Yūwání rī 'djízú drázú ānī. ²² Ēródīyā vé mvá ūkúná rī ní ífízú ūngó tuzú 'bá rī pi éndrēj gé 'dīgé, sē āyīkō fų Ēródē pi ívé ūmū rī pi be ambamba.

Ēródē ní 'yozú mvá ūkúná rī ní kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá." ²³ Ēródē ní ūyō sōzú kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngá má ní ruj nōri, ma ígélé ní āmbúgú rī sē mí ní rá."

²⁴ Mvá ūkúná rī ní fízú mvá éndrēpí rī zizú kīnī, "Má zj ngá íngóni ní?"

Ēndrēpí ní újázú rī ní kīnī, "'Í 'yo ā líkí mí ní Yūwání Bätízímú sēepi rī ē drī sēé."

²⁵ Mvá ūkúná rī ní gōzú 'í újázú mvá rj 'bá sī Ēródē vúgá 'dāá, 'yozú rī ní kīnī, "Ngá má ní lēé mí sē má ní 'ú'díkírīnjā nōgó rī, ā líkí Yūwání Bätízímú sēepi rī ē drī 'bāá ígá agá."

²⁶ Tā 'dīri sē 'bágú rī ní ízāngā ambamba, 'bo lē ūyō 'í ní sōó ūmū rī pi éndrēj gé 'dīri nōó ku. ²⁷ Koro rī ní āngáráwá ālu pézú mvá jó āngú ū'yīzú rī agá 'dāá, 'yozú rī ní kīnī, ā lī Yūwání ē drī jīj 'í vú nōó. Āngáráwá rī ní kúru mvá jó āngú ū'yīzú rī agá 'dāá, rī ní Yūwání ē drī līzú. ²⁸ Rī ní Yūwání ē drī 'bázú ígá agá, íjīzú sēzú mvá ūkúná rī ní. Mvá ūkúná rī ní kúru Yūwání ē drī jīzú mvá sēzú éndrēpí drīgé. ²⁹ Yūwání vé 'bá rī ā pámvú ūbī'bá rī pi ká tā 'dīri yīj, kōpi ní mvá Yūwání vé āvú 'dúzú jīzú mvá sīzú vūrā 'í ní rizú āvú sīzú rī agá 'dāá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwú pi ní

(Mātáyo 14:13-21; Lúkã 9:10-17; Yūwání 6:1-14)

³⁰ Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ká ímví ígōó vúlé nōó, kōpi 'dekí rīj 'í ní ngeá, āzini tā 'í ní ímbá rī vé tā ūlūú Yēsū ní. ³¹ 'Bá bītríká rī 'bá écj 'bá rī pi, urukọ'béé dī ífí be, urukọ'béé dī fū be mvá, sē Yēsū pi ívé 'bá áyúáyū rī pi be íşúkí sá ānyāngá nyazú ní kuyé. Yēsū ní 'yozú ívé 'bá áyúáyū rī pi ní kīnī, "Ímí ngakí, 'bá mvá uvuú vūrā kírí ní gé."

³² Kúru Yēsū pi ní tuzú ívé 'bá áyúáyū rī pi be kúlūmgbá agá, kōpi ní mvá adrizú vūrā kírí 'bá ákō ní gé. ³³ 'Bo 'bá rī pi ká ndrēé Yēsū pi 'dekí mvá gí, 'bá rī pi ngakí njuú mvá ọngú sī, íngázú kūrj āndiāndí ní pi agásí, kōpi njukí caá vūrā Yēsū pi ní lēzú mvá uvuzú rī gé 'dāá drīdrī. ³⁴ Yēsū íşj kúlūmgbá rī agásí, ká 'bá bītríká rī pi ndrēé, kōpívé tá fí éşj ní gé ízāngá rú, ā'diātāsīyā kōpi índrēkí sū kábilō 'bá úcépi ní ní adrii 'dāayo rī tñjī. Yēsū ní kúru 'í'dózú kōpi ímbázú, ímbá kōpi ní tá kárakará.

³⁵ Ọtú rī ká 'deé, Yēsū vé 'bá rī ā pámvú ūbī'bá rī pi ní ímúzú 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá ímúkí kuú rará rú āngú 'bá ákō ní gé, ọtú rī 'de nóni gí. ³⁶ Lē mí pē 'bá rī pi

* **6:14** 6:14 'Bägú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānitípā 'í, rī Ēródē Āmbúgú rī vé mvá, gō mālūngá rī ruj ní sá Yūwání ní bätízímú sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lā Mātáyo 14:1; Lúkã 3:1; Ézj 4:27. Sā 'í ní Yēsū rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngú rī ní. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vúdrj ní gé, 'bägú āzi anigé rj ní Ēródē Āgírípā, rī Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ézj 12:1-13:1. † **6:15** 6:15 Ēlīyā: Ēlīyā rī nēbī, Múngú 'du rī mvá 'bū gé ídri rú, drā kuyé. Tjki rī ákūdē lí rī ca mūdūrūlū ūrómī (900), íşj ákūdē tjki drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā 1 'Bägú 17-21; 2 'Bägú 1-3. Múngú ezi kīnī, 'í lē Ēlīyā rī ípēé ígōó vū drīgé nōó ūzi. 'Í lā Málákí 4:5. ‡ **6:17** 6:17 Pílípú: Pílípú rī 'bägú Ēródē Ānitípā édrīpí, sá édrīpí Ēródē ní írívé ūkú Ēródīyā rī 'dúzú rī gé, íşj ákūdē Pílípú rī ídri rú. § **6:21** 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: Rī āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī kōopi ní.

muzú, kōpi ā mukí rí í ní ānyāngā ndāā gúrú ɪnyɪná rí pi agásí.”

³⁷ “Bo Yēsū ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Īmi sēki kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí.”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Bá ɪšúki rí mǔfēngā fifí ɛnǵǵipi ɛnǵǵēnǵǵi* mǔdǔrǔlǔ ɪrǵi ānyāngā jezú ‘bá bǵtríká nō‘bée ní ngǔgá?”

³⁸ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Pānga ĩmi vúgá ‘dilé ngōpi? ĩmi mukí ndreé.”

Kōpi ká ɪsú nǵi, kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Ngá ‘bá ní ɪsú anigé rí, ɪri ‘yēná pánga tǔwú, ɪ‘bǵ be ɪrǵi.”

³⁹ Yēsū ní kúru ‘yozú kōpi ní kīnī, ĩmi lǔkí ‘bá rí pi ā úríki vúgá ngúlúmú rú ngúlúmú rú ásé drǵgé. ⁴⁰ Kōpi ní kúru ‘bá rí pi trazú úrízú ngúlúmú rú ngúlúmú rú. Ngúlúmú uruko agá, ‘bá rí pi úríki mǔdǔrǔlǔ ǵlu ǵlu, uruko ní agá, ‘bá rí pi úríki pǔkú tǔwú tǔwú. ⁴¹ Yēsū ní pánga tǔwú ‘dǵ‘bée í‘dǔzú ɪ‘bǵ ɪrǵi rí be, ɪri ní ingázú suzú uru, ɪri ní āngǔ ndrezú ‘bǵ gé ‘dāá, ɪri ní ōwō‘dǵfō sēzú Mungú ní, ɪri ní pánga rí ūndǵzú sēzú ívé ‘bá ‘i pámvú ūbǵ‘bá rí pi drǵgé, ɪri ní kpá ɪ‘bǵ ɪrǵi ‘dǵ‘bée í‘dǔzú sēzú kōpi drǵgé, kōpi ní kúru awazú muzú ‘bá rí pi ní. ⁴² ‘Bá ǵlu ǵlu ɪsú ānyāngā nyaá ɛpǵzú ānǵi rá. ⁴³ ‘Bá Yēsū ā pámvú ūbǵ‘bá rí pi ɪkúnākǵ pánga, āzini ɪ‘bǵ ɪ ní awaá nyaá ‘bá rí pi ní rí ē ɪmbǵtá caá ūvú á ‘a mǔdrǵ drǵi ní ɪrǵi. ⁴⁴ Āgō† ānyāngā rí nya‘bá rí pi vé káláfe ca ɛlǵfú tǔwú.

*Yēsū mu yǵi drǵgé sǵ pá sǵ
(Mātáyo 14:22-33; Yǔwānǵi 6:15-21)*

⁴⁵ Koro Yēsū ní ívé ‘bá ‘i pámvú ūbǵ‘bá rí pi sēzú tǔzú kúlúmgbá agá, kōpi ā ‘dekǵ mǔyú Bētēsāyídá gá ‘dálé drǵdrǵi, ɪsúzú ɪri rí ‘bá bǵtríká rí pi ayi vúlé nōó. ⁴⁶ Yēsū ká ‘bá rí pi ayi gǵi, ɪri ní muzú ɪrá drǵgé Mungú rí zingará gá.

⁴⁷ Ká mǔyú caá ɪnǵná sǵ, ɪsú kúlúmgbá rí fi caá Yēsū vé ‘bá áyúáyú rí pi be yǵi bálálá rí agá bǵlǵbǵlǵ ‘dāá gǵi, kúkǵ Yēsū rí kú ǵ‘dǔkǵlǵgúsǵ āmvé nōó. ⁴⁸ Yēsū ndre ívé ‘bá ‘i pámvú ūbǵ‘bá rí pi rí ɪzāngá ɪsú ambamba kúlúmgbá rí ā sōngará gá, ā‘diātāsǵyā ūlǵ rí rí kúlúmgbá rí vǵi ayaá ūkpó sǵ. Āngǔ rí ní drǵi kōpivé kuyé rí gé, Yēsū ní rizú ɪmúzá kōpi vúgá nōó yǵi rí drǵgé sǵ pá sǵ, ɪlē kōdó agaá kōpi ā gārā gá sǵ, ⁴⁹ ‘bo kōpi ká ndreé Yēsū rí ɪmú yǵi rí drǵgé sǵ pá sǵ, kōpi ngakǵ rǵi útré ɪrǵi sǵ, kōpi ɪsǔkǵ kǵnǵ tǵnǵ ngá rí ɪndrǵi. ⁵⁰ Kōpi ká ndreé Yēsū rí ɪmú yǵi rí drǵgé sǵ pá sǵ, kōpi adrikǵ céré ūrǵi sǵ.

Koro Yēsū ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ‘okǵ ūrǵi sǵ ku, ‘bá rí ma ‘i, ĩmi úmbékǵ ɛsǵ.”

⁵¹ Yēsū ní kúru tǔzú kúlúmgbá rí agá ‘dāá, ūlǵ rí ní pá tuzú. Sē Yēsū vé ‘bá ɪri ā pámvú ūbǵ‘bá rí pi ní ānyāngá. ⁵² Kōpi nǵkǵ ānyāngá Yēsū ní sēé vaapi ‘dǵri vé ɪfǵfǵi kuyé, ǵzǔkǵ kōpivé ūmǵi rá, sē kōpi nǵkǵ tǵ ‘dǵri amá kuyé.

*Yēsū ɪdrǵi ‘bá drǵ be ní pi Gēnēsārétá gá
(Mātáyo 14:34-36)*

⁵³ Yēsū pi ká yǵi bálálá rí zoó, kōpi ní muzú ɪsǵzú Gēnēsārétá gá, kōpi ū‘yǵkǵ ūmgbǵ aya rú ní pi bǵákú sǵ, ú‘bé yǵi agá ‘dāá, kúlúmgbá rí ní pá tuzú ‘dāgá. ⁵⁴ Kōpi ká ɪsǵ kúlúmgbá rí agásǵ, ‘bá rí pi nǵkǵ Yēsū rí amá bá. ⁵⁵ ‘Bá āngǔ ‘dǵri agá rí pi ní ɪnjǔzú céré ɪmúzá Yēsū vúgá nōó, kōpi ní ívé ‘bá drǵ be rí pi u‘dǔzú ɪjǵzú ɪri vúgá nōó pǔrǔšǵ sǵ vǔrǵ kōpi ní yǵi ɪri ní adrizú rí gé. ⁵⁶ Yēsū rí ɛǵj muzú gúrú rí pi agásǵ, kǵrǵ rí pi agásǵ, āzini ‘bǵtǵ rí pi agásǵ. Vǔrǵ ɪri ní ɛǵjzú ‘dǵ‘bée agásǵ, ‘bá rí pi rikǵ ívé ‘bá drǵ be rí pi ɪjǵ ɪmúzá vǔrǵ jǔkǔnǵ vé rí gé. ‘Bá rí pi rikǵ Yēsū rí mǵá kǵnǵ, ‘bá drǵ be rí pi ā ūlókǵ ɪrivé bǔngó ē tǵ. ‘Bá céré Yēsū vé bǔngó akooko rí ē tǵ ūlǔ‘bá rá rǵ pi, kōpivé drǵ dǵ kōpi á rǵ‘bá gá sǵ rá.

7

*Mērē Yǵhǔdǵi rǵ pi vé rǵ
(Mātáyo 15:1-9)*

¹ Fǵrǔšǵ rǵ pi ā uruko āzini ‘bá Mósé vé tǵǵmbǵ ɪmbá‘bá ɪngá‘bá Yǵrúsǵlēmǵ gǵlēsǵ rǵ pi ā uruko‘bée be, ɪmǔkǵ ɪ traá Yēsū ā gārā gá sǵ kǵrǵ. ² Kōpi ndrekǵ Yēsū vé ‘bá ɪri ā pámvú ūbǵ‘bá rí pi í‘dókǵ rǵi ɪnyá nyaá, ūjǵkǵ ɪ drǵ kuyé. ³ Fǵrǔšǵ rǵ pi Yǵhǔdǵi uruko‘bée be, kōpi kádó í‘dó ɪnyá nyaá, kōpi céré ɪ drǵ ūjǵ ‘dé‘dé sǵ ívé mērē ɪ ɛ‘bǵpǵi vé rǵ ní lēé rǵ tǵnǵ, kōpi ɪbǵ ɪnyá rǵ nya nǔó. ⁴ Kōpi jekǵ dǔ ngá āzi jǔkǔnǵ gé, ūjǵkǵ dǔ kuyé, ‘bá āzi ɪcǔ drǵ nyaá ku. Mērē ‘dǵri kōpivé ní, kōpi áwǵkǵ tǵ ní ‘bǵá kúu ūkpó ūkpó, kōpi rí ívé ngá ānyāngá nyazú sǵ kǔpó, sákǵnǵ, āzini bǵnǵgá tǵnǵ rǵ pi ā ‘a ūjǵ céré ūjǵjǵi.

⁵ Fǵrǔšǵ rǵ pi ‘bá tǵǵmbǵ ɪmbá‘bá rǵ pi be, kōpi ní Yēsū rǵ zizú kǵnǵ, “Mívé ‘bá mǵ pámvú ūbǵ‘bá rǵ pi ‘dǔkǵ tǵ ‘bá ɛ‘bǵpǵi ní ɪmbá rǵ ngáa ku āsǵ? Kōpi kádó rǵi ngá nyaá, kōpi ūjǵkǵ ɪ drǵ ku āsǵ?”

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi ‘bá ɪ ‘bǵ‘bée kú tǵ be pǵrǵ ‘dǵ‘bée! Tǵ nǵbǵ ɪsáyá ní ‘yoó ɪmi tǵ sǵ rǵ, ɪri pǵrǵ. Sǵ ‘dǵnǵ kǵnǵ, “ ‘Bá ‘dǵ‘bée rǵ ma ɪngú tǵ sǵ kána, ‘bo kōpi ‘bǵkǵ ɛsǵ má drǵgé kuyé.

⁷ Kōpi má ɪnǵjǵ ku kána, tǵǵmbǵ kōpi ní rǵi ɪmbá rǵ pi, ‘bá áda ūtǵ ní.’

* **6:37** 6:37 Mǔfēngā fifí ɛnǵǵipi ɛnǵǵēnǵǵi: ‘Bá rǵ nga dǔ ɛzǵ ɪ‘dǔ ǵlu, ɪ ‘bá rǵ úfē mǔfēngā fifí ɛnǵǵipi ɛnǵǵēnǵǵi ǵlu ní sǵ. † **6:44** 6:44 Āgō: Lǵkǵ ūkú rǵ pi anǵjǵná rǵ pi be kuyé. **7:7** 7:7 ɪsáyá 29:13

8 Īmi gāki tā Múngú vé rī 'duḡa ngagá sī. Īmi 'duki ĩmivé tā mērē vé rī 'bāa tā āmbúgu rú."

9 Yēsū ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi kīnī, ĩmi úmī be tāimbī Múngú vé rī gāzú, ĩmi áwíkí rī tā ĩmivé mērē vé rī 'duḡu ngaa áyu! 10 Mósē sē tāimbī 'dīni kīnī, 'Lē mí ĩnjī mí étēpi pi mí éndrēpi be ĩnjīnjī,' āzini 'Bá étēpi rī triipi, dōku éndrēpi rī triipi rī, ā 'diki ĩri drāá 'diisi rá.' 11 'Bo ĩmi rī 'bá rī pi ĩmbá, kōpi ícō 'yo ĩ étēpi ní, āzini ĩ éndrēpi ní, 'Má ícō ĩmi ĩzā koo ku, ā'diātāsīyā á sō ũyō gí, fēfē kōdō má ní léé sē ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní.* 12 Īmi ā'yíkí ku 'bá 'dī'bée ní ĩ étēpi é ĩzā kozú, āzini ĩ éndrēpi é ĩzā kozú. 13 Īmi gāki tā Múngú ní ezī ĩmi ní rī sī, ĩmi 'duki rī tā mērē vé rī pi ngaa áyu. Tā ĩmi ní rī ngaa kárakará 'dī'bée ĩri tā ũnji."

Ngá sēepi 'bá rī ní adrizú āzāvū rú rī (Mātáyo 15:10-20)

14 Yēsū ní 'bá bītríká rī pi zizú ĩmúzá 'í vúgá nōō dījī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi yíkí ma, ĩmi 'duki tā má ní lūú ĩmi ní 'dīri 'bāa ĩmi drīgé. 15 Ngá 'bá rī ní nyaá fí 'í agá rī sē adri ānī āzāvū rú ku, tā āmbúgu rī, átángá ĩri ní átá ĩfūú 'í tē gé sī rī sē ĩri adri āzāvū rú ní. 16 'Bá rī dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dīri."†

17 Yēsū ká 'bá bītríká rī pi kuú, ĩri ní fizú jó agá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ziki ĩri kīnī, ā ũlū ĩ ní nāpi rī vé íffí. 18 ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Tā má ní rīi átá 'dīri fi drī ĩmi drīgé kuyé? Ádarú ĩmi nīkī 'yozú kīnī, ngá ĩmi ní nyaá rī sē ĩmi adrii āzāvū rú ku 'dīni kuyé? 19 Ngá ĩmi ní nyaá rī ícō fí ĩmi éšj agá ku, ĩri fi ĩmi 'a agá, ĩri kúru fū ĩmi agásī āmvé." Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé íffí, ānyāngá rī pi ārēvú céré āzāvū ākó, ĩ ícō nya rá.‡

20 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Tā ĩfūúpi mí éšj agásī rī, ĩri sē mi adri āzāvū rú ní. 21 Tā ĩfū'bá 'bá rī vé éšj agá rī pi 'dī, yíkī ũnji, ówū 'bāngará, ũḡū, 'bá 'dīngará, 22 ágó ũku be rī ní lazú ũkú āzi sī, dōku ũkú ágó be rī ní lazú ágó āzi be, éšj āmbúgu, yíkī tā ũnji 'ozú ní, mī ũ'bāngará, ébīrj ũkú vé ní, dōku ébīrj ágó vé ní, éšj 'bāngará 'bá āzi vé ngá drīgé, ā'yōngará, áfū, āzini tā 'ongará azakaza rú rī. 23 Tā ũnji ĩ ní ũlāá 'dī'bée céré, ĩri íbī ĩfū 'bá rī vé éšj agá, tā 'dī'bée sē 'bá rī adri ānī āzāvū rú."

Ūkú ē'yīngará be rī (Mātáyo 15:21-28)

24 Yēsū nga fūú Gālílāyā agásī, 'de muḡ āngū Táyā vé rī gé, 'dālē mu rīi adrii 'bá āzi vé jó agá. Yēsū lé 'bá āzi ā nī 'yozú kīnī, 'í 'dāá'dā 'dīni ku, 'bo 'bá rī pi nīkī rá 'yozú kīnī, Yēsū rī 'dāá'dā. 25 Ūkú āzi ĩrivé mvá ũkúná ĩndrī ũnji ní fíi drī ní gé ní ká muḡ vūrā Yēsū ní adrizú rī nīi áma, ĩri ní muḡ kūmūci ũtīzū Yēsū éndrēti gé. 26 Ūkú 'dīri adri Yāhūdīzī ku, tīkī ĩri Sírīyā gá, vūrā ĩ ní zījī Fōnísīyā rī agá. Ūkú rī mā Yēsū rī kīnī, Yēsū ā dro ĩndrī ũnji rī fūú ívé mvá ũkúná rī drīgé sī rá.

27 Yēsū ní 'yozú ũkú rī ní kīnī, "Drīdrī ní, lé ā sēkī ānyāngá nyaá anjīnā rī pi ní, adri múké kuyé ĩ ní ānyāngá anjīnā úcézú rī ú'bézú úcógú ní."§

28 Ūkú rī ní újázú kīnī, "Ūpí, úcógú ula'bá mísá ā ndúgé rī pi nyakí ínáyá u'de'bá anjīnā rī pi drīgé sí vúgá rī ĩndī."

29 Yēsū ní 'yozú ũkú rī ní kīnī, "Tā mí ní újā múké 'dīri sī, á dro ĩndrī ũnji rī fūú mívé mvá ũkúná rī drīgé sī āmvé gí, 'í mu 'bēti."

30 Ūkú rī 'de muḡ 'bēti 'dāá, ca muḡ ísú ívé mvá ũkúná rī la kú gbóló drīgé, ĩndrī ũnji rī fū drī ní gé sī gí.

Yēsū idrī ágó bī be éšjipi gí átápi ku ní

31 Yēsū ní fūzú āngū Táyā vé rī agásī, ĩri ní 'dezu muḡú Sidonā gá, ĩri ní ũlúzú muḡú yījī bālālā Gālílāyā vé rī gé, ĩri ní cazú āngū Dēkápólīsī vé rī gé. 32 'Dālē 'bá ũruko'bée ní ágó bī be éšjipi gí átápi ku ní ĩjizú Yēsū vúgá. Kōpi mákī Yēsū rī kīnī, ā 'bá 'í drī ágó rī drīgé, ágó rī é bī á zī rī, á átá rī bēnī.

33 Yēsū ní ágó rī jizú 'bá bītríká rī pi āsámvú gé sí garā gá, ĩri ní 'í drī suzú ágó rī é bī ũlózú ānī, āzini we tšjū 'í drīgé ágó rī ā ádra ũlózú ānī. 34 Yēsū ní āngū ndrezú muḡú 'bū gé 'dāá, ĩri ní á'ázú fū, ĩri ní 'yozú kīnī, "Éfátā! Íffí ní kīnī, "Mí bī á zī 'í." 35 Koro ágó rī é bī ní 'í zizú, ádra ní ní 'í oyuzú, ĩri ní 'í dózú átázú ũ'đukó be uletere.

36 Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, ā lūkī tā má ní ágó 'dīri idrizú rī 'bá āzi ní ku. 'Bo Yēsū ká 'yoó kōpi ā lūkī tā 'dīri 'bá āzi ní ku, kōpi ríkí nyo tá rī ũlūú muḡú 'bá rī pi ní ũlūlū. 37 Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. Kōpi gōkī rīi átá kīnī, "Tā ágó 'dīri ní 'oó 'dīri, ĩri múké. Ídrī 'bá bī be éšjipi gí, átápi ku rī, ĩri tā yī rá, ĩri átá rá."

7:10 7:10 Wūngará 20:12; Dětōrōnómē 5:16 7:10 7:10 Wūngará 21:17; Lēvītíkā 20:9 * 7:11 7:11 Fēfē kōdō má ní léé sē ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní: Fēfē ĩ ní sēé Múngú ní rī, ĩ ĩri zī Kōrōbānī. † 7:16 7:16 Átángá vérēšj 16 agá 'dīri, búkú Mārākó vé ĩ ní sījī Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīi búkú Mārākó vé vúlē rī agá rá. ‡ 7:19 7:19 7:19 Ānyāngá āzāvū rú rī: Tāimbī Mósē vé rī ā'yī 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá ũruko ĩ ní 'yoó kīnī, kōpi āzāvū rú 'dī'bée ku. † lā Lēvītíkā 11:1-32. § 7:27 7:27 Ānyāngá sēngará úcógú ní rī: Yāhūdī rī pi zīkī 'bá adri'bée Yāhūdī rú ku 'dī'bée úcógú.

8

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū sū pi ní (Mátáyo 15:32-39)

¹ Sá 'dāri gé, 'bá bītríká trakí ī Yēsū ā gārā gá. Ānyāngā kōpi ní nyaányā ni 'dāáyo. Kúru Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi zizú, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ² "Ma īzāngā sī 'bá nō'bée sī, 'bá nō'bée adrikí caá má be ū'dú na, kōpi nyakí ngá āzi kuyé. ³ 'Bá nō'bée urukō íngákí rará rú, á pē dō kōpi muḡ ēbīrī sī, kōpi mu īdrākā létí gé."

⁴ Yēsū vé 'bá īri ā pámvú ūbī'ba rī pi ní 'yozú īri ní kīnī, "Bo āngū vūḡpi rará rú 'bá ākó nōri gé, 'bá ānyāngā īsū ngūgá caāpi 'bá nō'bée ní céré?"

⁵ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pāngā īmi vúgá 'dīī ngōpi?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Pāngā 'bá vúgá nōō ézīrī."

⁶ Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, kōpi ā úrikí vúgá. Īri ní pángā ézīrī 'dī'bée í'dúzu 'í drígé, īri ní ōwō'difō sēzú Múngú ní, īri ní 'a ní pi ūndīzú, 'duzú sēzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi drígé, kōpi ā jīkí muḡ ū'bāá 'bá rī pi endrētí gé sī, kōpi 'dúkí ngaá sū Yēsū ní 'yoó rī tñjī. ⁷ Ī'bi mādānjāgá kōpi vúgá anigé, 'bo Ī'bi rī pi nyírinyírí. Yēsū ní Ī'bi rī í'dúzu, īri ní kpá ōwō'difō sēzú, īri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ní kīnī, kōpi ā jīkí awaa 'bá rī pi ní. ⁸ 'Bá rī pi nyakí ínyá rī épízú rá. Vúdrī ní gé, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ikūnāki ānyāngā í ní nyaá rī ē īmbītā caá ūvú ā 'a ézīrī. ⁹ Ū'dú 'dāri gé, āgō* rī pi ícá ca élifū sū rá. Kōpi kā ānyāngā rī nyaá deḡ, Yēsū ní kōpi pēzú muḡú 'bētī. ¹⁰ Koro vúdrī ní gé, Yēsū pi ní ngazú tuzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be kúlumgba agá, kōpi ní 'dezú muḡú āngū Dālāmānútā vé rī gé.

Fārūsī rī pi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ní

(Mátáyo 16:1-4)

¹¹ Fārūsī rī pi ká yīī kīnī Yēsū ícá gí, kōpi ícákí ímú 'í dō rī āgátā gāá īri be, īri ū'bīzú. Kōpi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā íngápi 'bū gélésí ní. ¹² Yēsū ká muḡú tā 'dīri yīī, īri ní á'ázú fū, īri ní 'yozú 'bá 'dī'bée ní kīnī, "Úyú lóki āndrú nōri gé rī pi lēkí má 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ní āsī? Ádarú ā lē lūú īmi ní, á 'o tā āyāzú āyāyā ní īmi ní ku." ¹³ Kúru īri ní 'bá 'dī'bée kuzú, īri ní tuzú kúlumgba agá, yīī bālālā rī zozú muḡú álé 'dāá.

Ākúfī Fārūsī rī pi vé Ēródē be rī vé tā (Mátáyo 16:5-12)

¹⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ā tā āvī, kōpi jīkí pángā ímúzu índī kuyé, ngá kōpi vúgá anigé rī 'yēngá pángā ālu kúlumgba rī agá 'dāá. ¹⁵ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí mī be kowū ākúfī† Fārūsī rī pi vé rī ā tā sī, āzini Ēródē vé rī ā tā sī."

¹⁶ Kōpi rikí tā 'dīri átā ī āsámvú gé sī ī ōḡpūpī be kīnī, "Yēsū átā tā rī 'dīni, 'bá ní pángā jīī índī kuyé rī sī."

¹⁷ Yēsū nī tā kōpi ní rīi átā rī rá, īri ní kōpi zizú kīnī, "Ngá īmi ní rizú átázú īmi āsámvú gé sī 'yozú kīnī pángā 'dāáyo rī ā'di?" Tā 'dīri fi drī īmi drígé kuyé? Īmi úmī ākó tā 'dīri nīzú ámázú? ¹⁸ Īmi kōdō mī be píri, īmi mī ndre āngū ku? Īmi kōdō bī be píri, īmi bī yī tā ku? Īmi ícókí tā má ní ānyāngā sēzú 'bá bītríká rī pi ní 'dāri ígá ku? ¹⁹ Má kā pángā tōwū rī ūndīī sēé nyaá 'bá élifū tōwū rī pi ní, īmi ikūnāki pángā í ní nyaá tí rī ē īmbītā caá ūvú ā 'a ngōpi?

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ikūnāki caá ūvú ā 'a muḡrī drī ní īrī."

²⁰ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pāngā má ní ūndīī sēé nyaá 'bá élifū sū pi ní rī, īmi ikūnāki pángā í ní nyaá tí rī ē īmbītā caá ūvú ā 'a ngōpi?"

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ikūnāki caá ūvú ā 'a ézīrī."

²¹ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Tā 'dīri fi drī īmi drígé kuyé?"

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gí ní ē mī

²² Yēsū pi ká caá Bētēsāyidā gá 'dálé, 'bá urukō jīkí ágó āzi mī be ēšīpi gí ní ímú Yēsū vúgá nōō. Kōpi mákí Yēsū rī, á uló rī ágó rī á rú'ba, ágó rī ē mī ā zī rī 'i bēnī. ²³ Yēsū ní ágó rī ē drī ruzú, īri sēzú fūzú muḡú gūrú rī agásī āmvé. Yēsū ní kúru tūsú wezú ágó rī mī gé, īri ní 'í drī tīzú ágó rī drígé, īri ní ágó rī zizú kīnī, "Mī nōni ícá āngū ndre rá?"

²⁴ Ágó rī ní āngū ndrezú uru, īri ní 'yozú kīnī, "Á ndre 'bá, kōpi rī éçí má gārā gá sī sū peḡ ní rīi éçí má gārā gá sī kūrú rī tñjī."

²⁵ Yēsū gō 'í drī 'bāá ágó rī ē mī gé dīī, ágó rī ē mī ní kúru 'i zizú gōzú āngū ndrezú uletere. ²⁶ Yēsū ní ágó rī pēzú muḡú 'bētī, 'yozú īri ní kīnī, "Lē mī újā mī gōó vúlé gūrú agá 'dāá ku."

Pétērō 'yo kīnī, Yēsū rī Kúrisitō

(Mátáyo 16:13-20; Lúkā 9:18-21)

²⁷ Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be, kōpi ní 'dezú muḡú éçízú gūrú Sízérīyā Pīlīpōyī vé rī pi agásī. Kōpi ká rīi muḡú létí gé 'dīgé, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá rī pi ūšīkí kīnī, ma ā'di 'i?"

* 8:9 8:9 Āgō: Lākí ūkú rī pi anjīnā rī pi be kuyé. † 8:15 8:15 Ākúfī: Ākúfī vé ífífi īri ímbāngará ūnjī Fārūsī rī pi vé rī, āzini Ēródē vé rī. † 13 Mátáyo 16:12; Lúkā 12:1.

²⁸ Kōpi ní újázú Yēsū ní, “Uṛuḵo'béé kīnī, mi Yūwánī riipi bātízimū sēepi rī 'i. Uṛuḵo'béé kīnī, mi Ēlīyā 'i. Uṛuḵo'béé kīnī, mi nēbī rī pi vé ógūpi.”

²⁹ Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi zizú kīnī, “Ími 'dī'béé, ími ūsūkī kīnī, ma ā'di 'i?”

Pétērō ní újázú kīnī, “Mi Kúrísítō 'i.”

³⁰ Yēsū átá kōpi ní ūkpō ūkpō kīnī, kōpi ā lūkī 'i 'bá āzi ní ku.

*Yēsū átá ívé drāngará ā tā
(Mātáyo 16:21-28; Lúkā 9:22-27)*

³¹ Yēsū ní átázú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú izāngā nya létī be āndiāndī, 'bá ambugu rī pi, atala atala rī pi drīgé rī pi be, āzini 'bá tāimbī ímbá'ba rī pi be, kōpi ímú ma gā sī, kōpi ímú ma 'dī drā rá. 'Bo ū'dū na ā vūdrī gé, ma ímú íngá gō idri rú.” ³² Yēsū ūlū kōpi ní tā rī ē mī uleterē, Pétērō ní Yēsū rī sezú gārā gá, ĩri ē drī āvāzú.

³³ 'Bo Yēsū ká 'i újā ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi vúgá 'dāā, ĩri ní trezú Pétērō drīgé kīnī, “Mi Sātánā! 'Í de mi 'dīsī rá, mívé tā rī ūšūpī rī adri tā Múngú vé ní kuyé, ĩri tā 'bá nyōŋkū nōri vé rī pi vé ní.”

³⁴ Kúru ĩri ní 'bá bītrīkā 'dī'béé zizú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ímúzá 'i vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá rī lē dō ma pámvú ūbī, ā adi 'i rú'ba, ā 'du ívé peṭī alambaku,‡ ā ūbī mā pámvú. ³⁵ 'Bá riipi suūpi 'i rú'ba gá 'i drā rī ku rī, ísū idri 'dāni'dāni rī ku. 'Bá 'i sēepi drāāpi mā tā sī, āzini ū'dūkō múké rī ā tā sī rī, ĩri idri 'dāni'dāni rī ísū rá. ³⁶ 'Bá rī 'bá dō éšī céré ngá nyōŋkū nōri vé rī drīgé, api dō idri 'dāni'dāni rī sī, ngá múké ĩri ní ísū 'dīgé rī ā'di? ³⁷ Ngá āzi mí ní ícō sēé Múngú ní mí drī jezú idri 'dāni'dāni rī ísūzú ní nyo anigé? ³⁸ 'Bá rī ē drī rī dō nja má sī, āzini ū'dūkō múké má ní ūlūu rī sī 'bá ōwū rú rī pi endreṭī gé, āzini 'bá rī'ba ūnjīkānyā 'o'ba lóki nōri gé rī pi endreṭī gé, ma 'Bá Mvā 'i, ū'dū má ní ímúzá Ígōzú má Ēṭepī vé dīngará be, āzini mālāyīkā uleterē rī pi be rī gé, ma adri ĩri sī drīnjā sī.”

9

¹ Yēsū ní gōzú 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími 'bá pá tu'ba 'dī'béé, ádarú á lē lūū ĩmi ní 'dīni, 'bá uṛuḵo ĩmi āsámvú gé 'dīgé, ícókī drī drāá ku, kōpi mālūngā Múngú vé ímúpi ūkpō be rī ndre drīdrī ūgbáale.”

*Yēsū á rú'ba újā 'i dīi imvesirīlīlī
(Mātáyo 17:1-13; Lúkā 9:28-36)*

² Ū'dū áziyá ā vūdrī gé, Yēsū ní Pétērō pi jizú Yōkóbū be Yūwánī sī mužú 'i vú sī, kōpi ní tužú mužú írā drīgé uṛu 'dāā, ĩ mužī rī adrii túngú ĩ drīkā sī. Kōpi ká tuṭ caā írā drīgé 'dāā, Yēsū á rú'ba újā 'i índré ū'dū be túngú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi endreṭī gé 'dīgé. ³ ĩrivé bōngó újā 'i ógū imvesirīlīlī, bōngó rī vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyōŋkū drīgé nōgō rī pi rá. ⁴ Ēlīyā pi ní ífuzú Mósē be ímúzá ĩ 'dazú Yēsū pi endreṭī gé, kōpi ní rizú átázú Yēsū be.

⁵ Pétērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbāpi, ĩri múké 'bá ní adrizú nōgō, lē 'bá 'beki mōrōgō na, ālu ní mí ní, ālu ní Mósē ní, ālu ní Ēlīyā ní.” ⁶ 'Bo ūrī fū Pétērō pi 'i ógūpī be ambamba, sē Pétērō nī tā 'i ní átá rī ā pámvú amá kuyé.

⁷ ĩrībīti ní ísūzú ímúzá kōpi ōzūzú, ū'dūkō ní íkúzá ĩrībīti rī agá 'dāāsī kīnī, “Mvā 'dīri mávé ní má ní léléle rī. Lē ĩmi yīkī tī ni yīyī!”

⁸ Koro Pétērō pi ká ĩ gārā úndré kūrū, Mósē pi Ēlīyā be kōpi āsámvú gé 'dāāyo, 'bá ĩ ní kuú kōpi āsámvú gé rī Yēsū 'i.

⁹ Yēsū pi ká rīi ísū ímú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be írā drīgé 'dāāsī vūgá nōō, Yēsū ní átázú kōpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní ndreé ĩmī mī sī 'dī'béé, ā lūkī 'bá āzi ní ku. ĩmi úcīkī tā 'dīri kú ĩmī éšī agá, cīngbā cazú lóki 'Bá Mvā ní ímúzá drāzú gōzú íngázú idri rú rī gé.” ¹⁰ Kúru kōpi úcīkī tā rī kú ĩ éšī agá, 'bo kōpi rīkī átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Tā Yēsū ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá idri rú 'dīri vé ífīfī ā'di?”

¹¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, “'Bá tāimbī ímbá'ba rī pi 'yoki kīnī, Ēlīyā rī ímú drīdrī ní āsī?”

¹² Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ádarú Ēlīyā rī ímú drīdrī, ĩri ímú tā rī pi ārēvú útú céré ícá pīrī. Sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, 'Bá Mvā rī ímú izāngā nya, 'bá rī pi ĩri gā sī āsī? ¹³ 'Bo á lē lūū ĩmi ní, Ēlīyā* ícá ínógōsī gī, 'bá rī pi 'okī ĩri ūnjī sū 'i ní ĩrivé tā sī Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī.”

*Yēsū idri mvā ágó índri ūnjī be ní
(Mātáyo 17:14-20; Lúkā 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsū pi ká ísū ímúzá írā drīgé 'dāāsī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be vúgá nōō, kōpi ndrekī 'bá bītrīkā trākī ĩ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba, ĩri ní kuú vūlé 'dāā rī pi ā gārā gá sī kūrū. 'Bá Mósē vé tāimbī ímbá'ba rī pi rī āgátá gā kōpi be. ¹⁵ 'Bá rī pi ká Yēsū rī ndreé, sē kōpi ní āyāngará, kōpi ní njuzú mužú Yēsū rī ežizú.

¹⁶ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú āgátá gázú rī ā'di?”

‡ 8:34 8:34 Ā 'du ívé peṭī alambaku rī: Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé ífīfī 'dīni, lē mí útú mí izāngā nya. 9:7 9:7 Mātáyo 17:5; Lúkā 9:35; 2 Pétērō 1:17 * 9:13 9:13 Ēlīyā: Ēlīyā Yēsū ní 'yoó 'dīri, 'bá rī Yūwánī bātízimū sēepi rī 'i. 'Í lē Mātáyo 11:13-14; Mārākō 1:1-9; 6:14-29.

17 Ágó äzi älu 'bá bítříká rī pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní újázú kīnī, "Ímbápi, má ĩji mávé mvá ágóná nōri ĩmú mí vúgá, mí ĩdrī rī ĩri, ā'diātāsīyā ĩndrī ũnjī rī sē tī ni óžv, átá ku." 18 ĩndrī ũnjī rī kádō fī drī ni gé, ĩndrī ũnjī rī ĩri 'dú 'be vūgá, ĩri 'i sī nya, ú'búrūsā rī kpu tī ni gé sī, rú' 'bá ni rī mba ku potokonyo. Má é'yī mívé 'bá mí pámvú ũbī' 'bá rī pi ĩndrī ũnjī rī droó mvá ágóná rī drīgē sī, 'bo kōpi ú'bīkī droó tī."

19 Yēsū ní 'yozú 'bá bítříká rī pi ní kīnī, "Ími é'yīngará ákó 'dī'bée, má adri rī caá ĩmi be lóki be gbā ngōpi? Má éšī ā nya rī ĩzāngá caá lóki be gbā ngōpi ĩmi tā sī? ĩmi ĩjīkī mvá ágóná rī ĩmú má vúgá nōó."

20 Kúru kōpi ní mvá ágóná rī ĩjízú Yēsū vú nōó. ĩndrī ũnjī rī ká Yēsū rī ndree, ĩri ní mvá ágóná rī 'dúzú a'bezú vūgá 'dāá ũkpó sī, ĩri ní rizú 'i úlúzú nyōókú gé sī pi ú'búrūsā be tī gé.

21 Yēsū ní mvá ágóná rī vé étēpi zízú kīnī, "ĩndrī ũnjī rī rī mvá ágóná rī ú'bé sūy 'dīri tīni vūy caá lóki be gbā ngōpi?"

Mvá ágóná rī vé étēpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "ĩndrī ũnjī rī í'dó mvá ágóná rī ú'bé 'dīni í'dózu ānjīnā gá 'dāá. 22 ĩndrī ũnjī rī rī mvá ágóná rī ú'bé njī áci agá, āzini yīi agá, ā drā rī kōdó rá. 'Bo mí dō ícó mvá ágóná rī ĩdrī rá, lē mí ndre 'bávé ĩzāngá nōri."

23 Yēsū ní újázú ágó rī ní kīnī, "Tā mí ní 'yozó kīnī, ma dō ícó mvá ágóná rī ĩdrī rá 'dīri vé ífīfī ā'di? 'Bá rī é'yī dō ma rá, tā äzi ícōpi ma ndēepi ní 'dāayo."

24 Koro mvá ágóná rī vé étēpi ní trezú uru 'dāá kīnī, "Yēsū, má é'yī mí gī, 'bo 'i ko má iza, á lē mí é'yīi dīi agaa rá!"

25 Yēsū ká ndree 'bá bítříká rī pi rī ĩmú tā rī ā ndrengará gá, Yēsū ní trezú ĩndrī ũnjī rī drīgē kīnī, "Mí ĩndrī ũnjī 'dīri, 'i fū mvá ágóná 'dīri drīgē sī āmvé, mí gō fī drī ni gé dīi ku."

26 Kúru ĩndrī ũnjī rī ní trezú ú'dúkó be uru 'dāá, mvá ágóná rī ayazú, fūzú ĩri ā drīgē sī āmvé. 'Bá bítříká rī pi ká ndree mvá ágóná rī la ku kpīlīkpīlī 'bá drāapi gī ni tīni. 'Bá rī pi kīnī, "Mvá ágóná rī drā gī." 27 'Bo Yēsū ní mvá ágóná rī ē drī ruzú, ĩri ingazú pá tuzú uru sī.

28 Vúdrī ni gé, Yēsū ká mvii gōó 'bētī gī, Yēsū pi ní fizú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi be jó agá, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní Yēsū rī zízú ákūdē 'bá äzi kōpi ā gará gá 'dāayo, kōpi kīnī, "Ngá 'bá ní ícózú ĩndrī ũnjī drozú ku rī ā'di?"

29 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "ĩndrī ũnjī rī vé drongará, lē 'bá rī ā zī' Múngú rī."

Yēsū átá ívé drāngará ā tā dīi

(Mátayo 17:22-23; Lúkā 9:43b-45)

30 Yēsū nga fūú mužú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi be vūrā kōpi ní adrizú 'dāri agāsī, kōpi mužī trāā āngú Gāliláyá vé rī agāsī. Yēsū lē 'bá äzi ā nī vūrā í ní mužú adrizú 'dāri ku, 31 ā'diātāsīyā Yēsū rī ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi ĩmbá kīnī, "Í ĩmú 'Bá Mvā ā ũli 'be, ĩ rī ru sē 'bá éšī be ũnjī rī pi drīgē, ĩ rī 'dī drā rá. Ú'dú na ā vúdrī gē, ĩri ĩmú íngá gō ĩdrī rú." 32 Tā Yēsū ní átá 'dīri fī 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá 'dī'bée drīgē 'dālē kuyé. Úrī sī, sē kōpi gōkī tā Yēsū ní átá 'dīri vé ífīfī zīi kuyé.

Á'di ri adri āmbúgu nī?

(Mátayo 18:1-5; Lúkā 9:46-48)

33 Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi be, kōpi ní cazú Kāpārānāumā gá, kōpi ní kúru fizú mužú adrizú jó agá. Kōpi ní rizú adrizú jó agá 'dāá rī gé, Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi zízú kīnī, "Ngá ĩmi ní té rizú āgátá gāzú ĩmúzú létī gé sī rī ā'di?" 34 'Bo kōpi újīkī kīri, ā'diātāsīyā kōpi ní rizú ĩmūngará gá létī gé sī rī gé, kōpi rikī āgátá gāā ĩ āsámvú gé sī kīnī, ā'di ri adri āmbúgu rú nī.

35 Kúru Yēsū ní úrizú vūgá, ĩri ní ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá mudrī drī ni ĩrī 'dī'bée zízú ĩmúzú úrizú 'i gārā gá sī kūrū, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá rī lē dō adrii 'bá rī pi drīgē āmbúgu rú, lē ā adri 'bá ú'dūmbītā rú ní, ā adri ātī' 'bá rú rīi 'bá rī pi ní é'zī ngāá."

36 Yēsū ní mvānā mādānā ni ĩjízú pá tuzú 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá 'dī'bée endrētī gé, ĩri ní 'i drī 'bāzú mvānā rī ā kīdī gé. ĩri ní 'yozú 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, 37 "'Bá mvānā mādānā nōri é'yīpi má rú sī rī, é'yī 'dīri ma, 'bá ma é'yīpi rī, é'yī 'dīri má Étēpi ma ĩpēepi rī."

'Bá 'bá tā ndreēpi ũnjī ku rī, ĩri 'bá 'bávé ni

(Lúkā 9:49-50)

38 Yūwánī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'bá ndreki ágó äzi rī ĩndrī ũnjī údró mí rú sī, 'bá ugakī ĩri sī, ā'diātāsīyā ágó rī adri 'bá ógúpī kuyé."

39 Yēsū ní újázú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ími ugakī ágó rī ku, 'bá rīipi tā āyāzú āyāyā ni 'oopi rī, ícó gōó 'i újā mā tā átá ũnjī ku. 40 'Bá 'bá tā ndreēpi ũnjī ku rī, ĩri 'bá 'bávé ni. 41 'Bá ĩmi ní yīi sēēpi mvuūpi má rú sī, ĩmi ní ma é'yīi Kúrísitō rú rá rī sī rī, ĩri āndēma ĩsú rá."

Á sēkī 'bá äzi fī ũnjīkānyā agá ku

(Mátayo 18:6-9; Lúkā 17:1-2)

42 "'Bá äzi úbé dō anjīnā nyírīnā ma é'yī' 'bá gī nō'bée 'deē fī tā ũnjī agá, ā 'yīkī

írā usegúgú ni umbe ni gé, ā 'beki ĩri yīi agá. ⁴³ Mī drī uló dō ūnjikānyā, lē mī ga ĩri 'dīisī rá, ĩri múké mī ní fizú 'bū gé 'dālē drī be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá drī be ĩrī rī. ⁴⁴ Vūrā 'dāri agá, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri agá rī drā kpá ku. ⁴⁵ Mī pá jī dō mī fī ūnjikānyā 'oó, lē mī ga ĩri 'dīisī rá, ĩri múké mī ní fizú 'bū gé 'dālē pá be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá 'dāá pá be ĩrī rī. ⁴⁶ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku. ⁴⁷ Mī mī ndre dō ngá āzi mī sēepi fīpi ūnjikānyā agá ni, lē mī injē ĩri 'dīisī rá, ĩri múké mī ní fizú mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá mī be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá 'dāá mī be ĩrī rī. ⁴⁸ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku.

⁴⁹ "Bá rī pi ārēvú céré ĩ ímú kōpi ū'bī āci sī.

⁵⁰ "Ē'yī ri ngá múké, 'bo ě'yī vé sī asuupī asuasú rī ícá dō ālákála gí, ě'yī rī gō adri múké ngóni? Lē ĩmī adriki ĩmī āsámuvú gé sī múké, sū ě'yī sī be múké rī tñi, āzini lē ĩmī adriki ĩmī āsámuvú gé sī tā be kírī."

10

*Ayingará ágó pi vé ūkú be rī
(Mātáyo 19:1-12; Lúkā 16:18)*

¹ Yēsū nga fūu mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be Kāpārānāumā agásī, mužú āngū Yūdáyá vé rī gé. ĩri ní yīi āmbúgú dīipi dīdi Yáridéní vé rī zozú mužú álé 'dāá. 'Bá bītrīká rī pi gōkí ímú vú ní gé nōó dīi, ĩri ní kōpi ímbázú, sū ĩri ní rīi kōpi ímbá nñī rī tñi.

² Fārūšī uruqō'bée ímúki Yēsū rī zīi ĩri ū'bīzú āni kīnī, "Tāĩmbī Mósé vé rī ā'yī nyo ágó ní ívé ūkú ayizú rá?"

³ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tāĩmbī Mósé vé rī átá tā 'dīri drīgē íngóni?"

⁴ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mósé ā'yī rá kīnī, 'Ágó rī kōkōbī sī sē ūkú ní ní, ĩri ayizú āni rá. "

⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósé sī tāĩmbī 'dīri ĩmī ní, ā'diātāsīyā ĩmivé ěsī ní teete rī sī. ⁶ Múngú ní 'dózú 'bū pi gbizú vū be rī gé, 'Múngú gbi ágó pi ūkú be' ⁷ 'Tā 'dīri sī, 'bá ágó rī ívé ětēpī ku, ĩri ívé ěndrēpī ku, kōpi ĩ úmú ūkú ní be. ⁸ 'Bá ĩrī

'dī'bée ĩ úmú adri rú' 'bá ālu.' ⁹ Ājē Múngú ní úmú gí rī, lē 'bá āzi ā ayi ājē rī ku."

¹⁰ Yēsū pi ká ímví ĩgōó ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be 'bētī nōó, kōpi gōkí Yēsū rī zīi ágó pi vé ayingará ūkú be rī vé tā sī dīi. ¹¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ágó ívé ūkú ayīpi, gōópi ūkú āzi jeepi rī, fi 'dīri tā ōwū vé ní 'oó. ¹² Ūkú ívé ágó gāapi sī, gōópi ágó āzi jeepi rī, fi 'dīri tā ōwū vé ní 'oó."

*Yēsū 'bā tākīri anjīnā nyírīnā rī pi drīgē
(Mātáyo 19:13-15; Lúkā 18:15-17)*

¹³ 'Bá uruqō'bée ĩjīki ívé anjīnā nyírīnā rī pi Yēsū vúgá, ā tī rī drī kōpi drīgē, ā sē rī kōpi ní tākīri. 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ní trezú 'bá ívé anjīnā ĩjī' 'bá Yēsū vúgá 'dī'bée drīgē. ¹⁴ Yēsū ká tā kōpi ní 'oó 'dīri ndree, Yēsū ē ěsī ve kōpi ní rá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmī kukí anjīnā nyírīnā rī pi ē ímúki má vúgá nōó! Īmī ugakí kōpi ku. 'Bá adri' 'bá sū anjīnā nyírīnā 'dī'bée tñi rī pi, kōpi mālūngā Múngú vé rī ĩsū nī."

¹⁵ Adarú á lē 'yoó ĩmī ní 'dīni, 'bá rī ā'yī dō mālūngā Múngú vé rī sū anjīnā nyírīnā rī pi ní ā'yī rī tñi ku, ícá fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku. ¹⁶ Kúru Yēsū ní anjīnā rī pi 'd'úzá 'í drīgē, ĩri ní drī tīzú mužú kōpi drīgē sī ālu ālu, āzini ĩri ní tākīri sēzú kōpi ní.

*Ágó ā'bú be rī zī fīngará 'bū gé rī vé tā
(Mātáyo 19:16-30; Lúkā 18:18-30)*

¹⁷ Yēsū ká ívé ěci 'í dō, ágó āzi ní njuzú mužú Yēsū vúgá 'dāá, ká caá Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní kūmūci ūtūzú Yēsū ěndrēpī gé, ĩri ní Yēsū rī zizú kīnī, "Ímbápi, mī 'bá múké, má 'o ā'di má ĩsū rī ídri 'dāni'dāni rī āni?"

¹⁸ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, "Ngá mī ní ma zizú 'bá múké ā'di?*" 'Bá āzi múké ní 'dāáyo, 'yēngā Múngú rī múké ní. ¹⁹ Mī nī tāĩmbī rī rá kīnī, 'Lē mī 'dī 'bá ku, lē mī 'bā ōwū ku, lē mī ūgū 'bá āzi ā ngá ku, lē mī ūlj ūnjō 'bá āzi drīgē ku, lē mī ū'bā 'bá āzi ē mī ĩrívé ngá 'duzú ku, lē mī ĩñjī mī ětēpī pi mī ěndrēpī be ĩñjīñjī. "

²⁰ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, á 'du tāĩmbī 'dī'bée vé tā ngáa céré rá, 'í dózú má ní adrizú mvāngá rú rī gé 'dāá."

²¹ Yēsū ní āngū ndrezú ágó rī vúgá 'dāá, lē ágó rī lēle, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Tā mī ní 'oó kuyé rī 'yēngā ālu, 'í mužú, mī ūzi ngá mívé rī pi ārēvú céré, mī awa mūfēngā

‡ 9:43 9:43 Āci vezú āni ūdū ākó rī: Múngú rī úmvúlēsī 'bá 'í ě'yī' 'bá ku rī pi 'du ū'bē āci 'dīri agá. 'Í lē l'dangará 20:7-15. § 9:44 9:44 Átángá vérēsī 44 agá 'dīri, búkú Mārakó vé ĩ ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkú Mārakó vé vúlē rī agá rá. *

9:46 9:46 Átángá vérēsī 46 agá 'dīri, búkú Mārakó vé ĩ ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkú Mārakó vé vúlē rī agá rá. 9:48 9:48 Ísáyā 66:24 10:4 10:4 Dětōrōnómē 24:1

10:6 10:6 Í'dóngará 1:27 10:8 10:8 Í'dóngará 2:24 * 10:18 10:18 Mī ma zī 'bá múké āsī: Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé ífífi 'dīni, Yēsū lē ágó rī ā ĩsū 'yozú kīnī, 'í Múngú 'í.

10:19 10:19 Wūngará 20:12; Dětōrōnómē 5:16-20

ni 'bá ngá ákō rī pi ní, úmvúlésī mi mu á'bú ísú 'bū gé 'dálé ambamba, mí ímú má pámvú ūbī."

²² Ágō rī ká tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yīi, mīlétī ni ísú kuú ānī kīnjī, īri ní 'dezu muzú, éšī ni ísú izāngā, á'diātāsīyā ágō rī á'bú be ambamba.

²³ Yēsū ní āngū úndrészú 'i gārā gá sī kūrū, īri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "'Bá á'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá 'dálé rī, tā ni mbamba!"

²⁴ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sē 'bá īri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní āyāngará.† 'Bo Yēsū gō tā rī endjī 'yoó kōpi ní dījī kīnī, "'Mā anjī rī, 'Bá á'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá 'dálé rī, tā ni ūkpō ūkpō! ²⁵ Kámīlō vé fīngará sīndánī ā ūlē gá sī rī mbamba, 'bo 'bá á'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndéé rá."

²⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi āyākī tā 'dīri sī ambamba, kōpi rikí átā ī āsámvú gé sī kīnī, "'Bá ī ní ícō paá ūnjīkānyā agásī 'bá āsámvú gé nōgō rī, īri adri á'dī 'i?"

²⁷ Yēsū ndre āngū kōpi vūgá 'dāá gōgō, īri ní 'yozú kīnī, "'Bá áda ícō tā 'dīri 'dujū ngáa ku, 'bo Múngú rī 'du ngá rá, á'diātāsīyā Múngú rī ícō tā rī pi ārēvú 'du ngá céré."

²⁸ Pētērō ní 'yozú īri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, 'bá kukí 'bávé ngá ārēvú céré, 'bá rī mí pámvú ūbī!"

²⁹ Yēsū ní újázú kīnī, "'Ádarú á 'yo īmi ní 'dīni, 'bá ívé 'bētī kuúpi, ívé édrīpi kuúpi, ívé ómvūpi kuúpi, ívé étēpi kuúpi, ívé éndrēpi kuúpi, ívé anjīnā kuúpi, ívé ómvú kuúpi má tā sī, āzīni ú'djúkō múké mávé rī ā tā sī rī, ³⁰ īri jó ísú, édrīpi ísú, ómvūpi ísú, éndrēpi ísú, anjīnā ísú, á'bú ísú ca mūdūrūlū kárakarā vū drīgē nōgō. Á nya dō izāngā drāāāsīyā, ú'djú ūdū vé ímūpi 'dāri gé, īri ímú ídri 'dāni' dāni rī ísú rá. ³¹ 'Bá kárakarā 'yo' 'bá kīnī, ī drīdrī rī pi, kōpi ímú adri ūdūmbītā. 'Bá adri' 'bá ūdūmbītā rī pi, kōpi ímú adri drīdrī."

Yēsū átā ívé drāngará ā tā dījī

(Mātáyo 20:17-19; Lúkā 18:31-34)

³² Yēsū pi ní 'dezu muzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be Yērūsālēmā gálé rú, Yēsū ko kōpi ē drī muzú nī. 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ē drī ábákī céré céré, āzīni 'bá mu' 'bá ní gé sī rī pi, ūrī ímvú kōpi rá. Yēsū ní 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá mu' drī ní rī 'dī' 'bée jīzú gārā gá, īri ní tā léepi ímūpi 'i ngaápi 'i rú' 'bá gá rī ūlūzú kōpi ní. ³³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá kādō mu' caá Yērūsālēmā gá 'dāá, ma 'Bá Mvā 'i, í ímú má ūlī 'be rá, í ma jī pá tu atala atala rī

pi drīgē rī pi endrēti gé, āzīni 'bá tāímbū Mósé vé rī ímbá' 'bá rī pi endrēti gé. Kōpi ímú mávé tā lī, ma 'dīzú ānī rá, kōpi ma jī pá tu 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi endrēti gé. ³⁴ Kōpi ímú má drī ínjā, kōpi tūsú úwé má rú' 'bá gá, kōpi ma ūgbā, kōpi ma 'dī drā rá, 'bo ū' 'dū ná ā vūdrī gé, ma gō íngá ídri rú."

Yōkóbū pi Yūwánī be zīkī tā āzi Yēsū tī gé

(Mātáyo 20:20-28)

³⁵ Kúru Zēbēdayō enjīpīi Yōkóbū pi Yūwánī be, kōpi ní ímúzú Yēsū vūgá nōó, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Ímbápi, tā āzi anigé 'bá lékī zījī mí tī gé, mí 'o 'bá ní."

³⁶ Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, "'Ngá īmi ní léé má 'o īmi ní rī á'dī?"

³⁷ Kōpi ní újázú kīnī, "'Mí kādō úrí mívé lúpá mālūngā vé 'bá rī pi ní mí íngúzú íngúngū rī drīgē, lé mí á'yī 'bá ālu ā úrí mí drī éndēpi gé, āzi rī ā úrí mí drī jījī gé."

³⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Ími nīkī ngá zī be ku. Ími nyo ícō ngá kópō agá draápi dradra má ní ímú mvūú 'dīri mvū rá? Dōku bātízīmū ī ní sēé má ní izāngā nyazú 'dīri, īmi nyo ícō á'yī ā sēkī īmi ní, sū ī ní sēé má ní rī tīnjī rá?"

³⁹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bā ícō rá." Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Ími ícō ngá kópō agá draápi dradra má ní mvūú rī mvū rá, āzīni bātízīmū ī ní sēé má ní izāngā nyazú 'dīri, īmi ícō á'yī, ī sē īmi ní rá, ⁴⁰ 'bo úringará má drī éndēpi gé, āzīni má drī jījī gé rī, má ícō tā ní á'yī īmi ní nī ku. Vūrā 'dī' 'bée Múngú údé íngá 'bá 'i ní ūpēé gī rī pi ní."

⁴¹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ā urūko mu' drī rī pi ká tā Yōkóbū pi ní 'yoó Yūwánī be 'dīri yīi, kōpi ē éšī ve 'bá rī 'dī' 'bée ní rá. ⁴² Kúru Yēsū ní kōpi zīzú ímúzú vūrā ālu gé, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku ī ní 'bāá 'bá rī pi drīgē 'bágú rú 'dī' 'bée, kōpi rī ūkpō áyú ívé 'bá rī pi drīgē, ívé ūgalaku ambugu rī pi rī ūkpō áyú 'bá ī ní ru' rī pi drīgē. ⁴³ Ími āsámvú gé 'dīgē, lé tā rī ā adri sū 'dīri tīnjī ku. Ími āsámvú gé 'dīgē, 'bá rī lé dō adrii' 'bá āmbúgú rú, lé ā 'bá 'i adrii' 'bá īmivé ní, ⁴⁴ āzīni 'bá rī lé dō 'i adri āmbúgú 'bá rī pi drīgē céré, lé ā 'bá 'i adrii' 'bá tūgērī rú rīi ézī ngáa 'bá rī pi ní céré. ⁴⁵ Ma 'Bá Mvā 'i, má ímú 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ngakí má ní ézī 'dīni kuyé, má ímú ézi ngáa 'bá rī pi ní, āzīni má ímú ma sēé 'dījī drāá 'bá kárakarā pi ē drī jezú."

Yēsū zī Bārītīmāyō mī be éšīpi gī rī ē mī

(Mātáyo 20:29-34; Lúkā 18:35-43)

† **10:24** 10:24 Áyāngará: 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ūsūkī kīnī, Múngú sē á'bú rī 'bá rī pi ní nī, 'bá tākīri drī ní gé gī.

46 Kúru Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be, kōpi ní cazú kūrū Yērīkō vé rī gé. Kōpi ká lēé fūū mužú kūrū rī agāsī, 'bá bītrīkā rī pi 'deki mužū kōpi ā vūdrī gé sī. Ágó āzi mī be ēšīpi gi ní rú ní Bārītīmáyo 'í, ĩri Tīmáyo ā mvá, ĩri ri úrī létī ā jēlé gá, rī ngá má 'bá rī pi vúgá. 47 Bārītīmáyo ká yīi kīnī, 'bá rī Yēsū Nāzērétágu rī ri eļi mužú nī, ĩri ní trezú ū'dūkō be urū 'daá kīnī, "Yēsū Dāwūdī ā Mvā rī, 'í ndre izāngā mávė nōri fō!"

48 'Bá uruko'bee trekí ágó rī drīgė kīnī, ā ūjī kīri. "Bo ágó rī gō treé mužú drīgėlé kīnī, "Dāwūdī ā Mvā rī, 'í ndre izāngā mávė nōri fō!"

49 Yēsū ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi zikí ĩri." Kōpi ní ágó mī be ēšīpi gi rī zizú kīnī, "Mí adri ūrī sī ku, 'í nga urū, Yēsū ri mī zī." 50 Bārītīmáyo ní ívé bōngó akoó rūkū rī njezú 'bezú vúgá, ĩri ní wazú urū, ĩri ní mužú Yēsū vúgá 'daá.

51 Yēsū ní ĩri zizú kīnī, "Ngá mī ní lēé má 'o mī ní rī ā'di?"

Ágó mī be ēšīpi gi 'dīri ní ūjázú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, á lē āngū ndree."

52 Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í 'de mužū ĩyī, mī ní ma ē'yīi gi rī sī, mī ídri gi." Koro ágó rī ē mī ní 'í zizú āngū ndrezú, ĩri ní 'dezú mužú Yēsū pi ā vūdrī gé sī.

11

Yēsū vé fīngará Yērūsālēmā gá rī

(Mātayo 22:1-11; Lúkā 19:28-40; Yūwānī 12:1-19)

1 Yēsū pi ní cazú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be Bētēfágė gá, āzini Bētēniyā gá, kūrū 'dī'bee ĩnyinā ĩrā Ōlívė* vé rī jēlé gá. Kōpi ká mužū caá ĩnyinā kūrū Yērūsālēmā vé rī gé 'daá, Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá ĩrī ni pi pėzú mužú drīdrī. 2 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi mužū gūrū ĩmi endreṭjė gé 'dāri gé, ĩmi kádō fīi caá gūrū rī agá 'daá, ĩmi dōngi mbaápi ū'dí rú 'bá āzi ní drī unjuzú āni kuyė ní ĩšū 'yīkí kú 'daá'dā, ĩmi oyuķi dōngi rī ĩjī má vú nōó.

3 'Bá āzi zī dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rīi' 'oó 'dīni rī ā'di? 'Īmi ūjāķi ĩri ní 'dīni, 'Ūpī lē dōngi rī nī, 'í dōngi rī ūjā gō ĩmi ní vólė rá. "

4 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá ĩrī 'dī'bee ní 'dezú mužú, kōpi ní cazú dōngi mbaápi ū'dí rú ní ĩšuzú 'yīķi ĩri ĩnyinā ķeṭēlė āngū ndreepi mužú létī 'í ní fízú mužú kūrū rī gé 'dālė rī gé, kōpi ní dōngi rī oyużú. 5 'Bá uruko pá tu'ba 'dālė rī pi ní kōpi zizú kīnī, "Īmi rī dōngi rī oyu ālė?" 6 Kōpi ní tā rī ūjázú 'bá pá tu'ba rī pi ní sū Yēsū ní 'yoó

ĩ ní rī tūjī, 'bá pá tu'ba rī pi ní ā'yīzú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ā jīķi dōngi rī mužú ĩyī. 7 Kōpi ní dōngi rī jizú mužú Yēsū vúgá 'dālė, kōpi ní ívé bōngó akoó rūkū rī pi 'bezú dōngi rī ā ūgóró gá, Yēsū ní tuzú ūrízú drī ni gé. 8 'Bá káráķarā ajakí ívé bōngó akoó rūkū rī pi mužú létī rī drīgė sī, uruko'bee vāķi ĩbībī ómvú agá rī pi ū'bāá mužú létī rī drīgė sī. 9 'Bá 'de'ba Yēsū endreṭjė gé drīdrī rī pi, 'de'ba ĩri ā vūdrī gé rī pi be, rikí gbīlīlī gaá mužú kīnī, "Hōsánā!"

"Tākiri ā adri 'bá ĩmūpi Ūpī ā rú sī rīi' ní!"

10 "Múngu ā 'bā tākiri mālūngā ūyū Dāwūdī vé rī ní ĩmū ruṭ rī drīgė!"

"Hōsánā Múngu urugėgė 'bū gé rī!"

11 Kúru Yēsū ní cazú kūrū Yērūsālēmā vé rī gé 'daá, ĩri ní fízú Jó Múngu vé rī agá 'daá, ĩri ní 'dezú rizú ngá rī pi undrezú ánázú kūrū. 'Bo ūtū rī ní 'deé gi rī sī, Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyúáyū mužū drī ní ĩrī rī pi be gūrū Bētēniyā vé rī gé.

Yēsū tri peṭi ĩ ní zīi fīģi rī

(Mātayo 21:18-19)

12 Kā mužū adrii drū 'dīni, Yēsū pi ní fūzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be gūrū Bētēniyā vé rī agāsī āmvė, ēbīrī fū Yēsū ri káyī. 13 ĩri ní peṭi ĩ ní zīi fīģi rī ndrezú rārā rú, bī ni amu kú kūmvū, ĩri ní 'dezú mužú peṭi rī ā gārā gá ĩnyinānā 'daá, lē ndree dō peṭi rī 'a rá. Kā mužū caá peṭi rī ā gārā gá 'daá, ĩšū peṭi rī 'a kuyė, 'yėǵá bī ni amu kú nī, ā'diātāsīyā lóķi 'dāri adri peṭi ni 'azú ni kuyė. 14 Yēsū ní 'yozú peṭi rī ní kīnī, "Lē 'bá āzi ā gō mívė ū'a nyaá dīi āluǵāni ku." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi yīķi tā ĩri ní 'yoó 'dīri rá.

Yēsū ūdró 'bá mūfėngā ufu'ba rī pi Jó Múngu vé rī agāsī

(Mātayo 21:12-17; Lúkā 19:45-48; Yūwānī 2:13-22)

15 Yēsū pi ká caá ívé 'bá 'í pámvú ūbī'ba rī pi be Yērūsālēmā gá 'daá, ĩri ní fízú mužú Jó Múngu vé rī ā bóró gá 'daá, ĩri ní 'dózó 'bá ri'ba ngá je'ba, āzini ri'ba ngá uzi'ba rī pi ūdrózú. ĩri ní 'bá ri'ba mūfėngā ufu'ba rī pi vé mísá uzezú u'dezú ūļi rú, āzini 'bá āmāmū uzi'ba rī pi vé ķītrī uzezú u'dezú ūļi rú. 16 Yēsū ā'yī 'bá āzi ní ngá jizú uzizú Jó Múngu vé rī ā bóró gá 'daá ku. 17 Yēsū ní kōpi ĩmbázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Síkī nyo Būkū Múngu vé rī agá 'yozú kīnī,

" 'Jó mávė rī ĩ zī

jó 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ní ma zizú ní' 'dīni kuyė?"

* 11:1 11:1 Ōlívė: Peṭi ōlívė vé rī ĩri 'a ū'a be, ĩ ĩcó nya rá, ĩ ĩrivė ū'a zo ūdu rú, Yāhūdī rī pi rī tūbī á'di ūdu rī sī, āzini kōpi ri tō lāmbā agá, ācī 'yūzú āni. † 11:9 11:9 'Bá ĩmūpi Ūpī ā rú sī rīi: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 11:9 11:9 Sāwūmā 118:25-26 11:17 11:17 ĩsáyā 56:7 11:17 11:17 Yērėmíyā 7:11

'Bo ĩmi újákí jó rī ícá 'vūrā ũgú' bá rī pi ní rizú adrizú ní.' "

¹⁸ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá táimbj Mósē vé rī ímbá' bá rī pi be, kōpi ká tá Yēsū ní 'oó 'dīri yīj, kōpi 'd'ókí lētj ndáá lēzú Yēsū rī 'djizú drázú rá. 'Bo kōpi 'ókí ĩri sí ũjī sí, 'diātāsīyā 'bá kárákará āyākí tá ĩri ní ímbá rī sí rá.

¹⁹ Kā muj adrii ũndrēná rī sí, Yēsū pi ní fízú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' bá rī pi be kūrj rī agásī ámvé.

*Peṭi i ní zīj fīgī rī vé 'wingará
(Mátayo 21:20-22)*

²⁰ Kā muj adrii drj 'dīni, kōpi ká rīi eljī mujú peṭi i ní zīj fīgī rī ā gārā gá sí, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' bá rī pi ní peṭi Yēsū ní trii 'dāri ndrezú, peṭi rī 'd'ó 'wii úlá ní gélésila. ²¹ Pétērō ní tá ándúrú Yēsū ní peṭi rī trizú 'dāri ā tá ígázú. Pétērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'í ndre drī ká! Peṭi mí ní trii 'dāri 'wí gi."

²² Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' bá rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi 'ē'yīkí Múngú rī. ²³ Adarú á 'yo ĩmi ní, 'bá rī 'ē'yī dō Múngú rī rá, yīkí ní awa dō 'í ĩrj kuyé, ĩri ícá 'yo ĩrá 'dīri ní á nī 'i 'deé yīj bālālā rī agá 'dāá, ĩrá rī ícá 'i nīj 'de yīj bālālā rī agá 'dāá rá. ²⁴ 'Í 'bá dō 'éšj rizú ngá zizú Múngú vágá, ngá mí ní zīj rī, Múngú rī sé mí ní rá. ²⁵ 'Bo mí dō rī Múngú rī zī, 'í 'bá dō 'bá āzi ā tá kú mí 'éšj agá, lē mí trū ĩri rá, mí 'Éṭépi 'bū gé rī ā trū rī mí mívé ũnjikányā agásī bēni. ²⁶ 'Bo 'í trū dō mí 'ógupj rī ívé ũnjikányā agásī ku, mí 'Éṭépi 'bū gé rī ícá mí trūú mívé ũnjikányā agásī ku."*

*Yāhūdī rī pi zīkí ũkpō Yēsū ní 'ēzj ngazú
rī ā tā*

(Mátayo 21:23-27; Lúkā 20:1-8)

²⁷ Yēsū pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' bá rī pi be Yērūsālémá gá 'dāá dīj. Yēsū ká rīi 'éj Jō Múngú vé rī ā bóró agásī, atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá táimbj Mósē vé rī ímbá' bá rī pi be, 'bá ambugu uruko' bée be, kōpi ní ímújú Yēsū vúgá nōó. ²⁸ Kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Ūkpō mí ní 'bá ngá 'uzj' bá 'dī' bée údrózú Jō Múngú vé rī ā bóró agásī 'dīri, mí 'jšj íngūgá? 'Á' di sé mí ní ũkpō 'dīri ní?"

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma drī ĩmi zj, ĩmi újákí dō tá má ní ĩmi zizú 'dīri rá, ma kúru ũkpō má ní tá 'ozú rī vé tá ũlú ĩmi ní rá." ³⁰ Kúru ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Á' di sé Yūwání ní ũkpō bātízimū sézú 'dīri ní? Yūwání vé bātízimū séé 'dīri íbi

íngá 'bū gélésila yā, dōku íbi íngá 'bá áda vúgálésī? ĩmi újákí má ní!"

³¹ Kōpi ní rizú átázú í 'ásámvú gé sí kīnī, "Bá 'yókí dō, 'Ūkpō Yūwání ní bātízimū sézú 'dīri íbi íngá 'bū gélésila,' ĩri gō 'bá zj, 'ĩmi 'ē'yīkí Yūwání rī kuyé 'ásī?" ³² 'Bo 'bá rī pi ní 'yoó Yūwání rī 'nebī rī sí, 'bá ícókí 'yoó, bātízimū Yūwání ní séé 'dīri, 'bá áda sé ĩri ní ũkpō ní ní 'dīni ku."

³³ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Bá nīkí kuyé."

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Má ícá ũkpō má ní tá 'ozú rī vé tá ũlúú ĩmi ní ku."

12

*Nāpi āgō ómvú 'ā' bá rī pi vé rī
(Mátayo 21:33-46; Lúkā 20:9-19)*

¹ Kúru Yēsū ní átázú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, 'bá táimbj Mósē vé rī ímbá' bá rī pi ní, 'ázini 'bá ambugu uruko' bée ní nāpi sí kīnī, "Ágō āzi sa peṭi vinyō vé rī pi, * sī 'ābi ómvú rī ā gārā sí kūrj, ga 'bū kuŷ vúgá 'dāá, rizú vinyō rī zozú 'āni, 'ázini sī lágáraka 'āco urugégé 'dāá, rizú 'āngū ũndrezú. Kúru ĩri ní ívé vinyō ómvú agá rī kuzú 'bá uruko' bée ómvú 'ā' bá ní pi ní ũkōló, kōpi 'ufekí ĩri ní mūfēngā, ĩri ní 'deuz mujú 'āngū āzi gé. ² Lóki í ní rizú ũ'a rī ũtizú peṭi vinyō vé rī pi sigé sí rī ká ícá, ĩri ní ívé 'āti' bá pēzú mujú 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōló 'dā' bée vúgá 'dāá, 'āti' bá rī mu 'irivé ũ'a rī ā vúgú ĩj. ³ 'Bo 'bá í ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōló 'dā' bée ní ĩri ruzú, kōpi ní ĩri ũgbázú, ĩri pēzú mujú drj be ule.

⁴ "Īri ní 'āti' bá āzi pēzú mujú kōpi vúgá 'dālē dīj, 'bo kōpi ā gbákí ĩri ē drj, kōpi u'dakí ĩri 'ūnjj 'ūnjj. ⁵ ĩri ní gōzú 'āti' bá āzi pēzú, kōpi 'dīkí 'āti' bá 'dīri drāá rá. Rī nyo 'āti' bá rī pi 'ūpēé mujú dīj dīj, kōpi ũgbákí uruko' bée, u'dīkí uruko' bée ũdrāá rá.

⁶ "Bá rī ē 'ĩmbítá ace 'ālu, 'bá aceépi rī, ĩri ómvú 'dīpa rī vé mvá ĩri ní lēé ambamba rī. ĩri ní mvá rī pēzú mujú 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōló rī pi vúgá 'dāá kīnī, 'Kōpi ícá mávé mvá 'ĩnjj rá.'

⁷ "Bo 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōló rī pi ní rizú átázú í 'ásámvú gé sí kīnī, "Bá ímúpi 'irivé ngá ē tj ruŷpí rī, ĩri ímú 'dā, lē 'bá 'dīkí ĩri drāá 'dīisí rá, 'bá 'dūkí rī ómvú rī 'bá ní.' ⁸ Kōpi ní ĩri ruzú, ĩri 'djizú drázú rá, kōpi ní 'irivé 'āvū 'duzú ómvú rī agásī, 'jizú 'bezú ámvé."

‡ **11:26** 11:26 Átángá vérēšj 26 agá 'dīri, búkū Mārākō vé í ní síi Gīrīkī tī sí drjdrj rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí síi búkū Mārākō vé vúlē rī agá rá. * **12:1** 12:1 Peṭi vinyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dūkí peṭi vinyō vé rī ā tā 'bāá tá 'āmbúgú rú, kōpi rī ũ'a ní zo vinyō sū rú. Múngú ĩpē 'bá Íserélē vé rī pi adrii 'bá ívé ní, kōpi ā adriki rī sū peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rī tñj. Nāpi peṭi vinyō vé 'dīri, sé 'bá táimbj ímbá' bá rī pi atala atala rī pi drīgē rī pi be nīkí 'ámá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tá átá. 'Í lā Sāwūmā 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Mátayo 21:33-46; Lúkā 20:9-19.

9 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi kádō ūšūy, ómvú ‘dīpa ri gō tā íngóni ní ‘o? Á lē lūu ĩmi ní ‘yozú kīnī, ĩri ĩmú ‘bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ‘dā‘bée ú‘dī ūdrā rá, ĩri gō ómvú rī sē ‘bá urukō‘bée ní. 10 Īmi lāki tā ĩ ní sī Būkū Múngú vé rī agá rī kuyé? Būkū rī kīnī,

“ ‘Īrā ándúru ‘bá jó sī‘bá rī pi ní gāá sī rī, újá nóni ‘i ícá ĩrā sēēpi jó rī ní pá tuzú áni ūkpó ūkpó ní.

11 Úpí ‘o tā ‘dīri nī, sē ‘bá ní āyāngará.’ ”

12 ‘Bá Yēsū ní átá kōpi be ‘dī‘bée nīki áamá rá, nāpi Yēsū ní ūlūu ‘dīri, Yēsū rī tā rī pi nāpi rú ĩ rú‘bá gá. Kōpi lēki kōdō ĩri ruý, ‘bo kōpi ruki ‘bá bītrīká rī pi, kōpi kuki ĩri áni, kōpi gōki muý ‘dīisī rá.

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngará ‘bāgú āmbúgú rī ní rī (Mātáyo 22:15-22; Lúkā 20:20-26)

13 Dřikoma ‘dī‘bée ní Fāřsī rī pi á urukō pēzú ‘bá Ērōdē rī ēřī‘bá rī pi be muýú Yēsū rī uzizú, á ‘yo rī tā, ĩ tōki rī ĩri áni bēnī.

14 Kōpi ní cazú ĩri vúgá ‘dāá, kōpi ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Īmbápi, ‘bá nīki rá mi ‘bá tā ‘oópi pīřī nī, ‘bá ázi ícō mívé yīkī tā ‘ozú rī újá ku, mi ‘bá rī pi vé tā ‘du nga céré trōtrō, átá dō ‘bá rī á‘dī ‘i, mi rī tā áda Múngú vé rī ĩmbá. ĩri nyo múké ĩ ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,† dōku á ūfēki ku? 15 ‘Bá ūfēki ĩyí, dōku ‘bá ūfēki ku?”

‘Bo Yēsū nī tā kōpi ē ēsī agá rī rá. Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi rī tā ndā má ruý‘bá gá ‘dīni ási? Īmi ĩjki má ní mūfēngā fifi ēñjīpi ēñjēñjī álu, má ndre drī ká.” 16 Kōpi ní mūfēngā á fifi ĩjzú álu Yēsū vú nōó, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īndřilīkī ĩ ní údé mūfēngā ruý‘bá gá nōri, ázini ruý ĩ ní sīi ruý‘bá ní gé nōri á‘di vé ní?”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Īndřilīkī rī, ázini ruý rī ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní.”

17 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá rī dō ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní, ĩmi sēki ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ní, ĩmi sēki Múngú ní.”

Tā Yēsū ní újá kōpi ní ‘dīri, sē kōpi ní āyāngará.

Īngángará drāngará galésila rī vé tā (Mātáyo 22:23-33; Lúkā 20:27-40)

18 Kúru ‘bá ĩ ní zīj Sādókē,‡ ‘yo‘bá kīnī, ‘bá rī drā dō gí ícō gōó íngá ídri rú ku ‘dī‘bée ní ĩmúú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū rī zizú 19 kīnī, “Īmbápi, Mósé sī ‘bá ní kīnī, “Bá rī vé ēdřipi drā dō, ku dō ówúzi kú mvá ákó, ‘bá drāápi rī vé ēdřipi rī gō ówúzi rī é‘yī ‘i ní ūkú rú, kōpi anji tī ówúzi rī be, anji kōpi ní tīj rī pi adri ēdřipi drāápi ‘dāri vé ní.” 20 Ándúru anji ágō ézřī, kōpi ēdřipi rú, mvá kāyú rī je ūkú, ĩri ní drāzú, kōpi tīki mvá ūkú rī be kuyé. 21 Ēdřipi ázi rī ní gōzú ūkú rī é‘yīzú, ĩri ní kpá drāzú mvá ákó, ēdřipi ázi rī ní kpá ūkú rī é‘yīzú, drā kpá ‘dīni, kōpi tīki mvá ūkú rī be kuyé. 22 Anji ézřī ‘dī‘bée ūdráki céré, tīki anji ūkú rī be kuyé. Údú ní gé, ūkú rī ní kpá drāzú. 23 Kúru ‘i lū ‘bá ní, ágō ūdrá‘bá ézřī ‘dī‘bée céré riki ūkú álu ‘dīri jeé, kádō muý caá ú‘dú ‘bá rī pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú ‘dīri adri á‘di vé ní?”

24 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní átá ‘dīri adri pīřī ku! Īmi nīki tā ĩ ní sīi Būkū Múngú vé rī agá rī kuyé! Īmi nīki ūkpō Múngú vé rī kuyé! 25 ‘Bá ūdrā‘bá gí rī pi kádō íngá gōó ídri rú, ágō gō ūkú jeé ku, ūkú gō ágō jeé ku. Kōpi adri sū mālāyikā ‘bū gé ‘dālē rī pi tīni. 26 ‘Bá ūdrā‘bá gí rī pi vé íngángará gōó ídri rú rī vé tā, ĩmi lāki bókú Mósé ní sīi rī agá rá. Īmi nīki tā áci ní dřizú rūdú agá rī rá, Múngú ‘yo Mósé ní kīnī, ‘Ma Múngú Ābūrámā§ vé rī, Múngú Īsákā* vé rī, ázini Múngú Yókóbú† vé rī, 27 Múngú adri ‘yozú kīnī, ĩri Múngú ‘bá ūdrā‘bá gí rī pi vé ní kuyé, ĩri Múngú ‘bá ídri rú rī pi vé ní. Īmi Sádókē ‘dī‘bée, tā ĩmi ní ‘yoó kīnī, ‘bá ūdrā‘bée gí rī pi íngáki gōó ídri rú ku ‘dīri ūnjō.”

Tāimbī tā be agaapi rá rī (Mātáyo 22:34-40; Lúkā 10:25-28)

28 ‘Bá tāimbī ĩmbá‘bá rī pi vé álu ní ícázú, řsú Yēsū pi rī ágátá gā Sádókē rī pi be. Kā ĩmú řsú Yēsú újá tā rī pīřī, ĩri ní Yēsú rī zizú kīnī, “Tāimbī ‘dī‘bée agásí céré, ngōri ndē ní?”

29 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Tāimbī agaapi rá rī, ĩri ‘dī, ‘Īmi anji Īsērélē vé

12:11 12:11 Sāwúma 118:22-23 † 12:14 12:14 ‘Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri ‘bāgú āmbúgú ‘bāgú āngú āndiāndī rī pi agá rī pi dřigé, āngú Yūdáyá vé rī dřigé, āngú Gālláyá vé rī dřigé, ázini āngú Yāhūdřī rī pi vé rī dřigé. ‘Bá Rómā vé rī pi ívé ‘bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyisárā. ‡ 12:18 12:18 Sádókē: Sádókē rī pi ngúlúmú Yāhūdřī rī pi vé tāimbī Mósé vé rī ruý‘bá tīj rī pi, ‘bo kōpi é‘yīki índřī rī pi vé tā kuyé, é‘yīki mālāyikā rī pi vé tā kuyé, ázini kōpi é‘yīki kpá ‘yozú kīnī, ‘bá ūdrā‘bá gí rī pi gō íngá ídri rú rá ‘dīni kuyé. † lá Ēzī 23:8. 12:19 12:19 Dětōrōnómē 25:5 § 12:26 12:26 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā rī kīnī, á ku ívé ‘bá ‘bētī ásamvú gé rī pi, á ku ívé āngú, á ‘de muý āngú ázi ú‘dī ní gé. Ābūrámā rī é‘bīpi Yāhūdřī rī pi vé rī, tīki ĩri íli élifú álu mūdřurřlū ārō (1,800) gé, řsú tīki drī Yēsū rī kuyé. † lá ĩ‘dóngará 12-25. * 12:26 12:26 Īsákā: Īsákā rī mvá Múngú ní eziĵ Ābūrámā ní rī. † lá ĩ‘dóngará 17-35. † 12:26 12:26 Yókóbú: Yókóbú rī Ābūrámā mvōpī Īsákā vé mvá, ĩri anji be muđřī dřī ní řřī, Múngú újá ruý ní zīj Īsērélē, úyú ĩrivé rī zīki anji Īsērélē vé ní. Sá Yēsú vé rī gé, zīki kōpi Yāhūdřī. † lá ĩ‘dóngará 25-50. 12:26 12:26 Wūngará 3:6

'dī'béé, ĩmi yĭkĭ drĭ ká! Úpĭ 'bávė rĭ, ĩri 'yéŋá Úpĭ Múŋgú 'i. ³⁰ Lė mí lė Úpĭ Múŋgú mívė rĭ ęšĭ be cérė, ĩndrĭ mívė rĭ be cérė, yĭkĭ mívė rĭ be cérė, ũkpō mívė rĭ be cérė.'

³¹ Tăĭmbĭ ĩrĭ rĭ 'dĭnĭ, 'Lė mí lė 'bá mĭ gărā gá rĭ sŭ mĭ ní mĭ rŭ' 'bá lėė rĭ tĭŋĭ.' Tăĭmbĭ ázi tăĭmbĭ ĩrĭ 'dĭ'bėe ndėepĭ rá nĭ 'dăáyo."

³² Ágō rĭŭpĭ tăĭmbĭ ĩmbápi rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Īmbápi, tă mí ní 'yoó kĭnĭ, Múŋgú rĭ 'yéŋá álu, Múŋgú ázi túngú nĭ 'dăáyo 'dĭrĭ, ĩrĭ tă áda. ³³ Ádarú lė mí lė ĩrĭ ęšĭ be cérė, yĭkĭ mívė rĭ be cérė, ũkpō mívė rĭ be cérė, ázini 'i lė dō 'bá mĭ gărā gá rĭ sŭ mĭ ní mĭ rŭ' 'bá lėė rĭ tĭŋĭ, ndė ngá mí ní sėe rĭ pi rá, ázini ndė rōbōŋō mí ní zăá rĭ rá."

³⁴ Yėšŭ kă ndree ágō rĭ újă tă rĭ pĭrĭ, ĩrĭ ní 'yozú ágō rĭ ní kĭnĭ, "Mĭ ĩtrú nōnĭ mĭ ĩcá ĩnyĭŋă mălŭngă Múŋgú vé rĭ ā jėlė gá gĭ." Vŭdrĭ nĭ gé, 'bá ázi gō Yėšŭ rĭ zĭj tă ázi sĭ đĭj kuyė.

Kúrĭsĭtō rĭ ā'dĭ ā Mvă?
(Mătáyo 22:41-46; Lŭkă 20:41-44)

³⁵ Yėšŭ kă rĭi 'bá rĭ pi ĩmbá Jō Múŋgú vé rĭ ā bōró gá 'dăá, ĩrĭ ní 'bá rĭ pi zĭzú kĭnĭ, "Bá tăĭmbĭ ĩmbá' 'bá rĭ pi rĭ 'yo kĭnĭ, Kúrĭsĭtō rĭ ĩmŭ ĩfŭ úyú Dăwŭđĭ vé rĭ agá, tă kōpi ní 'yoó 'dĭrĭ, kōpi ũsŭkĭ ĩfĭfĭ nĭ a'dĭ?"

³⁶ Īndrĭ Uleterė rĭ ású Dăwŭđĭ rĭ, sė átă 'dĭnĭ kĭnĭ, "Úpĭ Múŋgú 'yo mávė Úpĭ ní² kĭnĭ, "Mĭ úrĭ mă drĭ ęndėpĭ[§] gé, cĭmgbă má ní mívė arĭ' 'bá rĭ pi 'băzú mĭ pálė gá rĭ gé."

³⁷ Dăwŭđĭ zĭ dō Kúrĭsĭtō rĭ ívé Úpĭ pĭrĭ, Kúrĭsĭtō rĭ ĩcō adri Dăwŭđĭ ā mvă ĩngónĭ ngónĭ?"

'Bá kărăkară 'băkĭ úvá rizú tă ĩrĭ ní ĩmbá 'dĭrĭ yĭzú áyĭkō sĭ.

Yėšŭ kĭnĭ lė 'bá rĭ pi ā adrikĭ mĭ be kowŭ
'bá tăĭmbĭ Mōsė vé rĭ ĩmbá' 'bá rĭ pi vé tă sĭ
(Mătáyo 23:1-36; Lŭkă 20:45-47)

³⁸ Yėšŭ kă rĭi 'bá rĭ pi ĩmbá, ĩrĭ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Īmi adrikĭ mĭ be kowŭ 'bá rĭ' 'bá tăĭmbĭ Mōsė vé rĭ ĩmbá' 'bá 'dĭ'bėe ā tă sĭ. Kōpi lėkĭ ĩ úsú bōŋgō ācoco nĭ pi sĭ, rĭi ęcĭ jōkōŋĭ agásĭ, 'bá rĭ pi kádō ĩ ęzĭj, kōpi ē ĩŋĭkĭ rĭ ĩ ĩŋĭŋĭ. ³⁹ Ázini kōpi lėkĭ ā 'băkĭ ĩ úrĭ vŭră 'bá ambugu rĭ pi vé rizú úrizú Jō Múŋgú rĭ zĭzú rĭ pi agá 'dăá rĭ gé, ázini vŭră 'bá ĩŋĭzú ĩŋĭŋĭ rizú ũmŭ nyazú rĭ gé. ⁴⁰ Kōpi rĭ oŭŭzĭ rĭ pi ē mĭ ũ' 'bá rizú kōpĭvé ngá jō ásámvŭ gé rĭ pi u'dŭzú kōpi drĭgė sĭ. Kōpi rĭ Múŋgú rĭ zĭ sĭ be áco, 'bá rĭ pi ā ndrekĭ rĭ ĩ. 'Bá tă 'o' 'bá 'dĭnĭ 'dĭ'bėe, Múŋgú rĭ ĩmŭ kōpi ĩrĭŋă ũŋĭ ũŋĭ."

Ngă ōwŭzĭgō rĭ ní sėe rĭ vé tă
(Lŭkă 21:1-4)

⁴¹ Yėšŭ ní 'dezú mužú úrizú sōndŭkŭ ĩ ní 'băá kuú Jō Múŋgú vé rĭ agá, ĩ ní rizú mŭfėŋă 'bezú 'a nĭ gé rĭ ā gără gá. Tė rĭi 'bá kărăkară mŭfėŋă ĩjĭ' 'bá 'be' 'bá rĭ pi ndree. Ndre 'bá ā' 'bŭ be rĭ pi 'bekĭ mŭfėŋă ĩvé rĭ āmbúgú. ⁴² Kŭru ōwŭzĭgō ázi ĩjĭ ívé rĭ mŭfėŋă ĩfĭfĭ nyĭrĭŋă ęŋĭjĭpi ku ní 'beė ĩrĭ.

⁴³ Yėšŭ ní ívé 'bá 'i pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi zĭzú ĩmŭzú 'i vŭgă nōō, ĩrĭ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĭnĭ, ũkŭ ōwŭzĭgō ngá ákō 'dĭrĭ vé mŭfėŋă 'beė rĭ, ndė 'bá 'be' 'bá āmbúgú rĭ pi vé rĭ rá. ⁴⁴ Ngá 'bá ā' 'bŭ be rĭ pi ní sėe rĭ, kōpi 'i' 'dŭkĭ ívé ā' 'bŭ kărăkară rĭ pi agá, 'bo ũkŭ ngá ákō 'dĭrĭ sė ívé ngá 'i ní kōdō 'ĭză kozú rĭ ārėvŭ cérė."

13

Ī ĩmŭ Jō Múŋgú vé rĭ ũŋō arĭ vŭgă
(Mătáyo 24:1-2; Lŭkă 21:5-6)

¹ Yėšŭ kă rĭi fŭŭ mužú Jō Múŋgú vé rĭ agásĭ, ĩrĭvé 'bá ĩrĭ ā pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi vé álu ní 'yozú ĩrĭ ní kĭnĭ, "Īmbápi, 'i ndre drĭ ĩră ũnyĭ be 'dĭ'bėe kă, ázini 'i ndre drĭ jō ĩ ní sĭj Jō Múŋgú rĭ ĩŋĭzú rĭ ā gără gá sĭ ũnyĭ be 'dĭ'bėe kă!"

² Yėšŭ ní újăzú ĩrĭ ní kĭnĭ, "Jō mí ní ndree ambugu ambugu 'dĭ'bėe, ĩ ĩmŭ kōpi ũŋō cérė u'de vŭgă, ĩră ĩ ní jō rĭ pi ũ' 'băzú ānĭ 'dĭ'bėe, ĩ ĩmŭ kōpi ũŋō ũ' 'bé cérė vŭgă."

Īzāŋă ĩmŭpi drĭdrĭ 'dĭlė rĭ
(Mătáyo 24:3-14; Lŭkă 21:7-19)

³ Vŭdrĭ nĭ gé, Yėšŭ mu úrĭ kuú ĩră Ōlĭvé vé rĭ drĭgė, ĩ' 'bŭŋă accō kōpi ásámvŭ Jō Múŋgú vé rĭ be nĭ. Pėtėrō pi Yōkōbŭ be, Yŭwánĭ sĭ, ázini Āndėrėyă sĭ, kōpi ní ĩ njezú mužú Yėšŭ vŭgă 'dăá. ⁴ Kōpi ní Yėšŭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "Tă 'dĭ'bėe ĩmŭ ĩ nga ngōtŭ? Ngă ĩmŭpi lŭŭpi kĭnĭ, tă 'dĭ'bėe ĩmŭ ĩ nga rá rĭ ā'dĭ?"

⁵ Yėšŭ ní újăzú kōpi ní kĭnĭ, "Īmi ndrekĭ múkė, lė 'bá ázi ā ũ' 'bă ĩmŭ mĭ ku, ⁶ ā'dĭātăsiyă 'bá kărăkară pi ĩmŭ ũŋjō ũlĭ mă rŭ sĭ, kōpi 'yo, ĩ Kúrĭsĭtō 'i. Kōpi 'bá kărăkară pi ē mĭ ũ' 'bă rá. ⁷ Īmi kádō tă ę'dĭ vé ní yĭj, ázini ĩmi kádō tă ę'dĭ vé ĩ ní rĭi átă rĭ ā tă yĭj, lė ĩmi adrikĭ ũrĭ sĭ ku. Tă 'dĭnĭ 'dĭ'bėe ĩmŭ ĩ nga rá, 'bo adri 'yozú kĭnĭ, ũđŭ nyōŋkŭ nōrĭ vé rĭ, ĩrĭ 'i đėpĭ 'dĭ 'dĭnĭ kuyė. ⁸ 'Bá āŋgŭ ázi agá rĭ pi ĩmŭ ę'dĭ 'dĭ ĩ ásámvŭ gé sĭ 'bá āŋgŭ ázi agá rĭ pi be. 'Bá mălŭngă rŭ' 'bá rĭ pi ĩmŭ ę'dĭ 'dĭ ĩ ōgŭpĭjĭ mălŭngă rŭ' 'bá rĭ pi be, đĭŋĭđĭŋĭ rĭ ĩmŭ āŋgŭ aya vŭră kărăkară nĭ pi agásĭ,

12:30 12:30 Dětōrōnōmė 6:4-5 **12:31** 12:31 Lėvĭtĭkă 19:18 † **12:36** 12:36 Úpĭ 'yo mávė Úpĭ ní: Tă 'dĭrĭ vé ĩfĭfĭ, Dăwŭđĭ zĭ Yėšŭ Kúrĭsĭtō rĭ ívé Úpĭ. § **12:36** 12:36 Drĭ ęndėpĭ gé: 'Bá ũrĭpi drĭ ęndėpĭ gé rĭ, ĩrĭ ũkpō be, ĩ ĩrĭ ĩŋĭŋĭ. **12:36** 12:36 Săwŭmă 110:1

ēbīrī ri imū 'de ūnjī ūnjī. 'Bo tā 'dī'bée drī izāngā rī vé i'dóngará.

⁹ "Īmi adrikī mī be kowū! Ī imū Īmi urū jī mū tō 'bā tā lī'bā rī pi endrētī gé, Ī Īmi ūgbā Jó Múngú ri Zīzū rī pi agāsī kēlīnjā sī. Ī imū Īmi jī mū pá tu ūgalaku ambugu rī pi endrētī gé, āzini 'bāgū rī pi endrētī gé mā tā sī, Īri adri drīlē múkē Īmi ní mávé tā ūlūzū kōpi ní. ¹⁰ Ū'dū ūdū vé rī ní drī ícázú kuyé rī gé, lē ā ūlūkī ū'dūkō múkē rī mužú āngū rī pi agāsī céré. ¹¹ Ūrukī dō Īmi, āzini tōkī dō Īmi 'bā tā lī'bā rī pi endrētī gé, lē Īmi rikī Īmi ūšūqū drāá átángá Īmi ní lēé mužū átá rī vé tā sī ku. Sā ní kādō ícá, átángá Īmi ní mužū átá rī, Múngú rī ūlū Īmi ní nī. Īmi átákī átángá rī nī ku, Īndri Uletere rī átá nī.

¹² "Ēdrīpi ri imū ēdrīpi ā ūli 'be, Īri ēdrīpi rī sē 'dī drā rá. Ētēpi rī imū ívé anjīnjā rī pi ā ūli 'be, Īri kōpi sē ū'dī ūdrā rá, anjīnjā rī pi imū ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bā ĩ tī'bā rī pi sē ū'dī ūdrā rá. ¹³ 'Bā rī pi imū Īmi ngū ūnjī mā tā sī, 'bo 'bā pá tuúpi tītī ívé ē'yingará agá cīngbā cazú ūdū gé rī, Múngú rī imū Īri pá rá.

Tā ūnjī imūpi 'i ngaápi rī

(Mātáyo 24:15-21; Lúkā 21:20-24)

¹⁴ "Īmi kádō 'Ngá Ūnjī āngū izaápi' ní ndreé tu pá kuú vūrā Īri ní kōdō pá tuzú ku rī gé, 'bā tā ní lāápi rī ā nī tā ní vé ífífi múkē. Sā 'dāri gé, 'bā adri' bā āngū Ūdáyá vé rī agá rī pi, lē kōpi ā apákī mužú írā drīgē. ¹⁵ Tā 'dīri ĩšū dō 'bā rī jó drīgē, ē íšī fī jó agá 'dāá, mužū ngá āzi í'dū ku. ¹⁶ Tā 'dīri ĩšū dō 'bā rī ōmvū agá, lē 'bā rī ā gō vulé mužū ívé bōngó akoó rūkū rī í'dū ku. ¹⁷ Lókī 'dāri gé, tā rī imū adri ūkpō ūkpō ūkū 'a be rī pi ní, āzini ūkū anjī be drī ūdēpā rú bā ndrū' bā ndrūndru rī pi ní! ¹⁸ Lē Īmi zīkī Múngú rī, tā 'dī'bée ā ngá rī 'i lókī kílongóro vé rī* gé ku, ¹⁹ ā' diātāsīyā sá 'dāri gé, izāngā 'bā rī pi ní imū nyaa rī, Múngú ní í'dózú vū rī gbingará gá 'dāá, kōpi nyakī drī āvū ní kuyé. 'Bo izāngā sū 'dīri tīnjī ní, ícō gōō 'i ngaá dījī ku. ²⁰ Ūpí ē ítrú dō ū'dū izāngā nyazú rī ícá ēlīnjā ku, 'bā āzi ícō adrii ídri rú ku. 'Bo Īrivé 'bā Īri ní íngá ūpēé rī pi ā tā sī, Īri ū'dū rī ítrú ícá ēlīnjā. ²¹ Lókī 'dāri gé, 'bā rī 'yo dō, 'Ī ndre, Kúrisitō rī nō!' dōku 'Īri 'dā!' lē mī ē'yī Īrivé tā Īri ní 'yoó 'dīri ku. ²² 'Bā ūnjó rú 'yo' bā kíni Ī Kúrisitō 'i rī pi nébī ūnjó rú rī pi be, kōpi imū ĩfū rī tā āyázú āyāyā ní pi 'o 'bā Múngú ní ūpēé rī pi ē mī ū'bāzū āni, 'bo kōpi ícókī ū'bāā bā ku. ²³ 'Bo Īmi adrikī mī be kowū! Má ūlū Īmi ní

tā imū' bā 'i nga' bā rī pi ārvēvū céré drīdrī gī.

Yēsū vé īgōngará

(Mātáyo 24:29-31; Lúkā 21:25-28)

²⁴ "Lókī 'dāri gé, izāngā 'bā rī pi ní nyaa rī ā vūdrī gé,

" 'Ūtū rī ē mī rī imū bī nī ku ĩnjīnjā rú, mbāā rī gō kaā ku.

²⁵ Línyā rī pi imū lū 'bū gé 'dāási vūgá, Ī imū ngá 'bū gé 'dālē rī pi aya rá.'

²⁶ "Sā 'dāri gé, ma 'Bā Mvā 'i, 'bā rī pi imū mávé imūngará ĩrībījī agāsī ūkpō be āmbúgū rī ndre, āzini mávé dīngará pōwūpōwū rī ndre ĩ mī sī. ²⁷ Ma imū mávé mālāyīkā rī pi ĩpē imū 'bā ĩ ní ūpēé gī rī pi tra vū drīgē sī céré, cīngbā cazú 'bū gé 'dāá.

Nāpi pētī ĩ ní zījī fīgī rī vé rī

(Mātáyo 24:32-35; Lúkā 21:29-33)

²⁸ "Lē Īmi nīkī tā 'dīri áamá pētī rú' bā gá, pētī ĩ ní zījī fīgī rī ē bī í'dó dō rūū gī, mī ícō nī áamá 'yozú kíni, ēēzū ícá ĩnyīnjā gī. ²⁹ Kúru Īmi ndrekī dō tā má ní ūlūú 'dī'bée rī ĩ 'o, Īmi ícō nī áamá 'yozú kíni, lókī má ní īgōzū rī ícá ĩnyīnjā gī. ³⁰ Ádarú á lē 'yoó Īmi ní 'dīni, 'bā ūrukō lókī nōri vé rī pi ūdrākī drī ku, tā 'dī'bée ārvēvū céré imū ĩ nga drīdrī ūgbále ká. ³¹ 'Bū pi vū be, kōpi imū dē rá, 'bo átángá má ní átá rī tā áda, Īri adri mužú 'dāni' dāni.

'Bā āzi nī ū'dū, dōku sá má ní imvīzú rī kuyé

(Mātáyo 24:36-44)

³² "Bo 'bā āzi nī ū'dū, dōku sá tā 'dī'bée ní 'i ngazú rī kuyé, mālāyīkā 'bū gé rī pi nīkī kpā kuyé, Ma Mvā rú, á nī kpā kuyé, 'yéjā má Ētēpi Múngú nī íngá nī. ³³ Lē Īmi adrikī mī be kowū, Īmi adrikī ūrē, ā' diātāsīyā Īmi nīkī sá tā rī ní imūzú 'i ngazú rī kuyé. ³⁴ Tā má ní átá 'dīri, Īri adri sū ágó āzi ní ívé 'bētū kuú, Īri ní 'deé mužū ēčī gé rará rú, Īri ní ējī awaá ívé ātī' bā rī pi ní, Īri ní 'yoó ívé ātī' bā kēētīlē ūtēepi rī ní, ā adri mī be mgbō rī tīnjī.

³⁵ "Kúru lē Īmi adrikī mī be mgbō, ā' diātāsīyā lókī jó 'dīpa ní ícázú rī, dō Īri ícá ūndrēnjā sī yā, dō ĩnjīnjā útú gé yā, dō ū'būtī sī yā, Īmi nīkī kuyé. ³⁶ 'Bo jó 'dīpa ícá dō mbēlējā, ē ícá rī Īmi ĩšū ū'dū kongará gá ku. ³⁷ Tā má ní 'yoó Īmi ní 'dīri, á 'yo' bā céré ní, lē Īmi adrikī mī be mgbō, Īmi ūtēkī Īrivé īgōngará!"

13:14 13:14 Dányélē 9:27; 11:31; 12:11 * **13:18** 13:18 Lókī kílongóro vé rī: Āngū Īsērélē vé rī gé 'dāá, lókī kílongóro vé rī gé, ēčī tungará ūkpō ūkpō, ā' diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe. **13:25** 13:25 Īsáyā 13:10; 34:4

14

'Beki Yēsũ ä üli lēzũ iri 'dizũ
(Mätáyo 26:1-5; Lúkã 22:1-2; Yüwání
11:45-53)

1 U'dũ Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ,*
āzini Ūmũ ĩ ní Pángã ní 'Bãã Údrã ku rĩ
nyazú rĩ† vé u'dũ kã acee ĩrĩ, atala atala rĩ
pi drĩgē rĩ pi, 'bã tãĩmbĩ ĩmbã'bã rĩ pi be,
rikĩ Yēsũ ä tã ndrĩi lēzũ ĩri ruzú, ĩ 'dĩkĩ rĩ
ĩri drãã 'dĩĩsĩ rá. 2 Kõpi rikĩ 'yoó kĩnĩ, "Lē
'bã rukĩ Yēsũ rĩ u'dũ ūmũ nyazú rĩ gē ku,
ã diãtãsiyã 'bã rĩ pi imũ ingã 'bã drĩgē gĩ."

Ūkũ äzi dã ūdu Yēsũ drĩgē
(Mätáyo 26:6-13; Yüwání 12:1-8)

3 Yēsũ kã riĩ adriĩ Bētēniyã gã 'dãã, ri
adriĩ Šimõnã õtũ ũfũ ní nyaã rĩ vé ängã.
Yēsũ kã ũri ĩnyã nyangará gã, ũkũ äzi ní
ĩmũzũ ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ ni be drĩgē
mãlãngĩ agã, ũdu rĩ äjē be ämbúgũ. Ūkũ
rĩ ní mãlãngĩ rĩ ē ti zĩzũ, ĩri ní ũdu rĩ dazũ
Yēsũ drĩgē.

4 Tã 'dĩri sē 'bã urũkõ ūmũ rĩ gē 'dãlē rĩ
pi ē ēšĩ ve rá, kõi pi ní rizũ unuzũ ĩ äsãmvũ
gē sĩ kĩnĩ, "Ngã ũkũ rĩ ní rizũ ũdu rĩ izazũ
'dĩni rĩ ä'di?" 5 Kõi pi ingãkĩ ũkũ rĩ drĩgē
ngbãrãsi. Kõi kĩnĩ, "Ūkũ rĩ tē ũdu rĩ ũzi
mũfēngã ffi ĩnĩjĩ ĩnĩjĩ mũdũrũlũ na,
ĩri tē mũfēngã ni awa 'bã ngã äkõ rĩ pi ní."

6 Yēsũ ní ũjãzũ kõi pi ní kĩnĩ, "Lē ĩmi kukĩ
ũkũ rĩ, ngã ĩmi ní rizũ ũkũ rĩ ē drĩ izazũ
'dĩni rĩ ä'di? Tã ũkũ rĩ ní 'oó mã ní 'dĩri, ĩri
tã mũkē, 7 ä'diãtãsiyã u'dũ cérē ĩmi ri adri
'bã ngã äkõ rĩ pi be trũ, ĩmi lēkĩ dõ kõi pi
ē ĩzã koó, ĩmi ícõ ko rá. 'Bo mã ícõ áwĩ
adriĩ ĩmi be nõgõ rõ ku. 8 Ūkũ 'dĩri 'o ngã
'ĩ ní lēē 'oó mã ní rĩ gĩ. Mã ní drĩ adrizũ
ĩdri rũ rĩ gē, ũkũ rĩ dã ũdu mã rũ'bã trĩzũ
ãnĩ, mã kãdõ ĩmũ drãã, ĩšũ trĩ mã rũ'bã
ũdu rĩ sĩ ĩnõgõsĩ gĩ. 9 Adarũ ä lē 'yoó ĩmi
ní 'dĩni, 'bã rĩ pi kãdõ riĩ u'dũkõ mũkē rĩ
ũlũzũ muzũ vũ drĩgē sĩ, kõi pi tã ũkũ rĩ ní 'oó
rĩ igã, kõi pi ũlũ muzũ 'bã rĩ pi ní."

Yúdã 'be Yēsũ ä üli
(Mätáyo 26:14-16; Lúkã 22:3-6)

10 Kũru Yúdã ĩsikãriyõtã Yēsũ vé 'bã
áyũáyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé äzi ní 'dezũ
muzũ atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi vúgã 'dãã,
'ĩ be rĩ Yēsũ ä üli, kõi pi ä rukĩ rĩ ĩri. 11 Atala
atala rĩ pi drĩgē 'dĩ'bēe kã tã 'dĩri yĩ, kõi pi

adriki ãni äyĩkõ sĩ, kõi pi 'yoki ĩ ti sĩ kĩnĩ, ĩ
Yúdã ní mũfēngã sē rá. Kũru Yúdã ní lēti
ndãzũ Yēsũ ä üli 'bezũ ãni.

Īnyã ũdũ Yēsũ ní nyaã rĩ
(Mätáyo 26:17-25; Lúkã 22:7-14, 21-23;
Yüwání 13:21-30)

12 U'dũ ĩ ní 'dõzũ Ūmũ ĩ ní Pángã ní 'Bãã
Údrã ku rĩ nyazú rĩ gē, Yãhũdĩ rĩ pi cérē
ãlu ãlu kãbilõ mvã† ĩ' dũ lĩ rõbõñõ rũ U'dũ
Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ gē, Yēsũ
vé 'bã ĩri ä pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi ní ĩri zĩzũ
kĩnĩ, "Mĩ lē 'bã mũkĩ ĩnyã mĩ ní lēē nyaã
U'dũ Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ vé
rĩ ä'dĩ ingũgã?"

13 Kũru Yēsũ ní ívé 'bã 'ĩ pámvũ ũbĩ'bã
ĩrĩ ni pi pēzũ, ĩri ní 'yozũ kõi pi ní kĩnĩ, "Ĩmi
mũkĩ kũrũ Yērũsãlēmã vé rĩ agã 'dãã, ĩmi
ca mũ ágõ äzi ĩšũ 'dãlē, ĩri rĩ ũdrĩ 'dũ muzũ
yĩ be agã. ĩmi 'dekĩ mũũ vũ ní gē sĩ. 14 Jó
'dĩpa rĩ kãdõ ffi jõ agã 'dãã, ĩmi lũkĩ ĩri ní
kĩnĩ, 'ĩmbãpi kĩnĩ, "'Bã ūmũ U'dũ Múngú
ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ nya mãvé 'bã
mã pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi be ingũgã?" 15 Jó
'dĩpa rĩ ĩmi jĩ tũ muzũ jõ 'a be ämbúgũ
urũgégē, ĩ ní ngã ūmũ vé rĩ útũ ũ'bãã kuũ
'a ni gē ĩnõgõsĩ gĩ rĩ agã 'dãã, ĩri ĩmi ní jõ
rĩ ĩ'dã. Kũru ĩmi ä'dĩkĩ ĩnyã rĩ, ĩmi ũ'bãkĩ
jõ rĩ agã 'dãã."

16 Kũru 'bã Yēsũ ä pámvũ ũbĩ'bã ĩrĩ
'dĩ'bēe ní ngazũ 'dezũ muzũ kũrũ rĩ agã
'dãã, kõi pi caki tã rĩ ĩšũ, sũ nyo Yēsũ ní 'yoó
rĩ tĩnĩ. Kõi pi ní ĩnyã ĩ ní lēē mũyõ nyaã ūmũ
U'dũ Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ vé
rĩ ä'dĩzũ, kõi pi ní ũ'bãzũ jõ rĩ agã 'dãã.

17 Kã mũũ adriĩ ũndrē sĩ, Yēsũ pi ní ícãzũ
ívē 'bã áyũáyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi be.
18 Yēsũ pi kã ũri ĩnyã rĩ nyangará gã ívé
'bã áyũáyũ rĩ pi be, ĩri ní 'yozũ kõi pi ní kĩnĩ,
'Adarũ ĩmi äsãmvũ gē 'dĩgē, 'bã 'bã ní riĩ
ngã nyaã ĩri be trũ rĩ imũ mã üli 'be nĩ."

19 Tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sē 'bã Yēsũ ä
pãmvũ ũbĩ'bã 'dĩ'bēe ní ĩzãngã ambamba,
'bã ãlu ãlu 'de rĩ Yēsũ rĩ zĩ, "'Bã rĩ adri nyo
ma 'ĩ ku?"

20 Yēsũ ní ũjãzũ kõi pi ní kĩnĩ, "Ĩmi 'bã
mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bēe, ĩmi äsãmvũ gē
'dĩgē, 'bã ĩnyã dũũpi mã be trũ sãkãni nõri
agã rĩ, 'bã rĩ adriĩpi 'dĩ." 21 Ma 'Bã Mvã 'ĩ,
ĩ imũ mã 'dĩ drã rá, sũ ĩ ní sũ Bũkũ Múngú
vé rĩ agã rĩ tĩnĩ. 'Bo ĩzãngã rĩ imũ adri 'bã

* 14:1 14:1 U'dũ Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ u'dũ Múngú ní õtũ elizũ ĩsērēlē rĩ pi vé jõ rĩ pi ti gē sĩ Ĕjēpētõ gã 'dãã rĩ vé tã igã. õtũ kõi pi ē' bĩpĩĩ ũbēkĩ kãbilõ ä ãri ívé kēĩtĩ ē ĩrĩfe gã sĩ, sē Múngú u'dũ kõi pi kuyē. Múngú u'dũ 'bã Ĕjēpētõ vé kãbilõ ãri ũbē'bã ívé kēĩtĩ ē ĩrĩfe gã sĩ kuyē rĩ pi vé añi agõ kãyũ rĩ pi ũdrãã 'bã ãlu ãlu vé 'bēti äsãmvũ gē sĩ rá. † 14:1 14:1 Ūmũ ĩ ní Pángã ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ ūmũ 'dĩri nya ca u'dũ ĩrĩ, kõi pi rĩ u'dũ Múngú ní ĩ pazũ adringará tũgēĩ rũ 'bã Ĕjēpētõ vé rĩ pi drĩgē sĩ rĩ vé tã igã ãni. Ūmũ 'dĩri ĩ' dõ nya U'dũ Múngú ní Elijú Jó rĩ pi ti gē sĩ rĩ gē. ‡ 14:12 14:12 Kãbilõ mvã: Múngú sē tãĩmbĩ Mõsē ní kĩnĩ, 'bã rĩ pi ä zãkĩ kãbilõ Múngú ní rõbõñõ rũ, ä trũkĩ rĩ kõi pi ívé ũnjikãnyã agãsĩ rá. Sē ĩ ni Yēsũ rĩ zĩzũ Kãbilõ Mvã Múngú vé ni ãni, ä'diãtãsiyã Múngú ĩpē ĩri imũ drãã 'bãvé ũnjikãnyã ũjĩ. † 14:12 14:12-28; Lúkã 22:7; Yüwání 1:29-35; 1 Kõrĩnitõ 5:7; 1 Pētērõ 1:19.

mā ūli 'beepi rī vé ni! Oṭṭi ā ṭiki dō ágó 'dīri kuyé, ĩri té adri muké.

Īnyá Úpi vé uletere rī vé nyangará
(Mātáyo 26:26-30; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínthō 11:23-25)

²² Yēsū pi ká ūri ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be ngá nyangará gá, ĩri ní pánga í' dūzú, ĩri ní ówō' difō sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ní āndízú, ĩri ní sēzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi é'yíkí nyaá, 'dīri rú' bá mávé rī."

²³ ĩri ní kpá kópó vīnyō be agá rī í' dūzú, ĩri ní ówō' difō sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kōpi ní, kōpi ní céré é'yízú mvuzú.

²⁴ Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Dīri mávé ári dāapi, má ní ūndi ruzú 'bá kárakará pi ā tā sī rī." ²⁵ Ádarú ā lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, í' dózú āndrū mvuzú drīdrī, á gō vīnyō mvuzú dīi ku, ma mu vīnyō ú' dī mvu mālūngā Múngú vé rī gé."

²⁶ Kúru kōpi ní úngó ngozú, kōpi ní 'dezu mvuzú ánga í ní zīi ĩrá Ōlívé vé rī drīgé 'dāá.

Yēsū kīnī, Pētērō ri imú 'i gā rá
(Mātáyo 26:31-35; Lúkā 22:31-34; Yūwānī 13:36-38)

²⁷ Kōpi ní rīi mvungará gá létjé gé 'dīgé, Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi ní kīnī, "Īmi céré imú ápá má rú' bá gá sī rá, á' dīatāsīyā sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma imú 'bá kābīlō úcépi rī 'dī drā rá, kābīlō rī pi imú ayi kpélékpélé."

²⁸ 'Bo má kādō íngá gōó idri rú, ma 'de mvuzú ĩmi drīlé gá sī drīdrī āngú Gālíláyá vé rī gé 'dālé, 'bá mu 'bá ūsú ĩmi be 'dālé."

²⁹ Pētērō ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Bá rī pi dō céré ápá má rú' bá gá sī rá drāáasīyā, má ícō ápá ku."

³⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Pētērō, ĩnījā āndrū nōri sī, mi imú ma gā ca vú na, vūdrī ni gé, lōgúlōgú ri imú cērē 'be vú ĩri."

³¹ Pētērō gō rīi tā rī sīi dīi dīi kīnī, "Má ícō ālunjáni 'yoó á gā mi sī 'dīni ku, 'bá ūdrā mí be trú." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi céré ngakí 'yoó, sū Pētērō ní 'yoó 'dīri ṭīni.

Yēsú zī Múngú ri Gētēsēmānī gé 'dālé
(Mātáyo 26:36-46; Lúkā 22:39-46)

³² Yēsū pi ní 'dezu mvuzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be āngú í ní zīi Gētēsēmānī rī gé 'dālé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi úríkī

'dīgé, ma drī mu Múngú ri zī." ³³ Yēsū jī Pētērō pi Yōkóbū be, Yūwānī sī mvuzú 'i vúgá sī ĩndī. Īzāngā ṅō éšī ni ambamba. ³⁴ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īzāngā fi má éšī agá nōlé, lē ma 'dīi drāá. Īmi adrikí 'dīgé, 'bo ĩmi adrikí mī be mgbō, ā kókí ú' dū ku."

³⁵ Yēsū gō 'i útrú drīdrī mādā, ĩri ní kūmūci ūtīzú, ĩri ní Múngú ri zīzú kīnī, "Ícō dō rá, lē tā ūkpó ūkpó 'dīni 'dīri ā nga 'i má rú' bá gá ku." ³⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, "Ábā,* má Ētēpi, tā āzi mi ndēpi ni 'dāáyo. Ícō dō rá, 'i 'dú kópó ĩzāngā vé 'dīri má rú' bá gá sī rá. 'Í 'o tā mí éšī ní lēé rī, adri 'yozú kīnī tā má éšī ní lēé rī ku."

³⁷ Yēsū ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi vúgá 'dāá, ísú kōpi ri ú' dū ko. ĩri ní 'yozú Sīmónā Pētērō ní kīnī, "Īmi ri ú' dū ko? Īmi ícókí nyo adrii mī be mgbō sá be ālu ku? ³⁸ Lē ĩmi adrikí mī be mgbō, ĩmi zíkí Múngú ri, tā ūkpó ūkpó ní ē imú rī ĩmi ū' bīi ku. Éšī ĩmivé rī lē kōdō tā 'oó pīrī, 'bo ĩmi rú' bá ní adrii ūkpó ákó rī sī, ĩmi ícókí tā pīrī 'oó ku."

³⁹ Yēsū gō kpá 'deé mvuzú Múngú ri zīi dīi, sū 'i ní té zīi drīdrī rī ṭīni. ⁴⁰ Yēsū ká 'i újā gōó vúlé ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi vúgá 'dāá dīi, ísú kōpi ri ú' dū ko, á' dīatāsīyā ú' dū rī drī kōpi mī gé 'dāá ūgōgō, sē kōpi ndákí átángá í ní lēé átá rī ti.

⁴¹ Yēsū ká 'i újā caá kōpi vúgá 'dāá vú na ní gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi drī ri ú' dū rī koko, āzini ĩmi drī ri uvuvu? Īmi kókí ú' dū rī éšīrī! Sā í ní 'Bá Mvā ri ruzú sēzú 'bá ūnjī rī pi drīgé rī ícō gí. ⁴² Īmi íngakí uru! 'Bá 'deki mvu! 'Bá má ūli 'beepi rī ícā gí."

Yēsū vé rúngará
(Mātáyo 26:47-56; Lúkā 22:47-53; Yūwānī 18:3-12)

⁴³ Yēsū ká drī átángá rī átá deé 'i ṭi gé sī kuyé, koro Yúdā Yēsū ā ūli 'beepi rī ní ícázú, Yúdā ri 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá mvudrī drī ní ĩrī rī pi vé āzi. 'Bá kárakará imúkí Yúdā pi be trú, kōpi í' dūkí ĩlī áco áco ní pi, āzini túré pi be imúzú í drīgé sī ĩndī. Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tāimbī Mósé vé rī ĩmbá' bá rī pi, āzini 'bá ambugu rī pi be, ĩpékí kōpi imúzú ní.

⁴⁴ Yúdā lū āngaráwá rī pi ní drīdrī kīnī, "Ágó má ní mvuzú 'u' deé ézīi bēdrī sī rī, 'bá rī ĩri adriipi 'dī. Īmi rúkí ĩri, ĩmi jíkí ĩri mvuzú, ĩmi ūtēkí ĩri mvuzú ūtētē." ⁴⁵ Kōpi ká caá, koro Yúdā ní 'dezu mvuzú Yēsū vúgá

§ 14:24 14:24 'Dīri mávé ári má ní ūndi ruzú 'bá kárakará pi be rī: Ári 'dīri 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjī, ĩri sē kōpivé ūndi Múngú be rī adri muké. 'Bá Īsērélé vé rī pi ríkí ṭi, āzini ndrījī zāá Múngú ní rōbōṅṅō rú, ā ūjī rī ívé ūnjikānyā, í adrikí rī ule. Rōbōṅṅō í ní zāá 'dīri í' dā Yēsú vé drāngará peṭi alambaku sigé sū Kābīlō Mvā Múngú vé rī ṭīni rī. Ári Yēsú vé dāapi rōbōṅṅō rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri é'yī' bá gí rī pi trū ívé ūnjikānyā agásí. 'Í lā Wúngará 24:8; Lēvīṭīkā 16:11-19; Mātáyo 26:28; Èbéré 9:15-22. 14:27 14:27 Zākāriyā 13:7 * 14:36 14:36 Ábā: Ábā vé ífífi, Áramáyīkí ṭi sī, étēpi.

'dāá, İri ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Ímbápi!" İri ní kúru Yēsũ ri u'dezú eǰizú bēdrī sī. ⁴⁶ Kúru āgō imú'ba Yúdā pi be 'dī'bée ní Yēsũ ri ruǰú. ⁴⁷ Āgō pá tu'ba Yēsũ ā gārā gá 'dī'bée vé ālu† ní ívé İļl āco rī İnjézú kērēwú rī agāsī, İri ní átálágú āmbúgú rī vé ātī'ba ē bī gazú mvórú 'dezu vūgá 'dāá.

⁴⁸ Yēsũ ní 'yozú 'ba 'i ru'ba rī pi ní kīnī, "Ngá İmi ní imúzá İļl āco āco ni pi be, āzini túré pi be drǰé, ma ruǰú sū 'ba tā ũnjī 'oópi rī tǰnī rī ā'di? ⁴⁹ Ū'dú céré 'ba rikí adrii İmi be trǰ, á rī İmi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, İmi ruķi ma kuyé. 'Bo tā 'i ngaapi mā ru'ba gá āndrú nōri, ā sē rī tā İ ní sī kú Búķū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūú tǰnī gé bēnī." ⁵⁰ Kúru Yēsũ vé 'ba İri ā pámvú ũb'ba rī pi ngakí ápá céré, kukí Yēsũ ri kú ó'dúķúļégusī.

⁵¹ Kēřimvá āzi ri 'deé muǰú Yēsũ ā vǰdrǰ gé sī, ndrā bōngó 'i ru'ba gá. 'Bá rī pi ká léé İri ruǰú, ⁵² kēřimvá rī ánǰó 'i kōpi drǰgé sī, ku ívé bōngó kuú kōpi drǰgé, ápá muǰú ru'ba be ule.

Yēsũ tu pá Yāhūdǰ ambugu tā lǰ'ba rī pi endreǰi gé

(Mātáyo 26:57-68; Lúkā 22:54-55, 63-71; Yūwānī 18:13-14, 19-24)

⁵³ 'Bá Yēsũ ri ru'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú muǰú átálágú āmbúgú rī vé āngá. Atala atala rī pi drǰgé rī pi, 'ba drǰkoma rú rī pi, 'ba tāimbī Mósé vé rī ímbá'ba rī pi be, úmúki İ céré vūrā ālu gé. ⁵⁴ Pétēró rī 'deé muǰú Yēsũ ā vǰdrǰ gé sī, se 'i gōó vúlé rú āsámvú sī. Kā caá átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dāá, mu úri 'ba āngū ũtē'ba rī pi be trǰ, rii āci yuu.

⁵⁵ Atala atala rī pi drǰgé rī pi, 'ba tā lǰ'ba rī pi[‡] be céré, rikí létǰ ndrāá lēzú tā ũnjī İşúǰú Yēsũ ā ru'ba gá, İ 'dǰki rī İri drāá ānī, 'bo kōpi İşúki tā ũnjī ru'ba ni gé kuyé. ⁵⁶ 'Bá kárakarā 'deki rii ũnjō ũļl Yēsũ drǰgé, 'bo átángá kōpivé rī, umú 'i trǰ kuyé.

⁵⁷ Kúru 'ba uruķo'bée ní ngazú pá tuzú uru sī, ũnjō ũļzú Yēsũ drǰge, kōpi kīnī, ⁵⁸ "Bá yǰki rá, Yēsũ ri 'yoó kīnī, 'Ma Jó Múngú vé 'ba áda ní sǰi rī ũnjō kpélékpélé, ma gō āzi ni sǰ ũ'dú na agá, 'ba áda sǰ nī ku." ⁵⁹ 'Bo átángá kōpi ní átá rī umú 'i trǰ kuyé.

⁶⁰ Átálágú āmbúgú rī ní İngázú pá tuzú uru sī 'ba tā lǰ'ba 'dī'bée āsámvú gé, İri ní Yēsũ ri zizú kīnī, "Tā āgō 'dī'bée ní rii ũmbīi mi drǰge kárakarā 'dī'bée, 'i 'yo átángá mí tǰ gé sī ku āsī?" ⁶¹ 'Bo Yēsũ ũjī kírī, zǰ 'i tǰ átángá 'yozú ālunāni kuyé.

Átálágú āmbúgú rī ní gōzú İri zizú dǰi kīnī, "Mi Kúrīsītō, Múngú İ ní İngúngú rī vé Mvá?"

⁶² Yēsũ ní ũjázú İri ní kīnī, "'Bá rī ma 'i, ma 'Bá Mvá 'i, ũmvúlēsī İmi imú ma ndre, ma úri Múngú Ūkpō 'Dǰpa vé drǰ ĩndépǰi gé, ma İgō imú 'bǰ gé 'dāāsī vūgá nōó İřǰbǰtǰ agāsī."

⁶³ Átálágú āmbúgú rī ní ívé bōngó āsǰzú, ⁶⁴ İri ní 'yozú kīnī, "Ngá 'ba ní ādú'ba uruķo lēzú dǰi rī ā'di? ⁶⁴ İmi yǰki İmi bǰ sī rá, İnjī Múngú ri ku. İmi ũşǰki tā 'dǰri drǰge ngōni?"

Kōpi ngakí ā'yīi céré kīnī, ā 'dǰki İri drāá rá. ⁶⁵ 'Bá rī pi ā uruķo'bée İ'dóki rii tǰsú ũvé Yēsũ ā ru'ba gá, kōpi ũmbéki mǰ ni bōngó sī cǰ, kōpi İ'dóki rii İri udǰ, kōpi ní 'yozú İri ni kīnī, "'İ lū 'ba nī, 'ba mi udǰ'ba rī pi ā'di pi?" 'Bá āngū ũtē'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú muǰú 'dīisī rá, kōpi ní rizú İri ũgbázú muǰú.

Pétērō gā Yēsũ ri sī

(Mātáyo 26:69-75;

Lúkā 22:56-62;

Yūwānī 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétērō kā rii adrii jó tā lǰzú rī vé bóró gá 'dāá, átálágú āmbúgú rī vé ātī'ba ũkúná rú rī ní imúǰú. ⁶⁷ İri ní Pétērō ri ndrēzú, İri ri āci yu. Átī'ba ũkúná rú rī ndre Pétērō ri gōgō.

İri ní 'yozú kīnī, "'Bá rī āzi mi 'i, İmi rikí āndúrú adrii Yēsũ Nāzēretāgú rī be trǰ."

⁶⁸ Pétērō gā, kīnī, "'Bá rī adri ma 'i ku! Tā mí ní átá 'dǰri fi mā drǰge ālunāni kuyé." Pétērō ni 'dezu muǰú káni rī vé kēǰtǰlē gá 'dāá, lōgūlōgú ní céré 'bezú.

⁶⁹ Átī'ba ũkúná rú rī kā ndree Pétērō tu pá kuú 'dāá, İri ní 'yozú 'ba pá tu'ba 'i gārā gá rī pi ní kīnī, "Ágō 'dǰri, İri 'ba Yēsũ ā pámvú ũb'ba rī pi vé āzi!" ⁷⁰ Pétērō gā kīnī, "'Bá rī adri ma 'i ku!"

Vǰdrǰ ni kā vǰūj mādā, 'ba pá tu'ba Pétērō gārā gá rī pi ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Ádarú mi 'ba Yēsũ ā pámvú ũb'ba rī pi vé āzi! Mi Gāllǰyāgú!"

⁷¹ Pétērō ni 'i trizú, İri ní ũyō sōzú kīnī, "Múngú endreǰi gé, á nǰ mā āgō İmi ní rii tā ni 'yoó 'dǰri kuyé."

⁷² Koro lōgūlōgú ní gōzú céré vú İřǰ ni 'bezú. Pétērō ní tā Yēsũ ní āndúrú 'yoó 'i ní kīnī, "Mi imú ma gā ca vú na, vǰdrǰ ni gé, lōgūlōgú rī imú céré 'be ca vú İřǰ" 'dǰri İgázú. Pétērō İ'dó rii ngōngō.

† 14:47 14:47 Āgō 'dī'bée vé ālu: 'Bá 'dǰri Pétērō 'i. † İ lā Yūwānī 18:10-11. ‡ 14:55 14:55 'Bá tā lǰ'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drǰge rī pi, drǰkoma rī pi, kōpi rī İ umú tā Yāhūdǰ rī pi vé rī lǰ. § 14:63 14:63 Bōngó āsǰzú: Átálágú āmbúgú rī āsī ívé bōngó lūzú kīnī, ēşǰ ni ve tā Yēsũ ní 'yoó 'i úri Múngú vé drǰ ĩndépǰi gé rī vé tā sī.

15

Yēsū tu pá Pilátō endreṭi gé
(*Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkā 23:1-5; Yūwánī 18:28-38*)

¹ Kā muṭ adrii ũ'búṭiṅá rī sī, atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá drīkoma rú rī pi be, 'bá táimbj Mósē vé rī ímbá'bá rī pi be, 'bá tā lī'bá rī pi be céré úríkí átá trū, kōpi ní Yēsū rī úmbézú, ĩri jizú muṭú pá tuzú Pilátō endreṭi gé.

² Pilátō ní Yēsū rī zizú kīnī, "Mi 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī?"

Yēsū ní újázú Pilátō ní kīnī, "Í 'yo tā 'diri mi 'i."

³ Atala atala rī pi drīgē rī pi tōkí Yēsū rī, kōpi úlīkí ũnjō drī ni gé kárakarā. ⁴ Pilátō ní gōzú ĩri zizú dīj kīnī, "Í 'yo tā mí tī gé sī ku āsī? 'Í yī drī tā ĩ ní ũmbīi mí drīgē kárakarā 'dī'bée ká!" ⁵ Yēsū újī tīṭi, 'yo tā āzi kuyé, ĩri ní 'tī zī tā 'yozú kuyé rī sī, sē Pilátō ní āyāngará.

Pilátō lī Yēsū vé drāngará ā tā
(*Mātáyo 27:15-26; Lúkā 23:13-25; Yūwánī 18:39-19:16*)

⁶ Ílī ālu ālu, ũ'dú ĩ ní rizú ũmū ũ'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī ā nyangará gá, 'bá ĩ ní ũ'yī rī pi āsámvú gé, Pilátō rī 'bá ālu 'bá rī pi ní lēé ē ĩtrūkí rī ĩtrū. ⁷ Ágō āzi rú ní Bārābā 'i, ágō 'diri 'yīkí kōpi 'bá wa'bá ari'ba rú tā Rómā vé rī gā'bá sī rī pi be, ágō 'diri 'dī 'bá drāá rá. ⁸ 'Bá kárakarā pi ní ímúzá Pilátō vūgá nōó, kōpi ní ĩri zizú kīnī, lē Pilátō ē ĩtrū ĩ ní 'bá ālu, 'bá ĩ ní ũ'yī 'dī'bée āsámvú gé, sū ĩri ní ándúru rī 'oó rī tīnī.

⁹ Pilátō ní 'bá kárakarā 'dī'bée zizú kīnī, "Ími lēkí mā ĩtrū ĩmi ní 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī?" ¹⁰ Pilátō ní ámá múké 'yozú kīnī, atala atala rī pi drīgē rī pi ĩpéki Yēsū rī ímú 'í vūgá nōlé nī, ā'diātāsiyā Yēsú vé tā 'de kōpi ē ēsī agá ũnjī. ¹¹ 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi rīkí 'bá kárakarā 'dī'bée ĩcīcīkī, kōpi ā 'yokí rī, ē ĩtrūkí ĩ ní Bārābā rī áyu Yēsū ā vūrā gá.

¹² Pilátō ní kōpi zizú kīnī, "Bo á trū dō Bārābā rī gí, ágō ĩmi ní zīj 'bāgú Yāhūdī rī pi vé 'diri, má 'o ĩri íngóni?"

¹³ 'Bá rī pi ní ō'ú'ú ũ'dúkō be urū 'dāá kīnī, "Á gbāki ĩri peṭi alambaku sígē."

¹⁴ Pilátō ní kōpi zizú kīnī, "Tā ũnjī Yēsū ní 'oó rī ā'di?" 'Bo kōpi gōkí ō'ú muṭú drīgélé kīnī, "Á gbāki ĩri peṭi alambaku sígē!"

¹⁵ Pilátō ní lēé 'bá bītríká 'dī'bée ē ēsī ā ve 'í ní ku rī sī, ĩri ní Bārābā rī truzú, ĩri ní táimbj sēzú ívé āngaráwá rī pi ní, kōpi ā

ūgbāki Yēsū rī kēlīṅá sī, kōpi ā jīkí ĩri gbāá peṭi alambaku sígē.

Āngaráwá rī pi ĩnjáki Yēsū ē drī
(*Mātáyo 27:27-30; Yūwánī 19:2-3*)

¹⁶ Āngaráwá rī pi ní Yēsū rī jizú muṭú vūrā 'bāgú Pilátō ní adrizú rī gé 'dāá, kōpi ní ĩ ōgūpīj zizú ímúzá céré vūrā ālu gé.

¹⁷ Kōpi 'yīkí bōngó ika akoóko rūkū* ní Yēsū ā rú'bá gá, kōpi údéki ũcékúcé suú drī ní gé kūlá rú. ¹⁸ Kōpi 'dóki rīi guṭi Yēsū sī, kōpi 'yokí ũ'dúkō be urū 'dāá kīnī, "Í ndreki drī 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī ká!" ¹⁹ Kōpi ní drī ní āgbāzú peṭi sī, kōpi ní kpá tūsú úwézú rú'bá ní gé sī, kōpi ũtīkí kūmúci vūgá Yēsū rī ĩnjīzú, 'bo adri ĩnjīngará áda ní kuyé. ²⁰ Āngaráwá rī pi ká guṭi Yēsū sī gí, kōpi ní bōngó ika akoóko rūkū rī njezú rú'bá ní gé sī, kōpi ní gōzú ĩrivé bōngó 'dúzá zuzú rú'bá ní gé ũzi, kōpi ní ĩri jizú muṭú vūrā ĩ ní lēzú ĩri gbāzú peṭi alambaku sígē rī gé 'dāá.

²¹ Ágō āzi rú ní Sīmónā 'i, ĩri Kūrēnégú, íbī ímú ōmuvú gélésí, kōpi mīkí ĩri peṭi alambaku ĩ ní muṭú Yēsū rī gbāzú rī 'duṭi muṭú. Sīmónā rī Ālēkizándā pi vé étēpi Rúfāsī be.

Yēsú vé gbāngará peṭi alambaku sígē rī
(*Mātáyo 27:31-44; Lúkā 23:27-43; Yūwánī 19:17-27*)

²² Āngaráwá rī pi ní Yēsū rī jizú muṭú vūrā ĩ ní zīj Gōlōgótā rī gé 'dāá (íffí ní, vūrā drī kōlōmgbō vé ní). ²³ Kōpi sēkí ĩri ní vīnyō, usakí pí ũjō be sēé mvuṭi ĩri ní, rú'bá ní ásoپی rī ā ndrī rī áni, 'bo gá mvuṭi sī. ²⁴ Kōpi ní Yēsū rī gbāzú peṭi alambaku sígē. Kōpi 'beki ĩrivé bōngó jēké sī, 'bá ngōri dō ngōri 'du.

²⁵ Kōpi gbāki Yēsū rī peṭi alambaku sígē 'dāá sá ũrōmī ũ'búṭiṅá vé rī gé. ²⁶ Sīkí tā drīlē ní gé 'dīni, "BĀGÚ YĀHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ." ²⁷ Āngaráwá rī pi gbāki kpá ũgú'bá ĩrī peṭi alambaku sígē, āzi rī Yēsū vé drī ěndēpi gélésīla, āzi rī ĩrivé drī ĩjī gélésīla. ²⁸ Tā ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá, ĩ ní 'yoó, "Lāki ĩri 'bá ũnjīkányā 'o'bá rī pi be trū 'diri, nga 'i fūú tī ní gé gí." ²⁹ 'Bá rī'bá eļi'bá eļi eļi rī pi rīkí ĩri ũ'dāá, kōpi rīkí drī yaá ĩri idezú áni, kōpi rīkí 'yoó kīnī, "Mí ándúru 'yoópi, mí Jó Múngú vé rī ĩnyānyā, mí gō sī ũ'dú na agá rī, mí adriipi 'dī? ³⁰ 'Í pa mí peṭi alambaku rī sígē sī, mí ísī vūgá nōó!"

³¹ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá táimbj Mósē vé rī ímbá'bá rī pi be, kōpi gukí kpá Yēsū sī, kōpi kīnī, "Ídrī 'bá urukō rá píri,

* 15:17 15:17 Bōngó ika akoóko rūkū ní: 'Bāgú rī pi rī bōngó ika akoóko rūkū ní su, ā lū rī 'yozú kīnī, 'i 'bāgú.

15:21 15:21 Rómā 16:13 † 15:28 15:28 Átángá vérēšē 28 agá 'diri, búkū Mārākō vé ĩ ní sīi Ġrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mārākō vé ulé rī agá rá. 15:28 15:28 Isáyá 53:12

'bo idrī 'i ngúlúpí ku ási? ³² Kīnī dō 'i Kúrísitō 'i, 'i 'bāgū Ísērēlē rī pi vé rī, lē ē ísī peṭi alambaku rī sígē sī vūgá nōó! 'Bá ndrekí dō gí, 'bá íbī ē'yī ndō." Uǵú'ba ĩrĭ ĩ ní gbāá Yēsū be trū 'dī'bée idekí kpá Yēsū rī rá.

Yēsū vé drāngárá
(Mátáyo 27:45-56; Lúkā 23:44-49; Yūwánī 19:28-30)

³³ Kā muǵi adrii ũṭi mgbimgbi gé 'dígé, āngū rī bī niǵi kuú cīcī vū drígé sī céré, āngū rī nī caá sá na ũndrējá vé rī gé. ³⁴ Kā muǵi adrii sá na ũndrējá vé rī gé, Yēsū ní trezú ũ'dúkó be uru 'daá kīnī, "Élójy, Élójy, lámā sábákātání?" Íffī ní kīnī, "Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī á'di?"

³⁵ 'Bá uruǵo pá tu'ba 'dálé rī pi yíkí tā Yēsū ní átá 'diri, kōpi níkí íffī ní kuyé, kōpi ní 'yozú kīnī, ĩri rī Éliyā rī zī.

³⁶ Ágó ázi ní njuzú muǵú lífá suzú vinyō údrápí gí ní agá, ĩri ní suzú peṭi sígē, suzú muǵú uru Yēsū tī gé peṭi alambaku sígē 'daá, á mvu rī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Bá tēkí drī ndree ká, dō Éliyā rī ímú ĩri pa peṭi alambaku rī sígē sī rá."

³⁷ Yēsū ní trezú ũ'dúkó be uru 'daá, ĩrivé ídri ní kúru fízú.

³⁸ Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a eǵizú rī[‡] ní 'i ásiǵú ĩrĭ, í'dóǵú uru 'daá, cimgbá vūgá nōó. ³⁹ Ūgalaku āngáráwá rī pi vé S pá tuúpi Yēsū endrēṭi gé rī kā ndree Yēsū drá gí, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ádarú ágó 'diri Mvā Múngú vé ni."

⁴⁰ Ūkú uruǵo'bée tukí pá kuú rárá rú, kōpi tēkí nyo rí tā 'diri ndree. Kōpi ásamvú gé 'daá, 'bá rī Māriyā Māgādēlēnā pi Māriyā ázi rī be, Sālómé sī. Māriyā ázi 'diri Yōkóbū mvá ũdú rī vé éndrēpi, édrīpi rī Yósé 'i. ⁴¹ Ángū Gālíláyá vé rī gé 'dálé, ũkú 'dī'bée rikí Yēsū ā pámvú ũbī, kōpi rikí kpá ĩri é izā koó ēǵi sī ní. Ūkú uruǵo kárákará muǵi kōpi be trū Yērúsálémá gá 'dálé.

Yēsū vé sīngárá
(Mátáyo 27:57-61; Lúkā 23:50-56; Yūwánī 19:38-42)

⁴² Kā muǵi adrii ũ'dú tōwú sī, ũṭi rī kā rīi 'deé, ũ'dú 'dāri ní adrii Yāhúđí rī pi vé ní rizú ĩ útúǵú cazú ũ'dú Sábátá vé rī gé rī^{*} sī, ⁴³ ágó ázi rú ní Yósépá 'i, ĩri Ārīmátáyōgú, ĩri 'bá ĩ ní ĩnjī ĩnjī ní Yāhúđí rī pi vé

'bá tā lī'ba rī pi ásamvú gé, rī mālūngā Múngú vé úmvúlēsī ímúpi rī ũtēé. Nga muǵi ũrĭ ákó Yēsú vé ávū á tā zījī Pilátó tī gé. ⁴⁴ Pilátó kā yījī kīnī Yēsú drá gí, sē ĩri ní āyāngárá. ĩri ní ũgalaku āngáráwá rī pi vé rī zizú ímúǵú, lē niǵi dō ádarú Yēsú drá gí. ⁴⁵ Ūgalaku rī ká lūú ĩri ní, Yēsú drá gí, ĩri ní kúru ávū Yēsú vé rī oyuzú sēzú Yósépá drígé. ⁴⁶ Yósépá ní kúru bōngó jezú, ĩri ní ávū rī í'duzú peṭi alambaku sígē 'daási vūgá nōó, ĩri ní ímúlúǵú bōngó rī sī, jizú muǵú sízú 'bú ĩ ní gaá lūú ĩnógósí írá rú'ba gá rī agá. ĩri ní kúru írá āmbúǵú ní ĩgūǵú, 'bú ĩ ē tī ōzúǵú áni cí. ⁴⁷ Māriyā Māgādēlēnā pi, Māriyā Yósé éndrēpi be, kōpi ndrekí vūrā ĩ ní ávū rī sízú rī rá.

16

Yēsū vé íngángárá drāngárá gálésíla rī
(Mátáyo 28:1-8; Lúkā 24:1-12; Yūwánī 20:1-10)

¹ ũ'dú Sábátá vé rī kā deǵé gí, Māriyā Māgādēlēnā pi Māriyā Yōkóbū éndrēpi be, Sālómé sī, kōpi jekí ũdu ngūǵúpi ndrīndrī ní, kōpi lēkí muǵi Yēsú vé ávū trījī áni.

² Kā muǵi adrii Yīngá sī ũ'búti, ũṭi ní rīi ífungárá gá 'dígé, kōpi ní 'dezu muǵú 'būrēdrī gé 'daá. ³ Kōpi ní rīi mungárá gá lēti gé 'dígé, kōpi rikí ĩ uzijī ĩ ásamvú gé sī kīnī, á'di á gū rī 'bá ní írá rī 'bú rī tī gé sī ámvé ní?

⁴ Bo kōpi ká caá, kōpi ndrekí gúki írá āmbúǵú 'diri 'bú rī tī gé sī gārā gá gí!

⁵ Kōpi ní fízú muǵú 'bú rī agá 'daá, kōpi ndrekí kērimvā^{*} ázi úri kuú drī éndēpi gélési, su bōngó ímvesírílilí akoóko rúǵú ní. Sē kōpi ní ũrĭ.

⁶ Kērimvā rī ní 'yozú kīnī, "Lē ĩmi adrikí ũrĭ sī ku! Á nĭ rá ĩmi rī Yēsú Nāzērētāǵú ĩ ní gbāá peṭi alambaku sígē rī ndā. Múngú inga ĩri gōó idri rú gí! ĩri nōgó 'daáyo. ĩmi ndrekí vūrā ĩ ní írivé ávū 'bāzú rī 'dī. ⁷ Lē ĩmi muǵi lūú 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ní, agaápi rá rī, lē ĩmi lúki Pētēró ní kīnī, Yēsú rī 'de muǵi ĩmi endrēṭi gé sī āngū Gālíláyá vé rī gé 'daá'dá, sū ĩri ní lūú ĩmi ní rī tñjī, ĩmi ca mu ĩri ísú 'dálé."

⁸ Ūkú rī pi ká ífūú 'bú rī agá 'daási, kōpi ē drī ábá céré céré, kōpi ā rú'ba yā kpírīkpírī, ũrĭ ímvú kōpi, kōpi ngakí njuú muǵú óngú sī, kōpi lúki tá 'i ngaápi 'diri 'bá ázi ní kuyé.

15:34 15:34 Sāwúǵmá 22:1 † **15:38** 15:38 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a eǵizú rī: Bōngó 'diri eǵikí Vūrā Uletere rī pi ásamvú Vūrā Uleteretere rī be rī áni. Átálágú āmbúǵú rī 'yégá aga fi bōngó rī agási Vūrā Uleteretere rī agá 'daá ní, á'diātásiyá Múngú rī adri Vūrā Uleteretere dīpi pōwǵpōwǵ rī agá 'daá. 'Í lá Lēvĭtĭkā 16; Mátáyo 27:51; Lúkā 23:45; Èbērē 6:19-20; Èbērē 9:1-7. **S 15:39** 15:39 Ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī: ĩri āngáráwá mǵđūrĭlŭ álu rī pi ē drī koopi ní. * **15:42** 15:42 Útúǵú cazú ũ'dú Sábátá vé rī gé rī: ũ'dú Sábátá vé rī ĩri í'dó ũ'dú tōwú gé ũṭi ní 'dengárá. * **16:5** 16:5 Kērimvā: Kērimvā 'diri mālāyiká Múngú ní ípéé rī. 'Í lá Mátáyo 28:2.

Yēsū i'da 'i Māriyā Māgādēlēnā endrētj gé

(Mātáyo 28:9-10; Yūwānī 20:11-18)

⁹ †U'buṭij Yīngā sī, Yēsū kā íngá drāngará gálēsī, ĩri ní 'i i'dazú Māriyā Māgādēlēnā ándúru ĩri ní ĩndrī ũnjí ézĩrĩ droó fūú drĩ ní gé sī rĩ endrētj gé. ¹⁰ Māriyā Māgādēlēnā ní mužú tā 'dĩri ũlūzú 'bá Yēsū ā pámvú ũbĩ'bá, rĩ'bá ĩzāngā 'bā'bá, āā ngo'bá rĩ pi ní. ¹¹ Kōpi kā yĩ kīnī, Yēsū rĩ ĩdri rú, Māriyā ndre ĩri rá, kōpi ē'yĩkĩ ĩrivé tā 'dĩri kuyé.

Yēsū i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ ni pi endrētj gé

(Lúkā 24:13-35)

¹² Vúdrĩ ní gé, Yēsū ní 'i i'dazú ĩndrészú ũ'dū be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá ĩrĩ ní pi endrētj gé, ĩsú kōpi rĩ fū mužú kūrú Yērúsalémā vé rĩ agásĩ āmvé. ¹³ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ká nĩjĩ áamá 'bá rĩ Yēsū 'i, kōpi ní njuzú gōzú vúlé, mužú ũlūzú ĩ ōgūpĩjĩ ní, 'bo ōgūpĩjĩ ē'yĩkĩ tā kōpi ní ũlūú 'dĩri kuyé.

Yēsū ezĩ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ězĩ ú'dúkó múké rĩ ũlūzú rĩ vé tā

(Mātáyo 28:16-20; Lúkā 24:36-49; Yūwānī 20:19-23; Ězĩ 1:6-8)

¹⁴ Vúdrĩ ní gé, Yēsū ní gōzú 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá muždrĩ drĩ ní álu, rĩ'bá ngá nya'bá rĩ pi endrētj gé. Átá kōpi drĩgé ũkpō ũkpō, ā'diātāsiyā 'bá ívé íngángará ndre'bá rá rĩ pi ká ívé íngángará ā tā ũlūú kōpi ní, kōpi ē ěsĩ mbamba, kōpi gākĩ tā rĩ ē'yĩgá sī.

¹⁵ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, "Īmi mužĩ ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlūú mužú 'bá rĩ pi ní vū drĩgé sī céré. ¹⁶ 'Bá ú'dúkó múké 'dĩri ē'yĩpĩ rá, āzini bātízĩmũ ĩsúpi rá rĩ, ĩri ĩdri 'dání'dání rĩ ĩsú rá. 'Bo 'bá ú'dúkó múké rĩ ē'yĩpĩ kuyé rĩ, ĩ tā lĩ drĩ ní gé ũnjĩ. ¹⁷ 'Bá ma ē'yĩ'bá rá rĩ pi, kōpi ícō tā āyāzú āyāyā ní pi 'o rá. Mávé rú sī, kōpi ĩndrĩ ũnjĩ údró fū 'bá rĩ pi drĩgé sī rá, kōpi ícō átá tĩ āndĩándĩ ĩ ní nĩjĩ kuyé ní pi sī rá. ¹⁸ Kōpi ícō ĩnĩ rú drĩ sī rá, kōpi mvukĩ dō kícú, kícú rĩ ícō kōpi 'oó ũnjĩ ku. Kōpi ícō drĩ tĩ 'bá drā be rĩ pi drĩgé, drā rĩ dē kōpi rú'bá gá sī rá."

Yēsū nga mužú 'bũ gé

(Lúkā 24:50-53; Ězĩ 1:9-11)

¹⁹ Úpĩ Yēsú kā átángá rĩ átá dējé ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be gĩ, Múngú ní ĩri 'dúzú mužú 'bũ gé 'dāá, mužú úrĩ Múngú vé drĩ ěndépĩ gé. ²⁰ 'Bá Yēsú ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní mužú ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlūzú mužú 'bá rĩ pi ní céré, Úpĩ vé ũkpō nga ězĩ kōpi rú'bá gá rá, tā āyāzú āyāyā

† 16:9 16:9-20 Átángá vérēšĩ 9-20 agá 'dĩ'bée, búkú Mārākō vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkú Mārākō vé vúlé rĩ agá rá.

Ū'dúkó múké
Lúkã
ní sī rī
Tã búkū rī vé rī ã
ũlŭngará

Búkū 'dīri Lúkã sī nī, sī kpá búkū Ęzī vé rī nī. Lúkã adri Yāhūdīgú ku, 'bo ímbákí ĩri tā nīj ambamba. Lúkã rī Ğíríkīgú, újã ěşj Yēsū rī ě'yǐzú rá. Lúkã pi rikí ězj ngaá Páulū be trū, kōpi rikí ū'dúkó múké Yēsū vé rī ũlūú 'bá rī pi ní. Búkū ĩri ní sī 'dīri agá, ũlū Yēsū vé adringará ã tā, āzini ězj Yēsū ní ngaá rī ã tā, tā ni ã fi rī 'bá adri 'bá Yāhūdī ru ku rī pi drīgē múké.

Búkū 'dīri agá, Lúkã sī tā kárakarã, ícókí ĩşj búkū urukō ū'dúkó múké vé rī pi agá ku. Lúkã sī Yūwánī bātízīmū sēepi rī vé tīngará ã tā, sī Yēsū vé tīngará ã tā, āzini sī sī drī adrizú mvánã rú rī vé tā, āzini sī tī Yūwánī bātízīmū sēepi rī ní sēé rī vé tā. I'da lēngará Múngú ní 'bá rī pi lēzú céré rī vé tā. Yēsū ũlū tā rī pi nāpi sī, ũlū Sāmāriyāgú ěşj be múké rī vé tā (cápítã 10 gé), āzini ũlū mvã ĩpēřīřipi muzú rará rú rī vé tā (cápítã 15 gé), āzini ũlū Yēsū pi vé adringará 'bá mŭfēngã u'du' 'bá rī pi be trū rī vé tā (cápítã 19 gé), āzini ězj kīnī, 'bá tā ũnjj 'oópi rī ě'yǐ dō 'i rá, ĩri ídri 'dání 'dání rī ĩşj rá, (cápítã 23 gé).

Lúkã ěđj ĩndri Múngú vé rī vé tā vú sī kárakarã, ěđj kpá Yēsū vé ězj ã tā ĩndī, i'da kpá lēřj Yēsū ní rizú Múngú rī jizú rī vé tā ĩndī. Búkū rī vé ũdū gé, ũlū tā Yēsū ní 'i 'i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbī 'bá rī pi ěndreřj gé lókí ĩri ní ingázú gōzú ĩdri rú drāngará gálésī rī vé tā. Tã 'dī'bee lū kīnī, ádarú Yēsū gō íngã adrii ĩdri rú đj rá.

Tã ě drj 'dóngará

¹ Āmbúgú Tōfīlī, 'bá kárakarã 'bīkí tā Múngú ní ngaá 'bá āsámvú gé nōgō rī sī rã. ² Kōpi sīkí tā 'bá rī pi ní ũlūú 'bá ní rī, 'bá tā rī ũlū 'bá rī pi ndrekí tā 'i 'o' 'bá rī pi ĩ mī sī 'dóngará gá 'dãã. ³ Āmbúgú Tōfīlī,

* **1:5** 1:5 'Bāgú Ęrōdē: 'Bāgú 'dīri vé rú i zj Ęrōdē Āmbúgú rī. Sã i ní Yēsū rī tizú rī gé, Ęrōdē Āmbúgú 'dīri rú āngū rī ní. 'Í lã Mátayo 2:1-8. Ęrōdē Āmbúgú rī kã drãã, ĩrivé mvã Ęrōdē Ānitípã gō málŭngã rī ruyú ní sã Yūwánī ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lã Mátayo 14:1; Mārãkō 6:14; Lúkã 3:1; Ęzj 4:27. Vŭđřj ní gé, 'bāgú āzi rú ní Ęrōdē Āgřřipã, ĩri Ęrōdē Āmbúgú rī vé mvã vé mvã. 'Í lã Ęzj 12:1-13:1. † **1:5** 1:5 Atálágú: 'Bá ĩsērélē vé rī pi āsámvú gé, 'yénã atálágú rī rōbōņō zã Jó Múngú vé rī agá 'dãã ní. Atala rī pi rī ifū úyú Lépŭ vé rī agá. ‡ **1:8** 1:8 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yénã ālukúta Yērŭsãlēmã gá 'dãã. Atala rī pi 'yénã rī rōbōņō zã Jó rī agá 'dãã ní, sŭ tãimbj Mósē vé rī ní 'yoó rī tñj. Múngú rī đj Vŭrã Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dãã. § **1:11** 1:11 Mālāyikã: Mālāyikã rī pi ĩndri, kōpi rī adri Múngú be 'bŭ gé 'dãle, kōpi rú 'bã ákō. Múngú rī sã āzi sī kōpi ĩpē ĩmŭ vŭ đřigē nōó ū'dúkó múké ívé rī ũlū 'bá rī pi ní. * **1:15** 1:15 ĩndri Uletere rī: ĩndri Uletere rī ĩndri Múngú vé ní. Búkū Múngú vé rī kīnī, ěřepj rī Múngú 'i, ĩrivé mvã Yēsū rī Múngú 'i, āzini ĩndri Uletere rī Múngú 'i. ěřepj rī, Mvōpi rī, āzini ĩndri Uletere rī, kōpi Múngú ālu. 'Í lã Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ęzj 5:3-4. † **1:17** 1:17 Ēliyã: Ēliyã rī nēbj, Múngú 'du ĩri muzú 'bŭ gé ĩdri rú, drã kuyé. ‡ ĩkí ĩri ākūdē ĩlī rī ca mŭđřŭřlŭ ūrōmī (900), ĩşj ākūdē tĭkí đřj Yēsū rī kuyé. 'Í lã 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3.

á 'bã ěşj tā rī pi ũnjzú múké múké ĩri ní 'i 'i'dóngará gá 'dãã, má ũşŭ á lē tā 'i ngaápi rī sī sēé mí ní. ⁴ Ā'diãtãsiyã mī nŭ rī 'yozú kīnī tā ĩ ní ímbã mí ní rī, ĩri tā áda.

Mālāyikã lŭ Yūwánī Bātízīmū sēepi rī vé tīngará ã tā

⁵ Lókí Ęrōdē ní adrizú 'bāgú* rú āngū Yŭdãyã vé rī agá rī gé, atálágú† āzi rŭj ní Zākãriyã 'i. Ágō rī íbī ifŭú úyú atala rī pi vé rī agá, úyú Ābījã vé rī agá. Ūkú ní Ēlisãbetã íbī ifŭú úyú Āronã vé rī agá. ⁶ Kōpi ĩřřtrō tā 'o pīřj Múngú ěndreřj gé, kōpi rī tãimbj Ūpí vé rī 'du nga rá, āzini kōpi rī tā ĩ ní ězj rī 'du nga rá. ⁷ Kōpi tĭkí anji kuyé, ā'diãtãsiyã Ēlisãbetã ní adrii ũndó rú rī sī, kōpi ĩřřtrō đēkí kuú ārãkã rú.

⁸ Ū'dŭ ālu, Zākãriyã rī ězj ngaá Jó Múngú vé rī† agá 'dãã, ā'diãtãsiyã ū'dŭ 'dãri gé, ngŭlŭmŭ Ābījã vé rī pi rikí ězj rī ngaá ní.

⁹ Īpēkí Zākãriyã rī muřj ějŭngŭřŭ zãã Jó Múngú vé rī agá 'dãã, sŭ mērē atala rī pi vé rī ní lēé rī tñj. ¹⁰ Lókí ějŭngŭřŭ zãzú rī kã ícō, 'bã 'i ũmŭ 'bã rī pi rikí Múngú rī zjĭ āmvé.

¹¹ Kúru Ūpí vé mālāyikã§ ní ĩndrészú Zākãriyã ěndreřj gé, mālāyikã rī tu pá vŭrã ějŭngŭřŭ zãzú rī gé đřj ěndepj gélésīla. ¹² Zākãriyã kã mālāyikã rī ndreé, ěşj ní tī rŭcŭ, ũřř ĩmvŭ ĩri ũnjj ũnjj. ¹³ 'Bo mālāyikã rī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Zākãriyã, mī 'o ũřř sī ku! Múngú yj mívé zingará gé. Mī ũkú ní Ēlisãbetã rī ĩmŭ mí ní mvã ágō tī rá, 'i 'da mvãñã rī ã rŭj Yūwánī 'i. ¹⁴ Āyikō rī ĩmŭ mī řŭ ambamba, mī ũnjj ānī rá. 'Bã kárakarã rī ĩmŭ ũnjj ĩ ní ĩri tĭj rī sī. ¹⁵ ĩri ĩmŭ adrii āmbúgú Ūpí ěndreřj gé. Mvŭ vjnyō ku, āzini mvŭ íwã ku, ĩri ěpĭ ĩndri Uletere rī* sī 'i'dózú ěndreřj agá 'dãã.

¹⁶ ĩri ĩmŭ 'bã ĩsērélē vé rī pi řjĭ kárakarã řgō ívé Ūpí Múngú vŭgã. ¹⁷ ĩri 'de muzú Ūpí ní đřđřřj, ĩndri Uletere rī ĩri ású, āzini ĩri ũkpō ĩşj sŭ Ēliyã† vé rī tñj. ĩri ĩmŭ anji ěřepjĭ vé ěşj újã, kōpi ívé anji lē ānī lēlē, āzini ĩri ĩmŭ 'bã đřj be ũkpō ũkpō rī

pi újã tá nĩ sũ 'bá Múngú vé adri' bá pĩrĩ rĩ pi ní tá nĩrĩ rĩ tĩnĩ, ìrĩ ìmũ 'bá rĩ pi údè ku ùrè Úpí ri ùtèngárá gá."

¹⁸ Zákãriyã ní málâyikã rĩ zizũ kìnĩ, "Ma ícò nĩ ámá íngóni 'yozú kìnĩ tá 'dĩri 'i nga rá? Á dè kú àràkã rú gí, mà ùkú ni dè kpá àràkã rú gí."

¹⁹ Málâyikã rĩ ní újázú ìrĩ ní kìnĩ, "Ma Gábùrèlè 'i. Ma átí' bá Múngú vé ni, Múngú Ìpè ma ìmũ mí ní ù'dùkò múké 'dĩri ùlúú. ²⁰ Í ndre drĩ ká, í'dózú àndrũ sĩ, mí tĩ ri òzũ, mí átá ku, cĩngbá Ì ní mvánjã rĩ tizũ rĩ gé, à'diãtãsiyã mí è'yĩ tá má ní 'yoó ìrĩ ìmũ 'i nga sã pĩrĩ ní gé rĩ kuyé."

²¹ 'Bá rĩ pi kã rĩ Zákãriyã ri tée, kòpi rikí ùsũú kìnĩ, Zákãriyã áwí Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá sã be áco 'dini ási. ²² Zákãriyã kã ifũú àmvé nòó, ícò átá kòpi be ku. Kòpi ní nĩzũ àmázú 'yozú kìnĩ tá àzi 'i da 'i ìrĩ ní ìndrĩlĩkĩ agá Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá gí, gò rĩ kòpi ní tá rĩ ùlúú drĩ sĩ.

²³ Zákãriyã kã ívé èzĩ deé, ìrĩ ní mvizú mụzú 'bèť. ²⁴ Tá 'dĩri à vùdrĩ gé, koro ùkú ní Èlĩsábètã ní 'a ísúzú, Èlĩsábètã adri mbãá t'owũ kú 'bèť. ²⁵ Ìrĩ ní 'yozú kìnĩ, "Tã Úpí ní 'oó mà rù' bá gá nòri, 'du drĩnjã mà drĩgè sĩ gí, sè 'bá rĩ pi ìnjákĩ mà drĩ ku."

Málâyikã lũ Yèsũ vé tĩngárá à tã

²⁶ Èlĩsábètã vé 'a rĩ kã mbãá caá mbãá áziyã, Múngú ní málâyikã Gábùrèlè ri ìpèzũ ìmũzũ kũrũ Názèrètã vé rĩ gé, àngũ Gáliláyã vé rĩ agá, ²⁷ Ìpè ìrĩ ìmũ Mãriyã adriipi kacãná rú Yòsépã ní lèè jeé 'i ní ùkú rú rĩ vùgá, Yòsépã Ìfũ úyú Dãwùdĩ[‡] vé rĩ agá. ²⁸ Málâyikã rĩ ní fizũ ìrĩ vùgá 'dãá, 'yozú ìrĩ ní kìnĩ, "Módó mí ní, sèkĩ mí ní tãkĩrĩ gí, Úpí rĩ mí be trũ."

²⁹ Mãriyã è drĩ ábã cérè cérè tá málâyikã rĩ ní 'yoó rĩ sĩ, ri ùsũú 'i èšĩ agá 'dãá, módó 'dĩri vé íffĩ 'a'di. ³⁰ Málâyikã rĩ ní 'yozú Mãriyã ní kìnĩ, "Mí 'o ùrĩ sĩ ku. Múngú 'bã tãkĩrĩ mí drĩgè gí. ³¹ Mĩ ìmũ 'a ísũ, mí mvã ágónã tĩ, 'i 'da rù ní Yèsũ[‡] 'i. ³² Ìrĩ ìmũ adri àmbúgú, Ì ìmũ ìrĩ zĩ Mvã Múngú àmbúgú 'bã drĩgè cérè rĩ vé ni. Úpí Múngú rĩ ìmũ sè Ìrĩ é' bĩpĩ Dãwùdĩ vé málũngã rú nĩ. ³³ Ìrĩ ìmũ adri 'bãgũ rũ sũrũ Yòkòbũ* vé rĩ pi drĩgè. Ìrĩ ìmũ málũngã rù mụzú ùdũ àkó."

³⁴ Mãriyã ní málâyikã rĩ zizũ kìnĩ, "Ma drĩ ágó àkó pĩrĩ, tá 'dĩri ìmũ 'i nga mà rù' bá gá íngóni ngóni?"

³⁵ Málâyikã rĩ ní 'yozú Mãriyã ní kìnĩ, "Índrĩ Uleterè rĩ ìmũ mí ású, àzini ùkpò Múngú vé rĩ ìmũ mí ású rá. Mvã mí ní ìmũ tĩjĩ rĩ, Ìrĩ adri uleterè, Ì ìrĩ zĩ Mvã Múngú vé ni. ³⁶ Mivé mǎrité Èlĩsábètã rĩ nóni 'a be, ìrĩ ìmũ mvã ágó tĩ, ísúzú dè kú àràkã rú, 'a ní mba nóni caá mbãá áziyã, 'bã rĩ pi rikĩ 'yoó kìnĩ ìrĩ ùndó rú. ³⁷ Tã àzi Múngú rĩ ndèepi ní àlujãni 'dãayo."

³⁸ Mãriyã ní 'yozú kìnĩ, "Ma átí' bá Úpí vé ni. Tá rĩ à nga 'i mà rù' bá gá sũ mí ní 'yoó rĩ tĩnĩ." Kúru málâyikã rĩ ní ìrĩ kuzú, ìrĩ ní 'dezú mụzú.

Mãriyã mụ Èlĩsábètã vùgá

³⁹ Sã 'dãri gé, Mãriyã ní 'dezú mụzú rù' bá sĩ kũrũ ànga rú Yùdáyã vé rĩ gé 'dãá, ⁴⁰ ìrĩ ní mụzú kũrũ Zákãriyã ní adrizú rĩ gé, ìrĩ ní fizũ Zákãriyã vé jó agá 'dãá, ìrĩ ní Èlĩsábètã rĩ ezizú. ⁴¹ Èlĩsábètã kã Mãriyã vé ezĩngárã 'dĩri yĩ, mvánjã rĩ ní 'i úlózú Èlĩsábètã agá 'dãá. Índrĩ Uleterè rĩ ní Èlĩsábètã rĩ ásúzú. ⁴² Ìrĩ ní 'dózú átázú ù'dùkò be urũ 'dãá kìnĩ, "Úkú rĩ pi àsámvú gé, 'bãkĩ tãkĩrĩ mí drĩgè gí, mvã mí ní ìmũ tĩjĩ rĩ, 'bãkĩ tãkĩrĩ drĩ ní gé gí! ⁴³ 'Bo ngá sèepi Múngú ní ma ìnjĩzũ, ìrĩ ní Úpí èndrèpĩ ri ìpèzũ ìmũzũ ma ndrezú rĩ 'a'di? ⁴⁴ Mã kã módó mí ní sèè rĩ yĩ, koro mvã má agá rĩ adri àyikò sĩ, uló 'i má 'a gá 'dãá. ⁴⁵ Múngú 'bã tãkĩrĩ mí drĩgè gí, à'diãtãsiyã mí à'yĩ tá Úpí ní 'yoó ìrĩ 'i nga mí rù' bá gá rĩ rá."

Mãriyã ngo ùngó Múngú ri íngúzú

⁴⁶ Mãriyã ní 'yozú kìnĩ, "Má íngú Múngú rĩ èšĩ be cérè. ⁴⁷ Mã è èšĩ ísũ àyikò Múngú ma Paápi rĩ sĩ.

⁴⁸ À'diãtãsiyã ma átí' bá Ì ní ndreé kuú èzĩ àkó ni, Múngú ùsũ mã tá gí.

Í'dózú àndrũ mụzú drĩdrĩ, anjĩ Ì ní ìmũ tĩjĩ vùlè 'dĩi rĩ pi ìmũ 'yo kìnĩ, Múngú 'bã tãkĩrĩ mã drĩgè gí,

⁴⁹ à'diãtãsiyã Múngú Ùkpò 'Dĩpa 'o tá àmbúgú mã rù' bá gá gí, ìrivé rù uleterè.

⁵⁰ Èšĩ ní rĩ adri ìdrĩkĩdrĩ 'bã 'i ru' bá ruru rĩ pi ní mụzú 'dãni' dãni.

⁵¹ Inga 'i drĩ ùkpò be rĩ tá 'ozú àni, írè 'bã àfũ rú rĩ pi kpélékpélé.

⁵² Ísũ 'bã àngũ rù' bá rĩ pi ívé lúpã drĩgè sĩ vùgá,

gò 'bã tá be mãdã rĩ pi ingãá urũ.

[‡] 1:27 1:27 Dãwùdĩ: Múngú Ìpè Dãwùdĩ ri adrii 'bãgũ Ísèrèlè rĩ pi vé ni, ezĩ kìnĩ, 'bãgũ 'ú'di rĩ ìmũ Ìfũ Ìrivé úyú agá, ìrĩ málũngã rĩ rù mụzú 'dãni' dãni, 'bãgũ rĩ Yèsũ Kúrĩsítò 'i. 'Í lã Sãwũmã 132:11-12; Èzĩ 2:30. Tĩkĩ Dãwùdĩ rĩ ísũ àkùdè Ìlĩ rĩ ca èlĩfũ àlu (1,000) gí, Ìlĩ 'dãri gé, ísũ tĩkĩ drĩ Yèsũ Kúrĩsítò rĩ kuyé. 'Í lã 1 Sãmùèlè 16-30; 2 Sãmùèlè 1-24; 1 'Bãgũ 1-2. § 1:31 1:31 Yèsũ: Rũ Yèsũ 'dĩri vé íffĩ, Múngú rĩ 'bã paápi rĩ. * 1:33 1:33 Yòkòbũ: Yòkòbũ rĩ Àbùrãmã mvòpĩ Ísákã vé mvã, ìrĩ anjĩ be mụdrĩ drĩ ní ìrĩ, Múngú újã rù ní zĩjĩ Ísèrèlè, úyú ìrivé rĩ zĩkĩ anjĩ Ísèrèlè vé ni. Sã Yèsũ vé rĩ gé, zĩkĩ kòpi Yãhùdĩ. 'Í lã Ì'dóngárã 25-50.

53 Sê ngá múké nyaá 'bá ẽbírí ní fuyí rí pi ní, 'bo pẽ 'bá ǎ' bú be rí pi múzú drí be ule.

54 Ko ívé átí' bá Ìsèrélè vé rí pi è Ìzã rá. Áví uyò 'í ní sòò lèzú ẹ̀şí Ìdríkídri 'bázú kòpi ní 'dãri à tà sî kuyé.

55 Sò uyò 'bá ẹ̀' bípí ǎbùrámã ní Ìrívè úyú pi be kīnī, 'i adri kòpi ní ẹ̀şí be múké múzú nyonyo."

56 Mārīyã áwí adrií Èlīsábètã vé ǎngá 'dãã mbãã na, Ìri ní kúru mvizú múzú 'bêtí.

Yūwání Bātízīmū sēpi rí vé tĩngará

57 Sã Èlīsábètã ní mvánã rí tüzú rí kã ícò, tĩ mvánã rí ágónã. 58 'Bá Ìrívè jó gārã gá rí pi mārítè rí pi be kã yí kīnī, Úpí 'bã ẹ̀şí múké Ìri ní, tĩ mvánã rí gí, kòpi adriki ǎni ǎyíkò sî.

59 Mvánã rí kã adrií caá 'ú'dú ǎrò, Zákãrīyã ẹ̀'dípáa pi Ìrívè ùndí rí pi be, úmúkí Ì mvánã rí vé ágélè è tĩ lĩngárã gá, kòpi lèkí kòdò mvánã rí vé ẹ̀tẹpi vé rú Zákãrīyã 'dĩri 'daá mvánã rí ǎ rú' bá gá.

60 'Bo ẹ̀ndrẹpi gã sī, kīnī, "ǎ 'dakí mvã rí ǎ rú Yūwání."

61 'Bá rí pi ní 'yozú kīnī, "Mívè mārítè rí pi ǎsámvú gé, 'bá ǎzi rú be 'díní 'dãáyo."

62 Kúru kòpi ríkí átã Zákãrīyã ní drí sī, kòpi lèkí nĩ vú ní gé, lè ǎ 'dakí mvã rí ǎ rú 'ǎ' dī 'i. 63 Zákãrīyã ní ngá kpòlò'bu ní zizú, 'i sī rí mvánã rí ǎ rú ǎni, Ìri ní mvánã rí ǎ rú sízú kīnī, "Rú ní Yūwání 'i." 'Bá rí pi cérè ǎyákí tã 'dĩri sī ǎyãyã.

64 Koro Zákãrīyã è tĩ ní 'i zizú, adra ní ní 'i oyuzú, Ìri ní 'í'dózu átángã átázú, Múngú rí ingúzú. 65 'Bá adri' bá Ìri ǎ gārã gá rí pi ǎrèvú cérè ǎyákí tã 'dĩri sī ǎyãyã. 'Bá adri' bá ǎngú Yūdáyã vé ǎnga rú rí gé rí pi ǎrèvú cérè ríkí átã tã 'dĩ' bée sī. 66 'Bá tã 'dĩri yí' bá rí pi ǎrèvú cérè ngakí ǎyãã tã 'dĩri sī ǎyãyã, kòpi ní zizú kīnī, "Mvánã 'dĩri úmvúlésí imú adri 'bá ingóni ní?" ǎ'diãtãsiyã kòpi ndrekí, Úpí rí Ìri be trú.

Zákãrīyã ngo úngó Múngú rí ingúzú

67 Índrí Uleterè rí ní mvánã rí vé ẹ̀tẹpi Zákãrīyã rí ǎsúzú, Zákãrīyã ní kúru 'ú'dúkò ingápi Múngú vúgálésí rí ùlüzú kīnī,

68 "È ingúkí Úpí Múngú Ìsèrélè vé rí ingúngú, ǎ'diãtãsiyã imú ívé 'bá rí pi paá gí.

† 1:55 1:55 ǎbùrámã: Múngú zĩ ǎbùrámã rí kīnī, ǎ ku ívé 'bá 'bêtí ǎsámvú gé rí pi, ǎ ku ívé ǎngú, ǎ 'de mụyí ǎngú ǎzi 'ú'dí ní gé. ǎbùrámã rí ẹ̀' bípí Yáhũdĩ rí pi vé rí, tĩkí Ìri Ìlì ẹ̀lífũ ǎlu mụdũrũlũ ǎrò (1,800) gé, ʒşy tĩkí drí Yẹşũ rí kuyé. 'Í lã 'í'dóngárã 12-25. ‡ 1:59 1:59 Ágélè è tĩ lĩngárã: Múngú lü ǎbùrámã ní kīnī, ǎnji ǎgò ǎbùrámã vé rí pi adriki dõ caá 'ú'dú ǎrò gí, lè ǎ 'úlkí kòpi ǎ ágélè è tĩ rá, lüzú kīnī, kòpi ǎnji Múngú vé ní. 'Bá rí ǎ'yí dõ 'í ágélè è tĩ sée lĩ gí, Ìri tãĩmbĩ Mósè vé rí 'du nga. 'Í lã 'í'dóngárã 17:9-14; Ẹjĩ 15:1-5. § 1:70 1:70 Nẹbĩ: Múngú rí ívé tã átã nẹbĩ rí pi ní, kòpi kúru Ìrívè 'ú'dúkò rí ùlũ 'bá rí pi ní. * 2:1 2:1 'Bágú ǎmbúgú Rómã vé rí: Ìri 'bágú ǎmbúgú 'bágú ǎngú ǎndiãndí rí pi agá rí pi drĩgé, ǎngú Yūdáyã vé rí drĩgé, ǎngú Gállílayã vé rí drĩgé, ǎzini ǎngú Yáhũdĩ rí pi vé rí drĩgé. 'Bá Rómã vé rí pi ívé 'bágú ǎmbúgú rí zĩ ívé tĩ sī Kãyísárã.

69 Ẫpè 'bá ní 'bá ùkpò be ní imú 'bã paá, Ẫpè ingázú ívé átí' bágú Dãwũdĩ vé úyú agá.

70 Úpí ẹ̀zĩ tã 'dĩri kú ívé nẹbĩ[§] uleterè rí pi ní ótú ìngòşĩ,

71 kīnī, 'i imú 'bã pa 'bávè ari'ba rí pi drĩgé sī, ǎzini 'bã 'bã ndre' bá ùnjĩ rí pi drĩgé sī rá.

72 Múngú kīnī 'i ẹ̀şí rí adri Ìdríkídri 'bávè ẹ̀tẹpi ní, ǎzini 'i ívé ùndí 'i ní rụyí uleterè rí vé tã ígã rá.

73 Sò uyò rí 'bã ẹ̀' bípí ǎbùrámã ní 74 kīnī, 'i 'bã pa 'bávè ari'ba rí pi drĩgé sī rá,

'bã ngakí rí 'i ní ẹ̀zĩ ùrĩ ǎkò, 75 'ú'dú cérè 'bã adriki rí uleterè, ǎzini 'bã 'okí rí tã pĩrĩ 'i ẹ̀ndrẹpi gé.

76 Mã mvã rí, 'i imú mi zĩ nẹbĩ Múngú ùkpò be 'bã rí pi drĩgé cérè rí vé ní, ǎ'diãtãsiyã mi imú mụ drĩdrĩ Úpí ní lẹtĩ údé.

77 Mí imú lü Ìrívè 'bã rí pi ní, 'i ícò kòpi pa rá, Múngú trũ dõ kòpi ívé ùnjĩkãnyã agásí gí.

78 Múngú ní adrií ẹ̀şí be múké rí sī, Ìri imú 'bã ní ùtũnjã Ẫpè 'bũ gé 'dãásí dī 'bã drĩgé,

79 Ìri imú dī 'bã adri' bée ìnjã agá rí pi drĩgé, ǎzini 'bã rí' bá drãngárã ùtè' bá rí pi drĩgé,

Ìri 'bã ní lẹtĩ pĩrĩ tãkĩri ʒşuzú ní 'i'da."

80 Yūwání kã mbaã, Índrí Múngú vé rí sè Ìri ní ùkpò. Yūwání adri ǎngú ǎ'wí cinyáfã rú rí agá 'dãã cĩngbã cazú 'ú'dú 'i ní Ìri pèzú múzú 'bã Ìsèrélè vé rí pi ǎsámvú gé rí gé.

2

*Yẹşú vé tĩngará
(Mátayo 1:18-25)*

¹ Lókí 'dãri gé, 'bãgú ǎmbúgú Rómã vé*

ǎgòşĩtò sè tãĩmbĩ kīnī, lè 'bã Rómã vé rí pi cérè, ǎ síkí kòpi ǎ rú búkú agá. ² ('Dĩri rú 'i ní 'í'dó sī drĩdrĩ 'bã rí pi lãzú, ʒşy ǎkũdè Kũrĩnjã rí gávãná ǎngú Sírīyã vé rí agá rí.) ³ 'Bã ǎlu ǎlu nga mụyí 'i rú sīí ívé kũrĩyí agá.

⁴ Kúru Yösépã pi ní ngazú ãngü Gállílayã vé rí agá, kúrú Názéretã vé rí agásí, kôpi ní 'dezú muzú ãngü Yüðáyã vé rí gé, kúrú Bètélémê vé rí agá, ã' diatãsiyã Yösépã ifü úyú Dãwüðí vé rí agá. ⁵ Jí Mãriyã ìri ní lée jée 'í ní ùkú rú rí muzú 'í vúgã sî ìndí, ìşú Mãriyã ã 'a mba deşé gí, ìri ìlókò tütí. ⁶ Kôpi kã ríi adrii 'dãlé, sã Mãriyã vé mvã rí tizú rí ní ícázú. ⁷ Mãriyã ní ívé mvã kãyú rí tizú ágónã. Ìri ní ìmülüzú böngö sî, ìri ní 'bãzú lazú sõndükü ãnyãpã rí pi ní rizú ngã nyazú rí agá. 'Bã mvãnjã rí laã sõndükü rí agá, ã' diatãsiyã jó ùmü rí pi ní lazú rí agá 'dãã, kôpi ìşúkí vürã lazú ní kuyé.

'Bã kãbilò úcé' bá rí pi mälâyikã rí pi be

⁸ Ìnjã 'dãri sî, 'bã urukò kãbilò úcé' bá ni pi rikí ìvé kãbilò ütée áse agá 'dãã. ⁹ Mälâyikã ãlu Úpi vé rí ní ìndrezú kôpi endreţi gé, ðingará Úpi vé rí ní ãngü ìmgbèrezú kôpi ã gãrã gã sî, sê ũřř fú kôpi ambamba. ¹⁰ Kúru mälâyikã rí ní 'yozú kôpi ní kînî, "Ìmi adriki ũřř sî ku. Mã jíjî ìmi ní ú' ðúkò muké, 'bã rí pi céré ìmü adri ãnî ãyíkò sî ãmbúgú. ¹¹ Ìnjã ãndrú nõri sî, tîkî ìmi ní 'bã ìmi Paapi ní gí kúrú Dãwüðí vé rí agá Bètélémê agá, ìri Úpi Kúrisitò[†] 'i. ¹² Ngã ìmi ní ícózú ìri ñizú ãmázú rí ìri 'dîni, ìmi mü üdeņã rí ìşú ìmülükî böngö sî, 'bãkî ìri laã sõndükü ãnyãpã rí pi ní ngã nyazú rí agá."

¹³ Koro mälâyikã urukò kárakará ìngákí 'bũ gé 'dãási, kôpi ùmúkí ì mälâyikã ìndrepi 'ðiri be trü, kôpi rikí Múngú rí ìngü, rikí 'yoó kînî,

¹⁴ "È ìngúkí Múngú 'bũ gé 'dãã rí ìngúngü, tãkîri ã adri vü drîgê nõgò 'bã Múngú ní ãyíkò sê 'bã rí pi ãsãmvü gé."

¹⁵ Mälâyikã rí pi kã ì újã gõo müü 'bũ gé 'dãã, 'bã kãbilò úcé' bá rí pi ní átázú ì ãsãmvü gé sî kînî, "Lê 'bã 'dekí müü Bètélémê gã 'dãã tã 'i ngaapi Úpi ní lüü 'bã ní rí ndree 'bã mî sî."

¹⁶ Kôpi alikí ì muzú rú' bá sî, kôpi cakí Mãriyã pi ìşú Yösépã be üdeņã rí sî, 'bãkî üdeņã rí laã sõndükü ãnyãpã rí pi ní ngã nyazú rí agá. ¹⁷ 'Bã kãbilò úcé' bá 'dî' bée kã müü caã mvãnjã rí ndree, kôpi ùlükí tã mälâyikã rí ní lüü ì ní mvãnjã rí ã tã sî rí 'bã rí pi ní céré. ¹⁸ 'Bã rí pi kã tã 'bã kãbilò úcé' bá rí pi ní ùlüü 'ðiri yîj, sê kôpi ní ãyãngará. ¹⁹ 'Bo Mãriyã 'bã tã 'dî' bée céré kuú 'í éşj agã, rí tã ní ũşşü éşşilê sî.

²⁰ 'Bã kãbilò úcé' bá rí pi kã mvü gõo, kôpi rikí ðingará Múngú vé rí ìngü, ã' diatãsiyã tã kôpi ní ndree, ãzini kôpi ní yîj rí nga 'i sù mälâyikã rí ní lüü ì ní rí tînj.

Jíkí Yësü ri i' daã Jó Múngú vé rí agá

²¹ Mvãnjã rí kã adrii caã ú' ðú ãrò, ì ní ágélé ni è tî lizú, ì ní rü ni 'dazú Yësü 'i, rü 'ðiri mälâyikã lü ni drîdrî, ìşú ãküdê èndrepi rí drî 'a ãkò.

²² Mãriyã pi Yösépã be, kôpivé ú' ðú lâ' bî vé ìfüzú yîj agásí rí kã deşé, kôpi ní mvãnjã rí jizú muzú ì' dazú Úpi endreţi gé Yërúsälémã gã 'dãã, sù tãimbj Mósê[‡] vé rí ní lée rí tînj. ²³ Tãimbj Úpi vé rí 'yo kînî, "Anji ágò ì ní tîj kãyú rí pi ãrevü céré, ì kôpi sê Úpi Múngú ní." ²⁴ Kúru kôpi ní rõbõņõ[§] sêzú zãzú sù tãimbj Úpi vé rí ní 'yoó, "Á sêkî ãmãmü řř, ðoku ü' bölgü řř rí tînj."

Simiyonã ülü ú' ðúkò ìngãpi Múngú vügalési rî

²⁵ Lókí 'dãri gé, ágò ãzi rí adri Yërúsälémã gã 'dãã, rü ni Simiyonã 'i, ìri tã 'o pîri, ìri rí Múngú rí zî ú' ðú céré, èpi Ìndri Uletere Múngú vé rí sî, rí 'bã Ìsèrelê vé rí pi vé pangará ütée. ²⁶ Ìndri Uletere rí lü ìri ní kînî, ícò drî drãã ku, ìri Kúrisitò Úpi Múngú ní ùmvülési ipée rí ndre ügbãle, ìri ìbî drã ndò. ²⁷ Ú' ðú 'dãri gé, Ìndri Uletere rí ko Simiyonã è drî muzú Jó Múngú vé rí ã bóro gã 'dãã. Mãriyã pi Yösépã be, kôpi kã mvãnjã Yësü rí jîj Úpi vügã 'dãã sù tãimbj Mósê vé rí ní lée rí tînj, ²⁸ Simiyonã ní mvãnjã rí í' ðúzú rüzú ì drîgê, ìri ní Múngú rí ìngüzú, ìri ní 'yozú kînî,

²⁹ "Úpi, ma ãti' bá mívé ni, mî sê mã drã tã be kîri.

'í 'o tã mí ní eziř rí gí.

³⁰ Á ndre 'bã ãngü paapi,

³¹ mí ní ipée 'bã céré pi ní rî gí.

³² Ìri ütünã, ìri Múngú rí i' da 'bã adri' bá Yãhüđj rú ku rí pi ní,

ìri sê 'bã rí pi 'bã Ìsèrelê vé rí pi ìngúngü!"

³³ Tã Simiyonã ní 'yoó 'ðiri sê Yösépã pi Mãriyã be ãyãkî ãnî ãyãyã. ³⁴ Kúru Simiyonã ní kôpi ní tãkîri sêzú, ìri ní 'yozú Mãriyã ní kînî, "Mívé mvãnjã 'ðiri, 'bã urukò Ìsèrelê vé rí pi ìmü ìri gã sî, ì ìmü kôpi ìrînjã ãnî rá, urukò' bée ìmü ìrivé

[†] 2:11 2:11 Kúrisitò: Kúrisitò rí 'bã ì ní ùdu dãã drî ì gé, lüzú kînî Múngú ipé ìri adrii 'bagü rú. Èberé tî sî Kúrisitò rí ì zî Mäsüya. 'Í lã Yüwãni 1:41. [‡] 2:22 2:22 Mósê: Yösépã kã drãã gí, 'bagü Èjèpétò vé rí 'bã anji Ìsèrelê vé rí pi ì eziř ngaã tügèř rí caã ìli müđürřlş sù (400). Kúru Múngú ní Mósê rí ìpezú ìmuzú anji Ìsèrelê vé rí pi pazú adringará tügèř rí rí agási. Múngú sê tãimbj rí Mósê ní, ã lü anji Ìsèrelê vé rí pi ní, sêzú ì ní tãimbj rí zizú tãimbj Mósê vé ni ãnî. Tîkî Mósê rí ìşú ãküdê ìli rí ca èlřř ãlu müđürřlş sù (1,400), ìşú ãküdê tîkî drî Yësü rí kuyé. 'Í lã Wüņgãrã 2-24.

2:23 2:23 Wüņgãrã 13:2, 12 [§] 2:24 2:24 Rõbõņõ: Rõbõņõ 'ðiri lü kînî Mãriyã pi Yösépã be ngã ãkò. 'Í lã Lëvřřtkã 12:8. 2:24 2:24 Lëvřřtkã 12:8

tá ā'yī rá, kōpi imú idringará íşú ānī rá. Kādō imú 'i i'daá, 'bá rī pi iri gá sī. ³⁵ Mvā 'dīri imú tá 'bá rī pi ní rīí ūşúí ū' éşī agá 'dālē rī pi i'da cérē āmvé. Māriyā, mī éşī rī imú izāngā íşú sū sōkī ilī āco sī tñi."

³⁶ Ūkú āzi nēbī, rú ní Anā 'i, iri Pānūélē ā mvā, iri Āserázū, iri ārākū rú. Kōpi ní ĩ jezú rī gé, kōpi adriki ágó ní be caá ilí ézīrī, ágó rī ní drāzú. ³⁷ Anā adri ōwúzi rú, irivé ilí ca pūkú ārō drī ní sū, ku Jó Múngú vé rī kuyé, rī Múngú rī ĩñjī ūtūñá pi ĩñjā be, rī 'i a'bi' ngá nyangará sī, āzini rī Múngú rī zīj. ³⁸ Anā ní koro ícázú, íşú ākūdē Sīmīyónā rī átá Māriyā pi ní Yōsépā be. Anā ní Múngú ní ōwō'difō sēzú, iri ní mvāñá rī vé tá átázú 'bá cérē rī 'bá Yērūsālēmā vé pangará ūtē 'bá rī pi ní.

³⁹ Yōsépā pi Māriyā be, kōpi ká lā'bi tājmbī Úpí vé rī ní lēē rī 'oó deşé cérē gí, kōpi ní mvizú gōzú ívé kūrú Nāzēretā vé rī gé āngū Gāliláyá vé rī agá 'dālē ūzi. ⁴⁰ Mvāñá rī mba ícá ūkpō be, tá nñngará be, Múngú 'bá éşī múké iri ní.

Yēsū rī Jó Múngú vé rī agá

⁴¹ Ilí ālu ālu, Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi rī éçj Yērūsālēmā gá ūmū Ū'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gé sī rī ā nyangará gá. ⁴² Yēsū ká adrii ilí be mudrī drī ní ĩrī, kōpi 'dekí muş étēpi be éndrépi sī ūmū rī gé, sū ívé mēre ní lēē rī tñi. ⁴³ Ūmū rī ká deşé, Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi ká rī mvii muşú 'bētī Nāzēretā gá 'dāá, Yēsū áwí kuú vulé Yērūsālēmā gá 'dāá, étēpi pi éndrépi be nīkī áamá kuyé. ⁴⁴ Kōpi ūşúki déna iri 'bá ĩ ní rīí éçj tuú kōpi be trū rī pi āsámvú gé, kōpi éçjki ūtū nñjī. Kōpi ní kúru í'dózu Yēsū rī ndāzú ívé marítē rī pi āsámvú gé sī. ⁴⁵ Kōpi ká iri íşú kuyé, kōpi ní gōzú muşú iri ndāzú vulé Yērūsālēmā gá 'dālē. ⁴⁶ Ū'dú na ā vudrī gé, kōpi cakí muşú Yēsū rī íşú Jó Múngú vé rī ā bóró gá, ūri kuú 'bá āngū ímbá 'bá rī pi āsámvú gé, iri rī kōpivé tá yī, āzini iri rī kōpi uzī tá sī. ⁴⁷ 'Bá rī pi ká tá nñngará iri ní átázú, āzini tá újázú rī yī, kōpi āyākī ānī āyāyā. ⁴⁸ Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi ká iri ndreé, sē kōpi ní āyāngará. Éndrépi ní 'yozú iri ní kīnī, "Mā mvā rī, 'bá mī étēpi be, 'bá rikí

mī ndāá Izāngā Izāngā rú. 'Í 'o 'bá 'dīnī āsī?"

⁴⁹ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ĩmī ní rizú ma ndāzú rī ā'di? ĩmī nīkī kuyé 'yozú kīnī, lē má adri má Étēpi vé jó agá?" ⁵⁰ 'Bo tá iri ní átá kōpi ní 'dīri fī kōpi drīge kuyé.

⁵¹ Kúru iri ní 'dezu muşú kōpi be trū Nāzēretā gá 'dālē, 'du kōpivé tá ngaá rá. 'Bo éndrépi 'bá tá ĩ nga'bée 'dī'bée cérē kuú 'í éşī agá. ⁵² Yēsú mba tá nñngará be, āzini mba rú 'bá be múké múké. Múngú lē iri rá, 'bá rī pi lēkī kpá iri rá.

3

Yūwānī Bātízimū sēepi rī vé tī sēngará (Mátayo 3:1-12; Mārākō 1:1-8; Yūwānī 1:19-28)

¹ 'Bāgú āmbúgú Rómā vé Tībérīyā rú mālūngā rī caá ilí mudrī drī ní tōwú, íşúzú Pónítīyō Pilátō rī gávānā āngū Yūdđāyā vé rī agá, Éródē* rú āngū Gāliláyá vé rī ní. Éródē édrīpi Pilípū rú āngū Ítūrīyā vé rī pi Tūrākōnītī vé rī be, Lisánīyāsī rú ívé rī āngū Ābilēnē vé rī. ² Lóki 'dāri gé, Ānāsī pi Kāyāfā be, kōpi atala ambugu, ū'dúko Múngú vé rī ní ícázú Zākāriyā mvōpi Yūwānī vūgá āngū ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dāá. ³ Yūwānī ní muşú yīí Yáridénī vé rī ē mlē gá sī, rī tī sēē muşú 'bá rī pi ní kīnī, 'bá rī pi ā újākī éşī, kōpi ā ruki bātízimū, Múngú ā trū rī kōpi ívé ūñjīkānyā agāsī rá. ⁴ Tá 'dīri nēbī Ísáyā sī ōtū ĩnógōşī ívé búkū agá kīnī, "Ū'dúko 'bá āzi vé ní rī ō'ú āngū ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dāá, kīnī,

'Īmī údéki lētī Úpí ní,

ĩmī útúki lētī ĩrivé rī ā adri pīrī.

⁵ Īmī ōtúki āngū 'i'buñá rú rī pi rá,

ĩmī udíkī írā rī pi, āzini ĩmī gaki āngū

āngá rú rī pi, ā adri kpākpā,

ĩmī útúki lētī gōrōñō rú rī pi ē ícá pīrī,

ĩmī ōtúki lētī 'bū rú rī pi ícá kpākpā.

⁶ 'Bá rī pi imú ūkpō Múngú ní āngū pazú

rī ndre ĩ mī sī.' "

⁷ 'Bá bītrīkā imúki, kōpi lēkī Yūwānī ā sē ĩ ní bātízimū,† Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmī adri'bée sū ĩñ tñi 'dī'bée, ā'di ĩmgbē ĩmī mī ápázú Múngú vé jīkó ūmvulésī ĩmūpi drīdrī 'dīlē rī gé sī ní? ⁸ Lē

* **2:37** 2:37 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi rī i'a'bi, nyakī ínyá ku, kōpi rī éşī 'bá rizú Múngú rī zizú. † **2:41** 2:41 Ū'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dú Múngú ní ōtū eljízú Íserélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ejēpētō gá 'dāá rī vé tá ígá. Ōtū kōpi é'bípi ūbēki kabilō ā āri ívé kēētī ē ěrīfe gá sī, sē Múngú ū'dú kōpi kuyé. Múngú ū'dú 'bá Ejēpētō vé kabilō āri ūbē'bá ívé kēētī ē ěrīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētī āsámvú gé sī rá. † **Í lá Wūngará** 12:17-28; **Mátayo** 26:2; **Mārākō** 14:1; **Lúká** 2:41; **Yūwānī** 2:13; **Ejz** 12:4; **1 Kōrīnītō** 5:7; **Ebéré** 11:28. * **3:1** 3:1 'Bāgú Éródē: Éródē 'dīri Éródē Ānītipā 'i, iri Éródē Āmbúgú rī vé mvā. 'Í lá **Mátayo** 14:1; **Mārākō** 6:14; **Lúká** 3:1; **Ejz** 4:27. Sā ĩ ní Yēsū rī tizú rī gé, Éródē Āmbúgú 'dīri rú āngū rī ní. 'Í lá **Mátayo** 2:1-8; **Lúká** 1:5. Vudrī ní gé, 'bāgú āzi anigé rú ní Éródē Āgīrīpā, iri Éródē Āmbúgú rī vé mvā vé mvā. 'Í lá **Ejz** 12:1-13:1. **3:6** 3:6 Ísáyā 40:3-5 † **3:7** 3:7 Bātízimū: Ī rī 'bá rī pi ní bātízimū sē lüzú kīnī, kōpi újākī éşī ívé ūñjīkānyā agāsī gí, kōpi é'yīkī Múngú rī gí.

ĩmi 'okí tã lūúpi 'yozú kīnī, ádarú ĩmi újákí ɛ́şj ĩmivé ũnjlkānyā agāsī gí nī áyu, lē ĩmi rikí 'yoó, Ābūrámā ri ĩmi ɛ́'bípi 'dīni ku. Á 'yo ĩmi ní 'dīni, Múngú ri ícō írā anjīnā 'dī'bee újā ufu anjīnā Ābūrámā vé ní⁸ rú rá. ⁹ Múngú 'í dū ũbōlū peṭi ā úlá ugazú rī 'í drīgé gí, peṭi 'a'bee ũ'a be múkē ku rī pi ārēwū céré ĩ uga wūgá, ĩ kōpi 'dū ũ'bé áci agá."

¹⁰ 'Bá bītríká rī pi ní Yūwānī ri zizú kīnī, "Kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

¹¹ Yūwānī ní újázú kōpi ní kīnī, "'Bá rī dō bōngó be ĩrī, ā sē ālu ni 'bá bōngó ákó rī ní, 'bá rī dō ānyāngā be, ā sē ānyāngā 'bá ānyāngā ákó rī ní."

¹² 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi^s ímúki kpa Yūwānī wūgá, Yūwānī ā sē ĩ ní bātízimū. Kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Ímbápi, kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

¹³ Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi u'dukí mūfēngā rī 'bá rī pi wūgá sī sū tājīm̄bī ní lēē rī ṭñi, ā u'dukí āndō be ku."

¹⁴ Āngáráwá uruḱo ímúki kpa Yūwānī ri zīj kīnī, "Kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

Īri ní újázú kōpi ní kīnī, "Ē ɛ́rīkí 'bá ázi ā ngá ũkpō sī ku, ázini ā tōkí 'bá ázi ũnjō sī ku, lē ĩmi adrikí āyīkō sī ngá ĩ ní ĩmi ũfēzú rī sī."

¹⁵ 'Bá rī pi rikí céré ɛ́şj 'bāā Kúrisitō ri ũtēzú, kōpi rikí ũşūj ĩ ɛ́şj agá 'dālē kīnī, déna Yūwānī ri Kúrisitō 'i.

¹⁶ Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ri ĩmi ní bātízimū rī sē yīj sī. 'Bo 'bá ázi ri ímū wūlé 'dī' dī, ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī rá. Má ícō ĩrivé ngá pá gá rī vé bāā oyuṭú bā ku. Īri ímū ĩmi ní bātízimū sē ũkpō Īndrī Uleterē rī vé rī sī, ázini áci sī. ¹⁷ Īri kōbī be drīgé ānyā ũ' bīzū ānī, ĩri ānyā rī ũ' bī, ĩri ānyā rī vé fī^{*} dá írá agá, ĩri 'bí ní zā vé áci drāápi ku ní sī." ¹⁸ Yūwānī ũlū Múngú vé ũ'dúkó múké rī 'bá rī pi ní létī be āndiāndí.

¹⁹ 'Bo Yūwānī ní Ērōdē ē drj ínjázú ĩri ní ɛ́drīpī Pīlīpū vé ũkū Ērōdīyā rī 'duṭ 'í ní ũkū rú rī sī, ázini ĩri ní tã ũnjī 'oó tré rī sī. ²⁰ Ērōdē gō ũnjlkānyā ázi 'oó agāá rá, 'du Yūwānī ri 'beé jó āngū ũ'yīzú rī agá.

*Yūwānī sē Yēsū ní bātízimū
(Mātáyo 3:13-17; Mārākō 1:9-11)*

²¹ Sā Yūwānī ní rizú 'bá rī pi ní bātízimū sēzú rī gé, sē kpa Yēsū ní bātízimū ĩndī. Yūwānī ká rīi Múngú ri zīj, 'bū ní 'i zizú, ²² Īndrī Uleterē rī ní ísízú ímúzú sū āmámū ṭñi, úrizú Yēsū drīgé. Kúru ũ'dukó ní

íkúzú 'bū gé 'dāásī kīnī, "Mi Mvā mávé ni, á lē mi ambamba, ma āyīkō sī mí sī."

*ɛ́'bípi Yēsū vé rī pi
(Mātáyo 1:1-17)*

²³ Yēsū ká ívé ɛ́zī 'í dō, íşū ĩrivé ílī ri ílókō ca pūkú na. 'Bá rī pi céré ũşūkí kīnī, ĩri Yōsépā ā mvā,

Yōsépā ri Héli ā mvā, ²⁴ Héli ri Mātātā ā mvā,

Mātātā ri Lévj ā mvā, Lévj ri Mēlékī ā mvā, Mēlékī ri Yānáyī ā mvā, Yānáyī ri Yōsépā ā mvā,

²⁵ Yōsépā ri Mātātīyā ā mvā, Mātātīyā ri Āmósā ā mvā,

Āmósā ri Nāhúmū ā mvā, Nāhúmū ri Ēséli ā mvā,

Ēséli ri Nāgáyī ā mvā, ²⁶ Nāgáyī ri Mátā ā mvā,

Mátā ri Mātātīyā ā mvā, Mātātīyā ri Sēmēyínī ā mvā,

Sēmēyínī ri Yōsékē ā mvā, Yōsékē ri Yódā ā mvā,

²⁷ Yódā ri Yōnānā ā mvā, Yōnānā ri Rēsā ā mvā,

Rēsā ri Zērūbābelā ā mvā, Zērūbābelā ri Sālītīyélē ā mvā,

Sālītīyélē ri Nérī ā mvā, ²⁸ Nérī ri Mēlékī ā mvā,

Mēlékī ri Ádī ā mvā, Ádī ri Kōsámā ā mvā, Kōsámā ri Ēlēmādámā ā mvā, Ēlēmādámā ri Ērē ā mvā,

²⁹ Ērē ri Yósūwā ā mvā, Yósūwā ri Ēlizerē ā mvā,

Ēlizerē ri Yōrīmā ā mvā, Yōrīmā ri Mātātā ā mvā,

Mātātā ri Lévj ā mvā, ³⁰ Lévj ri Sīmīyónā ā mvā,

Sīmīyónā ri Yūdā ā mvā, Yūdā ri Yōsépā ā mvā,

Yōsépā ri Yōnámū ā mvā, Yōnámū ri Ēlīyākīmā ā mvā,

³¹ Ēlīyākīmā ri Mēléyā ā mvā, Mēléyā ri Ménā ā mvā,

Ménā ri Mātātā ā mvā, Mātātā ri Nātānā ā mvā,

Nātānā ri Dāwūdī ā mvā, ³² Dāwūdī ri Yēsē ā mvā,

Yēsē ri Ōbédē ā mvā, Ōbédē ri Bōójā ā mvā,

Bōójā ri Sālīmōnī ā mvā, Sālīmōnī ri Nāsōnā ā mvā,

³³ Nāsōnā ri Āmīnādābā ā mvā, Āmīnādābā ri Ādīmīnī ā mvā,

Ādīmīnī ri Ārīnī ā mvā, Ārīnī ri Ēzīrōnā ā mvā,

‡ **3:8** 3:8 Anji Ābūrámā vé ní: 'Bá uruḱo'bee ũşūkí kīnī ĩ dō anji Ābūrámā vé ní, Múngú ri ícō ĩ pa rá. **S 3:12** 3:12 'Bá mūfēngā u'du' 'bá rī pi: 'Bá mūfēngā u'du' 'bá 'dī'bee, kōpi Yāhūdī rī 'bá mūfēngā u'du' 'bá 'bāgū āmbūgū Rómā vé rī ní rī. Kōpi ri mūfēngā rī u'du āmbūgū 'bāgū rī ní 'yoó kōpi ā u'dukí rī ndē. * **3:17** 3:17 Ānyā rī vé fī, ázini 'bí ni: Ānyā rī vé fī, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō ri ɛ́'yī' 'bá gí rī pi, 'bí ni, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō ri ɛ́'yī' 'bá kuyé rī pi. † **3:34** 3:34 Isákā: Isákā ri mvā Múngú ní eziĵ Ābūrámā ní rī. † lā ĩ'dóngará 17-35.

Ēžirónā ri Pērēzī ā mvá, Pērēzī ri Yúdā ā mvá,
 34 Yúdā ri Yókóbū ā mvá, Yókóbū ri Īsákā* ā mvá,
 Īsákā ri Ābūrāmā ā mvá, Ābūrāmā ri Térā ā mvá,
 Térā ri Nāhórā ā mvá, 35 Nāhórā ri Sērúgā ā mvá,
 Sērúgā ri Réwū ā mvá, Réwū ri Pélégē ā mvá,
 Pélégē ri Ēbéré ā mvá, Ēbéré ri Sélā ā mvá,
 36 Sélā ri Kāyínānā ā mvá, Kāyínānā ri Ārīpākāsādā ā mvá,
 Ārīpākāsādā ri Sēmē ā mvá, Sēmē ri Núwā ā mvá,
 Núwā ri Lēmékē ā mvá, 37 Lēmékē ri Mētūsélā ā mvá,
 Mētūsélā ri Ēnókā ā mvá, Ēnókā ri Yāredē ā mvá,
 Yāredē ri Māhālālélī ā mvá, Māhālālélī ri Kēnānā ā mvá,
 38 Kēnānā ri Ēnósā ā mvá, Ēnósā ri Sétē ā mvá,
 Sétē ri Ādāmā* ā mvá, Ādāmā ri, Múngú gbi ĩri nī.

4

Ādróko ũ'bj̄ Yēsū ri (Mátáyo 4:1-11; Mārākō 1:12-13)

1 Yēsū kā ĩfūú yīj̄ Yáridení agásī, Īndrí Uleterē rī nī ĩri ásúú, Īndrí Uleterē rī ko ĩri ē dr̄j̄ mužú āngū ā'wí cinyáfā rú rī gé 'dāá, 2 'Dālē ādróko* ũ'bj̄ Yēsū rī ũ'dú pūkú sū. Ũ'dú 'dī'bée agá, nya ngá āzi kuyé, ẹ̀bj̄rj̄ fū ĩri rá.
 3 Ādróko rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Mí dō Mvā Múngú vé nī, mí újā ĩrā mvá 'dīri ufuú pánga rú.”
 4 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Bá ícō adrii ĩdri rú 'yéná anyāngā sī ku.”
 5 Ādróko rī ní ĩri jizú tuzú ánga dr̄j̄gé ụrugégé 'dāá, ĩri ní āngū vū dr̄j̄gé rī pi ĩ'dazú ĩri ní céré. 6 ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ma sē mí āngū vū dr̄j̄gé nō'bée rụ céré nī, ngá ũnyī be rī pi ārēvū céré, ma sē mí nī, ā'diātāsīyā sēkí kōpi kú má dr̄j̄gé, ma ícō sē 'bá má ní lēé rī ní rá. 7 Mí ũt̄j̄ dō kūmūci ma ĩnj̄jzú rá, ma ngá rī pi ārēvū sē céré mí nī.”

8 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mí ĩnj̄j̄ 'yéná Ũpi Múngú mívé rī áyu, mí nga ĩri ní ēžī.’ ”

9 Ādróko rī ní Yēsū rī jizú mužú Yērúsālémā gá 'dāá, ĩri ní Yēsū rī jizú tuzú Jó Múngú vé rī dr̄j̄gé ụrụ 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mí dō Mvā Múngú vé nī, 'i wa vūgá 'dāá. 10 Ā'diātāsīyā síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

“ 'Múngú rī ívé mālāyíkā rī pi ĩpē ímụ mí ĩzā ko rá,

11 kōpi mí ko ĩ dr̄j̄gé ụrụ 'dīgē, mí sī rī mí pá ĩrā rụ'ba gá ku.’ ”

12 Yēsū ní újázú ādróko rī ní kīnī, “Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mí ũ'bj̄ Ũpi Múngú mívé rī ku.’ ”

13 Ādróko ká Yēsū rī ũ'bīj̄ létí be āndiāndí tí, ĩri ní Yēsū rī kuzú kuú 'dāá, 'í ĩbī rī igōō ndō.

Yēsū 'dó ẹ̀j̄zī ngáá Gāliláyā gá (Mátáyo 4:12-17; Mārākō 1:14-15)

14 Yēsū ní 'i újázú gōzú āngū Gāliláyā vé rī gé 'dālē, Īndrí Uleterē rī vé ũkpō ású ĩri rá. ĩrivé tā ayi mužú āngū rī agásí céré. 15 Yēsū rī 'bá rī pi ímbá Jó Múngú rī Zizú rī pi* agásí, 'bá rī pi ārēvū céré íngúkí ĩri rá.

'Bá Nāžerētā vé rī pi gākí Yēsū rī sī (Mátáyo 13:53-58; Mārākō 6:1-6)

16 Yēsū ní 'i újázú gōzú vúlē Nāžerētā gá, vūrā ĩri ní mbazú rī gé 'dāá, ũ'dú Sábátá vé rī gé,* ĩri ní 'dezu mužú Jó Múngú rī Zizú rī agá 'dāá, sū ĩri ní rii 'oó nj̄j̄ rī t̄j̄nī. ĩri ní ngazú ụrụ sī Búkū Múngú vé rī lāzú.

17 ĩ ní búkū nẹ̀bj̄ Īsáyā vé rī í'dúzú sēzú dr̄j̄ ní gé. ĩri ní búkū rī z̄jzú, ĩsụ vūrā ĩ ní sī kīnī,

18 “Īndrí Uleterē Ũpi vé rī ású ma gí, ā'diātāsīyā ĩpē ma ímụ

ũ'dúkō múké rī ũlūú 'bá ngá ākō rī pi ní.

Īpē ma ímụ 'bá ĩ ní ũ'yīj̄ jó agá rī pi vé ōyungará ā tā ũlūú,

āzini 'bá m̄j̄ be ẹ̀šj̄'ba gí rī pi vé āngū ndrengará ā tā ũlūú,

'bá ĩ ní kōpi ē dr̄j̄ ọrụ rī pi ē ĩsúkí rī dr̄j̄wālā.

‡ 3:38 3:38 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní 'dó gbii dr̄j̄dr̄j̄ rī. ĩri ẹ̀tẹ̀pi 'bá vū dr̄j̄gé rī pi vé ní céré. ĩrivé ũkú Ēvā ri ẹ̀ndrẹ̀pi 'bá vū dr̄j̄gé rī pi vé ní céré. 'Í lā 'dóngará 1-5. * 4:2 4:2 Ādróko: Ādróko vé rụ Sātānā 'i, ĩri āmbúgu ĩndrí ũnj̄j̄ rī pi dr̄j̄gé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dālē. Múngú ídrō ādróko rī ĩndrí ũnj̄j̄ rī pi be 'bū gé 'dāási nī. 'Í lā 'dangará 12:7-9. 4:4 4:4 Dětōrōnómē 8:3 4:8 4:8 Dětōrōnómē 6:13 4:11 4:11 Sāwumā 91:11-12 4:12 4:12 Dětōrōnómē 6:16 † 4:15 4:15 Jó Múngú rī Zizú rī: Yāhūd̄j̄ rī pi vé Jó Múngú rī Zizú rī pi kárakará k̄j̄rj̄ rī pi agásí āndiāndí, kōpi rī í umú Búkū Múngú vé rī lā, āzini kōpi rī Múngú rī ĩnj̄j̄ Ũ'dú Sábátá vé rī gé. ‡ 4:16 4:16 Ũ'dú Sábátá vé rī: Ũ'dú 'dīri Yāhūd̄j̄ rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zizú rī. Yāhūd̄j̄ rī pi rī ũ'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará t̄j̄ḡr̄j̄ rú rī agásí nī. Ũ'dú Sábátá vé rī Yāhūd̄j̄ rī pi rī z̄j̄ ũ'dú ẹ̀j̄rj̄, 'bo Kẹ̀f̄k̄k̄ rī pi rī z̄j̄ ũ'dú áziyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16. 4:19 4:19 Īsáyā 61:1-2

19 Lóki Úpi ní lèzú èsì múké 'bãzú 'bá rí pi ní rí ícò gí, ìpè ma ìmù tã ní ùlùú."

20 Yèsù ní búkù rí ùpìzú, Ìri ní sèzú 'bá riipi búkù rí à tã mbaápi rí drìgé, Ìri ní úrízú vùgá. 'Bá Jó Múngú rí Zìzú rí agá rí pi àrèvú cèré 'báki mí rizú Ìri ndrezú. 21 Kúru Ìri ní 'yozú 'bá rí pi ní kìnì, "Búkù Múngú vé má ní lãá, Ìmi ní yì àndrú 'dìri, tã ní nga 'i fùu tì ní gé gí."

22 'Bá rí pi àrèvú cèré ngakí átá kìnì, Ìri múké, kòpi àyàkí tã Ìri ní átá múké 'dìri sí rá, kòpi ní rizú Ì uzizú Ì àsámvú gé sí kìnì, "Mvá 'dìri adri nyo Yòsépá mvòpì 'i kuyé?"

23 Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Ádarú Ìmi ìmù átá má ní nãpi sí 'dìni, 'Mí riipi àngù idrìpi rí, mí idrí mí ùlùngu! Tã 'bá ní yì mí ní 'oó Kãpãrãnãumã gá 'dálé rí, lè mí 'o kpá mívé kùrú agá nõgò."

24 Yèsù ní gòzú 'yozú kìnì, "Ádarú á lè 'yoó Ìmi ní 'dìni, 'bá rí dõ nèbì, ìnjìkí Ìri Ìrivé kùrú agá ku. 25 Ádarú á 'yo Ìmi ní 'dìni, òtù lóki Èliyã rú rí pi kárakarã àngù Ìsèrèlè vé rí agá, Ìli ná èlì sí, yìgò 'dì kuyé, èbìrì 'de ùnjí ùnjí àngù rí agásì cèré. 26 'Bo Múngú pè nèbì Èliyã rí muwò ọwuzì Ìsèrèlè vé rí pi vùgá kuyé, pè Ìri muwò ọwuzìgò adriipi kùrú Zàrèfátá vé rí agá rí vùgá, àngù Sidonã vé rí agá. 27 Ọtù lóki nèbì Èlìsã* vé rí gé, 'bá ùfú† ní nyaá rí pi kárakarã àngù Ìsèrèlè vé rí agá 'dãá, 'bo 'bá àzi ùfú ní deé rù 'bá ní gé sí ní 'dãáyo, 'yéjã ùfú rí de Nãmánã‡ Sírìyãgù rí rù 'bá gá sí."

28 'Bá adri 'bá Jó Múngú rí Zìzú rí agá rí pi kã tã 'dìri yì, kòpi è èsì ve ùnjí ùnjí. 29 Kòpi ní ungazú uru, kòpi ní Ìri zezú muwò kùrú rí agásì àmvé. Kòpi jìkí Ìri muwò àngá Ì ní kùrú rí sízú rí drìgé 'dãá, kòpi lèki kòdò Ìri zee 'deé wìlìwìlì agá 'dãá. 30 'Bo Yèsù ní 'dezú muwò 'bá bítìrìkã rí pi àsámvú gé sí 'dìsì rá, Ìri ní kòpi kuzú.

Yèsù dro Ìndrí ùnjí fùú agó àzi drìgé sí (Màrákò 1:21-28)

31 Kúru Yèsù ní 'dezú muwò kùrú Kãpãrãnãumã vé rí gé, àngù Gàlláyã vé rí agá, rí 'bá rí pi ìmbá 'dù Sábátá vé rí gé. 32 'Bá rí pi àyàkí tã Ìri ní ìmbá rí sí rá, à 'diãtãsiyã tã Ìri ní átá rí ùkpò be.

33 'Dù àlu, Yèsù kã adrii Jó Múngú rí Zìzú rí agá 'dãá, agó àzi Ìndrí ùnjí^S ní fí drì ní gé ní kpá 'dãá'dã, agó rí ní trezú 'dùkò be uru 'dãá kìnì, 34 "Á! Yèsù Názèrètãgù rí, ngá mí ní lèé 'bá vùgá rí à'di? Mí ìmù 'dìri 'bá 'dij? Á nì mí rá! Mí 'Bá Uleterè Múngú vé ni."

35 Yèsù ní trezú Ìndrí ùnjí rí drìgé kìnì, "Mí újì kírì. 'Í fù agó 'dìri drìgé sí!" Ìndrí ùnjí rí ní agó rí 'dùzú a'bezú vùgá 'bá rí pi andregá 'dìgé, Ìri ní ngazú kpuzú muwò, 'o agó rí ùnjí kuyé.

36 'Bá rí pi cèré àyàkí tã 'dìri sí àyàyã, kòpi ríkí Ì uzì Ì àsámvú gé sí kìnì, "Tã agó 'dìri ní átá 'dìri ìngóni? Ìri rí átá ùkpò be, Ìri rí 'yo Ìndrí ùnjí rí pi ní, kòpi à fùkí àmvé 'bá rí pi drìgé sí, kòpi nga fù rá." 37 Yèsù vé tã ayi muwò àngù 'dàri agásì cèré.

Yèsù idrí 'bá kárakarã

(Mátayo 8:14-17; Màrákò 1:29-34)

38 Yèsù ní füzú Jó Múngú rí Zìzú rí agásì, Ìri ní 'dezú muwò Sìmónã vé àngá. Ca muwò ìsù Sìmónã Ìdrèpì rí drã rú, rù 'bá ní ko gbìrìlìlì. 'Bá àlu àlu ní Yèsù rí màzú kìnì, "Mí idrí 'bá ní ùkú nòri fò!" 39 Yèsù ní 'i útrúzú Ìnyinjã à ùkú rí vé gbòlò gãrà gá 'dãá. Ìri ní 'yozú kìnì, drã rí à nga ùkú rí drìgé sí. Drã rí ní dezú ùkú rí rù 'bá gá sí, koro Ìri ní ìngázú uru, Ìri ní ìnyã á'dízú sèzú kòpi ní.

40 Ọtù rí kã 'deé, 'bá rí pi ní ìvé 'bá drã be àndiãndí rí pi ìjìzú Yèsù vùgá nõó, Ìri ní drì 'bãzú 'bá drã be 'dì'bée drìgé sí àlu àlu cèré, Ìri ní kòpi idrízú. 41 Ìndrí ùnjí rí pi ní ùkpuzú 'bá kárakarã rí pi drìgé sí, ríkí útré 'dùkò be uru 'dãá kìnì, "Mí Mvá Múngú vé ni!" 'Bo Yèsù ní trezú kòpi drìgé kìnì, lè kòpi à ùjìkí kírì, à 'diãtãsiyã kòpi nìkí rá 'yozú kìnì, Ìri Kúrìsìtò 'i.

42 Àngù rí kã ọwù, Yèsù ní füzú muwò vürã 'bá àkò ní gé. 'Bá rí pi ní 'dezú rizú Ìri ndázú. Kòpi kã Ìri ìsù, kòpi lèki kòdò Ìri ugaá à mu ìlélé ku. 43 'Bo Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Lè má ùlù kpá 'dùkò múké málungã Múngú vé rí tã muwò kùrú urukò'bée agásì Ìndí, à 'diãtãsiyã Ìpèkí ma èjì 'dìri ngaá." 44 Kúru Yèsù ní ècìzú 'dùkò múké Múngú vé rí ùlüzú muwò Jó Múngú rí Zìzú rí pi agásì, àngù Yùdáyã vé rí agásì cèré.

§ 4:26 4:26 Ọwuzìgò: Ọwuzìgò 'dìri adri 'bá Ìsèrèlè vé ni kuyé. 'Í lã 1 'Bãgù 17:1-24. * 4:27 4:27 Èlìsã: Èlìsã gò

adrii nèbì Múngú vé ni Èliyã à vùdrì gé. 'Í lã 1 'Bãgù 19; 2 'Bãgù 2-13. † 4:27 4:27 Ùfú: Tãjìmbj Mósè vé rí kìnì, 'bá ùfú ní nyaá rí Ìri àzãvú rí, à'yìkí Ìri adrii 'bá Ìsèrèlè vé rí pi àsámvú gé ku. Lè dõ drã rí à de 'i rù 'bá gá sí rá, Ìri mu 'i 'dã átalágù rí endrètì gé, átalágù rí Ìri ndre, Ìri 'yo drã rí de rù 'bá ní gé sí gí. 'Í lã Lèyìtìkã 14:1-32. ‡ 4:27 4:27

Nãmánã: Nãmánã adri 'bá Ìsèrèlè vé ni kuyé. 'Í lã 2 'Bãgù 5:1-27. § 4:33 4:33 Ìndrí ùnjí: Ìri àndrú málàyìkã Múngú vé rí pi vé àzi 'bù gé 'dãá, nõ tãjìmbj Múngú vé rí, Sãtãnã rí kòpìvé àmbùgù. Múngú idró kòpi 'bù gé 'dãásì vùgá nõó, kòpi gòkí ufuú Ìndrí ùnjí, kòpi rí 'bá rí pi ní Ìzãngã sè vù drìgé nõgò. 'Í lã 'Idangará 12:7-9.

5

'Bá Yēsũ ní í' d'ó zìjì drìdrì ímù 'í pámuvù ùbũ rì pi

(Mátáyo 4:18-22; Mārákõ 1:16-20)

1 Ù'dù' àlu, Yēsũ kã ríi tí Múngú vé rì ùlúú yìjì bálalã Gēnēsārétã* vé rì tí gé 'dãá, 'bã bîtríkã trakí ìrì ã gārã kùrù, ríkí tí Múngú vé rì yìjì. 2 Yēsũ ní kùlúmgbã ìrì ndrezú yìjì bálalã rì tí gé 'dãá, 'bã ì' b'jì 'be' b'ã rì pi kúkí kùlúmgbã rì pi kú ní, kòpi rì ìvé ìmbá ùjì. 3 Yēsũ ní tuzú fízú kùlúmgbã Sîmónã vé rì agã. Ìrì ní 'yozú Sîmónã ní ã ze kùlúmgbã rì fízú yìjì agalé rú mädã. Ìrì ní kùru úrízú kùlúmgbã rì agã 'dãá, ìrì ní 'bã bîtríkã rì pi ìmbázú.

4 Yēsũ kã átángã rì átã deé, ìrì ní 'yozú Sîmónã ní kìnì, "Mí útrú kùlúmgbã rì muzu yìjì kuþìpi kuþu rì agã 'dãá, 'í 'be ìmbá rì 'deé èlì agã 'dãá, mi ì' b'jì uru kárakarã."

5 Sîmónã ní újázú kìnì, "Àmbúgú mávè rì, 'bã ù' b'jìkí kòdò ì' b'jì rì 'beé ìnjì be rã, 'bo 'bã rúkí ì' b'jì àluþãni kuyé. 'Bo 'í 'yo dõ 'dìni, ma ícõ ù' b'jì dîjì rá."

6 Kòpi kã ìvé ìmbá rì pi 'beé yìjì agã 'dãá, kòpi urukí ì' b'jì kárakarã, sè ìmbá rì pi lèkí uceé àní ucece. 7 Kòpi ní ògùþìjì kùlúmgbã be rì pi ògúzá ìmúzá ìzã kozú. Ògùþìjì kã ícã, kòpi u'dukí ì' b'jì rì pi ù' b'ãã kùlúmgbã ìrì ni pi agã tré tré, kùlúmgbã rì pi í' d'ókí ríi tí yìjì ã ndúgé.

8 Sîmónã Pétèrõ kã tã 'dìrì ndreé 'dìni, ìrì ní kùmúci ùtìjìzú Yēsũ èndrètì gé, ìrì ní 'yozú kìnì, "Úpí, 'í mụ má jèlè gé 'dìisí rá, mávè ùnjìkányã ambamba." 9 Sîmónã Pétèrõ pi 'bã adri' bée ìrì be trù rì pi be céré àyákí tã kòpi ní ì' b'jì uruzú 'dìrì sî àyàyã. 10 Ìrì ògùþìjì Zēbēdāyō ènjìþìjì Yōkōbū pi Yūwāni be, àyákí kpá tã 'dìrì sî àyàyã.

Yēsũ ní 'yozú Sîmónã ní kìnì, "Mí adri ùrìjì sî ku. Í' d'ózú àndrũ muzu drìdrì, ìmi ímù 'bã ísè ìjì má ní, sù ìmi ní ì' b'jì 'beé rì tìnjì." 11 Kùru kòpi ní ìvé kùlúmgbã rì pi jìzú muzu yìjì tí gé 'dãá, kòpi kúkí ìvé ngã rì pi àrèvù céré kú 'dìgè, kòpi 'dekí muþ Yēsũ vú sî.

Yēsũ idrì 'bã ùfú ní nyaã ní

(Mátáyo 8:1-4; Mārákõ 1:40-45)

12 Yēsũ kã ríi adrii kùrù ãzi agã 'dãá, agõ ãzi ùfú ní nyaã ní kã Yēsũ rì ndreé, ìrì ní kùmúci ùtìjìzú, 'í drì sìzú vùgã Yēsũ èndrètì gé, ìrì ní Yēsũ rì mázú drì ìrì sî kìnì, "Úpí, ícõ dõ rá, mí sè ùfú nòrì ã de má rù' b'ã gã sî, má rù' b'ã è ícã rì ule."

13 Yēsũ ní 'í drì sùzú agõ rì ùlózú, ìrì ní 'yozú kìnì, "Á lè mi idrì rá. Úfú 'dìrì ã de mí rù' b'ã gã sî rá!" Koro ùfú rì ní dezu agõ rì ã rù' b'ã gã sî.

14 Yēsũ ní 'yozú agõ rì ní kìnì, "Lè mi lù tã 'dìrì 'bã ãzi ní ku, 'í mụ mi ì' daã átálágú rì èndrètì gé, 'í sè ngã ì ní zãã ròbõjõ rú ni pi sù tãimbì Mósè vé rì ní 'yoó rì tìnjì, 'bã rì pi ã nìkí rì 'yozú kìnì, ùfú rì de mí rù' b'ã gã sî gí."

15 Kùru Yēsũ vé tã ní ayízú muzu àngũ rì pi agãsi, 'bã bîtríkã ìmúkí tã ìrì ní ríi ìmbá rì yìjì, àzini è idrì rì ì' ìvé drã agãsi. 16 'Bo Yēsũ rì 'í èndijì muþ vùrã 'bã àkõ ní gé Múngú rì zìjì.

Yēsũ idrì 'bã pá be 'bèlè' bèle ní

(Mátáyo 9:1-8; Mārákõ 2:1-12)

17 Ù'dù' àlu, Yēsũ kã ríi 'bã rì pi ìmbá, Fārúsjì* rì pi, 'bã tãimbì ìmbá' b'ã rì pi be, ìmúkí gùrù àndiãndi àngũ Gálliláyã vé rì agã rì pi agãsi, àzini gùrù àndiãndi àngũ Yùdáyã vé rì agã rì pi agãsi, urukõ' bée ìngákí kùrù Yērúsálēmã vé rì agã, kòpi ríkí tã Yēsũ ní ìmbá rì yìjì. Úpí sè Yēsũ ní ùkpõ 'bã drã be rì pi idrízú. 18 Àgõ urukõ' bée ì' dukí agõ pá be 'bèlè' bèle ní ìmúzá pòrõsjì sî. Kòpi ù' b'jìkí kòdò ùkpõ sî, lèkí agõ rì jìjì muþ 'bãã Yēsũ èndrètì gé jò agã 'dãá. 19 'Bã rì pi ní adrii bîtríkã rì sî, kòpi ndákí ù' dũ tì, kòpi ní tuzú jò rì drìgè 'dãá, kòpi ní jò rì è drì ìnjányãzú, kòpi ní agõ rì ísúzá ìmúzá ìrìvé pòrõsjì rì be vùgã Yēsũ èndrètì gé 'bã bîtríkã rì pi àsãmvú gé nòõ.

20 Yēsũ kã 'bã 'dì' bée vé è' yìngará ndreé, ìrì ní 'yozú agõ pá be 'bèlè' bèle rì ní kìnì, "Má ùndìgõ, á trũ mi mívè ùnjìkányã agãsi gí."

21 Fārúsjì rì pi 'bã tãimbì ìmbá' b'ã rì pi be, ríkí ùsùjì 'í èsjì agã 'dálè kìnì, "Bã 'dìrì ã' d'ì 'í Múngú rì ìnjìpi ku 'dìrì? Á' d'ì rì ícõ 'bã trũ ùnjìkányã agãsi ní? Adri 'yèná Múngú rì 'bã trũ ùnjìkányã agãsi ní kuyé?"

22 Yēsũ ñ tã kòpi ní ríi ùsùjì rì rá, ìrì ní kòpi zìzú kìnì, "Ngã ìmi ní rizú tã ùsùzú ìmi èsjì agã 'dìni rì ã' d'ì? 23 Tã adrii pi múnýãmúnýã rì ìngõrì? Má 'yo rì, 'Trúkí mi mívè ùnjìkányã agãsi gí' 'dìni? Doku má 'yo, 'Í nga uru èçì tuú? 24 'Bo á lè lúú ìmi ní 'yozú kìnì, ma 'Bã Mvã 'í, † ma ùkpõ be ùnjìkányã trüzú vù drìgè nõgõ." Ìrì ní 'yozú agõ pá be 'bèlè' bèle rì ní kìnì, "Í nga uru, 'í 'dụ mívè pòrõsjì, 'í mvi 'bèti."

25 Koro agõ rì ní ìngázú kòpi èndrètì gé 'dìgè, ìrì ní ìvé pòrõsjì 'düzú, ìrì ní 'dezu muzu, rì Múngú rì ìngú muzu. 26 'Bã rì

* 5:1 5:1 Yìjì bálalã Gēnēsārétã: Yìjì bálalã Gēnēsārétã rì ì' kpá zì Gálliláyã. † 5:17 5:17 Fārúsjì: Fārúsjì rì pi ngúlúmú Yáhudjì rì pi vé tãimbì Mósè vé rì rù' b'ã tìjì rì pi. Kòpi 'dukí idrì rì pi vé tã, àzini máláyikã rì pi vé tã 'bãã tã àmbúgú rú, kòpi è' yìkí rá 'yozú kìnì, 'bã ùdrã' b'ã gí rì pi gõ ìngã idrì rú rá. † lã Èzì 23:8. ‡ 5:24 5:24 'Bã Mvã: Yēsũ zì 'í 'Bã Mvã lüzú kìnì, 'í Kúrístõ 'l, 'í málüngã rì rù muzu nyonyo. † lã Dányèlè 7:13-14.

pi ãrêvú céré ãyãkí tã 'dĩri sī ãyãyã, kôpi ãngúkí Múngú ri rá. Úřĩ ãmvú kôpi rá, kôpi ní 'yozú kĩnĩ, "Bá ndrekĩ tã ãyãzú ãyãyã ní ãndrũ gĩ."

Yēsũ zĩ Lévĩ ri

²⁷ Tã 'dĩri ã vudřĩ gé, Yēsũ ní fũzú kũrũ ri agásĩ, ĩri ní ágó ãzi mũfēngã umbe jezũ ri u'dũpĩ ní ndrezũ, rũ ni Lévĩ^S 'i, úri kuú ívé jó rizú mũfēngã umbe jezũ ri u'dũzú 'bãgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ agá. Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Mĩ ãmũ má pámvú ũbĩ." ²⁸ Lévĩ ní ngá rĩ pi ãrêvú kuzú céré, ĩri ní Yēsũ ã pámvú ũbĩzú mũzú.

²⁹ Kũru Lévĩ ní ũmũ údézú ãmbúgú ívé ãngá 'dãá, ĩri ní Yēsũ ri zizũ ũmũ rĩ gé, zĩ 'bã kárakarã mũfēngã umbe jezũ ri u'dũ'bã rĩ pi 'bã ũrukũ'béé be ũmũ rĩ gé 'dãá ĩndĩ. ³⁰ 'Bo Fãrũřĩ rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ pi be, rikĩ unuu 'bã Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ngá ĩmi ní rizú ngá nyazú, ãzini ngá mvuzũ 'bã mũfēngã umbe jezũ ri u'dũ'bã rĩ pi be, ãzini 'bã ũnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi be trũ rĩ ã'di?"

³¹ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Bã drã ãkó rĩ ndã 'bã ũjó sēepĩ ni ku, 'bã drã be rĩ, ĩri 'bã ũjó sēepĩ rĩ ndã nĩ. ³² Má ãmũ 'bã tã 'o'bã pĩřĩ rĩ pi zĩĩ ěřĩ újã kuyé, 'bo má ãmũ 'bã ũnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi zĩĩ, kôpi ã újãkĩ ěřĩ."

Ãnyãngã a'bingárã

(Mátayo 9:14-17; Mārãkõ 2:18-22)

³³ Kôpi ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Yũwãní vé 'bã ĩri ã pámvú ũbĩ'bã rĩ pi rĩ i 'a'bi ngá nyangárã sĩ rá, kôpi ri Múngú ri zĩ rã, ãzini 'bã Fãrũřĩ rĩ pi vé tã 'dũ'bã nga'bã rĩ pi kpã ri 'o 'dĩni rá pĩrĩ, 'bo mívé 'bã mĩ pámvú ũbĩ'bã rĩ pi ri ngá nya rá, ãzini ngá mvũ rá ãsĩ?"

³⁴ Yēsũ ní újãzú kôpi ní kĩnĩ, "Kêřégú ũmũrũgũ rĩ vé rĩ dõ drĩ ũmũ ãmũ'bã ũmũrũgũ rĩ jengárã gã rĩ pi ãsãmvú gé ãnigé, ĩmi ícõ 'yo kêřégú rĩ vé ũmũ rĩ pi ã a'bikĩ ĩ ngá nyangárã sĩ 'dĩni rá? ³⁵ 'Bo sã ãzi ri ãmũ 'dĩ'dĩ, kádõ ãmũ ũmũrũgũ rĩ vé kêřégú 'dũjũ kôpi ãsãmvú gé sĩ, kũru ũ'dũ 'dãri gé, kôpi ãmũ 'i a'bi ngá nyangárã sĩ."

³⁶ Kũru Yēsũ ní nãpĩ ãzi ũlũzú kôpi ní kĩnĩ, "Bã ãzi ícõ bõngõ ú'dĩ ní ĩřĩ bõngõ dēepĩ gĩ ní vé ũlĩ ícĩ ũpũũ ãni ku. 'O dõ 'dĩni, ĩri sē bõngõ ú'dĩ rĩ ãřĩ rá, bõngõ ú'dĩ rĩ pi úmúkĩ ĩ bõngõ ũku rĩ be ku. ³⁷ 'Bã ãzi ícõ vĩnyõ ĩ ní zoó ú'dĩ rĩ ní tõõ lã'bu ĩ ní ícĩ jũrũ rĩ ũku ni agá ku. 'Bã rĩ tõ dõ vĩnyõ rĩ lã'bu ĩ ní ícĩ jũrũ rĩ ũku ni agá, jũrũ rĩ ãřĩ rá, ĩri sē vĩnyõ rĩ dã vũgã, jũrũ rĩ gõ ábã

rá. ³⁸ Lē vĩnyõ ú'dĩ rĩ, ã dãkĩ jũrũ ú'dĩ agá. ³⁹ 'Bã rĩ mvũ dõ vĩnyõ draápi dradra rĩ gĩ, ícõ vĩnyõ ú'dĩ* rũ draápi ku rĩ mvũũ ku, ĩri 'yo, 'Vĩnyõ draápi dradra rĩ múké nĩ.' "

6

Fãrũřĩ rĩ pi zĩkĩ Yēsũ ri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ ã tã sĩ

(Mátayo 12:1-8; Mārãkõ 2:23-28)

¹ ũ'dũ ãlu Sãbãtã sĩ, Yēsũ pi rikĩ elĩĩ mũzũ ívé 'bã 'ĩ pámvú ũbĩ'bã rĩ pi be ũmvũ ãnyã vé ní agásĩ, ĩrivé 'bã ĩri ã pámvú ũbĩ'bã rĩ pi ã ũrukũ ní ãnyã rĩ pi ě drĩ ucezũ anyizũ cizũ. ² Fãrũřĩ rĩ pi ní Yēsũ ri zizũ kĩnĩ, "Bãvé tãĩmbĩ kĩnĩ, ã ngakĩ ěřĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ku pĩrĩ, ngá ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ nõzũ, ãnyã ě drĩ ucezũ anyizũ cizũ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé rĩ ã'di?"

³ Yēsũ ní újãzú kôpi ní kĩnĩ, "Ĩmi lãkĩ tã 'bãgú Dãwũdĩ ní 'o'o ívé 'bã rĩ pi be sã ěbĩřĩ ní kôpi fũzũ rĩ gé rĩ kuyé? ⁴ 'Bãgú Dãwũdĩ nga fĩĩ Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, 'ĩ'dũ pánga ĩ ní údé 'bãã kuú Múngú ěndřetĩ gé tã be uleteré 'yēngã atala rĩ pi ní rĩĩ nyaã ní rĩ nyaã, sē ũrukũ ní nyaã ívé 'bã rĩ pi ní." ⁵ Yēsũ ní kũru 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ma 'Bã Mvã 'i, ma Úpĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ* drĩgē ãmbúgú nĩ."

Yēsũ ĩdrĩ ágó ãzi drĩ be 'bēl'ēbēle ni ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé

(Mátayo 12:9-14; Mārãkõ 3:1-6)

⁶ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ ãzi gé, Yēsũ ní mũzũ fizũ Jó Múngú ri Zizũ rĩ agá 'dãá, ĩri ní rizú 'bã rĩ pi ãmbãzũ, ĩřũ ágó ãzi drĩ ěndřepĩ be 'bēl'ēbēle ni jó rĩ agá 'dãá'dã. ⁷ Fãrũřĩ rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ pi be, rikĩ lētĩ ndãã, ĩ tũkĩ rĩ Yēsũ rĩ ãni bēnĩ, kôpi tēkĩ nyo rĩ Yēsũ ri ndrēé, dõ tãnã ĩri ágó 'dĩri ĩdrĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé rá. ⁸ 'Bo Yēsũ nĩ tã kôpi ní rĩĩ ũřũũ rĩ rá, ĩri ní 'yozú ágó drĩ be 'bēl'ēbēle rĩ ní kĩnĩ, "Ĩ nga ũrũ, mĩ ãmũ pá tuú 'bã rĩ pi ěndřetĩ gé 'dĩgē." Ágó rĩ ní ĩngãzũ ãmũzũ.

⁹ Yēsũ ní kũru 'yozú Fãrũřĩ rĩ pi ní 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ be kĩnĩ, "Á lē drĩ ĩmi zĩĩ, ngá ĩ ní lēé ã 'okĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé rĩ ã'di? Ā 'okĩ tã múké yã, dõku ã 'okĩ tã ũnjĩ? Ē ĩdrĩkĩ 'bã rĩ pi yã, dõku ã ú'dĩkĩ 'bã rĩ pi?"

¹⁰ Yēsũ ní 'bã rĩ pi ũndrēzũ 'ĩ gãrã gã sĩ kũrũ, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Mĩ ũjũ mĩ drĩ." Ágó rĩ ní 'ĩ drĩ ũjũzũ. Ágó rĩ ě drĩ gõ ícã múké. ¹¹ 'Bo 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ

S 5:27 5:27 Lévĩ: Lévĩ vé rũ ãzi rĩ Mátayo 'i. Mátayo gõ adriřĩ 'bã Yēsũ ã pámvú ũbĩpi ni. * 5:39 5:39 Vĩnyõ ú'dĩ: ũ'dũkõ múké Yēsũ ní ãmbã rĩ adriřĩ sũ vĩnyõ ú'dĩ rĩ tĩnĩ, tãĩmbĩ Mósē vé rĩ adriřĩ sũ vĩnyõ ũku rĩ tĩnĩ. 6:4 6:4 1 Sãmũlél 21:1-6 * 6:5 6:5 Úpĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi ri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ igã kĩnĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgē rĩ pi be céré 'dũ caã ũ'dũ áziyã, kũru ĩri ní uvuzũ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé. Múngú ri 'yēngã Úpĩ Sãbãtã vé ni, kũru Yēsũ kĩnĩ, 'i Úpĩ Sãbãtã vé ni, kĩnĩ 'i Múngú 'i. 'ĩ lã Wũngárã 20:8-11.

pi Fārúsī rī pi be, kōpi ā 'a ve Yēsū ní ūnjí
 ūnjí. Kōpi 'bāki rii Yēsū ā tā líi, lēzú ĩri
 'd'izú drāzú 'dīisī rá.

*Yēsū ūpē 'bá áyúáyū ni pi mudrī drī ni
 ĩrī*

(Mátáyo 10:1-4; Mārākō 3:13-19)

¹² Ū'dú āzi sī, Yēsū nga tuí muí írá
 drīgé Múngú ri zī, zī Múngú ri 'dálé ĩnī
 be rá. ¹³ Āngū rī kā ówú, ĩri ní ívé 'bá
 'í pámvú ūbī'bá rī pi zizú ímúzú 'í vúgá
 nōlé, ūpē 'bá mudrī drī ní ĩrī adrii ívé
 'bá áyúáyū ni pi' rú. ¹⁴ 'Bá ĩri ní ūpēé
 rī pi á rú 'dī, Sīmónā (ĩri ní zījī Pétérō rē
 'i), édrīpi Āndéréyā 'i, Yūwání 'i, Yūwání
 édrīpi Yókóbū 'i, Pīlípū 'i, Bātīlímáyō 'i,[†]
¹⁵ Mátáyo 'i, Tómā 'i, Yókóbū Āláfáyō
 mvópi 'i, Sīmónā úvá 'bāapi 'bá ívé rī pi
 ē ísúkí rī drīwālā rī 'i, ¹⁶ YúdāŠ Yókóbū
 mvópi 'i, āzini Yúdā Īsikārīyótā gōopi Yēsū
 ā ūlī 'beépi rī 'i.

*Yēsū ímbá 'bá rī pi, āzini idrī 'bá drā be
 rī pi*

(Mátáyo 4:23-25)

¹⁷ Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī
 pi be, kōpi kā ísī ímúzú írá drīgé 'dāási,
 kōpi ímúkí áwí adrii kuú āngū kpākpā ní
 gé. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ā
 urukō kárakarā tukí pá kuú 'dāá. Āzini 'bá
 bítiriká íngá 'bá āngū Yúdáyá vé rī gé, kūrú
 Yērúsálemā vé rī gé, kūrú Táyá vé rī gé,
 āzini kūrú Sīdónā vé rī gé rī pi be úmúkí ĩ
 céré kuú 'dāá. ¹⁸ Kōpi ímúkí tā Yēsū tī gé rī
 yījī, kōpi lēkí Yēsū ē idrī ĩ. 'Bá rī 'bá ĩzāngā
 nya 'bá ĩndrī ūnjí rī pi drīgé rī pi, Yēsū idrī
 kōpi rá. ¹⁹ 'Bá ālu ālu lē Yēsū ā rú 'bá úló,
 ā'diātāsīyā ūkpō 'bá ĩdrizú rī ĩbī ĩfūu rú 'bá
 ni gélésī, idrī 'bá rī pi ārēvú céré.

Tākiri āzini ĩzāngā

(Mátáyo 5:1-12)

²⁰ Yēsū ní 'i újázú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá
 rī pi ndrezú, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Īmi 'bá ngá ākó rī pi, ĩmi ímú tākiri ísú
 rá,

ā'diātāsīyā mālūngā Múngú vé rī ímú
 adri ímivé ní.

²¹ Īmi 'bá ēbīrī ní rii fuyú rī pi, ĩmi ímú tākiri
 ísú rá,

ā'diātāsīyā ĩmi ímú ngá ísú épizú āni
 rá.

Īmi 'bá rī 'bá āá ngo'bée rī pi, ĩmi ímú tākiri
 ísú rá,

ā'diātāsīyā ĩmi ímú ógūngará gū rá.

²² 'Bá rī pi ndrekí dō ĩmi ūnjí,
 kōpi gākí dō ĩmi sī, kōpi dō rī ĩmi u'da,

kōpi dō rī ĩmi rú 'yo ūnjí 'Bá Mvā vé
 tā sī, ĩmi ímú tākiri ísú rá.

²³ "Ōtú kōpivé étépījī 'okí nyo nébī rī pi
 'dīni. Kúru tā 'dī'bée kādō ímú ĩ 'oó, lē ĩmi
 adriki āyikō sī, ā'diātāsīyā Múngú rī ímú
 ĩmi ūfē 'bū gé 'dálé rá.

²⁴ "Bo ĩzāngā rī úmvúlésī ímú adri ímivé
 ní, ĩmi adri'bá ā'bú be ambamba
 'dī'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi ísúkí āyikō nyōókú
 drīgé nōgó gí.

²⁵ ĩzāngā rī úmvúlésī ímú adri ímivé
 ní, ĩmi 'bá adri'bée ānyāngā be
 kárakarā 'dī'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi úmvúlésī ímú adri
 ēbīrī sī.

Īzāngā rī úmvúlésī ímú adri ímivé ní, ĩmi
 rī 'bá ógūngará gū 'bá 'dī'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi úmvúlésī ímú ĩzāngā
 ísú, āzini ĩmi āá ngo.

²⁶ ĩzāngā rī úmvúlésī ímú adri ímivé ní,
 ĩmi 'bá ĩ ní rii íngūngū 'dī'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi é'bīpījī ríkí nyo ótú nébī
 ūnjó rú rī pi íngú 'dīri tīnī."

Lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī pi lēlē

(Mátáyo 5:38-48; 7:12a)

²⁷ "Bo ĩmi rī 'bá ma yī'bá 'dī'bée, á lē
 'yoó ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī
 pi lēlē, lē ĩmi 'okí tā múké 'bá ĩmi ndre'bá
 ūnjí rī pi ní. ²⁸ Īmi zíkí Múngú ri, ā sē
 rī tākiri 'bá ĩmi wā'bá rī pi ní, āzini 'bá
 ĩmi 'o'bá ūnjí rī pi ní. ²⁹ 'Bá āzi sa dō mī
 gbāngírī, mī újā ĩri ní āzi rī, ā sa. 'Bá āzi
 'dú dō mívé bōngó akoóko rī, 'í sē ĩri ní
 mívé bōngó ágá vé rī ĩndī. ³⁰ 'Bá āzi zī dō
 ngá mí vúgá, 'í sē ĩri ní ngá ĩri ní zījī rī. 'Bá
 āzi 'dú dō ngá mívé ní, lē mī zī gōó vúlé ku.
³¹ Lē ĩmi 'okí tā múké 'bá urukō'bée ní, sū
 ĩmi ní lēé kōpi ā 'okí ĩmi ní rī tīnī.

³² "Īmi lēkí dō 'yégá 'bá ĩmi lē'bá rī pi
 áyu, Múngú rī nyo ícō ĩmi ní tākiri sē rá?
 Ísúzú 'bá ūnjīkányā 'o'bá rī pi lēkí kpá 'bá
 ĩ lē'bá rī pi ĩndī. ³³ Īmi 'okí dō tā múké rī
 'yégá 'bá ĩmi 'o'bá múké rī pi ní, ĩmi tākiri
 ísú íngóni? Ísúzú 'bá ūnjīkányā 'o'bá rī pi
 rī éśí múké 'bā 'bá ĩ 'o'bá múké rī pi ní.

³⁴ Īmi dō 'yégá rī ngá sē mēřī rú 'bá ícō 'bá
 mēřī rī ūfē'bá rá rī pi ní, ngá múké ĩmi
 ní ísú 'a ní gé 'dīgé rī ā'di? 'Bá ūnjīkányā
 'o'bá rī pi kpá rī ngá sē 'bá ūnjīkányā 'o'bá
 rī pi ní mēřī rú ĩndī, ā'diātāsīyā kōpi ísúkí
 kīnī, ngá ĩ ní sēé rī, ĩ ícō ūfē gō ĩ ní vúlé
 rá.

³⁵ "Bo lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī pi lēlē,
 lē ĩmi 'okí kōpi múké. Lē ĩmi sēkí mēřī
 kōpi ní, lē ĩmi 'bāki éśí 'yozú kīnī, kōpi
 ā újākí ngá ĩmi ní sēé mēřī rú rī gōó

† 6:13 6:13 'Bá áyúáyū rī pi: 'Bá áyúáyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rī kōpi pēé muí 'bá rī pi ímbá, ĩndrī ūnjí rī pi
 údró, āzini tā áyázú áyáyā ni pi 'oó. † 6:14 6:14 Bātīlímáyō: Bātīlímáyō rī ĩ kpá zī Nātānyéle 'i. 'Í lā Yūwání 1:45.

Š 6:16 6:16 Yúdā: Yúdā rī ĩ kpá zī Tádáyō 'i. 'Í lā Mátáyo 10:3; Mārākō 3:18.

vúlé 'dini ku. Kúru ìmi ímú àndëma ísú àmbúgú. 'Bù gé 'dälé, ìmi ímú adri anji Múngú Ùkpó 'Dípa vé ní, à'diätäsìyà ìrivé èsì mùké 'bá òwò'difó sè'bá ku rí pi ní, àzini 'bá ùnjikányà 'o'bá rí pi ní. ³⁶ Lè ìmi èsì à adri Ìdríkídri 'bá uruḳo'bée ní, sù ìmi Ètèpi 'bù gé rí è èsì ní adri Ìdríkídri ìmi ní rí tìnjì.

*À 'yoki 'bá àzi vé tã ùnjì ku
(Mátáyo 7:1-5)*

³⁷ "Lè ìmi líkí tã 'bá àzi drìgé ku, à líkí rí kpá tã ìmi drìgé ku. Lè ìmi 'yoki 'bá àzi ní ìri 'bá ùnjì 'dini ku, à 'yoki rí kpá ìmi 'bá ùnjì ku. Lè ìmi trùkí 'bá uruḳo'bée ìvé ùnjikányà agásì rá, Múngú à trù rí ìmi ìmivé ùnjikányà agásì bèsìní. ³⁸ Ìmi sèkí dō ngá 'bá àzi ní, ì kpá újã sè ìmi ní àmbúgú. Ì ngá rí ù'bì ìmi ní àmbúgú, Ì ùmimí, Ì ya, drì ní ri ayi vùgá sí, Ì kúru dā ìmivé ngá agá. Ngá ìmi ní ngá ù'bìzú rí, Ì kpá gō ngá ù'bì sè ìmi ní àní."

³⁹ Yèsù gō 'bá rí pi ní nàpí àzi ùlùú kìnì, "Bá m̀ be èsìpi gi rí nyo ìcò ógúpí m̀ be èsìpi gi rí se muzú 'í vùgá sī rá? Kòpi ìcókí nyo 'udee ìrìtrò 'bù agá ku? ⁴⁰ 'Bá ì ní rii ìmbá rí ìcò 'bá Ì ìmbápi rí ndéé ku, 'bo ìmbákí dō 'bá rí gí, ìri ìmú adri sù 'bá 'ì ìmbápi rí tìnjì."

⁴¹ "Mì ngá mādānā 'deepi mí ógúpí m̀ gé rí ndre rá píri, 'bo ngá 'deepi mí m̀ gé usegúgú 'dìri, 'ì ndre ku àsì? ⁴² Mì ìcò 'yo mívé ùndì ní, 'ì sè mà ìpè ngá 'deepi mí m̀ gé 'dìri àmvé, 'bo ngá 'deepi mí m̀ gé usegúgú 'dìri, 'ì ndre ku àsì? Mì 'bá riipi mí 'bàápi kú tã bē píri 'dìri, lè m̀ ìpè ngá 'deepi mí m̀ gé usegúgú 'dìri ùgbále, mí ìbì rí ngá 'deepi mí ógúpí m̀ gé rí ìpèe ndò.

*Peṭi mùké rí Ì n̄ àmá ìrivé ù'a sī
(Mátáyo 7:17-20; 12:34b-35)*

⁴³ "Peṭi mùké rí, ìcò 'aá ù'a be ùnjì ku, peṭi ùnjì rí, ìcò 'aá ù'a be mùké ku. ⁴⁴ Ì peṭi rí n̄ àmá ìrivé ù'a sī. 'Bá àzi ìcò peṭi Ì ní zìjì figì 'dìri vé ù'a Ìtíi peṭi ùcékúcé be ní sígè ku, dōku 'bá àzi ìcò vinyò vé ù'a Ìtíi peṭi túngú ní sígè ku. ⁴⁵ 'Bá mùké rí, ìri tã mùké 'o, à'diätäsìyà ìrivé èsì mùké. 'Bá ùnjì rí, ìri tã ùnjì 'o, à'diätäsìyà ìrivé èsì ùnjì. Átángá ìri ní átá rí, ìri ìbì íngá ìri èsì agá."

*Nàpí 'bá ìrì jò sì'bá rí pi vé rí
(Mátáyo 7:24-27)*

⁴⁶ Kúru Yèsù ní 'yozú kìnì, "Ìmi rí ma zì 'Úpí, Úpí', tã má ní lùú ìmi ní rí, ìmi 'dùkí ngaa ku àsì? ⁴⁷ 'Bá mávè tã yìpi rá, tã ní 'dùpí ngaápi rá rí, ⁴⁸ ìri adri sù 'bá jò sìjpi ìrá drìgé, 'bù ní gaápi kuúpi vùgá 'dāá rí tìnjì. Yìjì kã tìjì jò rí ìmùlùú lèé jò rí ayaá 'í dé vùgá, jò rí ári kuyé, à'diätäsìyà sìkí

jò rí ùkpó ùkpó. ⁴⁹ 'Bo 'bá mávè tã yìjpi rá, tã ní 'dùpí ngaápi ku rí, ìndré sù 'bá jò sìjpi nyòḳḳú agá, ndùú ní à'bàápi ùkpó ùkpó kuyé rí tìnjì. Yìjì kã tìjì jò rí ìmùlùú, ze jò rí ùnjò 'í dé vùgá."

7

*Yèsù ìdrí ùgalaku rí vé àt'í'bá
(Mátáyo 8:5-13; Yùwánì 4:43-54)*

¹ Yèsù kã tã 'dì'bée átá deḳé 'bá rí pi ní gí, ìri ní 'dezu muzú Kápārānāúmá gá. ² Kùrú rí agá 'dāá, ùgalaku àngaráwá rí pi vé rí* vé àt'í'bá ìri ní lèé ambamba rí, drā rù ìri ùnjì ùnjì, lè drāadrā. ³ Ùgalaku rí kã Yèsù vé tã yìjì, ìri ní 'bá ambugu Yāhūdì rí pi vé rí pi à uruḳo pèzú muzú Yèsù rí zizú, è ìmú rí ìvé àt'í'bágú rí ìdrí. ⁴ Kòpi kã caá Yèsù vùgá 'dāá, kòpi ní Yèsù rí mazu kìnì, "Àngaráwá àmbúgú rí, ìri 'bá mùké, lè m̀ ìmú ìrivé àt'í'bá drā ní ruḳú rí ìdrí, ⁵ à'diätäsìyà àngaráwá rí lè 'bávè 'bá rí pi ambamba, sù 'bá ní jò Múngú rí Zizú ní." ⁶ Kúru Yèsù ní 'dezu muzú kòpi be trù.

Kòpi kã caá Ìnyinjá 'dāá, àngaráwá rí pi vé àmbúgú rí ní ìvé ùndì uruḳo'bée pèzú muzú Yèsù vùgá 'dāá, kòpi ní àngaráwá rí vé átángá ùlùú Yèsù ní kìnì, "Úpí, m̀ iza m̀ sà ìmúzu mávè àngá nōó ku, à'diätäsìyà 'ì ndè ma àmbúgú sī rá, mí ìcò ìmú mávè àngá nōó ku. ⁷ Á m̀ m̀ vùgá 'dilé kuyé, à'diätäsìyà 'ì ndè ma àmbúgú sī rá. Lè m̀ átá átángá rí, mávè àt'í'bá rí ìcò ìdrí rá. ⁸ Àngaráwá uruḳo'bée anigé má drìlè gá, kòpi má ní tãimbjì sè ní, àngaráwá uruḳo'bée anigé má pálé gá, má kòpi ní tãimbjì sè ní. Má ìcò 'yo àlu ní ní, "Í m̀, 'ìri m̀ rá. Má ìcò 'yo àzi ní ní, "Mì ìmú," ìri ìmú rá. Má ìcò 'yo mávè àt'í'bá rí ní, "Í 'o 'dini,' ìri tã rí 'o rá."

⁹ Yèsù kã tã Ì ní ùlùú 'ì ní 'dìri yìjì, sè ìri ní àyāngará, ìri ní 'ì újázú 'bá b̄tríká m̀ 'bá 'ì vùdrìjì gé sī rí pi vùgálé, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Ìsèrélè agé nōgò, má ísú drì 'bá àzi è'yīngará be ùkpó ùkpó sù ágó 'dìri vé rí tìnjì kuyé!" ¹⁰ Àgò Ì ní pèé 'dā'bée kã Ì újã gōò 'bètì 'dāá, kòpi cakí ísú àngaráwá rí vé àt'í'bá rí ìdrí gí.

*Yèsù ìdrí òwúzìgò àzi vé mvá ágó
drāápi gí ní*

¹¹ Tã 'dìri à vùdrìjì gé, koro Yèsù ní 'dezu muzú kùrú Nāinì vé rí gé, 'bá ìri à pámvú ùbì'bá rí pi 'bá b̄tríká rí pi be 'dekí muzú ìri à vùdrìjì gé sī ìndì. ¹² Kòpi kã caá Ìnyinjá kùrú rí vé kèṭṭilè gá 'dāá, kòpi ndreki 'bá rí pi rí òwúzìgò rí vé mvá àlukúta drāápi gí rí vé àvù 'dù muzú. 'Bá b̄tríká 'dekí muzú ùkú rí vùgá sī ìndì. ¹³ Úpí Yèsù kã òwúzìgò

* 7:2 7:2 Ùgalaku àngaráwá rí pi vé rí: Ìri àngaráwá m̀d̀d̀r̀l̀l̀ àlu rí pi è drì kòpi ní.

rĩ ndree, ìzāngā fi ẹ̀sì ni agá, Ìri ní 'yozú kìnì, "Í ngo ku."

¹⁴ Yèsù ní 'á'ya àvù rĩ 'dùzú rĩ ùlózú, 'bá àvù 'dù'bá rĩ pi ní pá tuzú. Yèsù ní 'yozú kìnì, "Kẹ̀rìmvá 'dìri, 'í nga uru." ¹⁵ Àvù rĩ ní ìngázú ùrízú uru sī, Ìri ní 'ídózú átázú, Yèsù ní Ìri sèzú gòzú ẹ̀ndrẹ̀pì vùgá 'dāá.

¹⁶ 'Bá rĩ pi àrèvù céré ruki tã Yèsù ní 'oó 'dìri rá, sè kòpì ìngúkì Múngú ri rá. Kòpì kìnì, "Nẹ̀bì àmbùgù ìfù 'bá àsámvù gé gí. Múngú ìmù ívé 'bá rĩ pi è Ìzā kongará gá." ¹⁷ Tã Yèsù ní 'oó 'dìri ayi mụzú àngù Yùdáyá vé rĩ agásì, àzini àngù jèlè gá sī rĩ pi agásì céré.

Yèsù pi vé tã Yūwánì Bātízimù sēepi rĩ be rĩ

(Mātáyo 11:1-19)

¹⁸ Yūwánì Bātízimù sēepi rĩ vé 'bá Ìri à pámvù ùbì'bá rĩ pi ní tã Yèsù ní 'oó rĩ pi ùlüzú Yūwánì ní céré. Kúru Yūwánì ní ívé 'bá 'í pámvù ùbì'bá rĩ pi zìzú Ìrì, ¹⁹ Ìri ní kòpì pèzú mụzú Úpí ri zìzú kìnì, "Mì 'bá Ì ní 'yoó kìnì, Ìri ìmù 'dìi'dì rĩ 'i, dòku 'bá 'bá ní rii ùtèè rĩ Ìri túngú?"

²⁰ Yūwánì vé 'bá Ìri à pámvù ùbì'bá Ìrì 'dì'bee ká caá Yèsù vùgá 'dāá, kòpì ní 'yozú Yèsù ní kìnì, "Yūwánì Bātízimù sēepi rĩ Ìpè 'bá ìmù mì zìj, 'Mì 'bá Ì ní 'yoó kìnì, Ìri ìmù 'dìi'dì rĩ 'i, dòku 'bá 'bá ní rii ùtèè rĩ Ìri túngú?" "

²¹ Sà 'dàri gé, Yèsù ìdrì 'bá drā be àndiāndì ní pi, 'bá ìndrì ùnjì be ní pi kárakarà, zì 'bá kárakarà m̀i be ẹ̀sì'bá gí ní pi è m̀j àngù ndree rá. ²² Kúru Yèsù ní ùjázú 'bá Yūwánì vé áyúáyù rĩ pi ní kìnì, "Ìmi mvíkì gòó Yūwánì vùgá 'dāá, Ìmi ùlúkì Ìri ní tã Ìmi ní ndree Ìmi m̀j sī, àzini Ìmi ní yìj Ìmi b̀j sī rĩ. 'Bá m̀j àkò rĩ pi nóni àngù ndre rá, 'bá bātrā rĩ pi ní ngakì ẹ̀çj tuú rá, 'bá ùfú ní nyaá rĩ pi à rù'bá ícákì céré ule rá, 'bá b̀j be ẹ̀sì'bá gí rĩ pi è b̀j zì 'i tã yìj rá, 'bá ùdrā'bá gí rĩ pi ìngákì gòó ìdrì rù rá, àzini Ì nóni ri ù'dùkò múkè Múngú vé rĩ ùlù 'bá ngá àkò rĩ pi ní. ²³ Ìmi lùkì Yūwánì ní 'yozú kìnì, tã má ní 'oó, àzini tã má ní 'yoó rĩ, 'bá rĩ gā dō ma kuyé, Múngú ri Ìri ní tākìri sè rá."

²⁴ Yūwánì vé 'bá áyúáyù rĩ pi ká 'deé mụgí gí, Yèsù ní 'ídózú Yūwánì vé tã átázú 'bá b̀tríkà rĩ pi ní kìnì, "Ngá Ìmi ní mụgí ndree àngù 'á'wí cinyáfá rù rĩ agá 'dāá rĩ 'ā'di? Ìmi mụkì 'bá ùkpò àkò sù Ìzíríkò ùlì ní rii ùv̀j rĩ t̀j̀nì ni ndree? ²⁵ Dō 'dìni kuyé, ngá Ìmi ní mụgí ndree rĩ 'ā'di? Ìmi mụkì ágó b̀ngó suùpì ùnyì be ni ndree? 'Bá b̀ngó àjè be ni pi su'bá rĩ pi, kòpì 'ā'bù be ambamba, kòpì ri adri vùrā 'bāgù ní rizú adrizú rĩ gé. ²⁶ 'Bo ngá Ìmi ní mụgí ndree àngù 'ā'wí cinyáfá rù rĩ agá 'dāá rĩ 'ā'di?

Ìmi mụkì nẹ̀bì ndree? È, á lè 'yoó Ìmi ní 'dìni, 'bá Ìmi ní mụgí ndree 'dàri ndè nẹ̀bì rĩ pi rá. ²⁷ 'Bá 'dìri Yūwánì 'i, síkì Ìrivè tã Búkù Múngú vé rĩ agá kìnì:

" 'Ma mávé 'bá áyúáyù ni pè mụzú mí ní drìdrì,

Ìri mụ mí ní lẹ̀tì údé.'

²⁸ Á lè lùú Ìmi ní kìnì, 'bá ùkú ní t̀j̀j rĩ pi àsámvù gé, 'bá àzi Yūwánì ri ndèepi àmbùgù sī ni àlunàni 'dāayo. 'Bo 'bá málungà Múngú vé rĩ agá 'dāá ùdùmbìtā rù rĩ, ndè Yūwánì ri àmbùgù sī rá."

²⁹ 'Bá rĩ pi àrèvù céré, 'bá m̀fèngā umbe jezú rĩ u'dù'bá rĩ pi be, kòpì ká tã Yèsù ní átá 'dìri yìj, kòpì ẹ̀'yìkì rá 'yozú kìnì, tã Múngú vé 'oó rĩ, Ìri pìrì, 'ā'diātāsìyā Yūwánì sè Ì ní bātízimù nì. ³⁰ 'Bo Fārùsì rĩ pi, 'bá Ì ní ìmbá t̀j̀mbì Mòsè vé rĩ nì 'bá múkè múkè rĩ pi be, gákì tã Múngú ní lèé kòpì 'ā 'okì rĩ sī, 'ā'diātāsìyā kòpì lèkì Yūwánì 'ā sè Ì ní bātízimù ku.

³¹ Yèsù ní gòzú 'yozú kìnì, "Mā ù'bì rĩ úyú lókì nòri vé rĩ pi ngá ìngóni ní sī? Kòpì adrikì sù ngá ìngóni ní t̀j̀nì? ³² Kòpì adrikì sù anjìná Ì ùmù 'bá áví áví'bee j̀kòkòj̀ agá rĩ pi t̀j̀nì, kòpì ri 'yo,

" 'Bá cókì Ìmi ní kù'dì,

'bo Ìmi tukì ùngó kuyé,

'Bá ngokì ùngó àvù vé ni,

'bo Ìmi ngokì áá kuyé.'

³³ 'Á'diātāsìyā Yūwánì Bātízimù sēepi rĩ ìmù, nya pánga kuyé, àzini m̀vù v̀nyò kuyé, 'bo Ìmi kìnì, 'Ìndrì ùnjì jì drì ní gé gí. ³⁴ 'Ma 'Bá Mv'á 'i, má ìmù, á nya ngá rá, àzini á m̀vù ngá rá, Ìmi kìnì, 'Ma ri ngá nya ambamba, àzini ma ri ìmèrè ambamba, ma ùndì 'bá m̀fèngā umbe jezú rĩ u'dù'bá rĩ pi vé ni, àzini 'bá ùnjikányá 'o'bá rĩ pi vé ni. ³⁵ Tã 'bá ùmì be rĩ ní ngáá rĩ Ìri lù 'yozú kìnì tã Ìri ní 'oó rĩ pìrì."

Ùkú ùnjikányá be rĩ dā ùdu Yèsù ā pá gá

³⁶ Fārùsìgù àzi zì Yèsù ri mụgí ìnyá nyaá ívé àngá, kúru Yèsù ní 'dezu m̀vùgá ágó rĩ vé àngá 'dāá, kòpì ní ùrízú vùgá ìnyá rĩ 'ā nyangará gá. ³⁷ Ùkú àzi ùnjikányá be ni kùrù 'dàri agá, ùkú rĩ ká yìj kìnì, Yèsù ri ìnyá nya Fārùsìgù rĩ vé àngá 'dāá'dā, Ìri ní ùdu àjè be àmbùgù ni Ìjìzú málàngì agá, ³⁸ Ìri ní ìmùzú pá tuzú Yèsù 'ā úgóró gá, Ìri ní kùmùcì ùfìzú Yèsù 'ā pá gálèsì, Ìri ní rizú ngozú, Ìrivè m̀j̀ndrè rĩ u'deé Yèsù 'ā pá gá. Kúru Ìri ní m̀j̀ndrè rĩ Ìnìzú 'i drì'bì sī, Ìri ní Yèsù 'ā pá undruzú, Ìri ní ùdu ngù'ùpì ndrìndrì ní dāzú Yèsù 'ā pá gá.

³⁹ Fārùsìgù Yèsù ri zìjpi rĩ ká tã 'dìri ndree, ri ùsùpì 'i ẹ̀sì agá 'dālè kìnì, "Ágò 'dìri dō nẹ̀bì, ícò té nìjì amá 'yozú kìnì,

ũkú riipi drĩ 'báápi 'i rú' 'bá gá 'dĩri, ĩri 'bá ùnjĩkányã be ni ku?"

⁴⁰ Yēsũ ní 'yozú Fārūsīgú rĩ ní kīnĩ, "Sĩmōnã, á lē mí ní tã āzi lūú 'dĩ."

Sĩmōnã ní ẽ'yǐzú kīnĩ, "Īmbãpi, mi ícò tã rĩ lū má ní rá."

⁴¹ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "Ágò āzi sē mũfēngã 'bá ĩrĩ pi ní mēřĩ rú. Sē ágò āzi rĩ ní mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ mūdũrũlũ tówũ, sē āzi rĩ ní mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ" pũkũ tówũ. ⁴² Ágò ĩrĩ 'dĩ' bée ndákĩ ũ'dũ tí mēřĩ 'dĩ' bée ũfēzú. Mēřĩ 'dĩpa kã ndree 'dĩni, gò mũfēngã rĩ vé tã oyuyú 'í ẽřĩ agásĩ rá. 'Bá ĩrĩ 'dĩ' bée pi ásámvú gé, 'bá mēřĩ 'dĩpa rĩ lēepi agaãpi rá rĩ ĩngòrĩ?"

⁴³ Sĩmōnã ní újázú kīnĩ, "Má ígá 'bá mēřĩ 'duũpi ambúgú rĩ 'i."

Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "Tã mí ní újã 'dĩri pĩrĩ."

⁴⁴ Kúru Yēsũ ní 'újázú ũkú rĩ ndrezú, ĩri ní 'yozú Sĩmōnã ní kīnĩ, "'Í ndre drĩ ũkú 'dĩri kã, má ní ícázú mívé āngã nógó rĩ gé, 'í sē má ní yĩ pá ũjǐzú ni kuyé, 'bò ũkú nōri ũjĩ má pá mũndrē 'í mĩ gé rĩ sĩ, ĩnĩ má pá 'í drĩ' bĩ sĩ. ⁴⁵ Mĩ u'de ma ẽřĩ bēdrĩ sĩ kuyé, 'bò sã má ní ífízú nógó rĩ gé, ũkú rĩ rĩ má pá ndrũu, ku ndrungará ni kuyé. ⁴⁶ 'Í dã ũdu má drĩgē kuyé, 'bò ũkú rĩ ũdã ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ rĩ má pá gá nĩ. ⁴⁷ Kúru á lē 'yoó mí ní 'dĩni, ùnjĩkányã ũkú rĩ ní 'oó kárakarã 'dĩ' bée, á trũ ĩri gĩ, á'diãtãsiyã lē ma ambamba. 'Bò 'bá ĩ ní ĩrívé ùnjĩkányã trũú céré kuyé rĩ, ĩrívé lēngará mādãŋã."

⁴⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Á trũ mí mívé ùnjĩkányã agásĩ gĩ."

⁴⁹ Ũmũ rĩ pi ní rizú átázú ĩ ásámvú gé sĩ kīnĩ, "'Bá 'dĩri ũřũ 'i á'di 'í ícópĩ ùnjĩkányã trũũpi rá ní?"

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Mívé ẽ'yǐngará ídrĩ mí gĩ, 'í mu, tãkĩri á adri mí be."

8

Ūkú mu' 'bá Yēsũ be trũ rĩ pi

¹ Tã 'dĩri á vuidrĩ gé, Yēsũ rĩ ẽřĩ mužú kũřũ rĩ pi agásĩ, gũřũ rĩ pi agásĩ, rĩ ũ' dũkò múké mǎlũngã Múngú vé rĩ á tã ũlũú 'bá rĩ pi ní. ĩrívé 'bá áyũyũ muđrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi ríkĩ ẽřĩ ĩri be trũ. ² Ūkú urũkò ĩri ní ĩndrĩ ũnjĩ údró kòpi drĩgē sĩ, āzini ũkú urũkò ĩri ní ĩdrĩ drã āndiãndĩ agásĩ rĩ pi, kòpi ríkĩ kpã ẽřĩ ĩri be trũ, ũkú āzi rĩ ā rũ Māriyã Māgādélēnã 'i, ũkú 'dĩri ótũ Yēsũ ní ĩndrĩ ũnjĩ ẽřĩrĩ rĩ pi droó fuú drĩ ní gé sĩ rĩ 'i, ³ āzi rĩ vé rũ Jũwánã 'i, ĩri Kúzã vé ũkú, Kúzã rĩ 'bá riipi Eródé vé ngã 'bēřĩ agá rĩ pi vé tã mbaápi rĩ, āzi rĩ ā rũ Súzánã 'i, ũkú urũkò

kárakarã ni pi be. Ūkú 'dĩ' bée rĩ ngã ívé rĩ pi sē Yēsũ pi ẽ izã kozú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' bá rĩ pi be.

Nāpi ágò úri riipi rĩ vé rĩ

(Mātáyo 13:1-9; Mārākō 4:1-9)

⁴ Ũ'dũ ālu, 'bá bĩřĩkã ímũkĩ ĩ umú Yēsũ ā gārã gá, kòpi íbíkĩ ímũ kũřũ āndiãndĩ ni pi gélesĩ, Yēsũ ní kòpi ní nāpi 'dĩri ũlũzú kīnĩ, ⁵ "Ágò āzi ómvũ be ni mu úri rĩ ívé ómvũ agá, ágò rĩ kã úri rĩ rĩ, úri rĩ pi á urũkò u'dekĩ lēřĩ drĩgē, 'bá rĩ pi ríkĩ utuú pá sĩ, āřĩnã rĩ pi tekĩ kòpi rá. ⁶ Ūri rĩ pi á urũkò u'dekĩ nyòókũ írã drĩgē ní agá, kòpi kã ĩfũú, kòpi 'wikĩ rá, á'diãtãsiyã yĩ nyòókũ rĩ agá 'dãayo. ⁷ Ūri rĩ pi á urũkò u'dekĩ ũcékúcé ásámvú gé, ũcékúcé rĩ du kòpi be trũ, óřũ úri ĩfũ' bã du' bã rĩ pi rá. ⁸ Ūri rĩ pi á urũkò u'dekĩ nyòókũ múké ní agá, kòpi ĩfũkĩ duđĩ rá, ālu rĩ 'a caã mūdũrũlũ ālu."

Yēsũ kã nāpi rĩ ũlũú deđe, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "'Bá bĩ be rĩ, á yĩ 'í ní tã 'dĩri."

Nāpi rĩ vé ífifi

(Mātáyo 13:10-17; Mārākō 4:10-12)

⁹ Yēsũ vé 'bá ĩri á pámvú ũbĩ' bã rĩ pi ní ĩri zizú kīnĩ, nāpi 'dĩri vé ífifi ĩngónĩ. ¹⁰ ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Sėkĩ ĩmi ní umĩ mǎlũngã Múngú vé ĩ ní ũzũũ kuú mūdũmũdũ rũ rĩ vé tã nĩzú amázú rĩ rá, 'bò ma tã rĩ átã 'bá urũkò' bée ní nāpi sĩ, lũzú kīnĩ,

" 'Kòpi āngũ ndre rá, 'bò kòpi amákĩ ngá rĩ ndree ku, kòpi tã rĩ yĩ rá, 'bò tã rĩ fi kòpi drĩgē ku."

Yēsũ ũlũ nāpi ágò úri riipi rĩ vé rĩ

(Mātáyo 13:18-23; Mārākō 4:13-20)

¹¹ "Nāpi rĩ vé ífifi 'dĩni, úri rĩ tĩ Múngú vé rĩ. ¹² Ūri u'de' bã lēřĩ drĩgē rĩ pi, ĩri 'bá Múngú vé tĩ yĩ' bã rá rĩ pi, 'bò ādróko rĩ ímũ tĩ Múngú vé rĩ 'du kòpi ẽ ẽřĩ agásĩ rá, kòpi ẽ ẽ'yĩkĩ rĩ ku, āzini kòpi ẽ ĩřũkĩ rĩ ídrĩngará ku. ¹³ Ūri u'de' bã nyòókũ írã drĩgē rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá tĩ Múngú vé rĩ yĩ' bã, ẽ'yĩ' bã āyĩkò sĩ rĩ pi, 'bò kòpi á ulã fi vũgã 'dãã kuyé, kòpi ẽ'yĩ lókinã be mādã, 'bò tã ũkpó ũkpó kádò kòpi ĩřũ, kòpi ẽ'yĩngará rĩ ku rá. ¹⁴ Ūri u'de' bã ũcékúcé ásámvú gé rĩ pi, ĩri 'bá tĩ Múngú vé rĩ yĩ' bã rá rĩ pi, 'bò ĩzāngã nyòókũ nōri vé rĩ, á' bũ nyòókũ nōri vé rĩ, āzini āyĩkò nyòókũ nōri vé rĩ sē kòpi adri ũ' a ākò. ¹⁵ 'Bò úri u'de' bã nyòókũ múké rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá adri' bã tã be múké, āzini ẽřĩ be múké rĩ pi, kòpi tĩ Múngú vé rĩ yĩ rá, kòpi tã ni 'du nga rá, kòpi 'a ũ' a be múké.

† 7:41 7:41 Mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẽřĩ ũ'dũ ālu, ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ ālu ní sĩ. 8:10 8:10 Ísáyã 6:9

Nāpí lám̄bã vé rī
(*Mārākō 4:21-25*)

¹⁶ “Bá āzi ícò lám̄bã ‘yūú, drī ni ūpījī ūdri sī cí ku, dōku ícò lám̄bã rī suú gbóló ā ndúgé ku. Īrī lám̄bã rī ‘bã mísá drīgé, ‘bá ífí ‘bá jó agá rī pí ní ndreki rí āngū ānī bēnī.
¹⁷ Ngá ārēvú céré í ní zūpí kuu müdümüdü rú rī í ímú ‘i da āngū ule gá, ngá āzi ‘i zūpí í ní ícò nījī ku ní ‘dāayo. ¹⁸ Īmi ndreki múké, lē ĩmi ‘bāki bī tā rī yizú. ‘Bá ngá* be rī, Īrī ní āzi ní sē āmbúgú, ‘bá ngá ākō rī, ā ūšū dō ‘yozú kīnī, ‘i ngá be drāāsiyā, Ī ngá ĩrivé ‘dīri ‘dụ rá.”

Yēsū ěndrēpī pi ědrīpī be
(*Mātáyo 12:46-50; Mārākō 3:31-35*)

¹⁹ Vúdrī ní gé, Yēsū ěndrēpī pi ímúki ědrīpī be Yēsū rī ndree, ‘bo kōpi ndáki ū‘dū tí fizú cazú ĩrī vúgá ‘dāá, ā‘diātāsīyā ‘bá rī pi gáki ambamba. ²⁰ ‘Bá āzi ní lüzú Yēsū ní kīnī, “Mí ěndrēpī pi mí ědrīpī be tukí pá kuu āmvé ‘dāá‘dā, kōpi lēki mí ndree.”

²¹ Yēsū ní ‘yozú kīnī, “‘Bá Múngú vé tí yī‘bá rá, tā ní ‘dụ‘bá nga‘bá rá rī pi, kōpi mávé ěndrēpī, āzini mávé ědrīpī.”

Yēsū uga ūlī vīpī ūkpō be rī
(*Mātáyo 8:23-27; Mārākō 4:35-41*)

²² Ī‘dụ ālu, Yēsū ní ‘yozú ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pi ní kīnī, “‘Bá zókí mujū yījī bālālā rī agásí álé ‘dāá.” Kúru kōpi ní tuzú kúlúmgbá agá, kōpi ní ‘dezú muzú.
²³ Kōpi ká rīi zoó muzú, Yēsū ní ‘dụ kozú. Kúru ūlī vīpī ūkpō be ní ní íngázú vizú yījī bālālā rī drīgé sī, yījī ní írizú fīzú kúlúmgbá rī agá ‘dāá, sē kúlúmgbá rī lē tíí ānī yījī ā ndúgé.

²⁴ Yēsū vé ‘bá ĩrī ā pámvú ūbī‘bá rī pi ní ĩrī aruzú ‘yozú ĩrī ní kīnī, “Ūpí, Ūpí, ‘bá rī tí yījī ā ndúgé!”

Yēsū ní ngazú uru sī, ĩrī ní trezú ūlī rī drīgé, āzini yījī úvápí ngūyá ngūyá rī drīgé, ūlī vīpī ūkpō be rī ní pá tuzú. ²⁵ Yēsū ní ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pi zizú kīnī, “Īmi ě‘yīngará ākō āsī?”

Ūrī fū kōpi, tā ‘dīri sē kōpi ní āyāngará, ógúpí ní ógúpí rī zizú, “Bá ‘dīri ā‘dī ‘i átāngá átápí ūlī ní tí ní yījī, āzini yījī úvápí ngūyá ngūyá rī ní tí ní yījī ĩndī ‘dīri?”

Yēsū idri ágó āzi ĩndri ūnjí rī pi ní fī dīrī ní gé ní

(*Mātáyo 8:28-34; Mārākō 5:1-20*)

²⁶ Yēsū pi ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pi be, kōpi ní yījī bālālā Gālíláyá rī zozú álé ‘dāá, kōpi ní cazú āngū Gērásá vé rī gé. ²⁷ Yēsū ká íší kúlúmgbá rī agásí, ágó āzi ĩndri ūnjí ní fīi drī ní gé ní ní ímúzi Yēsū vúgá nōó. Ágó rī adri lókí be aco, su bōngó ‘i rụ‘bá gá ku, adri ‘bētjī ku, ĩrī rī adri ‘būrēdrjī rī pi

āsámvú gé. ²⁸ Ágó rī ká Yēsū rī ndree, ĩrī ní trezú ū‘dúkó be uru ‘dāá, ĩrī ní kūmúci ūtīzú Yēsū ěndrētjī gé, ĩrī ní ‘yozú ū‘dúkó be uru ‘dāá kīnī, “Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō ‘Djpa vé rī, ‘i lē má vúgá ā‘dī? Á mā mí drjī ĩrjī sī, ā ‘okí ma ūnjí ku fō!” ²⁹ Drjīdrjī ní, Yēsū ‘yo ĩndri ūnjí rī ní rá kīnī, ĩndri ūnjí rī ā fū ágó rī drīgé sī rá. (Ágó ‘dīri ĩndri ūnjí rī fi rụ‘bá ní gé ótjū ĩnógóšj, kádō drjī ní pi úmbé pá ní pi be ĩmvé sī, kádō rjī ĩrī ūtēé, ĩrī ĩmvē rī uce ‘dīisī rá, ĩndri ūnjí rī ĩrī jī mujū ásé agá āngū ‘bá ākō ní agá.)

³⁰ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, “Mí rụ ā‘dī ‘i?”

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mā rụ Bītríká ‘i.” Ágó rī ‘yo ‘dīni, ā‘diātāsīyā ĩndri ūnjí fi‘bá rụ‘bá ní gé rī pi kárakará.

³¹ ĩndri ūnjí rī pi ní rizú Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā pé ĩ mujū ‘bū kujūpi ūdū ākō rī agá ‘dāá ku.

³² Īgá kárakará ‘bá rī pi rī kōpi úcé āngá rī drīgé ‘dāá. ĩndri ūnjí rī pi ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā pé ĩ mujū úfí Īgá rī pi agá, Yēsū ní kōpi pēzú muzú. ³³ ĩndri ūnjí rī pi ní ūkpúzú ágó rī drīgé sī, mujū úfíizú Īgá rī pi agá, Īgá rī pi ní njuzú muzú óngú sī āngū ūlúpi ūlúlu rī gé ‘dāá, kōpi ní ‘dezu yījī bālālā rī agá ‘dāá.

³⁴ ‘Bá rī‘bá Īgá rī úcé‘bá rī pi ká tā ‘i ‘oópi ‘dīri ndree, kōpi ní njuzú muzú tā ‘dīri ūlüzú ‘bá kūrjū agá rī pi ní, āzini ‘bá kūrjū rī ā gārā gá sī rī pi ní. ³⁵ ‘Bá rī pi ní ngazú muzú tā ‘i ‘oópi rī ndrezú. Kōpi ká caá Yēsū vūgá ‘dālé, kōpi íšúki ágó ánduru ĩndri ūnjí rī pi ní fūú drjī ní gé sī gí rī, úrī kuú Yēsū ěndrētjī gé, úsú ‘i bōngó sī, ūmī ní ícá múké gí, sē kōpi ní ūrjī. ³⁶ ‘Bá tā rī ndre‘bá rī pi ní muzú tā ĩ ní ágó ĩndri ūnjí be rī ĩdrizú ‘dīri ūlüzú ‘bá urukō‘bée ní. ³⁷ Kúru ‘bá céré āngū Gērásá vé rī agá rī pi ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā nga mujū ‘dīisī rá, ā‘diātāsīyā ūrjī fi kōpi ěší agá ambamba. Kúru Yēsū ní tuzú fizú kúlúmgbá agá, ĩrī ní ‘dezu muzú.

³⁸ Ágó Yēsū ní ĩndri ūnjí droó fūú drjī ní gé sī rī ní Yēsū rī mázú drjī ĩrjī sī kīnī, ĩ múki Yēsū be trjū, ‘bo Yēsū ní ĩrī pēzú muzú, ĩrī ní ‘yozú kīnī, ³⁹ “‘I mvi gōó ‘bētjī, ‘i mujū tā āyázú āyāyā Múngú ní ‘oó mí ní ‘dīri ūlúú mívé ‘bá ‘bētjī āsámvú gé rī pi ní.” Ágó rī ní ‘dezu muzú kūrjū rī agá ‘dāá, ĩrī ní tā Yēsū ní ‘oó ‘i ní ‘dīri ūlüzú muzú ‘bá rī pi ní céré.

Yēsū idri mvá ūkú Yáyīrō vé rī, āzini ūkú drā be rī

(*Mātáyo 9:18-26; Mārākō 5:21-43*)

⁴⁰ Kúru Yēsū ká ‘i újázú zoó gōó álé ‘dāá, ‘bá bītríká rī‘bá ĩrī ūtē‘bá rī pi ní ĩrī ě‘yizú.

⁴¹ Ágó āzi rụ ní Yáyīrō ‘i, ĩrī Jó Múngú rī

* 8:18 8:18 Ngá: Ngá Yēsū ní tā ní átá ‘dīri, ĩrī ūmī tā Múngú vé rī nīzú rī.

9

Zizú rĩ vé drĩkoma, ágó rĩ ní ímúzá kũmũcí ùtĩzú Yēsũ ɛndrɛtĩ gé, ĩri ní Yēsũ ri mázú drĩ ĩrĩ sĩ kĩnĩ, ĩ mũkĩ Yēsũ be trũ ívé ǎngá 'dǎá, ⁴² ǎ'điǎtǎsĩyǎ ívé mvǎ ùkú ǎlúkútanjǎ ĩli be mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ, drǎ ru ĩri ùnjĩ ùnjĩ, lɛ drǎǎdrǎ.

Yēsũ kǎ riĩ 'deé muƣ Yáyĩrō vé ǎngá 'dǎlé, 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi rĩkĩ ĩ mĩ mũzú Yēsũ rũ' bǎ gǎ 'dǎá. ⁴³ Ùkú ǎzi kōpi ǎsǎmvú gé 'dǎlé, ǎri rĩ ɛćĩ rũ' bǎ ni gé sĩ ĩli mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ, 'bo 'bǎ ǎzi ĩri ĩdrĩpi ni 'dǎáyo. ⁴⁴ Ùkú rĩ ní 'i útrúzú ĩnyĩnǎ Yēsũ ǎ úgóró gǎ, ĩri ní Yēsũ vé bōngó akoókó rĩ ɛ tĩ úlózú, koro ǎri ɛćipi rĩ ní pǎ tuzú.

⁴⁵ Yēsũ ní zizú kĩnĩ, "'Bǎ ma ulópi rĩ ǎ'đi 'i?"

'Bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, ĩ nĩkĩ kuyé. Pétérō ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Úpi, 'bǎ rĩ pi kǎrákǎ rĩ ĩ ĩmĩ ímúzá mĩ rũ' bǎ gǎ nōó."

⁴⁶ 'Bo Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "'Bǎ ǎzi uló ma gĩ, ǎ'điǎtǎsĩyǎ ǎ nĩ rá ùkpō ǎngũ ĩdrízú rĩ fũ mǎ rũ' bǎ gǎ sĩ gĩ."

⁴⁷ Ùkú rĩ kǎ ndree Yēsũ nĩ tǎ 'điri ǎmá gĩ, rũ' bǎ ni ní 'dózá yǎzú, ĩri ní kũmũcí ùtĩzú Yēsũ ɛndrɛtĩ gé, ĩri ní tǎ 'i ní Yēsũ vé bōngó úlózú, ǎzini 'i ní koro ĩdrízú rĩ vé tǎ ùlúzú 'bǎ rĩ pi ní. ⁴⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú ùkú rĩ ní kĩnĩ, "Mǎ mvǎ rĩ, ɛ'yĩngǎrá mĩvé rĩ ĩdri mĩ gĩ. 'I mũ, tǎkĩri ǎ adri mĩ be."

⁴⁹ Yēsũ kǎ riĩ ǎtǎngǎ rĩ ǎtǎ, 'bǎ ǎzi ní ímúzá Yáyĩrō drĩkoma Jó Múngú rĩ Zizú rĩ vé rĩ vé ǎngá 'dǎásĩ, ĩri ní 'yozú Yáyĩrō ní kĩnĩ, "Mĩvé mvǎ ùkú rĩ drǎ gĩ, mĩ rĩ ĩmbǎpi ɛ drĩ izaá ku."

⁵⁰ Yēsũ kǎ tǎ 'điri yĩ, ĩri ní 'yozú Yáyĩrō ní kĩnĩ, "Lɛ mĩ adri ĩrĩ sĩ ku, mĩ ɛ'yĩ ma, mvǎ ùkú rĩ ícǎ ĩdri rá."

⁵¹ Yēsũ kǎ muƣ caá Yáyĩrō vé ǎngá 'dǎlé, ǎ'yĩ 'bǎ ǎzi fĩ 'i vúgǎ sĩ jó agǎ 'dǎlé kuyé, kōpi fĩkĩ 'yɛnǎ Pétérō be, Yũwǎnĩ be, Yókóbũ sĩ, ǎzini mvǎ ùkú rĩ vé ɛtɛpi be ɛndrɛpi sĩ. ⁵² 'Bǎ rĩ pi cɛré rĩkĩ ngó ĩzǎngǎ ĩzǎngǎ rũ mvǎ ùkú rĩ vé drǎngǎ sĩ. Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "ĩmi ngokĩ ku, mvǎ ùkú rĩ drǎ kuyé, ĩri rĩ ù'đũ ko."

⁵³ 'Bo 'bǎ rĩ pi rĩkĩ guũgu ĩrivé tǎ 'điri sĩ, ǎ'điǎtǎsĩyǎ kōpi nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ mvǎ ùkú rĩ drǎ gĩ. ⁵⁴ 'Bo Yēsũ ní mvǎ ùkú rĩ ɛ drĩ ruzú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mǎ mvǎ rĩ, mĩ íngǎ uru." ⁵⁵ Mvǎ ùkú rĩ vé ĩndri ní ĩmvízú ĩgōzú, koro ĩri ní ngazú uru. Kúru Yēsũ ní 'yozú mvǎ ùkú rĩ vé ɛtɛpi pi ní ɛndrɛpi be kĩnĩ, "ĩmi sɛkĩ ĩri ní ngǎ nyaá." ⁵⁶ Mvǎ ùkú rĩ vé ɛtɛpi pi ɛndrɛpi be ǎyǎkĩ tǎ 'điri sĩ ǎyǎyǎ, 'bo Yēsũ ní tǎĩmbĩ sɛzú kōpi ní kĩnĩ, lɛ kōpi ǎ ùlúkĩ tǎ 'i ngaápi 'điri 'bǎ ǎzi ní ku.

Yēsũ pɛ ívé 'bǎ áyúǎyũ mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi muƣ ù'đũkō múkɛ rĩ ùlúú

(Mǎtǎyo 10:5-15; Mǎrǎkō 6:7-13)

¹ Kúru Yēsũ ní ívé 'bǎ áyúǎyũ mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi zizú ímúzá 'i vúgǎ nōó, ĩri ní ùkpō sɛzú kōpi ní, kōpi ǎ údrókĩ rĩ ĩndri ùnjĩ rĩ pi ǎnĩ, ǎzini kōpi ɛ ĩdrĩkĩ rĩ 'bǎ drǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi ǎnĩ. ² ĩri ní kōpi pɛzú mũzú mǎlũngǎ Múngú vé rĩ ǎ tǎ ùlúzú 'bǎ rĩ pi ní, ǎzini kōpi ɛ ĩdrĩkĩ 'bǎ drǎ be rĩ pi. ³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "ǎ'đũkĩ túré, kũmvú, ǎnyǎngǎ, mũfɛngǎ mũzú ĩndĩ ku, ǎzini ǎ'đũkĩ bōngó ǎzi ǎndó rú mũzú ĩndĩ ku. ⁴ 'Bɛtĩ ĩmi ní cazú 'a ni gé rĩ, lɛ ĩmi ǎwikĩ adriĩ 'bɛtĩ 'dǎri agǎ cimgbǎ ù'đũ ĩmi ní fúzú kũrũ 'dǎri agǎsĩ rĩ gé. ⁵ 'Bǎ rĩ pi gǎkĩ dō ĩmi ɛ'yĩgǎ sĩ, ĩmi kǎdó fũú kōpivé kũrũ agǎsĩ, ĩmi wekĩ nyōkũ ĩmĩ pǎ ágélé gǎ rĩ kú 'đigé, ĩri lú 'yozú kĩnĩ, ĩmi kukĩ kōpi ní tǎ ùnjĩ gĩ." ⁶ Kúru kōpi ní 'dezu rizú ɛćizú gũrũ rĩ pi agǎsĩ, kōpi rĩkĩ ù'đũkō múkɛ Múngú vé rĩ ùlúú mũzú, ǎzini 'bǎ drǎ be rĩ pi ĩdri mũzú ǎngũ rĩ pi agǎsĩ.

'Bǎgũ Ĕródɛ ɛ drĩ ǎbǎ rá

(Mǎtǎyo 14:1-12; Mǎrǎkō 6:14-29)

⁷ Ĕródɛ kǎ tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ Yēsũ ní riĩ 'oó rĩ yĩ, drĩ ní ǎbǎ ǎnĩ cɛré cɛré, ǎ'điǎtǎsĩyǎ 'bǎ urũkō' bée kĩnĩ, Yũwǎnĩ bǎtizimũ sɛpi rĩ íngǎ gōó ĩdri rú nĩ. ⁸ Urũkō' bée kĩnĩ, 'bǎ rĩ Ĕlĩyǎ ĩmũ nĩ, urũkō' bée kĩnĩ, 'bǎ rĩ nɛbĩ ɔtũ ĩnógōsĩ rĩ pi vé ǎlu íngǎ gōó ĩdri rú nĩ. ⁹ 'Bo Ĕródɛ ní 'yozú kĩnĩ, "ǎ'đi Yũwǎnĩ ɛ drĩ gĩ píri, 'bǎ mǎ ní tǎ ní yĩ 'i lĩ ǎ'đi 'i?" Ĕródɛ ù'bĩ ùkpō sĩ, lɛ Yēsũ rĩ ndree.

Yēsũ sɛ ǎnyǎngǎ nyaá 'bǎ ɛlĩfũ tōwũ pi ní

(Mǎtǎyo 14:13-21; Mǎrǎkō 6:30-44; Yũwǎnĩ 6:1-14)

¹⁰ Yēsũ vé 'bǎ áyúǎyũ rĩ pi kǎ ĩmvĩ ĩgōó, kōpi ùlúkĩ kǎ 'i ní 'oó rĩ pi ǎrɛvú cɛré Yēsũ ní. Kúru Yēsũ pi ní ngazú fúzú 'bǎ rĩ pi ǎsǎmvú gé sĩ, kōpi ní 'dezu mũzú kũrũ Bɛtɛsǎyĩdǎ vé rĩ gé. ¹¹ 'Bo 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi kǎ vũrǎ Yēsũ ní mũzú rĩ nĩ ǎmá, kōpi 'dekĩ muƣ vú ní gé sĩ. ĩri ní kōpi ɛ'yĩzú, ĩri ní mǎlũngǎ Múngú vé rĩ ǎ tǎ ùlúzú kōpi ní, ĩri ní 'bǎ drǎ be rĩ pi ĩdrízú.

¹² Ũtũ rĩ kǎ 'bǎǎ riĩ 'deé, Yēsũ vé 'bǎ áyúǎyũ mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi ní ímúzá Yēsũ vúgǎ, kōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "'I pɛ 'bǎ bĩtrĩkǎ 'dĩ' bée muƣ gũrũ ĩnyĩnǎ rĩ pi agǎsĩ, ǎzini ǎngũ rĩ agǎsĩ, kōpi ǎ mũkĩ ĩ ní ǎnyǎngǎ ndǎá, ǎzini vũrǎ lazú ní ndǎá, ǎ'điǎtǎsĩyǎ ngǎ nyanya nōgó 'dǎáyo, ǎzini vũrǎ lazú ní nōgó 'dǎáyo."

¹³ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "ĩmi sɛkĩ kōpi ní ngǎ nyanya, kōpi ǎ nyakĩ."

'Bá áyúáyū rī pi ní újázú kīnī, "Ngá 'bá vúgá nógó rī 'yéṅá pánga tówú, ì'bj̄ be ìr̄j̄. 'Bá lēkí dō 'bá b̄t̄r̄íká nō'béé ā nyakí ngá, lē 'bá m̀k̄i k̀p̄i ní ànyāngā jeé." 14 Āgō rī pi icó ca élf̄f̄ú tówú r̄á.

Yēsū ní 'yozú ivé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi 'bāki 'bá rī pi úri ngúlumū rú, p̀k̄ú tówú p̀k̄ú tówú." 15 K̀p̄i ní 'ozú s̄ū Yēsū ní 'yoó rī t̄j̄n̄j̄, k̀p̄i ní 'bá rī pi 'bāzú úrizú céré vūgá. 16 Yēsū ní pánga tówú rī pi ì' d̄j̄zú ì'bj̄ ìr̄j̄ rī be, ìri ní āngū ndrezú ur̄u, ìri ní ówō'difō sēzú, ìri ní k̀p̄i ūndizú, ìri ní sēzú ivé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní, k̀p̄i á awakí 'bá rī pi ní. 17 'Bá rī pi ārēvú céré nyakí, k̀p̄i ép̄ik̄i ānī rá, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ìk̄unākí ngá ì ní nyaá t̄ rī ē ìmb̄t̄á caá ūvú ā 'a m̀d̄r̄j̄ dr̄j̄ ní ìr̄j̄.

Pētēro kīnī Yēsū rī Kúrísitō 'i (Mátayo 16:13-19; Mārākō 8:27-29)

18 U'dú ālu, Yēsū rī Múngú rī z̄j̄j̄ ó'd̄úk̄ulégúsī, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi rikí adrii ìri be tr̄j̄, ìri ní k̀p̄i z̄j̄zú kīnī, "'Bá rī pi rī 'yo, ma ā'di 'i?"

19 K̀p̄i ní újázú kīnī, "'Bá ur̄uk̄o kīnī, mi Yūwānī Bātízīmū sēepi rī 'i. Ur̄uk̄o'béé kīnī, mi Èliyā 'i. Ur̄uk̄o'béé kīnī, mi nēbj̄ ót̄j̄ ìnógós̄j̄ ūdrā' 'bá gí rī pi vé ālu íngá gōó ìdr̄i rú nī."

20 Kúru ìri ní k̀p̄i z̄j̄zú kīnī, "'Bo ìmi ní ūs̄z̄ú rī gé, ma ā'di 'i?"

Pētēro ní újázú kīnī, "Mi Kúrísitō 'i, Múngú ní ip̄ēē rī."

21 Yēsū átá k̀p̄i ní ūkp̄o ūkp̄o kīnī, k̀p̄i ā lūkí tā 'd̄iri 'bá āzi ní ku.

Yēsū átá ivé drāngará ā tā (Mátayo 16:20-28; Mārākō 8:30-9:1)

22 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, ma ìm̄ȳ izāngā nya lēt̄j̄ be āndiāndi, 'bá ambugu rī pi, atala atala rī pi dr̄j̄gē rī pi, āzini 'bá t̄āj̄mb̄j̄ ìmbá' 'bá rī pi be céré ìm̄ȳ ma gā sī, k̀p̄i ma 'd̄j̄ dr̄á rā, 'bo u'dú na ní gé, ì ma ínga gō ìdri rú ūzi."

23 Kúru Yēsū ní 'yozú 'bá b̄t̄r̄íká rī pi ní kīnī, "'Bá rī lē dō mā pámvú ūbī, ā adì 'i r̄j̄' 'bá, u'dú céré ā 'd̄u ivé peṭ̄j̄ alambaku, * ā ūbī mā pámvú. 24 'Bá lēepi ivé ìdri r̄j̄' 'bá nōri vé rī ā tā mbaápi áyu rī, ìri api ìdri 'dāni'dāni rī sī rá. 'Bo 'bá ivé ìdri r̄j̄' 'bá nōri vé rī adiipi, dr̄āpi mā tā sī rī, ìri ìdri 'dāni'dāni rī ìs̄j̄ rá. 25 'Bá rī ìs̄j̄ dō ngá nyōók̄ú dr̄j̄gē nógó rī pi ārēvú céré, api dō ìdri 'dāni'dāni rī sī rá, tā m̀k̄é ìri ní ìs̄j̄ 'a ní gé 'd̄j̄gē rī ā'di? 26 'Bá rī ē dr̄j̄ rī dō n̄j̄a má sī, āzini átāngá má ní rii átá rī sī, Ma 'Bá Mvā 'i, má kādō ìm̄ȳ d̄j̄ngará be p̄ow̄p̄ow̄w̄, āzini má Èṭep̄j̄ vé d̄j̄ngará

p̄ow̄p̄ow̄w̄ rī be, āzini mālāyikā uletere rī pi vé d̄j̄ngará be, ma kpá adri ìri sī dr̄j̄nj̄á sī. 27 Ādarú á lē 'yoó ìmi ní 'd̄ini, 'bá pá tu' 'bá nō'béé āsāmvú gé, 'bá ur̄uk̄o'béé icókí dr̄j̄ ūdrāá ku, k̀p̄i mālūngā Múngú vé rī ndre ūgbále."

Yēsū ā r̄j̄' 'bá új̄á 'i d̄j̄j̄ invēsír̄l̄l̄i (Mátayo 17:1-8; Mārākō 9:2-8)

28 Tā Yēsū ní átá 'd̄iri ā v̄j̄dr̄j̄ k̄á caá u'dú ārō, ìri ní t̄uzú m̄uzú ìr̄á dr̄j̄gē Múngú rī z̄j̄zú, j̄j̄ Pētēro pi Yūwānī be Yōkóbū sī m̄uzú 'í vúgá sī ìndī. 29 Yēsū k̄á rii Múngú rī z̄j̄j̄, ēndret̄j̄ ní új̄á 'i, d̄j̄ óḡú 'd̄ū be t̄ungú, ìrivé b̄ongó gō 'i új̄á invēsír̄l̄l̄i, d̄j̄ óḡú p̄ow̄p̄ow̄w̄. 30 Mósē pi Èliyā be rikí átá ìri be, 31 k̀p̄i ā r̄j̄' 'bá d̄j̄ óḡú p̄ow̄p̄ow̄w̄. K̀p̄i rikí drāngará Yēsū ní ūmv̄l̄és̄i ìm̄ȳzú dr̄āzú Yēr̄ús̄alēmā gá rī vé tā átá, tā Múngú ní ūt̄j̄j̄ gí rī, ā nga rī 'i f̄ūú t̄j̄ ní gé bēnī.

32 Pētēro pi 'i óḡup̄j̄j̄ be, u'dú 'be k̀p̄i ē t̄j̄, k̀p̄i k̄á aruú u'dú gélēsī, k̀p̄i ndrekí Yēsū vé d̄j̄ngará p̄ow̄p̄ow̄w̄ rī, āzini ndrekí 'bá ìr̄j̄ tuk̄i pá kuú ìri be tr̄j̄. 33 Mósē pi Èliyā be, k̀p̄i k̄á lēé m̄uȳ, Pētēro ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ìmbápi, ìri m̀k̄é 'bá ní adrizú nógó. Lē 'bá 'beki m̄ōr̄ogó na, ālu ní mí ní, ālu ní Mósē ní, ālu ní Èliyā ní." 'Bo Pētēro n̄j̄ tā 'i ní átá rī vé íff̄i kuyé. 34 Pētēro k̄á rii tā rī átá, ìr̄j̄b̄j̄t̄j̄ ní ìm̄ȳzú k̀p̄i óz̄j̄zú, ūr̄j̄ f̄u Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi rá, ìr̄j̄b̄j̄t̄j̄ rī ní k̀p̄i óz̄j̄j̄ rī sī.

35 U'dú k̀p̄i ní átázú ìr̄j̄b̄j̄t̄j̄ rī agá 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, "Mvā 'd̄iri mávé ní, má ìp̄ē ìri nī, lē ìmi yik̄i t̄j̄ ní yij̄j̄!" 36 U'dú k̀p̄i átápi rī k̄á új̄j̄, k̀p̄i ndrekí Yēsū rī ó'd̄úk̄ulé. K̀p̄i új̄j̄k̄i kuú tā 'd̄iri be ì' ēs̄j̄ agá, k̀p̄i lūkí tā ì ní ndreé 'd̄iri 'bá āzi ní ālun̄j̄ani kuyé.

Yēsū ìdri mvā ágó ìndri ūnj̄j̄ be ni (Mátayo 17:14-18; Mārākō 9:14-27)

37 Kā adrii dr̄j̄ ū'b̄uj̄t̄j̄, k̀p̄i k̄á ìs̄j̄ ìr̄á rī dr̄j̄gē 'dāás̄i vūgá nōó, 'bá b̄t̄r̄íká ìm̄ȳk̄i Yēsū vúgá nōó. 38 Ágó āzi 'bá b̄t̄r̄íká rī pi āsāmvú gé 'dāá, ìri ní Yēsū rī z̄j̄zú u'dú k̀p̄i be ur̄u 'dāá kīnī, "Ìmbápi, ā mā mi dr̄j̄ ìr̄j̄ sī, 'í ndre mávé mvā, 'í ko ìri ē ìzā, ā'diātās̄iyā mávé mvā 'yéṅá ālúkúta 'd̄i. 39 Ìndri ūnj̄j̄ rī kādō m̄vāṅá rī 'd̄uj̄ 'a'beé, ìri útré, ū'b̄ur̄ús̄á ìr̄ kpu t̄j̄ ní gé sī. Ìndri ūnj̄j̄ rī ìr̄j̄ ūnj̄j̄ ūnj̄j̄, ku ìr̄j̄ m̄b̄l̄é ku. 40 Á mā mívé 'bá mī pámvú ūbī' 'bá rī pi ìm̄ȳ ìndri ūnj̄j̄ rī droó f̄ūú mvā rī dr̄j̄gē sī rá, 'bo k̀p̄i icókí droó 'bá ku."

41 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ìmi 'bá tā 'o' 'bá p̄ir̄j̄ ku, ē'ȳj̄ngará ākō 'd̄i' 'béé, má adri rī ìmi be v̄j̄j̄ lók̄i be gbā ngōpi? Mā ēs̄j̄ ē ìs̄j̄ rī

* 9:23 9:23 Peṭj̄ alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rī 'bá tā 'o' 'bá ūnj̄j̄ rī pi gbā m̄s̄um̄ár̄i sī peṭj̄ alambaku sígē, ìri s̄á 'd̄u āco k̀p̄i ìb̄i dr̄á ndō, k̀p̄i ìzāngā nya ambamba drāngará rī gé. 9:35 9:35 Mátayo 17:5; Mārākō 9:7; 2 Pētēro 1:17

İzãngã İmivé tã sî vùú lóki be gbã ngõpi?" Kúru Yësũ ní 'yozú ágó rî ní kînî, "Mí İjî mívé mvá rî İmú má vúgá nõó."

⁴² Mvã rî kã rii İmú Yësũ vúgá nõó, İndri ũnjî rî 'du İri a'bee, İ rî ri nyii drîgã 'dîgë, 'bo Yësũ ni trezú İndri ũnjî rî vùgã, İri ni mvã rî İdrizú, İri ni sêzú gôzú êtëpi vúgã 'dãã. ⁴³ 'Bã rî pi ãrevú céré äyãki äyãyã ũkpõ Múngú vé 'diri sî.

Yësũ gô İvé drãngará ä tã átã ðîi
(Mátayo 17:22-23; Mārākō 9:30-32)

'Bã rî pi kã äyãã tã Yësũ ní 'oó 'diri sî, Yësũ ní 'yozú İvé 'bã 'İ pámvú ũbî' bã rî pi ní kînî, ⁴⁴ "İmi 'bãki bî átangã má ní lée 'yoó rî yizú, Ma 'Bã Mvã 'i, İ İmú má ũli 'be, İ İmú má sê mávé ari'ba rî pi drîgë." ⁴⁵ 'Bo 'bã Yësũ ä pámvú ũbî' bã rî pi nîki tã İri ní 'yoó 'diri vé İffîi kuyé. Múngú úci kôpi ní tã rî vé İffîi úciCi, kôpi ä nîki rî tã Yësũ ní 'yoó rî ku, kôpi 'okî ũrî sî, zîki tã rî vé İffîi kuyé.

Ä'di ri adri ämbúgú nî?
(Mátayo 18:1-5; Mārākō 9:33-37)

⁴⁶ 'Bã Yësũ ä pámvú ũbî' bã rî pi ní 'dózú ägátã gázú İ äsámvú gé sî kînî, İ äsámvú gé 'dîgë, ä'di ri adri ämbúgú nî. ⁴⁷ 'Bo Yësũ nî tã kôpi ní rii ũsũü 'İ eşî agã 'dãlé rî rá, İri ní mvãñã mãdãñã ni İjizú pá tuzú 'İ jêlé gá. ⁴⁸ Kúru İri ní 'yozú kôpi ní kînî, "'Bã mvãñã mãdãñã nõri é'yipi mã rú sî rî, é'yî 'diri ma. 'Bã má é'yipi rî, é'yî 'diri 'bã má İpëepi rî. İmi äsámvú gé 'dîgë, 'bã 'İ ni ndree kuú êzi äkó rî, İri adri ämbúgú nî."

'Bã äzi údró İndri ũnjî rî pi Yësũ ä rú sî
(Mārākō 9:38-40)

⁴⁹ Yüwãni ní 'yozú Yësũ ní kînî, "İmbãpi, 'bã ndrekî 'bã äzi rî İndri ũnjî rî pi údró ũbî 'bã rî pi drîgë sî mi rú sî, 'bo 'bã ugakî İri sî, ä'diätäsîyã adri 'bávë ógúpî ku."

⁵⁰ Yësũ ní 'yozú kînî, "İmi ugakî İri ku, ä'diätäsîyã 'bã İmi 'oópi ũnjî ku rî, İri İmi ógúpî."

'Bã Sãmãriyã vé rî pi gãki Yësũ ri é'yîgã
sî

⁵¹ Sã İ ní lëzú Yësũ rî 'duzú mužú 'bũ gé rî kã İcã İnyinã gí, Yësũ 'bã eşî lëzú mužú Yërúsälémã gá. ⁵² İri ní 'bã áyüäyü ni pi pëzú mužú drîdrî, kôpi ä muiki gurú Sãmãriyã vé rî agã 'İ ní vürã údë. ⁵³ 'Bo 'bã 'dãlé rî pi é'yîki İri kuyé, ä'diätäsîyã İri rî mu Yërúsälémã gá. ⁵⁴ Yësũ vé 'bã İri ä pámvú ũbî' bã Yökóbü pi Yüwãni be, kôpi kã tã 'İ ngaapi 'diri yîi, kôpi ní Yësũ rî zizú kînî, "Úpi, mi ä'yî rá, 'bã zîki äci 'bũ gé 'dããsi İmú 'bã 'dî'bée ú'dî ũdrãã?"

⁵⁵ 'Bo Yësũ ní 'İ újázú, İri ní trezú kôpi drîgë. ⁵⁶ Kúru kôpi ní 'dezú mužú gurú äzi gé.

Yësũ ä pámvú ä ũbingará tã ni mbamba
(Mátayo 8:19-22)

⁵⁷ Yësũ pi kã rii muú lëtî agási, ágó äzi ní 'yozú Yësũ ní kînî, "Ä lë mí pámvú ũbîi cîngbã cazú vürã mí ni mužú rî gé."

⁵⁸ Yësũ ní 'yozú kînî, "Mgbüwã rî pi vürã lazú ni be, äriñã rî pi jó lazú ni be, 'bo ma 'Bã Mvã 'i, vürã má ni mã drî suzú adrizú ni 'dãayo."

⁵⁹ Yësũ ni gôzú 'yozú ágó äzi ní kînî, "Mí İmú má pámvú ũbîi."

'Bo ágó rî ní újázú kînî, "Úpi, 'İ sê má mu drî má êtëpi rî şî ũgbále* kã."

⁶⁰ Yësũ ní újázú ágó rî ní kînî, "'İ ku 'bã ũdrã' bã gí rî pi* ä muiki İvé 'bã ũdrã' bã gí rî pi şingará gá, 'bo 'İ mu mälüngã Múngú vé rî vé tã ũlúú."

⁶¹ 'Bã äzi ní kpã 'yozú Yësũ ní kînî, "Úpi, ma mí pámvú ũbî rá, 'bo 'İ ku mã gô drî muú tã ezi mávé 'bã 'bëtî äsámvú gé rî pi ní ũgbále kã."

⁶² Yësũ ní újázú İri ní kînî, "'Bã 'İ dõpi õmvú 'aapi, ängü ndreepi vülë rî, İcõ mälüngã Múngú vé rî gé ku."

10

Yësũ pë 'bã pükü ézirî drî ni İrî muú ti
Múngú vé rî ũlúú

¹ Tã 'diri ä vüdrî gé, Úpi ní 'bã uruko ũpëzú pükü ézirî drî ni İrî, pë kôpi mužú İrî İrî, pë kôpi mužú drîdrî kürü 'İ ní lée muú rî pi agã, äzini gurú 'İ ní lée muú rî pi agã. ² İri ní 'yozú kôpi ní kînî, "Änyãngã rî ka kú ambamba, 'bo 'bã änyãngã rî İkünã' bã rî pi vé kãläfe mãdãñã. İmi mãki änyãngã rî vé é'dipa Úpi ri, ä pë ri 'bã êzi nga' bã ni pi muú änyãngã rî İkünãã İvé õmvú agã 'dãã. ³ İmi 'dekî muú! Lë İmi nîki 'yozú kînî, ma rî İmi pë mužú şü 'İ ní kãbilõ pëe fiİ ärkãla rî pi äsámvú gé rî tñjî. ⁴ Lë İmi 'duki İürü müfëngã vé ni mužú İndî ku, äzini İmi 'duki kũmvü, dõku ngã pá gá mužú İndî ku, lë İmi eziiki 'bã äzi lëtî gé 'dîgë ku.

⁵ "İmi cakî dõ jó äzi ti gé, drîdrî ni, İmi 'yoki, 'Tãkiri ä adri jó nõri äsámvú gé.'"

⁶ 'Bã adri'bee jó 'dãri äsámvú gé rî pi dõ tã be kiri, tãkiri İmivé 'diri adri 'bã jó 'dãri äsámvú gé rî pi drîgë rá, kôpi adrikî dõ tã be kiri ku, tãkiri İmivé 'diri 'İ újã gõ İmi ní vülë. ⁷ İmi áwiki adri jó 'dãri ti gé, lë İmi nyakî ngã, äzini İmi mvuki ngã 'İ ní sêe İmi ní rî, ä'diätäsîyã 'bã êzi ngaapi rî, lë ä

† 9:59 Má êtëpi rî şîi ũgbále: Sã äzi sî, ágó rî vé êtëpi drã drî kuyé, ágó rî lë êtëpi rî ütëe cîngbã İri ni drãngará gá. * 9:60 9:60 'Bã ũdrã' bã gí rî pi: 'Bã ũdrã' bã gí rî pi kôpi 'bã Múngú rî nî' bã kuyé rî pi.

ũfêkí Ìrì ùfêfê. Lè Ìmì ríkí ècì ngalanji jó rí pi tì gé sî ku.

⁸ "Ìmì fíkí dō caá kūrù àzi agá, 'bá rí pi è'yíkí dō Ìmì rá, Ìmì nyakí ngá í ní 'bãá Ìmì èndrètí gé rí nyanya. ⁹ Ìmì ídríkí 'bá drã be rí pi, Ìmì 'yokí kòpì ní, 'Málùngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmì gārã gá gí." ¹⁰ Dō Ìmì fíkí kūrù àzi agá, 'bá rí pi è'yíkí dō Ìmì kuyé, Ìmì fúkí mužú létí drìgè 'dãá, Ìmì 'yokí 'bá rí pi ní, ¹¹ 'Nyòókú 'bá ní utuú 'bá pá gá Ìmivé kūrù agá nòri, 'bá we ku Ìmì ní tã ùnjí rú nógó, ádarú lè Ìmì nìkí múké 'yozú kìnì, málùngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã gí.' ¹² Ádarú á 'yo Ìmì ní 'dìni, ù'dù í ní tã lizú rí gé, í Ìmù 'bá kūrù 'dàri agá rí pi Ìrĩnã 'bá kūrù Sòdómò vé rí agá rí pi vé rí ndè rá."

Ìzàngã rí ùmvúlèsí adri 'bá Kòràzìní vé rí pi vé ní 'bá Bètèsâyidã vé rí pi be (Mátayo 11:20-24)

¹³ Yèsù ní gòzú 'yozú kìnì, "Ìzàngã rí ùmvúlèsí adri Ìmivé ní, Ìmì 'bá Kòràzìní vé rí pi! Ìzàngã rí ùmvúlèsí adri Ìmivé ní, Ìmì 'bá Bètèsâyidã vé rí pi! Tã àyázú àyãwã í ní 'oó Ìmì àsámuvú gé rí pi à 'okí té dō Tàyã agá, àzini Sídónã agá, 'bá àngù 'dì'bée agá rí pi ùjákí té èsì ñgòsì gí, kòpì té bòngó Ìrìkò rú ní pi usú, àzini kòpì té ùfúrágú ùmvú dã í drìgè. ¹⁴ 'Bo ù'dù tã lizú rí gé, í Ìmù Ìmì Ìrĩnã 'bá Tàyã vé rí pi ndè, àzini 'bá Sídónã vé rí pi ndè rá. ¹⁵ Ìmì 'bá adri'bée Kápārānāumã agá 'dì'bée, Ìmì ùsúkí í nyo ícò Ìmì Ìnjì 'bù gé 'dálè rá? Ícókí Ìmì Ìnjì ku, Ìmì Ìmù fí mužú 'bù àvù rí pi vé rí agá vùgã 'dãá."

¹⁶ "Ìmì mávè 'bá má pámvú ùbì'bá rí pi, 'bá Ìmì yìpi rá rí, yì 'dìri ma. 'Bá Ìmì gáápi sî rí, gá 'dìri ma. Àzini 'bá ma gáápi sî rí, gá 'dìri Múngú ma Ìpèepi rí."

'Bá Yèsù ní pèè pùkú èzìrì drì ní Ìrì rí pi vé Ìmvíngárã

¹⁷ 'Bá Yèsù ní pèè pùkú èzìrì drì ní Ìrì rí pi Ìmvíkí àyìkò be ambamba, kòpì kìnì, "Úpí, 'bá kãdò mívé rú zìj, Ìndrí ùnjí rí pi 'bá tì yì rá."

¹⁸ Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Á ndre Sātánã† íbì í'dé 'bù gé 'dãásí vùgã nòò sù àngù ní gaá àcì be ndèrè rí tìnjì. ¹⁹ Á sè Ìmì ní ùkpò Ìnjì rí pi utuzú pá sî, àzini ngá Ìrì be àngù zã'bée zãzã rí pi utuzú, Ìmì ndèkí rí àrì'bágú Sātánã vé ùkpò àní, ngá àzi ícò Ìmì 'oó àdrã àlurãni ku. ²⁰ 'Bo àyìkò ã fù Ìmì Ìndrí ùnjí rí pi ní Ìmì tì yìjì rá rí sî ku,

* **10:9** 10:9 Málùngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmì gārã gá gí: Tã í ní 'yoó Málùngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmì gārã gá gí 'dìri vé Ìfífí, 'bá rí pi drìlè múké Ìsù Yèsù rí è'yìzú, kòpì adri anjì Múngú vé ní. † **10:18** 10:18 Sātánã: Sātánã rí àdròkò, Ìrì àmbúgú Ìndrí ùnjí rí pi drìgè, gá tã Múngú vé rí 'duqã ngagá sî, Múngú ídrò Ìrì 'bù gé 'dãásí. † Ìlã Ì'dangárã 12:7-9. **10:27** 10:27 Dètòrònómè 6:5 **10:27** 10:27 Lèví'tikã 19:18 ‡ **10:32** 10:32 Lèvígú: Atala Ìsèrélè rí pi vé rí àrèvú céré, Ìbíkí Ìfífú úyú Lèví vé rí agá.

àyìkò ã fù Ìmì í ní Ìmì rú sî 'bù gé 'dálè gí rí sî."

Àyìkò fù Yèsù rí ambamba (Mátayo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Sã 'dàri gé, Ìndrí Uleterè rí sè àyìkò fù Yèsù rí ambamba, Ìrì ní 'yozú kìnì, "Má Ètèpi, mì adriipi Úpí ngá 'bù gé rí pi drìgè, àzini ngá vù drìgè rí pi drìgè céré rí, á sè mí ní òwò'difò, à'diàtásiyã mí ùzù tã 'dì'bée 'bá tã nìngará be rí pi ní rá, àzini mí ùzù 'bá ngá là'bée ambamba rí pi ní rá, mí í'da tã rí anjina rí pi ní. È, má Ètèpi, 'í 'o tã rí 'dìni, à'diàtásiyã tã mí ní 'oó 'dìri sè mí ní àyìkò."

²² "Má Ètèpi sè ngá rí pi àrèvú céré kú má drìgè. Ma Mvã rú, 'bá àzi nì ma kuyé, 'yèngá má Ètèpi nì ma ní, 'bá àzi nì kpá má Ètèpi rí kuyé, ma Mvã rú, 'yèngá á nì Ìrì nì, àzini 'bá má ní lèè má Ètèpi vé tã ùlúú kòpì ní rí pi nìkí Ìrì nì."

²³ Kùru Yèsù ní 'i ùjázú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rí pi vùgã 'dãá, Ìsù àkùdè kòpì í drìkã sî, Ìrì ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Ìmì ní tã rí ndreè rá rí sî, Ìmì Ìsúkí tákiri gí. ²⁴ Á lè 'yoó Ìmì ní 'dìni, nèbì káràkàrà, àzini 'bágú káràkàrà lèkí kòdò tã Ìmì ní ndreè rí pi ndreè, 'bo kòpì ndreki kuyé, àzini kòpì lèkí kòdò tã Ìmì ní yìjì rí pi yìjì, 'bo kòpì yìkí kuyé."

Nàpí Sãmàryägú múké rí vé rí

²⁵ 'Ú'dù àlu, ágó tãjmbj Mósè vé rí nìjpi múké múké rí ní ngazú uru sî, Ìrì ní Yèsù rí ù'bìzú, Ìrì ní zìzú kìnì, "Ìmbãpi, má 'o à'dì, má Ìsù rí Ìdrì 'dání'dání rí àní?"

²⁶ Yèsù ní ùjázú Ìrì ní kìnì, "Síkí búkù tãjmbj vé rí agá Ìngóni? 'Í là búkù rí, mí Ìsù tã ní Ìngóni?"

²⁷ Ágò rí ní ùjázú kìnì, "Lè mì lè Úpí Múngú mívé rí èsì be céré, Ìndrí mívé rí be céré, ùkpò mívé rí be céré, yìkí mívé rí be céré, àzini 'Lè mì lè 'bá má gārã gá rí, sù mí ní mí rú 'bá lèè rí tìnjì." "

²⁸ Yèsù ní 'yozú Ìrì ní kìnì, "Átángá mí ní ùjã 'dìri pìrì, 'í 'dù tã 'dìri ngáá, mì Ìdrì 'dání'dání rí Ìsù rá."

²⁹ 'Bo ágò rí lè 'i 'bãá adrii 'bá pìrì ní rú, Ìrì ní Yèsù rí zìzú kìnì, "Bá adriipi má gārã gá rí à'dì 'ì?"

³⁰ Yèsù ní ùjázú Ìrì ní kìnì, "Ágò àzi Ìbì íngá Yèrúsälémã gá, Ìrì rí ulú mužú Yèrìkò gá, ágò rí mu 'deé ùgù 'bá rí pi drìgè. Ùgù 'bá rí pi alikí Ìrìvé bòngó, kòpì ùgbákí Ìrì, kòpì ní 'dezu mužú, kúkú Ìrì kú kí'dìkí'dì vùgã 'dìgè."

31 “Kúru átalágú àzi ímú létí àlu àlu 'dìri gé sī, kã ágó rī ndreé, kụ agaá ágó rī à jèlè gá sī. 32 Vùdrī ní gè, Lévīgú³ èzì ngaápi Jó Múngú vé rī agá rī ní kpá ícázú vùrà 'dàri gé, kã ágó rī ndreé, kụ kpá agaá ágó rī à jèlè gá sī.

33 “Kúru Sãmāriyāgú àzi ní kpá ícázú vùrà 'dàri gé, kã ágó rī ndreé, èsì ní ísù Ìzāngā ágó rī vé tã sī. 34 Ìri ní 'dezú mužú ágó rī vùgá 'dāá, Ìri ní ùdu í'dúžú vīnyō be ázò rī è mī ùjīzú ànī, Ìri ní ágó rī vé ázò ùdrōžú bōngò sī. Ìri ní ágó rī 'dužú 'bāžú ívé dōngī drīgé, jì Ìri muḡ 'bāá jó ùmú vé rī agá, ùtè ágó rī múké. 35 Kã caá drū ù'būtī, Ìri ní mūfēngā fífí èñjīpi èñjīēnjī ní pi í'dúžú Ìrī, Ìri ní sēžú 'bá riipi jó ùmú vé rī ùtēēpi rī ní. Ìri ní 'yozú kīnī, 'Lè mī ùtē ágó rī múké, mūfēngā mí ní ágó rī ùtēžú rī aga dō rá, má kādō igōō, ma ímú ùfē mí ní rá.' ”

36 Kúru Yēsū ní ágó tājmbī Mósē vé rī nīpi rá rī zizú kīnī, “Bá na 'dī'bée ásámvú gé, 'bá adriipi ágó ùgú'ba rī pi ní alii rī à gārā gá rī à'di 'i?”

37 Ágó rī ní újázú kīnī, “Bá Ìrivé Ìzāngā ndreēpi rī.”

Yēsū ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Í mu tã rī 'oó sū 'dìri tñjī.”

Yēsū mu Mārātā pi vùgá Māriyā be

38 Yēsū pi kã rií muḡ ívé 'bá 'í pámvú ùbī'ba rī pi be Yērūsālēmā gá 'dāá, kōpi kúkí fíi gúrú àzi agá, kōpi kã caá 'dālè, kōpi ísúkí ùkú àzi rụ ní Mārātā 'i, ùkú rī ní kōpi é'yīžú ívé āngá. 39 Mārātā vé ómvúpi Māriyā ní ímúžú ùrīžú Úpi Yēsū èndrētjé gé, rī tã Yēsū ní rií átá rī yī. 40 'Bo Mārātā è drī' ábá èžì 'í ní ngaá ambamba rī sī rá. Ìri ní ímúžú Yēsū vùgá nōó, Ìri ní 'yozú kīnī, “Úpi, má ómvúpi ku ma rií èžì rī ngaá ó'dúkkúle, mí ùsū tã 'dìri múké? 'Í 'yo Ìri ní è ímú má Ìzā koó!”

41 Úpi ní 'yozú kīnī, “Mārātā, Mārātā, mī drī' ábá èžì mí ní ngaá ambamba rī sī gí, 42 'bo tã agaápi rá í ní lèé rī 'yēnā àlu. Māriyā ipē tã adriipi múké ní, ícókí tã 'dìri 'duḡ drī ní gè sí ku.”

11

Yēsū ímbá ívé 'bá 'í pámvú ùbī'ba rī pi Múngú rī zīngárá sī

(Mátáyo 6:9-13; 7:7-11)

1 Ú'dú àlu, Yēsū mu Múngú rī zīj vùrà àzi gé, kã Múngú rī zīj deḡ, Ìrivé 'bá Ìri à pámvú ùbī'ba rī pi vé àzi ní Ìri zizú kīnī, “Úpi, lè mī ímbá 'bá Múngú rī zīngárá sī, sū Yūwánī ní rií ívé 'bá 'í pámvú ùbī'ba rī pi ímbá rī tñjī.”

2 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími lèkí dō Múngú rī zīj, Ìmi zíkí 'dīni.

“ ‘Bávè Ètēpi 'bū gé rī, rụ mívé rī è ñjīkí ñjīñjī.

Lè málūngā mívé rī è ímú íyí.*

3 'Í sè 'bá ní ànyāngā 'ú'dú àlu àlu vú sī céré.

4 'Í trū 'bá 'bávè ùnjīkānyā agásí rá, sū 'bá ní 'bá 'bá 'o'ba ùnjī rī pi trūú ívé ùnjīkānyā agásí rī tñjī.

Lè mī sè tã ùnjī ā ù'bī 'bá ku.' ”

5 Kúru Ìri ní zīngárá rī vé tã ímbázú kōpi ní nāpi sī kīnī, “Ími ásámvú gé 'dīgé, 'bá àzi mu dō ívé ùndī vùgá ññjā ágágá, 'yo dō Ìri ní kīnī, 'Ùndīgó, 'í sè má ní pánga na, 6 à'diātāsīyā mávè ùndīgó ímú má vùgá 'dāá'dā, ngá àzi má ní sēé nyaá Ìri ní 'dāáyo.' 7 Ùndīgó jó agá 'dāá rī gō újā 'yo, 'Mí rī má drī izaá ku. Má ùpī mávè kēētjé gí, 'bá ulakí mávè anjīnā rī pi be vùgá gí. Má ícò ngaá uru muḡ mí ní ngá àzi sēé ku.' 8 Á 'yo Ìmi ní, ùndīgó jó agá rī ícò dō íngá uru muḡ ùndīgó àmvé rī ní pánga rī sēé ku drāáásīyā, ùndīgó àmvé rī ní adrií Ìrivé ùndī rī sī, 'bo ùndīgó àmvé rī ní rií pánga rī zīj dīj dīj rī sī, ùndīgó jó agá rī ícò íngá, Ìri ngá ùndīgó àmvé rī ní lèé rī sè Ìri ní rá.

9 “Kúru á 'yo Ìmi ní 'dīni, Ìmi zíkí, Ì sè Ìmi ní rá, Ìmi ndákí, Ìmi ísụ rá, Ìmi gákí kēētjé rī, Ì zī Ìmi ní rá. 10 Á'diātāsīyā 'bá ngá zījpi rī, Ì sè Ìri ní rá, 'bá ngá ndāápi rī, Ìri ísụ rá, 'bá kēētjé gaápi rī, Ì kēētjé rī zī Ìri ní rá.

11 “Ími anjī ètēpijī, mívé mvá zī dō 'í'bī mí tị gé, mí ícò Ìri ní ññj sè áyu rá? 12 Dōku mvánā rī zī dō à'ù gbé mí tị gé, mí ícò Ìri ní ngá Ìri be āngū zāápi zāzā ní sè áyu rá? 13 Ìmi 'bá ùnjīkānyā be 'dī'bée, Ìmi nḡkí ngá múké sè be fēfē rú Ìmívè anjīnā rī pi ní rá. 'Bo Ìmívè Ètēpi 'bū gé rī, Ìri Ìmi ní ngá sè aga rá, Ìri Ìndrī Uleterè rī sè 'bá zījpi rī ní rá!”

Yēsū pi vé tã Bèlèžèbùlā be rī
(Mátáyo 12:22-30; Mārākò 3:20-27)

14 Ú'dú àlu, Yēsū dro Ìndrī ùnjī fūú ágó átápi ku ní drīgé sī. Ìndrī ùnjī rī kã fūú gí, ágó átápi ku rī ní í'dóžú átángá átázú, sè 'bá bītríká rī pi ní àyāngárá. 15 'Bo 'bá urukò'bée kōpi ásámvú gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, “Yēsū rī Ìndrī ùnjī rī pi údro Bèlèžèbùlā vé ùkpō sī, Bèlèžèbùlā rī àmbúgú Ìndrī ùnjī rī pi vé ní.” 16 'Bá urukò'bée ù'bīkí Yēsū rī, kōpi kīnī, lè Yēsū à 'o tã àyāžú àyāyā íngápi 'bū gélésila ní.

17 Yēsū nī tã kōpi ní rií ùsū rī rá, Ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Málūngā í ní rụ rī agá, 'bá rī pi acokí dō Ì rií è'dī 'dīj Ì ògūpījī

* 11:2 11:2 Lè málūngā mívé rī è ímú íyí: Lè mī ímú málūngā rī rụ rī adrižú 'bāgú rú 'bá drīgé. † 11:15 11:15 Bèlèžèbùlā: Bèlèžèbùlā vé rụ àzi rī Sātānā 'i, Ìri àdrókò, Ìri àmbúgú Ìndrī ùnjī rī pi drīgé.

be, mälüngä 'dīri ícò pá tuú ku. 'Bá jó ášámvú gé rī pí ríkí dō ī fuú ī ōgūpī be, 'bētī 'dīri gō ábá rá. ¹⁸ Sātánā fu dō úmbā ōgūpī be, ĩrívé mälüngä 'dīri ícò pá tu íngóni? Á 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsiyā ĩmi kīnī, ma rī ĩndrī ũnjī rī pí údró Bēlēzēbúlā vé ũkpō sī. ¹⁹ Ma dō rī ĩndrī ũnjī rī pí údró Bēlēzēbúlā vé ũkpō sī, ĩmívé 'bá ĩmi pámvú ũbī' bā rī pí rī ĩndrī ũnjī rī pí údró ā'di vé ũkpō sī? Kōpi ĩmú tā lī ĩmi drīgé tā ĩmi ní 'yoó rī sī. ²⁰ 'Bo ma dō rī ĩndrī ũnjī rī pí údró Múngú vé ũkpō sī, ĩri lū 'yozú kīnī, mälüngä Múngú vé rī ícá ĩmi ášámvú gé gí.

²¹ "'Bá ũkpō be adriipi ngá ě'dī vé ni be rī, ĩri ícò ívé 'bētī ũtē rá, ĩrívé ngá 'bētī ášámvú gé rī pí adri múké. ²² 'Bo 'bá ázi ũkpō be ni ĩmú dō ě'dī 'dī ĩri be, ndē dō ĩrívé ũkpō gí, ĩri jó 'dīpa vé ngá ě'dī 'dizú, ĩri ní ěšī 'bāá drī ní gé 'i ũtēzú rī pí upa drī ní gé sī rá, ĩri awa 'bá uruko' bée ní.

²³ "'Bá adriipi má be trū ku rī, 'bá 'dīri mávé ári' bā, 'bá ányāngā ĩkūnāapi má be trū ku rī, ĩri ányāngā íréré.

Índrī ũnjī rī vé ĩgōngará 'bá rī ě ěšī agá rī

(Mátáyo 12:43-45)

²⁴ "Índrī ũnjī rī fū dō 'bá rī rŭ' bā gá sī ámvé gí, ĩri ěcī ngalanji āngū ā'wí rú rī pí agásī, rī vŭrā uvuzú ní ndā, ĩsŭ dō vŭrā kuyé, ĩri 'yo, 'Ma gō jó má ní kuú rī agá 'dālē ũzi.' ²⁵ Índrī ũnjī rī kádō ícá, ĩsŭ dō wekí jó rī ā 'a uletere, údéki kuú múké múké, ²⁶ ĩri mu ĩndrī ũnjī uruko ězīrī ũnjikānyā be ívé rī ndēepi rá ní pí ĩjī, kōpi céré fi adri 'bá rī agá. 'Bá rī vé adringará rī gō adri ũnjī drīdrī 'dāri ndē."

²⁷ Yēsŭ ká rīí tā 'dīri átá, ũkú āzi 'bá bītrīká rī pí ášámvú gé 'dāá, ĩri ní átázú ũ'dŭkō be urū 'dāá kīnī, "Tākiri ā adri ũkú mí tīpi rī drīgé, āzini mí ní bā séepi ndrúupi rī drīgé."

²⁸ Yēsŭ ní újázú kīnī, "Tākiri ā adri 'bá ũ'dŭkō múké Múngú vé rī yī' bā rá, āzini 'dŭ' bā nga' bā rá rī pí drīgé."

'Bá rī pí lēkī ā 'okí ī ní tā āyāzú āyāyā ní

(Mátáyo 12:38-42; Mārākō 8:12)

²⁹ 'Bá bītrīká rī pí ká ī úmú Yēsŭ ā gārā gá, Yēsŭ ní 'yozú kīnī, "Īmi úyú āndrŭ nō' bée, ĩmi 'bá ũnjī. Īmi lēkī tā āyāzú āyāyā ní ndreé ĩmi mī sī, 'bo ícókí ĩmi ní tā āyāzú āyāyā ní 'oó ku, 'yēná ĩri adri tā āyāzú āyāyā Yónā vé rī. ³⁰ Tā 'i ngaápi Yónā rŭ' bā gá rī i' da 'bá Nīnēwé vé rī pí ní kīnī, Múngú ĩpē ĩri ní. Ma 'Bá Mvā 'i, tā 'i

ngaápi má rŭ' bā gá rī i' da 'bá úyú āndrŭ nō' bée vé rī pí ní kīnī, Múngú ĩpē ma ní.

³¹ Ũ'dŭ tā līzú rī gé, 'bāgú ũkú rú āngŭ āndrélé rú rī gé rī ũmvúlēsī ĩmú pá tu tā lī úyú āndrŭ nō' bée drīgé ní, ā'diātāsiyā 'bāgú rī íbī ĩmú āngŭ rárá rú ní gélésī, ĩmú Sōlōmónā vé ũmī tā 'ozú rī yī, 'bo 'bá āzi nōgōnō ndē Sōlōmónā rī āmbŭgú sī rá.

³² Ũ'dŭ tā līzú rī gé, 'bá Nīnēwé vé rī pí ĩmú pá tu kōpi úyú āndrŭ nō' bée tō ní, kōpi 'yo úyú āndrŭ nō' bée 'okí tā ũnjī, ā'diātāsiyā Yónā ká tī Múngú vé rī sēe, kōpi újákí ěšī ívé ũnjikānyā agásī rá. 'Bá āzi nōgōnō ndē Yónā rī āmbŭgú sī rá, ³³ 'bo ĩmi úyú āndrŭ nō' bée, ĩmi gákí ěšī újágá sī.

Yēsŭ úmbá 'bá rī pí lāmbā dīipi rī vé tā sī

(Mátáyo 5:15; 6:22-23)

³³ "'Bá ázi ícò lāmbā 'yūu jījī zŭyú vŭrā ĩndrēpi ku ní gé ku, dōku ícò ũdrī ũpījī drī ní gé cí ku. Īri lāmbā rī 'bá mísá drīgé, 'bá ífī' bā jó agá rī pí ā ndrekí rī áci dīipi rī.

³⁴ Mī mívé rī, ĩri lāmbā mí rŭ' bā vé ní. Mī mívé rī dō múké, rŭ' bā mívé rī ĩndrē ku ũtŭnā agá uletere. Mívé mī dō ũnjī, rŭ' bā mívé rī adri ku ĩnīnā agá. ³⁵ Lē mí nŭ múké 'yozú kīnī, mívé rŭ' bā adriipi ũtŭnā agá rī, lē ā gō 'i újā adrii ĩnīnā agá ku. ³⁶ Mívé rŭ' bā dō ũtŭnā agá, ĩgélé āzi mí rŭ' bā gá adriipi ĩnīnā agá ní 'dāayo, mí rŭ' bā rī adri céré ũtŭnā agá, sŭ lāmbā vé áci ní dījī āngŭ ĩngbērēe mí ní uletere rī tŭnī."

Yēsŭ tre Fārŭsī rī pí drīgé, āzini 'bá tāĩmbī úmbá' bā rī pí drīgé

(Mátáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkà 20:45-47)

³⁷ Yēsŭ ká átángá rī átá deę, Fārŭsīgú āzi ní Yēsŭ rī zīzú mužú ĩnyā nyaá ívé āngá, kúru Yēsŭ ní fizú jó gá 'dālē, ĩri ní úrízú vŭgá ĩnyá rī nyangará gá. ³⁸ Fārŭsīgú rī ká ndreé Yēsŭ í' dó ĩnyá rī nyaá, ũjī 'i drī sŭ ívé mērē ní lēe rī tŭnī kuyé, sē ĩri ní āyangará.

³⁹ Kúru Úpī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Īmi Fārŭsī 'dī' bée, ĩmi rī kópō, āzini kūrā rī pí vé rŭ' bā āmvélēsīla rī ũjī áyu, 'bo ĩmī ěšī agá 'dālē, ĩmi ěšī be āmbŭgú ngá drīgé, āzini ĩmī ěšī ũnjī. ⁴⁰ Īmi azakí azaza! Múngú rŭ' bā āmvélēsīla rī gŭiipi rī, gŭi kŭpá rŭ' bā agalēsīla rī ní kuyé? ⁴¹ Lē ĩmi sēkí ngá ĩmívé rī pí 'bá adri' bā ngá ākō rī pí ní, ĩmi 'okí dō 'dīni, ĩri Múngú ní āyíkō sē.

⁴² "Īmi Fārŭsī 'dī' bée, ĩzāngá rī ũmvúlēsī adri ĩmívé ní, ā'diātāsiyā ngá mādānā ōmvú agá sŭ nānā tŭnī, ĩngŭrīnā tŭnī rī pí,

† 11:29 11:29 Tā āyāzú āyāyā Yónā vé rī: 'I' bī te nēbī Yónā rī, Yónā adri caá ũ'dŭ na 'I' bī rī agá 'dāá. 'Í lā Yónā 1:17; Mátáyo 12:39-40; Mátáyo 16:1-4; Lúkà 11:29-32. 11:31 11:31 'Bāgú 10:1-13 § 11:32 11:32 'Bá ázi nōgōnō ndē Yónā rī āmbŭgú sī rá: 'Bá Yēsŭ ní 'yoó ndē Sōlōmónā pí Yónā be rá rī, Yēsŭ rī 'i 'yo.

mudrj agá, ìmi ri àlu ni í'dú sê* Múngú ní rá, 'bo ìmi koki 'bá 'bá ʋrʋkò 'bée ní 'oó ùnjj rí pi ē ízā kuyé. Lē ìmi 'oki 'bá rí pi múké, àzini ìmi lēki Múngú ri, àzini ìmivé ngá mudrj agá, ìmi sēki àlu ni Múngú ní.

⁴³ "Ìmi Fārúšj 'dī'bée, ízāngā rí úmvúlēsī adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi lēki vūrā úrízú í ní ñjñj ñjñj Jó Múngú ri Zízú rí agá rí pi áyu, àzini ìmi lēki 'bá rí pi ā ríkí ìmi ní módó sēé jòkññ agá 'dāá ñjñjngará be.

⁴⁴ "Ízāngā rí úmvúlēsī adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi adriki sū 'būrēdrj í ní ícò áamá ku rí ñjñj, 'bá rí pi ri éçj drj ní gé sī, kòpi ámáki ku."

⁴⁵ 'Bá āzi tāimbj Mósē vé rí ñjpi múké múké rí ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tā mí ní 'yoó 'dīri, mí ri 'bá u'da."

⁴⁶ Yēsū ní újázú kīnī, "Ìmi 'bá í ní ímbá tāimbj Mósē vé rí ñj' 'bá múké múké 'dī'bée, ízāngā rí úmvúlēsī adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi ri oqu 'bā 'bá rí pi drjgē, kòpi ícókí 'duj bā ku, ìmi lēki ìmivé drj 'bāá kòpi ē ízā kozú ku. ⁴⁷ Ízāngā rí úmvúlēsī adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi ri 'būrēdrj nēbj rí pi vé rí gbi, ísújú ìmi é'bipij ú'díkí ótú kòpi údrāá nī. ⁴⁸ Tā ìmi ní 'oó 'dīri, ìri lū 'yozú kīnī, ìmi ā'yíkí tā ìmi é'bipij ní nēbj rí pi ú'djúzú 'dāri gí, ìmi ní rizú kòpivé 'būrēdrj rí pi gbizú ānī 'dī. ⁴⁹ Tā 'dīri sī, Múngú tā ñjngará be rí kīnī, 'Ma nēbj rí pi pē mu 'bā áyúáyú rí pi be kòpi ʋrʋkò 'bée ú'dj údrā, àzini kòpi ʋrʋkò 'bée óçú ùnjj ùnjj.' ⁵⁰ Ìmi úyú àndrū nō'bée, nēbj í ní ú'dj údrāá Múngú ní vū rí gbīngará gá 'dāá rí pi vé āri ri ngo ìmi drjgē. ⁵¹ Í'dózá í ní Èbélē ri 'dīngará gá, ícázú sá í ní Zākāriyā ri 'djúzú vūrā rōbññ zázú rí' pi ásámvú Jó Múngú vé rí be rí gé, ìmi úyú àndrū nō'bée, āri 'bá 'dī'bée vé rí ngo ìmi drjgē.

⁵² "Ìmi 'bá í ní ímbá tāimbj Mósē vé rí ñj' 'bá múké múké 'dī'bée, ízāngā rí úmvúlēsī adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi 'duki mǎfütā tā ñjngará vé rí zūjyí. Ìmi fikí kuyé, ìmi ugakí 'bá lē'bá fí'bá rí pi ní lētj gí."

⁵³ Yēsū ká átángá rí átá dejé, Fārúšj rí pi 'bá tāimbj ímbá 'bá rí pi be, kòpi ē éšj ve Yēsū ní ùnjj ùnjj, kòpi í'dókí rí ìri uzjñ, ⁵⁴ í ísúkí rí átángá ùnjj yjñ tì ni gé, í tókí rí ìri ānī bēnī.

* **11:42** 11:42 Ngá mudrj agá, ìmi ri àlu ni í'dú sē: Tāimbj Mósē vé rí 'yo kīnī, lē 'bá Ísērélē vé rí pi ē í'dúkí ngá mudrj agá, àlu ni sēé Múngú ní. 'Í lā Lēvītíkā 27:30-33; Kālāfe 18:21-24; Dětōrōnómē 12:5-19; 14:22-29. **11:51** 11:51 Í'dóngará 4:1-16 † **11:51** 11:51 Vūrā rōbññ zázú rí: Vūrā rōbññ zázú ní anigé Jó Múngú vé rí ā bóró gá 'dāá, átálágú rí ri rōbññ zā ānī Múngú ní 'bá rí pi trúzú ívé ùnjj kányá agásí. Vūrā éjñgūrj zázú ní anigé Vūrā Uleterē rí gé Jó Múngú vé rí agá 'dāá, átálágú rí ri éjñgūrj zā ānī Múngú ní ũ'bútjñj sī, àzini ùndrēnā sī sá Múngú ri zjzú rí gé. * **12:5** 12:5 Ácí vezú ānī ũdú ākó rí: Múngú ri úmvúlēsī 'bá í é'yj' 'bá ku rí pi 'du ú'bé ācí 'dīri agá. 'Í lā 'dangará 20:7-15.

12

Ìmi adriki mj be kowu 'bá í 'bā'bée kú tā be piri rí pi ā tā sī

¹ 'Bá bñtríkā traki í Yēsū ā gārā gá, élifū ní ambamba, kòpi ríkí í ũmīl múzú ũmīmī. Yēsū ní í'dózá átázú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rí pi ní kīnī, "Lē ìmi adriki mj be kowu tā Fārúšj rí pi ní ríí ímbá rí sī, à'diātāsīyā tā kòpi ní ímbá rí, kòpi 'duki ngaá ku. ² Tā í ní ũzūzūzū rí, ìri ímú 'í i'da āmvé, tā í ní 'oó kírí kírí rí, í ímú írívé tā ñj rá. ³ Tā ìmi ní átá ñjñjā agá rí, ũtúnjā sī í ímú yj rá, tā ìmi ní átá ũyōkōyō sī jò agá 'dāá rí, í ímú tā ní áyú jò drjgē."

Lē ìmi adriki ũrj sī ku

(Mātáyo 10:28-31)

⁴ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ūndī mávé rí pi, á 'yo ìmi ní 'dīni, lē ìmi adriki ũrj sī ku, 'bá lē'bá ìmi 'dī' 'bá rí pi sī, kòpi 'yēnā rj' 'bá rí 'dī, kòpi ícókí ìmivé índri 'dij drāá ku. ⁵ 'Bo ma 'bá ìmi ní ícò ruú rí lū ìmi ní rá, lē ìmi ruki Múngú ũkpò be 'bá 'dijpi 'beépi ācí vezú ānī ũdú ākó rí* agá rí áyu. ⁶ Āriñā nyirñjā tōwuj uzjki nyo mǎfēngā fífí ñjñj ku? 'Bo Múngú āvī āriñā àlu ní vé tā sī ku. ⁷ Múngú lā drj' 'bī ìmi drjgē rí pi cére gí. Lē ìmi adriki ũrj sī ku, ìmivé tā ndē āriñā kárákará rí pi vé rí rá.

Ūlūki tā Kúrístō vé rí

(Mātáyo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá rí é'yj dō ma 'bá rí pi endrētj gé, 'yo dō 'í ā'yī ma rá, ma 'Bá Mvā 'í, ma kpá ìri ā'yj mǎlāyikā Múngú vé rí pi endrētj gé rá. ⁹ 'Bá rí gā dō ma vū drjgē nōgò sī, ma kpá ìri gā sī mǎlāyikā Múngú vé rí pi endrētj gé. ¹⁰ Ma 'Bá Mvā 'í, 'bá rí átá dō tā ùnjj má rj' 'bá gá, Múngú ri ícò ìri trū rá, 'bo 'bá rí ide dō Índri Uleterē rí, Múngú trū ìri àluñāni ku.

¹¹ "Bá āzi jì dō ìmi mujú Jó Múngú ri Zízú rí agá, tō dō ìmi 'bá āngú rj' 'bá rí pi endrētj gé, àzini 'bá ũkpò be rí pi endrētj gé, lē ìmi éšj ā adri ízāngā sī 'yozú kīnī, ìmi mū ìmivé tā gā ngóni yā 'dīni ku, dōku ìmi átá ngóni yā 'dīni ku, ¹² sá 'dāri gé, tā ìmi ní átá rí, Índri Uleterē rí ũlū ìmi ní nī."

Nāpi ágó azakaza rú ā'bú be rí vé rí

¹³ Ágó āzi 'bá bñtríkā rí pi ásámvú gé 'dāá, ìri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'í 'yo má édrjpi ní, ā awa ā'bú 'bá étépi

draápi gí rí ní kuú rí 'bá ní 'í be." 14 Yésù ní újázú kīnī, "Ágó 'dīri, ā'di ĩpē ma 'bá tā ĩṣpī ní rú nī, dōku ā'di ĩpē ma imivé tā āsámuvú acoo nī?" 15 Kúru Yésù ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Īmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ā adri ešj be āmbúgú ngá drīgē ku, 'bá rī dō ā'bú be tré, ā'bú ĩrivé 'dīri ícò ĩrivé ĩdri sēé adrií múké nī ku."

16 Yésù ní nāpi 'dīri ũlúzu kōpi ní kīnī, "Ágó āzi ā'bú be ní ānyāngā ka ĩrivé ómvú agá ambamba. 17 Ágó rī rī ũsšú kīnī, 'Vūrā má ní mávé ānyāngā 'bāzú ní 'dāayo, má 'o rī ā'di?" 18 Kúru ĩri ní 'yozú kīnī, 'Á lē 'oó 'dīni, á lē ĩrá mávé rī pi uzeé vūgá, á lē ambugu ambugu ní pi údé, ma mávé ānyāngā 'bā 'a ní gé, āzini ma mávé ngá rī pi ũ'bā céré 'a ní gé. 19 Kúru ma gō átá má ešj agá nólé, "Ma nóni ānyāngā be ambamba, ĩri adri ca ĩlī kárakarā. Á gō ēzi ngáá dīj ku, ma ngá nya, ma ngá mvu, ma adri āyikò sī."

20 "Bo Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, 'Mí azaza! ĩnīnā āndrū nōri sī, ma mívé ĩdri 'dū rá. Kúru ā'di rī ĩmú mívé ngá 'dī'bée 'dū nī?"

21 "Bá ngá 'bāapi kú 'í ní, ngá sēepi Múngú ní ku rī, ĩri adri sū 'bá 'dīri tīnī."

*Lē ĩmi ríkí ĩmi ũsšú draā tā sī ku
(Mátayo 6:25-34)*

22 Kúru Yésù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "Á 'yo ĩmi ní, lē ĩmi ríkí ĩmi ũsšú draā ĩdri rī vé tā sī 'yozú kīnī, ĩmi ā'di nya yā, dōku ĩmi ā'di su yā 'dīni ku. 23 ĩdri ndé ngá nyanya rī rá, rú'bá ndé bōngó rī rá. 24 Īmi ndrekí drī āriṅá rī pi ká, kōpi 'āki ómvú ku, kōpi ikúnāki ānyāngā ku, kōpi jó ānyāngā 'bāzú ní ákò, dōku ĩrá ákò. 'Bo Múngú rī kōpi úcé ní. ĩmi ndékí āriṅá rī pi rá. 25 Ešj imivé riipi ũtīipi 'dīri sī, ĩmi nyo ícò sá āzi ĩsú adrizú ānī ĩdri rú rá? 26 ĩmi ícókí dō sá āzi ĩsú mādānjá adrizú ĩdri rú ku píri, ngá ĩmi ní rizú ĩmi ũsšú drāzú tā sī rī ā'di?"

27 "Īmi ndrekí drī peṭj ā fū ũnyī be 'dī'bée ká, kōpi ngakí ēzi ku, āzini kōpi nīkí bōngó ícì be í ní ku. 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, Sölómóná rī ā'bú be, su bōngó ũnyī be sū fū ũnyī be 'dī'bée tīnī kuyé. 28 Múngú rī dō sē fū ásé agá rī pi zo ũnyī be, ĩri zo āndrū, drū sī, í zā ve áci sī rá píri, ĩmi 'bá ē'yīngará be mādānjá 'dī'bée, ádarú Múngú ícò nyo ĩmi ní bōngó sēé suú ku? 29 Lē ĩmi ešj ā rī ũtīi ngá nyaanya ā tā sī ku, dōku ngá mvuūmvu ā tā sī ku, ĩmi ešj ā rī ũtīi tā ní sī ku. 30 'Bá Múngú rī nī'bá ku rī pi ē ešj rī ũtī tā 'dī'bée sī nī, ĩmi Eṭepi nī ngá ĩmi ní lēé rī rá. 31 'Bo lē ĩmi 'bāki ešj mālūngā Múngú vé rī ndázú, ĩri ĩmú ngá ĩmi ní lēé rī pi sē ĩmi ní rá.

*Ā'bú 'bū gé 'dāā rī vé tā
(Mátayo 6:19-21)*

32 "Īmi ngúlúmú mādā má pámvú ũbī'bá 'dī'bée, ĩmi adrikí ũrī sī ku, ā'diātāsīyā ĩmi Eṭepi rī āyikò sī, lē ĩmi fikí mālūngā ívé rī agá. 33 ĩmi ũzikí ngá imivé rī pi, ĩmi awakí mūfēngā ní 'bá ngá ákò rī pi ní. ĩmi lēe ĩmi ĩsúkí ĩmi ní jūru mūfēngā 'bāzú āsīipi ku ní, ā'bú 'bū gé 'dalé rī ábá ku, ũgú'bá ícò ũgúú ku, āzini ĩjīrikò ícò mbee ku. 34 Vūrā ĩmi ní imivé ā'bú 'bāzú rī, ĩmi ešj rī adri drī ní gé."

*Lē 'bá rī ā adri ũrē ā ũtē Yésù vé
ĩgōngará*

(Mátayo 24:45-51)

35 "Lē ĩmi úsúkí ĩmi kú ũrē, ĩmi ũ'yúkí imivé lámā ā rī dīdī, 36 lē ĩmi adrikí sū 'bá rī'bá ívé 'bá āmbúgú riipi imvīpi ũmū ũkú jezú rī gelésí rī ũtē'bá rī pi tīnī, ā'diātāsīyā 'bá āmbúgú rī kādō ĩmú kēṭṭi rī gaá, ĩmi zīkí rī kēṭṭi rī ĩri ní. 37 'Bá āmbúgú rī kādō ícá, ĩsú dō ívé ātī'bá rī pi ũtēkí 'i kú ũrē, ĩri adri āyikò sī. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ĩri ātī'bá rī pi sē ũrī vūgá, ĩri kōpi ní ngá sē nya. 38 'Bá āmbúgú rī dō ícá ĩnīnā ágágá yā, dōku āngú ní ówūngará gá yā, ícá dō ĩsú ātī'bá rī pi rī 'i ũtē, ātī'bá rī pi adri āyikò sī. 39 'Bo lē ĩmi nīkí 'yozú kīnī, jó 'dīpa ā nī dō sá ũgú'bá rī ní ĩmúzu rī rá, ícò tē ívé jó kuú nōó ũgú'bá rī ní, ĩri ní fizú ānī jó agá 'dāá ku. 40 Lē ĩmi adrikí ũrē, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvā 'i, sá má ní ĩmúzu ĩgōzú rī ĩmi ícókí nīj ku."

41 Pēteró ní zizú kīnī, "Ūpí, mi rī nāpi 'dīri 'yo 'bá ní, dōku mi rī 'yo 'bá rī pi ní céré?"

42 Ūpí ní újázú ĩri ní kīnī, "Bá ešj 'bāapi céré rizú ēzi ngazú rī ā'di 'i, āzini ātī'bá ũmī be tā 'oópi píri āmbúgú rī ní 'bāā 'bá āmbúgú rú ívé ātī'bá rī pi drīgē ā rī ínயá sēé kōpi ní sá múké ní gé rī ā'di 'i? 43 'Bá āmbúgú rī ícá dō ĩsú ēzi ātī'bá rī ní ngáá rī múké, ĩri ātī'bá rī ũfē rá. 44 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ĩri ātī'bá rī 'bá adri 'bá āmbúgú rú ívé ngá rī pi ā tā mba. 45 'Bo ātī'bá rī ũsšú dō 'i ešj agá 'dalé kīnī, 'Mávé āmbúgú ícò ícá mbēlēnjá ku,' í'dó dō rīi ātī'bá āgō rī pi fūj ũkú rú rī pi be, āzini í'dó dō rīi ngá nyaá, āzini ngá mvuū ĩmērēzú. 46 ĩrivé 'bá āmbúgú rī nga ícá ũ'dú, dōku sá ĩri ní nīj kuyé ní gé, ĩri ātī'bá rī uga kpélékpélé, ĩri 'dū 'be 'bá ē'yī'bá kuyé rī pi āsámuvú gé vūrā kōpi ní adrizú rī gé."

47 "Ātī'bá āzi ívé āmbúgú rī vé tā ĩri ní lēé ā 'okí rī nīpi rá rī, útu dō 'i ũrē kuyé, dōku 'dū dō tā ívé āmbúgú ní ezi rī ngáá kuyé, ĩ ĩri gbā ũnjí ũnjí. 48 'Bo ātī'bá āzi ívé āmbúgú rī vé tā nīpi kuyé, tā 'oópi ũnjí rī, ĩ rī ĩriṅā mādā. 'Bá í ní ngá sēé ĩri

ní àmbúgú rĩ, ĩ ngá lē ĩri vúgá àmbúgú, 'bá ngá é'yipi àmbúgú rĩ, ĩ ngá zĩ ĩri vúgá àmbúgú.

Yēsū vé tā ĩjĩ acongará (Mátáyo 10:34-36)

⁴⁹ "Má ĩjĩ tá áci áci ní vū drĭgē nōgō, má ũšũ tá áci áci rĩ ĩ'dó té dō 'i gĩ, ĩri adri múké! ⁵⁰ ĩ ĩmũ má ní bātízimũ ĩzāngā vé ní sē, ma tá ĩnĭĭnĭ 'dũ cĭngbã tá rĩ ní 'i dezú. ⁵¹ ĩmi ũšũkĩ má ĩjĩ 'bã rĩ pi ní tãkĩri nyōókũ drĭgē nōgō? Adri 'dĩni kuyé, má ĩjĩ acongará. ⁵² ĩ'dózũ àndrũ muzũ drĭdrĭ, 'bã tōwũ 'bĕtĩ àsámvũ gé rĩ pi ĩmũ ĩ aco rá, na rĩ pi ĩrĭ rĩ pi gã sĩ, ĩrĭ rĩ pi na rĩ pi gã sĩ. ⁵³ Kōpi ĩmũ ĩ aco rá, mvã étĕpi rĩ ĩmũ ívé mvã gã sĩ, mvã rĩ ĩmũ étĕpi rĩ gã sĩ, mvã ĩndrĕpi rĩ ĩmũ ívé mvã ũkũ gã sĩ, mvã ũkũ rĩ ĩmũ ĩndrĕpi rĩ gã sĩ, ĩdrĕpi rĩ ĩmũ 'ĩ mvōpi vé ũkũ gã sĩ, mvōpi vé ũkũ rĩ ĩmũ 'ĩ ĩdrĕpi rĩ gã sĩ."

Lóki vé amángará (Mátáyo 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yēsũ ní 'yozú 'bã bĭtrĭkã rĩ pi ní kĭnĩ, "ĩmi ndrekĩ dō ĩrĭbĭtũ rĩ ĩngã ĩmúzũ ũtũ ní 'dengará galésĩ, ĩmi 'yo, 'Yĭgō rĩ 'dĩ rá,' ádarũ ĩri 'dĩ rá. ⁵⁵ ĩmi ndrekĩ dō ũlĩ rĩ rĩ ívĩ ĩmúzũ àndrĕlésĩla, ĩmi 'yo, 'Ŭtũ rĩ ĩmũ ko gbĩrĩlĩ,' ádarũ ĩri ko gbĩrĩlĩ rá. ⁵⁶ ĩmi 'bã ĩ 'bã'bée kũ tá be pĭrĩ 'dĩ'bée, ĩmi kádō àngũ vũ drĭgē nōgō rĩ ndrĕé, àzini 'bũ gé 'dálé rĩ ndrĕé, ĩmi nĭkĩ àngũ rĩ ē mĭlĕ ámá be rá, ĩmi ũlũ rá pĩrĩ, ĩmi nĭkĩ tá rĭpĩ 'i 'oópi lóki àndrũ nōrĩ gé rĩ ũlũ be ku ĩngóni ĩngóni?"

⁵⁷ "Ngá ĩmi ní tá pĭrĩ rĩ nízũ àmázũ ku rĩ à'dĩ? ⁵⁸ 'Bã rĩ tō dō mí, ĩmi dō rĩ mũ ĩri be létĩ gé sĩ trũ, ĩmi údekĩ ĩmivé tá ĩmi àsámvũ gé sĩ ĩri be rĩ deĵ létĩ gé 'dĭgē, ĩmi údekĩ dō ku, ĩri mĩ jĩ mũ tō 'bã tá ĩpĩ rĩ ĩndrĕtĩ gé, 'bã tá ĩpĩ rĩ, ĩri mĩ jĩ sē àngaráwã drĭgē, àngaráwã rĩ mĩ jĩ 'be jō àngũ ũ'yízũ rĩ agá. ⁵⁹ Á 'yo mí ní 'dĩni, kukĩ mĩ ĩfũũ àmvé ku, mĩ mŭfĕngã ĩ ní ĩjĩ mĩ drĭgē rĩ ũfĕ de ũgbále, mĩ ĩbĩ ĩfũ ndō."

13

Lē ĩmi újãkĩ ĕšĩ ĩmivé ũnjikãnyã agásĩ rá

¹ Sã 'dãri gé, 'bã urũkō'bée ũlũkĩ Yēsũ ní kĭnĩ, Filátō ú'dĩ 'bã Gãlĩlãyã vé rĩ pi ũdrãã, ĩšũ kōpi rĩ rōbōŋō zã Jō Múngũ vé rĩ agá 'dãã. ² Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĭnĩ, "ĩmi ũšũkĩ 'bã Gãlĩlãyã vé ĩ ní ú'dĩ 'dã'bée vé ũnjikãnyã ndĕ ōgũpĩ Gãlĩlãyã rĩ pi vé rĩ rá, kōpi ní ĩzāngã nyazũ ànĩ? ³ Á 'yo ĩmi ní, adri 'dĩni kuyé. 'Bo ĩmi újãkĩ dō ĕšĩ ku, ĩmi kpã úmvŭlĕsĩ céré ũdrã rá. ⁴ ĩmi ũšũkĩ 'bã mũdrĩ drĭ ní àrō lãgãráka Silómũ vé rĩ ní àrĩ kōpi drĭgē, ũdrã'bã 'dã'bée, kōpivé ũnjikãnyã ndĕ 'bã adri'bã

Yĕrũsãlĕmã agá rĩ pi vé rĩ rá? ⁵ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, adri 'dĩni kuyé! ĩmi újãkĩ dō ĕšĩ ku, úmvŭlĕsĩ ĩmi kpã céré ũdrã sũ kōpivé rĩ tĩnĩ."

Nãpi pĕtĩ ĩ ní zĩjĩ fĭgĩ 'aãpi kuyé rĩ vé rĩ
⁶ Kúru Yēsũ ní nãpi 'dĩri ũlũzũ 'bã rĩ pi ní kĭnĩ, "Ágō àzi sa pĕtĩ ĩ ní zĩjĩ fĭgĩ rĩ ívé ōmvũ agá, ĩri ní 'dezú muzũ ũ'a ní ũndrĕzũ sũ ní gé 'dãã, ĩšũ pĕtĩ rĩ 'a kuyé. ⁷ Kúru ĩri ní 'yozú ágó ōmvũ rĩ 'ããpi rĩ ní kĭnĩ, 'Ílĩ na, á rĩ ĕcĩ pĕtĩ rĩ vé ũ'a ũndrĕ, má ĩšũ ũ'a sũ ní gé kuyé. 'Í ga pĕtĩ rĩ vũgá! ĩri rĩ nyōókũ rĩ ĕrĭ kána."

⁸ "Ágō ōmvũ 'ããpi rĩ ní újãzũ kĭnĩ, 'Àmbúgũ mávĕ rĩ, 'i ku drĭ ã adri ĩlĩ àlu kã, mã 'ã drĭ gãrã ní, mã dã ndrĭfĩ zĕ ndrĭfĩ ní gé. ⁹ 'A dō ĩlĩ drĭ rĩ gé rá, múké! 'A dō kuyé, 'i ga rĩ kúru ĩri vũgã."

Yēsũ ĩdrĩ ũkũ ōtrũpi ōtrũōtrũ ní ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé

¹⁰ Yēsũ ní rizú 'bã rĩ pi ĩmbázũ Jō àzi Múngũ rĩ Zizũ ní agá ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé, ¹¹ ũkũ àzi 'dálé ĩndrĩ ũnjĩ 'o ĩri ōtrũ, adri caã ĩlĩ mũdrĩ drĭ ní àrō, sē ũkũ rĩ ícō 'i ũjũũ ngaã urũ sũ ku. ¹² Yēsũ kã ũkũ rĩ ndrĕé, ĩri ní ũkũ rĩ zizũ ĩmúzũ 'i vúgã nōō. ĩri ní 'yozú ũkũ rĩ ní kĭnĩ, "Ŭkũ 'dĩri, mĩ ĩdrĩ gĩ." ¹³ Yēsũ ní 'i drĭ 'bãzũ ũkũ rĩ ã rũ'bã gã, koro ũkũ rĩ ní ngazũ 'i ũjũzũ pĭrĩ, ĩri ní Múngũ rĩ ĩngúzũ.

¹⁴ Drĭkoma Jō Múngũ rĩ Zizũ rĩ vé rĩ ã 'a ve Yēsũ ní ũkũ rĩ ĩdrĩ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé rĩ ã tá sĩ rá. ĩri ní 'yozú 'bã rĩ pi ní kĭnĩ, "Ŭ'dũ ĕzĩ ngazũ rĩ pi áziyã, lē ĩmi ĩmũkĩ, ē ĩdrĩkĩ mĩ ũ'dũ áziyã 'dĩ'bée agá, adri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ku."

¹⁵ Ŭpĩ ní újãzũ ĩri ní kĭnĩ, "ĩmi 'bã ĩ 'bã'bée kũ tá be pĭrĩ 'dĩ'bée! ĩmi àsámvũ gé 'dĭgē, 'bã àzi ícō nyo ívé tĩ, dōku dōngĩ trũũ jĩjĩ mũpũ yĩjĩ mvũpũ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ku? ¹⁶ Ŭkũ 'dĩri ĩbĩ ĩfũũ úyũ Àbũrãmã vé rĩ agá, Sãtãnã 'yĩ ĩri kũ vũgã ĩzāngã nyaã ĩlĩ mũdrĩ drĭ ní àrō, ĩdrĩkĩ dō ĩri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ũnjĩ?"

¹⁷ Yēsũ kã tá rĩ 'yoó 'dĩni, sē ĩrivĕ ari'ba rĩ pi ní drĭnjã. 'Bo 'bã rĩ pi àrĕvũ céré àyĩkō sĩ tá àyãzũ àyãyã Yēsũ ní 'oó 'dĩri sĩ.

Nãpi marigó fĩ be mādãŋãŋã rĩ vé rĩ (Mátáyo 13:31-33; Mãrãkō 4:30-32)

¹⁸ Yēsũ ní kúru 'bã rĩ pi zizũ kĭnĩ, "Mãlũngã Múngũ vé rĩ adri sũ ã'dĩ tĩnĩ? Mã ũ'bĩ rĩ ĩri ngã ngóni ní sĩ? ¹⁹ Mãlũngã Múngũ vé rĩ adri sũ marigó fĩ be mādãŋãŋã rĩ tĩnĩ, kádō ĩri saã, ĩri dũ mba àmbúgũ àmbúgũ, àrĩnjã rĩ pi gũ ku sũ ní gé."

Nãpi àkũfĩ vé rĩ

²⁰ Yēsũ ní kpã gōzũ 'yozú kĭnĩ, "Mã ũ'bĩ rĩ mãlũngã Múngũ vé rĩ ngã ngóni ní sĩ?"

21 Mälüngã Múngú vé rī adri sū ākúfī ūkú rī nī í'dú dáá usaá fúndru be, ēpīipi āmbúgú rī tñj."

*Kĕĕtī mādāṅã rī
(Mátáyo 7:13-14, 21-23)*

22 Kúru Yēsū ní 'dezu rizú ějzú kūrú rī pi agāsī, āzini gúrú rī pi agāsī, ri 'bã rī pi ímbã, ísú ĩri ri mu Yērúsälémã gã. 23 'Bã āzi ní ĩri zizú kīnī, "Úpí, 'bã mādāṅã pi nyo 'yēṅã ímú pangará ísú nī?"

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, 24 "Lē ĩmi ũ'bíkí fí ũkpō sī kĕĕtī mādāṅã rī gé sī, ā'diātāsīyã á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bã kárakarã pi ũ'bī fī kĕĕtī mādāṅã rī gé sī, 'bo kōpi ícókí fí ku. 25 Jó 'dīpa ícī dō kĕĕtī rī gí, ĩmi áwí pá tu ku āmvé, ĩmi kĕĕtī rī ga, āzini ĩmi 'yo, 'Āmbúgú 'bávē rī, 'í zī 'bã ní kĕĕtī rī."

"Bo ĩri 'yo, 'Á nī ĩmi kuyé, ĩmi íbíkí ímú íngōósila?"

26 "Īmi kúru 'yo, 'Ándúrú 'bã ríkí ngã nyaá, āzini ngã mvuú mí be trú, āzini mí ri 'bã ímbã 'bávē létī rī pi drīgē sī."

27 "Bo ĩri 'yo kōpi ní, 'Á nī ĩmi kuyé, ĩmi íbíkí ímú íngōósila? Īmi 'bã ũnjikānyã 'o'bã 'dī'bée, ĩmi dĕkí ĩmi má ěndrĕtī gé 'dūisī rá!"

28 "Īmi kádō Ābūrámã pi ndree Īsákã be, Yōkóbū be, nĕbī rī pi be céré mälüngã Múngú vé rī agã 'dälé, ísú ídrókí ĩmi kú āmvélésila, ĩmi fi ri ngongo, āzini ĩmi šikányã ci. 29 'Bã rī pi ũmvúlēsī ímú ũtū ní ífungará gálésila, uruko ni pi ímú ũtū ní 'dengará gálésila, uruko ni pi ímú ũrúlésila, āzini andrélésila, kōpi ímú úri ũmū nya mälüngã Múngú vé rī agã 'dãã.

30 Adarú 'bã ũdūmbítã* rī pi, kōpi ímú adri drīdrī, 'bã drīdrī† rī pi, kōpi ímú adri ũdūmbítã."

Yēsū ě ěsī ísú ízāngã 'bã Yērúsälémã vé rī pi ā tā sī

31 Sã 'dãri gé, Fārúšj uruko'bee ní ímúzu Yēsū vúgã, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í ku āngū nōri, 'í 'de muú 'dūisī rá, ā'diātāsīyã Ērodē lē mi 'dij drãã rá."

32 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi muķí lūu Ērodē adriipi ũlúku rú 'dãri ní kīnī, 'Ma ri nōlē índrī ũnjī rī pi údrō, āzini ma ri 'bã rī pi ídrī í'dózu āndrū sī, cazú drū, cazú ũ'dú na ni gé, cīmgbã má ní mávē ězī dezú. 33 Í'dózu āndrū sī, cazú drū, cazú ũ'dú na ni gé, má kádō rii muú, ma nyo ri mávē ězī nga muú, ā'diātāsīyã lē nĕbī ā drã āmvé ku, ā drã Yērúsälémã gã.

*Yēsū lē 'bã Yērúsälémã gã rī pi lēlē
(Mátáyo 23:37-39)*

34 "Á Yērúsälémã, Yērúsälémã, mívé 'bã rī pi ú'díkí nĕbī rī pi, āzini kōpi úvĭkí Múngú vé 'bã áyúáyū ĩ ní pĕē muú mí vúgã 'dīlē rī pi ũdrãã írã sī. Á lē kōdō mívé anjñã rī pi ikunãã sū á'ŭ ěndrĕpī ní ívé anjñã ikunãã 'í ũpīlĕ'bí á ndugē rī tñj, 'bo mívé 'bã rī pi gãkí sī. 35 Īmi ndrekí drī kã, jó ĩmívē rī pi kúkí kú āndrú rú. Kúru á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi ícókí gōō ma ndree dĭj ku, cīmgbã cazú sã ĩmi ní ímúzu 'yozú, 'Tãkírī ā adri 'bã ímúpi Úpí ā rú sī rī-drīgē rī gé.'"

14

Yēsū ídrī ágó drã be ni ũ'dú Sábátã vé rī gé

1 ũ'dú Sábátã vé rī gé, Yēsū kã muú ínyã nyaá Fārúsīgú ĩ ní ĩnjñj ĩnjñ rī vé āngã 'dãã, 'bã rī pi ríkí nyo tĕē ĩri ndree, 2 ā'diātāsīyã ágó āzi 'dälé rú' bã ní ũpī céré kuú ũpīpī.

3 Yēsū ní Fārúšj rī pi zizú 'bã ĩ ní ímbã tãjmbj Mósē vé rī nĭ' bã múké múké rī pi be kīnī, "Tãjmbj ā'yī nyo ĩ ícō 'bã ídrī ũ'dú Sábátã vé rī gé rá, dōku ídríkí ku?" 4 'Bo kōpi újĭkí kírī. Yēsū ní drj 'bãzú ágó rī ā rú' bã gã, ĩri ní ágó rī ídrízú, ĩri ní ágó rī pĕzú muú.

5 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Īmi āsámvú gé 'dīgē, 'bã rī vé mvāṅã, dōku tī 'de dō 'bū kuupi kuku ni agã ũ'dú Sábátã vé rī gé, ícō ísē āmvé ku?" 6 Kōpi újĭkí kírī, 'yokí átāngã kuyé.

Mi dō ũmú, lē mi 'o tā piri

7 Yēsū kã ndree 'bã Fārúsīgú rī ní zjĭ ímú ũmú gé rī pi ri mu úri vūrã ĩ ní ĩnjñj ĩnjñ rī gé, ĩri ní kōpi ní nãpī 'dĭri ũlūzú kīnī, 8 "Bã āzi zjĭ dō mi ũmú ũkú jezú ní gé, lē mi 'bã ěsī muú ũrízú vūrã ĩ ní ĩnjñj ĩnjñ rī gé ku, ā'diātāsīyã zĭkí dĕna 'bã āzi āmbūgū ĩnjñ ĩnjñ mi ndĕépi āmbūgū sī ní rá. 9 Kúru 'bã mi zjĭpi rī ímú 'yo mí ní, "Í ku vūrã 'dĭri ágó 'dĭri ní.' ĩri gō mí jĭ 'bã úri vúlē 'dälē, mi drñjã ísú ambamba. 10 'Bo 'bã āzi zjĭ dō mi ímú ũmú gé, 'í mu úri vúlē 'dãã, 'bã mi zjĭpi rī kádō mi ndree, ĩri ímú 'yo mí ní, 'Mávē ũndī, 'í mu úri vūrã múké 'dãri drīgē." Kúru 'bã rī pi céré mi ĩnjñjĭ ũmú rī pi ěndrĕtī gé 'dīgē. 11 'Bã rĭipi 'í íngúpi íngúngú rī, 'í ímú ĩri ndre ku mādāṅã, 'bã 'í 'bãapi kú mādāṅã rī, 'í ímú ĩri ĩnjñjĭ."

12 Yēsū ní 'yozú 'bã 'í zjĭpi ímúpi rī ní kīnī, "Mí dō ri 'bã āzi zjĭ ímú ínyã ũtūṅã vé rī nya, dōku ũndrĕṅã vé rī nya, mí zjĭ mívé ũndī rī pi, mí ědrĭpĭ, mívé mārítē rī pi, 'bã mívé jó gārã gã rī pi áyu ku, ā'diātāsīyã 'í zjĭ dō kōpi, kōpi kpã gō mí zjĭ, 'dĭri lū 'yozú kīnī, kōpi ri mívé ngã ārīgó ũfē. 13 Mí dō

* 13:30 13:30 'Bã ũdūmbítã rī pi: 'Bã ĩ ní ndree kuú ězī ákō rī pi. † 13:30 13:30 'Bã drīdrī rī pi: 'Bã ĩ ní íngúngú rī pi. ‡ 13:35 13:35 'Bã ímúpi Úpí ā rú sī rī: 'Bã 'dĭri Yēsū 'i. †† 13:35 13:35 Sãwumã 118:26

'bã zì ngá nya, múké ni lē mí zì 'bã ngá ákó rí pi, 'bã ôgôrôvũ rú rí pi, 'bã bãtrã rú rí pi, ázini 'bã mĩ be ẹ̀ṣì 'bã gí rí pi, ¹⁴ mí tákiri ịsụ rá. Kòpi à ùfèkí dō mívé ngá àrígó ku drãáasiyã, Múngú ri ímụ mí ùfè sã 'bã tã 'o 'bã pìrì rí pi ní íngázú drãngará gálésila rí gé."

*Nāpí ùmụ ảmbúgú rí vé rí
(Mátayo 22:1-10)*

¹⁵ 'Bã úrì 'bã Yēsũ be trũ ínyã nyangará gá 'dì 'bée vé àzi kã tã Yēsũ ní 'yoó 'dìri yĩ, ìri ní 'yozú Yēsũ ní kìnĩ, "Tákiri à adri 'bã ùmụ nyaápi málũngã Múngú vé rí agá rí drĩgè."

¹⁶ Yēsũ ní újázú nāpí sĩ kìnĩ, "Ụ'dụ ảlu, ágó àzi údé ùmụ ảmbúgú ni, zì 'bã tré ùmụ rí à nyangará gá. ¹⁷ Kã ínyã rí 'á 'dì de ẹ̀ gí, ìri ní ívé àtí 'bã pèzú muzú 'bã 'í ní zì rí pi zìzú kìnĩ, 'Ìmí ímụkí, 'á 'dìkí ínyã rí gí."

¹⁸ "Bo 'bã rí pi cére 'í 'dókí ríi 'yoó kìnĩ, 'í mụkí ku. 'Bã rí àzi ní 'yozú kìnĩ, 'Á je ómvụ, á lē mụụ ómvụ rí ndreé. Mí oyụ ma, á mụ ku."

¹⁹ "Ázi rí ní 'yozú kìnĩ, 'Á je tị ómvụ 'á 'bã ni pi mụdrĩ, á lē kòpi jĩ mụụ ómvụ rí 'angará gá, dō kòpi ómvụ rí 'á múké rá. Mí oyụ ma, á mụ ku."

²⁰ "Ázi rí ní 'yozú kìnĩ, 'Á je drĩ mávé ùkú 'ú 'dì rú, má ícò mụụ ku."

²¹ "Àtí 'bã rí ní 'í újázú Ìgòzú, ìri ní tã 'bã rí pi ní 'yoó 'í ní 'dì 'bée ùlüzú ívé 'bã ảmbúgú rí ní. Ágó ảmbúgú rí ẹ̀ ẹ̀ṣì ve ambamba, ìri ní tãĩmbì sèzú ívé àtí 'bã rí ní kìnĩ, "Í 'de mụụ mbèlè létí ảmbúgú rí drĩgè 'dãá, ázini létí ure ure kùrụ agá rí pi drĩgè 'dãá, mí ìjĩ 'bã ngá ákó rí pi, 'bã ôgôrôvũ rú rí pi, 'bã mĩ be ẹ̀ṣì 'bã gí rí pi, 'bã bãtrã rú rí pi."

²² "Àtí 'bã rí kã ímví Ìgòó, ìri ní 'yozú kìnĩ, 'Ảmbúgú mávé rí, á 'o tã mí ní lúú má ní rí gí, 'bo vürã úrízú rí pi drĩ anigé.' ²³ Kúru 'Bã ảmbúgú rí ní 'yozú ívé àtí 'bã rí ní kìnĩ, "Í mụ létí gùrụ agá rí pi drĩgè 'dãá, ázini létí ure ure rí pi drĩgè 'dãá, 'í 'yo 'bã rí pi ẹ̀ ímụkí, 'bã rí pi 'á gákí rí tré mávé jó agá nōó. ²⁴ 'Á 'yo mí ní, 'bã má ní zì drĩdrĩ rí pi ícókí ínyã 'í ní 'á 'dì rí nyaá ku."

*Yēsũ à pámvú ảbĩngará
(Mátayo 10:37-38)*

²⁵ 'Bã bĩtrĩkã ríkí mụụ Yēsũ vùgá sĩ, Yēsũ ní 'í újázú kòpi vùgá 'dãá, ìri ní 'yozú kìnĩ, ²⁶ "Bã rí lē dō mã pámvú ảbĩ, à lē ma 'í ẹ̀tèpi rí ndéé, 'í ẹ̀ndrèpi rí ndéé, 'í ùkú ní rí ndéé, ívé anjĩnã rí pi ndéé, 'í ẹ̀drípĩ ndéé, 'í ómvụpĩ ndéé, ázini ívé idri ndéé. 'Bã rí lē dō mã sũ 'dìri tĩnĩ ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ảbĩpi ni ku. ²⁷ 'Bã rí 'dụ dō ívé pèti alambaku ku, ázini ảbĩ dō mã pámvú ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ảbĩpi ni ku."

²⁸ "Ìmí ảsámvú gé 'dĩgè, 'bã àzi lē dō lágáraka sĩ, ícò nyo úrì vùgá tã ni ùtĩ ùgbále, nĩzú ámázú dō mũfèngã lágáraka rí sízú rí ícò ẹ̀zì rí de rá yã 'dìni ku? ²⁹ 'Bã rí à 'bã dō lágáraka rí à ndụ, 'bo de dō ẹ̀zì ní kuyé, 'bã rí pi cére ímụ gụ ìri sũ gụgụ. ³⁰ Kòpi 'yo, 'Ágó 'dìri 'í 'dó kòdò lágáraka rí sĩ gí, 'bo de ẹ̀zì ní kuyé."

³¹ "Dòku 'bágú àzi lē dō mụụ ẹ̀ 'dì 'dij 'bágú àzi be. Drĩdrĩ ni, ícò nyo úrì vùgá tã ni ùsụụ 'yozú kìnĩ 'í ảngaráwã be ẹ̀lífũ mụdrĩ, 'í ícò ívé ari 'bã ảngaráwã be ẹ̀lífũ pũkú ìrĩ (20,000) lē 'bã ímụ 'bã ẹ̀ 'dì 'dì 'bée 'í be 'dì 'bée ndè rá 'dìni ku? ³² Ụsũ dō 'í ícò ari 'bã rí pi ndéé ku, ari 'bã rí pi vùkí dō drĩ vùvũ, ìri 'bã pè mụzú kòpi vùgá 'dãá, kòpi à mụkí rí 'bágú rí zì, ngá ìri ní lē rí 'á 'dì, 'í adrikí rí kírì 'í ảsámvú gé sĩ. ³³ Sũ má ní té 'yoó drĩdrĩ rí tĩnĩ, 'bã rí ku dō ngá ívé rí pi àrèvũ cére ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ảbĩpi ni ku."

*Ẹ̀yí vé tã ázini ỳtĩnã vé tã
(Mátayo 5:13; Mārákò 9:50)*

³⁴ "Ẹ̀yí rí ngá múké, 'bo ẹ̀yí rí vé sị asuúpi asuasú rí ícã dō àlákála gí, ẹ̀yí rí gò adri múké ngóni? ³⁵ Ẹ̀yí 'dìri ícò ẹ̀zì ngaa nyòkú gé ku, dòku kĩ 'dĩrò gá ku, 'í dã ásé agá. 'Bã bĩ be rí, à yì 'í ní tã 'dìri."

15

*Nāpí kãbílò ảvĩpi rí vé rí
(Mátayo 18:12-14)*

¹ Ụ'dụ ảlu, 'bã mũfèngã umbe jezú rí u'dụ 'bã rí pi, 'bã ảnjĩkanyã 'o 'bã rí pi be ùmúkí 'í Yēsũ à gārã gá, kòpi ríkí tã Yēsũ ní ríi ímbã rí yĩ. ² 'Bo Fārũsì rí pi, 'bã tãĩmbì ímbã 'bã rí pi be ríkí unuú kìnĩ, "Ágó 'dìri rí ùndi rụ 'bã ảnjĩkanyã 'o 'bã rí pi be, ìri rí ngá nya kòpi be trũ."

³ Kúru Yēsũ ní 'í 'dózu kòpi ní nāpí 'dìri ùlüzú kìnĩ, ⁴ "Dò 'bã àzi ìmí ảsámvú gé 'dĩgè kãbílò be mũdũrũlũ ảlu (100), ảlu ni ảvĩ dō, ìri 'á 'dì 'o? Ícò pũkú úròmĩ drĩ ni úròmĩ (99) rí pi kuú ásé agá 'dãá, ícò mụụ ảlu ảvĩpi gí rí ndãá ku? ⁵ Ịsụ dō kãbílò rí gí, ìri adri ảyĩkò sĩ, ìri 'dụ 'bã 'í úmbe gá, ⁶ ìri 'de mụzú 'bèti. Ìri kúru ívé ùndi rí pi zì 'bã 'í gārã gá rí pi be vürã ảlu gé, ìri 'yo kòpi ní, "Má ịsụ mávé kãbílò ảvĩpi rí gí, ìmí ímụkí, 'bã 'bãkí ảyĩkò ìmí be trũ." ⁷ 'Á 'yo ìmí ní, ìri nyo adri sũ 'dìri tĩnĩ, 'bũ gé 'dálé, ảyĩkò rí ímụ ga ambamba, 'bã ảlu ảnjĩkanyã be ní ní ẹ̀ṣì újã Múngú ní ẹ̀yĩ gí rí sĩ, ndé ảyĩkò àndúrú Múngú ní 'bãá 'bã pũkú úròmĩ drĩ ni úròmĩ (99) adri 'bã pìrì, ảnjĩkanyã ákó rí pi à tã sĩ rí."

Nāpí mũfèngã ảvĩpi rí vé rí

⁸ "Dòku ùkú àzi dō mũfèngã fífí be mụdrĩ, ảlu ni 'de dō ảvĩ, ícò áci 'yũú jó rí à 'a wezú mũfèngã fífí rí ndázú ẹ̀ṣì be

céré cĩngbã İri ní mũfēngã rĩ řřřúú ku? ⁹ İřú dö İvé mũfēngã fıfı rĩ gı, İri İvé ũndı rĩ pi zı 'bã İvé jó gārã gã rĩ pi be vūrã ãlu gē, İri 'yo kōpi ní, 'Má İřú mávé mũfēngã fıfı ãvııpi rĩ gı, İmi İmũkı, 'bã 'bãkı ãyıkō İmi be trı.' ¹⁰ Á 'yo İmi ní, İri nyo adri sũ 'dĩri tĩnı, 'bã ãlu ũnjıkãnyã be ni újã dö řřřı gı, málãyıkã Mũngú vé rĩ pi adri ãyıkō sı."

Nãpi mvã ágó İpēřřıpi rĩ vé rĩ

¹¹ Yēřũ ní kpã nãpi ãzi ũlũzú kōpi ní kĩnı, "Ágó ãzi anji ágó be İřı. ¹² Mvã ũđú rĩ ni 'yozú étēpi ní kĩnı, 'Má étēpi, 'ı sē má ní mávé ngã ã vugú İngōřřı nōnı.' Étēpi ni kũru ngã rĩ awazú kōpi ní éđřřıpi kãyú rĩ be.

¹³ "Kã mụy adrii mädã, mvã ũđú rĩ İkũnã İvé ngã ãřevú céré, ũzi 'dĩsı rá. İri ní ngazú İpēřřızú mụzú ãngũ rãrá rú ni gé, iza İvé mũfēngã céré ãyıkō nyōłkũ nōri vé rĩ ã tã sı. ¹⁴ Kã İvé mũfēngã izaã deę céré gı, ēbĩřı ní 'dezu ũnjı ũnjı ãngũ 'dãri agãsı céré, ēbĩřı ní 'dózu İri řřřú. ¹⁵ İri ní 'dezu mụzú řřřı ndãzú ágó ãzi ãngũ 'dãri agã ni vugã, ágó rĩ ni İri pēzú mụzú İvé İgã úcé. ¹⁶ Mvã ũđú rĩ lē kōdō tĩbũ ã kókó'bö ĩ ni rizú İgã úcézú rĩ nyaã, 'bo 'bã ãzi sē İri ni kuyé.

¹⁷ "Mvã ágó rĩ vé yĩkĩ kã İcã múké, İri ni 'yozú kĩnı, "Bã ēzi ngã'bã má étēpi vugã rĩ pi ãnyãngã be ambamba, kōpi ri nya, nōgó ma ri drã ēbĩřı sı! ¹⁸ Á lē ngãã mviı gōó má étēpi vugã 'dãã ũzi, ma 'yo İri ni, "Má étēpi, á 'o ũnjı Mũngú 'bũ gé rĩ endreřřı gé, ãzini mí endreřřı gé. ¹⁹ İcõ ku ĩ ni ma zızú mı mvã, lē mı 'bã ma adrii mívé 'bã ēzi ngããpi ni rú." ' ²⁰ Mvã ũđú rĩ ni ngazú mvizú gōzú étēpi vugã 'dãã.

"Bo kã drı adrii rãrá rú, étēpi ndre İri, řřřı ni İřú İzãngã İřivé tã sı, İri ní njuzú mụzú mvōpi vugã 'dãã, İri ní mvōpi ri u'dezu bēđřřı sı, İri ní gbãgĩri ni ndrüzú.

²¹ "Mvōpi ni 'yozú İri ni kĩnı, 'Má étēpi, á 'o ũnjı Mũngú 'bũ gé rĩ endreřřı gé, ãzini mí endreřřı gé, İcõ ku ĩ ni ma zızú mı mvã.'

²² "Bo étēpi ní 'yozú İvé ãti'bã rĩ pi ni kĩnı, 'İmi İmũkı mbēlē! İmi İjıkı böngõ akóoko řřřkũ múké múké ni suu rı' 'bã ni gé. İmi sukı kãtĩmũ drĩmvãnjã ni gé, İmi sukı ngã pá gã pá ni gé. ²³ İmi İjıkı tı kãjõnjã rı' 'bã be mũnyãmũnyã ni, İmi İlĩkı. Lē 'bã údėkı ũmũ, 'bã nyakı rı ãyıkō 'bãzú ãnı. ²⁴ Á'diãtãsiyã mávė mvã ágó nōri İndré sũ 'bã kōdõ drããpi gı ni tĩnı, 'bo ãkũdē İri İdri rú, İpēřřı kōdõ ábã gı, 'bo nōnı İcã İgõõ gı.' Kũru kōpi ní 'dózu ãyıkō 'bãzú.

²⁵ "İřřřú ãkũdē mvã ágó kãyú rĩ drı řřřı gē õmvú agã 'dãã'dã. Mvã ágó rĩ kã İcã İnyĩnjã 'bēřřı rĩ be, yı řřřı ã ũ'đũkõ, ãzini 'bã rĩ pi ri ũngõ tu. ²⁶ İri ní ãti'bã ãlu zızú İmũzú 'ı vugã nõõ, İri ní ãti'bã rĩ zızú

kĩnı, 'Ngã rĩ 'bēřřı 'dĩlė ã'di?' ²⁷ Áti' 'bã rĩ ni 'yozú İri ni kĩnı, 'Mı éđřřıpi İcã gı. Mı étēpi İjı tı kãjõnjã rı' 'bã be mũnyãmũnyã rĩ gı, á'diãtãsiyã mvã rĩ İmvı İgõõ 'bēřřı nõõ rı' 'bã be múké.'

²⁸ "Mvã kãyú rĩ ã 'a ve tã 'dĩri sı ũnjı ũnjı, gã fıgã jó agã 'dãlė sı. Étēpi ni fızú mụzú İri mãzú kĩnı, ĩ fı İmũzú jó gã nõõ. ²⁹ Mvã kãyú rĩ ni 'yozú étēpi ní kĩnı, "ı ndre drı kã, İli kãrãkãrã 'dĩ'bėe agã, á ri ēzi ngãã mı ni ũkpõ sı, má õwũ mı tı kuyé. 'Bo 'ı sē trõ má ni ndrĩřřı mvãnjã má ni ũmũ 'bãzú ãnı mávé ũndı rĩ pi be ãluñãni kuyé. ³⁰ 'Bo mívė mvã ágó mívė ã'bũ izaãpi ũkũ õwũ rú rı pi ãřėgãsı rı kã İcã 'bēřřı nõõ, mı İsė tı kãjõnjã rı' 'bã be mũnyãmũnyã rĩ İjı İri ni.'

³¹ "Éřřıpi ní 'yozú kĩnı, 'Mã mvã rı, 'bã ri nĩřřı adri mı be trı, ngã mávé rı pi ãřevú céré mívė ni. ³² 'Bo nōnı lē 'bã údėkı ũmũ, ãzini 'bã 'bãkı ãyıkō, á'diãtãsiyã mı éđřřıpi İndré ãndũrú sũ 'bã kōdõ drããpi gı ni tĩnı, İri nōnı İdri rú, õřřı ãvi gı, 'bã İřřřı kĩnı İri gı.' "

16

Nãpi 'bã ngã ã tã mbaãpi múké ku rĩ vé rĩ

¹ Yēřũ ní 'yozú İvé 'bã 'ı pámvú ũbı' 'bã rĩ pi ni kĩnı, "Ágó ãzi ã'bũ be ni 'bã 'bã riı İvé ã'bũ ã tã mbaã, 'bã ãzi ni ũlũzú İri ni kĩnı, 'bã riıpi İřivé ã'bũ ã tã mbaãpi rĩ iza İřivé ã'bũ gı. ² Kũru ã'bũ 'dĩpa ni İri zızú İmũzú, İri ni 'yozú İri ni kĩnı, "Tã má ni yĩřřı ĩ ni 'yoõ mı rı' 'bã gã 'dĩri, 'İri nyo tã ãda? Mı ũlũ řřřı mı ni ngãã rı vé tã, á'diãtãsiyã mı İcõ gõõ mávé ã'bũ ã tã mbaã đđı ku.'

³ "Bã riıpi ã'bũ ã tã mbaãpi rĩ ni 'yozú 'ı řřřı agã 'dãã kĩnı, 'Mã 'o ni ma İngõni? Mávė ãmbúgũ lē ma droõ řřřı gē sı ãmvė. Ma ũkpõ ãkõ õmvú 'ãzú, mã drı ri kpã njanja ngã zĩngãrá sı. ⁴ Á nı tã má ni lēē 'õõ rı rá, á'diãtãsiyã njekı dö ma řřřı gē sı ãmvė gı, 'bã rı pi ĩ é' 'yĩkı rı ma İvé 'bēřřı ãsãmvú gē.'

⁵ "Kũru İri ni 'bã ã'bũ 'dĩpa vé ngã é'yı' 'bã mēřřı rı rı pi zızú İmũzú ãlu ãlu, İri ni 'bã ngã rı é'yıpi drıdrı rı zızú kĩnı, 'Mı é'yı mávé ãmbúgũ rı vé ngã mēřřı rı ngõpi?'

⁶ "İri ni újãzú kĩnı, 'Mã é'yı ũdu jłłõnjı mũđřřřı ũřřı.

"Bã riıpi ã'bũ rı ã tã mbaãpi rĩ ni 'yozú İri ni kĩnı, 'Mı 'ı'đú mívė kõkõbı mēřřı vé rı, mı úri vugã mbēlė, 'ı sı mũđřřřı su.'

⁷ "İri ni kpã ágó ãzi rı zızú kĩnı, 'Mı é'yı ngõpi?'

"Ágó rı ni újãzú kĩnı, 'Mã é'yı ãnyã ũvú ã 'a élıřřı ãlu.'

"Bã riıpi ã'bũ rı ã tã mbaãpi rĩ ni 'yozú İri ni kĩnı, 'Mı 'ı'đú mívė kõkõbı mēřřı vé rı, 'ı sı mũđřřřı ũřřı.

⁸ “À’bú ‘dìpa íngú ‘bá ngá ã tâ mbaápi múké ku rí rá, à’diātāsīyā ‘du tâ rí ngaá tâ nīngará be. ‘Bá nyōókú nōri vé rí pi” rí tâ ‘du ngá ī ōgūpījī be tâ nīngará be, ndē ‘bá adri‘bée ūtūnā agá rí pi vé rí rá. ⁹ Á ‘yo ìmi ní ‘dīni, lē ìmi sēkī ìmivé ā’bú nyōókú drīgē nōgō rí pi ‘bá rí pi ní, ìmi íṣúki rí ūndī āni bēnī, ā’bú rí de dō gí, ī ímúy ìmi é’yī vūrā adrizú ‘dāni‘dāni rí gé rá.

¹⁰ “Bá tâ mādā mādā rí pi ‘du’pīi ngaápi pīrī rī, īri ícō tâ ambugu ambugu rí pi ‘du nga pīrī rá, ‘bá tâ mādā mādā rí pi ‘du’pīi ngaápi pīrī ku rī, ícō tâ ambugu ambugu rí pi ‘du’pī ngaá pīrī ku. ¹¹ Ìmi mbakí dō ā’bú nyōókú drīgē nōgō rí pi ā tâ pīrī ku, ā’di rí ícō ìmi ní ā’bú tâ be pīrī ‘bū gé ‘dāá rí sē nī? ¹² Ìmi mbakí dō ngá ‘bá āzi vé rī ā tâ pīrī ku, ā’di rí ícō ìmi ní ngá sē ā adri rí ìmivé ni rú nī?”

¹³ “Àt’bá ícō ézī ngaá ‘bá ambugu īrī pi ní ku. Īri āzi rí gā sī, īri āzi rí lēlē, dōku īri éṣī ‘bā āzi rí drīgē, īri āzi rí idede. Ìmi ‘bākí dō éṣī céré mūfēngā drīgē, ìmi ícókí éṣī ‘bāá Múngú drīgē ku.”

Atángá Yēsū ní atá rī

(Mātāyo 11:12-13; 5:31-32; Mārākō 10:11-12)

¹⁴ Fārūṣī rí pi lēkí mūfēngā ambamba. Kōpi kā tâ Yēsū ní ‘yo’ó ‘dīri yīī, kōpi gukí īri sī guḡu. ¹⁵ Yēsū ní ‘yo’ó kōpi ní kīnī, “Īmi rí ìmi ‘bā adri ‘bá pīrī nī pi rú ‘bá rí pi endrēṭī gé, ‘bo Múngú nī tā ìmi éṣī agá ‘dālē rí rá. Ngá ‘bá rí pi ní lē nyōókú drīgē nōgō ambamba rī, Múngú mī gé ‘dālē ūnjī.

Yēsū gō tâ rī āzi ímbá

¹⁶ “Tāimbī Mósē vé rī, āzini tâ nēbī rī pi ní sīī rī ūlūki cīmgbā cazú lókí Yūwānī Bātízīmū sēēpi rí vé rí gé. ‘Í’dózú lókí ‘dāri gé, ríkí ū’dúkó múké mālūngā Múngú vé rí vé tâ ūlūu mužú ‘bá rí pi ní, ‘bá kárakarā pi rí ū’bī ūkpō sī fízú mālūngā rí gé ‘dāá. ¹⁷ ‘Bū’ pi vū be, kōpi de rá, ‘bo tāimbī Múngú vé ī ní sīī rí vé tāfī ālu nī āví ku.

¹⁸ “‘Bá ívé ūkú droópī, gōpōi ūkú āzi jeēpi rī, ‘bā ‘dīri ōwū, ‘bá ūkú ī ní droó gí rī jeēpi rī, ‘bā ‘dīri ōwū.

Ágō ā’bú be rí pi vé tâ Lázārō be rī

¹⁹ “Ágō āzi ā’bú be tré, īri ‘i úsú bōngó ndrōlūndrōlū rú ūnyī be, ājē be ni pi sī, ū’dú céré, īri rí ngá múké ni pi nya. ²⁰ Ágō āzi rīipi ngá māápi ní, rú ní Lázārō ‘i, rú’bá nī adri kú céré āzō rú, ijíkí īri ‘bāá kuú ágō ā’bú be rí vé kēṭīlē gá. ²¹ Īri rí ínyá u’de‘bá ágō ā’bú be rí vé misá ā ndúgē rí

pi u’du nya. Ūcógú rī pi rí ímú Īrivé āzō ē mī umbe.

²² “Ágō ngá māápi rī ní drāzú, mālāyīkā Múngú vé rí pi ‘duki īri jīī mūy ‘bāá adriī Ābūrāmā be trī. Ágō ā’bú be rí ní kpá drāzú, ‘bá rí pi ní Īri sīzú. ²³ Ágō ā’bú be rí vé indri mū īzāngā nyaā ācí agá. Ágō rí kā ‘i mī ingáá, īri ní Ābūrāmā rí ndrezú rārā rú, Lázārō adri kú Īri ā jēlē gá. ²⁴ Īri ní Ābūrāmā rí zizú kīnī, ‘Má étēpī Ābūrāmā, ‘i ‘bā éṣī múké má ní fō, mī ipē Lázārō rí ímú má vúgá nōō, ā su ‘i drī mvānā yīī agá, ā tī yīī rí má ādra gá, má ādra ā ndrī rí āni, ā’diātāsīyā ma rí īzāngā nya ācí nōri agá.’

²⁵ “‘Bo Ābūrāmā ní ūjázú Īri ní kīnī, ‘Mā mvá rī, lē mī nī ‘yo’ó kīnī ōtū mī ní rizú adrizú rī gé, ‘i rí ngá múké ni pi íṣú, ‘bo Lázārō rí ngá ūnjī ni pi íṣú. ‘Bo nōgō, Īri āyīkō gá, ma rí Īri éṣī ūmī, ‘bo mī rí īzāngā nya. ²⁶ Tā rī āzi ‘dī, wīlīwīlī aco ‘bá āsámvú Īmi be gí, ‘bá āzi ícō ngaá nōōsī agá mūy Īmi vúgá ‘dīlē ku, dōku ‘bá āzi ícō íngá ‘dīīsī ízō ímúyú ‘bá vúgá nōlē ku.’

²⁷ “Ágō ā’bú be rí ní ‘yo’ó kīnī, ‘Má étēpī Ābūrāmā, ā má mī drī Īrī sī, ‘i pē Lázārō rí mūy má étēpī vé āngá ‘dālē, ²⁸ ā’diātāsīyā ma édrīpī be tōwū, ā mū lūú kōpi ní, kōpi ē ímúki rí kpá vūrā īzāngā nyazú nōri gé ku.’

²⁹ “Ābūrāmā ní ūjázú kīnī, ‘Mí édrīpī ā lākí tâ Mósē pi ní sīī nēbī rī pi be rī, lē kōpi ā ‘duki tâ ní ngaanga.’

³⁰ “Ágō ā’bú be rí ní ūjázú kīnī, ‘Adri ‘dīni kuyé má étēpī Ābūrāmā! Pēkí dō ‘bá āzi drāápi gí ní mūy kōpi vúgá ‘dāá, kōpi éṣī ūjā rá.’

³¹ “‘Bo Ābūrāmā ní ‘yo’ó Īri ní kīnī, “Bá ‘dā’bée gākí dō Mósē pi ē tī yīgá nēbī rī pi be sī, kōpi ícókí ‘bá íngāpi drāngará gālēsī rī ē tī yīī ku.’ ”

17

Yēsū ímbá ‘bá rī pi, kōpi ā ‘okí rí tâ pīrī
(Mātāyo 18:6-7, 21-22; Mārākō 9:42)

¹ Yēsū ní ‘yo’ó ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī’bá rī pi ní kīnī, “Tā sēēpi ‘bá rī pi ímú u’de ūnjīkānyā agá rí pi ímú ‘dī’dí, ‘bo īzāngā rī ūmvúlēsī ímú adri ‘bá sēēpi ‘bá rī ‘deēpi ūnjīkānyā agá rí vé ni. ² Yīkí dō Īrā usegúgú umbe ní gé, ‘bekí dō Īri yīī tafu agá, Īri adri múké, ā sē rí anjīnā nyīrīnā rī pi ‘deē ūnjīkānyā agá ku. ³ Kuru lē ìmi ndrekí múké, ā sēkí ‘bá āzi ‘deē ūnjīkānyā agá ku.

“Mí édrīpī ‘o dō ūnjīkānyā, lē mī lū Īri ní ‘yo’ó kīnī, ‘o ūnjīkānyā. Mí édrīpī ūjā

* 16:8 16:8 ‘Bá nyōókú nōri vé rí pi: Kōpi ‘bá Múngú vé tâ ‘du’bá nga’bá ku rí pi. ‘Bá ūtūnā vé rí pi, kōpi ‘bá Múngú vé tâ ‘du’bá nga’bá rí pi. † 16:17 16:17 ‘Bū: ‘Bū ‘dīri adri vūrā Múngú ní adrizú rí ku, Īri vūrā ūtū pi ní adrizú mbāá be, āzini līnyā be rī.

dō ɛ̀sɪ rá, 'í trū ĩri ĩrivé ũnjikānyā agāsí rá. ⁴ 'O dō mí ũnjí vú be ɛ̀zírí ʋ' dū ɛ̀lu rí agá, ɛ̀cɪ dō mí vúgá nólé vú be ɛ̀zírí, zɪ dō trūngará, lē mí trū ĩri rá."

⁵ Kúru 'bá áyúáyú rí pi ní 'yozú Úpí ní kɪnī, "Í sē 'bávé ɛ̀y'ingará ā adri ũkpó ũkpó!"

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kɪnī, "Īmivé ɛ̀y'ingará dō mādānānā anigé, sū marigó ā fí mādānānā rí tɪnī, ĩmi ícó 'yo pɛtɪ āmbúgú 'dīri ní, "Í nje mí, 'í mụ mí saá yīi tafu rí agá 'dāá, ' ĩri ícó 'i 'o sū 'dīri tɪnī rá.

⁷ "Mívé ātí'bá adri dō ómvú gé, dōku adri dō kábílō úcéngará gá, kādō ĩmvú ĩgōō 'bɛtɪ nōó, mí nyo ícó 'yo ĩri ní, 'Mí ĩmú úrɪ vúgá ínயá nyaá 'dínɪ rá? ⁸ Mí ícó 'yoó 'dínɪ ku. Mí 'yo, mí údé má ní ngá nyanya, mí ĩjɪ má vúgá nōó, má nya rí. Mí kúru ínயá rí nya, āzini mí ngá mvuúmvu rí mvu. ⁹ Mí ícó ówō'difō sēē ātí'bá rí ní ku, ā'diātāsiyā ĩri rí ɛ̀zɪ mí ní lūú rí ngá. ¹⁰ ĩri kpá adri 'dínɪ, ĩmi 'duki dō tā ĩ ní lūú ĩmi ní rí ngáá rá, ĩmi 'yo, 'Bá ātí'bá, 'bá rí pi ícókí 'bá íngú ku, 'bá rí ɛ̀zɪ ĩ ní sēé 'bá drígé rí ngá. "

Yēsū idrí 'bá mụdrɪ ũfú ní nyaá ní pi

¹¹ Yēsū ká ríí 'deé mụy Yērūsālémā gá 'dāá, mụ lɛtɪ Sāmāriyā pi āsámvú Gālíláyā be rí gé sɪ. ¹² Yēsū ká ríí mụy gúrɪ āzi agāsí, āgō mụdrɪ ũfú ní nyaá ní pi tuki pá rárá rú, ¹³ kōpi riki Yēsū rí zɪ ʋ'dúkó be uru 'dāá kɪnī, "Āmbúgú, Yēsū, 'í 'bá ɛ̀sɪ múké 'bá ní fō."

¹⁴ Yēsū ní āngū ndrezú kōpi vúgá 'dālé, ĩri ní 'yozú kɪnī, "Īmi mụkɪ ĩmi 'i'dāá atala rí pi endretɪ gé." Kōpi ká mụy, ũfú rí ní dezú kōpi ā rú'bá gá sɪ.

¹⁵ Kōpivé ɛ̀lu ká ndreé ũfú rí dɛ 'i rú'bá gá sɪ gí, ĩri ní 'i újázú ĩgōzú Yēsū vúgá nōó, ĩri ní Múngú rí íngúzú ʋ'dúkó bē uru 'dāá kɪnī, "Ūfú rí dɛ má rú'bá gá sɪ gí." ¹⁶ Ágó rí ũtɪ kūmūci 'i drɪ sɪí vúgá Yēsū ɛ̀ndretɪ gé, sē Yēsū ní ówō'difō tā Yēsū ní 'oó 'í ní 'dīri sɪ, ágó rí Sāmāriyāgú.

¹⁷ Yēsū ní zɪzú kɪnī, "Bá má ní idrí rí pi adriki mụdrɪ kuyé? Úrōmí rí pi íngáá? ¹⁸ 'Bá āzi ĩgō Múngú ní ówō'difō sēé kuyé, 'yéná jákágú rí ĩmú ówō'difō sēé nī āsɪ?" ¹⁹ Yēsū ní 'yozú ágó rí ní kɪnī, "Í nga mụy, mívé ɛ̀y'ingará sē mí ícá múké gí."

*Mālūngā Múngú vé rí vé ímūngará
(Mátáyo 24:23-28, 37-41)*

²⁰ ʋ'dú ɛ̀lu, Fārúsɪ rí pi ní Yēsū rí zɪzú kɪnī, "Mālūngā Múngú vé rí ĩmú ícá ngótɪ?" Yēsū ní újázú kɪnī, "Mālūngā Múngú vé rí ícókí rú'bá ní ndreé ku. ²¹ 'Bá rí pi ícókí 'yoó kɪnī, "Mālūngā Múngú vé rí ĩri nōó," dōku 'ĩri 'dā, 'dínɪ ku, ā'diātāsiyā mālūngā Múngú vé rí ĩmi āsámvú gé nōgōnō."*

²² Kúru Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbɪ'bá rí pi ní kɪnī, "Lókí āzi rí ĩmú 'dīfɪ dī, ĩmi ĩmú ɛ̀sɪ 'bá lēzú ʋ'dú 'Bá Mvā ní ĩmúzú rí ndrezú. 'Bo ĩmi ícókí ndreé ku. ²³ 'Bá rí pi ĩmú 'yo, "Bá Mvā rí 'dā!' dōku 'ĩri nō!' 'Bo lē ĩmi ɛ̀y'iki kōpivé tā ku, ²⁴ Ma 'Bá Mvā 'i, ʋ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rí, ĩri adri sū ũvi ní gaá lókú āngū ĩngbērēé í'dózú wōókó āzi gé cazú wōókó āzi gé rí tɪnī. ²⁵ 'Bo drɪdrɪ ní, ma ĩmú ĩzāngá nya ambamba, 'bá úyú āndrú nōri vé rí pi ĩmú má gá sɪ.

²⁶ "Ma 'Bá Mvā 'i, ʋ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rí, ĩri adri sū lókí Nūwā[†] vé rí gé rí tɪnī. ²⁷ Lókí Nūwā vé rí gé, 'bá rí pi riki ngá nyaá, riki ngá mvuú, riki ũkú jéé, āzini riki ũkú rí pi sēé jéé āgō rí pi ní, cɪngbá cazú ʋ'dú Nūwā ní fizú kúlūngbá mōḡngú rí agá rí gé. Kúru yīi ní tɪzú, ʋ'dú kōpi ũdráá cére.

²⁸ "ʋ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rí, ĩri kpá adri sū lókí Lótó vé rí gé rí tɪnī, 'bá rí pi riki ngá nyaá, riki ngá mvuú, riki ngá jéé, riki ngá uzɪí, riki ngá saá, āzini riki jó sɪí. ²⁹ 'Bo ʋ'dú Lótó ní fuzú Sódómō agāsɪ rí gé, ācɪkúlulú íngá 'bū gé 'dāásɪ, lū kōpi drígé sū yīgō tɪnī, ʋ'dú kōpi ũdráá cére.

³⁰ "Ma 'Bá Mvā 'i, ʋ'dú má ní ĩmúzú ma 'idazú rí, ĩri adri sū 'dīri tɪnī. ³¹ ʋ'dú 'dāri gé, 'bá tɪpɪ ívé jó drígé rí, ícó ísɪ ĩmú ívé ngá jó agá rí pi 'duq ku. 'Bá ómvú agá rí, ícó gōó mụy ngá āzi 'i'dú ívé jó agá 'dāá ku. ³² ĩmi ũšúkí drɪ tā 'i ngaapi Lótó ũkú ní ā rú'bá gá rí ká! ³³ 'Bá rí rí dō ívé idrí ā tā mbaá áyú, ʃsú idringará[‡] ku, 'bá ívé idri adɪpɪ sēepi draápi rá rí, ĩri idringará ʃsú rá. ³⁴ Á 'yo ĩmi ní 'dínɪ, ĩnɪnɪ 'dāri sɪ, 'bá ĩrɪ pi ĩmú lá gbóló drígé, 'i ɛ̀lu rí 'du, 'i ɛ̀lu rí ku. ³⁵ Ūkú ĩrɪ pi ĩmú ngá 'yɪ trɪ írá drígé, 'i ɛ̀lu rí 'du, 'i ɛ̀lu rí ku. ³⁶ Ágō ĩrɪ pi ĩmú ómvú 'a, 'i ɛ̀lu rí 'du, 'i ɛ̀lu rí ku."§

³⁷ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbɪ'bá rí pi ní ĩri zɪzú kɪnī, "Úpí, tā 'dīri ĩmú 'i nga íngúgá?"

Īri ní újázú kōpi ní kɪnī, "Lógúnū rí pi úmúkí dō 'i vūrā 'dāri gé, ĩri lū 'yozú kɪnī ávū 'dāgá 'dā, ĩri kpá adri sū 'dīri tɪnī, ĩmi

* **17:21** 17:21 Mālūngā Múngú vé rí ĩmi āsámvú gé nōgōnō: Yēsū rí átá kɪnī 'i Mvā Múngú vé ní, 'i kōpi āsámvú gé. † **17:26** 17:26 Nūwā: Nūwā adri sa 'bá rí pi ní ũnjikānyā 'ozú ũnjí 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zɪzú ā údé kúlūngbá, yīi rí kádó ĩmú tɪí, ā pa rí ĩrivé 'bá rí pi ĩrivé ānyāpá rí pi ā uruko pi be. ‡ **17:32** 17:32 Í'dóngará 19:26 § **17:33** 17:33 Ídringará: Ídringará í ní tā ní 'yoó 'dīri, ĩri idri 'dāni 'dāni rí. § **17:36** 17:36 Átángá véřɛšɪ 36 agá 'dīri, búkú Lúká vé í ní sɪí Gɪrɪkɪ tɪ sɪ drɪdrɪ rí agá 'dāáyo, 'bo gókí sɪí búkú Lúká vé vúlé rí agá rá.

ndrekí dō tā 'dī'bée ri i nga, ìri lū 'yozú kīnī ũ'dū ũ'dū vé ri ícá ìnyinjá gá."

ku mādānjá, 'bá 'i 'bāāpi kú mādānjá rī, ì ímú ìri íngúngū."

18

Ōwúzígó rī pi vé tā ágó tā līpi rī be rī

¹ Kúru Yēsū ní nāpí āzi ũlüzú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, lē kōpi ā zíkí Múngú rī, kōpi ā kuki zingará rī ku. ² Ìri ní 'yozú kīnī, "Ágó āzi tā līpi ní kūrú āzi gé, ru Múngú rī ku, ósú kpá 'bá āzi vé tá sí ku. ³ Ūkú āzi ōwúzígó rú ní kpá kūrú rī agá 'dāá, ōwúzígó rī rī éçí ágó tā līpi rī ìvūrō kīnī, 'Lē mí aco 'bávé tá ári'bágú rī be rī piri."

⁴ "Bá tā līpi rī gá sí vú be kárakará. Ūdū ní gé, gō ũsū 'í éşí agá 'dalé kīnī, 'Á ru dō Múngú rī ku, āzini á mba dō 'bá rī pi vé tá ku drāāsīyā, ⁵ ma ōwúzígó 'dīri vé tá aco piri rá, ā 'diātāsīyā ìri rī éçí má drī iza. Má aco dō ìrivé tá ku, ìri nyo gō rī éçí má drī iza."

⁶ Ūpí ní 'yozú kīnī, "Ìmi yíkí drī ágó tá līpi piri ku 'dīri vé tá ìri ní 'yoo 'dīri ká. ⁷ Múngú ícò nyo 'bá 'í ní ũpé rī 'bá ngo'bée 'í èndreṭi gé ũtūnjá pi ìnjá be rī pi vé tá lī piri ku? Ícò nyo kōpi ē Ìzā koó mbelēnjá ku? ⁸ Á 'yo ìmi ní 'dīni, Múngú rī ímú kōpivé tá lī piri, ìri lī mbelēnjá. 'Bo ma 'Bá Mvā 'í, má kādō ímú, ma nyo ícò 'bá ē'yīngará be ni íşú vū drīgé nōgó rá?"

Nāpí Fārúşīgú rī vé rī, āzini 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duṣpí rī vé rī

⁹ Yēsū ní nāpí 'bá ũsū 'bá kīnī, Ì tá be piri, 'bá rī pi á ũrūko ndre'bá kú ézī ákò rī pi vé tá ũlüzú kīnī: ¹⁰ "Bá ìrī fikí Jó Múngú vé rī agá 'dāá Múngú rī zingará gá, ágó āzi rī Fārúşīgú, āzi rī 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duṣpí ni. ¹¹ Fārúşīgú rī ní ngazú pá tuzú ũrū sí, rī Múngú rī zīj, rī 'í íngú kīnī, 'Múngú, á sē mí ní ōwō'difō, má adri sū 'bá ngá ali'bá rī pi tñj ku, 'bá ũnjikānyā 'o'bá rī pi tñj ku, 'bá ōwū rú rī pi tñj ku, dōku 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duṣpí 'dīri tñj ku. ¹² Ma rī ma a'bi ngá nyangará sí ũ'dū ìrī Sēbīfī ālu agá, ngá mūdri agá, ma rī ālu ní 'í'dú sē mí ní."

¹³ "Bo ágó mūfēngā umbe jezú rī u'duṣpí rī tu pá kuú rárá rú, sá ìri ní rizú Múngú rī zizú rī gé, 'bā 'í mē āngū ndrezú 'bū gélé kuyé, rī 'í bēdrī dīj izāngā izāngā rú kīnī, 'Múngú, mí éşí ā adri ìdrikidri má ní, ma 'bá ũnjikānyā be ni!"

¹⁴ Yēsū ní kúru 'yozú kīnī, "Á 'yo ìmi ní 'dīni, āgō ìrī 'dī'bée ká mvii gōō 'bēṭi 'dāá, Múngú ā'yī ágó mūfēngā u'duṣpí rī adrii 'bá piri, adri 'yozú kīnī Fārúşīgú rī kuyé. 'Bá riipi 'í íngupi íngúngú rī, ì ímú ìri ndre

Yēsū 'bā tākiri anjīnā nyírīnjá rī pi drīgé (Mātáyo 19:13-15; Mārākō 10:13-16)

¹⁵ 'Bá rī pi ríkí ívé anjīnā ìjī ímú Yēsū vugá, ā tī rī drī kōpi drīgé. 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ká tá 'dīri ndree, kōpi ní ũtrézú 'bá 'dī'bée drīgé. ¹⁶ 'Bo Yēsū ní anjīnā rī pi zizú ímú 'í vugá nōó, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi ugakí anjīnā rī pi ku, ìmi kuki kōpi ē ímúkí má vugá nōó, ā'diātāsīyā mālūngā Múngú vé rī, ìri 'bá adri'bée sū anjīnā nō'bée tñj rī pi vé ni. ¹⁷ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá rī ā'yī dō mālūngā Múngú vé rī sū mvānjá mādānjá tñj ku, ícò fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku."

Ágó ā'bú be rī vé tá

(Mātáyo 19:16-30; Mārākō 10:17-31)

¹⁸ Yāhūdī rī pi vé drīkoma āzi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Mí ímbápi adripi múké rī, má 'o ā'di má íşú rī ídri 'dāni'dāni rī āni?"

¹⁹ Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Ngá mí ní ma zizú 'bá múké rī ā'di? 'Bá āzi múké ní 'dāāyo, 'yénjá Múngú rī múké ní. ²⁰ Mí nī tāimbī rī rá, tāimbī rī kīnī, 'Lē mí 'bá ōwū ku, lē mí 'dī 'bá ku, lē mí ũgū 'bá āzi ā ngá ku, lē mí ũl' ũnjō 'bá āzi drīgé ku, lē mí ìnjī mí étēpi pi mí èndrepi be ìnjīnjī."

²¹ Ágó rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Í'dózu má ní adrizú mvānjá rú rī gé 'dāá, cimgbá āndrū sí, á 'dū tāimbī 'dī'bée vé tá ngāá céré rá."

²² Yēsū ká tá 'dīri yīj, ìri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Ngá āzi ālu anigé 'í 'o drī kuyé. Lē mí ũzī mvé ngá rī pi ārevū céré, 'í sē mūfēngā ni 'bá ngá ákò rī pi ní, mí ímú adri ā'bú be ambamba 'bū gé 'dāá. Kúru mí ímú má pámvú ũbī."

²³ Ágó rī ká tá 'dīri yīj, éşí ní íşú izāngā, ā'diātāsīyā ìri ā'bú be ambamba. ²⁴ Yēsū ní ìri ndrezú, ìri ní 'yozú kīnī, "Bá ā'bú be rī vé fingará mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá, tá ni ũkpó ũkpó. ²⁵ Ádarú, kāmīlō vé fingará sīndāni á ũlé gá sí rī mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rī vé fingará mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndēé rá."

²⁶ 'Bá tá 'dīri yī'bá rī pi ní zizú kīnī, "Dō 'dīni, ā'di rī ícò idringará íşú ní?"

²⁷ Yēsū ní ũjázú kīnī, "Ngá 'bá rī pi ní ícò 'oó bá ku rī, Múngú rī 'o rá."

²⁸ Pētērō ní 'yozú kīnī, "Bá kuki 'bávé ngá rī pi ārevū céré, 'bá rī mí pámvú ũbī."

²⁹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá ívé 'bēṭi kuúpi, dōku ívé ũkú kuúpi, dōku ívé édrīpī kuúpi, dōku ívé étēpi pi kuúpi èndrepi be, āzini ívé anjīnā kuúpi mālūngā Múngú vé rī ā tá sí

rĩ, ³⁰ Múngú ri ĩri ní ngá sê ambamba vũ drĩgê nõgó, úmvúlési 'bũ gé 'dálé, ĩri idri 'dání'dání rĩ ĩşu rá."

*Yēsũ átã ívé drãngará ã tâ ðĩĩ
(Mátãyo 20:17-19; Mārãkõ 10:32-34)*

³¹ Yēsũ ní ívé 'bã áyúáyũ mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi zizũ gārã gá, ĩri ní 'yozũ kõi ni kĩnĩ, "Bã ri mũ Yērúsãlemã gá, ma 'Bã Mvã 'i, tâ nõbĩ rĩ pi ní sĩĩ mã tâ sĩ rĩ, ĩri imũ 'i nga fũ tĩ ni gé rá. ³² ĩ imũ ma ru sê 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi drĩgê. Kõi gu mã sĩ, kõi ma u'da, kõi tĩşũ úwé mã rũ'bã gá. ³³ Kõi ma ũgbã, kõi ma 'dĩ drã rá, 'bo ũ'dũ na ni gé, mã gõ íngã idri rú ũzi."

³⁴ 'Bo tâ 'dĩri fi 'bã Yēsũ ã pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi drĩgê ãluñãni kuyé, tâ rĩ vé íffĩ zũ 'i kõi ni rá, kõi nĩkĩ tâ ĩri ní átã 'dĩri vé íffĩ kuyé.

Yēsũ zĩ 'bã mĩ be eşĩipi gĩ ní e mĩ ãngũ ndree

(Mátãyo 20:29-34; Mārãkõ 10:46-52)

³⁵ Yēsũ pi kã ícã ĩnyĩñãñã kũrũ Yērĩkõ vé rĩ gé, ágó ãzi mĩ be eşĩipi gĩ ní úrĩ kuũ lếtĩ jëlê gá, ĩri ri ngá mã. ³⁶ Ágó rĩ kã 'bã bĩtrĩkã rĩ pi vé ũ'dũkõ yĩĩ, kõi ri aga muşũ, ĩri ní zizũ kĩnĩ, ngã riipi 'oopi 'dĩni rĩ ã'di. ³⁷ 'Bã rĩ pi ní lüzũ ĩri ní kĩnĩ, "Yēsũ Nãzêrétã vé rĩ ri aga muşũ nĩ."

³⁸ Ágó rĩ ní zizũ ũ'dũkõ be urũ 'dãã kĩnĩ, "Yēsũ, Dãwũdĩ ã Mvã rĩ, * 'i ndre ĩzãngã mãvé nõri fõ!"

³⁹ 'Bã 'de'bã drĩdrĩ rĩ pi ní trezũ ágó rĩ drĩgê kĩnĩ, ã ũjĩ kĩri, 'bo ágó rĩ gõ tree muşũ drĩgêlê kĩnĩ, "Dãwũdĩ ã Mvã rĩ, 'i ndre ĩzãngã mãvé nõri fõ!"

⁴⁰ Yēsũ kã tâ 'dĩri yĩĩ, ĩri ní pá tuzũ. ĩri ní 'yozũ, e ĩjĩkĩ ágó rĩ 'i vũgã nõó. Ágó rĩ kã ícã ĩnyĩñã, Yēsũ ní ĩri zizũ kĩnĩ, ⁴¹ "Í lê mã 'o mĩ ní ã'di?"

Ágó rĩ ní újãzũ kĩnĩ, "Úpĩ, á lê ãngũ ndree."

⁴² Yēsũ ní 'yozũ ĩri ní kĩnĩ, "Mívê e'yĩngará idri mi gĩ. Mĩ mi ã ndre ãngũ."

⁴³ Koro ágó rĩ e mi ní 'i zizũ ãngũ ndrezũ, ĩri ní 'dezu muşũ Yēsũ vũgã sĩ, ri Múngú ri íngũ muşũ. 'Bã rĩ pi kã tâ 'dĩri ndree, kõi íngũkĩ kpã Múngú ri rá.

19

Zãkãyo mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'dũĩpi rĩ vé tâ

¹ Yēsũ ní fizũ muşũ kũrũ Yērĩkõ vé rĩ agã 'dãã, eļĩ muşũ kũrũ rĩ agãsi. ² Ágó ãzi 'dãlê, rũ ni Zãkãyo 'i, ĩri 'bã ãmbũgũ mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'dũĩpi ni, ĩri ã'bũ

be ambamba. ³ Zãkãyo ri úvã be lëzũ Yēsũ ri ndrezũ, 'bo ĩri ní adrii eļĩñã rĩ sĩ, ícõ Yēsũ ri ndree 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ãsãmvũ gé sĩ ku. ⁴ Kũru Zãkãyo ní njuzũ muşũ drĩdrĩ, ĩri ní tuzũ peťĩ ãmbũgũ ĩ ní zĩĩ sikkãmõrê rĩ sĩgê, 'i ndre rĩ Yēsũ ri bẽni, ã'diãtãsiyã Yēsũ ri imũ lếtĩ 'dãri gé sĩ.

⁵ Yēsũ kã caã peťĩ rĩ ã jëlê gá 'dãã, ĩri ní ãngũ ndrezũ urũ 'dãã, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Zãkãyo, mĩ íşĩ vũgã nõó mbëlê. ãndrũ sĩ á lê muşũ adrii mívê ãngã." ⁶ Zãkãyo ní koro íşizũ vũgã nõó, ĩri ní Yēsũ ri e'yizũ ãyĩkõ sĩ, ĩri jizũ muşũ ívé ãngã 'dãã.

⁷ 'Bã rĩ pi kã tâ 'dĩri ndree, kõi rikĩ unuũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri mũ adrii imũ rú 'bã ũnjĩkãnyã 'oopi 'dĩri vé ãngã."

⁸ 'Bo Zãkãyo ní ngazũ urũ sĩ, ĩri ní 'yozũ Úpĩ ní kĩnĩ, "Úpĩ, 'i ndre drĩ kã! Mã mãvé ã'bũ aco ĩrĩ, mã ãlu ni sê 'bã ngã ãkõ rĩ pi ní. Á 'du dõ 'bã ãzi vé ngã ũnjõ sĩ, mã ãrĩgõ ní újã sê ĩri ní vũ be su."

⁹ Yēsũ ní 'yozũ Zãkãyo ní kĩnĩ, "Ũ'dũ ãndrũ nõri gé, 'bã 'bêťĩ nõri ãsãmvũ gé rĩ pi íşũkĩ pangará gĩ, ã'diãtãsiyã ágó nõri mvã ãbũrãmã vé ni.* ¹⁰ Mã 'Bã Mvã 'i, mã imũ 'bã ãvi'bã gĩ rĩ pi ndãã, ãzini kõi paã ívé ũnjĩkãnyã agãsi."

*Nãpi ãti'bã mudrĩ rĩ pi vé rĩ
(Mátãyo 25:14-30)*

¹¹ 'Bã rĩ pi kã rii tâ Yēsũ ní átã 'dĩri yĩĩ, Yēsũ ní átãzũ kõi ni nãpi sĩ, ã'diãtãsiyã ca ĩnyĩñã Yērúsãlemã gá gĩ, ãzini 'bã rĩ pi ũşũkĩ, mãlũngã Múngú vé rĩ imũ 'i i'dã mbëlẽñã. ¹² ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Ágó ãzi ãmbũgũ 'de muşũ ãngũ rãrã rũ ni gé, ã 'bãkĩ rĩ 'i 'bãgũ rũ, 'i újã rĩ kũru 'i ígõó.

¹³ Ágó rĩ ní drĩ ngazũ muşũ kuyé rĩ gé, zĩ ívé ãti'bã mudrĩ rĩ pi imũ 'i vũgã nõó, awa kõi ni mũfẽngã jũrũ mãdãñã ni sĩ' ãlu ãlu, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, 'ĩmi ngakĩ eļĩ ãni cĩngbã cazũ ũ'dũ mã ní ígõzũ rĩ gé, ã tĩ rĩ tĩtĩ."

¹⁴ "Bo 'bã ĩrivê ãngũ agã rĩ pi lëkĩ ĩri ã tâ ku, kõi pëkĩ 'bã urũkõ muşũ ĩri ã vũdrĩ gé sĩ, kõi ã muķĩ 'yoó. 'Bã lëkĩ ágó 'dĩri ã adri 'bãvé 'bãgũ rú ku."

¹⁵ "Bo 'bãkĩ ágó rĩ 'bãgũ rú rá, ĩri ní imvĩzũ ígõzũ ívé ãngã nõó. ĩri ní ívé ãti'bã 'i ní mũfẽngã awazũ kõi ni rĩ pi zizũ ímũzũ 'i vũgã nõó, lê nĩĩ dõ mũfẽngã rĩ tĩ caã ngõpi.

¹⁶ "Áti'bã drĩdrĩ rĩ ní imũzũ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, 'ãmbũgũ mãvé rĩ, mũfẽngã jũrũ mãdãñã ãlu mĩ ní sê mã ní rĩ, á nga eļĩ ãni, tĩ caã mudrĩ."

* **18:38** 18:38 Dãwũdĩ ã Mvã rĩ: Múngú eļĩ kĩnĩ, Kúrisitõ ri úmvúlési imũ ífũ úyũ 'bãgũ Dãwũdĩ vé ri agã. 'Í lã 1 Sãmũelê 16:1-13; Sãwũmã 132:11-12. * **19:9** 19:9 Mvã ãbũrãmã vé ni: Yēsũ kĩnĩ Zãkãyo ri nõni 'bã Múngú vé ni. † **19:13** 19:13 Awa kõi ni mũfẽngã jũrũ mãdãñã ni sĩ: 'Bã rĩ nga dõ eļĩ caã mbãã na, 'i 'bã rĩ ũfê mũfẽngã jũrũ mãdãñã ãlu ni sĩ.

17 “Bägú rĩ ní ‘yozú ìri ní kīnī, ‘Í ‘o múké, mi áti’bá múké! Á’diātāsīyā mūfēngā mādāṅá ‘diri sī, ‘í ‘bá ẹ̀sì ẹ̀zì ngazú ànì rá, ma nóni mi ‘bá adri gávānā kūrú mụdrị rĩ pi vé nì.’

18 “Áti’bá ązi rĩ ní ímúzá, ìri ní ‘yozú kīnī, ‘Ámbúgú mávè rĩ, mūfēngā jürú mādāṅá ọ̀lu mí ní sée má ní rĩ, á nga ẹ̀zì ànì, tì caá tọ̀wú.’

19 “Bägú rĩ ní újázú ìri ní kīnī, ‘Í ‘o múké! Ma nóni mi ‘bá adri gávānā kūrú tọ̀wú rĩ pi vé nì.’

20 “Kúru áti’bá ązi rĩ ní ímúzá, ìri ní ‘yozú kīnī, ‘Ámbúgú mávè rĩ, mūfēngā jürú mādāṅá ọ̀lu mí ní sée má ní rĩ, ìri nò, á zū ìri múké bōngó agá. 21 Á ‘o mí sī őrĩ sī, á’diātāsīyā mívé tá ẹ̀ sị mbamba, mi ri ngá mí ní ẹ̀zì ní ngáa kuyè rĩ pi u’du ‘bá rĩ pi drígé sī, ązini mi rĩ ànyāngá mí ní saá nĩ kuyè rĩ pi ìkūnā.’

22 “Bägú rĩ ní ‘yozú ìri ní kīnī, ‘Mí áti’bá ọ̀nǝjǝ, ma tá lǝ mí drígé tá ìfũupi mí tǝ gé ‘diri sǝ! ‘Í nǝ rá, má tá ẹ̀ sǝ mbamba, ma ri ngá má ní ẹ̀zì ní ngáa kuyè rĩ pi u’du ‘bá rĩ pi drígé sǝ, ązini ma rĩ ànyāngá má ní saá nĩ kuyè rĩ pi ìkūnā. 23 ‘Í ‘bá té mávè mūfēngá rĩ jó mūfēngá ‘bázú rĩ agá kuyè ąsǝ? Má kádō ìgódō, má té ịsụ tǝ gí.’

24 “Bägú rĩ ní ‘yozú áti’bá uruko pá tu’bá ìnyinǝ ‘dále rĩ pi ní kīnī, ‘Ími ‘dukǝ mūfēngá jürú mādāṅá ọ̀lu rĩ drǝ ní gé sǝ rá, ìmi sēkǝ áti’bá mūfēngá ẹ̀’yǝpi jürú mādāṅá mụdrǝ rĩ ní.’

25 “Áti’bá rĩ pi ní ‘yozú kīnī, ‘Ámbúgú ‘bávè rĩ, ìrivé mūfēngá fǝfǝ jürú mādāṅá mụdrǝ.’

26 “Bägú rĩ ní ‘yozú kīnī, ‘Á ‘yo ìmi ní ‘dǝni, ‘bá adriipi ngá be rĩ, ì ìri ní ngá ązi sē ąmbúgú, ‘bo ‘bá ngá ąkó rĩ, ngá ìrivé rĩ, ì ‘du drǝ ní gé sǝ rá. 27 ‘Bo mávè ari’ba ‘yo’bá kīnī má adri ìvé ‘bägú rú ku ‘dǝ’bée, ìmi ǝjǝkǝ kǝpi, ìmi ù’dǝkǝ kǝpi má andregá ‘dǝgè.’ ”

Yēsũ vé fingará Yērúsālēmā agá rĩ

(Mātáyo 21:1-11; Mārākō 11:1-11; Yūwānǝ 12:12-19)

28 Yēsũ kǝ tá rĩ átá deę, ìri ní ‘dezu mụzú Yērúsālēmā galé rú. 29 Yēsũ pi kǝ caá ìnyinǝ kūrú Bētēfágé vé rĩ gé, ązini kūrú Bētēniyá vé rĩ gé, ąnga ì ní zǝ Ìrā Ólívè: vé rĩ gé ‘dǝá, ìri ní ìvé ‘bá ‘í pámvú ọ̀bǝ’bá ìrǝ ní pi pēzú, ìri ní ‘yozú kǝpi ní kīnī, 30 ‘Ími mụkǝ gúrú ìmi ẹ̀ndrẹtǝ gé ‘dǝri gé, ìmi kádō fǝi caá gúrú rĩ agá ‘dǝá, ìmi dǝngǝ mbaápi ù’dǝ rú ní ịsụ, ‘yǝkǝ kú ‘dǝá, ‘bá ązi tǝ drǝ úri drǝ ní gé kuyè, ìmi ìtrúki ìri ǝjǝ má vúgá

nòó. 31 ‘Bá ązi zǝ dō ìmi, ‘Ími ri dǝngǝ rĩ trũ ąlè?’ Ìmi ‘yokǝ ìri ní, ‘Úpi lè dǝngǝ rĩ nǝ.’ ”

32 ‘Bá Yēsũ ní pēe mụy ‘dǝ’bée mụkǝ dǝngǝ rĩ ịsụ, sụ ìri ní lúú ì ní rĩ tǝnǝ. 33 Kǝpi kǝ rĩ dǝngǝ rĩ trũú, dǝngǝ ‘dǝpa ní kǝpi zǝzú kīnī, ‘Ími ri dǝngǝ rĩ trũ ąlè?’

34 Kǝpi ní újázú kīnī, ‘Úpi lè dǝngǝ rĩ nǝ.’

35 Kǝpi ní dǝngǝ rĩ ǝjǝzú Yēsũ vúgá nǝlè, kǝpi ní ìvé bōngó akoó rǝkǝ rĩ pi ‘bezú dǝngǝ rĩ á úgóró gá, Yēsũ ní tuzú úrizú drǝ ní gé. 36 Yēsũ kǝ rĩi mụy, ‘bá rĩ pi rikǝ ìvé bōngó akoó rǝkǝ rĩ pi ajaá mụzú létǝ rĩ drǝgè sǝ.

37 Yēsũ kǝ mụy caá vūrā létǝ rĩ ní ulúzá muzú Ìrā Ólívè vé rĩ gé rĩ gé ‘dǝá, ‘bá bǝtrǝkǝ ìri á pámvú ọ̀bǝ’bá rĩ pi ì’dókǝ rǝi Múngú ri ingú ąyǝkó sǝ ù’dǝkǝ be uru ‘dǝá tá ąyázú ąyāyá kǝpi ní ndree rĩ sǝ.

38 “Tǝkǝri á adri ‘bägú ìmụpi Úpi á rǝ sǝ rĩ sǝ drǝgè!”

“Tǝkǝri á adri ‘bǝ gé ‘dǝá, ẹ̀ ingúkǝ Múngú ‘bǝ gé ‘dǝá rĩ ingúngǝ!”

39 Fārųšǝ á uruko á vé bǝtrǝkǝ rĩ pi ąsámvú gé ‘dǝá, kǝpi ní ‘yozú Yēsũ ní kīnī, “Ímbápi, ‘í ‘yo mívé ‘bá mí pámvú ọ̀bǝ’bá ‘dǝ’bée á ǝjǝkǝ kǝri!”

40 Yēsũ ní újázú kǝpi ní kīnī, “Á ‘yo ìmi ní ‘dǝni, kǝpi ǝjǝkǝ dō kǝri, ìrā ‘dǝ’bée icó ma ingú ù’dǝkǝ be uru ‘dǝá rá.”

Yēsũ ngo kūrú Yērúsālēmā vé rĩ á tá sǝ

41 Yēsũ kǝ mụy caá ìnyinǝ kūrú Yērúsālēmā vé rĩ gé ‘dǝá, kǝ kūrú rĩ ndree, ì’dó ngoó kūrú rĩ á tá sǝ ngongo. 42 Ìri ní ‘yozú kīnī, ‘Mívè ‘bá rĩ pi nǝkǝ ngá tǝkǝri ǝjǝpi ì ní ù’dǝ ąndrú nǝri gé rĩ kuyè, á lè kódó kǝpi á nǝkǝ, ‘bo ọ̀zǝkǝ kǝpi ní tá ní ọ̀zǝzǝ. 43 ù’dǝ ązi rĩ ìmú ‘dǝi’dǝ, ìmívè ari’ba rĩ pi ìmú ąbǝ sǝ ìmi gārā gé sǝ kūrǝ, kǝpi ìmi ce ku ągágá, kǝpi létǝ rĩ pi ọ̀zǝ céré. 44 Kǝpi ìmi ‘du a’be vúgá ìmívè anǝṅá rĩ pi be. Kǝpi icókǝ ìrā mvągá ązi kuú ógúpǝ drǝgè ku, á’diātāsīyá ìmi nǝkǝ sǝ Múngú ní ìmúzá ìmi vúgá nǝó rĩ kuyè.”

Yēsũ údró ‘bá rĩ pi Jó Múngú vé rĩ agá sǝ

(Mātáyo 21:12-17; Mārākō 11:15-19; Yūwānǝ 2:13-22)

45 Kúru Yēsũ ní fizú Jó Múngú vé rĩ á bóró gá ‘dǝá, ìri ní ì’dózú ‘bá ngá ọ̀zǝ’bá rĩ pi údrózú ìvé vūrā ngá ọ̀zǝzú rĩ pi gé sǝ. 46 Ìri ní ‘yozú kǝpi ní kīnī, “Sǝkǝ Búkú Múngú vé rĩ agá kīnī, ‘Jó mávè rĩ, ìri jó rizú ma zǝzú nǝ,’ ‘bo ìmi ǝjǝkǝ jó rĩ ícá ‘vūrā ǝgǝ’bá rĩ pi ní rizú adrizú nǝ.’ ”

47 ù’dǝ céré, Yēsũ rĩ ‘bá rĩ pi ìmbá Jó Múngú vé rĩ agá ‘dǝá. ‘Bo atala atala rĩ pi drǝgè rĩ pi, ‘bá tǝmbǝ Mósè vé rĩ ìmbá’bá

† 19:29 19:29 Ólívè: Peṅ ọ̀lívè vé rĩ ìri ‘a ù’a be, ì icó nya rá, ì ìrivé ù’a zo údu rú, Yǝhǝdǝ rĩ pi rĩ tǝjǝ á’dǝ údu rĩ sǝ, ązini kǝpi rĩ tǝ lǝmbá agá, ącǝ ‘yúzu ąnǝ. § 19:38 19:38 ‘Bägú ìmụpi Úpi á rǝ sǝ rĩ: ‘Bägú ‘diri Yēsũ ‘i. 19:38 19:38 Sǝwǝmǝ 118:26 19:46 19:46 Ísáyá 56:7 19:46 19:46 Yērēmǝyá 7:11

rĩ pi be, āzini drĩkoma 'bá rĩ pi āsámuvú gé 'dálé rĩ pi be, kōpi rikí lėti ndáá lészú Yēsũ ri 'dizú drázú 'dĩsĩ rá. 48 'Bo kōpi íšúkĩ lėti ĩri 'dizú drázú kuyé, ā'diātāsīyā 'bá rĩ pi 'bākĩ úvá rizú tā ĩri ní átá rĩ yizú.

20

Yāhūdĩ rĩ pi zikĩ ũkpō Yēsũ ní ězĩ ngazú rĩ vé tā

(Mātáyo 21:23-27; Mārākō 11:27-33)

1 Ū'dú ālu, Yēsũ ká riĩ 'bá rĩ pi ímbá, āzini riĩ ū'dúkō múké rĩ ũlũú kōpi ní Jó Múngú vé rĩ ā bóro gá 'dāá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tǎimbĩ Mósé vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, āzini Yāhūdĩ ambugu rĩ pi be, ímúkĩ ĩri vúgá. 2 Kōpi ní 'yozú kīnĩ, "'Í lū 'bá ní, mĩ ri tā 'dĩ'bée nga ũkpō ā'di vé ni sĩ? Ā'di sē mí ní ũkpō 'dĩri nĩ?"

3 ĩri ní újázú kīnĩ, "Á lē drĩ kpá ĩmi zĩj, ĩmi lūkĩ má ní, 4 ũkpō Yūwání ní bātízimũ sészú 'dĩri íngá 'bũ gélésĩla, dōku 'bá áda sē ĩri ní ũkpō 'dĩri nĩ?"

5 Kōpi ní átázú ĩ āsámuvú gé sĩ kīnĩ, "'Bá 'yokĩ dō tā ni íbĩ íngá 'bũ gélésĩ, ĩri 'bá zĩ, 'bá ě'yĩkĩ ĩri kuyé āsĩ. 6 'Bá 'yokĩ dō tā ni íbĩ íngá 'bá áda vúgá, 'bá rĩ pi 'bá úvĩ írā sĩ rá, ā'diātāsīyā kōpi ā'yĩkĩ rá 'yozú kīnĩ, Yūwání rĩ nebĩ."

7 Kúru kōpi ní újázú kīnĩ, "'Bá nĩkĩ kuyé ā'di sē dō ĩri ní ũkpō bātízimũ sészú 'dĩri nĩ."

8 Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, "Á lē ũkpō má ní ězĩ ngazú ānĩ rĩ vé tā ũlũú ĩmi ní ku."

Nāpĩ āgō ómvú 'ā'bá rĩ pi vé rĩ

(Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12)

9 Yēsũ ní gōzú 'bá rĩ pi ní nāpĩ 'dĩri ũlũú zú kīnĩ, "Ágō āzi 'ā ómvú, sa peṭĩ vinyō vé ni pi* 'a ni gé, ĩri ní ómvú rĩ ězizú 'bá ũrũkō ómvú 'ā'bá ni pi ní, ĩri ní ngazú mužú adrizú āngũ āzi gé ílí be kárakará.

10 Lókĩ ānyāngā ĩkũnázú rĩ ká ícō, ĩri ní ātĩ'bá pészú mužú 'bá ómvú 'ā'bá rĩ pi vúgá 'dāá, kōpi ā sēkĩ rĩ peṭĩ vinyō vé rĩ vé ũ'a ũrũkō 'í ní. 'Bo 'bá ómvú 'ā'bá rĩ pi fukĩ ĩri, pēkĩ ĩri mužú drĩ be ule. 11 ĩri ní ātĩ'bá āzi pészú, 'bo kōpi ũgbákĩ ĩri, kōpi 'okĩ ĩri ũnjĩ, pēkĩ ĩri mužú drĩ be ule. 12 ĩri ní kpá ātĩ'bá āzi pészú, kōpi fukĩ ĩri ũnjĩ ũnjĩ āzō be, kōpi drokĩ ĩri fũú ómvú rĩ agāsĩ āmvé.

13 "Ómvú 'dĩpa ní 'yozú kīnĩ, 'Má 'o rĩ ā'di? Dō 'dĩni, ma mávé mvá má ní lēléle rĩ pē mužú áyu, sá āzi sĩ kōpi ĩri ĩnjĩ rá.'

14 "'Bo 'bá ómvú 'ā'bá rĩ pi ká mvá rĩ ndree, kōpi rikí átá ĩ āsámuvú gé sĩ kīnĩ,

"'Bá ímupĩ ĩrivé ngá ě tĩ ruṭpĩ rĩ 'dĩ. Lē 'bá 'dĩkĩ ĩri drāá 'dĩsĩ rá, ngá ómvú agá rĩ ā adri rĩ 'bávé ni.' 15 Kōpi ní ĩri drozú ómvú rĩ agāsĩ, kōpi ní ĩri 'dizú drázú."

Yēsũ ní 'bá rĩ pi zizú kīnĩ, "Īmi ní ũsüzú rĩ gé, ómvú 'dĩpa rĩ 'bá ómvú 'ā'bá 'dĩ'bée 'o ngóni? 16 Á 'yo ĩmi ní, ómvú 'dĩpa rĩ ímupĩ 'bá ómvú 'ā'bá 'dĩ'bée ú'dĩ ũdrā rá, ĩri ómvú rĩ sē 'bá ũrũkō'bée ní."

'Bá rĩ pi ká tā 'dĩri yĩj, kōpi ní 'yozú kīnĩ, "Lē tā 'dĩri ā nga 'i 'dĩni ku."

17 Yēsũ ní āngũ ndrezú kōpi vúgá 'dāá, ĩri ní kōpi zizú kīnĩ, "'Tā ĩ ní sũ Búkũ Múngú vé rĩ agá kīnĩ,

" 'Írā ándúrú 'bá jó sĩ'bá rĩ pi ní gāá sĩ rĩ, újá nóni 'i ícá irā sēepi jó rĩ ní pá tuzú ānĩ ũkpō ũkpō ní, 'dĩri vé íffĩ ā'di?"

18 'Bá 'í'dēpi írā 'dāri drĩgé rĩ, ĩri ũñō kũ'yúkũ'yú, 'ho írā rĩ 'í'dé dō 'bá rĩ drĩgé, ĩri 'bá rĩ ĩnjĩ ku kpasákpásá."

19 Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tǎimbĩ Mósé vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, kōpi ká tā 'dĩri yĩj, kōpi lēkĩ kōdō Yēsũ rĩ ruṭ sá 'dāri gé, ā'diātāsīyā kōpi nĩkĩ rá 'yozú kīnĩ, Yēsũ rĩ nāpĩ 'dĩri átá ívé tā sĩ. 'Bo kōpi 'okĩ 'bá rĩ pi sĩ ũĩrĩ sĩ.

Mũfēngā umbe jezú rĩ vé ũfēngará 'bāgú āmbúgú Rómá vé rĩ ní rĩ

(Mātáyo 22:15-22; Mārākō 12:13-17)

20 Kōpi tēkĩ riĩ Yēsũ rĩ ndree, kōpi ní 'bá āngũ úmĩ'bá ni pi pészú mužú Yēsũ rĩ úmizú, 'bá āngũ úmĩ'bá rĩ pi 'bākĩ ĩ kú 'bá tā be pĩrĩ ni pi rú. Kōpi lēkĩ kōdō átángá ũnjĩ íšú yĩj Yēsũ tĩ gé, ĩ rũkĩ rĩ ĩri ānĩ, ĩ jĩkĩ rĩ ĩri mužú sēé gávānā ũkpō be tā lípĩ rĩ drĩgé. 21 'Bá āngũ úmĩ'bá rĩ pi ní 'yozú kīnĩ, "Ímbápi, 'bá nĩkĩ rá, átángá mí ní riĩ átá rĩ, āzini tā mí ní riĩ ímbá rĩ, ĩri pĩrĩ, mí újá mívé yĩkĩ ku, mĩ rĩ 'bá rĩ pi vé tā 'dũ nga rōtrōrō, mĩ rĩ tá áda íngápi Múngú vúgá rĩ ímbá. 22 'Í lū 'bá ní, ĩri nyo múké 'bá ní mũfēngā umbe jezú rĩ ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómá vé rĩ ní, dōku 'bá ũfēkĩ ku?"

23 Yēsũ nĩ rá 'yozú kīnĩ, kōpi lēkĩ tā ũnjĩ íšú yĩj 'í tĩ gé, kúru ĩri ní 'yozú kīnĩ. 24 "Īmi 'í'dakĩ má ní mũfēngā fĩfĩ ěnjĩpi ěnjĩenĩjĩ ālu ní." ĩri ní kōpi zizú kīnĩ, "Índrĩlĩkĩ mũfēngā rụ'bá gá 'dĩri, āzini rụ rụ'bá ní gé 'dĩri ā'di vé nĩ?"

25 Kōpi ní újázú kīnĩ, "'Bāgú āmbúgú Rómá vé rĩ vé ní."

Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Ngá 'bāgú āmbúgú Rómá vé rĩ, ĩmi sēkĩ ĩri ní, ngá Múngú vé rĩ, ĩmi sēkĩ Múngú ní."

* 20:9 20:9 Peṭĩ vinyō vé rĩ: Yāhūdĩ rĩ pi 'dukĩ peṭĩ vinyō vé rĩ ā tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi rĩ ũ'a ni zo vinyō sũ rú. Múngú ipē 'bá ĩsērélé vé rĩ pi adriki 'bá ívé ni, kōpi ā adriki rĩ sũ peṭĩ vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tĩni. Nāpĩ peṭĩ vinyō vé 'dĩri, sē 'bá tǎimbĩ ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi be nĩkĩ ámá rá 'yozú kīnĩ Yēsũ rĩ ívé tā átá. 'Í lá Sāwūmá 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12. 20:17 20:17 Sāwūmá 118:22

²⁶ Kòpì ìṣùkí átángá ùnjí tì ní gé 'bá rí pi àsámwú gé 'dálé àlunjáni kuyé. Kòpì àyàkí tã ìri ní újã 'dìri sī rá, sē kòpì újìkí kírì.

Íngángará gōó idri rú drāngará gálésila rí vé tã

(*Mátáyo 22:23-33; Mārākō 12:18-27*)

²⁷ Yāhūdī ambugu zilé Sādókē† 'yo' 'bá kīnī, 'bá rí drā dō gí, gō íngá idri rú ku rí pi ní ímúzá Yésū vúgá nōó. ²⁸ Kòpì ní Yésū rí zìzú kīnī, "Ímbápi, Mósē sī 'bá ní kīnī, "Bá rí vé édrípì drā dō, ku dō ọwújí kú mvá àkó, 'bá drāápi rí vé édrípì rí gō ọwújí rí é'yí, kòpì anjì tì ọwújí rí bē, anjì kòpì ní tìjì rí pi gō adri édrípì drāápi 'dàri vé ni.' ²⁹ Ọtú anjì àgō ézìrì édrípì rú. Mvã kãyú rí jé ùkú, drã kú mvã àkó. ³⁰ Édrípì 'deépi wú ní gé sī rí ní ọwújí rí é'yí, ìri ní kpá drãzú mvã àkó. ³¹ Édrípì 'deépi 'dìri ā vùdrì gé sī rí ní kpá ọwújí rí é'yí, ìri ní kpá drãzú mvã àkó. Anjì ézìrì 'dì' bée céré é'yí kí ọwújí rí rá, kòpì ùdrákí céré mvã àkó. ³² Ụdú ní gé, ùkú rí ní kpá drãzú. ³³ Kúru 'í lú 'bá ní, lóki Múngú kádō ímú 'bá ùdrã' 'bá gí rí pi íngáá gōó idri rú, ùkú 'dìri ímú adri ā' dī vé ní?"

³⁴ Yésū ní újázú kīnī, "Ājē ágó pi ní ì jezú ùkú be rí, ìri 'yéná 'í nga vù drìgé nōgó. ³⁵ 'Bo 'bá úmvúlésì Múngú ní ā'yí adrii pìrì íngá' 'bá gō' 'bá idri rú drāngará gálésila rí pi, àgō rí pi jekí ùkú ku, ùkú rí pi jekí àgō ku, ³⁶ kòpì ícókí gōó ùdrãá dījì ku, ā'diātāsīyã kòpì adri sū máláiykã rí pi tñjì. Kòpì anjì Múngú vé ní, íngakí kòpì drāngará gálésila idri ú' dī rí ìṣú gí.

³⁷ "Ú'dógú'dógú áci ní dīzú pèti amuúpi kùmvú rí agá rí vé rí 'yo' 'dini, Mósé sī tã rí lúzú kīnī, 'bá ùdrã' 'bée gí rí pi íngá gō idri rú ùzi, kīnī Úpí rí 'Múngú Ābūrámá vé ní, Múngú Ísáká vé ní, àzini Múngú Yókóbú vé ni.' ³⁸ Múngú adri 'bá ùdrã' 'bá gí rí pi vé ní ku. Múngú rí 'bá idri rú rí pi vé ní, ā'diātāsīyã Múngú ndre 'bá rí pi 'í mị gé 'dãá idri rú."

³⁹ 'Bá tãimbì ímbá' 'bá rí pi ā urukọ ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tã mí ní újã 'dìri ìri múkè!" ⁴⁰ Tã 'dìri ā vùdrì gé, 'bá àzi gō Yésū rí zìjì àlunjáni kuyé.

Kúrisitō rí ā'di ā mvã?

(*Mátáyo 22:41-46; Mārākō 12:35-37*)

⁴¹ Yésū ní kúru 'yozú kòpì ní kīnī, "Tã sēépi 'bá rí pi ní 'yozú kīnī, Kúrisitō rí

Dāwúdí ā Mvã rí ā'di? ⁴² Dāwúdí sī uletere búkú Sāwúmã vé rí agá kīnī,

" 'Úpí Múngú 'yo mávè Úpí ní kīnī,

"Mí úrì mǎ drì éndépi' Sgé,
⁴³ cìmgbá má ní mívè arì' 'bá rí pi 'bázú mǐ pálé gá rí gé."

⁴⁴ Dō Dāwúdí zì Kúrisitō rí ívé Úpí pírì, Kúrisitō rí ícò adri Dāwúdí ā mvã íngóni?"*

'Bá tãimbì Mósē vé rí ímbá' 'bá rí pi vé tã

(*Mátáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkã 11:37-54*)

⁴⁵ 'Bá rí pi ká rí tã Yésū ní átá rí yí, Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì' 'bá rí pi ní kīnī, ⁴⁶ "Lē ìmi adriki mǐ be kowú 'bá tãimbì Mósé vé rí ímbá' 'bá 'dì' bée vé tã sī. Kòpì lèkí í usú bōngó áco áco ni pi sī, kòpì dō jòkónì agá, kòpì lèkí 'bá rí pi ē ezìkí ì ñjìngará sī, kòpì lèkí úrì vùrà ì ní ñjì ñjì Jò Múngú rí Zìzú rí pi agá rí pi drìgé, àzini vùrà ì ní ñjì ñjì ùmú nyazú rí gé. ⁴⁷ 'Bo kòpì rí ọwújí rí pi ē mǐ ù' 'bá rizú kòpívè ngá jò àsámwú gé rí pi u'duzú kòpì drìgé sī. Kòpì rí Múngú rí zì sǎ be áco, 'bá rí pi ā ndrekí rí ì. 'Bá tã 'o' 'bá 'dini 'dì' bée, Múngú rí ímú kòpì ìrìnjã ùnjì ùnjì."

21

Ọwúzigó àzi sē mǔfēngã fífí ìrì

(*Mārākō 12:41-44*)

¹ Yésū ká rí adrii Jò Múngú vé rí agá 'dãá, ndre 'bá ā' 'bú be rí pi rí mǔfēngã 'be sòndúkù ì ní 'bãá kuú Jò Múngú vé rí agá mǔfēngã 'beuzú rí agá. ² Ndre kpá ùkú àzi ngá àkó, ọwúzigó rú ní, 'be mǔfēngã fífí nyírìnjã ìrì. ³ Ìri ní 'yozú kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, ọwúzigó 'dìri 'be mǔfēngã rí 'bá rí pi vé rí agáá rá. ⁴ Mǔfēngã 'bá 'dì' bée ní sēé rí, kòpì íbíkí í'dú ā' 'bú ívé rí agá, 'bo ùkú ngá àkó 'dìri sē ívé ngá 'í ní kòdó 'í ìzã kozú rí àrèvú céré."

Yésū ùlú tã ímúpi' 'i ngaápi ú'dú ùdú vé rí gé rí

(*Mátáyo 24:1-2; Mārākō 13:1-2*)

⁵ Yésū vé 'bá ìri ā pámvú ùbì' 'bá rí pi ā urukọ ríkí átá írã ùnyí be ì ní Jò Múngú vé rí sǐzú rí ā tã sī, àzini ngá 'bá rí pi ní sēé Múngú ní rí pi ā tã sī. 'Bo Yésū ní 'yozú kīnī, ⁶ "Sá àzi rí ímú 'dì' 'dì, ngá ìmi

† **20:27** 20:27 Sádókē: Sádókē rí pi ngúlumú Yāhūdī rí pi vé tãimbì Mósé vé rí rù' 'bá tìjì rí pi, 'bo kòpì é'yí kí indrì rí pi vé tã kuyé, é'yí kí máláiykã rí pi vé tã kuyé, àzini kòpì é'yí kí kpá 'yozú kīnī, 'bá ùdrã' 'bá gí rí pi gō íngá idri rú rá 'dini kuyé. 'Í lã Èzì 23:8. **20:28** 20:28 Dètòrònómé 25:5 **20:37** 20:37 Wúngará 3:6 † **20:42** 20:42 Úpí 'yo mávè Úpí ní: Tã 'dìri vé íffí, Úpí Múngú zì Yésú Kúrisitō rí Úpí.

§ **20:42** 20:42 Drì éndépi gé: 'Bá úrìpi drì éndépi gé rí, ìri ùkpò gé, ì rí ñjìnjì. **20:43** 20:43 Sāwúmã 110:1 * **20:44** 20:44 Kúrisitō rí ícò adri Dāwúdí ā mvã íngóni?: Tìkí Yésū rí 'bá áda rá, írívè é' bípì Dāwúdí 'í, 'bo ì ní drì ìri tìzú kuyé rí gé, kòpì ríkí adrii Múngú be trù 'bù gé 'dãá, ìri Mvã Múngú vé ní. Gbì ngá rí pi àrèvú céré ní, kúru ìri Úpí Dāwúdí vé ní. 'Í lã 1 Sámúélé 16:1-13; Sāwúmã 132:11-12; Yúwání 1:1-18.

ní ndree 'dì'bee, ì imú ùnjò céré vùgá, ícókí írà àlu ni kuú adrii ógùpì drìgé ku."

Ìzàngá ùmvúlésì imúpi drìdrì 'dìlé rì (Mátáyo 24:3-14; Mārākò 13:3-13)

⁷ 'Bá Yésù ã pámvú ùbì'ba rì pi ní Yésù rì zìzú kìnì, "Ímbápi, tà 'dì'bee imú ì nga ngótù? Ngá lùupi 'yozú kìnì, tà rì ilókò imú 'ì nganga rì à'dì?"

⁸ Yésù ní ùjázú kòpi ní kìnì, "'Bá àzi ã ù'bà ìmi mị ku. 'Bá káràkará pi imú mà rù sị, kòpi 'yo ì Kúrisitò 'ì, àzini kòpi 'yo, 'Sà rì ícò jí.' 'Bo lè ìmi è'yìkì kòpivé tà 'dìri ku. ⁹ Ìmi kádò tà è'dì vé ni yìi, àzini tà 'bá rì pi ní rizú íngázú mgbáràsì ì ógùpì drìgé rì vé tà yìi, lè ìmi 'okì ùrì sị ku. Tà 'dì'bee imú ì nga drìdrì, 'bo ù'dù ùdù vé rì ícò drì ícá mbèlènjá ku."

¹⁰ Yésù ní kúru 'yozú kòpi ní kìnì, "'Bá àngù àzi agá rì pi imú è'dì 'dì 'bá àngù àzi agá rì pi be, 'bàgù rì pi imú è'dì 'dì ì ógùpì 'bàgù rì pi be. ¹¹ Àngù rì imú 'ì aya òngìdìngì, èbìrì rì imú 'de ùnjì ùnjì, drà ùnjì ùnjì ni pi imú 'de àngù àndiándì ni pi agàsì, Tà àyázú àyàyá 'bá rì pi ní ùrì sèépi ni pi imú 'ì nga 'bù gé 'dàá.

¹² "'Bo drìdrì nì, tà 'dìri ní drì 'ì ngazú kuyé rì gé, ì imú ìmi urù, ì ìmi óçù ùnjì ùnjì. Ì imú ìmi jì tò Jó Múngú rì Zìzú rì pi agá, àzini ì ìmi jì jó àngù ù'yìzú rì pi agá, ì ìmi tò 'bàgù rì pi èndrètì gé, àzini gávànà rì pi èndrètì gé, ìmi ní mà pámvú ùbì rì sị.

¹³ 'Dìri imú adri ìmi ní drìlé múké ìmi ní mávè tà ùlüzú kòpi ní. ¹⁴ 'Bo ìmi dò rì ìmi tì gá, lè ìmi rìkì ìmi ùsùjù dràá tà ìmi ní lée átá rì sị ku. ¹⁵ À'diàtāsìyá ma ìmi ní átángá pìrì rì sè nì, àzini ma ìmi ní ùmì rì sè nì, ìmivé ari'ba rì pi ícókì ìmi ideé ku, dòku kòpi ícókì 'yoó tà ìmi ní 'yoó rì ùnjò 'dìni ku. ¹⁶ Sà àzi sị, ìmi ètèpìjì, ìmi èndrèpìjì, ìmi è'dìpáa, ìmi èdrìpìjì, àzini ìmivé ùndì rì pi, kòpi imú ìmi ùlì 'be, kòpi ìmi urùkò ù'dì ùdrá rá. ¹⁷ 'Bá rì pi àrèvú céré imú ìmi gá sị mà tà sị. ¹⁸ 'Bo drì'bí ìmi drìgé rì àlu ni ícò àvìi ku. ¹⁹ Ìmi tukì dō pá títì ìmivé è'yìngárá agá, ìmi ídri 'dání'dání rì ùsù rá.

Ì imú Yērúsālēmā rì iza rá (Mátáyo 24:15-21; Mārākò 13:14-19)

²⁰ "Ìmi ndrekí dō àngáráwá rì pi cekì Yērúsālēmā rì kùrù, ìmi nì 'yozú kìnì, sà ì ní Yērúsālēmā rì izazú rì ícá jí. ²¹ Kúru lè 'bá adri'ba àngù Yìdáyá vé rì agá rì pi à ápákì mụzú írà gá 'dàá, 'bá adri'ba kùrù agá rì pi à fùkì kùrù rì agàsì àmvé, 'bá adri'ba kùrù rì agá ku rì pi à gòkì fí kùrù rì agá 'dàá ku. ²² À'diàtāsìyá sà 'dìri ì ní àngù Ìrìhàzú rì, tà ì ní sị Búkù Múngú vé rì agá rì, à nga rì 'ì fúu tì ni gé bènì. ²³ Ù'dù 'dàri gé, ùkù 'a be rì pi imú Ìzàngá ùsù ùnjì ùnjì, àzini ùkù rì'ba bà sè'ba ndrù'ba

anjíná ní rì pi kpá imú Ìzàngá ùsù ùnjì ùnjì. Ìzàngá rì imú adri ùnjì ùnjì àngù 'dàri agá, Múngú ã 'a rì ve 'bá 'dì'bee ní ùnjì ùnjì. ²⁴ Ari'ba rì pi imú 'bá rì pi ù'dì ìlì áco sị. Kòpi 'bá rì pi urùkò urù jì àngù jàkà rì pi vé rì gé. 'Bá adri'ba Yàhùdì rú ku rì pi ìmì Yērúsālēmā rì rù, kòpi adri Yērúsālēmā agá 'dàá, cìmgbá sà kòpivé rì ní dezu rì gé."

'Bá Mvā vé ìgōngárá

(Mátáyo 24:29-31; Mārākò 13:24-27)

²⁵ Yésù ní 'yozú kìnì, "Tà àyázú àyàyá ni imú ìndrè ùtù rì mị gé, mbáá rì mị gé, àzini línýá rì pi mị gé. 'Bá vù drìgé nógó rì pi imú adri àní ùrì sị, kòpi è drì rì imú àbá yìi tafu rì vé unction sị, àzini Ìrìvè ùvàngárá ngüyá ngüyá rì sị. ²⁶ Ùrì rì 'bá rì pi fù ambamba, tà imúpi 'ì ngaápi vù drìgé rì sị. Ngá 'bù gé rì pi àrèvú céré, ì imú kòpi aya 'u'de vùgá. ²⁷ Sà 'dàri gé, ma 'Bá Mvā 'ì, kòpi imú mávè imúngárá Ìrìbìtì agàsì ùkpò be rì ndre, àzini mávè òngárá pòwùpòwù rì ndre ì mị sị. ²⁸ Ìmi ndrekí dō tà 'dì'bee í'dókì ì ngáa jí, Ìmi tukì pá urù sị, ìmi ingakì ìmi drì urù, à'diàtāsìyá sà ì ní ìmi pazú rì ícá Ìnyíná jí."

Nāpì petì ì ní zìjì fìgì rì vé rì

(Mátáyo 24:32-35; Mārākò 13:28-31)

²⁹ Yésù ní kòpi ní nāpì 'dìri ùlüzú, "Ìmi ndrekí drì petì ì ní zìjì fìgì 'dìri ká, àzini ìmi ndrekí drì petì rì pi ká. ³⁰ Kòpi kádò í'dó rúú, ìmi nì 'yozú kìnì, èzèjù ícá Ìnyíná jí. ³¹ Ìri kpá adri sù 'dìri tìjì, ìmi ndrekí dō tà mà ní lùú ìmi ní 'dì'bee rì 'ì nga, ìmi nì 'yozú kìnì, málùngá Múngú vé rì ícá Ìnyíná jí. ³² Ádarú á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, 'bá urùkò'bee ìmi àsámvú gé 'dìgé ícókì drì ùdráá ku, cìmgbá tà 'dì'bee ní ì ngazú rì gé. ³³ 'Bù jì vù be, Ìri imú de rá, 'bo ù'dùkò mávè rì de ku.

³⁴ "Ìmi ndrekí múké, ìmi rìkì èsì 'báa ngá nyanya drìgé ku, àzini ìmi rìkì íwá mṽvù Ìmèrèzú àní ku, àzini ìmi rìkì ìmi ùsùú dráá tà nyòkù nòri vé rì sị ku, ìmi rìkì dō tà 'dì'bee 'oó, ù'dù ùdù vé rì imú ícá mbèlènjá, ìmi ícókì nù ku. ³⁵ Tà 'dìri imú 'ì nga 'bá adri'ba vù drìgé nógó rì pi ní céré. ³⁶ Lè ìmi adrikì mị be kowù, ìmi zìkì Múngú rì, tà imú'ba ì nga'ba 'dì'bee è ùsù rì ìmi ku, ma 'Bá Mvā 'ì, ìmi tukì rì pá mà èndrètì gé ùrì ákò."

³⁷ Ù'dù àlu àlu, Yésù rì ècì 'bá rì pi ìmbá Jó Múngú vé rì à bóro gá 'dàá, ùndrènjá àlu àlu, Ìri mụ ánga ì ní zìjì Írà Òlívè vé rì drìgé 'dàá, Ìri la 'dálé. ³⁸ Kádò adrii ù'bùtì kùnikùni, 'bá rì pi rì imú tà Yésù ní ìmbá rì yì Jó Múngú vé rì à bóro gá 'dàá.

22

Yúdà 'be Yésù à ùli

(*Mátáyo 26:1-5, 14, 16; Mārākō 14:1-2, 10-11; Yūwánī 11:45-53*)

¹ Ūmū ī ní Pángá ní 'Báá Údrá ku rī* vé Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī nyazú rī kā ícá ìnyíná gí, ² atala atala rī pi drìgē rī pi, 'bá tǎimbj ímbá' bá rī pi be, rikí létj ndáá lèzú Yésù rī ruzú kírí, Ìrì 'dìzú drázú rá, à'diātāsīyā kōpi 'okí ūrī sī 'bá rī pi sī. ³ Kúru Sātánā ní fizú Yúdā ī ní zīj Ísikārīyótá ē ēsī agá. Yúdā rī Yésù vé 'bá áyúáyú mụdrj drj ní Ìrj rī pi vé ázi. ⁴ Yúdā ní ngazú mụzú atala atala rī pi drìgē rī pi vúgá, ázini ūgalaku Jó Múngú vé rī ūtē' bá rī pi vúgá 'dáá, Ìrì ní rizú létj 'í ní lèzú Yésù à ùli 'bèzú rī átázú kōpi ní. ⁵ Atala atala rī pi drìgē rī pi ūgalaku rī pi be adrikí àyikō sī, kōpi kīnī, ī mufēngā sē Yúdā ní rá. ⁶ Yúdā à'yī rá, Ìrì ní í'dózu létj ndázú, 'í sē rī Yésù rī kōpi drìgē, àkūdē 'bá bītríká rī pi 'dāáyo.

Ínyá ūdú Yésù ní nyaá ívé 'bá mụdrj drj ní Ìrj rī pi be rī

(*Mátáyo 26:17-25; Mārākō 14:12-21; Yūwánī 13:21-30*)

⁷ Ūmū ī ní Pángá ní 'Báá Údrá ku, ī ní rizú kábílō mvá† ūlǐzú Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī* vé rī nyazú rī kā ícá, ⁸ Yésù ní Pétērō pi pèzú mụzú Yūwánī be drjdrj, Ìrì ní 'yozú kīnī, "Ími mụkí 'bá ní ànyāngā Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī vé rī á'dí, 'bá mụkí rī nyaá."

⁹ Kōpi ní Ìrì zìzú kīnī, "'Í lē 'bá mụkí á'dí íngūgá?"

¹⁰ Ìrì ní ūjázú kōpi ní kīnī, "Ími kádō caá kūrj rī agá 'dālē, Ìmi ágó ázi ísụ Ìrì yj 'dú mụzú ūdrī sī. Ími 'dekí mụj Ìrì à vjdrj gē sī, cimgbá jó Ìrì ní mụzú fizú rī agá 'dáá.

¹¹ Ími 'yokí jó 'dipa ní, 'Ímbápi zj kīnī, 'Bá mụ ūmū Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī nya mávé 'bá má pámvú ūbī' bá rī pi be íngūgá?' ¹² Ìrì Ìmi ní jó ā 'a àmbúgú ūrlesīla rī lū, údéki 'a ní kú múké múké. Ími á'díkí 'bá ní ínyá rī 'dālē."

¹³ Kōpi ní 'dezú mụzú kūrj rī gē 'dālē, kōpi ísụkí ngá rī pi àrēvú céré sū Yésù ní 'yoó rī tñj. Kōpi ní ínyá ūmū Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī vé rī á'dízú 'dālē.

Ínyá Ūpi vé uletere rī vé nyangára

(*Mátáyo 26:26-30; Mārākō 14:22-26; 1 Kōrínitō 11:23-25*)

¹⁴ Sā ūmū rī nyazú rī kā ícá, Yésù pi ní úrizú ívé 'bá áyúáyú rī pi be misá ínyá nyazú rī ā jèlē gá. ¹⁵ Ìrì ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma úvá be, á lē Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī vé ūmū nyaá Ìmi be trj, ísúzu á nya drī ízāngā rī kuyé. ¹⁶ Á lē 'yoó Ìmi ní, á gō ūmū nōrī ázi nyaá Ìmi pi be dīj ku, cimgbá Múngú ní 'bá rī pi oyuzú fizú ívé mālūngā agá rī gē."

¹⁷ Ìrì ní kōpō rī í'dúzu, Ìrì ní ōwō'difō sēzú Múngú ní, Ìrì ní 'yozú kīnī, "Ími é'yíkí, Ìmi àlèkí mvuj Ìmi àsámvu gē sī.

¹⁸ Á lē 'yoó Ìmi ní 'dini, í'dózu àndrū mụzú drjdrj, á gō vinyō mvuj dīj ku, cimgbá mālūngā Múngú vé rī ní ímúzu rī gē."

¹⁹ Ìrì ní kpá pángá í'dúzu, Ìrì ní ōwō'difō sēzú Múngú ní, Ìrì ní pángá rī àndízú, Ìrì ní sēzú kōpi ní, Ìrì ní 'yozú kīnī, "'Dīrī mávé rj' bá má ní sēē Ìmi tā sī rī, Ìmi 'okí 'dini má tā ígázú ànī."

²⁰ Kōpi ká ínyá rī nyaá dej gí, Ìrì ní kpá kōpō rī í'dúzu, Ìrì ní 'yozú kīnī, "Kōpō 'dīrī, Ìrì mávé àrī dāapi Ìmi tā sī, Múngú ní ūndī ú'dí ruzú rī. ²¹ Ágó ímupi má ùli 'beépi rī, 'bá rī nga nya rī be misá drìgē trj. ²² Ma 'Bá Mvā 'í, ma ímuj drā sū 'í ní tā ní ūtj gí rī tñj, 'bo ízāngā rī ímuj adri 'bá má ùli 'beépi rī vé ní." ²³ Yésù vé 'bá áyúáyú rī pi ní í'dózu í uzizú í àsámvu gē sī kīnī, 'bá í àsámvu gē lēépi tā 'dīrī 'oópi rī á'dí 'í.

²⁴ Yésù vé 'bá áyúáyú rī pi ní í'dózu ágátá gázú í àsámvu gē sī kōpi kīnī, "Mālūngā ūmvulēsī ímupi rī gē, á'dí rī adri 'bá àmbúgú rú ní?" ²⁵ Yésù ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bāgú sūrj rī pi agásí rī pi ūkpō be tǎimbj sēzú ívé 'bá rī pi ní, drj koma ūkpō be rī pi rī 'yo í ūndī 'bá rī pi vé ní. ²⁶ 'Bo lē Ìmi adrikí sū 'bá 'dī'bée tñj ku, 'bá lēépi adripi àmbúgú rú rī, lē ā adri sū mvānjá mādānjá rī tñj, lē 'bá àngū rjpi rī ā adri sū àtī' bá tñj. ²⁷ 'Bá úrīpi misá gārā gá ínyá nyaapi rī pi 'bá ínyá rī sēépi Ìrì ní rī be, 'bá ngōrī àmbúgú ní? Adri 'bá úrīpi misá gārā gá ínyá nyaapi rī í kuyé? 'Bo ma Ìmi àsámvu gē nōgō, má adri sū 'bá riipi ngá sēépi rī tñj. ²⁸ Sā tā ūkpō ūkpō ní ma ū'bīzú rī gē, 'bá pá tu' bá tñj má be trj

* **22:1** 22:1 Ūmū ī ní Pángá ní 'Báá Údrá ku rī nyazú rī: Yāhūdī rī pi rī ūmū 'dīrī nya ca ū'dú ézj, kōpi rī ū'dú Múngú ní í pazú adringárá tǔgērj rú 'bá Èjēpētō vé rī pi drìgē sī rī vé tā ígá ànī. Ūmū 'dīrī í 'dó nya Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī gē. † **1** lā Wūngárá 12:17-20. ‡ **22:7** 22:7 Kábílō mvá: Múngú sē tǎimbj Mósē ní kīnī, 'bá rī pi á zākí kábílō Múngú ní rōbñjō rú, á trūkí rī kōpi ívé ūnjikányá agásí rá. Sē í ní Yésù rī zìzú Kábílō Mvā Múngú vé ní ànī, à'diātāsīyā Múngú ípē Ìrì ímuj drāá 'bávē ūnjikányá ūjī. † lā Wūngárá 12:17-28; Mārākō 14:12; Yūwánī 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7; 1 Pétērō 1:19. ‡ **22:7** 22:7 Ū'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gē sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dú Múngú ní ōtj éljz Ísērēlē rī pi vé jó rī pi tì gē sī Èjēpētō gá 'dāa rī vé tā ígá. Ōtj kōpi é'biipj ūbēkí kábílō á àrī ívé kējēti ē ērjfe gá sī, sē Múngú ú'dj kōpi kuyé. Múngú ú'dj 'bá Èjēpētō vé kábílō àrī ūbē' bá ívé kējēti ē ērjfe gá sī kuyé rī pi vé anjī ágō káyú rī pi ūdrāá 'bá àlu àlu vé 'bētj àsámvu gē sī rá. † lā Wūngárá 12:17-28.

rĩ ìmi 'i. ²⁹ Ma ìmi ní ùkpò sē àngū ruzú sū 'bāgū rĩ pi ní ruzú rĩ tĩnì, sū má Ètèpì ní ma 'bāá 'bāgū rú àngū ruzú rĩ tĩnì. ³⁰ Kúru 'bā ìmú ngá nya ìmi be, àzini ngá mvu ìmi be trù mávè málungā má ní ìmú ruzú rĩ gé 'dāá, 'bā àlu àlu ri ìmú úri lúpá drìgé, tà lị súrú Ìsèrélè vé mụdrị drị ni ìrị rĩ pi drìgé."

Yēsū átá tã Pétèrò ní ìmúzá 'i gázú rĩ (Mátáyo 26:31-35; Mārākō 14:27-31; Yūwánì 13:36-38)

³¹ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Sīmōnā, Sīmōnā, 'i ndre drī ká! Sātānā zì kīnī, 'i lē ìmi yaá sū ì ní ànyá yaá rĩ tĩnì. ³² 'Bo Sīmōnā, á zì mí ní Múngú ri, ā sē rĩ mívè è'yīngará ā adri rĩ ùkpò ùkpò. Mí újá dō mívè èsì ìgòzú má vugá gí, 'i ko mí ògùpì è Ìzā, kòpì ā adriki rĩ ùkpò ùkpò ìvé è'yīngará agá."

³³ 'Bo Pétèrò ní újázú kīnī, "Úpí, má ā'yí rá, 'bā mụ mí be trù jó àngū ù'yízú rĩ agá 'dāá, 'bā ùdrā mí be trù."

³⁴ Yēsū ní újázú kīnī, "Pétèrò, á 'yo mí ní 'dini, mí ìmú ma gā ca vù be na, mí 'yo, 'i nì ma kuyé, lógúlógú ri kúru cérè 'be."

³⁵ Kúru Yēsū ní kòpì zìzú kīnī, "Má ní àndúrú ìmi pèzú muzú ù'djúkò múké rĩ ùlūngará gá mūfēngā àkò, kūmvù àkò, dōku ngá pá gá àkò rĩ gé, ìmi unukí ngá àkò sī rá?"

Kòpì ní újázú kīnī, "'Bá unukí ngá àkò sī kuyé."

³⁶ Yēsū ní 'yozú kòpì ní kīnī, "'Bo nóni ìmi mūfēngā jì jūrú be rá. Ìmi dō ìlì àco àkò, ìmi ùzìkí ìmívè bōngò akòo rùkù rĩ pi, ìmi jekí ìlì àco ànì. ³⁷ Á 'yo ìmi ní 'dini, sīkí Búkú Múngú vé rĩ agá kīnī, "Dúkí Ìrivé tã 'bāá sū 'bā tã ùnjí 'oópi rĩ tĩnì.' Tã 'dini ìmú 'i nga má rù'ba gá rá. Ádarú tã ì ní sī Búkú Múngú vé rĩ agá má tã sī rĩ, ìri nóni ri 'i nga fū tì ni gé."

³⁸ Yēsū vé 'bā áyúáyū rĩ pi ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'i ndre drī ká, 'bā ìlì àco be ìrì kú nō."

Yēsū ní újázú kīnī, "Átángá rĩ è èsì 'dìgé."

Yēsū zì Múngú ri ìvé drāngará ā tã sī (Mátáyo 26:36-46; Mārākō 14:32-42)

³⁹ Yēsū ní 'dezu muzú Ìrā Olívè vé rĩ drìgé 'dāá, sū àndúrú rĩ tĩnì, Ìrivé 'bā Ìri á pámvú ùbì'ba rĩ pi 'dekí muzú vù ni gé sī Ìndì. ⁴⁰ Kòpì ká mụyí caá Ìrā drìgé 'dālè, Ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ìmi zìkí Múngú ri ùkpò sī, ìmi 'dekí rĩ tã ùnjí agá ku." ⁴¹ Yēsū ní kòpì kuzú, Ìri ní 'i útrúzú vūyí mādā, Ìri ní kùmúci ùtìzú Múngú ri zìzú kīnī, ⁴² "Má Ètèpì, mí ā'yí dō rá, 'i 'dú kópò Ìzāngā vé 'dini má rù'ba gá sī rá. 'Bo ā adri má ní

lèé rĩ tĩnì ku, ā adri mí ní lèé 'oó rĩ tĩnì." ⁴³ Mālāyíkā àlu ìngá 'bù gé 'dāási, ìmú 'i 'i daá èndrètì ni gé, Ìri ní ùkpò sēé. ⁴⁴ Yēsū è èsì Ìsú Ìzāngā ambamba, Ìri ní Múngú ri zìzú èsì be cérè, Ìrivé ùrùnde ra nyòókú gé 'dāá, sū àri ní raá rĩ tĩnì.

⁴⁵ Yēsū ká Múngú ri zìjè deşé gí, Ìri ní ìngázú uru, Ìri ní 'i újázú gòzú ìvé 'bā 'i pámvú ùbì'ba rĩ pi vugá 'dālè, Ìsú kòpì ri ù'djú ko, kòpì àndèkí káyì, kòpì adriki kuú Ìzāngā sī. ⁴⁶ Ìri ní kòpì zìzú kīnī, "Ngá ìmi ní rizú ù'djú kozú 'dini rĩ ā'di? Ìmi ngakí uru, ìmi zìkí Múngú ri, tã ùnjí á ù'bì rĩ ìmi ku."

Yēsū vé rùngará (Mátáyo 26:47-56; Mārākō 14:43-50; Yūwánì 18:3-11)

⁴⁷ Yēsū ká rii átá ìvé 'bā áyúáyū rĩ pi be, 'bā bītríká pi ní ìcázú, Yēsū vé 'bā áyúáyū mụdrị drị ni ìrì rĩ pi vé àzi, Yúdā ìkò kòpì è drì ìmúzú nì. Ìri ní muzú Yēsū ri u'dèzú èzìzú bēdrì sī. ⁴⁸ Yēsū ní Ìri zìzú kīnī, "Yúdā, ma 'Bā Mvā 'i, 'i lē ma èzì bēdrì sī lüzú kīnī, 'i lē má ùlì 'beé?"

⁴⁹ Yēsū vé 'bā áyúáyū rĩ pi ká tã riipi 'i ngápi 'dini ndreé, kòpì ní Yēsū ri zìzú kīnī, "Úpí, 'bā fúkí ùmbā kòpì be ìlì àco rĩ sī ìyì?" ⁵⁰ Kòpivé 'bā àlu ní átálágú àmbúgú rĩ vé àtì'ba è bì drì èndèpì gé rĩ gazú ìlì àco rĩ sī mvòrú 'dezu vugá 'dāá.

⁵¹ Yēsū ní 'yozú kīnī, "'Dini kuyé!" Ìri ní ágó rĩ è bì ùlòzú, ágó rĩ è bì ní ìcázú múké.

⁵² Kúru Yēsū ní 'yozú atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi ní, ùgalaku Jó Múngú vé rĩ ùtè'ba rĩ pi ní, àzini 'bā ambugu ìmú'ba 'i rù'ba rĩ pi ní kīnī, "Ìmi ri ìmú ìlì àco àco ni pi be, túré be ìmi drìgé sī, ìmi ùsùkí ma 'bā riipi 'bā wa'ba àrì'ba rú rĩ pi è drì koópi ni?" ⁵³ Ù'djú cérè á ri adrii ìmi be trù Jó Múngú vé rĩ à bóro gá 'dāá, ìmi rúkí ma kuyé. 'Bo sá nōri ìmívè ni, àdròko ní ìvé èzì ngazú ànì rĩ."

Pétèrò gā Yēsū ri sī (Mátáyo 26:57-58, 67-75; Mārākō 14:53-54, 66-72; Yūwánì 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kòpì ní Yēsū ri ruzú jìzú muzú átálágú àmbúgú^s rĩ vé kání agá 'dālè. Pétèrò se 'i gòzú vùlé rú. ⁵⁵ 'Bā àngū ùtè'ba rĩ pi ùdèkí àcì bóro rĩ agá 'dāá, kòpì úríkí àcì rĩ à gārā gá, Pétèrò ní fizú úrizú kòpì àsámvú gé. ⁵⁶ Tùgèrìñā àzi ùkú rú ní ní Pétèrò ri ndrezú úri kuú àcì rĩ tì gé 'dāá. Ìri ní Pétèrò ri ndrezú gògò, Ìri ní 'yozú 'bā rĩ pi ní kīnī, "Ágó nōri, kòpì rikí àndúrú adrii Yēsū be trù."

22:37 22:37 Isáyá 53:12 **§ 22:54** 22:54 Átálágú àmbúgú rĩ: Átálágú àmbúgú rĩ ndè atala rĩ pi cérè, à'diātāsìyā Ìri 'yènjá fi Jó Múngú vé rĩ agá Vürā Uleteretere rĩ agá 'dāá nì, Ìri fi vù àlu ìlì àlu agá. Ìri àrì ròbòñò vé rĩ jì ùnjìkányā ùjìzú. 'i lē Lèyítìkā 16; Èbèrè 9.

⁵⁷ 'Bo Pétêró gã tā ĩri ní 'yoó 'dĩri rá kīnī, "Ūkú 'dĩri, á nĩ ágó 'dĩri kuyé."

⁵⁸ Vùdrĩ ní kã vùú mädã, ágó äzi ní kpá Pétêró ri ndrezú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mi ágó ĩ ní ruų 'dĩri vé ógúpì."

Pétêró ní újázú kīnī, "Ágó 'dĩri, má adri ĩri ógúpì ku!"

⁵⁹ Kã muų adri sã älu ä vùdrĩ gé, ágó äzi ní kpá rizú sizú kīnī, "Ádarú ágó 'dĩri, kòpi rikí adri ĩri be trų, ä'diätäsiyã ĩri Gäliláyágú."

⁶⁰ Pétêró ní újázú kīnī, "Ágó 'dĩri, á nĩ tā mí ní rií átã 'dĩri kuyé." Pétêró kã rií tā 'dĩri 'yoó, koro lögölögú ní céré 'bezú.

⁶¹ Úpí Yësü ní 'i újázú Pétêró ri ndrezú. Kúru Pétêró ní tā Úpí ní 'yoó 'i ní, "Mi imú ma ga ca vù be na, lögölögú ri kúru céré 'be" 'dãri vé tā ígázú. ⁶² Pétêró ní ngazú füzú ämvé, ĩri ní 'dózu ää ngozú mádrã mádrã rú.

Ängaráwã Yësü ri üt'ë'ba rĩ pi rikí Yësü ë drĩ injã

⁶³ Ängaráwã Yësü ri üt'ë'ba rĩ pi ní 'dózu Yësü ë drĩ injázú, äzini ĩri ügbázú. ⁶⁴ Kòpi úmbékí ĩri ë mĩ cí, kòpi ní ĩri zizú kīnī, "Í lü 'bã ní, ä'di gbã mi ní?" ⁶⁵ Kòpi rikí átángã ünjí ünjí ní pi átã, ĩri u'dazú.

Jikí Yësü ri drĩkoma Yãhüđĩ rĩ pi vé tā lĩ'ba rĩ pi endreųĩ gé

(Mätáyo 26:59-66; Mārãkō 14:55-64; Yüwãní 18:19-24)

⁶⁶ Kã muų adrii ũ'bütĩñã rĩ sĩ, 'bã ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, äzini 'bã täjmbĩ imbã'ba rĩ pi be, kòpi ní ĩ umüzú vürã älu gé Yësü vé tā lizú, ĩ ní Yësü ri ĩjizú imüzú kòpi endreųĩ gé. ⁶⁷ Kòpi ní 'yozú kīnī, "Mi dö Kúrisitō 'i, 'i lü 'bã ní."

Yësü ní újázú kīnī, "Mã lü dö ĩmi ní, ĩmi ícókí ë'yĩ ku. ⁶⁸ Mã zĩ dö ĩmi tā sĩ, ĩmi ícókí újã má ní ku. ⁶⁹ 'Bo 'dózu ändrú muų drĩdrĩ, ma 'Bã Mvã 'i, ma muų úri Múngú Ūkpō 'Dipa vé drĩ ëndepĩ gé."

⁷⁰ Kòpi ní céré ĩri zizú kīnī, "Mi Mvã Múngú vé ní?"

Ĩri ní újázú kīnī, "Tã ĩmi ní 'yoó rĩ pĩri."

⁷¹ Kúru kòpi ní 'yozú kīnī, "Bã yĩkĩ tā rĩ tĩ ni gé gĩ. Nga 'bã ní lëzú 'bã äzi ë imú tā rĩ átã ní rĩ ä'di?"

23

Jikí Yësü ri Pilátō endreųĩ gé

(Mätáyo 27:1-2, 11-14; Mārãkō 15:1-5; Yüwãní 18:28-38)

¹ Drĩkoma Yãhüđĩ rĩ pi vé tā lĩ'ba rĩ pi ärevú céré, kòpi ní Yësü ri jizú muų Pílátō endreųĩ gé 'dãã. ² Kòpi ní 'dózu ĩri tözú,

kòpi kīnī, "Bã nĩkĩ rá ágó nōri ri 'bávë 'bã rĩ pi ë drĩ úcĩ kīnī, kòpi ä üfëkĩ müfëngã umbe jezú rĩ 'bãgú ämbúgú Rómã vé rĩ ní ku, ĩri ri 'yo, 'i Kúrisitō, äzini 'i 'bãgú."

³ Kúru Pílátō ní Yësü ri zizú kīnī, "Ádarú mi 'bãgú Yãhüđĩ rĩ pi vé rĩ?"

Yësü ní újázú kīnī, "Ë, ĩri adri sũ mí ní 'yoó rĩ tĩnĩ."

⁴ Kúru Pílátō ní 'yozú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní, äzini 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ní kīnī, "Mã ĩsú tá ünjí ĩ ní tā lizú äni ágó nōri drĩgé ni kuyé."

⁵ 'Bã rĩ pi rikí sĩ kīnī, "Ágó 'dĩri úcĩ 'bã rĩ pi ë drĩ ívé tá imbálë ünjí rĩ sĩ 'bávë ängü Yüdayã vé rĩ agãsi céré. 'Ídó ívé tá 'dĩri imbã ängü Gäliláyã vé rĩ agã, ícã kpã ívé drĩ úcingará rĩ be Yërüsälëmã gã nógó."

⁶ Pílátō kã tā 'dĩri yĩ, ĩri ní zizú kīnī, ágó 'dĩri nyo Gäliláyágú? ⁷ Pílátō kã nĩ ämã 'yozú kīnī, Yësü ri adrii Gäliláyã gã ängü Ęródë ní ruų rĩ agã, Pílátō ní Yësü ri pëzú muų Ęródë vúgã 'dãã, sã 'dãri gé, Ęródë ri adrii Yërüsälëmã gã 'dãã.

Yësü tu pá Ęródë endreųĩ gé

⁸ Ęródë kã Yësü ri ndree, adri äyĩkō sĩ, ä'diätäsiyã 'du sã äco, lë kōdō Yësü ri ndree. Ęródë yĩ tá Yësü ní 'oó rĩ pi kárãkarã, 'bã ëšĩ, lë kōdō Yësü ä 'o tá äyãzú äyãyã ni 'i mĩ gé sĩ. ⁹ Ęródë uzĩ Yësü ri tā sĩ kárãkarã, 'bo Yësü újã ĩri ní tā äzi kuyé.

¹⁰ Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bã täjmbĩ imbã'ba rĩ pi be, tukĩ pá kuú 'dälë, kòpi rikí ĩri tōó tá ünjí ünjí ní pi sĩ. ¹¹ Kúru Ęródë pi ívé ängaráwã rĩ pi be, kòpi ní Yësü ë drĩ injázú, äzini ĩri u'dazú. Kòpi sukĩ böngó akoóko rükũ múké múké ni' rü'ba ní gé. Kúru kòpi ní gōzú ĩri pëzú muų Pílátō vúgã 'dãã üzi. ¹² Ändürú Pílátō pi Ęródë be, kòpi äri'ba rú ĩ äsãmvú gé sĩ. 'U'dü 'dãri gé, kòpi gōkĩ ícã ündĩ rú ĩ äsãmvú gé sĩ.

Pílátō ä'yĩ Yësü ri sëë 'dĩi drãã rá

(Mätáyo 27:15-26; Mārãkō 15:6-15; Yüwãní 18:39-19:16)

¹³ Pílátō ní atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi zizú 'bã ambugu rĩ pi be, 'bã rĩ pi be céré imüzú vürã älu gé, ¹⁴ ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ĩmi ĩjĩkĩ ágó nōri tōó, ĩmi kīnī, ĩri ri 'bã rĩ pi ë drĩ úcĩ, 'bã rĩ pi ä wakĩ rĩ ari'ba rú. Mã uzĩ ĩrivé tá ĩmi endreųĩ gé 'digé, mã ĩsú tá äzi ünjí ĩmi ní ĩri tözú ni rü'ba ní gé kuyé. ¹⁵ Ęródë ĩsú kpã tá ünjí rü'ba ní gé kuyé, ĩri ní ágó rĩ ĩpëzú ĩgōzú 'bã vúgã nō, sũ ĩmi ní ndree rĩ tĩnĩ, tā äzi ĩ ní ágó 'dĩri 'dizú drãzú ni älujãni 'dãáyo. ¹⁶ Mã ĩri

* 23:1 23:1 Pílátō endreųĩ gé 'dãã: Kòpi jikí Yësü ri muų gávãnä Pílátō Rómã vé rĩ endreųĩ gé, ä'diätäsiyã Pílátō ri ícõ Yësü vé tā lĩ ä 'dikĩ ĩri drãã rá nĩ. 23:8 23:8 Lúkã 9:9 † 23:11 23:11 Böngó äco akoóko múké múké ni: Böngó äco akoóko múké múké rĩ, 'bãgú rĩ pi ri su nĩ.

gbã, ma kúru ìri oyu. 17 U'dú ùmũ nyazú rí gé, lè Pilátò à oyu 'bá Ì ní ù'yíí rí pi vé àlu jó àngù ù'yízú rí agásí àmvé. †

18 'Bá bítříkã rí pi ní cére ó'úzu kíni, "Á 'díkí ágó 'dìri dráá 'dúisi rá. Mí oyu 'bá ní Bārābā rí áyu." 19 'Bekí Bārābā rí jó àngù ù'yízú rí agá tá ìri ní 'bá rí pi é drí ùcì wazú àrí'bá rú Yērúsālēmā agá 'dāá rí vé tá sī, àzini ìri ní 'bá 'dij drāá rí vé tá sī.

20 Pilátò ní átázú kòpi ní dīj, à'diātāsīyā lè kòdò Yēsù rí oyuú rá. 21 'Bo kòpi rikí ó'ú mužú drǐgélé, "Á gbákí ìri peṭi alambaku sígè, à gbákí ìri peṭi alambaku sígè."

22 Vú na ní gé, Pilátò ní 'yozú kòpi ní kíni, "Tā ùnjí ágó nòri ní 'oó rí à'di? Má íşú tá à pá Ì ní ícózú ìri 'dizú drázú ní kuyé. Ma ìri sè gbã, ma kúru ìri oyu rá."

23 'Bo 'bá rí pi gòkí ó'ú ù'dúkò be uru 'dāá kíni, "Á gbákí Yēsù rí peṭi alambaku sígè." Kúru 'bá rí pi vé ó'úngará sè Pilátò à'yí kòpivé tá rá. 24 Kúru Pilátò ní Yēsù rí sèzú 'dizú sù kòpi ní lèé rí tñi. 25 Pilátò ní Bārābā Ì ní 'yíi kuú tá ìri ní wazú àrí'bá rú, àzini ìri ní 'bá 'dij rí Ì tá sī rí oyuuzú, sù kòpi ní ziji rí tñi. Kúru ìri ní Yēsù rí sèzú àngáráwá rí pi drige, kòpi à 'okí rí tá 'bá bítříkã rí pi ní lèé rí.

Yēsù vé gbāngará peṭi alambaku sígè rí (Mátayo 27:31-44; Mārākò 15:21-32; Yūwānì 19:17-27)

26 Kòpi ká rií Yēsù rí jiji mužú, kòpi ní Símónā Kūrénégú rí ruuzú, íşú ìri rí ímú gúrú àzi gélesi, kòpi ní peṭi alambaku rí 'bázú umbe ní gé, à 'du mužú Yēsù à vùdrǐ gé sī. 27 'Bá bítříkã 'dekí mužú Yēsù à vùdrǐ gé sī, ùkú rí pi rikí ngoó mužú izāngā izāngá rú, ìrivé tá sī. 28 Yēsù ní 'i újázú, ìri ní 'yozú ùkú rí pi ní kíni, "Ìmi ùkú Yērúsālēmā vé 'dì'bée, ìmi rikí ngoó mávè tá sī ku, ìmi ngokí ìmi áyu, àzini ìmi ngokí ìmivé anjiná rí pi. 29 Sà àzi izāngā vé ní rí ímú 'dii'di, ìmi ímú 'yo, "Tākíri rí adri ùkú úndó rú anji tì'bá kuyé rí pi vé ní, àzini ùkú anji undru'bá bā sī kuyé rí pi vé ní."

30 Kúru " 'kòpi ímú 'yo írã rí pi ní, "Ìmi í'dékí 'bá drǐgè!"

àzini kòpi 'yo ánga rí pi ní, "Ìmi í'dékí 'bá drǐgè!"

31 À'diātāsīyā 'bá rí pi dō rí tá ùnjí 'o 'dini, íşúzu peṭi rí drǐ úbúrú, S peṭi rí 'wi dō gí, tá ngóni rí ímú 'i nga ní?"

32 Ágò uruḱo'bée ìrǐ ùgú'bá rú ní pi, Ì rí kòpi jì mu ù'dí Yēsù be trǐ. 33 Kòpi ká mužú caá àngù Ì ní ziji Drǐ Kòlòmgbò rí gé 'dálé, kòpi ní Yēsù rí gbázú peṭi alambaku sígè. Kòpi ní kpá ùgú'bá ìrǐ 'dā'bée vé àzi gbázú Yēsù é drǐ èndèpi gélesi, àzi rí gbázú Ì é drǐ ìjǐ gélesi. 34 Yēsù ní 'yozú kíni, "Má Èṭèpi, 'i trǐ kòpi rá, à'diātāsīyā kòpi níki tá Ì ní 'oó rí kuyé." Àngáráwá rí pi í'dúkí Yēsù vé bōngó 'beé jèké sī, kòpi awakí Ì àsámvú gé sī.

35 'Bá bítříkã tukí pá, rikí tá 'dìri ndree. Yāhūdǐ ambugu rí pi rikí Yēsù rí guṭi kíni, "Ídrí ìni 'bá uruḱo rá píri, ìri dō Kúrísitò Múngú ní ipèé rí 'i, idri 'i ngúlúpi ku àsí?"

36 Àngáráwá rí pi guki ìri sī, kòpi ijiki vinyò údrápi gí ní sèé ìri ní. 37 Kòpi ní 'yozú kíni, "Mí dō 'bágú Yāhūdǐ rí pi vé rí, 'i pa mí ngúlúpi."

38 Siki peṭi alambaku Ì ní Yēsù rí gbázú rí drǐlé gá 'dini, "DÌRI 'BÁGÚ YĀHŪDǐ Rǐ PI VÉ Rǐ."

39 Uḱú'bá àlu Ì ní gbāá Yēsù be trǐ rí ide Yēsù rí kíni, "Mí dō Kúrísitò 'i, 'i pa mí, 'i pa 'bá ìndí!"

40 Uḱú'bá àzi rí ní trezú ógúpi drǐgé kíni, "Í ru Múngú rí ku, íşúzu mí ìlókò drádrá, sù ìrivé rí tñi? 41 Tá Ì ní 'bá ìrǐnjázú rí, ìri píri, à'diātāsīyā Ì rí 'bá ìrǐnjā ùnjikányā 'bá ní 'oó rí sī. 'Bo ágó 'dìri 'o tá ùnjí àlujání kuyé."

42 Kúru ìri ní 'yozú kíni, "Yēsù, 'i ca dō mívé málungā ruṭi gí, mí úşú má tá be."

43 Yēsù ní újázú ìri ní kíni, "Ádarú á 'yo mí ní 'dini, àndrú sī, 'bá mu adri mí be trǐ 'bù gé 'dálé."

Yēsù vé drāngará (Mátayo 27:45-56; Mārākò 15:33-41; Yūwānì 19:28-30)

44 Ká mužú adrii útú mgbímgbí gé 'dígé, àngù rí bí nùj kúu cìcì àngù 'dàri agá, àngù rí ní caá sá na ùndréná vé rí gé. 45 Sà 'dàri gé, útú rí gō kaá kuyé. Bōngó Ì ní Jó Múngú vé rí à 'a eḷizú rí* àsí 'i 'a ìrǐ. 46 Yēsù ní Èṭèpi rí zizú ù'dúkò be uru 'dāá kíni, "Má Èṭèpi, á ku mávè ìndrí kuú mí drǐ agélé gá." Ká mužú 'yoó 'dini, ìrivé idri ní füzú.

47 Úgalaku àngáráwá rí pi vé rí ká tá 'i ngaapi 'dìri ndree, íngú Múngú rí rá, ìri ní 'yozú kíni, "Ádarú ágó nòri tá be píri." 48 'Bá bítříkã ímú'bá Yēsù vé gbāngará peṭi

† 23:17 23:17 Átángá vèrèşì 17 agá 'dìri, búkú Lúkã vé Ì ní sīi Gírǐkǐ tì sí drǐdrǐ rí agá 'dāayu, 'bo gòkí sīi búkú Lúkã vé vùlé rí agá rá. 23:30 23:30 Ósèyá 10:8 S 23:31 23:31 Peṭi ù'bùrú rí: Peṭi ù'bùrú rí vé íffíi, 'bá ùnjikányā àkò ní. Peṭi à'wí rí vé íffíi, 'bá ùnjikányā 'oopi ní. 'Bá rí pi 'okí dō tá ùnjí Yēsù ùnjikányā àkò rí ní, kòpi tá ùnjí 'o 'bá Yērúsālēmā gá ùnjikányā 'o'bá ambamba rí pi ní agá rá. * 23:45 23:45 Bōngó Ì ní Jó Múngú vé rí à 'a eḷizú rí: Bōngó 'dìri eḷíkí Vùrā Uleterere rí pi àsámvú Vùrā Uleteretere rí be rí àni. Átálágú àmbugú rí 'yèná aga fi bōngó rí agásí Vùrā Uleteretere rí agá 'dāá ìni, à'diātāsīyā Múngú rí adri Vùrā Uleteretere dǐpi pòwùpòwù rí agá 'dāá. 'Í lã Lèvǐtǐkã 16; Mátayo 27:51; Mārākò 15:38; Lúkã 23:45; Èbèrè 6:19-20; Èbèrè 9:1-7.

alambaku sígé rī ndre'ba rī pi kà muḡi tā 'i ngaapi 'diri ndree, izāngā nḡ kōpi ē eṣi ambamba, kōpi ní 'dezú mvizú 'bēti. 49 'Bo 'ba Yēsū rī nī'ba rá rī pi, ūkú íngá'ba Gālíláyā gá ímú'ba vudrī nī gé sī rī pi be, tukí pá kuú rárá rú, tékí ríi tá 'diri ndree.

Yēsū vé sīngará (Mátayo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Yūwánī 19:38-42)

50 Ágó āzi rú nī Yōsépā 'i, ágó rī 'ba rī'ba Yāhūdī rī pi vé tá lī'ba rī pi vé āzi, iri 'ba múké, tá be piri. 51 Ágó rī ā'yī tá 'i ōgūpī rī'ba Yāhūdī rī pi vé tá lī'ba rī pi ní rī ūsū, āzini kōpi ní ríi 'oó Yēsū ā tá sī rī kuyé. Ágó rī íbī ímú kūrū Ārīmātáyō vé rī gélésila, kūrū 'diri āngū Yūdáyā vé rī agá, ágó rī rī mālūngā Múngú vé rī vé ícāngará ūtē. 52 Yōsépā ní muḡú Pilátō vúgá 'daa, iri ní Yēsū vé āvū ā tá zizú Pilátō tī gé. 53 Kúru Yōsépā ní āvū rī í'duzú vúgá nōó, iri ní ímúlúzá bōngó múké ní sī, iri ní jizú 'bāzú 'bú agá 'daa, 'bú rī gaki lūu irā rú'ba gá, āvū 'bāzú ānī, 'bo 'ba āzi 'ba drī āvū 'a ní gé 'dālé kuyé. 54 Ū'dú 'dāri 'ba rī pi ní rizú eṣi ngazú 'i útúzu cazú ū'dú Sābātā vé rī gé rī. Ūtū rī kādō 'deé, ū'dú Sābātā vé rī kúru í'dó.

55 Ūkú ándúru íngá'ba āngū Gālíláyā vé rī gé, Yēsū ā vudrī ūbī'ba rī pi 'dekí muḡú Yōsépā ā vudrī gé sī, kōpi cakí 'bú rī gé 'dālé, kōpi ndrekí āvū rī vé 'bāngará 'bú agá 'dālé rī í mī sī rá. 56 Kúru kōpi ní mvizú gōzú 'bēti, kōpi ní ūdu ngūipi ndrīdrī ní á'dizú. 'Bo kōpi ní uvuzú ū'dú Sābātā vé rī gé, sū tājmbi Mósē vé rī ní lēé rī tūj.

24

Yēsū vé íngāngará drāngará gálésila rī (Mátayo 28:1-10; Mārākō 16:1-8; Yūwánī 20:1-10)

1 Yīngā sī ū'būti kūnikūnī, ūkú 'dī'bée ní ūdu í ní á'dí ngūipi ndrīndrī rī 'duzú, kōpi ní 'dezú muḡú 'būrēdrī gé 'daa. 2 Kōpi cakí íṣú gūki irā rī 'bú rī tī gé sī jélé gá gl.* 3 Kōpi ká fī 'bú rī agá 'dālé, kōpi íṣúki Ūpí Yēsū vé āvū kuyé. 4 Kōpi ē drī ábā tá 'diri sī céré céré, koro āgō irī pi ní índrézú pá tuzú kōpi ā gārā gá, kōpivé bōngó dī ímvesirílí. 5 Ūrī ímvú ūkú 'dī'bée agaá rá, kōpi ní ōvūzú í drī úsúzu vúgá, āgō 'dī'bée ní 'yozú kīnī. "Ngá ími ní rizú 'ba ídri rú rī ndāzú 'ba ūdrā'ba gí rī pi āsámvú gé sī rī ā'di? 6 Yēsū rī nōgō 'daáyo, íngá drāngará gálésila gí! Ími ūṣūki tá iri ní lūu ími ní íṣúzu ákūdē ími drī āngū Gālíláyā vé rī gé 'dāri, kīnī, 7 'Ma 'Bá Mvā 'i, í ímú ma sē 'ba ūnīlkānyā 'o'ba rī pi drīgé, kōpi ma gbā

peṭi alambaku sígé, ū'dú na ní gé, ma gō íngá ídri rú ūzi.' " 8 Kúru kōpi ní tá iri ní ōtū 'yoó 'dāri ígázu.

9 Kōpi ká ífūú 'bú rī agāsī, kōpi ní muḡú tá 'diri ūlúzu Yēsū vé 'ba áyúāyū muḡrī drī ní ālu rī pi ní, āzini 'ba ūrukō Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ní. 10 Ūkú tá rī ūlú'ba Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi ní rī, kōpivé rú Māriyā Māgādēlēnā 'i, Jūwānā 'i, Māriyā Yōkóbū ēndrēpi 'i, ūkú ūrukō'bée be. 11 'Bo kōpi ē'yīki ūkú 'dī'bée vé tá kuyé, ā'diātāsīyā tá ūkú 'dī'bée ní ūlúú 'diri índré kōpi vúgá 'dālé tá ífífi ákó ní. 12 Pétérō ní njuzú muḡú 'būrēdrī gé 'dālé, iri ní ōvūzú 'bú rī ā 'a ndrezú, ndre 'yēnā bōngó í ní āvū rī ímúlúzá ānī rī áyu, iri ní mvizú gōzú 'bēti, drī ní ábā céré céré tá 'i 'oópi 'diri sī.

Yēsū í'da 'i ívé 'ba 'i pámvú ūbī'ba irī ní pi ēndrēti gé (Mārākō 16:12-13)

13 Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Yēsū vé 'ba iri ā pámvú ūbī'ba irī ní pi rikí muḡú gūrú í ní zīj Ēmáwú rī gé 'dālé, gūrú rī íngázú Yērúsálēmā gá 'dāgá, vū caá máyílí' ēṣrī. 14 Kōpi ká rīi muḡú, kōpi rikí átá í āsámvú gé sī tá í nga'ba rī pi sī. 15 Kōpi ká rīi átá í āsámvú gé sī tá í nga'ba 'dī'bée sī, koro Yēsū ní ímúzu fizú kōpi āsámvú gé, kōpi ní rizú muḡú trú. 16 'Bo Múngú sē kōpi nīkí iri amá kuyé.

17 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ími ká rīi ímú létí gé 'dīgé, ngá ími ní rizú átázú ānī rī ā'di?"

Koro kōpi ní pá tuzú, kōpi ēndrēti adri kú ízāngā sī. 18 'Bá irī 'dī'bée āsámvú gé, Kēlēyópā ní Yēsū rī zizú kīnī, "Mí ímú drī ūmú rú Yērúsálēmā gá nōgō, 'i nī tá í nga'ba ū'dú 'dī'bée agá rī pi kuyé?"

19 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá rī ā'di ā tá?"

Kōpi ní ūjázú kīnī, "Ngá rī tá 'i ngaapi Yēsū Nāzērétāgú rī ā rú'ba gá rī. Iri nēbī, iri āngū ímbá ūkpō be, āzini iri tá 'o ūkpō be Múngú ēndrēti gé, āzini 'ba rī pi ēndrēti gé. 20 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bávé 'ba ambugu rī pi be, kōpi rukí iri jīi muḡú gāvānā ēndrēti gé, ā lī írivé tá, ā 'dīkí rī iri drāá rá, kúru í ní rīi gbāzú peṭi alambaku sígé. 21 'Bo 'ba 'bāki kōdō ándúru eṣi céré drī ní gé, 'ba ūṣúki iri ímú 'ba Ísērélé vé rī pi pa nī. Tá 'diri 'o 'i 'du nóni caá ū'dú na. 22 Tá rī āzi 'dī, 'bávé ūkú ūrukō'bée ūlúki 'ba ní tá āzi, 'bāki āyāki tá rī sī rá. Kōpi kpukí té muḡú 'būrēdrī gé 'daa ū'būti kūnikūnī, 23 'bo kōpi íṣúki āvū Yēsū vé rī kuyé. Kōpi ímúki ūlúú 'ba ní kīnī, í ndrekí índrīlīkí mālāyīkā rī pi vé ní,

* 24:2 24:2 Gūki irā rī 'bú rī tī gé sī jélé gá gl: Yōsépā gū ándúru irā 'baa' 'bú rī tī gé cí. † 14 lā Mārākō 15:46. † 24:13 24:13 Máyílí: 'Bá rī ícō eṣi tu ca máyílí na sá ālu agá.

mālāyikā rī pi kinī, Yēsū ri idri rú. ²⁴ Kúru 'bá ògùpī urukò 'dekí muú 'bùrèdrī gé 'dálé, kòpi cakí tā rī řsú sù úkú rī pi ní ùlúú ĩ ní rī řñi, 'bo kòpi řsúki Yēsū ri ndree idri rú kuyé."

²⁵ Kúru Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Īmi azakaza rú, ngá ĩmi ní tā nẹbī rī pi ní sī rī ř 'yízú mbelēnā ku rī ā'di? ²⁶ Īmi nīkí 'yozú kinī, drīdrī ni, Kúrisítò ri izāngā nya, ĩ íbī ři ingú ndò 'dīni kuyé?" ²⁷ Yēsū ní 'dózu tá ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá 'i tā sī rī ř ùlúú kòpi ní, 'dó tá Mósē ní sī rī pi ùlúú, címgbá cazú tá nẹbī rī pi ní sī rī gé.

²⁸ 'Bá 'dī'bee ká 'bā caá ĩnyīnā gúrú ĩ ní lēzú muzú rī gé, Yēsū 'o 'i sū 'bá lēepi agaapi muṣpi drīdrī ni řñi. ²⁹ 'Bo kòpi ní Yēsū ri mázú drī řñi sī kinī, "Mí adri 'bá be nõgò, řtū rī 'de gi." Kúru ři ní 'dezú muzú 'bá 'dī'bee vé āngá 'dāa.

³⁰ Kòpi ká úri ĩnyá nyangará gá, Yēsū ní pánga 'i'dúzu, ři ní òwò'difò sēzú Múngú ní, ři ní pánga rī āndīzú, ři ní sēzú kòpi ní. ³¹ Koro kòpi ā úmī ní 'i zīzú, kòpi ní Yēsū ri amázú. Yēsū ní āvīzú kòpi āsámvú gé sī 'dīisī rá. ³² Kòpi ní ĩ uzīzú ĩ āsámvú gé sī kinī, "Yēsū ká rií átá 'bá be létī gé 'digé, ká rií tá Búkū Múngú vé rī agá rī ùlúú 'bá ní, tá 'dīri uló nyo 'bá řsú kuyé?"

³³ Kòpi ní ĩ újázú gòzú muzú Yērúsalémā gá 'dálé, kòpi řsúki Yēsū vé 'bá áyúāyū mudrī drī ní ālu rī pi 'bá adri'ba kòpi be trū rī pi be úmúki ĩ kú vūrā ālu gé. ³⁴ 'Bá ĩ úmú'ba rī pi ní 'yozú kòpi ní kinī, "Tā rī tá āda! Úpi ingá gōo idri rú drāngará galésīla gi. 'I'da 'i Sīmōnā Pétērò endretī gé rá." ³⁵ Kúru 'bá řñi imú'ba Ēmāwū gelésīla rī pi ní tá 'i ngaapi létī gé 'dálé rī ùlúú 'bá ĩ úmú'ba rī pi ní, āzini kòpi ní tá Yēsū ní pánga āndīzú, kòpi ní ři nīzú amázú rī ùlúú.

Yēsū 'i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi endretī gé

(Mātāyo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Yūwānī 20:19-23; Ēzī 1:6-8)

³⁶ Yēsū vé 'bá ři ā pámvú ūbī'ba řñi rī pi ká rií átá tá 'i ngaapi 'dīri sī, Yēsū ní 'i 'i'dazú kòpi āsámvú gé, ři ní kòpi ní mōdò sēzú kinī, "Tākiri ā adri ĩmi be."

³⁷ Ūrī ĩmvú kòpi, kòpi ē řsú wa rá, kòpi rikí řsúpū kinī, ngá ĩ ní ndree rī ĩndri. ³⁸ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Ngá ĩmi ní adrizú řñi sī rī ā'di? Mávē ingāngará gōzú idri rú rī vé tá fi ĩmi drīgé ku āsī? ³⁹ Īmi ndrekí mā drī ágélé, āzini mā pá úgóró. 'Bá rī ma 'i! Īmi ulókí mā rú'ba, āzini ĩmi ndrekí ma, ĩndri rī rú'ba ākò, āzini fā ākò, 'bo ĩmi ní ndree rá rī řñi, ma rú'ba be."

⁴⁰ Yēsū ká tá rī átá kòpi ní 'dīni, ři ní 'i drī ágélé 'i'dazú, āzini 'i pá úgóró 'i'dazú kòpi ní. ⁴¹ Kòpi ā 'yíkí tá 'dīri āluñáni kuyé, ā'diātāsīyā āyikò fu kòpi, āzini kòpi āyákí tá 'dīri sī rá. Kúru Yēsū ní kòpi zīzú kinī, "Ngá nyanya ĩmi vūgá 'dīlé anigé?" ⁴² Kòpi ní 'i'bí ĩ ní á'dí gi ní 'i'dúzu sēzú ři ní. ⁴³ Īri ní 'i'bí rī ř 'yízú nyazú kòpi endretī gé 'digé.

⁴⁴ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Āndúrú má ní adrizú ĩmi be trū rī gé, má ùlú ĩmi ní tá rī rá. Má kinī, tá ĩ ní āndúrú sīi mā tá sī búkú Mósē ní sī rī pi agá, búkú nẹbī rī pi ní sī rī pi agá, āzini búkú Sāwūmā vé rī agá rī, ři 'i nga fū ři ní gé rá."

⁴⁵ Kúru ři ní kòpi ā úmī zīzú, kòpi ā nīkí rī tá Búkū Múngú vé rī agá rī āni. ⁴⁶ Īri ní 'yozú kòpi ní kinī, "Sīki Búkū Múngú vé rī agá kinī, Kúrisítò ri úmvúlēsī imú izāngā nya, ři drā, ú'dú na ní gé, ři imú ingá gō idri rú ūzi, ⁴⁷ tá 'i ngaapi rú'ba ní gé 'dīri sī, ĩ imú ú'dúkò řsú újázú rī ùlú, āzini tá āngú trūzú ūñīkanyā agāsī rī ùlú āngū rī pi agāsī céré, ĩ 'dó ùlú Yērúsalémā gá. ⁴⁸ Īmi ndrekí tá 'dī'bee ĩmi mī sī rá, lē ĩmi ùlúki 'bá urukò'bee ní. ⁴⁹ Ma imú ngá má Ētēpī ní řsú rī ĩpē ĩmi ní rá, 'bo ĩmi adrikí kūrū rī agá 'digé címgbá ĩ ní imúzú ūkpò ingápi 'bū gelésī rī sēzú ĩmi ní rī gé."

Yēsū vé ngangará muzú 'bū gé rī (Mārākō 16:19-20; Ēzī 1:9-11)

⁵⁰ Yēsū ká ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ē drī koó muzú Bētēniyā gá 'dálé, ři ní 'i drī ingazú uru, ři ní tākiri 'bāzú kòpi drīgé.

⁵¹ Ká rií tākiri rī 'bāa kòpi drīgé, kúru ĩ ní ři 'dúzu muzú 'bū gé 'dāa, ři ní kòpi kuzú. ⁵² Kúru kòpi ní Yēsū rī řñi. Kòpi ní ĩ újázú mvīzú gōzú Yērúsalémā gá 'dálé āyikò be āmbúgú. ⁵³ Ū'dú ālu ālu, kòpi rikí řsú Jó Múngú vé rī agá 'dāa, rií Múngú rī ingú.

† 24:49 24:49 Ngá Múngú ní řsú rī: Ngá Múngú ní řsú lēé řpēé rī, ři ĩndri Uleteré rī. Īri imú ūkpò sē 'bá rī pi ní ní. 'I lā Ēzī 2:1-4.

Û'dúkò múké
Yüwání
ní sũ rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará

Yüwání ri Yësũ vé 'bá áyüáyü rĩ pi vé ógúpì. Sĩ búkũ 'dĩri Yähüđĩ rĩ pi ã İzã kozú, ázini 'bá Yësũ ri é'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ã İzã kozú. Ülü tá kárakarã Yësũ ní 'oó áyãzú áyãyã rĩ pi rá, ázini ülü tá Yësũ ní ímbã rĩ pi rá, 'bo sĩ tá Yësũ vé rĩ pi ã urukò'bée kuyé. Yüwání lü kinĩ, Yësũ adri 'yëná 'bá áda kuyé, İri kpã Múngú 'i.

Búkũ rĩ vé 'dóngará 'da kinĩ, Yësũ ri ù'dúkò Múngú vé ni 'bã rĩ pi ni, İrive drãngará, İri røbõñò 'bã rĩ pi vé ùnjlkãnyã üjĩpi ni. Yësũ ri Mäsiyã nëbĩ rĩ pi ní tá ni ülüú búkũ Múngú vé Ündĩ Ŭku rĩ ruzú rĩ agã 'yoó kinĩ, İri imú rá rĩ 'i. Cápĩtä 13-17 agã, Yüwání ülü tá Yësũ ní ívé 'bã 'i pámvú übĩ' 'bã rĩ pi lëzú rĩ, ázini ülü tá İri ní kòpi ã éşj ümizú ündrëjã 'dãri sĩ İşü äküdë rukĩ drĩ İri kuyé rĩ. Búkũ rĩ vé üđü gé, ülü tá İ ni lĩ Yësũ drĩgé rĩ vé tá, İrive gbãngará peñi alambaku sigé rĩ vé tá, İrive ingángará gõó idri rú drãngará gálësi rĩ vé tá, ázini İri ní 'i 'idazú ívé 'bã 'i pámvú übĩ' 'bã rĩ pi èndrëñi gé vü be kárakarã rĩ vé tá.

Û'dúkò idri sèepi rĩ

1 'Í'dóngará gã 'dãã İ ní drĩ 'bü pi gbizú vü be kuyé rĩ gé, İşü Û'dúkò rĩ inògòşj anigé. Û'dúkò rĩ ri adrii Múngú be trü, Û'dúkò rĩ Múngú 'i. 2 'Í'dóngará gã 'dãã, Û'dúkò rĩ ri adrii Múngú be trü.

3 Ngã ärevú céré údékĩ ükpò İrive rĩ sĩ, ngã äzi İ ní údé İri äkò ni 'dããyo. 4 Ngã İ ní údé rĩ pi ärevú céré İşüki İvé idri ingázú İri vügã, idri İrive 'dĩri, İri ka 'bã älu älu drĩgé ütünã rú. 5 Ütünã rĩ İngbërë ängü niñpi cĩcĩ rĩ kú uletere, ängü niñpi cĩcĩ 'dĩri icó ütünã ängü İngbërëepi uletere 'dĩri ugãã ku.

6 Múngú İpë ágó äzi, rü ni Yüwání* 'i. 7 Yüwání imú ütünã rĩ vé tá ülüú, 'bã älu

älu ã é'yĩki rĩ İri. 8 Yüwání adri ütünã ängü İngbërëepi uletere rĩ 'i kuyé, Yüwání imú İvé rĩ 'yëná ütünã ängü İngbërëepi uletere rĩ vé tá ülüú. 9 Ütünã áda ängü İngbërëepi uletere 'bã rĩ pi drĩgé céré rĩ ri imú 'bã rĩ pi vügã vü drĩgé nöó.

10 Û'dúkò rĩ ri adrii 'bã rĩ pi äsãmvú gé vü drĩgé nõgó, údékĩ ngã rĩ pi ärevú céré vü drĩgé nõgó ükpò İrive rĩ sĩ, 'bo 'bã vü drĩgé rĩ pi niñki İri ämã kuyé. 11 Û'dúkò rĩ imú nyòòkú drĩgé nõgó, 'bo é'dípãã Yähüđĩ rĩ pi é'yĩki İri kuyé. 12 'Bo 'bã İri é'yĩ' 'bã rá rĩ pi, sã kòpi ní drĩlé múké adrizú anji Múngú vé ni pi rú. 13 Kòpive icãngará anji Múngú vé ni pi rú 'dĩri, adri 'yozú kinĩ, yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ kuyé, İri yĩkĩ Múngú vé ni sĩ.

14 Û'dúkò rĩ üjã 'i icã 'bã áda rú, ri adrii 'bã äsãmvú gé nõgó, 'bã ndrekĩ ingúngará İ ni İri ingúzú rĩ rá, 'bã ndrekĩ Ètëpi vé Mvã älukútanã rĩ vé ingúngará İ ni İri ingúzú rĩ rá. Èşj múké, ázini tá áda İrive rĩ, İbĩ ingã Ètëpi vügálësiã, icã kuú 'bã äsãmvú gé vügã nõgónó.

15 Yüwání ätä İrive tá ù'dúkò be uru 'dãã kinĩ, "Bã má ni tá ni ülüú kinĩ, İri imú 'dĩi'dĩ rĩ, İri adriipi 'dĩ! İrive ämbügü ndë mávé rĩ rá, ä'diãtäsiyã İ ni drĩ ma tizú kuyé rĩ gé, İri ótü anigé." 16 İrive èşj ni adrii múké rĩ sĩ, sã 'bã İşüki tãkĩri muzú đĩ đĩ. 17 Múngú ezi tãimbĩ rĩ Mòşë' ni, 'bo sã èşj múké rĩ, ázini tá áda rĩ Yësũ Kúrisitò ní nĩ.* 18 'Bã äzi ndre Múngú ri äluñani kuyé. Ädaru İrive Mvã älukútanã adriipi Múngú 'i, adriipi iniyãñã 'i Ètëpi ä gãrã gã rĩ, 'da 'bã ni õşükã Múngú vé rĩ nĩ.

Yüwání Bãtizimü sèepi rĩ átã Yësü vé tã (Mätãyo 3:1-12; Mãrákò 1:1-8; Lúkã 3:15-17)

19 Ambugu Yähüđĩ rĩ pi vé adri' 'bã kũrú Yërúsãlemã vé rĩ agã rĩ pi pëki atala rĩ pi, Ş Lëvĩ* rĩ 'bã èzj nga 'bã Jó Múngú vé rĩ agã rĩ pi be muşü Yüwání rĩ zij kinĩ, "Mi ä'di 'i?" 20 Yüwání 'yo kòpi ní uletere kinĩ, "Mã adri Kúrisitò 'i ku."

21 Kòpi ní İri zijü, "Mi ä'di 'i? Mi Èliyã' 'i?"

Kinĩ, "Kuyé, mã adri Èliyã 'i ku."

* 1:6 1:6 Yüwání: Yüwání 'dĩri bãtizimü sèepi rĩ. † 1:17 1:17 Mòşë: Yòsëpã kã drãã gĩ, 'bãgü Èjëpëtò vé rĩ 'bã anji İserëlë vé rĩ pi èzj ngãã tügërĩ rú caã İli müđürülü şü (400). Kuru Múngú ní Mòşë rĩ İpëzú imuzú anji İserëlë vé rĩ pi pazú adringará tügërĩ rú rĩ agãsi. Múngú sã tãimbĩ rĩ Mòşë ní, ä lü anji İserëlë vé rĩ pi ni, sëzú İ ní tãimbĩ rĩ zijü tãimbĩ Mòşë vé ni äni. Tĩki Mòşë rĩ İşü äküdë İli rĩ ca èlifü älu müđürülü şü (1,400), İşü äküdë tĩki drĩ Yësü rĩ kuyé. 'Í lã Wüñgãrã 2-24. ‡ 1:17 1:17 Yësü Kúrisitò: Rũ Yësü 'dĩri vé İffĩ, Múngú rĩ 'bã paãpi rĩ. Kúrisitò rĩ 'bã İ ni üdu dãã drĩ ni gé rĩ, lüzü kinĩ Múngú İpë İri adrii 'bãgü rú. Èberë tĩ sĩ Kúrisitò rĩ İ zij Mäsiyã. 'Í lã Yüwání 1:41. § 1:19 1:19 Atala rĩ pi: 'Bã İserëlë vé rĩ pi äsãmvú gé, 'yëná ätãlãgü rĩ røbõñò zã Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã nĩ. Atala rĩ pi rĩ İfü úyú Lëvĩ vé rĩ agã. * 1:19 1:19 Lëvĩ: Atala İserëlë rĩ pi vé rĩ ärevú céré İbiki İfüü úyú Lëvĩ vé rĩ agã. † 1:21 1:21 Èliyã: Èliyã rĩ nëbĩ, Múngú 'dũ İri muşü 'bü gé idri rú, drã kuyé. Tĩki İri äküdë İli rĩ ca müđürülü üromĩ (900), İşü äküdë tĩki drĩ Yësü rĩ kuyé. 'Í lã 1 'Bãgü 17-21; 2 'Bãgü 1-3. ‡ 1:21 Nëbĩ rĩ: Kòpi rikĩ átã nëbĩ Mòşë ní 'yoó İri imú rá rĩ vé tá sĩ. Nëbĩ Mòşë ní 'yoó 'dĩri Yësü 'i. 'Í lã Dëtörönómë 18:15-18; Yüwání 6:14; Èzj 3:22-23; Èzj 7:37.

Kōpi ní gōzú İri zizú, “Mi nēbī rī? ”
Kīnī, “Kuyé.”

²² Kōpi ní ‘yozú kīnī, “Mi ā’di ‘i? ‘Í lū ‘bá ní, ‘bá jīkī rī tā mí ní újā rī muḡú ūlūú ‘bá ‘bá ĩpē‘bá rī pi ní. ‘Í lū ‘bá ní, mí ngúlúpi, mí ā’di ‘i?”

²³ Yūwánī ní tā rī újázú sū ótú nēbīŠ İsayā ní ‘yoó rī tñjī kīnī, “Ma ū’dúqō rīipi ó’ŭpi āngū ā’wī cinyáfā rú rī agá ‘dāá ‘yoópi, ‘İmi údéki lētī Ūpi ní, İmi útúki lētī İrivé rī ā adri pīrī rī ‘i!’ ”

²⁴ Fārúšī* İ ní pēé rī pi ní ²⁵ Yūwánī ri zizú kīnī, “Mí adri dō Kúrisitō ‘i kuyé, dōku Ēlīyā ‘i kuyé, dōku nēbī kuyé pīri, mí İşú ūkpō rizú bātízimū† sēzú ‘dīri ā’di vúgá?”

²⁶ Yūwánī ní újázú kōpi ní kīnī, “Ma ri yīī áyú bātízimū sēzú ānī ‘bá rī pi ní, ‘bo ‘bá āzi İmi āsámuvú gé ‘dīgé ‘dī, İmi nīkī drī İri kuyé. ²⁷ İri İmú tā rī ūlū mā vūdrī gé, ‘bo İrivé āmbūgú ndē mávé rī rá. Má ícō İrivé ngá pá gá rī vé bāā oyuḡú bā ku.”

²⁸ Tā ‘dīri Yūwánī pi rīkī átā Bētēniyā gá, yīī āmbúgú dīpi dīdī Yarídénī vé wōqōkō ūtī ní İfungará galésīla rī gé, İşú ākūdē Yūwánī ri bātízimū sē.

Yēsū ri Kābilō Mvā Múngú vé ni

²⁹ Kā muḡú adrii drū ‘dīni, Yūwánī ndre Yēsū ri İmú ‘i vúgálé rú, İri ní ‘yozú kīnī, “İ ndrekī drī ká, Kābilō Mvā‡ Múngú vé İmúpi ‘bá nyōqōkū drīgē rī pi vé ūnjīkānyā ūjīpi rī, İri ‘dā! ³⁰ İri ‘bá má ní átā tā ni sī, má ní ‘yoó, “Bá āzi ri İmú mā vūdrī gé vulé ‘dīi’ dī rī ‘i, ‘bo İrivé āmbūgú ndē mávé rī rá, ā’diātāsīyā İri ótú anigē İşú tīkī drī ma kuyé.” ³¹ Āndúru á nī İri kuyé. ‘Bo tā má ní bātízimū sēzú yīī sī rī, İserélē rī pi ā nīkī rī İri ānī bēsīnī.”

³² Yūwánī ní ‘yozú kīnī, “Á ndre İndri Uleterē rī İmú ‘bū gé ‘dāāsī sū āmāmū tñjī, ūri İri drīgē. ³³ Á nī kōdō ámá ‘yoó ‘bá rī İri ‘i ‘dīni kuyé, ‘bo Múngú ma ĩpēēpi İmúpi bātízimū sēēpi yīī sī rī ‘yo má ní kīnī, ‘Mí İmú ndre İndri Uleterē rīİ İmú ūri ‘bá āzi drīgē, İri ‘bá İmúpi bātízimū sēēpi İndri Uleterē rī sī rī ‘i.” ³⁴ Á ndre İri má mı sī, á ‘yo İmi ní, ‘bá rī Múngú Mvōpi ‘i.”

Yēsū vé ‘bá İri ā pámvú ūbī‘bá drīdrī rī pi

³⁵ Kā muḡú adrii drū ‘dīni, Yūwánī pi tukī pá kuú İvé ‘bá ĩrī ‘i pámvú ūbī‘bá rī pi be.

³⁶ Yūwánī kā ndreé Yēsū ri aga muḡú ní, İri ní ‘yozú kīnī, “İ ndrekī Kābilō Mvā Múngú vé rī, İri ‘dā!”

³⁷ Yūwánī vé ‘bá ĩrī İri ā pámvú ūbī‘bá rī pi ká tā ‘dīri yīī, kōpi ‘deki muḡú Yēsū ā vūdrī gé sī. ³⁸ Yēsū kā ‘i újā kōpi ndreé, İşú kōpi ri İmú ‘i vūdrī gé sī, İri ní kōpi zizú kīnī, “İmi lēki ā’di?”

Kōpi ní újázú İri ní kīnī, “Rābī, mı ri adri ngūgá?” (Rābī ri Ēberē tī sī, İffīi ní İmbāpi.)

³⁹ İri ní újázú kōpi ní kīnī, “İmi İmúki vūrā má ní adrizú rī ndreé İmi mı sī.” Kōpi ní kuru ‘dezu muḡú vūrā rī ndrezú İ mı sī, kōpi áwīki adrii ū’dū ‘dāri deḡ nīī Yēsū be trū ālu vūrā İri ni adrizú rī gé ‘dāá, ākūdē ūtī rī dī ‘i caá sá su ūndreñá vé rī gé gā.

⁴⁰ ‘Bá ĩrī ‘dī‘bēe āsámuvú gé, āzi rī Şimōnā Pétērō édrīpi Āndērēyā ‘i, kōpi yīkī tā Yūwánī ní ‘yoó rī nī, āzini kōpi ‘deki muḡú Yēsū ā vūdrī gé sī nī. ⁴¹ Āndērēyā kā ‘i édrīpi Şimōnā ri İşú, İri ní ‘yozú ‘i édrīpi ní kīnī, “‘Bá İşúki Māsīyā ri gī.” (Māsīyā vé İffīi Kúrisitō.) ⁴² İri ní kuru Şimōnā ri jizú muḡú Yēsū vúgá ‘dāá.

Yēsū ní āngú ndrezú İri vú ‘dāá kīnī, “Mı rú Şimōnā ‘i, mı Yūwánī ā mvā, ‘bo İ nóni mı rú zi Kéfā.” (Rú Kéfā ‘dīri Āramáyīkī tī sī, Gırīkū tī sī Pétērō ‘i.)*

Yēsū zi Pīlīpū pi Nātānāyēlē be

⁴³ Kā muḡú adrii drū ‘dīni, Yēsū ūşū ‘i drīgē ‘dāá, nga ‘deé muḡú āngū Gāllīyā vé rī gé. ‘Dālē ca muḡú Pīlīpū ri İşú, İri ní ‘yozú Pīlīpū ní kīnī, “Mı İmú mā pámvú ūbī.”

⁴⁴ Pīlīpū İbī İngá kūrū Bētēsāyīdā gá, kūrū Āndērēyā pi ní adrizú Pétērō be rī agá. ⁴⁵ Pīlīpū mu Nātānāyēlē ri İşú, İri ní ‘yozú Nātānāyēlē ní kīnī, “‘Bá İşúki ágó Mósē ni tā ni sīİ bükū tāİmbī vé rī agá, āzini nēbī rī pi† İ kpá tā ni sīİ rī gī. Ágó rī Yēsū Nāzērētāgú Yōsépā mvōpi ‘i.”

§ 1:23 1:23 Nēbī: Múngú ri İvé tá átā nēbī rī pi ní, kōpi kuru İrivé ū’dúqō rī ūlū ‘bá rī pi ní. 1:23 1:23 İsayā 40:3

* 1:24 1:24 Fārúşī: Fārúşī rī pi ngúlumū Yāhūdī rī pi vé tāİmbī Mósē vé rī rı‘bá tñjī rī pi. Kōpi ‘duki İndri rī pi vé tā, āzini mālāyīkā rī pi vé tā ‘bāā tā āmbūgú rú, kōpi ē‘yīkī rá ‘yozú kīnī, ‘bá ūdrā‘bá gī rī pi gō İngá İdri rú rá. ‘Í lā Ēzj 23:8. † 1:25 1:25 Bātízimū: İ ri ‘bá rī pi ní bātízimū sē lüzú kīnī, kōpi újāki eşİ İvé ūnjīkānyā agāsı gı, kōpi ē‘yīkī Múngú ri gı. ‡ 1:29 1:29 Kābilō Mvā: Múngú sē tāİmbī Mósē ní kīnī, ‘bá rī pi ā zāki kābilō Múngú ní rōbōñō rú, ā trūki rī kōpi İvé ūnjīkānyā agāsı rı. Sē İ ní Yēsū ri zizú Kābilō Mvā Múngú vé ni ānī, ā’diātāsīyā Múngú İpē İri İmú drāā ‘bāvé ūnjīkānyā ūjī. ‘Í lā Wūngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Lúkā 22:7; 1 Kōrinītō 5:7; 1 Pétērō 1:19. § 1:33 1:33 İndri Uleterē rı: İndri Uleterē rı İndri Múngú vé ni. Bükū Múngú vé rī kīnī, Ētēpi rı Múngú ‘i, İrivé mvā Yēsū ri Múngú ‘i, āzini İndri Uleterē rı Múngú ‘i. Ētēpi rı, Mvōpi rı, āzini İndri Uleterē rı, kōpi Múngú ālu. ‘Í lā Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ēzj 5:3-4. * 1:42 1:42 Rú Pétērō, āzini Kéfā ‘dīri vé İffīi İrā. † 1:45 1:45 Nēbī: Múngú ri İvé tá átā nēbī rī pi ní, kōpi kuru İrivé ū’dúqō rī ūlū ‘bá rī pi ní.

46 Nātānāyélē ní Pílípū ri zizú kīnī, “Tā múké ri nyo ícò adri kūrū Nāzērētā vé rī agá rá?”

Pílípū ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí ímú ndreé mí mī sī.”

47 Yēsū kā ndreé Nātānāyélē ri ímú ‘í vúgá nōó, Yēsū ní ‘yozú kīnī, “Īsērélégú áda adriipi tā be pīrī rī, ĩri mī ‘i, mī ūnjō ákó!”

48 Nātānāyélē ní Yēsū ri zizú kīnī, “‘Í nī ma ngóni ngóni?”

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Á ndre ándurú mī peṭi figī vé rī ā ndúgé gé, ĩsúzá ákūdē Pílípū zī drī mī kuyé.”

49 Nātānāyélē ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, mī Mvā Múngú vé ni! Mī ‘Bágú Īsērélē rī pi vé rī!”

50 Yēsū ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Mí ē‘yī ma, tá má ní ‘yoó mī ní á ndre mī peṭi figī vé rī ā ndúgé gé ‘dāá rī sī? Mí ímú tá ambugu ambugu ‘điri ndéepi rá ni pi ndre rá!” 51 Yēsū ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Ma ĩmi ní tá áda lū, ĩmi ímú ndre ‘bū zī ‘í kú mgbo, mālāyikā Múngú vé rī pi* ĩsī ímúzá ‘bū gé ‘dāásī mā rú‘bá gá sī, kōpi gō tū muzú ‘bū gé ‘dāá mā rú‘bá gá sī, ma ‘Bá Mvā ‘i.”^S

2

Yēsū újā yī ufuú vīnyō rū

1 Kā muṭi caá ú‘dú na ni gé, ‘bāki ūmū ōmúrúgò muzú ní Kánā gá, āngū Gālíláyá vé rī agá. Ūmū rī gé ‘dālē, Yēsū éndrēpī ri anigé. 2 Zīkí Yēsū pi muzú ívé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rī pi be ūmū rī gé ‘dālē indī. 3 Vīnyō rī ká deḡé gí, Yēsū éndrēpī ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Vīnyō rī deḡé gí.”

4 Yēsū ní újázú éndrēpī ní kīnī, “Mí ícò má ní tā ‘điri lūlūlū ku, lóki mávé tá ‘duzá ngazú rī ícò drī kuyé.”

5 Yēsū éndrēpī ní ‘yozú átí‘bá rī pi ní kīnī, “Yēsū lū dō ĩmi ní tā, ĩmi ‘duki ngaanga.”

6 Ū‘bāki ūdrī áziyá kúu kōpi ā gārā gá, ūdrī ‘dī‘bée, Yāhūdī rī pi ri áyú ĩ pá ūjízú āni, ázini ĩ drī ūjízú āni, sū ívé mērē ní lēē rī tīnī. Ūdrī ālu rī, ĩ ícò yīī dā ca ‘a ni gé jōlōnī ā ‘a pūkū ĩrī, dōku pūkū na rá.

7 Yēsū ní ‘yozú átí‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ukokí yīī údāá ūdrī rī pi agásī tré tré.”

Kúru kōpi ní yīī rī ukozú ūdāzú ūdrī rī pi agásī tré tré.

8 Yēsū ní ‘yozú átí‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ĩbēki yīī ūdrī agá rī jīī muṭi sēē mvuṭi ‘bá āmbúgú riipi ūmū rī vé tā ndreēpi rī ní.”

Kōpi ‘duki tā rī ngaá sū Yēsū ní ‘yoó ĩ ní rī tīnī. 9 Āmbúgú riipi ūmū rī vé tā ndreēpi ‘dāri ní yīī ĩ ní újā ufuú vīnyō rú ‘điri ējī ‘bīzú. Āmbúgú rī nī amá ‘yozú kīnī, vīnyō rī ĩbēki íngázú ngūgá yā ‘dīni kuyé, ‘bo átí‘bá rī pi nīkí íngá amá nī. Āmbúgú rī ní ōmúrúgò rī vé kērégú rī zizú gārā gá, 10 ĩri ní ‘yozú kērégú rī ní kīnī, “Vīnyō draápi dradra rī, ĩ té kōdō sē mvu ūmū rī pi ní drīdrī, kōpi mvukí dō gí, ĩ té íbī draápi mādā rī awa ndō. ‘Bo ĩmi ‘bāki vīnyō múké rī tēē kuú ‘dālē, ĩmi ímúkí sēē mvuṭi ‘bá rī pi ní vúlē vúlē rú, ĩsú ákūdē ūmū rī pi mvukí ĩ épí gí, ĩmi awakí vīnyō draápi mādā rī drīdrī, ĩmi gōkí múké rī awaá vúlē rú!”

11 Tā āyāzú āyāyā Yēsū ní ‘dó ‘oó drīdrī rī, ĩri adriipi ‘dī, Yēsū ‘o tā rī Kánā gá, āngū Gālíláyá vé rī agá. Tā ‘điri ĩ ní ĩri íngúzú āni rī, sē ĩrivé ‘bá ĩri ā pámvú ūbī‘bá rī pi ē‘yīkí ĩri āni rá.

12 Ūmū ōmúrúgò muzú ‘dāri ā vūdrī gé, Yēsū pi éndrēpī be, édrīpīi be, ĩrivé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rī pi be, ‘dekí muṭi adrii kūrū Kāpārānāumā gá ú‘dú be mādā.

Yēsū ūdró ‘bá rī pi Jó Múngú vé rī agásī (Mátayo 21:12-13; Mārakó 11:15-17; Lúkā 19:45-46)

13 Kā muṭi caá ĩnyīnānā Ū‘dú Múngú ní Elīzú Yāhūdī rī pi vé jó tī gé sī rī gé,* Yēsū ní ‘dezu muṭi Yērūsālēmā gá ‘dāá. 14 Yēsū kā muṭi caá Jó Múngú vé rī‘ ā bóro gá ‘dāá, ĩsú ‘bá rī pi ri tī ūzī, kābīlō pi be, āmámū pi be, ‘bá urukō úriki kuú ívé misá gārā gá sī, kōpi ri mūfēngá ufu. 15 Yēsū ní zāá ā lā‘bú í‘dúzá údézú kēlīnā rú, ūdró ‘bá adri‘bá Jó Múngú vé rī ā bóro gá rī pi, ívé tī pi be, kābīlō pi be, íré ‘bá rī pi vé mūfēngá ufu‘bá rī pi vé mūfēngá kpélékpélé, uze kōpívé misá u‘deé ūlī rú. 16 Yēsū ní ‘yozú ‘bá āmámū ūzī‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ‘duki ĩmívé āmámū ‘dī‘bée ‘dīsī āmvé! ĩmi kuki ĩmívé tā rizú má Ētēpī vé Jó újázú vūrā ngá ūzizú ní rú ‘điri āni!”

‡ 1:51 1:51 Mālāyikā rī pi: Mālāyikā rī pi indrī, kōpi ri adri Múngú be ‘bū gé ‘dālē, kōpi rú‘bá ákó. Múngú rī sá āzi sī kōpi ipē ímú vū drīgē nōó ú‘duqò múké ívé rī ūlū ‘bá rī pi ní. S 1:51 1:51 ‘Bá Mvā: Yēsū zī ‘í ‘Bá Mvā lūzú kīnī, ‘í Kūrisítō ‘í, ‘í mālūngā rī rú muzú nyonyo. † lā Dānyélē 7:13-14. 1:51 1:51 Í‘dóngará 32:22-32 * 2:13 2:13 Ū‘dú Múngú ní Elīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi ri ú‘dú Múngú ní ótú elīzú Īsērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpétó gá ‘dāá rī vé tā ígá. Otú kōpi ē‘bīpī ūbēki kābīlō ā āri ívé kēṭṭī ē ērīfe gá sī, sē Múngú ú‘dú kōpi kuyé. Múngú ú‘dú ‘bá Ējēpétó vé kābīlō āri ūbē‘bá ívé kēṭṭī ē ērīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi ūdrāá ‘bá ālu ālu vé ‘bēṭī ásamvú gé sī rá. † lā Wūngará 12:17-28; Mátayo 26:2; Mārakó 14:1; Lúkā 2:41; Yüwání 2:13; Ēzj 12:4; 1 Kōrinító 5:7; Ebērē 11:28. † 2:14 2:14 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī ‘yéná ālukúta Yērūsālēmā gá ‘dāá. Atala rī pi ‘yéná rī rōbōñō zā Jó rī agá ‘dāá nī, sū tājmbj Mósē vé rī ní ‘yoó rī tīnī. Múngú rī đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá ‘dāá.

17 Yēsū kā 'bá rī pi údró fūú āmvé gí, kúru írivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní tā ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, "Jó Múngú vé rī ā tā adri kú má éšī agá āmbúgú rī ígázú."

18 Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Tā āyāzú āyāyā mí ní ícú 'oó lūúpi kīnī mí ūkpō vé ícózú tā 'dīri 'ozú rī ā'di?"

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi ĩnānyāki Jó Múngú vé 'dīri, ma ícú ĩri sī gō dīī ū'dú na agá."

20 'Bá drīkoma rú 'dā'bée ní újázú ĩri ní kīnī, "Jó Múngú vé 'dīri vé sīngará 'du íli pūkú sū drī ní áziyá, mí kīnī mí ícú jó rī sī 'yéná ū'dú na agá?" 21 Jó Múngú vé Yēsū ní tā ní 'yoó rī, Yēsū rī ívé rú' 'bá ā tā 'yo. 22 Yēsū kā gōó íngá ídri rú, írivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ígázú. Kúru kōpi ní tā ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī é'yīzú, āzini kōpi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri é'yīzú.

23 Yēsū kā rīi adrii ūmū 'U'dú Múngú ní Ełizú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī gé Yērūsálémā gá 'dāá, 'bá kárakarā ndrekí tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'oó rī pi, ndrekí é'yīki ĩri ānī rá. 24 Yēsū 'bá éšī 'bá 'dī'bée drīgé kuyé, ā'diātāsīyā nī tā kōpi ní rīi ūšū rī cére gí.

25 Lē 'bá āzi ā lū 'í ní tā 'bá āzi ní rīi ūšū 'í éšī agá 'dālē rī ku, ā'diātāsīyā nī tā 'bá rī pi é éšī agá 'dālē rī pi cére gí.

3

Yēsū ĩmbá Nīkōdēmā rī

1 Ágō āzi rú ní Nīkōdēmā 'i, ĩri Fārúsī rī pi vé āzi, ágó rī drīkoma 'bá rī' 'bá tā Yāhūdī rī pi vé rī lī' 'bá rī pi vé ní. 2 Ágō rī 'de muų Yēsū vúgá 'dāá ĩnīnā sī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmbāpi, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, Múngú ĩpē mí imū 'bá ĩmbá. Múngú ĩpē dō 'bá rī ní kuyé, ícú tā āyāzú āyāyā mí ní 'oó 'dīri 'oó ku."

3 Yēsū ní újázú Nīkōdēmā ní kīnī, "Ádarú á 'yo mí ní, tīkí dō 'bá rī dīī kuyé, ícú mālūngā Múngú vé rī ndree ālunāni ku."

4 Nīkōdēmā ní ĩri zizú kīnī, "'Bá rī ícá dō āká rú gí, ĩ ícú ĩri tī dīī íngóni íngóni? ĩri ūkpō ūkpō 'bá rī ní gōzú fízú éndrēpi agá, ĩ ní gōzú ĩri tizú dīī!"

5 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ádarú á 'yo mí ní, sēkí dō 'bá rī ní bātízīmū yī sī ĩri tizú ícázú ū'dí rú kuyé, āzini ĩndrí Múngú vé rī újā dō ĩri ícá ū'dí rú kuyé, ícú fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku. 6 'Bá áda rī 'bá tī sū 'í tīnī 'bá áda rú, 'bo ĩndrí Múngú vé rī, ĩri ĩndrí 'bá rī vé rī újā ícá mvá Múngú vé ní.

7 Lē mí āyā tā má ní 'yoó mí ní, ā tīkí ĩmi cére dīī 'dīri sī ku. 8 Ūlī rī vī muųú vūrā 'í ní lēé rī gé. Mī írivé ū'dúkó vīpi rī yī rá, 'bo mí ícú nīī amá ku, íbī dō íngá ngūgá, ĩri dō rī vī muųú ngólē. 'Bá ĩndrí Múngú vé rī ní fīi 'a ní gé gí rī, ĩri adri sū 'dīri tīnī."

9 Nīkōdēmā ní zizú kīnī, "Tā mí ní átá 'dīri vé íffīi ā'di?"

10 Yēsū ní újázú kīnī, "Mī 'bá āmbúgú rīipi Íserelē rī pi ímbāpi ní, 'bo mí ní drī tā 'dī'bée ālunāni kuyé? 11 Ádarú á 'yo mí ní, 'bá rī tā 'bá ní nīī rá rī ūlū ĩmi ní, āzini 'bá rī tā 'bá ní ndree 'bá mī sī rī ūlū ĩmi ní, 'bo ĩmi lēkí tā 'bá ní ūlū ĩmi ní 'dīri é'yīī ku. 12 Má ūlū ĩmi ní tā ĩ nga' 'bá nyōókú drīgé nōgō rī pi, ĩmi é'yīkí kuyé píri, 'bo má ūlū dō ĩmi ní tā ĩ nga' 'bá 'bū gé 'dāá rī pi, ĩmi ícú é'yīī íngóni? 13 'Bá āzi mu drī ālunāni 'bū gé 'dāá kuyé, 'yéná mī 'Bá Mvā 'i imūpi 'bū gé 'dāāsī rī. 14 Ma 'bá Mvā 'i, ĩ imū ma 'bá peṭi sígē, ĩ inga ūru, sū Mōsē ní aya údé ĩnī rú, * ĩri ní 'bāá peṭi sígē, ingaá ĩdrēé ūru āngū ā'wī cínayāfá rú rī agá 'dāá rī tīnī. 15 'Bá ālu ālu ma é'yīīpi rá rī, ĩri ídri 'dāni' 'dāni rī ísū rá.

16 "Múngú lē 'bá nyōókú drīgé rī pi agāá rá, ísē ívé Mvā ālukútanā rī imū nyōókú drīgé nōgō, 'bá ĩri é'yīīpi rá rī ā drā rī ku, é ísū rī ídri 'dāni' 'dāni rī ānī bēnī. 17 Múngú ĩpē 'i Mvōpi rī imū tā lī 'bá nyōókú drīgé nōgō rī pi drīgé kuyé, ĩpē ĩri imū 'bá rī pi paá. 18 'Bá Mvā 'dīri é'yīīpi rá rī, līkí tā drī ní gé ku, 'bo 'bá ĩri é'yīīpi kuyé rī, līkí tā drī ní gé íngōgōš gí, ā'diātāsīyā ĩri ní Múngú vé Mvā 'yéná ālukúta 'dīri é'yīī kuyé rī sī.

19 "Ūtūnā imū kaá āngū ĩngbērēé 'bá rī pi ní gí, 'bo 'bá rī pi rīkí ūnjīkānyā 'oó, sē līkí tā kōpi drīgé, ā'diātāsīyā 'bá rī pi lēkí tā ĩnīnā vé rī ūtūnā vé rī ndēé. 20 Kōpi gākí ūtūnā rī sī, ā'diātāsīyā kōpi lēkí rīi ūnjīkānyā 'oó ĩnīnā agá. Kōpi rukí ūtūnā rī ruru, imūkí ūtūnā vúgá nōo ku, ā'diātāsīyā ívé ūnjīkānyā é 'i' da rī 'i āmvé ku. 21 'Bo 'bá rīipi tā áda 'oópi rī, ĩri imū ūtūnā vúgá nōo āyīkō sī, 'bá rī pi ā ndrekí rī tā ĩri ní 'oó rī, 'yozú kīnī, ĩri tā rī 'o ūkpō Múngú vé rī sī."

Yūwānī Bātízīmū sēepi rī ūlū Yēsū vé tā

22 Tā 'dīri ā vūdrī gé, Yēsū pi ní ngazú 'dezú muųú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be āngū Yūdáyā vé rī agá, muųú adrii kōpi be sá be mādā, rī bātízīmū sēé 'bá rī pi ní. 23 Yūwānī rī kpá bātízīmū sēé Āyinóni gé, Āyinóni rī ĩnyīnā kūrú ĩ ní zīī Sālimū ā gārā gá, ā'diātāsīyā yīī vūrā 'dāri agá rī tī

2:17 2:17 Sāwūmā 69:9 * 3:14 3:14 Aya údé ĩnī rú rī: Múngú 'yo Mōsē ní kīnī, mí údé aya ufuú ĩnī rú, 'í 'bá peṭi sígē, mí inga peṭi rī ĩdrēé ūru, ĩnī ga dō 'bá āzi, ā ndre rī aya mí ní údé ĩnī rú 'dīri, é ídri rī ānī. Kālāfe 21:4-9.

ku ɛlɪ ru. 'Bá rɪ pi riki ímú Yüwání vúgá, á sê rɪ í ní bătízímü. ²⁴ Tã 'dîri nga 'i íşu âküdê 'yíkí drɪ Yüwání rɪ jó ângü ü'yizú rɪ agá kuyé. ²⁵ Lókí 'dâri gé, Yâhúđígú ázi í'dó ágátá gáá Yüwání vé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi be lá'bɪ rizú rɪ'ba ũjizú yɪí sɪ ícázú Múngú ɛndrɛtɪ gé ule rɪ á tã sɪ. ²⁶ Kôpi ní kúru 'dezú muzú Yüwání vú 'dãá, kôpi ní 'yozú ɪri ní kɪnɪ, "Ímbápi, ágó ándúru adriipi mí be Yarídéní gé, mí ní tã ní átá 'dâri, ɪri nóni rɪ bătízímü sê, 'bá rɪ pi céré rɪ mụ ɪri vúgá!"

²⁷ Yüwání ní újázú ɪri ní kɪnɪ, "Múngú adriipi 'bũ gé rɪ, ɪri rɪ 'bá álu álu ní ɛzɪ awa nɪ. ²⁸ Ími nɪkí rá, á lü ími ní uletere 'yozú kɪnɪ, 'Má adri Kúrisító 'i kuyé, ípêkí ma ímú drɪdrɪ létɪ udé ɪri ní." ²⁹ 'Bá ɔmúrúgó rɪ jeépi rɪ, ɪri ɔmúrúgó rɪ vé ágó. Ágó ɔmúrúgó rɪ jeépi rɪ vé undɪ pá tuúpi ágó rɪ vé tá yɪpi rɪ, ɪri adri áyikó sɪ ɪri ní ágó ɔmúrúgó rɪ jeépi rɪ vé ú'dúkó yɪí rɪ sɪ. Kúru áyikó fɪ nóni ma ambamba tá ɪri ní 'oó rɪ sɪ. ³⁰ Lê Yésú á adri ámbúgú má sɪ nɪ, ma adri ɪri á pále gá.

³¹ "Yésú ímú 'bũ gélésila, ɪri ámbúgú 'bá rɪ pi drɪgé céré nɪ. 'Bá 'bávê rɪ 'bá nyóókú nŕi vé nɪ, mávé tá mávé ní átá rɪ, ɪri tá nyóókú nŕi vé nɪ. Yésú ímú 'bũ gélésila, ɪri ámbúgú 'bá rɪ pi drɪgé céré nɪ. ³² ɪri rɪ tá 'i ní ndree 'i mɪ sɪ, ázini 'i ní yɪí 'i bí sɪ 'bũ gé 'dãá rɪ ũlũ, 'bo 'bá rɪ pi ɛ'yíkí tá ɪri ní ũlũ rɪ kuyé. ³³ 'Bá ɪrivé tá ɛ'yɪpi rá rɪ, nɪ ámá rá 'yozú kɪnɪ, Múngú rɪ tá áda átá. ³⁴ 'Bá Múngú ní ípêé rɪ, ɪri ú'dúkó Múngú vé rɪ átá muzú be áyu, Múngú rɪ ɪri ní Indri Uletere rɪ sê vúgú ákó. ³⁵ Múngú Yésú ɛtɛpi lè 'i Mvópi rɪ lèlè, sê ívé tá árevú céré kuú drɪ ní gé. ³⁶ 'Bá Múngú Mvópi rɪ ɛ'yɪpi rá rɪ, ɪri idri 'dáni'dáni rɪ íşú rá, 'bo 'bá Múngú Mvópi rɪ ɛ'yɪpi ku rɪ, ícô idri 'dáni'dáni rɪ íşú ku, 'bo jíkó rɪ 'de Múngú agá, ɪri tá lɪ drɪ ní gé rá."

4

Yésú átá ũkú Sámariyazi rɪ be

¹ Fărúşɪ rɪ pi yɪkí kɪnɪ, sêkí 'bá kárakará pi ní bătízímü Yésú á rú sɪ, sê 'bá kárakará ɛ'yíkí ɪri, ímúkí adrii 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba ní pi rú, ndê Yüwání vé rɪ pi rá, ² Yésú rɪ 'i ngúlúpi sɪ sê bătízímü rɪ ní kuyé, ɪrivé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi riki bătízímü rɪ sêé nɪ. ³ Úpi Yésú kã tá 'bá rɪ pi ní rii átá kɪnɪ 'bá kárakará pi ɛ'yíkí 'i gí 'drii yɪí, nga fúu ángü Yüdáyá vé rɪ agási,*

* 4:3 4:3 Yésú fũ ángü Yüdáyá vé rɪ agási: Yésú fũ ángü Yüdáyá vé rɪ agási, á'diátasiyá Fărúşɪ rɪ pi 'báki á'ya ɛzɪ ɪri ní ngaá rɪ á tá sɪ. † 4:5 4:5 Yókóbü: Yókóbü rɪ Ábúrámá mvópi Ísáká vé mvá, ɪri anji be mudrɪ drɪ ní ɪri, Múngú újá rú ní zɪí Ísêrelé, úyu ɪrivé rɪ zɪkí anji Ísêrelé vé ní. Sá Yésú vé rɪ gé, zɪkí kôpi Yâhúđí. 'Í lá l'dóngará 25-50. ‡ 4:5 4:5 Yôsépá: Yôsépá rɪ Yókóbü vé mvá ɪri ní lèlè rɪ, ɛdrɪpi sêkí ɪri jeé túgɛrɪ rú ángü ɛjɛpétó vé rɪ gé. Múngú sê ɪri ícá ámbúgú, ko ívé 'bá rɪ pi é ízã mụ adrii ángü ɛjɛpétó vé rɪ agá nɪ. Sá 'dâri gé, ɛbɪrɪ 'de caá íli ɛzɪrɪ. 'Í lá l'dóngará 30-50.

'de gôo mụ vúlè ángü Gálliláyá vé rɪ gé 'dãá ũzi.

⁴ Yésú lè ɛlɪí muzú ángü Sámariyá vé rɪ agási mụ Gálliláyá gá. ⁵ ɪri ní kúru fizú cazú kúrɪ Sámariyá vé ɪ ní zɪí Sâyíkã rɪ agá, ɪnyinánã nyóókú Yókóbü† ní ɔtú sêé mvópi Yôsépá‡ ní rɪ gé. ⁶ Yókóbü vé kidí, ɪri vürã 'dâri gé. Yésú ándê ɛçɪ rɪ sɪ káyɪ, ca mụ úri vúgá kidí rɪ tɪ gé útú mgbímgbi gé 'dígé.

⁷ Ūkú Sámariyazi 'de mụ yɪí íbêé kidí rɪ gé 'dãá. Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Mí ícô má ní yɪí sê mvú rá?" ⁸ Íşú áküdê Yésú vé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi 'dekí mụ ányángá jengará gá kúrɪ Sâyíkã vé rɪ gé 'dãá gí.

⁹ Ūkú Sámariyazi rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Mí Yâhúđígú, ma Sámariyazi, mí 'yo má sê mí ní yɪí mvúú ngóni ngóni?" Yâhúđí rɪ pi úmúkí í Sámariyá rɪ pi be ku.

¹⁰ Yésú ní újázú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Mí nɪ dô fêfê Múngú ní lèé sêé mí ní rã, ázini mí nɪ dô 'bá yɪí zɪipi mí tɪ gé rɪ rá, mí té kôdó ícô ɪri zɪ, ɪri té mí ní yɪí idri sêpi muzú 'dáni'dáni rɪ sê rá."

¹¹ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, kidí rɪ kuku, ngá mí ní yɪí rɪ ísézú ní 'dãáyo píri, mí yɪí idri 'dáni'dáni sêpi 'drii íşú ngúgá? ¹² 'Í ndê 'bá ɛtɛpi Yókóbü 'bá ní kidí gaapi, í'dópi yɪí rɪ mvúúpi ní rɪ rá? ɪrivé anji rɪ pi, ɪrivé ndrɪi rɪ pi be céré rɪ yɪí 'drii mvú."

¹³ Yésú ní újázú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "'Bá céré yɪí 'drii mvú'ba rɪ pi, yɪí úvá rɪ gô kôpi ndê rá, ¹⁴ 'bo 'bá má ní kôpi ní yɪí sêé mvúú rɪ pi, yɪí úvá gô kôpi ndêé đɪí áluñani ku. Yɪí 'drii kôpi ní idri 'dáni'dáni rɪ sê."

¹⁵ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, 'i sê má ní yɪí mí ní 'yoó 'drii mvúú, yɪí úvá á ndê rɪ ma đɪí ku bêsɪnɪ, má gô rɪ ímú yɪí íbêé kidí nŕi gé đɪí ku."

¹⁶ Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "'Í mụ mí ágó ní rɪ zɪí, ími ígôkí ímú ɪri be má vúgá nŕoó."

¹⁷ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ma ágó ákó."

Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Tã mí ní 'yoó mí ágó ákó 'drii, ɪri tá áda. ¹⁸ Mí kɪnɪ dô má ágó ákó, ɪri tá áda, 'bo 'i rú ándúru ágó caá tŕwú, ágó mí ní nóni rụú 'drii adrii ágó mívé ɛgbɪ rɪ 'i kuyé."

¹⁹ Ūkú rɪ ní 'yozú kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, á nɪ ámá rá 'yozú kɪnɪ, mí táküdê nêbɪ. ²⁰ 'Bá ɛtɛpi riki Múngú rɪ ɪnɪjɪ írã

nōri drīgē. 'Bo īmi Yāhūdī 'dī'bée, īmi kīnī, vūrā 'bā nī Múngú ri zizú rī, īri Yērūsālēmā gá."

²¹ Yēsū nī 'yozú ūkú rī nī kīnī, "Lē mī ē'yī tā mā nī 'yoó mī nī 'dīri, lóki āzi rī imū 'dī'dī, 'bā rī pi icóki má Ētēpi rī īñjī īrā nōri drīgē ku, dōku Yērūsālēmā gá ku. ²² Īmi 'bā Sāmāriyā vé 'dī'bée, īmi nīki Múngú īmi nī rī īñjī rī kuyé, 'bā Yāhūdī rú, 'bā nīki Múngú 'bā nī rī īñjī rī rá, ā'diātāsīyā ī'da 'i 'bā nī rá. Pangará ūñjīkānyā agāsī rī ībī 'i 'i'dó 'bávē sūrú Yāhūdī vé rī agá. ²³ 'Bo lóki āzi rī imū 'dī'dī, lóki rī ícā nōni gī, 'bā má Ētēpi rī īñjī 'bā tā áda sī rī pi, kōpi īri īñjī ī ēšī agá, āzini tā áda sī, ā'diātāsīyā má Ētēpi lē 'bā 'i īñjī 'bā ēšī agá, āzini tā áda sī rī pi. ²⁴ Múngú rī índri, lē 'bā īri īñjī 'bā rī pi, ē īñjīki īri ēšī be cérē, āzini ē īñjīki tā áda sī."

²⁵ Ūkú rī nī 'yozú Yēsū nī kīnī, "Á nī rá Māsīyā rī imū 'dī'dī, īri Kúrisító 'i, kādó imū, īri 'bā nī tā ārēvū ūlū cérē."

²⁶ Yēsū nī újázú ūkú rī nī kīnī, "Ma riipi átāpi mī be nōri, ma 'bā mī nī 'yoó, īri imū 'dī'dī rī 'i."

²⁷ Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi ká ī újā ígōó, íšú Yēsū rī átā ūkú rī be, tā 'dīri tī kōpi ē ēšī agá ndrī. 'Bo 'bā āzi ūšū 'yozú kīnī, Yēsū lē ūkú rī vúgá ā'dī yā 'dīni kuyé, dōku īri rī átā ūkú rī be tā ngóni sī yā rī 'bā āzi ūšū tró zījī kuyé.

²⁸ Ūkú rī ku ívé ūdrī kuú yījī tī gē 'dīgē, nga 'deé mužú vúlé kūrū Sāyīkā vé rī agá 'dāá, muž 'yoó 'bā rī pi ní, ²⁹ kīnī, "Īmi imūki 'bā āzi ndreé nōnōn, ūlū mávé tā ārēvū má nī 'oó rī pi bá bá, 'bā 'dīri adri tánā Kúrisító 'i kuyé?" ³⁰ 'Bā rī pi ngakí fūū kūrū rī agāsī, 'deki mužú Yēsū vúgá 'dāá.

³¹ Íšúzú Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi rī īri mā kīnī, "Īmbápi, mī adri 'dīni ku, mī nya ngá."

³² 'Bo Yēsū nī újázú kōpi ní kīnī, "Ngá nyanya má vúgá nōó anigé, īmi nīki tā drī nī gē kuyé."

³³ Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi ní átázú ī āsámví gē sī kīnī, "Índrē sū 'bā āzi íjī Yēsū nī ānyāngā sēé nyaá gī tījī."

³⁴ Yēsū nī 'yozú kōpi ní kīnī, "Ānyāngā mávé rī, īri rizú 'bā ma ípēepi rī vé tā 'duzú ngazú, āzini ēzī īri ní sēé rī dezú.

³⁵ Īmi kīnī, mbāá sū ā vūdrī gē, īmi ībī ānyāngā rī ikūnā írá agá ndó 'dīni kuyé? Á 'yo īmi ní, īmi újaki drī īmi āngū ndreé ómvú agá 'dāá ká! Ānyāngā rī ka gī, lē nóni ikūnāngará nī. ³⁶ 'Bā ānyāngā ikūnā 'bā írá agá rī pi, ī kōpi tífē múké múké, ānyāngā kōpi ní ikūnā rī, īri 'bā ídri 'dāni 'dāni rī íšú 'bā rī pi. 'Bā ngá 'āapi

rī pi ānyāngā rī ikūnāapi rī be, kōpi imū āyīkō íšú aga rá! ³⁷ Īmi nīki rá tā ī ní 'yoó 'dīri tā áda, "Bā ālu 'ā ānyāngā rī nī, 'bā ikūnāapi rī túngú." ³⁸ Á pē īmi mužú ēzī īmi ní ngáá kuyé nī vé ānyāngā ikūnāá. 'Bā urukō ngakí ēzī ūkpó ūkpó rī nī, īmi imūki ímvé rī āndēma ní íšú áyu."

'Bā Sāmāriyā vé rī pi ē'yīki Yēsū rī rá

³⁹ 'Bā kárakarā kūrū Sāmāriyā vé rī agá rī pi ē'yīki Yēsū rī tā ūkú rī nī 'yoó, Yēsū ūlū tā 'i ní 'oó rī pi bá bá rī sī. ⁴⁰ Kúru 'bā Sāmāriyā gá rī pi ní imūzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní rī mázu kīnī, "Mī imū adrii 'bā be nōgō." Īri ní adrizú kōpi be ū'dú īrī. ⁴¹ Tā Yēsū ní átā kōpi ní rī sē 'bā kárakarā ē'yīki īri rá.

⁴² 'Bā rī pi ní 'yozú ūkú rī nī kīnī, "Bā ē'yīki Yēsū rī 'yēná tā mī ní ūlūū 'bā ní rī sī kuyé, 'bā yīki nōni tā īri ní átā rī 'bā bī sī gī, ádarú 'bā nīki nōni gī 'yozú kīnī, ágó nōri, īri 'bā 'bā Paapi ūñjīkānyā agāsī nī."

Yēsū ídri ūgalaku āzi vé mvá (Mátayo 8:5-13; Lúká 7:1-10)

⁴³ Ū'dú īrī ā vūdrī gē, Yēsū nga 'deé mužú āngū Gālíláyā vé rī gē. ⁴⁴ Yēsū 'yo ándurú kīnī, "Bā rī dō nebī, 'bā īrivé āngū agá 'dīgē rī pi īñjīki īri ku." ⁴⁵ Yēsū ká cá āngū Gālíláyā vé rī gē 'dāá, 'bā Gālíláyā gá rī pi ē'yīki īri rá. Kōpi ndrekí tā āyázú āyāyā ándurú īri ní 'oó Yērūsālēmā gá 'dāá Ūmū Ū'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gē sī rī gē rī rá, ā'diātāsīyā kōpi 'dālē anigé.

⁴⁶ Yēsū nī kúru 'dezú mužú Kánā gá āngū Gālíláyā vé rī agá, āngū īri ní yījī újázú ícázú vīnyó rú rī gē. Ūgalaku āzi riipi ēzī ngaapi 'bāgū rī nī kūrū Kāpārānāumā vé rī agá 'dālē nī, drā rú īrivé mvá nī. ⁴⁷ Ágó rī ká yījī kīnī, Yēsū imū āngū Yúdáyā vé rī gelésī, ícá kuú āngū Gālíláyā vé rī agá 'dāá'dā, ágó rī ní 'dezú mužú Yēsū vúgá 'dāá, īri ní Yēsū rī zizú imūzú Kāpārānāumā gá nōlé, ē imū rī ívé mvá drā nī ruyú kōdó lēepi drāapi drādrā rī ídri.

⁴⁸ Yēsū nī 'yozú īri ní kīnī, "Īmi āsámví gē 'dīgē, 'bā āzi ndre dō tā āyázú āyāyā nī 'i mī sī ūgbále kuyé, ícá ē'yījī ku."

⁴⁹ Ágó rī nī 'yozú Yēsū nī kīnī, "Āmbúgú mávé rī, mī imū 'bā 'deki mužú mī be trū, mávé mváná rī ā ūkpó de gī, lē drāadrā!"

⁵⁰ Yēsū nī 'yozú īri ní kīnī, "Í mužú iyí, mívé mváná rī ícá drāá ku!"

Ágó rī ē'yī tā Yēsū ní 'yoó rī rá, īri ní 'dezú mužú. ⁵¹ Ágó rī nī rizú mvízú mužú 'bējtī rī gē, īri ní mužú drī íšúzú ívé ātī 'bā rī pi be. Átī 'bā rī pi ní 'yozú īri ní kīnī, "Mívé mváná rī ídri rú." ⁵² Ágó rī ní ātī 'bā rī pi zizú kīnī, "Mvá rī vé rú 'bā ícá gōó múké sá ngōri gē?"

Kòpi ní újázú Ìri ní kīnī, “Mvǎná rī vé rú' bá ícá gōó múké ájée sá ãlu ùtúnǎ vé rī gé, drǎ rī gō Ìri kuú rá.”

⁵³ Mvǎná rī vé étèpi nī áamá rá 'yozú kīnī, sá 'dǎri, Ìri sá Yèsù ní 'yoó 'í ní, mvǎná rī ícá drǎá ku rī. Ágó rī 'bá ívé 'bètj̄ ásamvú gé rī pi be céré è'yǐkí Yèsù rī rá.

⁵⁴ 'Dǎri nóni vú Ìrj̄ Yèsù ní tá àyāzú àyāyā ní 'ozú rī, ìsù àkūdē Yèsù íbì íngá àngū Yǔdayá vé rī agá, Ìri rī mụ àngū Gǎllilayá vé rī gé.

5

Yèsù ìdri ágó drǎ be ni

¹ Tǎ 'dǎri ā vumdr̄ gé, Yèsù nga muj̄ Yērúsalémá gá ùmū Yǎhūd̄j̄ rī pi vé rī ā nyangará gá ìndī. ² Yērúsalémá gá 'dǎá, gaki kídí ìnyinǎ kèjt̄ilé Ì ní zǐj̄ Kābīlō vé rī gé, vūrā Ì ní gaá rī, Èbéré t̄j̄ sī Ì zì Bètēsídā. 'Bekí ápálá tówú ìndr̄ rú gārā ní gé sī kúrj̄. ³ Vūrā 'dǎri gé, 'bá karákará bǎtrǎ rú rī pi, 'bá m̄j̄ be èšj̄' bá gí rī pi be, 'bá drǎ ní nyíi kuú 'bèlè' bèle rī pi be, kòpi ri ula ìndr̄ 'dǎri ā ndúgé. ⁴ Sǎ urukò' bée gé, mǎlāyikā rī kǎdō ìmú yǐj̄ rī usaa, 'bá fíipi yǐj̄ rī agá 'dǎá dr̄dr̄j̄ rī, Ìrivé drǎ rī d̄ rú' bá ní gé sī rá.* ⁵ Ágó àzi anigé drǎ rū Ìri caá Ìlì be pūkú na dr̄j̄ ní àrō. ⁶ Yèsù kǎ ágó rī ndreé la kú yǐj̄ rī ā gārā gá 'dǎá, Yèsù kǎ ìsù n̄j̄ kīnī ágó rī adri caá ívé drǎ 'dǎri be lóki be áco, Yèsù ní ágó rī zizú kīnī, “'Í lè è ìdriki mí?”

⁷ Ágó rī ní újázú Yèsù ní kīnī, “Àmbúgu mǎvé rī, kǎdō ríi yǐj̄ rī usaa, 'bá àzi mǎ Ìzǎ koopi, ma suupi yǐj̄ rī agá 'dǎá ní 'dǎáyo. Mǎ kǎdō lèe fíi yǐj̄ rī agá 'dǎá, 'bá àzi rī fíi yǐj̄ rī agá 'dǎá mǎ sī dr̄dr̄j̄.”

⁸ Kúru Yèsù ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “'Í nga uru! 'Í 'dù mívè póròšj̄, 'í nga èçj̄ tuú.” ⁹ Mbèlènjá ágó rī ní ícázú múké. 'Dù ívé póròšj̄, nga èçj̄ tuú.

Ù'dú Ìri ní ícázú múké 'dǎri, Ìri ù'dú Sǎbátá vé rī.† ¹⁰ Kúru Yǎhūd̄j̄ rī pi ní 'yozú ágó drǎ ní d̄ rú' bá ní gé sī gí rī ní kīnī, “Ù'dú nōri, Ìri ù'dú Sǎbátá vé rī, tǎimbj̄ à'yī kuyé mí ní mívè póròšj̄ 'dúzú ù'dú nōri gé.”

¹¹ 'Bo ágó rī ní újázú kīnī, “Ágó ma s̄eepi ícápi múké nōri 'yo má ní kīnī, mǎ 'dù mǎvé póròšj̄, mǎ nga èçj̄ tuú.”

¹² Yǎhūd̄j̄ rī pi ní ágó Yèsù ní ìdri 'dǎri zizú kīnī, “'Bá 'yoopi mí ní, mí 'dù mívè póròšj̄, mí nga èçj̄ tuú rī 'á'?”

¹³ Ágó Ì ní ìdri 'dǎri n̄j̄ 'bá 'í ìdripi rī kuyé. Vūrā 'dǎri gé, 'bá rī pi karákará. Yèsù ní 'í njezú fúzú kòpi ásamvú gé sī àmvé.

¹⁴ Vūdr̄j̄ ní gé, Yèsù gō caá ágó rī ìsù Jó Múngú vé rī agá 'dǎá, Yèsù ní 'yozú Ìri ní kīnī, “'Í ndre dr̄ ká, nóni mí ícá múké gí, lè mí ku tá ùnj̄j̄ 'ongará ànì. 'Í ku dō ku, tá ùnj̄j̄ rī mí ìsù dr̄dr̄j̄ rī aga rá.” ¹⁵ Ágó rī ní 'dezu muzu lüzú Yǎhūd̄j̄ rī pi ní kīnī, “'Bá ma ìdripi rī Yèsù 'í.”

Ìdri íbì íngá Múngú Mvòpi vúgá

¹⁶ Kúru dr̄koma Yǎhūd̄j̄ rī pi vé rī 'í'dóki ríi Yèsù rī 'oó ùnj̄j̄, à'diātāsīyā Yèsù ní èj̄j̄ ngaá ù'dú Sǎbátá vé rī gé rī sī. ¹⁷ Yèsù ní 'yozú dr̄koma Yǎhūd̄j̄ vé rī pi ní kīnī, “Mǎ Ètèpi rī èj̄j̄ nga, ma kpá rī èj̄j̄ nga.” ¹⁸ Tǎ 'dǎri sī, dr̄koma Yǎhūd̄j̄ rī pi vé rī lèkí lèti ndǎá ùkpō sī Yèsù rī 'dizú drǎzú 'dīsī rá, kòpi lèkí Ìri 'dij̄ drǎá adri 'yèǎǎ èj̄j̄ Ìri ní ngaá ù'dú Sǎbátá vé rī gé rī ā tá sī kuyé, lèkí Ìri 'dij̄ drǎá Ìri ní 'yoó Múngú rī 'í Ètèpi rī sī, àzini Ìri ní 'í 'bǎá adrii Múngú be trōtrō rī sī.

¹⁹ Yèsù ní újázú kòpi ní kīnī, “Ma Ìmi ní tá áda 'yo, ma Mvǎ rú, á nga tá àzi má dr̄j̄ sī ku, ma tá má Ètèpi ní ngaá rī ndr̄ 'e Ìri nga áyu, à'diātāsīyā èj̄j̄ má Ètèpi ní ngaá rī, ma Mvǎ rú, ma kpá nga rá. ²⁰ Ma Mvǎ rú, má Ètèpi lè ma lèlè, 'í'da ívé tá àrèvú céré má ní rá. Múngú rī ìmú má ní tá ambugu ndè' bá rá, Ìri ní 'í'da má ní dr̄dr̄j̄ 'dǎ' bée 'í'da rá. Tá 'dǎri Ìmi ní àyàngará sè. ²¹ Ìri adri s̄j̄ má Ètèpi ní 'bá ùdrǎ' bá gí rī pi ìdri gōó ìdri rú ùzi rī t̄j̄n̄j̄, ma Mvǎ rú, ma ícá ìdri 'dání' dání rī sè 'bá má ní lèe rī pi ní rá. ²² Má Ètèpi Ì tá 'bá rī pi dr̄j̄gé ku, ma Mvǎ rú, ku èj̄j̄ tá Ìzú 'bá rī pi dr̄j̄gé rī céré kuú má dr̄j̄gé, ²³ 'bá rī pi àrèvú céré è' Ìnj̄kí rī ma s̄j̄ 'í ní má Ètèpi rī Ìnj̄j̄ rī t̄j̄n̄j̄, 'bá ma Ìnj̄j̄pi ku rī, Ìnj̄j̄ má Ètèpi ma Ìpèepi rī ku.

²⁴ “Ma Ìmi ní tá áda 'yo, 'bá má t̄j̄ yì' bá rá, àzini Múngú ma Ìpèepi rī è'yì' bá rá rī pi, kòpi ìdri 'dání' dání rī ìsù rá. Lìkí tá kòpi dr̄j̄gé ku, kòpi wakí drǎ s̄j̄gé sī f̄t̄uú ìdri ìsù gí. ²⁵ Ma Ìmi ní tá áda 'yo, lóki àzi rī ìmú 'dǎ' dī, ícá nóni gí, ma Múngú Mvòpi 'í, 'bá ùdrǎ' bá gí rī pi ìmú má ù'dúkó yì rá, 'bá mǎvé ù'dúkó yì' bá rá rī pi ìmú 'í újǎ ícá gō ìdri rú. ²⁶ Ìdri rī 'í'dó má Ètèpi vúgá, ma Múngú Mvòpi 'í, má Ètèpi sè kpá má ní ùkpō ìdri vé rī n̄j̄. ²⁷ Múngú sè kpá má ní ùkpō tá Ìzú rī ìndī, à'diātāsīyā ma 'Bá Mvǎ 'í.

²⁸ “Lè Ìmi àyākí tá 'dǎri sī ku, lóki àzi rī ìmú 'dǎ' dī, àvū Ì ní s̄j̄j̄ 'bù agá rī pi ìmú má

* ⁵⁴ 5:4 Atángá vèr̄èšj̄ 4 agá 'dǎri, búkú Yüwání vé Ì ní s̄j̄j̄ Ḡr̄k̄j̄ t̄j̄ sī dr̄dr̄j̄ rī agá 'dǎáyo, 'bo gōki s̄j̄ búkú Yüwání vé vulé rī agá rá. † ⁵⁹ 5:9 Ù'dú Sǎbátá vé rī: Ù'dú 'dǎri Yǎhūd̄j̄ rī pi ní rizú uvuzú rī, àzini kòpi ní rizú Múngú rī zizú rī. Yǎhūd̄j̄ rī pi rī ù'dú 'dǎri vé tá ígá kīnī, Múngú gbi 'bù pi vù be n̄j̄, àzini Múngú pa Ì adringará t̄j̄ḡèr̄j̄ rú rī agásí n̄j̄. Ù'dú Sǎbátá vé rī Yǎhūd̄j̄ rī pi rī zì ù'dú èj̄j̄r̄j̄, 'bo Kèl̄k̄k̄ rī pi rī zì ù'dú àziyá. 'Í lǎ Wǔngará 20:8-11; Dètòrònómè 5:12-16.

6

ù'dùkò yì, 29 kòpì nga ifū àmvé. 'Bá adri' bá tã be múké rì pi, kòpì nga ifū idri rú, 'bá ùnjìkányã 'o' bá rì pi, kòpì kádò ifūú, ì tã lì kòpì drìgé. 30 Má ícò tã àzi ngaá ùkpò mávé rì s' ò' ù'dùkùlegùsì ku. Ma tã rì lì pìrì sù má Ètèpì ní èzìí má ní rì tñjì. Tã má ní 'oó 'dìrì adri 'yozù kìnì má ngúlúpi ē ìsù rì àyìkò ànì yã 'dìni ku, Ìrì àyìkò sè má Ètèpì ní.

'Bá rì pi ùlùkì Yèsù vé tã

31 "Má ùlù dō mávé tã ùgògòlè rú nì, 'bá rì pi ícókì tã má ní ùlùú rì 'dùú' 'bãá tã áda rú ku. 32 'Bá àzi anigé riipi mávé tã ùlùúpi ní, á n̄ rã Ìrì riipi tã áda ùlùúpi má rù s' ì ní.

33 "Ìmi pēkì àndúrú 'bá urukò muú má tã uzijì Yūwánì tì gé, Ìmi ká 'bá 'dì' bée pēé, Yūwánì ùlù Ìmi ní tã áda mávé rì nì. 34 Á lē èsì 'bãá tã 'bá áda ní átá má tã s' rì drìgé ku, 'bo má èdì tã Yūwánì ní ùlùú 'dìrì, Ìmi ìsùkì rì pangará bēsìnì. 35 Yūwánì sù lãmbã riipi d̄jipi àngù ìngbèrèepi ule rì tñjì, Ìmi ìsùkì àyìkò lókíná be mādã lãmbã riipi d̄jipi àngù ìngbèrèepi 'dìrì s' ì.

36 "Tã mávé rì ndē tã Yūwánì ní ùlùú má tã s' rì rá. Á lē Ìmi ní tã àzi ùlùú lüzú kìnì má Ètèpì ìpè má nì. Tã àmbúgú má Ètèpì ní lùú kìnì má 'o rì, ma rì 'o muzú rá. 37 Má Ètèpì ma ìpèepi rì, Ìrì rì átá mávé tã s' ì nì, Ìmi yìkì Ìrì á ù'dùkò kuyé, àzini Ìmi ndrekì kpá Ìrì kuyé. 38 Ìmi 'dùkì Ìrìvé átángá 'bãá Ìmi èsì agá àlunàni kuyé, à'diātāsīyã Ìmi è'yìkì 'bá Ìrì ní ìpèé rì vé tã kuyé. 39 Ìmi rì ù'dùkò Múngú vé ì ní s' s' kúú Búkù Múngú vé rì agá 'dì' bée lã, Ìmi ùsùkì Ìmi idri 'dání' dání rì ìsù ànì. Ù'dùkò Ì ní s' s' kúú Búkù Múngú vé rì agá 'dì' bée rì átá mávé tã s' ì. 40 'Bo Ìmi gākì imúgá má vù nōó idri 'dání' dání rì ìsùgá s' ì.

41 "Má à'yì 'yozù kìnì 'bá rì pi ē ìngúkì ma 'dìni ku. 42 'Bo á n̄ Ìmi rá. Á n̄ rã Ìmì èsì agá 'dãlé, Ìmi lēkì Múngú rì kuyé. 43 Má ìmú má Ètèpì á rù s' ì, 'bo Ìmi à'yìkì ma kuyé, 'bo 'bá àzi túngú ní ìmú dō ìvé tã be Ìmi vù, Ìmi Ìrìvé tã à'yì rá. 44 Ìmi lēkì ìngúngará 'bá àzi ní rizú Ìmi ìngúzú rì áyu, 'bo Ìmi gākì tã Múngú adriipi 'yéná àlu rì ní lēé Ìmi ìngúzú rì 'ogá s' ì. Ìmi ícò ma è'yì ìngónì ìngónì?

45 "'Bo lē Ìmi ùsùkì 'yozù kìnì, ma Ìmi tō má Ètèpì èndrètì gé rá 'dìni ku. Mósè Ìmi ní èsì 'bãá drì ní gé 'dìrì, Ìrì ìmú Ìmi tō nì. 46 Ìmi è'yìkì dō té Mósè vé tã rá, Ìmi té ícò ma è'yì rá, à'diātāsīyã tã Mósè ní s' ì 'dìrì, Ìrì tã mávé rì. 47 'Bo Ìmi è'yìkì tã Mósè ní s' ì rì pi kuyé pírì, Ìmi ícò tã má ní 'yoó rì è'yì ìngónì ìngónì?"

Yèsù sè ànyāngã nyaá àgò élifù tòwú pi ní
(Mátayo 14:13-21; Mārākò 6:30-44; Lúkà 9:10-17)

1 Tã 'dìrì á vùdrì gé, Yèsù ní ngazú zozú muzú yìì bālálã Gállílàyã vé rì agásì alé 'dãá, yìì 'dìrì á rù ì kpá zì Tìbèrìyã. 2 'Bá b̄jtrìkã 'dekì muzú Ìrì á vùdrì gé s' vürã Ìrì ní muzú 'dãrì gé, à'diātāsīyã kòpì ndrekì tã àyãzú àyãyã Ìrì ní 'oó 'bá drã be rì pi idrizú 'dìrì. 3 Kuru Yèsù pi ní tuzú muzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi be Ìrã drìgé 'dãá, kòpì ní úrizú vùgá. 4 Ìsùzú ùmú Ù'dù Múngú ní Èlìzú Yáhùd̄jì rì pi vé Jò tì gé s' ì rì vé rì nyazú rì ícá ìnyìná g'ì.

5 Yèsù kã rìi 'ì gārã úndré, ndre 'bá káràkárã pi rì ìmú 'ì vùgá nōó, Ìrì ní Pilípù rì zìzú kìnì, "Bá ànyāngã ìsù gé ngùgá caapi 'bã nō' bée ní céré?" 6 Yèsù zì Pilípù rì 'dìni lèzú n̄zú àmázú dō Pilípù n̄ ùkpò 'ì ní èzì ngazú rì rá, 'bo n̄ tã 'ì ní lēé 'oó rì ìngógòs' g'ì.

7 Pilípù ní újázú Yèsù ní kìnì, "'Bá lēkì dō 'bá 'dì' bée àlu àlu céré ē ìsùkì ànyāngã mādānã nyaá, mūfēngã fifi ènj̄j̄pì ènj̄j̄n̄j̄" * 'bá ní lèzú ànyāngã jèzú rì, Ìrì ca mūd̄r̄l̄l̄ Ìrì, 'bo mūfēngã 'dìrì adri ambamba!"

8 Àndèrèyã Sìmónã Pètèrò èdrìpì riipi Yèsù á pámvú ùbì' pì rì ní 'yozù kìnì, 9 "Mvã àgóná àzi 'bã àsámvú gé nógónò, Ìrì pánga be tòwú, Ì' b'ì be Ìrì, 'bo awakí dō 'bá káràkárã nō' bée ní, Ìrì nyo ca kòpì ní rá?"

10 Yèsù ní 'yozú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi ní kìnì, "Ìmi lùkì 'bá rì pi ní, kòpì á ùrìkì vùgá." Àngù 'dãrì d̄jù kú céré ásé rú, kuru 'bá rì pi ní úrizú céré vùgá, àgò† rì pi ícò ca élifù tòwú (5,000) rá. 11 Yèsù ní pánga rì pi ì' d̄juzú, Ìrì ní Múngú ní òwò' d̄ifò sèzú, Ìrì ní kuru sèzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi drìgé, kòpì ní 'dezú awazú 'bá ùrì' bá kú rō' bō 'dì' bée ní, sù kòpì ní lēé rì tñjì. Ìrì ní kpá Ì' b'j rì ì' d̄juzú, òwò' d̄ifò sèzú Múngú ní, Ìrì ní kpá sèzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi drìgé, kòpì ní awazú ícózú 'bá rì pi ní céré, sù kòpì ní lēé rì tñjì.

12 'Bá rì pi kã ànyāngã rì ìsù nyaá caá ì vù s' ì céré g'ì, Yèsù ní 'yozú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi ní kìnì, "Ìmi úmúkì ànyāngã ē ìmb̄itã ì ní nyaá tì rì 'bãá céré vürã àlu gé, ē izakì ku." 13 Kòpì kã ànyāngã rì ē ìmb̄itã úmú, kòpì úmúkì caá ùvã á 'a mūd̄r̄j̄ dr̄j̄ ní Ìrì.

14 'Bá rì pi kã tã Yèsù ní 'oó àyãzú àyãyã 'dìrì ndrèé, kòpì ì' dókì rii átá kìnì, "Ádarú ágò nōrì n̄b̄j̄ Ì ní 'yoó kìnì, Ìrì ìmú 'bá

* 6:7 Mūfēngã fifi ènj̄j̄pì ènj̄j̄n̄j̄ rì: 'Bá rì nga dō èzì ù'dù àlu, ì 'bá rì ùfē mūfēngã fifi ènj̄j̄pì ènj̄j̄n̄j̄ àlu ní s' ì.
† 6:10 6:10 Àgò: Lãkì ùkú rì pi anjinã rì pi be kuyé.

nyòòkú nōri dríge rī pi āsámvú gé rī 'i."
15 Yēsū ká ndreee 'bá rī pi lékí 'i mīí 'bāá adrií 'bāgú ívé ni rú ũkpō sī, íri ní fūzú mužú adrizú írā dríge 'dālē ó'dúkkùlegúsí.

*Yēsū mu yīí dríge sī pá sī
(Mátáyo 14:22-27; Mārākō 6:45-52)*

16 Kā mužú adrií ũndrējā 'dāri sī, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ní 'dezu mužú yīí bālālā rī gé 'dāá, 17 kōpi ní tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ní í'dózú zozú mužú álé kūrú Kāpārānāumā gá 'dāá. Ángū rī nī, ísú Yēsū ca drī kōpi vúgá 'dāá kuyé. 18 Ūlí ũkpō be ni ní vizú, sē yīí rī úvá āní ngūyā ngūyā. 19 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ká kúlúmgbā rī sōo mužú caá máyílí[†] na dōku sū, kōpi ní Yēsū rī ndrezú, íri rī ímú yīí rī dríge sī pá sī, ícá ínyínā kúlúmgbā rī ā gārā gá, sē ũrī ímvú kōpi āní ambamba. 20 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími 'okí ũrī sī ku, 'bá rī ma 'i." 21 Kōpi ũtēkí íri kú ũrē lēzú íri é'ýízu fizú í vúgá kúlúmgbā agá 'dāá. Mbēlējā kōpi ní cazú vūrā í ní lēzú mužú rī gé.

'Bá rī pi ríkí Yēsū rī ndāá

22 Kā adrií drū 'dini, 'bá bītríkā adri'bá yīí bālālā rī vé wòkō álé sī rī gé rī pi ní kī ká ámá rá, ándúrú kúlúmgbā pá tuúpi kú 'dālē rī 'yéná álu. Kōpi ní kī ámá rá 'yozú kīnī, Yēsū fī kúlúmgbā írivé 'bá íri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní mužú rī agá 'dāá kuyé, kōpi kúkí íri kú vúlé. 23 Kúru kúlúmgbā ũrukō íngákí Tībéríyā gálésí, ímúkí pá tuú vūrā Ūpí Yēsū ní ōwō'dífō sézú Múngú ní ānyāngā ā tā sī, gōzú sézú nyazú āgō élifú tōwú pi ní 'dāri gé. 24 'Bá bītríkā 'dī'bée ká nīí ámá Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be 'dāáyo, kōpi ní tuzú kúlúmgbā 'dī'bée agá, zozú mužú yīí bālālā 'dīri agásí kūrú Kāpārānāumā vé rī gé, Yēsū rī ndāá.

Yēsū rī 'bá ídri sēepi ní

25 'Bá bītríkā 'dī'bée ká caá Yēsū rī ísú yīí bālālā rī gé álé 'dālē, kōpi ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, mí ícá nōlé íngóni íngóni?"

26 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú ími rī ma ndā, ā'diātāsīyā má ní ími ní ānyāngā sēé nyaá rī sī, adri 'yozú kīnī tā āyāzú āyāyā ími ní ndreee 'dī'bée sī kuyé. 27 Lē ími ríkí éšj 'bāá 'yéná rizú ānyāngā nyòòkú dríge nōgō ábá'bée ábábá rī pi vé éžj ngazú áyu ku, lē ími 'bákí éšj rizú ānyāngā ídri 'dání'dání rī sēepi rī vé éžj ngazú. Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú ānyāngā rī sēé ími ní nī, ā'diātāsīyā má Étēpi Múngú sē má ní ũkpō tā 'dīri 'ozú nī."

28 Kōpi ní íri zízú kīnī, "'Bá 'okí ā'di tā Múngú ní lēé 'bá 'okí rī 'duzú ngazú?"

29 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā Múngú ní lēé ími 'okí rī, lē ími é'ýíkí 'bá 'í ní ípéé 'dīri."

30 Kōpi ní újázú kīnī, "Lē mí 'o tā āyāzú āyāyā ní ũgbále, 'bá íbī mí é'yī ndō. Ngá mí ní ícō 'oó 'dige rá rī ā'di? 31 'Bá é'bípií nyakí ānyāngā í ní zīí mánā[§] rī āngú ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dāá, sū í ní sū Búkú Múngú vé rī agá rī tīnī, 'Múngú sē kōpi ní ānyāngā nyaányā ní íngázú 'bū gélésíla.'

32 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ānyāngā í ní sēé ími ní 'dīri, adri 'yozú kīnī Mósé sē ní kuyé, ānyāngā 'dīri íngá 'bū gélésíla, má Étēpi sē ími ní nī. Má Étēpi rī ānyāngā áda rī sē ími ní nī. 33 Ānyāngā Múngú ní ísēé ími ní íngápi 'bū gélésíla rī, íri ma 'i, ma ānyāngā ídri sēepi 'bá rī pi ní nyòòkú dríge nōgō rī."

34 'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Ūpí, 'í sē 'bá ní ānyāngā 'dīri mužú dīí dīí."

35 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ānyāngā rīpi ídri sēepi rī. 'Bá ímúpi má vúgá ma é'yīpi rá rī, ébīrī gō íri fūú dīí ku, āzini yīí úvá gō íri ndēé dīí ku. 36 'Bo ími ndrekí dō ma rá draāāsīyā, ími é'ýíkí ma kuyé. 37 'Bá má Étēpi ní ežjí má ní gí rī pi ímú má vúgá. 'Bá ímú' 'bá má vúgá rī pi, á gā kōpi álujání ku. 38 Má ímú 'bū gé 'dāásí vúgá nōgō tā Múngú ní ma ípēzú rī 'dūú ngāá, adri 'yozú kīnī tá má ní lēé ngāá má drī sī ní kuyé. 39 Tā íngápi Múngú ma ípēepi rī é éšj agá rī, íri 'dī, 'bá céré íri ní sēé má ní rī pi, á 'be álu ní ávíi ku. Ma kōpi inga gō ídri rú 'ú'dú 'dú vé rī gé. 40 Tā má Étēpi ní lēé rī, íri 'dī, ma Mvā rú, 'bá ma ndre'bá rá, āzini ma é'yī' 'bá rá rī pi, kōpi ídri 'dání'dání rī ísú rá, ma ímú kōpi inga gō ídri rú 'ú'dú má ní ígōzú gé."

41 Tā Yēsū ní 'yoó 'i ānyāngā íbīpi 'bū gélésíla rī sī, sé Yāhúdī bītríkā rī pi ríkí unuu āní ununu. 42 Kōpi ríkí í uzijí í āsámvú gé sī kīnī, "Mvā 'dīri adri nyo Yēsū Yōsépā mvópi 'i kuyé? 'Bá níkí étēpi pi éndrēpi be rá, íri ícō 'yo kīnī 'í íngá 'bū gélésíla íngóni íngóni?"

43 'Bo Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Lē ími ríkí unuu ími āsámvú gé sī ku. 44 Má Étēpi ípē dō 'bá rī ní kuyé, ícō ícá má vúgá ku, ma ímú íri inga gō ídri rú 'ú'dú má ní ígōzú rī gé. 45 Sū nēbī rī pi ní sū rī tīnī, 'Múngú rī ímú kōpi ímbá céré nī.' 'Bá álu álu má Étēpi vé tá yī' 'bá rá, āzini írivé tá ũnī' 'bá rī pi ímú má vúgá nī. 46 'Bá āzi ndre má Étēpi rī kuyé, 'yéná ma ímúpi

† 6:19 6:19 Máyílí: 'Bá rī ícō éčj tu ca máyílí na sá álu agá.
6:31 6:31 Wūngárā 16:4; Nēmáyā 9:15; Sāwūmā 78:24-25

§ 6:31 6:31 Mánā: Mánā rī ānyāngā Múngú ní ísēé
6:45 6:45 Ísáyā 54:13

Múngú vúgálēsī rī, á ndre má Ētēpi ri nī.
 47 Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá mávé tá ĕ'yīpi
 rá rī, ĩri idri 'dání'dání rī ĩşu nī. 48 Ma
 ānyāngā riipi idri sēepi rī. 49 ĩmi ĕ'bīpi
 riki ōtū mánā nyaá ásé agá 'dāá, 'bo kōpi
 ūdráki rá. 50 'Bo ānyāngā ingápi 'bū gélēsī
 rī, ĩri 'dini, 'bá rī nya dō ānyāngā 'diri,
 ícō drāá ku. 51 Ma ānyāngā ingápi 'bū
 gélēsī rī 'i, 'bá rī nya dō ānyāngā 'diri, ĩri
 adri lēmbērē rú. Ānyāngā 'diri, ĩri mávé
 rú' 'bá má ní ĩmú adii sēé drāá 'bá nyōŋkú
 drīgé nōgō rī pi vé idri ā tā sī rī 'i."

52 Yāhūdī rī pi ní 'dózu ágátá gāzú ĩ
 āsámvú gé sī kīnī, "Ágō 'diri ícō 'i rú' 'bá
 sē nya 'bá ní ingóni ingóni?"

53 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á
 'yo ĩmi ní, ma 'Bá Mvā 'i, ĩmi nyakí dō
 mávé rú' 'bá kuyé, āzini ĩmi mvukí dō mávé
 āri kuyé, ĩmi ícókí adrii idri rú ku. 54 'Bá
 mávé rú' 'bá nyaápi, āzini mávé āri mvuūpi
 rī, ĩri idri 'dání'dání rī ĩşu nī, ma ĩmú ĩri sē
 íngá gō idri rú 'dú' 'dú vé rī gé. 55 Mávé
 rú' 'bá, ĩri inyá áda ní, āzini mávé āri, ĩri
 ngá mvuūmvu áda ní. 56 'Bá mávé rú' 'bá
 nya' 'bá rī pi, āzini mávé āri mvu' 'bá rī pi,
 kōpi adri 'bá mávé ní, ma kpá adri 'bá
 kōpivé ní. 57 Má Ētēpi adriipi lēmbērē rú
 rī ĩpē ma nī, ma ri adri idri rú ĩrivé ūkpō
 sī, 'bá rī nya dō mávé rú' 'bá, ĩri adri idri
 rú ūkpō mávé rī sī. 58 Ānyāngā ingápi 'bū
 gélēsīla 'diri adri sū mánā ĩmi ĕ'bīpi ní
 nyaá, vúdri ní gé, kōpi ní ūdrāzú rá 'diri
 tñj ku. 'Bá ānyāngā 'diri nyaápi rī, ĩri adri
 mvuzú lēmbērē rú." 59 Yēsū 'yo tá 'diri ĩşu
 ākūdē ĩri ri āngū ímbá Jō Múngú ri Zizú rī
 agá Kāpārānāumā gá.*

Idri 'dání'dání rī vé tā

60 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká tá
 Yēsū ní 'yoó 'diri yīj, kōpi ní 'yozú kīnī, "Tā
 Yēsū ní 'yoó 'diri mbamba, 'bá āzi ícō tá
 'diri ā'yī ku."

61 Yēsū nī á má bá 'yozú kīnī, 'bá 'i pámvú
 ūbī' 'bá rī pi ri unu tá 'i ní 'yoó 'diri sī. Yēsū
 ní kōpi zizú kīnī, "Tā má ní 'yoó 'diri, ĩri
 ĩmi drī iza iza tñj āsī? 62 'Bo ĩmi ndrekí dō
 'Bá Mvā ri mvi gō 'bū gé vūrā 'i ní íngázú
 rī gé 'dālē, ĩmi 'okí rī ĩmi íngóni? 63 Índri
 Uleterē rī idri sē nī, ūkpō rú' 'bá nōri vé rī
 'o ngá āzi ku. Átángá má ní átá ĩmi ní 'diri,
 Índri Uleterē rī lū má ní nī, mávé átángá
 rī idri sē. 64 'Bo 'bá uruŋkō ĩmi āsámvú gé
 'dīgē gāki mávé tá ĕ'yīgá sī." Yēsū 'yo tá
 'diri 'dini, ā'diātāsīyā í'dóngará gá 'dāá,

Yēsū nī 'bá 'i ĕ'yī' 'bá kuyé rī pi rá, āzini nī
 'bá ĩmupi 'i ūli 'beēpi rī rá. 65 Kúru Yēsū
 ní 'yozú kīnī, "Bá uruŋkō ní gāá mávé tá
 ĕ'yīgá sī rī sī, má ní 'yozú ĩmi ní, má Ētēpi
 ā'yī dō 'bá rī nī kuyé, ícō ĩmú má vúgá ku
 ānī."

66 Tā Yēsū ní 'yoó 'diri sī, 'bá kárakarā
 ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi gōkí ĩ jēé fūú ĩri
 ā rú' 'bá gá sī āmvé.

67 Yēsū ní 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá mvudri drī
 ni ĩrī 'dī' 'bēe zizú kīnī, "ĩmi lēki kpá fūú
 mvuzú ĩndī?"

68 Šimōnā Pētērō ní újázú Yēsū ní kīnī,
 "Úpi, 'bá mvukí rī ā'di vúgá? Mivé átángá,
 ĩri idri 'dání'dání rī sē nī. 69 'Bá ĕ'yīki mi
 gi, 'bá nīki rá 'yozú kīnī, mi 'Bá Uleterē
 Múngú vé ní."

70 Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī
 pi ní kīnī, "Má ūpē ĩmi mvudri drī ni ĩrī, 'bo
 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dīgē ĩri ádrōko†."

71 'Bá Yēsū ní 'yoó 'diri, ĩri Yūdā Šimōnā
 ĩsikāriyótá mvōpi 'i. Yūdā ā adri dō 'bá
 Yēsū ā pámvú ūbīpi 'bá mvudri drī ni ĩrī rī
 pi vé āzi drāāsiyā, ĩri ĩmú Yēsū ā ūli 'be
 nī.

7

Yēsū pi ĕdrīpij be

1 Tā 'diri ā vudri gé, Yēsū ri adrii āngū
 Gāliláyá vé rī gé, ri ĕci mvuzú kūrū Gāliláyá
 vé rī pi agásī. Gā mvugá āngū Yūdáyá vé
 rī gé 'dālē sī, ā'diātāsīyā Yāhūdī rī pi lēki
 ĩri 'dij drāá 'diisi rá. 2 'Bo Yāhūdī rī pi vé
 'dú' 'dú rizú Ūmū Nyazú Gākū rī pi agá rī* ká
 ícá ĩnyīnā gi, 3 Yēsū ĕdrīpij ní 'yozú ĩri ní
 kīnī, "Í ku vūrā nōri rá, 'i mvu adrii āngū
 Yūdáyá vé rī agá, 'bá mī pámvú ūbī' 'bá rī
 pi ā ndrekí rī tá mí ní mvu 'oó ĩ ní āyázú
 āyāyā 'diri. 4 'Bá lēepi adriipi 'bá rī pi
 ĕndrētj gé rī, ĩri ívé tá 'o andrekelemge,
 ūzū ívé tá pi ku. Mí dō ri tá āyázú āyāyā
 ní 'o, lē 'bá vū drīgé rī pi céré ā nīki tá mí
 ní rii 'oó rī." 5 Átā ĕdrīpij ĕ'yīki ĩri kuyé.

6 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Sá mávé
 mvuzú 'dālē rī ícō drī kuyé, sá ĩmivé mvuzú
 rī, ĩri ĩmi drīgé. 7 'Bá vū drīgé rī pi
 ícókí ĩmi ngūj ūnj ku, kōpi ma ngū ūnj,
 ā'diātāsīyā ma ri 'yo, tá kōpi ní rii 'oó rī
 ūnj. 8 ĩmi 'dekí mvu ūmū rī nyangará
 gá 'dālē ĩyī, á mvu drī ūmū rī gé 'dālē ku,
 ā'diātāsīyā mávé sá mvuzú ūmū rī gé 'dālē
 rī ícō drī kuyé." 9 Yēsū ká átá 'dini, áwí
 adrii āngū Gāliláyá vé rī pi gé 'dālē.

* 6:59 Jō Múngú ri Zizú rī: Yāhūdī rī pi vé Jō Múngú ri Zizú rī pi kárakarā kūrū rī pi agásī āndiāndi, kōpi ri ĩ
 úmú Búkú Múngú vé rī lā, āzini kōpi ri Múngú ri ĩnjī Ū'dú Sábátá vé rī gé. † 6:70 6:70 ĩri ádrōko: 'Bá ālu Yēsū
 ní 'yoó ĩri ádrōko 'diri vé íffī, ĩri 'bá ádrōko ní rii drī ní koó tá 'ongará gá ní. * 7:2 7:2 Ūmū ĩ ní Nyaá Gākū rī pi
 agá rī: Íli ālu ālu agá, 'dú' 'dú ĕzīrī, Yāhūdī rī pi riki adrii gākū rī pi agá Yērūsālēmā gá, āngū Yūdáyá vé rī agá. Íli pūkú
 sū ōtū kōpi ĕ'bīpi riki adrii gākū rī pi agá āngū ā'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá, kōpi riki íli pūkú sū ĩ ní adrizú gākū rī
 pi agá 'dāri ígá. † lā Lēvītiká 23:39-43.

¹⁰ 'Bo Yēsū ēdrīpījī ká 'deé muḡ ūmū rī gé 'dālē gí, Yēsū nī kpá gōzú 'dezu muḡu, 'bo muḡ andrekelemge kuyé, muḡ ívé rī ūgúzā rú. ¹¹ Ambugu Yāhūđī rī pi vé rī pi rikí Yēsū rī úndrē 'bá rī pi āsámvu gé sī ūmū rī gé 'dālē, kōpi rikí uzijī kīnī, "Ágó rī íngáá?"

¹² 'Bá rī pi rikí átá ī āsámvu gé sī ūyōkōyō sī īri ā tā sī, uruḡo nī pi kīnī, "Īri 'bá múké."

Uruḡo nī pi kīnī, "Īri 'bá riipi 'bá rī pi ē mī ū'baápi nī." ¹³ 'Bo 'bá āzi īri ā tā átapi gúnýá agá nī 'dāayo, ā'điātāsīyā kōpi rikí ambugu Yāhūđī rī pi vé rī pi ruú.

Yēsū ímbá 'bá rī pi Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá

¹⁴ Kúru ūmū rī vé nyangará ká 'duḡ caá ū'đú sū, Yēsū nī fizú muḡu Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, īri nī 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú. ¹⁵ Ambugu Yāhūđī rī pi vé rī pi ká īrivé ímbángará 'điri yījī, kōpi āyākí ānī āyāyā, kōpi kīnī, "Ágó 'điri nī tā kárakarā 'dīnī íngūgá, íszú ūmúkí īri kuyé?"

¹⁶ Yēsū nī újázú kōpi nī kīnī, "Ma rī tā mávé nī ímbá kuyé, ma rī tā 'bá ma ípēēpi rī vé rī ímbá. ¹⁷ 'Bá lēēpi tā Múngú nī lēé ā 'okí rī 'duḡipi ngaápi rī, īri ícō tā má nī 'oó rī nī ámá rá, dō ma rī tā íngápi Múngú vúgá nī ímbá, dōku ma rī tā mávé nī ímbá. ¹⁸ 'Bá riipi ívé tā átapi ūgōgōlē rú rī, īri rī 'ī íngú, 'bo 'bá riipi ēzī ngaápi 'bá 'ī ípēēpi rī íngúzú rī, īri 'bá tā áda 'oópi nī, īri 'bá ūnjō ākó nī. ¹⁹ Mósē sē īmi nī táimbjī rī rá, adri 'dīnī kuyé? 'Bo īmi āsámvu gé 'đigé, 'bá āzi tró táimbjī Mósē vé rī 'duḡipi ngaápi nī 'dāayo. Ngá īmi nī lēzú ma 'đizú drázú rī ā'đi?"

²⁰ 'Bá bītríká rī pi nī újázú īri nī kīnī, "Índri ūnjī† fī mi đrīgē gí, 'bá lēēpi mi 'điipi rī ā'đi 'i?"

²¹ Yēsū nī újázú kōpi nī kīnī, "Má idri ándúrú 'bá drā be nī ū'đú Sábátá vé rī gé, sē céré īmi nī āyángará. ²² 'Bo īmi rúkí táimbjī Mósē vé ī nī rizú ágélē ē tī ūlízú rī,* īmi rī anjī āgō rī pi ā ágélē ē tī ūlī ū'đú Sábátá vé rī gé. 'Bo mēre ágélē ē tī ūlízú 'điri 'í' dō 'ī Mósē vúgá kuyé, 'í' dō 'ī Ābūrámā vúgá. ²³ Dō ī mvá ágóná ā ágélē ē tī lī ū'đú Sábátá vé rī gé rá, ā nōkí rī táimbjī Mósē vé rī ku píri, tā sēēpi īmī ēsī nī vezú má nī 'bá idrizú ū'đú Sábátá vé rī gé rī sī rī ā'đi? ²⁴ Lē īmi rikí 'bá rī pi vé rī 'bá āmvé rī ndreé, kōpivé tā lizú ānī ku, lē īmi líkí 'bá rī pi vé tā píri."

Yēsū rī Kúrísitō 'i?

† **7:20** 7:20 Índri ūnjī: Īri ándúrú mālāyīkā Múngú vé rī pi vé āzi 'bū gé 'dāá, nō táimbjī Múngú vé rī, Sātānā rī kōpivé āmbūgú. Múngú idró kōpi 'bū gé 'dāási vūgá nōó, kōpi gōkí ufuú índri ūnjī, kōpi rī 'bá rī pi nī izāngá sē vū đrīgē nōgō. † lā 'd'angará 12:7-9. * **7:22** 7:22 Tā ī nī ágélē ē tī ūlízú rī: Múngú lū Ābūrámā nī kīnī, anjī āgō Ābūrámā vé rī pi adriki dō caá ū'đú ārō gí, lē ā ūlīkí kōpi ā ágélē ē tī rá, lūzú kīnī, kōpi anjī Múngú vé nī. † lā 'í' d'óngará 17:9-14.

²⁵ 'Bá uruḡo'béé adri' 'bá Yērúsālēmā gá 'dāá rī pi rikí átá kīnī, "Ágó 'điri adri nyo 'bá ambugu Yāhūđī rī pi vé rī pi nī lēé đijī drā rá rī 'ī kuyé? ²⁶ Īmi ndrekí drī ká, īri rī átá gúnýá āsámvu gé, 'bá āzi átapi īri ā tā sī ūnjī nī tró 'dāayo. 'Bávē 'bá ambugu Yāhūđī vé rī pi nī nīkí nyo ámá rá 'yozú kīnī, ádarú īri Kúrísitō 'ī 'dīnī rá? ²⁷ 'Bá nīkí vūrā ágó 'điri nī íbízú ímúzú rī rá, Kúrísitō kādō ícá, 'bá āzi nī vūrā īri nī íbízú ímúzú rī ku."

²⁸ Yēsū ká rií 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, rī átá ū'đúkō be uru 'dāá kīnī, "Ē, īmi nīkí ma rá, īmi nīkí vūrā má nī ímúzú rī rá. Má ímū nōgō mávé ūkpō sī kuyé, 'bá ma ípēēpi rī vé tā, īri tā áda, 'bo īmi nīkí īri kuyé. ²⁹ 'Bo á nī īri rá, ā'điātāsīyā má íbī ímū īri vúgálesīla, ípē ma ímúzú nī."

³⁰ 'Bá ambugu Yāhūđī rī pi vé rī lēkí kōdō īri ruḡú, 'bo kōpi rúkí īri kuyé, ā'điātāsīyā lókí īrivé rī nī drī ícō kuyé rī sī. ³¹ 'Bá bītríká rī pi āsámvu gé, 'bá kárakarā ē'yīkí Yēsū rī rá. Kōpi nī 'yozú kīnī, 'Kúrísitō kādō ícá, īri nyo ímū tā āyāzú āyāyā nī 'o ágó nōri vé rī ndē rá?"

Atala atala rī pi đrīgē rī pi lēkí ā rúkí Yēsū rī

³² Fārūsī rī pi ká yījī 'bá bītríká rī pi rī Yēsū ā tā ndrī, kōpi úmúkí ī atala atala rī pi đrīgē rī pi be, kōpi nī āngaráwá rī 'bá Jó Múngú vé rī ūtē' 'bá rī pi pēzú muḡu Yēsū rī ruḡú.

³³ Yēsū nī 'yozú kīnī, "Ma adri īmi be nōgō lókí be mādā, kúru ma gō ma újā mu 'bá ma ípēēpi rī vúgá 'dāá úzi. ³⁴ 'Bo īmi ma ndā rá, īmi ícókí ma íszú ku. Vūrā má nī muḡu adrizú rī, īmi ícókí caá 'a nī gé ku."

³⁵ Yāhūđī ambugu rī pi rikí átá ī āsámvu gé sī kīnī, "Ágó rī nī 'yozú kīnī 'bá ícókí 'ī íszú ku rī, ágó rī lē muḡu ngólē? Ágó rī lē muḡu 'bávē 'bá 'ī íré' 'bá adri' 'bá Gīrīkī rī pi āsámvu gé rī pi vúgá, lē Gīrīkī rī pi ímbá índi? ³⁶ Tā īri nī 'yoó kīnī, 'īmi ímū ma ndā, 'bo īmi ícókí ma íszú ku, vūrā má nī muḡu adrizú rī, īmi ícókí caá 'a nī gé 'dālē ku' 'điri vé ífífi ā'đi?"

Yēsū ēzī yījī idri sēēpi rī vé tā

37 U'du ümü rî nyazú rî vé üdüš gé, u'dú 'dâri u'dü ämbügü, Yësü nga áta u'dúkó be uru 'dâá kîni, "Bá rî dô yîi úvá be, ê imü má vúgá nôó, â mvu yîi rî. 38 'Bá rî ê'yî dô ma rá, yîi idri sêépi 'diri imü idí ifü iri ê éšî agási, sü Búkú Mungú vé rî ní 'yoó rî tînjî." 39 Tâ iri ní 'yoó yîi idri sêépi 'diri, iri rî Indri Uletere î ní imü sêé 'bá älu älu iri ê'yî' bá gî rî pi ní rî 'da. Lóki 'dâri gé, šszú sêki drî Indri Uletere îr 'bá rî pi ní kuyé, â diatásiyâ Yësü fi drî ünyî î ní imüzú iri ingúzü 'dâri agá kuyé.

40 'Bá bîtrîká 'dî'bée kâ tâ Yësü ní 'yoó 'diri yîi, 'bá rî pi â uruko kîni, "Ádarú ágó adripi nébî rú rî, * iri 'dî."

41 'Bá rî pi â uruko kîni, "Ágó rî Kúrisitô 'i."

Uruko ni pi kîni, "Bá rî adri Kúrisitô 'i ku, Kúrisitô rî imü ängü Gälilâyâ vé rî gelési ingóni ingóni? 42 Búkú Mungú vé rî lü uletere kîni, î imü Kúrisitô rî tî ifü úyü Däwüdü† vé rî agá, kîrü Bêtelémê î ní Däwüdü rî tîzü rî agá." 43 'Bá rî pi acoki î äsamvü irî Yësü vé tâ sî. 44 'Bá uruko lêki iri ruþ, 'bo 'bá äzi úló ruþ' bá ni kuyé.

Drîkoma Yähüdü rî pi vé rî gâki Yësü ri ê'yîgá sî

45 'Bá Jó Mungú vé rî ütê' bá rî pi kâ î újá gôó atala atala rî pi drîgé rî pi vúgá äzini Färüşî rî pi vúgá 'dâá, atala atala rî pi drîgé rî pi Färüşî rî pi be zîki kôpi kîni, "Îmi ijîki Yësü rî imüzü indî kuyé äsî?"

46 Kôpi ní újâzü kîni, "Bá yîki ävü ni 'bá äzi átâpi ágó 'diri tînjî ni kuyé."

47 Färüşî rî pi kîni, "Ü'bâ kpâ îmi mî gî tînjî äsî? 48 'Bá drîkoma rú Färüşî rî pi be, 'bá äzi nyo 'bá äsamvü gé ïrivé tâ ê'yîpi ni anigé? 49 'Bá bîtrîká Yësü â pámvü übî' bá 'dî'bée nîki täimbj Môsé vé rî kuyé, kôpi tâ ünji šsü Mungú drîgé rá."

50 Niködémâ Färüşî rî pi vé äzi ändürü muþi Yësü vúgá 'dälé rî ni 'yozü kîni, 51 "Täimbj 'bávê rî ä'yî nyo î ní tâ lîzü 'bá äzi drîgé šszú yîki ïrivé tî kuyé, äzini nîki ïrivé tâ 'oó rî kuyé 'dîni rá?"

52 Kôpi ní újâzü kîni, "Mî kpâ Gälilâyägü yâ? 'Í lâ drî Búkú Mungú vé rî kâ, mî šsü

sîki 'a ni gé 'dälé kîni, nébî ícô ifüü ängü Gälilâyâ vé rî agá ku."

53 Kuru 'bá älu älu ní 'dezü muzü ivé ängá.š

8

Yësü trü ükü öwü rú rî

1 'Bo Yësü ní ivé rî 'dezü muzü Írá Ölivé vé rî gé 'dâá. 2 Kâ muþ adrii drü 'dîni, ü'bütî künîkünî, Yësü gö muþ düj Jó Mungú vé rî â bôró gâ 'dâá. 'Bá bîtrîká rî pi trakî î iri â gârâ gâ sí kîrü, kuru iri ni úrizú vúgá 'dezü rizú 'bá rî pi ímbázú. 3 'Bá rî' bá täimbj ímbá' bá rî pi Färüşî rî pi be, kôpi ní ükü î ni ruþ ágó be ni ijîzü, kôpi 'bâki iri pá tuú 'bá bîtrîká 'dî'bée endreþî gé, 4 kôpi ní 'yozü Yësü ní kîni, "Bá ängü ímbâpi rî, ükü nôri ruþî iri ágó be. 5 Täimbj Môsé vé rî 'yo 'bá ni kîni, ükü tâ 'oópi 'dîni 'diri â úvîki iri irâ sí drâá 'dîisí rá. Nóni mi 'yo ingóni?" 6 Kôpi zîki tâ rî 'dîni, lezü létî ndâzü Yësü â 'yo rî tâ, î újâki rî tâ äni Yësü drîgé bēni.

'Bo Yësü ní övüzü vúgá, í'dózü tâ sîzü nyöökü gé 'digé ünyófi sí. 7 Kôpi kâ riü Yësü rî uzîj muzü drîgelé, Yësü ní kuru ngazú uru sí, 'yozü kôpi ní kîni, "Îmi äsamvü gé 'digé, 'bá rî dô ünjkányâ äkö, â í'dó ükü rî vîj." 8 Yësü ní kpâ gözü övüzü tâ rî sîzü nyöökü gé 'dâá düj.

9 'Bá ükü rî tō' bá 'dî'bée kâ tâ Yësü ní 'yoó 'diri yîi, kôpi 'dekî riü î unjeé muzü älu älu, äräkâ rî pi 'idóki î unjeé muzü drîdrî, kuki Yësü pi pá tuú kuü ükü rî be 'dälé. 10 Yësü ní ngazú uru sí, iri ní ükü rî zîzü kîni, "Bá mi tō' bá rî pi ingâá? 'Bá mi tō' bá 'yo' bá kîni, mí 'o ünjkányâ rî pi vé älu kuki 'digé rá?"

11 Ükü rî ní újâzü kîni, "Ämbügü mávé rî, 'bá má tō' bá rî pi, älu ni aceþi ni 'däáyo."

Yësü ní 'yozü kîni, "Á lî tâ mí drîgé ku, 'í 'de muþ, â göki ünjkányâ 'oó düj ku."

Yësü ri dî ütúnjâ rú vü drîgé nõgó

12 Yësü gö áta 'bá rî pi ní düj kîni, "Ma ri ängü imgbērê ütúnjâ rú 'bá vü drîgé nõgó rî pi drîgé nî. 'Bá mâ pámvü übüpi rî, ícô

š 7:37 7:37 U'du ézîrî ümü nyazú rî gé, atala rî pi yîi íbê, kôpi jî Jó Mungú vé rî agá 'dâá, Mungú rî ingúzü, Mungú ni yîi sêé î é'bîpîjî ní rî sí. 'Bá rî pi kpâ imü Mungú rî ingü tåkiri iri ni imü sêé î ní rî sí ü'dü üdü vé rî pi gé. U'dü ümü nyazú rî vé üdü gé, atala rî pi jîki yîjî Jó Mungú vé rî agá 'dâá ku. 'Bo 'bá rî pi rî Mungú rî ingü ängü Mungú ní sêé î ní adrizú 'a ni gé rî sí. Ängü 'diri agá, yîi rî pi ambamba, äzini Mungú sê ngá kôpi ní lée rî pi ärevü cére rá. U'dü üdü vé 'dâri rî gé, Yësü kîni, "Bá rî ê'yî dô ma rá, yîi idri sêépi 'diri imü idí ifü iri ê éšî agási." * 7:40 7:40 Nébjî rî: Kôpi rikî áta nébjî Môsé ní 'yoó iri imü rá rî vé tâ sî. Nébjî Môsé ní 'yoó 'diri Yësü 'l. 'Í lâ Dêtorônómê 18:15-18; Yüwani 6:14; Ezj 3:22-23; Ezj 7:37. † 7:42 7:42 Däwüdü: Mungú ipê Däwüdü rî adrii 'bâgü Íserélê rî pi vé ni, ezj kîni, 'bâgü u'dî rî imü ifü ïrivé yîjî agá, iri mälungâ rî ru muþú 'dâni'dâni, 'bâgü rî Yësü Kúrisitô 'i. 'Í lâ Säwümä 132:11-12; Ezj 2:30. Tîki Däwüdü rî šsü äküde ilî rî ca élîfü älu (1,000) gî, ilî 'dâri gé, šsü tîki drî Yësü Kúrisitô rî kuyé. 'Í lâ 2 Sämüelê 5:2; Mikâ 5:2; Mätáyo 2:1; Lúkâ 2:1-6. ‡ 7:42 7:42 Tîki Yësü rî Bêtelémê gâ, úyü Däwüdü vé rî agá. 'Í lâ Lúkâ 2:4-7; Mätáyo 2:1-6. § 7:53 7:53 Átángá vérešî 7:53-8:11 agá 'dî'bée, búkü Yüwani vé î ní sîi Gîrîkî tî sí drîdrî rî agá 'däáyo, 'bo göki sîi búkü Yüwani vé vülé rî agá rá.

éçí ìnhá agásí ku, ùtùhá àngũ ìmgbèrèépi rí ìrì é drí ko mužú tá idri íšúú rí gé nǐ.”

¹³ Fārúší rí pi ní 'yozú Yésú ní kǐnǐ, “Mí rí mívé tá átá ùgögölé rú, tá mí ní átá 'dǐ' bée céré ùnjǒ.”

¹⁴ Yésú ní újázú kǒpi ní kǐnǐ, “Má rí dō mávé tá átá ùgögölé rú dráásiyá, ma rí tá áda 'dǐri átá, á' diátásiyá á nǐ vūrā má ní ìmúú rí rá, ázini á nǐ vūrā má ní mužú rí rá. 'Bo ìmi nǐkǐ vūrā má ní íbízú ìmúú, dǒku má ní rizú mužú rí kuyé. ¹⁵ Ìmi rí tá rí lǐ rǐ' bá rǐ' bá, á lǐ tá 'bá ázi drǐgé ku. ¹⁶ 'Bo té dō ma tá lǐ rá, tá má ní lǐj rí, ìri adri pǐrǐ, á' diátásiyá má adri ó' dǔkúle ku tá rí á lǐngará gá, 'bá má Ètèpi ma ìpèepi rí be. ¹⁷ Sǐkǐ ìmívé búkú tǎimbǐ vé rí agá kǐnǐ, 'bá ìrǐ tá rí ndre' bá ì mǐ sǐ rí pi ètǐkǐ dō tá rí rá, tá kǒpi ní ètǐj 'dǐri, ìri tá áda. ¹⁸ Ma rí mávé tá ùlú ùgögölé rú, má Ètèpi ma ìpèepi rí, ìri mávé tá ìri ní ndree 'i mǐ sǐ rí ètǐ nǐ.”

¹⁹ Kǒpi ní Yésú rí rizú kǐnǐ, “Mí ètèpi rí ìngölé?”

Yésú ní újázú kǒpi ní kǐnǐ, “Ìmi nǐkǐ ma kuyé, ázini ìmi nǐkǐ kpá má Ètèpi rí kuyé. Ìmi nǐkǐ té dō ma rá, ìmi té ícǒ má Ètèpi rí nǐ rá.” ²⁰ Yésú rí tá 'dǐri átá íšúú ìri rí 'bá rǐ pi ìmbá Jó Múngú vé rí á bóró gá sǒndúkú ì ní rizú ngá ùmúú 'bázú rí á gārā gá. 'Bo 'bá ázi rǐ tró ìri kuyé, á' diátásiyá ìrivé sǎ ì ní ìri 'dǐzú rí ní drǐ ícǒ kuyé rí sǐ.

²¹ Yésú ní gǒzú átázú kǒpi ní dǐj kǐnǐ, “Ma rí mu mu, 'bo ìmi ìmú ma ndá rá, ìmi dō rí ùnjǐkányá 'o mužú drǐgélé, ìmi ìmú ùdrá ku ùnjǐkányá agá. Vūrā má ní mužú rí, ìmi ícǒkǐ mujǐ áni ku.”

²² Yāhúđǐ rǐ pi vé drǐkoma rǐ pi ní 'yozú kǐnǐ, “Yésú ní 'yozú 'bá ícǒkǐ caá vūrā 'i ní mužú rí gé 'dǎlé ku rǐ, Yésú lē déna 'i 'dǐj dráá rá?”

²³ Yésú ní újázú kǒpi ní kǐnǐ, “Ìmi 'bá nyǒókú drǐgé nǒgǒ nǐ, má íbǐ ìmú 'bǐ gélésǐla, ìmi 'bá nyǒókú nǒri vé nǐ, 'bo má adri 'bá nyǒókú nǒri vé nǐ ku. ²⁴ Á lǐ ìmi ní rá, ìmi è' yǐkǐ dō 'yozú kǐnǐ 'bá má ní 'yoó rǐ, ìri ma 'i kuyé, ìmi ìmú ùdrá ku ùnjǐkányá agá.”

²⁵ Kǒpi ní ìri rizú kǐnǐ, “Mí á' dǐ 'i?”

Yésú ní újázú kǒpi ní kǐnǐ, “Má ní té 'yoó ìmi ní drǐdrǐ rǐ tǐnjǐ, 'bá rǐ ma 'i. ²⁶ Á nǐ ìmívé ùnjǐkányá á tá rá, ma té ícǒ tá lǐ ìmi drǐgé rá, 'bo 'bá ma ìpèepi rǐ vé tá pǐrǐ. Ma rí tá má ní yǐj vú ní gé rǐ ùlú 'bá vǔ drǐgé rǐ pi ní.”

²⁷ 'Bo kǒpi ámákǐ kuyé 'yozú kǐnǐ, Yésú rí tá 'i Ètèpi vé rí átá. ²⁸ Kúru Yésú ní 'yozú kǒpi ní kǐnǐ, “Ma 'Bá Mvǎ 'i, ìmi ìngákǐ dō ma peṭi alambaku sígé gǐ ká, ìmi kúru nǐ ámá 'yozú kǐnǐ, 'bá rǐ ma má ní 'yoó ma 'i rǐ 'i. Á 'o tá mávé ùkpǒ sǐ ó' dǔkúle ku, ma rǐ 'yèṅá tá má Ètèpi ní èzǐj má ní rǐ ùlú. ²⁹ 'Bá ma ìpèepi rǐ, ìri má be trǐj álu, ku ma ó' dǔkúle kuyé, á' diátásiyá ú' dǔj céré tá má ní 'oó rǐ ìri ní áyǐkǒ sē.” ³⁰ Yésú ká tá rǐ átá 'dǐni, 'bá kárákara è' yǐkǐ ìri rá.

Anji Ābūrámá vé rǐ pi

³¹ Yésú ní 'yozú Yāhúđǐ 'i è' yǐ' bá gǐ rǐ pi ní kǐnǐ, “Tá má ní ìmbá rǐ, ìmi 'dǔkǐ dō ngaá rá, ìmi ádarú 'bá má pámvú ùbǐ' bá ní pi. ³² Ìmi ícǒ tá áda rǐ nǐ rá, tá áda rǐ, ìri ícǒ ìmi oyú adringará túgèrǐ rú rǐ agásí rá.”

³³ Kǒpi ní újázú ìri ní kǐnǐ, “'Bá nǒ' bée úyú Ābūrámá* vé nǐ, 'bá adrikǐ túgèrǐ 'bá ázi vé nǐ kuyé píri, ngá mí ní 'yozú kǐnǐ, 'i 'bá oyú adringará túgèrǐ rú rǐ agásí rǐ á' dǐ?”

³⁴ Yésú ní újázú kǒpi ní kǐnǐ, “Ádarú á 'yo ìmi ní, 'bá ùnjǐkányá 'o' bá rǐ pi, kǒpi túgèrǐ ùnjǐkányá vé nǐ. ³⁵ 'Bá túgèrǐ rú rǐ adri 'bèṭǐ ásamvú gé 'dǐgé mužú nyonyo ku, 'bo mvǎ ì ní tǐj 'bèṭǐ 'dǐri agá rǐ, ìri adri 'bèṭǐ 'dǐri agá mužú nyonyo ní. ³⁶ Ma Mvǎ rú, má oyú dō ìmi ífúú ùnjǐkányá agásí gǐ, ùnjǐkányá gǒ vūrā íšú èzǐj ngazú ìmi be ku. ³⁷ Á nǐ rá ìmi úyú Ābūrámá vé nǐ, 'bá urukó ìmi ásamvú gé 'dǐgé lèkǐ ma 'dǐj, á' diátásiyá tá má ní átá rǐ ní fǐí ìmi èšǐ agá 'dǎá kuyé rǐ sǐ. ³⁸ Ma rǐ tá má ní ndree má Ètèpi vúgá 'dǎlé rǐ ùlú ìmi ní, 'bo ìmi rí tá ìmi ètèpi ní ùlúú ìmi ní rǐ 'dǔ nga.”

³⁹ Kǒpi ní újázú Yésú ní kǐnǐ, “'Bávé è' bǐjǐ Ābūrámá 'i.”

Yésú ní 'yozú kǒpi ní kǐnǐ, “Ìmi dō anji Ābūrámá vé nǐ, ìmi té èzǐ Ābūrámá ní ngaá rǐ 'dǔ nga rá. ⁴⁰ Má ùlú ìmi ní tá áda má ní yǐj Múngú vúgá rǐ, 'bo ìmi rí létǐ ndá ùkpǒ sǐ lèzú ma 'dǐzú. Ābūrámá 'o tá ázi 'dǐri tǐnjǐ kuyé. ⁴¹ Ìmi rí tá ìmi ètèpi ìmi tǐjǐ rǐ ní ùlúú rǐ 'dǔ nga.”

Kǒpi ní újázú kǐnǐ, “'Bávé ètèpi adri túngú kuyé, 'bávé Ètèpi, ìri Múngú 'i.”

Anji ádróko vé rǐ pi

⁴² Yésú ní 'yozú kǒpi ní kǐnǐ, “Múngú á adri té dō ìmi Ètèpi, ìmi té ma lèlè, á' diátásiyá má íbǐ ìmú ìri vúgálésǐla, má ìmú nǒgǒ má drǐ sǐ kuyé, má Ètèpi ìpè má ìmúú nǐ. ⁴³ Tá má ní 'yoó ìmi ní rǐ lè fǐí

* 8:33 8:33 Ābūrámá: Múngú zǐ Ābūrámá rǐ kǐnǐ, á ku ívé 'bá 'bèṭǐ ásamvú gé rǐ pi, á ku ívé àngú, á 'de mujǐ àngú ázi ú' dǐ ní gé. Ābūrámá rǐ è' bǐjǐ Yāhúđǐ rǐ pi vé rǐ, tǐkǐ ìri ìlǐ èlǐfú álu múđǐrǐlǐ áró (1,800) gé, íšú tǐkǐ drǐ Yésú rǐ kuyé. 'I 'lǐ 'dǒngárá 12-25. † 8:44 8:44 Ádróko: Ádróko vé rǐ Sātáná 'i, ìri àmbúgú ìndri ùnjǐ rǐ pi drǐgé, gá tá Múngú vé rǐ 'dugá ngagá sǐ 'bǐjǐ gé 'dǎlé. Múngú ídró ádróko rǐ ìndri ùnjǐ rǐ pi be 'bǐjǐ gé 'dǎásí nǐ. 'I lǐ 'dangárá 12:7-9.

īmi drīgē ku āsī? Tā rī fi īmi drīgē ku, ā'diātāsīyā īmi lēkī tā mā nī 'yoó rī 'duḅi ngaá ku! 44 Ādroko' rī imivē étēpi, īmi rī tā īri ní lēē rī pi 'du nga áyu. 'f'dóngará gá 'dāá, īri 'bá āngū ū'dīpi nī, gā tā áda rī sī, tā áda vū ní gé 'dāáyo, kādō rī áta, īri rī átāngá ūnjō vé ní pi áta, īri ūnjō'bá, īri étēpi ūnjō vé nī. 45 Má kādō rī tā áda rī áta īmi ní, īmi lēkī mávé tā ē'yīi ku āsī? 46 Īmi āsámvū gé 'dīgē 'bá 'yoópi kīnī, á 'o ūnjikānyā rá rī ā'di 'i? Ma dō rī īmi ní tā áda rī áta, ngá īmi ní mávé tā ē'yīzū ku rī ā'di? 47 'Bá adripi Múngú agá rī, īri ícō Múngú vé tā yī rá, īmi ní tā Múngú vé rī yīi ku rī sī, lū uletere 'yozú kīnī, īmi adriki anji Múngú vé nī ku."

Yēsū pi vé tā Ābūrāmā be rī

48 Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Tā 'bá ní 'yoó mī Sāmāriyāgū, índrī ūnjī ású mī gī 'dīri, īri pīri!"

49 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Índrī ūnjī ású ma kuyé, má ĩnjī má Étēpi rī ĩnjīnī, 'bo īmi ĩnjīkī ma kuyé. 50 Ā lē ma íngū ūgōgōlé rú ku, Múngú rī ma íngū nī, īri 'bá tā ĩjīpi nī. 51 Tā mā ní 'yoó īmi ní 'dīri tā áda, 'bá mávé tā 'duḅipi ngaápi rá rī, ícō drāá ālunāni ku."

52 Kúru Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá nīkī rá índrī ūnjī ású mī gī! Ābūrāmā drā rá, nēbī rī pi ūdrākī kpá rá, 'bo mī kīnī, 'bá rī yī dō mívé ū'dūikó rá, ícō drāá ālunāni ku. 53 'Í ndē nyo 'bá é'bīpi Ābūrāmā rī rá? Ābūrāmā drā rá, nēbī rī pi ūdrākī kpá rá. Mī ūṣū mī kīnī, mī 'dīgē ā'di 'i?"

54 Yēsū ní újázú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Má íngū dō ma ūgōgōlé rú, īri ēzī ākō. 'Bá riipi ma íngūpi rī, īri má Étēpi īmi ní kpá 'yoó, īri Múngú imivē nī rī 'i. 55 Īmi nīkī īri kuyé, 'bo á nī īri rá. Á 'yo té dō á nī īri kuyé, 'dīri té lū 'yozú kīnī, ma ūnjō rú, sū īmi tīnī. 'Bo á nī īri rá, ma rī tā īri ní lūú má ní rī 'du nga. 56 Īmi é'bīpi Ābūrāmā rī āyīkō sī kīnī, 'í lē mávé ímūngará vūgá nōó rī ndreé 'í mī sī, ndre rá, āyīkō fū īri ānī rá."

57 Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mívé ílī ca pūkū tōwū kuyé píri, ngá mī ní 'yozú 'í ndre Ābūrāmā rī rá rī ā'di?"

58 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā mā ní 'yoó īmi ní 'dīri tā áda, 'í ní drī Ābūrāmā rī tīzú kuyé rī gé, 'šú ākūdē ma anigé." 59 Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, kōpi ní irā anjīnā ū'duzú 'í drīgē sī, lēzú Yēsū rī úvīzú drāzú 'dīsī rá, 'bo Yēsū zū 'i rá, nje 'i fūú Jō Múngú vé rī ā bōró gá sī āmvé.

9

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gī ní ē mī

1 Yēsū kā rīi 'deé muzú, īri ní ágó āzi 'í ní tīj mī be ēšīpi gī ní ndrezú. 2 'Bá īri ā pámvū ūbī'bá rī pi ní īri zīzú kīnī, "Īmbápi, ágó 'dīri tīkī mī ākō ūnjikānyā ā'di vé rī sī? Mī ní ēšī ūnjikānyā īri ní 'oó rī sī yā, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó ēndrēpi be rī sī?"

3 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Adri 'yozú kīnī tīkī īri ífūú mī ākō ūnjikānyā īri ní 'oó rī sī kuyé, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó ēndrēpi be rī sī kuyé. Tīkī rī ífūú mī ākō 'dīni, ā ndreki rī ūkpō Múngú vé āngū idrizú rī rū'bá ní gé bēnī. 4 Lē 'bá ngakī ēzī 'bá ma ípēepi rī vé rī, 'šúzú āngū rī ní drī adrizú ūtūnjá rū nō. ĩnjīnā rī ímū 'dīf'dī, 'bá āzi ícō tā āzi 'oó ānī ku. 5 Lóki má ní drī adrizú vū drīgē nōgō rī gé, 'á rī āngū ímgbērēē ūtūnjá rú vū drīgē nōgō."

6 Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, īri ní tīzú wēzú nyōōkū gé 'dāá, īri ní ūtrētrē usazú tūzū rī sī, bēzú ágó rī mī gé 'dāá. 7 Īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "'Í mu mī mī ūjīi kídī 'í ní zījī Sílómū rī gé 'dāá." Rū Sílómū 'dīri vé ífífi rī "Pēngará." Kúru ágó rī ní muzú 'í mī ūjīzú kídī rī gé 'dāá, ágó rī kā rīi 'ígōó ímūzú ívé āngá nōlé, mī ní rī āngū ndre rá.

8 'Bá 'bēti be ĩnyīnā īri ā gārā gá rī pi, āzini 'bá ándúrú īri ndre'bá lóki īri ní adrizú mī ākō rizú ngá mázú rī gé rī pi ní zīzú kīnī, "Ágó 'dīri adri nyo ándúrú mī ākō riipi ngá māápi 'bá rī pi vúgá rī 'i kuyé?" 9 'Bá ūrukō'bēe kīnī, "'Bá rī īri 'i."

'Bá ūrukō'bēe kīnī, "'Bá rī adri īri 'i kuyé, 'bo ágó rī índre sū ágó mī ākō 'dāri tīnī."

'Bo ágó rī kīnī, "'Bá rī ma 'i ándúrú riipi ngá māápi rī."

10 'Bá rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

11 Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, "Ágó 'bá rī pi ní zījī Yēsū 'dīri usa ūtrētrē, īri ní bēzú má mī gé, īri ní 'yozú má ní kīnī, má mu má mī ūjīi kídī 'í ní zījī Sílómū rī gé 'dāá. Má ní kúru 'dezu muzú má mī ūjīzú kídī rī gé 'dāá, sēzú nóni má mī ní āngū ndrezú nō."

12 Kōpi ní ágó mī ākō rī zīzú kīnī, "Ágó rī íngāá?"

Ágó rī ní újázú kīnī, "Á nī má kuyé."

Fārūšī rī pi lēkī nīi ágó mī be ēšīpi gī rī ē mī zī 'i ngóni ngóni

13 Kúru kōpi ní ágó ándúrú mī ākō rī jīzú muzú Fārūšī rī pi vúgá 'dāle. 14 Ū'dū Yēsū ní ūtrētrē usazú, ágó rī ē mī zīzú āngū ndrezú 'dāri, īri ū'dū Sábátā vé rī. 15 Fārūšī rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

Ágó rī ní újázú kīnī, “Ágó rī bē ūtrētrē má mī gē, má ní mužú má mī ūjízú, má mī ní 'i zīzú āngū ndrezú nō.”

¹⁶ Fārūšī rī pi acokī ī āsámuvū ĩrī, uruḳo'béee kīnī, “Ágó tā 'oópi 'dīri íbī ímú Múngú vúgálésī kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ri ēžī nga ū'dú Sábátá vé rī gé.”*

Uruḳo'béee kīnī, “Bā ūnjikānyā be rī, ĩri ícō tā āyázú āyāyā ní 'o 'dīri tīnī íngóni?” Kúru Fārūšī rī pi acokī ī āsámuvū ĩrī Yēsū vé tā sī.

¹⁷ Kōpi gōkī ī újā ágó ándúrú mī ākó rī zījī kīnī, “Mí kīnī, ágó rī zī mī mī nī píri, mī átá ĩrivé tā sī íngóni?”

Ágó ándúrú adriipi mī ākó rī ní újázú kīnī, “Ágó rī, ĩri nēbī.”

¹⁸ Yāhūđī rī pi vé drīkoma ē'yīkī ālunāni 'yozú kīnī, ágó rī ándúrú mī ākó, nóni āngū ndreépi 'dī 'dīni kuyé. Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú ímúú éndrēpi be ī vúgá nōlé. ¹⁹ Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú éndrēpi be kīnī, “Mvá nōri nyo ĩmivé ní? ĩmi tīkī nyo ĩri kú mī ākó nóni? Dō mvá rī ī ní ándúrú tījī mī ākó rī, mī ní nóni ri āngū ndre ndre ngóni ngóni?”

²⁰ Ágó rī vé étēpi pi éndrēpi be, kōpi ní újázú kīnī, “Mvá rī 'bávé ní, 'bá tīkī ĩri kú mī ākó 'dīni. ²¹ 'Bo mī ní zī dō 'i āngū ndreé ngóni yā, 'bá nīkī kuyé, ā'di zī dō ĩri ē mī āngū ndrezú ní yā, 'bá nīkī kuyé. 'Bo ĩri 'bá mbaápi āmbúgú gī ní, ĩri ícō ívé tā átá 'i tī sī nī, lē ĩmi uzīkī tā rī tī ní gé.” ²² Étēpi pi éndrēpi be 'yokī tā rī 'dīni, ā'diātāsīyā kōpi rikī drīkoma Yāhūđī rī pi vé rī pi ruú, ā 'okī rī ī ūnjī ku, ā'diātāsīyā drīkoma Yāhūđī rī pi vé rī pi drōkī tī kīnī, 'bá 'yoópi Yēsū rī Kúrisitō rī, ĩri dro fū Jō Múngú ri Zīzú rī agásī āmvé. ²³ Tā 'dīri sē étēpi pi éndrēpi be kōpi ní tā rī 'yozú ānī kīnī, “Ágó rī 'bá mbaápi āmbúgú gī ní, ĩri ícō ívé tā átá 'i tī sī nī.”

²⁴ Kōpi ní ágó ándúrú adriipi mī ākó rī zīzú ígōzú ī vúgá nōó đījī, kōpi ní ĩri zīzú kīnī, “Mí átá tā áda rī áyu Múngú éndrēti gé, 'bá nīkī rá ágó 'dīri 'bá ūnjikānyā be ní.”

²⁵ Ágó ándúrú mī ākó rī ní újázú kīnī, “Īri dō ūnjikānyā be yā, dō ĩri ūnjikānyā ákó yā, á nī má kuyé. Ngá má ní nījī rá rī, ándúrú ma mī ākó, á ndre āngū ku, 'bo nóni ma āngū ndre rá.”

²⁶ Kōpi ní ágó ándúrú mī ākó rī zīzú kīnī, “Ágó rī 'o ā'di mī mī ní 'i zīzú āngū ndrezú ānī?”

²⁷ Ágó rī ní újázú kīnī, “Á lū té ĩmi ní tā rī rá, ĩmi lēkī tā má ní 'yoó rī yījī ku, ngá ĩmi ní lēzú tā rī yīzú đījī rī ā'di? ĩmi lēkī

kpá ufuú adrii 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bā rī pi rú?”

²⁸ Kúru kōpi ní ágó ándúrú mī ākó rī ē drījī ĩnjázú kīnī, “Bá beni riipi ĩri ā pámvú ūbīpi rī mī 'i, 'bo 'bá 'bávé rī Mósē ā pámvú ūbī. ²⁹ 'Bá nīkī rá Múngú átá Mósē be rá, 'bo ágó ī ní zījī Yēsū 'dīri íbī dō ímú ngōósla yā, 'bá nīkī kuyé.”

³⁰ Ágó ándúrú mī ākó rī ní újázú kīnī, “Ágó 'dīri zī má mī nī, 'bo ĩmi kīnī ágó 'dīri íbī dō ímú ngōósla yā, ĩmi nīkī kuyé, tā 'dīri íngóni íngóni! ³¹ 'Bá nīkī rá Múngú yī 'bá ūnjikānyā be rī pi vé tā ku, ĩri 'bá 'i ĩnjī' bā, āzini ívé tā 'dū' bā nga' bā rī pi vé tā yī áyú. ³² Í'dózu ī ní vū rī gbingará gá 'dāá, 'bá āzi yī drī 'yozú kīnī, 'bá āzi zī 'bá ī ní tījī mī ākó ní ē mī ālunāni kuyé. ³³ Ágó 'dīri ē ímú dō Múngú vúgálésī kuyé, ícō té tā 'dīri 'oó ku.”

³⁴ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí 'bá ī ní tījī ūnjikānyā be 'dīri, mī 'bá ímbá ngóni ngóni?” Kōpi ní ĩri drozú fūzú Jō Múngú rī Zīzú rī agásī āmvé.

Fārūšī rī pi indrékī sū 'bá mī be ēšī' bā gī rī pi tīnī

³⁵ Yēsū kā yījī kīnī, drokī ágó ándúrú mī ākó rī fūú Jō Múngú ri Zīzú rī agásī āmvé gī, ĩri ní ágó rī ndázú ísúzú, ĩri ní ágó rī zīzú kīnī, “Mí ē'yī nyo 'Bá Mvá rī rá?”

³⁶ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Āmbúgú mávé rī, 'bá mī ní 'yoó 'Bá Mvá rī ā'di 'i? 'Í lū má ní, má ē'yī rī ĩri.”

³⁷ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ágó rī, ĩri mī ní ndreé, riipi átápi mī be nō.”

³⁸ Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Mávé Úpi, má ē'yī gī.” Kúru ágó rī ní 'dezú ĩri ĩnjīzú.

³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Má ímú vū drīgé nōgó 'bá rī pi vé tā lījī,† 'bá adri' bā mī ākó rī pi ā ndrékī rí āngū, āzini 'bá mī be āngū ndre' bā ndre ndre rī pi ā adriki rí mī ākó.”

⁴⁰ Fārūšī pá tu' bā 'dálé rī pi ā uruḳo ní Yēsū ri zīzú kīnī, “Mí ūsū, mī kīnī, 'bá kpá mī ākó?”

⁴¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú té dō ĩmi mī ākó, ícókī té tā lījī ĩmi drīgé ūnjikānyā ĩmi ní 'oó rī sī ku, 'bo ĩmi kīnī, ĩmi ri āngū ndre ndre, sē ĩmi áwíkī adrii kuú ĩmivé ūnjikānyā be ūgōgō.”

10

Nāpi 'bá kábīlō úcépi rī vé rī

¹ Yēsū ní átázú kīnī, “Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá ítūpi ífipi kōró agá nōó ābi drīgé sī, ífipi kēétīlē gā sī kuyé rī, ĩri ūgū' bā, āzini ĩri 'bá ngá aliipi ní. ² 'Bá ífipi kōró rī vé kēétījī gé sī rī, ĩri 'bá riipi kábīlō úcépi rī

* 9:16 9:16 ĩri ri ēžī nga ū'dú Sábátá vé rī gé: Múngú 'yo kōpi ní kīnī, kōpi ā ngakī ēžī ū'dú Sábátá vé rī gé ku. † 9:39 9:39 Tá lī: Yēsū kā rī 'bá rī pi ímbá vū drīgé nōgó, 'bá uruḳo'béee gākī ĩri sī, sēzú ūmvúlési ī ímú tā lī kōpi drīgé.

'i. ³ 'Bá kábīlō ūtēēpi rī īri kēētī rī zī 'bá kábīlō úcépi rī ní ifzú áni kōró agá nōó. 'Bá kábīlō úcépi rī ívé kábīlō rī pi zī rī sī, kábīlō rī pi īrivé ū'dúkō nī áamá rá, īri kōpi ē drī ko fū mūzú ámvé nī. ⁴ Kādō ívé kábīlō rī pi traá céré, īri 'de drīdrī, kábīlō rī pi mū īri ā vūdrī gé sī, ā 'diātāsīyā kōpi nīkī īrivé ū'dúkō áamá gí. ⁵ Kōpi mūkī 'bá kōpi ní nīī kuyé rī ā vūdrī gé sī ku, kōpi ápá īri sī ápápā, ā 'diātāsīyā kōpi nīkī īri ā ū'dúkō áamá kuyé." ⁶ 'Bo nāpī Yēsū ní átá kōpi ní 'dīri, tā ni fi áluḡáni kōpi drīgé kuyé.

⁷ Yēsū gō tā 'dīri átá dīī kīnī, "Ádarú á 'yo īmi ní, ma kēētī kábīlō rī pi ní ifzú kōró agá nōó rī 'i. ⁸ 'Bá céré ímū' 'bá má sī drīdrī rī pi ūgū' 'bá, āzini kōpi 'bá rī 'bá āngū ali' 'bá ní pi, 'bo kábīlō rī pi yīkī kōpi ē tī kuyé. ⁹ Ma kēētī, 'bá céré ífī 'bá kēētī rī gé sī rī pi, kōpi ídrīngará ísū rá. 'Bá ímū' 'bá trāá má vūgálésī rī pi āzini fū' 'bá ámvé rī rī, kōpi ānyāngā ísū rá. ¹⁰ Ūgū' 'bá vé ēzī, īri rizú ngá ūgūzū, āngū ū'dīzū, āzini ngá izazú. Mávé ímūngará nōri, má ímū' īmi ní ídri 'dání 'dání dēēpi ku rī sēé.

¹¹ "Ma 'bá kábīlō úcépi múké ní, 'bá kábīlō úcépi múké rī, īri 'i adi sē drā ívé kábīlō rī pi ā tā sī. ¹² 'Bá ī ní íjī kábīlō úcé, í ní rīí ūfēé mūfēngā sī rī, kábīlō rī pi ní adrii īrivé ní kuyé rī sī, kādō ndree ēbēngī rī ímū nī, īri kábīlō rī pi ku, īri nga ápá rá. ēbēngī rī kábīlō rī pi ū'de ru, īri kábīlō rī pi íré kpélékpéle. ¹³ 'Bá ī ní íjī 'bāá rīí ēzī ngāá mūfēngā sī rī, īri nga ápá rá, ā 'diātāsīyā īri 'i rī ēzī rī nga mūfēngā sī, ūsū áluḡáni kábīlō rī pi drīgé ku.

¹⁴ "Ma 'bá kábīlō úcépi múké ní, á nī mávé kábīlō rī pi rá, kōpi nīkī kpá ma rá, ¹⁵ sū má Ētēpi ní ma nīī rá rī tīnī, á nī kpá má Ētēpi rī rá. Á lē ma adii drāá kábīlō rī pi á tā sī. ¹⁶ Ma kábīlō ūrūko' 'bée be anigé, ífīkī drī kōró agá nōó kuyé. Á lē kōpi íjī ífī kōró agá nōó, kōpi ē ímūkī rī adrii trū vūrā ālu gé, kōpi má ū'dúkō yī, ma ímū kōpi ūtē nī. ¹⁷ Má Ētēpi lē ma lēlé, ā 'diātāsīyā má ní ma adii sēé drāá, gōó íngá ídri rú dīī rī sī. ¹⁸ 'Bá āzi ícō má 'dīī ku, á ku dō má 'dīī īri ní ní ká. Ma mávé 'dīngará á tā ā'yī ma 'i, ma kpá mávé íngángará gōó ídri rú rī ā tā ā'yī ma 'i. Má Ētēpi ēzī má ní tā rī nī, kīnī má 'o sū 'dīri tīnī."

¹⁹ Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, Yāhūdī rī pi gōkī kpá ī acóó dīī rīí ágátá gāá ī āsámvú gé sī. ²⁰ Ndēé ni pi kīnī, "Ngá rī índri ūnjī

fi drī ní gé nī, īri ābābā rú, ngá īmi ní rizú 'bá 'dīni 'dīri vé tā yīzú rī ā 'dī?"

²¹ 'Bo ūrūko' 'bée kīnī, "'Bá índri ūnjī ní fīi drī ní gé rī ícō átá 'dīri tīnī ku. Índri ūnjī ícō 'bá mī be ēšīpi gí ní ē mī zīī ku."

Yāhūdī rī pi ē'yīkī Yēsū vé tā kuyé

²² Ū'dū' í ní rizú Ūmū āmbúgú Jó Múngú vé rī* fīzú Yērūsālēmā gá 'dālē rī ā tā ígázú rī ní ícózú, ísúzú lóki 'dāri, īri lóki kílongóro vé rī. ²³ Yēsū rī adrii Jó Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, rī ēcī Jó 'bīlé gá sī, jó' bīlé 'dīri zīkī īri Sōlómónā vé jó' bīlé. ²⁴ Yāhūdī rī pi traki īri ā gārā gá sī kūrū, kōpi ní 'yozú īri ní kīnī, "Ngá mí ní lēzú lūzú kīnī, mī Kúrísítō 'i ku rī ā 'dī? Mī dō Kúrísítō 'i, lē mī úci mī 'bá ní ku."

²⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Á lū tā rī īmi ní rá, 'bo īmi gākī ē'yīgá sī. Tā āyázú āyāyā má ní 'oó má Ētēpi vé ūkpō sī 'dī' 'bée, kōpi lū 'yozú kīnī, 'bá rī ma 'i, Kúrísítō 'i. ²⁶ 'Bo īmi gākī mávé tā ē'yīgá sī, ā 'diātāsīyā īmi adriki kábīlō mávé ní kuyé.

²⁷ Mávé kábīlō rī pi nīkī má ū'dúkō rá, á nī kōpi rá, kōpi rī má vūdrī ūbī. ²⁸ Ma kōpi ní ídri 'dání 'dání dēēpi ku rī sē, kōpi ícókī drāá áluḡáni ku, 'bá āzi ícō kōpi ērī má drīgé sī bá ku. ²⁹ Má Ētēpi kōpi sēēpi má drīgé rī vé ūkpō aga ngá rī pi ārēvū céré, 'bá āzi ícō kōpi ērī má Ētēpi drīgé sī bá ku. ³⁰ 'Bá má Ētēpi be ngá ālu."

³¹ Yāhūdī rī pi gōkī kpá írá í'dū lēzú Yēsū rī úvīzú āni. ³² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ūkpō má Ētēpi ní sēé má ní rī sī, á 'o tá múké āyázú āyāyā ní pi kárákará, īmi ndreki ímī mī sī rá, 'bo tá má ní 'oó āyázú āyāyā 'dī' 'bée āsámvú gé, tā īmi ní ndree ūnjī lēzú ma úvīzú drázú írá sī rī ā 'dī?"

³³ Yāhūdī rī pi ní újázú īri ní kīnī, "'Bá úvīkī mī drāá írá sī tá múké āyázú āyāyā mí ní 'oó rī sī ku, 'bá mī úvī mī ní Múngú rī ĩnjī kuyé rī sī, ā 'diātāsīyā mí kīnī, mī Múngú 'i, ísúzú mī 'bá áda."

³⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tāimbī ímivé í ní sī rī agá, 'Á 'yo īmi ní ími mūngú āzi' 'dīni kuyé? ³⁵ Īmi nīkī rá tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī, īri tá áda, 'bá āzi ícō újā ku, 'bá Múngú vé ū'dúkō ní ícá kōpi vūgá rī pi, Múngú 'yo dō kōpi ní kīnī, kōpi 'mūngú' āzi píri, ³⁶ 'bo ma má Ētēpi ní gūū kú tūngú uletere ívé ní, īri ní ĩpēé ímū vū drīgé nōó rī, tá má ní 'yoó kīnī, ma Múngú vé Mvā 'dīri sī, ngá īmi ní 'yozú kīnī, má ĩnjī Múngú rī ku rī ā 'dī? ³⁷ Ma té dō rī ēzī má Ētēpi vé rī nga kuyé, īmi ícókī té mávé tá ē'yīī ku ndō. ³⁸ 'Bo ma rī ēzī má Ētēpi

* **10:22** 10:22 Ūmū āmbúgú Jó Múngú vé rī fīzú rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dū 'dīri ígá 'bāgú Gīrīkī rī pi vé rī ní ívé Jó Múngú vé rī izaá āzāvū rú rī sī. Yūdā Mākābē dro 'bāgú rī Jó Múngú vé rī agásī ámvé, gō Jó Múngú vé rī údé ícá uletere. Tā 'dīri nga 'i ílī mūdūrūlū ālu píkū ēzīrī (170) gé, ísū tīkī drī Yēsū rī kuyé. † **10:22** 10:22 Lóki kílongóro vé rī: Ángū Íseréle vé rī gé 'dāá, lóki kílongóro vé rī gé, ēcī tungará ūkpō ūkpō, ā 'diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī ígbe ígbe. **10:34** 10:34 Sāwūmā 82:6

vé rí 'du nga, ìmi kìnì dō ìmi ẹ'yìkí mávé tá ku, ìmi ẹ'yìkí bēnì tá àyázú àyāyā má ní 'oó rí pi áyu, ìmi ícò nī ámá ànì 'yozú kìnì 'bá má Ẹtẹpi be àlu rí." 39 Kòpì lẹkí kòdò ìri ruṣú dī, ìri ní 'i njezú fúzú kòpì àsámuvú gé sī rá.

40 Kúru Yẹsù ní 'i újázú gōzú vúlé, ìri ní yī ǎmbúgú dīpì dīdì Yáridénì rí zozú, ìri ní áwízú adrizú ìnyinà vūrā Yüwání ní ọtú rizú 'bá rí pi ní bātízímù sēzú rí gé. 41 'Bá bītríkà 'dekí muṣú ìri vúgá, kòpì kìnì, "Yüwání 'o dō tá àyázú àyāyā ní kuyé drāāsīyā, tá Yüwání ní átá ágó 'dìri vé tá sī rí céré tá áda." 42 'Bá tré ẹ'yìkí Yẹsù rí rá vūrā 'dàri gé.

11

Lázàró vé drāngárá

1 Ágó āzi rú ní Lázàró 'i, ágó rí drā rú ìri nī. Ágó rí rí adri Bētēniyā gá, kòpì rí adri ọmvpúpì be trú, Ìrivé ọmvpúpì 'dì'bée vé rú Māriyā pi Mārátá be. 2 Māriyā 'dìri ọdu ngūpì ndrīndrī rí dāapi Úpí Yẹsù pá gá, ìnìpì 'i drī'bí sī rí 'i. Lázàró drā ní ruṣú 'dìri, ìri Māriyā vé ẹdrìpì. 3 Lázàró vé ọmvpúpì ìrì 'dì'bée ní tì pēzú muṣú Yẹsù vù sī kìnì, "Úpí, 'bá mívé mí ní lēlèlè rí, drā rú ìri ùnjì ùnjì."

4 Yẹsù ká tá 'dìri yì kìnì, "Drā Lázàró rí ruṣú 'dìri, Lázàró ícò drāá ànì ku. Ngá 'dìri 'o 'i, ẹ ìngúkí rí Múngú rí ànì, àzini ẹ ìngúkú rí Múngú Mvọpì rí ànì bēnì."

5 Yẹsù lē Mārátá pi Māriyā be Lázàró sī lēlè. 6 Yẹsù ká Lázàró vé drā ìri ruṣú rí á tá yì, áwí adri vūrā 'i ní rizú adrizú 'dàri gé caá ẹ'dù be ìrì.

7 Kúru ìri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbì'bá rí pi ní kìnì, "Lē 'bá újákí 'bá gōo muṣú àngú Yüdayá vé rí agá 'dálé ùzi."

8 'Bá ìri á pámvú ùbì'bá rí pi ní 'yozú ìri ní kìnì, "Ímbápi, ọtẹrēsīnà nōgò 'bá Yüdayá gá rí pi lẹkí kòdò mí úvì ìrā sī, mí kpá 'yo kìnì, mí lē mí újá gōo Yüdayá gá 'dāá dī?"

9 Yẹsù ní újázú kòpì ní kìnì, "Ọtúnjá rí sá be muṣú dī ìrì ìrì, adri 'dini kuyé? 'Bá ẹcì'ba ọtúnjá sī rí pi, kòpì rí ẹcì múké, à'diātāsīyā ọtúnjá rípi àngú ìngbèrèepi kú ule vù drīgé nōgò ní anigé, kòpì rí àngú ndre ànì. 10 'Bá rípi ẹcìpi ìnìjā sī rí, kúmù rí ìri á pá ùsì muṣú trīko, à'diātāsīyā ngá àngú ìngbèrèepi ule ní 'dāayo."

11 Yẹsù ká tá rí 'yoó 'dini, vùdrì ní gé, gō 'yoó kìnì, "Bávè ùndīgò Lázàró rí ẹ'dù ku, 'bo á lē muṣú ìri ruṣú ingáa uru."

12 Ìrivé 'bá ìri á pámvú ùbì'bá rí pi ní 'yozú ìri ní kìnì, "Úpí, ágó rí dō rí ẹ'dù ku, ìri ícò ícá múké rá."

13 'Bá Yẹsù á pámvú ùbì'bá rí pi ọsúkì déna Yẹsù kìnì Lázàró rí ẹ'dù ku, 'bo ọsúkì Yẹsù rí Lázàró vé drāngárá á tá 'yo.

14 Kúru Yẹsù ní tá rí ẹ mí lüzú kòpì ní ule kìnì, "Lázàró drá gí. 15 Ma àyíkò sī má ní adri ìri á jèlè gá 'dálé 'dāayo rí sī, à'diātāsīyá tá 'i 'oópì 'dìri sī, ìri sē ìmi ìmù ma ẹ'yì ànì rá. 'Bo 'bá 'dekí muṣú ìri vúgá 'dálé."

16 Tómá ì ní zì Dìdímá* rí ní 'yozú 'i ọgúpì rí 'bá Yẹsù á pámvú ùbì'bá rí pi ní kìnì, "Bá muṣú ùdrāá Yẹsù pi be trú àlu."

Yẹsù ùmì Māriyā pi ẹsì Mārátá be

17 Yẹsù ká caá Bētēniyā gá 'dāá, lùkì ìri ní kìnì, Lázàró la caá 'bù agá 'dāá ẹ'dù sù gí. 18 Ngazú Yẹrúsalēmá gá 'dāgá, Bētēniyā vù caá máyìlì ìrì kuyé. 19 Yāhūdì káràkàrá ìmúkì Mārátá pi ẹ ẹsì ùmì Māriyā be kòpivé ẹdrìpì Lázàró ní drāá rí sī. 20 Mārátá ká yì kìnì, Yẹsù rí ìmù nì, 'de fūu muṣú Yẹsù vúgá àmvé 'dāá muṣú drì ọsù ìri be, 'bo Māriyā áwí ívé rí kú 'bẹtì 'dāá.

21 Mārátá ní 'yozú Yẹsù ní kìnì, "Úpí, mí adri té dō nōgò anigé, má ẹdrìpì ícò té kòdò drāá ku. 22 'Bo á nī rá nóni, ngá mí ní zì rí, Múngú rí sē mí ní rá."

23 Yẹsù ní 'yozú Mārátá ní kìnì, "Mí ẹdrìpì Lázàró rí íngá gō ìdri rú ùzi rá."

24 Mārátá ní újázú Yẹsù ní kìnì, "Á nī rá ìri ùmvúlésì íngá gō ìdri rú ẹ'dù ẹ'dù 'bá céré ní íngázú gōzú ìdri rú rí gé."

25 Yẹsù ní 'yozú ìri ní kìnì, "Ma 'bá ùdrā'ba gí rí pi sē íngá gō ìdri rú ùzi! 'Bá ma ẹ'yì'ba gí rí pi á ùdrákí dō gí drāāsīyā, kòpì mu adri ìdri rú. 26 'Bá ma ẹ'yì'ba gí rí pi ìdri 'dání'dání rí ọsù rá, kòpì ícókí drāá àlunàni ku. Tá 'dìri fi nyo mí drīgé rá?"

27 Mārátá ní újázú Yẹsù ní kìnì, "Úpí, má ẹ'yì rá 'yozú kìnì, mí Kúrísítò Múngú Mvọpì lēepi ìmùpi 'bá nyọkù nōri vé rí pi àsámuvú gé rí 'i."

28 Tá Mārátá ní 'yoó Yẹsù ní 'dìri á vùdrì gé, nga muṣú ọmvpúpì Māriyā rí zì muṣú átá ìri be gārā gá kìnì, "Ímbápi rí nōgò, lē mí ndreé." 29 Māriyā ká tá 'dìri yì, koro ìri ní ngazú muṣú Yẹsù vúgá 'dāá. 30 Tá 'dìri ọsù Yẹsù ca drì gúrú 'dàri agá 'dāá kuyé, 'bo áwí drì kú vūrā kòpì ní 'i ọsúkì Mārátá be rí gé. 31 Yāhūdì adri'bée jó agá 'dāá Māriyā ẹ ẹsì ùmì'bá rí pi ká ndreé Māriyā nga fūu muṣú àmvé 'dāá rù'bá sī, kòpì ọsúkì déna Māriyā lē muṣú Lázàró á 'bùrèdrì gé áá ngoó, kòpì ní 'dezu muṣú vù ní gé sī.

32 Māriyā ká muṣú caá vūrā Yẹsù ní adrizú rí gé 'dāá, ká Yẹsù rí ndreé, nju muṣú 'dè Yẹsù á pálé gá kìnì, "Úpí, mí adri té dō

* 11:16 11:16 Didímá: Rù Didímá 'dìri vé íffí ẹtì.

nōgō anigé, má édrīpī Lázārō ícō té drāá kul”

³³ Yēsū kā muḡ ndree Māriyā ri ngongo, āzini Yāhūdī imū'ba īri be trū 'dī'bée kpá ri ngongo, tā rī fi éšj ni gé, sē īri ni īzāngā āmbúgū. ³⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi škī Lázārō ri ingūgá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Úpī, mí imū ndree, škī īri kú nō.”

³⁵ Yēsū ní í'dózú ngozú.

³⁶ Yāhūdī rī pi ní 'yozú kīnī, “Ī ndreki drī ká, Yēsū lē Lázārō ri ambamba.”

³⁷ Yāhūdī ā uruko'bée ní 'yozú kīnī, “Ágō 'dīri zī ándúrú 'bá mī be éšīpi gi ni ē mī rá pírí, 'bo ku Lázārō ri drāá rá āsī?”

Yēsū inga Lázārō ri gōó idri rú drāngárá gálésī

³⁸ Yēsū ē éšj gō īzāngā íšú agaá rá, īri ní 'dezú muzú 'būrēdrī gé 'dāá. 'Bú 'dāri, īri ūjī, gūkī írā āmbúgū 'bāá ūjī rī ē tī ōzūzú ānī. ³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi gūkī írā rī 'bū rī tī gé sī rá.”

Ávū rī vé ōmvúpi Mārātā ní 'yozú kīnī, “Úpī, ávū rī la nóni caá 'bū gé 'dālē ū'dú su gí, īri nóni ri ējī 'be'be.”

⁴⁰ Yēsū ní 'yozú Mārātā ní kīnī, “Á lū ándúrú ní ní 'yozú kīnī, mí ē'yī dō mávé tā rá, mí imū Múngú vé ingūngárá ndre rá 'dīni kuyé?”

⁴¹ Kúru kōpi ní írā rī gūzú 'bū rī tī gé sī. Yēsū ní āngū ndrezú urū 'dāá, īri ní 'yozú kīnī, “Má Étépi, ōwō'dīfō mí ní ma yī rī sī.

⁴² Á nī rá ū'dú céré mī ri ma yī rá, 'bo á 'yo tā 'dīri 'bá pá tu'ba nō'bée ā tā sī, kōpi ē ē'yīkī rī 'yozú kīnī, mí ípē ma nī.”

⁴³ Yēsū kā tā 'dīri 'yoó 'dīni, īri ní Lázārō ri zizú ū'dúkó be urū 'dāá kīnī, “Lázārō, mí ífū āmvé.” ⁴⁴ Ávū rī ní íngázú ífūzú 'bū rī agá 'dāásī āmvé nōó, íšú ūdrōkī drī ni pi, pá ni pi, mīlétī ni be bōngó sī.

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi oyukī bōngó rī rú'ba ní gé sī, Īmi kukī ā 'de muḡ.”

Ndāki létī Yēsū ri 'dizú drāzú

(Mātáyo 26:1-5; Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2)

⁴⁵ Yāhūdī imū'ba Māriyā vúgá īri ē éšj ūmī'ba 'dī'bée kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri ndree, kōpi ē'yīkī īri rá. ⁴⁶ 'Bo 'bá uruko'bée mukī tā Yēsū ní 'oó rī ūlū Fārūšī rī pi ní. ⁴⁷ Kúru atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūšī rī pi be, kōpi ní 'bá tā lī'ba rī pi' zizú imūzú átángá átázú Ī āsámvú gé sī.

Kōpi riki átá kīnī, “Ágō nōri ri tā āyāzú āyāyā ni 'o muzú dīī dīī, 'bá 'okí rí ā'di?”

⁴⁸ 'Bá kukī dō ágó 'dīri rii tā 'oó muzú 'dīri tīnī, 'bá rī pi céré imū īri ē'yī áyu, īri sē āngáráwá Rómā vé rī pi imū 'bávē Jō Múngú vé rī éri, kōpi 'bá 'bávē āngū agá rī pi ū'dī ūdrā céré rá.”

⁴⁹ 'Bá 'dī'bée vé ālu rú ni Kāyáfā 'i, īri átálágú āmbúgú* ĩlī 'dāri gé. Īri ní 'yozú kīnī, “Īmi nīkī tā kuyé! ⁵⁰ Īmi nīkī amá rá 'yozú kīnī, 'bá ālu drā dō 'bá rī pi vé tā tī gé nī, īri muké, 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ícókī ūdrāá ānī ku.”

⁵¹ Tā Kāyáfā ní 'yoó 'dīri, ígá 'i drīgē kuyé. 'Bo ĩlī 'dāri gé, īri ní adriī átálágú āmbúgú rī sī, ndrī kīnī, Yēsū rī ūmvúléšī imū drā Yāhūdī rī pi vé tā tī gé. ⁵² drā 'yēnā Yāhūdī rī pi ní ō'dúkūlé ku, īri imū drā anjī Múngú vé ĩ írē'ba nyōōkū drīgē nōgō rī pi ní céré, kōpi íjizú imūzú adrizú ngá ālu rú.

⁵³ Í'dózú ū'dú 'dāri gé, kōpi riki létī ndāá lēzú Yēsū rī 'dizú drāzú.

⁵⁴ Kúru Yēsū gō rii éci Yāhūdī rī pi āsámvú gé sī andrekelembge kuyé, fū Yērūsālemā agāsī, 'de muḡ adriī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ĩnyinā āngū ā'wi cinyáfā rú rī gé, ĩnyī gúrú ĩ ní zīī Ēfērēmā rī gé 'dāá.

⁵⁵ Yāhūdī rī pi vé Ū'dú Múngú ní Elizú Jō rī pi tī gé sī rī kā ícá ĩnyinā gí, 'bá kárákará fūkī āngū ĩ ní adrizú rī agāsī, kōpi 'deki muḡ lā'bī mērē ĩ ní adrizú ānī ule rī 'oó Yērūsālemā gá 'dāá, íšúzú Ū'dú Múngú ni Elizú Jō rī pi tī gé sī rī ícá drī kuyé. ⁵⁶ Kōpi kā ĩ úmú Jō Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kōpi ní rizú Yēsū rī ūndrezú 'bá rī pi āsámvú gé sī, kōpi 'deki rii ĩ uzijī ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágō rī nyo imū ūmū rī gé nōó rá?” ⁵⁷ 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūšī rī pi be, sēkī tāimbī kīnī, “'Bá rī íšú dō Yēsū ri ndree rá, ē ĩjī tā ni lūū 'bá ní, ā rukī rí īri bēsīnī.”

12

Ūkú āzi ūdā ūdu Yēsū ā pá gá

(Mātáyo 26:6-13; Mārākō 14:3-9)

¹ Yēsū 'de muḡ Bētēniyā gá vūrā īri ní Lázārō rī idrizú gōzú idri rú rī gé 'dāá, íšú Ū'dú Múngú ní Elizú Jō rī pi tī gé sī rī vé ū'dú éšj áziyá. ² ĩ ní Yēsū pi ní inyá ūndrēnā vé rī á'dizú, Mārātā ĩjī inyá rī sée kōpi ní ní, Lázārō rī kōpi āsámvú gé inyá tī gé 'dālē ĩndī. ³ Kúru Māriyā ní ūdu ējī be ngūūpi ndrīndrī ājē be āmbúgú ni í'dizú mālāngī ālu, ūdázú Yēsū ā pá gá sī, īri ní ĩnjizú 'i drī'bí sī, ūdu 'dīri sē jō rí ā 'a ngū kú ānī ndrīndrī.

† **11:47** 11:47 'Bá tā lī'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgē rī pi, drīkoma rī pi, kōpi rī ĩ úmú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī. ‡ **11:49** 11:49 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā īri 'yēnā fi Jō Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, īri fi vū ālu ĩlī ālu agá. Īri āri rēbōjō vé rī jī ūnjīkányā ūjizú. 'Í lá Lēvīṭkā 16; Ébērē 9.

4 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi rú ni Yūdā Īsikāriyótā 'i, Yūdā 'dīri, ĩri 'bá ĩmūpi Yēsū ā ūli 'beēpi rī 'i, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, 5 "Sēki té ūdu ējī be ngūyūpi ndrīndrī 'dīri jeé mūfēngā fifi ēnjīpi ēnjīnī mūdūrūlū na, awakī 'bá ngā ākó rī pi ní kuyé āsī? Ūdu ī ní sēé jeé 'dīri, ĩrivé mūfēngā rī ícó 'bá ējī vé ni ūfē íli ālu rá." 6 Yūdā 'yo tā 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, 'bā ēsī 'bá ngā ākó rī pi drīgē yā 'dīni kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ūgū' 'bá, ĩri ní rīi jūrú mūfēngā vé rī ūlīi nī rī sī, kīnī 'i 'dū rī mūfēngā rī ā ūrukō 'i ní 'i izā kozú ānī.

7 Yēsū ní újázú Yūdā ní kīnī, "Í ku ūkú rī ā 'o tā 'i ní lēé 'oó rī, ūdu ĩri ní ūdāá má pá gá 'dīri, ĩri rī mávé ū'dū drāngará vé rī ā tā útú. 8 ĩmi ícó adri 'bá ngā ākó rī pi be rá, * 'bo má ícó adrii caá ĩmi āsámvú gé lóki be āco ku."

9 Yāhūdī bītríká 'dī' 'bée ká yīi kīnī, Yēsū ícá gí, 'bá kárakarā 'dekí muų vūrā 'dāri gé, ā'diātāsīyā kōpi lēki muų Yēsū rī ndreé, āzini Lázāró āndúrú drāāpi gí, Yēsū ní ĩdri ĩfūú 'bū gélesīla 'dāri ndreé. 10 Atala atala rī pi drīgē rī pi rikí lēti ndāá lēzú Lázāró rī 'dīzú drāzú ĩndī. 11 Lázāró vé ĩdrīngará ā tā sī, sē Yāhūdī kárakarā 'dekí muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi ē'yīki ĩri rá.

Yēsū vé fingará Yērúsālēmā gá rī (Mátayo 21:1-11; Mārākō 11:1-11; Lúkā 19:28-40)

12 Kā muų adrii drū 'dīni, 'bá bītríká mu' 'bá Ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Elīzú Jót ĩ gé sī rī ā nyangará gá rī pi ká yīi kīnī, Yēsū lē ĩfi Yērúsālēmā gá, 13 kōpi ūñōkí mbírā bī kú ĩ drīgē sī, kōpi muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi rikí ō' ū wīinyá kīnī, "Hōsánā!"

"Tākiri ā adri, 'bá ĩmūpi Úpi ā rú sī rī' ní!" "Mī 'bāgú Īsērélē rī pi vé rī, tākiri Úpi Múngú vé rī ā adri mí be!"

14 Yēsū ĩsū dōngī mbaāpi ú'dí rú 'bá āzi ní drī tūy úri drī ní gé kuyé ni, tū úri drī ní gé, sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñi, 15 "Īmi 'bá Sīonā* vé rī pi, ĩmi 'okí ūrī sī ku,

Īmi ndrekí drī ká, ĩmivé 'bāgú rī ĩmú ĩmi vúgá 'dīi'dī, ĩri rī ĩnú ĩmúzá dōngī mbaāpi ú'dí rú ní sī."

16 Drīdrī ní, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ámakí tā riipi 'i ngaāpi 'dīri kuyé. Múngú ká Yēsū rī ĩngú, kōpi ní kuru

nīzú ámázú ĩrivé tā ōtū ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī 'i ngaāpi 'dī.

17 Sā Yēsū ní Lázāró rī zizú 'bū agá 'dāāsī rī gé, Lázāró ní ĩngázú ĩdri rú, 'bá bītríká tā rī ndre' 'bá rī pi 'dekí rīi tā rī ūlūú muų 'bá rī pi ní. 18 Tā sēēpi 'bá bītríká rī pi ní muų Yēsū vúgá 'dāá rī, kōpi yīki tā Yēsū ní 'oó āyāzú āyāyā 'dīri. 19 Fārūsī rī pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ī ndrekí drī ká, tā Yēsū ní lēé 'oó rī, 'bá ícókí ugaá bā ku. Ī ndrekí 'bá vū drīgē rī pi ārevú céré 'dekí muų ĩri vú sī."

Yēsū átá ívé drāngará ā tā

20 'Bá ĩ ūmú' 'bá Yērúsālēmā gá Múngú rī ĩnjīngará gá ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Elīzú Jót ĩ gé sī rī ā nyangará gá rī gé 'dāá, Gīrīkī rī pi ā ūrukō kpá kōpi āsámvú gé 'dāá anigé. 21 Gīrīkī rī pi ní 'dezú muų Pīlīpū ĩmūpi kūrū Bētēsāyidā gélesīla rī vúgá 'dāá, Bētēsāyidā rī āngū Gāllīyā vé rī agá. Kōpi ní ĩri mázú kīnī, "Āmbúgú 'bávē rī, 'bá lēki Yēsū rī ndreé." 22 Kōpi ká tā rī 'yoó 'dīni, Pīlīpū ní 'dezú muų tā rī ūlūzú Āndērēyā ní. Āndērēyā pi Pīlīpū be, kōpi ní ĩ újázú muų tā rī ūlūzú Yēsū ní.

23 Yēsū ní átángá rī újázú kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, sā ĩ ní ma ĩngúzú rī ícó gí. 24 Āda ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, mávé drāngará rī adri sū mgbáyá ā fi ālu ĩ ní saá nyōókú agá, kókó' 'bō ní rī nma, ĩri gō ĩfū dū 'a mī be gbálígbálí rī tñi, ĩri sē 'bá kárakarā pi ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ānī. 25 'Bá rī 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgú rú, S ícó ūmvúlési ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku, 'bo 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá āmbúgú kuyé, ĩri ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū rá. 26 'Bá lēēpi ējī ngaāpi má ní rī, lē ā ūbī má pámvú. Vūrā má ní muų adri rī, mávé ātī' 'bá rī mu adri 'a ní gé. 'Bá ējī ngaāpi má ní rī, má Ētēpi rī ĩri ĩngúngú.

27 "Nóni má ējī ĩsū ĩzāngā ambamba, má 'yo rī ĩngóni? Má 'yo rī, 'Má Ētēpi, mī ĩmú ma paá tā ĩmūpi 'i ngaāpi má rú' 'bá gá drīdrī 'dīi rī agásī rá' 'dīni? Kuyé, má ícó 'yoó 'dīni ku, ā'diātāsīyā tā má ní ĩmúzá rī, má ĩmú ĩzāngā nyaá. 28 Má Ētēpi, mī sē ē ĩngúkí mī ĩngúngú!"

Ū'dúkó ní ĩkúzú 'bū gé 'dāāsī kīnī, "Īngúkí ma gí, ma gō sē 'i ma ĩngú muų dīi dīi." 29 'Bá bītríká pá tu' 'bá rī pi ká ū'dúkó 'dīri yīi, ūrukō' 'bée kīnī, "Ngá rī āngū rī lī ní."

Ūrukō' 'bée kīnī, "Ngá rī mālāyīkā átá ĩri be ní!"

* 12:8 12:8 ĩmi ícó adri 'bá ngā ākó rī pi be rá: Tā 'dīri vé ĩfífi lū 'yozú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ūmvúlési ícó 'bá ngā ākó rī pi ē izā ko rá. † 12:13 12:13 'Bá ĩmūpi Úpi ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 12:13 12:13 Sāwūmā 118:25-26 ‡ 12:15 12:15 Sīonā: Sīonā rī ĩ kpá zī Yērúsālēmā. 12:15 12:15 Zakāriyā 9:9 § 12:25 12:25 'Bá rī 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgú rú, ícó ūmvúlési ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku: Tā 'dīri vé ĩfífi, 'bá rī gā dō Yēsū ā pámvú ūbīgá sī, 'i ĩsū rī ngá muké vū drīgē nōgō ānī, ícó ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku.

30 'Bo Yésü ní 'yozú kôpi ní kînî, "Ü'dükô İ ní átá 'dîri, átákî mâ tâ sî kuyé, átákî İmî tâ sî. 31 Sâ tâ lâzú 'bá rî pi drîgê rî ícô gî, İ îmü Sâtânâ rî dro müzú 'dîisî rá. 32 Kádô İmü má inga uru 'dââ, ma İmü 'bá rî pi sê adri cérê 'bá mávé ni." 33 Yésü 'yo átángá rî 'dîni lüzú kînî, ívé drängará, İ îmü 'i inga uru peŧi alambaku sîgê.

34 'Bá bîtrîká rî pi ní 'yozú kînî, "Búkú Múngú vé rî lü 'bá ní kînî, Kúrisítô rî adri lëmgbêrê rü piri, ngá mí ní 'yozú kînî, İ îmü 'Bá Mvâ rî 'dî drâ rá rî ä'di? 'Bá mí ní 'yoo 'Bá Mvâ 'dîri ä'di 'i'?"

35 Yésü ní 'yozú 'bá bîtrîká rî pi ní kînî, "Ma rî dî İmî äsámvú gé nógó ütúnâ rú lóki be mädâ. İmî êçîkî ütúnâ sî, İri ní drî rizú dîzú ängü İmgbêrêzú rî gé nò, İnîñâ ê İşü rî İmî ku. 'Bá êçî tuúpi İñî sî rî, lêtî İri ní lëzú müzú rî äví İri ní rá. 36 İmî ê'yîkî ütúnâ rî äyu, İri ní drî adrizú ügögô nò. İmî adri äni anjî ütúnâ vé ni." Yésü kâ átángá rî átá deê 'dîni, nga 'i njeê kôpi äsámvú gé sî, mü 'i zûŧ kôpi sî zûzú.

Yähüdî rî pi ê'yîkî Yésü ri kuyé

37 Yésü ä 'o dô tâ äyâzú äyâyâ 'dî'bée Yähüdî rî pi endreŧî gé rá dräääsîyâ, kôpi ê'yîkî İri kuyé. 38 Tâ 'dîri 'o nyo 'i sî nêbî İsayâ ní ótú 'yoo rî tîñî kînî,

"Úpi, ä'di ê'yî ü'dükô muké 'bá ní ülüü rî rá ní?"

Úpi, mí 'da mívé ükpô 'bá pazú rî ä'di ní?"

39 'Bá 'dî'bée ê'yîkî tâ 'dîri kuyé, sî İsayâ ní 'yoo rî tîñî kînî,

40 "Múngú özû kôpi ê mî gî, sê kôpi ê êşî tete, sê kôpi ê mî ndre ängü ku, sê kôpi ê êşî nî tâ áamá ku, kôpi ä újâkî té dô êşî rá, ma té kôpi idri rá."

41 İsayâ 'yo tâ 'dîri 'dîni, ä'diätäsîyâ ndre tâ İ ní Yésü rî İngúzú rî rá, İri ní átázú Yésü vé tâ sî äni.

42 Sê 'bá kárakarâ ê'yîkî Yésü ri rá, Yähüdî rî pi vé drîkoma ê'yîkî kpâ Yésü ri rá, 'bo kôpi rikî ívé ê'yîngará ä tâ üzûüzû, ä'diätäsîyâ kôpi rikî 'oó üñî sî Färúşî rî pi sî, kôpi ä drokî rî İ füü Jó Múngú rî Zîzú rî agâsî ämvé ku. 43 Kôpi lëkî 'bá rî pi ê İngúkî İ äyu, kôpi 'dukî tâ Múngú vé rî 'bââ tâ ämbúgú rü kuyé.

44 Yésü ní átázú ü'dükô be uru 'dââ kînî, "'Bá rî ê'yî dô ma rá, ê'yî 'yénâ ma ö'dükülegusî kuyé, ê'yî kpâ Múngú ma İpêépi rî rá. 45 'Bá rî ndre dô ma gî, ndre má Êtêpi ma İpêépi rî gî. 46 Má İmü 'bá rî pi äsámvú gé nógó ütúnâ rü, äni 'bá ma ê'yî'bá gî rî pi ä áwîkî rî adrii İñîñâ agá ku.

47 "'Bá mávé ü'dükô yîŧpi rá, tâ ni 'duúpi ngaápi ku rî, ä lî İrivé tâ ni ku, ä'diätäsîyâ má İmü tâ lî 'bá vü drîgê rî pi drîgê kuyé, má İmü kôpi paâ. 48 'Bá ma gâápi sî, äzini mávé ü'dükô má ní átá nòri ê'yîŧpi ku rî, İ İmü tâ lî İri drîgê rá. Átángá má ní rií átá nòri, İri ümvülésî İmü İrivé tâ lî nî. 49 Átángá má ní átá nòri, má İgá má drîgê kuyé, má Êtêpi ma İpêépi rî lü má ní nî kînî, má İmü tâ 'dîri átá. 50 Ä nî rá tâ má Êtêpi ní eŧî 'dîri, İri sê 'bá rî pi İdri 'dâni'dâni rî İşü äni rá. Tâ má ní átá rî, İri tâ má Êtêpi ní lüü má ní, má átá rî."

13

Yésü üñî ívé 'bá 'i pámvú übî'bá rî pi ä pá

1 Ü'dü Múngú ní Elîzú Jó rî pi tî gè sî rî vé ŧmü nyangará ní drî ícázú kuyé rî gé, Yésü nî rá 'yozú kînî, ívé sâ 'i ní vü nòri kuzú, 'i ní müzú 'i Êtêpi vúgá rî ícô gî. İ'da ívé lëngará ívé 'bá vü drîgê rî pi ní, lë kôpi agaâ rá cîmgbâ cazú üdü gé.

2 Yésü pi ní ürîzú ívé 'bá 'i pámvú übî'bá rî pi be İnyâ ündreñâ vé rî ä nyangará gá, İşüzú ädróko İ kú Yüdü İsikâriyótâ Şimônâ mvöpi ê êşî agá İnogóşî gî, lë lêtî ndââ Yésü ä üli 'bezú äni. 3 Yésü nî rá 'yozú kînî, 'i Êtêpi sê 'i ní ükpô tâ ärevü 'ozú rî cérê gî, 'i İbî İmü Múngú vügalésîla, 'i kpâ rî 'i újâ gò mü Múngú vúgá 'dalé üzi.

4 Kuru Yésü ní ngazú uru sî İnyâ tî gè 'dîgè, İri ní ívé böngó ä'bê'bê rî nêzú 'i rü'bá gá sî rá, İri ní gözü böngó rü'bâ İñîzü ní İ'düzú ndrâzú 'i üpilé gá äyu. 5 İri ní yîŧ İ'düzú dâzú besëni ängü üñîzü ní agá, İri ní İ'dózú ívé 'bá 'i pámvú übî'bá rî pi ä pá üñîzü, İri ní ívé böngó rü'bâ İñîzü 'i ní ndrââ 'i üpilé gá 'dîri öyüzú kôpi ä pá İñîzü äni.

6 Kâ İcâ Şimônâ Pétêrô vúgá, Pétêrô ní 'yozú kînî, "Úpi, 'i lë nyo má pá üñî?"

7 Yésü ní újâzú İri ní kînî, "'İ nî drî tâ má ní 'oó nòri kuyé, 'bo ü'dü äzi sî, mi İmü nî rá."

8 Pétêrô ní 'yozú Yésü ní kînî, "Mí ícô má pá üñî äluñâni ku."

Yésü ní újâzú Pétêrô ní kînî, "Má üñî dô mí pá kuyé, mí adri 'bá má pámvú übîŧpi ni ku."

9 Şimônâ Pétêrô ní újâzú İri ní kînî, "Úpi, mi 'yénâ má pá üñî äyu äsî? Mí üñî má drî pi má drî be İndî!"

10 Yésü ní újâzú İri ní kînî, "'Bá 'i üñîŧpi gî rî, İri 'yénâ 'i pá üñî äyu, ä'diätäsîyâ İri ä rü'bâ ule, İndî äkô. İmî cérê ule tâ üñî äkô, 'yénâ 'bá älu İmî äsámvú gé 'dîgè, İri tâ üñî be nî." 11 Yésü nî 'bá İmüpi 'i

üli 'beépi rí ñnógòşǵí gí, sê İri ní 'yozú İmi adriki céré ule kuyé áni.

¹² Yésü kâ ívé 'bá 'i pámvú übî'ba rí pi á pá üjji deşǵí gí, İri ní ívé bñngó á'bé'bê rí í'düzú gòzú akozú 'i rú'ba gá üzi, İri ní 'i újázú müzú úrízú 'i vürâ gá ínyá tǵí gé 'dâlé, İri ní kòpi zízú kîni, "İmi ñiki nyo tâ má ní 'oó İmi ní 'dîri rá? ¹³ İmi ri ma zi 'İmbâpi' ázini 'Úpi,' tâ İmi ní 'yoó 'dîri pirǵi, á'diâtâsiyâ 'bá rí, İri ma 'i. ¹⁴ Ma İmivé Úpi, ázini İmbâpi, má üji İmi pá gí, nóni İmi í'dókí İmi pá üjji, ógúpi á üji ógúpi vé rí. ¹⁵ Má í'da İmi ní tâ rí gí, lê İmi 'okí müzú sǵí má ní 'oó nñri tñj. ¹⁶ Ma ri İmi ní tâ áda lü, áti'ba ícò adrii ämbúgú ívé ämbúgú drǵé ku, 'bá 'i ní rií áyüâyü rí, ícò adrii 'bá 'i áyüpi rí drǵé ämbúgú rú ku. ¹⁷ Nóni İmi ñiki tâ 'di'bée gí, İmi 'duki dô ngaá rá, İmi tâkiri İşu rá.

Yésü ri atá kîni, 'bá äzi ri imü 'i üli 'be rá

¹⁸ "Tâ má ní 'yoó nñri, á 'yo İmi tâ sî céré kuyé, á nñ 'bá má ní üpée rí pi gí. 'Bo tâ 'dîri á sê rí tâ 'i ní sîi Búkú Müngú vé rí agá rí á nga rí 'i fúú tǵí ní gé bñni. Tâ 'i ní sîi rí 'dîni, "Bá 'bá ní rií drǵi úsü İri be nga nyazú trü rí, İri imü má üli 'be ni."

¹⁹ "Á lü İmi ní tâ 'dîri drǵdrǵi, á'diâtâsiyâ tâ má ní lüü İmi ní 'dîri kâdò imü 'i ngaá, İmi ê'yǵiki rí 'yozú kîni, 'bá rí ma Kúrísítò 'i. ²⁰ 'Bá rí á'yí dô 'bá má ní pée rí rá, á'yí 'dîri ma, 'bá rí á'yí dô ma rá, á'yí má Êtèpi ma İpèépi rí rá."

Yésü üli tâ imüpi 'i ngaapi 'i rú'ba gá rí

(Mâtáyo 26:20-25; Mārākō 14:17-21; Lúkã 22:21-23)

²¹ Tâ Yésü ní 'yoó 'dîri á vüdrǵi gé, Yésü ê eşǵi gò izàngâ İşu agaá rá, İri ní gòzú tâ rí lüzú kòpi ní uletere kîni, "Ádarú á 'yo İmi ní 'dîni, İmi äsámvú gé 'digé, 'bá älu rí imü má üli 'be ni."

²² 'Bá İri á pámvú übî'ba rí pi, ógúpi ndre ógúpi ê mi, sê kòpi ê drǵi ábá céré céré, rikí üşüü déna 'bá İri ní 'yoó 'dîri adri á'di 'i. ²³ 'Bá Yésü á pámvú übî'ba rí pi äsámvú gé, älu ni Yésü ní léele rí úri kuu İri á gārâ gá. ²⁴ Şimónâ Pétèró ní drǵi suzú ágó úrǵipi Yésü á gārâ gá 'dîri vúgá 'dâá, İri ní 'yozú ágó rí ní kîni, "'Í zǵi Yésü ri, 'bá lèépi tâ ünji 'dîri 'oópi rí, İri adri á'di 'i?"

²⁵ Ágó rí ní 'i êñizú Yésü rú'ba gá 'dâá, İri ní Yésü rí zízú kîni, "Úpi, 'bá mí ní 'yoó 'dîri á'di 'i?"

²⁶ Yésü ní újázú İri ní kîni, "'Bá má ní imü pánga í'dú düü tǵi agá, sée İri ní rí, 'bá rí adriipi 'di." Kuru İri ní pánga rí

í'düzú düzü tǵi agá 'dâá, İri ní sèzü Yüdü İsikariyótâ Şimónâ mvópi ní. ²⁷ Yüdü kâ pánga rí ê'yǵi, koro Sâtânâ* ní fizú eşǵi ni agá.

Yésü ní 'yozú İri ní kîni, "'Í 'o tá mí ní lée 'oó rí mbêlé mbêlé!" ²⁸ Tâ Yésü ní 'yoó 'dîri fi 'bá úri'ba ínyá tǵi gé 'di'bée drǵé älujani kuyé. ²⁹ Yüdü ní adrii 'bá riipi müfengâ 'bâápi ni rí sî, 'bá Yésü á pámvú übî'ba rí pi á uruķo üşüki déna Yésü lü Yüdü ní á mü änyangâ ümü rí vé rí jeé, dôku á mü nga sée 'bá ngá áko rí pi ni. ³⁰ Yüdü á pánga rí ê'yǵi, koro nga 'deé fúú müü ämvé. İşü ängü rí ni gí.

Tâimbî ú'di rí

³¹ Yüdü kâ fúú jó rí agási gí, Yésü ní 'yozú kîni, "Ma 'Bá Mvá 'i, sâ 'i ní ma İngúzü rí ícò gí, 'i Müngú ri İngú má rú'ba gá, tâ imüpi 'i ngaapi má rú'ba gá rí sî. ³² İngúki dô Müngú ri tâ má ní 'oó rí sî, ma Mvá rú, Müngú ri imü ma İngú rá, İri imü ma İngú mbêlènjâ.

³³ "Mâ anji rí, má adri caá İmi äsámvú gé nõgò lóki be äco ku, İmi ümvülésî imü ma ndâ sǵí má ní ändürü lüü Yähüdrǵi rí pi ní rí tñj. Ändrü sî, á lê lüü İmi ní 'dîni, vürâ má ní müzú rí, İmi ícókí caá 'a ni gé ku.

³⁴ "Nóni á lê tâimbî ú'di ni eǵi İmi ní, lê İmi lèki İmi lèlé. Sǵí má ní İmi lée rí tñj, kuru lê İmi lèki İmi lèlé. ³⁵ İmi lèki dô İmi lèlé, 'bá rí pi céré nñ amâ 'yozú kîni, İmi 'bá má pámvú übî'ba ni pi."

Yésü 'yo Pétèró ní kîni, Pétèró ri imü 'i gâ rá

(Mâtáyo 26:31-35; Mārākō 14:27-31; Lúkã 22:31-34)

³⁶ Şimónâ Pétèró ní Yésü rí zízú kîni, "Úpi, 'i lê müü İngölè?"

Yésü ní újázú İri ní kîni, "Vürâ má ní lèzü müzú 'a ni gé rí, mí ícò müü má be trü ändrü ku, mi İbi mü má vúgá sî ndò."

³⁷ Pétèró ní Yésü rí zízú kîni, "Úpi, mí kîni, má ícò müü mí be trü ku äsî? Á lê ma adii drâá mí tâ sî."

³⁸ Yésü ní újázú Pétèró ní kîni, "Mí nyo ícò mí adi drâ mâ tâ sî rá? Ádarú á 'yo mí ní 'dîni, mí imü 'yo mí tǵi sâ vü be na, 'i nñ ma kuyé, vüdrǵi ní gé, lögúlgöü ri kuru céré 'be."

14

Yésü ümi ívé 'bá 'i pámvú übî'ba rí pi vé eşǵi

¹ "Lê İmi eşǵi á adri izàngâ sî ku, İmi ê'yǵiki Müngú ri, lê İmi ê'yǵiki kpá ma İndî. ² Má Êtèpi vúgá 'bü gé 'dâá, jó rí pi kárâkarâ

13:18 13:18 Säwüma 41:9 * **13:27** 13:27 Sâtânâ: Sâtânâ ri ädróko, İri ämbúgú İndri ünji rí pi drǵé, gâ tâ Müngú vé rí 'duğâ ngagá sî, Müngú İdró İri 'bü gé 'dâásî. 'Í lâ 'dangará 12:7-9.

anigé, ā adri té dō 'dīni kuyé, má ícō té 'yoó kīnī, ma mụ یمی ní vūrā údé 'dālē 'dīni ku. ³ Á mụ dō vūrā rī údé یمی ní gí, ma ĩgō ímụ یمی bī jī mụ adri má be trụ vūrā má ní adrizú rī gé 'dāā. ⁴ یمی nīkī lētī má ní lēzú mụzú ānī vūrā rī gé 'dālē rī gí."

Yēsū rī lētī mụzú ānī Ẽtēpī vúgá 'dālē rī

⁵ Tómmá ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, 'bá nīkī kuyé mí dō rī mụ ینگۆلە, 'bá ícō lētī mí ní mụzú rī nī ینگۆنی ینگۆنی?"

⁶ Yēsū ní újázú ĩrī ní kīnī, "Ma lētī rī 'i, tā áda rī 'i, āzini ídri rī 'i. 'Bá rī Ẽ'yī dō ma kuyé, ícō agaá caá má Ẽtēpī vúgá 'dālē ku. ⁷ Ádarú یمی nīkī té dō ma rá, یمی té ícō má Ẽtēpī rī nī rá. Ídózu āndrū sī, mụzú drīdrī, یمی nīkī má Ẽtēpī rī gí, یمی ndreki ĩrī gí."

⁸ Pīlípū ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, mí i'da 'bá ní mí Ẽtēpī rī, 'bá épīkī rī tā ní sī múké múké."

⁹ Yēsū ní újázú Pīlípū ní kīnī, "Pīlípū, á rī adrii یمی be trụ nōgō lóki be āco, 'i nī drī ma kuyé? 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Ẽtēpī rī gí, ngá mí ní 'yozú kīnī, má i'da má Ẽtēpī rī یمی ní rī ā'di? ¹⁰ یمی Ẽ'yīkī 'yozú kīnī, 'bá má Ẽtēpī be ngá ālu 'dīni kuyé? Tā má ní átá یمی ní 'dī'bée, má ígá ĩrī má drīgé kuyé, má Ẽtēpī 'bá ní adrii ĩrī be ngá ālu rī, sē má ní úkpō rizú ívé Ẽzī ngazú nī. ¹¹ Lē یمی Ẽ'yīkī tá má ní 'yoó 'bá má Ẽtēpī be ngá ālu 'dīri, dōku یمی Ẽ'yīkī ma, tá āyázú āyāyā má ní 'oó 'dī'bée sī. ¹² Ádarú á 'yo یمی ní 'dīni, 'bá ma Ẽ'yīpī rá rī, ĩrī Ẽzī ālu ālu má ní ngāā nōri 'dụ nga rá. ĩrī ícō Ẽzī rī nga má ní ngāā nōri ndē rá, ā'diātāsīyā ma rī mụ má Ẽtēpī vúgá. ¹³ یمی zīkī dō tá āzi má rụ sī, má ícō 'o یمی ní rá, ā'diātāsīyā ma Mvā rú, Ẽzī má ní 'oó 'dīri sī, í má Ẽtēpī rī ینگۆنی. ¹⁴ یمی zīkī dō tá āzi má rụ sī, má ícō 'o یمی ní rá."

Yēsū Ẽzī Índri Uleterē rī vé tā

¹⁵ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' bá rī pi ní kīnī, "Ími lēkī dō ma rá, tá má ní lūú یمی ní 'dīri, یمی 'dụkī ngāānga. ¹⁶ Ma má Ẽtēpī rī zī, ĩrī یمی ní Índri Uleterē rī ĩpē ímụ یمی izā ko, ĩrī ímụ adri یمی be mụzú 'dāni'dāni. ¹⁷ Índri Uleterē rī, ĩrī یمی ní tá áda rī i'da nī. 'Bá nyōōkú nōri vé Yēsū rī Ẽ'yī' bá ku rī pi ícókī Índri Uleterē rī ĩsú ku, ā'diātāsīyā kōpī ícókī ĩrī ndreé ku, dōku nīkī ĩrī ámá ku. 'Bo 'yéngá یمی nīkī ĩrī nī, ĩrī adri یمی be trụ, ĩrī fi adri یمی agá.

¹⁸ "Á mụ dō gí, má ícō یمی kuú ímvāanjī rú ku, ma ĩgō یمی vúgá nōlē rá. ¹⁹ Ẽsī

mādā, 'bá ma Ẽ'yī' bá kuyé rī pi ícókī ma ndreé dījī ku, 'bo یمی ma ndre nī, ā'diātāsīyā ma adri ídri rú, یمی kpá adri ídri rú. ²⁰ Ú' dū má ní ímụzú ینگۆزú gōzú ídri rú rī gé, یمی ímụ nī 'yozú kīnī, 'bá má Ẽtēpī be ngá ālu. یمی ímụ adri má be trụ ālu, sū má ní adrii یمی be trụ rī tīnjī. ²¹ 'Bá rī Ẽ'yī dō mávé tā 'dụđ ngāá rá, 'bá 'dīri lē ma lēlē. 'Bá ma lēpī lēlē rī, má Ẽtēpī rī kpá ĩrī lēlē, má kpá ĩrī lēlē, má ímụ má i'da ĩrī ní rá."

²² Yúđā ní 'yozú kīnī, "Úpí, mí 'yéngá mí i'da 'bá ní, mí i'da mí 'bá vū drīgē nōgō rī pi ní ku āsī?" Yúđā 'dīri adri Yúđā Ísikārīyōtā 'i ku, ĩrī 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' bá rī pi vé āzi.

²³ Yēsū ní újázú ĩrī ní kīnī, "Bá rī lē dō ma lēlē, ĩrī tá má ní ímbá 'dīri 'dụ nga rá. Má Ẽtēpī rī ĩrī lēlē, 'bá ímvúlēsī mụ ĩrī vúgá, 'bá fi adri ĩrī agá. ²⁴ 'Bá ma lēpī ku rī, lē tá má ní ímbá rī 'dụđ ngāá ku, 'bo ā nī ámá múké 'yozú kīnī, má ígá tá 'dīri má drīgē kuyé, má Ẽtēpī ma ĩpēpī rī lū má ní nī.

²⁵ "Ma rī tá 'dī'bée átá یمی ní má ní drī adrizú یمی be rī gé nō. ²⁶ 'Bo Índri Uleterē má Ẽtēpī ní ímụ ĩpē má rụ sī یمی izā koó rī, ĩrī ímụ یمی ní tá rī pi ārēvú ímbá cérē nī, ĩrī sē یمی ímụ tá má ní átá یمی ní rī ígá ānī. ²⁷ Ma ímụ یمی ní tākīri ku, tākīri má ní lēé kuú یمی ní 'dīri, ینگۆ má vūgá, á sē ĩrī یمی ní sū 'bá Ẽ'yī' bá kuyé rī pi ní rīí sēé rī tīnjī ku. Lē یمی Ẽsī ā adri izāngā sī ku, dōku یمی 'okī ũrī sī ku.

²⁸ "Ími yīkī āndúrú rá, má kīnī, 'Ma rī mụ mụ, 'bo ma ĩgō یمی vúgá nōó rá.' Ími lēkī té dō ma rá, یمی té adri āyīkō sī, tá má ní 'yoó ma rī mụ má Ẽtēpī vúgá rī sī, ā'diātāsīyā ĩrī má sī āmbúgú nī. ²⁹ Á lū یمی ní tá 'dīri drīdrī ĩsú nga drī 'i kuyé, ā'diātāsīyā kādō ímụ 'i ngāá, یمی Ẽ'yīkī rī hēsīnī. ³⁰ Á lē átá یمی be vūđ āco ku, ā'diātāsīyā ādróko vū nōri ruđpī rī rī ímụ 'dīi'dī, 'bo ícō ma ndēé úkpō sī ku. ³¹ 'Bo lē 'bá vū drīgē nōgō rī pi ā nīkī múké 'yozú kīnī, á lē má Ẽtēpī rī lēlē, sēzú má ní rizú tá má Ẽtēpī ní Ẽzī rī 'dụzú ngazú ānī. "Ími ینگۆkí, 'bá mụkí."

15

Yēsū rī peđī áda vīnyō vé rī

¹ "Ma peđī áda vīnyō vé rī,* má Ẽtēpī rī ómvú vīnyō vé rī vé Ẽ'dīpa. ² Má Ẽtēpī rī peđī vīnyō vé rī Ẽ drīđī 'a' bá ku rī pi uga vūgá. 'Bo peđī rī vé drīđī 'a' bá índī rī pi,

* **15:1** 15:1 Peđī vīnyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dụkī peđī vīnyō vé rī ā tā 'bāā tá āmbúgú rú, kōpī rī ù'a ní zo vīnyō sū rú. Múngú ĩpē 'bá Ísērélē vé rī pi adrii 'bá ívé ní, kōpī ā adriki rī sū peđī vīnyō vé Múngú ní saá 'aápi ù'a be rī tīnjī. Nāpī peđī vīnyō vé 'dīri, sē 'bá tāmūbī ímbá' bá rī pi atala atala rī pi drīgē rī pi be nīkī ámá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tá átá. 'Í lá Sāwūmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mátāyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

Īri rū'ba kōpi rū'ba gá rī pi úpí vūgá, kōpi gō 'a ambamba. ³ Īmi ícákí nóni múké tā má ní lūú ĩmi ní 'dī'bee sí gí. ⁴ Ū'dúkó má ní lūú ĩmi ní 'dīri, ūjī ĩmi ícá kuú ule gí. ⁵ Īmi áwíkí adrii má agá, ma kpá adri ĩmi agá. Peṭi vinyō vé rī ē drīṭi gákí dō éringa ní ā rū'ba gá sí gí, ícō 'aá ku. Lē peṭi vinyō vé rī ē drīṭi ā adri éringa rī ā rū'ba gá. Īmi áwíkí dō adrii má agá kuyé, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku.

⁶ "Ma peṭi vinyō vé rī, ĩmi adriki sū peṭi vinyō vé rī ē drīṭi ṭṇi. Īmi áwíkí dō adrii má agá, ĩmi ícō tā múké ni pi 'o rá, ĩmi adriki dō má rū'ba gá sí rará rū, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku. ⁷ 'Bá rī áwí dō adrii má rū'ba gá kuyé, ĩ rī gū ámvé, sū ĩ ní peṭi vinyō vé rī ē drīṭi 'wi'ba gí rī pi ugaá vūgá rī ṭṇi, ĩ kōpi zā ve áci sí. ⁸ Īmi áwíkí dō adrii má agá, átángá má ní átá rī, ĩri áwí adri ĩmi éśj agá. Īmi zíkí dō ngá ĩmi éśj ní lēé rī, ĩ ícō sé ĩmi ní rá. ⁹ Lē ĩmi 'okí tā múké, 'bá rī pi ā ndrekí rī 'yozú kīnī, ĩmi 'bá má pámvú ūbī'ba ní pi, tā ĩmi ní 'oó rī sí, ĩ má Ēṭépi rī ingú áni ingungú.

¹⁰ "Á lē ĩmi lēlé, sū má Ēṭépi ní ma lēé rī ṭṇi. Lē ĩmi áwíkí adrii lēngará mávé rī agá. ¹¹ Īmi 'dukí dō tājimbj mávé 'dīri ngaá rá, ĩmi áwí adri lēngará mávé 'dīri agá, sū má ní má Ēṭépi vé tājimbj 'duj ngaá rá, má ní áwí adrii írivé lēngará agá rī ṭṇi. ¹² Á 'yo ĩmi ní tā 'dīri, ā sé rī ĩmi ní áyikō ámbúgu, sū má ní kpá adrii áyikō sí rī ṭṇi. ¹³ Á 'yo ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlé, sū má ní ĩmi lēé rī ṭṇi. ¹⁴ Tá ámbúgu lúupi kīnī 'bá rī lēngará be rī, ĩri 'bá rī ní ívé idri adizú sēzú drázú ívé ūndī rī pi ā tā sí. ¹⁵ Īmi 'dukí dō tā má ní lūú ĩmi ní 'dī'bee ngaá rá, ĩmi gō ícá ūndí mávé ní. ¹⁶ Má ícō nóni ĩmi zīj áti'ba ku, ā 'diātāsīyā áti'ba ícō ézj ívé 'bá ámbúgu ní ngaá rī nīj ku. Īmi nóni mávé ūndī, ā 'diātāsīyā tā má Ēṭépi ní lūú má ní rī, má ūlū ĩmi ní céré gí. ¹⁷ Īmi ípēkí ma ní kuyé, má ípē ĩmi ní. Má ípē ĩmi, ĩmivé tā ĩmi ní 'oó rī ā pámvú ā 'a rī ū'a rú mužú nyonyo. Īmi zíkí dō ngá má Ēṭépi ṭj gé má rū sí, ĩri sé ĩmi ní rá. ¹⁸ Tājimbj má ní sēé ĩmi ní rī 'dīni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlé.

'Bá nyōókú nōri vé rī pi ímú ĩmi ngū ūnjī

¹⁹ "Dō 'bá nyōókú nōri vé rī pi ngūkí ĩmi ūnjī, lē ĩmi nīkí 'yozú kīnī, kōpi í'dókí drīdrī ní ma ngū. ²⁰ Īmi té dō rī tā nyōókú nōri vé rī pi 'du nga, 'bá vū drīgé rī pi té ĩmi lēlé. 'Bo ĩmi adriki 'bá nyōókú nōri vé rī pi ku. Má ípē ĩmi ífūú 'bá nyōókú nōri vé rī pi ášámvú gé sí nī, 'bá nyōókú nōri vé rī pi ní ĩmi ngūzú ūnjī áni. ²¹ Lē ĩmi ígákí tā

ándúrú má ní lūú ĩmi ní: 'Áti'ba ícō adrii ámbúgu ívé ámbúgu drīgé ku 'dāri.' Dō 'bá rī pi ōcūkí ándúrú ma rá, ĩmi ūšūkí kōpi ícókí kpá ĩmi ōcūj ku? Kōpi 'dukí té dō tā má ní ímbá rī ngaá rá, kōpi té kpá tā ĩmi ní ímbá rī 'du nga rá. ²² Kōpi ĩmi ōcū 'dīni má tā sí, ā 'diātāsīyā kōpi nīkí 'bá ma ípēpi rī kuyé. ²³ Má ímú té dō kōpi ní tā 'dīri átá ku, kōpi ícókí té áamá 'yozú kīnī, tā ĩ ní 'oó 'dīri ūnjīkányā 'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ícókí ívé ūnjīkányā ā tā gāá bā ku. ²⁴ 'Bá rī ngū dō ma ūnjī, ngū kpá má Ēṭépi rī ūnjī. ²⁵ Má 'o dō tā áyāzú áyāyā 'bá ázi ní ávū ní 'oó kuyé ní kōpi ášámvú gé ku, kōpi ícókí té nīj áamá 'yozú kīnī, tā ĩ ní 'oó 'dīri ūnjīkányā 'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ndrekí tā má ní 'oó 'dī'bee, sé kōpi ngūkí 'bá má Ēṭépi be áni ūnjī. ²⁶ Tá ĩ ní sí Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, 'Kōpi ngūkí ma ūnjī tā ā ndū ákó' 'dīri, 'i ngaápi fūupi ṭj ní gé 'dī.

²⁷ "Ma ímú ĩmi ní Índrí Uleteré tā be áda ĩmi ízā koópi rī ípē, ĩri ímú má Ēṭépi vúgálésí, ĩri ímú tá mávé rī átá nī. ²⁸ Īmi kpá ūmvulésí ímú mávé tá ūlū 'bá rī pi ní nī, ā 'diātāsīyā ĩmi ríkí adrii má be trú í'dóngará gá 'dáá."

16

¹ "Má ūlū ĩmi ní tā 'dīri 'dīni, ĩmi áwíkí rī adrii ímivé é'yīngará agá ūgōgō. ² Kōpi ímú ĩmi údró ūfū Jó Múngú rī Zizú rī agásí ámvé. Lókí ázi rī ímú 'dī' dī, kōpi ímú ĩmi ú'dj, kōpi 'yo, ĩ 'dīri rī ézj nga Múngú ní. ³ Kōpi ímú tá 'dī'bee 'o ĩmi rū'ba gá rá, ā 'diātāsīyā kōpi nīkí má Ēṭépi rī kuyé, kōpi nīkí kpá ma kuyé. ⁴ 'Bo á lū ĩmi ní tā 'dīri, ā 'diātāsīyā lókí tá 'dī'bee ní ímúzá ĩ ngazú rī kädō ícá, ĩmi ímú tá má ní lūú ĩmi ní 'dīri ígá rá. Á lū ĩmi ní tā 'dī'bee drīdrī kuyé, ā 'diātāsīyā ma drī rī adri ĩmi be adriadi lókí be áco.

Índrí Uleteré rī vé ézj

⁵ "'Bo nóni á nga gí, ma rī ma újā gō mužú má Ēṭépi ma ípēpi rī vúgá 'dáá, 'bo ĩmi ášámvú gé 'dige, 'bá ázi ma zījpi 'yoópi kīnī, ma rī muž ngólé yā 'dīni 'dááyo. ⁶ Má ní 'yoó ma rī muž má Ēṭépi vúgá rī sí, sé ĩmi ní ízāngā ĩmi éśj agá. ⁷ 'Bo ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dīni, tá má ní lēzú mužú nōsī rá rī, ma muž ĩmi ní tá múké 'o. Má ní drī adringará gá ĩmi be ūgōgō rī gé, Índrí Uleteré rī ícō ímú ĩmi ízā koó ku. 'Bo á muž dō gí, ma íbī Índrí Uleteré rī ípē ímú ĩmi ášú ndō. ⁸ Índrí Uleteré rī kädō ímú, ĩri ímú 'bá vū drīgé rī pi vé ūnjīkányā ā tá átá kōpi ní píri nī, ĩri tá píri rī vé tá átá kōpi ní píri nī, ázini ĩri tá língará rī

vé tá átá piri ní. ⁹ Īri ūnjikānyā rī vé tá átá kōpi ní piri, ā'diātāsīyā kōpi ē'yīki ma kuyē. ¹⁰ Īri tá piri rī vé tá átá piri kōpi ní, ā'diātāsīyā ma rī mụ má Ĕtēpi vúgá, ĩmi gōki ma ndree dji ku. ¹¹ Īri tá lingará rī vé tá átá piri kōpi ní, ā'diātāsīyā ādróko riipi 'bá rī pi ē drī őrūpi vū drīgē nōgō rī, liki tá drī ni gé ĩnógōsī gí."

¹² "Ma drī tá be āmbúgú má ní lēē átá ĩmi ní, 'bo nóni tá má ní lēē átá ĩmi ní nōri, tá ni ícō fī ĩmi drīgē ku. ¹³ Īndrī Uleterē tá áda átápi rī kādō ícá, ĩri ímụ ĩmī drī ko tá áda rī nīzú nī. Īndrī Uleterē rī ígá tá rī 'í drīgē ku, ĩri tá rī yī má tī gé, ĩri íbī ūlū ĩmi ní ndō. Īri ímụ tá ímụ'bá 'í nga'bá drīdrī 'dīlē rī pi ūlū ĩmi ní nī. ¹⁴ Īndrī Uleterē rī sē ĩ ímụ ma íngúngū, ĩri tá ífūúpi má tī gé rī jī ūlū ĩmi ní nī. ¹⁵ Ngá má Ĕtēpi vé rī pi ārēvú céré mávé ni. Sē má ní 'yozú, Īndrī Uleterē rī ā jī tá ífūúpi má tī gé rī mụy ūlūú ĩmi ní áni.

¹⁶ "Ĕsī mādā, ĩmi gōki ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá."

Īzāngā rī gō 'i újá ícá āyīkō

¹⁷ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi urukō rikí 'i uzijī 'i āsámvú gé sī kinī, "Tá ĩri ní 'yoó, 'Ĕsī mādā, ĩmi gōki ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá,' ázini ĩri ní 'yoó, 'Ma rī mụ má Ĕtēpi vúgá,' 'dīri vé ífífí 'á'di'?" ¹⁸ Kōpi gōki 'yoó dji kinī, "Tá ĩri ní 'yoó kinī, 'Ĕsī mādā,' 'dīri vé ífífí 'á'di? 'Bá nīki tá ĩri ní átá 'dīri vé ífífí kuyē."

¹⁹ Yēsū nī áamá rá 'yozú kinī, kōpi lēki 'i zijī tá 'dīri sī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kinī, "Īmi rī ĩmi uzī ĩmī āsámvú gé sī tá má ní 'yoó ĩmi ní, 'Ĕsī mādā, ĩmi gōki ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá' 'dīri sī? ²⁰ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi ímụ áá ngo, ázini lūlūlū ga rá, 'bo 'bá nyōókú nōri vé rī pi adri āyīkō sī. ĩmi ímụ ĩzāngā nya rá, ĩzāngā ĩmi ní nyaá rī ā vūdrī gé, ĩmi gō āyīkō íşū rá. ²¹ Ūkú lēēpi tūpi tūti rī, ĩri ĩzāngā nya ambamba sá mvānjá rī tīzú rī gé, 'bo tī dō mvānjá rī gí, ĩzāngā ĩri ní nyaá rī vé tá rī gō āvī ēşī ní agásī rá, ā'diātāsīyā ĩri adri āyīkō sī, 'í ní mvānjá rī tūi ífūú vū drīgē nōgō gí rī sī. ²² ĩmi nóni ĩzāngā sī, 'bo má gō ímụ ĩmi ndre dji rá, ĩmi gō ímụ adri āyīkō sī, 'bá ázi ícō ĩmivē āyīkō izaá ĩmī ēşī agásī ku. ²³ 'Ū'dū 'dāri gé, ĩmi ícókí gōō ngá ázi zijī má tī gé ku. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, ĩmi zíkí dō ngá ázi má rụ sī, má Ĕtēpi rī ícō sē ĩmi ní rá. ²⁴ 'Í'dózú 'dā cīmgbá āndrū sī, ĩmi zíkí ngá ázi má rụ sī ālujāni kuyē. ĩmi zíkí, ĩmi ícō íşū rá, ĩmivē āyīkō rī ímụ aga rá.

²⁵ "Á rī ĩmi ní tá 'dīri átá nāpi rú, lóki ázi rī ímụ 'dī'dī, á gō átá ĩmi ní nāpi sī ku, ma ímụ má Ĕtēpi vé tá lū ĩmi ní uleterē. ²⁶ 'Ū'dū 'dāri gé, ĩmi ímụ tá rī zī má Ĕtēpi tī gé má rụ sī. Tá má ní 'yoó 'dīri, adri 'yozú kinī, ma mụ tá rī zī má Ĕtēpi tī gé 'dāá nī 'dīni ku. ²⁷ Lē ĩmi nīki múké 'yozú kinī, má Ĕtēpi lē ĩmi lēlē, ā'diātāsīyā ĩmi lēki kpá ma lēlē, ĩmi ē'yīki rá 'yozú kinī, má íbī ímụ Múngú vúgálésīla. ²⁸ Má íbī ímụ má Ĕtēpi vúgálésīla, má ífī ícá 'bá nyōókú nōri vé rī pi āsámvú gé. Nóni ma 'bá nyōókú nōri vé rī pi ku, ma rī má újá gō má Ĕtēpi vúgá."

²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kinī, "Nóni mí átá 'bá ní tá rī nāpi sī kuyē, 'í lū 'bá ní tá rī uleterē gí. ³⁰ Nóni 'bá nīki áamá rá 'yozú kinī, 'í nī tá ārēvú céré, lē 'bá ázi ē iza sá mí zizú dji ku. Tá 'dīri sē 'bá ē'yīki 'yozú kinī, mí íbī ímụ Múngú vúgálésīla."

³¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kinī, "Ádarú ĩmi ē'yīki nóni má gí? ³² 'Bo lóki ázi rī ímụ 'dī'dī, ícá nóni gí, ĩmi ímụ ĩmi íré rá, 'bá ālu ālu rī nga mụ ívé āngá. ĩmi ímụ ma ku 'dū'kūlégūsī. 'Bo má adri 'dū'kūlē ku, má Ĕtēpi rī adri má be trū ālu.

³³ "Á lū ĩmi ní tá 'dīri, ĩmi ní adrii má agá rī sī, ĩmi íşúkí rī tākiri áni. Vū drīgē nōgō, ĩmi ímụ ĩzāngā nya ambamba. 'Bo lē ĩmi ēşī ā adri ūkpó ūkpó, ā'diātāsīyā ā ndē vū ūnjikānyā be nōri vé ūkpó gí."

17

Yēsū zī Múngú rī

¹ Yēsū ká átángá rī átá deşé ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ní gí, ĩri ní 'í mī 'bázú āngū ndrezú mụzú 'bū gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kinī, "Má Ĕtēpi, ma Mvā mivé ní, sá mí ní ma íngúzú rī ícō gí, sá má ní kpá mí íngúzú rī ícō gí. ² Má Ĕtēpi, mí sē má ní ūkpō adrizú 'bá rī pi drīgē céré rī nī, má sē rī ídri 'dāni'dāni rī 'bá mí ní ēşī kuu má ní rī pi ní áni. ³ Lētī ĩ ní ídri 'dāni'dāni rī íşúzú rī, lē 'bá rī pi ā nīki mí 'yozú kinī, mí Múngú adriipi áda rī, ázini lē kōpi ā nīki kpá má Yēsū Kúrisitō mí ní ípēé ímụ vū drīgē nōó rī. ⁴ Má Ĕtēpi, ēşī mí ní sēé má ní, má ímụ ngaá vū drīgē nōgō rī, á de nóni gí, sē 'bá rī pi íngúkí mí áni rá. ⁵ Má Ĕtēpi, nóni mí sē ē íngúkí ma íngúngū, sū ĩ ní 'bá íngú mí be ĩ ní drī vū rī gbizú kuyē 'dāri gé rī tīni.

Yēsū zī Múngú rī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ní

⁶ "Má Ĕtēpi, mí sē má ní 'bá má pámvú ūbī'bá ní pi rá, 'bá mí ē'yī'bá kuyē rī pi āsámvú gé, má 'í'da mivé tá kōpi ní rá, kōpi 'dū' 'bá mivé ní pi, nóni mí eşī kōpi má ní gí, kōpi 'dúkí 'dū'kūlégúsí mivé rī ā tá 'bāá āmbúgú. ⁷ Kōpi nīki rá 'yozú kinī,

ngá mí ní sêé má ní rî pi ârevú céré íbí íngá mí vúgá. ⁸ Tâ mí ní ùlúú má ní rî, mâ ùlú 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi ní rá, kôpi ê'yîkî rá. Kôpi nîkî rá 'yozú kînî, má íbí ímú mí vúgálesîla, âzini kôpi ê'yîkî rá 'yozú kînî, mí ìpê ma nî. ⁹ Múngú, ma ri mi ní zî 'bá ma ê'yî' 'bá gî rî pi ní, á zî 'bá ma ê'yî' 'bá kuyé rî pi ní ku. Ma ri mi ní zî 'bá mí ní sêé má ní rî pi ní, â' diatâsiyâ kôpi 'bá mívé nî. ¹⁰ 'Bá mí ní sêé má ní 'dî' 'bée, kôpi 'bávê nî mí be, kôpi sê í ma ññjñjî. ¹¹ Má Êtêpi adriipi Uleterê rî, á gô adrii nyôókú drîgé nógó ku, ma mu mí vúgá, 'bo 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi drî áwí adri má vúdri gé nyôókú drîgé nógó. Mí ütê kôpi ùkpô mí ní ándúru sêé má ní 'dâri sî, kôpi á adriki rî ngá âlu, sÿ 'bá ní adrii mí be ngá âlu rî tñjî. ¹² Má ní adringará gá kôpi be rî gé, á rû kôpi múké ùkpô mí ní sêé má ní 'dâri sî, á mba kôpi á tâ múké, á ku 'bá âzi fîi tâ ùñjî gé kuyé, 'yêná ágó úmvúlesî ímúpi fîipi Ìzàngá deépi ku rî agá rî 'i, tâ í ní sîi Búkú Múngú vé rî agá rî, â nga rî 'i fîú tî ní gé bēni.

¹³ "Á nga nóni gî, ma ri mu mí vúgá, tâ má ní tâ 'dîri átazú ìsúzu má drî nyôókú drîgé nógó rî, â' diatâsiyâ 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi á adriki rî âyîkô sî, sÿ má ní adrii rî tñjî. ¹⁴ Má ùlú tâ mí ní ùlúú má ní rî 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi ní rá, 'bo 'bá nyôókú drîgé nógó rî pi lékî kôpi á tâ ku, â' diatâsiyâ 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi adriki 'bá nyôókú nōri vé ni pi ku, sÿ má ní adrii 'bá nyôókú nōri vé ni ku rî tñjî. ¹⁵ Má Êtêpi, á zî mí 'yozú kînî, mí 'dú 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi vù drîgé sî rá 'dîni ku, lê mí ütê kôpi, âdróko á 'o rî kôpi ùñjî ku. ¹⁶ 'Bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi adriki 'bá nyôókú nōri vé ni ku, sÿ má ní adrii 'bá nyôókú nōri vé ni ku rî tñjî. ¹⁷ Mí ê'yî kôpi adrii 'bá mívé nî pi, mí ímbá kôpi ní tâ áda mívé rî, tâ mí ní ímbá 'dîri á sê rî kôpi á adriki rî uleterê. ¹⁸ Á pē kôpi muzú 'bá nyôókú nōri vé rî pi ásámvú gé 'dâá, sÿ mí ní ma ìpêé ímúzu 'bá nyôókú nōri vé rî pi ásámvú gé rî tñjî. ¹⁹ Má adi má ngúlúpi kôpi á tâ sî, kôpi á adriki rî ádarú uleterê 'bá mívé nî pi.

²⁰ "Á zî mí 'yêná 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi ní ó' d'úkúle ku, ma mi zî 'bá úmvúlesî ímú' 'bá ma ê'yî' 'bá rá rî pi ní Ìndî, kôpi ní ù' d'úkú múké 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi ní ùlúú rî yîi rá rî sî. ²¹ Ma ri mi ní zî kôpi ní, kôpi á adriki rî ngá âlu, sÿ 'bá ní adrii mí be ngá âlu rî tñjî. Má Êtêpi, 'bá mí be ngá âlu, kôpi á adriki ngá âlu 'bá agá, 'bá nyôókú nōri vé rî pi é 'yîkî rî 'yozú kînî, mí ìpê ma nî. ²² Má íngú 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi íngúngú, sÿ mí ní ma íngú rî

tñjî, âní kôpi á adriki rî ngá âlu, sÿ 'bá ní adrii mí be ngá âlu rî tñjî. ²³ 'Bá 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi be ngá âlu, 'bá kpá mí be ngá âlu, âní 'bá nyôókú nōri vé rî pi á nîkî rî 'yozú kînî, mí ìpê ma ímúzu nî, âzini 'i lê kôpi sÿ mí ní ma léé rî tñjî.

²⁴ "Má Êtêpi, á lê 'bá mí ní sêé má ní rî pi á mukî adrii má be trú vûrâ má ní muzú adrii rî gé, kôpi á ndrekî rî mávé ñngará pówúpówú mí ní sêé má ní rî, â' diatâsiyâ í ní drî 'bû pi gbizú vù be kuyé rî gé, 'i lê ma léé.

²⁵ "Má Êtêpi, mi adriipi tâ be píri rî, 'bá nyôókú nōri vé rî pi nîkî mí kuyé, 'bo á nî mí rá, 'bá má pámvú ùbî' 'bá rî pi nîkî amá rá 'yozú kînî, mí ìpê ma nî. ²⁶ Á sê kôpi nîkî mí gî, ma sê kôpi mí nî muzú nyonyo, âní lēngará mí ní ma lézu âlu âlu 'dîri á aga rî caá kôpi rû' 'bá gá, ma má ngúlúpi sî, ma adri kôpi be trú."

18

*Ángaráwá rî pi rûkî Yēsū rî
(Mātáyo 26:47-56; Mārākō 14:43-50;
Lúkā 22:47-53)*

¹ Yēsū kâ Múngú ri zîi deé, Ìri ní ngazú ívé 'bá 'i pámvú ùbî' 'bá rî pi be, kôpi ní èlîzú muzú 'i' 'búná Kîdîronî vé rî agásî álé 'dâá, kôpi ní cazú ómvú 'i ní peṭî òlîvé* vé rî pi sazú rî gé. Kôpi ní fizú muzú ómvú rî agá 'dâá.

² Yúdâ Yēsū á ùli 'beépi rî nî vûrâ 'dâri rá, â' diatâsiyâ Yēsū pi ándúru ri 'i úmú ívé 'bá 'i pámvú ùbî' 'bá rî pi be nîjî vûrâ 'dâri gé. ³ Kúru Yúdâ ní ángaráwá Rómá vé rî pi é drî kozú muzú 'bá rî' 'bá Jó Múngú vé rî ütê' 'bá rî pi be ómvú rî agá 'dâá, atala atala rî pi drîgé rî pi Fârúšî rî pi be, ìpêkî ángaráwá rî pi ímúzu Yēsū ri rûngará gá nî. Ángaráwá rî pi ù'yúkî áci, u'dúkî lámâ, âzini ngá ê' dî vé ni pi 'i drîgé sî muzú Ìndî.

⁴ Yēsū nî tâ ímú' 'bá 'i nga' 'bá 'i rû' 'bá gá rî pi ârevú céré rá. Yēsū ní ífîzú ímúzu kôpi èndreṭî gé nōó, Ìri ní kôpi zîzú kînî, "'Bá Ìmi ní rîi ndâá rî á' dî 'i?'"

⁵ Ángaráwá 'i ní ìpêé rî pi ní újázú Yēsū ní kînî, "'Bá ri Yēsū Názêrêtagú rî ndâ."

Yēsū ní 'yozú kôpi ní kînî, "'Bá Ìmi ní rîi ndâá rî ma 'i.'" Yúdâ Yēsū á ùli 'beépi rî, tu pá kôpi ásámvú gé 'dâá Ìndî. ⁶ Yēsū kâ 'yoó kôpi ní, "'Bá rî ma 'i,'" kôpi sîkî úgóró sî úgóró sî u'déé vúgá.

⁷ Yēsū ní gōzú kôpi zîzú dîi kînî, "'Bá Ìmi ní rîi ndâá rî á' dî 'i?'"

Kôpi ní 'yozú kînî, "'Bá ri Yēsū Názêrêtagú rî ndâ."

* 18:1 18:1 Òlîvé: Peṭî òlîvé vé rî, Ìri 'a ù'a be, 'i ícô nya rá, 'i Ìrivé ù'a zo údu rú, Yâhûdî rî pi rî tñjî á' dî údu rî sî, âzini kôpi ri tō lámâ agá, áci 'yúzu áni.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á lū ĩmi ní rá, 'bá rī ma 'i. ĩmi dō ri ma ndā, lē ĩmi kuki 'bá adri'bēe má be nō'bēe ā dēki ĩ 'dīisi rá." ⁹ Tā Yēsū ní 'yoó, lē 'bá adri'bá 'i be 'dī'bēe ā dēki ĩ 'dīisi rá 'dīri, ā sē rī tā ĩri ní ándúru 'yoó kīnī, "Á ku 'bá mí ní sēe má ní rī pi fīi tā ũnjī gé ku" 'dāri ā nga rī 'i fūu tī ní gé bēsīnī.

¹⁰ Šimōnā Pétērō adriipi ĩlī áco be drīgē rī ní ívé ĩlī ĩnjézú, ĩri ní átálágú ámbúgú rī vé tūgērī ē bī drī ěndēpi gé rī gazú mvōrú 'dezu vūgá 'dāā. Tūgērī rī ā rú Málūkō 'i.

¹¹ Yēsū ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Í su mívé ĩlī áco 'dīri gōó ívé kērēwú agá 'dāā ũzi! Mí ũšū, mí kīnī, ĩzāngā má ětēpi ní tā ní útú kuú má ní ĩnógōšī gi 'dīri, ícō má ĩšú ku?"

Jiki Yēsū ri mužú Ānāsī endreṭi gé

(Mātáyo 26:57-58; Mārākō 14:53-54;

Lúkā 22:54)

¹² Kúru āngaráwá Rómā vé rī pi ĩvé ũgalaku ámbúgú' rī be, Yāhūdī rī pi vé 'bá āngū ũtē'bá rī pi be, kōpi ní Yēsū rī ružú ũmbézú. ¹³ Drīdrī ní, kōpi jiki ĩri mužú Ānāsī endreṭi gé. Ānāsī rī Kāyáfā vé ényēpi. Ílī 'dāri gé, Kāyáfā rī átálágú ámbúgú rú ní, Ānāsī ā vūrā gé. ¹⁴ Kāyáfā 'yo ándúru Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní kīnī, "Bá tré pi ní ũdrāzú, múké ni, lē 'bá ālu ā drā kōpi ā vūrā gé nī."

Pétērō í' dō Yēsū ri gāā

(Mātáyo 26:69-70; Mārākō 14:66-68;

Lúkā 22:55-57)

¹⁵ Šimōnā Pétērō pi ní 'dezu mužú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi be Yēsū ā vūdrī gé sī. Átálágú ámbúgú rī nī 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri rá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri 'de mužú Yēsū ā vūdrī gé sī átálágú ámbúgú rī vé jó ā bóró gé 'dāā. ¹⁶ 'Bo Pétērō áwí ívé rī tēe kuú āmvé kání rī vé kēṭīlē gé 'dāā. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi átálágú ámbúgú rī ní nījī rá rī ní 'i ũjázú gōzú kēṭīlē gé 'dāā, ĩri ní átázú mvá ũkú rīipi kēṭīlē rī ũtēēpi rī be, mvá ũkú rī ní Pétērō rī ĩjīzú ĩfīzú jó agá nōó.

¹⁷ Mvā ũkú kēṭīlē rī ũtēēpi rī ní Pétērō rī zīzú kīnī, "Mí adri nyo 'bá ágó 'dāri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?"

Pétērō ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé."

¹⁸ Āngū rī ní igbeége rī sī, ātī'bá ēzi nga'bá rī pi, ũgalaku rī pi be ũdēki āci, kōpi tukí pá kuú āci rī ā gārā gé sī kūrū, rīi āci rī yuú, Pétērō tu pá kōpi ásámvú gé 'dāā ĩndī āci rī yungará gé.

Átálágú ámbúgú rī uzi Yēsū ri tā sī

(Mātáyo 26:59-66; Mārākō 14:55-64;

Lúkā 22:66-71)

¹⁹ Átálágú ámbúgú Ānāsī ní Yēsū rī zīzú ĩrīve 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ā tā sī, āzini tá ĩri ní rīi ĩmbá rī ā tā sī.

²⁰ Yēsū ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Má átā tā rī 'bá rī pi ní andrekelemge, á rī tā rī ĩmbá 'bá rī pi ní Jó Múngú rī Zīzú rī pi agāsī, āzini Jó Múngú vé rī agá, vūrā Yāhūdī rī pi ní rīzú ĩ ũmúzu rī pi gé sī, má ũci tá āzi ālujání kuyé. ²¹ Ngá mí ní ma zīzú rī ā'di' 'Í zī 'bá mávé tā yī' 'bá gi rī pi áyu, 'i zī kōpi tá má ní lūú kōpi ní rī sī, kōpi nīki tá má ní 'yoó rī rá."

²² Yēsū ká tā rī 'yoó 'dīri tīni, 'bá āngū ũtē'bá rī pi vé ālu ní Yēsū rī sazú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ngá mí ní tā ũjázú átálágú ámbúgú rī ní 'dīni rī ā'di?"

²³ Yēsū ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Á 'yo dō tá āzi ũnjī rá, 'i lū tá ũnjī má ní 'yoó rī. Tá má ní 'yoó rī dō pīri, ngá mí ní ma sazú rī ā'di?" ²⁴ Ānāsī ní Yēsū rī pēzú mužú átálágú ámbúgú Kāyáfā vūgá 'dāā, ĩšú ũmbéki drī ní kú cí.

Pétērō endī 'yoó kīnī, 'i nī Yēsū ri kuyé

(Mātáyo 26:71-75; Mārākō 14:69-72;

Lúkā 22:58-62)

²⁵ Šimōnā Pétērō ká rīi pá tuú āci yungará gé 'dāā, 'bá 'dī'bēe ā uruko ní gōzú ĩri zīzú dījī kīnī, "Mí adri nyo ágó rī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?"

Pétērō gā kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé."

²⁶ Átálágú ámbúgú rī vé tūgērī 'dāā anigé. Tūgērī 'dīri, ĩri ágó Pétērō ní bī ní lījī mvōrū 'dāri vé maríté. ĩri ní Pétērō rī zīzú kīnī, "Mí adri nyo ágó má ní ndree Yēsū be trū ómvú agá 'dāri 'i kuyé?"

²⁷ Pétērō gā tá 'dīri kpémgbelé kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé." Koro lōgúlōgú ní céré 'bezú.

Pilátō ĩjī Yēsū vé tā

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5;

Lúkā 23:1-5)

²⁸ Ū'būti kūnikūnī, Yāhūdī rī pi ní Yēsū rī ĩjīzú Kāyáfā vé āngá 'dāāsī, kōpi ní ĩri ĩjīzú mužú ũgalaku Rómā vé ĩ ní zījī Pilátō rī vé vūrā adrizú rī gé 'dālē. Kōpi fiki caá vūrā rī gé 'dālē kuyé, ā'diātāsīyā kōpi lēki ĩ ā'bií, 'i adrikri rī ule, 'i nyaki rī ānyāngā ĩ ní ā'di Ū'dú Múngú ní ělīzú Jó rī pi tī gé sī rī bēnī. ²⁹ Pilátō ní fūzú mužú Yāhūdī rī pi vūgá āmvé 'dālē, ĩri ní kōpi zīzú kīnī, "Tā ā pá ĩmi ní ágó nōri tōzú rī ā'di?"

³⁰ Kōpi ní ũjázú Pilátō ní kīnī, "Ágó 'dīri ā 'o té dō tá ũnjī kuyé, 'bá ícókí té ĩri ĩjī mí endreṭi gé ku."

† 18:12 18:12 Ūgalaku ámbúgú āngaráwá rī pi vé rī: ĩri āngaráwá élifū ālu rī pi é drī kōopi ní.

³¹ Pilátó ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ìmi jìkí ìri mùzú 'dàlé, ìmi líkí ìrìvé tã sù ìmìvé tãìmbj ní lée rī tñjì."

Kòpì ní újázú Pilátó ní kīnī, "Tãìmbj 'bávè Yàhùdì vé rī à'yī 'bá ní 'bá àzi sèzú 'dìzú drázú ku." ³² Tã 'dìrì nga 'i 'dìni, tã Yèsù ní ótù 'yoó, 'i ìmù drã sù 'dìrì tñjì 'dàri, à nga rī 'i fūú tì ní gé bēnī.

³³ Pilátó ní fìzú gòzú jó agá 'dãá, ìri ní Yèsù rì zìzú ìmùzú 'i vùgá nòó, ìri ní ìri zìzú kīnī, "Mì 'bàgú Yàhùdì rì pi vé rī?"

³⁴ Yèsù ní újázú Pilátó ní kīnī, "Zìngará mí ní ma zìzú 'dìrì, mí ígá ìri mí drìgè yã, dòku 'bá urukò rìkí átá ànì má rù sī nī?"

³⁵ Pilátó ní újázú Yèsù ní kīnī, "Mì ùsù ma Yàhùdìgú? Mìvé 'bá rī pi, atala atala rī pi drìgè rī pi be, ìjìkí mí sèé má drìgè nī. Tã ùnjì mí ní 'oó rī à'dì?"

³⁶ Yèsù ní 'yozú kīnī, "Mälüngã mávé rī adri nyòókù nòri vé ni kuyé. Mälüngã mávé rī à adri té dō nyòókù nòri vé ni, mávé 'bá má pámvú ùbì'bá rī pi té è'dì 'dì ma èrìzú ípázú Yàhùdì rī pi vé ambugu rī pi drìgè sī rá. 'Bo mälüngã mávé rī adri nyòókù nòri vé ni kuyé."

³⁷ Pilátó ní Yèsù rì zìzú kīnī, "Mì 'bàgú?" Yèsù ní újázú ìri ní kīnī, "Tã mí ní 'yoó kīnī, ma 'bàgú 'dìrì, ìri tã áda, tìkí ma nyòókù nòri drìgè tã à pá àlu sī, má ìmù tã áda rī ùlùú. 'Bá tã áda 'oópi rī, ìri mávé tã yí rá."

³⁸ Pilátó ní Yèsù rì zìzú kīnī, "'Bá rī ícò tã áda rī nì àmá íngóni?"

Pilátó lị Yèsù vé dràngará à tã

(Mátáyo 27:15-31; Mārākō 15:6-20;

Lükā 23:13-25)

Pilátó ní gòzú füzú àmvé 'dãá, ìri ní 'yozú Yàhùdì rī pi ní kīnī, "Má ìsù tã àzi ùnjì ágó nòri rù'bá gá kuyé.

³⁹ "'Bo ìmi Yàhùdì rù, ìmìvé mērè gá, Ù'dù Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī gé, ìmi lèkí à trükí ìmi ní 'bá 'i ní 'yī kuu jó àngù ù'yìzú rī agá ní àlu sèé. Ìmi lèkí má ìtrú ìmi ní 'bàgú Yàhùdì rī pi vé rī sèé?"

⁴⁰ Kòpì ní ó'üzú ù'dùkò vé uru 'dãá kīnī, "Kuyé, adri ìri 'i ku! 'Í sè 'bá ní Bārābā rì áyu." Bārābā rì 'bá ùnjì, ìri 'bá waápi àrì'bá rú ni.

19

Pilátó lị Yèsù vé tã kīnī, à 'dìkì ìri drãá
rã

¹ Pilátó ní Yèsù rì sèzú àngarawá rī pi drìgè, kòpì 'dekì rii ìri ùgbãá kèlìnjá sī. ² Àngarawá rī pi trakì ùcékúcé suú Yèsù drìgè kùlã rú, kòpì í'dùkì bōngó ika akoóko rùkù 'bàgú rī pi ní rii àngírì suú rī

suú ìri à rù'bá gá. ³ Kòpì rìkí ì ítrú mùzú Yèsù vùgá 'dãá dījì dījì, kòpì rìkí 'yoó kīnī, "'Bá íngúkì mi rá, mi 'bàgú Yàhùdì rī pi vé rī!" Kòpì ní ìri usazú.

⁴ Pilátó ní gòzú füzú mùzú àmvé 'dãá dījì, ìri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi ndrekí drī ká, ma mu Yèsù rì ìjì kùlã rú rī drì ní gé, 'bo lè ìmi nìkí àmá múké 'yozú kīnī, má ìsù tã àzi ìri à rù'bá gá lüüpi kīnī ìri 'bá ùnjì ní kuyé." ⁵ Yèsù ní kuru ìfüzú àmvé nòó, sukí ùcékúcé ì ní traá kùlã rú rī drì ní gé, sukí bōngó akoóko rùkù ndròlündròlù rú ni ìri à rù'bá gá, Pilátó ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Í ndrekí drī ká! Ágó rī nò!"

⁶ Atala atala rī pi drìgè rī pi, 'bá rì'bá Jó Múngú vé rī ùtè'bá rī pi be, kòpì ká mu Yèsù rì ndree, kòpì ní ó'üzú ù'dùkò vé uru 'dãá kīnī, "Ìmi gbákì ìri peṭjì alambaku sígè! Ìmi gbákì ìri peṭjì alambaku sígè!"

Pilátó ní 'yozú kīnī, "Ìmi jìkí ìmìngá ìri mu Yèsù gbãá iyì, má ìsù má ìrìvé ùnjìkányã lèzú ìri 'ozú ùnjì ní kuyé."

⁷ Yàhùdì adri'bá drìkoma rú rī pi ní újázú Pilátó ní kīnī, "Tãìmbj 'bávè rī à'yī rá kīnī, à 'dìkì ìri drãá rá, à'diätäsìyã kīnī, 'i Mvã Múngú vé ni."

⁸ Pilátó kã tã 'dìrì yijì, ùrjì gò ìri fuṭjì ambamba. ⁹ Pilátó ní gòzú füzú ívé vürã adrizú rī gé 'dãá, jì Yèsù rì mùzú ìndì. Ìri ní Yèsù rì zìzú kīnī, "Mì ìbì íngá ngùgá?" 'Bo Yèsù újì tñjì. ¹⁰ Pilátó ní 'yozú ìri ní kīnī, "'Í lè átá má ní ku àsì? 'Í nì àmá 'yozú kīnī, ma ùkpò be mi kuzú, dòku sèzú mi gbázú peṭjì alambaku sígè 'dìni kuyé?"

¹¹ Yèsù ní újázú Pilátó ní kīnī, "Múngú à útú té dō tã ní ìnògòsì kuyé, ùkpò mívè mí ní 'bãá tã 'ozú má rù'bá gá 'dìrì ícò té èzì ngaa má be ku. 'Bo 'bã ma ruṭpi ìjìpi mí èndrèṭjì gé nòri 'o ùnjìkányã agaapi rá ni."

¹² Pilátó kã tã 'dìrì yijì, lè létjì ndãá Yèsù rì oyuzú 'dìisì rá. 'Bo drìkoma Yàhùdì rī pi vé rī pi ní 'yozú Pilátó ní kīnī, "Mì oyú dō ágó 'dìrì gá, mí ícò adrii ùndì 'bàgú àmbùgú Rómã vé rī* vé ni ku. 'Bá 'yoópi 'í lè adrii 'bàgú rú 'dìrì, ìri àrì'bá 'bàgú àmbùgú 'dìrì vé ni."

¹³ Yàhùdì rī pi kã tã 'dìrì 'yoó 'dìni, Pilátó ní Yèsù rì ìjìzú ìmùzú kòpì vùgá àmvé nòó dījì. Pilátó ní gòzú mùzú úrìzú ívé lúpá àmbùgú vé rì drìgè, vürã ì ní údé kuú kpàkpà írá sī rī drìgè. Vürã 'dàri zìkì Èbèrè tì sī Gábátã. ¹⁴ Ù'dù 'bá rī pi ní rìzú ì útúzú Ù'dù Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī vé rī gé, ùṭjì rī kã í'dó caá sã muṭrjì drjì ní ìrjì gé 'dìgè, Pilátó ní 'yozú Yàhùdì rī pi ní kīnī, "Ìmìvé 'bàgú rī, ìri 'dì."

* 19:12 19:12 'Bàgú àmbùgú Rómã vé rī: Ìri 'bàgú àmbùgú 'bàgú àngù àndiándì rī pi agá rī pi drìgè, àngù Yùdáyã vé rì drìgè, àngù Gàlìláyã vé rì drìgè, àzini àngù Yàhùdì rī pi vé rì drìgè. 'Bá Rómã vé rī pi ívé 'bàgú àmbùgú rì zì ívé tì sī Kàyìsárã. 19:14 19:14 Wùngárã 12:17

15 'Bá rī pi ní ǒ'ú'zú ǔ'dúkò be uru 'dāá kīnī, "Á 'dǐkí ǐri drāá 'dīisí rá, ā deǵí ǐri Ǜzi 'dīisí rá!"

Pilátò ní kòpi zizú kīnī, "Ǐmi lēki nyo má gbā imivé 'bāgú rī peṭi alambaku sígé?"

Atala atala rī pi drǐgé rī pi ní újázú Pilátò ní kīnī, "'Bā 'bāgú ákò, 'bāgú 'bávé rī 'yéṅá 'bāgú ámbúgú Rómā vé rī 'i!"

16 Pilátò ní kúru Yēsū rī sēzú kòpi drǐgé, kòpi ā mukí gbāá peṭi alambaku sígé.

Yēsú vé gbāngará peṭi alambaku sígé rī (Mátáyo 27:32-44; Mārākò 15:21-32; Lúkà 23:26-43)

Ángaráwá rī pi ní kúru Yēsū rī jizú mužú. 17 Yēsū 'du peṭi alambaku' ǐ ní mužú 'i gbāzú sǐ ní gé rī 'i ngúlúpi sǐ ní mužú vūrā ǐ ní zǐj "Drǐ Kòlòmgbò rī" gé 'dāá. Vūrā 'dāri Èberē ṭi sǐ zǐkí ǐri Gòlògótá. 18 Ángaráwá rī pi mukí Yēsū rī gbāá vūrā 'dāri gé, gbāki kpá 'bá urukò ǐri Yēsú be trǔ vūrā álu álu 'dāri gé, ázi rī ǐrivé drǐ Ǜndépi gélesí, ázi rī drǐ ǐjǐ gélesí, gbāki Yēsú rī ágágá.

19 Pilátò ní tǎimbǐ sēzú, ǐ ní tǎ Yēsú rī tǔzú rǐ sǐzú 'bāzú peṭi alambaku ǐ ní Yēsú rī gbāzú sǐ ní gé rī drǐlé gé 'dǐni, "YĚSŪ NĀZĚRĚTĀGŪ RĪ, 'BĀGŪ YĀHUDĪ RĪ PI VÉ RĪ." 20 Yāhúdǐ kárakará rikí tǎ ǐ ní sǐí Yēsú vé peṭi alambaku ǐ ní ǐri gbāzú rǐ drǐlé gé 'dǐri láá, ā'diātāsīyā vūrā ǐ ní Yēsú rī gbāzú rǐ, ǐri ǐnyǐṅá kǔrǔ ā gārā gé. Sǐkí tǎ rǐ Èberē ṭi sǐ, Látǐnṭi ṭi sǐ, ázini Gǐrǐkǐ ṭi sǐ. 21 Atala atala rī pi drǐgé rǐ pi ní 'yozú Pilátò ní kīnī, "Mǐ sǐ tǎ rǐ 'yozú kīnī, "Bāgú Yāhúdǐ rǐ pi vé nǐ' 'dǐni ku, lē mǐ sǐ 'Ágó 'dǐri 'yo 'ǐ ṭi sǐ kīnī, 'i 'Bāgú Yāhúdǐ rǐ pi vé rǐ.' "

22 Pilátò ní újázú kòpi ní kīnī, "Tǎ ǐ ní sǐí gǐ rǐ, újǎkí ku."

23 Ángaráwá rī pi ká Yēsú rī gbāá peṭi alambaku sígé 'dāá gǐ, kòpi 'dúki ǐrivé bōngó acoó caá vūrā sǐ sǔ, kòpi awakí ǐ ásámvú gé sǐ, ógǔpǐ 'du álu, ógǔpǐ 'du álu. Kòpi 'dúkí kpá ǐrivé bōngó ǐri ní rǐi suú rǔkǔ rǐ# ǐndǐ, údékí bōngó 'dǐri áco rǔkǔ caá vǔgá 'dāá, adri kú múlú rú, ǐcǐkǐ ǐcǐkǐ kuyé.

24 Ángaráwá rī pi ní atázú ǐ ásámvú gé sǐ kīnī, "Lē 'bá úsǐkǐ bōngó áco rǔkǔ 'dǐri ku, 'bá 'bekí jēké sǐ, ā'dǐ rǐ dō ǐcǐ 'du nǐ."

Tǎ 'dǐri nga 'ǐ sǐ ǐ ní sǐí Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ ṭṭi,

"Kòpi 'bekí mávé bōngó jēké sǐ,

kòpi awakí ǐ ásámvú gé sǐ."

Ángaráwá rǐ pi 'kòpi sǐ ǐ ní lēé rǐ ṭṭi.

25 Yēsū Ǜndrǐpi ǐri Yēsú Ǜndrǐpi vé ómvúpi be, Mǎriyā Kìlópāsǐ úkú ní be, ázini Mǎriyā Māgādéléná be, kòpi mukí pá tuú peṭi alambaku ǐ ní Yēsú rǐ gbāzú kú sǐ ní gé rǐ ā gārā gé. 26 Yēsú ká Ǜndrǐpi rǐ ndreé tu pá kuú ivé 'bá 'ǐ pámvú úbǐpi 'ǐ ní lēélē rǐ gārā gé, ǐri ní 'yozú Ǜndrǐpi ní kīnī, "'Bá nóni adriipi mǐ mvá rú rǐ, ǐri 'dǐ." 27 Yēsú ní kpá 'yozú ivé 'bá 'ǐ pámvú úbǐpi rǐ ní kīnī, "'Bá adriipi mǐ Ǜndrǐpi rú rǐ, ǐri 'dǐ." Ágó Yēsú ā pámvú úbǐpi 'dǐri ní Mǎriyā rǐ jizú mužú ivé ángá.

Yēsú vé drāngará (Mátáyo 27:45-56; Mārākò 15:33-41; Lúkà 23:44-49)

28 Yēsú ká nǐj ámá 'yozú kīnī, 'ǐ de ivé Ǜzi gǐ, tǎ ǐ ní sǐí Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ ā nga rǐ 'ǐ fǔú ṭi ní gé áni, ǐri ní 'yozú kīnī, "Yǐi úvá ndē ma gǐ." 29 'Báki vǐnyò Ǜndrǎkúndra kú ǐgǎná ázi agá, kòpi 'ǐdúkí lífá suú peṭi sígé, suú vǐnyò rǐ agá 'dāá, kòpi sukí Yēsú ṭi gé. 30 Yēsú ká vǐnyò Ǜndrǎkúndra rǐ mvúpi, ǐri ní 'yozú kīnī, "'Tǎ rǐ deépi 'dǐ." Drǐ ní ní kúru úlúzu kǔlú, ǐri ní ivé ǐndrǐ kuzú Múngú drǐgé.

31 'ǐdú 'dāri 'bá rǐ pi ní rizú ǐ útúzu rǐ, kǎdò muṭi caá drǔ 'dǐni, ǐri adri 'ǐdú Sábátá^S vé rizú úmṭi nyazu rǐ. Yāhúdǐ rǐ pi lēki 'bá ǐ ní gbāá peṭi alambaku sígé 'dǐ' bée ā adriki caá cǐmgbá 'ǐdú Sábátá vé rǐ gé ku, kòpi zǐkǐ Pilátò ṭi gé kīnī ángaráwá rǐ pi ā úgbáki 'bá 'dǐ' bée ā kórókó ǔṅòó 'dīisí rá, kòpi ā ǔdrákí rǐ mbēléná, ā ǔtrúkí rǐ kòpivé ávú vǔgá. 32 Ángaráwá rǐ pi ní 'ǐdózu ágó ázi ǐ ní gbāá Yēsú be trǔ rǐ ā kórókó úgbāzú ǔṅòzu, vǔdrǐ ní gé, kòpi ní kpá ázi rǐ vé rǐ úgbāzú ǔṅòzu. 33 'Bo kòpi ká caá Yēsú vǔgá, kòpi ǐsúkí Yēsú drá gǐ, kòpi úgbáki ǐri ā kórókó fá ǔṅòó kuyé. 34 Ángaráwá álu ní ní Yēsú ā gārāfá sǔzú ójǔ sǐ, ári, ázini yǐi ní ifǔzú razú 'dǐzú rǔ' bá ní gé sǐ vǔgá nòó. 35 Ágó tǎ rǐ ndreépi 'ǐ mǐ sǐ rǐ, úlú tǎ rǐ nǐ, tǎ ǐri ní úlúu rǐ, ǐri tǎ áda. Nǐ ámá 'yozú kīnī, tǎ 'ǐ ní úlúu 'dǐri adri ǔṅjò kuyé. Úlú tǎ 'dǐri kīnī, ǐmi Ǜ'ǔkǐ rǐ 'yozú kīnī, ǐri tǎ áda. 36 Tǎ 'dǐ' bée ngakí ǐ 'dǐni, tǎ ǐ ní sǐí Búkú Múngú vé rǐ agá kīnī, "ǐcókí ǐrivé fá úgbáá ṅòó áluṅani ku" 'dāri, ā nga rǐ 'ǐ fǔú ṭi ní gé bēni. 37 Tǎ rǐ ázi ǐ ní sǐí Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ 'yo kīnī, "Kòpi mǐ 'bá 'bá ǐ ní gārāfá ní sǔo ójǔ sǐ rǐ ndreézu."

† 19:17 19:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rǐ pi rǐ 'bá tǎ 'o'bá ǔṅjǐ rǐ pi gbā mǔsǔmǎrǐ sǐ peṭi alambaku sígé, ǐri sǎ 'du áco kòpi ǐbǐ drǎ ndò, kòpi ǐzǎngǎ nya ambamba drāngará rǐ gé. ‡ 19:23 19:23 Bōngó ǐri ní rǐi suú rǔkǔ rǐ:

Bōngó 'dāri ǐndré sǔ jǔlúbiyá ṭṭi. § 19:24 19:24 Sǎwúmá 22:18 ¶ 19:31 19:31 Sábátá: 'ǐdú Sábátá vé rǐ, ǐri 'ǐdó sǎ áziyá ǔndrǐgá vé rǐ gé. § 19:36 19:36 Wúṅgárá 12:46; Kǎlǎfe 9:12; Sǎwúmá 34:20 ¶ 19:37 19:37 Zákǎriyá 12:10

Yēsū vé sīngará

(*Mátayo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Lúkã 23:50-56*)

³⁸ Yōsepã Ārīmātáyogū rī, ĩri 'bã Yēsū ã pámvú ũbīpi nī, 'bo ri tã 'i ní Yēsū rī ē'yizú rī ũcīcī, ã'diātāsīyã ĩri ri 'o Yāhūdī rī pi sī ũrī sī. Mụ Yēsū vé ãvú ã tã zīj Pīlátō tī gé, Pīlátō ã'yī ĩri ní rá. ĩri ní ãvú rī 'duzú mužú sīzú nī. ³⁹ Nīkōdēmã ótū ĩmūpi Yēsū vúgã ĩnī sī rī 'de mužú Yōsepã vúgã sī ĩndī, jī ũdu rī ní usaã ējīngūrī sī ní mužú 'i drīgē sī ĩndī, ũdu rī vé ējīngará ĩri ícō ca kīlō pīkū na drī ni tōwū 'dīni rá. ⁴⁰ Āgō ĩrī 'dī'bée í'dúki ējīngūrī rī ũdãã Yēsū vé ãvú rī 'bã gã sī, kōpi í'dúki bōngó ãvú rī ã rŭ'bã ĩmŭlŭzú ãnī, sŭ Yāhūdī rī pi vé mērē rizú ãvú sīzú rī tīnī. ⁴¹ Vŭrã ĩ ní Yēsū rī gbázú peṭi alambaku sīgē rī, ĩri ĩnyīnã ómvú ã gārã gã, gãkí 'bŭ lŭú ũjī agã ãvú sīzú ní kú ómvú rī agã 'dãã, ũjī 'dãri sīkī drī 'bã ãzi 'a ní gé 'dãlé kuyé. ⁴² Ũ'dŭ 'dãri ní adrii ũ'dŭ Yāhūdī rī pi vé ní rizú í útúzú fŭzú ãnī ũ'dŭ Sábátã vé rī gé rī sī, ãzini ũjī ãvú sīzú rī ní adrii ĩnyīnã rī sī, kōpi áwīkī Yēsū rī sīj ũjī rī agã 'dagã.

20

Yēsū vé íngángará gōzú idri rú rī vé tã
(*Mátayo 28:1-10; Mārākō 16:1-8; Lúkã 24:1-12*)

¹ Kã mužú adrii Yīngã sī ũ'bútī kŭnīkŭnī, Māriyã Māgādēlénã ní 'dezú mužú 'bŭrēdrī gé 'dãã, ca mužú ĩsŭ gŭkī ĩrã ĩ ní 'bŭ rī ē tī ōzŭzú rī ãmvé g. ² ĩri ní í'dóuz nŭzú mužú Sīmōnã Pétērō vúgã, ãzini Yēsū vé 'bã ĩri ã pámvú ũbīfī ĩri ní lēlē rī vúgã 'dãã, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Kōpi 'duki Úpi Yēsū vé ãvú 'bŭ rī agásī gí, 'bã nīkī kuyé dō kōpi jīkī ĩri 'bãã ngŭgã!"

³ Pétērō pi ní 'dezú mužú Yēsū vé 'bã ĩri ã pámvú ũbīpi ĩri ní lēlē rī be 'bŭrēdrī gé 'dãã. ⁴ 'Bã ĩrī 'dī'bée rikī njuu mužú óngŭ sī, 'bo 'bã Yēsū ã pámvú ũbīpi ãzi 'dīri ndē Pétērō rī óngŭ sī rá, nju caã 'bŭrēdrī gé 'dãã drīdrī. ⁵ Óvŭ 'bŭ rī ã 'a ōlŭú, ĩsŭ 'yēnã bōngó ĩ ní ãvú rī ã rŭ'bã ĩmŭlŭzú rī ndreé áyu, 'bo fi 'bŭ agã 'dãã kuyé. ⁶ Sīmōnã Pétērō ĩ ní kuú vŭlé rī kã caã, fi 'bŭ agã 'dãã nī, ndre bōngó ĩ ní ãvú rī ã rŭ'bã ĩmŭlŭzú rī, kuki kú 'bŭ agã 'dãã áyú. ⁷ Bōngó ĩ ní Yēsū ē mīlētī ũmbézú rī tra 'i kú túngú, bōngó ĩ ní ãvú rī ã rŭ'bã ĩmŭlŭzú rī gŭ kpã 'i kú túngú. ⁸ Kúru 'bã Yēsū ã pámvú ũbī'bã rī pi vé ãzi caãpi 'bŭrēdrī gé 'dãã drīdrī rī ní kpã fīzú 'bŭ agã 'dãã, kã bōngó rī ndreé, ĩri ní kúru ē'yizú 'yozú kīnī, Yēsū íngã gōó ídri rú gí. ⁹ Tã ótŭ Búkŭ Múngú vé rī ní 'yoó, Yēsū rī ĩmŭ íngã gō ídri rú rá 'dīri fi kōpi drīgē 'dãã kuyé.

Yēsū í'da 'i Māriyã Māgādēlénã endreṭi
gé

(*Mārākō 16:9-11*)

¹⁰ Kúru Yēsū vé 'bã ĩri ã pámvú ũbī'bã rī pi ní 'dezú mvizú gōzú 'bētī, ¹¹ 'bo Māriyã áwí ívé rī rii ngoó vŭrã ãvú sīzú rī gé 'dãã. ĩri ní óvŭzú 'bŭ rī ã 'a ōlŭzú, ¹² ĩri ní mālāyīkã ĩrī ní pi ndrezú 'bŭ agã 'dãã, kōpi úsŭkī ĩ kú bōngó imve imve ní pi sī, kōpi úrikī kuú 'bŭ ĩ ní Yēsū rī sīzú rī agã 'dãã, ãzi rī drīgélé sī, ãzi rī pápálésī.

¹³ Mālāyīkã rī pi ní Māriyã ri zizú kīnī, "Ūkú 'dīri, mi ri ngo ãsī?"

Māriyã ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Duiki Úpi mávé rī mužú gí, á nŭ kuyé, dō jīkī ĩri mužú 'bãã ngŭgã." ¹⁴ Māriyã ní kúru 'i ũjázú ãngŭ ũdrézú 'i gārã gã sī, ndre Yēsū tu pá kuú 'dãã, 'bo nŭ ámã 'yozú kīnī, 'bã rī Yēsū 'i 'dīni kuyé.

¹⁵ Yēsū ní ĩri zizú kīnī, "Ūkú 'dīri, mi ri ngo ãsī? 'Bã mí ní rii ndãã rī ã'di 'i?"

Māriyã ũsŭ 'bã rī ómvú 'dīpa 'i. ĩri ní 'yozú kīnī, "Ámbŭgú mávé rī, 'i 'dŭ dō ãvú rī mužú nŭósi mi 'i, 'i lŭ má ní vŭrã mí ní ĩri jizú mužú 'bázú rī, mã mŭ rí ãvú rī ĩsŭ ndreé bēsīnī."

¹⁶ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Māriyã!"

Māriyã ní 'i ũjázú ãngŭ ndrezú Yēsū vúgã 'dãã, ĩri ní 'yozú Éberē tī sī kīnī, "Rãbónī," ífífi ní "Ímbápi."

¹⁷ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Lē mí ũlō mã rŭ'bã ku, mã ũjã drī ma gōó mã Èṭepi vú 'dãã kuyé, 'i mŭ lŭú mã édrīpī ní, 'i 'yo, 'Ma ri ma ũjã gō mã Èṭepi Múngú vúgã, ĩri kpã ĩmi Èṭepi, ĩri kpã ĩmivé Múngú."

¹⁸ Māriyã Māgādēlénã ní 'dezú mužú 'bã Yēsū ã pámvú ũbī'bã rī pi vúgã 'dãlé, ũlŭ kōpi ní kīnī, "Á ndre Úpi ri gí." Māriyã ní tã Úpi ní 'yoó 'i ní rī ũlŭzú kōpi ní.

Yēsū í'da 'i ívé 'bã 'i pámvú ũbī'bã rī pi
endreṭi gé

(*Mátayo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Lúkã 24:36-49*)

¹⁹ Kã mužú adrii Yīngã sī ũndresī, Yēsū vé 'bã ĩri ã pámvú ũbī'bã rī pi úmŭkī ĩ vŭrã ãlu gé, kōpi fiki úri jó agã, kōpi ũpīkī kēṭī rī pi cí, ã'diātāsīyã kōpi ri 'o ũrī sī 'bã ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi sī. Yēsū ĩmŭ pá tuú kōpi ãsámvú gé, 'yo kōpi ní kīnī, "Tãkiri ã adri ĩmi be!" ²⁰ Kã tã rī átã kōpi ní 'dīni, ĩri ní ãzó bílé 'i drīgē, ãzini 'i gārãfã gã rī sēzú ndrezú kōpi ní. 'Bã ĩri ã pámvú ũbī'bã rī pi adriki áyīkō sī kōpi ní Úpi ri ndreé rī sī.

²¹ Yēsū gō 'yoó kōpi ní dīj kīnī, "Tãkiri ã adri ĩmi be. Á lē ĩmi pēé mužú sŭ mã Èṭepi ní ma ipēé rī tīnī." ²² Yēsū ní ēvŭvŭ vuzú kōpi drīgē, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Índri Uletere rī ã adri ĩmi be. ²³ ĩmi trŭkī

dō 'bá ùnjikányá 'o'bá rí pi ívé ùnjikányá agásí rá, Múngú rí kòpi trù ívé ùnjikányá agásí rá, ími trúkí dō kòpi ívé ùnjikányá agásí kuyé, Múngú trù kòpi ku."

Yēsū i'da 'i Tó mā èndrētí gé

²⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi vé ālu rú ní Tó mā Dídímā 'i, Yēsū kā ícá kòpi āsámvú gé, Tó mā rí ògùpìjì āsámvú gé 'dāáyo. ²⁵ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi ā urukò ní lüzú ìri ní kìnī, "'Bá ndrekí Úpí rí rá!'

'Bo ìri ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Á ndre dō mūsúmarí vé bìlémí í ní Yēsū ē drí gbázú rí mǎ mǐ sǐ kuyé, āzini má úló dō mēméríkó rí mǎ drí sǐ kuyé, āzini á 'bá dō mǎ drí bìlémí gārāfá ní gé rí úlózú kuyé, má ícò tá 'dìri è'yìjì ku."

²⁶ Ú'dú èzìrì ā vùdrì gé, Yēsū vé 'bá ìri ā pámvú ùb'í'bá rí pi úmúkí í gōó muḡ adrii trù jó agá, Tó mā rí kòpi āsámvú gé 'dālè ìndí. Kòpi ùpìkí kèétì rí pi cì, 'bo Yēsū ímú fíi adrii kòpi āsámvú gé 'dālè, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Tákiri ā adrii ìmi be." ²⁷ Yēsū ní kúru 'yozú Tó mā ní kìnī, "'Í 'bá mǐ drí mváná 'dígé, 'í ndre má drí ágélé, mǐ ísú mǐ drí, mǐ úló mǎ gārāfá ānì. Lè mívé yìkí ā awa 'i ìrì ku, lè mǐ è'yì ma."

²⁸ Tó mā ní újázú ìri ní kìnī, "Mí Úpí mávè ní, mǐ kpá Múngú mávè ní!"

²⁹ Yēsū ní 'yozú ìri ní kìnī, "Mí è'yìjì ma mǐ ní mǎ rù'bá ndreé gí rí sǐ? 'Bá ma è'yìjì'bá, mǎ rù'bá ndre'bá kuyé rí pi vé àyìkò rí ímú aga rá."

³⁰ Yēsū nga tá āyāzú āyāyā ní pi káràkará, ìrivé 'bá ìri pámvú ùb'í'bá rí pi ndrekí rá. Tá āyāzú āyāyā ìri ní 'oó rí pi urukò'bée síkí búkú nòri agá kuyé. ³¹ 'Bo síkí tá 'dì'bée, ìmi è'yìkí rí 'yozú kìnī, Yēsū rí Kúrísítò, ìri Mvǎ Múngú vé ní, ìmi è'yìkí dō ìri gí, ìmi ìdri 'dání'dání rí ísú rá.

21

Yēsū gō 'i i'daá dījì

¹ Yēsū gō ìndrè ívé 'bá 'i pámvú ùb'í'bá rí pi èndrētí gé dījì yìjì bálálá Tìbèrìyá ā gārā gá 'dāá. Tá rí nga 'i 'díní. ² Sǐmóná Pètèrò pí, Tó mā Dídímā be, Nátánáyélè íngápi Káná gálésí āngú Gállíláyá vé rí agá rí be, Zèbédáyò ènjipìjì ìrì rí pi be, āzini 'bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi ā urukò ìrì ní pi be, úmúkí í vùrǎ ālu gé. ³ Sǐmóná Pètèrò ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Á lè muḡ ì'bí 'beé."

Kòpi ní 'yozú ìri ní kìnī, "'Bá lèkí muḡ ìndí." Kòpi ní 'dezu fízú kúlúmgbá agá, muḡ ì'bí 'bengará gá, 'bo ìnjǎ 'dári sǐ, kòpi 'bekí ì'bí ālujání kuyé.

⁴ Ká muḡ adrii ù'bútí kùnjikùnjì, Yēsū mu pá tuú kuú yìjì tì gé 'dāá, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùb'í'bá rí pi nǐkí á má 'yozú kìnī, 'bá rí Yēsū 'i 'díní kuyé.

⁵ Yēsū ní kòpi zízú kìnī, "Mávè ùndí rí pi, ìmi í'békí tró ì'bí kuyé?"

Kòpi ní újázú ìri ní kìnī, "'Bá í'békí ālujání kuyé."

⁶ Yēsū ní 'yozú kìnī, "Ími 'bekí ìmívé ímbá rí pi kúlúmgbá rí vé wòkò drí èndépí géle rú rí gé, ìmi ícò ì'bí 'be rá." Kòpi ká ímbá rí 'beé, sǔ Yēsū ní 'yoó rí tǐnjì, kòpívé ímbá rí ènjì lǐlǐ, kòpi ícókí ísè bǎ ku, ā 'diátásiyá ì'bí rí pi tókí í ímbá rí agá 'dāá káràkará.

⁷ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi vé ālu Yēsū ní lèé agaa rá rí ní 'yozú Pètèrò ní kìnī, "'Bá rí Úpí 'i." Sǐmóná Pètèrò ká yìjì 'yozú kìnī, "'Bá rí Úpí 'i," ìri ní ívé bōngó 'i ní trùú 'báa kuú vùgá rí í'dúzú akozú 'i rù'bá gá, ìri ní wazú 'dezu yìjì agá 'dāá.

⁸ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi sòkí ívé kúlúmgbá rí muḡ pá tuú yìjì tì gé 'dāá, í'dózú kúlúmgbá rí á rù'bá gá 'dígé, cazú yìjì tì gé 'dāá, í ovu ca pá ā 'a mùdùrùlù ālu. Kòpi ní ívé ímbá rí ísèzú ì'bí be agá tré. ⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi ká ísì kúlúmgbá rí agásí, kòpi ísúkí údèkí áci kuú 'dāá, 'bákí ì'bí úzó ānì, āzini 'bákí pánga gārǎ ní gé.

¹⁰ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùb'í'bá rí pi ní kìnī, "Ími ìjìkí ì'bí ìmi ní 'beé sǎnjá 'dìri sǐ rí pi ā urukò ímúzú nòó."

¹¹ Sǐmóná Pètèrò ní tuzú fízú kúlúmgbá agá, ìri ní ímbá rí ísèzú ímúzú yìjì tì géle rú, ì'bí à'yì 'a ní gé mùdùrùlù ālu pùkú tówu drí na, ì'bí káràkará 'dì'bée sǐ, ímbá rí uce kuyé. ¹² Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùb'í'bá rí pi ní kìnī, "Ími ímúkí, 'bá nyakí ínyá." 'Bo ùrì sǐ, 'bá ázi zìjìpi 'yoopi kìnī, 'bá rí à'dì 'i yá 'díní 'dāáyo, ā 'diátásiyá kòpi nǐkí á má rá 'yozú kìnī, 'bá rí Úpí Yēsū 'i.

¹³ Yēsū ní kúru ímúzú, ìri ní pánga rí í'dúzú sèzú kòpi ní. Vùdrì ní gé, ìri ní kpá ì'bí rí í'dúzú sèzú kòpi ní. ¹⁴ 'Dìri nóni vù na ní Yēsū ní 'i 'dazú ívé 'bá 'i pámvú ùb'í'bá rí pi èndrētí gé, ìri ní íngázú gōó ìdri rú rí ā vùdrì gé rí.

Yēsū pi vé tá Pètèrò be rí

¹⁵ 'Bá Yēsū ā pámvú ùb'í'bá rí pi ká ínyá rí nyaá dèjé, Yēsū ní 'yozú Sǐmóná Pètèrò ní kìnī, "Sǐmóná Yüwání ā mvá rí, 'í lè nyo ma mǐ ògùpìjì 'dì'bée agaa rá?"

Pètèrò ní újázú ìri ní kìnī, "Úpí, mǐ nǐ rá 'yozú kìnī, á lè mǐ agaa rá."

Yēsū ní 'yozú ìri ní kìnī, "Mí úcé mávè kábìlò anjì rí pi múké."

¹⁶ Yēsū gō tá rí èndìjì 'yoó dījì kìnī, "Sǐmóná Yüwání ā mvá rí, èndépí 'í lè nyo ma rá?"

Sǐmóná ní újázú ìri ní kìnī, "Úpí, mǐ nǐ rá 'yozú kìnī, á lè mǐ rá."

Yēsū ní 'yozú ìri ní kìnī, "Mí ütè mávè kábìlò rí pi múké."

¹⁷ Vú na ni gé, Yēsū gō 'yoó Sīmónā ní kīnī, "Sīmónā Yüwání ā mvá rī, 'í lē nyo ma rá?"

Pētērō gō adrii īzāngā sī, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'i zjī caá vú na kīnī, "'í lē ma rá yā" rī sī. Īri ní kúru 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, mí nī rá, á lē mi ambamba!"

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí úcé mávé kābīlō rī pi múké. ¹⁸ Áda ádarú á 'yo mí ní 'dini, mí ní drī ótū adrizú kēřīñá rú rī gé, mí ri bōngó mívé rī úsú mí rú'ba gá mí drī sī nī, mí mụ vūrā mí ní lēé mụ rī gé. 'Bo 'í dē dō gí, mí mí drī ādrō vūrā ālu gé, 'bá āzi ri imụ mí rụ, ĩri mí drī úmbé, ĩri imụ mí jī mụzú vūrā mí ní lēé ku ni gé." ¹⁹ Yēsū 'yo tā rī 'dini lūzú kīnī, létī Pētērō ní imuzú drāzú rī, ĩri sē ĩ imụ Mungú ri ingú āní rá. Yēsū ní 'yozú Pētērō ní kīnī, "Mí ūbī mǎ pámvú!"

'Bá Yēsū vé lēlē rī

²⁰ Pētērō újǎ 'i āngū úndré 'i gārā gá sī kūrū, ĩri ní Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi vé ālu Yēsū ní lēlē rī ndrezú, ĩri ri imụ ĩ vūdrī gé sī, 'bá 'dīri úřipi Yēsū ā gārā gá ĩnyīnǎ ĩnyá tī gé 'yoópi, "Úpí, 'bá lēēpi mī ūli 'beēpi rī ā'di 'i rī 'i?" ²¹ Pētērō kǎ ágó rī ndreé, ĩri ní Yēsū ri zizú kīnī, "Úpí, mí ūsū tā ágó 'dīri drīgé ingóni?"

²² Yēsū ní újǎzú Pētērō ní kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri idri rú cimgbǎ má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé. Á 'yo mí ní 'dini, lē mí ūbī mǎ pámvú." ²³ Tǎ 'dīri ayi mụzú 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi vúgá sī kīnī, ágó Yēsū ā pámvú ūbīpi 'dīri ícó drāá ku. 'Bo tā Yēsū ní 'yoó rī adri 'yozú kīnī, ágó rī drǎ ku yā 'dini ku, Yēsū kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri idri rú cimgbǎ ū'dú má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé?"

²⁴ Ágó 'dīri 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi rī 'i, ndre tā 'dī'bée 'i mī sī, sī kpá tā rī nī, 'bá nīkí rá tā Yēsū vé ĩri ní ndreé 'i mī sī 'dī'bée, ĩri tā áda.

²⁵ Yēsū 'o tā kárakarǎ. Ā sīkí té dō tā ri pi céré rá, vūrā ĩ ní búkū rī pi 'bázú rī ícó té caá ku.

Ejì 'bá áyúáyū rī pi vé rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Búkū Ẹjì 'bá áyúáyū rī pi vé rī, Lúkā sī nī, sī kpá búkū Lúkā vé rī nī. Búkū 'dīri agá, Lúkā ūlū tā 'dīri ísù ákūdē Yēsù nga mužú 'bū gé gí. Drīdrī nī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ūlūkí ỳ'dúkò múké rī Yáhúđj rī pi ní kòpivé àngū agá. Vùdrī nī gé, kòpi ūlūkí 'bá ụrụkọ' bée ní àngū ụrụkọ' bée agásí rá. Lúkā ūlū tā Índri Uletere rī nī 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ásúzú drīdrī rī vé tā, āzini ūlū tā Índri Uletere rī ní kòpi ē drī kozú, ịri ní kòpi ní ūkpò sēsú ívé 'bá drīkoma rú rī pi be rī vé tā.

Cápítà 1-12 agá, tā Lúkā ní ūlūú 'dīgē agaápi rá rī, ūlū tā Pētēró ní 'oó rī, āzini ūlū tā 'i ngaápi 'bá Yēsū rī ẹ'yj' 'bá gí rī pi āsámvú gé Yērúsalēmá gá 'dálé rī. Tā 'i nga' bée 'dī' bée agásí, Índri Uletere rī ko kòpi ē ízā rá, kòpi ā nīkí rī amá 'yozú kīnī, Múngú lē, kòpi ā ūlūkí ỳ'dúkò múké Yēsū vé rī 'bá rī pi ní àngū rī pi agásí céré, adri 'yéṅá Yáhúđj rī pi ní ku. Cápítà 13-28 agá, Lúkā ūlū létī Índri Uletere rī ní Páulū ē ízā kozú, ịri ní ỳ'dúkò múké rī ūlūzú mužú vūrā kárakará agásí rī vé tā, 'dó Ẹjyā gá, Yúròpū gé, cīngbá cazú kūrj Rómā vé rī gé. 'U'dógú'dógú 'dīri agá, Lúkā ūlū tī Páulū ní sēé rī vé tā, āzini tī 'bá áyúáyū rī pi ní sēé rī vé tā. Tā 'dī' bée 'bá ízā ko nīzú amázú kīnī, kòpi ūlūkí ỳ'dúkò múké Yēsū vé rī 'bá àndiándi pi ní, tā 'i nga' bā rī pi agásí àndiándi.

Ezíkí Índri Uletere rī vé tā

1 Tòfílí má ní lēlél rī, búkū má ní sīi drīdrī rī agá, á sī tā Yēsū ní 'dó 'oó rī pi, āzini ịri ní ímbá rī pi àrēvú céré, 2 cīngbá cazú ỳ'dú ịri ní ívé 'bá áyúáyū rī pi* ímbázú Índri Uletere† rī vé ūkpò sī rī gé, āzini 'i ní ịri 'duzú mužú 'bū gé rī gé. 3 Ízāngá Yēsū ní nyaá rī ā vùdrī gé, Yēsū gō 'i 'daá ívé 'bá áyúáyū rī pi èndrētj gé létī be àndiándi, lūzú kīnī 'i ídri rú. 'I'da 'i kòpi èndrētj gé caá ỳ'dú pūkú sù, rī kòpi ní mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú. 4 Ẹ'dú álu, ká rīí ínáyá nyaá ívé 'bá áyúáyū rī pi be, ịri ní 'yozú kòpi ní kīnī,

* 1:2 1:2 'Bá áyúáyū rī pi: 'Bá áyúáyū rī pi. Yēsū sē kòpi ní ūkpò, rī kòpi pēé mužú 'bá rī pi ímbá, índri ūnjí rī pi údró, āzini tā àyázú àyāyā ní pi 'oó. † 1:2 1:2 Índri Uletere rī: Índri Uletere rī Índri Múngú vé ní. Búkū Múngú vé rī kīnī, Ẹtépí rī Múngú 'i, Írívé mvá Yēsū rī Múngú 'i, āzini Índri Uletere rī Múngú 'i. Ẹtépí rī, Mvòpí rī, āzini Índri Uletere rī, kòpi Múngú álu. 'Í lá Yūwání 1:1-18; Yūwání 8:41-42; Ẹjì 5:3-4. ‡ 1:5 1:5 Bātízímú: 'Í rī 'bá rī pi ní bātízímú sē lūzú kīnī, kòpi újákí ẹsì ívé ūnjíkānyā agásí gí, kòpi ẹ'yjíkí Múngú rī gí. § 1:12 1:12 Máyílí: 'Bá rī ícò ẹcì tu ca máyílí na sà álu agá.

"Lē ịmi fūkí Yērúsalēmā agásí àmvé ku, ịmi tēkí fēfē má Ẹtépí ná ẹjì, ịri ní lēé sēé ịmi ní, má ní tā ní 'yoo ịmi ní rī. 5 Yūwání sē bātízímú* rī yjì sī, 'bo ỳ'dú mādā ā vùdrī gé, 'i ímú ịmi ní bātízímú rī sē Índri Uletere rī sī."

Yēsū vé 'dungará mužú 'bū gé rī
6 Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ká rīí adrii Yēsū pi be trj, kòpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Úpí, sá nōri gé, mi nyo ícò mālūngā rī sē gō 'bá Ísērélé vé rī pi drīgé rá?"

7 Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Adri tā ímivé ní, ịmi ní lēzú sá ní nīzú, dōku mbāá ỳ'dú ní nīzú ku, má Ẹtépí ỳtí íngá tā ní ívé ūkpò sī gí. 8 'Bo Índri Uletere rī kādō ímú ịmi ású, ịri ịmi ní ūkpò sē, ịmi ndrekí mávé tā ịmi mị sī gí, ịmi 'dókí tā ní ūlūú kūrj Yērúsalēmā vé rī agá, àngū Yūdáyá vé rī agásí céré, āzini àngū Sāmāriyá vé rī agá, cazú vū drīgé sī céré."

9 Yēsū ká tā rī átá 'dīni, 'I ní ịri 'duzú mužú 'bū gé 'dāá, kòpi ríkí ịri ndrēé mužú, ịrjbtj rī ní ịri ọzúzú, kòpi gókí ịri ndrēé kuyé. 10 'Bá rī pi ní ká rīí mī 'bāá ịri ndrezú mužú 'bū gé 'dāá, koro àgō ịrj pi ní ímúzú pá tuzú kòpi āsámvú gé, kòpi úsúkí bōngó imve 'i rj' 'bá gá. 11 Kòpi ní 'yozú kīnī, "Ịmi àgō Gállílayá vé 'dī' bée, ngá ịmi ní rizú pá tuzú nōgō àngū ndrezú mužú 'bū gé 'dāá rī à'di? Yēsū Gállílayágú 'i ní 'duj ịmi āsámvú gé sī mužú 'bū gé 'dīri, ịri nyo gō ímvi sū ịmi ní ịri ndrēé mužú 'bū gé 'dīri tñj."

Ìpèkí Mātīyā rī 'bāá Yūdā ā vūrā gá
12 Kúru Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ní ísízú Írá Òlívé vé rī drīgé 'dāásí, kòpi ní mvizú gōzú Yērúsalēmá gá 'dálé. Kūrj Yērúsalēmá vé rī pi vé āsámvú vj caá írā rī be máyílí§ álu kuyé. 13 Kòpi ká caá, kòpi ní tuzú mužú jó ā 'a ụrùlésí kòpi ní rizú adriuz rī agá 'dāá. 'Bá rī Pētēró 'i, Yūwání 'i, Yókóbū 'i, Àndērēyá 'i, Pílípū 'i, Tómā 'i, Bātílímáyō 'i, Mátáyo 'i, Yókóbū Áláfáyō mvòpí 'i, Sjmónā úvá 'bāápi 'bá ívé rī pi ē ísúkí rī drjwālā rī 'i, Yúdā Yókóbū mvòpí sī.

14 Ẹ'dú céré kòpi rī 'i úmú trj Múngú rī zj Māriyá Yēsū èndrēpi pi be, ūkú ụrụkọ' bée be, āzini írívé èdrípí be.

15 Ẹ'dú 'dā' bée gé, 'bá Yēsū rī ẹ'yj' 'bá gí rī pi úmúkí 'i caá mūdūrjūlū álu pūkú ịrj vūrā álu gé. Kúru Pētēró ní ngazú ụrj sī, ịri ní átázú kòpi ní kīnī, 16 "Má èdrípíj má ọmvújij, tā Índri Uletere rī ní átá kuú

Dāwūdī* tǝ gé Yūdā vé tā sī, ī ní sīī Būkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūū tǝ ní gé bēnī. Yūdā ko 'bá Yēsū ri ru' 'bá rī pi ē drǝ mužú nī. 17 Yūdā ri ǝtǝ 'bávē ǝǝpǝ, īpēkǝ rī ěǝ ngaā 'bá be trǝ."

18 (Yūdā je ǝmvú mǝfēngā ī nī ũfēē ĩri nī ũñjĭkānyā 'ozú 'dāri sī, i'dé 'i drǝ sǝj vūgá, 'a nī āfī rá, fī nī ũkpú céré āmvé. 19 'Bá adri' 'bá Yērūsālēmā gá rī pi céré yĭkǝ tā 'dĭri rá. Kúru kǝpi ní vūrā 'dāri ā rǝ zǝzú ĩvé tǝ sī Ākēlēdámā, nyǝǝkǝ āri vé nī.)

20 Kúru Pētērō ní 'yozú kĭnī, "Sĭkǝ bŭkū Sāwŭmā vé rī agá kĭnī,

" 'Īrivé 'bētǝ ē ĩcá āndrú rú. 'Bá āzi ā adri 'bētǝ rī agá 'dāā ku.'

Āzini,

'Lē ā 'bākǝ 'bá āzi ĩri ā vūrā gá ěǝj ĩrivé rī ngaā.'

21 Kúru lē 'bá ĩpēkǝ 'bá āzi 'bāā ĩri ā vūrā gá, ā nga rī ěǝj ĩri ní rīi ngaā rī. Lē 'bá ī ní ĩpēē 'dĭri ā adri 'bá āndŭrú adriipi 'bá be trǝ lóki 'bá ní rizú ěǝj ngazú Ūpǝ Yēsŭ be rī gé nī, 22 ā adri 'bá i'dózu Ūwānǝ ní bātǝzĭmŭ sēzú Yēsŭ ní rī gé, cimghā ī nī ĩri 'dŭzú mužú 'bŭ gé rī gé nī. 'Bá ī ní ĩpēē 'dĭri, ĩri 'i ũmú 'bá be trǝ, ĩri adri 'bá Yēsŭ vé ĩngāngará drāngará gálēsī rī vé tā ũlŭipi nī."

23 Kúru kǝpi ní 'bá ĩrǝ ĩpēzú, 'bá rī Yōsēpā ī ní zǝj Bārisābā 'i (ĭrivé rŭ āzi Yŭsŭtǝ 'i), 'bá rī āzi Mātiyā 'i. 24 Kúru kǝpi ní Múngú rī zǝzú kĭnī, "Ūpǝ, 'i nŭ 'bá ālu ālu vé ēšj rá. Mǝ i'da 'bá ní, 'bá ĩrǝ 'dĭ'bēē āsāmvú gé, 'bá mǝ ní ĩpēē rī, ĩri adri ā'di 'i, 25 ěǝj ngaāpi 'bá áyúāyŭ ní rŭ Yūdā ā vūrā gá rī, ā'diātāsĭyā Yūdā ku 'bá, mŭ vūrā ī ní tā lǝzú rī gé gǝ." 26 Kúru kǝpi ní jēkē 'bezú, jēkē rī 'de Mātiyā ā rŭ sī, kúru ī nī Mātiyā rī ĩpēzú fĭzú 'bá áyúāyŭ mŭdrǝ drǝ ní ālu rī pi āsāmvú gé.

2

Īndri Uleterē rī vé ĩcāngará

1 Ū'dŭ Pēnitĭkōsĭtā* vé rī kā ĩcá, Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi ũmŭkǝ ī céré vūrā ālu gé. 2 Koro kŭbǝ ní ĩkŭzú 'bŭ gé 'dāāsī, sŭ ũlǝ vĭjpi ũkpō be rī tǝj, ĩmŭlŭ jǝ kǝpi ní ũrízú rī ā 'a céré. 3 Kǝpi ní ngá āzi ndrezú sŭ ācǝ sǝ tǝj, ayi ũrǝ 'bá ālu ālu drǝgē. 4 Īndri Uleterē rī āsú kǝpi ārēvú céré, Īndri

Uleterē rī sē kǝpi ní ũkpō átázú tǝ āndĭāndĭ sī.

5 Yāhŭdǝ ũrŭkǝ Múngú rī ĩñjǝ 'bá ĩñjĭñjĭ ĩmŭ' 'bá āngŭ rī pi agásī sī céré rī pi ri adri Yērūsālēmā gá 'dāā. 6 Kǝpi kā kŭbǝ 'ŭpǝ rī yĭj, 'bá bĭtrĭkǝ pi ní ũmŭzú ī ũmŭzú vūrā ālu gé, kǝpi āyākǝ tā 'dĭri sī rá, ā'diātāsĭyā 'bá ālu ālu yĭ Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi ri átā ĩvé tǝ sī.

7 Kǝpi āyākǝ tā 'dĭri sī rá, kǝpi ní zǝzú kĭnī " 'Bá átā'bēē 'dĭ'bēē kǝpi adriki nyo 'bá Gālĭlāyā vé nī pi kuyē? 8 'Bá yĭkǝ kǝpi ri átā 'bávē tǝ sī āsī? 9 'Bá āsāmvú gé, 'bá ũrŭkǝ ĩbĭkǝ ĩmŭ Pāritĭyā gélēsī, Mēdiyā gélēsī, Ēlāmŭ gélēsī, ũrŭkǝ ĩmŭkǝ Mēsǝpǝtāmĭyā gélēsī, Yūdāyā gélēsī, Kāpādōkĭyā gélēsī, Pōnĭtō gélēsī, Ēzĭyā gélēsī, 10 Pŭrŭǝgiyā gélēsī, Pāmĭfĭliyā gélēsī, Ējēpētō gélēsī, ũrŭkǝ'bēē ĩmŭkǝ Lĭbĭyā vé wǝǝkǝ ĩnyĭnā Kŭrēnē be rī gélēsī, ũrŭkǝ'bēē ĩmŭkǝ Rómā gélēsī, 11 ('bá 'dĭ'bēē Yāhŭdǝ āzini 'bá ī ũjā' 'bá Yāhŭdǝ rŭ rī pi,) ũrŭkǝ'bēē ĩmŭkǝ Kŭrētē gélēsī, āzini āngŭ Ārābĭ vé rī gélēsī, 'bá yĭkǝ kǝpi rī tā āyázú āyāyā Múngú ní 'oó 'dĭri vé tā ũlŭ 'bávē tǝ sī."

12 Kǝpi āyākǝ tā 'dĭri sī rá, kǝpi ē drǝ ābā ānĭ céré céré, kǝpi rĭkǝ ī ũzĭj ī āsāmvú gé sī kĭnī, "Tā 'dĭri vé ĩfĭfĭ ā'di?"

13 'Bá ũrŭkǝ'bēē rĭkǝ guŭ kǝpi sī gugu, kǝpi kĭnī, " 'Bá 'dĭ'bēē mvŭkǝ ĩwā ĩmērēzú gǝ."

Pētērō sē Múngú vé tǝ 'bá bĭtrĭkǝ rī pi nī

14 Pētērō pi ní ngazú 'bá áyúāyŭ mŭdrǝ drǝ ní ālu rī pi be ũrŭ sī, Pētērō ní átázú 'bá bĭtrĭkǝ rī pi ní ŭ'dŭkǝ be ũrŭ 'dāā kĭnī, "Īmĭ Yāhŭdǝ 'dĭ'bēē, ĩmĭ ārēvú céré adri' 'bá Yērūsālēmā agá 'dĭ'bēē, ĩmĭ 'bākǝ bĭ tā má ní lēē 'yoó ĩmĭ ní rī yĭzú. 15 Īmĭ ũrŭkǝ'bēē kĭnī, 'bá 'dĭ'bēē mvŭkǝ ĩwā ĩmērēzú gǝ, 'bo adri 'dĭni kuyē, nōnĭ ĩri sā ũrōmĭ, āngŭ rī drǝ ŭ'bŭtĭñā. 16 Tā ĩmĭ ní ndree 'dĭri, nēbĭ† Yōlēl átā ǝtǝ tā ní rá kĭnī,

17 " 'Múngú kĭnī, ŭ'dŭ ŭ'dŭ vé rī gé, ma ĩmŭ mávé Īndri Uleterē rī pē 'bá rī pi āsú céré.

Īmĭvē anji āǝǝ rī pi anji ũkŭ rī pi be, kǝpi ũmvŭlēsī ĩmŭ tā ī nga' 'bá drǝdrǝ 'dĭlē rī pi ũlŭ.

* **1:16** 1:16 Dāwūdǝ: Múngú ĩpē Dāwūdǝ rī adrii 'bāgŭ Īsērēlē rī pi vé nī, ěǝj kĭnī, 'bāgŭ ŭ'di rī ĩmŭ ĩfŭ ĩrivé úyú agá, ĩri mālungā rī ru mužú 'dānĭ'dānĭ, 'bāgŭ rī Yēsŭ Kŭrisĭtō 'i. † ĩlā Sāwŭmā 132:11-12; Ēzj 2:30. † Tĭkǝ Dāwūdǝ rī ĩšŭ ākŭdē ĩlǝ rī ca ělĭfŭ ālu (1,000) gǝ, ĩlǝ 'dāri gé, ĩšŭ tǝkǝ drǝ Yēsŭ Kŭrisĭtō rī kuyē. † ĩlā 1 Sāmŭēlē 16-30; 2 Sāmŭēlē 1-24; 1 'Bāgŭ 1-2. **1:20** 1:20 Sāwŭmā 69:25 **1:20** 1:20 Sāwŭmā 109:8 * **2:1** 2:1 Ū'dŭ Pēnitĭkōsĭtā vé rī: Ū'dŭ Múngú ní Ēlĭzŭ jǝ rī pi tǝ gē sī rī kā mŭy caā ŭ'dŭ pŭkŭ tǝwŭy, vŭdrǝj ní gé, Ū'dŭ Pēnitĭkōsĭtā vé rī ní ĩcázú. Ū'dŭ 'dāri gé, Yāhŭdǝ rī pi rī ānyāngā ĩ ní ĩkŭnāā ĩvé ǝmvú agá rī pi ĩjĭ Yērūsālēmā gá sē Múngú ní, āzini kǝpi rī ŭ'dŭ Múngú ní tājmbj sēzú Mōsē ní ĩrā Sĭnāyĭ vé rī drǝgē 'dāri vé tā ĩgá. Kŭrisĭtĭyānĭ rī pi rī ŭ'dŭ ī nī Īndri Uleterē rī ĩpēzú 'bá Yēsŭ rī ě'yĭ' 'bá gǝ rī pi āsúzu Ū'dŭ Pēnitĭkōsĭtā vé rī gé 'dāri vé tā ĩgá. † ĩlā Kālāfe 28:26-31. † **2:16** 2:16 Nēbĭ: Múngú rī ĩvé tā átā nēbĭ rī pi nī, kǝpi kúru ĩrivé ŭ'dŭkǝ rī ũlŭ 'bá rī pi nī.

Ìmivé kẹ̀rjanji rí pi ùmvúlésí ìmù ìndrìlìkì tà ì nga 'bá drìdrì 'dílè rí pi vé rí ndre rá.
 Ìmivé 'bá àràkà rú rí pi ìmù urobí ùbì.
 18 Ẹ'dù 'dàri sí, má ìmù mávé Ìndrí Uleterè rí sè mávé átí'bá àgò rú rí pi ású ùkú rú rí pi be, kòpì ìmù tà 'ì ngaápi drìdrì 'dílè rí ùlù.
 19 Ma sè tà àyàzú àyàyà ni pi ìmù ì nga 'bù gé 'dálé,
 àzini tà ù'dù be túngú ni pi ìmù ì i'da vù drìgé nògò,
 àrí rí ìmù dā rá, áci rí ìmù ñí rá, áci gā rí ìmù àngù ọ̀zù rá.
 20 Ẹtù rí gò 'ì újā bī nì ku ìnjānā rú, mbāā rí è mī rí gò 'ì újā ka ku àrí rú tà 'dì'bée cére ìmù ì nga drìdrì, ù'dù àmbúgú Úpí ní ìgòzú ñjngárá be rí íbì ícá ndò.
 21 'Bá cére Úpí ā rú zì 'bá rí pi, ì ìmù kòpì pa rá.'
 22 "Ìmi 'bá Ìsèrélè vé 'dì'bée, ìmi yìkì tà má ní léé 'yoó ìmi ní 'dìri, tà àyàzú àyàyà, tà ambugu ambugu, àzini tà bìlẹ̀mì rú Yèsù Nàzèrétàgú rí ní 'oó 'dì'bée lù kìnì Múngú ìpè ìri nì. Yèsù 'o tà 'dì'bée ìmi àsámù gé, sù ìmi ní nì rā rí tìjì. 23 Múngú ùtì tà Yèsù vé rí sée ìmi drìgé nì, nì tà ìmi ní léé 'oó ìri ní rā. Ìmi ní ìri jìzú sèzú 'bá ùnjìkányā 'o'bá rí pi drìgé, kòpì ní ìri gbázú pẹ̀tì alambaku sígè, ā drā rí 'dìisì rá 'dì. 24 'Bá Múngú inga ìri gòó ìdri rú drāngárá galésì, ọ̀yú ìri drā sílè gá sí rá, ā'diātāsìyā ā áwí rí kú àvù rú ku. 25 Dāwùdì sí tà Yèsù ní átá rí 'dìni,
 " 'Ẹ'dù cére ma rí Úpí Múngú rí ndre mā gārā gá.
 Ā'diātāsìyā ìri mávé drì ẹ̀ndẹ̀pì gé,
 tà àzi ícò ma ayaá ku.
 26 Tà 'dìri sè mā ẹ̀sì adri àyìkò sí, àzini ma rí ìri ingú àyìkò sí,
 ma rí ẹ̀sì 'bá rú 'bá mávé rí ā tà ùsùzú,
 27 ā'diātāsìyā Múngú, mí ícò ma sée fí 'bù àvù rí pi vé rí agá ku,
 ma mívé 'Bá Uleterè ní, mí ícò mávé rú 'bá sée nmaá ku.
 28 Mí i'da má ní létì ìdri vé rí gí,
 mí ìmù sè ma adri àyìkò sí, mí ní adrii má be trù rí sí.'
 29 "Má ẹ̀drìpìjì má ọ̀mvùpìjì, á lè lùú ìmi ní uleterè 'yozú kìnì, 'bá ẹ̀'bìpì Dāwùdì drā, síkì ìri 'bù agá rá, Ìrivé 'bùrèdrì nògò anigé cìmgbá ù'dù àndrù rí gé. 30 'Bo ìri nẹ̀bì, nì rá 'yozú kìnì Múngú ẹ̀zì 'ì ní, sò ùyò kìnì,

'ì ìmù mvá àlu ìfùúpi ívé úyú agá ni 'bá úri ívé lúpá drìgé. 31 Dāwùdì ní rá 'yozú kìnì, tà 'dìri ìmù 'ì nga rá, átá Kúrísítò vé ìngāngárá drāngárá galésì rí vé tà kìnì, Múngú ícò ìri kuú 'bù àvù rí pi vé rí agá 'dāá ku, àzini ícò Ìrivé rú 'bá kuú nmaá ku.
 32 "Múngú inga Yèsù rí gòó ìdri rú drāngárá galésìlá rá, 'bá ndreki tà rí 'bá mī sí. 33 Múngú ingú Yèsù rí, 'bá ìri úri ívé drì ẹ̀ndẹ̀pì gé, Yèsù ìsù Ìndrí Uleterè rí Ẹ̀tẹ̀pì vùgá, nóni Yèsù sè 'bá ní Ìndrí Uleterè rí gí, sù ìmi ní ndreé, àzini ìmi ní yìjì rí tìjì. 34 Dāwùdì nga mvù 'bù gé 'dálé kuyé, 'bo kìnì,
 " 'Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní[†] kìnì,
 "Mí úri má drì ẹ̀ndẹ̀pì Sgè,
 35 cìmgbá má ní mívé ari 'ba rí pi 'bázú mī palé gá rí gé." '
 36 "Kúru lè 'bá Ìsèrélè vé rí pi àrèvù cére ā nìkì tà 'dìri, Yèsù ìmi ní gbāá pẹ̀tì alambaku sígè 'dìri, Múngú 'bá ìri adrii Úpí, àzini Kúrísítò."*
 37 'Bá rí pi ká tà 'dìri yìjì, tà 'dìri nò kòpì ẹ̀sì ambamba, kòpì ní 'yozú Pètèrò ní, àzini Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pi ā uruko 'bée ní kìnì, "Bá ẹ̀drìpìjì, 'bá 'okì ā'dì?"
 38 Pètèrò ní újázú kìnì, "Ìmi àrèvù cére, lè ìmi újákì ẹ̀sì, ìmi rúkì bàtízìmù rú Yèsù Kúrísítò vé rí sí, ā trúkì rí ìmi ìmivé ùnjìkányā agásì rá. Kúru ì fèfè Ìndrí Uleterè rí vé rí sè ìmi ású rá. 39 Ìndrí Uleterè 'dìri ẹ̀zìkì ìmi ní, ìmivé anjìnjā rí pi ní, àzini 'bá adri 'bá rárá rú, Úpí Múngú ní ìmù zìjì rí pi ní."
 40 Pètèrò ùlù kòpì ní tà kárakarà, rí kòpì máá drì ìrì sí kìnì, "Lè ìmi zìkì Múngú rí, ā pa rí ìmi tà ì ní ìmùzú 'bá ùnjìkányā be úyú nòri vé rí pi ìrìnjázú rí agásì rá." 41 'Bá Pètèrò vé ù'dùkò múkè rí ẹ̀'yì 'bá rí pi, sèkì kòpì ní bàtízìmù rá. Ẹ'dù 'dàri gé, 'bá fì 'bá 'bá Yèsù rí ẹ̀'yì 'bá gí rí pi àsámù gé rí pi ícò ca élifù na (3,000) rá.
 'Bá Yèsù rí ẹ̀'yì 'bá gí rí pi ùmúkì ì adrii trùjì
 42 'Bá Yèsù rí ẹ̀'yì 'bá gí rí pi, ù'dù cére kòpì ríkì ì ùmù trùjì, kòpì ríkì ẹ̀sì 'bāá cére tì Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pi ní ríi ùlùú rí yìzú, kòpì ríkì pángá rí ùndíi[†] nyaá trùjì, àzini kòpì ríkì Múngú rí zìjì. 43 Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pi 'okì tà àyàzú àyàyà ni pi tà ambugu ambugu ni pi be kárakarà, sè 'bá rí pi ní àyāngárá. 44 'Bá Yèsù rí ẹ̀'yì 'bá gí rí pi àrèvù cére ríkì ì ùmù adrii vùrà àlu

2:21 2:21 Yòlèlè 2:28-32 2:28 2:28 Sāwùmā 16:8-11 2:31 2:31 Sāwùmā 16:10 † 2:34 2:34 Úpí 'yo mávé
 Úpí ní: Tà 'dìri vé ífífí, Úpí Múngú zì Yèsù Kúrísítò rí Úpí. § 2:34 2:34 Drì ẹ̀ndẹ̀pì gé: 'Bá úrìpi drì ẹ̀ndẹ̀pì gé rí, ìri ùkpò be, ì rí ñjnjì. 2:35 2:35 Sāwùmā 110:1 * 2:36 2:36 Yèsù Kúrísítò: Rù Yèsù 'dìri vé ífífí, Múngú rí 'bá paápi rí. Kúrísítò rí 'bá ì ní ùdu dáá drì ní gé, lùzú kìnì Múngú ipè ìri adrii 'bāgú rú. Èbèrè tì sí Kúrísítò rí ì zì Māsìyā. † lā lā Yūwání 1:41. † 2:42 2:42 Kòpì ríkì pángá rí ùndíi: Tà 'dìri vé ífífí, kòpì ríkì ìnyá nyaá trùjì, àzini kòpì ríkì vinyò mvùjì trùjì.

gé, kôpi rikí ìvé ngá àlèé ì àsámvú gé sị trụ. ⁴⁵ 'Bá àlu àlu ri ìvé ngá sè je 'dịisị rá, ìri mụfèngā nì 'i' d'ụ sē 'bá ngá ākó rī pi nī. ⁴⁶ 'U' d'ụ céré kôpi rikí ì umú Jọ Múngú vé rī* ā bóro gá 'dāá. Kôpi rikí ẹcị ives jọ rī pi tị gé sị, rikí pánga ùndí nya trụ ẹsị be àlu, àyìkò sī. ⁴⁷ Kôpi rikí Múngú ri ingú, 'bá rī pi àrèvú céré kôpi sī àyìkò sī. 'U' d'ụ àlu àlu, Úpí ri 'bá ì nī paá gí rī pi sē fi 'bá ẹ'yī' bá gí rī pi àsámvú gé.

3

Pétèrò idrí ágó ògòròvù rú nì

¹ 'U' d'ụ àlu, Pétèrò pi Yūwānì be rikí muẹ Jọ Múngú vé rī agá 'dāá sà Múngú rī zìzú rī gé, sà na ùndrènjá vé rī gé. ² Kôpi cakí ágó ẹndrèpì nì tị kuu ògòròvù rú nì ìsụ. Ágó 'dìri 'u' d'ụ céré 'bá rī pi rī ìri 'du jì 'bā Jọ Múngú vé rī ā kẹtítlè ì nì zìjì Ùnyī be ambamba rī gé 'dāá. Ìri ri ngá mǎ 'bá fi' bá Jọ Múngú vé rī ā bóro gá 'dālè rī pi vúgá. ³ Ágó rī kǎ Pétèrò pi ndrèé Yūwānì be, kôpi lèkí fíi muzú Jọ Múngú vé rī agá 'dālè, ìri nì mụfèngā zìzú kôpi vúgá.

⁴ Pétèrò pi Yūwānì be, kôpi nì àngū ndrèzú ìri vúgá 'dāá, kúru Pétèrò nì 'yozú kīnī, "Í ndrè àngū 'bá vúgá nòò!" ⁵ Kúru ágó rī nì àngū ndrèzú kôpi vúgá 'dāá, ùsū déna kôpi lèkí 'i nì ngá sèé. ⁶ Kúru Pétèrò nì 'yozú kīnī, "Mụfèngā fífi mǎ nì sèé mī nì nì 'dāáyo, 'bo ngá mǎ nì ícò sèé mī nì nì anigé. Rú Yèsù Kúrisítò Názèrètá vé rī sī, mǎ ingá ẹcị tuú."

⁷ Pétèrò nì ìri ē drị ẹndèpì ruzú, ìri ingazú uru, koro ágó rī ā pá, àzini ìrivé mūrūkū'yā nì ícázú ùkpó ùkpó. ⁸ Ágó rī nì wazú uru, ìri nì 'd'ózú ẹcị tuzú. Ìri nì 'dezú muzú kôpi be trụ Jọ Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, rì ẹcị tuú muzú, rī waá muzú, àzini rī Múngú rī ingú muzú.

⁹ 'Bá rī pi àrèvú céré ndrèkí ìri rì ẹcị tu, àzini ìri rī Múngú rī ingú. ¹⁰ Kôpi kǎ nǐjì ámá 'yozú kīnī ágó rī 'bá ándúrú ríipi mụfèngā mǎapi Jọ Múngú vé rī vé kẹtítlè ì nì zìjì Ùnyī be ambamba rī gé 'dālè rī 'i, kôpi àyáki tá 'i ngáapi 'dìri sī rá.

Pétèrò sè tị Jọ Múngú vé rī agá

¹¹ Ágó rī kǎ áwí ònjú kuu Pétèrò pi ā vúdří gé Yūwānì be títì, 'bá rī pi àrèvú céré àyáki tá 'dìri sī rá, kôpi ùnjjúki muzú òngú sī vūrā ì nì zìjì Sòlòmónā vé Jò'bilè rī gé 'dāá. ¹² Pétèrò kǎ kôpi ndrèé, ìri nì 'yozú kôpi nì kīnī, "Ìmi ágò Ìsèrèlè vé 'dì'bee, ngá ìmi nì àyázú tá 'dìri sī rī ā'di? Ngá ìmi nì rizú 'bá ndrèzú 'dìni rī ā'di? Ìmi ùsúki kīnī, 'bá ìdríkí ágó nòri 'bávè ùkpò sī? Dòku 'bá nì adrii 'bá Múngú vé nì rī sī? ¹³ Múngú Àbūrámá* vé rī, Ísáká* vé rī, àzini Yòkòbù* vé rī, Múngú 'bá ẹ'bípijì vé rī ingú ìvé átì' bá Yèsù rī rá. Ìmi sèkí Yèsù rī 'dijì dráá nī. Pilátò lè kòdò ìri oyuyé rá, ìmi gáki sī. ¹⁴ Ìmi gáki Yèsù 'Bá Uletere, àzini 'Bá Piri rī sī, ìmi lèkí ā oyuki 'bá àngú 'dijpi rī sèé ìmi nì áyu. ¹⁵ Ìmi 'diki 'bá ìdri sèépi rī dráá rá, 'bo Múngú inga ìri gòò ìdri rú dràngará gálésila rá. 'Bá ndrèkí tá 'dìri 'bá mǎ sī. ¹⁶ Ágó ìmi nì ndrèé, àzini ìmi nì nǐjì rá 'dìri, ìri nì Yèsù rì ẹ'yījì gí rī sī, sè ìri nì ícázú ùkpó ùkpó 'dì. Ìri nì Yèsù rì ẹ'yījì gí rī sī, sè ìri nì ìdrizú, ìmi nì ìri ndrèzú ìmi mǎ sī 'dì.

¹⁷ "Má ẹdrípijì má òmvúpijì, á nǐ rá 'yozú kīnī ìmi ìmivé dríkoma rī pi be, ìmi 'okí tá rī ẹnjíakò sī. ¹⁸ 'Bo tá Múngú nì òtú átá nèbì rī pi tị gé 'yoó kīnī, Kúrisítò rī ùmvúlèsì ìmú ìzàngá nya rá rī, nga 'i fiú tị nì gé gí. ¹⁹ Kúru lè ìmi újaki ẹsì ìmivé ùnjikányā agásí rá, ìmi ìmúki Múngú vúgá, ā ùjki rī ìmivé ùnjikányā rá, Úpí ā trù rī ìmi ìmivé ùnjikányā agásí rá. ²⁰ Sà àzi rì ìmú 'dìi'dì, Úpí rì ìmú ìmi nì ùkpò sè, ìri ìmú Kúrisítò 'i nì ìpèé rī pè muzú ìmi vúgá 'dìi, 'bá rī Yèsù 'i. ²¹ Ìri áwí adri 'bù gé 'dāá cǐmgbá sà Múngú nì ìmúzu ngá rī pi údèzú céré 'u' d'í rī gé, sù Múngú nì òtú ẹzìjì nèbì uletere rī pi tị gé rī tñjì. ²² Mósè^S 'yo òtú kīnī, 'Úpí Múngú ìmivé rī ùmvúlèsì ìmú ìmi nì nèbì ìpè ìmivé 'bá rī pi àsámvú gé sù má tñjì, ìmi 'báki bí tá àrèvú céré ìri nì átá rī pi yìzú. ²³ 'Bá ìrivé tá yìjpi ku rī, ì ìmú ìri gú ìrivé 'bá rī pi àsámvú gé sī àmvé, ì ìri 'dì drá 'dìisí rá.'

²⁴ "Ádarú òtú nèbì rī pi átákí 'dìni, 'd'ózú Sámüélé vúgá, nèbì ìmú' bá ìri ā vúdří gé rī pi be céré, 'yokí tá nóni ríipi

‡ 2:46 2:46 Jọ Múngú vé rī: Jọ Múngú vé rī 'yèná àlukúta Yèrúsàlèmə gá 'dāá. Atala rī pi 'yèná rī ròbòhò zà Jọ rì agá 'dāá nī, sù tǎjmbì Mósè vé rī nì 'yoó rī tñjì. Múngú rì dī Vūrā Uleteretere rī gé, Jọ Múngú vé rī agá 'dāá. * 3:13 3:13 Àbūrámá: Múngú zì Àbūrámá rī kīnī, ā ku ìvé 'bá 'bètì àsámvú gé rī pi, ā ku ìvé àngū, ā 'de muẹ àngū àzi 'dì nì gé. Àbūrámá rì ẹ'bípi Yáhúđí rī pi vé rī, tǐkí ìri ìlì ẹlífú àlu mǔdǔrǔlù àrò (1,800) gé, ìsù tǐkí drì Yèsù rì kuye. 'Í lǎ 'f'óngará 12-25. † 3:13 3:13 Ísáká: Ísáká rì mvá Múngú nì ẹzìjì Àbūrámá nì rī. 'Í lǎ 'f'óngará 17-35. ‡ 3:13 3:13 Yòkòbù: Yòkòbù rì Àbūrámá mvòpì Ísáká vé mvá, ìri anji be muđří drì nì ìřì, Múngú újá rú nì zìjì Ìsèrèlé, úyú ìrivé rī zìkí anji Ìsèrèlé vé nì. Sà Yèsù vé rī gé, zìkí kôpi Yáhúđí. 'Í lǎ 'f'óngará 25-50. § 3:22 3:22 Mósè: Yòsèpá kǎ dráá gí, 'bāgú Ẹjèpètò vé rī 'bá anji Ìsèrèlé vé rī pi ẹzì ngáá tǔgèřì rú caá ìlì mǔdǔrǔlù sù (400). Kúru Múngú nì Mósè rì ìpèzú ìmúzu anji Ìsèrèlé vé rī pi pazú adringará tǔgèřì rú rī agásì. Múngú sè tǎjmbì rī Mósè nì, ā lù anji Ìsèrèlé vé rī pi nì, sèzú ì nì tǎjmbì rì zìzú tǎjmbì Mósè vé nì ànì. Tǐkí Mósè rì ìsù àkùdè ìlì rì ca ẹlífú àlu mǔdǔrǔlù sù (1,400), ìsù àkùdè tǐkí drì Yèsù rì kuye. 'Í lǎ Wǎngará 2-24. 3:23 3:23 Dètòrònomè 18:15-19

'i ngaápi 'dĩri rá. ²⁵ Tã nêbĭ rĭ pi ní ótú átá rĭ, tã ní ri imú 'i nga imi rú'ba gá, ázini ũndĩ Múngú ní ruŷ ĩmi ẽ'bípiĭ be rĭ, ĩri imú adri imivé ni. Á'diãtãsiyã Múngú 'yo Ábũramã ní kinĩ, "Bã ängũ rĭ pi agásĩ rĭ pi ärevú céré ũmvúlẽsí tãkiri ĩşu úyú mívé rĭ pi vúgá," ²⁶ Drĭdrĭ ní Múngú ĩpé ivé mvã Yẽşũ ri imú ĩmi vúgá, ã sê rĭ ĩmi ní tãkiri, 'bã älu älu ã újã rĭ ẽşĭ ivé ũnjikãnyã agásĩ rá."

4

Pétêró pi Yũwãní be tukĩ pá Yãhũdĩ tã lĭ'ba rĭ pi ẽndrẽtĭ gé

¹ Pétêró pi Yũwãní be, kôpi kã riú átã 'bã rĭ pi ní, atala rĭ pi* ã uruĵo, kãpiténĩ Jó Múngú vé rĭ ütêepi rĭ be, ázini Sãdókê† rĭ pi ã uruĵo'bée be, kôpi ní imúzü Pétêró pi vúgã nõõ. ² Kôpi ã 'a ve ũnjĩ ũnjĩ, ã'diãtãsiyã Pétêró pi ní riú 'bã rĭ pi imbã Yũwãní be kinĩ, Yẽşũ vé ũkpõ sĭ 'bã ũdrã'ba gĩ rĭ pi icó ingã rá rĭ sĭ. ³ Kôpi ní Pétêró pi ruzü Yũwãní be, ũtĭ rĭ ní 'deé gĩ rĭ sĭ, kôpi sukĩ 'bã 'dĩ'bée jó ängũ ũ'yĩzü rĭ agã, cĩmgbã cazú ũ'buŕĩŕĩnã gã. ⁴ 'Bo 'bã kãrãkãrã yĭkĩ tĭ Pétêró ní sêé rĭ, kôpi ẽ'yĭkĩ Yẽşũ ri rá, ägõ‡ rĭ pi icó ca élifũ tõwũ (5,000) rá.

⁵ Kã muŷ adriú drũ 'dĩni, 'bã ängũ ru'ba rĭ pi 'bã ambugu rĭ pi be, 'bã tãĩmbĭ Mósẽ vé rĭ imbã'ba rĭ pi be, kôpi ní ĩ umúzü Yẽrũsãlẽmã gã 'dãã. ⁶ Änãsí átalágú ämbúgú atala rĭ pi drĭgẽ rĭ§ 'dãlé anigé, ázini Kãyãfã, Yũwãní, Älẽkĩzãndã, ägõ uruĵo'bée be, kôpi kpã anigé. 'Bã 'dĩ'bée mãrité átalágú ämbúgú rĭ vé ni. ⁷ Kã Pétêró pi ĩjĩ icã Yũwãní be kôpi ẽndrẽtĭ gé, kôpi ní Pétêró pi zizú Yũwãní be kinĩ, "Ĩmi 'okĩ tã äyãzü äyãyã 'dĩri ã'di vé ũkpõ sĭ? Dõku ã'di vé ru' sĭ?"

⁸ Kúru Īndrĩ Uleterẽ rĭ ní Pétêró ri ásúzü, ĩri ní 'yozú kôpi ní kinĩ, "Ĩmi 'bã ängũ ru'ba rĭ pi, ázini ambugu 'bãvé ängũ agã rĭ pi! ⁹ ĩmi ri 'bã zĭ ẽşĭ múké 'bã ní ágó õgõrõwũ rú rĭ idrĩzü rĭ sĭ! ĩmi lẽkĩ nĭjĩ 'yozú kinĩ 'bã idrĩkĩ ágó 'dĩri ngõni ngõni yã 'dĩni? ¹⁰ Á lẽ lũũ ĩmi ní, ázini 'bã Īsêrelẽ vé rĭ pi ní céré kinĩ, ágó idrĩpi pá tuũpi ĩmi ẽndrẽtĭ gé 'dĩri, idrĩ Yẽşũ Kúrĩsítõ Nãzêrétãgú ĩmi ní gbãã pẽtĭ alambaku

sĭgẽ, Múngú ní ingãã gõõ idri rú drãngãrá gálẽsĩ rĭ vé ru' ũkpõ be rĭ sĭ. ¹¹ Yẽşũ ri, " 'ĩrá ĩmi 'bã jó sĭ'ba rĭ pi ní gãã sĭ rĭ, újã nõni 'i icã ĩrá sêepi jó rĭ ní pá tuzú äni ũkpõ ũkpõ ni.'

¹² 'Bã äzi icõpi ängũ paapi ni 'dãayo, ã'diãtãsiyã ru' äzi vũ drĭgẽ nõgõ ĩ ní 'dãã 'bã äzi ru'ba gã ängũ paapi ni 'dãayo."

¹³ 'Bã ĩ umú'ba vũrã tã lĭzú rĭ gé rĭ pi kã tã Pétêró pi ní átã Yũwãní be ũrĭ äkõ 'dĩri yĭjĩ, kôpi kã nĭjĩ amã 'yozú kinĩ imbãkĩ kôpi kuyé, ázini kôpi nĭkĩ tã kuyé, sê kôpi ní äyãngãrá. Kôpi gõkĩ nĭjĩ amã 'yozú kinĩ 'bã 'dĩ'bée rikĩ adriú Yẽşũ pi be trũ. ¹⁴ 'Bo kôpi kã ndrẽé ágó ĩ ní idrĩ rĭ tu pá kuú Pétêró pi äsãmvú gé Yũwãní be, kôpi gõkĩ átangã 'yoó'yo ni ndãã tí. ¹⁵ Kúru kôpi ní 'yozú Pétêró pi ní Yũwãní be kinĩ, lẽ kôpi ã muĵkĩ 'bã tã lĭ'ba rĭ pi* ẽndrẽtĭ gé 'dĩisi rá, kôpi ní átãzü ĩ äsãmvú gé sĭ kinĩ, ¹⁶ "Bã 'okĩ ägõ 'dĩ'bée ingõni? 'Bã adri'bée Yẽrũsãlẽmã agã rĭ pi ärevú céré nĭkĩ tã äyãzü äyãyã kôpi ní 'oo 'dĩri rá, 'bã icókĩ tã 'dĩri gãã bã ku. ¹⁷ 'Bo 'bã lẽkĩ dõ 'bã 'dĩ'bée ugaã kôpi ã ũlũkĩ tã 'dĩri muzü 'bã rĭ pi ní ku, lẽ 'bã útrẽkĩ kôpi drĭgẽ, kôpi ã gõkĩ ri Yẽşũ vé tã ũlũü muzü 'bã rĭ pi ní ku." ¹⁸ Kúru kôpi ní Yẽşũ vé 'bã äyũäyũ ĩrĭ 'dĩ'bée zizú ĩgõzü ĩ vúgã nõlẽ, útrẽzü kôpi drĭgẽ kinĩ, kôpi ã gõkĩ Yẽşũ vé tã átã dĭjĩ ku, ázini kôpi ã gõkĩ imbã dĭjĩ ku.

¹⁹ 'Bo Pétêró pi ní újãzü Yũwãní be kinĩ, "Ĩmi 'bĭkĩ drĭ tã 'dĩri amã ĩmi ngũlũpi sĭ kã. Tã ingõri pĩrĭ Múngú ẽndrẽtĭ gé nĩ, 'bã 'duĵkĩ imivé tã ngaã äyu yã, dõku 'bã 'duĵkĩ tã Múngú vé rĭ ngaã äyu? ²⁰ 'Bo 'bã tĭni, tã 'bã ní ndrẽé 'bã mĭ sĭ, ázini 'bã ní yĭjĩ 'bã bĭ sĭ rĭ pi, 'bã icókĩ tã ni ã ũlũngãrá kuú ku."

²¹ 'Bã tã lĭ'ba rĭ pi ní útrẽzü Pétêró pi drĭgẽ Yũwãní be dĭjĩ. Kôpi ndãkĩ lêtĭ ĩ ní 'bã 'dĩ'bée ĩrĭñãzü ni tí. Kúru kôpi ní 'bã 'dĩ'bée pẽzü muzü 'dĩisi rá. 'Bã rĭ pi ärevú céré rikĩ Múngú ri ingũ tã ĩ nga'ba 'dĩ'bée sĭ, ²² ã'diãtãsiyã ágó ĩ ní idrĩ tã be äyãzü äyãyã 'dĩri adri õgõrõwũ rú aga ĩlĩ pũkũ sũ rĭ rá.

'Bã Yẽşũ ri ẽ'yĭ'ba gĩ rĭ pi zĭkĩ Múngú ri

²³ Kã muŷ Pétêró pi õyũ Yũwãní be jó ĩ ní ängũ ũ'yĩzü rĭ agã 'dããsĩ gĩ, kôpi ní 'dezú muzü tã atala atala rĭ pi drĭgẽ rĭ pi ní 'yoó ĩ ní 'bã ambugu rĭ pi be rĭ ũlũzü

3:25 3:25 ĩ'dóngãrá 22:18; 26:4 * **4:1** 4:1 Átalágú: 'Bã Īsêrelẽ vé rĭ pi äsãmvú gé, 'yẽnã átalágú ri rõbõñõ zã Jó Múngú vé rĭ agã 'dãã nĩ. Atala rĭ pi ri ĩfũ úyũ Léví vé rĭ agã. † **4:1** 4:1 Sãdókẽ: Sãdókẽ rĭ pi ngũlũmũ Yãhũdĩ rĭ pi vé tãĩmbĭ Mósẽ vé rĭ ru'ba tĭjĩ rĭ pi, 'bo kôpi ẽ'yĭkĩ idrĩ rĭ pi vé tã kuyé, ẽ'yĭkĩ mãlãyĩkã rĭ pi vé tã kuyé, ázini kôpi ẽ'yĭkĩ kpã 'yozú kinĩ, 'bã ũdrã'ba gĩ rĭ pi gõ ingã idri rú rá 'dĩni kuyé. † lã Ějí 23:8. ‡ **4:4** 4:4 Ägõ: Lãkĩ ũkũ rĭ pi anjĩnã rĭ pi be kuyé. § **4:6** 4:6 Átalágú ämbúgú rĭ: Átalágú ämbúgú rĭ ndẽ atala rĭ pi céré, ã'diãtãsiyã ĩri 'yẽnã fi Jó Múngú vé rĭ agã Vũrã Uleteretere rĭ agã 'dãã nĩ, ĩri fi vũ älu ĩlĩ älu agã. ĩri äri rõbõñõ vé rĭ ĩjĩ ũnjikãnyã ũjĩzü. † lã Lẽvĭtĭkã 16; Ĕbêrẽ 9. **4:7** 4:7 Ějí 3:5-8 * **4:11** 4:11 Sãwũmã 118:22 * **4:15** 4:15 'Bã tã lĭ'ba rĭ pi: Átalágú ämbúgú rĭ, atala atala rĭ pi drĭgẽ rĭ pi, drĭkoma rĭ pi, kôpi ri ĩ umú tã Yãhũdĩ rĭ pi vé rĭ lĭ.

'bá uration Yésù rí ẹ̀'yí' bá gí rí pí ní. ²⁴ 'Bá Yésù rí ẹ̀'yí' bá gí rí pí kà tá Pétèrò pí ní ùlúú 'dírí yí, kòpí ùmúkí í trù Múngú rí zìj, kòpí kìní, "Úpí Ùkpò 'Dípa, 'í gbi 'bù pí vù be, yí bálálá rí be, ngá àrèvú 'a ní gé rí pí be céré nì. ²⁵ Ọtú mí átá ùkpò Índrì Uleterè rí vé rí sí mívè átí' bá 'bávè ẹ̀' b́pí Dāwúđí tì gé, mí kìní,

" Ngá sèépi 'bá àngù rí pí agá rí pí à 'a ní vezú rí à'di?

Ngá sèépi 'bá rí pí ní rizú tá azakaza vé ní pí à tá ùtízú rí à'di?

²⁶ 'Bágu vù drígé rí pí útúkí í kú ùrè lèzú ẹ̀'dí' dízú,

àzini 'bá àngù rù' bá rí pí ùmúkí í trù, lèkí ẹ̀'dí' d́jì Úpí Múngú be,

àzini lèkí ẹ̀'dí' d́jì Māsìyā be.'

²⁷ "Ádarú 'bágu Èròdè' pí Pónítìyò Pílátò be ùmúkí í 'bá adri' bá Yáhúđí rú ku rí pí be, àzini 'bá Ísèrélè vé adri' bée Yèrúsálémā agá nògò rí pí be, kòpí gākí mívè átí' bá uleterè Yésù mí ní ípèè Māsìyā rú rí sí. ²⁸ Kòpí 'okí' tá rí sùú mí ní ùtízú mívè ùkpò sí, mí ẹ̀sì ní lèè à 'okí' rí tìnj. ²⁹ Úpí, 'í yì tá kòpí ní rizú útrézú 'bá drígé 'dírí, 'í sè mívè átí' bá rí pí à ùlúkí tì mívè rí ùrì àkò. ³⁰ 'Í sè 'bá ní ùkpò mívè átí' bá uleterè Yésù à rù sí, 'bá ídríkí rí 'bá rí pí àní, àzini 'bá 'okí' rí tá àyázú àyāyā ní pí tá ambugu ambugu ní pí be àní."

³¹ Kòpí kà Múngú rí zìj deę, vùdrì ní gé, vùrà kòpí ní í ùmúú rí ní 'í ayazú dngidngí. Kúru Índrì Uleterè rí ní kòpí ásúú céré, kòpí ní 'dóúú tì Múngú vé rí ùlúú ùrì àkò.

'Bá Yésù rí ẹ̀'yí' bá gí rí pí ríkí ívé ngá àlèè í àsámuvú gé sí trù

³² 'Bá Yésù rí ẹ̀'yí' bá gí rí pí ríkí adrii céré ẹ̀sì be àlu, àzini ùmí be àlu. 'Bá àzi 'yoópi kìní ngá ívé rí pí ívé ní ọ̀'dúkùlegúsí 'díní 'dāáyo, kòpí ríkí ívé ngá rí pí àlèè í àsámuvú gé sí céré trù. ³³ Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí ríkí tá Úpí Yésù vé íngázú gòò idri rú rí vé tá ùlúú 'bá rí pí ní ùkpò be. Múngú 'bá tákiri àmbúgú kòpí drígé céré. ³⁴ Kòpí àsámuvú gé, ngá 'bá àzi ndéépi ní 'dāáyo, à'diàtāsìyā 'bá nyòòkú be, dòku jó be rí pí ríkí ívé ngá uzìj, kòpí ríkí mífèngā ní íjì, ³⁵ sèé Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí drígé, kòpí ríkí awaá 'bá ngá lè' bá rí pí ní.

³⁶ Yòsèpā Lèvìgú* ímùpí Sáyìpūrāsì gélésì Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí ní zìj Bārùnābā rí (rù Bārùnābā 'dírí vé ífífi 'bá ríipi ẹ̀sì ímbápi ní), ³⁷ sè ívé nyòòkú jeé, íjì

mífèngā ní sèé Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí drígé.

5

Ānānīyā pí vé tā ùkú ní Sāfirā be rí

¹ Ágò àzi rù ní Ānānīyā 'i, kòpí ùkú ní Sāfirā be sèkí kpá ívé nyòòkú uruko jeé rá. ² Ānānīyā 'dù mífèngā rí à uruko zùúzù, kòpí ùsúkí tá ní ùkú ní Sāfirā be trù, ìrì ní mífèngā rí vé ìmbítà jìzú sèzú Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí vùgá 'dāá, ìrì ní 'yozú kìní, mífèngā 'bá ní nyòòkú uzìzú rí, ìrì céré 'dì.

³ Kúru Pétèrò ní 'yozú kìní, "Ānānīyā, ngá sèépi Sātānā* ní fizú mí ẹ̀sì agá, mí ní ùnjò ùlúú Índrì Uleterè rí èndrètì gé, mí ní mífèngā nyòòkú uzìzú rí à uruko zùzú rá rí à'di? ⁴ Nyòòkú mí ní uzìj rí, ìrì mívè ní, mífèngā mí ní nyòòkú rí uzìzú rí, ìrì mívè ní, adri 'díní kuyé? Ngá mí ní rizú tá rí 'ozú 'díní rí à'di? Mí ù' bá 'bá mì kuyé, mí ù' bá Múngú è mì."

⁵ Ānānīyā kà tá Pétèrò ní 'yoó 'dírí yí, ìrì ní 'dézú vùgá, ìrì ní drázú. 'Bá céré tá 'í ngaápi 'dírí yí' bá rí pí, ùrì fù kòpí ambamba. ⁶ Kúru kèrjanji uruko' bée ní ímúú ávù rí ímùlúú bǒngó sí, kòpí ní 'dúzú múzú àmvé 'dāá, kòpí ní ávù rí sǐzú.

⁷ Vùdrì ní kà vùjì caá sà na, ùkú ní Sāfirā ní ífzú jó agá nòò, bò ní àmá kuyé 'yozú kìní ágò ní drā gí. ⁸ Pétèrò ní ìrì zìzú kìní, "Í lù má ní, mífèngā ìmì ní nyòòkú rí sèzú jezú mí ágò ní Ānānīyā be rí, ìrì nyo adriipi 'dì?"

Ùkú rí ní 'yozú kìní, "È, mífèngā rí adriipi 'dì."

⁹ Pétèrò ní 'yozú ìrì ní kìní, "Ngá ìmì ní tì ícízú Índrì Úpí vé rí ù' bǐzú rí à'di? 'Í ndre drí ká, 'bá mí ágò ní rí sí' bá rí pí ícákí pá tuú kú kẹ́tílé gá 'dì, kòpí kpá mí 'dù mù àmvé 'dāá."

¹⁰ Sà 'dàri gé, ùkú rí ní 'dézú Pétèrò pá gá 'dìgé, ìrì ní drázú. Kèrjanji rí pí kà ífí jó agá nòò, kòpí ísúkí ùkú rí drā gí, kòpí ní ìrìvé ávù 'dúzú múzú àmvé 'dāá, kòpí ní ávù rí sǐzú ágò ní à jèlè gá 'dāá. ¹¹ 'Bá kànísá vé rí pí kà tá 'dírí yí, ùrì fù kòpí ambamba.

Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí ídríkí 'bá drā be ní pí kárakará

¹² Yésù vé 'bá áyúáyú rí pí 'okí tá àyázú àyāyā ní pí, àzini tá ambugu ambugu ní pí kárakará 'bá rí pí àsámuvú gé. 'Ú' d́dú

4:26 4:26 Sāwumā 2:1-2 † 4:27 4:27 'Bágu Èròdè: Èròdè 'dírí Èròdè Ànitipā 'i, ìrì Èròdè Àmbúgú rí vé mvá. 'Í là Mátayo 14:1; Mārakò 6:14; Lùkà 3:1. Sà í ní Yésù rí tìzì rí gé, Èròdè Àmbúgú 'dírí rù àngù rí ní. 'Í là Mátayo 2:1-18; Lùkà 1:5. Vùdrì ní gé, 'bágu àzi anigé rù ní Èròdè Àgìrìpá, ìrì Èròdè Àmbúgú rí vé mvá vé mvá. 'Í là Ɛzì 12:1-13:1.
 ‡ 4:36 4:36 Lèvìgú: Atala Ísèrélè rí pí vé rí àrèvú céré, íbíkí ífùú úyú Lèvì vé rí agá. * 5:3 5:3 Sātānā: Sātānā rí àdròko, ìrì àmbúgú índrì ùnjì rí pí drígé, gá tá Múngú vé rí 'dugá ngagá sí, Múngú ídrò ìrì 'bù gé 'dāásì. 'Í là 'dangará 12:7-9.

céré 'bá Yèsù rí ẹ̀'yi' 'bá gí rí pì ãrèwù céré ríkí Ì umù trù Jó'bilé Sòlómóná vé rí' gé 'd'áá. ¹³ 'Bá rí pì ẹ̀ ìngúkí dō Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì ìngungù drááasiyá, 'bá urukọ Yèsù rí ẹ̀'yi' 'bá kuyé rí pì fíkí 'bá Yèsù rí ẹ̀'yi' 'bá gí rí pì ásámwú gé kuyé. ¹⁴ 'Bo ágō káràkàrà, àzini ùkú káràkàrà ẹ̀'yi' Úpí rí rá, kòpì ùmúkí Ì fíí 'bá Yèsù rí ẹ̀'yi' 'bá gí rí pì ásámwú gé rá. ¹⁵ Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì ní tá àyázú àyàyá ní 'oó rí sī, sē 'bá rí pì ùlìkí ívé 'bá drá be rí pì á'ya sī àzini pòròsì sī, íjì imù ù'báá létì mílè gá sī, Pétèrò kádò agaá m̀wù, ìrìvé ìndríkíndrì vé ùkpò ẹ̀ ìmwú rí 'bá drá be rí pì, kòpìvé drá ǎ de rí kòpì rù' 'bá gá sí rá. ¹⁶ 'Bá bítírká íbíkí imù kúrù Yèrùsálémá gārā gá rí pì agásì, kòpì íjìkí ívé 'bá drá be rí pì, àzini ìndrì ùnjí be rí pì, ìdríkí kòpì céré rá.

Ocùkí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì

¹⁷ Átálágú àmbúgú rí, ívé ùgalaku adrí' 'bá Sádoké rí pì be, Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì vé tá 'de kòpì ẹ̀ ẹ̀sì agá ùnjí. ¹⁸ Kòpì ní Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ruzú ù' bèzú jó Ì ní rizú àngù ù'yìzú rí agá. ¹⁹ 'Bo ìnjí 'dàri sī, máláyiká* Úpí vé rí ní kẹ́tì jó Ì ní rizú àngù ù'yìzú rí pì ùzìzú, Ìrì ní Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée íjìzú Ìfùzú àmwé. Máláyiká rí ní 'yozú kòpì ní kìnì, ²⁰ "Ìmi m̀kúí Jó Múngú vé rí ǎ bóró gá 'd'áá, Ìmi ùlùkí Ìdrì 'ù'dí Ì ní Yèsù rí ẹ̀'yi'zú rí vé tá 'bá rí pì ní céré." ²¹ Kòpì yìkí tá máláyiká rí ní 'yoó rí rá. Àngù rí ká ọ̀wù, kòpì ní m̀zú 'bá rí pì ìmbázú Jó Múngú vé rí ǎ bóró gá 'd'áá.

Átálágú àmbúgú rí ká ícá ívé ùgalaku rí pì be, kòpì ní ívé 'bá tá lẹ̀' 'bá rí pì zìzú 'bá ambugu Ìsèrélé vé rí pì be ìm̀zú vùrā àlù gé, kòpì ní 'bá rí pì pèzú m̀zú jó àngù ù'yìzú rí agá 'd'áá, kòpì ǎ m̀kúí rí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì íjì imù àmwé nòó. ²² 'Bo ùgalaku rí pì 'bá Múngú vé jó ùtè' 'bá rí pì be ká m̀wù caá jó àngù ù'yìzú rí agá 'd'áá, kòpì ìsúkí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì kuyé. Kòpì ngakí Ì újá ím̀wù tá 'dìrì ùlù átálágú àmbúgú Yáhúđí rí pì vé rí ní kìnì, ²³ "Bá cakí ìsù jó àngù ù'yìzú rí ícíkí tì ní cí. 'Bá rí' 'bá àngù ùtè' 'bá rí pì tukí pá kúu kẹ́tìlè gá, 'bo 'bá ká kẹ́tì jó àngù ù'yìzú rí vé rí zìí, 'bá ìsúkí 'bá 'd'á' 'bée jó agá 'd'áá kuyé." ²⁴ Ùgalaku àmbúgú rí pì Jó Múngú vé rí ùtèpí rí, àzini atala atala rí pì drìgé rí pì ká tá 'dìrì yìí, kòpì ẹ̀ drì ǎbá céré céré, kòpì ríkí ùsùjú kìnì, tá 'dìrì vé ùđù rí imù adri ngónì.

²⁵ Kúru ágó àzi ní ícázú ìm̀zú ùlùzú kòpì ní kìnì, "Ágō ájée Ìmi ní uruú ù'bé jó àngù ù'yìzú rí agá 'd'á' 'bée, kòpì nóni rí 'bá rí pì ìmbá Jó Múngú vé rí ǎ bóró gá 'd'áá' 'd'á." ²⁶ Ùgalaku àmbúgú Múngú vé jó ùtèpí rí ní ngazú m̀zú ívé 'bá rí' 'bá rí Múngú vé rí ùtè' 'bá rí pì be Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì uruzú íjìzú. 'Bo kòpì urukí 'bá 'dì' 'bée ùkpò sí kuyé, ǎ' diátásiyá kòpì 'okí ùrì sí 'bá rí pì ǎ ùvìkí Ì Ìrā sí ku.

²⁷ Kòpì ká Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée íjì pà tuú 'bá tá lẹ̀' 'bá rí pì endrètì gé, átálágú àmbúgú rí ní 'yozú kòpì ní ²⁸ kìnì, "'Bá 'yokí nyo àndurú Ìmi ní, Ìmi ìmbákí 'bá rí pì Yèsù ǎ rù sí ku 'dìni kuyé? Ìmi ndrekí drí ká, Ìmi ìmbákí nóni 'bá rí pì Yèrùsálémá agásì céré Yèsù vé tá sī. Ìmi nóni rí Ìrìvé dràngárá ǎ tá ngo 'bá drìgé."

²⁹ 'Bo Pétèrò pì Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì be, kòpì ní ùjázú kìnì, "'Bá tá Múngú ní 'yoó 'bá ní rí 'dù nga áyu. 'Bá 'dúkí tá 'bá áda ní lùú 'bá ní rí ngaá áyu ku. ³⁰ Múngú 'bá ẹ̀' bípìí vé rí inga Yèsù Ìmi ní ipaá petì alambaku sigé 'dìrì góó Ìdrì rú rá. ³¹ Múngú sē Ìrì ní àmbúgú, 'bá Ìrì úrì ívé drì ẹ̀ndèpì gé Úpí rú, àzini 'Bá 'bá Paápi ní rú. Múngú 'o tá 'dìrì 'dìni, ǎ' diátásiyá lè 'bá Ìsèrélé vé rí pì ǎ ùjákí ẹ̀sì, Ì trù rí kòpì ívé ùnjìkányá agásì bènì. ³² 'Bá ndrekí tá 'dì' 'bée 'bá m̀ sī rá, § àzini Ìndrì Uletere Múngú ní ipèé 'bá ívé tá 'dù' 'bá nga' 'bá rí pì ní rí ndre kpá tá 'dìrì Ì m̀ sī rá."

³³ 'Bá ambugu rí pì ká tá 'dìrì yìí 'dìni, kòpì ǎ 'a ve ùnjí ùnjí, kòpì lèkí Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ù'dí dráá 'dìisí rá. ³⁴ 'Bo Fàrùsìgù* àzi rù ní Gámálíyélé 'ì, Ìrì 'bá táimbì ìmbápi ní, 'bá rí pì céré ìnjìkí Ìrì ìnjìnjì, Ìrì ní pá tuzú 'bá tá lẹ̀' 'bá rí pì endrètì gé, Ìrì ní 'yozú kìnì, ǎ jìkí ágō 'dì' 'bée fùú àmwé sàná be mādā. ³⁵ Ìrì ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Ìmi 'bá Ìsèrélé vé 'dì' 'bée, lè Ìmi ùsùkí tá Ìmi ní lèé 'oó ágō 'dì' 'bée rù' 'bá gá rí pì m̀ké m̀ké. ³⁶ Ọtù Tèwùdā Ìfù 'yo kìnì, 'ì 'bá àmbúgú, 'bá m̀dùdùrùlù sù ùmúkí Ìrì vùgá. 'Bo 'dìkí Ìrì dráá rá, Ìrèkí Ìrìvé 'bá Ì umù 'bá Ìrì be rí pì kpélékpélé, Ìrìvé tá gō ícá ngá kána. ³⁷ Ìrì ǎ vùdìrì gé, Yùdā Gállílayāgù rí ní kpá Ìfùzú lókí àzi 'bá lāzú ní gé, 'bá káràkàrà m̀kúí vù ní gé sī, 'bo 'dìkí Ìrì dráá rá, Ìrèkí Ìrìvé 'bá Ìrì ǎpámvù ùbì' 'bá rí pì kpélékpélé.

³⁸ "Á 'yo Ìmi ní, Ìmi kúkí 'bá 'dì' 'bée. Dō tá 'bá 'dì' 'bée ní ríí 'oó 'dìrì íngá yìkí 'bá

† **5:12** 5:12 Jó'bilé Sòlómóná vé rí: Jó'bilé Sòlómóná vé rí, Ìrì Jó Múngú vé rí ǎ bóró gá. ‡ **5:19** 5:19 Máláyiká: Máláyiká rí pì ìndrì, kòpì rí adri Múngú be 'bù gé 'd'álé, kòpì rù' 'bá àkó. Múngú rí sá àzi sí kòpì ipè imù vù drìgé nòó ù'dùkò m̀ké ívé rí ùlù 'bá rí pì ní. § **5:32** 5:32 'Bá ndrekí tá 'dì' 'bée 'bá mífí sí: Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pì ndrekí Yèsù vé dràngárá, àzini Ìrìvé íngàngárá góó Ìdrì rú dràngárá gálésì rí, àzini Ìrìvé ngàngárá m̀zú 'bù gé rí rá. * **5:34** 5:34 Fàrùsì: Fàrùsì rí pì ngúlùmù Yáhúđí rí pì vé táimbì Mósè vé rí rù' 'bá títì rí pì. Kòpì 'dúkí ìndrì rí pì vé tá, àzini máláyiká rí pì vé tá 'báá tá àmbúgú rú, kòpì ẹ̀'yi'kí rá 'yozú kìnì, 'bá ùdrá' 'bá gí rí pì gō íngá Ìdrì rú rá. † lā Ẹjì 23:8.

áda vé ni vúgá, tá 'dĩri gō ícá ngá kána.
 39 'Bo dō tá 'dĩri íngá Múngú vúgálésíla,
 Ìmi ícókí ágō 'dĩ'béé ugaá bā ku. Ìmi
 ndreki dō múké ku, tá Ìmi ní rií 'oó 'dĩri,
 Ìmi ri ùmbā fụ Múngú be."

40 'Bá ambugu tá àsámvú áamá'ba rí pi
 á'yíkí Ìrivé tá rá. Kòpi ní Yésù vé 'bá
 áyúáyū rí pi zízú ìmúzá, kòpi sèkí 'bá
 áyúáyū 'dĩ'béé gbhá ùnjí ùnjí, 'bá ambugu
 'dĩ'béé átákí kòpi ní ã bókó ùkpó kìní, lè
 kòpi á gòkí Yésù á rụ zìjì ñjì ku, Ì ní kòpi
 oyuzú muzú.

41 Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi ní fúzú vūrā
 'bá rí pi ní tá lizú rí agásí ámvé, kòpi rikí
 ùnjí muzú, á'diātāsīyā Múngú 'dụ kòpivé
 tá 'bāá ámbúgú, á'yí kòpi sēé Ìzāngā nyaá
 Yésù vé tá sī. 42 'Dụ céré kòpi rikí 'bá rí pi
 ímbá Jó Múngú vé rí á bókó gá, ázini 'bá rí
 pi vé 'bētí àsámvú gé sī, kòpi rikí 'dụkò
 múké rí ùlúú muzú ándēngará ákó kìní,
 "Māsīyā Ìmi ní rií ndāá rí, Ìri Yésù Kúrísító
 'i."

6

*Ūpēkí ágō Ẽzịrī 'bá kánísá vé rí pi ē Ìzā
 koó*

1 Lókí 'dāri gé, 'bá Yésù á pámvú ùbī'ba
 rí pi vé káláfe rí vaá muzú drīgélé. 'Bá
 átá'béé Gīrīkī tì sī rí pi rikí unuú 'bá
 átá'béé Èbèrè tì sī rí pi vé tá sī kìní,
 'dụ álu álu kádō rií ányāngá awaá, sèkí
 ányāngá rí oẓwuzí átá'béé Gīrīkī tì sī rí pi
 ní ku. 2 Kúru Yésù vé 'bá áyúáyū mụdrī
 drī ní Ìrī rí pi ní 'bá Yésù á pámvú ùbī'ba
 rí pi ùmúzá vūrā álu gé, kòpi ní 'yozú kìní,
 "Adri múké ku 'bá ní Múngú vé 'dụkò
 múké rí vé ùlūngará kuzú, 'bá ní rizú
 ányāngá awazú áyú. 3 Má édrípíjì má
 ómvúpíjì, lè Ìmi ūpēkí 'bá Ẽzịrī Ìmi àsámvú
 gé 'dīgé Ì ní Ìnjījì Ìnjī, épi'ba Múngú vé
 Ìndrí Uleteré rí sī gí, adri'ba úmí be ní pi,
 'bá kòpi 'bá rí Ẽzị 'dĩri nga, 4 'bá 'bākí rí
 Ẽsị rizú Múngú rí zízú, ázini tì Múngú vé
 rí ùlúzú."

5 Tá Yésù vé 'bá áyúáyū 'dĩ'béé ní 'yoó
 'dĩri sē 'bá Ì umú'ba rí pi ní céré áyíkō.
 Kòpi ní Sētēfānō Ẽ'yīngará be ámbúgú,
 épípi Ìndrí Uleteré rí sī rí Ìpēzú, ázini
 kòpi Ìpēkí Pílípú rí, Pōrōkōrō rí, Níkōnórā
 rí, Tīmōñí rí, Pūrūmēná rí, ázini Níkólā
 íngápí Aníttyóká gá, 'i újápí Yāhūdī rú rí.
 6 Kòpi ní 'bá Ì ní ūpēé 'dĩ'béé jízú 'dazú
 Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi éndrētí gé. Yésù vé
 'bá áyúáyū rí pi ní Múngú rí zízú kòpi ní,
 kòpi ní drī fízú 'bá Ì ní ūpēé 'dĩ'béé drīgé.

7 Kúru tì Múngú vé rí ní ayizú muzú
 ángū rí pi agásí. 'Bá Yésù rí Ẽ'yí'ba gí
 Yērúsálēmā gá 'dálé rí pi vé káláfe gō vaá

muzú drīgélé, atala kárakará gòkí rií Ẽsị
 'bāá Úpí Yésù drīgé.

Sētēfānō vé rụngará

8 Sētēfānō épípi Ẽsị múké Múngú vé rí
 sī, adripi ùkpó Múngú vé rí be rí, 'o
 tá ambugu ambugu ní pi, ázini tá áyázú
 áyáyá ní pi kárakará 'bá rí pi àsámvú gé.
 9 'Dụ álu, Yāhūdī adri'ba Jó Múngú rí
 Zízú* Ì ní zìjì, Túgérī Drīwālā Ísú'ba gí rí
 pi vé rí agá rí pi í'dókí ágátá gāá Sētēfānō
 be, kòpi Ìbíkí Ìmú Kūrénē gélésí, uruko ní
 pi Ìmúkí Àlèkizāndāriyā gélésí, uruko ní pi
 Ìmúkí ángū Kílíkīyā vé rí gélésí, uruko'béé
 Ìmúkí ángū Ẽziyā vé rí gélésí. 10 'Bá
 'dĩ'béé àsámvú gé 'dīgé, 'bá ázi úmí be sū
 Sētēfānō vé rí tīnjì 'dāáyo, á'diātāsīyā Ìndrí
 Uleteré rí sē Ìri ní úmí tá nījzú ambamba.

11 Kúru kòpi ní rizú 'bá uruko'béé
 ícīcīkízú kírí kírí kìní, "Ìmi 'yokí, "Bá yíkí
 Sētēfānō rí tá'ímbjì Mósē vé rí ideé, ázini rí
 Múngú rí ideé."

12 Kòpivé átángá 'dĩri sē 'bá bītríká rí pi,
 'bá ambugu rí pi, ázini 'bá tá'ímbjì ímbá'ba
 rí pi á 'a vekí rá. Kòpi ní Sētēfānō rí
 ruzú jízú muzú 'bá tá lī'ba rí pi éndrētí
 gé. 13 'Bá uruko rikí ùnjó ùlì Sētēfānō drīgé
 kìní, "Ágō 'dĩri rí átá muzú ùnjí Jó Múngú
 vé uleteré rí á tá sī, ázini tá'ímbjì Mósē vé
 rí á tá sī. 14 'Bá yíkí ágō 'dĩri kìní, 'Yésù
 Nāzērētāgú rí Ìmú Jó Múngú vé 'dĩri nō
 iza 'dūisí rá, ázini Ìri Ìmú mērē Mósē vé Ì
 ní sēé 'bá ní 'dĩri újā 'dūisí rá."

15 'Bá úrī'ba tá lī'ba rí pi árevú céré 'bākí
 mī rizú Sētēfānō rí ndrezú, kòpi ndreki
 Ìrivé éndrētí Ìndré sū mālāyíkā vé rí tīnjì.

7

*Sētēfānō átá ívé tá 'bá tá lī'ba rí pi
 éndrētí gé*

1 Átálágú ámbúgú rí ní Sētēfānō rí zízú
 kìní, "Tā Ì ní mī tōzú 'dĩ'béé, Ìri nyo tá
 áda?"

2 Sētēfānō ní újázú kòpi ní kìní, "Má
 édrípíjì, ázini má étépíjì, Ìmi yíkí drí ma
 ká. 'Bávé Múngú dīngará be pòwūpòwū
 rí 'i'da 'i ándúrú 'bá é'bípí Ábūrāmā ní rá,
 Ísú Ìri rí adri Mēsōpōtāmīyā gá 'dálé, gō
 'deé mụjì Hārānā gá 'dálé ndō. 3 Múngú
 'yo Ìri ní kìní, "Í ku ángū Ìmivé rí, 'í ku
 māríté mivé rí pi, 'í mụ adrií ángū má ní
 úmvúlésí lēé lūú mī ní rí gé."

4 "Kúru Ábūrāmā ní ángū 'bá Kālédéyā
 vé rí pi ní adrizú rí kuzú, Ìri ní muzú
 adrizú Hārānā gá. Étépí ká drāá gí, Múngú
 ní Ìri Ìjízú adrizú ángū Ìmi ní adrizú
 nōri agá. 5 Múngú sē ángū rí vé wòkòkò

* 6:9 6:9 Jó Múngú rí Zízú rí: Yāhūdī rí pi vé Jó Múngú rí Zízú rí pi kárakará kūrū rí pi agásí ándiándí, kòpi rí Ì
 úmú Búkú Múngú vé rí lā, ázini kòpi rí Múngú rí Ìnjī 'Dụ Sábátá vé rí gé. 7:3 7:3 Í'dóngará 12:1

kínikinijá ni Ābūrāmā ní kuyé. Lóki 'dāri gé, Ābūrāmā ā adri dō mvá ákò drááasiyā, Múngú sò ùyò kīnī, āngú 'diri ímù adri Ābūrāmā vé ni, āzini Īrivé úyú rī pi vé ni. ⁶ Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, 'Úyú mívé rī pi úmvlési mụ adri jākā rú āngú āzi gé, kōpi adri tǔgērī rú, 'í kōpi ọcụ ca ílī mǔdǔrǔlǔ sụ.' ⁷ Múngú ní kpá gōzú 'yozú kīnī, 'Bo ma ímù 'bá āngú rī agá kōpi 'bá' bée ẹjǐ nga 'bá tǔgērī rú rī pi Īrīnā rá. Vǔdrī nī gé, kōpi úmvlési ífù āngú 'dāri agási, kōpi ímù ma Īnǐj vǔrā nōri gé.' ⁸ Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, 'Anji āgò 'bētǐ ālu ālu āsámvú gé rī pi, ā ùlǐkí kōpi ā ágélé ē tǐ rá, ā lǔ rī 'yozú kīnī úndī má ní rụyí mī be rī, 'í 'dụ tá nī ngáá rá.' Kā Īsákā rī tǐj, vǔdrī nī ká adrii caá ỳ 'dụ ārò, Ābūrāmā ní ágélé nī ē tǐ lǐzú.* Vǔdrī nī gé, Īsákā ní Yókóbū rī tǐzú, Yókóbū tǐ anji mǔdrǐ drǐ nī Īrǐ, Īrivé anji rī pi ízúkí caá sǔrǔ mǔdrǐ drǐ nī Īrǐ, sǔrǔ kōpívé rī pi zǐkí Īsērélé.

⁹ "Yósépā ā tā 'de ívé ẹdrǐpǐ anji Yókóbū' vé rī pi ē ẹjǐ agá ùnjí, kōpi sēkí Īrī jeé jǐj Ījēpétò gá tǔgērī rú, 'bo Múngú ùtē Īrī rá. ¹⁰ Múngú pa Yósépā rī tā ùkpó ùkpó Īrī ísụ 'bá rī pi agási rá. Sē Īrī ní ùmī, ānī sē 'bāgú rī 'dụ Īrivé tá 'bāá múké, 'bāgú rī 'bā Yósépā rī adrii ụgalaku āmbúgú āngú Ījēpétò vé rī agá, āzini 'bā Īrī āmbúgú rī ívé ngá kání agá rī pi ā tā mbaa.

¹¹ "Kúru ẹbǐrǐ ní 'dezu āngú Ījēpétò vé rī agá, āzini Kánánā vé rī agá ùnjí ùnjí, sē 'bá rǐ pi nyakí Īzāngā ambamba, 'bá ẹ' bǐpǐj ndākí ngá nyanya tí. ¹² Yókóbū ká yǐj kīnī ānyāngā Ījēpétò gá 'dālē anigé, Īrī ní 'bá ẹ' bǐpǐj pēzú mǔzú ānyāngā jezú 'dālē, 'diri vú ālu Īrī ní kōpi pēzú rī. ¹³ Kōpi ká gōo mụy ānyāngā rī āzi jeé Ījēpétò gá 'dālē vú Īrǐ nī gé, Yósépā ní 'í 'dazú kōpi ní, 'bāgú rī ní kúru nǐzú amázú 'yozú kīnī, 'bá rī Yósépā ẹdrǐpǐ pi. ¹⁴ Tā 'diri ā vǔdrǐ gé, Yósépā nī tǐ pēzú 'í ẹtǐpǐ Yókóbū ní, āzini ívé māríté rī pi ní, kōpi ē ímúkí Ījēpétò gá nōo, kōpívé káláfe ca céré pǔkǔ ẹzǐrǐ drǐ ní tǔwǐ. ¹⁵ Kúru Yókóbū ní 'dezu mǔzú Ījēpétò gá 'dāá, drā 'dālē, 'bávé ẹ' bǐpǐj ụdrákí kpá 'dālē. ¹⁶ Jǐkí kōpívé āvú mụy sǐj Sēkémē gá, 'bǔ Ābūrāmā ní jeé Āmórā ẹnǐpǐj drǐgē rī agá.

¹⁷ "Sā Múngú nī lēzú ùyò 'í ní sōo Ābūrāmā ní rī vé tá 'dụzú ngazú rī ká 'bāá ícá Īnyinā gí, 'bá 'bávé āngú Ījēpétò vé rī

agá rī pi vé káláfe gō ízú kárakarā. ¹⁸ Kúru 'bāgú āzi Yósépā vé tá ñǐpi kuyé ní ní gōzú adriuzú 'bāgú rú 'bá Ījēpétò vé rī pi drǐgē. ¹⁹ 'Bāgú 'diri rī 'bá ẹ' bǐpǐj ē mǐ ù 'bāá, āzini rī kōpi 'oó ùnjí, sē kōpi ní tǔmbǐ kīnī, kōpi ā 'ú békí ívé anji 'í ní tǐj ụdégá rú rī pi áse agá, kōpi ā ụdrákí rī 'dǔisi rá.

²⁰ "Tǐkí Mósē rī lóki 'dāri gé, Īrī ùnyí be ambamba. Ẹtǐpǐ pi ẹndrǐpǐ be mbakí Īrī ā tá caá mbāá na ívé jó agá 'dāá. ²¹ Kōpi ká Mósē rī jǐj 'bāá áse agá 'dāá, 'bāgú rī vé mvá ùkúná rī ní Īrī 'dụzú mǔzú úcézú mvá ívé ní rú. ²² Ímbákí Mósē rī Ījēpétò gá 'dālē, nǐ tá múké múké, Īrī átángá átá ùkpó be, āzini Īrī tá 'o ùkpó be.

²³ "Mósē vé ílī ká caá pǔkǔ sụ, Īrī ní ngazú mǔzú 'í ẹ' dǐpáa Īsērélé rī pi ndrezú. ²⁴ Mósē ca mụy ísụ Ījēpétògú āzi rī ívé 'bá āzi 'o ùnjí, Īrī ní agó rī ípazú, Īrī ní Ījēpétògú rī 'dǐzú drázú 'dǔisi rá. ²⁵ Mósē ụsǔ déna ívé 'bá rī pi ícò nǐ amá 'yozú kīnī Múngú ípē 'í ímù kōpi paá nǐ 'dǐni rá, 'bo kōpi ñkí amá kuyé.

²⁶ "Kā mụy adrii drǔ 'dǐni, Mósē ca mụy ísụ Īsērélé Īrǐ ní pi rī í fú. 'U' bǐ kòdò kōpi ē ẹjǐ 'yoó kīnī, 'Ágò 'dǐ' bée, Īmī ẹdrǐpǐ, ngá Īmī ní Īmī 'ozú ùnjí 'dǐni rī ā' dǐ'?

²⁷ "Bo agó ùmbā 'dǔpǐ rī ní Mósē rī zezú, Īrī ní 'yozú kīnī, 'Á' dǐ 'bá mī 'bá āmbúgú rú rǐi tá lǐj 'bá drǐgē nǐ? ²⁸ 'Í lē ma 'dǐj sǔ mī ní ájée Ījēpétògú rī 'dǐj drāá rǐ tǐnǐ?' ²⁹ Mósē ká tá 'diri yǐj, koro nga ápá mụy adrii āngú Midiyānā vé rī gé jākágú rú. 'Dālē tǐ anji āgò Īrǐ.

³⁰ "Mósē ká adrii Midiyānā gá 'dālē caá ílī pǔkǔ sụ, mǎlāyíká ní 'í 'dazú Mósē ní áci dǐpǐ pǐtǐ amuúpi kǔmvú ní agá, āngú ā' wí cinyáfá rú rǐ agá 'dāá, pǐtǐ áci ní dǐzú 'diri Īnyinā Īrā Sínáyí vé rī ā gārā gá. ³¹ Mósē ká ndree áci dǐpǐ rǐ zā pǐtǐ rǐ veé kuyé, sē Īrī ní āyāngará. Mósē útrú 'í Īnyinā mụy áci rǐipi dǐpǐ rǐ ndree. Īrī ní Úpí vé ỳ' dǔkó yǐzú kīnī, ³² 'Ma Múngú mǐ ẹ' bǐpǐj vé rǐ, Múngú Ābūrāmā vé rǐ, Īsáká vé rǐ, āzini Yókóbū vé rǐ.' Mósē ā rǔj 'bá yā kpǐrǐkpǐrǐ, ụrǐ fụ Īrī ambamba, gō mǐ 'bāá áci rǐ ndrezú kuyé.

³³ "Úpí Múngú ní 'yozú Īrī ní kīnī, "Í nje mívé ngá pá gá[†] mǐ pá gá sǐ rá, ā' dǐatásiyā vǔrā ní ní pá tuzú 'diri, Īrī vǔrā uletere ní. ³⁴ Á ndre Īzāngā 'bá mávé rǐ pi ní nyaá Ījēpétò gá 'dālē rǐ gí. Á yǐ kōpívé ngongará

7:7 7:7 Í'dóngará 15:13-14 * 7:8 7:8 Ágélé nī ē tǐ lǐzú: Múngú lǔ Ābūrāmā ní kīnī, anji āgò Ābūrāmā vé rǐ pi adriki dō caá ỳ' dǔy ārò gí, lē ā ùlǐkí kōpi ā ágélé ē tǐ rá, lǔzú kīnī, kōpi anji Múngú vé ní. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14. † 7:9 7:9 Yósépā: Yósépā rī Yókóbū vé mvá Īrī ní lēlé rǐ, ẹdrǐpǐ sēkí Īrī jeé tǔgērī rú āngú Ījēpétò vé rǐ gé. Múngú sē Īrī ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rǐ pi ē ízā mụy adrii āngú Ījēpétò vé rǐ agá ní. Sā 'dāri gé, ẹbǐrǐ 'de caá ílī ẹzǐrǐ. 'Í lā Í'dóngará 30-50. 7:16 7:16 Í'dóngará 33:19 7:28 7:28 Wǔngará 2:14 7:31 7:31 Wǔngará 3:1-10 7:32 7:32 Wǔngará 3:6 ‡ 7:33 7:33 'Í nje mívé ngá pá gá: Tá 'diri vé ífífi lǔ Īnjǐngará. 7:34 7:34 Wǔngará 3:5-10

gí, má ìmú kòpì pangará gá. Á lè nóni mi pèé góó vùlé Ẹ̀jèpétò gá 'dàá.'

³⁵ "Mósè 'dìri àndúrú 'bá ìrívè rí pi ní ìri gāá sī, kòpì ní 'yoó, 'Á'dì 'bá mi àmbúgú rú ríí tã líjì 'bá drìgè nī rī 'i?' Múngú pè ìri mujú adrii kòpì drìgè àmbúgú rú, àzini ívè 'bá rī pi paá, Múngú pè málāyíkā mujú átá Mósè be peṭì amuúpi kùmvù rī agá 'daá.
³⁶ Mósè 'o tã àyázú àyāyā ni pi kárakará Ẹ̀jèpétò agá 'dàá. Ílì pùkù sù 'dìri agá, Mósè ijì 'bá rī pi ifúú àngù à'wí cínýáfá rú rī agásí, ko kòpì è drī zozú muzú Yìjì Tafu lka rī agásí.

³⁷ "Mósè 'yo 'bá Ìsèrélè vé rí pi ní kīnī, 'Múngú rí ùmvúlésí ìmú ìmi ní nẹ̀bì ipè ìmivè 'bá rī pi àsámvú gé sù má tñjì.'
³⁸ Mósè rí adrii 'bá é' bípìjì àsámvú gé àngù à'wí cínýáfá rú rī agá 'dàá, málāyíkā rī átá ìri ní Ìrā Sínáyì drìgè 'dàá. Ùlùkì ìri ní ỳ'dùkò idri vé rī 'dálè, à ùlù rí 'bá ní.

³⁹ "Bo 'bá é' bípìjì gākì Mósè è tì yìgá sī. Kòpì gākì ìri sī, kòpì lèkì kòdò ì újá góó Ẹ̀jèpétò gá 'dàá vùlé. ⁴⁰ Kòpì ní 'yozú Àrónā ní kīnī, 'Mí údé 'bá ní ngá múngú rú, à ko rí 'bá drī muzú, Mósè íkó 'bá drī ifúú Ẹ̀jèpétò agásí nī, 'bo 'bá nḱì kuyé dō à'dì 'o ìri nī.' ⁴¹ Kòpì ní ngá údézú múngú rú sù tì mváná tñjì, kòpì ijìkì ngá ì ní ríí zāá rḱbḱḱ rú rí sèé ìri ní, kòpì ní ùmù 'bázú àmbúgú ngá ì ní údé múngú rú 'dìri ìnjìzú. ⁴² Múngú gá kòpì sī, adì kòpì ríí línýá 'bù gé rí pi ìnjìjì, mbāá rī ìnjìjì, àzini ỳtì rī ìnjìjì ívè múngú rú. Tã 'dìri nga 'i fúú tì ní gé gí sù nẹ̀bì rī pi ní sīí búkú agá rí tñjì kīnī,

" Ìmi úyú Ìsèrélè vé 'dì'bée,
ílì pùkù sù ìmi ní adrizú àngù à'wí cínýáfá rú rī agá 'dálè rī gé,
ìmi zākì nyo má ní rḱbḱḱ rá?

⁴³ Ìmi rí ngá ìmi ní údé múngú rú ì ní zìjì Mòlèkì rí 'dù muzú ìndì, àzini gākù rí 'dù muzú ìndì,
àzini ìmi rí ngá ìmi ní údé múngú rú sù línýá tñjì ì ní zìjì Rēfánā rī 'dù muzú ìndì,
àzini ìmi rí ngá ìmi ní údé Múngú rú rí pi ìnjì.

Kúru ma ìmi pè mu adri rámba rú Bābèlónā^S vé wòkò 'dàásila rí gé.'

⁴⁴ "Bá é' bípìjì ríkì gākù ì ní tǎimbjì Múngú vé rí 'bázú 'a ní gé rí* 'dujú muzú àngù à'wí cínýáfá rú rī agá 'dàá. Kòpì síkì gākù rí sù Múngú ní tã ní eṣìjì Mósè ní rī tñjì. ⁴⁵ Lókì Yósúwā[†] ní è'djì 'dizú 'bá adrii 'bá àngù Kānānā vé rí agá rí pi be rí gé, Múngú dro 'bá 'dì'bée àngù Kānānā vé rí agásí rá. 'Bá Ìsèrélè vé rí pi 'dùkì gākù Múngú vé rí jìjì muzú ìndì, sè kòpì ndékì 'bá àngù 'dàri agá rí pi ànì rá, kòpì èrjìkì àngù 'dàri 'dujú ì ní. Gākù Múngú vé rí rí adrii àngù Ìsèrélè vé rí agá 'dàá, cimgbá cazú lókì 'bāgù Dāwùdì vé rí gé. ⁴⁶ Múngú rí àyíkò sī Dāwùdì sī, ìri ní Múngú rí zizú kīnī, 'í lè Jó sijì Múngú Yòkòbù vé rí ní. ⁴⁷ 'Bo Sòlómónā sī Jó Múngú vé rí ní.

⁴⁸ "Múngú àmbúgú 'bá drìgè cére rí adri jó 'bá áda ní sijì rí agá ku, sù nẹ̀bì rí ní 'yoó rí tñjì. Múngú kīnī,

⁴⁹ " "Bù rí vūrā má ní úrízú ní, vù rí vūrā má ní pá 'bázú ní.

Úpì ní zizú kīnī,
Jó ìmi ní lèé sijì má ní rí ọ̀sùkà ní à adri rí ngóni?

Vūrā má ní adrizú rí ngúgá?
⁵⁰ Má údé nyo ngá rí pi àrèvù cére má 'i kuyé?'

⁵¹ "Ìmi 'bá drī be ùkpó ùkpó 'dì'bée, ìmi gākì èsì újágá Múngú rí è'yìgá sī, ìmi ọ̀zùkì ìmi bì cí, ìmi yìkì rí ìrívè tã ku! Ìmi adriki sù ìmi é' bípìjì tñjì, ìmi gākì Ìndrì Uletere rí vé tã sí! ⁵² Nẹ̀bì àzi ìmi é' bípìjì ní ọ̀cùjì kuyé ní nyo anigé? Ìmi é' bípìjì 'dìkì nẹ̀bì 'Bá tã be pìrì rí[‡] vé ìmúngará à tã ùlù 'bá rí pi ùdrāá rá. Nóni ìmi 'bekì ìri à ùlì, ìmi 'dìkì ìri gí. ⁵³ Málāyíkā rí pi^S ìmùkì ìmi ní tǎimbjì Múngú vé rí sèé, 'bo ìmi 'dùkì tã ní ngáa kuyé."

Úvìkì Sètèfánò rí drāá trā sī

⁵⁴ 'Bá tã lì 'bá rí pi kà átángá Sètèfánò ní átá 'dìri yjì, kòpì à 'a ve ùnjjì ùnjjì. ⁵⁵ 'Bo Sètèfánò èpìpi Ìndrì Uletere rí sī ambamba rí ndre àngù muzú 'bù gé 'dàá, ìri ní Múngú vé ñngará pḱwḱpḱwḱ rí ndrezú, àzini ndre Yèsù tu pá kuú Múngú vé drì

7:35 7:35 Wùngará 2:14 7:37 7:37 Dètòrònomè 18:15 7:40 7:40 Wùngará 32:1-8 § 7:43 7:43 Bābèlónā: Lókì Núwā vé rí à vùdrjì gé, 'bá rí pi síkì lágáraká Bābèlā gá, vùdrjì ní gé, 'bá rí pi gòkì vūrā rí zìjì Bābèlónā. Ílì kárakará à vùdrjì gé, 'bāgù Nèbākānēzà jì 'bá Ìsèrélè vé rí pi à urukò mujú àngù Bābèlónā vé rí gé, iza Yèrùsàlémā rí ìlì mūdūrùlù tḱwḱ pùkù èzìrì (570) gé, ìsù àkùdè tjìkì drī Yèsù rí kuyé. 'Í lā 'f'dóngará 11; 2 'Bāgù 24-25; Dānyélè 1:1-7. 7:43 7:43 Àmósà 5:25 * 7:44 7:44 Gākù ì ní tǎimbjì Múngú vé rí 'bázú 'a ní gé rí: Múngú eṣìjì Mósè ní kīnī, Mósè à sù Gākù àngù à'wí cínýáfá rú rī agá 'dàá, à 'bàkì rí tǎimbjì Múngú vé rí 'a ní gé 'dàá, 'bá rí pi à ríkì u'dujú muzú vūrā rí pi gé sī. Sòlómónā sī Jó Múngú vé rí Yèrùsàlémā gá 'dàá, ícókì u'dujú ku. Atala rí pi rí rḱbḱḱ zā Múngú ní vūrā jḱ 'dì'bée agásí. 'Í lā Èbèrè 8:5. † 7:45 7:45 Yósúwā: Mósè kà drāá gí, Múngú ipè Yósúwā rí 'bá rí pi è drī koó muzú àngù Kānānā vé rí gé. 'Í lā Wùngará 17-24; Yósúwā 1-24. 7:50 7:50 Ísáyá 66:2 ‡ 7:52 7:52 'Bá tã be pìrì rí: 'Bá tã be pìrì rí Yèsù 'i. § 7:53 7:53 Málāyíkā rí pi: Málāyíkā rí pi ìndrì, kòpì rí adri Múngú be 'bù gé 'dálè, kòpì rù 'bá àkò. Múngú rí sà àzi sī kòpì ipè ìmú vù drìgè nòó ỳ'dùkò múkè ívè rí ùlù 'bá rí pi ní.

ēndēpi gé. ⁵⁶ Sētēfānō ní 'yozú kīnī, "Īmi ndreki drī ká, á ndre 'bū zī 'i kú mgbọ, 'Bá Mvā* tu pá kuú Múngú vé drī ēndēpi gé."

⁵⁷ 'Bá tā lī'ba 'dī'bée† ká tā 'dīri yīl 'dīni, kōpi ōzūki ī bī cī, kōpi í'dóki útré ū'dúkó be uru 'dāá, kōpi ní njuzú Sētēfānō rī ruzú, ⁵⁸ kōpi séki īri kūrū rī agāsī ámvé, kōpi í'dóki īri úvī irā sī, 'bá īri tō'ba rī pi unjekí ivé bōngó 'bāá kēřimvā rú be ī ní zīl Sāulā‡ gārā gá.

⁵⁹ 'Bá rī pi ká í'dó rī Sētēfānō rī úvī irā sī, Sētēfānō ní Múngú rī zizú kīnī, "Úpí Yēsū, 'í 'du mávé índri." ⁶⁰ Kūru īri ní kūmūcī ūtīzú vūgá, īri ní trezú ū'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Úpí, lē mī lī tā 'bá 'dī'bée drīgē ūnjīkányā kōpi ní 'oó rī sī ku." Sētēfānō ká tā 'dīri 'yoó 'dīni, koro īrivé ídri ní fūzú.

8

1 Sāulā ā'yī Sētēfānō rī sēē úvī drāá nī.

Ōcūki 'bá kānisā vé rī pi, íréki kōpi kpélékpélé

Lóki 'dāri gé, ōcūki 'bá kānisā vé Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi ūnjī ūnjī, sē kōpi íréki ī muų adrii āngū Yūdāyā vé rī agāsī, āzini āngū Sāmāriyā vé rī agāsī. 'Yēnā Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi áwíki adrii Yērūsālēmā gá 'dāá nī. ² 'Bá Múngú rī ĩnjī'ba ĩnjīnjī rī pi šiki Sētēfānō vé ávū nī. Kōpi ngokí īri izāngā be ambamba. ³ 'Bo Sāulā ní í'dózu 'bá kānisā vé rī pi ōcūzú ūnjī ūnjī. Rī éci muųú jó rī pi tī gé sī 'bá kānisā vé rī pi uruų muųú. Uruų āgō rī pi ūkú rī pi be ĩjī muųú ú'bé jó āngū ū'yīzú rī agá.

Pīlīpū ūlū ū'dúkó múké rī Sāmāriyā gá

⁴ Úpí vé 'bá ī nī íré kpélékpélé 'dī'bée rikí ū'dúkó múké Múngú vé rī ūlūú muųú āngū kōpi ní muųú rī pi agāsī céré.

⁵ Pīlīpū* ní 'dezu muųú kūrū Sāmāriyā vé rī gé 'dāá, īri ní tā Kúrísitō vé rī ūlūzú 'bá rī pi nī. ⁶ 'Bá bīřīkā rī pi ká tā Pīlīpū ní átā rī yīl, āzini tā īri ní 'oó āyāzú āyāyā 'dī'bée ndreé, kōpi 'bāki úvá rizú tā rī yizú.

⁷ 'Bá kárākarā índri ūnjī be rī pi, índri ūnjī rī pi ūfūki kōpi drīgē sī útrēngārā be, 'bá kárākarā pá be 'bélé'bele rī pi ōgōřovū rú rī pi be, ídriki kōpi rá. ⁸ Tā 'i ngaápi 'dīri, sē āyīkō fū 'bá rī pi kūrū agá 'dāá ambamba.

Šimōnā adriipi újógú rú rī

⁹ Ágó āzi rú ní Šimōnā 'i, rī adrii kūrū Sāmāriyā vé rī agá, nga ēzī ūjōgū vé ní caá

lókí be āco, sē 'bá adri'ba kūrū Sāmāriyā vé rī agá rī pi ní āyāngārā. Rī 'i ĩngú kīnī 'i ūkpō be. ¹⁰ 'Bá kūrū Sāmāriyā vé rī agá rī pi āřevú céré, í'dózu 'bá ngá ákó rī pi vūgá cazú 'bá ngá be rī pi vūgá, kōpi rikí 'yoó kīnī, "Ágó 'dīri ūkpō be āmbúgu, ūkpō 'dīri Múngú vé nī." ¹¹ Šimōnā nga ēzī ūjōgū vé rī caá lókí be āco, sē 'bá rī pi ní āyāngārā, sē 'bá rī pi céré rī muų vú ní gé 'dāá. ¹² 'Bo Pīlīpū ká 'bá mu'ba Šimōnā vūgá rī pi ní ū'dúkó múké mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú, āzini Yēsū Kúrísitō vé rī ā tā ūlūú, kōpi ē'yīkī rá. Sē āgō rī pi ūkú rī pi be, séki kōpi ní bātīzīmū rá. ¹³ Šimōnā ē'yī kpá rá, séki īri ní bātīzīmū rá. Vūrā Pīlīpū ní rizú écižú rī agāsī céré, Šimōnā rī éci vú ní gé sī índi, tā Pīlīpū ní 'oó 'dī'bée sé īri ní āyāngārā.

¹⁴ Yēsū vé 'bá áyúāyū Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi ká yīl kīnī, 'bá Sāmāriyā gá rī pi ē'yīkī ū'dúkó Múngú vé rī gi, kōpi péki Pétērō pi Yūwánī be muų Sāmāriyā gá 'dālē. ¹⁵ Yēsū vé 'bá áyúāyū ĩrī 'dī'bée ká caá, kōpi ní Múngú rī zizú 'bá drī Yēsū rī ē'yī'ba ú'dí rú rī pi ní, Índri Uleterē rī ā ásu rī kōpi bēsīnī, ¹⁶ ā'diātāsīyā Índri Uleterē rī ícá drī ímú kōpi ásu kuyé, séki kōpi ní bātīzīmū rī 'yēnā Úpí Yēsū ā rú sī. ¹⁷ Pétērō pi Yūwánī be tīki drī muųú 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gī rī pi drīgē sī ālu ālu céré, Índri Uleterē rī ní 'bá 'dī'bée ászú.

¹⁸ Šimōnā ká ndreé 'bá áyúāyū Pétērō pi Yūwánī be, tīki drī 'bá rī pi drīgē, Índri Uleterē rī ásu kōpi gī, Šimōnā í'dú múfēngā, lē ūkpō Múngú vé 'dīri jeé ānī. ¹⁹ Īri ní 'yozú kīnī, "Īmi séki má ní ūkpō 'dīri Índi, á tī dō drī 'bá rī pi drīgē, Índri Uleterē rī ā ásu rī kpá kōpi bēnī."

²⁰ 'Bo Pétērō ní újázú īri ní kīnī, "Í drā mívé múfēngā rī be 'dīsi rá, ā'diātāsīyā 'í lē ūkpō Múngú vé rī jeé múfēngā sī. ²¹ Mí ícá ēzī Múngú vé nōri ālēé ngaá 'bá be trū ku, ā'diātāsīyā mí adri 'bá pīřī ku Múngú ēndreřī gé. ²² Lē mī újā ēřī ūnjīkányā agāsī rá, 'í zī Úpí rī, īri ícá mí trū yīkī ūnjī mí ní ūřsūú 'dīri agāsī rá. ²³ Á nī rá, mī ēřī ūká ūká, mī tūgēřī ūnjīkányā vé nī."

²⁴ Šimōnā ní 'yozú kīnī, "Īmi zīki má ní Úpí rī, tā ĩmi ní átā 'dīri ā rú rī ma ūnjī ku!"

²⁵ Pétērō pi Yūwánī be ká ū'dúkó Úpí vé rī ūlūú, kōpi ní í újázú gōzú Yērūsālēmā gá 'dālē ūzi, kōpi ká rīi muų lēti gé 'dīgē, kōpi ūlūki ū'dúkó múké rī muųú gūrū kárākarā Sāmāriyā vé rī pi agāsī.

* 7:56 7:56 'Bá Mvā: Yēsū zī 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrísitō 'i, 'i mālūngā rī rú muųú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14.
 † 7:57 7:57 'Bá tā lī'ba 'dī'bée: 'Bá tā lī'ba 'dī'bée ōzūki ī bī cī, kōpi ūřsūki kīnī Sētēfānō lā Múngú rī. ‡ 7:58 7:58 Sāulā: Sāulā gō ícá 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ní, gōki rú ní zīl Pāulū 'i. 'Í lā Ēzī 13:9. * 8:5 8:5 Pīlīpū: Pīlīpū 'dīri adri Yēsū vé 'bá áyúāyū ní kuyé. Īri 'bá ēzīřī ī ní ūpēé ngá awāá ōwūzī rī pi ní rī vé āzi. 'Í lā Ēzī 6:1-6.

Pilīpū pi vé tā Ētīyópīyāgū rī be rī

²⁶ Ūpī vé mālāyīkā ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í nga, 'i 'dū lētī muṣpi ándrélé rú, íngapi Yērúsálémā gá, elīppi ángū ā'wí cínyáfa rú rī agásī, muṣpi Gázā gá rī." ²⁷ Pilīpū ní koro ngazú mužú. Īri ní ūgalaku ámbúgú Ētīyópīyā vé ní íšúžú. Ágó rī 'bānā† rú, ĩrivé ėzj rīi ngaá rī, ĩri rī ūkú drīkoma rú Ētīyópīyāzī ĩ ní zīj Kāndāsī rī vé ngá rī pi ūtē nī. Ágó 'dīri íbī íngá Múngú rī zīngará gá Yērúsálémā gá 'dāá, ²⁸ ĩri rī mvií mužú 'bētj, úri ívé ārābīyā ĩ ní rīi seése rī agá, rī búkū nēbī Isáyā ní sīi rī láá.

²⁹ Īndrī Uletere rī ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í mu adrii ĩnyīnā ārābīyā 'dāri ā gārā gá." ³⁰ Pilīpū ní njužú cazú ārābīyā rī ā gārā gá 'dāá, yj ūgalaku rī rī búkū nēbī Isáyā ní sīi rī lá. Pilīpū ní ágó rī zīžú kīnī, "Í nī tā mí ní rīi láá 'dīri vé íffī rā?"

³¹ Ágó rī ní újázú Pilīpū ní kīnī, "Bā āzi ūlū dō má ní íffī ní kuyé, ma ícō nī íngóni?" Ágó rī ní kúru Pilīpū rī ā'yīžú tūžú 'i vūgá ārābīyā agá 'dāá.

³² Tā ūgalaku rī ní rīi láá Búku Múngú vé rī agá rī ĩri 'dīni,

"Jīkī ĩri muṣ sū kābīlō ĩ ní lēé līlī rī tñj, új kú kīri sū kābīlō mvá ĩ ní rīi 'bī ní rēé rī tñj, zj 'i tī átángá átázú kuyé.

³³ Idekī ĩri, 'bā āzi ĩrivé tā līpi pīrj ní 'dāáyo.

Īri ícō anjī tī ngóni, 'dīkī dō ĩri drāá vū drīgé nōgō gí?"

³⁴ Ūgalaku rī ní Pilīpū rī zīžú kīnī, "Í lū má ní, tā nēbī ní átā 'dīri, átā tā 'i rŭ'ba gá ní yā, dōku átā tā 'bā āzi rŭ'ba gá ní?" ³⁵ Pilīpū 'i' dō vŭrā ágó rī ní láá Búku Múngú vé rī agá 'dāá rī vé tā ūlūú ágó rī ní, ūlū ĩri ní ū'dŭkō múké Yēsŭ vé rī.

³⁶ Kōpi kā rīi muṣ lētj gé 'dīgé, kōpi cakī muṣ yjī íšú, ūgalaku rī ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í ndre drī ká! Yjī nō! 'Í sē má ní bātīžīmŭ ku ā'diātāsī?"

³⁷ Pilīpū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ē'yj dō éšj be céré, ma ícō mí ní bātīžīmŭ sē rá."

Ūgalaku rī ní újázú ĩri ní kīnī, "Má ē'yj rá 'yozú kīnī, Yēsŭ Kúrisitō rī Mvā Múngú vé ní."* ³⁸ Ūgalaku rī ní 'yozú ívé 'bā ārābīyā ĩ ní rīi seése rī jīpi rī ní, ā uga ārābīyā rī ā tu pá. Kōpi ní íšúžú Pilīpū be ĩrītrō, kōpi ní fizú mužú yjī agá 'dāá, Pilīpū ní kúru ĩri ní bātīžīmŭ sēžú.

³⁹ Kōpi kā ífŭú yjī rī agásī āmvé nōō, koro Īndrī Ūpī vé rī ní Pilīpū rī jīžú 'dīisī rá, ūgalaku rī gō ĩri ndreé dīj kuyé,

ūgalaku rī ní kúru 'dezú mužú āyīkō be āmbúgú.

⁴⁰ Vŭdrj ní gé, Pilīpū nī amá nóni 'i ca kŭrŭ ĩ ní zjī Azótōsī agá gí. Pilīpū rī éčj mužú kŭrŭ rī pi agásī, ĩri ní cazú kŭrŭ Sizerīyā vé rī gé, rī ū'dŭkō múké Yēsŭ vé rī ūlūú mužú 'bā rī pi ní kŭrŭ 'dī'bée agásī céré.

9

Sáulā újā éšj

(Ēzj 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sáulā 'i' dō rīi 'bā Ūpī Yēsŭ ā pámvú ūbī'ba rī pi ē mī ĩngbēé lēžú kōpi ū'djžú. Īri ní 'dezú mužú átálágú āmbúgú rī vŭgá. ² Sáulā zj kōkōbī átálágú āmbúgú rī vŭgá kīnī, ā sī kōkōbī sée 'bā Jó Múngú rī Zīžú Dāmāséké gá 'dālē rī pi ní, 'i íšú dō āgō dōku ūkú Yēsŭ ā pámvú ūbī'ba rī pi 'dālē, 'i ĩjī rī kōpi ímŭ ū'yīi Yērúsálémā gá nōlé.

³ Sáulā kā caā ĩnyīnā Dāmāséké gá 'dāá, áci ní djžú 'bŭ gé 'dāási, ĩngberē āngŭ gārā ní gé sī kŭrŭ. ⁴ Īri ní ngazú 'i' dezú vŭgá. Īri ní ū'dŭkō yīžú, ū'dŭkō rī kīnī, "Sáulā, Sáulā. Ngá mí ní rizú ma ōčžú 'dīni rī ā'di?"

⁵ Sáulā ní zīžú kīnī, "Ūpī, mí ā'di 'i?"

Ū'dŭkō rī ní újázú kīnī, "Ma Yēsŭ mí ní rīi ōčŭŭ rī 'i. ⁶ 'Í nga muṣ kŭrŭ agá 'dāá, 'i ca dō 'dāá gí, 'i tā ĩ ní lēé mí 'o rī ūlū mí ní rá."

⁷ Ágō rī'ba mu'ba Sáulā be trŭj rī pi tukī pá 'dālē, kōpi zīkī ĩ tī tā 'yozú kuyé, ā'diātāsīyā kōpi yjīkī 'yeŋá ū'dŭkō rīpi átapi rī áyu, kōpi ndreki 'bā átapi rī ā rŭ'ba kuyé. ⁸ Sáulā ní ngazú urŭ, kā lēé 'i mī zjī āngŭ ndrezú, mī ní ndre āngŭ ku. Ágó mu'ba ĩri be rī pi ní drj ní ružú, ĩri sezú mužú Dāmāséké gá 'dālē. ⁹ Sáulā adri caā ū'dŭ ná, mī ní ndre āngŭ ku, nya ngá kuyé, dōku mvŭ ngá āzi kuyé.

¹⁰ Dāmāséké gá 'dāá, ágó āzi Yēsŭ ā pámvú ūbīŭpi ní, rŭ ní Ānānīyā 'i. Ūpī Yēsŭ ní 'i 'dazú rī ní ĩndrīlīkī agá, ĩri ní Ānānīyā rī zīžú kīnī, "Ānānīyā!"

Ānānīyā ní ā'yīžú kīnī, "Ūpī, ma nō."

¹¹ Ūpī Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í nga muṣ ágó rŭ be ĩ ní zjī Yŭdā rī vé āngá 'dāá, 'i 'dŭ lētj rŭ be ĩ ní zjī Pīrj rī mužú. Mí kādō caā 'dālē, mí ágó āzi íšú rŭ ní Sáulā 'i, ágó rī íbī ímŭ Tārāsīsā gálēsī, ĩri rī Múngú rī zj. ¹² Ágó rī ndre tā mívé rī ĩndrīlīkī agá, ndre ágó āzi rŭ be Ānānīyā rī ímŭ 'i vŭgá nōō, tī drj 'i drīgé, 'i mī ā zj rī 'i āngŭ ndreé."

† 8:27 8:27 'Bānā: 'Bānā vé íffī, 'bā ĩ ní ĩrivé rŭ'ba ágó vé rī ā fī unjeé gí ní. Kōpi rī ėzj nga 'bāgŭ rī vé 'bētj ásámvú gé, ūkú 'bāgŭ rī vé rī pi ásámvú gé. 8:33 8:33 Isáyā 53:7-8 ‡ 8:37 8:37 Átángá verēšj 37 agá 'dīri, búkū Ēzj vé ĩ ní sīi Ġrīkī tī sī drjdrj rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīi búkū Ēzj vé vŭlŭ rī agá rá. 9:1 9:1 Ēzj 7:58-8:1

13 Ɔnāniyā nī ụjázú kīnī, “Úpí! 'Bá kárakarà ùlúkí má nī tǎ ágó 'dīrī nī 'oó rī pi rá. Ágó 'dīrī 'o mívé 'bá mi ẹ̀'jǎ' 'bá gí rī pi ụnjí Ƴerúsālēmá gá 'dálé. 14 Atala atala rī pi drǐgé rī pi sėki ịrī nī ụkpó imúzú 'bá céré mi ịnjǎ' 'bá rī pi uruzú.”

15 'Bo Úpí Ƴesú nī 'yozú Ɔnāniyā nī kīnī, “'Í mụ! Ágó 'dāri, má ịpē ịrī, ā mụ rí mávé tǎ ùlúú 'bá adri' 'bá Ƴahúđǐ rú ku rī pi ní, 'bágú rī pi ní, āzini 'bá Ịsērélé vé rī pi ní. 16 Ma imú lú ịrī nī 'yozú kīnī, ịrī imú ịzàngá nya má tǎ sǐ ambamba.”

17 Ɔnāniyā nī kúru muzú jó Sǎúlǎ nī adrizú rī ịsúzú, ịrī nī fízú muzú jó agá 'dálé. Ịrī nī drǐ tǐzú Sǎúlǎ drǐgé, ịrī nī 'yozú kīnī, “Sǎúlǎ, Úpí Ƴesú 'i 'i' daapi mí ẹnđreṭi gé lėti gé 'dálé lóki mí nī rizú imúzú rǐ gé rǐ, ịpē má imú mí vǔgá nǒlè, mí mǐ ā ndre rí ǎngǔ, āzini Ịndrǐ Uletere rǐ ā ású rí mi bēnǐ.” 18 Koro ngá āzi sǔ 'jǐ' bǐ ā kókó' bō tǐnǐ nī pi ní ịfǔzú u' dezú Sǎúlǎ mǐ gé sǐ. Ịrī ē mǐ nī kúru 'i zǐzú. Ịrī nī ngazú uru, Ɔnāniyā nī ịrī nī bǎtizimú sėzú. 19 Kǎ mụy adrii vǔdrǐ nī gé, ị nī ịrī nī ịnyá sėzú nyazú, rǐ' 'bá nī gó adrii ụkpó be.

Sǎúlǎ sē tǐ Dāmāséké gá

Sǎúlǎ pi adriki Ƴesú vé 'bá ịrī ā pámvú ùbǐ' 'bá rī pi be Dāmāséké gá 'dálé ụ' dǔ be kárakarà. 20 Koro Sǎúlǎ 'i' dó rǐ tǐ sėe muzú Jó Múngú rǐ Zǐzú rǐ pi agásǐ kīnī, Ƴesú rǐ Mvǎ Múngú vé ni. 21 'Bá céré rǐ' 'bá tǐ ịrī nī sėe rǐ yǐ' 'bá rǐ pi āyākǐ tǎ 'dīrī sǐ āyāyā. Kọpi kīnī, “Ágó 'dāri adri nyo ǎndurú riipi 'bá Ƴesú ā pámvú ùbǐ' 'bá rǐ pi ọçú'pǐ Ƴerúsālēmá gá 'dálé rǐ 'i kuyé? 'Bá nǐkǐ áma rá, ágó 'dīrī imú nǒgó 'bá rǐ pi uruzú, 'i jǐ rǐ kọpi mụy atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi ẹnđreṭi gé Ƴerúsālēmá gá 'dálé bēnǐ.”

22 Tǐ Sǎúlǎ nī sėe rǐ ụkpó nī ambamba, sē Ƴahúđǐ Dāmāséké gá 'dálé rǐ pi ní āyángará, tǎ ịrī nī ímbá 'yoó kīnī Ƴesú rǐ Kúrísító 'i rǐ sǐ. 23 Kǎ mụy adrii ụ' dǔ kárakarà ā vǔdrǐ gé, Ƴahúđǐ rǐ pi rikǐ lėti ndǎá lėzú ịrī 'dǐzú drǎzú 'dǐisǐ rá. 24 'Bo ùlúkí Sǎúlǎ nī tǎ 'i nī rizú lėti ndázú ịrī 'dǐzú 'dīrī rá. Kọpi rikǐ ịrī tée kǔrǔ rǐ vé kẹtǐlè gá 'dǎá, ụtúnǎ pi ịnjǎ be, 'i 'dǐki rǐ ịrī drǎá 'dǐisǐ rá. 25 Kúru 'bá Sǎúlǎ ā pámvú ùbǐ' 'bá rǐ pi ā uruko nī Sǎúlǎ rǐ suzú áráká ǎmbúgú nī agá, kọpi nī ịrī ịsúzú kání rǐ drǐgé sǐ vǔgá nǒó.

Sǎúlǎ rǐ Ƴerúsālēmá gá

26 Sǎúlǎ kǎ mụy caá Ƴerúsālēmá gá 'dǎá, lē kǒdó fǐ 'bá Ƴesú ā pámvú ùbǐ' 'bá rǐ pi ǎsǎmvú gé, 'bo kọpi 'okǐ céré ịrī sǐ ụrǐ sǐ. Kọpi ụsúkǐ kīnī Sǎúlǎ rǐ 'i mǐ ụ' 'bá ā 'yokǐ

rǐ kīnī, 'i ụjǎ ẹsǐ Ƴesú rǐ ẹ' yǐzú gí. 27 Kúru Bǎrúnábá nī Sǎúlǎ rǐ jǐzú muzú Ƴesú vé 'bá áyúáyú rǐ pi vǔgá 'dǎá, ịrī nī tǎ Sǎúlǎ nī Úpí rǐ ndrezú lėti gé 'dǎá, āzini tǎ Úpí nī átá Sǎúlǎ nī rǐ ùlúzú kọpi nī. Bǎrúnábá kīnī, Sǎúlǎ kǎ adrii Dāmāséké gá 'dǎá, sē tǐ Ƴesú ā rǔ sǐ ụrǐ ákó. 28 Sǎúlǎ tǐ ẹçǐ muzú Ƴesú vé 'bá áyúáyú rǐ pi be trǔ Ƴerúsālēmá agásǐ, 'bá āzi gá ịrī kuyé, rǐ tǐ sėe muzú ụrǐ ákó Úpí Ƴesú ā rǔ sǐ. 29 Sǎúlǎ pi rikǐ ágátá gǎá Ƴahúđǐ uruko átá 'bá Gírǐkǐ tǐ sǐ rǐ pi be, 'bo kọpi lėki lėti ndǎá ịrī 'dǐzú. 30 'Bá Ƴesú rǐ ẹ' yǐ' 'bá gí rǐ pi kǎ tǎ 'dīrī yǐi, kọpi jǐkǐ ịrī muzú kǔrǔ Sǐzėriyá vé rǐ gé, pėki ịrī muzú Tǎrǎsisá gá kǔrǔ 'i nī rǐ tǐzú rǐ gé.

31 Kúru 'bá kǎnisá vé adri' 'bée ǎngǔ Ƴǔdáyá vé rǐ agá, ǎngǔ Gǎlǐláyá vé rǐ agá, āzini ǎngǔ Sǎmǎriyá vé rǐ agá rǐ pi gókǐ adrii tǎ be kírǐ. Kọpi mbakǐ ịcǎ ụkpó ụkpó ịvé ẹ' yǐngǎrá agá. 'Bá rǐ pi vé kǎlǎfe gó vaá muzú drǐgélé ụkpó Ịndrǐ Uletere rǐ vé rǐ sǐ.

Pėtėrő idrǐ Āyǐnėyá pi Dǔrǔkǎ be

32 Pėtėrő kǎ rǐi ẹçǐ muzú ǎngǔ rǐ pi agásǐ, ịrī nī muzú 'bá Ƴesú rǐ ẹ' yǐ' 'bá gí rǐ pi ndrezú kǔrǔ Lídá vé rǐ gé 'dǎá. 33 Ịsú ágó āzi 'dǎá rǔ nī Āyǐnėyá 'i. Ágó 'dīrī drǎ nyi pá ni pi kú 'bėlé' 'bėle, la gbọlọ drǐgé caá ılı ǎrő. 34 Pėtėrő nī 'yozú Āyǐnėyá nī kīnī, “Ƴesú Kúrísító idrǐ mǐ gí. 'Í nga uru, 'i tra mívé pǔrǔsǐ.” Koro Āyǐnėyá nī ngazú uru sǐ. 35 'Bá kárakarà adri' 'bá Lídá gá rǐ pi Sǎrónǐ gé rǐ pi be, kọpi kǎ ndree Āyǐnėyá rǐ ẹçǐ tu rá, kọpi ụjǎkǐ ẹsǐ Úpí Ƴesú rǐ ẹ' yǐzú rá.

36 Ụkú āzi Ƴópá gá 'dǎá rǔ nī Tǎbitá 'i, ịrī 'bá Ƴesú rǐ ẹ' yǐ'pǐ gí ni. (Rú Tǎbitá 'dīrī Gírǐkǐ tǐ sǐ 'i zǐ Dǔrǔkǎ. Rǔ Dǔrǔkǎ 'dīrī vé ịfǐfǐ nyámáta.) Ịrī rǐ tǎ múké 'o 'bá rǐ pi ē ịzǎ kozú. 37 Lókǐ 'dǎri gé, drǎ rǔ ụkú rǐ, ịrī nī drǎzú, 'i nī ịrívé ǎvú ụjǐzú jǐzú muzú 'bǎzú jó 'i nī sǐ ǎco urugégé 'dǎá nī agá. 38 Lídá rǐ ịnyinǎnǎ Ƴópá be, 'bá Ƴesú ā pámvú ùbǐ' 'bá rǐ pi kǎ yǐi kīnī Pėtėrő rǐ Lídá gá 'dǎá' dǎ, kọpi pėkǐ ǎgó ịrǐ mụy ịrī mǎá kīnī, “Pėtėrő, mí imú mbėlé!”

39 Pėtėrő nī 'dezú muzú kọpi be trǔ. Pėtėrő kǎ caá, kọpi jǐkǐ ịrī muzú jó 'i nī sǐ ǎco urugégé 'dǎá rǐ agá, ụkú ọwuzǐ kárakarà imúkǐ ǎá ngoó Pėtėrő ā gǎrá gá. Kọpi rikǐ ǎá rǐ ngoó, rǔkǐ bǒngó Dǔrǔkǎ nī ịcǐ awaá 'i nī rǐ pi 'i drǐgé. 40 'Bo Pėtėrő nī 'yozú kọpi ā fúkǐ jó rǐ agásǐ céré ǎmvé. Ịrī nī kǔmǔcǐ ụtǐzú vǔgá Múngú rǐ zǐzú. Pėtėrő nī 'i ụjázú ǎngǔ ndrezú ǎvú rǐ vǔgálé rú, ịrī nī 'yozú kīnī, “Tǎbitá, mí ینگá uru.” Tǎbitá nī 'i mǐ zǐzú. Kǎ Pėtėrő rǐ ndree, ịrī nī ینگázú úrízú uru sǐ. 41 Pėtėrő nī 'i drǐ suzú ịrī ruzú ینگázú uru.

* 9:15 9:15 'Bá Ịsērélé vé rǐ pi: 'Bá Ịsērélé vé rǐ pi Ƴahúđǐ rǐ pi. 9:27 9:27 Ẽzị 4:36-37

Ìri ní ọwuzi rí pi zizú ímúzá 'bá Yésù ri ẹ̀'yi' bá gí rí pi be, Ìri ní 'dazú kòpi ní kīnī, Tābítá rí ídri rú.

⁴² Tā Tābítá vé 'i ngaápi 'dìri ayi muzú kùrú Yópá vé rí agásí céré. Tā 'dìri sè 'bá kárakará újákí ẹ̀sì Úpí Yésù ri ẹ̀'yi'zú rá. ⁴³ Pétèrò adri Yópá gá 'dāá lóki be áco. Kòpi rikí adrii Símónā lā' bú nyiipi rí be trú.

10

Pétèrò pi vé tā Kōrōnōlīyō be rí

¹ Ágò ázi rú ní Kōrōnōlīyō 'i, ágò rí ri adrii kùrú Sizeriýá vé rí agá. Ìri ùgalaku āngáráwá* ní zì ngúlúmú Ítālīyā rí pi vé ni. ² Ágò rí ívé 'bá 'bèti' ásámvú gé rí pi be, † kòpi 'bákí ívé ẹ̀sì céré Múngú dríjé, ìnjiki Múngú rí ambamba, ágò rí ri ngá sée 'bá ngá ákò rí pi ní ẹ̀sì be céré, ri Múngú ri zì ẹ̀'dú' be céré. ³ Ẹ̀'dú' álu, Ẹ̀tú rí ká mu' caá sà na ùndrèná vé rí gé, Kōrōnōlīyō ní ìndrìlìkì ndrezú. Ndre mālāyikā ri ímú Múngú vúgálésì, mālāyikā rí zì Kōrōnōlīyō rí rú sì kīnī, "Kōrōnōlīyō!"

⁴ Kōrōnōlīyō 'bá mị rizú mālāyikā rí ndrezú, Ẹ̀rì fú Ìri ambamba. Ìri ní mālāyikā rí zizú kīnī, "Ámbúgú mávé rí, 'í lè má ní tá ngóni ní lúú?"

Mālāyikā rí ní újázú Ìri ní kīnī, "Múngú rí àyìkò sī mí ní 'i zì rí sī, ázini fèfè mí ní sée 'bá ngá ákò rí pi ní ẹ̀sì be céré rí sī. ⁵ Lè mí pè agò uruko 'ú' dikiríná nógó muzú Yópá gá 'dāá, kòpi á mukí ágò rú be 'i ní zì Símónā Pétèrò rí ìjì. ⁶ Ágò rí ímú Ẹ̀mú rú, Ìri ri adri Símónā ri pi lā' bú nyiipi rí vé āngá. Símónā vé jó ìnyināná yìi tafu rí á gārā gá."

⁷ Mālāyikā átápi Ìri be rí ká 'deé mu' gi, koro Kōrōnōlīyō ní ívé átí' bá ìrì ní pi zizú ívé āngáráwá ázi álu Múngú rí ìnjìpi ìnjìnjì ni be. ⁸ Ìri ní tá 'i nga' bá rí pi ùlúzá kòpi ní, Ìri ní kúru kòpi pèzú muzú Yópá gá 'dāá.

⁹ Ká mu' caá drù 'dini, Ẹ̀tú mgbíngbi gé 'dìgè, átí' bá Kōrōnōlīyō ní pèé mu'zú 'dì' bée ká caá ìnyināná kùrú Yópá vé rí gé 'dāá, Pétèrò nga tu' mu'zú Múngú rí zì jó 'i ní sìjì drì be kpákpá rí agá uru' 'dāá. ¹⁰ Ẹ̀bìrì fú Ìri káyi, lè kòdò ngá nyaá, ká drì rí ìnyá rí á'dí, Ìri ní 'dezu ẹ̀'dú' gé, Ìri ní ìndrìlìkì ndrezú. ¹¹ Ká ríi ẹ̀'dú' rí koó, ndre 'bù zì 'i kú mgbò, ngá ázi ẹ̀pìgúgú sù bǒngó lārú rú ní tìnjì, Ẹ̀pílè be sù, rikí Ìri isú ímúzá vúgá nōó. ¹² Ngá sù'pí bǒngó tìnjì rí agá 'dāá, ndre ānyāpá ọ̀sùkà be àndiāndi pá be sù

rí pi, á'á ẹ̀cì' bá bēdrì sī rí pi be, āríná rí pi be. ¹³ Kúru Pétèrò ní ẹ̀'dúkò yizú, ẹ̀'dúkò rí kīnī, "Pétèrò, 'i nga uru, mí uru ānyāpá 'dì' bée ú'dí, 'i nya kòpi nyanya."

¹⁴ Pétèrò ní 'yozú kīnī, "Úpí, má ícò tá 'dìri 'oó ku. Á nya drì ānyāpá āzāvú rú † 'dì' bée àlunáni kuyé."

¹⁵ Pétèrò ní gòzú ẹ̀'dúkò rí yizú ìjì, ẹ̀'dúkò rí kīnī, "Ngá Múngú ní udé uletere 'dì' bée, lè mí 'yo kòpi āzāvú rú 'dini ku."

¹⁶ Tā 'dìri nga 'i caá wú sī na, vùdrì ní gé, koro 'i ní bǒngó lārú rú 'dìri sezu gòzú 'bù gé 'dāá.

¹⁷ Pétèrò ẹ̀ drì ábá céré céré, ri Ẹ̀sù'ú, ìndrìlìkì 'dìri vé ififì á'dì? Kúru agò Kōrōnōlīyō ní pèé rí pi ní cazú Símónā vé jó isúzá. Kòpi áwíkí pá tuú kání rí vé kẹ̀tìlè gá. ¹⁸ Kòpi zìkí nìzú amázú dō Símónā Pétèrò ri adri 'dāgá.

¹⁹ Pétèrò ká ríi ìndrìlìkì 'i ní ndreé 'dìri vé tá Ẹ̀sù'ú, Ìndrì Uletere rí ní 'yozú Ìri ní kīnī, "Símónā, agò uruko' bée na, kòpi ri mí ndá. ²⁰ 'Í nga uru, 'i sì mu'zú vúgá 'dāá. 'Í 'de mu'zú kòpi be trú, lè mí Ẹ̀sù' ku, má ìpè kòpi ímúzá ní."

²¹ Pétèrò ní kúru sùzú mu'zú vúgá 'dāá, Ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "'Bá Ìmi ní ríi ndāá rí, Ìri ma 'i. Tá Ìmi ní ma ndázú rí á'dì?"

²² Kòpi ní újázú Ìri ní kīnī, "Kōrōnōlīyō 'i ní 'bāá āngáráwá Rómā vé rí pi drìgè drìkoma rú rí ìpè 'bá ímúzá ní. Ìri 'bá tá 'oopi pìrì ní, ìnjì Múngú rí ìnjìnjì, Yāhùdì rí pi céré ìnjìkì Ìri ìnjìnjì. Mālāyikā uletere Múngú vé rí 'yo Ìri ní kīnī, mí mu' ívé āngá 'dāá, mí mu' 'i ní ẹ̀'dúkò múké Múngú vé rí ùlúzá, 'i yì rí." ²³ Pétèrò ní kúru 'yozú agò 'dì' bée ní kīnī, kòpi á lakí lala.

Pétèrò pi 'deki mu' Kōrōnōlīyō vúgá

Ká mu' adrii drù 'dini, Pétèrò pi ní 'dezu mu'zú 'bá 'dì' bée be trú, ázini 'bá uruko Yésù ri ẹ̀'yi' bá gí Yópá gá 'dālè rí pi be.

²⁴ Ká mu' adrii drù 'dini, kòpi ní cazú kùrú Sizeriýá vé rí gé, vùrā Kōrōnōlīyō ní rizú kòpi Ẹ̀tèzú rí gé 'dāá, Kōrōnōlīyō zì ívé mārítè rí pi ívé ùndrì rí pi be céré ímú Pétèrò rí Ẹ̀tèé. ²⁵ Pétèrò ká fíi caá Kōrōnōlīyō vé āngá 'bèti' 'dāá, Kōrōnōlīyō ní kúmúci Ẹ̀tìzú Pétèrò rí ìnjìzú. ²⁶ 'Bo Pétèrò ní Ìri ruzú ingazú 'yozú Ìri ní kīnī, "'Í nga uru. Ma nōri 'bá áda sù mí tìnjì."

²⁷ Pétèrò ní rizú átázú Ìri be, kòpi ní 'dezu fizú mu'zú jó agá 'dāá, vùrā 'bá kárakará rí pi ní 'i umúzá rí gé. ²⁸ Pétèrò ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi ñkí rá 'yozú kīnī, 'bávè tǎimbì Yāhùdì vé rí á'yi ku Yāhùdìgú ní 'i umúzá adrizú 'bá adri' bá Yāhùdì rú

* **10:1** 10:1 Ùgalaku āngáráwá rí pi vé rí: Ìri āngáráwá mūdùrìlì álu rí pi ẹ̀ drì koopi ní. † **10:2** 10:2 Ágò rí ívé 'bá 'bèti' ásámvú gé rí pi be: Kōrōnōlīyō pi 'bá ívé 'bèti' ásámvú gé rí pi be, kòpi adriki Yāhùdì ku. 'Í lā Ezì 11:1-3.

‡ **10:14** 10:14 Ānyāngá āzāvú rú rí: Tǎimbì Mósé vé rí á'yi 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá uruko 'i ní 'yoó kīnī, kòpi āzāvú rú 'dì' bée ku. 'Í lā Lèyítikā 11:1-32.

ku rī pi be trụ, dōku tǎĩmbị ǎ'yī ku Ỉri nī mụzú kọpi vùgá. 'Bo Múngú lù má nī kīnī, lē má 'yo 'yozú kīnī 'bá rī pi urụkọ adríkí pírị ku 'díní ku, dōku 'bá rī pi urụkọ ǎzǎvũ rī 'díní ku. ²⁹ Mí kǎ 'bá rī pi pēe mụyú má vùgá sī, sē má nī ímúzú mbēlēnǎ ǎnī. Nóní Ỉmí lūkí má nī, Ỉmí zíkí ma ímú ǎ'di 'oó?"

³⁰ Kōrōnōlīyō nī újázú Ỉri nī kīnī, "Ụ'dụ sụ, á rī Múngú rī zịĩ mǎvé jọ agá 'dǎá sǎ nōrī tịnị rī gé, sǎ na ụndrējá vé rī gé. Koro ágó ǎzi bōngó be imvesírílí nī nī ífūzú ímúzú pá tuzú má ẹndrẹtị gé. ³¹ Ỉri nī 'yozú má nī kīnī, 'Kōrōnōlīyō, Múngú yị mívé zingárá mī nī rizú 'i zizú rī gí, ǎzini fēfē mī nī ríi sēé 'bá ngá ǎkó rī pi nī rī vé tǎ ca 'i vùgá 'dǎá gí. ³² Lē mī pē ǎgọ urukọ mụyú Yópǎ gá ágó Ỉ nī zịĩ Sīmōnǎ Pétērō rī bīi. Ỉri rī adri ágó ǎzi Ỉ nī zịĩ Sīmōnǎ ríipi lǎ'bú nyiipi rī vé ǎngá. Sīmōnǎ vé jọ Ỉnyinjǎgá yīi tafu rī ǎ gǎrǎ gá. ³³ Má nī 'bá pēzú mụzú mbēlēnǎ mī vùgá sī mī bīzú íjizú ǎnī, mī ícǎ múké. 'Bá Múngú ẹndrẹtị gé nō, 'bá rī ụ'dụkọ múké Úpi nī lūu mī nī rī tē yị mī tị gé."

³⁴ Kúru Pétērō nī í'dózú átázú kīnī, "Ádarú á nǎ amá rá 'yozú kīnī, Múngú ẹndrẹtị gé, 'bá rī pi céré trōtrō. ³⁵ Múngú ǎ'yī 'bá 'i ru' bá rī pi, ǎzini 'bá tǎ 'o' bá pírị rī pi ǎngũ rī pi agásí céré. ³⁶ Ỉmí yíkí ụ'dụkọ múké Múngú vé Ỉ nī ụlūú 'bá Ỉseréle vé rī pi nī rī gí kīnī, Múngú rī Ỉmí nī tǎkírí sē Yēsũ Kúrísítō ǎ rụ sī, Ỉri Úpi 'bá rī pi vé nī céré. ³⁷ Ỉmí nǎkí tǎ 'i 'oópi ǎngũ Yǔdáyǎ vé rī agá rī pi rá, tǎ rī í'dó 'i ngáá Gǎlláyǎ gá, lókí Yǔwǎnī nī tǎ bǎtizimū vé rī ụlūzú rī ǎ vudrị gé. ³⁸ Ỉmí nǎkí rá 'yozú kīnī, Múngú sē Ỉndri Uleterē rī ǎsú Yēsũ Nǎzērētǎgú rī, ǎzini sē Ỉri nī ụkpō, ẹcị ǎngũ rī pi agásí tǎ múké 'oó 'bá rī pi nī, ǎzini Ỉdri 'bá ǎdrókoS nī ẹrị 'bá ívé nī rú rī pi rá, ǎ'diǎtǎsīyǎ Múngú rī Ỉri be trụ.

³⁹ "Bá Yēsũ vé 'bá áyúǎyú nō'bee, 'bá ndrekí tǎ Yēsũ nī 'oó kǎrákǎrá ǎngũ Yǎhũdị rī pi vé rī agá, ǎzini kǔrụ Yērúsǎlémǎ vé rī agá rī rá. Kọpi 'dikí Yēsũ rī drǎǎ pẹtị alambaku sǎgé, ⁴⁰ 'bo ụ'dụ ná nī gé, Múngú inga Ỉri gōo Ỉdri rú drǎngǎrá gǎlésí rá, ǎzini Múngú 'i'dǎ kpá Ỉri sēé ndrēé 'bá rī pi nī rá. ⁴¹ 'Bá rī pi céré ngakí Ỉri ndrēé kuyé, 'yénǎ 'bá ndrekí Ỉri nī, 'bá rikí ngá nyaá, ǎzini ngá mvụyú Ỉri be trụ lókí Ỉri nī íngázú drǎngǎrá gǎlésíla gí rī ǎ vudrị gé. Múngú Ỉpē 'bá nī, 'bá ụlúkí rī Ỉrivé tǎ 'bá urụkọ nī. ⁴² Múngú sē 'bá nī tǎĩmbị kīnī, lē 'bá ụlúkí 'bá rī pi nī 'yozú kīnī, Múngú Ỉpē Yēsũ rī ímú 'bá Ỉdri rú rī pi vé tǎ lịj 'bá ụdrǎ' bǎ gí rī pi be. ⁴³ Nēbị rī pi céré átákí kīnī, 'bá Yēsũ rī ẹ'yī' bǎ gí

rī pi, Ỉ ímú kọpi trū ívé Ụnjĩkǎnyǎ agásí rá Ỉrivé rụ sī."

⁴⁴ Pétērō kǎ ríi átá, Ỉndri Uleterē rī nī ímúzú 'bá rī' bá ụ'dụkọ rī yī' bá rī pi ǎsúzú céré. ⁴⁵ Yǎhũdị Yēsũ rī ẹ'yī' bá gí Ỉ nī kọpi ǎ ágélé ẹ tị ụlǎ gí, ímú' bǎ Pétērō be trụ rī pi ǎyǎkí tǎ Ỉndri Uleterē rī nī 'bá adri' bá Yǎhũdị rú ku rī pi ǎsú Ỉndi rī sī rá. ⁴⁶ Kọpi yíkí 'bá adri' bá Yǎhũdị rú ku 'd'í' bée rī átá tị ǎndiǎndi ni pi sī, ǎzini kọpi rī Múngú rī ingú.

Pétērō nī kúru 'yozú kīnī, ⁴⁷ "Bá adri' bá Yǎhũdị rú ku 'd'í' bée, Ỉndri Uleterē rī ǎsú kọpi gí, sũ Ỉri nī 'bá ǎsú rī tịni, á nǎ rá bǎtizimū Ỉ nī lēé sēé kọpi nī rī, 'bá ǎzi ícọ ugaá ku!" ⁴⁸ Kúru Pétērō nī tǎĩmbị sēzú kīnī, ǎ sēkí kọpi nī bǎtizimū Yēsũ Kúrísítō vé rụ sī. Vudrị ni gé, kọpi nī Pétērō rī mǎzú, lē ǎ adri Ỉ be cazú ụ'dụ ǎzi gé.

11

Pétērō ụlū ívé ẹzị ǎ tǎ

¹ Yēsũ vé 'bá áyúǎyú rī pi 'bá Yēsũ rī ẹ'yī' bá gí Yǔdáyǎ gá rī pi be yíkí kīnī, 'bá adri' bá Yǎhũdị rú ku rī pi ẹ'yīkí ụ'dụkọ Múngú vé rī gí. ² Kúru Pétērō kǎ caá Yērúsǎlémǎ gá 'dǎlé, Yǎhũdị ẹ'yī' bá gí Ỉ nī kọpi ǎgélé ẹ tị ụlǎ gí rī pi í'dókí Pétērō rī ídeé. ³ Kọpi kīnī, "Ngá mī nī mụzú nga nyazú 'bá Ỉ nī kọpi ǎ ágélé ẹ tị ụlǎ kuyé rī pi be trụ rī ǎ'di?"

⁴ Pétērō nī í'dózú tǎ 'i ngáápi rī ụlūzú kọpi nī céré, ku ǎlu ni kuyé, ⁵ kīnī, "Ụ'dụ ǎlu, má kǎ ríi Múngú rī zịĩ kǔrụ Yópǎ vé rī gé 'dǎá, á 'de ríi ụ'dụ koó, koro má nī Ỉndrĩlĩkí ndrēzú. Ỉndrĩlĩkí rī agá 'dǎá, á ndre ngá ǎzi ǎmbúgú rī ísị ímúzú 'bũ gé 'dǎásí vùgá nōó, sũ bōngó lǎrá rú ụpílé be sụ rī tịni, ímú pírị má vùgá. ⁶ Má kǎ bōngó rī ǎ 'a ndrēé, á ndre ǎnyǎpá pá be sụ vũ drǎgē nōgọ rī pi, nyǎlǎgá ǎsé agá rī pi, ngá ẹcị' bá bēdrị sī rī pi, ǎzini ǎrĩnǎ rī pi. ⁷ Má nī kúru ụ'dụkọ yizú, ụ'dụkọ rī 'yo má nī kīnī, 'Pétērō, 'i nga uru, mī ụ'dí ǎnyǎpá 'd'í' bée, 'i nya kọpi nyanya.'

⁸ "Má nī újázú Ỉri nī, má kīnī, 'Ádarú Úpi, á nya drī ngá ǎzǎvũ rú Ỉ nī nyaá ku 'd'í' bée kuyé.'

⁹ "Ụ'dụkọ rī nī gōzú átázú má nī 'bũ gé 'dǎásí dīi kīnī, 'Lē mī zị ngá ǎzi 'yozú kīnī ǎzǎvũ rú 'díní ku. Múngú ụdé kọpi uleterē. ¹⁰ Tǎ 'dĩri nga 'i caá vù be na. Vudrị ni gé, Ỉ nī bōngó lǎrá rú 'dĩri sēzú mụzú 'bũ gé 'dǎá.

¹¹ "Koro 'bá na Ỉ nī Ỉpēé íngázú kǔrụ Sízērīyǎ vé rī gélésí rī pi nī ícázú pá tuzú jọ má nī adrízú rī tị gé. ¹² Ỉndri Uleterē rī nī lūzú má nī kīnī, má 'de mụzú kọpi be

§ 10:38 10:38 ǎdróko: ǎdróko vé rụ Sǎtǎnǎ 'i, Ỉri ǎmbúgú Ỉndri Ụnjị rī pi drǎgē, gǎ tǎ Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bũ gé 'dǎlé. Múngú idrō ǎdróko rī Ỉndri Ụnjị rī pi be 'bũ gé 'dǎásí nī. 'Í lǎ l' dangǎrá 12:7-9.

trū. Lē mā ūsū 'yozú kīnī, 'bá 'dī'bée adriki Yāhūdī ku 'dīni ku. 'Bá áziyá Yēsū ri ē'yī' bá gī 'dī'bée mukī má be trū ālu, 'bá ní fizú Kōrōnōliyō vé jó agá 'dāá. ¹³ Kōrōnōliyō ní tā mālāyikā ní índrészú 'í endrētj gé ívé jó agá rī ūlūzú 'bá ní kīnī, mālāyikā rī 'yo 'í ní kīnī, "Í pē 'bá ūrukō muų Yópā gá Šimōnā Pētērō vúgá 'dāá. ¹⁴ Pētērō ē imų rī ū'dúkō muké rī ūlūu mí ní, āzini 'bá mívé jó āsámvú gé rī pi ní, ĩmi ĩšúkī rī pangará."

¹⁵ "Má ká 'í'dó ū'dúkō muké rī ūlūu, koro ĩndrī Uleterē rī ní ĩszū kōpi āszú, sū āndúru ĩri ní 'bá ásu rī tñj. ¹⁶ Kuru má ní tā Úpí ní 'yoó kīnī 'Yūwānī sē Bātízimū rī yījī sī, 'bo ĩ imų ĩmi ní bātízimū rī sē ĩndrī Uleterē rī sī' 'dāri ígázú. ¹⁷ Múngú sē dō ĩndrī Uleterē rī 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ní rá sū ĩri ní sēé 'bá ní lóki 'bá ní Úpí Yēsū Kúrīsítō rī ē'yījī rī gé rī tñj píri, ma 'ā'di 'í icópi āgátá gāapi tā Múngú vé rī sī?"

¹⁸ Kōpi ká tā Pētērō ní átá 'dīri yījī, kōpi gōkī āgátá gāá kuyé, kōpi 'í'dóki Múngú rī ingú. Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá ndreki nōni Múngú sē drīlē muké 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ní ēšj ūjázú ívé ūnjikānyā agásí gī, kōpi ē ĩšúkī rī ĩdri 'dāni' dāni rī āni."

'Bá kānisā vé Ānītīyókā gá rī pi

¹⁹ Kā Sētēfānō rī 'dijī drāá gī, 'bá Úpí rī ē'yī' bá gī rī pi ĩréki ĩ muų caá āngū Fónisīyā vé rī agá, āngū Sáyipūrāsī vé rī agá, āzini kūrjū Ānītīyókā vé rī agá, ā'diātāsīyā ĩ ní kōpi ōččū rī sī. Kōpi rikí ū'dúkō muké Múngú vé rī ūlūu muų, kōpi ūlúkī 'yégá 'bá Yāhūdī vé rī pi ní. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsū rī ē'yī' bá gī rī pi ā ūrukō ĩbíkī ingá Sáyipūrāsī gé, āzini Kūrēnē gá, agakí caá Ānītīyókā gá, Kōpi rikí ū'dúkō muké Úpí Yēsū vé rī ā tā ūlūu muų 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. ²¹ Ūkpō Múngú ní sēé kōpi ní rī sī, 'bá kárakarā adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ūjākí ēšj Úpí Yēsū rī ē'yīzú rá.

²² 'Bá kānisā vé Yērūsālēmā gá rī pi ká tā 'í ngaápi 'dīri yījī, kōpi pēkí Bārúnábā rī muų Ānītīyókā gá. ²³ Bārúnábā ká caá ēšj muké Múngú ní 'bāá 'bá rī pi ní rī ndreé 'í mī sī, āyíkō fū ĩri ambamba, āni ĩmbá kōpi

kīnī, kōpi ā 'bāki tā Úpí Yēsū vé rī kú ĩ ēšj agá tītj. ²⁴ Bārúnábā rī 'bá muké, ēpi ĩndrī Uleterē rī sī, āzini ĩri 'bá ē'yījī gī ní, āni sē 'bá kárakarā ē'yīkī Úpí rī rá.

²⁵ Bārúnábā ní ngazú muų Tārāsīsā gá, mu Sāulā rī ndāá. ²⁶ Bārúnábā ká Sāulā rī ĩsū, ĩri ní Sāulā rī ĩjízú Ānītīyókā gá. Kōpi āwíkī rī adrii 'bá kānisā vé rī pi be ĩlī ālu. Bārúnábā pi Sāulā be ĩmbákí 'bá kárakarā. 'Í'dóki 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi zīj Kūrīsītīyānī* Ānītīyókā gá 'dāá.

²⁷ Lóki 'dāri gé, nēbjī ūrukō' bée ĩbíkī ingá Yērūsālēmā gá, icákī Ānītīyókā gá.

²⁸ Nēbjī rī pi vé āzi rú ní Āgābū 'i. ĩndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, ĩri ní ngazú ūrū sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ēbjī rī ĩ imų 'de ūnjī ūnjī āngū Rómā vé rī agásí cére. (Tā 'dīri nga 'í lóki Kālāwūdiyō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní mālūngā ruųú rī gé.) ²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá Ānītīyókā gá rī pi ūšúkī ĩ ēšj agá 'dāá kīnī, 'bá ālu ālu ē 'í'dú ngá sēé 'bá Yēsū rī ē'yī' bá gī Yūdāyā gá rī pi ní, kōpi ē ĩzā kozú, ĩri ní ĩsū rī vū sī. ³⁰ Kōpi 'í'dúkí fēfē ĩ ní soó rī sēé Bārúnábā pi drígé Sāulā be, kōpi jíkī muų sēé 'bá drīkoma rú Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi drígé.

12

'Bāgú Ēródē ōččū 'bá kānisā vé rī pi

¹ Lóki 'dāri gé, 'bāgú Ēródē* ūrū 'bá kānisā vé rī pi ā ūrukō sēé rīi ōččū.

² 'Bāgú rī pē āngaráwā muų Yókōbū Yūwānī ēdrīpī ē drī lījī līlī āco sī. ³ Ēródē ká ndreé tā 'í ní 'oó 'dīri sē Yāhūdī āmbugu rī pi ní āyíkō, gō kpā āngaráwā rī pi pēe muų Pētērō rī ruų. Tā 'dīri nga 'í lóki Ūmū ĩ ní Pānga ní 'Bāá Ūdrá ku rī nyazú rī' gé. ⁴ Kā Pētērō rī ruų, ĩri ní Pētērō rī 'bezú jó āngū ū'yīzú rī agá, 'bā āngaráwā ngúlumú nyazú Pētērō rī ūtēé, ngúlumú ālu rī āngaráwā be su. Ēródē lē kōdō ē ĩjíkī Pētērō rī ĩfūu āmvé, 'í lī rī ĩrívé tā 'bá rī pi endrētj gé Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī' ā vjdrj' gé. ⁵ 'Bo Pētērō ká rīi adrii jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, 'bá kānisā vé rī pi rikí Múngú rī zīj ĩri ní ēšj be cére.

* **11:26** 11:26 Kūrīsītīyānī: 'Bá 'dī'bée ē'yīkī rá 'yozú kīnī, Yēsū rī Kúrīsítō, pa ĩ ní. Zījī kōpi Kūrīsītīyānī, ā'diātāsīyā kōpi rī Yēsū Kúrīsítō ā pámvú ūbī. * **12:1** 12:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú ĩ ní zīj Ēródē Āgrīpā rī, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lá Ēzj 12:1-13:1. Sā ĩ ní Yēsū rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī ní. 'Í lá Mátayo 2:1-8; Lúka 1:5. Ēródē Āmbúgú rī ká drāá, ĩrívé mvá Ēródē Ānītīpā gō mālūngā rī ruų ní sá Yūwānī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lá Mátayo 14:1; Mārākō 6:14; Lúka 3:1; Ēzj 4:27. † **12:3** 12:3 Ūmū ĩ ní Pānga ní 'Bāá Ūdrá ku rī nyazú rī: Yāhūdī rī pi rī ūmū 'dīri nya ca ū'dú ēzjīrj, kōpi rī ū'dú Múngú ní ĩ pazú adringará tūgērj rī 'bá Ējēpétō vé rī pi drígé sī rī vé tā ígá āni. Ūmū 'dīri ĩ 'í'dó nya Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī gé. 'Í lá Wūngará 12:17-20; Mátayo 26:2; Mārākō 14:1; Lúka 2:41; Yūwānī 2:13; Ēzj 12:4; 1 Kōrīnītō 5:7; Ēbērē 11:28. ‡ **12:4** 12:4 Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dú Múngú ní ōrjī ēlīzú ĩsērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpétō vé rī vé tā ígá. Ōtj kōpi ē 'bjīpī ūbēki kābilō ā ĩrívé kējtē gá sī, sē Múngú ū'dj kōpi kuyé. Múngú ū'dj 'bá Ējēpétō vé kābilō āri ūbē' bá ívé kējtē ē ērīfē gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētj āsámvú gé sī rá. 'Í lá Wūngará 12:17-28.

Mālāyikā oyụ Pétēró rí ifiúú jó ǎngũ ù'yìzú rí agásí

6 Ẽródē ká lēē ē ìjǐkí Pétēró rí 'bá tā lì' 'bá rí pi ɛndretì gé, ɛnìṅá 'dàri sī, ìsụ Pétēró rí ù'dù' ko, ùmbéki drì nì pi ìrìtró ìmvē sī ǎngáráwá ìrì nì pi ǎsámvú gé, 'báki kòpi rí ìri ùtēé jó agá 'dǎá. 'Báki kpá ǎngáráwá urukò ìrì kèṛṛé jó rí vé rí ùtēé ǎmvelésíla. 7 Koro mālāyikā Úpí vé rí ní ìndrészú, ǎzini ǎci ní dǐzú ǎngũ ìmgbèrèzú jó ì ní ǎngũ ù'yìzú rí agá 'dǎá, mālāyikā rí ní Pétēró ǎ rụ' 'bá sazú, Pétēró rí aruzú, ìri ní 'yozú kīnī, "Í nga urụ mbèlè!" Ìmvē ì ní Pétēró ē drì ùmbézú rí ní 'í oyuzú drì nì gé sī 'dezú vùgá.

8 Mālāyikā rí ní kúru 'yozú Pétēró ní kīnī, "Í su mívé bǎngó, 'í su mívé ngá pá gá, ǎzini 'í su mívé bǎngó akoó rụkù rí mí rụ' 'bá gá, mí ùbī má pámvú ìmúzú!" Pétēró 'du tá rí ngaá sụ mālāyikā rí ní lúú 'í ní rí tǐnì. 9 Pétēró ní fúzú jó ǎngũ ù'yìzú rí agásí, ìri ní 'dezú muzú mālāyikā rí ǎ vùdrì gé sī. 'Bo sá 'dàri gé, Pétēró ùsụ 'yozú kīnī, tá mālāyikā rí ní 'oó 'dìri ìri tá ǎda 'dìni kuyé, ùsụ ngá rí urobì. 10 Pétēró pi mālāyikā rí be agakí ǎngáráwá ì ní 'bǎá drìdrì rí ǎ gǎrǎ gá sī, kòpi gòki kpá agaá ǎngáráwá ǎzi rí ǎ gǎrǎ gá sī, kòpi ní cazú kèṛṛé ǎmbúgú aya rú ì ní fúzú muzú kùrú agá rí gé. Kèṛṛé rí ní 'í zìzú ó'dùkùlègùsì, kòpi ní fúzú ǎmvé 'dǎá. Kòpi mukí lèṛé ǎmbúgú rí drìgé sī, cimgbá cazú lèṛé rí vé ùḍḍú gé. Koro mālāyikā rí ní ìri kuzú.

11 Pétēró ìmụ tá 'í 'oópi 'dìri nǐí ǎmá vùlé vùlé rú, ìri ní 'yozú kīnī, "ǎdarú tá 'dìri tá égbì! Úpí ìpè ìvé mālāyikā ìmụ ma paá 'bǎgú Ẽródē drìgé sī, ǎzini tá ambugu Yǎhúdì vé rí pi ní ùṛṛí lēé ngaá má rụ' 'bá gá rí agásí gí."

12 Pétēró ká tá 'dìri nǐí ǎmá, ìri ní 'dezú muzú Māriyá vé ǎngá, Māriyá rí Yūwǎnì ì ní zǐjì Mārǎkó rí vé ɛndrèpì, ìsụ 'bá kǎnísá vé rí pi ùmúkí ì kǎrǎkará, kòpi rí Múngú rí zì. 13 Pétēró ní kèṛṛé kǎnì rí vé rí gazú, mvá ùkúná ǎzi ǎtì' 'bá rú rú ní Ródá 'í, ìri ní muzú kèṛṛé gé 'dǎá, lē nǐí ǎmá 'bá kèṛṛé rí gaápi rí ǎ'dì 'í. 14 Mvǎ ùkúná rí ká Pétēró ǎ ù'dúkó nǐí ǎmá, ǎyíkò fụ ìri ambamba, gò njuú vùlé, zǐ kèṛṛé rí kuyé, ìri ní lüzú 'bá rí pi ní kīnī, "Pétēró ícá kuú kèṛṛé gé 'dǎá'dǎ!"

15 Kòpi ní ùjázú ìri ní kīnī, "Mí drì ǎbá gí." Mvǎ ùkú rí ká ríi síi tá rí 'yoó ñṛí ñṛí. Kòpi gòki 'yoó mvá ùkú rí ní kīnī, "Íri ícò adri mālāyikā Pétēró rí ùtèepi rí 'í."

16 Pétēró rí nyo kèṛṛé rí gaága, kòpi ní kèṛṛé rí zìzú, kòpi ká Pétēró rí ndrèé, sē kòpi ní ǎyǎngárá. 17 Pétēró ní drì 'bezú kòpi ní kīnī, kòpi ǎ ùjǐkí kírì. Ìri ní tá Úpí ní 'í ùjǐzú ìfúzú jó ǎngũ ù'yìzú rí agásí ǎmvé rí ùlüzú kòpi ní. Ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, lē kòpi ǎ ùlúkí tá 'dìri Yòkòbù^S ní, ǎzini 'bá Yèsù rí ɛ'yǐ' 'bá gí rí pi ní, kúru ìri ní 'dezú muzú vùrǎ ǎzi gé.

18 Ká muú adri ù'bútìṅá rí sī, ǎngáráwá Pétēró rí ùtè' 'bá rí pi ē drì ǎbá céré céré, sē kòpi ní ùrì ambamba. Kòpi nǐkí kuyé tá ìngónì ní 'o Pétēró be nì. 19 Ẽródē ní ǎngáráwá rí pi pèzú muzú Pétēró rí ndǎá, 'bo kòpi ìsúkí ìri kuyé. ǎngáráwá rí pi ká Pétēró rí ndǎá tí gí, Ẽródē ní ǎngáráwá rí pi uzizú. Ká tá pìrì ìsụ kuyé, ì tá kòpi drìgé kīnī, ǎ ù'díkí kòpi ùdrǎá 'dǐsì rá.

Vùdrì ní gé, Ẽródē nga fiúú Yùḍáyá agásí, mu adri kùrú Sízériyá vé rí agá lókìṅá be mǎdá.

Ẽródē vé drǎngárá

20 'Bǎgú Ẽródē ǎwá 'bá Táyá vé rí pi ní, ǎzini 'bá Sídóná vé rí pi ní ùnǐjì ùnǐjì. Kòpi ní ì ùmúzu trù, ì lèkí ǎtá 'bǎgú rí be. 'Bá 'dì' bée mukí ùndì rụyì Bǎlāsítá rípi ɛzì ngaápi 'bǎgú rí ní rí be. Kòpi 'yokí Bǎlāsítá ní kīnī, ì lèkí tǎkírì, ǎ'diátāsìyá kòpi rí ǎnyǎngá ìsụ 'bǎgú rí vé ǎngũ agá. 21 Ì ní ù'dù' ǎzi ìpèzú 'bá 'dì' bée ǎ mukí rí ǎtá ǎnì Ẽródē be. Ú'dù' rí ká ícá, Ẽródē ní 'í ùsúzu ìvé bǎngó ǎmbúgú vé rí sī, ìri ní úrízú ìvé lúpá drìgé. Ìri ní ǎtázú 'bá rí pi ní sá be ǎcò. 22 'Bá rí pi ní útrézú ù'dúkó be urù 'dǎá kīnī, "Ú'dúkó mí ní ǎtázú 'dìri Múngú vé nì, adri 'bá ǎda vé nì kuyé."

23 Koro mālāyikā Úpí vé rí ní Ẽródē rí gbázú ì'dézú vùgá, ù' 'bù ní ìri nyazú drázú, ǎ'diátāsìyá Ẽródē ìngú Múngú rí kuyé.

24 Ú'dúkó muké Múngú vé rí ayi muzú ǎngũ rí pi agásí, sē 'bá kǎrǎkará pi ɛ'yǐkí rá.

25 Bǎrúnábá pi Sáulá be, kòpi ká ìvé ɛzì ì ní muzú Yèrúsǎlémá gé 'dǎá rí deḡ gí, kòpi ní gòzú muzú ǎnìtìyóká gá, kòpi ìjǐkí Yūwǎnì ì ní zǐjì Mārǎkó rí muzú ì vùgá sī ìndì.

13

Pèkì Sáulá pi Bǎrúnábá be muú ù'dúkó muké rí ùlüzú

1 'Bá kǎnísá vé ǎnìtìyóká agá rí pi ǎsámvú gé, nèbì rí pi anigé, ǎzini 'bá ǎngũ ìmbá' 'bá rí pi anigé. 'Bá rí Bǎrúnábá 'í, Símìyóná ì ní zǐjì Náyǐjǎ 'í, Lúkìyá ìmúpì

^S 12:17 Yòkòbù: Yòkòbù cápítá 'dìri agá rí ìri Yèsù vé ɛdrìpi, ìri 'bá Yèsù rí ɛ'yǐ' 'bá gí Yèrúsǎlémá gá rí pi vé drìkoma. 'Í lǎ Ẽzì 15:12-21; 21:18-19; Gálátìyá 1:19. Lókí 'dìri gé, ìsụ ǎkùdè 'dìkí Yòkòbù Yèsù vé ǎyúáyú rí drǎá gí. 'Í lǎ Ẽzì 12:2. * 13:2 13:2 A'bi: Sǎ ǎzi sī Yǎhúdì rí pi rí ì a'bi, nyakí ìnyá ku, kòpi rí ɛṣì 'bá rìzú Múngú rí zìzú.

Kūrēnē gēlēsī rī 'i, Mānāyēni (Ērōdē ní úcé rī 'i), Sāūlā sī. ² Kōpi kā rii Ūpī rī ĩnĵī, āzini rii ĩ 'a'biū* ānyāngā nyangará sī, Īndrī Uleterē rī ní 'yozú kōpi ní kinī, "Īmi ĩpēki má ní Sāūlā pi Bārūnābā be, ā'diātāsīyā á lē kōpi pēē mužú ģēzī má ní kōpi zizú rī ngangará gá." ³ 'Bá kānisā vé rī pi kā rii Múngú rī zīj, āzini kōpi kā rii ĩ 'a'biū ngā nyangará sī, kōpi ní drī tizú Sāūlā pi drīgē Bārūnābā be, kōpi ní kuru 'bā 'dī'bēe pēzú mužú.

Sāūlā pi Bārūnābā be cakī Sáyipūrāsī gē

⁴ Īndrī Uleterē rī ní Sāūlā pi pēzú mužú Bārūnābā be ū'dūkó múké rī ūlūzú, kōpi ní cazú kūrū Sēlúsiyā vé rī gé. Kōpi ní tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ní mužú cazú āngū 'i ĩjpi kú ngu yīj agá ĩ ní zīj Sáyipūrāsī rī gé. ⁵ Kōpi kā mužū caā kūrū Sālāmīsī vé rī gé 'dālē, kōpi ní 'dózú tī Múngú vé rī ūlūzú Yāhūdī rī pi ní kōpivē Jó Múngú rī Zizú rī pi agāsī, kōpi jiki Yūwānī Mārākō[†] rī mužú ĩ vūgá sī ĩndī, ĩ ĩzā koó ģēzī sī.

⁶ Bārūnābā pi Sāūlā be, kōpi mužū āngū 'i ĩjpi kú ngu yīj agá rī agāsī, kōpi ní cazú kūrū Páfōsī vé rī gé. 'Dālē kōpi ĩsūki Yāhūdīgū āzi ūjógú rú ni, ĩri kpá nēbī ūnjó rú ni, rú ni Bārā Yēsū 'i. ⁷ Ūjógú 'dāri rī ģēzī nga ágó āmbúgú Sērēgīyā Pāūlāsī Rómāgū 'bālē āngū 'dāri ā tā mbaāpi rī ni. 'Bā rī pi cérē ĩnĵiki ágó āmbúgú 'dāri ĩnĵīnĵī, ā'diātāsīyā nī tā ambamba. Īri ní Bārūnābā pi zizú Sāūlā be, lē kōpi ē ĩmūki 'i vūgá nólē, 'i lē ū'dūkó Múngú vé kōpi ní rii ūlūú 'bā rī pi ní 'dīri yīj ĩndī. ⁸ Ūjógú Bārā Yēsū vé rú āzi Ēlīmāsī, ĩrivē rú 'dīri ziki Ģīrīkī tī sī, lē Sāūlā pi vé tā Bārūnābā be ku. Lē ágó āmbúgú rī ē 'yī' tē Ūpī vé Sāūlā pi ní rii ūlūú Bārūnābā be 'dīri ku.

⁹ Kuru Sāūlā ĩ ní kpá zīj Pāūlū 'dīri ģpī Īndrī Uleterē rī sī, rī ūjógú rī ē mī ndreé. Īri ní 'yozú Ēlīmāsī ni kinī, ¹⁰ "Mī mvā ādróko vé ni, mī āri' bā tā pīrī rī pi vé ni. Mī ūnjó rú, mī rī 'bā rī pi ē mī ū'bā. Lētī múké Ūpī vé mī ní ugaá 'bā rī pi ní 'dīri, mī ku rī ā vūgú ni ngōtū? ¹¹ Ūpī rī mī ĩrīnā rá, mī mī rī ĩmū ģēj ū'dū be mādā, ndre āngū ku."

Koro ágó rī ē mī ní ģšjzú, 'de rii āngū ómvū mužú drī sī, rī 'bā āzi ndāā, ā se rī 'i drī mužú. ¹² Ágó āmbúgú rī kā tā 'i ngaāpi 'dīri ndreé, ĩri ní kuru Ūpī rī ģ'yīzú, ā'diātāsīyā āyā tā Ūpī vé ĩ ní ĩmbā 'dīri sī.

Pāūlū pi Bārūnābā be sēki tē kūrū Ānītiyókā vé rī agá āngū Pīsidīyā vé rī agá

¹³ Pāūlū pi 'i ūgūpīj be, ngaki kūrū Páfōsī vé rī agāsī, kōpi mužū kúlúmgbā sī, cakī kūrū Pērīgā vé rī agá, āngū Pāmīfīliyā vé rī agá. Yūwānī Mārākō ní kōpi kuzú 'dāgá, ĩri ní 'i ūjázú gōzú vúlē Yērūsālēmā gá. ¹⁴ Pāūlū pi ní ngazú Pērīgā gá 'dāāsī, kōpi ní 'dezú mužú kūrū Ānītiyókā vé rī gé āngū Pīsidīyā vé rī agá. Kā mužū adrii ū'dū Sābātā vé rī gé,[‡] kōpi fiki mužū ūri Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zizú rī agá 'dāā. ¹⁵ Kā tājmbī Mōsē vé rī lāā, āzini tā nēbī rī pi ní sīi rī lāā, 'bā adri' bā drīkoma rú Jó Múngú rī Zizú rī agá rī pi ní ū'dūkō pēzú mužú Pāūlū pi ní Bārūnābā be kinī, "Īmi 'bā ģdrīpīj, tā āzi dō anigē ĩmi ní lēzú 'bā nō'bēe ĩmbázú āni, ĩmi átāki."

¹⁶ Pāūlū ní ngazú ūrū sī, ĩri ní drī 'bezú 'bā rī pi ugazú āni, ĩri ní 'yozú kinī, "Īmi 'bā Īsērélē vé 'dī'bēe, āzini ĩmi 'bā adri' bā Yāhūdī rú ku Múngú rī ĩnĵī' bā ĩnĵīnĵī 'dī'bēe, ĩ yīki drī ma ká. ¹⁷ Múngú Īsērélē vé rī ĩpē 'bā ģ'bīpīj nī, sē kōpi ní drīlē múké lóki kōpi ní adrizú Ējēpētó gá 'dāā rī gé, ĩjī kōpi ĩfūū Ējēpētó agá 'dāāsī ūkpō ívé rī sī. ¹⁸ Múngú mba kōpi ā tā āngū ā'wī cinyáfā rú rī agá 'dāā caā ĩlī pūkū sū. ¹⁹ Múngú ū'dū sūrū ģzīrī āngū Kānānā vé rī agá rī pi rá, 'dū āngū rī sēé ívé 'bā rī pi ní. ²⁰ Tā 'dīri nga 'i caā ĩlī mūdūrūlū sū pūkū tōwū.

"Vūdrī nī gé, Múngú sē kōpi ní 'bā tā ĩj' bā ni pi rii tā ĩj, cīmgbā cazú lóki nēbī Sāmūlélē vé rī gé. ²¹ Kuru 'bā rī pi kinī, ĩ lēki 'bāgū. Múngú ní Sāūlā Kīšī mvōpi rī ĩpēzú 'bāzú kōpi ní 'bāgū rú, sū kōpi ní lēē rī tīnī. Kīšī ĩfū ūyú Bēnyēmīnē vé rī agá. Sāūlā adri 'bāgū rú caā ĩlī pūkū sū. ²² 'Bo Múngú nje Sāūlā rī rá, gō Dāwūdī rī 'bāā 'bāgū rú Sāūlā ā vūrā gá. Múngú átā ĩrivē tā sī 'dīni kinī, 'Dāwūdī Yēsē mvōpi vé tā sē má ní āyīkō ambamba, ĩri ícō tā má ní lēē rī pi ārēvū 'dū nga cérē rá."

²³ "Múngú ģzī kinī, 'bā āzi rī ĩmū ĩfū ūyú Dāwūdī vé rī agá, ĩri ĩmū 'bā Īsērélē vé rī pi pa nī, 'bā rī Yēsū 'i. ²⁴ Yēsū ní drī ĩmūzú kuyē rī gé, Yūwānī rī tī sēē 'bā Īsērélē vé rī pi ní kinī, kōpi ā ūjāki ģēj, āzini kōpi ā ruki bātīzīmū. ²⁵ Yūwānī kā rii ívé ģzī deē, zī 'bā rī pi kinī, 'Īmi ūšūki, ma ā'dī 'i? Īmi ūšūki ma 'bā Múngú ní ūyō ní sōó rī 'i? 'Bā rī adri ma 'i kuyē. 'Bā Múngú ní ūyō ní sōó rī, ĩri ĩmū vúlē 'dīi'dī. Má ícō ĩri ē ĩzā koó ĩrivē ngā pá gá njezú ku, ā'diātāsīyā ĩrivē āmbūgū ndē māvē rī rá.'

† **13:5** 13:5 Yūwānī Mārākō: Yūwānī Mārākō sī búkú Mārākō vé rī nī. 'I lā Ēzī 12:12. ‡ **13:14** 13:14 Ū'dū Sābātā vé rī: Ū'dū 'dīri Yāhūdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zizú rī. Yāhūdī rī pi rī ū'dū 'dīri vé tā ígā kinī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará tūģērī rú rī agāsī nī. Ū'dū Sābātā vé rī Yāhūdī rī pi rī zī ū'dū ģzīrī, 'bo Kēlīkō rī pi rī zī ū'dū áziyā. 'I lā Wūngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16.

26 “Ími úyú Ābūrāmā vé ‘dī’bée, āzini ĩmi ‘bá adri’bá Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnjī’bá ĩnjīnjī ‘dī’bée, ĩmi ímúki ú’đúkó múké pangará vé nōri yīj, ā’diātāsīyā ĩpēki ú’đúkó rī ‘bá rī pi ní céré. 27 ‘Bá adri’bá Yērūsālémá gá rī pi ívé ambugu rī pi be céré nīki áma ‘yozú kīnī, ‘bá ‘bá paápi rī Yēsū ‘i ‘dīni kuyé. Kōpi nīki tā nēbī rī pi vé í ní rīi laá ú’đú Sábātā vé rī gé rī vé ífífi kuyé. Kōpi rīki átá Yēsū rú’bá gá ũnjī, sū nēbī rī pi ní átá rī tīnjī. 28 Kōpi ĩsúki tā ā pá í ní lészú Yēsū rī ‘dīzú ni kuyé, kōpi ní Pílatō ri zīzú kīnī, ā ‘dīki ĩri drāá rá.

29 “Kōpi ká tā nēbī rī pi ní sīi ĩrivé tā sī rī ‘dujú ngaa céré gí, í ní ĩrivé ávū í’đúzú peṭi alambaku sígē ‘daásī, jízú sīzú ‘bú agá. 30 ‘Bo Múngú inga ĩri gōó ídri rú drāngará gálésīla rá. 31 Yēsū ‘i’da ‘i vú be kárakarā ‘bá ímú’bá ĩri be trū íngázú āngū Gālíláyā vé rī gé cazú Yērūsālémá gá rī pi ní. ‘Bá ‘dī’bée ndrekí Yēsū rī rá, kōpi rīki ĩrivé tā ũlú ‘bá rī pi ní.

32 “‘Bā nóni ri ú’đúkó múké Múngú ní eziĵ ‘bá é’bīpīj ní rī ũlú. 33 Múngú ‘o nóni tā ‘i ní eziĵ ‘bá é’bīpīj ní ‘dāri ‘bá ní gí, inga Yēsū rī gōó ídri rú drāngará gálésīla rá. Sū í ní sīi búkú Sāwúmā vé rī agá cápīā ĩrī gé rī tīnjī,

“ ‘Mi Mvā mávé ní,
āndrū sī ma mí Etépi.’

34 Tā Múngú ní Yēsū rī ingazú gōzú ídri rú drāngará gálésīla ‘dīri kīnī, ĩrivé rú’bá ā ũma rī ku, Múngú ‘yo ótú tā ní ĩnogósĵ kīnī,

‘Ma ímú mí ní tākiri uletere má ní tā ni eziĵ Dāwúđī ní rī sē rá.’

35 Dāwúđī sī tā Yēsū ní lēé átá rī búkú Sāwúmā vé rī agá kīnī,

‘Ma mívé ‘Bá Uletere ní, mí ícú mávé rú’bá sēé ũmaá ku.’

36 “Dāwúđī ní adrizú ídri rú rī gé, ‘du tā Múngú ní eziĵ í ní rī ngaa rá. Kā drāá, sīkí ĩri vūrā í ní é’bīpīj sīzú rī gé, ĩrivé ávū ũma rá. 37 ‘Bo Múngú inga Yēsū rī drāngará gálésīla rá, ĩrivé ávū ũma kuyé.

38 “Má édrīpīj má ómvpīj, ĩmi yīkí drī ká! Ú’đúkó í ní lūú ĩmi ní ‘dīri lū ‘yozú kīnī, Yēsū rī ĩmi trū ĩmivé ũnjīkányā agásī rá. 39 ‘Bá céré ĩri é’yī’bá gí rī pi, Múngú rī kōpi ‘bá adri ‘bá pīrī ni pi, Mósē vé tāimbī ícú kōpivé ũnjīkányā ũjī ku. 40 ĩmi ndrekí múké tā nēbī rī pi ní átá rī ā nga ‘i ĩmi rú’bá gá ku. Kōpi kīnī,

41 “ ‘Ími ndrekí drī ká, ĩmi ‘bá rī’bá Múngú ri ide’bá rī pi,
lē ĩmi áyākí áyāyā, āzini lē ĩmi ũdrākí rá.

Ú’đú ĩmi ní adrizú ídri rú rī gé, ma tā āzi ‘o ĩmi ní rá,

‘bá āzi ā ũlú dō ĩmi ní tā ni rá drāáāsīyā, ĩmi ícókí é’yīj ku.’ ”

42 Páulū pi Bārúnábā be ká ngaa fūú Jó Múngú ri Zīzú rī agásī, ‘bá rī pi mākí kōpi kīnī, kōpi é ĩgókí ímú ‘i ní tā rī ũlúú đīj Sábātā ímúpi drū ‘dīri gé. 43 ‘Bá í’ímú’bá Múngú ri ĩnjī’bá rī pi ká ayií, Yāhúđī kárakarā, āzini ‘bá adri’bá Yāhúđī rú ku Múngú ri ĩnjī’bá rī pi ‘deki muṭ Páulū pi vú sī Bārúnábā be, Páulū pi Bārúnábā be mākí kōpi kīnī, lē éšĵ múké Múngú vé rī ā adri kōpi be muṭú nyonyo.

44 Ká muṭú caá ú’đú Sábātā vé rī āzi gé, ‘bá kūrŷ agá rī pi céré ímúki ú’đúkó Úpí vé rī yīngará gá. 45 ‘Bo Yāhúđī rī pi ká ‘bá bītrīká ‘dī’bée ndree, tā ni ‘de kōpi é éšĵ agá ũnjī, kōpi u’dakí Páulū rī, kōpi é’yīkí tā ĩri ní átá rī kuyé.

46 Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní átázú ‘bá ‘dī’bée ní ũrī ākó kīnī, “Ími Yāhúđī rú, ‘bá ũlúki ú’đúkó múké Múngú vé rī ĩmi ní drīdrī. ‘Bo ĩmi gākí ú’đúkó rī sī! ‘Dīri lū uletere ‘yozú kīnī, ĩmi ícókí ídri ‘dáni’dáni rī ĩsú ku. Nóni ‘bá lēkí muṭ ú’đúkó rī ũlúú ‘bá adri’bá Yāhúđī rú ku rī pi ní. 47 Tā Úpí ní eziĵ ‘bá ní rī, ĩri ‘dīni kīnī,

“ ‘Á ‘bā ĩmi adrii ũtúná rú
‘bá adri’bá Yāhúđī rú ku rī pi āsámvú gé,

lē ĩmi ũlúki tā ĩ ní ‘bá pazú rī
muṭú āngū rī pi agásī céré.’ ”

48 ‘Bá adri’bá Yāhúđī rú ku rī pi ká tā ‘dīri yīj, sē kōpi ní áyīkó ambamba. Kōpi sékí ówō’dífó ú’đúkó Úpí vé ‘dīri sī. ‘Bá ĩ ní ũpēé ídri ‘dáni’dáni rī ĩsú’bá rī pi é’yīkí Úpí rī rá.

49 Ú’đúkó Úpí vé rī ayi muṭú āngū ‘dāri agásī céré. 50 ‘Bo Yāhúđī drīkoma rú rī pi muṭí ũkú ambugu Múngú ri ĩnjī’bá ĩnjīnjī kūrŷ agá ‘dāá rī pi é drī úcī āgō drīkoma rú kūrŷ agá ‘dālé rī pi be, kōpi íngákí Páulū pi drīgē Bārúnábā be, ócūkí kōpi ũnjī ũnjī. Kōpi drokí Páulū pi Bārúnábā be fūú ívé āngū agásī āmvé. 51 Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní nyóókŷ í pá ágélé gá rī wezú ku ‘dāgá, lūzú kīnī, í gākí kōpi sī. Kōpi ní ‘dezu muṭú kūrŷ Īkóniyómū vé rī gé. 52 Áyīkó fŷ ‘bá Yēsū ‘a pámvú ũbī’bá adri’bá Ānitīyóká gá ‘dālé rī pi ambamba, āzini ĩndrī Uletere rī ású kōpi rá.

14

Páulū pi Bārúnábā be sékí tĵ Īkóniyómū gé

¹ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ká caá Īkóniyómū gé ‘dālé, kōpi fíkí Yāhúđī rī pi vé Jó Múngú ri Zīzú rī agá ‘dāá, sū kōpi

ní rií 'oó drīdrī rī tīņi. Kōpi sēki tī Múngú vé rī, úló 'bá rī pi ē ēšī rá, sē Girīkī rī pi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi be kárakará újaki ēšī Múngú rī ē'yīzú rá. ² 'Bo Yāhūdī ē'yī' 'bá kuyé rī pi účiki 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ē drī, sē kōpi ingákī Páulū pi drīgē Bārúnábā be ūnjī. ³ Páulū pi Bārúnábā be áwíki rií tī Úpí vé rī sēé lóki be áco ūrī ákó. Úpí sē kōpi ní ūkpō tā āyázú āyāyā ni pi 'ozú rá. Úpí i'da 'bá rī pi ní kīnī, ēšī múké Úpí vé Páulū pi ní tā ni ūlūú Bārúnábā be ūrī ákó 'dīri, ĩri tā áda. ⁴ 'Bá kūrū agá rī pi acokí ĩ ásamvú ĩrī, uruko ni pi á'yīki Yāhūdī rī pi vé tā, uruko ni pi á'yīki 'bá áyúāyū rī pi vé tā.

⁵ 'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi Yāhūdī rī pi be, úmúkí ĩ ívé ambugu rī pi be, kōpi lēki Páulū pi 'oó Bārúnábā be ūnjī, āzini kōpi lēki Páulū pi úvī irā sī. ⁶ 'Bo 'bá áyúāyū ĩrī 'dī' 'bée ká tā rī yī, kōpi ngakí ápá mužú āngū Likóniyā vé rī gé, mužki adrii kūrū Lēsíturā vé rī agá, āzini Dērēbē vé rī agá, āzini āngū 'dāri ā gārā gá rī pi agá. ⁷ Kōpi riki ú'dúkó múké rī ūlūú 'dālē.

Páulū pi Bārúnábā be cakí Lēsíturā gá, āzini Dērēbē gá

⁸ Páulū pi ká caá Lēsíturā gá 'dāá, kōpi ĩsúki ágó āzi tīki ĩri ku ōgōrōvū rú, tu ēčī ku. ⁹ Páulū ká rií tī Múngú vé rī ūlūú, ágó rī 'bá bī rizú tā Páulū ní ūlūú rī yīzú. Páulū ndre āngū mužú ágó rī vúgá 'dāá, Páulū nī rá 'yozú kīnī ágó rī ē'yī Yēsū rī gí, Páulū kīnī, Múngú rī ícō ĩri idri rá. ¹⁰ Páulū ní ágó rī zīzú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Í nga uru!" Koro ágó rī ní wazú uru 'dāá, ĩri ní í'dózú ēčī tuzú.

¹¹ 'Bá rī pi ká tā Páulū ní 'oó 'dīri ndreé, kōpi í'dóki atá ívé tī Likóniyā vé rī sī kīnī, "Ágō nō' 'bée adriki sū múngú rī pi tīņi, kōpi újaki nōni ĩ ícá 'bá áda rú." ¹² Kōpi 'dakí Bārúnábā ā rú Zēwū 'i,* 'dakí Páulū vé rī Hērēmē 'i, ā'diātāsīyā Páulū rī átāngá rī átá nī. ¹³ Jó 'bá rī pi ní rizú múngú Zēwū vé rī ĩņjīzú rī, ĩri ĩnyīñá kēḡtīlē ĩ ní fizú mužú kūrū rī gé rī ā gārā gá, Átalágú riipi ēzī ngaapi jó rī agá rī āzini 'bá bītrīká rī pi újaki tī ágó, āzini peḡi ā fū ĩmū 'bāá kūrū rī vé kēḡtīlē gá, ā'diātāsīyā átālagú rī 'bá bītrīká rī pi be, kōpi lēki rōbōņō zāá Bārúnábā pi ní Páulū be.

¹⁴ Bārúnábā pi Páulū be, kōpi Yēsū vé 'bá áyúāyū ni pi, kōpi ká tā 'dīri yī, kōpi gáki tā 'bá 'dī' 'bée ní 'oó rī sī, sē kōpi ūsīkí ívé bōngō ĩ rú' 'bá gá sī, kōpi njuki mužú 'bá bītrīká rī pi ásamvú gé 'dāá, kōpi treki ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, ¹⁵ "Ānjīrī, ngá ĩmi ní rií 'oó 'dīni rī ā'di? 'Bā nō' 'bée 'bá áda sū ĩmi tīņi. 'Bá ĩmúkí nōri Múngú idri rú

'bū pi gbiipi vū be, yī tafu rī be, ngá 'a ni gé rī pi be cére rī vé ú'dúkó múké rī ūlūú, ĩmi kuki ĩmivé múngú ĩ ní úde drī sī 'dī' 'bée ānī, ĩmi ē'yīki Múngú adriipi idri rú rī áyu. ¹⁶ Ōtū ĩnogósī 'dālē, Múngú ku 'bá āngū rī pi agásī rī pi ārevú cére riki tā 'oó sū ĩ ní lēé rī tīņi. ¹⁷ 'Bo tā múké Múngú ní 'oó 'dī' 'bée sī lū 'yozú kīnī, Múngú rī ōtū anigé. Múngú rī ĩmi ní yīgō sē 'dī' 'bū gélésīla, ĩri sē ĩmivé ānyāngā rī du ānī. ĩri ĩmi ní ĩnyā sē, sē ĩmi adri ānī āyīkō sī" ¹⁸ Páulū pi ā átáki dō 'bá 'dī' 'bée ní 'dīni drāāsiyā, tā 'dīri fi kōpi drīgē āluñani kuyé. Kōpi lēki drī nyo rōbōņō rī zāá Páulū pi ní zāá.

¹⁹ Yāhūdī uruko ingákī Ānītīyókā gálésīla, āzini Īkónīyōmū gálésīla, kōpi ĩcīkīkī 'bá bītrīká rī pi, kōpi ingákī Páulū drīgē ūnjī ūnjī, kōpi ūvīki Páulū rī irā sī. Kōpi sekí ĩri mužú kūrū rī agásī āmvé 'dāá. Kōpi ūsūki kīnī, Páulū drā gí. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká ĩ umú Páulū ā gārā gá sī kūrū, Páulū ní ingázú uru, ĩri ní 'i újázú gōzú vúlē kūrū rī agá 'dāá. Ká mužú adrii drū 'dīni, Páulū pi ní ngazú mužú Bārúnábā be kūrū Dērēbē vé rī gé.

Páulū pi Bārúnábā be újaki ĩ gōó kūrū kōpi ní ú'dúkó múké rī ūlūú rī pi agá

²¹ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní ú'dúkó múké Múngú vé rī ūlūú Dērēbē gá 'dālē, 'bá kárakará újaki ēšī Yēsū rī ē'yīzú rá. Kúru kōpi ní gōzú ngazú 'dāási, kōpi ní ĩ újázú gōzú Lēsíturā gá, kōpi ní agazú mužú Īkónīyōmū gé, cazú Ānītīyókā gá, āngū Písídīyā vé rī agá. ²² Kōpi 'dekí mužú 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ē ēšī ĩmbá, kōpi ā adriki rī ūkpō ūkpō ívé ē'yīngará agá, kōpi kīnī, "Bā ĩzāngā nya ambamba, 'bá íbī fi mālungā Múngú vé rī agá ndō." ²³ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ūpēki 'bá ū'bāá drīkoma rú kánísā rī pi agásī cére. Kōpi riki Múngú rī zī, āzini riki ānyāngā a' bīi, kōpi í'daki 'bá 'dī' 'bée Úpí kōpi ní ēšī 'bāá drī ni gé rī endreḡi gé, ā ūtē rī kōpi. ²⁴ Páulū pi Bārúnábā be ngakí fūú Písídīyā agásī, kōpi 'dekí mužú Pāmīfīlīyā gá. ²⁵ Kōpi mužki tī sēé kūrū Pērīgā vé rī agá, kúru kōpi ní agazú mužú kūrū Átālīyā vé rī gé.

Páulū pi Bārúnábā be újaki ĩ gōó Ānītīyókā gá āngū Sírīyā vé rī agá

²⁶ Kōpi ní ngazú Átālīyā gá 'dagá, tuzú kúlumgba agá, mužú kūrū Ānītīyókā vé rī gé, āngū Sírīyā vé rī agá, vūrā kōpi ní ívé ēčī í'dózú rī gé. 'Bá ē'yī' 'bá gí 'dālē rī pi pēki kōpi mužú ēšī múké Múngú vé rī sī ēzī rī ngaá, kōpi dekí ēzī rī rá. ²⁷ Kōpi ká caá Ānītīyókā gá 'dālē, kōpi zīki 'bá kánísā

* 14:12 14:12 Zēwū pi Hērēmē be: Girīkī rī pi rī múngú kárakará ni pi ē'yī. Zēwū rī 'bāgú múngú rī pi vé ní, Hērēmē rī 'bāgú rī vé 'bá áyúāyū rī.

vé rī pi imú céré vūrā ālu gé. Kōpi ūlúki tā Múngú ní ĭ Izā kozú, āzini tā ĭri ní sēé 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rī pi ní ేశĭ újázú Yēsŭ rī ేశ'yižú rī. ²⁸ Kōpi áwíkí adrii 'dálé lóki be áco 'bá Yēsŭ ā pámvú ūb'ba rī pi be trŭ.

15

'Bá ambugu tā 'yo'ba Yērŭsālēmā gá rī

pi

¹ Páulŭ pi Bārŭnábā be ká rii adrii kŭrŭ Ānĭtĭyókā vé rī agá āngŭ Sírĭyā vé rī gé 'dāá, āgō urŭko'béé imúki āngŭ Yŭdáyā vé rī gélésĭla, kōpi rikí 'bá rī pi ímbá kĭnĭ, "Lĭkí dō ĭmĭ ágélé ē tĭ sŭ Mósē ní ímbá ívé táĭmbĭ agá rĭ tĭnĭ kuyé, ĭmi ícókí pangará ĭsŭ ku." ² Tā 'diri sē Páulŭ pi Bārŭnábā be fikí āgátá gāá āgō 'dĭ'bée be sā be áco tā kōpi ní ímbá 'diri sĭ. Kúru ĭ ní Páulŭ pi ĭpēzŭ Bārŭnábā be, 'bá urŭko Yēsŭ rī ేశ'yi'ba gĭ rī pi be, kōpi ā muķí rĭ Yērŭsālēmā gá 'dāá, kōpi ā átákí rĭ tā 'diri 'bá ĭ ní rii áyúāyŭ rĭ pi be, āzini 'bá kānisā vé drĭkoma rŭ rĭ pi be. ³ 'Bá kānisā vé rī pi ní Páulŭ pi pēzŭ muzú Bārŭnábā be Yērŭsālēmā gá 'dálé, kōpi ní muṅgárá gá létĭ gé 'dĭgē, kōpi muķí pá tuú āngŭ Fōnisĭyā vé rĭ agá, āzini āngŭ Sāmāriyā vé rĭ agá, kōpi muķí 'bá kānisā vé rĭ pi ndréé. Kōpi ní tā 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ní ేశĭ újázú Yēsŭ rī ేశ'yižú rī ūlŭzú. Tā 'diri sē 'bá Yēsŭ rī ేశ'yi'ba gĭ rī pi ní āyĭkō ambamba.

⁴ Páulŭ pi Bārŭnábā be ká caá Yērŭsālēmā gá 'dálé, 'bá kānisā vé rĭ pi, Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi be, āzini 'bá ambugu rĭ pi be céré ngakí kōpi ేశ'yi, kōpi ní tā Múngú ní ĭ Izā kozú rĭ pi ūlŭzú kōpi ní céré. ⁵ 'Bo Fārŭsĭ urŭko ేశĭ újā'ba Yēsŭ rī ేశ'yi'ba gĭ rĭ pi ní ngazú urŭ, kōpi ní 'yozú kĭnĭ, "Lē 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku Yēsŭ rī ేశ'yi'ba gĭ rĭ pi, ā ūlĭkí kōpi ā ágélé ē tĭ rá, āzini lē kōpi ā 'duķí táĭmbĭ Mósē vé rĭ ngaá."

⁶ Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi ní ĭ úmúzá 'bá kānisā vé drĭkoma rŭ rĭ pi be trŭ, kōpi ní rizú 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi vé tā átázú. ⁷ 'Bá 'dĭ'bée átákí tā rĭ caá sā be áco. Vŭdrĭ ní gé, Pétērō ní ngazú urŭ, ĭri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Má ేశdrĭpĭĭ, ĭmi nĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, Múngú ĭpē ma ĭmi āsámvú gé, má ūlŭ rĭ ŭ'dŭkŭ múké rĭ 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ní, kōpi ā yĭkĭ rĭ ŭ'dŭkŭ múké rĭ, kōpi ē ేశ'yi'kĭ rĭ bēnĭ. ⁸ Múngú nĭ 'bá ālu ālu vé ేశĭ rá, 'diri lŭ 'yozú kĭnĭ, ā'yi 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi rá, sē kōpi ní ĭndrĭ Uleterē rĭ, sŭ ĭri ní sēé 'bá ní rĭ tĭnĭ. ⁹ Múngú rĭ 'bá rĭ pi ó'dŭ céré trŭtrŭ, sŭ ĭri ní 'bá ó'dŭ rĭ tĭnĭ. Kōpi ní

Múngú rĭ ేశ'yi'gĭ rĭ sĭ, sē ūĭĭ kōpi vé ేశĭ ícá kuú uleterē. ¹⁰ Ngá ĭmi ní rizú Múngú rĭ ŭ'bĭzú, tā ేశnĭĭnĭĭ 'bázú 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku Yēsŭ ā pámvú ūb'ba rĭ pi drĭgē 'dĭnĭ rĭ ā'di? Tā ేశnĭĭnĭĭ 'diri ndē 'bá ūkpŭ rá, dōku ndē kpá 'bá ేశ'bĭpĭĭ ā ūkpŭ rá. ¹¹ 'Bá ేశ'yi'kĭ rá 'yozú kĭnĭ, 'bávē Úpĭ Yēsŭ vé ేశĭ ní adrii múké rĭ sĭ, 'bá pangará ĭsŭ rá, sŭ 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ní pangará ĭsŭ rĭ tĭnĭ."

¹² Bārŭnábā pi Páulŭ be, kōpi ká rii ūkpŭ Múngú ní sēé ĭ ní tā āyázú āyāyā ní pi 'ozú, āzini tā ū'dŭ be túngŭ ní pi 'ozú 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi āsámvú gé 'diri ūlŭ, 'bá rĭ pi céré ūĭkĭ kĭrĭ, tēkĭ rii yĭ. ¹³ Páulŭ pi ká tā rĭ átá deĭ gĭ, Yŭkŭbŭ ní 'yozú kĭnĭ, "Má ేశdrĭpĭĭ, ĭmi yĭkĭ drĭ ma ká! ¹⁴ Sĭmŭnā Pétērō ūlŭ 'bá ní tā Múngú ní 'dózá ేశĭ 'bázú 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku rĭ pi drĭgē, ĭri ní 'bá urŭko 'duzú adrizú 'bá ívé ní pi rú rĭ vé tā rá. ¹⁵ Tā 'diri rŭ 'ĭ tā ótŭ nēbĭ rĭ pi ní sĭĭ rĭ be trŭ, kĭnĭ,

¹⁶ " Tā 'diri ā vŭdrĭ gé, ma Úpĭ 'ĭ, ma ūmvŭlésĭ ĭgŭ ímŭ Dāwŭdĭ vé jó áripi gĭ 'diri sĭ gŭ rá.

Ma gŭ sĭ vŭrā ĭ ní kuú ándrŭ rú rĭ gé, ma gŭ ĭri inga ūzi,

¹⁷ 'bá āngŭ urŭko'béé agá rĭ pi ā 'bākĭ rĭ ేశĭ ma ndázú, āzini 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku, ేశĭ 'bá'bée má drĭgē rĭ pi ā 'bākĭ rĭ ేశĭ ma ndázú,

ma Úpĭ 'ĭ, á 'yo tā 'diri ní, má ūpē 'bá 'dĭ'bée ní,'

¹⁸ Má ేశĭ tā 'diri ótŭ ĭnŭgŭsĭ.

¹⁹ "Má ేశdrĭpĭĭ má ūmvŭpĭĭ, lē 'bá 'bākĭ tā ేశnĭĭnĭĭ 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku lē'ba Múngú rĭ ేశ'yi'ba rĭ pi drĭgē ku. ²⁰ Lē 'bá sĭkĭ kŭkŭbĭ sēé kōpi ní, lŭzú kĭnĭ, lē kōpi ā nyakĭ ānyāngā ĭ ní sēé ngá ĭ ní udé múngŭ rú rĭ pi ní rĭ ku, lē kōpi ā 'bākĭ ōwŭ ku, kōpi ā nyakĭ ānyápá ĭ ní umbe ní piú drāá drĭ sĭ rĭ ku, āzini kōpi ā nyakĭ zāá ā ārĭ ku. ²¹ Ā'diātāsĭyā táĭmbĭ Mósē vé 'diri ūlŭkĭ muzú kŭrŭ Yāhūdĭ rĭ pi ní adrizú rĭ pi agásĭ, Sábátá ālu ālu, rikí táĭmbĭ rĭ láá Yāhūdĭ rĭ pi vé jó Múngú rĭ Zĭzú rĭ pi agá."

Sĭkĭ kŭkŭbĭ sēé 'bá adri'ba Yāhūdĭ rú ku Úpĭ rĭ ేశ'yi'ba gĭ rĭ pi ní

²² Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi 'bá ambugu rĭ pi be, āzini 'bá céré Yēsŭ rĭ ేశ'yi'ba gĭ Yērŭsālēmā gá rĭ pi be, ūpēkĭ 'bá urŭko'béé ĭ āsámvú gé 'dĭgē, pēkĭ kōpi muĭ Ānĭtĭyókā gá, kōpi muķí Páulŭ pi be, āzini Bārŭnábā sĭ. 'Bá ĭ ní ūpēé rĭ pi Yŭdā ĭ ní zĭĭ Bārĭsábā pi* Sĭlá be, 'bá ĭrĭ 'dĭ'bée, kōpi drĭkoma kānisā vé ní. ²³ Kōpi sĭkĭ kŭkŭbĭ sēé 'bá 'dĭ'bée drĭgē kĭnĭ,

15:17 15:17 Āmósá 9:11-12 * **15:22** 15:22 Yŭdā ĭ ní zĭĭ Bārĭsábā rĭ: Yŭdā Bārĭsábā rĭ ícŭ adri Yŭsēpā Bārĭsábā vé ేశdrĭpĭ.

'Bā Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi be, 'bā ĩmivé ědrīpīj, ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū rī ě'yī' 'bá gī kūrū Ānītīyókā vé rī agā, āngū Sírīyā vé rī agā, āzini āngū Kīlīkiyā vé rī agā 'dī' 'bée. 'Bá sēki ĩmi ní mōdō.

²⁴ 'Bá yīki kīnī, 'bá uruḵo' 'bée ngaki nōōsī muḡ ĩmi ní tā adriipi pīrī ku ní ĩmbā, tā kōpi ní ĩmbā rī sē ĩmi ní āyīkō kuyé, 'bo 'bá pēki kōpi ní kuyé. ²⁵ Kúru 'bá ní 'bá ũmúzú, 'bá ā'yīki 'bá āsámuvú gé sī trū, lē 'bá ũpēki 'bá uruḵo 'bá āsámuvú gé nōgo, 'bá pēki rī kōpi 'bá ōgūpī Bārúnábā be, āzini Páulū sī, kōpi ā muḡi rī ĩmi vúgā 'dīlē. ²⁶ 'Bá i ní ũpēé 'dī' 'bée adiki i sēé Izāngā nyaā 'bávé Úpī Yēsū Kúrisitō vé tā sī. ²⁷ Kúru 'bá rī Yúdā pi pē muḡú Sílā be ĩmi vúgā 'dīlē, kōpi ā muḡi rī tā 'bá ní sī' 'dīri ũlū ĩmi ní tī sī.

²⁸ Īndrī Uleterē rī i'da 'bá ní kīnī, lē 'bá 'bāki tā ěnjīēnjī ĩmi drīgē ku. Lē ĩmi 'okī 'dīni, ²⁹ lē ĩmi nyaki ānyāngā i ní sēé ngā i ní udé mungú rú rī pi ní rī ku, ĩmi nyaki zāā ā āri ku, ĩmi nyaki ānyāpā i ní umbe ní pií drāā drī sī rī ku. Lē ĩmi 'bāki ōwū muḡú bādāru ku. ĩmi 'duki dō tā 'dī' 'bée ngāā rá, ĩmi icó adri múké.

Mungú ā adri ĩmi be.

³⁰ Pēki āgō 'dī' 'bée muḡú Ānītīyókā gā. Kúru kōpi ní 'bá kānisā vé rī pi zizú ĩmúzú vūrā ālu gé, kōpi ní kōkōbī i ní sī sēé i drīgē 'dīri sēzú 'bá 'dā' 'bée ní. ³¹ 'Bá rī pi ká kōkōbī rī lāā, kōpi adriki āyīkō sī, tā i ní sī kōkōbī rī agā rī ĩmbā kōpi ē ěšī rá. ³² Yúdā pi Sílā be, kōpi nēbī, kōpi átaki átángā rī sá be āco 'bá Yēsū rī ě'yī' 'bá gī rī pi ē ěšī ĩmbázú, kōpi ā adriki rī ũkpō ũkpō ívé ě'yīngará agā.

³³ Yúdā pi Sílā be, adriki caā 'dālē lóki be mādā, 'bá Yēsū rī ě'yī' 'bá gī rī pi sēki kōpi ní tākiri, kōpi ní kúru Yúdā pi pēzú muḡú Sílā be kānisā Yērūsālēmā vé rī gé vulé 'bá āndúru i pē' 'bá rī pi vúgā 'dāā.

³⁴ 'Bo Sílā áwī ívé rī adrii Ānītīyókā gā 'dālē. ³⁵ 'Bo Páulū pi Bārúnábā be áwīki adrii Ānītīyókā gā 'dālē, kōpi 'bá uruḵo kárakarā ní pi be, ĩmbāki 'bá rī pi, āzini ũlúki ú' 'duko Úpī vé rī 'bá rī pi ní 'dālē.

Páulū pi Bārúnábā be acoki i Yūwání Mārākō vé tā sī

³⁶ Kā muḡú adrii mbāā mādā ā vúdri gé, Páulū ní 'yozú Bārúnábā ní kīnī, "Lē 'bá gōki muḡú vulé kūrū 'bá ní ú' 'duko múké rī ũlúzú rī pi agā 'dāā, 'bá muḡi rī 'bá Úpī

rī ě'yī' 'bá gī rī pi ndree, 'bá muḡi rī níi dō kōpi rī adri 'dāā ĩngóni." ³⁷ Bārúnábā lē Yūwání i ní zīj Mārākō rī jīj muḡú ĩndī. ³⁸ 'Bo Páulū ā'yī Bārúnábā vé tā 'dīri ālujání kuyé, ā' 'diātāsīyā Mārākō ku i kú Pāmīfīliyā gā 'dāā, ngā ězī i be kuyé.

³⁹ Páulū pi ní āgātā gāzú i āsámuvú gé sī Bārúnábā be, kōpi ní kúru i acozú. Bārúnábā jī Mārākō rī muḡú 'i vúgā sī ĩndī, kōpi ní tuzú kúlumgba agā, 'dezu muḡú Sáyīpūrāsī gé. ⁴⁰ Páulū jī ívé rī Sílā rī muḡú, 'bá ě'yī' 'bá gī rī pi kīnī, ěšī múké Úpī vé rī ā adri kōpi be. ⁴¹ Kúru kōpi ní 'dezu muḡú āngū Sírīyā vé rī gé, āzini āngū Kīlīkiyā vé rī gé, kōpi rikí 'bá kānisā vé rī pi ē ěšī ũmī.

16

Tīmōtéyō ko Páulū pi ē izā Sílā be ězī sī

¹ Páulū pi Sílā be ngaki muḡú kūrū Dērēbē vé rī gé, kōpi agaki caā kūrū Lēsītūrā vé rī gé. Kōpi cakí muḡú 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi ní ĩsū, rú ní Tīmōtéyō 'i, ĩrívé ěndrēpi Yāhūdīzī, ĩri 'bá Yēsū rī ě'yīpi gī ní, 'bo ětēpi rī Ĝīrīkīgú. ² 'Bá Yēsū rī ě'yī' 'bá gī Lēsītūrā gā 'dālē rī pi Īkóniyōmū gé rī pi be, rikí céré átā kīnī, Tīmōtéyō rī 'bá múké. ³ Páulū lē ĩri jīj muḡú 'i vúgā sī ĩndī, kúru Páulū ní ágélé ní ē tī lizú,* ā' 'diātāsīyā Yāhūdī adri' 'bá vūrā 'dāri agā rī pi níki rá 'yozú kīnī, Tīmōtéyō ětēpi rī Ĝīrīkīgú. ⁴ Kōpi ká rī ěc muḡú kūrū rī pi agāsī ālu ālu, kōpi rikí kōkōbī' Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní sīi 'bá ambugu Yērūsālēmā vé rī pi be rī lāā 'bá rī pi ní, lē kōpi ā 'duki tā ní ngaāngā. ⁵ 'Bá kānisā vé rī pi vé ě'yīngará gō ícā ũkpō ũkpō. Ú' 'du ālu ālu, 'bá ě'yī' 'bá gī rī pi vé kálāfe gō rīi vāā muḡú drīgélē.

Páulū ndre ĩndrīlīkī Mākēdōniyāgú vé ní urobī agā

⁶ Páulū pi ní ělīzú muḡú 'i ōgūpīj Sílā pi be āngū Pūrūgiyā vé rī agāsī, āzini āngū Gālātīyā vé rī agāsī. Sā 'dāri gé, Īndrī Uleterē rī ā'yī ku kōpi ní muḡú tī sēzú āngū Ēzīyā vé rī gé 'dālē. ⁷ Kōpi ká muḡú caā ĩnyīngā āngū Mēziyā vé rī gé, kōpi lēki kōdō muḡú Bitūniyā gā, 'bo Īndrī Uleterē Yēsū vé rī ā'yī kōpi ní muḡú kuyé. ⁸ Kúru kōpi ní ělīzú muḡú āngū Mēziyā vé rī agāsī, kōpi ní cazú kūrū Tūrōwā vé rī gé.

⁹ Īnjīnā 'dāri sī, tā āzi i'da 'i Páulū ní ĩndrīlīkī agā. Páulū ndre ágó āzi

† 15:34 15:34 Átángā vérēšī 34 agā 'dīri, búkū Ēzī vé i ní sī Ĝīrīkī tī sī drīdrī rī agā 'dāāyo, 'bo gōki sīi búkū Ēzī vé vulé rī agā rá. * 16:3 16:3 Ágélé ē tī līngará: Páulū lī Tīmōtéyō ā ágélé ē tī, ā' 'diātāsīyā Tīmōtéyō vé ěndrēpi Yāhūdī, 'bo ĩrívé ětēpi Ĝīrīkī. Ĝīrīkī rī pi līkī ívé anjī āgō rī pi vé ágélé ē tī ku. 'Bá rī vé ěndrēpi dō Yāhūdī, Yāhūdī rī pi ĩri ā'yī adri Yāhūdī rú. Sēzú Páulū ní Tīmōtéyō ā ágélé ē tī lizú ānī, Yāhūdī rī pi ā 'ā'yīkī rī ĩri adrii 'bá i vé ní.

† 16:4 16:4 Kōkōbī: 'i lā kōkōbī 'dīri búkū Ēzī vé rī agā, Ēzī 15:23-29.

Mākēdōniyāgú tu pá, ìrì rì 'i mā drí ìrì sí, ágó rì ní 'yozú Páúlù ní kīnī. "Lē mí ìmú Mākēdōniyā gá nōó 'bá ìzā koó." ¹⁰ Páúlù ká tā 'i 'l'daápi ìndrìlìkí agá rì ndree, koro 'bá ní 'bá útúzá 'dezu muzá Mākēdōniyā gá. 'Bá nīkí amá rá 'yozú kīnī, Múngú zì 'bá muṣú 'dú'kó múké rì ùlúú kòpi ní 'dálé.

Lúdīyā újá éšì

¹¹ 'Bá ní ngazú Tūrówā gá 'dāgá, 'bá fikí kúlúmgbá agá, 'bá ní muzá pířì Sāmōtērēsì gé 'dálé, ká muṣú caá drú 'dīnī, 'bá ní cazú Nēyápólísì gé. ¹² 'Bá ní ngazú vūrā 'dāri gé sí, 'bá ní cazú Pīlípóyì gé. Kūrú 'dāri 'bá Rómā vé rì pí rúkí ní, kūrú rì ndē kūrú Mākēdōniyā agá 'dálé rì pí rá. 'Bá adríkí 'dálé 'dú' be kárakará.

¹³ 'Dú' Sábátá vé rì gé, 'bá ní fūzú muzá kūrú rì vé kēṣṣí gé sí ámvé 'dāá, 'bá ní 'dezu muzá yì tì gé 'dálé, 'bá muṣí rì vūrā Múngú rì zìzú ní 'ṣṣú bēnī. 'Bá ní úrízú vūgá, 'bá ní átázú ùkú 'i úmú' 'bá kú 'dálé rì pí be. ¹⁴ 'Úkú ázi kòpi ásámvú gé 'dāá, rú ní Lúdīyā 'i, 'íbí ìmú kūrú Tāyītírā vé rì gélésìlá, ìrì 'bá riipi bóngó ndròlùndròlù ní uzìpi ní, ázini 'bá riipi Múngú rì ìnjìpi ní. Múngú vé tā fi éšì ní, sē é'yì tá Páúlù ní átá rì rá. ¹⁵ Sēkí ìrì ní bātízímú ìrìvé 'bá 'bētí ásámvú gé rì pí be, ìrì ní 'bá zìzú, 'bá muṣí ívé āngá. Ìrì ní 'yozú kīnī, "Ìmi á'yíkí dō 'yozú kīnī má 'é'yì 'Úpí rì gí, 'bá muṣí ìmi be adrii mávé āngá." Sí 'bá vūgá sí, 'bá muṣí ìrìvé āngá 'dálé rá.

'Yíkí Páúlù pí Sílā be jó āngū ù'yìzú rì agá

¹⁶ 'Dú' álu 'bá* ká ríi muṣú vūrā Múngú rì zìzú rì gé 'dāá, 'bá 'ṣṣúkí mvá ùkú túgērì rú ìndrì ùnjí ní fí drì ní gé ní, ìrì rì tá ìmú' 'bá 'i ngá' 'bá drìdrì 'dílé rì pí ùlú. Mvā ùkú rì rì mūfēngā 'ṣṣú sē ívé ambugu rì pí ní ambamba tā ìrì ní ríi ùlúú rì sí. ¹⁷ Mvā ùkú 'dīri 'de muzá 'bá vùdrì gé sí Páúlù pí be, rì útré muzá, "Ágō 'dī' bēe átí' 'bá Múngú āmbúgú 'bá drìgé céré rì vé ní, kòpi ìmuṣí ìmi ní lētì pangará vé rì ùlúú."

¹⁸ Mvā ùkú rì 'o tá 'dīri 'dīnī 'dú' be kárakará. Tá 'dīri sē Páúlù ní ìzāngā, ìrì ní 'i 'újázú 'yozú ìndrì ùnjí rì ní kīnī, "Yēsū Kúrísitō ā rú sí, ìndrì ùnjí 'dīri, 'i fū mvá ùkú 'dīri drìgé sí ámvé." Koro ìndrì ùnjí rì ní fūzú mvá ùkú rì drìgé sí.

¹⁹ Mvā ùkú túgērì rú rì vé ambugu rì pí ká nìjì amá 'yozú kīnī, lētì ázi 'i ní gōzú mūfēngā 'ṣṣúzá ní 'dāáyo, kòpi ní Páúlù pí ruzá Sílā be, sezú muzá vūrā 'i ní tá lǐzú rì gé, kòpi ā tukí rì pá 'bá tá lǐ' 'bá rì pí èndrētì gé. ²⁰ Kòpi ká Páúlù pí sēé pá tuú 'bá tá lǐ' 'bá rì pí èndrētì gé, kòpi ní 'yozú kīnī, "Ágō 'dī' bēe Yāhūdì, kòpi rì 'bá 'bávé kūrú agá rì pí è drì iza. ²¹ Kòpi rì mērē 'bá

ní lēé ku ní vé tā ímbá 'bá ní, 'bá 'bá Rómā vé rì pí, 'bá á'yíkí rì tá ní, dōku 'bá 'dúkí rì tá ní ngáá."

²² 'Bá bītríká rì pí ní 'i úmúzá Páúlù pí fuzú Sílā be, 'bá tá lǐ' 'bá rì pí ní tǎimbì sēzú, à 'ṣṣíkí kòpívé bóngó rá, à 'ugbákí kòpi. ²³ Kòpi ká Páúlù pí 'ugbāá 'únjì 'únjì, 'i ní kòpi jìzú 'bezú jó āngū ù'yìzú rì agá, 'i ní lüzú 'bá āngū 'ütēepi rì ní, lē ā 'ütē kòpi múké múké, kòpi ā 'ápákí rì ku. ²⁴ Ágō āngū 'ütēepi rì 'dú tá rì ngáá 'ṣṣú 'i ní lüzú 'i ní rì tǎnì, jì kòpi suú jó āngū ù'yìzú rì agá 'ágágá 'dāá, 'úmbé kòpi ā pá 'ákpáá pētì rú' 'bá gá.

²⁵ Ká muṣú adrii ìnjì 'ágágá, Páúlù pí Sílā be rikí Múngú rì zìjì, ázini kòpi rikí 'úngó ngoó Múngú ní, 'bá uruko 'i ní 'ù'yì rì pí rikí tá kòpívé rì yì. ²⁶ Koro dīngidīngí ní āngū ayazú 'úkpō be, jó āngū ù'yìzú rì aya 'i dīngidīngí, jó āngū ù'yìzú rì vé kēṣṣí 'üzìkí 'i céré kú mgbo, ìmvé 'i ní 'bá rì pí 'ù'yìzú rì pí ucekí 'i céré! ²⁷ Ágō riipi jó āngū ù'yìzú rì 'ütēepi rì ká muṣú aruú 'dú' gélésì, 'ṣṣú kēṣṣí jó āngū ù'yìzú rì vé rì pí 'üzìkí 'i céré kú mgbo, ìrì ní ívé 'lǐ 'áco rì 'i 'dúzá lēzú 'i 'dizú drázú 'dúísí rá, 'á'diátásiyā 'ṣṣú déna 'bá 'i ní 'ù'yì rì pí 'ápákí céré gí. ²⁸ Páúlù ní trezú kīnī, "Lē mí 'dì mí dráá ku! 'Bá céré anigé."

²⁹ Ágō riipi jó āngū ù'yìzú rì 'ütēepi rì ní 'áci zìzú, ìrì ní njuzú fìzú jó agá 'dāá, muzá 'i 'dezú Páúlù pí èndrētì gé Sílā be, rú' 'bá ní yā kpìrikpìrì. ³⁰ Ágō rì ní Páúlù pí 'ìjìzú 'ífuzú ámvé, ìrì ní kòpi zìzú kīnī, "Ìmi mávé ambugu rì pí, má 'o 'à'dì, má 'ṣṣú rì pangará 'ánì?"

³¹ Kòpi ní 'újázú ìrì ní kīnī, "Mí 'é'yì 'Úpí Yēsū rì, mí pangará 'ṣṣú rá, ázini mívé 'bá 'bētí 'ásámvú gé rì pí pangará 'ṣṣú rá."

³² Kuru kòpi ní 'dú'kó 'Úpí vé rì ùlúú 'ágó rì ní, ázini 'bá céré 'ìrìvé 'bētí 'ásámvú gé rì pí ní. ³³ 'Ìnjìná 'dāri gé, 'ágó jó āngū ù'yìzú rì 'ütēepi rì ní kòpi jìzú muzá vūrā 'ázi gé, 'ìrì ní kòpívé 'ázó é mǐ 'újìzú. Koro 'i ní 'ágó rì ní bātízímú sēzú 'ìrìvé 'bá 'bētí 'ásámvú gé rì pí be céré. ³⁴ Ágō rì ní Páúlù pí jìzú muzá Sílā be ívé āngá 'dāá, ìrì ní 'ányāngā sēzú nyazú kòpi ní. Ágō rì ívé 'bá 'bētí 'ásámvú gé rì pí be céré adriki 'áyìkó sí, 'á'diátásiyā 'i ní Múngú rì 'é'yì gí rì sí.

³⁵ Ká muṣú adrii drú 'dīnī 'ù' 'bútìjìná rì sí, 'bá tá lǐ' 'bá rì pí ní 'úgalaku rì pí pēzú muzá 'ágó jó āngū ù'yìzú rì 'ütēepi rì vūgá 'dāá, kòpi ní tǎimbì sēzú kīnī, 'ágó rì ā o'yú Páúlù pí Sílā be muṣú 'dúísí rá. ³⁶ Ágō jó āngū ù'yìzú rì 'ütēepi rì ní 'yozú Páúlù pí ní kīnī, "'Bá tá lǐ' 'bá rì pí sēkí tǎimbì kīnī, lē ā o'yúkí 'ìmi Sílā be muṣú 'dúísí rá. 'Ìmi 'íco mu rá. 'Ìmi muṣí tá be kírì."

* 16:16 16:16 Táffí 'bá 'dīri, Lúkà pí Páúlù pí pí be trú.

³⁷ 'Bo Páulū ní 'yozú ũgalaku rī pi ní kīnī, "Bá adriki dō 'bá Rómā vé ni^s drāāsiyā, kōpi ũgbāki 'bā gúnyā agá, kōpi 'beki 'bá jó āngū ũ'yīzú rī agá, ísú líki drī 'bávē tā kuyé.* Nóni kōpi lēki 'bá pēé muzú āmvé kiri, 'bá āzi ā ñ nyo tā ni ku? Adri 'dīni ku! Lē kōpi ē ímúki 'bá oyyū fūú nōósi nī."

³⁸ ũgalaku rī pi ní tā 'dīri jīzú ũlūzú 'bá tā lī'bá rī pi ní. 'Bá tā lī'bá rī pi ká yīi kīnī, Páulū pi Sílā be 'bá Rómā vé ni pi, sē kōpi ní ũrī. ³⁹ Kōpi ní ímúzú trūngará zīzú Páulū pi endrētj gé. Kúru kōpi ní Páulū pi jīzú fūzú jó āngū ũ'yīzú rī agási āmvé, kōpi mázú kīnī, lē kōpi ā fūki kūrú rī agási rá. ⁴⁰ Páulū pi Sílā be ká ífūú jó āngū ũ'yīzú rī agási, kōpi ní 'dezu muzú Lūdíyā vé āngá, kōpi ísúki 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi írivé āngá 'dāá, kōpi ní 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi 'dī'bée ē ēšj ímbázú. Kōpi ní kúru 'dezu muzú.

17

Páulū vé tī sēngará Tēsālōnikē gá rī

¹ Páulū pi ní elīzú muzú Sílā be kūrú Āmífipólísi vé rī agási, āzini kūrú Āpōlōniyā vé rī agási, kōpi ní cazú Tēsālōnikē gá. Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zīzú rī kūrú agá 'dāá anigé. ² Páulū ní fīzú Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá, sū Īri ní rīí 'óo nījī rī ũñjī. Sábátā na, rī tā Búkú Múngú vé rī agá rī ũlūú 'bá rī pi ní. ³ Rī tā Kúrísitō ní ízāngā nyazú, āzini Īri ní íngázú gōó ídri rú drāngará gálési rī vé tā ũlūú kīnī, "Yēsū má ní rīí írivé tā ũlūú nōri, Īri Másiyā." ⁴ Tā Páulū ní átá rī, 'bá ũrukō kōpi āsámvú gé 'dígé ē'yīki rá, kōpi gōki Páulū pi ā pámvú ũbī Sílā be. Gīrīkī kárakarā Múngú rī ĩñjī'bá ĩñjīnī rī pi, ũkú ambugu ĩ ní ĩñjī ĩñjī kūrú rī agá rī pi be, kōpi újaki ēšj Yēsū rī ē'yīzú rá.

⁵ 'Bo tā 'dīri 'de ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ē ēšj agá ũñjī. Kúru kōpi ní 'bá jōkōñjī agá tā be ũñjī rī pi úmúzú, kōpi ní 'bá rī pi ícīcīkīzú tā ũñjī sī, 'bá rī pi ní rizú útrézú wīnyā kūrú rī agási. Kōpi ní njuzú muzú Páulū pi ndázú Sílā be Yāsónā vé āngá 'dāá, ĩ íjīki rī kōpi ímúzú 'bá bītrīká rī pi āsámvú gé nōó. ⁶ 'Bo kōpi ká caá 'bá 'dī'bée ísú 'dālē kuyé, kōpi ní Yāsónā pi ruzú 'bá ũrukō'bée Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi be, íjīzú ũgalaku kūrú agá 'dālē rī pi endrētj gé, kōpi ní útrézú ũ'dúkó be ũrú 'dāá kīnī, "Āgō 'bá rī pi ē drī iza'bá vū

drīgé sī cére rī pi, nōni kōpi ícáki kpá kuú nō, ⁷ Yāsónā ē'yī kōpi ívé āngá. Kōpi ārevú cére ñōki táimbjī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī* ní ũtījī rī rá, kōpi kīnī, 'bāgú āzi anigé, rú ní Yēsū 'i." ⁸ ũgalaku rī pi 'bá bītrīká rī pi be, kōpi ká tā 'dīri yījī, kōpi ē ēšj ve rá. ⁹ Kúru ũgalaku rī pi lēki Yāsónā pi 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi be, kōpi ā sēki mūfēngā ĩ drī jezú ānī, ĩ oyyūki rī kōpi muzú.

Páulū pi mukī Sílā be Bērēyā gá

¹⁰ Āngū rī ká nījī, 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ní Páulū pi pēzú muzú Sílā be Bērēyā gá. Kōpi ká caá 'dālē, kōpi ní fīzú Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá. ¹¹ 'Bá Bērēyā vé rī pi múké, ndē 'bá Tēsālōnikē vé rī pi rá, ā'diātāsīyā kōpi 'bāki úvá rizú ũ'dúkó múké Páulū ní ũlūú rī yīzú. ũ'dú ālu ālu, kōpi rīki tā ĩ ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī lāá, kōpi lēki nījī dō tā Páulū ní átá rī tā áda. ¹² Yāhūdī kárakarā ē'yīki Yēsū rī rá, āzini ũkú ambugu Gīrīkī vé ĩ ní ĩñjī ĩñjī rī pi agō Gīrīkī vé rī pi be, kōpi ē'yīki Yēsū rī rá.

¹³ Yāhūdī Tēsālōnikē gá rī pi ká yījī kīnī, Páulū rī tī Múngú vé rī sēé Bērēyā gá 'dālē, kōpi ní kpá 'dezu muzú 'dālē 'bá bītrīká rī pi ícīcīkīzú, kōpi ā 'okī rī Páulū pi ũñjī. ¹⁴ Koro 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ní Páulū rī pēzú muzú yījī tī gé 'dāá, 'bo Sílā pi Tīmōtēyō be áwīki adrii Bērēyā gá 'dāá. ¹⁵ 'Bá Páulū rī jī'bá rī pi jīki Páulū rī caá Ātēnēsī gé, Páulū ní ezīzú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā újaki ĩ mujū lūú Sílā pi ní Tīmōtēyō be, kōpi ē ímúki 'í vugá sī mbēlē.

Páulū sē tī Múngú vé rī Ātēnēsī gé

¹⁶ Páulū ká rīi Sílā pi ũtēé Tīmōtēyō be Ātēnēsī gé 'dālē, ēšj ní ísú ízāngá, Īri ní ngá ĩ ní udé múngú rú rī pi ndree kūrú agá 'dāá kárakarā rī sī. ¹⁷ Īri ní fīzú Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá, rizú átázú Yāhūdī rī pi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku Múngú rī ĩñjī'bá rī pi ní. ũ'dú ālu ālu rī kpá átá 'bá jōkōñjī agá 'dālē rī pi ní.

¹⁸ Ngúlúmú tā ñjī'bá ambamba ĩ ní zījī Ēpīkūrīyā, āzini ĩ ní zījī Sītōyīki rī 'bá āngé ímbá'bá rī pi í 'dóki rīi ágátá gāá Páulū be. ũrukō'bée rīki 'yoó kīnī, "Tā agó 'dīri ní rīi átá ífífi ákó 'dīri ā'di?"

ũrukō'bée kīnī, "Índrézú Īri rī tā Múngú túngú 'bá ũrukō'bée vé ni ā tā átá." Kōpi átáki 'dīni, ā'diātāsīyā Páulū rī ũ'dúkó múké Yēsū vé rī ũlūú, āzini rī Yēsū vé íngāngará gōó ídri rú rī vé tā ũlūú.

§ 16:37 16:37 'Bá Rómā vé rī pi: Lóki Yēsū vé rī gé, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī rú 'bá rī pi āngū āndiāndí gé sī. 'Bá 'dī'bée āsámvú gé, 'bá Rómā vé rī pi mádá, 'bāgú āmbúgú rī kōpi ũtē múké, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ívé ní. * 16:37 16:37 Táimbjī Rómā vé rī ā'yī ku ĩ ní 'bá Rómā vé rī gbázú ísúyú líki drī írivé tā kuyé. * 17:7 17:7 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndí rī pi agá rī pi drīgé, āngū Yūdāyā vé rī drīgé, āngū Gállīlāyā vé rī drīgé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgé. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyísará.

¹⁹ Kúru kôpi ní Páulũ ri jizú mužú pá tuzú 'bá ĩ úmú' bá tā lĩ 'bá ĩ ní zĩj Ārēpágō rĩ pi ɛndrɛtj gé, kôpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Lē mí ũlũ 'bá ní tá ú'dí mí ní rĩ ímbá 'dĩri, ĩri tá ngóni ní?" ²⁰ Tā mí ní rĩ átá 'dĩri, ǝ'ú 'bá bĩ gé nōó ú'dũ be túngú, 'bá úvá be lēzú tá 'dĩri nĩzú."

²¹ ('Bá Ātēnēsĩ vé rĩ pi jākā ímú' bá adri' bá 'dālē rĩ pi be, kôpi riki átá tā ĩ ní ímbá ú'dí 'dĩri vé tā sĩ, kôpi riki bĩ 'bāá tā rĩ yĩzú ānĩ.)

²² Kúru Páulũ ní ngazú pá tuzú 'bá ĩ úmú' bá ĩ ní zĩj Ārēpágō rĩ pi ɛndrɛtj gé, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ími 'bá Ātēnēsĩ vé 'dĩ' bée, á ndre ĩmi 'bākĩ ɛšj céré rizú múngú rĩ pi ĩnjĩzú. ²³ Ā'diātāsīyā má ká rĩi ɛčj kũrũ ĩmivé rĩ agāsĩ, á ndre ngá ĩmi ní rĩi ĩnjĩj múngú rú rĩ pi kárakará, á ndre vūrā rōbōñō zázú rĩ vé ālu, siki rú' bá ní gé, MÚNGÚ Ī NÍ NĪI KUYÉ NĪ NÍ. Múngú ĩmi ní rĩi ĩnjĩj, ĩmi ní nĩj kuyé 'dĩri, á lē ĩmi ní tá ní ũlũú. ²⁴ Múngú vũ gbiipi, āzini ngá vũ drĩgé rĩ pi gbiipi céré rĩ, ĩri Úpĩ 'bũ pi ruipi vú be rĩ. Múngú adri jó bá áda ní sji rĩ agá ku. ²⁵ 'Bá āzi icópi ĩri é iza koopi tá āzi sĩ 'dāáyo, tá āzi ĩri ní lēé 'bá āzi vúgá ní 'dāáyo. ĩri rĩ 'bá ní ĩdri sē nĩ, ɛvĩvĩ sē nĩ, āzini ĩri rĩ 'bá ní ngá rĩ pi ārevú sē céré nĩ.

²⁶ 'Bá Múngú ní gbiĩ vũ drĩgé nōgō rĩ pi, kôpivé úri íbĩ ífũú 'bá ālu rú' bá gá, kôpivé úyú á ayi rĩ vũ drĩgé sĩ céré. Ũtĩ sá kôpi ní adrizú rĩ, āzini vūrā kôpi ní adrizú rĩ kú ĩnōgōsĩ gĩ.

²⁷ "Múngú 'o tá 'dĩri 'dĩni, 'bá rĩ pi ā ndākĩ rĩ 'ĩ, 'bá rĩ pi ā riki rĩ āngú rĩ ǝmvú mužú drĩ sĩ, kôpi ē ĩšukĩ rĩ 'ĩ ānĩ. 'Bo Múngú vũ 'bá ālu ālu rú' bá gá sĩ rárá rú kuyé. ²⁸ "Bá ní adrii ĩri agá rĩ sĩ, ĩri rĩ 'bá ní ũkpo sē adrizú ĩdri rú, ɛčj tuzú, āzini 'bá ní adrizú anigé ānĩ.' Úngó ĩmi ní sĩi rĩ pi urukō agá, lũ 'bá ní kĩnĩ, 'Bá anji ĩrivé nĩ.'

²⁹ "Sũ 'bá ní adrii anji Múngú vé ní rĩ tĩnjĩ, lē 'bá riki ũšũj 'yozú kĩnĩ, Múngú rĩ ngá ĩ ní údé dábũ sĩ, aya ǝgũ' bá ǝgũǝgũ ní pi sĩ, dōku ĩrā sĩ ní 'dĩni ku, Múngú adri ngá ĩ ní údé drĩ sĩ ní ku. ³⁰ Őtũ 'bá ní drĩ tá nĩzú kuyé rĩ gé, Múngú ũšũ 'bá drĩgé ũnjĩ kuyé. 'Bo nóni Múngú lē 'bá rĩ pi ārevú céré āngú rĩ pi agāsĩ á ũjákĩ ɛšj. ³¹ Múngú útũ ũ'dũ 'ĩ ní lēzú 'bá rĩ pi vé tá lĩzú pĩrĩ vũ drĩgé nōgō rĩ gĩ, ĩri Yēsũ rĩ ĩpē ímú 'bá rĩ pi vé tá lĩ nĩ. Múngú 'ĩdā 'bá ní tá 'dĩri lũzú kĩnĩ, ĩri tá áda, ĩri ní Yēsũ rĩ ingáá gōó ĩdri rú drāngará gálēsila rá rĩ sĩ."

³² 'Bá rĩ pi ká tá Páulũ ní 'yoó, Yēsũ drā, íngá gōó ĩdri rú drāngará gálēsila rá 'dĩri yĩj, 'bá urukō' bée riki guũ ānĩ gugu, 'bo urukō' bée kĩnĩ, "Lē mí ũlũ tá 'dĩri dĩj, 'bá

lēkĩ yĩj." ³³ Páulũ ní ngazú fũzú 'bá ĩ ní zĩj Ārēpágō rĩ pi āsámvú gé sĩ. ³⁴ 'Bá rĩ pi ā urukō ũjákĩ ɛšj Úpĩ rĩ ɛ'yĩzú rá, kôpi ũjákĩ ĩ ícá 'bá Páulũ ā pámvú ũbĩ' bá ní pi. Kôpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rĩ ālu ní Dīyōnīsīyō 'ĩ, Dīyōnīsīyō rĩ 'bá ĩ úmú' bá ĩ ní zĩj Ārēpágō rĩ pi vé ǝgũpi, 'bá rĩ āzi ũkú ĩ ní zĩj Dāmārĩ 'ĩ, 'bá urukō' bée be.

18

Páulũ sē tĩ Múngú vé rĩ Kōrínitō gá

¹ Kúru Páulũ ní ngazú fũzú kũrũ Ātēnēsĩ vé rĩ agāsĩ, ĩri ní 'dezú mužú Kōrínitō gá. ² Páulũ ca muũ Yāhũdĩgũ āzi ĩšũ 'dālē, rú ní Ākúwĩlā 'ĩ, tĩkĩ ĩri āngú Pónitō vé rĩ agá, kôpi ímúkĩ drĩ ũkú ní Pĩrĩsilā be ú'dí rú Ítālīyā gélésila, ā'diātāsīyā 'bágú Kālāwũdīyō sē tāĩmbĩ 'bá Yāhũdĩ vé rĩ pi ní kĩnĩ, lē kôpi ārevú céré á fũkĩ Rómá agāsĩ rá. Páulũ mu kôpi ndreé, ³ ĩšũ kôpivé ɛzĩ rizú māsámā údézú ní, sũ Páulũ ní rĩi māsámā údé rĩ tĩnjĩ. Kúru Páulũ rĩ adrii kôpi be trũ, kôpi ímúkĩ ĩ rĩi ɛzĩ rĩ ngaá trũ. ⁴ Sábátá ālu ālu, Páulũ rĩ 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú rĩ Zizú rĩ agá 'dāá, rĩ Yāhũdĩ rĩ pi úbē Gĩrĩkĩ rĩ pi be, kôpi ē ɛ'yĩkĩ rĩ Yēsũ rĩ.

⁵ Silā pi ká ímú Tímōtēyō be āngú Mākēdōniyā vé rĩ gé 'dāási, kôpi ká ícá Kōrínitō gá nōlé, Páulũ 'bá ɛšj rizú tĩ Múngú vé rĩ sēzú sá céré, rĩ ũlũú Yāhũdĩ rĩ pi ní kĩnĩ, Yēsũ rĩ Kúrísitō. ⁶ 'Bo Yāhũdĩ rĩ pi ǝwũkĩ tĩ Páulũ ní sēé 'dĩri rá, kôpi u'dakĩ Páulũ rĩ rá. Páulũ ní fũrũndĩ ívé bōngó rú' bá gá rĩ yazú, lũzú kĩnĩ, 'ĩ gá kôpi sĩ. ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, 'Īmivé āri á ngo ĩmi drĩgé! Ícókĩ má rú zĩj ānĩ ku! Í'dózú āndrũ sĩ mužú drĩdrĩ, ma 'de mu adri 'bá adri' bá Yāhũdĩ rú ku rĩ pi āsámvú gé."

⁷ Páulũ ní fũzú Jó Múngú rĩ zizú rĩ agāsĩ, ĩri ní mužú fizú Tĩtōšj Yūsĩtō* rĩpi Múngú rĩ ĩnjĩpi rĩ vé jó agá. ⁸ Kúrísipō ĩ ní 'bāá drĩkoma rú Jó Múngú rĩ Zizú rĩ ũtēepi rĩ pi ívé 'bá 'bēti āsámvú gé rĩ pi be, ɛ'yĩkĩ Úpĩ rĩ rá. 'Bá kárakará Kōrínitō gá 'dālē rĩ pi yĩkĩ tĩ Páulũ ní sēé rĩ, kôpi ɛ'yĩkĩ Úpĩ rĩ rá, sėkĩ kôpi ní bātizimũ rá.

⁹ Īnjĩnā āzi sĩ, Úpĩ Yēsũ ní átázú Páulũ ní urobĩ agá kĩnĩ, "Mĩ 'o ũrĩ sĩ ku, 'ĩ sē tĩ Múngú vé rĩ mužú, lē mí ũjĩ kĩri ku. ¹⁰ Ma mí ũtē rá, 'bá āzi ícō mí 'oó ũnjĩ ālujání ku, ā'diātāsīyā 'bá mávé ní pi kárakará anigé kũrũ nōri agá." ¹¹ Páulũ adri caá Kōrínitō agá 'dāá ĩlĩ ālu ɛlĩ sĩ, rĩ ũ'dũkō Múngú vé rĩ ímbá 'bá rĩ pi ní.

¹² Lókĩ Gálĩyō ní adrizú gávānā rú āngú Ākáyá† vé rĩ agá rĩ gé, Yāhũdĩ rĩ pi ā urukō úmúkĩ ĩ Páulũ rĩ ruũ, kôpi jĩkĩ ĩri pá tuú

* 18:7 18:7 Tĩtō: Tĩtō adri Yāhũdĩ ku. † 18:12 18:12 Ākáyá: Kũrũ Kōrínitō vé rĩ āngú Ākáyá vé rĩ agá.

gávānā ẹndrẹti gé, ā lì rí ìrívè tā. ¹³ Kòpì ní 'yozú kínlí, "Ágó nòrì rì 'bá rí pi è drì ỳjì, kòpì è ìnjìkí rì Múngú rì sù 'bávè tǎìmbì ní lèè rí tìnjì ku."

¹⁴ Páùlù kǎ lèè kòdò átá, Gálíyò ní 'yozú Yáhúđí rí pi ní kínlí, "Ìmi Yáhúđí 'dì'bée, tǎ ìmi ní Páùlù rì tòzú rí, ìdì tẹ̀ dọ̀ ǎlì, āzini 'o dọ̀ tǎ ùnjì, ma tẹ̀ ícọ̀ Ìmivè tǎ yì rá. ¹⁵ 'Bo tǎ rí ní adrii átángá Páùlù ní átá rí vé tǎ, rù vé tǎ, āzini Ìmivè tǎìmbì vé tǎ rí sǐ, lè ìmi útúkì ìmi āsámuvú gé sǐ útútù, átángá 'dì'bée sǐ, á lì tǎ ãní Páùlù drìgé ku." ¹⁶ Kúru Ìrì ní kòpì drozú fífúzó jọ̀ tǎ lizú rí agásí ǎmivé. ¹⁷ Kòpì ní Sòsítèní adriipi drìkoma rú Jọ̀ Múngú rì Zízú rí agá rí ruzú, kòpì ní rizú Ìrì fuzú jọ̀ tǎ lizú rí ẹndrẹti gé 'dìgé. 'Bo tǎ ní fí Gálíyò agá 'dǎá ǎlunǎni kuyé.

Páùlù ỳjǎ 'i gōō Ānītíyókǎ gǎ āngū Síríyǎ vé rí agá

¹⁸ Vùdrì ní gé, Páùlù gō adrii Kòrínító gǎ 'dǎlé ỳ'dù kárakarǎ. Ìrì ní kúru 'bá Yèsù rì ẹ'yì' 'bá gí rí pi kuzú, Ìrì ní tuzú kúlúmgbá agá, Ìrì ní 'dezú muzú āngū Síríyǎ vé rí gé, Pírísílǎ pi Ákúwílǎ be, kòpì 'dekí muđí Páùlù pi be trù. Kòpì ní drì muzú kuyé rí gé, Páùlù sè 'i drì'bí rée rá, sè rée Kènikúriyǎ gǎ 'dǎá, ǎ'diátásiyǎ Ìrì ní ỳyò sọ̀o Múngú ẹndrẹti gé gí rí sǐ. ¹⁹ Kòpì kǎ muđí caá Èfésò gǎ 'dǎá, Páùlù ní Pírísílǎ pi kuzú Ákúwílǎ be, Ìrì ní 'dezú fizú Jọ̀ Múngú rì Zízú rí agá 'dǎá ọ̀'dùkùlegúsi, kòpì ní 'f' dọ̀zú átázú Yáhúđí rí pi be. ²⁰ Yáhúđí rí pi mǎkí kòdò Ìrì kínlí, ǎ adri caá 'i bẹ̀ lókí be ǎco, 'bo Páùlù ǎ'yì kuyé. ²¹ Páùlù kǎ lèè 'deé muđí, Ìrì ní 'yozú kòpì ní kínlí, "Múngú lè dọ̀ rá, ma ìgò ìmi vùgá nọ̀o rá." Kúru Ìrì ní tuzú kúlúmgbá agá Èfésò gǎ 'dǎgá, Ìrì ní 'dezú muzú. ²² Páùlù kǎ muđí caá kùrù Sizeríyǎ vé rí gé, Ìrì ní ìsízú vùgá, Ìrì ní 'dezú muzú 'bá Yèsù rì ẹ'yì' 'bá gí Yèrúsǎlémǎ gǎ 'dǎlé rí pi ẹzizú. Kúru Ìrì ní agazú muzú kùrù Ānītíyókǎ* vé rí gé 'dǎá.

²³ Páùlù adri Ānītíyókǎ gǎ 'dǎá ỳ'dù kárakarǎ. Vùdrì ní gé, Ìrì ní 'dezú muzú āngū Gálátíyǎ vé rí gé, āzini Pùrùgíyǎ vé rí gé, rí ẹcì 'bá Yèsù rì ẹ'yì' 'bá gí rí pi undré āngū 'dì'bée agásí, rí 'bá Yèsù ǎ pámvú ùbì' 'bá rí pi è ẹsì ìmbá, kòpì ǎ adriki rí ùkpò ùkpò Ìvè ẹ'yìngará agá.

²⁴ Yáhúđígú āzi rú ní Āpóló 'i, tìkí Ìrì Ālèkizāndāriyǎ gǎ, Ìrì ní ícázú Èfésò gǎ. Ìmbákí Ìrì Búkú Múngú vé rí sǐ, nì tǎ ní ambamba. ²⁵ Ìmbákí Ìrì ní tǎ Úpí Yèsù vé rí rá, ǎní sè rí tǎ Yèsù vé rí ìmbá 'bá rí pi ní úvǎ sǐ, ìmbá tǎ rí múké múké. 'Bo bātízímù 'yèṅǎ Ìrì ní nìjǎ rí rǐ, Ìrì bātízímù

Yūwání ní sèè rí. ²⁶ Āpóló ní 'f' dọ̀zú tì Múngú vé rí sèzú ỳrì ǎkọ̀ Jọ̀ Múngú rì Zízú rí agá 'dǎá. Pírísílǎ pi Ákúwílǎ be kǎ tì Ìrì ní sèè 'dìrì yìjì, kòpì ní Ìrì zízú muzú Ìvè āngá, kòpì ní tǎ Múngú vé rí vé ìfifí ùlùzú Ìrì ní múké múké.

²⁷ Āpóló kǎ lèè 'deé muđí āngū Ākáyǎ vé rí gé 'dǎá, 'bá Yèsù rì ẹ'yì' 'bá gí Èfésò gǎ rí pi ìmbákí Ìrì è ẹsì, kòpì síkí kòkòbì sèè 'bá Yèsù ǎ pámvú ùbì' 'bá Ākáyǎ gǎ 'dǎlé rí pi ní kínlí, lè kòpì è ẹ'yìkí Āpóló rí múké. Āpóló vé cangará 'dǎlé rí kọ̀ 'bá Yèsù rì ẹ'yì' 'bá ẹsì múké Múngú vé rí sǐ rí pi è Ìzǎ ambamba. ²⁸ Āpóló 'f' dọ̀ ríi agátá gǎá Yáhúđí rí pi be ùkpò sǐ gúnýá agá, rí tǎ Búkú Múngú vé rí agá rí ùlùú kòpì ní, lùzú 'yozú kínlí, Yèsù rì Kúrísító.

19

Ẹjì Páùlù ní ngáá Èfésò gǎ rí

¹ Āpóló kǎ ríi adrii Kòrínító gǎ 'dǎlé, Páùlù ní ẹlízú muzú āngū rí agásí, Ìrì ní cazú Èfésò gǎ. Ca muđí 'bá Yèsù ǎ pámvú ùbì' 'bá ní pi ìsù 'dǎlé. ² Páùlù ní kòpì zízú kínlí, "Sǎ Ìmi ní Yèsù rì ẹ'yì' 'bá rí gé, Índrí Uleterè rí ású nyo ìmi rá?"

Kòpì ní 'yozú kínlí, "Índrí Uleterè rí ású 'bá kuyé, 'bá yìkí 'yozú kínlí Índrí Uleterè anigé 'dìni kuyé?"

³ Kúru Páùlù ní kòpì zízú kínlí, "Bātízímù Ì ní sèè ìmi ní rí, Ìrì bātízímù ngòrì?"

Kòpì ní ỳjǎzú kínlí, "Bātízímù Ì ní sèè 'bá ní rí, Yūwání ní tǎ ní ìmbá rí."

⁴ Páùlù ní 'yozú kínlí, "Bātízímù Yūwání ní sèè rí, Ìrì ẹsì ỳjǎzú ǎní ùnjìkǎnyǎ agásí. Yūwání 'yo 'bá rí pi ní kínlí, lè kòpì è ẹ'yìkí 'bá ùmvulésí Ìmùpì 'i vùdrì gé rí, 'bá ùmvulésí Ìmùpì rí Yèsù 'i."

⁵ 'Bá rí pi kǎ tǎ Páùlù ní 'yoó 'dìrì yìjì, vùdrì ní gé, Ì ní kòpì ní bātízímù sèzú Úpí Yèsù ǎ rú sǐ. ⁶ Páùlù kǎ drì tìjì kòpì drìgé, Índrí Uleterè rí ní kòpì ásúzó, kòpì ní rizú átázú tì ǎndiǎndí ní pi sǐ, āzini kòpì ní rizú tǎ Múngú ní ùlùú kòpì ní rí ùlùzú 'bá rí pi ní. ⁷ 'Bá Índrí Uleterè rí ní ású rí pi vé kǎlǎfè rí ícọ̀ ca muđrì drì ní Ìrì rá.

⁸ Páùlù fí Jọ̀ Múngú rì Zízú rí agá 'dǎlé, rí tì Múngú vé rí sèè ỳrì ǎkọ̀ caá mbǎa na, rí kòpì ùbé, ùlù kòpì ní mǎlúngá Múngú vé rí ǎ tǎ, kòpì è ẹ'yìkí rí tǎ 'i ní ùlùú rí bènì. ⁹ 'Bo Yáhúđí rí pi urukọ̀ è drì ícǎ ùkpò ùkpò, kòpì gǎkí tǎ Páùlù ní ìmbá rí sǐ, kòpì átákí ùnjì Yèsù vé tǎ sǐ gúnýá agá. Páùlù ní kòpì kuzú. Ìrì ní ngazú muzú jọ̀ Tèránǎ vé Ì ní rizú āngū ìmbázú rí agá 'dǎá, jì 'bá Yèsù ǎ pámvú ùbì' 'bá rí pi muzú 'i vùgá sǐ ìndì. Ú'dù ǎlù ǎlù, rí 'bá rí pi ìmbá jọ̀ Tèránǎ vé rí agá 'dǎá. ¹⁰ Páùlù

* 18:22 18:22 Kùrù Ānītíyókǎ: Kùrù Ānītíyókǎ 'dìrì āngū Síríyǎ vé rí agá.

ímabá 'bá rī pi caá 'dālē ilī līrī, Yāhūdī rī pi, āzini Ġirīkī adri' 'bá āngū Ēžiyā vé rī agā rī pi yīkī ū' 'dūkō múké Úpī Yēsū vé ī ní ūlūū 'dīri rá.

¹¹ Múngú sē Páulū ní ūkpō āmbúgú tā āyāzū āyāyā ni pi 'ozú. ¹² 'Bá rī pi rikī Páulū vé lāmbā, āzini bōngō Īri ní suū 'ī bēdrī gé rī pi jīī muū 'bāā 'bá drā be rī pi ā rī' 'bá ūlōzū ānī, kōpivē drā de ānī rá, āzini Īndrī ūnjī rī pi fūkī kōpi drīgē sī rá.

¹³ Yāhūdī urukō rikī ēčī kūrū rī pi agāsī, kōpi lēkī Īndrī ūnjī rī pi* ūdrō fūū 'bá rī pi drīgē sī. Kōpi ū' bīkī rīi Īndrī ūnjī rī pi ūdrō Yēsū ā rī sī. Kōpi rikī 'yoó kīnī, "Yēsū Páulū ní rīi átā Īrivē tā sī 'dīri ā rī sī, Īmi Īndrī ūnjī rī pi, Īmi fūkī 'bá rī pi drīgē sī rá." ¹⁴ Anjī āgō ēžīrī Sēkēvā vé rī pi rikī tā 'dīri 'oó nī. Sēkēvā rī Yāhūdī rī pi vé átālágū atala rī pi drīgē rī. ¹⁵ Ū' dū' ālu, kōpi kā lēē Īndrī ūnjī droó āgō āzi drīgē sī, Īndrī ūnjī rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á nī Yēsū rī rá, á nī kpá Páulū rī rá, 'bo Īmi ā' di pi?" ¹⁶ Ágō Īndrī ūnjī be rī ní wazú kōpi ruzú ōjōgō sī, ndē kōpivē ūkpō rá. Fū kōpi ūnjī ūnjī, kōpi ápákī ūfūū jó rī agāsī āmvē 'dāā rī' 'bá be ule, āri rī raā kōpi ā rī' 'bá gā sī.

¹⁷ Yāhūdī, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rī ku adri' 'bá Ēfēsō gā rī pi kā tā 'dīri yīī, ūrī fū kōpi ambamba, sē kōpi ĩnjīkī Úpī Yēsū vé rī ānī ambamba. ¹⁸ 'Bá kárakarā Yēsū rī ē' yī' 'bá gī rī pi ūlūkī Īvé tā ūnjī ī ní 'oó rī pi rá gúnýā agā. ¹⁹ 'Bá kárakarā ándúrú adri' 'bá ūjógú rū rī pi ūmúki Īvé búkū ūjōgū vé rī pi, kōpi ĩjīkī zāā gúnýā agā 'bá rī pi endreṭī gé 'dīgē. Kōpi kā mūfēngā ī ní búkū rī pi jezū rī lāā, ājē ni mūfēngā fifī ēnjīpi ēnjīēnjī élifū pūkū tōwū (50,000). ²⁰ Kūru ū' dūkō Úpī vé ī ní ūlūū rī, ayi muzú āngū rī pi agāsī cérē, ūkpō be ambamba.

²¹ Tā 'ī ngāāpi 'dīri ā vūdrī gé, Páulū ūsū kīnī 'ī lē 'deē muū Yērūsālēmā gā, 'ī ēlī muzú trāā āngū Mākēdōniyā vé rī agāsī, āzini āngū Ākáyā vé rī agāsī. Īri ní 'yozú kīnī, "Á ca dō 'dālē gī, á lē kpá 'deē muū 'bá Rómā vé rī pi ndreē." ²² Īri ní Īvé 'bá ĩrī rī' 'bá 'ī izā ko' 'bá rī pi pēzú muzú Mākēdōniyā gā 'dālē, 'bá rī Tīmōtéyō pi Ērésītō be, āwi Īvé rī adrii āngū Ēžiyā vé rī gé 'dālē lóki be mādā.

'Bá rī pi ĩgānyākī ūnjī ūnjī Ēfēsō agā 'dāā

²³ Lóki 'dāri gé, 'bá rī pi ĩgānyākī ūnjī ūnjī Úpī vé tā ī ní ūlūū rī sī. ²⁴ Ágō āzi ūndógó rīipi aya dīipi ni, rīpi ní Dēmētīriyō

'ī, Īri rī aya ógū' 'bá ógū' gōgū ni pi dī mungú ūkú rú ī ní zīī Átēmī rī vé jó sīzú ānī, 'bá ēžī nga' 'bá Īri be trū rī pi rī mūfēngā ĩsū ambamba. ²⁵ Dēmētīriyō ní Īvé 'bá ēžī vé rī pi zīzú ĩmúzú 'ī vúgā nōō, zī kpá 'bá rī' 'bá ēžī ālu ālu 'dīri nga' 'bá rī pi ĩmúzú Īndī, Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ágō 'dī' bēe, Īmi nīkī rá mūfēngā 'bá ní ĩsū āmbúgú nōri, 'bá ĩsūkī ēžī 'bá ní rīi ngāā nōri sī. ²⁶ Sū Īmi ní ndreē, āzini Īmi ní yīī rá rī tīnī, āgō Páulū 'dīri 'dō 'bá rī pi ē drī ūčī kīnī, mungú ī ní ūdē drī sī 'dīri, adri mungú áda kuyé, ūčī 'bá kárakarā pi ē drī 'dōzú Ēfēsō gā, cīmgbá cazú āngū Ēžiyā vé rī agāsī cérē. ²⁷ 'Bá rī pi cérē ĩmúy ātā ēžī 'bávē nōri ā tā sī ūnjī. Kōpi gōkī jó mungú ūkú rú Átēmī 'dīri vé rī ĩnjīī ku, mungú 'dīri 'dōkī Īri ĩnjīī āngū Ēžiyā vé rī agāsī cérē, cazú ūv drīgē sī cérē. 'Bávē mungú adriipi āmbúgú 'dīri, tā ni rī ĩmú āwi 'bá rī pi agāsī rá."

²⁸ 'Bá ēžī nga' bēe rī pi kā tā 'dīri yīī, kōpi ā 'a ve rá, kōpi ĩ' dōkī rīi útré ū' dūkō be urū 'dāā kīnī, "Átēmī rī āmbúgú 'bá Ēfēsō vé rī pi vé ni!" ²⁹ Kā muū adrii mādā, 'bá kūrū agā rī pi cérē ngakī rīi útré. 'Bá rī pi ní Gáyō pi ruzú Ārisītārūkō be, njuzú muzú kōpi be vūrā 'bá rī pi ní rizú ī ūmúzú ávi ndrezú rī gé 'dāā. 'Bá ĩrī 'dī' bēe ĩmúkī Páulū lē be trū Mākēdōniyā gā 'dāāsī. ³⁰ Páulū lē kōdō muū 'ī 'ī' daā 'bá bīrīkārā rī pi endreṭī gé 'dāā, 'bo 'bá Yēsū ā pámvū ūbī' 'bá rī pi ugakī Īri sī. ³¹ Ūgalaku urukō āngū 'dāri agā adri' 'bá Páulū vé ūndī rī pi, kōpi ní ū' dūkō pēzú muzú Páulū ní, kōpi mākī Īri kīnī, ā mu vūrā ávi ūndrezú rī gé 'dāā ku.

³² 'Bá ī ūmú' 'bá rī pi ní ĩ' dōzú útrézú ū' dūkō be urū 'dāā, kōpi rikī útré lēṭī be āndīāndī. 'Bá rī pi ē drī ābá cérē cérē, kōpi nīkī kuyé 'yozú kīnī, ī ūmúkī ī vūrā 'dāri gé ā' di 'oó. ³³ Yāhūdī rī pi ní Ālēkīzāndā rī zezú muzú pá tuzú ī endreṭī gé 'dāā, kōpi ní 'yozú Īri ní kīnī, "Mī ūlū 'bá ní mīvé tā." Ālēkīzāndā ní drī' 'bāzú 'bá rī pi ā ūjīkī kīri, 'ī ūlū rī tā 'ī ngāāpi rī. ³⁴ 'Bo 'bá rī pi kā nīī ámā 'yozú kīnī, Ālēkīzāndā rī Yāhūdīgū, kōpi ní ĩ' dōzú útrézú ū' dūkō be urū 'dāā kīnī, "Átēmī rī āmbúgú 'bá Ēfēsō vé rī pi vé ni!"

³⁵ Ūgalaku rīipi tā kūrū rī vé rī sīpi rī ní 'bá rī pi ugazú ūjīzú kīri, Īri ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bá Ēfēsō vé 'dī' bēe, 'bá āngū nōri agā rī pi ārevū cérē nīkī rá 'yozú kīnī, 'bá rī jó mungú Átēmī vé rī ūtē nī. Kōpi nīkī rá 'yozú kīnī, ĩrā ĩ' dēpi 'bū gēlēsīla rī, ĩ' dē vūrā nōri gé, 'bá rī pi ní rīi ĩnjīī mungú

* 19:13 19:13 Īndrī ūnjī rī pi: Īndrī ūnjī rī pi ándúrú mālāyīkā Mungú vé ní 'bū gé 'dāā, kōpi nōkī tāimbj Mungú vé rī, Sātānā rī kōpivē āmbúgū. Mungú ĩdrō kōpi 'bū gé 'dāāsī vūgā nōō, kōpi gōkī ūfūū Īndrī ūnjī, kōpi rī 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vū drīgē nōgō. 'ī lā ĩ' dāngārā 12:7-9.

Àtémí rú 'dì. ³⁶ Tà 'dìri ìri tà áda, 'bá ázi ícò gāá ku, lè ìmi adríkí kíri, à 'dekí tà gá mbelèṅá ku. ³⁷ Àgò ìmi ní ìjì nò 'bée ùgùkí ngá 'bávè jò múngú vé rí agá rí kuyé, kòpí u'dakí kpá 'bávè múngú Àtémí rí kuyé. ³⁸ Dēmētíríyò pì ívé 'bá Ẹjì vé rí pì be, dō kòpí tà be anigé 'bá 'dì' bée be, jò tà lízú rí anigé, 'bá tà lẹ' 'bá rí pì kpá anigé, kòpí tà rí lẹ nì. ³⁹ 'Bo dō tà ázi ìmí ẹsì agá tǔngú nì anigé ìmi lēkí átá, 'bá rí' 'bá tà ǔsù' 'bá kūrú agá rí pì ícò tà 'dìri útú nì. ⁴⁰ Tà 'bá nì Ìgānyāzú ú' 'dú àndrú rí agá nòri, ìri sè ì tǎ lẹ àní 'bá drìgè. 'Bá ícòkí 'bá uná tà 'dìri agásí bā ku, à 'diātāsīyā tà 'bá nì Ìgānyāzú 'dìri vé íffí 'dāáyo." ⁴¹ Ùgalaku rí kǎ tà 'dìri 'yoó 'dìni, ìri ní kúru 'yozú kǐnì, 'bá rí pì à ayíkí 'dìsì rá.

20

Páulù ẹlì mužú àngù Mākēdōniyā vé rí agásí, àzini Gírìkì vé rí agásí

¹ Ìgānyāngará 'bá rí pì ní rizú útrézú 'dìri kǎ újì, Páulù ní 'bá Yēsù ā pámvú ùb' 'bá rí pì zizú imúžú 'í vùgá nòó, ìri ní kòpí ẹsì ímbázú. Ìri ní 'yozú kǐnì, mōdò ìmi ní, ìri ní kúru 'dezu mužú àngù Mākēdōniyā vé rí gé. ² Páulù rí ẹcì mužú kūrú rí pì agásí, rí 'bá Yēsù rí ẹ'yì' 'bá gí rí pì ẹ ẹsì ímbá mužú, kúru ìri ní cazú àngù Gírìkì* vé rí gé, ³ adri caá 'dāá mbāá na. Páulù útú 'í lèzú mužú Sírīyā gá kúlúmgbá sī, 'bo Yāhūdì rí pì ní ìri ā tà líí rí sī, ǔsù, gò 'í újǎ, 'dú lẹtì ẹlìpì mužú àngù Mākēdōniyā vé rí agásí rí.

⁴ 'Bá mu' 'bá Páulù be trú rí pì, Sòpátá Páyírāsí mvòpì íngápi Bērēyā gá rí 'í, Àrísítárúkò 'í, Sèkúndá 'í, 'bá 'dì' bée íngákí Tēsālōnikè gá, Gáyò 'í, Tímōtéyò 'í, 'bá 'dì' bée íngákí Dērēbè gá, Tùkìkò 'í, Tōròfímú 'í, 'bá 'dì' bée íbíkí íngá àngù Ẹzīyā vé rí agá. ⁵ 'Bá 'dì' bée 'dekí mužú drìdrì, kòpí mukí 'bá tée Tūrówá gá. ⁶ Ú' 'dú 'í ní Ùmú Pángá ní 'Bāá Údrá ku rí nyazú rí á vùdrì gé, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá Pīlípóyì gé 'dāgá, 'bá ní 'dezu mužú. 'Bá tukí ẹcì caá ú' 'dú tǔwú, 'bá cakí mu' kòpí ịsù Tūrówá gá, 'bá adríkí caá 'dāá ú' 'dú ẹzìrì.

Íngakí Ēwütikò rí gòó idri rú drāngará gálésì kūrú Tūrówá vé rí agá

⁷ Kǎ mu' adrii ú' 'dú Sábátá vé rí gé ùndrésì, 'bá ní 'bá ùmúžú cérè vūrā àlu gé pángá Úpí vé rí nyangará gá. Páulù ní 'í' dózú tì sèzú 'bá rí pì ní, drú 'dìni, ìri ní lée mu' mu' rí sī, sè tì rí caá cǐmgbá ìnìṅá ágágá. ⁸ Ú' yùkí lǎmbá kárakarà jò 'bá ní tuzú úrízú urugégé rí agá 'dāá. ⁹ Páulù

kǎ ríí tì rí sée mužú sà be áco, kērìmvá Ēwütikò úrì ívé rí kú sùbà gá, 'de ú' 'dú gé kpílìkpílì, ìri ní 'í' dézú jò ā 'a na urugégé rí gé 'dāásì vùgá nòó. 'Bá rí pì kǎ ìri ingaa, ịsù àkùdè drá gá. ¹⁰ Páulù ní ịsìzú imúžú urú 'bá 'dāásì vùgá nòó, ìri ní òvùžú, u' 'dezu àvù rí ružú, ìri ní 'yozú kǐnì, "Ìmi újìkí kíri, 'bá ázi ā ngo ku, Ēwütikò rí idri rú." ¹¹ Kúru Páulù pì ní gòzú tuzú jò agá urugégé 'dāá, ìri ní pángá 'í' dúzú ùndìzú, kòpí ní nyazú trú. Páulù átá cǐmgbá cazú ù' 'bútìṅá gá, ìri ní kúru 'dezu mužú. ¹² 'Bá Yēsù rí ẹ'yì' 'bá gí rí pì ní kērìmvá rí jìzú mužú 'bètì 'dāá idri rú, àyìkò fù kòpí ambamba.

Páulù átá ívé tà ùdù drìkoma Ēfēsò vé rí pì ní

¹³ Páulù ǔsù, lè mu' pá sī kūrú Ásò vé rí gé 'dāá. Kúru 'bá ní 'dezu mužú drìdrì kúlúmgbá sī Ásò gá 'dāá, vūrā 'bá ní mužú 'bá ịsùzú Páulù pì be rí gé. ¹⁴ Páulù caá 'bá ịsù Ásò gá 'dāá, ìri ní tuzú kúlúmgbá agá, 'bá ní 'dezu mužú Mítìlénè gá 'dāá trú. ¹⁵ Kǎ mu' adrii drú 'dìni, 'bá ní 'dezu mužú kúlúmgbá rí sī, 'bá ẹlìkí mužú àngù 'í lẹpì kú ngy yì agá Kiyòsì vé rí ā gārā gá sī. Kǎ mu' adrii drú 'dìni, 'bá ní cazú Sámòsì gé. Ú' 'dú 'dìri á vùdrì gé drú 'dìni, 'bá ní cazú Mìlétò gá.

¹⁶ Páulù ịsù àndrú kǐnì, 'í lè aga kūrú Ēfēsò vé rí á gārā gá sī, à 'diātāsīyā 'í lè sà izaá àngù Ẹzīyā vé rí agá 'dāá ku. 'Í lè mu' mbèlè mbèlè, 'í ca rí Yērúsàlémá gá, ícò dō rá, ú' 'dú Pēnítikòsítá vé rí ẹ ịsù rí 'í 'dálé. ¹⁷ 'Bá kǎ caá Mìlétò gá 'dāá, Páulù ní ú' 'dúkò pèzú mužú drìkoma kǎnìsá vé rí pì ní Ēfēsò gá 'dāá, lè kòpí ẹ imúkí 'í vùgá nòó.

¹⁸ Kòpí kǎ ícá, Páulù ní 'yozú kòpí ní kǐnì, "Lókí má ní ícázú àngù Ẹzīyā vé rí agá, 'bá ní adrizú ìmi be rí gé, ìmi nǐkí mávé adringará rá. ¹⁹ Yāhūdì rí pì à urukò 'okí ma ùnjì, sè má ní ízāngá ambamba, 'bo á 'bá ma kú mǎdà, á rí ẹjì ngáá Úpí ní. ²⁰ Ìmi nǐkí rá, má ní tì Múngú vé rí ùlúngará gá, má ùzú ìmi ní tà ázi àluṅání kuyé, á rí tà rí ímbá gúnyá agá, àzini ìmívè 'bètì àsámvú gé sī. ²¹ Á 'yo Yāhūdì rí pì ní, àzini 'bá adrii' 'bá Yāhūdì rú ku rí pì ní tà ùkpó ùkpó, lè kòpí á újákí ẹsì ùnjìkányá agásí rá, kòpí ẹ ẹ'yìkí Múngú rí, àzini kòpí ẹ ẹ'yìkí Úpí Yēsù Kúrísítò rí.

²² "Sù Índrí Uleterè ní líú má ní rí tǐnì, á lè nóni mu' Yērúsàlémá gá, 'bo á nì kuyé dō tà ngóni rí mu' 'í nga má be 'dálé nì. ²³ Kūrú àlu àlu má ní cazú rí agá, Índrí Uleterè rí rí ùlúú má ní kǐnì, 'í ma 'dú 'be

* 20:2 20:2 Àngù Gírìkì vé rí: Índrèzú Páulù 'de mu' kūrú Kòrínítò vé rí agá, àngù Ákáyá vé rí agá. Ákáyá rí àngù Gírìkì vé rí agá.

īzāngā nya jó āngū ũ'yīzú rī agá. ²⁴ 'Bo tā ngóni rī dō 'i nga má be nī, má ũšú ku, á lē ězi Úpí Yēsū ní sēe má ní rī ngaá caá ũdū gé. Ězi ĭri ní sēe má ní nōri, ma ri ũ'dúkó múké Múngú vé ešj múké vé rī ā tā ũlú muzú.

²⁵ "Á ri ečj mālūngā Múngú vé rī ā tā ũlú ũmi ní, 'bo á nī rá ũmi āsámvú gé 'dīgē, 'bá āzi gō ma ndree dīj ku. ²⁶ Āndrū sī á lē 'yoó ũmi ní 'dīni, 'bá rī sē dō 'i fī drāngará 'dāni'dāni rī agá, adri má tā kuyē. ²⁷ Ā'diātāsīyā má ũlú ũmi ní tā Múngú ní lēe rī pi ārēvú céré rá.

²⁸ "Lē ũmi ũtēki ũmi ũtētē, āzini ũmi ũtēki kābilō Īndri Uleterē rī ní sēe kuú ũmi drīgē rī pi ũtētē. Lē ũmi ũcēki kābilō Múngú vé adri'bá kānisá agá, ĭri ní jeé ívé ārī sī rī pi.

²⁹ Á nī rá ũmvúléšī á mu dō gī, 'bá uruko ímú ífī ũmi āsámvú gé sū ārākíla tīnī, kōpi ímú kābilō rī pi 'o ũnjī. ³⁰ ũmi āsámvú gé 'dīgē, 'bá uruko ímú tā ũnjō vé ní ũlú, kōpi lēkī 'bá rī pi á ā'yīkī tā ĭ ní rī ũlú rī áyu.

³¹ Lē ũmi ndrekí múké! ũmi ígákī tā má ní adrižú ũmi āsámvú gé nōgō cazú íli ná 'dāri, á 'bá ešj rizú ũmi ímbázú ũtūnjā pi ĭnjā be mīndrē be mī gé, ũmi adriki rī ũkpó ũkpó ímivé e'yīngará agá.

³² "Á ku nóni ũmi Múngú drīgē, ĭrivé ešj múké rī ā adri ũmi be, á sē ũmi ā adriki ũkpó ũkpó, á sē ũmi ní ngá múké, ũmi ālēkī rī anjī ĭri ní ũpēe gī rī pi be trū.

³³ "Á 'bá ešj 'bá āzi vé mūfēngā drīgē kuyē, dōku 'bá āzi vé bōngō drīgē kuyē.

³⁴ ũmi nīkī rá, á ri ězi ngaá drī mávé nōri sī, má izā kozú, āzini 'bá má ní rizú ězi ngazú kōpi be trū rī pi ē izā kozú. ³⁵ Ězi céré má ní ngaá rī pi agási, má 'da ũmi ní létī ězi ngazú, ũmi kókī rī 'bá ũkpō ākō rī pi ē izā ānī. ũmi ígákī Úpí Yēsū vé tā ĭri ní 'yoó 'dāri kīnī, "Bá riipi ngá sēepi rī, ĭri tākiri íšú 'bá ngá e'yīpi rī ndē rá."

³⁶ Páulū kā átangá 'dīri átá, kōpi ní kūmūci ũtīžú 'bá 'dī'bēe be trū, ĭri ní Múngú ri zīžú. ³⁷ 'Bá rī pi kā rií Páulū ri u'deē ežjī bēdrī sī, kōpi ngakī céré rií ngoōngō. ³⁸ Kōpi céré adriki mu īzāngā sī, ā'diātāsīyā Páulū ní 'yoó kīnī kōpi ícókī ĭ ndree dīj ku rī sī. Kōpi ní kúru Páulū ri jīžú muzú kúlúmgba gé 'dāá.

21

Páulū 'de muzú Yērúsálēmā gé

¹ 'Bá kā 'bá kānisá vé drīkoma rú Ěfēsō vé rī pi kuú, 'bá ní tūžú kúlúmgba agá, 'bá ní muzú pīrj cazú Kósī gé. Kā muj adrii drj 'dīni, 'bá ní cazú Rōdēsī gé, kúru 'bá ní gōžú 'dežú muzú Pātārā gé. ² 'Bá ní kpá gōžú tūžú kúlúmgba agá, 'bá ní muzú

āngū Fōnīsīyā vé rī gé. ³ 'Bá ní āngū 'i līpi kú ngu yīi agá ĭ ní zīj Sáyīpūrāsī rī ndrezú, 'bá agakī ĭrivé wōōkō āndrelé rú rī gélēsīla, 'bá ní muzú Sírīyā gé. 'Bá muķi sīj Táyā gé, vūrā ĭ ní rizú ngá kúlúmgba agá rī pi u'dūžú āmvé rī gé. ⁴ 'Bá íšúki 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi 'dāgá, 'bá adriki kōpi be caá ũ'dú ěžīrī. Īndri Uleterē rī ású kōpi, kōpi 'yokī Páulū ní kīnī, lē Páulū ā mu Yērúsálēmā gé 'dālē ku. ⁵ 'Bávé sá adrižú 'dāgá rī kā deē, 'bá ní 'dežú muzú. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ārēvú céré, ívé ũkú rī pi be, ívé anjā rī pi be, kōpi jīkī 'bá fūžú kūrj rī agási cīmgbá cazú yīi tī gé 'dāá, 'bá ní kúru kūmūci ũtūžú Múngú ri zīžú. ⁶ 'Bá ní kúru kōpi ežīžú, 'bá ní tūžú kúlúmgba agá, kōpi ní ĭ ũjázú gōžú 'bētī.

⁷ 'Bá ní ngazú Táyā gé 'dāgá, 'bá ní 'dežú muzú, 'bá muķi sīj Pētōlēmīsī gé, 'bá ní 'bá ōgūpīj Yēsū ri e'yī'bá gī rī pi ežīžú, 'bá adriki kōpi be 'dāgá 'yenā ũ'dú ālu. ⁸ Kā muj adrii drj 'dīni, 'bá ní 'dežú muzú kūrj Sízérīyā vé rī gé, 'bá muķi adrii Pīlípū vé āngá. Pīlípū rī 'bá ũ'dúkó múké Múngú vé rī ũlūupi ní, ĭri 'bá ĭ ní ũpēe ěžīrī rī 'bá ānyāng awa'bá Yērúsálēmā gé 'dālē rī pi vé ōgūpī. ⁹ Pīlípū rī anjī ũkú be sū, kōpi céré āgō ākō, kōpi ri tā Múngú ní ũlú kōpi ní rī ũlú 'bá rī pi ní.

¹⁰ 'Bá adriki kūrj Sízérīyā vé rī agá 'dāá ũ'dú be kárákará, nēbī āzi rj ní Āgábū 'i, íbī ímú āngū Yūdáyā vé rī gélēsī. ¹¹ Ágō rī kā ímú 'bá ndrengará gé, ĭ'dú Páulū vé gō rií 'yī ũpīlē gé rī, ũmbé 'i pá ānī, āzini 'i drj ānī, ĭri ní 'yožú kīnī, "Īndri Uleterē rī lū má ní kīnī, 'Ambugo Yāhūdī rī pi vé Yērúsálēmā gé rī pi ímú gō nōri vé e'dīpa ru, kōpi ĭri ũmbé, kōpi ĭri sē 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgē."

¹² 'Bá kā tā 'dīri yīi, 'bá 'bá Yēsū ri e'yī' 'bá gī rī pi, 'bá adri'bá āngū 'dāri agá rī pi be, 'bá māki Páulū ri, 'bá kīnī, ā mu Yērúsálēmā gé 'dāá ku.

¹³ Kúru Páulū ní ũjázú kīnī, "Ngá ũmi ní rizú ngozú rī ā'di? Āzini ngá ũmi ní rizú īzāngā sēžú má ešj agá 'dīni rī ā'di? Á lē 'bá āzi ā uga ma ku. Má ā'yī ũmbéngará rī rá, āzini má ā'yī muj drāá Yērúsálēmā gé Úpí Yēsū vé rú ā tā sī rá." ¹⁴ 'Bá kā ndree 'bá ícókī Páulū ri ugaá 'bá ku, 'bá ní kúru ĭri ožuzú. 'Bá ní 'yožú, "Úpí ā 'o tā rī sī 'i ešj ní lēe rī tīnī."

¹⁵ Tā 'dīri ā vūdrī gé, 'bá ní 'bávé ngá pi ũdrōžú, 'bá ní 'dežú muzú Yērúsálēmā gé. ¹⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá adri'bá kūrj Sízérīyā vé rī agá rī pi ā uruko jīkī 'bá muj Mēnēsónā vé āngá. Mēnēsónā íbī ímú Sáyīpūrāsī gélēsī, ĭri ĭnogósī 'bá Yēsū ri e'yīpi gī ni.

Pāūlū ca Yērūsālēmā gá

¹⁷ 'Bá ká caá Yērūsālēmā gá 'dāá, 'bá édrīpījī, āzini 'bá ómvūpījī é'yīkī 'bá drī ģrī sī. ¹⁸ Ká muų caá drū 'dīni, 'bá ní ngazú muųú Pāūlū pi be Yökóbū ri ndrezú, 'bá cakí ģsū 'bá ambugu rī pi céré 'dālē anigé. ¹⁹ Pāūlū ní kōpi ezizú, ģri ní tā Múngú ní 'oó 'bá adri'ba Yāhūdģ rú ku rī pi āsāmvú gé, ũ'đukó múké 'i ní ũlūú rī ā tā sī rī ũlūúú kōpi ní céré.

²⁰ 'Bá rī pi ká tā 'điri yījī, kōpi íngúkí Múngú ri rá. Kúru kōpi ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "'Bá édrīpi, 'i ndre drī ká, Yāhūdģ élfífū kárakarā é'yīkī Yésú ri rá, kōpi céré 'bākī éśi rizú tājmbī Mósé vé rī 'duzú ngazú. ²¹ Yāhūdģ Yésú ri é'yī'ba gí Yērūsālēmā gá nōgó rī pi yīkī kīnī, mi ri Yāhūdģ adri'ba 'bá adri'ba Yāhūdģ rú ku rī pi āsāmvú gé rī pi ímbá kīnī, kōpi ā 'duki tájmbī Mósé vé rī ngaá ku, kōpi ā sékī ívé anjīnā rī pi ā ágélé ē tī ũlū ku, đōku kōpi ā 'duki mērē Yāhūdģ rī pi vé rī ngaá ku. ²² 'Bo nóni kōpi yīkī kīnī, mí ícá nōgó gí, 'bá 'okí rī íngóni? ²³ Lē mí 'du tā 'bá ní lūú mí ní rī ngaanga. Āgó uruųó'bee su 'bá āsāmvú gé nōgó sōkí ándúru ũyō* Múngú endreģi gé. ²⁴ ģmi ngakí muųú āgó 'dī'bee be trū, ģmi 'okí lā'bī rų'ba ũjīzú adrizú uletere rī kōpi be trū. Mī ũfē müfēngā ģ ní kōpi ē drģ'bí fazú rī ũfēfē, 'bá ālu ālu ā nģ rī 'yozú kīnī, tā ģ ní 'yoó mí tā sī 'điri adri tā áda ku, mí 'bá riipi Mósé vé tājmbī 'duųipi ngaapi ni.

²⁵ "'Bá sīkī kōkōbģ sēé 'bá adri'ba Yāhūdģ rú ku Yésú ri é'yī'ba gí rī pi ní. 'Bá kīnī, lē kōpi ā nyakí ínyá ģ ní sēé ngā ģ ní udé múngú rú rī pi ní rī ku, kōpi ā nyakí ānyāpā ģ ní āri ní ģģ dāá vūgá kuyé rī ku, kōpi ā nyakí ānyāpā ģ ní umbe ní pií drāá drģ sī rī ku, kōpi ā 'bākī ówū ku."

²⁶ Kúru ká muųú adrii drū 'dīni, Pāūlū pi ní ngazú muųú āgó su 'dī'bee be trū, kōpi ní lā'bī rų'ba ũjīzú ule rī 'ozú. Kúru Pāūlū ní 'dezu muųú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, ģri ní ũ'đú rų'ba ũjīzú rī vé dengará ā tā lūzú kōpi ní, ā zākí rī 'bá ālu ālu ní rōbōņō.

Pāūlū vé rungará

²⁷ ũ'đú ézģrģ rų'ba ũjīzú rī ká lēé đeđe, Yāhūdģ uruųó íngá'ba āngū Ézģyā vé rī gé rī pi ndrekí Pāūlū ri Jó Múngú vé rī agá 'dāá. Kōpi íngákí Pāūlū drģgé, kōpi ručí ģri, ²⁸ kōpi ní í'đózú útréúú ũ'đukó be urų 'dāá kīnī, "ģmi 'bá ģsērélé vé 'dī'bee, ģmi kókí 'bá ízā! Ágó 'điri ímbá 'bá rī pi āngū rī pi agāsí céré kīnī, 'bávé 'bá rī pi ũnjī, āzini 'bávé tājmbī rī ũnjī, āzini 'bávé Jó Múngú vé uletere nōri ũnjī. ģģi 'bá adri'ba Yāhūdģ rú ku rī pi ímųú Jó Múngú vé rī ā bóró gá nōó ímųú vūrā uletere rī

izaá ícá āzāvū rú." ²⁹ Ā'diātāsģyā kōpi ndrekí ándúru Tōrōfģmū Ēfēsōgū rī rikí adrii Pāūlū be trū kūrųú agá 'dāá, kōpi ũśŭkí déna Pāūlū ģģi Tōrōfģmū rī ímųú Jó Múngú vé rī agá ní.

³⁰ 'Bá kūrųú agá rī pi ārēvū céré íngákí Pāūlū drģgé ũnjī ũnjī, 'bá rī pi ínjúkí vūrā āndīāndí ní pi agāsí, kōpi ručí Pāūlū ri, ízékí ģri ífģū Jó Múngú vé rī agāsí āmvé. Koro kōpi ní kģģģ káni rī vé rī pi ũpģzú. ³¹ 'Bá rī pi ká lēé kōđō Pāūlū rī 'đģj drāá, koro ũ'đukó ní cazú ũgalaku āmbúgú āngaráwā rī pi vé' íngāpi Rómā gá rī vúgá 'dāá kīnī, 'bá Yērūsālēmā vé rī pi ģgānyākí kuu ũnjī ũnjī. ³² Koro ģri ní ívé ũgalaku rī pi zizú āngaráwā rī pi be, kōpi ní njuzú muųú 'bá bģtrģkā rī pi āsāmvú gé 'dāá. 'Bá ģgānyā'ba rī pi ká ũgalaku āmbúgú rī ndree ívé āngaráwā rī pi be, kōpi kuki Pāūlū vé fungarā ānī.

³³ ũgalaku āmbúgú rī ní Pāūlū ri ruųú, ģri ní tājmbī sēzú kīnī, ā ũmbékí Pāūlū ri ímvē ģrģ sī. ģri ní 'bá rī pi zizú kīnī, "Ágó nōri ā'di 'i? Ágó rī 'o ā'di ā tā?" ³⁴ 'Bá rī pi uruųó ngakí rīi útré ũ'đukó be urų 'dāá lģtģ be āndīāndí. 'Bá rī pi ní rīi útré ũ'đukó be urų 'dāá rī sī, sē ũgalaku āmbúgú rī ģsū tā pģrģ Pāūlū vé tā sī kuyé. ģri ní tājmbī sēzú kīnī, ā ģģi Pāūlū ri vūrā āngaráwā rī pi ní adrizú rī gé 'dāá. ³⁵ Pāūlū ká muųú caá vūrā ģ ní rizú tuųú muųú uruųégé 'dāá rī gé, 'bá bģtrģkā rī pi ģgānyākí ũnjī ũnjī, āngaráwā rī pi ní Pāūlū ri 'duųú muųú kģđģ sī, 'bá bģtrģkā rī pi ā 'okí rī ģri ũnjī ku. ³⁶ 'Bá bģtrģkā 'dekí muųú Pāūlū ā vŭđrģ gé sģ, kōpi rikí útré ũ'đukó be urų 'dāá kīnī, "Ā 'đģkí ģri drāá rá, ā 'đģkí ģri drāá rá!"

Pāūlū átá ívé tā 'bá bģtrģkā rī pi endreģi gé

³⁷ Ąngaráwā rī pi ká lēé Pāūlū ri ģģi fģi vūrā āngaráwā rī pi ní adrizú rī gé 'dāá, Pāūlū ní ũgalaku āmbúgú rī zizú kīnī, "Mí nyo ícá ma ā'yī átāngá átá rá?"

Ąmbúgú rī ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "Mí ícá átāngá rī átá ģģrģģ tģ sī rá? ³⁸ Mí adri nyo Ējģpģtōgú ándúru waapi ásé agá ārģ'bagú rú 'bá āngū ũ'đģ'ba ní pi be élfífū su (4,000) rī 'i kuyé?"

³⁹ Pāūlū ní ũjázú kīnī, "Ma Yāhūdģģgú, tģkí ma kūrųú Tārāsísā vé rī agá, āngū Kģlíkiyā vé rī agá, kūrųú 'điri ā rų kuku. Mí ā'yī ma, mā átā 'bá rī pi ní."

⁴⁰ ũgalaku āmbúgú rī ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "Mí átā." Kúru Pāūlū ní pá tuųú vūrā ģ ní rizú tuųú muųú uruųégé rī gé 'dāá, ģri ní drģ 'bāzú 'bá bģtrģkā rī pi ā ũjģkí kģri. 'Bá rī pi ká ũjī kģri gí, ģri ní kúru átázú kōpi ní Ąrāmáyģkī tģ sī.

* **21:23** 21:23 Sōkí ándúru ũyō: 'Í lā tā Yāhūdģ rī pi ní ũyō sōzú rī búkú Kālāfe vé rī agá. Kālāfe 6:1-27. † **21:31** 21:31 ũgalaku āmbúgú āngaráwā rī pi vé rī: ģri āngaráwā élfífū ālu rī pi ē drģ kōopi ní.

22

¹ Pāulū nī 'yozú 'bá bītriká rī pi ní kīnī, "Má édrīpījī má étēpījī, īmi yīkī drī ma kā, mā ūlū mávē tā īmi ní." ² Kōpi kā yījī Pāulū átá i ní tā rī Ārāmāyīkī tī sī, kōpi ūjīkī cérē kīri. Kuru Pāulū nī 'yozú kīnī,

³ "Ma Yāhūdīgū, tīkī ma kūrū Tārāsīsā vé rī agá, āngū Kilīkiyā vé rī agá, á mba Yērūsālēmā agá nōgō. Gāmāliyélē imbá ma, á nī tāimbī 'bá é'bīpījī vé rī múkē múkē, āzini á 'bā éšī cérē rizū Múngú rī ĩnjīzū, sū īmi ní rī ĩnjījī āndrū nōri tīnī.

⁴ Má օcū 'bá Yēsū á pámvū ūbī'bá rī pi ūnjī ūnjī, ū'dīkī urukō'bée ūdrāá rá. Má urū ūkū rī pi āgō rī be ĩjī ĩmū ū'bé jō āngū ū'yīzū rī agá. ⁵ Átálágú āmbúgú atala rī pi drīgē rī, āzini 'bá rī'bá tā lī'bá rī pi be, kōpi ícō tā má ní rī nēē nōri ētī rá. Ā'diātāsīyā á mū kōkōbī é'yī kōpi vúgá ĩjī mužú drīkoma adri'bá Dāmāsēkē agá rī pi ní, má mū rī 'bá Yēsū rī é'yī'bá gī rī pi urūjī ĩjī ĩmū օcūjī Yērūsālēmā gá.

⁶ "Má ní rīi mungará gá létī gé 'dīgē, má kā caá ĩnyījā Dāmāsēkē gá 'dāá, āci ní dīzū 'bū gé 'dāāsī má gārā ĩngbērēzū kūrū. ⁷ Má ní ngazū í'dézū vūgá, má ní ū'dūkō yīzū, ū'dūkō rī ní 'yozú má ní kīnī, 'Sáulā! Sáulā! Ngá mí ní rizú ma օcūzū 'dīni rī ā'di?' ⁸ Má ní zīzū, 'Úpī, mī ā'di 'i?' Īri ní ūjázū kīnī, "Bá mī ní rīi օcūjī rī, Īri ma 'i Yēsū Nāzērētāgū rī." ⁹ "Bá má ní rīi mužū kōpi be trū rī pi ndrekī āci dīpi rī rá, 'bo kōpi yīkī ū'dūkō rīipi átāpi má be rī kuyé.

¹⁰ "Má ní kuru zīzū, 'Úpī, má 'o ā'di?' Úpī ní 'yozú kīnī, 'Í nga urū, 'i mū Dāmāsēkē gá. 'Í ca dō 'dālē gī, tā ī ní lēē mī 'o rī, ī ūlū mī ní rá.' ¹¹ Āci dīpi āngū ĩngbērēēpi má gārā gá sī 'dīri, sē má mī ēšī rá, 'bá mū'bá má be trū rī pi sekī ma mužú Dāmāsēkē gá 'dāá nī.

¹² "Āgō āzi rūjī nī Ānāniyā 'i, Īri rī adri Dāmāsēkē gá 'dāá. Īri 'bá Múngú rī ĩnjījīpi ĩnjījī nī, 'dū tāimbī Mósē vé rī ngāá ĩndī, Yāhūdī adri'bá 'dālē rī pi ārēvū cérē ĩnjīkī Īri ĩnjījī. ¹³ Āgō rī ní ĩmúzū pá tuzú má gārā gá, Īri ní 'yozú kīnī, 'Má édrīpī Sáulā, mī mī ē zī 'i! Sā 'dāri gé, koro má mī ní 'i zīzū āngū ndrezū.

¹⁴ "Īri ní 'yozú má ní kīnī, 'Múngú 'bá é'bīpījī vé rī ĩpē mī, mī nī rī tā 'i ēšī ní lēē rī, mī ndre rī Yēsū 'Bá tā be Pīrī rī, āzini mī yī rī Īrivé átāngá Īri ní átá rī. ¹⁵ Mī mū rī tā mī ní ndreē mī mī sī, āzini mī ní yījī mī bī sī rī ūlūū 'bá rī pi ní cérē. ¹⁶ Ngá nōni mī ní rīi tēē rī ā'di? 'Í nga urū, ā sēkī mī ní bātīzīmū, mī ūjī mívē ūnjīkānyā rá, 'í zī Múngú rī.'

¹⁷ "Má kā ma újā gōō Yērūsālēmā gá 'dāá, á fi Jō Múngú vé rī agá Múngú rī zījī,

á ndre ĩndrīlīkī, ¹⁸ á ndre Úpī rī ĩndrīlīkī rī agá 'dāá, Īri ní 'yozú má ní kīnī, "Í ku Yērūsālēmā rī mbēlē, ā'diātāsīyā mávē tā mī ní ūlūū rī, 'bá nōgō rī pi ā'yīkī ku.'

¹⁹ "Má ní ūjázū Īri ní, 'Úpī Yēsū, 'bá 'dī'bēē nīkī rá 'yozú kīnī, á rī ēcī Jō Múngú rī Zīzū rī pi agāsī, á rī 'bá Yēsū rī é'yī'bá gī rī pi urūjī ū'yījī jō āngū ū'yīzū rī agá, á rī kōpi ūgbāá ūnjī ūnjī. ²⁰ Lókī í ní Sētēfānō mívē tā ūlūūpi rī 'dīzū drāzū rī gé, á tu pá 'dālē, má ā'yī tā ní ma 'i, á rī 'bá Sētēfānō rī 'dī'bá rī pi vé bōngō ūtēē ma 'i.'

²¹ "Úpī ní kuru 'yozú má ní kīnī, "Í mū, á lē mī pēē mužú rārā rú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsāmū gé.' "

²² "Bá bītriká rī pi 'bāki bī rizū tā Pāulū ní rīi átá 'dīri yīzū cīngbā cazú Pāulū ní ívé átāngá 'dīri átázū dezū rī gé. Kuru kōpi ní í'dózū útrézū ū'dūkō be urū 'dāá, "Á 'dīkī Īri drāá 'dīisi rá, 'bá 'dīni 'dīri ícōkī Īri kuu adrii ídri rú ku!" ²³ "Bá bītriká 'dī'bēē rikī útré, kōpi unjekī ívé bōngō akoō rūkū rī pi ūsījī 'dīisi rá, āzini kōpi rikī fūrūndī ūmvū yījī urū 'dāá.

Pāulū pi āngáráwā āmbúgú Rómā vé rī be

²⁴ Ūgalaku āmbúgū āngáráwā rī pi vé rī ní tāimbī sēzū, ā jīkī Pāulū rī mužú vūrā āngáráwā rī pi ní adrizū rī gé 'dāá. Kīnī ā gbāki Pāulū rī, ā gōkī Īri zījī, ā lū rī tá 'bá rī pi ní rizū útrézū ívé tā sī rī. ²⁵ Āngáráwā rī pi kā Pāulū rī ūmbē, lēē Īri gbāá, Pāulū ní ūgalaku rī zīzū kīnī, "Tāimbī ā'yī nyo kīnī ī Rómāgū gbā ĩšū āktūdē nīkī Īrivé ūnjīkānyā kuyé 'dīni rá?"

²⁶ Ūgalaku rī kā tā 'dīri yījī 'dīni, Īri ní 'dezū mužú ūgalaku āmbúgū rī vúgá 'dāá, Īri ní 'yozú kīnī, "Āgō 'dīri Rómāgū pīrī, 'í lē ā 'okī Īri íngóni?"

²⁷ Ūgalaku āmbúgū rī ní 'dezū mužú Pāulū vúgá 'dāá, Īri ní Pāulū rī zīzū kīnī, "Í lū má ní, mī Rómāgū?"

Pāulū ní ūjázū kīnī, "Ē, ma Rómāgū."

²⁸ Ūgalaku āmbúgū rī ní 'yozú kīnī, "Má ūfē mūfēngā āmbúgū, má ní ma ūjázū ícázū Rómāgū rú āni."

Pāulū ní ūjázū kīnī, "Tīkī ma Rómāgū rú."

²⁹ Āngáráwā lē'bá Pāulū rī uzī'bá rī pi kā yījī kīnī, Pāulū rī Rómāgū rī kōpi unjekī ī mužú 'dīisi rá. Ūgalaku āmbúgū rī kā nījī ámá 'yozú kīnī, 'í 'yī Pāulū rī ĩmvē sī gī, sē ūrī gō fī ēšī ní gé ambamba.

Jīkī Pāulū rī Yāhūdī tā lī'bá rī pi ēndrētī gé

³⁰ Kā mužū adrii drū 'dīni, ūgalaku āmbúgū āngáráwā rī pi vé rī lē tā Yāhūdī rī pi ní Pāulū rī tōzū rī nījī, Īri ní Pāulū rī oyuzū, Īri ní tāimbī sēzū atala atala rī pi drīgē rī pi ní 'bá tā lī'bá rī pi be, kōpi ā

úmúki ī céré vūrā ālu gé. Īri ní kúru Páulū ri ījīzú pá tuzú kōpi ɛndrɛtj gé.

23

¹ Páulū ní āngū ndrɔzú 'bá tā lī' 'bá rī pi vúgá 'dāá, Īri ní 'yozú kīnī, "Má ɛdrīpīj, á nga ɛzī Múngú ní ɛšj be múké cīmgbá ícázú ũ' 'dū āndrū rī gé."

² Koro átálágú āmbúgú Ānāniyā ní 'yozú 'bá pá tu' 'bá Páulū ā gārā gá rī pi ní kīnī, kōpi ā sakī Páulū ē tī. ³ Páulū ní 'yozú Īri ní kīnī, "Mí índré sū ābi ī ní njōó búya imve sī rī tīnj!" Múngú ri mi sa rá. Mí úri mávé tā līj sū tājmbj rī ní lée rī tīnj, 'bo mi mī ngúlúpi sī, 'ī nō tājmbj ri gí, mí ní 'yozú ā sakī ma āní!"

⁴ 'Bá pá tu' 'bá Páulū ā gārā gá rī pi ní 'yozú kīnī, "Mí lē 'dīri átálágú āmbúgú Múngú vé rī 'dāa?"

⁵ Páulū ní újázú kīnī, "Má ɛdrīpīj, á nī kuyé 'yozú kīnī ágó 'dīri átálágú āmbúgú, ā' diātāsīyā sīkī Bukú Múngú vé rī agá kīnī, 'Lē mí átá átángá ũnjī imivé drīkoma ĩmi rujūpi rī ní ku.' "

⁶ Páulū nī amá rá 'yozú kīnī, 'bá tā lī' 'bá rī pi á uruḳo Sádókē, uruḳo' bée Fārúšj, Īri ní átázú ũ' 'dúḳó be uru 'dāá kīnī, "Má ɛdrīpīj, ma Fārúšigú, má ɛtépj ri Fārúšigú. Īmi ri tā lī má drīgé má ní ɛšj 'bāá íngángará idri rú drāngárā galésī rī drīgé rī sī."

⁷ Páulū ká tā rī 'yoó 'dīni, tā 'dīri ījī āgátá Fārúšj rī pi āsámvú gé Sádókē rī pi gé. ⁸ Sádókē rī pi kīnī, 'bá rī drā dō gí, gó íngá idri rú ku, kōpi kīnī, mālāyīkā 'dāáyo, índri kpá 'dāáyo, 'bo Fārúšj rī pi ɛ' 'yīkī ívé rī kīnī, ngá 'dī' bée céré anigé.

⁹ 'Bá rī pi ní 'dózu útrézu ũ' 'dúḳó be uru 'dāá, Fārúšj tājmbj ímbá' 'bá rī pi á uruḳo ungakī uru, kōpi 'dóki rīi āgátá gāá ũkpó sī kīnī, "'Bá íšúki tā ũnjī ágó 'dīri ru' 'bá gé kuyé. Sā āzi sī, índri, dōku mālāyīkā átá ĩri be nī." ¹⁰ Ágátá rī gó ícá ũnjī, sē ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī ní ũrj, ũsū kōpi Páulū ri ũndi kpélékpélé. Īri ní tājmbj sēzú āngáráwá rī pi ní, kōpi ā muḳi Páulū ri ípá 'bá 'dī' bée drīgé sī, kōpi ā jīkī ĩri gōó vúlé vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāá.

¹¹ Īnīnjá 'dāri sī, Úpí Yēsū ní 'i 'dazú Páulū ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Páulū, lē mí 'o ũrj sī ku. Mí ũlū mávé tā Yērūsālémā gá nōgó gí, lē mí mu kpá ũlū Rómá gá 'dālé."

Yāhūdī rī pi líkī Páulū vé tā lēzú ĩri 'dīzú

¹² Kā muḳú adrii drū 'dīni, ũ' 'būtīnjá rī sī, Yāhūdī rī pi úmúki ī céré vūrā ālu gé, kōpi sōkī ũyō kīnī, ī nyakī ngá ku, āzini ī mvuḳi ngá ku, ũdū nī, ī 'dīkī dō Páulū ri

drāá ũgbále gí ká. ¹³ 'Bá ī úmú' 'bá Páulū ā tā lī' 'bá rī pi vé kālāfe aga pūḳú sū rī rá. ¹⁴ Kōpi ní ngazú muḳú atala atala rī pi drīgé rī pi vúgá 'dāá, āzini 'bá ambugu rī pi vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá sōkī ũyō, 'bá kīnī, 'bá ícókí ngá nyaa ku, ũdū nī, 'bá 'dīkī dō Páulū rī drāá ũgbále gí ká. ¹⁵ Kúru ĩmi 'bá tā lī' 'bá rī pi, lē ĩmi zīkī ũgalaku āmbúgú rī, ē ījī Páulū ri ĩmi ɛndrɛtj gé. Lē ĩmi 'bākī ĩmi sū ĩmi lēkī ĩrivé tā uzīj nīj múké múké rī tīnj. 'Bá lēkī ĩri 'dīj, íšú ícá drī vūrā tā līzú rī gé nōgó kuyé."

¹⁶ 'Bo Páulū ómvūpi vé mvá ágó rú rī ká tā ī ní Páulū ā tā līzú 'dīri yīj, ĩri ní njuzú muḳú vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāá, ĩri ní tā rī ũlūzú Páulū nī.

¹⁷ Kúru Páulū nī ũgalaku ālu āngáráwá rī pi vé rī zīzú ímúzu 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mvá ágó 'dīri muḳú ũgalaku āmbúgú rī vúgá 'dāá, mvá ágó rī tā be, lē lūú ĩri ní." ¹⁸ Kúru ĩri ní mvá ágó rī jīzú ũgalaku āmbúgú rī vúgá 'dāá.

Ūgalaku rī ní 'yozú kīnī, "Páulū ī ní 'yī rī zī ma muḳú 'í vúgá 'dāá, kīnī, má ījī mvá ágó rī mī vúgá nōó, ā' diātāsīyā ĩri tā be, lē lūú mī ní."

¹⁹ Ūgalaku āmbúgú rī ní mvá ágó rī ē drj ruḳú, ĩri sezú gārā gá, ĩri ní mvá ágó rī zīzú kīnī, "Tā mī ní lēé lūú má ní rī íngóni?"

²⁰ Páulū ómvūpi vé mvá rī ní 'yozú rī ní kīnī, "Ambugu Yāhūdī vé rī pi lēkī ímú mī zīj drū sī, mī jī rī Páulū ri pá tuú 'bá tā lī' 'bá rī pi ɛndrɛtj gé, kōpi lēkī ī 'bāá sū kōpi lēkī ĩrivé tā uzīj nīj múké múké rī tīnj. ²¹ 'Bo lē mī ā' yī kōpivé tā 'dīri ku, ā' diātāsīyā 'bá rī pi cekī ĩri kú létj gé 'dāá' 'dā, kōpivé kālāfe agá pūḳú sū rī rá. Kōpi sōkī ũyō kīnī, ī nyakī ngá ku, āzini ī mvuḳi ngá ku, ũdū nī, ī 'dīkī dō ĩri drāá ũgbále gí ká. Kōpi útúki ī kú ũrē, kōpi ri tē yī, dō mī tā rī újā íngóni."

²² Ūgalaku āmbúgú rī ní mvá ágó rī pēzú muḳú, ĩri ní 'yozú mvá ágó rī ní kīnī, "Ā lūkī 'bá āzi ní 'yozú kīnī, mī ũlū má ní tā rī gí 'dīni ku."

Pēkī Páulū ri muḳú Sizerīyā gá

²³ Kúru ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī ní ívé ũgalaku ĩrj ni pi zīzú ímúzu 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi ũpēkī āngáráwá mūdūrūlū ĩrj, ĩmi ũpēkī kpá āngáráwá nju' 'bá hūsānī sī ni pi pūḳú ɛzīrj, āzini ĩmi ũpēkī āngáráwá ójū be mu' bée pá sī ni pi mūdūrūlū ĩrj, kōpi ā adriki kuú ũrē, kādō caá sá ũrōmī ĩnīnjá vé ní gé, lē kōpi ā 'dekī muḳú Sizerīyā gá.

²⁴ ĩmi sēkī Páulū ní hūsānī, ĩmi jīkī ĩri muḳú gávānā Félēkīsī vúgá 'dāá, ĩmi ũtēkī

* 23:3 23:3 Ābi ī ní njōó búya imve sī rī: Īri 'bá 'í 'bāapi 'bá pīrj rú, 'bo rīpī ũnjīkānyā 'oópi ni. 23:5 23:5 Wūngárá 22:28

iri muzú múké.” ²⁵ Ámbúgú āngaráwá rī pi vé rī ní kōkōbī sīzú ‘dini kinī,

²⁶ Ma Kālāwūdīyō Lisīyā ‘i, Gávānā Félēkīsī ī ní ĩñjī ĩñjī rī, á sē mí ní módó.

²⁷ Yāhūdī rī pi ruķi ágó ‘diri, kōpi lēki kōdō ĩri ‘dij’dī, má ní ícázú mávé āngaráwá rī pi be, má kā nñī áamá ĩri Rómāgú, má ní ĩri érizú kōpi drígé sī.

²⁸ Á lē nñī kōpi tōki dō ĩri āsī, kúru má ní ĩri jízú kōpivé ‘bá tā lī’bá rī pi endreṭi gé. ²⁹ Má ĩsú nñī kinī, tōki ĩri tājmbī ivé rī ā tā sī, ‘bo tā āzi ī ní ícózú ĩri ‘yīzú, dōku ĩri ‘dizú ní ‘daáyo. ³⁰ Ká ũlúú má ní kinī, Yāhūdī rī pi líkí ĩri ā tā, kōpi lēki ĩri ‘dij, koro má ní ĩri pēzú muzú mí vúgá ‘dī. Á ‘yo ‘bá ĩri tō’bá rī pi ní, má kinī, lē kōpi ā ũlúki tā kōpi ní ĩri tōzú rī mí endreṭi gé.

³¹ Kúru āngaráwá rī pi ní tā rī ‘duzú ngazú sū ī ní ezi ī ní rī tñjī, kōpi ní Páulū rī jízú muzú ĩñjā rī sī cimgbá cazú Ānītīpātīrisī gé. ³² Ká muṣú adrii drū ‘dini, āngaráwá éci’bá pá sī rī pi ní í újázú igōzú vúlé vūrā āngaráwá rī pi ní adrizú rī gé nōó, kōpi kuki āngaráwá nju’bá hūsānī sī rī pi jiki Páulū rī muzú ní. ³³ Kōpi ká muṣú caá Sizerīyā gé ‘dālē, kōpi ní kōkōbī rī sēzú gávānā ní, kōpi ní Páulū rī sēzú drī ní gé. ³⁴ Gávānā ní kōkōbī rī lázú, ĩri ní Páulū rī zizú kinī, “Mí íbī íngá āngū ngōri gé?” Ká muṣú nñī áamá ‘yozú kinī Páulū íbī íngá Kilkīyā gé, ³⁵ ĩri ní ‘yozú kinī, “Ma ímú mívé tā yī, ĩsú ākūdē ‘bá mí tō’bá rī pi ícákí nōgó gí.” Kúru ĩri ní tājmbī sēzú kinī, á jiki Páulū rī jó āmbūgú vé Ērōdē† ní ótú sījī rī ágá, ā ütēki ĩri ütēte.

24

Tōki Páulū rī Félēkīsī endreṭi gé

¹ Ká muṣú adrii ú’dú tōwú ā vūdrī gé, átalágú āmbúgú Ānāniyā pi ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ā uruko’bée be, Terítulā tājmbī nñipi ambamba rī be, kōpi ní ngazú muzú Sizerīyā gé ‘daá, kōpi ní tā ī ní Páulū rī tōzú rī ũlúzú gávānā Félēkīsī ní. ² ĩ ní Páulū rī zizú fizú jó ágá ‘daá, Terítulā ní tā ī ní Páulū rī tōzú rī njezú Félēkīsī endreṭi gé, ĩri ní ‘yozú kinī, “Félēkīsī ī ní ĩñjī ĩñjī rī, ‘i sē ‘bávē āngū adrii kíri lóki be āco, mí ní adrii úmī be rī sī, mí újā nóni ‘bávē āngū ícá múké gí. ³ Ámbúgú ‘bávē rī, ‘bá āyīkō sī āmbúgú tā mí ní ‘oó ‘diri sī. ⁴ Á lē sée mí rī āndēé kárakarā ‘dini ku, á mā mí, lē mí ‘bá éšjī múké ‘bávē tā yizú sājā be mādā.

⁵ “‘Bá ĩsúki nñī áamá ‘yozú kinī, ágó ‘diri ‘bá tā ũnjí ‘oópi ní, ĩri rī ‘bá rī pi ícīcīki,

sē Yāhūdī rī pi rī tā ũnjí ‘o muzú vū drígé sī céré. ĩri drīkoma ‘bá rī’bá Yēsū Názērētāgú rī ā pámvú ũbī’bá rī pi vé ní.

⁶ ĩri rī Jó Múngú vé rī iza, ‘bá ní ĩri ruzú ānī. (‘Bá lēki ĩrivé tā lījī sū tājmbī ‘bávē rī ní lēé rī tñjī. ⁷ ‘Bo āngaráwá rī pi vé āmbúgú Lisīyā ímú ũkpō be ĩri paá ‘bá drígé sī ní. ⁸ Sē tājmbī ‘bá ĩri tō’bá rī pi ní kinī, kōpi ē ímúki tā rī ũlúú mí endreṭi gé nōgó.)” Lē mí uzī ĩri, mí ícō nñī áamá ‘yozú kinī tá ‘bá ní ĩri tōzú rī, ĩri tā áda.”

⁹ Yāhūdī rī pi ngakí céré á’yīi kinī, tā Terítulā ní ‘yoó ‘diri, ĩri tā áda.

Páulū nje ivé tā Félēkīsī endreṭi gé

¹⁰ Kúru gávānā ní drī suzú Páulū vúgá ‘daá, ĩri ní ‘yozú kinī, ā átá átángá rī. Kúru Páulū ní ‘yozú kinī, “Á nñī rá íli kárakarā, mí ‘bá riipi tá līpi ní āngū nōri ágá, ma āyīkō sī mávé tá njezú mí endreṭi gé.

¹¹ “Mí ícō nñī áamá rá ‘yozú kinī, mávé cangará Yērūsālēmā gé ‘dālē rī vūdrī ní vū drī caá ú’dú muṣú drī ní ĩrī kuyé, á mu ‘dālē Múngú rī zījī. ¹² ‘Bá ma tō’bá rī pi ĩsúki ma āgátá gāngará gé ‘bá āzi be Jó Múngú vé rī ágá ‘daá kuyé, á ‘yo tā ũnjí ‘bá rī pi ní ĩgānyázú ānī Jó Múngú rī zizú rī ágá ‘daá kuyé, dōku kūrū ágá ‘daá kuyé. ¹³ Ngá āzi lūupi ‘yozú kinī tá kōpi ní ma tōzú ‘diri, ĩri tā áda ‘dini ‘daáyo.

¹⁴ “Má ā’yī rá ‘yozú kinī, ma rī létjī Úpí Yēsú vé rī ā pámvú ũbī, ‘bo kōpi kinī létjī má ní ũbī ‘diri adrii létjī áda rī kuyé. ‘Bo ma rī Múngú ‘bá é’bījī vé rī ĩñjī, ma kpá rī tājmbī Mósé vé rī ‘du nga, āzini tá nēbī rī pi ní sū rī ‘du nga. ¹⁵ Á ‘bá éšjī Múngú drígé, sū ‘bá ‘dī’bée ní ‘bāā rī tñjī, Múngú rī ũmvulēsī ‘bá tā ‘o’bá piṣī rī pi inga drāngará gálēsī rá, āzini ĩri kpá ‘bá tā ‘o’bá piṣī ku rī pi inga rá. ¹⁶ Á’diātāsīyā ú’dú céré ma rī éšjī ‘bá tā piṣī ‘o’zú Múngú endreṭi gé, āzini ‘bá rī pi endreṭi gé.

¹⁷ “Má adrii ámvé ‘daá íli be kárakarā, má ní kúru ímvízú igōzú mávé ‘bá rī pi vúgá Yērūsālēmā gé nōó, má íjī múfēngā ímúzú índī mávé ‘bá ngá ākō rī pi ē ízā kozú, āzini má ímú Múngú ní rōbōñō zāá. ¹⁸ ‘Bá ma tō’bá rī pi ká má ĩsú Jó Múngú vé rī ā bóro ‘daá, ĩsú ākūdē á de lā’bī mēre vé adrizú ānī ule rī vé tā gí. ‘Bá bītrīká rī pi má gārā gé ‘daáyo, ‘bá rī pi ĩgānyāki kuyé.

¹⁹ “‘Bo sī ‘dāri gé, Yāhūdī uruko anigé āngū Eziyā vé rī ágá ‘daá, lē kōpi ē ímúki ma tōó ní, lē kōpi ē ímúki pá tuú mí endreṭi gé nōgó, kōpi ē ímúki rī tā ũnjí ī ní ma tōzú rī ‘yoó ní. ²⁰ Lē mí zī ‘bá nō’bée, kōpi á lūki rī mí ní tā Yāhūdī rī pi vé ‘bá tā lī’bá rī pi ní ĩsú má rī’bá gé ũnjí rī. ²¹ Sá

† 23:35 23:35 Ērōdē: Ērōdē ‘diri ‘bāgú sá ī ní Yēsū rī tizú rī gé rī. † 1 lá Mátāyo 2:1-18.

* 24:8 24:8 Átángá verēsī 6-8 ágá ‘dī’bée, búkú Ezi vé í ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī ágá ‘daáyo, ‘bo gōki sīi búkú Ezi vé vúlé rī ágá rá.

āzi sī, kōpi ícọ ma tō mí ẹn̄drẹ̀tị gé, tã má ní átá ỳ'đúkwé be uru 'dãá, má ní 'yoó, "Bá ỳdrã 'bá gí rí pi íngá gō ídri rú rá rí sī. "

²² Félẹ̀kísí ní Yẹ̀sụ vé tã n̄i múkẹ múkẹ rí sī, ịri ní 'yozú kīnī, "Ángáráwá rí pi vé ỳgalaku ảmbúgú Lísiyá ícá dō gí ká, ma íbì mívé tã lị ndō." Kúru ịri ní átángá rí á 'yongárá ugazú. ²³ Ịri ní tãĩmbị sẹ̀zú ỳgalaku ảngáráwá rí pi vé rí ní kīnī, ả ùtẹ̀kí Páulũ rí múkẹ, 'bo ả ọyukí ịri ẹ̀cị ảmvé ịndĩ, ịrivé ỳndĩ rí pi ẹ̀ ẹ̀cịkí rí ịri ndree, ả kókí rí ịri ẹ̀ ịzã bẹ̀sìnĩ.

'Yíkí Páulũ rí jọ í ní rizú ảngũ ù'yízu rí agá

²⁴ Ỗ'đú mādã ả vùdrị gé, Félẹ̀kísí pi ní ímúzu ùkú ní Dürüsílã Yàhùđj rí be. Ịri ní Páulũ rí zizú ímúzu, kōpi ní bị 'bazu rizú tã Páulũ ní rii átá tã Kúrísítò Yẹ̀sụ rí ẹ̀'yjuzú rí vé rí yjuzú. ²⁵ Páulũ kã rii átá kōpi be tã 'ongárá pirj rí vé tã sī, tã 'bá rí ní 'i ùtẹ̀zú rí vé tã sī, ảzini ỳ'đú í ní ímú tã lizú rí vé tã sī, sẹ̀ Félẹ̀kísí ní ỳrị. Ịri ní 'yozú kīnī, "Tã 'điri ca gi! 'Í mu 'điisí rá, má ísụ dō tã 'điri tã áda, ma íbì mí ní ndó." ²⁶ 'Bo ẹ̀sị ní gé 'dãá, ỳsụ Páulũ ả je 'í drj mufengã sī, rí Páulũ rí zij ímú 'í vugá ndō đj đj, rí átá ịri be.

²⁷ Ịlĩ ịrĩ ả vùdrị gé, gōkí Pörösiyāsí Fésítò rí 'bãã gávãná rí Félẹ̀kísí ả vürã gá, 'bo Félẹ̀kísí ọyụ Páulũ rí jọ ảngũ ù'yízu rí agásí kuyé, ả 'diatāsiyã lẹ̀ Yàhùđj rí pi ẹ̀ ẹ̀sị ả adri rí 'í ní múkẹ.

25

Páulũ tu pá Fésítò ẹn̄drẹ̀tị gé

¹ Kã Fésítò rí 'bãã gávãná rú gí, ỳ'đú na ả vùdrị gé, ịri ní ngazú kũrũ Sizeriyã vé rí agásí, ịri ní 'dezu muzú Yẹ̀rúsálémã gá.

² Fésítò kã muj caá 'dãlẹ, atala atala rí pi drjge rí pi, ảmbugu Yàhùđj rí pi vé rí á urukọ 'bée be, kōpi ní tã í ní Páulũ rí tōzú rí ùlüzú ịri ní. ³ Kōpi ní Fésítò rí mazu, ả ả'yí ívé tã, lẹ̀ ẹ̀ ijiki Páulũ rí ímúzu Yẹ̀rúsálémã gá ndō, ả 'diatāsiyã kōpi lẹ̀kí í útú Páulũ rí 'đj drãá lẹ̀tj gé 'digé. ⁴ Fésítò ní újazu kōpi ní kīnī, "'Yíkí Páulũ rí kú jọ ảngũ ù'yízu rí agá kũrũ Sizeriyã vé rí agá 'dãá'dã, ẹ̀sị mādã, á lẹ̀ 'deé muzú 'dãá. ⁵ Lẹ̀ ảmbugu ímivé rí pi urukọ, 'bã mukj kōpi be trj, Páulũ 'o dō tã ảzi ùnjí ní rá, kōpi ả mukj rí ịri tōó 'dãlẹ."

⁶ Fésítò adri Yẹ̀rúsálémã gá 'dãá ỳ'đú ảrō, dōku ỳ'đú mudrj, ịri ní kuru 'dezu muzú Sizeriyã gá 'dãá, kã muj adri drj 'dini, ịri ní kuru úrizú jọ tã lizú rí agá 'dãá, ịri ní 'yozú kīnī, ẹ̀ ijiki Páulũ rí ímú pá tuú 'í ẹn̄drẹ̀tị gé. ⁷ Páulũ kã ífí jọ agá ndō, Yàhùđj ímú 'bá Yẹ̀rúsálémã galésí rí pi tukj pá ịri ả gārã gá, kōpi tōkí ịri tã ùnjí ùnjí ní pi sī. Tã kōpi ní ịri tōzú 'dĩ'bee ícọ lūu 'yozú kīnī, tã 'dĩ'bee tã áda ku.

⁸ Páulũ gã tã í ní 'i tōzú rí, kīnī, "Á 'o tã ùnjí Yàhùđj rí pi vé tãĩmbị n̄ozú kuyé, dōku má átá Jọ Mungú vé rí ả tã ùnjí kuyé, dōku má átá 'bãgú ảmbúgú Rómã vé rí ả tã ùnjí kuyé."

⁹ Fésítò lẹ̀ ảmbugu Yàhùđj vé rí pi ẹ̀ ẹ̀sị ả adri 'í ní múkẹ. Kúru ịri ní Páulũ rí zizú kīnī, "Mí ả'yí muj Yẹ̀rúsálémã gá 'dãlẹ rá, mí mu rí pá tuú má ẹn̄drẹ̀tị gé, má lị rí mívé tã 'dãlẹ?"

¹⁰ Páulũ ní újazu kīnī, "Á tu nóni pá jọ í ní rizú tã lizú 'bãgú ảmbúgú Rómã vé rí ả rj sī rí agá, lẹ̀ ả lịkí mávé tã nōgō. 'Í n̄i múkẹ múkẹ 'yozú kīnī, á 'o tã ảzi ùnjí Yàhùđj rí pi ní kuyé. ¹¹ Á 'o tẹ̀ dō tã ùnjí í ní ícọzú ma 'dizú ní rá, má ícọ té 'dĩngárã rí vé tã gãã ku. 'Bo dō tã Yàhùđj ímú 'bã 'dĩ'bee ní ma tōzú rí adri tã áda kuyé, 'bã ảzi ícọ ma sẹ̀e kōpi drjge ku. Á lẹ̀ mávé tã jji 'bãgú ảmbúgú Rómã vé rí ẹn̄drẹ̀tị gé, ả lị rí mávé tã nĩ."

¹² Fésítò kã tã rí átá ívé 'bã tã lị 'bã rí pi be, ịri ní 'yozú Páulũ ní kīnī, "Mí lẹ̀ 'bãgú ảmbúgú Rómã vé rí ả lị mívé tã nĩ. Mí ícọ mu 'bãgú Rómã vé rí vugá 'dãá rá."

'Bãgú ảgĩrĩpã mu Fésítò vugá

¹³ Kã muj adrii ỳ'đú mādã ả vùdrị gé, 'bãgú ảgĩrĩpã pi ỏmvjpi Bẹ̀rĩnĩkẹ be, kōpi ní 'dezu muzú Fésítò rí ndrezú Sizeriyã gá 'dãá. ¹⁴ Kōpi ní adrii 'dãlẹ ỳ'đú be kárakará rí ả'yí, Fésítò ní tã í ní Páulũ rí tōzú rí ùlüzú 'bãgú rí ní. Ịri ní 'yozú kīnī,

"Félẹ̀kísí ku agó ảzi í ní 'yĩ rí kú jọ ảngũ ù'yízu rí agá ndō. ¹⁵ Má kã muj Yẹ̀rúsálémã gá 'dãá, atala atala rí pi drjge rí pi, 'bã ảmbugu Yàhùđj vé rí pi be, kōpi ùlúkí tã í ní Páulũ rí tōzú rí, kōpi kīnī, má lị tã drj ní gé. ¹⁶ Má ní 'yozú kōpi ní, má kīnī, "Tãĩmbị Rómã vé rí ả'yí í ní tã lizú 'bã ảzi drjge ísụ nje drj ívé tã kuyé 'dini ku.' Drjdrj ní, 'bã rí pá tu 'bã 'i tō'bã rí be 'bã tã lị 'bã rí pi ẹn̄drẹ̀tị gé, ịri ívé tã nje ỳgbãlẹ, í bĩ ịrivé tã lị ndō.

¹⁷ "Kōpi kã ícá má vugá ndō, má iza sã kuyé, kã muj adrii drj 'dini, má ní átázú má kīnī, ả ijiki Páulũ rí má vugá vürã í ní rizú tã lizú rí gé ndō. ¹⁸ 'Bã ịri tō'bã rí pi kã tã rí njeé, tã kōpi ní ịri tōzú rí adri sị má ní ỳsụ rí tĩnị kuyé. ¹⁹ Tã má ní ísụ rí, kōpi ríkí ảgátã gãã í ảsámvú gé sĩ ívé mẹ̀rẹ̀ Yàhùđj vé rí ả tã sī, ảzini kōpi ríkí ảgátã gãã agó rj be Yẹ̀sụ, drãapi gí, Páulũ ní 'yoó ịri idri rú rí vé tã sī.

²⁰ "Á ndã lẹ̀tj tí tã 'điri uzizú n̄izu ảnĩ, kúru má ní Páulũ rí zizú, dō lẹ̀ rá, ả mukj ịrivé tã lị Yẹ̀rúsálémã gá. ²¹ 'Bo Páulũ ní zizú kīnī, ả 'yĩkí 'i kú jọ ảngũ ù'yízu rí agá nōgō, cĩngbã 'bãgú rí ả lị rí ívé tã nĩ. Kúru má ní átázú má kīnī, ả 'yĩkí ịri kú nōgō, cĩngbã cazú ỳ'đú má ní ímúzu ịri pẹ̀zú

mụzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vúgá rī gé.”

²² Kúru Āgīrīpā ní 'yozú Fésītō ní kīnī, “Á lē ágó 'dīri vé tā yīlī mā bī sī.” Fésītō ní újázú Āgīrīpā ní kīnī, “Mī ícò Ìrivé tā yī drụ sī rá.”

Páulū tu pá Āgīrīpā ẹndrẹti gé

²³ Kā mụy adrii drụ 'dīni, Āgīrīpā pi ní ímúzú Bērīnikē be, kōpi ní ífízá jò tá lǐzú rī agá nōó, 'bá rī pi ngakí céré kōpi ññjī ambamba, kōpi ímúkí ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī pi be, 'bá ambugu ambugu kūrú agá rī pi be trú. Fésītō ní átázú kīnī, ē íjǐkí Páulū rī ífí jò agá nōó. ²⁴ Fésītō ní 'yozú kīnī, “Bāgú Āgīrīpā, Ìmī 'bá ímú' 'bá rī pi be céré, Ìmī ndrėkí drī ágó 'dīri ká! Yāhūdī adri' 'bá Yērūsālēmā gá, āzini Sizeriyā gá rī pi be céré, ímúkí kuú má vúgá nō, kōpi lēkí ā 'dǐkí Páulū rī drāá 'dīisí rá. ²⁵ 'Bo má ísú tá ùnjí í ní ícózú Ìrī 'dǐzú drāzú rá ní kuyé. 'Bo Ìrī ní lēé 'bāgú Rómā vé rī ā lǐ ívé tá nī rī sī, má ũsū, á lē Ìrī pēé mụzú Rómā gá. ²⁶ 'Bo má ísú tá ā pá má ní kōkōbī sízú sēzú 'bāgú rī ní kuyé. Nóni má íjǐ Ìrī ímú pá tuú Ìmī ẹndrẹti gé, agaapi rá rī, 'bāgú Āgīrīpā, má íjǐ Ìrī mí ẹndrẹti gé, mí uzí rī Ìrī, má ísú rí tá má ní lēé sī rī ānī. ²⁷ Á 'diātāsīyā á pē dō 'bá í ní 'yīlī rī 'bāgú rī vúgá 'dāá ísúzú síkí Ìrivé tá kuyé, tá 'dīri adri múké ku.”

26

Páulū átá ívé tá 'bāgú Āgīrīpā ẹndrẹti gé

¹ Āgīrīpā ní 'yozú Páulū ní kīnī, “Mā ā 'yī rá, mí átá mívé tá.” Kúru Páulū ní drǐ suzú uru, Ìrī ní í 'dózú átázú kīnī,

² “Bāgú Āgīrīpā, má āyíkó sī mí ní ma ā'yīlī ũ'dú āndrū rī gé tá Yāhūdī rī pi ní ma tōzú rī átázú mí ẹndrẹti gé rī sī. ³ Á nī rá mí nī 'bávé mērē Yāhūdī vé rī rá, āzini mí nī tá 'bá ní ẹ'yīlī sēepi 'bá ní 'bá acozú Yāhūdī rú rī rá. Kúru á má mí drǐ Ìrī sī, lē mí 'bá bī mávé tá yízú ẹsǐ mādā sī.

⁴ “Yāhūdī rī pi ārėvú céré nǐkí ma rá í 'dózú āñjīnā gá 'dāá. Kōpi nǐkí tá má ní rī 'oó 'bávé āngú agá, āzini Yērūsālēmā agá rī rá. ⁵ Kōpi nǐkí mávé tá caá lókí be aco, kōpi ícò mávé tá ũlū rá, dō kōpi ā'yīkí rá. Kōpi ícò lū mí ní kīnī, má Fārūsǐgú, má rī mērē 'bávé rī ā tá 'du nra rá. ⁶ Āndrū sī á tu pá nō, lēkí mávé tá lǐj, ā 'diātāsīyā má ní ẹsǐ 'bāá tá Múngú ní ẹzǐj 'bá ẹ' 'bipǐj ní rī 'dudú ngaa rī sī.

⁷ “Súrú mudrǐ drǐ ní Ìrī Ìsērēlē vé rī pi 'bákí ẹsǐ rizú tá Ìrī ní ẹzǐj rī ũtėzú, ānī sē kōpi rī Múngú rī ññjī ũtǐnā pi ññjā be. Á 'bāgú, ẹsǐ má ní 'bāá rī sī, Yāhūdī rī pi ní ma tōzú ānī. ⁸ Ngá Ìmī ní ũsǐj kīnī,

Múngú ícò 'bá ũdrā 'bá gí rī pi ídrí gōó ídrí rú ku rī ā'di?

⁹ “Ándúrú má ũsū, á lē tā rī pi 'oó, ā ọwukí rī Yēsū Nāzērėtágú rī ā rú ānī. ¹⁰ Tá 'dīri á 'o Yērūsālēmā gá 'dāá rá. Atala atala rī pi drǐgē rī pi sēkí má ní ũkpó, má uru 'bá Yēsū rī ẹ'yīlī 'bá gí rī pi íjǐ ímú 'ú bé jò āngū ũ'yízú rī agá, kádó lēé kōpi ũ'dǐ, má kpá rī tá ní ā'yī, ā ũ'dǐkí kōpi ũdrāá rá. ¹¹ Á rī ẹcǐ jò Múngú rī zízú rī pi agásí, á rī 'bá Yēsū rī ẹ'yīlī 'bá gí rī pi ọcǔj, kōpi ē idekí rī Yēsū rī ānī. Á rī kpá ẹcǐ kūrú urukọ āmvé rī pi agásí, má ọcǔj kōpi ũnjǐ ũnjǐ.

¹² “Ū'dú ālu, atala atala rī pi drǐgē rī pi sēkí má ní ũkpó rá maza ánī Dāmāsėkē gá. ¹³ Á 'bāgú, má ká rīi mụy lėtǐ gé sī, ũtǐ mgbimgbi gé 'dǐgē, á ndrė ācǐ dǐ íngázú 'bū gėlėsíla, ímgbērē má gārā, āzini 'bá má ní ẹcǐ kōpi be rī pi ā gārā kūrú, Ìrivé dǐngárá āngū ímgbērėepi rī ndrē ũtǐ vé dǐngárá rá. ¹⁴ 'Bá ní céré u'dezú vūgá, má ní ũ'dúkọ yízú íngázú 'bū gėlėsí, Ìrī ní 'yozú má ní Ārāmáyíkǐ tǐ sī kīnī, 'Sáulā, Sáulā! Ngá mí ní rizú má ọcǔzú 'dīni rī ā'di? Ūmbā mí ní rīi fụy má be 'dīri, Ìrī tá azakaza vé ní.’

¹⁵ “Má ní zízú, má kīnī, ‘Ūpí, mí ā'di 'i?’ ‘Ūpí ní újázú kīnī, ‘Bá mí ní rīi ọcǔj rī, Ìrī ma 'i Yēsū 'i. ¹⁶ Mí íngá pá tuú uru sī. Má í'da ma mí ẹndrẹti gé, á lē mí ípēé adrii átí' 'bá mávé ní, mí mụ rī mávé tá mí ní ndrėé mí mǐ sī rī ũlūú, āzini tá má ní ũmvúlėsí ímú ũlūú mí ní rī ũlūú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Ma ímú mí pá 'bá Ìmivé rī pi drǐgē sī rá, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi drǐgē sī rá. Má mí pē mụ 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi vúgá 'dāá, ¹⁸ mí mụ rī kōpi ē mí zǐj, kōpi ē ífúkí rī tá ññjā vé rī agásí rá, kōpi á adriki rī ũtǐnā agá, kōpi ē ífúkí rī ũkpó Sātánā vé rī agásí āmvé, kōpi á adriki rī 'bá Múngú vé ní, Múngú á trú rī kōpi ívé ũnjǐkányā agásí rá. Kōpi ẹ'yīkí dō ma gí, kōpi í ũjā adri uletere 'bá Múngú vé ní.’

¹⁹ “Bāgú Āgīrīpā, ñndrǐlǐkí íngápi 'bū gėlėsíla 'dīri, á 'du tá ní ngaa rá. ²⁰ Má í 'dó tǐ Múngú vé rī ũlūú 'bá Dāmāsėkē vé rī pi ní, 'bá Yērūsālēmā vé rī pi ní, āzini má ũlū āngū Yūdáyá vé rī agásí céré, á gō kpá caá 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé, á 'yo, má kīnī, lē kōpi ā kukí ũnjǐkányā ānī, kōpi ē ẹ'yīkí Múngú rī áyu, tá kōpi ní 'oó rī, á lū rī 'yozú kīnī kōpi újákí ẹsǐ gí.

²¹ “Ū'dúkọ múké má ní ũlūú 'dīri sī, Yāhūdī rī pi rúkí má Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kōpi lēkí kōdó má 'dǐj. ²² 'Bo Múngú ko má ízā cǐmgbá ícázú ũ'dú āndrū rī gé, á tu pá nōgó, á lē tá rī ũlūú 'bá rī pi ní céré, í 'dózú 'bá í ní ndrėé kuú ẹzǐj ākó rī pi ní, āzini 'bá í ní ññjǐ ññjǐ rī pi ní.

Má ímbá tã äzi túngú ni kuyé, má ímbá tã nëbĭ rĭ pi ní ùlùù rĭ, äzini tã Mòsê ní 'yoó ĩri ímų 'i nga drĭdrĭ 'dĭlê rĭ. ²³ Má kĭnĭ, Kúrĭsĭtô ri úmvúlêsi ímų İzàngã nya rá, ĩ ímų ĩri inga drångará gálêsi drĭdrĭ, ĩri ímų dĭ útĭnjã rú ívé 'bã rĭ pi àsámví gé, äzini 'bã adri'bã Yãhŭdĭ rú ku rĭ pi àsámví gé."

²⁴ Pãùlŭ kã riú átã, Fêsiťô ní trezú ũ'dŭkŭ be urų 'dãã kĭnĭ, "Pãùlŭ! Mĭ drĭ ábã gĭ, mívé lãngará ambamba rĭ sê mĭ drĭ ábã nĭ."

²⁵ Pãùlŭ ní újãzú kĭnĭ, "Ămbúgŭ Fêsiťô, mã drĭ ábã kuyé. Tã mã ní átã 'dĭri, ĩri tã áda, ĩri ífĭfi be. ²⁶ Bãgŭ Ăgĭrĭpã nĭ tã mã ní átã 'dĭ'bée céré rá, sê mã ní rizú átãzú ũřĭ ákŭ 'dĭ. Tã 'dĭ'bée ní rizú ĩ ngazú rĭ gé, nĭ rá, ä'diãtãsiyã tã 'dĭ'bée nga 'ĭ ũgŭzã rú kuyé. ²⁷ Bãgŭ Ăgĭrĭpã, mí ê'yĭ nyo nëbĭ rĭ pi vé tã rá? Á nĭ rá mí ê'yĭ rá."

²⁸ Ăgĭrĭpã ní Pãùlŭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "Mĭ ũsŭ, mí ícŭ ma úbé ícã Kúrĭsĭťiyãní rú sã mãdãnjã nŭri agã rá?"

²⁹ Pãùlŭ ní újãzú kĭnĭ, "Mi dŭ mí újã sãnjã nŭri agã rá yã, dŭ mí ĩbĭ mí újã ndŭ yã, mã Múngŭ rĭ zĭ mí ní, äzini 'bã mávé tã yĭ'bã ändrŭ nŭ'bée ní, ĩmĭ ícãkĭ rĭ sŭ mã řĭnj, adri 'yozú kĭnĭ sŭ ĩ ní mã 'yĭ nŭri řĭnj ku."

³⁰ Bãgŭ Ăgĭrĭpã, gãvãnã Fêsiťô, Bêrĭnikê, 'bã jó agã rĭ pi be céré, kŭpi ní ngazú urų. ³¹ Kŭpi kã riú fŭú muzú ämvé 'dãã, kŭpi rikĭ átã ĩ àsámví gé sĭ kĭnĭ, "Ăgó 'dĭri 'ŭ tã äzi ĩ ní ícŭzú ĩri 'dĭzú drãzú ni kuyé, 'ŭ kpã tã äzi ĩ ní ícŭzú ĩri 'yĭzú ni kuyé."

³² Ăgĭrĭpã ní 'yozú Fêsiťô ní kĭnĭ, "Ăgó 'dĭri ä 'yo dŭ 'bãgŭ ämbúgŭ Rómã vé rĭ ä ĩ lĭ vé tã nĭ 'dĭni ku, ĩ tê ĩri trŭ rá."

27

Pãùlŭ 'de muzú Rómã gã kŭlŭmgbã sĭ

¹ Ăgĭrĭpã kã 'yoó 'bã 'dekĭ muų kŭlŭmgbã sĭ Ítãliyã gã, ĩ ní Pãùlŭ pi êjĭzú 'bã urųkŭ ĩ ní ũ'yĭ rĭ pi be kŭ ũgalaku Jŭľĭyãsi drĭgé. Jŭľĭyãsi rĭ ũgalaku ängárãwã ĩ ní zĭjĭ ngŭlŭmŭ 'bãgŭ ämbúgŭ Rómã vé rĭ pi vé ni. ² Bã ní tuzú kŭlŭmgbã ĩbĭpi íngãpi Ădrãmãťiyŭ gã rĭ agã, kŭlŭmgbã rĭ lê êcĭ muzú vŭrã ĩri ní pá tuzú rĭ pi gé sĭ, ängŭ Eźĭyã vé rĭ agã. 'Bã tukĭ Mãkêdŭniyãgŭ be trŭ, ágŭ rĭ ä rŭ Ārĭsĭtãrŭkŭ 'ĭ, ĩbĭ íngã Têsãlŭnikê gã.

³ Kã muų adriĭ drŭ 'dĭni, 'bã ní cazú kŭřŭ Sĭdŭnã vé rĭ gé. Jŭľĭyãsi 'bã êsi mukê Pãùlŭ ní, ä'yĭ Pãùlŭ rĭ muų ívé ũndĭ rĭ pi

vŭ, kŭpi ä sêkĭ rĭ ĩri ní ngã ĩri ní lêé rĭ. ⁴ 'Dãgã 'bã gŭkĭ fi kŭlŭmgbã agã dĭjĭ, ũlĭ ní ívĭzú 'bã vŭgã nŭlê ũkpŭ be, 'bã ní kŭru 'dezú muzú, 'bã agakĭ ängŭ 'ĭ ľĭpi kŭ ngu Sãyĭpŭrãsi vé rĭ ä gãrã gã sĭ, ũlĭ vĭjĭpi ũkpŭ be 'dĭri ä 'ŭ rĭ 'bã ũnjĭ ku. ⁵ 'Bã mukĭ yĭjĭ tafu rĭ agãsi, 'bã agakĭ ängŭ Kĭľĭkiyã vé rĭ ä gãrã gã sĭ, äzini 'bã agakĭ ängŭ Pãmĭfilĭyã vé rĭ ä gãrã gã sĭ, 'bã ní kŭru cazú kŭřŭ Mĭrã vé rĭ gé, ängŭ Lĭsiyã vé rĭ agã. ⁶ Ŭgalaku rĭ řŭşŭ kŭlŭmgbã äzi ĩbĭ íngã Ălêkĭzãndãriyã gã, lê muų Ítãliyã gã, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, 'bã tukĭ kŭlŭmgbã rĭ agã.

⁷ 'Bã rikĭ muų kŭlŭmgbã rĭ sĭ mãdã, 'dŭ ũ'dŭ kãrãkarã, 'bã nyakĭ ízãngã ambamba. 'Bã kã riú 'bãã caã ĩnyĭnjã Kĭnidŭ gé, ũlĭ rĭ vé vĭngãrã sê 'bã ũtrŭkĭ 'bã muzú drĭdrĭ kuyé. Kŭru 'bã ní 'bã újãzú muzú wŭŭkŭ ändrelê rĭ rĭ gé, cazú ängŭ 'ĭ ľĭpi kŭ ngu yĭjĭ agã Kŭrêťê vé rĭ gé. 'Bã agakĭ kŭřŭ Sãľĭmŭnê vé rĭ ä gãrã gã sĭ. ⁸ 'Bã agakĭ muzú Kŭrêťê ä gãrã gã sĭ, 'bã nyakĭ ízãngã ambamba, 'bã ní kŭru cazú vŭrã kŭlŭmgbã rĭ pi ní pá tuzú rĭ gé, ĩnyĭnjãnjã kŭřŭ Lãsiyã vé rĭ gé.

⁹ 'Bã izakĭ sã ambamba, ä'diãtãsiyã sã kĭlŭngŭro vé rĭ gé, ũlĭ rĭ vĭ ũkpŭ be ambamba, kŭlŭmgbã rĭ ícŭ muų äni bã ku, ä'diãtãsiyã Ŭ'dŭ ĩ ní rizú Änyãngã A'bizŭ* rĭ aga gĭ. Pãùlŭ ní 'yozú ũgalaku kŭlŭmgbã agã rĭ pi ní kĭnĭ,

¹⁰ "Ăgŭ 'dĭ'bée, á nĭ rá 'bã ũtrŭkĭ dŭ 'bã muzú kŭlŭmgbã rĭ sĭ drĭdrĭ, 'bãvé kŭlŭmgbã, 'bãvé ŭgu kŭlŭmgbã agã rĭ pi, 'bã ngŭlŭ be céré, 'bã drĭlê ũnjĭ řŭrá."

¹¹ 'Bo ũgalaku rĭ ä'yĭ tã Pãùlŭ ní 'yoó rĭ kuyé, ä'yĭ tã kŭlŭmgbã ê'dĭpa ní 'yoó rĭ, äzini ágŭ kŭlŭmgbã ũjĭpi rĭ ní 'yoó rĭ äyu.

¹² Vŭrã 'dĭri kŭlŭmgbã rĭ pi ní rizú pá tuzú rĭ, ĩri vŭrã ũnjĭ, ä'diãtãsiyã lŭkĭ kĭlŭngŭro vé rĭ ũnjĭ, 'bã ícŭkĭ adriĭ 'dãgã bã ku, 'bã kãrãkarã pi ũsŭkĭ kĭnĭ, lê 'bã 'dekĭ muų kŭlŭmgbã rĭ sĭ Fŭyĭnikê gé, ä'diãtãsiyã ĩri vŭrã mukê kŭlŭmgbã rĭ pi ní muzú pá tuzú ni, lŭkĭ kĭlŭngŭro vé rĭ gé 'bã mukĭ rĭ adriĭ 'dãgã. Vŭrã kŭlŭmgbã rĭ pi ní pá tuzú 'dĭri Kŭrêťê gã, ĩri vŭrã ũřŭ ní 'dengãrã galé rŭ rĭ gé, vŭrã 'dãri gé, 'bã rĭ pi ícŭ ängŭ ndre ändrelê rŭ, äzini ũřŭlê rŭ.

Ŭlĭ vĭjĭpi ũkpŭ be yĭjĭ tafu rĭ agã rĭ

¹³ Ŭlĭ rĭ kã í'dŭ vĭjĭ ũkpŭ be mãdã ändrelêsiã, 'bã kŭlŭmgbã ũjĭ'bã rĭ pi ũsŭkĭ kĭnĭ, ĩ ícŭ mu rá. Kŭpi ní ũmgbŭ rĭ ísêzú yĭjĭ agã 'dããsi, kŭpi ní muzú ängŭ 'ĭ

* **27:9** 27:9 Ŭ'dŭ ĩ ní rizú Änyãngã A'bizŭ rĭ: Ŭ'dŭ 'dĭri ĩli älu agã, átãlagŭ ämbúgŭ rĭ fi Jŭ Múngŭ vé rĭ agã 'dãã vŭ be älu, ĩri mu äri uya Vŭrã Uleteretere rĭ agã 'dãã, 'bã Ísêrelê vé rĭ pi trŭzú äni ívé ũnjĭkãnyã agãsi, 'bã Ísêrelê vé rĭ pi rĭ änyãngã a'bi ũ'dŭ 'dĭri gé. † **27:12** 27:12 Lŭkĭ kĭlŭngŭro vé rĭ: Ängŭ Ísêrelê vé rĭ gé 'dãã, lŭkĭ kĭlŭngŭro vé rĭ gé, êcĭ tungãrã ũkpŭ ũkpŭ, ä'diãtãsiyã yĭjĭgŭ rĭ 'dĭ ambamba, sê ängŭ rĭ igbe igbe. Sã 'dãri gé, ũlĭ rĭ vĭ ũkpŭ be, sê kŭlŭmgbã ícŭ pá tuú 'dãgã ku.

lìpì kú ngu yíí agá Kūrété vé rí à gārā gá sī.
 14 Kā muṣú adrií mādā, ùlì ní ívìzú ímúzú
 'bá vúgá nōlé ùkpō be, ùlì rí íbì ívì àngū
 'i lìpì kú ngu yíí agá rí gé 'dāásì, àsámvú
 àngū ùrúlé rí pí vé ùtù ní ífúzú rí be rí
 gélèsíla. 15 Ùlì rí vī ùkpō be, sē 'bá ícókí
 kùlúmgbá rí jìí bā ku. 'Bá kúkì ùlì rí rí
 kùlúmgbá rí vīí muzú nì.

16 'Bá agakí àngū 'i lìpì kú ngu yíí agá í
 ní zìí Kāwúdā rí à gārā gá sī, vūrā 'dāri
 gé, ùlì ícò vīí ùkpō sī ku. 'Bá ù'bìkí
 kùlúmgbá ídri pazú rí ísè, 'bá ísúkì ízàngā
 àní ambamba. 17 'Bo 'bá ísékì kùlúmgbá
 ídri pazú rí kùlúmgbá àmbúgú rí agá nōó
 rá. 'Bá kùlúmgbá ùjì'bá rí pí ù'yíkì bāákú
 kùlúmgbá rí à rù'bá gá sī kúrù, kùlúmgbá
 rí ùmbézú, à adri rí àní ùkpō ùkpō. Kòpì
 'okí ùrì sī, ùlì rí ní lèé kòpì vīí muzú àngū
 cinyáfā rú í ní zìí Sārātísì rí gé rí sī, kòpì
 u'dúkì ngá í ní ùmbé kùlúmgbá rù'bá gá
 bāákú sī rí pí ù'bé yíí agá, kùlúmgbá rí à
 mu rí àní mādā. Ùlì rí rí kùlúmgbá rí vīí
 muzú nì.

18 Ùlì rí vī ùkpō be, kā muṣú adri drù
 'dínì, kòpì u'dúkì ngá kùlúmgbá agá rí pí
 ù'bé yíí agá. 19 Kā muṣú caá ù'dú na ní gé,
 kòpì u'dúkì ngá Ẹjì ngazú kùlúmgbá agá
 rí pí ù'bé cére yíí agá. 20 Ùlì vīípi ùkpō be
 'dìrì vī caá ù'dú be káràkará, òzù ùtù rí è
 mī, àzini òzù línýā rí pí, sè kòpì índrèkí ku,
 'bá ùsúkì 'bá ícókí ídri ku.

21 'Bá adriki ù'dú be káràkará, 'bá nyakí
 ngá kuyé. Páulù ní ngazú pá tuzú uru sī,
 ìrì ní 'yozú kīnī, "Àgò 'dì'bée, ìmì yíkì té
 dō tá má ní 'yoó rí rá, 'bá ícókí té ífúú
 Kūrété agá 'dāásì ku, ngá 'dì'bée ícókí té
 ábá ku. 22 'Bo á lè nónì 'yoó ìmì ní kīnī, lè
 ìmì èsì à adri ùkpō ùkpō, à'diātāsiyā ìmì
 àsámvú gé 'dìgé, 'bá àzì ícò drāá àlunānì
 ku, kùlúmgbá rí 'yénjā ábá rí.

23 "Ma 'bá Múngú vé ni, ma rí Múngú rí
 ìnjì. Ìnjìná ájée rí sī, ìpè ívé mālāyikā ìmú
 pá tuú mā gārā gá, 24 Ìrì ní 'yozú má ní kīnī,
 'Páulù, mī 'o ùrì sī ku, mī mu pá tu 'bāgú
 àmbúgú Rómā vé rí èndrètì gé rá. Mí tá sī,
 Múngú vé èsì múké rí sī, ìrì 'bá kùlúmgbá
 agá rí pí ídri cére rá.' 25 Àgò 'dì'bée, ìmì
 'okí ùrì sī ku, má è'yì tá Múngú ní 'yoó rí
 rá, tá rí ìmú 'i nga sù ìrì ní 'yoó má ní 'dìrì
 tñjì. 26 Ùlì rí ìmú kùlúmgbá rí vī mu pá tu
 àngū 'i lìpì kú ngu yíí agá 'dāri gé."

27 Ùlì vī yíí tafu rí drìgé sī ùtùná pí ìnjìná
 be, caá ù'dú muṣú drì ní sù, ká muṣú caá
 ìnjì ágágá, 'bá kùlúmgbá rí ùjì'bá rí pí ní
 nìzú àmázú 'yozú kīnī, í 'bākì caá yíí tafu
 Àdìrīyā vé rí tì gé àngū nyòókù rú rí gé
 gí. 28 Kòpì ní aya àzì í'dúzú 'yìzú bāá sī,
 'bezú yíí agá 'dāá, yíí rí vé kungárá àmázú
 àní, Kòpì ísúkì nìí, yíí rí vé kungárá ca pá
 ágélé muṣú ùrùlù àlu pùkù ìrì (120). Kòpì
 ká í útrú muzú drìdrì, kòpì ísúkì nìí, yíí rí

vé kungárá ca pá ágélé pùkù úròmí (90).
 29 'Bá kùlúmgbá ùjì'bá rí pí 'okí ùrì sī, kòpì
 ùsúkì kīnī, 'bá mu 'bá èsì írā rù'bá gá,
 kòpì u'dúkì ùmgbù í ní ù'yíí sù kùlúmgbá
 rù'bá gá rí pí ù'bé yíí agá, kòpì zíkì Múngú
 rí kīnī, lè àngū rí ówù í ní mbèlè mbèlè.

30 'Bá kùlúmgbá rí ùjì'bá rí pí lèkì kòdò
 ngáá ápá kùlúmgbá rí agásì rá, kòpì í'dúkì
 kùlúmgbá ídri pazú rí suú yíí agá 'dāá, 'bá
 rí pí à ùsúkì rí kīnī í rí ùmgbù ù'bé yíí
 agá 'dāá, kùlúmgbá rí èndrètì gé. 31 Páulù
 ní 'yozú ùgalaku rí ní, àzini àngáráwá rí
 pí ní kīnī, "'Bá kùlúmgbá rí ùjì'bá rí pí
 dō kùlúmgbá rí agá nōó 'dāayo, ìmì ícókì
 ídri ku." 32 Kúru àngáráwá rí pí ní bāákú
 kùlúmgbá ídri pazú rí ù'yìzú rí pí ùlìzú,
 kòpì ní kùlúmgbá rí kuzú 'dezu yíí agá
 'dāá.

33 Àngū rí ká 'bāá ríí ówù, Páulù ní kòpì
 mázú, lè kòpì à nyakí ìnyá. Ìrì ní 'yozú
 kīnī, "U'dú mudrì drì ní sù 'dì'bée agá, ìmì
 ríkì adri ízàngā sī, ìmì nyakí ngá kuyé.

34 Á má ìmì, lè ìmì nyakí ngá, ìmì adriki
 rí ídri rú. Ìmì 'okí dō 'dínì, 'bá àzì ícò
 ádrá ìmì àsámvú gé 'dìgé ku." 35 Páulù
 ká tá rí átá 'dínì, ìrì ní pánga í'dúzú, ìrì ní
 ówò'difò sèzú Múngú ní 'bá rí pí èndrètì gé
 'dìgé. Ìrì ní pánga rí àndìzú, ìrì ní í'dózú
 nyazú. 36 Tá 'dìrì ímbá kòpì è èsì, kòpì gòkì
 ngá nyaá rá. 37 'Bávè káláfe muṣú ùrùlù ìrì
 pùkù èzìrì drì ní àzìyá (276) kùlúmgbá agá
 'dāá. 38 'Bá rí pí ká ngá rí nyaá èpìzú gí,
 kòpì u'dúkì ànyàngā rí è ìmbìtā ù'bé yíí
 agá, kùlúmgbá rí è ènjì rí ku.

*Ùlì ùkpō be ni vī kùlúmgbá rí ùnjòó
 kpélékpélé*

39 Àngū rí ká ówù, kòpì nìkì àngū
 nyòókù rú rí àmá kuyé, 'bo kòpì ní àngū
 cinyáfā rú ní ndrezú yíí gārā gá 'dāá, kòpì
 ní ùsùzú, í lèkì kùlúmgbá rí jìí muzú àngū
 cinyáfā rú rí gé 'dāá. 40 Kúru kòpì ní bāákú
 í ní ùmgbù rí pí ùmbézú rí pí ùlìzú, ùmgbù
 rí pí ní u'dezu yíí à ndúgé 'dāá, kòpì ní kpá
 ngá kùlúmgbá rí ùjìzú rí oyuzú. Kòpì ní
 bòngó kùlúmgbá rí èndrètì gé ùlì ní ríí vīí
 anigé kùlúmgbá rí vīípi muzú rí sezú uru,
 ùlì ní kùlúmgbá rí vīzú muzú yíí tì gé 'dāá.

41 'Bo kùlúmgbá rí mu 'i èsì àngū cinyáfā
 rú rí gé 'dāá, áwí atee àngū nyòókù rú rí
 gé. Kùlúmgbá rí vé ùm̀vú tí atee mgbé, ícò
 muṣú bā ku. Ùlì ùkpō be ní ní íngázú, ìrì
 ní yíí rí vīzú úvázú ngùyá ngùyá, ùlì rí vé
 ùkpō ùnjòó kùlúmgbá rí vé só kpélékpélé.

42 Àngáráwá rí pí lèkì 'bá í ní ù'yíí rí pí
 ù'dì 'dìsì rá, à'diātāsiyā kòpì à gbákì rí yíí
 rí ápá muzú ku. 43 'Bo ùgalaku àngáráwá
 rí pí vé rí lè à 'dìkì Páulù rí ku, à'yì tá
 àngáráwá rí pí ní lèé 'oó 'dìrì kuyé. Ìrì
 ní átázú kīnī, 'bá nì'bá yíí gbà'bée ìndì rí
 pí à úwákì kùlúmgbá rí agásì drìdrì, kòpì

à m̀k̀i àngũ nyòòk̀ú rú rí gé. 44 Ìrì ní 'yozú urukò'béé ní k̀inì, k̀òpì à ùt̀úkì úrì k̀úlúmgbà rí vé ìr̀íkò ùnḡòpì gí 'd̀iri dr̀ígé. K̀úru 'bá rí pi àrèvù céré cakì àngũ nyòòk̀ú rú rí gé 'd̀alé múké.

28

Páulũ ca Málátá gá

1 'Bá cakì ỳìjì t̀ì gé 'd̀alé múké, 'bá m̀k̀i ǹj̀í amá àk̀udè 'bá cakì àngũ 'i l̀ìpì k̀ú ngu ỳìjì agá ì ní z̀ijì Málátá rí gé gí. 2 'Bá adri' 'bá àngũ 'i l̀ìpì k̀ú ngu rí agá 'd̀alé rí pi é'ỳìkì 'bá ès̀ì be múké. K̀òpì ùdèkì àcì, é'ỳìkì 'bá úrì àcì rí t̀ì gé, à'diàtàsìyà sà 'd̀ari gé, ỳìjìgò rí 'd̀ì nì, àngũ rí igbegbe.

3 Páulũ ní f̀já u'duzú, Ìrì ní ù'bàzú àcì m̀jì gé 'd̀áá, àcì rí vé kongárá s̀ì, ìǹjì ní ìkpúzá Páulũ è dr̀jì cizú. 4 'Bá rí pi kà ndree ìǹjì rí ci Páulũ è dr̀jì, òǹjù kuu dr̀jì ní gé t̀j̀t̀j̀, k̀òpì ní átázú ì àsámuvú gé s̀ì k̀inì, "Agó 'd̀iri 'bá àngũ ú'dìpì nì, 'de ỳìjì agá 'd̀áá rá, 'bo drá kuyé, 'bavé múngú rí pi vé àá àlu, l̀ì tã dr̀jì ní gé gí, lè à 'd̀ìkì Ìrì dráà 'd̀iisí rá."

5 'Bo Páulũ ní ìǹjì rí yazú 'i dr̀ígé s̀ì 'dezú àcì m̀jì gé 'd̀áá, ìǹjì rí 'o Ìrì ùǹjì kuyé. 6 'Bá rí pi ùs̀ùkì déna Páulũ è dr̀jì rí p̀ì rá, d̀òku Ìrì koro nga í'dé, Ìrì drá rá, k̀òpì t̀ékì ndree sà be àco, k̀òpì kà ndree ìǹjì rí 'o Ìrì ùǹjì kuyé, k̀òpì gòkì ùs̀ùjù k̀inì, agó 'd̀iri múngú.

7 Gávànà àngũ 'i l̀ìpì k̀ú ngu ỳìjì agá 'd̀ari vé rú Pùbèlìyò 'i, Ìrì nyòòk̀ú be àngũ 'd̀ari gé. È'ỳì 'bá ìvé àngá, adri 'bá be múké cazú ù'dù ná. 8 Sà 'd̀ari gé, Pùbèlìyò ètèpì rí drá rú, rú' 'bá ní koko, Ìrì rí sùsù. Páulũ ní f̀izú muzú Ìrì ndrezú, Ìrì ní Múngú rí z̀izú, Ìrì ní 'i dr̀jì 'bàzú dr̀jì ní gé, drá rí ní k̀úru dezú rú' 'bá ní gé s̀ì rá. 9 Tã 'i ngaapi 'd̀iri à vùdr̀jì gé, 'bá céré drá be adri' 'bá àngũ 'i l̀ìpì k̀ú ngu ỳìjì agá 'd̀alé rí pi ìm̀úkì Páulũ vùgá, drá rí dè k̀òpì rú' 'bá gá s̀ì rá. 10 Tã 'd̀iri sè 'bá rí pi céré ìǹjìkì 'bá ìǹjìǹjì, lóki 'bá ní lèzú muzú rí kà ìcò, 'bá rí pi sèkì 'bá ní ngá 'bá ní lèé rí pi àrèvù céré rá.

Páulũ ca Rómá gá

11 Mbáá na à vùdr̀jì gé, sà kílongóro vé rí kà deḡ, 'bá ní t̀uzú k̀úlúmgbà pá tuupì k̀ú Málátá gá rí agá, 'bá ní 'dezú muzú. K̀úlúmgbà rí ìbì ìm̀ú Àlèkizàndàriyà galésì, údèkì ngá múngú rú ìr̀jì k̀ú èndrètì ní gé, àlu rí à rú Kàsìtòrè, àzi rí Pólèkìsì. 12 'Bá m̀k̀i pá tuú k̀urú Sirákusá vé rí gé, 'bá adrikì caá 'd̀agá ù'dù ná. 13 'D̀agá 'bá ní t̀uzú k̀úlúmgbà agá, 'bá ní 'dezú muzú, 'bá ní muzú cazú Règìyúmú gé. Kà m̀jì adri' dr̀jì 'd̀ini, ùlì ní í'dózá v̀izú ìm̀uzú àndrélésìla, kà kpá m̀jì adri' dr̀jì 'd̀ini, 'bá ní cazú Pùtèyòlì gé. 14 'D̀agá 'bá ìs̀ùkì 'bá Yèsù rí è'ỳì 'bá gí ní pi, k̀òpì é'ỳìkì 'bá ìvé àngá, k̀inì 'bá

adrikì ì be caá Sèb̀jìf̀ì àlu. Vùdr̀jì ní gé, 'bá ní k̀úru muzú Rómá gá.

15 'Bá Yèsù rí è'ỳì 'bá gí Rómá gá 'd̀alé rí pi kà ỳìjì k̀inì 'bá rí ìm̀ú 'd̀i' 'd̀ì, k̀òpì ìm̀úkì 'bá dr̀jì ütèé j̀òk̀oǹjì Àpìyò vé rí gé, urukò'béé ütèkì 'bá vùrà àzi gé, vùrà 'd̀ari gé, jò na anigé ùm̀ú vé ní. Páulũ kà àgò rí' 'bá ì ütè' 'bá rí pi ndree, sè Páulũ è ès̀ì mba ànì rá, sè Múngú ní òwò'difò. 16 'Bá kà m̀jì caá Rómá gá 'd̀alé, à'ỳìkì Páulũ rí laa ìvé jò agá ó'dùk̀ùlègùsì, 'bàkì àngáráwá Ìrì ütèé.

Páulũ sè t̀ì Múngú vé rí Rómá gá

17 Kà m̀jì caá ù'dù ná à vùdr̀jì gé, Páulũ ní dr̀jìkoma Yàhùd̀jì rí pi vé rí z̀izú ìm̀uzú vùrà àlu gé. K̀òpì kà ì ùm̀ú, Páulũ ní 'yozú k̀òpì ní k̀inì, "Má èdr̀ìp̀jì, má 'o d̀ò tã àzi ùǹjì mávè 'bá rí pi ní kuyé dráààsìyà, d̀òku má 'yo d̀ò 'bavé mèrè 'bá é'b̀ìp̀jì vé rí à tã ùǹjì kuyé dráààsìyà, r̀ukì ma Yèrùsàlèmá gá 'd̀áa, sèkì ma àngáráwá Rómá vé rí pi dr̀ígé. 18 K̀òpì uzìkì ma, k̀òpì lèkì kòdò ma oyyù rá, à'diàtàsìyà á 'o tã àzi ùǹjì ì ní ícòzú ma 'd̀izú dráázú ní kuyé. 19 'Bo Yàhùd̀jì rí pi kà gáá s̀ì, má ní 'yozú, à lè 'bàgú àmbúgú Rómá vé rí à l̀ì mávè tã nì. 'Bo á lè tã ùǹjì 'yoó 'bá mávè rí pi ní ku. 20 Tã 'd̀iri sè má ní ìm̀i z̀izú ìm̀uzú, átázú ìm̀i be ànì. 'Yìkì ma Màsìyà Ìsèrèlè rí pi ní ès̀ì 'báà dr̀jì ní gé rí vé tã s̀ì."

21 Yàhùd̀jì rí pi ní újázú k̀inì, "'Bá ìs̀ùkì k̀òkòb̀jì ìngázú Yùdáyá galésì kuyé mí tã s̀ì, d̀òku 'bá ìm̀ú' 'bá 'd̀áàsì nògò rí pi àsámuvú gé, 'bá àzi ùlù 'yozú k̀inì mí 'o tã ùǹjì rá 'd̀ini àlunàni kuyé. 22 'Bo 'bá lèkì ỳìjì mí t̀ì gé, mí d̀ò 'yo ngóni, à'diàtàsìyà 'bá rí pi àrèvù céré rí átá ùǹjì ngúlùmú Yèsù à pámvú ùb̀ì' 'bá rí pi vé tã s̀ì."

23 K̀òpì gòkì ù'dù àzi ìpèé ìm̀uzú Páulũ rí ndrezú. Ù'dù 'd̀ari gé, 'bá rí pi ùm̀úkì ì kàrákàrá vùrà Ìrì ní adrizú rí gé. Páulũ rí k̀òpì ní m̀alùngá Múngú vé rí à tã ùlùú í'dózá ù'b̀ùt̀jì cìmgbà cazú ùndrèḡá gá, rí Yèsù vé tã ì ní s̀ì t̀aj̀mb̀jì Mòsè vé rí agá rí ìmbá, àzini nèb̀jì rí pi ní s̀ì rí ìmbá, k̀òpì è è'ỳìkì rí Yèsù rí ànì. 24 'Bá rí pi à urukò è'ỳìkì tã Ìrì ní 'yoó 'd̀iri rá, 'bo urukò'béé è'ỳìkì kuyé. 25 K̀òpì ní rízá àgátá gázú ì àsámuvú gé s̀ì. K̀òpì ní í'dózá ayizú muzú, Páulũ ní tã ùd̀jì átázú k̀òpì ní k̀inì, "Tã Ìndr̀jì Uleterè rí ní átá ìm̀i é'b̀ìp̀jì ní rí tã áda, átá tã 'd̀iri nèb̀jì Ìsáyá t̀ì gé, k̀inì,

26 " "Í m̀jì 'bá 'd̀ì' 'bée vùgá 'd̀áá, 'i 'yo k̀òpì ní,

"Ìm̀i mávè ù'dùk̀ò yì rá, 'bo ìm̀i ícòkì íf̀f̀f̀ ní ǹj̀í amá ku,

ìm̀i tã má ní 'oó rí ndre rá, 'bo ìm̀i ícòkì tã ní ǹj̀í amá ku."

27 À'diàtàsìyà 'bá 'd̀ì' 'bée è ès̀ì tete, k̀òpì è b̀jì ỳì tã ku, k̀òpì b̀k̀ì ì m̀jì cí, k̀òpì à b̀k̀ì té d̀ò ì m̀jì cí ku,

kōpi ě mĭ ri té āngū ndre rá,
 kōpi ě bĭ ri té tā yĭ rá,
 kōpi ě ěsĭ ri té tā nĭ á má rá,
 kōpi ā újákĭ dō ěsĭ rá, ma té kōpi ídrĭ rá.’
²⁸ “Kúru á lē ĭmi nĭkĭ ‘yozú kĭnĭ, Múngú
 lē ‘bá adri‘bá Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ě ĭsúkĭ
 pangará. Kōpi tā rĭ ā‘yĭ rá.” ²⁹ Kā mųú
 á tá ‘dĭri tĭnĭ, Yāhūdĭ rĭ pi ní ngazú mųzú,
 kōpi rikĭ āgátá gāá ĭ āsámvú gé sĭ.*
³⁰ Páulū áwĭ adriú ‘dále ĭlĭ ĭrĭ, ri adriú
 ívé jó ĭri ní riú ũfēē mŭfēngā sĭ rĭ agá,
 ě‘yĭ ‘bá céré ri‘bá ĭmŭ‘bá ‘i ndre‘bá rĭ pi
 rá. ³¹ Páulū ri tĭ sēē ũrĭ ākó, ri mālŭngā
 Múngú vé rĭ ā tā ũlŭú, āzini ri ‘bá rĭ pi
 ĭmbá Úpĭ Yēsŭ Kúrĭsĭtō vé tā sĭ. ‘Bá āzi
 uga ĭri ālŭnāni kuyé.

28:27 28:27 ĭsāyā 6:9-10 * **28:29** 28:29 Átángá vĕrĕšĭ 29 agá ‘dĭri, búkŭ Ězĭ vé ĭ ní sĭ Ĝĭrĭkĭ tĭ sĭ drĭdrĭ rĭ agá
 ‘dāayo, ‘bo gōkĭ sĭ búkŭ Ězĭ vé vŭlé rĭ agá rá.

Kòkòbì Páulũ ní sǐ sǐe 'bá
Rómã
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ùlũngará

Páulũ sǐ kòkòbì 'dĩri sǐe 'bá Yēsũ ri ẹ'yì 'bá gí kùrú Rómã vé rĩ agá rĩ pi ní, lẹ ẹ'dúkò múké 'í ní sǐe vǔrã urredò 'bée agásí rĩ vé tá ùlũ kòpi ní. Páulũ ùlũ ẹ'dúkò múké Yēsũ ní 'daa rĩ vé létì kìnì, Múngú sǐ 'bá rĩ pi ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gẹ àngù rĩ pi agásí céré, kòpi ní ẹsì 'bãa tá Múngú ní 'oó í ní rĩ drìgẹ rĩ sǐ. Páulũ 'í da Yáhùdĩ Yēsũ ri ẹ'yì 'bá gí rĩ pi ní kìnì, ẹ'dúkò 'dĩri kpá Búkũ Múngú vé Ùndí Ọkú rĩ ruzú rĩ agá anigé. 'í da kpá 'bá adri 'bá Yáhùdĩ rú ku rĩ pi ní kìnì, kòpi gò adri 'bá Múngú vé ni, kòpi ní ẹ'dúkò múké rĩ ẹ'yì rĩ sǐ. Ùlũ kìnì, Múngú sǐ 'bá ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gẹ, 'bá ní 'í ẹ'yì gí rĩ sǐ, adri 'yozú kìnì, 'bá ní tǎmbì rĩ 'duy ngaa rĩ sǐ kuyé. Índri Uleteré rĩ dō rĩ 'bá drì ko 'bávẹ adringará agá nǐ, 'bá ícò adri sù Múngú ní lẹe rĩ tǐnì rã.

Búkũ rĩ vé ẹdũ gẹ, cápítà 12-15 agá, Páulũ ímbá létì 'bá Yēsũ ri ẹ'yì 'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ. Ùlũ kìnì, lẹ 'bá lẹkí 'bá ọgùpì lẹlẹ, 'bá lẹkí 'bá rì 'bée àgátá gá 'bée 'bá be rĩ pi lẹlẹ, àzini 'bá lẹkí 'bá rì 'bá 'bá ọcù 'bá rĩ pi lẹlẹ. Àzini ùlũ 'bá ambugu 'bá rụ 'bá rĩ pi vé ñjĩngará ã tá. Ẹdũ ní gẹ, cápítà 16 agá, Páulũ sǐ módò ívé ùndí Rómã gá rĩ pi ní, rĩ kòpi zì rù sǐ.

¹ Ma Páulũ 'í, àtì 'bágú riipi ẹjì ngaa pí Kúrísítò Yēsũ ní rĩ, Múngú ipè ma 'bá áyúáyú ní rù, pè ma muẹ Múngú vé ẹ'dúkò múké rĩ ùlũ. ² Múngú ẹjì ẹ'dúkò múké rĩ vé tá kú ñogósí nẹbì rĩ pi tì gẹ, sǐkí tá ní kú Búkũ Uleteré Múngú vé rĩ agá. ³ Ẹ'dúkò múké 'í ní sǐ 'dĩri, sǐkí tá Múngú Mvópì vé rĩ. Tǐkí Ìrì 'bá áda rú úyú 'bágú Dǎwùdĩ* vé rĩ agá. ⁴ Yēsũ Kúrísítò Ọpí 'bávẹ rĩ, ìmùkí Ìrì nǐ á má Mvá Múngú vé ni, lókí Múngú ní Ìrì ingaa gòó ídri rú ùkpò Índri Uleteré rĩ vé rĩ sǐ rĩ gẹ. ⁵ Yēsũ 'bá ẹsì múké 'bá ní, ùpè 'bá 'bá 'í ní rii áyúáyú ní pi rú, 'bá mùkí tì sǐe 'bá adri 'bá Yáhùdĩ rú ku rĩ pi ní, kòpi ã ọjákí rí ẹsì Múngú rĩ ẹ'yìzú, kòpi ã 'dukí rí tá Ìrì ní ẹjì rĩ ngaa, àzini kòpi ẹ ñgúkí rí Yēsũ rĩ. ⁶ Ìmì 'bá adri 'bá Rómã gá 'dĩ 'bée, Múngú zì ìmì ìmù adrii 'bá Yēsũ Kúrísítò vé ni.

* 1:3 1:3 Dǎwùdĩ: Múngú ipè Dǎwùdĩ rí adrii 'bágú Ìsèrèlè rĩ pi vé ni, ẹjì kìnì, 'bágú 'ú dí rí ìmù ifù Ìrìvé úyú agá, Ìrì mǎlũngá rĩ rù muzú 'dání 'dání, 'bágú rĩ Yēsũ Kúrísítò 'í. 'Í lǎ Sǎwùmá 132:11-12; Ẹjì 2:30. Tǐkí Dǎwùdĩ rí Ìsù àkùdè Ìlì rí ca ẹlífù Ìlù (1,000) gí, Ìlì 'dàri gẹ, Ìsù tǐkí drì Yēsũ Kúrísítò rí kuyé. 'Í lǎ 1 Sǎmùélè 16-30; 2 Sǎmùélè 1-24; 1 'Bágú 1-2. 1:17 1:17 Àbákùkà 2:4

⁷ Ìmì 'bá Rómã vé Múngú ní lẹlẹ, Ìrì ní zì 'bá ívé ní rĩ pi, á sǐ kòkòbì 'dĩri sǐe ìmì ní nǐ.

Ẹsì múké, àzini tǎkírì 'bá Ẹtẹpì Múngú vé rĩ, àzini Ọpí Yēsũ Kúrísítò vé rĩ ã adri ìmì be.

Páulũ lẹ 'deé muẹ Rómã gá.

⁸ Drìdrì ní, á lẹ ọwò 'dífò sǐe Múngú ní rù Yēsũ Kúrísítò vé rĩ sǐ ìmì tá sǐ, à 'diatǎsiyà ẹsì ìmì ní 'bãa Múngú drìgẹ 'dĩri vé tá ayi muzú vù drìgẹ sǐ céré. ⁹ Múngú má ní rii ẹjì ngaa Ìrì ní ẹsì be céré, má ní rii ẹ'dúkò múké Mvópì vé rĩ ùlũ rĩ, nǐ tá má ní rii zì ìmì ní nǐjì 'dĩri céré rá. ¹⁰ Ẹ'dú céré, má kǎdò rii Múngú rí zì, ma rí zì tì ní gẹ, à 'yì dō rá, á zì má ní létì muzú ìmì ndrezú Rómã gá 'dìlẹ.

¹¹ Á lẹ muẹ ìmì ndree, má zì rí Múngú rí, ã sǐ rí ìmì ní fẹfẹ Índri Uleteré rĩ vé rĩ, ìmì adriki rí ùkpò ùkpò ìmìvé ẹ'yìngará agá. ¹² 'Bá kǎdò 'bá ùmì ìmì be trù, mávẹ ẹ'yìngará rí ìmì ẹsì ímbá, ìmìvé ẹ'yìngará rí kpá má ẹsì ímbá. ¹³ Má ẹdrìpì má ọmvùpì má ní lẹlẹ rĩ pi, má útú ma kòdò lẹzú muzú ìmì ndrezú vù be tré, tá uruko 'bée ugakí má létì cí cingbá ícázú àndrù sǐ. Á lẹ muẹ ẹjì ngaa ìmì àsámvú gẹ, sù má ní ẹjì ngaa vǔrã uruko 'bée agá 'bá adri 'bá Yáhùdĩ rú ku rĩ pi àsámvú gẹ rĩ tǐnì, ìmì ẹ'yìkí rí Yēsũ Kúrísítò rĩ.

¹⁴ Á 'bá ẹ'dúkò múké Múngú vé rĩ ã tá àmbúgú má ẹsì agá, á lẹ muẹ ùlũ Gírìkí rĩ pi ní, àzini 'bá adri 'bée Gírìkí rú ku rĩ pi ní, 'bá ùmì be rĩ pi ní, àzini 'bá azakaza rú rĩ pi ní. ¹⁵ Tá ní sǐ, má ní lẹzú muzú ẹ'dúkò múké rĩ ùlũzú ìmì ní Rómã gá 'dìlẹ ànì.

¹⁶ Má drì ícò njaá ẹ'dúkò múké rĩ vé ùlũngará ã tá sǐ ku, à 'diatǎsiyà Ìrì ùkpò Múngú vé ni, Ìrì 'bá Yēsũ ri ẹ'yì 'bá gí rĩ pi pa ívé ùnjikányà agásí rá. Drìdrì ní, Ì Yáhùdĩ rĩ pi pa, Ì kúru 'bá adri 'bá Yáhùdĩ rú ku rĩ pi pa ndò. ¹⁷ Ẹ'dúkò múké rĩ, Ìrì létì 'bá rĩ ní adrizú pìrì Múngú ẹndrẹtì gẹ rĩ 'í da ní. Múngú rí sǐ 'bá rĩ ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gẹ ẹ'yìngará sǐ, àzini 'bá rĩ adri muzú pìrì Múngú ẹndrẹtì gẹ ẹ'yìngará vé tá sǐ, sù Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tǐnì, "Bá tá be pìrì Múngú ẹndrẹtì gẹ rĩ, Ìrìvé ẹ'yìngará rí sǐ Ìrì tá 'o pìrì."

Ùnjikányà rí sǐ Múngú ã 'a rí vé ùnjí ùnjí

¹⁸ Múngú ã 'a vé 'bù gẹ 'dǎá ùnjí ùnjí 'bá rì 'bée ùnjikányà 'o 'bá, tá áda rí gǎ 'bá sǐ rĩ pi ní. ¹⁹ 'Bá ùnjikányà 'o 'bá 'dini

'dĩ'béé, kòpi n̄kí tã áda Múngú vé rĩ rá, á'diātāsīyã Múngú i'da tã rĩ kòpi ní rá. ²⁰ Á'diātāsīyã ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, 'bã rĩ pi ndrekí Múngú á rũ'bã kuyé, ngã kòpi ní ndree rĩ vũ Múngú ní gbiĩ rĩ, ázini 'bũ ĩri ní gbiĩ rĩ. Kòpi ndrekí ĩrivé ũkpõ adriipi mužú 'dãni'dãni rĩ, ázini kòpi n̄kí ĩrivé õşũkã ámã ngã ĩri ní gbiĩ rĩ pi á rũ'bã gá. Kòpi ícókí 'yoó kɪnĩ, ĩ n̄kí Múngú rĩ kuyé 'dĩni ku.

²¹ Kòpi á n̄kí dõ Múngú rĩ rá drããsiyã, kòpi íngúkí Múngú rĩ áluñãni ku, kòpi s̄ekí kpã ĩri ní õwõ'difõ ku, kòpi rĩ tã azakaza vé ní pi ũşũ, á'diātāsīyã kòpivé yĩkĩ tã pĩrĩ 'ozú rĩ ábã gĩ. ²² Kòpi á 'yokí dõ kɪnĩ, ĩ 'bã tã n̄' 'bã ni pi drããsiyã, kòpi 'bã azakaza rũ ni pi. ²³ Kòpi gãkí Múngú adriipi mužú nyonyo Ũkpõ 'Dĩpa rĩ ĩn̄jĩgã s̄ĩ, kòpi rĩ ngã ĩ ní údé drĩ s̄ĩ sũ 'bã áda tĩni, áriñã tĩni, ányãpã tĩni, ĩn̄ tĩni rĩ pi ĩn̄jĩ áyu.

²⁴ Kúru Múngú adi kòpi 'ĩ drĩgé s̄ĩ rii tã ũnjĩ ũnjĩ ĩ éşĩ ní l̄éé rĩ pi 'dujú ngaá mužú. Tã kòpi ní rii 'oó rĩ, ĩri drĩnjã s̄e, kòpi rĩ ĩ rũ'bã áyú rizú õwũ 'bãzú mužú ĩ õgũpĩ s̄ĩ. ²⁵ Kòpi gãkĩ tã áda Múngú vé rĩ é'yĩgã s̄ĩ, kòpi á'yĩkĩ tã ũnjõ vé rĩ áyu. Kòpi gõkĩ rii ngã Múngú ní údé rĩ pi ĩn̄jĩ áyu, kòpi gãkĩ Múngú 'bũ pi gbiipi vũ be ĩ ní rii íngú mužú 'dãni'dãni rĩ ĩn̄jĩgã s̄ĩ. Áminã.

²⁶ Tã kòpi ní rii 'oó 'dĩri s̄ĩ, Múngú adi kòpi 'ĩ drĩgé s̄ĩ rii ĩ rũ'bã áyú tã ũnjĩ 'ozú mužú, ũkú rĩ pi kúkĩ létĩ rizú adrizú ágõ be rĩ áni, kòpi gõkĩ rii laã ĩ s̄ĩ ũkú rĩ. ²⁷ Ágõ rĩ pi kpã 'dĩni, kòpi kúkĩ létĩ rizú adrizú ũkú be rĩ áni, kòpi gõkĩ kpã rii laã ĩ s̄ĩ ágõ rũ. Kòpi rikĩ tã drĩnjã s̄eepi ní 'oó mužú ĩ ásamvú gé s̄ĩ ĩ drĩkã s̄ĩ, ũnjĩkãnyã kòpi ní 'oó 'dĩri s̄ĩ, ĩrĩnjãkĩ kòpi áni rá.

²⁸ Kòpi ní gãã Múngú vé tã é'yĩgã s̄ĩ rĩ s̄ĩ, Múngú adi kòpi 'ĩ drĩgé s̄ĩ, s̄e kòpi rikĩ tã ũnjĩ ĩvé umĩ ábãpi gĩ rĩ ní l̄ũũ kòpi á 'okĩ rĩ 'oó mužú, kòpi rikĩ tã ĩ ní ícõ 'oó ku ní pi 'oó mužú. ²⁹ Tã ũnjĩ ga kòpi ē éşĩ agã tré tré, kòpi rĩ tã ázãvũ rũ ni pi 'o, kòpivé éşĩ ámbũgũ ngã drĩgé, kòpi rĩ 'bã rĩ pi ngũ ũnjĩ, kòpi rĩ éşĩ 'bã 'bã ázi vé ngã drĩgé, kòpi rĩ ángũ ú'dĩ, kòpi ũmbã rũ, kòpi rĩ 'bã rĩ pi ē mĩ ũ'bã, kòpi rĩ tã ũşũ 'bã urũkõ drĩgé ũnjĩ, kòpi rĩ ángũ 'yo'yo. ³⁰ Kòpi rĩ átangã ũnjĩ 'yo 'bã rĩ pi rũ'bã gá, kòpi ari'bã Múngú vé ni, kòpi rĩ 'bã rĩ pi u'da'da, kòpi rĩ ĩ íngú kɪnĩ, ĩ ndekĩ 'bã rĩ pi céré nĩ, kòpi áfũ rũ, kòpi rĩ tã ũnjĩ 'o mužú, kòpi ĩn̄jĩkĩ 'bã ĩ tĩ'bã rĩ pi ku. ³¹ Kòpi ũşũkĩ tã pĩrĩ ku, é'yĩngará kòpi ē éşĩ agã 'dãayo, kòpi l̄ekĩ ángũ ku, kòpi 'bãkĩ éşĩ múké 'bã ázi drĩgé ku. ³² Kòpi n̄kĩ tã pĩrĩ Múngú ní 'yoó rĩ rá kɪnĩ, 'bã rĩ 'o dõ tã ũnjĩ, ĩri drã rá, 'bo 'bã rĩ pi rĩ tã rĩ 'o mužú ákã, kòpi rĩ

'bã rĩ pi ímbã, 'bã rĩ pi á 'okĩ tã ũnjĩ 'dĩ'béé mužú.

2

Múngú rĩ tã lì pĩrĩ

¹ ĩmi rĩ 'bã urũkõ'béé tõ, ĩmi kɪnĩ, tã kòpi ní 'oó rĩ adri múké ku, 'bo tã ĩmi ní 'oó 'dĩri, ĩmi ícókĩ ĩmi únã tĩ ni gé s̄ĩ bã ku. ĩmi líkĩ dõ tã 'bã rĩ pi drĩgé kɪnĩ, kòpi rĩ tã ũnjĩ 'o, ĩmi rĩ tã lì ĩmi drĩgé õngõgõlé rũ, á'diātāsīyã ĩmi kpã rĩ tã álu álu kòpi ní 'oó 'dĩri 'o ĩndĩ. ² 'Bã n̄kĩ rá, Múngú lì dõ tã 'bã rĩ drĩgé ũnjĩkãnyã ĩri ní 'oó rĩ s̄ĩ, tã ĩri ní líjĩ rĩ, ĩri pĩrĩ. ³ ĩmi 'bã áda 'dĩ'béé, ĩmi líkĩ dõ tã 'bã ĩmi ní tõõ 'dĩ'béé drĩgé, ĩşúzú ĩmi rĩ tã álu álu kòpi ní 'oó 'dĩri 'o, ĩmi ũşũkĩ ĩmi ícõ ĩmi únã tã Múngú ní ĩmũ lìjĩ ĩmi drĩgé rĩ sígé s̄ĩ rá? ⁴ ĩmi n̄kĩ ámã 'yozú kɪnĩ, Múngú rĩ éşĩ be múké, ĩri tã 'du mužú éşĩ be mädã, ícõ tã lìjĩ ĩmi drĩgé mb̄el̄enã ku 'dĩni kuyé? ĩmi ndrekĩ tã 'dĩ'béé kú ězĩ ákõ? ĩmi n̄kĩ ámã 'yozú kɪnĩ, Múngú ku ĩmi ní lókĩ, ĩmi újãkĩ rĩ éşĩ ĩmivé ũnjĩkãnyã agãsi 'dĩni kuyé?

⁵ 'Bo tã fi ĩmi éşĩ agã ku, ĩmi gãkĩ Múngú rĩ é'yĩgã s̄ĩ. Ũ'dũ Múngú ní ĩmúzú tã lìzú pĩrĩ rĩ kãdõ ícã, Múngú á 'a rĩ ĩmũ ve ĩmi ní rá. ⁶ Múngú rĩ ĩmũ tã lì 'bã álu álu drĩgé ĩrivé tã ĩri ní 'oó rĩ vũ s̄ĩ. ⁷ 'Bã tã 'o'bã mužú múké ánd̄engará ákõ rĩ pi, kòpi 'bãkĩ éşĩ rizú ĩn̄jĩngará, ĩngũngará, adringará mužú nyonyo rĩ ndãzú ĩşúzú. Múngú rĩ ĩmũ kòpi ní ĩdri 'dãni'dãni rĩ s̄e rá. ⁸ 'Bo 'bã rĩ'bã ĩ tã ũşũ'bã áyu, ũnjĩkãnyã ku'bã ku, tã áda rĩ gã'bã s̄ĩ rĩ pi, Múngú rĩ ĩmũ kòpi ĩrĩnjã rá. ⁹ 'Bã riipi ũnjĩkãnyã 'oõpi rĩ, ĩ ĩmũ ĩri ĩrĩnjã ũnjĩ ũnjĩ. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi ĩrĩnjã, ĩ kúru ĩbĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ĩrĩnjã ndõ. ¹⁰ 'Bo 'bã céré tã 'o'bã pĩrĩ rĩ pi, Múngú rĩ s̄e ĩ ĩmũ kòpi ĩngũngũ, ĩ kòpi ĩn̄jĩn̄jĩ, ázini kòpi tãkĩri ĩşũ rá. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi vũgã, ĩri ca 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi vũgã. ¹¹ Á'diātāsīyã Múngú endretĩ gé, 'bã rĩ pi céré trõtrõ.

¹² 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi á n̄kĩ dõ tãĩmbĩ Múngú ní ézĩjĩ 'dĩ'béé kuyé drããsiyã, kòpi 'okĩ dõ ũnjĩkãnyã, Múngú rĩ kòpi ĩrĩnjã ũnjĩkãnyã kòpi ní 'oó rĩ s̄ĩ. Yãhũdĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ n̄' 'bã rá rĩ pi 'okĩ dõ ũnjĩkãnyã, Múngú rĩ kòpi ĩrĩnjã kòpi ní tãĩmbĩ rĩ nõõ rĩ s̄ĩ. ¹³ 'Bã Múngú vé tãĩmbĩ yĩ'bã kú bí s̄ĩ, tã ni 'du'bã nga'bã ku rĩ pi, kòpi adriki 'bã pĩrĩ ku Múngú endretĩ gé. 'Bo 'bã Múngú vé tãĩmbĩ 'du'bã nga'bã rá rĩ pi, kòpi 'bã pĩrĩ Múngú endretĩ gé. ¹⁴ 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ē ĩşũkĩ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ yĩjĩ kuyé drããsiyã, kòpi ní rii tã 'oó pĩrĩ rĩ s̄ĩ, 'dĩri l̄ũ 'yozú kɪnĩ,

tãimbj rĩ kôpi ē ɛ̀sj agá 'dãã anigé. ¹⁵ 'Dĩri lũ 'yozú kinĩ, tãimbj Múngú vé rĩ kôpi ē ɛ̀sj agá 'dãã anigé. Tã kôpi ní riĩ ũ̀sũũ rĩ, ĩri lũ kôpi ní, tã ĩ ní riĩ 'oó rĩ ũ̀njĩ, ðoku tã ĩ ní riĩ 'oó rĩ pĩrĩ. ¹⁶ Ʋ'ðũ ĩ ní ĩmũzũ tã lĩzũ 'dãri kãðo ícã, Múngú ri ĩmũ Kúrĩsítò Yésũ rĩ ĩpē tã lĩ 'bã drĩgē tã ũ̀njĩ 'bã ní riĩ ũ̀zũũ kuũ 'bã ɛ̀sj agá 'dĩ'bee ā tã sĩ, 'dĩri Ʋ'ðũkò múké má ní ũ̀lũũ rĩ.

Yãhũdĩ rĩ pi vé tã āzini tãimbj Mósē vé rĩ

¹⁷ ĩmi ri 'yo ĩmi Yãhũdĩ, ĩmi ri tãimbj rĩ vé tã 'du nga, āzini ĩmi ri ĩmi ingú 'yozú kinĩ, ĩmi nĩkĩ Múngú ri rá, ¹⁸ ĩmi nĩkĩ tã Múngú ní lēē ĩmi 'okĩ rĩ rá, ĩmi nĩkĩ tã múké rĩ pi tã ũ̀njĩ rĩ be rá, ā'diātãsiyã ĩmbákĩ ĩmi ní tãimbj rĩ gĩ, ¹⁹ ĩmi ũ̀sũkĩ ĩmi ri 'bã mĩ ákò rĩ pi ē drĩ ko mužũ, ĩmi ri ka ũ̀tũñã rú 'bã ri'bã ũ̀njikãnyã 'o'bã ĩñĩñã agá rĩ pi ní, ²⁰ ĩmi ũ̀sũkĩ, ĩmi kinĩ, ĩmi ri 'bã azakaza rú ni pi ĩmbã, āzini ĩmi ri anĩñã rĩ pi ĩmbã tã Múngú vé rĩ sĩ, ā'diātãsiyã ĩmi kinĩ, ĩmi nĩkĩ tãimbj rĩ gĩ, ĩri ĩmi ní tã ñĩngará sē, āzini ĩri sē ĩmi tã áda rĩ ñũ rá.

²¹ 'Bo ĩmi ĩni ri 'bã Ʋrũkò'bee ĩmbã rá pĩrĩ, tã ĩmi ní ĩmbã rĩ, ĩmi 'ðũkĩ ngãã ku āsĩ? ĩmi ri 'bã Ʋrũkò'bee ĩmbã kinĩ, ā ũ̀gũkĩ ngãã ku, 'bo ĩmi ri ngã ũ̀gũ álé? ²² ĩmi ri lũ 'bã rĩ pi ní ũ̀wũ 'bãngárã ri ũ̀njĩ pĩrĩ, ĩmi dí ri ũ̀wũ 'bã ĩndĩ āsĩ? ĩmi kinĩ, ngã ĩ ní ũ̀dē drĩ sũ múngú rú 'dĩ'bee ũ̀njĩ pĩrĩ, ngã ĩmi ní rizũ 'bã Múngú ri ñĩ'bã kuyé rĩ pi vé ngã jó kôpi ní rizũ ívé múngú rĩ pi ĩñĩzũ rĩ agá rĩ pi ũ̀gũzũ rĩ ā'dĩ? ²³ ĩmi ri ĩmi ingú tãimbj rĩ sĩ pĩrĩ, ngã ĩmi ní tãimbj rĩ ñozú rá rĩ ā'dĩ? Ngã ĩmi ní Múngú ri ĩñĩzũ ku rĩ ā'dĩ? ²⁴ Sũ ĩ ní sũ Bũkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩñĩ, "Ĩmi sėkĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi idekĩ Múngú ri ĩmi tã sĩ."

²⁵ Yãhũdĩ tãimbj rĩ vé tã 'du'bã nga'bã rĩ pi vugã 'dãã, ágélé ē tĩ lĩngárã* ri múké. 'Bo 'bã rĩ ñò ðò tãimbj rĩ gĩ, ĩndré sũ 'bã ĩ ní ágélé ni ē tĩ lĩ kuyé rĩ tĩñĩ. ²⁶ 'Bã rĩ adri ðò Yãhũdĩgũ ku, líkĩ ðò ĩrivé ágélé ē tĩ kuyé drãããsiyã, 'du ðò tãimbj Múngú vé rĩ ngãã rá, ĩri adri mvã Múngú vé ni. ²⁷ 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku, ĩ ní kôpi ágélé ē tĩ ũ̀lĩ kuyé 'dĩ'bee, kôpi 'ðũkĩ ðò tãimbj Múngú vé rĩ ngãã rá, ĩmi adri'bã Yãhũdĩ 'dĩ'bee, kôpi tã lĩ ĩmi drĩgē rá, ā'diātãsiyã ĩmi nĩkĩ tãimbj rĩ rá, āzini ũ̀lĩkĩ kpã ĩmi ágélé ē tĩ rá, 'bo ĩmi ñòkĩ tãimbj rĩ rá.

²⁸ Tĩkĩ ðò mi Yãhũdĩgũ, líkĩ ðò mi ágélé ē tĩ gĩ, 'bo 'ĩ 'du ðò tãimbj rĩ ngãã kuyé, mí adri Yãhũdĩgũ áda ku. ²⁹ 'Bã rĩ ní adrizũ Yãhũdĩgũ áda rú, lē ĩndrĩ Uleterē rĩ ā sē ā

ũjã ɛ̀sj. Ágélé ē tĩ lĩngárã, ĩri tã rũ'bã vé ni, lĩngárã áda rĩ, ĩri ɛ̀sj ũjãngárã, adri tãimbj ĩ ní sũ drĩ sĩ rĩ kuyé. ĩngũngárã múké rĩ, lē Múngú ē ingú 'bã ñĩ, adri 'yozú kinĩ, 'bã áda ri 'bã ingú ni kuyé.

3

Múngú ri ícò tã 'ĩ ní ezi rĩ 'du nga rá

¹ Mi ðò Yãhũdĩgũ, ngã múké mí ní ĩsũ adringárã Yãhũdĩgũ rú rĩ agá 'digé rĩ ā'dĩ? Líkĩ ðò mi ágélé ē tĩ rá, ngã múké mí ní ĩsũ 'a ní gē 'digé rĩ ā'dĩ? ² Mi ðò Yãhũdĩgũ, tã múké kárãkarã anigé mí ní ícò ĩsũ rá ni pi. Drĩdrĩ ñĩ, Ʋ'ðũkò múké Múngú vé rĩ sėkĩ Yãhũdĩ rĩ pi ní.

³ Ádarũ Yãhũdĩ Ʋrũkò'bee ɛ̀yĩkĩ Ʋ'ðũkò múké Múngú vé rĩ kuyé, kôpi ní tã Múngú ní ezi rĩ ɛ̀yĩ kuyé rĩ sĩ. 'Dĩri nyo lũ kinĩ, Múngú ícò tã 'ĩ ní ezi rĩ 'duj ngãã ku 'dĩni rá? ⁴ Kuyé! 'Bã rĩ pi ðò céré ũnjó rú drãããsiyã, tã Múngú ní 'yoó rĩ, ĩri tã áda, sũ ĩ ní sũ Bũkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩñĩ, "Múngú, tã mí ní átã rĩ, ĩri adri pĩrĩ, tã mí ní lĩ rĩ, ĩri adri pĩrĩ."

⁵ ũnjikãnyã 'bã ní riĩ 'oó rĩ, ĩri ðò 'da 'bã rĩ pi ní 'yozú kinĩ, Múngú ri tã be pĩrĩ pĩrĩ, ngã 'bã ní 'yozú kinĩ, Múngú ĩrĩñã ðò 'bã, ĩri ũ̀njĩ rĩ ā'dĩ? (Ma ri átã yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ.) ⁶ 'Bo adri 'dĩni ku! Múngú lĩ ðò tã pĩrĩ ku, ĩri ícò tã lĩ 'bã adri'bã vũ drĩgē ñógó rĩ pi drĩgē ingónĩ? ⁷ 'Bã āzi ri ícò 'yo, "Ūnjò má ní ũ̀lĩ rĩ, ĩri ðò lũ kinĩ, tã Múngú ní átã rĩ, ĩri tã áda, ĩ ðò Múngú ri ingú āni rá pĩrĩ, ngã ĩ ní 'yozú kinĩ, ma 'bã ũ̀njĩ rĩ ā'dĩ?" ⁸ 'Bã Ʋrũkò'bee rĩkĩ 'yoó kinĩ, 'bã kinĩ, "Lē 'bã 'okĩ ũ̀njikãnyã, 'bã ĩsũkĩ rĩ tã múké." 'Bã 'bã ide'bã 'dĩni 'dĩ'bee, ĩri múké Múngú ní tã lĩzũ kôpi drĩgē.

'Bã āzi tã be pĩrĩ ni 'dããyo

⁹ Kúru 'bã 'yokĩ rĩ ngónĩ? 'Bã 'yokĩ rĩ kinĩ, 'bã Yãhũdĩ rú 'bã múké, 'bã ndėkĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi rá 'dĩni? Adri 'dĩni kuyé, 'bã 'yokĩ drĩdrĩ rá, 'bã kinĩ, Yãhũdĩ rĩ pi 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi be, 'okĩ céré ũ̀njikãnyã rá. ¹⁰ Sũ ĩ ní sũ Bũkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩñĩ kinĩ, "Bã tã be pĩrĩ Múngú endrėtĩ gé ni 'dããyo.

¹¹ 'Bã tã Múngú vé rĩ ní fi drĩ ni gé ni 'dããyo,

'bã úvã 'bããpi Múngú ri ndããpi ni 'dããyo.

¹² 'Bã rĩ pi céré gãkĩ Múngú ri sĩ, kôpi ícákĩ kuũ Múngú endrėtĩ gé ɛ̀zi ákò,

'bã tã 'oópi pĩrĩ ni 'dããyo, áluñãni 'dããyo."

2:24 2:24 ĩsãyã 52:5; Ĕzėkėlė 36:22 * 2:25 2:25 Ágélé e tĩ lĩngárã: Múngú lũ Ābũrãmã ní kinĩ, anji ágò Ābũrãmã vé rĩ pi adriki ðò caã Ʋ'ðũ ãrò gĩ, lē ā ũ̀lĩkĩ kôpi ā ágélé ē tĩ rá, lũzũ kinĩ, kôpi anji Múngú vé ni. 'Bã rĩ ā'yĩ ðò 'ĩ ágélé ē tĩ sėē lĩj gĩ, ĩri tãimbj Mósē vé rĩ 'du nga. 'ĩ lã 'dóngárã 17:9-14; Ĕzj 15:1-5. 3:4 3:4 Sãwũmã 51:4 3:12 3:12 Sãwũmã 14:1-3; 53:1-3; Ĕkĩlėsiãsiũ 7:20

13 “Átángá riipi ifũúpi kôpi tị gé sī rī ùnjikányākányā,
 adri sũ äwũ ñmaápi ngũúpi ùnjí 'bú agalésíla rī tịni,
 kôpivé ádra ri céré átángá ùnjō vé ni átá.”
 “Átángá riipi ifũúpi kôpi tị gé sī rī, sũ kícú ìnj vé rī tịni.”
 14 “Átángá kôpi tị gé rī céré ùkengeli,
 kôpi ri ängũ wāwā.”
 15 “Kôpi nju mbelēnā mu 'bá rī pi vé äri dá.
 16 Vūrā kôpi ní rizú éczú rī agásí céré,
 kôpi ri ngá rī pi iza mužú, 'bá rī pi ri ngo mužú äni ngongo.

17 Adringará tā be kiri rī, kôpi ñikí kuyé.”
 18 “Kôpi ruki Múngú ri ku.”
 19 ‘Bá ñikí rá 'yozú kiní, tãĩmbĩ ĩ ní sũ 'dĩri, síkĩ 'bá ĩ 'bá'bee tãĩmbĩ rī ā pálé gá rī pi ní. 'Bá äzi ícô ágátá gāá tãĩmbĩ rī vé tā sī ku, 'bá vũ drĩgé rī pi céré ímú pá tu Múngú ẽndrẽtị gé, ĩ tā lĩ kôpi drĩgé ùnjikányā kôpi ní 'oó rī sī. 20 Múngú ícô 'bá rī ä'yĩ adrii piri 'ĩ ẽndrẽtị gé 'yéná tãĩmbĩ ĩri ní 'duú ngaa rī sī ku, ä'diätäsiyā 'bá rī ícô tãĩmbĩ rī 'duú ngaa céré ku, tãĩmbĩ rī, ĩri ùnjikányā 'bá rī ní 'oó rī 'da ní.

E'yĩngará ri sē 'bá adri anji Múngú vé ni

21 Nóni Múngú i'da 'bá ní lếtĩ äzi 'bá ní adrizú äni piri 'ĩ ẽndrẽtị gé ni gĩ, ícókĩ 'bá 'bāá adrii 'bá piri 'bá ní tãĩmbĩ Mósē vé rī 'duú ngaa rī sī ku. Lếtĩ ú'dí piri ĩ ní i'daá 'dĩri, síkĩ tãĩmbĩ Mósē vé rī agá rá, äzini nebĩ rī pi ùlũkĩ kpá rá. 22 'Bá céré Yēsũ Kúrísitō rī ẽ'yĩ'bá gĩ, ẽşĩ 'bá'bee ĩri drĩgé rī pi, Múngú ri kôpi ä'yĩ adri 'bá piri 'ĩ ẽndrẽtị gé. Lếtĩ äzi tũngú 'bá rī ní adrizú piri Múngú ẽndrẽtị gé ni 'dāáyo. 23 'Bá céré 'okĩ ùnjikányā rá, 'bá äzi ícôpi tā céré Múngú ní lēé 'bá rī pi ā 'okĩ rī pi 'oópi ní 'dāáyo. 24 Múngú vé ẽşĩ múké rī sī, ä'yĩ 'bá pírĩni adrii 'bá piri ni pi, ĩpē Kúrísitō Yēsũ rī ímú 'bá drĩ jeé 'bávē ùnjikányā agásĩ. 25 Múngú ĩpē Yēsũ rī ímú drāá rōbōñō rú, ĩrivé äri dá 'bá trüzú äni 'bávē ùnjikányā agásĩ. 'Dĩri i'da kinĩ, Múngú 'o tā piri, 'bá ẽşĩ mādā ĩriñā 'bá ùnjikányā 'o'bá ótũ ìngōşĩ rī pi kuyé. 26 Múngú 'o tā 'dĩri 'dĩni, 'ĩ i'da rī ivé tā piri rī lóki ändrũ nōri gé, ĩri 'bá Yēsũ rī ẽ'yĩ'bá gĩ rī pi ä'yĩ adri piri.

27 'Bá nyo ícô 'bá íngú 'yozú kiní, Múngú ri 'bá 'bá adri piri 'bá ní tãĩmbĩ rī 'duú ngaa rī sī 'dĩni rá? Adri 'dĩni kuyé. Trũkĩ 'bá tā múké 'bá ní 'oó rī sī kuyé, trũkĩ 'bá tā 'bá ní Yēsũ rī ẽ'yĩ gĩ rī sī. 28 'Bá adri piri Múngú

ẽndrẽtị gé, 'bá ní Yēsũ rī ẽ'yĩ gĩ rī sī, adri 'yozú kiní, 'bá ní tãĩmbĩ rī 'duú ngaa rī sī kuyé. 29 Múngú ri nyo 'yéná Yāhũdĩ rī pi vé ni ó'dũkũlé? Adri 'bá adri'bá Yāhũdĩ rú ku rī pi vé ni ìndĩ kuyé? Múngú ri 'bá adri'bá Yāhũdĩ rú ku rī pi vé ni ìndĩ. 30 Múngú ri 'yéná älu, ĩri 'bá ĩ ní kôpi ā ágélé ē tị ùlĩ gĩ rī pi ä'yĩ adri 'bá piri ivé ẽ'yĩngará ā tā sī, ĩri kpá 'bá ĩ ní kôpi ā ágélé ē tị ùlĩ kuyé rī pi ä'yĩ ivé ẽ'yĩngará ā tā sī. 31 'Bá ní Yēsũ rī ẽ'yĩ gĩ rī sī, 'bá nyo ícô tãĩmbĩ rī 'du 'be vũgá rá? Adri 'dĩni kuyé, 'bá ruki tãĩmbĩ rī vé tā tịtị.

4

E'yĩngará sī Äbũrāmā ri 'bá piri

1 Ngá sēēpi Múngú ní 'bá ẽ'bipi Äbũrāmā* ri 'duzú 'bázú 'bá piri rú rī ä'di? 2 Múngú 'bá té dō Äbũrāmā ri adrii piri ẽşĩ múké ĩri ní ngaa rī sī, Äbũrāmā ri té 'i íngú rá, 'bo Äbũrāmā íngú 'i Múngú ẽndrẽtị gé kuyé, ä'diätäsiyā Múngú 'bá 'bá rī adrii piri ẽşĩ ĩri ní ngaa rī ā tā sī ku. 3 Búkũ Múngú vé rī lũ 'bá ní tā ngóni? Kĩnĩ, “Äbũrāmā ẽ'yĩ Múngú rī rá, Múngú ä'yĩ ĩri adrii 'bá piri 'ĩ ẽndrẽtị gé.”
 4 'Bá rī nga dō ẽşĩ 'bá äzi vũgá, mũfēngā ĩ ní ĩri üfēzũ rī adri 'yozú kiní, sēkĩ ĩri ní fēfē rú kuyé, ĩ ĩri üfē ẽşĩ ĩri ní ngaa rī sī. 5 Múngú ri 'bá rī ä'yĩ adri 'bá piri adri 'yozú kiní, ẽşĩ ĩri ní ngaa rī sī kuyé, Múngú ri 'bá ùnjikányā 'oópi rī ä'yĩ adri piri, ĩri ní 'i ẽ'yĩ gĩ rī sī. 6 Búkũ Múngú vé rī agá, 'bāgũ Dāwũdĩ átá kpá 'dĩni kinĩ, Múngú ri 'bá rī pi ä'yĩ adri piri 'ĩ ẽndrẽtị gé, adri 'yozú kiní, ẽşĩ kôpi ní ngaa rī sī kuyé.

7 “Bá ĩ ní kôpivé ùnjikányā trũú gĩ rī pi, äzini 'bá ĩ ní kôpivé ùnjikányā üjĩ gĩ rī pi, kôpi tãkĩri ĩşũ rá.

8 'Bá Úpi ní ĩriñāá ĩrivé ùnjikányā ā tā sī kuyé rī, ĩri tãkĩri ĩşũ rá, Úpi gō ĩrivé ùnjikányā ā tā ígá dji ku.”

9 Tãkĩri Múngú ní sēé 'bá rī pi ní 'dĩri, sēkĩ nyo 'yéná Yāhũdĩ ĩ ní kôpi ā ágélé ē tị ùlĩ gĩ rī pi ní, dōku sēkĩ kpá 'bá adri'bá Yāhũdĩ rú ku ĩ ágélé ē tị ùlĩ'bá kuyé rī pi ní ìndĩ? 'Bá riki 'yoó, Múngú ä'yĩ Äbũrāmā ri adrii 'bá piri, Äbũrāmā ní ĩri ẽ'yĩ gĩ rī sī. 10 Múngú ä'yĩ Äbũrāmā ri adrii 'bá piri lóki ngōri gé? Ä'yĩ ĩri ĩşũ líkĩ ágélé ni ē tị gĩ yā, dōku ĩşũ líkĩ drĩ ágélé ni ē tị kuyé? Múngú ä'yĩ Äbũrāmā ri adrii 'bá piri ĩşũ líkĩ drĩ ágélé ni ē tị kuyé. 11 Äbũrāmā ä'yĩ 'i ágélé ē tị sēé líj, ä adri rí bĩlēmĩ rú lüzú kinĩ,

3:13 3:13 Sāwũmā 5:9 3:13 3:13 Sāwũmā 140:3 3:14 3:14 Sāwũmā 10:7 3:17 3:17 Ísáyā 59:7-8 3:18 3:18 Sāwũmā 36:1 * 4:1 4:1 Äbũrāmā: Múngú zĩ Äbũrāmā rī kinĩ, ā ku ivé 'bá 'bētĩ äsāmvú gé rī pi, ā ku ivé ängũ, ā 'de mužú ängũ äzi ú'dí ni gé. Äbũrāmā rī ẽ'bipi Yāhũdĩ rī pi vé rī, tiki ĩri ĩli ĩfĩfũ älu mũdũrũlũ äró (1,800) gé, ĩşũ tiki drĩ Yēsũ rī kuyé. 'Í lā ĩ'dóngará 12-25. 4:3 4:3 ĩ'dóngará 15:6 4:8 4:8 Sāwũmā 32:1-2

Múngú á'yī 'i ɪnógósj, 'i ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, Múngú á'yī ɪri 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé, ɪsú drī líkí ágélé ní ɛ tɪ kuyé. 'Bá céré Múngú ri ɛ'yī' 'bá gí, sɛ' 'bá í ágélé ɛ tɪ ɔlɪ' 'bá kuyé rī pi, kɔpi céré anji Ábūrámá vé ni. Í kɔpi lá céré 'bá piri, kɔpivé ɛ'yīngará ā tā sī. ¹² Ábūrámá ri kpá ɛtɛpi 'bá í ní kɔpi ā ágélé ɛ tɪ ɔlɪ gí rī pi vé ni, kɔpi ūbíkí dō Ábūrámá ā pámvú Múngú ri ɛ'yīzú sū Ábūrámá ní Múngú ri ɛ'yījí ɪsúzu líkí drī ágélé ní ɛ tɪ kuyé rī tɪnɪ rá.

¹³ Múngú ɛzi kɪnɪ, 'i ímú ɔngū rī sɛ Ábūrámá pi ní úyú ɪrivé rī pi be. Tā ɪri ní ɛzɪj 'dɪri adri 'yozú kɪnɪ, Ábūrámá ní tǎimbj rī 'duj ngaa rī sɪ kuyé, ɪri ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, Múngú 'bá ɪri adrii piri 'i ɛndrɛtj gé. ¹⁴ Múngú ɛzi té dō ɔngū rī 'yɛná 'bá tǎimbj rī 'du' 'bá nga' 'bá rī pi ní, ɛ'yīngará rī té adri ɛzɪ ákó, tá Múngú ní ɛzɪj rī, ɪffɪ ní ri adri 'dǎáyo. ¹⁵ 'Bá rī nɔ dō tǎimbj rī gí, Múngú ri ɪri ɪrɪnǎ ɔnɪ rá. Tǎimbj ā adri té dō 'dǎáyo, tá āzi lúupi kɪnɪ, 'bá rī nɔ tǎimbj gí 'dɪnɪ 'dǎáyo.

¹⁶ Múngú ri tā ɛzi 'bá 'i ɛ'yī' 'bá gí rī pi ní ívé ɛsj múké rī sī. ɛzi tá rī úyú Ábūrámá vé rī pi ní céré, ɛzi 'yɛná 'bá tǎimbj rī rɔ' 'bá rī pi ní kuyé, ɛzi kpá 'bá ɛ'yīngará be Ábūrámá vé rī tɪnɪ rī pi ní ɪndí. Ábūrámá rī ɛtɛpi 'bá ɛ'yī' 'bá gí rī pi vé ní céré. ¹⁷ Sɪkí Búkú Múngú vé rī agá kɪnɪ, "Á 'bá ní adrii ɛtɛpi sɔrú kárakará pi vé ni." Ábūrámá ri 'bá ɛtɛpi Múngú ɛndrɛtj gé 'dǎá, ɛ'yī Múngú ávú sɛɛpi ɪdripi góó ɪdri rú, ázini ngá rī pi gɪipi ɪfúupi ngá adriipi 'dǎáyo ní agási rī rá.

¹⁸ Ábūrámá ā ɔsú dō 'i ícɔ mvá tɪj ku drǎáásɪyā, 'bá ɛsj tá Múngú ní 'yoó, "Mívé úyú ri ímú ízu kárakará," 'dɪri ɛ'yīzú rá. ¹⁹ Ábūrámá ā dɛ dō, ɪrivé ɪlɪ lɛ dō kɔdó caá mɔdúrɔlɔ ɔlu, úkú ní Sárā ā adri dō úndó rú drǎáásɪyā, Ábūrámá vé ɛ'yīngará ɪsj ɪgóó vúlé kuyé. ²⁰ Ábūrámá 'bá 'i ɛsj céré kuú tá Múngú ní ɛzɪj 'i ní 'dɪri drɪgé. Ádarú Ábūrámá tu pá tɪtɪ ívé ɛ'yīngará agá, ɪrivé ɛ'yīngará 'dɪri sɛ ɪngúkí Múngú ri ɔnɪ rá. ²¹ Ábūrámá nɪ ámá uletere 'yozú kɪnɪ, Múngú ri úkpó be, ɪri tá 'i ní ɛzɪj rī 'du nga rá. ²² Ábūrámá ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, Múngú á'yī ɪri adrii 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé.

²³ Múngú 'bá Ábūrámá ri adrii 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé, ɪri ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, tá Múngú ní 'yoó 'dɪri adri 'yɛná Ábūrámá ní kuyé, ²⁴ Múngú 'yo kpá tá 'dɪri 'bá ní ɪndí, 'bá ní Múngú Úpí Yɛsú ri ɪngápi góópi ɪdri rú drǎngará galésɪ rī ɛ'yījí gí rī sī, 'bávé

ɛ'yīngará 'dɪri sɛ Múngú ní kpá 'bá á'yījí adrii piri 'i ɛndrɛtj gé ɔnɪ. ²⁵ Múngú sɛ Yɛsú ri drǎá 'bávé ūnjikányā ā tā sɪ, inga ɪri góó ɪdri rú, 'i á'yī rī 'bá adrii piri 'i ɛndrɛtj gé.

5

E'yīngará ri áyikó sɛ

¹ 'Bá ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sɪ, Múngú sɛ 'bá ícá piri 'i ɛndrɛtj gé, 'bá nóni adri tá be kɪri Múngú ɛndrɛtj gé, tá múké Úpí Yɛsú Kúrísító ní 'oó 'bá ní rī sɪ. ² Yɛsú ɪj 'bá 'i daá Múngú ɛndrɛtj gé, á'yī 'bá ícá piri ɛsj múké ívé rī sɪ, ázini 'bá ní 'i ɛ'yījí gí rī sɪ. 'Bá nɪkí ámá uletere 'yozú kɪnɪ, 'bá áyikó sɪ, 'bá ri ɛsj 'bá lɛzú Múngú vé ɔngará pɔwɔpɔwɔ 'dɪri ɪsúzu. ³ 'Bá kpá ɪzǎngá ɪsú rá, 'bo ɪzǎngá rī agá, 'bá adri áyikó sɪ, á' diátásɪyā 'bá ɛsj úmbé ɪzǎngá rī ā nyangará gá. ⁴ ɛsj úmbéngará ɪzǎngá nyazu rī, ɪri sɛ 'bá adri úkpó úkpó, Múngú ri 'bá á'yī rá, adringárá úkpó úkpó 'dɪnɪ 'dɪri, ɪri sɛ 'bá ɛsj 'bá tá 'i ní ímú 'bá pazú rī drɪgé. ⁵ ɛsj 'bá ní 'bǎá tá drɪdrɪ 'dɪlɛ rī drɪgé 'dɪri, 'bá úvá ícɔ fúú ɔnɪ ku, á' diátásɪyā Múngú ɪpɛ ɪndri Uletere rī ímú ívé lɛngará sɛé 'bá ɛsj agá ní.

⁶ Kúrísító ímú drǎá 'bá paá sá piri rī gé, sá 'dɪri gé, 'bá ūnjikányā agá, 'bá ícókí 'bá paá ūnjikányā rī agási bā ku. ⁷ ɪri úkpó úkpó 'bá ázi ní 'i adizú drázú 'bá tá be piri Múngú ɛndrɛtj gé rī ā tā sɪ. 'Bá ázi ní sɪ, 'bá ázi rī ícɔ 'i adɪ sɛ drǎ 'bá tá be múké rī ā tá sɪ rá. ⁸ 'Bá adriki dō ūnjikányā agá drǎáásɪyā, Múngú 'i da ívé lɛngará 'bá ní ámbúgú, ɪpɛ Kúrísító rī ímú drǎá 'bá tá sɪ.

⁹ Múngú á'yī 'bá adrii piri 'i ɛndrɛtj gé Yɛsú vé ɔnɪ dǎápi rī sɪ, tá agaápi rá rī, ɪri tá úmvúlɛsɪ Yɛsú ní 'bá pazú jɪkó Múngú ní tá lɪzú 'bá drɪgé rī agási rī. ¹⁰ 'Bá adriki dō ándúru arɪ' 'bá Múngú vé ní drǎáásɪyā, Múngú údé 'bá ásamvú 'i be rī ícá múké Mvópí vé drǎngará sɪ gí. Tá agaápi rá rī, Múngú ri ímú 'bá pa 'i Mvópí ní ɪdri gí rī sɪ. ¹¹ 'Bo tá rī adri 'yɛná 'dɪ kuyé, 'bá nóni áyikó sɪ, á' diátásɪyā Múngú ɪpɛ Úpí Yɛsú Kúrísító ri ímú 'bá ásamvú údé Múngú be.

Ádámá pi vé tá Kúrísító be rī

¹² Ádámá kǎ ūnjikányā 'oó gí, sɛ ūnjikányā ɪmúlú 'bá vú drɪgé rī pi céré, 'bá rī pi ní rii ūnjikányā 'oó rī sɪ, sɛ nóni 'bá rī pi céré ri údrǎdrǎ. ¹³ Drɪdrɪ ní, ɪ ní drɪ tǎimbj Mósé vé rī sɛzú kuyé rī gé, ɪsúzu 'bá rī pi ri ūnjikányā 'o vú drɪgé nógó. Tǎimbj ā adri té dō 'dǎáyo, tá āzi lúupi kɪnɪ, 'bá rī nɔ tǎimbj gí 'dɪnɪ 'dǎáyo. ¹⁴ Í dózú lókí Ádámá* vé rī gé 'dǎá, cimgbá ícázú lókí

Mósê[†] vé rí gé, 'bá rí pi céré ríkí údrádrá. Átá 'bá ùnjikányá 'o' 'bá sù Ádámá ní 'o' 'o Múngú vé táimbj n̄zú rí t̄nj̄ kuyé rí pi údrákí rá. Ádámá rí 'bá álu, íj̄j̄ ùnjikányá 'bá dr̄gégé céré, Kúrísító rí kpá 'bá álu, ím̄ú 'bá paa ùnjikányá agásí céré.

¹⁵ 'Bo fēfē Múngú ní sēé 'bá rí pi ní éšj̄ múké sī 'd̄iri, ásamvú ní aco 'i ùnjikányá Ádámá ní 'o' rí be rá. ùnjikányá 'bá álu ní 'o' 'o 'd̄iri sī, íj̄j̄ dr̄á 'bá kárakará pi dr̄gégé. 'Bo tá agaápi rá rí, íri fēfē Múngú ní sēé, íri ní 'bá álu Yēsū Kúrísító rí ísēzú éšj̄ múké sī 'bá rí pi tr̄zú ívé ùnjikányá agásí rí. ¹⁶ ùnjikányá Ádámá ní 'o' 'o 'd̄ari sē ír̄nj̄akí 'bá rí pi ání céré. Fēfē Múngú ní sēé 'bá rí pi ní rí, ásamvú ní aco 'i ùnjikányá Ádámá ní 'o' rí be rá. 'Bá ríkí dō ùnjikányá 'o' 'o múzú d̄j̄j̄ d̄r̄áásiyá, 'bá Yēsū rí 'ē'ȳj̄ 'bá gí rí pi, fēfē Múngú ní sēé 'bá ní rí, íri sē 'bá adri p̄ir̄j̄ íri endr̄et̄j̄ gé. ¹⁷ ùnjikányá 'bá álu ní 'o' 'o 'd̄iri sē dr̄angará ór̄ú 'bá rí pi ē dr̄j̄ céré. 'Bo tá agaápi rá rí, 'bá Múngú ní éšj̄ múké 'báá k̄opi ní, íri ní k̄opi sēé adrii p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé rí pi, k̄opi ím̄ú mal̄ungá ru 'bá álu 'd̄iri vé tá sī, sá k̄opi ní múzú adrizú 'b̄j̄ gé 'd̄áá rí gé, 'bá 'd̄iri Yēsū Kúrísító 'i.

¹⁸ ùnjikányá álu Ádámá ní 'o' rí sī, í té kódó 'bá rí pi ír̄nj̄á céré, 'bo Kúrísító 'o' tá álu p̄ir̄j̄, sē Múngú rí ícò 'bá rí pi árevú 'ā'ȳj̄ céré adri p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé, k̄opi ícò ídri 'd̄áni'd̄áni rí íšú rá. ¹⁹ Ádámá rí 'bá álu, íri ní tá Múngú vé rí 'duj̄ ngaá kuyé rí sī, sē 'bá kárakará fíkí ùnjikányá 'o' 'o. 'Bo Yēsū rí 'bá álu, 'duj̄ tá Múngú vé rí pi árevú ngaá céré, sē Múngú rí ím̄ú 'bá kárakará 'ā'ȳj̄ adri p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé.

²⁰ Múngú sē táimbj rí pi 'bá rí pi ní céré, 'bá rí pi á ámákí rí ùnjikányá í ní 'o' rí ání. 'Bo 'bá rí pi ní rí ùnjikányá 'o' 'o múzú d̄j̄j̄ d̄j̄j̄ rí sī, Múngú vé éšj̄ múké íri ní 'báá 'bá ní 'd̄iri gō t̄j̄ múzú dr̄gégé. ²¹ ùnjikányá ór̄ú 'bá dr̄j̄, íj̄j̄ dr̄angará 'bá dr̄gégé, 'bo nóni Múngú vé éšj̄ múké tá be agaápi rá 'd̄iri pa 'bá rí pi ní, íri sē 'bá ícá 'bá p̄ir̄j̄ Múngú endr̄et̄j̄ gé. 'Bá 'ē'ȳj̄kí dō Úpí Yēsū Kúrísító rí gí, íri 'bá ní ídri 'd̄áni'd̄áni rí sē rá.

6

Kúrísító ndē ùkpō ùnjikányá vé rí gí

¹ 'Bá 'yokí rí ngóni? 'Bá ríkí nyo ùnjikányá 'o' 'o múzú Múngú á 'bá rí ívé éšj̄ múké 'bá tr̄zú 'bávé ùnjikányá agásí 'd̄ini? ² Adri 'd̄ini kuyé! 'Bá índrékí sū 'bá údrá 'bá gí ní pi t̄nj̄, ùnjikányá gō tá ázi 'o' 'o 'bá r̄ú' 'bá gá ku, 'bá ícò rí áwí ùnjikányá 'o

múzú 'd̄ini álē? ³ Ími n̄kí kuyé 'yozú k̄inī, ká 'bá ní bátizimū sēé, 'bá dr̄ákí Kúrísító Yēsū be tr̄ú gí 'd̄ini kuyé? ⁴ Bátizimū í ní sēé 'bá ní rí sī, 'bá údrákí, s̄j̄kí 'bá sū í ní Kúrísító rí s̄j̄j̄ rí t̄nj̄, Kúrísító íngá gōó ídri rú rá, 'bá kpá gō íngá ídri rú s̄j̄ Kúrísító ní íngá ídri rú Ètēpí vé ùkpō sī rí t̄nj̄.

⁵ 'Bá dr̄ákí dō sū Kúrísító ní dr̄áá rí t̄nj̄, í kpá ím̄ú 'bá íngá gō ídri rú, s̄j̄ í ní íri ingaa gōó ídri rú rí t̄nj̄. ⁶ 'Bá n̄kí rá 'yozú k̄inī, 'bávé r̄ú' 'bá ùnjikányá vé nóri gbákí p̄et̄j̄ alambaku sígē Kúrísító be tr̄ú gí, ùnjikányá ē íšú rí ùkpō éžj̄ ngazú 'bá r̄ú' 'bá gá ku, 'bá gōkí adrii t̄úḡer̄j̄ ùnjikányá vé ní ku. ⁷ Dr̄angará Kúrísító vé rí ní 'bá úmú ícá 'i be ngá álu rí sī, sē nóni ùnjikányá ícò éžj̄ ngaá 'bá r̄ú' 'bá gá ku.

⁸ 'Bá ní dr̄áá Kúrísító be tr̄ú rí sī, 'bá 'ē'ȳj̄kí rá 'yozú k̄inī, 'bá kpá ícò ídri 'd̄i íšú Kúrísító be tr̄ú rá. ⁹ 'Bá n̄kí rá Kúrísító íngá gōó ídri rú dr̄angará gálésila rá, ícò gōó dr̄áá d̄j̄j̄ ku, dr̄á ícò írivé ùkpō ndéé ku. ¹⁰ Kúrísító ká dr̄áá, dr̄á wú álu ùnjikányá vé ùkpō ndézú, íri nóni ídri rú rí éžj̄ Múngú vé rí nga.

¹¹ Lē ími n̄kí 'yozú k̄inī, ími dr̄ákí gí, ùnjikányá ícò éžj̄ ngaá ími r̄ú' 'bá gá ku, 'bo Kúrísító Yēsū sē ími ní ídri rí gí, ími 'bá Múngú vé ní. ¹² Lē ími kukí ùnjikányá ā ór̄ú ími r̄ú' 'bá dr̄áápi dr̄ádrá 'd̄iri ku, tá ùnj̄j̄ r̄ú' 'bá nóri ní lēé rí pi, lē ími kukí ání. ¹³ Lē ími ríkí ími r̄ú' 'bá áyú rizú ùnjikányá 'ozú ku. Ngá múké rí, lē ími sēkí ími r̄ú' 'bá Múngú ní, s̄j̄ í ní 'bá údrá 'bá gí rí pi ingaa gōó ídri rú rí t̄nj̄. Kuru lē ími áyúkí ími r̄ú' 'bá tá p̄ir̄j̄ 'ozú, ími adriki p̄ir̄j̄ Múngú endr̄et̄j̄ gé. ¹⁴ Lē ími kukí ùnjikányá ā rí ími dr̄j̄ ór̄ú ku, ā 'diātāsiyá ími adriki táimbj rí ā palé gá kuyé, 'bo éšj̄ múké Múngú vé rí sē ími ní dr̄j̄wálá gí.

Túḡer̄j̄ tá 'o' 'bá p̄ir̄j̄ rí pi

¹⁵ Tá p̄ir̄j̄ í ní lēé ā 'okí rí íngōri? Éšj̄ múké Múngú vé rí sī, Múngú óyú 'bá táimbj rí agásí gí, 'd̄iri lū nyo 'yozú k̄inī, 'bá ríkí ùnjikányá 'o' 'o múzú 'd̄ini? Adri 'd̄ini kuyé! ¹⁶ Ími n̄kí 'yozú k̄inī, ími dō t̄úḡer̄j̄ 'bá ázi vé ní, ími írivé tá 'duj̄ nga, ími dō t̄úḡer̄j̄ ùnjikányá vé ní, íri ími j̄j̄ fí dr̄á agá, 'bo ími dō t̄úḡer̄j̄ Múngú vé ní, íri sē ími tá p̄ir̄j̄ ní 'duj̄ nga 'd̄ini kuyé?

¹⁷ ùnjikányá ándúrú ími ní 'o' rí sī, sē ími adriki kuú áni t̄úḡer̄j̄ ùnjikányá vé ní. 'Bo á sē Múngú ní ówō 'd̄ifó ámbúgú, ími ní tá í ní ímbá ími ní rí 'ē'ȳj̄j̄ éšj̄ be céré rí sī.

¹⁸ Nóni óyúkí ími ùnjikányá ími ní 'o' rí

[†] 5:14 5:14Mósê: Yōsépá ká dr̄áá gí, 'bágú Èj̄pétó vé rí 'bá anj̄ Ísērélé vé rí pi éžj̄ ngaá t̄úḡer̄j̄ rú caá íl̄i m̄ud̄r̄ūl̄j̄ s̄u (400). Kuru Múngú ní Mósê rí íp̄ezú ím̄uzú anj̄ Ísērélé vé rí pi pazú adringará t̄úḡer̄j̄ rú rí agásí. Múngú sē táimbj rí Mósê ní, á lū anj̄ Ísērélé vé rí pi ní, sēzú í ní táimbj rí zizú táimbj Mósê vé ní áni. Tíkí Mósê rí íšú ákudē íl̄i rí ca m̄ud̄r̄ūl̄j̄ s̄u (1,400), íšú ákudē t̄j̄kí dr̄j̄ Yēsū rí kuyé. 'Í lā Wūngará 2-24.

agásí gí, ázini ími újákí nóni ími ícá túgērī ēšī 'bā'bee tā pīrī 'ozú ní pí gí.

¹⁹ Má ũ'bī ímivé tā, tā túgērī rī pí vé rī sī, ími níki rí ũkpō ũnjikányā vé rī áni. Drīdrī ní, ími adríki túgērī tīnī ũnjikányā ími ní ríí 'oó mužú dīj dīj 'dīri sī. Kúru nóni lē ími kuki ũnjikányā áni, ími 'okí tā pīrī, ími adríki rí ule Múngú endreṭi gé. ²⁰ Ándúru ími ní adrízú túgērī rú ũnjikányā agá rī sī, ími ásíki tā pīrī 'ongará sī kuyé. ²¹ Tā múké ími ní íšú ũnjikányā ími ní 'oó drīnjá séépi 'dīri agá rī á'di? Tā ũnji ími ní 'oó 'dī'bee, kōpi drā íjī ími drīgē. ²² 'Bo nóni oyuúki ími ũnjikányā ími ní 'oó rí agásí gí, ími nóni átī'ba Múngú vé ní. Nóni ími ícákí ule Múngú endreṭi gé gí, ími ídri 'dáni'dáni rī íšú rá. ²³ 'Bā ũnjikányā 'oopi rī, í rī ũfē drā sī, 'bā rī ē'yī dō 'bávē Úpí Yēsú Kúrisitō rí gí, Múngú rí ímū íri ní ídri 'dáni'dáni rī sé píriní.

7

Ū'bīki ājē ũkú jezú rī vé tā

¹ Má édrípījí má ómvúpījí má ní lēléle rī pí, ími níki táimbjī Mósé vé rī rá, 'bā ídri rú rī, íri adri táimbjī rī ā pále gá, táimbjī rī drī ní ópū sā íri ní adrízú ídri rú rī gé. ² Lē má ũ'bī ími ní tā ājē vé rī ũlūú, ágó je dō ũkú, íri dō drī ídri rú, táimbjī rī kīnī, ũkú rī írivé ní, 'bo ágó rī drā dō gí, táimbjī rī ā'yī rá, ágó ázi rí ícō ówūzī rī ē'yī 'í ní ũkú rú rá. ³ Ūkú 'dīri je dō ágó ázi, íšúzú írivé ágó rī drī ídri rú, ũkú 'dīri 'bā ówū gí. 'Bo ágó ní drā dō gí, táimbjī rī ā'yī rá, íri ícō ágó ázi je rá, ícókí íri zīj ówū'ba ku.

⁴ Má édrípījí má ómvúpījí má ní lēléle rī pí, tā rī, íri 'dīni, ími ē'yīkí nóni Kúrisitō rí gí, ími índréki sū 'bā ũdrā'ba gí rī pí tīnī, nóni táimbjī rī vé ũkpō nga ēzī ímī rú'ba gá ku. Kúrisitō í ní ingáa gōó ídri rú drāngará gálési rī sé nóni ími ícákí 'bā ívé ní pí gí, íri sé ími tá múké ní pí 'o Múngú ā rú sī. ⁵ Lókí ũnjikányā ní 'bā ászú gí rī gé, táimbjī rī sé 'bā ríkí ēšī 'bāa rízú ũnjikányā 'ozú. ũnjikányā 'bā ní 'oó rí íjī drāngará 'bā drīgē. ⁶ 'Bo 'bā índréki sū 'bā ũdrā'bee gí ní pí tīnī, nóni táimbjī rī gō ēzī ngaá 'bā rú'ba gá ku. 'Bā nóni Múngú ní ēzī nga lēti ú'dí índri Uleterē rí ní lūú 'bā ní rí sī, adri lēti ũkū táimbjī í ní sīí rī vé rī sī ku.

Táimbjī Múngú vé rī, íri 'bávē ũnjikányā i'da ámvé

⁷ Má 'yo rí íngóni, má 'yo rí táimbjī rí ũnjikányā íjī? Adri 'dīni kuyé! Táimbjī té dō 'dāayo, má ícō té mávé ũnjikányā níjí áma ku. Má ícō té níjí áma 'yozú kīnī, ēšī 'bāngará 'bā ázi vé ngá drīgē rī ũnji 'dīni ku. 'Bo táimbjī rī kīnī, "Lē mí 'bā ēšī 'bā mí gārā gá rí vé ngá drīgē ku." ⁸ ũnjikányā

íšú lēti táimbjī rī áyúzú, má 'bā rí ēšī 'bā ázi vé ngá drīgē dīj dīj. 'Bo táimbjī té dō 'dāayo, ũnjikányā rí té adri ũkpō ákō. ⁹ Má ní drī táimbjī rí nízú kuyé rí gé, á rí adrii bādárú, 'bo vúdri ní gé, má ká níjí áma 'yozú kīnī, táimbjī anigé, sé á níjí áma 'yozú kīnī, ũkpō ũnjikányā vé rí ásu ma gí, sé á fi lēti drāngará vé ní agá. ¹⁰ Má íšú níjí áma 'yozú kīnī, táimbjī álu álu kōdō ídri séépi rī, sé Múngú lí mávé tá ũnji, íjī drāngará má drīgē.

¹¹ ũnjikányā íšú lēti táimbjī rī áyúzú, má mī ũ'bázú áni, íjī drāngará má drīgē. ¹² 'Bo táimbjī Múngú vé rí uleterē, íri pīrī, íri múké. ¹³ Táimbjī adriipi múké 'dīri, íri nyo ícō drāngará íjī má drīgē rá? Ícō íjī álujāni ku! Múngú áyú táimbjī adriipi múké 'dīri, lúzú má ní kīnī, ũnjikányā rí ũnji.

É'dī 'dīngará ũnjikányā be rī

¹⁴ Táimbjī rí Múngú sé ní, 'bo má 'bā áda, má ícá kuú túgērī rú ũnjikányā drīgē. ¹⁵ Á níjí tá má ní ríí 'oó rí kuyé. Tā pīrī má ní kōdō lēé 'oó rí, á 'o ku, 'bo tá má ní kōdō gāá sī rī, ma rí 'o rá. ¹⁶ Má 'o dō tá pīrī ku drāásiyā, á níjí rá tá má ní ríí 'oó rí ũnji, má ā'yī rá táimbjī rí múké. ¹⁷ Adri 'yozú kīnī, ma rí tá ũnji 'dīri 'o ákā yā 'dīni kuyé, ũnjikányā fiipi kú má ēšī agá nōri sé ma rí tá ũnji 'dīri 'o ní. ¹⁸ Á níjí rá tá ázi múké má ēšī agá álujāni 'dāayo, á lē dō kōdō tá múké 'oó, áni sé má ícō 'oó bā ku. ¹⁹ Á lē kōdō tá múké 'oó, 'bo má ícō 'oó ku. Á lē kōdō tá ũnji 'oó ku, 'bo má rí tá ũnji rí 'o rá. ²⁰ Ma rí tá má ní kōdō ícō 'oó ku ní 'o mužú, 'dīri lū 'yozú kīnī, á 'o tá rí ákā kuyé, ũnjikányā fiipi má ēšī agá rí sé ma rí tá rí 'o ní.

²¹ Táimbjī rí i'da má ní uleterē, má kādō lēé kōdō tá múké 'oó, ma gō rí ũnjikányā 'o mužú áyu. ²² Á lē táimbjī Múngú vé rí ēšī be céré. ²³ 'Bo táimbjī ázi anigé, íri rí ēzī nga má rú'ba gá, íri rí ē'dī 'dī táimbjī Múngú vé rí be má ēšī agá. Táimbjī 'dīri rú má ícá kuú túgērī ũnjikányā vé ní, íri sé ma rí ũnjikányā 'o ní. ²⁴ Á, ízāngā mávé nōri! Á'di rí ícō ma pa ũnjikányā ma jíipi fiipi drā agá nōri drīgē sī ní? ²⁵ Á sé ówō'difō Múngú ní, Úpí Yēsú Kúrisitō ní 'bā paá 'bávē ũnjikányā agásí rí sī.

Mávē ũmī gé nōlé, ma túgērī riipi táimbjī Múngú vé rí 'duúpi ngaapi ní, 'bo ũnjikányā má ní ríí 'oó rí sī, má ícá nóni kú túgērī ũnjikányā vé ní.

8

Índri Uleterē rī 'bā ní ídri sé ní

¹ Nóni 'bá Kúrísítō Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi, ícókí tã líj kōpi drǐgē ku, ² ā'diātāsīyā Índri Uleterē ũkpō be idri íngápi Kúrísítō Yēsū vúgá rī sēepi ími ní rī, oyu ími ífūu ũkpō ũnjikányā riipi ími jíipi fiipi drā agá rī sígē sí gí. ³ Tãimbj Mósé vé rī ícō 'bá ní idri sēé ku, ā'diātāsīyā ũnjikányā riipi 'bá drǐ órúpi 'dĩri sē 'bá ícákí kuú ũkpō ákō. 'Bo Múngú ípē ívé Mvā, ímúkí iri tǐj 'bá áda rú, sū 'bá vū drāgē nōgō ũnjikányā be rī tǐj, adi 'i sēé drāā 'bavé ũnjikányā tǐ gé. Múngú sē Kúrísítō ri drāā tã lizú ũnjikányā drǐgē. ⁴ Múngú 'o tã 'dĩri 'dĩni, 'bá 'ókí rí tã píř sū tãimbj Mósé vé rī ní lēé rī tǐj, 'bá 'bákí rí ēř tã ũnji rú' 'bá nōri ní lēé rī pi drǐgē ku, 'bá 'dukí rí tã Índri Uleterē rī ní lēé rī pi ngāā áyu.

⁵ 'Bá ēř 'bā'bée ũnjikányā rú' 'bá nōri vé rī drǐgē rī pi, kōpi rí ēř 'bá céré tã rú' 'bá nōri vé rī drǐgē. 'Bo 'bá ēř 'bā'bée Índri Uleterē rī drǐgē rī pi, kōpi rí ēř 'bá céré tã Índri Uleterē rī ní lēé ā 'ókí rī drǐgē. ⁶ 'Bá ēř 'bāápi kú céré ũnjikányā drǐgē rī, ířivé ũđđ drāngará. 'Bo 'bá ēř 'bāápi tã Índri Uleterē rī ní lēé ā 'ókí rī drǐgē rī, iri idri 'dání' dání rī řsú rá, āzini iri tákiri řsú rá. ⁷ 'Bá ēř 'bāápi kú ũnjikányā drǐgē rī, iri āri' 'bá Múngú vé ni. 'Bá sū 'dĩri tǐj 'dĩri, gā tãimbj Múngú vé rī sí, ícō tãimbj rī ngāā ku. ⁸ 'Bá ēř 'bā'bée ũnjikányā rú' 'bá nōri vé rī drǐgē rī pi, sē Múngú ní āyikō ku.

⁹ Nóni ũnjikányā ícō ími drǐ órú ku. 'Bo Índri Múngú vé rī dō ími ēří agá anigé, iri ími drǐ ko nī. Índri Kúrísítō vé rī dō 'bá rī ē řsú agá 'dāáyo, 'bá 'dĩri adri Kúrísítō vé ni ku. ¹⁰ Kúrísítō rí dō ími ēří agá anigé, ímivé rú' 'bá rí dō ícō drā rá ími ní ũnjikányā 'oó rī sí drāāsiyā, ímivé índri rí áwí adri idri rú, ā'diātāsīyā Yēsū sē ími ícákí píř Múngú endreří gé gí. ¹¹ Múngú Yēsū rí ingápi gōō idri rú drāngará gálésī rī, ířivé Índri dō ími ēří agá anigé, iri ívé Índri Uleterē ími ēří agá rí áyú ímivé rú' 'bá drāápi gí rí újā ícā gō idri rú.

¹² Má éđřipi má ómvúpi má ní lēélē rī pi, lē 'bá 'ókí tã múké, lē 'bá ríkí ũnjikányā rú' 'bá nōri ní lēé rī 'oó ku. ¹³ Ími áwíkí dō rí ũnjikányā rú' 'bá nōri ní lēé rī 'oó, ímivé ũđđ rí adri drāngará. 'Bo Índri Uleterē rī dō ími ēří agá anigé, iri ími ízā ko ími ugazú, ími gókí rí ũnjikányā 'oó đđ ku, Índri Uleterē rí kúru ími ní idri 'dání' dání rī sē. ¹⁴ 'Bá Índri Uleterē Múngú vé rī ní rii kōpi ē drǐ koó rī pi, kōpi anji Múngú vé ni. ¹⁵ Índri Múngú vé rī sē ími adriki tǐgēří ũř rú ní pi kuyé, ími řsúkí Índri Múngú vé rí gí, ími nóni anji Múngú vé ni. Índri Múngú vé rí sē 'bá rí Múngú rí zǐ "Ábā, 'Bá řtēpi." ¹⁶ Índri Múngú vé rí, iri sē 'bá

nj ámá uleterē 'yozú kīnī, 'bá anji Múngú vé ni. ¹⁷ Nóni 'bá ní adrii anji Múngú vé ni rī sí, 'bá drǐlē múké iri ní sēé Kúrísítō ní rī řsú rá, 'Bá nyákí dō ízāngā sū Kúrísítō ní nyaā rī tǐj, Múngú rí kpá ímú 'bá íngú sū iri ní Kúrísítō rí íngú rí tǐj.

'Bá Múngú vé rī pi ũmvúlesī tã múké řsú rá

¹⁸ Á nj ámá múké, ízāngā 'bá ní nyaā āndrū nōri, iri anigé, 'bo íngúngará ũmvúlesī Múngú ní ímúzu 'bá íngúzu rī, tã ní aga rá. ¹⁹ Ngá āřevú céré Múngú ní gbii vū drǐgē nōgō rī pi, kōpi rí ēř 'bā rizú ũ'dú Múngú ní ũmvúlesī 'bá adri' bée anji ívé ni pi rú rí 'dazú rí ũtēzú. ²⁰ Ngá Múngú ní gbii rī pi ē drǐ ábákí céré, adri 'yozú kīnī, kōpi lēkí nī yā 'dĩni ku, Múngú lē tã rí ā 'o 'i 'dĩni nī. Ngá í ní udé rī pi ímú ēří 'bá 'yozú kīnī, ²¹ í ímú í pa drā sílē gá sí rá, āzini ícókí ũmaá ku, ímú drǐwālā řsú řizú anji Múngú vé đđngará pōwūpōwū rí řsú' 'bá rí pi āsámvú gé rá.

²² Ngá āřevú céré vū drǐgē nōgō rī pi, kōpi rí drǐ čí ambamba cimgbá lókí āndrū rī gé, sū ũkú riipi mvā tǐpi rí ní rii drǐ čí rí tǐj. ²³ Adri 'yénā ngá 'dĩ' bée rí drǐ čí nī kuyé, 'bá Yēsú rí ē'yī' 'bá gí nō' bée, 'bá kpá rí drǐ čí índī, tã 'bá ní rii ũ'dú Múngú ní ímúzu 'bá ā'yízú adrizú anji ívé ní rú rí ũtēzú rí sí, Índri Uleterē rí sē 'bá nǐkí tã 'bá ní rii ũtēé rí gí, āzini sē 'bá nǐkí tã Múngú ní ímúzu 'bá rú' 'bá ũjázú ícázú ũ'dí, 'bá rú' 'bá ní gōzú drázú đđ ku rí gí. ²⁴ Tã 'bá ní ēří 'bāzú drǐ ní gé rī, iri 'bá pa nē. Nóni 'bá rí ēří 'bá drǐwālā í ní ímú sēé 'bá ní rí ũtēzú, 'bo 'bá řsúkí drǐ kuyé. 'Bá āzi ícō ēří 'bāā ngá 'i ní řsú gí rí ā tã ũřsúzu ku. ²⁵ 'Bo 'bá dō rí ēří 'bá ngá 'bá ní drǐ řsú kuyé rí drǐgē, lē 'bá 'bákí ēří mādā rizú ũtēzú.

²⁶ 'Bá ní adrii tã be múké kuyé rí sí, Índri Uleterē rí 'bá ízā ko nī. Á'diātāsīyā 'bá nǐkí ngá 'bá ní lēé ē'yī Múngú vúgá rí zǐbe ku, Índri Uleterē rí 'bá ní Múngú rí zǐ ízāngā be āmbúgú 'i ēří agá, 'bá āzi ícō tã ní átā bā ku. ²⁷ Múngú riipi 'bá ēří ndreepi rí nj úmí Índri Uleterē rí vé rí rá, ā'diātāsīyā Índri Uleterē rí rí Múngú rí zǐ 'bá ē'yī' 'bá gí rí pi ní, sū Múngú ní lēé rí tǐj.

Tã āzi 'bā gǔupi āmvé Múngú vé lēngará agāsī ni 'dāáyo

²⁸ 'Bá nǐkí kpá rá 'yozú kīnī, tã rí' 'bá 'bá řsú' bée rí pi agásí, Múngú rí tã múké 'o 'bá 'i lē' 'bá lēlē rí pi ní nī, tã ní íbī íngá ēří ní agá, ũpē íngá 'bá 'dĩ' bée nī. ²⁹ Múngú nj 'bá 'dĩ' bée íngōřsǐ, ũpē kōpi ímú adrii sū 'i Mvōpi tǐj. Yēsú rí kōpi rí Mvā káyú Múngú vé anji kárakará rí pi āsámvú gé. ³⁰ Múngú ā'yī 'bá 'i ní ũpēé 'dĩ' bée nī, zǐ kpá 'bá 'dĩ' bée nī, kōpi ē ímúkí rí adrii 'bá ívé ni, 'bá kōpi adrii 'bá píří 'i endreří gé,

zi kôpi, ē imúkí rí kôpi íngú sũ ĩ ní 'i íngú rí tĩni.

³¹ Tã 'dĩ'bée ā tā sĩ, 'bã átákí rí íngóni? Múngú rí dō 'bã be trũ, 'bã āzi ri nyo ícō 'bã 'o ũnjí rá? ³² Múngú uga ívé Mvã 'bã tā sĩ kuyé, ĩpē ĩri 'bã ní rã. Múngú 'o dō tā 'bã ní 'dĩri tĩni, ícō nyo 'bã ní ngã ārēvũ sēē céré píriini ku? ³³ Múngú 'yo dō kĩni 'bã ívé 'í ní ũpēē 'dĩ'bée anji ívé ni, āzini 'bã kôpi adri 'bã píri 'í ēndrētĩ gé gí píri, ā'di ri ícō tā ĩjĩ kôpi drĩgē, kôpi tōzu 'yozú kĩni kôpi ũnjĩ ní? ³⁴ Ā'di ri ícō 'yo kôpi ũnjĩ ní? Kúrísító Yēsũ drã kôpi ā tā sĩ, ingakí ĩri gōō ídri rú, nóni ũri Múngú vé drĩ ēndépi gé, ĩri ri Múngú ri zi kôpi ní.

³⁵ Ngã āzi nyo ícōpi 'bã āsãmvũ acoópi Kúrísító be lēngará Kúrísító ní 'bã lēzũ 'dĩri agásĩ ni anigē? Tã ũkpō ũkpō, ĩzãngã, ōcũngará, ēbirĩ, bõngō ākō, tā ũnjĩ drã ĩjĩpi ní, tā ĩ ní ũlãã 'dĩ'bée, kôpi nyo ícō 'bã āsãmvũ aco Kúrísító be rá? ³⁶ Siki Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩni, "Mĩ tā sĩ, ũ'dũ ālu ālu, 'bã rĩ pi lēkĩ rĩ 'bã ũ'dĩ, 'bã índrēkĩ sũ kãbilō ĩ ní rĩ ũlĩĩ rĩ pi tĩni."

³⁷ Tã āzi 'bã gũũpi āmvé ni 'dããyo. Tã ũnjĩ 'dĩ'bée kádō 'bã ĩsũ, 'bã ícō pá tu tĩtĩ ũkpō Kúrísító 'bã lēepi lēlē rĩ vé rĩ sĩ. ³⁸ Mã épĩ tā 'dĩri sĩ múkē múkē 'yozú kĩni, drãngará, dōku ídri, dōku mālãyĩkã, dōku índri ũnjĩ rĩ pi,* dōku tā nóni ri 'bã 'i ngã'bée rĩ pi, dōku tā ũmvílēsĩ ímũ'bã ĩ ngã'bã drĩdrĩ 'dĩlē rĩ pi, dōku ũkpō urukō'bée, ngã 'dĩ'bée ícókĩ 'bã āsãmvũ aco Múngú 'bã lēepi lēlē rĩ be ku. ³⁹ ũkpō íngã'bã 'bũ gélēsĩ rĩ pi, dōku ũkpō vũ drĩgē nõgō āngũ wĩĩwĩĩ rĩ rĩ agã rĩ pi, ngã Múngú ní gbũ rĩ pi, ícókĩ 'bã āsãmvũ aco lēngará Múngú ní i'dãã 'bã ní Kúrísító Yēsũ 'bávē Úpĩ ā rĩ'bã gã 'dĩri agásĩ ku.

9

Múngú ĩpē ĩsērēlē rĩ pi ní

¹ Kúrísító nĩ rá, tā mã ní átã rĩ, ĩri tā áda, adri ũnjō ku, wĩkĩ mávē rĩ, āzini Índri Uleterē rĩ lũ kpã mã ní kĩni, tā mã ní átã rĩ tā áda. ² ĩzãngã fi mã ēsj agã, sē mã ēsj ĩjō ambamba ³ mã ē'dípãa Yãhũdĩ rĩ pi ā tā sĩ. Á lē Múngú ā tri ma, ā aco 'bã āsãmvũ Kúrísító be, mã ē'dípãa Yãhũdĩ rĩ

pi ē ĩsũkĩ rĩ pangará bēsĩni. ⁴ Kôpi 'bã ĩsērēlē vé ni, Múngú ũpē kôpi adrii anji ívé ni. Múngú i'dã ívé dĩngará pōwũpōwũ rĩ kôpi ní, Múngú ru ũndĩ kôpi be, ēzi ívé tãjmbĩ kôpi ni. Kôpi á rikĩ 'i ĩnjĩ Jō Múngú vé rĩ agã, āzini kôpi ē ĩsũkĩ rĩ tā 'í ní ēziĩ rĩ bēni. ⁵ Ābũrãmã pi, ĩsákã be, Yōkōbũ sĩ, kôpi Yãhũdĩ rĩ pi vé ē'bípi drĩdrĩ rĩ pi, tĩkĩ Yēsũ Kúrísító rĩ 'bã áda rú, íbĩ ífũũ úyũ ĩsērēlē vé rĩ agã, Yēsũ Kúrísító rĩ Múngú 'i, ĩri ngã ārēvũ drĩgē sĩ céré āmbũgũ, ē íngúkĩ ĩri mũzũ 'dãni'dãni! Āmĩnã.

⁶ Ícókĩ 'yoó tā Múngú ní ēziĩ Yãhũdĩ rĩ pi ní rĩ, 'dũ tā ni ngãã ku yã 'dĩni ku. Adri 'yozú kĩni, 'bã ĩsērēlē vé rĩ pi céré nĩkĩ Múngú ri rá yã 'dĩni kuyé. ⁷ Úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi* adriki céré anji Ābũrãmã vé ni kuyé. Múngú 'yo ívé búkũ agã kĩni, "Úyũ mívē rĩ pi ímũ ífũ ĩsákã† rũ'bã gã." ⁸ Tã 'dĩri lũ 'yozú kĩni, anji Ābũrãmã ní tĩjĩ rũ'bã rũ'bã rĩ pi adriki anji Múngú vé ni ku, anji Múngú ni tā ni ēziĩ rĩ, kôpi adri anji Múngú ní 'duũ 'bãã anji Ābũrãmã vé ni rú ni pi. ⁹ Tã Múngú ní ēziĩ rĩ 'dĩni kĩni, "Mã ímũ ĩgō sã nõri tĩjĩ rĩ gé, ĩlĩ drũ rĩ agã, Sárã rĩ ímũ mvã ágó tã rá."

¹⁰ ĩsákã rĩ 'bávē ē'bípi, je Rēbēkã rĩ 'i ní ũkũ rú, Rēbēkã tĩ ĩri ní anji āgō ētĩ rú, ¹¹ 'bã nĩkĩ rĩ 'yozú kĩni, lētĩ Múngú ní 'bã ĩpēzũ rĩ píri. Sã Rēbēkã ní drĩ kôpi tĩzũ kuyé, dōku kôpi ní drĩ tá múkē 'ozũ kuyé, dōku tā ũnjĩ 'ozũ kuyé rĩ gé, ¹² Múngú 'yo Rēbēkã ní kĩni, "Mvã kãyũ rĩ ímũ ēzi ngã mvã ũdũ rĩ ní." Múngú 'yo tã rĩ 'dĩni lüzũ kĩni, ĩpē 'bã rĩ ēzi ĩri ní ngãã múkē rĩ ā tā sĩ ku. ¹³ Siki Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩni, "Á lē Yōkōbũ‡ rĩ áyu, á gã ĩsōwũ rĩ sĩ."

¹⁴ 'Bã 'yokĩ rĩ ngóni? 'Bã 'yokĩ rĩ kĩni, tā Múngú ní 'oó 'dĩri adri píri ku? Adri 'dĩni kuyé! ¹⁵ Múngú 'yo Mósé ní kĩni, "Mã ēsj rĩ adri ídrikiđri 'bã mã ní ĩpēē rĩ ni,

ma ícō 'bã mã ní lēē rĩ ē ĩzã ko rá."

¹⁶ Tã 'dĩ'bée ngã 'i tā 'bã áda ni lēē rĩ sĩ ku, dōku ũkpō 'bã áda vé ni sĩ ku, ĩri 'i ngã ēsj Ídrikiđri Múngú vé rĩ sĩ. ¹⁷ Siki Búkũ Múngú vé rĩ agã, Múngú 'yo 'bãgũ Ĕjēpētō vé rĩ ní kĩni, "Mã sē mi ícã 'bãgũ rú, mã mávē ũkpō i'dã mí ní, kũrũ 'bã vũ drĩgē rĩ pi céré ímũ nĩ amã 'yozú kĩni, mã Múngú

8:36 8:36 Sãwũmã 44:22 * **8:38** 8:38 Índri ũnjĩ rĩ pi: Índri ũnjĩ rĩ pi ándũrũ mālãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãã, kôpi nōkĩ tãjmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã rĩ kôpivē āmbũgũ. Múngú ídrō kôpi 'bũ gé 'dããsi wũgã nõō, kôpi gókĩ ufuũ índri ũnjĩ, kôpi rĩ 'bã rĩ pi ní ĩzãngã sē vũ drĩgē nõgō. † ĩ lã ĩ'dãngará 12:7-9. * **9:7** 9:7 Úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi: Múngú ĩpē úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi céré adrii anji ívé ni kuyé. ĩpē 'yēnã úyũ Sárã ní tĩjĩ Ābũrãmã be rĩ pi áyu, ĩpē ĩsĩmãlēlē Agárã ní tĩjĩ Ābũrãmã be rĩ kuyé. † **9:7** 9:7 ĩsákã: ĩsákã rĩ mvã Múngú ní ēziĩ Ābũrãmã ní rĩ. † ĩ lã ĩ'dóngará 17-35. **9:7** 9:7 ĩ'dóngará 21:12 **9:9** 9:9 ĩ'dóngará 18:10, 14 **9:12** 9:12 ĩ'dóngará 25:23 ‡ **9:13** 9:13 Yōkōbũ: Yōkōbũ rĩ Ābũrãmã mvópi ĩsákã vé mvã, ĩri anji be mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ, Múngú újã rũ ní zĩjĩ ĩsērēlē, úyũ ĩrivē rĩ zĩkĩ anji ĩsērēlē vé ni. Sã Yēsũ vé rĩ gé, zĩkĩ kôpi Yãhũdĩ. † ĩ lã ĩ'dóngará 25-50. **9:13** 9:13 Málakĩ 1:2-3 **9:15** 9:15 Wũngará 33:19 **9:17** 9:17 Wũngará 9:16

'i." 18 Múngú vé ẹ̀ṣì rì adri Ìdríkídri 'bá Ìrì ní ìpéé lèé ẹ̀ṣì Ìdríkídri 'báá Ìrì ní rì ní. Múngú Ẹ̀ṣù dō 'í lè 'bá rì ẹ̀ drí ẹ̀ ícá ùkpó ùkpó, Ìrì ícò 'o rá.

19 'Bá ázi rì ícò 'yo, "Múngú lè dō 'bà 'okí tã rì sù 'í ní lèé rì tñjì pìrì, ngá Ìrì ní 'yoó 'bà ùnjì rì á'di? Á'di rì ícò tã Múngú ní Ẹ̀ṣù gí rì nḡ nì?" 20 'Bo mí á'di 'í átángá 'yoópi Múngú ní 'dínì? Ngá Ìrì ní úde rì, Ìrì nyo ícò 'yo 'bá 'í údépi rì ní, "Mí údé ma 'dínì ási 'dínì rá?" 21 'Bá rípi ùdri gbiipi rì, Ẹ̀rùtè àlu àlu 'dìrì sī, Ìrì ícò ùdri rì ázi gbi, Ìrì Ìgírì múké múké, Ìrì ázi rì gbi Ìgírì ku.

22 Múngú lè ívé jíkó 'í daá, ázini ívé ùkpó 'í daá 'bá Ìrì ní lèé ú'dí rì pì ní tã lizú áni kòpi drígé, 'bo Ìrì tã ní 'dù muzú ẹ̀ṣì be mädä. 23 Múngú rì kpá ívé dṅgárá pòwùpòwù rì 'í da 'bá 'í ní ùpéé lèé ẹ̀ṣì múké 'báá kòpi ní rì pì ní rá, 24 'bá Ìrì ní ùpéé rì 'bá 'í, Yähüdü rì pì, ázini 'bá adri'bá Yähüdü rú ku rì pì. 25 Búkù nḡbì Öseyä ní sī rì agá, Múngú 'yo 'bá adri'bá Yähüdü rú ku rì pì ní kīnī, "Ìmi adri'bée 'bá mávé ní kuyé 'dì'bée, nóni ma Ìmi zì 'bá mávé ní.

Ìmi 'bá má ní ándúru lèé ku 'dì'bée, ma Ìmú Ìmi lèlè."

26 Búkù Múngú vé rì 'yo kpá 'dínì kīnī, "Vürä àlu àlu ándúru má ní 'yoó Ìmi ní kīnī,

'Ìmi adrikí 'bá mávé ní ku 'dìrì,' nóni ma 'yo,

'Ìmi Ìmú adri anji mávé ní, ma Múngú adripi idri rú rì 'í."

27 Nḡbì Ísáyá átá 'bá Ísèrelè vé rì pì á tã sī 'dínì,

"'Bá Ísèrelè vé rì pì á adrikí dō kárakará cinyáfá yì agá rì tñjì dräääsiyä, 'yèngá Ì Ìmú kòpi ẹ̀ Ìmbìtá Ì ní kuú kínìkínìjá 'dì'bée pa áyu.

28 Úpí rì Ìmú 'bá vù drígé rì pì Ìrñā rá, Ìrì kòpi Ìrñā mbèlènjá."

29 Tã rì Ìmú 'í nga sù Ísáyá ní 'yoó drídrì rì tñjì,

"Úpí Múngú á ku té dō 'bá rì pì vé úyú ẹ̀ Ìmbìtá ku,

'bá té ùdrä céré sù 'bá kùrù SödómōS vé rì agá rì pì

ní ùdräá 'bá kùrù Gómórä vé rì agá rì pì be rì tñjì."

Ísèrelè rì pì ẹ̀'yìkí Múngú rì kuyé

30 'Bá 'yokí rì ngóni? 'Bá ándúru adri'bá Yähüdü rú ku, tã 'o'bá pìrì ku 'dì'bée, kòpi újákí nóni Ì ícá 'bá pìrì Múngú ẹ̀ndrètì gé, kòpi ní Ìrì ẹ̀'yìjì gí rì sī. 31 'Bo 'bá Ísèrelè vé

'yo'bá kīnī, Ì lèkí ícá pìrì Múngú ẹ̀ndrètì gé táimbjì rì vé tã sī 'dì'bée, táimbjì rì sè kòpi ícákí 'bá pìrì kuyé. 32 Kòpi ísúkí tã pìrì kuyé ási? Kòpi ísúkí kuyé, kòpi ní adrii ẹ̀'yìngárá ákò rì sī, kòpi 'bákí ẹ̀ṣì rizú táimbjì rì 'düzú ngazú áyu. Kòpi adrikí sù 'bá rì 'bá Ì Ẹ̀ṣù 'bá Ìrã 'í alaápi kú lètì agá rì á rù 'bá gá rì tñjì. 33 Sīkí Búkù Múngú vé rì agá kīnī,

"Á 'bá Ìrã* kú Sīónā* gá 'dää'dä, 'bá rì pì rì Ì Ẹ̀ṣù rù 'bá ní gé,

ìrã rì sè kòpi rì u'de vügá,

'bá Ìrì ẹ̀'yìjì rá rì, ícò drìnjá ísù ku."

10

1 Má ẹ̀drìpìjì má ómvúpìjì má ní lèlè rì Ìrì pì, tã má ẹ̀ṣì agá nḡlè má ní lèzú Múngú rì zìzú 'bá Ísèrelè vé rì pì ní rì, Múngú á pa rì kòpi bēnī. 2 Á nḡ rá, kòpi 'bákí úvá Múngú rì Ìnjìzú, 'bo tã Múngú ní lèé kòpi á 'okí rì fì kòpi drígé kuyé. 3 Kòpi ní lètì Múngú ní 'bá rì á'yìzú adrizú pìrì 'í ẹ̀ndrètì gé rì nḡ kuyé rì sī, kòpi gákí lètì Múngú ní 'bá rì á'yìzú adrizú pìrì 'í ẹ̀ndrètì gé 'dìrì 'dugá ngagá sī, kòpi gòkí lètì ívé ní túngú ní 'dudú ngagá áyú. 4 Kúrísitò 'dù táimbjì rì ngagá fùú tì ní gé gí, áni 'bá céré Ìrì ẹ̀'yì 'bá gí rì pì, Múngú rì kòpi á'yì adri 'bá pìrì 'í ẹ̀ndrètì gé.

'Bá Kúrísitò rì ẹ̀'yì 'bá gí rì pì, Múngú rì kòpi pa rá

5 Mósè kīnī, 'bá rì 'dù dō táimbjì rì ngagá rá, Ìrì adri Múngú ẹ̀ndrètì gé pìrì. Sī kīnī, "'Bá tã 'oópi 'dínì rì, lè á 'dù tã rì ngagá sù táimbjì rì ní lèé rì tñjì." 6 'Bo 'bá adriipi pìrì Múngú ẹ̀ndrètì gé ẹ̀'yìngárá be rì, Ìrì 'yo, "Lè mí rì 'yoó mí ẹ̀ṣì agá 'dälé, 'Á'di rì nga mu 'bù gé 'dälé Kúrísitò rì Ìjì vügá nḡo ní?" 'dínì ku, 7 dōku, mí rì 'yoó 'Á'di rì ícò fì mu 'bù Ìndri 'bá ùdrä 'bá gí rì pì ní adrizú rì agá 'dää Kúrísitò rì inga gō Ìdri rù drängárá galésì ní? 'dínì ku." 8 Búkù Múngú vé rì 'yo kīnī, "Ù'dùkò rì Ìnyinjānā mí be, Ìrì Ìfù mí tì gé, ázini mí ẹ̀ṣì agalésì." Ù'dùkò 'bá ní ùlùú 'dìrì, 'bá rì tã ẹ̀'yìngárá vé rì ùlù. 9 Mí 'yo dō mí tì sī, "Yèšù rì Úpí," ázini mí á'yì dō mí ẹ̀ṣì agá 'dälé 'yozú kīnī, Múngú inga Ìrì gōo drängárá galésìlā Ìdri rù rá, Múngú rì mí pa rá. 10 Mí ẹ̀'yì dō Kúrísitò rì mí ẹ̀ṣì agá 'dälé gí, mí adri 'bá pìrì Múngú ẹ̀ndrètì gé, ázini mí 'yo dō mí tì sī kīnī, mí 'bá Kúrísitò vé ní, Múngú rì mí pa rá. 11 Búkù Múngú vé rì kīnī, "'Bá

9:20 9:20 Ísáyá 29:16; 45:9 9:25 9:25 Öseyä 2:23 9:26 9:26 Öseyä 1:10 9:28 9:28 Ísáyá 10:22-23 S 9:29

9:29 Södómō ázini Gómórä: Múngú iza kùrù 'dì'bée ùnjìkányä 'bá kùrù 'dì'bée agá rì pì ní 'oó rì sī lókí Áburámä vé rì gé. 'Í lã Ì'dóngárá 18:20-33; 19:1-28. 9:29 9:29 Ísáyá 1:9 * 9:33 9:33 Írã: Írã 'dìrì Yèšù 'í. † 9:33

9:33 Sīónā: Sīónā rì Ì kpá zì Yèrùsálémä. 9:33 9:33 Ísáyá 8:14; 28:16 10:5 10:5 Lèvítíká 18:5 10:6 10:6

Dètòronómè 30:12 10:7 10:7 Dètòronómè 30:13 10:8 10:8 Dètòronómè 30:14 10:11 10:11 Ísáyá 28:16

İri ê'yîpi rá rî, ícò drînjá İşû ku." ¹² Mi dô Yâhûđîgú yâ, mí adri dô Yâhûđîgú ku yâ, adri tâ rú ku, â'diâtâsiyâ Yêşû rî Úpí 'bá rî pi vé ni céré, 'bá 'yoópi kînî â ko 'î İzâ rî, İri 'bá 'diri ê İzâ ko aga rá. ¹³ Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "'Bá céré Úpí â rú zî'bá rá rî pi, Úpí rî kôpi pa rá."

¹⁴ Kôpi ê'yîkî dô Úpí rî kuyé, kôpi ícò İri â rú zî ngóni? Kôpi yîkî dô ú'dúkkò múké İrivé rî kuyé, kôpi ícò İri ê'yî ngóni? 'Bá âzi ùlú dô kôpi ní ú'dúkkò múké 'diri kuyé, kôpi ícò yî ngóni? ¹⁵ Pêkî dô 'bá âzi muş ú'dúkkò múké rî ùlúú kuyé, kôpi ícò ú'dúkkò múké rî ùlú ingóni? Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "Ngá múké rî, lê 'bâ ndrekî 'bá ú'dúkkò múké rî İjî'bá ùlú'bá rî pi 'bâ mî sî."

¹⁶ 'Bo İşêrelê rî pi â uruko ê'yîkî ú'dúkkò múké rî kuyé. Nêbî İsayâ 'yo 'dîni kînî, "Úpí, â'di ê'yî ú'dúkkò múké 'bá ní ùlúú rî rá nî?" ¹⁷ 'Bá rî yi dô ú'dúkkò múké rî gî, İri kúru ê'yî. Ú'dúkkò múké rî, İri tâ Kúrîsítò vé rî. ¹⁸ 'Bo á lê zîj, êndêpi İşêrelê rî pi yîkî nyo ú'dúkkò múké rî kuyé? Kôpi yîkî rá. Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "Ú'dúkkò Múngú vé rî ayi muşú vû drîgé sî céré, átángá İ ní átá rî, ayi kpá muşú vû drîgé sî céré."

¹⁹ Êndêpi tâ rî fi nyo 'bá İşêrelê vé rî pi drîgé rá? Ê, fi rá. Mósê sî tâ Múngú ní átá İşêrelê rî pi vé tâ sî rî 'dîni kînî,

"Ma sê İmi İmú â'yâ 'bâ tâkîri má ní sêé 'bâ ângû uruko agá rî pi ní rî sî.

Má kádò tâkîri sêé 'bá adri'bá Yâhûđî rú ku tâ ní fîi kôpi drîgé kuyé rî pi ní, İmî êşî rî İmú ve kôpi ní ùnjî ùnjî."

²⁰ İsayâ gô átá ũrî âkò kînî, Múngú kînî, "'Bá ma ndâ'bée kuyé rî pi, İşûkî ma rá.

'Bá mávé tâ zî'bá kuyé rî pi, má i'da ma kôpi êndretî gé rá."

²¹ 'Bo İsayâ kînî, "Múngú átá 'bá İşêrelê vé rî pi â tâ sî kînî,

"Dú ú'dú âco, á rî kôpi máâ kôpi ê İmúkî rî má vûgá,

'bo kôpi ê drî ũkpò ũkpò, kôpi gâkî ma ê'yîgá sî."

11

Múngú 'bâ êşî múké 'bá İşêrelê vé rî pi ní

¹ Kúru á lê zîj 'dîni, Múngú gâ nyo İvé 'bá rî pi gî? Múngú gâ kuyé! Lê

10:13 10:13 Yôelê 2:32 **10:15** 10:15 İsayâ 52:7 **10:16** 10:16 İsayâ 53:1 **10:18** 10:18 Sâwúmâ 19:4 **10:19** 10:19 Dêtrônómê 32:21 **10:20** 10:20 İsayâ 65:1 **10:21** 10:21 İsayâ 65:2 * **11:2** 11:2 Êliyâ: Êliyâ rî nêbî, Múngú 'du İri muşú 'bû gé İdri rú, drâ kuyé. Tîkî İri âkudê İlî rî ca muşûrûlû úrómî (900), İşû âkudê tîkî drî Yêşû rî kuyé. † İlâ 1 'Bâgú 17-21; 2 'Bâgú 1-3. **11:3** 11:3 1 'Bâgú 19:10, 14 † **11:4** 11:4 Bálâ: Bálâ rî ngá İ ní údé múngú rú ní. † İlâ 'Bá Tâ Lî'bá rî pi 6:25-32. **11:4** 11:4 1 'Bâgú 19:18 **11:8** 11:8 Dêtrônómê 29:4; İsayâ 29:10

11:10 11:10 Sâwúmâ 69:22-23

İmi nîkî múké 'yozú kînî, ma İşêrelêgú, ma úyú Âbûrámâ vé ni, má İbî İfûú súrú Bênyêminê vé rî agá. ² Múngú gâ İvé 'bá 'î ní ũpêé í'dóngará gá 'dââ rî pi kuyé. İmi nîkî rá Búkû Múngú vé rî kînî, nêbî Êliyâ* unu Múngú êndretî gé İşêrelê rî pi vé tâ sî kînî, ³ "Úpí, kôpi ú'dîkî mívê nêbî rî pi, âzini kôpi ũñókî mívê vûrâ rîbônô zâzú rî pi rá, 'bá 'yêngá İ ní kuú rî ma 'i. Kôpi nóni rî létî ndâ lèzú ma 'dîzú."

⁴ Múngú újâ Êliyâ ní ngóni? Újâ Êliyâ ní kînî, "Ma 'bá be êlífû êzîrî (7,000), kôpi ũtîkî kûmûcî Bálâ† rî İnjîzú kuyé." ⁵ İri nyo adri lókî ândrû nōri vé rî tînjî, Múngú vé êşî múké rî sî, ũpê 'bâ mādāñāñā İşêrelê rî pi âsámú gé adrii 'bá İvé ní. ⁶ Múngú rî 'bá rî pi ũpê İvé êşî múké rî sî, â ũpê té dô 'bá rî pi êzî kôpi ní ngáâ rî sî, İrivé êşî múké rî té adri êzî âkò.

⁷ 'Diri lû 'yozú kînî, İşêrelê rî pi ndêé ni pi İşûkî Múngú vé êşî múké kôpi ní rîi ndââ rî kuyé, 'bo mādāñāñā Múngú ní ũpêé rî pi İşûkî êşî múké Múngú vé rî nî. 'Bo ndêé ni pi ê drî ũkpò ũkpò. ⁸ Búkû Múngú vé rî kînî,

"Múngú sê kôpi â úmî ja 'i rá,

kôpi â âmákî rî tâ rî ku,

ôzû kôpi ê mî,

kôpi â ndrekî rî tâ İvé rî ku,

âzini ôzû kôpi ê bî,

kôpi â yîkî rî tâ ku

ícázú cîmgbá ú'dú ândrû nōri gé."

⁹ 'Bâgú Dâwûđî ní 'yozú kînî,

"Kôpi kádò rîi İ úmú ũmú nyaâ, lê â urukî kôpi,

ê İrîñâkî kôpi, â uzekî kôpi u'deé vûgá.

¹⁰ Lê kôpi ê mî ê êşî, kôpi â ndrekî rî ângû ku,

lê kôpi â úgórò â ôtrú áwî kú nyonyo."

İ 'bá adri'bá Yâhûđî rú ku rî pi pa rá

¹¹ Á lê gōò zîj đîj, Yâhûđî rî pi u'dekî dô vûgá gî, kôpi gōkî nyo İngá uru ku? Adri 'dîni ku. Kôpi ní létî Múngú vé İ ní adrizú pîrî rî gââ sî rî sî, İri sê İşêrelê rî pi adri â'yâ sî 'bá adri'bá Yâhûđî rú ku rî pi ní pangará İşû Yêşû vûgá rî sî. ¹² Yâhûđî rî pi ní Múngú rî gââ sî rî sî, sê 'bá adri'bá Yâhûđî rú ku rî pi İşûkî drîlê múké Múngú vé rî rá. Yâhûđî rî pi kádò İmú Múngú rî ê'yîj, kúru İri sê Múngú rî İmú drîlê múké sê 'bá rî pi ní aga rá. ¹³ İmi 'bá adri'bá Yâhûđî rú ku 'dî'bée, agaâpi rá rî, ma rî tâ 'diri átá İmi ní. Múngú İpê ma 'bá áyúâyú ní rú İmi ní, ma rî êzî nga ũkpò sî Múngú

ní, ¹⁴ ā'điātāsīyā á lē mávé 'bá Īsērélē vé rī pi ā 'bāki ā'yā ĩmi sī, kōpi ā uruko ē ĩşúki rī pangará ānī. ¹⁵ Yāhūdī rī pi ní Múngú rī gāá sī rī sī, sē 'bá vū drīgē rī pi újaki ēşī gī. Kōpi kádō ĩmú Múngú rī ē'yīī, kōpi gō ingá adri idri rú drāngárá gálésī. ¹⁶ Ābūrámā pi ní adrii' ē'bīpī uruko'beē be ule rī sī, kōpivē úyú rī pi kpá adri ule, ānyāngā uruko ĩ ní ĩjī sēē Múngú ní rī dō ule, ānyāngā ómvú agá rī pi céré ule, peṭi rī vé úlá dō ule, ĩrivē drīṭi pi kpá adri ule.

¹⁷ Peṭi rī vé drīṭi pi ũṅókī dō gī drāāsīyā, ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī'beē, ĩmi peṭi rī vé drīṭi ĩ ní ugaá peṭi ólivē āzi rú' 'bá gá ni, ĩ jī ũdrō peṭi múké ni á rú' 'bá gá. Peṭi úlá be múké ólivē* vé rī, ĩri idri sē ĩmi ní, ĩmi adri'beē drīṭi rú 'dī'beē. ¹⁸ Lē ĩmi rikí ĩmi ingú 'yozú kīnī, ĩmi ndekí drīṭi ĩ ní ũṅóo 'dī'beē rá 'dīni ku. ĩmi ingúkí dō ĩmi rá, ĩmi ũşúki tá 'dīri, ĩmi kokí peṭi úlá rī ē ĩzá ní ku, peṭi úlá rī ĩmi ĩzá ko ní. ¹⁹ ĩmi ícō ũşú 'yozú kīnī, "Peṭi rī ē drīṭi ĩ ní gáá ú'bé vūgá gī 'dī'beē, ĩri létī zī 'bá ní fízú adrizú kōpi ā vūrā gá." ²⁰ Tā 'dīri tá áda. 'Bo ũṅókí kōpi gī, ā'điātāsīyā kōpi ē'yīki Yésú rī kuyē, ĩmi tukí pá tīṭi, ĩmi ní Yésú rī ē'yīī gī rī sī. Lē ĩmi ingúkí ĩmi ku, 'bo lē ĩmi adrikí ũrī sī. ²¹ Múngú ga dō peṭi ē drīṭi drīdrī 'dā'beē vūgá rá pírī, ícō nyo ĩmi gáá vūgá ku?

²² Lē ĩmi nīki amá múké 'yozú kīnī, Múngú rī ēşī be ĩdríkídri ĩmi ní, 'bo ĩri tá lī Yāhūdī ĩri ē'yī' 'bá kuyē rī pi drīgē. 'Bo lē ĩmi ā'yīki ĩrivē ēşī ĩdríkídri rī vé tá mužú nyonyo, ĩmi ā'yīki ní sī ku, ĩ kpá ĩmi uga vūgá rá. ²³ Yāhūdī rī pi újaki dō ēşī Múngú rī ē'yīzú rá, Múngú rī kōpi ā'yī rá, ĩri kōpi 'bā gō vúlē, sū ĩri ní peṭi rī ē drīṭi 'bāá gōo peṭi rī ā rú' 'bá gá ũzi rī tīnī. ĩri ũkpō be tá 'dīri 'dūzú ngazú. ²⁴ ĩmi adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī'beē, ĩmi ĩndrekí sū peṭi ólivē vé rī ē drīṭi ĩ ní ugaá mužú 'bāá peṭi āzi túngú ní ā rú' 'bá gá rī tīnī. 'Bo Yāhūdī lē 'bá ĩ újā' 'bá Múngú rī ē'yī' 'bá rī pi, adrikí sū peṭi ē drīṭi drīdrī 'dā'beē tīnī, Múngú rī ũkpō be peṭi ē drīṭi drīdrī 'dāri újázú 'bázú peṭi rī ā rú' 'bá gá 'dāá ũzi.

'Bá Īsērélē vé rī pi gō Múngú rī ē'yī dīī

²⁵ Má ēdrīpīi má ómvúpīi, á lē ĩmi nīki tá ĩ ní ũzūú kuú müdümūdū rú 'dī'beē, lē ĩmi ingúkí ĩmi ku, 'bá Īsērélē vé rī pi uruko gāki Múngú rī ē'yīgá sī, 'bo kōpi ütē 'dīni cīmgbā ĩmi adri' 'bá Yāhūdī rú ku Múngú ní ũpēē 'dī'beē ní ĩmūzú Kúrisitō rī ē'yīzú rī gé. ²⁶ Kúru ĩ ĩmú 'bá Īsērélē vé rī pi pa céré, sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī,

“‘Bá ĩmúpi kōpi paapi rī, ĩri íbī ĩmú ĩrā Sionā vé rī gélésī,
ĩri ĩmú úyú ĩfū' 'bá Yökóbū agá rī pi vé ũnjikānyā ũjī kōpi ā rú' 'bá gá sī céré.

²⁷ Ũndī má ní ĩmú ruú kōpi be rī,
ma kōpi trū ívé ũnjikānyā agāsī céré.”

²⁸ ‘Bá Īsērélē vé rī pi ndēē ní pi icáki ari' 'ba Múngú vé ní, ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ē ē'yīki rī ũ'dúkó múké rī ānī. 'Bo Múngú lē 'bá Īsērélē vé rī pi lēlē, ā'điātāsīyā ĩri ní kōpivē ē' 'bīpī Ābūrámā rī ĩpēē Īsákā be āzini Yökóbū be rī ā tá sī. ²⁹ ĩmi ndrekí dri ká, Múngú sē dō 'bá rī ní fēfē gī, āzini zī dō ĩri gī, ícō ívé yīkī újā ku. ³⁰ ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī'beē, ándúrú ĩmi gāki Múngú rī sī, 'bo Múngú gō ívé ēşī múké rī 'bāá ĩmi ní, ā'điātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi nóni gāki Múngú rī sī. ³¹ Yāhūdī kárakarā rī pi ē drī ícáki nóni ũkpō ũkpō, 'bo Múngú rī ĩmú ívé ēşī múké rī 'bá kōpi ní, ā'điātāsīyā ĩmi ĩşúki rī ēşī múké Múngú vé rī ānī. ³² Múngú adi 'bá rī pi 'í drīgē sī, ku kōpi rī ũnjikānyā 'oó sū kōpi ní lēē rī tīnī, 'í 'bā rī ívé ēşī múké rī kōpi ní céré bēsīnī.

Ówō' dīfō sēngará Múngú ní

³³ Ũmī Múngú vé rī, āzini tá nīngará Múngú vé rī aga rá,
'bá āzi ícō ĩrivē tá ũlūú bá ku,
dōku 'bá āzi ícō tá ĩri ní 'oó rī ũlūú bá ku.

³⁴ “‘Ā' dī ũmī Ũpī Múngú vé rī rá ní?
Dōku ā' dī ũlū ĩri ní tá rá ní?”

³⁵ “‘Bá ngá sēēpi Múngú ní,
Múngú ní gōó ngá újā sēē ĩri ní rá rī ā' dī 'í?”

³⁶ Múngú gbi ngá rī pi ārēvú céré ní,
kōpi rī adri ĩrivē ũkpō sī,
gbi kōpi ē ingúkí rī 'í ānī.
É ingúkí Múngú rī mužú nyonyo!
Āmīnā.

12

Lē 'bá adrikí uletere Múngú endrēṭi gé

¹ Má ēdrīpīi ma ómvúpīi, Múngú i' da ēşī ĩdríkídri ívé rī ĩmi ní gī. Tá ni sī, á mā ĩmi drī ĩrī sī, lē ĩmi sēki ĩmi rú' 'bá Múngú ní rōbōṅṅó rú, ā adri uletere, ā sē rī Múngú ní āyīkō. 'Dīri létī áda Múngú rī ĩnjīzú rī. ² Lē ĩmi rikí ĩmi újā tá 'oó sū 'bá nyōŕkū nōri vé rī pi ní rīi tá 'oó rī tīnī ku, lē Múngú á újā ĩmivē yīkī ícá ú' dī. Kúru ĩmi ícō tá Múngú ní lēē ĩmi 'okí rī nī amá rá, āzini ĩmi ícō tá múké, āzini tá āyīkō sēēpi Múngú ní, ĩri ní lēē rī nī amá rá.

* **11:17** 11:17 Ólivē: Peṭi ólivē vé rī ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícō nya rá, ĩ ĩrivē ũ'a zo ũdu rú, Yāhūdī rī pi rī tībī á' dī ũdu rī sī, āzini kōpi rī tō lámábá agá, áci 'yūzú ānī. **11:27** 11:27 Ísáyá 27:9; 59:20-21; Yērēmīyá 31:33-34 **11:34** 11:34 Ísáyá 40:13 **11:35** 11:35 Ēyóbū 41:11

³ Èşj múké Múngú ní 'bãã má ní 'dĩri sī, á lē 'yoó ìmi ní céré, lē ìmi ũşũkĩ 'yozú kìnĩ, ìmi ndékĩ tã sī céré nĩ 'dĩni ku. Lē ìmi ámákĩ ìmivé adringará, è'yingará Múngú ní sēé ìmi èşj agá rĩ sī. ⁴ 'Bã rų'ba ìgélé be ándiándĩ, ìgélé álu ñu rĩ ívé èşj be túngú túngú. ⁵ 'Bã adrikĩ dō kárakará drããşiyã, 'bã úmúkĩ 'bã ícã rų'ba álu Kúrisitō ā rų'ba gã, 'bã álu álu rĩ pá tu ógúpĩ sī. ⁶ Múngú 'bã èşj múké 'bã ní, sē 'bã ní fēfē tã 'ozú rĩ pi céré ándiándĩ. Fēfē 'bã rĩ vé rĩ, ìri dō rizú tã Múngú ní 'daá rĩ ũlúzú 'bã rĩ pi ní, lē ā ũlú ų'dúkō Múngú vé rĩ 'bã rĩ pi ní, ìrivé è'yingará ā adri ámbúgú. ⁷ Múngú sē dō mĩ rĩ èşj ngaá 'bã urųko ní, lē mĩ nga èşj rĩ muzú múké, Múngú sē dō mĩ rĩ 'bã rĩ pi ímbã, lē mĩ ímbã 'bã rĩ pi muzú múké. ⁸ Múngú sē dō mĩ ní èşj rizú 'bã rĩ pi ē èşj ũmízú, lē mĩ ũmĩ nyo 'bã rĩ pi èşj muzú. Múngú sē dō mĩ rĩ ngá sēé 'bã rĩ pi ní, lē mĩ sē ngá rĩ èşj be céré. Múngú sē dō mĩ adri drĩkoma rĩ, lē mĩ rų 'bã rĩ pi muzú múké. Múngú sē dō mĩ ní èşj ìdríkĩdrĩ adrizú 'bã rĩ pi be, lē mĩ sē kōpi ní ngá rĩ äyĩkō sī.

Lêngará

⁹ Lêngará ìmivé rĩ ā adri lêngará áda ní. Lē ìmi gãkĩ tã ũnjĩ rĩ pi céré sī, lē ìmi 'okĩ tã múké ní pi muzú áyu. ¹⁰ Lē ìmi lēkĩ ìmi ógúpĩ lēlē, ázini lē 'bã álu álu ē ñnjĩ 'í ógúpĩ rĩ agaá rá. ¹¹ Lē ìmi 'bãkĩ ũvũ tã Múngú vé rĩ sĩ ku, 'bo lē ìmi ngakĩ èşj Úpĩ ní èşj be céré. ¹² Ìmi kãdō rĩ tã drĩdrĩ 'dĩlé rĩ ā tã ũşũtĩ, lē ìmi adri äyĩkō sī. Ìmi dō rĩ ìzãngã nya, lē ìmi adrikĩ èşj be mãdã, lē ìmi 'bãkĩ èşj rizú Múngú rĩ zizú. ¹³ Lē ìmi álekĩ ngá 'bã Múngú vé ngá ákō rĩ pi be trų. 'Bã ìmi ní ñjĩ kuyé ní pi ìfikĩ dō ícã ìmivé 'bētĩ áşãmvú gé, ìmi è'yĩkĩ kōpi drĩ rĩ sī.

¹⁴ 'Bã ìmi 'o'bã ũnjĩ rĩ pi, ìmi sēkĩ kōpi ní tãkĩri, ā trikĩ kōpi ku. ¹⁵ 'Bã rĩ pi dō rĩ äyĩkō 'bã, ìmi 'bãkĩ äyĩkō rĩ kōpi be trų, 'bã rĩ pi dō rĩ ävũ ngo, ìmi ngokĩ ävũ rĩ kōpi be trų. ¹⁶ Lē ìmi adrikĩ tã be kĩri ìmi áşãmvú gé sī. Lē ìmi rikĩ ìmi íngú ku, 'bo lē ìmi rųkĩ ũndĩ 'bã í ní ndreé kú mĩlé gã èşj ákō rĩ pi be, lē ìmi ũşũkĩ 'yozú kìnĩ ìmi ndékĩ 'bã urųko rá 'dĩni ku.

¹⁷ 'Bã äzi 'o dō ìmi ũnjĩ, lē ìmi 'okĩ ìri ũnjĩ sų ìri ní ìmi 'oó ũnjĩ rĩ tĩnjĩ ku. Lē ìmi 'okĩ tã ìndrēpi 'bã rĩ pi mĩlé gã múké ní áyu. ¹⁸ Lē ìmi 'bãkĩ úvá adrizú 'bã rĩ pi be céré tã be kĩri. ¹⁹ Mávē ũndĩ rĩ pi, 'bã rĩ 'o dō ìmi ũnjĩ, lē ìmi újãkĩ ìri ní tã ũnjĩ ku, ìmi kukĩ tã rĩ Múngú drĩgé, Múngú ā ũfē nĩ, ā'diãtãşiyã sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã, Úpĩ Múngú kìnĩ, "Ma ímũ tã 'dĩri ũfē nĩ."

²⁰ 'Bo lē ìmi 'okĩ tã rĩ sų Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnjĩ,

"Árĩ'bã mĩvé rĩ èbĩrĩ fų dō ìri nĩ, lē mĩ sē ìri ní ngã nyaá,
yĩjĩ úvá ndē dō ìri nĩ, 'í sē ìri ní yĩjĩ mvųũ.

'Í 'o dō ìri múké, ìri ívé ũnjĩkãnyã nĩ ámã rá, ìri drĩnjã şsũ."

²¹ Lē ìmi kukĩ ũnjĩkãnyã ā ndē ìmivé ũkpō ku, 'bo lē ìmi 'okĩ tã múké, ìmi ndékĩ rĩ ũnjĩkãnyã vé ũkpō áni.

13

Lē ā 'dukĩ tã 'bã ambugu āngũ rų'ba rĩ pi vé rĩ ngaánga

¹ Lē 'bã céré ā 'dukĩ 'bã ambugu āngũ rų'ba rĩ pi vé tã ngaánga, ũkpō èşj ngazú rĩ Múngú rĩ sē 'bã ambugu rĩ pi ní nĩ, ázini 'bã céré í ní ũ'bãã 'bã ambugu rú rĩ pi Múngú 'bã kōpi ní. ² 'Bã rĩ ówũ dō 'bã ambugu rĩ pi vé tã gĩ, ówũ 'dĩri tã Múngú ní èşj rĩ, 'bã tã 'o'bã 'dĩni 'dĩ'bée, í tã lĩ kōpi drĩgé. ³ 'Bã tã 'o'bã pĩrĩ rĩ pi, kōpi ícókĩ adrii ũrĩ sī 'bã ambugu rĩ pi sĩ ku, 'bo 'bã tã 'o'bã pĩrĩ ku rĩ pi, kōpi adri ũrĩ sī. 'Í lē dō adrii 'bã ambugu rĩ pi sĩ ũrĩ sĩ ku, lē mĩ 'o tã pĩrĩ, ìri sē kōpi mĩ íngúngũ. ⁴ 'Bã ambugu rĩ pi áti'ba Múngú vé nĩ, kōpi 'bã rĩ pi ē ízã ko tã múké sī. 'Bo 'bã rĩpi tã ũnjĩ 'oópi rĩ, ìri adri 'bã ambugu rĩ pi sĩ ũrĩ sĩ, ā'diãtãşiyã kōpi ũkpō be 'bã tã ũnjĩ 'o'bã rĩ pi ìrĩñãzũ Múngú vé jĩkō 'idãzũ áni.

⁵ Lē ìmi 'dukĩ 'bã ambugu āngũ rų'ba rĩ pi vé tã ngaánga, adri 'yozú kìnĩ, ìmi 'yēñã kōpivé tã 'du nga í ní lēé ìmi ìrĩñãã rĩ sĩ yã 'dĩni ku, ìri tã pĩrĩ ìmi ní kōpivé tã 'duđĩ ngaá rĩ sī.

⁶ Tã ā pá í ní rizú mũfēngã ũfēzũ rĩ 'dĩ, 'bã ambugu 'dĩ'bée áti'ba Múngú vé nĩ, kōpivé èşj ngaá rĩ rizú 'bã rĩ pi ā tã mbazú céré. ⁷ Lē ìmi ũfēkĩ ngá 'bã ambugu rĩ pi ní lēé ìmi vúgã rĩ ũfēfē. Dō ngã rĩ mũfēngã umbe jezú rĩ ā ũfēngará, ìmi ũfēkĩ kōpi ní. Lē ìmi rúkĩ kōpi ruru, ìmi ñnjĩkĩ kpã kōpi ñnjĩnjĩ.

Lē ìmi lēkĩ ìmi ógúpĩ lēlē

⁸ Lē mĩ adri mēřĩ 'bã äzi vé ní be ku, ngã múké í ní lēé rĩ, lē ìmi lēkĩ ìmi lēlē. 'Bã 'í ógúpĩ rĩ lēēpi lēlē rĩ, 'du tãjĩmbĩ rĩ vé tã ngaá gĩ. ⁹ Tãjĩmbĩ rĩ 'yo 'dĩni, "Lē mĩ 'bã ówũ ku, lē mĩ 'dĩ 'bã ku, lē mĩ ũğũ 'bã äzi ā ngã ku, lē mĩ 'bã èşj 'bã mĩ gãrã gã rĩ vé ngã drĩgé ku." Tãjĩmbĩ í ní ũlãã 'dĩ'bée, úmúkĩ kōpi céré ícã ngã álu kìnĩ, "Lē mĩ lē 'bã mĩ gãrã gã rĩ sų mĩ ní mĩ rų'ba lēé rĩ tĩnjĩ." ¹⁰ Lêngará rĩ sē 'í 'o mĩ ógúpĩ rĩ ũnjĩ ku. 'Bã rĩ dō lêngará be èşj agã, 'bã rĩ 'du 'dĩri tãjĩmbĩ rĩ vé tã ngaá gĩ.

¹¹ Lóki ìmi ní tà pìrì 'ozú rî, Ìri adriípi nò. Lè ìmi arukí ù'dú gélési, à'diätäsìyã 'bã ñkí rá lóki í ní lèzú 'bã pazú ùnjikãnyã agásí rî, Ìri ìnyinãñã, Ìrivé tà ndè lóki àndúrú 'bã ní Kúrísitò ri è'yìzú drîdrî 'dãri rá. ¹² Èşj mãdã, tà ìnjñã vé rî pi deđe, àngú rî ìlókò ícã ùtùnjã rú. Lè 'bã kukí tà ìnjñã vé rî à 'ongará àní, lè 'bã úsúkí ngã è'dí vé rî pi, 'bã adrikí rí ùtùnjã agã. ¹³ Lè 'bã adrikí múké, sù 'bã rí 'bã ècì 'bã ùtùnjã agã rî pi tñj. Lè 'bã 'okí tà ìnjñã vé rî pi ku, lè 'bã ríkí íwã mvuú ìmèrèzú ku, lè 'bã ríkí 'bã ùmú vürã àlu gé ríí tà ùnjí 'oó ku, lè 'bã 'bãkí èpwú ku, lè 'bã 'okí tà drñjã sèépi ni ku, lè 'bã adrikí ùmbã rú 'bã àsãmvú gé sî ku, lè 'bã adrikí à'yã sî ku. ¹⁴ Lè ìmi è'yìkí Úpí Yèsù Kúrísitò ri áyu, lè ìmi kukí tà ùnjí rú 'bã ñòri ní lèé rî pi rá.

14

À 'yokí 'bã àzi à tà ùnjí ku

¹ Lè ìmi è'yìkí 'bã adriípi è'yìngará be mûnyãmúnya rî ífí ìmi àsãmvú gé, lè ìmi 'bãkí àgátã tà 'bã uruko ní ndree ùnjí rî à tà sî ku. ² 'Bã àzi rî ùşş, 'í ícò ngã rî pi àrèvú nya céré rá, 'bo 'bã adriípi è'yìngará be mûnyãmúnya rî, Ìri ùşş, 'í lè 'yèñã tìbì ñjî nyaá áyu. ³ 'Bã 'yoópi 'í lè ngã àrèvú nyaá céré rî, lè è ide 'bã riípi tìbì ñjî nyaápi áyu rî ku, lè kpá 'bã tìbì ñjî nyaápi áyu rî, è ide 'bã ngã àrèvú nyaápi céré rî ku, à'diätäsìyã Múngú à'yí 'bã rî pi àrèvú céré. ⁴ Mí à'di 'í ícòpi 'bã àzi vé àtí 'bã à tà 'yoópi ùnjí? Dò 'o tà múké yã, dò 'o tà ùnjí yã, Úpí rî ìngã Ìrivé tà lî nî. Úpí rî ìmú Ìri è Ìzã ko, sè Ìri tà ñngará Ìpè tà pìrì 'ozú àní.

⁵ Ú'dú Ì ní Múngú rî ìnjjízú Ì à tà sî, 'bã àlu rî ùşş 'yozú kíni, Ìpèkí ú'dú àzi àlu Ìrivé tà ndè agaá rá, 'bo 'bã àzi rî ùşş, ú'dú rî pi céré Ì ícò Múngú rî ìnjñ àní rá. Lè 'bã àlu àlu à ùşş tà Ìrî 'dì'bée àsãmvú, ngòri múké nî, à 'dù rî ngaá. ⁶ 'Bã ú'dú àzi àlu ni 'dùpi 'bãápi tà àmbúgú rú rî, Ìri tà 'dìri 'o 'dini Úpí Múngú rî ìnjjízú. 'Bã riípi ngã àrèvú nyaápi céré rî, Ìri 'dìri rî Múngú rî ìnjñ, à'diätäsìyã Ìri rî Úpí ní òwò'difò sè. 'Bã riípi tìbì ñjî nyaápi áyu, zãã nyaápi ku rî, Ìri rî Úpí rî ìnjñ, à'diätäsìyã Ìri kpá rî Múngú ní òwò'difò sè. ⁷ 'Bávè adringará Ìdri rú rî, ùkpò ni adri 'bã drigé kuyé, àzini 'bávè drãngará, ùkpò ni adri 'bã drigé kuyé. ⁸ 'Bã dò rî adri Ìdri rú, 'bã Úpí Múngú rî ìnjñ, 'bã ùdrákí dò gí, 'bã adri 'bã Úpí vé ni. Dò 'bã rî adri Ìdri rú yã, dòku 'bã ùdrãdrã yã, 'bã 'bã Úpí vé ni.

⁹ Tã 'dìri sî, Kúrísitò drã 'bã tà sî, gò ìngã Ìdri rú, 'í ìmú rî adri Úpí rú 'bã Ìdri rú rî pi vé ni, àzini 'bã ùdrã 'bã gí rî pi vé ni. ¹⁰ Lè mí átã mí ógúpí Yèsù rî è'yìpi gí rî vé tà ùnjí ku, lè mí ide mí ógúpí Yèsù rî è'yìpi gí rî ku, 'bã rî pi céré ìmú pá tu Múngú èndrètj gé, Múngú rî kòpivé tà lî nî. ¹¹ Síkí Búkú Múngú vé rî agã,

“Úpí Múngú kíni, 'Ma Múngú 'i, 'bã rî pi céré ìmú kùmúci ùtî má èndrètj gé,
kòpi ìmú 'yo Ì tî sî, ma Úpí Múngú 'i.”

¹² 'Bã àlu àlu rî ìmú ìvé tà ùlú 'í tî sî Múngú èndrètj gé.

¹³ Kúru lè 'bã kukí tà ìngará 'bã ógúpí drigé rî àní, lè mí ózù létí 'bã lè 'bã ìmú 'bã Kúrísitò ri è'yì 'bã gí rî pi ní ku, kòpi à 'beki rî ìvé è'yìngará Ì drigé sî vùgã ku. ¹⁴ Á nî rá Úpí Yèsù Kúrísitò à rú sî, ngã nyanya àzi ùnjí ni 'dãáyo, 'bã rî ùşş dò kíni ngã nyanya 'dìri ùnjí, Ìri vùgã ngã nyanya 'dìri ùnjí. ¹⁵ Ngã nyanya mí ní rii nyaá rî, Ìri dò rî mí ógúpí Yèsù rî è'yìpi gí rî ní Ìzãngã sè, lè mí nya Ìri à gãrà gã ku, 'í nya dò Ìri à gãrà gã, 'í lè Ìri kuyé. Ngã mí ní nyaá rî à sè Ìzãngã 'bã Kúrísitò ní drãã Ìrivé tà sî 'dìri ní ku. ¹⁶ Kúru ngã mí ní ùşşú kíni, Ìri múké 'dìri, lè mí sè à átákí drj ni gé ùnjí ku. ¹⁷ À'diätäsìyã ìngará málungã Múngú vé rî agã rî adri 'yozú kíni, Ìri ngã nyanya à tà, dòku ngã Ì ní rii mvuúngú rî pi à tà 'dini ku, Ìri tà Ì ní 'oó pìrì, tà be kíri, àyikò sî rî. Tã 'dì'bée Ìndri Uleterè rî rî sè nî. ¹⁸ 'Bã rî 'o dò tà 'dìri tñj Kúrísitò à rú sî, Ìri Múngú ní àyikò sè, 'bã rî pi nga ètj kíni, tà Ìri ní 'oó 'dìri múké.

¹⁹ Lè 'bã Yèsù rî è'yì 'bã gí rî pi, tàkiri à adri kòpi àsãmvú gé, kòpi à útúkí rî Ì ícã ùkpò ùkpò ìvé è'yìngará agã. ²⁰ È Ìzakí Múngú vé èzj ngã nyanya à tà sî ku. Ngã nyanya rî pi àrèvú céré Ì ícò nya rá, lè mí sè 'bã àzi à 'de fíi ùnjikãnyã agã ngã nyanya mí ní nyaá rî sî ku. ²¹ Ngã mí ní Ìpèé nyaá rî dò zãã*, dòku íwã mvungará, dòku tà àzi 'bã Yèsù rî è'yìpi gí rî sèépi 'deépi ùnjikãnyã agã ní, lè mí ku ngã 'dì'bée àrèvú céré àní.

²² Ànyãngã vé tà, àzini ú'dú uruko 'bãzú àmbúgú rî vé tà à adri 'yèñã Ìmi àsãmvú gé Múngú be. 'Bã rî nî dò amá rá, tà Ì ní 'oó rî pìrì, èşj ní à ùtí tà 'í ní 'oó rî sî ku. ²³ 'Bã rî à yìkí awa dò 'í Ìrî ngã Ì ní nyaanya rî à tà sî, 'bo nya dò ngã rî àkã, 'bã 'dìri líkí tà drj ni gé gí, à'diätäsìyã 'o tà 'dìri è'yìngará

14:11 14:11 Ìsáyã 45:23 * **14:21** 14:21 Zãã: Lóki Páulú vé rî gé, zãã uruko Ì ní jeé jòkòñ agã rî, àzini zãã Ì ní sèé ngã Ì ní údé múngú rú rî pi ní rî, Kúrísitüyaní uruko ùşşkí kíni Ì nyakí dò zãã 'dìri gí, Ìri lü kíni Ì rî ngã Ì ní údé múngú rú rî pi ìnjñ. Àní sè kòpi nyakí zãã ku. 'Í lã Ì Kòrinító 8:1-13.

ãkó. Tã 'bã rĩ ní 'oó rĩ, 'è'yìí dō 'í 'èşì agã
'dãã İri tã piri kuyé, 'o 'dĩri ùnjikãnyã.

15

'Bã rikì 'yèná 'bã tã ùşüü áyu ku

¹ 'Bã adri'ba 'è'yìngará be ùkpó ùkpó nō'bée, lē 'bã kókì 'bã 'è'yìngará be mūnyámunya rĩ pi ē izã koko, 'bã rikì 'yèná 'bã tã ùşüü áyu ku. ² Lē 'bã 'okì tã múké 'bã ògùpìjì ní, ā sē rĩ kòpi ní àyìkò, kòpi ā adriki rĩ ùkpó ùkpó ìvè 'è'yìngará agã. ³ Kúrisitò 'o 'yèná tã rĩ 'í ní àyìkò sèzú ó'dùkùlègùsì kuyé. Síkì Kúrisitò vé tã Búkù Múngú vé rĩ agã kinì, "Á Múngú, 'bã mi u'da'ba rĩ pi, u'dakì kpá ma rá." ⁴ Tã 'dì'bée síkì Búkù Múngú vé rĩ agã ìnògòsì 'bã ìmbázú, 'bã úmbékì dō 'èşì izàngã nyazú rá, Búkù Múngú vé rĩ 'bã 'èşì ùmì, İri sē 'bã 'èşì 'bã tã Múngú ní 'èzìjì 'bã ní drĩdrĩ 'dìlè rĩ ùtèzú.

⁵ Múngú sēepi İmi ní rii 'èşì úmbé izàngã nyangará gá, āzini riipi İmi 'èşì ùmìpi rĩ, ā sē İmi úmúkì İmi adrii ngã ālu, İmi kádò rii Kúrisitò Yèşü ā pámvú ùbí. ⁶ Kúru lē İmi úmúkì İmi céré trù, İmi ìngúkì 'bávè Úpì Yèşü Kúrisitò vé 'Ètèpì Múngú ri.

⁷ İmi adriki İmi àsámvú gé sī 'èşì be ālu, sù Kúrisitò ní adrii İmi be 'èşì be ālu rĩ tñjì, ē ìngúkì rĩ Múngú rĩ ānì. ⁸ Á lē lūú İmi ní kinì, Kúrisitò ìmú Yāhūdĩ rĩ pi àsámvú gé ātì'ba rú, ìmú tã Múngú ní 'èzìjì Yāhūdĩ rĩ pi vé 'è'pìjì* ní rĩ 'i'dãã kinì, İri tã āda. ⁹ Ānì 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ē ìngúkì rĩ Múngú rĩ 'èşì İdriki İri İrivè rĩ ā tã sī. Síkì Búkù Múngú vé rĩ agã kinì, "Ma ìmú mī ìngú 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku 'dì'bée àsámvú gé,

ma ìmú ùngó ngo mī rú ìngúzú."

¹⁰ Gókì kpá sī Búkù Múngú vé rĩ agã ñjì kinì,

"İmi 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku 'dì'bée, İmi 'bãkì àyìkò muzu 'bã Múngú vé rĩ pi be trù."

¹¹ Gókì kpá sī ñjì kinì,

"İmi 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku 'dì'bée, lē İmi ìngúkì Úpì Múngú rĩ ìngúngú, 'bã céré vū drìgé rĩ pi, lē İmi ìngúkì Múngú rĩ ìngúngú."

¹² Nèbì İşáyã 'yo kinì,

"Mvã āzi rĩ ùmvúlèşì ìmú İfū úyú 'bãgú Dãwúđĩ Yèşè mvòpì vé rĩ agã, İri ìmú adri 'bãgú rú āngú rĩ pi drìgé céré,

'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ìmú 'èşì 'bã İri drìgé."

¹³ Múngú İmi ní rii 'èşì 'bãã drĩ ni gé 'dĩri, ā sē àyìkò ā fi İmì 'èşì agã, āzini ā sē tãkiri

İmi ní, İmi ní İri 'è'yìí gí rĩ sī, ùkpò İndri Uleterè rĩ vé rĩ ā ga İmì 'èşì agã trètrè, İmi 'bãkì rĩ 'èşì tã drĩdrĩ 'dìlè rĩ ùtèzú.

Páulū nga 'èzì 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi àsámvú gé

¹⁴ Mã 'èdrìpìjì má ómvúpìjì, á nĩ rá 'yozú kinì, nóni İmi nìkì tã Múngú vé rĩ pi céré múké gí, kúru İmi ícò İmi ògùpìjì ìmbã rá. ¹⁵ Kòkòbì má ní sī İmi ní 'dĩri, á sī İmi ní tã rĩ 'ùrĩ ãkò, İmi İgákì rĩ tã rĩ pi ānì bēnì, ā sī tã 'dĩri 'dini, ā'diātāsiyã Múngú sē má ní 'èşì múké, ¹⁶ mã nga rĩ 'èzì Kúrisitò Yèşü ní ātì'ba rú, mã nga rĩ 'èzì ātálágú rú 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi àsámvú gé. 'Èzì mã ní ngãã ātálágú rú rĩ, rizú 'ù'dùkò múké rĩ ùlúú 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ní, İndri Uleterè rĩ ā sē rĩ kòpi adrii ròbòhò rú, ā sē rĩ Múngú ní àyìkò.

¹⁷ Mã àyìkò sī āmbúgú 'èzì mã ní ngãã Múngú ní Kúrisitò Yèşü ā rú sĩ rĩ sī. ¹⁸ Mã ícò mã ìngú tã mã ní 'oó rĩ sī ku, mã 'yèná tã Kúrisitò ní 'i'dãã mã ní, mã 'jìjì 'bã adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi àsámvú gé rĩ ùlú áyu. Kòpi 'dùkì tã Múngú vé mã ní ùlúú rĩ ngãã rá. ¹⁹ Mã ùlú tã 'dĩri, āzini á 'o tã àyázú àyāyã 'dì'bée ùkpò İndri Uleterè rĩ vé rĩ sī, sē mã ùlú 'ù'dùkò múké Kúrisitò vé rĩ 'i'dózu kùjù Yèrùşālēmã vé rĩ gé cazú āngú İlirikómú vé rĩ gé. ²⁰ 'Èzì mávè rĩ, mã rĩ 'ù'dùkò múké Kúrisitò vé rĩ ùlú muzu vürã 'bã rĩ pi ní Kúrisitò vé tã yizú kuyé rĩ pi agási, á lē muş vürã 'bã āzi ní Kúrisitò vé tã ùlúú gí rĩ agã ku. ²¹ Síkì Búkù Múngú vé rĩ agã kinì, "Bã İ ní İrivè tã ùlúú kòpi ní kuyé rĩ pi, kòpi ìmú tã rĩ ndre rá, āzini 'bã İrivè tã yì'ba kuyé rĩ pi, kòpi ìmú İrivè tã nì āmã rá."

²² Tã mã ní muzu İmi ndrezú kuyé rĩ, á rĩ 'ù'dùkò múké Kúrisitò vé rĩ ùlúú muzu āngú rĩ pi agási.

Páulū lē muş 'bã Rómã vé rĩ pi vúgã

²³ 'Bo nóni á dè 'èzì mã ní ngãã āngú nō'bée agã rĩ pi céré gí. İlì kárakará agã, á rĩ 'ùşüü, á lē muş İmi ndreé. ²⁴ Mã útú tã ni 'dini, mã kádò 'deé muş āngú Sīpèni vé rĩ gé 'dãã, á lē pá tuú İmi ndreé 'ù'dú be mãdã, İmi kúru mã ní ngã so, ā ko rĩ mã İzã, mã 'de rĩ muş mávè 'èçì rĩ gé 'dãã. ²⁵ 'Bo nóni á lē 'deé muş Yèrùşālēmã gã 'bã Múngú vé rĩ pi ē izã koó. ²⁶ 'Bã Múngú rĩ nì'ba gí āngú Mākèdoniyã vé rĩ agã, āzini āngú Ākayã vé rĩ agã rĩ pi sokì ngã 'èşì be céré sēe muzu 'bã Yèşü rĩ 'è'yì'ba gí Yèrùşālēmã gã 'dãã ngã ãkò rĩ pi ē İzã kozú. ²⁷ Ādarú ngã kòpi ní soó rĩ, tã ni İbì İngã kòpi ē 'èşì agã, kòpi sokì ngã rĩ sē

15:3 15:3 Sãwúmã 69:9 * 15:8 15:8 Yāhūdĩ rĩ pi vé 'è'pìjì: Kòpi Ābùrãmã 'i, İşákã 'i, āzini Yòkòbù sī. 15:9 15:9 2 Sãmùlè 22:50; Sãwúmã 18:49 15:10 15:10 Dètòrònómè 32:43 15:11 15:11 Sãwúmã 117:1 15:12 15:12 İşáyã 11:10 15:21 15:21 İşáyã 52:15

Yāhūdī Yēsū ri ē'yī'ba gí ngá āko rī pi ní. Á'diātāsīyā Yāhūdī rī pi ūlūki ū'dúkó múké Kúrísító vé rī 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní, 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi sōkí ívé rī ngá sēé Yāhūdī Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi ní. ²⁸ Má kādō ngá ī ní soó sēé má dríge rī jji muṣú sēé 'bá ngá āko rī pi ní, ma gō 'de muṣú ĩmi ndre, ma kúru gō aga muṣú Sípēnī gé 'dāá. ²⁹ Á nī rá 'yozú kinī, má kādō caá ĩmi āsámuvú gé 'dilé, Kúrísító ri ívé tākiri rī sē má ní, tākiri Kúrísító ní sēé má ní 'dīri, ĩmi íṣú ĩndī.

³⁰ Má édrípji má ómvúpij, á lē 'yoó ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísító ā rú sī, āzini lēngará ĩndrī Uletere rī vé rī sī, á lē ĩmi zíkí má ní Múngú ri ēzj ūkpó ūkpó má ní rīi ngáá rī ā tā sī. ³¹ ĩmi zíkí má ní Múngú ri, 'bá Yēsū ri gā'ba sī āngū Yūdáyā vé rī agá rī pi ā 'okí rí ma ūnjí ku, ngá ī ní soó sēé má dríge rī, má kādō jji sēé 'bá ē'yī'ba gí Yērūsālemā gá rī pi ní, kōpi ē ē'yīkí rí ngá rī bēnī. ³² Múngú ā'yī dō rá, ma mu ĩmi vúgá 'dilé āyīkō be, 'bá mukí rí 'bá ēṣí ūmīi ĩmi be trj. ³³ Múngú riipi tākiri sēepi rī ā adri ĩmi be céré. Āmīnā.

16

Paúlū sē mōdó 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi ní

¹ Á lē ĩmi ní Fāyūbe vé ēzj ngáá múké rī ā tā ūlūú, ĩri ātī'ba, ĩri ri ēzj nga kānisā* kūrū Kēnikūriyā vé rī agá. ² ĩmi ē'yīkí ĩri Úpí ā rú sī, sū ĩmi ní 'bá Múngú vé rī pi ē'yī rī tīnj, ngá āzi ndē dō ĩri nī, ĩmi sēkí ĩri ní ngá ĩri ní lēé rī, ā'diātāsīyā ko 'bá kárákará pi ē ízā rá, āzini ko kpá má ízā rá.

³ Á lē ĩmi jíkí mōdó sēé Ákúwīlā pi ní ūkú ní Pírísilā be, 'bá 'dī'bée má ógúpi, 'bá rikí ēzj Kúrísító Yēsū vé rī ngáá kōpi be trj ālu. ⁴ Kōpi adíkí ívé ídri ízāngā nyaá má tā sī. Á sē ōwō'difō kōpi ní, āzini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Yēsū ri ē'yī'ba gí āngū āndiāndí rī pi agásí rī pi sēkí kpá kōpi ní ōwō'difō. ⁵ ĩmi sēkí kpá mōdó 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí, rī'ba ī ūmú'ba kōpívé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

ĩmi sēkí mōdó mávé ūndígó Ēpēnētó ní, ĩri 'bá drīdrī í'dópi ēṣí újapi Kúrísító ri ē'yīipi āngū āmbúgú Ēzjyā vé rī agá rī.

⁶ ĩmi sēkí mōdó Māriyā ní, nga āndúrú ĩmi ní ēzj ūkpō sī.

⁷ ĩmi sēkí mōdó Ādrōnikā pi ní Yūnjyā be, 'bá 'dī'bée mávé māríté, ū'yīkí āndúrú 'bá kōpi be trj jó ī ní rizú āngū ū'yīzú rī agá. Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi āsámuvú gé, 'bá 'dī'bée ā rú ku ambamba, kōpi ē'yīkí Kúrísító ri má sī drīdrī.

⁸ ĩmi sēkí mōdó Āpilīyātā má ní lēléé rī ní, ā'diātāsīyā ē'yī Úpí ri rá.

⁹ ĩmi sēkí mōdó Ūrābānā ní, ĩri 'bá ógúpi, ĩri ri ēzj nga Kúrísító ní, āzini ĩmi sēkí mōdó mávé ūndī Sītākísā ní.

¹⁰ ĩmi sēkí mōdó Āpélē ní, ū'bīkí ĩri ĩrivé ē'yīngará ā tā sī. ĩmi sēkí mōdó 'bá adri'ba Ārísitōbulā vé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

¹¹ ĩmi sēkí mōdó Ērōdīyōnī ní, ĩri māríté mávé ní.

ĩmi sēkí mōdó 'bá Úpí Yēsū ri ē'yī'ba gí, adri'ba Nāríkísō vé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

¹² ĩmi sēkí mōdó Tūrūpāyīnā pi ní Tūrūpāsā be, ūkú 'dī'bée ngakí ēzj Úpí ní ūkpō sī.

ĩmi sēkí mōdó mávé ūndī Pērēsīsī má ní lēléé rī ní, ūkú 'dīri nga ēzj Úpí vé rī ūkpō sī.

¹³ ĩmi sēkí mōdó Rúfāsī Úpí ní ípēé adrii 'bá ívé ní rī ní, ĩmi sēkí kpá mōdó ĩrivé éndrépi adriipi má ní sū éndrépi tīnj rī ní.

¹⁴ ĩmi sēkí mōdó Āsēnikūrītō ní, Pīlīgónā ní, Hērēmē ní, Pātōrōbā ní, Hērēmāsī ní, āzini 'bá édrípji 'bá ómvúpij Yēsū ri ē'yī'ba gí adri'ba kōpi be trj rī pi ní.

¹⁵ ĩmi sēkí mōdó Pīlōlōgō ní, Jūlyā ní, Nērīyāsā pi ní ómvúpi be, Ōlīmāsī ní, āzini 'bá céré Yēsū ri ē'yī'ba gí, adri'ba kōpi be trj rī pi ní.

¹⁶ ĩmi u'dekí ĩmi ēzj bēdrj sī.

'Bá Yēsū Kúrísító ri ē'yī'ba gí kānisā āndiāndí rī pi agásí rī pi céré sēkí ĩmi ní mōdó.

Paúlū vé tī ā ūdū

¹⁷ Má édrípji má ómvúpij, á lē lūú ĩmi ní 'dini, lē ĩmi adriki mī be kowu 'bá lē'ba āngū aco'ba 'dī'bée sī, āzini 'bá lē'ba 'bá ē'yī'ba gí rī pi ē drī ja'ba ívé ē'yīngará agásí gārā gé 'dī'bée sī, kōpi ri tā ī ní ĩmbā ĩmi ní 'dī'bée újā ūlū létj be tūngú. Lē ĩmi ūmúki ĩmi adrii kōpi be trj ku. ¹⁸ 'Bá 'dīni 'dī'bée, kōpi ngakí ēzj Úpí Kúrísító vé rī ku, kōpi ri 'yēnā tā ī ēṣí ní lēé rī 'du nga áyu. Kōpi ri átāngá múké múké ní pi átā, āzini kōpi ri 'bá tā nī'ba múké kuyé rī pi ē mī ū'bā.

¹⁹ 'Bá céré yíkí rá 'yozú kinī, ĩmi 'dukí tā Úpí vé rī ngáá múké rá. Tā ĩmi ní 'oó rī sē má ní āyīkō ambamba. Á lē ĩmi adriki tā nāngará be, ĩmi 'okí tā pīrī, lē ĩmi fíkí tā ūnjí 'oó ku. ²⁰ Ēṣí mādā, Múngú riipi tākiri sēepi rī, ĩri ĩmū Sātānā ri tu ĩnyí pá sī, ĩri ĩmū adri ĩmi pálé ga. Ēṣí múké Úpí Yēsū Kúrísító vé rī ā adri ĩmi be.

²¹ Má ógúpi Tīmōtēyō 'bá ní rīi ēzj ngáá ĩri be trj rī, sē ĩmi ní mōdó, āzini mávé

* 16:1 16:1 Kānisā: Kānisā ri 'bá Yēsū Kúrísító ri ē'yī'ba gí rī pi. 16:13 16:13 Mārākō 15:21

máríté Lúkíyã pi Yãsonã be, Sõsípátã sî,
sêkí kpá ìmi ní mōdó.

²² Ma Tērētíyō 'i, á ko Páülū ē ìzã, á sî
kõkõbj̄ ìrivé nōri nī, á sē ìmi ní mōdó Úpí
Yēsū Kúrísítō ā rụ sî.

²³ Gáyō ma é'yipi ívé 'bētí ãsámví gé,
āzini 'bá Yēsū rí ē'yī 'bá gí rī pi é'yipi ívé
'bētí ãsámví gé rī, sē ìmi ní mōdó. Ērēsítō
riipi mūfengā kūrú agá rī ütēpi rī, sē ìmi
ní mōdó, āzini 'bá édrípí Kūráyītō sē ìmi
ní mōdó. ²⁴ Ēsị múké Úpí Yēsū Kúrísítō vé
rī ā adri ìmi be céré.†

²⁵ Lē 'bã íngúkí Múngú rí! Û'dúkó múké
Yēsū Kúrísítō vé má ní tã ni ùlūú 'bá rī
pi ní rī, ā sē ìmi tukí pá ùkpó ùkpó ìmivé
ē'yīngará agá. Û'dúkó múké Kúrísítō vé
ótú í ní ùzūúú rī, i'dakí nóni ìri ãmvé gí,
²⁶ nēbj̄ rī pi ùlúkí tã 'dīri nī, Múngú adriipi
muzú 'dáni'dáni rī ezi tã rī nī, 'bá āngū rī
pi agásī rī pi ārēvú céré ē ē'yīkí rí ìri, āzini
kõpi ā 'dukí rí ìrivé tã ngáá. ²⁷ Múngú
rí 'yēná ālu, nī tã ambamba, ē íngúkí ìri
muzú 'dáni'dáni rụ Yēsū Kúrísítō vé rī sî.
Āmīnã.

† **16:24** 16:24 Átángá vērēsị 24 agá 'dīri, búkū Rómã vé ì ní sīí Gịrịkị tị sị drịdrị rị agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīí búkū Rómã vé vúlé rī agá rá.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sīi
sēē 'bá
Kōrinītō
vé rī pi ní rī
Tā būkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Pāulū sī kōkōbī 'dīri sēē 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí Kōrinītō gá rī pi ní, Kōrinītō ri kūrū āmbūgū āngū Gīrīkī vé rī agá. Pāulū ūlū ū'dúkō Múngú vé rī Kōrinītō agá 'dālē aga íli ālu rá (Ezī 18), 'bá kárakarā ē'yīkī Yēsū ri rá. 'Bo Pāulū kā fūu kūrū Kōrinītō vé rī agási, tā ūnjī ūnjī ní pi gōkí ífí 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi āsámvú gé, sē Pāulū ní kōkōbī 'dīri sīzú sēzú kōpi ní āni, tā ūnjī 'dī' bēe ā de ri kōpi āsámvú gé sī rá.

Kōkōbī 'dīri agá, Pāulū ūlū kīnī, 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi rikí dō ī acoo rīi ágátá gāā ī āsámvú gé sī, īri ūnjī (cápītā 1-4). Pāulū 'yo kōpi ā ūrukō ní tā ūkpō ūkpō kīnī, lē kōpi ā rikí ōwū 'báa sū 'bá Múngú ri nī' bá kuyē rī pi tīnī ku (cápītā 5-6). Ímbá kōpi ní lētī 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ní adrizú ívé ūkú pi be rī, ūkú rī pi ní adrizú ívé āgō pi be rī, āzini tā kōpivé 'bētī āsámvú gé rī (cápītā 7). Ímbá kpá kōpi kīnī, kōpi dō 'bá rī' bá múngú ī ní údé drī sī rī īnjī' bá rī pi āsámvú gé, lē tā kōpi ní 'oó rī ē 'ī'da lūzú kīnī, ádarú kōpi 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí ní pi, āzini kōpi kádó rīi í múnú, lē ē 'ī'da lūzú kīnī, ádarú kōpi ri Múngú ri īnjī. Pāulū ímbá tā Índrí Uleterē rī ní kōpi ní ūkpō sēzú rī, agaápi rá rī, tā lēngará vé rī (cápītā 13), ā ko rī kōpi ē ízā, kōpi ē īnjīkī rī Múngú ri āni īnjīnī, āzini kōpi ā adrikí rī āni 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí ní pi rú. Lū kōpi ní kīnī, Kúrísítō ní íngá gōó idri rú drāngará galésila gí rī sī, kōpi nīkī rá 'yozú kīnī, Múngú ri kpá úmvúlésí sē 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi íngá gō idri rú rá.

Pāulū sē mōdō

¹ Ma Pāulū 'i, Múngú ípē ma adrii 'bá Kúrísítō Yēsū vé áyuāyū ní rú, 'bá sīkī kōkōbī 'dīri sēē 'bá ógúpī Sōsīténī Yēsū ri ē'yī'pi gí rī be.

² 'Bá sīkī sēē ími 'bá Múngú vé kánísā Kōrinītō agá rī pi ní, Múngú ūpē ími adrii 'bá ívé ní uleterē ní pi Kúrísítō Yēsū ā tā sī, sū īri ní 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ūpēē vūrā gá sī cérē rī tīnī, Yēsū Kúrísítō ri kōpivé Úpī, āzini 'bávē Úpī.

³ Ešī múkē, āzini tākíri 'bá Ètēpī Múngú vé rī, āzini Úpī Yēsū Kúrísítō vé rī ā adrii ími be.

Pāulū sē ōwō'difō Múngú ní

⁴ Ū'dú cérē ma ri ōwō'difō sē Múngú ní ími tā sī, ā'diātāsīyā īri ní ími ní ešī múkē sēē, ími ní Kúrísítō Yēsū ri ē'yī' gí rī sī. ⁵ Ími ní adrii Yēsū Kúrísítō agá rī sī, Múngú sē ími ní tā rī pi ārēvū cérē gí, sē ími ní tā nīngará, sē ími ri átá múkē. ⁶ 'Dīri lū 'yozú kīnī, tā Yēsū Kúrísítō vé 'bá ní ūlūú ími ní rī tā áda. ⁷ Ími ní rizú 'bávē Úpī Yēsū Kúrísítō ri ütēngará gá, Múngú sē ími ní fēfē Índrí Uleterē rī vé rī gí, ími ísúkí rī ūkpō ēzī ívé rī pi ngazú āni. ⁸ Īri sē ími adrii ūkpō ūkpō cimgbá cazú ū'dú ūdū vé rī gé, ē ísúkí rī ími ūnjīkányā ákó ū'dú 'bávē Úpī Yēsū Kúrísítō ní ígōzú rī gé. ⁹ Múngú zī ími, ími úmúkí rī ími adrii ívé Mvā Yēsū Kúrísítō 'bávē Úpī be trū, īri ešī 'bá tā 'i ní lēé 'oó rī 'du nga rá.

Kānisā agá lē ā adrikí trū

¹⁰ Má édrīpījī má ōmvúpījī, á mā ími 'bávē Úpī Yēsū Kúrísítō á rú sī, lē ími yīkí ími yījī, ími acokí ími ku, ími ūmúkí ími adrii ngá ālu, yīkī be ālu, lē ímivé tā ūsūngará ā adri ngá ālu. ¹¹ Má édrīpījī má ōmvúpījī, má ísú ū'dúkō 'bá adri' bēe Kílōé vé āngá rī pi vúgá kīnī, ími ri āwā ími āsámvú gé sī āwāwā. ¹² Ími āsámvú gé 'dīgē, 'bá ūrukō ri 'yo, "Ma 'bá Pāulū vé ní," ūrukō' bēe ri 'yo, "Ma 'bá Ápóló vé ní," ūrukō' bēe ri 'yo, "Ma 'bá Kéfā* vé ní," ūrukō' bēe ri 'yo, "Ma 'bá Kúrísítō vé ní."

¹³ Kúrísítō aco nyo 'i rá? Ma Pāulū rú, gbākí nyo ma peṭi alambaku sígē ími tā sī rá? Sēkí nyo ími ní bātízímū má rú sī rá? ¹⁴ Ma ōwō'difō sī āmbúgū, ā'diātāsīyā á sē mā bātízímū ími ní kuyē, á sē 'yēñá bātízímū rī Kúrísípō pi ní Gáyō be, ¹⁵ 'bá āzi ícō 'yoó kīnī sēkí ími ní bātízímū má rú sī 'dīni ku. ¹⁶ (Ádarú, á sē kpá bātízímū 'bá Sētēfānāsī vé āngá rī pi ní rá, 'dīri ā vūdrī gé, á nī kuyē dō á sē bātízímū 'bá āzi ní rá.) ¹⁷ Kúrísítō ípē ma ímú bātízímū sēē kuyē, ípē ma ímú ū'dúkō múkē Múngú vé rī ūlūú, 'bo ū'dúkō múkē má ní ūlūú rī, mā ūlú té dō tā nīngará mávé rī sī ími ūbézú, ími ní Yēsū ri ē'yīzū āni, īri té lū kīnī drāngará Kúrísítō vé peṭi alambaku† sígē rī ēzī ákó, ícō āngū paá ku.

Ūkpō Múngú vé rī āzini úmī írivé rī

¹⁸ Kúrísítō vé drāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ī ní átá rī índrē 'bá úmvúlésí fī' bá drāngará 'dāni' dāni rī agá rī pi vúgá

* **1:12** 1:12 Kéfā: 'Bá Kéfā 'dīri Sīmōnā Pētērō 'i. Írivé rú Èbērē tī sī Kéfā, Gīrīkī tī sī Pētērō. † **1:17** 1:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi rī 'bá tā 'o' bá ūnjī rī pi gbā mūsómárī sī peṭi alambaku sígē, īri sá 'du āco kōpi íbi drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé.

'dāá tā azakaza vé ni, 'bo 'bā ī ní paá gí nō'béé, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ūkpō Múngú vé āngū pazú rī. ¹⁹ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kinī,

“Bā 'yo'bá kinī ī ūmī be 'dī'béé, ma ūmvúlésī sē kōpivé tā nīngará rī āvi kōpi drīgē sī rá,

āzini ma sē kōpivé ūmī rī ábá rá.”

²⁰ 'Bā 'yoópi kinī 'i ūmī be rī ingāá? 'Bá 'yoópi kinī 'i nī tā ambamba rī ingāá? 'Bá vū drīgē nōgō 'yoópi kinī 'i nī átángá átá be ambamba rī ingāá? Múngú sē nyo 'bá ūmī be vū drīgē nōgō rī pi vé ūmī ícá azakaza rú gí kuyé? ²¹ Múngú rī ūmī be, lē 'bá vū drīgē nōgō rī pi á nīkí 'i ámá ūmī ívé rī sī ku. 'Bá tī 'bá ní sēé azakaza rú rī ē'yī' 'bá rá rī pi, Múngú pa kōpi rá. ²² Yāhūdī rī pi lēkí tā āyāzū āyāyā ní ndree, Gīrīkī rī pi lēkí ívé rī tā nīngará íšū. ²³ 'Bo 'bā rī Kúrísitō vé gbāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ūlū, tā ní sē Yāhūdī rī pi ē ēšī vé ānī rá, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi kinī tā 'dīri azakaza vé ni. ²⁴ 'Bo Yāhūdī, āzini Gīrīkī Múngú ní zīi rī pi níkí rá 'yozi kinī, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ūkpō Múngú vé rī, āzini 'i da ūmī Múngú vé rī. ²⁵ Múngú vé tā ē indré dō kú 'bá rī pi mīlē gá azakaza rú drāáāsīyā, Írivé tā nīngará ndē 'bá rī pi vé rī rá. Tā Múngú ní 'oó rī ē indré dō 'bá rī pi mīlē gá ūkpō ákō drāáāsīyā, írivé ūkpō ndē 'bá rī pi vé rī rá.

²⁶ Má édrīpīi má ómvúpīi, lē ūmī ūsūkí ímivé adringará ótū Múngú ní ūmī zizú rī gé 'dāri. 'Bá nyōókū nōri vé rī pi ūsūkí kinī ūmī āsámvú gé 'dīgē, 'bá tā nī' 'bá rī pi adrikí tré ku, 'bá ūkpō be rī pi adrikí tré ku, āzini 'bá ī ní nījī 'nī rī pi adrikí tré ku. ²⁷ 'Bo Múngú ūpē 'bá adri' 'bá azakaza rú nyōókū drīgē nōgō rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá 'yo' 'bá kinī ī ūmī be rī pi ní. Múngú ūpē 'bá ūkpō ákō nyōókū drīgē nōgō rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá ūkpō be nyōókū drīgē nōgō rī pi ní. ²⁸ Múngú ūpē 'bá ī ní ndree kuū ēzī ákō nyōókū drīgē nōgō rī pi, āzini ī ní rīi ideéde rī pi, tā 'bá vū drīgē rī pi ní 'duú 'bāá tā ámbúgú rú 'dīri ē ícá rī ēzī ákō, ²⁹ ā sē rī 'bá āzi ē íngú rī 'i Múngú endreṭi gé ku. ³⁰ Múngú sē ūmī adrii Kúrísitō Yēsū agá nī, ā' diātāsīyā ípē Kúrísitō rī ímū 'bá paá, āzini ímū 'bá ní ūmī tā nīngará vé ní sēé, ā'yī 'bá adrii pīri Múngú endreṭi gé, sē nōnī 'bá ícákí uletere gí. ³¹ Sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī kinī, “Bá rī lē dō 'i íngú, lē ē íngú 'i tā Ūpí ní 'oó 'i ní rī sī.”

2

¹ Má édrīpīi má ómvúpīi, má ní ándúru

muzú ū'dúkō Múngú vé rī ūlūzū ūmī ní rī gé, má átá tā ūkpō ūkpō fīpi ūmī drīgē ku ní mávé tā nīngará sī kuyé. ² Ā' diātāsīyā á 'bá ma kú sū 'bá tā nījī kuyé ní tīnī, á rī 'yēná Yēsū Kúrísitō vé tā ūlū, āzini tā ī ní ūmī gbāzū peṭi alambaku sígē rī vé tā ūlū. ³ Má ká caá ūmī vúgá 'dīlē, má ícá kuū ūkpō ákō, ūrī fū ma, má rī' 'bá rī yāyā. ⁴ Tā má ní átá, āzini tī má ní ūlū ūmī ní rī, adri 'yozi kinī á nī tā ambamba, āzini ma rī ūmī ūbē yā 'dīni ku, 'bo á rī tā rī ūlū ūkpō Índri Uletere rī vé rī sī, ⁵ ūmī 'bāki rī ēšī tā nīngará 'bá áda vé rī drīgē ku, ūmī 'bāki rī ēšī ūkpō Múngú vé rī drīgē.

Tā nīngará Múngú vé rī

⁶ 'Bá rī átángá tā nīngará vé rī átá 'bá ē'yīngará be ūkpō ūkpō rī pi āsámvú gé, 'bo tā nīngará 'dīri adri 'bá nyōókū drīgē nōgō rī pi vé ní kuyé, dōku adri tā nīngará 'bá āngū rī' 'bá nyōókū drīgē nōgō ímū' 'bá ūdrā' 'béé ūdrādrā rī pi vé ní kuyé. ⁷ 'Bá rī Múngú vé tā nīngará ūmī ní zūi kuū mūdūmūdū rú, 'bá āzi ní nījī kuyé 'dāri vé tā ūlū. Múngú ūsū tā nīngará 'dīri vé tā kú ínōgósī íšū gbi drī vū rī kuyé, tā nīngará 'dīri sē 'bá ímū dīngará íšū rá. ⁸ 'Bá āngū rī' 'bá vū drīgē nōgō rī pi níkí tā nīngará 'dīri ámá kuyé, kōpi á nīkí té dō rá, kōpi ícókí té Ūpí ī ní rīi íngúngū 'dīri gbāá peṭi alambaku sígē ku. ⁹ 'Bo sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī,

“Tā Múngú ní útú 'bá 'i lē' 'bá rá rī pi ní rī, 'bá āzi ndre kuyé,

'bá āzi yī kuyé,

tā ní fī 'bá āzi drīgē kuyé.”

¹⁰ 'Bo Múngú 'i da 'bá ní tā 'dīri ūkpō Índri Uletere rī vé rī sī. Índri Uletere rī, ūmī tā rī pi árevú 'i da cére āmvé, ūmī Múngú vé tā ūzū' ūzū rī 'i da āmvé. ¹¹ 'Bá āzi ícá tā 'bá āzi ní rīi ūsūū 'i ēšī agá 'dālē rī nījī ku, 'yēná 'dīpa nī íngá nī. ūmī kpá adri sū 'dīri tīnī, 'bá āzi ícá tā Múngú vé rīi ūsūū rī nījī ku, 'yēná Índri Múngú vé rī tā Múngú ní rīi ūsūū rī nī ámá nī. ¹² Tā 'bá ní rīi ūsūū rī adri sū 'bá nyōókū drīgē nōgō rī pi ní rīi ūsūū rī tīnī ku, Índri 'bá ní rīzú tā ūsūū rī íbī íngá Múngú vúgálésī, ūmī sē 'bá ícá ngá Múngú ní sēé 'bá ní pírīnī rī pi nī ámá ānī rá. ¹³ Tā 'bá ní rīi átá rī, 'bá ūmī be ní ímbá 'bá ní nī kuyé, Índri Múngú vé rī ímbá 'bá ní nī. Índri ālu ālu 'dīri sē 'bá rī ū' 'dúkō tā áda vé rī ūlū 'bá rī pi ní. ¹⁴ 'Bá Índri Múngú vé rī ní fīi ēšī ní agá kuyé rī, ā'yī tā Índri rī ní ímbá rī ku, ā' diātāsīyā ūmī indré ūmī ní tā azakaza vé ní, tā rī fī drī ní gé 'dāá ku, ā' diātāsīyā Índri Uletere rī tā 'dī' 'béé vé ífīfī 'i da ní. ¹⁵ 'Bá Índri rī ní fīi ēšī ní agá gí rī, ūmī ícá tā Múngú vé rī

nī amá rá, 'bo 'bá āzi ícō tā ĩri ní nīi amá 'dīri nīi amá ku.

¹⁶ "Á'di nī umī Úpí Múngú vé rī rá ní 'yozú kīnī 'i ícō ĩri ímbá rá?"
'Bo 'bávé umī sū Kúrísitō vé rī tīnī.

3

Lē ā ngakí ězi Múngú vé rī trú

¹ Má ědrípīi má ómvúpīi, ĩmi rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī, sē má ní rizú átázú ĩmi ní sū 'bá ĩndrī ní fīi kōpi ěsī agá kuyé ní pi tīnī ānī. ĩmivē adringará Kúrísitō agá rī gé, ĩmi ĩndrékī sū ūdéná tīnī. ² Má úcé ĩmi lé sī, adri 'yozú kīnī ínáyá sī kuyé, ā'diātāsīyā ĩmi ícókī drī ínáyá nyaá ku. Ádarú ĩmi ícókī drī kuyé. ³ ĩmi drī rī tā nyōókū nōri vé rī 'du nga. Á'diātāsīyā ĩmi āsámvú gé sī, ógúpī ā tā rī 'de ógúpī ē ěsī agá ūnjī, āzini ĩmi rī āwāwā. 'Dīri lū 'yozú kīnī ĩndrī rī ású drī ĩmi kuyé, ĩmi rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī.

⁴ ĩmi āsámvú gé, 'bá urukō rī 'yo, "Ma 'bá Páulū vé ni," urukō ni pi rī 'yo, "Ma 'bá Ápólō vé ni." ĩmi nyo rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī kuyé? ⁵ Ápólō rī 'bá íngóni ní? Páulū rī 'bá íngóni ní? 'Bá 'dī'bée ātī'bá Múngú vé ni, Múngú sē 'bá kokí ĩmi ízā Úpí rī ě'yízú nī. Úpí sē 'bá ālu ālu ní ězi nī. ⁶ Á sa ūri rī nī, Ápólō rī ūri rī ūsū ūyī sī nī, 'bo Múngú sē ūri rī dūyī nī. ⁷ 'Bá ūri rī saápi rī pi, 'bá ūri rī ūsū ūpi yīi sī rī be, tā kōpi ní 'oó rī adri tā āmbúgú rú kuyé, 'bo Múngú sē ūri 'dī'bée dūyī nī. ⁸ 'Bá ūri saápi rī pi, 'bá ūri rī ūsū ūpi yīi sī rī be, ězi kōpi ní ngaá rī ālu rī. ĩmú 'bá ālu ālu ūfē ězi ĩri ní ngaá rī sī. ⁹ 'Bá rī ězi nga Múngú ní, ĩmi ómvú Múngú vé ni, āzini ĩmi jó Múngú ní rīi sīi rī.

¹⁰ Múngú 'bá ěsī múké má ní, sē má ní umī jó rī ā ndūyī ā'bázú ānī múké múké, nóni 'bá āzi rī jó rī sī má ní ndūyī ni ā'bāā 'dīri drīgē. 'Bo 'bá jó rī sīpi rī ā ndre múké, ā sī jó rī múké múké. ¹¹ 'Bá āzi ícō gōó jó āzi ā ndūyī ā'bāā dīi ku, ā'diātāsīyā jó ā ndūyī ĩ ní ā'bāā gí rī, ĩri Yēsū Kúrísitō 'i. ¹² 'Bá āzi sī dō jó ĩ ní ndūyī ni ā'bāā 'dīri drīgē dabū sī, aya ógúpī bā ógúógū ni pi sī, írá ājē be āmbúgú ni pi sī, peṭi sī, áse sī, ¹³ kādō muṭ caá ū'dú tā līzú rī gé, ĩ 'bá ālu ālu vé ězi 'i'da rá, ā'diātāsīyā ū'dú 'dāri gé, āci rī ĩmú tā rī 'i'da nī, ĩmú 'bá ālu ālu vé ězi ĩri ní ngaá rī ū'bī āci sī, dō ĩrivē ězi ngaá rī íngóni. ¹⁴ 'Bá jó sīpi rī vé jó ve dō kuyé, ĩmú ĩri ūfē rá. ¹⁵ 'Bo 'bá jó sīpi rī vé jó ve dō rá, ísú ngá āzi ku. ĩ 'bá jó sīpi rī pa rá, 'bo ĩri adri sū 'bá ápāpi áci agási rī tīnī.

¹⁶ ĩmi nīkī 'yozú kīnī ĩmi jó Múngú vé ni, ĩndrī Múngú vé rī rī adri ĩmi agá 'dīni kuyé? ¹⁷ 'Bá rī ūjō dō jó Múngú vé rī ári vūgá, Múngú rī ĩmú ĩri ĩrīnjā ūnjī ūnjī, ā'diātāsīyā jó Múngú vé rī, ĩri uletere, ĩmi jó Múngú vé ni.

¹⁸ Lē 'bá āzi ā ū'bā 'i mī ūgōgōlē rú ku. 'Bá rī kīnī dō 'i nī tā vū drīgē nōgō rī ambamba, lē ā 'bā 'i adrii azakaza rú, ā ūjā rī 'i adrii 'bá tā nīpi ni. ¹⁹ Á'diātāsīyā tā nīngará nyōókū nōri vé rī, ĩri tā azakaza vé ni Múngú ěndrēti gé. Sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Bá 'yo'bá kīnī 'i nīkī tā ambamba rī pi, Múngú rī kōpi mbā uru ĩvē tā nīngará ambamba 'dīri ā tā sī." ²⁰ Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'dīni kīnī, "Úpí nī rá 'yozú kīnī kōpivē tā nīngará 'dīri ězi ākō." ²¹ Kúru lē 'bá āzi ē ingú 'i tā 'bá āzi ní rīi 'oó rī sī ku! Ngá rī pi ārēvū céré ĩmivē ni. ²² Í'dózú Páulū 'i, Ápólō 'i, Kéfā ĩ ní zīi Pētērō 'i, vū nōri, ĩdri rī, drā rī, lókí āndrū rī, āzini lókí drūzī rī, nga 'dī'bée ārēvū céré ĩmivē ní, ²³ ĩmi 'bá Kúrísitō vé ni, Kúrísitō rī Múngú vé ni.

4

Kúrísitō vé 'bá áyuáyu rī pi ātī'bá

¹ Kúru lē 'bá rī pi ā nīkī 'yozú kīnī 'bá ātī'bá Kúrísitō vé ni, sēkī 'bá ní ězi, 'bá rī tā Múngú vé 'i zūyū kú mūdūmūdū rú rī ūlū. ² 'Bá ĩ ní ězi sēé drī ni gé rī, lē ā adri 'bá ězi ĩ ní sēé drī ni gé rī ngaápi pīri ni. ³ ĩmi átakí dō mávé tā ūnjī, dōku 'bá tā līpi rī áta dō mávé tā ūnjī, má ūšū má drī ni gé ku. Má ícō mávé tā lī ūgōgōlē rú ku. ⁴ Má ūšū tā má ní 'oó rī pīri, 'bo ícō lūū 'yozú kīnī ma tā ākō 'dīni ku. Úpí rī mávé tā lī nī. ⁵ Lē 'bá āzi ā lī ógúpī vé tā ku, cīmgbá Úpí ní ícázú rī gé. ĩri ĩmú tā ĩ zū'bá ĩnīnjā agá rī pi 'i'da, āzini tā 'bá rī pi ē ěsī agá rī pi 'i'da céré āmvé. Sá 'dāri gé, Múngú rī ĩmú 'bá ālu ālu íngú rá.

⁶ Má ědrípīi má ómvúpīi, má 'i'dú 'bá 'bāā Ápólō be ū'bī tā rú, ĩmi nīkī rī tā ĩ ní 'yoó, "ĩmi 'dúkī tā ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī ngaá áyu" 'dīri vé ífífi 'bá vūgá. ĩri sē ĩmi ícókī 'bá āzi ingú 'bá āsámvú gé nōgō 'yozú kīnī ĩrivē āmbūgū ndē ógúpī vé rī rá 'dīni ku. ⁷ Ngá sēépi mī ícō adri 'bá rī pi āsámvú gé sī túngú rī ā'di? Ngá mī ní ísú 'dī'bée agá, ngá Múngú ní sēé mī ní kuyé rī ā'di? Ngá mī ní ísú rī, Múngú sē dō nī pīri, ngá mī ní adrizú āfú sī 'yozú kīnī mī 'o tā rī mī 'i rī ā'di?

⁸ ĩmi ūšūkī kīnī ĩmi nīkī tā ĩndrī vé ĩmi ní lēé rī pi ārēvū céré gi! ĩmi ūšūkī kīnī ĩmi ísūkī umī ĩndrī Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī ārēvū céré gi! ĩmi ūšūkī kīnī ĩmi nōni

'bāgú! 'Bo 'bá adriki 'bāgú ku! Ádarú á lē ĩmi ā adriki 'bāgú, 'bá ruḱi rī mālūngā rī ĩmi be trų. ⁹ Á diātāsīyā ĩndré má vúgá nōlē, 'bá 'bá áyúāyū nō'bée, Múngú 'bá 'bá adrii ũdũmbĩtā rú, 'bá adriki sũ 'bá ĩ ní ũ'yĩ, ĩ ní lēē jĩ ũ'dĩ'đĩ rĩ pi tĩjĩ. Mālāyikā rĩ pi 'bá vũ drĩgē rĩ pi be cérē rĩ mĩ 'bá 'bá ndrezú. ¹⁰ 'Bá ní rii ějĩ ngaá Kúrísitō ní rĩ sĩ, 'bá rĩ pi ũsũkĩ kĩnĩ 'bá azakaza rú, 'bo ĩmi ũsũkĩ kĩnĩ ĩmi nĩkĩ tā Kúrísitō vé rĩ nĩ! 'Bá rĩ pi kĩnĩ 'bá ũkpō ākō, 'bo ĩmi kĩnĩ ĩmi ũkpō be! 'Bá rĩ pi rĩ ĩmi ĩnjĩ ĩnjĩ, 'bo 'bá rĩ pi ĩnjĩkĩ 'bá ku! ¹¹ Cĩmgbá āndrũ sĩ, 'bá ri adri ěbĩrĩ sĩ, yĩ ũvá rĩ 'bá ndrũ, bōngō dē 'bá rų'bá gá sĩ cérē, 'bá rĩ pi rĩ 'bá 'o ũnjĩ, 'bá vūrā adrizú ni ākō. ¹² 'Bá ri ějĩ nga ũkpō sĩ 'bá drĩ sĩ. 'Bá rĩ pi kádō rii 'bá trii, 'bá ri kōpi ní tākĩri sē. Kádō rii 'bá ōcũũ, 'bá ri tā ni ta mųzú ěsĩ mādā sĩ. ¹³ 'Bá rĩ pi kádō rii 'bá rų izaá, 'bá ri tā rĩ újā kōpi ní ěsĩ múké sĩ. Cĩmgbá āndrũ sĩ, 'bá vũ drĩgē rĩ pi mĩ gé 'dālē, 'bá ĩndrēkĩ sũ kúrũnyá ĩ ní rii dāá kĩ'đĩrō drĩgē rĩ tĩjĩ.

¹⁴ Á sĩ tā 'đĩri ĩmi drĩ ĩnjázú kuyé, á sĩ tā 'đĩri ĩmi ĩmbázú ānĩ sũ anji má ní lēlē rĩ pi tĩjĩ, ĩmi 'okĩ rĩ tā pĩrĩ. ¹⁵ 'Bá ĩmi ĩmbá 'bá Kúrísitō Yēsũ vé tā sĩ rĩ pi á adriki dō élifũ mųdrĩ (10,000) drāāāsīyā, ĩmivé ětēpĩ 'yēná ma 'i, á diātāsīyā má 'dó ĩmi ĩmbá Kúrísitō vé tā sĩ nĩ, ĩmi ní ĩri ě'yĩzú ānĩ. ¹⁶ Kúru á lē 'yoó ĩmi ní 'đĩni, lē ĩmi 'okĩ tā sũ má ní 'oó rĩ tĩjĩ. ¹⁷ Tā 'đĩri sĩ, á lē ĩmōtēyō rĩ pēē mųzú ĩmi vúgá 'đilē, ĩmōtēyō adri sũ má mvá tĩjĩ, á lē ĩri lēlē, 'bá ĩvé ěsĩ cérē kuú Úpĩ drĩgē. ĩri mu mávé adringará Kúrísitō Yēsũ agá rĩ vé tā ũlũ ĩmi ní, āzini ĩri tā má ní ĩmbá kānísā rĩ pi agásĩ rĩ vé tā ũlũ ĩmi ní nĩ.

¹⁸ ĩmi uruḱō'bée ũsũkĩ kĩnĩ á mu ĩmi ndreé ku, sē kōpi ē drĩ gō ícá ũkpō ũkpō. ¹⁹ Úpĩ ā'yĩ dō rá, ma ca ĩmi vúgá 'đilē mbēlēnā, ma kúru mu 'bá drĩ be ũkpō ũkpō rĩ pi vé tā rii átá rĩ yĩ, dō kōpi rĩ átá ngóni, āzini kōpi dō rĩ ějĩ rĩ nga ā'di vé ũkpō sĩ. ²⁰ Mālūngā Múngú vé rĩ átákĩ tā ní 'yēná tĩ sĩ ku, lē ũkpō Múngú vé rĩ. ²¹ Má kádō caá ĩmi vúgá 'đilē, ĩmi lēkĩ má 'o ĩmi ĩngóni? ĩmi lēkĩ má átá ĩmi ní átángá ũkpō ũkpō ní pi, dōku má lē ĩmi lēlē, āzini má átá ĩmi ní átángá rĩ ěsĩ mādā sĩ?

5

Lē 'bá kānísā vé rĩ pi ā 'bākĩ ōwũ ku

¹ Á yĩ kĩnĩ ĩmi rĩ ōwũ 'bá ĩmi āsámví gé sĩ, tā ĩmi ní rii 'oó 'đĩri aga pāgānō rĩ pi ní rii 'oó rĩ rá. Ágó āzi la ětēpĩ vé ũkú

* **5:7** 5:7 Kābilō Mvā: Múngú sē tāimbj Mósé ní kĩnĩ, 'bá rĩ pi ā zākĩ kābilō Múngú ní rōbōñō rú, ā trũkĩ rĩ kōpi ĩvé ũnjikānyā agásĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ rĩ zizú Kābilō Mvā Múngú vé ní ānĩ, á diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ĩmų drāā 'bávē ũnjikānyā ũjĩ. 'Í lā Wũngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Lúkā 22:7; Yüwání 1:29-35; 1 Pētērō 1:19. **5:12** 5:12 Dētōrōnōmē 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

sĩ. ² ĩmi rĩ ĩmi ĩngú ānĩ ĩngúngũ. 'Bá tā 'oópi 'đĩni 'đĩri, ĩmi té adri ānĩ ĩzāngā sĩ, ĩmi té ĩri dro fũ ĩmi āsámví gé sĩ rá. ³ Má adri dō ĩmi be trų kuyé drāāāsīyā, ĩndrĩ agá, 'bá ĩmi be trų. Má adri dō ĩmi āsámví gé 'đilē 'dāáyo drāāāsīyā, á lĩ tā ágō 'đĩri drĩgē gĩ. ⁴ ĩmi kádō ĩmi úmũ vūrā ũlu gé 'bávē Úpĩ Yēsũ ā rų sĩ, ĩndrĩ agá, 'bá ĩmi be trų, ũkpō 'bávē Úpĩ Yēsũ vé rĩ ĩmi āsámví gé anigé. ⁵ ĩmi sēkĩ ágō 'đĩri Sātānā drĩgē, ĩrivé rų'bá rizú ũnjikānyā 'ozú 'đĩri ĩmų ĩzāngā nya ambamba, 'bo ĩ ĩmų ĩrivé ĩndrĩ pa ú'dú Úpĩ Yēsũ ní ĩgōzú rĩ gé.

⁶ ĩmivé ĩngúngará 'đĩri adri múké ku. ĩmi nĩkĩ kuyé 'yozú kĩnĩ ākúfĩ mādānjā rĩ sē ĩwá rĩ dra ĩngá ānĩ kōfútō be 'đĩni kuyé? ⁷ Lē ĩmi drokĩ 'bá ũnjikānyā 'oópi rĩ ĩmi āsámví gé sĩ rá, ĩmi adriki rĩ ule, sũ ĩmi ní adrii ule Múngú agá rĩ tĩjĩ. Kúrísitō rĩ Kābilō Mvā* ú'dú Múngú ní Elizú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé rĩ, drā 'bá ní rōbōñō rú. ⁸ 'Bá kádō ũmų rĩ nyaá, lē 'bá adriki ũnjikānyā be sũ pánga ĩ ní á'di ākúfĩ sĩ rĩ tĩjĩ ku, 'bo lē 'bá 'okĩ tā áda, 'bá adriki ule sũ pánga ĩ ní á'di ākúfĩ ākō rĩ tĩjĩ.

⁹ Á sĩ sēē ĩmi ní kōkōbĩ mávé rĩ agá 'đĩni, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adrii 'bá ōwũ rų rĩ pi be trų ku. ¹⁰ Tā 'đĩri adri 'yozú kĩnĩ ma rĩ átá 'bá nyōōkũ nōri vé adri'ākō ōwũ rú, dōku ěsĩ be āmbúgú ngá drĩgē, dōku 'bá āngũ alĩ'bá, dōku 'bá rĩ'bá ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rĩ pi ĩnjĩ'bá rĩ pi ā tā sĩ ku. Té dō ma rĩ átá kōpi ā tā sĩ, ĩmi té adringará vũ drĩgē nōgō rĩ ku rá, ĩmi adriki té 'bá 'đĩni 'dĩ'bée be trų ku. ¹¹ 'Bo tā má ní sũ sēē ĩmi ní rĩ agá, má kĩnĩ, 'bá 'yoópi kĩnĩ 'ĩ ě'yĩ Kúrísitō rĩ gĩ, 'bo ĩsų ĩri rĩ ōwũ 'bā, dōku ĩri ěsĩ be āmbúgú ngá drĩgē, dōku ĩri 'bá riipi ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ĩnjĩpi ni, dōku 'bá āngũ u'daápi u'da'da ni, dōku 'bá riipi ĩmērēpi ĩwá sĩ ni, dōku 'bá riipi āngũ aliipi ni, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adrii ĩri be trų ku. 'Bá 'đĩni 'đĩri lē ĩmi nyakĩ ngá ĩri be trų ku.

¹² Má ícō 'bá ě'yĩ'bá kuyé rĩ pi vé tā lĩjĩ nĩ ku, 'bo 'bá ícō 'bá Yēsũ rĩ ě'yĩ'bá gĩ rĩ'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi vé tā lĩ rá. ¹³ Múngú rĩ 'bá ě'yĩ'bá kuyé rĩ pi vé tā lĩ nĩ. 'Bá riipi ũnjikānyā 'oópi rĩ, lē ĩmi drokĩ ĩri ĩmi āsámví gé sĩ rá.

6

Á jikĩ 'bá Múngú rĩ nĩipi gĩ rĩ tōó 'bá tā lĩpi rĩ endrēti gé ku

¹ Mĩ dō tā be mí ōgúpĩ Yēsũ rĩ ě'yĩpi gĩ rĩ be, mĩ té kōdō ĩri jĩ tō 'bá Múngú rĩ nĩ'bá

5:12 5:12 Dētōrōnōmē 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

gí rī pi ɛndrɛtj gé. Ngá mí ní ĩri jizú tōzú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé rī ā'di? ² ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá Múngú vé rī pi ĩmú tā lĭ 'bá nyóókú nōri vé rī pi drĭgĕ nĭ 'dĭni kuyé? ĩmi dō tā lĭ 'bá nyóókú nōri vé rī pi drĭgĕ rá píri, tā mādā mādā ĩmi āsámuvú gé sĭ 'dĭ' bée, ĩmi ícókĭ nyo údé ĩmi āsámuvú gé sĭ ku? ³ ĩmi nĭkĭ kuyé 'yozú kĭnĭ 'bá úmvúlésĭ ĩmú tā lĭ mālāyĭkā rī pi drĭgĕ nĭ? Tā rī dō 'dĭri tĭnj, ádarú 'bá ícó tā 'bá ní izaá 'bá āsámuvú gé sĭ vū drĭgĕ nōgō rī pi lĭ rá. ⁴ ĩmi dō tā be ĩmi āsámuvú gé sĭ, ngá ĩmi ní rizú tā rĭ jizú lizú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé kānisā nĭ kōpi ĩnjĭ ku rī pi vúgá rī ā'di? ⁵ Á 'yo tā 'dĭri ĩmi drĭ ĩnjázú ānĭ. Ádarú 'bá nyo kānisā agá 'dĭgĕ úmĭ be ícó' 'bá ĩmivé tā lĭ' 'bá nĭ pi 'dāáyo? ⁶ Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ɔgŭpĭjĭ jizú tōzú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé rī ā'di?

⁷ ĩmi ri ĩmi ɔgŭpĭjĭ jĭ tō 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé, 'dĭri lŭ 'yozú kĭnĭ tā ndé ĩmi gĭ. 'Bá rī 'o dō ĩmi ũnjĭ, lĕ mĭ jĭ ĩri tōó ku, mĭ ku tā rī ā adri 'dĭni. ⁸ ĩmi ri tā ũnjĭ 'o ĩmi ɛdrĭpĭjĭ nĭ, āzini ĩmi ɔmvpŭpĭjĭ ní, ĩmi ri kōpivé ngá u'du mĭ mbamba sĭ.

⁹ ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá ũnjĭkānyā 'o' 'bá rī pi fĭkĭ mālŭngā Múngú vé rī agá ku 'dĭni kuyé? Lĕ ĩmi ũ'bākĭ ĩmi mĭ ku. 'Bá ri' 'bá ɔwŭ 'bā' bée rī pi, dōku 'bá ri' 'bá ngá ĩ ní údé drĭ sĭ mŭngú rú rī ĩnjĭ' 'bá rī pi, dōku 'bá ri' 'bá la' 'bá ɔgŭpĭjĭ vé ũkú sĭ rī pi, āgō ri' 'bá la' 'bá ĩ ɔgŭpĭjĭ āgō rú rī pi sĭ rī pi, ¹⁰ ũgŭ' 'bá rī pi, 'bá ɛšĭ be āmbúgŭ ngá drĭgĕ rī pi, 'bá ĩmērē' 'bá íwā sĭ rī pi, 'bá āngŭ u'da' 'bá u'da' da rī pi, 'bá ɔgŭpĭjĭ vé ngá u'du' 'bá mĭ mbamba sĭ rī pi, kōpi ícókĭ fĭi mālŭngā Múngú vé rī agá ku. ¹¹ Ándúrú ĩmi urŭkō' bée rikĭ t' 'oó sŭ 'dĭri tĭnj. 'Bo nóni ũjĭkĭ ũnjĭkānyā ĩmivé rī, ĩmi ícákĭ uletere gĭ, ĩmi ícákĭ píri Múngú ɛndrɛtj gé rŭ Úpĭ Yēsŭ Kúrísitō vé rī sĭ, āzini ĩndri Múngú vé rī vé ũkpō sĭ.

Lĕ ā 'bākĭ ɔwŭ ku

¹² ĩmi urŭkō' bée ri 'yo, "Ngá 'bá ní lĕé rī pi ārĕvŭ céré 'bá ícó 'o rá," 'bo á 'yo ĩmi ní 'dĭni, ngá rī pi ārĕvŭ céré ícó ĩzā koó ku, 'bo á lĕ adrii túgĕrĭ ngá rī pi vé ni ku. ¹³ ĩmi ri 'yo, "'A lĕ ĩnyā, ĩnyā lĕ fĭi 'a agá." 'Bo á lĕ 'yoó ĩmi ní 'dĭni, Múngú ri ngá 'dĭ' bée iza ĩrĭtrō. Lĕ 'bá áyúkĭ 'bá rŭ' 'bá ɔwŭ 'bázú ānĭ ku, rŭ' 'bá 'bávĕ rī, lĕ 'bá ngakĭ ɛžĭ ānĭ Úpĭ ní, Úpĭ ri rŭ' 'bá 'bávĕ rī ũtĕ nĭ. ¹⁴ Múngú ri ĩmŭ 'bá inga gō ídri rŭ drāngará gálésĭ ũkpō ívé rī sĭ, sŭ ĩri ní Úpĭ Yēsŭ rī ingaá gōó ídri rŭ rī tĭnj. ¹⁵ ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ rŭ' 'bá ĩmivé rī, ĩri Kúrísitō vé ni 'dĭni kuyé? 'Bá áyúkĭ dō rŭ' 'bá Kúrísitō vé nōri rizú ɔwŭ 'bázú ānĭ, ĩri nyo múké? Adri 'dĭni kuyé!

¹⁶ ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá rī la dō ũkú ɔwŭ rŭ ní sĭ, kōpi ũmúkĭ ĩ ícá rŭ' 'bá ālu gĭ 'dĭni kuyé? Á'diātāsĭyā Búkŭ Múngú vé rī kĭnĭ, "'Bá ĩrĭ 'dĭ' bée ĩ ũmú adri rŭ' 'bá ālu." ¹⁷ 'Bo 'bá 'i ũmŭpi ícápi Úpĭ be ngá ālu rī, ĩndri Kúrísitō vé rī adri ĩri be trŭ.

¹⁸ Lĕ ā 'bākĭ ɔwŭ ku. ũnjĭkānyā urŭkō 'bá rī ní 'oó kárákará rī pi, iza ĩrivé rŭ' 'bá ku, 'bo 'bá rī 'bā dō ɔwŭ, ĩri ũnjĭkānyā ĩjĭ rŭ' 'bá ni gé. ¹⁹ ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ, ĩmi āsámuvú gé 'dĭgĕ, 'bá ālu ālu vé rŭ' 'bá ĩri jó Múngú vé ni, ĩndri Uletere rī ri adri 'a ni gé 'dĭni kuyé? ĩmi nĭkĭ ámá 'yozú kĭnĭ Múngú sĕé ĩmi ní ĩndri Uletere rī ní 'dĭni kuyé? ĩmi ri adri ĩmivé ũkpō sĭ kuyé. ²⁰ Múngú je ĩmi ājĕ be āmbúgŭ, kúru lĕ ĩmi áyúkĭ ĩmi rŭ' 'bá Múngú ri ĩnjĭzŭ.

7

Ŭkú jengárá

¹ Kúru tā ĩmi ní sĭ kōkōbĭ agá ma zĭzŭ ānĭ 'dĭri, ma újā ĩmi ní 'dĭni, múké ni, lĕ ágó ā je ũkú ku. ² 'Bo 'bá rī pi ní adrii ɔwŭ be ambamba rī sĭ, lĕ ágó ā adri ũkú ívé ni be, ũkú ā adri ágó ívé ni be. ³ Ágō rī pi ũkú rī be, lĕ kōpi ā ũmúkĭ ĩ adrii trŭ, ɔgŭpĭjĭ ā uga 'i ɔgŭpĭjĭ ní ku. ⁴ Rŭ' 'bá ũkú rī vé rī adri 'yĕnā ĩrivé ni ɔ'dŭkŭlĕgŭsĭ kuyé, ĩri kpá ágó rī vé ni. Rŭ' 'bá ágó rī vé rī adri 'yĕnā ĩrivé ni ɔ'dŭkŭlĕgŭsĭ kuyé, ĩri kpá ũkú rī vé ni. ⁵ 'Bá āzi ā uga 'i rŭ' 'bá ɔgŭpĭjĭ ní ku. ĩmi lĕkĭ dō Múngú ri zĭjĭ, lĕ ĩmi ɛ'yĭkĭ trŭ 'yozú kĭnĭ ĩmi kukĭ sá mādā Múngú ri zĭzŭ. ĩmi zĭkĭ dō Múngú ri gĭ, ĩmi gōkĭ kúru ĩmi ũmú, ā'diātāsĭyā ĩmi ní ícó ĩmi ā'biĭ bá ku rī sĭ, Sātánā ā ũ' bĭ rĭ ĩmi ku. ⁶ Tā má ní 'yoó 'dĭri ĩri yĭkĭ mávé rī, 'bo á 'bá ĩri tājĭmbĭ rŭ kuyé. ⁷ 'Bá rĭ pi céré ā adrikĭ té dō sŭ má tĭnj ũkú ákó, ĩri té adri múké. 'Bo Múngú sĕ 'bá ālu ālu ní fĕfĕ tā 'ozú rī nĭ, sĕ 'bá āzi ní fĕfĕ adrizú ũkú ákó, dōku ágó ákó, āzini sĕ 'bá āzi ní fĕfĕ ɛžĭ ngazú Múngú ní, ĩri adri ũkú be, dōku ágó be.

⁸ Á lĕ 'yoó 'bá ũkú ákó, dōku ágó ákó, āzini 'bá ɔwŭzĭ rŭ rī pi ní 'dĭni, lĕ kōpi ā adrikĭ sŭ má ní adrii rī tĭnj, ũkú ákó, dōku ágó ákó. ⁹ 'Bo kōpi ícókĭ dō ĩ a'biĭ bá ku, lĕ kōpi ā jĕkĭ ũkú, dōku ā jĕkĭ ágó, ā'diātāsĭyā mí ní rizú drázú ũkú úvá sĭ, dōku ágó úvá sĭ, múké ni, lĕ mĭ je ũkú, dōku mĭ je ágó.

¹⁰ Á lĕ 'yoó ũkú ágó be rī ní 'dĭni, lĕ ũkú ágó be rī ā ku ágó ívé rī ku. 'Bo tā 'dĭri á 'yo nĭ kuyé, Úpĭ 'yo nĭ. ¹¹ Ŭkú ágó be rī ku dō ágó ívé rī gĭ, lĕ ā áwĭ adrii ágó ákó, dōku ā újā 'i gōó ágó ívé rī vúgá 'dāā ũzi. Lĕ ágó ā dro ũkú ívé rī ku.

¹² Á lē 'yoó ìmi uruḱo'béé ní 'dínì, 'bá rí je dō ùkú Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé nì, ùkú rí ǎ'yí dō adrii ìri be rá, lē 'bá rí ǎ dro ùkú rí ku. Á 'yo tá 'dìri nī, adri 'yozú kìnì Úpí 'yo nī kuyé. ¹³ Ùkú rí je dō ágó Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé nì, ágó rí ǎ'yí dō adrii ìri be rá, lē ùkú rí ǎ ku ágó rí ku. ¹⁴ Ágó Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé rí, Múngú rí ícò ìri ndre 'bá ívé nì rú ìrívé ùkú Yēsū rí ẹ'yǐpi gí rí ǎ tá sī, ùkú Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé rí, Múngú rí ícò ìri ndre 'bá ívé nì rú ìrívé ágó Yēsū rí ẹ'yǐpi gí rí ǎ tá sī. Á adri dō 'dínì ku, anjinà kòpivé rí ícòkí tē adrii uletere Múngú ẹndrẹtị gé ku, 'bo nóni Múngú rí kòpi ndre anji ívé nì pi rú.

¹⁵ Ágó rí dō 'bá Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé nì, lē dō ùkú rí droó, lē ùkú rí ǎ 'de muḱú ìyí, dōku ùkú rí dō 'bá Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi kuyé nì, lē dō ágó rí kuú, ágó rí ǎ ku á 'de muḱú ìyí. Ágó Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi gí, dōku ùkú Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yǐpi gí rí, kòpi ícòkí adrii 'bá 'dínì 'dìri be ku, Múngú lē ǎ adriki ǎsámvú gé sī tǎ be kírì. ¹⁶ Mì ùkú rí, mì ícò nī ǎmá ìngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ágó mívé rí Yēsū rí ẹ'yí rá? Dōku mì ágó rí, mì ícò nī ǎmá ìngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ùkú mívé rí Yēsū rí ẹ'yí rá?

¹⁷ Lē 'bá ǎlu ǎlu ǎ adri sū Úpí Yēsū ní ìri ìpéé gí rí tǐnì, ǎzini lē ǎ adri sū Múngú ní ìri zìjì ìmú adrii 'bá ívé nì rú rí tǐnì. Tǎimbjì 'dìri má ní lēé 'bá kǎnisá vé rí pi ǎrěvú céré ǎ 'dùkì ngaá rí. ¹⁸ 'Bá rí ẹ'yí dō Yēsū rí gí, lǐkí dō ìri ǎ ágélé é tị* ìsú ǎkùdè ẹ'yí drí Yēsū rí kuyé, lē ǎ áwí adrii 'bá ì nì ágélé nì é tị lǐjì gí rí rú. 'Bá ì ní ágélé nì é tị lǐjì kuyé rí ẹ'yí dō Yēsū rí gí, lē ǎ sē 'í ágélé é tị lǐjì ku. ¹⁹ Lǐkí dō 'bá rí ǎ ágélé é tị gí yǎ, dō lǐkí kuyé yǎ, adri tǎ rú ku. Tǎ ǎmbúgú rí, lē 'bá rí ǎ 'dù tǎimbjì Múngú vé rí ngaá. ²⁰ 'Bá Múngú rí ẹ'yǐpi gí rí, lē ǎ áwí adrii sū Múngú ní ìri ìpéé gí rí tǐnì. ²¹ Mì dō tǔgèrì, lē mì adri ìzàngá sī ku, mì ìsú dō drǐwǎlá gí, lē mì ǎ'yí drǐwǎlá rí vé tá. ²² Mì dō tǔgèrì, Úpí zì dō mì adrii 'bá ívé nì, oḱu mì mívé ùnjikányá agásí gí. Mì adriipi tǔgèrì yǎ rí, Úpí zì dō mì adrii 'bá ívé nì, mì adri tǔgèrì Kúrísitō vé nì. ²³ Múngú je ìmi ǎjè be ǎmbúgú. Lē ìmi adriki tǔgèrì nyòókú nòri vé nì ku. ²⁴ Má ẹdrípìjì má ómvúpìjì, ìmi nóni anji Múngú vé nì, sū má ní átá drǐdrǐ rí tǐnì, lē ìmi ǎwíkí adrii sū ìmi ní ǎndúrú adrii sǎ ìmi ní Yēsū Kúrísitō rí ẹ'yízú rí gé rí tǐnì.

²⁵ Anji ùkú adri'béé kácáná rú rí pi, Úpí lū má ní kòpivé tá kuyé. 'Bo Úpí vé ẹsì

múké rí sī, sē má ní tá n̄ngará, ma ícò átá ìmi ní, ìmi ícò mávé tá yí rá. ²⁶ Ìzàngá ní nóni adrii ambamba rí sī, lē ìmi ǎwíkí adrii sū ìmi ní ǎndúrú adrii rí tǐnì. ²⁷ 'Í je dō ùkú gí, lē ìmi ǎ ayikí ùkú rí be ku. 'Í je dō ùkú kuyé, lē mì je ùkú ku. ²⁸ 'Bo 'bá rí je dō ùkú, adri ùnjikányá ku, mvá ùkú kácáná rú rí je dō ágó, adri ùnjikányá ku. 'Bo 'bá ì je' b́a gí rí pi, kòpi tá ùkpó ùkpó nì pi ìsú rá ívé adringará agá. Á lē ìmi ìsúkí ìzàngá ku.

²⁹ Má ẹdrípìjì má ómvúpìjì, Úpí rí ìgò ú'díkírǐnà nògó. Á lē 'yoó ìmi ní 'dínì, ǎjè vé tá adri tá ǎmbúgú ku. ³⁰ 'Bá rí' b́a ǎá ngo' b́a rí pi, ǎ adriki sū 'b́a ǎá ngo' b́a kuyé rí pi tǐnì, 'b́a ǎyíkò 'b́a' b́eé rí pi, ǎ adriki sū 'b́a ǎyíkò 'b́a' b́eé kuyé rí pi tǐnì, 'b́a ngá je' b́a rí pi, ǎ adriki sū 'b́a ngá ǎkò rí pi tǐnì. ³¹ Ngá múké mì ní ìsú vú drǐgè nògó rí ǎ adri dō gbǎ ngòpì, dōku mì lē dō kòpi ambamba, tá ǎzi múké mì ní ìsú 'a ní gé 'dǐgè nì 'dǎáyo. 'Bá n̄kí rá 'yozú kìnì, tá ǎrěvú céré nyòókú nòri vé rí pi ìmú dẹ rá.

³² Á lē ìmi ríkí ìmi ùsúú drǎá tá sī kárákará 'dínì ku. 'Bá ùkú jeépi kuyé rí, ìri ẹsì 'b́a ẹzì ngazú Úpí ní, ǎ sē rí ìri ní ǎyíkò. ³³ 'Bo 'b́a ùkú jeépi gí rí, ìri ẹsì 'b́a tá nyòókú nòri vé rí ùsúú, 'í 'o tá ǎyíkò sèépi ní ívé ùkú ní. ³⁴ Ìrívé yǐkì rí 'i aco ìrì. Ùkú ágó jeépi kuyé rí, dōku mvá ùkú adriipi kácáná rú rí, ìri ívé ẹsì 'b́a céré rizú ẹzì Úpí vé rí ngazú. Ìri 'i ùtè adri uletere, rí ẹzì nga Úpí ní. 'Bo ùkú ágó jeépi gí rí, ìri ẹsì 'b́a tá nyòókú nòri vé rí ùsúú, ǎzini ìri 'yèná rí ẹsì 'b́a ẹzì ngazú ágó ní ní ǎyíkò sèzú. ³⁵ Ma rí tá 'dìri lū ìmi ní, ìmi adriki rí ǎnì múké, má uga ìmi ní ùkú jengará ku. Á lē ìmi ìzǎ koó, ìmi ngakí rí ẹzì Múngú vé rí ǎnì múké, ìmívè yǐkì ǎ aco rí 'i ìrì ku.

³⁶ 'Bá rí vé ẹsì lē dō kìnì 'í lē ùkú kácáná rú nì jeé, ùkú rí adri dō ìlì be ǎco jekí kuyé, 'b́a dō ẹsì ùkú rí jezú, ǎ je ìri ìyí, adri ùnjikányá ku. ³⁷ 'Bo 'b́a rí ùsúú dō ívé yǐkì gé 'dǎlé kìnì, 'í je mvá ùkú rí ku, ìri dō ícò ẹbǐrì rú' b́a vé rí a' b́i rá, ǎ je mvá ùkú rí ku, tá ìri ní 'oó 'dìri múké. ³⁸ 'Bá ùkú kácáná rú rí jeépi rí, 'o 'dìri múké, 'bo 'b́a ùkú kácáná rú rí jeépi kuyé rí, 'o 'dìri múké agaá rá.

³⁹ Ùkú ágó be rí, ágó rí dō drí ìdri rú, lē ǎ adri ágó rí be, ǎ ku ágó rí ku. Ágó rí drǎ dō gí, ìri ícò ágó ǎzi je rá. 'Bo ágó ìri ní lēé jeé rí, ǎ adri 'b́a Úpí rí ẹ'yǐpi gí nì. ⁴⁰ 'Bo yǐkì mávé rí agá, gò dō ágó ǎzi jeé dǐjì kuyé, ìri múké aga rá. Má ùsúú tá má ní 'yoó 'dìri, Ìndrì Múngú vé rí lū má ní nì.

* 7:18 7:18 Ágélé é tị ìngará: Múngú lū ǎbùrámá nì kìnì, anji ágó ǎbùrámá vé rí pi adriki dō caá 'ù'dú ǎrò gí, lē ǎ ùlǐkì kòpi ǎ ágélé é tị rá, lùzú kìnì, kòpi anji Múngú vé nì. 'Bá rí ǎ'yí dō 'í ágélé é tị sèé lǐjì gí, ìri tǎimbjì Mósé vé rí 'dù nga. 'Í lǎ ì'dòngará 17:9-14; Ẹzì 15:1-5.

8

Īnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé mungú rú rī pi ní rī

¹ 'Bá nŋkí ĩnyá ĩ ní ríí sée nyaá ngá ĩ ní udé drī sī mungú rú rī pi ní rī vé tā rá. 'Bá nŋkí rá 'bá tā nŋngará be, tā nŋngará ri sē 'bá ri 'bá ingungú, 'bo lēngará ri sē 'bá 'bá ōgūpŋj ē izā ko rá. ² 'Bá 'yoopí kinī ' ĩ nŋ tá ambamba rī, nŋ drī tā rī caá sū ĩri ní lée rī tŋj kuyé. ³ 'Bo 'bá Mungú ri léepi rá rī, Mungú nŋ ĩri rá.

⁴ Īnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé drī sī mungú rú rī pi ní rī vé tā, 'bá nŋkí rá 'yozú kinī, ngá ĩ ní udé mungú rú rī pi cére ězi ákó vū drŋgé nōgō, 'bo Mungú ri 'yéná álu. ⁵ Ngá kárákará 'bū gé 'dálé rī pi, ázini vū drŋgé nōgō rī pi ĩ kōpi zī mungú, ázini úpi, 'bá urukō ri mungú kárákará rī pi ĩnŋj, ázini úpi kárákará rī pi ĩnŋj. ⁶ 'Bá nŋkí rá Mungú ri 'yéná álu, ĩri Etēpi, gbi ngá rī pi árevú cére nŋ, 'bá ri adri ídri rú ězi nga ĩri ní. 'Bávé Úpi ĩri 'yéná Yésú Kúrisitō 'i. Gbi ngá rī pi árevú cére nŋ, sē 'bá ní ídri rī ní.

⁷ 'Bo 'bá Yésú ri 'ē'yī' bá gí rī pi ā urukō nŋkí ngá ĩ ní udé drī sī mungú rú ězi ákó rī pi vé tā kuyé. 'Bá rī pi ā urukō ūsūki kinī, ngá ĩ ní udé drī sī mungú rú rī pi ūkpō be, kōpi ri 'o ūrī sī, kōpi ūsūki ĩ nyaki dō ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé drī sī mungú rú rī pi ní rī gí, 'dīri lū kinī ĩ 'okí ūnjikānyā gí. ⁸ Ádarú Mungú ā'yī 'bá ānyāngā ā tā sī ku, 'bá nyaki dō ngá kuyé drāāsiyā, ícō adrii ūnjī ku, 'Bá nyaki dō rá, ícō lūū 'yozú kinī 'bá múké 'dīni ku.

⁹ Īmi ndrekí múké, yīkŋ ĩmivé ngá a'bizú ku 'dīri sī. Lē ĩmi sēki 'bá yīkŋ be ūrī rú rī pi fī ūnjikānyā agá ku. ¹⁰ 'Bá yīkŋ be ūrī rú rī pi ndrekí dō mi ri ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé mungú rú rī pi ní rī nya úri jó agá 'dāá, ícō nyo fī muŋ ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé mungú rú rī pi ní 'dīri nyaá ĩndī ku? ¹¹ Tā nŋngará mivé 'dīri, ĩri sē mi 'bá ē'yīngará be mādā Kúrisitō ní drāá ĩri ā tā sī rī iza rá. ¹² Īmi sēki dō 'bá yīkŋ be ūrī rú rī fī ūnjikānyā agá, 'dīri lū kinī ĩmi 'okí Kúrisitō ri ūnjī. ¹³ 'Bo zāá má ní nyaá rī sē dō má édrīpi dōku má ómvúpi ri fī ūnjikānyā agá, má ícō gōō zāá nyaá đīj alunáni ku, má sē rí ĩri 'deé ūnjikānyā agá ku.

9

Ězi ĩ ní ā'yī Páulū ā nga rī

¹ Má ĩsú drīwālā gí. Ma 'bá áyúáyū ni. Á ndre 'bávé Úpi Yésú ri má mi sí rá. Ězi má ní ngá rī sē ĩmi ē'yīki Úpi ri gí. ² 'Bá urukō' bée ūsūki kinī má adri 'bá áyúáyū ni ku, ádarú ĩmi mi gé 'dálé ma 'bá áyúáyū ni! Á'diātāsīyā ĩmi ní tā má ní átá rī yīj rá, ázini ĩmi ní Yésú ri ē'yīj rá rī sī, 'dīri lū kinī ma 'bá áyúáyū Úpi vé ni.

³ 'Bá rī pi kádō ríí ězi ĩ ní ā'yī má nga rī vé tā uzij, á ri újá kōpi ní 'dīni. ⁴ 'Bá Bārúnábā be, 'bá ícókí nyo ānyāngā nyaá, ázini ngá mvuŋ ĩndī ku? ⁵ 'Bá nyo ícō ūkú Yésú ri 'ē'yī' bá gí rī pi je 'bá ní ūkú rú jī muŋzú 'bá vú sī ĩndī sū 'bá áyúáyū urukō' bée ní jeé, Úpi édrīpi ní jeé, ázini Pétērō ní jeé rī tŋj rá? ⁶ 'Bá 'yéná Bārúnábā be, ězi 'bá izā kozú rī 'bá rikí nyo ngaa 'bá drī sī?

⁷ 'Bá āzi ri nyo ícō ězi nga āngaráwá rú, ĩri ' ĩ ūfē ūgōgōlē rú rá? 'Bá rī sa dō peŋj vŋnyō vé rī pi, ícō nyo ū'a ni ĩtīi nyaá ku? 'Bá rī dō ri kábīlō úcé, ícō nyo lé ni zoó mvuŋ ku? ⁸ Má átá tá 'dīri yīkŋ 'bá áda vé ní sī kuyé. Tājmŋ Mungú vé rī átá nyo tá rī sū 'dīri tŋj. ⁹ Á'diātāsīyā sīki tājmŋ Mósé* vé rī agá kinī, "Tī mēēnīgō riipi ānyāngā ā fī coópi rī,† lē mi úmbé tī ni cí ku," ĩmi kádō ūsūqú Mungú ri 'yéná tī rī pi ā tā mba áyu? ¹⁰ Ádarú Mungú átá nyo tá 'dīri 'bá tā sī kuyé? Atá tá 'dīri 'bá tá sī rá, á'diātāsīyā 'bá ómvú 'áapi rī, ĩri éšj 'bá ómvú rī 'ázú, ázini 'bá ányá trijpi rī, ĩri éšj 'bá ányá rī ā fī údézú, kōpi ri ězi rī álē ĩ ásamvú gé sī, ĩ ĩkúnákí rī ányá rī bēni.

¹¹ 'Bá rikí dō ū'dúkō múké Mungú vé rī ūlūū ĩmi ásamvú gé sū ĩ ní úri rī rī tŋj, 'bá ícókí nyo ngá múké ĩsú ē'yī ĩmi vúgá ku? ¹² Īmi dō ri ngá sē 'bá urukō' bée ní rá, kōpi ní tī Mungú vé rī sée ĩmi ní rī sī, 'bá kokí ĩmi izā, ndē 'bá urukō vé rī rá, ĩmi ūsūki ĩri ūnjī ĩmi ní ngá sēzú 'bá ní? 'Bo 'bá 'bākí éšj ngá ĩmivé rī drŋgé kuyé, 'bá úmbékí éšj rá, á'diātāsīyā 'bá lēki ū'dúkō múké Kúrisitō vé rī ā létj ugaá ku.

¹³ Īmi nŋkí 'yozú kinī 'bá ězi nga' bá Jó Mungú vé rī agá rī pi ívé ānyāngá ĩsú Jó Mungú vé rī agá 'dígé ūgōgō 'dīni kuyé? Īmi nŋkí áamá 'yozú kinī 'bá ri' bá rōbōŋō zā' bée vūrá rōbōŋō zázú rī gé rī pi ívé ngá ĩsú íngázú rōbōŋō ĩ ní ríí zāá rī gé 'dīni kuyé? ¹⁴ Úpi ezi kpá 'dīni kinī, 'bá ri' bá ū'dúkō múké rī ūlū' bá rī pi, kōpi ívé

* 9:9 9:9 Mósé: Yōsépā kā drāá gí, 'bāgú ějēpētō vé rī 'bá anjī ĩsērélē vé rī pi ězi ngaa túgērī rú caá ĩlī mūdūrūlū su (400). Kúru Mungú ní Mósé rī ípēzú ĩmūzú anjī ĩsērélē vé rī pi pazú adringará túgērī rú ri agási. Mungú sē tāimbj rī Mósé ní, ā lū anjī ĩsērélē vé rī pi ní, sēzú ĩ ní tāimbj rī zizú tāimbj Mósé vé ni áni. Tíkí Mósé ri ĩsú ákūdē ĩlī ri ca élifú álu mūdūrūlū su (1,400), ĩsú ákūdē tīkí drī Yésú ri kuyé. † ĩlá Wūngará 2-24. † 9:9 9:9 Mēēnīgō riipi ānyāngā ā fī coópi rī: Yāhūdī rī pi ri ívé tī mēēnīgō rī pi áyú ri peŋj use ānyāngā ĩ ní lēé coó rī drŋgé sī, tī mēēnīgō rī pi kúru ānyāngā rī ā fī co lū sī ní gé sī. 9:9 9:9 Dētōrōnómē 25:4 9:13 9:13 Lē'yītkā 7:32-34

ngá rụ'ba nōri ā tā mbazú rī pi ịsụ ụ'dụkọ múké ị ní rii ùlúú rī sī.

¹⁵ 'Bo ụ'dụkọ múké má ní ùlúú ìmi ní rī sī, á zị ngá rụ'ba nōri ā mbazú ni ìmi vùgá kuyé. Á sị kòkọ'bj 'diri sēé ìmi ní 'yozú kìnì ìmi sēkí má ní ngá 'dínì ku. Má drā té dō 'dīfisi rá múké, 'bá ázi ā újá rí lẹtí má ní tá rī ùlúú mífēngā ákọ rī túngú ku. ¹⁶ Má ícọ ma íngú ụ'dụkọ múké má ní ùlúú rí vé tá sī ku, ā'diātāsīyā Múngú Ịpē ma ụ'dụkọ múké rí ùlúú nī, má ùlú dō ku, lē má ịsụ drīlẹ ùnjī! ¹⁷ Má ùlú dō ụ'dụkọ múké rī píríkínì drāāsiyā, ma àndēma ni ịsụ rá. Múngú Ịpē ma ụ'dụkọ múké rī ùlūngará gá nī, má Ịpē ma ní kuyé. ¹⁸ Dō tá rī sụ 'diri tñj, mávé àndēma rí adri 'adi? Ịri drīlẹ múké má ní ụ'dụkọ múké rī ùlúú píríkínì, á lē 'yoó kìnì ā ùfēkí ma ùfēfē ụ'dụkọ múké má ní ùlúú rī sī 'dínì ku.

¹⁹ Má adri dō átí'ba ku drāāsiyā, má újá ma adrii átí'ba rú 'bá rī pi ní céré, kọpi ā újaki rí ẹsị Kúrísítò rí ẹ'yizú ànì bēnì. ²⁰ Má dō Yāhúdī rī pi àsámvú gé, ma ma újá tá Múngú ní lúú Yāhúdī rī pi ā 'okí rī 'du nga, kọpi ẹ'yiki rí Yēsū Kúrísítò rí ànì. Má ícọ dō taimbị Mósē vé rí 'duú ngaa céré ku drāāsiyā, má ẹ'yī taimbị rí 'duú ngaa rá, 'bá taimbị rí 'du'ba nga'ba rī pi ē ẹ'yiki rí Kúrísítò rí ànì. ²¹ Má dō 'bá adri'ba Yāhúdī rú ku rī pi àsámvú gé, ma ma újá adri sụ kọpi tñj, á 'du taimbị Yāhúdī rī pi vé rī ngaa ku, 'bá taimbị rí 'du'ba nga'ba ku 'dī'bée ā újaki rí ị Kúrísítò rí ẹ'yī. 'Bo má 'du dō taimbị 'dī'bée ngaa ku drāāsiyā, ma rí Kúrísítò vé taimbị 'du nga. ²² Má dō 'bá ẹ'yīngará be mūnyámunya rī pi àsámvú gé, ma kpá ma újá adri sụ kọpi tñj, kọpi ā újaki rí ẹsị Kúrísítò rí ẹ'yizú ànì. Má kádō adrii 'bá àndiándi rī pi àsámvú gé, ma rí tá rí 'o lẹtí be àndiándi, ā sē rí 'bá kárakarā ē ẹ'yiki rí Yēsū rí ànì. ²³ Á 'o tá 'dī'bée 'dínì ụ'dụkọ múké rī ā tá sī, má ịsụ rí kpá tákiri ìndì.

²⁴ Ìmi nīkí rá 'yozú kìnì 'bá kárakarā pi ícọ ọngụ nju, 'bo 'yēnā 'bá àlu rí nju aga, ịri àndēma ni ịsụ ní 'dínì kuyé? 'Bo lē ìmi njukí ọngụ rī, ìmi ịsụkí rí àndēma rī ànì. ²⁵ 'Bá ọngụ nju'ba rī pi, kọpi rí ị ímbá ọngụ rí ā njungará sī. Kọpi ọngụ rí nju, ị kọpi ní kùlā adriipi caápi ịlì be áco ku ní sē, 'bo ọngụ 'bá ní njuú rí, ịri sē 'bá kùlā adriipi mụzú nyonyo ni ịsụ. ²⁶ Kúru á nju ọngụ rí mụzú yīkí ákọ ku. Má dō ùmbā fū, á dī 'bá rí koro ku. ²⁷ Ma rí ma ímbá, má ùtē rí má rụ'ba ànì. Má kádō ụ'dụkọ múké rī ùlúú 'bá rī pi ní, á lē tá ùnjī 'oó ku, Múngú ā gá rí ma ànì ku.

10

Lē ē ñnjiki ngá ị ní udé mungú rú rí pi

ku

¹ Má ẹdrípíjì má ómvúpíjì, lē ìmi àvìkí tá 'i ngaaپی 'bá ẹ'bípijì rụ'ba gá àngwú ā'wí cinyáfā rú rí agá 'dāri sī ku, Múngú Ịpē ịrìbítì ímụ kọpi ē drī ọzụú, kọpi ní kuru zozú yījì tafu rí agāsí. ² Sēkí kọpi ní bātízímú ịrìbítì rí agá 'dāā, àzini yījì tafu rí agá 'dāā, kọpi gōkí ícá 'bá Mósē ā pámvú ùb'ba ni pi. ³ Kọpi àrèvú céré nyakí ìnyá àlu àlu íngapi Múngú idri sēepi rí vùgá rí, ⁴ àzini kọpi mvụkí yījì Múngú ní sēé idípi ịfúupi írā agāsí rí, írā 'dāri 'de mụzú kọpi be trụ, írā 'dāri Kúrísítò 'i. ⁵ 'Bo 'bá 'dā'bée ndēé ni pi Múngú adri kọpi sī àyikó sī kuyé. Kọpivé àvú u'dekí kuú àngwú ā'wí cinyáfā rú rí agāsí céré.

⁶ Tá 'i ngaaپی kọpi rụ'ba gá 'dāri, ịri àngwú ímbá, ā sē rí 'bá fíki rí tá kọpi ní 'oó ùnjì 'dāri 'oó ìndì ku. ⁷ Lē ìmi ríkí ngá ị ní udé mungú rú rí pi ñnjì ku, sū ị ní sī Búkú Múngú vé rí agá rí tñj, "'Bá 'dā'bée úríkí vùgá, kọpi ríkí ngá nyaá, àzini kọpi ríkí ngá mvụú, kọpi gōkí ngaa uru rii úngó págánó vé rí tuú." ⁸ Lē 'bá ríkí ọwụ 'báa sū 'bá 'dā'bée urukọ ní 'báa rí tñj ku, sē ụ'dụ àlu agá, 'bá rí pi ùdráki caá élifú pùkú ịrī drī na (23,000). ⁹ Lē 'bá ụ'bìkí Úpi rí sụ kọpi ā urukọ ní ụ'bījì, ịñj rí pi ní kọpi ugaá ùdrāá rí tñj ku. ¹⁰ Lē ìmi ríkí unuu sū kọpi ā urukọ ní unuu, sēzú málāyikā àngwú ú'dípi rí ní kọpi ú'dí ùdrāá rí tñj ku.

¹¹ Tá 'diri nga 'i kọpi á rụ'ba gá 'bá ní ụ'bítā rú. Síkí tá 'diri Búkú Múngú vé rí agá, 'bá adri'ba ca'ba cimgbá ụ'dụ ụdú vé rí gé rí pi ímbázú ànì. ¹² Tá ázi ụ'bì dō mi, mí ụsụ dō kìnì mí ícọ pá tu úkpó úkpó rá, lē mí ndre múké, mí fi rí ùnjikányá agá ku. ¹³ Ụ'bingará ị ní ìmi ụ'bìzú 'diri adri nyo sū ị ní 'bá urukọ ụ'bījì rí tñj, 'bo Múngú rí ẹsị 'bá céré ku tá 'i ní lēé 'oó rí drīgē, ícọ ádróko rí sēé ìmi ụ'bījì ìmivé úkpó ndēzú ku. 'Bo ụ'bìkí dō ìmi, ịri ìmi ní lẹtí lū, ìmi tukí rí pá ànì títj.

Ínyá ị ní sēé ngá ị ní udé mungú rú rí pi ní rí, àzini ìnyá Úpi vé rí

¹⁴ Ìmi mávé ùndì má ní lēléé rí pi, lē ìmi ñnjiki ngá ị ní udé rii ñnjì mungú rú rí pi ku. ¹⁵ Ìmi 'bá tá nī'ba gí ni pi, lē ìmi ámakí tá má ní rí áta ìmi ní 'diri múké múké. ¹⁶ 'Bá kádō rii Múngú rí zīj ā 'bá tákiri kópō rí drīgē, àzini 'bá kádō rii vinyọ rí mvụú, 'diri adri 'yozú kìnì 'bá nyo rí àri Kúrísítò vé rí mvu kuyé? Àzini 'bá kádō rii pánga rí ùndií àlèé 'bá àsámvú gé sī, 'diri adri 'yozú kìnì 'bá nyo rí rụ'ba Kúrísítò vé rí nya kuyé? ¹⁷ 'Bá kádō rii pánga àlu

'dīri ālēē 'bá āsámuvú gé sī, ĩri lū kīnī, 'bá adri' 'bá kárakarā nō' bée, 'bá rú' 'bá ālu.

¹⁸ ĩmi ūšŭkī drī 'bá ĩsērélē vé rī pi vé tā ká, kōpi kádō rīi 'i umú vūrā rōbōñō zázú rī gé ngá 'i ní zāá rōbōñō rú rī ā nyangará gá, kōpi ri Múngú ri ĩnjī. ¹⁹ Má 'yo ri kīnī rōbōñō 'i ní rī zāá ngá 'i ní údé drī sī múngú rú 'dīri ní rī, ĩri nyo ěžī be? Dōku ngá 'i ní údé drī sī múngú rú 'dīri, ĩri nyo ěžī be? ²⁰ Adri 'dīni kuyé, tā má ní 'yoó rī, ĩri 'dīni, rōbōñō págánō rī pi vé rī, kōpi ri sē ĩndrī ūnjī rī pi* ní, adri Múngú ní kuyé. Á lē ĩmi umúki ĩmi tā 'oó ĩndrī ūnjī rī pi be ku. ²¹ ĩmi ícókí rīi ngá mvuŭi kópō Úpi vé rī agá, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá mvu kópō ĩndrī ūnjī rī pi vé rī agá ĩndī 'dīni ku, ĩmi ícókí úri ngá nyaá mísá Úpi vé rī drīgé, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá nya ĩndrī ūnjī rī pi vé mísá drīgé ĩndī 'dīni ku. ²² 'Bá 'okí dō sū 'dīri tñj, tā 'dīri sē nyo jíkó 'de Úpi agá ku? ĩmi kádō ūšŭŭ, 'bá ndēkī nyo Úpi ri ūkpō sī rá?

'Bá Yēsŭ ri ě'yī' 'bá gí rī pi drīwālā ĩsú rá

²³ ĩmi uruŭo 'yokí kīnī "'Bá ícō tā ārēvú 'bá ní lēē rī pi 'dū nga rá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, tā rī pi ārēvú céré ngakí adrii múké ku, dōku ícókí ĩmi ízā koó ku. ²⁴ Lē 'bá rikí 'yéná 'bá tā ūšŭŭ áyu ku, lē 'bá ūšŭkī 'bá uruŭo á tā ĩndī.

²⁵ Zāá ĩmi ní jeé jōkōñī gé rī,† lē ĩmi nyakí ĩri nya nya. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī zāá nōri íbíkí ĩjī ngōósilā yā 'dīni ku. ²⁶ Búkú Múngú vé rī 'yo kīnī, "Vū nōri, ĩri Úpi Múngú vé ni, āzini ngá 'a ní gé rī pi céré Úpi vé ni."

²⁷ 'Bá Múngú ri nīpi kuyé rī zī dō ĩmi mvuŭi ínáy nyaá, ĩmi lékí dō mvuŭi rá, ĩmi mvuŭi íyí. ĩmi nyakí ngá 'i ní sēē ĩmi ní rī. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī ínáy nōri íbíkí ĩjī ngōósilā yā 'dīni ku. ²⁸ 'Bo 'bá āzi 'yo dō ĩmi ní kīnī zāá 'dīri zākí ĩri rōbōñō rú ngá 'i ní údé múngú rú rī pi ní, lē ĩmi nyakí ku, ā'diātāsīyā 'bá 'dīri ní lūū ĩmi ní gí rī sī, ā sē rī 'bá 'dīri ní ízāngá ku. ²⁹ Tā má ní 'yoó 'dīri adri 'yozú kīnī á 'yo 'yéná ĩmi tā sī kuyé, á 'yo 'bá tā rī 'yoópi ĩmi ní 'dīri vé tā sī ĩndī. ĩmi uruŭo 'yokí kīnī, "Ma ícō ngá rī pi ārēvú nya céré rá, 'bá āzi ūšŭ dō kīnī má nya ngá āzi ku, ngá 'bá 'dīri ní ūšŭŭ 'yozú kīnī má nya ngá 'dīri ku rī ā'di? ³⁰ Ngá má ní lēē nyaá rī, ma dō ri Múngú ní ōwō'difō sē āní rá, ā'di ri ícō 'yo kīnī tā má ní 'oó 'dīri ūnjī nī?" ³¹ ĩmi dō ri ngá nya, ĩmi dō ri ngá mvuŭ, āzini ĩmi dō ri ěžī

nga, tā ĩmi ní 'oó rī, ā sē ē íngúkí ri Múngú ri āní. ³² Lē ĩmi ugakí 'bá uruŭo ní létī ku, Yāhūdī rī pi ní létī ku, Gírīkī rī pi ní létī ku, dōku ā ugakí 'bá kánisā Múngú vé rī agá rī pi ní létī ku. ³³ Ma ri sē 'bá kárakarā pi ri āyīkō ĩsú. Tā má ní 'oó ri adri 'yozú kīnī ĩri 'yéná āyīkō sē má ní ō'dúkūlē kuyé, ĩri āyīkō sē 'bá rī pi ní céré, kōpi ē ĩšŭkí ri pangará āní.

11

¹ Lē ĩmi 'dukí tā rī ngaa, sū má ní tā Kúrísitō vé rī 'dūŭi ngaa rī tñj.

Létī Múngú ri ĩnjīzŭ rī

² Ma ri ĩmi íngú, ā'diātāsīyā ū'dú céré ĩmi ní rīi má tā ūšŭŭ, āzini ĩmi ní rīi tā má ní ímbá ĩmi ní rī 'dūŭi ngaa rá rī sī. ³ Á lē ĩmi nīkí amá 'yozú kīnī, āgō rī pi āmbúgú ūkú rī pi drīgé, Kúrísitō ri āmbúgú āgō rī pi drīgé, Múngú ri āmbúgú Kúrísitō drīgé. ⁴ Ágō riipi Múngú ri zīpi, dōku riipi tā Múngú ní 'daa rī ūlūŭpi 'i drī ōžŭŭpi bōngó sī cí rī, ĩri 'i ní drīnjá sē. ⁵ Ūkú riipi Múngú ri zīpi, dōku riipi tā Múngú ní 'daa rī ūlūŭpi 'i drī ōžŭŭpi bōngó sī kuyé rī, ĩri 'i ní drīnjá sē, ĩri ĩndrē sū fakí drī'bí ní gí tñj. ⁶ Ūkú 'i drī ōžŭŭpi bōngó sī cí kuyé rī, lē ā fa 'i drī'bí rá. Drī'bí fangará rī dō ĩri ní drīnjá sē, lē ā ōžŭ 'i drī bōngó sī cí. ⁷ Lē ágō ā ōžŭ 'i drī bōngó sī cí ku, ā'diātāsīyā Múngú gbi ĩri sūŭi 'i tñj, ē íngúkí ri Múngú ri āní. 'Bo ūkú ri sē 'i 'bá ágō ri íngú āní íngúngū. ⁸ Ágō ri gbikí ĩri íngázú ūkú ā rú' 'bá gá kuyé, 'bo gbikí ūkú ri íngázú ágō rú' 'bá gá. ⁹ Í'dóngará gá 'daa, gbikí ágō ri ūkú ē ízā koó kuyé, 'bo gbikí ūkú ri ágō ē ízā koó. ¹⁰ Lē ūkú ā ōžŭ 'i drī bōngó sī cí, ĩri lū kīnī 'dū ágō ní vé tām̄bī ngaa rá, mālāyīkā rī pi adri āní āyīkō sī.

¹¹ 'Bá Úpi ri ě'yī' 'bá gí rī pi āsámuvú gé, lē ágō pi ūkú be, kōpi ē ětīkí i ílébe ílébe.

¹² Ádarú ūkú 'i ní gbiŭ drīdrī rī, gbikí ĩri ífūú ágō rú' 'bá gá, ūkú rī pi tīkí āgō rī pi ní. 'Bo Múngú gbí ngá rī pi ārēvú céré ní.

¹³ Lē ĩmi amákí tā 'dīri, ūkú ri dō Múngú ri zī, ōžŭ dō 'i drī bōngó sī kuyé, ĩri nyo múké? ¹⁴ Ádarú ágō ku dō 'i drī'bí dūŭi āco, sē nyo ĩri ní drīnjá ku? ¹⁵ Ūkú vé drī'bí dū dō āco, ĩri sē ĩri adri āní drī ōžŭ be, ĩrivé drī'bí āco 'dīri sēkí ĩri ní drī ōžŭzú āní. ¹⁶ Tā 'dīri ĩri létī 'i ní rizú tā 'ozú āní kánisā Múngú vé rī agá rī, lē 'bá āzi ā 'bá āgátá tā má ní 'yoó 'dīri sī ku.

* **10:20** 10:20 ĩndrī ūnjī rī pi: ĩndrī ūnjī rī pi ándúru mālāyīkā Múngú vé ni 'bū gé 'daa, kōpi nōkí tām̄bī Múngú vé rī, Sātānā ri kōpive āmbúgú. Múngú idró kōpi 'bū gé 'daási vūgá nōō, kōpi gōkí ufuu ĩndrī ūnjī, kōpi ri 'bá rī pi ní ízāngá sē vū drīgé nōgō. † **10:25** 10:25 Zāá ĩmi ní jeé jōkōñī gé rī: 'Bá rī pi ri zāá 'i ní rīi sēē rōbōñō rú ngá 'i ní rīi údé múngú rú rī pi ní rī ūzī jōkōñī 'dāri agá. **10:26** 10:26 Sāwīmā 24:1

Tā ī ní ūñjī 'bá rī pi úmúki dō ī vīnyō mvungará gá rī

¹⁷ Tā má ní lēé eziī ūmi ní 'dīri adri 'yozú kinī ma ri ūmi íngú 'dīni kuyé, ā 'diātāsīyā ūmi kádō rīi ūmi úmú, ūmi rī tā ūñjī 'o, ūmi lēki tā múké 'oó ku. ¹⁸ ūmi 'bá kánisā vé 'dī'bée, á yī kinī, ūmi kádō rīi ūmi úmú, ūmi rī ūmi acoco. Á n̄ amá rá, tā urukō má ní yīi 'dī'bée ūmi tā áda. ¹⁹ Á n̄ rá 'yozú kinī, acongará anigé ūmi ásamvú gé, Múngú rī ícō tā piṛi rī lū ūmi ní ní.

²⁰ ūmi kádō rīi ūmi úmú vūrā ālu gé inyá nyangará gá, āzini vīnyō mvungará gá, ūmi 'dúki tā ní ngaá piṛi ku. 'Dīri lū 'yozú kinī ūmi rī inyá Úpi vé rī nya 'dīni ku. ²¹ Sā inyá nyazú rī gé, 'bá ālu ālu rī í 'dó ívé ngá nya ó 'dúkúle, tē ógúpi rī ku. 'Bá urukō rī adri ēbīrī sī, 'bá urukō rī imērē imērē. ²² ūmi jó ákó ūmi ní rizú ngá nyazú, āzini ngá mvuzú? ūmi rī kánisā Múngú vé rī ide, āzini ūmi rī drīnjá sē 'bá ngá ákó rī pi ní kuyé? Mā 'yo rī ūmi ní tā íngóni? ūmi lēki má íngú ūmi? Mā ícō ūmi íngú tā 'dīri sī ku.

Ínyá Úpi vé uletere rī vé nyangará

(Mátayo 26:26-29; Mārákō 14:22-25;

Lúkà 22:14-20)

²³ Tā má ní ímbá ūmi ní 'dīri má íbī ísú Úpi Yēsū vúgá. Injñā ī ní ūmi ā ūli 'bezú 'dāri gé, í 'dú pánga, ²⁴ ūmi ní ōwō 'difō sēzú Múngú ní, ūmi ní pánga rī āndīzú. ūmi ní 'yozú kinī, "Dīri mávé rú' 'bá ī ní sēé ūmi ní rī. ūmi 'okí 'dīni, ūmi ígáki rī má tā āni."

²⁵ Ínyá rī ā vudrī gé, ūmi ní kópō rī í 'dúzú, ūmi ní 'yozú kinī, "Kópō 'dīri ūmi ūndī ú 'dí í ní ruú mávé āri sī rī, ūmi mvukī ūmi, ūmi ígáki rī má tā āni." ²⁶ Sā céré sī, ūmi kádō rīi pánga rī nyaá, āzini ūmi kádō rīi vīnyō kópō agá rī mvuṛi, ūmi rī Úpi vé drāngará ā tā ūlū 'bá rī pi ní cīngbá cazú lókí ūmi ní ígōzú rī gé.

²⁷ 'Bo 'bá riipi pánga rī nyaápi, āzini kópō Úpi vé rī mvuṛi lēti be piṛi ku rī, 'o 'dīri tā ūñjī Úpi vé rú' 'bá ā tā sī, āzini írive āri ā tā sī. ²⁸ Tā 'dīri sī, lē mí amá má ūgbále, mí íbī rī vīnyō rī mvuṛi ndō. ²⁹ 'Bá pánga rī nyaápi, āzini vīnyō rī mvuṛi ūñjīkányā drīgé, n̄ipi amápi 'yozú kinī 'i rú' 'bá Kúrísitō vé ní kuyé rī, ī tā lī drī ní gé rá. ³⁰ Tā 'dīri sī, ūmi ásamvú gé, sē drā fi 'bá kárakarā pi ā rú' 'bá gé, kōpi ícáki ūkpō ákō, urukō 'bée ūdráki rá. ³¹ 'Bo 'bá amáki dō 'bávé tā ūgbále gí, ícókí tā līi 'bá drīgé ku. ³² Úpi írñā dō 'bá, ūmi 'dīri 'bá útu adri piṛi, sē ā líki rī tā 'bá drīgé sū ī ní līi 'bá vū drīgé rī pi drīgé rī tñi ku.

³³ Mā édrīpi mā ómvuṛi, ūmi kádō ūmi úmú inyá Úpi vé rī ā nyangará gá, āzini vīnyō rī ā mvungará gá, lē ūmi tēki ūmi

ógūpi ē ícáki céré ūgbále. ³⁴ Ebiṛi fu dō mí káyī, lē kōdō mí nya inyá mívé āngá 'dāā ūgbále, ūmi kádō ūmi úmú, ā líki rī tā ūmi drīgé ku.

Mā kádō caá ūmi vúgá 'dīlé, ma kúru mu ūmi ní tā urukō 'bée ūlū ndō.

12

Ūkpō Índri Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī

¹ Mā édrīpi mā ómvuṛi, á lē fēfē Índri Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī vé tā ímbá ūmi ní, ūmi n̄ki rī tā ní múké. ² ūmi n̄ki rá 'yozú kinī, ūmi ní drī ótū adrizú pāgānō rú rī gé, ū 'bāki ūmi mí, sē ūmi kúkī lēti ūñjī gé, ūmi ríkí ngá ī ní údé múngú rú átá' 'bá ku rī pi íñjī. ³ Á lē lū ūmi ní 'dīni, Índri Múngú vé rī dō rī ūmi drī ko ní, ūmi 'yo Yēsū rī Úpi, ūmi ícókí Yēsū rī u'daá ku.

⁴ Fēfē Índri Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī céré āndiāndi, 'bo Índri ālu ālu 'dīri rī ūkpō rī sē ní. ⁵ Ezi 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndi, 'bo 'bá rī ezi rī nga Úpi ālu 'dīri ní. ⁶ Ezi 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndi, 'bo Múngú ālu 'dīri, ūmi ūmī sē 'bá céré pi ní ezi ngazú ní.

⁷ Sēki Índri Uletere rī 'bá ní, 'bá kókí rī 'bá ízā āni 'bá ásamvú gé sī. ⁸ Índri Uletere rī sē 'bá urukō ní ūmī átángá átázú 'bá āzi ní, sē kpá 'bá urukō ní tā n̄ngará tā 'i zūpi zūzú ní átázú, Índri Uletere ālu ālu 'dīri rī 'bá rī pi ní ūmī sē ní, āzini tā n̄ngará sē ní. ⁹ Índri Uletere ālu ālu 'dīri, ūmi sē 'bá rī adri ē'yīngará be 'í ešj agá, ūmi ūkpō sē 'bá urukō 'bée ní 'bá drā be rī pi ídrízú, ¹⁰ ūmi ūkpō sē 'bá urukō ní tā āyāzú āyāyā ní 'ozú, 'bá urukō ní, ūmi ūkpō sē tā Múngú ní í 'daá rī pi ūlūzú, 'bá urukō ní, ūmi ūkpō sē índri rī pi amázú, 'bá urukō ní, ūmi ūkpō sē kōpi átá tñi āndiāndi sī, 'bá urukō ní, ūmi ūkpō sē kōpi tñi āndiāndi rī vé ífifi újā āni. ¹¹ Índri Uletere rī ūkpō sē 'bá ālu ālu ní tā 'dī'bée 'ozú ní, ūmi sē sū 'i ní lēé rī tñi.

Rú' 'bá rī ígélé be āndiāndi

¹² Rú' 'bá rī ālu, ūmi ígélé be kárakarā. Ígélé rī pi ā adriki dō āndiāndi drāásīyā, kōpi rī ezi nga rú' 'bá ālu gé. Rú' 'bá Kúrísitō vé rī ígélé be kárakarā, kōpi rī ezi nga ūmi ā rú' 'bá gé. ¹³ 'Bá Yāhūdī rī pi, 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi, tūgērī rī pi, 'bá adri' 'bá tūgērī rú ku rī pi be céré, sēki 'bá ní bātízimū adrizú Kúrísitō rú' 'bá gé Índri Uletere rī vé ūkpō sī, 'bá céré rī Índri Uletere 'dīri ālé.

¹⁴ 'Bávé rú' 'bá adri ígélé be ālu kuyé, kōpi ígélé be kárakarā. ¹⁵ Pá 'yo dō, "Mā adri drī 'i ku, má adri ígélé rú' 'bá vé ní ku," ēndēpi pá adri nyo ígélé rú' 'bá vé ní ku?

16 Bì 'yo dō, "Má adri mī 'i ku, má adri ìgélé rù' bá vé ni ku," èndépì bì adri nyo ìgélé rù' bá vé ni ku? 17 Rù' bá ā adri dō 'yéná mī 'i, 'bá rī ícò tá yì ìngóni? Dòku rù' bá ā adri dō 'yéná bì 'i, 'bá rī ícò ngá ngù ìngóni? 18 'Bo Múngú 'bá ìgélé àndiándi 'bá rù' bá gá, sù ìri ní lēé rī tñjì. 19 Ìgélé rī té dō 'yéná àlu, rù' bá rī té adri 'dāayo. 20 Ìgélé rī pí kárakará, 'bo kòpì ùmúki í ícá rù' bá àlu.

21 Mī ícò 'yoó drī ní, "Ma ícò èjì nga mī àkó rá" 'dini ku! Àzini drī ícò 'yoó pá ní, "Ma ícò èjì nga mī àkó rá" 'dini ku! 22 Ìgélé rù' bá vé ìndré' bá kú ùkpò àkó 'dì' bée, kòpì céré èjì be. 23 Ìgélé rù' bá vé ì ní ndréé kuú èjì àkó 'dì' bée, ì sù kòpì rù' bá gá sùsù. Ìgélé rù' bá vé ì ní ndréé bādàrú ku 'dì' bée, 'bá kòpì òzù cí, 24 'bo ìgélé urukò' bée ícòkí kòpì òzù cí ku. 'Bo Múngú úde rù' bá rī àlu, á sè rī è ìnjìkí rī ìgélé urukò ì ní ndréé kuú èjì àkó rī pí àní. 25 Múngú 'o tá 'dìri 'dini, ìgélé rī pí à acokí rī í ku, ógùpì è ètì rī ógùpì rī. 26 Ìgélé àlu 'bá rù' bá gá rī dō ìzàngá nya, ìgélé rī pí céré ìzàngá nya ìndì, ìngúkí dō ìgélé àlu rī ìngungú, ìgélé rī pí céré nga adri àní àyìkò sī.

27 Ìmi ùmúki ìmi ícá àlu rù' bá Kúrísitò vé ni, 'bá àlu àlu rī ìgélé ìfùupì Kúrísitò rù' bá gá ní. 28 Kānisā agá, drīdrī ní, Múngú ùpē 'bá áyúáyù rī pí, ìrī ní, ùpē nèbì* rī pí, na ní, ùpē 'bá àngù ìmbá' bá rī pí, àzini ùpē kpá 'bá tá àyázù àyàya ní 'o' bá rī pí, 'bá àngù ìdrí' bá rī pí, 'bá ícò' bá ì ógùpì è ìzà ko' bá rī pí, 'bá drīkoma rú rī pí, àzini 'bá átá' bá tì àndiándi sī rī pí. 29 'Bá ícòkí céré adrii 'bá àyúáyù ní pí rú ku. 'Bá ícòkí céré adrii nèbì rú ku. 'Bá ícòkí céré adrii 'bá àngù ìmbá' bá ní pí ku. 'Bá ícòkí céré tá àyázù àyàya ní 'oó ku. 30 'Bá ícòkí céré 'bá drá be rī pí ìdrí ku. 'Bá ícòkí céré átá tì àndiándi sī ku. 'Bá ícòkí céré tì rī pí vé ìfífí újá ku. 31 Á lē ìmi 'bákí èsì fèfè tá be àmbúgú rī ìsúzá èjì ngazú 'bá rī pí è ìzà kozú.

Nóni á lē ìmi ní lètì múké ní lūú.

13

Lèngará

1 Ma dō rī átá tì 'bá rī pí ní átázú rī sī, àzini mālàyikā rī pí ní átázú rī sī, 'bo ma dō lèngará àkó, átàngá má ní rī átá 'dìri ìfífí àkó, ìri 'ù sù ì ní rīi ngíríngírí coó rī tñjì. 2 Fèfè ì ní sèé má ní rī, ìri dō rizú tá Múngú ní 'daa rī ùlüzú, àzini á nì dō tá Múngú vé ùzùzù rī pí céré rá, ma dō tá nìngará be àmbúgú, àzini ma dō è'yìngará be ícòzú ìrā rī pí gúzú mụzú vūrā àzi gé rá,

'bo ma dō lèngará àkó, ma èjì àkó. 3 Á sē dō mávé ngá àrèvú céré 'bá ngá àkó rī pí ní, àzini á sē dō mávé rù' bá zāà ròhòhò rú, 'bo ma dō lèngará àkó, má ícò ngá àzi ìsú ku.

4 Lèngará rī ì tá ní 'dù èsì mādā sī, lèngará rī sē ì adri àní èsì be múké. Lèngará sē 'i 'bá èsì 'bá àzi vé ngá drìgé ku, lèngará sē 'bá rī ìngú 'i ku, dòku lèngará sē 'bá àzi ícò 'yoó kìnì 'i ndē 'bá rī pí céré ní 'dini ku. 5 Lèngará rī sē 'bá rī adri gbórókó rú ku, lèngará rī sē 'bá rī ùsù 'yéná 'i tá ó'dúkùlégúsí ku, lèngará rī sē 'bá rī vé èsì vé tá sī mbèlènjá ku, ìri sē 'bá rī 'bá 'bá àzi vé tá 'i èsì agá ùnjì ku. 6 Lèngará rī sē 'bá rī adri ìzàngá sī tá ùnjì sī, 'bo ìri sē 'bá rī adri àyìkò sī tá ì ní 'oó áda rī sī. 7 Lèngará rī sē 'bá rī ícò 'i ógùpì è ìzà ko rá lóki be céré, ìri sē 'bá rī ógùpì vé tá à'yì èsì be céré, ìri sē 'bá rī èsì 'bá tá drīdrī rī ùtèzú, ìri sē 'bá rī èsì ùmbé tá rī à 'ongará gá.

8 Lèngará dè ku. 'Bo tá Múngú ní 'daa rī pí vé ùlùngará, kòpì ìmù dè rá, átàngá tì àndiándi sī rī ícòkí ìmù átá ku, àzini tá nìngará rī ìmù dè rá. 9 'Bá nìkí tá rī pí àrèvú céré kuyé, àzini tá Múngú ní 'daa rī pí, 'bá ùlùkí céré kuyé. 10 'U' dū ùdù vé rī kádò ícá, ngá rī pí céré ìmù adri múké, 'bo ngá adri' bée ùnjì rī pí ìmù dè 'dìisí rá.

11 Má ní àndúrú adrii mváná rú rī gé, á rī átá sù mváná mādānjá ní tñjì, á rī tá ùsù sù mváná tñjì, àzini mávé yìkí tá amázú rī sù mváná vé rī tñjì. 'Bo má ká mbaa ícá àmbúgú, á ku tá ànjìnjá vé rī pí céré rá. 12 Sá nōri gé, 'bá rī Múngú vé ìndrìlìkì ndre mündürā agá, ìndré uletere ku, ùmvúlèsì 'bá ìmù ìri ndre 'bá mī sī. 'Bá nìkí ngá rī pí àrèvú céré kuyé, 'bo ùmvúlèsì 'bá ìmù nì rá, sù Múngú ní 'bá nìjì rá rī tñjì.

13 Ngá na 'dì' bée adri mụzú nyonyo, è'yìngará, èsì 'bàngará tá drīdrī rī drìgé, àzini lèngará. 'Bo ngá na 'dì' bée àsámvú gé, agaápi rá rī, ìri lèngará.

14

Átàngá ì ní átá tì ì ní nìjì kuyé rī sī rī, àzini tá Múngú ní 'daa rī vé ùlùngará

1 Lē ìmi 'bákí lèngará vé tá àmbúgú, lē ìmi 'bákí úvá rizú fèfè Ìndrì Uletere rī vé rī ndázú, agaápi rá rī, lē ìmi 'bákí úvá tá Múngú ní 'daa ìmi ní rī ùlüzú. 2 'Bá riipi átápi tì ì ní nìjì kuyé rī sī rī, átàngá ìri ní átá rī, Múngú rī nìjì rá, 'bo 'bá rī pí ícòkí tá ìri ní átá rī nìjì ku, tá ìri ní ùlüzú 'dìri, Ìndrì Uletere rī ùlú tá ì ùzù' bá ùzùzù rī pí ìri ní nì. 3 'Bá riipi tá Múngú ní 'daa rī ùlüzúpi rī, ìri sē 'bá rī pí adri ùkpò ùkpò ùpí agá, ìri kòpì è èsì ìmbá, ìri kòpì ìcìcìkì, àzini ìri kòpì è èsì ùmì. 4 'Bá riipi átápi tì 'bá rī pí

* 12:28 12:28 Nèbì: Múngú rī ívé tá átá nèbì rī pí ní, kòpì kúru ìrívè 'dúkò rī ùlú 'bá rī pí ní.

ní nǎj kuyé rī sī rī, átángá ĩri ní átá rī, ĩri 'yéǵá rī ĩri ē ĩzā ko, 'bo 'bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ũlúúpi rī, ĩri 'bá kánisā vé rī pi ē ĩzā ko. ⁵ Má á'yī rá 'yozú kǐnī, ĩmi ícó átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī rá, 'bo agaápi rá rī, á lē ĩmi ũlúkí tā Múngú ní i'daá ĩmi ní rī. 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ũlúúpi rī, ndē 'bá riipi átápi tī ĩ ní nǎj kuyé rī sī rī rá. Ngá múké rī, lē 'bá ázi á újā tā rī vé íffí, á ko rī 'bá kánisā vé rī pi ē ĩzā.

⁶ Má édrípǐj má ómvúpǐj, á mụ dō átá ĩmi ní tī ĩmi ní nǎj kuyé ní sī, ĩri nyo ícó ĩmi ĩzā ko rá? Má ũlú dō ĩmi ní tā Múngú ní i'daá má ní urobi agá rī, dōku tā nǵngará Múngú ní sēé má ní rī, dōku má ũlú dō tā Múngú ní i'daá má ní rī, dōku má ímbá dō tā Múngú vé rī, tá 'dī'bée ícókí nyo ĩmi ĩzā koó ku? ⁷ Ngá úngó ngozú sū jēlégú tǐnj, dōku kǔ'dj tǐnj, kōpivé ú'dúkó dō álu, 'bá rī ícó úngó rī vé ú'dúkó nǐ á má ngóni? ⁸ Vukí dō jēlégú rī vé ú'dúkó 'uú múké kuyé, ángaráwá rī pi ícó nǐ á má ngóni 'yozú kǐnī zíkí ĩ mụj é'dj gé? ⁹ Tī vé átángará ĩri kpá adri sū 'dīri tǐnj, ĩmi átákí dō tī 'bá rī pi ní nǎj kuyé ní sī, á'di rī ícó tá ĩmi ní átá rī vé íffí nǐ á má rá nǐ? ĩmi 'dīri rī átá ku ũlú agá 'dígé. ¹⁰ Tī rī pi kárákará vū drǐgé nōgó, kōpi céré íffí be. ¹¹ 'Bo á nǐ dō tī 'bá ázi ní átá rī vé íffí ku, 'bá átángá rī átápi rī, ĩri jākágú, ĩri mǐ gé 'dálé, ma kpá jākágú. ¹² ĩmi lēkí dō fēfē Índrí Uleteré rī ní ríi sēé ẹjǐ ngazú rī pi, lē ĩmi ípēkí fēfē 'bá kánisā vé rī pi ní ícózú mbazú ní.

¹³ 'Bá rī dō rī átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, lē á zǐ Múngú rī, á újā rí tá 'i ní átá rī vé íffí áni 'bá rī pi ní. ¹⁴ Á'diátásiyá ma dō rī Múngú rī zǐ tī má ní nǎj kuyé ní sī, índrí má agá rī rī tá rǐ zǐ nǐ, 'bo á 'i ní tá má ní zǐj rī vé íffí kuyé. ¹⁵ Kúru má 'o rí á'di? Índrí má agá rī sī, ma ícó Múngú rī zǐ rá, ma kpá ícó Múngú rī zǐ úmí sī rá. Índrí má agá rī sī, ma úngó ngo rá, ma kpá úngó ngo úmí sī rá. ¹⁶ Mí dō rī 'yéǵá Múngú rī íngú índrí mí agá rī sī tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, 'bá tī rī nǐ 'bá kuyé rī pi ícó "Ámīnā" rī á'yī íngóni, ísúzá kōpi nǐkí tī mí ní rizú átázú rī kuyé. ¹⁷ Mí kōdō rī ówō'difō sē Múngú ní múké, 'bo ko 'bá uringo 'bée ē ĩzā ku.

¹⁸ Á sē ówō'difō Múngú ní má ní tī ĩ ní nǎj kuyé rī pi átá ĩmi ndēé rī sī. ¹⁹ 'Bo má dō kánisā agá, lē kōdō má átá átángá á fífí tǔwú 'bá rī pi ní ícó nǎj rá ní pi kōpi ímbázú áni, ndē má ní átángá á fífí átázú cazú élífú mudrǐ (10,000) tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī rī.

²⁰ Má édrípǐj má ómvúpǐj, lē ĩmivé yǐkǐ tá ũsǔzú rī á adri sū anjǐná rī pi vé rī tǐnj ku, lē ĩmivé yǐkǐ tá ũsǔzú rī á adri sū 'bá ambugu rī pi vé rī tǐnj. Lē ĩmi adrikí

sū anjǐná nyírǐná ũnjǐkányā áko rī pi tǐnj. ²¹ Síkí Búkú Múngú vé rī agá,

"Úpi kǐnī,

'Ma átángá rī átá jākā ĩ ní kōpivé tī nǎj kuyé rī pi tī gé,
kōpi átángá rī átá 'bá mávé rī pi ní tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī,

'bo 'bá mávé rī pi ícókí tá ma ní átá rī yǐj ku.' "

²² 'Bá rī átá dō tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, ĩri ũkpō Múngú vé rī i'da 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi ní, i'da 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá gí rī pi ní ku. Tá Múngú ní átá nēbǐ tī gé rī, ĩri átá 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá gí rī pi ní, átá 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi ní ku. ²³ 'Bá kánisā vé rī pi úmúkí dō ĩ céré vūrā álu gé, 'bá álu álu í'dó dō rīi átá tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī, 'bá tī rī nǐ 'bá ku rī pi, ázini 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá kuyé ní pi íffí dō kōpi ásamvú gé, kōpi ícókí 'yoó ĩmi drǐ abá gí 'dīni ku? ²⁴ 'Bo ĩmi dō céré rī tá Múngú ní i'daá rī ũlú, 'bá Yēsū rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi, 'bá tá Múngú vé rī nǐ 'bá kuyé rī pi be, íffí dō ĩmi ásamvú gé, tá ĩmi ní átá 'dīri ĩri fi kōpi ē ẹšǐ agá, kōpi nǐ á má 'yozú kǐnī ĩ 'okí ũnjǐkányā gǐ, ũmvúlēsí ĩmú tá lǐ ĩ drǐgé rá. ²⁵ Kōpi kō tǐ ũnjǐ ĩ zǔ 'bá kú ĩ ẹšǐ agá rī pi ũlú ámvé. Kōpi kǔmǔcǐ ũtǐ vǔgá, kōpi Múngú rī ĩnjǐ, kōpi 'yo, "Ádarú Múngú rī ĩmi ásamvú gé anigé!"

Ezǐ Múngú rī zǐzú rī vé ũtǐngará

²⁶ Má édrípǐj má ómvúpǐj, ĩmi kádō ĩmi úmú Múngú rī zǐngará gá, lē 'bá ázi á ũlú úngó, 'bá ázi ē ímbá 'bá rī pi, 'bá ázi á ũlú tá Múngú ní i'daá urobi agá rī, 'bá ázi á átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, 'bá ázi á ũlú tī ĩ ní nǎj kuyé rī vé íffí. Lē tá 'dī'bée céré á 'du 'i ngaánga, á sē rī 'bá rī pi á adrikí rī ũkpō ũkpō kánisā agá. ²⁷ 'Bá lē 'bá átá 'bá tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī rī pi, lē kōpi á adrikí 'bá ĩrǐ dōku 'bá na, kōpi á adrikí tré ku, lē kōpi á átákí álu álu, 'bá ázi á tē rī tá kōpi ní átá rī újā. ²⁸ 'Bá ázi dō tī rī újápi ní 'dāayo, lē mí újǐ kǐrǐ kánisā agá 'dāá, mí átá mǐngá tá rī mí ngúlúpí ní ázini Múngú ní.

²⁹ Lē nēbǐ ĩrǐ dōku na á ríkí tī rī ũlú ní, 'bá uringo á tēkí rí tá kōpi ní ũlú rī vé ásamvú á má. ³⁰ 'Bo Múngú i'da dō ívé ú'dúkó 'bá ázi uringo vǔgá rī ní, 'bá átápi drǐdrǐ rī á újǐ kǐrǐ. ³¹ ĩmi céré nga ú'dúkó ímúpí Múngú vǔgálēsí rī ũlú, 'bo ĩmi ũlúkí mǔzú álu álu, á sē rī 'bá rī pi á nǐkí rí tá rī, kōpi á adrikí rī ũkpō ũkpō ívé é'yǐngará agá. ³² Nēbǐ rī 'bá ú'dúkó Múngú vé rī ũlú 'bá rī pi, lē kōpi á rókí átángá rī rōrō. ³³ Múngú rī ívé tá ũtǐtǐ, ĩri Múngú tǎkǐrǐ vé ní.

'Bá Múngú vé rī pi úmúkí dō ĩ kánisā agá, ³⁴ lē ũkú rī pi á újǐkǐ kǐrǐ kánisā agá

'daá. Lē kōpi á átákí átángá ku, 'bo lē kōpi á 'duki tá rī ngaá sū tājmbj Mósē vé rī ní 'yoó rī tñj. ³⁵ Ūkú rī pi lēki dō tā āzi nñj, lē kōpi á ziki tá rī ívé ágō rī pi tì gé 'bētj 'daá, á' diatāsiyá iri drñjā rú ūkú ní átázú kánisá agá.

³⁶ Īmi í' dókí ú' d'úqó Múngú vé rī ní kuyé, āzini ú' d'úqó rī ca 'yéná ĩmi vúgá ó' d'úqulé kuyé. ³⁷ 'Bá rī ūšú dō kīnī 'i nēbī, dōku kīnī dō Īndrī Uleterē rī ású 'i gí, lē á ā'yī 'yozú kīnī tá má ní sīi ĩmi ní 'dīri, Úpí ezi má ní tá ní nī. ³⁸ 'Bá rī ā'yī dō tá 'dīri ku, ícókí ĩri ā'yī ku.

³⁹ Má édrípji má ómvúpij, lē ĩmi 'bákí úvá ú' d'úqó Múngú vé rī ūlúú, āzini lē ĩmi ugakí 'bá átá' bá tì í ní nñj kuyé rī sī rī pi ku. ⁴⁰ 'Bo lē ĩmi 'okí tá rī pi ārēvú céré mųzú múké, āzini lē ĩmi ūtjki tá rī pi ūtjti.

15

Kúrisitō vé ingángará drāngará gálésila rī

¹ Má édrípji má ómvúpij, á lē ĩmi ígákí ú' d'úqó ótú má ní ūlúú ĩmi ní, ĩmi ní ē'yīj, ĩmi ní pá tuzú tjtj ĩmivé ē'yīngará agá 'dāri.

² Īmi 'duki dō ú' d'úqó múké má ní ūlúú ĩmi ní 'dīri 'bāá ĩmi éšj agá rá, ĩmi pangará įšú rá, ĩmi 'duki dō 'bāá ĩmi éšj agá kuyé, ē'yīngará ĩmivé rī adri ezi ákó.

³ Ú' d'úqó múké tá be agaápi rá í ní ūlúú má ní rī, má ūlú ĩmi ní rá. Ú' d'úqó múké tá be agaápi rá rī kīnī, Kúrisitō drā 'bavé ūnjikányá ā tā sī, sū Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tñj, ⁴ siki ĩri 'bú agá, ú' d'ú ná ni gé, ingá gōó idri rú drāngará gálésila rá, sū í ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñj.

⁵ Īndrē Pētērō endrejtj gé, āzini ĩndrē ĩrivé 'bá mųdrj drj ní ĩrj rī pi endrejtj gé. ⁶ 'Dīri ā vųdrj gé, gō ĩndrē 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rī pi endrejtj gé, 'bá rī pi vé kálāfe aga mųdūrj ūlū tōwų rī rá. 'Bá 'dī' bée āsámvú gé, 'bá kárakarā ni pi drī idri rú, 'bo urųkō' bée ūdrákí gí. ⁷ Īri ní kpá gōzú ĩndrēzú Yókóbū endrejtj gé.* Kúru ĩri ní gōzú ĩndrēzú 'bá áyúáyū rī pi endrejtj gé céré. ⁸ Ūdū ní gé, ĩri ní kpá gōzú ĩndrēzú má endrejtj gé,[†] má adri sū mvānjá í ní tñj, mbāá ní ícópí kuyé rī tñj.

⁹ Mávé tá ĩndrē kúni mādānjáná 'bá áyúáyū rī pi āsámvú gé, ícókí ma zj 'bá áyúáyū ni ku, á' diatāsiyá á sē ĩzāngā 'bá Múngú vé rī pi ní mbamba. ¹⁰ 'Bo Múngú vé éšj múké rī sī, sé má ní ícázú 'bá áyúáyū ni rú nóni ānī, ĩrivé éšj múké ĩri ní 'bāá

má ní rī drā kána kuyé. Á nga ezi ūkpō sī, aga 'bá áyúáyū urųkō' bée vé rī rá, 'bo á nga ezi rī má ngúlúpí sī ní kuyé, éšj múké Múngú vé rī sē ma ezi rī ngaá ní. ¹¹ Má ūlú dō ú' d'úqó Múngú vé rī ní, dōku kōpi ūlúki dō ní, 'bá céré rī ú' d'úqó Múngú vé ālu ālu 'dīri ūlú, ĩmi ní ē'yīj gí 'dī.

'Bá ūdrā' bá gí rī pi vé ingángará gōó idri rú drāngará gálésila rī

¹² 'Bá ūlúki dō kīnī Kúrisitō ingá gōó idri rú drāngará gálésila rá píri, ĩmi urųkō rī 'yo 'bá ūdrā' bá gí rī pi ícókí ingá gōó idri rú ku āsī? ¹³ 'Bá āzi ícō dō ingá drāngará gálésī ku, ícókí té Kúrisitō rī ingáá gōó idri rú drāngará gálésila ku. ¹⁴ 'Bo ē ingakí té dō Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálésila kuyé, tì 'bá ní ūlúú 'dīri ezi ákó, āzini ĩmivé ē'yīngará 'dīri ezi ákó. ¹⁵ 'Bá ūdrā' bá gí rī pi ingakí dō kōpi gōó idri rú drāngará gálésī ku, tá 'bá ní 'yoó Múngú inga Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálésila gí 'dīri, ĩri té adri ūnjō. Múngú ē inga té dō ĩri kuyé, ingakí té 'bá ūdrā' bá gí rī pi ku. ¹⁶ 'Bá ūdrā' bá gí rī pi ingakí dō kōpi gōó idri rú ku, ĩri lū kīnī ingakí Kúrisitō rī gōó idri rú kuyé. ¹⁷ Ingakí dō Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálésī kuyé, ĩmivé ē'yīngará 'dīri ezi ákó, ĩmi drī ĩmivé ūnjikányá agá ūgōgō. ¹⁸ Īri té lū kīnī 'bá ūdrā' bá Kúrisitō agá rī pi mų áci gé. ¹⁹ 'Bá 'bákí dō éšj Kúrisitō drjé 'yéná 'bá ní āyikō įšúú ānī vū drjé nōgō, ĩzāngā 'bavé rī aga rá, ĩri 'bá vū drjé nōgō rī pi vé rī ndē.

²⁰ 'Bo ádarú Múngú inga Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálésila rá, adri sū ūri ífúupi drjdrj rī tñj, 'dīri lū 'bá ní uleterē 'yozú kīnī, ĩri ímų 'bá ūdrā' bá gí rī pi inga gō idri rú rá. ²¹ 'Bá ālu įj drā vū drjé nōgō ní, 'bá ālu zj 'bá ní létj ūmvúlésī 'bá ingazú gōzú idri rú drāngará gálésī rī ní. ²² Adámā* įj drā 'bá drjé, 'bá céré ūdrādrā, kúru Kúrisitō ā tā sī, í ímų 'bá inga gō idri rú drāngará gálésila rá. ²³ 'Bo 'bá rī ingángará rī vé sá tē, Kúrisitō ingá gōó idri rú drāngará gálésī drjdrj gí, ūmvúlésī kādō ĩgōó, í ímų ĩrivé 'bá rī pi inga gō idri rú. ²⁴ Kúru Kúrisitō kādō ímų ūkpō ĩndri ūnjī rī pi vé rī ndēé céré, vųdrj ní gé, ú' d'ú ūdū vé rī kúru ícá, ĩri kúru mālūngā rī ezi gō Ētēpi Múngú drjé. ²⁵ Kúrisitō rī mālūngā rī rų cīngbá cazú ĩri ní pá 'bāzú ívé arī' bá rī pi drjé céré. ²⁶ Ārī' bá ūdū í ní ímų 'dij drāá rī, ĩri drā 'i. ²⁷ Á' diatāsiyā siki búkū Múngú vé rī

* **15:7** 15:7 Yókóbú: Yókóbú capítá 'dīri agá rī ĩri Yēsū vé édrjpi, ĩri 'bá Yēsū rī ē'yī' bá gí Yērúsalēmá gá rī pi vé drjkomá. † **15:8** 15:8 Īri ní kpá gōzú ĩndrēzú má endrejtj gé: Yēsū 'i' da 'i Páulū endrejtj gé įšú ákūdē ĩri rī 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi gčų. † **15:8** 9:1-6. ‡ **15:22** 15:22 Adámā: Adámā rī 'bá Múngú ní 'i' dō gbii drjdrj rī. Īri Ētēpi 'bá vū drjé rī pi vé ní céré. ĩrivé ūkú Évā rī éndrepi 'bá vū drjé rī pi vé ní céré. † **15:27** 15:27 Sāvūmā 8:6

agá kinī, “Múngú sē ĩri ní ũkpō adrizú àmbúgú ngá rī pi drīgē céré.” Tā 'diri lū uletere 'yozú kinī, Múngú adri Kúrísitō ā pále gá ku, ā 'diātāsīyā Múngú 'bā ngá rī pi ārevú céré Kúrísitō ā pále gá nī. ²⁸ Ngá rī pi ārevú céré 'bāki dō Mvā Múngú vé rī ā pále gá gí, Mvā rī gō 'i 'bā Múngú ngá rī pi ārevú 'bāapi céré 'i ā pále gá rī ā pále gá. Kúru ũkpō Múngú vé rī gō adri ngá rī pi drīgē vūrā gá sī céré.

²⁹ Ingakí dō 'bā ũdrā'bee gí rī pi gōo idri rú drāngará gálésī ku píri, ngá ĩ ní rizú bātízimū sēzú 'bā rī pi ní 'bā ũdrā'bee gí rī pi pazú rī ā'di? 'Bā ũdrā'bā gí rī pi ingakí dō gōo idri rú drāngará gálésī ku píri, ngá ĩ ní rizú bātízimū sēzú 'bā rī pi ní kōpi ā tā sī rī ā'di? ³⁰ Ngá 'bā ní rizú 'bā sēzú izāngā nyazú sā céré sī rī ā'di? ³¹ Má édrípījī má ómvúpījī, ádarú ú'dú céré ma rī izāngā nya drādrā ē tī ĩsú. Má ā'yī drāngará rá, ā 'diātāsīyā ma āyīkō sī tā Kúrísitō Yēsú 'bávē Úpí ní 'oó ĩmi ní rī sī. ³² Á 'dī dō é'dī 'bā Ēfēsō gá sū'bā ngá ātra tñjī 'dī'bee be yīkī 'bā áda vé ni sī, tā múké má ní ĩsú 'a ní gé 'dīgē rī ā'di? Dō ingakí 'bā ũdrā'bee gí rī pi gōo idri rú drāngará gálésī ku, "Lē 'bā nyakí inyá, āzini 'bā mvúkí ngá, ā 'diātāsīyā drū sī 'bā ũdrādrā."

³³ Lē 'bā āzi ā ũ'bā ĩmi mī ku. "Ūndī rŭngará 'bā ũnjī be rī, ĩri adringará múké rī izaza." ³⁴ Lē ĩmi újākí ĩmivé yīkī tā múké 'ozú, ĩmi kukí ũnjīkányā 'ongará ānī, ā 'diātāsīyā ĩmi āsámvú gé, 'bā ũrukō nīkí Múngú rī kuyé. Á 'yo tā 'diri 'dini, ā sē rī ĩmi ní drīnjā.

'Bā íngápi gōo idri rī vé rŭ'ba

³⁵ 'Bā āzi rī ícō zī kinī, "Ī ímŭ 'bā ũdrā'ba gí rī pi íngá gō idri rī íngóni? Kōpi ā rŭ'ba rī ímŭ adri íngóni?" ³⁶ 'Bā tā zīpī 'dini rī azakaza rú! Ūri 'bā rī ní saá nyōókŭ agá rī, ĩri ũma ũgbále, ĩri íbī ífŭ ndō. ³⁷ Mí dō ngá sa, 'i sa ngá duupí ínōgósí gí ní ku, mī úri ní sa. Sā āzi ní sī, mī úri ũndú vé ni sa, dōku mī ngá āzi vé ni sa. ³⁸ 'Bo Múngú rī úri rī pi sē dŭ índré rŭ'ba be sŭ 'i éšj ní lēé rī tñjī, ĩri sē úri ālu ālu rī níndré rŭ'ba be ívé ósŭkā vŭ sī. ³⁹ Ngá idri be rī pi vé rŭ'ba índrékí céré trŭ ku, 'bā áda vé rŭ'ba túngú, ānyāpá rī pi vé rŭ'ba túngú, ārīnjā rī pi vé rŭ'ba túngú, ĩ'bí rī pi vé rŭ'ba túngú.

⁴⁰ Ngá 'bŭ gé 'dālē rī pi rŭ'ba be, āzini ngá vŭ drīgē nōgō rī pi rŭ'ba be, 'bo rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī pi vé đīngará túngú, rŭ'ba vŭ drīgē nōgō rī pi vé đīngará túngú. ⁴¹ Útŭ vé đīngará túngú, mbāā vé đīngará

túngú, línŷā vé đīngará túngú, línŷā rī pi vé đīngará céré āndīāndī.

⁴² Íngángará drāngará gálésīla rī, ĩri kpá adri sŭ 'diri tñjī. Rŭ'ba ĩ ní sŭj 'bŭ agá rī, ĩri ũmaũma, kádō ingáá gōo idri rú, gō drāá ku, āzini gō ũmaá ku. ⁴³ Ī rŭ'ba drāapi gí rī sŭ 'bŭ agá, ĩnjīkí ĩri ku, kádō ĩri ingáá gōo idri rú, ĩ gō ĩri ĩnjīnjī, ĩ rī sŭ ku ũkpō ākō, kádō ĩri ingáá gōo idri rú, ĩri gō adri ũkpō be. ⁴⁴ Ī rŭ'ba vŭ drīgē nōgō rī sŭ, ĩ ĩri ingá gō rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī rú. Rŭ'ba vŭ drīgē nōgō rī, ĩri gō 'i újā rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī rú.

⁴⁵ Sīkí Búkŭ Múngú vé rī agá kinī, "'Bā Múngú ní í'dó gbŭi drīdrī rī Ádāmā 'i, Ádāmā gō ícā idri rú," 'bo Ádāmā adriipi vŭlé rú rī, ĩri Kúrísitō 'i, Índri írivé rī rī idri sē ní. ⁴⁶ Rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī ímŭ drīdrī kuyé, rŭ'ba vŭ drīgē nōgō rī gbíkí drīdrī, vŭdrī ní gé, rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī ní ímŭzú. ⁴⁷ Agó ĩ ní gbŭi drīdrī rī Ádāmā 'i, ĩtíkí ĩri nyōókŭ gé, ágó vŭlé rī Kúrísitō 'i, íbī ímŭ 'bŭ gé lésīla. ⁴⁸ 'Bā vŭ drīgē nōgō rī pi ārevú céré, kōpi ā rŭ'ba sŭ Ádāmā vé rī tñjī, 'bā 'bŭ gé 'dālē rī pi vé rŭ'ba rī ímŭ adri sŭ Kúrísitō vé rī tñjī. ⁴⁹ 'Bā adriki sŭ Ádāmā ĩ ní gbŭi nyōókŭ sī rī tñjī, 'bo 'bā ímŭ adri sŭ Kúrísitō ímŭpi 'bŭ gé lésīla rī tñjī.

⁵⁰ Má édrípījī má ómvúpījī, á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, 'bávē rŭ'ba ĩri āri be, ĩri ngá ũmaapi ũmaũma ní, ícō fíi mālŭngā Múngú vé adriipi nyonyo rī agá ku. ⁵¹ ĩmi yíkí drī ma ká, á lē tā ĩ ní ũzŭzŭzŭ rī pi ũlŭú ĩmi ní. 'Bā ícókí ũdrāá céré ku, * 'bo ĩ mŭ 'bā rŭ'ba újā rá. ⁵² Tā 'diri ímŭ 'i nga mbelēnjā, sŭ mī ní gaá rī tñjī, úmvŭlésī kádō ímŭ jēlégŭ vŭú ú'dú ũdŭ vé rī gé, 'bā ũdrā'bee gí rī pi ímŭ íngá gō idri rú, 'bā kōpi be céré, 'bā rŭ'ba rī gō 'i újā túngú, 'bā gōkí rī drāá đījī ku. ⁵³ 'Bávē rŭ'ba drāapi ũmaapi ũmaũma rī pi gō ĩ újā rá, kōpi gōkí drāá ku, dōku kōpi gōkí ũmaá ku. ⁵⁴ 'Bávē rŭ'ba drāapi drādrā nō'bee újākí dō ĩ ícā rŭ'ba drāapi ku ní gí, tā ĩ ní sŭi Búkŭ Múngú vé rī agá rī kúru 'i nga fŭ tñjī ní gé. "Ndēkí drā vé ũkpō gí."

⁵⁵ "Drā, mívē ũkpō 'bā ndézú rī íngáá?

Drā, mívē ũkpō rizú 'bā ú'dízú rī íngáá?"

⁵⁶ Ūnjīkányā rī ũkpō be, ĩri sē drā rī 'bā ú'dj ānī, tāmbj rī sē ũnjīkányā rī ũkpō ĩsú ní. ⁵⁷ 'Bā sēkí ówō'difō Múngú ní, ĩri ní Úpí Yēsú Kúrísitō rī ĩpéé ímŭ 'bā ní ũkpō sēé, 'bā ní ũnjīkányā vé ũkpō ndéé rī sī.

15:32 15:32 Ísáyā 22:13 15:45 15:45 Í'dóngará 2:7

lē 'bā ĩsŭkí rŭ'ba 'bŭ gé 'dālē rī, 'bā fíkí rī mŭj adrii mālŭngā Múngú vé rī agá. * 15:51 15:51 'Bā ícókí ũdrāá céré ku: Yēsú kádō úmvŭlésī ímŭi Ígōó vŭ drīgē nōó, 'bā drī adri'ba idri rú rī pi ícókí ũdrāá céré ku. 15:54 15:54 Ísáyā 25:8 15:55 15:55 Ósáyā 13:14

§ 15:50 15:50 Átángá vērēšj 'diri agá rī lŭ 'bā ní kinī,

⁵⁸ Má édrīpījī má ómvúpījī, lē īmi tukí pá tītī. Lē tā āzi ā jī īmi fūū ámvé ku. Ú'dú céré lē īmi ngakí ězi Úpí ní ěsí be céré. Lē īmi nīkí 'yozú kīnī ězi īmi ní ngaá Úpí ní rī drā kána ku.

16

Mūfēngā songará 'bá Múngú vé ngá ákó rī pi ní rī

¹ Īmi kádō mūfēngā soó Múngú vé 'bá ngá ákó rī pi ní, á lē īmi 'okí tā rī sū má ní ězi 'bá kánīsā Gālātīyā vé rī agá rī pi ní rī tīnī. ² Yīngā ālu ālu, 'bá ālu ālu ē 'dú mūfēngā 'í ní ísú rī ā urukō, ā 'bá kú jélé gá, ā mba tā ní cīmgbá sá má ní cazú rī gé, má kádō caá, 'bá āzi ā gō rī ngá soó ku. ³ Kúru lē īmi ūpēkí 'bá īmi ní ndree múké ni pi, á ca dō īmi vúgá 'dilé gí, ma kúru kōpi pē muzú Yērūsalemā gá 'dāá, kōpi ā jīkí rī mūfēngā īmi ní sēe rī muzú, ma kōkōbī sī sē kōpi drígé lūzú kīnī īmi ā'yīkí kōpi mūfēngā rī jījī muzú nī. ⁴ Īmi ūšúkí dō kīnī má mụ indī, 'bá ícō mụ kōpi be trú rá.

Páulū ūtī ívé ěčī ā tā

⁵ Á mụ dō ěčī āngū Mākēdōniyā vé rī agásī gí, ma ĩgō ímụ īmi ndre rá, ā'diātāsīyā má útú, á lē mụŵ ěčī āngū Mākēdōniyā vé rī agásī. ⁶ Ma adri īmi be sá be mādā, dōku ma adri īmi be lókí kílongóro vé rī* gé, īmi kokí rī má izā ěčī má ní lēe mụzú rī gé. ⁷ Á lē ku má ní mụzú īmi ndrezú sāŋá be mādā koro agazú agaga. Á 'bá ěsí, ūmvúlēsī ma ĩgō ímụ īmi vúgá 'dilé rá, ma ímụ adri sá be āco, Úpí lē dō rá. ⁸ Á lē adrii Efesō gá nōgō cīmgbá cazú Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī gé,† ⁹ ā'diātāsīyā ĩri drīlé múké má ní ězi ngazú nōgō, 'bo 'bá kárakarā lēkí ězi má ní ngaá rī ku.

¹⁰ Tīmōtēyō ca dō īmi vúgá 'dilé gí, lē īmi ē ě'yīkí ĩri múké. ĩri rī ězi Úpí vé rī nga sū má ní ngaá rī tīnī. ¹¹ Lē 'bá āzi ā gā ĩri ku. Lē īmi ĩpēkí ĩri ĩgōó má vúgá nōlé tākíri sī. Á lē ē ímụ má vúgá nōlé 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi ā urukō 'bée be.

¹² Má ū'bī ūkpō sī, á 'yo 'bá édrīpī Āpólō ní, lē kōpi ā mụkí īmi ndree 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi ā urukō 'bée be. ěsí ni ā'yī drī mụŵ sá nōri sī kuyé, 'bo ĩri ūmvúlēsī mụ īmi ndre rá.

Páulū vé átángá ā ūdū

¹³ Lē īmi adrikí mị be kowu, īmi tukí pá tītī ĩmivé ě'yīngará agá, īmi adrikí ūrī ákó, īmi adrikí ūkpō ūkpō. ¹⁴ Tā ārēvú céré, lē īmi 'okí lēngará sī.

¹⁵ Īmi nīkí rá Sētēfānāsī pi ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be, kōpi 'dókí ěsí újā drīdrī āngū Ākáyā vé rī agá 'dālé nī, kōpi ngakí ězi 'bá Múngú vé rī pi ní ěsí be céré. Má édrīpījī má ómvúpījī, á lē lūū īmi ní 'dīni, ¹⁶ lē īmi ĩnjīkí 'bá drīkoma rú sū Sētēfānāsī pi tīnī rī pi ĩnjīnī, āzini lē īmi ĩnjīkí 'bá urukō ězi nga 'bée ūkpō sī īmi be trú rī pi ĩnjīnī. ¹⁷ Ma āyīkō sī Sētēfānāsī vé ícángará sī, Pōrūtūnátō vé ícángará sī, āzini Ākáyīkō vé ícángará sī, ā'diātāsīyā kōpi kokí má Izā sū īmi ní koó rī tīnī. ¹⁸ Kōpi sēkí má ěsí ísú āyīkō rá, sū kōpi ní sēe īmi ěsí ní āyīkō ísú rī tīnī. 'Bá 'dīni 'dī'bée, lē īmi ĩnjīkí kōpi ĩnjīnī.

¹⁹ 'Bá kánīsā vé āngū ěziyā vé rī agá rī pi sēkí īmi ní mōdō. Ákúwílā pi Pīrisilā be, 'bá ī ūmú 'bá Múngú rī zī 'bá kōpivé 'bētī āsámvú gé rī pi be, sēkí īmi ní mōdō Úpí Yēsū ā rú sī. ²⁰ Má édrīpījī má ómvúpījī adri 'bée nōgō rī pi, sēkí céré īmi ní mōdō. Lē 'bá ālu ālu ā 'u de ógúpī rī ězi bēdrī sī.

²¹ Ma Páulū 'i, á sī mōdō 'dīri sēe īmi ní má drī sī.

²² 'Bá rī lē dō Úpí rī ku, ĩ rī tri rá. Úpí, mí ímụ mbēlē!

²³ ěsí múké Úpí Yēsū vé rī ā adri īmi be.

²⁴ Īmi Kúrísítō Yēsū rī ě'yī 'bá gí 'dī'bée, á lē īmi céré lēlē.

* **16:6** 16:6 Lókí kílongóro vé rī: Āngū Īsērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílongóro vé rī gé, ěčī tungará ūkpō ūkpō, ā'diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe. † **16:8** 16:8 Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī: Ú'dú Múngú ní ělīzú Jō rī pi tī gé sī rī ká mụŵ caá ū'dú pūkū tōwū, vūdrī ní gé, Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī ní ícázú. Ú'dú 'dāri gé, Yāhūdī rī pi rī ānyāngā ĩ ní ĩkūnāá ívé ómvú agá rī pi ĩjī Yērūsalemā gá sē Múngú ní, āzini kōpi rī ū'dú Múngú ní tājmbī sēzú Mósē ní ĩrá Sínāyī vé rī drígé 'dāri vé tā ígá. Kúrísītīyānī rī pi rī ū'dú ĩ ní ĩndrī Uleterē rī ĩpēzú 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi ászú Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī gé 'dāri vé tā ígá. 'Í lā Kālāfe 28:26-31; ězi 2:1-4.

Kōkōbī ĭrī ni Páulū ní sī sēē
'bá
Kōrinitō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará

Páulū sī kōkōbī 'dīri kūrū Ēfēsō vé rī agá, lóki ĭri ní rizú mužú Kōrinitō gá rī gé. Sī kōkōbī rī sēē mužú drīdrī 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí Kōrinitō gá rī pi ní. Kōrinitō rī kūrū āmbúgū āngū Ğrīkī vé rī agá. Páulū 'ídó kánisā 'dālé, muž kōpi ndree, āzini sī kōkōbī sēē kōpi ē ēšj ímbázú āni, 'bo tā ũnjī rī pi áwíki kuú kōpi āsámvú gé ũgōgō. Kúru sī kōkōbī rī sēē kīnī, ā útúki tā rī céré ícá múké ākūdē 'í ca drī 'dāá kuyé.

Índrē sū 'bá uruko tōki Páulū rī kīnī Páulū áyú mūfēngā kánisā vé rī létjī múké ní sī kuyé, kōpi kīnī Páulū adri 'bá áyúāyū tā 'oópi pīrī ni kuyé. Kōkōbī 'dīri agá, íngú 'í tā kárakarā sī ēžj 'í ní ũ'đúkó múké Yēsū vé Múngú ní 'í zīj ímú ũlūú rī vé tā sī. Páulū ímbá 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí rī pi ní létjī múké kōpi ní ícózú 'bá Múngú vé rī pi ē ízā kozú rī, āzini ímbá kpá kōpi ní létjī 'í ní ēžj kánisā vé rī ngazú vūrā uruko' bée agásí rī (cápítā 9-10).

¹ Ma Páulū 'í, Múngú ní ĩpéé adrii Kúrísítō Yēsū vé 'bá áyúāyū ni rú rī, 'bá sīki kōkōbī 'dīri Tīmōtéyō Yēsū rī ē'yīpi gí rī be.

'Bá sīki sēē 'bá Múngú vé adri' 'bá kánisā kūrū Kōrinitō vé rī agá rī pi ní, āzini 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní céré.

² Ēšj múké, āzini tākiri 'bá Ētēpi Múngú vé rī, āzini Úpi Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri ĩmi be.

Múngú rī 'bá rī pi ē ēšj ũmī nī

³ Lē 'bá íngúkí Múngú 'bávē Úpi Yēsū Kúrísítō Ētēpi rī, ĩri rī 'bávē Izāngā 'bā nī, āzini ĩri rī 'bá ēšj ũmī nī. ⁴ Tā ũkpó ũkpó kádō rīi 'bá íšú, Múngú rī 'bá ēšj ũmī nī. ĩri sē tā ũkpó ũkpó íšú dō 'bá rī pi, 'bá ũmīkí rī kōpi ē ēšj, sū Múngú ní 'bá ēšj ũmī rī tñj. ⁵ 'Bá nyaki dō Izāngā Kúrísítō ā rú sī, Izāngā 'bá ní nyaá rī agá, Kúrísítō rī 'bá ēšj ũmī aga rá. ⁶ Izāngā 'bá ní rīi nyaá ēžj Múngú vé rī agá nōri, ĩri sē 'bá ícō ĩmī ēšj ũmī, ĩmi pangará íšú āní rá. Izāngā 'bá ní rīi nyaá rī pi sī, Múngú ũmī dō 'bá ēšj rá, ĩri kpá ĩmī ēšj ũmī rá, sū ĩri ní 'bá ēšj ũmī rī tñj. ĩmi ímú ēšj ũmbé Izāngā rī ā nyangará gá, sū 'bá ní nyaá rī tñj. ⁷ 'Bá 'bāki ēšj céré ĩmi drīgé, ā' diātāsīyā Izāngā ĩmi ní nyaá rī sū nyo 'bá ní nyaá rī tñj, 'bá

nīki áamá rá, Múngú rī ícō ĩmī ēšj ũmī rá, sū ĩri ní 'bá ēšj ũmī rī tñj.

⁸ ĩmi 'bá ũgūpīj Yēsū rī ē'yī' 'bá gí 'dī' bée, 'bá lēki ĩmi nīki tā ũkpó ũkpó 'bá ní Izāngā nyazú āngū āmbúgū Ēžiyā vé rī agá rī. Izāngā 'bá ní nyaá 'dāri ndē 'bá ũkpó rá, 'bá nyaki Izāngā ũnjī ũnjī, 'bá ũšjūki déna 'bá ũdrā rá. ⁹ Ádarú 'bá ũšjūki déna 'bávē sá drāngará vé rī ícō gí. 'Bo 'bá 'okí tā rī 'bávē ũkpó sī 'yozú kīnī, 'bá ícókí gí 'dīni kuyé, 'bá 'bāki ēšj Múngú ávū ídrīpi ĩndī rī drīgé. ¹⁰ Múngú pa 'bá drā sílē gá sī rá, ĩri ícō 'bá pa mužú dīj dīj. Lē 'bá 'bāki ēšj drīj ní gé, ā pa rī 'bá mužú dīj dīj. ¹¹ 'Bá 'bāki ēšj ĩmi drīgé, ĩmi zīkí 'bá ní Múngú rī. 'Bá tré pi zīkí dō 'bá ní Múngú rī nī, 'bá tré pi kpá ímú ũwō' dīfō sē Múngú ní, ĩri ní zīngará rī yīj rá rī sī.

¹² 'Bá rī 'bá íngú tá 'bá ní 'oó pīrī rī sī, āzini tā áda 'bá ní 'oó 'bá rī pi endrētj gé rī sī, agaápi rá rī, tā pīrī 'bá ní 'oó ĩmi āsámvú gé rī sī. 'Bá rīkí 'bá ēžj Múngú rú' 'bá gá, ĩrívē ēšj múké rī sī, adri 'yozú kīnī, 'bávē tā nīngará nyōókú nōri vé rī sī kuyé. ¹³ Tā 'bá ní sīi sēē ĩmi ní rī, 'bá sīki átángá rī ē mī uletere, lāngará ní mba ku, ĩri fi ĩmi drīgé mbēlēná. Má ũšj ĩmi ícō tá 'bávē rī nī múké, ¹⁴ 'bo tā rī ā fi dō ĩmi drīgé āndrū múké kuyé drāāsiyā, ĩmi ímú tā rī nī múké ũ'đú Úpi Yēsū Kúrísítō ní ígōzú rī gé, ĩmi céré ímú 'bá íngú, 'bá kpá ímú ĩmi íngú ũ'đú 'dāri gé.

Páulū ũlū tā 'í ní lēzú mužú Kōrinitō gá rī

¹⁵ Má ní ma útúzá lēzú mužú ĩmi ndrezú drīdrī rī gé, á nī uletere 'yozú kīnī, ĩmi 'bāki ēšj céré kuú 'bá drīgé, ĩmi té kōdō drīlē múké íšú rá. Má gō té dō mužú ĩmi ndree rá, ĩmi té gō drīlē múké āzi íšú dīj. ¹⁶ Má útú mávé tá 'dīni, má kádō lēē mužú āngū āmbúgū Mākēdōniyā vé rī gé 'dāá, ma pá tu ĩmi ndre ũgbále, má kádō gōó ímvi Mākēdōniyā gá 'dāási, ma kpá gō áwí ĩmi ndre dīj. ĩmi kúru ma pē, má 'de rī mužú āngū Yūdáyā vé rī gé 'dāá. ¹⁷ ĩmi ícō ũšj 'yozú kīnī, má újā mávé tá má ní útú rī rá āsī. ĩmi ũšjūki má útú mávé tá múké múké kuyé? ĩmi ũšjūki má adri sū 'bá uruko' bée tá útú' 'bá 'yo' bée ma muž rá, dōku á muž ku rī pi tñj?

¹⁸ Ádarú Múngú rī ēšj 'bá céré ku tá 'í ní lēē 'oó rī drīgé, 'bávē ũ'đúkó múké 'bá ní ũlūú rī újā 'í ku, ũnjō 'a ní gé 'dāáyo. ¹⁹ Á' diātāsīyā Yēsū Kúrísítō Múngú Mvōpi 'bá ní ĩrívē tá ũlūú ĩmi ní Sílā be, Tīmōtéyō sī rī, ĩri rī nījī tá áda Múngú vé rī 'o. ĩrívē tá 'bá ní ũlūú rī, ĩri tá áda, ũnjō 'a ní gé 'dāáyo. ²⁰ Tā céré Múngú ní ēžj 'bá ní rī pi, nga 'í fūú tī ní gé rá Kúrísítō ā rú sī. 'Bá rī tá áda Kúrísítō vé rī átá, ē íngúkí

rī Múngú rī áni. ²¹ Nóni Múngú sē 'bá ní ũkpō ĩmi be, sē 'bá ní pá tuzú títí 'bávé ě'yīngará agá Kúrísitō ā rú sī áni. Múngú ũpē 'bá ĩmi be ²² ĩmụ adrii 'bá 'i ě'yī' 'bá áda áda ni pi rú. Múngú ĩpē ívé Índri Uletere rī ĩmụ adrii 'bá ěsí agá, lüzú 'bá ní kīnī, ádarú 'i tã múké 'i ní ězī rī sē 'bá ní rá.

²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, tã má ní 'oó rī pi Múngú nī rá. Tã ā pá má ní mụzú Kōrinītō gá 'dilé kuyé rī, má mụ rī átangá ũkpō ũkpō izangá sēpi ní átá ĩmi drīgé ku. ²⁴ Tã 'bá ní lūú ĩmi ní kīnī ĩmi ě'yīkí Yēsū rī 'diri, adrii 'yozú kīnī 'bá rī 'bá íngú, 'bá ndékí céré nī 'dini kuyé, 'bá rī ězī nga ĩmi be, á sē rī ĩmi ní áyikō, á'diātāsīyā ĩmi tukí pá títí ĩmivé ě'yīngará agá.

2

¹ Má ũsū má ěsí agá nōó, á gō ma ɛndīj mụy ĩmi ndree dīj ku, á sē rī ĩmi ní izangá ku. ² 'Bo á sē dō ĩmi ní izangá, á'di rī má ní áyikō sē nī? 'Bá má ní áyikō sē 'bá rī pi, ĩri adrii 'yéná ĩmi má ní izangá sēé ĩmi ní rī pi. ³ Tã má ní kōkōbī ũdūmbítá 'diri sīzú sēzú ĩmi ní rī, ĩri 'dini. Má kādō lée mụy ĩmi ndree, tã ĩmi ní rī 'oó rī á sē rī izangá má ěsí agá ku, lē tã ĩmi ní 'oó rī ā sē má ní áyikō, á sē kpá ĩmi ní áyikō ĩndī. Á nī rá ĩmi ícó tã pīrī 'o rá, ĩri má ní áyikō sē, ĩri kpá ĩmi ní áyikō sē. ⁴ Sã má ní kōkōbī rī sīzú rī gé, izangá nō má ěsí, mīĩndrē alá má mī rá. Adrii 'yozú kīnī, ĩmi ní izangá sēzú ku, ā lū rī kīnī, lēngará má ní ĩmi lēzú rī, tã ní ámbúgú má ěsí agá.

'Bá ũnjikānyā 'oópi rī ā trūkí ĩri ĩrivé ũnjikānyā agásí rá

⁵ 'Bá rī sē dō 'bá ázi ní izangá, sē izangá 'diri má ní kuyé, sē izangá 'diri ĩmi ní céré, á lē átangá rī átá ĩmi drīgé ũkpō sī ku. ⁶ 'Bá ũnjikānyā 'oópi 'diri, ĩmi átákí ĩrivé ũnjikānyā ā tã drī ní gé, tã ĩ ní ĩri ĩrīñázú 'diri ca gí. ⁷ Nóni ĩri sã ĩmi ní ĩri trüzú ĩrivé ũnjikānyā agásí, ázini ĩmi ní ĩri ē ěsí ũmizú, á'diātāsīyā izangá á gō rī ěsí ní nōó dīj ku. ⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, lē ĩmi 'i'dakí ĩmivé lēngará 'bá ũnjikānyā 'oópi rī ní. ⁹ Á sī kōkōbī 'diri sēé ĩmi ní, á lē nīj dō ĩmi ícó tã má ní ězī ĩmi ní 'dī'bée 'du nga rá. ¹⁰ 'Bá rī 'o dō tã ũnjí, ĩmi trūkí dō ĩri tã ũnjí ĩri ní 'oó rī agásí gí, ma kpá ĩri trū rá. Ma ĩri trū ĩmi tã sī Kúrísitō ɛndrɛtj gé, ¹¹ á'diātāsīyā Sātánā ē ĩsú rī lɛtj ĩmúzú 'bá drī izazú ku. 'Bá nīkí tã Sātánā ní ríí 'bá drī izazú rī ámá múké múké gí.

'Bá ězī ũndī ú'dí rī vé rī nga' 'bá rī pi

¹² Má kã mụy caá kūrú Tūrówá vé rī gé 'daá, Úpí zī má ní lɛtj ú'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú 'bá rī pi ní. ¹³ 'Bo má ní 'bá ógúpí Títō Yēsú rī ě'yīpi gí rī ĩsú 'dálé

kuyé rī sī, má úmí tu pá kuyé. Kúru má ní 'bá Yēsú rī ě'yī' 'bá gí rī pi kuzú, má ní 'dezú mụzú Títō rī ndázú āngū ámbúgú Mākēdōnīyá vé rī gé 'daá.

¹⁴ Ówō'difō Múngú ní, ĩri ní 'bá drī kozú ě'dj ndézú Kúrísitō ā rú sī rī sī, ázini ĩri ní sēé 'bá ní ú'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú mụzú 'bá rī pi ní āngū rī pi agásí rī sī. Kúru ú'dúkó múké 'bá ní ũlüzú 'diri ayi mụzú āngū rī pi agásí sū ũdu ějī be ngūúpi ndrīndrī rī tīnī. ¹⁵ 'Bá kã ú'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú 'bá rī pi ní, ú'dúkó rī ĩni kōpi ní sū ũdu ějī be ngūúpi ndrīndrī rī tīnī. 'Bá ú'dúkó rī ě'yī' 'bá rá rī pi, Yēsú Kúrísitō pá kōpi ívé ũnjikānyā agásí rá. 'Bo 'bá ú'dúkó rī gá' 'bá ě'yīgá sī rī pi, Múngú rī kōpi ĩrīñá rá. ¹⁶ 'Bá gá' 'bá ú'dúkó múké rī ě'yīgá sī rī pi, kōpi fi izangá deępi ku rī agá, 'bá ú'dúkó múké rī ě'yī' 'bá rá rī pi, kōpi idri 'dani'dani rī ĩsú rá. Á'di rī ũkpō be tã 'diri 'du nga nī? 'Bá ícókí tã 'diri 'dújú ngaa bá ku. ¹⁷ 'Bá kárakará pi rī tj Múngú vé rī ũlú rizú á'bú ĩsúzú áni. 'Bo 'bá 'bá tīnī nō'bée, 'bá Múngú vé 'bá áyúáyú ní pi, 'bá rī tã áda Múngú vé rī ũlú, 'bá rī ú'dúkó múké rī ũlú Kúrísitō vé ũkpō sī, Múngú rī ú'dúkó múké 'bá ní ríi ũlüzú rī tē ndre ní.

3

Ūndī ĩ ní rụy ú'dí rī vé tã

¹ 'Bá íngúkí 'bá 'yozú kīnī 'bá ndékí 'bá rī pi céré nī yā 'dini kuyé. ĩmi lēkí 'bá ázi ā sī kōkōbī 'bávé tã múké rī lüzú sū 'bá uruko'bée ní lée rī tīnī? Dōku ĩmi lēkí kōkōbī sīí 'bávé tã múké rī lüzú 'bá uruko'bée ní? ² ĩmi 'dī'bée, ĩmi kōkōbī 'bávé rī. Ezi múké 'bá ní ngaa rī, ĩ ndre ĩmi rú' 'bá gá 'dīgé. 'Bá rī pi céré ícó kōkōbī rī lã rá. ³ ĩmi kōkōbī Kúrísitō ní sī rī, kōkōbī Kúrísitō vé 'diri lū ězī 'bá ní ngaa múké rī vé tã. 'Bo ĩmi adriki kōkōbī ĩ ní sīí gálāmū sī ní kuyé, dōku tãimbj Mósé vé ĩ ní sīí irá kpọlọ'bu rú' 'bá gá rī kuyé. Múngú adriipi idri rú rī vé Índri sī ĩmivé tã kú 'bá ěsí agá nī.

⁴ 'Bá nīkí ámá múké, 'bá ní Kúrísitō rī ě'yīj gí rī sī, 'bá ícó fi mụ adri Múngú be trū rá. ⁵ 'Bá ícókí 'yoó, tã 'bá ní 'oó rī, 'bá 'okí ũkpō 'bávé rī sī 'dini kuyé. ũkpō 'bá ní ězī ngazú 'diri, íbī íngá Múngú vúgá. ⁶ Múngú sē 'bá ní ũkpō rizú ũndī ú'dí rī vé ězī ngazú. 'Bo tãimbj ú'dí 'diri siki tã ní kōkōbī agá kuyé, Índri Uletere rī ũlú tã ní 'bá ěsí agá nī. Tãimbj ũkú ĩ ní sīí 'diri, ĩri drā ĩj, 'bo Índri uletere rī idri sē nī.

⁷ Á siki dō tãimbj Mósé vé rī irá kpọlọ'bu rī á rú' 'bá gá múké múké dráásīyá, ĩri drā

ijī 'bá drīgé. Múngú ká tǎimbj rī sée Mósé* ní, dīngará Múngú vé rī sē Mósē ɛndrɛtj dī ógú pōwŭpōwŭ. Dīngará pōwŭpōwŭ 'dāri ā ri dō áfiáfi drāáasiyā, 'bá Ísērélē vé rī pi ícókí mī 'bāā ndrezú sá be aco ku. ⁸ Tǎimbj rī vé sēngára sē Mósē ē ɛndrɛtj dī ógú pōwŭpōwŭ, 'bo Índri Uleterē rī vé ógúngará ndē ógúngará tǎimbj rī vé rī rá. ⁹ Tǎimbj Mósē vé 'bá jīpi fīpi drā agá 'diri, ī dō ri ingú sŭ 'diri tǎnj pírí, ūndī ú'dí 'bá ní adrizú áni Múngú ɛndrɛtj gé pírj 'diri, ícókí nyo ĩri ingú agaá rá ku? ¹⁰ Tǎimbj Mósē vé rī ícókí ingú sŭ ī ní ūndī ú'dí rī ingú rī tǎnj ku. ¹¹ Tǎimbj Mósē vé ī ní ótŭ rī ingúngŭ rī nóni rī dɛɛɛ, 'bo ūndī ú'dí rī rī ingú mužú nyonyo.

¹² 'Bá ní ɛšj 'bāā ūndī ú'dí rī drīgé rī sī, sē 'bá sēkí tǎ Múngú vé rī ūrj ákō. ¹³ 'Bá adrikí sŭ Mósē bōngó 'dŭpŭ ī ɛndrɛtj óžŭzú cí, 'ī ndre rí Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'dāri ku rī tǎnj kuyé. Tā Mósē ní 'ī ɛndrɛtj óžŭzú bōngó sī cí 'diri, lē Ísērélē rī pi ā ndrekí Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'diri vé áfíngará ku. ¹⁴ Ísērélē rī pi ē ɛšj tete, kádō rī ūndī ūku Mósē vé rī lāā kōpi ní, ngá āzi ní kōpi ā ūmī óžŭŭ cí rī sī, sē kōpi nīkí tā áda rī ámá kuyé. Kōpi ɛ'yjki dō Kúrisítō rī gí, Kúrisítō rī imŭ ngá kōpi ā ūmī óžŭŭpŭ 'diri zī rá. ¹⁵ Cimgbá āndrŭ sī, kádō rī tǎimbj Mósē vé rī lāā kōpi ní, ngá āzi rī kōpi ā ūmī óžŭ cí, sē tā rī fi kōpi drīgé 'dāā ku. ¹⁶ 'Bo 'bá rī újā dō ɛšj Úpí Yésŭ rī ɛ'yjzú gí, ngá ūmī ní óžŭŭpŭ 'diri, ĩri dɛ ūmī ní gé sī rá. ¹⁷ Úpí rī Índri, Índri Úpí vé rī ású dō 'bá rī gí, ĩri sē 'bá rī drīwālā ĩšŭ tā múké 'ozú. ¹⁸ 'Bo Úpí Yésŭ ówŭ bōngó 'bá ɛndrɛtj óžŭŭpŭ rī 'bá ɛndrɛtj gé sī gí, sē nóni 'bá ícō Índri Úpí vé dīpi pōwŭpōwŭ rī ndre rá, sŭ 'bá ní 'bá ndreé múndŭrā agá rī tǎnj. Nóni Índri Úpí vé rī újā 'bá adrii Yésŭ tǎnj, ĩrivé dīngará ā dī rī pōwŭpōwŭ 'bá agá mužú 'dāni'dāni.

4

Ídri adripi rŭ' bá ūdri tǎnj rī agá rī

¹ Múngú vé ɛšj múké rī sī, sē ɛžj ámbúgu nōri 'bá drīgé nī, 'bá ícókí ɛžj rī adii 'bá drīgé sī ku. ² 'Bá 'okí tā ī ní rīi 'oó kīri kīri riipi drīnjā sēepi ní pi ku. 'Bá ū'bāki 'bá āzi ē mī ku, 'bá újāki ú'dŭkō Múngú vé rī ūlŭ ū'dŭ be túngú ku. Múngú nī rá 'bá rī tā áda ūlŭ, 'bá tā be pírj rī pi nīkí ámá rá 'bá rī tā áda ūlŭ. ³ Ú'dŭkō múké 'bá ní ūlŭ 'diri fi dō 'bá rī drīgé kuyé, 'diri lŭ kīnī, 'bá

'diri mŭ fi Ízāngā dɛɛpi ku rī ā nyangará gá. ⁴ Sātánā 'i 'bāāpi kŭ Múngú āzi rŭ vŭ drīgé nōgō rī, óžŭ 'bá Yésŭ rī ɛ'yj' bá kuyé rī pi ā ūmī gí, sē ú'dŭkō múké Kúrisítō vé rīpi dīpi 'diri fi kōpi drīgé ku. Sē kōpi nīkí ámá 'yozú kīnī, Kúrisítō sŭ Múngú tǎnj 'dīni ku. ⁵ Tā 'bá ní rīi ūlŭ 'diri, adri tā 'bávē ní kuyé, 'bá rī Yésŭ Kúrisítō vé tā ūlŭ 'yozú kīnī, ĩri Úpí. 'Bá áti' bá imivé ní Yésŭ ā rŭ sī. ⁶ Múngú ótŭ 'yoópi kīnī, "Lē ūtŭnjā ā dī āngŭ bīpi nīpi cīj rī agá" rī, sē ūtŭnjā ívé rī rī dī 'bá ɛšj agá. Ūtŭnjā 'diri lŭ 'bá ní Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'bá ní ndreé Kúrisítō ɛndrɛtj gé rī.

⁷ Ngá múké ūnyī be ambamba 'diri, ĩri adri 'bávē rŭ' bá ūdri tǎnj ófŭpŭ ófŭ ófŭ rī agá, 'diri lŭ kīnī ngá múké ūnyī be ambamba 'diri vé ūkpō íbī ingá Múngú vŭgá, adri 'yozú kīnī, íbī ingá 'bá vŭgá kuyé. ⁸ 'Bá nyaki Ízāngā létj be āndiāndí, 'bo Ízāngā rī agásī 'bá agakí rá. Ízāngā 'bá ní nyaá 'diri ē iza dō 'bá drj izaza drāáasiyā, 'bá kukí ɛžj rī kuyé. ⁹ 'Bá rī pi óčŭkí 'bá ambamba, 'bo Múngú ku 'bá kuyé. Kōpi ūgbāki 'bá u'déé vŭgá, 'bo 'bá ūdrāki kuyé. ¹⁰ 'Bá rī Ízāngā nya sŭ Yésŭ ní nyaá ívé drāngará gá 'dāri tǎnj, ā ndrekí rī idri Yésŭ vé rī āni 'bá rŭ' bá gá bēnī. ¹¹ 'Bá ní rīi ɛžj Yésŭ vé rī ngaá rī sī, sē 'bá rī Ízāngā nya ūnjj ūnjj drādrā ē tǎ ĩšŭ, idri Yésŭ vé rī ē i'da rī 'i 'bá rŭ' bá imŭpi drāāpi drādrā rī gé. ¹² Kúru 'bá rī Ízāngā nya ūnjj ūnjj ú'dŭkō múké 'bá ní rīi ūlŭ rī ā tā sī, imi ĩšŭkí rī idri 'dāni'dāni rī āni.

¹³ Sīkí Búkŭ Múngú vé rī agá kīnī, "Má ɛ'yj Múngú rī gí, má átá tā rī ma 'i." ɛ'yjngará álu álu 'diri ní adrii 'bá ɛšj agá anigé rī sī, sē 'bá átáki kpá tā 'diri ní, ¹⁴ ā'diātāsīyā 'bá nīkí rá, Úpí Yésŭ ká drāā, Múngú inga ĩri gōó idri rŭ ūzi. 'Bá kádō ūdrāā, Múngú rī kpá ūmvúlésī 'bá inga gōó idri rŭ ūzi, sŭ ĩri ní Yésŭ rī ingaā gōó idri rŭ rī tǎnj. Múngú rī ūmvúlésī 'bá 'dŭ imi be, jī mŭ adri 'ī be trŭ, vŭrā ívé adrizú rī gé. ¹⁵ Ízāngā 'bá ní nyaá kárakarā 'dī'bée, 'bá rīkí nyaá imi tā sī, ā sē rī 'bá kárakarā ā nīkí rī ɛšj múké Múngú vé rī āni, kōpi ā sēkí rī ówō'difō Múngú ní, āzini kōpi ē ingúkú rī Múngú rī āni.

ɛšj 'bāngará Múngú drīgé rī

¹⁶ Rŭ' bá 'bávē nōri, ĩri dō rŭ' bá imŭpi ŋmaāpi ŋmaŋma ní drāáasiyā, lē 'bá adrikí ūrj sī ku, ú'dŭ céré Múngú rī sē 'bávē índri rī adri mužú ūkpō ūkpō. ¹⁷ Ízāngā 'bá ní rīi nyaá nōri, ĩri mādā, ūdŭ

* 3:7 3:7 Mósé: Yōsépā ká drāā gí, 'bāgu ɛjɛpétō vé rī 'bá anjī Ísērélē vé rī pi ɛžj ngaá túgɛrj rŭ caá líl mŭdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rī tpežú imŭzú anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringará túgɛrj rŭ rī agásī. Múngú sē tǎimbj rī Mósē ní, ā lŭ anjī Ísērélē vé rī pi ní, sēžú ī ní tǎimbj rī zizú tǎimbj Mósē vé ní āni. Tjki Mósē rī ĩšŭ ákudē ílī rī ca ɛlŭfŭ álu mŭdŭrŭlŭ sŭ (1,400), ĩšŭ ákudē tjki drj Yésŭ rī kuyé. 'Í lā Wŭngará 2-24. 4:6 4:6 'dōngará 1:3 4:13 4:13 Sāwŭmā 116:10

ni anigé, ìri 'bá ní lẹ̀tì zì fìzù mụzù dīngará deępi ku adriipi mụzù 'dání'dání rì ìsùzù. Dīngará 'dìri ndē ìzāngā 'bá ní nyaá rì rá. ¹⁸ Lē 'bá ríkí 'bá ụsụ́ ụ́ dráá ìzāngā 'bá ní rii nyaá lóki nōri agá rì sī ku, múké nì, lē 'bá 'bákí ẹ̀sị́ tǎ 'bá ní drì ndree kuyé 'dǎ'bee ụsụ́zù, ǎ' diātāsīyá ìzāngā 'bá ní rii nyaá rì ụdụ́ be. 'Bo tǎ múké 'bá ní ndree 'bá mị sī kuyé, 'bá ní muụ ịsụ́ drǎdrǎ 'dǎlẹ́ rì, ìri ụdụ́ ákó.

5

Rú'ba 'bá ní mụzù adrizú 'bụ́ gé 'dǎá rì
¹ 'Bá nǐkí rá 'yozú kīnī, rụ'ba 'bá ní rizú adrizú ǎni vù drǐgẹ́ nǒgọ́ rì, adri sụ mōrōgọ́ 'bá ní rizú adrizú 'a nì gé rì tǐnì. Ídri 'bávẹ́ rì fù dō rụ'ba rì agásí gí, Múngú rì 'bá ǎlu ǎlu nì jó sị mụzú adrizú 'a nì gé. Jó ì nì sị 'dìri, 'bá áda sị nì kuyé. Jó 'dìri, ìri rụ'ba ú'dí 'bá ní mụzú adrizú ǎni 'bụ́ gé 'dǎá nyonyo rì. ² 'Bá ǎndẹ́kí nóni rụ'ba nōri vé tǎ sī gí, 'bá lẹ́kí muụ́ adrii jó Múngú nì sị 'bá ní 'bụ́ gé 'dǎá rì agá, 'bá ịsụ́kí rì rụ'ba ú'dí bẹni. ³ 'Bụ́ gé 'dǎlẹ́, 'bá adri rụ'ba be, 'bá ícókí adrii ìndrì rú rụ'ba ákó ku. ⁴ 'Bá ǎndẹ́kí nóni rụ'ba mōrōgọ́ rú nōri vé tǎ sī gí, 'bá rì tǎ ẹ̀njǐnǐ 'du, ǎ' diātāsīyá 'bá lẹ́kí adrii rụ'ba mōrōgọ́ tǐnì nǒ'bee agá ku, 'bá lẹ́kí adrii rụ'ba dráapi drǎdrǎ nǒ'bee be ku, 'bá lẹ́kí muụ́ adrii jó 'bụ́ gé 'dǎá rì agá, ǎ ụjákí rì 'bá ní rụ'ba ú'dí dráapi ku 'dǎri sée áyu. ⁵ Múngú útú 'bá ní tǎ rụ'ba ú'dí rì vé rì nī. Ìpẹ́ ívẹ́ Ìndrì Uleterẹ́ rì ímụ́ adrii 'bá ẹ̀sị́ agá, lüzú 'bá ní kīnī, ádarú 'i tǎ múké 'í nì ẹ̀zị́ 'dǎ'bee sẹ́ 'bá ní rá.

⁶ Sǎ cérẹ́ sī, 'bá nǐkí ámá uleterẹ́ 'yozú kīnī, 'bá ní drǐ adrizú 'bávẹ́ rụ'ba nǒ'bee agá rì gé, 'bá ǎsámvú vù Úpí be rárá rú. ⁷ 'Bá rì tǎ rì 'du nga 'bávẹ́ ẹ̀'yīngará sī, adri tǎ 'bá ní ndree rì pi sī ku. ⁸ 'Bá nǐkí ámá uleterẹ́ 'yozú kīnī, 'bá lẹ́kí 'bávẹ́ ìdri ǎ fù 'bávẹ́ rụ'ba adri'ba mōrōgọ́ tǐnì nǒ'bee agásí rá, 'bá lẹ́kí muụ́ adrii Úpí Yẹsụ́ be trụ́ jó ìri nì sị 'bá ní 'bụ́ gé 'dǎá rì agá. ⁹ 'Bá dō rì adri nǒgọ́, dōku 'bụ́ gé 'dǎlẹ́, 'bá ẹ̀sị́ 'bá tǎ 'ozú ǎyíkó sẹzú Úpí Yẹsụ́ nì. ¹⁰ Tǎ 'bá ní rii 'oó vù drǐgẹ́ nǒgọ́ rì, dō múké yǎ, dō ụnjí yǎ, 'bá ǎlu ǎlu rì ímụ́ pá tu Kúrísító ẹ̀ndrẹ́tị́ gé, ìri 'bávẹ́ tǎ lị́ nī.

Lẹ̀tì 'bá rì pi ǎsámvú ícízú Múngú be rì

¹¹ 'Bá ní rii Úpí rì ìnjǐ rì sī, sẹ́ 'bá rì 'bá rì pi ụbẹ́, kọpi ǎ ụjákí rì ẹ̀sị́ Múngú rì ẹ̀'yīzú ǎni. Múngú nǐ rá 'yozú kīnī, 'bá rì tǎ 'o píri. Mǎ ụsụ́ ìmi nǐkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá rì tǎ 'o píri. ¹² 'Bá lẹ́kí 'yoó ìmi nì kīnī 'bá múké yǎ 'dǐni ku. 'Bá urukọ́ anigé 'okí tǎ píri ku, kọpi rì 'yo, ívẹ́ tǎ rii 'oó rì múké, kọpi rì ì íngú ǎni. Ìmi kádō rii

adrii 'bá 'dǐni 'dǎ'bee ǎsámvú gé, 'bá lẹ́kí ìmi 'yokí kọpi nì, 'bávẹ́ tǎ 'ongará múké. ¹³ 'Bá drǐ ǎbá dō gí, ǎbá tǎ Múngú vé rì sī, 'bávẹ́ yǐkí dō píri, 'bávẹ́ yǐkí píri 'dǐri ìmi tǎ sī. ¹⁴ Kúrísító vé lēngará ìri nì 'bá lēzú 'dǐri, ìri 'bá ní úvá sẹ́ tǎ ǎrẹvú 'duzú ngazú ǎnì cérẹ́. 'Bá nǐkí ámá rá 'yozú kīnī, ádarú Kúrísító rì ǎlu, drǎ 'bá cérẹ́ pi vé ụnjǐkǎnyǎ ǎ tǎ sī, 'dǐri lū 'yozú kīnī 'bá ụdrákí cérẹ́ gí. ¹⁵ Kúrísító drǎ 'bá cérẹ́ pi ǎ tǎ sī. 'Bá Kúrísító rì ẹ̀'yī'ba gí rì pi, kọpi ìdri ú'dí rì ịsụ́ rá, 'bá ìri ẹ̀'yī'ba gí rì pi gọkí adrii sụ́ ọtụ́ ụku rì tǐnì ku. Kọpi tukí pá ì sị ọ'dúklẹgúsí ku, kọpi gō Kúrísító dráapi kọpi ǎ tǎ sī, gōopi íngapi ìdri rú rì vé tǎ 'o.

¹⁶ Kúru í'dózú ǎndrú mụzú drǐdrǐ, lē 'bá ríkí 'bá rì pi vé tǎ lị́ yǐkí 'bá áda vé nì sī ku. Ọtụ́ 'bá ríkí Kúrísító vé tǎ lị́ sụ 'dǐri tǐnì, 'bo nóni 'bá lǐkí ìrivẹ́ tǎ sụ́ 'dǐri tǐnì ku. ¹⁷ Kúru 'bá rì ẹ̀'yī dō Kúrísító rì gí, Múngú ụjǎ nóni ìri ícá 'bá ú'dí rú nì gí, ìrivẹ́ tǎ rii 'oó ụku rì de 'i gí, ìri nóni rì tǎ ú'dí nì 'o. ¹⁸ Múngú 'o tǎ 'dǎ'bee cérẹ́ nī, Ìpẹ́ Kúrísító rì ímụ́ 'bá ǎsámvú úde 'í be nī. Múngú sẹ́ nóni 'bá ní ẹ̀zị́ rizú 'bá rì pi ǎsámvú ícízú 'í be. ¹⁹ Tǎ 'bá ní 'yoó rì, ìri 'dǐni, Múngú Ìpẹ́ Kúrísító rì ímụ́ 'bá rì pi ǎsámvú úde 'í be, trú kọpi ívẹ́ ụnjǐkǎnyǎ agásí gí. Múngú sẹ́ nóni 'bá ní ẹ̀zị́ rizú 'bá rì pi ǎsámvú ícízú 'í be. ²⁰ 'Bá 'bá rì'ba Kúrísító vé ụ'dúkọ́ múké rì ụlù'ba ìri ǎ vürá gá nì pi, Múngú rì 'bá áyú rì ụ'dúkọ́ rì ụlù ìmi nì. 'Bá mǎkí ìmi drí Ìrì sī Kúrísító ǎ rụ́ sī, lē ìmi ícíkí ìmivẹ́ ǎsámvú Múngú be rì. ²¹ Kúrísító 'o ụnjǐkǎnyǎ kuyé! 'Bo Múngú 'du ìrivẹ́ tǎ 'bǎá sụ́ 'bá ụnjǐkǎnyǎ 'oópi nì tǐnì 'bá tǎ sī, 'bá adriki rì ǎni píri Múngú ẹ̀ndrẹ́tị́ gé.

6

¹ 'Bá rì'ba ẹ̀zị́ nga'ba Múngú nì ìmi be nǒ'bee, 'bá mǎkí ìmi drí Ìrì sī, ẹ̀sị́ múké Múngú vé ì nì tǎ nì ụlùú 'dǐri, lē ìmi gǎkí ku. ² Síkí Búkú Múngú vé rì agá, Múngú kīnī,

“Sǎ má nì lēzú mí ìzǎ kozú rì gé,
 á yì mí rá,

ụ'dú pangará vé rì gé,
 á kó mí ìzǎ rá.”

Ìmi ndrekí drí ká! Sǎ rì ícá nóni gí, sǎ nōri ì nì ìmi pazú ìmivẹ́ ụnjǐkǎnyǎ agásí rì.

Pǎulū nya ìzāngā

³ Ẹ̀zị́ 'bá ní ngaá rì agá, 'bá lẹ́kí ẹ́ ịsụ́kí ụnjǐkǎnyǎ 'a nì gé ku, ǎ uga rì lẹ́tì 'bá lē'ba Kúrísító rì ẹ̀'yī'ba rì pi nì ku. ⁴ 'Bá ǎtí'ba Múngú vé nì, ẹ̀zị́ 'bá ní rii ngaá Múngú nì rì, ìri lū 'yozú kīnī, ádarú 'bá rì tǎ Múngú vé rì 'du nga. Ìzāngā 'bá ní nyaá kárakará rì pi agásí, tǎ ụkpó ụkpó 'bá ní ịsụ́ rì pi agásí, 'bá ríkí ẹ̀sị́ ụmbẹ́ ìzāngá rì ǎ

nyangará gá. ⁵ Ūgbāki 'bá ūnji ūnji, ú'béki 'bá jó rizú āngū ū'yīzú rī agá, 'bá nyaki īzāngā 'bá bītrīká rī pi drīgé ambamba, 'bá ngakí ējī ūkpō sī, 'bá āndēki ambamba, 'bá rikí adrii ēbīrī sī, 'bá kokí ū'dú kuyé. ⁶ Īzāngā 'bá ní īsū kárakará 'dī'bée agási, 'bá adriki ējī be ule, 'bá nīki tā ambamba, 'bá 'bāki ējī mādā, 'bá adriki ējī be múké. Īndri Uleterē rī, īri 'bá be trū, lēngará 'bá ējī agá rī, īri lēngará áda. ⁷ Tī 'bá ní sēē rī, īri tā áda. Múngú sē 'bá ní ūkpō ējī rī ngazú. 'Bá rukí tā pirī rī drī Īrī sī, ē'dī 'dīzú āni. ⁸ 'Bá rī pi dō rī 'bá ĩñjī rá yā, dō kōpi 'bá idede yā, kōpi dō rī 'bá íngú rá yā, dō kōpi rī 'bá tritri yā, 'bá rī ējī nga Múngú ní. 'Bo 'bá uruko'bée rī 'yo kīnī, 'bá ngakí ējī Múngú vé rī ku. ⁹ 'Bá uruko'bée nīki 'bá kuyé, 'bo ĩmi nīki 'bá rá. 'Bá īsūki īzāngā ūnji ūnji, 'bo 'bá dri idri rú. Ōcūki 'bá ūnji ūnji, 'bo ú'dīki 'bá kuyé. ¹⁰ Īzāngā 'bá ní nyaá kárakará rī agási, āyīkō 'bávē rī de 'bá ējī agási kuyé. 'Bá adriki dō ngá ākō drāāāsīyā, tī 'bá ní sēē rī sē tā múké Múngú vé rī ga 'bá rī pi ē ējī agá trétre. 'Bá ngá ākō, 'bo tā múké Múngú vé rī pi ārevú céré 'bávē ní.

¹¹ Mā ēdrīpīi má ōmvūpīi adri 'bá kūrū Kōrinitō vé rī agá 'dīlē rī pi, 'bá lēki lūu ĩmi ní uleterē 'yozú kīnī, 'bá lēki ĩmi ambamba. ¹² Lēngará 'bá ní ĩmi lēzú rī, 'bá kukí kuyé, 'bo ĩmivē lēngará ĩmi ní 'bá lēzú rī, ísī nōni kú mādā gí. ¹³ Átángá má ní rīi átá ĩmi ní nōri, ma rī átá sū má ní átá anji mávē rī pi ní rī tñjī. Lē ĩmi 'bāki ējī 'bá lēzú ūgūsīlē be céré.

Lē ĩmi úmúki ĩmi 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi be ku

¹⁴ Lē ĩmi úmúki ĩmi 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi be ku. 'Bá tā 'o' 'bá pirī rī pi vé tā úmú 'i 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi vé rī be trū ku. Tā ūtīñā vé rī pi úmúki í tā ĩñjā vé rī be ku. ¹⁵ Kúrīsítō pi nyo tā ālē 'du nga Bēlīyálā* be trū rá? 'Bá Yēsū rī ē'yīpi gí rī vé tā rī nyo 'i ru 'bá Yēsū rī ē'yīpi kuyé rī vé rī be trū rá? ¹⁶ Ngá í ní udé múngú rú rī pi vé tā úmú 'i jó Múngú vé rī be ku. 'Bá ní adrii jó Múngú idri rú rī vé ní rī sī, Múngú ní 'yozú kīnī,

"Ma adri 'bá 'dī'bée āsāmvú gé,
ma ēcī kōpi be trū.

Ma adri Múngú kōpivē ní,
kōpi adri 'bá mávē ní."

¹⁷ Úpí Múngú ní gōzú 'yozú kīnī,
"Tā kōpivē ūnji 'dī'bée ĩmi kukí āni,
ngá āzāvú rú rī pi á ulóki ku.
Ma kúru ĩmi ē'yī ĩmú adri má be trū."

¹⁸ Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa ní 'yozú kīnī,

"Ma adri E'tépi ĩmivē ní,
ĩmi adri anji āgō mávē ní, āzini ānji
ūkú mávē ní."

7

¹ ĩmi mávē ūndī má ní lēlélē rī pi, Múngú ējī 'bá ní tā 'dī'bée ní. Lē 'bá ūjīki ngá āzāvú rú rī pi 'bá rú' 'bá gá sī, āzini 'bá ējī agási rá. Lē 'bá ĩñjīki Múngú rī, 'bá adriki uleterē Múngú tñjī.

Páulū ē ējī īsū āyīkō

² Lē ĩmi 'bāki ējī 'bá lēzú. 'Bá 'okí 'bá āzi ūnji kuyé, 'bá sēki 'bá āzi fī tā ūnji agá kuyé, 'bá 'duki 'bá āzi á ngá mī mbamba sī kuyé. ³ Á 'yo tā 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, ĩmi tōzú, ā 'okí rī ĩmi ūnji yā 'dīni kuyé. Sū má ní 'yoó drīdrī rī tñjī, 'bá lēki ĩmi lēlē. 'Bá dō rī adri idri rú, 'bá adri mūzú ĩmi be trū, dō drā ícá ní, 'bá ūdrā ĩmi be trū. ⁴ Á 'bá ējī céré kú ĩmi drīgé. Sē má íngú ma ambamba ĩmi tā sī. Īzāngā rī 'bá ma īsū' 'bá kárakará rī pi, sē má ní ējī mbangará, āzini sē má ní āyīkō.

⁵ 'Bá kā caá āngū Mākēdōniyā vé rī gé 'dālē, 'bá īsūki sá uvuzú ní kuyé. Tā ūnji ūnji ní pi īsūki 'bá lēti be āndīfāndī. 'Bá rī pi rikí útrē 'bá drīgé, sē ūrī fī 'bá ējī agá ambamba. ⁶ 'Bo Múngú riipi 'bá īzāngā nya' 'bá rī pi ē ējī ūmīpi rī, ĩpē Tītō rī ĩmú, Tītō vé ícāngará ūmī 'bá ējī rá. ⁷ 'Bá āyīkō sī Tītō vé ícāngará sī. Tā 'bá ní āyīkō sēepi rī, Tītō ní tā ĩmi ní 'i ējī ūmīzú rī ĩjī ūlūú 'bá ní rī sī. Ūlū 'bá ní tā ĩmi ní rizú má īzāngā 'bāzú rī, āzini ējī ĩmi ní 'bāá rizú má tā ūsūzú rī. Tā 'dīri sē má ní āyīkō ambamba.

⁸ Kōkōbī má ní sīi sēē ĩmi ní 'dīri ā sē dō ĩmi ní īzāngā ambamba drāāāsīyā, má vú nōlē, adri ūnji kuyé. Drīdrī ní, má ējī nō rá, ā'diātāsīyā á nī rá kōkōbī má ní sīi sēē ĩmi ní rī sē ĩmi ní īzāngā ambamba ĩmi ējī agá lókiñā be mādā, 'bo nōni má ējī adri īzāngā sī ku. ⁹ Nōni má ūnji ējī agá, adri 'yozú kīnī, ĩmi ējī ní nōó rī sī kuyé, ā'diātāsīyā ējī ĩmivē nōópi rī ā vūdrī gé, ĩmi újāki ējī rá. Īzāngā ĩmi ní nyaá 'dīri, Múngú ā'yī tā ní ní, adri ĩmi ní ūnji kuyé. ¹⁰ Múngú sē dō 'bá rī īzāngā nyaá, īzāngā 'bá rī ní nyaá 'dīri, īri sē 'bá rī ējī újā, īri idri 'dāni' dāni rī īsū rá, ícá ējī 'bāá rizú īzāngā 'i ní nyaá rī á tā ūsūzú ku. 'Bo 'bá riipi īzāngā nyōókū nōri vé rī nyaapi, ējī újāpi ku rī, īri drāngará ĩjī drī ní gé.

¹¹ ĩmi ndrekí drī ká, īzāngā Múngú ní sēē ĩmi ní 'dīri, sē ĩmi rī tā 'o 'dīni: ĩmi úvá be tā múké 'duzú ngazú āyīkō sēzú Múngú ní. ĩmi lēki lūu 'yozú kīnī, ĩmi

* 6:15 6:15 Bēlīyálā: Rū Bēlīyálā 'dīri, īri rú āzi Sātānā vé rī, īri āmbúgú ĩndri ūnji rī pi drīgé. 6:16 6:16 Lēvī'tīkā 26:11-12; Yerēmīyā 32:38; Ēzēkélē 37:27 6:17 6:17 Ísáyā 52:11; Ēzēkélē 20:34, 41 6:18 6:18 2 Sāmúelē 7:8, 14

tā ūnjī ākō. Īmī 'a ve kōkōbī rī ā tā sī rā, sē Īmī nī ūrī, sē Īmī 'bāki ēšī lēzū ma ndrezū, Īmī 'bāki úvá tā pīrī 'ozú, Īmī lēki 'bā ūnjīkānyā 'oópi rī Īrīŋāā. Tā Īmī nī 'oó rī 'i da uletere lūzū kīnī, Īmī rī tā pīrī 'o. 12 Tā má nī kōkōbī 'dīri sizū rī adri 'yozú kīnī, 'bā āzi 'o tā ūnjī, dōku 'okī tā ūnjī 'bā āzi rū' 'bā gá yā 'dīni kuyé. Á sī kōkōbī 'dīri sēé Īmī nī, Múngú ē 'i da rī Īmī nī kīnī, Īmī lēki 'bā ambamba. 13 Tā 'dīri ímbá 'bā ēšī ambamba.

Áyīkō gō kpá fīi 'bā ēšī agá āmbúgú Tītō nī adrii āyīkō sī rī sī, ā'diātāsīyā tā pīrī Īmī nī 'oó rī ímbá Tītō ē ēšī rá. 14 Drīdrī nī, má íngú ímivé tā Tītō nī rá, tā ándurú má nī ūlūú Tītō nī rī, Īmī 'dukī ngaá múké, Īmī sēki má nī ízāngá kuyé. 'Bā rikī ándurú Īmī nī tā áda rī ūlūú, íngungará má nī ímivé tā ínguzú Īrī nī rī tā áda. 15 Tītō lē Īmī agaá rá, agaápi rá rī, rī tā Īmī nī 'i tī yizú yīyī 'dāri ā tā ígá, āzini tā Īmī nī 'i 'ē'yīzú Īnjīngará be rī ā tā ígá. 16 Ma nóni āyīkō sī āmbúgú, ā'diātāsīyā tā céré sī, á 'bā ēšī céré kú Īmī drīgé.

8

Ngá sēngará ēšī be céré rī

1 Má ēdrīpīi má ómvpīi, 'bā lēki Īmī nīkī ēšī múké Múngú nī sēé 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī, adri' 'bā kānisā āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pi nī rī. 2 Kōpi ā rikī dō ízāngá nyaá, āzini kōpi ā adriki dō ngá ākō drāāsiyā, kōpi rikī ngá sēé ēšī be céré 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī rī pi ē ízā kozú. 3 Á lē lūú Īmī nī kīnī, kōpi sēki ngá kōpi nī ícō sēé rī pi rá, kōpi sēki ngá be. Ngá kōpi nī sēé 'dī' 'bée, tā nī íbī íngá kōpi ē ēšī agá. 4 Kōpi mākī 'bā úvá be céré kīnī, Ī lēki mūfēngā soó sēé 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī, adri' 'bā ngá ākō kūrū Yērūsālēmā vé rī agá rī pi nī Īndī. 5 Mūfēngā kōpi nī sēé rī, kōpi sēki ēšī be céré, aga 'bā nī lēé rī rá. Drīdrī nī, kōpi sēki ívé rū' 'bā tā 'ozú Úpī nī, āzini tā 'ozú 'bā nī, sū Múngú nī lēé rī tīnī.

6 Tītō 'i' dō ándurú mūfēngā rī ā songará ā tā ūlūú Īmī nī ádri' 'bā nī, kūrū 'bā mākī Īrī, ā újā 'i gōó muḡ ēžī Īmī nī mūfēngā sozú ēšī múké sī rī deé. 7 Tā Īmī nī 'oó rī ndē 'bā urukō' 'bée vé rī rá. Īmivé 'ē'yīngará āmbúgú, tā Īmī nī rīi átá rī pi múké, Īmī úmī be, Īmī úvá be tā Múngú vé rī 'ozú, Īmī lēki 'bā ambamba. Nóni mūfēngā Īmī nī lēé sēé rī, lē Īmī sēki ēšī múké sī, ā ndē 'bā urukō vé rī rī.

8 Tā má nī 'yoó Īmī nī 'dīri, adri 'yozú kīnī ma rī mī Īmī nī ūkpō sī yā 'dīni ku. Á lē nījī ádarú dō lēngará Īmī ēšī agá rī, sū

'bā urukō mūfēngā so' 'bā úvá sī rī pi vé rī tīnī. 9 Īmī nīkī rá 'bávé Úpī Yēsū Kúrísítō vé ēšī múké, ā adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, Īmī tā sī, gō adrii ngá ākō, * ā sē rī Īmī adriki rī ngá be ambamba.

10 Tā má nī lēé lūú Īmī ímbázú rī, Īrī 'dī, lē Īmī 'dukī tā rī ngaá, sū Īmī nī ngaá ílī ájéé rī agá rī tīnī. Ílī ájéé rī sī, Īmī kīnī, Īmī lēki 'i' dō ngá rī sēé drīdrī nī, ádarú Īmī 'i' dōki sēé drīdrī rá. 11 'Bo nóni lē Īmī útúki Īmī ngá sēé, sū Īmī nī 'i' dō sēé drīdrī rī tīnī, lē Īmī sēki sū Īmī ēšī nī ūšūú lēé sēé rī tīnī. 12 Fēfē Īmī nī lēé sēé rī, tā nī íbī dō íngá Īmī ēšī agá, Īrī múké. Ngá índrépi Īmī drīgé rī, lē Īmī ūšūki sēé sū Īmī ēšī nī lēé sēé rī tīnī, dō Īmī drīgé 'dāayo ká.

13 Tā má nī 'yoó 'dīri vé ífīfī, adri 'yozú kīnī, Īmī sēki 'bā urukō nī ngá, Īmī ā adriki ngá ākō yā 'dīni ku, lē Īmī adriki ngá be, sū 'bā urukō' 'bée vé rī tīnī. 14 Nóni Īmī ngá be tré, Īmī ícō 'bā ngá ākō rī pi ē ízā ko āni rá. Vúlé 'dīi, ngá de dō Īmī drīgé sī gī, kōpi gō Īmī ízā ko nī. Īmī 'okī dō sū 'dīri tīnī, Īmī ímū ngá ālē Īmī āsámuvú gé sī trū, 15 sū Búkū Múngú vé rī nī 'yoó rī tīnī, "Bā ānyāngá rī íkūnāapi āmbúgú rī, ímbītā nī ku 'i kuyé, 'bā ānyāngá rī íkūnāapi mādānjā rī, Īrívé ānyāngá ca Īrī nī rá."

Pēki Tītō rī muḡ Kōrinītō gá.

16 Á sē Múngú nī ōwō' dīfō, Īrī nī Tītō nī úvá sēé ēšī 'bázú Īmī drīgé, sū má nī ēšī 'bāā Īmī drīgé rī tīnī rī sī. 17 'Bā kā 'yoó Tītō ā mu Īmī ndree, ā'yī kīnī, 'i mu rá. Īrívé mungará Īmī vúgá 'dīlē rī, 'bā tā nī kú 'i ēšī agá íngōsī. 18 'Bā lēki 'bā āzi Yēsū rī 'ē'yīpi gī nī pēé muzú Tītō be Īmī vúgá 'dīlē. 'Bā 'dīri 'bā kānisā vé rī pi ārēvú céré íngúki Īrī kīnī, Īrī 'bā rīipi 'i' dūkō múké rī ūlūúpi nī. 19 'Bā kānisā vé rī pi ípēki Īrī nī, ā mu rī 'bā be trū, 'bā jīkī rī mūfēngā Ī nī sēé rī pi muzú Yērūsālēmā gá 'dālē. Ngá Ī nī soó 'dīri, Ī Úpī ā rū íngú āni, Īrī lū 'yozú kīnī, 'bā 'bāki ēšī rizú 'bā ngá ākō rī pi ē ízā kozú. 20 Tā kōpi nī muzú trū rī, 'bā āzi ē ímū rī ūnjō ūlī mūfēngā Īmī nī soó tā nī íngápi Īmī ēšī agá 'dīri vé tā sī ku. 21 'Bo 'bā lēki tā pīrī 'oó Úpī Múngú endreḡi gé, 'bā céré ā nīkī rī 'yozú kīnī, 'bā rī tā pīrī 'o.

22 'Bā lēki kpá 'bā āzi pēé Tītō pi rū' 'bā gá 'bā Ī nī ípēé drīdrī 'dāri be, kōpi ā múki rī Ī be trū. 'Bā 'dīri, 'bā 'ā'yīki írívé tā rá. Ádarú 'bā 'dīri, 'bā nīkī írívé tā áamá vú be kárákará lūzú kīnī, Īrī 'bā lēépi ízā koópi nī. Nóni ngá Īrī nī lēé sēé ízā kozú rī aga

* 8:9 8:9 Á adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, Īmī tā sī, gō adrii ngá ākō: Yēsū rī ngá be ambamba 'bū gé 'dāá, ku ívé adringará múké 'bū gé 'dāá rī, ímū adrii vū drīgé nógō 'bā áda rū, nya ízāngá Īmī tā sī, Īmī íšūki rī tā múké agaápi rá nī bēnī. 8:15 8:15 Wūngará 16:18

ándúru ĩri ní sée drīdrī rī rá, ā diātāsīyā 'bá ívé ešī céré kuú ĩmi drīgé. ²³ Tītō ri má ógúpí, 'bá ri ežī nga ĩri be trų ĩmi ĩzā kozú. 'Bá édrípí 'dī'bée, 'bá kánísá vé rī pi pēki kōpi mužú nī, kōpi ri Kúrisitō ri ingú. ²⁴ Kuru lē ĩmi i'dakí imivé lēngará kōpi ní, 'bá kánísá vé rī pi ā nīkī rī amá 'yozú kīnī, tā 'bá ní rizú ĩmi ingúzú rī, ĩri tā áda.

9

Sokí mūfēngā jī Yērūsālēmā gā

¹ Ícō ku má ní kōkōbī sīzú sēzú ĩmi ní mūfēngā ĩmi ní lēe soó jī mužú Yērūsālēmā gā 'bá Múngú vé rī pi ē ĩzā kozú rī ā tā sī, ² ā diātāsīyā ā nī rá ĩmi úvá be lēzú ngá sēzú ĩzā kozú. ĩmi 'bá adri' 'bá āngū Ákáyā vé rī agá rī pi, má ingú ĩmi ānī rá, á lū tā ĩmi ní ĩmi útúzú caá ílī ālu lēzú ngá sēzú 'bá Mākēdōniyā gā rī pi ní rá. Úvá ĩmi ní 'bāá ngá sēzú 'dīri, sē kōpi ní úvá ngá sēzú. ³ Tā má ní lēzú Tītō ri pēzú mužú 'bá ĩrī be ĩmi vū 'dīlē rī, á lē ĩmi sokí mūfēngā rī kú ĩnogósí rī kōpi tēe, sū má ní ežī ĩmi ní rī tñj. 'Dīri lū 'yozú kīnī, tā 'bá ní ĩmi ingúzú rī adri ũnjō ku.

⁴ 'Bá Yēsū ri e'yī' 'bá gī āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pi ē ĩmúkí té dō má vū sī ĩndī, kōpi ĩsúkí té dō ĩmi sokí mūfēngā rī ĩnogósí gī kuyé, ĩsúzú á lū ĩmi ní gī, ma té drīnjā ĩsú rá, 'bo ĩmi té drīnjā ĩsú ambamba. ⁵ Kuru má ũsū, á lē Tītō ri pēe 'bá urukō' bée be mužú ĩmi vúgá 'dīlē, kōpi ā múkí rī ĩsú mūfēngā ĩmi ní ā'yī sēe rī, ĩmi sokí kú ĩnogósí gī. Mūfēngā ĩmi ní lēe sēe rī, lē tā ni ē ingá ĩmi ešī agá, adri 'yozú kīnī, ĩ tā ni lū ĩmi ní ũkpō sī 'dīni ku.

Ūri ĩ ní rī ũmbúgú rī

⁶ ĩmi ndrekí tā 'dīri múké, "'Bá ómvú 'áapi kīnikiniñá rī, ĩri ānyāngā ni ĩsú kīnikiniñá, 'bá ómvú 'áapi āmbúgú rī, ĩri ānyāngā ni ĩsú āmbúgú." ⁷ 'Bá lēepi ngá sēepi rī, tā ni ē íbī íngá ešī ni gé, mi dō ri ngá sē, lē mí sē ešī be céré, adri 'yozú kīnī ĩ mí ní ní ũkpō sī 'dīni ku. Múngú lē 'bá ngá sēepi ešī be céré rī lēlē. ⁸ Múngú ri ešī be múké, ngá ĩmi lēe rī pi ārevú céré, ĩri sē ĩmi ní rá, ĩmi adri ngá be ambamba, ĩmi ícō sē 'bá urukō' bée ē ĩzā kozú rá, ⁹ sū Búkú Múngú vé rī ní 'yoó rī tñj, "Múngú ri ngá sē 'bá ngá ákō rī pi ní, sū ešī ni ní lēe rī tñj,

ĩri tā 'o mužú pīrī ũđđ ákō."

¹⁰ Múngú ri 'bá ómvú 'ā' 'bá rī pi ní úri awa nī, ĩri 'bá rī pi ní ānyāngā awa nī. ĩri ĩmi ní úri saása ni sēe nī, ĩri sē ĩmivé ngá ri va va, ĩmi ngá sē ambamba 'bá ngá ákō rī pi ní. ¹¹ Ádarú Múngú ri ĩmi ní ā' bū sē lētī be āndīandī, ĩmi sēkí rī ngá 'bá rī pi ní ešī

be céré. ĩmi sēkí dō ĩmivé ngá 'bá ngá ákō rī pi ní, ĩri sē kōpi ōwō' dīfō sē Múngú ní.

¹² Ngá ĩmi ní sēe 'bá Múngú vé adri' 'bá ngá ákō rī pi ní 'dī' bée, ĩmi sēkí ešī be céré agaá rá, ĩri sē 'bá kárakará pi ĩmú Múngú ní ōwō' dīfō sē. ¹³ 'Bá rī pi ĩmú Múngú ri ingú ngá ĩmi ní sēe 'dī' bée sī. Ngá ĩmi ní sēe kōpi ní 'dī' bée, ĩri lū kīnī, ĩmi e'yīkí ũ' dūkó múké Kúrisitō vé rī ā tā 'duú ngaá rá. ¹⁴ Kōpi Múngú ri zī ĩmi ní ešī be céré, Múngú ní ĩmi ní ešī múké sēe ĩ ĩzā kozú rī sī. ¹⁵ Ōwō' dīfō Múngú ní, ĩri ní ívé Mvá sēe fēfē rú tā be āmbúgú āmbúgú rī sī. Tā 'bá ní rī áta ĩrivé tā sī 'dīri, tā ni aga rá.

10

Páulū áta ívé ežī ā tā

¹ Ma Páulū 'i, á má ĩmi Kúrisitō ešī be múké āzini tā be madā rī ā rų sī. ĩmi ũsúkí kīnī, má ní adringará gā ĩmi āsámuvú gé, ma ri 'o ũrī sī, má kādō fúú ĩmi rų' 'bá gā sī rará rú, ma íbī adri ũrī ákō ndō. ² 'Bá urukō' bée 'yokí ũnjō sī kīnī, 'bá ri tā 'o sū 'bá Múngú ri nī' 'bá kuyé rī pi tñj, sē má áta kōpi drīgé ũkpō sī. 'Bo má kādō caá ĩmi vúgá 'dīlē, lē ĩmi 'okí tā múké, má áta rī ĩmi drīgé ũkpō sī sū má ní áta 'bá tā ũnjī 'o' 'bá rī pi drīgé rī tñj ku. ³ 'Bá rikí dō adrii nyōókú drīgé nōgō drāáasiyā, 'bá 'dīkí e' 'dī sū 'bá nyōókú drīgé rī pi ní rīi' 'dīj rī tñj ku. ⁴ Ngá e' 'dī vé 'bá ní rizú e' 'dī 'dīzú ari' 'ba Múngú vé rī pi ndēzú ānī nō' bée, adri ngá 'bá nyōókú nōri drīgé rī pi ní rizú e' 'dī 'dīzú rī pi kuyé, 'bá ri ũkpō Múngú vé rī áyú rizú e' 'dī 'dīzú ari' 'ba Múngú vé rī pi ā ũkpō ndēzú ānī. ⁵ 'Bá lēkí áfú, āzini āgátá riipi lētī Múngú ri nīzú rī ugaapi rī izaá 'dīsī rá, 'bá lēkí 'bá yīkí be 'dīni 'dī' bée ā újákí ívé yīkí, kōpi ā 'dukí rī tā Kúrisitō vé rī ngaá. ⁶ Lē ĩmi 'dukí tā Kúrisitō vé rī ngaá ešī be céré, ā diātāsīyā 'bá Kúrisitō vé tā 'du' 'bá nga' 'bá ku rī pi, 'bá kōpi ĩrīñā rá.

⁷ ĩmi ri 'bá rī ndre rų' 'bá gā kīnī, ĩri 'bá Kúrisitō vé ni. ĩmi 'yokí dō kīnī, ĩmi ádarú 'bá Kúrisitō vé ni, lē ĩmi nīkí 'yozú kīnī, 'bá ádarú 'bá Kúrisitō vé ni, sū ĩmi tñj. ⁸ Ma dō ri ma ingú ũkpō Úpí Yēsū ní sēe má ní rī sī ambamba drāáasiyā, ũkpō 'dīri, ĩri sē ĩmi pá tu ĩmivé e'yīngará agá ũkpō ũkpō, ĩmivé e'yīngará gō ísī vúlē ku. Ánī sē má adri drīnjā sī ku. ⁹ Kōkōbī má ní sīi sēe ĩmi ní rī pi, á lē ā sē ĩmi ní ũrī ku. ¹⁰ ĩmi āsámuvú gé, 'bá urukō ri 'yo, "Kōkōbī Páulū ní sīi rī pi agá, sī tā 'a ni gé 'dāá ũkpō ũkpō, ũkpō ní ambamba. 'Bo rų' 'bá gálésī, Páulū ri ũkpō ákō, ĩrivé tā áta rī pi ežī ákō." ¹¹ 'Bá 'dīni 'dī' bée ā nīkí amá múké 'yozú kīnī, á ca dō ĩmi vúgá 'dīlē gī,

ma tā rī 'o sū má ní sīi sēē ĩmi ní kōkōbī agá āngū vūrá gálésī rī tñjī.

¹² 'Bá uruḵo'béé ri i íngú 'dígé kíni, i ndékí tā sí céré nī, 'bo 'bá ícókí 'bá íngú sū kōpi ní ríi i íngú rī tñjī ku. ¹³ 'Bo 'bá íngúkí 'bá ũkpō ní ní sēē 'bá ní kuyé rī sí ku, 'bá lēkí 'bá íngú ẹ̀jī Múngú ní sēē 'bá ní, 'bá ní ríi ngaá rī sí. Ẹ̀jī 'bá ní ngaá rī, 'bá ālē ĩmi be trū ālu. ¹⁴ 'Bá lēkí 'bá íngú muzú bādārú ku, ā'diātāsīyā 'bá íjīkí ándúrú ỳ'dúkó múké Kúrísítō vé rī ũlúú ĩmi ní rá. ¹⁵ Lē 'bá íngúkí 'bá tā 'bá uruḵo'béé ní 'oó rī sí ku. 'Bá 'bāki 'bá ẹ̀sī agá 'dālē 'yozú kíni, ĩmi dō ũkpō ũkpō ĩmivé ẹ̀'yīngárá agá, ĩri sē ẹ̀jī 'bávé ĩmi ásámvú gé rī, ĩri mba muzú drīdrī. ¹⁶ Kúru 'bá ícō ỳ'dúkó múké rī jī mụ ũlú āngú ĩmi gārā gá sí rárá rú, 'bá āzi ní drī mụ ẹ̀jī ngaá 'a ní gé kuyé rī agá. ¹⁷ Búkú Múngú vé rī kíni, "Bá rī lē dō 'i íngú, lē ē íngú 'i tā Úpí ní 'oó 'i ní rī sí." ¹⁸ 'Bá 'yoópi kíni 'i 'bá múké rī, ĩrivé tā 'yoó 'dīri ẹ̀jī ākó. Ngá múké rī, lē Úpí Yēsū Kúrísítō ā 'yo ĩrivé tā kíni, ĩri 'bá múké nī.

11

Páulū pi 'bá áyúāyū ũnjó rú rī pi be

¹ Ma dō ri átángá azakava vé ní átá, lē ĩmi 'bāki bī rizú tá má ní ríi átá rī yizú ẹ̀sī be mādā. Lē ĩmi 'bāki bī tá rī yizú. ² Á 'bá ĩmivé tá má ẹ̀sī agá āmbúgú, sū Múngú ní ĩmivé tá 'bāā āmbúgú 'i ẹ̀sī agá rī tñjī. Á lē ĩmi ā'yīi sēē jēé Kúrísítō ní, sū i ní mvá úkúná kácáná rú ní ā'yīi sēē jēé ágó ālu ní rī tñjī. ³ 'Bo ma ũrī sí, ā'diātāsīyā 'bá uruḵo'béé ímụ ĩmi mī ũ'bā, sē ĩmivé yīkí rī 'i újā ícá ũnjī, sū ĩni ní Évá* ē mī ũ'bā rī tñjī, sē ĩmi Kúrísítō rī gā sí. ⁴ 'Bá ũlúkí ĩmi ní tá Yēsū vé rī gí, ĩndrī Uletere rī ású ĩmi rá, ĩmi ẹ̀'yīkí ỳ'dúkó 'bá ní ũlúú rī múké. 'Bo 'bá āzi ímụ tá Yēsū vé rī újā ũlúú ĩmi ní ũ'dū be túngú, ĩmi ā'yīkí nóni ĩndrī túngú ní vé tá, ĩmi gāki ỳ'dúkó múké 'bá ní ándúrú ũlúú ĩmi ní drīdrī 'dāri sí. ⁵ 'Bá áyúāyū ũnjó rú 'yo' 'bá kíni, i ndékí 'bá rī pi tá sí céré nī 'dī'béé, ẹ̀jī má ní ngaá rī ndē kōpivé rī rá. ⁶ Átángá má ní ríi átá rī ĩndré sū 'bá i ní ímbá kuyé ní tñjī, 'bo á nī tá ambamba. 'Bá ũlúkí ĩmi ní tá rī pi ārevú céré uletere.

⁷ Á 'o ũnjí má ní má 'bāzú kú mādā ĩmi ĩnjīzú rizú ỳ'dúkó múké Múngú vé rī ũlúúú ĩmi ní kána? ⁸ Má ní rizú ẹ̀jī ngazú ĩmi ásámvú gé rī gé, má u'dụ mífēngá

'bá kānisā uruḵo'béé agá rī pi vúgá ẹ̀jī rī ngazú āni. ⁹ Lókí má ní adrizú ĩmi be trū rī gé, má adri dō ngá ākó drāāāsīyā, á zī ngá ĩmi tī gé āluḵāni kuyé, ā'diātāsīyā 'bá Yēsū rī ẹ̀'yī' 'bá gí ímụ' 'bá āngú Mākēdōniyā vé rī gélēsīlā rī pi sēkí má ní ngá ma ndē' 'bá rī pi nī, á gō ngá āzi zīi ĩmi tī gé dīi ku. ¹⁰ Áda ádarú Kúrísítō vé tá áda rī ní adrii má ẹ̀sī agá anigé rī sí, 'bá āzi āngú Ákáyā vé rī' agá 'dígé ícópí 'yoópi kíni, má íngú ma tá 'dīri sí ku 'dini 'dāayo. ¹¹ Adri 'yozú kíni, á lē ĩmi ku 'dini kuyé, Múngú nī rá, á lē ĩmi lēlē. ¹² Á lē tá rī 'oó muzú sū má ní ríi 'oó nīi rī tñjī, á uga rī 'bá rī' 'bá i íngú' 'bá 'yo' 'bá kíni i rī ẹ̀jī nga sū 'bá tñjī 'dī'béé vé ẹ̀jī ā ngangárá rá. ¹³ 'Bá áyúāyū ũnjó rú 'dī'béé, kōpi 'bá ũnjó rú ní pi, kōpi rī ẹ̀jī nga ũnjó sí, kōpi 'dúkí i 'bāā kuú Kúrísítō vé 'bá áyúāyū ní pi rú. ¹⁴ 'Bo má ẹ̀sī tī tá 'dīri sí āluḵāni kuyé! Á'diātāsīyā Sātānā 'dū 'i 'bāā sū mālāyíkā ũtūjā vé rī tñjī. ¹⁵ Sātānā vé átī' 'bá rī pi ā 'dúkí dō i 'bāā 'bá tá 'o' 'bá pīrī ní pi tñjī drāāāsīyā, tá 'dīri sē má ẹ̀sī tī āni āluḵāni ku. Uđū ní gé, i ímụ kōpi ĩrīnjā tá ũnjí kōpi ní 'oó rī sí rá.

Páulū íngú 'i ízāngā 'i ní nyaá rī sí

¹⁶ Á lē ẹ̀ndīi 'yoó ĩmi ní dīi, 'bá āzi ā ũsū 'yozú kíni, ma azakaza rú 'dini ku. ĩmi ũsúkí dō kíni, ma azakaza rú, ā adri sū ĩmi ní 'yoó ma azakaza rú rī tñjī, má íngú rí ma íngúngū. ¹⁷ Ádarú tá má ní átá 'dīri adri 'yozú kíni, tá Úpí ní lēé má átá rī kuyé, íngúngárá má ní ma íngúú 'dīri, ĩri lū kíni, ma rī átá sū 'bá azakaza rú ní tñjī. ¹⁸ 'Bá uruḵo'béé dō rī i íngú tá i ní ngaá rī sí, ma kpá ma íngú sū kōpi tñjī. ¹⁹ ĩmi ũsúkí kíni, ĩmi níkí tá rá, 'bo ĩmi rī 'bá azakaza rú ní pi vé tá yī. ²⁰ ĩmi rī sē 'bá rī pi rī ĩmi 'bá ámá sū tūgērī tñjī, kōpi rī ĩmivé ngá ali ĩmi drīgē sí, kōpi rī ĩmivé ngá ali ĩmi drīgē sí mī mbamba sí, kōpi rī i íngú, 'bo kōpi rī ĩmi ide. ²¹ Má ā'yī rá, tá i ní 'oó 'dī'béé tñjī 'dīri, ĩri drīnjā sē! Tá 'dini 'dī'béé ndē 'bá ũkpō rá.

Ma nóni rī átá sū 'bá azakaza rú ní tñjī, kōpi dō rī i íngú, ma kpá ma íngú rá. ²² Kōpi kíni dō ívé súrú Ēbēré, ma kpá Ēbēregú, kōpi kíni dō ívé súrú Ísērelé, ma kpá Ísērelégú, kōpi kíni dō i úyú Ābūrámā[†] vé ní, ma kpá úyú Ābūrámā vé ní. ²³ Kōpi kíni 'dīri i nyo rī ẹ̀jī nga Kúrísítō ní? Á nī rá, ma rī átá sū 'bá drī be ábāpi gí ní tñjī. Á nga ẹ̀jī Kúrísítō ní

10:17 10:17 Yērēmíyā 9:24 * **11:3** 11:3 Évá: Évá rī úkú Múngú ní í'dó gbii drīdrī rī. ĩri ẹ̀ndrēpí 'bá vū drīgé rī pi vé ní céré. ĩni ũ'bā Évá ē mī, nya peṭi á ũ'a Múngú ní 'yoó ā nyakí ku rī. † **11:10** 11:10 Ángú Ákáyā vé rī: Kūrī Kōrinītō vé rī ĩri āngú Ákáyā vé rī agá. ‡ **11:22** 11:22 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā rī kíni, á ku ívé 'bá 'bēti ásámvú gé rī pi, á ku ívé āngú, á 'de mụ ẹ̀ngú āzi u'dí ní gé. Ābūrámā rī ẹ̀bipi Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī ẹ̀lífú álu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísụ tīkí drī Yēsū rī kuyé. † lā í'dóngárá 12:25.

ūkpō sī kōpivé rī ndēé rá, ríkí ma ū'yī jó ī ní rizú āngū ū'yīzú rī agá vú be kárákará, ríkí ma ūgbāá ūnjī ūnjī vú be kárákará, á nya izāngā drādrā ē tī ūšú vú be kárákará. ²⁴ Yāhūdī rī pi ūgbākí ma zāá lā' bú ī ní udé āngū ūgbāzú ni sī caá vú be tōwú, vú ālu ālu ālu kōpi ríkí ma ūgbāá caá pūkú na drī ni ūrōmī. ²⁵ Ūgalaku Rómá vé rī pi ūgbākí ma kēlīnā sī caá vú na, mávé arī'ba rī pi ūvīkí ma irā sī, kúlúmgbā āndiāndí na má ní rizú ēcizú rī pi ríkí ī ūšū irā rú'ba gá, ānī sē kōpi ríkí ūtūi yīī ā ndúgé, sē má adri yīī tafu rī agá 'dāá īnī be rá, ūtū nījī. ²⁶ Ēcī má ní tuú muḡ rárá rú vú be kárákará 'dī'bée agá, má ē'dípáa Yāhūdī rī pi, 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi be, kōpi sēkí má ní izāngā ambamba, má ūšú izāngā 'bá rī'ba āngū alī'ba rī pi drīgé, āzini á nya izāngā yīī āmbúgú dīpī dīdī rī agá 'dálé. Kūrū rī pi agāsī, āngū ā'wī cinyáfá rú rī pi agāsī, yīī bālālā rī pi agāsī, 'bá 'yo'ba kīnī, ī nīkī Ūpī Yēsū rī gí 'dī'bée drīgé, á nya izāngā ambamba. ²⁷ Má ū'bjēzī ngāá tā ūkpō ūkpō ni pi agāsī, īnīnā kárákará á ko ū'dú kuyé. Má adri ēbīrī sī, yīī úvá ndé ma, ngá má ní nyaányá ni 'dāáyo. Īgbē fu ma ambamba, bōngó má ní suú sēepi má rú'ba ní kozú ni 'dāáyo. ²⁸ Izāngā má ní rīi nyaá kárákará 'dī'bée agá, ū'dú ālu ālu, 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gí vūrā āndiāndí agāsī rī pi vé tā rī rīi má ēšj agá, sē á rī kōpi á tā ūšú. ²⁹ 'Bá rī dō ūkpō ākó, ma īrivé tā 'du 'bá má ēšj agá tā āmbúgú rú. 'Bá āzi ubé dō 'bá ūrukō 'deé ūnjīkányā agá, īri sē má ēšj rī veve.

³⁰ Ma dō ma íngú, ma rī ma íngú má ní adrii ūkpō ākó rī sī. ³¹ Múngú 'bávé Ūpī Yēsū Kúrisitō vé Ētēpi nī tā má ní rīi átá 'dī'bée rá, adri ūnjō ku, ē íngúkí Múngú rī muḡzú nyonyo. ³² Lókí má ní adrizú kūrū Dāmāséké vé rī agá 'dálé rī gé, gávānā adriipi 'bāgú Ārétā ā pālégá rī 'bā āngáráwá rī pi rīi kēētī kání vé rī pi ūtēé, kōpi ā rúkí rī ma. ³³ 'Bo 'bá ūrukō kokí má īzā, 'duki ma suú wūrūgū agá, kōpi sukí ma kūrū rī vé kání rī vé ūlé gá sī muḡzú vūgá 'dāá, má ápá má náké.

12

Yēsū i'da tā Páulū ní ĩndrīlīkī agá

¹ Ma ma íngú muḡzú íngúngū, á nī rá íngúngárá má ní ma íngúzú 'dīri, ngá āzi má ní ícó ūšú 'a ní gé 'dāáyo, 'bo ma ma íngú muḡzú ĩndrīlīkī, āzini tā Ūpī Yēsū ní i'daá má ní rī sī muḡzú drīgé. ² Ma Páulū 'ī, má ē'yī Kúrisitō rī gí, ĩndrīlīkī agá, 'duki ma jīī muḡ adrii vūrā Múngú vé 'bū gé 'dálé rī agá, vūdrī ní 'du nóni caá íli muḡdrī drī ni su. Ī ní ma 'duzú muḡzú rī gé, 'duki dō ma muḡzú má rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki

má ĩndrī muḡzú yā, á nī kuyé, Múngú nī íngá nī.

³ 'Dukí dō ma muḡzú má rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki mávé ĩndrī muḡzú áyu yā, Múngú nī íngá nī. ⁴ 'Dukí ma muḡzú vūrā Múngú ní adrizú rī gé, á ca muḡ tā ūnyī be ambamba ī ní ícó tā ní ūlūū bā ku ni yīī. ⁵ Ma rī ma íngú tā 'dāri sī, adri 'yozú kīnī, ma rī má ngúlúpi íngú yā 'dīni ku, tā má ní ícó má íngúzú rī, īri 'yéńá tā má ní adrii ūkpō ākó rī sī. ⁶ Má íngú dō ma íngúngū drāáasiyā, má ícó adrii azakaza rú ku. Ma tā áda rī átá muḡzú áyu. 'Bo á lē rīi átá muḡzú bādārú ku, 'bá āzi á ūšú rī 'yozú kīnī, tā má ní 'oó, āzini má ní átá rī, á ndé tā sī ní 'dīni ku.

⁷ Ma nóni rī má ēšj 'bá rizú tā āyāzú āyāyá má ní ndreé 'dāri ā tā ūšú. Īpēkī Sātānā vé ĩndrī ūnjī áyúāyū ni ímú má ní izāngā sēé ūnjī ūnjī, má íngú rī ma ānī ku. ⁸ Á má Ūpī Yēsū rī caá vú be na, ā 'du izāngā má ní rīi nyaá rī má rú'ba gá sī rá. ⁹ 'Bo īri ni újázú má ní kīnī, "Ngá 'yéńá mí ní lēé rī, īri ēšj múké mávé rī. Mī dō ūkpō ākó, mávé ūkpō rī ēzī nga mí rú'ba gá rá." Kúru má ní adrii ūkpō ākó rī sī, ma ānī āyīkō sī, ma ma íngúngū, Kúrisitō á sē rī má ní ūkpō bēnī. ¹⁰ Má adri dō ūkpō ākó, ā ríkí dō ma u'daá, má nya dō izāngā, á ōcūkí dō ma ūnjī ūnjī, āzini má rī dō tā ēñjēñjī 'duḡ drāáasiyā, á nī rá, īri múké Kúrisitō vé tā sī. Ma dō ūkpō ākó, Kúrisitō rī má ní ūkpō sē rá.

Páulū 'bá ēšj 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gí Kōrinitō agá rī pi drīgé

¹¹ Má ĩndré sū 'bá azakaza rú ní tīnj, ĩmī sēkí ma ĩndré azakaza rú ní. ĩmī té kōdō ícó ēzī má ní ngāá múké rī vé tā átá ní. 'Bá áyúāyū ūnjō rú 'yo'ba kīnī, ī ndēkí 'bá rī pi tā sī cére ní 'dī'bée, ēzī má ní ngāá rī ndē kōpivé rī rá. ¹² Má ní rizú ēzī ngazú ĩmī āsámvú gé rī gé, á 'bá ēšj mādā ēzī ngazú ūkpō sī, á 'o tā āyāzú āyāyā ni pi, āzini tā ambugu ambugu ĩndré'ba ĩndrēndrē ni pi. Tā má ní 'oó ū'dū be túngú túngú 'dī'bée, īri mávé ēzī má ní ngāá adrizú Yēsū vé 'bá áyúāyū ni rú rī vé tā lū ní. ¹³ Ngá má ní 'oó 'bá kánisá vé rī pi á ūrukō ní rá, má ní 'oó ĩmī ní kuyé rī ā'di? Ngá má ní 'oó kuyé rī, 'yéńá á zī mūfēngā ĩmī vúgá kuyé. ĩmī trūkí ma tā ūnjí má ní mūfēngā zīzú ĩmī vúgá kuyé 'dīri ā tā sī rá.

¹⁴ Nóni mávé mungárá má ní lēzú muḡzú ĩmī ndrezú nōri, īri vú na ni, 'bo á lē ogū 'bāá ĩmī drīgé ku, ā' dīātāsīyā á lē ngá ĩmī vúgá kuyé, á lē ĩmī 'duki tā Kúrisitō vé rī ngāá muḡzú áyu. ĩmī ndreki drī ká, anjīnā nyírīnā rī pi ícókí 'bá ī tī'ba rī pi ā tā mbaá ní ku, 'bá anjīnā rī pi tī'ba rī pi anjīnā rī pi ā tā mba ní. ¹⁵ Ma adri āyīkō sī má ní lēé ma adii ĩmī tā sī rī sī. Á lē ĩmī agáá

rá, 'bo ìmi lēkí ma ku āsī? ¹⁶ Ìmi ā'yīkí rá 'yozú kíní á 'bā oḡu ìmi drǐgé kuyé, 'bo 'bá ʔruxo' bée ʔsūkí kíní, ma ri ma nje mu ngá upa ìmi drǐgé sī mī mbamba sī. ¹⁷ 'Bá má ní pēe muḡ ìmi vúgá 'dī' bée 'dukí nyo nga ìmi drǐgé sī mī mbamba sī rá? ¹⁸ Á pē Títō pi 'bá Yēsū ri ʔ'yīpi gí ni be muḡ ìmi ndreé, 'bo Títō 'du ngá āzi ìmi drǐgé sī mī mbamba sī kuyé. 'Bá 'dukí tā rī ngaá sū Títō ní 'duḡ ngaá rī tñi.

¹⁹ Ìmi ri ʔsū, tā 'bá ní ríí átá 'dīri, 'bá nyo ri 'bá ʔrǐ? 'Bá ri tā 'dīri ulū ìmi ní Múngú ʔndreḡi gé, sū áti' bá Kúrisitō vé ni pi tñi. Ìmi undí mávé rǐ pi, tā ʔrēvú céré 'bá ní ríí 'oó rǐ, 'bá lēkí ìmi útú, ìmi adrikí rǐ ũkpō ũkpō ìmivé ʔ'yǐngará agá. ²⁰ Ma ri 'o ʔrǐ sǐ, sá āzi ni sǐ, má kādō muḡ ìmi ndreé, tā ìmi ní ríí 'oó rǐ sé má ní ʔyīkō ku, tá má ní ríí 'oó rǐ sé kpá ìmi ní ʔyīkō ku. Tá má ní ʔrǐ sēepi ìmi tá sǐ rǐ, āgátá ìmivé rǐ, ā'yā, 'a vengará, acongará, ũnjō ũlǐngará 'bá āzi drǐgé, ā'yóngará, 'bá u'dangará, áfú, āzini íngángará tá sǐ mgbārāsǐ rǐ. ²¹ Ma adri ʔrǐ sǐ, má kādō gōo muḡ ìmi ndreé dī, á mu dō ʔsú 'bá ʔruxo ìmi ʔsámvú gé, kōpi dǐ ri ũnjikānyā 'o muḡú, ri ʔwū 'bá muḡú bādārú, 'okí tā pǐri ku, kōpi ri ʔbǐrǐ rú' bá nōri vé rǐ vé tá 'du nga áyu, ma adri drǐnjá sǐ Múngú ʔndreḡi gé, kōpi ní ʔsǐ újá kuyé rǐ sǐ.

13

Tā ʔdūmbītā Páulū ní átá ũkpō ũkpō rǐ

¹ Mávé mungará ìmi vúgá ìmi ndrezú nōri, ìri vú na ni. Sǐkí Búkū Múngú vé rǐ agá kíní, "Tókí dō 'bá, lēkí dō ìrivé tá lǐ, lē 'bá ʔrǐ, dōku 'bá na tá rǐ ndre' bá i mǐ sǐ rá ní pi á adrikí ìndí." ² Ándúru má ní muḡú ìmi ndrezú vú ʔrǐ rǐ gé, má átá ìmi ní ũkpō ũkpō, má kíní, 'bá ũnjikānyā kuúpi ku rǐ, ma ìri ìrǐnjá rá. Nóni má ní dǐri adrizú ìmi gārā gá sǐ rárá rú rǐ gé, á lē tá 'dīri ʔndǐjǐ lūú ìmi ní dǐjǐ. Má kādō ma újá gōo ìmi vúgá 'dīlē, 'bá ándúru ũnjikānyā 'o' bá rǐ pi 'bá ʔruxo ũnjikānyā 'o' bá vúlé rú rǐ pi be, ma kōpi ìrǐnjá rá. ³ Ìmi lēkí nǐjǐ 'yozú kíní, Kúrisitō ri sé ma ri tá rǐ átá nǐ. Kúrisitō adri ũkpō ákó kuyé, ìri ũkpō be 'bá ũnjikānyā 'o' bá ìmi ʔsámvú gé rǐ pi ìrǐnjázú. ⁴ Í ní ìri gbázú peḡi alambaku sǐgé rǐ gé, ìri ũkpō ákó, ìri nóni ri adri ũkpō Múngú vé rǐ sǐ. 'Bá ándúru ũkpō ákó, sū Kúrisitō ní ándúru adrii ũkpō ákó rǐ tñi, 'bo ìmi ìmú ndre 'bá ìmú adri ũkpō Múngú vé rǐ sǐ, sū Kúrisitō ní adrii rǐ tñi.

⁵ Lē 'bá álu álu á ʔ' bǐ 'i á má ʔ'yǐ dō Yēsū ri rá. Ìmi nǐkí á má 'yozú kíní, Kúrisitō Yēsū ri adri ìmi agá 'dǐni kuyé? Ìmi ʔ'yīkí dō ìri kuyé, ìmi i' dé ʔ' bǐngará 'dǐri sǐ rá.

⁶ Má ʔsū ìmi ícō nǐ á má rá 'yozú kíní, 'bá agakí ʔ' bǐngará rǐ gǐ. ⁷ 'Bá 'okí dō tá rǐ fíú pǐri kuyé drááásiyā, 'bá ri Múngú ri zǐ, ìmi 'okí ri ũnjikānyā ku. 'Bá zǐkí Múngú ri, adri 'yozú kíní, 'bá índrékí rǐ áni múké yā 'dǐni ku, ìmi 'okí ri tá pǐri.

⁸ Lē 'bá ʔwúkí tá áda rǐ ku, 'bá 'dukí tá áda rǐ ngaánga. ⁹ 'Bá adrikí dō ũkpō ákó drááásiyā, 'bá ʔyīkō sǐ ìmi ní adrii ũkpō ũkpō Kúrisitō agá rǐ sǐ, āzini ìmi ní ìrivé tá 'duḡ ngaá rǐ sǐ. 'Bá Múngú ri zǐ ìmi ní, ìmi 'okí ri tá 'dīri muḡú drǐgelé. ¹⁰ Má ní dǐri cazú ìmi vú 'dīlē kuyé rǐ gé, á lē tá 'dī' bée sǐ sēe ìmi ní drǐdrǐ, má kādō caá ìmi vú 'dīlē, má átá rǐ ìmi drǐgé ũkpō sǐ ku. Úpí sē má ní ũkpō 'dīri ìmi izá kozú, adri 'yozú kíní, ìmi 'ozú ũnjí ku.

Páulū vé mōdō ā ʔdū sēe rǐ

¹¹ Má ʔdrǐpǐjǐ má ʔmvúpǐjǐ Kúrisitō ri ʔ'yǐ' bá gǐ rǐ pi, lē ìmi újákí ìmivé adringará ē ícá múké, lē ìmi yíkí tá má ní sǐi kōkōbǐ 'dīri agá rǐ yiyǐ. Lē ìmi adrikí múké yīkǐ be álu, tákǐri á adri ìmi be. Múngú 'bá lēepi lēlē, riípi tákǐri sēepi 'bá ʔsǐ agá rǐ á adri ìmi be.

¹² Lē ìmi u'dekí ìmi ʔzǐjǐ bēdrǐ sǐ. ¹³ 'Bá Múngú vé rǐ pi céré sēkí ìmi ní mōdō.

¹⁴ ʔsǐ múké Úpí Yēsū Kúrisitō vé rǐ, lēngará Múngú vé rǐ, āzini ũkpō Índri Uleteré 'bá úmúpi trǐ rǐ vé rǐ á adri ìmi be céré.

Kõkõbǝ Páulũ ní sǝĩ sǝé 'bá Gälätiyā vé rǝ pi ní rǝ Tǝ búkũ rǝ vé rǝ á úlũngará

Gälätiyā ri ágágá ängũ nóni ĩ ní zǝĩ Tákǝ rǝ ágá. Páulũ pi Bǝrũnábá be, kõpi sǝkǝ ú'ðũkõ múké Yǝsũ vé rǝ kũrũ Gälätiyā vé rǝ pi agásǝ, sǝ 'bá kárákará újákǝ ǝšǝ Yǝsũ ri ǝ'yǝzũ rá (ǝzǝ 13-14). Páulũ kǝnǝ, 'bá icókǝ Múngũ ní äyĩkõ sǝé ǝzǝ 'bá ní ngaá rǝ sǝ ku. 'Bá 'yǝná adri pǝrǝ Múngũ ǝndrǝtǝ gé ǝ'yǝngará sǝ, sũ Yähũdǝ rǝ pi vé ǝ'bǝpǝ Ábũrámá tǝnǝ. Cápítá 5-6 lũ 'bá ní kǝnǝ, 'bá Yǝsũ ri ǝ'yǝ' 'bá gǝ rǝ pi, lǝ ĩndrǝ Uleterǝ rǝ á úlũ 'bá ní tǝ pǝrǝ 'bá ní adrizũ Kũrisitǝyǝnǝ rũ rǝ nǝ, á sǝ rǝ 'bá 'ðukǝ rǝ tǝĩmbǝ Múngũ vé rǝ ngaá, äzini 'bá lǝkǝ rǝ 'bá ʊrũkõ lǝlǝ.

Páulũ sǝ mödõ Kũrisitǝyǝnǝ Gälätiyā gá rǝ pi ní

¹ Ma Páulũ ĩ ní zǝĩ imũ ǝzǝ ngaá Yǝsũ Kũrisitõ vé 'bá áyũäyũ ní rũ rǝ 'i. Mávǝ zingará nõri ibǝ íngá 'bá áda vúgá kuyǝ, ibǝ íngá Yǝsũ Kũrisitõ vúgá, äzini ǝtǝpǝ Múngũ ĩri ingaápi gõõpi idri rũ drǝngará gálǝsǝ rǝ vúgá. ² 'Bá má õgũpǝpǝ Yǝsũ Kũrisitõ ri ǝ'yǝ' 'bá gǝ, adri' 'bá má be trũ nõ'bébe be, 'bá sǝkǝ imi ní mödõ.

Imi 'bá Yǝsũ ri ǝ'yǝ' 'bá gǝ kǝnǝsǝ ändǝiändǝ ängũ Gälätiyā vé rǝ ágá rǝ pi, á sǝ kõkõbǝ 'dǝri sǝé imi ní nǝ.

³ Tákǝri, äzini ǝšǝ múké 'bá ǝtǝpǝ Múngũ vé rǝ, äzini Úpǝ Yǝsũ Kũrisitõ vé rǝ á adri imi be. ⁴ Úpǝ Yǝsũ Kũrisitõ sǝ 'i drǝá rõbõõõ rũ 'bávǝ ñnjlkǝnyá ä tǝ sǝ, 'bá pazũ tǝ ñnjǝ nyõõkũ nõri vé rǝ agásǝ, sũ 'bá ǝtǝpǝ Múngũ ní tǝ nǝ úřǝ rǝ tǝnǝ. ⁵ ǝ ĩngũkǝ Múngũ ri muzũ nyonyo. Äminǝ.

Ú'ðũkõ múké áda rǝ, ĩri 'yǝná älu

⁶ Má ǝšǝ ĩzǝngá, imi ní koro Múngũ imi zǝĩpǝ ǝšǝ múké Kũrisitõ vé rǝ sǝ rǝ kũú rá, imi ní gõõ imi újá ú'ðũkõ tũngũ ní vé tǝ 'ðũyǝ ngaá áyũ rǝ sǝ. ⁷ 'Bá ʊrũkõ imũkǝ imǝ drǝ izaá, kõpi újákǝ ú'ðũkõ múké 'dǝri úlũü gõrõõõ rũ, 'bo ú'ðũkõ 'dǝri adri ú'ðũkõ múké Kũrisitõ vé ní ku. ⁸ Ú'ðũkõ múké 'bá ní ändũrũ úlũü imi ní gǝ 'dǝri, 'bá äzi imũ dö újá úlũü tũngũ, dö ĩri mǝlǝyĩkǝ íngápi 'bũ gǝlǝsǝ ní yǝ, dö 'bá äzi yǝ, dö ma 'i yǝ, Múngũ ä lǝ ĩrivǝ tǝ ñnjǝ. ⁹ Ändũrũ á 'yo imi ní rá, á lǝ gõõ ǝndǝĩ 'yoõ imi ní ðǝĩ, 'bá äzi imũ dö ú'ðũkõ múké imi ní ändũrũ ǝ'yǝ gǝ

'dǝri újá úlũü tũngũ, Múngũ ä lǝ ĩrivǝ tǝ ñnjǝ.

¹⁰ Imi kádõ õsũpǝ, tǝ má ní riĩ átá 'dǝ'béé, ma ri átá äyĩkõ sǝzũ 'bá áda ní? Tǝ má ní riĩ átá 'dǝ'béé adri 'yozũ kǝnǝ, äyĩkõ sǝzũ 'bá áda ní kuyǝ, ĩri äyĩkõ sǝzũ Múngũ ní. Má ri té dö tǝ 'dǝri átá äyĩkõ sǝzũ 'bá áda ní, má icõ té adriĩ ätǝ' 'bá Kũrisitõ vé ní ku.

Múngũ zǝ Páulũ ri ní

¹¹ Má ǝdrǝpǝ má õmvuepǝ, á lǝ imi nǝkǝ múké 'yozũ kǝnǝ, ú'ðũkõ múké má ní úlũü imi ní 'dǝri ibǝ íngá 'bá áda vúgá kuyǝ.

¹² Ú'ðũkõ 'dǝri 'bá äzi ímbá ma äni nǝ kuyǝ, döku 'bá áda úlũ má ní nǝ kuyǝ. Yǝsũ Kũrisitõ 'da 'i má ní ĩndrǝĩkǝ ágá, úlũ má ní tǝ rǝ nǝ.

¹³ Imi nǝkǝ rá, á ri mǝrǝ Yähũdǝ rǝ pi vé rǝ 'ðũyǝ ngaá. Á ri 'bá Múngũ vé rǝ pi õcũpǝ ñnjǝ ñnjǝ, á lǝ kõdõ kǝnǝsǝ rǝ izaá.

¹⁴ Mǝrǝ Yähũdǝ rǝ pi vé má ní ñnjǝ rǝ, bǝrǝ mávǝ rǝ gé, 'bá äzi Yähũdǝ rǝ pi äsámvũ gé 'dǝgǝ ma ndǝepǝ ní 'dǝäyo, mǝrǝ má ǝ'bǝpǝpǝ pi ní ímbá 'bá ní rǝ, á 'ðũ tǝ ní 'bǝá úkpo úkpo. ¹⁵ 'Bo Múngũ 'bá ǝšǝ múké má ní, ĩpǝ ma ĩsũ tǝkǝ drǝ ma kuyǝ. Múngũ õsũ, ¹⁶ 'i da 'i Mvõpǝ Yǝsũ ri má ní, má mu rǝ ú'ðũkõ múké Yǝsũ vé tǝ sǝ rǝ úlũü 'bá adri' 'bá Yähũdǝ rũ ku rǝ pi ní. Tǝ 'dǝri má ĩsũ íngázũ 'bá áda vúgá kuyǝ. ¹⁷ Á mu Yǝsũ vé 'bá áyũäyũ adri' 'bá má sǝ drǝdrǝ Yǝrũsǝlǝmá gá 'dǝlǝ rǝ pi zǝĩ tǝ sǝ älujǝnǝ kuyǝ, á 'de mujǝ ängũ Árábǝ rǝ pi vé rǝ gé. Vũdrǝ ní gé, má ní gõzũ ma újázũ muzũ vúlǝ kũrũ Dǝmǝsǝkǝ vé ändũrũ má ní adrizũ rǝ gé.

¹⁸ ĩli na ä vũdrǝ gé, má ní 'dezũ muzũ Pǝtǝrõ ri ndrezũ Yǝrũsǝlǝmá gá 'dǝlǝ, 'bá adriki ĩri be caá ú'ðũ muðrǝ drǝ ní tõwũ.

¹⁹ 'Bo má ĩsũ Yǝsũ vé 'bá áyũäyũ rǝ pi ä ʊrũkõ kuyǝ, 'bá má ní ĩsũ ndrǝe rǝ 'yǝná Úpǝ Yǝsũ ǝdrǝpǝ Yõkõbũ* 'i. ²⁰ Á 'yo imi ní Múngũ ǝndrǝtǝ gé, tǝ má ní sǝĩ sǝé imi ní 'dǝri adri ñnjõ kuyǝ. ²¹ Vũdrǝ ní gé, má ní gõzũ 'dezũ muzũ ängũ Siriyá vé rǝ gé, äzini ängũ Kĩlĩkǝ vé rǝ gé. ²² 'Bo 'bá Kũrisitõ ri ǝ'yǝ' 'bá ängũ Yũðáyá vé rǝ ágá 'dǝlǝ rǝ pi nǝkǝ ma kuyǝ. ²³ Kõpi yĩkǝ 'yǝná tǝ má ní riĩ 'oõ rǝ ä kũbǝ, 'bá rǝ pi rikǝ 'yoõ kǝnǝ "Ágõ ändũrũ riipi 'bá õcũpǝpǝ ñnjǝ ñnjǝ rǝ, ĩri nõni ri ú'ðũkõ múké ĩri ní kõdõ lǝé izaá rǝ úlũ 'bá rǝ pi ní." ²⁴ Kõpi ĩngũkǝ Múngũ ri äni rá má tǝ sǝ.

2

Yǝsũ vé 'bá áyũäyũ rǝ pi ä'yĩkǝ tǝ Páulũ ní ímbá rǝ rá

¹ Kũru ĩli muðrǝ drǝ ní sũ ä vũdrǝ gé, á gõ mujǝ Yǝrũsǝlǝmá gá 'dǝá ðǝĩ, 'bá mukǝ

* 1:19 1:19 Yõkõbũ: Yõkõbũ cápítá 'dǝri ágá rǝ ĩri Yǝsũ vé ǝdrǝpǝ, ĩri 'bá Yǝsũ ri ǝ'yǝ' 'bá gǝ Yǝrũsǝlǝmá gá rǝ pi vé drǝkõma. 'I lǝ ǝzǝ 15:12-21; 21:18-19.

Bārúnábā be, á jì Títō rì mužú ìndì. ² Á 'de muṣú 'dāá, à'diātāsīyā Múngú i'da má ní nì kìnì, má mu. Á ca muṣú drīkoma Yāhúđđ rì pi vé Yēsū rì ẹ'yì'ba gí rì pi ịṣú Yērūsálémā gá 'dāá, má ni ụ'dúkọ múké má ní rii ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní rì ùlúú kọpi ní. Á 'du tá 'dìri ngaa 'dini lúzu kìnì, ụ'dúkọ má ní ùlúú 'dìri 'bá ázi á ọwụ rí ku, ẹzị má ní ngaa 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ásámvú gé rì á drá rì kána ku. ³ Títō 'bá ní muṣú ịri be rì adri Yāhúđđgú kuyé, ịri Gíríkígú, líkí ágélé ni ē tị kuyé, 'bo drīkoma rì pi míkí ịri sée ágélé ni ē tị lị ùkpó sī kuyé.* ⁴ Á mu Yērūsálémā gá 'dāá, à'diātāsīyā Yāhúđđ uruḳọ ụṣú'ba kìnì, í ẹ'yìkí Kúrísító Yēsú rì gí rì pi ífíkí 'bá ásámvú gé, drīwālā Yēsú Kúrísító ní sée 'bá ní rì izaá 'diisí rá, kọpi lẹkí 'bá 'bāa adrii tųgẹrì rú rii támbj Yāhúđđ rì pi vé rì 'duú ngaa. ⁵ 'Bo 'bá á'yíkí kọpívé tá 'dìri àlunāni kuyé, 'bá lẹkí ụ'dúkọ múké áda 'dìri á áwí adrii ìmí ẹṣí agá.

⁶ 'Bá ní 'bá úmúngará gá Yērūsálémā gá 'dāá, 'bá drīkoma rì rì pi 'báki tró tá ázi tá má ní ùlúú 'dì'bee drīgé kuyé. Múngú mīlé gá, 'bá rì pi cére trótró, kúru á 'du drīkoma rì pi vé tá 'bāa tá àmbúgú rú kuyé. ⁷ Kọpi á'yíkí rá kìnì, Múngú pẹ ma muṣú ụ'dúkọ múké rì ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní, sù ịri ní Pétéro rì pée muṣú ụ'dúkọ múké àlu 'dìri ùlúú Yāhúđđ rì pi ní rì tịni. ⁸ Múngú Pétéro rì péei muṣú ụ'dúkọ múké rì ùlúúpi Yāhúđđ rì pi ní 'dìri, ịri nóni rì ma áyú ụ'dúkọ múké rì ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní. ⁹ Yókóbú pi Pétéro be, Yúwání sī, kọpi ágófe kánisá vé rì, kọpi yíkí ẹṣí múké Múngú ní sée má ní rì vé tá rá, kọpi ẹzíkí 'bá Bārúnábā be drī ịrì sī. Lúzu kìnì, kọpi á'yíkí tá Yēsú Kúrísító vé 'bá ní ìmbá rì rá, ázini kọpi ẹtíkí rá kìnì, 'bá ùlúú ụ'dúkọ múké rì mužú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní, í ivé rì ùlúú mužú Yāhúđđ rì pi ní. ¹⁰ Tá kọpi ní zjì rì, kọpi kìnì, ícọ dọ rá, lẹ 'bá kókí Kúrísitíyáni adri'ba Yērūsálémā gá, ngá ákọ rì pi é iza, tá 'dìri má ẹṣí agá nólé anigé má ní lée 'oó rì.

Páulú átá tá Pétéro drīgé ùkpó ùkpó

¹¹ Pétéro ká ícá Ànitíyóká gá nólé, á 'yo tá rì drī ni gé, à'diātāsīyā tá ịri ní 'oó rì ùnjì. ¹² 'Bá ìmú'ba Yókóbú vé àngalésí rì pi ní drī ícázú kuyé rì gé, Pétéro rì ìnyá nyaá† 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be trụ. 'Bo 'bá 'dì'bee ká ícá, gó 'i njeé fúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ásámvú gé sī

rá, à'diātāsīyā 'o ụrì sī Yāhúđđ 'yo'ba kìnì, Kúrísitíyáni adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi á ùlúú kọpi á ágélé ē tị rá rì sī. ¹³ Yāhúđđ uruḳọ adri'ba Kúrísitíyáni rú rì pi i'dókí tá rì 'oó sù Pétéro ní 'oó rì tịni, kọpi gókí ìnyá nyangará 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be rì kuu rá. Tá kọpi ní 'oó 'dìri sē Bārúnábā 'de kpá rii tá rì 'oó sù kọpi ní 'oó rì tịni.

¹⁴ Má ká muṣú ndree kọpi 'duki ụ'dúkọ múké áda rì vé tá ngaa piri kuyé, má ní 'yozú Pétéro ní kọpi ẹndrẹtị gé 'dígé, "Mí Yāhúđđgú, 'bo mi rì tá rì 'du nga sù 'bá adripi Yāhúđđ rú ku rì tịni. Ngá mí ní rizú Kúrísitíyáni adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi mizú mērē Yāhúđđ rì pi vé rì 'duzú ngazú rì á'di?

¹⁵ "'Bá nō'bee, Yāhúđđ rì pi tíkí 'bá nì, 'bá adriki sù 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku ùnjikānyā 'o'ba rì pi tịni ku. ¹⁶ 'Bá nìkí á má rá 'yozú kìnì, 'bá ázi ícọ adrii piri Múngú ẹndrẹtị gé ịri ní támbj rì 'duú ngaa rì sī ku, 'bá rì ícọ adri piri Múngú ẹndrẹtị gé, ịri ní Yēsú Kúrísító 'bá paapi rì ẹ'yì rì sī. Tá ni sī, 'bá ní kpá ẹṣí 'bázú Kúrísító Yēsú drīgé áni, 'bá adriki rì áni piri Múngú ẹndrẹtị gé, adri 'yozú kìnì 'bá ní támbj rì 'duú ngaa rì sī kuyé. Á'diātāsīyā 'bá rì ícọ adrii piri ịri ní támbj rì 'duú ngaa rì sī ku.

¹⁷ "'Bá 'báki dọ ẹṣí Kúrísító rì ẹ'yìzú, ịri sē 'bá adri piri Múngú ẹndrẹtị gé, 'bo 'bá drī rì ùnjikānyā 'o, 'dìri nyo lú 'yozú kìnì, Kúrísító sē 'bá fii ùnjikānyā 'oó nì? Adri 'dini ku! ¹⁸ 'Bo á gó dọ fii támbj Yāhúđđ rì pi vé rì 'duú ngaa ìndì, támbj rì lú 'yozú kìnì, á 'o ùnjikānyā gí, à'diātāsīyā á 'du támbj rì ngaa cére kuyé. ¹⁹ Ọtị á rì adrii támbj rì á pále gá, 'bo ká ma ọyụ támbj rì agásí, á gó tá Múngú vé rì 'duú ngaa rá. ²⁰ Yēsú Kúrísító ká dráá peṣi alambaku sígé 'dāá, 'du mávé rú'ba ùnjikānyā 'ozú nōri gbāá peṣi alambaku sígé 'dāá ìndì. Má adri nóni sù má ní adrii ụkụ rì tịni ku. Nóni Kúrísító rì adri má agá. Má ní rizú adrizú vù drīgé nógó rì gé, ma rì ẹṣí 'bá Múngú Mvópi ma léepi lélè rì drīgé, ázini drápi mávé tá ùnjì sī rì drīgé. ²¹ Má ícọ ẹṣí múké Múngú ní 'bá pazú ùnjikānyā agásí 'dìri gáa ku, té dọ adringará piri Múngú ẹndrẹtị gé rì í ịṣú támbj Mósè vé rì á 'dungará á tá sī, drāngará Yēsú Kúrísító vé rì té adri ẹzị ákọ."

3

Támbj ícọ sē 'bá rì ícá piri nì ku

¹ Ìmí 'bá Galatíyá vé 'dì'bee, ìmí azakaza rú! 'Bá ìmí drī izaapi 'dini rì á'di 'i? Má

* 2:3 2:3 Ágélé ē tị lịngará: Múngú lú Àbūrámá ní kìnì, anjì ágọ Àbūrámá vé rì pi adriki dọ caá ụ'dú áró gí, lẹ á ùlúú kọpi á ágélé ē tị rá, lúzu kìnì, kọpi anjì Múngú vé ní. 'Bá rì á'yí dọ 'i ágélé ē tị sée lị gí, ịri támbj Mósè vé rì 'du nga. † lā í'dóngará 17:9-14; Ẹzị 15:1-5. † 2:12 2:12 Ìnyá nyangará: Támbj Mósè vé rì á'yì Yāhúđđ rì pi á nyakí ànyápá uruḳọ'bee ku. Tá 'dìri sē Yāhúđđ rì pi ní ìnyá nyazú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be ku áni. † lā Dětórónómé 14:1-21, Ẹzị 10:9-15.

ülü İmi ni Yësü Kúrisitö vé gbängará peṭi alambaku sigé rí vé ifífi uletere rá. ² Á lë İmi lüki má ní, İmi İşúki Múngu vé İndri Uletere rí İmi ní tãĩmbj Yãhüďđ rí pi vé rí 'duj ngaa rí sī yã, dõku İmi ní tã Yësü Kúrisitö vé İ ní ülüü rí yij, İmi ní İri e'yij rí sī? ³ Ngá sēepi İmi ní adrizü azakaza rú 'dini rí ã'di? İmi 'bã Yësü rí e'yj' bã gi 'dĩ' bée, İmi kã tã rí í'dó, İndri Uletere rí rí İmi drj koó nĩ múkényã rú. Ngá İmi ní gõo İmi 'bãzú adrizü piri ũkpõ İmivé rí sī rí ã'di? ⁴ İmi nyaki İzãngã Yësü ã rú sī ambamba, İzãngã İmi ní nyaã 'dĩri ã drã rí kuú kãna? ⁵ Múngu sē İmi ní İndri Uletere rí nĩ, äzini 'o tã äyãzú äyãyã İmi äsãmvú gé nĩ. 'O tã 'dĩri 'dini, İmi ní tãĩmbj Yãhüďđ rí pi vé rí 'duj ngaa rí sī yã, dõku İmi ní tã Yësü Kúrisitö vé İ ní ülüü rí yij, İmi ní İri e'yij rí sī?

⁶ Bükü Múngu vé rí átã Äbürãmã* vé tã 'dini, "Äbürãmã e'yj Múngu rí rá, sē Múngu ä'yj İri adrii 'bã piri 'i endreṭi gé." ⁷ Lë İmi niki amã müké 'yozú kinĩ, 'bã ešj 'bãapi Múngu drĩgë, sũ Äbürãmã ní 'bãã rí tĩnj rí, İri zj mvã Äbürãmã vé nĩ. ⁸ Siki tã 'dĩri ku İnogõsĩ Bükü Múngu vé rí agã kinĩ, 'bã adri' bã Yãhüďđ rí ku ešj 'bã' bée Múngu drĩgë rí pi, Múngu rí kõpi 'bã adri piri, kõpi ní e'yij gi rí sī. Múngu átã ũ'dükõ müké 'dĩri Äbürãmã ní kinĩ, "'Bã ängü rí pi agãsi rí pi ärevü cérë ümvülēsĩ tãkiri İşü İngãzú mĩ vügã." ⁹ 'Dĩri lü 'yozú kinĩ, 'bã ešj 'bãapi Múngu drĩgë rí, İri tãkiri İşü, sũ Äbürãmã ní İşü rí tĩnj, ã'diãtãsiyã Äbürãmã 'bã ešj Múngu drĩgë.

¹⁰ 'Bo 'bã 'yo' bã kinĩ Múngu rí İ 'bã adri 'bã piri İ nĩ rii Yãhüďđ rí pi vé tãĩmbj 'duj ngaa rí sī rí pi, İ İmü kõpi tri rá, ã'diãtãsiyã siki bükü Múngu vé tãĩmbj vé rí agã kinĩ, "'Bã cérë tãĩmbj rí 'du' bã nga' bã piri ku rí pi, İ İmü kõpi tri rá." ¹¹ Ädarü 'bã rí icó adrii piri Múngu endreṭi gé tãĩmbj rí vé tã sī ku, ã'diãtãsiyã siki Bükü Múngu vé rí agã kinĩ, "'Bã tã be piri Múngu endreṭi gé rí, İrivé e'yjngará rí sē İri tã 'o piri." ¹² Lëṭi e'yjngará vé rí, İri tũngü. Lëṭi tãĩmbj vé rí, İri kpã tũngü, ã'diãtãsiyã bükü tãĩmbj vé rí kinĩ, "'Bã tãĩmbj rí 'dujpi ngãapi rá rí, İri tãĩmbj rí ru tĩj." ¹³ Kã Yësü Kúrisitö rí gbãã peṭi alambaku' sigé gi, pa 'bã tã tãĩmbj rí nĩ 'yoó kinĩ İ 'bã tri rá rí agãsi gi, 'du' tã İ nĩ 'bã trizü rí 'bãã 'i rü' bã gã gi, ã'diãtãsiyã siki Bükü Múngu vé rí agã kinĩ, "'Bã İ nĩ 'yji drãã peṭi sigé rí, triki İri gi."

¹⁴ Yësü pa 'bã, 'bã İşúki rí tãkiri Múngu ní otj sē Äbürãmã nĩ 'dãri, 'bã adri' bã Yãhüďđ rú ku rí pi e İşúki rí kpã İndri, kuru 'bã Yësü rí e'yj' bã gi rí pi, 'bã İşúki rí İndri Uletere İ nĩ ezi' 'dãri bēni.

Tãĩmbj Mósē vé rí äzini tã Múngu ní ezi' rí

¹⁵ Má eđripi' má omvüpij, á lë tã má ní átã 'dĩri ũ' bji İmi ní tã 'bã rí pi nĩ rii 'oó rí sī, 'bã İri pi ruki dõ ündi, 'bã äzi icó ündi rí nõo ku, dõku icó äzi nĩ 'bãã drj nĩ gé ku, İri áwĩ adri sũ kõpi nĩ ruj gi rí tĩnj. ¹⁶ Múngu ezi tã rí Äbürãmã ní, äzini mvã İrivé úyú agã rí nĩ. Bükü Múngu vé rí agã, Múngu ezi tã rí "'bã kãrãkã pi nĩ" kuyé, ezi "mvã İrivé úyú agã rí nĩ" ifífi nĩ 'bã älu, 'bã rí Kúrisitö 'i. ¹⁷ Tã má nĩ átã rí, İri 'dini, tãĩmbj rí İmüki sēe İli müďürülj sũ pükü na (430) ã vüďđi gé, İşüzü äküdü Múngu ru ündi Äbürãmã be drĩdrj gi. Tãĩmbj İ nĩ sēe vülé rú rí nõ ündi Múngu ní ruj Äbürãmã be rí ku, tãĩmbj rí újã tã Múngu ní ezi' Äbürãmã nĩ rí ku. ¹⁸ Té dõ 'bã tãkiri İdri 'dãni' dãni vé rí İşü 'bã nĩ rii tãĩmbj rí 'duj ngaa rí sī, Múngu ezi té Äbürãmã ní İdri 'dãni' dãni rí vé tã ku. 'Bo Múngu ezi tã rí Äbürãmã nĩ İvé ešj müké rí sī.

¹⁹ Üdeki tãĩmbj rí e 'i'dã rí tã ünjĩ 'bã rí pi nĩ rii 'oó rí. Tãĩmbj Múngu ní üde 'dĩri adri ca lóki Yësü Kúrisitö ní icãzú rí gé, İri mvã Múngu nĩ tã nĩ ezi' Äbürãmã nĩ rí. Múngu äyü mãlyikã rí pi tãĩmbj rí jji sēe Mósē drĩgë, Mósē nĩ kuru tãĩmbj rí sēzú 'bã rí pi nĩ. ²⁰ 'Bã 'bã İri pi äsãmvü icipi rí, 'du' 'bã älu vé tã ngaa o'düküle ku, İri kõpivé tã 'du nga İri' rü. 'Bo Múngu rí 'yengã älu.

²¹ Tãĩmbj Múngu ní üde rí pi tã İri nĩ ezi' rí be, kõpi nyo İ äsãmvü gé sī ari' bã rú? Kõpi adriki ari' bã rú ku. Dõ tãĩmbj İ nĩ üde rí, 'bã rí pi e İşúki rí İdri 'dãni' dãni rí ãni, 'bã rí pi té kãdõ icó adri piri Múngu endreṭi gé kõpi nĩ tãĩmbj rí 'duj ngaa rí sī. ²² 'Bo Bükü Múngu vé rí lü 'bã nĩ uletere kinĩ, 'bã vü drĩgë rí pi ärevü cérë ünjikãnyã ású kõpi gi, kuru lë kõpi e 'yjikĩ Yësü Kúrisitö rí, Múngu ã sē rí İdri 'dãni' dãni 'i nĩ tã nĩ ezi' rí kõpi nĩ.

²³ 'Bã nĩ drĩ Yësü rí e'yjzú kuyé rí gé, tãĩmbj rí 'yi 'bã pã tĩj, cimgbã lóki Múngu nĩ tã 'bã nĩ Yësü Kúrisitö rí e'yjzú rí 'i'dazú rí gé. ²⁴ Tãĩmbj rí rí 'bã İmbã nĩ, İri rí 'bã drj ko müzú Yësü Kúrisitö vügã nĩ, ãni 'bã adriki rí 'bã piri, 'bã nĩ Yësü rí e'yjji gi rí sī.

* 3:6 3:6 Äbürãmã: İri kükürj Yãhüďđ rí pi vé nĩ. 'Í lã İ'dõngará 12-25. 3:6 3:6 İ'dõngará 15:6 3:8 3:8 İ'dõngará 12:3; 18:18; 22:18 3:10 3:10 Dëtörönómë 27:26 3:11 3:11 Äbakükã 2:4 3:12 3:12 Lëvjĩkã 18:5 † 3:13 3:13 Peṭi alambaku: 'Bã Rómã vé rí pi rí 'bã tã 'o' bã ünjĩ rí pi gbã müsümãri sī peṭi alambaku sigé, İri sã 'du äco kõpi İbĩ drã ndõ, kõpi İzãngã nya ambamba drãngará rí gé. 3:13 3:13 Dëtörönómë 21:23 3:16 3:16 İ'dõngará 12:7; 13:15; 24:7

25 Nóni 'bá ẹ'yíkí Yēsū Kúrísitō ri gí, tǎimbj Mósē vé ri ícó 'bá drĭ koó ni ku.

'Bá Yēsū Kúrísitō ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi nóni anji Múngú vé ni

26 Īmi 'bá Kúrísitō Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí 'dī' bée, ĩmi nóni anji Múngú vé ni. 27 Īmi rúkí dō bātízímú gí, ĩmi ikpákí nóni ĩmi títí Yēsū Kúrísitō ā rú' 'bá gá gí. 28 'Bá rī dō Yāhúdīgú yā, dō Gírĭkīgú yā, dō tǔgērĭ yā, dō adri tǔgērĭ ku yā, dō 'bá ágó yā, dō 'bá ũkú yā, ĩmi céré 'bá ǎlu Kúrísitō Yēsū rú' 'bá gá. 29 Īmi ní nóni adrii 'bá Kúrísitō vé ni rī sī, ĩmi nóni anji Ābūrámā vé ni, ĩmi tā Múngú ní eziĭ Ābūrámā ní rī ĩšú rá.

4

1 Á lē tā rī 'yoó 'dini, mváná rī vé ẹtẹpi drā dō ĩšú mváná rī drī mādáná, mváná 'dīri gō ẹtẹpi vé ngá rī pi ē tī ru céré nī. Ngá ẹtẹpi vé rī pi ā adriki dō ĩrivé ni drāāsiyā, vúlé nólé, mváná 'dīri adri sū tǔgērĭ tĭnĭ.

2 Ā' diātāsīyā mváná rī, ĩri adri 'bá ĩri úcépi rī drigé, cĭngbá lóki tā ọtú ẹtẹpi ní eziĭ, ĩri ĩmú ngá rī pi ē tī ru ní rī gé. 3 Tā 'dīri sū nyo riipi 'i ngaápi 'bá rú' 'bá gá rī tĭnĭ. Yēsū ní drī ícázú kuyé rī gé, 'bá Yāhúdĭ rú, 'bá adriki sū mváná mbaápi 'bá āzi drigé rī tĭnĭ, 'bá adriki tǎimbj rī drigé sū tǔgērĭ tĭnĭ, 'bá riki yĭkĭ 'bá áda vé ni ũbĭ mųzú áyu. 4 Sā Múngú ní útú rī ká ícó, ĩpē ívé Mvā Yēsū rī, 'bá ũkú tĭ ĩri nī. Tĭki ĩri Yāhúdīgú rú tǎimbj Mósē vé rī ā pálé gá. 5 ĩmú nóni 'bá paá adringará tǎimbj rī drigé tǔgērĭ rú rī agásí gí, 'bá anji rú, 'bá ĩšúkí rī ngá Múngú ní lée sée 'bá ní rī pi ārėvú céré. 6 Nóni ĩmi ní adrii anji Múngú vé ni rī sī, Múngú ĩpē 'i Mvópi vé ĩndrĭ ĩmú fĭi adrii ĩmĭ ẹšĭ agá, ĩndrĭ rī lū 'bá ní kĭnĭ, "Múngú, mi 'bá Ẹtẹpi." 7 Ánĭ ĩmi adriki nóni tǔgērĭ ku, ĩmi anji Múngú vé ni. ĩmi ní adrii anji Múngú vé ni rī sī, Múngú rī ngá ārėvú 'i ní eziĭ ĩmi ní rī sē rá.

Lē ĩmi kukí ĩmi kú tǎimbj Mósē vé rī drigé tǔgērĭ rú ku

8 ĩmi adri' 'bá Yāhúdĭ rú ku 'dī' bée, ĩmi ní ándúrú Múngú rī nĭj kuyé rī gé, ĩmi adriki kuú tǔgērĭ rú úrĭ í ní ĩnjĭ múngú rú rī pi drigé. 9 'Bo nóni ĩmi nĭki Múngú rī gí, dōku ma 'yo, Múngú nĭ ĩmi gí. Ngá ĩmi ní lėzú ĩmi újázú gōzú tǔgērĭ rú tā 'dī' bée 'duzú ngazú, āzini úrĭ nyóókú nōri vé rī pi vé tā 'duzú ngazú rī ā' di? 10 ĩmi rī Yāhúdĭ rī pi vé ú' dŭ urukọ' bée ĩnjĭ, mbāá urukọ' bée ĩnjĭ, lóki urukọ' bée ĩnjĭ, āzini ílĭ urukọ' bée ĩnjĭ. 11 Mā ẹšĭ ĩšú izāngā tā ĩmi ní rĭi 'oó 'dī' bée sĭ, ĩndrėzú má iza má sá ẹzi ngazú ĩmi ní.

12 Mā ẹdrĭpiĭ má ómvúpiĭ, á mā ĩmi drĭ ĩrĭ sĭ, lē ĩmi ĩnjėki ĩmi ĩfúú tǎimbj Mósē vé rī agásí āmvé, adrii sū má tĭnĭ, ā' diātāsīyā má ĩnjé ma ĩfúú tǎimbj rī agásí, ĩmú adrii sū ĩmi ní ándúrú adrii, ĩmi ní tǎimbj rī nĭj kuyé rī gé rī tĭnĭ. Ọtú ĩmi 'okí má ũnjĭ kuyé. 13 Mā ní ú' dŭkọ múké Kúrísitō vé rī jĭzú ũlúzú ĩmi ní drĭdrĭ rī gé, ádarú ĩmi nĭki rá 'yozú kĭnĭ, ma drā be. 14 Mā ũsū má kĭnĭ tǎnā má ní adrii drā rú rī sĭ, ĩri ĩmi ní izāngā sē ĩmi ẹšĭ agá, 'bo ĩmi gáki ma kuyé, ĩmi ẹ'yíkí ma sū mǎláyĭkā Múngú vé ni tĭnĭ, āzini Kúrísitō Yēsū tĭnĭ. 15 Ándúrú āyĭkō ga ĩmĭ ẹšĭ agá tré tré, 'bo nóni ĩmivé āyĭkō gō adrii 'dāayo āsĭ? Á nĭ rā ándúrú ĩmi lėki ma agáá rá, té ē ícó dō rá, ĩmi té ĩmi mĭ unje sée má ní, má ndre rī āngū ānĭ. 16 Mā ní tā áda rĭ ũlúú ĩmi ní rī sĭ, ĩmi ní nóni ma 'duzú 'bázú ārĭ' 'bá ĩmivé ni rú ānĭ?

17 'Bá āngú ĩmbá' 'bá létĭ ũnjĭ sĭ, lē' 'bá ĩmi ũbĭki Yāhúdĭ rī pi vé tǎimbj áyu 'dī' bée, kọpi úvá be lėzú ĩmi ũbėzú, 'bo tā kọpi ní lée ĩmi 'okí 'dīri adri múké ku. Kọpi lėki ĩmi gŭŭ 'bá rú' 'bá gá sĭ āmvé, kọpi lėki ndėé ni ĩmi riki ívé tā yĭi áyu. 18 Múké ni, lē ĩmi 'báki úvá rizú tá múké 'ozú sá be céré, adri 'yozú kĭnĭ, ĩmi má rú' 'bá ndre ũgbále ká 'dini ku. 19 Mā anji rī, ma rī izāngā nya ĩmi tā sĭ, sū ũkú mvá tĭpi rĭ vé 'a ní ásó, ĩri ní izāngā nyaá' 'bá rī tĭnĭ, má izāngā rī nya cĭngbá ĩmi ní tā Kúrísitō vé rī 'duzú ngazú ẹšĭ be ǎlu rī gé. 20 Lē té kōdō āndrŭ má adri ĩmi āsámvú gé 'dĭi ĩndĭ, má újā rĭ mávé ú' dŭkọ má ní átázú rī, tá ĩmi ní 'oó rĭ fi má drĭgé kuyé, á nĭ kuyé má 'o rĭ ĩmi ĩngóni?

Nāpi Āgārā pi vé Sārā be rī

21 Ī ndreki drĭ ká, ĩmi urukọ áwĭki ẹšĭ 'bāá kuú tǎimbj Mósē vé rī drigé, ĩmi nĭki nyo tā tǎimbj rī ní 'yoó rĭ rá? 22 Búkú tǎimbj vé rī agá sĭki kĭnĭ, Ābūrámā rĭ anji āgō be ĩrĭ, mvā āzi rĭ vé ẹndrėpi tǔgērĭ Āgārā 'i, āzi rĭ vé ẹndrėpi jó 'dĭpa Sārā 'i, adri tǔgērĭ ku. 23 Mvā ǎlu rĭ, ũkú tǔgērĭ rú rĭ tĭ yĭkĭ 'bá áda vé ni sĭ. Mvā āzi rĭ, ũkú jó 'dĭpa rĭ tĭ nĭ, ā' diātāsīyā Múngú ẹzi tā ni nĭ.

24 Tā ũkú ĩrĭ 'dī' bée vé rī lū ũndĭ Múngú ní ruŭ ĩrĭ rĭ pi vé tā. ũndĭ ǎlu rĭ, Múngú ní tā ni lúú Mósē ní ĩrā Sĭnáyĭ vé rĭ drigé 'dāá rĭ, ũndĭ rĭ sē tĭki anjinā rĭ pi tǔgērĭ rú, sū ũkú tǔgērĭ rú Āgārā ní mvá tĭ tǔgērĭ rú rĭ tĭnĭ. 25 ũkú tǔgērĭ rú Āgārā vé tā lū ĩrā Sĭnáyĭ adriipi āngū Ārābĭ rĭ pi vé rĭ agá 'dāri vé tā. ĩrā Sĭnáyĭ ĩndre sū Yērŭsālēmā āndrŭ Yāhúdĭ rĭ pi ní rĭi adrii 'a ní gé tǔgērĭ rú tǎimbj rĭ drigé rĭ tĭnĭ. 26 'Bo ũkú āzi rĭ jó 'dĭpa Sārā 'i, ĩrivé tá lū Yērŭsālēmā

ú'dí 'bũ gé 'dää rĩ vé tã, adri túgẽrĩ ku. Īri ẽdrẽpĩ 'bã cérẽ Yẽsũ ri ẽ'yĩ 'bã gĩ rĩ pi vé ni. ²⁷ Bũkũ Múngũ vé rĩ 'yo kĩnĩ, "Mi ùkũ adripi ùndó rú mvã tĩpi kuyé 'dĩri,

mí adri äyĩkó sĩ, mi ùkũ mvã tĩngará äzó 'bĩpi kuyé 'dĩri, 'í tre ú'dúkó be uru 'dää äyĩkó sĩ, ä'diätäsĩyã ùkũ ĩ ní adĩ adĩ rĩ, ĩri anji be ndẽ ùkũ ágó be rĩ rá."

²⁸ Īmi má ẽdrĩpĩ má ỏmvúpĩ, ĩmi újãkĩ nóni ĩmi ícã ú'dĩ rú gĩ tã Múngũ ní ẽziĩ Äbũrãmã ní rĩ sĩ, sũ Sárã vé mvã Īsákã* Múngũ ní tã ní ẽziĩ rĩ tĩnĩ. ²⁹ 'Bo 'bã lẽ 'bã ĩmi 'duki tãĩmbĩ rĩ ngaã äyu rĩ pi, kỏpi rĩ nóni ĩmi ỏcũ, sũ Īsimãelẽ ĩ ní tĩ yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ rĩ ní rii Īsákã ĩ ní tĩ ùkpõ Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé rĩ sĩ rĩ ỏcũ rĩ tĩnĩ. ³⁰ 'Bo Bũkũ Múngũ vé rĩ kĩnĩ, "Í dro ùkũ túgẽrĩ rũ 'dĩri ívẽ mvãnjã rĩ be rá, ĩrĩvẽ mvãnjã rĩ á rũ rĩ á'bũ mí ní ímũ kuú ùkũ jó 'dĩpa rĩ vé mvãnjã ní rĩ ku." ³¹ Má ẽdrĩpĩ má ỏmvúpĩ, 'bã adriki anji ùkũ túgẽrĩ rũ rĩ vé ni ku, 'bã anji ùkũ jó 'dĩpa rĩ vé ni.

5

Kúrísítõ sê 'bã ní drĩwãlã

¹ Kúrísítõ ỏyũ 'bã, sê 'bã ní drĩwãlã gĩ. Nóni lẽ ĩmi tukĩ pá tĩtĩ, lẽ ĩmi újãkĩ ĩmi gỏó adriĩ túgẽrĩ rũ tãĩmbĩ rĩ drĩgẽ dĩĩ ku.

² Īmi yĩkĩ drĩ ma kã, ma Pãlũlũ 'i, á lẽ lũũ ĩmi ní 'dĩni, ĩmi sũkĩ dõ ĩmi ágelẽ ẽ tĩ ùlĩ, Múngũ á 'ã'yĩ rĩ ĩmi ãnĩ, Kúrísítõ vé drãngará 'dĩri ĩmi ní ẽziĩ ãkõ. ³ Á lẽ ẽndĩĩ 'yoó ĩmi ní dĩĩ, 'bã 'í ágelẽ ẽ tĩ sũepĩ lĩpi gĩ rĩ, lẽ á 'dũ tãĩmbĩ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ ãrẽvũ ngaã cérẽ. ⁴ Īmi 'bã rĩ 'bã tãĩmbĩ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ ũ'bĩ 'bã nga 'bã Múngũ á 'bã rĩ ĩmi adriĩ ãnĩ 'bã pĩrĩ rũ 'dĩ'bée, gũkĩ ĩmi Kúrísítõ á rũ 'bã gã sĩ ãmvẽ gĩ, nóni ĩmi apĩkĩ ẽsĩ múkẽ Múngũ vé rĩ sĩ gĩ. ⁵ Īndrĩ Uleterẽ rĩ ásu 'bã gĩ, 'bã ẽ'yĩkĩ rá, 'bã rĩ ẽsĩ 'bã rizũ tã Múngũ ní ẽziĩ 'yoó kĩnĩ, 'i ímũ 'bã 'bã adriĩ pĩrĩ 'dãri ùtẽzũ. ⁶ 'Bã Kúrísítõ Yẽsũ rĩ ẽ'yĩpi gĩ rĩ, lĩkĩ dõ ágelẽ ní ẽ tĩ gĩ yã, dõ lĩkĩ kuyé yã, kỏpi cérẽ trõtrõ. Tã ãmbũgũ agaãpi rá rĩ, ĩri ẽ'yĩngará ĩmi ní Yẽsũ rĩ ẽ'yĩzũ rĩ, ĩri sê ĩmi ĩmi lẽlẽ.

⁷ Īmi ándũrũ rĩ Yẽsũ á pámvũ ùbĩ múkẽnã rũ, 'bã ĩmi drĩ izaãpi sũzũ ĩmi ní ĩrĩvẽ tá áda rũ ùbĩzũ ku rĩ 'ã'di 'i? ⁸ 'Bã ĩmi drĩ izaãpi 'dĩri ùbĩ ímũ Múngũ ĩmi zĩpi rĩ vũgálẽsĩ kuyé. ⁹ Īmbãngará ùnjõ vé 'dĩri adri sũ ãkũfĩ mãdãnjã ĩ ní dää íwã agã, íwã rĩ íngã ãnĩ kỏfũtõ be rĩ tĩnĩ. ¹⁰ Á nĩ ãmã rá 'yozũ kĩnĩ, Úpĩ Yẽsũ Kúrísítõ rĩ sê tã má ní átã nõri ĩmi ícõ ẽ'yĩ rá, 'bã ĩmi drĩ iza 'bã

'dĩ'bée, Múngũ rĩ ímũ tá lĩ kỏpi drĩgẽ cérẽ. ¹¹ Má ẽdrĩpĩ má ỏmvúpĩ, ma dõ rĩ ĩmi ní ágelẽ ẽ tĩ tĩngará vé tá átã, Múngũ á 'ã'yĩ rĩ ĩmi ãnĩ pĩrĩ, ngã 'bã ĩmi drĩ iza 'bã rĩ pi ní ma ỏcũzũ 'dĩni rĩ á'di? Má ímbã té dõ 'bã rĩ pi kĩnĩ, á ùlĩkĩ kỏpi ágelẽ ẽ tĩ rá, ú'dúkõ múkẽ má ní ùlũũ Yẽsũ vé drãngará pẽtĩ alambaku sigẽ rĩ sê kỏpi ẽ ẽsĩ ve té ku. ¹² Á lẽ 'bã rĩ 'bã ĩmi drĩ iza 'bã 'yo 'bã kĩnĩ, á ùlĩkĩ ĩmi ágelẽ ẽ tĩ rá 'dĩ'bée, lẽ á udĩkĩ kỏpi á ágelẽ, kỏpi ẽ ícãkĩ rĩ 'bãnjã rũ.

¹³ Má ẽdrĩpĩ má ỏmvúpĩ, zĩkĩ ĩmi ífũũ tãĩmbĩ Mõsẽ vé rĩ agãsĩ ímũ drĩwãlã ísũ gĩ. Lẽ ĩmi 'dũkĩ drĩwãlã ĩmi ní ísũ 'dĩri rizũ tá rũ 'bã nõri ní lẽẽ rĩ 'duzũ ngazũ ãnĩ áyu ku. Múkẽ ni, lẽ ĩmi ngakĩ ẽziĩ ĩmi ãsãmvũ gé sĩ lẽngará sĩ. ¹⁴ Tãĩmbĩ Mõsẽ vé rĩ pi ãrẽvũ cérẽ ĩ ní úmũ ícã ãlũ 'dĩ. Tãĩmbĩ ãlũ rĩ kĩnĩ, "Lẽ mí lẽ 'bã mí gãrã gã rĩ, sũ mí ní mí rũ 'bã lẽẽ rĩ tĩnĩ!" ¹⁵ Īmi rikĩ dõ ĩmi úcĩ sũ sĩ, sũ ùcõgũ pi ní rii ĩ úcĩ rĩ tĩnĩ, ĩmi ndrekĩ múkẽ, ĩmi ímũ ĩmi írẽ ĩmi ãsãmvũ gé sĩ rá.

Tã Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé rĩ, ãzini tã rũ 'bã vé rĩ

¹⁶ Á lẽ lũũ ĩmi ní kĩnĩ, lẽ Īndrĩ Uleterẽ rĩ á ko ĩmi drĩ nĩ, ĩri sê ĩmi ícõkĩ tá rũ 'bã nõri ní lẽẽ rĩ 'dujũ ngaã ku. ¹⁷ Á 'yo 'dĩni, ä'diätäsĩyã tá rũ 'bã vé rĩ pi úmũkĩ ĩ tã Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé rĩ be ku. Tã Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé rĩ pi úmũkĩ ĩ tá rũ 'bã vé rĩ be ku. Ỏgũpĩ lẽ ỏgũpĩ vé tá ku, ĩri sê tá múkẽ mí ní kỏdõ ỳsũ lẽẽ ngaã rĩ pi mí ícõ ngaã ku. ¹⁸ 'Bo mi dõ rĩ ẽziĩ nga Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé ùkpõ sĩ, mí adri tãĩmbĩ Mõsẽ vé rĩ á pãlẽ gã ku.

¹⁹ Tã rũ 'bã nõri vé rĩ pi ãndrekĩ bá kỏpi 'dĩ: Ỏwũ 'bãngará, mĩ 'bãngará 'bã äzi vé ùkũ sĩ, dõku 'bã äzi vé ágó sĩ, tá 'oó drĩnjã sũepĩ ni, ²⁰ múngũ ĩ ní údẽ drĩ sĩ rĩ pi ĩnjĩngará, ẽndrĩ ndrĩngará, ẽsĩ 'bãngará 'bã äzi drĩgẽ ùnjĩ, ãwãngará, á'yã, jĩkõ, ĩndrã, acõngará, ²¹ ùlẽ, mërã, úmũngará vũrã ãlũ gé rizũ tã ùnjĩ 'ozũ rĩ, ãzini tá urũkõ ùnjĩ 'bã rĩ pi ní rii 'oó sũ 'dĩ'bée tĩnĩ rĩ pi. Á 'yo ĩmi ní tã 'dĩri sũ ándũrũ má ní 'yoó ĩmi ní drĩdrĩ rĩ tĩnĩ, 'bã tá 'o 'bã 'dĩni 'dĩ'bée, kỏpi ícõkĩ idri 'dãni 'dãni rĩ ísũ mãlũngã Múngũ vé rĩ agã 'dää ku.

²² 'Bo ù'a Īndrĩ Uleterẽ rĩ vé rĩ, ĩri lẽngará, äyĩkõ, tãkĩri, tá tangará mãdã sĩ, ẽsĩ ídrĩkĩdri, adringará múkẽ, tá 'õngará mũzũ pĩrĩ, ²³ tá 'õngará ẽsĩ be mãdã, ãzini ùtẽngará. Tãĩmbĩ 'yoopi tá 'dĩ'bée ùnjĩ ni 'dãayo. ²⁴ 'Bã Kúrísítõ Yẽsũ rĩ ẽ'yĩ 'bã gĩ rĩ pi gbãkĩ ívẽ ẽbĩrĩ rũ 'bã nõri vé rĩ pẽtĩ alambaku ĩ ní Yẽsũ rĩ gbãzũ rĩ sigẽ gĩ.

²⁵ Nóni Īndrĩ Uleterẽ rĩ ní 'bã ní idri ú'dĩ sũẽ gĩ rĩ sĩ, lẽ 'bã 'duki tá Īndrĩ Uleterẽ rĩ

4:27 4:27 Īsãy 54:1

* 4:28 4:28 Īsákã: Īsákã rĩ mvã Múngũ ní ẽziĩ Äbũrãmã ní rĩ. 'Í lã f'dõngará 17-35.

4:30

4:30 f'dõngará 21:10

5:14 5:14 Lẽvĩtĩkã 19:18

ní ülúú 'bá ní rī ā vūdrī ūbīi mužú áyu. ²⁶ Lē 'bá íngúkí 'bá 'yozú kīnī, 'bá ndēkí 'bá uruḳo' bée rá 'dīni ku, āzini ē ilekí 'bá āzi tā ūnjí sī ku, lē 'bá 'bākí eṣí ūnjí 'bá āzi vé ngá sī ku.

6

Īmi koki ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī

¹ Má édrípīi má ómuvúpīi, 'bá āzi 'de dō tā ūnjí agá, ĩmi 'bá Índri Uleterē rī ní ású gí 'dī' bée, lē ĩmi koki 'bá 'dīri ē izā lēti múké ní sī, ĩri útúú ícázú pīri. 'Bo mī ndre múké, mī 'de rī ūnjīkānyā agá ku bēni. ² Tā eñjēñjē í' dé dō ĩmi drīgē, lē ĩmi koki ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī koko. ĩmi koki dō ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī rá, tā ĩmi ní 'oó 'dīri, ĩri tājmbī Kúrisitō ní lēē ā 'duki ngaa rī. ³ 'Bá rī dō rī 'i íngú kīnī, 'í ícó gí, ísúú ícó kuyé, 'bá 'dīri rī 'i mī ū' bā ūgōgōlē rú. ⁴ Lē 'bá ālu ālu ā amá tā 'í ní rīi 'oó rī ā pámvú amámā, ē íngú rī 'í tā múké 'í ní 'oó rī sī, ā ū' bī ívé tā 'í ní 'oó rī 'bá āzi vé 'oó rī sī ku. ⁵ Lē 'bá ālu ālu ā adri ūkpó ūkpó ezi ívé rī ngangará gá.

⁶ ĩmi ĩ ní rīi ímbá tā Múngú vé rī sī 'dī' bée, lē ĩmi sēkí ĩmivé ngá 'bá ĩmi ímbápi rī ní ĩndī.

⁷ ĩmi sēkí 'bá āzi ā ū' bā ĩmī mī ku, 'bá āzi ícó tā Múngú ní līi 'bá rī pi drīgē rī ideé ku, ā' diātāsīyā 'bá rī úri 'í ní rīi ífūúpi kaápi rī íkūnā. ⁸ 'Bá úri ūnjīkānyā 'ozú rī rīipi, 'í rú' bā ē ísú rī āyīkō āni rī, ĩri úri izāngā nyazú mužú 'dāni' dāni rī íkūnā, 'bo 'bá úri múké Índri Uleterē rī ní āyīkō sēepi rī rīipi rī, ĩri úri ídri 'dāni' dāni rī vé rī íkūnā. ⁹ Lē 'bá āndēkí tā múké 'ongará sī ku, āni 'bá ímú úri kaápi múké rī íkūnā sá múké rī gé, 'bá kukí dō ezi rī ā ngangará kuyé. ¹⁰ 'Bá ní drīlē múké ísú gí rī tīni, lē 'bá 'okí tā múké 'bá rī pi ní céré, agaápi rá rī, lē 'bá 'okí tā múké 'bá Yēsū rī e' yī' bā gí rī pi ní.

Tā Páulū ní ezi ūdūmbītā rī

¹¹ ĩmi ndrekí tāfi má ní sīi mī be 'wārā mā drī sī kōkōbī 'dīri agá 'dī' bée.

¹² 'Bá 'yo' bā kīnī ā ūlīkí ĩmī ágélē ē tī rá 'dī' bée, kōpi ūsūkí kīnī, ĩ ndēkí ĩmi tā sī céré nī. Kōpi lēkí í sūkí izāngā ĩ ní rīi tā Kúrisitō vé drázú peṭi alambaku sígé rī ā tā ūlúú rī sī ku. ¹³ Ūlīkí ĩni kōpi ā ágélē ē tī rá, 'bo kōpi 'duki tājmbī Mósē vé rī ngaa céré kuyé, kōpi rī 'yo, ā ūlīkí ĩmī ágélē ē tī rá, ūlīkí dō gí, ĩri sē kōpi í íngú āni íngúngū. ¹⁴ Má ícó ma íngú tā āzi sī āluḳáni ku, ma 'yeṅá ma íngú 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō vé drāngará peṭi alambaku sígé rī sī. Yēsū vé drāngará peṭi alambaku sígé rī vé tā sī, tā nyōḳkú nōri vé rī pi índrékí má ní ezi ākó, āzini tā mávē rī índré kpa 'bá nyōḳkú nōri vé rī pi ní ezi ākó. ¹⁵ Līkí dō 'bá rī ā ágélē ē tī gí, dō

līkí ágélē ní ē tī kuyé drāāāsīyā, adri tā āmbúgú rú ku, tā agaápi rá rī, ĩri mī ní mī eṣí ūjázú ú' dī adrizú 'bá Yēsū vé ni. ¹⁶ ĩmi tā ĩ ní ezi 'dīri 'du' bā nga' bā rá rī pi, ĩmi adri 'bá pīri Múngú vé ni pi, Múngú rī eṣí ídríkídrī 'bá ĩmi ní, āzini ĩri ĩmi ní tākiri sē.

¹⁷ Lē 'bá āzi ā sē má ní izāngā 'dīni ku, ūgbākí ma, āzini ūvīkí ma írā sī, āzó bilé ní má rú' bā gá anigé, má ní Yēsū rī e' yī' gí rī sī.

¹⁸ Má édrípīi má ómuvúpīi, eṣí múké 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō vé rī ā adri ĩmi be. Āmīnā.

Kōkōbī Pāūlū nī sīi sēē 'bā
Ēfēsō
vē rī pi nī rī
Tā būkū rī vē rī ā
ūlūngará

Ēfēsō ri kūrū āmbúgú āngū ī nī zīj Tákī rī ā jēlē gá ūtū nī 'dengará gālē rú. Pāūlū adri caā āngū rī agá 'dālē ílī na, ri tī Múngú vē rī sēē 'bā rī pi nī (Ēzī 19). 'Bā kárakará āngū rī agá rī pi, 'bā kūrū rī ā gārā rī pi be, ē'yīkī Yēsū rī rá. Vūdrī nī gé, Pāūlū kā rīi adrii jō āngū ū'yīzū rī agá Rómā gá 'dāá, sī kōkōbī 'dīri sēē 'bā kānisā vē Ēfēsō gá rī pi nī, lūzú kōpi nī kīnī, ēšī kōpi nī 'bāá Kúrísitō drīgē 'dīri, Múngú ūtī tā ni nī kīnī, Úpī Kúrísitō ri adri āmbúgú ngá vū drīgē nōgō rī pi drīgē, āzini ngá 'bū gé 'dāá rī pi drīgē.

Cápītā 1-3 agá, Pāūlū ūlū 'bā Múngú nī ūpēē gī rī pi vē tā, āzini ūlū tā Múngú nī kōpi pazú ívé ūnjikānyā agāsī, īri nī kōpi ūmúzú ícázú Kúrísitō be ngá ālu īrivé drāngará sī rī vē tā, āzini ūlū īrivé íngángará ídri rú drāngará gálēsī rī vē tā. Cápītā 4-6 agá, lū 'bā rī pi nī lēti kōpi nī ī ūmúzú ícázú ngá ālu Kúrísitō rŭ' 'bā gá rī.

1 Ma Pāūlū 'i, Múngú Īpē ma adrii Kúrísitō Yēsū vē 'bā áyúāyū ni rú.

Á sī kōkōbī 'dīri sēē 'bā adri' 'bā Ēfēsō gá ēšī 'bā' bēe Kúrísitō Yēsū vē ēzī nga' 'bā rī pi nī.

2 Ēšī múkē, āzini tākīri íngápi 'bā Ētēpi Múngú vúgá, āzini Úpī Yēsū Kúrísitō vúgá rī ā adri īmi be.

Múngú sē 'bā nī tākīri Kúrísitō ā rŭ sī

3 Lē 'bā íngúkī 'bávē Úpī Yēsū Kúrísitō Ētēpi Múngú rī, īri nī 'bā nī tākīri sēē adrii Kúrísitō agá rī sī, Kúrísitō ĳī 'bā nī tākīri rī 'bū gélēsīla. 4 Drīdrī ni, Múngú nī drī 'bū pi gbīzú vū be kuyé rī gé, Īpē 'bā adrii uletere 'bā ívé ni pi rŭ ūnjikānyā ākō, Yēsū Kúrísitō ā rŭ sī. Múngú vē lēngárā sī, 5 'dū 'bā 'bāá anjī ívé ni pi rŭ Yēsū Kúrísitō ā rŭ sī, tā ni íbī íngá īri ē ēšī agá. 6 Lē 'bā íngúkī Múngú rī ēšī múkē īri nī 'bāá 'bā nī āmbúgú tā īrivé Mvā īri nī lēlēlē rī nī 'oó 'bā nī rī sī.

7 Kúrísitō vē āri dā 'bā tā sī, 'bā drī jezú, trūkī 'bā ānī 'bávē ūnjikānyā agāsī gī, Múngú vē ēšī múkē rī ā tā sī. 8 Múngú ē ēšī nī adrii 'bā nī múkē rī sī, sē 'bā nī ūmī, āzini tā nīngárā. 9 Múngú vē tā āndŭrú īri nī ūcī kuū 'í ēšī agá rī, i'da nōnī 'bā nī āmvé. Tā ni íbī íngá ēšī ni agá, i'da tā rī

Kúrísitō ā rŭ' 'bā gá. 10 Tā Múngú nī ūtīj rī, īri 'dīni, sā ni kādō ícō, īri ímŭ ngá 'bū gé rī pi íkūnā ngá vū drīgē rī pi be cérē vŭrā ālu gé, Kúrísitō ri ímŭ adri kōpi drīgē nī.

11 Múngú ūpē 'bā adrii anjī ívé ni pi rŭ Kúrísitō agá. Ūpē 'bā ótŭ ĳnógósī i'dóngárā gá 'dāá, tā rī pi ī nga, sŭ Múngú nī ūtīj rī tīnī. 12 Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bā ēšī 'bā' bēe Kúrísitō drīgē drīdrī rī pi, 'bā íngúkī rī Múngú rī ānī. 13 Īmi nī Kúrísitō vē ū'dŭkō múkē áda rī yīj rá rī sī, ū'dŭkō múkē ĳmi nī ē'yīj gī 'dīri pa ĳmi nī. Īmi nī Kúrísitō ri ē'yīj gī rī sī, sē ĳmi nī Īndrī Uletere īri nī tā ni ēzīj rī, lūzú kīnī ĳmi 'bā Kúrísitō vē ni. 14 Tā Múngú nī Īndrī Uletere rī sēzŭ 'bā nī rī, lū 'bā nī uletere 'yozŭ kīnī, ngá Múngú nī ēzīj ívé 'bā rī pi nī, 'bā nī rīi ūtēē rī, īri ímŭ sē 'bā nī rá. Kuru Múngú rī ímŭ 'bā nī drīwālā sē, 'bā kuru īri ĳnīj, āzini 'bā īri íngú.

Pāūlū zī Múngú rī

15 Á yī tā ĳmi nī Úpī Yēsū rī ē'yīzŭ rī rá, āzini ā yī tā ĳmi nī 'bā Múngú vē rī pi lēzŭ cérē rī rá. 16 Ū'dŭj cérē má kādō rīi Múngú rī zīj, ma rī ĳmívē tā lū Múngú nī, ma rī ōwō'difō sē īri nī ĳmi tā sī. 17 Ma rī Múngú 'bávē Úpī Yēsū Kúrísitō vē Ētēpi ī nī ĳnīj ĳnī rī zī ĳmi nī, ā sē rī ĳmi nī Īndrī tā nīzŭ nī, ē i'da rī ĳmi nī tā Múngú vē rī, ĳmi nīkī rī Múngú rī ānī múkē múkē. 18 Ma rī Múngú rī zī ĳmi nī, ā zī rī ĳmívē ūmī, ĳmi 'bākī rī ēšī tā áda īri nī ĳmi zīzŭ rī nīzŭ ānī, āzini ĳmi nīkī rī đīngárā ūmvŭlēsī ĳmi nī đīzŭ 'bā Múngú vē rī pi be trŭ ālu 'dāri ānī. 19 'Bā lēkī ĳmi nīkī Múngú vē ūkpō āmbúgú īri nī sēē 'bā īri ē'yī' 'bā gī nō' bēe nī rī. Ūkpō 'dīri īri nī áyú 20 Kúrísitō rī íngázŭ gōzŭ ídri rŭ drāngárā gálēsīla rī, sē īri ūrī ívé drī ěndēpi* gé 'bū gé 'dāá. 21 Kuru Kúrísitō ri āmbúgú mālāyīkā rī pi drīgē, ĳndrī ūnjī rī pi drīgē, 'bā tāĳmbj sē' 'bā rī pi drīgē, 'bā ūkpō be rī pi drīgē, āzini 'bā āngŭ rŭ' 'bā rī pi drīgē, adri 'yēná béré āndrŭ nō' bēe drīgē kuyé, īri adri āmbúgú cazŭ lóki ímŭpi drīdrī 'dīi rī gé. 22 Múngú 'bā ngá rī pi ārevŭ cérē īri ā pále gá, Múngú ĳpē īri adrii āmbúgú ngá rī pi drīgē cérē 'bā kānisā† vē rī pi nī. 23 'Bā Kānisā vē rī pi rŭ' 'bā Kúrísitō vē ni. Kúrísitō ri ēzī nga kānisā ívé rī agá nī. Īri ívé ūkpō sē 'bā kānisā vē rī pi nī nī.

2

Kúrísitō ri sē 'bā ídri ĳsŭ rá

1 ĳmi nī āndŭrú Múngú vē tā gāá sī, āzini ĳmi nī rīi ūnjikānyā 'oó rī sī, ĳndrī agá, ĳmi āsámŭvŭ rárá rŭ Múngú be, ĳmi ĳndrēkī sŭ

* 1:20 1:20 Drī ěndēpi rī: Drī ěndēpi vē íffī, īri vŭrā Múngú vē ī nī ĳnīj ĳnī rī, āzini vŭrā ūkpō sēzŭ rī. † 1:22 1:22 Kānisā: Kānisā rī 'bā Yēsū Kúrísitō rī ē'yī' 'bā gī rī pi.

'bá ùdrā' bá gí rī pi tīnjī. ² Lóki 'dāri gé, ĩmi rikí tã ùnjí nyòòkú nōri vé rī 'dujé ngaa, ĩmi rikí Sātānā adriipi āmbúgú índri ùnjí rī pi drígé rī vé tã 'dujé ngaa. Sātānā ālu ālu 'diri ri 'bá Múngú ri gā'ba sī rī pi ē mī ù'bā 'de tã ùnjí agá nī. ³ Ōtú 'bá rikí céré tã 'oó sū 'bá ùnjikānyā 'o'bá rī pi tīnjī, 'bá rikí tã rú' bá nōri ní lēé rī pi 'dujé ngaa, āzini tã 'bá ẹ̀sī ní lēé rī 'dujé ngaa. Tã rú' bá nōri vé rī sī, Múngú ā 'a vé 'bá ní ùnjí ùnjí, sū ĩri ā 'a ní veé 'bá uruko ùnjikānyā 'o'bá rī pi ní rī tīnjī. ⁴ 'Bo Múngú ní 'bá lēé agaa rá rī sī, 'bá ívé ẹ̀sī ìndrikidri agaapi rá rī 'bá ní rá. ⁵ 'Bá ní ùnjikānyā 'oó rī sī, 'bá adrikí dō sū 'bá ùdrā' bá gí rī pi tīnjī drāāsiyā, Kúrísító sī, índri agá, 'bá gōkí ícá idri rú. ĩmi ndrekí drī ká, ĩrivé ẹ̀sī múké rī sī, pa ĩmi gí. ⁶ Múngú inga 'bá gōó idri rú Kúrísító be trú, sē 'bá ní vūrā mužú úrizú Kúrísító Yēsū be trú ívé mālūngā 'bū gé rī agá. ⁷ Múngú 'o tã 'diri 'dini lūzú kīnī, ĩrivé ẹ̀sī múké agaapi rá rī sī, ĩri imú 'bá ní tã múké sē, 'bá ní Kúrísító Yēsū rī ẹ̀'yī' gí rī sī. ⁸ Múngú pa ĩmi ẹ̀sī múké ívé rī sī, ĩmi ní Yēsū rī ẹ̀'yī' gí rī sī. Tã ní íbī íngá ĩmi vúgá kuyé, Múngú sē ĩmi ní fēfē rú ẹ̀sī múké ívé rī sī. ⁹ Múngú pa ĩmi ẹ̀zī ĩmi ní ngaa rī sī kuyé, 'bá āzi ē íngú rī 'i pangará 'diri sī ku. ¹⁰ 'Bavé adringará Kúrísító Yēsū agá nōri, Múngú sē 'bá ícá nōni ní, Múngú sē 'bá ní ídri ú' dí tã múké 'ozú, útú tã múké 'diri vé tã kú ñogósí, 'bá rikí ngaa mužú.

'Bá ngá ālu Kúrísító agá

¹¹ ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi, lē ĩmi igákí tã Yāhūdī ĩ íngú' bá ívé ágélé ē tī ùlíngrá* ā tã sī, 'yo' bá kīnī ĩmi págánō, ùlīkí ĩmi ágélé ē tī kuyé 'dāri. ¹² Lē ĩmi ñkí amá múké 'yozú kīnī, lóki drīdrī 'dāri gé, ĩmi rikí adrii Kúrísító rú' bá gá sī rará rú, gūkí ĩmi Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi āsámuvú gé sī āmvé, ĩmi ñkí ūndī Múngú ní ruyú 'bá Īsērélē vé rī pi be rī kuyé. ĩmi ní rizú adrizú vū drígé nōgó rī gé, Múngú adri ĩmivé ni kuyé, āzini ĩmi 'bāki ẹ̀sī drī ni gé kuyé. ¹³ Ándúrú ĩmi āsámuvú Múngú be rará rú, 'bo nōni Kúrísító vé drāngará úmú ĩmi ícá ngá ālu Kúrísító Yēsū be gí, ĩmi ní ĩri ẹ̀'yī' gí rī sī, ĩmi nōni Múngú be ñyinǵǵá.

¹⁴ Kúrísító ĩjī tākiri 'bā āsámuvú gé 'bá adri' bá Yāhūdī rú rī pi be, ícá 'bā āsámuvú ícá ngá ālu, sē ngūngará ùnjí 'bá ní 'bá acozú rī gō deḡ rá. ¹⁵ Kúrísító vé drāngará ímú tǵimbi Yāhūdī rī pi vé ĩ ní 'bá adri' bée Yāhūdī rú ku rī pi gūzú āmvé 'diri fuyé

drāá rá. Tã ā pá ĩri ní ímúzú rī, ímú kōpi úmú ícá ngá ālu, ĩjī tākiri ícá kōpi āsámuvú gé. ¹⁶ Kúrísító vé drāngará peḡi alambaku† sīgé rī, úmú Yāhūdī rī pi 'bá Yāhūdī ku rī pi be ícá ngá ālu, sē kōpivé āsámuvú Múngú be rī gō ícá múké, sē tã kōpi ní íngūzú ùnjí rī gō deḡ rá. ¹⁷ Kúrísító ímú ũ' dukó múké tākiri vé rī ùlūú ĩmi 'bá adri' bée Yāhūdī rú ku Múngú rī ñ' bá kuyé rī pi ní, āzini 'bá Yāhūdī rú Múngú rī ñ' bá rá rī pi ní. ¹⁸ Nóni 'bá Yāhūdī rī pi, āzini 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ícá ca 'bá Etēpi Múngú vúgá 'dāá ũkpó Índri Uletere ālu ālu 'diri vé rī sī, āzini tã Kúrísító ní 'oó 'bá ní rī sī.

¹⁹ Nóni ícókí ĩmi zij jāká ku, āzini ícókí 'yoó kīnī, ĩmi adrikí āngū 'dípaa kuyé 'dini ku, 'bo ĩmi nōni āngū 'dípaa 'bá Múngú vé rī pi be trú, āzini ĩmi nōni anji Múngú vé ni ĩrivé 'bēḡi āsámuvú gé. ²⁰ ĩmi adrikí sū jó ĩ ní sī' rī tīnjī, nēbī rī pi, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be, kōpi írā anji ĩ ní ũḡí' í' dōzú jó sizú āni rī tīnjī, Kúrísító Yēsū rī ívé rī írā sēepi jó rī ní pá tuzú āni ũkpó ũkpó rī. ²¹ 'Bá Yēsū rī ẹ̀'yī' bá gí rī pi úmúki ĩ ícá ngá ālu Yēsū be, kōpi gōkí ícá Jó uletere Úpi vé ni. ²² ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, Kúrísító úmú ĩmi ícá Yāhūdī rī pi be ngá ālu, ĩmi adrikí rī vūrā Índri Múngú vé rī ní adrizú ni.

3

Páulū ũlū ũ' dukó múké Múngú vé rī

¹ Ma Páulū 'i, 'beki ma jó rizú āngū ũ'yizú rī agá, má ní ũ' dukó múké Kúrísító Yēsū vé rī ùlūú ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ní rī ā tã sī.

² Adarú ĩmi yikí rá, ẹ̀sī múké Múngú vé rī sī, sē má ní ẹ̀zī rizú ũ' dukó múké rī ùlūzú ĩmi ní āni. ³ Múngú 'i' da tã 'i ní ũḡí' kú múdūmūdū rú rī má ní, sū má ní sī kōkōbī drīdrī rī agá ẹ̀líná rī tīnjī. ⁴ ĩmi kádó kōkōbī rī lāá, ĩmi ñ' amá uletere 'yozú kīnī, á ñ tã Kúrísító vé Múngú ní ũḡí' kú múdūmūdū rú rī rá. ⁵ Múngú 'i' da tã 'i ní ũzūzú kú múdūmūdū rú 'diri 'bá otú drīdrī 'dā' bée ni kuyé, 'bo nōni 'i' da tã rī 'bá Yēsū Kúrísító vé áyúāyū uletere rī pi ní, āzini nēbī rī pi ní Índri Uletere rī vé ũkpó sī. ⁶ Tã ĩ ní ũzūzú kú múdūmūdū rú rī, ĩri 'dini, 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ẹ̀'yī' kú ũ' dukó múké rī rá, kúru kōpi ímú ĩ úmú ícá ngá ālu Yēsū be. Tã 'diri sī, kōpi Yāhūdī rī pi be, kōpi céré tã múké Múngú ní lēé sēé ívé 'bá rī pi ní rī ṣṣú rá. Kōpi

* **2:11** 2:11 Ágélé ē tī ùlíngrá: Múngú lū Ābūrāmā ní kīnī, anji āgō Ābūrāmā vé rī pi adrikí dō caá ũ' dū' arō gí, lē ā ùlīkí kōpi ā ágélé ē tī rá, ā lū rī 'yozú kīnī, kōpi anji Múngú vé ni. 'Bá rī ā'yī' dō 'i' ágélé ē tī sēé līj gí, ĩri tǵimbi Mósé vé rī 'du' nga. 'Í lā 'i' dōngará 17:9-14; Ẹ̀zī 15:1-5. † **2:16** 2:16 Peḡi alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rī 'bá tã 'o' bá ùnjí rī pi gbā mūsúmārī sī peḡi alambaku sīgé, ĩri sá 'du' āco kōpi íbī drā ndō, kōpi izāngá nya ambamba drāngará rī gé.

drīlē múkē Múngú ní eʒījī Kúrísitō Yēsū ā rų sī 'dīri įşų Yāhūdī rī pi be trų ālu.

⁷ Eşj múkē Múngú vé rī sī, sē má ní fēfē rizú ũ'dúkō múkē rī ũlüzú, āzini sē má ní ũkpō ēʒī rī ngazú nī. ⁸ 'Bá Múngú vé rī pi āsámuvú gé, má adri dō kōpivē ũdų* drāāsiyā, Múngú vé eşj múkē rī sī, ipē ma ũ'dúkō múkē Kúrísitō vé tā be agaápi rá rī ũlūū 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. ⁹ Múngú ngá rī pi ārēvū gbiipi céré rī ipē ma nī, má ũlū rī tā 'í ní ōtų ũtījī mūdūmūdū rú rī. ¹⁰ Múngú lē ivé ũmī tā 'ozú rī lūū mālayikā 'bū gé 'dāā rī pi ní, āzini İndrī ũnjī rī pi ní. Kōpi imų tā 'dīri ndre lóki Yāhūdī rī pi ní i ũmúzú 'bá Yāhūdī ku rī pi be trų ivé kānisā agá rī gé. ¹¹ Múngú ũtī tā 'dīri ōtų įnógōsī, tā 'dīri nga 'i fūū tī ni gé gī, Kúrísitō Yēsū 'bávē Úpi 'du tā ni ngaā nī. ¹² 'Bá ní adrii Yēsū Kúrísitō agá, āzini 'bá ní İri ē'yījī gī rī sī, İri 'bá ní drīwālā sē, 'bá fi mųzú Múngú endreŕi gé 'dālē ũrī ākō. ¹³ Á mā İmi drī įrī sī, İzāngā má ní nyaā İmi tā sī rī sī, lē İmi eşj ā adri İzāngā sī ku, İzāngā má ní nyaā 'dīri sē Múngú rī İmi İngú ānī.

Pāulū zī Múngú rī 'bá Ēfēsō vé rī pi ní

¹⁴ Má kādō rīi tā Múngú ní 'oó 'dī' bēe ũşşū, ma rī kūmūcī ũtī, ma rī 'bá Ētēpi rī zī. ¹⁵ Ma rī Múngú rī zī, Múngú rī Ētēpi 'bá céré pi vé nī, 'bá 'bū gé rī pi vé nī, āzini 'bá vū drīgē rī pi vé nī. ¹⁶ Ma rī Múngú 'bá Ētēpi dīpi pōwūpōwū rī zī, İrivē İndrī ā sē rī İmi ní ũkpō İmivē eşj agá, ¹⁷ ānī Kúrísitō ē įşų rī vūrā fizú adrizú İmi eşj agá, İmi ní İri ē'yījī gī rī sī. Ma rī Múngú rī zī İmi ní, İmi lēki rī Kúrísitō rī eşj be céré, ā sē rī İmi tukī rī pá ũkpō ũkpō. ¹⁸ Lē İmi įşŭkī ũmī tā nįzú āmázú, sŭ 'bá Múngú vé rī pi ní įşų rī tñjī, İmi nīkī rī lēngará Kúrísitō ní İmi lēzú ambamba 'dīri amá ānī. ¹⁹ Á lē İmi nīkī tā Kúrísitō ní İmi lēzú ambamba 'dīri, lēngará 'dīri icóki ũ'bījī bā ku. İmi nīkī dō lēngará 'dīri rá, İmi adri tā be piŕi, sŭ Múngú vé rī tñjī.

²⁰ Lē ē İngúki Múngú ũkpō be riipi ēʒj ngaápi 'bá rų' 'bá gá rī, İri icó tā ārēvū 'o aga, tā 'bá ní zījī, āzini 'bá ní rīi ũşşŭ rī pi drīgē sī céré. ²¹ Lē 'bá kānisā vé rī pi ē İngúki Múngú rī, ē İngúki Kúrísitō Yēsū rī, āzini úyú drīdrī 'dīlē rī pi ē İngúki Múngú rī mųzú 'dāni' dāni! Āmīnā.

4

Adringará trų Kúrísitō agá rī

¹ 'Yīki ma jó āngŭ ũ'yīzú rī agá, má ní ēʒj Úpi vé rī ngaā rī sī, á mā İmi drī įrī

sī, lē İmi 'okī tā múkē ni pi mųzú áyu, ā'diātāsiyā Múngú zī İmi adrii 'bá ivé ni pi rú. ² Lē İmi İngúki İmi ku, İmi adriki tā be mādā. İmi 'duki tā rī mųzú eşj be mādā, İmi 'duki tā rī ngaā İmi āsámuvú gé sī lēngará sī. ³ Lē İndrī Uletere rī ā ũmú İmi adrii ngá ālu, İmi adriki tā be kīri İmi āsámuvú gé sī. ⁴ İmi ũmúki İmi céré icá rų' 'bá ālu gī, İndrī İmi ní įşų rī, İri ālu ālu 'dīri, Múngú zī İmi céré, İmi 'bāki rī eşj tā drīdrī 'dīlē rī ũtēzú. ⁵ Úpi rī 'yēnā ālu, ē'yīngará rī ālu, bātīzīmŭ rī ālu, ⁶ Múngú rī 'yēnā ālu, İri Ētēpi 'bá rī pi vé ni céré, İri āmbúgŭ 'bá drīgē céré, İri rī 'bá áyú céré rī ēʒj nga, İri rī adri 'bá agāsī céré.

⁷ 'Bo Kúrísitō sē 'bá ālu ālu ni fēfē ivé eşj múkē vé rī ēʒj ngazú ānī 'i ní. ⁸ Tā i ní sīi Bŭkŭ Múngú vé rī agá rī kīnī, "Kā tųj mųzú ũrųgégē 'dāā, jī ivé ari' 'ba rī pi mųzú İndī, 'i'dų ngá kārākarā awaā ivé 'bá rī pi ní."

⁹ Tā i ní 'yoó kīnī, tų mųzú ũrųgégē 'dīri vé ifīfi ā'di? İri lŭ 'yozú kīnī, drīdrī rī, Kúrísitō imų adrii vŭ drīgē nōgō, vŭdrī ni gé, İri ni kīru tųzú mųzú 'bū gé 'dāā. ¹⁰ 'Bá imųpi vŭ drīgē nōgō rī, İri 'bá ālu ālu ngaāpi mųŕipi ũrųgégē 'bū gé 'dāā rī 'i, İri imų adri āmbúgŭ ngá rī pi drīgē céré.

¹¹ Kúrísitō ũpē 'bá rī pi ā ũrųkō adrii 'bá áyúāyŭ ni pi, ũrųkō' bēe nēbī, ũrųkō' bēe 'bá Kúrísitō vé tā ũlŭ' 'bá 'bá Kúrísitō rī ē'yī' 'bá kuyē rī pi ní ni pi, ũrųkō' bēe vé ēʒj adrizú atala* rŭ, ũrųkō' bēe 'bá āngŭ İmbá' 'bá ni pi. ¹² 'Bá 'dī' bēe vé ēʒj, kōpi rī 'bá Múngú vé rī pi İmbá, kōpi ā ngakī rī ēʒj Kúrísitō ní, kōpi ā adriki rī ũkpō ũkpō ivé ē'yīngará agá, kōpi ā ũmúki rī i adrii rų' 'bá ālu Kúrísitō vé ni, ¹³ cīmgbā 'bá ní 'bá ũmúzú icázú ngá ālu, 'bá ní Múngú Mvōpi rī ē'yīzŭ, āzini 'bá ní İrivē ũmī 'duzú tā ngazú, 'bá adriki rī ũkpō ũkpō 'bávē ē'yīngará agá, tā céré sī, 'bá adriki rī sŭ Kúrísitō tñjī.

¹⁴ Lē 'bá rikī tā 'oó sŭ anjīnā nyírīnā rī pi tñjī ku. Lē 'bá āngŭ İmbá' 'bá ũnjō sī rī pi vé İmbāngará ā rī İmi ũmī újā sŭ ũlī nī rīi kŭlŭmgbā úvī yījī drīgē sī ngālā ngālā rī tñjī ku. ¹⁵ Ngá múkē rī, lē 'bá lēki 'bá lēlē, 'bá atákī tā āda 'bá āsámuvú gé sī áyu, 'bávē ē'yīngará ā mba rī icá ũkpō ũkpō Kúrísitō adriipi kānisā drīgē rī agá. ¹⁶ Kúrísitō ũmú 'bá céré 'i rų' 'bá gá, sŭ İgélē āndīāndī rī pi ní i ũmú adrii rų' 'bá ālu gé rī tñjī. İgélē āndīāndī 'dī' bēe ngakī dō céré ēʒj mųzú múkē, kōpi i lēlē, İri sē rų' 'bá rī mba icá ũkpō ũkpō.

* 3:8 3:8 Má adri dō kōpivē ũdų: Pāulū átā tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsiyā ōcų 'bá Yēsŭ ā pámvú ũbī' 'bá rī pi. 'í lā bŭkŭ Ēʒj vé rī. Ēʒj 8:1-3. 4:8 4:8 Sāwŭmā 68:18 * 4:11 4:11 Atala rī pi: Atala 'dī' bēe zāki rōbōņō ku. Kōpi rī 'bá kānisā vé rī pi İmbā.

Êşî újángará

17 Úpí ā rū sī, á lē 'yo ĩmi ní 'díní, lē ĩmi rikí adrii sū págánō tā nī'ba ku rī pi tīñj ku. 18 Ōzūkí kōpívē úmī tā nīzú rī gí, kōpí gūkí ĩ rárá rú ídri Múngú ní sēē rī agāsī, ā'điātāsīyā kōpí gākí Múngú vé tā sī, kōpí ē drī ūkpó ūkpó. 19 Tā rī dō múké yā, dō ūñjī yā, kōpí ūşūkí ku. Kōpí lēkí tā drīñjā sēēpi ní 'oó muşú áyu, āzini kōpí rī tā āzāvú rú ní pi endī 'o muşú đīđ đī.

20 'Bo tā Kúrísítō vé ĩ ní ĩmbá ĩmi ní rī adri 'díní kuyé. 21 Ádarú ĩmi yīkí Yēsū vé tā rá, āzini ĩmbákí ĩmi ní tā áda Yēsū vé rī rá. 22 ĩmbákí ĩmi kīnī, lē ĩmi kukí létjī ūku ándúrú ĩmi úbépi fīpí ūñjīkányā 'ozú 'dāri ānī, lē ĩmi kukí tā ándúrú ĩmi mī ū'bāāpi, ĩmi iza'bée iza za rī pi ānī. 23 ĩmbákí ĩmi kīnī, lē ĩmivē yīkí tā 'ozú rī ā újā 'i ícá ú'dí. 24 Lē ĩmi újákí ĩmivē adringará ícá ú'dí sū Múngú ní ĩmi gbii sū 'i tīñj rī tīñj, ádarú ĩmi adri tā be pīrī, āzini uletere.

25 Kúru lē 'bá ālu ālu ā ku ūñjō ānī, lē ā átá tā áda rī áyu 'i ōgūpī Yēsū rī ě'yī'ba gí rī pi ní, ā'điātāsīyā 'bá úmúkí 'bá céré adrii rū'ba ālu Kúrísítō vé ní gí. 26 "Īmī 'a ve dō gí, ā sē ĩmi fīí ūñjīkányā 'oó ku." Īmī 'a ve dō gí, lē ĩmi kukí 'a vengará 'điri ā ca ūtj ní 'dengará gá ku. 27 'A vengará rī sē ādróko† rī vūrā ĩşú úrízú ĩmī ěşj agá. 28 'Bá āzi dō ĩmi āsámuvú gé 'dīgē ūgú rú, lē ā ku ūgú ā vúgú ānī. Lē ā nga ězj 'i drj sī, ē ĩşú rī ngá, ā ko rī 'bá ngá āko rī pi ē ĩzā ānī.

29 Lē átángá ūñjī ē ĩfū ĩmi tj gé sī ku, 'bo lē ĩmi átákí tā múké 'bá rī pi ē ĩzā koópi ní áyu, ā ko rī 'bá tā rī yj'ba rī pi ē ĩzā. 30 Lē ĩmi sēkí Múngú vé ĩndrī Uletere rī ní ĩzāngá ku, Múngú sē ĩmi ní ĩndrī Uletere rī, ā nīkí rī ĩmi ámá ānī kīnī, ĩmi 'bá ívé ní, cazú ū'dú 'i ní úmvúlēsī ĩmi oyuşú ūñjīkányā agāsī rī gé. 31 Êşj ūká ūká rī, ū'dúkó āsīrā rú rī, jíkó rī, āwāngará āsámuvú gé sī rī, u'dangará rī, āzini tā ārēvú céré rīí 'olē ūñjī ūñjī rī pi, lē ĩmi kukí ānī. 32 Lē ĩmi adrikí múké ĩmi āsámuvú gé sī, ĩmi lēkí ĩmi lēlē, ĩmi trūkí ĩmi ōgūpī ĩmi 'o'ba ūñjī rī pi, sū Múngú ní ĩmi trūú Kúrísítō vé tā sī rī tīñj.

5

Lē ĩmi adrikí sū Múngú ní lēē rī tīñj

1 Lē ĩmi 'okí tā pīrj sū Múngú ní 'oó rī tīñj, ā'điātāsīyā ĩmi anjī Múngú vé ĩri ní lēélē ní pi. 2 Lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē, sū Kúrísítō ní 'bá lēē rī tīñj, adi 'i sēē drāā rōbōñō rú 'bá tā sī, sē Múngú adri ānī āyikō sī.

3 Īmī anjī Múngú vé ní, lē ĩmi 'bākí ōwūđ āluñání ku, ĩmi 'okí tā āzāvú rú ní ku, ĩmi

'bākí ěşj āmbúgú ngá drīgē ku, ā'điātāsīyā anjī Múngú vé uletere rī pi 'okí tā ūñjī 'dī'bée ku. 4 Lē ĩmi rikí átángá ūñjī ūñjī ní pi átá ĩmi āsámuvú gé sī ku, dōku ĩmi rikí tā azakaza vé ní pi átá ku, dōku ĩmi rikí átángá rīí átá ávi agá ūñjīkányā ĩjpi ní pi átá ku. Tā 'dī'bée adri múké ku. Ngá múké rī, lē ĩmi rikí ōwō'difō sēē Múngú ní. 5 Īmī nīkí rá, 'bá rīipi ōwūđ 'bāāpi muşpī bādārú, āzini rīipi tā ūñjī 'oópi, ěşj 'bāāpi āmbúgú ngá drīgē rī, 'bá 'điri rī ngá ĩ ní údē mungú rú ní ĩñjī, ícá fīí mālūngā Kúrísítō pi vé Múngú vé rī agá ku. 'Bá ěşj 'bāāpi ngá drīgē āmbúgú rī, ĩri rī ngá vū drīgē nōgó rī ĩñjī mungú rú.

6 Lē 'bá āzi ā rī átángá azakaza vé ní átá ĩmi mē ū'bázú ku, ā'điātāsīyā tā 'díní 'dī'bée sē Múngú rī 'bá tā 'o'ba drj ūkpó sī 'dī'bée ĩrīñjā rá. 7 Lē ĩmi fíkí tā 'bá 'dī'bée ní rīí 'oó rī 'oó ĩndī ku.

8 Ándúrú ĩmi rikí adrii ĩñjā agá, 'bo nóni ĩmi ūtūñā agá, ā'điātāsīyā ĩmi úmúkí ĩmi ícá ūpī Yēsū Kúrísítō be trj ngá ālu gí. Kúru lē ĩmi adrikí sū 'bá adri 'bá ūtūñā agá rī pi tīñj. 9 'Bá adri'bée ūtūñā agá rī pi, kōpí rī tā múké 'o, tā pīrj 'o, āzini tā áda 'o.

10 Lē ĩmi nīkí tā Úpí ní āyikō sēēpi rī. 11 Lē ĩmi fíkí tā ězj ākó ĩ ní rīí 'oó ĩñjā agá rī pi 'oó ku, lē ĩmi i'dakí tā 'dī'bée āmvé kīnī, tā 'dī'bée ūñjī. 12 Tā ūñjī 'bá Múngú rī nī'ba kuyé rī pi ní rīí 'oó kīrī kīrī 'dī'bée, ā rikí tā ní 'bāā tj gé ku, ĩri drīñjā sē. 13 'Bo ūtūñā agá, tā ūñjī rī pi céré ĩndré ku uletere, 14 ā'điātāsīyā ūtūñā rī sē ĩ ngá rī pi ārēvú ndre céré uletere. ĩ ní 'yozú ānī kīnī,

"Mī rīipi ū'dú koópi rī, lē mī íngá uru,
mī 'bá drāāpi gí rī, lē mī ídri goó idri
rú ūzi,

Kúrísítō rī ĩmūđ đj mī drīgē ūtūñā rú."

15 Īmī kādō rīí adrii, lē ĩmi adrikí mj be kōwū, lē ĩmi ā adrikí sū 'bá tā nī'ba ku rī pi tīñj ku, lē ĩmi adrikí úmī be. 16 Īmī ĩşúkí dō drīlē múké tā 'ozú ní gí, lē ĩmi 'okí tā múké ní pi muşú áyu, ā'điātāsīyā lóki nōri, ĩri lóki ūñjī. 17 Lē ĩmi adrikí azakaza rú ku, lē ĩmi nīkí tā Úpí ní lēē ĩmi 'okí rī. 18 Ā mvukí íwá ĩmērēzū bādārú ku, ē iza rī ĩmivē adringará ku, ngá múké rī, lē ĩndrī Uletere rī ā ású ĩmi ní. 19 Īmī kádó ĩmi úmú vūrā ālu gé, lē ĩmi ngokí úngó Sāwūmā vé rī pi, ĩmi ngokí úngó Múngú ā rū sī. Lē ĩmi ngokí úngó Úpí Múngú rī ĩñjīzú ěşj be céré. 20 Ū'dú céré, lē ĩmi sēkí ōwō'difō 'bá Ĕtēpī Múngú ní tā céré ĩri ní 'oó ĩmi ní rī sī, 'bávē Úpí Yēsū Kúrísítō ā rū sī.

4:26 4:26 Sāwūmā 4:4 † 4:27 4:27 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgú ĩndrī ūñjī rī pi drīgē, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dalé. Múngú idró ādróko rī ĩndrī ūñjī rī pi be 'bū gé 'dāási ní. 'Í lā 'dangará 12:7-9.

Ūkú rī pi ívé āgō rī pi be

²¹ Lē ìmi adrikí yingará sī ìmi àsámuvú gé sī, ā' diātāsīyā ìmi 'dīri ri Kúrisitō ri ññj. ²² Lē ūkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yiyi, sū kōpi ní Úpí ē tī yiyi rī tñj. ²³ Ā' diātāsīyā ágó ri āmbúgú ūkú drīlē gá nī, sū Kúrisitō ní adrii āmbúgú kánisā drīlē gá rī tñj, Kúrisitō ri 'bá rī pi pa ívé ūnjikānyā agásí nī. ²⁴ Kúru lē ūkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yiyi tā céré sī, sū kánisā ní Kúrisitō ē tī yiyi rī tñj.

²⁵ Lē āgō rī pi ā lēkí ívé ūkú rī pi lēlē, sū Kúrisitō ní 'bá kánisā vé rī pi lēlē, ìri ní 'i adii sēé drāá kōpi ā tā sī rī tñj, ²⁶ 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, ā ūji rī 'bá kánisā vé rī pi adrii ūnjikānyā ākó, ū'dúkó múké rī ā ūji rī 'bá kánisā vé rī pi ícá uletere. ²⁷ Kúrisitō vé drāngará sī, 'du 'bá kánisā vé rī pi 'bāá 'bá ívé nī, adí 'i sēé drāá, 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, tā ákó, azávú ákó, ūnjikānyā ákó, tā ázi ákó. ²⁸ Kúru lē āgō rī pi ā lēkí ívé ūkú rī pi lēlē, sū kōpi ní 'i rú' 'bá lēé rī tñj. 'Bá rī lē dō ívé ūkú lēlē, 'bá 'dīri lē 'i rú' 'bá lēlē. ²⁹ 'Bá ázi ālunjáni 'i rú' 'bá gāapi sī ni 'dāayo, ìri sū 'i rú' 'bá gá susu, ìri 'i rú' 'bá ūtētē, sū Kúrisitō ní 'bá kánisā vé rī pi ūtēé rī tñj. ³⁰ 'Bá 'bá Kúrisitō vé nī, 'bá ìrivé rú' 'bá ìgélé.

³¹ Síkí Búkú Múngú vé rī agá kīnī, "Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étēpi ku, ìri ívé èndrēpi ku, kōpi í umú ūkú ni be, 'bá ññj 'dī' bēe í umú adri rú' 'bá álu." ³² Átángá 'dīri mbamba, ícá fíi 'bá ázi drīgé múké ku, 'bo á lē tā 'dīri vé íffíi ūlūu uletere, átángá 'dīri lū kpá tā Kúrisitō pi vé 'bá kánisā vé rī pi be rī. ³³ Kúru lē 'bá álu álu ā lē ívé ūkú sū 'i ní 'i rú' 'bá lēé rī tñj, āzini lē ūkú rī ē ññj ívé ágó ññjñj.

6*Anjiná rī pi vé tā 'bá í tī' bā rī pi be rī*

¹ Anjiná rī pi, lē ìmi 'dukí tā ìmi étēpi vé rī, āzini ìmi èndrēpi vé rī ngaanga, ā' diātāsīyā ìmi 'okí dō 'dīni, ìri múké. ² "Lē mí ññj mí étēpi pi mí èndrēpi be ññjñj." Tāimbí álu rī 'dīni, Múngú kīnī, 'bá rī 'du dō tā rī ngaá sū 'dīri tñj, ìri tā múké ísú rá. ³ "Mí ññj dō mí étēpi pi mí èndrēpi be ññjñj, mí drīlē ri adri múké, mí adri íli be áco vū drīgé nōgō."

⁴ Ìmi anji étēpi, lē ìmi átákí átángá anjiná rī pi ní ū'dúkó ūkpó ní sī ku, ìmi ímbákí kōpi létí múké sī, ìmi ūlúkí tā Úpí vé rī kōpi ní.

Túgērī rī pi 'bá ambugu ī drīlē gá rī pi be

⁵ Ìmi túgērī rī pi, lē ìmi yīkí 'bá ambugu ìmi ní ríi ézī ngaá kōpi ní vū drīgé nōgó rī

pi ē tī yiyi, āzini lē ìmi rukí kōpi ruru. Lē ìmi ngakí kōpi ní ézī rī éšj be céré, sū ìmi ní ngaá Kúrisitō ní rī tñj. ⁶ Ìmi ngakí ézī rī ūkpó sī, ā adri 'yozú kīnī, 'bá ìmi ní ríi ézī ngaá kōpi ní rī pi ní ríi mí 'bāá ìmivé ézī ndrezú gōgō rī sī ku, ìmi ngakí ézī rī, sū túgērī Kúrisitō vé nī pi tñj, lē ìmi ngakí ézī rī, sū Múngú ní lēé rī tñj. ⁷ Ìmi ngakí ézī rī éšj be céré, sū ìmi ní ríi ngaá Úpí ní rī tñj, adri 'yozú kīnī, sū ìmi ní ríi ngaá 'bá áda ní rī tñj ku, ⁸ ā' diātāsīyā ìmi ñkí rá, 'bá rī dō túgērī yā, adri dō túgērī ku yā, ézī múké ìri ní ngaá rī sī, Úpí ri ìri úfē rá.

⁹ Ìmi 'bá ambugu túgērī rī pi ní ríi ézī ngaá ìmi pálé gá rī pi, lē ìmi rukí ìmivé túgērī rī pi múké létí álu álu 'dīri sī, ā 'okí kōpi ūnjí ku. Lē ìmi ímgbēkí kōpi ē mī ku, lē ìmi ñkí amá múké 'yozú kīnī, ìmi céré ri ézī nga Múngú 'bávé āmbúgú 'bū gé 'dāá rī ní, ìri èndrēti gé, 'bá rī pi céré trōtrō.

Ngá Múngú vé è' dī 'dizú ādróko be rī.

¹⁰ Átángá rī ā ūdđ kīnī, lē ìmi adrikí ūkpó ūkpó Úpí vé ūkpó agaapi rá rī sī. ¹¹ Lē ìmi úsúkí ìmi ngá Múngú vé è' dī 'dizú rī pi sī, ìmi ndékí rī ādróko ríipi mí ū' bāapi rī áni. ¹² È' dī 'bá ní ríi 'dīi rī, 'bá 'díkí 'bá áda pi be ku, 'bá ri è' dī rī 'dī índri ūnjí ūkpó be āngū rú' 'bá rī pi be, índri ūkpó be adri' 'bá ññjñj agá rī pi be, āzini índri ūnjí ūkpó be uru 'dāá rī pi be. ¹³ Kúru lē ìmi úsúkí ngá Múngú vé è' dī 'dizú rī pi ìmi rú' 'bá gá, ū' dū ādróko ní ímúzá è' dī 'dizú ìmi be rī gé, ìmi tukí rí pá ūkpó ūkpó, è' dī rī kādō deé, ìmi áwíkí rí pá tuú kuú ūkpó ūkpó. ¹⁴ Lē ìmi tukí pá ūkpó ūkpó, ìmi ū' yīkí gō tā áda vé rī ìmi ūpīlē gá títí, ìmi útúkí rí ìmi kú ūrē è' dī 'dizú ādróko be, āzini ìmi ū' yīkí aya kpōlō' bu tā pirj vé rī ìmi èdrj gé, ìmi ūtēkí rí ìmi rú' 'bá áni. ¹⁵ Ìmi adrikí ūrē muṣú ū' dūkó múké tākiri vé rī ūlūu, sū ìmi ní ngá pá gá úsú muṣú áni è' dī 'dizú rī tñj. ¹⁶ Ìmi è' yīkí Múngú rī, ā adri rí ìmi ní sū kúkúrúkú tñj, ā úgbú rí í'yé ādróko vé áci áci rí ìmi rú' 'bá gá sī rá. ¹⁷ Lē ìmi rukí pangará rī vé tā títí, sū ìmi ní sápu aya rú rí usú ìmi drīgé rī tñj, āzini lē ìmi rukí ññj áco Índri Uletere vé rī ìmi drīgé, ññj áco 'dīri, ìri ū'dúkó Múngú vé rī.

¹⁸ Lē ìmi zíkí Múngú rī sá be céré ūkpó Índri Uletere rī vé rī sī, lē ìmi adrikí mī be kōwū, āzini lē ìmi zíkí 'bá Múngú vé rī pi ní céré létí be ándiándi muṣú ūdđ ákó. ¹⁹ Ìmi zíkí kpá má ní Múngú rī índi, Múngú ā sē rí átángá pirj má tī gé, má ūlū rí ū'dúkó múké Múngú vé rī 'bá rī pi ní ūñj ákó, kōpi ā ñkí rí ìrivé tā múké. ²⁰ Ā 'bekí dō ma jó āngū ū'yízú rí agá má ní ū'dúkó

múké rī ūlūú rī ā tā sī drāāāsīyā, lē ĩmi zĭkí
 má ní Múngú ri, má ūlū rī ũ'dúkọ múké rī
 mụzú drīdrī ũrī ākó, sŭ má ní lēé rī tĭnĭ.

Páulū vé mōdó sēlé ũdŭ gé rī

²¹ Má édrĭpĭ Tūkíkō má ní lēélē, ězĭ
 ngaápi ěsĭ ālu sī Úpí ní rī, ĩri mávé tā ūlū
 ĩmi ní nĭ, ĩmi nĭkí rī mávé adringára, āzini
 ězĭ má ní rĭí ngaá rī. ²² Tā ā pá má ní lēzú
 ĩri pēzú mụzú ĩmi vúgá 'dilé rī, ĩri 'dĭ, ĩmi
 nĭkí rī tā 'bá drĭgé bēnĭ, ā mụ rī ĩmĭ ěsĭ
 ímbá, ĩmi adrikí rī ũkpó ũkpó.

²³ Má édrĭpĭ má ọmvŭpĭ, 'bá Ẹtēpi
 Múngú, āzini Úpí Yēsŭ Kúrísitō ā sē ĩmi
 ní tākĭri, lēngára, āzini ě'yĭngára. ²⁴ ěsĭ
 múké Múngú vé rī ā adri 'bá céré 'bávé
 Úpí Yēsŭ Kúrísitō ri lē'bá mụzú ũdŭ ākó rī
 pi ē ěsĭ agá.

**Kōkōbī Pāūlū ní sī sēe 'bá
Pīlīpōyī
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Kūrū Pīlīpōyī vé rī āngū Mākēdōniyā vé rī agá, Mākēdōniyā rī āngū Ġīrīkī vé rī agá, wōkōkō úrúle rú rī gé. Pāūlū sē tī Múngú vé rī kūrū Pīlīpōyī vé rī agá (Ēzī 16). Í'dó kánisá 'dálé. Ílí kárakarā ā vūdrī gé, gōkí Pāūlū rī 'beé jó āngū ū'yīzú rī agá. 'Bá kánisá Pīlīpōyī vé rī agá rī pi sēkí Pāūlū ní mūfēngā. Pāūlū sī kōkōbī 'diri sēe ōwō'difō sēzú kōpi ní.

Kōkōbī rī agá, 'yo Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, 'í ru drāngará ku. Gō kōpi ē ēšj ímbá kīnī, 'bá rī pi dō rī kōpi ōcū ūnjī ūnjī, lē kōpi ā tuki pá tītī ívé ē'yīngará agá. 'Yo kōpi ní kīnī, lē kōpi ē íngúkí í ku, kōpi ā adríkí ēšj be mādā, sū Kúrīsítō vé rī tñjī. Lū kōpi ní kīnī, kōpivé adringará Kúrīsítō agá 'diri, Múngú sē kōpi ní ní. Kúru gō 'yoó kōpi ní kīnī, 'bá ūnjó rú rī pi rī āngū ímbá 'yo kīnī, mēre Yāhūdī rī pi ní rīi 'dujū ngáa rī, Múngú lū kōpi ní ní. 'Bo lē kōpi ā 'duki 'bá ūnjó rú 'dī'beé vé tā ngáa ku.

¹ Ma Pāūlū 'i, 'bá ĩrītrō Tīmōtéyō be ātī'bá Kúrīsítō Yēsū vé ní, á sī kōkōbī 'diri sēe 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí, adrí'bá kūrū Pīlīpōyī vé rī agá rī pi ní, drīkoma rī pi ní, āzini dīkōnī rī pi ní. ² Ešj múké āzini tákiri 'bá Eṭepī Múngú vé rī, āzini 'bávé Úpí Yēsū Kúrīsítō vé rī ā adri ími be.

Pāūlū zī Múngú rī 'bá Pīlīpōyī vé rī pi ní

³ Sā céré má kādō rīi ími tā ūššū, má rī Múngú ní ōwō'difō sē. ⁴ Ū'dú céré má kādō rīi Múngú rī zīj ími ní, ma rī zī āyīkō be má ēšj agá, ⁵ ā'diātāsīyā má ní rizú ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūngará gá, ími ríkí ma ēšj ní, í'dózú ū'dú ími ní ēšj ūjázú rī gé 'dāá, címgbá āndrú sī. ⁶ Á nī á má múké 'yozú kīnī, Múngú í'dó rīi tá múké 'oó ími ēšj agá gí, ĩri tá múké 'diri 'o múzú ími ēšj agá dīj dīj, címgbá ū'dú Kúrīsítō Yēsū ní ígōzú rī gé.

⁷ Á lē ími ambamba, ĩri pīrī má ní rizú ími tá ūššuzú 'dini áni. 'Yíkí má jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú 'yoó kīnī, ĩri tá áda rī ā tā sī, 'bá ālēkí ēšj múké Múngú vé rī ími be trū. ⁸ Múngú nī rá 'yozú kīnī, ádarú á lē ími ambamba, sū Kúrīsítō Yēsū ní ími lēe rī tñjī.

⁹ Ma rī Múngú rī zī ími ní, lē Múngú ā sē ími lēkí ími lēlē ími ásamvú gé sī, ā sē

ími ní tá nīngará, ími ámakí rí tá múké pi ásamvú tá ūnjí be rī áni, ¹⁰ ā sē rí ími ĩpēkí rí tá pīrī rī áyu, ími adríkí rí ule, ūnjīkányā ákó, címgbá ū'dú Yēsū Kúrīsítō ní ígōzú rī gé. ¹¹ Yēsū Kúrīsítō á sē ími adríkí 'bá tá 'o'bá pīrī ní pi, ē íngúkí rí Múngú rī, āzini ē ĩnjīkí rí ĩri áni bēnī.

Pāūlū vé 'yīngará

¹² Má édrīpīj má ómvúpīj má ní lēlē rī pi, á lē lūú ími ní kīnī, ā 'yíkí dō ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá drāáasiyā, ēzī í ní rizú ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú rī tu pá ālunjáni kuyé, 'bá kárakarā ísúkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé 'diri yīj rá. ¹³ Sē 'bá Rómā gá rī pi, āzini āngaráwá rī'bá 'bāgū vé āngū ūtē'bá rī pi nīkí á má rá 'yozú kīnī, 'yíkí ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní rīi ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú rī sī. ¹⁴ Á 'yíkí dō ma kú jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá drāáasiyā, 'bá Úpí Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ríkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú múzú ūrī ákó.

¹⁵ 'Bá urukō'bée ríkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú, ā'diātāsīyā kōpi lēkí 'bá í pámvú ūbī'bá rī pi ā ndē mávé rī rá, 'bo 'bá urukō'bée ríkí ūlūú múzú ēšj múké sī. ¹⁶ 'Bá Kúrīsítō vé tá ūlū'bá ēšj múké sī rī pi lēkí ma lēlē, kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, 'yíkí ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūú rī sī. ¹⁷ 'Bá ēšj 'bā'bée má drīgé ūnjī rī pi ríkí Kúrīsítō vé tá ūlūú, ā 'duki rí ívé tá 'bāā āmbúgú mávé rī ndēe. Kōpi ríkí tá rī 'oó 'dini, má nya rí izāngā jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá áni. ¹⁸ 'Bá 'dī'bée dō rī Kúrīsítō vé tá ūlū ēšj múké sī yā, dōkú ēšj ūnjī sī yā, kōpi ā ūlūkí múzú íyī. Ma adri āyīkō sī, ā'diātāsīyā kōpi rī ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlū múzú. ¹⁹ Ími ní má ní Múngú rī zīj rī sī, āzini ĩndrī Yēsū Kúrīsítō vé rī ní má izā koó rī sī, ĩri sē Múngú rí ímū ma oyu tá ūkpó ūkpó ma íšūpi rī agásí rá.

²⁰ Á 'bá má ēšj agá nōlé, á lē tá má ní drīnjā sēepi ní 'oó ku, dō ngá rí drāngará yā, dō idringará yā, á lē adrii ūrī sī ku. Ma nóni átá ūrī ákó, ē ĩnjīkí rí Kúrīsítō rí áni tá má ní 'oó rí sī. ²¹ Mávé adringará ĩdri rú nōri, ma rí Kúrīsítō rí ĩnjī, á drā dō gí, má tá múké íšj rá. ²² Ma dō rí adri múzú ĩdri rú, ĩri sē ma ēzī Kúrīsítō vé rī nga múzú áni múké. Á nī ngá má ní lēe ĩpēe rí kuyé. ²³ Tá ĩrī 'dī'bée agá, á nī kuyé, ma dō tá ngōri ĩpē. Á lē má drá rá, má mu rí adrii Kúrīsítō be. ²⁴ 'Bo ĩri múké má ní adrizú ĩdri rú, má ko rí ími izā. ²⁵ Á nī á má múké 'yozú kīnī, ma ícō adri múzú ĩdri rú rá, má ko rí ími izā, ími tukí rí pá tītī ímivé ē'yīngará agá, ími adríkí rí āyīkō sī. ²⁶ Kúru má kādō gōó ma ēndīj mujū ími ndree, ími adri āyīkō sī āmbúgú tá Kúrīsítō Yēsū ní 'oó má ní rī sī.

27 Tã ämbúgú agaapi rá rĩ, lē ĩmivé adringará ä adri múké, ē ĩnjĩkĩ rĩ ú'dúkó múké Kúrísitō vé rĩ äni. Á mu dô ĩmi ndree rá, dôku á mu dô drĩ ĩmi ndree kuyé, mã yĩ 'yozú kinĩ, ĩmi rĩ tã 'du nga trú yĩkĩ älu sĩ, 'bá rĩ pi ĩjzú ú'dúkó múké Kúrísitō vé rĩ ē'yĩzú. 28 Ari'ba rĩ pi ĩngbėkĩ dô ĩmi mĩ, lē ĩmi 'okĩ ũrĩ sĩ ku. 'Diri lũ kōpi ní kinĩ, Múngú rĩ úmvúlėsĩ ĩmũ sē kōpi ĩzāngā nya mužú ũdũ äkó, 'bo Múngú rĩ ĩmi pa ĩzāngā 'diri agási rá. 29 Múngú sē ĩmi ní drĩlē múké 'diri Kúrísitō rĩ ē'yĩzú 'yēnā áyu kuyé, drĩlē múké ĩ ní sēē ĩmi ní 'diri agá, ĩmi kpá ĩzāngā nya ĩndĩ Kúrísitō ä tã sĩ. 30 ĩmi ndreki ändúru ĩzāngā mã ní nyaá ĩrivé tã sĩ rĩ rá, ĩmi yĩkĩ rá, ma rĩ ĩzāngā rĩ nya mužú drĩdrĩ, ĩmi kpá nōni rĩ ĩzāngā mã ní nyaá rĩ nya.

2

Lē ĩmi adriki sũ Kúrísitō tĩjĩ

1 Kúrísitō rĩ ĩmi ēšĩ ĩmbá nĩ, lēngará ĩrivé rĩ, ĩri ĩmi ēšĩ ĩmbá nĩ, ĩndri Múngú vé rĩ, ĩri ĩmi úmu nĩ, ĩri sē ĩmi ēšĩ 'bá rizú ĩmi ōgũpĩ ē ĩzā kozú. 2 Nóni lē ĩmi 'okĩ tã mã ní äyĩkō sēēpi ni, ĩmi yĩkĩ ĩmi yiyĩ ĩmi äsámvu gé sĩ, ĩmi lėkĩ ĩmi lėlē. Yĩkĩ ĩmivé tã 'ozú rĩ ä adri ngá älu. 3 Lē ĩmi 'dukĩ ĩmivé tã 'bää ämbúgú ĩmi ōgũpĩ vé rĩ ndēē ku, lē ĩmi ĩngúkĩ ĩmi ku, lē ĩmi 'dukĩ ĩmi ōgũpĩ vé tã 'bää ämbúgú, ä ndē ĩmivé rĩ rá, lē ĩmi 'bāki ĩmi adrii mãdā. 4 Lē 'bá älu älu ä rĩ 'ĩ tã ũšũú áyu ku, lē ä ũšũ 'bá urukō'bee ä tã ĩndĩ.

5 Lē yĩkĩ ĩmivé tã 'ozú rĩ, ä adri sũ Kúrísitō Yēsũ vé rĩ tĩjĩ.

6 Yēsũ ä ngúlũpi ä adri dô Múngú 'i dräääsĩyā,

'du ívé tã 'bää Múngú be trōtrō kuyé,

7 'bo 'du ívé ĩngungará ä tã 'bää mãdāñāñā,

'du 'i 'bää kuú äti'ba rú,

tĩkĩ ĩri ĩfũú 'bá äda rú.

8 Kā ĩri tĩjĩ ĩfũú 'bá äda rú,

'bā 'i kú tã be mãdāñāñā, 'du tã Múngú vé rĩ ngáá rá,

adi 'i sēē drää peťĩ alambaku * sígē.

9 Múngú sē ĩri ícá ämbúgú 'bũ gé 'dää tã 'diri sĩ,

sē ĩri ä rũ kũ ndē 'bá rĩ pi vé rĩ céré.

10 Yēsũ ä rũ sĩ, 'bá 'bũ gé rĩ pi, vũ drĩgē rĩ pi, äzini 'bá ĩ ní sĩjĩ nyōkũ agá rĩ pi ärevú céré

ĩmũ kũmũci ũtĩ vũgá.

11 'Bá rĩ pi ärevú céré ĩmũ 'yo, Yēsũ Kúrísitō rĩ Úpi,

ĩri sē ĩ ĩmũ Ĕťepĩ Múngú rĩ ĩngungũ.

Adringará ũtũñā agá rĩ

12 ĩmi mávé ũndĩ mã ní lėlē rĩ pi, lóki mã ní adrizú ĩmi be trú rĩ gé, ĩmi 'dukĩ tã mã ní ēžĩ ĩmi ní rĩ ngáá rá, nóni mã dô 'dääyo ĩmi äsámvu gé, lē ĩmi 'dukĩ tã rĩ ngáá ändúru ĩmi ní ngáá drĩdrĩ 'däri ndēē. Lē ĩmi ngakĩ ēžĩ Múngú vé rĩ ũkpō sĩ, ĩmi adriki ũrĩ sĩ Múngú sĩ, lē ĩmi ēšĩ ä yāyā ĩrivé tã sĩ, Múngú ä pa rĩ ĩmi äni bēni. 13 Múngú rĩ ēžĩ nga ĩmi ēšĩ agá, ĩri rĩ ĩmi ní úvá sē ēžĩ ívé rĩ 'duzú ngazú nĩ.

14 Lē tã ärevú céré ĩmi 'okĩ mužú unungará äkó, dôku ägátá äkó, 15 ä'diätäsĩyā 'bá äzi ä ōwũ rĩ ĩmi ku. ĩmi kádō rii adrii 'bá vũ drĩgē rĩ pi äsámvu gé, lē ĩmi adriki anji Múngú vé ni pi rũ, ũnjĩkányā äkó. Lē ĩmi adriki uletere 'bá ũnjĩ rĩ pi endreťĩ gé, sũ lĩnyā ní dĩjĩ rĩ tĩjĩ. 16 Lē ĩmi ũlũki ú'dúkó múké idri 'dāni'dāni rĩ ĩsúzu rĩ kōpi ní, ũ'dũ Kúrísitō ní ĩgōzũ 'däri kädō ícá, mã ĩngú rĩ ma 'yozú kinĩ, ēžĩ mã ní ngáá rĩ drā kána kuyé. 17 Ĕ'yingará ĩmivé rĩ sē ĩmi ní ĩmivé idri adizú sēzũ rōbōñō rũ ēžĩ ngazú Múngú ní äni. Á drā dô ĩmivé tã sĩ rōbōñō rũ gĩ, mã adri äni äyĩkō sĩ. 18 ĩmi kpá adri äyĩkō sĩ mã sĩ.

Timōtēyō pi Ĕpāfūrōditā be

19 Úpi Yēsũ Kúrísitō ä'yĩ dô rá, mã ũšũ, á lē Timōtēyō rĩ pēē mužú ĩmi vũgá 'dĩlē, kädō ĩmvi ĩgōo mã vũgá nōlē, ē ĩmũ rĩ tã ĩmi ní rii 'oó rĩ ũlũú mã ní, mã ēšĩ ē ĩsũ rĩ äyĩkō äni. 20 'Bá äzi mã ní ĩsũ úvá be sũpĩ Timōtēyō tĩjĩ ĩmivé tã ũšũpĩ ni 'dääyo. 21 Ä'diätäsĩyā 'bá älu älu lē úvá 'bää rizú tã 'ĩ ní lēē rĩ 'ozú, 'bá úvá tã Yēsũ Kúrísitō vé rĩ 'ozú ku. 22 'Bo ĩmi nĩkĩ ámá rá 'yozú kinĩ. Timōtēyō ícō gĩ ívé ē'yingará agá, ä'diätäsĩyā 'bá rĩkĩ ũ'dúkó múké rĩ ũlũú ĩri be trú, sũ mvá pi ní ēžĩ ngáá Ĕťepĩ be trú rĩ tĩjĩ. 23 Mã ũšũ, á lē ĩri pēē mužú mbēlēñā ĩmi vũgá 'dĩlē, á nĩ dô tã ĩmũpi 'i ngáapi mã rũ'ba gá rĩ ũgbále gĩ ká. 24 Ä nĩ rá, Úpi rĩ ä'yĩ mã ní rá, mã mu ĩmi ndre mbēlēñā nōgó rá.

25 Mã ũšũ, á lē Ĕpāfūrōditā ĩmi ní ĩpēē ĩmũ mã ĩzā koó rĩ pēē gōo ĩmi vũgá 'dĩlē ũzi. ĩri mã ōgũpi, ängaráwá Úpi Yēsũ Kúrísitō vé ni, 'bá rĩkĩ ēžĩ ngáá ĩri be trú, ĩmi ĩpėkĩ ĩri ĩmũ mã tã mbaá. 26 Ĕpāfūrōditā 'bā 'i ēšĩ céré lēzú mužú ĩmi ndrezú, 'bo adri yĩkĩ sĩ, ĩri ní yĩjĩ 'yozú kinĩ, ĩmi yĩkĩ kinĩ, drā rũ 'i nĩ rĩ sĩ. 27 Ádarú drā rũ ĩri ũnjĩ, ĩri kōdō drādrā, 'Bo Múngú ndre ĩrivé ĩzāngā, Múngú idri ĩri

* 2:8 2:8 Peťĩ alambaku: 'Bá Rómá vé rĩ pi rĩ 'bá tã 'o'bá ũnjĩ rĩ pi gbā mūsũmári sĩ peťĩ alambaku sígē, ĩri sá 'du äco kōpi ĩbi drā ndō, kōpi ĩzāngā nya ambamba drāngará rĩ gé. † 2:27 2:27 ĩzāngā äzi: ĩzāngā äzi 'diri, té dô Ĕpāfūrōditā drā rá, Páulũ ē ēšĩ rĩ té ĩzāngā nya rá. Páulũ rĩ drĩ rĩ ĩzāngā nya jó ĩ ní rizú ängũ ũ'yĩzú rĩ agá. † ĩlā Piłipóyí 1:13.

rá. Múngú ndre ĩrivé ĩzāngā ó'dúkùlẹ kuyé, ndre kpá ĩzāngā má ẹ̀sị́ agá rī rá, má ẹ̀sị́ ǎ gō rī ĩzāngā ǎzi* nyaá ku.

28 Á 'bá má yīkī céré Ēpāfūrōdītá ri pēzú gōzú ĩmi vúgá 'dilé, ĩmi kádō ĩri ndree, ǎyīkō ri ĩmi fụ ambamba, ĩzāngā má ẹ̀sị́ agá rī gō de rá. 29 Lẹ ĩmi ẹ̀'yīkī ĩri ǎyīkō sī Úpí ǎ rú sī, ĩmi ĩnjīkī ĩri ĩnjīnjī. ĩri múké ĩmi ní 'bá ẹ̀zī nga' 'bá Kúrísítō ní sū Ēpāfūrōdītá ní ngaa rī tīnjī rī pi ĩnjīzú ĩnjīnjī. 30 ĩmi ĩnjīkī Ēpāfūrōdītá ri, ǎ'diātāsiyá drá kōdō ẹ̀zī Kúrísítō vé rī ǎ tā sī gí, adí 'i rii ẹ̀zī ĩmi ní kōdō lẹ́e ímú ngaa má tā mbazú rī ngaa má be trjú. ǎngú rī ní adrii rará rú rī sī, ĩmi ícókí ímú ẹ̀zī rī ngaa ku.

3

'Bá Múngú ní ícò ǎ'yī rá rī

1 Má ẹ̀dripijī má ómvúpijī má ní leélẹ́ rī pi, Úpí agá, lẹ́ ĩmi adriki ǎyīkō sī! Má ícò ǎndéé tá rī ǎ ùlǎngará ĩmi ní dji dji rī sī ku, ma ri tá rī ẹ̀ndi ùlú 'díní, ǎ ko ri ĩmi ĩzǎ múké.

2 ĩmi zīkí ĩmi mī 'bá tá 'o'ba sū ùcógú tīnjī 'dī'béé sī! Kōpi 'bá rī'ba ùnjīkányá 'o'ba ni pi, kōpi ri si 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi vú sī kíni, lẹ́ kōpi ǎ ùlǎkí í ágélé ẹ́ tī rá.*

3 'Bo 'bá rī'ba Múngú rī ĩnjī'ba ùkpō ĩndri Uletere rī vé rī sī nō'béé, 'bá rī Kúrísítō Yēsū rī íngú, ẹ̀sị́ agá, líkí 'bá gí,* rú'ba vé lǎngará, 'bá ícókí ẹ̀sị́ 'báa drǐgé ní gé ku.

4 Má té kōdō ícò ma íngú tá má ní 'oó rī pi sī rá. 'Bá rī ǔsū dō kíni, 'i 'i íngú tá 'i ní ngaa rī sī rá, ma kpá ma íngú aga rá. 5 Ká ma tii, má adri caá 'dú' ǎrō, 'i ní má ágélé ẹ́ tī lizú. Ma ĩsērélégú, sūrú Bēnyēmīnē vé rī agá. Ma Ēberégú, Ēberégú tī ma ní. Má ní adrii Fārúsi† rī sī, ma rī táimbj Mósè vé rī 'dú nga. 6 Má ní ẹ̀sị́ 'báa Múngú drǐgé rī ǎ tá sī, á ri 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi ócúú ùnjjī, á 'bá ẹ̀sị́ rizú táimbj Mósè vé rī 'dúzú ngazú piri, ùnjjīkányá ǎkó.

7 Má ǔsū tá ǎndúru má ní rii 'oó rī pi múké, 'bo nóni má ní Kúrísítō ri ẹ̀'yī gí rī sī, á ndre tá ǎndúru má ní 'oó rī pi kú ẹ̀zī ǎkó. 8 Má kádō tá ǎndúru má ní 'oó rī pi ǎsámvú ǎmá, tá má ní Kúrísítō Yēsū ri ẹ̀'yīzú Úpí mávé ní rú rī be, tá má ní Yēsū ri ẹ̀'yīzú rī ndé tá ǎrēvú céré rá. ǎdarú tá ǎndúru má ní 'oó rī pi céré ẹ̀zī ǎkó, nóni ĩndré má ní ǎzāvú rú, á ku kōpi ǎrēvú céré

gí, má 'bá rī ẹ̀sị́ Kúrísítō drǐgé, 9 má adri rī 'bá ĩrivé ní. Má ícò ícà piri Múngú ẹ̀ndreṭi gé, má ní rii táimbj Mósè vé rī 'dúy ngaa rī sī ku, ma ícà piri Múngú ẹ̀ndreṭi gé, má ní Yēsū Kúrísítō ri ẹ̀'yī gí rī sī. Múngú ri 'bá ǎ'yī adri piri 'i ẹ̀ndreṭi gé, 'bá ní Yēsū ri ẹ̀'yī gí rī sī. 10 Á lẹ́ Kúrísítō ri nji, ǎzini ùkpō ĩri ní íngázú gōzú idri rú drǎngará gálesila rī nji, á lẹ́ ĩzāngā nyaá sū ĩri ní nyaá rī tīnjī, ǎzini á lẹ́ drǎá sū ĩri ní drǎá rī tīnjī, 11 má kádō drǎá, Múngú ẹ́ nga rī ma gōó idri rú.

Á lẹ́ 'bī' ùkpō sī óngú rī njuu caá ùdú gé

12 Tá má ní 'yoó 'diri, adri 'yozu kíni, má ísú tá 'dī'béé gí yá 'dini kuyé, dōku ǎ'yīkí ma 'bá tá 'oópi piri ní gí yá 'dini kuyé. 'Bo á lẹ́ óngú rī njuu ùkpō sī, má adri rī sū Kúrísítō Yēsū tīnjī, sū ĩri ní lée rī tīnjī. 13 Má ẹ̀dripijī má ómvúpijī, má ícò 'yoó kíni, á nga tá rī fúú tī ní gé gí yá 'dini ku. 'Bo má ǎvi tá ǎndúru má ní 'oó aga'béé gí 'dā'béé sī gí, ma ri 'bī' ùkpō sī, tá rī nga mužú drǐdrǐ. 14 Á lẹ́ 'bī' ùkpō sī Kúrísítō ǎ vudrǐ ùbī cǐmgbá cazú ùdú gé, má ísú rī ǎndema Múngú ní ma zizú fízú 'bū gé rī, má ní Kúrísítō Yēsū ri ẹ̀'yī gí rī sī.

15 'Bá Yēsū ri ẹ̀'yī' 'bá gí, pá tu'ba títí nō'béé, lẹ́ 'bá ǎ'yīkí tá 'dī'béé. ĩmivé yīkí kú dō túngú tá uruko'béé sī, Múngú rī ĩmi ní tá rī ẹ́ mī lú uletere. 16 Lẹ́ 'bá níki ǎmá múké 'yozu kíni, tá 'bá ní 'd'ó ngaa múké gí 'dī'béé, 'bá 'dúkí ngaa mužú áyu.

17 Má ẹ̀dripijī má ómvúpijī má ní leélẹ́ rī pi, lẹ́ ĩmi ùbīkí tá má ní 'oó rī ǎ pámvú mužú, ĩmi ùnjīkí tá múké 'bá ní ímbá 'bá uruko ní rii 'dúy ngaa rī pi, ĩmi 'dúkí rī ngaa sū kōpi ní ngaa rī tīnjī. 18 Má ùlú ǎndúru tá 'diri ĩmi ní rá, má kíni, 'bá kárakara pi ímú adri arí'ba Kúrísítō í ní gbáa peṭi alambaku sigé rī vé ní, 'bo á lẹ́ gōó ẹ̀ndi lúú ĩmi ní dji, tá 'diri sé ĩzāngá nō má ẹ̀sị́, mǐndre ǎlá má mī céré céré. 19 'Bá 'dini 'dī'béé, kōpivé ùdú, 'i kōpi 'dú 'ú'bé vūrā í ní ĩzāngá nyazú ùdú ǎkó rī agá. Tá kōpi ní 'báa ǎmbúgu ívé múngú rú rī, ĩri tá rú'ba nōri vé rī, kōpi ri í íngú tá drǐnjá sé'ba ní pi sī, kōpi 'báki ẹ̀sị́ céré tá nyóókú nōri vé rī drǐgé. 20 'Bo ǎngú Úpí Kúrísítō ní adrizú 'bū gé 'dāá rī, ĩri ǎngú 'bávé ní. 'Bá ri ẹ̀sị́ 'bá rizú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō 'bá Paapi rī vé ígōngará ütézú. 21 ĩri ùkpō

* 3:2 3:2 Ágélé ẹ́ tī lǎngará: Múngú lú ǎbūrámá ní kíni, ǎnji ǎgō ǎbūrámá vé rī pi adriki dō caá 'dú' ǎrō gí, lẹ́ ǎ ùlǎkí kōpi ǎ ágélé ẹ́ tī rá, lúzú kíni, kōpi ǎnji Múngú vé ní. 'Bá rī ǎ'yī dō 'i ágélé ẹ́ tī séé líj gí, ĩri táimbj Mósè vé rī 'dú nga. † lẹ́ í' dōngará 17:9-14; Ezj 15:1-5. ‡ 3:3 3:3 ẹ̀sị́ agá líkí 'bá gí: 'Bá rī újá dō ẹ̀sị́, ẹ̀'yī dō Yēsū rī gí, ẹ̀sị́ újángará 'diri, ĩri sé 'bá rī adri 'bá Múngú vé ní, sū ǎgélé lǎngará ní séé 'bá ĩsērélé vé rī pi ní adrii 'bá Múngú vé ní rī tīnjī. Páulú zī ẹ̀sị́ újángará 'diri lǎngará ẹ̀sị́ agá ní. † 3:5 3:5 Fārúsi: Fārúsi rī pi ngúlúmú Yáhúdǐ rī pi vé táimbj Mósè vé rī rú'ba títí rī pi. Kōpi 'dúkí ĩndri rī pi vé tá, ǎzini mǎláyíká rī pi vé tá 'báa tá ǎmbúgu rú, kōpi ẹ̀'yīkí rá 'yozu kíni, 'bá ùdrá'ba gí rī pi gō íngá idri rú rá. † lẹ́ Ẽzj 23:8.

be ngá ārevū drīgē céré, ĩri úmvúlēsī 'bávé rŭ' bá ŋma' bée ŋmanma nō' bée újá ógú sŭ ívé rī ũŋi.

4

¹ Má édrīpīi má ómvúpīi má ní lēlēlē rī pi, ma úvá be lēzú mužú ĩmi ndrezú. ĩmi sēki āyīkō ga má éšī agá ambamba, āndēma mávé má ní ĩsŭ rī, ĩri ĩmi 'i. Kúru lē ĩmi áwīki tā 'oó pīrī Úpī endrēti gé.

Páulū ímbá 'bá Úpī Yēsŭ ri ē'yī' bá gí rī pi

² Éwōdīyā, ĩmi Sŭtŭkē be, ĩmi 'bá Úpī ri ē'yī' bá gí ní pi, á má ĩmi drī ĩrī sī, lē ĩmi kuki ágátá āní. ³ Má ógúpi, * 'bá ri ēzī nga mī be trŭ, á má mī, lē mī ko ũkú má ĩzā ko' bá ũ' dŭkó múké rī á ũlŭngará sī 'dī' bée ē ĩzā koko, kōpi rikí má ĩzā koó Kēlēmēnī be, āzini 'bá 'bá ní rīi ēzī ngaá kōpi be trŭ rī pi be, 'bá 'dī' bée ārevū céré, sīki kōpivé rŭ búkú ĩdri vé rī agá rá.

⁴ ĩmi 'bá Úpī ri ē'yī' bá gí 'dī' bée, lē ĩmi adriki āyīkō sī. Á lē kpá endīi 'yoó ĩmi ní dīi, lē ĩmi adriki āyīkō sī. ⁵ Lē tā ĩmi ní 'oó mužú éšī mādā sī rī ē ĩndrē 'bá rī pi endrēti gé 'dālē múké. Ū' dŭ' Úpī ní ĩgōzú rī ícá ĩnyīnāná gí.

⁶ Tā ũkpó ũkpó ĩsŭ dō ĩmi, lē ĩmi rikí ĩmi ũsŭŭ dráá ku. Lē ĩmi zīki Múngú ri, ĩmi 'báki ĩmivé tā céré endrēti ní gé, ĩmi sēki ĩri ní ōwō' dīfō, ĩmi mākí ngá ĩmi ní lēé rī vú ní gé 'dālē. ⁷ Kúru ĩmi ní Kúrísitō Yēsŭ ri ē'yī gí rī sī, ĩmi ícō tākíri Múngú vé rī ĩsŭ rá, tākíri 'dīri tā be āmbúgú, 'bá áda ícō tā ní nīi amá bá ku. Tākíri 'dīri, ĩri ĩmi ĩzā ko, sē ĩmi adri ũrī ákó, ĩzāngá fi āní ĩmi éšī agá ku.

⁸ Má édrīpīi má ómvúpīi má ní lēlēlē rī pi, kōkōbī nōri vé ũdŭ gé, á lē ĩmi ní tā āzi lūú, lē ĩmi 'báki ĩmivé yīkī tā áda ní drīgē, tā ĩ ní ĩnīi ĩnīi ní drīgē, tā pīrī ní drīgē, tā uletere ũnjīkānyā ákó ní drīgē, tā 'bá rī pi ní lēlēlē ní pi drīgē, tā 'bá rī pi ní rīi éšī 'bāá céré kú drī ní gé rī pi drīgē. Lē ĩmi 'báki éšī tā adri' bée múké múké ní pi drīgē, āzini tā ĩ ní ĩngŭngŭ ní pi drīgē. ⁹ Tā ĩmi ní yīi má vúgá, ĩmi ní ũnīi má vúgá, ĩmi ní ĩsŭ má vúgá, ĩmi ní ndrēé má ní 'oó rī, lē ĩmi 'dŭkí tā 'dī' bée ngaāngá. Kúru Múngú rīi pi tākíri sēpi rī á adri ĩmi be.

Páulū sē ōwō' dīfō ngá ĩ ní sēé rī sī

¹⁰ Ma āyīkō sī āmbúgú ĩmi ní gōó má tā ũsŭŭ ngá sī dīi rī sī, sē má ĩngú Úpī ri āní rá. Á nī rá drīdrī ni, ĩmi 'báki éšī ĩmivé rī

céré kuú má drīgē, 'bo ĩmi ĩsŭkí drī drīlē múké ĩmi ní ícōzú má ĩzā kozú ngá sī ní kuyé. ¹¹ Tā má ní átá 'dīri adri 'yozú kīnī, á lē ngá ĩmi vúgá yā 'dīni kuyé. Tā má ní nīi amá rī, ngá má ní adrii ĩri be rī, dō ĩri mādāná yā, dō āmbúgú yā, ca má ní gí. ¹² ĩzāngá ngá ákó vé rī, á nī rá, adringará ngá be rī, á nī rá. Tā rī dō 'i nga má rŭ' bá gá ĩngóni, á nī rá. Adringará épī sī rī, á nī rá. Adringará ēbīrī sī rī, á nī rá. Adringará ngá be trē dōku ngá ákó rī, á nī rá. ¹³ Ma ícō tā rī pi ārevū 'o céré ũkpō Kúrísitō ní sēé má ní rī sī.

¹⁴ 'Bo ĩmi 'okí múké ĩmi ní má ĩzā koó tā ũkpó ũkpó agá rī sī. ¹⁵ ĩmi 'bá Pīlīpōyī vé 'dī' bée, ĩmi nīkí rá, má ní ĩngázú āngŭ Mākēdōniyā vé rī gélési, ĩmŭzú ĩmi ní ũ' dŭkó múké rī í' dōzú ũlŭzú rī gé, ĩmi sokí ngá má ĩzā kozú nī, kánísá† ázi tŭngú ní 'o sŭ 'dīri ũŋi kuyé. ¹⁶ Má ní drī adri zú kŭrŭ Tēsālōnikē vé rī agá 'dāá rī gé, ĩmi sokí má ní ngá sēé vú be kárakará. ¹⁷ Á 'yo tá 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, á lē ĩmi sokí má ní ngá sēé fēfē rŭ yā 'dīni kuyé, tā má ní lēé rī, á lē Múngú á sē ĩmi ní drīlē múké, ĩmi ní má ĩzā koó rī sī.

¹⁸ Nóni ngá má ní lēé rī pi ārevū céré má ĩsŭ gí, ngá má ní ĩsŭ rī pi aga ngá má ní lēé rī pi rá. Ngá ĩmi ní ĩpēé má ní Épáfŭrōdítá drīgē 'dī' bée ca má ní gí. Ngá ĩmi ní sēé 'dī' bée, ējī ní ngŭ ndrīndrī sŭ rōbōŋō ĩ ní zāá Múngú ní rī ũŋi, Múngú á'yī tā ní éšī be céré, sē ĩri ní āyīkō āmbúgú. ¹⁹ Ma Múngú ri zī ĩmi ní, á sē rī ĩmi ní ngá ĩmi ní lēé rī pi. Ngá Múngú ní ĩmŭ sēé ĩmi ní rī, ĩri drīlē múké ĩngápi Kúrísitō Yēsŭ vúgálésī rī. ²⁰ É ĩngúkí Múngú 'bá Étēpī ri mužú nyonyo. Āmīnā.

Páulū sē mōdó 'bá Pīlīpōyī vé rī pi ní.

²¹ ĩmi sēki mōdó 'bá Kúrísitō Yēsŭ ri ē'yī' bá gí rī pi ní. 'Bá Yēsŭ ri ē'yī' bá gí adri' bá má be trŭ nō' bée, sēki kpá ĩmi ní mōdó. ²² 'Bá céré Yēsŭ ri ē'yī' bá gí rī pi sēki ĩmi ní mōdó, agaápi rá rī, 'bá rī' bá ēzī nga' bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī² vúgá rī pi sēki céré ĩmi ní mōdó. ²³ Éšī múké Úpī Yēsŭ Kúrísitō vé rī á adri ĩmi be. Āmīnā.

* 4:3 4:3 Má ógúpi: Má ógúpi 'dīri vé rŭ sá āzi sī, ĩri ícō adri Súzŭgō. † 4:15 4:15 Kánísá: Kánísá ri 'bá Yēsŭ Kúrísitō ri ē'yī' bá gí rī pi. ‡ 4:22 4:22 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Káyísárā. ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngŭ āndiāndi rī pi agá rī pi drīgē, āngŭ Yŭdáyá vé rī drīgē, āngŭ Gāllílayá vé rī drīgē, āzini āngŭ Yāhŭdī rī pi vé rī drīgē.

**Kòkòbì Páulù ní sǐ sèé 'bá
Kölösáyí
vé rǐ pi ní rǐ
Tǎ búkù rǐ vé rǐ á
ùlùngará**

Kölösáyí ri kúrù wòkò ùtù ní 'dezu rǐ gé, àngù Èzìyá vé rǐ agá, zíkí nóni àngù 'dǐri Tákí. Páulù ì ní áyúáyù rǐ ca àngù 'dǐri agá kuyé. Páulù ìsù yǐ kǐnǐ, 'bá àngù ìmbá' 'bá ùnjò sǐ ni pi anigé, kòpi ri 'bá kǎnisá vé rǐ pi ìmbá tǎ ùnjò vé ni sǐ. Tǎ 'dǐri fi Páulù á èsǐ agá ambamba. 'Bá rǐ 'bá àngù ìmbá' 'bá rǐ pi ìmbákí 'bá Yèsù ri è'yǐ' 'bá gǐ rǐ pi kǐnǐ, lè kòpi á ùlǐkí í ágélé é tǐ rǎ, àzini lè kòpi é ìnjǐkí mǎláyíká rǐ pi áyù, á sè rǐ Múngù ní àyìkò. Kúru Páulù ní kòkòbì 'dǐri sizú sèzú kòpi ni kǐnǐ, Kúrísító vé drǎngará pa kòpi ní, Kúrísító ri nóni 'bù gé, ìri mǎláyíká rǐ pi drǐgé, ìndri ri pi drǐgé gé, àzini vù drǐgé cére. Kúru lè kòpi á à'yǐkí tǎ mèrè ázì vé ni ku, dòku ìmbángará ùnjò vé ni ku, lè kòpi é ìnjǐkí 'yèḡá Kúrísító ri áyù. Lù kpá kòpi ní kǐnǐ, lè kòpivé adringará é ìndrè kòpi rǐ 'bá gá, á lù ri kǐnǐ, kòpi 'bá Múngù ní ùpèé gǐ ni pi.

Páulù sǐ kòkòbì sèé 'bá Kölösáyí vé rǐ pi ní

¹ Ma Páulù 'i, Kúrísító Yèsù vé 'bá áyúáyù Múngù ní ìpèé rǐ, á sǐ kòkòbì 'dǐri sèé ìmi ní ní, 'bá sǐkí kòkòbì 'bá édrǐpǐ Timòtèyò Yèsù ri è'yǐpǐ gǐ rǐ be trǐ. ² 'Bá sǐkí kòkòbì rǐ sèé 'bá édrǐpǐ, àzini 'bá ómvùpǐ Kúrísító ri è'yǐ' 'bá gǐ, rǐ 'bá adri' 'bá kúrù àmbúgù Kölösáyí vé rǐ agá rǐ pi ní. Èsǐ múkè, àzini tǎkíri 'bá Ètèpǐ Múngù vé rǐ á adri ìmi be.

Páulù zǐ Múngù ri, àzini sè òwò' dǐfò

³ Lókí cére sǐ, 'bá kǎdò ri Múngù ri zǐ ìmi ní, 'bá rǐ 'bávé Úpí Yèsù Kúrísító vé Ètèpǐ Múngù ní òwò' dǐfò sè, ⁴ á 'diátàsìyá 'bá yǐkí kǐnǐ, ìmi 'bákí èsǐ cére kuú Kúrísító Yèsù drǐgé, àzini ìmi lèkí 'bá Múngù vé rǐ pi cére lèlè. ⁵ Ìmi ri tǎ 'dǐri 'o 'dǐni, ìmi lèkí ùmvùlèsí àndèma í ní 'báa kuú ìmi tée 'bù gé 'dǎá rǐ ìsù, á 'diátàsìyá ìmi è'yǐkí ù' dǔkò múkè Kúrísító vé áda rǐ gǐ.

⁶ Ú' dǔkò múkè Kúrísító vé 'dǐri ayi muzú vù drǐgé sǐ cére, sè 'bá rǐ pi újǎkí èsǐ rá, sù ìri ní ícá ìmi àsámvù gé drǐdrǐ, ù' dǔ' ìmi ní tǎ áda Múngù vé èsǐ múkè vé rǐ yǐzú, ìmi ní èsǐ újázú àní rá rǐ gé rǐ tǐnjǐ. ⁷ Èpáfurá 'bá édrǐpǐ 'bá ní lèélè, 'bá ní rií èzǐ ngáá ìri be

trǐ rǐ, jǐ ù' dǔkò múkè 'dǐri mujù ùlùú ìmi ní ní. Ìri átí' 'bá, 'bá èsǐ cére rizú èzǐ Kúrísító vé rǐ ngazú ìmi àsámvù gé 'bá vùrà gá. ⁸ Èpáfurá ùlù 'bá ní lèngará Ìndri Uletere rǐ ní suú ìmi èsǐ agá rǐ rá.

⁹ Ú' dǔ' 'bá ní ìmivé tǎ yǐzú rǐ gé, 'bá rikí nyo Múngù ri zǐ ìmi ní, Ìndri Uletere Múngù vé rǐ, á sè rǐ ìmi ní tǎ nǐngará.

¹⁰ 'Bá ri Múngù ri zǐ ìmi ní, ìmi 'okí rǐ tǎ pirǐ Úpí endrètǐ gé, á sè rǐ ìri ní àyìkò, ìmi kókí rǐ 'bá rǐ pi é ìzǎ tǎ cére agásí, ìmi nǐkí rǐ tǎ Múngù vé rǐ múkè múkè.

¹¹ 'Bá ri Múngù ri zǐ ìmi ní, á sè ìmi ní ívé ùkpò agaapí rá rǐ, ìmi ùmbékí rǐ èsǐ ìzàngá rǐ á nyangará gá, ìmi nyakí rǐ ìzàngá rǐ muzú èsǐ be mǎdà. Ìmi 'okí dò sù 'dǐri tǐnjǐ, ìmi àyìkò ìsù rá. ¹² Ìmi sèkí Múngù ní òwò' dǐfò, ìri ní sèé ìmi ní fií ívé mǎlùngá adrizú àní ùtùḡá agá rǐ àlèé 'bá ívé rǐ pi be trǐ rǐ sǐ. ¹³ Múngù pa 'bá tǎ ùnjǐ Sǎtáná vé rǐ agásí, sè 'bá fií mǎlùngá 'i Mvòpǐ 'i ní lèélè rǐ vé rǐ agá gǐ. ¹⁴ Múngù sè 'i Mvòpǐ vé àri dǎá 'bá drǐ jezú, àzini 'bá trǐzú 'bávé ùnjǐkǎnyá agásí.

Kúrísító ri àmbúgù tǎ drǐgé sǐ cére

¹⁵ Kúrísító adri sù Múngù í ní ndrèe ku rǐ tǐnjǐ. Ìri àmbúgù ngá cére í ní gbǐi rǐ pi drǐgé. ¹⁶ Kúrísító gbǐ ngá rǐ pi àrèvù cére ní, gbǐ ngá 'bù gé rǐ pi, ngá vù drǐgé rǐ pi, ngá í ní rǐ 'bá ní ndrèe ku rǐ pi, ngá í ní rǐ 'bá ní ndrèe ìndri rǐ pi, 'bá mǎlùngá rǐ 'bá rǐ pi, àzini 'bá ùkpò be àngù rǐ 'bá rǐ pi, gbǐ ngá rǐ pi àrèvù cére ní, gbǐ ngá rǐ pi àrèvù cére èzǐ ngáá 'i ní. ¹⁷ Í ní drǐ ngá rǐ pi gbǐzú kuyé rǐ gé, Yèsù ri ìnógòsǐ anigé, ìri ri sè ngá rǐ pi àrèvù cére ri èzǐ nga muzú trǐ.

¹⁸ Kúrísító ri àmbúgù kǎnisá* drǐgé cére. Kúrísító ri 'bá Múngù ní 'i' dǔ' ingáá drǐdrǐ 'bá ùdrá' 'bá gǐ rǐ pi àsámvù gé sǐ rǐ 'i, á adri rǐ àmbúgù ngá rǐ pi drǐgé cére. ¹⁹ Múngù ri àyìkò sǐ, Kúrísító ní adrií 'i' tǐnjǐ tǎ gá sǐ cére rǐ sǐ. ²⁰ Múngù ri àyìkò sǐ Yèsù ri sèzú tǎkíri ìjǐzú 'bá rǐ pi àsámvù údèzú Múngù be àri Yèsù vé dǎápi pètǐ alambaku[†] sígè rǐ sǐ, é ícǐ rǐ ngá 'bù gé rǐ pi, àzini ngá vù drǐgé rǐ pi àsámvù Múngù be trǐ.

²¹ Àndurú ìmi gǎkí Múngù ri sǐ, ìmi ari' 'bá Múngù vé ní, ìmi ní rií ùnjǐkǎnyá 'oó rǐ sǐ. ²² 'Bo Múngù údé nóni ìmivé àsámvù 'i' be rǐ ícá múkè gǐ, ìri ní Yèsù rǐ sèé drǎá ìmivé ùnjǐkǎnyá á tǎ sǐ rǐ sǐ. Ìmi ícákí nóni uletere, ùnjǐkǎnyá ákò Múngù èndrètǐ gé gǐ, 'bá àzi ícò nóni ìmi tóó ku. ²³ 'Bo lè ìmi tukí pá tǐtǐ ìmivé è'yǐngará agá. Èsǐ ìmi ní 'báá ù' dǔkò múkè rǐ ìsúzú yǐzú drǐdrǐ 'dǐri, lè ìmi kukí ku. Ú' dǔkò múkè 'dǐri ùlùkí 'bá vù drǐgé rǐ pi ní cére, ma Páulù 'i, átí' 'bá

* **1:18** 1:18 Kǎnisá: Kǎnisá ri 'bá Yèsù Kúrísító ri è'yǐ' 'bá gǐ rǐ pi. † **1:20** 1:20 Pètǐ alambaku: 'Bá Rómá vé rǐ pi rǐ 'bá tǎ 'o' 'bá ùnjǐ rǐ pi gbǎ mùsumá rǐ sǐ pètǐ alambaku sígè, ìri sǎ 'dù áco kòpi íbǐ drǎ ndò, kòpi ìzàngá nya ambamba drǎngará rǐ gé.

Múngú ní ǐpéé ríi ǔ'dúǵó múké rī ũlúú 'bá rī pi ní rī 'i.

Páulú nga ǵǵi 'bá Yésū ri ǵ'yī' bá gí rī pi ní

²⁴ Ma áyikō sī má ní má rǔ' bá sée rii izāngā nyaá ĩmi tā sī rī sī, ma ri izāngā Kúrísítō ní nyaá rī nya, ma ri nya ǐrivé rǔ' bá ā tā sī, rǔ' bá 'dīri 'bá kānisā vé rī pi. ²⁵ Múngú 'bá ma áti' bá riipi ǵǵi ngaápi kānisā agá ní, ǵǵi mávé rī rizú tǵi Múngú vé rī sǵzú ĩmi ní. ²⁶ ǔ'dúǵó múké 'dīri úcǵkí kuú müdümüdú rú ǐlí be tré 'bá ũkǔ drǵdrǵ 'dā' bée ní, 'bo nóni 'dákí ǐri kú ámvé 'bá Múngú vé rī pi ní. ²⁷ Múngú 'o tā 'dīri 'dini, á'diātāsīyā ĩmi 'bá adri' bá Yāhǔdǵi rú ku rī pi, ĩmi nǵkí rī tá múké ándúruú ǐ ní ũzǵǵú 'dāri á má áni. Tá ǐ ní ũzǵǵú rī, ǐri Kúrísítō vé adringará ĩmi ǵsǵi agá rī, ǐri sē ĩmi ǵsǵi 'bá dǵngará Múngú vé rī drǵgé.

²⁸ 'Bá ri ǔ'dúǵó Kúrísítō vé rī ũlú müzú 'bá rī pi ní cére. Tá nǵngará 'bávé rī sī, 'bá rī 'bá rī pi ímbá müzú cére, á sē rī 'bá Kúrísítō ri ǵ'yī' bá gí rī pi á adrikí rí ũkpó ũkpó ǐvé ǵ'yǵngará agá. ²⁹ Tá 'dīri sī, ma ri ǵǵi nga ũkpó sī, ũkpó Kúrísítō ní sée má ní rī sī.

2

¹ Á lē ĩmi nǵkí ǵǵi má ní ngaá ĩmi ní ũkpó sī rī, ázini ǵǵi má ní ngaá 'bá kǵrú Lāwōdǵkiyá vé rī agá rī pi ní rī, ázini má ní ngaá 'bá vūrā urǵko agá má rǔ' bá ndre' bá drǵdrǵ kuyé rī pi ní rī. ² Tá á pá mávé ámbúguú rī, ma ri 'bá rī pi ē ǵsǵi ímbá, ázini kǵpi úmú, kǵpi á lēkí rī ǐ lēlé, kǵpi á nǵkí rī tá Múngú vé ándúruú ǐ ní ũzǵǵú kuú müdümüdú rú rī á má bēni. Tá Múngú vé ándúruú ǐri ní ũzǵǵú kuú müdümüdú rú rī, tá rī Kúrísítō 'i. ³ Kúrísítō rī sē 'bá rī adri úmí be tá Múngú ní ũzǵǵú kuú müdümüdú rú rī nǵzú. ⁴ Ma ri tá rī 'yo ĩmi ní 'dini, á'diātāsīyā 'bá ázi á átá rī ĩmi ní átángá ádra múké sī ĩmi mǵ ũ'bázú ku. ⁵ Ma dō ĩmi gārā gá sī rárá rú drááásīyā, á 'bá ǵsǵi kuú ĩmi drǵgé. Ma áyikō sī ĩmi ní rii tá rī 'duǵi ngaá müzú múké rī sī, ázini ĩmi ní Kúrísítō ri ǵ'yī, ĩmi ní pá tuú tǵtǵi ĩmivé ǵ'yǵngará agá rī sī.

Kúrísítō ri idri sē ní

⁶ ĩmi ní Úpí Kúrísítō Yésū ri ǵ'yī gí rī sī, lē ĩmi rikí ǐrivé tá 'duǵi ngaá áyu.

⁷ ĩmi Kúrísítō ri ǵ'yī' bá gí 'dī' bée, ĩmivé ǵ'yǵngará agá, lē ĩmi ũlá á fifi, sǔ ǐ ní ĩmi ímbá drǵdrǵ rī tǵni. Lē ĩmi sēkí ówō'difó müzú dǵi dǵi.

⁸ Lē ĩmi sēkí 'bá ázi á ri átángá ǵǵi ákó ní ímbá rizú ĩmi mǵ ũ'bázú ku, ímbángará 'dini 'dīri, íbǐ íngá yǵkǵ 'bá áda vé ní vúgá, ázini índri ũnjǵ rī pi vúgá, íbǐ íngá Kúrísítō vúgá kuyé.

⁹ Kúrísítō ní adrizú vū drǵgé nǵgó 'bá áda rú rī, ǐri á ngúlúpi Múngú 'i. ¹⁰ ĩmi ní ĩmi úmú Kúrísítō be gí rī sī, ĩmi nóni 'bá Kúrísítō vé ní gí. Kúrísítō ri Úpí 'bá ángú ru' bá rī pi drǵgé, ázini índri ángú ru' bá rī pi drǵgé. ¹¹ Sá ĩmi ní Kúrísítō ri ǵ'yǵzú rī gé, lǵkí ĩmi gí, sǔ ǐ ní ágélé ē tǵ lǵ rī tǵni, 'duǵi ĩmivé ũnjǵkányá ĩmi rǔ' bá gá sǵ gí, adri 'yozú kǵni, lǵkí rǔ' bá ĩmivé rī kuyé, Kúrísítō lǵ ĩmivé ũnjǵkányá ámvé gí. ¹² Lókí ǐ ní ĩmi ní bátizimú[†] sǵzú rī gé, sǵkí ĩmivé ũnjǵkányá Kúrísítō be trǵ gí. ĩmi ní ǵ'yī kǵni Múngú inga Kúrísítō ri gōó idri rú gí rī sī, nóni inga ĩmi gōó idri ú'dí ǵsǵi gí.

¹³ ũnjǵkányá ĩmi ní 'oó rī sī, ĩmi índrékí sǵ 'bá ũdrá' bá gí ní pi tǵni, 'bo nóni Múngú sē ĩmi ní idri ú'dí, ĩmi ní Kúrísítō ri ǵ'yī gí rī sī. Múngú trǵ 'bá 'bávé ũnjǵkányá agásǵi cére gí. ¹⁴ Tá ǐ ní kōdō sǵi lǵzú 'bá ǐrǵǵázú rī, Múngú lǵ ámvé gí, 'du ũnjǵkányá rǵ gbáá peǵi alambaku sígé gí. ¹⁵ Múngú ndē índri ũnjǵ rǵ' bá drǵ órú' bá rī pi vé ũkpó, ǐri ní Yésū ri sée dráá peǵi alambaku sígé rī sī. Múngú sē kǵpi ní drǵnjá 'bá tré ásamvú gé, ndē kǵpivé ũkpó Yésū ní dráá peǵi alambaku sígé rī sī.

¹⁶ Lē 'bá ázi á 'yo, ngá ĩmi ní rii nyaá, dǵku rii mvúú rī á tá ũnjǵ ku, dǵku lē 'bá ázi á 'yo ĩmi ní, ĩmi rikí ǔ'dú ũmǵ nyazú rī ǵnjǵi ǐlí be cére[§] 'dini ku, dǵku ĩmi rikí ũmǵ mbáá sǵ ní igázú rī 'báa nyaá ku, dǵku ǔ'dú Sábátá vé rī á tá 'duǵi 'báá tá ámbúguú rú ku. ¹⁷ Tá ǐ ní ũláá 'dī' bée índrikíndri tá ímǵpi 'i ngaápi drǵdrǵ 'dilé rī vé rī, tá rī vé áda, ǐri Kúrísítō 'i. ¹⁸ Lē ĩmi sēkí

* **2:11** 2:11 Lǵkí ĩmi gí: Múngú lū Ábūrámá ní kǵni, anǵi ágō Ábūrámá vé rī pi adrikí dō caá ǔ'dú áro gí, lē á ũlǵkí kǵpi á ágélé ē tǵ rá, lǵzú kǵni kǵpi anǵi Múngú vé ní. [†] **2:12** 2:12 Bátizimú: Lókí Yúwáni ní bátizimú sǵzú rī gé, ǐri 'bá rī su yǵi agá 'dāá, ǐri gō 'bá rī rǵ inga ámvé nǵó. Sungará yǵi agá rī, sǔ ǐ ní 'bá rī sǵi 'bǵ agá rī tǵni, ingangará ámvé nǵó rī, sǔ ǐ ní 'bá rī ingáá gōó idri rú drāngará gálésila rī tǵni. [‡] **2:14** 2:14 'Du ũnjǵkányá rī gbáá peǵi alambaku sígé gí: Tá 'dīri vé ífífi, ká Yésū rī gbáá peǵi alambaku sígé, nya izāngá 'bávé ũnjǵkányá á tá sī, tá ǐ ní kōdō lǵzú 'bá ǐrǵǵázú 'bávé ũnjǵkányá á tá sī rī de gí. **§** **2:16** 2:16 ǔ'dú ũmǵ nyazú rī ǵnjǵi ǐlí be cére: Yāhǔdǵi rī pi rī tá Múngú ní 'oó ǐ ní rī á tá ígá, kǵpi rī ũmǵ nya ǔ'dú urǵkǵ' bée gé, sǵ ǔ'dú Múngú ní Elǵizú Jó rī pi tǵ gé sǵ, ázini ǔ'dú Pēnitǵkósítá vé rī gé rī tǵni. * **2:16** 2:16 ũmǵ mbáá vé rī, dǵku ǔ'dú Sábátá vé rī: Yāhǔdǵi rī pi rī Múngú rī ǵnjǵ mbáá sǵ ígápi ú'dí rú rī gé, kǵpi rī ányápá ũlǵ kárákará zǵ rǵbǵǵó rú. Sǵbǵtǵ álu álu, kǵpi rī ǔ'dú Sábátá vé Múngú ní uvuzú 'dāri ígá. [†] **1** lá 1 Kōróníkól 23:30-31; 2 Kōróníkól 2:4; 2 Kōróníkól 8:12-13; 2 Kōróníkól 31:3; Nēmáyá 10:33; Ósýéyá 2:11.

Ími ní mî ù'báá 'bá í 'bá'bée kú tá be mādā ri 'bá mālāyikā ññjì 'bá 'dì'bée ní ku, kòpì ri í ñngú í ní rií ñdrìlìkì ndree rì sī. 'Bo tá kòpì ní 'oó 'dì'bée céré tá azakaza vé ni, à 'diātāsīyā kòpivé tá rií ùsùú rì 'yéná kòpì ri í tá ùsùú ày. ¹⁹ 'Bá 'dìni 'dì'bée adrikì Kúrísitò adriipi drìlè rú rì vé ni ku, Kúrísitò rì ùkpò sè 'bá í ìkùnā 'bá 'i rù 'bá gá rì pi ní nī, ñri kòpì úmú trù vūrā àlu gé, Múngú rì kòpì ní ùkpò sè, kòpì à mbakì rì ícá ùkpò ùkpò ívé è'yǎngará agá.

²⁰ Ìmivé ùnjikānyā ìmi ní 'oó drìdrì 'dā'bée, Kúrísitò drā 'dù mužú ñdì gí piri, ngá ìmi ní áwízú èşì 'bázú tǎjmbì 'bá áda ní ùñjì 'yoó kìnì, ²¹ "À 'dùkì ngaá ku, à nyakì ngá urukò 'bée ku, dōku à ùlókì ku" 'dì'bée 'düzú ngazú rì à'dì? ²² Tǎjmbì 'dì'bée nyòòkú nōri vé ni, kòpì ùdù be. Ìmi 'dùkì dō tá 'dì'bée èşì ngazú, ìmi 'dìri rì tǎjmbì 'bá áda ní ùñjì, ñri ní ìmbá rì à vùdrì ùbì mužú. ²³ 'Bá rì pi ùşùkì kìnì, 'bá tǎjmbì rì ùñjì 'bá 'dì'bée, kòpì ùmì be, tǎjmbì rì sè 'bá rì Múngú rì ññjì àní, àzini ñri sè 'bá rì 'i a'bi àní tá rù 'bá nōri vé rì sī a'bia'bi. 'Bo tǎjmbì í ní ùñjì 'dì'bée ícá tá ùnjì rù 'bá nōri ní lèè rì pi è şì ifù bá ku.

3

Ídri ú'dí Kúrísitò agá rì

¹ Nóni ingakì ìmi ñdri ú'dí ñşù Kúrísitò be trù gí, lè ìmi 'bákì èşì vūrā Kúrísitò ní mužú úrizú Múngú vé drì èndépi gé 'bù gé 'dāá rì à tá ùşùzú. ² Lè ìmi 'bákì èşì rizú ngá 'bù gé 'dāá rì pi à tá ùşùzú, à 'bákì èşì rizú ngá nyòòkú drìgé nōgò rì pi à tá ùşùzú ku. ³ À 'diātāsīyā ìmi ùdrākì gí, nóni zùkì ìmivé ñdri Kúrísitò rù 'bá gá Múngú agá. ⁴ Kúrísitò ìmi ní ñdri sèépi rì kǎdò ñmù 'i i'daá, ñ kpá ñmù ñi 'da, ìmi ñmù ñrivé ñngará pòwùpòwù 'dāri àlè ñri be trù.

⁵ Lè ìmi rikì ñmù rù 'bá àyú tá ùnjì 'ozú ku. Lè à 'bákì òwù ku, à rikì tá àzāvù rù ni pi 'oó ku, à adrikì ùlè àkò, à adrikì yìkì ùnjì àkò, à 'bákì èşì àmbúgú ngá drìgé ku, 'bá èşì be àmbúgú ngá drìgé rì pi rì èşì 'bá tá 'dì'bée ññjìzú múngú rú. ⁶ 'Bá rì 'bá tá 'o'ba 'dìni 'dì'bée, kòpivé tá 'dì'bée sè Múngú à 'a ri ve àní ambamba. ⁷ Àndúru ìmi ní adrizú 'bá 'dìni 'dì'bée àsámuvú gé rì gé, ñmi rikì tá 'oó sù kòpì ní 'oó rì tñjì. ⁸ 'Bo nóni lè ìmi kukù tá ùnjì 'dì'bée rá, jìkò, èşì ùkà, 'bá ndrengará ùnjì, 'bá àzi à rù izangará, àzini átángá ùnjì, lè ìmi kukù tá 'dì'bée rá. ⁹ Lè ìmi rikì ùnjò ùlì ìmi ògùpì drìgé ku, à 'diātāsīyā ìmi kukù ùnjikānyā àndúru ìmi ní 'oó rì gí.

¹⁰ Ìmi újákì nóni ìmi ícá ú'dí rú gí, Múngú rì sè ìmivé újángará ícázú ú'dí rú 'dìri, ñri adri mužú nyonyo, ìmi Múngú ñmi gbìpi sù 'i tñjì rì nñ àní múké. ¹¹ Ìdri ú'dí

ìmi ní ñşù 'dìri agá, 'bá rì dō Yāhūdì yā, dō adri Yāhūdì ku yā, dō ágélè ni è tì lìkì gí yā, dō lìkì kuyè yā, dō 'bá rì nñ Gírìkì tì ku yā, dō 'bá èşì be draápi dradra ni yā, dō tǔgèrì yā, dō adri tǔgèrì ku yā, Kúrísitò rì tá drìgé sì céré, ñri rì adri 'bá agá.

¹² Múngú lè ìmi rá, ùpè ñmi adrii 'bá ívé ni uletere. Kúru lè ìmi kokì 'bá rì pi è ñzā, ñmi adrikì èşì be múké, ñmivé èşì à adri tá sī mādā, lè ìmi 'okì tá múké 'bá rì pi ní, lè ìmi 'dùkì tá rì ngaá mužú èşì be mādā. ¹³ Ìmi dō tá be ñmi àsámuvú gé sī ñmi ògùpì be, lè ñmi úrikì kòpì be trù, ñmi trùkì ñmi ñmi àsámuvú gé sī rá, sù Kúrísitò ní ñmi trùú rì tñjì. ¹⁴ Tá agaápi rá rì, lè ñmi lèkì ñmi lèlè, à 'diātāsīyā lèngará rì sè ñmi ñmi úmú adri trù, ñmi tá 'dù nga èşì be àlu.

¹⁵ Lè tǎkìri Kúrísitò vé rì à fi ñmì èşì agá, à 'diātāsīyā ñmi ní adrii rù 'bá àlu rì sī, zìkì ñmi ñmù adrii tá be kìri ñmi àsámuvú gé sī. Lè ñmi sèkì òwò 'dìfò Múngú ní. ¹⁶ Lè ù'dùkò múké Kúrísitò vé rì à fi adrii ñmì èşì agá, à sè ñmi ní ùmì, ñmi ñmbákì rì ñmi ñmi àsámuvú gé sī ñmi ògùpì be. Ìmi ngokì úngò Sāvumā vé rì, àzini ñmi ngokì úngò Múngú rì ñngúzú àní, ñmi sèkì Múngú ní òwò 'dìfò ñmì èşì agá 'dāá. ¹⁷ Tá ñmi ní rií 'oó, àzini ñmi ní rií átá rì, lè ñmi 'okì Úpì Yèsù à rù sī, lè ñmi sèkì òwò 'dìfò 'bá Ètèpi Múngú ní Yèsù à rù sī.

'Bá Yèsù rì è'yì 'bá gí rì pi vé adringará ívé 'bètì àsámuvú gé rì

¹⁸ Ìmi ùkú rì pi, lè ñmi yìkì ñmivé àgò rì pi è tì yiyì, à lù rì 'yozú kìnì, ñmi è'yìkì Úpì Yèsù rì gí.

¹⁹ Ìmi àgò rì pi, lè ñmi lèkì ùkú ñmivé rì pi lèlè, à átákì kòpì ní òjògò sī ku.

²⁰ Ìmi anjìná rì pi, lè ñmi yìkì 'bá ñmi tì 'bá rì pi è tì yiyì tá céré sī, ñri sè Úpì rì adri àní àyìkò sī.

²¹ Ìmi anjì ètèpì, Lè ñmi átákì átángá anjìná rì pi ní ù'dùkò ùkpò ùkpò ni sī ku, à sè rì kòpì ní izàngá ku.

²² Ìmi tǔgèrì rì pi, lè ñmi yìkì 'bá ñmi ní rií èşì ngaá kòpì vùgá rì pi è tì yiyì, à adri 'yozú kìnì, kòpì ní rií mî 'bāá ñmivé èşì ndrezú gògò rì sī ku, ñmi ngakì èşì rì èşì àlu sī, è ññjìkì rì Úpì rì àní. ²³ Lè ñmi ngakì èşì rì èşì be céré, sù ñmi ní rií èşì ngaá Úpì Yèsù ní rì tñjì, adri 'yozú kìnì, ñmi ní rií ngaá 'bá áda ní rì tñjì ku. ²⁴ Lè ñmi ñkì amá múké 'yozú kìnì, èşì ñmi ní ngaá rì agá, Kúrísitò rì ñmi ùfè rá, à 'diātāsīyā èşì ñmi ní rií ngaá rì, ñmi rì nga ñmivé Úpì Kúrísitò ní. ²⁵ 'Bá tá ùnjì 'oópi rì, Múngú rì ñri ñrìñà ñrivé ùnjikānyā ñri ní 'oó rì sī. Múngú rì 'bá rì pi vé tá lè céré piri.

4

¹ Īmi 'bá ambugu tǔgērǐ rǐ pi vé rǐ, lē ĩmi sũkí tǔgērǐ ĩmivé rǐ pi á rǔ' 'bá gá sũsu, ĩmi rũkí kǒpi múké, á 'diátásiyá ĩmi nĩkí rá 'yozú kíní, 'Bá Ámbúgú ĩmi drǐlè gá anigé 'bǔ gé 'dāá.

Lē 'bá rǐ pi á zíkí Múngú ri

² Lē ĩmi 'bákí ẹsǐ rizú Múngú ri zǐzú, ĩmi adrikí mǐ be mgbó, ĩmi sėkí ĩri ní ǒwǒ 'dǐfó. ³ ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri, Múngú á sē rí 'bá ní drǐlè múké, 'bá ũlũkí rí ũ' 'dũkó múké Kúrísító vé rǐ mužú, ázini 'bá ũlũkí rí tá Kúrísító vé ĩ ní ándúrú ũzǔŭ kuú müdümüdü rú rǐ mužú 'bá rǐ pi ní. 'Yíkí ma kú jó ĩ ní rizú ángŭ ũ'yǐzú rǐ agá nõgó ũ' 'dũkó múké má ní ũlũ rǐ á tá sǐ. ⁴ ĩmi zíkí Múngú ri, á sē rí má ũlũ rí ũ' 'dũkó múké rǐ mužú áni múké. ⁵ ĩmi dō ri adri 'bá Múngú ri nǐ' 'bá kuyé rǐ pi á sǎmvú gé, tá ĩmi ní ríi 'oó rǐ, lē ĩmi 'okí mužú tá nǐngará be. Lē ĩmi ũ' 'bǐkí létǐ ndāá 'bá 'dǐ' bée ē ĩzā kozú. ⁶ Lē átángá ĩmi ní ríi átá kǒpi á sǎmvú gé rǐ, ĩmi átákí ẹsǐ múké sǐ, á sē rí kǒpi ní úvá, á 'diátásiyá 'bá ázi zǐ dō ĩmi tá sǐ, ĩmi újákí rí ĩri ní átángá rǐ múké.

Páulũ vé ángŭ ĩmbángará á ũdŭ ázini mōdó sēngará

⁷ Tũkíkó ri mávé tá ũlũ ĩmi ní nǐ. ĩri ẹdrǐpi má ní lēélè rǐ, 'bá ẹsǐ rizú ẹzǐ rǐ ngazú áti' 'bá rú má be trǔ Úpí agá. ⁸ Tá á pá má ní lēzú ĩri pēzú mužú ĩmi vúgá 'dǐlè rǐ, á mu rí mávé tá ũlũú ĩmi ní, ázini ē ĩmbá rí ĩmi ẹsǐ. ⁹ Tũkíkó pi mu Ōnésĩmũ 'bávè ẹdrǐpi ẹsǐ 'báápi ẹzǐ ngaápi ẹsǐ be céré rǐ be, Ōnésĩmũ ri 'bá ĩmivé ní, kǒpi tá 'i ngaápi 'bá rǔ' 'bá gá nõlè rǐ pi ũlũ ĩmi ní nǐ.

¹⁰ Árisítarúkó ĩ ní 'yǐi kuú má be trǔ rǐ, sē ĩmi ní mōdó, ázini Mārákó Bārũnábá vé mǎríté sē kpá ĩmi ní mōdó. Ándúrú ũlũkí Mārákó vé tá ĩmi ní rá. Kǎdó caá ĩmi vúgá 'dǐlè, ĩmi ẹ'yíkí ĩri drǐ ĩrǐ sǐ. ¹¹ Yésũ ĩ ní zǐ Yúsǐtǒ rǐ, sē kpá ĩmi ní mōdó. Yǎhũdǐ Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí, 'bá ní ríi ẹzǐ ngaá kǒpi be trǔ mǎlungá Múngú vé rǐ á tá sǐ rǐ pi, kǒpi 'yéná 'dǐ, kǒpi kokí má ĩzā ambamba.

¹² Ẹpáfurá ĩmi ọgǔpi adripi áti' 'bá Kúrísító Yésũ vé rǐ, sē ĩmi ní mōdó. ĩri ri Múngú ri zǐ ĩmi ní ũkpó sǐ, ĩmi nĩkí rí tá Múngú ní lēé ĩmi 'okí rǐ, ĩmi 'dũkí rí ngaánga, ĩmi tukí rí pá tǐtǐ ĩmivé ẹ'yǐngará agá. ¹³ Á ndre Ẹpáfurá 'bá ẹsǐ céré rizú ẹzǐ ngazú ĩmi ní, ázini 'bá Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí kǔrũ Lǎwōdíkíyá vé rǐ agá rǐ pi ní, ázini kǔrũ Hirǎpólísí vé rǐ agá rǐ pi ní. ¹⁴ Lúká 'bávè ũndí riipi dáwá sėepi 'bá ní lēélè rǐ, sē ĩmi ní mōdó, ázini Dema sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁵ ĩmi sėkí mōdó 'bá ẹdrǐpí, ázini 'bá ọm vúpí Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí Lǎwōdíkíyá gá rǐ pi ní, ázini ĩmi sėkí mōdó 'bá ọm vúpí Nǔfá ní, ázini 'bá

kǎnísá vé ĩ úmú' 'bá ĩrivé 'bētǐ á sǎmvú gé rǐ pi ní.

¹⁶ Lákí dō kǒkǒbǐ 'dǐri ĩmi ní gí, ĩmi pėkí mužú 'bá kǎnísá Lǎwōdíkíyá vé rǐ agá rǐ pi ní, kǒpi á lákí. Kǒkǒbǐ má ní sǐi sée 'bá Lǎwōdíkíyá vé rǐ pi ní rǐ, lē ĩmi zíkí, kǒpi ē ĩsėkí, ĩmi lákí kpá ĩndí.

¹⁷ ĩmi lũkí Árǐkǐpó ní, lē á nǐ múké 'yozú kíní, ẹzǐ Úpí Yésũ ní sée drǐ ní gé rǐ, á 'du ngaánga.

¹⁸ Ma Páulũ 'i, mōdó ũdũmbítá rú 'dǐri, á sǐ kǒkǒbǐ ní má drǐ sǐ nǐ. ĩmi nĩkí rá 'yozú kíní, ma kú jó ĩ ní rizú ángŭ ũ'yǐzú rǐ agá nõónó, ĩmi zíkí má ní Múngú ri. Ẹsǐ múké Múngú vé rǐ á adri ĩmi be.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sī
sēé 'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Pāulū í'dó kánisá āngū Tēsālōnikē vé rī agá (Ēzī 17). Tēsālōnikē rī kūrū āmbúgū āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āngū ī ní zīj Ġirīkī rī vé wōkō ūrúle rú rī gé. Pāulū nga mbēlēnā muū 'daāsī rá, ā'diātāsīyā Yāhūdī ūrukō ní lēé ĩri ruŷ rī sī. Vūdrī ni gé, Tīmōtéyō riipi ĩri ē ĩzā koopi rī ní lūzū ĩri ní kīnī, kōpi ā rikí dō Kūrisītīyānī rī pi ōcūū drāāsiyā, kōpi 'bāki ēsī kuu Múngú drīgé. Pāulū sī kōkōbī 'diri kōpi ē ēsī ĩmbázú, āzini tā kōpi ní zīj rī ūjázú.

Kōkōbī 'diri agá, Pāulū sē Múngú ní ōwō'difō Kūrisītīyānī Tēsālōnikē agá rī pi vé ē'yīngará ā tā sī, āzini kōpivē lēngará ā tā sī. Ūlū kpá kōpi ní ívé adringará Kūrisītīyānī rú kōpi āsámvú gé rī vé tā. Ūlū kpá kōpi ní tā ūmvúlesī ĩmūpi 'i ngaápi Kūrisītīyānī rī pi ā rú'bá gá kōpivē drāngará ā vūdrī gé rī vé tā, āzini ūlū tā ūmvúlesī ĩmūpi 'i ngaápi sá Yēsū ní ĩmúzú ĩmvízú rī gé rī vé tā. ĩmbá kōpi ní lētī adrizú ānī múkē cīngbá cazú ū'dū Yēsū ní ĩmvízú rī gé rī vé tā.

Pāulū sē mōdō 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Pāulū 'i, 'bá Sílá be Tīmōtéyō sī, 'bá sīkī kōkōbī 'diri sēé ĩmi ní, ĩmi 'bá kánisá vé adri'bá kūrū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ētēpi rī ē'yī'bá gí, āzini Ūpī Yēsū Kūrisitō rī ē'yī'bá gí rī pi. Ēsī múkē Múngú vé rī, āzini tākiri ĩrivé rī ā adri ĩmi be.

Ē'yīngará 'bá Tēsālōnikē gá rī pi vé rī

² Ū'dū ālu ālu, 'bá rī ōwō'difō sē Múngú ní ĩmi tā sī céré, 'bá kādō rī Múngú rī zīj, 'bá rī zī ĩmi ní ĩndī. ³ 'Bá kādō rī 'bá Ētēpi Múngú rī zīj ĩmi tā sī, 'bá rī zī ēzī ĩmi ní ngaá ēsī be céré ē'yīngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ēzī ĩmi ní ngaá lēngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ĩmi ní ēsī 'báá 'bávē Ūpī Yēsū Kūrisitō drīgé rī ā tā sī.

⁴ Má édrīpījī má ōmvúpījī, 'bá nīkī rá 'yozú kīnī Múngú lē ĩmi rá, ūpē ĩmi adrii 'bá ívé ní pi. ⁵ Á'diātāsīyā 'bá ní ū'dúkó múkē rī jīzú ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkī 'yéñá átángá 'bá tí gé rī ō'dúkúle kuyé, ū'dúkó múkē 'bá ní jījī ūlūú rī ūkpō be, ĩndrī Uleterē rī 'da ĩmi ní 'yozú kīnī, tā 'bá ní ūlūú ĩmi ní rī, ĩri tā áda. ĩmi nīkī 'bávē adringará ĩmi āsámvú gé ĩmi ĩzā kozú rī

rá. ⁶ ĩmi nyakí dō ĩzāngā ū'dúkó múkē rī ā tā sī ambamba drāāsiyā, ĩndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, ĩmi ē'yīkī ū'dúkó rī āyikō be ambamba. 'Diri ĩmi ūbīkī tā 'bá ní 'oó rī ā pámvú, āzini Ūpī Yēsū ní 'oó rī ā pámvú.

⁷ Tā 'diri sī, ĩmi ufukí adrii ū'bītā rú 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āzini āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní.

⁸ ĩmivé tā sī, sē ū'dúkó múkē Ūpī Yēsū vé tā sī rī ku muzú āngū Mākēdōniyā vé rī agásī, Ākáyā vé rī agásī, āngū rī pi agásī céré. Ē'yīngará ĩmi ní Múngú rī ē'yīzú rī vé tā ku muzú āngū rī pi agásī céré gí, 'bá lēkī tā ní átá ĩmi ní dījī ku. ⁹ Á'diātāsīyā kōpi ūlūkī tā ĩmi ní 'bá ē'yīzú ēsī be céré rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní gázú ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ĩnjīgá sī rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní ēsī ūjázú Múngú áda ĩdri rú ĩmi ní ēzī ngaá ĩri ní rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní ēsī 'bázú Múngú vé Mvā ĩri ní ingaá gōō ĩdri rú drāngará gálésila rī vé ĩgōngará 'bū gélésī rī vé tā rá. Mvā 'diri Yēsū 'i, ĩri ūmvúlesī ĩmū 'bá pa Múngú vé jīkō tā līzú rī agásī nī.

2

Ēzī Pāulū ní ngaá Tēsālōnikē agá rī

¹ Má édrīpījī má ōmvúpījī, ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, ēčī 'bá ní tuú muzú ĩmi vúgá 'dīlé rī drā kána kuyé. ² ĩmi nīkī ĩzāngā 'bá ní nyaá kárakarā ĩ ní 'bá u'dazú kūrū Pīlīpōyī vé rī agá 'daá, ĩsúzú 'bá cakī drī ĩmi vúgá 'dīlé kuyé rī rá. 'Bo Múngú 'bávē rī sē 'bá ní ūkpō ívé ū'dúkó múkē rī ūlūzú ĩmi ní ūrī ākō, 'bá 'bá tā lē'bá ku rī pi, ā cekí dō 'bá gārā kūrū drāāsiyā, ³ 'bá ní rizú ū'dúkó múkē rī ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkī ūnjō kuyé, 'bá ūlūkī ū'dúkó múkē rī ēsī múkē sī, 'bá ū'bākī ĩmī mī kuyé. ⁴ Ū'dúkó múkē 'bá ní ūlūú rī, Múngú ā'yī 'bá ní tā ní nī. Ū'dúkó múkē 'bá ní ūlūú rī, adri 'yozú kīnī, āyīkō sēzú 'bá áda ní kuyé, ĩri āyīkō sēzú Múngú ní. Múngú nī tā 'bá ēsī agá rī nī. ⁵ ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, 'bá átākī ĩmi ní tā múkē ĩmi ĩngúzú ĩmī mī ū'bázú ānī kuyé, dōku lēzú ngá āzi ĩsúzú ĩmi vúgá ānī kuyé, tā 'bá ní 'oó rī, Múngú nī rá. ⁶ Adri 'yozú kīnī, 'bá rikí lētī ndáá, ĩmi ĩngúkī rī 'bá ānī dōku 'bá ūrukō ē ĩngúkī rī 'bá ānī yā 'dīnī kuyé.

'Bá Kūrisitō vé 'bá áyūāyū nō'bée, 'bá té kōdō ícō ngá zī ĩmi tī gé rá, ⁷ 'bo 'bá adriki ĩmi āsámvú gé ēsī be mādā, sū anjī éndrēpi ní rii ívé anjīnā ā tā mbaa rī tīnī. ⁸ 'Bá lēkī ĩmi ambamba, 'bá ní ĩmi ní ū'dúkó múkē Múngú vé rī ūlūzú ānī, āzini 'bá ní úvá 'bázú tā rī ūlūzú ĩmi ní ānī. ⁹ Má édrīpījī má ōmvúpījī, ĩmi nīkī ēzī 'bá ní ngaá ūkpō sī ĩmi āsámvú gé rī rá. 'Bá ní rizú ū'dúkó

múkē Múngú vé rī ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá rikí ězi ngáa útúná pi ĩníná be ngá ndázú 'bá ĩzā kozú, 'bá 'bákí rí oḡu 'bá ázi dríḡé ku.

¹⁰Tā 'bá ní 'oó rī, ĩmi ndrekí ĩmí mǐ sǐ rá, Múngú ndre kpá rá, ĩmi 'bá Yēsū rí ě'yǐ 'bá gí 'dǐ'bée, 'bá ní rizú adrizú ĩmi ášámvú gé rí gé, 'bá rikí adrii tá be piri, 'bá ázi ědǐ 'bá rǐ tá ũnjǐ sǐ kuyé. ¹¹Ĭmi nǐkí rá 'bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá rukí ĩmi múké sǐ anǐ ětǐpi ní ívé anǐ ruú múké rí tǐnj, ¹²'bá ĩmbákí ĩmí ěšǐ, ázini 'bá ũmíkí ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikí rí múké Múngú ɛndrɛtǐ gé, á'diátásiyá Múngú zǐ ĩmi ífí ívé málungá ũnyǐ be ambamba rǐ agá gí.

¹³'Bá rí Múngú ní ōwō'difō sē sá céré sǐ, á'diátásiyá 'bá ká ũ'dúkó múké Múngú vé rí ūlūú ĩmi ní, ĩmi ě'yǐkí rá, ĩmi ě'yǐkí rá 'yozú kǐnǐ, ũ'dúkó rí Múngú vé ní, adri 'bá áda vé ní kuyé. Ĭmi 'bá Múngú rí ě'yǐ 'bá gí 'dǐ'bée, ũ'dúkó rí ĩmi agá anigé, ĩri rí ězǐ nganga. ¹⁴Má ɛdrǐpǐj má ɔmvúpǐj, ĩmi 'dúkí tá rǐ ngáa sǐ 'bá Múngú vé kánísá Yǔdáyá gá rǐ pi ní 'duú ngáa rǐ tǐnj rá. Ĭmi nyakí Izāngá 'bá ĩmivé āngú agá rǐ pi drǐḡé, sǐ 'bá Kúrísító Yēsū rí ě'yǐ 'bá gí Yǔdáyá gá rǐ pi ní nyaá Yáhǔdǐ rǐ pi drǐḡé rǐ tǐnj.

¹⁵Yáhǔdǐ rǐ pi 'díkí Úpí Yēsū rí, kǒpi ũ'díkí kpá nǐbǐ rǐ pi, ázini kǒpi údrókí 'bá āngú rǐ agásí rá. Tā kǒpi ní 'oó rǐ sē Múngú ní āyǐkó kuyé, ázini kǒpi ě ěšǐ ũká ũká 'bá rǐ pi ní céré. ¹⁶Ĭmi ndrekí drǐ ká, kǒpi lǐkí 'bá ūlúkó ũ'dúkó múké rǐ 'bá adri 'bá Yáhǔdǐ rú ku rǐ pi ní ku, á'diátásiyá kǒpi lǐkí 'bá adri 'bá Yáhǔdǐ rú ku rǐ pi ě ĩšúkí pangará ku. Tā Yáhǔdǐ rǐ pi ní 'oó 'dǐnǐ 'dǐri, sē kǒpivé ũnjǐkányá tǐ muzú drǐḡé, áni jǐkó rí 'de Múngú agá, ĩri ímú kǒpi ĩrǐnjá rá.

Páulū rí úvá be lē muú 'bá Tēsālōnikē vé rǐ pi ndreé

¹⁷Má ɛdrǐpǐj má ɔmvúpǐj, 'bá ní 'bá acozú ĩmi be, 'bá ní ĩmi kuzú lókí be mādá rǐ gé, 'bávé ěšǐ céré adri ku ĩmi drǐḡé, 'bá rikí ũ'bǐj ũkpó sǐ lǐzú gǒzú muzú ĩmi ndrezú, ĩmi úvá ní 'bá ndéé ambamba rǐ sǐ. ¹⁸'Bá lǐkí kǒdó muú ĩmi vúgá 'dǐlǐ ěšǐ álu sǐ. Sǐ má ūlúngu Páulū tǐnj, má ũ'bǐj ũkpó sǐ, á lē kǒdó gǒo muú ĩmi ndreé dǐj, 'bo Sātáná ala 'i 'bá ɛndrɛtǐ gé cí. ¹⁹Agaapi rá rǐ, Yēsū kǎdó ĩmví ĩḡóó, 'bá 'bá ní ímú ěšǐ 'báa kǒpi drǐḡé, 'bá ní ímú adrii áni āyǐkó sǐ, ázini 'bá í ní ímú 'bá ní kǐlǎ sǐzú áni rǐ, ĩri adri á'di pi? Adri ĩmi 'i ku? ²⁰Ádarú ĩmi sē 'bá ímú dǐ pǒwǐpǒwǐ, ázini 'bá ímú adri āyǐkó sǐ.

3

Pékí Tímōtēyō rí muú Tēsālōnikē gá

¹'Bá ká ũ'dū ndáá tí muzú, 'bá ũsǐkí múké ní, lē 'bá áwǐkí adrii kǐrǐ Átēnēsí vé rǐ agá nǒḡó. ²'Bá pǐkí 'bá ɛdrǐpǐj Tímōtēyō riipi ězǐ Múngú vé rǐ ngaapi 'bá be trǐ rǐ muú ĩmi vú 'dǐi áyu, á mu rǐ ũ'dúkó múké Kúrísító vé rǐ ūlūú ĩmi ní, ě ĩmbá rǐ ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikí rǐ ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá, ³ĩmi ášámvú gé 'dǐḡé, 'bá ázi vé ě'yǐngará á adri rǐ ídríkídrí ɔcǔngará 'dǐ'bée sǐ ku. Ĭmi nǐkí rá 'yozú kǐnǐ, 'bá ícókí ápá ɔcǔngará 'dǐ'bée agásí bá ku. ⁴'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá lǐkí ĩmi ní rá, 'bá kǐnǐ, í ímú 'bá ɔcǔ rá. Sǐ ĩmi ní nǐj rá rǐ tǐnj, ɔcǔkí 'bá rá. ⁵Má ká ũ'dū ndáá tí muzú ĩmi vúgá 'dǐlǐ, má ní Tímōtēyō rǐ pǐzú muzú áni, á mu rǐ ĩmi ndreé, dō ĩmi áwǐkí adrii ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá ũḡōḡó. Má ěšǐ rǐ ũtǐtǐ, má ũšǐ ádróko ímú ĩmi ũ'bǐj gí, ězǐ 'bá ní ngáa kárakará 'dǐri ĩri déna ímú drá kána.

⁶'Bo nǒnǐ Tímōtēyō ĩmví ĩmi vúgá 'dǐisǐ, ícá 'bá vúgá nǒo gí, ĩjǐ 'bá ní ũ'dúkó múké ní ūlūú, ūlū ě'yǐngará ĩmivé rǐ á tá, ázini lǐngará ĩmivé rǐ á tá. Ūlū 'bá ní kǐnǐ, tá 'bá ní 'oó ĩmi ášámvú gé āyǐkó sǐ 'dǐri, ávǐ ĩmi agásí áluḡáni kuyé, sē ĩmi rǐ 'bá úvá úyǐ, ĩmi lǐkí ímú 'bá ndreé, sǐ 'bá ní ĩmi úvá úyǐ, lēé muú ĩmi ndreé rǐ tǐnj.

⁷Má ɛdrǐpǐj má ɔmvúpǐj, á rikí dō 'bá ɔcǔú nǒnǐ dráásiyá, tá Tímōtēyō ní ímú ūlūú 'bá ní kǐnǐ, ĩmi tukǐ pá tǐtǐ ĩmivé ě'yǐngará agá rǐ sǐ, sē 'bá ěšǐ úri gí. ⁸Ĭmi ní pá tuú tǐtǐ Úpí agá rǐ sǐ, sē 'bá ní āyǐkó. ⁹Āyǐkó ĩmi ní sēé 'bá ní nǒri sǐ, 'bá sǐkí rǐ Múngú ní ōwō'difō ní gbá ngǒpí? ¹⁰'Bá rǐ Múngú rǐ zǐ ĩmi ní útúná pi ĩníná be, á zǐ rǐ 'bá ní lǐtǐ muzú ĩmi ndrezú dǐj, 'bá múkí rǐ ĩmi ĩzā koó, ĩmi ĩmbá tá uruḡo ĩmi ní nǐj kuyé rǐ pi sǐ, ĩmi adrikí rǐ ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá.

¹¹Lē Múngú 'bá ɛtǐpi pi 'bávé Úpí Yēsū Kúrísító be, kǒpi á zǐkí 'bá ní lǐtǐ muzú ĩmi vúgá 'dǐlǐ. ¹²Lē Úpí Yēsū á sē lǐngará ĩmivé rǐ á mu drǐdrǐ, ĩmi lǐkí ĩmi lǐlǐ ĩmi ášámvú gé sǐ, ázini ĩmi lǐkí kpá 'bá rǐ pi lǐlǐ, sǐ 'bá ní ĩmi lǐé rǐ tǐnj. ¹³Lē Úpí Yēsū ě ĩmbá ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikí rǐ ũnjǐkányá ákó, ĩmi adrikí rǐ ule 'bá ɛtǐpi Múngú ɛndrɛtǐ gé, ũ'dú 'bávé Úpí Yēsú ní ĩḡozú ímúzú ívé 'bá uletere rǐ pi be rǐ gé.

4

Adringará múké āyǐkó sēepi Múngú ní rǐ

¹Má ɛdrǐpǐj má ɔmvúpǐj, 'bá lǐkí ĩmi ní rá, lē ĩmi 'okí tá piri Múngú ní āyǐkó sēepi ní, sǐ 'bá ní ĩmbá ĩmi ní rǐ tǐnj. 'Bá nǐkí rá ĩmi rǐ tá rǐ 'o piri, 'bá mǎkí ĩmi ěšǐ be céré, lē ĩmi 'okí tá piri rǐ muzú dǐj dǐj.

2 Ā' diātāsīyā īmi nīkī tā 'bá ní ímbá īmi ní ūkpō Úpí Yēsū vé rī sī rī gí.

3 Múngú lē īmi adríkí uletere 'í ɛndrɛtj gé, lē īmi 'bákí ɔwū muzú bādárú ku. 4 Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē,* ā adri rí ūnjikānyā ákō, ē ɛnjīkí rí rí ɛnjīnjī, 5 ā rí ɔwū 'bāā sū pāgānō Múngú rí nī' 'bá kuyé rí pī tīnjī ku. 6 'Bá āzi ā 'o ūnjikānyā lēzú lazú ɛdrīpī vé ūkú sī ku. Tā ūnjī ɛrī ní 'oó 'í ɛdrīpī ní 'dīrī sī, Úpí Yēsū rí ɛrī ɛrīnā rá, sū 'bá ní ūlū ūmī ní rī tīnjī. 7 Múngú zī 'bá īmú ūnjikānyā 'oó kuyé, zī 'bá īmú adríkí uletere. 8 'Bá tā ī ní ímbá 'dīrī gāápi sī rī, gā 'dīrī 'bá áda kuyé, gā Múngú Índrī Uletere rī sēepi rī.

9 Múngú ímbá īmi ní tā īmi ní īmi lēzú īmi ɛdrīpī be rī ɛnɔgósí gí, 'bá ícókí tā ní sī sēé īmi ní ku. 10 Ádarú lēngará īmi ní īmi ɔgūpī Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí adri' 'bá āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pī lēzú rī aga rá. Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, lē īmi lēkí īmi muzú lēlē.

11 Lē īmi adríkí tā be kírī 'bá rī pī āsámvú gé, īmi ríkí fíí 'bá ūrukō vé tā agá ku. 'Bá ālu ālu ā 'bá ɛsī rizú ívé ɛzī ngazú 'í drī sī, sū 'bá ní lūū īmi ní rī tīnjī. 12 'bá Kúrísitō rí ɛ'yī' 'bá kuyé rī pī ē ɛnjīkí rí īmi ɛnjīnjī, āzini īmi zīkí rí ngá 'bá āzi tī gé ku.

Yēsū vé īgōngárá

13 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá lēkí īmi ní 'bá ūdrā' 'bá, Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī vé tā ūlūū, lē īmi ríkí kōpi ngoó sū 'bá ɛsī 'bā' bēe tā drīdrī 'dīlē rī drīgē kuyé rī pī tīnjī ku. 14 'Bá ɛ'yīkí rá 'yozú kīnī, Yēsū drā rá, 'bo íngá gōo idri rú drāngará galēsīla rá, 'bá ɛ'yīkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā' 'bá, Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī, Múngú rí īmú kōpi ingá gōo idri rú Yēsū be trū. 15 'Bá lēkí tā Úpí Yēsū ní 'yoó rī lūū īmi ní kīnī, 'bá drī adri' bēe idri rú cimgbá lókí 'í ní īmúzú ímvízú rī gé nō' bēe, 'bá ícókí ngáá mujū 'bá ūdrā' 'bá gí rī pī sī drīdrī ku, 'bá ūdrā' 'bá gí rī pī nga drīdrī nī. 16 Úpí Yēsū rí īmú ísī 'bū gé 'dāási vūgá nōo, ɛrī tāimbj sē 'bá rī pī ní ū' dūkō be ūrū 'dāá, mālāyīkā adriipi mālāyīkā rī pī drīgē céré rī nga átá ū' dūkō be ūrū 'dāá, ɛrī dībe tā áyú be, Múngú vé gūké āngū zizú rī dībe ɔ'yí be. 'Bá ūdrā' 'bá Yēsū Kúrísitō rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī, kōpi 'í dō íngá ífū ívé 'bū agá 'dāási drīdrī nī. 17 Tā 'dīrī ā vūdrī gé, 'bá drī adri' 'bá idri rú ī ní kuú vūgá nō' bēe, 'bá kúru nga mu 'bá úmú kōpi be trū ɛrībjī agá 'dāá, 'bá 'bá úmú Úpí Yēsū be trū ūlī agá 'dāá. 'Bá áwí adri Úpí Yēsū pī be trū muzú nyonyo. 18 Kúru lē īmi 'dūkí tā 'dī' bēe rizú īmi ɛsī ímbázú īmi āsámvú gé sī.

* 4:4 4:4 Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē: Tā 'dīrī vé ífíí, lē 'bá rī ā adri 'yēnā ūkú ívé rī be. 5:2 5:2 Úpí rí īmú ícá: Gīrīkī tī sī, ū' dū Úpí ní īmúzú Ígōzú rī.

5

Īmi adríkí ūrē, īmi ūtēkí Yēsū vé īgōngárá

1 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá ícókí sā, dōku ū' dū Úpí Yēsū ní ímvízú rī vé tā sī sēé īmi ní ku, 2 ā' diātāsīyā īmi nīkí rá 'yozú kīnī, Úpí rí īmú ícá* dū, sū ūgū' 'bá ní īmú ngá ūgū ū' dū sī rī tīnjī. 3 'Bá rī pī kádō 'bāā rīí átá, "Nóni tākiri anigē, āngū rī nóni múké," tā ūnjī rí koro 'í dé kōpi drīgē, sū ūkú mvá tīpī rī ā 'a ní 'dō áso mbelēnā rī tīnjī, kōpi ícókí ápá ālujāni ku.

4 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, īmi adríkí ɛrīnā agá kuyé, īmi nīkí tā rī gí, ānī īmi ícókí āyāá Úpí vé ícángará dū sū ūgū' 'bá tīnjī 'dīrī ā tā sī ku. 5 Īmi céré anjī ūtūnjā vé nī, āzini ūtū āngbáráká vé nī. 'Bá adríkí anjī ɛrīnā vé nī kuyé, āzini āngū bīpi nīpi cīcī rī vé nī kuyé. 6 Lē 'bá ríkí ū' dū kōo bādárú sū 'bá ūrukō ní rīí ū' dū kōo rī tīnjī ku, lē 'bá adríkí mī be mgbo, āzini lē 'bá ūtēkí 'bá ütētē. 7 'Bá rí' 'bá ū' dū kō' 'bá rī pī, kōpi rí ū' dū kō ínjī sī. 'Bá rí' 'bá íwá mvū' 'bá ímērēzú rī pī, kōpi rí íwá rí mvū ímērēzú ínjī sī. 8 'Bá anjī ūtūnjā vé nī, lē 'bá 'bákí ɛ'yīngará rī, āzini lēngará rī kūkūrūkū rú, 'bá ūtēzú ānī, āzini 'bá 'bákí pangará rī vé tā 'bá ɛsī agá, sū sāpū aya rī ī ní suú drīgē rī tīnjī.

9 Múngú ūpē 'bá 'yozú kīnī 'bá īmúkí rí ízāngā ísū 'í drīgē yā 'dīni kuyé, ūpē 'bá 'bávē Úpí Yēsū Kúrísitō ē īmú rí 'bá paā ūnjikānyā agási. 10 Yēsū drā 'bávē tā sī. Kádō ímví, ɛrī dō 'bá ísū ídri rú yā, dō ɛrī ísū 'bá ūdrákí gí yā, 'bá īmú adri ɛrī be trū muzú 'dāni' dāni. 11 Īmi ímbákí īmī ɛsī, āzini īmi ímbákí īmi adrii ūkpō ūkpō, sū īmi ní rīí 'oó rī tīnjī.

Tā Páulū ní ímbá rī vé ūdū

12 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá mākí īmi, lē īmi ɛnjīkí ímivé drīkoma rí 'bá ɛzī nga' 'bá Úpí Yēsū ní rī pī ɛnjī ɛnjī. Kōpi rí ɛzī nga ūkpō sī īmi āsámvú gé, āzini kōpi rí īmi ímbá, īmi 'ókí rī tā ūnjī ku. 13 Lē īmi ɛnjīkí 'bá drīkoma rú rī pī ɛnjīnjī ɛzī kōpi ní rīí ngáá rī sī, īmi lēkí kōpi lēlē. Lē īmi adríkí tā be kírī īmi āsámvú gé sī. 14 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá mākí īmi ɛsī ālu sī, īmi lūkí 'bá ūvú rú ɛzī nga' 'bá ku rī pī ní, lē kōpi ā ngakí ɛzī, īmi ímbákí 'bá ūrī rú rī pī vé ɛsī, kōpi ē ɛsī ā adri rí ūkpō ūkpō, īmi kókí 'bá ɛ'yīngará be mādānānā rī pī ē ízā, īmi adríkí tā be mādā 'bá rī pī be céré. 15 'Bá āzi 'o dō tā ūnjī ɔgūpī ní, 'bá ī ní 'oó ūnjī 'dīrī, ā ūjā ɔgūpī rí 'oó ūnjī ku. ū' dū céré lē īmi ū' bīkí tā múké 'oó īmi āsámvú

gé sī, āzini īmi 'okí tā múké 'bá ʷrʷokʷ'bée ní.

¹⁶ Sā céré sī, lē īmi adrikí āyīkō sī. ¹⁷ Īmi rikí Múngú ri zīj, lē īmi āndēkí ĩri zingárá sī ku. ¹⁸ Lē īmi sēkí Múngú ní ōwō'difō tā ārēvú sī céré. Īmi ní Kúrísítō Yēsū ri ẹ'yīj gí rī sī, Múngú lē īmi 'okí sū 'dīri tīj.

¹⁹ Ẹzī Īndrí Uleterē rī ní lēē ngāá rī, 'bá āzi ā uga ku. ²⁰ 'Bá Īndrí Uleterē rī ní ású gí rī sē dō tī, ā ọwúkí tī ĩri ní sēé rī ku. ²¹ Īmi amákí tā céré ĩri ní átá rī pi múké múké ũgbále, īmi 'dukí múké rī ẹzī ngazú āní. ²² Lē īmi fikí ũnjikānyā agá ku.

Páulū sē 'bá rī pi ní tākiri

²³ Múngú riipi tākiri sēépi rī, ā ũjī imivé ẹsī, āzini ā ũjī īmí rų'bá, īmi adrikí rí uleterē ũnjikānyā ākó, cazú ọ'dú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ní imvízú rī gé. ²⁴ Múngú zī īmi adrií 'bá ívé ní, ĩri tā 'í ní 'yoó rī 'du nga rá sū 'í ní 'yoó rī tīj.

²⁵ Má ẹdrípíj má ọmvúpíj, īmi zíkí 'bá ní Múngú ri. ²⁶ Īmi sēkí módó 'bá ẹdrípíj ní, āzini 'bá ọmvúpíj ní, īmi u'dekí kōpi ẹzīj bēdrī sī. ²⁷ Á mā īmi Úpí Yēsū ā rų sī, lē īmi lākí kōkōbī 'dīri 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ní céré.

²⁸ Ẹsī múké 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri īmi be.

Kòkòbì ìrì ní Páúlù ní sǐ sěé 'bá Tësälönikë vé rì pi ní rì Tǎ búkù rǐ vé rǐ ã ùlũngará

Páulù sǐ kòkòbì 'dìri sěé Kúrísítìyǎnì Tësälönikë vé rì pi ní, ìsù àkùdè sǐ kòkòbì drǐdrǐ 1 Tësälönikë rǐ gí. Sǐ kòkòbì 'dìri sǎ mǎdǎnjá agá, 'dù caá mbáá káràkará kuyé. Sǐ kòpì ní kǐnì, à ríkí dō Kúrísítìyǎnì rǐ pi òcùú drǎáasiyá, lè kòpì à tukí pá tǐtǐ ìvé è'yǐngará agá. 'Bá urukò'bée ríkí ùlúú kòpì ní kǐnì, Kúrísítò ìmǐvì ìgòò gí, dòku ìri ìmǐvì ìgò ù'díkírǐnjá nògò, lè kòpì ã ngakí èjì ku. 'Bo Páulù 'yo kòpì ní kǐnì, kòpì ã yìkí 'bá 'dìni 'dǐ'bée vé tǎ ku. 'Yo kòpì ní kǐnì, lè Kúrísítìyǎnì rǐ pi à adríkí ùvú rú ku, à'diátásiyá Kúrísítò ní drǐ ìcázú kuyé rǐ gé, tǎ ùnjí rǐ ìmǐvì ga ambamba vù drǐgè nògò, drǐkoma adríipi ùnjí rǐ, ìri 'bá Múngú vé rǐ pi è drǐ ùcǐ, kòpì Múngú rǐ gá ànì sǐ.

Páulù sě módó 'bá Tësälönikë vé rì pi ní

¹ Ma Páulù 'i, 'bá Silá be Tímòtáyó sǐ, 'bá sǐkí kòkòbì 'dìri sěé 'bá adrí 'bá kǎnísá kǔrǐ Tësälönikë vé rǐ agá, Múngú 'bá Ètèpì rǐ è'yǐ' 'bá gí, àzini Úpí Yèsù Kúrísítò rǐ è'yǐ' 'bá gí rǐ pi ní.

² Èşì múkè, àzini tákiri 'bá Ètèpì Múngú vé rǐ, àzini Úpí Yèsù Kúrísítò vé rǐ ã adrí ìmi be.

Páulù zǐ Múngú rǐ 'bá Tësälönikë vé rǐ pi ní

³ Má èdrǐpǐ má ómǐvǐpǐ, ù'dù cére 'bá rǐ ówò'difó sě Múngú ní ìmi tǎ sǐ, à'diátásiyá ìmívè è'yǐngará, àzini ìmívè lèngará ìmi àsámǐvù gé sǐ rǐ ní rǐi mǐvù drǐdrǐ rǐ sǐ. ⁴ 'Bá kǎnísá vé rǐ pi àsámǐvù gé, 'bá rǐ ìmǐ rǐ ìngú, à'diátásiyá ù'dù ì ní ìmi òcùzú, àzini ìmi ní ìzàngá nyazú káràkará rǐ gé, ìmi ùmbékí èşì ìzàngá rǐ à nyangará gá rá.

⁵ Èşì ìmi ní ùmbé ìzàngá nyazú 'dìri lù 'yozú kǐnì, Múngú rǐ tǎ lǐ pǐrǐ, ìri ìmi à'yǐ fǐ ìvé mǎlũngá agá 'dǎá rá. ⁶ Múngú rǐ tǎ lǐ pǐrǐ, ìri ìmǐ 'bá ìmi 'ò'bá ùnjí rǐ pi ìrǐnjá rá, ⁷ ìmi 'bá ìzàngá nya'bá rǐ pi, Múngú rǐ sě ìmǐ rǐ 'bá rǐ ìmǐ ndrǐ rá, ìri kpá sě 'bá rǐ 'bá rǐ ìmǐ ndrǐ rá. Tǎ 'dìri ìmǐ 'i nga lókí Úpí Yèsù ní ùmǐvùlèsí ìmǐvù 'bù gélèsí, 'i 'dazú àcǐ be ìvé mǎlǎyíkà ùkpò be rǐ pi be rǐ gé. ⁸ Múngú rǐ ìmǐ 'bá 'i nǐ' 'bá kuyé rǐ pi ìrǐnjá rá, àzini ìri ìmǐ 'bá 'bávè Úpí Yèsù vé ù'dùkò múkè rǐ gá' 'bá sǐ rǐ pi ìrǐnjá rá. ⁹ Ì ìmǐ 'bá 'dǐ'bée ìrǐnjá mǐvù ùdǐ ãkò. Ì kòpì dro Úpí Yèsù à gǎrá gá sǐ rǎrá rú, kòpì

ìcókí adríi ìrívè dǐngará pòwǐpòwǐ ùkpò be 'dìri à gǎrá gá ku. ¹⁰ Ú'dù Úpí Yèsù ní ìmǐvùzú rǐ gé, ìrívè 'bá uletere rǐ pi ìmǐvù ìrǐ ìngú rá, àzini 'bá Yèsù rǐ è'yǐ' 'bá gí rǐ pi cére ìmǐvù àyáyá. Ìmi kpá Yèsù rǐ ìngú rá, à'diátásiyá ìmi ní tǎ 'bá ní ùlúú ìmi ní rǐ è'yǐ' gí rǐ sǐ.

¹¹ Ìmi ní è'yǐ' gí rǐ sǐ, 'bá rǐ Múngú rǐ zǐ ìmi ní ù'dù cére, à ko rǐ ìmi ìzà, ìmi adríkí rǐ sǐ ìri ní lèè rǐ tǐnjǐ. Àzini 'bá rǐ Múngú rǐ zǐ, à sě rǐ ìmi ní ùkpò, à ko rǐ ìmi ìzà tǎ múkè ìmi ní lèè rǐ pi 'ozú, ìmi ngakí rǐ èjì ìmi ní 'dó ngaá ìmívè è'yǐngará agá rǐ mǐvù drǐdrǐ. ¹² 'Bá rǐ Múngú rǐ zǐ 'dìni, ìmi 'bá Yèsù rǐ è'yǐ' 'bá gí rǐ pi è ìngúkí rǐ 'bávè Úpí Yèsù rǐ ìngúngù, Yèsù è ìngú rǐ kpá ìmi ìngúngù. Tǎ 'dìri 'i nga èşì múkè Múngú vé rǐ à tǎ sǐ, àzini èşì múkè Úpí Yèsù Kúrísítò vé rǐ à tǎ sǐ.

2

Yèsù vé ìgòngará

¹ Má èdrǐpǐ má ómǐvǐpǐ, 'bá lèkí ìmi nǐkí tǎ 'bávè Úpí Yèsù Kúrísítò ní ùmǐvùlèsí ìmǐvùzú rǐ, àzini ìmi nǐkí tǎ ìri ní ùmǐvùlèsí ìmǐvùzú 'bá ùmǐvùzú trǐ rǐ. ² Tǎ 'bá rǐ pi ní 'yoò kǐnì, ù'dù Úpí ní ìmǐvùzú rǐ ìcá gí 'dìri, lè ìmi èşì à adrí ànì ìzàngá sǐ ku, àzini lè ìmi èşì à yá ànì ku. Kòpì ìcò 'yo kǐnì, Ìndrǐ Uletere rǐ lù tǎ 'dìri ì ní nǐ, dòku 'bá àzi lù ì ní nǐ, dòku ì lǎkí kòkòbì 'bá ní sěé rǐ agá. ³ Lè ìmi sèkí 'bá àzi à ù'bá ìmi mǐ tǎ 'dǐ'bée sǐ ku, à'diátásiyá ù'dù Úpí ní ìmǐvùzú rǐ ìcò drǐ ìcá ku. Ú'dù 'dǎri tǎ cǐmgbá ca ù'dù Sātánà ní ágó àzi ùnjí ní ìpèzú ìmǐvùzú 'bá rǐ pi è mǐ ù'bázú 'dezú ùnjíkǎnyá agá rǐ gé. Ágó ùnjí 'dìri kǎdò ìmǐ 'i 'i'daá, 'bá káràkará pi ìmǐvù Múngú rǐ gá sǐ. Ú'dù ùdǐ vé rǐ gé, ì kúru ìmǐvù ìri ìrǐnjá ìzàngá nya mǐvù ùdǐ ãkò. ⁴ Ágó rǐipi mǐ ù'báapi 'dìri, ìri ìmǐ 'i ìngú, ìri ngá cére 'bá rǐ pi ní zǐj Múngú kòpì ní rǐi ìnjǐ rǐ pi ówòwòwò, ìri mǐ ùrǐ Jó Múngú vé rǐ agá, ìri 'yo 'i Múngú 'i.

⁵ Ìmi ìcókí nyo tǎ má ní ùlúú ìmi ní lókí 'bá ní adrízú ìmi be trǐ rǐ gé 'dǎri ìgá ku? Àndúrú má ùlú ìmi ní tǎ ìmǐpǐ 'i ngaapi drǐdrǐ 'dǐi rǐ vé tǎ rá. ⁶ Ìmi nǐkí ngá rǐipi ágó ùnjí rǐ ugaapi rǐ rá, 'bo ágó ùnjí rǐ ìmǐ 'i 'i'da lókí Múngú ní à'yǐ' gí rǐ gé. ⁷ ùkpò ágó ùnjí 'dìri vé ì ní ndreé ku rǐ anigé, ìri rǐ èjì nga vù drǐgè nògò, ìri èjì nga ca cǐmgbá ù'dù ì ní ágó ùnjí 'dìri drozú lètǐ rǐ gé sǐ àmǐvé rǐ gé. ⁸ Kúru ágó ùnjí rǐ ìmǐ ìfù 'i 'i'da, 'bo Úpí Yèsù rǐ ìmǐ ìri 'dǐ drǎ è'yǐ' ìfù'pǐ 'i tǐ gélèsí sǐ rǐ sǐ. Úpí rǐ ìmǐ ùkpò be, ìri dǐ pòwǐpòwǐ, ìri ìmǐvù ágó rǐ vé ùkpò ndè rá.

⁹ Ágō adriipi tā be ūnjí 'dīri, ĩri ĩmú Sātánā vé ězǐ 'dū nga, ĩri Sātánā vé ūkpō áyú rizú tā āyázú āyāyā ni pi ngazú. ¹⁰ ĩri ĩmú tā ūnjí ūnjō vé ni pi ūlū 'bá Múngú rǐ ě'yǐ 'bá kuyé rǐ pi ē mǐ ū'bázú, ā'diātāsīyā kōpi gākí tā áda ĩmú. ¹¹ Kōpi paápi ūnjikānyā agāsǐ rǐ ā'yigá sǐ. ¹² ĩmú ní gāā tā áda rǐ ě'yigá sǐ rǐ sǐ, Múngú adi kōpi, sē kōpi rikí ūnjō ā tā yǐ. ¹³ ĩmú tā lǐ kōpi drǐgē rá, ā'diātāsīyā kōpi ní tā áda rǐ ě'yǐ kuyé rǐ sǐ, āzini kōpi ní lēē rǐi ūnjikānyā 'oó áyu rǐ sǐ.

Īmi tukí pá tǐtǐ ĩmivé ě'yīngará agá

¹³ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ Úpí ní lēélē rǐ pi, lē sá céré sǐ 'bá rikí ówō'difó sēé Múngú ní ĩmi tā sǐ, ā'diātāsīyā Múngú ūpē ĩmi ní ĩ'dóngará gá 'dāá, pa ĩmi ní ĩmivé ūnjikānyā agāsǐ, ā'diātāsīyā ĩndrǐ Uletere rǐ ūjā ĩmi ícá pirǐ gǐ, āzini ĩmi ě'yǐkí tā áda rǐ gǐ. ¹⁴ Múngú zǐ ĩmi ĩmú 'í vugá ū'dúkó múké 'bá ní ūlūú rǐ sǐ, ĩmi ālēkí rǐ dǐngará pōwǐpōwǐ 'bavé Úpí Yēsū Kúrísitō vé rǐ. ¹⁵ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, ĩmi tukí pá ūkpó ūkpó, ĩmi rúkí tā 'bá ní ĩmbá ĩmi ní tǐ sǐ, dōku 'bá ní sǐi ĩmi ní kōkōbǐ agá rǐ pi.

¹⁶ 'Bavé Úpí Yēsū Kúrísitō, āzini 'bá ětēpǐ Múngú 'bá lēépi agaápi rá, ěsǐ be múké, 'bá ěsǐ ūmǐipi mužú 'dání'dání, ěsǐ 'bāápi 'bá drǐgē tā múké drǐdrǐ 'dǐlē rǐ ā tā sǐ rǐ, ¹⁷ lē kōpi ā ūmǐkí ĩmi ěsǐ, āzini kōpi ā sēkí ĩmi ní ūkpō tā múké 'ozú, āzini átángá múké átázú.

3

Īmi zǐkí 'bá ní Múngú rǐ

¹ Tā rǐ vé ūdǔ 'dǐ, má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, lē ĩmi zǐkí 'bá ní Múngú rǐ, ū'dúkó múké Úpí Yēsū vé 'bá ní ūlūú rǐ ē íré rǐ mužú mbēlēná āngū rǐ pi agāsǐ céré, 'bá rǐ pi ā 'dúkí rǐ ĩri 'bāā tā āmbúgú rú, sǐ āndúrú ĩmi ní tā ni 'dūy 'bāā āmbúgú rǐ tǐni. ² ĩmi zǐkí 'bá ní Múngú rǐ, 'bá pakí rǐ 'bá 'bá tā be ūnjí áwǐ 'bá kú ūnjikānyā agá rǐ pi drǐgē sǐ, ā'diātāsīyā 'bá rǐ pi ā ūrukō ě'yǐkí Yēsū rǐ kuyé. ³ 'Bo Úpí rǐ tā 'í ní 'yoó rǐ 'dū nga rá, ĩri ĩmi ní ūkpó sē rá, āzini ĩri ĩmi ūtē ādróko drǐgē sǐ rá. ⁴ 'Bá 'bākí ěsǐ Úpí drǐgē 'yozú kǐnǐ, ĩmi rǐ tā 'bá ní ĩmbá rǐ 'dū nga rá, āzini ĩmi ícá tā 'bá ní ĩmbá rǐ 'dū nga mužú drǐdrǐ rá. ⁵ Lē Úpí ē 'da lēngará Múngú vé rǐ ĩmi ěsǐ agá, āzini ē 'da tā Kúrísitō ní ěsǐ ūmbézú ĩzāngā nyazú rǐ ĩmi ěsǐ agá.

Á adrikí ūvú rú ku

⁶ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, 'bá 'yo ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rǐ sǐ 'dǐni, lē ĩmi ūmúkí ĩmi 'bá adri 'bá ūvú rú ězǐ nga 'bá ku rǐ pi be ku, 'bá 'dǐni 'dǐ'bée 'dúkí tā 'bá ní ĩmbá rǐ ězǐ ngazú kuyé. ⁷ Á'diātāsīyā ĩmi nǐkí

rá 'yozú kǐnǐ, lē ĩmi 'dúkí tā rǐ ngaá sǐ 'bá ní ngaá rǐ tǐni. Sā 'bá ní adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá adrikí ūvú rú kuyé. ⁸ 'Bá rikí ězǐ ngaá ūkpō sǐ ūtǐnjá pi ĩnjná be, ānǐ sē 'bá 'bākí tā ěnjǐěnjǐ ĩmi drǐgē kuyé. 'Bá 'dúkí kpá 'bá āzi ā ngá nyaá pírimí kuyé. ⁹ 'Bá té kōdō ícá ānyāngá zǐ ĩmi tǐ gé ūrǐ ākó, 'bo tā 'bá ní zǐzú kuyé rǐ, 'bá lēkí ĩmi ĩmbá, ĩmi ngakí rǐ ězǐ rǐ sǐ 'bá ní ngaá rǐ tǐni. ¹⁰ 'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá 'yokí ĩmi ní 'dǐni, 'bá kǐnǐ, " 'Bá ězǐ ngaápi ku rǐ, ā sēkí ĩri ní ngá nyaá ku."

¹¹ 'Bo 'bá yǐkí kǐnǐ, 'bá ūrukō ĩmi āsámvú gé 'dǐlē ūvú rú, kōpi gākí ězǐ ngagá sǐ, kōpi rǐ fi 'bá āzi vé tā agá. ¹² 'Bá lēkí 'yoó 'bá 'dǐni 'dǐ'bée ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rǐ sǐ, lē kōpi ā kukí tā 'dǐri ā vúgú ānǐ. Kōpi ā ūjákí ívé yǐkǐ ězǐ ngazú ĩ drǐ sǐ, kōpi ā nyakí rǐ ngá ívé ūrǐndé sǐ. ¹³ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, á lē 'yoó ĩmi ní 'dǐni, lē ĩmi āndēkí tā múké 'ongará sǐ ku.

¹⁴ 'Bo 'bá rǐ gá dō tā 'bá ní ĩmbá kōkōbǐ 'dǐri agá rǐ 'dugá ngagá sǐ, ĩmi ndrekí 'bá 'dǐri vé tā múké, 'bá 'dǐni 'dǐri, lē ĩmi ūmúkí ĩmi ĩri be ku, ē ĩsǐ rǐ drǐnjá. ¹⁵ 'Bo lē ĩmi 'dúkí ĩri 'bāā ārǐ'bágú rú ku, lē ĩmi 'yokí ĩri ní tā rǐ sǐ ĩmi ní 'yoó ĩmi ědrǐpǐ ĩmi ní lēélē rǐ ní rǐ tǐni.

Páulū vé tā ūdǔ 'yoó rǐ

¹⁶ Úpí tākǐri sēepi rǐ ā sē ĩmi ní tākǐri mužú sá be céré. Úpí ā adri ĩmi be.

¹⁷ Ma Páulū 'í, á sǐ mōdó kōkōbǐ agá 'dǐri má drǐ sǐ, ā'diātāsīyā mávé kōkōbǐ má ní sǐi rǐ pi agāsǐ céré, á rǐ sǐi 'dǐni, ĩmi nǐkí rǐ amá 'yozú kǐnǐ, ěndēpǐ kōkōbǐ rǐ á sǐ ma 'í.

¹⁸ ěsǐ múké 'bavé Úpí Yēsū Kúrísitō vé rǐ ā adri ĩmi be céré.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sī
sēē
Timōtéyō
ní rī
Tā būkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Timōtéyō ri kērimvā, ilí kárakará kōpi rikí ēçī Pāulū be, ri Pāulū ē izā koó ú'dúkō múké Kúrisitō vé rī ā ūlūngará sī. Vúdrī ni gé, Pāulū pē Timōtéyō ri muý adrii 'bá kánisā vé rī pi ní drīkoma rú kūrjū Ēfēsō vé rī agá.

Pāulū sē kōkōbī 'dīri Timōtéyō ní ĩri ímbázú ānī létj 'bá kánisā vé rī pi ní rizú Múngú ri ĩnjizú rī sī, āzini 'bá āngū ímbá 'bá ūnjō sī rī pi vé tā sī. Kōkōbī rī ímbá létj ĩ ní rizú 'bá ūpēzú 'bāā drīkoma rú rī vé tā, āzini ímbá létj drīkoma kánisā vé rī pi ní ēçj ngazú ngúlumú āndiāndi rī pi āsámvú gé, kēřjanji rī pi āsámvú gé, 'bá ārākā rú rī pi āsámvú gé, āzini ořwuzj rī pi āsámvú gé rī vé tā.

¹ Ma Pāulū Kúrisitō Yēsū vé 'bá áyúāyū rī 'i, Múngú 'bá Paapi rī, āzini Kúrisitō Yēsū 'bá ní ēçj 'bāā drī ni gé rī, kōpi ĩpēkí ma adrii 'bá áyúāyū ni rú nī. ² Timōtéyō má mvá rī, mī Kúrisitō Yēsū ri ē'ýjīpi gí rī, á sī kōkōbī 'dīri sēē mí ní nī. Ēçj múké, ēçj ĩdríkídri, āzini tākíri 'bá Ētēpi Múngú vé rī, āzini 'bávē Úpi Kúrisitō Yēsū vé rī ā adri ĩmi be.

Pāulū ímbá Timōtéyō ri 'bá rī 'bá tāimbj ímbá 'bá ūnjō sī rī pi vé tā sī

³ Má ní ngazú mužú Mākēdōniyā gá rī gé, má ēçj mí ní, má kīnī, mī adri Ēfēsō gá 'dāgá, mī ugar i 'bá rī 'bá tā ūnjō vé ní ímbá 'bá rī pi, kōpi á kuki rī ímbāngará ūnjō vé 'dī'béē ānī. ⁴ Mī ku kōpi ā rikí sá izaá rizú ú'dógú'dógú ēçj ákō ní pi átá rizú āgátá ĩjzú ĩ āsámvú gé sī ku, āzini kōpi ā rikí ívé ē'bípij ā rú ūlūú mužú ku, tā 'dī'béē ri āgátá ĩjī āsámvú gé sī. Āgátá 'dīri sē 'bá rī pi ē'ýjīkí Múngú ri ānī ku.

⁵ Tā má ní mī ímbázú rī ĩri 'dīni, lē 'bá Yēsū rī ē'ýjī 'bá gí rī pi ā lēkí ĩ lēlē. Lēngará 'dīri íngá ēçj adriipi uletere, ýjīkí adriipi múké, āzini ē'ýjīngará adriipi áda rú rī agá. ⁶ 'Bo 'bá rī 'bá āngū ímbá 'bá rī pi ā ūřuko kukí tā 'dī'béē gí, kōpi nóni ri átāngá ēçj ákō ní pi átá áyū. ⁷ Kōpi lēkí 'bá rī pi ā nīkí 'yozú kīnī, ĩ ri tāimbj Mósē vé rī ímbá, 'bo kōpi nīkí tā ĩ ní rīi átá rī kuyé, kōpi ícókí tā ĩ ní átá rī vé íffíi ūlūú ku.

⁸ 'Bá nīkí rá tāimbj rī múké, 'bá rī 'du dō tā ní ngāá pīřj. ⁹ 'Bá nīkí kpá rá, sēkí tāimbj rī 'bá tā 'o'ba pīřj rī pi ā tā sī kuyé,

sēkí tāimbj rī 'bá tāimbj rī ŋō 'bá, 'bá wa 'bá ari 'ba rú, 'bá Múngú ri nī 'bá ku, āzini 'bá ūnjikānyā 'o'ba rī pi ā tā sī, āzini sēkí 'bá ĩ ētēpij ú'dj 'bá, dōku ĩ ēndrēpij ú'dj 'bá, āzini 'bá 'bá rī pi ú'dj 'bá rī pi ā tā sī. ¹⁰ Sēkí tāimbj rī 'bá ořwuzj rú rī pi ā tā sī, āzini āgō rī 'bá la 'bá āgō sī rī pi ā tā sī, dōku ūkú rī 'bá la 'bá ūkú sī rī pi ā tā sī, dōku sēkí 'bá rī 'bá 'bá uru 'bá uzi 'bá túgērj rú rī pi ā tā sī, 'bá ūnjō rú rī pi ā tā sī, āzini 'bá ūnjō ūlī 'bá mákātā vūrā gá rī pi ā tā sī, āzini 'bá rī 'bá tā ūnjj ūřuko 'o'ba ímbāngará múké rī vé tā ūjā 'bá túngú rī pi ā tā sī. ¹¹ Ímbāngará múké 'dīri, ĩri ú'dúkō múké má ní ūlūú rī, Múngú ĩ ní íngúngú rī sē tā ní má drjgé nī.

Pāulū sē ōwō'difō Múngú rī

¹² Á sē ōwō'difō 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō ní, sē má ní ūkpō ēçj ívé rī ngazú nī, ndre á 'bá ēçj ívé ēçj ngazú, ĩri ní ma ĩpēzú ívé ēçj ngazú ānī. ¹³ Āndúrú á rī dō Kúrisitō ri ideé, á rī dō ĩrivé 'bá oççj ūnjj ūnjj, āzini má ēçj ā adri dō ūká ūká drāāsiyā, Múngú 'bá ēçj ĩdríkídri má ní rá, ā'diātāsiyā á rī tā rī 'oó ēñjākō sī, āzini má ní Yēsū ri ē'ýjī kuyé rī sī. ¹⁴ 'Bávē Úpi Kúrisitō Yēsū 'bá ēçj múké má ní āmbúgú, sē má ē'ýjī ĩri rá, āzini sē má ní lēngará.

¹⁵ Kúrisitō Yēsū ĩmú vū drjgé nōgō 'bá ūnjikānyā be rī pi paá ívé ūnjikānyā agāsī. Tā ĩ ní 'yoó 'dīri tā áda, lē 'bá céré ē ē'ýjīkí tā 'dīri. Mávē ūnjikānyā aga 'bá ūřuko 'bée vé rī rá. ¹⁶ Ma ūnjikānyā be agaapi rá nōri, Múngú 'bá ēçj ĩdríkídri má ní, Kúrisitō Yēsū ā 'bá rī ma adrii ū'bitā rú ívé ēçj mādā rī ā tā 'daa 'bá ímú 'bá 'i ē'ýjī 'bá rī pi ní, āzini 'bá ímú 'bá ídri 'dāni 'dāni rī ĩsú 'bá rī pi ní. ¹⁷ 'Bāgú adriipi mužú 'dāni 'dāni, drāapi ku, ĩ ní rú 'bá ní ndrēē ku, adriipi 'yéná Múngú 'i rī, lē ē ĩnjīkí ĩri ĩnjīnjj, āzini ē íngúkí ĩri mužú 'dāni 'dāni. Āmīnā.

¹⁸ Timōtéyō má mvá rī, tā má ní ēçj mí ní 'dīri, ĩri tā nēbī rī pi ní āndúrú 'yoó mí tā sī rī, 'i 'du dō tā 'dīri ngāá rá, ĩri sē mí ē'dj 'dj múké Úpi á rú sī, sū āngarāwá ní ē'dj 'dj rī tñj. ¹⁹ Lē mí tu pa tíj mívé ē'ýjīngará agá, mī 'o tā adriipi pīřj ní áyū. 'Bá ūřuko gākí tā 'dīri sī, sē kōpi kukí ívé ē'ýjīngará ĩ drjgé sī gí. ²⁰ 'Bá 'dī'béē āsámvú gé, 'bá rī Āmīnáyj pi Ālēkizāndā be, á sē kōpi kú Sātánā drjgé, kōpi ā nīkí rī tā, kōpi ē idekí rī Múngú rī ku.

2

Pāulū ímbá létj ĩ ní Múngú ri zizú rī

¹ Tā drjdrj má ní lēē ēçj ĩmi ní rī 'dī, lē ĩmi zīkí Múngú rī 'bá rī pi ní céré. ĩmi mákí Múngú rī, ĩmi zīkí ĩri, ā ko rī kōpi ē izā, ĩmi sēkí ōwō'difō Múngú ní. ² ĩmi zīkí Múngú rī 'bāgú rī pi ní, āzini 'bá drjřkoma

rú rî pi ní, 'bâ adrikî rî 'bâ âsámuvú gé sî tâ be kîrî, êşî be mädâ 'bâ Múngú vé ni pi rú, 'bâ 'okî rî tâ pîrî, 'bâ ññjîkî rî Múngú rî ññjîñjî. ³ 'Bâ zîkî dô Múngú rî 'dîni, ñri múké, ñri Múngú 'bâ Paápi rî ní âyîkô sê. ⁴ Múngú lè â pakî 'bâ rî pi céré, âzini lè kôpi â ññkî tâ áda rî. ⁵ Múngú rî 'yéná álu, 'bâ 'bâ âsámuvú ícîpi Múngú be rî Kúrísítô Yésú 'i. ⁶ Yésú sê 'i 'dîjî dráá 'bâ rî pi ê drî jezú áni, Múngú ùlû tâ 'dîri sâ múké ni gé. ⁷ Múngú ñpê ma 'bâ áyúâyú ní rú rî ú 'dúkó múké rî ùlû 'bâ rî pi ní. Ma rî tâ áda rî ùlû, má ùlî ùñjô ku, ma rî tâ áda ê'yîngará vé rî ùlû 'bâ adri' 'bâ Yáhúđjî rú ku rî pi ní.

⁸ Vûrâ céré 'bâ rî pi ní rizú ñ úmúzú Múngú rî zîzú rî gé, á lè 'bâ adri' 'bâ uletere rî pi kádô rî Múngú rî zîjî, kôpi ê ingakî ñ drî suú uru, ógúpî ê êşî á ve ógúpî ní ku, kôpi â gâkî ágatá ñ âsámuvú gé sî ku.

⁹ Á lè kpá ùkú rî pi á úsúkî ñ bõngó ñndrépi múké ni sî, bõngó drînjá sêépi ku ni sî, âzini bõngó rú' 'bâ ózúúpi céré ni sî. Lè ùkú rî pi á sêkî ñ drî' 'bí tîi ku, dôku kôpi á 'yîkî ngá ñ ní údé dabú sî ni pi ñ rú' 'bâ gá ku, dôku kôpi á 'yîkî máyákâ ógú' 'bâ ógúógú âjê be âmbúgú ñ ní zîjî pâlî rî pi* ku, dôku kôpi á sukî bõngó ñ ní jéé âjê be âmbúgú ni ku. ¹⁰ Ùkú 'yo' 'bâ kîní ñ ññjîkî Múngú rî rá rî pi, lè kôpi á 'okî tâ ñndrépi múké ni 'bâ rî pi endretî gé.

¹¹ Í dô rî 'bâ rî pi ímbá, lè ùkú rî pi á újîkî kîrî, kôpi ê ññjîkî 'bâ ángú ímbá' 'bâ rî pi ññjîñjî. ¹² Má á'yî ku ùkú rî pi ní ágô rî pi ímbázú, dôku ùkú rî pi ní átázú ùkpô sî ágô rî pi drîgé, lè kôpi á újîkî kîrî, á 'bâkî bî tâ rî yîzú. ¹³ Á' 'diätásiyâ Múngú gbi Ádamâ† rî drîdrî, vúdîrî ni gé, ñri ní Évâ‡ rî gbîzú. ¹⁴ 'Bâ Sátánâ ní mî ni ù' 'bâá rî adri Ádamâ 'i kuyé, 'bâ rî Évâ 'i, ñ ní mî ni ù' 'bâá rî sî, sê 'de ùñjîkányâ agá. ¹⁵ Ùkú rî pi dô ê'yîngará be, lêngará be, tâ be uletere, âzini kôpi dô rî tâ 'o múké, ñ kôpi pa kôpi ní anji tîjî rî sî. §

3

'Bâ drîkoma rú kânísâ vé rî pi

¹ Ádarú 'bâ rî 'bâ dô êşî lèzú adrizú drîkoma rú kânísâ ágá, 'bâ 'dîri lè êzî múké ni ngáá. ² 'Bâ lèépi adriipi drîkoma* rú rî, lè á 'o tâ pîrî, á je 'yéná ùkú álu, 'a

ni á ve tâ sî mbêlêñá ku, lè á ütê 'i ütêtê, á adri 'bâ ñ ní ññjî ññjî ñi, lè ê é'yî ùmú rî pi ívé ángá êşî be céré, á adri 'bâ ángú ímbápi ni, ³ lè á mvu íwá ñmêrêzú ku, á adri gbórókó rú ku, á adri êşî be mädâ, á adri úbórú rú ku, âzini á 'bâ êşî ámbúgú mûfengâ drîgé ku. ⁴ Lè á mba ívé 'bâ 'bêťjî âsámuvú gé rî pi á tâ múké, lè anjîñá ñrivé rî pi ê ññjîkî ñri ññjîñjî, âzini á 'dúkî ñrivé tâ ngáá. ⁵ 'Bâ rî ícô dô 'bâ ívé 'bêťjî âsámuvú gé rî pi á tâ mbaá ku, ñri ícô 'bâ kânísâ vé rî pi á tâ mba ngóni?

⁶ 'Bâ ñ ní 'bâá drîkoma rú rî, lè á adri 'bâ Yésú rî é'yîjîpi ú'dí rú ni ku, á' 'diätásiyâ ñri 'i íngúngú, ñ ímú ñrivé tâ lî sù ñ ní ádróko† vé tâ lîjî rî tîñjî. ⁷ Lè 'bâ Múngú rî ñjî' 'bâ ku rî pi ê ññjîkî ñri ññjîñjî ñrivé tâ 'o múké rî sî, 'bâ rî pi ê é'díkî rî rú ni tâ ùñjî sî ku, á á'yî rî báákú ádróko ní pîjî rî gé ku.

⁸ Dîkõñjî rî pi, lè ê ññjîkî kôpi ññjîñjî, lè tâ kôpi ní átá rî á adri tâ pîrî, kôpi á rikî íwá mvuñjî ñmêrêzú ku, lè kôpi á 'bâkî êşî ámbúgú mûfengâ drîgé ku. ⁹ Lè kôpi á 'dúkî tâ ê'yîngará vé rî 'bâá ñ êşî agá tîtî, lè kôpívê yîkî á adri pîrî. ¹⁰ Drîdrî rî, lè á ù' 'bîkî kôpi ùgbábe, ñsúkú dô tâ ázi kôpi rú' 'bâ gá ùñjî kuyé, kúru á 'bâkî kôpi êzî ngáá dîkõñjî rú.

¹¹ Lè ê ññjîkî kôpívê ùkú ññjîñjî, lè ùkú kôpívê rî á 'yokî 'bâ ku, kôpi á mvuñkî íwá ku, kôpi á 'bâkî êşî tâ 'ozú pîrî.

¹² 'Bâ dîkõñjî rú rî, lè á je ùkú álu, á mba ívé anjîñá rî pi á tâ múké, âzini á mba ívé 'bâ 'bêťjî âsámuvú gé rî pi á tâ múké. ¹³ Dîkõñjî êzî nga' 'bâ múké rî pi, 'bâ rî pi kôpi ññjî rá, kôpi ní Kúrísítô Yésú rî é'yîjî gî rî sî.

¹⁴ Má úsú, á lè kôdô mvuñjî mi ndréé ú' 'dîkîrîñjâ nõgó, 'bo á sî kôkõbî 'dîri sêé mí ní mi ímbázú áni, ¹⁵ á' 'diätásiyâ á ca dô mbêlêñá kuyé, lè mí ñjî múké 'yozú kîní, lè anji Múngú vé rî pi á adrikî tâ be pîrî. Kânísâ Múngú ñdri rî vé rî tu pa ùkpó ùkpó, ñri tâ áda rî ùlû 'bâ rî pi ní.

¹⁶ Ádarú tâ ámbúgú ámbúgú Múngú ní ùzúúú kú müdümüdü rú rî, ñri 'dîni, Kúrísítô rî tîkî ñri íftú 'bâ áda rú,

Índri Uletere rî 'i' da kîní, ñri 'bâ pîrî. Málâyîkâ rî pi ndrekî ñri rá, 'bâ rî pi ùlúkî ñrivé tâ mvuzú ángú rî pi agásî céré, 'bâ rî pi é'yîkî ñrivé tâ vû drîgé sî céré,

* 2:9 2:9 Mâyákâ ógú' 'bâ ógúógú ájê be ámbúgú ñ ní zîjî pâlî rî pi: Pâlî ñndré sù írâ ógúpî ógúógú ùnyî be ájê be ámbúgú rî tîñjî. Titírîkó rî kôpi údé ní ívé kókó' 'bô agá. † 2:13 2:13 Ádamâ: Ádamâ rî 'bâ Múngú ní 'dô gbîi drîdrî rî. ñri é'tépi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. ñrivé ùkú Évâ rî é'ndrépi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. ‡ 1:1 l' 'dóngará 1-5.

‡ 2:13 2:13 Évâ: Évâ rî ùkú Múngú ní 'dô gbîi drîdrî rî. ñri é'ndrépi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. † 1:1 l' 'dóngará 1-5.

§ 2:15 2:15 Í kôpi pa kôpi ní anji tîjî rî sî: Íffîi ní na, álu rî, Múngú rî ùkú rî pi ê ízâ ko anji tîngará sî, ñrî rî, Múngú rî ùkú rî pi pa Yésú vé tîngará sî, na rî, Múngú rî ùkú adri' 'bâ múké é'ndrépi rî pi pa. * 3:2 3:2 Drîkoma: 'Bâ ñ ní zîjî drîkoma 'dîri, ñri bîşóp. † 3:6 3:6 Ádróko: Ádróko vé rú Sátánâ 'i, ñri ámbúgú ñndri ùñjî rî pi drîgé, gâ tâ Múngú vé rî 'dugá ngagá sî 'bû gé 'dalé. Múngú ñdró ádróko rî ñndri ùñjî rî pi be 'bû gé 'dâásî ní. † 1:1 l' 'dóngará 12:7-9.

Múngú 'du İri mužú 'bū gé gí.

4

Páulū ímbá Timótéyô ri 'bá āngū ímbá' 'bá ūnjô sī rī pi vé tā sī

¹ İndrí Uletere rī lū uletere kīnī, úmvúlésī 'bá urukô ímú ívé ê'yīngará ku rá, kôpi İndrí ūnjī* mī ū'bā'bee rī pi vé tā 'du nga áyu, āzini kôpi tā İndrí ūnjī rī pi ní ímbá rī 'du nga áyu. ² Tā 'bá 'dī'bee ní ímbá rī pi, kôpi rī tā ūnjô vé ní ímbá, kôpivé yīkī ábá gí. ³ Kôpi rī 'bá rī pi uga kīnī, kôpi ā jekī ūkú ku, āzini kôpi ā nyakī ānyāngā urukô'bee ku. 'Bo Múngú gbi ānyāngā 'dī'bee nī, 'bá Múngú rī ê'yī' 'bá gí, āzini İrivé tā áda rī nī' 'bá rá rī pi, ā nyakī ānyāngā 'dī'bee, ā sēkī ōwō'difō İri ní. ⁴ Ā'diātāsīyā ngā Múngú ní gbií rī pi ārevū céré múké, lē 'bá āzi ā gā ku, lē 'bá rī ē'yī' ānyāngā rī nyaā, ā sē ōwō'difō. ⁵ Ā'diātāsīyā ū'dúkô Múngú ní átá rī, āzini zīngará İ ní zījī rī sē ānyāngā rī ícá uletere gí.

Ātī' 'bá múké Kúrísitô Yēsū vé rī

⁶ Mí ímbá dō tā 'dī'bee 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní rá, mī ímú adri ātī' 'bá múké Kúrísitô Yēsū vé nī, mī adri ūkpó ūkpó mívé ê'yīngará agā, tā áda mī ní ê'yījī, mī ní rīi 'dujū ngāá 'dīri, İri sē mī 'bá rī pi ímbá mužú ānī múké. ⁷ Lē mī fi átāngá êjī ákó 'bá rī pi ní rīi átá rī átá İndī ku, āzini lē mī fi ū'dógú'dógú ūnjī ūkú áká rī pi ní rīi átá rī átá İndī ku, lē mī ímbá mī adrii 'bá Múngú vé nī. ⁸ Mí ímbá dō mī rī' 'bá adrizú ūkpó ūkpó, İri múké, 'bo agaápi rá rī, lē mī ímbá mī tā múké nī 'oó, ā sē rī Múngú ní āyīkō, İri í'dó mī İzā ko mī ní adringará gá vū drīgē nōgō, āzini mī kpá úmvúlésī İdri 'dānī'dānī rī İşū rá, Múngú ní êjījī rī tīnjī.

⁹ Tā 'dīri tā áda, lē 'bá rī pi céré ā ā'yīkī tā 'dīri. ¹⁰ Tā 'dīri sē 'bá ū'bīkī êjī ngāá ūkpō sī, sē 'bá 'bākī êjī Múngú adriipi İdri rī 'bá rī pi Paápi rī drīgē, agaápi rá rī, İri 'bá 'í'ê'yī' 'bá gí rī pi pa.

¹¹ Mí ímbá tā 'dī'bee 'bá rī pi ní, 'í sē tāimbī, lē kôpi ā 'dukī tā rī ngānga. ¹² Lē mī sē 'bá āzi ā oşu mī ku, ā'diātāsīyā mī drī kēřimvā. Lē mī átá tā áda 'bá rī pi ní, mívé adringará ā adri múké, mī lē 'bá rī pi lēlē, lē mī ê'yī' Yēsū rī êjī be céré, lē mī adri ule, 'bá ê'yī' 'bá gí rī pi ā 'dukī rī tā rī ngāá sū mī ní ngāá rī tīnjī. ¹³ Lē mī lā búkū Múngú vé rī 'bá rī pi ní, mī sē tī Múngú vé rī, āzini mī ímbá 'bá rī pi cīngbá má ní cāngará gá.

¹⁴ Fēfē İndrí Uletere rī ní sē mī ní êjī Múngú vé rī ngazú, nēbī rī pi ní tā nī 'yoó sá drīkoma rī pi ní drī tīzú mī drīgē rī gé 'dāri, lē mī gā ku. ¹⁵ Lē mī 'bá êjī tā 'dīri ūnjīzú, mī sē mī rī' 'bá céré tā 'dīri 'duzú ngazú, 'bá rī pi ā ndrekī rī 'yozú kīnī êjī mívé rī rī mu múké. ¹⁶ Tā mī ní rīi ngāá rī agā, āzini tā mī ní rīi ímbá rī agā, lē mī ūtē mī ūtētē. 'Í 'du dō tā rī ngāá sū 'dīri tīnjī, mī pangará İşū rá, āzini 'bá mī yī' 'bá rī pi kpá pangará İşū rá.

5

Páulū ímbá Timótéyô ri lēti 'bá rī pi ā tā mbazú rī ā tā sī

¹ Lē mī İrīnā 'bá āmbúgú mī agaápi İlí sī rá rī ū'dúkô ūkpó ūkpó nī sī ku, lē mī átá átāngá rī İri ní İnjīngará be, sū mī ní rīi átá mī étēpi ní rī tīnjī. Lē mī átá kēřianjī rī pi ní átāngá rī sū mī ní rīi átá mī édrīpijī ní rī tīnjī. ² Lē mī átá ūkú ambugu rī pi ní átāngá rī İnjīngará be, sū mī ní rīi átá mī éndrēpi ní rī tīnjī, lē mī átá anjī ūkú rī pi ní átāngá rī êjī ule sī, sū mī ní rīi átá mī ómvúpījī ní rī tīnjī.

³ Lē mī mba oşuzī İ nī kuú līkīcō rú rī pi ā tā múké. ⁴ 'Bo ōwūzī rī dō anjī be, dōku İrivé anjīnā rī pi vé anjī dō anigē, lē anjīnā rī pi ā ūnjīkī tā Múngú vé rī 'dujū ngāá, kôpi ā mbakī İ étēpijī, āzini İ éndrēpijī ā tā múké, āzini kôpi ā mbakī İ'ê'bīpijī, āzini İ İdrēpijī ā tā múké, kôpi 'okī dō 'dīni, İri sē Múngú rī adri ānī āyīkō sī.

⁵ 'Bo ōwūzī adriipi līkīcō rú, 'bá ákō rī, İri êjī 'bá céré Múngú drīgē. İri Múngú rī zī ūtūnā pi İnjīnā be, Múngú ā ko rī 'í İzā bēnī. ⁶ 'Bo ōwūzī riipi āyīkō nyōókū nōri vé rī ā tā ūşūpīpi áyu rī, ā adri dō İdri rú drāāāsīyā, agālēsī İrivé İndrí drā gí. ⁷ Mí ímbá tā 'dīri 'bá kānīsā vé rī pi ní, 'bá āzi ā 'yo rī, kôpi 'okī tā ūnjī 'dīni ku. ⁸ 'Bá rī sē dō ngā ívé mārítē rī pi ní ku, agaápi rá rī, sē dō ngā ívé 'bá 'bētī āsāmvú gé rī pi ní ku, 'bá 'dīri gā ê'yīngará vé tā sī, tā ūnjī İri ní 'oó rī ndē 'bá ê'yīpi kuyé rī rī vé rá.

⁹ Ōwūzī rī vé İlí ca dō pūkū áziyā kuyé, ā sīkī İrivé rī búkū İ nī rizú oşuzī rī pi ā rī sīzū rī agā ku, ōwūzī İ nī sīi rī, lē ā adri ūkú āndúru ívé ágō İnjīpi İnjīnjī nī, ¹⁰ adri ūkú 'bá rī pi ní nījī rá 'yozú kīnī, İri tā 'o múké nī, ūkú ívé anjīnā úcépi mbaápi múké nī, ūkú ūmú ê'yīpi nī, ūkú riipi êjī ngāápi 'bá ê'yī' 'bá gí rī pi ní mī êjī be mādā nī, ūkú riipi 'bá tā nī İşū rī pi ē İzā koópi nī, ūkú riipi ívé êjī 'bāápi céré tā múké 'ozú nī.

* 4:1 4:1 İndrí ūnjī rī pi: İndrí ūnjī rī pi āndúru mālāyīkā Múngú vé nī 'bū gé 'dāā, kôpi nōkī tāimbī Múngú vé rī, Sātānā rī kôpivé āmbúgú. Múngú İdrō kôpi 'bū gé 'dāāsi vūgā nōó, kôpi gōkī ufuú İndrí ūnjī, kôpi rī 'bá rī pi ní İzāngā sē vū drīgē nōgō. 'Í lā İ'dāngará 12:7-9.

¹¹ Owuzi dri adri'ba izóná rú rí pi, á síki kôpi á rú búkú owuzi rí pi á rú sízú rí agá ku, á' diatásiyá èbirí rú'ba nòri vé rí dri kôpi rú'ba gá ùgògò, Ìri sè kôpi èzi Kúrisitò vé rí á ngangará ku rá, kôpi èsi 'bá ágò jèzú. ¹² Kôpi 'okí dò sù 'diri tñi, Ì kôpivé tá lì ùnjí, á' diatásiyá kôpi ñòkí ùyò* Ì ní sòò drídrí 'dári gí. ¹³ Síki dò kôpi á rú gí, Ìri sè kôpi adri ùvú rú, ri èçj ngalanji jó rí pi tì gé sî, ri àngù 'yo be muzú, àzini kôpi fi 'bá rí pi vé tá agá, kôpi tá Ì ní kòdò ícò átá ku ni pi átá muzú. ¹⁴ Á lè 'yoó owuzi izóná rú rí pi ní, lè kôpi á jèkí ágò, kôpi á tiki rí anji, kôpi á mbakí rí ívé 'bètí á tá, ári'bagú rí á owu rí àngú ku. ¹⁵ Owuzi rí pi á urukò kúki gārā gá gí, kôpi nóni ri Sātáná vé tá 'du nga áyu.

¹⁶ Úkú Yésú rí è'yípi gí rí vé 'bètí àsámvú gé 'dāá, 'bá owuzi rú ni pi dò anigé, lè ùkú rí á sè owuzi rí pi ní ngá kôpi è ízà kozú, á ku ogu rizú kôpi è ízà kozú rí kú kánisá drigé ku, kánisá á ko ri owuzi líkicò rú, 'bá ákò rí pi è ízà.

¹⁷ Lè á ùfèkí dríkoma kánisá vé rí pi múké múké, agaápi rá rí, lè á ùfèkí 'bá rí'ba Múngú vé tì sè'ba rí pi, àzini 'bá rí'ba àngú ímbá'ba rí pi. ¹⁸ Á' diatásiyá Búkú Múngú vé rí kìní, "Tí mēēñgò riipi ànyāngā á fí coópi rí, lè mí úmbé tì ni cí ku," àzini "Bá èzi ngaápi rí, lè á ùfèkí Ìri ùfèfè."

¹⁹ 'Bá ázi tò dò 'bá dríkoma rú kánisá vé ni, lè mí yí 'bá Ìri tóopi rí vé tá ku, 'bá Ìrì dōku 'bá na ètiki dò Ìrivé tá ní ká. ²⁰ 'Bá ùnjikānyā 'o'ba rí pi, lè á 'yokí kôpivé tá kôpi útúzu áni 'bá kánisá vé rí pi èndrètí gé, á sè rí 'bá urukò ní ùrì, kôpi á 'okí rí ùnjikānyā ku.

²¹ Múngú èndrètí gé, àzini Kúrisitò Yésú èndrètí gé, àzini maláyikā Ì ní ùpéé rí pi èndrètí gé, á lè mí ímbá, lè mí 'du tá rí ngaá sù 'diri tñi, lè mí rí 'bá urukò'bée lèé 'bá urukò'bée ndéé ku, lè mí lè 'bá rí pi cére.

²² Mí ndre dō 'bá ázi kánisá agá 'digé, 'í lè dō á adri dríkoma rú, á tiki drí drí ni gé mbèlèñá ku, mí fi rí 'bá 'diri vé ùnjikānyā agá ku, lè mí adri uletere Múngú èndrètí gé.

²³ Mí rí 'yéná yí mvu áyu ku, lè mí mvu vinyò kínikiniñá Ìndí, á' diatásiyá mí 'a ní ríí ásósò rí sî, àzini mí ní nji ríí adrii ázò rú rí sî.

²⁴ 'Bá urukò vé ùnjikānyā i'da 'i kú àmvé, Ìri sè Ì tá lì áni kôpi drigé rá. 'Bo 'bá urukò vé ùnjikānyā ñkí áma ku, Ì ímú nì áma vùlé vùlé rú. ²⁵ Ìri kpá adri sù 'diri tñi, tá múké 'bá urukò ní 'oó rí, Ìri Ìndré uletere, àzini tá múké 'bá urukò ní 'oó rí,

íccókí nji áma ku, Ì ímú nì áma vùlé vùlé rú.

6

¹ Tùgèrì Yésú rí è'yí'ba gí rí'ba èzi nga'ba ívé ambugu rí pi ní rí pi, lè kôpi è ñnjiki ívé ambugu rí pi ñnjíñj, á owúkí rí rú Múngú vé rí áni ku, àzini á owúkí tá 'bá ní ríí ímbá rí ku. ² Lè 'bá ambugu Yésú rí è'yí'ba gí tùgèrì rí pi ní ríí èzi ngaá kôpi ní rí pi á owúkí tùgèrì rí pi ku, á' diatásiyá kôpi è'yíki Yésú rí gí. Lè tùgèrì rí pi á ngakí èzi rí ùkpò sî, á' diatásiyá 'bá kôpi ní ríí èzi ngaá kôpi ní 'dì'bée, kôpi è'yíki Yésú rí gí, kôpi léki tùgèrì rí pi lèlè. Lè mí ímbá kôpi, àzini mí íccíki kôpi á 'dukí tá mí ní ímbá 'diri ngaá.

'Bá àngù ímbá'ba ùnjò sî rí pi vé tá, àzini á'bu vé tá

³ 'Bá ázi ímbá dō tá ázi túngú 'i ruipi 'bávè Úpi Yésú Kúrisitò vé rí be ku ni, àzini ímbá dō tá 'i ruipi Múngú vé rí be ku ni, ⁴ 'bá 'diri è drí ùkpò ùkpò, nì tá ázi kuyé. Ìrivé yíkí tá 'ozú rí cére ágátá vé ni, Ìri ágátá gá tá Ì ní sî búkú Múngú vé rí agá rí sî, Ìri adri á'yá rú, ùmbá rú, Ìri àngú u'da'da, Ìrivé yíkí ríí ùsùú 'bá ázi drigé rí, Ìri sè èsi ni rí útúti, ⁵ Ìri tá ùnjí Ìj 'bá rí pi àsámvú gé, Ìri sè kôpi adri ágátá rú. Kôpivé yíkí tá 'ozú rí adri múké ku, kôpi kúki tá áda rí á 'ongará gí, kôpi ùsúki adringará Múngú agá rí Ì á'bu ísú áni.

⁶ Adringará Múngú agá rí, àndèma ni àmbúgú aga rá, ngá mí ní ísú rí, mí adri áni áyikò sî. ⁷ Á' diatásiyá sá Ì ní 'bá tizú vù drigé nõgò rí gé, tiki 'bá ngá ákò, 'bá kádò drāá, 'bá jiki ngá ázi muzú Ìndí ku. ⁸ Kúru 'bá dò ànyāngā be, àzini bõngó be, lè 'bá adriki áni áyikò sî. ⁹ 'Bá èsi 'bá'bée cére lèzú á'bu ísúzu rí pi, kôpi fi tá ùnjí agá, kôpi á'yí báákú tá ùnjí vé rí agá, kôpi tá azakaza vé ni 'o, tá ùnjí rí kôpi ísú, kôpi ízāngā nya muzú ùdú ákò. ¹⁰ Á' diatásiyá 'bá rí lè dō mufēngā ambamba, mufēngā rí ulá ùnjikānyā vé ni. 'Bá urukò'bée léki mufēngā ambamba, sè kôpi kúki ívé è'yīngárá Ì drigé sî gí, àzini sè ízāngā ñò kôpi è èsi ambamba.

Lè mí tu pá títí mívé è'yīngárá agá

¹¹ 'Bo Timôtéyo, mí 'bá Múngú vé ni, lè mí ugo mí tá ùnjí sî ugo. Mí ùbí 'yéná tá piri, àzini tá múké rí áyu. Mí ùbí tá piri Múngú ní áyikò séepi rí, mí è'yí Múngú rí, mí lè àngú lèlè, mí úmbé èsi ízāngá rí á nyangaza vé ni 'o, àzini mí adri èsi be mādā. ¹² Lè mí 'dì è' dī è'yīngárá vé rí muzú múké. Lókí mí ní tá Yésú vé rí è'yízú mí tì sî 'bá tré pi èndrètí gé rí gé, Múngú sè mí ní Ìdri

* 5:12 5:12 Úyò: Úyò 'diri, kôpi kìní Ì gòkí ágò jèé ku, Ì èzi nga Kúrisitò ní.

5:18 5:18 Dètòrònómé 25:4

5:18

'dáni'dáni rī gí, lē mī 'du tā ídri rī vé rī 'bāá tā āmbúgú rú. ¹³ Á 'yo mí ní, Múngú ídri sēépi ngá rī pi ní céré rī endrētī gé, āzini Kúrísítō Yēsū 'í tī njeépi uletere Pónítīyō Pilátō endrētī gé rī endrētī gé, ¹⁴ lē mī 'du tā Yēsū ní 'yoó 'dīri ngaá létī múké sī, 'bá āzi ē ēđj rī mī rú tā ūnjī sī ku, cimgbá cazú ú'dú 'bávē Úpí Yēsū Kúrísítō ní ímvízú rī gé. ¹⁵ Múngú rī úmvúlésī ímú Yēsū rī i'da sá múké 'í ní lēé rī gé. Múngú ī ní íngúngū rī, ĩri Úkpō 'Dīpa, ĩri 'Bāgú 'bāgú rī pi drīgē céré, ĩri Úpí úpí rī pi drīgē céré. ¹⁶ ĩri Múngú, ĩri adri mužú 'dáni'dáni, drā ku, ĩri adri vūrā đīpi imvesírīlī rī gé, 'bá āzi ícō ĩri ndree ku. Lē ē ĩnjīkī ĩri, āzini ē ĩnjīkī úkpō ĩrivé rī mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

¹⁷ Timōtéyō, 'í 'yo 'bá ā'bú be nyōókú drīgē nōgō rī pi ní, kōpi ā adríkī āfú sī ku, āzini kōpi ā 'bākí ēsī ívé mūfēngā ímúpi deépi dede 'dīri drīgē ku, ngá múké rī, lē kōpi ā 'bākí ēsī Múngú 'bá ní ngá sēépi 'bá ní āyīkō ísúzú rī drīgē. ¹⁸ 'í lū kōpi ní, lē kōpi ā áyúkī ívé mūfēngā tā múké 'ozú ānī. Lē kōpi ā 'okí tā rī mužú ēsī be múké, kōpi ā ríkí ngá ālēé sēé ī āsámví gé sī. ¹⁹ Kōpi 'okí dō 'dīni, kōpi rī ngá 'bā ku ī ní, sū ī ní í'dó jó ā ndú ā'bāā rī tīnj, ĩri kōpi tē ú'dú ímúpi drīdrī rī gé 'dālē, ĩri sē kōpi úmvúlésī ídri 'dáni'dáni áda rī ísú ānī rá.

²⁰ Timōtéyō, lē mī ütē tā Múngú vé ī ní eziī mí ní 'dīri ēsī be céré. Lē mī rī átángá Múngú ní āyīkō sēépi ku ní pi átá ku, āzini 'bá mī ọwụ 'bá 'yo'bá kīnī ī nīkī tā ambamba rī pi, ā fíkí kōpívé tā agá ku. ²¹ 'Bá rī pi ā ụrụkọ kúkí ívé ẹ'yīngará gí, ā'diātāsīyā kōpi ẹ'yīkí 'bá 'yo'bá kīnī ī nīkī tā ambamba rī pi vé tā rá.

Múngú ā 'bá ēsī múké ĩmi ní.

**Kòkòbì Ìrì ní Páulū ní sī sěe
Tīmōtéyō
ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ùlūngará**

Páulū sī kòkòbì 'dirì ìsù àkudē Ìrì jó àngù ù'yìzù rī agá, nī rá 'yozú kìnì, ẹ̀sì mādà, í imú 'í 'dì drà rá, kúru lè Tīmōtéyō ē imú 'í vúgá nōó mbèlè. Drìdrì ní, Tīmōtéyō ko Páulū ē izà ambamba, àní sè Páulū lè Ìrì sù 'í mvá tìjì.

Kòkòbì Páulū ní sī 'dirì lù ẹ̀sì Ìrì ní 'bàa Kùrisitìyàní izāngā nya'ba rī pi drìgé rī vé tā. Ìmbá Tīmōtéyō rì, lè Tīmōtéyō ē ẹ̀'yì 'ù'dúkò múké Kùrisitò vé 'dirì, lè ā ùlù 'ù'dúkò múké 'dirì sà Izāngā vé rī agá ùrì àkò, àzini lè ē Ìrìnjā 'ba àngù ìmbá'ba ùnjò sī rī pi Ìrìnjā Ìrìnjā.

Páulū sè modò Tīmōtéyō ní

¹ Ma Páulū 'í, Múngú Ìpè ma adrií Kùrisitò Yèsù vé 'bá áyúáyù ni rú, sè má ní idri 'dání'dání Ìrì ní tā ni ẹ̀zìjì 'bá Yèsù rì ẹ̀'yì'ba gí rī pi ní rī gí. ² Tīmōtéyō, mà mvá má ní lèlèlè rī, á sī kòkòbì 'dirì sèé mí ní nì.

Èsì múké, ẹ̀sì Ìdrikidri, tàkìrì 'bá Ètèpì Múngú vé rì, àzini Kùrisitò Yèsù Úpí 'bávè rī vé rī ā adri mí be.

Páulū kìnì lè Tīmōtéyō ā ùlù 'ù'dúkò múké rī muzú ùrì àkò

³ Á sè Múngú ní òwò'difò mí tā sī. Ma rì ẹ̀zì nga Múngú ní sù 'bá ẹ̀'bìpìjì ní ngaá rì tìjì yìkì be uletere. Ùtúná sī, àzini Ìnjà sī, mà kádò rì Múngú rì zìjì, mà rì Múngú rì zì mí ní Ìndì. ⁴ Ma rì ngongará mí ní ngoó m̀jìndrè be sà 'bá ní 'bá acozú mí be rì gé 'dàri ā tā ígá, àní má úvá be lèzú mí ndrezú. Òmvúlésì 'bá kádò imú 'bá ìsù mí be, àyìkò rì ma fù ambamba.

⁵ Á nī rá mí íkò ẹ̀'yìngará mí Ìdrèpì Lóyìsì vé rì, àzini mí èndrèpì Yùníšì vé rì, 'í 'bá ẹ̀sì cèré kuú Yèsù drìgé. ⁶ Àní lè mí áyú fèfè Múngú ní sèé mí ní sà mà ní drì tìzù mí drìgé rì gé 'dàri ẹ̀zì ngazú, lè mí uvu àcì ní ā dīdì. ⁷ Á'diātāsìyā Múngú sè 'bá ní Ìndrì ùrì vé ní kuyé, sè 'bá ní Ìndrì ùkpò sèépi ní, Ìndrì lèngará vé ní, àzini ẹ̀sì 'bá ní 'bá a'bizú tā sī ní.

⁸ Lè mí drì ā nja 'bávè Úpí vé tā ùlūngará sī ku. Àzini lè mí drì ā nja Ì ní ma 'yìjì jó àngù ù'yìzù rī agá rī sī ku. Ùkpò Múngú ní sèé mí ní 'dirì sī, lè mí ùlù 'ù'dúkò múké rī muzú 'bá rī pi ní, àzini mí nya Izāngā sù má ní Izāngā nyaá 'ù'dúkò múké rī ā ùlūngará ā tā sī rì tìjì. ⁹ Múngú pa 'bá, àzini zì 'bá adrií 'bá ule ívé ní pi, adri 'yozú

tā 'bá ní 'oó rī ā tā sī kuyé, pa 'bá ẹ̀sì múké ívé rī ā tā sī. 'Bávè adringará Kùrisitò Yèsù agá nōri, Múngú ùtì ọ̀tù tā ní ku Ìnógòsì ìsù údékì drì 'bù pi vù be kuyé. ¹⁰ Nóni Yèsù Kùrisitò imú 'bá ní Múngú vé ẹ̀sì múké rì 'daa gí. Kùrisitò Yèsù 'bá Paápi rì ndè drà vé ùkpò rá, ùjì 'bá ní 'ù'dúkò múké. Ù'dúkò múké rì dī àngù Ìmgbèrè ùtúná rú, Ìrì Ìdri 'dání'dání deépi ku rī 'da 'bá ní. ¹¹ Múngú Ìpè ma rì 'ù'dúkò múké rī áyú, àzini 'bá áyúáyù ní rú rì 'ù'dúkò múké rì ùlùú, àzini rì 'ù'dúkò múké rì ìmbá. ¹² Tā 'dirì sè má ní rizú Izāngā nyazú jó àngù ù'yìzù rī agá àní. 'Bo mà drì nja àní kuyé, ā'diātāsìyā á nī 'bá má ní ẹ̀sì 'báa drì ní gé rì gí. Á nī amá múké 'yozú kìnì, Múngú rì ícò sè 'ù'dúkò múké 'dirì vé ùlūngará rì 'í nga muzú drìdrì, cìmgbá cazú 'ù'dú Yèsù ní Ìmvízu rì gé.

¹³ Lè mí rù tā pìrì má ní ìmbá mí ní 'dirì múké, mí tu pá tìtì mívè ẹ̀'yìngará agá, àzini lèngará Kùrisitò Yèsù vé rī agá.

¹⁴ Ìndrì Uletere riipi adriipi 'bá ẹ̀sì agá rì, ā sè mí ní ùkpò, mí mba tā má ní ẹ̀zìjì mí ní 'dì'bée ā tā múké.

¹⁵ 'Í nī rá 'yozú kìnì, 'bá cèré Yèsù rì ẹ̀'yì'ba gí ingá'ba àngù Èzìyā vé rì gèlèsìla rì pi adikí ma rá, Pùgèlò pi Hèrèmògèné be adikí kpá ma rá.

¹⁶ Úpí Yèsù ā 'bá ẹ̀sì múké 'bá Ònèsifórò vé jó àsámvú gé rì pi ní, ā'diātāsìyā rì ẹ̀cì ma ùndrè, rì mà ẹ̀sì ìmbá nì, drì ní nja Ì ní ma 'yìjì jó àngù ù'yìzù rī agá rì sī kuyé.

¹⁷ Ká ícá Rómá gá nòlè, 'de rìi ma ndáá, cìmgbá Ìrì ní ma ìsùzú. ¹⁸ Úpí Yèsù kádò Ìmvì, ē 'da dá ẹ̀sì múké rì Ònèsifórò ní. 'Í nī rá, ko má ízà Èfèsò gá 'dálè lètì be àndiàndì.

2

Lè Tīmōtéyō ā nga ẹ̀zì Múngú vé rì ẹ̀sì àlù sī

¹ Tīmōtéyō mà mvá rì, lè mí adri ùkpò ùkpò ẹ̀sì múké Múngú ní sèé mí ní Kùrisitò Yèsù agá rì sī. ² Tā má ní ìmbá 'bá káràkàrì pi andregá sī, mí ní yìjì rá 'dì'bée, lè mí ìmbá 'bá urukò ícò'ba tā rì ìmbá'ba 'bá urukò ní rá rì pi ní.

³ Mí ní adrií àngaráwá múké Kùrisitò Yèsù vé ní rì sī, lè mí ùmbé ẹ̀sì Izāngā rì ā nyangará gá sù 'bá ní nyaá rì tìjì. ⁴ 'Bá adriipi àngaráwá rú rì ícò fíí tā 'bá 'bètì rì pi ní rì 'oó rì 'oó Ìndì ku, ā'diātāsìyā lè àyìkò sèé ívé ùgalaku 'í drìlè gá rì ní. ⁵ 'Bá ọ̀ngù njurú rì, lè ā ùbì táfmbì 'í ní ọ̀ngù njuzú rì, ùbì dō ku, ícò àndèma ìsù ku. ⁶ 'Bá ọ̀mvú 'áápi ùkpò sī rì, Ìrì ànyāngá 'dó nya drìdrì. ⁷ 'Í 'bá dō tā má ní rì 'yoó mí ní 'dì'bée mí ẹ̀sì agá rá, Úpí Yèsù Kùrisitò rì tā 'dì'bée sè fì mí drìgé rá.

⁸ Lē mī 'bā ēšj céré kuú Yēsū Kúrísitō drīgē! Yēsū ibi ūfūu úyú 'bāgū Dāwūđi* vé rī agá, Múngú inga ĩri drāngará gálésila, sū ū'dúkō múké má ní ūlūu rī tñj. ⁹ Má ní rīi ū'dúkō múké Yēsū vé rī ūlūu rī sī, 'yīkī ma jó āngū ū'yīzú rī agá, 'okī ma ūñj, sū 'bā tā ūñj 'oópi ní tñj. 'Bo ū'dúkō múké Múngú vé rī 'yīkī ĩndī kuyé. ¹⁰ Á lē ēšj úmbé ĩzāngā nyaá 'bā Múngú ní ūpéé gí rī pi ā tā sī, Kúrísitō Yēsū ā pa rī kōpi, kōpi ā đjki rī pōwūpōwū mužú 'dání'dáni.

¹¹ Tā 'điri tā áda:
'Bā drāki dō Yēsū be trū ālu,
'bā kpá adri ĩdri rú ĩri be trū,
¹² 'bā úmbéki dō ēšj ĩzāngā nyaá Yēsū ā tā sī rá,
'bā kpá úmvúlésī mālūngā rū ĩri be trū.
'Bā gāki dō ĩri sī,
ĩri kpá 'bā gā sī,
¹³ 'Bā 'bāki dō ēšj Kúrísitō drīgē kuyé drāāsīyā,
ĩri ēšj 'bā 'bā drīgē rá,
ā'diātāsīyā ícō 'i gāá ku.

'Bā Múngú ní ā'yī ēžj nga'bée múké rī pi

¹⁴ Mí ĩmbá kōpi ní tā má ní ūlūu mí ní 'dī'bée. 'Í 'yo kōpi ní, kōpi ā rīkī āgátá gāá tā ĩ ní rīi átá rī pi sī ku. Āgátá 'dīni 'dī'bée ēžj ākō, ĩri 'bā tā rī yī' bā rī pi iza rá. ¹⁵ Lē mī nga ēžj ūkpō sī mī 'dazú Múngú endrēti gē, Múngú ā ā'yī rī mī 'yozú kīnī mī 'bā múké. Lē mī adri 'bā ēžj ngaápi drīnjá ākō ní, āzini ū'dúkō múké tā áda vé rī ūlūupi pīri ní. ¹⁶ Lē mī rī āgátá ēžj ākō ní pi gāá ku, ā'diātāsīyā 'bā rī' bā āgátá ēžj ākō rī gā'bée 'dīni 'dī'bée, kōpi rī tā āyīkō sēēpi Múngú ní ku rī pi 'o mužú drīgélé. ¹⁷ Āgátá 'dīni 'điri, ĩri tu mužú drīgélé sū ázō ní rīi atēé rī tñj. 'Bā rī' bā āgátá gā' bā rī pi āsámvú gé 'dāá, Āmínáyī pi Fēlētásī be anigé. ¹⁸ Kōpi kukī létj áda rī gí, kōpi nōni rī tā ūñjō vé ní ūlū, kōpi rī 'yo, ingāngará drāngará gálésila rī nga 'i gí, kōpi sēki 'bā ūrūko kukī ívé ē'yīngará gí.

¹⁹ 'Bo tā áda Múngú vé rī tu pá ūkpō ūkpō sū ĩrá ĩ ní jó ā ndú ā'bāzú rī tñj, Múngú sī tā ĩrá rī ā rū' bā gā kīnī, "Múngú nī 'bā ívé rī pi ārēvú céré rá," āzini, "'Bā 'yo' bā kīnī ĩ 'bā Múngú vé ní rī pi, ā kukī ūñjānyā rá."

²⁰ Jó ē tī āmbúgú rī agá, ngá rī pi ūrūko údéki dābū sī, āzini aya ógū' bā ógūógū ní

pi sī, ūrūko ní pi údéki parāngi sī, dōku ūtrētrē sī. Ngá 'dī'bée ūrūko ĩ áyú ūmū āmbúgú ní gé, 'bo ūrūko ní pi ĩ áyú 'bēti āsámvú gé 'dīgē ū'dú céré. ²¹ 'Bā rī ku dō ūñjānyā 'ongará gí, Múngú rī ĩri áyú tā pīri 'o sū 'í ní lēé rī tñj, tā ĩri ní 'oó rī āyīkō sē Múngú ní, Múngú rī ĩri áyú ēžj múké ní pi nga.

²² Lē mī fi tā ūñjī ĩ ní rīi 'oó kēřīnā sī rī 'oó ĩndī ku. Lē mī 'o tā pīri, mī ē'yī Múngú rī, mī adri lēngará be, āzini lē mī adri tā be kīri. Lē ĩmi 'okī tā múké 'dī'bée 'bā Úpī Múngú rī zī' bā ēšj be ule rī pi be trū. ²³ Á lē 'yoó mí ní đjī, ā fīkī āgátá azakaza vé ní gāá ku, ā'diātāsīyā āgátá 'dī'bée ūmbā ĩjī. ²⁴ Lē Úpī Múngú vé ātī' bā ā adri ūmbá rú ku, lē ā adri ēšj be mādā 'bā rī pi be céré, ā adri 'bā āngū ĩmbápi ĩndī ní, ā 'bā tā 'í ēšj agá ku. ²⁵ 'Bā ĩri oŋwú' bā rī pi, lē ē ĩmbá kōpi ū'dúkō be mādā, ā 'bā ēšj Múngú drīgē, Múngú ā sē rī kōpi ā ūjāki rī ēšj tā áda rī nīzú āni, ²⁶ kōpivé yīkī rī ĩmú ícā pīri, āni kōpi ĩmú ápá fū bāá ādróko vé rī agásī rá, ā'diātāsīyā ādróko úmbé kōpi tīti rīi ívé tā 'í ní lēé rī ngáá.

3

Ūñjānyā 'bā rī pi ní ĩmú 'oó lóki ūđđ vé rī gé rī

¹ Timôtéyô, lē mī nī 'yozú kīnī lóki ūđđ vé rī ĩmú adri tā be ūkpō ūkpō. ² 'Bā ālu ālu rī 'yéná ĩ ngúlúpi lē áyú, kōpi ēšj 'bā āmbúgú mūfēngā drīgē, kōpi ĩngungū, kōpi adri āfú rú, kōpi āngū 'u'da'da, yīkī 'bā ĩ tī' bā rī pi ē tī ku, kōpi sēki kpá ōwō'difō tā múké 'bā rī pi ní 'oó ĩ ní rī sī ku, kōpi ĩnjīkī Múngú rī ku. ³ Kōpi lēki āngū ku, kōpi trūki 'bā ūñjānyā 'o' bā rī pi ku, kōpi rī átāngá ūñjī rú izazú ní pi átá 'bā rī pi rú' bā gá. Kōpi a' bīkī ĩ tā sī ku, kōpi adri gbórókó rú, kōpi lēki tā múké ku. ⁴ Kōpi ĩ ógūpījī ā ūlī 'be, kōpi rōki tā ku, kōpi adri āfú rú, kōpi lēki āyīkō nyōókū nōri vé rī ambamba, ndē Múngú rī rá. ⁵ Kōpi tā 'o sū 'bā Múngú rī nī' bā rá ní pi tñj, ĩsúzu kōpi gāki ūkpō Múngú vé ícōpi kōpi ūjāpi ufuúpi 'bā Múngú vé ní rú rī sī. Lē mī fi 'bā 'dīni 'dī'bée āsámvú gé ku.

⁶ 'Bā 'dī'bée ūrūko rī ēčj 'bā rī pi vé jó tī gé sī, kōpi rī ēčj ūkú yīkī be mūnyámunya rī pi ndā, ĩ ū'bāki rī kōpi ē mī. ĩ ícō ūkú 'dīni 'dī'bée ē mī ū' bā tā sī mbēlējá, ā'diātāsīyā kōpi rī ūñjānyā 'o' kōpi gāki ūñjānyā kugá sī. ⁷ Lóki céré sī, ūkú 'dīni 'dī'bée lēki tā ú'dí ūñjī, 'bo tā áda rī ícō

* **2:8** 2:8 Dāwūđj: Múngú ĩpē Dāwūđj rī adrii 'bāgū ĩsērélē rī pi vé ní, ēžj kīnī, 'bāgū ū'dí rī ĩmú ĩfū ĩrívē úyú agá, ĩri mālūngā rī rū mužú 'dání'dáni, 'bāgū rī Yēsū Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12. Tīkī Dāwūđj rī ĩsū ākūdē ĩlī rī ca élfū ālu (1,000) gí, ĩlī 'dāri gé, ĩsū tīkī drī Yēsū Kúrísitō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgū 1-2.

2:19 2:19 Kālāfē 16:5 * **3:8** 3:8 Yēnā pi Yāmbērē be: Kōpi ūjógū Ējēpétō gá ní pi, kōpi oŋwúkī tā Mósē vé rī rá, 'bo kōpi ndēki Mósē vé ūkpō kuyé. 'Í lā Wūngará 7:11-12; 8:7-19.

fíi kōpi drígé ku. ⁸ 'Bá ri' 'bá mi ũ' 'bā' 'bée 'dī' 'bée, kōpi ri létī ndā tā áda Múngú vé ri o wuzú, sū Yēnā pi Yámbērē be,* kōpi ní Mósē[†] ri o wuzú rī tīnī. 'Bá 'dī' 'bée vé umī ábá gí, áni kōpivé ē' yīngará adri piri kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ri' 'bá mi ũ' 'bā' 'bá 'dī' 'bée ícókí tā 'dīri 'oó muzú drīdrī ku. 'Ũ' 'dú ázi sī, 'bá ri pi céré ímú tá kōpi ní ríi ímbá 'dīri nī áamá 'yozú kīnī, íri tā azakaza vé nī, íri adri sū tá Yēnā pi ní átá Yámbērē be rī tīnī.

Pāulū kīnī Timōtéyō ā nga ēzī ũkpō sī

¹⁰ Timōtéyō, tā má ní ímbá rī pi 'dī, mávė adringará, ē' yīngará mávė rī, lēngará mávė rī, ēší má ní úmbé izāngā nyazú rī, tā má ní mā rú' 'bá adizú rī, 'í nī céré gí. ¹¹ Izāngā má ní nyaá, āzini ōcūngará í ní ma ōcūzú ambamba má ní ēší úmbézu 'dīri, 'í nī rá. Ōcūngará 'bá rī pi ní ma ōcūzú Ānītīyókā gá, Íkóniyōmū gé, āzini Lēsītūrā gá rī pi, 'í nī rá. 'Bo Úpí Múngú ko má ízā tā 'dī' 'bée agāsī céré. ¹² Ádarú 'bá lēepi tā Kúrísitō Yēsū vé rī 'duupi ngaapi rī, 'í ímú íri ōcū rá. ¹³ 'Bá tā 'o' 'bá ũnjī rī pi, 'bá ũnjō rú rī pi be, kōpi nyo rī 'bá rī pi ē mī ũ' 'bá muzú drīgélé, 'bá rī pi ā urukō kpá kōpi ē mī ũ' 'bá índī.

¹⁴ 'Bo tā má ní ímbá mí ní ē' yīí gí 'dīri, lē mī rú tītī. Tā 'dī' 'bée tá áda, ā' diātāsīyā 'í nī 'bá mí ní tá 'dīri íšú ũnjī kōpi vúgá rī gí. ¹⁵ 'Í' 'dókí mí ímbá tá Búkū Múngú vé uletere rī agá rī sī ānjīnā gá 'dāá, sé 'í nī tá mí ní Kúrísitō Yēsū rī ē' yīzú í ní mí pazú rī ambamba. ¹⁶ Tā céré í ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī íbī ífūú Múngú tī gélésí. Íri múké āngū ímbázú ānī, āngū írīnjāzú ānī, āngū útúzá tá 'ozú ānī piri, āzini āngū ímbázú tá piri 'ozú ānī. ¹⁷ Tā ífūúpi Múngú tī gélésí 'dīri, íri 'bá Múngú vé rī pi útú tá múké rī pi ārēvú 'duzú ngazú céré.

4

¹ Múngú ēndretī gé, āzini Kúrísitō Yēsū úmvúlésí ímúpi 'bá ídri rú rī pi vé tá lípi, āzini 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé tá lípi, úmvúlésí 'í' 'daapi ívé mālūngá rungará gá rī ēndretī gé, á lē mí ní tāmībjí séé 'dīni, ² lē mī útú mī tī Múngú vé rī ūlūú lókí múké rī agá, āzini lókí ũnjī rī agá. Lē mī útú 'bá rī pi tá 'oó piri, mí írīnjā kōpi, 'í 'bā éší mádā kōpi ímbázú ānī. ³ Á' diātāsīyā lókí āzi rī ímú 'dīí' 'dī, 'bá rī pi yīkí tā í ní ímbá piri rī ku. Kōpi tá í ēší ní lēé rī pi 'du nga áyu, kōpi í úmú 'bá āngū ímbá' 'bá rī pi

ā gārā gá, kōpi bí 'bá rizú tá kōpi ní ímbá rī yizú. ⁴ Kōpi gá tá áda rī yīgá sī, kōpi bí 'bá rizú tá ēzī ákó rī pi yizú áyu.

⁵ 'Bo tá céré agāsī, lē mí umī ā adri piri, lē mí úmbé ēší izāngā nyazú tá ũkpó ũkpó rī pi agāsī, mí ūlūú rī Múngú vé rī muzú 'bá rī pi ní, 'í nga ēzī Múngú vé í ní séé mí drígé rī muzú.

⁶ Sā mávė drázú rī ícó gí, sá má ní mávė ídri sēzú Múngú ní rī ícó gí. ⁷ Á 'dī' 'dī Kúrísitō vé rī múké, á nju ōngú rī caá ũdū gé gí, má áwí kuú mávė ē' yīngará agá ūgōgō. ⁸ Múngú rī má ní kŭlā 'bá ma té 'bŭ gé 'dāá, tá má ní 'oó piri rī sī. Úpí Yēsū tá lípi piri rī, íri ímú má ní kŭlā sé 'ŭ' 'dú íri ní ímvizú ígōzú vū drígé nōgō rī gé. Íri kpá ímú kŭlā sé 'bá lē' 'bá írivé ígōngará ūtē' 'bá rī pi ní.

Átángá ũdū Pāulū ní ezī rī

⁹ Lē mí ndā létī ímúzá má vúgá nōlé mbēlé. ¹⁰ Dema ní tá nyōkŭ nōri vé rī lēé ambamba rī sī, ápá má rú' 'bá gá sī muzú Tēsālōnikē gá gí. Kŭrísénisī mŭ Gālātīyā gá gí, Tītō mŭ ívé rī Dālāmātīyā gá. ¹¹ 'Bá má be nōgō rī 'yēnā Lúkā 'í. Mí kādō ímú, mí íjī má ní Mārákó rī ímúzá índī, ē ímú rī má ízā koó. ¹² Á pē Tŭkíkō rī mŭyí Ēfēsō gá. ¹³ Mí kādō ímú, mí íjī mávė bōngō akoó rŭkŭ má ní kuú Kāpásī vé āngá Tŭrōwā gá 'dālē rī ímúzá índī. Mí íjī mávė búkŭ traátra rī pi ímúzá índī, agaapi rá rī, lē mí íjī búkŭ lā' 'bú rú rī pi.

¹⁴ Ālēkŭzándā ūndógó úká dípi rī 'o tá ũnjī má rú' 'bá gá ambamba, 'Bo Úpí Múngú rī ímú írivé tá lí tá íri ní 'oó má rú' 'bá gá nōri sī ndō. ¹⁵ Lē mí adri mī be kōwŭ írivé tá sī, ā' diātāsīyā íri rī ũ' 'dŭkō múké 'bá ní ūlūú rī o wu ambamba.

¹⁶ Lókí í ní ma íjīzú 'bá tá lí' 'bá drīdrī rī pi ēndretī gé rī gé, 'bá ázi ētī ma kuyé. 'Bá rī pi ārēvú céré ápákí má rú' 'bá gá sī rá. Mávė ēší agá, á lē ā 'bákí tá 'dīri kōpi rú' 'bá gá tá ũnjī rú ku. ¹⁷ 'Bo Úpí Yēsū rī má be trŭ, sé má ní ũkpō, má ūlūú rī ũ' 'dŭkō múké rī 'bá adri' 'bá Yāhŭdŭ rú ku rī pi ní, kōpi ā yīkí rī céré. Múngú ípá ma drā sígē sī rá. ¹⁸ Ádarú Úpí Múngú rī ma pa tá ũkpō ũkpō lē' 'bá ma íšú' 'bá rī pi agāsī rá, tá āzi ícōpi ma ugaapi fingará írivé mālūngā 'bŭ vé rī agá ní 'dāáyo. Ē íngúkí Múngú rī muzú 'dání' 'dání. Āmīnā.

Pāulū sé módó

¹⁹ 'Í sé Pírísilā pi ní Ákúwīlā be módó, āzini 'í sé 'bá Ōnēsífórō vé āngá rī pi

† 3:8 3:8 Mósé: Yōsépā kā drāá gí, 'bāgŭ Ējēpétō vé rī 'bā anjī Ísērélē vé rī pi ēzī ngāá tŭgērī rú caá ílī mŭdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rī ípēzú ímúzá anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringará tŭgērī rú rī agāsī. Múngú sé tāmībjí rī Mósē ní, á lū anjī Ísērélē vé rī pi ní, sézú í ní tāmībjí rī zizú tāmībjí Mósē vé ní ānī. Tīkí Mósē rī íšú ákūdē ílī rī ca élfŭ ūlū mŭdŭrŭlŭ sŭ (1,400), íšú ákūdē tīkí drī Yēsŭ rī kuyé. 'Í lā Wŭngará 2-24.

ní céré mōdó. ²⁰ Ērésītō áwí adrií kuú
Kōrínítō gá 'dāá'dā. Tōrōfīmū ri drā rú,
á ku ĩri kú Mílétō gá 'dāá'dā.

²¹ Mí íngá ímú mbēlē, ísù ákūdē lókí
kílóngóro vé rī* ícá drī kuyé. Yūbūlúšì pi
Pūdénì be, Línō be, Kālāwūdíyā be, āzini
'bā ḡḡūpījī ʊrʊkō 'dī'bée be céré, sēkí mí
ní mōdó.

²² Úpí Múngú ā adri mí be, ā 'bā ẹsì
múké ĩmi ní.

* **4:21** 4:21 Lókí kílóngóro vé rī: Āngū Īsērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílóngóro vé rī gé, ẹcī tungará ũkpó ũkpó, ā'diātāsiyā yīḡó ri 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe.

Kòkòbì Páùlù ní sīi sēe

Títò ní rī Tā búkū rī vé rī ā ùlùngará

Títò ri Gírìkígú, újá 'i ícá Kúrísítíyání rú. Páùlù ní ẹ́cìngará gá, Títò ko Páùlù ẹ́ ízā rá, kòpì ríkí ẹ́cì Páùlù be trù lókì Páùlù ní rizú ẹ́'đúkò múké Yẹsù Kúrísítò vé rī ùlúzú rī gé. Vúdírì ní gé, Páùlù ní muzú Kùrètè gá, mu adrí drìkoma rú àngù Kùrètè vé rī agá 'dāá.

Kòkòbì 'dìri agá, Páùlù lù Títò ní kīnī, Títò ā ùpè 'bá tā 'o'bá pìrì ní pi, kòpì ā kókì 'bá kánísá vé rī pi ẹ́ drì. Lù kpá ìrì ní létì pìrì, ẹ́ ímbá rí ngúlúmù àndiándí kánísá vé rī pi, àgò àkà rú rī pi, ùkú àkà rú rī pi, kẹ́rìanjì rī pi, túgèrì rī pi be. Ẹ́dù ní gé, gò ẹ́ndíjì 'yoó Títò ní kīnī, lè Kúrísítíyání rī pi ā adríkí tā be kírì í àsámúvé gé sī, kòpì ā lèkí í lèlè, lè kòpì ā kúkì tā kòpì ní rizú í ndrezú ùnjí rī rá, kòpì ā ríkí àgátá gáá í àsámúvé gé sī ku, kòpì ā acokí í ku.

Páùlù sè mǒdó Títò ní

¹ Ma Páùlù 'i, ma rí ẹ́zì nga Múngú ní, Yẹsù Kúrísítò vé 'bá áyúáyú ní rú, 'bá Múngú ní ùpèé rī pi vé ẹ́'yìngará ā adrí rí ùkpó ùkpó, kòpì ā nìkí rí tā áda adrízú pìrì Múngú agá rí àní. ² Ẹ́'yìngará, àzini tā áda rī sè 'bá rí ẹ́sì 'bá ídri 'dání'dání, Múngú ùnjò àkò rí ní tā ní eziì ọ́tù ìnọ́gòsì ísùzú gbi drì 'bù pì vù be kuyé 'dāri ā tā ùsùzú. ³ Múngú 'bá Paápi rí í'da ívé ẹ́'đúkò múké 'dìri sá múké ní gé, à'yí ma ívé ẹ́'đúkò múké rí ùlúú 'bá rí pi ní ní, sù ìrì ní eziì má ní rí tìnjì. ⁴ Títò, 'bá ní Yẹsù rí ẹ́'yíjì mí be gí rí sī, mí sù má mvá tìnjì. Ẹ́sì múké, àzini tākírì íngápi Múngú 'bá Ẹ́tèpi vùgá, àzini Kúrísítò Yẹsù 'bá Paápi rí vùgá rí, ā adrí mí be.

Ẹ́zì Títò ní ngáa Kùrètè gá rī

⁵ Títò, tā má ní mí kuzú kú Kùrètè gá 'dilé rí, mí de rí ẹ́zì rí ẹ́ ìmbàtá, àzini mí ùpè rí drìkoma ù'bāá 'bá Yẹsù rí ẹ́'yíjì 'bá gí rí pi drìgè kùrjú àlú àlú agásì, sù má ní eziì mí ní rí tìnjì. ⁶ Lè 'bá í ní ìpèé 'báá drìkoma rú rí, ā adrí 'bá í ní rú ní ẹ́dì tā ùnjí sī àlunjàni ku ní, ā adrí ùkú be àlú, Ìrìvé anjì ā adríkí 'bá Yẹsù rí ẹ́'yíjì 'bá gí ní pi, ā zìkí kòpì ā rù tá ùnjí sī ku, kòpì ā adríkí drì be ùkpó ùkpó ku. ⁷ Drìkoma í ní 'bāá 'bá Yẹsù rí ẹ́'yíjì 'bá gí rí pi drìgè rí, Ìrì rí ẹ́zì nga Múngú ní, lè ā zìkí rù ní tā ùnjí sī ku, ā adrí 'bá ẹ́zì ā tā

lùúpi ọ́jògò sī ní ku, 'a ní ā ve tā sī mbèlènjá ku, ā adrí 'bá ríipi íwá mvùpì ímèrèzú ní ku, ā adrí ùmbá rú ku, ā adrí 'bá ríipi mì ù'bāápi 'i ísù rí múfèngá àní ní ku. ⁸ Ngá múké rí, lè drìkoma rí ā adrí 'bá ùmú ẹ́'yípi ívé àngá 'dálè múké ní, ā adrí 'bá tá múké lèépi ní, ā adrí 'bá yìkì be múké ní, ā adrí 'bá tā 'oópi pìrì ní, ā adrí 'bá tā be ule ní, ā adrí 'bá 'i a'biúpi tā ùnjí sī a'bia'bi ní. ⁹ Lè ā rù ẹ́'đúkò áda í ní ímbá 'i ní 'dìri tìjì, sù í ní ímbá ìrì ní rí tìnjì, ẹ́ ímbá rí 'bá urùkò ẹ́ ẹ́sì tá áda rí sī, ímbángará 'dìri ā ko rí kòpì ẹ́ ízā, àzini ā útú rí 'bá ẹ́'đúkò rí ọ́wù 'bá ọ́wùwù rí pi.

¹⁰ Á'diātāsíyā 'bá urùkò káràkàrā anigé, kòpì gùkì í fùú kú túngú, kòpì rí tā ífífí àkò ní pi átá, àzini kòpì rí 'bá rí pi ẹ́ mì ù'bā, agaápi rá rí, 'bá 'dì'bée rí 'bá 'yo'bá, lè 'bá rí ā lì 'i ágélè ẹ́ tì,* ẹ́ ísù rí pangará àní rí pi. ¹¹ Lè mí uga 'bá 'dì'bée, kòpì ā ùjìkì kírì, ā'diātāsíyā kòpì rí 'bá jó àsámúvé gé rí pi iza ímbángará gòròṅò rú kòpì ní ríí ímbá 'dì'bée sī. 'Bá 'dì'bée rí 'bá rí pi ẹ́ mì ù'bā 'dìni, í ísùkì rí múfèngá àní. ¹² Tā 'dìri kòpìvé nẹ́jì àlú 'yo ọ́tù kīnī, "'Bá 'bá Kùrètè vé rí pi, 'bá ùnjó rú, 'bá ẹ́sì ùkà ùkà, 'bá ùvú rí, 'bá rí ngá nya ambamba." ¹³ Tā Ìrì ní 'yoó 'dìri tā áda. Kúru lè mí átá kòpì ní tā rí ùkpó ùkpó, kòpì ā adríkí rí ùkpó ùkpó ívé ẹ́'yìngará agá, ¹⁴ àzini kòpì ā 'bákì rí ẹ́sì rizú Yáhúdí rí pi vé ẹ́'đógú'đógú ùnjò vé 'dì'bée yìzú ku, àzini kòpì ā 'bákì rí ẹ́sì rizú 'bá tá áda rí vé tā gá'bá sī rí pi vé tǎjmbì yìzú ku.

¹⁵ 'Bá ẹ́sì be ule rí pi, kòpìvé tā rí adrí ule. 'Bo 'bá tā 'o'bá pìrì ku, àzini ẹ́'yìngará àkò rí pi, kòpì adríkí ule ku, ā'diātāsíyā kòpìvé yìkì, àzini kòpìvé tá ùsùngará ábá gí. ¹⁶ 'Bá 'dìni 'dì'bée kīnī í nìkì Múngú rí rá, 'bo tá kòpì ní ríí 'oó rí lù uletere 'yozú kīnī, kòpì nìkì Múngú rí kuyé. 'Bá 'dìni 'dì'bée kòpì ẹ́ drì ùkpó ùkpó, ícókí tá múké ní 'oó àlunjàni ku, àní Múngú gá kòpì sī.

2

Páùlù ẹ́zì Títò ní kīnī, 'bá rí pi ā adríkí pìrì

¹ Títò, lè mí ímbá tā pìrì Múngú vé rí áyú. ² Mí ímbá àgò àkà rú rí pi, lè kòpì ā a'bíkí 'i tá sī a'bia'bi, kòpì ā adríkí 'bá tā 'o'bá pìrì ní pi, 'bá rí pi ní ìnjìjì ìnjì ní pi. Lè kòpì ā adríkí ùkpó ùkpó ívé ẹ́'yìngará agá, lè kòpì ā lèkí 'bá rí pi lèlè, àzini kòpì ā adríkí 'bá ẹ́sì ùmbé'bá ízàngá nyangará gá ní pi.

³ Lè mí 'yo kpá ùkú àkà rí pi ní, kòpì ā 'okí tá Múngú ní àyìkò sèépi ní. Lè kòpì

* **1:10** 1:10 Ágélè ẹ́ tì língrá: Múngú lù Ábùrámá ní kīnī, anjì àgò Ábùrámá vé rí pi adríkí dọ caá ẹ́'đúđú àrò gí, lè ā ùlúkì kòpì ā ágélè ẹ́ tì rá, lúzú kīnī, kòpì anjì Múngú vé ní. 'Bá rí 'á'yì dọ 'i ágélè ẹ́ tì sèe lùjì gí, Ìrì tǎjmbì Mósè vé rí 'dù nga. 'Í lā 'í'dóngará 17:9-14; Ẹ́zì 15:1-5.

ā adrikí 'bá āngū 'yo'bá 'yo'yo ni pi ku, kōpi ā adrikí 'bī'bjná iwá vé ni ku, lē kōpi ē ímbákí 'bá rī pi ní lētí adrízú āní múké ni. ⁴ Īri sē kōpi ícō ūkú āgō je'ba ú'dí rú rī pi ímbá, kōpi ívé āgō rī pi lēlé, āzini kōpi ívé anjinjá rī pi lēlé. ⁵ Lē kōpi ē ímbákí ūkú āgō je'ba ú'dí rú rī pi 'yozú kinī, lē kōpi ā 'bikí ī tā sī 'bia'bi, kōpi ē éší ā adri uletere, kōpi ā ngakí éží ívé 'bētí āsámvú gé, kōpi ā adrikí éší be múké, kōpi ē ĩnjikí ívé āgō rī pi ĩnjīnjī, 'bá āzi ā oḡwú rī ú'dúkó múké Múngú vé rī ku.

⁶ Lē kpá mí ímbá kēřianji rī pi, kōpi ā 'bikí ī tā ārēvú sī céré 'a'bia'bi. ⁷ Lē mí adri 'bá rī pi ní ũ'bjtá rú, mí 'o tā múké ni pi áyu. Mí kādō rii kōpi ímbá, lē mí 'o tā áda, āzini lē mí ímbá tā rī múké, 'bá rī pi ē ĩnjikí mí āní ĩnjīnjī. ⁸ Mí dō rī āngū ímbá, lē mí ímbá tā áda rī áyu, 'bá āzi ā oḡwú rī tā mí ní ímbá rī ku, 'bá mí oḡwú'ba rī pi ē íšúki rī drīnjá, ā'diātásiyā tā āzi kōpi ní ícō 'yoó 'bá rú'ba ũnji ni 'dāáyo.

⁹ Mí ímbá tūgēří rī pi, lē kōpi ā 'dukí tā ívé ambugu rī pi ní lūú ī ní rī ngaánga, ā sē rī kōpi ní āyikō. Lē kōpi ā újákí átángá ívé ambugu rī pi ní drī ũkpó sī ku, ¹⁰ āzini lē kōpi ā ũgūki ívé ambugu rī pi vé ngá ku, ā lū rī 'yozú kinī kōpi rī tā 'o piri, ĩri sē Múngú 'bá paápi rī vé tā ī ní rii ímbá rī, 'bá rī pi céré nga ā'yī rá.

Múngú lē 'bá céré ē íšúki pangará

¹¹ Múngú i'da ívé éší múké āngū pazú ũnjikányā agásí rī 'bá rī pi ní céré. ¹² Múngú ímbá 'bá, 'bá gákí rī tā ũnjí Múngú ní lē ku rī pi āní, āzini 'bá gákí rī tā 'bá vū dríge rī pi ní lēé rī āní. Múngú lē 'bá 'a'bikí 'bá 'a'bia'bi, āzini lē 'bá 'okí tā múké 'í ní āyikō sēepi ní vū dríge nōgō. ¹³ Lē 'bá 'bákí éší rizú ú'dú Yēsū Kúrisitō adriupi 'bávé Múngú āmbúgú 'bá Paápi rī vé ĩgōngará dīngará be pōwūpōwū 'dāri ũtēzú. ¹⁴ Yēsú adi 'i sēé 'dijí dráá 'bá drī jezú 'bá truzú 'bávé ũnjikányā agásí, ũjī 'bá kú uletere, 'bá adrikí rī 'bá ívé ni, 'bá 'bákí rī éší céré tā múké 'ozú āní. ¹⁵ Títō, lē mí ímbá 'bá rī pi ní tā 'dī'bee, mí ímbá kōpi ē éší, mí átá kōpi ní ũkpó sī, kōpi útúzá āní. Lē mí sē 'bá āzi ā oḡwú mi ku.

3

Lē 'bá rī pi ā 'okí tā piri

¹ Títō, lē mí lū 'bá Yēsú rī é'yī'ba gí rī pi ní, kōpi ā 'dukí tā 'bá ambugu āngū rú'ba rī pi ní 'yoó rī ngaánga, kōpi ā útúkí ī rii tá múké 'oó. ² Lē kōpi ā ríkí ũnjō ũlī 'bá āzi ā rú izazú ku, kōpi ā adrikí 'bá tākiri ĩjī'ba 'bá rī pi āsámvú gé ni, kōpi ā adrikí tā be mādā, kōpi ā 'okí 'bá rī pi múké. ³ Oḡtú

'bá azakaza rú, 'bá drī ũnjí. 'Bá urukō'bee ũ'bákí 'bá mí, sē 'bá ēbjrī be āmbúgō tā rú'ba nōri vé rī 'duzú ngazú. 'Bá rī éší 'bá 'bá rī pi 'ozú ũnjí, 'bá ā'yā rú, 'bá lēkí 'bá ku 'bá āsámvú gé sī.

⁴ 'Bo 'bávé Múngú 'bá Paápi rī ká ívé éší múké, āzini ívé lēngará i'daá, ⁵ ĩri ní 'bá pazú 'dī, pa 'bá, tā piri 'bá ní 'oó rī sī kuyé, pa 'bá éší ĩdríkídrí ívé rī sī. Múngú ũjī 'bá ũkpó ĩndrí Uletere rī vé rī sī, sē tiki 'bá ícá ú'dí gí, āzini sē 'bá ícákí nóni gōó múké gí.

⁶ Múngú ĩpē ĩndrí Uletere rī 'bá dríge éší be céré Yēsú Kúrisitō 'bá Paápi rī vé tā sī. ⁷ Éší múké Yēsú vé rī sī, ā'yī 'bá adrii 'bá piri Múngú vé ni, sē 'bá ní éší 'bázú ĩdri 'dání'dání rī vé tā ũsúzá āní. ⁸ Tā má ní lūú mí ní 'dīri, ĩri tā égbj. Á lē mí ímbá tā 'dīri 'bá Múngú rī é'yī'ba gí rī pi ní, kōpi ā 'bákí rī éší tá múké ni pi 'ozú áyu. Tā 'dī'bee ĩri múké, ĩri 'bá céré ē ízā ko.

⁹ Títō, lē mí rī fi ágátá azakaza vé ī ní rii gāá é'bj ā tā sī rī gāá ĩndí ku, āzini mí rī fi ágátá ī ní rii gāá táimbj Yāhúđj rī pi vé rī ā tā sī rī gāá ĩndí ku, ā'diātásiyā āgátá 'dī'bee éží ákō, ko 'bá ízā ku. ¹⁰ 'Bá āzi rī dō tā acongará vé ni ĩjī ĩmi āsámvú gé, mí ĩrīnjā ĩri caá vū ĩrī, gā dō sī, mí adi ĩri ĩmi dríge sī. ¹¹ Lē mí nē 'yozú kinī, 'bá 'dini 'dīri adi tá áda rī 'í dríge sī gí, ũnjikányā ĩrívé rī lū uletere 'yozú kinī, tā ĩri ní 'oó rī ũnjí.

Páulú vé átángá ā ũđú

¹² Á pē dō Ārítēmā rī, dōku Tūkikō rī mujū mí vú 'dilé, 'bá 'dī'bee álu ni ca dō mí vúgá 'dilé gí, mí ũ'bj ũkpó sī mujū ma íšú kūrū Níkōpólīsí gé 'dāgá, ā'diātásiyā á lē lókí kilóngoro vé rī* ā dē ma íšú 'dāgá. ¹³ Mí ũ'bj ũkpó sī Zénásí táimbj nūjpi ambamba rī ē ízā koó, āzini Āpóló ē ízā koó, mí sē ngá kōpi ní lēé rī pi ārēvú céré, kōpi ā 'dukí rī mužú ĩndí éčj kōpi ní lēé mujū rī gé 'dāá. ¹⁴ Lē 'bávé 'bá rī pi ā 'bákí éší rizú tá múké 'ozú, ú'dú álu álu, kōpi ā kókí 'bá ngá ákō rī pi ē ízā ngá sī, lē kōpi ē izakí sá rizú tá éží ákō ni pi 'ozú áyu ku.

¹⁵ 'Bá 'bá ní adrízú kōpi be trú rī pi sēkí céré ĩmi ní mōdó. 'Í sē kpá 'bá Yēsú rī é'yī'ba gí 'bá lē'ba lēlé rī pi ní céré mōdó. Éší múké Múngú vé rī ā adri ĩmi be.

* 3:12 3:12 Lókí kilóngoro vé rī: Āngú ĩsērélé vé rī gé 'dāá, lókí kilóngoro vé rī gé, éčj tungará ũkpó ũkpó, ā'diātásiyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngú rī igbe igbe.

Kòkòbì Páulù ní sī sēé
Fīlīmónã
ní rī
Tã búkù rī vé rī ã
ùlūngará

Páulù sī kòkòbì 'dìri sēé Filimónã ní, Filimónã rī 'bá Kúrísitò vé ni, ìrì ã' bú be ambamba. Filimónã vé tǔgèrī àzi rú ni Ònèsimù 'i, nga ápá rá, vùdrī ni gé, gò 'i újã ícá 'bá Kúrísitò vé ni, ko Páulù è ìzã lókí ìrì ní adrizú jò àngù ù'yìzú rī agá 'dãã ní. Páulù pè Ònèsimù rì mujé vùlé Filimónã vù 'dãá, sī kòkòbì sēé Ònèsimù drìgé Filimónã ní ìndī. Kòkòbì rī agá, Páulù sī 'dínì, tǎimbì Rómã vé rī ã à'yì dō 'yozú kìnì 'bá rì dō tǔgèrī, ápá dō gí ã 'dìkì ìrì drãá rá drãáásiyã, lè Filimónã ã trū Ònèsimù rì rá. Páulù 'yo kpá Filimónã ní kìnì, lè Filimónã è 'é'yì ívé tǔgèrī Ònèsimù rì adrií 'í ní èdrìpì rú Kúrísitò agá.

Páulù sè Filimónã ní mōdò

¹ Ma Páulù 'i, 'yíkí ma ù'dùkò múké Kúrísitò Yèsù vé rī ã ùlūngará ã tã sī. 'Bá síkì kòkòbì nòrì 'bá èdrìpì Tímótéyò be. 'Bá ógúpì Filimónã 'bá ní lèlè rī, 'bá síkì kòkòbì 'dìri sēé mí ní, ² àzini 'bá ómvùpì Ápiyã ní, Àrìkìpò 'bá ógúpì è'dí 'dìpì 'bá be trú Yèsù ã rú sī rī ní, àzini 'bá kánísã vé ì úmú 'bá mívé 'bètì àsámvú gé rì pì ní. ³ Èsì múké, àzini tákìrì Múngú 'bá Ètèpì vé rī, àzini Úpí Yèsù Kúrísitò vé rī ã adri ìmi be.

Páulù zì Múngú rì àzini sè òwò'difò

⁴ Filimónã, ù'dù céré má kãdò rii Múngú rì zì, ma rì ìrì ní òwò'difò sè mí tã sī, ma rì Múngú rì zì mí ní, ⁵ à'diãtãsiyã á yì kìnì, mí 'bã mívé èsì céré kuú Úpí Yèsù Kúrísitò drìgé, àzini mí lè 'bá Múngú vé rì pì céré lèlè. ⁶ Ma rì Múngú rì zì mí ní, mí ùlù rì tã mí ní Yèsù rì è'yìzú rī 'bá rì pì ní, àzini mí nì rì tã múké 'bá ní ìsù Kúrísitò agá rì àní. ⁷ Lèngará mívé rì sè má ní àyíkò ambamba, ímbã má èsì gí, à'diãtãsiyã má èdrìpì, 'í sè 'bá Múngú vé rì pì è èsì ndrì gí.

Páulù mã Filimónã rì Ònèsimù vé tã sī

⁸ Kúrísitò agá, mã adri dō ùkpò be tǎimbì sèzú Ònèsimù vé tã sī drãáásiyã, ⁹ á mã mí èsì lèngará vé rì sī. Ma Páulù 'i, ma àkã rú, 'yíkí ma kú jò àngù ù'yìzú rī agá èzì má ní ngaá Kúrísitò Yèsù vé rī ã tã sī. ¹⁰ Filimónã, á mã mí drì ìrì sī mávé mvá Ònèsimù ã tã sī. Ònèsimù ufu sù mã mvá tìnjì sã má ní adrizú jò àngù ù'yìzú rī agá rì gé. ¹¹ Àndúrú Ònèsimù ìndré mí mì gé

'dãlè èzì àkò, 'bo nóni újã 'i ícá 'bá ní mí be èzì be ambamba.

¹² Á lè ìrì agaá rá, á lè ìrì pèé gòó vùlé mí vùgá 'dìlè ùzi. ¹³ Á lè kòdò ìrì 'bãá adrii má be nògò, rii mã ìzã koó mí vùrà gá má ní rizú adrizú jò àngù ù'yìzú rī agá nògò ù'dùkò múké rī ã ùlūngará ã tã sī rì gé. ¹⁴ 'Bo á lè Ònèsimù rì 'bãá adrii má be nògò mí tì àkò ku, lè tã ní è ìngá mí èsì agá. ¹⁵ Sã àzi sī, Múngú sè Ònèsimù rì ápá mí rú 'bá gá sī sànjá be mãdã, mí 'é'yì rì ìrì gòó adrii mí be mujé nyonyo. ¹⁶ 'Bo lè mí 'bã Ònèsimù rì adrii 'yènjá kuú tǔgèrī rú ku, ìrì 'bá ní èdrìpì Kúrísitò agá, ndè adringará tǔgèrī rú rì rá. Á lè ìrì ambamba, 'bo lè mí lè ìrì ma ní ìrì lèé rì agaá rá. Ìrì 'bá áda, àzini ìrì 'bá Úpí Yèsù rì è'yìpì gí ní.

¹⁷ Mí à'yì dō rá 'yozú kìnì, ma mí ógúpì èzì ngaápi Kúrísitò agá ní, mí 'é'yì ìrì sù mí ní tè kòdò lèé ma 'é'yì rì tìnjì. ¹⁸ 'O dō mí ùnjì rá, dòku 'dù dō ngá àzi mívé ní rá, 'i ku tã ní má drìgé, ma ùfè mí ní rá. ¹⁹ Ma Páulù 'i, á sī tã 'dìri mã drì sī ní. Ònèsimù ùgù dō ngá mívé ní rá, ma ùfè gò mí ní rá, Yèsù sè mí ní ìdri 'dání'dání rì gí, à'diãtãsiyã ù'dùkò múké má ní ùlùú mí ní rì sī. ²⁰ Mã èdrìpì, mí riiipì Úpí ã pámvú ùbiiipì rì, lè mí 'bã èsì múké mã ìzã kozú Ònèsimù vé tã sī, àzini lè mí ímbã má èsì adrizú àní èdrìpì rú Kúrísitò agá.

²¹ Á n̄ rá, tã má ní sī sēé mí ní rī, mí tã ní 'dù nga má ní zìjì rī ndè rá. ²² Tã rī àzi 'dì, lè mí údé má ní jò má ní mujé lazú ní, ma mu 'dì, à'diãtãsiyã má ùsù Múngú rì ícò ìmivé zìngará yì rá, ìrì sè 'bã gò mvi ca ìmi vùgá 'dìlè mbèlènjá nògò rá.

Páulù vé átàngá ã ùdù

²³ Èpáfurá ì ní 'yìi kuú má be trú Kúrísitò Yèsù vé tã sī rì sè mí ní mōdò. ²⁴ Àzini 'bã 'bá ní rii èzì ngaá kòpì be trú, Mārãkò pì Àrìsitãrúkò be, Dema be, Lúkã sī, kòpì sèkì mí ní mōdò. ²⁵ Èsì múké Úpí Yèsù Kúrísitò vé rī ã adri ìmi be.

Kòkòbì ì ní sǐi sèé 'bá
Èbèrè
vé rǐ pí ní rǐ
Tǎ búkù rǐ vé rǐ ā
ùlùngará

Búkù Èbèrè* vé rǐ, 'bá sǐipi rǐ nǐkí kuyé, 'bo nǐkí áamá uletere kíni, 'bá búkù rǐ sǐipi rǐ, Ìri drǐkoma ázi Kùrisítìyáni rǐ pí drǐgé, Ìri ùkpó be 'bá kánísá vé rǐ pí ásámvú gé, lóki Páulù ní kòkòbì rǐ pí sǐzú sèzú 'bá kánísá vé rǐ pí ní rǐ gé. Sǐki kòkòbì 'dirì sèé Yáhùdǐ uruko èsǐ újábá Kùrisítìyáni rǐ rǐ pí ní. 'Bá kòkòbì sǐipi rǐ lè kòpì ā tukí pá títì ívé è'yǐngará agá, à'diātāsìyā Yáhùdǐ uruko ù'bíkì kòdò kòpì, kòpì ā kuki ívé è'yǐngará ì ní Yèsù rǐ è'yǐzú rǐ rá.

Kòkòbì 'dirì lù àmbùgù Yèsù vé rǐ Kùrisítìyáni rǐ pí ní céré. Lù kíni, Ìri Mvǎ Múngú vé ni, Ìrivé ùkpó ndè mǎlǎyíkǎ Yáhùdǐ rǐ pí ní è'yǐi rǐ rá. Ìrivé àmbùgù ndè nèbì Búkù Múngú vé Òndì Ùkù rǐ ruzú rǐ agá rǐ pí vé rǐ rá, ndè Mósè tǎìmbì sèépi Yáhùdǐ rǐ pí ní rǐ vé rǐ rá. 'Bá tǎ sǐipi rǐ lù kpá kíni, Yèsù ndè atala Yáhùdǐ rǐ pí vé rǐ pí àmbùgù sǐi rá, à'diātāsìyā 'o ùnjikányá kuyé, adi ívé rǐ 'bá sèé drǎá ròbòñò rǐ, 'bá céré pí vé ùnjikányá ā tǎ sǐi sǎ rǐ pí agásì céré.

'Bá kòkòbì sǐipi rǐ lù Yáhùdǐ rǐ pí vé è'bǐ ā tǎ, kòpivé ú'dógú'dógú rǐ pí Búkù Múngú vé Òndì Ùkù rǐ ruzú rǐ agá. Kòpì ní èsǐ 'báá Múngú drǐgé rǐ sǐ, sè Múngú adri kòpì sǐ àyíkò sǐ. Lù Kùrisítìyáni rǐ pí ní kíni, lè kòpì ā ríkì èsǐ 'báá mužú Múngú drǐgé, lè kòpì ā àvikì tǎ Yèsù ní 'oó àzini ímbá 'dirì sǐi ku.

Yèsù rǐ àmbùgù mǎlǎyíkǎ rǐ pí drǐgé céré

¹ Òtù Ìnògósì nèbì rǐ pí ríkì tǎ Múngú ní ì'daá ì ní urobí agá, àzini Ìri ní ì'daá ì ní Ìndrǐlǐkǐ agá rǐ ùlùú 'bá è'bǐpǐ ní. ² 'Bo ùdù ì ní gé, ù'dù nò'bée agá, Múngú Ìpè 'ì Mvòpì rǐ Ìmù ù'dúkò ívé rǐ ùlùú 'bá ní ní. Múngú áyú 'ì Mvòpì rǐ 'bù pí gbizú vù be. Ù'dù àlu Múngú rǐ Ìmù ngá rǐ pí àrèvú sè céré drǐ ní gé. ³ Mvǎ Múngú vé 'dirì, ì Ìmù Ìri Ìngú, sù ì ní Ètèpì Múngú rǐ Ìngú rǐ tǐnì. Mvǎ rǐ vé òngará, Ìri ò sù Ètèpì vé rǐ tǐnì. Ìri átá ùkpó be, Ìri ngá rǐ pí sè rǐ èjì nga mužú múké ní. Mvǎ rǐ kǎ 'bávè ùnjikányá ùjǐ gǐ, nga mužú ùri Múngú è drǐ èndèpì gélésìla. ⁴ Múngú 'bá ívé Mvǎ adrii mǎlǎyíkǎ rǐ pí

drǐgé 'bá àmbùgù rú. Rù Múngú ní 'daá Ìri ní rǐ, ndè rù Múngú ní 'daá mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní rǐ rá.

⁵ À'diātāsìyā Múngú 'yo nyo mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní,

"Mí Mvǎ mávè ní, àndrù sǐi ma adri mí Ètèpì" 'dini rá?

Dòku 'yo,

"Ma adri Ìrivé Ètèpì,

Ìri adri mà Mvǎ" 'dini rá?

⁶ Múngú kǎ ívé Mvǎ tǎ be agaápi rá 'dirì Ìpèé Ìmùzú vù drǐgé nòó, Ìri ní 'yozú kíni, lè ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pí céré è Ìnjǐkì Ìri Ìnjǐnǐ.†

⁷ Múngú kǎdò rǐi átá ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pí ā tǎ sǐ, Ìri 'yo 'dini,

"Ma mǎlǎyíkǎ rǐ pí sè unga ùlì rú, ma mávè àtì'bá rǐ pí újábá ò áci rú."

⁸ 'Bo átá Mvòpì vé tǎ 'dini kíni,

"Mí Múngú 'i, mi Ìmù mǎlungá rǐ rù tǎ be pǐrǐ.

Mí mǎlungá rǐ rù mužú nyonyo.

⁹ Mí lè tǎ 'oó pǐrǐ, mí gǎ tǎ ùnjǐ sǐ,

kúru ma mívé Múngú, mà Ìpè mí 'báá àmbùgù mívé ùndì rǐ pí drǐgé, mí adri rǐ àyíkò sǐ."

¹⁰ Múngú gò kpá 'yoó Mvòpì ní kíni,

"Úpì, ì'dóngará gá 'daá,

mí gbì 'bù pí vù be ní.

¹¹ 'Bù pí vù be, kòpì Ìmù dè rá, 'bo mi Ìmù adri mužú 'dani'dani.

Kòpì Ìmù dè sù bòngó ní dèé rǐ tǐnì.

¹² Mí Ìmù kòpì tra sù ì ní bòngó akoóko rǐkù rǐ traá rǐ tǐnì,

mí Ìmù kòpì újábá sù ì ní bòngó újábá rǐ tǐnì.

'Bo mi áwí adri Ìdri rú

àzini mi adri mužú 'dani'dani."

¹³ Múngú 'yo 'ì Mvòpì ní kíni,

"Mí ùri mà drǐ èndèpì gé, vùrà má ní mǎlungá ruzú rǐ gé

cǐngbá á 'bá dō mívé arì'ba rǐ pí

mí pǎlé gá gǐ kǎ."

'Bo 'yo mǎlǎyíkǎ ázi ní 'dini kuyé.

¹⁴ Mǎlǎyíkǎ rǐ pí Ìndri, Ìpèkì kòpì Ìmù 'bá ì ní lèé paá rǐ pí ā tǎ mbaá, kòpì è Ìsùkì rǐ Ìdri 'dani'dani rǐ àní bènì.

2

Lè 'bá gǎkì tǎ Múngú vé rǐ ku

¹ Kúru lè 'bá 'bákì èsǐ céré rizú tǎ 'bá ní yǐi rǐ 'duzú ngazú, à'diātāsìyā ù'dúkò tǎ áda vé 'bá ní yǐi 'dirì, à ávi rǐ 'bá èsǐ agásì ku. ² Ù'dúkò mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní Ìjǐ ùlùú 'bá è'bǐpǐ drǐdrǐ 'dǎ'bée ní rǐ tǎ áda. 'Bá tǎ 'dirì gǎ 'bá sǐ rǐ pí, Múngú rǐ Ìmù kòpì Ìrǐnǎ lètì pǐrǐ sǐ. ³ 'Bá 'dukì dō tǎ pangará vé ì ní

* : Èbèrè: Rù Èbèrè 'dirì Ìri rǐ ázi Yáhùdǐ rǐ pí vé rǐ, à'diātāsìyā kòpì rǐ átá Èbèrè tǐ sǐ. **1:5** 1:5 Sǎwúmá 2:7 **1:5** 1:5 2 Sámùélé 7:14; 1 Kòrónkòl 17:13 **1:6** 1:6 Dètòrònómè 32:43 † **1:6** 1:6 Ìnjǐ: Múngú kíni mǎlǎyíkǎ rǐ pí è Ìnjǐkì ívé Mvǎ Úpì ívé ní rú, sù kòpì ní 'ì Ìnjǐ ívé Múngú rú rǐ tǐnì. **1:7** 1:7 Sǎwúmá 104:4 **1:9** 1:9 Sǎwúmá 45:6-7 **1:12** 1:12 Sǎwúmá 102:25-27 **1:13** 1:13 Sǎwúmá 110:1

ülüü 'bá ní 'dìri ngaa kuyé, í 'bà Irīñā rá. Úpí Yēsù ülü pangará 'dìri vé tā drīdrī nī. 'Bá ỳ'dúkò 'dìri ỳ'í 'bá rī pi ülúki tā ìri ní átá rī 'bá ní rá. ⁴ Múngú 'í da ívé ỳ'dúkò lüzú kīnī ỳ'dúkò rī tā áda rī, tā áyázú áyáyā ni pi sī, tā ù'dù be túngú túngú ni pi sī, tā bílémj rú ni pi sī, ázini awa fēfē Índri Uletere rī vé rī 'bá 'í ní ùpēé rī pi ní, kòpi ā ngakí rí èzj rī ānī.

⁵ Vū 'ú'dí Múngú ní ímụ gbii, 'bá ní rii tá ni átá, 'bá rī pi ní ímụ adrii 'a ni gé rī, úm vúlēs Múngú 'bá málāyikā rī pi adrii 'bá rī pi drīgē ambugu rú ku. ⁶ 'Bá āzi sī Búkú Múngú vé rī agá kīnī,

"Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tā 'duzú 'bázú ámbúgú rī 'à'di?

Dòku mi ri 'bá mvá vé tā mba 'dini āsi?

⁷ Ándúrú 'í 'du Írivé tá 'bāā mādāñāñā, málāyikā rī pi ndékí ìri tā sī rá, 'bo nóni mí sē íngúkí ìri gí.

⁸ Mí sē ìri ní ùkpò adrizú ámbúgú ngá rī pi drīgē céré."

Múngú 'bá ngá rī pi ārēvú céré ìri ā pálé gá. 'Bo 'bá ndrekí drī Írivé ámbúgú adrizú ngá rī pi drīgē céré rī kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ndrekí Yēsù vé tā rá, 'bākí ìri adrii lókínjā be mādā málāyikā rī pi ā pálé gá, 'bo nóni mí sē íngúkí ìri gí, ìri ní Ìzāngā nyaá ívé drāngará gá rī sī. Èsī múké Múngú vé rī sī, sē Yēsù rī drāā 'bá céré pi vé tā sī. ¹⁰ Múngú gbi ngá rī pi ārēvú céré nī, ngá rī pi ārēvú céré gbiki ùkpò Múngú vé rī sī, Múngú 'o tā múké ìri ní Yēsù tá be múké rī sēzú Ìzāngā nyazú, Yēsù ē íjī rī anji kárakará 'í vùdrī ùbī' 'bá rī pi pangará ísú, ázini íngúngará Múngú vé rī álēé. ¹¹ Yēsù pi 'bá ìri ní újā ícá pìrj gí rī pi be, kòpi nóni anji Múngú vé ni. Ìri ní kòpi újā ícá pìrj rī sī, ìri ní adrizú drīnjā ákò kòpi zizú 'í èdrīpījī ázini 'í óm vúpījī ānī. ¹² Yēsù ní 'yozú Múngú ní kīnī,

"Bá má pámvú ùbī' 'bá rī pi úmúkí dō í mi Ìnjīngará gá, ma úngò ngo mí rụ íngúzú ānī kòpi āsámvú gé."

¹³ Yēsù gō kpá 'yoó kīnī, "Ma èsī 'bá Múngú drīgē." Gō kpá èndījī 'yoó dījī kīnī,

"Bá nōgò anji Múngú ní sēé má ní rī pi be."

¹⁴ 'Bá ní adrii rụ' 'bá be, ázini āri be rī sī, sē í ní Yēsù rī tizú 'bá áda rú ānī, Írivé drāngará ē iza rī ádróko* adriipi ùkpò drā vé rī be rī vé ùkpò 'dīisi rá. ¹⁵ Írivé drāngará oyyú nóni 'bá adrii' 'bá túgèrj rú rī pi gí, 'du ùrj drāngará vé rī kòpi ē èsī agásí gí. ¹⁶ Yēsù ímụ málāyikā rī pi ē Ìzā koó kuyé, ímụ úyú Ábūrámā* vé rī pi ē Ìzā koó. ¹⁷ Yēsù ní ímụ 'bá rī pi ē Ìzā koó rī sī, sēzú í ní Ìri tizú 'bá áda rú 'dī, Ìri adrii èsī be Ídríkídri, ázini Ìri adrii átálágú ámbúgú[‡] rú rī èsī 'bá èzj ngazú Múngú ní, Ìri 'í adí sē drā rōbōñjò rú, Múngú ā trū rī 'bá rī pi ívé ùnjikānyā agásí bēnī. ¹⁸ Ádróko ní Yēsù rī ỳ'bījī rī sī, Yēsù nya Ìzāngá rá, Yēsù rī ícò 'bá ádróko ní ỳ'bījī rī pi ē Ìzā ko rá.

3

Yēsù ndē Mósé rī ámbúgú sī rá

¹ Ìmi má ògúpījī Yēsù rī è' ỳj' 'bá gí, Múngú ní ùpēé ímụ adrii 'bá ívé ní rú 'dī' bée, lē ìmi 'bākí èsī Yēsù Múngú ní ípēé 'bá ní tá ni áyú 'yoó kīnī, Ìri 'bá áyúáyú nī, ázini átálágú ámbúgú rī drīgē. ² Yēsù ngá èzj Múngú ní sēé 'í drīgē rī èsī álu sī, sū Mósé* ní èzj ngaa 'bá Múngú vé rī pi āsámvú gé èsī álu sī rī tñj. ³ Múngú 'du Yēsù vé tá 'bāā ámbúgú, Ìnjī Ìri Mósé rī agaa rá, sū í ní 'bá jó sīpī rī íngú jó ìri ní sījī rī ndēé rī tñj. ⁴ Jó rī pi ārēvú céré, 'bá rī sī nī, 'bo Múngú úde ngá rī pi ārēvú céré nī.

⁵ Mósé 'bá èsī rizú èzj ngazú Jó Múngú vé rī agá átí' 'bá rú, rī tá ímúpī 'í ngaápi drīdrī 'dīlé rī ülúú 'bá rī pi ní. ⁶ 'Bo Kúrisítò rī Mvā rú, 'bá èsī èzj ngazú jó Múngú vé rī agá 'bá ámbúgú rí. 'Bá jó Múngú vé nī, 'bá tuki dō pá tñj, ázini 'bá 'bākí dō èsī tá drīdrī 'dīlé rī drīgē rá, 'bá adrii 'bá Múngú vé nī.

Múngú átá átángá ùkpò ùkpò 'bá 'í gā' 'bá sī rī pi drīgē

⁷ Índri Uletere rī ní 'yozú kīnī, "Ándrú Ìmi yīkí dō ỳ'dúkò Múngú vé rī, ⁸ lē ìmi 'bākí èsī tete, sū Ìmi è' bīpījī ní èsī tete 'bāā

2:8 2:8 Sāwúmā 8:4-6 2:12 2:12 Sāwúmā 22:22 2:13 2:13 Ísáyá 8:17 2:13 2:13 Ísáyá 8:18 * 2:14 2:14 Ádróko: Ádróko vé rụ Sātānā 'í, Ìri ámbúgú índri ùnjī rī pi drīgē, gā tá Múngú vé rī 'du gá ngagá sī 'bū gé 'dálé. Múngú ídrò ádróko rī índri ùnjī rī pi be 'bū gé 'dāási nī. 'Í lā 'l' dangará 12:7-9. † 2:16 2:16 Ábūrámā: Múngú zj Ábūrámā rī kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētj āsámvú gé rī pi, ā ku ívé ángú, ā 'de muj ángú āzi 'ú'dí ní gé. Ábūrámā rī è' bījī Yáhúdjī rī pi vé rī, tiki Ìri ílī élifú álu mūdūrūlū ārò (1,800) gé, ísú tiki drī Yēsù rī kuyé. 'Í lā 'l' dóngará 12-25. ‡ 2:17 2:17 Átálágú ámbúgú rī: Átálágú ámbúgú rī ndē atala rī pi céré, á'diātāsīyā Ìri 'yēñā fī Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, Ìri fī wí álu ílī álu agá. Ìri āri rōbōñjò vé rī jī ùnjikānyā újizú. 'Í lā Lēvītíkā 16; Ebêrê 9. * 3:2 3:2 Mósé: Yósépā kā drāá gí, 'bāgú Èjépétó vé rī 'bá anji Ísērélé vé rī pi èzj ngaa túgèrj rú caá ílī mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósé rī ípēzú ímụzú anji Ísērélé vé rī pi pazú adringará túgèrj rú rī agásí. Múngú sē táimbj rī Mósé ní, ā lū anji Ísērélé vé rī pi ní, sēzú í ní táimbj rī zizú táimbj Mósé vé ní ānī. Tiki Mósé rī ísú áküdē ílī rī ca élifú álu mūdūrūlū sū (1,400), ísú áküdē tiki drī Yēsù rī kuyé. 'Í lā Wūngará 2-24.

ma gâzú àngû á'wí cínýáfá rú rí agá 'dálé rí t̄ñj ku.

9 Ìmi é' b̄ip̄ij̄ ríkí ma ideé, àzini ríkí m̄á éšj ù' b̄ij̄,

k̄opi ndrekí t̄á àyāzú àyāyā má ní 'oó k̄opi ní ìlì p̄ük̄ú s̄u agá 'd̄iri rá.

10 Àní s̄é m̄á 'a ve úyú lókí 'd̄ari vé rí pi ní rá.

Á 'yo k̄opi ní, má k̄inī, 'K̄opi ḡákí m̄avé t̄á ȳigá s̄i,

àzini k̄opi n̄ikí t̄á má ní 'oó rí kuyé.'

11 M̄á 'a ní veé gí rí s̄i, má ní ùyō s̄ōzú, má k̄inī,

'K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku. "

12 Má édr̄ip̄ij̄ má óm̄v̄up̄ij̄, ìmi ndrekí múké! Á adrikí éšj be ùnjí é'ȳingárá ákó Múngú adripi idri rú rí ḡázú s̄i ku. 13 'Bo ù'dú céré, l̄é ìmi ríkí ìm̄i éšj ímbá ìmi àsámvú gé s̄i, s̄á céré s̄i, l̄é ìmi ímbákí ìm̄i éšj, 'bá àzi á fi rí ùnj̄ik̄ānyā m̄i ù' b̄āapi rí agá Múngú rí ḡázú ku. 14 'Bá ütēkí dō t̄á rí mužú p̄ir̄i, àzini 'bá tukí dō pá t̄it̄i éšj 'b̄ázú Múngú dr̄igé cimgbá cazú ùd̄ú gé, s̄i 'bá ní 'b̄āá dr̄īdr̄ī rí t̄ñj, 'bá ìm̄ú adri 'bá Kúrísitō vé ni. 15 S̄i ù' ní 'yoó dr̄īdr̄ī rí t̄ñj,

'Àndrū, ìmi ȳikí dō ù'dúk̄ó Múngú vé rí, l̄é ìmi 'b̄ákí éšj tete,

s̄i ìmi é' b̄ip̄ij̄ ní éšj tete 'b̄āá ma ḡázú rí t̄ñj ku."

16 'Bá t̄á rí ȳi' b̄á rá, gō 'bá t̄á Múngú vé rí ów̄u' b̄á rá rí á'di pi? Adri 'bá Mósē ní ij̄j̄ ifūú àngū Ēj̄ep̄etō vé rí agásí rí pi kuyé?

17 Múngú ē éšj ve ìlì p̄ük̄ú s̄u á'di pi ní? Éšj ní ve nyō 'bá ùnj̄ik̄ānyā 'o' b̄á, ùdr̄ā' b̄á àngū á'wí cínýáfá rú rí agá rí pi ní kuyé?

18 Múngú sō ùyō á'di pi ní 'yozú k̄inī, k̄opi ícókí f̄ií mužú uvuú ívé v̄ūrā uvuzú rí gé ku? Adri 'bá ìrivé t̄āmb̄i n̄ō' b̄á gí rí pi kuyé?

19 'Bá n̄ikí ámá rá 'yozú k̄inī, k̄opi ní t̄á Múngú vé rí é'ȳij̄ kuyé rí s̄i, s̄ézú Múngú ní k̄opi á'ȳizú f̄izú v̄ūrā ívé rizú uvuzú rí gé kuyé àní.

4

Múngú rí ívé 'bá rí pi á'yī muž uvungárá gá rá

1 Nóni Múngú ezi 'bá ní k̄inī, 'bá ícókí f̄ií muž uvu v̄ūrā ívé rizú uvuzú rí agá rá. Kúru l̄é 'bá ndrekí múké, 'bá àzi ìmi àsámvú gé 'd̄igé, á api rí uvungárá 'd̄iri s̄i

ku. 2 'Bá ȳikí ù'dúk̄ó múké ì ní ùlūú 'bá ní rí rá, s̄i ót̄ú 'bá Ís̄er̄el̄é vé rí pi ní ù'dúk̄ó múké rí ȳij̄ rá rí t̄ñj. 'Bo ù'dúk̄ó k̄opi ní ȳij̄ 'd̄iri índr̄é k̄opi milé gá éz̄j̄ ákó, á'diātās̄iyā k̄opi ní é'ȳij̄ kuyé rí s̄i, k̄opi ḡákí t̄á Múngú vé rí s̄i. 3 Nóni 'bá Ȳes̄ú rí é'ȳij̄ 'bá gí n̄ō' b̄ee, 'bá fi muž uvu v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá rá. Múngú átá 'bá 'i ḡā' b̄á s̄i rí pi vé t̄á k̄inī,

"M̄á 'a ní veé gí rí s̄i, má ní ùyō s̄ōzú, má k̄inī,

'K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku, "

átá Múngú á údé dō uvungárá rí vé t̄á Ìri ní 'b̄i' pi gbizú v̄u be rí gé 'd̄āá. 4 Búkū Múngú vé rí lū t̄á ù'dú éz̄j̄r̄i vé rí 'd̄ini k̄inī, "Kúru ù'dú éz̄j̄r̄i gé, Múngú ní uvuzú." 5 Múngú eñd̄i t̄á 'i ní átá dr̄īdr̄ī 'd̄ari d̄ij̄ k̄inī, "K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku."

6 'Bá ur̄k̄o' b̄ee ícókí f̄ií muž uvu v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá rá, 'bo 'bá ù'dúk̄ó múké rí ȳij̄' b̄á dr̄īdr̄ī rá rí pi, k̄opi f̄ikí mužú uvuú v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá kuyé, á'diātās̄iyā k̄opi ḡákí ù'dúk̄ó múké Múngú vé ì ní ùlūú rí ȳigá s̄i.

7 Múngú gō ù'dú ázi ip̄ēé d̄ij̄ 'bá rí pi ní f̄izú mužú uvuzú ívé v̄ūrā uvuzú rí gé, ù'dú 'd̄iri àndrū rí. Gō ìlì 'duj̄ áco, Múngú gō átá 'b̄āgū D̄āw̄ud̄i* ní s̄i 'i ní átá dr̄īdr̄ī rí t̄ñj k̄inī,

"Àndrū s̄i, ìmi ȳikí dō ù'dúk̄ó Múngú vé rí, l̄é ìmi 'b̄ákí éšj tete ku."

8 Yósūwā' á s̄é té dō k̄opi ní uvungárá rá, Múngú ícókí té gōó uvungárá dr̄īdr̄ī 'd̄il̄é rí vé t̄á 'yoó d̄ij̄ ku. 9 'Bo ù'dú ázi dr̄ī anigé v̄ul̄é 'd̄i' d̄i' b̄á Múngú vé rí pi ní ìm̄izú uvuzú ní, s̄i Múngú ní uvuú ù'dú éz̄j̄r̄i gé rí t̄ñj. 10 'Bá f̄ip̄i muž̄ipi uvuúpi v̄ūrā Múngú ní rizú uvuzú rí agá rí, Ìri kpá muž uvu éz̄j̄ 'i ní ngāá rí á v̄ud̄r̄i gé, s̄i Múngú ní uvuú ívé éz̄j̄ ngāá rí á v̄ud̄r̄i gé rí t̄ñj.

11 L̄é 'bá ù' b̄ikí ùkpō s̄i f̄ií mužú v̄ūrā Múngú ní údé uvungárá vé rí gé 'd̄āá. 'Bo 'bá ḡákí dō t̄á Múngú vé rí s̄i s̄i 'bá Ís̄er̄el̄é vé rí pi ní ḡāá rí t̄ñj, 'bá ícókí f̄ií mužú v̄ūrā uvungárá vé rí gé 'd̄āá ku.

12 Á'diātās̄iyā t̄j̄ Múngú vé rí, Ìri ídri rú, Ìri ùkpō be. Ci s̄i ìlì ciipi cici rí t̄ñj, Ìri fi 'bá éšj agá, àzini 'bavé índr̄i agá, Ìri úf̄i 'bá f̄ā agásí, àzini úsō 'bá f̄ā agá rí agásí, Ìri t̄á 'bá ní r̄i' ùs̄j̄ú 'bá éšj agá rí pi 'i da céré àmvé. 13 T̄á àzi ì ní ícókí ùz̄j̄ú Múngú

3:11 3:11 Sāwūmā 95:7-11 3:15 3:15 Sāwūmā 95:7-8 4:3 4:3 Sāwūmā 95:11 4:4 4:4 Ídóngárá 2:2 4:5

4:5 Sāwūmā 95:11 * 4:7 4:7 Dāwūd̄i: Múngú ip̄ē Dāwūd̄i rí adrii 'bāgū Ís̄er̄el̄é rí pi vé ní, ezi k̄inī, 'bāgū ù'di rí ìm̄ú ifū Ìrivé úyú agá, Ìri m̄ālungā rí r̄u mužú 'dāni'dāni, 'bāgū rí Ȳes̄ú Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12. T̄ikí Dāwūd̄i rí ìs̄ú ákūd̄é ìlì rí ca élf̄if̄i álu (1,000) gí, ìlì 'd̄ari gé, ìs̄ú t̄ikí dr̄ī Ȳes̄ú Kúrísitō rí kuyé. 'Í lā 1 Sām̄ul̄é 16-30; 2 Sām̄ul̄é 1-24; 1 'Bāgū 1-2. 4:7 4:7 Sāwūmā 95:7-8 † 4:8 4:8 Yósūwā: Mósē k̄ā dr̄āá gí, Múngú ip̄ē Yósūwā rí 'bá rí pi é dr̄ī koó mužú àngū Kānānā vé rí gé. 'Í lā W̄ungárá 17-24; Yósūwā 1-24. ‡ 4:9 4:9 Múngú uvu ù'dú éz̄j̄r̄i gé: Múngú gbi ngá rí pi àr̄evú céré 'du cá ù'dú áziyā, ù'dú éz̄j̄r̄i ní gé, Ìri ní kúru uvuzú. 'Í lā Ídóngárá 2:2.

sì bà ni 'dāayo. Ngá ãrèwú céré i'da 'i kú Múngú èndrètj gé ãmvé. 'Bá ìmụ pá tu tà 'bá ní 'oó rī ùlú Múngú èndrètj gé 'bá tị sí.

Yèsù ri átálágú àmbúgú

¹⁴ Kúru Yèsù Múngú Mvòpí ní adrií 'bávè átálágú àmbúgú, ìri ní fí muụ adrií Ètèpi Múngú vúgá 'bù gé 'dàlè rī sí, lè 'bá tuki pá títj 'bávè è'yìngará agá. ¹⁵ Yèsù 'bávè Átálágú àmbúgú 'dìri nì 'bávè ùkpò àkò rá, ìrivé èsì nò 'bávè ùnjikányà ã tà sí rá. Ù'bjiki Ìri létì be àndiándi, sù Ì ní 'bá ù'bjì rī tìnjì, 'bo 'o ùnjikányà kuyé. ¹⁶ Lè 'bá 'okí ùrjì sí ku fizú muzú Úpí Múngú èsì be múké rī vé vùrà málúngá ruzú rī gé 'dāá, àní ã 'bá rī èsì Ìdrikídri àzini èsì múké, sà 'bá ní Ìzákoma lèzú rī gé.

5

¹ Átálágú àmbúgú rī, Ì ìri Ìpè Ìvé 'bá rī pi àsámvú gé, Ìri èzì nga 'bá rī pi àsámvú gé, rī tà 'bá rī pi vé rī ùlú Múngú ní. Èzì ìrivé rī rizú ròbòñò zázú, àzini rizú ngá 'bá rī pi ní sèé rī 'duzú sèzú Múngú ní, ùnjikányà kòpivé rī ùjizú. ² 'Bá adriipi átálágú àmbúgú rú rī, Ìri èsì 'bá màdà rizú 'bá tà nì' 'bá amá' 'bá ku, Ì ní kòpi è mị ù' 'báa fí ùnjikányà 'oó rī pi è Ìzà kozú, à'diàtāsìyà Ìri ùkpò àkò, Ìri 'bá ùnjikányà 'oópi Ìndì ní. ³ Tà 'dìri sè Ìri ní rizú ròbòñò zázú Ìvé ùnjikányà ùjizú, àzini 'bá rī pi vé ùnjikányà ùjizú àní 'dì.

⁴ 'Bá àzi Ìcò 'i Ìpèé adrii átálágú àmbúgú ni rú è ñjiki rí 'i àní 'dini ku, Múngú rī Ìri zì èzì rī gé nì, sù Múngú ní Àronà rī zìjì rī tìnjì. ⁵ Kúrisitò ìngú 'i 'yozú kìnì 'i átálágú àmbúgú 'dini kuyé. Múngú 'yo Ìri ní kìnì, "Mi Mvā má vé ni, àndrù sí ma mí Ètèpi."

⁶ Múngú gò 'yoó ñjì kìnì, "Mi adri átálágú rú muzú nyonyo, sù Mèlèkizèdèké* ní adrii átálágú rú rī tìnjì."

⁷ Yèsù ní adringará gá nyòòkú drìgé nògò rī gé, mà Múngú rī, ngo Múngú èndrètj gé Ìzàngá Ìzàngá rú, Múngú ã pa rī 'i drà agásì bènì. Múngú yì Ìrivé zìngará rá, Ìri ní 'i 'báa vùgá Múngú èndrètj gé, Ìri ñjìjì rī sí. ⁸ Yèsù ã adri dō Mvā Múngú vé ni drāāāsìyā, Ìzàngá Ìri ní nyaá rī agá, 'dù tà Múngú vé rī ngaá céré rá.

⁹ Ìzàngá Yèsù ní nyaá rī agá, Múngú mìlè gé 'dāá, Yèsù rī átálágú àmbúgú múké ni, Ìri 'bá céré Ìrivé tà 'dù' 'bá nga' 'bá rī pi pa Ìvé ùnjikányà agásì muzú 'dani'dani. ¹⁰ Múngú Ìpè Ìri Ìmụ adrii átálágú àmbúgú sù Mèlèkizèdèké tìnjì.

À 'deki ùnjikányà agá ku

¹¹ Tà kàrákàrá anigé 'bá ní kòdò lèé ùlúú Ìmi ní, 'bo tà rī vé ùlúngará mbamba, Ìcò fí Ìmi drìgé ku. ¹² Ìmivé è'yìngará agá, Ìmi ùlá fí drì kuyé, Ìmi té kòdò Ìmi ògùpìjì Ìmbá tà Múngú vé rī sí nì. 'Bo Ìmi lèkì è Ìmbákì Ìmi ní tà Múngú vé rī sù 'bá riipi Múngú vé tà 'dòpi ùnjìpi ú'dí rú rī tìnjì, Ìmi Ìndrèkì sù ùdèngá Ì ní tíí ú'dí rú riipi bà ndrúupi àyu, Ìnyá ùkpò ùkpò ní nyaápi ku rī tìnjì. ¹³ 'Bá riipi bà ndrúupi ndrundru rī Ìndrè sù ùdèngá tìnjì, nì tà pìrì rī amá be ku. ¹⁴ 'Bá mba' 'bá Ìcò' 'bá gí rī pi rī Ìnyá ùkpò ùkpò rī nya ní, à'diàtāsìyā kòpi nìkì tà múké pi àsámvú acoó tà ùnjì be gí.

6

¹ Lè 'bá áwíki adrii sù 'bá riipi 'dòpi tà Kúrisitò vé rī ùnjìpi ú'dí rú rī tìnjì ku, lè 'bá adriki sù 'bá mbaápi Ìcòpi gí rī tìnjì. Lè 'bá rikì 'yèngá rií Ìmi Ìmbá èsì ùjàngará ùnjikányà 'bá jìpi fiipi drà agá rī vé tà sí, àzini tà Múngú rī è'yìzú rī vé tà sí ñjì ku. ² Lè 'bá rikì Ìmi Ìmbá bàtizimú vé tà sí, drì tìngará vé tà sí, 'bá ùdrá' 'bá gí rī pi vé Ìngàngará gòzú Ìdri rú rī vé tà sí, àzini tà Múngú ní Ìmụ lị 'bá rī pi drìgé muzú 'dani'dani rī vé tà sí ñjì ku. ³ Múngú à'yì dō rá, 'bá Ìmi ní tà urukò' 'bée Ìmbá muzú rá.

⁴ 'Bá Ì ní tà Múngú vé rī ùlúú kòpi ní gí, àzini Ìndrì Uleterè rī ní kòpi ású gí rī pi, 'i'déki dō Ìvé è'yìngará agásì gí, 'bá àzi gò kòpi Ìjì èsì ùjá ñjì ku. ⁵ Ù'dúkò múké Múngú vé rī, kòpi Ìsúkì ùnyì ní rá, kòpi nìkì ùkpò Múngú vé Ìmuvùlèsì Ìmùzú tà 'ozú drìdrì 'dilé rī amá rá. ⁶ 'Bá 'dini 'dì' 'bée kúkì dō gárá gá gí, 'bá àzi gò kòpi Ìjì èsì ùjá ñjì ku. Tà kòpi ní rií 'oó 'dìri, Ìri adri sù kòpi ní rií Múngú vé Mvā gbāá gòó pètjì alambaku sígé ñjì rī tìnjì, kòpi rī drìnjá sè Ìri ní 'bá rī pi èndrètj gé.

⁷ Nyòòkú yìjìgò ní rií 'dìjì drì ni gé ànyàngá ní kazú àní kaka rī, nyòòkú 'dìri, Ìri nyòòkú múké 'bá òmvú 'aápi rī ní. Nyòòkú 'dini 'dìri, Múngú 'bá tákiri drì ni gé gí. ⁸ Nyòòkú ùcèkúcé ní dujì amuu 'a ni gé rī, Ìri èzì àkò, Múngú rī Ìri tri rá, ùdù Ìni, Ìri zì ve àcí sí 'dìisì rá.

⁹ 'Bá èdrìpìjì 'bá òmvúpìjì 'bá ní lèlè rī pi, 'bá lèkì lúú Ìmi ní 'dini, 'bá nìkì amá múké 'yozú kìnì, Ìmi rī tà 'bá rī pi ní 'oó pangará Ìsúzu àní rī 'o. ¹⁰ Múngú rī tà lị pìrì, tà Ìmi ní rizú 'bá Múngú vé rī pi è Ìzà kozú, àzini rizú kòpi è Ìzà kozú muzú ñjì ñjì 'dìri, Ìri lù kìnì, Ìmi rī Ìmivé lèngará i'da Múngú èndrètj gé, tà ní àvì Múngú agásì ku. ¹¹ Tà àmbúgú 'bá ní lèé rī, lè Ìmivé èsì lèngará

5:5 5:5 Sāwūmā 2:7 * 5:6 5:6 Mèlèkizèdèké: Mèlèkizèdèké rī 'bāgú Sālemú vé ni, sè tākiri Àbūrāmā ní nì. 'Í lā f'óngárá 14:18-20; Èberè 7:1-17. 5:6 5:6 Sāwūmā 110:4

vé 'dīri ā mụ drīdrī cīmgbá cazú ũdũ gé, ĩmi ĩsúkí rí ngá múkè Múngú ní ùyō ní sṳ́o lée sée ĩmi ní ẹsị 'bázú rí bēsīnī. ¹² 'Bá lēkí ĩmi ā adríkí ũvú rú ku. 'Bá lēkí ĩmi 'okí tã rí sụ 'bá ẹ'yī' bá gí adrí' bá ẹsị be mādā ũmvúlēsí ĩmụ' bá tã Múngú ní ẹzịjī rí ĩsụ' bá rí pi ní 'oó rí tịjī.

Tā Múngú ní ẹzịjī rī

¹³ Múngú kã tã rī ẹzịjī Ābūrāmā ní, 'bá āzi āmbúgú Múngú ní ícṳ́o ũyō sṳ́o ĩri ā rụ sī ní ní adríi 'dāāyo rī sī, Múngú ní ũyō rí sṳ́o ũyō Ābūrāmā ní 'í rụ sī ũgōgōlè rú 'dī. ¹⁴ Kīnī, "Ma mí ní tākírí sē, mí ĩmụ tị ízú ambamba." ¹⁵ Kúru Ābūrāmā tē ẹsị mādā sī, ĩsụ ngá Múngú ní ũyō ní sṳ́o lée sée 'í ní rí rá.

¹⁶ 'Bá rí pi kádō ríi ũyō sṳ́o ũndī ruzú, kṳ́pi rí 'bá āmbúgú ĩ ndēepi rá ní ā rụ ẹdī ũyō rí sṳ́o. ũyō kṳ́pi ní sṳ́o rí, kṳ́pi ñókí ku, 'bá āzi gō ágátá 'báá áni ku. ¹⁷ Múngú lē tã 'í ní ẹzịjī rí 'í daá 'bá ĩmụ' bá tã rí ĩsụ' bá rí pi ní uletere kīnī, 'í ícṳ́o tã 'í ní ẹzịjī rí ñṳ́o ku. Kúru sṳ́o ũyō tã 'í ní ẹzịjī rí 'duzú ngazú. ¹⁸ Múngú sṳ́o ũyō, āzini ẹzị tã, ícṳ́okí tã ĩrī 'dī' bée újá ku, ā' diātāsīyā Múngú ũlī ũñjṳ́o ku. Nóni 'bá ápá' bée 'bá zū' bée Múngú ā pálé gá gí nṳ́' bée, lē 'bá 'bákí ẹsị rizú tã Múngú ní ẹzịjī lée 'oó 'bá ní rí ũtēzú, tã Múngú ní ẹzịjī rí pi, kṳ́pi 'bá ẹsị ímbá ambamba. ¹⁹ Ẹsị 'bāngará Múngú drīgē rí, ĩri sē 'bá pá tu títí, sṳ́i 'í ní áló ípáá títí rí tịjī. Ẹsị 'bá ní 'bāá rí, ĩri 'bá jī fi muzú bṳ́ngó ĩ ní Jó Múngú vé rí ā 'a ẹlịzú rí* agāsī Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrizú rí agá agalēsí 'dāá. ²⁰ Yēsū fi mụy adrii Vūrā Uleteretere rí agá 'dāá 'bá tã sī drīdrī gí. ĩri nóni átálágú āmbúgú muzú nyonyo, sṳ́ Mēlēkīzēdēkē tịjī.

7

Átálágú Mēlēkīzēdēkē vé tã

¹ Mēlēkīzēdēkē 'dīri, ĩri 'bāgú Sālēmū vé ní, āzini ĩri átálágú Múngú āmbúgú 'bá drīgē céré rí vé ní. Mēlēkīzēdēkē pi ĩsúkí ĩ Ābūrāmā be létí gé, ĩsụ ākūdē Ābūrāmā íbí ĩmụ ẹ' dī ĩri ní 'dī 'bāgú rí pi ndēzú rí gélēsīla, Mēlēkīzēdēkē kã Ābūrāmā rí ĩsụ, sē ĩri ní tākírí. ² Kúru ngá Ābūrāmā ní ẹrī ẹ' dī gélēsí rí pi, ngá mụdrī agá, í' dū álu ní sée Mēlēkīzēdēkē ní. Rụ Mēlēkīzēdēkē rí vé ífífí "'Bāgú tã pīrī vé ní," āzini 'bāgú

Sālēmū vé ní, ífífí ní "'Bāgú tākírí vé ní." ³ ĩri ẹtēpí ákó ẹndrēpí ákó, ĩri úyú ákó, ụ' dū 'í ní ĩri tịzú, āzini ĩri ní drāzú rí, 'bá āzi nī kuyé, adri sṳ́ Múngú Mvṳ́pí tịjī. ĩri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

⁴ ĩ ndrekí drī Mēlēkīzēdēkē vé āmbúgú ká! 'Bá ĩsērélē vé rí pi vé ẹ' bīpí Ābūrāmā í' dū ngá 'í ní ẹrī ẹ' dī gé 'dāá rí pi, ngá mụdrī agá, í' dū álu ní sée ĩri ní. ⁵ Tājimbí Mósē vé rí lē atala* úyú Lévī vé rí agá rí pi ā sokí ngá ívé ẹdrípí ĩsērélē vé rí pi drīgē sī. Kṳ́pi ā adríkí dṳ́o céré úyú Ābūrāmā vé ní drāāsiyā, kṳ́pivé ngá mụdrī agá, lē kṳ́pi ē í' dūkí álu ní sée.† ⁶ 'Bo Mēlēkīzēdēkē ā adri dṳ́o úyú Lévī rí pi vé ní ku drāāsiyā, Ābūrāmā vé ngá mụdrī agá, í' dū álu ní sée Mēlēkīzēdēkē ní. Mēlēkīzēdēkē sē tākírí Ābūrāmā Múngú ní tã ẹzịjī ĩri ní rí ní. ⁷ 'Bá tākírí sēepi rí, ĩri āmbúgú ũkpṳ́o be, ndē 'bá tākírí ĩsúpí rí rá, 'bá rí pi ārēvú céré ñkí tã 'dīri rá. ⁸ Atala rí' bá ngá mụdrī agá, álu ní u' dū' bá rí pi, kṳ́pi 'bá ũdrā' bá ũdrādrā ní pi, 'bo Mēlēkīzēdēkē ndē kṳ́pi āmbúgú sī rá, ā' diātāsīyā lūkí 'bá ní kīnī, ĩri adri muzú nyonyo. ⁹ Úyú Lévī vé rí pi rí ngá íkūnā 'bá rí pi drīgē sī, ngá kṳ́pi ní íkūnāá rí, ngá mụdrī agá, 'bá rí pi álu ní í' dū sē. Ābūrāmā kã ngá álu mụdrī agá í' dū sée Mēlēkīzēdēkē ní, adri sṳ́ úyú Lévī vé ífū' bá úyú Ābūrāmā vé rí agá rí pi ní ngá álu mụdrī agá í' dū sée Mēlēkīzēdēkē ní rí tịjī, ¹⁰ ā' diātāsīyā Mēlēkīzēdēkē pi ní ĩ ĩsúzá Ābūrāmā be rí gé, ĩsụ ākūdē tíkí drī Lévī rí kuyé, ĩmúkí rí tịjī vúlé vúlé rú ífūú Ābūrāmā vé úyú agá.

Yēsū adri sṳ́ Mēlēkīzēdēkē tịjī

¹¹ Tājimbí Mósē vé rí 'yo kīnī, 'bá atala rú rí pi ífū sūrú Lévī* vé rí agá. 'Bo atala rí pi té dṳ́o sē 'bá rí pi vé ũñjīkányā rí dē rá, ícṳ́okí tē átálágú āzi ĩrī Mēlēkīzēdēkē tịjī ní lée dījī ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rí ca té gí.

¹² Tã ĩ ní rizú átálágú ĩpēzú rí újákí dṳ́o gí, lē ā újákí kpá tājimbí rí rá. ¹³ 'Bá 'bá ní ríi tã ní átá 'dīri, ĩri 'bávé Úpí 'i. Sūrú ĩ ní Úpí rí tịzú rí agá, 'bá āzi drī ífūúpi ẹzị

6:14 6:14 í' dṳ́ngará 22:17 * 6:19 6:19 Bṳ́ngó ĩ ní Jó Múngú vé rí ā 'a ẹlịzú rí: Bṳ́ngó 'dīri ẹlīkí Vūrā Uleteretere rí pi āsámvvú Vūrā Uleteretere rí be rí ání. Átálágú āmbúgú rí 'yēnā aga fi bṳ́ngó rí agāsī Vūrā Uleteretere rí agá 'dāá ní, ā' diātāsīyā Múngú rí adri Vūrā Uleteretere dījī pi pṳ́wṳ́pṳ́wṳ́ rí agá 'dāá. † 1 lā Lévītíká 16; Mátáyo 27:51; Mārākṳ́o 15:38; Lúká 23:45; Ēbérē 6:19-20; Ēbérē 9:1-7. 7:1 7:1 í' dṳ́ngará 14:17-20 * 7:5 7:5 Atala rí pi: 'Bá ĩsērélē vé rí pi āsámvvú gé, 'yēnā átálágú rí rṳ́bṳ́ṳ́o zā Jó Múngú vé rí agá 'dāá ní. Atala rí pi rí ífū úyú Lévī vé rí agá. † 7:5 7:5 Ngá mụdrī agá, ĩmi rí álu ní í' dū sē: Tājimbí Mósē vé rí 'yo kīnī, lē 'bá ĩsērélē vé rí pi ē í' dūkí ngá mụdrī agá, álu ní sée Múngú ní. † 1 lā Lévītíká 27:30-33; Káláfe 18:21-24; Dētṳ́rṳ́nómē 12:5-19; 14:22-29. ‡ 7:11 7:11 Lévī: Atala ĩsērélē rí pi vé rí ārēvú céré íbíkí ífūú úyú Lévī vé rí agá.

ngaápi átálágú rú vūrā rōbōñō zāzú rī^S gé ni 'dāáyo. ¹⁴ 'Bá álu álu nī áamá rá 'yozú kīnī, Úpí íbī ífūú sūrú Yúdā vé rī agá. Mósē 'yo 'í tī sī 'yozú kīnī, átálágú ázi rī íbī ífū sūrú 'dāri agá 'dīni kuyé.

¹⁵ Átálágú ázi ífū dō Mēlēkīzēdēké tīnī, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, tá Múngú nī rizú atala rī pi ūpēzú rī újá 'i gí. ¹⁶ Átálágú 'dīri ípēkí ĩri sūrú ĩrívé rī ā tā sī kuyé, 'bo ípēkí Átálágú 'dīri, ā'diātāsīyā ĩri ímú adri mužú nyonyo. ¹⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo 'dīni kīnī,

“Mi adri átálágú rú mužú nyonyo, sū Mēlēkīzēdēké nī adrii átálágú rú rī tīnī.”

¹⁸ Tāimbj ūkū rī 'dukí 'bāá jēlé gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ūkpó ákó, āzini ězī ákó, ¹⁹ ā'diātāsīyā tāimbj Mósē vé rī ícó sēé 'bá rī adrii ūnjikānyā ákó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bá rī ěsī 'bā drī nī gé, ĩri sē 'bá 'bā útrú ānī ĩnyinjā Múngú vúgá.

²⁰ Múngú sō ūyō 'Bá múké 'dīri ípēzú átálágú rú nī, 'bo atala uruko ĩ nī ūpēé rī pi Múngú sō ūyō nī nī kuyé. ²¹ 'Bo Múngú 'bā Yēsū rī adrii átálágú rú ūyō ĩri nī sōó rī sī, sō ūyō rī 'dīni kīnī,

“Úpí Múngú sō ūyō rī gí, ícó 'í umí újá ku, 'Mi adri átálágú rú mužú nyonyo.”

²² Tā Múngú ní ězījī, ĩri nī ūyō nī sōó rī, sē nóni Yēsū ĩjī ūndī múké agaápi rá nī, sō ūyō ūkpó ūkpó kīnī, ā ūtēkí ūndī rī vé tā ūtētē.

²³ Atala kárakarā ngakí ězī mužú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ūdrákí úyé. ²⁴ 'Bo Yēsū rī áwí adri mužú nyonyo. Kúru ĩri áwí adri mužú átálá rú nyonyo. ²⁵ Kúru 'bá ímú 'bá Múngú vúgá Yēsū ā tā sī rī pi, Yēsū rī kōpi pa ívé ūnjikānyā agásī nyonyo, ā'diātāsīyā ĩri njjī rī Múngú rī mā kōpívé tā sī nī.

²⁶ Yēsū rī átálágú āmbúgú riipi ngá 'bá nī lēé rī sēepi 'bá nī rī, ĩri uletere, ĩri ūnjikānyā ákó, gūkí ĩri kú túngú 'bá ūnjikānyā be rī pi ásamvú gé sī. Múngú jī ĩri mužú adrii vūrā ívé ĩnjjī ĩnjī 'bū gé 'dāá rī gé. ²⁷ Yēsū vé rōbōñō adri sū rōbōñō atala ambugu rī pi ní rīi zāá 'dú 'dú álu rī tīnī ku. Kōpi rī í'dó rōbōñō rī zā ívé ūnjikānyā ūjīzú drīdrī. Vúdrī nī gé, kōpi kúru rōbōñō 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjīzú rī zā ndó. 'Bo Yēsū sē 'i drāá rōbōñō rú vú álu 'bá rī pi nī

céré. ²⁸ Tāimbj Mósē vé rī lū kīnī, 'bá rī ā 'o dō ūnjikānyā ĩndī drāáásīyā, ĩ ícó ĩri ípē 'bā átálágú āmbúgú nī rú rá. 'Bo Múngú sē tāimbj rī drīdrī, vúdrī nī gé, ĩri nī ūyō sōzú 'i Mvōpī rī ĩpēzú. Múngú ípē ívé Mvā adrii átálágú āmbúgú rī tā be piṛi mužú nyonyo.

8

Kúrísitō rī átálágú āmbúgú ūndī ú'dí rī vé rī

¹ Tā á pá āmbúgú rī, ĩri 'dī, 'bávé átálágú āmbúgú rī mužú úri vūrā ĩnjjī ĩnjī rī gé 'bū gé 'dāá Múngú vé drī ěndēpī gé. ² 'Bākí ĩri ězī ngaá átálágú āmbúgú rú Gākū Múngú vé rī agá. Gākū 'dīri, ĩri Jó áda, Úpí Múngú sī nī, adri 'yozú kīnī, 'bá áda sī nī kuyé.

³ Atala ambugu rī pi ārēvú céré, kōpívé ězī rizú fēfē 'dúzú sēzú Múngú ní, āzini rizú rōbōñō zāzú. Lē átálágú āmbúgú Yēsū ā sē kpá ngá ázi Múngú ní rōbōñō rú ĩndī. ⁴ Yēsū ā adri té dō nyōókú drīgé nōgó anigé, ícó té adrii átálágú rú ku, ā'diātāsīyā atala uruko ótú ĩnógósī anigé kōpi rī rōbōñō zā sū tāimbj Mósē vé rī ní 'yoó rī tīnī. ⁵ 'Bo gākū Múngú vé* kōpi ní rizú ězī ngazú 'a ní gé vū drīgé nōgó rī, í'da ĩndrīkīndrī Jó Múngú vé 'bū gé 'dāá rī. Mósē ká í'dó Gākū Múngú vé rī sī, Múngú átá ĩri ní tā nī ūkpó ūkpó kīnī, “Lē mí údé ngá rī pi ārēvú céré sū má ní í'dāá mí ní ĩrā Sínáyí vé rī drīgé 'dāá rī tīnī.” ⁶ 'Bo Múngú ípē Yēsū rī nī, ězī ĩri ní ngaá rī ndé ězī atala ūkū 'dā'bée ní ngaá rī rá, ā'diātāsīyā ūndī ĩri ní ruṛú 'bā ásamvú ícízú Múngú be rī, ĩri múké, ndé ūndī ótú ūkū 'dāri rá.

⁷ Ūndī Múngú nī ruṛú drīdrī 'dāri ā adri té dō múké, Múngú ícó té gōó ūndī ázi ruṛú dđī ku. ⁸ 'Bo Múngú ndre tā 'bá rī pi ní 'oó rī adri múké ku, ĩri nī 'yozú kīnī,

“Sā ázi rī ímú 'dīi'dī, ma ímú ūndī ú'dí ru 'bá ĩsērélé vé rī pi be, āzini 'bá Yúdā vé rī pi be.

⁹ Ūndī má ní lēé ruṛú 'dīri adri sū ūndī má ní ótú ruṛú kōpi é'bīpījī, má ní kōpi ě drī ruṛú

kōpi ĩjī ífūú āngū ějēpétó vé rī agásī rī tīnī ku,

ā'diātāsīyā kōpi 'dukí ūndī má ní ruṛú rī vé tā ngaá kuyé, má adi kōpi má drīgé sī gí, ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dīri nī.

S 7:13 7:13 Vūrā rōbōñō zāzú rī: Vūrā rōbōñō zāzú nī anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, átálágú rī rī rōbōñō zā ānī Múngú ní 'bá rī pi trūzú ívé ūnjikānyā agásī. Vūrā ějīngūrū zāzú nī anigé Vūrā Uletere rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī rī ějīngūrū zā ānī Múngú ní ū'bútīnjā sī, āzini ūndrēnjā sī sá Múngú rī zīzú rī gé. **7:17** 7:17 Sāwūmā 110:4 **7:21** 7:21 Sāwūmā 110:4 * **8:5** 8:5 Gākū Múngú vé rī: Múngú ězī Mósē nī kīnī, Mósē ā sī Gākū āngū ā'wí cínýfā rú rī agá 'dāá, ā 'bākí rī tāimbj Múngú vé rī 'a ní gé 'dāá, 'bá rī pi á rīkí u'duṛú mužú vūrā rī pi gé sī. Sōlómónā sī Jó Múngú vé rī Yērúsálemā gá 'dāá, ícókí u'duṛú ku. Atala rī pi rī rōbōñō zā Múngú ní vūrā ĩjī 'dī'bée agásī. **Í lā ězī** 7:44-45. **8:5** 8:5 Wūngará 25:40

10 Ma Úpí 'i, á 'yo ní, ùndí má ní lée ruṣí 'bá Ísèrélè vé rí pi be rí, ìrì 'dìni.

Lóki 'dàri ā vùdrí gè, ma ìmù mávé tájmbí sè fi kòpi ā ùmí gè, àzini ma ìmù mávé tájmbí sī kòpi ē èsì agá.

Ma ìmù adri Múngú kòpivé ní, kòpi ìmù adri 'bá mávé ní.

11 'Bá àzi gò 'bá 'í gārā gá rí ìmbá ku, dòku 'bá àzi gò 'í èdrìpi rí ìmbá 'yozú kìnì, 'Mí nì Úpí Múngú rì 'dìni ku, à'diātāsìyā kòpi cére ìmù ma nì rá, 'f'dózú 'bá 'í ní ndreé kuú èzì ákò rí pi vùgá cìngbá cazú 'bá ambugu rí pi vù.

12 Ma kòpi trù ìvé ùnjikānyā agásì rá, á gò kòpivé ùnjikānyā ā tā 'bāá áwí má èsì agá ku."

13 Ùndí ú'dí Múngú ní ríí tā ní átá 'dìri lù 'yozú kìnì, ùndí ótù 'í ní ruṣí drìdrì 'dàri nga nóni èzì ku, èsì mādā, ìrì ìmù adri 'dāáyo.

9

Gākū Múngú vé 'í ní rizú ìrì ìnjìzú vù drìgè nògò rì

1 Ùndí drìdrì Múngú ní ruṣí 'bá Ísèrélè vé rí pi be rí gè, ùtì tájmbí kòpi ní rizú 'í ìnjìzú ní, àzini kòpi á adriki Gākū Múngú* rì ìnjìzú ní be vù drìgè nògò. 2 Sìki Gākū Múngú vé rí, èlìki 'a ní ìrì. Gākū rí ā 'a tì gélésì rí, ìrì Vùrà Uleterere ní, 'bàki aya 'í ní údé áci ù'yùzú sù ní gè sī ní kú 'a ní gè 'dāá, àzini 'bàki misá, 'bàki pánga 'í ní sèé Múngú ní rí kú misá rí drìgè 'dāá. 3 Jò rí vé 'a àzi agalésìlá 'í ní 'a ní èlìjì bòngó sī ci rí, ìrì Vùrà Uleterere ní. 4 Vùrà Uleterere rí agá 'dāá, 'bàki ngá 'í ní údé dábù sī rizú èjìngürù zázú ní, àzini 'bàki kpá sòndúkù ùndí vé rí, njòki rù' 'bá ní dábù sī. Sòndúkù ùndí vé rí agá 'dāá, ù'bàki ngá ā òsùkà caá na, ngá 'í ní ù'bāá rí pi, ùdrì 'í ní gbù dábù sī 'í ní rizú mánā† 'bázú rí, Àronā vé túré rù' 'bá be rùúpi kú ìbìjì rù rí, àzini ìrā kpòlò' bù 'í ní tájmbí mùdrì ùndí ruṣú rí sī rù' 'bá ní gè rí. 5 Údéki ìndrìlìkì ìrì málàyìkà vé ní, kòpi ásúki sòndúkù rí rāpá 'í ùpelé' b'í ā ndúgè, kòpivé ùpelé' b'í ē ìndrìkìndrì òzù sòndúkù rizú ùndí ruṣú rí ē drì, vùrà 'dìri átálágú àmbúgú rí ní rizú àri uyazú 'bá rí pi vé ùnjikānyā ùjìzú rí, 'bo ícókí tā rí vé ìfífí ùlùú mùzú 'dé' dé lóki nòri gè ku.

6 Atala rí pi kádò ngá 'í ní ùlāá 'dì'bée ù'bāá 'dìri tìnjì gí, ù'dù cére kòpi rí fi Gākū Múngú vé rí ā 'a tì gélésì rí agá, rì èzì 'í ní sèé 'í drìgè rí nga. 7 'Bo 'yèná átálágú àmbúgú‡ rí fi Gākū Múngú vé 'í ní èlìjì agalésìlá Vùrà Uleterere rí agá 'dāá ní, ìlì àlu agá, ìrì 'yèná fi vù àlu. 'Írì fi mù ànyāpá àri uya ìvé ùnjikānyā ùjìzú, àzini 'bá rí pi vé ùnjikānyā ùjìzú. Ùnjikānyā 'bá rí pi ní ríí 'oó 'dìri, kòpi nìkì amá 'yozú kìnì 'í rì ùnjikānyā 'o 'dìni kuyé. 8 Tā 'í ní ùlāá 'dì'bée sī, 'Índrì Uleterere rí 'í da 'bá ní kìnì, Gākū rí ní drì adrizú anigé rí gè, zìkì kèjè'tì 'í ní fizú àní Vùrà Uleterere rí agá 'dāá rí kuyé. 9 Tā 'í ní ù'b'jì 'dì'bée, ìrì 'bá ní tā lóki àndrù nòri vé rí ùlù. 'Írì lù kìnì, ànyāngā, àzini ngá àri be 'í ní ríí sèé zāá Múngú ní ròbòhò rù rí pi, ícò 'bá rí' 'bá Múngú rì ìnjì' 'bá rí pi ē èsì újá icá uleterere ku. 10 Tā ùkù rí, ìrì 'yèná rizú ìnyá pi ā tā 'düzú ngazú, ngá mvungará be, àzini rizú tájmbí rù' 'bá ùjìzú rí ā tā 'düzú ngazú. Tā 'í ní ùlùú 'dì'bée cére rizú rù' 'bá nòri vé tā 'düzú ngazú rí. Tā 'dì'bée ìmù 'í újá icá múké, cìngbá lóki Múngú ní ìmùzú ùndí ú'dí rí ruṣú rí gè.

Kúrisitò vé àri dā ròbòhò rù

11 Kúrisitò ká ícá ìmù adrii átálágú àmbúgú, ìjì tā múké vù drìgè nògò. Gò fíi mùjì adrii Gākū Uleterere 'b'jì gè rí agá 'dāá, Gākū 'dìri 'bá áda sù ní kuyé, àzini adri Gākū vù drìgè nògò ní kuyé. 12 Kúrisitò fi mùjì adrii Vùrà Uleterere 'b'jì gè 'dàri agá vù àlu 'bá cére ní. Sè ìvé àri dāá 'bá pazú 'bávè ùnjikānyā agásì nyonyo, adri ndrìjì àri sī dòku tì mváná àri sī kuyé. 13 Tájmbí Mósè vé rí agá, 'bá ùnjikānyā 'o' 'bá rí pi, 'í ndrìjì àri uya, dòku tì àri uya kòpi ā rù' 'bá gá sī, àzini 'í tì kájòngá rù ní zā ve úfúrágú rù, 'í kòpi ā rù' 'bá fu àni, kòpi á rù' 'bá ē ícá rí ule. 14 'Ími ndrekì drì ká, àri Kúrisitò vé rí, ìrì 'bávè ùnjikānyā ùjì ndé àri ànyāpá vé rí rá. 'Bo Yèsù rì ùnjikānyā ákò, 'Índrì Múngú vé adrii'pi 'dàni' 'dàni rí vé ùkpò sī, Yèsù sè 'í drāá ròbòhò rù Múngú ní, 'bá pazú drā agásì, 'bá ngakì rì èzì Múngú idri rù rí ní. 15 Kúrisitò rì 'bá rí pi àsámvú údé Múngú be ní ùndí ú'dí 'í ní ruṣú rí sī, 'bá Múngú ní zìjì rí pi, kòpi ìmù tā 'í ní èzìjì adrii'pi mùzú 'dàni' 'dàni rí 'í sù rá. 'Bá ùnjikānyā 'o' 'bá ùndí 'í ní ruṣú drìdrì gè rí pi, Kúrisitò vé drāngará pa kòpi gí. 16 'Bá

8:12 8:12 Yèremiyā 31:31-34 * 9:1 9:1 Jò Múngú vé rí: Jò Múngú vé rí 'yèná àlukúta Yèrùsàlémá gá 'dāá. Atala rí pi 'yèná rì ròbòhò zā Jò rí agá 'dāá ní, sù tájmbí Mósè vé rí ní 'yoó rì tìnjì. Múngú rì d'jì Vùrà Uleterere rí gè, Jò Múngú vé rí agá 'dāá. † 9:4 9:4 Mánā: Mánā rì ànyāngā Múngú ní ìsèé 'bá Ísèrélè vé rí pi ní rí. Ìsè sá kòpi ní adrizú àngù 'á'wí cínayáfá rù rí agá 'dāá ìlì pùkù sù rí gè. 'Í lā Wùngará 16:1-36. ‡ 9:7 9:7 Átálágú àmbúgú rí: Átálágú àmbúgú rí fi Jò Múngú vé rí agá 'dāá vù be àlu, ìrì mù àri uya Vùrà Uleterere rí agá 'dāá, 'bá Ísèrélè vé rí pi trüzú àní ìvé ùnjikānyā agásì, 'bá Ísèrélè vé rí pi rì ànyāngā 'a' b'ì 'ù'dù 'dìri gè. 'Í lā Lèv'itìkà 16.

10

āzi eži dō ivé ā'bu lée sēe mváná ivé rī ní, mváná rī ícō drī ā'bu rī 'duj' í ní ku, étépi rī drā ũgbále ká. 17 Mváná rī ā'bu étépi ní ežij rī ru íšúzu étépi drā gí. 'Bá tā rī eziiji rī dō drī ídri rú, tā ĩri ní eziij' dīri ícō drī eži ngaá ku.

18 Sēzu í ní ānyāpá āri dāzu rōbōñō rú ùndī drīdrī 'dāri ružú ānī. 19 Mósē ká tāimbj rī ũlūu 'bá rī pi ní céré gí, ĩri ní peṭi í'dúzu, ĩri ní ĩbībī ũdrōzú bāákú ika ní sī peṭi rī sígē, ĩri ní suzú āri t̄ mváná vé ĩ ní usaá yīj sī rī agá, ĩri ní uyazú 'bá rī pi ā rụ' 'bá gá sí, āzini búkú tāimbj vé rī ā rụ' 'bá gá. 20 Mósē ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ári 'dīri Múngú ní ùndī ružú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi 'dukí tā ní ngaंगा rī." 21 Mósē ní āri uyazú Gākū Múngú vé rī ā rụ' 'bá gá, āzini ngá ārēvú céré í ní áyú Múngú rī ĩnjīzú rī pi ā rụ' 'bá gá sí. 22 Tāimbj Mósē vé rī 'yo kīnī, lē ngá rī pi ārēvú céré ā uyakí āri kōpi ā rụ' 'bá gá sí, kōpi ē ícákí rí ule. Ári dā dō kuyé, trúkí 'bá rī pi ívé ũnjikānyā agásí ālunāni ku.

23 Ngá Gākū Múngú vé rī agá 'dī'bée, kōpi índríkíndrī ngá 'bū gé 'dāá rī pi vé rī, í kōpi ũjī ícá ule āri ānyāpá vé ní sī. 'Bo ngá 'bū gé 'dāá rī pi, í kōpi ũjī ícá uletere āri Yēsū vé rī sī, āri Yēsū vé rī ndē āri ānyāpá vé rī rá. 24 ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, Kúrísitō fi eži ngaá Gākū Múngú vé 'bá áda ní sīj vū drīgē nōgō rī agá kuyé, Gākū Múngú vé vū drīgē nōgō 'dīri í'da índríkíndrī Jō Múngú vé 'bū gé 'dāá rī vé rī. Kúrísitō fi Vūrā Uleterete 'dīri agá 'dāá ó'dúkūlēgūsī, fi muṣi adrii Múngú be trū 'bā tā sī. 25 Yēsū eñdī 'i fi 'bū gé 'dāá 'i sēe drāá dīj dīj sū átálágú āmbúgú riipi 'i eñdīipi úfīpi dīj dīj Vūrā Uleterete rī agá 'dāá ĩlī ālu ālu, riipi ānyāpá āri uyaápi rī t̄ñj kuyé. 26 Tā rī ā adri té dō 'dīri t̄ñj, Kúrísitō rī té 'i eñdī sē 'dī drā dīj dīj í'dózu lókí í ní vū rī gbizú rī gé 'dāá. 'Bo ĩri ní adrii sū 'dīri t̄ñj kuyé rī sī, imụ 'yégá vú ālu lókí ũdú vé rī gé, imụ 'i sēe 'dīj drāá rōbōñō rú 'bávē ũnjikānyā ā de rī ānī.

27 Vū drīgē nōgō, 'bá rī drā 'yégá vú ālu, 'bá rī drā dō gí, í kuru ĩrivé tā lī. 28 ĩri 'dīni, Kúrísitō drā kpá vú ālu, 'bá kárákará pi vé ũnjikānyā ā de rī ānī. ĩri gō imụ dīj, ĩrivé imūngárá 'dīri adri 'yozú kīnī, ĩri imụ ũnjikānyā sē de 'dīni ku, ĩri imụ 'bá rī 'bá ĩri ũtē' 'bá rī pi pa ívé ũnjikānyā agásí.

Kúrísitō drā rōbōñō rú vú ālu 'bá rī pi ní céré

1 Tāimbj Mósē vé rī, ĩri índríkíndrī tā múké imụpi drīdrī 'dilé rī vé rī. Tāimbj 'dīri adri tā múké imụpi rī kuyé, ā'diātāsīyā rōbōñō í ní rii zāá ĩlī āpí 'dīri, ícō 'bá imụ' 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī deḡ kōpi ā rụ' 'bá gá sí céré ku. 2 Rōbōñō í ní rii zāá 'dīri ā ũjī té dō 'bá rī' 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā uletere rá, gōkí té rii rōbōñō āzi zāá dīj dīj ũnjikānyā ũjīzú ānī ku, í té 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī vú ālu, kōpi gōkí té rii ũnjikānyā ā tā ũsūj dīj ku. 3 Rōbōñō í ní rii zāá ĩlī āpí 'dīri ĩlū kīnī, ũnjikānyā anigé, 4 ā'diātāsīyā t̄ agó āri dōku ndrīj āri ícō ũnjikānyā ũjī ku.

5 Kúrísitō ká imụ vū drīgē nōgō, 'yo Múngú ní kīnī, "Ngá mí ní lée má vúgá rī adri rōbōñō zāngará, āzini ānyāngá sēngará kuyé, 'bo mí lē má sē má rụ' 'bá rōbōñō rú áyu.

6 Rōbōñō í ní rii zāá, āzini ngá urukō í ní rii sēe ũnjikānyā ũjīzú rī, sē mí ní āyikō ku. 7 Má ní kuru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma ícō tā mí ní lēe rī 'o rá, sū í ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī t̄ñj. '

8 Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Rōbōñō í ní rii zāá rī, āzini ānyāngá ā fīfī í ní rii sēe ũnjikānyā ũjīzú rī mí ā'yī ku, dōku mí adri ānī āyikō sī ku," 'Bo tāimbj Mósē vé rī lē ā 'okí tā rī 'dīni. 9 Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Ma nō, má imụ tá mí ní lēe ā 'okí rī 'duj' ngaá." Yēsū ku lētī drīdrī í ní rizú rōbōñō zāzú 'dāri rá, 'dú ũ'di rī eži ngazú áyu. 10 Yēsū Kúrísitō ní tā Múngú ní lēe ā 'okí rī 'duj' ngaá, ĩri ní 'i sēe drāá vú ālu 'bá tā sī rī sī, sē 'bá ní adrizú ānī ule nō.

11 U'dú ālu ālu, atala rī pi rī pá tu uru sī rī rōbōñō eñdī zā, rōbōñō kōpi ní rii eñdīj zāá 'dīri ũnjikānyā de ānī ku. 12 'Bo Kúrísitō sē 'i drāá rōbōñō rú, 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjīzú ānī vú ālu, nóni mu úri Múngú vé drīj eñdēpi* gélēsīla. 13 ĩri adri 'dālē cīngbá Múngú ní imụzú sēzú ĩri ní ívé arí' 'bá rī pi 'bāzú 'i ā pālē gá rī gé. 14 ĩrivé drāngárá vú ālu rōbōñō rú rī sī, oyu 'bá ũnjikānyā agá rī pi, újā kōpi adri 'bá Múngú vé ní mužú nyonyo.

§ 9:20 9:20 Ári 'dīri Múngú ní ùndī ružú ĩmi be rī: Ári 'dīri 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī, ĩri sē kōpívē ùndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísērélē vé rī pi ríkí t̄, āzini ndrīj zāá Múngú ní rōbōñō rú, ā ũjī rī ívé ũnjikānyā, í adriki rí ule. Rōbōñō í ní zāá 'dīri í'da Yēsū vé drāngárá peṭi alambaku sígē sū Kāblīlō Mvā Múngú vé rī t̄ñj rī. Ári Yēsū vé dāāpi rōbōñō rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri e'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ũnjikānyā agásí. 'Í lá Wūngárá 24:8; Lēvīṭíká 16:11-19; Mátáyo 26:28; Mārākō 14:24. 10:7 10:7 Sāwūmā 40:6-8 10:8 10:8 1 Sāmūelē 15:22-23 * 10:12 10:12 Drīj eñdēpi rī: Drīj eñdēpi vé ífīfī, ĩri vūrā Múngú vé í ní ĩnjīj ĩnjī rī, āzini vūrā ũkpō sēzú rī.

¹⁵ Drīdrī ni, Ìndrī Uleterè rī lū 'bá ní tã 'dī'béè ní kinī,

¹⁶ "Ma Úpí 'i, á 'yo ní, ùndī má ní léé ímụ ruṅ kòpí be rī, ìrì 'dínì,

sá ni kádō ícò, ma mávé tǎimbj sē fì kòpí ā úmī gé, ma mávé tǎimbj sī kòpí ē èsì agá."

¹⁷ Ìndrī Uleterè rī gō 'yoó kinī, "Kòpívè ùnjikānyā, āzini tã ùnjí kòpí ní 'oó rī

á gō tã ni 'bāá má èsì agá ku."

¹⁸ Múngú trū dō 'bá rī ùnjikānyā agásí gí, ícò rḡbḡḡ sēè zāá ùnjikānyā ùjzú ku.

Lē 'bá útrúki 'bá muṅ ìnyinā Múngú vugá 'dāá

¹⁹ Má èdrípíj má ómuvúpij, ári Yēsū vé dāápi rī sī, 'bá nóni ícò fì ca Múngú èndrētí gé Vūrā Uleteretere rī agá 'bū gé 'daá ùrī ákò. ²⁰ Yēsū vé drāngará zī 'bá ní létí 'ú'dí idri vé rī nī, sē 'bá ícò fì bḡngó ī ní Jó Múngú vé rī ā 'a èlízú rī agásí, muṅzú Vūrā Uleteretere ī ní ìnjī ìnjī rī agá 'dāá rá.

²¹ 'Bá átalágú āmbúgú adriipi Jó Múngú vé rī drīgè 'bá āmbúgú rú ni be, ìrì 'bá Múngú vé rī pi drīgè 'bá āmbúgú rú ní.

²² Lē 'bá útrúki 'bá muṅ ìnyinā Múngú vugá 'dāá, 'bá 'bāki èsì cére drī ni gé, ùjiki ùnjikānyā 'bá èsì agá rī Yēsū vé ári sī gí, 'bá èsì ícá nóni ule gí, āzini ùjiki 'bá rú 'bá yīi ule ni sī gí. ²³ Lē 'bá 'bāki èsì tã 'bá ní 'yoó 'bá è'yīkí gí rī drīgè, 'ā'diātāsīyā 'bá nīkí rá 'yozú kinī, Múngú rī tã 'i ní ùyò ní sòó gí rī 'dụ nga rá. ²⁴ Lē 'bá 'bāki úvá rizú 'bá ízā kozú 'bá āsámuvú gé sī, lē 'bá lēki 'bá lēlē, 'bá 'okí tã múké muṅzú áyu. ²⁵ 'Bá urukḡ'béè lēki ī úmú rī Múngú rī ìnjī ku, 'bo lē 'bá 'okí sū kòpí ní rīi 'oó rī tñj ku. Lē 'bá riki 'bá úmú 'bá ímbá 'bá āsámuvú gé sī, 'bávè è'yīngará ā adri rī ānī ùkpó ùkpó, 'ā'diātāsīyā ìmī nīkí rá 'ú'dụ Yēsū vé ìmvízú rī ícá ìnyinā gí.

²⁶ 'Bá áwíki dō rīi ùnjikānyā 'oó muṅzú ákā, ísúzu 'bá nīkí tã áda Yēsū vé rī gí, rḡbḡḡ ázi ícópí 'bávè ùnjikānyā ùjipi dīj ní 'dāáyo. ²⁷ Tã ímúpí 'i ngaápi rī, ìrì tã ùkpó ùkpó ùrī sēepi ní, Múngú rī ímụ tã lị ívé arí 'bá rī pi drīgè, ìrì kòpí 'dụ 'ú'bé ve áci ciipi kú nyālú rī agá. ²⁸ 'Bá rī gā dō tǎimbj Mósè vé rī 'dugá ngagá sī, 'bá ìrī dōku 'bá na tóki dō ìrì, 'bá 'dī'béè dō èsì ìdríkidri ákò, ī 'bá 'dìrì 'dì drā rá. ²⁹ 'Bá Múngú Mvòpí rī ọwụpí ọwụpụ, āzini ùndí ī ní ùyò ní sòó rī vé ári dāápi 'bá ùjipi ule rī ọwụpí rī, ī ìrì ìrīnā ùnjí ùnjí 'bá Mósè vé tǎimbj gáapi sī rī vé rī ndē. 'Bá 'dínì 'dìrì ọwụ Ìndrī Uleterè Múngú vé èsì

múkè rī 'i'daápi 'bá ní rī. ³⁰ 'Bá nīkí Múngú tã rī 'yoópi rī rá kinī, "Ma ímụ tã 'dìrì ùfè nī," gōkí kpá 'yoó dīj kinī, "Úpí rī ímụ tã lị ívé 'bá rī pi drīgè nī." ³¹ Kòpívè bāá kádō ímụ 'deé Múngú idri rú rī drīgè, kòpí ímụ ìzāngá nya aga rá.

³² Lē ìmī áwíki ìzāngá ìmī ní ótụ nyaá kárakará lóki ìmī ní Yēsū rī è'yīzú rī gé, ìmī ní pá tuzú tñt ìmívè è'yīngará agá 'dāri sī ku. ³³ Sā 'dāri gé, riki ìmī u'daá, āzini riki ìmī ócúj 'bá bītríká rī pi èndrētí gé, ìmī adiki kpá ìmī sēé rīi ìzāngá nyaá 'bá Yēsū rī è'yī' bā gí, ìzāngá nyaá 'bá 'dā'béè be trụ. ³⁴ Ìmī riki ìzāngá nyaá 'bá ī ní ù'yīi jó agá 'dā'béè be trụ. Kā ìmívè ngá upaá ìmī drīgè sī, ìmī riki adrii āyikō sī, 'ā'diātāsīyā ìmī nīkí rá 'yozú kinī, ngá múké múké ìmívè agaápi rá ni pi anigé, adri' bā muṅzú nyonyo ni pi.

³⁵ Èsì ìmī ní 'bāá Múngú drīgè 'dìrì, lē ìmī kuki ku, ī ímụ ìmī ùfè aga rá. ³⁶ Ìmī dō rī èzì Múngú ní léè rī nga, lē ìmī úmbéki èsì èzì rī ā ngangará gá, ìmī ícò ngá ìrì ní èzì rī ísụ rá. ³⁷ Kádō adrii lóki mādā ā vùdrī gé, "Bá rīipi ímúpí rī ícò áwí ku, ìrì ímụ mbēlējā.

³⁸ Mávè 'bá tã 'oópi piri rī, ìrì tã 'o piri, ìrì ní ma è'yīi gí rī sī, 'bo 'bá rī újā dō 'i gōó vúlè, má adri ìrì sī āyikō sī ku."

³⁹ 'Bo 'bá adriki sū 'bá ī újā 'bá gō 'bá vúlè, āvī 'bá létí sī gí rī pi tñj ku, 'bá 'bāki èsì Múngú drīgè, 'bá nīkí rá ìrì 'bá pa rá.

11

'Bá Múngú rī è'yī' bā gí rī pi vé tã

¹ Ádarú è'yīngará rī sē 'bá èsì 'bā tã 'bá ní ndrèé kuyé rī drīgè. ² 'Bá è'bípíj drīdrī 'dā'béè ní Múngú rī è'yī gí rī sī, sē Múngú adri kòpí sī āyikō sī.

³ 'Bá ní Múngú rī è'yī gí rī sī, sē 'bá nīkí ámá rá 'yozú kinī, Múngú gbì 'bū pi vū be nī, rī átá tị sī. 'Bá nīkí kpá ámá rá 'yozú kinī, Múngú ī ní rú 'bá ní ndrèé ku rī gbì ngá àrèvú cére 'bá ní rīi ndrèé 'dī'béè ní.

⁴ Èbélè ní Múngú rī è'yī gí rī sī, sē Múngú ní rḡbḡḡ múké ndē Káyīnā vé rī rá. È'yīngará sī, Múngú 'ā'yī kinī, Èbélè rī 'bá piri, 'ā'diātāsīyā Múngú 'ā'yī Èbélè vé ngá sēé 'i ní rī rá. Èbélè ā drā dō gí drāásīyā, ìrívè è'yīngará sē nóni 'bá rī èsì 'bā Múngú drīgè.

⁵ Ènókā ní Múngú rī è'yī gí rī sī, drā kuyé, Múngú 'dụ ìrì muṅzú 'bū gé 'dāá ìdri rú, 'bá ázi gō ìrì ndrèé kuyé, 'ā'diātāsīyā ìrívè è'yīngará sē Múngú ní āyikō. ⁶ 'Bá

rī ē'yī dō Múngú ri kuyé, Múngú adri ĩri sī āyikō sī ku. 'Bá rī lē dō Múngú ri nī, lē ē ē'yī 'yozú kīnī, Múngú ri anigé. 'Bá Múngú ri ē'yīpī ēšī be céré rī, Múngú ri ĩri ní āndēma sē rá.

⁷ Núwā* ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, yī tā Múngú ní átá 'í ní, imūpi 'i ngaapi ũnji, ĩri ní drī ndree 'i mī sī kuyé rī rá. 'Du tā Múngú ní lūu 'í ní rī ngaá rá, údé kúlúmgbá mōŋgú ívé 'bá 'bētī āsámvu gé rī pi pazú ānī drā sígē sī. Núwā ē'yī Múngú rī rá, līkī tā 'bá vū drīgē nōgō rī pi drīgē. Múngú 'du ĩri 'bāá adrii 'bá pīri, ĩri ní Múngú ri ē'yī gí rī sī.

⁸ Ābūrāmā ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, Múngú kā ĩri zīj, ā mu adrii āngū 'í ní lēé ímú sēé ĩri ní rī gé 'dāá, ā'yī muu vūrā 'í ní nīj kuyé 'dāri gé rá. ⁹ Ābūrāmā ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, 'de muu adrii jākā rú āngū Múngú ní ezi ĩri ní 'dāri rī agá rá. Sī gākū, ri adrii 'a ní gé, Ísákā† pi Yōkóbū* be rikī kpá adrii gākū agá. Múngú ezi kpá Ísákā pi ní Yōkóbū be kīnī, 'i imū āngū ālu ālu 'dīri sē kōpivé 'bá rī pi ní. ¹⁰ Ābūrāmā 'bā ēšī rizú kūrū Múngú ní tā ni ũtīj, ĩri ní sīj, adriipi muzú nyonyo 'dāri ũtēú.

¹¹ Ābūrāmā pi ũkú ni Sárā be ā dēkī dō ícá ārākā rú gí drāāsiyā, āzini Sárā vé ílī mvá tizú rī aga dō gí drāāsiyā, kōpi ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, tā Múngú ní ezi ĩri sī, sē kōpi tiki mvá rá. Ābūrāmā 'bā ēšī Múngú drīgē kīnī, Múngú ri ícō tā 'í ní ezi ĩri 'du nga rá. ¹² Ābūrāmā ní dēé ícá ārākā rú gí rī sī, ĩrivé sá kōdō mvá tizú rī aga gí, 'bo 'bá ālu 'dīri tī anji ízú kárakarā sū linyā 'bū gé rī tñj, ĩrivé anji rī pi izúkí sū cinyáfā yīj gārā gá rī tñj, ícókí láá bá ku.

¹³ 'Bá ũdrā 'bá gí 'dā 'bée céré ē'yīkī Múngú rī rá. Kōpi ē íšúki dō ngá Múngú ní ezi ĩri kuyé drāāsiyā, kōpi nīkī rá ngá 'í ní ezi ĩri pi imū 'i nga drīdrī 'dīlé rá, kōpi ā'yīkī tā rī āyikō sī. Kōpi ā'yīkī rá 'yozú kīnī, 'i jākā nyōókú drīgē nōgō. ¹⁴ 'Bá rī 'bá átá 'bá 'dīnī 'dī 'bée, kōpi rī āngū ndā, āngū rī ā adri rī ívé ní. ¹⁵ Kōpi ā rikī té dō ēšī 'bāá āngū ívé 'í ní kuú gí 'dāri ā tā ũšū, kōpi té 'i ũjā gō 'a ní gé 'dāá vūlé. ¹⁶ 'Bo kōpi rikī ēšī 'bāá vūrā múké agaapi rá 'bū gé 'dāá rī ndázú, Múngú ícō adrii drīnjā sī kōpi ní 'i zīj Múngú ívé ní rī sī

ku, ā 'diātāsiyā Múngú sī kōpi ní kūrū rī gí.

¹⁷ Múngú kā Ābūrāmā rī ũ'bīj ā sē ívé mvá Ísákā rī zāá 'í ní rōbōŋō rú, Ābūrāmā ní tā Múngú ní ezi ĩri ē'yī rá rī sī, ā'yī ívé mvá ālukúta Ísákā rī sēé zāá rōbōŋō rú rá. ¹⁸ Múngú 'yo Ābūrāmā ní kīnī, "Úyú mívé rī úmvúléšī ímú ífū Ísákā ā rú 'bá gá."

¹⁹ Ābūrāmā ũšū 'í ēšī agá 'dālé kīnī, Ísákā drā dō gí, Múngú riipi 'bá ingaapi gōó idri rú drāngará gálésī rī, ĩri ícō Ísákā rī inga gōó idri rú drāngará gálésī rá. Sū 'í ní 'yoó rī tñj, Múngú inga Ísákā rī gōó idri rú drāngará gálésī rá.

²⁰ Ísákā ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, Ísákā sē tākiri Yōkóbū pi ní édrīpi Íšōwū be, kōpi ā drīlé ā adri rī múké.

²¹ Yōkóbū ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, sá ĩri ní 'dózú drázú rī gé, ētī 'í ívé túré rizú éćizú rī sī, sē Yōsépā^S enjipīj ní tākiri, ĩri ní Múngú ri ĩnjīzú.

²² Yōsépā ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, sá ĩri ní 'dózú drázú rī gé, átá tā Múngú ní ímúzu 'bá Ísērélé vé rī pi ē drī kozú fūzú Ējēpētō agásī rī vé tá. ĩri ní 'yozú 'bá Ísērélé vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kōpi ā 'dukí ívé fá jīj muzú índi.

²³ Mósē étépi pi éndrépi be, kōpi ũzúkí ívé mvá Mósē rī caá mbāá be na, ā 'diātāsiyā kōpi ndrekí ívé mvánā rī ũnyī be ambamba, kōpi rukí tāmíbī 'bāgú rī ní sēé rī kuyé.

²⁴ Mósē ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, Mósē kā mbaá ícá āmbúgú, lē ā zíkí 'i 'bāgú Ējēpētō vé rī vé mvá ũkúnā ā mvá ku.

²⁵ Mósē ā'yī Izāngā nyaá 'bá Múngú vé rī pi be trū, ndē āyikō 'í ní rī 'bāá ũnjikānyā* 'ozú lókí be mādānjā 'dīri. ²⁶ Mósē 'bā ēšī rizú Izāngā nyazú Kúrísítō ā rú sī, 'í íšú rī āndēma 'bū gé rī ānī bēnī. Ēšī ĩri ní rī 'bāá Izāngā nyazú 'dīri, ndē āyikō ĩri ní 'bāá ā 'bū Ējēpētō vé rī sī rī rá. ²⁷ ĩri ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, nga fūú Ējēpētō agásī, ru ójōgō 'bāgú rī vé rī ālunāni kuyé, ā 'diātāsiyā 'bā 'í mī rizú Múngú 'í ní rī 'bá ní ndree ku 'dīri tēzú ndrezú. ²⁸ ĩri ní Múngú ri ē'yī gí rī sī, 'du tá Ũ'dú Múngú ní Ēlīzú Jō rī pi tī gē sī rī vé tá 'bāá tā āmbúgú rú. 'Bá Ísērélé vé rī pi rikī āri uyaá kēētīlé gá sī. Málāyikā

* **11:7** 11:7 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ũnjikānyā 'ozú ũnji 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kúlúmgbá, yīj rī kādō ímú tīj, ā pa rī ĩrivé 'bá rī pi ĩrivé ānyāpā rī pi ā urukō pi be. 'Í lá 'í d'óngará 5-9. † **11:9** 11:9 Ísákā: Ísákā rī mvá Múngú ní ezi Ābūrāmā ní rī. 'Í lá 'í d'óngará 17-35. ‡ **11:9** 11:9 Yōkóbū: Yōkóbū rī Ābūrāmā mvōpi Ísákā ívé mvá, ĩri anji be muđrī drī ní ĩrī, Múngú ũjā rú ní zīj Ísērélé, úyú ĩrivé rī zíkí anji Ísērélé vé ní. Sā Yēsú vé rī gé, zíkí kōpi Yāhūdī. 'Í lá 'í d'óngará 25-50. § **11:18** 11:18 'í d'óngará 21-12 § **11:21** 11:21 Yōsépā: Yōsépā rī Yōkóbū vé mvá ĩri ní lēlé rī, édrīpīj seki ĩri jeé tūgērī rú āngū Ējēpētō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ē ízā muu adrii āngū Ējēpētō vé rī agá ní. Sā 'dāri gé, ēbīrī 'de caá ílī ézīrī. 'Í lá 'í d'óngará 30-50. * **11:25** 11:25 ũnjikānyā: Mósē ā adri té dō 'bāgú Ējēpētō vé rī vé 'bētī āsámvu gé 'dāá, ícō té 'i 'bāá adrii 'bá Múngú vé ní ku, ā adri té dō 'dāá, tā 'dīri ũnjikānyā.

lèepi anji kâyú rí pi ú 'dìpi rí á ú 'dì rí 'bá Ìsèrélè vé rí pi vé anji í ní tìj kâyú rí pi ku.

²⁹ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ní Múngú rí è 'yíjì gí rí sī, kòpì zokí yíjì tafu mị be ìka rí agásí fítúz àngù á 'wí rí agásí alá 'dàá, 'bo 'bá Èjèpétò vé rí pi ká léé kòdò kòpì á vùdrì bii múzú, yíjì rí ìmùlù kòpì, 'dù kòpì múzú úyé.

³⁰ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ká ríi éçí í áná Yérìkò á gārā gá sī kúrú 'ú 'dù be ézírí, Múngú ní kání í ní sīj ábi sī Yérìkò vé kúrú á gārā gá sī rí ùjòzú 'u'dezú céré vùgá.

³¹ Úkú ówú rú Rábā ní Múngú rí è 'yíjì gí rí sī, 'díkì Ìrì dráá 'bá Múngú rí gá 'bá sī rí pi be kuyé, á 'diátāsīyā Ìrì ní 'bá àngù úmí 'bá rí pi è 'yíjì ìmù ívé jó agá rí sī.

³² Mā gō rí tá ngóni ní átá? Ma sá àkó Gjdóná vé è 'yíngará á tá ùlúzú, Bārākā vé rí á tá ùlúzú, Sāmūsóná vé rí á tá ùlúzú, Yèpétá vé rí á tá ùlúzú, Dāwúđí vé rí á tá ùlúzú, Sāmüélé vé rí á tá ùlúzú, ázini nèbì rí pi vé rí á tá ùlúzú. ³³ 'Bá í ní ùlāá 'dì 'bée ní Múngú rí è 'yíjì gí rí sī, kòpì èrìkì mālūngá rujé rá, kòpì rúkì mālūngá rí tá be píjì, kòpì ísúkì ngá Múngú ní ezi í ní rí rá, kòpì ózúkì kēmírò rí pi è tì rí. ³⁴ Kòpì ní Múngú rí è 'yíjì gí rí sī, ákú ðíjpi sí be kaápi nyanya 'dirì gō ícá kú ídrìkìdri. Kòpì ápákí drá ari 'ba rí pi ní lèzú í 'ú 'dìzú ìlì áco sī rí sígè sī rá. Kòpì á adrikí dō ùkpò ákó dráásīyā, kòpì gòkì ícá ùkpò be è 'dì 'dìzú, ndékì ari 'ba rí pi rá, sè ari 'ba rí pi ngakí ápá kòpì drìgè rá.

³⁵ Úkú rí pi è 'yíjìkì ívé 'bá kòdò ùdrá 'bá gí, gō 'bée ídrì 'bée ídrì rú rí pi rá. 'Bá 'dì 'bée urukò è 'yíjì Múngú rí rá, óçúkì kòpì àní ùnjí ùnjí, kòpì lèkí á oyúkì í ku, í 'beki rí ívé è 'yíngará vùgá ku. Kòpì nìkì rá 'yozú kìnì, 'bá ùdrá 'bá gí rí pi kádò ìmù íngá góó ídrì rú, kòpì ìmù ídrì 'dání 'dání rí ísù rá. ³⁶ 'Bá rí pi urukò ríkì kòpì è drì ìnjá, ríkì kòpì ùgbáá jó í ní rizú àngù ù 'yízu rí agá 'dāá, úmbékì kòpì céré cì. ³⁷ Óçúkì kòpì, kòpì nyakí Ìzāngā ùnjí ùnjí. Úvìkì urukò 'bée ùdráá Ìrā sī, ásíki urukò 'bée á 'a Ìrì, 'ú 'díkì urukò 'bée ùdráá ìlì áco sī. Urukò 'bée ngá ákó, kòpì ndrākì kábìlò lā 'bú dōku ndrìjì lā 'bú í rú 'bá gá áyu. ³⁸ 'Bá 'dì 'bée 'bá múké, tá ní sī, 'bá vù drìgè rí pi ángkì kòpì sī. 'Bá 'dì 'bée ríkì éçí múzú àngù á 'wí cinyáfá rú rí agásí, Ìrā drìgè sī, ríkì úfí adrii újì agásí, ázini 'bù agásí.

³⁹ 'Bá 'dì 'bée ní Múngú rí è 'yíjì gí rí sī, sè Múngú á 'yí kòpì rá. 'Bo 'bá 'dì 'bée ísúkì ngá Múngú ní ezi rí kuyé. ⁴⁰ Múngú úsù, útì 'bá ní tá múké ní gí, 'bo kòpì ícókí drì

tā múké 'dirì ísù ku. 'Bá kádò ìmù 'bá úmú kòpì be trù, 'bá tá múké 'dirì ísù kòpì be rá.

12

Múngú rí ívé anjì 'í ní lèélè rí pi Ìrīñā rá

¹ Kúru 'bá bītríká Yésù rí è 'yíjì 'bá gí rí pi ní 'bá gārā traá kúrú rí sī, lè 'bá kukí tá rípi 'bá ní létì ugaápi rí rá, agaápi rá rí ùnjìkányá 'bá ní ríi 'oó rí, lè 'bá kukí rá. Lè 'bá úmbékì èsì óngú rí á njungará gá. ² Lè 'bá 'bákì mị rizú àngù ndrezú múzú Yésù vùgá, * á 'diátāsīyā í 'dó 'bá ní è 'yíngará rí vé tá ní, ázini sè 'bávè è 'yíngará ícá ùkpò ùkpò ní, Ìrivè drāngará pèti alambaku† sígè rí á adri dō drīnjá rú dráásīyā, úmbé èsì Ìzāngā rí á nyangará gá rá, áyìkò Ìrì ní ùmvulésí mujé ísù drìdrì 'dāá rí á tá sī. Nóni fi mujé úrì Múngú vé drì èndèpì gélésíla lúpá Múngú ní mālūngá rujé rí á gārā gá. ³ Lè Ìmì úsúkì Ìzāngā Yésù ní nyaa 'bá ùnjì èsì be úká úká rí pi drìgè 'dāri á tá, Ìmì úvá á fū rí Ìmivè è 'yíngará Ìmì ní èsì 'bāzú Múngú drìgè rí kuzú Ìmì drìgè sī ku.

⁴ Ìmì ní rizú è 'dì 'dìzú ùnjìkányá be rí gé, Ìmì ásámvú gé 'dìgè, 'díkì drì 'bá ázi dráa kuyé. ⁵ 'Bo nóni Ìmì ávìkì tá Múngú ní Ìmì èsì ímbázú 'í anjì rú rí sī gí, Úpí Múngú kìnì,

"Mā mvá rí, Úpí rí dō mī Ìrīñā, lè mī 'dù tá ní 'bāá ávì rú ku, ázini 'bá dō tá ùkpò ùkpò mí drìgè, lè mī úvá á fū ku.

⁶ Á 'diátāsīyā Úpí rí 'bá 'í ní lèélè rí pi Ìrīñā rá, ázini Ìrì anjì 'í ní á 'yíjì gí rí pi Ìrīñā sù 'í anjì tìjì."

⁷ Múngú rí dō Ìmì Ìrīñā, lè Ìmì úmbékì èsì, Múngú rí Ìmì Ìrīñā sù anjì ívé ní tìjì. Mvā étèpì ívé mvāñá Ìrīñā nōgò rú rí á 'dì 'í? ⁸ Mvā étèpì rí ívé anjīnjá rí pi Ìrīñā rá. Ìrīñākì dō Ìmì kuyé, Ìmì anjì í ní tìjì álìmvá rú ní pi, Ìmì adrikì anjì áda Ìrivè ní kuyé. ⁹ 'Bá rí 'bá étèpìjì vù drìgè nōgò rí 'bá 'bá Ìrīñā 'bée rí pi Ìnjì rá píri, 'bá ícókì nyo 'bá Ètèpì 'bù gé 'dāá ívé Ìdrì sèepì 'bá ní adrizú múzú àní nyonyo rí vé tá 'dujé ngāa ku?

¹⁰ 'Bá étèpìjì 'bá tì 'bá rí pi 'bá Ìrīñā lókì be mādā kòpì ní úsùjé lèé 'bá Ìrīñāá rí tìjì, 'bo Múngú rí 'bá Ìrīñā, 'bá adrikì rí àní píjì, ázini 'bá á adrikì rí ule sù 'í tìjì. ¹¹ Kádò 'bá Ìrīñāá, ázò ní rí fi 'bá rú 'bá gá 'dāá fifi, sè 'bá ní áyìkò ku. 'Bo Ìrīñāngará 'dirì, Ìrì 'bá ímbá, Ìrì sè 'bá tá 'o píjì, ázini 'bá adri tá be kíri.

† 11:40 11:40 Tá múké: Tá múké kòpì ní ìmù ísù 'dirì, Yésù vé drāngará kòpì á tá sī rí. * 12:2 12:2 Lè 'bá 'bákì mị rizú àngù ndrezú múzú Yésù vùgá: Tá 'dirì vé ififi, lè 'bá è 'yíjì Yésù rí, 'bá 'dúkì Ìrivè tá ngāa. † 12:2 12:2 Pèti alambaku: 'Bá Rómá vé rí pi rí 'bá tá 'o 'bá ùnjì rí pi gbā mūsúmári sī pèti alambaku sígè, Ìrì sá 'dù áco kòpì íbì drá ndò, kòpì Ìzāngā nya ambamba drāngará rí gé. 12:6 12:6 Nāpì 3:11-12

12 Kúru lē ĩmi ingakí ĩmi drĭ ũrō 'bá gí 'dĭ'bée uru, lē ĩmi tuki pá ũkpó ũkpó, ĩmi kũmũcí ā adri kpōlũkpōlũ ku. 13 "Létĭ ĩmi ní ějczú rĭ, lē ĩmi údékĭ ā adri pĭrĭ," 'bá pá be ábá'bée gĭ rĭ pi ā ũšĭkĭ rĭ ĩ pá ngá āzi ā rŭ' 'bá gá ku, kōpi ē ĩšŭkĭ rĭ idringará.

Lē ĩmi ā'yĭkĭ tā Úpĭ Múngú ní átá rĭ

14 Lē ĩmi adriki tā be kĭrĭ 'bá rĭ pi be. ĩmi adriki uletere ũnjĭkányā ākō, ĩmi adriki dō uletere kuyé, 'bá āzi ĩmi āsámvú gé 'dĭgé ĩšŭ Úpĭ Múngú ri ndreé ku. 15 ĩmi ndrekĭ múké, lē 'bá āzi ā api ěšĭ múké Múngú vé rĭ sĭ ku. 'Bá apiipi Múngú vé ěšĭ múké rĭ sĭ rĭ, adri sŭ peťĭ duŭpi 'aapi ũ'a be ũkengelj rĭ tĭnj, ĩri 'bá Múngú vé rĭ pi ā uruķo sē ũ'de ũnjĭkányā agá rá. 16 ĩmi ndrekĭ múké, lē 'bá āzi ā adri ōwŭ rŭ ku, āzini ā adri sŭ ĩšōwŭ Múngú ri ĩnjĭpi ku rĭ tĭnj ku. Sē ívé āmbŭgŭ ĩ ní 'i tĭzŭ káyŭ rĭ jeé ědrĭpi ní ínŷá sákānĭ ālu sĭ. 17 ĩmi nĭkĭ rá, vŭlé vŭlé rŭ, ĩšōwŭ lē kōdō ětēpi ā sē 'í ní tákĭrĭ, 'bo ětēpi gā sēgā ĩri ní sĭ. ĩšōwŭ ā mā dō ětēpi ri mĭndre be mĭ gé drāāsiyā, ndā létĭ tĭ ětēpi vé ũmi ũjázŭ 'í ní tákĭrĭ sēzŭ.

18 ĩmi cakĭ irā Sĭnáyĭ ĩ ní ícō ũló drĭ sĭ rá, riipi dĭpi āci rŭ, āngŭ bĭpi niĭpi cĭci, ũlĭ ní vĭj ũkpó be rĭ gé 'dálé kuyé, 19 dōku ĩmi cakĭ ũ' 'dŭkō 'uŭpi jĕlĕgŭ rŭ, 'bá ĩsērĕlĕ vé rĭ pi ní yĭj, kōpi ní mǎā drĭ ĩrĭ sĭ kĭnĭ, Múngú ā gō átá ĩ ní dĭjĭ ku rĭ gé 'dálé kuyé, 20 ā'diātāsĭyā kōpi ní tǎmbĭ rĭ vé tā 'duŭ ngāá kuyé rĭ sĭ, Múngú kĭnĭ, "Bá dōku ānyāpá irā rĭ ā rŭ' 'bá ũlōpi rĭ, ā ũvĭkĭ ĩri irā sĭ drāā rá." 21 Tā Mósē ní ndreé irā Sĭnáyĭ drĭgé 'dāri sē Mósē ní ũřĭ ambamba, Mósē kĭnĭ, "Ūřĭ ĩmvŭ ma ambamba, ma ri yā āni yāyā."

22 'Bo ĩmi ícakĭ nōni irā Sĭónā[‡] gá gĭ, ĩmi ícakĭ Múngú adriipi idri rŭ rĭ vé kŭřŭ Yĕřŭsālēmā adriipi 'bŭ gé rĭ gé gĭ. ĩmi ícakĭ mǎlāyĭkā ĩ tra' 'bá kŭ bĭřĭkā rĭ pi āsámvú gé gĭ. 23 ĩmi ífikĭ nōni ícá 'bá Múngú ní ũpĕé anĭi káyŭ rŭ rĭ pi āsámvú gé gĭ, sĭkĭ 'bá 'dĭ'bée ā rŭ kŭ 'bŭ gé 'dǎá'dā, ĩmi ícakĭ Múngú 'bá rĭ pi vé tā lĭpi cérĕ rĭ vŭgá gĭ, ĩmi ífikĭ nōni ícá ĩndrĭ 'bá rĭ pi vé tā 'o'bá pĭřĭ 'bŭ gé 'dǎā rĭ pi vŭgá gĭ. 24 ĩmi ícakĭ nōni Yĕšŭ 'bá āsámvú icĭpi Múngú be ívé ũndĭ ũ'dĭ rĭ sĭ rĭ vŭgá gĭ, ĩmi ícakĭ ĩrivé ārĭ dǎāpi 'bá trŭzŭ ũnjĭkányā agāsĭ rĭ gé gĭ. Yĕšŭ vé ārĭ dǎāpi 'dĭri múké múké, ndē Ēbĕlé vé ārĭ rá. §

25 ĩmi ndrekĭ múké, lē ĩmi gākĭ ũ' 'dŭkō Múngú ní átá 'dĭri ku. Mósē kā átá 'bá

ĩsērĕlĕ vé rĭ pi ní irā Sĭnáyĭ drĭgé 'dálé, kōpi ká gāá Mósē ē tĭ yĭgá sĭ, ĩrĭnĭkĭ kōpi tā ũkpó ũkpó ní sĭ rá, kōpi ápákĭ kuyé. ĩmi kádō ũšŭŭ, ĩmi ní gāā ũ' 'dŭkō átāpi 'bŭ gélésĭ rĭ yĭgá sĭ rĭ, ĩmi ícō ápá tā ũkpó ũkpó ĩmŭpi ĩmi ĩšŭpi 'dĭri agāsĭ rá? 26 Múngú kā átá irā Sĭnáyĭ drĭgé 'dǎā, ĩrivé ũ' 'dŭkō sē āngŭ rĭ aya 'i dĭngĭdĭngĭ. Múngú gō ũyō āzi sōo dĭjĭ kĭnĭ, "Ma gō sē vŭ rĭ 'i aya dĭjĭ, āzini 'bŭ rĭ kpá 'i aya ĩndĭ." 27 Tā 'dĭri lŭ kĭnĭ, Múngú rĭ ngá nyōōkŭ drĭgé rĭ pi aya, ĩri kōpi unĭe ũ' 'bé vŭgá, ngá ĩ ní ayaá ku rĭ pi ā adriki rĭ muzŭ nyonyo.

28 Lē 'bá sĕkĭ ōwō'difō, ĩ ní 'bá ní mǎlŭngā 'i ayaāpi ku ní sĕé ruŭ rĭ sĭ. Mǎlŭngā ĩ ní sĕé ruŭ 'bá ní 'dĭri sĭ, lē 'bá ĩnjĭkĭ Múngú ri, 'bá ĩngŭkĭ ĩri, āzini 'bá rukĭ ĩri ruru. 29 Ádarŭ Múngú 'bávĕ rĭ adri sŭ āci āngŭ zǎāpi veépi mgbĭlĭmgbĭlĭ rĭ tĭnj.

13

Ēřĭ Múngú ní āyĭkŭ sĕépi rĭ

1 Lē ĩmi lĕkĭ ĩmi ĩmi ōgŭpiĭ Yĕšŭ rĭ ě'yĭ' 'bá gĭ rĭ pi be lĕlĕ. 2 Lē ĩmi ě'yĭkĭ ũmŭ ĩmŭ' 'bá ĩmivé āngá vŭrā āzi gélésĭ rĭ pi drĭ ĩrĭ sĭ, ā'diātāsĭyā 'bá uruķo kā 'oó 'dĭri tĭnj, kōpi ě'yĭkĭ mǎlāyĭkā rĭ pi ũmŭ ívé ní rŭ, kōpi nĭkĭ amá 'yozŭ kĭnĭ, ũmŭ ĩ ní ě'yĭ 'dĭ'bée mǎlāyĭkā 'dĭni kuyé. 3 Lē ĩmi ũšŭkĭ 'bá Yĕšŭ Kŭrĭsĭtō rĭ ě'yĭ' 'bá gĭ ĩ ní ũ'yĭi kuŭ jō āngŭ ũ'yĭzŭ rĭ agá rĭ pi ā tā ĩndĭ, āzini lē ĩmi 'bākĭ ěšĭ 'bá ĩ ní rĭi ōcŭŭ ĩzāngā nyaá rĭ pi drĭgé, ĩzāngā ĩ ní rĭi kōpi ōcŭzŭ rĭ, ā fi ĩmi ěšĭ agá, sŭ ĩ rĭi ōcŭ rĭ tĭnj.

4 Ágŭ pi ũkŭ be jĕkĭ dō ĩ gĭ, lĕ kōpi ē ĩnjĭkĭ ājĕ rĭ vé tā ĩnjĭnjĭ, kōpi ā rikĭ mĭ ũ' 'bé bādābādā ku, ā'diātāsĭyā Múngú ri ĩmŭ tā lĭ 'bá riipi mĭ ũ' 'bépi bādābādā rĭ drĭgé, āzini ĩri tā ĩ' 'bá ōwŭ rŭ rĭ pi drĭgé. 5 Lē ĩmi 'bākĭ ěšĭ āmbŭgŭ mŭfĕngā drĭgé ku. Ngá ĩmivé anigĕ rĭ pi, ca ĩmi ní gĭ, lē ĩmi adriki āni āyĭkō sĭ, ā'diātāsĭyā Múngú kĭnĭ,

"Á ku ĩmi ālunāni ku,
má adi ĩmi ālunāni ku."

6 Sēzŭ 'bá ícō tā āda átá 'yozŭ kĭnĭ,
"Úpi ri má ĩzā ko nĭ! Ngá má ní adrizŭ ũřĭ
sĭ rĭ ā'di"

'Bá āda ri ícō 'dĭgé má ní ā'di ā tā 'o?"

7 Lē ĩmi ũšŭkĭ ĩmivé drĭkoma tĭ Múngú vé rĭ ũlŭ' 'bá ĩmi ní 'dā'béé vé tā. Lē ĩmi ũšŭkĭ kōpivĕ adringará múké 'dāri vé tā. Lē ĩmi ě'yĭkĭ Yĕšŭ rĭ sŭ kōpi ní ě'yĭjĭ rĭ tĭnj.

8 Í'dŏzŭ ājĕe, ícázŭ āndrŭ, muzŭ 'dāni'dāni, Yĕšŭ Kŭrĭsĭtō áwĭ kuŭ vŭgŭ rĭ

12:13 12:13 Nāpi 4:26 12:20 12:20 Wŭngará 19:12-13 12:21 12:21 Dĕtŕŏrŏnŏmĕ 9:19 ‡ 12:22 12:22 Sĭónā: Sĭónā rĭ ĩ kpá zĭ Yĕřŭsālēmā. § 12:24 12:24 Yĕšŭ vé ārĭ dǎāpi 'dĭri múké múké, ndē Ēbĕlé vé ārĭ rá: Yĕšŭ vé ārĭ rĭ 'bá rĭ pi pá ívé ũnjĭkányā agāsĭ, Ēbĕlé vé ārĭ ri ngo ā ũfĕkĭ 'i ārĭgŭ. Tā 'dĭri lŭ 'yozŭ kĭnĭ, Yĕšŭ vé ārĭ dǎāpi 'dĭri múké múké, ndē Ēbĕlé vé ārĭ rá. Í lá Í'dŏngará 4:1-16. 12:26 12:26 Hāgáyĭ 2:6 12:29 12:29 Dĕtŕŏrŏnŏmĕ 4:24 13:5 13:5 Dĕtŕŏrŏnŏmĕ 31:6 13:6 13:6 Sǎwŭmā 118:6-7

vú sī, újǎ 'i ku. ⁹ 'Bá ázi íjǐ dō ìmi ní tǎ ázi ú'dí ù'dū be túngú ni ìmbá, lē ìmi è'yǐkí ku. Ngá múké rī, lē Múngú vé èsǐ múké rī ā adri 'bá èsǐ agá, ā sē rī 'bá ní ùkpō. Ānyāngā 'bá rī pi ní rii nyaá, ī ní rii lǎ'bī ni sooso 'dī'bée ko kōpi izā ku.

¹⁰ 'Bá vūrā rōbōñō vé ni be* anigé 'bū gé 'dǎá, atala èzǐ nga'ba Jǒ Múngú vé rī agá vū drǐgè nōgó rī pi ícókí rōbōñō ī ní zǎá 'dāri nyaá ku. ¹¹ Átálágú āmbúgú rī, ĩri ānyāpá āri 'dụ mụzú Vūrā Uleteretere rī agá 'dǎá rōbōñō rú ùnjikānyā ùjizú. 'Bo ānyāpá ī ní ùlǐ rōbōñō rú 'dī'bée, ī ngúlú ni pi zǎ vūrā 'bá rī pi ní adrizú rī gé āmvelésila. ¹² Yēsū nya kpá izāngā kūrú rī gé āmvelésila, 'dikí ĩri drǎá kūrú rī agá 'dǎá kuyé, 'dikí ĩri drǎá kūrú rī gé āmvelésila, ĩrivé āri ā ùjǐ rī 'bá rī pi vé ùnjikānyā. ¹³ Kúru lē 'bá fúkí mụzú kūrú rī agásí āmvé Yēsū vúgá 'dǎá, 'bá mụkí rī izāngā ĩri ní nyaá rī ālée ĩri be trú. ¹⁴ Vū drǐgè nōgó, kūrú ázi 'bá ní áwí adrii 'a ni gé nyonyo ni 'dǎáyo, 'bo 'bá ri èsǐ 'bā rizú kūrú ázi ùmvúlésí 'bá ní mụzú adrizú 'bū gé 'dǎá nyonyo rī ùtē.

¹⁵ Lē 'bá sēkí ngá múké 'bá ní rizú Múngú ri íngúzú mụzú nyonyo ni Yēsū ā rú sī. ¹⁶ Lē ìmi rikí 'bá uruko'bee ē izā koó mụzú koko, āzini lē ìmi rikí ìmivé ngá ālée ìmi āsámvú gé sī kōpi be trú. Ĭmi 'okí dō sū 'dīri tǐnǐ, ĩri adri sū rōbōñō ìmi ní sée Múngú ní, āyǐkō sēepi ĩri ní rī tǐnǐ.

¹⁷ Lē ìmi yǐkí ìmivé 'bá drǐkoma rú rī pi ē tǐ yǐyǐ, ìmi 'dukí tǎ kōpi ní lūú ìmi ní rī ngaanga, ā'diātāsīyā kōpi ri ìmivé ídri ā tǎ mba nǐ, kōpi tǎ ī ní 'oó ìmi ní rī ùlú Múngú ní nǐ. Lē ìmi sēkí kōpi ní izāngā ku, kōpi ā ngakí rī èzǐ ìmi ùtézú rī āyǐkō sī, kōpi ā adrikí rī izāngā sī ku. Ĭmi sēkí dō kōpi ní izāngā, ĩri sē kōpi kokí ìmi izā múké ku.

¹⁸ Lē ìmi zíkí 'bá ní Múngú ri. 'Bá nǐkí rá 'yozú kǐnǐ, 'bá 'okí tǎ ùnjǐ kuyé, ú'dú céré 'bá ri tǎ 'o pǐrǐ. ¹⁹ Á lē ìmi è'yǐ, ìmi zíkí má ní Múngú ri, mâ gō rí mụyǐ ìmi vúgá 'dǐi ú'dikírǐnǎ nōgó.

²⁰ Múngú tǎkírí sēepi rī, inga 'bávé Úpí Yēsū Kúrisítō ri gōó ídri rú drǎngará gálésila gí, ĩri Āmbúgú Kābilō Úcépi ni, údé 'bá āsámvú Múngú be ívé āri dǎāpi ùndǐ ī ní rụy mụzú 'dání'dání rī sī. ²¹ Ma Múngú ri zǐ ìmi ní, ā sē ìmi ní tǎ ìmi ní lée rī pi ārēvú céré, ìmi 'dukí ri tǎ ĩri ní lée rī pi ngaá ānǐ. Lē Yēsū ā ko ìmi izā, ìmi 'okí rī tǎ Múngú ní āyǐkō sēepi ni, ē íngúkí Yēsū Kúrisítō ri mụzú 'dání'dání. Āmīnā.

²² Má édrípǐi má ómvúpǐi, á sī kōkōbǐ èlǐnǎ 'dīri sée ìmi ní ìmi ímbázú. Má è'yǐ

ìmi, lē ìmi 'bākí úvá tǎ má ní átá ìmi ní 'dīri yizú.

²³ Á lē lūú ìmi ní 'dini, ìmi nǐkí rí 'yozú kǐnǐ, ĩtrúkí 'bá ógúpǐ Tímōtáyō rī jǒ āngū ù'yizú rī agá 'dǎásí āmvé gí. Ícá dō má vúgá nōgó mbēlénǎ rá, má kǎdō mụyǐ ìmi ndrengará gá 'dilé, ma ĩri jǐ mụzú índí.

²⁴ Ĭmi sēkí módó drǐkoma ìmivé rī pi ní, āzini 'bá Múngú vé rī pi ní. 'Bá Múngú ri è'yǐ'ba gí Ítǎliyā vé rī pi sēkí ìmi ní módó.

²⁵ Múngú vé èsǐ múké rī ā adri ìmi be céré.

* 13:10 13:10 'Bá vūrā rōbōñō vé ni be: Vūrā rōbōñō vé 'dīri, ĩri 'bū gé 'dǎá'dá. ĩri vūrā 'bávé Yēsū átálágú āmbúgú rī ni ívé āri sée dǎá 'bá truzú 'bávé ùnjikānyā agásí rī.

**Kòkòbì
Yökóbù
ní sù rí
Tã búkù rí vé rí ã
ùlùngará**

Yökóbù sī kòkòbì 'diri nī. Yökóbù ri Yésù édrìpì, Yërúsalémá gá 'dǎá, Ìri ándúú drìkoma rú 'bá kánísá vé rí pí drìgè. Sī kòkòbì rí sèé Kùrisítìyànì Yërúsalémá vé Ì ní íré muzú kùřú rí pí agásì, àzini àngù rí pí agásì rí pí ní.

Tã à pá àmbúgú Yökóbù ní kòkòbì rí sízú rí, lè lúú Kùrisítìyànì rí pí ní 'yozú kìnì, tã kòpì ní 'oó múké, àzini kòpìvé adringárá múké rí, Ìri lú 'yozú kìnì, kòpì è'yìkì Kùrisítò rí gí. Kúru ìmbá kòpì kìnì, tã áfú vé rí, tã èşì 'bázú àmbúgú ngá drìgè rí, ówù 'bàngará, àzini àwàngará, lè kòpì á kúkì tã ùnjì 'dì'bée rá. Àzini ìmbá kòpì tã 'bá rí pí ní ríi ùşşù ùnjì ríi kòpì ù'bípi fizú tã ùnjì 'ozú rí vé tã sī, ìmbá kpá kòpì lè 'bá ngá be rí pí á kókì 'bá ngá ákò rí pí è Ìzà ngá sī.

Ìmbá kpá kòpì adringárá uletere rí vé tã sī, adringárá tã be mǎdà rí vé tã sī, Múngú rí zingárá vé tã sī, tã 'dungárá èşì be mǎdà rí vé tã sī, àzini adringárá ùmì be Kùrisítò agá rí vé tã sī.

¹ Ma Yökóbù 'i, átì 'bá Múngú vé ni, àzini Úpí Yésù Kùrisítò vé ni. Ìmi sùrú mudrì drì ní Ìřì Ì ní íré muzú àngù rí pí agásì rí pí, á sī kòkòbì 'diri sèé Ìmi ní.

Mòdó Ìmi ní céré.

Tã ùkpó ùkpó rí 'bá 'bávè è'yìngará ù'bí 'bá rí pí

² Má édrìpìjì má óm vúpìjì, tã ùkpó ùkpó ù'bí dō Ìmi, Ìmi adrikì ànì àyìkò sī, ³ à' diatásiyá Ìmi nǎkì rá 'yozú kìnì, ù'bíki dō Ìmivé è'yìngará, Ìri sè Ìmi pá tu ùkpó ùkpó Ìmivé è'yìngará agá. ⁴ Tã ùkpó ùkpó Ìmi Ìşùpì 'diri, Ìri sè Ìmi adri ùkpó ùkpó Ìmivé è'yìngará agá, Ìmi adri ànì Múngú agá, tã àzi Ìmi ní ícò lèé ní 'dǎáyo. ⁵ Ìmi àsámuvú gé 'digé, 'bá rí nǎ dō tã kuyé, lè à zì tã nǎngará Múngú ríi pí ngá sèépi 'bá rí pí ní badárú rí vùgá, Ìri tã nǎngará rí sè 'bá rí ní rá, ícò 'yoó 'bá rí zì tã rí ùnjì 'dini ku. ⁶ 'Bo 'bá rí dō ngá zì Múngú vùgá, lè è è'yì 'yozú kìnì Múngú rí ngá rí sè 'i ní rá, lè ùmì ní á awa 'i Ìřì ku, à' diatásiyá ùmì ní awa dō 'i Ìřì, Ìri adri sù yìjì ùlì ní vùjì úvápì ngáyá ngáyá rí tǎjì. ⁷ 'Bá yìkè be 'dini 'diri, à ùşù 'yozú kìnì Úpí rí 'i ní ngá sè rá 'dini ku, ⁸ à' diatásiyá Ìrivé yìkì aco 'i Ìřì, Ìrivé tã 'oó rí pí agásì céré yìkì ní tu pá vùrǎ àlu gé ku.

⁹ 'Bá Múngú vé adripi ngá ákò rí, lè ã adri àyìkò sī, à' diatásiyá Múngú 'du Ìrivé tã 'bá àmbúgú. ¹⁰ 'Bo lè 'bá à' bú be rí ã adri àyìkò sī, Múngú ní Ìrivé tã 'dujì 'bá à mǎdǎnǎ rí sī, à' diatásiyá 'bá à' bú be rí Ìmù drǎ sù peřì á fù ní 'wi lùjù vùgá rí tǎjì. ¹¹ Útu kòopi gbírìlì rí, Ìri sè peřì rí 'wi, Ìrivé fù ùnyì be rí 'wi lù vùgá. 'Bá à' bú be rí kpá Ìmù drǎ sǎ Ìri ní rizú ívé èzì ngazú rí gé.

¹² Tã ùkpó ùkpó rí dō 'bá rí ù' bí, lè à tu pá tǎtǎ, Múngú rí Ìri ní tǎkírì sè rá, à' diatásiyá aga dō ù' bǎngará 'diri agásì rá, Múngú rí Ìdri 'dání 'dání 'i ní tã ní ezi 'bá 'i lè 'bá lèlè rí pí ní rí sè Ìri ní rá.

¹³ Tã ùkpó ùkpó ù' bí dō 'bá rí, lè 'bá rí á 'yo, "Múngú rí ma ù' bí nǎ" 'dini ku. À' diatásiyá tã ùnjì ícò Múngú rí ù' bíjì ku, dōku Múngú ícò 'bá àzi ù' bíjì tã ùnjì sī ku.

¹⁴ Tã ùnjì 'bá rí ní ríi ùşşù rí, Ìri 'bá rí ù' bíjì nǎ, Ìri 'bá rí se fi tã ùnjì agá. ¹⁵ Tã ùnjì 'bá rí ní ríi ùşşù rí ga dō èşì ní agá tré gí, Ìri sè 'bá rí fi tã ùnjì 'o, tã 'bá rí ní 'oó ùnjì rí ga dō ícá ambamba gá, Ìri drǎngará Ìjì.

¹⁶ Má édrìpìjì má óm vúpìjì má ní lèlè rí pí, lè 'bá àzi á ù' bǎ Ìmì mǎ ku. ¹⁷ Fèfè múké múké rí pí Ìbikì íngá 'bù gelésì, íngákì 'bá Ètepi ngá dǎ' bée dǎdǎ 'bù gé 'dǎá rí ní gbiipi rí vùgalésì, Múngú újá 'i sù Ìndrikíndrì ní ríi 'i újá rí tǎjì ku. ¹⁸ Múngú ùpè 'bá adrii 'bá ívé ní, Ìpè ívé ú' dǎkò áda rí 'bá ní, à tǎkì rí 'bá ícá ú' dǎ, ngá céré Ìri ní gbii rí pí àsámuvú gé, 'bá adrikì rí anji Ìrivé ní, sù ànyàngá kaaپی drǎdrǎ rí tǎjì.

Tã yingárá àzini tã 'ongará

¹⁹ Má édrìpìjì má óm vúpìjì má ní lèlè rí pí, lè Ìmi nǎkì tã 'dì' bée àmá múké, lè Ìmi 'bákì bǎ tã yǎzú mbelènjá, lè Ìmi rókì átàngá rí rǎrǎ, Ìmi Ìbikì átá ndó, lè Ìmì 'a á ve tã sī mbelènjá ku. ²⁰ À' diatásiyá 'bá rí 'a ve dō gí, ícò tã pǎřì Múngú ní lèé á 'o rí 'oó ku.

²¹ Lè Ìmi kúkì tã àzàvú rú rí pí á 'ongará rá, dōku Ìmi kúkì tã ùnjì rí pí á 'ongará rá, lè Ìmi 'bákì Ìmi vùgá, Ìmi à' yìkì ù' dǎkò múké Ì ní ùlúú Ìmi ní rí, Ìri ícò Ìmi pa rá.

²² Lè Ìmi yìkì ù' dǎkò múké rí kú bǎ sī ku, lè Ìmi 'duki tã ní ngaanga. Ìmi 'duki dō tã ní ngaá kuyé, Ìmi rí Ìmì mǎ ù' bǎ. ²³ 'Bá ù' dǎkò múké rí yìpi kú bǎ sī, tã ní 'dujìpi ngaapi kuyé rí, Ìndrè sù 'bá 'i ndreepì mǎndǎrǎ agá, ²⁴ kǎdō 'i ndrèe mǎndǎrǎ agá 'dǎá, Ìri gō 'de mǎ 'dǎisi rá, Ìri àvì ívé Ìndrìlǎkì 'i ní ndrèe mǎndǎrǎ agá 'dǎri sǎ rá rí tǎjì. ²⁵ 'Bo 'bá rí 'bá dō 'i mǎ rizú tǎjìmbì múké drǎwǎlá sèépi rí lǎzú, 'o dō tã rí muzú 'diri 'dini, àvì dō tã 'i ní yìjì rí sī kuyé, Múngú rí Ìri ní tǎkírì sè tã Ìri ní 'oó rí sǎ rá.

²⁶ 'Bá rí ùşù dō kìnì 'i 'bá Múngú vé ni, rǎ dō 'i ádra ku, Ìri 'i mǎ ù' bǎ, Ìnjǎngará Ìri ní rizú Múngú rí Ìnjǎzú 'diri èzì ákò. ²⁷ Ìnjǎngará Múngú 'bá Ètepi ní

ã'yí adriipi múké, ùnjikãnyã ákó rî, ïri 'dîni, lê 'bã rî ã ko ïmvãanji rî pi ë ïzã ngã sî, ãzini ã ko õwuzî ri 'bã ïzãngã nya 'bã rî pi ë ïzã ngã sî. Lê 'bã Múngú vé rî pi ã riki tá ãzãvú rú nyõõkú nõri vé rî 'oó ïndî ku.

2

Á riki tá múké 'oó 'yéñá 'bã urukõ ní ku

1 Má édrípîi má õmvúpîi 'bávë Úpí Yësú Kúrísítõ ógúpîi põwûpõwû rî ë'yî 'bã gî rî pi, lê ïmi riki tá múké 'oó 'yéñá 'bã urukõ 'béë ní, 'bã urukõ 'béë gãzú sî 'dîni ku. 2 'Bã ázi ífí dõ ïmi ásãmvú gé vûrà ïmi ní ïmi úmúzu rî gé, úsú dõ 'i bõngó ùnyî be ní sî, 'yî dõ kãtrî dábú rú ní 'i drî mvãñá gá, 'bã ngã ákó ní ífí dõ kpá ïmi ásãmvú gé, úsú dõ 'i bõngó ïrikó rú ní sî, 3 'i 'dù dõ 'bã 'i úsúpi bõngó ùnyî be ní sî rî vé tá 'bãá ãmbúgú, 'i 'yo dõ ïri ní, "Mí ïmú úrî lúpá múké nõri drîgë," 'bo 'bã ngã ákó rî, 'i 'yo dõ ïri ní, "Í mụ pá tuú 'dãgá," dõku "Í mụ úrî nyõõkú gé vùgá," 4 mí dõ rî 'bã rî pi ùpë sù 'dîri tîñi, mí adri nyo 'bã tá lîpîi yîkî ùnjî sî ní kuyé?

5 Má édrípîi má õmvúpîi má ní lëélë rî pi, ïmi yîkî drî ma ká, Múngú ùpë 'bã ngã ákó 'bã vù drîgë rî pi ní ndreë ëzî ákó rî pi adrii ë'yîngará be ãmbúgú, kòpi ícõ fi málûngá ïri ní tá ni ezîi 'bã 'i lë 'bã lëlé rî pi ní rî agá rá. 6 'Bo ïmi rî 'bã ngã ákó rî pi idede. ïmi ñkî 'yozú kîni, 'bã ã'bú be rî pi 'bãkî pá ïmi drîgë, kòpi rî ïzãngã së ïmi ní 'dîni kuyé? Kòpi ïmi jî mụ pá tu 'bã tá lî 'bã rî pi endrëti gé ní kuyé? 7 'Bã 'dî 'béë adriki 'bã rî 'bã Úpí ïmi ní ë'yîi rî ã rú iza 'bã rî pi kuyé?

8 ïmi ñnjikî dõ tãjmbî agaápi rá í ní sî Búkú Múngú vé rî agá 'yoópi kîni, "Lë mí lë 'bã mí gãrà gá rî sù mí ní mí rú 'bã lëé rî tîñi" rî rá, ïri lú kîni ïmi rî tá pîrî 'o. 9 'Bo ïmi dõ rî tá múké 'o 'yéñá 'bã urukõ 'béë ní, ïri lú kîni, ïmi 'okî tá ùnjî gî, ïmi nõkî tãjmbî rî gî.

10 'Bã riipi tãjmbî rî vé tá 'dùupi ngaápi rî nõ dõ tãjmbî álu ní gî, ïri lú 'yozú kîni nõ tãjmbî rî pi cérë gî. 11 Múngú 'yoópi, "Lë mí 'bã õwû ku rî," 'yo kpá kîni, "Lë mí 'dî 'bã ku." 'Í 'o dõ õwû kuyé, 'bo 'i 'dî dõ 'bã drãá rá, ïri lú 'yozú kîni, 'i nõ tãjmbî rî gî.

12 Tá ïmi ní átá, ázini tá ïmi ní 'oó rî, lê ïmi ñkî 'yozú kîni, í tãjmbî rî áyú ïmivé tá

lîzú, ïmi drîwãlá ïsú ãni. 13 Ú'dù Múngú ní ïmúzu tá lîzú rî gé, 'bã ëşî ïdrikiðri 'bãápi ógúpîi ní ku rî, Múngú 'bã kpá ëşî ïdrikiðri ïri ní ku. Múngú kãdõ tá lî 'bã rî pi drîgë, ïri ëşî ïdrikiðri 'bã 'bã ëşî ïdrikiðri 'bã 'béë ïvé ógúpîi ní rî pi ní rá.

Ë'yîngará ázini tá múké 'ongará

14 Má édrípîi má õmvúpîi, 'bã rî kîni 'i dõ ë'yîngará be, 'bo 'o dõ tá ázi lúupi kîni ïri ë'yîngará be ní kuyé, tá múké ïri ní ïsú 'a ní gé 'dîgë rî ã'dî? Ë'yîngará 'dîri nyo ícõ ïri pa rá? 15 Mí édrípîi, dõku mí õmvúpîi rî dõ bõngó ákó, ázini ãnyãngã ákó, 16 'i 'yo dõ ïri ní, "Í mụ, lê mí mụ múké, igbë ã fụ mí ku, mí nya ãnyãngã épîzú ãni épîèpî," 'bo 'i së dõ ïri ní ngã ïri ní lëé rî pi kuyé, tá múké mí ní 'oó 'bã 'dîri ní rî ã'dî? 17 'Bã ë'yîpi gî rî 'o dõ tá múké ë'yîngará rî 'dãzú kuyé, ïrivé ë'yîngará 'dîri ïri ngã drãápi gî ní.

18 'Bo 'bã ázi rî ícõ 'yo, "Bã urukõ 'béë ë'yîngará be, 'bã urukõ 'béë rî ëzî nga múké."

'Bo má ní 'yozú má kîni, "Í 'o dõ tá múké ku, ïri ícõ lú ïngóni 'yozú kîni mí ë'yîngará be? Ma ícõ mávé ë'yîngará 'i da mí ní tá múké má ní 'oó rî sî." 19 Mí kîni, mí ë'yî rá Múngú rî álu. ïri múké! ïndri ùnjî rî pi* ë'yîkî kpá sù 'dîri tîñi, ùrî sî, kòpi rî yã ãni yãyã.

20 Mí azakaza rú! Mí ñî 'yozú kîni, ë'yîngará mí ní ëzî ní ngaá kuyé rî ïri ëzî ákó 'dîni kuyé? 21 Múngú ã'yî 'bã ë'bîpî Ábûrãmã† rî adrii 'bã pîrî ïri ní ïvé mvá Ísákã‡ rî sëé zãá rõbõñõ rú vûrà rõbõñõ zãzú rî gé rî ã tá sî. 22 'Í ndre drî ká, Ábûrãmã ë'yî Múngú rî rá, ázini 'dù tá Múngú ní lúu ïri ní rî ngaá rá. Tá ïri ní 'oó rî lú 'yozú kîni, ïrivé ë'yîngará ïri áda. 23 Tá í ní sî Búkú Múngú vé rî agá rî nga 'i fûú tî ní gé gî, Búkú Múngú vé rî kîni, "Ábûrãmã ë'yî Múngú rî rá, Múngú ã'yî ïri adrii 'bã pîrî 'i endrëti gé." Gõkî Ábûrãmã rî zîi ùndî Múngú vé ní. 24 ïmi ndrekî drî ká, 'bã adri pîrî Múngú endrëti gé tá múké 'bã ní 'oó rî sî, adri 'yéñá ë'yîngará 'bávë rî sî ku.

25 Rãbã rî ùkú õwû rú ní, ïrivé tá 'oó rî Múngú endrëti gé pîrî, ã'diãtãsiyã ïri ní 'bã ãngú úmî 'bã rî pi ë'yî 'bãá ïvé jó agá, ïri ní kòpi pëë mụy lëti tungú ní gé sî rî sî.

26 ïndri dõ 'bã rî agá 'dãáyo, 'bã 'dîri drã

2:8 2:8 Lë'yîkî 19:18 2:11 2:11 Wûngará 20:14; Dëtörönómë 5:18 2:11 2:11 Wûngará 20:13; Dëtörönómë 5:17 * 2:19 2:19 ïndri ùnjî rî pi: ïndri ùnjî rî pi ándúru málâyiká Múngú vé ní 'bû gé 'dãá, kòpi nõkî tãjmbî Múngú vé rî, Sãtãná rî kòpivé ãmbúgú. Múngú ïdrõ kòpi 'bû gé 'dãási vùgá nõõ, kòpi gókî ufuú ïndri ùnjî, kòpi rî 'bã rî pi ní ïzãngã së vù drîgë nõgõ. 'Í lã 'd'angãrá 12:7-9. † 2:21 2:21 Ábûrãmã: Múngú zî Ábûrãmã rî kîni, á ku ïvé 'bã 'bëti ásãmvú gé rî pi, á ku ïvé ãngú, á 'de mụy ãngú ázi ú'dî ní gé. Ábûrãmã rî ë'bîpî Yãhûdî rî pi vé rî, tîkî ïri ïlî élifú álu mûdûrûlû ãrõ (1,800) gé, ïsú tîkî drî Yësú rî kuyé. 'Í lã 'd'óngará 12-25. ‡ 2:21 2:21 Ísákã: Ísákã rî mvá Múngú ní ezîi Ábûrãmã ní rî. 'Í lã 'd'óngará 17-35. 2:23 2:23 'd'óngará 15:6

gí, ẹ̀'yingárá ri ngakí dō ẹ̀zì ni ku, ẹ̀'yingárá 'dìri drá gi.

3

Lē ìmi ùtēkí ìmí ádra ùtētē

¹ Má édrípíjì má óm̀vúpíjì, ìmí àsám̀vú gé 'dìgé, lē ku 'bá kárákará pi ní ẹ̀sì 'bázú fízú àngù ìmbázú, à'diātāsìyā ìmí n̄kí rá 'yozú kìnì 'bá rì 'bá àngù ìmbá'bá n̄'béé, í ìm̀ú 'bávè tá lì 'bá urukò'béé vé rì ndē. ² 'Bá céré, 'bá 'okí tá ùnjì ni pi kárákará. 'Bá rì átá dō átángá ùnjì àlun̄jani kuyé, 'bá 'dìri 'bá pìrì ùnjìkányā àkò ní, ìri ícò 'í rù' 'bá ùtē múkè.

³ 'Bá àsúkí dō ngá aya rú ni pi h̄sánì rì pi tì gé, ìri sē kòpì tá 'bá ní lēé rì 'du nga rá, kòpì 'bá jì m̀zú múkè v̄rā 'bá ní lēzú m̀zú rì gé. ⁴ Ìmí ndrekí drì kùlúm̀gba ri ká, ìri àmbúgú àmbúgú, ùlì ā ri dō ìri v̄jì m̀zú ní drāāsìyā, 'bá kùlúm̀gba rì ùjìpì rì kùlúm̀gba àmbúgú àmbúgú 'dìri sō m̀zú pētì mādānjá rìzú kùlúm̀gba sōzú rì sī. ⁵ Ìmí ndrekí drì ká, ádra ri mādānjā, 'bo ìri tá ambugu ambugu ni pi átá.

Ádra adri s̄ú áci kùlúlú mādānjá rì t̄njì, ìri àngù ásé be àmbúgú àmbúgú rì zā vé céré. ⁶ Ádra s̄ú áci t̄njì. Ígélé 'bá rù' 'bá gá rì pi àsám̀vú gé, ìri ri ùnjìkányā ìjì n̄, ìri 'bá rì vé adringárá iza rá, ìri sē 'bá rì fi vé áci agá, tá ùnjì ádra ní átá rì ìbì ìf̄úú áci vezú àní ùd̄j̄ àkò rì* agásì. ⁷ Ànyápá rì pi àrēv̄ú céré, àrìnjá rì pi, ngá ẹ̀cì' 'bá bēdr̄j̄ s̄ì rì pi, àzini ngá adri' 'bá ȳj̄ agá rì pi, í ícò kòpì íwì adri mālímálì, í ícò kòpì ùtē rá, 'bá rì kòpì íwì n̄, ìri kòpì ùtē n̄. ⁸ 'Bo 'bá àzì ícò ádra ri ùtēé bā ku. Ádra àndē tá ùnjì 'ongará s̄ì ku, tá ùnjì ádra ní rìí átá rì adri s̄ú kicú í ní rizú 'bá ú'd̄j̄zú rì t̄njì.

⁹ Ádra ri, 'bá rì 'bávè Úpì 'bá Ẹ̀tépì ri íngú àní, ádra ri, 'bá kpá rì 'bá M̀ngú ní gbíi s̄ú 'í t̄njì rì pi trì àní. ¹⁰ T̄j̄ àlu àlu 'd̄rì s̄ì, 'bá rì M̀ngú ri íngú àní, 'bá kpá rì 'bá rì pi trì àní. Má édrípíjì má óm̀vúpíjì, lē 'bá 'okí tá 'd̄rì t̄njì ku. ¹¹ Ȳj̄ ule rì pi ȳj̄ ẹ̀'ȳj̄ rú rì be, kòpì nyo ícò í ùm̀ú íd̄j̄ ìf̄ú v̄rā àlu gé s̄ì rá? ¹² Má édrípíjì má óm̀vúpíjì, pētì í ní z̄j̄ f̄j̄j̄ rì, ìri nyo ícò 'í új̄á 'a òlív̄é rú rá? Dòku pētì v̄j̄nyò vé rì, ìri nyo ícò 'í új̄á 'a f̄j̄j̄ rú rá? Ȳj̄ ẹ̀'ȳj̄ rú rì, ìri nyo ícò 'í új̄á ícá ȳj̄ ule rú rá?

Úm̄ì tá n̄z̄ú rì ìbì íngá M̀ngú v̄gá

¹³ 'Bá ìmí àsám̀vú gé 'dìgé ùm̄ì be, àzini tá n̄ngárá be rì 'à'dì 'í? Lē 'bá 'd̄rì ā 'o tá p̄rì, ā lū rì 'yozú kìnì, ìri ùm̄ì be, àzini n̄j̄ tá rá, lē ā 'o tá m̀zú ẹ̀sì be mādā, ùm̄ì tá n̄ngárá vé ni s̄ì. ¹⁴ 'Bo m̄ì ẹ̀sì dra dō dra dra, 'í lē dō 'bá ku, àzini mi dō ìndrá rú, lē

m̄ì ri mi íngú àní ku, dōku m̄ì ri ùnj̄ò ùlì 'yozú kìnì, mi ri tá áda 'o 'd̄rì ku. ¹⁵ Úm̄ì tá 'ozú 'd̄rì 'd̄rì, ìbì íngá 'b̄j̄ gélésì kuyé, ìri ùm̄ì nyòókú n̄rì vé ni, Ìndrì M̀ngú vé rì sē ùm̄ì 'd̄rì ní kuyé, ìri ùm̄ì àdróko vé ni. ¹⁶ 'Bá rì dō ri ẹ̀sì 'bá 'bá àzì vé ngá dr̄j̄gé, ìri dō ri 'í íngú 'bá àmbúgú rú, ìri tá ìzāngá sēépi ni ìj̄j̄, ìri tá 'o m̀zú bādā rú, ẹ̀sì ùká ùká s̄ì.

¹⁷ 'Bo tá n̄ngárá íngápi 'b̄j̄ gélésìlā rì, ìri sē 'bá rì adri uletere, 'bá rì tākìrì lēlē, 'bá rì ẹ̀sì 'bá 'bá rì pi ē ìzā kozú, 'bá rì 'bá ambugu rì pi ìnj̄j̄n̄j̄, 'bá rì adri ẹ̀sì be múkè, 'bá rì tá múkè 'o, 'bá rì 'bá rì pi ē ìzā ko trōtrō, àzini ìri sē 'bá rì tá áda 'o. ¹⁸ 'Bá rì 'bá tākìrì ìj̄j̄ 'bá 'bá rì pi àsám̀vú gé rì pi, kòpì ri tá p̄rì ìj̄j̄ 'bá rì pi àsám̀vú gé.

4

Lē ìmí ìnj̄j̄kí M̀ngú ri ìnj̄j̄n̄j̄

¹ Ngá sēépi ìmí ní rizú ágátá gázú, àzini ìmí ní rizú ùmbā fuzú ìmí àsám̀vú gé s̄ì rì 'à'dì? Tá ùnjì ìmí ní rìí ùs̄j̄j̄ ìmí ẹ̀sì agá rì, ìri ri ùmbā f̄j̄ ìmí ẹ̀sì agá n̄. ² Ìmí lēkí kōdō ngá, 'bo ìmí ìs̄úkì ngá rì kuyé. Ìmí ri 'bá ú'd̄j̄, ìmí ìs̄úkì rì ngá àní, 'bo ìmí ìs̄úkì ngá ìmí ní lēé rì kuyé. Ìmí ri àwā, àzini ìmí ri ùmbā f̄j̄, 'bo ìmí ìs̄úkì ngá ìmí ní lēé rì kuyé, à'diātāsìyā ìmí z̄j̄kí ngá ìmí lēé rì M̀ngú v̄gá kuyé. ³ Ìmí kádō rìi ngá z̄j̄j̄ M̀ngú v̄gá, M̀ngú sē ìmí ní ngá rì ku, à'diātāsìyā ìmí z̄j̄kí ngá rì lēt̄j̄ be p̄rì kuyé, ìmí lēkí ngá rì pi ìs̄j̄ rizú àyìkò 'bázú.

⁴ Ìmí 'bá M̀ngú ri gā' 'bá s̄ì 'd̄r' 'béé, ìmí n̄kí ámá kuyé 'yozú kìnì, ìmí lēkí dō tá nyòókú n̄rì vé rì áyu, ìmí arì' 'ba M̀ngú vé ni? 'Bá tá nyòókú n̄rì vé rì lēépi rì, ìri àrì' 'bá M̀ngú vé ni. ⁵ Tá Búkū M̀ngú vé rì ní 'yoó, "M̀ngú ri ìndrì 'í ní sēé f̄j̄ 'bá ẹ̀sì agá rì ā tá mba ni 'd̄rì" fi dr̄ ìmí dr̄j̄gé kuyé? ⁶ 'Bo M̀ngú ri ívé ẹ̀sì múkè rì sē m̀zú ìmí ní d̄j̄j̄ d̄j̄j̄. Sēzú Búkū M̀ngú vé rì ní 'yozú kìnì,

"M̀ngú gá 'bá í íngú' 'bá íngúngú rì pi s̄ì, 'bo ìri ẹ̀sì múkè 'bá 'bá tá bē mādā rì pi ní."

⁷ Lē ìmí ìnj̄j̄kí M̀ngú ri ìnj̄j̄n̄j̄. Lē ìmí gākí tá àdróko vé rì s̄ì, ìri sē àdróko rì nga ápá ìmí rù' 'bá gá s̄ì rá. ⁸ Lē ìmí ìtrúkì ìmí ìnyinjá M̀ngú v̄gá, ìri kpá 'í ìtrú ìnyinjá ìmí v̄gá. Ìmí 'bá ùnj̄j̄kányā be 'd̄r' 'béé, lē ìmí ùj̄kí ìmivé ùnj̄j̄kányā rá. Ìmí 'bá ȳj̄kì be ìr̄j̄ 'd̄r' 'béé, lē ìmí ùj̄kí ìmí ẹ̀sì. ⁹ Lē ìmí adrikí ìzāngá s̄ì, ìmí ngokì ngongo, ìzāngá ā n̄ ìmí ẹ̀sì. Ìmí kukí àgúngárá àní, ìmí ì'dókí àā ngoó, lē ìmivé àyìkò ā új̄á 'í ìzāngá rú. ¹⁰ Lē ìmí 'bākí ìmí adriú tá

* 3:6 3:6 Áci vezú àní ùd̄j̄ àkò rì: M̀ngú ri ùm̀vúlēsì 'bá 'í ẹ̀'ȳj̄' 'bá ku rì pi 'du 'ú'bé áci 'd̄rì agá. 'í lē ì'dangárá 20:7-15. 4:6 4:6 Nāpì 3:34

be mädä Úpi ëndreṭi gé, İri İmü İmi İngu rá.

Ā 'yoki' bá āzi vé tā ūñji ku

¹¹ Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, lē İmi rikı İmi ıgıpiİ ā rı İzaa ku. 'Bá riİpi átapi ıgıpiİ nı ūñji, dıku ıgıpiİ vé tā 'yoopi ūñji rı, İri ri tãİmbı Mungú vé rı ide. İmi idekİ dı tãİmbı Mungú vé rı, İmi 'duki tãİmbı rı vé tā ngaa kuyé, İmi ri tā lı, İmi kİnİ, tãİmbı rı ūñji. ¹² Mungú ri 'yeŋá ri tãİmbı sē nı, āzini İri kpá ri tā lı nı. İri ūkpō be 'bá ri pazú, āzini 'bá ri 'dizú drázú. 'Bo mi ā'di 'ı mı ıgıpiİ vé tā lİpi?

Lē mı İngu mi ú'dı drı rı vé tā sı ku

¹³ İmi yiKı drı ká, İmi ri'ba 'yo'ba, "Āndrú, dıku drı 'bá mı adri İli ālu kİrú 'dãri agá, 'bá ngá uzı, 'bá müfengá İsu āni ambamba 'dİ'bee!" ¹⁴ İmi İcō tā 'ı ngaaİ imı rı'ba gá ú'dı drı rı gé ri nı ámá İngónı? İmi adriki sı sãsali 'deepi sá be mädä, İri gō áfi 'dİsi rá rı tİni. ¹⁵ Lē İmi 'yoki 'dİni, "Mungú lē dō rá, 'bá İcō adri İdri rı rá, 'bá İcō tā nōrō 'o rá, dıku 'bá İcō tā 'dãri 'o rá." ¹⁶ 'Bo İmi ri İmi İngu tā İmi nı lēé 'oó rı sı. Tã İmi nı rizú İmi İngúzú 'dİri ūñji. ¹⁷ 'Bá rı nı dō tā múké 'ı nı kōdú lēé 'oó rı rá, 'bo 'o dō tā rı kuyé, İri ūñjikãnyã.

5

Lē 'bá ā'bu be rı pi ā ndreki múké

¹ İmi 'bá ā'bu be rı pi, lē İmi ngokı, āzini İmi gaki lı'ılı tá ūkpō ūkpō ūmvúlesi İmü'ba İmi İsu'ba drıdrı 'dİi rı pi sı. ² İmivé ā'bu pi İmü ābá İmi drıgé sı rá, āzini İjİrkō ri İmü İmivé bōngó ūnyı be 'dİ'bee mbe İcá ku İrİkō rı. ³ İmivé dábü, āzini aya ıgı'ba ıgııgı rı pi údrİki İcá ūñji gı. İmivé ā'bu 'dİ'bee İmü İmi zã ve sı āci nı ngá zãá veé rı tİni. Ā'bu İmi nı traá kuú kárakarã 'dİ'bee, İmivé ā'bu 'dİ'bee İmü tā lı İmi drıgé ú'dı ūdı vé rı gé. ⁴ İmi ndreki drı ká! 'Bá İmi nı 'bã ęzi ngaa İmivé ımıvı agá rı pi, İmi gaki kōpivé āndema ęzi ngazú rı ūfegá sı, kōpivé āndema İmi nı gãã ūfegá sı 'dİ'bee ri ngo İmı rı'ba gá. Úpi ūkpō 'Dİpa yi 'bá ānyangã İkũnã'ba rı pi vé ngongará gı. ⁵ İmi nı adringará gá vü drıgé nōgó, İmi rikı āyİkō 'bãã, āzini İmi rikı İmı 'a ā tā ūsıı áyu. Nóni İmı rı'ba useki kuú mgbımgbı sı tı İ nı lēé mupú ūlİlİ rı pi tİni. ⁶ İmi lİki 'bá tā ākō rı pi vé tā ūñji, āzini İmi ú'dİki kōpi ūdrãã rá, kōpi újaki İmi nı tā āzi ūñji nı kuyé.

İzangã agá lē İmi adriki ęsi be mädä

⁷ Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, lē İmi adriki ęsi be mädä cİmgbã Úpi nı İcangará gı. İmi ndreki drı ká, 'bá ımıvı 'ãapi rı, İri ęsi 'bá mädä rizú yİİgō 'dİpi ęęzı sı ānyangã nı kazú rı ūtüzú. ⁸ Lē kpá İmi adriki ęsi be mädä, İmi tukı pá ūkpō ūkpō, ā'diãtãsiyã lóki Úpi nı İgözú rı İcã İnyİnã gı. ⁹ Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, lē İmi unuki İmi ıgıpiİ rı'ba gá ku, ā lİki ri tā İmi drıgé ku. 'Bá tā lİpi rı tu pá kuú kęętİlę gá 'dİ!

¹⁰ Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, lē İmi ūbİki nēbİ átã'ba Úpi ā rı sı rı pi ā pámvü, kōpi ká riı İzangã nyaá, kōpi nyaki İzangã rı müzü ęsi be mädä. ¹¹ Sı İmi nı nİİ rá rı tİni, 'bá İzangã nya'ba ęsi be mädä rı pi, 'bã kōpi ā rı İngu kōpi nı İzangã rı nyaá ęsi be mädä rı sı. İmi yiKı İzangã ęyöbü nı nyaá rı rá. Ūdı ni gé, Úpi ko İri ē İzã rá. Úpi 'o tā 'dİri 'dİni, ā'diãtãsiyã İri Mungú riİpi 'bá rı pi ē İzã kōopi İzangã agá ni, ęsi nı múké.

¹² Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, tā agaapi rá rı, lē İmi ē ędİki 'bu ā rı, dıku vü ā rı, dıku ngá āzi ā rı ūyō sözü āni ku. Tã rı dō ē, İmi 'yoki ē, tā rı dō kuyé, İmi 'yoki kuyé, ā lİki ri tā āni İmi drıgé ku.

Mungú vé zİngará ę'yİngará sı rı

¹³ Tã ūkpō ūkpō İsu dō mi nı, lē mı zı Mungú ri. Āyİkō fi dō mı ęsi agá, lē mı ngo ūngó Mungú ri İngúzú. ¹⁴ Drã rı dō mi nı, lē mı zı 'bã ambugu kãnisã* vé rı pi İmü mı nı Mungú ri zıİ. 'ı zı kōpi, kōpi ē İmüki rı ūdu bēé mı rı'ba gá Úpi ā rı sı. ¹⁵ 'Bá ę'yİngará be rı pi zıki dō Mungú ri 'bã drã be rı nı, drã rı İcō de rı'ba ni gé sı rá, Úpi ri İri İnga ūrú rá. 'O dō tā ūñji, Mungú ri İri trı İrivé ūñjikãnyã agası rá. ¹⁶ Lē İmi ūlİki İmivé ūñjikãnyã, ıgıpiİ ā ūlİ İvé rı ıgıpiİ nı, ıgıpiİ ā zı Mungú ri ıgıpiİ nı, İmi ā adriki rı ule. 'Bã tā be piİ rı zı dō Mungú ri, İrivé zİngará ūkpō be, İri 'bã rı ē İzã ko rá.

¹⁷ ęliyã† ri 'bã sı 'bã tİni, zı Mungú ri ęsi be céré kİnİ, yİİgō ā 'dı ku, İli na ęli sı, yİİgō 'dı kuyé. ¹⁸ ęliyã gō Mungú ri zıİ dİİ, yİİgō gō 'dİİ rá, ānyangã ka nyōkú drıge nōgó rá. ¹⁹ Má ędrİpiİ má ımıvıpiİ, 'bã rı ku dō tā āda rı ā 'ongará gı, lē 'bã āzi ā lı İri nı, ā gō tā āda rı 'oó áyu. ²⁰ 'Bã rı újã dō 'bã ūñjikãnyã 'oopi rı İfİú İvé ūñjikãnyã agası āmvé gı, pa 'bã 'dİri drã agası gı, trıki İri İvé ūñjikãnyã kárakarã 'dİ'bee agası gı.

* 5:14 5:14 Kãnisã: Kãnisã ri 'bã Yęşü Kırısıtō ri ę'yİ'ba gı ri pi. † 5:17 5:17 ęliyã: ęliyã ri nēbİ, Mungú 'du İri müzü 'bu gé İdri rı, drã kuyé. Tİki İri āküdē İli ri ca müdİrİlİ ūrōmı (900), İsu āküdē tİki drı Yęşü ri kuyé. 'ı lã 1 'Bãgu 17-21; 2 'Bãgu 1-3.

Kòkòbì àlu ni
Pétēró
ni sù rí
Tã búkù rí vé rĩ ã
ùlũngará

Pétēró sī kòkòbì 'dìri sée Kùrisitìyání adri' bá àngù Tákí agá rí pi ní. Sī kòkòbì 'dìri sée kòpi ímbázú í ní ríí kòpi òcùjù kòpivé è'yìngará à tà sī rí sī. Lù kòpi ní kīnī, Yēsù Kùrisitò nya ìzàngā, 'okí kpá ìri ùnjí, kúru lè Kùrisitìyání rí pi ã 'bákí èsì nìzú kīnī, kòpi ìmù ìzàngā nya rá. Ímbá kòpi kīnī, ìzàngā kòpi ní nyaá 'dìri agá, kòpi tuki dō pá títì ivé è'yìngará agá, Múngú rí kòpi à'yì adri anjì ivé ni, ùmvúlésì ìri kòpi ùfè rá. Pétēró kīnī, lè Kùrisitìyání rí pi ã áwíkí adrií 'bá Múngú vé ni.

1 Ma Pétēró 'i, Yēsù Kùrisitò vé 'bá áyúáyù rí.

Á sī kòkòbì nòri sée 'bá Múngú vé í ní írè kpélékpélé adri' bá jákà rú àngù Pónitò vé rí agá, Gálàtìyá agá, Kápádòkiyá agá, Èziyá agá, àzini Bitùniyá agá rí pi ní. ² Múngú 'bá Ètèpi ùsù ìmivé tà 'í èsì agá ìnògòsì, ùpè ìmi nī. Írivé Índrí Uleterè rí újá ìmi ícá uleterè. Ìmi ní ìrivé tà 'dudù ngaa rá rí sī, àrì Yēsù Kùrisitò vé rí ùjì ìmi gí.

Èsì múké Múngú vé rí, àzini tàkírì ìrivé rí ã adri ìmi be mužú nyonyo.

Òwò'ðfò sèngará

³ 'Bá íngúkí 'bavé Úpí Yēsù Kùrisitò vé Ètèpi Múngú rí. Írivé èsì ní adrií idríkidrí 'bá ní rí sī, lè 'bá 'bákí èsì idri ù'dí ìri ní sée 'bá ní rí drìgè, à'diàtāsìyá Múngú ní Yēsù Kùrisitò rí ingaa gòò idri rú dràngará gálésìlā rí vé tà sī. ⁴ Múngú 'bá ìmi ní ngá múké kuú 'bù gé 'dàá'dā, ngá rí ícò ábá ku, ícò ù'bì ku. ⁵ Ngá múké 'dìri 'bákí kuú ìmi tée, à'diàtāsìyá ìmi ní Yēsù Kùrisitò rí è'yìjí gí rí sī. 'Bá Yēsù rí è'yì' bá gí rí pi, ùkpò Múngú vé rí kòpi ùtè ca cimgbá í ní ìmùzú pangará rí vé tà 'dazú ù'dù ùdù vé rí gé rí gé. ⁶ Nóni tà káràkara ní pi ã ríkí dō ìmi ù'bìyì ìzàngā nyaá 'dìni drááasiyá, ìmi ìmù àyikò ìsù drìdrì 'dilé rá pangará rí ã tà sī. ⁷ Ìzàngā ìmi ní ríi nyaá 'dì' bée, í rí ìmivé è'yìngará ù'bì, nìzú àmázú ìmi dō pá tu títì ìmivé è'yìngará agá rá. Í rí ìmi ù'bì sù í ní dábù ù'bìjì zaa áci sī rí tñjì. Ìmivé è'yìngará ndè dábù ábápi

Índí 'dìri rá. È'yìngará rí sè ìmi adri ùkpò ùkpò ìzàngā ìmi ní ríi nyaá rí agá, Múngú rí sè í ìmù ìmi íngúngù, àzini ìmi ìmù dī pòwùpòwù ù'dù Yēsù Kùrisitò ní ícázú rí gé. ⁸ Ìmi ndrekí dō ìri kuyé drááasiyá, ìmi lèkí ìri rá, àzini ìmi è'yìkí ìri rá, ìmi rí ìri ingú àyikò be àmbúgù, àyikò 'dìri ícókí tà ní 'yoó bá ku. ⁹ Ìmi ní ìri è'yìjí gí rí sī, ìmi pangará ìsù rá.

¹⁰ Pangará 'dìri, nèbì rí pi ùlúkí ótù tá ni kīnī, Múngú rí ìmù èsì múké 'bá ìmi pazú, kòpi 'bákí èsì rizú pangará 'dìri vé tà nìzú àmázú. ¹¹ Índrí Kùrisitò vé rí ùlù nèbì rí pi ní kīnī, Kùrisitò rí ùmvúlésì ìmù ìzàngā nya, vùdrì ní gé, ìri dī ógù pòwùpòwù, sè kòpi ní rizú sá, àzini létì tá 'dìri ní ìmùzú 'i ngazú rí ndázú àní. ¹² 'Dakí tà 'dìri nèbì rí pi ní kīnī, kòpi rí èzì rí nga í ní ùgògòlè rú kuyé, kòpi rí nga ìmi ní. Tã kòpi ní ùlùú ìmi ní rí, kòpi ùlúkí Índrí Uleterè í ní ìpèé 'bù gélésì rí vé ùkpò sī, málàyiká rí pi 'bákí kpá èsì rizú tà 'dìri nìzú àmázú.

Lè ìmi adríkí uleterè

¹³ Lè ìmi útúkí ìmivé yìkí tà 'ozú rí ã adri pìrì. Lè ìmi 'bákí èsì rizú èsì múké Múngú ní ìmù 'bāá ìmi ní lókí ìri ní ìmùzú Yēsù Kùrisitò rí 'dazú rí gé 'dàri ùtèzú. ¹⁴ Lè ìmi adríkí sù anjì Múngú vé tì yì' bá yìyì rí pi tñjì, lè ìmi újákí ìmi gòò ùnjikányá ótù ìmi ní 'oó ènìākò sī 'dā' bée agá dījì ku. ¹⁵ 'Bo Múngú ìmi zìjì rí, ìri uleterè, lè ìmi adríkí kpá uleterè tà cére ìmi ní ríi 'oó rí agá, ¹⁶ à'diàtāsìyá síkí kīnī, "Lè ìmi adríkí uleterè, à'diàtāsìyá ma uleterè."

¹⁷ Ìmi rí Múngú 'bá rí pi vé tà lìjì pìrì rí zì ìmi Ètèpi, lè ìmi ìnjìkí ìri ìnjìnjì ìmi ní drì adrízú jákà rú vù drìgè nògò rí gé. ¹⁸ Ìmi nìkí rá 'yozú kīnī, Múngú je ìmi drì ìfìzú létì ùnjì ìmi è'bìpìjì ní 'oó rí agasì ngá ábá' bá ábábā sù dábù tñjì ní sī kuyé, dòku aya ógùpì ógùógù ní sī kuyé, ¹⁹ je ìmi drì àrì tà be agaapi rá Kùrisitò adripi kábìlò mvá* uleterè ùnjikányá àkò rí vé rí sī. ²⁰ Múngú ìpè Kùrisitò rí kò ìnògòsì ìsù àkùdè gbíkí drì vù rí kuyé, 'bu 'dakí ìri ù'dù ùdù vé nò' bée gé ìmivé tà sī. ²¹ Kùrisitò ã tà sī, ìmi è'yìkí Múngú Kùrisitò rí ingaapi dràngará gálésì, Kùrisitò rí íngùpi rí gí. Kúru ìmi è'yìkí Múngú rí rá, àzini ìmi 'bákí èsì Múngú drìgè rá.

²² Ìmi ní ù'dúkù áda rí è'yìjí gí rí sī, ùjìkí ìmi uleterè gí. Kúru lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi àsámvù gé sī ìmi èdrìpìjì be, ìmi ómvùpìjì be èsì be cére. ²³ À'diàtāsìyá tñkí nóni ìmi ù'dí rú gí, ìmivé tñngará 'dìri adri 'yozú kīnī

1:16 1:16 Lèyítìkà 11:44-45; 19:2; 20:7

*

1:19 1:19 Kábìlò mvá: Múngú sè tàfìmbì Mósè ní kīnī, 'bá rí pi ã zàkí kábìlò Múngú ní ròbòjò rú, à trùkí rí kòpi ìvè ùnjikányá agasì rá. Sè í ní Yēsù rí zìzú Kábìlò Mvá Múngú vé ní àní, à'diàtāsìyá Múngú ìpè ìri ìmù dráá 'bavé ùnjikányá ùjìjì. 'Í lā Wùngará 12:17-28; Màràkò 14:12; Lùkà 22:7; Yùwání 1:29-35; 1 Kòrìntò 5:7.

ru'ba nmaápi nma nma nōri vé ni kuyé, iri ru'ba draápi ku ni, ú'dúkô Múngú ní átá adriípi muzú nyonyo 'dīri sē kōpi tīj ícá ú'dí rú nī. ²⁴ Sū nēbī rī ní 'yoó rī tīj kīnī,

“Bá rī pi adrikí sū ásé tīj, kōpi drā mbēlēná,
kōpivé únyí ri ábá mbēlēná sū peṭi ásé agá rī pi vé fū ní ábá rī tīj,
ásé ē bī ri únyú rá, fū ni ri kpá lū 'dīisī rá.

²⁵ 'Bo ú'dúkô Úpí vé ri áwí adrii muzú nyonyo.”

Ú'dúkô 'dīri, iri ú'dúkô múké Múngú vé í ní úlūú imi ní rī.

2

¹ Kuru lē imi kuki tā 'dī'bée rá, éšj ūnjí 'bāngará 'bá āzi drīgé, ūnjō, mī ū'bāngará, éšj ūnjí 'bāngará 'bá āzi vé ngá sī, āzini átangá átá 'bá āzi ā rú izazú rī, lē imi kuki rá. ² Lē imi adrikí sū anjī ūdēná ri'bée bá ndru'ba rī pi tīj. Lē imi mvúkí lé Índri Uleteré rī ní sēé imi ní rī, imi mbakí rī ání ūkpō be, imi íšúkí rī pangará ání. ³ Nóni imi nīkí amá gí 'yozú kīnī, Úpí ri múké.

Írā adriípi idri rú rī, āzini 'bá Múngú ní úpēé rī pi

⁴ Imi ímúkí Írā adriípi idri rú* 'bá rī pi ní gāá sī, Múngú ní ípēé, iri ní tā ni 'dujú 'bāá āmbúgú rī vúgá. ⁵ Imi adrikí kpá sū írā adri'ba idri rú Índri Uleteré rī ní rizú jó Múngú vé rī sīzú ání rī tīj, imi atala uleteré ri'bá rōbōñō Múngú ní 'yīi rá rī sē'ba Múngú ní Yēsū Kúrísitō ā rú sī ni pi. ⁶ Tā í ní sū búkú Múngú vé ri agá rī kīnī, “Ími ndrekí drī ká, á 'bá írā kú Sionā† agá, má ípē írā rī 'bāá tā be āmbúgú. 'Bá íri é'yīpi rá rī, ícá drīnjá íšú ku.”

⁷ Imi írā rī é'yī'bée rá rī pi, imi vúgá 'dālé írā rī vé tā āmbúgú. 'Bo 'bá írā rī gā'ba sī rī pi vúgá 'dāá,

“Írā ándúru 'bá jó sī'ba rī pi ní gāá sī rī, újā nóni 'i ícá írā sēépi jó rī ní pá tuzú ání ūkpō ūkpō nī.”

⁸ “Á 'bá írā, 'bá rī pi rī í ūšj ru'ba ní gé, írā rī sē kōpi ri 'de vúgá.”

Kōpi ri í ūšj ru'ba ní gé, ā'diātāsīyā kōpi lékí tā Múngú vé rī yīj ku, tā í ní ūtīj rī nga 'i kōpi ā rú'ba gá rá.

⁹ 'Bo imi adrikí 'dīni kuyé, Múngú ūpē imi nī. Imi atala 'bāgú rī pi vé ni, sūrú uleteré ni, 'bá Múngú vé ni pi. Múngú zī imi ífūú ínjā agá 'dāásí imi adrii ūtīnjā dīipi uleteré rī agá, imi ūlúkí rī tā múké Múngú ní 'oó imi ní rī pi 'bá rī pi

nī. ¹⁰ Ándúru imi adrikí 'bá Múngú vé ni kuyé, 'bo nóni imi 'bá Múngú vé ni. Ándúru Múngú 'bá éšj ídríkídri imi drīgé kuyé, 'bo nóni 'bá éšj ídríkídri imi drīgé gí.

¹¹ Imi mávé Ūndī má ní lēlē rī pi, imi jākā, āzini imi rámbá rú nyóókú drīgé nōgō, á mā imi drī 'rī sī, tā ūnjí rīpi ūmbā fuúpi imi éšj agá 'dīri, lē imi kuki ání. ¹² Lē ímivé tā ā adri múké 'bá pāgánō rú rī pi ásámvú gé, kōpi kádō ūnjō ūlī imi drīgé 'yozú kīnī imi ri tā ūnjí 'o, kōpi ā ndrekí rī tā múké imi ní 'oó rī, kōpi ē íngúkí rī Múngú ri ú'dú 'rī ní ímúzá 'bá vúgá nōlé rī gé.

Lē ē ínjīkí 'bá drīkoma rú rī pi ínjīnjī

¹³ Úpí lē imi ínjīkí 'bá í ní ū'bāá imi drīlé gá rī pi ārevú céré ínjīnjī. Lē imi ínjīkí 'bāgú rī pi ínjīnjī, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ambugu 'bá rī pi drīgé céré. ¹⁴ Ázini lē imi ínjīkí gávānā rī pi ínjīnjī, ā'diātāsīyā ūpēkí kōpi rīi 'bá tā 'o'bá ūnjí rī pi írīnjā, āzini rīi 'bá tā 'o'bá múké rī pi íngú. ¹⁵ Múngú lē imi 'okí tā pīrī, 'bá adri'ba azakaza rú tā nī'ba ku rī pi ā 'yokí rī tā āzi imi ní ku. ¹⁶ Imi íšúkí drīwālā gí, 'bo drīwālā imi ní íšú 'dīri, lē imi 'okí tā ūnjí ání ku. Lē imi adrikí áti'ba Múngú vé ni. ¹⁷ Lē imi ínjīkí 'bá rī pi céré ínjīnjī, imi lékí imi ógūpī Yēsū ri é'yī'ba gí rī pi lēlé. Imi kuki Múngú rī, āzini imi ínjīkí 'bāgú rī pi ínjīnjī.

¹⁸ Imi 'bá adri'ba túgērī rú 'dī'bée, lē imi ínjīkí ímivé 'bá imi ní rīi éjī ngāá kōpi ā pālé gá rī pi ínjīnjī. Adri 'yozú kīnī, imi 'yéjā 'bá tā be múké rī pi ínjī áyu 'dīni ku, lē imi ínjīkí 'bá éšj be ūká ūká rī pi índī. ¹⁹ 'Bá rī 'o dō mi ūnjí draāásīyā, Múngú ri mí ní tākíri sē rá, ā'diātāsīyā mí 'bá Múngú vé ni. ²⁰ Ūgbákí dō imi tá ūnjí imi ní 'oó rī sī, imi takí dō tā ni mādā, ngá múké imi ní íšú ání gé 'dīgé rī 'ā'di? 'Bo imi nyakí dō ízāngā tā múké imi ní 'oó rī sī, imi takí dō ta ni mādā, Múngú rī adri imi sī āyīkō sī. ²¹ Múngú ní imi zīj ímú Kúrísitō ā pámvú ūbīi rī sī, imi ímú ízāngā nya sū Kúrísitō ní nyaá imi tá sī rī tīj, iri imi ní ū'bītā rú, imi ūbīkí rī íri ā pámvú ání.

²² “O ūnjīkányā ālujāni kuyé, ū'bā 'bá āzi ē mī kuyé.”

²³ 'Bá rī pi ká íri u'daá, 'i da kōpi kuyé. Kā rīi ízāngā rī nyaá, éří 'i ōjōgō sī ālujāni kuyé. Ízāngā íri ní nyaá rī agá, 'bá ívé éšj céré Múngú tā līpi pīrī rī drīgé. ²⁴ Kúrísitō 'du 'bávē ūnjīkányā muzú 'i rú'ba gá peṭi alambaku sígē gí, 'bá kuki rī ūnjīkányā, 'bá adrikí rī idri rú, 'bá 'okí rī tā pīrī

áyu. Ízāngā ĩri ní nyaá rĩ sē ídríkí ĩmi gí.
²⁵ Ándúrú ĩmi adríkí sū kábílō ávĩ'ba gí, rĩ'ba ányá'ba mụ'ba bádáru rĩ pi tĩnĩ, 'bo nóni ĩmi ímvíkí ígōó 'ba rĩipi ĩmi úcépi, ázini ímivé idri ā tā mbaápi rĩ vúgá gí.

3

Ūkú rĩ pi vé adringárá ívé ágō rĩ pi be rĩ

¹ Ūkú rĩ pi, lē ĩmi ĩnĵíkí ímivé ágō rĩ pi ĩnĵĩnĵĩ, ĩmi 'duki tā kōpi ní lūu ĩmi ní rĩ ngaánga. Ágō rĩ pi ẹ'yíkí dō ú'dúkó múké rĩ kuyé, ūkú rĩ pi vé tā 'oó múké rĩ sī, ūkú rĩ pi ā ūlūkí dō ú'dúkó múké rĩ ívé ágō rĩ pi ní kuyé drááásiyā, ágō rĩ pi ú'dúkó múké rĩ ẹ'yí rá. ² Ágō rĩ pi ndrėkí dō ūkú rĩ pi rĩ tā 'o múké, kōpi kúru 'de Kúrísítō ā pámvú ūbĩ. ³ Lē ku ĩmi ní rizú ẹsĩ 'bázú céré ūnyĩ rụ'ba nōri vé rĩ ā tā ūsúzu áyu, ázini rizú drĩ'bí tizú ū'dú be túngú túngú, dōku gálágála dábú nũ ní pi 'yízú ĩmi bĩ gé sī, ázini bōngó ájē be ámbúgú ní pi úsúzu. ⁴ Múké ní, lē ímivé ūnyĩ ā adri ĩmĩ ẹsĩ agalésila. Ūnyĩ 'dĩri ā adri rĩ mụzú nonyonyo, ímivé ẹsĩ ā adri rĩ kírĩ, ázini tā be mādā. Ūnyĩ 'dĩri tā be ámbúgú Múngú ẹndrẹtĩ gé 'dāá. ⁵ Ūkú ọtú Múngú rĩ ĩnĵĩ'ba rĩ pi 'okí tā rĩ sū 'dĩri tĩnĩ. Kōpi 'bákí ẹsĩ céré Múngú drĩgé, kōpi rĩ í údé ūnyĩ be. Kōpi rĩ ívé ágō rĩ pi vé tā 'du nga rá. ⁶ Sárā ní ágó ní Ábūrámā* rĩ ĩnĵĩ ĩnĵĩ rĩ sī, zĩ ágó ní rĩ ívé ámbúgú. ĩmi 'okí dō tā pĩrĩ ũrĩ ákō, ĩmi anjĩ ūkú Sárā vé ní.

⁷ ĩmi ágō ūkú be rĩ pi, lē ĩmi ĩnĵíkí ímivé ūkú rĩ pi ĩnĵĩnĵĩ, ĩmi rụkĩ kōpi múké, ĩmi ūsúkí lẹtĩ múké kōpi ē Ízā kozú áni, kōpi dō ūkpō ákō drááásiyā, Múngú vé ẹsĩ múké rĩ sī, sē ĩmi ní fefé idri ú'di rĩ vé rĩ céré trōtrō, áni ā uga rĩ ĩmi ní lẹtĩ Múngú rĩ zizú rĩ ku.

Ízāngā nyangárá tā múké 'ongárá sī rĩ

⁸ Í'yó ẹsĩzú rĩ 'dĩ, lē ímivé yĩkĩ ā adri céré álu. ĩmi kukí ĩmi ọgǔpĩ rĩ ĩzāngā nyaá ọ'dúkúle ku. Lē ĩmi lėkĩ ĩmi lėlė adrizú ẹdrĩpĩ rú ázini ọmvúpĩ rú. ĩmi adríkí ẹsĩ be múké, ázini ĩmi adríkí tā be mādā. ⁹ 'Bā ázi 'o dō ĩmi ūnjĩ, lē ĩmi 'okí ĩri ūnjĩ ku, 'bā ázi 'da dō ĩmi, lē ĩmi 'dakí ĩri ku, múké ní, lē ĩmi zĩkĩ ĩri ní Múngú rĩ, ā sē ĩri ní tākĩrĩ, ā'diātāsīyā ĩmi 'okí dō 'dini, Múngú rĩ ĩmi ní tākĩrĩ sē rá. ¹⁰ Á'diātāsīyā sīkĩ búkú Múngú vé rĩ agá kínĩ, "Bā rĩ lē dō adrii áyĩkō sī,

ázi ní lē dō adrii mụzú múké,
 lē ā ūtē ívé ádra, ā rĩ átángá ūnjĩ átá ku,

* **3:6** 3:6 Ábūrámā: Múngú zĩ Ábūrámā rĩ kínĩ, ā ku ívé 'bā 'bẹtĩ ásámvú gé rĩ pi, ā ku ívé ángú, ā 'de mụyĩ ángú ázi ú'di ní gé. Ábūrámā rĩ ẹ'bĩpi Yáhudĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ élifú álu mụdǔrǔlĩ áró (1,800) gé, ísụ tĩkĩ drĩ Yẹsũ rĩ kuyé. Í lā í'dóngárá 12-25. **3:12** 3:12 Sāvúmā 34:12-16 **3:14** 3:14 Ísáyá 8:12 † **3:20** 3:20 Nūwā: Nūwā adri sá 'bā rĩ pi ní ūnjĩkányā 'ozú ūnjĩ 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kúlúmgbā, yĩ rĩ kādō ímú tĩ, ā pa rĩ írivé 'bā rĩ pi írivé ányápá rĩ pi ā urụkọ pi be. Í lā í'dóngárá 5-9.

ázi ní rĩ ūnjō ũlĩ ku.

¹¹ Lē ē ífũ ūnjĩkányā agásĩ rá, ā 'o tā múké, lē ā ndā lẹtĩ tākĩrĩ íjízú, ā 'du tākĩrĩ rĩ vé tā ngaánga.

¹² Á'diātāsīyā Úpĩ Múngú rĩ mĩ 'bā 'bā tā 'o'ba pĩrĩ rĩ pi ndrėzú

ázi ní rĩ bĩ 'bā kōpivé zĩngará yízú,
 'bo ĩri úgóró újā 'bā tā 'o'ba ūnjĩ rĩ pi ní."

¹³ ĩmi dō rĩ úvá 'bā tā múké 'ozú, ā'di rĩ ícō ĩmi 'o ūnjĩ ní? ¹⁴ 'Bo ĩmi dō rĩ ízāngā nya tā ĩmi ní 'oó pĩrĩ rĩ sī drááásiyā, Múngú rĩ ĩmi ní tākĩrĩ sē rá. "Lē ĩmi rúkĩ ngá kōpi ní ruú rĩ ku, lē ĩmi ā adríkí ũrĩ sī ku." ¹⁵ Lē ĩmi ĩnĵíkí Kúrísítō rĩ ĩmĩ ẹsĩ agá 'dalé 'yozú kínĩ, ĩri ímivé Úpĩ. 'Bā ázi zĩ dō ĩmi tā ĩmi ní rizú ẹsĩ 'bázú Kúrísítō drĩgé rĩ ā tā sī, lē ĩmi útúkí ĩmi kú ĩnógósĩ, ĩmi újākĩ rĩ tā ĩri ní zĩjĩ 'dĩri áni múké. 'Bo lē ĩmi újākĩ tā rĩ ú'dúkó adrii mādā ní sī, ĩnĵĩngárá be. ¹⁶ Lē tā ĩmi ní újā rĩ ā adri pĩrĩ, ā'diātāsīyā 'bā rĩ'ba átángá ūnjĩ 'yo'ba ĩmĩ rụ'ba ĩmi ní rĩí ẹzĩ Kúrísítō vé rĩ ngaá múké rĩ ā tā sī rĩ pi ē ísúkĩ rĩ drĩnjā bėsĩnĩ. ¹⁷ 'Bā rĩ dō rĩ ízāngā nya tā múké ĩri ní 'oó rĩ sī, Múngú lē dō tā rĩ ā 'o 'i 'dini, ĩri múké. 'Bā rĩ dō rĩ ízāngā nya tā ūnjĩ ĩri ní 'oó rĩ sī, adri múké ku. ¹⁸ Kúrísítō drā vú álu 'bávė ūnjĩkányā ā tā sī, ĩri tā be pĩrĩ ūnjĩkányā ákō, drā 'bā ūnjĩkányā be rĩ pi vé tā sī, ā újā rĩ ĩmi ícā anjĩ Múngú vé ní.

¹⁹ 'Dĩkĩ ĩri drāá rá, 'bo Índrĩ Múngú vé rĩ sē idri góó rá. ¹⁹ Kúrísítō mụ tĩ sēé idrĩ í ní 'bāá kuú jó ángú ū'yízú rĩ agá rĩ pi ní. ²⁰ Índrĩ 'dĩ'bée gākĩ ọtú Múngú vé tā sī, sá Nūwā† ní rizú ívé kúlúmgbā mọńgũ rĩ sizú rĩ gé, 'bo Múngú rĩ tée ẹsĩ be mādā. Yĩ tĩpĩ rĩ agá 'dāá, 'yéná 'bā áró idríkí ní. ²¹ Yĩ tĩpĩ 'dĩri i'da íffĩ bātízímú vé rĩ, nóni ĩmi paápi 'dĩ. 'Bo bātízímú vé íffĩ adri 'yéná ūndĩ rụ'ba gá rĩ ā ūjĩngárá kuyé, írivé íffĩ, ĩmi ní ẹsĩ újázú ule Múngú rĩ ẹ'yízú, ā'diātāsīyā Yẹsũ Kúrísítō íngá góó idri rú drāngárá galésila gí. ²² Nóni Yẹsũ Kúrísítō mụ 'bũ gé 'dāá gí, úri kuú Múngú vé drĩ ẹndẹpi gé, Múngú 'bā māláyikā rĩ pi 'bā ángú rụ'ba rĩ pi be adrii ĩri ā pálé gá.

4

Adringárá pĩrĩ Múngú agá rĩ

¹ Kúrísítō ní 'i rụ'ba adii sēé ízāngā nyaá rĩ sī, lē kpá ĩmi adikĩ ĩmĩ rụ'ba ízāngā nyaá sũ írivé rĩ tĩnĩ, ā'diātāsīyā 'bā rĩ adí dō 'i ízāngā nyaá Kúrísítō ā tā sī rá, ĩri lū 'yozú kínĩ, 'bā rĩ ku ūnjĩkányā 'ongárá gí. ² ĩri lū 'yozú kínĩ, ĩmi ícókĩ lókĩ ĩmi ní adrizú

nyóókú drǐgē nōgō rī izaá rizú tā ũnjí rú' bá nōri vé rī ngazú áni ku, ĩmi éšǐ 'bá rizú tā Múngú vé rī 'duzú ngazú. ³ Ōtú ĩmi izakí sá ambamba, ĩmi rikí tā págánō rī pi ní ríi 'oó rī pi 'dujú ngaá: ĩmi rikí tā drǐnjá séépi ní 'oó, ĩmi rikí ówú 'báa, ĩmi rikí ĩmērēé ũnjí ũnjí, ĩmi rikí ũmú 'báa rizú íwá mvuzú ĩmērēzú tā drǐnjá séépi ní pi 'ozú, ázini ĩmi rikí múngú ũnjí í ní úde drǐ sǐ rī pi ĩnjǐ. ⁴ Nóni ĩmivé ũndí ándúru rī pi é drǐ ábá céré céré, ĩmi ní ĩmi úmú adrii í be trú ku rī sǐ, sē kōpi nóni rī ĩmi u'da'da. ⁵ 'Bo kōpi ĩmú pá tu Múngú úmvúlesǐ 'bá idri ru, ázini ũdrá' bá gí rī pi vé tā lípi rī endrētǐ gé. ⁶ Tā 'dirí sē í ní rizú ú'dúkó múké rī ũlúzu 'bá ũdrá' bá gí rī pi ní ĩndí áni. Kúru í tā lí kōpi drǐgē tā kōpi ní 'oó nyóókú drǐgē nōgō rī sǐ, kōpivé ĩndrí rī kúru mụ adri Múngú be trú.

⁷ Éšǐ mādá, ngá rī pi árevú céré ĩmú adri 'dāayo. Kúru lē ĩmi adriki mē be kowu, ĩmi a' biki ĩmi tā sǐ a'bia' bi, ĩmi ziki Múngú rī. ⁸ Agaápi rá rī, lē ĩmi lēki ĩmi éšǐ álu sǐ, á'diátásiyá 'bá ázi 'o dō ĩmi ũnjí, lēngará rī sē ĩmi 'báki ĩrivé tā ĩmi éšǐ aga ũnjí ku. ⁹ Lē ĩmi é'yíkí 'bá rī pi ĩmivé 'bētǐ ásamvú gé lēngará sǐ, unungará ákō. ¹⁰ Múngú rī éšǐ be múké, sē ĩmi ní fēfē céré ándiándí. ĩmi áyúkí fēfē ándiándí ĩri ní sēé ĩmi ní 'dǐ' bée 'bá uruko é izá kozú áni. ¹¹ Mivé ézi dō rizú tǐ sēzú, lē mǐ rī tǐ Múngú vé rī sēé 'bá rī pi ní. Mivé ézi dō rizú 'bá rī pi é izá kozú ngá sǐ, lē mǐ rī kōpi é izá koó muzú ũkpō Múngú ní sēé mǐ ní rǐ sǐ, é ĩngúkí rī Múngú đǐpi pōwǔpōwǔ, ázini ũkpō be rī áni Yēsú Kúrísitō á rú sǐ muzú nyonyo. Ámīnā.

Īzāngā nyangará adringará Kúrísitǔyáni rú rǐ vé tá sǐ rǐ

¹² ĩmi mávé ũndí má ní lēlélé rǐ pi, tā ũkpō ũkpō riipi ĩmi ú' bǐpi ĩmi ní rizú Īzāngā nyazú áni 'dǐ' bée, lē ĩmi éšǐ á ũtǐ áni ku, tā ĩmi ú' bǐpi 'dirí é ĩndré ĩmi ní tā ú'dí rú ní ku. ¹³ 'Bo lē ĩmi adriki áyíkō sǐ Īzāngā ĩmi ní ríi nyaá 'dǐ' bée sǐ, á'diátásiyá Īzāngā Kúrísitō ní nyaá rǐ ĩmi ní nóni ríi nyaá 'dǐ. Kádō ĩmú ĩri 'daá đingará be pōwǔpōwǔ, ĩmi kúru ĩmi áyíkō íšú aga rá. ¹⁴ U'dakí dō ĩmi, ĩmi ní Kúrísitō rī é'yǐí gí rǐ sǐ, ĩmi tákiri íšú rá, á'diátásiyá Múngú vé ĩndrí Uleteré đǐpi pōwǔpōwǔ rǐ adri ĩmi be trú. ¹⁵ ĩmi dō rǐ Īzāngā nya, lē Īzāngā ĩmi ní ríi nyaá rǐ á adri 'bá 'dǐzú ní ku, dōku ngá úgǔzú ní ku, dōku tā ũnjí 'ozú ní ku, dōku 'dezú tá agá yáyá ní ku. ¹⁶ Mǐ dō rǐ Īzāngā nya mǐ ní adrii Kúrísitǔyáni* rú rǐ sǐ, lē mǐ drǐ á nja ku, lē mǐ ĩngú Múngú rǐ mǐ ní ríi Kúrísitō á pámvú ũbǐ

rǐ sǐ. ¹⁷ Á'diátásiyá lókí tá lízú rǐ ícá gí, í 'dó anji Múngú vé rǐ pi vé tá lí. Dō í 'dó 'bávé tá lí drǐdrǐ píri, kúru 'bá ú'dúkó múké Múngú vé rǐ yǐ' bá, gá' bá tá ní 'du' bá ngagá sǐ rǐ pi vé tá á adri rǐ ĩngóni? ¹⁸ Búkú Múngú vé rǐ kiní,

“Īri dō ũkpō ũkpō 'bá tá be píri rǐ pi ní idringará íšuzú,

'bá ũnjíkanyá 'o' bá, ázini Múngú rǐ ĩnjǐ' bá ku rǐ pi á 'okí rǐ kōpi ĩngóni?”

¹⁹ Kúru 'bá rǐ' bá Īzāngā nya' bée ézi Múngú vé rǐ á tá sǐ rǐ pi, lē kōpi á tukí pá tǐtǐ, kōpi é é'yíkí Múngú úyō sōopi, tá ní 'dujú ngaápi rá, í gbǐpi rǐ, ázini kōpi á rikí tá múké 'oó muzú.

5

'Bá Múngú vé rǐ pi vé ĩbángará

¹ ĩmi má ógǔpǐ drǐkoma rú kánisá vé rǐ pi, á ndre Īzāngā Kúrísitō ní nyaá rǐ rá, ázini á ndre ĩrivé đingará pōwǔpōwǔ í ní ĩmú 'daá, 'bá ní úmvúlesǐ ĩmú állé trú rǐ rá. Á lē átá ĩmi ní 'dini. ² ĩmi drǐkoma kánisá vé 'dǐ' bée, lē ĩmi úcéki kábílō Múngú vé adri' bá ĩmi ásamvú gé 'dǐ' bée. Lē ĩmi á adriki drǐkoma rú, ĩmi úteki kōpi. 'Bo á adri ũkpō sǐ ku, á adri sǔ ĩmí éšǐ ní lée rǐ tǐni, Múngú lē ĩmi 'okí 'dini. 'Bo lē ĩmi 'báki éšǐ ámbúgú múfengá drǐgē ku, lē ĩmi 'báki úvá ézi rǐ ngazú. ³ 'Bá ĩmi ní ríi úteé rǐ pi, lē ĩmi 'báki tá ĩnjǐnjǐ kōpi drǐgē ku, lē ĩmi adriki kōpi ásamvú gé ú' bǐtá rú. ⁴ Kúrísitō adriipi 'bá kábílō úcé' bá rǐ pi drǐgē rǐ kádō 'i 'daá, ĩmi ĩmú kǐlá đingará adriipi pōwǔpōwǔ deępi ku rǐ vé rǐ úsú ĩmi drǐgē.

⁵ ĩmi kǐrǐnǐ rǐ pi, lē ĩmi yíkí 'bá ambugu rǐ pi é tǐ yiyǐ. ĩmi árevú céré, lē ĩmi adriki ĩmi ásamvú gé sǐ éšǐ be mādá, á'diátásiyá “Múngú gá 'bá í ĩngú' bá ĩngúngú rǐ pi sǐ, 'bo ĩri éšǐ múké 'bá 'bá tá be mādá rǐ pi ní.”

⁶ Lē ĩmi adriki tá be mādá Múngú adriipi ũkpō be rǐ endrētǐ gé, ĩri ĩmú sē í ĩmi ĩnjǐnjǐ lókí ĩri ní ĩngá ĩpée rǐ gé. ⁷ Tā ĩmi ní ríi ĩmi úšǔzú drázú áni 'dirí, lē ĩmi kukí céré kuú Múngú drǐgē, á'diátásiyá Múngú rǐ ĩmi tá mba rá.

⁸ ĩmi adriki úmǐ be, ázini ĩmi adriki mǐ be kowu, á'diátásiyá ĩmivé ári' bá ádróko rǐ éćǐ ángú mbá sǔ kǐmǐrǐo riipi líipi léepi 'bá ndáapi nyaápi rǐ tǐni. ⁹ ĩmi tukí pá tǐtǐ ĩmivé é'yǐngará agá, ĩmi séki ádróko á ũ' bá ĩmi mǐ ku. Á'diátásiyá ĩmi nǐkí rá ĩmi ógǔpǐ Yēsú rǐ é'yǐ' bá gí vú drǐgē nōgō rǐ pi nyo rǐ Īzāngā nya sǔ ĩmi ní ríi nyaá 'dirí tǐni.

* 4:16 4:16 Kúrísitǔyáni: 'Bá 'dǐ' bée é'yíkí rá 'yozú kiní, Yēsú rǐ Kúrísitō, pa í ní. Zíkí kōpi Kúrísitǔyáni, á'diátásiyá kōpi rǐ Yēsú Kúrísitō á pámvú ũbǐ. 4:18 4:18 Nǎpi 11:31 5:5 5:5 Nǎpi 3:34

¹⁰ 'Bo ĩmi kádō ĩzāngā rī nyaá lókíná be mādā, vùdrĭ ní gé, Múngú ẹ̀sĭ be múké ĩmi zĭpĭ imųpĭ đĭngárá 'dáni'dáni rī ǎlĕépi Kúrísítō agá rī, ĩri sē ĩmi gō adri múké rá, ĩri ĩmi ní ũkpō sē rá, ĩri sē ĩmi pá tu tĭtĭ ĩmivé ẹ̀'yĭngárá agá. ¹¹ Ũkpō Múngú vé rī ǎ adri mųzú nyonyo. ǎmĭnā.

Pétēró vé átángá ũdŭ

¹² Kòkòbĭ má ní sĭi ẹ̀lĭnǎ nōri, Sílǎ má ní ẹ̀sĭ 'bǎá drĭ ní gé ẹ̀drĭpĭ rú Yĕsŭ Kúrísítō agá rī ko má ĩzǎ sĭngárá ní gé nĭ. Tǎ má ní kòkòbĭ rī sĭzú rī, ǎ lĕ ĩmi ẹ̀sĭ ĩmbá, ǎzini ǎ lĕ lúú ĩmi ní 'yozú kĭnĭ, ádarú Múngú vé ẹ̀sĭ múké. Lĕ ĩmi tukĭ pá tĭtĭ ẹ̀sĭ múké Múngú vé rī agá. ¹³ Ngúlúmŭ Yĕsŭ ri ẹ̀'yĭ'bée gĭ Bǎbĕlónǎ gá Múngú ní ũpĕé sŭ ĩri ní ĩmi ũpĕé rī tĭnĭ rī pi sĕkĭ ĩmi ní mōdó, ǎzini má mvópi Mǎrǎkō sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁴ ĩmi adri'bǎ Kúrísítō agá rī pi, ĩmi u'dekĭ ĩmi ẹ̀zĭjĭ bĕdrĭ sĭ, lĕngárá be céré, Múngú ǎ 'bǎ tǎkĭri ĩmi drĭgé.

Kòkòbì ìrì ní
Pétéró
ní sù rì
Tà búkù rì vé rì ã
ùlùngará

Pétéró sī kòkòbì 'dìri sēē Kúrísitíyáńí uruḳo ní, lóki ìri ní n̄jzú ámázú 'yozú kìnì, 'bá uruḳo lēki 'i 'dìj' dī rī gé. Lē lūú Kúrísitíyáńí rī pi ní 'yozú kìnì, lē adringará kòpívè rī á sē àyìkò Múńgú ní. Kòkòbì 'dìri agá, sī kìnì, tà n̄ngará Múńgú ní sēē kòpi ní, àzini Yēsù Kúrísitò ní sēē kòpi ní, àzini kòpi ní j̄sù 'bá uruḳo 'bée vúgá rī, lē kòpi á kuki ku. 'Yo kòpi ní kìnì, lē kòpi á adriki m̄i be kowu 'bá im̄u 'bá àngú im̄bá 'bá ùnjò sī 'bá kànísá vé rī pi ásámvú gé rī pi vé tá sī. 'Bá àngú im̄bá 'bá ùnjò sī rī pi, kòpi rī 'bá rī pi im̄bá tá ùnjò sī, àzini kòpi rī 'yo, Kúrísitò igò ku. 'Bo Pétéró 'yo kìnì, Kúrísitò rī igò rá, Múńgú rī ngá 'í ní gbii lóki n̄ori vé rī pi ú' dī rá. Ìri gò ngá ú' dī gbi ùku rī á vùrá gá, kòpi adri ùnjikányá ãkó.

1 Ma S̄imóná Pétéró 'i, àtí' bágú, àzini Yēsù Kúrísitò vé 'bá áyúáyú ní.

Á sī kòkòbì 'dìri sēē 'bá Yēsù rī é' yí 'bá gí sù 'bá ní é' yí rī t̄n̄j rī pi ní. É' yingará 'dìri tá be àmbùgú, sēki ìmi ní tá p̄r̄j Yēsù Kúrísitò 'bávè Múńgú 'bá Paapi rī vé tá sī.

2 Èşj múké, àzini tàkiri Múńgú vé rī á ga ìmi èşj agá tré tré. Lē ìmi 'bàki èşj rizú tá Múńgú vé rī ùnjzú, àzini Úpí Yēsù vé rī ùnjzú m̄uzú d̄jì d̄jì.

Adringará Múńgú agá rī

3 Múńgú vé ùkpò sī, sē 'bá ní ngá àrèvú céré 'bá ní tá 'ozú àní múké àyìkò sēepi ìri ní rī pi gí. Sē 'bá ní ngá 'dì' bée, 'bá ní ìri n̄j gí rī sī. Múńgú z̄j 'bá, 'bá im̄úkí rī ivé d̄ngará p̄ow̄p̄ow̄w̄ rī àlèé, àzini ivé adringará múké 'dìri àlèé 'í be tr̄j. 4 Múńgú ezi 'bá ní tá àmbùgú, 'bá íkókí rī ivé adringará múké rī àní, àzini 'bá kuki rī èşj 'bá ní rii 'báá tá ùnjí 'ozú rī rá, àzini 'bá kuki rī èşj àmbùgú 'bá ní rii 'báá ngá dr̄igé nyòòkú dr̄igé nògò rī àní.

5 Lē ìmi ruḳi ìmivè é' yingará rī t̄t̄j. É' yingará rī á vùdr̄j gé, lē ìmi 'okí tá múké, tá múké rī á vùdr̄j gé, lē ìmi adriki tá n̄ngará be, 6 tá n̄ngará rī á vùdr̄j gé, lē ìmi ütèki ìmi ütètè tá ùnjí sī, ütèngará rī á vùdr̄j gé, tá ènj̄j̄en̄j̄ agá, lē ìmi ùmbékí èşj, èşj ùmbéngará rī á vùdr̄j gé, lē ìmi 'okí tá Múńgú ní àyìkò sēepi ní, 7 tá 'ongará Múńgú ní àyìkò sēepi rī á vùdr̄j gé, ìmi èdr̄ip̄j̄j̄ rú, lē ìmi lēki ìmi lèlè ìmi ásámvú gé sī, lèngará rī á vùdr̄j gé, lē ìmi lēki 'bá

rī pi àrèvú céré. 8 Ìmi 'duki dō tá 'dì' bée àrèvú ngáá céré rá, ìri lū 'yozú kìnì, èşj ìmi ní 'báá 'bávè Úpí Yēsù Kúrísitò rī n̄jzú rī, ù' a ní rī ìndré ìmi r̄j' b́á gá b́á, pámvú ní rī ìndrèndrè. 9 'Bo 'bá tá 'dì' bée 'dupi ngaapi ku rī, ìndré sù 'bá m̄i be èşj̄j̄i gí, àngú ndrèepi ku rī t̄n̄j. 'Bá tá 'oópi 'dini 'd̄iri, tá 'í ní ìri tr̄uzú ìrivé ùnjikányá agásí rī àvì èşj ní agásí gí.

10 Kúru má èdr̄ip̄j̄j̄ má ómvúp̄j̄j̄, lē ìmi 'okí tá lúupi 'yozú kìnì, ádarú Múńgú ùpè ìmi ní, àzini z̄j ìmi im̄u adrii 'bá ívé ní. Ìmi 'duki dō tá 'dì' bée ngáá sù 'd̄iri t̄n̄j, ìmi ícókí 'í dé ìmivè é' yingará agásí ku. 11 'Bávè Úpí Yēsù Kúrísitò 'bá Paapi rī im̄u ìmi é' yí dr̄j̄ j̄r̄j̄ s̄i fī m̄alùngá adriuzú àní 'dání' dání rī agá rá.

Tà Búkù Múńgú vé rī ní átá rī

12 Ìmi n̄kí dō tá rī gí, àzini ìmi tuki dō pá tá áda rī agá t̄t̄j̄ dr̄áásiyá, á lē tá 'dì' bée ènd̄j̄j̄ ùlúú ìmi ní d̄j̄j̄ d̄j̄j̄. 13 Má ní dr̄i adrizú idri rú rī gé, má ùşş ìri múké má ní tá 'dì' bée ùlúú ìmi ní, tá ní á àvì rī ìmí èşj agásí ku. 14 Á' diatásiyá á n̄j rá 'bávè Úpí Yēsù Kúrísitò lū má ní uletere kìnì, ma ílókò dr̄adrá. 15 Kúru á lē ù' b̄j̄j̄ ùkpò sī tá 'dì' bée im̄bá ìmi ní, lóki má ní adrizú 'd̄áayo rī gé, ìmi 'bàki rī tá 'dì' bée áwí kuú ìmí èşj agá.

16 Ú' dógú' dógú 'bá ní ùlúú ìmi ní 'bávè Úpí Yēsù Kúrísitò vé igòngará ùkpò be rī á tá sī 'd̄iri, adri 'yozú kìnì, 'bá àzi igá tá ní 'í dr̄igé yá 'dini kuyé, 'bá rī àmbùgú Yēsù vé 'bá ní ndrèé 'bá m̄i s̄i rá rī á tá ùlú. 17 Ètèpi Múńgú sē ìri ní àmbùgú, àzini ingú ìri rá. Múńgú ùkpò 'Dipa kìnì, "Mv́ 'd̄iri mávè má ní lèlèlè rī, ma adri ìri s̄i àyìkò sī." 18 'Bá ȳj̄kí ú' d̄úkó rī íbì íkú 'b̄j̄ gélésila, j̄sù 'bá Yēsù pi be tr̄j̄ írá uletere rī dr̄igé 'd̄áá.

19 Tá nèb̄j̄ rī pi ní ùlúú 'bá ní 'dì' bée tá áda. Kúru lē ìmi 'bàki èşj rizú ú' d̄úkó kòpi ní ùlúú 'dì' bée ȳj̄zú múké múké, á adri rī s̄j̄ ìmi ní lám̄bá 'yūú d̄j̄j̄ j̄n̄j̄ s̄i rī t̄n̄j. Lē ìmi 'bàki tá ní adrii kuú ìmi èşj agá, c̄mgbá ùt̄j̄ rī ní ifùngará gá, àzini m̄ar̄bá ù' b̄j̄t̄j̄n̄j̄ vé rī* ní d̄j̄zú ìmi èşj agá. 20 'Bo lē ìmi n̄kí ámá múké 'yozú kìnì, tá nèb̄j̄ rī pi ní ùlúú, 'í ní s̄j̄ Búkù Múńgú vé rī agá 'dì' bée, adri 'yozú kìnì, 'bá àzi igá 'í dr̄igé yá 'dini kuyé. 21 Á' diatásiyá tá nèb̄j̄ rī pi ní ùlúú rī, 'bá àzi igá tá ní 'í dr̄igé kuyé, 'bá Múńgú ní ùpèé nèb̄j̄ rú rī pi rikí Múńgú vé ú' d̄úkó ùlúú ùkpò Ìndri Uletere rī vé rī sī.

2

'Bá tá im̄bá' b́á ùnjò s̄i rī pi

1 Ọtú nẹ̀bì ̀nǹjò rú nì pi anigé ̀Isèrèlè rì pi àsámúvú gé. 'Bá rì' 'bá tá ̀imbá' 'bá ̀nǹjò sī nì pi kpá ̀ímú ̀í ̀ínjé ̀ífi ̀ími àsámúvú gé, tá kọ̀pì nì ̀ímú ̀imbá rì, ̀iri 'bá izaza, kọ̀pì Úpí ̀í paápi tá ̀nǹjì agásí rì gá sī, kọ̀pì drá ̀íjì ̀í dríjé ̀úgògòlè rú. 2 'Bá tré pi ̀ímú kọ̀pìvé ̀imbàngará ̀nǹjì, àzini tá kọ̀pì nì rìi 'oó drǹnjá sèépi rì 'du nga áyu, ̀iri sè 'bá rì pi tá áda Múngú vé rì idede. 3 Kọ̀pìvé ̀ésì 'bá àmbúgú ngá dríjé rì sī, ̀iri sè kọ̀pì ̀ími úbè ̀ú'dúkò múkè sī lèzú ̀ímivé múfèngá u'duzú ̀ími dríjé sī rá. 'Bá 'dínì 'dì' 'bée, Múngú ̀lì tá kọ̀pì dríjé ̀ínógòsì gí, kọ̀pìvé dràngará 'du sà ku.

4 Máláyíkà ̀nǹjìkányà 'o' 'bá rì pi, Múngú ku kọ̀pì kána kuyé, úmbé kọ̀pì ú' 'bé izàngá nyaá 'bù 'a be nǹpi cìcì rì agá, cǐmgbá lókí ̀í nì ̀ímúzá tá ̀lìzú kọ̀pì dríjé rì gé. 5 Lókí Núwá* vé rì gé, 'bá ̀nǹjìkányà 'o' 'bá rì pi, Múngú ̀è ̀ésì ̀íca kọ̀pì nì ̀úká ̀úká, Múngú sè yì ̀tǹ kọ̀pì ̀ímùlùú, kọ̀pì ̀údrákí cére. Múngú pa Núwá tá pìrì rì ̀ùlùúpi rì ̀ívè 'bá ̀éjǹrì rì pi be drá agásí rá. 6 'Bá ̀nǹjìkányà 'o' 'bá kǹrú Sòdómò vé rì agá, àzini Gómórà vé rì agá rì pi, Múngú zá kọ̀pì veé áci sī, kọ̀pì cìkí kuú ̀úfúrágú rú. Múngú 'o' tá 'dìrì 'dínì, 'bá 'i' nǹ' 'bá ku rì pi á nǹkì rì á má 'yozú kìnì, 'i' kpá ̀ímú kọ̀pì zá ve áci sī sù 'dìrì ̀tǹjì. 7 Múngú ̀ípá Lótò rì áci agásí ̀iri nì tá 'oó pìrì rì sī. ̀Nǹjìkányà 'bá Sòdómò gá rì pi nì 'oó drǹnjá sèépi 'dìrì, sè Lótò nì àyíkò àlunàni kuyé. 8 Lótò rì 'bá tá 'oópi pìrì nì, rì adrii 'bá rì' 'bá ̀nǹjìkányà 'o' 'bá 'dì' 'bée àsámúvú gé, ̀ú'dú ̀álu ̀álu, ̀iri rì ̀nǹjìkányà kọ̀pì nì rìi 'oó rì ndre, àzini átàngá ̀nǹjì ̀nǹjì kọ̀pì nì rìi átá rì pi yì 'i' bí gé, tá 'dì' 'bée sè ̀iri nì àyíkò àlunàni kuyé. 9 Tá rì dọ 'dìrì ̀tǹjì, Úpí Múngú rì 'bá tá 'o' 'bá pìrì rì pi pa tá kọ̀pì ̀ìsù' 'bá rì pi agásí rá, 'bo ̀iri tá ̀úkpó ̀úkpó nì 'bá 'bá ̀nǹjìkányà 'o' 'bá rì pi dríjé, cǐmgbá cazú lókí ̀í nì ̀ímúzá tá ̀lìzú kọ̀pì dríjé rì gé. 10 'Bá rì' 'bá ̀ébirì rù' 'bá nòri vé rì á tá 'du' 'bá nga' 'bá, ̀nǹjìkányà 'o' 'bá, ̀úkpó Múngú vé rì gá' 'bá sī rì pi, Múngú rì ̀ímú kọ̀pì ̀irǹjà rá.

'Bá 'dínì 'dì' 'bée rì tá rì 'o' 'muzú drǹ ̀úkpó sī, kọ̀pì áfú rú, àzini ̀ilèkèlèngá rú, kọ̀pì rì máláyíkà 'bù gé rì pi u'da ̀urǹ ákó. 11 Máláyíkà rì pi vé ̀úkpó á ndè dọ 'bá àngú ̀imbá' 'bá ̀nǹjò sī 'dì' 'bée vé rì rá dráásiyà, kọ̀pì tókí 'bá ̀nǹjò rú 'dì' 'bée kuyé, àzini u'dakí kọ̀pì Úpí Múngú ̀èndrètì gé kuyé. 12 'Bá àngú ̀imbá ̀nǹjò sī 'dì' 'bée, kọ̀pì rì tá kọ̀pì nì nǹ kuyé rì pi ide, kọ̀pì rì tá ̀í nì lèé rì 'du nga ̀ènjàkò sī. Kọ̀pìvé ̀úmi sù ànyàpá rì pi vé rì ̀tǹjì, ̀í ̀ímú kọ̀pì ̀ú'dǹ ̀údrá sù ̀í nì ànyàpá rì pi ̀ú'dǹ ̀údrá rì ̀tǹjì.

13 'Bá 'dínì 'dì' 'bée rì ̀nǹjìkányà rù' 'bá nòri nì àyíkò sèépi nì 'o' andrekelemgbe ̀ùtǹjà sī, kọ̀pì rì tá ̀nǹjì ̀nǹjì agá' 'bée rá nì pi 'o' 'muzú, vùrà 'bá rì pi nì ̀í ̀úmúzá ngá nyazú rì gé, kọ̀pì rì ̀nǹjìkányà drǹnjá sèépi nì 'o' 'bá rì pi àsámúvú gé. Tá kọ̀pì nì 'oó ̀nǹjì 'dì' 'bée sī, Múngú rì ̀ímú kọ̀pì 'o' àní ̀nǹjì. 14 Tá kọ̀pìvé rìi 'oó muzú rì, rìzú ̀òwù 'bázú muzú bádàrú, kọ̀pì kúkì ̀nǹjìkányà 'ongará ku. Kọ̀pì 'bá ̀úmi ákó rì pi ̀è mǹ ù' 'bá 'de tá ̀nǹjì agá mbèlèngá, kọ̀pì 'bákí ̀ésì àmbúgú ngá dríjé. 'Bá 'dínì 'dì' 'bée, trikí kọ̀pì gí. 15 Kọ̀pì kúkì tá pìrì rì á 'ongará àní, kọ̀pì gòkí rìi tá gòròngò rú nì 'oó muzú, sù Bálámú Bèórà mvoپی nì lèé múfèngá ndáá ̀ìsù lètì ̀nǹjì sī rì ̀tǹjì. 16 'Bo nẹ̀bì Bálámú vé dǹngí átá ̀nǹjìkányà Bálámú nì 'oó rì á tá drǹ nì gé. Dǹngí rì átá sù 'bá áda nì átá rì ̀tǹjì, sè Bálámú ku ̀ívè tá rìi 'oó ̀ènjàkò vé 'dìrì rá.

17 'Bá àngú ̀imbá' 'bá ̀nǹjò sī 'dì' 'bée adrikí sù kídì njuúpi gí rì ̀tǹjì, àzini kọ̀pì adrikí sù ̀irǹbìtì yǹjǹgò vé ̀úli nì vǹjì 'dǹsì rá rì ̀tǹjì. Múngú ̀údé kọ̀pì nì vùrà izàngá nyazú ambamba nì kú ̀ínógòsì gí, ̀iri rì kọ̀pì tē. 18 Kọ̀pì áfú rú, kọ̀pì rì átàngá 'bá izà koopi ku nì pi átá, kọ̀pì rì tá rù' 'bá nòri vé rì pi 'o' 'bá rì pi àsámúvú gé andrekelemgbe, kọ̀pì rì tá 'dì' 'bée 'o' 'dínì, 'bá ̀ésì ̀újá' 'bée ̀ú'dí rú ̀nǹjìkányà agásí rì pi ̀úbézá, kọ̀pì á fíkí rì tá ̀nǹjì 'oó bèsimì. 19 Kọ̀pì rì 'yo' 'bá rì pi nì, 'bá rì pi ̀è'yíkí dọ tá ̀í nì ̀imbá rì rá, kọ̀pì ̀ímú drǹwàlá ̀ìsù rá. 'Bo ̀ìsùzú 'bá àngú ̀imbá' 'bá ̀nǹjò sī 'dì' 'bée, kọ̀pì tǹgèrǹ rì 'bá ̀nǹjìkányà 'o' 'bá nì pi, á'diàtásiyà 'bá ríipi ̀nǹjìkányà 'o' 'oópi rì, ̀iri tǹgèrǹ ̀nǹjìkányà rì dríjé. 20 'Bá àngú ̀imbá' 'bá ̀nǹjò sī 'dì' 'bée ̀è'yíkí kòdò 'bávè Úpí Yèsù Kúrìsitò 'bá Paapi rì gí, kọ̀pì ̀ífúkì ̀nǹjìkányà nyòókú nòri vé rì agásí gí, 'bo ̀nǹjìkányà rì gò kpá kọ̀pì ̀ímùlùú dǹjì, sè nóni kọ̀pìvé tá rìi 'oó rì gò ̀íca ̀nǹjì drǹdrǹ 'dàri ndéé. 21 'Bá 'dì' 'bée á nǹkí tē dọ lètì Múngú vé tá 'ozú pìrì rì kuyé, ̀iri té adri múkè, ̀ìsùzú kọ̀pì nǹkí rá, 'bo kọ̀pì gáki tájimbì Múngú vé uleterè ̀í nì ̀imbá rì 'dugá ngagá sī. 22 Tá ̀í nì átá 'dì' 'bée tá áda, "Úcógú rì úgbé, ̀iri gò ̀újá ̀ívè úgbé mbe. ̀Ígá rì 'i' ̀újì múkényà rú, ̀iri kpá gò fi 'i' ̀nǹjò ̀útrètrè sì dǹjì."

3

Úpí Yèsù vé ̀ìgòngàrá

1 ̀Ími mávé ̀úndí má nì lèèlè rì pi, á sī ̀ími nì kòkòbì rì sèé drǹdrǹ nì rá, àzini má nì sǹ sèé ̀ími nì 'dì. Kòkòbì má nì sǹ sèé ̀irǹ 'dì' 'bée, á sī sèé ̀ími ̀imbázú àní, ̀ími kádò láá, tá nì á àvì rì ̀ími ̀ésì agásí ku. 2 Á lè ̀ími

* 2:5 2:5 Núwá: Núwá adri sá 'bá rì pi nì ̀nǹjìkányà 'ozú ̀nǹjì 'dàri gé rá, kúru Múngú nì ̀iri zìzú á ̀údé kùlúmgbá, yǹjì rì kádò ̀ímú ̀tǹjì, á pa rì ̀irivé 'bá rì pi ̀irivé ànyàpá rì pi á ̀urukò pi be. 1:1 á ̀í dǹngàrá 5-9. 2:15 2:15 Káláfe 22-24

'bákí tã nêbî Múngú ri nî'ba rá rî pi ní ótú átá 'dãri kú Ìmi éşî agá, àzini lè Ìmi 'bákí tã Úpí 'ba Paapi rî ni ezîjî ívé 'ba áyúáyü ri pi tí gé rî kú Ìmi éşî agá.

³ Drîdrî nî, tã má ní lèé Ìmi nîkî áamá múké rî, Ìri 'dî, ú'dú ú'dú vé rî gé, 'ba urukò pi Ìmú tã áda Ìmi ní rîi 'oó rî gugu, kòpi tã ùnjî í ní lèé rî pi 'du nga áyu. ⁴ Kòpi 'yo, "Yèşü kînî, 'i Ìmvi Ìgò rá píri, Ìmvi dí kuyé àşî? Í'dózú 'ba é'bîpîjî ní ùdrãzú rî gé 'dãá, àzini Múngú ní 'bû pi gbizú vü be rî gé 'dãá, cîmgbá àndrû sî, tã rî pi áwíkî adrii kuú ũku rî tînjî." ⁵ 'Ba 'dî'bée nîkî áamá rá 'yozú kînî, Múngú gbi 'bû pi vü be nî, ri átá tî sî, gbi nyòòkú rî yîjî sî, aco yîjî rî mužú àndiãndî, nyòòkú rî ní Ìndrèzú, 'bo kòpi áwíkî tã 'dîri sî àkã. ⁶ Múngú gò yîjî 'i ní nyòòkú rî gbizú ànî 'dãri sèé tîjî, yîjî rî ú'dî 'ba rî pi, ngá Ìdri be rî pi be ùdrãá céré 'dîisî rá. ⁷ 'Bo Múngú átá Ìnògòşî kînî, 'bû 'ba ní ndrèé àndrû nòri, àzini vü 'ba ní adrii drî ni gé nòri, 'i Ìmú kòpi zã ve àcî sî, kòpi tè ku 'dîni, cîmgbá lókî 'i ní Ìmúzú tã lîzú 'ba rî pi drîgé rî gé, 'ba 'i nî'ba ku rî pi, 'i Ìmú kòpi zã ve àcî sî.

⁸ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, lè Ìmi 'bákî Ìmi drîgé 'yozú kînî, ú'dú àlu Ìndrè Úpí Múngú vúgá 'dãá Ìlî élifü àlu tînjî, ú'dú élifü àlu Ìndrè ú'dú àlu tînjî. ⁹ Tã Úpí ní ezîjî 'yoó kînî, 'i Ìgò rá rî, 'ba urukò'bée ũşükî kînî, Ìcò Ìgòò mbèlèñá ku. 'Bo adri 'dîni kuyé, Úpí ri tã rî 'o mužú mädã Ìmi tã sî, à'diãtãşiyã Úpí lè 'ba àlu àlu à ku ùnjikãnyã 'ongará ànî, à drã rî ku.

¹⁰ Ú'dú Úpí ní Ìmviú rî, 'ba àzi Ìcò nîjî ku, Ìri Ìcã àngü şşü dü, şşü ũgü'ba ní Ìmú ngá ũgü rî tînjî. Àngü rî Ìmú lî 'bû gé 'dãá kùbî be mgbîrî, 'bû rî kúru áfî 'dîisî rá, Ì ngá 'bû gé 'dãá rî pi zã ve àcî sî mgbîlîmgbîlî, Ì kpá vü rî zã ve ngá 'a ní gé rî pi be mgbîlîmgbîlî. ¹¹ Ngá vü drîgé nògò rî pi, Ì dõ Ìmú zã ve àcî sî 'dîri tînjî, ngá múké rî, lè Ìmi ngakî èzî Múngú ní, àzini Ìmi Ìnjîkî Múngú ri. ¹² Lè Ìmi 'bákî mî rizú ú'dú Múngú ní Ìmúzú tã lîzú 'ba rî pi drîgé 'dãri ütèzú. Lè Ìmi ũşükî 'yozú kînî, ú'dú 'dãri vé Ìcángará vüvü yã 'dîni ku, Ìri Ìcã ú'dîkîrîñá nògò. Ú'dú 'dãri gé, 'ba 'bû gé 'dãá rî pi, ngá 'bû gé 'dãá rî pi be, àzini 'ba vü drîgé nògò rî pi, ngá vü drîgé nògò rî pi be, Ì kòpi zã ve àcî sî mgbîlîmgbîlî. ¹³ 'Bo 'bã ri éşî 'bã 'bû ú'dî, àzini vü ú'dî Múngú ní ezîjî 'ba ní 'dãri ütèzú, vürã ri údekî ángirî 'ba tã 'o'ba píri rî pi ní.

¹⁴ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, Ìmi ní rizú éşî 'bãzú tã 'dîri ütèzú rî gé, lè Úpí Yèşü è şşü Ìmi uletere, ùnjikãnyã àkò, tã be kîri Múngú èndrètî gé. ¹⁵ Lè Ìmi 'bákî Ìmi drîgé 'yozú kînî, tã Úpí ní éşî 'bãzú mädã Ìcãzú mbèlèñá kuyé rî, ku 'ba rî pi ní sã,

'ba rî pi à újakî rî éşî ànî. Tã 'dîri şşü nyo Múngú ní ùmî sèé 'ba ógúpî Páulü 'ba ní lèélè rî ní, Ìri ní tã rî sîi sèé Ìmi ní rî tînjî.

¹⁶ Kòkòbî Páulü vé Ìri ní sîi 'dî'bée agásî, átá tã 'dî'bée céré rá, 'bo tã Ìri ní sîi 'dî'bée urukò mbamba, Ìffî ní Ìcókî nîjî bã ku. 'Ba urukò tã nî'ba ku rî pi újakî Ìrivé kòkòbî sîi 'dîri ùlülü ù'dü be túngú, şşü kòpi ní tã Búkú Múngú vé rî agá rî újã ùlülü ù'dü be túngú rî tînjî.

¹⁷ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, şşü Ìmi ní tã 'dî'bée nîjî rá rî tînjî, lè Ìmi adriki mî be kowü, 'ba rî'ba ùnjikãnyã 'o'ba rî pi à ùbékî ri Ìmi fî ùnjikãnyã 'oó ku. ¹⁸ Éşî múké, àzini tã nîngará Ìngápî 'bávè Úpí Yèşü Kúrisitò 'ba Paapi rî vúgá rî, à sè Ìmi tukî pá ũkpò ũkpò. Lè è Ìngúkî Yèşü ri mužú nyonyo! Àmînä.

**Kòkòbì álu ni
Yūwání
ní sī rī
Tā búkū rī vé rī ã
ùlūngará**

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúáyū rī sī kòkòbì 'dīri 'bá urukò adri 'bá Kúrísítìyání rú rī pi ní, lè kòpì sū anjì ívé ní tīnì. Kīnī, lè kòpìvé àsámvú Múngú be rī, àzini Kúrísítò be rī ã adri múké. 'Yo kòpì ní 'bá àngù ímbá 'bá kánisá agá ùnjò sī rī pi vé tã. Yūwání kīnī, òtù í rikì adrii Yēsū be trù, 'í nì rá, Yēsū rī 'bá áda, ìri Mvá Múngú vé ni. Kīnī, kòpì 'bákì dō èsì Yēsū drìgè rá, kòpì idri 'dání 'dání rī ísù rá. Kīnī, kòpì Kúrísítìyání rú, lè kòpì ã lèkì Múngú rī lèlè, àzini kòpì ã lèkì í lèlè í àsámvú gé sī.

'Bá idri sèepi rī

¹ Í'dóngará gá 'dāá, Ú'dúkò idri sèepi rī, ìri anigé, 'bá yìkì Ìrivé ú'dúkò rá, 'bá ndrekì ìri 'bá mị sī rá, 'bá ùlòkì rù 'bá ní 'bá drì sī rá, 'bá ní rii tá ní ùlúú ìmi ní 'dī. ² 'Bá idri sèepi rī 'da 'í 'bá ní rá! 'Bá ndrekì ìri 'bá mị sī rá. 'Bá nóni rī idri 'dání 'dání òtù adriipi Ètèpì Múngú be trù í ní 'daá 'bá ní rī vé tã ùlú ìmi ní. ³ 'Bá rī ìmi ní tá 'bá ní ndreé 'bá mị sī, àzini 'bá ní yìi 'bá bì sī rī ùlú, 'bá ùmúkì rī 'bá adrii ìmi be trù, àzini 'bá ùmúkì rī 'bá adrii Ètèpì be trù, àzini Mvòpì Yēsū Kúrísítò be trù. ⁴ 'Bá sīkì tá 'dī' bée sèé ìmi ní, 'bá ùmúkì rī 'bá adrii ìmi be trù, 'bá adrikì rī ìmi be àyìkò sī.

Múngú rī ñ sū ùtúná tìni

⁵ Ú'dúkò 'dīri 'bá yìkì íngázú Yēsū vùgá, 'bá ní rii ùlúú ìmi ní 'dī kīnī, Múngú rī ñ àngù ímgbèrè sū ùtúná tìni, tá àzi indrèpi sū ìnjá tìni rù 'bá ní gé 'dāáyo. ⁶ 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ícìkì 'bá àsámvú Múngú be rī ícá ngá álu gí, 'bo 'bá áwíkì dō adrii ìnjá agá rii ùnjikányá 'oó, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá ùnjò rú, tá 'bá ní 'oó rī adri tá áda ku. ⁷ 'Bo 'bá dō rī adri ùtúná agá, sū Múngú ní ñjì ùtúná rú rī tìni, 'bá 'bá ùmú adri 'bá Múngú vé rī pi be trù. Múngú Mvòpì Yēsū vé ári, ìri 'bávé ùnjikányá ùjì 'bá rù 'bá gá sī cèré.

⁸ 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ùnjikányá àkò, 'bá rī 'bá mị ù'bā, tá áda 'bá èsì agá 'dāáyo. ⁹ 'Bá ùlúkì dō 'bávé ùnjikányá Múngú èndrètì gé rá, Múngú rī èsì 'bá tá pìrì 'ozú, ìri 'bá trù 'bávé ùnjikányá agásì rá, àzini ìri 'bávé ùnjikányá ùjì rá. ¹⁰ 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ùnjikányá àkò, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá rī 'yo, Múngú rī ùnjò rú, Ìrivé ú'dúkò múké 'dīri 'bá èsì agá 'dāáyo.

2

¹ Má anjì rī, á sī kòkòbì 'dīri sèé ìmi ní, ìmi 'okì rī ùnjikányá ku. 'Bo 'bá rī 'o dō ùnjikányá, 'bá àzi pá tuúpi 'bávé tá tì gé átápi Ètèpì be ni anigé, 'bá rī Yēsū Kúrísítò adriipi pìrì rī 'i. ² Yēsū Kúrísítò adi 'i sèé dráá 'bávé ùnjikányá ùjìzú 'bá rù 'bá gá sī, ùjì 'yèná 'bávé ùnjikányá ó'dúkùlè ku, ìri 'bá vù drìgè rī pi vé ùnjikányá ùjì cèré.

³ 'Bá 'dukì dō táimbì Múngú vé rī ngáá rá, 'bá ícò nì ámá 'yozú kīnī, ádarú 'bá nìkì Múngú rī rá. ⁴ 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'i nì Múngú rī rá, 'bo 'dù dō táimbì Múngú ní eziì rī ngáá kuyé, 'bá 'dīri ùnjò rú, nì tá áda Múngú ní eziì rī kuyé. ⁵ 'Bo 'bá 'dukì dō tá Múngú ní eziì rī ngáá rá, tá 'dīri lū 'yozú kīnī, ádarú 'bákì lèngará Múngú vé rī adrii 'bá èsì agá gí. Kúru 'bá ícò nì ámá 'yozú kīnī, 'bávé àsámvú Múngú be rī ícá múké gí. ⁶ 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'i 'bá Múngú vé ni, lè á 'o tá rī, sū Yēsū ní 'oó rī tìni.

Táimbì ú'dí rī

⁷ Ìmi mávé ùndí má ní lèlèlè rī pi, tá má ní sū sèé ìmi ní 'dīri adri táimbì ú'dí ní kuyé, ìri táimbì ùkù í ní òtù sèé ìmi ní, ìmi ní Yēsū rī è'yìzú rī gé 'dāri. Táimbì í ní 'yoo kīnī, lè á lèkì 'bá lèlè 'dīri, ìri táimbì ìmi ní òtù yìi drìdrì 'dāri. ⁸ 'Bo tá má ní sū sèé ìmi ní rī, ìri ádarú táimbì ú'dí ní, Yēsū vé tá 'oó rī lū 'yozú kīnī, lè kpá ã ndrekì tá áda táimbì rī vé rī ìmi rù 'bá gá, á'diátásiyá tá 'oó ìnjá agá rī á vùgú de 'í gí, ùtúná rī nóni rī ka ní.

⁹ 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'i ùtúná agá, 'bo 'bá dō èsì ùnjì ógúpì ní, áwí 'dīri adrii kuú ìnjá agá. ¹⁰ 'Bá 'í èdrìpì rī lèepi lèlè rī, ìri 'bá adriipi ùtúná agá ní, ngá àzi ìri èsì agá sèepi ìri ní tá ùnjì 'ozú ní 'dāáyo. ¹¹ 'Bo 'bá èsì ùnjì 'bāapi 'í èdrìpì ní rī, ìri drì kú ìnjá agá ùgògò, ìri rī ècì tų ìnjá agá, nì kuyé 'í dō rī mụ ngòlè, á'diátásiyá ìnjá òzù mị ní gí.

¹² Ìmi mávé anjì má ní lèlèlè rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá Múngú trù ìmi ùnjikányá agásì gí Yēsū á rù sī.

¹³ Ìmi má ètèpì, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì Kúrísítò adriipi í'dóngará gá 'dālè anigé rī gí.

Ìmi kèrjanjì rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi ndèkì àdróko rī gí.

Ìmi mávé anjì má ní lèlèlè rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì 'bá Ètèpì Múngú rī gí.

¹⁴ Ìmi anjì Múngú vé rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì 'bá Ètèpì Múngú rī gí.

Ìmi má ètèpì, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní,

ā'diātāsīyā īmi nīkí Kúrísítō adriipi
í'dóngará gá 'dálé anigé rī gí.

Īmi kēriānji rī pi, á sī tā 'diri sēē īmi ní,
ā'diātāsīyā ū'dúkó Múngú vé fīpi īmi
ēsī agá rī
sē īmi tukí pá ūkpó ūkpó īmivé
ē'yīngará agá,
sē īmi ndēkí ādróko rī gí.

Ā 'bāki ēsī tā nyōōkú nōri vé rī drīgē ku

¹⁵ Lē īmi 'bāki ēsī tā nyōōkú nōri vé rī
drīgē ku, dōku lē īmi fiki ūnjikānyā nyōōkú
nōri vé rī 'oó ku. 'Bá rī 'bá dō ēsī tā nyōōkú
nōri vé rī drīgē, ícō ēsī 'bāā 'bá Ētēpi rī
lēzú ku. ¹⁶ Tā nyōōkú nōri vé rī, īri sē 'bá
rī tā rŭ'bá nōri vé rī 'du nga áyu, sē īri
ēsī 'bā āmbúgú ngá drīgē, īri adri āfú rú.
Tā 'dī'bēe adriki tā 'bá Ētēpi ní lēē ā 'okí
rī kuyé, tā 'dī'bēe tā nyōōkú nōri vé ni.
¹⁷ Tā nyōōkú nōri vé rī, āzini ēsī 'bá rī pi ní
rī 'bāā ngá nyōōkú nōri vé rī pi drīgē rī,
īri imú de rá. 'Bo 'bá Múngú vé tā 'dūyīpi
ngāāpi rī, īri idri 'dāni'dāni rī ísŭ rá.

Ari'ba Yēsŭ Kúrísítō vé rī pi

¹⁸ Mā anji rī, ū'dú ūdŭ vé rī ícá gí. Īmi
yīkí imí bī sī rá kīnī, āri'bágú Kúrísítō vé
rī rī imú 'dī'dī, nōni arī'ba Kúrísítō vé rī
pi ícákí kárakará gí. Sē 'bá nīkí ámá ānī
'yozú kīnī, ū'dú ūdŭ vé rī ícá gí. ¹⁹ Ari'ba
'dī'bēe, kōpi fūkí 'bá āsámvú gé nōōsī,
kōpi ē'yīkí Yēsŭ rī sŭ 'bá ní ē'yīi rī tīnī
kuyé. Kōpi ē ē'yīkí té dō Yēsŭ rī sŭ 'bá
ní ē'yīi rī tīnī rá, kōpi té áwí adri 'bá be
trŭ. Kōpivé fūngará 'bá āsámvú gé sī 'dīri
lŭ 'yozú kīnī, kōpi ē'yīkí Yēsŭ rī sŭ 'bá ní
ē'yīi rī tīnī kuyé.

²⁰ 'Bo Yēsŭ rī Uleterē, sē ívé Índrí Uleterē
rī ású īmi gí, sē nōni īmi nīkí tā áda Múngú
vé rī gí. ²¹ Á sī īmi ní kōkōbī 'dīri sēē 'yozú
kīnī īmi nīkí tā áda rī kuyé yā 'dīni ku,
īmi nīkí tā áda rī rá, ā'diātāsīyā tā áda
Múngú ní i'dāá rī agá, ūnjō 'dāáyo. ²² 'Bá
ūnjō rú rī ā'di 'i? 'Bá ūnjō rú rī, īri 'bá
'yoópi Yēsŭ adri Kúrísítō ku rī 'i. 'Bá 'dīni
'dīri, īri āri'ba Kúrísítō vé ni, 'bá 'dīri gā
Ētēpi Múngú rī sī, āzini gā Mvōpi Yēsŭ rī
sī. ²³ 'Bá Mvōpi Yēsŭ rī gāāpi sī rī, gā kpá
Ētēpi Múngú rī sī, 'bá Mvōpi Yēsŭ rī ā'yīipi
rá rī, ā'yīi kpá Ētēpi Múngú rī rá.

²⁴ Kúru ū'dúkó múké ī ní ímbá īmi ní
í'dóngará gá 'dāá, īmi ní yīi īmi bī sī 'dīri,
lē īmi 'bāki kuú īmi ēsī agá. Īmi 'bāki
dō tā ni imí ēsī agá rá, īmi áwí adri īmi
Ētēpi Múngú agá, āzini Mvōpi Yēsŭ agá.
²⁵ 'Bá áwíki dō adri Múngú agá, 'bá ícō
ídri 'dāni'dāni Kúrísítō ní ezi rī ísŭ rá.

²⁶ Á sī tā 'diri sēē īmi ní, īmi ā adriki rī mī
be kowu 'bá lē'ba īmi mī ū'bā'ba 'dī'bēe vé
tā sī. ²⁷ 'Bo nōni Kúrísítō sē Índrí Uleterē rī
ású īmi gí, īri nōni rī adri īmi agá, īmi gōkí
nōni ímbángará lēē dīi ku, Índrí Uleterē rī

īmi ímbá nī. Tā Īri ní ímbá rī adri ūnjō ku,
īri tā áda. Nōni lē Índrí Uleterē rī ā ású
īmi, lē īmi áwíki īmi íkpāá adrii Kúrísítō ā
rŭ'bá gá, sŭ Índrí Uleterē rī ní īmi ímbá rī
tīnī.

Anji Múngú vé rī pi

²⁸ Mā anji rī, lē īmi áwíki īmi íkpāá adrii
Kúrísítō ā rŭ'bá gá, Kúrísítō kādō imví
ígōō, 'bá ícókí adrii ūrī sī ku, āzini 'bá
ícókí adrii drīnjá sī ku Īri endretī gé.

²⁹ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, Kúrísítō rī tā be
pīrī, īmi nīkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá tā 'oópi
pīrī rī, īri adri Mvā Múngú vé ni.

3

¹ 'Bá Ētēpi Múngú lē 'bá ambamba, ī ní
'bá zizú ānī Múngú vé anji 'dī. Ádarú 'bá
anji Múngú vé ni. Tā 'bá nyōōkú nōri drīgē
rī pi ní 'bá nīzú ámázú kuyé 'yozú kīnī, 'bá
anji Múngú vé ni rī, kōpi nīkí Múngú rī
kuyé. ² Īmi mávé ūndī má ní lēélē rī pi,
'bá nōni anji Múngú vé ni, Múngú rī dō
úmvulēsī imú 'bá ūjā adri íngóni yā, i'da
drī 'bá ní tā ni kuyé. 'Bo 'bá nīkí rá 'yozú
kīnī, Kúrísítō kādō imví ígōō, 'bá Īri ndre
rá, 'bá imú adri sŭ Īri tīnī. ³ 'Bá ēsī 'bāāpi
Kúrísítō drīgē rī, īri adri ule, fi ūnjikānyā
'oó ku, sŭ Kúrísítō ní adrii ule ūnjikānyā
ākó rī tīnī.

⁴ 'Bá ūnjikānyā 'oópi rī, nō tāimbī
Múngú vé rī gí. Ūnjikānyā rī, īri Múngú
vé tāimbī nōngará. ⁵ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī,
Yēsŭ imú 'bávé ūnjikānyā ūjīi 'bá rŭ'bá gá
sī gí. Yēsŭ 'o ūnjikānyā ālunāni kuyé. ⁶ 'Bá
rī íkpā dō 'i kú rŭ'bá ni gé, ícō ūnjikānyā
'oó dīi dīi ku. 'Bá rī dō rī ūnjikānyā 'o
muzú, 'bá 'dīri nī Īri kuyé, ámá Īri kuyé.

⁷ Mā anji rī, lē īmi sēkí 'bá āzi ā ū'bā īmi
mī ku. 'Bá tā 'oópi pīrī rī, Múngú endretī
gé, īri 'bá pīrī, sŭ Kúrísítō ní adrii pīrī
rī tīnī. ⁸ 'Bá riipi ūnjikānyā 'oópi rī, īri
'bá ādróko vé ni, ā'diātāsīyā ādróko í'dó
ūnjikānyā 'oó ī ní drī 'bŭ pi gbizú vé rī be
kuyé rī gé 'dāá, 'bo Mvā Múngú vé rī imú
ēzī ādróko vé rī ízāá drī ni gé sī rá. ⁹ Anji
Múngú vé rī pi ícókí rīi ūnjikānyā 'oó ku,
ā'diātāsīyā ūri Múngú vé rī adri kōpi ēsī
agá. Sē kōpi 'okí ūnjikānyā ku, ā'diātāsīyā
Múngú 'dū kōpi 'bāā anji ívé ni pi rŭ gí.
¹⁰ 'Bá anji Múngú vé rī pi nī ámá rá, 'bá
kpá anji ādróko vé tā 'dŭ'bá nga'ba rī pi
nī ámá rá, ā'diātāsīyā 'bá tā 'oópi pīrī ku,
'í ógŭpī rī lēēpi ku rī, adri mva Múngú vé
ni ku.

Lē 'bá lēkí 'bá lēlē

¹¹ Ū'dúkó múké Múngú vé īmi ní yīi
í'dóngará gá 'dāá rī lŭ kīnī, lē 'bá lēkí 'bá
lēlē. ¹² Lē 'bá adriki sŭ Káyīnā ándúru riipi
ādróko vé tā 'oópi ēdripi rī 'dīpi drāāpi rī

tīnī ku. Káyīnā 'dī édrīpī ri āsī? Káyīnā 'dī édrīpī ri, édrīpī ní tā 'oó Múngú endreṭi gé pirī rī sī, 'bo tā Káyīnā ní 'oó rī Múngú endreṭi gé ūñjī. ¹³ Má édrīpī mā ómvúpī, 'bá nyōókū drīgē nōgō rī pi ndreki dō ūñjī, ūñjī 'bá éšjī ā tī āni ku. ¹⁴ 'Bá lēki dō 'bá lēlē, ūñjī lū 'yozú kīnī, 'bá ifūki drā agāsī gī, 'bá ūsūki idri 'dāni'dāni rī gī. 'Bá édrīpī ri lēēpi ku, āzini ómvúpī ri lēēpi ku rī, ūñjī 'bá éšjī ūñjī 'bāāpi ógúpī Yēsū rī 'yīpī gī rī ní rī, ūñjī 'bá riipi āngū ú'dīpi ni. ūñjī nīkī rá 'bá āngū ú'dīpi rī, ūñjī idri 'dāni'dāni rī ku.

¹⁶ Lēngará vé tā, ūñjī 'dīni, Yēsū Kúrisitō adi 'i sēē drāá 'bá tā sī. Lē 'bá adiki 'bá sēē drāá 'bá ógúpī Yēsū rī 'yī 'bá gī rī pi vé tā sī, sū Yēsū ní 'i adii sēē drāá rī tīnī. ¹⁷ 'Bá rī dō ngā be, ndre dō ógúpī ri ngā ākō, ko dō ógúpī ē īzā ngā sī ku, lēngará Múngú ní 'bá rī pi lēzú rī éšjī ni agā 'dāāyo. ¹⁸ Má anji rī, ā lēki āngū tī sī kána ku, ádarú lē ūñjī lēki ūñjī ógúpī lēlē, ūñjī koki kōpi ē īzā ngā sī koko. ¹⁹ 'Bá lēki dō 'bá ógúpī lēlē, 'bá ícō nī 'bá 'yozú kīnī, 'bá rī tā áda 'o, ūñjī sē 'bá éšjī ri adri āyīkō sī, 'bá kādō ūñjī Múngú vé tā ūñjī. ²⁰ 'Bá éšjī ā rī dō nōó ūñjīkányā 'bá ní 'oó rī sī drāāsiyā, Múngú ri āmbúgu, nī tā 'bá éšjī agā rī cērē rá, tā āzi Múngú ní nī kuyé ni ālunāni 'dāāyo.

²¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, 'bá amáki dō 'yozú kīnī, 'bá 'okī ūñjīkányā kuyé, 'bá adri Múngú endreṭi gé ūñjī ākō. ²² 'Bá zīki dō ngā Múngú tī gé, ūñjī sē 'bá ní rá, ā'diātāsīyā 'bá rī tā ūñjī 'bá ní rī 'dū ngā rá, āzini tā 'bá ní 'oó rī, ūñjī Múngú ní āyīkō sē. ²³ Múngú ézī 'bá ní 'dīni kīnī, 'bá 'yīkī 'i Mvōpi Yēsū Kúrisitō ri, āzini 'bá lēki 'bá lēlē 'bá āsāmvú gé sī, sū Yēsū ní ézī rī tīnī. ²⁴ 'Bá tāimbi Múngú vé rī 'dū 'bá ngā 'bá rá rī pi, kōpi ūmúki 'i adrii Múngú be trū gī, Múngú ri adri kōpi be trū. Tā 'bá ní nīzú amázú 'yozú kīnī, Múngú ri adri 'bá be trū rī, ūñjī ní ūñjī Uleterē rī 'bá ásu rī sī.

4

Lē ūñjī amáki indri rī pi amámā

¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, lē ūñjī 'yīkī indri rī pi vé tā mūzú bādāru ku. Lē ūñjī amáki indri rī pi amámā, indri rī pi dō Múngú vé ni, dō kōpi indri āzi tūngú ni pi. 'Bá diātāsīyā nēbī ūñjō rī pi kárakará, kōpi ayiki mūzú vū drīgē sī, kōpi rī tā ūñjō vé ni pi ūñjī mūzú 'bá rī pi ní. ² Tā ūñjī ní ícōzú ūñjī Uleterē Múngú vé rī nīzú amázú rī, ūñjī 'dīni, nēbī 'yoopi kīnī, tīkī Yēsū Kúrisitō ri ifūú 'bá áda rú rī, nēbī 'dīri indri Múngú vé rī rī 'bá ní gé anigē. ³ 'Bo nēbī 'yoopi kīnī, tīkī Yēsū rī 'bá áda rú kuyé rī, nēbī 'dīri indri Múngú vé rī rī 'bá ní gé 'dāāyo, ūñjī āri 'bá Kúrisitō vé ni. ūñjī

yīkī rá 'yozú kīnī, āri 'bágu Kúrisitō vé rī rī ímú 'dīi'dī, nóni ícā gī, ūñjī vū drīgē nōgōnō.

⁴ Má anji rī, ūñjī anji Múngú vé ni, ūñjī ndēki nēbī ūñjō rú 'dī'bēe gī, ā'diātāsīyā ūñjī ézī ngāpi ūñjī rī 'bá gā rī, ūñjī kōpi ni aga indri ézī ngāpi nyōókū drīgē nōgō rī vé rī rá. ⁵ 'Bá ūñjō rú 'dī'bēe, kōpi 'bá Múngú rī nī 'bá kuyé ni pi, kōpi rī tā nyōókū nōri vé rī átá, 'bá Múngú rī nī 'bá ku rī pi ri kōpivé tā 'dū ézī ngazú. ⁶ 'Bá 'bá Múngú vé ni. Tā 'bá ní ícōzú ūñjī tā áda átápi rī nīzú, āzini indri ūñjō rú rī nīzú amázú rī, ūñjī 'dīni, 'bá Múngú rī nī 'bá rá rī pi, kōpi 'bávē tā 'dū ézī ngazú rá, 'bo 'bá Múngú rī nī 'bá ku rī pi, ícōki 'bávē tā 'dū ézī ngazú ku.

Lēngará Múngú vé rī

⁷ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, lē 'bá lēki 'bá lēlē, ā'diātāsīyā lēngará íbī íngá Múngú vūgá. 'Bá lēki dō 'bá lēlē, ūñjī lū 'yozú kīnī, 'bá anji Múngú vé ni, 'bá nīkī 'yozú rī rá. ⁸ 'Bá āngū lēēpi ku rī nī Múngú ri kuyé, ā'diātāsīyā Múngú ri 'bá āngū lēēpi lēlē ni. ⁹ Múngú 'i'da ívé lēngará 'bá ní lēti be 'dīni, ípē ívé Mvā ālūkutanā rī nyōókū drīgē nōgō, 'bá ūñjī rī idri 'dāni'dāni rī āni bēnī. ¹⁰ Lēngará agaāpi rá rī, ūñjī 'dīni, Múngú lē 'bá lēlē, ípē ívé Mvā ímú drāá rōbōñō 'bá trūzú 'bávē ūñjīkányā agāsī, adri 'yozú kīnī, 'bá lēki Múngú rī nī 'dīni kuyé. ¹¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, sū Múngú ní 'bá lēlē rī tīnī, lē 'bá lēki 'bá lēlē. ¹² 'Bá āzi ndre Múngú rī ālunāni kuyé. 'Bo 'bá lēki dō 'bá lēlē, Múngú ri adri 'bá agā, ádarú lēngará Múngú ní 'bá lēzú rī, 'bá 'bá ku 'bá éšjī agā.

¹³ Múngú sē 'bá ní ívé ūñjī Uleterē rī gī, sēzú 'bá ní nīzú amázú āni, 'bá adri ūñjī agā, ūñjī adri 'bá agā. ¹⁴ Etēpi ípē ívé Mvā ímú 'bá rī pi paā ívé ūñjīkányā agāsī. 'Bá ndreki Mvā rī 'bá mī sī rá, 'bá ní nóni rī ūñjī írivé tā ūñjī 'bá vū drīgē rī pi ní 'dī. ¹⁵ 'Bá rī 'yī 'dō kīnī, Yēsū rī Mvā Múngú vé ni, Múngú ri adri ūñjī agā, ūñjī kpā adri Múngú agā. ¹⁶ Ádarú 'bá nīkī rá 'yozú kīnī, Múngú lē 'bá lēlē. 'Bá rī éšjī 'bá Múngú drīgē, ūñjī ní 'bá lēē agaá rá rī sī.

Múngú lē 'bá rī pi lēlē. 'Bá rī lē dō 'i ógúpī rī lēlē, ūñjī adri Múngú agā, Múngú ri adri ūñjī agā. ¹⁷ Ádarú 'bá lēki dō 'bá lēlē, sū Kúrisitō ní āngū lēē vū drīgē nōgō rī tīnī, 'bá ícōki adrii 'dū Múngú ní ímúzú tā līzú 'bá rī pi drīgē 'dāri sī ūñjī sī ku. ¹⁸ 'Bá āngū lēēpi lēlē rī, ícō adrii Múngú sī ūñjī sī ku. 'Bá ní ūñjī 'yoopi kīnī, Múngú rī 'bá írīngā rá rī sī, ūñjī sē 'bá adri āni ūñjī sī. 'Dīri lū kīnī, 'bá ūñjī ní fīi éšjī ni agā rī, lēngará Múngú vé rī éšjī ni agā 'dāāyo. ¹⁹ Múngú ní 'i'dó 'bá lēē drīdrī rī sī, sē 'bá rī 'bá lēlē 'bá āsāmvú gé sī āni. ²⁰ 'Bá rī 'yo dō 'i lē

Múngú ri rá, 'bo İri dō ri ẹ̀ṣí ùnjí 'bá ẹ̀drípí ní, İri ùnjó rú. 'Bá 'í ẹ̀drípí 'í ní ndreé rá rí léeپی ku rí, ícó Múngú 'í ní rú' 'bá ní ndreé ku 'dāri lée ku. ²¹ Tāimbí Múngú ní ẹ̀zìjì 'bá ní rí İri 'dīni, lē 'bá lēki 'i lēlē, āzini 'bá lēki 'bá ọ̀gúpíjì lēlē.

5

Lē 'bá ẹ̀yǐkí Múngú Mvóپی ri

¹ 'Bá Yēsū ri ẹ̀'yǐ' 'bá 'yo' 'bá kīnī, Yēsū ri Kúrísitō 'i rí pì, 'bá 'dī' bée anjì Múngú vé nì, 'bá Múngú ri lē' 'bá lēlē rí pì, lēki kpá anjì Múngú vé rí pì lēlē. ² 'Bá lēki dō Múngú ri lēlē, āzini 'bá 'duki dō tāimbí İrivé rí pì ngaa rá, 'bá nǐkí rá, 'bá anjì Múngú vé rí pì lēlē. ³ 'Bá 'duki dō tāimbí Múngú vé rí ngaa rá, İri lū 'yozú kīnī, 'bá lēki Múngú ri lēlē. Tāimbí İrivé rí ā ngangará adri ũkpó ũkpó ku, ⁴ ā' diātāsīyā anjì Múngú vé rí pì ũkpó be, kōpi tā ùnjí 'bá nyòókú drìgé nōgó rí pì ní 'oó rí gā sī. 'Bá ní Yēsū ri ẹ̀'yǐ' gí rí sī, 'bá ícó tā ùnjí nyòókú nōri vé rí gā sī. ⁵ 'Bá Yēsū ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí, 'yo' 'bá kīnī, Yēsū ri Mvā Múngú vé nì rí, kōpi 'bá tā ùnjí nyòókú nōri vé rí pì gā' 'bá sī rí.

⁶ Tā lūupi kīnī, Yēsū Kúrísitō ri Mvā Múngú vé nì rí, İri tā 'í ní Yēsū ní bātízimū sēzú yǐjì agá rí, āzini āri raapi rú' 'bá ní gé sī peṭi alambaku sǐgé rí. Adri 'yēṇá yǐjì kuyé, İri yǐjì, āzini āri raapi rú' 'bá ní gé sī rí. İndrì Uleteré rí lū tā 'dīri nī, ā' diātāsīyā tā İndrì Uleteré rí ní lūu rí, İri tā áda. ⁷ Ngá tā rí ē mī lūupi rí pì ngá na. ⁸ Ngá rí pì 'dī, İndrì Uleteré, yǐjì, āzini āri. Ngá na 'dī' bée, kōpivé tā rú 'i ngá ālu. ⁹ 'Bá rí pì kádō ríi 'bá ní tā átá, 'bá ri ẹ̀'yǐ' rá, 'bo tā Múngú ní átá rí ndē 'bá rí pì ní átá rí rá, ā' diātāsīyā Múngú átá tā rí nī, átá tā 'i Mvóپی vé rí. ¹⁰ 'Bá Mvā Múngú vé rí ẹ̀'yǐpi rá rí, ẹ̀'yǐ' tā Múngú ní átá rí rá. 'Bo 'bá tā Múngú ní átá 'i Mvóپی ā tā sī rí ẹ̀'yǐpi ku rí, 'bá 'dīri kīnī, Múngú ri ùnjó rú, ā' diātāsīyā ẹ̀'yǐ' tā Múngú ní átá 'i Mvóپی vé tā sī rí kuyé. ¹¹ Múngú 'yo' 'dīni kīnī, 'i sē 'bá ní idri 'dāni' 'dāni rí gí, idri 'dīri 'íbì 'íngá 'i Mvóپی vúgá. ¹² 'Bá rí ẹ̀'yǐ' dō Múngú Mvóپی ri rá, İri idri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. 'Bo 'bá rí ẹ̀'yǐ' dō Mvóپی ri kuyé, İşu idri 'dāni' 'dāni rí ku.

İdri 'dāni' 'dāni rí vé İşungará

¹³ İmi 'bá Múngú Mvóپی ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí 'dī' bée, á sī kōkōbì 'dīri sēē İmi ní, İmi nǐkí rí 'yozú kīnī, İmi idri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. ¹⁴ 'Bá nǐkí áamá múké múké, 'bá zìkí dō ngá Múngú vúgá, tā nì 'de dō ẹ̀ṣí nì gé 'dāá múké, İri ícó ngá 'bá ní zìjì rí sē 'bá ní rá. ¹⁵ 'Bá nǐkí dō 'yozú kīnī, 'bá kádō ngá zìjì Múngú vúgá, İri sē 'bá ní rá, ádarú ngá 'bá ní zìjì rí, Múngú ri sē 'bá ní rá.

¹⁶ 'Bá rí ndre dō ọ̀gúpí Yēsū ri ẹ̀'yǐpi gí ní 'o ùnjikānyā, ùnjikānyā İri ní 'oó rí ícó dō İri jǐjì fíi İzāngā deṭepi ku 'dāri agá ku, mi ícó Múngú ri zì İri ní rá, 'bá mí ní Múngú ri zìjì İri ní 'dīri, İri ícó idri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. ùnjikānyā uruko' bée āngú jì fí İzāngā deṭepi ku 'dāri agá, á 'yo' 'yozú kīnī, mí zì Múngú ri 'bá ùnjikānyā 'oópi 'dīri tǐjì rí ní kuyé. ¹⁷ Tā 'bá ní ríi 'oó ùnjí ùnjí rí pì céré ùnjikānyā, 'bo ùnjikānyā uruko' bée anigé, 'bá rí ícó fíi ānī İzāngā deṭepi ku 'dāri agá ku.

¹⁸ 'Bá nǐkí áamá rá 'yozú kīnī, anjì Múngú vé rí pì 'okí ùnjikānyā muzú dǐjì dǐjì ku, ā' diātāsīyā Mvā Múngú vé rí ri kōpi ütē nī, ādróko ícó kōpi 'oó ùnjí ku. ¹⁹ 'Bá nǐkí rá 'bá anjì Múngú vé nì, 'bo 'bá Múngú ri ẹ̀'yǐ' 'bá ku rí pì ārēvú céré, ādróko ọ̀rú kōpi ē drǐ gí. ²⁰ 'Bá nǐkí rá 'yozú kīnī, Mvā Múngú vé rí ícá vū drìgé nōgó gí, sē 'bá nǐkí Múngú áda rí áamá ānī gí, sē nóni 'bá adriki kuú Múngú áda rí agá, āzini İrivé Mvā Yēsū Kúrísitō agá. Múngú 'dīri Múngú áda rí, āzini İri Múngú idri 'dāni' 'dāni rí sēepi rí. ²¹ Má anjì rí, İmi ndreki múké, ē İnjikí ngá 'i ní údé múngú rú rí pì ku.

Kòkòbì irī ni
Yūwánī
ní sī rī
Tã búkū rī vé rī ã
ũlūngará

Yūwánī Yēsū vé 'bá áyúāyū rī sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá kánisá vé rī pi ní, kánisá 'dīri Yūwánī zī rú ni "ũkú Múngú ní Ìpēé rī". Yūwánī rī èzī ngaa kánisá 'dīri agá ní. Ūlū 'bá rī pi ní tã Yēsū ní 'yoó, kòpì ã lēkí ì lēlē rī vé tã. 'Yo kòpì ní kīnī, lē tã áda Kúrísitō vé 'bá urukò 'bée ní rīi ímbá, āzini tã 'bá urukò 'bée ní rīi ímbá ūnjō rú rī, lē kòpì ã ámákí āsámvú ni múké múké.

¹ Ma Yūwánī 'i, 'bá āmbúgú 'bá Yēsū rī é'yí 'bá gí rī pi drīlē gá rī. Mí ūkú Múngú ní Ìpēé 'dīri, á sī kòkòbì 'dīri sēé mí ní, mívé anjì Múngú rī nī 'bá rā rī pi be. Ádarú á lē ìmi ārēvú céré lēlē, 'bo adri 'yozú kīnī, á lē 'yéná ìmi ó 'dúkùlégúsí nī kuyé, 'bá céré Múngú vé tã áda rī nī 'bá rā rī pi lēkí ìmi lēlē. ² 'Bá lēkí ìmi, á 'diātāsīyā tã áda rī nóni 'bá éšì agá anigé, Ìri adri 'bá éšì agá múzú nyonyo.

³ Éšì múké, éšì Ìdríkídri, āzini tākíri Ètépì Múngú vé rī, āzini Mvópì Yēsū Kúrísitō vé rī, ā adri 'bá be, ā sē rī 'bá 'okí rí tã áda Múngú vé rī, āzini 'bá lēkí rí āngū lēlē.

⁴ Má kã yīi kīnī, anjì mívé rī pi ã urukò 'bée rī tã áda 'bá Ètépì ní ezī rī 'du nga rá, āyīkō fū ma ānī ambamba. ⁵ Mí ūkú Múngú ní Ìpēé má ní lēlélē rī, tã má ní sī sēé ìmi ní mívé anjīnā rī pi be 'dīri, adri tã āzi ú 'dí ni kuyé, Ìri tã 'bá ní nī rā í 'dóngará gá 'dāá ni. Á lē lūu ìmi ní 'dīni, lē 'bá lēkí 'bá lēlē. ⁶ 'Bá rī 'du dō tãjmbì Múngú vé rī ngaa rá, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá 'dīri lēngará be. Sā ìmi ní í 'dózú Yēsū Kúrísitō rī é'yīzú rī gé 'dāá, ìmi yīkí rá Múngú kīnī, lē ìmi lēkí ìmi lēlē ìmi ògūpìjì be.

⁷ 'Bá kárakará mī ũ 'bā 'bée ni pi ayikí múzú nyòòkú rī drīgē sī 'dīi 'dī, kòpì rī 'bá rī pi ímbá múzú ūnjō sī, kòpì kīnī, tīkí Yēsū Kúrísitō rī nyòòkú drīgē nōgò 'bá áda rú kuyé. 'Bá 'dīni 'dī 'bée, kòpì ūnjō rú, kòpì ari 'ba Kúrísitō vé ni. ⁸ Ìmi adrikí mī be kòwū tã 'dīri sī, èzī Múngú vé ìmi ní ngaa 'dīri, ā drā rí kána ku, Múngú ā ūfē rí āndēma ìmi ní èzī rī ngazú rī pi ārēvú céré. ⁹ Lē 'bá āzi ā újā tã Kúrísitō ní ímbá rī ūlūú ũ 'dū be tūngú ku, Ìri sē Múngú rī 'bá rī adri ānī 'í drīgē sī rá. 'Bo 'bá rī áwí dō tã Mvópì ní ímbá rī ruyú títí, Ètépì pi Mvópì be, kòpì adri Ìri be trū. ¹⁰ 'Bá āzi ífí dō ìmi āsámvú gé, ímbá dō tã áda Kúrísitō vé rī kuyé, lē ìmi é'yīkí Ìri ìmívé āngá ku, dōku ē èzīkí

Ìri ku. ¹¹ 'Bá rī é'yí dō 'bá 'dīni 'dīri ākã, Ìri fí ūnjīkányā 'bá 'dīri ní 'oó rī 'o Ìndī.

¹² Ma tã be tré, á lē lūu ìmi ní, 'bo á lē tã rī sī sēé kòkòbì agá ku. Má ūsū, á lē mujì ìmi vúgá 'dīlē ú 'díkírīnā nōgò, 'bá úmúkí rī 'bá ìmi be, 'bá átákí rí trū, 'bá 'bákí rí āyīkō ìmi be trú.

¹³ Mí òmvúpì Múngú ní Ìpēé rī vé anjì Múngú rī nī 'bá rā rī pi, sēkí mí ní mōdó.

Kòkòbì na ni
Yūwání
ní sū rī
Tā búkū rī vé rī ã
ũlũngará

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúāyū rī sī kòkòbì 'dīri sēé Gáyō ní, Gáyō rī āmbúgú 'bá kánísā vé rī pi drǐgé. Yūwání íngú Gáyō rī ìri ní 'bá urukò 'í ní pēé rī pi é'yí múké rī sī. 'Yo Gáyō ní kīnī, lē ā adri ũ'bítā rú Kúrísítīyānī rī pi ní. Lū ìri ní kīnī, lē ā fi ũnjíkānyā 'bá urukò'béé ní 'oó rī pi agá indī ku, āzini lē ā ũbī 'bá 'yo'bá kīnī, í ndékí tā sī céré nī rī pi vé tā ku.

Mōdó sēngará

¹ Ma Yūwání 'i, 'bá āmbúgú 'bá kánísā vé rī pi drǐgé rī. Gáyō mávé ũndī má ní lēélē rī, á sī mí ní kòkòbì 'dīri sēé nī. ² Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, ma ri Múngú ri zì mí ní, mí rú' 'bá ā adri rí múké, mí nga rí ězì rī mužú múké, āzini ěsì mívé rī ā adri rí múké. ³ 'Bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi ká ímú ũlúú má ní kīnī, mí ri ěsì 'bá tā áda Múngú ní lēé ā 'okí rī 'dù nga rá, āzini mí ri tā áda Múngú ní i'daá mí ní rī 'dù nga rá, sē má ní āyíkò ambamba. ⁴ Á yì dō mávé anjì Yēsū Kúrísitō ri ě'yī' 'bá gí rī pi ri tā áda rī 'dù nga, ma adri ānī āyíkò sī, tā āzi má ní āyíkò sēépi 'dīri agaápi rá ní 'dāáyo.

Ězì ngangará trú rī

⁵ Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, mí ri tā 'o pìrì 'bá ědrípì Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi ní, mí nì dō kòpi kuyé drāāsiyā, 'í ko kòpi ě ìzā rá. ⁶ Kòpi ũlúkí mívé lēngará ā tā 'bá kánísā vé rī pi ní rá. Lē mí ko kòpi ě ìzā, kòpi ā 'dekí rí mužú ěcì ìvé rī gé, ā sē rí Múngú ní āyíkò. ⁷ Kòpi ri mužú 'dúkò múké Yēsū Kúrísitō vé rī ũlú 'bá rī pi ní, 'bo kòpi zìkí ngá págánò rī pi vúgá kuyé. ⁸ Kúru 'bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi, lē 'bá sēkí 'bá 'dī' 'béé ní ngá kòpi ě ìzā kozú, ězì kòpi ní rizú tā áda Múngú ní i'daá rī ũlúzá mužú 'bá rī pi ní rī, 'bá 'dúkí rí ngaá kòpi be trú.

⁹ Á sī ándúru kòkòbì sēé 'bá kánísā vé rī pi ní, 'bo Dīyōtēréfē* lēépi 'i 'báápi tā sī céré drǐdrǐ rī, gā 'bávé tā 'ā'yígá sī. ¹⁰ Kúru má kádō mužú ìmi vúgá 'dīlé, ma tā Dīyōtēréfē ní 'oó rizú 'bá rú 'yozú ũnjí 'dīri ũlú uletere 'bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi ní. Tā ìri ní 'oó rī, adri 'yēṅá rizú 'bá rú 'yozú ũnjí 'dīri kuyé, gā 'bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi é'yígá sī. 'Bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi kádó lēé kòdó 'bá rī 'bá 'dúkò múké Yēsū vé rī ũlú' 'bá rī pi é'yī, ìri kòpi údró fū kánísā ri agásì āmvé.

* 1:9 1:9 Dīyōtēréfē: Dīyōtēréfē pi Gáyō be, kòpi ìrǐtrǐ ri Múngú ri zì kánísā álu gé.

¹¹ Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, lē mí fi ũnjíkānyā 'oó sū 'bá rī pi ní rī 'oó rī tǐnì ku, mí 'o tā múké áyu. 'Bá ríipi tā múké 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri rá. 'Bá ríipi tā ũnjí 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri kuyé. ¹² 'Bá rī pi céré ri 'yo kīnī, Dēmētīriyō rī 'bá múké, ìri ri tā áda Múngú ní i'daá rī ìmbá. Ma kpá 'yo, ìri 'bá múké, mí nì rá, tā má ní átá rī, ìri tā áda.

Kòkòbì rī vé dēngará

¹³ Ma tā be tré, á lē lúú mí ní, 'bo á lē tā rī sī sēé kòkòbì agá ku. ¹⁴ Má ũsū, á lē mužú mí vúgá 'dīlé ú 'díkírínjā nōgò, 'bá úmúkí rí 'bá mí be, 'bá átákí rí trú. ¹⁵ Tákiri Múngú vé rī ā adri mí be. Mí ógùpì Yēsū ri ě'yī' 'bá gí adri 'bá nōgò rī pi sēkí mí ní mōdó. Mí ězì 'bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí, adri 'bá 'dīlé rī pi mužú álu álu céré.

Kòkòbì
Yúdā
 ní sǐ rǐ
Tā búkū rǐ vé rǐ ā
ùlúngará

Kòkòbì 'dìri Yúdā sǐ nī, ìri Yèsù édrípìjì vé àzi. Sǐ kòkòbì 'dìri sèé Kùrísitìyānì uration'béé ní, à'diātāsìyā 'bá àngù ímbá'ba ùnjò sǐ rǐ pi ríkì kòpì ē drǐ izaá. 'Bá àngù ímbá'ba ùnjò sǐ 'dì'bée ríkì èsì mùké Múngú vé rǐ újā ímbá létì ùnjí sǐ, kòpì ríkì 'bá rǐ pi ē mǐ ù'bāá kǐnī, lè kòpì á 'okì tā ùnjí, Múngú ícò kòpì ìrǐnjāá ànì ku.

Yúdā áyú tā búkū Múngú vé Ùndī Ûkú rǐ ruzú rǐ ágá rǐ pi ù'bità rú, 'yo Kùrísitìyānì rǐ pi ní kǐnī, Múngú rǐ ímú 'bá tā ùnjí 'o'ba rǐ pi ìrǐnjā rá. Lè kòpì ā rúkì ù'dúkò áda Múngú vé rǐ tǐtǐ, àzini kòpì ā rúkì ù'dúkò 'bá áyúáyú Yèsù vé rǐ pi ní ùlúú, kòpì ní yǐjì rǐ tǐtǐ.

Yúdā sē mōdō

1 Ma Yúdā 'i, átí'ba Yèsù Kùrísitō vé ní, ma Yòkòbù édrípìjì.

Ìmi 'bá Múngú 'bá Ètèpì ní zǐjì adrií 'bá ívé ní pi rú, ìri ní lèlèlè rǐ pi, ìmi 'bá Yèsù Kùrísitō ní ríi Ìmi tā mbaá rǐ pi, á sǐ kòkòbì 'dìri sèé ìmi ní nī.

2 Èsì ìdríkídri, tākíri, àzini lèngará Múngú vé rǐ, ā adri ìmi be muzú nyonyo.

'Bá tā ímbá'ba ùnjò sǐ rǐ pi

3 Ìmi mávé ùndī má ní lèlèlè rǐ pi, ma kòdò úvá be àmbúgú lèzú ùkpò Múngú ní 'bá pazú ìmi be ùnjìkányā agásì rǐ vé tā sǐi sèé ìmi nī. 'Bo á lè nómí sǐi sèé ìmi ímbázú, ìmi rúkì rǐ tá áda ì ní isèé vú àlu 'bá Yèsù rǐ 'è'yì' 'bá gǐ rǐ pi ní 'dìri tǐtǐ. 4 À'diātāsìyā 'bá urukò'bée Múngú rǐ nǐ'ba ku ni pi ùgǔkí ì fí kuu ìmi àsámvú gé 'dǐ' dǐ. 'Bá 'dǐ'bée 'bākí ì kú 'bá Múngú vé ni rú, Kòpì rǐ 'yo, èsì mùké Múngú vé rǐ à'yì 'bá rǐ ícò òwù 'bá rá, ìrǐnjākí ìri ku, kòpì gākì 'bávè Úpí Yèsù Kùrísitō ùkpò be àmbúgú 'dǐri sǐ. 'Bo síkì Búkú Múngú vé rǐ agá ìnògòsǐ kǐnī, 'bá ùnjìkányā 'o'ba 'dǐni 'dǐ'bée, lìkì kòpívè tá kú ùnjì gǐ.

5 Lè ìmi àvìkí tá àndúru Úpí Múngú ní 'oó Èjèpétò gá 'dāri sǐ ku. Úpí Múngú pa àndúru anjì Isèrélè vé rǐ pi Èjèpétò gá 'dálè rá, 'bo 'bá urukò gā'ba Múngú rǐ 'è'yìgá sǐ

rǐ pi, Múngú ù'dǐ kòpì ùdráá rá. 6 Lè ìmi nǐkí 'yozú kǐnī, èzì ì ní sèé málāyíkā rǐ pi drǐgè rǐ, málāyíkā urukò'bée 'dukì èzì rǐ ngaa kuyé. Kòpì kukì ívé vùrà èzì ngazú Múngú ā palé gá rǐ rá. Múngú ùmbé kòpì ìmvè adriípi muzú 'dāni'dāni rǐ sǐ, 'du kòpì ú'bé 'bù 'a be nǐjpi cǐcǐ rǐ agá, kòpì adri 'bù rǐ agá 'dāá, cimgbá ù'dù ì ní ìmúzu tá lǐzú rǐ gé. 7 Ìmi ùsǔkí drǐ tá àndúru 'i 'oópi kǐrǐ Sòdómò agá, Gòmórā agá, àzini 'i 'oópi kǐrǐ rǐ jèlè gá sǐ rǐ pi agá rǐ ká. 'Bá kǐrǐ 'dǐ'bée agá rǐ pi ufukì cèré òwù rú, kòpì ríkì òwù 'bāá muzú bādārú, kuru Múngú ní 'bá kǐrǐ agá rǐ pi zázú vezú áci sǐ. 'Dǐri lū 'bá ní 'yozú kǐnī, Múngú rǐ ímú 'bá ùnjìkányā 'o'ba rǐ pi zā ve áci dǐjpi muǐpi nyo ùdǐ ákò ní sǐ, sǐ ìri ní 'bá Sòdómò agá rǐ pi zāá veé Gòmórā agá rǐ pi be áci sǐ rǐ tǐnjì.

8 'Bá rǐ'ba àngù ímbá'ba ùnjò sǐ, rǐ'ba urobì ùbì'ba rǐ pi, kòpì kpá rǐ ì rǐ'ba áyú rizú òwù 'bázú, kòpì gākì àmbúgú Múngú vé rǐ sǐ, kòpì rǐ málāyíkā rǐ pi u'da'da. 9 Míkāyélè àmbúgú málāyíkā rǐ pi drǐgè cèré rǐ, kòpì ká rǐi ágátá gāá àdròko be àvù Mósé* vé rǐ ā sǐngará á tā sǐ,† Míkāyélè 'yo átángá ùnjì àdròko rǐ ā rǐ ùzazú kuyé, kǐnī, "Úpí Múngú rǐ ímú mi ìrǐnjā rá!" 10 'Bo 'bá àngù ímbá'ba ùnjò sǐ 'dǐ'bée, kòpì rǐ tā ì ní nǐj kuyé rǐ pi u'da'da, Kòpì rǐ tā urukò'bée 'o'ènjākò sǐ, sǐ ànyāpá tá nǐ'ba ku rǐ pi vé rǐ tǐnjì. Tā kòpì ní 'oó ènjākò sǐ 'dǐ'bée, ìri sè Múngú rǐ ímú kòpì ìrǐnjā ànì rá.

11 Ìzāngá rǐ ímú adri kòpívè ní. Kòpì 'dukì tá Múngú vé rǐ ngaa kuyé, sǐ Káyìnā ní tá Múngú vé rǐ 'duǐ ngaa kuyé rǐ tǐnjì. Kòpì rǐ ùnjò ímbá, ì ùsǔkí rǐ mǐfèngā ànì, sǐ Bálámù ní èsì 'bāá mǐfèngā drǐgè rǐ tǐnjì. Kòpì gākì ùkpò Múngú vé rǐ sǐ, sǐ Kórā ní ùkpò Múngú vé rǐ gāá sǐ rǐ tǐnjì. Tā 'dǐri sè, ì ímú kòpì ìrǐnjā ùnjì ùnjì.

12 Ìmi úmúkì dō ìmi ùmǐ ì ní rizú Múngú rǐ ìnjǐzú rǐ ā nyangará gá, 'bá 'dǐni 'dǐ'bée ífíkì dō ìmi àsámvú gé, kòpì ùmǐ rǐ iza rá. Kòpì kádò úrì ngá nyaá ìmi be trǐjì, kòpì drǐnjā ákò, kòpì kpá átángá átá ùrǐ ákò, kòpì adríkì sǐ ìrǐbjǐtǐ ùlì ní vǐjì 'dǐisí rá, yǐjìgò ní 'dǐjì ànì ku rǐ tǐnjì. Kòpì adríkì sǐ pètì ì ní ìnjé 'beé vùgá, 'wiipì gǐ, 'aapi ku rǐ tǐnjì. 13 'Bá rǐ'ba àngù ímbá'ba ùnjò sǐ 'dǐ'bée, kòpívè tá kòpì ní 'oó ùnjì drǐnjā sèépi 'dǐri, sǐ kúrúnýá wòwá ní vǐjì kǐjì yǐjì gārā gá rǐ tǐnjì. Kòpì sǔkì línýá àvǐ'ba ívé létì ì ní rizú ècǐzú rǐ sǐ gǐ rǐ pi tǐnjì. Múngú

* 1:9 1:9 Mósé: Yòsépá ká dráá gǐ, 'bāgú Èjèpétò vé rǐ 'bá anjì Isèrélè vé rǐ pi èzì ngaa tǔgèrǐ rǐ caá ìlì mùdǔrǐlǐ sù (400). Kuru Múngú ní Mósé rǐ ìpèzú ìmúzu anjì Isèrélè vé rǐ pi pazú adringará tǔgèrǐ rǐ rǐ agásì. Múngú sè tǎimbjì rǐ Mósé ní, ā lū anjì Isèrélè vé rǐ pi ní, sèzú ì ní tǎimbjì rǐ zǐzú tǎimbjì Mósé vé ní ànì. Tǐkì Mósé rǐ ìsù ákudè ìlì rǐ ca élifú àlu mùdǔrǐlǐ sù (1,400), ìsù ákudè tǐkì drǐ Yèsù rǐ kuyé. † 1:9 1:9 Àvù Mósé vé rǐ ā sǐngará: Míkāyélè lè àvù Mósé vé rǐ jǐjì sǐjì vùrà Múngú ní lèé rǐ gé, 'bo àdròko lè àvù rǐ jǐjì sǐjì vùrà 'i ní lèé rǐ gé. 1:11 1:11 Ì'dóngará 4:1-17 1:11 1:11 Kālāfè 22-24 1:11 1:11 Kālāfè 16:1-35

úde 'bá 'dī'bée ní vūrā ìnjìcì rìzú ìzāngā nyazú mụzú ùdụ ãkó ní gí.

¹⁴ Í'dózú Ādāmā[‡] vúgá, cazú Ēnókā vúgá, Ēnókā ri úyú ẹ̀zìrī ni. Ēnókā átá ándúrú 'bá 'dī'bée vé tã rá, kīnī, Úpí ri ímú mālāyīkā uletere bítíká í ní ícò láá bā ku rī pi be, ¹⁵ Īri ímú tã lị 'bá ǎlu ǎlu drīgé, Īri ímú 'bá Múngú ri nī'bá ku rī pi Īrīnā rá, ùnjīkányā kòpì ní 'oó rī sī, āzini Īri 'bá Múngú ri nī'bá ku, rī'bá ùnjīkányā 'o'bá, āzini rī'bá átángá ùnjí átá'bá 'í tã sī rī pi Īrīnā rá. ¹⁶ 'Bá rī'bá āngú ímbá'bá ùnjò sī 'dī'bée ri nījì unu mụzú ununu, kòpì rī átá 'bá urukọ'bée ní ùnjí. Kòpì ri ẹ̀sì 'bā céré rìzú ùnjīkányā 'ozú. Kòpì ri í ngú, āzini kòpì ri 'bá rī pi ẹ̀ drī ùcì, í ịsúkí rí tã í ní lée rī pi ǎnì.

Ímbángará adrizú ǎnì ùkpó ùkpó ẹ̀yīngará agá rī

¹⁷ Īmi mávé ùndī má ní léele rī pi, lē Īmi ụsúkí tã 'bávè Úpí Yésú Kúrísítò vé 'bá áyúáyú rī pi ní ótú ùlúú Īmi ní kīnī, Īri ímú 'í nga rá 'dāri. ¹⁸ Kòpì 'yokí Īmi ní kīnī, "Ú'dú ùdụ vé rī gé, 'bá āngú gụ'bá gụgụ rī pi ímú gụ Īmi sī, kòpì ímú ǎyíkò rụ'bá nōri vé rī ā tã 'dụ nga áyu." ¹⁹ 'Bá 'dī'bée nóni Īmi ǎsámví gé ǎnigé, kòpì nóni rī sē Īmi rī Īmi aco Īmi ǎsámví gé sī. Kòpì ndéé ni rī tã rụ'bá nōri vé rī ā tã 'dụ nga áyu, Índrí Múngú vé rī kòpì ā rụ'bá gá 'dāyo.

²⁰ Īmi mávé ùndī má ní léele rī pi, lē Īmi 'bākí ẹ̀sì tã áda uletere Īmi ní ẹ̀'yī rī drīgé, Īmivé ẹ̀'yīngará ā adri rí ùkpó ùkpó. Lē Īmi zìkí Múngú ri ùkpó Índrí Uletere rī vé rī sī. ²¹ Īmi kádò rii ẹ̀sì ìdríkídri 'bávè Úpí Yésú Kúrísítò ní ímúzú Īmi jìzú mụzú ìdri 'dáni'dáni rī ịsúzú rī ùtèé, lē Īmi ǎwíkí adrii lēngará Múngú vé rī agá.

²² Lē Īmi ẹ̀sì ā adri ìdríkídri 'bá ẹ̀'yīngará be mādā rī pi ní. ²³ Lē Īmi ípákí 'bá urukọ'bée ǎcì í ní ìzāngā nyazú ǎnì ùdụ ãkó 'dāri agásí. Lē Īmi 'bākí ẹ̀sì ìdríkídri 'bá urukọ'bée ní. 'Bo Īmi ndrekí múké, lē Īmi fíkí rii ùnjīkányā kòpì ní 'oó rī 'oó ìndí ku.

Zīngará Múngú ri íngúzú rī

²⁴ Múngú 'bá paapi tã ùnjí agásí rī, Īri ícò Īmi ùtè rá, Īmi fíkí rī ùnjīkányā 'oó ku, Īri Īmi íjì 'bá ívé dīngará pōwūpōwū rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé ùnjīkányā ǎkó, ǎyíkò be ǎmbúgú. ²⁵ Lē ẹ̀ íngúkí 'bávè Múngú 'bá Paapi 'bávè Úpí Yésú Kúrísítò ā tã sī dīngará be pōwūpōwū rī, ǎmbúgú be rī, ùkpó be rī, āzini ùkpó ǎmbúgú ruzú rī be rī, í'dózú Īri ní 'bụ pi gbìzú vù be rī gé 'dāá, ícázú ǎndrū sī, mụzú 'dáni'dáni! ǎmīnā.

‡ 1:14 1:14 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní í'dó gbii drīdrī rī. Īri ẹ̀tépí 'bá vù drīgé rī pi vé ní céré. Īrivé ùkú Ēvā ri ẹ̀ndrẹ̀pí 'bá vù drīgé rī pi vé ní céré. 'Í lā í'dóngará 1-5. 1:14 1:14 í'dóngará 5:19-24 1:18 1:18 2 Pétérò 3:3

Tã Yēsũ ní I'daá Yūwánĩ ní sũ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ă ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yūwánĩ Yēsũ vé 'bá áyũáyũ rĩ sĩ nĩ, sĩ sēe kánisă ézĩrĩ rĩ pi ní, ĩri ri kánisă 'dĩ'bée ndre nĩ. Cápĩtă 2-3 agă, sĩ kŏkŏbĩ ăndĩăndĩ sēe kánisă ézĩrĩ 'dĩ'bée ní céré, 'yo kŏpi ní kĩnĩ, kŏpi ă ũjăkĩ éšĩ ĩvé ũnjĩkănyă agăsi. ĩmbă kŏpi kĩnĩ, ă riki dô kŏpi ŏcũĩ 'dĩni drăăsiyă, lē kŏpi ă ăwĩki adriĩ ăti'bă Múngũ vé ni, kŏpi ă adriki ũkpŏ ũkpŏ ĩvé ę'yingará agă. Cápĩtă 4-22 agă, Yūwánĩ ũlũ tă 'i ní ndree ĩndrĩlĩkĩ agă rĩ pi. ĩndrĩlĩkĩ rĩ pi i'dakĩ ũkpŏ Múngũ vé rĩ, ăzini đingará Múngũ vé rĩ. ĩndrĩlĩkĩ rĩ agă 'daá, Múngũ i'da ĩvé jĩkŏ 'bă vũ đrĩgē nŏgŏ rĩ pi ní ũnjĩkănyă 'ozũ rĩ vé tă. I'da lētĩ Kúrísitŏ ní ĩmũzũ ũkpŏ ũnjĩkănyă vé rĩ ndēzũ rĩ vé tă, ăzini ĩri ní ĩmũzũ tă lĩzũ 'bă tă ăda rĩ gă'bă sĩ rĩ pi đrĩgē rĩ vé tă. Kúru Múngũ rĩ ĩmũ vũ nŏri iza rá, ĩri gŏ vũ ú'dĩ ní gbi. 'Bă éšĩ 'bă'bée Kúrísitŏ đrĩgē rĩ pi, kŏpi ĩmũ adri ĩri be trũ vũ ú'dĩ rĩ agă mũzũ nyonyo.

1 Tă ĩ ní sũ búkũ nŏri agă rĩ pi, Múngũ sē kũ Yēsũ Kúrísitŏ đrĩgē, Yēsũ Kúrísitŏ ē i'da ri tă ĩmũpi 'i ngaapi mbĕlĕnjă 'dĩri ĩvé ăti'bă rĩ pi ní. Yēsũ Kúrísitŏ ní mălăyĩkă ĩpēzũ ĩmũzũ tă rĩ i'dazũ ĩvé ăti'bă Yūwánĩ ní. 2 Yūwánĩ ũlũ tă ĩ ní i'daá 'i ní ndree 'dĩ'bée ărēvũ céré. ũlũ ũ'dũkŏ Múngũ vé rĩ, ăzini tă Yēsũ Kúrísitŏ ní ătă rĩ. 3 'Bă riipi tă ĩ ní ũlũ ĩmũ'bă 'i nga'bă đrĩdrĩ 'dĩlĕ, ĩ ní sũ 'dĩri lăapi rá, yĩpi rá, ăzini tă ní 'duũpi ngaapi rá rĩ, ĩri tăkĩri ĩsũ rá. Lŏkĩ tă 'dĩri ní ĩmũzũ 'i ngazũ rĩ ĩcă ĩnyĩnjă gi.

Yūwánĩ sē mŏdŏ kánisă ézĩrĩ rĩ pi ní

4 Ma Yūwánĩ 'i, ă sĩ kŏkŏbĩ 'dĩri sēe 'bă Yēsũ rĩ ę'yĩ'bă gi kánisă ézĩrĩ ăngũ Ĕzĩyă vé rĩ agă rĩ pi ní.

Éšĩ mũké ăzini tăkĩri ĩngăpi Múngũ adriipi ĩnŏgŏsĩ anigē, ăndrũ anigē, ũmvũlĕsĩ ĩmũpi rĩ vũgă, ăzini ĩngăpi ĩndrĩ ézĩrĩ adri'bă ĩrivē lũpă ęndrĕtĩ gē rĩ pi* vũgă, 5 ăzini ĩngăpi Yēsũ Kúrísitŏ ũ'dũ céré riipi tă ăda Múngũ ní ęzĩĩ rĩ 'duũpi ngaapi, tă ni ũlũupi 'bă rĩ pi ní, i'dŏpi ĩngăpi gŏŏ ĩdri rũ đrĩdrĩ 'bă ũdră'bă gi rĩ pi ăsămvũ gē sĩ, ũripi 'băgũ rũ 'băgũ vũ đrĩgē nŏgŏ rĩ pi đrĩgē rĩ vũgă rĩ, ă adri ĩmi be.

Yēsũ Kúrísitŏ lē 'bă rá, ęyũ 'bă 'bávē ũnjĩkănyă agăsi ĩvé ări dăapi rĩ sĩ. 6 Yēsũ kũ nŏni mălũngă rĩ 'bă đrĩgē, 'bă ní nŏni adrizũ ăni atala rũ, 'bă ní rizũ ęzĩ Ĕtĕpi Múngũ vé rĩ ngazũ nŏ. Đingará pŏwũpŏwũ Yēsũ Kúrísitŏ vé rĩ, ăzini ũkpŏ ĩrivē rĩ ă adri mũzũ nyonyo! ămĩnă.

7 ĩmi ndrekĩ đrĩ kă! ĩri ĩmũ ĩgŏ ĩrĩbĩtĩ agăsi,

'bă rĩ pi ărēvũ céré nga ĩmũ ĩri ndre ĩ mĩ sĩ.

'Bă ăndũrũ ĩri ũsŏ'bă ŏjũ sĩ rĩ pi, kŏpi kpă céré ĩmũ ĩri ndre rá.

'Bă vũ đrĩgē rĩ pi céré ĩmũ ĩri ē ĩzăngă 'bă rá.

Ădarũ tă rĩ ĩmũ 'i nga sũ 'dĩri tĩnjĩ! ămĩnă.

8 Ũpi Múngũ kĩnĩ, "Ma ălĩfă 'i, ăzini Őmégă 'i." Ma Múngũ ũkpŏ 'Dĩpa 'i, adriipi ĩnŏgŏsĩ anigē, ăndrũ anigē, ũmvũlĕsĩ ĩmũpi rĩ 'i."

Yūwánĩ ndre Yēsũ vé tă ĩndrĩlĩkĩ agă

9 Ma Yūwánĩ 'i, ĩmi ŏgũpi, 'bă riki ĩzăngă nyaă, ăzini éšĩ ũmbē ĩzăngă rĩ ă nyangará gă ĩmi be trũ, 'bă ní mălũngă Yēsũ vé rĩ ę'yĩ rĩ ă tă sĩ. Pĕki ma mũzũ ăngũ ĩ lĩpi kũ ngu yĩĩ agă, ĩ ní zĩĩ Pătĩmŏsĩ rĩ gē, má ní tĩ Múngũ vé rĩ ũlũ, ăzini má ní tă Yēsũ vé rĩ ũlũ rĩ sĩ. 10 Ũ'dũ ĩ ní rizũ Ũpi Múngũ rĩ ĩnjĩzũ 'dări gē, ĩndrĩ Uleterē rĩ ăsũ ma, má ní ũ'dũkŏ yĩzũ má vũdrĩ gē 'dăă, ătă ũ'dũkŏ be urũ 'dăă sũ jĕlĕgũ ní ŏ'ũ rĩ tĩnjĩ.

11 Ũ'dũkŏ rĩ ní 'yozũ má ní kĩnĩ, "ĩ sĩ tă mĩ ní ndree 'dĩ'bée ărēvũ céré búkũ traatra rĩ agă, 'i pē muez 'bă Yēsũ rĩ ę'yĩ'bă gi kánisă kũrũ Ĕfĕsŏ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Sēmĕrĩnă vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Părăgămũ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Tăyĩtiră vé rĩ agă rĩ pi, kũrũ Sărădĩšĩ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Flădĕlĩfĩyă vé rĩ agă rĩ pi ní, ăzini kũrũ Lăwŏdĩkiyă vé rĩ agă rĩ pi ní."

12 Mă kă ma ũjă 'bă ătăpi má be rĩ ndree, ă ndre aya ézĩrĩ ĩ ní udē dăbũ sĩ ni pi, ũ'băkĩ tădũ'bă ézĩrĩ kŏpi sigē. 13 Aya ézĩrĩ 'dĩ'bée ăsămvũ gē 'dăă, ă ndre 'bă ăzi ĩndrē sũ 'Bă Mvă‡ tĩnjĩ, su bŏngŏ akoŏko rũkũ cĩngbă caă pă gă vũgă 'dăă, 'yĩ 'i ăgătĩ bŏngŏ băă dăbũ rũ ní sĩ. 14 Đrĩ ni, ăzini đrĩ'bi ni mve kũ ĩmvesĩrĩlĩ, mĩ ni đĩ sũ ăcĩ ní đĩ rĩ tĩnjĩ. 15 Pă ni pi đĩkĩ sũ aya ĩ ní vuu kăă kăă sĩ rĩ tĩnjĩ, ũ'dũkŏ ní 'ũ sũ kũlĕ ní 'uũ rĩ tĩnjĩ. 16 'Bă rĩ rũ lĩnyă ézĩrĩ kũ 'i đrĩ ęndĕpĩ gē, ĩlĩ ăcŏ sĩ be cĩpi ĩlĕbe ĩlĕbe ni ní ĩfũzũ tĩ ni gē sĩ. ęndrĕtĩ ni đĩ pŏwũpŏwũ sũ ũtũ ní đĩ rĩ tĩnjĩ.

17 Mă kă ĩri ndree, má í'dē ĩri ă pálē gă vũgă sũ 'bă drăapi gi ní tĩnjĩ. 'Bo ĩri ní 'i đrĩ

* 1:4 1:4 ĩndrĩ adri'bă ézĩrĩ rĩ pi: 'Dĩri lĕtĩ ăzi ĩ ní ĩndrĩ Uleterē rĩ zĩzũ rĩ. † 1:8 1:8 Ma ălĩfă 'i, ăzini Őmégă 'i: Ĕrĩkĩ tĩ sĩ, ălĩfă rĩ tăfĩ vé i'dŏngará, Őmégă rĩ tăfĩ ũdũ gē rĩ. Yēsũ kĩnĩ, i'dŏngará gă 'dăă 'i anigē, ũ'dũ ũdũ vé rĩ gē, 'i kpă adri anigē. ‡ 1:13 1:13 'Bă Mvă: Yēsũ zĩ 'i 'Bă Mvă lũzũ kĩnĩ, 'i Kúrísitŏ 'i, 'i mălũngă rĩ rũ mũzũ nyonyo. † lă Dănyĕlĕ 7:13-14.

ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ rɪ̀ 'bāzú má rú' bá gá, ɪ̀ri ní 'yozú má ní kɪ̀nɪ̀, "Mí 'o ɹ̀rɪ̀ sɪ̀ ku! ɪ̀' dɔ̀ngárá gá 'dāá má anigé, ɹ̀' dɹ̀ ɹ̀dɹ̀ vé rɪ̀ gé, má kpá adri anigé. ¹⁸ Ma 'Bá adriipi ídri rú rɪ̀. Ándúró á drá rá, 'bo nóni má adri ídri rú mužú 'dání'dání! Á rú máfútá ídrízú drá agásɪ̀ rɪ̀, ázini vūrā 'bá ũdrā' bá gá rɪ̀ pi vé ɪ̀ndri ní mužú adrizú rɪ̀ kú má drɪ̀gé nɔ̀.

¹⁹ "Í sɪ̀ tā mí ní ndree 'dɪ̀' bée cére vūgá, 'í sɪ̀ tā nóni rɪ̀' bá ɪ̀ nga' bá rɪ̀ pi, ázini tā ɪ̀mú' bá ɪ̀ nga' bá drɪ̀drɪ̀ 'dɪ̀lɛ̀ rɪ̀ pi. ²⁰ Lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ mí ní ndree má drɪ̀ ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ gé, ázini aya dábú rú ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' yúú ũ' bāá sɪ̀ ní gé 'dɪ̀' bée vé ɪ̀fɪ̀fɪ̀, ɪ̀ri 'dɪ̀ni. Lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ 'dɪ̀' bée, kɔ̀pi mālāyikā kānisā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ rɪ̀ pi vé rɪ̀, aya dábú rú ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' yúú ũ' bāá sɪ̀ ní gé 'dɪ̀' bée, kɔ̀pi kānisā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ rɪ̀ pi."

2

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Ɛ̀fɛ̀sɔ̀ vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

¹ "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā* kānisā kūrú Ɛ̀fɛ̀sɔ̀ vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

U'dúkó 'dɪ̀ri mávé ní. Ma 'bá lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ruɹ̀pi má drɪ̀ ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ gé, riipi ɛ̀cipi aya ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní úde dábú sɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ũ' bāá kɔ̀pi sɪ̀gɛ̀ rɪ̀ pi ásámvú gé sɪ̀ rɪ̀ 'i. ² Á nɪ̀ tā ɪ̀mi ní rɪ̀i 'oó rɪ̀ pi rá, ɪ̀mi rɪ̀ ɛ̀zɪ̀ nga ũkpɔ̀ sɪ̀, ɪ̀mi úmbéki ɛ̀sɪ̀ ɪ̀zāngá rɪ̀ á nyangárá gá rá, ɪ̀mi á' yɪ̀ki 'bá ũnjɪ̀ rɪ̀ pi vé tā kuyé. 'Bá 'yo' bá kɪ̀nɪ̀, ɪ̀ Yɛ̀sú vé 'bá áyúáyú ní pi 'dɪ̀' bée, ɪ̀mi ɹ̀' bɪ̀ki kɔ̀pivé tā nɪ̀ ɹ̀ á má, ɪ̀mi ɪ̀súki kɔ̀pi ũnjɔ̀ rú, kɔ̀pi adriki Yɛ̀sú vé 'bá áyúáyú ní pi ku. ³ ɪ̀mi nyaki ɪ̀zāngá má tā sɪ̀, ɪ̀mi úmbéki ɛ̀sɪ̀ ɪ̀zāngá rɪ̀ á nyangárá gá rá, ɪ̀mi kúki ɛ̀zɪ̀ rɪ̀ á ngangárá kuyé.

⁴ 'Bo má tā be ɪ̀mi be anigé, ɪ̀mi kúki ɪ̀mivé lɛ̀ngárá ɔ̀tɹ̀ drɪ̀drɪ̀ rɪ̀ gɪ̀. ⁵ ɪ̀mi ndreki drɪ̀ ká, tā ándúró ɪ̀mi ní 'oó múké rɪ̀, ɪ̀mi kúki nóni ɪ̀mi drɪ̀gé sɪ̀ gɪ̀. ɪ̀mi újákɪ ɛ̀sɪ̀, lɛ̀ ɪ̀mi gɔ̀ki tā 'oó sɹ̀ ándúró ɪ̀mi ní rɪ̀i 'oó drɪ̀drɪ̀ rɪ̀ tɪ̀ni. ɪ̀mi gáki dō ɛ̀sɪ̀ újágá sɪ̀, má ɪ̀mú ɪ̀mivé aya ɪ̀ ní úde áci ũ' yúú sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ 'dɹ̀ ɪ̀mi ásámvú gé sɪ̀ rá.† ⁶ 'Bo tā ɪ̀mi ní 'oó múké rɪ̀, ɪ̀ri 'dɪ̀, ɪ̀mi gáki tā 'bá Nɪ̀kóláwú vé rɪ̀ pi ní rɪ̀i 'oó rɪ̀ sɪ̀ sɹ̀ má ní gáá sɪ̀ rɪ̀ tɪ̀ni.

⁷ 'Bá bɪ̀ be rɪ̀, á yɪ̀ 'í ní tá ɪ̀ndri Uletere rɪ̀ ní 'yoó 'bá kānisā vé rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri. 'Bá tā ũnjɪ̀ á ũkpɔ̀ ndéepi rá rɪ̀, má peɹ̀i riipi ídri sɛ́epi, adriipi Múngú vé ɔ̀mvú múké múké rɪ̀ agá rɪ̀ vé ũ' a sɛ́ nya ɪ̀ri ní rá."

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Sɛ́mɛ́rɪ̀nā vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

⁸ "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā kānisā kūrú Sɛ́mɛ́rɪ̀nā vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

ɪ̀' dɔ̀ngárá gá 'dāá má anigé, ɹ̀' dɹ̀ ɹ̀dɹ̀ vé rɪ̀ gé má kpá adri anigé, má dráápi rá, gɔ̀opi ɪ̀ngápi ídri rú rɪ̀ 'i.

⁹ Á nɪ̀ rá 'yozú kɪ̀nɪ̀, ɪ̀mi nyaki ɪ̀zāngá rá, vū drɪ̀gé nɔ̀gɔ̀, ɪ̀mi ngá ákɔ̀, 'bo 'bɹ̀ gé 'dāá, ɪ̀mi ngá be! Á nɪ̀ 'bá 'yo' bée kɪ̀nɪ̀, ɪ̀ Yáhúdí, rɪ̀' bá tā ũnjɪ̀ 'yo' bée ɪ̀mi rú ɪ̀zazú 'dɪ̀' bée rá. 'Bo kɔ̀pi adriki Yáhúdí ku, kɔ̀pi 'bá Sātánā vé ní. ¹⁰ ɪ̀mi ɪ̀mú ɪ̀zāngá nya rá, lɛ̀ ɪ̀mi 'okí ɹ̀rɪ̀ sɪ̀ ku. Á lɛ̀ lúú ɪ̀mi ní 'yozú kɪ̀nɪ̀, ádróko rɪ̀ ɪ̀mú ɪ̀mi urukɔ̀ 'dɹ̀ ú' bɛ́ jó ɪ̀ ní rizú ángú ũ' yúú rɪ̀ agá, ɪ̀mi ɹ̀' bɪ̀zú ámázú áni. ɪ̀mi ɪ̀mú ɪ̀zāngá nya ũnjɪ̀ ũnjɪ̀ ca ɹ̀' dɹ̀ be mɹ̀drɪ̀. ɪ̀mi nyaki dō ɪ̀zāngá rɪ̀ drádrá ɛ̀ tɹ̀ ɪ̀sú drááasiyá, lɛ̀ ɪ̀mi tukɪ̀ pá tɹ̀tɹ̀ ɪ̀mivé ɛ̀' yɪ̀ngárá agá, má ɪ̀mú kúla ídri 'dání'dání rɪ̀ vé rɪ̀ sɛ́ ɪ̀mi ní rá.

¹¹ 'Bá bɪ̀ be rɪ̀, á yɪ̀ 'í ní tá ɪ̀ndri Uletere rɪ̀ ní 'yoó 'bá kānisā vé rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri. 'Bá tā ũnjɪ̀ á ũkpɔ̀ ndéepi rá rɪ̀, ɪ̀cɔ̀ fí drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀² agá ku."

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Pārāgámú vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

¹² "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā kānisā kūrú Pārāgámú vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

U'dúkó 'dɪ̀ri, ɪ̀ri 'bá adriipi ɪ̀lɪ̀ áco sɪ̀ be ciipi ɪ̀lébe ɪ̀lébe rɪ̀ be rɪ̀ vé ní.

¹³ Á nɪ̀ vūrā ɪ̀mi ní rizú adrizú rɪ̀ rá, ɪ̀mi rɪ̀ adri vūrā Sātánā vé mālúngá ruzú rɪ̀ gé. Ádarú ɪ̀mi áwɪ́ki rú mávé rɪ̀ ruɹ̀ kúú tɹ̀tɹ̀. ɹ̀' dɹ̀ ɪ̀ ní Ánitɪ̀pá pá tuupi tɹ̀tɹ̀ mávé tā ũlúngárá gá rɪ̀ 'dɹ̀zú drázú kūrú agá vūrā Sātánā vé mālúngá ruzú 'dári gé rɪ̀ gé, ɪ̀mi tukɪ̀ pá tɹ̀tɹ̀ ɪ̀mivé ɛ̀' yɪ̀ngárá agá.

¹⁴ 'Bo má tā be mādāná ɪ̀mi be anigé, 'bá urukɔ̀ ɪ̀mi ásámvú gé 'dɪ̀lɛ̀ anigé áwɪ́ki ɪ̀mbángárá Bálámú vé rɪ̀ ruɹ̀ kúú tɹ̀tɹ̀. Bálámú ɪ̀mbá Bálákā rɪ̀, Bálákā úci 'bá ɪ̀sɛ́relé vé rɪ̀ pi ɛ̀ drɪ̀ fí ũnjikānyā 'oó, kɔ̀pi rikɪ̀ ɪ̀nyá ɪ̀ ní 'bāá kúú ngá ɪ̀ ní úde drɪ̀ sɪ̀ múngú rú rɪ̀ pi ní rɪ̀ nyaá, kɔ̀pi fikɪ̀ rɪ̀i ɔ̀wɹ̀ 'bāá mužú. ¹⁵ 'Bá urukɔ̀ kpá ɪ̀mi ásámvú gé 'dɪ̀gɛ̀ anigé áwɪ́ki ɔ̀njú kúú ɪ̀mbángárá Nɪ̀kóláwú vé ũnjɔ̀ vé 'dɪ̀ri agá tɹ̀tɹ̀. ¹⁶ Lɛ̀ ɪ̀mi újákɪ ɛ̀sɪ̀, ɪ̀mi gáki dō ɛ̀sɪ̀ újágá sɪ̀, má ca ɪ̀mi vúgá 'dɪ̀lɛ̀ ú' dɪ̀kɪ̀rɪ̀nā nɔ̀gɔ̀, má ɛ̀' dɹ̀ 'bá ɛ̀sɪ̀ újá' bā kuyé rɪ̀ pi be ɪ̀lɪ̀ áco má tɹ̀ gé nɔ̀ri sɪ̀.

* 2:1 2:1 Mālāyikā: Vɛ́rɛ́sɪ̀ 1, 8, 12, 18 'dɪ̀' bée agá, kɔ̀kɔ̀bɪ̀ ɪ̀ ní 'yoó sɪ́ki sɛ́e mālāyikā rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri, sɪ́ki sɛ́e drɪ̀koma kānisā vé rɪ̀ pi ní. † 2:5 2:5 Aya ɪ̀ ní úde dábú sɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' bāá sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ 'dɹ̀ ɪ̀mi ásámvú gé sɪ̀ rá: Aya ɪ̀ ní tādú' bā ũ' bāá sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ vé 'dɹ̀ngárá kɔ̀pi ásámvú gé sɪ̀ rɪ̀ vé ɪ̀fɪ̀fɪ̀, Yɛ̀sú rɪ̀ kɔ̀pi ku adri ɹ̀' dɹ̀kɹ̀lɛ̀, kɔ̀pivé kānisā rɪ̀ gɔ̀ 'dɛ̀ rá. ‡ 2:11 2:11 Drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀: Drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀, ɪ̀ri ɪ̀zāngá nyangárá áci agá mužú 'dání'dání rɪ̀. 'Í lá l'dangárá 20:6-14; 21:8. 2:14 2:14 Kālāfe 22-24

17 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí. 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá rí, ma ímú máná^S í ní zǔǔ rí pi á uration í 'dú sē íri ní. Ma kpá írá mvá imve í ní rú ú 'dí síi rú 'bá ní gé 'bá ázi ní nǔi kuyé 'dári í 'dú sē íri ní, 'bá é'yipi rí 'yéná nǔ ó 'dúkùlégúsí."

Ū'dúkò í ní síi sēé kánisá kǔrú Táyítírà vé rí agá rí ní rí

18 "'Í sí kòkòb́i sēé máláiyíkà kánisá kǔrú Táyítírà vé rí agá rí ní:

Ū'dúkò 'dírí, íri Mv́a Múngú vé m̀i be dǐpi sù áci tǐnǐ, ázini pá be dǐpi sù aya í ní vuú kaá úká sí rí tǐnǐ rí vé ní.

19 Á nǔ tá àrèvú céré ìmi ní ríi 'oó rí pi rá. Ìmivé lēngará, ìmivé é'yīngará, ìmivé éjǐ ngangará, ázini éjǐ ìmi ní úmbé ìzāngá nyangará gá rí, á nǔ rá. Tá ìmi ní 'oó àndrú rí ndé ándúrú ìmi ní 'oó drǐdrǐ rí rá.

20 'Bo ma tá be ìmi be anigé. Ìmi á'yíkí ùkú Yēzēbélí* 'yoópi 'i nēb́i, mávé átí 'bá é drǐ kóopi muzú tá ùnjí agá rí vé tá, ícicíkí 'bá rí pi ríi ngá í ní údé drǐ sí múngú rú rí pi ìnjǐ, sē kòpi ríkí ínyá í ní ríi sēé ngá í ní údé múngú rú rí pi ní rí ríyáá, íwí kòpi ícá kuú ówú rú. 21 Á ku kòdò íri ní sá éjǐ újázú, á ku rí ówú 'í ní ríi 'báá rí rá, 'bo gá éjǐ újágá sí. 22 Kúru ma ímú íri 'be ìzāngá nya gbóló drǐgé 'bá ówú 'bá'béé íri sí rí pi be, kòpi újákí dō éjǐ ku, kòpi ímú ìzāngá nya ùnjí ùnjí. 23 Ma írivé anjina rí pi ú 'dǐ údrá rá. 'Bá kánisá vé rí pi céré ímú nǔ amá 'yozú kíni, á nǔ tá 'bá rí pi é éjǐ agá 'dāá rí rá, ázini á nǔ tá 'bá rí pi vé úmí agá 'dāá rí rá. Ma ímú 'bá álu álu úfē tá íri ní 'oó rí vú sí. 24 'Bo á lē 'yoó ìmi uration adri 'bá Táyítírà gá 'dilé írivé ímbángará ùnjí 'dírí gá' b́a sí, ázini Sātáná vé tá í ní úzǔǔ kuú mūdúmūdú rú rí nǔ 'bá kuyé rí pi ní 'dini, má ícá tá énjǐénjǐ ázi 'báá ìmi drǐgé dǐi ku. 25 Múké ní, lē ìmi ùbíkí má pámvú muzú, cimgbá lókí má ní ígòzú rí gé.

26 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá, má pámvú ùbǐpi cimgbá ùdú gé rí, ma ùkpó sē íri ní, íri 'bá rí pi é drǐ órú ángú rí pi drǐgé sí céré, 27 sù má ní ùkpó drǐ órú rú rí ísú má Étèpi vúgá rí tǐnǐ,

" 'Íri kòpi é drǐ órú túré aya rú ní sí, íri kòpi ùndí kpélékpélé sù ùdrí ní ófúú rí tǐnǐ."

28 Ma kpá íri ní mārābá ù'bùtǐnǐ vé rí sē.[†]

29 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí."

3

Ū'dúkò í ní síi sēé kánisá kǔrú Sārādǐšǐ vé rí agá rí ní rí

1 "'Í sí kòkòb́i sēé máláiyíkà* kánisá kǔrú Sārādǐšǐ vé rí agá rí ní.

Ū'dúkò 'dírí mávé ní. Ma àmbúgú índrí ézǐrǐ Múngú vé rí pi drǐgé ní, ázini á ru lúnýá ézǐrǐ rí pi má drǐgé.

Á nǔ tá ìmi ní 'oó rí pi rá. 'Bá rí pi úsúkí kíni, ìmi ídri rú, 'bo ìmi 'bá údrá' b́a gí ní pi. 2 Ìmi arukí! Ìmi útúkí ìmi gòzú ùkpó ùkpó ìmivé é'yīngará agá, ìmivé é'yīngará lē dráadrá. Á'diātāsīyá á ndre tá ìmi ní ríi 'oó rí ícá Múngú m̀i gé 'dāá kuyé. 3 Lē ìmi ígákí tá í ní ímbá ìmi ní yǐi 'dári, lē ìmi rúkí íri tǐtǐ, ìmi újákí éjǐ. 'Bo ìmi arukí dō ku, ma ícá ìmi vúgá dǐ sù úgú' b́a ní ícá rí tǐnǐ, ìmi ícókí sá má ní ícázú ìmi vúgá rí nǔ amá ku.

4 'Bá uration ìmi àsámvú gé Sārādǐšǐ gé 'dǐgé anigé, 'bo kòpi adríkí tré kuyé, kòpivé adringará pǐrǐ, kòpi gákí tá ùnjí sí, kòpi adríkí sù 'bá ívé bōngó ùtèépi uletere àzāvú ákó rí tǐnǐ. 'Bá 'dǐ' b́eé, 'bá ímú éjǐ kòpi be trú, kòpi bōngó imve ní úsú, á'diātāsīyá kòpivé adringará pǐrǐ. 5 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá rí, ma úmvúlésí íri úsú bōngó imve ní sí, sù kòpivé rí tǐnǐ. Á lǐ írivé rú búkú ídri 'dáni'dáni rí vé rí agásí ku, Ma lú má Étèpi ní, ázini írivé máláiyíká rí pi ní, íri 'bá mávé ní.

6 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí."

Ū'dúkò í ní síi sēé kánisá kǔrú Filādēlǐfǐyá vé rí agá rí ní rí

7 "'Í sí kòkòb́i sēé máláiyíkà kánisá kǔrú Filādēlǐfǐyá vé rí agá rí ní.

Ū'dúkò 'dírí mávé ní. Ma 'bá uletere, tá áda 'oópi ní, Dāvúdí[†] vé máfutá ruǔpi rí 'i. Á zǐ dō kèjèti rí gí, 'bá ázi ícá úpǐ ku, má úpǐ dō gí, 'bá ázi ícá zǐi bá ku.

S 2:17 2:17 Máná: Máná rí ànyāngá Múngú ní ísēé 'bá Ísērélé vé rí pi ní rí. Ísē sá kòpi ní adrizú ángú á'wí cinyáfá rú rí agá 'dāá íli púkú sù rí gé. 'Í lá Wūngará 16:1-36. * 2:20 2:20 Yēzēbélí: Úkú Yēzēbélí ko 'bá Ísērélé vé rí pi é drǐ múngú í ní údé drǐ sí rí pi ìnjǐ ní. 'Í lá 1 'Bágu 16:29-31; 18:4-19; 2 'Bágu 9:22. 2:27 2:27 Sāvumá 2:9

† 2:28 2:28 Mārābá ù'bùtǐnǐ vé rí: Yēsù kíni 'i mārābá ù'bùtǐnǐ vé rí. 'Í lá I'dangará 22:16. * 3:1 3:1 Máláiyíká: Véréjǐ 1, 7, 14 'dǐ' b́eé agá, kòkòb́i í ní 'yoó síkí sēé máláiyíká rí pi ní 'dírí, síkí sēé drǐkoma kánisá vé rí pi ní. † 3:7 3:7 Dāvúdí: Véréjǐ 'dírí agá, Yēsù rú Dāvúdí vé máfutá 'bágu rú ní. Múngú ípé Dāvúdí rí adrii 'bágu Ísērélé rí pi vé ní, éjǐ kíni, 'bágu ú'dí rí ímú ífú írivé úyú agá, íri málūngá rí ru muzú 'dáni'dáni, 'bágu rí Yēsù Kúrísitò 'i. 'Í lá Sāvumá 132:11-12; Ezǐ 2:30 Tǐkí Dāvúdí rí ísú ákùdē íli rí ca élífú álu (1,000) gí, íli 'dári gé, ísú tǐkí drǐ Yēsù Kúrísitò rí kuyé. 'Í lá 1 Sámúélé 16-30; 2 Sámúélé 1-24; 1 'Bágu 1-2.

⁸ Á nĩ tã ìmi ní ríí 'oó rĩ rá. Ìmi ndrekí drĩ ká, á zĩ ìmi ní kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ gí, 'bá àzi ícò ùp̄p̄ĩ ku. Á nĩ rá ùkp̄ò ìmivé rĩ mādā, 'bo ìmi 'duki tã má ní ìmbá rĩ ngaa rá, ìmi gáki ma kuyé. ⁹ 'Bá Sātānā vé 'yo 'bá kinī, ǐ Yāhūdī 'dī'bee, kōpi ùnjó vé, kōpi adrikí Yāhūdī ku. Ma sē kōpi ìmú kūmūci ũtĩ ìmi endreṭi gé, lūzú kinī, á lē ìmi rá. ¹⁰ Ìmi ní mávé tājimbĩ ruṭ tĩtĩ, ìmi ní eṣi umberé ǐzāngā nyaá eṣi be mādā rĩ sī, lóki í ní ùmvúlésí 'bá céré vé drĩgé nōgò rĩ pi ù'bjú rĩ gé, ma ícò ìmi tã mba rá.

¹¹ Ma ìmú mbēlējā. Lē ìmi 'okí tã múké rĩ muzú drĩdrĩ, 'bá àzi ā pa rĩ ìmivé kũlā ìmi drĩgé sī ku. ¹² 'Bá tã ùnjí ā ùkp̄ò ndēepi rá rĩ, ma ìri 'bā adri álémbe rú Jó Múngú vé rĩ agá, ícò Jó Múngú vé rĩ kuú ku, má ìmú Múngú vé rú sī ìri á rú'ba gá, † āzini má ìmú Múngú vé kūrú ú'dí Yērūsālēmā riipi ìmúpi Múngú vūgá 'bū gé 'dāāsí vūgá nōó rĩ vé rú sī ìri ā rú'ba gá, ma kpá mávé rú ú'dí rĩ sī ìri ā rú'ba gá.

¹³ 'Bá bĩ be rĩ, á yĩ 'í ní tã Ìndri Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kánísá vé rĩ pi ní 'dĩri."

Ū'dúkò ǐ ní sīl sēē kánísá kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁴ "ǐ sī kōkōbĩ sēē mālāyikā kánísá kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní.

Ū'dúkò 'dĩri mávé ni, ma Āmīnā[§] 'ǐ! Ma tã í ní eṣi rĩ 'du nga rá, āzini ma rĩ tã áda ũlū, ma āmbúgu ngá Múngú ní gbií rĩ pi drĩgé nĩ. ¹⁵ Á nĩ tã ìmi ní 'oó rĩ pi ārēvú céré, ìmivé tã adri Ìdrikídri kuyé dōku áci áci kuyé, ìmi kú ágágá 'dígé. Á lē ìmi adrikí áci áci dōku Ìdrikídri! ¹⁶ Ìmi ní adrii ágágá 'dígé, Ìdrikídri kuyé dōku áci áci kuyé rĩ sī, ma ìmú ìmi we má tĩ gé sī vūgá. ¹⁷ Ìmi rĩ 'yo, 'Ma ngá 'dīpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo ìmi nĩki áma kuyé 'yozú kinī, ìmi rĩ drĩ cĩ ngá ākò sī, 'bá rĩ pi rĩ ìmi ǐzāngā 'bā, ìmi ngá ākò, ìmi mĩ ākò, ìmi rú'ba be ule. ¹⁸ Ma ìmi ìmbá 'dini, lē ìmi jekí ìmi ní dábū í ní ũ'bjĩ zāá áci sī ícapi uletere ní má vūgá, ìmi ufukí rĩ ícá ání ngá 'dīpa. Lē ìmi jekí kpá ìmi ní bōngò imve ní úsú ìmi rú'ba ule drĩnjá sēepi 'dĩri ǒzūzū ání. Lē ìmi jekí kpá ìmi ní dāwá í ní rĩí ũtĩ mĩ gé rĩ ũtĩ ìmi mĩ gé, ìmi mĩ ā ndre rĩ āngū ání bēnĩ.

¹⁹ 'Bá má ní lēlélé rĩ, ma ìri ìrĩnjā, ma 'yo tã ìri ní 'oó rĩ ùnjí. Lē ìmi 'bāki úvá tã piṛi 'ozú, ìmi újaki eṣi ùnjikānyā agásí rá. ²⁰ Ìmi ndrekí drĩ ká, á tu pá kuú

kẹ̀ẹ̀tĩlẹ́ gá, ma rĩ kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ ga, 'bá rĩ yĩ dō má ú'dúkò, zĩ dō kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ rá, ma fi ìrivé jó gá 'dālẹ́ rá, 'bá ngá nya ìri be trũ álu.

²¹ 'Bá tã ùnjí ā ùkp̄ò ndēepi rá rĩ, ma ìri 'bā úri má jēlẹ́ gá mávé lúpá mālūngā vé rĩ drĩgé, sū má ní tã ùnjí ā ùkp̄ò ndēé gí, má ní nóni úri má Ètēpi be trũ ìrivé lúpá mālūngā vé rĩ drĩgé rĩ tĩni.

²² 'Bá bĩ be rĩ, á yĩ 'í ní tã Ìndri Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kánísá vé rĩ pi ní 'dĩri."

4

I'daki Yūwánĩ ní tã ǐ ní Múngú rĩ ǐnjĩzú 'bū gé 'dāá rĩ

¹ Tã 'dĩri ā vudrĩ gé, í ní má ní ìndrĩlĩkĩ ázi í'dazú. Ìndrĩlĩkĩ rĩ agá 'dāá, á ndre kẹ̀ẹ̀tĩ 'bū vé rĩ zĩki kú mgbò. Á yĩ ũ'dúkò ǒ'ú sū jēlẹ́gú vé rĩ tĩni, ũ'dúkò rĩ 'yo má ní kinī, "Mí ìmú má vūgá 'bū gé nōó, á lē mí ní tã àzi ìmúpi 'i ngáapi ní ũlūú."

² Mbēlējā Ìndri Uletere rĩ ní ma ásúzi, má ní 'bá àzi ndrezú úri kuú lúpá drĩgé mālūngā 'bū vé rĩ gé 'dāá. ³ 'Bá úripi lúpá rĩ drĩgé rĩ, rú'ba ní ìndré sū ìrā mālámálá rú ũnyĩ be í ní zĩj jásipá rĩ tĩni, āzini ìrā ika í ní zĩj kārīnēliyā rĩ tĩni. Géri ìndrepi sū ìrā ǐrĩbĩlĩ rú í ní zĩj èmèridā rĩ tĩni rĩ tra lúpá rĩ ā gārā kúrũ. ⁴ Ū'bāki lúpá pūkú ǐrĩ drĩ ní sū lúpá mālūngā vé rĩ ā gārā gá sī kúrũ, 'bá ambugu pūkú ǐrĩ drĩ ní sū úrĩki kuú lúpá rĩ pi drĩgé sī. Kōpi úsúki ǐ bōngò imve imve ní pi sī, kũlā kōpi ní úsú ǐ drĩgé rĩ pi údéki ngá dábū rú ní sī. ⁵ Ūvi ní gazú áci be lókúilókú lúpá mālūngā vé rĩ gé 'dāá. Ū'yūki tādú'ba ézĩrĩ ũ'bāá kuyé dīj lúpá mālūngā vé rĩ endreṭi gé, tādú'ba ézĩrĩ 'dī'bee í'da ìndri ézĩrĩ Múngú vé rĩ. ⁶ Lúpá Múngú vé rĩ endreṭi gé 'dāá, āngū rĩ ǒgú sū mūdūrā tĩni.

Á ndre ngá sū ìdri rú ní pi ìnyinjā lúpá rĩ ā gārā gá sī kúrũ, ũ'bāki mĩ ngá sū ìdri rú 'dī'bee ā rú'ba gá sī, endreṭi gélēsí, āzini úgóró gálēsí. ⁷ Ngá álu rĩ ìndré sū kēm̄r̄ò tĩni, ǐrĩ rĩ ìndré sū tĩ ágò tĩni, na rĩ vé endreṭi ìndré sū 'bá áda vé rĩ tĩni, sū rĩ ìndré sū bĩbĩ riipi ngáapi nganga rĩ tĩni. ⁸ Ngá sū ìdri rú 'dī'bee ārēvú céré álu álu ùp̄elẹ́'bjĩ be áziyá áziyá. Ū'bāki mĩ kōpi ā rú'ba gá sī kúrũ cimgbá cazú kōpi ā ùp̄elẹ́'bjĩ ā ndúgé sī céré. Ū'dú céré ũtĩnjā sī, āzini ǐnjā sī, kōpi újiki ku, kōpi rĩ átá muzú 'dini, "Ūpí Múngú Ūkp̄ò 'Dīpa rĩ uletere, uletere, ìri ǐnógòsĩ anigé, āndrũ anigé, ìri ùmvúlésí ìmú rá."

† 3:12 3:12 Rú sī ìri ā rú'ba gá rĩ: Rú sī ìri ā rú'ba gá rĩ lū 'yozú kinī, 'bá 'dĩri 'bá Múngú vé ní, ìri adri Yērūsālēmā ú'dí rĩ vé ní, āzini ìri adri 'bá Yēsú vé ní. § 3:14 3:14 Āmīnā: Tã Yēsú ní 'i zĩzú Āmīnā 'í rĩ vé ífifi 'dini, Yēsú lū 'bá ní kinī, Múngú rĩ tã 'í ní eṣi rĩ pi 'du nga rá.

9 Ngá sù idri rú 'dì'bée rikí 'Bá úrípi lúpá drǐgé adriipi idri rú muzú nyonyo rǐ íngú, rikí ìri ìnjǐí, ázini rikí ìri ní òwò' dǐfò sée.
 10 Sà álu álu 'dǐri gé, 'bá ambugu pǐkú ìri drǐ ní sù rǐ pi cére útǐkí kúmúci 'Bá úrípi lúpá drǐgé adriipi idri rú muzú nyonyo rǐ ɛndrɛtǐ gé, kǒpi rikí ìri ìnjǐí. Kǒpi unjekí ívé kǔlá í drǐgé sǐ ù'báá lúpá rǐ ɛndrɛtǐ gé 'dǐgé, kǒpi rikí 'yo kǐní,
 11 "Múngú, mi múké agaápi rá rǐ, mi 'bávé Úpí, mi 'bávé Múngú.
 'Bá mi íngú, 'bá mi ìnjǐ, ùkpò mívé rǐ á mu drǐdrǐ,
 á'diātāsīyā ngá rǐ pi ārēvú cére 'í gbi mi 'i, ngá mi ní gbií rǐ pi nóni anigé,
 á'diātāsīyā mí lē kǒpi á adrikí sǔ 'dǐri tǐni."

5

Kābīlō Mvā rǐ zǐ bǔkū traátra rǐ

1 Kúru á ndre Múngú úrípi lúpá drǐgé rǐ rǔ bǔkú í ní traátra tā sǐí 'a ní gé ílébe ílébe, tǐ ni ùmbíí ísé sǐ caá ézǐrǐ rǐ kú 'í drǐ ɛndɛpǐ gé. 2 Má ní mālāyíkā ùkpò be ni ndrezú, mālāyíkā rǐ ní trezú ú'dúkò be urú 'dǎá kǐní, "'Bá múké agaápi rá ícǒpi 'bá ní ísé í ní bǔkū traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú 'dǐri ùnjǐipi bǔkú rǐ tǐ gé sǐ bǔkú rǐ zǐzú rǐ á'di 'i? 3 'Bá ázi 'bǔ gé 'dǎá, dǒku vu drǐgé nǒgó, dǒku nyǒókú á ndúgé 'dǐlé ícǒpi bǔkú í ní traátra tǐ ni ùmbíí ísé sǐ cí 'dǐri ɛ tǐ ùnjǐipi tā bǔkú rǐ agá rǐ ndrezú ni 'dǎáyo."
 4 Kúru má ní 'dezu áá gá, á ngo ízāngā ízāngá rú, á'diātāsīyā 'Bá ázi í ní ísù múké agaápi rá ícǒpi bǔkú í ní traá tǐ ni ùmbíí ísé sǐ cí 'dǐri ɛ tǐ ùnjǐipi tā bǔkú rǐ agá 'dǎlé rǐ ndrezú ni 'dǎáyo. 5 Kúru 'bá ambugu rǐ pi vé álu ni ní 'yozú má ní kǐní, "'í ngo ku! 'Í ndre drǐ ká, Kémǐrǒ íbipi ífúupi sǔrú Yúdá vé rǐ agá, úyú Dāwúdí vé rǐ agá rǐ ndé ádróko á ùkpò gí. Ìri ícǒ ísé í ní ùmbíí ézǐrǐ bǔkú traátra rǐ tǐ gé 'dǐri ùnjǐi bǔkú rǐ tǐ gé sǐ bǔkú rǐ zǐzú ní."

6 Kúru má ní Kābīlō Mvā* ndrezú tu pá kuú lúpá rǐ gé ágágá 'dǎá, ngá sù idri rú rǐ pi 'bá ambugu rǐ pi be, kǒpi trakí ìri á gārā kúrǔ. Kābīlō Mvā rǐ índré sǔ í ní lǐí drǎá gí ni tǐni, ìri ú'yú be ézǐrǐ, mǐ be ézǐrǐ. Mǐ ézǐrǐ 'dǐ'bée i'da índri adri'bá ézǐrǐ Múngú vé ìri ní ípéé ímú ayíí vù drǐgé sǐ cére rǐ pi. 7 Kābīlō Mvā rǐ ní muzú bǔkú í ní traátra 'dǐri é'yǐzú 'bá úrípi lúpá mǎlǔngā vé rǐ drǐgé rǐ drǐgé sǐ. 8 Kā bǔkú rǐ é'yǐ drǐ ní gé sǐ, ngá sù idri rú 'dǐ'bée, 'bá ambugu pǐkú ìrǐ drǐ ní sù 'dǐ'bée be, kǒpi ní kúmúci ùtǐzú Kābīlō Mvā rǐ ɛndrɛtǐ gé, 'bá álu álu

rǔ kúrǐ dǐ, ázini sákānǐ í ní údé dǎbū sǐ ní kú 'í drǐgé, ùdǎkí ɛjǐngúrǔ kú sákānǐ rǐ pi 'a gá sǐ tré tré. ɛjǐngúrǔ 'dǐri, ìri zǐngárá 'bá Múngú vé rǐ pi ní rizú Múngú rǐ zǐzú rǐ. 9 Kǒpi ní 'ídózu rizú úngó ú'dí ngozú kǐní,
 "Mi múké agaápi rá rǐ, mi ícǒ bǔkú traátra rǐ é'yǐ ní, ázini mi ícǒ ísé rǐ pi ùnjǐi bǔkú í ní traátra 'dǐri tǐ gé sǐ ní,
 á'diātāsīyā lǐkí mi drǎá gí,
 mívé ári dǎápi rǐ, je 'bá rǐ pi sée Múngú ní,
 tǐ álu álu vù sǐ, sǔrú rǐ pi gé sǐ,
 ángú rǐ pi gé sǐ, vù drǐgé sǐ cére.
 10 Mǐ sè kǒpi rǔkí mǎlǔngā adrizú atala rú, rǐí ɛzǐ ngáá Múngú ní,
 kǒpi á rǔkí rǐ mǎlǔngā nyǒókú drǐgé nǒgó rǐ."

11 Á 'bá nyo má mǐ rizú ndrezú, má ní ú'dúkò mālāyíkā kárakará pi vé ní yǐzú, kǒpívé kǎlǎfé élifú mǔdrǐ vù be élifú mǔdrǐ. Kǒpi trakí í lúpá mǎlǔngā vé rǐ á gārā gá sǐ, ngá sù idri rú rǐ pi á gārā gá sǐ, ázini 'bá ambugu rǐ pi á gārā gá sǐ kúrǔ. 12 Kǒpi rikí úngó ngoó ú'dúkò be urú 'dǎá kǐní,
 "Mi Kābīlō Mvā í ní lǐí 'dǐri, mi múké, ádarú mi adri ùkpò be, mi á'bú ísù rá, mi tá nǐngárá ísù rá, mi adri ɛvǐvǐ be. Í mi ìnjǐi rá, mi dǐ pǒwǔpǒwǔ, ázini í mi íngú rá."

13 Á yǐ ngá ídri be í ní gbií 'bǔ gé 'dǎlé rǐ pi vù drǐgé nǒgó rǐ pi be, adri'bá nyǒókú agá rǐ pi be, yǐí á ndúgé rǐ pi be, kǒpi rikí úngó ngoó kǐní,
 "Íngúngárá, ìnjǐngárá, dǐngárá, ázini ùkpò
 á adri 'Bá úrípi lúpá drǐgé rǐ ní, ázini Kābīlō Mvā rǐ ní muzú nyonyo."
 14 Ngá sù idri rú 'dǐ'bée ní á'yǐzú kǐní, "Ámíná." 'Bá ambugu 'dǐ'bée ní 'dezu kúmúci ùtǐzú Múngú rǐ ìnjǐizú, ázini Kābīlō Mvā rǐ ìnjǐizú.

6

Kābīlō Mvā rǐ ùnjǐi ísé í ní bǔkū traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú rǐ

1 Á ndre Kābīlō Mvā rǐ nǐí ísé í ní bǔkú traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú ézǐrǐ rǐ vé álu bǔkú rǐ tǐ gé sǐ. Kúru á yǐ ngá sù idri rú rǐ pi vé álu rǐ átá ú'dúkò be lǐí sù úvi ní lǐí rǐ tǐni, kǐní, "Mí ímú!" 2 Á ndre hūsánǐ imve tu pá kuú 'dǎá, 'bá riipi njuúpi hūsánǐ rǐ sǐ rǐ rǔ úsú kú 'í drǐgé, sékí ìri ní kǔlá, 'de muú ɛ'dǐ 'dǐí, 'í ndé rǐ ívé arǐ'ba rǐ pi rá.

* 5:6 5:6 Kābīlō Mvā: Bǔkú I'dangará vé rǐ agá, Yésú rǐ zǐkí Kābīlō Mvā. Múngú sè tājǐmbí Mósé ní kǐní, 'bá rǐ pi á záki kābīlō Múngú ní rǒbǒhǒ rú, á trúkí rǐ kǒpi ívé ùnjǐkányá agásǐ rá. Sè í ní Yésú rǐ zǐzú Kābīlō Mvā Múngú vé ní áni, á'diātāsīyā Múngú ípé ìri ímú drǎá 'bávé ùnjǐkányá újǐí. 'Í lá Wǔngárá 12:13-15; Yüwání 1:29-36.

³ Kābilō Mvā rī kā isé ī ní ūmbūī rī nǎjī vú ǐrǐ ní gé, ngá idri rú 'dǐ'bée vé āzi 'deēpi drǐdrǐ 'dāri vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!"
⁴ Kúru hūsānī rī āzi ní ífúzu, rú'ba ní ika. 'Bá ríipi njuúpi hūsānī rī sī rī, sēki ǐri ní ūkpō ē'dǐ ǐjǐzú 'bá rī pi āsámvú gé vú drǐgé nōgó, 'bá rī pi ā ú'dǐkǐ rī í ānī í drǐkǎ sī bēnī. Āzini sēki drǐ ní gé ǐlī āco āmbúgu ní.

⁵ Kābilō Mvā rī kā isé ī ní ūmbūī rī nǎjī vú na ni gé, ngá idri rú 'deēpi ǐrǐ 'dāri vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!" Á 'bā nyo mā mǐ tēzú rizú ndrezú, mā ní hūsānī ǐni ní ndrezú mā endretǐ gé 'dāa, 'bá ríipi njuúpi hūsānī rī sī rī rú kumá ānyāngā ũ'bǐzú ní kú 'í drǐgé. ⁶ Ngá sū idri rú 'dǐ'bée āsámvú gé, ālu ní ní 'yozú kīnī, ānyáfí kumá ā 'a ālu rī, ājē ní ri adri āmbúgu, ǐri adri mǔfēngā fǐfǐ ēnjǐpi ēnjǐnǐ ní ālu, ēzǐ 'bá rī ní ngāa ũ'dú ālu rī, í ǐri ũfē ānī, āzini ūndúfí kumá ā 'a na rī, ājē ní ri adri āmbúgu, ǐri adri mǔfēngā fǐfǐ ēnjǐpi ēnjǐnǐ ní ālu, ēzǐ 'bá rī ní ngāa ũ'dú ālu rī, í ǐri ũfē ānī.* Ē izakí ūdu rī pi vinyō rī be bādāru ku.

⁷ Kābilō Mvā rī kā isé ī ní ūmbūī rī nǎjī vú sū ni gé, á yǐ ngá idri rú 'deēpi na rī vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!" ⁸ Á 'bā nyo mā mǐ rizú ndrezú, mā ní hūsānī rú'ba be fōrō ní ndrezú, 'bá njuúpi hūsānī rī sī rī vé rú Drā 'i, āzini 'Bú Āvū rī pi vé rī ri ímú ǐri ā vǔdrǐ gé sī. Sēki kōpi ní ūkpō 'bá rī pi ú'dǐzú ūdrāzú nyōókú drǐgé nōgó ǐlī āco sī, ēbǐrǐ sī, wōnyōkǐ āndiāndí sī, āzini nyālāgā nyōókú drǐgé nōgó rī pi á ú'dǐ kōpi ūdrāa, kōpi á ú'dǐki ālu su agá ní pi ūdrāa.

⁹ Kābilō Mvā rī kā isé ī ní ūmbūī rī nǎjī vú tōwǔ ní gé, á ndre 'bá í ní ú'dǐ ūdrāa ívé ē'yīngará ā tā sī, āzini Múngú vé ũ'dúkó ūlūngará ā tā sī rī pi vé ǐndri vūrā rōbōñō zázú rī ā ndúgé 'dāa. ¹⁰ Kōpi ní trezú ũ'dúkó be uru 'dāa kīnī, "Ūpí Ūkpō 'Dipa, mi uletere, mi ri tā áda 'o, 'í lē 'bá 'bá ú'dǐ'ba ūdrā'ba 'dǐ'bée kuú adrii caá lóki be gbā ngōpǐ ká mi íbǐ kōpíve tā lǐjǐ ndō?"

¹¹ Awakí 'bá 'dǐ'bée drǐgé sī bōngó akooko rūkǔ imve imve ni pi, lūki kōpi ní kīnī, kōpi ā tēki drǐ mādā, tā līngará ri ímú adri ú'dǐki dō kōpíve ōgǔpǐ ē'yǐ'ba gí rī pi ūdrāa céré gí ká.

¹² Kābilō Mvā rī kā isé ī ní ūmbūī rī nǎjī vú áziyá ni gé, á ndre dǐngidǐngí aya āngū rī ūkpō sī. Ūtǔ rǐ ē mǐ újǎ 'i nǐjǐ kuú cǐjǐ sǔ ǐnǐjǎ tǐnjǐ, mbāá rǐ újǎ 'i kaá ikamgbiri sǔ āri tǐnjǐ, ¹³ lǐnyā rǐ pi ngakí céré lǔjǐ 'bǔ gé 'dāásǐ vūgá, sǔ petǐ fǐgǐ ūlǐ vǐpǐ ūkpō be rī ní ayaá, ũ'a ní ní lǔjǐ sigé ní gé sǐ vūgá rǐ tǐnjǐ. ¹⁴ 'Bǔ rǐ tra 'i sǔ búkú traatra rǐ tǐnjǐ, āngū āngá ru, āzini āngū 'i lǐpǐ kú ngū yǐjǐ

agá rī pi u'dúkǐ kōpi mǔzú ívé vūrā gá sǐ rá.

¹⁵ Kúru 'bāgú nyōókú drǐgé nōgó rī pi 'bá āngū rú'ba rī pi be, āngaráwá rī pi drǐkoma rī pi be, 'bá ā'bú be rī pi, 'bá tǔgērǐ rú rī pi, āzini 'bá drǐwālā ǐsǔ'ba gí rī pi ũzǔkǐ í kú ũjǐ rī pi agásǐ, āzini ǐjǐgó rī pi āsámvú gé sǐ. ¹⁶ Kōpi rikǐ ǐrǎ rī pi zǐjǐ, āzini ǐjǐgó rī pi zǐjǐ kīnī, "ǐmi ǐngákǐ ímú u'deē 'bá drǐgé, ǐmi ōzǔkǐ rǐ 'bā, 'Bá úripi lúpa málūngā vé rǐ drǐgé rǐ ā ndre rǐ 'bá ku, āzini jǐkó Kābilō Mvā rī vé rǐ ē í'dé rǐ 'bá drǐgé ku. ¹⁷ Jǐkó Múngú vé rǐ, āzini Kābilō Mvā rī vé rǐ í'dé 'bá drǐgé gǐ, 'bá āzi ícǒ adrii idri rú ku, 'bá ūdrā céré."

7

Ū'bākǐ bǐlēmǐ 'bá élifū mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkǔ sū drǐ sū pi endretǐ gé (144,000)

¹ Tā 'dǐri ā vǔdrǐ gé, á ndre mǎlāyíkǎ sū tukǐ pá kuú wōókó sū vū nōri vé rǐ gé sǐ céré, kōpi ugakǐ ūlǐ ríipi vǐpǐ nyōókú drǐgé sǐ kálāmbā rú kálāmbā rú rǐ cǐ, ā vǐ rǐ āngū rǐ drǐgé sǐ ku, yǐjǐ tafu rǐ drǐgé sǐ ku, āzini petǐ rǐ pi drǐgé sǐ ku. ² Má ní kúru gōzú mǎlāyíkǎ āzi ndrezú, ǐri ri ǐsǐ ímúzu ũtǔ ní ǐfungará gálésǐla, rú Múngú idri rú rǐ vé ngá rizú bǐlēmǐ ũ'bāzú rǐ kú 'í drǐgé. ǐri ní trezú mǎlāyíkǎ sū Múngú ní ǐpēe ímú āngū rǐ izaá yǐjǐ tafu rǐ be rǐ pi drǐgé kīnī, ³ "ǐmi izakǐ drǐ āngū rǐ ku, dōku yǐjǐ tafu rǐ ku, dōku petǐ rǐ pi ku, cǐngbá 'bá ũ'bākǐ dō bǐlēmǐ ātǐ'ba Múngú vé rǐ pi endretǐ gé gǐ ká."

⁴ Á yǐ kīnī 'bá mǎlāyíkǎ rǐ pi ní Múngú vé bǐlēmǐ ũ'bāa kōpi endretǐ gé sǐ rǐ pi vé kálāfe élifū mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkǔ sū drǐ ní sū (144,000). 'Bá 'dǐ'bée sǔrǔ ǐsērélé vé mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ 'dǐ'bée agásǐ céré:

- ⁵ Yǔdā vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- Rǔbénā vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- Gádǐ vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- ⁶ Āsérá vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- Náfátálǐ vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- Mānásé vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- ⁷ Sǐmǐyónā vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- Lévǐ vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- ǐsākárá vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),
- ⁸ Jēbúlúnā vé sǔrǔ agá, 'bá élifū mǔdrǐ drǐ ní ǐrǐ (12,000),

* 6:6 6:6 Ānyāngā ājē tǔpǐ 'dǐri lū 'yozú kīnī, ēbǐrǐ anigé.

Yôsépá* vé sùrú agá, 'bá élífú mụdrị drị ní ìrị (12,000),
Běnyěmìně vé sùrú agá, 'bá élífú mụdrị drị ní ìrị (12,000).

'Bá bítříká úsúkí í cére bōngó imve sī

⁹ Tā 'dīri ā vūdrị gē, á ndre 'bá bítříká í ní ícō láá bá ku ní pi, 'bá 'dī'bée íngákí āngú rī pi agásí āndiāndí, sùrú rī pi agásí cére, ívé tị vū sī āndiāndí, kōpi úsúkí í cére bōngó imve sī, kōpi rúkí mbírā bị kuú í drịgē sī, kōpi tukí pá Múngú ẹndrẹtị gē Kābílō Mvā rī be. ¹⁰ Kōpi ní rizú ó'úzu ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī,
"Bávě Múngú úrípí lúpá mālūngā vé rī drịgē rī,

āzini Kābílō Mvā rī,
kōpi úkpō be 'bá rī pi pazú."

¹¹ Mālāyikā rī pi trakí í Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rī ā gārā gá sī, 'bá ambugu rī pi ā gārā gá sī, āzini ngá ídri rú sụ 'dī'bée ā gārā gá sī kūrū. Kōpi ní kūmūcí útịzú lúpá rī ẹndrẹtị gē, rizú Múngú rī ñnjizú.
¹² Kōpi rikí 'yoó kīnī,

"Āmīnā!
Íngúngará, ñnjíngará, dīngará,
tā ñingará, úkpō, āzini ówō'difō ā
adri 'bávě Úpí Múngú ní mụzú nyonyo údú ákó.

Āmīnā."

¹³ 'Bá ambugu 'dī'bée vé álu ní ma zizú kīnī, "Bá í úsú'bá bōngó imve sī 'dī'bée ā'di pi? Kōpi íngákí ngóósila?"

¹⁴ Má ní újázú ìri ní, "Ámbúgú mávě rī, 'í nū tā rī nī."

Ìri ní 'yozú má ní kīnī, "'Bá 'dī'bée ífū'bá ọcūngará ùnjí ùnjí rī agásí rī pi. Kōpi újłkí ívé bōngó Kābílō Mvā rī vé ári sī ícá kuú imve."

¹⁵ "Kúru, kōpi nóni lúpá Múngú vé rī ẹndrẹtị gē,

kōpi rí ẹzị nga Múngú ní Jó Ìrivé rī agá útịnjá pi ñinjá be.

'Bá úrípí lúpá mālūngā vé rī drịgē rī,
ìri ápālā 'be kōpi drịgē rá.

¹⁶ Ẹbírị gō kōpi fụyị dđi ku,
yđi úvā gō kōpi ndéé dđi ku,
útđi vé sđ koopi gbírłl rđ gō kōpi zāá ku.

¹⁷ Kābílō Mvā úrípí kú lúpá mālūngā vé rī gē ágágá 'dīri,

ìri kōpi úcé nđ, ìri kōpi jđ mụ yđi idri sēepi rđ mụ nđ,
Múngú rđ kōpívě mđndrẹ údé kōpi mđ gē sđ nđ."

8

Ísé búkú traátra rī ē tị mbizú vú ẹzřř rī

* **7:8** 7:8 Yôsépá: Yôsépá rí Yökóbú vé mvá ìri ní lèlè rí, ẹdrípđ sėkđ ìri jéé tųgėrđ rú āngú Ẹjėpétó vé rđ gē. Múngú sē ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rđ pi ē Ìzā mụyđ adriđ āngú Ẹjėpétó vé rđ agá nđ. Sā 'dāri gē, ẹbírđ 'de caá ìlđ ẹzřř. 'Í lā Í'dóngárā 30-50. † **7:14** 7:14 Kōpi újłkí ívé bōngó Kābílō Mvā rđ vé ári sđ: Bōngó ùjđngárā ári sđ rđ vé íffđ, trúkđ kōpi ívé ùnjikānyā agásđ gđ.

¹ Kābílō Mvā rī ká ísé í ní ūmbíí rī ñjđ vú ẹzřř ní gē, āngú rđ újđ kuú kírđ 'bđ gē 'dāá caá sā álu vé ẹlđ agá.

² Má ní mālāyikā ẹzřř ndrezú tukí pá kuú Múngú ẹndrẹtị gē, awakí jėlėgú ẹzřř kōpi drịgē sđ.

³ Kúru má ní mālāyikā āzi ndrezú tu pá kuú vūrā rōbōñọ zázú rđ ā gārā gá 'dāá, rų ngá ógúpi dábú rú í ní rizú ẹjđngúrđ zázú ní kú 'í drịgē. Í ní ẹjđngúrđ 'dúzu āmbúgú sėzú drđ ní gē, ìri ní áci 'dúzu ẹjđngúrđ rđ zázú ngá ógúpi dábú rú rđ drịgē 'dāá, ācígá rđ ā umú rđ 'i zđngárā 'bá Múngú vé adri'bá vūrā rōbōñọ zázú ógúpi dábú rú rđ gē rđ pi ní rđ zđ rđ be, ā nga rđ mụzú lúpá mālūngā vé rđ gē 'dāá. ⁴ Ācígá ẹjđngúrđ rđ vé rđ, āzini zđngárā 'bá Múngú vé rđ pi ní zđ rđ nga mụzú Múngú ẹndrẹtị gē 'dāá mālāyikā rđ ē drđ ágélė gá sđ.

⁵ Mālāyikā rđ ní ngá ógúpi dábú rú í ní rizú ẹjđngúrđ zázú 'a ní gē rđ 'dúzu vūrā rōbōñọ zázú rđ gē 'dāásđ, ìri ní áci kúlúlú úmvúzu dāzu 'a ní gē, ìri ní 'bėzú vđ drịgē nōó, āngú ní lizú mgbđrđ ūvi tđnđ, ógúzu lókúłłkú, dđngđđngđ ní āngú rđ ayazú.

Mālāyikā ẹzřř vukí jėlėgú

⁶ Mālāyikā ẹzřř í ní jėlėgú awaá kōpi drịgē sđ rđ pi ní í útúzu lėzú ívé jėlėgú rđ pi vuzú.

⁷ Mālāyikā drđdrđ rđ ní 'dózu ívé jėlėgú vuzú, fđ ní 'dezú, āzini áci usa 'i ári be, í ní idāzu ímúzu vđ drịgē nōó. Āci rđ zā nyóókọ rđ vé wóókọ álu na agá rđ veé rá, petđ álu na agá rđ pi vekđ rá, ásé řřbđł rú rđ pi vekđ cére.

⁸ Mālāyikā řř rđ ní ívé jėlėgú vuzú, mālāyikā rđ ní ngá sđđpi írá āmbúgú kaapi kú áci rđ nyālú ní 'bėzú yđi tafu rđ agá nōó, yđi tafu rđ vé wóókọ álu na agá rđ, újā 'i kú ári rú. ⁹ Ngá ídri be yđi tafu rđ agá rđ pi, álu na agá rđ pi údrákđ rá. Kúlúmgbā yđi tafu rđ agá rđ pi, álu na agá rđ pi, ñjānyákđ kōpi kpélėkpélė.

¹⁰ Mālāyikā na rđ ní ívé jėlėgú vuzú, lđnyā āmbúgú dđpi sđ áci tđnđ rđ ní 'dėzú 'bđ gē 'dāásđ yđi ambugu dđ 'bá dđđ rđ pi vé wóókọ álu na agá rđ pi drịgē, āzini yđi kídđ vé rđ pi vé wóókọ álu na agá rđ pi drịgē.

¹¹ Lđnyā rđ vé rđ "Ūkėngelđ" 'i. Újā yđi rđ vé wóókọ álu na agá rđ draá kuú ūkėngelđ. 'Bá kárákarā yđi rđ mụv'bá rá rđ pi údrákđ rá, yđi rđ ní draá ūkėngelđ rđ sđ.

¹² Mālāyikā sų rđ ní ívé jėlėgú vuzú, útđ rđ vé wóókọ álu na agá rđ bđ ñđ kuú cđci, mbāá rđ vé wóókọ álu na agá rđ bđ ñđ kuú cđci, āzini lđnyā rđ pi vé wóókọ álu na agá rđ

bĩ niŋ kuú cįcį. Ụtụ ̄mgb̄aráká rĩ vé w̄óǫk̄ó ̄alu na agá rĩ bĩ niŋ kuú cįcį, ̄in̄iŋá rĩ vé w̄óǫk̄ó ̄alu na agá rĩ bĩ niŋ kuú cįcį.

13 Má k̄á ̄angũ ndreé muzú 'bũ gé 'd̄áá, á ndre b̄ib̄i ̄ambúgu rĩ ngoó muzú ̄angũ urugégé mgb̄o rĩ agásĩ ú'đúkó be uru 'd̄áá, ̄iri ri ngo muzú, "Ízangá! Ízangá! T̄a ambugu ambugu ̄izangá s̄e'ba ni pi ímụ ̄i nga 'bá vū dr̄igé rĩ pi ní rá, t̄a 'd̄i'bee ímụ ̄i nga s̄a m̄al̄ayik̄á ace'bee na rĩ pi ní ímụzú ívé j̄elégú vuzú rĩ gé!"

9

1 M̄al̄ayik̄á t̄owũ rĩ ní ívé j̄elégú vuzú, kúru má ní l̄in̄yá ndrezú, í'dé 'bũ gé 'd̄áásĩ vū dr̄igé nóó. S̄éki m̄afutá 'bũ kuųpi ̄ud̄ú ̄ákó rĩ ̄e t̄i z̄izú rĩ dr̄i ni gé. 2 L̄in̄yá rĩ ní 'bũ kuųpi ̄ud̄ú ̄ákó rĩ ̄e t̄i z̄izú. ̄Acigá ní íkpúzú 'bũ rĩ agásĩ, s̄ú ̄ací í ní ú'bé kuú 'bũ agá rĩ vé ̄acigá ní rĩ íkpú rĩ t̄ini. ̄Acigá rĩ ̄oz̄ú ̄ut̄i rĩ ̄é m̄i, ̄azini ̄oz̄ú ̄angũ 'bũ gé rĩ, ̄angũ rĩ bĩ niŋ kuú ̄ani cįcį. 3 Ụmbi b̄itr̄ik̄á ní ífuzú ̄acigá rĩ agásĩ, k̄opi íngákí ímụ vū rĩ ̄e dr̄i ím̄ulũu céré. S̄éki k̄opi ní ̄ukp̄o ̄angũ z̄azú s̄ú dr̄i vé rĩ t̄ini.

4 'Yokí k̄opi ní k̄in̄i, k̄opi ̄a s̄éki ̄izangá ̄ásé rĩ pi ní ku, ngá du'ba rĩ pi ní ku, peŋi rĩ pi ní ku, k̄opi ̄a s̄éki ̄izangá rĩ 'yéná 'bá adri'ba Mungú vé b̄ilém̄i ̄ákó í ̄endret̄i gé rĩ pi ní. 5 S̄éki k̄opi ní ̄ukp̄o ̄angũ ú'd̄izú ni kuyé, 'bo s̄éki k̄opi ní ̄ukp̄o ̄izangá s̄ezú 'bá rĩ pi ní ̄un̄ji ̄un̄ji cazú mb̄aa t̄owũ. ̄Izangá k̄opi ní s̄éé 'bá rĩ pi ní 'd̄iri, ̄ázó ni rĩ ̄ásó s̄ú íwá dr̄i ni ̄angũ z̄aa ̄ásó rĩ t̄ini. 6 Ụ'dú 'd̄i'bee gé, 'bá ̄alu ̄alu ri 'yo, 'i dr̄á 'i 'd̄iisĩ rá, 'bo dr̄á ri k̄opi gá s̄i. 'Bá ̄alu ̄alu ri dr̄angará nd̄á ̄ukp̄o s̄i, 'bo k̄opi dr̄ákí ku.

7 Ụmbi 'd̄i'bee índréki s̄ú h̄usanĩ í ní údé l̄ezú ̄e'đ 'd̄izú rĩ pi t̄ini. K̄opi úsúki k̄ulá í ní údé d̄ábú s̄i ni pi í dr̄igé, k̄opivé ̄endret̄i adri s̄ú 'bá ̄ada vé rĩ t̄ini. 8 K̄opivé dr̄i'bi du s̄ú ̄ukú rĩ pi vé rĩ t̄ini, k̄opivé s̄i índré s̄ú k̄em̄ir̄o vé rĩ t̄ini. 9 K̄opi úsúki ngá í ní údé aya s̄i ni í b̄edr̄i gé cí. K̄opi nga muzú kp̄or̄o be s̄ú ̄ar̄abiyá h̄usanĩ rĩ pi ní rii seé muų ̄e'đ gé kp̄or̄o be rĩ pi t̄ini. 10 K̄opivé só ̄ir̄i be s̄ú dr̄i vé rĩ t̄ini, ̄iri ̄angũ z̄á ̄ásó ca mb̄aa be t̄owũ. 11 K̄opivé 'b̄agú, ̄iri m̄al̄ayik̄á ̄ambúgu 'bũ kuųpi ̄ud̄ú ̄ákó rĩ ̄ut̄eépi rĩ 'i. M̄al̄ayik̄á rĩ vé r̄ú ̄Eb̄eré t̄i s̄i ̄Ab̄adóni, ̄Ḡir̄ik̄i t̄i s̄i ̄Ap̄olóni, íffíi ní 'bá riipi ̄angũ ú'd̄ipi ní.

12 T̄a ̄ambúgu ̄izangá s̄eépi dr̄idr̄i rĩ nga 'i gí. Eš̄i nóni t̄a ambugu ambugu ̄izangá s̄e'ba nd̄e'ba rá ni pi ̄ir̄i ímụ vúlé 'd̄i'đi.

* 9:20 9:20 Índri ̄un̄ji rĩ pi: Índri ̄un̄ji rĩ pi ̄and̄urú m̄al̄ayik̄á Mungú vé ní 'bũ gé 'd̄áá, k̄opi n̄oki t̄aim̄bi Mungú vé rĩ, S̄at̄aná rĩ k̄opivé ̄ambúgu. Mungú idr̄o k̄opi 'bũ gé 'd̄áási vugá nóó, k̄opi ḡoki ufuu índri ̄un̄ji, k̄opi rĩ 'bá rĩ pi ní ̄izangá s̄e vū dr̄igé n̄ógó. 'Í l̄a I'dangará 12:7-9.

13 M̄al̄ayik̄á ̄aziyá rĩ ní ívé j̄elégú vuzú, má ní ú'đúkó yizú, ú'đúkó rĩ íb̄i íkú ú'yú s̄u adri'ba v̄ur̄a r̄ob̄on̄o z̄azú d̄ábú rú rĩ dr̄igé Mungú ̄endret̄i gé rĩ pi agásĩ. 14 Ụ'đúkó rĩ ní 'yozú m̄al̄ayik̄á ̄aziyá j̄elégú be rĩ pi ní k̄in̄i, "Mí oyú m̄al̄ayik̄á s̄ú í ní úmbé kuú ȳi ̄ambúgu d̄iipi d̄iđi Ȳuf̄erétá vé rĩ gé 'd̄i'bee rá." 15 Kúru í ní m̄al̄ayik̄á s̄ú í ní údé kuú ̄ur̄e mu'ba 'bá rĩ pi ú'd̄i'ba rĩ pi oyuzú s̄an̄á 'd̄ari agá, ú'd̄ú 'd̄ari agá, íli 'd̄ari agá. P̄éki k̄opi muų 'bá rĩ pi ú'd̄i, k̄opi ú'd̄iki 'bá rĩ pi ̄ud̄ráá rá, ̄alu na agá rĩ pi ̄ud̄ráki rá.

16 Á ȳi ̄angáráwá nju'ba h̄usanĩ s̄i ̄e'đi gé rĩ pi vé k̄aláfe ca m̄il̄iyon̄i m̄ud̄ur̄ul̄u ̄ir̄i (200,000,000).

17 I'daki má ní k̄opivé h̄usanĩ ̄azini ̄angáráwá rĩ'ba ̄un̄jú'ba h̄usanĩ s̄i rĩ pi ̄indr̄il̄ik̄i agá 'd̄áá rá. ̄Angáráwá rĩ pi úsúki ngá í ní údé aya s̄i íkaka ni pi, k̄un̄ik̄un̄i rú ni pi, ̄azini m̄alámálá rú ni pi í b̄edr̄i gé s̄i. H̄usanĩ rĩ pi vé dr̄i índré s̄ú k̄em̄ir̄o vé rĩ t̄ini. ̄Áci rĩ d̄ií ̄ukpú k̄opi t̄i gé s̄i ̄acigá be, ngá c̄ipi ̄ací rú nȳalũ ni pi ̄ukpúki k̄opi t̄i gé s̄i. 18 Ngá ífũ'ba h̄usanĩ rĩ pi t̄i gé s̄i rĩ pi ̄ací rú, ̄acigá rú, ngá m̄alámálá rú ̄eji be nḡũpi ̄un̄ji ní. Ngá ífũ'ba h̄usanĩ rĩ pi t̄i gé s̄i 'd̄i'bee ú'd̄i 'bá rĩ pi ̄a urukó ̄ud̄ráá rá, ú'd̄i ̄alu na agá rĩ pi ̄ud̄ráá. 19 H̄usanĩ 'd̄i'bee vé ̄ukp̄o k̄opi t̄i gé, ̄azini k̄opivé só gá. K̄opivé só adri s̄ú ̄in̄i t̄ini, dr̄i be, k̄opivé só rĩ 'bá ga ̄ázó be.

20 'Bá ̄ud̄rá'ba w̄onyók̄i 'd̄i'bee s̄i kuyé rĩ pi, k̄opi ḡáki ̄eš̄i újágá s̄i ̄un̄jilk̄anyá í ní 'oó rĩ agásĩ. K̄opi kuki ngá í ní údé dr̄i s̄i mungú rú rĩ pi vé ̄in̄j̄ingará kuyé. K̄opi kuki índri ̄un̄ji rĩ pi* vé ̄in̄j̄ingará kuyé. Ngá í ní údé mungú rú d̄ábú s̄i, aya ̄ogú'ba ̄ogúogú ni pi s̄i, aya m̄alámálá ni pi s̄i, ír̄á s̄i, ̄azini par̄angi s̄i rĩ pi, k̄opi ícókí ̄angũ ndreé ku, ícókí t̄a ȳi ku, ícókí ̄eç̄i ku. 21 K̄opi újákí ívé ̄eš̄i rizú ̄angũ ú'd̄izú rĩ ̄aluŋáni kuyé. K̄opivé t̄a ̄ujogú vé rĩ, ̄owũ 'b̄angará, ̄azini ̄uḡũ, k̄opi kuki ̄aluŋáni kuyé.

10

M̄al̄ayik̄á bukú traatra m̄ad̄an̄aná rĩ ruųpi 'i dr̄igé rĩ vé t̄a

1 Má ní ḡozú m̄al̄ayik̄á ̄azi ̄ukp̄o be ni ndrezú, ̄iri ri ís̄i ímụzú 'bũ gé 'd̄áási vugá n̄olé, ̄ir̄ib̄it̄i ̄oz̄ú r̄u'ba ní k̄ur̄ũ, ḡer̄i ̄ásó kú dr̄i ní gé, ̄endret̄i ní ̄ogú ̄p̄ow̄up̄ow̄u s̄ú ̄ut̄i t̄ini, pá ni pi índréki s̄ú ̄ací s̄i d̄iipi l̄el̄é rĩ t̄ini. 2 M̄al̄ayik̄á rĩ r̄u bukú traatra m̄ad̄an̄aná í ní oyuyú gí rĩ kú 'i dr̄igé, 'bá 'i pá ̄end̄épi rĩ ȳi tafu rĩ dr̄igé, pá ̄ij̄i rĩ nȳoǫkú dr̄igé. 3 ̄Iri ní trezú ú'đúkó be uru

'dǎá sũ kēmĩrõ ní líí rĩ tĩnĩ, kǎ treé 'dĩni, ùvĩ ní lízú mgbĩrĩ, mgbĩrĩ, vú be ẹzĩrĩ.

⁴ Ûvĩ rĩ kǎ líí caá vú be ẹzĩrĩ, á lẹ kòdò ùvĩ rĩ vé língará ẹzĩrĩ 'dĩri á tǎ sũ vùgá, koro má ní ù'dùkò yǐzú íngá 'bũ gélésíla kǐnĩ, "Mí sǐ tǎ mí ní yǐ 'dĩri ku, ǎzini mí lù kpá 'bá ǎzi ní ku."

⁵ Kúru mǎlǎyíkǎ má ní ndree pá 'bǎápi yǐ tafu rĩ drǐgé ǎzini nyòókú drǐgé rĩ ní 'í drǐ ẹndẹpĩ rĩ ingazú suzú 'bũ gé 'dǎá.

⁶ Íri ní ùyò sòzú Múngú adripi lẹmgbèrè rú 'bũ pi gbiipi vú be, yǐ tafu rĩ be, ngá ǎrèvú céré idri rú rĩ pi be rĩ á rú sǐ kǐnĩ, "Tǎ Múngú ní ùtǐjí gí rĩ pi, ícò tée ku, kòpi koro 'i nganga. ⁷ Mǎlǎyíkǎ ẹzĩrĩ rĩ kǎdò ívé jèlègú vùú, tǎ Múngú vé ùtǐjí kuú ìnógòsǐ mùdùmùdù rú rĩ, Íri koro 'i nga sũ Íri ní òtú lùú ívé ǎtĩ'ba nèbĩ rĩ pi ní rĩ tĩnĩ."

⁸ Kúru ù'dùkò té má ní yǐ íngápi 'bũ gélésíla rĩ ní gòzú átázú má be ðĩ kǐnĩ, "Í mụ búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí mǎlǎyíkǎ pá tuúpi yǐ tafu rĩ drǐgé, ǎzini nyòókú drǐgé rĩ ní ruú kuú 'í drǐgé rĩ 'í dũ."

⁹ Má ní mụzú mǎlǎyíkǎ rĩ vùgá 'dǎá, má ní Íri zǐzú, ǎ sè má ní búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí 'dĩri, Íri ní 'yozú má ní kǐnĩ, "Í 'dũ búkú rĩ, 'í nya. Mí kǎdò Íri nyaá, Íri íní mí tǐ gé 'dǎá sũ ònyú tĩnĩ, 'bo mí agá 'dǎá, Íri dra ùkèngèlĩ." ¹⁰ Kúru má ní búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí 'dĩri ẹ'yǐzú mǎlǎyíkǎ rĩ drǐgé sǐ, má ní nyazú. Tǎ ní 'a ní gé rĩ pi ínikí má tǐ gé 'dǎá ínínĩ, 'bo tǎ ní 'a ní gé rĩ pi gòkí í újǎ adrii ùkèngèlĩ má 'a gá 'dǎá.

¹¹ Kúru ù'dùkò rĩ gò kpá átá má ní ðĩ kǐnĩ, "Mí áyú tǎ ímùpi 'i ngaápi drǐdrǐ 'dǐlè rĩ pi mụzú 'bá rĩ pi ní, ǎngú rĩ pi agásí, tǐ rĩ pi vú sǐ, ǎzini 'bǎgú rĩ pi ní."

11

Ádú'ba ìrĩ rĩ pi vé tǎ

¹ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní má ní peṭĩ ngá 'bezú ní sèzú. Íri ní 'yozú má ní kǐnĩ, "Í mụ Jó Múngú vé rĩ 'beé, ǎzini vùrǎ rǐbòṅṅò zǎzú rĩ 'beé, ǎzini 'í lǎ 'bá ímù'ba Múngú rĩ zǐ'ba rĩ pi. ² 'Bo á 'bekí Jó Múngú vé rĩ á bóró índĩ ku, á'diátǎsǐyǎ sèkí Íri 'bá adri'ba Yǎhúđĩ rú ku rĩ pi ní. 'Bá adri'ba Yǎhúđĩ rú ku 'dĩ'beé ímù kǐrù uletere Yèrùsǎlémá vé rĩ 'dũ ùkpò sǐ. Kòpi ímù ízǎngá sè 'bá Yèrùsǎlémá vé rĩ pi ní, ca mbǎá pùkú sù drǐ ní ìrĩ. ³ Má kúru ímù mávé ùkpò sè ǎdú'ba ìrĩ bǐngò ízǎngá vé rĩ su'ba rĩ pi ní, kòpi adri nèbĩ rú, kòpi ímù tǐ Múngú vé

rĩ sè ca ù'dũ ẹlǐfú ǎlu mùdùrùlù ìrĩ pùkú ǎziyá (1,260)."

⁴ Ádú'ba ìrĩ 'dĩ'beé kòpi peṭĩ òlívè vé ìrĩ rĩ pi†, ǎzini kòpi aya 'í ní tǎdú'ba ù'yúú ù'bǎá sǐ ní gé sǐ ìrĩ Úpí adripi vú nòri drǐgé céré rĩ ẹndrèṭǐ gé rĩ pi. ⁵ 'Bá lèépi ícápi ǎrĩ'ba rú, kòpi 'oópi ùnjĩ rĩ, ǎcĩ rĩ ímù ífú ǎdú'ba ìrĩ 'dĩ'beé tǐ gé sǐ ímù kòpívè ari'ba rĩ pi zǎ vé ùdrǎ mgbǐlímgbǐlĩ. 'Bá lèépi ǎdú'ba 'dĩ'beé 'oópi ùnjĩ rĩ, 'í ímù Íri 'dĩ drǎ sũ 'dĩri tĩnĩ. ⁶ Ádú'ba ìrĩ 'dĩ'beé ùkpò be ícózú yǐgò ugazú sèzú 'dǐzú ku lókí kòpi ní rizú Múngú vé tǐ sèzú rĩ gé. Kòpi ùkpò be yǐ ùjǎzú ícázú ǎrĩ rú, ǎzini kòpi ùkpò be 'bá rĩ pi ìwònyòzú létĩ be ǎndiǎndí vú drǐgé nògò sũ 'í ní lée rĩ tĩnĩ.

⁷ Lókí ǎdú'ba 'dĩ'beé ní Múngú vé tǐ ùlúzu dezu rĩ gé, ìbǐgò rĩ kúru ífú 'bũ kùúpi ùdũ ǎkò 'dǎri agásí kòpívè ùkpò ndè, Íri kòpi ù'dũ ùdrǎ rá. ⁸ Kòpívè ǎvú rĩ ímù ula ku kǐrù ǎmbúgú Yèrùsǎlémá vé rĩ agá, vùrǎ 'dĩri 'í ní Úpí rĩ gbázú peṭĩ alambaku sígè rĩ, 'bá kǐrù rĩ agá rĩ pi adriki sũ 'bá kǐrù Sòdómò† vé rĩ agá rĩ pi tĩnĩ, ǎzini 'bá ǎngú Èjèpètó§ vé rĩ agá rĩ pi tĩnĩ. ⁹ Ù'dũ na ẹlǐ sǐ, 'bá ǎndiǎndí, sùrú ǎndiǎndí ívé tǐ átázú rĩ vú sǐ, ǎzini 'bá ǎngú rĩ pi agásí rĩ pi ǎrèvú céré ímù kòpívè ǎvú ùndrè mǐ sǐ, 'bá ǎzi ǎsǐ ǎní ku, kòpi ǎ'yíkí ǎvú rĩ pi sèé sǐ ku. ¹⁰ 'Bá adri'beé nyòókú nòri drǐgè rĩ pi ímù gu ǎdú'ba nèbĩ rú ùdrǎ'ba ìrĩ 'dĩ'beé sǐ gugu, ǎzini kòpi ùnjĩnǐ 'í ẹsǐ agá, rĩ ngá ǎlè 'í ǎsǎmvú gé sǐ, á'diátǎsǐyǎ nèbĩ ìrĩ 'dĩ'beé sèkí 'bá adri'beé nyòókú nòri drǐgè rĩ pi ní ízǎngá ambamba.

¹¹ 'Bo ù'dũ na ẹlǐ sǐ á vùdrǐ gé, ẹvǐvĩ Múngú vé idri sèépi rĩ fí ǎdú'ba ùdrǎ'ba ìrĩ 'dĩ'beé agá, sè kòpi ídríkí gòó 'bòrò ùzi, ùrĩ ímvú 'bá tǎ 'dĩri ndre'ba rĩ pi ambamba.

¹² Kúru ù'dùkò ní íkúzu kpòrò be 'bũ gé 'dǎásí, 'yozú ǎdú'ba ìrĩ 'dĩ'beé ní kǐnĩ, "Ímí ímùkí nòó." Kòpi ní ngazú mụzú 'bũ gé 'dǎá, ari'ba rĩ pi ríkí kòpi ndree mụzú.

¹³ Sǎ 'dǎri gé, dǐngídǐngí ní ǎngú ayazú ùkpò be, sè jó ǎlu mudrǐ agá ùṅòkí ǎrĩ vùgá, ù'dũ 'bá ùdrǎá ẹlǐfú ẹzĩrĩ (7,000). Sè ùrĩ ímvú 'bá ùdrǎ'ba kuyè rĩ pi ambamba, kòpi ríkí Múngú 'bũ gé 'dǎá rĩ íngú.

¹⁴ Tǎ ǎmbúgú ízǎngá sèépi 'i ngaápi vú ìrĩ rĩ nga 'í gí, tǎ ǎmbúgú ízǎngá sèépi na rĩ rĩ ímù 'dĩ'dĩ.

Jèlègú ẹzĩrĩ rĩ vé tǎ

¹⁵ Kúru mǎlǎyíkǎ ẹzĩrĩ rĩ ní ívé jèlègú vùzú, ù'dùkò ní íkúzu 'bũ gé 'dǎásí kpòrò be ǎmbúgú kǐnĩ,

* **11:3** 11:3 Ù'dũ ẹlǐfú ǎlu mùdùrùlù ìrĩ pùkú ǎziyá: Ù'dũ ẹlǐfú ǎlu mùdùrùlù ìrĩ pùkú ǎziyá rĩ, mbǎá pùkú sù drǐ ní ìrĩ rĩ, ǎzini ílǐ na ẹlǐ sǐ rĩ, kòpi céré tròtrò. † **11:4** 11:4 Peṭĩ òlívè vé ìrĩ rĩ pi: Búkú Zákǎrǐyǎ vé rĩ agá, peṭĩ òlívè vé ìrĩ rĩ pi ǎdú'ba ìrĩ. † lǎ Zákǎrǐyǎ 4:11-14. ‡ **11:8** 11:8 Sòdómò: Múngú iza Sòdómò rĩ ùnjǐkǎnyǎ Íri ní 'oó ambamba rĩ sǐ. † lǎ í'dóngará 19:1-29. § **11:8** 11:8 Èjèpètó: Múngú pa ívé 'bá Ísèrèlè vé adri'ba tǔgèrĩ rú rĩ pi, ìjǐ kòpi ífúú ǎngú Èjèpètó vé rĩ agásí ǎmvé rá. † lǎ Wùngará 12.

“Mälüngā nyōḡkú drǐgē nōgō rī nóni Úpí Múngú 'bávē rī vé ni, āzini Kúrisítō Ìrivé rī vé ni,
Múngú rī ímú mälüngā rī rụ mụzú 'dáni'dáni.”

¹⁶ 'Bá ambugu p̄kú ǐr̄i dr̄i ní su úr̄i' 'bá ívé lúpá dr̄igē Múngú ɛndr̄et̄í gē rī pi ní kúru kúmúci ùt̄j̄zú rízú Múngú rī ñj̄j̄zú. ¹⁷ K̄opi ní 'yozú k̄in̄i,

“Úpí Múngú Úkpō 'D̄ipa, 'bá sēkí mí ní ɔwō'difō,
mí adriipi ñnógós̄i anigé, āndrū anigé rī,

ā'diātāsīyā mí í'dó mívé ùkpō áyú mälüngā ruzú gí.

¹⁸ 'Bá āngū dr̄igē s̄i rī pi ā 'a vekí rá, sē nóni s̄a mívé j̄kó ní í'dézú 'bá 'd̄i'bée dr̄igē rī ícá gí.

S̄a mí ní 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi vé tā l̄izú rī ícá gí.

S̄a mí ní ngá múké s̄ezú mívé āt̄i' 'bá n̄ɛb̄i rú rī pi ní,

āzini mí ní ngá múké s̄ezú mívé 'bá mí rú íngú' 'bá rī pi ní,

í'dózú ɛ̄z̄i be mādā rī pi vúgá, c̄imgbá cazú ɛ̄z̄i be ambugu rī pi vúgá rī ícá gí,

s̄a 'd̄iri gē, mí 'bá ùnjikānyā 'o' 'bá nyōḡkú dr̄igē nōgō rī pi ú'd̄i' ùdrā rá.”

¹⁹ Kúru ǐ ní Jó Múngú vé 'b̄j̄ gē 'dāá rī z̄j̄zú, á ndre s̄ond̄úk̄ú Múngú vé ùnd̄i ruzú rī Jó Múngú vé rī agá 'dāá. Á ndre āngū rī ga l̄ók̄l̄ók̄ú, ùvi ní l̄izú, d̄ingid̄ingí ní āngū ayazú, f̄i ní í'dózú d̄azú ùnj̄i ùnj̄i.

12

Ūkú rī pi vé tā ngá ātra rī be rī

¹ Tā āyāzú āyāyā ní ní 'i' í'dazú 'b̄j̄ gē 'dāá. Á ndre ūkú āzi su ūt̄j̄ kuú 'i r̄j̄' 'bá gá, su k̄l̄lā l̄ínyā be m̄udr̄i dr̄i ní ǐr̄i kuú 'i dr̄igē, 'bá 'i pá kuú mbāá rī dr̄igē. ² Ūkú rī ā 'a mba k̄il̄ik̄il̄i, lē t̄iit̄i, mvá rī k̄ā ídō íf̄úú, t̄ingará rī vé āzō s̄i, ūkú rī ní trezú ū'd̄j̄k̄ be ur̄u 'dāá.

³ Tā āyāzú āyāyā ní āzi ní kpá 'i' í'dazú 'b̄j̄ gē 'dāá d̄j̄i. Á ndre ngá ātra āmbúgú āmbúgú r̄j̄' 'bá be ika, dr̄i ní pi ɛ̄z̄j̄r̄i, ú'yú ní pi m̄udr̄i, úsú k̄l̄lā ɛ̄z̄j̄r̄i kú 'i dr̄igē s̄i.

⁴ Ngá ātra 'd̄iri vé só gbā l̄ínyā rī pi l̄j̄j̄ 'b̄j̄ gē 'dāási v̄u dr̄igē nōó, gbā ālu na agá rī pi l̄j̄j̄. Ngá ātra rī tu pá kuú ūkú l̄épi mvá t̄iipi rī ɛndr̄et̄í gē, rī t̄éé, ūkú rī k̄ādō mvá rī t̄ií, koro 'i te rī ūkú rī vé mvá ūd̄ɛ̄n̄á rī r̄j̄l̄j̄ 'd̄iis̄i rá. ⁵ Ūkú rī ní mván̄á rī t̄izú ágón̄á, mvá 'd̄iri ím̄j̄ adri 'bāgú rú 'bá rī pi dr̄igē, ǐri ím̄j̄ 'bá āngū rī pi agás̄i rī pi ɛ̄ dr̄i ɔr̄j̄ t̄ur̄é aya rú* āmbūgū ruzú

rī s̄i. 'D̄uk̄i mván̄á rī m̄uj̄ Múngú vúgá 'b̄j̄ gē 'dāá ǐdri rú, m̄uj̄ 'bāá Múngú vé lúpá mälüngā ruzú rī gē. ⁶ Ūkú rī nga ápá m̄uj̄ adrii āngū ā'wí c̄inyáfā rú, Múngú ní úd̄é ǐri ní rī gē 'dāá. Múngú rī ǐri ā tā mbaá 'dāl̄é ū'd̄j̄ ɛ̄l̄if̄ú ālu m̄j̄d̄j̄r̄j̄l̄j̄ ǐr̄i p̄k̄k̄ú áziyá (1,260).

Ɖ̄d̄i' 'deépi 'b̄j̄ gē 'dāá rī vé tā

⁷ Kúru ɛ̄'d̄i ní 'dezú 'b̄j̄ gē 'dāá, Mikāyélē pi ívé mälāyikā rī pi be, k̄opi ní fizú ɛ̄'d̄i 'd̄izú ngá ātra rī be, āzini ǐrivé mälāyikā ùnj̄i rī pi be. ⁸ 'Bo ngá ātra rī pi ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be, k̄opivé ùkpō ícá ku, sē k̄opi gōk̄i vūrā ǐs̄j̄ adrizú 'b̄j̄ gē 'dāl̄é kuyé. ⁹ ǐdrók̄i ngá ātra rī ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be 'b̄j̄ gē 'dāási rá. Ngá ātra 'd̄iri ɔt̄j̄ ǐñ̄j̄ ǐ ní z̄j̄ ǐdrók̄o d̄oku Sātānā rī 'i, ǐri 'bá riipi 'bá rī pi ɛ̄ m̄j̄ ū'bāápi ní, ǐri sē 'bá rī pi rī fi ùnj̄ikānyā 'o. Ngá ātra rī pi ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be, ǐdrók̄i k̄opi 'b̄j̄ gē 'dāási ím̄j̄ v̄u dr̄igē nōó.

¹⁰ Kúru má ní ū'd̄j̄k̄ yizú íb̄i ík̄ú 'b̄j̄ gē 'dāási kp̄or̄o be k̄in̄i,

“Nóni pangará íngápi 'bávē Múngú vúgá rī, ùkpō ǐrivé rī, mälüngā ǐrivé rī, āzini ùkpō Kúrisítō Múngú ní ǐp̄éé rī vé rī ícá gí.

ǐdrók̄o āndr̄ur̄u riipi 'bá rī pi t̄ōopi Múngú ɛndr̄et̄í gē ūt̄ún̄á pi ǐñ̄j̄á be rī, í'bék̄i nóni ǐri ím̄j̄zú v̄u dr̄igē nōó gí.

¹¹ 'Bá Yēs̄j̄ rī ɛ̄'ȳj̄' 'bá gí rī pi nd̄ék̄i ādrók̄o rī

Kāb̄ilō Mvā rī vé āri dāápi rī s̄i, āzini ū'd̄j̄k̄ Múngú vé k̄opi ní ùl̄l̄u rī s̄i.

Sē k̄opi ruk̄i āni drāngará ālun̄ani kuyé.

¹² ǐmi 'bá céré adri' 'bá 'b̄j̄ gē rī pi, l̄ē ǐmi adrik̄i āyik̄o s̄i.

ǐzāngā rī adri 'bá adri' 'bá v̄u dr̄igē rī pi ní, āzini ȳj̄i tafu agá rī pi ní,

ā'diātāsīyā ādrók̄o ca ǐmi vúgá v̄u dr̄igē 'd̄il̄é gí.

ǐri j̄k̄o be ambamba, n̄j̄ rá s̄a 'i ní tā ùnj̄i 'ozú rī mādāñá.”

¹³ Ngá ātra rī k̄ā ndr̄éé í'bék̄i 'i v̄u dr̄igē nōó gí, í'dó r̄ií ūkú mvá ágó t̄iipi 'd̄ari droó m̄uzú. ¹⁴ 'Bo s̄ék̄i b̄j̄b̄i āmbúgú āmbúgú rī vé ūp̄el̄é' b̄j̄ ǐr̄i 'd̄i'bée ūkú rī ní, ā nga rī āni ǐñ̄j̄ rī ā gārā gá 'd̄iis̄i rá, ā m̄j̄ rī adrii āngū ā'wí c̄inyáfā rú, Múngú ní úd̄é kuú ǐri ní, ǐri ā tā mbaazú āni ǐl̄i na ɛ̄l̄j̄ s̄i rī gē 'dāá, ǐñ̄j̄⁺ rī ā 'o rī ǐri ùnj̄i ku. ¹⁵ ǐñ̄j̄ rī ní ȳj̄i wezú 'i t̄j̄ gē s̄i t̄j̄ kuú ȳj̄i āmbúgú d̄iipi d̄id̄j̄ rī t̄ñ̄j̄, ȳj̄i rī ā 'd̄j̄ rī ūkú rī m̄uzú 'd̄iis̄i rá. ¹⁶ 'Bo nyōḡk̄ú rī ko ūkú rī ɛ̄ ǐzā, z̄j̄ 'i t̄j̄ kú mgb̄o, ȳj̄i āmbúgú d̄iipi d̄id̄j̄ ngá ātra rī ní weé íf̄úú 'i t̄j̄ gē s̄i 'd̄iri d̄j̄ f̄i m̄uzú 'a

11:19 11:19 Ɖ̄beré 9:4-5 * **12:5** 12:5 T̄ur̄é aya rú rī: T̄ur̄é aya rú 'd̄iri, í m̄j̄ 'bá ùnj̄ikānyā 'o' 'bá rī pi ǐr̄ñ̄j̄á āni. ū'd̄j̄ ūd̄j̄ vé rī gē, Yēs̄j̄ rī ím̄j̄ 'bá ùnj̄ikānyā 'o' 'bá rī pi ǐr̄ñ̄j̄á rá. † **12:14** 12:14 ǐñ̄j̄: ǐñ̄j̄ 'd̄iri ngá ātra ūkú rī droópi rī, ǐri ādrók̄o. 'í l̄á I'dangará 12:9.

ni gé 'dǎá. ¹⁷ Ngá átra rī ā 'a ve ūnjí ūnjí ūkú rī ní, 'de muú ẹ̀'dí 'dǐj anjī ɪmbítá ūkú rī vé rī pi be, anjī 'dǐ'bée Múngú vé tǎɪmbj ru' 'bá tǐj, rī' 'bá tǎ Yésú ní ɪmbá rī ūlú' 'bá rī pi. ¹⁸ Ngá átra rī áwí pá tuú kuú cínýáfá drǐgé yǐj tafu rī tǐ gé 'dǎá.

13

ɪbǐgó ɪfúúpi yǐj tafu rī agásí rī

¹ Má ní gózú ɪbǐgó ɛzézú, ɪrī rī ɪfú yǐj tafu rī agásí, ɪrī drǐ be ẹ̀zírǐ, ú'yú be mudrǐ, ú'yíkí kùlǎ mudrǐ kuú ú'yú ní pi gé sǐ, síkí rú Múngú rī idezú ní drǐ 'dǐ'bée rú' 'bá gá sǐ. ² ɪbǐgó má ní ndree rī ɪndré sǐ lígí tǐnj, ɪrívé pá vǔgá 'dǎá rī pi 'bí be, únyófí ní pi zókí kuú áccoco, tǐ ní kẹ̀mǐjǒ vé rī tǐnj. Ngá átra rī sé ívé lúpá ɪbǐgó rī ní, sé ɪrī ní ūkpó, ázini ūkpó ǎngú ruzú ní. ³ Á ndre ɪbǐgó rī vé drǐ ǎlu ní ázó be lẹ̀ kódo ɪrī 'dǐj drǎádrǎ, 'bo ázó rǐ gó jaá rá. 'Bá vǔ drǐgé rǐ pi ǎrǐvú céré ngakí áyáá tǎ 'dǐrī sǐ, 'dekí muú vú ní gé sǐ. ⁴ 'Bá rǐ pi céré ngakí rǐi ngá átra 'dǐrī ɪnjǐj áyu, ǎ'diátásiyá ɪrī ní ívé ūkpó séé ɪbǐgó rī ní rǐ sǐ. Kòpi 'dekí rǐi ɪbǐgó rǐ ɪnjǐj kǐnǐ, "Bá ícópí 'i ǔ' 'bǐpi ɪbǐgó be rǐ ǎ'di 'i? Á'di rǐ ícó ẹ̀'dí 'dǐ ɪrī be bá ní?"

⁵ Á'yíkí ɪbǐgó rǐ rǐi átángá áfú vé ní átá, rǐi Múngú rǐ idee, ázini rǐi tǎ ɪrī ní lée drǐ ọ̀rúúzú rǐ 'oó caá mbáá be pǔkú sǔ drǐ ní ɪrǐ. ⁶ Átángá rǐ ɪfúú ɪbǐgó tǐ gé sǐ, rǐ Múngú rǐ idee, rǐ rú ɪrívé rǐ u'daá, rǐ vǔrǎ Múngú ní adruzú rǐ u'daá, ázini rǐ ɪrívé 'bá adri' 'bá ɪrī be trǔ 'bǔ gé 'dǎá rǐ pi u'daá. ⁷ Múngú ku ɪbǐgó rǐ ẹ̀'dí 'dǐj ívé 'bá rǐ pi be, ǎ ndé rǐ kópivé ūkpó. Sė́kí ɪrī ní ūkpó 'bá rǐ pi ẹ̀ drǐ ọ̀rúúzú, ǎngú rǐ pi agásí, sǔrǔ rǐ pi gé sǐ, tǐ ǎndiándí rǐ pi vú sǐ céré. ⁸ 'Bá céré adri' 'bá vǔ drǐgé nógó rǐ pi ɪmú rǐ ɪbǐgó rǐ ɪnjǐj áyu, 'bá 'dǐ'bée í ní 'bǔ pi gbízú vǔ be rǐ gé 'dǎlé, síkí kòpi á rú Kǎbíló Mvǎ í ní 'dǐj drǎá rǐ vé búkú ɪdri vé rǐ agá kuyé.

⁹ 'Bá bǐ be rǐ, ǎ yǐ 'í ní tǎ 'dǐrī.
¹⁰ Dó ngá rǐ 'yǐngará, ǎ 'yíkí mǐ, dó 'dǐngará, ǎ 'dǐkí mǐ. ɪmǐ 'bá Múngú vé rǐ pi, lẹ̀ ɪmǐ úmbékí ẹ̀sj ɪzǎngá rǐ á nyangará gá, lẹ̀ ɪmǐ adrikí ūkpó ūkpó ɪmívé ẹ̀'yǐngará agá.

ɪbǐgó ɪfúúpi nyóókú agalésí rī

¹¹ Má ní kpá gózú ɪbǐgó ázi ndrezú, ɪrī rǐ ɪfú nyóókú agalésíla. ɪrī ú'yú be ɪrǐ sǔ kǎbíló mvǎ vé rǐ tǐnj, 'bo ǔ'dúkó ní sǔ ngá átra vé rǐ tǐnj. ¹² ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'dǔ ɪbǐgó drǐdrǐ ú'yú be mudrǐ 'dǎrī vé ūkpó ẹ̀jǐ ngazú. ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī lẹ̀ 'bá vǔ drǐgé rǐ pi céré ẹ̀ ɪnjǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ ázó be jaápi gǐ 'dǎrī sǔ í ní Múngú rǐ ɪnjǐj rǐ tǐnj.

¹³ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'o tǎ áyázú áyáyá ambugu ni pi rá, sé áci ɔ̀jǐ 'bǔ gé 'dǎási ɪmú vǔ drǐgé nógó, 'bá rǐ pi ndrekí rá.

¹⁴ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'o tǎ áyázú áyáyá ambugu ni pi ɪbǐgó drǐdrǐ rǐ á vǔrǎ gá, 'bá vǔ drǐgé nógó rǐ pi ẹ̀ mǐ ū'bázú ǎnǐ. Lẹ̀ kòpi á údékí ɪndrǐlǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ ázó be adripi ɪdri rú 'dǎrī vé rǐ, kòpi á rikí ɪnjǐj sǔ Múngú tǐnj. ¹⁵ Sė́kí ɪrī ní ūkpó, ǎ vǔ rǐ ẹ̀vǐvǐ ɪndrǐlǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ rǐ vé í ní údé 'dǎrī agá, ǎ adri rǐ ɪdri rú, ǎ átá rǐ átátá. 'Bá gǎ' 'bá ɪndrǐlǐkí rǐ ɪnjǐgá sǐ rǐ pi, ǎ ú'dǐkí rǐ kòpi údrǎá céré 'dǐsǐ rá. ¹⁶ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǎrī mǐ 'bá rǐ pi ūkpó sǐ, sé ū'bákí bǐlẹ̀mǐ 'bá rǐ pi ẹ̀ drǐ ẹ̀ndrẹ̀jí gé sǐ, dóku kòpi ẹ̀ ẹ̀ndrẹ̀jí gé sǐ. 'Bá í ní bǐlẹ̀mǐ ū'bázú rǐ pi, 'bá ẹ̀jǐ be mádǎnǎ rǐ pi, 'bá ẹ̀jǐ be ambugu rǐ pi, 'bá ǎ'bú be rǐ pi, 'bá ngá ákó rǐ pi, 'bá adri' 'bá tǔgẹ̀rǐ rú ku rǐ pi, ázini 'bá tǔgẹ̀rǐ rú rǐ pi. ¹⁷ Ū'bákí bǐlẹ̀mǐ 'dǐrī kòpi ẹ̀ndrẹ̀jí gé sǐ, ǎ'diátásiyá 'bá rǐ dó bǐlẹ̀mǐ ɪbǐgó drǐdrǐ 'dǐrī vé rǐ ákó, uzǐ ngá ku, dóku je ngá ku. Bǐlẹ̀mǐ 'dǐrī 'da ɪbǐgó rǐ vé rú, dóku ɪrívé kǎlǎfe.

¹⁸ Tǎ 'dǐrī lẹ̀ 'bá úmǐ be ní, ɪrī ícó nǐ ámá rá. 'Bá úmǐ be rǐ á 'bǐ drǐ kǎlǎfe múdǔrǔlǔ ázǐyá pǔkú ázǐyá drǐ ní ázǐyá (666) 'dǐrī ndǎá ɪsú ká, kǎlǎfe 'dǐrī ɪrǐ rú ɪbǐgó drǐdrǐ 'dǎrī vé rǐ.

14

Kǎbíló Mvǎ rǐ pi ívé 'bá ẹ̀lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ rǐ pi be (144,000)

¹ Kúru má ní Kǎbíló Mvǎ rǐ ndrezú tu pá kuú ɪrǎ Sǐónǎ* drǐgé 'dǎá, 'bá ẹ̀lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ tukí pá kuú ɪrǐ á gǎrǎ gá, 'bá 'dǐ'bée í ní ɪrívé rú, ázini Etẹ̀pí vé rú síi kòpi ẹ̀ndrẹ̀jí gé rǐ pi. ² Má ní ǔ'dúkó yǐzú ɪbí íkú 'bǔ gé 'dǎási, ǔ'dúkó rǐ lí sǔ kùlẹ̀ ní rǐ lí rǐ tǐnj, dóku ūvi ní rǐ lí rǐ tǐnj. ǔ'dúkó má ní yǐj rǐ lí sǔ í ní rǐ kǔ'dí coó lí rǐ tǐnj. ³ Kòpi rikí ǔngó ú'dí ní ngoó lúpá málungǎ vé rǐ ẹ̀ndrẹ̀jí gé 'dǎá, ázini kòpi rikí ngoó ngá sǔ ɪdri rú rǐ pi ẹ̀ndrẹ̀jí gé, ázini 'bá ambugu rǐ pi ẹ̀ndrẹ̀jí gé. 'Bá ázi ícó ǔngó 'dǎrī ɪnjǐj ngoó ku, 'yénǎ 'bá ẹ̀lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ (144,000) í ní paá ɪnjǐkǎnyá agásí vǔ drǐgé nógó rǐ pi ícó ǔngó rǐ ngo ní. ⁴ 'Bá 'dǐ'bée 'bá í ní paá ɪnjǐkǎnyá agásí gǐ, ọ̀wǔ 'bá' 'bá ūkú sí ku, í a' 'bá kú ule, rǐ' 'bá Kǎbíló Mvǎ rǐ á vǔdrǐ ǔbǐ' 'bá muzú rǐ pi. 'Bá 'dǐ'bée ɪmú adri Múngú vé ní, ázini Kǎbíló Mvǎ rǐ vé ní, kòpi adri sǔ ǎnyǎngǎ ẹ̀ drǐ í ní 'dǔ séé Múngú ní rǐ tǐnj. ⁵ Kòpi ɪnjǐj ákó, 'bá ázi ícó tǎ ɪnjǐ 'yoó kòpi rú' 'bá gá ku.

Mǎlǎyíkǎ na rǐ pi vé tǎ

* 14:1 14:1 Sǐónǎ: Sǐónǎ rǐ í kpá zǐ Yẹ̀rǔsǎlẹ̀mǎ.

6 Má ní gōzú mālāyikā āzi ndrezú, İri ri nga muzú uru 'bū gé 'dāāsī, İri ri ú'dúkò múké adriipi údū ákò rī ūlū muzú 'bá vū drīgè rī pi ní, 'bá āngū āndiāndī rī pi agāsī rī pi ní, sūrū āndiāndī rī pi ní, 'bá átá 'bée tī āndiāndī sī rī pi ní. 7 İri ní átázú ú'dúkò be uru 'dāá kīnī. "İmi İnjīkī Múngú ri, āzini İmi İngúkī İrivé āmbūgū, ā'diātāsīyā sá İri ní tā lizú rī ícò gí. İmi İnjīkī Múngú 'bū pi gbūpi vū be, yīī tafu rī be, āzini kidī rī be rī."

8 Vúdrī ni gé, mālāyikā İrī ni ní ímúzá drīdrī 'dāri ā úgórò gá, İri ní áyúzú kīnī, "Kūrū āmbúgú Bābēlōnā[†] adriipi sū ūkú ōwú rú rī tīnī rī í'dé gí, Múngú ē ēşī ve ānī rá, ā'diātāsīyā sē 'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukī vīnyò ūkú ōwú rú rī vé rī İmērēzú ānī."[‡]

9 Vúdrī ni gé, mālāyikā na ni ní ímúzá 'dāri ā úgórò gá, İri ní átázú ú'dúkò be uru 'dāá kīnī, "Bá rī İnjī dō İbīgò drīdrī 'dāri, āzini İnjī dō İndrīlīkī İ ní úde sū İbīgò drīdrī 'dāri tīnī rī, āzini ā'yī dō İrivé bīlēmī 'bāā 'í ēndrētī gé dōku 'í drīgè, 10 İri sē Múngú vé jīkò agaāpi rá rī İmú 'í'dé drī ni gé. İ İmú İri zā ve ācī cīpi kú nyālū rī sī mālāyikā uletere rī ēndrētī gé, āzini Kābīlō Mvā rī ēndrētī gé. 11 Ācī kōpi ní rizú vezú rī vé ācīgá ri nga muzú údū ákò. 'Bá İbīgò rī İnjī 'bá, āzini İrivé İndrīlīkī İnjī 'bá, dōku bīlēmī İbīgò rī vé rú 'í'daāpi rī ā'yī 'bá rá rī pi, kōpi İzāngā nya muzú ūtūnā pi İnīnā be." 12 Tā 'dīri sī, lē 'bá Múngú vé rī pi ā ūmbékī ēşī İzāngā rī ā nyangará gá, kōpi ā 'dukī tāİmbī Múngú vé rī ngāā, āzini kōpi ā 'bākī ēşī Yēsū drīgè.

13 Kuru má ní ú'dúkò yizú İbī İkú 'bū gé 'dāāsī kīnī, "İ sī tā 'dīri vūgá. Tākīri ri adri 'bá ūdrā 'bá Úpi rī ē'yī 'bée gí rī pi ní 'í'dózú āndrū muzú drīdrī."

İndri Uletere rī ní ā'yizú kīnī, "Kōpi İmú uvu İvé ēşī İ ní ngāā rī ā vúdrī gé rá, İ 'bá ālu ālu ūfē ēşī İri ní ngāā rī vú sī."

İ 'bá rī pi umú i tā lī kōpi drīgè

14 Má ní İrībīti İmvesīrīlīlī ni ndrezú má ēndrētī gé 'dāā, 'bá āzi ūri kuú İrībīti rī

drīgè sū 'Bá Mvā[§] tīnī, su kīlā dābū rú ni kú 'í drīgè, ru mēngēlēsī kú 'í drīgè. 15 Kuru mālāyikā āzi ní İfūzú Jó Múngú vé rī agá 'dāāsī, İri ní 'bá ūrīpi kú İrībīti drīgè rī zizú ú'dúkò be uru 'dāā kīnī, "Mí 'í'dú mívè mēngēlēsī mí drīgè 'dāri ānyāngā rī lizú ānī, ā'diātāsīyā lóki ānyāngā İkūnāzú nyòòkú drīgè nògò rī ícà gí." 16 Kuru 'bá ūrīpi kú İrībīti drīgè 'dāri ni İvé mēngēlēsī 'í'dúzú ānyāngā rī lizú ānī nyòòkú drīgè nògò.

17 Mālāyikā āzi ní kpá İfūzú Jó Múngú vé rī agá 'bū gé 'dāāsī, İri kpá mēngēlēsī cīpi cici ni be. 18 Mālāyikā āzi ūkpò be āngū zāāpi ācī sī ni ní İmúzá vūrā rōbōñò zāzú rī gé 'dāāsī, İri ní trezú gbīrīlī mālāyikā mēngēlēsī be drīgè 'dāri drīgè kīnī, "Mí 'í'dú mívè mēngēlēsī, mí ūlī vīnyò rī vé ū'a vū drīgè nògò rī pi ānī,* ā'diātāsīyā vīnyò rī pi vé ū'a ka gí, İ tā lī kōpi drīgè." 19 Mālāyikā rī 'í'dú İvé mēngēlēsī, ūlī ū'a vīnyò vé rī pi céré, 'du kōpi İjī muú dāā 'bū Múngú vé jīkò be rī agá. 20 'Bū rī kūrū rī gé āmvélēsīla. Kuru İ ní ū'a vīnyò vé rī pi utuzú İnyizú pá sī 'bū rī agá 'dāā, āri ní ēbīzú İfūzú ū'a vīnyò vé rī agāsī. Āri rī dī muzú sū yīī āmbúgú dīpi dīdī rī tīnī, kú mīta İrī vūgá 'dāā, dī caā māyīlī[†] mūdūrūlū ālu pūkū ārò (180).

15

Mālāyikā ēzīrī İwōnyòkī āngū

1 Tā 'dīri ā vúdrī gé, má ká āngū ndree 'bū gé 'dāā, ā ndre ngā āyāzú āyāyā ni. Ā ndre mālāyikā ēzīrī kōpi rī wōnyòkī údū ēzīrī ūnjī ūnjī ni pi İjī İmúzá. Wōnyòkī 'dī 'bée nga dō 'í dēş gí, Múngú ē ēşī gō veé dīi ku.

2 Ā ndre ngā āzi ógú sū mūdūrā tīnī, İri dī ācī rú, 'bá ūrūko tuki pá kuú gārā ni gé. 'Bá pá tu 'bá 'dī 'bée, kōpi 'bá İbīgò drīdrī rī gā 'bá İnjīgā sī, İrivé İndrīlīkī İ ní úde rī gā 'bá İnjīgā sī, āzini kālāfē İ ní sū bīlēmī rú rī ā'yī 'bá kuyé rī pi. Kōpi ruki kú 'dī Múngú ní sēé rī kú 'í drīgè sī. 3 Kōpi rikī Mósé* adriipi ātī 'bá Múngú vé rī vé

† 14:8 14:8 Bābēlōnā: Lóki Nūwā vé rī ā vúdrī gé, 'bá rī pi şīkī lāgārāka Bābēlā gá, vúdrī ni gé, 'bá rī pi góki vūrā rī zīj Bābēlōnā. İli kārākarā ā vúdrī gé, 'bāgú Nēbākānézā jī 'bā İserēlē vé rī pi ā ūrūko muú āngū Bābēlōnā vé rī gé, İza Yērūsālēmā rī İlī mūdūrūlū tōwū pūkū ēzīrī (570) gé, İşu ākūdē tīkī drī Yēsū rī kuyé. İ lā İ'dóngará 11; 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7. ‡ 14:8 14:8 Sē 'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukī vīnyò ūkú ōwú rú rī vé rī İmērēzú ānī: Tā 'dīri vé İffī, 'bā Bābēlōnā vé rī pi rikī 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ūbé ūnjīkānyā ūnjī ni pi 'oó sū İ ní 'oó rī tīnī. § 14:14 14:14 'Bá Mvā: Yēsū zī 'İ 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'İ Kūrisītò 'İ, 'İ mālūngā rī ru muzú nyonyo. İ lā Dānyélē 7:13-14. * 14:18 14:18 Peṭī vīnyò vé rī: Yāhūdī rī pi 'dukī peṭī vīnyò vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi rī ū'a ni zo vīnyò sū rú. Múngú İpē 'bā İserēlē vé rī pi adrii 'bá İvé ni, kōpi ā adriki rī sū peṭī vīnyò vé Múngú ni saā 'aāpi ū'a be rī tīnī. Nāpi peṭī vīnyò vé 'dīri, sē 'bā tāİmbī İmbá 'bá rī pi atala atala rī pi drīgè rī pi be nīkī amá rá 'yozú kīnī Yēsū rī İvé tā átá. İ lā Sāwūmā 80:8-16; İsāyā 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mātāyo 21:33-46; Mārākò 12:1-12; Lúkā 20:9-19. † 14:20 14:20 Māyīlī: 'Bá rī ícò ēşī tu ca māyīlī na sá ālu agá. * 15:3 15:3 Ūngó Mósé vé rī: Múngú kā yīī tafu İka rī sēé āngārāwā Èjēpétò vé rī pi İmūlū, Mósé ngo ūngó Múngú rī İngúzú, ā'diātāsīyā Múngú ní İ paā āngārāwā rī pi drīgè sī rī sī. İ lā Wūngará 14-15.

úngó ngoó, āzini Kābīlō Mvā rī vé úngó ngoó.

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,

í 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi.

'Bāgú adriipi āngū rī pi drīgē rī,

tā mí ní 'oó rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda!

⁴ Úpí, 'bā ri mi ĩnĵī, āzini 'bā ri mī rú íngú.

Mi uletere ọ́'đúkùlégúsí.

'Bā āngū rī pi agá rī pi céré ímú mi ĩnĵī,

á'diātāsīyā tā pīrī mívé rī 'i'da 'i kú amvé.”

⁵ Tā 'dīri ā vúdřří gé, á ndre gākū ĩ ní tājmbí Múngú vé rī 'bāzú 'a ni gé rī 'bū gé 'dāá, gākū 'dīri Jó Múngú vé rī, tī ni zī 'i kú mgbō. ⁶ Mālāyikā ézřří ĩfúkí Jó Múngú vé 'dīri agásí wōnyókí be ézřří. Kōpi úsúkí ĩ bōngó imve uletere ni pi sī, kōpi ũ'yíkí gō dábū rú ni pi ĩ cĭcĭ gé. ⁷ Ngá sū idri rú 'dī'bée ásámvú gé, álu ni 'í'dú ĩgānā ézřří dábū rú ni pi awaá mālāyikā ézřří 'dī'bée drīgē sī, Múngú adriipi 'dāni'dāni ri dā ívé jíkó ĩgānā ézřří 'dī'bée agásí. ⁸ Jó Múngú vé rī ā 'a ọ̀zū céré kú áciagā rú, Múngú vé đingará, āzini ũkpō ĩrivé rī ní 'i 'idazú, 'bā āzi ícō fíí āni Jó Múngú vé rī agá 'dāa ku, cĭmgbá mālāyikā ézřří 'dī'bée ũdākí dō Múngú vé jíkó ĩgānā ézřří 'dī'bée agásí rī deę gi ká.

16

Múngú vé jíkó

¹ Á yí ọ́'đúkó íbí íkú Jó Múngú vé rī agá 'dāási, ọ́'đúkó rī 'u ọ̀rú 'dāá, ĩri ri átá mālāyikā ézřří rī pi ní kĭnī, “Īmi mukí, Īmi ũdākí Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā ézřří 'dī'bée agá 'dīri vū drīgē 'dāá.”

² Kúru mālāyikā drĭdrĭ rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri idázú vū drīgē nōó, āzō ní 'í'dózú 'bā ĩbĭgō vé bĭlēmī be kú ĩ rú' bā gá, rī' bā ĩri ĩnĵī' bā rī pi ā rú' bā nyazú, ásóngará ni aga rá.

³ Mālāyikā ĩrĭ rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri idázú yĭi tafu rī agá nōó, yĭi rī ē mĭ újā 'i kaá kuú ārĭ rú sū 'bā drāápi gĭ rī vé ārĭ ní raá rú' bā ni gé sĭ rī tĭnĭ. Ngá ārĕvú céré idri be écĭ' bā yĭi agásí rī pi ũdrākí rá.

⁴ Mālāyikā na rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri idázú yĭi ambugu dĭ' bā dĭdĭ rī pi drīgē, āzini kídĭ rī pi drīgē nōó, yĭi rī pi ē mĭ újā kĭ í céré kuú ārĭ rú. ⁵ Á yí mālāyikā ĩ ní 'bāá āmbúgú yĭi rī pi drīgē rī ní 'yozú kĭnī,

“Tā mí ní lĭjĭ 'dīri ĩri pīrĭ,

mĭ ọ̀tú anigé, mĭ āndrū anigé, mĭ 'Bā Uletere ni,

á'diātāsīyā 'i lĭ tã rĭ gĭ.

⁶ 'Bā ũnjĭ vū drīgē rī pi ọ́'đíkí 'bā Múngú vé uletere rī pi nĕbĭ rī pi be,

tā kōpi ní 'oó 'dīri sĭ,

mĭ ní kōpi ní ārĭ sézú mvuzú ānĭ.”

⁷ Kúru má ní ọ́'đúkó yĭzú íbí íkú vūrā rōbōņō zázú rĭ gé 'dāási kĭnī,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,

tā mí ní lĭjĭ rĭ, ĩri pīrĭ, āzini ĩri tā áda.”

⁸ Mālāyikā sū rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri dāzú ọ̀tĭ mĭ gé 'dāá, sē ọ̀tĭ rī ní ũkpō kozú gbĭrĭlĭlĭ kōpi ā rú' bā zázú. ⁹ Ọ̀tĭ rĭ zā kōpi ā rú' bā mārĭmārĭ, kōpi trikĭ Múngú wōnyókĭ ĩpĕpĕ rĭ vé rú ānĭ rá. Kōpi gākĭ éšĭ újāgá sĭ, āzini kōpi gākĭ Múngú ri íngúgá sĭ.

¹⁰ Mālāyikā tōwú rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri idázú lúpá ĩbĭgō drĭdrĭ rī vé rĭ drīgē nōó, ĩnĭjā ọ̀zū ĩrivé mālūngā céré, 'bā nyōókú drīgē rī pi rĭkĭ ĩ ádra nyaá ānĭ izāngā izāngā rú, ¹¹ kōpi trikĭ Múngú adriipi 'bū gé rĭ ānĭ rá, á'diātāsīyā āzō ĩ rú' bā gá rĭ pi ní rĭi ásó ambamba rĭ sĭ, 'bo kōpi gākĭ éšĭ újāgá sĭ, kōpi kukĭ ũnjĭkányā ĩ ní 'oó rĭ kuyé.

¹² Mālāyikā áziyá rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri idázú yĭi āmbúgú dĭjĭ dĭjĭ Yüferĕtā agá nōó, yĭi rĭ nĵu ānĭ céré, 'bāgú íngá' bée ọ̀tĭ ní ĩfungará gálezĭ rĭ pi ā zokĭ rĭ muzu ívé āngaráwá rĭ pi be wōókó ọ̀tĭ ní 'dezú rĭ gé 'dālĕ. ¹³ Kúru má ní ĩndrĭ ũnjĭ ndrezú na, kōpi ĩndrĕkĭ sū ũdrúkúdrú tĭnĭ. Kōpi rĭkĭ ĩfúú nōó átra 'dīri tĭ gé sĭ, ĩbĭgō drĭdrĭ rĭ tĭ gé sĭ, āzini nĕbĭ ũnjō rú rĭ tĭ gé sĭ. ¹⁴ Kōpi ĩndrĭ ũnjĭ rĭ' bā tā āyāzú āyāyā ni 'o' bā ni pi, kōpi 'de mĭ 'bāgú vū drīgē rĭ pi vúgá, kōpi 'bāgú rĭ pi tra é' đĭ 'dĭ ọ́'đú' ńjipi kú ĩgānā Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rĭ gé.

¹⁵ Yĕsū kĭnī, “Īmi adrikĭ ũrĕ, ma ímú ícá dĭ sū ọ̀gú' bā tĭnĭ. Áyĭkō ri adri 'bā adriipi mĭ be mgbō, bōngó suúpi 'i rú' bā ọ̀zūzú cí, 'i adri rĭ rú' bā be ule ku, āzini 'i drĭ ā nĵa rĭ ku rĭ ní.”

¹⁶ Kúru ĩndrĭ ũnjĭ rĭ pi ní 'bāgú rĭ pi trazú vūrā álu gé, vūrā ĩ ní zĭjĭ Ēberĕ tĭ sĭ Āramāgédōnĭ rĭ gé.

¹⁷ Kúru mālāyikā ézřří rī ní ívé ĩgānā 'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńjipi kú ĩgānā agá 'dīri dāzú ũlĭ agá 'dāá. Ọ́'đúkó ní íkúzá Jó Múngú vé rĭ agá 'dāási kpōrō be kĭnī, “Tā rĭ 'i ngaápi 'dĭ.” ¹⁸ Āngū rĭ ní gazú má'dámá'dá, āngū ní lĭzú mgbĭrĭ, ũvi ní ũfĭzú tǎārĭ, tǎārĭ, āzini đingđingĭ ní āngū rĭ ayazú ũnjĭ ũnjĭ. Í'dózú ĩ ní 'bā gbĭzú rĭ gé 'dāá, đingđingĭ aya drĭ āngū sū 'dīri

tĩnj kuyé. ¹⁹ Dĩngídĩngí rĩ kã āngũ rĩ ayaá ũkpō sĩ, kũrũ Bābēlōnā vé ũnjikānyā ní gaá 'a ní gé tré tré 'dĩri ũndĩ 'i caá na, Múngú igá kũrũ Bābēlōnā vé āmbúgú 'dĩri ā tā, i'dũ ívé kópō jíkō be agá rĩ sēé mvũyĩ ĩri ní. ²⁰ Āngũ í ũlĩ'ba kú ngu yĩjĩ agá rĩ pi áfikĩ céré rá, āzini ĩrā rĩ pi gókĩ adrii 'dāáyo. ²¹ Fĩ ambugu ambugu ni pi ímúkĩ 'bũ gé 'dāási u'deé 'bá rĩ pi drĩgé, ĩnjĩngará ní kĩlō pũkũ tōwũ. 'Bá rĩ pi trikĩ Múngú rĩ ānĩ rá, ā'diātāsiyā fĩ rĩ 'de ũnjĩ ũnjĩ.

17

Ūnjikānyā kũrũ Bābēlōnā vé rĩ agá rĩ

¹ Mālāyikā ézĩrĩ igānjā be drĩgé sĩ 'dĩ'bée vé ālu ní ní ímúzú 'yozú má ní kĩnĩ, "Mĩ ímú, má i'da rĩ mí ní tā ĩ ní lée lĩjĩ ũkú űwũ* rú úrĩpi kú yĩjĩ kárakarā rĩ pi drĩgé rĩ. ² 'Bāgú vũ drĩgé rĩ pi 'bákĩ űwũ ũkú űwũ rú 'dĩri sĩ, 'bá la'bée ũkú 'dĩri sĩ rĩ pi ĩmērēkĩ ũnjikānyā rĩ sĩ sũ ĩ ní ĩmērēé vĩnyō sĩ rĩ tĩnj." ³ Mālāyikā rĩ 'dũ ma ũkpō ĩndrĩ Uleteere rĩ vé rĩ sĩ mvuzú āngũ ā'wĩ cinyáfā rú rĩ gé 'dāá, má ní ũkú rĩ ndrezú úrĩ kú ũjĩgō ika' ní drĩgé, ĩjĩgō rĩ drĩ be ézĩrĩ, ú'yú be mvudrĩ, sĩkĩ rú ĩ ní Múngú rĩ idezú rĩ kú rú'ba ní gé sĩ kũrũ. ⁴ Ūkú rĩ su bōngó ndrōlũndrōlũ rú ní, āzini bōngó ika ní. Ū'yĩ māyākā dābũ rú űgũ'ba ĩlĩ ní pi 'i bĩ gé, ũ'yĩ ĩrā űgũ'ba űgũűgũ ní pi 'i umbe gá, ũ'yĩ ngá dĩjĩpi ĩlĩ ĩ ní zĩjĩ pālĩ rĩ pi 'i drĩgé, rú kópō dābũ rú ũnjikānyā be agá tré ní kú 'i drĩgé. Ūnjikānyā 'dĩri ĩrivé űwũ 'bázú agaápi rá rĩ. ⁵ Sĩkĩ rú ĩ ní íffĩfĩ ní nĩjĩ kuyé ní endrēti ní gé:

MA KURŪ ĀMBÚGÚ BĀBĒLŌNĀ VÉ RĪ,
 MA ĔNDREPI 'BĀ ŪWŪ RŪ RĪ PI VÉ RĪ,
 ĀZINI MA ĔNDREPI ŪNJIKĀNYĀ BE
 AGĀAPI VŪ DRĪGÉ NŌGŌ CÉRÉ RĪ.
⁶ Ā ndre ũkú rĩ mvu ārĩ 'bá Yēsũ vé tā ũlũ'ba ĩ ní ú'dĩ ũdrāā rĩ pi vé rĩ ĩmērēzú.
 Má kã ĩri ndreé, sē má ní āyāngará.
⁷ Mālāyikā rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Ngá mí ní āyāzú rĩ ā'di? Ma mí ní tā ũkú rĩ vé ĩ ní nĩjĩ kuyé, āzini ĩjĩgō drĩ be ézĩrĩ ú'yú be mvudrĩ rĩpi ĩri 'dujĩpi 'dāri vé rĩ ũlũ rá.
⁸ Ūtũ ĩjĩgō rĩ anigé, 'bo nóni ĩri 'dāáyo. ĩri ímú ífũ 'bũ kvũpi űdũ ākó rĩ agá 'dāási, ĩ ímú ĩri 'dĩ drā rá. 'Bá vũ drĩgé nōgō ĩ ní kōpi ā rú sĩi búkũ ĩdri vé rĩ agá kuyé 'dózú ĩ ní vũ rĩ gbĩngará gá 'dāá rĩ pi, kōpi kádō ĩjĩgō drāapi gĩ rĩ ndreé ífũ gĩ, kōpi ímú āyā ānĩ ambamba.
⁹ "Bá adripi tā nĩngará be rĩ, ĩri tā 'dĩri vé íffĩfĩ nĩ amá nĩ. ĩjĩgō vé drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée

vé íffĩfĩ, ĩri ānga ézĩrĩ ũkú rĩ ní úrĩ drĩ ní gé rĩ, drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée i'da 'bāgú ézĩrĩ rĩ pi. ¹⁰ 'Bāgú tōwũ rĩ pi ũdrākĩ gĩ, ālu ní rú drĩ mālũngā rĩ ní, āzi rĩ ímú drĩ kuyé, 'bo kádō ímú, ĩri ímú mālũngā rĩ rú lókĩ be mādānjā. ¹¹ ĩjĩgō űtũ adripi ĩdri rú, drāapi gĩ, gōopi ífũupi ĩdri rú 'dĩri, ĩri 'bāgú ārō ní, ĩri ézĩrĩ 'dā'bée vé űgũpi, ĩ ímú ĩri 'dĩ drā rá.

¹² "Ū'yú mvudrĩ 'dĩ'bée, ĩri 'bāgú mvudrĩ rĩ pi, kōpi i'dókĩ drĩ mālũngā ruyĩ kuyé, ĩ ímú kōpi ní ũkpō sē adrizú 'bāgú rú mālũngā rú ĩjĩgō be trũ lókĩ be mādānjā. ¹³ 'Bāgú mvudrĩ 'dĩ'bée vé tā rĩi űsũjũ rĩ, ĩri céré ālu rĩ, kōpi ímú ũkpō mālũngā ruzú rĩ ezĩ ĩjĩgō ní. ¹⁴ 'Bāgú rĩ pi ímú é'dĩ 'dĩ Kābīlō Mvā rĩ be, 'bo Kābīlō Mvā rĩ kōpi ndē rá, ā'diātāsiyā ĩri Ūpĩ úpĩ rĩ pi drĩgé, ĩri kpá 'Bāgú 'bāgú rĩ pi drĩgé. ĩri adri 'bá 'i ní zĩjĩ, 'i ní űpēé, éšĩ 'bā'bée 'i drĩgé rĩ pi be trũ."

¹⁵ Kúru mālāyikā rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Yĩjĩ mí ní ndreé ũkú űwũ rú ũnjikānyā be rĩ ní úrĩ drĩ ní gé 'dĩri, i'da 'bá bĩtrikā āngũ drĩgé sĩ céré rĩ pi, sũrũ rĩ pi, āzini tĩ āndiāndĩ rĩ pi. ¹⁶ ĩjĩgō āzi mí ní ndreé, āzini ú'yú mvudrĩ mí ní ndreé 'dĩ'bée, kōpi ímú ũkú űwũ rú ũnjikānyā be 'dĩri ngũ ũnjĩ. Kōpi ĩri ũtrũ ku rú'ba be ule, kōpi ímú ĩri nya zāá rú, kōpi ĩmbitā ní zā ve ācĩ sĩ. ¹⁷ Múngú 'bā tā 'dĩri kōpi ē éšĩ agá, tā 'i ní lée rĩ ā nga rĩ 'i ānĩ bēsini, kōpi ē ezĩkĩ rĩ ívé ũkpō mālũngā ruzú rĩ ĩjĩgō rĩ ní, tā Múngú ní átá rĩ ā 'dũ rĩ 'i ngāā ānĩ. ¹⁸ Ūkú űwũ rú mí ní ndreé ĩndrĩlĩkĩ agá 'dĩri, ĩri kũrũ āmbúgú Bābēlōnā vé 'bāgú vũ drĩgé rĩ pi ruyĩpi céré nĩ rĩ 'i."

18

Bābēlōnā vé izangará

¹ Tā má ní ndreé 'dĩri ā vudrĩ gé, á gō mālāyikā āzi ndreé, ĩri rĩ ífũ ímúzú 'bũ gé 'dāási. Mālāyikā 'dĩri ĩpēkĩ ĩri ímúzú ũkpō be, ĩrivé dĩngará ĩngbērē vũ rĩ ē drĩ ĩndrē kuú uleteere. ² Mālāyikā rĩ ní trezú ű'dũkō be urũ 'dāá kĩnĩ, "Kũrũ āmbúgú Bābēlōnā vé rĩ iza 'i gĩ káyā!
 Kũrũ rĩ ũjā nóni 'i ícá vūrā ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní rízú adrizú ní,
 ārĩnjā ĩ ní gāá sĩ rĩ pi ní adrizú ní, āzini ā'wā ũnjĩ rĩ pi ní adrizú ní.
³ 'Bá āngũ rĩ pi agá rĩ pi ārēvũ céré mvũkĩ vĩnyō ũkú űwũ rú* rĩ vé rĩ ĩmērēzú ānĩ.
 'Bāgú vũ drĩgé rĩ pi céré lakĩ ĩri sĩ rá, āzini 'bá ngá űzĩ'ba vũ drĩgé rĩ pi ícákĩ ā'bú be ambamba ĩrivé tā ũnjĩ rĩ sĩ."

* 17:1 17:1 Ūkú űwũ rú rĩ: Kũrũ Bābēlōnā vé rĩ, ĩ zĩ ũkú űwũ rú rĩ. † 17:3 17:3 ĩjĩgō ika: ĩjĩgō ika drĩ be ézĩrĩ, ú'yú be mvudrĩ 'dĩri íbĩ ífũ yĩjĩ tafu rĩ agási. † 17:1 17:1 I'dangará 13:1. * 18:3 18:3 Ūkú űwũ rú rĩ: Capítā 'dĩri agá, kũrũ Bābēlōnā vé rĩ ĩ zĩ ũkú űwũ rú ní, 'bá rĩ pi ní ũnjikānyā 'oó rĩ sĩ. † 17:1 I'dangará 14:8.

4 Má ní kpá ụ'dúkọ ̄zi yizú íngázú 'bù gélésíla kìní,

"Ìmi 'bá ma ẹ'yí'bá gí rí pi, ìmi ìfùkí Bābēlōnā agāsí ̄mvé,
lē ìmi fíkí ìrivé ùnjikānyā 'dī'bée agá ku,
ē ìrīñākí rí ìmi ìrivé ùnjikānyā sī ku.

5 Ûkú ̄wụ rú rí vé ùnjikānyā úmú 'i gaá ambamba.

Ùnjikānyā ìri ní 'oó rí pi vé tā 'de Múngú ẹsị agá 'dālé ùnjí.

6 Mí ìrīñā ìri sù ìri ní tā ùnjí 'oó 'í ̄gùpìjì rú'bá gá rí tñjì,
mí ẹnđí ìri ìrīñāá vù ìrī ùnjikānyā ìri ní 'oó 'dīri sī,
'í sē ìri ní jìkó Múngú vé ìgāñā agá 'dīri mvuú vù ìrī.

7 Ûkú 'dīri rí 'i íngú ̄bú ívé 'í ní ìsụ kárakarā 'dī'bée sī,
lē mí ̄cçjì ìri ìzāngā nyaá ùnjí ùnjí.

Ìri rí 'i íngú 'í ẹsị agá 'dāá,
'Má úrì kuú 'bá ̄mbúgú rú,
má adri ̄wuzìjì kuyé,
á ngo áá ̄lujāni ku.'

8 Kúru ụ'dú ̄lu, ì ìmụ ìri ìwōnyō,
ìri ìmụ drā rá, ìri ìmụ rí áá ngo,
̄bìrì rí ìmụ ìri fù ùnjí ùnjí,
̄zini ìri ìmụ vé ̄ci sī mgbìlimgbìlì.

Úpí Múngú Ûkpō 'Dìpa rí ìmụ tā lị drī ìi gé nī."

9 'Bāgú vū drīgé nōgó rì'bá la'bée ùkú rí sī, ̄zini ̄yìkō ìsụ'bá ̄bú ìrivé rí sī rí pi, kōpì ìmụ kūrú Bābēlōnā vé rí vé zāngará ndre ì mị sī, kōpì ìmụ ngo ìri sī m̄indrē be. 10 Ìzāngā 'bá Bābēlōnā vé rí pi ní ìmụ ìsụ 'dīri sī, ̄rì sī, 'bāgú rí pi ìmụ pá tu ku rará rú, kōpì 'yo,

"Ìzāngā! Ìzāngā rí ìmụ adri kūrú Bābēlōnā vé adripi ̄mbúgú ùkpō be rí ní.

Sāñá ̄lujā agá,
lìkí tā Bābēlōnā drīgé gí."

11 'Bá rì'bá ngá uzì'bá vū drīgé nōgó rí pi ìmụ áá ngo ìzāngā ìzāngá rú kūrú Bābēlōnā vé rí ̄ tá sī, ̄diātāsīyā 'bá ̄zi gōopi kōpivé ngá jeépi ní 'dāáyo. 12 Kōpivé dábū, aya ̄gú'bá ̄gú̄gū rí pi, ìrā ̄jē be uru rí pi, m̄yākā ̄gú'bá ̄gú̄gū ̄jē be uru rí pi, bōngó ̄nyí be rí pi, bōngó ndr̄l̄ndr̄l̄j̄ rí pi, bōngó ̄gú'bá nyilínyilí rí pi, bōngó ikaka rí pi, p̄tjì ì ní ̄sī sù marígó pi tñjì ikaka rí pi, ngá ̄rēvú ì ní údé ìwá sị sī rí pi, p̄rāngi ̄jē be rí pi, aya m̄lāmālā rú rí pi, aya rí pi, ìrā imve imve ̄jē be rí pi, 13 ngá ̄jì be ngū'bá sù t̄ngāwúzì tñjì rí pi, ̄zini ̄jì be ngū'bá sù ìngirīñā tñjì rí pi, ngá ì ní ríi zāá ngū'bá sù ̄gómvá tñjì rí pi, m̄rē rí pi, ngá uruko ngū'bá ndr̄ndr̄ rí pi, v̄nyō rí pi, ̄du rí pi, fūndru m̄nīmīni rí pi, ̄nyā rí pi, tì rí pi, k̄bìlō rí pi, h̄sánì rí pi, ̄rābīyā ì ní ríi

useése rí pi, t̄ḡr̄j̄ rí pi, 'bá ì ní uruú ìjì ̄dì gélésíla rí pi, kōpivé ngá 'dī'bée, 'bá ̄zi jeépi ní 'dāáyo.

14 'Bá rì'bá ngá uzì'bá rí pi ní 'yozú 'bá Bābēlōnā vé rí pi ní kìní, "Ngá ìmi ní ríi ̄sị 'bāá drī ì gé 'dī'bée ̄vì nōnì ìmi drīgé sī gí, ̄bú ìmivé rí pi, ̄zini ngá ̄nyí be rí pi ̄vì céré gí, ìmi gōkí ìsụ ̄lujāni ku."

15 'Bá rì'bá ngá uzì'bá kūrú Bābēlōnā vé rí agá ̄bú ìsụ'bá ambamba rí pi, ̄rì sī, kōpì fū mụ pá tu ku rará rú, ̄diātāsīyā ì fíkí rí ìzāngā rí agá ìndi ku. Kōpì ìmụ áá ngo ìzāngā ìzāngá rú. 16 Kōpì ngo ụ'dúkọ be uru 'dāá,

"Ìzāngā! Ìzāngā kūrú ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí ní!

'Bá kūrú rí agá rí pi úsúkì ì bōngó ̄nyí be ní pi sī, bōngó ndr̄l̄ndr̄l̄j̄ rú ní pi sī, bōngó ikaka ní pi sī,

kōpì ù'yíkí m̄yākā dábū rú ̄gú'bá Ìlì ìni pi ì b̄j̄ gé, ù'yíkí ìrā ̄gú'bá ̄gú̄gū ìni pi ì umbe gá, ù'yíkí ngá ðìpi Ìlì ì ní zjì pālì rí pi ì drīgé.

17 Mivé ̄bú kárakarā 'dī'bée ì ìmụ iza sá ̄lu agá."

Ūgalaku kúlumgba ē drī ko'bá rí pi ̄rēvú céré, 'bá kúlumgba ̄jì'bá rí pi be, ̄zini 'bá ̄cçjì'bá kúlumgba sī ngá uzì'bá rí pi be céré, kōpì fū kūrú Bābēlōnā vé rí agāsì ̄rì sī, kōpì mụ pá tu rará rú. 18 Kōpì kádō ìmụ ̄cigā kūrú Bābēlōnā vé rí ní vezú rí ndree, kōpì útré ụ'dúkọ be uru 'dāá, kōpì 'yo, "Kūrú ̄zi nyo kūrú ̄mbúgú 'dīri ndēepi ní anigé?" 19 Kōpì nyōkú ̄muvú ì drīgé, kōpì ngo ìzāngā ìzāngá rú ụ'dúkọ be uru 'dāá, kōpì 'yo,

"Ìzāngā! Ìzāngā kūrú ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí ní!

'Bá ̄cçjì'bée kúlumgba sī yjì tafu rí agāsì rí pi

ìsúkì ̄bú 'a ní gé ambamba.

Ìzakì kūrú rí s̄ñá ̄lu agá!"

20 'Bo ìmi m̄lāyíkā adri'bá 'bū gé 'dī'bée, lē ìmi adrikì ̄yìkō sī. Ìmi 'bá Múngú vé adri'bá ule rí pi Yēsū vé 'bá ̄yūāyū rí pi be, ̄zini n̄b̄j̄ rí pi be, lē ìmi adrikì ̄yìkō sī, ̄diātāsīyā Múngú ìrīñā 'bá kūrú Bābēlōnā vé rí agá rí pi tā kōpì ní 'oó ìmi ní ùnjí rí sī.

21 M̄lāyíkā ̄zi ùkpō be ní ì'dú ìrā ̄mbúgú, ìri ní 'bezú yjì tafu rí agá 'dāá. Ìri ní 'yozú kìní,

"Mì kūrú ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí, Múngú rí ìmụ mí iza ùkpō sī rá, gōkì mí ìsụ ndree ðjì ku.

22 Ụ'dúkọ k̄d̄j̄ vé ní, ụ'dúkọ 'bá úngó ngo'bá ní pi vé ní, ụ'dúkọ j̄l̄égú vé ní, ̄zini ụ'dúkọ ḡk̄é vé ní gōkì yjì mí agá ðjì ku.

'Bá ùm̄i be ̄j̄zì ngāpi mí agá ní gōkì ìsụ ðjì ku.

Írā ngá 'yǐzú ní vé ú'dúkó
 gōkí yǐ mí agá dǐi ku.
 23 Lámǎ vé áci gō dǐi mí agá dǐi ku.
 'Bá í je'ba ú'dí rú rǐ pi
 gōkí mǔyú adrii mí agá dǐi ku.
 Mívé 'bá ándúrú ngá je'ba, ázini ngá ẓzǐ'ba
 rǐ pi
 ā rú kuku vū drǐgé nōgō.
 Mívé ẓzǐgū sǐ, 'í rǐ 'bá āngú rǐ pi agásǐ rǐ
 pi
 ē mǐ ũ'bǎá fí ẓzǐkǎnyā agá.
 24 Múngú írǐnǎ Bábēlōnā ri, ā'diātāsīyā
 nēbǐ rǐ pi, 'bá Múngú vé rǐ pi,
 āzini 'bá Múngú vé í ní ú'dǐ vū drǐgé nōgō
 rǐ pi,
 kōpívē ári dā kǔrǐ 'dāri agá."

19

'Bá 'bǔ gé 'dǎlé rǐ pi íngúkí Múngú ri

1 Tā 'dǐ'bée ā vǔdrǐ gé, á yǐ ú'dúkó íbǐ
 íkú 'bǔ gélésǐla sǔ 'bá bǐtrǐkǎ pi vé ní tǐnǐ.
 Kōpi ríkí átá ú'dúkó be ẓzǐ 'dǎá kǐnǐ,
 "Hǎlélúyā!
 Lē 'bá íngúkí Múngú ri, ẓzǐkō 'bá rǐ pi pazú
 rǐ, írǐ vǔgá.
 2 Múngú vé tā lí rǐ, írǐ tā áda āzini pǐrǐ.
 Írǐnǎ ẓzǐkó ẓzǐ rú rǐ,
 ā'diātāsīyā írǐ ní 'bá vū drǐgé rǐ pi ē drǐ
 izaá ívé ẓzǐ sǐ rǐ sǐ.
 Múngú ri tā lí drǐ ní gé,
 írǐ ní átǐ'ba Múngú vé rǐ pi ú'dǐ rǐ sǐ,"
 3 Kōpi ní ẓzǐ kǐnǐ,
 "Hǎlélúyā!
 Ácǐgá ngaápi kǔrǐ āmbúgú rǐ agásǐ rǐ,
 írǐ nga mǔzú ẓzǐ 'dǎá ẓzǐ ákō."
 4 'Bá ambugu pǔkǔ írǐ drǐ ní sǔ, āzini
 ngá idri be sǔ rǐ pi ní kǔmǔcí ẓzǐzú vǔgá
 Múngú úrǐpi ívé lúpá mǎlǔngā vé rǐ drǐgé
 rǐ ẓzǐzú, kōpi ríkí ẓzǐ kǐnǐ,
 "Áminā, Hǎlélúyā!"
 5 Kúru ú'dúkó ní íkǔzú vǔrā lúpá Múngú
 vé rǐ gé 'dǎásǐ kǐnǐ,
 "Ími írívé átǐ'ba ẓzǐ be mǎdā, āzini ẓzǐ be
 āmbúgú írǐ ẓzǐ'ba rǐ pi,
 lē ími íngúkí Úpí Múngú ri íngúngǔ!"
 6 Kúru má ní gōzú ú'dúkó ázi yǐzú ẓzǐ sǔ
 'bá bǐtrǐkǎ pi vé ní tǐnǐ, kǔlé ní lí rǐ tǐnǐ,
 dōku úvi ní gaá lí rǐ tǐnǐ, kōpi ríkí ẓzǐ kǐnǐ,
 "É íngúkí Múngú ri,
 ā'diātāsīyā 'bávē Úpí Múngú ẓzǐkō
 'Dǐpa ri āngú ru ní.
 7 Lē 'bá ẓzǐkǐ, āzini 'bá adrikǐ āyǐkō sǐ,
 āzini 'bá íngúkí Múngú ri,
 ā'diātāsīyā sǎ Kǎbǐlō Mvá rǐ ní lēzú ẓzǐkó
 jezú rǐ ícá gǐ,
 ẓzǐkó ẓzǐzǐgū* rǐ útú 'i kú ẓzǐrǐ gǐ.

8 Sēkǐ ẓzǐkó ẓzǐzǐgū rǐ ní bōngó ule ẓzǐyǐ
 be ní suú."
 (Bōngó ule ẓzǐyǐ be rǐ vé ífǐfǐ, írǐ tā pǐrǐ 'bá
 Yēsǔ ri ẓzǐyǐ'ba gǐ rǐ pi ní 'oó rǐ.)
 9 Kúru mǎlǎyǐkǎ rǐ ní 'yozú kǐnǐ, "Í sǐ tā
 'dǐri, āyǐkō rǐ adri 'bá í ní zǐyǐ ímú Kǎbǐlō
 Mvá rǐ vé ẓzǐkó ẓzǐkó jezú rǐ ā nyangará gá
 rǐ pi ní." Mǎlǎyǐkǎ rǐ ní kpá gōzú 'yozú
 kǐnǐ, "Tā 'dǐ'bée tā áda, Múngú átá ní."
 10 Má ní kúru kǔmǔcí ẓzǐzǐzú vǔgá
 mǎlǎyǐkǎ rǐ ẓzǐzǐzú, 'bo írǐ ní 'yozú má ní
 kǐnǐ, "É ẓzǐkǐ ma ku! Mí ẓzǐ 'yéná Múngú
 ri áyu! Ma átǐ'ba sǔ mí tǐnǐ, āzini 'bá céré
 Yēsǔ ri ẓzǐyǐ'ba gǐ írívé tá ẓzǐ'ba rǐ pi tǐnǐ.
 ẓzǐkō Índri Uleteré rǐ vé rǐ ású dō 'bá rǐ gǐ
 kǎ, írǐ íbǐ Yēsǔ vé tá ẓzǐ ndō."

'Bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ

11 Á ndre 'bǔ rǐ zǐ 'i tǐ kú mgbó, hǔsánǐ
 imve tu pá kuú 'dǎlé. 'Bá njuúpi hǔsánǐ rǐ
 sǐ rǐ' rǐ ní "Bá ẓzǐ 'bǎápi tá drǐgé áco ní,"
 āzini "Bá rǐpi tá áda 'oópi ní." Írǐ tā lí
 pǐrǐ, āzini írǐ 'bá ẓzǐ'dǐpi ní. 12 Mǐ ní rǐ dǐ
 sǔ áci tǐnǐ, úsú kǔlǎ kú 'í drǐgé kǎrákǎrá,
 sǐkǐ rǐ rǐ'ba ní gé, 'bo 'bá ázi nǐ rǐ rǐ vé
 ífǐfǐ kuyé, 'yéná nǐ íngá ní. 13 Sǔ bōngó
 akoóko rǔkǔ 'i ní suú ári agá ní, írívé rǐ
 ẓzǐ'dúkó Múngú vé rǐ 'i. 14 Mǎlǎyǐkǎ 'bǔ gé
 rǐ'ba ẓzǐ'ba hǔsánǐ sǐ mǔzú ẓzǐ'ba gé 'dǐ'bée
 'dekǐ írǐ ā vǔdrǐ gé, kōpi úsúkǐ í bōngó ule
 imve imve ní pi sǐ. 15 Ílǐ áco cípi cíci ní
 íkpú 'bá njuúpi hǔsánǐ rǐ sǐ rǐ tǐ gé sǐ, ẓzǐ
 'bá āngú rǐ pi drǐgé rǐ pi u'deé vǔgá, "Írǐ
 ímú kōpi ē drǐ ẓzǐ tǔré aya rú ní sǐ." Írǐ
 ẓzǐkó Múngú ẓzǐkō 'Dǐpa vé rǐ 'i dǎ 'u vǐnyō
 vé rǐ pi utuzú ínyízú 'bǔ agá 'dǎá. 16 Sǐkǐ
 rǐ írívé bōngó akoóko rǔkǔ rǐ ā rǐ'ba gá,
 āzini ẓzǐ'ba ní gé 'dǐnǐ,
 "Bǎgú adriúpi 'bǎgú rǐ pi drǐgé rǐ,
 Úpí adriúpi úpí rǐ pi drǐgé rǐ."
 17 Á ndre mǎlǎyǐkǎ tu pá kuú ẓzǐzǐzú
 rǐ áyu ẓzǐ'dúkó be ẓzǐ 'dǎá árinǎ unga'ba
 urugégé ẓzǐ agá rǐ pi ní kǐnǐ, "Ími trakǐ
 ími ímú ẓzǐ'ba ẓzǐ'ba Múngú ní 'bǎá rǐ
 ā nyangará gá. 18 Ími nyakǐ 'bǎgú rǐ
 pi, ẓzǐgalaku rǐ pi, āngáráwá rǐ pi, hǔsánǐ
 rǐ pi, 'bá ẓzǐ'ba hǔsánǐ sǐ rǐ pi, 'bá
 adri'bée tǔgǐrǐ rú ku, āzini tǔgǐrǐ rú rǐ
 pi, 'bá adri'ba ẓzǐ be mǎdǎnǎ, āzini ẓzǐ be
 ambugu rǐ pi."
 19 Kúru má ní ẓzǐgǐ drǐdrǐ ífǐúpi yǐ tafu
 rǐ agásǐ rǐ ndrezú, 'bǎgú vū drǐgé rǐ pi be,
 ívé āngáráwá rǐ pi be, kōpi trakǐ í, kōpi
 lēkǐ ẓzǐ'ba 'dǐ 'bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ
 be, āzini írívé āngáráwá rǐ pi be. 20 Rǔkǐ
 ẓzǐgǐ rǐ ívé nēbǐ ẓzǐzǐzú rǐ be, ú'békǐ kōpi
 ẓzǐtrǐó idri rú áci cípi kú nyǎlǔ rǐ agá. Nēbǐ

* 19:7 19:7 ẓzǐkó ẓzǐzǐgū: ẓzǐkó ẓzǐzǐgū 'dǐri vé ífǐfǐ, írǐ 'bá Yēsǔ ri ẓzǐyǐ'ba gǐ rǐ pi. † 19:11 19:11 'Bá njuúpi
 hǔsánǐ imve sǐ rǐ: 'Bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ Yēsǔ 'i. 19:15 19:15 Sǎwǔmǎ 2:9 ‡ 19:20 19:20 Nēbǐ ẓzǐzǐzú rǐ
 rǐ: Nēbǐ ẓzǐzǐzú rǐ 'dǐri, í kpá írǐ zǐ ẓzǐgǐ ífǐúpi nyōkǔ agálésǐla ní. 'í lǎ 'dangará 13:11-15.

'dĩri ándúrá tá áyázú áyāyā ni 'oópi ìbǐgó ā vūrā gá rī, ū'bā 'bá rī pi ē mī sēzú ī ní bǐlēmī ìbǐgó vé rī ū'bāzú kōpi ā rụ' 'bá gá sī nī, āzini sē 'bá rī pi riki ìbǐgó vé ìndrǐlǐkī ī nī údé rī ìnjī. ²¹ Ú'dǐkī ìbǐgó rī vé āngaráwá rī pi ē ìmbítā ūdrāá céré ìlī áco ifúúpi 'bá úrípī hūsání drǐgē 'dāri tǐ gélésí rī sī. Árinjá rī pi ārēvú céré 'dekí rīi kōpívé ávū teé.

20

'Yíkí ādróko ri ílī élifū ālu

¹ Á ndre mālāyíkā āzi ālu ni ri isí ímúzá 'bǔ gé 'dāásí vūgá nōó, rụ mǎfütá 'bǔ kuúpi úđú ákó rī ē tǐ zǐzú rī kú 'í drǐgē, āzini rụ ímvé kú 'í drǐgē. ² Īri ní ngá átra 'dĩri ruzú úmbézu ímvé rī sī ílī élifū ālu. Ngá átra 'dĩri, Īri ññ ótú ũku 'dāri, Īri ādróko 'i, dōku Sātánā 'i. ³ Mālāyíkā rī ní ngá átra 'dĩri 'duzú 'bezú 'bǔ kuúpi úđú ákó rī agá, Īri ní 'bǔ rī ē tǐ mbízú ngá āzi sī mgbé, ādróko ā ū'bā rī 'bá vū drǐgē nōgó rī pi ē mī ku cǐmgbá cazú ílī élifū ālu rī vé úđú gé. Tá 'dĩ'béé ā vǔdrǐ gé, ī kúru Īri oyé ifū ámvé lókiná be mādā.

⁴ Kúru má ní lúpá urukó ndrezú, 'bá úri' 'bá lúpá rī pi drǐgē rī pi, sēkí kōpi ní ũkpó tá lǐzú rī. Á ndre 'bá ī ní kōpi ē drǐ úlǐ Yésú vé tá ũlūngará ā tā sī rī pi, āzini ú'dúko Múngú vé rī ā ũlūngará ā tá sī rī pi, ìbǐgó rī ññ' 'bá kuyé rī pi, āzini Īrivé ìndrǐlǐkī ññ' 'bá kuyé rī pi, Īrivé bǐlēmī ā'yī' 'bá ū'bā 'bá ī èndrētǐ gé kuyé, dōku ī drǐ ágélé gá kuyé rī pi, kōpi íngákí gōó idri rú mǎlūngá rụyí Kúrísító be ca ílī élifū ālu. ⁵ 'Dĩri íngángará idri rú drǐdrǐ rī. 'Bá rī pi ē ìmbítā íngákí gōó idri rú kuyé cǐmgbá ílī élifū ālu vé úđú gé. ⁶ Tǎkírí ri adri 'bá uletere adri' 'bá íngángará drǐdrǐ 'dāri agá ìndī rī pi ní. Drǎngará ímúpi vúlé 'dĩ rī, Īri drǎngará ĩrǐ ī ní vezú ānī áci sī rī, kōpi gōkí fí 'a ní gé ku. Kōpi ímú mǎlūngá rụ adrizú atala rú Múngú be, āzini Kúrísító be, ca ílī élifū ālu.

Īrīñákí Sātánā ri

⁷ Ílī élifū ālu 'dĩri kǎdō deę, ī kúru Sātánā ri oyé ifū 'bǔ kuúpi úđú ákó rī agási ámvé. ⁸ Īri kúru mu 'bá rī pi ē mī ū'bā muzú āngü rī pi agási vū drǐgē sī céré, āngü Īri ní muų 'bá rī pi ē mī ū'bāzú 'dĩ'béé ī zǐ Gógí, āzini Mǎgógí. Īri ímú kōpi tra mu ę'dí 'dǐngará gá, kōpívé kǎlǎfe ambamba ícókí lǎá bǎ ku. ⁹ Á ndre kōpi 'dekí muų āngü ámbúgú rī agási, muųkí 'bá Múngú vé rī pi ceé kǔrú Múngú vé léléle rī agá 'dāá. 'Bo áci ní íngázú 'bǔ gé 'dāási, lǐzú kōpi drǐgē, kōpi zázú vezú mgbǐlǐmgbǐlǐ. ¹⁰ Ádróko kōpi ē mī ū'bāapi 'dĩri, 'duki rī

'beé áci cíipi kú nyǎlú 'dĩri agá, áci 'dĩri ī ní ìbǐgó pi ú'bézu nēbǐ ũnjó rī be 'a ní gé rī. Kōpi ízāngá nya 'dǎlé ũtúnǎ pi ññ' 'bá vé úđú ákó.

Lǐkí tā 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi drǐgē

¹¹ Kúru má ní lúpá ámbúgú imvesírǐlǐ ní ndrezú, 'bá āzi úri kuú drǐ ní gé. 'Bǔ pi vū be ngakí ápá èndrētǐ ní gé sī rá, kōpi gōkí índré kuyé. ¹² Á ndre 'bá ūdrā' 'bá gí ęzǐ be ámbúgú, āzini ęzǐ be mǎdāñá rī pi tukí pá kuú lúpá Múngú vé rī èndrētǐ gé. Ī ní búkú rī pi úzǐzú, ī ní kpá gōzú búkú idri vé rī zǐzú. Lǐkí tā 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi drǐgē tá kōpi ní 'oó rī vū sī sǐ ī ní sǐ búkú rī pi agá 'dāá rī tǐñ. ¹³ Ávū yǐ tafu agá rī pi ní ífúzu ámvé, ávū rī pi ífúkí vūrā 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé índrǐ ní adrizú rī agási ámvé, lǐkí 'bá ālu ālu vé tá, tá Īri ní 'oó rī vū sī. ¹⁴ Drǎ, āzini vūrā 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé índrǐ ní adrizú rī, ī ímú kōpi 'du ú'bé céré áci cíipi kú nyǎlú 'dĩri agá. Áci cíipi kú nyǎlú 'dĩri, Īri drǎngará ĩrǐ rī. ¹⁵ 'Bá ī ní rụ ní sǐ búkú idri vé rī agá kuyé rī, 'bekí Īri áci cíipi kú nyǎlú 'dĩri agá gí.

21

'Bǔ ú'dí, āzini vū ú'dí rī

¹ Kúru má ní 'bǔ ú'dí ndrezú āzini vū ú'dí ndrezú. 'Bǔ drǐdrǐ rī pi vū drǐdrǐ rī be, kōpi áfíkí 'dǐsǐ rá. Yǐ tafu rī áfi kpá rá. ² Má ní kǔrú uletere Yērúšalémá ú'dí rī ndrezú, Īri ri isí ímúzá 'bǔ gé Múngú vūgá 'dāási vūgá nōó, sǔ ọmúrúgó 'i úsúpi kónjǔkónjǔ ícópí ágó vé ní gí rī tǐñ. ³ Á yǐ ú'dúko íbǐ íkú lúpá mǎlūngá vé rī gé 'dāási kpóró be kǐnī, "Í ndre drǐ ká, Múngú isí nóni ívé 'bá rī pi ásamvú gé gí, Īri ímú adri kōpi be trǔ ālu, kōpi ímú adri 'bá ĩrivé ní, Īri kpá adri Múngú kōpívé ní. ⁴ Īri ímú kōpívé mǐndrē údé kōpi mī gé sī rá, drǎngará rī gō adri 'dāáyo. Īzāngá nyangará, áá ngongará, āzini rụ' 'bá ásongará rī gō adri 'dāáyo, tá ũku rī ā vúgú 'i deępi 'dĩ."

⁵ 'Bá úrípí lúpá mǎlūngá vé rī drǐgē rī ní 'yozú kǐnī, "Ma ngá ārēvú újá céré ícá ú'dí!" Kúru Īri ní 'yozú má ní kǐnī, "Í sī tá 'dĩri vūgá, ú'dúko 'dĩri, Īri tá áda ī ícá ęsǐ 'bá drǐ ní gé rá."

⁶ Īri ní 'yozú má ní kǐnī, "Tá rī nga 'i gí. Ma Álifá 'i, āzini Ómegá 'i, má 'í'dó tá rī pi ārēvú céré ní, ma kpá de ní. 'Bá yǐ úvá ní ndéé rī, ma Īri ní yǐ idri séępi rī sē muų píriní. ⁷ 'Bá ádróko rī ndéępi rá rī, Īri drǐlé múké ísú rá, ma adri Múngú ĩrivé ní, Īri adri mvá mávé ní. ⁸ 'Bo 'bá adri' 'bá ũrǐ rú rī pi, 'bá Yésú rī ę'yī' 'bá kuyé rī pi, 'bá yǐkǐ be ũnjǐ rī pi, 'bá āngü ú'dí' 'bá rī pi, 'bá ọwú

rú rí pi, 'bá újógú rú rí pi, 'bá ngá í ní údé múnúgú rú rí ñjĩ 'bá rí pi, 'bá ùnjó rú rí pi be céré, í kòpi 'be ácí cípi kú nyálú rí agá. 'Díri dràngará vù ìrì rí."

⁹ Málâyíkâ ézĩrĩ Múnúgú vé Ìgāñá wōnyókí be agá rí ru'bee í drígé rí pi vé àlu ní ímúzá má vúgá nōó, Ìri ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, ma mí ní Kābīlō Mvā rí vé ōmúrúgō 'i'da rá." ¹⁰ Ìri ní ma 'duzú jizú Índrí Uleteré rí vé ūkpō sī írā zōōpi urugégé 'dāá ní drígé, Ìri ní má ní kūrú uleteré Yērúsālēmā 'ú'dí rí 'dazú, Ìri rí ísì ímúzá 'bù gé Múnúgú vúgá 'dāásí vúgá nōó. ¹¹ Dì ógú sū Múnúgú ní ñjĩ ógú pōwūpōwū rí tñj, Ìrívé dngará sū írā ùnyí be ógúpi nyilínýlì í ní zīj jāsípā rí tñj, Ìri uleteré ógú sū múnúrá tñj. ¹² Síkí gārā ní kání àbi rú ní sī kūrú urugégé 'dāá, Ìri kēētí be mūdri drĩ ní ìrĩ, ù'bákí málâyíkā àlu àlu kēētí mūdri drĩ ní ìrĩ 'dĩ'bee gé sī céré, sīkí rú sūrú mūdri drĩ ní ìrĩ Ísèrélè vé 'dĩ'bee vé rí kú kēētí 'dĩ'bee rú 'bá gá sī. ¹³ Kēētí na ní pi útú ní ìfūngará gálésila, na ní pi úrúlésila, na ní pi ándrélésila, na ní pi útú ní 'dengará gálésila. ¹⁴ Kání àbi rú í ní sīj kūrú rí ā gārā gé sī kūrú rí, síkí írā mūdri drĩ ní ìrĩ, í ní rízú jó ā ndú ā'bázú ūkpō ūkpō ní pi drígé. Síkí Kābīlō Mvā rí vé 'bá áyúáyú mūdri drĩ ní ìrĩ rí pi vé rú àlu àlu írā 'dĩ'bee rú 'bá gá sī.

¹⁵ Málâyíkā átápi má be rí, Ìri aya dábú rú ngá ũ'bízú ní be 'í drígé kūrú rí ũ'bízú àní, kēētí rí pi be, àzini kání àbi rú rí be. ¹⁶ Kūrú rí cúnḡá be sū, Zōngará ní pi pīngará ní be céré trōtrō. Málâyíkā rí ní kūrú rí ũ'bízú aya dábú rú 'í drígé 'dĩri sī, ũ'bī Ìri caá máyílì élfítú àlu mūdúrùlú sū (1,400). Zōngará ní pi pīngará ní be, tūngará ní urulé rú rí be kòpi zókí céré trōtrō. ¹⁷ Málâyíkā rí ní kpá aya dábú rú ngá ũ'bízú rí 'dúzá kání àbi rú rí ũ'bízú àní, kání àbi rú 'dĩri vé tengará pá ágélé mūdúrùlú ìrĩ mūdri drĩ ní áziyá (216).

¹⁸ Kání àbi rú 'dĩri ù'bákí Ìri írā ógúpi ógúogū í ní zīj jāsípā rí sī. Síkí kūrú rí dábú áda ógúpi sū múnúrá tñj rí sī. ¹⁹ Ū'bákí írā mūdri drĩ ní ìrĩ ógú 'bá ógúogū ní pi írā í ní kūrú rí vé kání àbi rú rí ā ndú ā'bázú rí pi ā rú 'bá gá sī. Àlu rí í zī jāsípā, ìrĩ rí sápirā, na rí kálèsèdóní, sū rí èmèràlídō, ²⁰ tōwū rí ónikísí, áziyá rí kārínèliyā, ézĩrĩ rí kírísòlité, àrō rí bérilō, úrómí rí tōpází, mūdri rí kírísòpúrāsí, mūdri drĩ ní àlu rí jāsínítí, mūdri drĩ ní ìrĩ rí àmètásítí. ²¹ Kēētí mūdri drĩ ní ìrĩ 'dĩ'bee, údékí ngá imve ógú 'bá ógúogū í ní zīj pālì ní pi sī. Pālì àlu rí údé kēētí àlu. Létí àmbúgú kūrú rí vé rí, údékí dábú áda ógúpi múnúrá rú ní sī.

* 21:22 21:22 Kòpi Jó Múnúgú vé rí: Tā 'dĩri vé íffí, Múnúgú pi Yēsū be, kòpi rí adri kūrú rí agá 'dāá. 'Bá rí pi ícò kòpi ñnjì vūrā céré gá sī. 22:3 22:3 I'dóngará 3:17

²² Á ndre jó Múnúgú vé ní kūrú rí agá 'dāá kuyé, ā'diātāsiyā Úpí Múnúgú Ūkpō 'Dīpa rí Kābīlō Mvā rí be, kòpi Jó Múnúgú vé rí. ²³ Kūrú rí agá 'dāá, lē útú ku, lē mbāá ku, ā'diātāsiyā Múnúgú rí dī àngū ìmgbèrè kūrú rí agá 'dāá nī, àzini Kābīlō Mvā rí dī àngū ìmgbèrè uleteré kūrú rí agá 'dāá nī. ²⁴ 'Bá vū drígé rí pi ímú écí kòpi ní ñjĩ àngū ìmgbèrèé kuú uleteré rí sī, 'bāgú vū drígé rí pi ímú ívé ā'bú ñjĩ Múnúgú rí ñnjízú, àzini Kābīlō Mvā rí ñnjízú. ²⁵ Sā céré, kūrú rí vé kání àbi rú rí vé kēētí rí pi adri mgbō, ūpíkí ku, ā'diātāsiyā ñnjā gō adrií 'a ní gé 'dāá ku. ²⁶ 'Bá vū drígé rí pi céré ímú ívé ā'bú ñjĩ Múnúgú rí ñnjízú Kābīlō Mvā rí vé kūrú rí agá 'dāá. ²⁷ 'Bá rí 'bá ùnjikānyā 'o'bá, tā drĩnjā sēépi ní 'o'bá, àzini 'bá ùnjó rú rí pi, ícókí fí kūrú rí agá 'dāá àlujāni ku, 'yéná 'bá í ní kòpi ā rú sī Kābīlō Mvā rí vé búkú idri vé í ní 'bá tā 'o'bá pírĩ rí pi ā rú sízú rí pi ícò fí nī.

22

Yī àmbúgú dīpi dīdì idri sēépi rí

¹ Málâyíkā rí ní má ní yīj àmbúgú dīpi dīdì idri sēépi, adripi uleteré ógúpi múnúrá tñj rí 'dazú, yīj rí íbì idí ímúzá Múnúgú vé lúpá Kābīlō Mvā rí be rí gé 'dāásí, ² dī muzú kūrú rí vé létí àmbúgú rí ā ágáná gá sī. Pētí idri sēépi rí dū yīj àmbúgú dīpi dīdì rí ā gārā gé sī ílébe ílébe. Ílì àlu agá, Ìri 'a vú be mūdri drĩ ní ìrĩ, mbāá àlu agá, Ìri 'a vú sī àlu. 'Bá àngū rí pi agásí rí pi rí 'bá drā be rí pi ídri bī ní sī.

³ Múnúgú gō 'bá kūrú rí agá rí pi tríi ku. Múnúgú rí Kābīlō Mvā rí be, kòpi úrí ívé lúpá drígé kūrú rí agá 'dāá, kuru Múnúgú vé átí 'bá rí pi 'de rí Múnúgú rí ñnjĩ. ⁴ Átí 'bá rí pi Múnúgú rí ndre í mī sī, í Múnúgú vé rú sī kòpi èndrētí gé. ⁵ Ìnjā gō adrií ku, 'bá adri'bee kūrú rí agá 'dālè rí pi ícókí lāmbā lēé ku, dōku útú lēé ku, ā'diātāsiyā Úpí Múnúgú rí dī àngū ìmgbèrè kòpi ní nī. Múnúgú rí mālūngā rú muzú kòpi be ūdú àkó. ⁶ Málâyíkā rí ní 'yozú má ní kīnī, "Ū'dúkó 'dĩ'bee tā áda, tā ní 'i 'dū nga rá. Úpí Múnúgú átá ótú nēbī rí pi ní, Ìpè ívé málâyíkā ímú tā léépi 'i ngaápi mbèlējā rí 'i'dāá ívé átí 'bá rí pi ní."

Yēsū vé Ìgōngará

⁷ Yēsū ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre drĩ ká, Ma ìgō mbèlējā rá! Tā ímúpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dílè í ní tā ní ùlúú búkú nōri agá rí, 'bá tā ní 'dujipi ngaápi rá rí, Ìri tākri ísú rá."

⁸ Ma Yūwānī 'i, á yī tā 'dī'bée ma 'i, āzini á ndree ma 'i. Má ká tā 'dī'bée yī, āzini ndree, má ní 'dezu kūmūcí ūtīzú mālāyíkā tā 'dī'bée i'daapi má ní rī ĩnjīzú. ⁹ 'Bo mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Lē mī ĩnjī ma ku. Ma āti'ba mí tīnī, mí édrīpī nēbī rī pi tīnī, āzini 'ba céré Múngú vé 'dú'kó ĩ ní sīi búkū nōri agá rī 'yī'ba rī pi tīnī, mí ĩnjī Múngú rī áyu."

¹⁰ Īri ní gōzú 'yozú má ní kīnī, "Lē mī úci tá imūpi 'i ngaapi drīdrī 'dīlé ĩ ní ūlūú, ĩ ní sīi búkū nōri agá 'dīri 'ba āzi ní ku, ā'diātāsiyā sá tā 'dīri ní imūzú 'i ngazú rī ĩnyīnā. ¹¹ 'Bá bí ākó riipi ūnjīkányā 'oópi rī, ā 'o ingá muzú iyí, 'ba drī be ūnjī rī, ā 'o ingá ívé drī ūnjī rī muzú iyí, 'ba riipi tá pīrī 'oópi rī, ā 'o tá pīrī rī muzú drīdrī, 'ba uletere rī ā adri muzú uletere."

¹² Yēsū kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, ma ĩgō mbēlēnā, ma ímú 'ba ālu ālu ūfē tā ĩri ní 'oó rī vú sī. ¹³ Ma Ālīfā 'i, āzini Ōmégā 'i, í'dóngará gá 'dāá, ma anigé, 'dū'đú 'dđú vé rī gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tā rī pi ārēvú céré nī, ma kpá dē nī.

¹⁴ "Bá ívé bōngó āco akooko rī ūjī'ba gí rī pi* tākiri ĩsú rá, kōpi ícó fi muzú kēétlīlé rī gé sī kūrú rī agá 'dāá rá, kōpi ícó pētī ídri sēēpi rī vé ū'a nya rá. ¹⁵ 'Bá ūnjīkányā 'o'ba má ní ā'yī fīi kūrú rī agá 'dāá ku rī pi, 'ba ōwú rú rī pi, 'ba āngū ú'dī'ba rī pi,

'ba újógú rú rī pi, 'ba rī'ba ngá ĩ ní údé múngú rú rī ĩnjī'ba rī pi, 'ba ūnjō ā tā lē'ba ambamba rī pi.

¹⁶ "Ma Yēsū 'i, á pē mávé mālāyíkā rī muṣú tā 'dī'bée ūlū ĩmi ní, ĩmi 'ba kánisā vé ma 'yī'ba gí rī pi. Ma Mvā ífūupi 'bágú Dāwūđđí vé úyú agá nī, ma rī dđí sū mārābā ū'būtīnā vé rī tīnī."

¹⁷ Īndrí Uletere rī pi ōmūrúgó rī be, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ímú." 'Bá tā 'dīri yīpī rá rī ā 'yo, "Yēsū, mí ímú." 'Bá yīi úvá ní ndēé gí rī, ē ímú, 'ba lēēpi yīi 'dīri mvūpī rá rī, ē ímú yīi ídri vé ĩ ní rīi sēé kána 'dīri 'yī mvūú.

¹⁸ Ma Yūwānī 'i, á lē 'yoó 'ba rī pi ní céré 'dīni, 'ba tā imūpi 'i ngaapi drīdrī 'dīlé ĩ ní ūlūú ĩ ní sīi búkū nōri agá rī yīpī rī, 'ba dō tā āzi túngú ní 'a ní gé, Múngú rī ĩri ĩrīnā wōnyōkī ĩ ní sīi búkū nōri agá rī pi sī. ¹⁹ 'Bo 'ba rī 'dū dō tā ĩ ní sīi búkū nōri agá rī pi āmvé, Múngú rī 'ba 'dīri gū āmvé, ícó fīi kūrú adriipi uletere ĩ ní tā ní ūlūú búkū nōri agá rī agá ku, āzini ícó kpá pētī ídri sēēpi ĩ ní tā ní ūlūú búkū nōri agá rī vé ū'a nyaá ku.

²⁰ Yēsū tā 'dī'bée átapi rī kīnī, "Ádarú, ma ímú mbēlēnā."

Āmīnā. Úpī Yēsū, mí ímú.

²¹ Īmi 'ba Múngú vé rī pi, Úpī Yēsū vé 'esí múké rī ā adri ĩmi be. Āmīnā.

* **22:14** 22:14 'Bá ívé bōngó ūjī'ba gí rī pi: 'Bá 'dī'bée rī ívé bōngó ūjī āri Yēsū vé rī sī, kōpívé bōngó rī adri ule invēsírīlīí, Yēsū rī kōpi trū ívé ūnjīkányā agási rá. 'Í lā I'dangará 7:14.